WROCŁAWSKIE ŚRODOWISKO AKADEMICKIE

TWÓRCY I ICH UCZNIOWIE 1945–2005

OSSOLINEUM

EX LIBRIS
IZ
BIBLIOTEKI
POLITECHNIKI
WROCŁAWSKIEJ

WROCŁAWSKIE ŚRODOWISKO AKADEMICKIE
TWÓRCY I ICH UCZNIOWIE
1945–2005

WROCŁAWSKIE ŚRODOWISKO AKADEMICKIE
TWÓRCY I ICH UCZNIOWIE
1945–2005

Wrocław • Warszawa • Kraków
Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo

Komitet Programowy

Ryszard Badura (Akademia Rolnicza), Adam Chmielewski (zastępca współprzewodniczącego, Uniwersytet Wrocławski), Jędrzej Chumiński (Akademia Ekonomiczna), Ryszard Czoch (Politechnika Wrocławska), Bogusław Dembiński (Politechnika Wrocławska), Jan Kmita (współprzewodniczący, Politechnika Wrocławska), Aleksandra Lewanowicz (Politechnika Wrocławska), Zbigniew Makarewicz (Akademia Sztuk Pięknych), Zdzisław Samsonowicz (zastępca współprzewodniczącego, Politechnika Wrocławska), Ludwik Turko (współprzewodniczący, Uniwersytet Wrocławski), Wanda Wojtkiewicz-Rok (Akademia Medyczna), Wojciech Wrzesiński (Uniwersytet Wrocławski)

Komitet Organizacyjny

Przewodniczący: Cezary Madryas

Zastępca przewodniczącego: Wojciech Glabisz

Współpraca: Lucyna Hajduk, Jadwiga Twardoń, Jolanta Bukowska, Wojciech Gałek i Mariusz Świątczak

Zespół Redakcyjny

Adam Chmielewski, Wojciech Glabisz, Jan Kmita, Aleksandra Lewanowicz, Cezary Madryas, Zdzisław Samsonowicz, Ludwik Turko

Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola

Zbigniew Horbowy, Jacek Szewczyk – elekt* (Akademia Sztuk Pięknych), Tadeusz Koszczyc (Akademia Wychowania Fizycznego), Grzegorz Kurzyński (Akademia Muzyczna), Zdzisław Latajka, Leszek Pacholski – elekt (zastępca przewodniczącego, Uniwersytet Wrocławski), Tadeusz Luty (przewodniczący, Politechnika Wrocławska), Michał Mazurkiewicz (Akademia Rolnicza), Józef Musielok, Stanisław Nicieja – elekt (Uniwersytet Opolski), gen. Andrzej Muth, gen. Kazimierz Jaklewicz – elekt (Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych), Marian Noga, Bogusław Fiedor – elekt (Akademia Ekonomiczna), Leszek Paradowski, Ryszard Andrzejak – elekt (Akademia Medyczna), ks. Ignacy Dec do 30.08.2004, ks. Józef Pater (Papieski Wydział Teologiczny), Jacek Radomski, Krzysztof Kuliński – elekt (Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna w Krakowie, Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu), Piotr Wach, Jerzy Skubis – elekt (Politechnika Opolska)

Osoby zapraszane na posiedzenia Kolegium Rektorów (z uwzględnieniem kolejnych zmian na stanowisku)

Wojewodowie Dolnośląscy: Ryszard Nawrat, Stanisław Łopatowski, Krzysztof Grzelczyk

Marszałkowie Województwa Dolnośląskiego: Emilian Stańczyszyn, Henryk Gołębiewski, Paweł Wróblewski

Przewodniczący Rady Miejskiej Wrocławia: Grażyna Čupaila-Tomaszewska, Stanisław Huskowski, Grzegorz Stopiński

Prezydenci Wrocławia: Stanisław Huskowski, Rafał Dutkiewicz

Przewodniczący Sejmiku Województwa Dolnośląskiego: Jarosław Kurzawa, Radosław Parda, Stanisław Jurcewicz

Koordyntorzy delegowani przez uczelnie i instytucje naukowe

Otton Dąbrowski, Włodzimierz Drzazga, Wojciech Glapa, Janusz Jeżowiecki, Józef Kuropka, Jan Misiewicz, Zbigniew Pohl, Gryzelda Poźniak, Czesław Smutnicki, Jerzy Stańda, Elżbieta Stigler-Szydło, Juliusz Sworakowski, Zdzisław Szalbierz, Felicjan Szymankiewicz, Aleksander Weron, Ryszard Włosowicz i Adam Zalas (Politechnika Wrocławska), Jadwiga Anioł-Kwiatkowska, Lech Borowiec, Józef Buczek, Ewa Bylińska, Marek Czapliński, Roman Duda, Andrzej Dycz, Bernard Jancewicz, Adam Jezierski, Bogusław Kokurewicz, Bożena Koredczuk, Józef Koredczuk, Tadeusz Krupiński, Wojciech Kunicki, Elżbieta Lonc, Jan Łoboda, Romana Łobodzińska, Piotr Migoń, Ryszard Młynarski, Bronisława Morawiecka, Antoni Ogorzałek, Telesfor Poźniak, Aleksandra Samecka-Cymerman, Jolanta Szablicka-Żak, Andrzej Wiktor, Teresa Wiszniowska i Beata Zagórska-Marek (Uniwersytet Wrocławski), Zbigniew Makarewicz (Akademia Sztuk Pięknych), Ryszard Brol, Agnieszka Bukietyńska, Jędrzej Chumiński, Maria Cieślak, Mirosław Karaś, Mirosława Klamut, Wanda Kopertyńska, Mirosława Kwiecień, Władysław Leśniak, Jan Lichtarski, Tadeusz Listwan, Krystyna Mazurek-Łopacińska, Danuta Misińska, Mieczysław Przybyła, Bożena Rudnicka, Antoni Smoluk, Aniela Styś, Stanisław Urban, Lucyna Wasylina i Teresa Znamierowska (Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego), Aleksandra Pijarowska (Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego), Ryszard Chorostkowski i Wanda Wojtkiewicz-Rok (Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich), Tadeusz Bober, Anna Burdukiewicz, Piotr Oleśniewicz, Adam Maleczka, Zbigniew Naglak, Marek Woźniewski i Marek Zatoń (Akademia Wychowania Fizycznego), Włodzimierz Białczyk, Krystyn Chudoba, Antoni Golachowski, Włodzimierz Parzonka i Jerzy Sobota (Akademia Rolnicza), ks. Józef Pater (Papieski Wydział Teologiczny), Marcin Ptak (Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych), Mirosława Chlewicka i Wiesław Hejno (Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna w Krakowie, Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu), Michał Zimecki (Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda), Alina Kowal, Barbara Stankiewicz i Beata Zaremba (Uniwersytet Opolski), Krzysztof Sławiński (Politechnika Opolska), Paweł E. Tomaszewski (Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego), Paweł Bergman (Zakład Antropologii Polskiej Akademii Nauk), Tomasz Palewski (Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur), Małgorzata Orzeł (Zakład Narodowy im. Ossolińskich), Edmund Małachowicz (Wrocławski Oddział Polskiej Akademii Nauk), Grażyna Potężny (Wrocławskie Towarzystwo Naukowe)

* Elekt – osoba rektora lub dziekana wybrana w pierwszym półroczu 2005 r. na następną kadencję (od 1 września 2005).

Zespół Redakcyjny w pełnym składzie. Od lewej: Adam Chmielewski, Cezary Madryas, Ludwik Turko, Jan Kmita, Aleksandra Lewanowicz, Zdzisław Samsonowicz, Wojciech Glabisz

Od Zespołu Redakcyjnego

Dzieło niniejsze obejmuje okres od maja 1945 do 31 sierpnia 2005.

Układ treści tego opracowania zrealizowano zgodnie z propozycjami Komitetu Programowego. Uwzględniono strukturalne przemiany środowiska akademickiego Wrocławia i Opola w ważnych dla niego okresach: pionierskim, organizacji i szybkiego rozwoju od podstaw dydaktyki i nauki, reorganizacji związanej z likwidacją katedr i powołaniem instytutów oraz ukazującym stan obecny. Zawarty materiał w zakresie merytorycznym i rzeczowym przygotowały specjalnie w tym celu powołane zespoły.

Rozdzielono części dotyczące edukacji akademickiej oraz powstawania szkół naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem szkół środowiskowych, tworzonych przez badaczy skupionych wokół uczonych wywodzących się z różnych uczelni i instytucji.

Charakterystykę środowiska przedstawiono w rozdziałach zatytułowanych Uczelnie akademickie, Inne placówki naukowe, Inne uczelnie oraz Szkoły naukowe. Uwzględniono również działalność popularyzatorską prowadzoną w środowisku.

Uczelnie akademickie Wrocławia są prezentowane chronologicznie. Do opisu włączono również centra naukowe działające przy uczelniach lub instytucjach. W końcowej części rozdziału zamieszczono informacje dotyczące uczelni opolskich – Uniwersytetu oraz Politechniki. Prezentacja szkół wyższych zawodowych posiadających uprawnienia ustawowe, ilustruje uzupełniającą ofertę edukacyjną w regionie. Ewolucję zmian administracyjnych przedstawiono także graficznie, zaś stan organizacyjny jednostek uzupełniono za pomocą danych statystycznych.

Instytucje naukowe działające we Wrocławiu to instytuty i zakłady Polskiej Akademii Nauk, także Oddział Wrocławski Polskiej Akademii Nauk, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur.

Z uwagi na ponaduczelniany charakter szkół naukowych związanych z dyscyplinami podstawowymi, jak matematyka, chemia i fizyka, zajmują one w tym dziele miejsce szczególne. Uwzględniono także działalność studenckich kół naukowych.

Popularyzacja nauki, prowadzona w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Nauki, Studium Generale na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Salonu Profesora Dudka, jest ważnym aspektem aktywności naukowej środowiska akademickiego i również znajduje odbicie w tej książce.

W związku z ogłoszeniem przez Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola jubileuszu sześćdziesięciolecia wrocławskiego środowiska akademickiego, zrealizowano wiele inicjatyw mających na celu utrwalenie w zbiorowej pamięci ważnych działań i osiągnięć tego środowiska. Jubileusz poprzedziło wyjątkowe wydarzenie: konferencja doktorów *honoris causa* wszystkich uczelni Wrocławia i Opola zorganizowana w dniach 1–2 maja 2004. Wynikiem spotkania było sformułowanie przesłania środowiska naukowego podkreślającego wagę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Treść tego dokumentu zamieszczono w końcowej części dzieła.

W tak obszernej publikacji nie sposób zamieścić pełnej bibliografii dokumentującej dorobek uczonych. Dlatego w rozdziale Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005 zamieszczono tylko wydawnictwa książkowe prezentujące historię środowiska, organizację i działalność jednostek naukowych Wrocławia i Opola.

Opracowanie zamyka Indeks osób. Wszystkie dane i informacje zawarte w tym dziele zostały opracowane przez zespoły powołane przez jednostki środowiska naukowego prezentującego różne dziedziny i dyscypliny nauk. Wystąpiły więc pewne (chociaż nieliczne) różnice w metodyce przedstawiania oceny tego dorobku, jak i jego twórców, czego mimo starań i zaleceń Zespołu Redakcyjnego nie udało się uniknąć.

Uzupełnieniem dzieła jest płyta CD, zawierająca biogramy uczonych oraz dokumentację fotograficzną wystawy „Wrocławskie Środowisko Akademickie. Twórcy i Ich Uczniowie", zorganizowanej na Politechnice Wrocławskiej w dniach 12–18 listopada 2003 i towarzyszącej seminarium pod tym samym tytułem.

* * *

Materiał ilustracyjny zawdzięczamy archiwom uczelni i instytucji oraz zbiorom gromadzonym przez wydziały i osoby prywatne. Liczne fotografie dokumentujące środowisko akademickie wykonał Krzysztof Mazur. Zespół redakcyjny dziękuje Pani dr Elżbiecie Zubik-Pielce za udostępnienie unikatowej fotografii Grupy Naukowo-Kulturalnej wykonanej podczas spotkania „W pierwszą rocznicę przybycia do Wrocławia". Dziękujemy również Panu dr. hab. inż. Ryszardowi Czochowi za opracowanie i przygotowanie struktur organizacyjnych wszystkich uczelni oraz graficznej ilustracji zamieszczonej w tekście, przedstawiającej zmiany administracyjne środowiska akademickiego. Panu profesorowi Adamowi Grzechowi, prorektorowi Politechniki Wrocławskiej, dziękujemy za udział we wstępnych pracach nad przygotowaniem dzieła.

Zespół Redakcyjny pragnie podziękować Komitetowi Badań Naukowych za przyznanie funduszy na realizację projektu badawczego na temat „Wrocławskie środowisko akademickie – twórcy i ich uczniowie" (nr projektu 1H016 084 29). Owocem tych badań jest siedmiotomowy raport, zawierający materiały źródłowe, na których podstawie opracowano niniejsze dzieło. Egzemplarze tego raportu znajdują się w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego oraz w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej (sygn. PRE 1/2006).

Dziękujemy Prezydentowi Wrocławia Rafałowi Dutkiewiczowi za powołanie i przewodniczenie Komitetowi Wsparcia dla realizacji wydania tej księgi.

Uczestnicy otwartego posiedzenia Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola, kadencja 2002–2005, które odbyło się 15 listopada 2003 w Auli Leopoldyńskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Podczas posiedzenia uhonorowano prof. dr. hab. Tadeusza Szulca i gen. dyw. Ryszarda Lacknera nagrodami „za działalność na rzecz integracji wrocławskiego środowiska akademickiego". Siedzą od lewej: Zbigniew Horbowy, Zdzisław Latajka, Tadeusz Luty, Tadeusz Szulc, Ryszard Lackner, Michał Mazurkiewicz. Stoją od lewej: Zygmunt Grzebieniak, Andrzej Muth, Ignacy Dec, Krystyna Mazurek-Łopacińska, Roman Kołacz, Piotr Wach, Tomasz Winnicki, Józef Musielok, Grzegorz Kurzyński, Tadeusz Koszczyc, Jacek Radomski

Przedmowa

Inicjatywę wydania niniejszego dzieła podjęło Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola, nazywane dalej Kolegium, w pierwszym kwartale 2003 r., z pełną świadomością zarówno trudności, jak i konieczności pilnej realizacji tego zamierzenia.

Były już co prawda liczne rozproszone pozycje wydawnicze dotyczące tej problematyki, wydawane najczęściej z okazji okrągłych rocznic różnych jednostek, głównie uczelnianych, ale brakowało dotąd metodycznie opracowanej syntezy tego złożonego procesu powstawania całego wrocławskiego środowiska akademickiego. Realizacja podjętego przez Kolegium zamierzenia miała dać taką syntezę z pobudzeniem do refleksji o początkach kształtowania się tego środowiska, najpierw wirtualnego, jeszcze przed zakończeniem wojny, i potem faktycznego od trzeciego dnia po upadku Festung Breslau. Dzieło niniejsze miało też uchronić od zapomnienia klimat tego czasu oraz uczcić wybitne osobowości, którym przyszło działać w szczególnie trudnych, bezprecedensowych warunkach. Chodziło również o pokazanie ogromnego wysiłku, determinacji i dynamiki społeczności akademickiej Wrocławia w budowaniu pozycji tego środowiska i obecnej jego kondycji na początku trzeciego tysiąclecia, w okresie wstąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej.

Skalę trudności opisu powstania tego środowiska akademickiego potęguje fakt, że zniszczony w ponad 70% Wrocław stał się w 1945 r. miastem stołecznym województwa wrocławskiego, obejmującego Dolny Śląsk, prawie cały Śląsk Opolski z Opolem i ziemię lubuską, oraz że na tym obszarze nastąpiła prawie całkowita wymiana ludności, a także następowało szybkie wdrożenie nowych uwarunkowań związanych ze społeczno-politycznymi transformacjami ustrojowymi naszego kraju.

Miarą pilności realizacji zamierzenia jest malejąca liczba świadków i uczestników powstania naszego środowiska akademickiego, ale i interesująca zmiana pokoleniowa liderów kreowania nowych dyscyplin i szkół naukowych, szczególnie międzyuczelnianych.

Na bazie tych i innych jeszcze rozważań w lipcu 2003 r. powołano Komitet Programowy do opracowania ogólnej wizji i merytorycznego układu dzieła oraz Komitet Organizacyjny do zapewnienia technicznego zaplecza przygotowania materiału w celu wydania drukiem, wyboru wydawcy i prowadzenia spraw finansowych całego zamierzenia wydawniczego. Mimo ogromu zadania, oba zespoły przygotowały koncepcje realizacji wydania dzieła już w połowie września. Zaproponowały zorganizowanie w listopadzie – na Święto Nauki Wrocławia – seminarium, następnie, zależnie od jego merytorycznych i organizacyjnych wyników, miało nastąpić określenie dalszego postępowania.

Koncepcja ta została przyjęta przez Kolegium na posie-

Uchwała

Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola
zebrane na posiedzeniu w dniu 24 lutego 2004

I

Ogłasza rok 2005 rokiem Jubileuszu 60-lecia polskiego środowiska akademickiego i naukowego we Wrocławiu.

II

Opracowywane siłami wybitnych osobistości całego środowiska na zasadach i wytycznych Komitetu Programowego i Komitetu Organizacyjnego dzieło „Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie. 1945–2005" uznaje za dzieło tego Jubileuszu, które z naszej zbiorowej pamięci przywołuje wzorce osobowe i środowiskowe twórczej pracy naukowej oraz ogólnej działalności akademickiej i obywatelskiej godne naśladowania przez następne pokolenia naszego środowiska.

dzeniu 23 października 2003. W dniu 12 listopada 2003 odbyło się na Politechnice Wrocławskiej otwarte seminarium na temat „Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie" z udziałem całego Kolegium i Senatorów senatów wszystkich uczelni. Seminarium towarzyszyła wystawa prezentująca stan infrastruktury akademickiej Wrocławia w 1945 r. i obecnie oraz najważniejsze elementy rozwoju środowiska akademickiego Wrocławia oraz jego pozycji w kraju i na świecie.

Kolegium na posiedzeniu 25 października 2003 wysoko oceniło przebieg i merytoryczne wartości seminarium oraz wystawy i wyraziło zgodę na kontynuowanie prac dla wydania dzieła zgodnie z podjętą inicjatywą i wytycznymi Komitetu Programowego. Na posiedzeniu 24 lutego 2004 Kolegium postanowiło ogłosić rok 2005 rokiem Jubileuszu 60-lecia polskiego środowiska akademickiego i naukowego we Wrocławiu. Kolegium zaakceptowało też przedstawione przygotowania i opracowania pod kierunkiem Komitetu Programowego i Komitetu Organizacyjnego jako dzieła jubileuszowego *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie*, podejmując w tych sprawach stosowną uchwałę.

W połowie 2004 r. została zawarta umowa z Wydawnictwem Ossolineum o wydanie dzieła. Przygotowane materiały w częściach tematycznie zwartych przekazywano do Wydawnictwa w kolejnych plikach od początku czerwca do końca lipca 2005 r.

Niniejsze dzieło jest wyjątkową, jeśli nie precedensową, pozycją wydawniczą. Obejmuje ono obszerniejszy niż zakładano zakres procesu tworzenia się od podstaw, krzepnięcia i rozwoju środowiska akademickiego wielkiego regionu.

Dzieło to w zamyśle jego twórców miało dać odpowiedź na pytanie, jak to się stało, że w „zamordowanym" przez wojnę stołecznym mieście okaleczonego przez wojnę regionu, przybyłe z różnych stron grono okaleczonych przez wojnę uczonych i równie przez tę wojnę okaleczonych uczniów, kandydatów na studentów, stworzyło środowisko akademickie, które w ciągu 5 lat zaznaczyło się na naukowej mapie kraju, w ciągu 15 lat stało się znaczącym centrum akademickim, a po 25 latach znalazło się w czołówce środowisk akademickich kraju i stało się znanym ośrodkiem naukowym w wielu centrach naukowych wschodnich i zachodnich krajów Europy i świata; obrazuje też wysiłek środowiska dla zachowania dynamiki rozwoju przy różnych zmianach społeczno-politycznych w kraju i w Europie.

Dzieło to można uznać za szczególną monografię środowiska akademickiego w bezprecedensowo trudnych początkach jego rozwoju w aspekcie miejsca położenia stolicy regionu na mapie kraju i Europy, zmieniającego się z upływem czasu stanu infrastruktury materialnej oraz rodzaju i stabilności zasiedlenia, a także przeobrażeń społeczno-politycznych w świecie ze szczególnym uwzględnieniem podziału na wschód i zachód naszego kontynentu.

Dzieło to powinno być źródłem naszej dumy, ale także inspiracji do pogłębionej analizy i badań tego fenomenu, któremu jest poświęcone, przez historyków, ekonomistów, socjologów, specjalistów od psychologii społecznej, specjalistów od logistyki, organizacji i zarządzania…

Fakt, że zainspirowane przez Kolegium wielkie zamierzenie wydawnicze zostało zrealizowane, jest niewątpliwie zasługą mobilizacji całego środowiska akademickiego i naukowego pod kierunkiem Komitetu Programowego i Komitetu Organizacyjnego, a szczególnie osób tworzących Zespół Redakcyjny, a także aktywne włączenie się w ten proces Wydawnictwa Ossolineum.

Za Kolegium Rektorów
Przewodniczący Kolegium
Prof. Tadeusz Luty
Zastępca Przewodniczącego Kolegium
Prof. Zdzisław Latajka

Jubileuszowe spotkanie w pierwszą rocznicę przybycia Grupy Kulturalno-Naukowej do Wrocławia. Klub Uniwersytecki, 10 maja 1946. Siedzą od lewej: dr Jan Piprek, Janina Tuszkiewicz-Ostemowa – kierownik kancelarii rektora, prof. Kamil Stefko, prof. Stanisław Kulczyński – rektor, mgr Zofia Gostomska, prof. Karol Maleczyński, dr Antoni Knot. Stoją od lewej: inż. Herbert Czaudema, Jan Wageman, [?] Jankowski, Stefan Kurylec, dr Edward Zubik, Stanisław Kamiński, Włodzimierz Kozak, Roman Jaworski, dr Wiktor Gorzelany, prof. Dionizy Smoleński, dr Tadeusz Owiński, dr Tadeusz Nowakowski, [?] Nowak, Tadeusz Herzig, Franciszek Biegun (ze zbiorów dr Elżbiety Zubik-Pielki)

Wprowadzenie

Myśl o powstaniu polskiego środowiska akademickiego we Wrocławiu nigdy nie była dalsza od urzeczywistnienia niż w czerwcu 1939 r. Wtedy bowiem społeczność akademicka niemieckiego Uniwersytetu Wrocławskiego dokonała samookaleczenia. Pod wpływem ideologii nazistowskiej, w przeddzień wojennej ekspansji III Rzeszy Niemieckiej, doprowadzono do usunięcia polskich i żydowskich studentów z ówczesnego Uniwersytetu. Paradoksalnie jednak, właśnie wtedy, w jednym z najczarniejszych momentów w dziejach edukacji akademickiej w Europie, relegowany polski student wypowiedział słowa: „Jesteśmy głęboko przekonani, że przyjdzie taki czas, kiedy będziemy mieli okazję skończenia naszych studiów na tej, ale już polskiej uczelni". Słowa tego studenta miały okazać się prorocze już sześć lat później, w listopadzie 1945 r.

Budowanie polskiego środowiska naukowego we Wrocławiu zostało zapoczątkowane bezpośrednio po klęsce III Rzeszy Niemieckiej przez Grupę Kulturalno-Naukową, przybyłą do Wrocławia 9 maja 1945. Na czele tej grupy stał prof. Stanisław Kulczyński, były rektor polskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Grupa ta, licząca początkowo dwadzieścia sześć osób, znalazła się w stolicy Dolnego Śląska zaledwie w trzy dni po zakończeniu działań wojennych we Wrocławiu, który, przemianowany na Festung Breslau, bronił się aż do 6 maja 1945. Natychmiast po przybyciu podjęła zadanie zbudowania od nowa, na dymiących jeszcze zgliszczach zniszczonego miasta, pierwocin instytucji akademickich, które w ciągu następnych sześćdziesięciu lat przeobraziły się w jedno z najaktywniejszych i najbardziej liczących się środowisk naukowych w Polsce.

Celem prezentowanej książki jest uczczenie pamięci i dorobku wybitnych twórców środowiska akademickiego Wrocławia i Dolnego Śląska z okazji 60. rocznicy powstania tej niezwykłej wspólnoty uczonych i studentów. Przedmiotem tej książki jest praca i wysiłek ludzi, którzy działając w warunkach nieprawdopodobnie zniszczonego wskutek II wojny światowej Wrocławia, nazywanego wówczas stolicą Ziem Odzyskanych, w sytuacji powojennej „wędrówki ludów", w niezwykle złożonych uwarunkowaniach związanych ze społeczno-politycznymi transformacjami ustrojowymi kraju, w krótkim okresie zdołali stworzyć na tej spustoszonej ziemi autentyczną *Universitas*.

Prezentowana publikacja ma charakter szczególny. Wyjątkowość niniejszej książki ma swoje źródło nade wszystko w wyjątkowości zjawiska, które jest jej przedmiotem. Jest nim polskie środowisko akademickie we Wrocławiu, które w 2005 r. ukończyło 60 lat swojego istnienia. Drugi powód do uznania tej publikacji za wyjątkową ma charakter świadomościowy. Niezwykłość osiągnięcia, jakie stało się udziałem Polaków przybyłych do stolicy Dolnego Śląska, nie przestaje zdumiewać wielu historyków nauki. Bardzo często największy powód do zdumienia stanowi ono jednak dla samych autorów tego historycznego sukcesu, będąc zarazem niezaprzeczalnym powodem do ich słusznej dumy. Powodem

tym większym, że Wrocław, jedno z najprężniejszych miast w obecnej Polsce, tym różni się od wielu innych w Europie i świecie, że jego odnowiony byt nie byłby możliwy bez twórczej i obywatelskiej aktywności uczonych, którzy przybyli do zniszczonego miasta, by stworzyć dla siebie akademicki warsztat, mając świadomość, że jego zbudowanie będzie możliwe tylko wraz z rekonstrukcją całego miasta.

Niniejsza książka jest więc prezentacją badań naukowych nad zjawiskiem sześćdziesięcioletniej historii pracy naukowej i dydaktycznej polskiego środowiska akademickiego we Wrocławiu, które to badania zostały przeprowadzone przez samych wrocławskich uczonych. Zawiera ona obraz pracy organizacyjnej, naukowej i dydaktycznej, która zaowocowała powstaniem jednego z najliczniejszych i najbardziej aktywnych centrów akademickich w Polsce, składającego się obecnie z kilkunastu uczelni i samodzielnych jednostek badawczych, którego znaczenie zdecydowanie wykracza poza granice regionalne i które promieniuje w sensie instytucjonalnym i kadrowym na region Dolnego Śląska i całej południowo-zachodniej Polski, w sensie naukowym zaś na wiele dyscyplin i obszarów badawczych.

Zagadnienie powstania, budowania i rozwoju uczelni i placówek badawczych na Dolnym Śląsku było wielokrotnie podejmowane, szczególnie przy okazjach rocznicowych. Uwaga badaczy skupiała się przy takich okazjach przede wszystkim na instytucjonalnych aspektach rozwoju, związanych z konkretną placówką badawczą – uczelnią, wydziałem bądź instytutem. Charakterystyczną cechą środowiska akademickiego, powstającego w trudnych warunkach polskiego Wrocławia, była silna integracja międzydyscyplinarna, daleko wykraczająca poza administracyjne ramy poszczególnych placówek. W owym czasie w polskim życiu naukowym było to jeszcze zjawisko wyjątkowe. Integracja ta stanowiła unikatowy fenomen socjologiczny, ściśle związany z nietypowymi warunkami życia w podnoszącym się przez wiele lat z gruzów Wrocławiu. Z tego powodu zadaniem niniejszej książki jest ukazanie ogromnego wysiłku, determinacji i wewnętrznej dynamiki całej społeczności wrocławskich uczonych w budowaniu środowiska akademickiego, które to cechy pozwoliły im osiągnąć w krótkim czasie, bo już na początku lat 60., pozycję jednego z najważniejszych ośrodków w kraju.

Ze względu na to, że publikacja ta ukazuje się niedługo po wkroczeniu w trzecie tysiąclecie i po akcesji Polski do Unii Europejskiej, prezentacja obecnej kondycji i oblicza tego środowiska winna stać się podstawą do samorefleksji nad przyszłymi kierunkami jego ewolucji oraz jego szansami w nowych uwarunkowaniach geopolitycznych i społecznych. Stajemy się bowiem częścią europejskiej przestrzeni edukacyjnej i badawczej w momencie historycznym, gdy kształtuje się nowy układ geopolityczny, który może przynieść skutki porównywalne ze skutkami układu geopolitycznego ukształtowanego w powojennej Europie. Jeśli jednak ówczesny układ w znacznej mierze izolował polską naukę od kontaktów i wpływów zewnętrznych, to obecny, otwierając je szeroko na współpracę z ośrodkami akademickimi na całym świecie, zawiera obietnicę nowych szans i możliwości. W tych okolicznościach wypracowanie możliwie pełnej diagnozy i analizy ówczesnego, początkowego stanu polskiej nauki, budowanego wbrew wszelkim przeciwnościom, jest warunkiem samoświadomego, adekwatnego i skutecznego włączania się we współczesny światowy nurt badań naukowych.

Zadaniem tej książki jest udzielenie możliwie pełnej odpowiedzi na pytanie o fenomen polskiego środowiska naukowego we Wrocławiu, które stanęło przed wyjątkowo trudnym, a w istocie bezprecedensowym zadaniem. Polscy uczeni bowiem przystąpili do budowania instytucji naukowych i dydaktycznych oraz warsztatów badawczych w różnych dyscyplinach w okolicznościach szczególnych. Budowanie to bowiem odbywało się w obcym wówczas mieście, natomiast trudność tego zadania zwielokrotniał fakt, że miasto to było całkowicie zniszczone przez wojnę. Z tego powodu książka ta zawiera zarówno rekonstrukcję stanu wyjściowego, od którego uczelnie wrocławskie rozpoczynały swój rozwój, dynamikę ich rozwoju w ciągu sześciu minionych dekad, jak i opis ich obecnego potencjału.

Z okazji Dni Nauki Wrocławskiej jesienią 2003 r., z inicjatywy Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola zostało zorganizowane środowiskowe seminarium „Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie", poświęcone powstaniu polskiego życia naukowego w powojennym Wrocławiu. W trakcie przygotowań do seminarium zgromadzony został obszerny materiał dokumentujący proces powstawania najważniejszych wrocławskich szkół naukowych; rozpoczęto również prace związane z metodologią prowadzonych badań. Szybko okazało się, że temat ten zasługuje na dużo obszerniejsze potraktowanie i wymaga bardziej pogłębionych badań.

Kontynuując podjęty temat, Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola ogłosiło rok 2005 rokiem Jubileuszu 60-lecia polskiego środowiska akademickiego i naukowego we Wrocławiu. Z tej okazji zainicjowany został środowiskowy program badawczy „Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie", którego wyniki prezentuje niniejsza publikacja.

Wymienione wyżej seminarium było również okazją do uświadomienia sobie dojmującego faktu, że bardzo szybko maleją możliwości gromadzenia relacji bezpośrednich uczestników wydarzeń z pionierskiej epoki polskiej nauki we Wrocławiu. Albowiem pozostali wśród nas już bardzo nieliczni uczeni, naoczni świadkowie tamtych trudnych lat, twórcy pierwszych wrocławskich szkół naukowych; coraz mniej liczne jest grono ich pierwszych uczniów. Ponadto burzliwe dzieje lat powojennych nie zawsze sprzyjały powstawaniu dokumentów, które w sposób pełny i wiarygodny tworzyłyby obraz tamtych lat. Relacje oparte na osobistych doświadczeniach są więc niezastąpione, a moment obecny jest ostatnią chwilą, kiedy takie badania można było jeszcze przedsięwziąć.

W niniejszej publikacji szczególny nacisk został położony na powstawanie we wrocławskim środowisku akademickim szkół naukowych. Zagadnienie to zostało tu ujęte w perspektywie samorzutnych i nieformalnych struktur badawczych, skupiających naukowców z różnych placówek, oraz w perspektywie ich instytucjonalnego rozwoju. Prezentacja w sposób szczególny eksponuje idee „twórców i ich uczniów", co pozwala skupić się na zagadnieniu roli poszczególnych uczonych wrocławskiego środowiska akademickiego, któ-

rzy wnieśli znaczący wkład organizacyjny, nauczycielski i naukowy w powstanie i rozwój kształcenia na poziomie akademickim we Wrocławiu, wywarli istotny wpływ na proces odbudowy miasta i regionu, jego rozwój, a także brali czynny udział w procesach transformacji polityczno-gospodarczej Wrocławia, Dolnego Śląska i Polski.

Prezentowane tu badania ujawniają wiele nietypowych aspektów procesu organizowania zalążków szkół naukowych we wrocławskim środowisku akademickim. Wśród wielu osobliwości tego środowiska, stanowiących o jego wyjątkowości, jest także i to, że powstawało ono dzięki ludziom częstokroć nie posiadającym formalnego profesorskiego tytułu naukowego. W pierwszych latach tworzenia środowiska akademickiego potrafili oni zaszczepić swym studentom, często wypełniającym role zastępców asystenta, oraz dyplomantom, zazwyczaj zrzeszonym w kołach naukowych, działania naukowotwórcze. W pierwszych latach powojennych pogram nauczania był w wielu wypadkach realizowany również przy pomocy pracowników uczelni, instytutów i zakładów przemysłowych, którzy przyjeżdżali do Wrocławia z innych miast. Wrocławskie uczelnie nie mogłyby cieszyć się obecnym prestiżem bez ówczesnej twórczej i organizacyjnej pracy wszystkich tych ludzi.

Tematyka badań obejmuje również instytucje naukowe Opola, co ma uzasadnienie w tym, że w okresie powojennym województwo wrocławskie obejmowało ziemię opolską, a także w tym, że uczelnie Wrocławia przez cały okres, aż do czasów współczesnych, wspierały wysiłki opolan w kreowaniu niezależnych wyższych uczelni do Politechniki i Uniwersytetu włącznie, wspierając ich funkcjonowanie swoim doświadczeniem i własnymi kadrami.

Idea zawarta w podtytule tej książki odwołuje się do socjologicznej koncepcji rozwoju nauki, zaproponowanej swego czasu przez Thomasa S. Kuhna w reakcji na dominujące w 2. połowie XX w. neopozytywistyczne i krytyczno-racjonalistyczne koncepcje rozwoju nauki[1]. Książka ta jest więc próbą zastosowania Kuhnowskiego rozumienia mechanizmów rozwoju nauki, w szczególności jego rozumienia nauki w aspekcie dyscyplinarnym i instytucjonalnym, do powojennego wrocławskiego środowiska naukowego. Polskie wrocławskie środowisko naukowe bowiem, tworzące się w powojennych uwarunkowaniach, ukształtowało z jednej strony wiele instytucji powołanych do organizacji badań naukowych i nauczania na poziomie akademickim, z drugiej zaś stało się miejscem rozwoju wielu nowatorskich idei i koncepcji badawczych.

Poszczególne części niniejszej książki, relacjonujące szeroko zakrojone badania o charakterze historyczno-socjologiczno-naukoznawczym, są poświęcone rozwojowi licznych grup dyscyplin naukowych uprawianych we wrocławskim środowisku akademickim. Badania te realizowały podzespoły dyscyplinarne, złożone ze specjalistów reprezentujących poszczególne grupy dyscyplin.

Eksperckie zespoły, składające się z doświadczonych badaczy, podjęły się zadania stworzenia syntetycznych obrazów rozwoju szeroko rozumianych dyscyplin naukowych ze szczególnym uwzględnieniem procesów integracyjnych zachodzących na gruncie wrocławskiego środowiska naukowego. Celem przewodnim tych badań było zobrazowanie powstawania i krzepnięcia środowiska naukowo-akademickiego Wrocławia, ze szczególnym naciskiem na procesy integracyjne uczonych pochodzących z różnych środowisk i prezentujących różny bagaż doświadczeń organizacyjno-badawczych. W skład podzespołów dyscyplinarnych weszli przedstawiciele kierunków naukowych zaliczonych do odpowiednich dziedzin nauki, reprezentujących uczelnie i inne placówki akademickie naszego środowiska, w których dyscypliny te są uprawiane.

Praca każdego z podzespołów miała na celu zebranie materiałów, dokumentów archiwalnych i bibliograficznych oraz przygotowanie raportów ilustrowanych schematami przedstawiającymi genealogie szkół naukowych w poszczególnych dyscyplinach. Pełniejszemu opisowi rozwoju dyscyplin naukowych w środowisku wrocławskim służyć mają także biogramy czołowych twórców, dokumenty, fotografie itp. Szczegółowa tematyka programu badawczego obejmuje zagadnienia ujęte w ramy trzech perspektyw badawczych: historycznej, instytucjonalnej oraz dyscyplinarnej.

W aspekcie historycznym, zadaniem tej książki jest przedstawienie początków polskiej nauki we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku. Obejmuje ona przede wszystkim okres bezpośrednio po przybyciu Grupy Kulturalno-Naukowej i pionierów ze Lwowa, z Krakowa, Wilna i Warszawy.

W części instytucjonalnej przedmiotem głównym jest prezentacja dynamiki wrocławskiego środowiska akademickiego z perspektywy form organizacji jego życia i realizacji zadań naukowych i dydaktycznych. Obejmuje więc ona uczelnie i placówki naukowe Wrocławia, a w istocie całego Dolnego Śląska i regionu opolskiego. Obejmuje również nowe instytucje akademickie regionu, albowiem w ostatnim dziesięcioleciu wrocławskie środowisko akademickie wzbogaciło się o państwowe kolegia i wyższe szkoły niepubliczne, które powstają na naukowo-dydaktycznej glebie całego wrocławskiego środowiska, oddziałującego również na sąsiednie regiony, zwłaszcza region opolski i ziemię lubuską. Celem badań jest również stan organizacyjny i dorobek naukowo-dydaktyczny nowych szkół akademickich. Syntetyczne dane poświęcone każdej samodzielnej instytucji akademickiej i naukowej (struktura organizacyjna, liczba pracowników naukowych, liczba studentów) stanowią istotny aspekt instytucjonalnego obrazu nauki akademickiej we Wrocławiu.

W części dyscyplinarnej natomiast zadaniem niniejszej publikacji jest prezentacja materiałów pozwalających uzyskać możliwie najpełniejszy obraz tego środowiska oraz sformułowanie odpowiedzi na pytanie o jego dynamikę. Ten aspekt badań został zrealizowany przez koncentrację uwagi badawczej na wielu obszarach dyscyplinarnych, uprawianych przez różnorodne szkoły naukowe we wrocławskich uczelniach. Przedmiotem prezentowanych tu badań historyczno-socjologicznych były następujące grupy dyscyplin: humanistyka i nauki społeczne; nauki ekonomiczne i prawne; nauki matematyczne, fizyczne i astronomia; nauki chemiczne i bio-

[1] Por. m.in. T.S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, przekł. H. Ostromęcka, Warszawa 1968, oraz tenże, *Dwa bieguny. Tradycja i nowatorstwo w badaniach naukowych*, przekł. S. Amsterdamski, Warszawa 1985.

chemia; nauki biologiczne oraz geograficzne i geologiczne; nauki medyczne; nauki o kulturze fizycznej; nauki techniczne; nauki rolnicze; szkoły artystyczne.

W części głównej niniejszej publikacji, zawierającej opis dyscyplin naukowych rozwijanych we wrocławskim środowisku akademickim, czytelnik znajdzie m.in. ilustracje wrocławskiej dynamiki tych dyscyplin oraz grup badawczych, które je uprawiały. Ilustracje te mają postać drzew genealogicznych. Powodem ich umieszczenia jest próba naszkicowania swoistej poglądowej „geografii" zależności pokoleniowych, naukowych i osobistych, ukształtowanych we wrocławskim środowisku akademickim od momentu jego powstania do chwili obecnej.

Mając na uwadze to, że od powstania polskiego środowiska akademickiego we Wrocławiu upłynęło sześćdziesiąt lat, oraz to, że okres sześciu dekad jest równoważny trzem pokoleniom ludzkiego życia, zasadą organizującą wspomniane drzewa genealogiczne była zasada trójpokoleniowości. Mówiąc ściślej, w każdej z istniejących dyscyplin i ich grup, dla których skonstruowanie takich drzew genealogicznych było możliwe, na pierwszym miejscu występuje organizator szkoły naukowej, zazwyczaj, choć nie zawsze, w randze profesora; w dalszej kolejności jego uczniowie, którzy uzyskali status samodzielnego pracownika naukowego; następnie zaś uczniowie badaczy i nauczycieli drugiego pokolenia danej szkoły, którzy uzyskali co najmniej stopień doktora.

Tego rodzaju graficzne „mapy" wzajemnych zależności pozwalają w naszym przekonaniu dobitnie uprzytomnić rolę wybitnych uczonych i organizatorów w powstawaniu i rozwoju poszczególnych jednostek badawczych na uczelniach wrocławskich. Umożliwiają również podkreślenie specyfiki wrocławskiego środowiska akademickiego, która znajduje wyraz w tym, że przedstawione drzewa genealogiczne ilustrują rozwój szkół naukowych w ramach różnych dyscyplin, niezależnie od ich instytucjonalnego usytuowania. Niejednokrotnie bowiem jednostki badawcze w sensie instytucjonalnym powstawały w akademickim Wrocławiu na bazie ukształtowanych uprzednio, często nieformalnych, grup badawczych, które dopiero z czasem uzyskiwały formalny status instytutu, wydziału, a nawet uczelni, a następnie, w miarę rozwoju kadrowego i naukowego awansu ich członków, pozwalały utworzyć kolejne, ściśle współpracujące jednostki na innych wydziałach, uczelniach, a także w innych miastach Dolnego Śląska i Śląska Opolskiego. Na tym właśnie polegało m.in. wzmiankowane wcześniej „promieniowanie" wrocławskiego środowiska akademickiego.

Należy zarazem wyraźnie podkreślić, że zarówno redaktorom niniejszego tomu, jak i autorom poszczególnych rozdziałów, towarzyszyła głęboka świadomość, iż powyżej naszkicowany idealny typ trójpokoleniowej szkoły naukowej nie zawsze znajdował historyczne realizacje. Wynika to z wielu powodów.

Po pierwsze, jest to skutkiem głębokich różnic między dyscyplinami, w szczególności różnic między przedmiotem ich badań oraz wynikającymi stąd odmiennościami w obowiązujących na ich gruncie warsztatach metodologicznych i badawczych. W naukach formalnych, ścisłych i przyrodniczych bowiem proces kształcenia młodej kadry przebiega zazwyczaj w innym tempie niż w naukach humanistycznych. Oprócz wyżej wskazanych powodów, jest to również skutek zwiększonego zainteresowania ich wynikami wśród instytucji finansujących badania naukowe, z racji potencjalnych zastosowań ich osiągnięć w praktyce. Różnice te stają się najbardziej widoczne, gdy weźmiemy pod uwagę znaczne, niekiedy radykalne, a zarazem oczywiste odmienności, jakie zachodzą między dyscyplinami formalnymi i przyrodniczymi a humanistyką, naukami społecznymi i historycznymi, czy wreszcie dyscyplinami artystycznymi, wojskowymi i teologicznymi.

Po drugie, wynika to także ze specyfiki różnych typów instytucji akademickich, która sama w sobie jest przecież pochodną wyżej wskazanych odmienności. Po trzecie zaś, jest to nade wszystko rezultat wewnętrznej dynamiki dyscyplin naukowych, które nieustannie generują nowe kierunki badawcze, z czasem przeobrażające się w nowe dyscypliny.

Istnieje jednak jeszcze jeden poważny powód, dla którego czytelnik nie powinien oczekiwać, że w drzewach genealogicznych zamieszczonych w niniejszej książce znajdą dla siebie miejsce wszyscy wybitni i oryginalni myśliciele, twórcy wielkości wrocławskiej nauki. Powód ten, mówiąc ogólnie, ma związek z kontekstem historyczno-politycznym, w którym rozwijała się nauka w polskim powojennym Wrocławiu. Należy bowiem pamiętać, że większość minionych sześciu dekad wrocławskiego środowiska akademickiego przypadło na l. 1945–1989, kiedy swoboda badań naukowych, reglamentowana czynnikami ideologiczno-politycznymi – w różnych okresach z różnym nasileniem, zwłaszcza w dyscyplinach społecznych i humanistycznych – podlegała w przypadku niektórych badaczy dalszym, niekiedy drastycznym ograniczeniom. W rezultacie represji, mających źródło zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz środowiska akademickiego, których ofiarami padali niektórzy wybitni przedstawiciele nauki wrocławskiej, nie dysponowali oni pełnymi możliwościami wychowania swoich uczniów w tym sensie, że możliwości promowania na stopnie doktorskie czy opieki nad habilitacjami ich potencjalnych uczniów, jak tego oczekiwałby idealny typ trójgeneracyjnej szkoły naukowej, podlegały w ich przypadku ograniczeniom, a nawet były całkowicie blokowane.

Z powyżej wymienionych powodów drzewa genealogiczne, choć pomocne w obrazowaniu rozwoju poszczególnych dyscyplin, współpracy naukowej oraz osobistych zależności konkretnych postaci we wrocławskich uczelniach, nie mogą pretendować do roli wyczerpującej ilustracji wrocławskiego środowiska akademickiego. Z tych samych powodów każdy z rozdziałów, poświęconych poszczególnym grupom dyscyplin, składa się w głównej mierze z historycznego ujęcia genezy i rozwoju różnych szkół naukowych w ramach danej dyscypliny, które jest ilustrowane wspomnianymi drzewami genealogicznymi, ich opisami, a także biogramami niektórych uczonych, którzy je tworzyli. Redaktorzy i autorzy niniejszego tomu mają nadzieję, że zastosowana tu rozmaitość środków opisu dyscyplin naukowych oraz pracy badawczej ich reprezentantów służyć będzie pełniejszemu przedstawieniu osiągnięć, którymi szczycić się pragnie obecne pokolenie wrocławskiego świata akademickiego i o których pamiętać powinny kolejne pokolenia wrocławskich uczonych.

Doniosłość 60. rocznicy wrocławskiego środowiska naukowego stała się również okazją do sporządzenia bibliogra-

ficznego spisu prac historycznych, wspomnieniowych i pamiątkowych, które zostały mu poświęcone w minionych latach. Jednak w trakcie pracy nad bibliografią publikacji związanych z tematyką dziejów nauki we Wrocławiu rychło się okazało, że ambicja sporządzenia pełnego ich spisu była zbyt wygórowana, ponieważ wyczerpująca lista wszystkich druków poświęconych tej problematyce wypełniłaby tom nie mniejszy niż niniejsza książka. Z tego powodu załączona tu bibliografia, choć obszerna i licząca kilkaset pozycji, ogranicza się wyłącznie do druków zwartych.

Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola corocznie przyznaje nagrodę za integrację środowiska akademickiego. Przeznaczona ona jest dla osób, które położyły szczególne zasługi dla przekraczania barier międzyuczelnianych i swymi inicjatywami przyczyniły się do tego, że akademicki Wrocław jest postrzegany nie tylko poprzez pryzmat poszczególnych uczelni.

Lista laureatów obejmuje już kilkadziesiąt nazwisk, jako że nagrody są przyznawane od 1977 r. Wśród uhonorowanych szczególną pozycję zajmują trzy nazwiska. Są to nagrody przyznane za działalność, której głównym walorem było nie tylko wewnętrzne wzmocnienie lokalnego środowiska akademickiego, ale przede wszystkim wyjście z akademicką aktywnością na zewnątrz, poza tradycyjny krąg odbiorców. W ten sposób, i za to właśnie, zostali uhonorowani prof. Jan Mozrzymas, twórca i kierownik Studium Generale w 1996 r., prof. Józef Dudek w 1999 r. za stworzenie i prowadzenie wrocławskiego salonu intelektualnego i wreszcie animatorka Dolnośląskiego Festiwalu Nauki, prof. Aleksandra Kubicz w 2002 r.

Prace nad niniejszą publikacją zostały zapoczątkowane w 2003 r. Okres ten był czasem wielkiej mobilizacji wszystkich uczelni i jednostek badawczych wchodzących w skład Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola. Komitet Redakcyjny pragnie wyrazić głęboką wdzięczność Rektorom uczelni Wrocławia i Opola, nade wszystko Przewodniczącemu Kolegium, rektorowi Politechniki Wrocławskiej, Profesorowi Tadeuszowi Lutemu. Szczególne słowa podziękowania kierujemy pod adresem wszystkich autorów, którzy podjęli się trudu opracowania poszczególnych części niniejszej publikacji.

Dziękujemy również licznym osobom, które swoim zaangażowaniem wspierały realizację tego projektu pod względem administracyjnym i technicznym.

Kierownictwu i zespołowi redakcyjnemu Wydawnictwa Ossolineum pragniemy serdecznie podziękować za staranną pracę redakcyjną nad tym trudnym projektem.

W imieniu własnym oraz całej społeczności akademickiej Wrocławia i Opola dziękujemy także sponsorom, którzy zechcieli wesprzeć publikację niniejszej książki.

Zespół Redakcyjny

Początki wrocławskiego środowiska akademickiego

Wrocław, nadodrzańska metropolia położona na skrzyżowaniu wielu szlaków wiodących ze wszystkich stron świata, miasto siedmiu rzek i ponad setki mostów, ma bogatą przeszłość. Zmieniali się jego suwereni państwowi i narodowi – Czesi, Austriacy, Niemcy, Polacy – zmieniał się jego samorządowy ustrój, wymieniały się znaczne grupy narodowe jego mieszkańców. Mimo tych przemian miasto zachowywało swoje znaczenie metropolitalne dla Śląska oraz oddziaływało na kondycję różnorodnych narodowo i politycznie społeczności, także tych odrębnych pod względem kulturowym i państwowym. Było miastem otwartym kulturowo, tyglem, w którym ścierały się i dojrzewały wpływy, tworzyły się samoistne wartości kulturowe, materialne i polityczne, nie zamykające się w granicach rogatek miejskich czy regionu.

Nie szczędziły Wrocławia wojny. Wielokroć był palony, burzony i niszczony. Dotykały go przeróżne kataklizmy. Jednak zawsze podnosił się z klęsk i zapaści w sposób zadziwiająco szybki, odzyskując swoją stołeczną rangę, swe bogactwo i piękno. Choć zawsze leżał na obrzeżach różnych organizmów państwowych, do których należał w swych burzliwych dziejach, choć był poddawany wpływom różnych nacji i odmiennych kultur, nigdy nie był grodem prowincjonalnym.

Był też miastem o bogatych tradycjach kulturalnych, edukacyjnych i naukowych. Nic więc dziwnego, że od XV w. dobijał się długo – i początkowo bez rezultatu – o własny uniwersytet. Infrastruktura materialna, klimat kulturalny i dorobek intelektualny tworzyły do tego odpowiednie podłoże. Nie sprzyjało temu jednak sąsiedztwo starszych miast uniwersyteckich – Krakowa, Pragi i Lipska, które w trosce o powodzenie własnych uczelni zazdrośnie przeszkadzały w powstaniu nowego uniwersytetu we Wrocławiu. Przeszkody pokonywano powoli i z oporami, przy zaangażowaniu nie tylko panujących władców, ale i mieszczan.

Tradycje akademickie Wrocławia sięgają początków XVIII w., powstałej w 1702 r. uczelni jezuickiej. Mimo zmiennych losów miasta i różnych państwowych suwerenów, ciągłość uniwersytecka przetrwała, została bowiem zachowana przez ponad trzysta lat przez funkcjonujące tutaj uczelnie: austriacką, pruską i niemiecką (w jej demokratycznym oraz nazistowskim okresie), a także przez obecną uczelnię polską. Tradycje akademickie uniwersytetu we Wrocławiu zawsze wiązały się trwale i ściśle z historią miasta. Nigdy wcześniej jednak nie były tak z nim związane jak wtedy, gdy z wyroku historii suwerenem tego miasta stała się Rzeczpospolita Polska.

W latach II wojny światowej, gdy przygotowywano się do zakreślenia granic przyszłej Polski, rysując je z poparciem koalicji antyhitlerowskiej, nie od razu zajmowano się szczegółowo przyszłością Wrocławia jako centrum ponadregionalnego ośrodka akademickiego. Wrocław stał się ważnym realnym elementem polskiego programu niepodległościowego dopiero wtedy, gdy Stalin wymusił na zachodnich aliantach w Teheranie zgodę na zagarnięcie Lwowa, a w zasadzie dopiero po postanowieniach konferencji poczdamskiej (17 lipca–2 sierpnia 1945). Warszawa była zniszczona przez hitlerowców w odwecie za powstańczy zryw. Polskie władze naczelne na obczyźnie i ośrodki państwa podziemnego, przygotowując się do oczekiwanej integracji nowych ziem z całą Rzeczpospolitą, organizowały także siły do utworzenia w powojennym Wrocławiu polskich uczelni. Myślano przy tym częściej o wielkiej szkole głównej niż o mniejszych odrębnych strukturach uczelnianych.

Jeszcze w okresie trwania walk II wojny światowej rozpoczął się proces wyrzucania Polaków z ich ojcowizny we Lwowie; w pierwszej kolejności dotknął on profesorów z miejscowych uczelni, którzy dla władz sowieckich byli elementem szczególnie niebezpiecznym. Nie chcieli bowiem poddać się dyktatowi stalinowskiemu, a zarazem nie godzili łatwo z porzuceniem swojego miasta i swoich środowisk akademickich. Nie angażując się w walkę zbrojną, pragnęli pozostać na lwowskiej ojcowiźnie.

Tworzyli zwarte środowisko akademickie o własnym etosie, które, gdy pozbawiono je możliwości bytu we Lwowie, szukało możliwości uratowania lwowskiej tożsamości poza jego granicami. W okresie „Polski lubelskiej" zdawało się, że takie szanse będzie mógł odegrać Lublin, gdzie decyzją władz państwowych został utworzony nowy, państwowy uniwersytet, z założenia konkurencyjny pod względem politycznym i ideologicznym wobec KUL, który po wojnie odnowił swoją działalność.

Jesienią 1944 r. do Lublina zaczęli przybywać pierwsi profesorowie, którzy musieli opuścić Lwów, zanim jeszcze doszło do masowych wysiedleń Polaków. Uciekali przed władzą sowiecką, przed aresztowaniami, wywózkami na wschód i różnymi innymi formami prześladowań, jakie spadały pod władzą sowiecką na Polaków, zwłaszcza na inteligencję. Pojawiają się w Lublinie na katedrach uniwersyteckich jesienią 1944 r., gdy zaczęły się tam zajęcia akademickie. Decyzje o ich dalszych losach jednak nie od razu zapadły, a ich związki z Lublinem miały charakter przejściowy.

Tymczasem Wrocław przygotowywał się do działań wojennych; zarazem władze hitlerowskie czyniły wiele starań, aby w mieście nie doszło do paniki. Propaganda hitlerowska szerzyła wiarę w nagłą zmianę kolei losów wojennych, w cudowną broń, w konflikt wśród aliantów i – mimo wszystko – w ostateczne zwycięstwo III Rzeszy. W mieście byli wówczas nie tylko rodowici wrocławianie. Do Wrocławia przyjeżdżali Niemcy z zachodnich i środkowych miast Rzeszy, którzy szukali schronienia przed masowymi bombardowaniami, niosącymi śmierć i zniszczenia w innych rejonach Niemiec. W mieście znajdowały się też liczne grupy Polaków przywiezionych tam przez władze hitlerowskie na przymusowe roboty. Wrocławskie więzienia były pełne polskich więźniów; w jednym z nich, na ulicy Kleczkowskiej, pracowała gilotyna. W końcowym okresie wojny liczba ludności Wrocławia przekraczała milion.

W końcu 1944 r. władze niemieckie, świadome zbliżającego się frontu, zaczęły wywozić z miasta najcenniejsze zabytki i unikatowe urządzenia badawcze z uczelni; wysyłano je tam, gdzie – jak władze hitlerowskie sądziły – będą zabezpieczone przed zniszczeniem. Planowano masową ewakuację ludności

cywilnej, chociaż bez możliwości zapewnienia odpowiednich środków transportu. Działaniom tym towarzyszyła hitlerowska propaganda zwycięstwa, które miało odwrócić losy wojny. Zniszczenia wojenne, spowodowane alianckimi bombardowaniami, które dotknęły wiele innych miast niemieckich, długo omijały Wrocław.

W styczniu 1945 r. ruszyła wielka zimowa ofensywa wojsk sowieckich; nieoczekiwanie dla jego mieszkańców, miasto znalazło się na linii frontu. Zorganizowana z opóźnieniem ewakuacja nie mogła objąć wszystkich wrocławian, którzy chcieli opuścić miasto. Miejsc w pociągach ewakuacyjnych wystarczyło dla nielicznych, w tym tylko dla części niemieckiej profesury. Przygotowane plany ewakuacji stały się nierealne. Masowy *exodus* dokonywał się w warunkach silnych mrozów, kolumny pieszych uciekinierów nieraz były rozbijane przez atakujące samoloty i oddziały pancernych wojsk sowieckich. W czasie tej ucieczki wielu wrocławian straciło życie. Stali się bezimiennymi ofiarami totalnej wojny, płacąc za hitlerowskie zbrodnie. Wyludniony Wrocław – z miliona mieszkańców zostało w nim tylko ok. 200 tys. – został otoczony wojskami ze wszystkich stron i znalazł się w kotle utworzonym przez oblężnicze armie. W gwałtowny i zmasowany sposób poznawał praktycznie konsekwencje wojny[1].

Jeszcze gdy Wrocław był okrążany przez sowieckie wojska, prof. Henryk Raabe, kierujący z ramienia polskiego Rządu Tymczasowego Wydziałem Szkół Wyższych w Lublinie, przedstawił 5 lutego 1945 opracowany przez siebie projekt sieci szkół wyższych w powojennej Polsce. Zaproponował m.in., aby uwzględniając materialny dorobek uczelni niemieckich we Wrocławiu, ale wyłącznie z polską kadrą profesorską, utworzono uniwersytet i politechnikę. Wcześniejsze takie projekty często były oceniane jako nierealne i odrzucane jako niedojrzałe, także ze względów kadrowych, ponieważ wielu polskich uczonych zginęło z rąk hitlerowców. Propozycja prof. Raabego została zaakceptowana podczas konferencji ministra oświaty w marcu 1945 r. w Łodzi.

Kiedy we Wrocławiu trwały jeszcze walki, coraz liczniejsze stawały się jednocześnie wyjazdy i ucieczki Polaków ze Lwowa w obawie przed sowieckimi prześladowaniami. Już wcześniej bowiem, w końcu sierpnia 1944 r., Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego podpisał z władzami republik ukraińskiej i białoruskiej umowę o wymianie ludności na zasadzie narodowej, przez przesiedlanie Polaków do Polski, a Ukraińców i Białorusinów – do tych republik sowieckich. Teoretycznie wymiana miała się dokonywać na zasadzie dobrowolności. We Lwowie jednak władze sowieckie dokonywały aresztowań, deportacji i wywózek na roboty przymusowe. Znajdujący się wówczas w Krakowie dawny rektor UJK, prof. Stanisław Kulczyński, wraz z grupą innych uczonych lwowskich, wystosował 25 lutego 1945 prośbę do prezydenta Krajowej Rady Narodowej, Bolesława Bieruta, o spowodowanie zwolnienia z więzień i obozów sowieckich polskich profesorów, wskazując na konieczność zatrudnienia ich w kraju. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Tymczasowego Rządu Jedności Narodu podjęło interwencję; pierwsze zwolnienia nastąpiły dopiero w końcu 1945 r. – nie wiadomo jednak, czy w wyniku tej interwencji.

Tymczasem coraz więcej byłych pracowników polskich uczelni lwowskich gromadziło się w Krakowie, wyzwolonym w styczniu 1945 r. Kraków stał się miejscem ich spotkania. Łączył ich żal za niedawno utraconą bliższą ojczyzną. Od początku wygnania lwowianie nosili się z intencją zachowania odrębności swojej społeczności akademickiej; mając zaś coraz mniej nadziei na powrót do Lwowa, obawiali się jednocześnie, że rozpłyną się w silnej społeczności krakowskiej. Dlatego w imieniu byłych uczonych UJK we Lwowie, trzech profesorów lwowskich[2] wystąpiło do Senatu UJ z propozycją utworzenia na tej uczelni odrębnej lwowskiej sekcji. W jej skład mieli wejść profesorowie, docenci i asystenci wydziałów: Matematyczno-Przyrodniczego, Humanistycznego, Lekarskiego, Prawniczego i Teologicznego, którzy znaleźli się w Krakowie. Propozycji tej jednak Senat UJ nie podjął i nigdy do niej nie powrócił. Z tej przyczyny głównie pewna część uniwersyteckiej kadry uczelni lwowskiej oraz wileńskiego USB przeniosła się do innych miast, m.in. do Lublina, Gliwic i Torunia, podobnie jak część kadry Politechniki Lwowskiej, która udała się do Gdańska i Gliwic.

Kiedy Wrocław jeszcze płonął, gdy w walkach burzono całe jego dzielnice, paliły się kościoły, biblioteki i laboratoria, dojrzewało zainteresowanie tym miastem jako przyszłym polskim ośrodkiem akademickim. W tych okolicznościach profesorowie Stanisław Kulczyński i Stanisław Loria zaproponowali dr. Bolesławowi Drobnerowi, który otrzymał nominację na pierwszego pełnomocnika rządu do organizacji życia pokojowego w tym mieście, włączenie lwowskich profesorów do jego grupy. Ich propozycja została zaakceptowana, jakkolwiek w ówczesnych warunkach trudno było ostatecznie rozstrzygać, czy i jakie uczelnie polskie powstaną we Wrocławiu.

Akceptacja inicjatywy profesorów Kulczyńskiego i Lorii dała początek grupie, która po zakończeniu wojny miała podjąć zadanie odbudowy życia we Wrocławiu już w granicach państwa polskiego. Na czele Grupy Naukowo-Kulturalnej[3], która od kwietnia 1945 r. przygotowywała się w Krakowie do wyjazdu do Wrocławia, stanął prof. Kulczyński. 20 kwietnia 1945 został on mianowany przez ministra oświaty Rządu Tymczasowego delegatem Rządu do „zabezpieczenia majątku i urządzeń wyższych uczelni oraz innych instytucji naukowych, bibliotek, zbiorów na terenie Wrocławia i okolic". Zespół był gotów do wyjazdu do Wrocławia już wtedy, gdy w oblężonym mieście toczyły się jeszcze walki. W Grupie Naukowo-Kulturalnej, obok prof. Kulczyńskiego, znaleźli się dawni profesorowie lwowscy; przeważali wśród nich przedstawiciele kierunków uniwersyteckich.

Dnia 9 maja 1945, pod dowództwem inż. Kazimierza Kuligowskiego, jako pierwsi do Wrocławia wyjechali: dr Antoni Knot – organizator Ossolineum i biblioteki uniwersyteckiej, Włodzimierz Kozak oraz Stanisław Kamiński. Tego dnia po

[1] Przebieg ewakuacji dóbr Uniwersytetu i Technische Hochschule Breslau oraz pracowników i studentów w okresie przed oblężeniem opisano źródłowo w *Księdze Jubileuszowej 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, Wrocław 1995, s. 65.

[2] Stanisław Kulczyński i Stanisław Loria; ze względu na nieczytelność podpisu nazwiska trzeciego profesora nie udało się ustalić.

[3] Zespół ten, znany jako Grupa Naukowo-Kulturalna (a także jako Grupa Kulturalno-Naukowa lub po prostu Naukowa), był pomyślany jako autonomiczna część przyszłego zarządu miasta Wrocławia.

południu do Wrocławia wyruszyli dr Drobner i prof. Kulczyński. W pierwszym składzie Grupy Naukowo-Kulturalnej znalazło się 26 osób. Byli wśród nich: doc. Tadeusz Baranowski, dr Stanisław Szpilczyński, dr Tadeusz Nowakowski, dr Tadeusz Owiński, dr Andrzej Dzioba (lekarze), dr Henryk Kuczyński, dr Wiktor Gorzelany, dr Stanisław Jóźkiewicz (chemicy), ppłk Jan Ciałowicz i por. Dezydery Chłapowski (odpowiedzialni za zasoby muzealne), ks. dr Kazimierz Lagosz i ks. dr Wiktor Niemczyk (przedstawiciele wyznań religijnych), Zofia Gostomska (bibliotekarka Ossolineum), dr Józef Zwierzycki (geolog), Franciszek Kuczera (fizyk), Józef Gębczak (historyk sztuki), Mieczysław Kofta (dziennikarz), oraz zalążek przyszłej Straży Akademickiej: Mieczysław Gębczak, Alfred Gaweł, Tadeusz Herzig, Roman Jaworski i Edward Mielcarzewicz.

Wrocław bronił się dłużej niż Berlin. Dowództwo hitlerowskie nie chciało przerwać walki mimo beznadziejnej sytuacji. Wrocław skapitulował, kiedy miasto leżało w gruzach, a jego krańce pokryły cmentarze ofiar obu walczących stron. Grupa Naukowo-Kulturalna znalazła się w mieście już 9 maja 1945, w trzy dni po kapitulacji Wrocławia[4], choć w stolicy upadłej III Rzeszy, w Berlinie, walki wygasły wcześniej, 2 maja 1945. Piękny przed wojną Wrocław witał członków Grupy gruzami, dopalającymi się budynkami, ciągle niebezpiecznym żelastwem wojennym, wyludnionymi ulicami, na których leżały liczne trupy, grupami maruderów zdolnych do każdej zbrodni i gwałtu dla pozyskania jakiegokolwiek dobra materialnego, niedobitkami sfanatyzowanych wojsk hitlerowskich odmawiającymi złożenia broni. Nie było odpowiednich budynków, laboratoriów, pracowni, bibliotek, ław i tablic; nie było też profesorów ani studentów. Doprawdy trzeba było mieć wiele optymizmu i wyobraźni, aby w tych warunkach marzyć o utworzeniu polskich uczelni[5].

Grupa Naukowo-Kulturalna bezzwłocznie rozpoczęła realizację zadania, do którego została powołana. Niemal natychmiast zaczęła usuwać ślady wojny, wydobywać z ruin resztki majątku byłych niemieckich uczelni, niezbędnego do zajęć akademickich. Do jej zespołu dołączali inni Polacy, którzy przeżyli oblężenie miasta lub wracali przez Wrocław z hitlerowskich obozów koncentracyjnych i jenieckich, a także coraz częściej ci, którzy postanawiali tutaj rozpocząć nowe życie jako osadnicy na Ziemiach Odzyskanych. Tworzyli zespół różnorodny, ale świadomy obowiązków obywatelskich i narodowych.

Pierwsze planowe prace porządkowe i budowlane podjęto 16 maja 1945. Grupa ewidencjonowała resztki budynków akademickich oraz chroniła je przed dalszą dewastacją i kradzieżami, gasiła tlące się jeszcze pożary wojenne, ale także nowe, wzniecane przez sowieckich maruderów wojskowych i pozostałych we Wrocławiu fanatyków hitlerowskich, podejmowała pierwsze prace nad zabezpieczeniem lokali i dostosowaniem ich do przyszłych funkcji dydaktycznych i naukowych. Rychło zaczęła się powiększać o nowych członków, w tym także o przyszłych studentów. Do pracy, przede wszystkim fizycznej, przyjmowano również pracowników spośród nielicznej, pozostałej we Wrocławiu, ludności niemieckiej.

Chociaż decyzja władz państwowych o uruchomieniu we Wrocławiu uczelni jeszcze formalnie nie zapadła, do miasta zaczęli już ściągać nie tylko pracownicy nauki, lecz także młodzi ludzie, którzy chcieli możliwie szybko zasiąść w ławach studenckich. Od końca maja 1945 r. samorzutnie organizowano zalążki struktur akademickich dla przyszłych, ciągle oficjalnie nie istniejących uczelni. W czerwcu 1945 r., czekając na decyzje rządowe, rozpoczęto przygotowania zmierzające do utworzenia polskiego uniwersytetu. Po wielu dyskusjach i kontrowersjach podjęto decyzję o utworzeniu również politechniki. Pomyślano je jako duże uczelnie, nastawione na wielokierunkowe kształcenie młodzieży oraz szeroko zakrojone badania naukowe. Kontrowersyjność idei utworzenia politechniki wynikała z małej liczebności uczonych reprezentujących nauki techniczne w Grupie Naukowo-Kulturalnej. Wielu profesorów Politechniki Lwowskiej bowiem, zmuszonych do opuszczenia rodzinnego miasta, znalazło już wcześniej dla siebie miejsce w Krakowie, Gliwicach i w innym miastach.

Największym konkurentem dla wrocławskich planów utworzenia w mieście odrębnej, wielowydziałowej politechniki okazały się niebawem przede wszystkim Gliwice, mimo że za utworzeniem politechniki we Wrocławiu przemawiał stosunkowo dobrze zachowany stan budynków wraz wyposażenie poniemieckiej Technische Hochschule. Jeszcze w lipcu 1945 r. rozważano decyzję o przeniesieniu na Górny Śląsk, do Katowic lub Bytomia, zasobów uratowanych z pożogi wojennej, a także kadry zgromadzonej we Wrocławiu. Pomysł miał silne poparcie ze strony władz politycznych i był uzasadniany argumentami ideologicznymi o konieczności budowy ośrodka akademickiego w środowisku robotniczym. Ówczesny rektor Politechniki Śląskiej, prof. Władysław Kuczewski, w piśmie skierowanym do Departamentu Nauki i Szkół Wyższych Ministerstwa Oświaty domagał się wywiezienia majątku Politechniki Wrocławskiej do Gliwic, oświadczając, że od tego zależy uruchomienie Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Żądania nie zostały zrealizowane, co więcej, po wizycie we Wrocławiu, jego początkowi zwolennicy zmieniali poglądy, stając się gorącymi orędownikami budowania znaczącego dla nauki polskiej ośrodka akademickiego właśnie w tym mieście[6].

Głównymi zwolennikami utworzenia Politechniki Wrocławskiej jako samodzielnej uczelni, osobiście zabiegającymi o taką decyzję w Ministerstwie Oświaty, byli: prof. Kulczyński i prof. Edward Sucharda, późniejszy pierwszy prorektor Politechniki Wrocławskiej, oraz inż. Dionizy Smoleński, najpierw administrator, potem rektor Politechniki, który ją odbudowywał i organizował. Dołączył do nich nawet prof. Kazimierz Idaszewski ze Lwowa, który już wcześniej został za-

[4] „Garnizon niemiecki skapitulował 6 maja po południu, następnego dnia telefoniczna wiadomość doszła do Krakowa. Zorganizowana już wcześniej ekipa pionierska 8 maja została postawiona w stan gotowości. Nazajutrz rano, grubo przed świtem, nastąpił wyjazd czołówki pod komendą inż. Kazimierza Kuligowskiego, zastępcy i późniejszego następcy dr. Drobnera na stanowisku prezydenta Wrocławia", I. Rutkiewicz, *Archipelag nauki*, Wrocław, 1966, s. 10.

[5] „Już wyniki wstępnego rekonesansu przeprowadzonego zaraz pierwszego dnia, 10 maja, przeszły najgorsze oczekiwania. Ze 104 budynków należących do Uniwersytetu i Politechniki w kompletnej ruinie leżało 70", I. Rutkiewicz, *op. cit.*, s. 11.

[6] Jednakże, po pierwszym roku funkcjonowania Wydziału Górniczo-Hutniczego Politechniki Wrocławskiej, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie zdołała nakłonić Ministerstwo Oświaty do jego likwidacji, a znaczna część wyposażenia laboratorium walcowni została wywieziona do Krakowa.

trudniony jako dziekan i organizator wydziału Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Wrocław, nawet w stanie zniszczenia, miał trudną do wyjaśnienia siłę przyciągania i pozyskiwał dla siebie nowych patriotów[7]. To głównie ich aktywności należy zawdzięczać, że 24 sierpnia 1945 został wydany dekret „O przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie", zatwierdzony przez Prezydenta Krajowej Rady Narodowej Bolesława Bieruta, rozstrzygający podstawowe spory o przyszłość wrocławskiego środowiska akademickiego.

Na mocy artykułu 2 dekretu na polskim Uniwersytecie Wrocławskim wydzielono sześć wydziałów: Prawno-Administracyjny, Humanistyczny, Matematyczno-Przyrodniczy, Lekarski z oddziałem farmaceutycznym, Medycyny Weterynaryjnej oraz Rolnictwa z oddziałem ogrodniczym. Natomiast na Politechnice Wrocławskiej – cztery wydziały: Chemiczny, Mechaniczno-Elektrotechniczny, Budownictwa i Hutniczo-Górniczy.

Dokument stanowił odejście od propozycji utworzenia we Wrocławiu śląskiej szkoły głównej. Zgodnie z artykułem 4 dekretu, każda uczelnia miała mieć swojego rektora, który został wyposażony w tradycyjne kompetencje senatu akademickiego, a dziekani wydziałów – w kompetencje rad wydziałów. Okres organizacyjny dla Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej upływał 31 sierpnia 1946.

Po dyskusjach odstąpiono od niektórych zapisów dekretu. Profesorowie reprezentujący dawną Politechnikę Lwowską i opowiadający się za organizacyjną samodzielnością przyszłej Politechniki Wrocławskiej, zaakceptowali propozycję wspólnoty organizacyjnej z Uniwersytetem (z jednolitą administracją oraz budżetem) w formie unii personalnej władz rektorskich i senatu akademickiego wspólnego dla obu uczelni, przy zachowaniu ograniczonej ich odrębności.

Rzeczywistym i naturalnym przywódcą wrocławskiego środowiska akademickiego pozostawał Stanisław Kulczyński, który 2 sierpnia 1945 został powołany do Rady Naukowej przy Ministerstwie Oświaty, utworzonej dla opiniowania i inicjowania najważniejszych spraw krajowego polskiego środowiska akademickiego. Decyzją ministra oświaty z 3 września 1945 to właśnie prof. Kulczyńskiemu powierzono pełnienie obowiązków rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, natomiast prof. Loria został prorektorem Uniwersytetu, prof. Sucharda zaś – prorektorem Politechniki. Wydziały powołano zgodnie z propozycjami wrocławskimi, z jednym wyjątkiem: zgłoszony projekt utworzenia na Uniwersytecie dwóch wydziałów teologicznych, teologii katolickiej i protestanckiej, został pominięty, chociaż kadry dla tego pierwszego można było bez trudu pozyskać, ponieważ do Polski przeniesiono Wydział Teologiczny UJK. Ponadto, mimo poparcia lokalnych władz, w kręgu profesury uniwersyteckiej nie było w tej sprawie jednolitego stanowiska.

Ostatecznie dopiero 4 listopada 1947 Prezydent Rzeczpospolitej Polskiej mianował prof. Kulczyńskiego rektorem Uniwersytetu Wrocławskiego i – odrębnym pismem z 15 listopada 1947 – również rektorem Politechniki Wrocławskiej.

Uruchomienie polskich szkół akademickich we Wrocławiu wymagało wykonania ogromnej pracy. Jej ogrom jednak nie tylko nie porażał, lecz wyzwalał zdumiewający zapał. Realizację koniecznych zadań rozumiano jako swoistą rekompensatę za krzywdy i upokorzenia lat wojny, za wyrzucenie z ojcowizny na odległą ziemię, należącą jeszcze niedawno do znienawidzonego wroga.

Równolegle do procesu odbudowy dokonywał się proces jednoczesnego oswajania miasta jako grodu polskiego. Zakres prac niezbędnych do wykonania, by chociaż w części przystosować budynki, sale i laboratoria do rozpoczęcia roku akademickiego, był tak znaczny i pilny, że członkowie Grupy Naukowo-Kulturalnej podjęli decyzję o zaangażowaniu do pomocy przyszłych słuchaczy. W prasie ogłoszono nabór przyszłych studentów do Straży Akademickiej. Kilkakrotnie przywożono ochotników z Krakowa do Wrocławia, łącznie ok. 300 osób; spośród nich 200 wzięło czynny udział w odbudowie i ochronie przyszłych uczelni wrocławskich. Główne zadania Straży Akademickiej Uniwersytetu i Politechniki polegały nie tylko na porządkowaniu obiektów, ale także na ich ochronie przed szabrem. Z karabinem w ręku pilnowali miejsc swoich przyszłych studiów.

Z wielką pasją podejmowano poszukiwania polskich śladów i tradycji historycznych i natychmiast je popularyzowano. Prawnicy rozwiązywali kwestie prawne. Medycy włączali się do służby medycznej na rzecz mieszkańców miasta. Architekci przygotowywali plany odbudowy miasta. Rolnicy poszukiwali najlepszych metod zagospodarowania nowych ziem. To nie ośrodek akademicki był kształtowany przez miasto, lecz odwrotnie: to miasto wyrastało wokół wrocławskich uczelni, nawet wówczas, gdy nie zostały one jeszcze formalnie powołane do życia. Polski profesor i student, zanim weszli do sali wykładowej, laboratorium czy biblioteki, musieli często najpierw wejść na dach, by załatać dziury po pociskach, wprawić okna, usunąć ślady wojny, usunąć z sal wykładowych i laboratoriów pozostałe tam żelastwo wojenne. Przez pierwsze półrocze po zakończeniu walk wrocławscy uczeni, wspomagani przez tych, którzy zabiegali o przyjęcie na studia, musieli często zamieniać książkę, pióro, laboratoryjne szkło na kielnię, młotek, pędzel malarski, aby przygotować przyszłe sale wykładowe i laboratoryjne do zajęć dydaktycznych.

Społeczność akademicka formowała się we Wrocławiu spośród różnych przybyszów. Obok profesorów uczelni Lwowa, Wilna, Warszawy i Poznania, tworzyli ją byli polscy żołnierze różnych armii, więźniowie obozów koncentracyjnych i obozów pracy, partyzanci, powstańcy warszawscy i nieliczni najmłodsi, którzy w latach wojny kończyli naukę na tajnych kompletach. Bardzo prężne okazało się środowisko wrocławskich matematyków. Charakterystyczne były losy uczonych, którzy położyli podwaliny tej dyscypliny we Wrocławiu: Edward Marczewski, wywieziony przez Niemców z Warszawy we wrześniu 1944 r., przetrwał we Wrocławiu oblężenie miasta; Hugo Steinhaus przyjechał ze Lwowa, gdzie był profesorem UJK; Bronisław Knaster przyjechał z Warszawy, Władysław Ślebodziński – z Auschwitz, Stanisław

[7] Ignacy Rutkiewicz pisze: „Porwany perspektywami rozwojowymi Politechniki Wrocławskiej, Prof. Idaszewski opuszcza Gliwice i razem z uczniami przybywa organizować Wydział Elektryczny", I. Rutkiewicz, *op. cit.*, s. 20.

Hartman, pierwszy asystent wrocławskiej matematyki, przyjechał z Krakowa.

Podobne losy miała za sobą kadra profesorska w innych dyscyplinach naukowych. Do Wrocławia przenosiły się nierzadko całe zespoły ze Lwowa, gdzie obok profesorów i ich książek, w wagonach towarowych przyjeżdżali asystenci, pracownicy, pedle, aby wspólnie kontynuować wcześniej prowadzone we Lwowie prace naukowe. Wśród przyszłych pracowników Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu byli: profesor filologii klasycznej ze Lwowa Jerzy Kowalski, polonista Tadeusz Mikulski z Warszawy, historyk Rudolf Jamka i filolog orientalista Ananiasz Zajączkowski oraz historycy: Karol Maleczyński i Kazimierz Majewski z Warszawy. Do Wrocławia przybywają także profesorowie prawa z USB w Wilnie: Iwo Jaworski, Adam Chełmoński i Witold Świda, którzy już wcześniej znaleźli zatrudnienie w Toruniu. Dołącza do nich badacz historii Śląska, późniejszy prorektor Uniwersytetu, prof. Seweryn Wysłouch. Wśród chemików znaleźli się profesorowie: Edward Sucharda, Włodzimierz Trzebiatowski, Edwin Płażek, Henryk Kuczyński oraz doktorzy: Wiktor Gorzelany, Stanisław Jóźkiewicz, Ewa Neyman-Pilatowa.

Wydział Lekarski zasilają profesorowie cieszący się nierzadko międzynarodową sławą. Są wśród nich mikrobiolog Ludwik Hirszfeld wraz z żoną Hanną Hirszfeldową (pediatra). Ze Lwowa przybywają: chirurg Wiktor Bross, profesor medycyny sądowej Bolesław Popielski, otolaryngolog Teofil Zalewski, fizjolog Andrzej Klisiecki i patolog Hugon Kowarzyk. Z Krakowa przybywa farmakolog Józef Hano, z Poznania – anatom Stefan Różycki, z Lublina – internista Antoni Falkiewicz. Wydział Rolny i Medycyny Weterynaryjnej organizują profesorowie Tadeusz Konopiński z Poznania i Bolesław Świętochowski ze Lwowa, zasilają go profesorowie i asystenci lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej.

Ośrodek naukowy zaczął więc działać we Wrocławiu jeszcze przed oficjalnymi decyzjami w sprawie erygowania polskich uczelni. Dyskusje nad kształtem wrocławskiego środowiska akademickiego koncentrowały się na poszukiwaniu wspólnego rozwiązania, które pozwoliłoby uwzględnić warunki zastanej, powojennej substancji uczelni poniemieckich, a zarazem zagwarantować szybki rozwój polskiemu środowisku w tym mieście. Już na tym wczesnym etapie planowano pierwsze badania naukowe, popularyzację wiedzy, zakładano towarzystwa naukowe. Aktywność taką prowadzili matematycy, historycy, prawnicy, historycy literatury, przedstawiciele nauk medycznych i przyrodniczych, technicy, rolnicy. Odwołując się do tradycji przedwojennej współpracy międzynarodowej, matematycy jako pierwsi nawiązali, a raczej odnowili współpracę z kolegami z innych krajów. Szybko zaludniający się Wrocław zaczynał dostrzegać zwiększającą się obecność studentów. Gromadzący się wokół Grupy Naukowo-Kulturalnej kandydaci na przyszłych studentów, członkowie Straży Akademickiej, brali udział w odbudowie budynków, już w lipcu 1945 r. zorganizowali Bratnią Pomoc, uprawiali sport w stworzonym od podstaw Akademickim Zrzeszeniu Sportowym, podejmowali próby działalności kulturalnej w amatorskich zespołach artystycznych[8]. Postawę twórców wrocławskiego środowiska akademickiego charakteryzowało zaangażowanie w różnorakie działania na rzecz rodzącej się lokalnej społeczności.

Etos osiedlających się we Wrocławiu ówczesnych pracowników naukowych obejmował głębokie zrozumienie dla posłannictwa nauki w ramach obowiązków patriotycznych i obywatelskich, przy wstrzemięźliwości w angażowaniu się w bieżące zmagania polityczne. Etos akademicki chciano budować w nowym miejscu na wzorcach z okresu II Rzeczypospolitej, niechętnie patrząc na próby przenoszenia doświadczeń z uczelni sowieckich. W tej ostatniej sprawie jednak nastąpiła rychła zmiana, gdy wskutek presji zewnętrznej polityka zaczęła wkraczać na uczelnie coraz mocniej, polaryzując stanowiska profesorów, a przede wszystkim środowiska przyszłych studentów.

Jeszcze przed ukształtowaniem się formalnych struktur uczelnianych i rozpoczęciem zajęć dydaktycznych nastrój panujący we wrocławskim środowisku akademickim został zdominowany przez ogromny zapał do pracy w nowym miejscu, czemu jednak towarzyszyła znaczna doza niepewności co do przyszłości oraz tęsknota za porzuconą „bliższą ojczyzną". Ogłoszenie dekretu wzmogło przygotowania do rozpoczęcia normalnych zajęć akademickich. Przyszli studenci przejawiali wielki głód wiedzy. Chcieli nadrobić to, co stracili w latach wojny. Kandydatów na studia było zatem dużo, na niektórych kierunkach ich liczba znacznie przekraczała możliwości dydaktyczne uczelni. Tych wszystkich, którzy byli podejrzewani o kolaborację z władzami hitlerowskimi czy niegodne zachowanie w czasie wojny w rozumieniu postanowień cywilnego kodeksu polskiego państwa podziemnego, eliminowano z szeregów studenckich. Niemałe kłopoty zaczynali mieć kandydaci o tzw. niepoprawnym pochodzeniu społecznym, wywodzący się z rodzin inteligenckich, mieszczańskich i ziemiańskich.

Wielkie bariery i trudności, jakie napotkali uczeni i studenci, opóźniały inaugurację procesu nauczania. Prof. Hirszfeld w raporcie z przygotowań Wydziału Lekarskiego do roku akademickiego stwierdzał: „Nie uruchomiony Uniwersytet Wrocławski może być tłumaczony w ten sposób, że nie jesteśmy w stanie objąć tej uczelni. Świat nie będzie pytał, dlaczego, nie pomyśli, że nam pomordowano setki uczonych, a powie, żeśmy do tak precyzyjnego instrumentu nie dorośli. I dlatego musimy nasz zmysł organizacyjny i zdolności twórcze, ciężar gatunkowy naszych nazwisk rzucić na szalę Uniwersytetu Wrocławskiego". Mając świadomość zaistniałych opóźnień, a także pod presją oczekiwań gromadzącej się młodzieży, która, porzuciwszy swoje życie gdzie indziej, przyjeżdżała do Wrocławia, jak również w obliczu nacisków lokalnej prasy, która wyrażała dosyć powszechne zaniepokojenie opóźnieniem w rozpoczęciu nauczania, niektórzy profesorowie, m.in. Hirszfeld, nie czekając na oficjalną inaugurację, rozpoczynają cykle wykładów w ramach spotkań z kandydatami na studentów[9]. Tę atmosferę wyczekiwania, a zarazem charakter wstępnych wykładów, znakomicie ilustrują słowa ówczesnego członka Straży Akademickiej, Tadeusza

[8] J. Cieślikowski, *Pierwsze flance*, [w:] *Trudne dni*, t. I, Wrocław 1960, s. 206.
[9] Podobne wykłady prowadzili również: dr Tadeusz Nowakowski i dr Józef Zwierz, na Politechnice zaś – prof. Edward Marczewski.

Turczyńskiego: „Profesorów przybywa coraz więcej, ale sprawa uruchomienia Uniwersytetu wciąż wisi w powietrzu. Kandydaci na studia naprawdę zaczynają wyjeżdżać. Prof. Hirszfeld, dziekan Wydziału Lekarskiego, konferuje z rektorem Kulczyńskim. – No cóż, trzeba im dać jakiś przedsmak życia wyższej uczelni. Po kilku dniach dociera do nas wiadomość, że prof. Hirszfeld organizuje wykłady dla członków Straży Akademickiej. Kiedy? O której? Gdzie? Wreszcie czujemy się studentami. W małej salce wykładowej Zakładu Mikrobiologii przy ulicy Chałubińskiego robi się tłoczno. Zbierają się medycy, poloniści, przyszli inżynierowie. Panuje tu jakiś dziwnie podniosły nastrój. Zaczynamy studia”[10].

A zatem pierwszym faktycznie wygłoszonym wykładem na polskim, formalnie powołanym już Uniwersytecie Wrocławskim, był wykład profesora Ludwika Hirszfelda[11]. Odbył się on dnia 6 września 1945 w Zakładzie Mikrobiologii i stanowił inaugurację kursu przygotowawczego przeznaczonego dla przyszłych studentów zrzeszonych jeszcze wówczas w Straży Akademickiej; należy zarazem podkreślić, że wykład ten miał miejsce przed oficjalnym ogłoszeniem naboru studentów. Podobne wykłady prowadził na Politechnice prof. Edward Marczewski. Odbywały się one nieregularnie, niekiedy codziennie, innym razem z kilkudniowymi przerwami. Spowodowane trudnościami opóźnienia sprawiły, że ogłoszenie w prasie, zapowiadające rozpoczęcie wpisów na studia 5 listopada, ukazało się dopiero 1 listopada.

W swoich wczesnych wspomnieniach z pionierskiego okresu polskiej nauki we Wrocławiu, opublikowanych w 1946 r., rektor S. Kulczyński napisał: „Rok akademicki otwarto 15 listopada 1945. Rozpoczęły go wykłady profesora Hirszfelda na medycynie i profesora Idaszewskiego na Politechnice”[12]. Za datę inauguracji procesu dydaktycznego na polskich uczelniach we Wrocławiu uważać więc należy dzień 15 listopada 1945. Tego dnia bowiem profesor Kazimierz Idaszewski wygłosił swój pierwszy wykład dla studentów starszych roczników kierunku elektrycznego na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym Politechniki, natomiast profesor Ludwik Hirszfeld w tym samym dniu wygłosił wykład inauguracyjny na Wydziale Medycyny Uniwersytetu[13]. Z tej racji również na dzień 15 listopada przypada doroczne święto nauki polskiej we Wrocławiu[14].

Nauczanie na innych kierunkach rozpoczęto z jeszcze większym opóźnieniem; dopiero pod koniec listopada i w grudniu 1945 r. uruchamiano kolejne kierunki studiów. Jednak Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu zakończyły rok kalendarzowy jako zjednoczona uczelnia akademicka o wielkim potencjale dynamicznego rozwoju, z ukształtowaną zasadniczą strukturą, z własnym gronem profesorskim i społecznością studencką. W jej skład wchodziło sześć wydziałów Uniwersytetu i cztery wydziały Politechniki. Kształciła łącznie 2353 studentów, zatrudniała 50 profesorów i 120 asystentów. Pierwsze dyplomy zostały wręczone w kwietniu 1946 r. Powoli ośmielano się też formułować plany dalszej rozbudowy obu uczelni. W lutym 1946 r. senacka komisja powróciła po raz ostatni do projektu szkoły głównej, mającej jednoczyć wszystkie placówki szkolnictwa wyższego we Wrocławiu. Projekt ostatecznie nie doczekał się realizacji, ponieważ taki model szkoły wyższej nie mieścił się w ówczesnych rozwiązaniach strukturalnych oraz politycznych, i w tych okolicznościach nie miał szansy na realizację.

Unia wrocławskich uczelni, Uniwersytetu i Politechniki, choć powołana zgodnie z dekretem sierpniowym z 1945 r., w praktyce funkcjonowała według starych przedwojennych tradycji i doświadczeń lwowskich, przy świadomym pomijaniu doświadczeń ukształtowanych w okresie rządów sowieckich we Lwowie. Wprawdzie funkcjonowała w innym kształcie organizacyjnym i z wykorzystaniem innych zespołów ludzkich, wydawać się mogło, że lwowski *genius loci* udało się przenieść do Wrocławia. Wrażenie to potęgował także fakt, że niektóre budynki wrocławskiej uczelni pod względem architektonicznym przypominały budynki uniwersyteckie we Lwowie, powstały bowiem w okresie panowania na Dolnym Śląsku Habsburgów, którzy panowali także w Galicji. Jednym z przejawów tego przekonania były zabiegi niektórych profesorów przybyłych tutaj ze Lwowa o zapewnienie możliwości kontynuacji badań naukowych i programów dydaktycznych, które realizowali uprzednio. Również praktyka życia codziennego uczelni wrocławskich, realizowana w murach uniwersyteckich, była oparta na doświadczeniach lwowskich. Rektor Kulczyński, zaangażowany we Lwowie w starania o utrzymanie wolności, samorządności i niezależności akademickiej uniwersytetu, przeciwny wprowadzaniu ograniczeń politycznych, wyznaniowych, swobody myśli, badań i słowa, deklarował ich utrzymanie także we Wrocławiu. Z czasem jednak, poddany zewnętrznej presji władz administracyjnych i politycznych, stopniowo stawał się rzecznikiem coraz dalej idącego podporządkowania uczelni wrocławskich polityce; pod naciskiem sowietyzacji uczelni zostało to wymuszone w polityce badawczej, dydaktyce oraz w rozwiązywaniu spraw kadrowych i organizacyjnych.

Oficjalna i uroczysta inauguracja działalności uczelni wrocławskich z udziałem władz państwowych nastąpiła do-

[10] T. Turczyński, *Rancho Oporów*, [w:] *Trudne dni*, s. 374–375.

[11] „Pierwszy wykład polski we Wrocławiu wygłosił dnia 6 września 1845 prof. Ludwik Hirszfeld dla członków Straży Akademickiej. Od tej daty począwszy, wykłady odbywały się co kilka dni, okresami nawet codziennie, przyczyniając się do tego, aby młodzież nie wyrobiona i narażona na różne pokusy w zdezorganizowanym mieście utrzymała poziom życia godny przyszłego akademika”, S. Kulczyński, *Dziedzictwo pohitlerowskie*, [w:] *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955, s. 53.

[12] S. Kulczyński, *Grupa Naukowo-Kulturalna*, [w:] *Trudne dni*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960, s. 133. W innym miejscu rektor Kulczyński napisał: „Rok akademicki otwiera dnia 15 listopada wykład profesora Idaszewskiego na Wydziale Elektrycznym”, *Dziedzictwo pohitlerowskie*, s. 53. W sformułowaniu tym znajduje się nieścisłość; ówcześnie wydział ten nosił nazwę Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego. I. Rutkiewicz z kolei napisał: „Oficjalne otwarcie wykładów odbywa się 15 listopada 1945: na Uniwersytecie inauguruje je prof. Ludwik Hirszfeld, na Politechnice prof. Kazimierz Idaszewski. Pierwszy rok akademicki staje się rzeczywistością”, (*op. cit.*, s. 21).

[13] Jakkolwiek przechowane w Archiwum Akt Nowych oficjalne pismo rektora Kulczyńskiego informuje Ministerstwo Oświaty o rozpoczęciu zajęć dydaktycznych na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu z dniem 19 listopada 1945, data ta nie znajduje potwierdzenia w innych dokumentach i relacjach świadków, a także w publikowanych stwierdzeniach samego prof. Kulczyńskiego.

[14] Należy zarazem podkreślić, że dzień 15 listopada był również pierwszym dniem nauczania na założonej przez jezuitów w 1702 r. Akademii Leopoldyńskiej, pierwszej uczelni wyższej we Wrocławiu.

piero 9 czerwca 1946. Miała znaczenie nie tylko dla Wrocławia. Była to pierwsza inauguracja akademicka na ziemiach pozostających do 1945 r. pod rządami niemieckimi, a które po wojnie zostały włączone w granice państwa polskiego.

Uczelnie wrocławskie stanęły niebawem przed nowymi zadaniami i obowiązkami. Obok dydaktyki, na której koncentrowano pierwsze wysiłki, rozwijano badania naukowe, choć z reguły prowadzono je w trudnych warunkach, bez odpowiedniego zaplecza technicznego i bibliotecznego oraz przy nierównomiernej obsadzie kadrowej. Wrocław przygotował plan wielkiej rozbudowy uczelni, lecz jego realizacja wymagała dużych nakładów finansowych, nowych budynków, a przede wszystkim nowych zespołów profesorskich, zdolnych do kształcenia nie tylko studentów, ale także nowej kadry naukowej. Zaczynano odczuwać wstrzemięźliwość, a nawet opór władz centralnych wobec planów szerokiej, choć realistycznej rozbudowy wrocławskich uczelni. Entuzjazm i polityka sprowadzania pracowników nauki z innych ośrodków akademickich przestały wystarczać, budowa zaś takiego zespołu we Wrocławiu nie spotykała się z aprobatą władz centralnych. Kończył się okres samodzielności wrocławskiej w kierowaniu i prowadzeniu placówek akademickich oraz projektowaniu ich rozwoju. Coraz energiczniej i w sposób zdecydowany wymuszano dostosowanie wrocławskich szkół wyższych do zasad zaczerpniętych z wzorców sowieckich oraz potrzeb politycznych i ideologicznych kraju, w którym miano budować nowy ład społeczny. Wprawdzie na przełomie lat 1946/1947 odbyły się pierwsze promocje doktorskie, ale coraz trudniej było uzyskać we Wrocławiu nominacje profesorskie według autonomicznych rekomendacji i propozycji władz akademickich. Najbardziej dynamiczni uczeni coraz częściej byli nakłaniani do przenosin z Wrocławia do Warszawy.

Od 1950 r., zamiast jednej szkoły głównej, tworzono niewielkie uczelnie, wydzielane jako osobne struktury instytucjonalne; funkcja Uniwersytetu, jako uczelni integrującej wrocławskie środowisko naukowe, ulegała stopniowemu pomniejszaniu. Właśnie w latach 50. daje się odczuć, przede wszystkim na Uniwersytecie, początek stagnacji spowodowanej decyzjami politycznymi. Stan ten stopniowo przeobrażał się w regres, który w zróżnicowanym stopniu dotknął wrocławskie uczelnie, głównie jednak wpłynął negatywnie na kierunki humanistyczne na Uniwersytecie. Redukcji uległa liczba kierunków studiów, zmniejszano limity przyjęć nowych studentów. Wielu doświadczonych profesorów, którzy przyciągali najzdolniejszą młodzież, wyjeżdżało na inne uniwersytety, niektórzy emigrowali. Proces kształcenia nowego pokolenia uczonych i kształtowania wrocławskich szkół stał się coraz trudniejszy wskutek wprowadzenia nowych zasad nadawania stopni i tytułów, opartych na wzorcach sowieckich, obcych polskiej tradycji. Awanse naukowe, zależne od decyzji centralnych, były często oderwane od rzeczywistej oceny dorobku naukowego i dydaktycznego. Polityka stalinowska została skutecznie narzucona wrocławskim uczelniom. Sprzyjało temu rozczłonkowywanie Uniwersytetu, dokonujące się przez wyodrębnianie z niego w l. 1949–1951 nowych uczelni: Akademii Medycznej, Wyższej Szkoły Rolniczej, Szkoły Wychowania Fizycznego. Decyzjom tym towarzyszył równoczesny proces przekształcania odrębnych dotąd szkół wyższych: powstałej jesienią 1946 r. Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Pięknych – w Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Plastycznych, utworzonej w 1947 r. Wyższej Szkoły Handlowej – w Wyższą Szkołę Ekonomiczną, pozostawiając powstałą w 1948 r. Wyższą Szkołę Muzyczną. W 1951 r. utworzono konkurencyjną dla Uniwersytetu, cieszącą się większym zaufaniem politycznym, Wyższą Szkołę Pedagogiczną, którą zresztą niebawem przeniesiono do Opola, chociaż powstała i praktycznie funkcjonowała dzięki wrocławskiej profesurze uniwersyteckiej.

Ostatecznie w 1951 r. podjęto decyzję o pełnym rozdziale Uniwersytetu i Politechniki. Rektorem Uniwersytetu pozostał prof. Kulczyński, natomiast nominację na rektora Politechniki Wrocławskiej otrzymał prof. Smoleński.

Zmiany na wrocławskich uczelniach wyższych w okresie stalinowskim wprowadzano w imię racji ideologicznych, które, chociaż skrywane, miały na celu oczyszczenie instytucji naukowych z wpływów uznawanych za wrogie wobec nowej rzeczywistości. Uświadamiano sobie, że zmiany te będzie trudniej wprowadzać w naukowo silnych, dużych i samodzielnych uczelniach, które miały kontakty międzynarodowe, niż w uczelniach małych, o niewielkiej liczbie kierunków i dysponujących ograniczonymi możliwościami kształcenia studentów i pracowników nauki. Zmiany w programach nauczania, nasycanie dydaktyki treściami politycznymi, wprowadzenie scentralizowanego ideologicznego systemu kształcenia kadry naukowej czy wreszcie wprowadzenie dwustopniowego systemu studiów były znacznie łatwiejsze w warunkach rozczłonkowania akademickiego środowiska. Uniwersytet Wrocławski, który z perspektywy ideologicznej spotykał się z niekorzystną dla siebie oceną, dysponował ograniczonym prawem kształcenia studentów na poziomie magisterskim tylko na niektórych kierunkach. Z zalążków wrocławskich szkół naukowych, jakie zaczęły się tworzyć na Uniwersytecie po 1946 r., okres stalinizacji nauki polskiej z trudem przetrwały tylko niektóre, wychodząc z niego nadwątlone. Ciągłość nauki, którą – jak się wydawało w pierwszych latach budowania środowiska wrocławskiego – udało się zachować, teraz uległa przerwaniu z pogwałceniem etosu akademickiego. Od 1948 r. w uczelniach wrocławskich wzrastał terror Służby Bezpieczeństwa, budującej w kręgach akademickich sieć swoich agentów i donosicieli, co odbywało się jednak nie bez znacznych trudności. W kręgach uczonych stan ten oceniano krytycznie, najczęściej jednak nie czyniono tego demonstracyjnie i publicznie; jakkolwiek uznawano go za przejściowy, to zarazem nie dostrzegano możliwości jego natychmiastowego przełamania, nastawiając się przede wszystkim na przetrwanie, przy mniej lub bardziej pozornym kompromisie z narzuconymi przez władze komunistyczne warunkami.

Decyzje o przyszłości szkół wyższych spoczęły w rękach pozauczelnianych czynników partyjnych. Mimo niesprzyjającego klimatu, uczelnie wrocławskie stabilizowały się, rozwijały badania, usprawniały dydaktykę, na miarę ówczesnych możliwości pogłębiały współpracę zagraniczną. Stosunkowo małe straty poniosła Politechnika, postrzegana jako ważna instytucja kształcenia inteligencji technicznej, tak bardzo wówczas potrzebnej w życiu ekonomicznym kraju, wspomagająca uruchamianie i tworzenie przemysłu dolnośląskiego. O roz-

woju lub stagnacji zróżnicowanych uczelni wrocławskich decydowały zmieniające się, bieżące potrzeby polityczne i ideologiczne, nie zaś istotne potrzeby nauki i kształcenia młodych pokoleń.

Pewne zmiany na lepsze przyszły dopiero wraz z wydarzeniami października 1956 r. Odżyła wówczas wolność myśli i słowa, odradzała się, chociaż w sposób ograniczony, samodzielność i samorządność uczelni. Przy mniejszym nasileniu indoktrynacji politycznej i ideologicznej zwiększały się możliwości kształcenia młodych adeptów nauki. Odradzała się atmosfera z pierwszych lat istnienia wrocławskiego środowiska naukowego. Stosowne akty prawne przywróciły sprzyjające warunki zdobywania stopni i tytułów naukowych, co sprawiło, że wzrosła liczba obronionych doktoratów i przedłożonych rozpraw habilitacyjnych; wiele z nich było przygotowanych już wcześniej.

Niezależność nauki od polityki, nawet jeżeli po przemianach 1956 r. miała charakter ograniczony, stworzyła lepsze warunki rozwoju. Powstawanie wrocławskich szkół naukowych coraz częściej wiązało się z pracą uczonych młodszego pokolenia rekrutujących się najczęściej ze studenckich kół naukowych. Państwowa z pozoru, a w istocie partyjna cenzura miała mniejsze możliwości decydowania o przedstawianych wynikach badań. Stan ten jednak nie trwał długo. Po 1965 r. zaczyna się nawrót do ideologizacji nauczania, do ograniczania wolności myśli i słowa. Proces przybiera na sile szczególnie od 1968 r. Lata 70. przynoszą intensywny rozwój uczelni wrocławskich, lecz dzieje się to w okresie przebiegającego równolegle wzmożenia indoktrynacji politycznej i ideologicznej wśród studentów i profesorów. Powrót polityki na uczelnie oznaczał ograniczenie wolności myśli i słowa, a jednocześnie wzmagał tworzenie się postaw krytycznych wobec istniejącego stanu rzeczy. Opór przeciwko takim działaniom spowodował kryzys w dydaktyce, hamował i wypaczał organizację badań naukowych, ciążył również na ich wynikach, szczególnie w zakresie nauk humanistycznych i ekonomicznych. Wydarzenia społeczne i polityczne w 1980 r. były katalizatorem naukowego zaangażowania studentów i nauczycieli akademickich. Wokół najbardziej doświadczonych i aktywnych naukowo profesorów zaczęły się ożywiać szkoły naukowe, które mają decydujące znaczenie dla rozwoju i poziomu poszczególnych dyscyplin, a także poziomu studiów.

Wrocławskie szkoły naukowe, często o charakterze interdyscyplinarnym, ułatwiały kształcenie kadry naukowej, prowadzenie dydaktyki akademickiej i rozwój wymiany międzynarodowej, miały także decydujące znaczenie dla budowy autorytetu wrocławskich zespołów naukowych oraz ich rozwoju. Kształtowały się często niezależnie od struktur uczelnianych i ponad nimi, także w placówkach Polskiej Akademii Nauk.

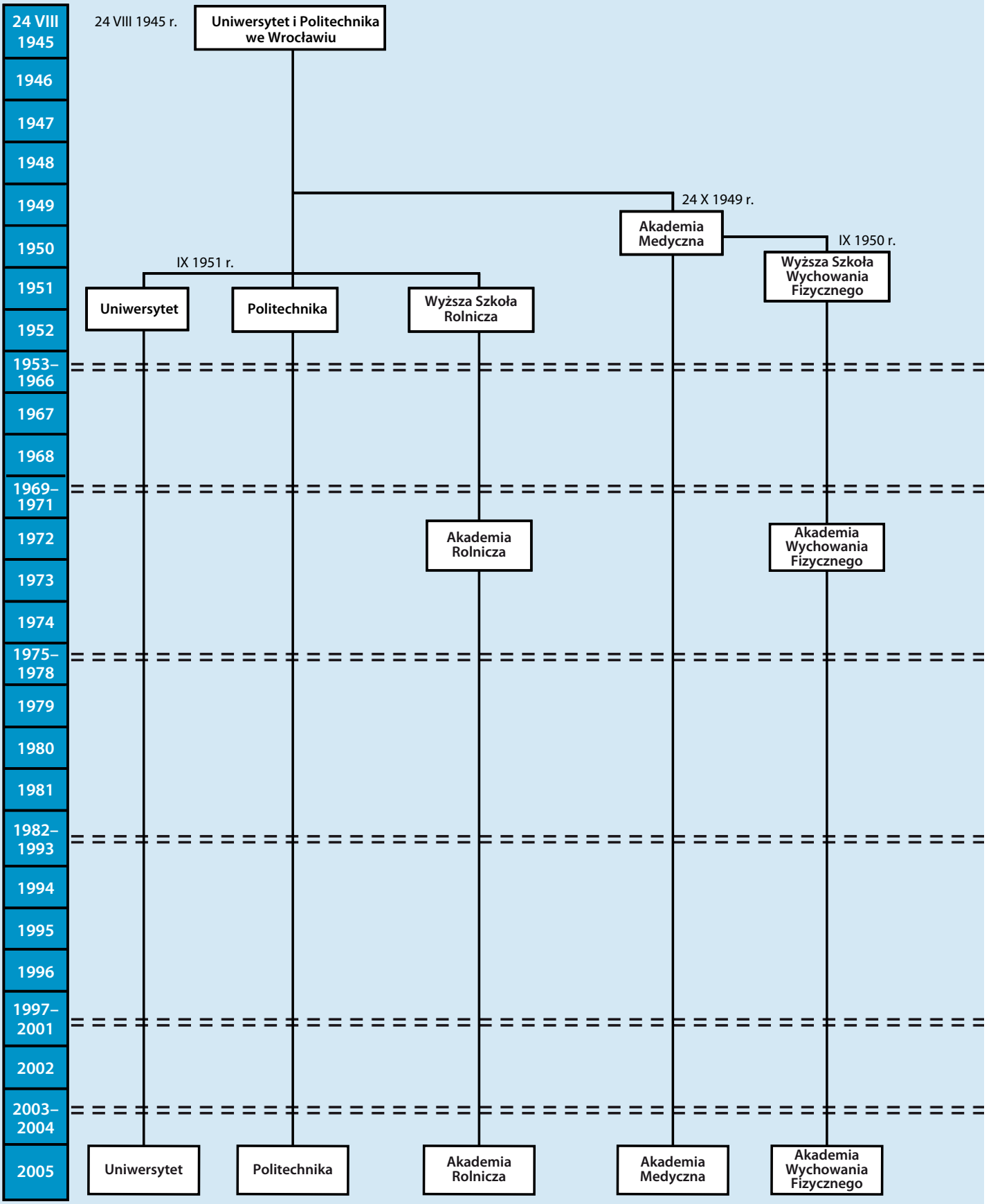
Okres ten był również czasem odzyskiwania autorytetu przez profesorów, którzy nie tylko dokonywali nowych odkryć w samotności, lecz gromadzili wokół siebie młodych adeptów wiedzy, kształtując ich wiedzę, umiejętności i charaktery. Formowanie szkoły naukowej bowiem jest nie tylko zbiorowym budowaniem wiedzy, lecz także kształtowaniem silnych postaw, bez których nie można sprostać obowiązkom pracownika nauki w wychowywaniu młodych pokoleń i uzyskiwaniu oryginalnych wyników naukowych. Powstawanie autentycznych szkół naukowych jest bowiem nie tylko skutkiem odgórnych zarządzeń, nie polega wyłącznie na stwarzaniu odpowiednich materialnych warunków pracy uczonym; wymaga długiego czasu. Ich powodzenie w największym stopniu zależy od talentu i pracy ludzi, wolności i odwagi w myśleniu. Szkoły naukowe nie są wyłącznie rezultatem wysiłku jednostek, lecz zgodnej współpracy zespołów, którym przewodzą naturalni, intelektualnie dojrzali liderzy, wyposażeni w adekwatne możliwości działania. Tak rozumiane szkoły naukowe mają decydujący wpływ na przyszły kształt badań naukowych, co jest możliwe przy szacunku dla przeszłości. Powstają one i rozwijają się wówczas, gdy odważnie stawiają czoło ważkim wyzwaniom, zachowując przy tym poczucie odpowiedzialności za efekty swej pracy oraz gotowość do ich krytycznej oceny.

Wojciech Wrzesiński
przy współpracy Zespołu Redakcyjnego

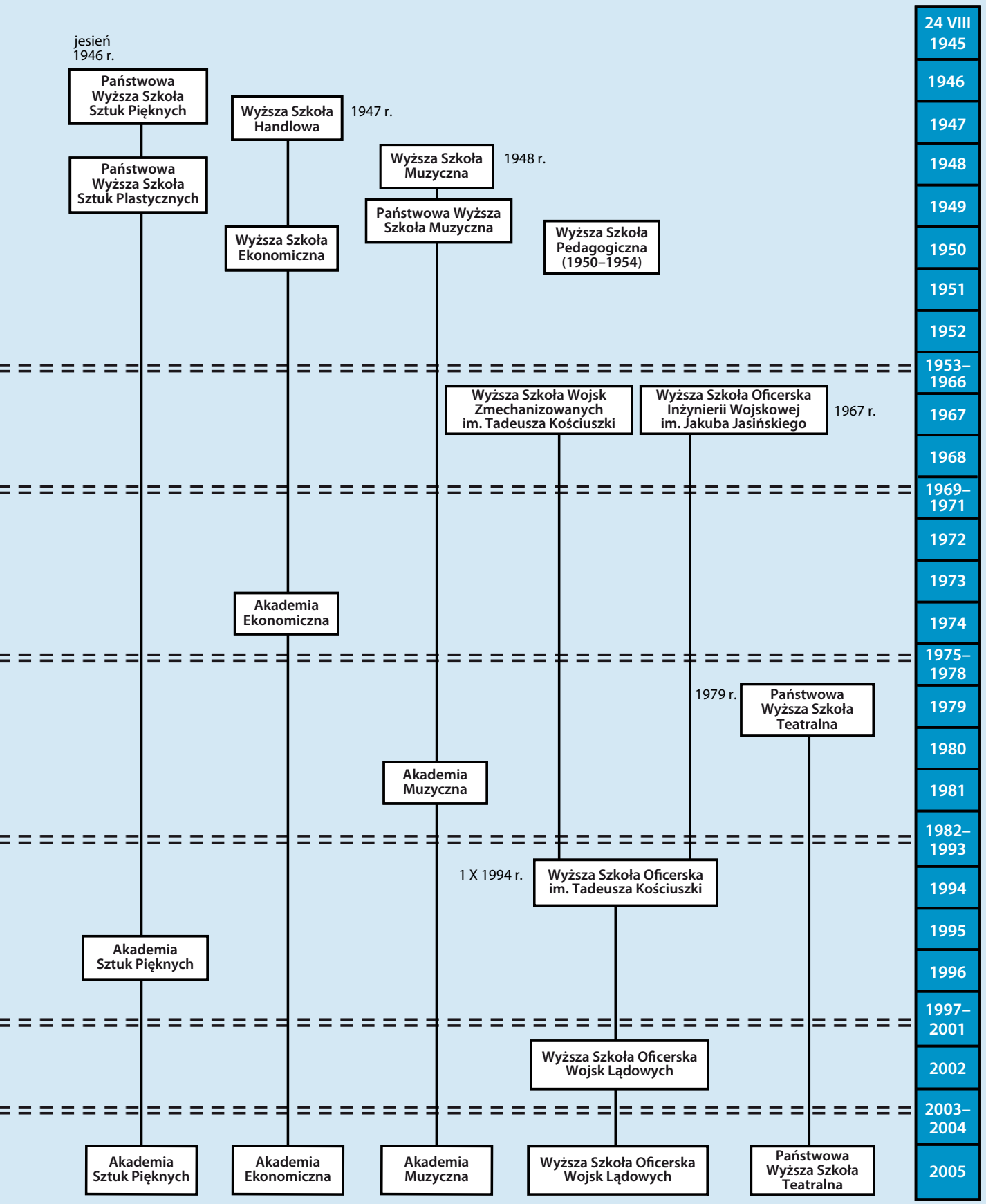
UCZELNIE AKADEMICKIE

WROCŁAWSKIE UCZELNIE PAŃSTWOWE

WROCŁAWSKIE UCZELNIE PAŃSTWOWE

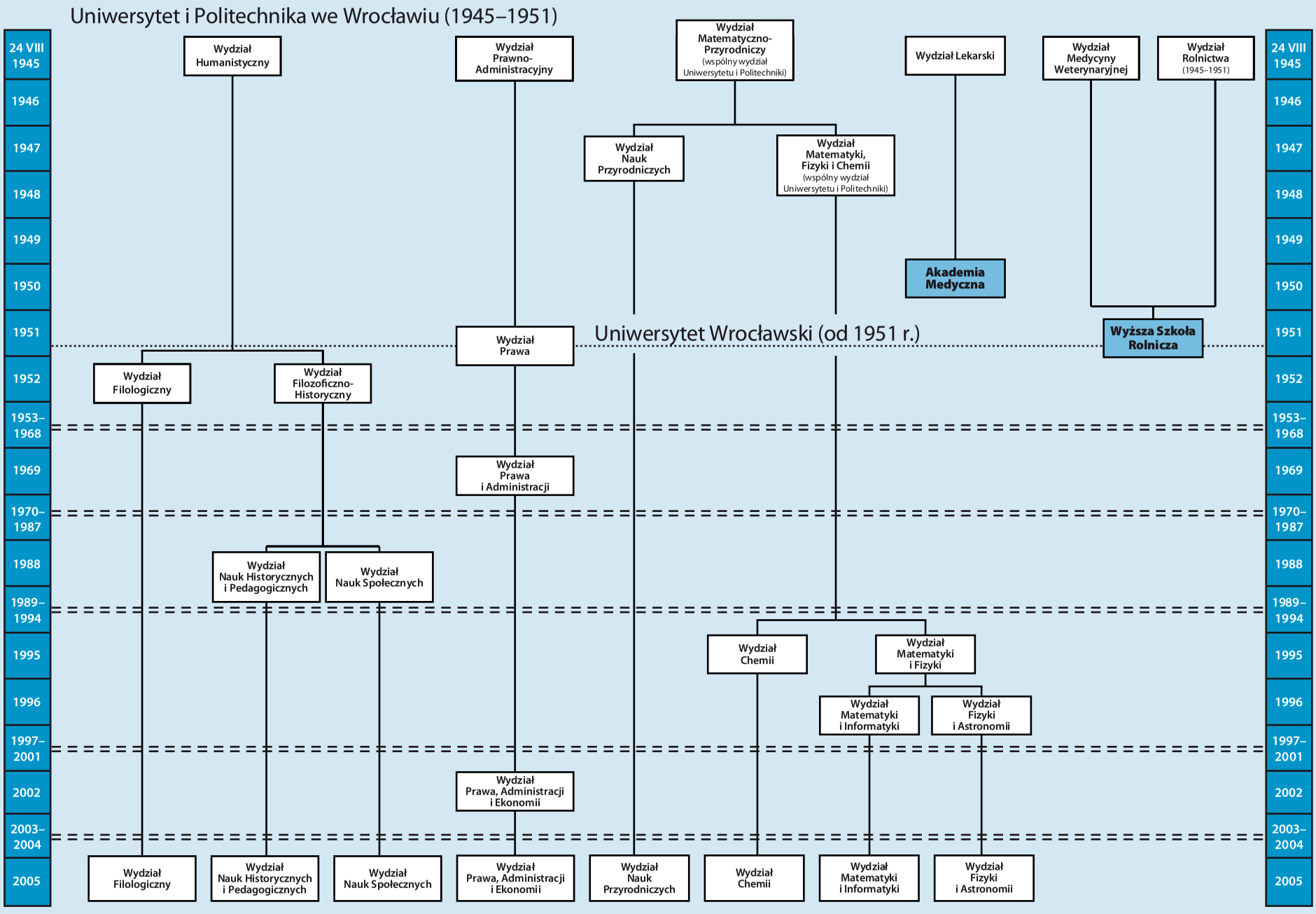

UNIVERSITAS
VRATISLAVIENSIS

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

STRUKTURA WYDZIAŁÓW UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO OD ROKU 1945

Uniwersytet Wrocławski Anno Domini 2005

Spoglądając na współczesny Uniwersytet Wrocławski, łączący w swoich dziejach początki, te z austriackiego nadania, Akademii Leopoldyńskiej powstałej w 1702 r., z XIX-wiecznym okresem uczelni pruskiej, ale i z Polakami, którzy tu studiowali, tutaj wykładali i również pełnili najważniejsze godności akademickie, oraz epokę rozkwitu uczelni polskiej od 1945 r. i kontynuującej chlubne tradycje polskich uczelni we Lwowie, możemy śmiało przyrównać naszą uczelnię do pomostu, łączącego wschód z zachodem, północ z południem Europy. Jako ilustrację powyższego chciałbym zacytować słowa z przemówienia Prezydenta Republiki Federalnej Niemiec Johannesa Raua wygłoszonego przed obydwiema Izbami Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie 30 kwietnia 2004: „We Wrocławiu w listopadzie 2002 r. wziąłem udział w obchodach trzechsetnej rocznicy powstania Uniwersytetu i byłem świadkiem faktu, że duch otwartości na świat, panujący na tej uczelni, przetrwał wszelkie przełomy i cezury".

Uniwersytet Wrocławski pragnie być uczelnią na miarę XXI w., uczelnią w pełni europejską, nie tylko ze względu na swoją przeszłość, ale przede wszystkim na wyzwania teraźniejszości i przyszłości. Nasza uczelnia to dzisiaj prężne środowisko przeszło 42 tys. studentów, ponad 3 tys. pracowników, w tym przeszło 450 profesorów i doktorów habilitowanych, uczących na 42 kierunkach i specjalnościach. Ponadto jesteśmy kuźnią kadr o najwyższych kwalifikacjach, posiadając szeroko rozwinięte studia doktoranckie, na których kształci się obecnie prawie 1300 doktorantów. Zgodnie z Procesem Bolońskim studia doktoranckie na naszej uczelni są traktowane jako trzeci etap kształcenia.

Wypełniając misję kształcenia dużej liczby studentów, stworzyliśmy również warunki do kształcenia elitarnego najzdolniejszej młodzieży. Począwszy od roku akademickiego 2004/2005, wprowadzono międzywydziałowe studia interdyscyplinarne w dwóch blokach: humanistycznym i nauk przyrodniczych.

Z dniem 1 maja 2004 nasz kraj dołączył do wielkiej rodziny narodów europejskich. Członkostwo w Unii Europejskiej to nie tylko przywilej, lecz również odpowiedzialność, a przede wszystkim odpowiedzialność wobec własnego narodu oraz pozostałych narodów zjednoczonej Europy. Jako środowisko akademickie musimy głęboko angażować się w tworzenie Europy Wiedzy przez aktywne uczestnictwo w realizacji Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego i Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Konsekwencją tego jest konieczność rozszerzania współpracy międzynarodowej na wielu płaszczyznach z ośrodkami akademickimi zachodniej i wschodniej Europy. Nasze zespoły naukowe z powodzeniem włączają się w realizację Europejskiej Przestrzeni Badawczej, realizując programy badawcze w ramach 6 Programu Ramowego UE.

Uniwersytet Wrocławski bardzo aktywnie uczestniczy w realizacji Procesu Bolońskiego. Na większości kierunków studiów wprowadzono dwa etapy kształcenia (tj. licencjacki oraz magisterski), a także europejski system punktów kredytowych (ECTS). Każdego roku sukcesywnie zwiększamy liczbę studentów wyjeżdżających na najlepsze uczelnie UE w ramach programu „Socrates/Erasmus". Wzrosła również liczba osób odbywających praktyki zagraniczne w krajach unijnych w ramach programu „Leonardo da Vinci". Te działania nie tylko wzbogacają ofertę dydaktyczną uczelni i czynią ją bardziej atrakcyjną dla kandydatów na studia, lecz również umożliwiają lepsze przygotowanie studentów do przyszłej rywalizacji na rynku pracy.

Uczelnia europejska to uczelnia otwarta na studentów zagranicznych. W celu zainteresowania obcokrajowców studiami na Uniwersytecie Wrocławskim w roku akademickim 2003/2004 utworzyliśmy dwusemestralne interdyscyplinarne studia w języku angielskim w dziedzinie nauk humanistycznych, nauk społecznych, nauk przyrodniczych i technologii materiałowych. Należy stwierdzić, że cieszą się one dużym powodzeniem wśród studentów uczelni europejskich, co stawia nas w absolutnej czołówce polskich uczelni pod względem liczby studentów UE przyjeżdżających w ramach programu „Socrates/Erasmus". Ponadto prowadzimy wspólne kształcenie z uczelniami UE, na razie na poziomie studiów podyplomowych, które kończy się uzyskaniem dyplomu z obu uczelni. Również z partnerskimi uczelniami europejskimi złożyliśmy projekty wspólnych studiów magisterskich uzupełniających w ramach nowego programu UE „Erasmus Mundus", który jest skierowany do studentów spoza krajów unijnych.

Wiele dokumentów Unii Europejskiej wyraźnie podkreśla, że wysokiej jakości edukacja, badania naukowe (zarówno podstawowe, jak i stosowane) są bardzo ważnymi elementami polityki regionalnej. W krajach UE działalność wyższych uczelni przenika całe lokalne otoczenie gospodarcze, społeczne i kulturalne. Jest rzeczą oczywistą, że nie będzie silnego regionu bez silnego ośrodka akademickiego, jak również trudno sobie wyobrazić silny ośrodek akademicki w słabym regionie. Rozwój centrów transferu technologii oraz parków naukowych jest i będzie motorem rozwoju regionu. Nasza

uczelnia musi być sercem intelektualnym Wrocławia i Dolnego Śląska. Powinna szybko reagować za zapotrzebowanie regionu, ale i również wychodzić z inicjatywami na zewnątrz. Stąd też szczególny wymiar miało uczestnictwo Uniwersytetu w pracach nad Strategią Rozwoju Innowacji Dolnego Śląska oraz Strategią Rozwoju Dolnego Śląska.

Jedną z największych wartości Uniwersytetu jest kadra naukowa o renomie krajowej i międzynarodowej, która musi mieć odpowiednie warunki do prowadzenia badań naukowych i rozwoju. W 2003 r. wraz z innymi uczelniami wrocławskimi oraz z partnerami z przemysłu utworzyliśmy Dolnośląskie Centrum Zaawansowanych Technologii (DCZT) w ramach Regionalnej Strategii Innowacji. Celem DCZT jest nie tylko stymulowanie rozwoju gospodarczego regionu w dziedzinie zaawansowanych technologii, lecz również komercjalizacja badań naukowych oraz pozyskiwanie funduszy na badania naukowe. W celu konsolidacji badań inter- i multidyscyplinarnych, a także integracji zespołów naukowych pochodzących z różnych wydziałów, w czerwcu 2004 r. Senat Uniwersytetu Wrocławskiego powołał do życia Centrum Ekorozwoju i Biotechnologii. Główne cele Centrum to prowadzenie badań naukowych i innowacyjnych oraz działalność edukacyjna i szkoleniowa.

Innym ważkim elementem wizerunku Uniwersytetu Wrocławskiego jest to, że obecnie uczelnia jest nie tylko miejscem realizacji tradycyjnych zadań akademickich, tzn. nauczania oraz prowadzenia badań naukowych, lecz również stanowi dynamiczne centrum kultury i sztuki. Fakt ten podkreślono dobitnie podczas specjalnej sesji UNESCO poświęconej Uniwersytetowi Wrocławskiemu, która odbyła się w październiku 2002 r. w paryskiej siedzibie głównej tej największej instytucji zajmującej się nauką, edukacją i kulturą. Nasz uniwersytet stał się również symbolicznym miejscem spotkań międzynarodowych najwyższej rangi. Do nich należało m.in. spotkanie 9 maja 2003 szefów państw należących do Trójkąta Weimarskiego.

Przedstawione powyżej w dużym skrócie działania zmierzają do wzrostu pozycji Uniwersytetu Wrocławskiego w kraju i poza jego granicami. Te elementy nowego wizerunku uczelni są w istotnym sensie konsekwencją naszej historii, do której jako wspólnota nauczycieli, badaczy i studentów staraliśmy się podejść, przezwyciężając dotychczasowe historyczne uprzedzenia oraz ideologiczne zafałszowania. Chcemy również, aby ten żywy pomnik, jakim jest współczesny Uniwersytet Wrocławski, budowany przez nas w umysłach i sercach naszych uczniów, był trwalszy od upływającego czasu, służąc przez następne stulecia pomyślności Polski i Europy.

Prof. dr hab. Zdzisław Latajka
Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego

60 lat polskiego Uniwersytetu Wrocławskiego

Instytucje kształcące na poziomie uniwersyteckim były zakładane we Wrocławiu czterokrotnie. Jedna z pierwszych prób założenia uniwersytetu w regionie Europy Środkowej na Dolnym Śląsku miała miejsce w 1505 r., gdy król Czech i Węgier Władysław II Jagiellończyk podpisał w Budzie na Węgrzech akt fundacyjny Uniwersytetu Wrocławskiego. Uniwersytet ten został zamierzony jako *generale litterarum gymnasium*, co oznaczało pełną uczelnię uniwersytecką, obejmującą wydziały teologii, prawa, medycyny i filozofii. Wola królewska nie została jednak zrealizowana. Od początków edukacji uniwersyteckiej w Europie uniwersytety były tworzone przez lokalne struktury Kościoła rzymskokatolickiego we współpracy z władzami królewskimi i przy aprobacie Watykanu. Działo się tak dlatego, że odpowiednio wykształceni wykładowcy i profesorowie byli, z bardzo nielicznymi wyjątkami, ludźmi Kościoła. Władze świeckie, co dotyczyło również ówczesnej Wrocławskiej Rady Miejskiej, wprawdzie wsparły inicjatywę króla, ale nie zadbały o należyte materialne zabezpieczenie nowej uczelni. Poza tym poczynione przygotowania naruszały prawo kanoniczne oraz godziły w autonomię papieża. Z tych powodów papież Juliusz II dwukrotnie odmówił swej zgody i inicjatywa nie doszła do skutku.

Dopiero dwa wieki później, w 1702 r., cesarz austriacki Leopold I założył we Wrocławiu niewielkie kolegium jezuickie. Od swego założyciela przyjęło ono nazwę Leopoldina i było siostrzaną uczelnią dla podobnych instytucji w Ołomuńcu w Czechach i Innsbrucku w Austrii. Akademia Leopoldyńska składała się z dwóch fakultetów, filozoficznego i teologicznego, i cieszyła się wszystkimi tradycyjnymi przywilejami uniwersytetów europejskich tego okresu. Obecny gmach główny Uniwersytetu, jedna z największych i centralnych struktur architektonicznych Wrocławia, usytuowany nad brzegiem Odry, pochodzi z tego okresu. Leopoldina rozpoczęła nauczanie 15 listopada 1702; datę tę uważa się za dzień założenia uniwersytetu we Wrocławiu, chociaż przybrał on kształt zbliżony do obecnego dopiero stulecie później. Ponadto, niebawem po założeniu, został zahamowany w swym rozwoju wskutek wybuchu wojny austriacko-pruskiej w 1740 r. oraz konsekwencji terytorialno-politycznych po jej zakończeniu, albowiem Dolny Śląsk stał się wówczas częścią Prus.

Uniwersytet we Wrocławiu uległ znacznym przekształceniom w 1811 r., gdy zgodnie z edyktem króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III założony w 1506 r. we Frankfurcie nad Odrą Uniwersytet Viadrina został przeniesiony do Wrocławia. W okresie tym uniwersytet we Wrocławiu obejmował pięć wydziałów: filozoficzny, medyczny, prawa oraz, zgoła ekumenicznie, dwa wydziały teologiczne: ewangelicki i katolicki. Uniwersytet w tym okresie był oazą otwartości i tolerancji oraz przyciągał, obok niemieckich, również wielu czeskich, żydowskich i polskich studentów, zwłaszcza z regionów Śląska i Wielkopolski, dwóch regionów, które zostały wcielone do Prus w XIX w. i nie posiadały własnych szkół wyższych. W okresie tym wielu Polaków zajmowało wysokie stanowiska akademickie na uniwersytecie. Ta sytuacja jednak zmieniła się radykalnie w l. 1933–1939, gdy akademicy i studenci innych narodowości niż niemiecka zostali usu-

207

DEKRET

z dnia 24 sierpnia 1945 r.

o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rąda Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1. Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska stają się polskimi państwowymi szkołami akademickimi.

Art. 2. (1) Uniwersytet Wrocławski dzieli się na wydziały:

1. prawno-administracyjny,
2. humanistyczny,
3. matematyczno-przyrodniczy,
4. lekarski z oddziałem farmaceutycznym,
5. medycyny weterynaryjnej,
6. rolnictwa z oddziałem ogrodniczym.

(2) Politechnika Wrocławska dzieli się na wydziały:

1. chemiczny,
2. mechaniczno-elektrotechniczny,
3. budownictwa,
4. hutniczo-górniczy.

(3) Minister Oświaty określi czas i kolejność uruchomienia poszczególnych wydziałów.

Art. 3. Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska mają wspólne zakłady naukowe. Stosunek prawny tych instytucyj do Uniwersytetu i Politechniki określi Minister Oświaty.

Art. 4. (1) Pierwszych rektorów i pierwszy skład profesorów Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej mianuje Prezydent Krajowej Rady Narodowej na wniosek Ministra Oświaty.

(2) W okresie organizacyjnym, trwającym do dnia 31 sierpnia 1946 r., rektorowie Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej mają kompetencje senatu akademickiego, dziekanów i rad wydziałowych.

(3) Minister Oświaty może w drodze rozporządzenia ograniczyć kompetencje rektorów określone w ust. (2).

Art. 5. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Oświaty.

Art. 6. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:
Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:
Edward Osóbka-Morawski

Minister Oświaty:
Czesław Wycech

nięci z uczelni. Zimą 1945 r., w obliczu szybko zbliżającego się wschodniego frontu II wojny światowej, pracownicy uniwersytetu, sprzęt i zasoby biblioteczne zostały ewakuowane do Drezna. W ten sposób zakończył się niemiecki okres w historii edukacji uniwersyteckiej we Wrocławiu. Miesiące ciężkich walk o Wrocław w 1945 r., przekształcony wówczas na Festung Breslau, doprowadziły do zniszczenia około 70% zabudowy. Również gmach główny uniwersytetu uległ niemal całkowitemu zniszczeniu.

Na mocy porozumienia osiągniętego podczas konferencji poczdamskiej w sierpniu 1945 r. obszar Dolnego Śląska wraz z jego stolicą Wrocławiem stał się częścią polskiego terytorium. Rozpoczął się nowy, polski okres w historii wyższej edukacji we Wrocławiu.

Przez pierwsze sześć lat Uniwersytet Wrocławski funkcjonował w ścisłym instytucjonalnym i personalnym związku z Politechniką Wrocławską, zgodnie z treścią dekretu Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 24 sierpnia 1945 o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie (DzU nr 34, poz. 207). Dekret powołujący te uczelnie do życia określał, że w ich skład wchodzi sześć wydziałów uniwersyteckich i cztery politechniczne. Trwający od 1949 r. proces rozczłonkowywania uczelni został ostatecznie za-

Uroczystość otwarcia Uniwersytetu i Politechniki 9 czerwca 1946

kończony 1 września 1951, kiedy doszło do wyodrębnienia ze wspólnych struktur Politechniki Wrocławskiej. Rozdział ten został przypieczętowany wsteczną nominacją prof. Dionizego Smoleńskiego na rektora Politechniki Wrocławskiej z datą 21 lutego 1952. Rektorem Uniwersytetu został prof. Stanisław Kulczyński, poprzedni rektor połączonych pierwszych uczelni polskich we Wrocławiu.

Uniwersytet rozpoczął nowy, samodzielny już rok akademicki 1951/1952 od reform strukturalnych. Na wniosek Rady Wydziału Humanistycznego, za zgodą Ministerstwa Oświaty, dokonano podziału wydziału na fakultety Filologiczny i Filozoficzno-Historyczny. W tym samym czasie nastąpiła redukcja katedr (m.in. Katedry Filologii Romańskiej, Angielskiej, Planowania Przestrzennego i Genetyki) i zmniejszyła się liczba kierunków nauczania. Innym następstwem oddzielenia się Politechniki od wspólnoty z Uniwersytetem było rozbicie wspólnego Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii na dwa fakultety: Matematyczno-Fizyczny, który pozostał przy Uniwersytecie (Politechnika utworzyła własny taki wydział), Chemiczny zaś włączono do Politechniki. Po dokonanych zmianach pod koniec roku akademickiego 1951/1952 liczba katedr uniwersyteckich zmniejszyła się do 66, samodzielnych pracowników (profesorów, docentów, zastępców profesorów) do 78, pomocniczych pracowników nauki do 247. Redukcje kierunków nauczania pociągnęły za sobą wyraźny spadek stanu liczebnego studentów, zwłaszcza na Wydziale Filozoficzno-Historycznym. Z początkiem 1952 r. na Uniwersytecie było ich 4584.

Pod koniec października 1951 r. odszedł do Warszawy na stanowisko zastępcy przewodniczącego Rady Państwa prof. Stanisław Kulczyński, pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki. Uchwała Rady Ministrów z 12 kwietnia 1952 nadała Uniwersytetowi imię Bolesława Bieruta. Dopiero po wielu latach, już w okresie Solidarności, stało się możliwe rozpoczęcie działań w sprawie przywrócenia nazwy „Uniwersytet Wrocławski" z pominięciem kompromitującego patrona. Dawną nazwę przywrócono Uniwersytetowi w 1989 r., na fali ogólnych zmian w Polsce.

Rok akademicki 1954/1955 kończył pierwsze dziesięciolecie istnienia uczelni. W tym roku istniało na niej 5 wydziałów oraz studia: Wojskowe, Nauki Języków Obcych i Wychowania Fizycznego oraz 67 katedr. Wzrosła znacznie, bo do 93 osób, liczba samodzielnych pracowników naukowych, zatrudnionych było 231 pomocniczych pracowników nauki. Studia rozpoczęło 2688 studentów (w tym 129 studiów wieczorowych) na 14 kierunkach. 15 listopada 1955 obchodzono uroczystości 10-lecia Uniwersytetu. W Auli Leopoldyńskiej odbyło się wspólne posiedzenie senatów wrocławskich uczelni, a po południu w Hali Ludowej zgromadzenie pracowników i studentów wrocławskich szkół wyższych.

W roku akademickim 1954/1955 udało się utworzyć Katedrę Chemii Nieorganicznej, która później weszła w skład reaktywowanego Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. W nowych warunkach w systemie organizacyjnym Uniwersytetu dokonywały się znaczne zmiany, m.in. powstała Katedra Bibliotekoznawstwa (1 grudnia 1956), Katedra Fi-

lologii Nowołacińskiej, wznowiła działalność Katedra Filologii Romańskiej (październik 1957 r.). W sumie Wydział Filologiczny rozrósł się do 12 katedr.

10 września 1956 Sejm uchwalił nowelizację ustawy o szkolnictwie wyższym z 1951 r., demokratyzującą życie akademickie. Poszerzono kompetencje Rady Głównej, zwiększono kompetencje i samodzielność kierowników katedr, rad wydziałów i senatu. Rektor miał być wybierany przez senat na 3 lata. Nowy rok akademicki 1956/1957 rozpoczął okres stałego wzrostu liczby studentów. Na egzamin wstępny zgłosiło się 1019 kandydatów, z czego egzamin zdało 760 osób, a 619 zostało przyjętych. Studia rozpoczęło 3896 studentów (o 707 więcej niż w poprzednim roku akademickim), w tym na studiach dziennych 2421, zaocznych 572 i eksternistycznych 903. W październiku odbyły się wybory rektora. Został nim ponownie prof. Edward Marczewski. W tym samym czasie nastąpiła poprawa sytuacji lokalowej Uniwersytetu. Decyzją Miejskiej Rady Narodowej przydzielono uczelni część budynku przy ul. Cybulskiego po niektórych biurach KW PZPR. Po następnych 34 latach, w czasie transformacji ustrojowej, Uniwersytet otrzymał zasadniczą część pomieszczeń po dawnym KW PZPR.

Na fali „odwilży październikowej" na posiedzeniach rad wydziałowych i senatu występowano z żądaniem naprawienia krzywd i powrotu na uczelnię osób, które z powodów politycznych straciły pracę. I tak przywrócono do pracy prof. Wincentego Stysia, dr. Karola Wolfkego, prof. Stanisława Huberta oraz wystąpiono z tych samych względów o docenturę dla dr. Kazimierza Orzechowskiego i o profesurę dla Stefana Gumińskiego.

Na Wydziale Filozoficzno-Historycznym powstały katedry: Archeologii Polski i Etnografii, Historii Sztuki Nowożytnej, wznowiły działalność katedry Filozofii oraz Socjologii. Z dniem 1 stycznia 1957 (postanowienie Sekretariatu KC PZPR) zlikwidowano katedry podstaw marksizmu-leninizmu – oczywiście dotyczyło to także Uniwersytetu. Liczba katedr wzrosła do 79, a zakładów było 81. Liczba katedr na Wydziale Prawa nie zmieniła się. Natomiast na Wydziale Nauk Przyrodniczych powstały Katedra Mikrobiologii (1956) i Katedra Biochemii (1959).

Nowy rok akademicki 1957/1958 Uniwersytet rozpoczynał jako trzeci w Polsce pod względem liczby prowadzonych kierunków studiów stacjonarnych (18); uczelnia wrocławska sytuowała się tuż za Uniwersytetem Warszawskim i Jagiellońskim. Studia dzienne to kierunki: filologia polska, rosyjska, germańska, romańska i klasyczna, bibliotekoznawstwo, historia, archeologia, etnografia, pedagogika, historia sztuki, biologia, geografia, matematyka, fizyka, astronomia, chemia, prawo. Studia eksternistyczne prowadzono na ośmiu kierunkach. W tym samym czasie na Uniwersytecie zatrudnionych było 115 samodzielnych pracowników nauki, w tym 25 profesorów zwyczajnych i 44 nadzwyczajnych, 46 docentów, 18 zastępców profesorów, 88 adiunktów, 110 starszych asystentów, 94 asystentów, 30 lektorów i wykładowców, 59 pracowników służby bibliotecznej. Studentów było 4394, w tym na studiach stacjonarnych 2662, zaocznych 682 i eksternistycznych 1050. Uniwersytet obejmował 6 instytutów, 5 zespołów katedr, 81 katedr, 5 domów studenckich i 3 stołówki oraz 19 budynków własnych.

Rok akademicki 1964/1965 kończył drugie dziesięciolecie Uniwersytetu. Czas ten to walka o pozycję uczelni w mieście, regionie i w nauce polskiej, a także pozyskiwanie dotacji na jej działalność dydaktyczną, płace i odbudowę bazy lokalowej. Innym ważnym problemem było szybkie starzenie się zespołów naukowych przy niewielkim przyroście młodych pracowników. Plany rozwoju Uniwersytetu chciano wiązać z całokształtem przeobrażeń ziem zachodnich. Środowisko uniwersyteckie powracało do prób artykułowania swojej tożsamości, wiążąc tradycje ze współczesnością. Podejmowano dyskusję nad sformalizowaniem tradycji, biorąc pod uwagę również schedę po niemieckim Uniwersytecie Fryderyka Wilhelma i po lwowskim Uniwersytecie Jana Kazimierza. W tym czasie zaczął się rozwijać ruch stowarzyszeń absolwentów. I tak w grudniu 1959 r. odbył się zjazd pierwszych absolwentów prawa z 1949 r., a w czerwcu 1960 r. zjazd absolwentów chemii z lat 1949 i 1950, 2 czerwca 1961 – I Zjazd Geologów.

Przełom lat 50. i 60. to czas przywrócenia tytułów doktorskich (1956) i habilitacji (1960). Do końca 1962 r. wypromowano 192 doktorów, w tym na wydziałach: Filologicznym – 18, Filozoficzno-Historycznym – 30, Prawa i Administracji – 22, Matematyki, Fizyki i Chemii – 46, Nauk Przyrodniczych – 76. W l. 1960–1962 przeprowadzono kolokwia habilitacyjne na wydziałach: Filologicznym – 4, Filozoficzno-Historycznym – 4, Prawa i Administracji – 3, Matematyki, Fizyki i Chemii – 5, Nauk Przyrodniczych – 4.

W październiku rozpoczęto prace budowlane przy wznoszeniu domu akademickiego przy pl. Grunwaldzkim („Dwudziestolatka"), a wiosną zaczęto budowę nowego gmachu dydaktycznego Wydziału Prawa. Na początku roku akademickiego1964/1965 zostało utworzone Międzywydziałowe Studium Nauk Politycznych, które swoimi wykładami miało objąć wszystkie kierunki. Na posiedzeniu Senatu 20 lutego 1965 z udziałem wiceminister szkolnictwa wyższego E. Krassowskiej poddano publicznej ocenie plan rozwoju Uniwersytetu, który przedstawił rektor Alfred Jahn: „Nie chcemy być traktowani jako uniwersytet ziem zachodnich, ale jako jeden z uniwersytetów, który jest odpowiedzialny nie tylko za swój teren, ale za naukę w całym państwie. Tego rodzaju sformułowanie współodpowiedzialności równocześnie nakłada na nas szczególne obowiązki i ustawia nas w pewnym stosunku do resortu reprezentowanego".

Do egzaminów wstępnych na I rok studiów 1967/1968 przystąpiło 3540 maturzystów, a przyjęto 2200 osób. Dość zaskakujący był rozkład kandydatów w stosunku do liczby miejsc: na pedagogikę 8 na jedno miejsce, biologię 4,9, geografię 4,8, prawo 4,2, germanistykę, filologię polską 3, chemię, fizykę 1,6. Wyraźnie spadło zainteresowanie studiami zaocznymi prawa i nauczycielskimi. 3 listopada 1967 rozpoczęto budowę gmachu dla Instytutu Matematyki i kontynuowano prace przy budynku dla Instytutu Chemii. W czasie Dni Wrocławia zostały wręczone rektorowi prof. A. Jahnowi nowe insygnia rektorskie (wg projektu prof. Jabłońskiego z Warszawy), ufundowane przez Izbę Rzemieślniczą.

W marcu zaczęły się wydarzenia „wiosny studenckiej", wywołane zdjęciem ze sceny *Dziadów* Adama Mickiewicza w reżyserii Kazimierza Dejmka w Warszawie, czego konsekwencją były wiece studentów, które zostały rozbite przez

W 1973 r. powstała Telefoniczna Poradnia Językowa

milicję i Służbę Bezpieczeństwa. We Wrocławiu 12 marca odbył się wiec w Auli Leopoldyńskiej. 14 marca proklamowano trzydniowy strajk, który, w obliczu zagrożenia atakiem milicji, został przerwany 16 marca, a dzięki pertraktacjom rektora A. Jahna i Zbigniewa Bożyczki z oficerem milicji zapewniono bezpieczeństwo studentom Uniwersytetu opuszczającym gmach główny. Protest studentów był wspierany przez znaczną część profesury oraz Rady Wydziałów. Represje wobec studentów w postaci aresztowań, usunięcia ze studiów i wcielenia do wojska zostały zminimalizowane dzięki zdecydowanej postawie rektora Jahna. Trzech pracowników Uniwersytetu – prof. Stanisław Hartman, dr Walerian Zientek oraz doc. Tadeusz Lachowicz zostało przeniesionych do placówek PAN.

Po burzliwej debacie 26 czerwca 1968 Senat zatwierdził nową, instytutową strukturę uczelni. Pismem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 23 sierpnia 1968 na stanowisko rektora Uniwersytetu Wrocławskiego został powołany prof. Włodzimierz Berutowicz.

Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 17 kwietnia 1969 z dotychczasowej sieci katedr powstały 22 instytuty, które miały funkcjonować w ramach wydziałów. Na Wydziale Filologicznym istniało 5 instytutów, 28 zakładów i 3 katedry wydzielone; na Filozoficzno-Historycznym – 2 instytuty, 10 zakładów i 5 katedr wydzielonych; Prawa i Administracji – 5 instytutów, 20 zakładów i 1 katedra wydzielona; Matematyki, Fizyki i Chemii – 5 instytutów, 31 zakładów; Nauk Przyrodniczych – 4 instytuty, 28 zakładów i 2 katedry wydzielone, a w Międzywydziałowym Studium Nauk Politycznych – 1 instytut oraz 3 zakłady. Jako placówki międzywydziałowe miały funkcjonować: Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, Studium Wojskowe, Studium Wychowania Fizycznego, Studium Kulturalno-Oświatowe. Nowa struktura uczelni została wprowadzona 1 września 1969.

Rok akademicki 1970/1971 rozpoczął się wykładem inauguracyjnym prof. Kazimierza Urbanika „Matematyka zdarzeń przypadkowych". Na pierwszy rok studiów przyjęto 1395 osób. Pod koniec roku studiowało ogółem 10 507 osób (w tym 6159 na studiach stacjonarnych, 4188 na zaocznych i 160 na eksternistycznych). 14 i 15 listopada 1970 odbyły się uroczystości 25-lecia Uniwersytetu. Wypełniły je uroczyste promocje na doktorów h.c. Uniwersytetu dla profesorów Paula Nowotnego, Władysława Ślebodzińskiego, Włodzimierza Trzebiatowskiego i Theodora Martineca, wręczenia medali jubileuszowych, otwarcie wystawy okolicznościowej oraz wręczenie Uniwersytetowi sztandaru ufundowanego przez związki zawodowe. Końcowym akcentem obchodów było podpisanie długoterminowych umów o współpracy z uniwersytetami w Lipsku, Brnie oraz z Państwowym Instytutem Pedagogicznym w Wilnie.

W 1970 r. zakończono budowę i oddano do użytku pierwsze od 1945 r. nowe budynki naukowo-dydaktyczne – Instytutu Chemii i Instytutu Matematyki. Ten ostatni zdobył tytuł Wrocławskiego Domu 1971 r. W 1970 r. zostały utworzone nowe jednostki: Wydawnictwo Uniwersyteckie oraz Centrum Obliczeniowe w Instytucie Matematyki (20 października). Poszerzeniem oferty nauczania było powołanie Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 15 maja 1971 Wyższej Szkoły Nauczycielskiej.

W listopadzie 1971 r. rektor Berutowicz został powołany na stanowisko ministra sprawiedliwości. Brak zdecydowanego stanowiska środowiska uniwersyteckiego w sprawie przedstawienia konkretnej kandydatury na nowego rektora wymusił chwilowe zastępstwo na tym stanowisku. Przejściowo funkcję tę pełnił prof. Antoni Opolski (wrzesień 1971–1 lutego 1972). 2 lutego 1972 odbyła się uroczystość przekazania insygniów rektorskich przez prof. A. Opolskiego nowemu rektorowi, prof. Marianowi Orzechowskiemu. Zgodnie z tradycją rządów nowego rektora sprawy strategiczne były uzgadniane i konsultowane z Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego i Nauki, Wydziałem Nauki i Oświaty KC PZPR, a przede wszystkim z wrocławskim KW PZPR. Po pierwszym okresie optymistycznych ocen o szansach rozwoju Uniwersytetu w związku z utworzeniem Wyższej Szkoły Nauczycielskiej (WSN), wskazywano na ujemne skutki tej decyzji w postaci zahamowania badań naukowych i obniżenia poziomu studiów. W początkach 1973 r. WSN kształciła 2418 studentów na 22 kierunkach (na 11 zaocznych i tyluż stacjonarnych). Planowano wzrost liczby studentów do 5 tys. i uruchomienie studiów magisterskich. Brak warunków kadrowych i lokalowych uniemożliwił realizację tego planu.

Na nowy rok akademicki 1972/1973 przyjęto na studia stacjonarne 2232 osoby, a na studia zaoczne 2025. Pod koniec grudnia 1972 r. na Uniwersytecie studiowały 13 263 osoby, w tym na studiach dziennych 7178, zaocznych 5556, eksternistycznych 177, podyplomowych 207. W marcu 1973 r. Senat podjął uchwałę o przygotowaniu raportu o stanie uczelni, którego punktem wyjścia miała być ocena przeszłości do nakreślenia strategii na przyszłość. Uchwała przyjęta przez Senat określała zasadnicze kierunki w zakresie badań naukowych, dydaktyki, kształcenia młodej kadry oraz zmian organizacyjnych.

W październiku 1973 r. rektor powołał Pracownię Badań Regionalnych, która miała za zadanie prowadzić badania nad administracją lokalną, zarządzaniem gospodarką narodową i badania demograficzne. Po podpisaniu po-

rozumienia o współpracy z Prezydium Rad Narodowych Wojewódzkiej i Miejskiej (6 listopada 1973) i wojewodą zielonogórskim (20 czerwca 1974) – Pracownia Badań Regionalnych rozpoczęła działalność. Kontakty z Polonią zaowocowały otwarciem Wrocławskiej Letniej Szkoły Nauk Ścisłych, Kultury Współczesnej i Języka Polskiego, która od tego czasu corocznie organizuje szkoły letnie dla młodzieży polonijnej. Pierwszym dyrektorem Szkoły był dr Ludwik Turko z Instytutu Fizyki Teoretycznej. W późniejszych latach szkoły te miały już charakter wyłącznie humanistyczny i przekształciły się we Wrocławską Szkołę Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców.

Sprawy studenckie nabierały szczególnego znaczenia wobec wzrastającego zainteresowania studiami uniwersyteckimi. I tak pod koniec 1972 r. studiowały 13 263 osoby, w 1973 r. – 15 700, w 1975 – 17 692, w 1976 – 18 222. Wzrost liczby studentów wynikał z coraz większej popularności studiów uniwersyteckich, ale także możliwy był dzięki rozbudowie różnych form studiów. Rok 1976 to apogeum w dziesięcioleciu 1970–1980, bo już w następnych latach liczba studentów dość drastycznie zmniejszała się: rok 1979 – to tylko 13 697 studentów (tj. o prawie 5 tys. mniej niż w 1976 r.). W dalszym ciągu podejmowano próby poszerzenia współpracy z miastem czy też z zakładami pracy, którym deklarowano pomoc w rozwiązywaniu problemów specjalistycznych: począwszy od chemii, fizykochemii, geologii, a skończywszy na socjologii, psychologii i kulturoznawstwie. Podpisano umowy o współpracy z Kombinatem Górniczo-Hutniczym w Lubinie (28 maja 1972) oraz Fabryką Samochodów Ciężarowych w Jelczu (30 maja 1972).

Rozwijano współpracę międzynarodową, do czego przyczyniło się całe środowisko uniwersyteckie. Podpisano umowę o współpracy pomiędzy Uniwersytetem Wrocławskim a Uniwersytetem Lille III (4 grudnia 1973), Instytutem Pedagogicznym w Wilnie (grudzień 1973 r.) i Uniwersytetem w Stony Brook (5 czerwca 1975). Coraz częściej organizowano międzynarodowe konferencje, m.in.: sympozjum matematyków – teoria obsługi masowej (12 stycznia 1973), konferencja Instytutu Germanistyki, zorganizowana wspólnie z Ośrodkiem Kultury NRD. W rozszerzającej się współpracy międzynarodowej coraz częściej zaczęły uczestniczyć wydziały i instytuty humanistyczne, co dotychczas ze względów ideologicznych i politycznych było źle widziane i odgórnie reglamentowane.

W marcu 1974 r. przystąpiono do renowacji Auli Leopoldyńskiej, która miała polegać na konserwacji malowideł, zamontowaniu nowego ogrzewania i oświetlenia. Koniec prac przewidywano na listopad 1975 r., tj. na obchody 30-lecia polskiego Uniwersytetu. Na uczelni rozpoczął działalność Ośrodek Badań Niemcoznawczych (1974), w którego skład wszedł Zespół do Badań nad Problematyką Faszyzmu i Zbrodniami Hitlerowskimi. Doceniając rozwój informatyki, Uniwersytet występował do ministerstwa o zgodę na powołanie takiego instytutu. 15 stycznia 1975 został utworzony Instytut Informatyki na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii. 20 marca 1975 rozpoczął działalność Ośrodek Alliance Française, który prowadził naukę języka francuskiego, także dla mieszkańców Wrocławia, i ułatwiał kontakty z uczelniami i instytucjami kulturalnymi Francji. W l. 1972–1975 tytuł doktora h.c. otrzymali m.in. profesorowie: John Sampson Toll, Chen Ning Yang, Edward Marczewski, Julian Krzyżanowski, Piotr Leonidowicz Kapica.

W dniu 1 października 1975 rozpoczęły się uroczystości 30-lecia Uniwersytetu, połączone z inauguracją roku akademickiego 1975/1976. Na I rok studiów przyjęto 2013 osób, przy ogólnej liczbie studiujących 17 692. W ciągu 30 lat studia na Uniwersytecie ukończyło 23 457 absolwentów. Ustępujący rektor M. Orzechowski przekazał insygnia rektorskie nowo mianowanemu rektorowi profesorowi Kazimierzowi Urbanikowi. W czasie inauguracji odbyły się promocje na doktorów h.c. profesorów Corneliusa de Jagre, Nikołaja Wasilewicza Biełowa, Andreja Borysowicza Sewernego, Kazimierza Sembrata, Henryka Teisseyre'a; ze względu na stan zdrowia nie odbyła się promocja prof. Zdzisława Żygulskiego. W dniu następnym doktorat h.c. otrzymał przewodniczący Rady Państwa prof. Henryk Jabłoński, który udekorował Uniwersytet Wrocławski Orderem Sztandaru Pracy I Klasy.

21 stycznia 1976 Senat uczelni zatwierdził założenia rozwoju Uniwersytetu na najbliższe 5 lat. Do najważniejszych spraw zaliczono: koncentrację badań naukowych na problemach węzłowych, resortowych i międzyresortowych oraz przeprowadzenie modernizacji programów nauczania. Prognozowano wzrost liczby nauczycieli akademickich o 32%. Opowiedziano się za rozbudową studiów doktoranckich. Nowa ekipa rektorska podjęła rozmowy z władzami dwóch województw: legnickiego i zielonogórskiego, które zaowocowały podpisaniem umów z zakreślonymi ramami współpracy. W styczniu 1977 r. została podpisana umowa z Kombinatem Geologicznym Zachód. W myśl umowy Uniwersytet zobowiązał się do prowadzenia badań naukowych na potrzeby Kombinatu, ten zaś miał wspierać finansowo owe badania oraz przyjmować studentów na praktyki.

Wydarzenia w Radomiu i Ursusie latem 1976 r. zostały oprotestowane przez część nauczycieli akademickich i studentów. W oparciu o te kręgi powstała opozycja polityczna na Uniwersytecie. Jej działalność doprowadziła do represji

Uroczyste obchody 30-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego 1 października 1975

„Kredka" i „Ołówek", domy studenckie Uniwersytetu Wrocławskiego

wobec niektórych nauczycieli akademickich. Z inicjatywy organizacji partyjnej Uniwersytet musiała opuścić prof. Mirosława Chamcówna oraz asystenci – mgr Eugeniusz Porada i mgr Witold Bartosiewicz. W grudniu 1977 r. powstał Studencki Komitet Solidarności, który prowadził szeroko rozwiniętą działalność we współpracy z innymi siłami opozycyjnymi w Polsce. Nadal zmieniała się organizacja badań naukowych. Coraz większe znaczenie miały badania centralnie sterowane, które spychały na plan dalszy badania własne. Uniwersytet Wrocławski jako jedyny w kraju był koordynatorem problemu węzłowego I stopnia. Pod koniec 1977 r. 189 tematów wchodziło do programów centralnie sterowanych, z czego 15% to prace stosowane i rozwojowe. Utrwalała się współpraca międzynarodowa. Prowadzono rozmowy z przedstawicielami uniwersytetów w Detroit, Clermont-Ferrand i Trieście. W marcu 1978 r. Kolegium Rektorów Szkół Wyższych podjęło decyzję o przyznawaniu nagród wrocławskim uczonym za pracę na rzecz integracji środowiska, współpracy między uczelniami i instytucjami naukowymi. Pierwsze nagrody otrzymali profesorowie Władysław Berutowicz, Dionizy Smoleński i Włodzimierz Trzebiatowski.

W grudniu 1979 r. na przedłużeniu pl. Grunwaldzkiego rozpoczęto budowę 19-kondygnacyjnego domu studenckiego „Ołówek", którego projektantami byli Krystyna i Marian Barscy. Z roku na rok pogarszała się baza lokalowa i etatowa na UWr. W l. 1975–1979 Biblioteka Uniwersytecka oddała na potrzeby innych jednostek uniwersyteckich 891 m^2. Obojętne stanowisko władz miasta i władz politycznych wobec kłopotów lokalowych nie napawało optymizmem co do budowy nowej biblioteki.

Sierpniowe strajki robotnicze uaktywniły środowisko akademickie, które na wiecu 30 sierpnia 1980 poparło żądania robotników. 8 września ukonstytuował się Komitet Założycielski Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych Pracowników Uniwersytetu, który za główne cele uważał walkę o praworządność oraz o autonomię. Na jego czele stanął dr Jerzy Czyżewski, a zastępcami byli Adolf Juzwenko, Aleksander Labuda i Wojciech Puławski. Wkrótce Komitet przekształcił się w Komitet Założycielski Solidarności. Solidarność na Uniwersytecie ukonstytuowała się ostatecznie w grudniu 1980 r. Związek miał na uczelni 2789 członków, a przewodniczącym Komisji Zakładowej został wybrany doc. Ludwik Turko.

Nowy rok akademicki 1980/1981 rozpoczęło 14 377 studentów, w tym 8387 na studiach stacjonarnych i 4757 na zaocznych. W swoim wystąpieniu inauguracyjnym rektor Urbanik dokonał podsumowania dotychczasowych przemian: „Jesteśmy dojrzali do tego, by samodzielnie wybierać wszystkie władze uczelni, ustalać programy studiów, ustalać, które kierunki są aktualnie najpotrzebniejsze dla naszej gospodarki, by mogły jej właściwie służyć i promować programy badań naukowych". Uczelni doskwierały coraz większe ograniczenia finansowe. Niemal całkowicie zostały przerwane z powodów finansowych prace remontowe. Domagano się zapewnienia mocy przerobowych, niezbędnych dla remontu budynków przy ul. Kuźniczej 21 i przy pl. Uniwersyteckim 9–13. Mimo to udało się zakończyć budowę hali sportowej w kompleksie przy ul. Przybyszewskiego.

Postulaty dotyczące wyborów władz uczelni artykułowane przez różne gremia zostały wyrażone przez Senat 13 maja 1981 w uchwalonej ordynacji wyborczej. Wyboru władz rektorskich mieli dokonać elektorzy wybierani przez wydziały i inne jednostki uniwersyteckie wraz ze studentami. Ci ostatni mieli stanowić 30% elektoratu, profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani co najmniej 25%, a pracownicy nie będący nauczycielami akademickimi – 10%.

Na I rok studiów stacjonarnych przyjęto 1350 osób i 873 na studia zaoczne. 1 października 1981 odbyła się inauguracja nowego roku akademickiego. W przemówieniu inauguracyjnym rektora Józefa Łukaszewicza znalazły się akcenty dotyczące życia politycznego, a także związane z oczekiwaniem na nową ustawę, mającą wprowadzić autonomię szkół wyższych. Od początku kadencji nowych władz rektorskich wracała sprawa przywrócenia pierwotnej nazwy uczelni „Uniwersytet Wrocławski" z pominięciem kompromitującego patrona B. Bieruta. Na podstawie ekspertyzy opracowanej przez zespół prawników pod kierownictwem prof. Jana Kosika i wniosków Rad Wydziałów, Senat przeprowadził referendum w tej sprawie. Na posiedzeniu Senatu 16 grudnia 1981 (już po wprowadzeniu stanu wojennego) omawiano wyniki referendum. W głosowaniu uczestniczyło 6470 osób, tj. 58% uprawnionych do głosowania. Za przywróceniem starej nazwy głosowało 56%, niecałe 36% chciało mieć innego patrona, a tylko 8% było za pozostawieniem dotychczasowego. Senat zwrócił się do Rady Ministrów o unieważnienie uchwały z 12 kwietnia 1952 w sprawie nazwy Uniwersytetu. Uchwała Senatu została zignorowana i nie nadano jej dalszego biegu.

Gorąca atmosfera polityczna l. 1980–1981 nie ominęła wyższych uczelni, które były podówczas miejscem licznych strajków. Wiązały się one zarówno z nabrzmiałymi problemami szkolnictwa wyższego, jak i miały szersze tło społeczno-polityczne. W listopadzie 1981 r. Uniwersytet był wstrząsany strajkami solidarnościowymi; popierano akcje protestacyjne studentów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu. Akcję protestacyjną podjęła KZ NSZZ „Solidarność" Uniwersytetu. Senat także poparł strajk radomski i jednocześnie skrytykował propozycje ministerialne dotyczące nowej ustawy. 19 listopada 1981 rozpoczął się strajk okupacyjny Niezależnego Zrzeszenia Studentów Uniwersytetu, jako poparcie dla studentów radomskich i protest przeciwko ministerialnym propozycjom dotyczącym ustawy o szkolnictwie wyższym.

Wprowadzenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 zaskoczyło społeczność akademicką. Tego samego dnia w gmachu głównym utworzono Komitet Strajkowy. W nocy z 14 na 15 grudnia do gmachu włamało się kilkudziesięciu milicjantów i funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Kilkudziesięciu strajkującym udało się ukryć, pozostałych zatrzymano. Pierwsza fala internowań i aresztowań objęła studentów i pracowników uczelni. Wśród internowanych znalazła się znaczna część uniwersyteckiej Komisji Zakładowej Solidarności wraz z jej przewodniczącym.

W następnych miesiącach główną troską kierownictwa uczelni były starania o zwolnienie z aresztu lub internowania pracowników i studentów zatrzymanych nie tylko przy okazji tłumienia strajku okupacyjnego, niedopuszczenie do zwolnień ukrywających się pracowników oraz dążenie do jak najszybszego uruchomienia zawieszonych zajęć dydaktycznych i odrobienia powstałych zaległości. Stan wojenny i różnego rodzaju ograniczenia pogarszały sytuację finansową uczelni. Brakowało środków finansowych na najbardziej potrzebne remonty (mimo to prowadzono – z pewnymi przerwami – prace przy budowie dwóch domów akademickich), awanse, zakupy aparatury i książek. Zmuszało to władze uczelni do wprowadzenia ostrego reżimu oszczędnościowego na wydziałach. Mimo tych wszystkich trudności i zapowiadanych zmian, życie uczelni toczyło się w miarę normalnie. 14 lipca 1982 została podpisana umowa o współpracy z Centrum Komputerowym Systemów Automatycznych „Mera-Elwro". Zgodnie z nią Uniwersytet zobowiązał się do udziału w przygotowaniu nowych maszyn i oprogramowania.

Po odwołaniu rektora Łukaszewicza 16 sierpnia 1982 przez ministra Benona Miśkiewicza, do dymisji podali się wszyscy prorektorzy. 6 września 1982 wszyscy dziekani, tj. Adam Chełmoński, Tadeusz Krupiński, Janina Ławińska-Tyszkowska, Roman Sobol w zastępstwie dziekana, Jan Mozrzymas i Juliusz Ziomecki wystosowali do ministra pismo protestacyjne przeciwko odwołaniu rektora. 16 sierpnia 1982 minister powołał na stanowisko rektora Uniwersytetu prof. Henryka Ratajczaka. „Niełatwe to było zadanie – pisał później prof. Ratajczak – bronić interesów Uniwersytetu i jego pracowników, dbać o przestrzeganie wymogów etosu akademickiego i nie wchodzić w ostry konflikt z władzami stanu wojennego, gdy na porządku dziennym były zatrzymania, internowania nauczycieli akademickich i studentów". Na nowe władze uniwersyteckie presję wywierały władze

Wiec Niezależnego Zrzeszenia Studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, listopad 1981

polityczne i Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych, które domagały się ograniczenia zaangażowania pracowników i studentów Uniwersytetu w walkę o swoje prawa oraz w wystąpienia przeciwko władzom stanu wojennego. Sytuacja była do tego stopnia groźna, że zachodziła obawa, iż przy byle pretekście może dojść do rozwiązania instytutu, wydziału czy zawieszenia zajęć na Uniwersytecie. Nowy rok akademicki 1982/1983 zapowiadał się burzliwie. Na Uniwersytecie daleko było do spokoju. Na pierwszy rok studiów przyjęto 2223 osoby, w tym na studia stacjonarne 1350, a na zaoczne 873. W wystąpieniu inauguracyjnym rektor Ratajczak postawił społeczności akademickiej pytanie: „Czy potrafimy wznieść się na wyżyny tolerancji, czy emocje zastąpimy rozsądkiem, a frazesy argumentami?".

Próbując polepszyć sytuację lokalową biblioteki, Senat podjął uchwałę o budowie nowej Biblioteki Uniwersyteckiej i wprowadzeniu zapisu do planu inwestycyjnego. Na styczniowym posiedzeniu Senat został poinformowany o wstrzymaniu budownictwa mieszkaniowego w okolicach gmachu głównego z przeznaczeniem tych terenów na potrzeby Uniwersytetu. Tereny przy ul. Więziennej zostały zarezerwowane dla Wydziału Prawa, a przy ul. Kuźniczej dla anglistyki. Mimo utrudnień w porozumiewaniu się z zagranicznymi ośrodkami naukowymi i bojkotem władz polskich przez państwa zachodnie za wprowadzenie stanu wojennego, władze rektorskie nawiązały nowe kontakty, które doprowadziły do podpisania umów o współpracy z uniwersytetami w Perugii,

Lozannie i Tuluzie. Uczelnia utrzymywała kontakty z 43 krajami. W tej trudnej sytuacji wzrosła liczba wyjeżdżających pracowników Uniwersytetu z 447 do 618, w większości na koszt zapraszających, a także liczba przyjeżdżających ze 119 do 322. Czynnikiem destabilizującym wyjazdy i współpracę była polityka wydawania lub wstrzymywania paszportów przez SB.

Do egzaminu wstępnego w roku akademickim 1983/1984 przystąpiło 3256 kandydatów, w tym na studia stacjonarne 1411 osób. W czasie tej krótkiej i trudnej kadencji były realizowane inwestycje. Brakowało materiałów budowlanych, ale kontynuowano prace przy budowie dwóch domów studenckich: „Ołówka" i „Kredki". Rozpoczęto remont kamieniczek przy pl. Uniwersyteckim. Został kupiony dom wypoczynkowy w Rewalu.

Zbliżał się termin zapowiedzianych wyborów, których zarządzenie, według ministerstwa, było warunkowane spokojem i wyciszeniem wystąpień opozycyjnych na uczelniach. Rektor zapewniał władze, że „sytuacja w środowisku uniwersyteckim dojrzała do przeprowadzenia wyborów". Mimo zapewnień rektora, w dalszym ciągu na terenie Uniwersytetu odbywały się manifestacje oraz różnorodna działalność konspiracyjna, co stanowiło zagrożenie dla przyszłych wyborów. 4 maja 1984 wcześniej wybrani elektorzy dokonali wyboru prof. Andrzeja Wiktora na rektora Uniwersytetu. Ministerstwo nie zatwierdziło wyboru, gdyż „dotychczasowa działalność i postawa profesora nie gwarantuje właściwej realizacji zadań, a w szczególności w zakresie socjalistycznego wychowania studentów". 12 czerwca 1984 rektorem wybrano prof. Jana Mozrzymasa. Inauguracja roku odbyła się 1 października 1984, nastąpiło wtedy uroczyste przekazanie insygniów rektorskich przez ustępującego rektora prof. Ratajczaka nowemu rektorowi. Nowy rok akademicki rozpoczęło 22 627 studentów i 1109 nauczycieli akademickich. Trudności finansowe Uniwersytetu prowadziły do stopniowej likwidacji agend w Zielonej Górze, Opolu, Wałbrzychu i Legnicy.

Początek 1985 r. to dyskusje o projekcie nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym z 1982 r. Stanowisko w tej sprawie zajął Senat 30 stycznia 1985, uznając projekt zmian w ustawie za nieuzasadniony i niebezpieczny dla interesów samorządności uniwersyteckiej. Bardzo stanowczo przeciwko proponowanym zmianom zareagowali studenci na wiecu zwołanym bez zgody władz uczelni. Zaostrzające się konflikty polityczne na Uniwersytecie oraz angażowanie się nauczycieli akademickich w sprawy polityczne nie wpływały dobrze na prace naukowe i dydaktyczne. Zauważalne od kilku lat braki kadrowe teraz ujawniły się w całej ostrości. Pogłębiały się one wskutek odchodzenia samodzielnych pracowników do innych ośrodków lub na emeryturę, a to prowadziło do utraty praw doktoryzowania. Taki alarmujący memoriał przedstawił władzom uczelni prof. Alfred Jahn z Instytutu Geografii. Podobna sytuacja dotyczyła pewnej części innych placówek. Uniwersytet, choć miał dobre notowania, nie przyciągał ludzi z innych ośrodków. Mimo tych trudności powoływano nowe jednostki. 1 kwietnia 1985 została utworzona Pracownia Atlasu Dolnego Śląska, która rozpoczęła przygotowanie i opracowanie *Atlasu Dolnego Śląska*. Bardzo ważną i rokującą na przyszłość umowę zawarto 7 marca 1985 pomiędzy Uniwersytetem a British Council (podpisali ją rektor Mozrzymas i dyrektor J. Bernett). 27 czerwca 1985 została odsłonięta tablica upamiętniająca studentów Uniwersytetu, poległych w powstaniach śląskich i wielkopolskim.

Do egzaminów wstępnych na rok akademicki 1985/1986 zgłosiło się 3565 kandydatów. Na I rok studiów stacjonarnych przyjęto 1637, zaocznych 758 – razem 2395. 1 października 1985 w Auli Leopoldyńskiej odbyła się wspólna inauguracja roku akademickiego Uniwersytetu i Politechniki, połączona z obchodami 40-lecia obu uczelni. Znaczącym akcentem tych obchodów było otwarcie Studium Intensywnej Nauki Języka Angielskiego dla Pracowników, realizującego program nauczania przy współpracy z British Council.

W myśl uchwalonej przez Sejm nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym ministerstwo przygotowało ocenę władz uniwersyteckich, która była w większości przypadków pozytywna z wyjątkiem: Romana Dudy – dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, Krystyna Matwijowskiego – dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Adama Galosa – dyrektora Instytutu Historii, Czesława Hernasa – dyrektora Instytutu Filologii Polskiej, Mieczysława Zlata – kierownika Katedry Historii Sztuki i Wojciecha Wrzesińskiego – kierownika Zakładu Historii PRL.

Na nowy rok akademicki 1986/1987 przyjęto 2481 osób. 14 grudnia 1987 rektor wystąpił do ministra o utworzenie Wydziału Nauk Społecznych, w którego skład wchodziłyby jednostki: Instytut Nauk Politycznych, Katedra Socjologii, Historii Filozofii, Logiki i Metodologii Nauk oraz Pracownia Badań Regionalnych (później dołączyła Katedra Filozofii Marksistowskiej). Obsada etatowa to 1 profesor zwyczajny, 32 profesorów nadzwyczajnych, 12 docentów z habilitacją, 2 docentów bez habilitacji, 36 doktorów i 16 magistrów. Decyzją Ministra Edukacji Narodowej z 14 czerwca 1988 został utworzony Wydział Nauk Społecznych. Kontynuowano budowę domów studenckich na pl. Grunwaldzkim i remont kamieniczek na pl. Uniwersyteckim. Przerwano natomiast prace przy odbudowie Sali Muzycznej – Oratorium Marianum.

W marcu 1987 r. rozpoczęła się akcja wyborcza władz Uniwersytetu na kadencję 1987–1990. Po nowelizacji ustawy z 1985 r. rektora i prorektorów wybierał Senat. Rektorem został prof. Mieczysław Klimowicz. Uznawał on, że celem Uniwersytetu jest kształcenie elit intelektualnych. Opowiadał się za zmianami programów nauczania, utrwaleniem obecnej struktury uczelni, podejmowaniem nowych badań centralnie sterowanych. We wrześniu 1987 r. rektor Klimowicz został wybrany przewodniczącym Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Wrocławia.

Egzaminy wstępne na rok akademicki 1987/1988 cieszyły się większym zainteresowaniem niż w latach ubiegłych, a w szczególności na studia pedagogiczne. Uruchomiono nowy kierunek – biotechnologię. Ostatecznie na I rok przyjęto 2415 osób. Sukcesem ekipy rektorskiej i środowiska uniwersyteckiego była obrona dwóch akademików „Ołówka" i „Kredki" przed włączeniem ich do planu budownictwa mieszkaniowego. Uniwersytet zachował swoje prawo do kontynuowania budowy akademików, ale utracił priorytety w przyznawaniu materiałów budowlanych na te inwestycje. Na nowo odżyła sprawa pozbycia się kompromitującego pa-

trona uczelni. 29 czerwca 1988 jednogłośnie przyjęto uchwałę Senatu z 16 grudnia 1981 w sprawie przywrócenia starej nazwy Uniwersytetu. Z inicjatywy rektora 8 marca 1988 odbyła się dyskusja na temat wydarzeń marcowych, w której brali udział ich bohaterowie. 6 czerwca 1988, pod pomnikiem Szermierza, z inicjatywy Niezależnego Zrzeszenia Studentów, lecz bez zgody władz uczelni, odbył się wiec studencki. Służby Bezpieczeństwa i Milicja Obywatelska nie interweniowały. Zaniechanie interwencji było spowodowane wcześniejszymi ustaleniami władz uczelni z władzami wojewódzkimi i Wojewódzkim Urzędem Spraw Wewnętrznych dotyczącymi wyłączenia pl. Uniwersyteckiego z działań Służb Bezpieczeństwa. Zgodnie z Zarządzeniem Ministra z czerwca, od 1 września 1988 rozpoczął działalność nowy Wydział Nauk Społecznych. Miał on prowadzić trzy kierunki: nauki polityczne, filozofię i socjologię. 19 maja 1988 rektor powołał Społeczny Komitet Budowy Biblioteki Uniwersyteckiej, którego głównym zadaniem była promocja idei stworzenia nowej biblioteki, zdolnej do pomieszczenia i należytego udostępnienia ciągle rosnących zbiorów. Rozwijała się współpraca naukowa z wieloma uczelniami zagranicznymi, a przede wszystkim z uniwersytetami w Bochum, Monachium, Lille III, Clermont-Ferrand. W 1988 r. została zainicjowana współpraca z Uniwersytetem Technicznym w Pekinie.

Nowy rok akademicki 1988/1989 na I roku studiów rozpoczęło 1800 studentów na studiach stacjonarnych i 853 na zaocznych. Początek roku to protesty studentów dotyczące szkolenia wojskowego. Protestujący postulowali zmiany programowe w szkoleniu i w organizacji Studium Wojskowego. Pod koniec 1988 r. rozpoczęto realizację projektu prof. Józefa Ziółkowskiego mającego na celu utworzenie Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego. Było to możliwe dzięki dotacji KGHM w Legnicy. Na początku 1989 r. z inicjatywy przemysłowców z Holandii została powołana w tym kraju Filia Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego. Ostatecznie Fundacja została zatwierdzona 19 listopada 1989. Dzięki staraniom władz uczelni, byłych rektorów i naciskom polityków, 11 maja 1989 Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianie nazwy Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta na wcześniejszą – Uniwersytet Wrocławski. W 1989 r. ukończono remont kamieniczek przy pl. Uniwersyteckim, przeznaczając je na potrzeby Instytutu Bibliotekoznawstwa. W przemówieniu inauguracyjnym roku akademickiego 1989/1990 rektor zapowiedział ścisłe podporządkowanie przemian wewnętrznych na Uniwersytecie przeobrażeniom w kraju, a przede wszystkim przygotowania do wprowadzenia autonomii uniwersyteckiej. Bardzo ważne dla środowiska akademickiego i dla Wrocławia, mające konsekwencje wybiegające poza granice Polski, było seminarium zorganizowane przez Solidarność Polsko-Czeską i NZS. Seminarium „Europa Środkowa – kultura na rozdrożu (pomiędzy totalitaryzmem a komercjalizmem)" odbyło się w dniach 3–5 listopada 1989 w Auli Leopoldyńskiej. Wyprzedziło ono o tydzień manifestacje w Pradze, które zapoczątkowały zmiany polityczne w Czechosłowacji.

W 1990 r. nastąpiło znaczne poszerzenie bazy lokalowej Uniwersytetu. Po wielu rozmowach i przy wsparciu Wrocławskiego Komitetu Obywatelskiego i Regionalnej Komisji Wykonawczej Solidarności decyzją Wydziału Geodezji Urzę-

Rozpoczęcie roku akademickiego 1992/1993

du Miejskiego z 17 stycznia 1990 przekazano Uniwersytetowi Wrocławskiemu budynek przy pl. Dąbrowszczaków 38. W marcu 1990 r. Uniwersytet otrzymał lokal przy ul. Odrzańskiej, przygotowywany na hotel z 22 miejscami. Powstały hotel przejęła w administrowanie Fundacja dla Uniwersytetu Wrocławskiego. W czasie tej kadencji doktoraty h.c. otrzymali m.in.: Edmund Jan Osmańczyk, prof. Witold Świda, Heinrich Pfeiffer, prof. Jan Rzewuski, Sante Graciotti, Henri Béhar, prof. Karolina Lanckorońska.

Procedura wyborcza władz rektorskich na nową kadencję została wstrzymana w związku z przedłużającym się procesem uchwalania nowej ustawy o szkolnictwie wyższym przez Sejm. Zakończył się on 12 września 1990. Kadencję urzędującej ekipy rektorskiej przedłużono do 30 listopada 1990. Na posiedzeniu 26 września 1990 Senat uchwalił ordynację wyborczą, która ustalała wybory rektora i prorektorów przez Kolegium Elektorów, wyłonione w głosowaniu powszechnym pracowników i studentów.

1 października 1990 zainaugurowano nowy rok akademicki. Wykład inauguracyjny „Z Europy barbarzyńskiej do Europy łacińskiej. Polska średniowieczna wobec Zachodu" wygłosił prof. Karol Modzelewski. 22 października 1990 Kolegium Elektorów wybrało rektorem prof. Wojciecha Wrzesińskiego. 27 listopada 1990 Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Wrocławia ustanowiło swoim przewodniczącym rektora Uniwersytetu Wrocławskiego. 28 listopada 1990 w Auli Leopoldyńskiej na posiedzeniu starego i nowego Senatu nastąpiło uroczyste przekazanie przez ustępującego rektora Klimowicza insygniów rektorskich jego następcy.

Początek 1991 r. to cięcia budżetowe, które dotknęły Uniwersytet. Odbiło się to na pracach remontowych budynku głównego (Sala Muzyczna) i inwestycjach (rozbudowa budynków dla kierunku chemia i ostatni etap budowy siedziby anglistyki). Nowe władze przystąpiły do prac nad reorganizacją struktury uczelni. Rozpoczęto zmiany w administracji, w których wyniku nastąpiłoby zmniejszenie kosztów jej funkcjonowania, a zwiększyłaby się sprawność i efektywność. 29 maja 1991 Senat uchwalił nowy Statut Uniwersytetu, który powstał na bazie starego z pewnymi poprawkami. We wrześniu 1991 r., po burzliwych dyskusjach, został uchwalony przez Senat regulamin studiów. Nowy rok akademicki 1991/1992 rozpoczął się zmianami rekrutacji na studia. I tak obok najczęściej stosowanej formy – roz-

Nowa siedziba Instytutu Filologii Angielskiej przy ul. Kuźniczej

mowy kwalifikacyjnej, były zapisy bez egzaminów wstępnych (zaoczne prawo, administracja, nauki polityczne, chemia) i zaczęto wprowadzać testy (psychologia). Na pierwszy rok przyjęto 4713 osób, w tym 2239 na studia stacjonarne, a 2483 na zaoczne. Znacznie zwiększyła się liczba studentów zaocznych, bo aż o około 60%. Zwiększająca się liczba studentów zaocznych „reperowała" niedobory budżetowe Uniwersytetu. Zmiany ustaw o szkolnictwie wyższym oraz o tytułach naukowych wprowadzały możliwość zatrudniania na stanowisku profesora nadzwyczajnego osoby ze stopniem doktora habilitowanego. Nowa ustawa wprowadziła tytuł profesora oraz stanowiska profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego. Młoda kadra była kształcona dwutorowo: na studiach doktoranckich (6 studiów) i w formie asystentury. Na koniec roku akademickiego 1991/1992 na Uniwersytecie pracowało 1671 nauczycieli akademickich i 2263 pozostałych pracowników. Władze Uniwersytetu porządkowały strukturę uczelni. Zlikwidowano zakład remontowo-budowlany (1992) oraz Studium Wojskowe (15 maja 1991). Bardzo trudnym problemem dla ekipy rektorskiej było wyjaśnianie i uporządkowywanie tytułów własności nieruchomości należących do uczelni. Uniwersytet uzyskał zgodę władz miejskich na zatrzymanie działki przy pl. Grunwaldzkim do 2000 r. Uregulowane zostały sprawy tytułu własności kompleksu przy ul. Przybyszewskiego i Domu Studenckiego „Urszulanka" przy pl. Nankiera. Ten ostatni został przekazany urszulankom, natomiast budynki przy ul. Przybyszewskiego pozostały przy Uniwersytecie, w myśl ugody z kardynałem H. Gulbinowiczem (tytuł własności dla Kościoła, dzierżawa na 50 lat na rzecz Uniwersytetu).

Tworzono nowe jednostki, które wzbogacały ofertę uczelni na różnych płaszczyznach. W maju 1991 r. zostało utworzone Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych, a rok później Ośrodek Badań Wschodnich. W sierpniu 1992 r. Oddział Zbiorów Muzealnych Archiwum Uniwersyteckiego został przekształcony w Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego. Od 17 stycznia 1993 rozpoczęło swoją działalność Studium Generale. Senat w lutym 1994 r. podjął decyzję o utworzeniu Instytutu Historii Sztuki w miejsce Katedry. Wydawnictwo Uniwersyteckie opublikowało w 1992 r. 215 tytułów w ramach 38 serii naukowych. Powstały pisma „Zbliżenia" (pismo publicystyczne zajmujące się problemami polsko-niemieckimi) oraz „Nasz Uniwersytet" (miesięcznik informacyjny wydawany od stycznia 1992 r.).

Kondycja finansowa zmuszała do podejmowania drastycznych decyzji. Senat 26 lutego 1992, przy licznych zastrzeżeniach i protestach, uchwalił wprowadzenie z nowym rokiem akademickim opłaty za studia zaoczne. W lipcu 1993 r. rozpoczęto budowę Wrocławskiej Akademickiej Sieci Komputerowej, która miała objąć wszystkie uczelnie i niektóre placówki PAN. Władze uniwersyteckie wykorzystywały wszelkie możliwości w rozszerzaniu międzynarodowej współpracy uczelni z ośrodkami zarówno z Europy Zachodniej i USA, jak też z uczelniami z byłego ZSRR i krajami z Południa. Podpisano umowy o współpracy z uniwersytetami w Grazu, Groningen, Opawie, Lejdzie i Santiago de Chile. Odnowiono i zacieśniono współpracę z uniwersytetami niemieckimi. Uniwersytet Wrocławski włączył się aktywnie w organizację nowo powstającego Uniwersytetu we Frankfurcie nad Odrą, którego inauguracja odbyła się 6 września 1991. W wyniku współpracy z Konsulem Austriackim w Krakowie powstała Biblioteka Austriacka (otwarta 15 listopada 1993), której podstawę stanowił księgozbiór sfinansowany przez Austrię. W styczniu 1993 r. Biblioteka Uniwersytecka otrzymała z Fundacji Mellona 465 tys. dolarów na komputeryzację. Mimo trudności uczelnia z pewnymi przerwami realizowała inwestycje na ul. Koszarowej, rozbudowę Instytutu Chemii, prace budowlane przy ul. Mieszka I i restaurację Sali Muzycznej. Prace te były częściowo realizowane ze środków pozabudżetowych.

W dniu 1 października 1994 odbyła się inauguracja roku akademickiego 1994/1995. W swoim wystąpieniu rektor dokonał podsumowania prawie 50-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego. W okresie tym wydano 70 090 dyplomów z różnych kierunków, wypromowano 2777 doktorów i 778 doktorów habilitowanych. W okresie 1990–1995 liczba studentów wzrosła o 47%, w tym na studiach dziennych o 50%, a na studiach zaocznych (płatnych) o 31%.

26 stycznia 1994 odbyło się posiedzenie Senatu poświęcone sprawom finansowym uczelni, na którym przedstawiono sprawozdanie Senackiej Komisji Finansowej. Niedobory w budżecie wyniosły w 1993 r. 86,3 mld zł. Program naprawczy obejmował drastyczne oszczędności, decentralizację środków finansowych, pozyskiwanie funduszy pozabudże-

Budynek Wydziału Nauk Społecznych przy ul. Koszarowej

Nowy budynek Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii przy ul. Więziennej

towych oraz zwiększenie dochodów z prowadzenia płatnej dydaktyki. Duże rozbieżności w ocenie sytuacji finansowej uczelni między Senacką Komisją Finansową a ekipą rektorską, przy braku możliwości uzgodnienia kompromisu między stronami, doprowadziły do złożenia dymisji przez rektora i prorektorów.

Po ustąpieniu z funkcji rektora prof. W. Wrzesińskiego (w styczniu 1995 r.) władze rektorskie podały się do dymisji. 7 lutego odbyły się wybory, w których wyniku rektorem został prof. Roman Duda. Pierwsze decyzje nowej ekipy rektorskiej skoncentrowały się na uzdrowieniu finansów uczelni poprzez zmiany systemowe i działania doraźne. Te pierwsze polegały na decentralizacji finansowania przez przekazanie 70% dotacji budżetowej pod kontrolę wydziałów. Pozostałe 30% przeznaczono na jednostki międzywydziałowe i rezerwę rektorską. Działania doraźne szły w kierunku zmniejszenia zatrudnienia (likwidacja Zakładu Usług Bytowych i Studium Wychowania Fizycznego, którego zadania przejęła AWF) oraz redukcji etatów w administracji centralnej. Efektem tych zmian były dodatnie bilanse w l. 1997 i 1998.

Rok 1995 zapoczątkował podział dużego i prężnego Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii na Wydział Chemii oraz Wydział Matematyki i Fizyki. Ten ostatni podzielił się w 1996 r. na Wydział Fizyki i Astronomii oraz Wydział Matematyki i Informatyki. Odrębność poszczególnych dyscyplin i sytuacja kadrowa (duża liczba doktorów habilitowanych i profesorów tytularnych) to uzasadnione powody podzielenia tego dużego wydziału. W grudniu 1995 r. Uniwersytet Wrocławski przystąpił do Konferencji Rektorów Uniwersytetów Europejskich (CRE).

15 lipca 1996 zostało utworzone Międzywydziałowe Laboratorium Sieci i Oprogramowania, do którego zadań należy administrowanie Uczelnianą Siecią Komputerową oraz współpraca z jednostkami uczelnianymi w zakresie budowy i rozwoju lokalnych sieci komputerowych. W 1998 r. Senat jednogłośnie przyjął uchwałę o utworzeniu kierunku ekonomia na Wydziale Prawa. Choć się o to starała ekipa rektorska i część Senatu, nie powstał Wydział Teologiczny, mający składać się z teologii katolickiej, prawosławnej i protestanckiej. W sprawach dydaktycznych podjęto liczne zmiany, jak wprowadzenie i upowszechnienie studiów licencjackich, ujednolicenie studiów doktoranckich, a także wprowadzenie Europejskiego Systemu Punktów Kredytowych, co otworzyło szerokie perspektywy do wymiany studentów z uniwersytetami Unii Europejskiej w ramach programu „Socrates".

W pięcioleciu 1995–1999 powiększyła się i poprawiła baza lokalowa uczelni. Z ważniejszych zakończonych inwestycji należy wymienić: budynek dla fizyków i geologów przy pl. M. Borna oraz budynek C Wydziału Prawa i Administracji przy ul. Więziennej, który był w dużej mierze finansowany przez wydział. Zakończono restaurację Sali Muzycznej – Oratorium Marianum, tym samym likwidując materialne ślady zniszczeń wojennych. 15 listopada 1997 odbył się uroczysty koncert pianisty Krzysztofa Jabłońskiego z udziałem Orkiestry Kameralnej Amadeus pod dyrekcją Agnieszki Duczmal, inaugurujący działalność tej wspaniałej sali. Kontynuowano remont gmachu głównego, osuszając fundamenty i pokrywając blachą miedzianą cały dach. Pozyskano nowe działki budowlane: przy ul. Sienkiewicza dla Herbarium, przy ul. Uniwersyteckiej na bibliotekę Instytutu Historii oraz działkę wraz z budynkiem szkolnym przy ul. Kuźniczej.

Lato 1997 r. okazało się tragiczne dla miasta i Uniwersytetu. Powódź, która nawiedziła miasto w lipcu tego roku, przyniosła olbrzymie zniszczenia. Mimo poczynionych zabezpieczeń, rozmiary powodzi przeszły oczekiwania. 12 lipca 1997 fala powodziowa dotarła do Wrocławia, sięgając także budynków uniwersyteckich i niektórych magazynów bibliotecznych. Powódź objęła 35 jednostek uniwersyteckich, wśród których najbardziej ucierpiały budynki przy ul. Cybulskiego (geologia i fizyka), ul. Tamka 2 (biochemia molekularna), Biblioteka na Piasku, Biblioteka Wydziału Prawa przy ul. Uniwersyteckiej. Miesiąc wcześniej (5 czerwca 1997) z Auli Leopoldyńskiej skradziono osiem olejnych portretów z XVIII i XIX w., przedstawiających osoby zasłużone dla Uniwersytetu.

Audytorium im. Jana Rzewuskiego Wydziału Fizyki i Astronomii

W roku akademickim 1998/1999 rozpoczęło studia 9317 studentów, w tym na studiach dziennych 3664, na wieczorowych i zaocznych 5653. Na uczelni było zatrudnionych ogółem 3150 osób, w tym 1640 nauczycieli akademickich. W sprawach dydaktycznych podjęto wiele zmian, m.in. wprowadzenie i upowszechnienie studiów dwustopniowych (licencjat i magisterium). Wprowadzono je na 18 kierunkach: na wszystkich na Wydziale Nauk Przyrodniczych i w większości na Wydziale Filologicznym. Stopniowo rozszerzano zmiany na pozostałe wydziały. Restrukturyzacja gospodarki i wprowadzanie zasad rynkowych spowodowały duże zainteresowanie studiami podyplomowymi. Na Uniwersytecie działały 34 studia podyplomowe. Wśród nich nowo powołane, m.in. Studium Edukacji Informatycznej (1998), na filologii rosyjskiej – Język Biznesu (1999), Podyplomowe Studium Wiedzy o Rodzinie (1999). Dużą wagę władze rektorskie przywiązywały do rozwoju badań naukowych. Kategoryzacja dokonywana przez Komitet Badań Naukowych nie przedstawiała się najlepiej, bo tylko 15 jednostek na 46 poddanych ocenie miało kategorię najwyższą – „A" . Niemniej tylko w 1999 r. podjęto 1981 tematów badawczych, w tym 487 ze środków własnych uczelni. W kadencji 7 lutego 1995–30 sierpnia 1999 tytuł doktora h.c. otrzymali: Hans-Georg Gadamer, Marcel Janssens, Władysław Bartoszewski, Jerzy Giedroyc i Jan Nowak-Jeziorański.

26 kwietnia 1999 Kolegium Elektorów wybrało na rektora prof. Romualda Gellesa. W połowie września 1999 r. odbyła się promocja na doktora h.c. historyka, mediewisty, prof. Gerarda Labudy. Honorowym gościem uroczystości był prezydent RP Aleksander Kwaśniewski.

W dniu 1 października 1999 w Auli Leopoldyńskiej ustępujący rektor, prof. R. Duda, po wygłoszeniu przemówienia podsumowującego swoją kadencję, przekazał insygnia rektorskie swojemu następcy prof. R. Gellesowi. W nowym roku akademickim 1999/2000 rozpoczęło studia na I roku 13 173 studentów, w tym na studiach stacjonarnych 4298 osób, a na wieczorowych i zaocznych 8875. Przyjęto o 1805 studentów więcej niż rok wcześniej. Najwięcej kandydatów było na psychologię (15,2 na jedno miejsce), stosunki międzynarodowe (13,6), filologię angielską (10,1) i filologię niderlandzką (9,3). W rozpoczętym roku akademickim młodzież kształciła się na 46 kierunkach i specjalnościach. Został utworzony nowy kierunek studiów – dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz nowa specjalność na pedagogice – edukacja regionalna. We współpracy z Wileńskim Uniwersytetem Pedagogicznym został uruchomiony blok zajęć (lektorat z języka litewskiego, wykłady z zakresu stosunków historycznych i literackich polsko-litewskich), dający początek nowej specjalności – lituanistyce. Wychodząc naprzeciw sugestiom władz lokalnych, Uniwersytet stworzył oddziały zamiejscowe uczelni, nazwane „studenckimi grupami zamiejscowymi" w Jeleniej Górze, Zgorzelcu i Kłodzku. W tym okresie Uniwersytet Wrocławski zaliczał się do największych uczelni w kraju, liczył ponad 37 tys. studentów, ponad 3 tys. pracowników, a wśród nich 1640 nauczycieli akademickich; w tym 426 profesorów i doktorów habilitowanych. Pracownicy Uniwersytetu opublikowali 2939 prac, w tym 692 to publikacje zagraniczne. Duże spektrum tematyczne badań naukowych spowodowało powołanie nowych serii wydawniczych: na Wydziale Filologicznym – Bibliotheca Judaica, Góry – Literatura – Kultura, Język a Kultura, Kształcenie Językowe; a na Wydziale Nauk Przyrodniczych – Prace Ogrodu Botanicznego. Pracownicy uczelni byli organizatorami lub współorganizatorami 88 konferencji naukowych, w tym 44 o charakterze międzynarodowym. Niektóre z nich mają charakter cykliczny i na stałe wpisały się w międzynarodowy kalendarz konferencji i sympozjów, np. Zimowa Szkoła Fizyki Teoretycznej, Międzynarodowe Seminarium Fizyki Powierzchni, Wrocławskie Sympozjum Badań Pisma i Letnia Szkoła Chemii Koordynacyjnej. Godność akademicką doktora h.c. Uniwersytetu w 2000 r. otrzymali profesorowie: Ulrich Engel, Herbert Schambeck i Mieczysław Klimowicz. W roku 2000 doktoraty h.c. innych uczelni otrzymali następujący profesorowie Uniwersytetu Wrocławskiego: Zdzisław Kegel (od Wileńskiej Akademii Prawa), Józef Julian Ziółkowski (od Uniwersytetu w Petersburgu) i Henryk Ratajczak (od Akademii Medycznej we Wrocławiu). W 1999 r. dobiegło końca kilka poważnych inwestycji i remontów: zakończył się remont budynku przy ul. Pocztowej (siedziba Instytutu Dziennikarstwa); oddano do użytku budynek biblioteki Wydziału Nauk Społecznych przy ul. Koszarowej; zakończono prace przy budynku Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii – łącznik komunikacyjny budynków A, B i C. Od dłuższego czasu kontynuowano prace remontowe w gmachu głównym – odnowiono piwnice, dach i wnętrze budynku. Po kilkuletnim remoncie udostępniono Wieżę Matematyczną (15 czerwca 2000), w której Muzeum Uniwersytetu zorganizowało wystawę „Z dziejów narodzin nowoczesnego Uniwersytetu".

W 1999 r. nauczyciele akademiccy naszej uczelni realizowali 1981 tematów badawczych, w tym 167 projektów Komitetu Badań Naukowych. Podobnie jak w latach ubiegłych, w ramach dotacji na badania własne wyodrębnione zostały środki finansowe na realizację uniwersyteckich projektów badawczych dla młodych nauczycieli akademickich i doktorantów. Dostosowując się do prowadzonych badań, zmieniano programy i powoływano nowe jednostki, takie jak: Zakład Historii Europy Wschodniej, Pracownia Dokumentacji Zabytków Sztuki (multimedialna), Pracownia Terapii Neuropsychologicznej, Pracownia Biologii Ewolucyjnej i Rozwojowej Kręgowców, Zakład Zarządzania Finansami. Pod koniec roku akademickiego zostało utworzone Centrum Edukacji Nauczycielskiej, które rozpoczęło zajęcia dydaktyczne z psychologii i pedagogiki dla wydziałów kształcących nauczycieli oraz prowadzenie studiów podyplomowych dla czynnych nauczycieli.

Wraz z początkiem 2000 r. rozpoczęły się intensywne przygotowania Uniwersytetu Wrocławskiego do obchodów 300-lecia edukacji uniwersyteckiej we Wrocławiu, przypadających na rok akademicki 2002/2003. 11 lutego 2000 odbyło się zebranie założycielskie Stowarzyszenia Absolwentów Uniwersytetu Wrocławskiego, które włączyło się do przygotowań związanych z 300-leciem Uniwersytetu. Prezesem Stowarzyszenia został prof. Ludwik Turko z Instytutu Fizyki Teoretycznej.

Koordynację przygotowań jubileuszowych objął prof. Adam Chmielewski z Instytutu Filozofii, powołany przez rektora Romualda Gellesa na funkcję pełnomocnika rektora ds. organizacyjnych. Zgodnie z uchwałą jubileusz Uniwersytetu Wrocławskiego został zamierzony jako element procesu bu-

dowania polskiej świadomości proeuropejskiej w okresie przygotowawczym do akcesji Rzeczpospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Uchwała Senatu Uniwersytetu, przyjęta 28 czerwca 2000, stwierdzała, co następuje: „W roku 2002 Uniwersytet Wrocławski obchodzić będzie trzechsetną rocznicę swojego powstania. Nadchodzący jubileusz stanowi dla społeczności akademickiej doniosłą sposobność przypomnienia dziedzictwa kulturowego i intelektualnego krajów oraz narodów Europy, które w ciągu minionych trzystu lat istnienia naszej uczelni ukształtowały jej charakter, tradycję i obyczajowość. Świadomy rozmaitości tego dziedzictwa, Uniwersytet Wrocławski realizuje swoją misję przez pracę swoich uczonych w sferze dyscyplin akademickich, przez edukację i wychowanie młodzieży, wnosząc istotny wkład w kulturę i naukę Europy oraz świata. Uczelnia nasza pragnie uczcić swój jubileusz, nawiązując do prześwietnej przeszłości, w tym do aktu fundacyjnego Uniwersytetu, ogłoszonego przez króla Czech i Węgier Władysława II Jagiellończyka, do tradycji Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie oraz do wcześniejszych dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego, wywodzącego się z powstałej w 1702 r. Akademii Leopoldyńskiej. Wspólnota akademicka pragnie, by jubileusz ten stał się sposobnością do zamanifestowania swego zaangażowania na rzecz ucieleśnionych w dziejach naszego Uniwersytetu humanistycznych ideałów otwartości, tolerancji, pokoju i porozumienia między narodami oraz do promocji idei pełnego powrotu odnowionej Rzeczpospolitej Polskiej do Europy. Senat Uniwersytetu Wrocławskiego apeluje do środowisk naukowych, artystycznych, gospodarczych i politycznych Wrocławia, Polski i Europy o przyłączenie się do jubileuszowego święta naszej uczelni i o czynne wsparcie idei intelektualnej, kulturowej i politycznej jedności Europy oraz jej upowszechnienie w świadomości społeczeństwa polskiego oraz społeczności międzynarodowej".

Zawarta w uchwale idea intelektualnej jedności Europy została przyjęta także jako hasło całości obchodów jubileuszu 300-lecia Uniwersytetu we Wrocławiu; hasło to towarzyszyło wszystkim uroczystościom jubileuszowym przez cały rok akademicki 2002/2003. Podporządkowanie obchodów jubileuszu Uniwersytetu idei promocji wstąpienia Polski do Unii Europejskiej zyskało znaczną uwagę i uznanie dla Uniwersytetu zarówno w kraju, jak i za granicą, zwłaszcza w Republice Federalnej Niemiec. Akt symbolicznego odwołania się przez Uniwersytet Wrocławski do wielokulturowego dziedzictwa edukacji uniwersyteckiej we Wrocławiu, w tym niemieckiego, był świadectwem dążenia dolnośląskich Polaków do wkroczenia na wyższy poziom procesu pojednania pomiędzy zwaśnionymi przez długie wieki oboma narodami. Było to symboliczne pokonanie bariery ideologicznej, zacierającej prawdę historyczną, a także uznanie przez Polaków niemieckiej przeszłości Wrocławia. Stało się gestem, który umożliwił zwrotne uznanie przez Niemców polskiej przyszłości Wrocławia. W tym akcie wzajemnego historycznego uznania decydującą rolę odegrali uczeni polskiego Uniwersytetu Wrocławskiego.

W rezultacie przyjęcia tej uchwały i dzięki intensywnym działaniom promocyjnym idei przyświecających nadchodzącemu jubileuszowi, doszło do konkretyzacji wielu inicjatyw polsko-niemieckich z udziałem Uniwersytetu Wrocławskiego.

12 maja 2001 powstało Niemiecko-Polskie Towarzystwo Uniwersytetu Wrocławskiego, stawiające sobie za cel zbudowanie uniwersyteckiego forum kontaktów obu narodów w celu pojednania i porozumienia między nimi, stworzenie warunków do poparcia wspólnych inicjatyw naukowych, wymianę nauczycieli akademickich oraz wspieranie młodych naukowców Uniwersytetu.

18 czerwca 2002 w Auli Leopoldyńskiej podpisano umowę między Uniwersytetem a Niemiecką Centralą Wymiany Akademickiej (Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD) o utworzeniu Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta. W tym wydarzeniu uczestniczył premier rządu polskiego Leszek Miller i inicjator utworzenia Centrum, kanclerz Niemiec Gerhard Schröder.

Na mocy umowy między Uniwersytetem Wrocławskim i Uniwersytetem Humboldta w Berlinie, przy Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii powołano szkołę prawa niemieckiego, natomiast na berlińskiej uczelni powołano analogiczną szkołę prawa polskiego.

Rektor Uniwersytetu odbył wiele podróży na zaproszenie uniwersytetów niemieckich, w których rezultacie podpisano umowy o współpracy z Wolnym Uniwersytetem w Berlinie oraz z Uniwersytetem w Kolonii. Ponadto 28 lutego 2003 w Görlitz odbyła się wystawa poświęcona historii Uniwersytetu Wrocławskiego, przygotowana przez prof. Norberta Conradsa. Przyjęcie jubileuszowej uchwały otworzyło także drogę do rozmów z władzami polskimi i niemieckimi na temat uczestnictwa ówczesnego prezydenta Republiki Federalnej Niemiec, Johannesa Raua, w uroczystościach jubileuszowych zaplanowanych na 15 listopada 2002.

Starania rozpoczęte jeszcze przez rektora Romana Dudę, członka Polskiego Komitetu Narodowego UNESCO, zostały wznowione; w ich rezultacie powstała nieformalna koalicja sekretarzy generalnych UNESCO reprezentujących Polskę, Austrię, Węgry, Czechy, Republikę Federalną Niemiec oraz inne kraje, dzięki czemu w listopadzie 2001 r. jubileusz edukacji uniwersyteckiej we Wrocławiu został wpisany na listę rocznic, nad którymi patronat objęło UNESCO. Rozpoczęto także rozmowy na temat specjalnej konferencji na temat 300-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego w siedzibie głównej UNESCO w Paryżu.

Powstało nowe pismo uniwersyteckie w atrakcyjnej szacie graficznej pod nazwą „Uniwersytet Wrocławski". W jego pierwszym numerze ukazał się wywiad z prezydentem Rzeczpospolitej Polskiej Aleksandrem Kwaśniewskim, honorowym patronem jubileuszu. Dzięki prestiżowej nagrodzie Złotego Szermierza dla sponsorów uniwersytetu, pozyskano znaczne kwoty na sfinansowanie wydatków związanych z jubileuszem, a także inne projekty. W okresie przedjubileuszowym odbywał się w salach muzycznych Uniwersytetu cykl koncertów; z nagrań kilku z nich opublikowano cieszące się dużym uznaniem płyty kompaktowe. Rektor objął swoim patronatem także Zespół Solistów „Ricordanza", działający we Wrocławiu pod kierownictwem muzycznym prof. Victora Kuznetsova. Zespół dołączył tym samym do grup muzycznych związanych z uniwersytetem, tj. chóru „Gaudium" oraz chóru żeńskiego „Canto Ardente".

Godność akademicką doktora h.c. w 2001 r. otrzymali profesorowie: Adam Bielański, Roman Wapiński, Lucjan

Sobczyk i Ryszard Kapuściński. Doktoraty h.c. na innych uczelniach w 2001 r. otrzymali profesorowie Wojciech Wrzesiński (nadany przez Uniwersytet Opolski) oraz Karol Jonca (Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą). Na nowy rok akademicki 2001/2002 przyjęto 10 784 studentów, w tym 4366 na studia stacjonarne i 6418 na studia zaoczne, wieczorowe i eksternistyczne. Uniwersytet zatrudniał 368 profesorów tytularnych, w tym 121 zwyczajnych, 247 nadzwyczajnych, 72 adiunktów z habilitacją. Bardzo ważną sprawą dla nowych władz uczelni było finansowanie przez budżet państwa. Z każdym kolejnym rokiem subwencje Ministerstwa Edukacji Narodowej w coraz mniejszym stopniu pokrywały potrzeby i wydatki Uniwersytetu. Mimo tej niekorzystnej sytuacji w 2001 r. Uniwersytet uzyskał netto 27,6 mln zł. Zysk ten powstał z opłat za studia i środków finansowych pozyskanych z różnych źródeł zewnętrznych, co pozwoliło na prowadzenie inwestycji i remontów. Najważniejsze kontynuowane inwestycje budowlane to Międzywydziałowe Audytorium przy ul. Joliot-Curie, budynek Herbarium przy ul. Mieszka I dla zbiorów zielnika Muzeum Przyrodniczego, budynek dydaktyczny Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii. Remonty prowadzono na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych oraz w gmachu głównym; prace objęły Wejście Cesarskie i budynek bramny, rozpoczęto także remont elewacji gmachu głównego.

Dnia 24 kwietnia 2002 Kolegium Elektorów Uniwersytetu dokonało wyboru rektora na kadencję 2002–2005. Został nim prof. Zdzisław Latajka.

Wchodzący w 300-lecie Uniwersytet i całe środowisko akademickie doczekało się potwierdzenia, Uchwałą Sejmu RP z 27 września 2002, swojej tożsamości historycznej oraz „uznania Uniwersytetu Wrocławskiego za dobro narodu polskiego i docenienia jego roli w edukacji i wychowaniu młodzieży oraz wkładu w rozwój kultury i nauki Polski, Europy i świata".

Obchody jubileuszu Uniwersytetu rozpoczęły się od oficjalnej proklamacji roku akademickiego 2002/2003 Rokiem Jubileuszowym. W swoim wystąpieniu nowo wybrany rektor mówił o przeszłości, przywołując fakty historyczne z kart historii Akademii Leopoldyńskiej, a także o nowych zamierzeniach, które mają doprowadzić do wzrostu pozycji Uniwersytetu w kraju i za granicą: „Nie mam żadnej wątpliwości, że Uniwersytet Wrocławski musi być uczelnią na miarę XXI wieku, uczelnią w pełni europejską nie tylko ze względu na swoją przeszłość, ale również ze względu na wyzwania teraźniejszości i przyszłości". Pierwsza międzynarodowa impreza, rozpoczynająca jubileusz Uniwersytetu, odbyła się 10 października 2002 w Paryżu, w siedzibie głównej UNESCO. Była to sesja specjalna Sekretarzy Generalnych UNESCO pod przewodnictwem Sekretarza Generalnego Koïchiro Matsuury, poświęcona dziejom Uniwersytetu Wrocławskiego i jedności intelektualnej Europy. W październiku 2002 r. rozpoczęło działalność przy Uniwersytecie Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta. Inauguracyjny wykład pt. „Polskie wyzwolenie a niemieckie zjednoczenie. Trudna droga ku rozwiązaniu dwóch zagadnień stulecia" wygłosił prof. Heinrich A. Winkler.

Przebieg obchodów jubileuszowych został podzielony na dwa rodzaje imprez: imprezy o charakterze naukowym, przeprowadzane przez poszczególne wydziały i jednostki międzywydziałowe Uniwersytetu, oraz imprezy centralne. Do pierwszej grupy należała konferencja „300 lat Uniwersytetu Wrocławskiego. Historia i przeszłość nauki na Dolnym Śląsku" (15 października 2002). Obrady miały charakter interdyscyplinarny i międzyuczelniany, grupując referentów ze środowiska wrocławskiego i szeroko pojętego środowiska krajowego.

Inny charakter miała uroczystość odbywająca się 12 października 2002 w hali Orbita. Na ten dzień zaplanowano spotkanie wszystkich absolwentów od 1945 r., tj. 119 709 osób; na spotkanie, zorganizowane przez Stowarzyszenie Absolwentów Uniwersytetu Wrocławskiego, przybyło ponad 1000 osób. Najstarsi absolwenci zostali uhonorowani Jubileuszowymi Medalami Uniwersytetu Wrocławskiego. W czasie zjazdu został zaprezentowany I tom Księgi Absolwentów, przygotowany przez Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, zawierający 64 tys. nazwisk absolwentów.

Z okazji 300-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego, 13–14 listopada 2002, odbyła się w murach Uniwersytetu Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Rektorzy, po zapoznaniu się z opracowanym przez MENiS dokumentem „Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010", uznali go za zbyt ogólnikowy i mało precyzyjny. Rektorzy podjęli kilka uchwał, m.in. w sprawie finansowania badań naukowych, przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, włączenia szkolnictwa wyższego w Polsce do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Na uroczystym posiedzeniu Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola z udziałem członków KRASP i władz miasta oraz województwa została wręczona nagroda Kolegium za integrację środowiska akademickiego. Nagrodę otrzymała prof. Aleksandra Kubicz z Uniwersytetu za powołanie do życia i prowadzenie przez wiele lat Festiwalu Nauki, który objął nie tylko Wrocław, ale także Dolny Śląsk.

15 listopada 2002 był dniem szczególnie uroczystym w dziejach polskiego Uniwersytetu Wrocławskiego. W godzinach rannych 15 grudnia 2002 odbyło się długo oczekiwane przez środowisko akademickie podpisanie aktu erekcyjnego pod budowę nowego gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej. Kulminacyjnym punktem obchodów 300-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego było spotkanie przedstawicieli pięciu narodów, które tworzyły gospodarkę, kulturę i naukę we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku. W spotkaniu udział wzięli Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski, Prezydent RFN dr Johannes Rau, Prezydent Senatu Austrii Ludwig Bieringer, wiceprzewodnicząca Zgromadzenia Parlamentarnego Republiki Węgierskiej Ibolya Dávid oraz Minister Petr Buriánek, przedstawiciel Prezydenta Republiki Czeskiej Václava Havla. W swoich przesłaniach prezydenci RFN i Polski oraz przedstawiciele prezydentów Austrii, Węgier i Czech podkreślali rolę, jaką pełnił w przeszłości i jaką może pełnić w przyszłości Uniwersytet Wrocławski. Stwierdzano, że dzieje Uniwersytetu to symbol duchowej jedności kontynentu, a Wrocław stanowił pomost między narodami i kulturami.

Po południu goście uczestniczyli w debacie „Jedność intelektualna Europy", poświęconej przyszłości zjednoczonej Europy i perspektywie jej poszerzenia. Główny referat wygłosił urodzony we Wrocławiu amerykański historyk żydow-

skiego pochodzenia, prof. Fritz Stern, który dnia następnego otrzymał doktorat honorowy Uniwersytetu Wrocławskiego. W debacie prowadzonej przez prof. Kazimierza Działochę uczestniczyli prezydent Aleksander Kwaśniewski i prezydent Johannes Rau, a także doktor honorowy UWr Jan Nowak-Jeziorański, abp Alfons Nossol, prezes Instytutu Pamięci Narodowej Leon Kieres, wojewoda dolnośląski Ryszard Nawrat oraz pomysłodawca debaty, prof. Adam Chmielewski.

W przeddzień akcesji Polski do Unii Europejskiej prezydent Johannes Rau w swoim przemówieniu wygłoszonym 30 kwietnia 2004 do obu Izb Parlamentu Rzeczpospolitej Polskiej, zatytułowanym „Niemcy i Polska – nasza przyszłość w Europie", w następujący sposób wspominał swoją wizytę na naszej uczelni: „Jako Prezydent Republiki Federalnej Niemiec żadnego innego kraju nie odwiedzałem równie często jak Polski. Wynikało to z potrzeby serca. Po raz pierwszy przyjechałem wkrótce po moim zaprzysiężeniu, w dniu 1 września 1999 roku, w sześćdziesiątą rocznicę niemieckiej napaści na Polskę, i jestem tu również dzisiaj, na kilka tygodni przed złożeniem urzędu. Szczególnie mocno zapadły mi w pamięć dwie inne wizyty. W marcu 2000 roku byłem w Gnieźnie z okazji uroczystości upamiętniających spotkanie Bolesława Chrobrego i cesarza Ottona III przed tysiącem lat. Był to początek trwających przez wiele stuleci owocnych stosunków dobrosąsiedzkich między Polakami i Niemcami. We Wrocławiu w listopadzie 2002 roku wziąłem udział w obchodach trzechsetnej rocznicy powstania Uniwersytetu i byłem świadkiem faktu, że panujący na tej uczelni duch otwartości przetrwał wszelkie przełomy i cezury".

W 2002 r. godność akademicką doktora h.c. Uniwersytetu Wrocławskiego otrzymali: Henryk Bereska, Stanisław Grodziski, Karl Dedecius, Ludwig Adamovich oraz Leszek Kołakowski. Doktoraty h.c. na innych uczelniach w 2002 r. otrzymali profesorowie Stanisław Dąbrowski od Pedagogicznego Uniwersytetu w Drohobyczu, Andrzej Hulanicki od uniwersytetu w Orleanie i Tadeusz Głowniak od Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie.

9 maja 2003, w nowo wybudowanym gmachu Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii przywódcy państw Trójkąta Weimarskiego: prezydent Francji Jacques Chirac, kanclerz Niemiec Gerhard Schröder i prezydent RP Aleksander Kwaśniewski, spotkali się ze studentami uczelni wrocławskich i Uniwersytetu Viadrina z Frankfurtu nad Odrą. Tematem dyskusji były rozważania o przyszłym referendum w sprawie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, problemach przystosowania się polskiej gospodarki do systemu unijnego i polityce wewnątrzunijnej. Po dyskusji rektor prof. Zdzisław Latajka wręczył dostojnym gościom Medale Jubileuszowe Uniwersytetu Wrocławskiego. W okresie jubileuszowym doktoraty honorowe Uniwersytetu otrzymali także Urszula Kozioł, Javier Solana, prof. Winfried Irgang oraz dawny prorektor UWr, prof. Jan Baszkiewicz.

Wśród konkretnych inicjatyw zrealizowanych w rezultacie obchodów jubileuszu 300-lecia edukacji uniwersyteckiej we Wrocławiu było powstanie Międzynarodowej Szkoły Letniej Uniwersytetu Wrocławskiego. W nawiązaniu do dotychczasowej historii uczelni, w szczególności do jej wielonarodowych, wielokulturowych i wielowyznaniowych korzeni, rektor Latajka wyraził pragnienie, aby Uniwersytet Wrocławski stał się miejscem spotkań młodzieży ze Wschodu i Zachodu. W odpowiedzi Prezydent Republiki Federalnej Niemiec Johannes Rau zaproponował powołanie uniwersytetu letniego dla studentów z Niemiec, Polski i Ukrainy; zadeklarował także wsparcie finansowe dla tej inicjatywy. 13 lipca–3 sierpnia 2003 odbyła się pierwsza edycja Międzynarodowej Szkoły Letniej Uniwersytetu Wrocławskiego na temat „Conflict and Cooperation in Central Europe. The Case of Lower Silesia". Dyrektorem szkoły został prof. Adam Chmielewski.

Do udziału w następnych edycjach szkoły zostali zaproszeni studenci z uniwersytetów Republiki Czeskiej. Międzynarodowa Szkoła Letnia Uniwersytetu Wrocławskiego funkcjonuje dzięki współpracy Uniwersytetu Wrocławskiego z Niemiecką Centralą Wymiany Akademickiej (DAAD), Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ministerstwem Edukacji i Badań Naukowych Republiki Federalnej Niemiec, Fundacją Współpracy Polsko-Niemieckiej, Carl Montag Stiftung für Jugend und Gesellschaft (Bonn) oraz dzięki wsparciu koncernu niemieckiego RWE (Essen).

Uroczysta inauguracja roku akademickiego 2003/2004 stała się jednocześnie zamknięciem roku jubileuszu 300-lecia. Rektor Latajka w swoim wystąpieniu podsumował najważniejsze wydarzenia roku jubileuszowego oraz stwierdził, że „Uniwersytet Wrocławski musi być uczelnią na miarę XXI wieku, uczelnią będącą miejscem powstawania wybitnych osiągnięć naukowych i kuźnią młodych talentów". Podczas inauguracji odbyła się uroczysta promocja wybitnego polityka i uczonego prof. Javiera Solany na doktora h.c., która była dużym wydarzeniem dla społeczności akademickiej.

W nowym roku akademickim dydaktyka uniwersytecka wzbogaciła się o interesujące oferty dla studentów. Powołano Międzywydziałowe Studia Indywidualne o dwóch blokach – humanistycznym i matematyczno-przyrodniczym. Studia te mają kształcić najlepszych studentów. Inną propozycją skierowaną do studentów zagranicznych pragnących studiować na Uniwersytecie są dwusemestralne studia w języku angielskim. Zaproponowano trzy bloki zajęć z przedmiotów humanistycznych i społecznych, nauk przyrodniczych oraz nauk ścisłych i technologii materiałowych. Planuje się zwiększenie liczby studentów zagranicznych studiujących na Uniwersytecie i zwiększenie wymiany studenckiej poprzez aktywny udział w programie „Socrates/Erasmus".

W 2004 r., po 52 latach ponownie pojawiła się w ofercie dydaktycznej muzykologia. Zakład Muzykologii został powołany przez Senat w czerwcu 2004 r. Na I rok studiów tego nowego kierunku przyjęto 27 osób. Godność akademicką doktora h.c. w 2004 r. otrzymali profesorowie: Theodore E. Madey, Mark Seaward, André Goffeau i Harry E. Stanley. Doktoraty h.c. na innych uczelniach w 2004 r. otrzymali: profesorowie Leon Kieres od Politechniki Gdańskiej, Wojciech Wrzesiński od Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Bogusław Banaszak od uniwersytetu w Pecsu (Węgry) i Antoni Furdal od Uniwersytetu w Ostrawie.

W roku akademickim 2003/2004 po generalnym remoncie oddano do użytku historykom sztuki budynek przy ul. Szewskiej 36. 20 lutego 2004 udostępniono na potrzeby Herbarium nowo wybudowany budynek przy ul. Mieszka I

Tab. 1. Najważniejsze dane statystyczne dotyczące Uniwersytetu Wrocławskiego za lata 1945, 1975 i 2004

	1945	1975	2004
Liczba wydziałów	7	5	8
Liczba kierunków studiów	14	27	29
Zatrudnienie ogółem	993	2090	3194
Pracownicy administracji	401	119	1474
Nauczyciele akademiccy	483	1342	1720
Profesorowie tytularni w tym:			
Na stanowisku profesora zw.	48	28	142
Na stanowisku profesora nadzw.	61	61	62
Dr hab. na stanowisku profesora nadzw.	7		191
Docenci	1	138	1
Adiunkci z habilitacją			71
Adiunkci	86	346	913
Asystenci	102	535	111
St. wykładowcy i wykładowcy		94	213
Liczba studentów ogółem	2353	17627	42868
Liczba osób na studiach dziennych		9882	18101
Liczba osób na studiach zaocznych		7521	20512
Liczba osób na studiach wieczorowych		112	4255
Liczba kandydatów na I rok studiów			25989
Liczba osób przyjętych na I rok studiów		4998	9232
Liczba wydanych dyplomów	30*	2732	11970
Nadanie tytułów doktora h.c.		38	132
Badania naukowe			
Podjęte tematy badawcze:			1552
w tym liczba grantów			202
Publikacje naukowe		841	3911

* Pierwsze dyplomy zostały wydane w 1946 r.

dla zbiorów zielnika Muzeum Przyrodniczego. Ilustracją do wyżej przedstawionych i zmieniających się wydarzeń związanych z szeroko pojętą działalnością Uniwersytetu jest zestawienie danych statystycznych z trzech różnych okresów – 1945, 1975 i z 31 grudnia 2004.

W październiku 2005 r. na Uniwersytecie Wrocławskim, po raz 303. w jego dziejach i po raz 60. w jego polskiej powojennej historii, odbyła się inauguracja nowego roku akademickiego. W tym też roku przypadało 500-lecie próby utworzenia Uniwersytetu we Wrocławiu przez ówczesnego króla Czech i Węgier Władysława II Jagiellończyka. Dzieje naszej uczelni – bardzo dramatyczne i złożone – na stałe wpisały ją do kroniki dziejów Polski jako placówkę niezmiernie ważną dla rozwoju nauki polskiej, gdzie wykształciły się pokolenia, które wpływały na rozwój państwa polskiego. Uniwersytet Wrocławski w sposób twórczy dziedziczy tradycje Uniwersytetu Jana Kazimierza, a także jest spadkobiercą uczelni niemieckiej, dowodząc jedności nauki. Uczeni polscy, podnosząc z ruin Uniwersytet Wrocławski, mieli świadomość historycznych zadań, jakie przed nimi stoją. W trudnych warunkach politycznych i ideologicznych wrocławscy uczeni starali się kultywować dziedzictwo polskie i niemieckie, jego wartości uniwersalne. Wierność tym zasadom decydowała o skutecznym przekazywaniu młodym pokoleniom poczucia odpowiedzialności za kultywowanie tradycji i rozwijanie twórczych perspektyw. Historia polskiego Uniwersytetu – mimo istniejących ograniczeń politycznych i ideologicznych – dowodzi trwałości ponadczasowych wartości uniwersyteckich.

Przygotował zespół

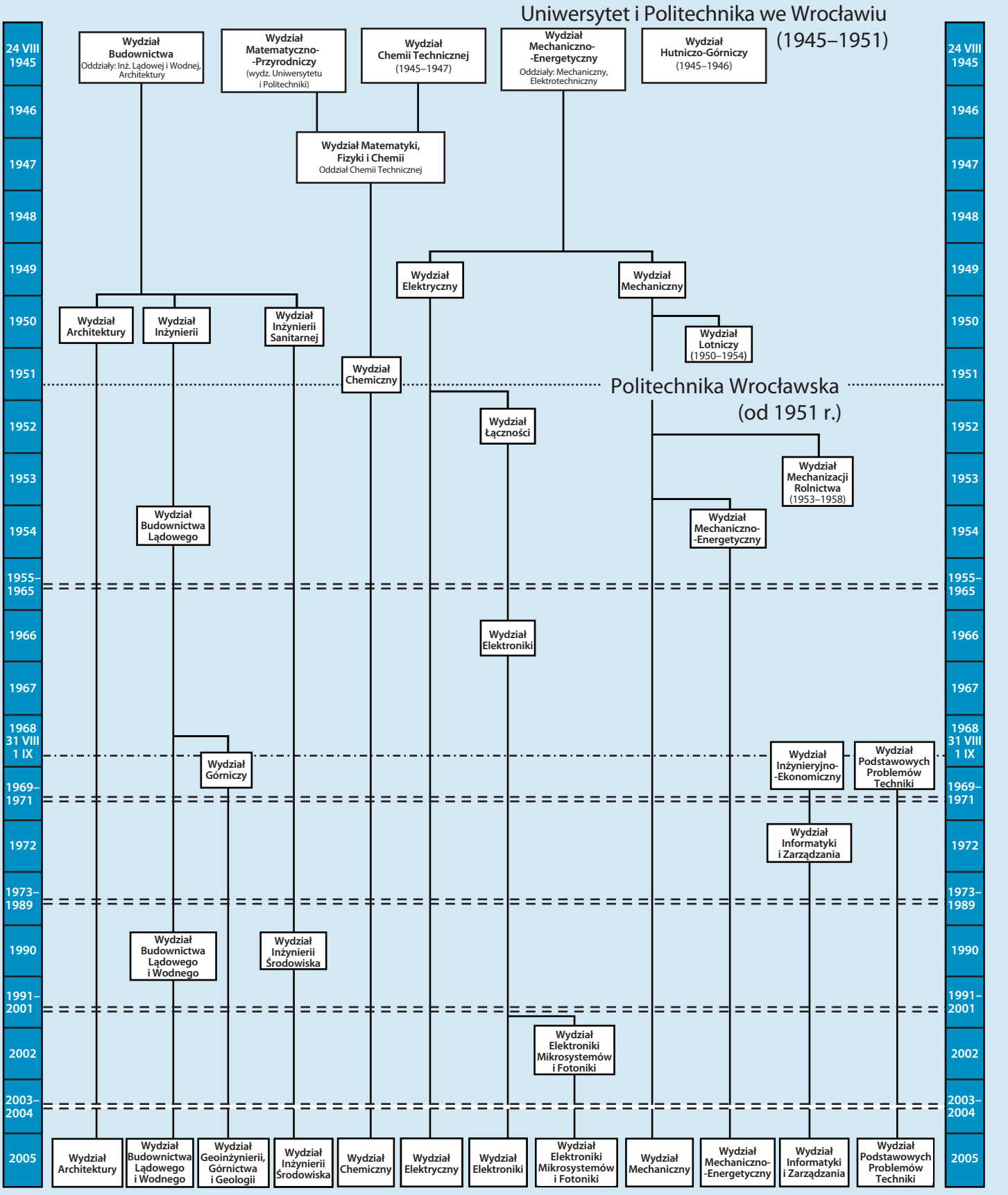

WROCŁAW
POLITECHNIKA

POLITECHNIKA WROCŁAWSKA

STRUKTURA WYDZIAŁÓW POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ (1945–2005)

Wprowadzenie

Początki Politechniki we Wrocławiu jako części uczelni wspólnej z Uniwersytetem były szczególnie trudne głównie z powodu braku kadry profesorskiej z zakresu specjalistycznych dyscyplin właściwych akademickiej uczelni politechnicznej i to na wszystkich jej wydziałach. Wynikało to m.in. z tego, iż część profesorów i doktorów z Politechniki Lwowskiej zatrzymała się w Krakowie i w organizującej się wówczas Politechnice Śląskiej w Gliwicach.

Trudności kadrowe udało się pokonać dość szybko, w zasadzie w okresie pierwszego pięciolecia. Złożyły się na to różne zabiegi merytoryczne i organizacyjne.

W początkowym okresie najpierw uruchomiono dydaktykę, tak jak to w programach studiów jest przyjęte, w zakresie przedmiotów podstawowych: matematyki, fizyki, chemii, a nawet podstaw mechaniki teoretycznej. Zajęcia były realizowane głównie przez siły naukowe uniwersytetu, przy czym niektórzy profesorowie mieli swoje gabinety (katedry) w budynkach politechnicznych. Zajęcia dydaktyczne prowadzono w budynkach politechniki, i to w znacznej części programów łącznie dla studentów Uniwersytetu i Politechniki, co było korzystne dla obu uczelni.

Równolegle z dydaktyką, chociaż w pewnych przypadkach z pewnym opóźnieniem, organizowano wydziały Politechniki. Wielkie zasługi mają tu przybyli nieliczni profesorowie, choć katedry powierzano również osobom o pewnym doświadczeniu dydaktycznym i twórczym dorobku inżynierskim. Awansowano je, mianując zastępcami profesora, wykładowcami lub profesorami kontraktowymi. Niektórzy, z pewnym dorobkiem w zakresie publikacji, otrzymywali (na wniosek uczelni) tytuły docenta lub profesora. Kadra, wzmacniana okresowo przez zatrudniane na czas określony osoby dojeżdżające z Warszawy, Gliwic, Krakowa, Poznania i Gdańska, zapewniała nauczanie również z przedmiotów specjalistycznych.

Struktura akademicka, powstająca jak mityczny, przysłowiowy Feniks z popiołów, stała się szybko podstawą rozwoju uczelni w zakresie organizacji laboratoriów, systemu bibliotecznego, badań naukowych, zaplecza socjalnego, a także włączania się uczelni w odbudowę zniszczonego miasta i regionu, którym tak bardzo potrzeba było ludzi o wykształceniu i doświadczeniu technicznym.

Już pod koniec lat 40. wielu pracowników Politechniki było również zaangażowanych w organizację i dydaktykę średnich szkół zawodowych (technicznych). Byli zatrudniani też na części etatu w biurach projektów. Studenci po tzw. półdyplomie zasilali biura projektów, działów technicznych Urzędu Miasta oraz różne jednostki przedsiębiorstw wykonawczych.

To były istotnie czasy niezwykłe, których charakter został ogólnie zaakcentowany w poprzednich rozdziałach niniejszego wydawnictwa. W odniesieniu do Politechniki zostały one bardziej szczegółowo przedstawione we wspomnieniowych wydawnictwach Stowarzyszenia Absolwentów PWr, które z oddaniem chroni od zapomnienia wszystko, co wiąże się z twórcami politechnicznego środowiska akademickiego i uczniami tych twórców (zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 206, 222, 223, 224). Burzliwy rozwój Politechniki został omówiony dokładnie w kolejnych wydawnictwach jubileuszowych, szczególnie w pozycjach [197] i [200], a także w przedstawionych tu dalej strukturze uczelni, opisie wydziałów i jednostek poza- lub międzywydziałowych oraz w opisie szkół naukowych. Rozwój zawdzięcza Politechnika całej swojej społeczności akademickiej, w tym też mądremu kierownictwu, które przeprowadziło ją przez trudne czasy jako uczelnię z charakterem, wierną zasadom akademickim.

Władze uczelni

W pierwszym okresie powojennym, w l. 1945–1951, władze Politechniki i Uniwersytetu były powoływane łącznie, z jednym rektorem, lecz prorektorami oddzielnie dla każdej uczelni. Po rozdzieleniu uczelni w 1951 r., władze były powoływane niezależnie od uniwersytetu, na obowiązujących wówczas ustawowo zasadach. Z tych względów przedstawiono oddzielnie władze dla obu okresów działalności uczelni.

Biogram Stanisława Kulczyńskiego przedstawiono w materiałach opracowanych przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe (s. 261), biogramy prorektorów okresu 1945–1951 – w rozdziałach dotyczących szkół naukowych, natomiast biogramy pierwszego rektora Politechniki i aktualnie urzędującego są podane niżej, po tableau władz uczelni.

Niezwyczajny terminarz kadencji rektorskich w l. 1980–1984 był spowodowany zaburzeniami społecznymi po wprowadzeniu stanu wojennego, w którego czasie niepokorna Politechnika, jako jedyna uczelnia Wrocławia, była zdobywana siłą przez oddziały ZOMO w nocy z 14 na 15 grudnia 1981 (zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 200).

Władze Politechniki, 1945–1951

Rektor Uniwersytetu i Politechniki:
Stanisław Kulczyński (1945–1951)

Prorektorzy:

Edward Sucharda
(1945–1947)

Kazimierz Zipser
(1947–1949)

Dionizy Smoleński
(1949–1951)

Rektorzy Politechniki Wrocławskiej

Dionizy Smoleński (1951–1960)

Zygmunt Szparkowski (1960–1969)

Tadeusz Porębski (1969–1980)

Bogusław Kędzia
(1 XII 1980–31 VIII 1981)

Tadeusz Zipser (1 IX–29 XII 1981)

Jerzy Schroeder (6 I–31 VII 1982)

Wacław Kasprzak (1982–1984)

Jan Kmita (1984–1990)

Andrzej Wiszniewski (1990–1996)

Andrzej Mulak (1996–2002)

Tadeusz Luty (2002–)

Dionizy Smoleński – ur. 1902 w Łodzi, zm. 1984 w Warszawie. Gimnazjum Państwowe im. Mikołaja Kopernika w Łodzi ukończył w 1921. W 1920 walczył w szeregach 167 Pułku Piechoty Brygady Śląskiej. W l. 1921–1926 studiował na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, gdzie otrzymał dyplom mgr. inż. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy nr 7 w Śremie. W l. 1929–1932 pracował jako kier. laboratorium chemicznego w Komisji Doświadczalnej w Centralnej Szkole Strzelniczej w Toruniu, a od 1932 w Centrum Szkolenia Piechoty w Rembertowie. W tym samym roku został mianowany st. asystentem Zakładu Balistyki Politechniki Warszawskiej. W 1935 przeniesiony do Centrum Badań Balistycznych Instytutu Technicznego Uzbrojenia w Zielonce k. Warszawy. Był żołnierzem AK, zastępcą Szefa Uzbrojenia Komendy Głównej „Leśnika" oraz komendantem poligonu w Zielonce, gdzie dowodził oddziałem AK. Jednocześnie pracował w Instytucie Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Po upadku powstania warszawskiego został wywieziony wraz z rodziną na przymusowe roboty do Breslau. Po wyzwoleniu od 11 maja 1945 jako czł. Grupy Naukowo-Kulturalnej organizuje filię PZH i bierze czynny udział w odbudowie i organizowaniu Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Już w końcu czerwca 1945 nieoficjalnie wszedł na teren uczelni zajętej przez wojska radzieckie, a w lipcu po jej oddaniu władzom polskim wraz z małą grupą pracowników oraz Strażą Akademicką Politechniki doprowadził do takiego stanu, że pierwszy wykład akademicki na Dolnym Śląsku odbył się już 15 listopada 1945. W 1946 został adiunktem, a w 1947 zastępcą prof. W l. 1947–1949 pełnił funkcję prorektora PWr. W 1948 otrzymał nominację na prof. nadzw., a w 1956 na prof. zw. W l. 1951–1960 pełnił obowiązki rektora PWr. Brał udział w licznych pracach naukowych i organizatorskich. Był współorganizatorem Światowego Kongresu Intelektualistów w 1948, pełnił funkcję sekretarza generalnego i prezesa WTN (1957–1960).W 1960 Rada Państwa powołała go do Warszawy na stanowisko Przewodniczącego Komitetu ds. Techniki, a równocześnie został czł. Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. W 1961 został kier. Zakładu Teorii Spalania w Katedrze Silników Spalinowych Przemysłowych i Lotniczych Politechniki Warszawskiej. Również pełnił funkcję kier. Katedry Balistyki Wewnętrznej i Teorii Spalania w Wojskowej Akademii Technicznej. W l. 1965–1969 pełnił funkcję rektora Politechniki Warszawskiej. Od 1964 był czł. korespondentem, a od 1969 czł. rzeczywistym PAN. W PAN pełnił wiele funkcji, m.in. wiceprezesa oraz sekretarza naukowego, przewodniczącego Komitetu ds. Badań i Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej. Uczestniczył w wielu radach naukowych, pracach RWPG jako przewodniczący Sekcji Polskiej w Komisji Nauki i Techniki, pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej. Opublikował wiele książek i artykułów w czasopismach polskich i zagranicznych. Za osiągnięcia naukowe i społeczne został odznaczony licznymi orderami i odznaczeniami m.in.: Orderem Sztandaru Pracy I i II Klasy, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą, Komandorskim, Oficerskim, Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN, Medalem „Za Wybitne Zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej". Otrzymał nagrodę Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Miasta Wrocławia „Za integrację środowiska naukowego". W dniu 28 kwietnia 1961 Senat PWr nadał mu godność doktora h.c. PWr, a 1 października 1976 otrzymał tę samą godność Politechniki Warszawskiej. Na emeryturę przeszedł w 1973. Pochowany w Alei Zasłużonych na Powązkach.

Tadeusz Michał Luty – ur. 1942 w Hucie Krzeszowskiej. Fizykochemik, wychowanek profesorów J.W. Rohledera, K. Pigonia i Z. Ruziewicza, absolwent specjalności inżynieria chemiczna Wydziału Chemicznego PWr (1965). Stopnie i tytuły naukowe: dr n. chem. (1968) i dr hab. (1972) na Wydziale Chemicznym PWr, prof. nadzw. (1980), prof. zw. (1988). Od 1993 kier. Zakładu Fizyki Chemicznej Instytutu Chemii Fizycznej i Teoretycznej PWr, zastępca dyr. Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej w l. 1972–1976, w l. 2000–2002 kier. Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii PWr, czł. Senatu kadencji 1987–1993 i 1999–2002, przez dwie kadencje (1987–1993) prorektor ds. nauczania, dwukrotnie wybrany do pełnienia godności rektora PWr (kadencja 2002–2005 i 2005–2008), w 2005 r. wybrany przewodniczącym Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Czł. Komitetu Chemii PAN (1993–1997), czł. Zespołu ds. Współpracy z Zagranicą (PONAT) Komitetu Badań Naukowych (1999–2002), czł. sekcji T09 KBN (2000–2002), oraz czł. rad naukowych Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu (od 1988) i Instytutu Fizyki Molekularnej PAN w Poznaniu (od 1996), a także stowarzyszeń: WTN, PTCh, Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk oraz American Physical Association. Staże naukowe: w Instytucie Fizyki UJ oraz Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych w Dubnej, na Uniwersytecie w Edynburgu (1973–1974). W l. 1978–1979 pracownik Instytutu Chemii Teoretycznej Uniwersytetu w Nijmegen (Holandia), wielokrotnie wizytujący profesor Uniwersytetu Stanu Nebraska–Lincoln, Uniwersytetu Stanu Colorado–Fort Collins (USA), uniwersytetów w Rennes i Lille (Francja) i Uniwersytetu Tokijskiego oraz Tokijskiego Instytutu Technologicznego (Japonia); stałe kontakty i ścisła współpraca naukowa obecnie w formie polsko-francusko-japońskiego grantu NEDO. Nauczyciel akademicki wykładający chemię fizyczną, termodynamikę statystyczną i fizykochemię ciała stałego; prowadzący badania z zakresu nauk o materiałach, fizykochemii układów molekularnych, a w szczególności: dynamika, przejścia fazowe i transformacje (fotoindukowane oraz detonacje) w materiałach molekularnych, w celu przewidywania ich użytecznych właściwości. Wypromował 7 doktorów n. fiz. i chem., jeden z wychowanków posiada tytuł prof., jeden – stopień dr. hab. Autor ponad 130 publikacji, 2 książek i 4 rozdziałów w monografiach. Odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP. Nagrodzony czterokrotnie nagrodą Ministra, dwukrotnie – nagrodą Sekretarza Naukowego PAN, wielokrotnie – nagrodą Rektora PWr, także nagrodą Japanese Society for Promotion of Science oraz uhonorowany nagrodą Senatu PWr, Medalem KEN i Medalem im. Jana Zawidzkiego, nadanym przez PTCh.

Struktura uczelni i opis wydziałów oraz jednostek międzywydziałowych i pozawydziałowych

Podstawowymi jednostkami uczelni były wydziały przez cały okres zmieniającej się (rozszerzającej się) struktury Politechniki, jak to pokazano na planszy. Od lat 70., po reorganizacji uczelni, jednostkami podstawowymi prowadzącymi badania naukowe i nauczanie stały się instytuty ze specjalnościowymi zakładami zamiast katedr. Ale i w tym okresie wydziały przez uprawnienia programowania dydaktyki, organizowania studiów doktoranckich oraz promowania samodzielnej kadry naukowej i przez prawo habilitowania, miały istotny wpływ również na kreowanie w instytutach odpowiednich kierunków badań.

W ostatnim pięcioleciu, w wyniku naturalnych potrzeb związanych z dynamicznym rozwojem jednostek Politechniki i ze zmianami otoczenia uczelni wynikającymi z transformacji polityczno-gospodarczej kraju, w tym wejścia do Unii Europejskiej, nastąpiły pewne zmiany strukturalne. Celem było zwiększenie mobilności naszego środowiska akademickiego w zmieniającej się sytuacji w naukowo-dydaktycznym współzawodnictwie. Pozycja wydziału została wzmocniona w sensie podporządkowania mu we wszystkich sprawach jednostek wydziałowych, ale jednocześnie dopuszcza się zróżnicowanie podległych jednostek. Na wydziale mogą więc być instytuty, katedry wydziałowe i zakłady wydziałowe powoływane za zgodą rektora i Senatu.

Obecnie na uczelni działają następujące wydziały: Architektury, Budownictwa Lądowego i Wodnego, Chemiczny, Elektroniki, Elektryczny oraz Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii, a także Inżynierii Środowiska, Informatyki i Zarządzania, Mechaniczno-Energetyczny, Mechaniczny, Podstawowych Problemów Techniki, wreszcie Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Działalność wydziałów jest wspomagana przez inne jednostki uczelniane.

Strukturalne i merytoryczne przemiany wydziałów w czasie są widoczne w ich opisach opracowanych autorsko przez

odpowiednie zespoły osób. Ujęto je w grupy mające wspólne cechy w zakresie naukowym i technicznym. Dla przykładu – dobrze jest to wyeksponowane w tak zdawałoby się odległych nazewniczo wydziałach jak: Architektura, Budownictwo Lądowe i Wodne, Inżynieria Środowiska oraz Geoinżynieria, Górnictwo i Geologia.

Aleksandra Lewanowicz, Jan Kmita

Wydział Architektury

Budynek Wydziału Architektury

Sześćdziesięcioletnia powojenna historia kształcenia architektów we Wrocławiu dzieli się wyraźnie na cztery okresy:

Pierwszy obejmuje l. 1945–1949, kiedy w skład Wydziału Budownictwa wchodziły oddziały Architektury oraz Inżynierii Lądowej i Wodnej. Wydział ten powstał jako jeden z czterech wydziałów politechnicznych powołanych dekretem z 24 sierpnia 1945. Organizatorem i pierwszym dziekanem był prof. Tadeusz Wróbel, były kierownik Katedry Urbanistyki Politechniki Lwowskiej. W tej formie Oddział Architektury przetrwał do roku 1949.

Drugi okres to l. 1949–1968. Wydział Architektury, już samodzielny, działał i rozwijał się na tradycyjnej kanwie uniwersyteckiej z autonomicznymi katedrami.

Trzeci okres przypada na l. 1968–1990. Wydział funkcjonował w układzie opartym na systemie autonomicznych instytutów z osłabioną funkcją dziekana i dziekanatu.

Czwarty okres od 1990 r. trwa do dziś, charakteryzuje się ustrojem mieszanym. W skład wydziału wchodzą instytuty, katedry i zakłady wydziałowe. Od 1993 r. zarządzany jest przez dziekana z jednolitą, wydziałową administracją.

W pierwszym okresie dydaktyka nie była wyraźnie rozgraniczona między oboma oddziałami. Studenci słuchali wspólnie wykładów matematyki, geometrii wykreślnej, fizyki, materiałoznawstwa i budownictwa ogólnego.

Zawiązkiem Oddziału Architektury było 5 katedr: Rysunku Odręcznego (prof. Dobrosław Czajka), Historii Architektury (prof. Tadeusz Broniewski), Projektowania Architektury (prof. Zbigniew Kupiec), Budowy Miast i Osiedli (prof. Tadeusz Wróbel) oraz Budownictwa Ogólnego (prof. kontraktowy Stanisław Mielnicki). Na spore trudności napotykała obsada katedr z powodu braku we Wrocławiu samodzielnych pracowników naukowych w dziedzinie architektury. Obok fachowej, lecz szczupłej kadry przybyszów ze Lwowa i z Warszawy, angażowano zdolnych, dobrze zapowiadających się studentów w charakterze asystentów. Stało się tak w czasie, kiedy studia architektoniczne objęły trzy roczniki. Mimo to oddział, w swoich początkach, posiadał bardzo skromną kadrę dydaktyczną. Liczba studentów przyjmowanych pierwotnie tylko na pierwszy rok nie wymagała licznej kadry merytorycznej. Ale z roku na rok przybywało studentów i w sposób naturalny wzrastało obciążenie zajęciami dydaktycznymi. Już pod koniec 1947 r. Oddział Architektury pokazał skromną rozmiarami, ale bardzo wartościową publiczną wystawę, prezentującą dorobek dydaktyczny dwóch pierwszych lat swojej działalności. Pokazano na niej prace studenckie z projektowania, rysunku odręcznego i kompozycji. Od tego czasu wystawy urządzano, z małymi wyjątkami, co dwa lata.

Drugi okres w historii nauczania architektury we Wrocławiu zaczął się 1 września 1949. Wtedy to z podziału Wydziału Budownictwa powstał Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej oraz Wydział Architektury (Rozp. Min. Ośw. z dnia 21 grudnia 1949 – DzU RP nr 2/50 poz. 7).

Pierwsza samodzielna Rada Wydziału Architektury odbyła się 23 lutego 1950.

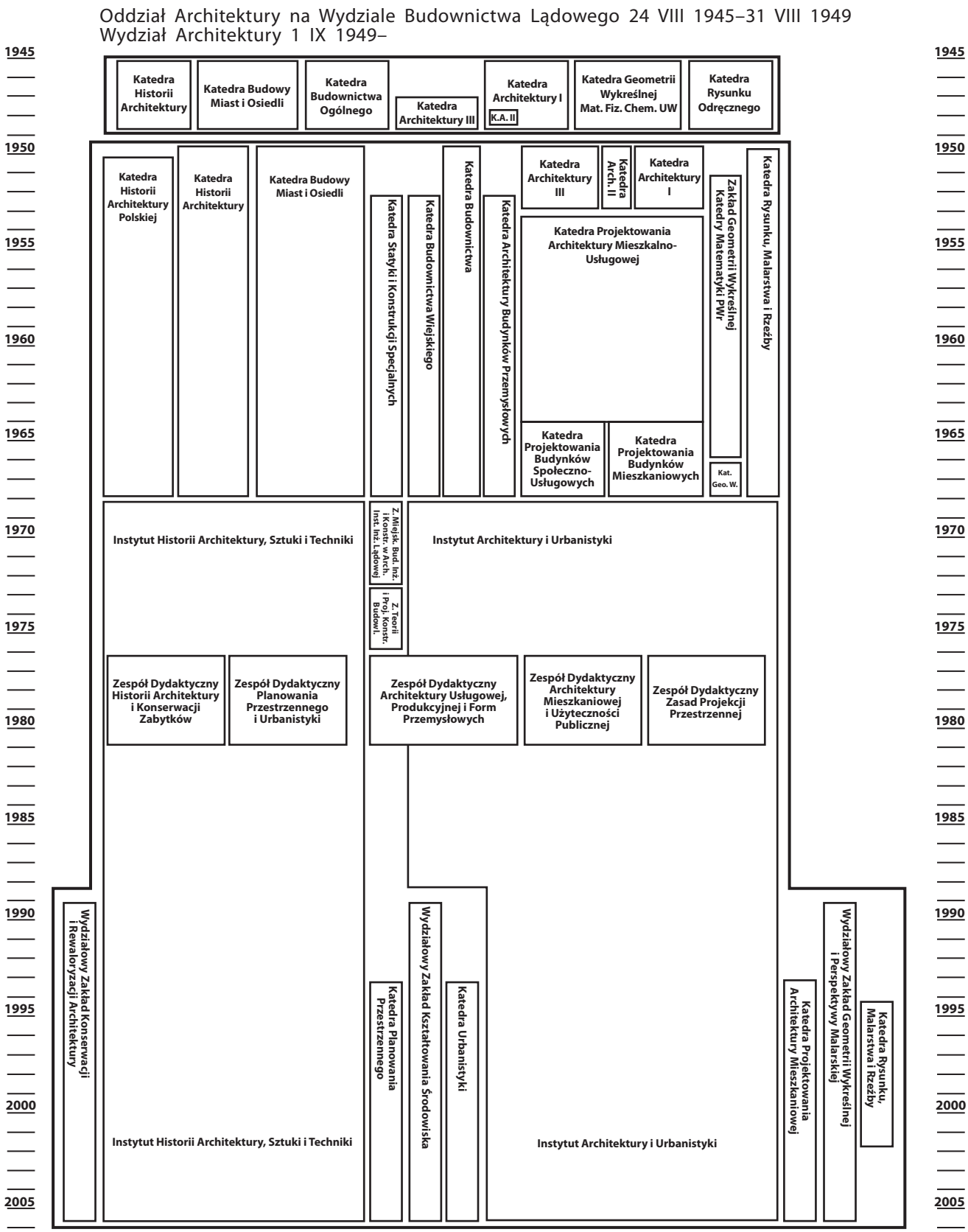
Stanowili ją: dziekan wydziału – prof. inż. architekt Tadeusz Broniewski, prodziekan – prof. inż. architekt Andrzej Frydecki, członkowie rady: prof. inż. architekt Tadeusz Wróbel, prof. inż. architekt Zbigniew Kupiec, prof. inż. architekt Stanisław Mielnicki, prof. inż. architekt Konrad Dyba, prof. inż. architekt Tadeusz Brzoza, prof. inż. architekt Dobrosław Czajka, st. inż. Henryk Lewulis.

Wkrótce do już istniejących pięciu katedr dołączyły następne trzy: Katedra Architektury I, II i III, a w 1952 r. kolejne cztery katedry: Statyki i Konstrukcji Specjalnych (zastępca prof. Oskar Mucha), Architektury Budowli Przemysłowych (prof. inż. architekt Bolesław Szmidt), Budownictwa Wiejskiego (prof. dr Andrzej Rzymkowski) i Urbanistyki Miast Małych (prof. inż. architekt Władysław Czarnecki). Tej ostatniej nie uruchomiono – na bazie Zakładu Projektowania Miast i Osiedli powstała Katedra Urbanistyki. Przez wiele lat najpierw Katedra Geometrii Wykreślnej (zastępca prof. Konrad Dyba), a później Zakład, wchodziła w skład Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Dopiero w 1966 r. uchwałą Senatu Politechniki Wrocławskiej włączono ją do Wydziału Architektury.

Praca naukowa na wydziale zaczęła się rozwijać stosunkowo późno. W pierwszym dziesięcioleciu opublikowano około 20 obszernych prac, kilkanaście artykułów i kilka podręczników. Prawa do nadawania stopnia doktora n. techn. uzyskał Wydział Architektury w 1950 r., a prawa do przeprowadzania przewodów habilitacyjnych w 1960 r.

Większość prac odnosiła się do zagadnień z historii architektury i historii urbanistyki. Pierwszy na wydziale przewód doktorski, Jerzego Hawrota, przypada na 1950 r. Dopiero dziesięć lat później, od 1960 r., broni się średnio 5 doktorantów rocznie. Lata 60. przynoszą wydziałowi pierwsze habilitacje. Okres ten reprezentuje pierwszych piętnastu doktorów

Struktura Wydziału Architektury

n. techn.: Jerzy Hawrot (1950), Olgierd Czerner (1960), Tadeusz Kozaczewski (1960), Kazimierz Ciechanowski (1961), Leszek Dąbrowski (1961), Henryk Lewulis (1961), Jan Łobocki (spoza wydziału –1961), Janusz Pudełko (1961), Marian Rehorowski (1961), Anatol Szpakowicz (1961), Tadeusz Zipser (1961), Jerzy Rozpędowski (1962), Stanisław Będkowski (1962), Ewa Cieszyńska (1963), Witold Lipiński (1963) oraz pierwsi doktorzy hab.: Tadeusz Kozaczewski (1963), Marian Rehorowski (1963), Leszek Dąbrowski (1964), Janusz Pudełko (1965), Jerzy Rozpędowski (1966), Kazimierz Ciechanowski (1968), Tadeusz Zipser (1968).

Po 1949 r. liczba pracowników katedr wyraźnie wzrosła; w 1954 r. pracowało blisko 60 osób. Ten stan utrzymał się do około 1965 r. Od tego momentu rozpoczyna się tendencja wzrostowa; w 1968 r. stan liczebny wynosił 82 pracowników dydaktyczno-naukowych.

Od 1 września 1968 rozpoczęto reformę PWr, a w tym i Wydziału Architektury. Na uczelni wprowadzono strukturę instytutową. Dyrektorzy instytutów otrzymali większe uprawnienia. Ograniczono równocześnie uprawnienia dziekanów wydziałów. Od tego czasu dziekanat *de facto* służy do obsługi studentów i obsługi toku dydaktycznego studiów. Decyzje merytoryczne podejmowane były natomiast w ramach instytutów. Instytutom przekazane zostały także uprawnienia doktoryzowania i habilitowania kadry.

Z katedr Wydziału Architektury powstają dwa instytuty: Instytut Architektury i Urbanistyki, w którego skład wchodzą dawne jednostki samodzielne: Katedra Geometrii Wykreślnej, Katedra Projektowania Budowli Przemysłowych, Katedra Projektowania Budowli Społeczno-Usługowych, Katedra Projektowania Budowli Wiejskich, Katedra Projektowania Budynków Mieszkalnych, Katedra Rysunku, Malarstwa i Rzeźby oraz Katedra Urbanistyki. Te jednostki akademickie przekształcono w zakłady instytutowe, a niektóre z nich zostały wtórnie podzielone na mniejsze zakłady. Na przykład Katedrę Projektowania Budowli Społeczno-Usługowych podzielono na trzy zakłady: Zakład Architektury Budynków Społeczno-Usługowych, Zakład Projektowania Obiektów Użyteczności Publicznej oraz Zakład Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego. Natomiast Katedrę Projektowania Budynków Mieszkalnych przekształcono na trzy zakłady: Zakład Projektowania Budynków Mieszkalnych, Zakład Teorii Kompozycji Architektonicznej i Zakład Historii Architektury Wnętrz, który przeszedł do drugiego Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki. Katedrę Urbanistyki podzielono na trzy zakłady: Zakład Urbanistyki, Zakład Urbanizacji i Planowania Przestrzennego oraz Zakład Planowania Regionalnego i Architektury Krajobrazu.

Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki powstał z przekształcenia Katedry Historii Architektury w Zakład Historii Architektury Powszechnej, Katedry Historii Architektury Polskiej w trzy jednostki: Zakład Historii Architektury Polskiej, Zakład Historii Architektury Współczesnej i Zakład Konserwacji Zabytków. Do instytutu, jak już wyżej wspomniano, wszedł Zakład Historii Architektury Wnętrz. W 1983 r. do instytutu dołączył Zakład Planowania Przestrzennego, przekształcony następnie w Katedrę Planowania Przestrzennego, oraz Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby.

Dwie katedry wydziałowe: Budownictwa i Materiałów Budowlanych oraz Konstrukcji Budowlanych znalazły się po reorganizacji w instytutach na Wydziale Budownictwa.

W instytutach wydziałowych zakłady i zespoły realizowały zajęcia dydaktyczne zlecone przez wydział. Prowadziły też prace naukowo-badawcze. Stan personalny na wydziale znacznie wzrósł, osiągając poziom ok. 150 pracowników naukowo-dydaktycznych.

W ramach opisanej reformy uczelni Wydział Architektury został przeniesiony z gmachu głównego, z Wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, do budynku i pawilonów przy ul. B. Prusa 53/55.

Od początku lat 70. rozpoczyna się szeroko pojęta współpraca wydziału z zagranicą. Pracownicy uczestniczą w międzynarodowych badaniach naukowych, w licznych wymianach między uczelniami. Prof. Bolesław Szmidt był stypendystą Fundacji Forda w USA (1960); miał gościnne wykłady na uniwersytetach w Kanadzie (British Columbia 1960, Quebec 1963–1965), Liverpoolu, Newcastle, Florencji i Rzymie 1966–1978. Prof. T. Zipser jako *visiting professor* przez 1 semestr wykładał planowanie miast i prowadził seminarium doktoranckie na Southern Illinois University (1979). Współpraca z zagranicą jest pilotowana przez PWr (np. Irak, Libia i Algieria), ale również Wydział Architektury oprócz uczestnictwa we współpracy międzynarodowej uczelni, rozwija kontakty z wieloma krajami Europy, takimi jak: Francja, NRD, RFN, ZSRR, Czechosłowacja, Węgry, Jugosławia. Pracownicy uczestniczą również w programach badawczych w Bułgarii, na Sycylii, w Egipcie, na Cyprze, w Macedonii itp.

Rzeczywisty czas przełomu strukturalnego Wydziału Architektury przypada na l. 1990–1993. W tym okresie w atmosferze nieraz bardzo gorących dyskusji następuje reorganizacja całego wydziału. Z dwóch instytutów wydzielają się nowe jednostki naukowo-dydaktyczne. Przebieg zmian organizacyjnych przedstawiono na schemacie obrazującym strukturę Wydziału Architektury. Po zakończeniu reorganizacji wygląda ona następująco:

Katedry – Katedra Planowania Przestrzennego, Katedra Urbanistyki, Katedra Projektowania Architektury Mieszkaniowej.

Zakłady wydziałowe – Zakład Konserwacji i Rewaloryzacji Architektury, Zakład Konstrukcji i Budownictwa Ogólnego, Zakład Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej, Zakład Kształtowania Środowiska, Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby.

Instytut Architektury i Urbanistyki składa się obecnie z następujących jednostek podstawowych: Zakład Podstaw Projektowania, Zakład Architektury Budowli Przemysłowych, Zakład Architektury Wnętrz i Form Przemysłowych, Zakład Architektury i Planowania Wsi, Zakład Architektury Obiektów Społeczno-Usługowych oraz Zakład Architektury Użyteczności Publicznej.

Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki – w jego skład wchodzą: Zakład Historii i Teorii Architektury i Urbanistyki, Zakład Ochrony Zabytków, Zakład Historii Nauki i Techniki oraz Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby.

W nowej strukturze organizacyjnej uprawnienia do doktoryzowania i habilitacji otrzymał wydział. Ponadto od 1993 r. zlikwidowano służby administracyjne w instytutach. Obecnie

finanse i administracja wydziału podporządkowane są dziekanowi.

Liczba nauczycieli akademickich w różnej formie zatrudnionych na wydziale jest w zasadzie stabilna i obecnie wynosi 176 osób. Natomiast w ostatnim dziesięcioleciu nastąpił skokowy wzrost liczby studentów. Przez bez mała 40 lat liczba ta oscylowała w granicach 300–500 studentów, natomiast obecnie osiągnęła wartość ok. 1700 studiujących na studiach dziennych i wieczorowych.

W pionierskim okresie tworzenia i kształtowania Politechniki uczeni lwowscy stanowią największą grupę. Wydziały politechniczne uruchomione w 1945 r. były organizowane przez profesorów, asystentów i absolwentów Politechniki Lwowskiej.

Prof. Tadeusz Wróbel był postacią, którą nie sposób pominąć, mówiąc o historii Wydziału Architektury. Jako docent i jeden z pionierów, organizujących uczelnię w powojennym Wrocławiu, był jednocześnie żywym symbolem tradycji lwowskiego Wydziału Architektury. W październiku 1945 r. z pionierską pasją oddał się pracom organizacyjnym w tworzeniu Wydziału Budownictwa i Oddziału Architektury. Był pierwszym dziekanem całego wydziału i organizatorem oraz kierownikiem Katedry Budowy Miast i Osiedli. Pierwsi współpracownicy katedry to architekci: Zbigniew Katoła, Zbigniew Haich, Helena Wondrausz-Ciechanowska, Stanisław Niemierko.

Prof. Tadeusz Broniewski – organizator i kier. Katedry Historii Architektury (na stanowisku zastępcy prof.). Katedra Historii Architektury powstała w październiku 1945 r., tuż po wyzwoleniu. W skład katedry wchodzili: architekt Marcin Bukowski – od 1947 r. prowadził wykłady zlecone z historii architektury polskiej, a historię sztuki od 1948 r. w ramach zajęć zleconych wykładał mgr sztuki Józef Gębczak, od 1948 r. Tadeusz Kozaczewski – zastępca asystenta, od 1949 r. architekt Andrzej Borajkiewicz, architekt Edmund Frąckiewicz i Aleksander Krzywobłocki, późniejszy konserwator zabytków.

Prof. Dobrosław Czajka – twórca i kier. Katedry Rysunku Odręcznego (na stanowisku zastępcy prof.). Wstępne prace organizacyjne tworzenia katedry rozpoczęto już pod koniec 1945 r., a w styczniu 1946 r. odbyły się pierwsze zajęcia dla studentów pierwszego roku Oddziału Architektury i Inżynierii Lądowej i Wodnej. Pierwsi współpracownicy katedry to architekci: Edward Krzyżewski, Jadwiga Grabowska, Bronisław Wiktor, oraz artyści plastycy Stanisław Pękalski i Stanisław Kopystyński.

Prof. Stanisław Mielnicki – 1946 r. organizator i kier. Katedry Budownictwa Ogólnego (na stanowisku zastępcy prof.). Pierwsi pracownicy katedry: st. asystent Czesław Wajdzik i Wacław Szarejko. Katedrę uzupełniali studenci starszych lat studiów: Stanisław Będkowski, Jędrzej Kuczyński.

Prof. Zbigniew Kupiec – Katedra Projektowania Architektury. Twórcą tej katedry i kierownikiem początkowo był prof. Aleksander Kapuściński (zmarł w grudniu 1946 r.). Do czasu jej właściwego zorganizowania, przejściowo obowiązki pełnił Jerzy Hawrot – mianowany na adiunkta. W styczniu 1947 r. kierownikiem zostaje Zbigniew Kupiec – powołany na stanowisko prof. kontraktowego. Pierwsi pracownicy katedry: Jerzy Hawrot, Kazimierz Ciechanowski, Zbigniew Wardała (wychowankowie Politechniki Lwowskiej) oraz studenci: Stanisław Kolendo, Władysław Rybaczuk, Henryk Lewulis.

Prof. Konrad Dyba – do Wrocławia przybył 20 października 1945 i podjął się zorganizowania Katedry Geometrii Wykreślnej (na stanowisku zastępcy prof.) na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki. Do zespołu tej katedry należeli: Antoni Kidybiński, Henryk Łapiński, Anatol Krzywicki, Stanisław Chronowski oraz starsi studenci, którzy studiowali już przed wojną: Władysław Cisek, Adam Maison, Eugeniusz Sorokowski. Katedra w tym składzie 19 listopada 1945 rozpoczęła zajęcia dydaktyczne na pierwszym semestrze trzech wydziałów politechnicznych: Budownictwa z Oddziałem Architektury, Elektryczno-Mechanicznym i Hutniczym oraz dwóch kierunkach uniwersyteckich: matematyki i geologii.

Pionierami w dydaktyce, a także w porządkowaniu wnętrz i sprzętu, byli pierwsi adiunkci i asystenci: Jerzy Hawrot, Czesław Wajdzik, Helena Wondrausz-Ciechanowska, Kazimierz Ciechanowski (do dnia dzisiejszego współpracuje z Wydziałem Architektury), Zbigniew Katoła, Zbigniew Haich, Edward Krzyżewski, Jan Łobocki. Obok fachowej kadry, angażowano zdolnych, dobrze zapowiadających się studentów w charakterze zastępców asystenta.

Oddział Architektury wzbogacił się z czasem o nowe siły naukowe. Zastępca prof. Andrzej Frydecki w 1947 r. obejmuje kierownictwo Katedry Architektury III, zastępca prof. Tadeusz Brzoza, również w 1947 r., obejmuje Katedrę Architektury I i Budownictwa Wiejskiego.

Wydział Architektury (pierwotnie Oddział Architektury Wydziału Budownictwa) był w swoich początkach instytucją małą. Rekrutację zaczynał od I roku studiów.

W roku akademickim 1945/1946 zostało przyjętych 65 studentów.

Tab. 2. Stan osobowy Wydziału Architektury w latach 1945/1946, 1967/1968 oraz 2003/2004

	1945/1946	1967/1968	2003/2004
Profesorowie	1	7	13
Zastępcy profesora	4	–	–
Docenci / doktorzy hab.	1	10	20
Adiunkci / doktorzy	9	–	83
Magistrowie / wykładowcy	–	65	60
Razem pracowników	15	82	176
Razem studentów	65	516	1600

Dziekani Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej: prof. Tadeusz Wróbel (Oddział Architektury na Wydziale Budownictwa, 1945–1947), prof. dr Michał Mazur (1947–1948), prof. dr Ludomir Suwalski (1948–1949), zastępca prof. Tadeusz Broniewski (Wydział Architektury, 1949–1951), prof. Zbigniew Kupiec (1951–1952), zastępca prof. Andrzej Frydecki (1952–1954), zastępca prof. Stanisław Mielnicki (1954–1955), zastępca prof. Tadeusz Brzoza (1955–1958), prof. Tadeusz Broniewski (1958–1960), prof. dr Bohdan Guerquin (1960–1962), prof. Andrzej Frydecki (1962–1964), doc. dr Henryk Lewulis (1964–1965), doc. dr Leszek Dąbrowski (1965–1966, 1966–1968), doc. dr hab. Janusz Pudełko (1968–1972), doc. dr Józef Gierczak (1972–1974), doc. dr Stanisław Sołowij (1974–1981), doc. dr hab. Zbigniew Bokun (1981–1984, 1984–1987), doc. dr Marian Barski (1987–1989), prof. zw. dr hab.

Tadeusz Kolendowicz (1989–1992), dr hab. Stanisław Medeksza (1992–1999), dr hab. Elżbieta Trocka-Leszczyńska (1999–2005).

Profesorowie i doktorzy hab., którzy, odchodząc z innych uczelni, wzmocnili kadrę Wydziału Architektury PWr:

Prof. Jerzy Hawrot – po wojnie brał udział w organizowaniu Wydziału Architektury w Krakowie, w 1945 r. przyjechał do Wrocławia, w grudniu tego roku został mianowany adiunktem Wydziału Budownictwa na Oddziale Architektury. W 1951 r. powołano prof. J. Hawrota do Katedry Historii Architektury w Szczecinie. Po likwidacji tamtego wydziału powrócił do Wrocławia w 1956 r. i pełnił obowiązki docenta przy Katedrze Historii Architektury Powszechnej na Wydziale Architektury PWr.

Prof. Bohdan Guerquin – uczestniczył przy tworzeniu Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, w 1946 r. zorganizował tam katedrę Historii Architektury Polskiej na stanowisku zastępcy profesora. W 1951 r. powołano go na Katedrę Historii Architektury na Wydziale Architektury do Szczecina. Po likwidacji Wydziału Architektury w Szczecinie w 1956 r. przyjechał do Wrocławia, objął obowiązki docenta przy Katedrze Historii Architektury na Wydziale Architektury PWr.

Prof. Władysław Czarnecki – w 1953 r. przeniósł się ze Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu na Wydział Architektury PWr.

Prof. Leszek Dąbrowski – w 1954 r. przeszedł z Politechniki Gdańskiej na Wydział Architektury PWr, a w 1970 r. na Wydział Budownictwa i Architektury Politechniki Szczecińskiej.

Prof. Władysław Czerny – w 1964 r. przeniósł się z Politechniki Gdańskiej na Wydział Architektury PWr.

Prof. Julian Duchowicz – w 1964 r. przeniósł się z Politechniki Śląskiej w Gliwicach na Wydział Architektury PWr.

Prof. Bolesław Szmidt – żołnierz kampanii wrześniowej 1939 (internowany w Rumunii) i francuskiej 1940 i 1941; inicjator i pierwszy organizator Polskiej Szkoły Architektury przy uniwersytecie w Liverpoolu 1942–1947, jej wykładowca, profesor i dyrektor 1945–1947; powrócił do kraju w 1947 r.; kierownik Katedry, a później Zakładu Architektury Budowli Przemysłowych w l. 1952–1978.

Profesorowie i doktorzy habilitowani, którzy, odchodząc z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, zasilili inne uczelnie:

Prof. Andrzej Rzymkowski – w 1953 r. przeniósł się z Wydziału Architektury PWr na Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej.

Prof. Zbigniew Kupiec – pod koniec 1946 r. przeniósł się z Krakowa do Wrocławia i na początku 1947 r. objął funkcję kierownika Katedry Projektowania Architektury I. W 1950 r. otrzymał nominację na prof. nadzw. W 1954 r. odszedł do Krakowa i objął tam Katedrę Budynków Społeczno-Mieszkaniowych.

Prof. Stanisław Mielnicki – w 1958 r. przeniósł się z Wydziału Architektury PWr na Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej.

Prof. Roman Tunikowski – przeniósł się z Wydziału Architektury PWr na Politechnikę Poznańską.

Doc. dr Janusz Szablowski – w 1973 r. przeniósł się z Wydziału Architektury PWr na Wydział Architektury Politechniki Białostockiej.

Bibliografia

Zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 10, 14, 41, 184, 197, 200, 239, 242.

1. *40 lat SARP na Dolnym Śląsku 1946–1986*, pod red. A. Zwierzchowskiego, Wrocław 1987.

2. *Architekci Wrocławia 1945–1995*, pod red. J. Zasady, A. Zwierzchowskiego, Wrocław 1996.

3. *Praojcowie i ojcowie. Dorobek polskich absolwentów Wydziału Architektonicznego Politechniki Lwowskiej. Katalog wystawy*. Muzeum Architektury, Wrocław 1994–1995.

4. *Politechnika Lwowska 1844–1945*, praca zbior., Wrocław 1993.

Informacji udzielili: prof. Zbigniew Bać, prof. Marian Barski, prof. Zbigniew Bokun, prof. Olgierd Czerner, doc. dr hab. Kazimierz Ciechanowski, doc. Tadeusz Izbicki, mgr Wanda Lebiedź, prof. Zdzisław Jurkiewicz, prof. Janusz Rębielak, prof. Jerzy Rozpędowski, prof. Waldemar Wawrzyniak, prof. Tadeusz Zipser, Archiwum PWr – Wrocław 2004.

Opracował Ryszard Włosowicz

Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego

Początki i obecny stan wydziału

Obecny Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego wywodzi się z Wydziału Budownictwa, który był jednym z czterech pierwszych wydziałów PWr. Pierwsze zajęcia na wydziale odbyły się 19 listopada 1945. Były to zajęcia z matematyki, prowadzone przez prof. dr. Władysława Ślebodzińskiego. Pierwszy zaś wykład z przedmiotu kierunkowego – materiały budowlane – wygłosił 20 listopada 1945 ówczesny adiunkt Mieczysław Zachara.

W chwili powołania, tj. 24 sierpnia 1945, Wydział Budownictwa miał dwa oddziały: Architektury oraz Inżynierii Lądowej i Wodnej. Pierwszym dziekanem wydziału i jego organizatorem był prof. mgr inż. architekt Tadeusz Wróbel. Do grona pierwszych pracowników Wydziału Budownictwa należeli m.in.: prof. dr inż. Marian Janusz, prof. mgr inż. Józef Kożuchowski, prof. dr inż. Wiktor Mamak, prof. dr inż. Kazimierz Zipser i prof. dr inż. Mieczysław Zachara.

We wrześniu 1949 r. obydwa oddziały przekształciły się w samodzielne wydziały. Z Oddziału Inżynierii Lądowej i Wodnej powstał Wydział Inżynierii z oddziałami: Lądowym i Wodnym. Pierwszym dziekanem tego wyodrębnionego wydziału i jego organizatorem był prof. dr inż. Wiktor Mamak. W 1954 r. Wydział Inżynierii zmienił nazwę na Wydział Budownictwa Lądowego, która utrzymała się aż do 1990 r., w którym powstała obecna nazwa wydziału.

W historii wydziału można wyróżnić cztery charakterystyczne okresy jego działalności:

a) organizacyjny, obejmujący lata wspólnoty z Uniwersytetem Wrocławskim (1945–1951); działało wówczas dziewięć katedr: Budownictwa Ogólnego, Budowy Dróg i Ulic, Budowy Mostów, Budownictwa Stalowego i Żelbetowego, Budownictwa Wodnego I, Budownictwa Wodnego II, Budowy Kolei, Wytrzymałości Materiałów i Statyki Budowli oraz Techniki Sanitarnej;

b) samodzielnej działalności z autonomicznymi katedrami (1951–1968); istniało wówczas dwanaście katedr kierowanych przez samodzielnych pracowników naukowych: Budownictwa Ogólnego, Budownictwa Wodnego, Budowy Dróg i Ulic, Budowy Kolei, Budowy Mostów, Fundamentowania, Geodezji, Konstrukcji Żelbetowych, Materiałów Budowlanych, Mechaniki Budowli, Metalowych Konstrukcji Budowlanych, Organizacji i Mechanizacji Budowy;

c) działalności w systemie zreformowanym, opartym na strukturze instytutowej (1968–1990); wydział pełnił zadania dydaktyczno-wychowawcze, a zadania naukowo-badawcze prowadziły instytuty: Budownictwa (I–2), Geotechniki (obecnie – Geotechniki i Hydrotechniki I–10) oraz Inżynierii Lądowej (I–14);

d) samodzielnej działalności wydziałów (od 1990 r.) na polu dydaktycznym, naukowym i technicznym.

W l. 1945–2003, funkcje dziekanów wydziału pełnili kolejno: prof. mgr inż. Tadeusz Wróbel (1945–1947), prof. dr inż. Michał Mazur (1947–1948), prof. dr inż. Ludomir Suwalski (1948–1949), prof. dr inż. Wiktor Mamak (1949–1951), prof. mgr inż. Józef Kożuchowski (1951–1952), prof. mgr inż. Adam Cybulski (1952–1955), prof. inż. Wacław Szarejko (1955–1956), prof. mgr inż. Józef Kożuchowski (1956–1958), prof. dr inż. Igor Kisiel (1958–1961), prof. dr inż. Adam Mitzel (1961–1965), prof. dr inż. Otton Dąbrowski (1965–1968), prof. dr inż. Jan Kmita (1968–1971), prof. dr inż. Otton Dąbrowski (1971–1972), doc. dr inż. Zdzisław Bodarski (1972–1979), prof. dr hab. inż. Kazimierz Biernatowski (1979–1981), prof. dr hab. inż. Stanisław Mazur (1981–1987), prof. dr hab. inż. Stefan Gałczyński (1987–1990), prof. dr inż. Otton Dąbrowski (1990–1993), prof. dr hab. inż. Kazimierz Czapliński (1993–1996), prof. dr hab. inż. Ernest Kubica (1996–2002), prof. dr hab. inż. Ryszard Izbicki (od 2002).

Budynek Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego

W pierwszych latach istnienia wydziału (1945–1951) zainteresowania naukowe jego twórców były ukierunkowane na doraźne potrzeby ze strony przemysłu, w zniszczonym przez wojnę regionie dolnośląskim. Lata ostatniego okresu istnienia wydziału w strukturze katedralnej (1965–1968) były okresem jego wielkiego rozwoju naukowego. W tym okresie zaznaczył się wpływ wybitnych osobowości Wydziału Budownictwa, profesorów: Adama Cybulskiego, Igora Kisiela, Jana Kmity, Jana Różyckiego, Adama Mitzla, Romana Mromlińskiego, Ottona Dąbrowskiego. Zaczęły się tworzyć szkoły naukowe, inspirowane przez kierowników katedr. Koncentrowano się wówczas na zagadnieniach: statyki mostów żelbetowych i zespolonych, reologii gruntów, stateczności budowli i dynamiki fundamentów pod maszyny, budownictwa wodnego, wymiarowania konstrukcji jezdni drogowych i lotniskowych, pomiarów odkształceń budowli inżynierskich, reologii betonu w zastosowaniu do konstrukcji powłokowych i sprężonych, statyki i stateczności cienkościennych konstrukcji metalowych, fizyki przegród budowlanych, organizacji, technologii i kosztów budownictwa uprzemysłowionego.

W zakresie tych dyscyplin wydział promował młodą kadrę na stopnie naukowe. Szczegółowe informacje o pierwszych promocjach na stopnie doktora (od 1952 r.) i doktora hab. (od 1964 r.) znajdują się w poz. 197 Bibliografii środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005.

Osiągnięcia naukowe pracowników wydziału są uznane i cenione w kraju i za granicą. Do chwili obecnej obserwuje się progresywny wzrost przynależności pracowników wydziału do organizacji naukowych krajowych i zagranicznych,

wyróżnień wybitnych uczonych doktoratami h.c. oraz współpracy naukowej z wieloma uczelniami zagranicznymi o wiekopomnych tradycjach, owocującej wydawaniem książek i publikacji zagranicznych.

Zmiany organizacyjne wydziału

W chwili powołania, tj. 24 sierpnia 1945, Wydział Budownictwa składał się z dwóch oddziałów: Architektury oraz Inżynierii Lądowej i Wodnej. Pierwszym dziekanem i organizatorem wydziału (1945–1947) był prof. mgr inż. architekt Tadeusz Wróbel, a współorganizatorem, zajmującym się sprawami Oddziału Inżynierii Lądowej i Wodnej – adiunkt mgr inż. Wiktor Mamak.

Rok 1945 (jesień) do końca 1946 r.

Wydział Budownictwa miał oddziały: Architektury oraz Inżynierii Lądowej i Wodnej z katedrami: Wytrzymałości Materiałów i Statyki, Budownictwa Stalowego i Żelbetowego, Kolei, Budownictwa Wodnego I, Budownictwa Wodnego II, Miernictwa, Budowy Mostów, Budowy Dróg i Ulic.

Rok akademicki 1967/1968

Na Wydziale Budownictwa zostały powołane trzy instytuty: Instytut Budownictwa z katedrami: Budownictwa Ogólnego, Konstrukcji Żelbetowych, Materiałów Budowlanych, Metalowych Konstrukcji Budowlanych, Organizacji i Mechanizacji Budowy; Instytut Inżynierii Lądowej z katedrami: Budowy Dróg i Ulic, Budowy Kolei, Budowy Mostów, Mechaniki Budowli; Instytut Geotechniki z katedrami: Fundamentowania, Geodezji.

Oddział Górnictwa odkrywkowego z katedrami: Mechaniki Górniczej, Geologii i Petrografii.

Rok akademicki 2002/2003

W skład Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego wchodzą: Instytut Budownictwa z zakładami: Budownictwa Ogólnego, Fizyki Budowli i Środowiska, Konstrukcji Betonowych, Konstrukcji Metalowych, Materiałów Budowlanych, Technologii Materiałów Kompozytowych i Specjalnych, Metod Obliczeniowych w Projektowaniu Budowlanym, Metod Projektowania i Realizacji, oraz laboratoriami: Laboratorium Komputerowe, Dolnośląskie Laboratorium Jakości i Trwałości Budownictwa, i pracowniami: Badań Nieniszczących, Termografii i Fizyki Środowiska, Konstrukcji Budowlanych, Materiałów Budowlanych, Technologii Betonu, Ceramiki, Projektowania i Realizacji Obiektów Budowlanych; Instytut Inżynierii Lądowej z zakładami: Dróg i Lotnisk, Dynamiki Budowli, Inżynierii Miejskiej, Kolei, Mostów, Statyki Budowli, Wytrzymałości Materiałów, oraz laboratoriami: Laboratorium Konstrukcji oraz Technologii Obiektów i Układów Komunikacyjnych, i pracowniami: Pracownia Drogowa, Pracownia Kolejowa, Pracownia Mostowa, Pracownia Teorii Konstrukcji, Pracownia ETO; Instytut Geotechniki i Hydrotechniki z zakładami: Budownictwa Wodnego, Fundamentowania, Geodezji, Geologii, Geotechniki Górniczej i Budownictwa Podziemnego, Mechaniki Gruntów, oraz laboratoriami: Budownictwa Wodnego, Fundamentowania, Geodezji, Geologii, Mechaniki Gruntów.

Struktura jednostek Wydziału w okresach między podanymi datami podlegała głębszym i bardziej licznym przemianom związanym z procesem przemian na uczelni.

Tab. 3. Zestawienie ilościowe pracowników i studentów Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego w latach 1945/1946, 1967/1968 oraz 2003/2004

Pracownicy i studenci	1945/1946	1967/1968	2002/2003
Pracownicy:			
profesorowie zw.	2	2	12
profesorowie nadzw.	2	7	
zastępcy profesorów	1		
docenci		13	
doktorzy hab.			24
doktorzy			122
Studenci	154	442	4785
Promocje doktorskie		81	81
Habilitacje		16	16

Elżbieta Stilger-Szydło

Zob.: Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 14, 49, 187, 197, 200, 201, 209.

Wydział Chemiczny

Zgodnie z wydanym 24 sierpnia 1945 Dekretem Rady Ministrów o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie, Politechnika Wrocławska dzieli się na cztery wydziały, a jednym z nich jest Wydział Chemiczny. Pod koniec 1945 r. w ramach unii Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej powstaje Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii z Oddziałem Chemii Technicznej. Tworzy go pięć katedr chemicznych (Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej, Chemii Fizycznej, Chemii Ogólnej I oraz Chemii Ogólnej II) oraz osiem katedr technologicznych (Technologii Przemysłów Nieorganicznych, Technologii Przemysłów Organicznych, Technologii Przemysłów Rolniczych, Technologii Chemicznej Węgla, Technologii Nafty i Paliw Płynnych, Inżynierii Chemicznej, Maszynoznawstwa Chemicznego i Elektrochemii). Pierwszymi kierownikami tych katedr byli wybitni uczeni, którzy przybyli do Wrocławia głównie ze Lwowa. Tak więc historia Wydziału Chemicznego to przede wszystkim szkoły naukowe wywodzące się z tradycji chemicznej szkoły lwowskiej. Tradycje te są kontynuowane do dziś, co przejawia się w sposobie prowadzenia zajęć dydaktycznych, które są ściśle związane z realizowanymi pracami naukowymi, we współpracy z przemysłem chemicznym oraz dużą różnorodnością tematyki badawczej.

Pierwszym prorektorem połączonych uczelni, odpowiedzialnym za Politechnikę Wrocławską, został wybitny chemik lwowski prof. Edward Sucharda (ostatni rektor polskiej PLw). Kierownikami pierwszych katedr byli: prof. Wło-

dzimierz Bobrownicki, prof. Henryk Kuczyński, prof. Ewa Neyman-Pilatowa, prof. Franciszek Nowotny, prof. Edwin Płażek, prof. Błażej Roga, prof. Edward Sucharda, prof. Zdzisław Tomasik, prof. Włodzimierz Trzebiatowski i prof. Zdzisław Ziołkowski. Nie wszystkie katedry miały kierowników: na przykład prof. W. Trzebiatowski, będąc kierownikiem Katedry Chemii Nieorganicznej, pełnił dodatkowo obowiązki kierownika Katedry Chemii Fizycznej (w 1948 r. katedrę tę objął prof. Kazimierz Gumiński przybyły z Krakowa). Pracownicy tych katedr prowadzili zajęcia z chemii na wszystkich wydziałach Politechniki, a także na uniwersyteckich wydziałach biologii, medycyny i farmacji. W roku 1949 została utworzona Katedra Materiałów Wybuchowych, którą kierował prof. Dionizy Smoleński. Był on także prorektorem połączonych uczelni (1949–1951) i pierwszym rektorem (1951–1960) PWr.

W roku akademickim 1945/1946 na wydziale studiowało już 186 studentów. Oddziałem Chemii Technicznej kierowała wówczas prof. E. Neyman-Pilatowa.

Już w roku 1945 wydział posiadał prawo doktoryzowania.

Pierwsze doktoraty: 1. Mieczysław Bukała (1949) – promotor: prof. dr Henryk Kuczyński; 2. Leonard Kuczyński (1949) – promotor: prof. dr Bogusław Bobrański; 3. Zofia Skrowaczewska (1949) – promotor: prof. dr inż. Edwin Płażek; 4. Andrzej Ihnatowicz (1950) – promotor: prof. dr inż. Błażej Roga; 5. Czesława Troszkiewicz (1950) – promotor: prof. dr inż. Edwin Płażek; 6. Adam Sroczyński (1952) – promotor: prof. dr Franciszek Nowotny; 7. Roman Pampuch (1955) – promotor: prof. dr inż. Błażej Roga; 8. Bohdan Staliński (1956) – promotor: prof. dr Włodzimierz Trzebiatowski; 9. Janusz Terpiłowski (1956) – promotor: prof. dr Włodzimierz Trzebiatowski; 10. Krzysztof Pigoń (1957) – promotor: prof. dr Włodzimierz Trzebiatowski; 11. Stanisław Ropuszyński (1957) – promotor: prof. inż. Dionizy Smoleński; 12. Zenon Chabudziński (1958) – promotor: prof. dr Henryk Kuczyński; 13. Stefan Jasieńko (1958) – promotor: prof. dr inż. Błażej Roga; 14. Bohdan Karabon (1958) – promotor: prof. dr inż. Błażej Roga; 15. Kazimierz Łukaszewicz (1958) – promotor: prof. dr Włodzimierz Trzebiatowski; 16. Zbigniew Święcki (1958) – promotor: prof. dr inż. Włodzimierz Bobrownicki; 17. Władysław Markocki (1958) – promotor: prof. dr inż. Witold Romer.

1 września 1951, po oddzieleniu się politechniki od uniwersytetu wszystkie katedry chemiczne, podstawowe i technologiczne, zostały przeniesione na Wydział Chemiczny PWr, a jego pierwszym dziekanem został prof. K. Gumiński. Utworzono też dodatkowe katedry: Ceramiki (prof. Zbigniew Tokarski) oraz Chemii i Technologii Węgla Brunatnego (prof. Jerzy Kowalski). Procesowi temu towarzyszyły również przekształcenia katedr Chemii Ogólnej I oraz II w Katedrę Chemii Nieorganicznej II (prof. Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska) i Katedrę Chemii Ogólnej (prof. H. Kuczyński). W związku ze zmianą profilu badań Katedrę Technologii Przemysłów Rolniczych przemianowano na Katedrę Tworzyw Sztucznych (prof. Tadeusz Rabek). Była to pierwsza w Polsce katedra szkoląca specjalistów w zakresie zarówno chemii polimerów (doc. Janusz Lindeman, prof. Ryszard Sikorski), jak i technologii przetwórstwa i stosowania tworzyw sztucznych (prof. Włodzimierz Łaskawski, dr Jacek Malczewski). Katedra Materiałów Wybuchowych zmieniła w 1955 r. nazwę na Katedrę Związków Azotowych II (a w 1968 r. stała się Katedrą Technologii Syntezy Organicznej). W 1958 r. przestaje istnieć Katedra Ceramiki (na jej miejsce powołano Zakład Ceramiki) i powstaje Katedra Technologii Przemysłu Chemicznego (prof. M. Bukała). W 1966 r. Katedra Maszynoznawstwa Chemicznego (prof. Stanisław Żurakowski) została przeniesiona na Wydział Mechaniczno-Energetyczny jako Katedra Aparatury Chemicznej. Wszystkie te zmiany powodowane były intensywnym rozwojem wydziału i dopasowaniem nazw jego jednostek do uprawianej tematyki badawczej i aktywności dydaktycznej. Opisane powyżej zmiany skrystalizowały na wiele lat tematykę badawczą wydziału, wytyczyły kierunki rozwoju i stanowią jego znak firmowy do dziś.

W 1960 r. Wydział Chemiczny uzyskał prawo habilitowania.

Pierwsze habilitacje na Wydziale Chemicznym: 1. Stanisław Ropuszyński (1961); 2. Zenon Chabudziński (1962); 3. Władysław Markocki (1962); 4. Lucjan Sobczyk (1962); 5. Krzysztof Pigoń (1962); 6. Bohdan Głowiak (1963); 7. Stanisław Majer (1963); 8. Zbigniew Święcki (1963); 9. Władysław Czuba (1964); 10. Roman Koch (1964); 11. Józef W. Rohleder (1964).

W 1963 r. powstał pierwszy instytut w strukturze wydziału. Był to Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich, utworzony z Katedry Chemii Nieorganicznej i Katedry Chemii Pierwiastków Rzadkich, kierowany przez prof. Włodzimierza Trzebiatowskiego. Instytut rozwijał badania w zakresie hydrometalurgii miedzi i pierwiastków towarzyszących rudom miedzi i współdziałał ściśle z Kombinatem Górniczo-Hutniczym Miedzi w Lubinie. Kontynuowano również badania dotyczące głównie właściwości magnetycznych związków semimetalicznych pierwiastków d- i f-elektronowych. W l. 1956–1967 w pomieszczeniach instytutu funkcjonował Zakład Fizyko-Chemicznych Badań Strukturalnych PAN, który był zaczynem utworzonego w 1966 r. Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN (inicjatorami powstania instytutu byli profesorowie: W. Trzebiatowski, B. Staliński oraz grono fizyków z UWr).

Jak widać, Wydział Chemiczny, rozwijając się, promieniował na całe środowisko naukowe Wrocławia, a jego profesorowie wzmacniali i tworzyli kadrę nowo powstających jednostek naukowych uczelni i miasta Wrocławia.

Struktura katedralna przetrwała do 1968 r., kiedy to nastąpiła restrukturyzacja całej PWr i powstały instytuty. W skład Wydziału Chemicznego wchodził wówczas Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich i 12 katedr: Chemii Fizycznej (kierowana przez prof. K. Pigonia), Chemii i Technologii Węgla Brunatnego (prof. Stefan Jasieńko), Chemii Organicznej I (prof. Zofia Skrowaczewska), Chemii Organicznej II (prof. H. Kuczyński), Fototechniki (prof. W. Markocki), Inżynierii Chemicznej (prof. Z. Ziołkowski), Technologii Chemicznej Węgla (prof. S. Jasieńko), Technologii Nafty i Paliw Płynnych (prof. Zdzisław Tomasik), Technologii Nieorganicznej (prof. Jerzy Schroeder), Technologii Przemysłu Organicznego (prof. M. Bukała), Technologii Syntezy Organicznej (prof. S. Ropuszyński) i Technologii Tworzyw Sztucznych (prof. Włodzimierz Łaskawski). W tym roku na wydziale studiowało już 688 studentów.

1 września 1968 powołano trzy instytuty: Chemii i Technologii Nafty i Węgla, Chemii Organicznej i Fizycznej oraz Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych, a 1 stycznia 1969 dwa następne – Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych oraz Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych. 1 kwietnia 1993 z Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej wydzielił się Instytut Chemii Fizycznej i Teoretycznej, a pozostała część przyjęła nazwę: Instytut Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii.

Szczegółowy opis historii wydziału od 1945 do 1968 r. znajduje się w *Księdze XXV-lecia PWr* oraz w *Księdze Jubileuszowej 50-lecia PWr*.

W ten sposób skomplikowane dzieje administracyjnych przemian wydziału zakończyły się na wiele lat i w 2004 r. na wydziale funkcjonuje siedem instytutów*: Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla; Instytut Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii; Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich; Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych; Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych; Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych, oraz Instytut Chemii Fizycznej i Teoretycznej. Trzy z nich to instytuty prowadzące badania podstawowe w zakresie chemii nieorganicznej i organicznej, biochemii, mikrobiologii, chemii fizycznej i teoretycznej, oraz informatyki chemicznej. W trzech instytutach technologicznych prowadzone są prace w zakresie chemii i technologii produktów nieorganicznych (w tym dla rolnictwa), chemii i technologii polimerów, chemii surfaktantów, formulacji kosmetycznych i farmaceutycznych, metalurgii chemicznej, technologii paliw i technologii ochrony środowiska. Badania te ukierunkowane są na potrzeby przemysłu chemicznego, a także dziedzin gospodarki stosujących technologie chemiczne. W siódmym instytucie realizowane są prace badawcze związane z wykorzystaniem inżynierii chemicznej i procesowej oraz biotechnologii. Pod nazwą Wydział Chemiczny kryje się zatem niezwykle szeroka oferta badań naukowych i unikatowa w kraju oferta dydaktyczna. Na wydziale studiuje ponad 2600 studentów (w tym 200 osób na studiach zaocznych).

Wydział Chemiczny to dzisiaj znak firmowy Politechniki Wrocławskiej. Jest to największy wydział kształcący w zakresie nauk chemicznych w Polsce. To także wydział znany z szerokiego i odważnego wprowadzania innowacji dydaktycznych (na przykład jako pierwszy na PWr i jako jeden z pierwszych w Polsce wprowadził punkty kredytowe) i nowych systemów studiowania. Kadra Wydziału Chemicznego chętnie podejmuje nowe wyzwania, czego przykładem może być fakt, że jako jeden z pierwszych w kraju rozpoczął badania i nauczanie z zakresu biotechnologii (promotorami tego procesu byli prof. Przemysław Mastalerz, prof. Marian Kochman i prof. Andrzej Zabża), a dziś prowadzi intensywne badania z zakresu „zielonej chemii" (prof. Bogdan Burczyk) czy nanotechnologii.

O znaczeniu wydziału na forum kraju może świadczyć fakt, że jego absolwenci wypromowani w latach 70. zaczynali prace w kombinatach przemysłu chemicznego (m.in. Płock, Włocławek, Puławy, Sarzyna, Police, Blachownia, Tarnów, rafinerie w Gdańsku i Czechowicach-Dziedzicach) i stanowią dziś trzon kadry zarządzającej. Dodatkowo, absolwenci wydziału cenieni są też jako pracownicy uczelni zagranicznych. Większość z nich utrzymuje nadal kontakt z macierzystą uczelnią, na przykład prof. Jerzy Leszczyński (Jackson State University, Mississippi, USA) – honorowy profesor PWr od 2004 r.

O międzynarodowej pozycji wydziału świadczy chociażby liczba współpracujących uczelni i instytucji naukowych ze wszystkich stron świata. I tak, wydział prowadzi ożywioną współpracę naukową z jednostkami naukowymi w Belgii (uniwersytety w Gandawie i Antwerpii, Limburskie Centrum Uniwersyteckie w Diepenbeek, Flamandzkie Centrum Badań Technologicznych VITO w Mol), Brazylii (Uniwersytet São Paulo), Republice Czeskiej (Instytut Chemii Makromolekularnej Czeskiej Akademii Nauk w Pradze), Francji (uniwersytety w Marsylii, Metz, Nancy, Orleanie, Pierre et Marie Curie w Paryżu, Rennes I, École Nationale Superièure de Montpellier, Centre d'Etudes Atomiques Saclay), Hiszpanii (uniwersytety w Alicante i Vitorii, Państwowy Instytut Węgla INCAR w Oviedo), Holandii (uniwersytety w Delft i Twente), Japonii (uniwersytet i politechnika w Tokio, Laboratorium Reaktorów Jądrowych w Tokio), Niemczech (uniwersytet w Halle, Uniwersytet Techniczny w Dreźnie, Instytut Maxa Plancka w Poczdamie), Rosji (Uniwersytet im. Łomonosowa w Moskwie, Kazański Uniwersytet Technologiczny, Instytuty Rosyjskiej Akademii Nauk: Chemii Fizycznej w Moskwie i Elektrochemii Wysokotemperaturowej w Jekaterynburgu), Stanach Zjednoczonych (University of Florida, Norteastern University w Bostonie, Mississippi State University w Jackson, A&M University w Dallas, Texas Tech University w Lubbock, Iowa State University w Ames, Air Products & Chemicals Inc., Mississippi Chemical Corporation w Yazoo City), na Ukrainie (Instytut Chemii Organicznej i Instytut Fizyki Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie), Węgrzech (Uniwersytet w Debreczynie, Instytut Chemii Powierzchni i Badań Korozji Węgierskiej Akademii Nauk w Budapeszcie), w Wielkiej Brytanii (uniwersytety w Bristolu, Cranfield, Abertay University w Dundee, University of Ulster w Coleraine) i we Włoszech (uniwersytety w Ferrarze i Pawii, Instytut Chemii Biomolekularnej CNR w Neapolu).

Wydział wypromował 11 doktorów h.c.: prof. Stanisława Kulczyńskiego, prof. B. Rogę, prof. W. Trzebiatowskiego, prof. Kazuo Nakamoto, prof. Grigorija K. Boreskowa, prof. Bengta Ranby'ego, prof. B. Jeżowską-Trzebiatowską, prof. Giennadija A. Jagodina, prof. Jeana Meinnela, prof. Karela Duška i prof. Andrzeja Burghardta. Prof. D. Smoleński został pierwszym doktorem h.c. PWr na wniosek dziekana Wydziału Mechanicznego, a promotorem był prof. Witold Romer. Wydział Chemiczny dał też Politechnice Wrocławskiej czterech rektorów: profesorów Dionizego Smoleńskiego, Bogusława Kędzię, Jerzego Schroedera i Tadeusza Lutego.

Opracował Paweł Kafarski

* W 2005 r. struktura Wydziału Chemicznego została zmieniona. W jego skład wchodzi obecnie 13 zakładów i 2 instytuty.

Wydział Elektroniki

Historia Wydziału Elektroniki rozpoczyna się na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym, gdzie 1 października 1945 powstały dwie pierwsze katedry łącznościowe: Katedra Radiotechniki oraz Katedra Teletechniki. Pierwszą zorganizował i kierował dr inż. Andrzej Jellonek, drugą zaś mgr inż. Zygmunt Szparkowski, obydwaj późniejsi profesorowie Politechniki. Początkowo głównym zadaniem kadry obu katedr było uporządkowanie i przywrócenie do stanu użyteczności zdewastowanych pomieszczeń, laboratoriów, księgozbioru, sprzętu i materiałów, tak by możliwe było prowadzenie procesu dydaktycznego. Pierwszy wykład w polskich wyższych uczelniach Wrocławia wygłosił prof. Kazimierz Idaszewski 15 listopada 1945, w ramach Oddziału Elektrycznego Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, przemianowanego z początkiem roku akademickiego 1946/1947 na Wydział Elektromechaniczny. Oddział Elektryczny tego wydziału składał się z Sekcji Prądów Silnych i Sekcji Telekomunikacji. Pracę dydaktyczną zainaugurowano wykładami z radiotechniki i teletechniki dla kilkunastu studentów, którzy rozpoczęli studia jeszcze przed wojną.

Dalszy rozwój nauki i badań był odbiciem zmieniających się sukcesywnie potrzeb kraju, przemysłu i społeczeństwa, w tym w szczególności dotyczył takich dziedzin jak: radiotechnika, telekomunikacja, łączność, technologia wytwarzania urządzeń elektronicznych, miernictwo elektroniczne, automatyka, telemechanika. Uruchomienie na Dolnym Śląsku przemysłu elektronicznego (w tym późniejsze powstanie wrocławskich zakładów maszyn cyfrowych „Elwro", fabryki lamp elektronowych „Dolam", fabryki radiowej „Diora" – Dzierżoniów) powodowało wzrost znaczenia wymienionych dyscyplin i zainteresowania studiami z tego zakresu, zwiększenie liczby studentów, a także napływ specjalistów z kraju do Wrocławia. Z początkiem roku akademickiego 1949/1950 Wydział Elektromechaniczny podzielił się, wyłaniając z siebie Wydział Elektryczny, z Oddziałem Prądów Silnych i Oddziałem Telekomunikacyjnym (prekursorem Wydziału Łączności, a następnie Wydziału Elektroniki).

Wzrost znaczenia kierunków „łącznościowych" spowodował starania o wyodrębnienie z Wydziału Elektrycznego Oddziału Telekomunikacyjnego, jako samodzielnego wydziału. Misję tę realizował początkowo prof. Z. Szparkowski, pełniąc funkcję dziekana Wydziału Łączności (w organizacji) oraz prodziekana Wydziału Elektrycznego (1951/1952). Formalne powołanie Wydziału Łączności nastąpiło 1 września 1952, a na dziekana powołano prof. Zbigniewa Żyszkowskiego (prof. Z. Szparkowski został prorektorem). Organizacja Wydziału Łączności rozpoczęła się w 1951 r., w budynkach przedwojennej Szkoły Rzemiosł Budowlanych (obiekty z lat 1903/1904), przy ul. B. Prusa 53/55 (obecnie gmach E-1 Politechniki).

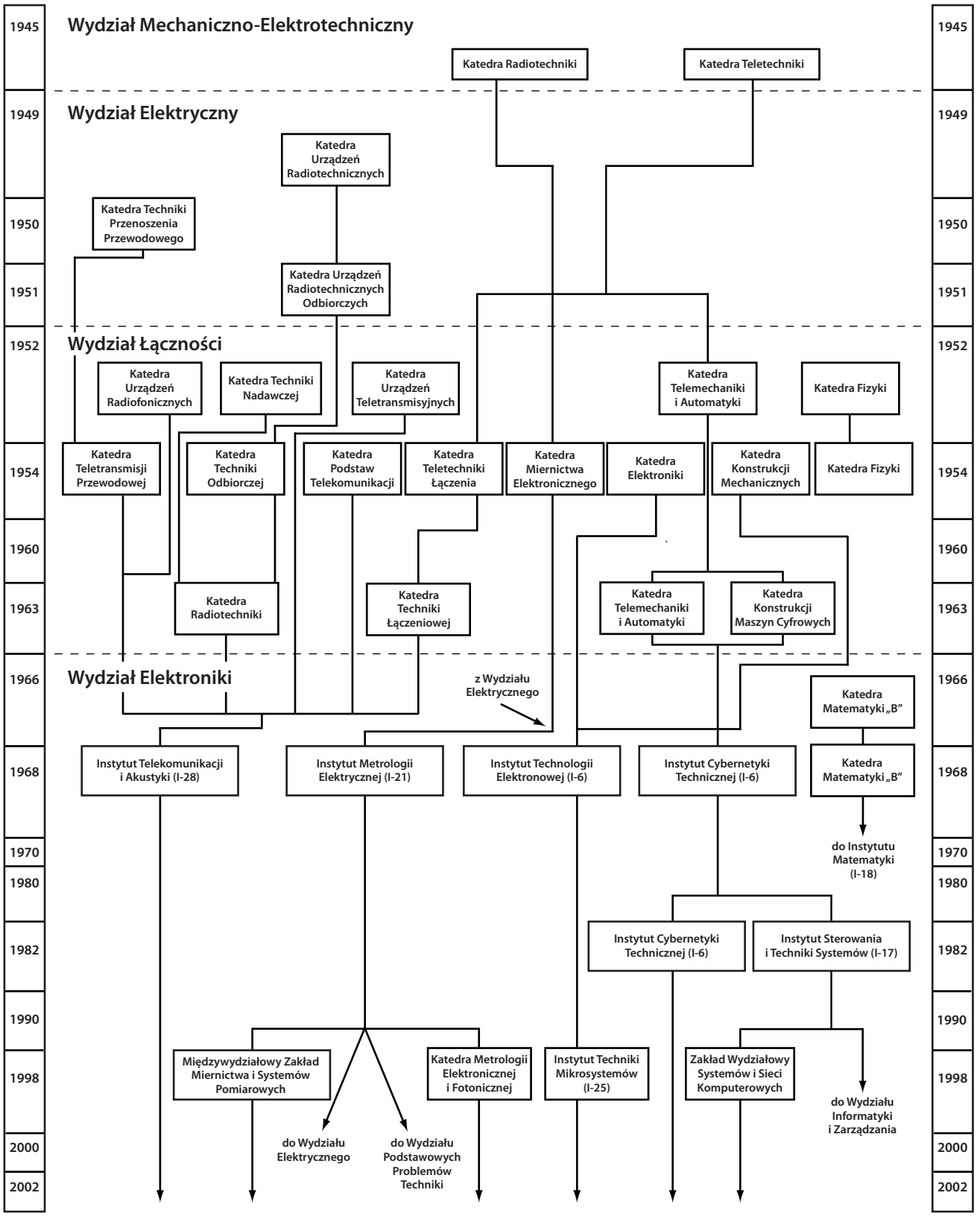
W latach 60. w obszarze nauki i badań, a także dydaktyki, pojawiły się i nabrały istotnego znaczenia nowe kierunki, takie jak np. technologia wytwarzania materiałów elektronicznych i przyrządów półprzewodnikowych, przetwarzanie sygnałów, technologie mikrofal i laserów, akustyka, technika cyfrowa, maszyny cyfrowe, informatyka, robotyka i niełącznościowe zastosowania elektroniki w nauce, technice i medycynie. Ponieważ nowe kierunki wykraczały znacznie poza łączność i obejmowały szeroko pojętą elektronikę, nazwę wydziału zmieniono w 1966 r. na Wydział Elektroniki. Niezbędny rozwój bazy lokalowej dla wydziału zapewnił cykl inwestycyjny, prowadzony w l. 1964–1968, 1970–1972, 1990, dostarczając obszernego i nowoczesnego kompleksu budynków C-1, C-2, C-3, C-4, C-5 przy ul. Janiszewskiego 7/9, 11/17.

Widok na główny kampus Politechniki Wrocławskiej

Od początku roku akademickiego 1968/1969 wprowadzono na wszystkich wydziałach PWr strukturę instytutową, pozwalającą na znaczną autonomię nowych jednostek organizacyjnych. Instytuty posiadają własną radę naukową, dyrekcję, budżet, uprawnienia do nadawania stopni naukowych, prawa nawiązywania naukowej współpracy zagranicznej i bezpośredniej współpracy z przemysłem. Zmiany organizacyjne oraz spowodowany rosnącą liczbą studentów powolny wzrost liczebności kadry w sposób znaczący przyczyniły się do zwiększenia aktywności naukowo-badawczej pracowników wydziału (w tym także poza granicami kraju) oraz liczby i rangi publikacji lokowanych w czasopismach z tzw. listy filadelfijskiej; w l. 1996–2002 publikowano 500–700 prac rocznie, z czego ok. 30% za granicą. W okresie 1968–2002 wydano na całym Wydziale Elektroniki 77 książek, w tym kilka za granicą. Liczba zgłoszonych patentów w tym okresie wynosi 470. Do wzrostu rangi wydziału przyczyniło się także m.in. uzyskanie przez wydział lub jego instytuty uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora (w dyscyplinach: elektronika, informatyka, telekomunikacja, automatyka i robotyka) i doktora hab. (w dyscyplinach: elektronika – 1963 r., informatyka – 1986 r., automatyka i robotyka – 1999 r.), uzyskanie członkostwa PAN (prof. D. Bem), doktoraty h.c. (prof. Z. Szparkowski, prof. A. Mulak, prof. D. Bem), promotorstwo doktoratów h.c. (prof. Z. Żyszkowski, prof. Z. Karkowski, prof. J. Jaroń, prof. D. Bem), sprawowanie funkcji rektora i prorektora PWr, udział pracowników wydziału w pracach komitetów i komisji PAN, KBN, CKK (m.in. prof. D. Bem, prof. K. Tchoń, prof. M. Piekarski), w stowarzyszeniach i komitetach naukowych, konferencji krajowych i zagranicznych oraz organizacji konferencji naukowych (m.in. prestiżowych konferencji międzynarodowych). Wydział utrzymuje kontakty międzynarodowe z ponad 100 zagranicznymi

Geneza i struktura Wydziału Elektroniki

uczelniami i instytucjami naukowymi, w tym również z naszymi profesorami i absolwentami za granicą. Absolwenci wydziału pełnią prestiżowe funkcje w polskich i zagranicznych uczelniach akademickich, a także kierują dużymi firmami rynkowymi.

Rok akademicki 1981/1982 przyniósł duże zmiany w życiu Politechniki. Wprowadzono demokratyczne wybory kierownictwa uczelni, wydziałów i instytutów oraz wybory przedstawicieli różnych grup pracowników i studentów do organów kolegialnych. W tym roku z Instytutu Cybernetyki Technicznej wydzieliła się część zespołu prof. Z. Bubnickiego, najpierw jako samodzielny zakład, a następnie (od 1 maja 1982) jako międzywydziałowy Instytut Sterowania i Techniki Systemów (ISTS). Ostatecznie, po regulacjach prawnych z 1991 r., znacząca część kadry ISTS-u przeszła w 1998 r. na Wydział Organizacji i Zarządzania, natomiast pozostała utworzyła na Wydziale Elektroniki Zakład Systemów i Sieci Komputerowych (przekształcony ostatecznie w katedrę). W 1998 r. rozwiązany został Instytut Metrologii Elektrycznej. Tylko dwie jednostki, spośród 4 nowo powstałych po podziale, pozostały na Wydziale Elektroniki. Nowoczesne kierunki rozwoju nauki, w tym intensywny rozwój mikroelektroniki, skłaniają Instytut Technologii Elektronowej do dostosowania swojej nazwy do zakresu prowadzonych badań; od 1998 r. funkcjonuje on jako Instytut Techniki Mikrosystemów, od 1 stycznia 2002 zaś uzyskuje samodzielność jako Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki (oparty na strukturze katedralnej).

Elektronika, telekomunikacja, informatyka, automatyka są dziedzinami współczesnej nauki i techniki, rozwijającymi się szeroko i błyskawicznie. Oferują społeczeństwu XXI w. nową jakość życia i komunikacji, nowe formy kształcenia, wychodzące naprzeciw potrzebie nieustannej edukacji, towarzyszącej współczesnemu człowiekowi przez całe życie. Potwierdzeniem znaczenia wymienionych dziedzin dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego są m.in. szybko rosnąca liczba studentów oraz poziom i liczebność kadry naukowo-dydaktycznej, poziom badań, ranga prac naukowych. Obecnie wydział kształci ponad 5500 studentów w czterech podstawowych kierunkach: automatyka i robotyka, informatyka, elektronika i telekomunikacja oraz teleinformatyka. Pomimo szerokiego spektrum kierunków kształcenia i badań, w odróżnieniu od większości uczelni, pozostajemy wierni nazwie Wydział Elektroniki. Mimo wielu zmian organizacyjnych Wydział Elektroniki pozostaje wciąż największy na Politechnice Wrocławskiej.

Opracował Czesław Smutnicki

Tab. 4. Liczba studentów i pracowników Wydziału Elektroniki w latach 1951–2002

Kategorie osób	Lata		
	1951/1952	1967/1968	2001/2002
Studenci	274	1367	5675
Profesorowie zw.	7	10	14
Profesorowie nadzw.	–	–	17
Docenci	–	17	1
Adiunkci	–	–	–
z tytułem dr. hab.	–	9	9
z tytułem dr.	2	83	130
Asystenci	–	–	20

Tab. 5. Pierwszych piętnastu doktorów na Wydziale Elektroniki

Lp.	Doktorant	Promotor	Rok nadania stopnia doktora
1.	Tadeusz Tomankiewicz	prof. Andrzej Jellonek	1952
2.	Jerzy Bromirski	prof. Zygmunt Szparkowski	1957
3.	Zbigniew Godziński	prof. Andrzej Jellonek	1957
4.	Jadwiga Kosendiak	prof. Wiesław Barwicz	1957
5.	Maria Miłkowska	prof. Zbigniew Żyszkowski	1957
6.	Marian Suski	prof. Andrzej Jellonek	1957
7.	Zdzisław Karkowski	prof. Andrzej Jellonek	1958
8.	Jan Hołownia	prof. Wilhelm Rotkiewicz	1959
9.	Tadeusz Kuliszewski	prof. Wilhelm Rotkiewicz	1959
10.	Tadeusz Batycki	prof. Zygmunt Szparkowski	1960
11.	Tadeusz Kabacik	prof. Zbigniew Żyszkowski	1960
12.	Ludwik Badian	prof. Marian Suski	1961
13.	Tadeusz Stanicki	prof. Zygmunt Szparkowski	1962
14.	Zdzisław Kachlicki	prof. Tadeusz Tomankiewicz	1962
15.	Aleksander Fryszman	prof. Wiesław Barwicz	1962

Tab. 6. Pierwszych dziesięć habilitacji na Wydziale Elektroniki

Lp.	Habilitant	Rok nadania stopnia dr. hab.
1.	Zdzisław Karkowski	1963
2.	Wiktor Szukszta	1963
3.	Roman Wyrzykowski	1963
4.	Jan Hołownia	1964
5.	Tadeusz Kuliszewski	1964
6.	Adam Żuchowski	1964
7.	Tadeusz Batycki	1966
8.	Zdzisław Bubnicki	1967
9.	Adam Sielicki	1967
10.	Romuald Nowicki	1970

Wydział Elektryczny

Za datę powstania Politechniki Wrocławskiej przyjmuje się 15 listopada 1945, dzień, w którym przybyły do Wrocławia tuż po wojnie prof. Kazimierz Idaszewski – wybitny polski inżynier elektryk, jeden z głównych organizatorów uczelni – wygłosił wykład dla kilkudziesięcioosobowej grupy studentów III roku Oddziału Elektrycznego Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego. Była to grupa złożona z osób, które studia rozpoczęły jeszcze przed wojną: we Lwowie (28 osób), w Warszawie (11), Gdańsku (1) i na uczelniach ZSRR (2). Większość kontynuowała naukę już wiosną 1945 r. w Krakowie, a do Wrocławia ściągnęła ich osobowość prof. K. Idaszewskiego. Wielu studentów przybyło bezpośrednio z obozów i z wojska. Ci ostatni jeszcze w maju 1945 r. zaangażowali się w ochronę mienia uczelni. Prof. K. Idaszewski i jego współpracownicy

wystąpili także w obronie racji bytu Oddziału Elektrycznego, która w pewnym momencie była podważana przez inne polskie uczelnie i władze centralne.

Na pierwszy rok studiów w roku akademickim 1945/1946 przyjęto na Oddział Elektryczny bez egzaminów ponad 100 osób. Zajęcia zainaugurowali: przybyły z Poznania znany matematyk prof. Władysław Ślebodziński, prof. Henryk Kuczyński (chemik ze Lwowa) oraz adiunkt Władysław Chowaniec – specjalista obróbki metali z Warszawy.

Oddział Elektryczny był stosunkowo dobrze wyposażony. Pozostały bowiem po niemieckiej Technische Hochschule w małym stopniu zniszczone laboratoria: maszyn elektrycznych (w hali przy budynku A-5), wysokich napięć (w przyziemiu budynku A-1) oraz pomiarów elektrycznych (w budynku A-5). Zdaniem prof. Idaszewskiego były to najlepiej w owym czasie wyposażone laboratoria elektryczne w kraju.

Zajęcia dla studentów I roku rozpoczęły się w drugiej połowie listopada. Programy nauczania i system studiów były zgodne z przedwojennymi programami polskich uczelni technicznych. Były to jednolite, czteroletnie studia, które dawały absolwentom akademicki stopień inżyniera. W roku akademickim 1948/1949 został wprowadzony dwustopniowy system studiów: po trzyletnich studiach inżynierskich następowały dwuletnie studia magisterskie.

Na początku roku akademickiego 1949/1950 oddziały: Elektryczny i Mechaniczny zostały przekształcone w samodzielne wydziały. Wydział Elektryczny składał się z dwu oddziałów: Prądów Silnych i Telekomunikacji. Pierwszym dziekanem Wydziału Elektrycznego został prof. Jerzy I. Skowroński, a prodziekanem prof. Z. Szparkowski. Taka struktura organizacyjna przetrwała zaledwie do 1952 r. Oddział Telekomunikacyjny został wtedy wydzielony jako odrębny Wydział Łączności. Przy Wydziale Elektrycznym zostały katedry: Elektrotechniki Ogólnej (kierował nią prof. Roman Kurdziel), Gospodarki Elektrycznej (zastępca prof. Jan Kożuchowski), Maszyn Elektrycznych (początkowo zastępca prof. Władysław Kołek, następnie prof. Paweł Jan Nowacki, a później prof. Andrzej Kordecki), Urządzeń Mechanicznych Elektrowni (inż. Stanisław Żurakowski), Urządzeń Elektrycznych (początkowo wakat, później prof. Konstanty Wołkowiński), Pomiarów Elektrycznych (prof. K. Idaszewski) oraz Techniki Wysokich Napięć (prof. J.I. Skowroński). W roku 1954 Katedra Gospodarki Elektrycznej przemianowana została na Katedrę Układów Elektroenergetycznych. W toku przekształceń organizacyjnych powstała w 1957 r. Katedra Zabezpieczeń i Automatyki w Energetyce (pod kierunkiem prof. Jana Trojaka), w 1963 r. zaś Katedra Układów Napędowych (doc. Feliks Andrzejewski). W roku 1966 w skład wydziału weszła Katedra Matematyki „A" (kierowana przez doc. Halinę Łopuszańską).

W 1968 r. wprowadzono na PWr strukturę instytutową. Zasadniczą strukturę organizacyjną instytutów stanowiły zakłady. W drugiej połowie lat 70. i w latach 80. niektóre instytuty wprowadziły inny podział organizacyjny w postaci zespołów naukowych i dydaktycznych. Ostatecznie jednak utrwaliła się struktura zakładowa, odpowiadająca specjalnościom naukowo-dydaktycznym wydziału.

Od 1969 r. w skład wydziału wchodzą trzy instytuty: Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (I–7), Energoelektryki (I–8) oraz Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (I–29).

Od 1998 r. na Wydziale Elektrycznym istnieją dwa kierunki studiów:

1. Elektrotechnika (studia dzienne i zaoczne), w skład których wchodzą subkierunki: inżynieria elektryczna (o specjalnościach: elektrotechnika teoretyczna; inżynieria wysokonapięciowa i materiałowa, przyrządy i systemy pomiarowe; maszyny i napędy elektryczne), elektroenergetyka (o specjalnościach: wytwarzanie, przesyłanie i rozdział energii elektrycznej; automatyka elektroenergetyczna; elektroenergetyka przemysłowa i komunalna).

2. Automatyka i robotyka (studia dzienne), w którego skład wchodzą automatyka i sterowanie w elektroenergetyce oraz automatyzacja maszyn, pojazdów i urządzeń.

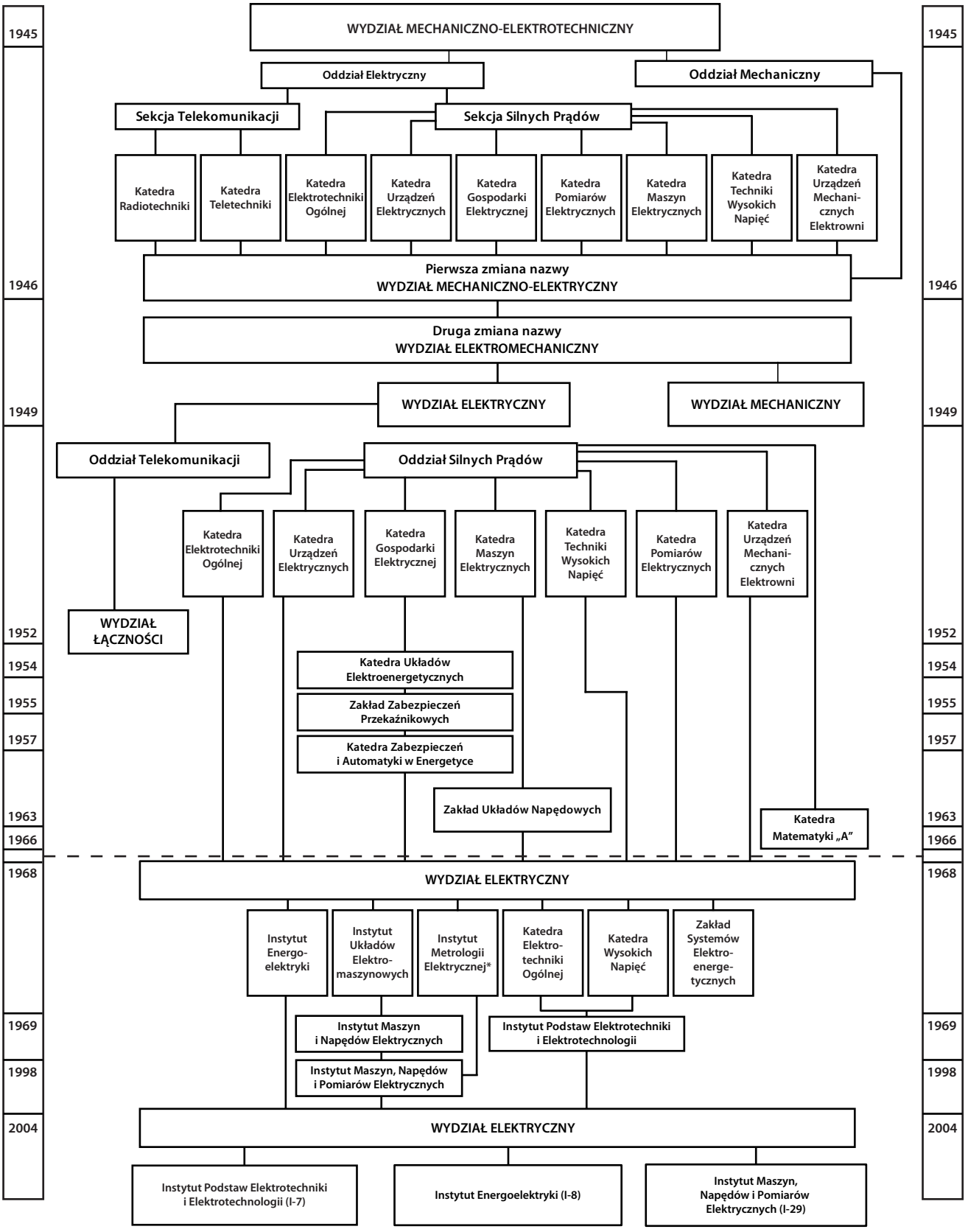
Ponadto wydział prowadzi od 2002 r. studia doktoranckie; w roku akademickim 2002/2003 studiowało na nich 48 doktorantów.

Programy nauczania dostosowywane są do aktualnych potrzeb rynku kadry technicznej i standardów europejskich. W tym celu wprowadzono system punktów kredytowych, który umożliwia wzajemną wymianę zagraniczną studentów. Wydział ma rozwinięte intensywne kontakty zagraniczne, które związane są z zawartymi umowami międzynarodowymi oraz programami UE: „Socrates/Erasmus", „Tempus II" oraz „Leonardo da Vinci", które umożliwiają wymianę studentów oraz pracowników z Anglią (Bath), Irlandią (Cork), Niemcami (Darmstadt, Magdeburg, Drezno) i Francją (Nancy). Od 2004 r. wprowadzono podwójny system dyplomowania, a nasi studenci zdobywają wiedzę i uzyskują dyplom ukończenia uniwersytetu w Magdeburgu.

Realizacja głównych kierunków badań naukowych odbywa się w zespołach badawczych poszczególnych instytutów. Do ważniejszych tematów naukowych realizowanych na wydziale w ostatnich kilku latach należą: nadprzewodnictwo wysokotemperaturowe i technologia przewodów nadprzewodzących, czujniki ceramiczne i piezoelektryczne, elektrostatyka przemysłowa; cyfrowe metody wyznaczania parametrów obwodów elektrycznych w czasie rzeczywistym, zbiory rozmyte i sieci neuronowe w procesie przetwarzania sygnałów i podejmowania decyzji, sieci neuronowe w programowaniu obciążeń oraz planowaniu pracy systemów elektroenergetycznych; pozyskiwanie nowych źródeł oraz magazynowanie energii elektrycznej, zabezpieczenia cyfrowe i lokalizatory zwarć w sieciach średnich i wysokich napięć, przepięcia łączeniowe w sieci z łącznikami próżniowymi, nowoczesne (tlenkowe) ograniczniki przepięć, izolatory kompozytowe; badania i pomiary wpływu natężenia pola magnetycznego na organizmy żywe, inżynieria materiałów biomedycznych; pomiary i aparatura elektrometryczna, systemy pomiarowe właściwości magnetycznych nadprzewodników wysokotemperaturowych; analiza i synteza zjawisk elektromagnetycznych w maszynach elektrycznych o budowie niesymetrycznej, automatyzacja procesów technologicznych przy wykorzystaniu sterowników swobodnie programowalnych, teoria i budowa elektrycznych układów napędowych.

W ramach współpracy międzynarodowej pracownicy wydziału ubiegają się o pozyskanie grantów europejskich. Od

Geneza i struktura Wydziału Elektrycznego

* Instytut Międzywydziałowy

Tab. 7. Zestawienie liczby studentów i pracowników Wydziału Elektrycznego w latach 1945–2003

Kategorie osób	1945/1946	1967/1968	2002/2003
Studenci	142	1552	2493
Pracownicy naukowo-dydaktyczni:			
mgr. inż. (asystenci)	1	60	8
dr. inż. (asystenci, adiunkci)	–	28	75
dr. hab. inż. (docenci)	–	10	1
dr. hab. inż. (adiunkci, prof. PWr.)	–	–	8
prof. nadzw.	4	5	15
prof. zw.	4	2	7

Tab. 8. Pierwszych piętnastu doktorów na Wydziale Elektrycznym

Lp.	Doktorant	Data obrony	Promotor
1.	Władysław Kołek	1946	prof. Kazimierz Idaszewski
2.	Stanisław Franciszek Kurzawa	1948	prof. Kazimierz Idaszewski
3.	Józef Wąsowski	1950	prof. Wacław Günther
4.	Juliusz Preminger	1953	prof. Paweł Jan Nowacki
5.	Mieczysław Markuszewicz	1954	prof. Jerzy I. Skowroński
6.	Feliks Andrzejewski	1955	prof. Paweł Jan Nowacki
7.	Andrzej Karol Kordecki	1958	prof. Paweł Jan Nowacki
8.	Adam Żuchowski	1959	doc. Artur Metal
9.	Jarosław Juchniewicz	1959	prof. Jerzy I. Skowroński
10.	Ryszard Edwin Sroczyński	1959	prof. Jerzy I. Skowroński
11.	Leonard Czarnowski	1959	prof. Jan Kożuchowski
12.	Konstanty Wołkowiński	1960	prof. Jerzy I. Skowroński
13.	Bohdan Chorowski	1960	prof. Jan Kożuchowski
14.	Zbigniew Orzeszkowski	1961	prof. Andrzej K. Kordecki
15.	Stanisław Szewczuk	1961	prof. Andrzej K. Kordecki

Tab. 9. Pierwszych 10 habilitacji na Wydziale Elektrycznym

Lp.	Habilitant	Data obrony
1.	Konstanty Wołkowiński	1964
2.	Andrzej Wiszniewski	1966
3.	Andrzej Żeleński	1966
4.	Zdzisław Teresiak	1967
5.	Zbigniew Orzeszkowski	1967
6.	Stanisław Szewczuk	1967
7.	Wojciech Fuliński	1967
8.	Ryszard Gotszalk	1967
9.	Jarosław Juchniewicz	1968
10.	Kazimierz Kinsner	1968

2002 r. realizują projekty badawcze w ramach V Programu Ramowego Badań i Postępu Technicznego Wspólnoty Europejskiej pt. „Mikromaszyny, komponenty i materiały oparte na nowej generacji dielektromagnetyków" oraz w ramach VI Programu Ramowego Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji UE pt. „Nowa generacja interfejsów statków do przewozu płynnych gazów naturalnych".

Wyniki prac zaprezentowano w wielu książkach i publikacjach o zasięgu międzynarodowym, krajowym oraz uczelnianym, a także w 308 rozprawach doktorskich i 55 rozprawach habilitacyjnych. Wiele rozwiązań technicznych potwierdzonych patentami stanowi podstawę do produkcji unikatowych urządzeń stosowanych w przemyśle elektromaszynowym, energetycznym i górniczym.

Trzech profesorów wydziału zostało uhonorowanych tytułem doktora h.c. PWr: Jerzy I. Skowroński, Jan Trojak i Andrzej Wiszniewski. Na wniosek Rady Wydziału tytuł ten PWr nadała prof. Władysławowi Ślebodzińskiemu, prof. Grigorijowi Iwanowiczowi Denisence, prof. Kurtowi Feserowi oraz Komisarzowi UE ds. Badań Naukowych Philippe'owi Busquin. Natomiast Uniwersytet Stanowy Connecticut w New Britain oraz PLw nadały ten honorowy tytuł prof. A. Wiszniewskiemu, a Uniwersytet Techniczny w Mariupolu na Ukrainie prof. Marianowi Cegielskiemu.

Opracował Zbigniew Pohl

Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii

Powstanie wydziału

Początek studiów górniczych na PWr sięga 1950 r. Utworzono wprawdzie w 1945 r. Wydział Hutniczo-Górniczy, którego dziekanem został geolog światowej sławy, prof. Józef Zwierzycki, ale w lipcu 1946 r. wydział ten został rozwiązany, a jego wyposażenie pochodzące z byłej Technische Hochschule Breslau przekazano Politechnice Śląskiej.

Uchwałą Senatu z 23 marca 1950 utworzono Oddziały Górnicze przy wydziałach Elektrycznym i Mechanicznym oraz Samodzielne Studium Górnictwa Węgla Brunatnego przy Oddziale Chemii Technicznej. Powołano wówczas katedry górnicze: Urządzeń Elektryczno-Górniczych, Maszyn i Urządzeń Transportowych Górniczych, Maszyn i Urządzeń Przeróbki Węgla, Chemii i Technologii Węgla Brunatnego i Górnictwa Ogólnego. W roku akademickim 1950/1951 przyjęto na oddziały łącznie 113 studentów. Spośród nich promowano pierwszych absolwentów specjalności górniczo-mechanicznej. Oddziały Górnicze jednak zostały zlikwidowane w 1954 r.

Idea utworzenia studiów górniczych podjęta została ponownie na początku lat 60. Wiązało się to z ówczesnym dynamicznym rozwojem dolnośląskiego górnictwa węgla brunatnego, rud miedzi i górnictwa skalnego. Inicjatorem i skutecznym promotorem uruchomienia studiów górniczych był ówczesny dyrektor Zjednoczenia Przemysłu Węgla Brunatnego, wybitny organizator i senior górnictwa dolnośląskiego, mgr inż. Wincenty Czechowicz. On też miał się stać właściwym twórcą i głównym organizatorem przyszłego wydziału. Jego zamiar znalazł zrozumienie i poparcie władz uczelni, a przede wszystkim rektora, prof. Z. Szparkowskiego. Działania te doprowadziły do utworzenia Oddziału Górnictwa Odkrywkowego przy Wydziale Budownictwa Lądowego 1 listopada 1964. Oddział stanowił samodzielny organizm w ramach macierzystego wydziału. Kierownikiem oddziału został doc. Zdzisław Gergowicz, który wspólnie z mgr. inż. W. Czechowiczem podjął się dzieła organizacji wydziału. Wydzielono wówczas trzy katedry (Górnictwa, Mechaniki

Górniczej i Geologii), dwa zakłady naukowe, laboratoria geodezji górniczej i fotogrametrii, mechaniki górotworu, wytrzymałości materiałów, elektrotechniki i urządzeń elektrycznych, a nieco później przeróbki i obróbki skał, bibliotekę wraz z czytelnią i pracownię modeli górniczych. Z oddziałem związane były również zakłady innych wydziałów: Zakład Górniczych Urządzeń Elektrycznych (kier. dr Włodzimierz Gogolewski) oraz Zakład Ekonomiki i Organizacji w Górnictwie (kier. dr Mieczysław Napierała).

W końcu roku akademickiego 1967/1968 oddział skupiał 27 stałych nauczycieli akademickich, w tym 1 profesora, 3 docentów, 3 st. wykładowców i wykładowców, 6 adiunktów, 12 st. asystentów i asystentów oraz 2 stażystów. Kolejnym etapem było formalne utworzenie Wydziału Górniczego (1 września 1968), co zbiegło się z reorganizacją uczelni, opartej odtąd na strukturze instytutowej. Z nowo powstałym wydziałem został związany Instytut Górnictwa i Instytut Geotechniki. Przyjęto wówczas obowiązującą przez wiele lat zasadę zlecania wykładów starannie dobieranemu gronu specjalistów, głównie z Akademii Górniczo-Hutniczej, Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach i Poltegoru. Zapewniało to wysoki poziom zajęć dydaktycznych oraz przyczyniło się do rozwoju naukowego pracowników rekrutujących się spośród własnych absolwentów.

Z chwilą powołania wydziału rozpoczęto kształcenie studentów w nowych specjalnościach: eksploatacja podziemna złóż rud i górnictwo odkrywkowe ze specjalizacjami – eksploatacja złóż kopalin luźnych i eksploatacja złóż kopalin zwięzłych.

Ważnym wydarzeniem dla wydziału było przeniesienie się do nowej, własnej siedziby przy pl. Teatralnym 2 (1 października 1992). Po trzydziestoletnim okresie oczekiwania wyłoniła się możliwość stworzenia prawie od nowa i rozwoju instytutowych laboratoriów.

Władze, jednostki organizacyjne i struktura wydziału

W okresie 40 lat istnienia Wydziału Górniczego (licząc od daty utworzenia Oddziału Górnictwa Odkrywkowego) funkcję kierownika oddziału pełnił doc. dr hab. inż. Z. Gergowicz (1964–1968), a dziekanami wydziału byli: prof. dr hab. inż. Z. Gergowicz (1968–1972), doc. mgr inż. Stanisław Sobolewski (1972–1974), prof. dr hab. inż. Tadeusz Żur (1974–1981), prof. dr hab. Janusz Bieniewski (1981–1984), doc. dr hab. inż. Andrzej Strumiński (1984–1987), prof. dr hab. inż. Stanisław Dmitruk (1987–1993), dr hab. inż. Lech Gładysiewicz, prof. nadzw. PWr (1993–1996), prof. dr hab. inż. Monika Hardygóra (1996–2002), dr hab. Jerzy Malewski, prof. nadzw. PWr (od 2002), natomiast w filii w Legnicy doc. dr inż. Czesław Żymalski (1969–1974) i dr inż. Henryk Bartoszewicz (od 1985), a w filii w Wałbrzychu doc. dr inż. Mieczysław Jokiel (1982–1987), dr inż. Andrzej Galiński (1987–1990), dr inż. Ryszard Kabat (1998–1998), dr inż. Jan Kałwak (1998–2002) oraz dr inż. R. Kabat (od 2002).

W ramach Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii istnieje Instytut Górnictwa, jako samodzielna jednostka organizacyjna wydziału, pod tą nazwą i w zakresie obecnej działalności badawczej i dydaktycznej funkcjonująca od 1968 r.

Budynek Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii

Instytut Górnictwa liczy 84 pracowników, w tym 63 nauczycieli akademickich (6 profesorów z tytułem naukowym; W. Bartelmus, S. Cacoń, J. Drzymała, M. Hardygóra, Z. Kozłowski, J. Więckowska), 6 profesorów nadzw. PWr; J. Butra, W. Ciężkowski, L. Gładysiewicz, J. Szwed-Lorenz, J. Malewski, J. Sawicki; adiunkt ze stopniem doktora hab. J. Łuszczkiewicz, 36 adiunktów, 9 starszych wykładowców i wykładowców, 5 asystentów ze stopniem doktora), 3 pracowników naukowo-technicznych, 10 inżynieryjno-technicznych i 8 pracowników administracji.

Dyrektorami Instytutu Górnictwa w minionych latach byli: prof. mgr inż. W. Czechowicz (1968–1971), prof. dr hab. inż. Jan Sajkiewicz (1971–1981), prof. dr hab. J. Bieniewski (1981), prof. dr hab. inż. T. Żur (1981–1987), prof. dr hab. inż. A. Strumiński (1987–1991), dr hab. inż. L. Gładysiewicz, prof. nadzw. PWr (1991–1993), dr hab. inż. M. Hardygóra, prof. nadzw. PWr (1993–1996), dr hab. inż. Lech Gładysiewicz, prof. nadzw. PWr (1996–2003), dr inż. Jacek Urbański (od 2003).

Zestawienie liczby pracowników wydziału z lat 1967/1968 i 2003/2004 przedstawia poniższa tabela.

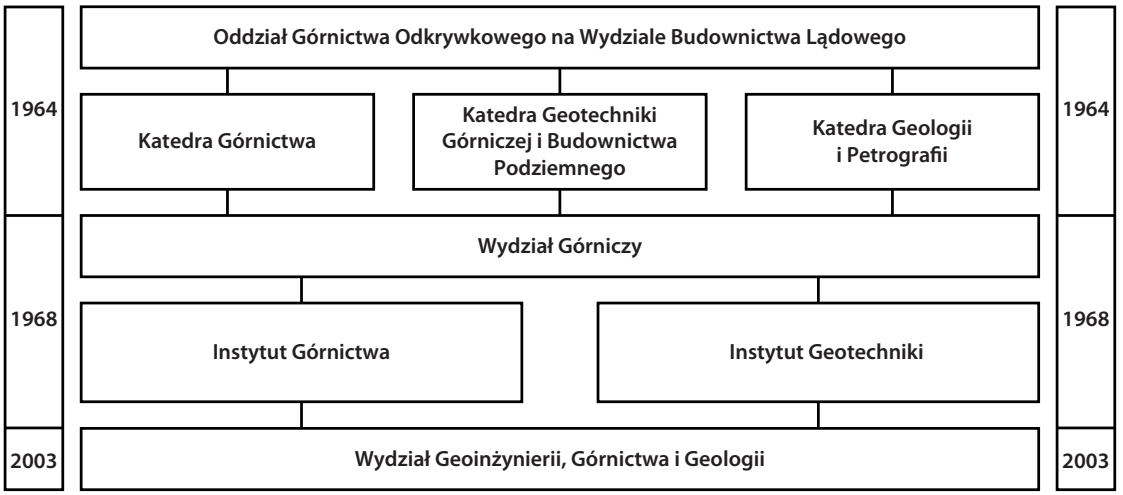
Tab. 10. Pracownicy naukowo-dydaktyczni na Wydziale Górniczym (rok akademicki 1967/1968) i na Wydziale Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii (rok akademicki 2003/2004)

	1967/1968	2003/2004
Profesor tytularny	1	6
Zastępca profesora	–	–
Profesor PWr	–	6
Docent /dr hab.	3	–
Dr hab.	–	1
Doktor	6	41
Wykładowcy	3	9
Asystenci	14	–
Razem	**27**	**63**

Strukturę katedr i zakładów Oddziału Górnictwa Odkrywkowego na Wydziale Budownictwa Lądowego, następnie Wydziału Górniczego oraz stanu w roku akademickim 2003/2004 przedstawia schemat.

W obecnej strukturze organizacyjnej wydziału funkcjonuje dziewięć zakładów i osiem laboratoriów: Zakład Geo-

Struktura Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii

logii Stosowanej, Odwadniania i Ekologii (kier. dr hab. Józef Sawicki, prof. nadzw. PWr), w ramach zakładu działa laboratorium geologiczne (kier. mgr inż. Krzysztof Czerski); Zakład Górnictwa Odkrywkowego (kier. prof. dr inż. Zbigniew Kozłowski), w ramach zakładu działa laboratorium badania skał i surowców mineralnych (kier. dr inż. Wiesław Frankiewicz); Zakład Górnictwa Podziemnego (kier. dr inż. Henryk Sztuk); Zakład Systemów Maszynowych (kier. dr hab. inż. L. Gładysiewicz, prof. nadzw. PWr), w ramach zakładu działa laboratorium transportu taśmowego (kier. prof. dr hab. inż. M. Hardygóra); Zakład Wentylacji, Pożarów i Bezpieczeństwa Pracy (kier. dr inż. Franciszek Rosiek), w ramach zakładu działa laboratorium aerologii górniczej i bezpieczeństwa pracy (kier. dr inż. F. Rosiek); Zakład Przeróbki Kopalin i Odpadów (kier. dr hab. inż. A. Łuszczkiewicz); w ramach zakładu działa laboratorium przeróbki surowców mineralnych (kier. dr hab. inż. A. Łuszczkiewicz); Zakład Geotechniki Górniczej (kier. dr inż. A. Wojtaszek), w zakładzie działa laboratorium mechaniki skał (kier. dr inż. A. Wojtaszek); Zakład Geodezji i Geoinformatyki (kier. prof. dr hab. inż. Stefan Cacoń), w zakładzie działa laboratorium geodezji i fotogrametrii (kier. dr inż. Józef Woźniak); Zakład Geologii i Wód Mineralnych (kier. dr hab. inż. Wojciech Ciężkowski, prof. nadzw. PWr), w zakładzie działa laboratorium hydrogeologii (kier. dr inż. Stanisław Żak).

Działalność dydaktyczna i naukowa

Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii kształci studentów na: dziennych, pięcioletnich studiach magisterskich w specjalnościach: eksploatacja podziemna i odkrywkowa złóż, gospodarka zasobami Ziemi i ochrona środowiska, geoinformatyka; zaocznych, czteroletnich studiach inżynierskich w specjalnościach: eksploatacja podziemna złóż, eksploatacja odkrywkowa złóż; uzupełniających, dwuletnich studiach magisterskich w ww. specjalnościach.

W roku akademickim 2003/2004 na wydziale studiowało 1038 osób (zob. tab. 11).

W przeszłości studia zaoczne i wieczorowe realizowały także wydziały górnicze filii w Legnicy (roczniki 1973, 1975 i 1993) oraz filii w Wałbrzychu (roczniki 1988, 1989, 1991, 1992). W l. 1967–2003 Wydział Górniczy wypromował 2541 absolwentów, w tym studiów: dziennych 1996 oraz wieczorowych i zaocznych 605.

W dwa lata po powstaniu Instytutu Górnictwa, tj. w 1970 r. Rada Naukowo-Dydaktyczna Instytutu uzyskała prawa do nadawania stopnia doktora (prawa te utraciła w 1988 r.). W okresie 1970–1987 wypromowano 80 doktorów. Pierwszymi doktorami byli: Józef Dymel (1971), Adam Fiszer (1972), Jarosława Szwed-Lorenz (1972), Stanisław Downarowicz (1973), Tadeusz Masłowski (1973), Jerzy Malewski (1974), Stanisław Siewierski (1974), Andrzej Struмiński (1974); pierwszym doktorem, absolwentem Wydziału Górniczego, został w 1974 r. obecny dziekan wydziału dr hab. inż. Jerzy Malewski, prof. nadzw. PWr. Promocje doktorskie z zakresu górnictwa wznowiono na Wydziale Górniczym w 1994 r. W l. 1994–2003 Rada Wydziału Górniczego nadała 28 stopni doktorskich. W historii Wydziału Górniczego nadano ogółem 108 stopni doktora n. techn.

Tab. 11. Liczba studentów Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii w roku akademickim 2003/2004

Studia dzienne			Studia zaoczne		Łącznie
magisterskie			inżynierskie	magisterskie	
Wrocław	Legnica	Wałbrzych	Wrocław		
520	84	85	311	38	1038

Współpraca wydziału z uczelniami i instytucjami naukowymi w kraju i za granicą

Wydział współpracuje z wszystkimi krajowymi uczelniami i instytucjami prowadzącymi działalność w dziedzinie geologii i górnictwa (m.in. Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Politechnika Śląska w Gliwicach, UWr) oraz z wieloma ośrodkami zagranicznymi.

Od początku istnienia Wydziału Górniczego za najważniejszą należy uznać wieloletnią współpracę z Bergakademie Freiberg, obecnie Techniche Universität Bergakademie Freiberg (Niemcy), polegającą na wymianie pracowników (krótko- i długoterminowe staże) oraz wymianie praktyk studenckich. Współpraca ta zaowocowała dwoma zakończonymi

rozprawami habilitacyjnymi: M. Hardygóry (1989) i L. Gładysiewicza (1990), a także wspólnymi monografiami, licznymi publikacjami i udziałem w organizowanych konferencjach.

Profesorowie Jan Sajkiewicz i Klaus Strzodka zostali uhonorowani doktoratami h.c., odpowiednio w Bergakademie Freiberg i na PWr.

Ważniejsze ośrodki naukowe aktualnej międzynarodowej współpracy wydziału to: Central Metallurgical Research and Development Institute oraz Cairo University (Egipt), FH Nordhausen, Ian Wark Research Institute (Australia), Institute of Complex Exploitation of Mineral Resources (Rosja), Iowa State University, Middle East Technical University (Turcja), Państwowy Uniwersytet w Irkucku, RWTH Aachen, TH Nordhausen, TU Berlin, TU Bratislawa, TU Clausthall, TU Kosice, TU Magdeburg, TU Miskolc, University of British Columbia, University of California, University of Delft, University of Mining and Geology (Bułgaria), University of South Australia, University of Utah, University of Vaxjo.

Niezależnie od współpracy o charakterze naukowym organizowana była także wymiana studentów z uczelniami zagranicznymi z Freibergu, Belgradu i Tuły.

Od 1990 r. w ramach programów „Tempus" i „Socrates/Erasmus" około 30 studentów wydziału studiowało za granicą (University of Delft, RWTH Aachen, BA Freiberg, TU Berlin i University of Vaxjo), a od dwóch lat wydział wspólnie z BA Freiberg, TU Berlin, TU Kosice i TU Miskolc organizuje dwusemestralne, międzynarodowe Studium Zagadnień Ochrony Środowiska w Górnictwie (European Geotechnical and Environmental Cours). W kursie kolejno w krajach wymienionych uczelni uczestniczyły grupy 15–17 studentów.

Wydział Górniczy akcentował swoją obecność w krajowym i międzynarodowym środowisku naukowym przez organizację licznych, cyklicznych konferencji, dziś o ustalonej renomie (tab. 12).

Poza wymienionymi konferencjami, których wydział lub instytut jako instytucje były głównymi organizatorami, pracownicy Wydziału Górniczego współpracowali z innymi jednostkami przy wielu konferencjach jako sekretarze komitetów organizacyjnych i członkowie komitetów naukowych. Wymienić tu należy: Zimową Szkołę Mechaniki Górotworu (od 1974), której instytucjonalnym organizatorem jest obecnie Instytut Geotechniki i Hydrotechniki PWr (co dwa lata – na przemian z krakowską AGH), konferencję zainicjowaną przez prof. Z. Gergowicza.

The American-Polish Symposium „Mining in the New Millenium Challenges and Opportunities", które odbyło się w Las Vegas w 2000 r., zorganizowane zostało przez University of Missouri-Rolla i National Mining Association of Washington, DC przy dużej pomocy naszego wydziału. Wiceprzewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był prof. Zbigniew Kozłowski, czł. Komitetu Naukowego prof. M. Hardygóra, a sekretarzem dr inż. Gabriela Paszkowska; wydział został także wybrany jako organizator i gospodarz jednej z najbardziej znanych, prestiżowych konferencji górniczych w świecie – 13 konferencji z serii Mine Planning and Equipment Selection (1–3 września 2004).

Tab. 12. Międzynarodowe i krajowe konferencje organizowane w ramach Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii

Rok	Nazwa konferencji	Zasięg, cykliczność
2003	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii; 40. edycja*	międzynarodowy, roczny
	Kruszywa Mineralne**	międzynarodowy, roczny
	III Konferencja Doktorantów – Zagadnienia Interdyscyplinarne w Górnictwie i Geologii	krajowy, roczny
2002	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii*	międzynarodowy, roczny
	III Międzynarodowy Kongres „Górnictwo Węgla Brunatnego"	międzynarodowy, nieregularna
	XIV Szkoła Naukowa Podstawowe Problemy Transportu Kopalnianego im. prof. Tadeusza Żura	międzynarodowy, dwuletni
	II Konferencja Doktorantów – Zagadnienia Interdyscyplinarne w Górnictwie i Geologii	krajowy, roczny
	Kruszywa Mineralne**	międzynarodowy, roczny
2001	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii*	międzynarodowy, roczny
	Kruszywa Mineralne	międzynarodowy, roczny
	I Konferencja Doktorantów – Zagadnienia Interdyscyplinarne w Górnictwie i Geologii	krajowy, roczny
2000	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii*	międzynarodowy, roczny
	XIII Szkoła Naukowa Podstawowe Problemy Transportu Kopalnianego	międzynarodowy, dwuletni
	XVII Jesienna Szkoła Geodezji – Geodezja w Systemach Geoinformatycznych	krajowy, różne ośrodki naukowe
	VII Krajowy Zjazd Górnictwa Odkrywkowego**	krajowy cykl.; różne ośrodki
1999	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii*	międzynarodowy, roczny
	9-th IMEKO TC-10 International Conference on Technical Diagnostics „Integration in Technical Diagnostics"	międzynarodowy, cykl.; różne ośrodki naukowe
	Górnictwo Surowców Skalnych w Gospodarce**	krajowy, roczny, nieregularna
1998	Fizykochemiczne Problemy Mineralurgii*	międzynarodowy, roczny
	XII Szkoła Naukowa Podstawowe Problemy Transportu Kopalnianego	międzynarodowy, dwuletni
	5-th International Symposium „Continuous Surface Mining"	międzyn. cykl.; różne ośrodki
	Technologiczne, Przyrodnicze i Gospodarcze Uwarunkowania Eksploatacji i Zagospodarowania Wyrobisk w Górnictwie Skalnym**	międzynarodowy, roczny

* Od 1973 r. organizuje Wydział Górniczy.

** Od 1992 r. cykl konferencji, wspólna organizacja ze Stowarzyszeniem Inżynierów i Techników Górnictwa.

Wojciech Glapa

Wydział Inżynierii Środowiska

Powstanie wydziału

Kiedy w lipcu 1945 r. prof. Aleksander Szniolis, podówczas kierownik filii PZH we Wrocławiu, wystąpił z propozycją powołania do życia Wydziału Inżynierii Sanitarnej – wydziału, którego nigdy nie posiadała żadna uczelnia w Polsce – nikt nie mógł przewidzieć, jak owocny będzie ten postulat. Sam projekt wydawał się dość nierealny: budowanie nowej jednostki naukowo-dydaktycznej bez jakichkolwiek tradycji, doświadczeń oraz kadry, w roku zakończenia wojny i w mieście-ruinie, które powoli znowu stawało się miastem polskim, był pomysłem niezwykle śmiałym, żeby nie powiedzieć: niewykonalnym. Tym bardziej należy docenić dalekowzroczność i wytrwałość profesora oraz ówczesnych władz uczelni, które przychylnie ustosunkowały się do tej propozycji. Niestety, trudności nie do pokonania odsunęły nieco realizację zamierzenia, gdyż powołanie do życia zupełnie nowej jednostki w warunkach 1945 r. było nieporównywalnie trudniejsze niż utworzenie wydziałów posiadających tradycje, kadry i doświadczenia organizacyjne wielu dziesiątków lat. Niemniej jednak pomysł był z uporem wdrażany w życie.

Początek dało wprowadzenie w roku akademickim 1948/1949 na Wydziale Budownictwa PWr wykładu z nowego przedmiotu: zasady techniki sanitarnej. Wykładowcą był prof. dr inż. A. Szniolis. Kolejnym krokiem było utworzenie 11 maja 1949 na tym wydziale Katedry Techniki Sanitarnej. Kierownictwo katedry, która stała się zalążkiem Wydziału Inżynierii Sanitarnej, objął prof. A. Szniolis. Wydział ten, przemianowany w 1990 r. na Wydział Inżynierii Środowiska, został powołany do życia 1 września 1950, a jego dziekanem został inicjator i główny organizator, prof. dr inż. A. Szniolis. Prodziekanem został prof. dr inż. Michał Mazur, ówczesny kierownik Katedry Budownictwa Wodnego I na Wydziale Budownictwa. Prof. A. Szniolis przybył do Wrocławia jako więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego. Prof. M. Mazur był przed wojną docentem na PLw w Katedrze Budownictwa Wodnego, przybył do Wrocławia po wojnie.

Formalne utworzenie wydziału nastąpiło 9 września 1951. W jego skład wchodziło siedem katedr: Biologii Sanitarnej (kier. prof. dr Marian Stangenberg), Budownictwa Ogólnego (kier. zastępca prof. mgr inż. Wacław Szarejko), Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych (kier. zastępca prof. mgr inż. Fryderyk Jankowski), Ogrzewania, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych (kier. zastępca prof. mgr inż. Tadeusz Gabryszewski), Techniki Sanitarnej (kier. zastępca prof. dr med. W. Babecki), Technologii Wody i Ścieków (kier. prof. dr inż. A. Szniolis), Wodociągów i Kanalizacji (kier. prof. dr inż. M. Mazur, a po jego śmierci w 1952 r. zastępca prof. mgr inż. Tadeusz Gabryszewski).

Pierwszą siedzibą wydziału był gmach B-1 (Hutniczy) przy ul. Smoluchowskiego. W 1954 r., po likwidacji Wydziału Lotniczego, Wydział Inżynierii Środowiska został przeniesiony do gmachu D-2 przy pl. Grunwaldzkim. Obecnie dziekanat mieści się w gmachu A-1 (głównym), przy ul. Wybrzeże Wyspiańskiego, a jednostki organizacyjne wydziału: Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska w gmachu D-2 przy pl. Grunwaldzkim, Katedra Klimatyzacji i Ciepłownictwa zaś w gmachu C-6 przy ul. Norwida.

Budynek Wydziału Inżynierii Środowiska

W miarę upływu czasu struktura wydziału zmieniała się w zależności od potrzeb, a także od możliwości kadrowych i lokalowych. Dnia 3 czerwca 1954 zlikwidowano Katedrę Techniki Sanitarnej; przemianowano Katedrę Biologii Sanitarnej na Katedrę Biologii Sanitarnej i Higieny; Katedrę Ogrzewnictwa, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych podzielono na dwie samodzielne katedry: Katedrę Ogrzewnictwa i Wentylacji, pod kierownictwem zastępcy prof. mgr. inż. Jana Ferencowicza, i Katedrę Instalacji Sanitarnych, pod kierownictwem zastępcy prof. mgr. inż. Tadeusza Konstantego Jeżewskiego; utworzono Katedrę Mechaniki Cieczy i Gazów, która rozpoczęła działalność 1 lutego 1956 pod kierownictwem prof. mgr. inż. Adama T. Troskolańskiego; przemianowano Katedrę Budownictwa Ogólnego na Katedrę Budownictwa i przeniesiono ją na Wydział Budownictwa Lądowego.

Na początku lat 60. Wydział Inżynierii Sanitarnej przeżywał kryzys kadrowy. Na wydziale było wówczas zaledwie dwóch profesorów tytularnych i jeden docent, poza tym jedynie wykładowcy i zastępcy profesorów. Groziła mu likwidacja. Nie doszło do tego w dużej mierze dzięki ówczesnemu dziekanowi doc. mgr. inż. T. Gabryszewskiemu, który osobistymi staraniami wyjednał zgodę Ministra Szkolnictwa Wyższego na dalszą działalność wydziału, zapewniając ministerstwo, że w ciągu trzech lat liczebność nominowanej kadry wydziału znacznie wzrośnie. W 1964 r. było już 3 profesorów tytularnych i 4 docentów (doktorów hab.).

W 1964 r. powołany został do życia Zakład Techniki Cieplnej pod kierownictwem doc. dr. hab. inż. Józefa Golińskiego – wyodrębniony z Katedry Ogrzewnictwa i Wentylacji. W tym samym roku został formalnie powołany Zakład Mechaniki Budowli Sanitarnych, którego kierownikiem został doc. dr hab. inż. Augustyn Borcz. Zakład ten istniał już od 1958 r., lecz był organizacyjnie związany z Katedrą Mechaniki Cieczy i Gazów.

Jednocześnie w 1964 r. powołany został na wydziale Zakład Chemii Sanitarnej pod kierownictwem doc. dr. hab. inż. Bohdana Głowiaka. Po dwóch latach, tj. w 1966 r., zostały utworzone na wydziale dwie nowe katedry: Katedra Bu-

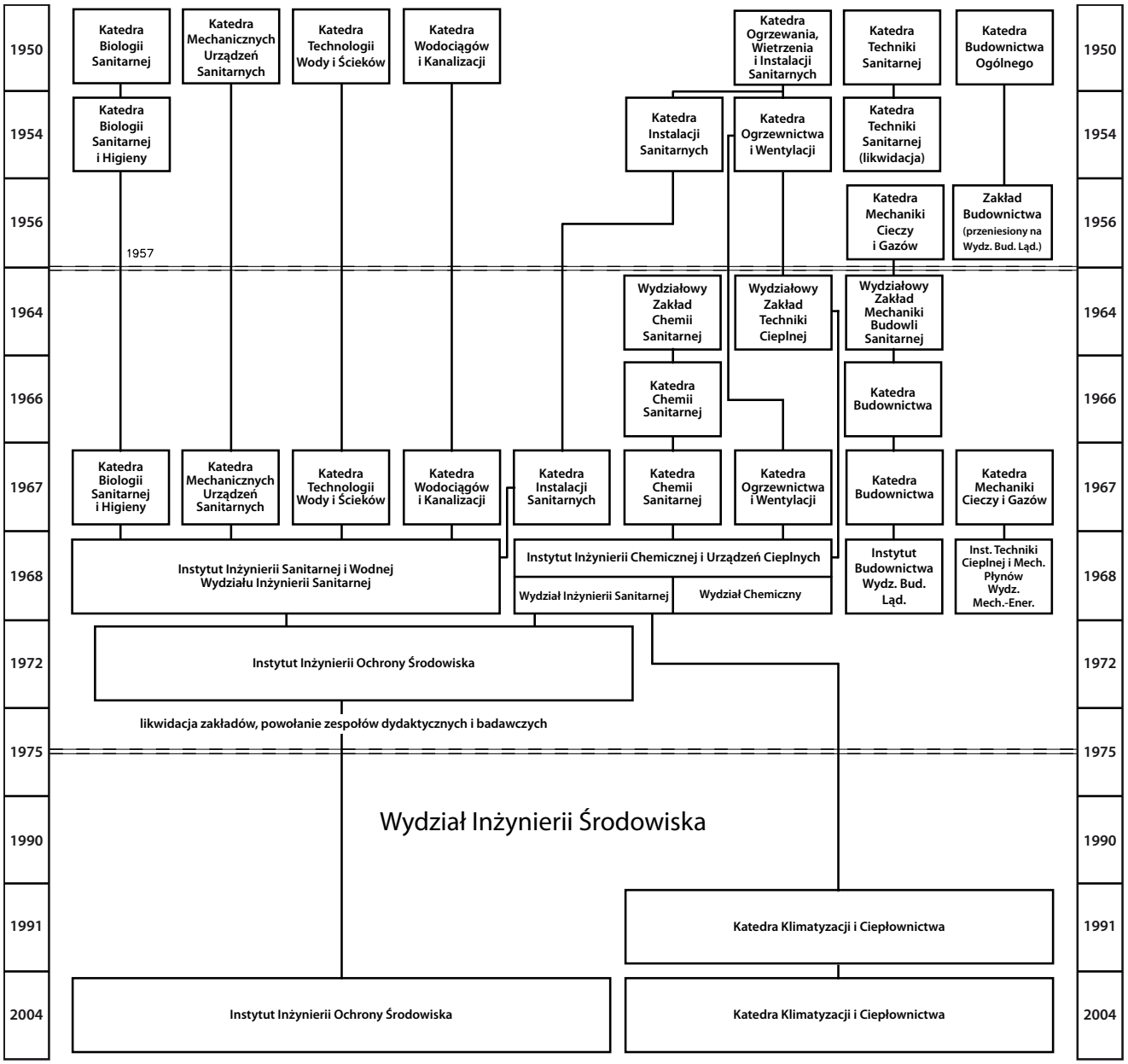
downictwa pod kierownictwem doc. dr. hab. inż. A. Borcza – powstała z dotychczasowego Zakładu Mechaniki i Budowli Sanitarnych, oraz Katedra Chemii Sanitarnej pod kierownictwem doc. dr. hab. inż. B. Głowiaka, powstała z dotychczasowego Zakładu Chemii Sanitarnej.

W roku akademickim 1967/1968, ostatnim roku struktury katedralnej, wydział posiadał 9 katedr i jeden samodzielny Zakład Naukowo-Dydaktyczny. Liczba profesorów tytularnych wzrosła do 4 osób, docentów doktorów hab. do 7, a wykładowców do 8 osób.

Z dniem 1 czerwca 1968 nastąpiła zasadnicza zmiana struktury organizacyjnej PWr: zlikwidowano katedry, a powołano do życia instytuty, do których włączono dawne katedry w postaci zakładów. Po tej reformie jednostki organizacyjne niedawno uformowanego wydziału znalazły się w kilku instytutach i różnych wydziałach, a mianowicie: Katedra Biologii Sanitarnej i Higieny, Instalacji Sanitarnych, Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych, Technologii Wody i Ścieków oraz Wodociągów i Kanalizacji utworzyły wraz z Katedrą Budownictwa Wodnego z Wydziału Budownictwa Lądowego, Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej (I-15), którego dyrektorem został doc. mgr inż. Fryderyk Jankowski, natomiast Katedra Chemii Sanitarnej (przemianowana na Zakład Ochrony Atmosfery), Katedra Ogrzewnictwa i Wentylacji oraz Zakład Techniki Cieplnej utworzyły, wraz z Katedrą Inżynierii Chemicznej Wydziału Chemicznego, Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych (I-13), którego dyrektorem został prof. mgr inż. Zdzisław Ziołkowski, dotychczasowy kierownik Katedry Inżynierii Chemicznej. Instytut I-15 i po części I-13 (w zakresie ogrzewnictwa, wentylacji i klimatyzacji) były instytutami kierunkowymi Wydziału Inżynierii Środowiska.

Katedra Budownictwa została przeniesiona na Wydział Budownictwa Lądowego do Instytutu Budownictwa (I-2),

Struktura Wydziału Inżynierii Środowiska

a Katedra Mechaniki Cieczy i Gazów na Wydział Mechaniczno-Energetyczny do Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów (I-20).

Reforma struktury PWr z 1968 r. ograniczyła rolę wydziałów do administrowania i organizacji dydaktyki, którą realizowały instytuty. W 1969 r. Zakład Instalacji Sanitarnych został przeniesiony z instytutu I-15 do instytutu I-13. W 1972 r. nastąpiły dalsze zmiany organizacyjne w instytutach kierunkowych Wydziału Inżynierii Sanitarnej: Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej został przekształcony na istniejący obecnie Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska (I-15), a w jego skład wszedł Zakład Ochrony Atmosfery, przeniesiony z instytutu I-13. Jednocześnie Zakład Budownictwa Wodnego przeniesiono na Wydział Budownictwa do Instytutu Geotechniki (I-10).

W 1975 r. zarządzeniem rektora zlikwidowane zostały w instytutach zakłady naukowo-dydaktyczne, a w ich miejsce powołano zespoły dydaktyczne i niezależne – teoretycznie labilne, zespoły badawcze, organizowane do zrealizowania określonego projektu badawczego oraz zespoły seminaryjne, służące wymianie informacji i poglądów dotyczących uprawianych w instytucie dyscyplin.

Od 1990 r., po uchwaleniu nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, rola wydziałów jako podstawowych jednostek organizacyjnych PWr znacznie wzrosła. Zostały im podporządkowane instytuty i katedry. Wydziały również finansują ich działalność. Strukturę katedr i zakładów na wydziale od roku 1950 przedstawia schemat.

Jednostki organizacyjne wydziału

W roku akademickim 2003/2004 na Wydziale Inżynierii Środowiska istniały: Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska liczący 106 pracowników, w tym 57 nauczycieli akademickich (7 profesorów z tytułem naukowym – Wojciech Adamski, Maria Pawlaczyk-Szpilowa, Jan Dobrosław Rutkowski, Zbigniew Siwoń, Maria Świderska-Bróż, Tomasz Winnicki, Jerzy Zwoździak; 4 profesorów nadzw. PWr – Andrzej Kotowski, Tadeusz Kowalski, Ryszard Szetela, Irena Trzepierczyńska; 1 docent – Piotr Kabsch; 2 adiunktów ze stopniem doktora hab. – Mirosław Szklarczyk, Małgorzata Traczewska; 37 adiunktów ze stopniem doktora, 3 st. wykładowców i wykładowców oraz 4 asystentów), 6 pracowników naukowo-technicznych, 26 pracowników inżynieryjno-technicznych i 13 pracowników administracji, oraz Katedra Klimatyzacji i Ciepłownictwa licząca 42 pracowników, w tym 32 nauczycieli akademickich: 2 profesorów z tytułem naukowym (Janusz Jeżowiecki, Władysław Tomczak), 1 docent (Jan Syposz), 2 adiunktów ze stopniem doktora hab. (Józef Bednarski, Jan Danielewicz), 18 adiunktów ze stopniem doktora, 1 wykładowca oraz 8 asystentów.

Tab. 13. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych na Wydziale Inżynierii Sanitarnej (rok akademicki 1951/1952, 1967/1968) i na Wydziale Inżynierii Środowiska (rok akademicki 2003/2004)

		Wydział Inżynierii Sanitarnej		Wydział Inżynierii Środowiska
Lp.	Stanowisko	1951/1952	1967/1968	2003/2004
1.	Profesor tytularny	3	2	9
2.	Zastępca profesora	4	2	–
3.	Profesor PWr	–	–	4
4.	Docent /dr hab.	–	4	2
5.	Dr hab.	–	1	4
6.	Doktor	–	9	55
7.	Wykładowcy	4	8	4
8.	Asystenci	5	7	12
	Razem pracownicy	**16**	**33**	**90**

Źródło: *Informacje z Archiwum Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2003.

Liczbę pracowników naukowo-dydaktycznych na wydziale w l. 1951/1952 i 1967/1968 oraz 2003/2004 przedstawiono w tabeli 13.

Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska jest samodzielną jednostką organizacyjną Wydziału Inżynierii Środowiska. Pod tą nazwą i w zakresie obecnej działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej istnieje od września 1972 r. Został utworzony z zakładów wchodzących wcześniej w skład Instytutu Inżynierii Sanitarnej i Wodnej oraz Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych.

Dyrektorami instytutu w minionych latach byli: doc. mgr inż. Fryderyk Jankowski (1968–1972), prof. dr hab. inż. Bohdan Głowiak (1972–1978), prof. dr hab. inż. T. Winnicki (1978–1982), doc. dr inż. P. Kabsch (1982–1984), prof. dr hab. inż. Apolinary Leszek Kowal (1984–1990), doc. dr hab. inż. J. Zwoździak (1990–1993), dr inż. Tadeusz Marcinkowski (1993–1999), dr hab. inż. W. Adamski, prof. nadzw. PWr (od 1999).

W strukturze organizacyjnej instytutu funkcjonują: Zakład Biologii i Ekologii (kier. dr Barbara Kołwzan), Zakład Ekologistyki i Ochrony Atmosfery (kier. prof. dr hab. inż. J. Zwoździak), Zakład Zaopatrzenia w Wodę i Usuwania Ścieków (kier. prof. dr hab. inż. Zbigniew Siwoń), Zespół Dydaktyczny Technologii Wody i Ścieków (kier. dr inż. Jolanta Maćkiewicz) i Zespoły Badawcze Technologii Wody i Ścieków oraz Laboratorium Badań Środowiskowych (kier. dr hab. inż. Irena Trzepierczyńska, prof. nadzw. PWr).

Ponadto od początku istnienia instytutu działają następujące seminaria naukowe: biologii i ekologii (kier. prof. dr hab. M. Pawlaczyk-Szpilowa), fizykochemii atmosfery (kier. wcześniej doc. dr inż. Andrzej Szaynok i prof. dr hab. inż. J.D. Rutkowski, obecnie doc. dr inż. P. Kabsch), fizykochemii wody (kier. wcześniej prof. dr hab. inż. A.L. Kowal i prof. dr hab. inż. T. Winnicki, obecnie prof. dr hab. inż. M. Świderska-Bróż), zaopatrzenia w wodę i usuwania ścieków (kier. wcześniej prof. dr hab. inż. Edward Mielcarzewicz, obecnie prof. dr hab. inż. Z. Siwoń).

Zakres działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej obejmuje systemy i urządzenia do unieszkodliwiania gazów odlotowych, oczyszczania wody i ścieków, odnowy i ochrony wody, zagospodarowania odpadów, zaopatrzenia w wodę aglomeracji miejsko-przemysłowych oraz kanalizacji, również metody i systemy kontroli oraz prognozowania stanu skażenia środowiska.

Katedra Klimatyzacji i Ciepłownictwa jest samodzielną jednostką organizacyjną Wydziału Inżynierii Środowiska, która została powołana Uchwałą Senatu Politechniki Wro-

cławskiej w dniu 1 października 1991. Kierownikiem katedry jest od początku jej istnienia, w drodze wyboru, prof. dr hab. inż. Janusz Jeżowiecki.

W strukturze organizacyjnej katedry funkcjonują: Zakład Naukowo-Dydaktyczny Instalacje Sanitarne i Balneotechnika (kier. dr inż. Edmund Nowakowski 1991–1994, a od 1994 r. prof. dr hab. inż. J. Jeżowiecki), Zakład Naukowo-Dydaktyczny Inżynieria Cieplna (kier. prof. dr hab. inż. Władysław Tomczak), Zakład Naukowo-Dydaktyczny Klimatyzacja i Wentylacja (kier. prof. dr inż. Gerard J. Besler), Zakład Naukowo-Dydaktyczny Ogrzewnictwo i Ciepłownictwo (kier. doc. dr hab. inż. J. Syposz). Główne kierunki badań naukowych uprawiane w ramach Katedry Klimatyzacji i Ciepłownictwa są realizowane w ramach jej struktur organizacyjnych.

Władze wydziału

W okresie 54 lat istnienia Wydziału Inżynierii Sanitarnej (1950–1990) przemianowanego na Wydział Inżynierii Środowiska (od 1990) funkcje dziekanów pełnili: prof. dr inż. Aleksander Szniolis (1950–1951), zastęca prof. mgr inż. Wacław Szarejko (1951–1954), doc. mgr inż. Tadeusz Gabryszewski (1953–1954), zastępca prof. dr inż. Stanisław Kołaczkowski (1954–1955), doc. mgr inż. Tadeusz Gabryszewski (1955–1958), zastępca prof. mgr inż. Fryderyk Jankowski (1958–1960), doc. mgr inż. Tadeusz Gabryszewski (1960–1966), doc. dr hab. inż. Bohdan Głowiak (1966–1968), prof. dr hab. inż. Józef Goliński (1968–1972), doc. mgr inż. Fryderyk Jankowski (1972–1981), prof. dr inż. Edward Kempa (1981–1984), prof. dr hab. inż. Edward Mielcarzewicz (1984–1990), prof. dr hab. inż. Apolinary Leszek Kowal (1990–1993), prof. dr hab. inż. Jerzy Zwoździak (1993–1999), dr hab. inż. Krzysztof Bartoszewski, prof. nadzw. PWr (1999–2002), prof. dr hab. inż. Janusz Jeżowiecki (od 2002).

Prof. dr inż. Aleksander Szniolis (1950–1951) – pierwszy dziekan, prof. dr hab. inż. Janusz Jeżowiecki – dziekan od 2002 r.

Działalność dydaktyczna i naukowa wydziału

W l. 1950–1972 istniały na wydziale dwa oddziały: komunalny i instalacyjny. Oddział komunalny obejmował dwie specjalności: technologię wody i ścieków oraz wodociągi i kanalizację (przemianowaną w 1968 r. na zaopatrzenie w wodę i usuwanie ścieków). Oddział instalacyjny kształcił studentów również w dwóch specjalnościach: ogrzewnictwo i wentylacja oraz instalacje sanitarne. W roku 1969/1970 uruchomiono na wydziale nową specjalność: ochrona atmosfery.

W roku akademickim 1972/1973 dotychczasowe specjalności: technologia wody i ścieków oraz zaopatrzenie w wodę i usuwanie ścieków przekształcono w jedną specjalność o nazwie zaopatrzenie w wodę, unieszkodliwianie ścieków i odpadów z dwoma specjalizacjami: zaopatrzenie w wodę i usuwanie ścieków oraz technologia wody, ścieków i odpadów.

Od roku 1990/1991 wydział prowadzi dwa kierunki dydaktyczne: dotychczasowy kierunek inżynieria środowiska, o profilu technologiczno-projektowym, na którym istnieją trzy specjalności: ochrona atmosfery, zaopatrzenie w wodę, unieszkodliwianie ścieków i odpadów oraz klimatyzacja – ogrzewnictwo i instalacje sanitarne, z siedmioma specjalizacjami, oraz nowy kierunek ochrona środowiska, przygotowujący studentów do zarządzania i sterowania środowiskiem, ze specjalnościami systemy ochrony atmosfery i systemy ochrony wód i gleby. Więcej informacji o aktualnych kierunkach i rodzajach studiów można znaleźć w *Kronice 50-lecia Wydziału Inżynierii Środowiska* (zob. Bibliografia, pozycja 196).

Liczbę studentów na poszczególnych kierunkach i rodzajach studiów na wydziale w l. 1951/1952 i 1967/1968 oraz 2003/2004 przedstawiono w tabelach 14 i 15.

Działalność naukowa pracowników Wydziału Inżynierii Środowiska realizowana była do 1968 r. w katedrach, a później w instytutach w ramach zespołów badawczych. Kierunki badań wiążą się z problemami kształcenia i ochrony środowiska życia człowieka metodami inżynierskimi i pokrywają się w znacznej mierze z kierunkami i specjalnościami dydaktycznymi wydziału. Wzbogaca to niewątpliwie treść i podnosi poziom zajęć dydaktycznych. Rezultatem prac badawczych wykonywanych na wydziale na zlecenie podmiotów gospodarczych są liczne wdrożenia w zakresie prawie wszystkich dyscyplin naukowych reprezentowanych na wydziale. Ważniejsze osiągnięcia naukowe i wdrożeniowe wydziału zostały omówione w *Kronice 50-lecia Wydziału Inżynierii Środowiska*.

W okresie od 1969 r., kiedy to wydział otrzymał uprawnienia do przeprowadzania przewodów habilitacyjnych, rada wydziału nadała stopień doktora hab. n. techn. w zakresie inżynierii środowiska 28 pracownikom własnym oraz 21 osobom z innych jednostek naukowych.

Pierwszymi doktorami hab. byli: T. Winnicki (1972), Sławomir Hulanicki (1973), Władysław Tomczak (1974), Mieczysław Adam Gostomczyk (1976), E. Kempa (1976), J.D. Rutkowski (1976), Z. Siwoń (1976), Józef Pacyna (1980), Lucjan Pawłowski (1980), J. Jeżowiecki (1981).

W posiadającym uprawnienia Instytucie Inżynierii Ochrony Środowiska przeprowadzono, począwszy od 1969 r., 207 przewodów doktorskich, w tym 113 pracowników wydziału i 94 osób z zewnątrz.

Tab. 14. Liczba studentów na poszczególnych kierunkach studiów na Wydziale Inżynierii Sanitarnej w latach 1951/1952 i 1967/1968

Kierunek	Studia dzienne magisterskie	Studia zaoczne		Ogółem
		inżynierskie	magisterskie	
rok akademicki 1951/1952				
Inżynieria sanitarna	257	–	–	257
rok akademicki 1967/1968				
Inżynieria sanitarna	580	275	44	899

Źródło: jw.

Tab. 15. Liczba studentów na poszczególnych kierunkach studiów na Wydziale Inżynierii Środowiska w roku akademickim 2003/2004

Kierunek	Studia dzienne				Studia zaoczne		Ogółem
	magisterskie Wrocław	inżynierskie Wałbrzych	inżynierskie Jelenia Góra	Razem	inżynierskie	magisterskie	
Inżynieria środowiska	1039	270	–	1309	295	51	1655
Ochrona środowiska	448	–	151	599	–	28	627
Razem	1487	270	151	1908	295	79	2282

Pierwszymi doktorami byli: Sabina Spandowska (1970), Janusz Przewłocki (1970), Janina Panczak (1970), Z. Siwoń (1971), E. Nowakowski (1973), Wojciech Popławski (1974), Michał Mańczak (1975), Józef Cebula (1975), Sylwia Łabuzak (1975), Joanna Karpińska (1975), Barbara Lejczak (1975), J. Pacyna (1975), Tadeusz Kowalski (1975), Andrzej Kukliński (1975), Antoni Leszczyk (1975), Marek Sozański (1975).

Opublikowany dorobek pracowników wydziału w okresie 54 lat jego działania obejmuje ok. 4200 publikacji naukowych. Na tę liczbę składają się monografie naukowe, książki i podręczniki, artykuły w czasopismach krajowych i zagranicznych, opublikowane referaty wygłaszane na konferencjach krajowych oraz na kongresach i konferencjach zagranicznych, patenty i skrypty dla studentów. Niepublikowany dorobek, obejmujący m.in. raporty z wykonanych badań, ekspertyzy, opracowania koncepcyjne i projektowe, jest równie poważny i liczy około 3300 pozycji.

Pracownicy wydziału pełnili wiele ważnych funkcji we władzach PWr oraz w jej jednostkach centralnych. Członkowie Rady Wydziału odgrywali i odgrywają ważną rolę w życiu pozauczelnianym, związanym z ekologią i inżynierią środowiska. Wydział prowadzi również od lat aktywną współpracę naukową i dydaktyczną z uczelniami krajowymi i zagranicznymi. Niezależnie od współpracy o charakterze naukowym, organizowana była i jest wymiana studentów z uczelniami zagranicznymi. Szczegółowe informacje można znaleźć w *Kronice 50-lecia Wydziału Inżynierii Środowiska*.

W opracowaniu wykorzystano następujące publikacje:

Informacje z Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2003; oraz pozycje 196, 197, 201 i 227 (Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005).

Józef Kuropka

Wydział Mechaniczny

Początki wydziału

Spośród dwunastu wydziałów PWr, pięć wywodzi swój rodowód z Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego. Był to jeden z czterech pierwszych wydziałów utworzonych na PWr.

Wydział ten, od chwili wydania 24 sierpnia 1945 Dekretu Rady Ministrów o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie, organizowany był jako Oddział Mechaniczny i Oddział Elektrotechniczny. Na czele wydziału stanął dziekan prof. zw. dr inż. Kazimierz Idaszewski, były kierownik Katedry Pomiarów Elektrycznych PLw.

W 1945 r. działy mechaniczne usytuowano w trzech obiektach: Laboratorium Obróbki i Obrabiarek w niskim budynku obok bramy gospodarczej, do którego przylgnęła potem nazwa „Karlicówka", Laboratorium Pomiarów Warsztatowych na wysokim parterze gmachu głównego, dział maszyn i urządzeń energetycznych w poniemieckim Laboratorium Maszynowym przy ul. M. Smoluchowskiego. Dział obróbki zorganizował mgr inż. Władysław Chowaniec wraz z pracownikami: inż. Wincentym Kosem, Tadeuszem Karlicem, Kazimierzem Steinem, Stanisławem Kowalskim, Stefanem Józewiczem, Bolesławem Markiewiczem, Rudolfem Haimannem i wolontariuszem Antonim Dziamą. Działem tym, przekształconym w 1946 r. w Katedrę Obróbki Metali, kierował zastępca prof. dr inż. Eugeniusz Kuczyński. Mgr inż. W. Chowaniec, równolegle z organizowaniem działu obróbki, wspólnie z technikiem Władysławem Święcickim i studentami Stefanem Katarzyńskim i Andrzejem Sołtyńskim uruchomił Laboratorium Wytrzymałości. Prace przygotowawcze w dziale technologii metali spoczęły na dr. inż. Egonie Dworzaku i ówczesnym studencie Romanie Jaworskim. Dr inż. E. Dworzak, zatrudniony początkowo na Wydziale Górniczo-Hutniczym, po jego rozwiązaniu w 1946 r., wraz ze współpracownikami: mgr. inż. Hilarym Gumiennym, Stanisławem Romanowem, Zdzisławem Samsonowiczem i R. Haimannem, utworzył Katedrę Technologii Metali. Katedrę Mechaniki zorganizowali zastępca asystenta Jerzy Zawadzki i student Władysław Siuta, a jej kierownictwo w 1946 r. objął zastępca prof. mgr inż. Stanisław Bodaszewski. W tym samym czasie zorganizowano Katedrę Elementów Maszyn, pod kierownictwem zastępcy prof. dr. inż. E. Kuczyńskiego, z pracownikami: mgr. inż. Adamem Pepłowskim, Markiem Zakrzewskim, Zbigniewem Warczakiem i Andrzejem Nalepą. Dział energetyczny zorganizowali: dr inż. Mieczysław Sąsiadek, mgr inż. Ludwik Maluga i mgr inż. Adam Negrusz. Z działu tego w 1946 r. powstała Katedra Pomiarów Maszynowych, a kierownictwo jej objął prof. kontraktowy dr inż. M. Sąsiadek. Nauczanie przedmiotów podstawowych na wydziale realizowali wykładowcy UWr oraz katedr międzyuczelnianych. Wykłady prowadzili profesorowie: z matematyki – Władysław Ślebodziński, Hugo Steinhaus i Edward Marczewski; z fizyki – Henryk Niewodniczański i Jan Nikliborc; z chemii – Henryk Kuczyński; geometrii wykreślnej – mgr inż. Konrad Dyba. Zajęcia dydaktyczne rozpoczęły się 15 listopada 1945 wykładem prof. K. Idaszewskiego, a na Oddziale Mechanicznym, w drugiej połowie listopada, wykładami: prof. W. Ślebodzińskiego, dr. hab.

H. Kuczyńskiego, dr. inż. E. Dworzaka i mgr. inż. W. Chowańca. Pierwsza Rada Wydziału obradowała 13 marca 1946. Składała się z przewodniczącego – dziekana prof. zw. dr. inż. K. Idaszewskiego oraz członków: prof. dr. hab. W. Ślebodzińskiego, prof. kontraktowego dr. inż. M. Sąsiadka, zastępcy prof. dr. inż. E. Dworzaka oraz dr. inż. Andrzeja Jellonka. Utworzono sekcje: ogólnokonstrukcyjną, technologiczno-warsztatową, energetyczno-ruchową, rolniczą, lotniczą i samochodową. W roku akademickim 1945/1946 na całym Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym powołano 19 katedr, które kształciły 262 studentów. Stały rozwój prowadził do powstawania nowych katedr, zatrudniania większej liczby pracowników i przyjmowania większej liczby studentów. W 1946 r. powołano Katedrę Dźwignic i Urządzeń Transportowych, którą opiekował się mgr inż. Zbigniew Leśniewski. Działalność dydaktyczną katedra ta rozpoczęła jednak w 1948 r. i wówczas kierownictwo jej objął zastępca prof. mgr inż. Roman Sobolski. W 1946 r. utworzono Katedrę Budowy Narzędzi i Maszyn Rolniczych z kierownikiem prof. dr. inż. Czesławem Kanafojskim (później mgr. inż. Zbisławem Martinim). W tym samym roku utworzono Katedrę Budowy Samochodów i Ciągników, która faktycznie rozpoczęła działalność w 1948 r. z chwilą objęcia kierownictwa przez zastępcę prof. mgr. inż. Ryszarda Podarewskiego (później prof. dr. inż. Jerzego Teisseyre'a). W 1947 r. powstały trzy katedry: Teorii Maszyn Cieplnych z kierownikiem prof. dr. inż. Stanisławem Ochęduszką (a od 1950 r. prof. mgr. inż. Wiktorem Wiśniowskim), Kotłów Parowych z kierownikiem prof. mgr. inż. Teodorem Wróblewskim oraz Silników Tłokowych z kierownikiem prof. kontraktowym mgr. inż. Kazimierzem Szawłowskim (później mgr. inż. Andrzejem Teisseyre'm). W 1948 r. powołano Katedrę Budowy Turbin Parowych i Spalinowych, kierowaną przez prof. dr. inż. Roberta Szewalskiego.

Trzeba podkreślić, że profesorowie, którzy pracowali na Politechnice przez kilka lat i dalsze swe losy związali z innymi jednostkami naukowymi, w sposób wybitny przyczynili się do rozwoju Wydziału Mechanicznego. Są to profesorowie: Stanisław Bodaszewski, Czesław Kanafojski, Stanisław Ochęduszko, Kazimierz Szawłowski, Robert Szewalski, Ryszard Podarewski.

Przeobrażenia

Dynamiczny rozwój prowadził do powstawania nowych wydziałów. Uwidoczniono to na planszy Transformacja Wydziału Mechanicznego 1945–2004.

Można mówić o kilku punktach istotnych w historii wydziału:

1. Likwidacja w 1946 r. Wydziału Górniczo-Hutniczego i przekazanie pomieszczeń i aparatury części hutniczej do Oddziału Mechanicznego.

2. Rozdzielenie w 1949 r. Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego i utworzenie z Oddziału Mechanicznego Wydziału Mechanicznego.

3. Utworzenie w 1949 r. Wydziału Lotniczego na bazie sekcji lotniczej Wydziału Mechanicznego.

4. Utworzenie w 1953 r. Wydziału Mechanizacji Rolnictwa na bazie sekcji rolniczej Wydziału Mechanicznego.

5. Oddzielenie się w 1954 r. od Wydziału Mechanicznego

Budynek Wydziału Mechanicznego

5 katedr: Pomiarów Maszynowych, Teorii Maszyn Cieplnych, Kotłów Parowych, Turbin Cieplnych i Sprężarek, Silników Wodnych i Pomp i utworzenie Wydziału Mechaniczno-Energetycznego.

6. Zniesienie w 1958 r. Wydziału Mechanizacji Rolnictwa i włączenie do Wydziału Mechanicznego Katedry Samochodów i Ciągników oraz Katedry Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów.

7. Reorganizacja wydziału w 1963 r. i utworzenie trzech instytutów:

I. Technologii Budowy Maszyn (dyr. prof. dr inż. W. Chowaniec) z katedrami:
– Obróbki Metali z włączoną Katedrą Obrabiarek;
– Technologii Metali;
– Odlewnictwa.

II. Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (dyr. prof. dr inż. M. Zakrzewski) z katedrami:
– Materiałoznawstwa;
– Mechaniki Technicznej.

III. Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (dyr. prof. mgr inż. R. Sobolski) z katedrami:
– Podstaw Konstrukcji Maszyn;
– Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych;
– Silników Tłokowych;
– Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów;
– Nadwozi i Ustrojów Nośnych;

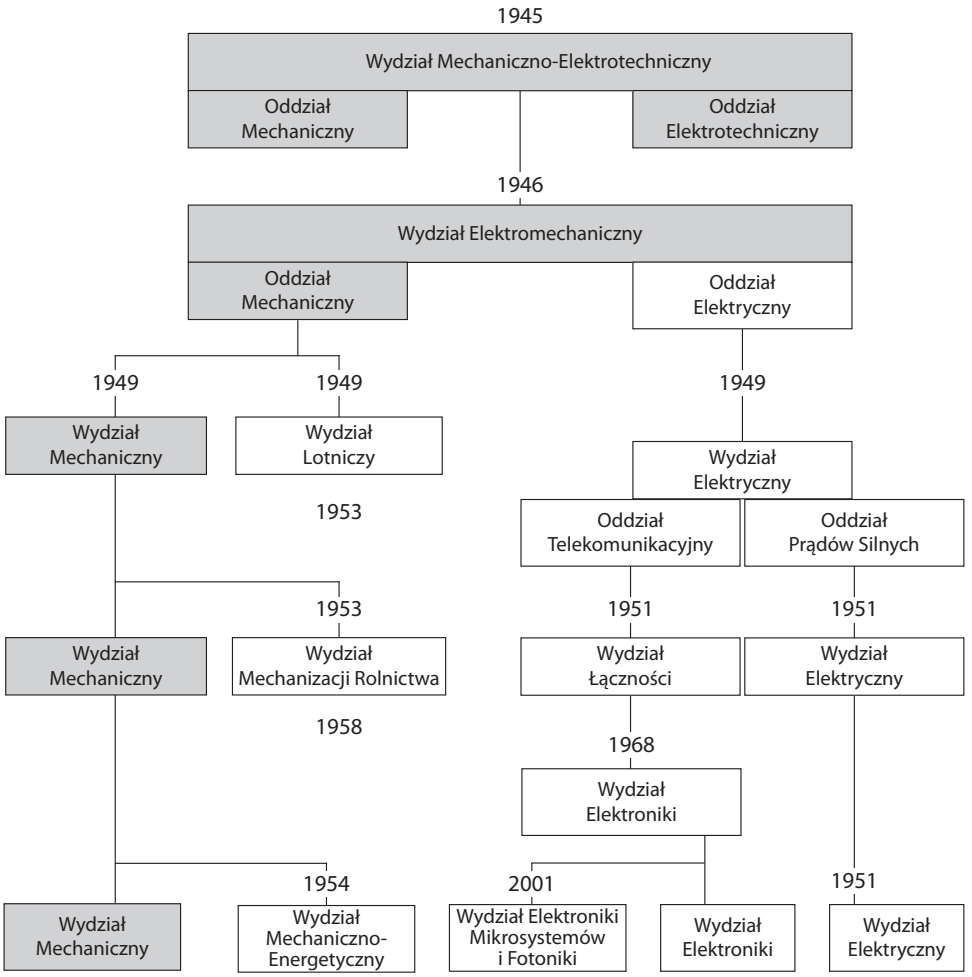
8. Reorganizacja Wydziału w 1966 r.; powołanie zakładów naukowych;

9. Reorganizacja wydziału w 1968 r., zlikwidowanie katedr i pozostawienie struktury zakładowej:
– Instytut Technologii Budowy Maszyn: 12 zakładów naukowych,
– Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej: 6 zakładów naukowych,
– Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn: 12 zakładów naukowych.

10. Wydzielenie się w 2002 r. z Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej Wydziałowego Zakładu Wytrzymałości.

W okresie 60-lecia funkcję dziekanów pełnili:
1. Kazimierz Idaszewski (1945–1946)
2. Jerzy Skowroński (1946–1947)

Transformacja Wydziału Mechanicznego 1945–2004

3. Eugeniusz Kuczyński (1947–1949)
4. Mieczysław Sąsiadek (1949–1950)
5. Władysław Chowaniec (1950–1952)
6. Wiktor Wiśniowski (1952–1954)
7. Jerzy Teisseyre (1954–1956)
8. Hilary Gumienny (1956–1958, 1964–1967)
9. Marek Zakrzewski (1958–1964)
10. Henryk Hawrylak (1967–1975, 1990–1993)
11. Władysław Kaczmar (1975–1981)
12. Stefan Stryczek (1981–1987)
13. Zdzisław Gabryszewski (1987–1990)
14. Jan Koch (1993–1999)
15. Władysław Kollek (1999–2005)
16. Eugeniusz Rusiński, elekt (2005–)

Wydział dzisiaj

Wydział ma swą siedzibę we Wrocławiu przy ul. Łukasiewicza 7/9 w budynkach B-4, B-5. Instytuty wchodzące w jego skład rozmieszczone są w głównym kompleksie gmachów PWr i częściowo na obrzeżach miasta.

Wydział jest podstawową naukowo-dydaktyczną jednostką organizacyjną uczelni i ma pełną samodzielność w kształtowaniu swego wizerunku w dziedzinie uprawianej nauki, współpracy naukowej z jednostkami gospodarczymi i z jednostkami naukowymi krajowymi i zagranicznymi, w kreowaniu kierunków studiów i wypełnianiu ich właściwymi treściami.

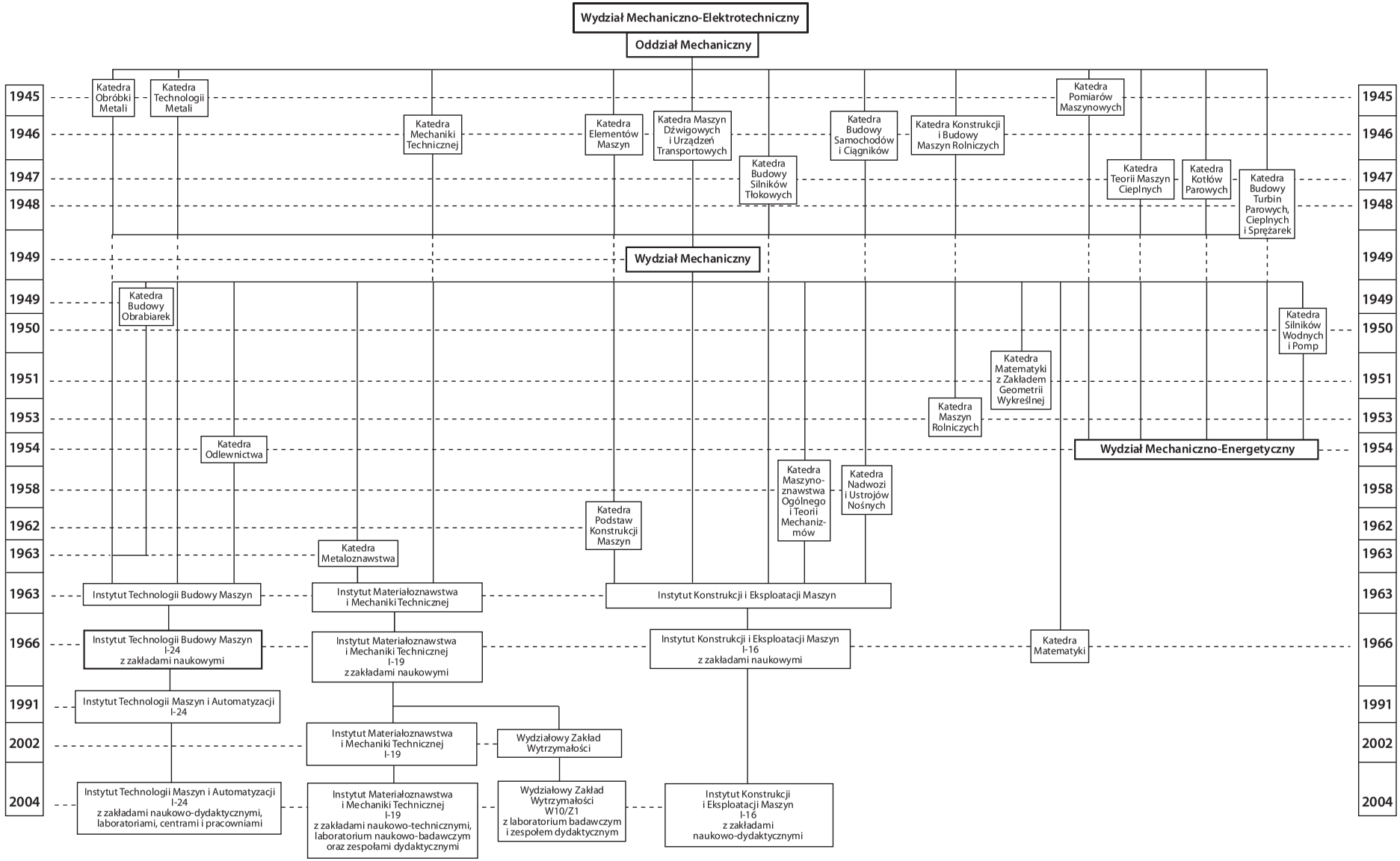
Wydział kształci 3500 studentów na studiach magisterskich i inżynierskich, w trybie studiów stacjonarnych (dziennych) i zaocznych, w tym 2350 studentów na studiach dziennych, z tego 400 w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu oraz 140 osób na studiach doktoranckich.

Od początku swej działalności wydział wydał 12 835 dyplomów ukończenia studiów wyższych magisterskich, inżynierskich i studium technicznego, odbytych w trybie studiów dziennych, wieczorowych i zaocznych, w tym 7522 dyplomy studiów odbytych w trybie studiów dziennych. Rocznie przyjmowanych jest 900 studentów na wszystkie typy studiów.

Na wydziale zatrudnionych jest 345 pracowników, w tym 207 nauczycieli akademickich.

Rada Wydziału ma prawo nadawania stopnia naukowego doktora hab. w dyscyplinach: mechanika oraz budowa i eksploatacja maszyn i stopnia naukowego doktora n. techn. w dyscyplinie mechanika. Instytuty Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn oraz Technologii Maszyn i Automatyzacji, wchodzące w skład wydziału, mają uprawnienia do samodzielnego nadawania stopnia naukowego doktora n. techn. w dyscyplinie budowa i eksploatacja maszyn, natomiast Instytut

Powstawanie, przekształcanie i struktura Wydziału Mechanicznego

Tab. 16. Rodzaje studiów na Wydziale Mechanicznym

RODZAJE STUDIÓW		
Kierunek	Miejsce studiów	Specjalność
STUDIA DZIENNE		
Mechanika i budowa maszyn (MiBM)	Wrocław	· eksploatacja maszyn i urządzeń (M) · inżynieria materiałów konstrukcyjnych (M) · procesy, maszyny i systemy produkcyjne (M) · projektowo-konstrukcyjna (M) · bez specjalności (I)
	Zamiejscowe Ośrodki Dydaktyczne w Legnicy i Wałbrzychu	· bez specjalności (I)
Automatyka i robotyka (AiR)	Wrocław	· automatyzacja maszyn i procesów roboczych (M) · inżynieria biomedyczna (M) · systemy produkcyjne (M)
Zarządzanie i inżynieria produkcji (ZiIP)		· logistyka (M) · organizacja produkcji (M) · zarządzanie jakością (M)
Transport (TRN)		· organizacja i projektowanie systemów transportu (M) · technika i ekologia transportu (M) · bez specjalności (I)
	Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Jeleniej Górze	· bez specjalności (I)
STUDIA ZAOCZNE		
Mechanika i budowa maszyn (MiBM)	Wrocław	· bez specjalności (I) · ogólnotechniczna w zakresie konstrukcji, wytwarzania i eksploatacji maszyn (P) (USM)
Zarządzanie i inżynieria produkcji (ZiIP)		· bez specjalności (I) · logistyka (USM) · organizacja produkcji (USM) · zarządzanie jakością (USM)

Tab. 17. Pierwsze doktoraty obronione na Wydziale Mechanicznym

Lp.	Rok uzyskania stopnia dr.	Doktorant	Promotor
1.	1953	Marek Zakrzewski	prof. Władysław Chowaniec
2.	1953	Jerzy Zawadzki	prof. Teodor Wróblewski
3.	1959	Władysław Chowaniec	prof. Teodor Wróblewski
4.	1959	Mirosław Gaj	prof. Zygmunt Bodnar
5.	1960	Eugeniusz Brzuchowski	doc. Marek Zakrzewski
6.	1961	Andrzej Bydałek	doc. Marek Zakrzewski
7.	1961	Kazimiera Fulińska	prof. Zygmunt Bodnar
8.	1961	Hilary Gumienny	prof. Egon Dworzak
9.	1961	Henryk Hawrylak	prof. Roman Sobolski
10.	1961	Marian Kwiatkowski	prof. Robert Szewalski
11.	1961	Stefan Miller	prof. Jerzy Teisseyre
12.	1961	Tadeusz Porębski	doc. Marek Zakrzewski
13.	1961	Jerzy Reitor	doc. Tadeusz Demeter
14.	1961	Zdzisław Samsonowicz	doc. Marek Zakrzewski
15.	1961	Jerzy Stańda	prof. Mieczysław Sąsiadek

Tab. 18. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów na Wydziale Mechanicznym w latach 1945/1946, 1967/1968, 2002/2003

	1945/1946	1967/1968	2002/2003
profesorowie	8	9	19
adiunkci	10	36	131
docenci	–	15	1
starsi asystenci	10	45	–
młodsi asystenci	26	–	–
asystenci	–	26	25
starsi wykładowcy	–	4	4
wykładowcy	21	7	–
razem	75	142	180
studenci	156	2239	3591

Tab. 19. Katedry Wydziału Mechanicznego w roku 1968 oraz ich kierownicy

Lp.	Nazwa katedry	Kierownik katedry
1.	Obróbki Metali	prof. dr inż. Władysław Chowaniec
2.	Technologii Metali	doc. dr inż. Władysław Kaczmar
3.	Odlewnictwa	prof. dr inż. Hilary Gumienny
4.	Metaloznawstwa	prof. dr inż. Marek Zakrzewski
5.	Mechaniki Technicznej	prof. dr inż. Jerzy Zawadzki
6.	Podstaw Konstrukcji Maszyn	prof. mgr inż. Tadeusz Demeter
7.	Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych	prof. mgr inż. Roman Sobolski
8.	Silników Tłokowych	doc. dr inż. Andrzej Teisseyre
9.	Budowy Nadwozi	prof. dr inż. Jerzy Teisseyre
10.	Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów	prof. dr inż. Jerzy Teisseyre

Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej w dyscyplinie mechanika. Od chwili uzyskania uprawnień, tj. od 1951, do 2003 r. otwarto na wydziale 556 przewodów doktora n. techn., a od roku 1965, tj. od chwili uzyskania uprawnień, 78 przewodów doktora hab. n. techn.

Współpracę naukową z zagranicą wydział utrzymuje z ponad 40 ośrodkami w Belgii, Bułgarii, Czechach, Danii, we Francji, w Holandii, w Korei, na Łotwie, w Niemczech, Portugalii, Rumunii, Szwecji, na Ukrainie, w USA, Wielkiej Brytanii i we Włoszech.

Wydział kształci na studiach magisterskich (M), inżynierskich (I), magisterskich uzupełniających (USM), podyplomowych i doktoranckich w systemie studiów dziennych i zaocznych na 4 kierunkach i 12 specjalnościach.

Pierwsze habilitacje

Do października 2005 Wydział Mechaniczny przeprowadził 79 przewodów habilitacyjnych z czego pierwsze 10 to: Henryk Hawrylak 1965, Zdzisław Samsonowicz 1965, Tadeusz Porębski 1965, Zbigniew Jaworski 1966, Jerzy Stańda 1966, Tadeusz Żur 1967, Florian Ratajczyk 1967, Wacław Kasprzak 1967, Jerzy Gronostajski 1967, Eugeniusz Jagoszewski 1967.

Tab. 20. Lata uzyskiwania uprawnień do nadawania stopni naukowych na Wydziale Mechanicznym

Jednostka organizacyjna	Dr n. techn. w dziedzinie mechanika	Dr n. techn. w dziedzinie budowa i eksploatacja maszyn	Dr hab. w dyscyplinach: – mechanika, – budowa i eksploatacja maszyn
Wydział Mechaniczny	1951	–	1965
Instytut Technologii i Automatyzacji Maszyn	–	1970	–
Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej	1970	–	–
Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn	–	1970	–

Opracowali Wacław Kollek, Felicjan Szymankiewicz

Wydział Mechaniczno-Energetyczny

Rys historyczny

Wydział Mechaniczno-Energetyczny powstał w 1954 r. na bazie istniejącego na Wydziale Mechanicznym Oddziału Energetycznego.

Za twórców wydziału uważać należy wybitnych profesorów PLw – Stanisława Ochęduszkę i Roberta Szewalskiego, a także profesorów: Mieczysława Sąsiadka, Kazimierza Szawłowskiego, Wiktora Wiśniowskiego i Teodora Wróblewskiego. Zorganizowali oni w l. 1947–1948 podstawowe dla wydziału katedry: Termodynamiki, Turbin Cieplnych, Kotłów Parowych, Miernictwa Cieplnego i Pomiarów Maszyn oraz Silników Spalinowych, które wraz z powstałą w tym czasie Katedrą Maszyn Wodnych przeszły na Wydział Mechaniczno-Energetyczny. Katedry: Silników Spalinowych w 1963 r., a Maszyn Wodnych w 1970 r., ze względu na technologiczno-konstrukcyjną działalność dydaktyczną i naukową, powróciły na Wydział Mechaniczny, natomiast w skład Wydziału Mechaniczno-Energetycznego włączono w 1966 r. zespół prof. Stanisława Żurakowskiego, który działał na Wydziale Chemicznym, i powołano Katedrę Aparatury Chemicznej.

Po przejściu uczelni na strukturę wydziałowo-instytutową na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym utworzono dwa instytuty: Miernictwa, Automatyzacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych (I–20), którego dyrektorem został prof. dr inż. M. Sąsiadek, oraz Maszyn, Urządzeń Hydraulicznych i Aparatury Procesowej (I–17) – kierowany przez prof. S. Żurakowskiego. W tym czasie powstał również Zakład Urządzeń Kotłowych prowadzony przez prof. Teodora Wróblewskiego. W 1970 r. po przejściu prof. T. Wróblewskiego na emeryturę Zakład Urządzeń Kotłowych włączono w skład Instytutu I-20, a w 1972 r. po śmierci prof. S. Żurakowskiego nastąpiło połączenie I-17 oraz I-20 w jeden duży instytut wydziałowy o nazwie Instytut Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów o symbolu kodowym I-20. Wtedy też Zakład Aparatury i Pieców Przemysłowych otrzymał nową nazwę Zakładu Aparatury Procesowej i został włączony do Międzywydziałowego Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych I-13. Po tych zmianach dyrektorem I-20 został prof. Bohdan Chorowski, a kierownikiem Zakładu Aparatury Procesowej prof. Roman Koch.

Pierwszym dziekanem Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w l. 1954–1956 został prof. T. Wróblewski, później w l. 1956–1958 funkcję tę pełnił prof. M. Sąsiadek, a następnie w l. 1958–1963 prof. W. Wiśniowski. Kolejnymi dziekanami byli ponownie prof. M. Sąsiadek 1963–1968, prof. Ryszard Wyszyński 1968–1976, prof. B. Chorowski 1976–1978, ponownie prof. R. Wyszyński 1978–1981, prof. Jerzy Stańda 1981–1987, doc. Rudolf Żamojdo 1987–1990, prof. Aleksander Bielecki 1990–1991, prof. Włodzimierz Kordylewski 1991–1993, ponownie prof. Jerzy Stańda 1993–1996, prof. Mieczysław Lech 1996–1999, prof. Zbigniew Gnutek 1999–2002 oraz 2002–2005, prof. Maciej Chorowski od 2005.

Instytutem Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów kierowali: prof. B. Chorowski 1972–1976, prof. R. Wyszyński 1976–1978, ponownie prof. B. Chorowski 1978–1981, prof. E. Kalinowski 1981–1984, prof. M. Mieczyński 1984–1987, prof. J. Stańda 1987–1993, ponownie prof. E. Kalinowski 1993–1999, prof. K. Wójs 1999–2002, 2002–2005, prof. Z. Gnutek od 2005.

W 1999 r. Zakład Aparatury Procesowej został wyłączony ze struktury I-13, funkcjonuje aktualnie na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym jako zakład samodzielny.

W instytucie I-20 działają zakłady dydaktyczno-naukowe: Termodynamiki, Mechaniki Płynów, Automatyki Procesów Energetycznych, Chłodnictwa i Systemów Klimatyzacyjnych, Miernictwa i Eksploatacji Maszyn i Urządzeń Termoenergetycznych, Podstawy Konstrukcji Maszyn i Urządzeń Energetycznych, Spalania i Detonacji, Paliw i Energii, Elektrostatyki i Elektrotermii, Ochrony Atmosfery, Urządzeń Kotłowych i Gospodarki Cieplnej, Kriogeniki i Technologii Gazowych, Numerycznego Modelowania Przepływów.

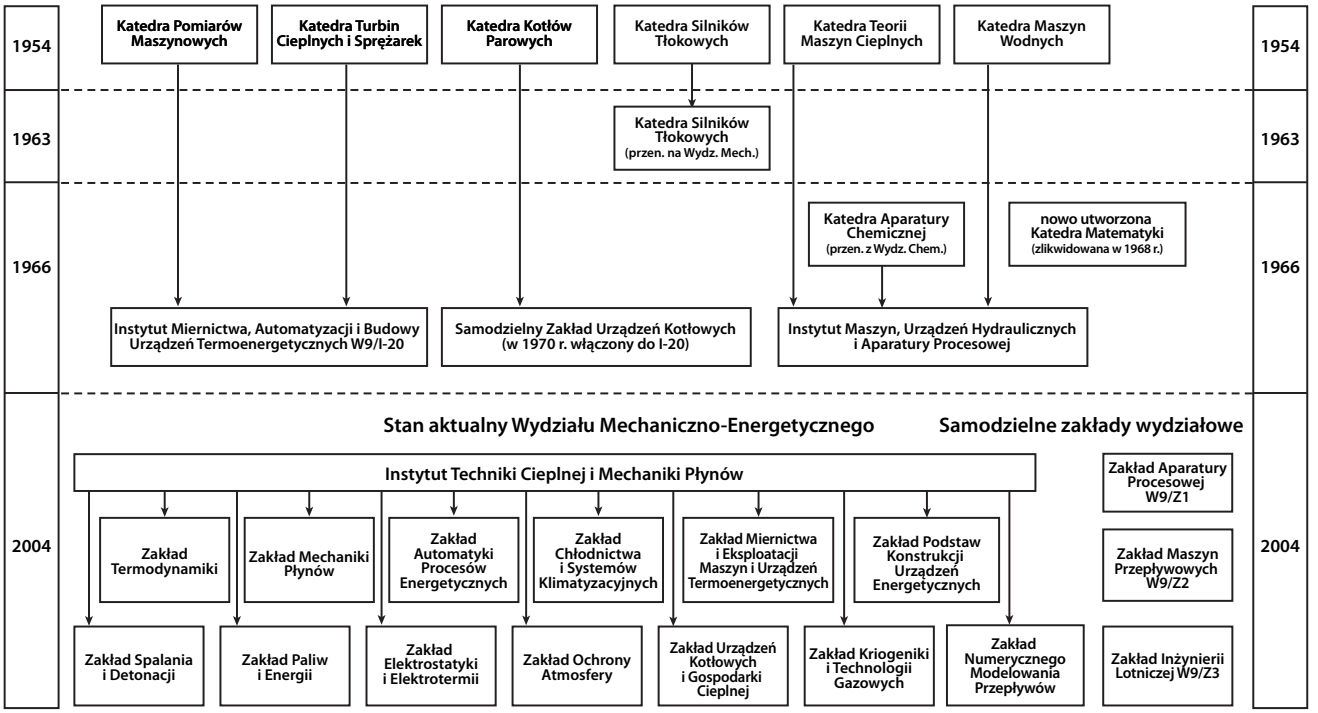
Ponadto działają na wydziale samodzielne zakłady: Maszyn Przepływowych, kierowany przez prof. Janusza Plutieckiego, Aparatury Procesowej oraz Inżynierii Lotniczej w związku z nowo utworzoną w 2002 r. specjalnością o takiej samej nazwie.

Tematyka naukowa wydziału jest określana działalnością zakładów naukowo-dydaktycznych, instytutowych i wydziałowych i koncentruje się głównie wokół zagadnień eksploatacyjnych i konstrukcyjnych energetyki zawodowej i przemysłowej, cieplnych procesów przemysłowych oraz chłodnictwa i kriogeniki.

Na szczególną uwagę zasługują prace badawcze, uwieńczone wieloma wdrożeniami z dziedziny optymalizacji procesów spalania w aspekcie ich ekonomizacji, a także eliminacji bądź neutralizacji substancji degradujących środowisko.

W tym zakresie zostały opracowane nowe konstrukcje palników dla kotłów i pieców przemysłowych. Skonstruowano również unikatową aparaturę do pomiarów zapylenia gazów spalinowych i przemysłowych, aparaturę do pomiarów

Struktura Wydziału Mechaniczno-Energetycznego

Intensywny rozwój wydziału w latach 1968–2003 wyrażający się tworzeniem nowych kierunków sprawiał, że powstawały nowe zakłady, które pozostawały na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym lub przenoszone były na inne wydziały, Wydział Mechaniczny i Wydział Chemiczny. Ostatecznie na prezentowanym schemacie przedstawiony jest stan aktualny Wydziału Mechaniczno-Energetycznego zawierający 13 zakładów w Instytucie Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów oraz 3 samodzielne zakłady wydziałowe.

w dziedzinie metrologii przepływów, znajdującą zastosowanie w ekstremalnych warunkach pomiarowych, zaprojektowane zostały i wdrożone w warunkach przemysłowych wysoko sprawne przeciwbieżne cyklony odpylające.

Na dużą skalę przeprowadzono badania nad stosowaniem addytywów do procesów spalania w paleniskach kotłowych, mających na celu usprawnienie czyszczenia zewnętrznych powierzchni ogrzewalnych i zmniejszenie zawartości substancji szkodliwych w spalinach wylotowych. Liczne badania obiektów przemysłowych ukierunkowane na możliwości wykorzystania ciepła odpadowego zostały zakończone propozycjami modernizacyjnymi i konkretnymi wdrożeniami. Optymalizacja technologii w procesach przemysłowych oraz konstrukcja aparatury i urządzeń, w których te procesy zachodzą, to kolejna dziedzina działalności zakładów wydziałowych i instytutowych.

Osiągnięciem jest opracowanie metody symulacji i modelowania systemów technologicznych, a także różne zastosowania analizy wymiarowej w opracowaniu wyników doświadczeń inżynierii procesowej.

Oddzielną grupę stanowią tematy badawcze o charakterze podstawowym z dziedziny termodynamiki, hydrauliki w układach rurowych i w wirnikowych maszynach przepływowych, a także tematyka związana z automatyzacją i sterowaniem w energetyce i procesach cieplnych.

Profesorowie i pracownicy naukowi wydziału są członkami wybieralnymi komitetów naukowych PAN, Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, Komisji Budownictwa i Mechaniki Wrocławskiego Oddziału PAN, WTN, Polskiego Towarzystwa Nuklearnego oraz Stowarzyszenia Inżynierii Ekologicznej.

Spośród twórców Wydziału Mechaniczno-Energetycznego, których działalność doprowadziła do powstania szkół naukowych, na pierwszym miejscu wymienić należy prof. M. Sąsiadka i prof. W. Wiśniowskiego.

Prof. M. Sąsiadek, będąc organizatorem, a następnie wieloletnim kierownikiem Katedry Miernictwa Cieplnego i Pomiarów Maszyn, zgromadził wokół siebie zespół, który podjął tematykę z dziedziny miernictwa parametrów termodynamicznych i eksploatacji maszyn i urządzeń termoenergetycznych. Wypromował 11 doktorów, z których większość habilitowała się, uzyskując następnie stopnie i tytuły docentów i profesorów.

Prof. W. Wiśniowski objął Katedrę Termodynamiki po prof. Ochęduszce. Jego działalność naukowa koncentrowała się wokół zagadnień podstawowych w termodynamice, dotyczących ciepła i energii. Wypromował on 6 doktorów, spośród których dwóch nominowanych zostało profesorami. Prof. Teodor Wróblewski, wybitny fachowiec z dziedziny urządzeń kotłowych, główny nacisk w swojej działalności położył na kształcenie kadr inżynierskich. Jego wychowankowie zajmowali czołowe stanowiska w powstającym i rozwijającym się przemyśle kotłowym.

Kolejnymi dziedzinami o cechach szkół naukowych stały się problemy związane ze spalaniem paliw stałych, płynnych i gazowych oraz z mechaniką płynów. Prof. Mieczysław Zembrzuski po doktoracie, którego promotorem był prof. Dionizy Smoleński, zajmował się zagadnieniami spalania, a po

Tab. 21. Stan osobowy Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w latach 1954–1956 i w 2003 r.

Stanowiska	Lata	
	1954–1956	2003
Profesorowie tytularni	3	11
Profesorowie PWr (uczelniani)	–	11
Zastępcy profesora	5	–
Docenci i doktorzy hab.	–	1
Adiunkci	7	70
St. asystenci	10	–
Asystenci	5	2
Doktoranci	–	40
Laboranci i obsługa	8	18

jego śmierci w 1990 r. wypromowani przez niego doktorzy, spośród których trzech po przewodach habilitacyjnych uzyskało stopnie profesorskie.

Mechanikę płynów reprezentował początkowo na Wydziale Inżynierii Sanitarnej, a później na Mechaniczno-Energetycznym, autorytet w tej dziedzinie i autor licznych podręczników i książek prof. Adam T. Troskolański. Istniejący w I-20 Zakład Mechaniki Płynów, kierowany obecnie przez prof. Krystynę Jeżowiecką-Kabsch, ma wiele osiągnięć naukowych, szczególnie w dziedzinie matematycznego modelowania przepływów oraz badań o charakterze podstawowym.

Struktura wydziału – stan aktualny

Struktura wydziału przedstawiona została graficznie z zachowaniem chronologii wydarzeń.

W podanym rysie historycznym w dużym skrócie zostały omówione i pokazane w załączonym diagramie zachodzące w ciągu 50 lat zmiany organizacyjne, wyrażające się przejściem tradycyjnej struktury wydziałowo-katedralnej w strukturę wydziałowo-zakładową, a następnie w wydziałowo-instytutowo-zakładową.

W roku 1981 nastąpił powrót do struktury mieszanej, w której podstawową jednostką organizacyjną został wydział,

Tab. 22. Pierwsze doktoraty obronione na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym

Lp.	rok uzyskania stopnia dr.	Imię i nazwisko doktoranta	Promotor
1.	1968	Rudolf Żamojdo	prof. M. Sąsiadek
2.	1968	Janusz Plutecki	prof. A.T. Troskolański
3.	1969	Aleksander Bielecki	doc. A. Negrusz
4.	1970	Stanisław Augustynowicz	prof. J. Mazur
5.	1970	Krystyna Jeżowiecka-Kabsch	prof. A.T. Troskolański
6.	1971	Januariusz Górecki	prof. M. Sąsiadek
7.	1971	Zdzisław Kabza	prof. M. Sąsiadek
8.	1972	Józef Rogowski	prof. M. Sąsiadek
9.	1974	Jan Sieradzon	doc. J. Stańda
10.	1974	Jerzy Szarynger	doc. E. Kalinowski
11.	1974	Mikołaj Markiewicz	prof. W. Wiśniowski
12.	1974	Zdzisław Bechtold	prof. A.T. Troskolański
13.	1974	Władysław Sikorski	doc. M. Teisseyre
14.	1975	Kazimierz Szymocha	doc. J. Stańda
15.	1975	Kazimierz Wójs	doc. J. Stańda

w którego skład mogą wchodzić: instytuty wraz z istniejącymi w nich zakładami, samodzielne zakłady działające poza instytutami oraz działające na tych samych prawach katedry.

Inicjowana przez kierowników zakładów i katedr tematyka badawcza i naukowa doprowadziła do powstania zalążków szkół naukowych, wśród których wyraźnie zaznaczyły się grupy tematyczne w zespołach prof. Sąsiadka i przedwcześnie zmarłego prof. Zembrzuskiego.

Na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym można wyodrębnić grupy badawcze, rozwijające ważną dla energetyki tematykę ukierunkowaną na: zagadnienia związane z odpylaniem spalin i gazów przemysłowych oraz miernictwem w technice pyłowej; badanie paliw i procesy spalania paliw kopalnych i odpadowych oraz biomasy; zagadnienia badawcze z dziedziny hydro- i aerodynamiki; działania związane z termodynamiką, chłodnictwem i kriogeniką.

Jerzy Stańda

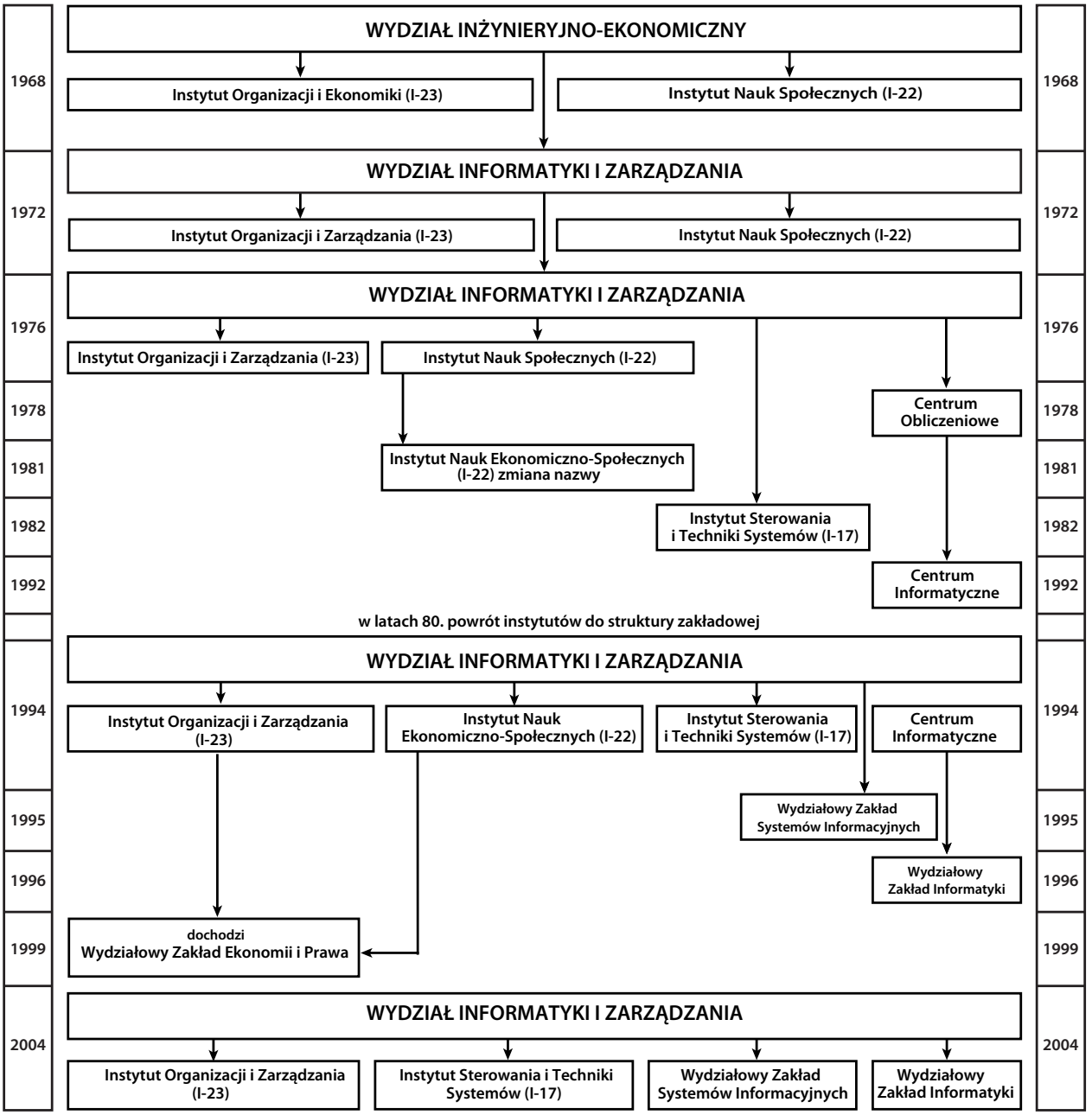
Wydział Informatyki i Zarządzania

Wydział Informatyki i Zarządzania rozpoczął działalność we wrześniu 1968 r. pod nazwą Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny, przyjmując w poczet studentów 39 osób. W jego strukturze organizacyjnej występowały początkowo dwa instytuty: Organizacji i Ekonomiki, kierowany przez doc. dr. Leszka Krzyżanowskiego, oraz Instytut Nauk Społecznych, którym kierował doc. dr Józef Wołoch. Główny trud organizacyjny, związany z uruchomieniem procesu dydaktycznego na wydziale, ukształtowaniem jego profilu, oraz nadzór nad opracowaniem planu studiów i programów nauczania, podjął pierwszy dziekan, doc. dr hab. inż. Bronisław Pilawski, pełniący tę funkcję w l. 1968–1972 i 1981–1987.

Od 1 września 1972 wydział został przemianowany na Wydział Informatyki i Zarządzania, a główny jego trzon – Instytut Organizacji i Ekonomiki – przyjął nazwę Instytutu Organizacji i Zarządzania. Zmiana nazewnictwa była wynikiem zapoczątkowanej pod kierunkiem dziekana, doc. dr. inż. Wiesława Grudzewskiego, piastującego tę godność w l. 1972–1978, konsekwentnej reorganizacji systemu kształcenia na wydziale na bardziej odpowiadający potrzebom gospodarki.

W początkowych latach istnienia wydziału kształcono tylko na kierunku organizacja i zarządzanie, ze specjalnościami: organizacja w przemyśle budowlanym i organizacja w przemyśle elektromaszynowym, zmienione później na systemy organizacji produkcji i systemy zarządzania. Od 1972 r. w proces dydaktyczny włączyli się intensywnie specjaliści z zakresu teorii i techniki systemów oraz informatyki z Zakładu Systemów Informacyjnych Biblioteki Głównej PWr, a od 1973 r. również z zakładów Instytutu Cybernetyki Technicznej. Doprowadziło to w efekcie do powstania w 1977 r. drugiego kierunku – informatyki, i pojawienia się nowych specjalności: systemy informacji naukowo-technicznej – SINT, systemy sterowania, systemy informatyczne – budowa i oprogramowanie maszyn cyfrowych i inżynieria oprogramowania. Ten proces reorientacji studiów kontynuowali w następnych latach kolejni dziekani.

Struktura Wydziału Informatyki i Zarządzania

Lata 70. to również okres intensywnych działań w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej. Dzięki inicjatywie ówczesnego dyrektora Instytutu Organizacji i Zarządzania, prof. dr. Mieczysława Napierały, w 1972 r. utworzone zostały w instytucie studia doktoranckie. W l. 1969–1987, kiedy instytut posiadał uprawnienia do nadawania stopnia doktora n. ekon., wypromowano 178 doktorów (w tym 74 spośród pracowników i 48 spośród uczestników studiów doktoranckich). W okresie sprawowania swej funkcji, przez prawie 15 lat, prof. M. Napierała położył szczególne zasługi w nawiązaniu i pielęgnowaniu owocnej współpracy z licznymi uczelniami zagranicznymi z Europy (m.in. Universität zu Köln, Universität Stuttgart, Universität Erlangen-Nürnberg, Universität Giessen, Universität Mannheim, The Politechnic of Central London, Freie Universität Berlin, Technische Universität Dresden) i USA (m.in. Texas Tech University, Southern Illinois University of Carbondale, University of Illinois at Chicago, The University of Toledo). Wielu młodych naukowców miało dzięki temu ułatwiony start zawodowy poprzez uczestnictwo w stażach naukowych i w korzystaniu z pomocy zagranicznych fundacji stypendialnych.

Obecna struktura Wydziału Informatyki i Zarządzania jest efektem zasadniczej reorganizacji, która nastąpiła w latach 90. i przedstawia się następująco: Instytut Organizacji i Zarządzania (dyrektor: prof. dr hab. inż. Edward Radosiński), Instytut Sterowania i Techniki Systemów (dyrektor: prof. dr hab. inż. Zdzisław Bubnicki), Wydziałowy Zakład Informatyki (dyrektor: dr hab. inż. Zbigniew Huzar, prof. PWr), Wydziałowy Zakład Systemów Informacyjnych (dyrektor: dr hab. inż. Czesław Daniłowicz, prof. PWr).

Na wydziale pracuje 192 nauczycieli akademickich, wśród których jest 29 doktorów hab., w tym 10 profesorów ty-

Tab. 23. Dziekani i prodziekani Wydziału Informatyki i Zarządzania w latach 1968–2005

Kadencja	Dziekan	Prodziekani
1968–1972	doc. dr hab. inż. Bronisław Pilawski	doc. dr inż. Leon Żebrowski (1968–1972) dr Lesław Martan (1968–1970) dr Alfred Klich (1970–1972)
1972–1978	doc. dr inż. Wiesław Grudzewski	doc. dr inż. Leon Żebrowski (1972–1973) dr inż. Witold Komorowski (1974–1975) doc. dr Karol Błahut (1972–1974) dr Rościsław Rabczuk (1974–1978)
1978–1981	prof. dr inż. Jerzy Bromirski	dr inż. Witold Komorowski (1978–1981) dr Rościsław Rabczuk (1978–1981)
1981–1987	prof. dr hab. inż. Bronisław Pilawski	doc. dr hab. Ryszard Łubniewski (1981–1982, 1987) dr inż. Marian Bogdan (1981–1983) dr Adam Kosiński (1983–1987)
1993–1996	dr hab. inż. Jerzy Świątek, prof. PWr	dr inż. Iwona Dubielewicz dr inż. Marian Molasy dr inż. Zdzisław Szalbierz
1996–1999	dr hab. inż. Jerzy Świątek, prof. PWr	prof. dr hab. Tadeusz Galanc dr inż. Iwona Dubielewicz dr inż. Zdzisław Szalbierz
1999–2002	prof. dr hab. Tadeusz Galanc	dr inż. Urszula Markowska-Kaczmar dr inż. Zygmunt Huzar, prof. PWr dr inż. Marian Molasy
2003–2005	prof. dr hab. Tadeusz Galanc	dr inż. Iwona Dubielewicz dr inż. Zdzisław Szalbierz dr hab. Zygmunt Mazur, prof. PWr dr inż. Marian Molasy

tularnych, 106 doktorów i 57 pozostałych pracowników naukowo-dydaktycznych. Wydział cieszy się dużą popularnością wśród kandydatów na studia. Obecnie kształci się na nim ok. 4500 studentów i jest to drugi – pod względem liczby studentów – wydział na PWr. Kierunki kształcenia z jednej strony mają bezpośredni związek z charakterem prac badawczych prowadzonych w poszczególnych jednostkach, z drugiej zaś zostały dostosowane do potrzeb rynku pracy, wynikających ze zmian zachodzących w gospodarce oraz w rozwoju nowych technologii. Instytut Organizacji i Zarządzania kształci studentów na kierunku zarządzanie i marketing (ZiM) w ramach specjalności: zarządzanie przedsiębiorstwem, zarządzanie systemami finansowymi, technologie informacyjne w zarządzaniu. Pozostałe jednostki uczestniczą w prowadzeniu kierunku informatyka, obejmującego następujące specjalności: systemy informacyjne, systemy sterowania, inżynieria oprogramowania oraz systemy i sieci informatyczne.

Główne kierunki prac badawczych prowadzonych w jednostkach wydziału dotyczą: sprawności organizacji gospodarczych, sterowania systemami produkcyjnymi, metod optymalizacyjnych i zastosowania informatyki w zarządzaniu, określania determinant i metod diagnozy zachowań organizacyjnych człowieka (Instytut Organizacji i Zarządzania); systemów sterowania, badań operacyjnych, sieci i systemów komputerowych, systemów ekspertowych, systemów biomedycznych, sztucznej inteligencji i sieci neuronowych (Instytut Sterowania i Techniki Systemów); sieci i systemów komputerowych, systemów zarządzania bazami danych, metod i narzędzi symulacji komputerowej, bezpieczeństwa i ochrony informacji, sztucznej inteligencji (Wydziałowy Zakład Informatyki); metod i systemów wyszukiwania informacji oraz komputeryzacji procesów informacyjnych (Wydziałowy Zakład Systemów Informacyjnych).

Tab. 24. Pierwsi doktorzy i ich promotorzy na Wydziale Informatyki i Zarządzania

Lp.	Doktorant	Promotor	Rok obrony
1.	Andrzej Pełech	prof. Wiesław Grudzewski	1972
2.	Witold Szuszkiewicz	prof. Leszek Krzyżanowski	1973
3.	K. Turkiewicz	prof. Wiesław Grudzewski	1974
4.	Adam Forkiewicz	prof. Wiesław Grudzewski	1975
5.	J. Antoszkiewicz	prof. Bogusław Pełka	1975
6.	Mieczysław Piotrowski	prof. Leszek Krzyżanowski	1975
7.	Władysław Porębski	prof. Mieczysław Napierała	1975
8.	Franciszek Borys	prof. Leszek Krzyżanowski	1975
9.	Janusz Woźnica	doc. Leon Żebrowski	1975
10.	Eugeniusz Patrzałek	doc. Lesław Martan	1975
11.	Zbigniew Tomczyk	prof. Mieczysław Napierała	1975
12.	J. Dębowy	prof. Wiesław Grudzewski	1975
13.	Michał Kulej	prof. Wiesław Grudzewski	1976
14.	Marek Piałucha	doc. Tadeusz Czarny	1976
15.	Zbigniew Czajkiewicz	prof. Mieczysław Napierała	1976

27 września 1993 Wydział Informatyki i Zarządzania uzyskał uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dziedzinie n. ekon. w zakresie dyscypliny nauki o zarządzaniu oraz w dziedzinie n. techn. w zakresie dyscypliny informatyka. Od tego czasu zostały otwarte na wydziale 163 przewody doktorskie, a 65 prac zostało już obronionych.

Ważnym elementem działalności wydziału jest współpraca z zagranicznymi ośrodkami naukowo-dydaktycznymi, realizowana głównie poprzez Instytut Organizacji i Zarządzania oraz Instytut Sterowania i Techniki Systemów. Współpraca odbywa się w ramach umów międzyuczelnianych, międzynarodowych programów badawczych i edukacyjnych: „Socrates/Erasmus" i „Leonardo da Vinci" oraz na zasadzie indywidualnych kontaktów naukowych pracowników. Instytut Organizacji i Zarządzania współpracuje m.in. z następującymi uczelniami zagranicznymi: École Centrale de Lyon (Francja), École des Mines de St. Etienne (Francja), Universität Stuttgart (Niemcy), Hochschule Wismar (Niemcy), Central Connecticut State University (USA), Brandenburgischen Technischen Universität Cottbus (Niemcy), University of Hradec Králové (Czechy).

Na uwagę zasługuje również „Neisse University" – projekt trzech uczelni realizowany od 2001 r. przez Hochschule Zittau (Niemcy), Uniwersytet Techniczny w Libercu (Czechy) i pracowników Instytutu Organizacji i Zarządzania PWr. Natomiast Instytut Sterowania i Techniki Systemów utrzymuje m.in. ścisłą współpracę z The Control Theory and Applications Centre – ośrodkiem badawczym w Coventry University w Wielkiej Brytanii, oraz jest organizatorem odbywającej się od ponad 30 lat cyklicznej konferencji o charakterze międzynarodowym „Systems Science", poświęconej systemom informatyki, zarządzania i automatyki.

Istotnym elementem wspomagającym procesy dydaktyczno-naukowe było powstanie w 2001 r. nowoczesnej biblioteki wydziałowej, wyposażonej w komputery do komunikacji z internetowymi bazami danych w kraju i za granicą oraz włączenie jej w struktury Wydziału Informatyki i Zarządzania. Wybudowany w 2003 r. zespół obiektów, użytkowany wspólnie przez wydziały: Mechaniczny oraz Informatyki i Zarządzania stanowi kolejny etap poprawy warunków pracy i wizerunku wydziału.

Zdzisław Szalbierz

Wydział Podstawowych Problemów Techniki

Początki historii wydziału sięgają połowy lat 60. XX w. W roku akademickim 1963/1964 otwarte zostało na PWr Studium Podstawowych Problemów Techniki (SPPT), którego poprzednikiem było Studium Techniki Teoretycznej (STT). SPPT miało charakter interdyscyplinarny i międzywydziałowy. Program nauczania zawierał dużą liczbę kursów z zakresu nauk podstawowych. Pomysłodawcami i animatorami nowatorskiego typu kształcenia inżynierów, polegającego na połączeniu studiów technicznych i nauk podstawowych, byli profesorowie: Stanisław Gładysz – kierownik studium, Wacław Kasprzak, Jan Sajkiewicz, Jerzy Bromirski oraz doc. Tadeusz Huskowski. Działania te wspierał ówczesny rektor PWr, prof. Zygmunt Szparkowski.

Na bazie doświadczeń zdobytych podczas funkcjonowania SPPT i dzięki staraniom rektorów PWr, prof. Tadeusza Porębskiego i prof. W. Kasprzaka, 1 września 1968 został utworzony Wydział Podstawowych Problemów Techniki (WPPT), jako pierwszy tego typu w Polsce. Wydział rozpoczął kształcenie studentów na dwóch kierunkach: fizyka stosowana oraz matematyka stosowana. Pierwszym dziekanem został doc. Bronisław Jasek, a prodziekanem – ówczesny doc. dr hab. Eugeniusz Jagoszewski. W skład wydziału weszły: Instytut Matematyki i Fizyki Teoretycznej (IMiFT) oraz Instytut Fizyki Technicznej (IFT), które od 1974 r. noszą nazwy Instytutu Matematyki (IM) i Instytutu Fizyki (IF). Od 2005 r. IM nosi nazwę Instytutu Matematyki i Informatyki (IMiI). W strukturze organizacyjnej WPPT od 1998 r. znajduje się również Wydziałowy Zakład Pomiarowej i Medycznej Aparatury Elektronicznej, od 2005 r. pod nazwą Wydziałowego Zakładu Inżynierii Biomedycznej i Pomiarowej. Warto podkreślić, że powołanie SPPT i WPPT zapoczątkowało proces daleko idących zmian we wszystkich ówczesnych krajowych uczelniach technicznych. Było to możliwe dzięki wielu sprzyjającym okolicznościom, którymi były: wysoka ranga naukowa i wyniki prac profesorów: Hugona Steinhausa, S. Gładysza i Stanisława Trybuły; powstanie na PWr w 1963 r. Działu Współpracy z Przemysłem; pozyskanie przez uczelnię środków finansowych na wspieranie nauk podstawowych. Szczegółowa historia STT, SPPT i początkowych lat istnienia WPPT jest przedstawiona w *Księdze XXV-lecia PWr* oraz w *Księdze Jubileuszowej 50-lecia PWr* (zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005).

Główną rolę w początkowym rozwoju wydziału odegrali następujący profesorowie: Zygmunt Bodnar (IF) – organizator Szkoły Optyki Instrumentalnej, wieloletni dyrektor IFT (jego nazwisko umieszczone jest na tablicy wybitnie zasłużonych dla PWr znajdującej się w hallu gmachu głównego Politechniki), S. Gładysz (IM) – specjalista z zakresu teorii ergodycznej i procesów stochastycznych, wieloletni dyrektor IM (jego nazwisko również znajduje się na tablicy wybitnie zasłużonych), Jerzy Czerwonko (IF) – twórca Szkoły Teorii Fazy Skondensowanej, w l. 1974–1981 dyrektor IF, późniejszy dziekan wydziału, Czesław Ryll-Nardzewski (IM) – światowej sławy matematyk, wybitny specjalista z zakresu teorii miary, analizy funkcjonalnej i teorii prawdopodobieństwa, czł. rzeczywisty PAN, S. Trybuła (IM) – specjalista w dziedzinach statystyki matematycznej, teorii gier i teorii sterowania.

Wynikiem działalności tych osób było podniesienie poziomu prac i prestiżu naukowego oraz dynamiczny wzrost liczby pracowników ze stopniem doktora, doktora hab. i z tytułem profesora. Do tej grupy należą profesorowie: Tomasz Byczkowski, Ryszard Grząślewicz, Anzelm Iwanik, Lucjan Jacak, Henryk Kasprzak, Jan Misiewicz – kierownik powstałego w 1998 r. Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii PWr, Jerzy Nowak, Janusz Pawlikowski, Halina Podbielska, Wacław Urbańczyk, Karina Weron, Aleksander Weron – dyrektor powstałego w 1990 r. Centrum Metod Stochastycznych im. Hugona Steinhausa, oraz doc. Zbigniew Romanowicz. W ostatnich latach kadra naukowa wydziału została znacznie wzmocniona dzięki pozyskaniu z innych instytucji i ośrodków akademickich cenionych matematyków i informatyków, którzy są obecnie pracownikami IM.

Wydział PPT uzyskał w 1975 r. uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora hab. w dziedzinie n. fiz. w dyscyplinie fizyka, w 1994 r. doktora hab. w dziedzinie n. mat. w dyscyplinie matematyka. Uprawnienia te zostały decyzjami Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów przyznane ostatnio IM i IF (odpowiednio od 27 października 2003 i 26 stycznia 2004).

W chwili obecnej w skład Rady Wydziału wchodzi 29 osób z tytułem naukowym profesora i 30 ze stopniem doktora hab. n. fiz. lub n. mat., które są zatrudnione na wydziale. WPTT zatrudnia ponad 130 pracowników ze stopniem doktora. Rada Wydziału przeprowadziła 56 przewodów habilitacyjnych, w tym 14 w dziedzinie n. mat. i 42 w dziedzinie n. fiz. Rada Naukowa IM przeprowadziła 3 rozprawy habilitacyjne, a Rada Naukowa IF – jedną. Dodajmy, że Rada Naukowa IM nadała dotychczas 97 osobom stopień doktora n. mat., a Rada Naukowa IF – 150 osobom (w tym 23 spoza instytutu) stopień doktora n. fiz.

Doktorami h.c. PWr związanymi z WPPT są: Władysław Ślebodziński (1965), Stanisław Lem (1981), Kazimierz Urbanik (1995), Moisey I. Kaganow (1998) oraz Ilya Prigogine (1985) – laureat Nagrody Nobla w dziedzinie chemii z 1977 r.

Dziekanami i prodziekanami wydziału byli kolejno: doc. dr B. Jasek (1968–1975), prodziekan – prof. dr hab. Eugeniusz Jagoszewski; doc. dr hab. Kazimiera Fulińska (1975–1981), prodziekan – mgr Henryk Korczowski; prof. dr hab. Miron Gaj (1981–1983), prodziekani – mgr H. Korczowski, doc. dr Hanka Karkowska; prof. dr hab. J. Czerwonko (1983–1984), prodziekani – mgr H. Korczowski, doc. dr H. Karkowska; prof. dr hab. Aleksander Weron (1984–1990), prodziekani – doc. dr H. Karkowska, doc. dr Halina Łopuszańska (1984–1987), dr hab. Jacek Własak (1987–1988, 1989–1990), dr inż. Janusz Górniak (1988–1989), pierwszy absolwent wydziału; prof. dr hab. J. Czerwonko (1990–1996), prodziekani – dr hab. Barbara Lejczak (1990–1993), prof. dr hab. Zbigniew Olszak (1990–1991), dr inż. J. Górniak (1991–1996), dr hab. inż. Ryszard Gonczarek, prof. PWr (1993–1996); prof. dr hab. inż. Ryszard Grząślewicz (1996–2002), prodziekani – dr inż. J. Górniak (1996–1999), prof. dr hab. inż. Bogdan Kuchta (1996–1999), prof. dr hab. J. Nowak (1996–2002), dr Stanisława

Szarska (1999–2002). Od 2002 r. funkcję dziekana pełni prof. dr hab. inż. J. Misiewicz, a prodziekanami są: dr inż. J. Górniak, doc. PWr od 2004 r., dr hab. Wojciech Kordecki, prof. PWr i dr hab. inż. Włodzimierz Salejda, prof. PWr, a od 2005 także dr hab. Marian Hotloś. Kierownikami dziekanatu były kolejno: Czesława Jakubiec, Teresa Wróblewska i Monika Macińska (pełni tę funkcję do dziś).

W l. 1993–2002 średnia roczna liczba prac naukowych opublikowanych przez pracowników wydziału – w zdecydowanej większości w czasopismach z listy filadelfijskiej – wyniosła 158. Średnia roczna liczba cytowań w tym samym okresie osiągnęła poziom 293, w 2002 r. wskaźnik ten wyniósł 569, a w 2003 r. – 642, co stanowi ponad 25% liczby wszystkich cytowań pracowników uczelni. W okresie 1993–2002 każda opublikowana praca naukowa pracownika WPPT była cytowana średnio 1,85 razy (lepszy jest tylko Wydział Chemiczny).

Pracownicy wydziału byli wyróżniani nagrodami: Prezesa Rady Ministrów, Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, PAN, PTM, Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Medalami KEN, otrzymywali także nagrody oraz wysokie odznaczenia państwowe.

W 1988 r. przy Wydziale PPT powstało, z inicjatywy ówczesnego dziekana, prof. A. Werona, Studium TALENT. Działalność studium wypełnia lukę w poziomie wykształcenia z matematyki i fizyki pomiędzy szkołą średnią i wyższą, stanowi adaptację uczniów do przyszłych studiów wyższych i jest bardzo dobrą formą promocji naszej uczelni. Co roku uczestniczy w nim ponad 2000 uczniów szkół ponadgimnazjalnych z całego regionu dolnośląskiego. Zajęcia z matematyki i fizyki prowadzone są we Wrocławiu, w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu.

Wspólnie z wrocławskim oddziałem PTM wydział organizuje od 1992 r. Mistrzostwa Polski w Grach Matematycznych i Logicznych, będące eliminacjami do Międzynarodowych Mistrzostw w Grach Matematycznych i Logicznych. W mistrzostwach bierze udział ok. 2000 uczestników z całego kraju w ośmiu kategoriach wiekowych i zawodowych (od dzieci z III klas szkół podstawowych po absolwentów kierunku matematyka). Konkursy organizuje zespół matematyków: dr inż. J. Górniak, doc. PWr (przewodniczący komitetu organizacyjnego), dr Rościsław Rabczuk (założyciel i honorowy przewodniczący) i doc. Z. Romanowicz (przewodniczący jury).

Początkowo wydział kształcił studentów na dwóch kierunkach studiów: fizyka stosowana i matematyka stosowana; nazwa tego drugiego kierunku została zmieniona na matematykę w 1995 r. W 1980 r. otwarto interdyscyplinarny kierunek studiów inżynieria biomedyczna, którego głównym twórcą był prof. Zdzisław Karkowski. W roku akademickim 1984/1985 uruchomiono na wydziale pierwszy na polskich uczelniach technicznych interdyscyplinarny kierunek studiów biotechnologia. Od 1996 r. kształcenie studentów na tym kierunku odbywa się na Wydziale Chemicznym PWr. W roku akademickim 1987/1988, dzięki staraniom prof. Juliusza Sworakowskiego, otwarto na wydziale kierunek inżynieria materiałowa, którego obecnym opiekunem jest prof. Andrzej Miniewicz. W roku akademickim 1997/1998 utworzono na WPPT nowy kierunek studiów fizyka techniczna. Początkowo prowadzono na nim dzienne studia inżynierskie na specjalnościach inżynieria optyczna (organizator: prof. J. Nowak) oraz fizyka komputerowa w nauce i technice (organizator: dr hab. inż. W. Salejda, prof. PWr), a od roku akademickiego 1998/1999 na tym kierunku odbywają się dzienne studia magisterskie na specjalności inżynieria biomedyczna. W roku akademickim 1999/2000 rozpoczęto kształcenie studentów w nowej specjalności fotonika, której organizatorem był prof. W. Urbańczyk. W roku akademickim 2000/2001 uruchomiono, dzięki staraniom prof. R. Grząślewicza, dzienne 3,5-letnie studia inżynierskie na kierunku informatyka, a od roku akademickiego 2002/2003 również dzienne studia magisterskie.

W roku akademickim 2004/2005 wydział kształci niemal 2500 studentów na dziennych studiach magisterskich na pięciu kierunkach: informatyka, inżynieria materiałowa, fizyka, fizyka techniczna, matematyka. Prowadzi również studia zaoczne na kierunku fizyka techniczna w ramach specjalności inżynieria optyczna, a także studia podyplomowe o różnych specjalnościach. Plany i programy studiów wszystkich kierunków spełniają wymagania systemu punktów kredytowych (ECTS) i standardy kształcenia ustalone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu.

Wydział PPT stale poszerza i uatrakcyjnia swoją ofertę dydaktyczną. Obecnie na kierunku matematyka prowadzone jest kształcenie studentów w 4 specjalnościach: informatyka matematyczna, matematyka finansowa i ubezpieczeniowa, statystyka matematyczna oraz matematyka teoretyczna. Wyjątkowym zainteresowaniem młodzieży cieszy się specjalność matematyka finansowa i ubezpieczeniowa, otwarta w roku akademickim 1994/1995 z inicjatywy prof. A. Werona jako jedna z pierwszych w Polsce.

Na kierunku informatyka na dziennych studiach magisterskich, których głównym organizatorem był prof. Mirosław Kutyłowski, studenci mają do wyboru 5 specjalności: algorytmy i systemy informatyczne, bezpieczeństwo komputerowe, metody numeryczne i grafika komputerowa, systemy informacyjne oraz statystyka obliczeniowa. Od roku akademickiego 2001/2002 dzienne studia inżynierskie na tym kierunku są prowadzone także w zamiejscowym ośrodku dydaktycznym w Jeleniej Górze.

Na kierunku fizyka w roku akademickim 2002/2003 uruchomiono, oprócz istniejących specjalności fizyka ciała stałego, optyka, fizyka komputerowa (otwarta w roku akademickim 1998/1999; organizator: dr hab. W. Salejda, prof. PWr), dzienne studia magisterskie na specjalności fizyczne podstawy informatyki (organizatorzy: prof. L. Jacak i prof. dr hab. W. Salejda), co jest odpowiedzią na obecny szybki rozwój informatyki kwantowej.

Od roku akademickiego 2004/2005 na kierunku inżynieria materiałowa otwarto nową interdyscyplinarną specjalność nanoinżynieria, której głównymi animatorami są profesorowie A. Miniewicz i J. Misiewicz.

Ponadto na kierunku fizyka techniczna na specjalności inżynieria optyczna od roku akademickiego 2004/2005, dzięki staraniom profesorów J. Nowaka, H. Kasprzaka, W. Urbańczyka oraz dr. inż. Marka Zająca, studenci wydziału mają możliwości studiowania na dziennych studiach inżynierskich w ramach dwóch specjalizacji: inżynieria fotoniczna i optyka okularowa.

Liczba studentów po utworzeniu wydziału sukcesywnie wzrastała od początkowych kilkudziesięciu do blisko 400 w 1977 r. W l. 1978–1981 odnotowano spadek do poziomu 200, ale od tej pory liczba studentów rosła gwałtownie osiągając ponad 2300 osób w roku akademickim 2003/2004. Najzdolniejsi studenci kształcą się w układzie mistrz-uczeń, pod opieką samodzielnego pracownika nauki, według indywidualnych programów nauczania i planów studiów. Ponad 100 studentów wydziału odbyło w l. 1993–2003 jedno- lub dwusemestralne studia na uczelniach Europy Zachodniej w ramach międzynarodowych programów wymiany studentów: „Tempus" i „Socrates/Erasmus". Od wielu lat ok. 50% liczby stypendiów przyznawanych studentom PWr przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu otrzymują studenci WPPT. Uczestnikami studiów doktoranckich przy WPPT jest od kilku lat ok. 100 osób.

Studenci i doktoranci byli wyróżniani nagrodami m.in. Prezesa Rady Ministrów, Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, PAN, PTM, Polskiego Towarzystwa Fizycznego, ogólnopolskich wysokonakładowych tygodników, stowarzyszeń inżynierów oraz stypendiami Fundacji Nauki Polskiej.

Sumaryczna liczba absolwentów wydziału od jego powstania do 30 czerwca 2004 wynosi 2430. Nie mają oni problemów ze znalezieniem interesującej pracy, którą podejmują w placówkach naukowo-badawczych (uczelnie oraz instytuty polskie i zagraniczne), przemyśle, laboratoriach badawczych, zakładach optycznych, ochronie środowiska, medycynie, szkolnictwie, w urzędach administracji państwowej i samorządowej, bankowości i finansach. Są znani w świecie naukowym. Niektórzy utrzymują kontakty z wydziałem, pomagając studentom i najzdolniejszym absolwentom w podejmowaniu studiów i pracy na uczelniach oraz w ośrodkach naukowych poza granicami kraju.

Począwszy od 1998 r., kiedy to obchodziliśmy uroczyście XXX-lecie WPPT, organizowane są co 5 lat zjazdy absolwentów. W 2003 r. odbył się II zjazd, na którym powołano do życia Radę Absolwentów WPPT.

Opracowali Włodzimierz Salejda, Jan Misiewicz

Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki

Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki jest najmłodszym wydziałem PWr. Decyzję o jego utworzeniu podjął Senat Uczelni w dniu 10 kwietnia 2001, przekształcając Instytut Techniki Mikrosystemów, działający dotychczas na Wydziale Elektroniki, w odrębny wydział, złożony z czterech katedr i jednego zakładu naukowo-dydaktycznego. Nowy wydział, podobnie jak macierzysty Wydział Elektroniki, prowadzi studia magisterskie i inżynierskie na kierunku elektronika i telekomunikacja, jednakże swą działalność naukową i techniczną koncentruje głównie na problematyce związanej z nowoczesnymi technologiami wytwarzania mikro- i nanoukładów elektronicznych, a także z wykorzystaniem tych technologii w innych dziedzinach techniki.

Na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki pracuje 10 profesorów tytularnych, 9 doktorów habilitowanych oraz 38 doktorów (dane z 2004 r.). Dzięki tej wysoko wykwalifikowanej kadrze naukowej wydział posiada uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora i doktora hab. w dyscyplinie elektroniki. Ukierunkowanie zainteresowań kadry naukowej wydziału na problemy związane z technologią ma już ponad 50-letnią tradycję. W 1954 r. z inicjatywy prof. Wiesława Barwicza na ówczesnym Wydziale Łączności PWr utworzona została Katedra Elektroniki, kształcąca specjalistów w zakresie technologii lamp elektronowych, na których opierała się ówczesna elektronika. Z czasem lampy elektronowe zaczęły ustępować miejsca elementom półprzewodnikowym i zmieniał się też profil katedry. W 1968 r. Katedra Elektroniki połączyła się z Katedrą Technologii Sprzętu Elektronicznego oraz z Katedrą Konstrukcji Mechanicznych, tworząc Instytut Technologii Elektronowej. Powstały w związku z tym sprzyjające warunki do szybkiego rozwoju laboratoriów technologicznych w zakresie elementów półprzewodnikowych i hybrydowych układów scalonych, a PWr już wkrótce stała się jedyną w kraju uczelnią wyższą, która posiadała takie laboratoria. Po wielu latach za jedną z głównych specjalności instytutu uznano mikrosystemy, co w konsekwencji doprowadziło do zmiany

Tab. 25. Liczba studentów i pracowników Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki

	2002	2004
Studenci	300	823
Magistrowie	1	2
Doktorzy	38	38
Doktorzy habilitowani	12	9
Profesorowie	10	10

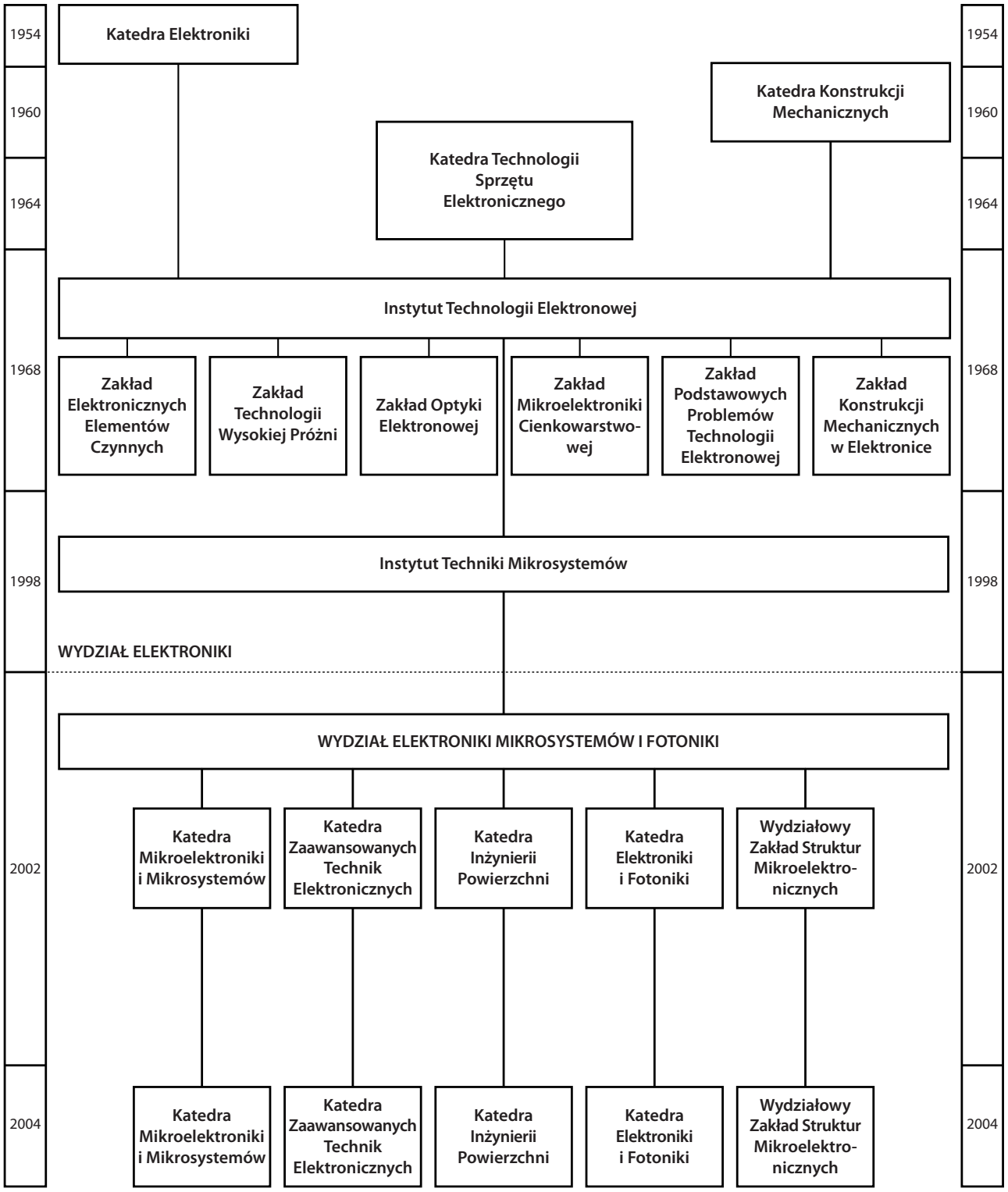
Tab. 26. Wykaz pierwszych wypromowanych doktorów na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki

Lp.	Doktorant	Promotor	rok uzyskania stopnia
1.	Łukasz Nieradko	prof. Andrzej Mulak	2002
2.	Remigiusz Szczepanowski	prof. Janusz Mroczka	2002
3.	Jarosław Kita	prof. Leszek Golonka	2003
4.	Krzysztof Małecki	prof. Kazimierz Friedel	2003
5.	Paweł Janus	dr hab. Roman Szeloch	2003
6.	Tomasz Sobański	dr hab. Karol Nitsch	2003
7.	Bolesław Dobrzański	prof. Wojciech Czarczyński	2003
8.	Robert Pędrak	dr hab. Roman Szeloch	2004
9.	Jarosław Domaradzki	dr hab. Danuta Kaczmarek	2004

Tab. 27. Wykaz pierwszych obronionych habilitacji na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki

Lp.	Habilitant	rok uzyskania stopnia
1.	Marek Tłaczała	2002
2.	Marek Błachut	2002
3.	Jan Dziuban	2003
4.	Regina Paszkiewicz	2004

Geneza i struktura Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki

nazwy i w ten sposób powstał Instytut Techniki Mikrosystemów, bezpośredni protoplasta wydziału.

Wrocław uważany jest dziś w Polsce za wiodący ośrodek w zakresie badań nad tzw. wysoko zaawansowanymi technologiami. Istotny wpływ na kształtowanie się tej opinii miało utworzenie na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki unikalnego w skali kraju Laboratorium Nanotechnologii i Struktur Półprzewodnikowych oraz powołanie przez rektora PWr Uczelnianego Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii, przy aktywnym udziale pracowników tego wydziału.

Głównymi obszarami działalności naukowej na wydziale są: mikrosystemy, optoelektronika i technika światłowodowa, czujniki optoelektroniczne i elektroniczne, mikromechanika krzemowa, przyrządy półprzewodnikowe, mikromontaż dla elektroniki i mikromechaniki, warstwy

i struktury epitaksjalne, nanostruktury kwantowe, układy cienko- i grubowarstwowe, ultrawysoka próżnia, fotowoltaika, techniki jonowe i plazmowe, mikroskopia elektronowa, mikroskopia tunelowa i sił atomowych oraz wysoko rozdzielcza rentgenografia.

Wydział współpracuje z wieloma ośrodkami akademickimi i naukowymi w kraju i za granicą. Spośród uczelni zagranicznych do najbliższych partnerów należą: Dresden Technical University, Niederrhein University of Applied Sciences, Kassel Technical University, University of Wuppertal oraz Slovak University of Technology, a we współpracy naukowej uczestniczy łącznie 16 uczelni z 8 krajów europejskich oraz z USA.

Andrzej Hałas

Inne jednostki dydaktyczne

Uczelnia kształci studentów na 24 kierunkach studiów. Zajęcia dydaktyczne prowadzą, oprócz wydziałów, również inne jednostki organizacyjne: studia, centra i zamiejscowe ośrodki dydaktyczne.

Studia oferują kursy wybierane w ramach przedmiotów określanych jako ogólnouczelniane i są adresowane do studentów we Wrocławiu. Centra prowadzą kształcenie na wyższym poziomie, m.in. studia podyplomowe oraz specjalistyczne szkolenia różnego typu. Oferta edukacyjna zamiejscowych ośrodków dydaktycznych jest adresowana do młodzieży w regionie i umożliwia studiowanie na wybranym wydziale bliżej domu.

Studium Nauki Języków Obcych proponuje lektoraty z języka angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, irlandzkiego, niemieckiego, rosyjskiego, szwedzkiego, włoskiego, japońskiego i polskiego, każdy na czterech poziomach zaawansowania, dostosowanych do standardów europejskich. Dla studentów cudzoziemców, w ramach nauki języka polskiego, oferuje dodatkowo kursy obejmujące słownictwo specjalistyczne naukowe i techniczne, historię Polski, kulturę i obyczaje polskie.

Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w ramach osiemnastu sekcji prowadzi zajęcia sportowe z blisko 50 różnych dyscyplin. Oferta obejmuje m.in. gimnastykę, także gimnastykę korekcyjną, hippikę, kajakarstwo i wioślarstwo, narciarstwo, pływanie, sporty walki, tenis, wspinaczkę linową, paralotniarstwo, dyscypliny rowerowe oraz specjalne zajęcia dla osób o obniżonej sprawności ruchowej.

Studium Nauk Humanistycznych oferuje kursy wybieralne z przedmiotów humanistycznych i menadżerskich, m.in. z socjologii, filozofii, politologii, etyki (w tym etyka w biznesie), prawa, nauk historycznych, międzynarodowych standardów pracy, zarządzania, komunikacji społecznej czy *public relations*.

Centrum Kształcenia Ustawicznego dysponuje laboratoriami zaopatrzonymi w nowoczesny sprzęt i profesjonalnie wyposażonymi salami wykładowymi. Oferuje kursy w ramach studiów podyplomowych, w szerokim zakresie tematycznym, prowadzone we współpracy z wydziałami Politechniki Wrocławskiej, kursy specjalistyczne m.in. kształcenie na odległość (e-learning) i usługi konsultingowe. Współpracuje z jednostkami uczelni w organizowaniu i prowadzeniu wszelkich działań z zakresu kształcenia ustawicznego, wynajmuje także sale do prowadzenia szkoleń.

Zamiejscowe ośrodki dydaktyczne działają w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu. Każdy oferuje studia na kilku wydziałach. Baza lokalowa obejmuje, oprócz sal dydaktycznych, również laboratoria różnych typów, dobrze wyposażone biblioteki, domy studenckie, sale sportowe, baseny i w jednym przypadku ujeżdżalnię koni.

Na uczelni działają również jednostki pozawydziałowe, o charakterze naukowym, informacyjnym i logistycznym.

Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii prowadzi badania aktywności układów kompleksowych z kontrolą struktury i funkcji w skali nano. Integruje środowiska naukowe i wspiera interdyscyplinarne badania dotyczące materiałów zaawansowanych i nanotechnologii poprzez tworzenie sieci zespołów badawczych.

Centrum Biomonitoringu, Biotechnologii i Ochrony Ekosystemu Dolnego Śląska finalizuje implementacje wyników badań naukowych do ochrony ekosystemów Dolnego Śląska. W szczególności wdraża metody współczesnej biotechnologii w rolnictwie, medycynie, przydatne w wytwarzaniu nowych materiałów o specyficznych właściwościach.

Centrum Inżynierii Biomedycznej prowadzi i rozwija interdyscyplinarne badania w zakresie metod i technik stosowanych w medycynie. Integruje środowiska badawcze w obszarze inżynierii biomedycznej, promuje wiedzę o inżynierii biomedycznej i związanych z nią technologiach.

Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe zajmuje się eksploatacją i rozbudową Wrocławskiej Akademickiej Sieci Komputerowej (WASK), eksploatacją i rozbudową komputerów dużej mocy, dostarczaniem i rozwijaniem sieciowych usług informacyjnych. Usługi w tym zakresie realizuje dla uczelni i instytutów badawczych na całym Dolnym Śląsku.

Wrocławskie Centrum Transferu Technologii prowadzi krajowy i międzynarodowy transfer technologii, doradztwo i szkolenia z zakresu technologii i przedsiębiorczości innowacyjnej, informacje o programach badawczo-rozwojowych Unii Europejskiej oraz pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw w pozyskiwaniu funduszy.

Dolnośląskie Centrum Zaawansowanych Technologii kojarzy partnerów z obszaru nauki i gospodarki oraz koordynuje współpracę w celu opracowywania i wdrażania w przedsiębiorstwach nowych rozwiązań, innowacji i technologii.

Biuro Ochrony Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej zajmuje się ochroną prawną wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, topografii układów scalonych, znaków towarowych i oznaczeń graficznych. Bada zdolności i czystość patentowych rozwiązań innowacyjnych oraz zdolności ochronne znaków towarowych i wzorów przemysłowych.

Biuro Grantów i Współpracy z Regionem informuje o programach ramowych i funduszach strukturalnych. Doradza w zakresie przygotowywania wniosków do tych funduszy.

Tab. 28. Wydziały, pracownicy i studenci Politechniki Wrocławskiej

Lata	1945/1946	1946/1947	1950/1951	1951/1952	1966/1967	1968/1969	2002/2003	2003/2004
Wydziały	4	3	7	10	8*	8	12	12**
Profesorowie, docenci	12	32	65	83	172	211	409	416
Adiunkci, wykładowcy, asystenci	12	95	298	273	542	575	1463	1517
Studenci wszystkich rodzajów studiów	499	1559	2964	3633	9174	9674	32274	32251
Doktoranci studiów doktoranckich	–	–	–	–	–	–	1047	1047

* Po reorganizacji instytutowej w 1968 r., w ramach 8 wydziałów działało 26 instytutów.

** Od 2001 r. na 12 wydziałach jest 30 instytutów, 9 wydziałowych katedr i 15 wydziałowych zakładów.

Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej posiada największe na Dolnym Śląsku zbiory z zakresu nauk technicznych, dostęp do wielodziedzinowych i specjalistycznych baz danych oraz 11 tys. czasopism elektronicznych w pełnym tekście, a także punkt informacyjny Komitetu Normalizacyjnego.

Oficyna Wydawnicza obejmuje zakresem swojego działania wydawanie monografii, materiałów konferencyjnych, podręczników, skryptów, czasopism i książek popularnonaukowych oraz promocję wydawnictw na wystawach międzynarodowych i Krajowych Targach Książki Naukowej.

Na uczelni są wydawane anglojęzyczne czasopisma naukowe: „Optica Applicata", „Acta Geotechnica et Mechanica", „Material Science" oraz we współpracy z wrocławskim oddziałem PAN – „Archieves for Civil and Mechanical Engineering".

Powyższe dane liczbowe przedstawiają rozwój kadrowy Politechniki w statystycznym skrócie.

Aktywność publikacyjna pracowników już od początku działalności uczelni charakteryzowała się znaczną dynamiką. W roku akademickim 1945–1946 ukazało się 99 publikacji, w l. 1947–1970 było ich już blisko 6 tys., uwzględniając podręczniki i skrypty. Obecna generacja pracowników naukowych (etatowych) Politechniki legitymuje się dorobkiem blisko 82,5 tys. prac naukowych.

Od 1973 r. stosuje się na uczelni jednolity system analizy dorobku publikacyjnego pracowników naukowo-dydaktycznych. Zgodnie z analizą dorobek ostatniego pięciolecia przedstawia się następująco:

Tab. 29. Dorobek publikacyjny Politechniki Wrocławskiej w latach 2000–2004

Rok publikowania	Liczba pracowników	Liczba racowników publikujących		Liczba publikacji	Średnia liczba publikacji	Artykuły		Referaty		Wydawnictwa zwarte				Patenty	Wzory użytkowe
		Razem	w %			Zagraniczne	Krajowe	Zagraniczne	Krajowe	Monografie	Podręczniki	Skrypty	Inne zwarte		
2000	1904	1293	67,9	3444	1,8	379	834	457	1643	27	27	8	36	25	1
2001	1913	1237	64,7	3098	1,6	424	884	422	1258	27	30	6	28	16	1
2002	1913	1210	63,3	3134	1,6	467	913	340	1301	33	21	3	20	25	–
2003	1872	1237	66,1	3438	1,8	138	1189	502	1206	23	24	5	24	22	–
2004	1933	1199	62,0	3370	1,7	480	1150	468	1194	27	20	4	16	5	–

Współpraca naukowa z ośrodkami zagranicznymi

Cała infrastruktura naukowo-dydaktyczna Politechniki stanowi, oprócz dydaktyki, również bazę rozwoju naukowego kadry akademickiej. Zważywszy na wyjątkowo trudne początki, rozwój ten był i jest bardzo dynamiczny.

Pełną ilustrację tej dynamiki obrazują opisy szkół naukowych. Wkład pracowników Politechniki ujęty jest zarówno w opisie nauk technicznych powiązanych z wydziałami, jak i w opisie szkół naukowych środowiskowych, głównie w zakresie matematyki, fizyki, chemii oraz informatyki. Wkład ten świadczy wyraźnie o rozwoju uczelni w kierunku uniwersytetu technicznego.

Jednocześnie należy podkreślić, że wzrost liczebny kadry naukowej i rozwój szkół naukowych na Politechnice pozwolił nam już w latach 60. pomóc innym uczelniom we wzmacnianiu ich kadry akademickiej oraz w przeprowadzaniu przewodów doktorskich i habilitacyjnych.

O pozycji Politechniki w zakresie kształcenia i badań naukowych świadczy też szeroka współpraca uczelni z ośrodkami zagranicznymi. Ilustruje to następujące zestawienie aktualnych umów uczelni z tymi ośrodkami w różnych krajach.

Algieria: Université des Sciences et de la Technologie d'Oran – od 1984 r., na czas nieograniczony.

Belgia: Université des Liége – 1991–1994 – automatycznie odnawiana.

Bułgaria: Uniwersytet Górniczo-Geologiczny w Sofii – 1981, w 1992 przedłużona bezterminowo; Uniwersytet Techniczny w Sofii – 1979, przedłużona w 1991 r.

Brazylia: The Departamento de Fisica e Sciencia dos Materiais, dos Instituto de Fisica e Quimica de São Carlo Universidade de São Paulo – 1985–1992; University of Parana, Kurytyba 2002 r. list intencyjny.

Chiny: Uniwersytet w Tjanin – 1988–1994 r.; Chiński Uniwersytet Górniczo-Technologiczny w Xuzhou – 1988–1994; Beijing University of Post and Telecommunications, Pekin – odnowiona w 1995 r. – na czas nieograniczony.

Chorwacja: Uniwersytet w Splicie – 1996 r. – na czas nieograniczony.

Czechy: Uniwersytet Techniczny w Brnie – 1978, w 1993 r. przedłużona na czas nieograniczony; Czeski Uniwersytet Techniczny w Pradze – 1993 r. – na czas nieograniczony; Institute of Macromolecular Chemistry, Academy of Sciences, Praga – na czas nieograniczony; Uniwersytet Techniczny w Libercu – czterostronna, na czas nieograniczony; porozumienie trójstronne między PWr a Uniwersytetem Technicznym w Libercu (Czechy) i Wyższą Szkołą Techniczną w Zittau/Görlitz (Niemcy) – wspólna inicjatywa edukacyjna Neisse University – 2004 r. na okres 5 lat; University of Hradec Kralove – 2003 r. – na czas nieograniczony.

Czeczenia: Międzynarodowa Fundacja na Rzecz Nauki i Kultury (Republika Czeczeńska) – 1996 r. – na czas nieograniczony.

Dania: Horsens Polytechnik – 1995 r. – na czas nieograniczony.

Federacja Rosyjska: Rosyjski Uniwersytet Chemiczno-Technologiczny im. Mendelejewa, Moskwa – 1976, w 1993 r. odnowiona na czas nieograniczony; Moskiewski Instytut Energetyczny (Uniwersytet Techniczny) – 1988, w 1993 r. odnowiona na czas nieograniczony; Państwowy Kazański Uniwersytet Technologiczny – 2002 r. – na czas nieograniczony; Uniwersytet w St. Petersburgu – 1991 r. – na czas nieograniczony; Instytut Automatyki i Elektrometrii Oddziału Syberyjskiego RAN Nowosybirsk – 1993 r. – na czas nieograniczony; Instytut Chemii Nafty Oddziału Syberyjskiego RAN, Tomsk – 1993 r. – na czas nieograniczony.

Francja: Institut National Politechnique de Lorraine – Nancy – 1974 r. – odnowiona w 2000 do 2005 r.; Université de Rennes – 1976 r. – na 1 rok, automatycznie przedłużona; L'Université Joseph Fourier Grenoble – 1979 r. – odnowiona w 1990 r.; Université des Sciences et Techniques de Lille –1984 r. – na czas nieograniczony; Université Henri Poincaré, Nancy 1 – 1995, w 2000 r. – przedłużono na czas nieograniczony; École de Mines de Nancy – 1999 r. – na czas nieograniczony; L'Université Paris XII Val de Marne – 2001 r.; École Centrale de Lyon – 2002–2007; Institut National des Appliquées de Lyon (INSA) – 2004 r. – na 5 lat; Uniwersytet Ludwika Pasteura – Strasbourg – 2004 r. – list intencyjny.

Hiszpania: Instituto Tecnólogico GeoMinero de España (Geologiczno-Górniczy Instytut Technologiczny z siedzibą w Madrycie) – 1989 r. – na czas nieograniczony; Universidad de Granada – 1993–1996 – automatycznie przedłużana; Mondragon Unibertsitatea M.U. (Mondragon University), Mondragon Goi Eskola. Politeknikoa EPS (Faculty of Engineering) i Mondragon Corporacion Cooperativa (MCC) – 2004 r. – na 4 lata z możliwością przedłużenia na czas nieokreślony.

Holandia: University of Twente – 1987 r. – list intencyjny.

Irak: University of Mosul – 1977, 1979, 1984 r. – odnawiana co 2 lata; University of Basrah – 1990–1995 – automatycznie przedłużana.

Irlandia: Cork Institute of Technology – 1998 r. – na czas nieograniczony; National University of Ireland (Galway) – 2001 r. – na czas nieograniczony.

Kanada: L' Université du Québec w Hull – 1995–2000 – automatycznie przedłużana.

Korea: Changwon National University – 2000 r. – na czas nieograniczony.

Kuba: Wyższy Instytut Techniczny w Cienfuegos – 1987 r. – automatycznie przedłużana co 5 lat.

Litwa: Vilnius Gediminas Technical University – 1999 r. – na czas nieograniczony.

Mołdowa: Technical University of Moldova – 2004 r. – na okres 5 lat.

Mongolia: Mongolian University of Science and Technology – 2003 r. – na czas nieograniczony.

Niemcy: Hochschule für Technik und Wirtschaft, Dresden – 1995 r. – na czas nieograniczony; Technische Universität Dresden – 1966 r., odnowiona w 1993 r. – na czas nieograniczony; Hochschule für Technik,Wirtschaft und Kultur Leipzig (FH) – odnowiona w 1993 r. na czas nieograniczony; Bergakademie Freiberg – 1980, odnowiona w 1991 na czas nieograniczony; Universität Stuttgart – 1981 r. – na czas nieograniczony; Hochschule für Technik, Wirtschaft und Socialwesen Zittau/Görlitz (FH) – odnowiona w 1993 r. na czas nieograniczony; Fachhochschule Wiesbaden – 1990 r. – na 2 lata, automatycznie przedłużana; Hochschule für Technik und Wirtschaft, Zwickau (FH) – 1993 r. – co 3 lata automatycznie przedłużana; Brandenburgische Technische Universität Cottbus – 1994–1996, 2000–2003; Technische Universität München – 1996–1999, przedłużona w roku 2004 na czas nieokreślony; FH Darmstadt – 1997 r. – na czas nieograniczony; Hochschule Wismar, Fachhochschule für Technik, Wirtschaft und Gestaltung Wismar – 1998 r. – na czas nieograniczony; Uniwersytet Techniczny w Dreźnie, Uniwersytet Techniczny w Libercu, Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska – 1997 r. – (czterostronna) na czas nieograniczony; Universität Karlsruhe – 1999–2005; TU Clausthal – 1999 r. – na czas nieograniczony.

USA: Konferencja Rektorów Polskich i Amerykańskich Uczelni Technicznych – 1991 r.; Southern Illinois University at Carbondale – 1978, przedłużona w 1993 r.; The University of Nevada, Reno – 1990 r. – na czas nieograniczony; Central Connecticut State University – 1991, przedłużona w 2002 r.; Union College, Shenectady, New York – 1995–1998; Texas Technical University, Lubbock – 1979 r. – na czas nieograniczony; Colorado State University, Fort Collins – 1981, w 1990 przedłużona na czas nieograniczony; University of Missouri – Rolla – podpisano Preliminary Memorandum of Academic Cooperation; University of Arizona – 1998–2003; University of Michigan, College of Engineering – 1999–2004; Kansas State University, Manhattan – konieczność renegocjowania

co 3 lata; Northeastern University, Boston, Massachusetts – 2004 r. – na okres 5 lat; University of Nebraska – Lincoln – 2004 r.

Węgry: Politechnika M. Pollack w Pécs – 1974, odnowiona w 1991 r.; Uniwersytet Techniczny w Budapeszcie – 1976, w 1993 r. – na czas nieograniczony; Budapest Polytechnic – 2001–2003.

Włochy: University of Ferrara – 2005 r. – na 5 lat.

Ponadto realizuje się 35 umów między wydziałami i instytutami Politechniki z odpowiednimi jednostkami uczelni zagranicznych.

Analiza zawartych w tym wydawnictwie materiałów dotyczących Politechniki Wrocławskiej prowadzi do wniosku, iż uczelnia nasza, mimo bardzo niekorzystnych warunków początkowych, stale się rozwija. Jej obecna kondycja naukowa i dydaktyczna oraz organizacyjna dobrze rokuje na przyszłość.

Politechnika Wrocławska najbliższej przyszłości

Przeżywamy na Politechnice okres dyskusji na temat modelu uczelni i jej rozwoju. Przejawia się w nich swoiste rozdwojenie między „humboldtowskim" modelem uniwersytetu a uczelnią odpowiadającą na potrzeby rynku edukacyjnego i gospodarczego.

Podczas niedawnej ogólnopolskiej konferencji, jaka miała miejsce na PWr, poświęconej edukacji i nauce w narodowym planie rozwoju 2007–2013, ten swoisty konflikt sformułowany został zapytaniem: Ile misji, a ile rynku w strategii rozwoju uczelni? W próbach odpowiedzi na to pytanie pomocne będzie sięgnięcie do definicji i podstawowych pojęć, podobnie jak to czynimy w uprawianych przez nas naukach ścisłych i technicznych. W tym wypadku niech odniesieniem będzie *Magna Charta* – Wielka Karta Uniwersytetów Europejskich. Pragnę podkreślić, że nasza akademicka spuścizna sięgająca Uniwersytetu Jana Kazimierza i Politechniki Lwowskiej, obchodzącej w 2004 r. swoje 160-lecie, daje nam prawo odwoływania się do tradycji uniwersytetu europejskiego, w szczególnie ważnym dla naszej uczelni roku jubileuszowym.

Politechnika była jednym z pierwszych sygnatariuszy Wielkiej Karty, ustanowionej w 1988 r. dla uczczenia 900-lecia powstałej w Bolonii „studenckiej wspólnoty", wspólnoty dla ochrony przed „finansowym oportunizmem obywateli". Uczelnia akademicka, jako wspólnota i „autonomiczna instytucja w sercu społeczeństwa", jak określa to Wielka Karta, ewoluowała i stale się zmienia wraz ze społeczeństwem. Oba ideały wolności akademickiej, leżące u podstaw europejskiego modelu uniwersytetu, a więc wolność wyboru kształcenia przez studentów oraz wolność wyboru przedmiotu badań i nauczania przez profesorów, podlegają współcześnie istot-

Senat Politechniki Wrocławskiej 2002–2005. W pierwszym rzędzie w środku rektor Tadeusz Luty, obok niego prorektorzy od lewej: Jerzy Świątek (ds. nauczania), Tadeusz Więckowski (ds. badań naukowych), Krzysztof Rudno-Rudziński (ds. studenckich), Ernest Kubica (ds. organizacji), Adam Grzech (ds. rozwoju)

nym ograniczeniom. W pierwszym wypadku – dla uzyskania ściśle określonych kompetencji i uprawnień zawodowych, w drugim zaś – dla pozyskania wsparcia finansowego prowadzonych badań naukowych. Skutkiem jest ograniczenie tradycyjnie rozumianej autonomii uczelni akademickich.

Politechnika stoi przed pilną potrzebą umocnienia jej jako uczelni badawczej, to znaczy kształcącej w ścisłym związku z badaniami naukowymi. Życiodajnym tętnem uczelni jest żywa, dynamiczna i wszechstronna własna twórczość naukowa. Przez badania naukowe pomnażamy i tworzymy wiedzę, która w uczelni technicznej winna być uzupełniona doświadczeniami praktycznymi doskonalącymi kunszt inżynierski. Politechnika musi wykorzystać swe atuty w utrzymaniu autorytetu i czołowego miejsca pośród uczelni technicznych. Nasze badania naukowe winny być prowadzone z myślą o ich wykorzystaniu w praktyce, a podejmowane ekspertyzy z intencją pomnożenia wiedzy. Rozpoczyna się ważny etap zewnętrznej oceny aktywności badawczej i deklaracja przyjęcia kryteriów tej oceny dla prac podstawowych lub stosowanych. Jestem przekonany, że w tej swoistej akredytacji badawczej wykażemy również siłę badań stosowanych uprawianych na Politechnice, że kryteria patentów, wdrożeń i innowacji odsłonią nasze osiągnięcia. Wskazujemy, co nasza uczelnia może zaoferować społeczeństwu i gospodarce. Na uczelni czyni się wiele, aby umożliwić i zachęcić twórców do komercjalizacji wyników ich badań, aby to tutaj zachodził proces od odkrycia do innowacji. Trzeba mierzyć sukces uczelni również miejscami pracy tworzonymi dzięki innowacjom powstałym na Politechnice.

Naszymi atutami w konkurowaniu o poczesne miejsce w europejskiej przestrzeni uniwersytetów badawczych są i będą: nowe podejście do kształcenia studentów poprzez *studium generale* oraz programy studiów przygotowujących przyszłych pracodawców; priorytet dla studiów doktoranckich i interdyscyplinarnych; konsolidacja wysiłków badawczych dookoła kierunków priorytetowych; nacisk na potrzebę komercjalizacji wyników badań naukowych; promowanie systemu kształcenia podyplomowego i ustawicznego; stanowienie ośrodka intelektualnego dla społeczeństwa informacyjnego w skali międzynarodowej.

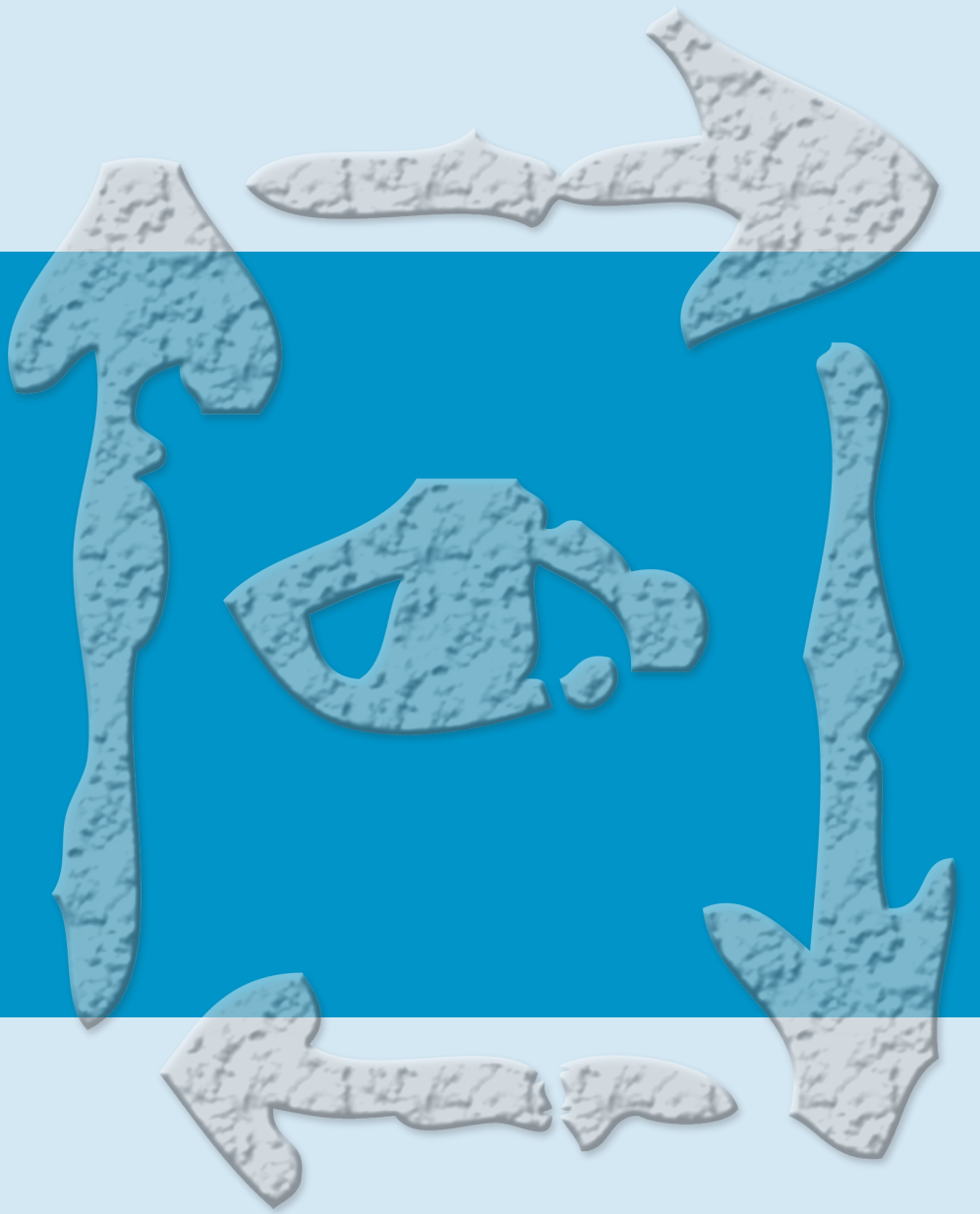
Wszystkie te atuty znajdą swój wyraz w strategii Politechniki, przy czym uczelnia nasza będzie dążyć do wzmocnienia więzi z uczelniami wrocławskiego środowiska akademickiego dla inicjowania wspólnych poczynań m.in. w zakresie: pogłębiania więzi z uczelniami krajowymi; wzmocnienia aktywności w ogólnopolskich gremiach, takich jak PAN, Krajowa Rada Akademickich Szkół Publicznych, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Rada Główna Szkolnictwa Wyższego, Centralna Komisja ds. Tytułu i Stopni Naukowych; zwiększenia efektywności współpracy z akademickimi ośrodkami zagranicznymi; oddziaływania środowisk akademickich na transformację ustrojową, kulturalną i cywilizacyjną kraju.

Tak jak w przeszłości, wypełnianie naszej misji oraz pozycja uczelni zależeć będzie od woli i wysiłku całej społeczności, zjednoczonej wokół idei traktowania Politechniki jako wspólnego dobra. Przyszłość Politechniki zależeć będzie od tego, jak szybko i intensywnie wprowadzimy do jej życia akademickiego wspólne cele i w jakim stopniu potrafimy się wokół nich zjednoczyć. Każdy, komu leży na sercu przyszłość uczelni, musi myśleć i działać z perspektywą wielu lat, a nie pod wpływem teraźniejszych, chwilowych bodźców czy argumentów. Z dużą rozwagą korzystamy z dobrodziejstw akademickiej samorządności, świadomi, że swym przykładem stanowimy wzorce zachowań dla naszych studentów, przyszłej elity kraju i Europy. Z dużą wyobraźnią korzystamy z autonomii, choć ograniczonej warunkami materialnymi, dającej nam jednak przywilej ustanawiania kierunków rozwoju. Autonomia nakłada na nas odpowiedzialność za dobór wyzwań badawczych, podnoszenie kwalifikacji kadry naukowo-dydaktycznej, formowanie akademickich wzorów postępowania oraz rangę nadawanych dyplomów. Jest to wyzwanie czasu dla liderów naukowych, profesorów i adiunktów, całej kadry akademickiej, aby nasze decyzje, preferencje badawcze i wysiłek dydaktyczny odpowiadały ambicjom Politechniki.

Uczelnia nasza wymaga stałej pielęgnacji i głębokiej troski nas wszystkich, zabiegania o jej integralność i dobrą kondycję finansową. Jubileuszowy rok akademicki stanowi dla nas ważny sprawdzian, jak i czy potrafimy narzucić sobie chęć wspólnego działania. Można mieć ufność, że uświadomi nam potrzebę pielęgnowania politechnicznej rodziny i determinacji oraz optymistycznych wizji przyszłości, co zapewne zostanie dostrzeżone przez społeczeństwo i przyczyni się do większego uznania dla dokonań nauki i szkolnictwa wyższego w naszym regionie i kraju. W tym ważnym okresie dochodzenia do europejskich standardów nie będzie przesadą stwierdzenie, że to właśnie środowisko akademickie współtworzy miasto i region, a Politechnika oddaje się w całości na służbę społeczeństwa, regionu i miasta.

Rektor prof. dr hab. inż. Tadeusz Luty

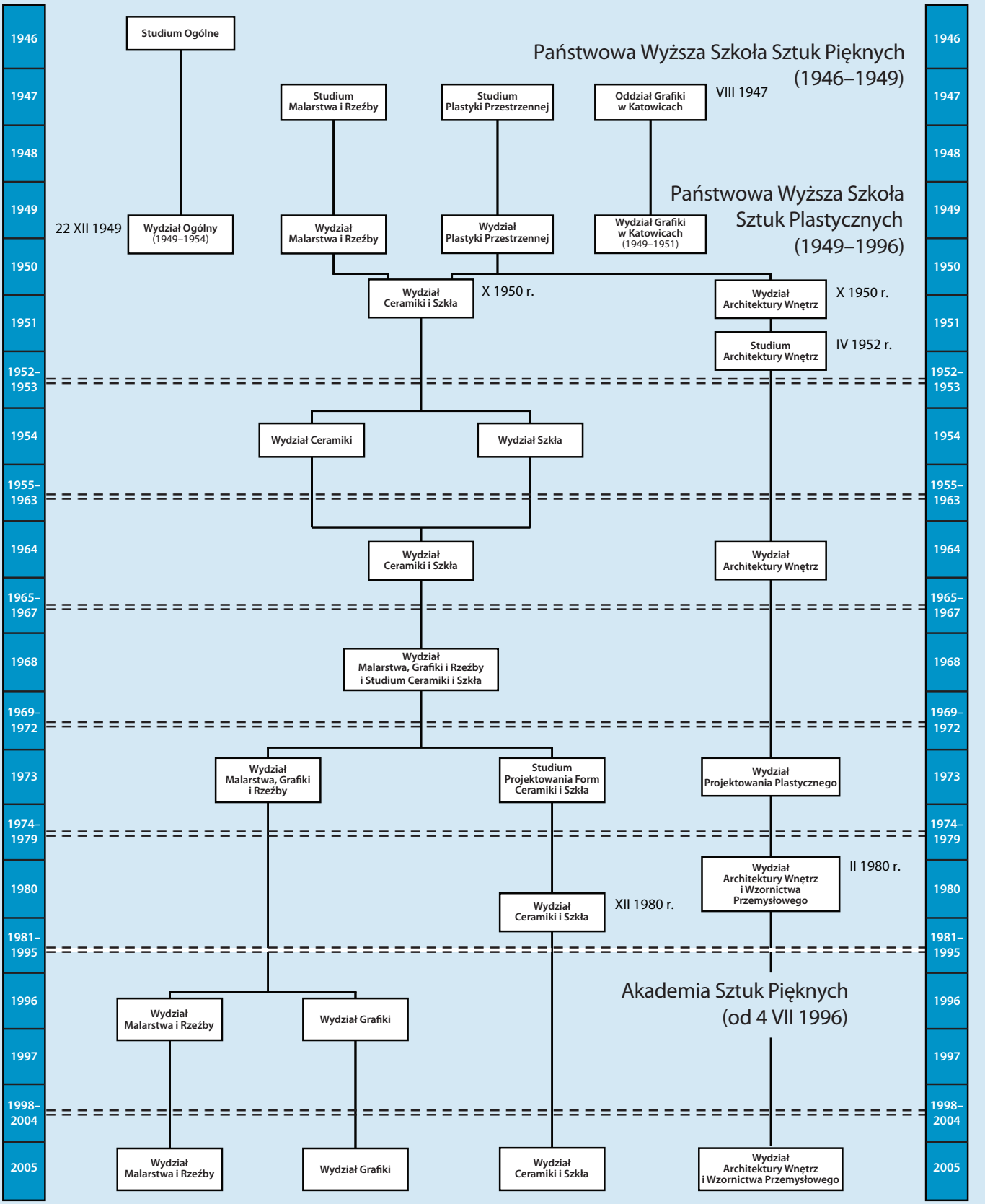

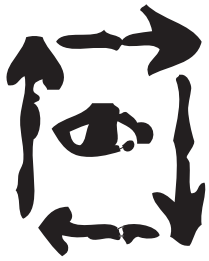

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH (1946–2005)

Wprowadzenie

Etyka, estetyka i akademia

Potoczne wyobrażenia o roli i znaczeniu sztuk plastycznych odnoszą się zwykle do atrakcyjnych opowieści o życiu cyganerii. Nie chcemy burzyć tej romantycznej legendy. Chcemy tylko zwrócić uwagę na fakt, że nasza praca ma o wiele szersze znaczenie i łączy się z wieloma dziedzinami kultury i gospodarki. Kształcenie artystów plastyków i następnie kształtowanie przez nich zewnętrznej oprawy życia i świata rzeczy (w ich odniesieniu do wyższych funkcji i potrzeb człowieka, a nie tylko czystej użyteczności) łączy dyscypliny plastyczne – sztuki piękne i sztuki stosowane – w organiczną całość z twórczym wysiłkiem ludzi nauki i techniki.

Uczelnia artystyczna o tak bardzo rozbudowanych związkach z innymi dziedzinami twórczości i wytwórczości stanowi pomost pomiędzy ścisłą racjonalnością a potrzebami wzniosłych przeżyć estetycznych, jakie są właściwe dla gatunku ludzkiego. Świadomość tej roli powoduje, że coraz większą uwagę zwracamy na elementy formacyjne młodzieży artystycznej, na kształcenie humanistyczne, ukazujące szczytne cele powołania artysty plastyka i walor etyczny jego pracy zawodowej.

Historia współczesności przyznaje raz po raz, wprawdzie nie dość konsekwentnie, naszemu środowisku artystycznemu poważne znaczenie w tworzeniu nowych oryginalnych idei artystycznych. Wrocław utożsamiany przed trzydziestu laty z osiągnięciami artystycznej ceramiki i szkła, właśnie dzięki konsekwentnej pracy, uporowi i wręcz przebiegłości profesorów naszej akademii, stał się w latach 70. niekwestionowaną stolicą nowej sztuki. To z niewielkiej grupy pierwszych pedagogów pracujących wśród ruin Festung Breslau wyrosło dwutysięczne środowisko twórcze artystów plastyków na Dolnym Śląsku, w 90% absolwentów naszej uczelni. Jest to fenomen nieporównywalny z żadnym innym żywotnym i znaczącym ośrodkiem na świecie, aby w tak krótkim czasie od zera wyrosło świadome swoich przeznaczeń dynamiczne środowisko artystyczne. Trzeba tutaj wspomnieć, że okoliczności zewnętrzne były mało sprzyjające dla takiego rozwoju. Wielcy artyści wrocławscy: Waldemar Cwenarski, Alfons Mazurkiewicz, Jerzy Rosołowicz, złożyli na ołtarzu sztuki ofiarę życia przez swą przedwczesną śmierć.

Ich wielka i ofiarna praca jako artystów tworzących podstawy naszych osiągnięć w nowej sztuce wiąże się ściśle z tradycją naszej akademii – jednocześnie honorującej tradycję i otwartej na nowe metody i idee artystyczne.

O tej otwartości na nowe wartości i oparciu dydaktyki na trwałym gruncie profesjonalizmu świadczy ewolucja kierunków kształcenia. Przebiegała ona kilkuetapowo i była wypadkową z jednej strony oddziaływania silnych osobowości profesorskich, z drugiej zaś zewnętrznych trendów w sztuce, a z trzeciej mniej lub bardziej subtelnych nacisków biurokratyczno-politycznych.

Natomiast kwestia osobowości pedagogów była bardzo istotna, najważniejsza. Postawy mistrzów ukształtowały późniejszy fenomen sztuki wrocławskiej – śmiałej w swoich poczynaniach i zwróconej ku najwyższym wartościom. Profesorowie i studenci, artyści – absolwenci akademii płacili nieraz wielką cenę życia, wolności, niedostatku i zapomnienia za trwanie przy wysokich standardach etycznego kodeksu, za umiłowanie wolności Sztuki i Ojczyzny.

Ta trudna i jednocześnie wspaniała historia daje nam wszystkim podstawy spoglądania z nadzieją na otwierające się wyzwania przyszłości, którym chcemy sprostać nie gorzej niż nasi poprzednicy – jako artyści, jako obywatele, jako ludzie.

Prof. Zbigniew Horbowy
Rektor ASP we Wrocławiu

Dzieje uczelni

W listopadzie 1945 r. kierowana przez Eugeniusza Gepperta grupa artystów plastyków przybyła do Wrocławia i rozpoczęła przygotowania do powołania uczelni plastycznej. 30 marca 1946 r. uzyskano Dekret Ministra Kultury i Sztuki powołujący Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Pięknych. W maju 1946 r. we wrocławskim Ratuszu otwarto pierwszą wystawę malarstwa z udziałem przyszłych wykładowców.

Uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego odbyła się w częściowo zrujnowanych pomieszczeniach byłej Meisterschule des Deutschen Handwerks przy ul. R. Traugutta, 7 października 1946. Inaugurację poprzedziła uroczysta msza święta. Pierwszym dyrektorem szkoły został malarz przybyły z Krakowa – E. Geppert (nominacja z 12 czerwca 1946). W maju rozpoczęto wpisy kandydatów, a w lecie uczestniczyli oni w kursie plenerowym. Zespół pedagogów tworzyli: E. Geppert (malarstwo), Leon Dołżycki (rysunek), Emil Krcha (rysunek), Stanisław Pękalski (rysunek wieczorny), Stanisław Dawski (kompozycja brył i płaszczyzn z liternictwem), Stanisław Rzecki (rzeźba), Borys Michałowski (rzeźba), Tadeusz Broniewski (historia architektury i geometria wykreślna) oraz Stanisław Kopystyński (historia sztuki i perspektywa). W pierwszym roku studiowało 84 studentów łącznie z nie mającymi matury kandydatami kur-

su zerowego, który prowadził S. Kopystyński. Inauguracji nie dożył powołany na profesora Adam Hannytkiewicz (1887–1946). Struktura szkoły miała charakter tradycyjnie akademicki z wyodrębnionymi dyscyplinami malarstwa, rzeźby i rysunku, tworzącymi Studium Ogólne.

Zrujnowany gmach po Kunstakademie przy pl. Polskim sukcesywnie odbudowywano aż do 1964 r. (do odbudowy gmachów uczelni przyczynił się dyrektor administracyjny PWSSP Lubomir Żurawski).

Od razu zamierzano rozszerzyć zakres kształcenia o rękodzieło artystyczne i specjalności użytkowe.

„Przygotowanie artysty plastyka do współpracy z architektem … z wszystkimi gałęziami wytwórczości, w których forma plastyczna może mieć zastosowanie jako czynnik decydujący w kształtowaniu się smaku i piękna życia codziennego" – tak precyzował zasadność tej inicjatywy Geppert w memoriale przesłanym na ręce Ministra Ziem Odzyskanych.

To powiązanie z wytwórczością (z przemysłem ceramicznym i szklarskim) należy do tradycji początków. Gdy Carl Daniel (David) Friedrich Bach (1756–1829) dzięki protekcji Michała Kazimierza Ogińskiego, hetmana wielkiego litewskiego (1730–1800), w 1791 r. został pierwszym dyrektorem Provizial-Kunstschule, na takich powiązaniach z dopiero rodzącym się przemysłem śląskim opierał nadzieje na przyszłość swojej szkoły.

W czerwcu 1947 r. utworzono nowy Wydział Plastyki Przestrzennej, którym kierował sprowadzony z Krakowa Marian Steczowicz (wnętrze, plastyka przemysłowa, historia architektury wnętrz), Aleksandrowi Rakkowi powierzono katowicki Oddział Grafiki ze specjalizacją użytkową (od 1951 r. w strukturze krakowskiej ASP). W drugim roku pracy szkoła działała na podstawie statutu, a pierwszymi członkami jej Rady Głównej byli S. Dawski, L. Dołżycki, E. Geppert, E. Krcha i M. Steczowicz. Niebawem dołączyli następni wykładowcy: Antoni Mehl (rzeźba, 1947–1951), Władysław Wincze (wnętrze i mebel, 1947–1987), Maria Dawska (malarstwo, 1948–1970), Hanna Krzetuska (malarstwo, 1948–1958), Władysław Kamiński (malarstwo, rysunek, 1948–1983), Andrzej Will (rysunek, 1948–1956), Czesław Niżankowski (anatomia), ks. Piotr Śledziewski (historia sztuki). Osiągnięcia szkoły zaprezentowano na Festiwalu Szkół Artystycznych w Poznaniu w październiku 1949 r. W tymże roku w ramach ogólnej reformy uczelni plastycznych zmieniono charakter szkoły na użytkowy ze specjalizacją w dyscyplinach ceramiki, szkła i architektury wnętrz, a nazwę zmieniono na Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Plastycznych.

Z reformą łączyło się przyjście nowych wykładowców: Mieczysława Pawełki (ceramika i rzeźba, 1948–1958), Haliny Jastrzębowskiej (szkło, 1949–1952), Rudolfa Krzywca (ceramika, 1950–1965), Julii Kotarbińskiej (ceramika, 1951–1965), Apolinarego Czepelewskiego (zastosowania ceramiki w rzeźbie architektonicznej, 1953–1967), Karola Estreichera (kier. Katedry Historii Sztuki, 1952–1956).

W 1957 r., kiedy zweryfikowano profesorów uczelni plastycznych, profesorami nadzwyczajnymi zostali: E. Geppert, S. Dawski, J. Kotarbińska i W. Wincze, a docentami: B. Michałowski, R. Krzywiec, M. Dawska i S. Pękalski. Od 1957 r. studia przedłużono do 6 lat (obecnie 5 lat). W dziedzinie szkła artystycznego szkoła zachowała pozycję jedynego ośrodka kształcenia, w ceramice o pozycji szkoły świadczyła obecność jej przedstawicieli w Academie Internationale de la Ceramique, a z czasem jako jedyna w Polsce wrocławska uczelnia uzyskała prawo prowadzenia przewodów kwalifikacyjnych.

Rok 1968 jest datą utworzenia Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby, w którego ramach znalazły się sprowadzone do roli studium ceramika i szkło. Odrębny Wydział Ceramiki i Szkła przywrócono w 1980 r.

W 1984 r. uformowała się struktura tworzona przez trzy wydziały: Malarstwa, Grafiki i Rzeźby, Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego oraz Ceramiki i Szkła.

Z połączenia Katedry Grafiki powołanej w 1969 r. i Międzywydziałowej Katedry Wiedzy Wizualnej powstał w 1996 r. Wydział Grafiki.

W l. 1993–1996 nastąpił ponad dwukrotny wzrost liczby profesorów „belwederskich": z 13 do 30. Tym samym uczelnia uzyskała pełną autonomię.

W 1988 r. ważnym wydarzeniem było rozpoczęcie obchodów dwusetlecia uczelni plastycznych we Wrocławiu, kończących się w 1990 r. wystawą i w 1991 r. międzynarodową konferencją historyczno-teoretyczną oraz publikacją wydawnictwa obrazującego dzieje tych szkół we Wrocławiu.

W 1990 r. zlikwidowano Studium Nauk Społeczno-Politycznych, a na jego miejsce Zbigniew Makarewicz (rzeźbiarz i teoretyk) zorganizował Studium Nauk Humanistycznych.

Środowisko studenckie PWSSP żywo reagowało na kolejne kryzysy w latach 1956, 1968 i 1980. Również postawa znacznej części wykładowców niepokoiła władze komunistyczne, co miało i takie skutki, jak rekordowe w wypadku uczelni artystycznej internowania w czasie stanu wojennego (11 osób), a wcześniej zablokowanie na wiele lat awansowania kadry pedagogicznej (1957–1979). W wyniku stanu wojennego zawieszono działalność uczelni, wymuszając rezygnację z funkcji rektora prof. Jana Jaromira Aleksiuna, a wybrany rektor, prof. Konrad Jarodzki, nie został zaakceptowany przez ministra kultury i sztuki i nie objął funkcji.

Po kolejnych zmianach organizacyjnych i zmianie nazwy uczelni na Akademię Sztuk Pięknych (1996) wrocławska uczelnia plastyczna ma obecnie cztery wydziały: Malarstwa i Rzeźby; Grafiki; Ceramiki i Szkła oraz Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego, a także Zakład Języków Obcych (kier.: mgr Beata Ludwiczak) i Zakład Historii Sztuki, Filozofii i Sportu (kier.: mgr Andrzej Kostołowski – historyk sztuki i krytyk), bibliotekę (kier.: kustosz mgr Elżbieta Rzeźniak), muzeum uczelniane (kier.: kustosz mgr Dorota Miłkowska), galerię „Miejsce dla sztuki" i Galerię im. Eugeniusza Gepperta, Dom Pracy Twórczej w Luboradowie i Dom Studencki. Uczelnia publikuje wydawnictwa artystyczne: katalogi, monografie artystów, czasopismo „Format" (red. nacz. dr Andrzej Saj), rocznik „Dyskurs" (red. nacz. dr Andrzej Bator). ASP organizuje Międzynarodowy Konkurs Rysunku i Konkurs Malarski im. Eugeniusza Gepperta.

Od 2002 r. uczelnia posiada nowe budynki przy ul. Modrzewskiego i ul. Purkyniego z przebudowanych dawnych kamienic czynszowych przekazanych przez Urząd Miejski. Ta inwestycja radykalnie poprawiła warunki studiów (przyrost 40% powierzchni dydaktycznej).

Rektorami PWSSP/ASP we Wrocławiu byli: E. Geppert (1949–1950), M. Pawełko (1950–1952), S. Dawski (1952–1965), S. Pękalski (1965–1967), Tadeusz Forowicz (1967–1981), J.J. Aleksiun (1981–1982), Rufin Kominek (1982–1984), Michał Jędrzejewski (1984–1990), Andrzej Klimczak-Dobrzaniecki (1990–1993), K. Jarodzki (1993–1999), Zbigniew Horbowy (1999–2005).

Osiągnięcia uczelni potwierdzają najpewniej artystyczne i zawodowe dokonania jej absolwentów (2064 – 2003 r.) Wrocławianie podejmowali, tworzyli i oryginalnie interpretowali najważniejsze idee artystycznej współczesności, żeby tylko wspomnieć sensybilizm, strukturalizm, konceptualizm, konkretyzm, sztukę pojęciową i poezję konkretną, nowe formy parateatru i sztuki przestrzeni. Bardziej znani są w kraju i za granicą mistrzowie formy w ceramice i szkle, ale tuż po nich pojawiają się nazwiska twórców plakatu, scenografii, wystawiennictwa, grafiki, wzornictwa przemysłowego – nagradzani, wyróżniani, zapraszani na liczne przeglądy krajowe i międzynarodowe, a łączna liczba ekspozycji międzynarodowych, w których uczestniczyli od lat 50. i 60. do chwili obecnej malarze, jak i graficy, rzeźbiarze oraz designerzy wszystkich specjalności, wynosi kilkaset.

Przewody kwalifikacyjne na stanowisko adiunkta (I st.) i docenta (II st.) zaczęto przeprowadzać we wrocławskiej PWSSP (zgodnie z Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z 10 listopada 1972) w 1973 r. W 1972 r. Wydział Malarstwa Grafiki i Rzeźby posiadał uprawnienia w następujących dyscyplinach artystycznych: malarstwo – przewody I st., II st.; rzeźba – I st.; projektowanie graficzne – I st. Wydział Projektowania Plastycznego zaś: projektowanie architektury wnętrz – przewody I st., II st.; projektowania form przemysłowych – I st. Studium Projektowania Form Ceramiki i Szkła: projektowanie form ceramiki i szkła – przewody I st., II st. W 2002 r. (zgodnie z ustawą o stopniach i tytułach naukowych z 1 maja 2002) Wydział Malarstwa i Rzeźby posiadał uprawnienia do przeprowadzania: przewodów doktorskich w zakresie sztuk plastycznych w dyscyplinach artystycznych, takich jak malarstwo, rzeźba; przewodów habilitacyjnych w zakresie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej malarstwo; postępowania o uzyskanie tytułu profesora sztuki. Wydział Grafiki – przewodów doktorskich i habilitacyjnych w zakresie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej grafika, postępowania o uzyskanie tytułu profesora sztuki; Wydział Ceramiki i Szkła – przewodów doktorskich i habilitacyjnych w zakresie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej wzornictwo, postępowania o uzyskanie tytułu profesora sztuki; Wydział Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego – przewodów doktorskich i habilitacyjnych w zakresie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej architektura wnętrz oraz postępowania o uzyskanie tytułu profesora sztuki.

Pierwsi promotorzy na poszczególnych wydziałach PWSSP oraz osoby przez nich wypromowane, które uzyskały przewody I i II st.:

Wydział Malarstwa, Grafiki i Rzeźby: 1973 r. – przewód I st. w dyscyplinie artystycznej grafiki J.J. Aleksiuna – opiekun artystyczny prof. Halina Pawlikowska; 1976 r. – przewody I st. w dyscyplinie artystycznej malarstwa: Wiesława Pawelska – opiekun artystyczny doc. Zbigniew Karpiński; Jan Kondratowicz – opiekun artystyczny doc. Z. Karpiński; 1976 r. – zakończony przewód II st. w dyscyplinie artystycznej malarstwa adiunkta K. Jarodzkiego.

Wydział Malarstwa i Rzeźby: 2000 r. – przewód I st. w dyscyplinie artystycznej rzeźba Janusza Czumaczenki, pracownika ASP w Łodzi – opiekun artystyczny prof. Aleksander Hałat (ASP Łódź).

Wydział Ceramiki i Szkła: 1975 r. – przewód II st. w dyscyplinie artystycznej projektowanie form ceramiki i szkła adiunkta Z. Horbowego.

Wydział Projektowania Plastycznego: 1974 r. – przewód II st. w dyscyplinie artystycznej projektowanie architektury wnętrz Tadeusza Kwaka (ASP Kraków).

Liczba studentów, pracowników naukowo-dydaktycznych w następujących okresach:

koniec roku 1946: liczba studentów – 36, st. asystent – 1, wykładowców – 6, profesorów uczelnianych – 3;

rok akademicki 1967/1968: liczba studentów – 250, asystentów – 7, st. asystentów – 4, wykładowców – 9, st. wykładowców – 8, adiunktów – 8, doktorów – 2, docentów – 6, profesor kontraktowy – 1, profesorów – 4;

rok akademicki 2002/2003: liczba studentów dziennych: 479, liczba studentów wieczorowych: 301 – razem studentów 780, kwalifikacje I st. (doktor) – 53, kwalifikacje II st. (doktor hab.) – 17, profesorów zwyczajnych – 27, profesorów tytularnych – 9.

Współpraca zagraniczna

Uczelnia zapewnia od kilkunastu lat trwałe powiązania z innymi szkołami artystycznymi w kilku krajach świata, umożliwiając, szczególnie po 1989 r., studentom i absolwentom kontynuowanie studiów i karierę za granicą. Bezpośrednio po wojnie współpraca zagraniczna była bardzo ograniczona, jednak już podczas Kongresu Intelektualistów w1948 r. wizytę w nie istniejącym już dziś budynku i pracowni ówczesnego prorektora S. Dawskiego złożyli Pablo Picasso i Fernand Leger (rektor E. Geppert przebywał poza Wrocławiem).

Pod koniec lat 50. prof. W. Wincze uczestniczy w oficjalnej delegacji Ministerstwa Kultury prowadzącej rozmowy na temat współpracy z radzieckimi uczelniami (Moskwa, Odessa). W latach 70. pomyślnie zaczyna się rozwijać współpraca z uczelnią w Halle, a na staże przemysłowe przyjeżdżają tamtejsi projektanci szkła. Na uczelni przebywają studenci z Bułgarii. Nawiązane zostają kontakty z akademią w Rydze. Na początku lat 80. na stażach w Holandii oraz NRD (Halle) przebywa Krzysztof Łukasiewicz, prowadząc na ich zakończenie jeden semestr wykładów. W 1986 r. we Wrocławiu odbywa się wystawa projektów studenckich z Hochschule für Industriale Formgestaltung Halle i wrocławskiej PWSSP. Od 1988 r. rozwija się wymiana grup pedagogów i studentów z uczelnią Konstfack w Sztokholmie, a Wydział Grafiki utrzymuje kontakty z uczelnią w Brunszwiku. W 1989 r. spotykają się kierownictwa lwowskiej i wrocławskiej uczelni plastycznej. Od przełomu lat 80. i 90. trwa wymiana grup studenckich między akademią w Rydze, wrocławską ASP i kilkunastoma uczelniami zagranicznymi. W 2004 r. w warsztatach scenograficznych wrocławskiej ASP wzięła udział wielonarodowa grupa studentów z lon-

dyńskiej Saint Martines College of Art and Design. Obecnie uczelnia w ramach europejskich programów wspierających wymianę międzynarodową wysyła studentów na studia/staże na uczelniach zagranicznych oraz kształci młodzież artystyczną z państw europejskich i USA.

Uczelnie zagraniczne współpracujące obecnie z ASP we Wrocławiu: Konstfack, College of Art, Crafts and Design (Sztokholm, Szwecja); Ewtek Institute of Art and Design (Vantaa, Finlandia); Hochschule für Bildende Künste (Brunszwik, Niemcy); Hochschule für Kunst und Design (Halle, Niemcy); Universidad del Pais Vasco (Bilbao, Hiszpania); Accademia di Belle Arti di Brera (Mediolan, Włochy); Hogeschool Gent (Gandawa, Belgia); Staatliche Akademie der Bildenden Künste Stuttgart (Niemcy); Institut d'Arts Visuels (Orlean, Francja); École Supérieure des Arts Décoratifs (Strasburg, Francja); Aristotle University of Thessaloniki (Grecja); Kuvataideakatemia – Academy of Fine Arts Helsinki (Finlandia); Accademia di Belle Arti „Aldo Galli" (Como, Włochy); Kunstuniversität Linz (Austria); University of Wolverhampton (Wielka Brytania); Akademie der Bildenden Künste München (Niemcy); Hochschule für Grafik und Buchkunst Leipzig (Niemcy); Universidade do Porto (Portrugalia); Vysoká škola výtvarnych umeni (Bratysława, Słowacja); Saint Martins College of Art and Design (Londyn, Wielka Brytania); Technická universita v Liberci (Czechy); Fachhochschule Hildesheim (Niemcy); Lwowska Akademia Sztuk Pięknych (Ukraina); Akademia Sztuk Pięknych w Kijowie (Ukraina); Wileńska Akademia Sztuk Pięknych (Litwa); Maryland Institute, College of Art (USA); University of Arts and Design Cluj-Napoca (Rumunia); Institut Européen des Arts Céramiques (Guebwiller, Francja).

Zbigniew Makarewicz

Tab. 30. Wyjazdy zagraniczne studentów i pracowników ASP w latach 2000–2004

	Rok akademicki			
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Pracownicy (liczba osób, cel)	4 Bratysława, Brunszwik	8 Stuttgart, Kijów, Gent (Belgia), Mediolan, Saloniki	12 Strasburg, Wilno, Baltimore (USA), Bilbao, Bratysława, Ryga, Liberec	16 Porto, Saloniki, Sztokholm, Bilbao, Bitola (Macedonia), Hildesheim (Niemcy), Lwów, Strasburg, Liberec, Lipsk
Studenci (liczba osób, cel)	13 Brunszwik, Edynburg, Paryż, Sztokholm, Bratysława	12 Brunszwik, Halle, Kassel, Strasburg, Edynburg, Lwów, Saloniki, Bratysława	15 Brunszwik, Halle, Strasburg, Edynburg, Bilbao, Vantaa (Finlandia), Stuttgart, Bratysława, Mediolan	29 Halle, Strasburg, Edynburg, Bilbao, Stuttgart, Bratysława, Mediolan, Porto, Monachium, Liberec (Czechy), Lwów, Saloniki, Wolverhampton, Lipsk, Guebwiller (Francja)

Wydział Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego

Istniejący w formalnej strukturze PWSSP/ASP od 1950 r. Wydział Architektury Wnętrz, okresowo pod nazwami Studium Architektury Wnętrz (1956–1963) i Wydziału Projektowania Plastycznego (1972–1978), został w 1966 r. przemianowany na Wydział Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego, co miało związek z utworzeniem w 1966 r. Pracowni, a w następnym roku Katedry Form Przemysłowych.

Założycielem i organizatorem wydziału był W. Wincze. W pierwszym okresie działalności wydziału do najbliższych współpracowników W. Winczego należeli: Marian Sigmund, Marian Steczowicz, S. Pękalski i Halina Jastrzębowska.

W końcu lat 50. współpracownikami W. Winczego zostają absolwenci wydziału: Tadeusz Forowicz (prowadzący projektowanie mebla), Jan Kowalczyk (prowadzący projektowanie metaloplastyki) oraz Zbigniew Kawecki i Józef Chierowski. Wszyscy czterej zostaną wkrótce docentami, a T. Forowicz rektorem (1967–1981).

W 1966 r. W. Wincze powierza Krzysztofowi Meisnerowi (absolwentowi Politechniki i ASP w Warszawie) prowadzenie Pracowni, a następnie Katedry Form Przemysłowych.

Współpracownikami K. Meisnera w rozwijającej się katedrze zostają: L. Kaćma, M. Jędrzejewski, J. Chierowski oraz Janusz Grzonkowski i Ryszard Gachowski, a następnie Wiesław Zajączkowski. Pracę pedagogiczną podejmują również, wypromowani przez K. Meisnera, absolwenci: Wilhelm Semaniszyn, Krzysztof Łukasiewicz, Włodzimierz Dolatowski i Jan Kukuła, a następnie Mieczysław Piróg (absolwent ASP w Krakowie).

W tym też czasie stabilizuje się sytuacja kadrowa Katedry Kształcenia Ogólnoplastycznego, której kierownikiem został Józef Hałas, a Pracownię Rzeźby prowadziła Łucja Skomorowska. W Katedrze Architektury Wnętrz dyplomujące pracownie prowadzili W. Wincze i T. Forowicz, pracownię III roku J. Kowalczyk, a Pracownię Podstaw Kształtowania Z. Kawecki. Blokiem kształcenia wstępnego kierował Tadeusz Ciałowicz, a po jego rezygnacji W. Zajączkowski.

W. Wincze kierował wydziałem do 1972 r. Jego następcą zostaje J. Kowalczyk, a po jego przedwczesnej śmierci (1979), przez kilka miesięcy kierował wydziałem prodziekan W. Zajączkowski. W 1977 r. K. Meisner rozpoczął wykłady w Bagdadzie, a kierownikiem Katedry Form Przemysłowych został J. Chierowski, który pełnił funkcję do 1980 r. Na przełomie

1979 i 1980 r. dziekanem wydziału zostaje M. Jędrzejewski, który od 1978 r. pracuje w Katedrze Architektury Wnętrz (trzecia pracownia dyplomująca), a w 1981 r. obejmie funkcję prorektora. W l. 1981–1987 dziekanem był W. Semaniszyn, prowadzący od 1980 r. jedną z trzech pracowni dyplomujących w Katedrze Wzornictwa.

Jesienią 1980 r. w Katedrze Wzornictwa zachodzą istotne zmiany kadrowo-programowe. J. Chierowski powraca do Katedry Architektury Wnętrz, a kierownikiem zostaje W. Dolatowski. Kształtuje się układ trzech pracowni dyplomujących. W. Semaniszyn prowadzi Pracownię Projektowania Środków Transportu, W. Dolatowski – Pracownię Projektowania Produktu i Struktur Użytkowych, a M. Piróg – Pracownię Projektowania Komunikacji Wizualnej. Do 1998 r. pracownię dyplomującą prowadził również nieżyjący już obecnie W. Zajączkowski. Dydaktykami w katedrze są m.in.: Paweł Szecówka, K. Łukasiewicz, Agata Danielak (od 2005 kier. katedry), Jerzy Grobelny, Piotr Jędrzejewski i Jacek Kujda.

W Katedrze Architektury Wnętrz po przejściu na emeryturę W. Winczego, a następnie T. Forowicza, pracownie dyplomujące prowadzą: Edward Zielonka, M. Jędrzejewski i (po zmarłym wiosną 2004 r. Piotrze Karpińskim) Józef Jurek oraz Krzysztof Wołowski. Ponadto prowadzone są m.in. Pracownie Mebla: Wacława Kowalskiego i Edwarda Gańczy; Projektowania Graficznego: Norberta Wieschalli i Henryka Regimowicza; Pracownia Podstaw Kształtowania Stanisława Gnacka. Zajęcia prowadzą również: Zenon Marciniak, Dariusz Grzybowicz, Urszula Smaza-Gralak, Renata Pacyna, Jacek Zasada, Witold Molicki, Jacek Kos, Bartosz Jakubicki, Andrzej Kabat i inni.

W Katedrze Kształcenia Ogólnoplastycznego działają Pracownie Malarstwa i Rysunku: Mariana Wołczuka, Anny Kowalskiej-Szewczyk i Marka Jakubka (kier. katedry) oraz Pracownia Rzeźby (ad. Aleksander Marek Zysko).

Wydział prowadzi również niestacjonarne studia w zakresie architektury wnętrz i wzornictwa na poziomie licencjackim i magisterskim, a ponadto istnieje Studium Podyplomowe Dyscypliny Plastyczne w Architekturze.

W ostatnich dwóch dekadach dziekanami wydziału byli kolejno: M. Wołczuk (1987–1990), M. Jędrzejewski (1990–1996), M. Piróg (1996–2002), W. Kowalski (2002–2005), a aktualnie wydziałem kieruje E. Zielonka (od 2005).

W latach 50. autorem najliczniejszych opracowań projektowych był W. Wincze, autor kompletnego wyposażenia typowego mieszkania (prezentowane na Ogólnopolskiej Wystawie Architektury Wnętrz w warszawskiej „Zachęcie", 1957) i wnętrz w odbudowanej uczelni (sala senatu i rektorat, 1965). W połowie lat 50. absolwenci wydziału: T. Ciałowicz i R. Gachowski, projektują pierwsze plakaty, inaugurując powojenną wrocławską tradycję tej dziedziny twórczości. T. Forowicz realizuje meble i wnętrza o wyraźnie zarysowanej linii stylistycznej, J. Kowalczyk opracowuje metaloplastyczne detale (np. żyrandol wiszący do dziś w sali Senatu ASP; 1965), a w 1961 r. J. Chierowski wdraża do produkcji fotel „366", masowo produkowany w FM w Świebodzicach; wnętrze sklepu z tkaninami („Jedwabie" przy ul. Świdnickiej; 1958/1959) realizuje Roman Hoszowski. W 1965 r. M. Jędrzejewski projektuje pierwsze scenografie dla Teatru TV. W 1967 E. Gańcza (dyplom 1967) rozpoczyna współpracę ze spółdzielnią meblarską „Cis", wprowadza do produkcji ok. 200 wzorów mebli.

Dziekan Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego prof. Wacław Kowalski

K. Meisner inicjuje współpracę swoich absolwentów z zakładami w Starachowicach i sam uczestniczy w pierwszych opracowaniach form kabin ciężarówek (początek lat 70.). W latach następnych W. Semaniszyn i J. Kukuła realizują liczne projekty dla Starachowic i Jelcza. Ważnym projektem, zrealizowanym przez pedagogów/absolwentów Katedry Form Przemysłowych, było w drugiej połowie lat 70. kompleksowe opracowanie wyposażenia (wiaty, kioski, przystanki) ulic Koszalina.

W latach 80. sukcesy międzynarodowe odnoszą studenci wydziału. Magdalena Sorgenlos-Chrzanowska uzyskuje nagrodę na Międzynarodowym Triennale Mebla (1980), Dariusz Lubiński wygrywa międzynarodowy konkurs na projekty zastosowań systemów wystawienniczych (Szwajcaria, 1987), Zbigniew Dobosz uzyskuje „Gold Prize" w międzynarodowym konkursie designerskim w Nagoya (Japonia, 1988). Kolejnymi wyróżnieniami są: Nagroda MKiS na wystawie Dyplom '89 (Toruń), przyznana Z. Marciniakowi; Wyróżnienie MKiS, uzyskane przez D. Grzybowicza na wystawie Dyplom '93 (Warszawa) i Nagroda Wojewody oraz Grand Prix – Nagroda Prezydenta RP za najlepszy dyplom projektowy 2002 – przyznana Magdalenie Filcek, a ostatnio Nagroda Marszałka Województwa Dolnośląskiego – Dyplom 2005 dla Wojciecha Kiniorskiego (nominowany do Nagrody Prezydenta RP 2005 r.).

W latach 90. powstają liczne realizacje wnętrzarskie, związane z przekształceniami ustrojowymi.

Pedagodzy i absolwenci wydziału uczestniczą w licznych wystawach m.in. „Krzesło '94", „Lampa '96", „Sztuka Projektowania" 2000, 2001, 2002, a W. Kowalski uzyskał Grand Prix na wystawie grafiki z cyklu Dolnośląskich Wystaw Sztuki – Wrocław 2002.

Wydział Ceramiki i Szkła

Z powstających od roku akademickiego 1947/1948 pracowni i warsztatów ceramiki i szkła utworzono, wraz z Zakładem Drewna, Wydział Plastyki Przestrzennej, który dał początek dzisiejszym dwóm wydziałom: CiSz oraz AWiWP. Od 1952 r. Wydział Ceramiki oraz Wydział Szkła stały się wydziałami konstytuującymi PWSSP aż po 1968 r. Zagadnienia projektowe i kształcenie projektantów były stawiane w centrum zainteresowania uczelni. W ramach Wydziału Ceramiki powstały ponadto pracownie architektoniczne malarstwa i rzeźby. Pracownię Ceramicznej Rzeźby Architektonicznej zorganizował doc. A. Czepelewski (1952), a Pracownie Ceramicznego Malarstwa Architektonicznego S. Pękalski (1953),

E. Geppert (1956) i S. Dawski (1963). W 1968 r. w nowej strukturze PWSSP (utworzenie Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby) wydział zmieniono w Studium Projektowania Form Ceramiki i Szkła, przekształcone z kolei w 1980 r. w Wydział Ceramiki i Szkła.

W dziedzinie ceramiki główną rolę odegrali wywodzący się ze środowiska „Ładu" R. Krzywiec (od 1947), J. Kotarbińska (od 1951) i M. Pawełko (od 1948), absolwenci akademii warszawskiej. M. Pawełko wykorzystał swoje doświadczenie z przedwojennej współpracy z przemysłem ceramicznym, wprowadzając jako obowiązujący przedmiot projektowanie ceramiki przemysłowej. R. Krzywiec i J. Kotarbińska stali się twórcami dwóch odmiennych szkół we wrocławskiej ceramice artystycznej. Od początku lat 60. zasadniczą zmianę w metodach dydaktyki przeprowadziły kontynuatorki tych szkół ceramiki, organizując własne pracownie: z linii R. Krzywca – Halina Olech (1960), z linii J. Kotarbińskiej – Krystyna Cybińska (1962) i Irena Lipska-Zworska (1966). Nową specjalizację wprowadził prof. Stanisław Szyba, organizując Pracownie Renowacji i Rekonstrukcji Ceramiki w roku akademickim 1999/2000.

Z inicjatywy H. Jastrzębowskiej, absolwentki warszawskiej ASP, która tuż po wojnie w Polanicy Zdroju zdobyła doświadczenie w projektowaniu szkła w tamtejszej hucie, w 1949 r. w PWSSP został próbnie wprowadzony przedmiot projektowanie szkła. Zajęcia prowadzili tam także inni warszawscy artyści, tacy jak Henryk Albin Tomaszewski i Stanisław Ptaszyński. Rozwój kształcenia w zakresie projektowania szkła łączy się jednak przede wszystkim z osobą S. Dawskiego. W 1952 r. został rektorem i po odejściu H. Jastrzębowskiej objął Katedrę Szkła, której kierownikiem pozostawał do 1969 r., a więc wywarł największy wpływ na ukształtowanie się tradycji tego kierunku kształcenia. Tradycję Szkoły Szkła kontynuowali jego uczniowie w nowych specjalistycznych pracowniach: Szkła Artystycznego (unikat) – Ludwik Kiczura (1964), Szkła Przemysłowego – Z. Horbowy (1965), Szkła Architektonicznego – Henryk Wilkowski (1966).

W roku akademickim 2002/2003 Katedra Ceramiki skupiała dwie Pracownie Ceramiki Artystycznej (prof. Grażyna Płocica, prof. Przemysław Lasak) i dwie Pracownie Ceramiki Użytkowej (prof. Lidia Kupczyńska-Jankowiak, adiunkt Mirosław Kociński). Pracownię Technik Garncarskich prowadzi adiunkt Katarzyna Koczyńska-Kielan, Pracownię Podstaw Projektowania Ceramiki dr hab. Krzysztof Rozpondek, Pracownię Renowacji i Rekonstrukcji Ceramiki prof. S. Szyba.

Dziekan Wydziału Ceramiki i Szkła Przemysłowego prof. Jerzy Chodurski

Katedra Szkła skupia trzy Pracownie Projektowania Szkła (prof. L. Kiczura, prof. Z. Horbowy, prof. Jerzy Chodurski) oraz dwie Pracownie Podstaw Projektowania Szkła (adiunkt Wojciech Peszko, prof. Barbara Zworska-Raziuk) i Pracownię Projektowania Witraży (adiunkt Ryszard Więckowski).

Osiągnięcia absolwentów potwierdzają wysoki poziom dydaktyki na Wydziale Ceramiki i Szkła. W końcu lat 50. młodzi absolwenci zaczęli odnosić pierwsze sukcesy na wystawach międzynarodowych. W 1969 r. Mieczysław Zdanowicz zdobył srebrny medal, a H. Wilkowski wyróżnienie na XII Triennale Sztuki Użytkowej w Mediolanie, w 1962 r. zaś R. Kominek, H. Olech i M. Zdanowicz złote medale, K. Cybińska srebrny medal i I. Lipska-Zworska wyróżnienie na międzynarodowej Wystawie Ceramiki Artystycznej (AIC) w Pradze. H. Wilkowski zdobywa wyróżnienie na Międzynarodowej Wystawie Form Przemysłowych w Paryżu w 1963 r. W latach późniejszych kolejni ceramicy potwierdzają na międzynarodowych przeglądach artystyczne znaczenie tradycji wrocławskich szkół, jak np. Bronisław Wolanin (z pracowni J. Kotarbińskiej) w Sopocie w 1970 r., Władysław Garnik (z pracowni R. Krzywca) w Lyonie w 1994 r., R. Kominek (z pracowni M. Pawełki) w Pradze w 1962 r. i w Faenzie w 1963 r., Anna Malicka-Zamorska w 1984 r. w Faenzie i wielu innych. Międzynarodowe sukcesy odnoszą także kolejne pokolenia absolwentów szkła, jak np. L. Kiczura, Z. Horbowy, Ludwik Ferenc, J. Chodurski, Małgorzata Dajewska (m.in. zaprojektowała i wykonała statuetkę „Laur Akademicki" dla papieża Jana Pawła II).

Wydział Grafiki

Wydział Grafiki powstał w 1996 r., w wyniku połączenia kierunkowej Katedry Grafiki Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby z Międzywydziałową Katedrą Wiedzy Wizualnej. Wydział dziedziczy tradycję pierwszych pracowni grafiki z l. 1946–1948 (S. Dawski, Stanisław Wojewódzki) i warsztatu graficznego założonego w 1956 r. (H. Pawlikowska) oraz grafiki „stosowanej" (użytkowej) – przedmiotu wprowadzonego przez S. Dawskiego. Zorganizowana w 1970 r. przez Macieja Urbańca Katedra Projektowania Graficznego przenosi na grunt wrocławski tradycje szkoły Henryka Tomaszewskiego z warszawskiej ASP, którego M. Urbaniec był asystentem. Udana współpraca Urbańca z J.J. Aleksiunem (ze szkoły S. Dawskiego) daje oryginalną syntezę doświadczenia tych dwóch szkół.

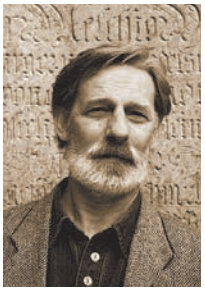
W 1997 r. nadane zostały uprawnienia Rady Wydziału Grafiki do przeprowadzania przewodów I i II st. w dyscyplinie grafika. Obecnie w strukturze wydziału są 3 katedry: Projektowania Graficznego, Grafiki Warsztatowej oraz Wiedzy Wizualnej. Dziekanem Wydziału Grafiki jest prof. J.J. Aleksiun. Studium Projektowania Graficznego od początku jego istnienia było przedsięwzięciem wspólnym Katedry Grafiki (na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby) oraz Międzywydziałowej Katedry Wiedzy Wizualnej.

Udana współpraca dydaktyczna obu katedr zaowocowała zawiązaniem Wydziału Grafiki. W pierwszym etapie poszerzono zakres kształcenia kierunkowego przez wprowadzenie przedmiotu grafika intermedialna (1997). W 2000 r. nastąpiło dalsze poszerzenie oferty dyplomowych przedmiotów kierunkowych. Powołana została Pracownia Rysunku Zawodowego, a wraz z nią przedmiot rysunek zawodowy. W kolejnych etapach planuje się tworzenie podstaw dla powoływania specjalności: grafika warsztatowa, pro-

jektowanie graficzne, grafika intermedialna, rysunek, a także specjalizacji. W 2002 r. otwarto specjalność projektowanie graficzne w ramach uzupełniających studiów magisterskich. W 2003 r. utworzono specjalizację fotografii i multimediów. Wydział przeprowadził się do nowych pomieszczeń uczelni przy ul. Modrzewskiego (wiązało się to z powiększeniem powierzchni z 800 m^2 do 1300 m^2).

Katedra Projektowania Graficznego skupia: trzy Pracownie Projektowania Graficznego (dyplomujące, profesorowie J.J. Aleksiun i Roman Kowalik, Ludwik Żelaźniewicz, Eugeniusz Smoliński), prowadzące przedmiot projektowanie graficzne (lata IV–V) oraz Pracownię Rysunku Zawodowego (dyplomującą), prowadzącą przedmiot rysunek zawodowy (lata III–V). Przedmioty poza pracowniami (kształcenie kierunkowe): projektowanie graficzne z liternictwem (rok II), projektowanie graficzne (rok III, dr Andrzej Moczydłowski), kompozycja brył i płaszczyzn (rok I), liternictwo (rok I).

Katedra Grafiki Warsztatowej skupia cztery Pracownie Grafiki Warsztatowej (trzy dyplomujące; profesorowie Andrzej Basaj, Paweł Frąckiewicz, Jacek Szewczyk, Przemysław Tyszkiewicz i Chris Nowicki), prowadzące przedmiot grafika warsztatowa (II–V rok). Naucza się w nich techniki i technologii druku wklęsłego, wypukłego i płaskiego. W programie ogólnym tych pracowni uwzględnia się także analizę i interpretację zjawisk kulturowych i natury, problemy kreacji artystycznej, zagadnienia formy i idei w obrazie graficznym.

Dziekan Wydziału Grafiki prof. Jan Jaromir Aleksiun

Katedra Wiedzy Wizualnej (profesorowie Wiesław Gołuch, J. Grzonkowski, Ryszard Jędroś – kier. katedry) skupia: Pracownię Grafiki Intermedialnej (dyplomową), Pracownię Wiedzy i Działań Wizualnych oraz Pracownię Fotografii. W katedrze, poza pracowniami, usytuowane są również dwa przedmioty: film, jako przedmiot do wyboru dodatkowego dla studentów wydziału (III–V rok), percepcja, jako przedmiot obowiązkowy dla studentów I roku.

Katedry wydziału są wyposażone w warsztaty odpowiadające kierunkom i specjalizacjom studiów.

Organizatorzy wydziału i dydaktyki: S. Dawski wprowadza w 1947 r. przedmiot grafika do zajęć w PWSSP; w 1956 r. H. Pawlikowska organizuje warsztat technik graficznych i kieruje nim; M. Urbaniec i J.J. Aleksiun organizują w 1967 r. Katedrę Projektowania Graficznego; w l. 1995–1996 W. Gołuch, L. Żelaźniewicz oraz E. Smoliński (pierwszy dziekan wydziału) podejmują prace programowe i organizacyjne nad utworzeniem Wydziału Grafiki.

Wydział Malarstwa i Rzeźby

Wydział dziedziczy tradycję pierwszych pracowni malarstwa (L. Dołżycki, E. Geppert, E. Krcha), rzeźby (B. Michałowski, S. Rzecki) i rysunku (S. Pękalski), zorganizowanych w 1946 r. we wrocławskiej PWSSP. Połączone pracownie utworzyły w 1948 r. po raz pierwszy Wydział Malarstwa i Rzeźby z katedrami malarstwa, rzeźby i rysunku. Wydział ten rozwiązano w 1950 r., przekazując jego pracownie i katedry Malarstwa oraz Rzeźby Wydziałowi Ceramiki i Szkła. Pracownie malarstwa, rzeźby i rysunku tworzyły także tzw. Wydział Ogólny dla studentów I i II roku. Kształcenie kierunkowe w zakresie malarstwa i rzeźby przetrwało w zorganizowanych w 1953 r. pracowniach dyplomujących z ceramicznego malarstwa architektonicznego (profesorowie E. Geppert, S. Pękalski, S. Dawski) i ceramicznej rzeźby architektonicznej (prof. A. Czepelewski). W 1967 r. prof. Jerzy Boroń przeprowadza reformę programową i tworzy Pracownię Rzeźby w Architekturze i Urbanistyce, która wejdzie w skład Katedry Rzeźby na tworzonym wówczas Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Kolejną reorganizację programową przeprowadził prof. Alojzy Gryt w 2002 r., tworząc Pracownię Rzeźby i Kształtowania Otoczenia. W 1968 r. utworzono Wydział Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Pracownię Malarstwa w Urbanistyce i Architekturze zorganizował na tym wydziale prof. M. Zdanowicz. W 1970 r. A. Mazurkiewicz organizuje Pracownię Malarstwa z tzw. otwartym programem studiów, inicjując nowy kierunek w ramach Szkoły Wrocławskiego Strukturalizmu. W 1984 r. prof. Paweł Lewandowski-Palle zorganizował Pracownię Technik Malarskich, zarówno nowych, jak i historycznych. 1 października 2003 na wydziale powołano Katedrę Malarstwa Architektonicznego i Multimediów zorganizowaną przez prof. zw. Wojciecha Kaniowskiego. W 1996 r. – po reorganizacji wydziału i przekształceniu Katedry Grafiki w samodzielną jednostkę – powstaje Wydział Malarstwa i Rzeźby. Prof. Alfreda Poznańska, po przejściu z Wydziału Ceramiki i Szkła na Wydział Malarstwa, Grafiki i Rzeźby (1982), tworzy Pracownię Małej Formy Rzeźbiarskiej. Ta specjalizacja studiów zostaje ponownie zreformowana i wzmocniona przez prof. Jacka Dworskiego w 1992 r. przez włączenie do Katedry Rzeźby na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby i zorganizowanie warsztatu odlewniczego. Ważną reformę programową przeprowadził w swojej Pracowni Rzeźby prof. Leon Podsiadły, organizując otwarty warsztat rzeźbiarski z uwzględnieniem różnych mediów i ich synkretycznych zastosowań.

Funkcję dziekana Wydziału Malarstwa i Rzeźby pełni prof. Leszek Mickoś – malarz (od 1999).

W roku akademickim 2002/2003 wydział skupiał trzy katedry. Katedra Malarstwa kształci w zakresie malarstwa i rysunku studentów wszystkich kierunków prowadzonych na uczelni. W strukturze katedry funkcjonuje 9 pracowni dyplomujących, w tym dwie kształcące studentów I roku. Zatrudnia 4 profesorów zw. (Piotr Błażejewski, A. Klimczak-Dobrzaniecki, Stanisław Kortyka, L. Mickoś) i 5 nadzw. (Aleksander Dymitrowicz, Janusz Jaroszewski, Wojciech Lupa, Nicole Nascov, Krzysztof Skarbek, Jerzy Zyndwalewicz). Kierownikiem katedry jest adiunkt Piotr Kielan.

Katedra Malarstwa Architektonicznego i Multimediów grupuje 3 pracownie projektowo-realizacyjne. Pracownia Projektowania Malarstwa w Architekturze i Urbanistyce jest

pracownią dyplomującą (prof. W. Kaniowski). Umiejętności w zakresie posługiwania się technikami malarstwa zdobywają studenci w Pracowni Technik Malarskich prof. zw. P. Lewandowskiego-Palle, w Pracowni Technik i Technologii Ceramicznych w Malarstwie i Rzeźbie prof. S. Szyby oraz w Pracowni Komputerowej adiunkta Jana Pukocza.

W Katedrze Rzeźby jest 5 pracowni dyplomujących: Rzeźby i Kształtowania Otoczenia (prof. A. Gryt), Małej Formy Rzeźbiarskiej (prof. zw. J. Dworski), Rzeźby (prof. nadzw. Christos Mandzios, prof. nadzw. L. Podsiadły, prof. nadzw. Z. Makarewicz), oraz 2 pracownie dla studentów I roku studiów wszystkich kierunków (prof. nadzw. Grażyna Jaskierska-Albrzykowska, prof. nadzw. Janusz Kucharski). W katedrze pracuje 2 adiunktów i 3 asystentów. Umiejętności wykonawcze przyszli rzeźbiarze opanowują w Zakładzie Technik Rzeźbiarskich pod kierownictwem prof. J. Kucharskiego. Warsztat sztukatorski prowadzi Leszek Lemieszko. Katedrą Rzeźby kieruje prof. A. Gryt.

Wydział Malarstwa i Rzeźby posiada uprawnienia do przeprowadzania przewodów kwalifikacyjnych I i II st. oraz występowania o nadanie tytułu naukowego w dziedzinie artystycznej malarstwo, a także I st. w dziedzinie artystycznej rzeźba. Ogółem na wydziale w roku akademickim 2002/2003 zatrudniano 9 profesorów zw., 6 profesorów nadzw., 2 adiunktów hab., 9 asystentów, 1 pracownika technicznego.

Dziekan Wydziału Malarstwa i Rzeźby prof. Leszek Mickoś

W ramach kierunku malarstwo wydział prowadzi trzy formy kształcenia studentów: dzienne, wieczorowe i zaoczne.

W Katedrze Malarstwa od 1998 r. wszczęto 7 przewodów kwalifikacyjnych I st., 6 przewodów II st. oraz 3 na stopień naukowy profesora. Do 2003 r. zrealizowano 7 przewodów kwalifikacyjnych I st., 5 przewodów II st. oraz 3 przewody na stopień naukowy profesora. W Katedrze Rzeźby zrealizowano 1 przewód I st., 3 przewody II st.

Jednostki wydziału biorą udział w wymianie międzynarodowej z uczelniami europejskimi i amerykańskimi w ramach programów „Socrates/Erasmus" i na podstawie zawartych umów i porozumień.

Władze uczelni. Kadencja 2005–2008

Wydział Malarstwa i Rzeźby (MiRz)

Dziekan – prof. Janusz Jaroszewski
Prodziekan – prof. Grażyna Jasierska-Albrzykowska
Katedra/kierownik
Malarstwa – adiunkt Przemysław Pintal
Malarstwa Architektonicznego i Multimediów – prof. Wojciech Kaniowski
Rzeźby – prof. Christos Mandzios

Wydział Grafiki

Dziekan – prof. Ludwik Żelaźniewicz
Prodziekan – prof. Paweł Frąckiewicz
Katedra/kierownik
Grafiki Warsztatowej – prof. Przemysław Tyszkiewicz
Projektowania Graficznego – prof. Roman Kowalik
Wiedzy Wizualnej – prof. Wiesław Gołuch

Wydział Ceramiki i Szkła (CiSz)

Dziekan – prof. Małgorzata Dajewska
Prodziekan – prof. Lidia Kupczyńska-Jankowiak
Katedra/kierownik
Projektowania Ceramiki – adiunkt Katarzyna Koczyńska-Kielan
Projektowania Szkła – adiunkt Stanisław Sobota
Ogólnoplastyczna – adiunkt Maria Wrońska
Restauracji i Rekonstrukcji Ceramiki i Szkła – adiunkt Henryk Stoksik

Wydział Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego (AWiWP)

Dziekan – prof. Edward Zielonka
Prodziekan – adiunkt Mieczysław Piróg
Katedra/kierownik
Architektury Wnętrz – prof. Krzysztof Wołowski
Wzornictwa – adiunkt Dorota Danielak-Kujda
Kształcenia Ogólnoplastycznego – prof. Marek Jakubek

Kadencja Senatu 2005–2008

Rektor prof. Jacek Szewczyk
Prorektor ds. dydaktyki prof. Wacław Kowalski
Prorektor ds. Artystycznych i Badawczo-Naukowych adiunkt Piotr Kielan
Dziekan Wydziału MiRz prof. Janusz Jaroszewski
Dziekan Wydziału Grafiki prof. Ludwik Żelaźniewicz
Dziekan Wydziału AWiWP prof. Edward Zielonka
Dziekan Wydziału CiSz prof. Małgorzata Dajewska
Przedstawiciele Wydziału MiRz: prof. Wojciech Kaniowski, prof. Andrzej Klimczak-Dobrzaniecki, prof. Wojciech Lupa, adiunkt Paweł Jarodzki
Przedstawiciel Wydziału Grafiki prof. Eugeniusz Smoliński
Przedstawiciele Wydziału AWiWP: prof. W. Dolatowski, adiunkt Dariusz Grzybowicz
Przedstawiciele Wydziału CiSz: prof. Lidia Kupczyńska-Jankowiak, prof. Zbigniew Horbowy, prof. Kazimierz Pawlak, prof. Krzysztof Rozpondek, adiunkt Mirosław Kociński, adiunkt Katarzyna Koczyńska-Kielan, adiunkt Stanisław Sobota, adiunkt Maria Wrońska, adiunkt Waldemar Szmatuła
Dyrektor administracyjny inż. Wojciech Orzechowski
Kwestor mgr inż. Maria Hlawska
Przedstawiciel pracowników administracyjnych mgr Barbara Janek
Przedstawiciele Samorządu Studenckiego: Karol Przestrzelski (MiRz), Kamil Moskwoczenko (CiSz), Jagoda Szelc (Grafika),Wasilisa Wziątek (AWiWP)
Z głosem doradczym kierownik biblioteki mgr Elżbieta Rzeźniak
Kierownik muzeum mgr Dorota Miłkowska
Przewodnicząca NSZZ „Solidarność" Elżbieta Mackiewicz

Organizatorzy uczelni

Maria Dawska – ur. 1909 w Tłumaczowie k. Stanisławowa, zm. 1993. W l. 1928–1933 studiowała w ASP w Krakowie (dyplom 1933). Następnie studiowała pedagogikę i historię sztuki na UJK we Lwowie. 1933 – założycielka (wraz z J. Sternem i W. Przedwojewskim) grupy artystycznej plastyków „Orion" w Stanisławowie. Po wojnie czł. ZPAP w Krakowie. 1948 – osiedliła się we Wrocławiu i podjęła pracę w PWSSP. Z uczelnią tą związana do 1970, od 1956 prof. zw. malarstwa. W PWSSP pełniła następujące funkcje: prodziekana Wydziału Malarstwa (1951–1954), kier. Studium Ogólnego (1954–1958), dziekana Wydziału Szkła (1957–1967), kier. Katedry Zespołowej Malarstwa (1958–1970). Od 1970 zamieszkała w Warszawie. Twórczość w dziedzinie malarstwa sztalugowego i grafiki warsztatowej. Wystawy indyw., m.in. „Zachęta" – Warszawa 1955, Muzeum Śląskie – Wrocław 1957, Dom Artysty Plastyka – Warszawa 1967, Galeria „Zapiecek" – Warszawa 1975. Wystawy zbiorowe, m.in. Wystawa ZPAP – Lwów 1944, Ogólnopolski Salon Wiosenny – Warszawa 1946, „Salon dziecka w Paryżu" – Paryż 1954, Contemporary Polish Graphies – Milwaukee 1963, Contemporary Artists from Poland – Londyn 1960, Festiwal Polskiego Malarstwa Współczesnego – Szczecin 1968, „Dziecko w malarstwie" – Paryż 1986.

Leon Dołżycki – ur. 1888 we Lwowie, zm. 1965. Malarz, grafik i scenograf; z ugrupowania formistów 1918–1921, studia w krakowskiej ASP 1907–1912, m.in. w pracowni F. Ruszczyca i J. Mehoffera; wykładowca PWSSP Wrocław 1946; prof. zw. 1959; kier. Studium Pedagogicznego ASP Kraków 1945–1946; współorganizator PWSSP we Wrocławiu 1946; ASP w Krakowie, Oddziału w Katowicach 1952–1961; scenograf Teatru Wielkiego w Poznaniu 1919–1921; współzałożyciel Grupy Artystów Wielkopolskich 1925; patron pierwszej grupy artystycznej Klub Młodej Plastyki; prezes katowickiego okręgu ZPAP 1960–1964; wystawy indyw., m.in. Lwów – 1918, Poznań – 1920, 1922, 1938, Kraków – 1932, 1948, Katowice – 1957, 1965, udział w wystawach urządzanych przez Towarzystwo Szerzenia Sztuki Polskiej wśród Obcych – Berlin, Haga, Helsinki, Moskwa, Sztokholm, Wiedeń; nagrody, m.in. nagroda i srebrny medal za akt – 1911, nagrody w Salonach IPS-u – 1933 i 1937; odznaczenia, m.in. Krzyż Kawalerski OOP, Medal 20-lecia PRL, Złota Odznaka Zasłużonego w Rozwoju Województwa Katowickiego.

Xawery Dunikowski – ur. 1875 w Krakowie, zm. 1964 w Warszawie. Zajmował się rzeźbą i malarstwem, pionier rzeźby nowoczesnej, twórca szkoły artystycznej w rzeźbie. Studiował w pracowniach rzeźby w Warszawie u B. Syrowicza i L. Wasilkowskiego, Szkołę Sztuk Pięknych w Krakowie u A. Dauna i K. Laszczki ukończył w 1898 r. ze złotym medalem; 1904–1910 wykładał w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie; w 1914 wyjechał do Anglii, a następnie Francji, od 1923 prof. ASP w Krakowie, 1930 prof. zw.; w czasie okupacji więzień obozu Auschwitz; po 1945 prof. ASP w Krakowie; od 1955 w Warszawie; 1959–1964 w PWSSP we Wrocławiu; od 1908 czł. Towarzystwa Artystów „Sztuka" w Krakowie (1912 – prezes), od 1962 Accademia delle Arti del Disegno. Swoje prace wystawiał od 1895 – był uczestnikiem wystawy wiedeńskiej secesji w 1902, wystaw zbiorowych w kraju i wystaw polskiej sztuki za granicą, m.in. XXVII Biennale w Wenecji w 1954, Międzynarodowy Festiwal Sztuki w Edynburgu w 1961; liczne wystawy indywidualne, m.in. pierwsza w TPSP w Krakowie 1902. Nagrody: 1912 – II w konkursie na posąg Madonny; 1927 – dyplom honorowy Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych za całokształt działalności artystycznej; 1929 – II w konkursie na dekorację rzeźbiarską gmachu Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie; 1935 – Złoty Wawrzyn Akademicki Polskiej Akademii Literatury za wybitne zasługi dla polskiej sztuki; 1937 – Grand Prix na wystawie „Sztuka i technika" w Paryżu; 1949 – Państwowa Nagroda Artystyczna I st. Po 1903 powstają prace: „Tchnienie", „Ewa", „Macierzyństwo", „Kobiety brzemienne", „Grobowiec Bolesława Śmiałego", „Autoportret", „Głowy Wawelskie". Pomniki: Dietla w Krakowie, „Czynu Powstańczego" na Górze Św. Anny (z arch. A. Frydeckim), „Wyzwolenia Ziemi Warmińsko-Mazurskiej" w Olsztynie, „Żołnierza WP" w Warszawie. Cykle malarskie: „Oświęcim", „Kaktusy", „Człowiek w przestrzeni". Odznaczenia państwowe: Medal Niepodległości, Krzyż Oficerski, Komandorski, Komandorski z Gwiazdą OOP, Order Budowniczego Polski Ludowej; 1955 – Sztandar Pracy I kl. Swój dorobek ofiarował państwu; w 1965 powstało muzeum jego imienia w warszawskiej Królikarni – Oddział Muzeum Narodowego. Prace w zbiorach prywatnych, ASP we Wrocławiu i większych muzeów w Polsce, w Rosji (Moskwa) i na Ukrainie (Lwów).

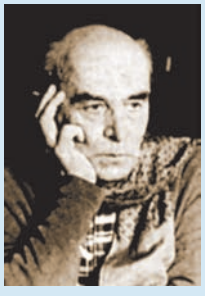
Eugeniusz Geppert – ur. 1890 we Lwowie, zm. 1979 we Wrocławiu. Malarz, przedstawiciel koloryzmu polskiego; prof. nadzw. 1955; pierwszy rektor PWSSP we Wrocławiu 1946–1950, kier. Katedry Malarstwa i Rysunku 1950–1961, pracownik dydaktyczny PWSSP 1946–1974; czł. ZPAP od 1922. Czł. Zrzeszenia Artystów Plastyków „Zwornik" i jego ostatni wiceprezes 1931–1939; czł. komitetu redakcyjnego „Głosu Plastyków" (1932); z ramienia ZPAP członek Confederation Internationale des Associations d' Artistes Plastiques (1936); współzałożyciel wrocławskiej PWSSP (1946) i wrocławskiego oddziału ZPAP; współorganizator grupy artystów Szkoła Wrocławska (1960); autor dwóch książek autobiograficznych *Moja droga* (Kraków 1968), *Przeszłość daleka i bliska* (Wrocław 1977), oraz pracy teoretycznej *Zagadnienia formalne i nieformalne w malarstwie polskim* (Wrocław 1947), a także licznych artykułów na temat sztuki publikowanych w czasopismach m.in. „Czas" i „Głos Plastyków"; ponad 40 wystaw indyw., udział w licznych wystawach zbiorowych – w kraju i za granicą; jego prace znajdują się w zbiorach Muzeów Narodowych we Wrocławiu, w Poznaniu, Warszawie, Krakowie, Szczecinie i Gdańsku, w muzeach w Bydgoszczy, Olsztynie, Bytomiu, Raciborzu, Kielcach oraz w Moskwie i Dreźnie. Odznaczenia: Nagroda MKiS I st., MON, Artystyczna Miasta Wrocławia; Krzyż Oficerski oraz Komandorski OOP, „Zasłużony Nauczyciel", Odznaka Budowniczego Wrocławia, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska".

Halina Jastrzębowska – ur. 1907 w Zakroczymiu. Studia w warszawskiej ASP 1927–1934. Uzyskała absolutorium z malarstwa. W l. 1949–1952 zatrudniona w PWSSP we Wrocławiu w charakterze kontraktowego zastępcy prof. na Wydziale Ceramiki i Szkła (przedmiot projektowanie szkła). Ponadto pełniła obowiązki kier. Zakładu Plastyki Przemysłowej. Zajmowała się projektowaniem mebli, wnętrz mieszkalnych oraz zabawek. Czł. „Ładu" i „Bloku" w Warszawie. W l. 1936–1945 pracowała przy urządzaniu muzeum w Zamku w Rapperswilu (Szwajcaria), przygotowując jednocześnie liczne wystawy polskiej sztuki współczesnej i ludowej w Rapperswilu, Bernie i Mediolanie. W 1946 organizowała muzeum w Zamku Pszczyńskim. Następnie przeniosła się do Polanicy Zdroju, gdzie zorganizowała i prowadziła pracownię stolarską (meble, pamiątki, zabawki), która podlegała spółdzielni „Ład". Nawiązała też współpracę z hutą szkła, gdzie kształciła się w projektowaniu formy i zdobiny szklanej.

Władysław Kamiński – ur. 1912 we Lwowie, zm. 1993 we Wrocławiu. Absolwent krakowskiej ASP, gdzie studiował pod kierunkiem prof. E. Eibischa. Dyplom z malarstwa 1947. We wrocławskiej PWSSP w l. 1948–1983, asystent prof. E. Gepperta, asystent prof. W. Winczego na Wydziale Architektury Wnętrz. Od 1955 samodzielnie prowadził zajęcia z rysunku i malarstwa, od 1968 r. – docent. Od 1948 czł. ZPAP. Najważniejsza ekspozycja indyw.: „Retrospektywna wystawa malarstwa i rysunku" – Wrocław, Wałbrzych 1964. Udział w wystawach w Warszawie, Dreźnie, Lipsku, Berlinie, Sofii, Pleven, Michajłowgradzie i Błagojewgradzie. Wybrane nagrody: I nagroda na wystawie „Szlakiem Chopina" – 1954; III nagroda w konkursie malarskim z okazji 30-lecia wyzwolenia Dolnego Śląska – Wrocław 1965; Nagroda MKiS III st.

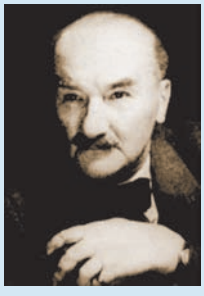
Maria Dawska

Leon Dołżycki

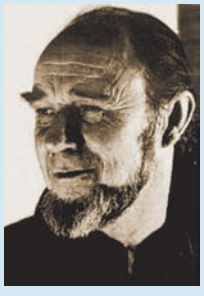
Xawery Dunikowski

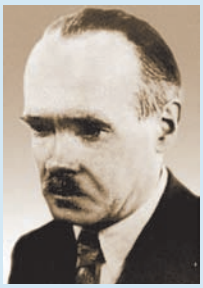
Eugeniusz Geppert

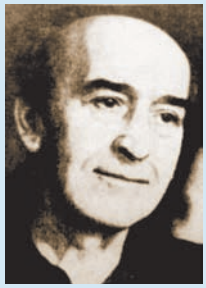
Halina Jastrzębowska

Władysław Kamiński

Emil Krcha

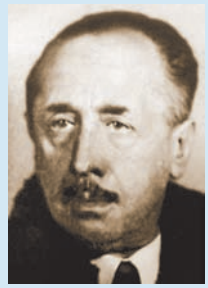
Antoni Mehl

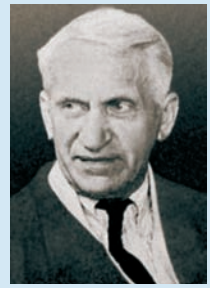
Mieczysław Pawełko

Stanisław Pękalski

Stanisław Rzecki

Marian Steczowicz

Emil Krcha – ur. 1894 w Kałuszu, zm. 1972. Malarz; studia ASP – Kraków; dyplom z wyróżnieniem 1925; jednocześnie studia muzyczne u prof. K. Skarżyńskiego – Kraków; uprawiał malarstwo i muzykę; nauczyciel rysunku w Liceum Krzemienieckim 1938–1944; prowadził Pracownię Malarstwa w PWSSP we Wrocławiu 1946–1950; pracował w krakowskiej ASP od 1950; współorganizator PWSSP we Wrocławiu i życia artystycznego na Dolnym Śląsku 1945–1946; czł. Związku Zawodowego Polskich Artystów Plastyków od 1922; współzałożyciel grupy artystycznej „Zwornik" (1928); otrzymał stypendium Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wyjazd do Paryża 1929–1931; wystawy indyw., m.in. Galeria Leopolda Zborowskiego – Paryż 1931, Związek Zawodowy Polskich Artystów Plastyków – Lwów 1936, „Zachęta" – Warszawa 1963, TPSP – Kraków 1971. Wystawy zbiorowe, m.in. Salon Wiosenny TPSP – Kraków 1925, Wystawa Sztuki Polskiej – Nowy Jork, Chicago1939, wystawa malarstwa i rzeźby ZPAP – Kraków 1945, wystawa plastyki okręgów Ziem Odzyskanych ZPAP – Wrocław 1948, Festiwal Polskiego Malarstwa Współczesnego – Szczecin 1968, 1972. Odznaczenia, m.in. Krzyż Walecznych, Medal Niepodległości, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP; Nagroda MKiS I st., Dyplom Honorowy Prezydium Rady Narodowej Miasta Wrocławia za pionierską działalność w dziedzinie kultury na ziemiach Dolnego Śląska.

Antoni Mehl – ur. 1905 w Dobrzyniu Wielkim na Śląsku Opolskim, zm. 1967 we Wrocławiu. 1923 rozpoczął naukę w Szkole Przemysłu Artystycznego we Wrocławiu, a dwa lata później zorganizował pracownię rzeźby w tej szkole. 1931–1936 studia w krakowskiej ASP w pracowni prof. X. Dunikowskiego; 1935–1936 stypendysta Fundacji im. K. Miarki i Funduszu Kultury Narodowej; od 1939 pracował w pracowni prof. X. Dunikowskiego. W okresie okupacji więziony przez gestapo w Krakowie, a następnie w obozie koncentracyjnym w Płaszowie. Po wojnie wrócił do Opola. Z wrocławską PWSSP związany w l. 1947–1951, jako prof. na Wydziale Rzeźby. Udział w wystawach, m.in. Ogólnopolska Wystawa Malarstwa, Rzeźby i Grafiki – Bielsko-Biała 1946, Ogólnopolski Salon Zimowy – Kraków 1947, Wystawa Plastyki Ziem Nadodrzańskich – Wrocław 1959, 1961, 1963, Polska Rzeźba 1945–1960 – Warszawa 1960, Sztuka Medalierska w Polsce Ludowej 1945–1965 – Wrocław 1966. Wybrane nagrody: Nagroda Złotego Liścia Laurowego na II Ogólnopolskim Salonie Zimowym – Kraków 1947; wyróżnienie na wystawie „Polskie dzieło plastyczne w 15-lecie PRL" – Warszawa 1962.

Mieczysław Pawełko – ur. 1908 w Zakopanem, zm. 1962. W l. 1929–1932 uczeń Szkoły Sztuk Plastycznych w Poznaniu. 1935–1938 studiował rzeźbę w warszawskiej ASP. Pracował w okresie międzywojennym w dużych fabrykach ceramicznych (Chodzież, Fabryka Fajansów we Włocławku), zdobywając doświadczenie w dziedzinie wzornictwa przemysłowego. Eksperymentował także we własnej wytwórni. Wspólnie z F. Kowarskim zwyciężył w konkursie na monumentalną mozaikę ceramiczną dla warszawskiego Dworca Głównego, zrealizowaną w l. 1938–1939. Uprawiał rzeźbę i ceramikę. 1948–1958 pracował we wrocławskiej PWSSP na stanowisku prof. kontraktowego, pełniąc funkcję kier. Katedry Rzeźby Ceramicznej na Wydziale Ceramiki i Szkła, a następnie kierując Pracownią Projektowania Ceramiki Artystycznej i Przemysłowej. 1950–1952 był rektorem uczelni. Udział w wystawach, m.in. I Wystawa Grupy Ceramików – Warszawa 1938, Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła Artystycznego – Wrocław 1954, Okręgowa Wystawa Rzeźby – Wrocław 1958, I Wystawa Plastyki Ziem Nadodrzańskich – Wrocław 1959.

Stanisław Pękalski – ur. w 1895 w Białobrzegach, zm. 1967. Absolwent ASP Warszawa; dyplom z malarstwa 1933; uprawiał malarstwo portretowe, ale domeną jego twórczości był witraż; zastępca prof. na PWSSP Wrocław – 1946, prof. kontraktowy 1952–1954, doc. 1957–1967, st. asystent prof. K. Tichego 1931–1933; jeden z pierwszych współorganizatorów PWSSP od 1945, kier. Studium Ogólnego w PWSSP 1951–1954, dziekan połączonego Wydziału Ceramiki i Szkła 1954–1964, kier. Katedry Rysunku i Grafiki 1958–1965, kier. Katedry Malarstwa Architektonicznego – od 1965. Rektor PWSSP 1965–1967. Stypendium Funduszu Kultury Narodowej na wyjazd do Francji i Włoch; we Wrocławiu współorganizator ZPAP i Spółdzielni Artystów Plastyków „Paleta". Autor opracowania z zakresu witrażownictwa *O średniowiecznym witrażu*; zrealizował ok. 100 kompozycji witrażowych m.in. we wrocławskiej katedrze, kościele NMP na Piasku, kościele oo. Dominikanów; wystawy zbiorowe, m.in. wystawa grupy „Rzut" w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych – 1928, Pierwsza Wystawa Krajowa – Poznań 1929; nagrody, m.in. Nagroda Artystyczna Miasta Wrocławia za polichromię staromiejskiego Rynku i pl. Solnego; odznaczenia, m.in.: Krzyż Oficerski OOP, Medal 10-lecia PRL, Budowniczy Wrocławia i Zasłużony Działacz Kultury.

Stanisław Rzecki – ur. 1888 w Warszawie, zm. 1972 w Warszawie. Malarz, rzeźbiarz, grafik i scenograf; tworzył rzeźby portretowe, pomniki; współzałożyciel PWSSP we Wrocławiu; prowadził zajęcia z rzeźby w 1946; związany z krakowskim kabaretem literackim „Zielony Balonik"; czł. ugrupowań artystycznych „Sztuka", „Rytm", „Ryt", kier. warszawskiego Instytutu Sztuk Plastycznych; nagrody, m.in. Grand Prix na Międzynarodowej Wystawie Sztuki (w dziale rzeźby) – Paryż, Złoty Medal TPSP w Krakowie za twórczość rzeźbiarską.

Marian Steczowicz – ur. w 1911 w Czudcu k. Rzeszowa; studia na Wydziale Architektury Wnętrz Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego – Kraków; dyplom 1933; studia na Wydziale Architektury Wnętrz ASP – Warszawa; dyplom 1938; studia na Wydziale Architektury Politechniki w Budapeszcie 1939–1944; współorganizator PWSSP we Wrocławiu 1947; prof. kontraktowy do 1951; prorektor, dziekan, kier. katedry; od 1951 na ASP w Krakowie; wieloletni konsultant MKiS ds. wyższego i średniego szkolnictwa plastycznego.

Michał Jędrzejewski, Andrzej Kostołowski, Zbigniew Makarewicz, Andrzej Saj
Współpraca: Jan Jaromir Aleksiun, Jerzy Chodurski, Krystyna Cybińska,
Alojzy Gryt, Ewa Han, Jacek Kotowicz, Irena Lipska-Zworska,
Łucja Skomorowska-Wilimowska, Eugeniusz Smoliński, Grażyna Płocica,
Małgorzata Proniewska

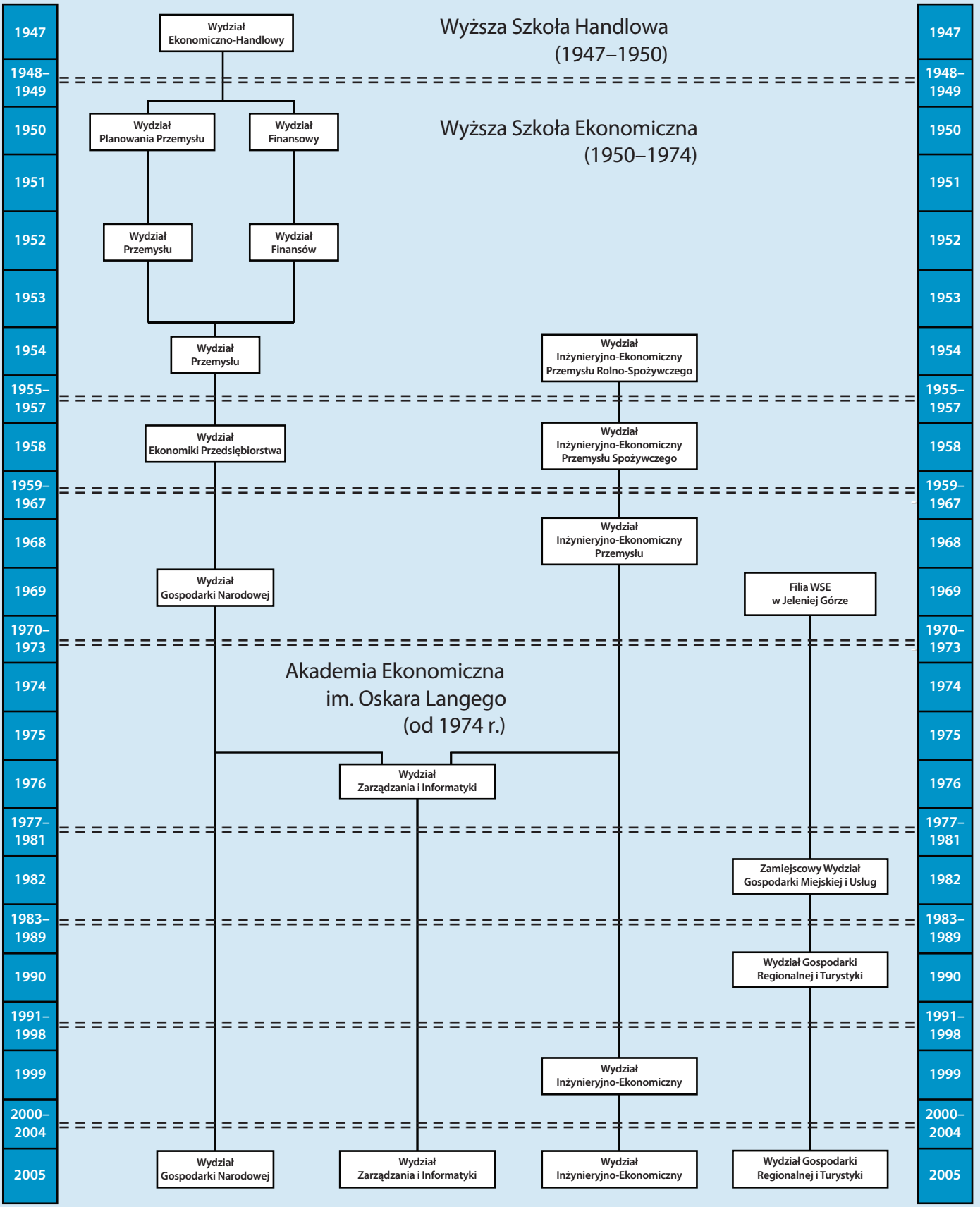

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH

AKADEMIA EKONOMICZNA IM. OSKARA LANGEGO WE WROCŁAWIU

AKADEMIA EKONOMICZNA IM. OSKARA LANGEGO

HISTORIA WYDZIAŁÓW AKADEMII EKONOMICZNEJ WE WROCŁAWIU

Wprowadzenie

Powstanie i działalność Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu (21 grudnia 1946–27 września 1950)

Powołanie we Wrocławiu w 1947 r. uczelni handlowej było odpowiedzią środowisk akademickich na oczekiwania młodzieży, która chciała się kształcić na kierunkach ekonomicznych, oraz na rosnące zapotrzebowanie gospodarki na wysoko wykwalifikowane kadry. Problem był tym bardziej palący, że w programach nauczania Uniwersytetu i Politechniki nie przewidziano kształcenia fachowców potrzebnych gospodarce. Pierwszą próbą wypełnienia tej luki była inicjatywa utworzenia Studium Handlowego przy Wydziale Prawno-Administracyjnym Uniwersytetu Wrocławskiego, zgłoszona jesienią 1945 r. przez prof. Kamila Stefkę. Na jego prośbę ówczesny dyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej we Wrocławiu, dr Jan Blum, rozpoczął w grudniu 1945 r. rozmowy z ministrem przemysłu Hilarym Mincem. W konsekwencji złożony został formalny wniosek, poparty przez rektora Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, prof. Stanisława Kulczyńskiego. Jednak starania w Ministerstwie Oświaty zakończyły się niepowodzeniem. Głównym argumentem „przeciw" były względy materialne. Ministerialnych urzędników nie przekonały nawet argumenty, że uczelnia będzie samowystarczalna finansowo ze względu na wprowadzenie czesnego, ani zdeklarowanie się już w stadium organizacji około 2 tys. osób chcących studiować w przyszłej szkole handlowej.

Negatywna decyzja nie zniechęciła organizatorów. Szansę powołania uczelni widziano w nie uchylonej jeszcze wówczas ustawie z 22 lutego 1937, zezwalającej osobom prawnym na prowadzenie prywatnych szkół wyższych. Dzięki zabiegom prof. K. Stefki, dr. J. Bluma i dr. Władysława Bartyńskiego 28 lipca 1946 w sali Senatu Uniwersytetu powołano Towarzystwo Popierania Nauk Ekonomiczno-Handlowych we Wrocławiu. Do kuratorium towarzystwa weszły osoby piastujące wówczas najwyższe stanowiska we władzach województwa oraz cieszące się powszechnym autorytetem, m.in. wojewoda wrocławski, przewodniczący Wojewódzkiej i Miejskiej Rady Narodowej, prezydent Wrocławia, biskup wrocławski, rektor Uniwersytetu i Politechniki. Proces organizacji towarzystwa zakończył się wpisaniem go do rejestru stowarzyszeń i związków wrocławskiego Urzędu Wojewódzkiego 7 października 1946. Na jego pierwszego prezesa wybrano wiceprezydenta Wrocławia Stefana Podgórskiego. Głównym celem towarzystwa miało być, jak deklarowano w statucie, „krzewienie wiedzy w zakresie nauk ekonomiczno-handlowych". Dla jego urzeczywistnienia zamierzano: „a) prowadzić Wyższą Szkołę Handlową we Wrocławiu, b) wspierać badania naukowe w zakresie nauk ekonomiczno-handlowych, c) organizować pomoc dla osób studiujących te nauki". Na czele komitetu organizacyjnego uczelni stanął prof. Tadeusz Bigo. Powierzono mu opracowanie projektu statutu przyszłej szkoły, prof. K. Stefko zaś zobowiązał się do czasu otrzymania przez nią własnych pomieszczeń udostępnić na wykłady sale Wydziału Prawa.

Efektem podjętych starań był ponowny wniosek złożony do Ministerstwa Oświaty. Oprócz obszernego pisma, uzasadniającego konieczność powołania uczelni o profilu ekonomiczno-handlowym we Wrocławiu, zawierał on także statuty Towarzystwa Popierania Nauk Ekonomiczno-Handlowych i przyszłej Wyższej Szkoły Handlowej, planowaną obsadę personalną, budżet oraz petycję podpisaną przez 546 przyszłych studentów. Mimo przedstawionych argumentów Ministerstwo Oświaty nie zmieniło stanowiska. Wiceminister Eugenia Krassowska oświadczyła, że na ziemiach zachodnich nie można „pewnie" inwestować, ponieważ „sytuacja może zawsze jeszcze ulec zmianie". Był to refleks panującej wówczas w różnych środowiskach swoistej atmosfery tymczasowości, niewiary w trwałą obecność Polski na ziemiach zachodnich i północnych. W dokumencie z 30 października informowano: „W związku z pismem z dnia 22 października 1946 r. Ministerstwo wyjaśnia, iż nie zamierza otwierać Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu".

Podjęta decyzja nie została jednak zaakceptowana przez członków towarzystwa. Do stolicy udała się ponownie delegacja w składzie: dr J. Blum, prof. T. Bigo i reprezentant studentów Alfons Holecki. Dzięki ich zabiegom udało się 10 grudnia 1946 wprowadzić sprawę powołania uczelni we Wrocławiu na posiedzenie Rady Szkół Wyższych przy Radzie Ministrów. Sprawę miał referować prof. Edward Lipiński, wówczas prezes Banku Gospodarstwa Krajowego. W scentralizowanym systemie zarządzania państwem rozstrzygające było jednak uzyskanie poparcia władz politycznych. Dzięki staraniom prof. Lipińskiego delegacja wrocławska została przyjęta przez wicepremiera i ministra Ziem Odzyskanych, Władysława Gomułkę, który szczęśliwie okazał się zwolennikiem idei powołania szkoły ekonomicznej na Dolnym Śląsku. W ciągu kilku następnych dni zapadły rozstrzygające decyzje. W grudniu władze towarzystwa otrzymały telegram

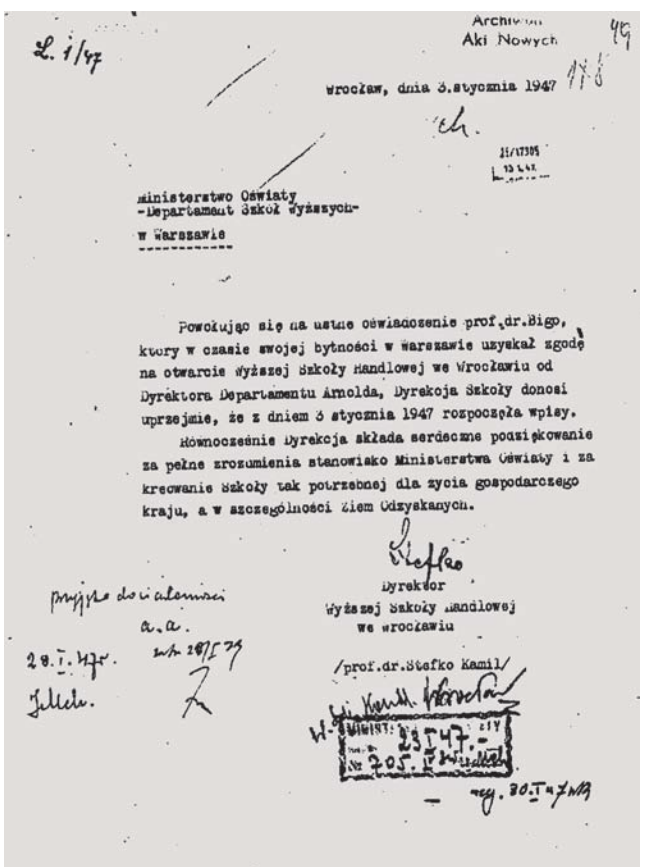
Widok budynku A po wojnie

Widok zniszczonego budynku (obecnie budynek C) od strony ul. Komandorskiej

od prof. Zygmunta Sarny – dyrektora Wyższej Szkoły Handlowej w Krakowie, a zarazem członka Rady Szkół Wyższych, informujący, że na wspomnianym posiedzeniu 10 grudnia zapadła decyzja zezwalająca na rozpoczęcie wpisów do Wyższej Szkoły Handlowej. Na tej podstawie 21 grudnia 1946 oficjalną zgodę wyraziło Ministerstwo Oświaty. W piśmie sygnowanym przez wiceminister Krassowską informowano jednocześnie o powierzeniu stanowiska dyrektora WSH prof. K. Stefce (od 1948 r. nosił tytuł rektora). Wicedyrektorem, a później prorektorem był najpierw zastępca profesora Kazimierz Wiśniowski, a od 1 października 1949 zastępca profesora Włodzimierz Boerner. Powołano również Radę Szkoły, w której zasiadali m.in. profesorowie: T. Bigo, Aleksander Całkosiński, Stanisław Hubert, Wincenty Styś, Józef Wąsowicz, Seweryn Wysłouch, K. Wiśniowski oraz delegat Towarzystwa Popierania Nauk Ekonomiczno-Handlowych dr J. Blum. W ten sposób zakończony został pierwszy, najtrudniejszy okres starań o powołanie WSH. Stanowiła ona własność Towarzystwa Popierania Nauk Ekonomiczno-Handlowych, a działała na podstawie przedwojennej ustawy z 22 lutego 1937 o prywatnych szkołach wyższych. Uczelnia miała osobowość prawną, umożliwiającą jej posiadanie i dysponowanie własnym majątkiem. Uprawnienia i działalność towarzystwa koncentrowały się przede wszystkim na sprawach kadrowych, programie nauczania i zapewnieniu jej niezbędnych środków finansowych.

Oficjalna rekrutacja studentów rozpoczęła się 3 stycznia 1947, a już 3 lutego wykładem wygłoszonym przez prof. W. Stysia zainaugurowano pierwszy rok akademicki. Swoistym fenomenem była ogromna popularność uczelni wśród młodzieży. W ciągu 4 pierwszych lat „w mury szkoły wkroczyło niespełna 6 tys. studentów", a trzeba pamiętać, że była to przecież jednowydziałowa trzyletnia wyższa szkoła zawodowa, bez uprawnień akademickich, a w dodatku ze względu na jej „prywatny" charakter – płatna. W 1947 r. rozpoczęły studia 1853 osoby (w tym na I roku 1589 osób, na II – 199, a na III – 65 osób). Większość studentów dwóch ostatnich lat stanowiły osoby wcześniej uczęszczające do Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie, przybyłe do Wrocławia za swoimi profesorami. W roku akademickim 1947/1948 liczba studentów wynosiła 2817 osób, w 1948/1949 – 2655, a w 1949/1950

L. 1/47

Archiwum Akt Nowych

Wrocław, dnia 6.stycznia 1947

Ministerstwo Oświaty
-Departament Szkół Wyższych-
w Warszawie

Powołując się na ustne oświadczenie prof.dr.Bigo, który w czasie swojej bytności w Warszawie uzyskał zgodę na otwarcie Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu od Dyrektora Departamentu Arnolda, Dyrekcja Szkoły donosi uprzejmie, że z dniem 6 stycznia 1947 rozpoczęła wpisy.

Równocześnie Dyrekcja składa serdeczne podziękowanie za pełne zrozumienia stanowisko Ministerstwa Oświaty i za kreowanie Szkoły tak potrzebnej dla życia gospodarczego kraju, a w szczególności Ziem Odzyskanych.

Dyrektor
Wyższej Szkoły Handlowej
we Wrocławiu
/prof.dr.Stefko Kamil/

Pismo prof. Kamila Stefki do Ministerstwa Oświaty informujące o rozpoczęciu wpisów do Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu

Studenci Wyższej Szkoły Ekonomicznej, w głębi zburzone budynki uczelni od strony ul. Kamiennej

WYŻSZA SZKOŁA HANDLOWA WE WROCŁAWIU

KSIĄŻECZKA LEGITYMACYJNA

L. 1764

Nazwisko Ochman

Imię Jacek-Tadeusz

rodem z Pokostówki

Studenta Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu

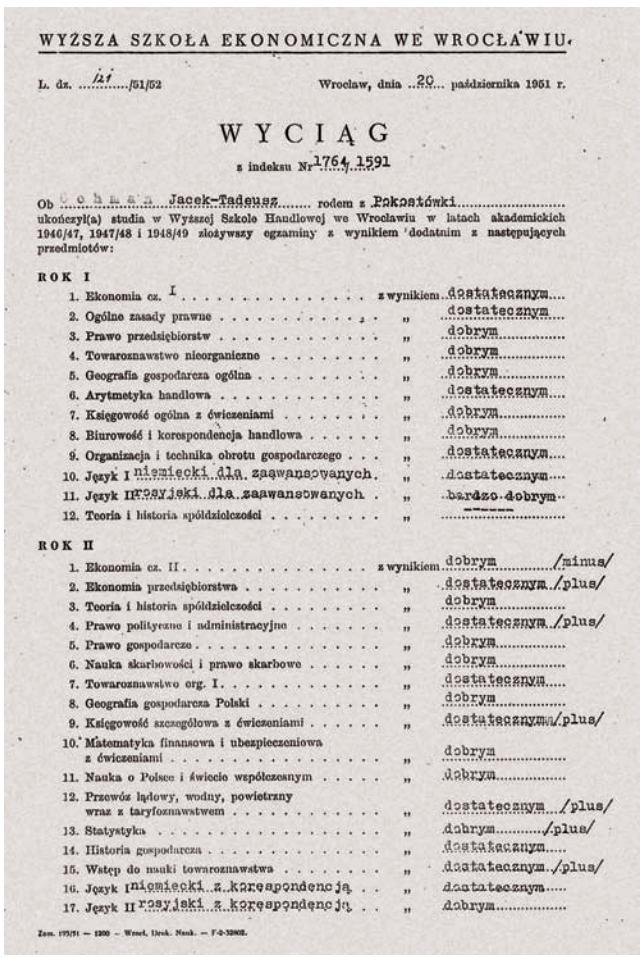
Numer wpisu 1591

Własnoręczny podpis właściciela(ki) książki

Legitymacja studencka Wyższej Szkoły Handlowej należąca do Jacka Ochmana, obecnie profesora Akademii Ekonomicznej

– 2325. O skali podjętego wysiłku dydaktycznego świadczy to, iż w roku akademickim 1947/1948 z 13 wyższych uczelni na ziemiach zachodnich i północnych Polski WSH była pod względem liczby studentów druga – ustępując tylko Uniwersytetowi Wrocławskiemu.

O randze uczelni decydowała jednak przede wszystkim jakość posiadanych kadr naukowych. WSH znajdowała się pod tym względem w bardzo korzystnej sytuacji, mogła bowiem korzystać ze wsparcia kadrowego UWr. W marcu 1948 r. uczelnia zatrudniała 57 osób, w tym m.in. 22 wykładowców (z tego 11 osób było samodzielnymi pracownikami nauki, do których zaliczano profesorów zw., nadzw. i docentów), 16 prowadzących wykłady zlecone, 3 asystentów stałych i 8 wolontariuszy rekrutujących się ze studentów starszych lat. Wśród wykładających znajdowali się uczeni należący w swoich specjalnościach do najlepszych w kraju, nierzadko o europejskiej renomie. Wystarczy wymienić takie nazwiska, jak: K. Stefko – od 1916 r. profesor zw. UJK we Lwowie, przed wojną członek Komisji Kodyfikacyjnej RP, współautor projektu prawa o ustroju sądów powszechnych, postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym; W. Styś – ekonomista i historyk gospodarczy, jeden z najwybitniejszych specjalistów w dziedzinie ekonomiki rolnej, profesor Politechniki i Uniwersytetu we Lwowie, stypendysta fundacji Rockefellera; Adam Chełmoński – profesor zw. USB w Wilnie, wybitny specjalista prawa handlowego i cywilnego, przed wojną poseł z ramienia Związku Ludowo-Narodowego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP, redaktor czasopisma „Palestra", współautor wielu ustaw; S. Hubert – profesor UJK, wybitny specjalista z dziedziny prawa międzynarodowego; Iwo Jaworski – profesor USB, specjalista w dziedzinie historii państwa i prawa, znawca historii sztuki i architektury. Nazwiska można by mnożyć; wspomnijmy więc o S. Wysłouchu – profesorze prawa i historii gospodarczej, Janie Falewiczu – pionierze ekonometrii w Polsce, Stefanie Inglocie – jednym z najwybitniejszych polskich historyków gospodarczych, Janie Treterze

WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNA WE WROCŁAWIU

L. dz. 121/51/52 Wrocław, dnia 20 października 1951 r.

WYCIĄG

z indeksu Nr 1764/1591

Ob. Ochmana Jacek-Tadeusz rodem z Pokostówki ukończył(a) studia w Wyższej Szkole Handlowej we Wrocławiu w latach akademickich 1946/47, 1947/48 i 1948/49 złożywszy egzaminy z wynikiem dodatnim z następujących przedmiotów:

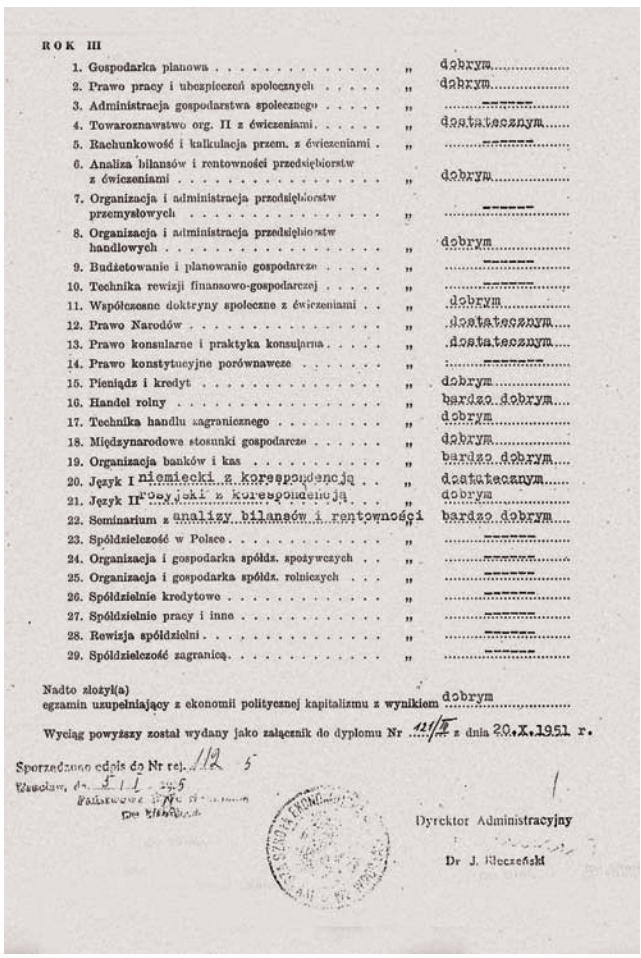
ROK I

1. Ekonomia cz. I	z wynikiem	dostatecznym
2. Ogólne zasady prawne	„	dostatecznym
3. Prawo przedsiębiorstw	„	dobrym
4. Towaroznawstwo nieorganiczne	„	dobrym
5. Geografia gospodarcza ogólna	„	dobrym
6. Arytmetyka handlowa	„	dostatecznym
7. Księgowość ogólna z ćwiczeniami	„	dobrym
8. Biurowość i korespondencja handlowa	„	dobrym
9. Organizacja i technika obrotu gospodarczego	„	dostatecznym
10. Język I niemiecki dla zaawansowanych	„	dostatecznym
11. Język II rosyjski dla zaawansowanych	„	bardzo dobrym
12. Teoria i historia spółdzielczości	„	———

ROK II

1. Ekonomia cz. II	z wynikiem	dobrym /minus/
2. Ekonomia przedsiębiorstwa	„	dostatecznym /plus/
3. Teoria i historia spółdzielczości	„	dobrym
4. Prawo polityczne i administracyjne	„	dostatecznym /plus/
5. Prawo gospodarcze	„	dobrym
6. Nauka skarbowości i prawo skarbowe	„	dobrym
7. Towaroznawstwo org. I.	„	dostatecznym
8. Geografia gospodarcza Polski	„	dobrym
9. Księgowość szczegółowa z ćwiczeniami	„	dostatecznym /plus/
10. Matematyka finansowa i ubezpieczeniowa z ćwiczeniami	„	dobrym
11. Nauka o Polsce i świecie współczesnym	„	dobrym
12. Przewóz lądowy, wodny, powietrzny wraz z taryfoznawstwem	„	dostatecznym /plus/
13. Statystyka	„	dobrym /plus/
14. Historia gospodarcza	„	dostatecznym
15. Wstęp do nauki towaroznawstwa	„	dostatecznym /plus/
16. Język I niemiecki z korespondencją	„	dostatecznym
17. Język II rosyjski z korespondencją	„	dobrym

Zam. 175/51 — 1200 — Wrocł. Druk. Nauk. — F-0-32802.

ROK III

1. Gospodarka planowa	„	dobrym
2. Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych	„	dobrym
3. Administracja gospodarstwa społecznego	„	———
4. Towaroznawstwo org. II z ćwiczeniami	„	dostatecznym
5. Rachunkowość i kalkulacja przem. z ćwiczeniami	„	———
6. Analiza bilansów i rentowności przedsiębiorstw z ćwiczeniami	„	dobrym
7. Organizacja i administracja przedsiębiorstw przemysłowych	„	———
8. Organizacja i administracja przedsiębiorstw handlowych	„	dobrym
9. Budżetowanie i planowanie gospodarcze	„	———
10. Technika rewizji finansowo-gospodarczej	„	———
11. Współczesne doktryny społeczne z ćwiczeniami	„	dobrym
12. Prawo Narodów	„	dostatecznym
13. Prawo konsularne i praktyka konsularna	„	dostatecznym
14. Prawo konstytucyjne porównawcze	„	———
15. Pieniądz i kredyt	„	dobrym
16. Handel rolny	„	bardzo dobrym
17. Technika handlu zagranicznego	„	dobrym
18. Międzynarodowe stosunki gospodarcze	„	dobrym
19. Organizacja banków i kas	„	bardzo dobrym
20. Język I niemiecki z korespondencją	„	dostatecznym
21. Język II rosyjski z korespondencją	„	dobrym
22. Seminarium z analizy bilansów i rentowności	„	bardzo dobrym
23. Spółdzielczość w Polsce	„	———
24. Organizacja i gospodarka spółdz. spożywczych	„	———
25. Organizacja i gospodarka spółdz. rolniczych	„	———
26. Spółdzielnie kredytowe	„	———
27. Spółdzielnie pracy i inne	„	———
28. Rewizja spółdzielni	„	———
29. Spółdzielczość zagranicą	„	———

Nadto złożył(a) egzamin uzupełniający z ekonomii politycznej kapitalizmu z wynikiem dobrym

Wyciąg powyższy został wydany jako załącznik do dyplomu Nr 121/51 z dnia 20.X.1951 r.

Sporządzono odpis do Nr rej. 112/5

Wrocław, dn. 5.11.1951

Dyrektor Administracyjny

Dr J. Kleczeński

– współorganizatorze Instytutu Kartograficznego im. E. Romera we Lwowie, Lesławie Adamie – wybitnym specjaliście z dziedziny prawa finansowego, Emilu Żychiewiczu – wykładowcy matematyki finansowej i ubezpieczeniowej Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie.

Powstanie oraz trzy i pół roku istnienia WSH we Wrocławiu jest dowodem wielkiej społecznej aktywności środowiska akademickiego i młodzieży miasta, dzięki której od podstaw udało się stworzyć – bez pomocy władz, a czasami wręcz wbrew ich woli – jedną z największych uczelni na ziemiach zachodnich i północnych.

Wyższa Szkoła Ekonomiczna we Wrocławiu (27 września 1950–1 października 1974)

Kres samodzielności WSH położyło Rozporządzenie Rady Ministrów z 27 września 1950, które przekształciło dotychczasową „prywatną" uczelnię w państwową Wyższą Szkołę Ekonomiczną, podporządkowując ją jednocześnie Ministerstwu Szkół Wyższych i Nauki. Ten sam los spotkał pozostałe 9 uczelni ekonomicznych w kraju. Decyzje te były refleksem ogólnych niekorzystnych zmian zachodzących w kraju, związanych z narastaniem w życiu społecznym tendencji totalitarnych. Ujednolicone zostały m.in. programy kształcenia, ograniczono liczbę godzin przedmiotów podstawowych, nadających uczelniom charakter akademicki, a mających w nich bogatą tradycję, m.in. ekonomię, socjologię, historię gospodarczą. W to miejsce wprowadzono przedmioty o charakterze indoktrynacyjnym, jak materializm dialektyczny i historyczny, nauka o Polsce i świecie współczesnym. Zmniejszono również liczbę godzin przeznaczonych na naukę języków obcych.

Dla uczelni zmiana statusu, mimo uzyskania praw nadawania absolwentom stopnia magistra ekonomii, oznaczała regres. Uwidoczniło się to zarówno w osłabieniu kadrowym WSE, jak i w zmniejszeniu liczby studentów. Dość powiedzieć, że w roku akademickim 1953/1954 uczelnia zatrudniała tylko trzech samodzielnych pracowników naukowych. Tej swoistej czystce kadrowej towarzyszyła polityczna kampania zniesławiania zasłużonych profesorów. Jej ofiarami padli m.in. W. Styś i W. Boerner. O skali ówczesnych wypaczeń

Widok na tereny uczelni w latach pięćdziesiątych

niech świadczy fakt powierzenia stanowiska docenta i kierownika Katedry Ekonomii Politycznej nauczycielowi szkoły zawodowej, który nie miał wyższego wykształcenia. Zjawiska te odbiły się zarówno na jakości kształcenia, jak i popularności uczelni wśród młodzieży. Liczba studentów obniżyła się w roku akademickim 1950/1951 w porównaniu z rokiem poprzednim o 832 osoby, tj. o przeszło jedną trzecią.

Do istotnych zmian w funkcjonowaniu uczelni doprowadziły procesy demokratyzacyjne związane z wydarzeniami października 1956 r. Przywrócono wówczas, przynajmniej częściowo, autonomię akademicką, środowisku naukowemu przyznano prawo wyboru władz uczelni i wydziałów. Pierwszym rektorem WSE z wyboru został 24 października 1956 prof. W. Styś, któremu wcześniej przywrócono stanowisko kierownika Katedry Ekonomii Politycznej. Jego głównym celem było zwiększenie samodzielności kadry naukowej, rozwój prac badawczych, poszerzenie współpracy z praktyką gospodarczą oraz nawiązanie kontaktów z uczelniami zachodnimi. Jednak już w 1959 r. ponowny wybór prof. Stysia na rektora został zablokowany przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Resztki autonomii WSE, podobnie jak wszystkie wyższe uczelnie w Polsce, utraciła jesienią 1968 r. Powrócono wówczas do nominacji władz uczelni i wydziałów przez czynniki polityczne.

W latach 60. nad uczelnią zawisła groźba likwidacji. Była ona konsekwencją działań ówczesnych władz politycznych kraju, zmierzających do ograniczenia szkolnictwa ekonomicznego. Tendencja ta była zresztą widoczna już wcześniej. Odzwierciedleniem był spadek liczby studentów dziennych. O ile w roku akademickim 1951/1952 studiowało 1658 osób, co było skutkiem naboru dokonanego jeszcze przed upaństwowieniem uczelni, to w roku akademickim 1958/1959 pozostało już tylko 547 studentów. Drastycznie spadła liczba wydawanych dyplomów. W 1951 r. otrzymało je 969 absolwentów, i było to, co warto podkreślić, więcej niż liczba dyplomów wydanych przez Uniwersytet Wrocławski (650). W drugiej połowie lat 50. uzyskiwało je już mniej niż 100 osób (1957 – 60 dyplomów, 1958 – 78, 1959 – 87, 1960 – 85). W połowie lat 60. zapadły nawet decyzje o rozwiązaniu WSE w Częstochowie i wcieleniu WSE w Szczecinie do tamtejszej politechniki; nieco później podobny los spotkał także uczelnię w Sopocie, którą włączono do Uniwersytetu Gdańskiego. Wrocławska uczelnia nie podzieliła ich losu dzięki solidarnemu sprzeciwowi środowiska akademickiego i zabiegom ówczesnego rektora prof. Józefa Popkiewicza.

W latach 50. i 60. WSE przeszła liczne zmiany organizacyjne. Początkowo miała dwa wydziały: Finansowy i Planowania Przemysłu. Po likwidacji tego pierwszego w 1954 r. utworzono Wydział Przemysłu. W 1958 r. przemianowano go na Wydział Ekonomiki Przedsiębiorstwa, a w 1969 r. zmieniono nazwę na obecną: Wydział Gospodarki Narodowej. Dzisiejszy Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny, powstały w 1999 r., jest kontynuacją czterech istniejących wcześniej wydziałów: Wydziału Planowania Przemysłu, powstałego na jego bazie w 1954 r. Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu Rolno-Spożywczego, utworzonego z niego w 1958 r. Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu Spożywczego oraz powołanego w 1969 r. Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu. W 1969 r.

WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNA
we WROCŁAWIU

Nr 2/51

DYPLOM

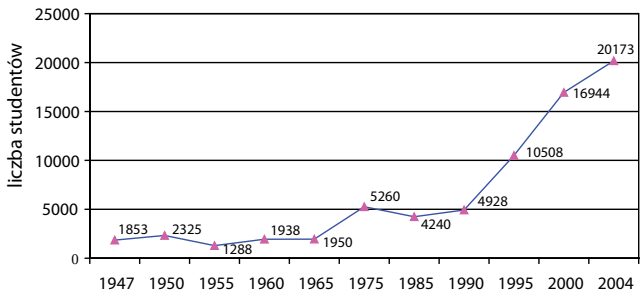
Ob. Bartosiewicz Stanisława
urodzon[a] dnia 8 maja r. 1920
w Brzeżanach
odbył[a] w latach 1946/47-1948/49 studia
wyższe
na kierunku administracji przeds.
w WYŻSZEJ SZKOLE EKONOMICZNEJ we WROCŁAWIU
w zakresie
i uzyskał[a] dyplom ukończenia studiów wyższych

Wrocław, dnia 20 października 1951 r.

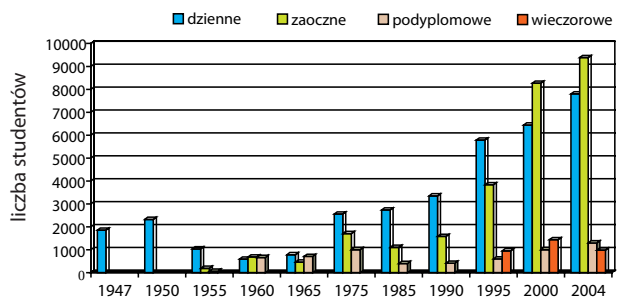
Dyplom ukończenia studiów Stanisławy Bartosiewicz, obecnie profesora Akademii Ekonomicznej

utworzono w Jeleniej Górze filię WSE, którą w 1982 r. przemianowano na Zamiejscowy Wydział Gospodarki Miejskiej i Usług. Od 1991 r. nosi on nazwę: Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki.

O randze naukowej WSE świadczy przyznanie jej w 1958 r. prawa doktoryzowania, a w 1970 r. habilitowania oraz występowania z wnioskami profesorskimi. Pierwszymi, którzy uzyskali stopnie doktorskie, byli późniejsi profesorowie uczelni: Zdzisław Hellwig, Wiktor Malc, Ber Haus, Zofia Szapajtis, Adolf Liwacz. Nastąpiło także nawiązanie kontaktów naukowych z uczelniami zagranicznymi, m.in. w 1968 r. podpisano wieloletnią umowę o współpracy z Uniwersytetem w Dreźnie i dwa lata później z Uniwersytetem w Glasgow. Żywe kontakty utrzymywała uczelnia z praktyką gospodarczą. Jej kontrahentami były wówczas największe zakłady przemysłowe w kraju i regionie, na których zlecenie wykonywano zadania badawczo-projektowe.

Liczba studentów WSH, WSE i AE w latach 1947–2004

Liczba osób uczących się w latach 1947–2004 na oferowanych przez uczelnię formach studiów: tryb dzienny, zaoczny i wieczorowy oraz studia podyplomowe

Rok 1974 zakończył istnienie WSE pod tą nazwą. Zmiana nazwy uczelni na Akademię Ekonomiczną była realizacją Rozporządzenia Rady Ministrów z 29 kwietnia 1974 o nadaniu nazwy „Akademia Ekonomiczna" wszystkim czterem dotychczasowym wyższym szkołom ekonomicznym: w Katowicach, Krakowie, Poznaniu i we Wrocławiu. 1 października 1974, zmieniając nazwę uczelni, nadano jej także imię Oskara Langego. Dorobek uczelni z lat 1947–1974 jest znaczący. Studia magisterskie i zawodowe ukończyło ponad 12 tys. osób. Stopień doktora n. ekon. i techn. uzyskało 200 osób, a doktora hab. 15. Na uczelni pracowało 50 profesorów i docentów wśród 500 pracowników naukowych, naukowo-technicznych i pomocniczych. Wrocławska uczelnia stała się ważnym centrum badań w zakresie ekonometrii, metod rachunku ekonomicznego i zarządzania. Współpracowała z gospodarką terenową i ogólnokrajową, nawiązano także kontakty naukowe z uczelniami zagranicznymi. Ważnym aspektem funkcjonowania WSE był także rozwój infrastruktury. Na uczelnianym kampusie liczącym 25 ha, znajdowały się obiekty dydaktyczne i zaawansowane były prace nad stworzeniem miasteczka studenckiego; wybudowano m.in. pawilon Studium Języków Obcych z 4 nowoczesnymi laboratoriami językowymi, 2 hale sportowe, rozpoczęto budowę nowych domów studenckich oraz krytej pływalni.

Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego (1 października 1974)

Zmiana statusu uczelni stworzyła większe perspektywy rozwoju. Jednym z jej symptomów było powstanie w 1976 r. nowego wydziału: Zarządzania i Informatyki. Jego powołanie było efektem rozwijających się już wcześniej zainteresowań badawczych pracowników uczelni nad wykorzystaniem metod ilościowych i technik komputerowych w ekonomii. W skład wydziału weszły trzy instytuty: Cybernetyki Ekonomicznej, Informatyki (przeniesiony z Wydziału Gospodarki Narodowej) i Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych (przeniesiony z Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu). Wkrótce nowy wydział otrzymał uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora hab. n. ekon. oraz nauk o organizacji i zarządzaniu. Wzniesiono także bardzo nowoczesny jak na ówczesne czasy budynek, który stał się jego siedzibą.

Dramatyczne wydarzenia w kraju między sierpniem 1980 r. a grudniem 1981 r. nie pozostały bez wpływu na funkcjonowanie uczelni. Początkowo rozszerzona została autonomia akademicka, m.in. społeczność naukowa po wieloletnim okresie mianowania uzyskała prawo wyboru władz uczelni, powstały niezależne organizacje: NSZZ „Solidarność" i Niezależny Związek Studentów. W czerwcu 1981 r. na rektora wybrano prof. Józefa Kaletę, prorektorami zostali prof. Bolesław Winiarski (ds. nauki i współpracy z zagranicą) oraz prof. Maria Cieślak (ds. dydaktyki), która jednak 30 sierpnia 1982 złożyła rezygnację z pełnionej funkcji. Pracownicy uczelni aktywnie włączyli się w dyskusję nad reformą systemu społeczno-gospodarczego w Polsce. Wrocławski projekt reformy, którego autorami byli pracownicy Akademii, wyróżniał się na tle innych opracowań tego typu najbardziej konsekwentnym odejściem od modelu naka-

Nowoczesny zespół sal wykładowych

zowo-rozdzielczego. Jego współautorami byli m.in. profesorowie: Z. Bartosik, J. Kaleta, B. Winiarski, W. Bukietyński i Z. Hellwig. W maju 1981 r. autorzy otrzymali zesp. Nagrodę Prasy Dolnośląskiej. Wprowadzenie 13 grudnia 1981 stanu wojennego przerwało demokratyczne przemiany na uczelni, zawieszono zajęcia dydaktyczne (wznowiono je w marcu 1982 r.), rozwiązano niezależne organizacje. Represje nie ominęły także pracowników uczelni, m.in. Andrzej Oryński, Leszek Wierzejski i Barbara Sarapuk za działalność opozycyjną zostali aresztowani i skazani na kary więzienia.

Rok 1989 stanowił przełom w funkcjonowaniu uczelni. Zmiana systemu politycznego i gospodarczego dała impuls do zmiany i unowocześnienia programów nauczania, wzrosła popularność uczelni wśród młodzieży, otworzyły się nowe możliwości prowadzenia badań naukowych i współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowymi.

Dzisiejsza Akademia Ekonomiczna to jedna z największych i najbardziej znaczących uczelni ekonomicznych w kraju. Studiuje na niej obecnie ponad 18 tys. osób, w tym na studiach dziennych 8203 studentów. Na uczelni istnieją 4 wydziały, kształcące na 6 kierunkach, funkcjonuje 9 instytutów zrzeszających 47 katedr oraz 22 katedry samodzielne. Rozwijana jest aktywna współpraca międzynarodowa na podstawie porozumień o bezpośredniej współpracy, jak również opierająca się na programach finansowanych przez ośrodki zagraniczne. Akademia ma podpisane dwustronne umowy o współpracy z 16 uczelniami oraz kilka z innymi zagranicznymi ośrodkami naukowymi. W 1993 r. była inicjatorem utworzenia, wspólnie z uczelniami niemieckimi w Saksonii, Technicznym Uniwersytetem w Libercu oraz Politechniką Śląską w Gliwicach, Uniwersytetu Międzynarodowego w Zittau, który w praktyce realizował i realizuje idee europejskiej przestrzeni edukacyjnej Zjednoczonej Europy.

Największym atutem wrocławskiej uczelni była i jest wysoko kwalifikowana kadra. W większości pracownicy uczelni wykształcenie, stopnie i tytuły naukowe uzyskali w macierzystej uczelni. W ciągu prawie pół wieku 1022 osoby uzyskały stopień doktora, 200 doktora hab., przeprowadzono także pomyślnie blisko 100 przewodów profesorskich. Obecnie Akademia zatrudnia 1411 pracowników, w tym 784 nauczycieli akademickich. Ze 138 samodzielnych pracowników naukowych 62 posiada tytuły profesorskie, 76 jest profesorami nadzw. i doktorami hab., ponadto pracuje 379 osób ze stopniem naukowym doktora i 267 pracowników dydaktycznych. Pracownicy uczelni nagradzani byli wielokrotnie za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne. Sprawowali w przeszłości i pełnią dzisiaj odpowiedzialne funkcje w towarzystwach i stowarzyszeniach naukowych w kraju i za granicą. Najwybitniejsi wyróżniani byli doktoratami h.c. uczelni krajowych i zagranicznych, m.in. prof. Z. Hellwig otrzymał doktorat honorowy AE w Krakowie i WSE w Pradze, prof. J. Popkiewicz Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie, prof. B. Haus AE w Katowicach, a prof. Stanisław Urban AR w Krakowie. Również wśród wyróżnionych przez wrocławską uczelnię znajdują się najwybitniejsi ekonomiści XX w. Pośród 18 uczonych, którym nadano zaszczytne miano doktora h.c. AE we Wrocławiu, jest m.in. wybitny węgierski ekonomista Janos Kornai oraz laureat Nagrody Nobla, wrocławianin z urodzenia, Reinhard Selten.

Badania naukowe pracowników uczelni pozostawały zawsze w ścisłym związku z działalnością dydaktyczną. Od początku swojego istnienia do października 2005 r. studia na uczelni podjęło ponad 100 tys. osób. Liczba absolwentów różnych trybów i form kształcenia przekracza 60 tys. osób. Studenci i pracownicy naukowi mogą korzystać z dobrze wyposażonego zaplecza dydaktycznego, badawczego i rekreacyjnego. Uczelnia posiada 33 budynki naukowo-dydaktyczne i administracyjne (we Wrocławiu, w Jeleniej Górze i Wałbrzychu), w których znajdują się łącznie 42 sale wykładowe oraz 100 przestronnych i dobrze wyposażonych sal audytoryjnych i ćwiczeniowych. Łącznie w salach własnych uczelnia posiada 7930 miejsc. Bogato wyposażona i w pełni skomputeryzowana jest Biblioteka Główna. Do dyspozycji korzystających jest ponad 480 tys. woluminów książek i ponad 16 tys. tytułów bieżących czasopism krajowych i obcojęzycznych. Liczba zarejestrowanych czytelników wynosi ponad 22 tys. osób. Studenci korzystają także z 24 pracowni komputerowych z dostępem do Internetu, w których znajduje się blisko 300 komputerów oraz 8 laboratoriów chemicznych i technologicznych. Uczelnia umożliwia studentom korzystanie z Internetu także w domach akademickich (wszystkie domy studenckie są podłączone do sieci internetowej). Mocną stroną uczelni jest jej zaplecze sportowe. Studium Wychowania Fizycznego i Sportu dysponuje nowoczesną bazą, na którą składają się dwie sale do gier sportowych, sala do aerobiku, siłownia, sala rehabilitacyjna, basen pływacki oraz basen do rehabilitacji i nauki pływania.

Nadanie tytułu doktora *honoris causa* Akademii Ekonomicznej profesorowi Aleksandrowi Zeliasiowi i profesorowi Reinhardowi Seltenowi w 1996 r.

Od inauguracyjnego wykładu prof. W. Stysia dzieli nas ponad pół wieku. To wiele w życiu człowieka, ale tylko moment w 1000-letniej historii miasta i w 700-letnich dziejach nauki polskiej. Patrząc jednak wstecz, trudno oprzeć się wrażeniu, że pokolenie założycieli uczelni i ich następcy dokonali rzeczy niezwykłej. W poczuciu odpowiedzialności za losy kraju, który po stuleciach powrócił na ziemie zachodnie i północne, nauki polskiej, a także młodzieży, która po latach wojny poszukiwała możliwości kształcenia na studiach ekonomicznych, podjęli trud stworzenia nowej uczelni. Dzisiejsza ranga naukowa i edukacyjna Akademii Ekonomicznej nie byłaby możliwa bez wiedzy, poświęcenia i pasji badawczej wielu wybitnych uczonych, którzy swoją pracę zawodową związali z Wyższą Szkołą Handlową i Wyższą Szkołą Ekonomiczną.

Poczet rektorów Wyższej Szkoły Handlowej, Wyższej Szkoły Ekonomicznej i Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu

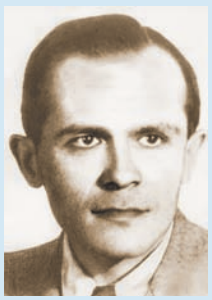
Kamil Stefko
(1946–1950)

Stefan Górniak
(1950–1952)

Antoni Wrzosek
(1952–1955)

Krzysztof Jeżowski
(1955–1956)

Wincenty Styś
(1956–1959)

Adam Chełmoński
(1959)

Józef Fiema
(1959–1966)

Józef Popkiewicz
(1966–1979)

Józef Kaleta
(1979–1987, 1990–1993)

Wiesław Pluta
(1987–1990)

Andrzej Baborski
(1993–1999)

Marian Noga
(1999–2005)

Kamil Stefko zob. s. 325.

Stefan Górniak zob. s. 309.

Antoni Wrzosek – ur. 1908, zm. 1983. Absolwent UJ. Do 1939 pracował kolejno jako asystent UJ, pracownik Instytutu Bałtyckiego w Gdyni i Toruniu, asystent na Uniwersytecie Warszawskim i zastępca dyr. Instytutu Śląskiego w Katowicach. W czasie wojny nie przerwał badań naukowych, przygotowując publikacje o ziemiach zachodnich. Właśnie jego opracowania stanowiły cenną wskazówkę dla pierwszych grup cywilów i wojskowych przybywających na Dolny Śląsk bezpośrednio po wyzwoleniu. Po zakończeniu wojny przystąpił do reaktywowania Instytutu Śląskiego. Został też ekspertem Ministerstwa Spraw Zagranicznych w rokowaniach na temat przebiegu granicy polsko-czechosłowackiej. W drugiej połowie lat 40. zajął się geografią przemysłu i kartografią. Opublikował cztery mapy Śląska. W l. 1947–1955 mieszkał we Wrocławiu, pełnił funkcję m.in. dyr. Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego, od 1952 kier. Katedry Geografii Ekonomicznej oraz funkcję rektora WSE w l. 1952–1955. Jego wysiłkom jako rektora uczelnia zawdzięcza wiele. Pełnił tę funkcję w okresie intensywnych prac zmierzających do unowocześnienia studiów i umocnienia pozycji uczelni. Dzięki niemu uczelnia zyskała duże, jak na ówczesne czasy, pomieszczenia i tereny pod nowe inwestycje. Ukoronowaniem tych wysiłków było powołanie w 1954 Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego. Decyzją ministra przeniesiony w 1955 już na stałe do rodzinnego Krakowa na UJ. Uhonorowany w 1977 doktoratem h.c. AE we Wrocławiu.

Krzysztof Jeżowski – ur. 1917 we Lwowie, zm. 1970 we Wrocławiu. Student Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie i Wydziału Prawa UJK. Stopień mgr. n. ekonomiczno-handlowych uzyskał w Akademii Handlowej w Krakowie, dyplom mgr. prawa – na UWr. Zajmował wiele kierowniczych stanowisk w biurze regionalnym Centralnego Urzędu Planowania (potem Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego). Przewodniczący Rady Naukowej przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. Od 1946 asystent wolontariusz w Katedrze Ekonomii Politycznej UWr, kierowanej przez prof. W. Stysia. W l. 1947–1949 prowadził wykłady zlecone na Wydziale Prawa UWr i WSH. 1950 – zastępca prof. i kier. Katedry Ekonomii Politycznej w WSE. 1951 – kier. Katedry Ekonomiki Przemysłu. Głównym obszarem jego zainteresowań była teoria zarządzania przemysłem. Zajmował się również badaniami nad ekonomiką regionu dolnośląskiego oraz lokalizacją przemysłu. W l. 1950–1951 organizator i dziekan Wydziału Planowania Przemysłu; 1952–1955 – prorektor, 1955–1956 rektor WSE. Jeden z inicjatorów Studenckich Konferencji Naukowych. Niektóre publikacje: *Zaplecze gospodarcze Dolnego Śląska*, *Przemysł Dolnego Śląska*, rozprawa habilitacyjna *Rozwój i rozmieszczenie przemysłu na Dolnym Śląsku w okresie kapitalizmu.*

Wincenty Styś – ur. 1903 we wsi Husów (pow. łańcucki), zm. 1960 we Wrocławiu. Stopień mgr. uzyskał w 1928 – studia prawnicze na UJK we Lwowie, dr 1932 na Wydziale Prawa tej uczelni, w l. 1932–1934 stypendysta rockefellerowski (studiował w Wiedniu, Bonn, Cambridge, Londynie, Paryżu i Rzymie), dr hab. 1936; w czasie wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu na UJK. Po wojnie kierował katedrami ekonomii na Wydziale Prawa UWr (do 1953) oraz w WSH (potem WSE). Od 1953 wykładał historię gospodarczą Polski w okresie kapitalizmu na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UWr. Aktywnie współpracował przy organizacji WSH. Wygłosił też pierwszy wykład „Teoria ekonomiczna Quesneya" inaugurujący działalność tej uczelni. Był pierwszym rektorem WSE wybranym demokratycznie przez społeczność akademicką. Funkcję tę pełnił w l. 1956–1959. W kolejnych wyborach w 1959 został ponownie wybrany na rektora, ale

brak potrzebnej zgody ministra szkolnictwa wyższego nie pozwolił mu objąć tej funkcji. Głównym jego dążeniem jako rektora było zwiększenie liczby samodzielnych pracowników naukowych, rozwój prac naukowych i badawczych, poszerzenie współpracy z praktyką gospodarczą oraz nawiązanie współpracy międzynarodowej. Najwybitniejszym dziełem w dorobku naukowym Stysia była *Współzależność rozwoju rodziny chłopskiej i jej gospodarstwa* (1959). Oddany sprawom wsi nie tylko na polu naukowym, ale również w praktyce, angażował się w organizowanie osadnictwa wiejskiego na Dolnym Śląsku i propagował własne koncepcje ustroju rolnego na tych ziemiach. Według jego projektu założono spółdzielnie parcelacyjno-osadnicze w Klecinie, Maniowie, Miechowicach Oławskich, Śmiałowicach, Tyńcu Małym i Zebrzydowicach.

Adam Chełmoński – ur. 1890 w Warszawie, zm. 1959 we Wrocławiu. Studiował w Dorpacie, Petersburgu oraz Paryżu. W okresie międzywojennym dziekan Rady Adwokackiej, red. „Palestry", wiceminister sprawiedliwości, czł. Komisji Kodyfikacyjnej RP i współtwórca kodeksu handlowego, poseł i czł. Komisji Prawniczej w Sejmie. W 1922 rozpoczął pracę naukową, obejmując Katedrę Prawa Handlowego i Wekslowego na USB w Wilnie. Na tymże uniwersytecie uzyskał habilitację. Publikował prace poświęcone założeniom prawa gospodarczego, problematyce zobowiązań, przedsiębiorstwom państwowym i osobowości prawnej. Po wojnie oddał się pracy naukowej w Katedrze Prawa Cywilnego na UWr i w WSH, której był współzałożycielem. Prof. i kier. Katedry Finansów i Kredytu (1949–1951), Katedry Prawa (1951–1959); dziekan Wydziału Finansów 1951/1952 w WSE. Zainteresowania naukowe: organizacyjne funkcje porządku prawnego, stosunki między organizacjami gospodarki uspołecznionej, obserwowane zwłaszcza w kręgu wrocławskim i dolnośląskim. Wiceprzewodniczący Komitetu Nauk Prawnych PAN, czł. WTN. Za udział w opracowaniu programu studiów dla Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego otrzymał nagrodę ministra.

Józef Fiema – ur. 1890, zm. 1979. Absolwent Wydziału Prawa UJK we Lwowie (uczeń R. Longchamps de Berier); dr n. praw. na podstawie pracy *Zaskarżanie czynności prawnych dłużnika zdziałanych na szkodę wierzycieli*. Uczestniczył w kampanii wrześniowej. Po zakończeniu II wojny światowej podjął pracę na Wydziale Prawa UWr; od 1957 prof. nadzw. w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa UWr; praca naukowo-badawcza w dziedzinie prawa cywilnego (zwłaszcza prawa zobowiązaniowego i prawa rolnego); funkcje organizacyjne na UWr: kier. Katedry Prawa Cywilnego (1947–1952 i 1958–1969), dyr. Instytutu Prawa Cywilnego, prodziekan i dziekan Wydziału Prawa, prorektor (1952–1954); WSE: kier. Katedry Prawa, w l. 1959–1966 rektor.

Józef Popkiewicz – ur. 1920 w Zwoleniu (woj. kieleckie), zm. 1998 we Wrocławiu. Od 1948 pracownik Wydziału Prawa UWr; 1948–1950 dyr. administracyjny. Organizator (pod opieką prof. S. Wysłoucha) działu historycznego Wystawy Ziem Odzyskanych; kier. Sekcji Ekonomicznej Instytutu Śląskiego; 1950–1956 organizator i kier. Katedry Ekonomii Politycznej na PWr; prorektor ds. rozwoju PWr; od 1966 kier. Katedry Ekonomii Politycznej WSE; 1950 dr (rozprawa *Polskie szkolnictwo średnie na Śląsku Opolskim w latach 1921–1929 na tle struktury społecznej ludności i obowiązujących przepisów prawnych*); 1966–1979 rektor WSE (od 1974 AE). Jego zdecydowana postawa w l. 1967–1968 uchroniła WSE przed likwidacją, a okres sprawowania funkcji rektora zbiegał się z najbardziej dynamicznym rozwojem uczelni. Wykładał w AWF, AR i AM. 1981–1985 – doradca ministra i pełnomocnika rządu ds. reformy gospodarczej; 1985–1995 – przewodniczący Komisji Nauk Ekonomicznych Oddziału PAN we Wrocławiu. Jego dorobek naukowy obejmuje ok. 100 pozycji. Ważniejsze publikacje: monografia *Walka o założenie i utrzymanie Gimnazjum Bytomskiego* (1956); *Studia nad rozwojem społeczno-gospodarczym Dolnego Śląska* (1976); *Ceny a reforma gospodarcza* (1984). Doktor h.c. Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie (1974) oraz AE we Wrocławiu (1997).

Józef Kaleta – ur. 1925 w Kasinie Wielkiej; dr 1960; dr hab. 1967; prof. 1971; prof. zw. 1976. Kier. Katedry Finansów 1967–1995, dziekan Wydziału Gospodarki Narodowej 1967–1995, prorektor 1970–1979, rektor AE 1979–1987 i 1990–1993. Czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego 1977–1982, Międzynarodowego Instytutu Finansów Publicznych 1977–1983, Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1981–1990, Komitetu Prognoz Polska XXI wieku przy Prezesie PAN 1990–1996, czł. Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, przewodniczący Sekcji Nauk Ekonomicznych 1990–1996, Rady Statystyki przy Prezesie Rady Ministrów 1989–1991. Wypromował 10 doktorów, 3 osoby uzyskały habilitację. Autor 600 publikacji, 20 książek. Odznaczenia: Krzyż Komandorski OOP, Medal ICEN; doktorat h.c. AE.

Wiesław Pluta – ur. 1939 w Zborowie; mgr inż. 1966; dr n. ekon. 1971; dr hab. 1980; prof. 1986; prof. zw. 1995; prorektor ds. dydaktyki i wychowania 1984–1987; rektor AE we Wrocławiu w l. 1987–1990; kier. Katedry Zarządzania Finansami Przedsiębiorstwa od 1994. Inicjator i opiekun naukowy Studium Podyplomowego „Zarządzanie finansami i inwestycje finansowe" od 1994; kier. Zaocznego Studium Doktoranckiego od 1996; czł. Budżetowej Komisji Uczelnianej od 2002. Praktyki i staże zagraniczne na uniwersytecie i w Instytucie Finansowo-Ekonomicznym w Leningradzie, na politechnice w Preston, w Szkole Biznesu w Haselt i Bredzie, na uniwersytecie w Stanach Zjednoczonych i w Münsterze. Dorobek naukowy i badawczy obejmuje prace monograficzne, artykuły i komunikaty naukowe, podręczniki oraz skrypty uczelniane (ok. 250 pozycji). O wysokiej randze naukowej wielu publikacji świadczy częste powoływanie się na nie w literaturze krajowej i zagranicznej. Informacje o niektórych pracach ukazały się m.in. w „Mathematical Reviews" i „Referatiwnym Żurnale". Na szczególne wyróżnienie zasługują dwie monografie z zakresu wielowymiarowej analizy porównawczej. Obie zostały opublikowane w języku rosyjskim przez wydawnictwa w Moskwie. Wypromował 6 doktorów. Wyróżniony 3 nagrodami Ministra Edukacji Narodowej i licznymi nagrodami rektorskimi za osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej oraz w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP.

Andrzej Baborski – ur. 1936 w Piekarach Śląskich, zm. 2001 we Wrocławiu. Absolwent PWr, mgr 1959; dr 1970; dr hab. 1980; prof. 1990; prof. zw. 1993. Pracował w Katedrze Telemechaniki i Automatyki na Wydziale Elektroniki PWr w l. 1960–1970, adiunkt w Instytucie Metod Rachunku Ekonomicznego w ówczesnej WSE we Wrocławiu od 1971; doc. 1981–1989 w Instytucie Informatyki, dyr. Ośrodka Komputerowego, kier. Zakładu Systemów Komputerowych od 1982, prof. wizytujący na California State University Northridge (1985–1986), kier. Katedry Systemów Komputerowych od 1991 (przemianowanej na Katedrę Systemów Sztucznej Inteligencji), prorektor ds. współpracy z zagranicą 1990–1993, rektor AE we Wrocławiu 1993–1999, czł. Prezydium Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich i przewodniczący Konferencji Rektorów Uczelni Ekonomicznych w l. 1996–1999, przewodniczący Rady Naukowej Międzynarodowej Szkoły Wyższej w Zittau (Niemcy). Uczestnik międzynarodowego projektu *Etcetera*, formującego podstawy współpracy z uczelniami zagranicznymi (dotyczyła działalności dydaktycznej, m.in. uczenia na odległość czy pozyskiwania wiedzy na potrzeby zarządzania). Czł. organizacji naukowych: American Association of Artificial Intelligence, Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN, WTN. Przewodniczący (pierwszy!) Komisji Uczelnianej NSZZ „Solidarność", uczestnik Zespołu Ekspertów i Doradców NSZZ „Solidarność" Dolny Śląsk, zaangażowany w działalność Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (w l. 1995–2001 czł. Rady Kuratorów Fundacji). Miłośnik Ziemi Dolnośląskiej oraz Wrocławia, radny Rady Miejskiej Wrocławia (przewodniczący Komisji Rozwoju Przestrzennego i Architektury). Prezydent stowarzyszenia Rotary International. Współtworzył Klub Rotary Wrocław w l. 1995–1996. Wypromował 15 doktorów. Autor ponad 80 publikacji dotyczących m.in. informatyki i jej dyscyplin szczegółowych, statystyki i metod ekonometrycznych, zarządzania i elementów efektywności, aspektów prawnych i ekonomicznych, teorii informacji, technologii informacyjnych (rozwiązań sieci komputerowych i systemów inteligentnych), recenzent 50 artykułów naukowych, 21 prac doktorskich i 5 rozpraw habilitacyjnych. Promotor Nagrody Konferencji Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola przyznanej wybitnemu matematykowi, prof. J. Dudkowi.

Marian Noga – ur. 1946 w Nowym Sączu; absolwent WSE we Wrocławiu – mgr 1969; studia doktoranckie na uniwersytecie w Sankt Petersburgu, dr n. ekon. 1976; dr hab. 1986; prof. 1995; prof. zw. 1999. AE we Wrocławiu: dyr. Instytutu Ekonomii 1987–1990, kier. Katedry Makroekonomii, dziekan Wydziału Gospodarki Narodowej 1995–1999, rektor AE od 1999, Senator RP 2000–2004, czł. Rady Polityki Pieniężnej od 2004. Promotorstwo doktoratu h.c. prof. J. Popkiewicza, wypromował 5 doktorów. Autor ponad 100 publikacji, w tym 4 monografii, 1 podręcznika akademicki, ok. 10 raportów (niepublikowanych) dla instytucji rządowych. Problematyka badawcza: wzrost gospodarczy ze szczególnym uwzględnieniem mierzenia dobrobytu społecznego, ekonomiczne aspekty ochrony środowiska. Funkcje społeczne: czł. Rotary Club International we Wrocławiu, prezes Klubu Uczelnianego AZS AE we Wrocławiu.

Wydział Gospodarki Narodowej

Dzieje dzisiejszego Wydziału Gospodarki Narodowej są najściślej związane z powstaniem i rozwojem Wyższej Szkoły Handlowej. Powstały w 1950 r. Wydział Finansowy stanowił bowiem bezpośrednią kontynuację jedynego wydziału działającego w WSH. W 1954 r. w jego miejsce utworzono Wydział Przemysłu, przemianowany w 1958 r. na Wydział Ekonomiki Przedsiębiorstwa, który był już bezpośrednim poprzednikiem powstałego w 1969 r. Wydziału Gospodarki Narodowej. Wśród profesorów, którzy kierowali wydziałem przed 1969 r. byli wybitni uczeni: profesorowie Stefan Górniak, L. Adam, A. Chełmoński, Bolesław Siwoń, J. Treter, Ryszard Stadtmüller, W. Malc. Dziekanami Wydziału Gospodarki Narodowej byli profesorowie J. Kaleta, A. Liwacz, Jan Jasiński, Stanisław Styś, Wanda Romanowska, Marian Noga, Marek Łyszczak i obecnie Andrzej Graczyk.

Prawa doktorskie wydział otrzymał w 1958 r., a pełne prawa akademickie (habilitacje i wnioski o tytuł profesora) w 1970 r. W blisko 60-letniej historii wydziału wypromowano 492 doktorów, przeprowadzono 121 kolokwiów habilitacyjnych, złożono z sukcesem blisko 50 wniosków profesorskich. Dzisiejszą kadrę wydziału stanowi 53 profesorów i doktorów hab., 64 adiunktów oraz 43 asystentów. Pracują oni w 18 katedrach. Siedem katedr dobrowolnie utworzyło instytuty – cztery Instytut Ekonomii, a trzy Instytut Marketingu. Pozostałe katedry nie wchodzą w skład instytutów, mają one jednak ugruntowany, szeroki profil badawczy, potwierdzony bogatym dorobkiem naukowym.

Liczba absolwentów studiów magisterskich i licencjackich wynosi ponad 28 tys., a studiów podyplomowych prawie 8 tys. W roku akademickim 2005/2006 na wydziale studiowało 5030 osób. Jego popularność wśród kandydatów była i jest efektem atrakcyjnej oferty edukacyjnej. Jej rysem szczególnym było zawsze silne akcentowanie aspektu humanistycznego kształcenia. Władze wydziału starały się także dbać o utrzymanie ogólnoekonomicznego profilu kształcenia studentów, uwzględniającego z jednej strony makroekonomiczne aspekty gospodarowania, z drugiej zaś – problemy mikroekonomii. Od 1994 r. na wydziale realizowane są trzy kierunki kształcenia: finanse i bankowość (FiB), zarządzanie i marketing (ZiM) i stosunki międzynarodowe (SM), w których ramach studenci mają do wyboru 8 specjalności. Wszystkie kierunki posiadają akredytację Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, przy czym kierunek FiB otrzymał ją jako pierwszy w kraju. Ponadto kierunki ZiM oraz SM posiadają certyfikaty Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Programy nauczania, realizowane na wszystkich kierunkach, są zbliżone do standardów edukacyjnych na uczelniach Europy Zachodniej i zapewniają pełną zgodność z obowiązującymi tam programami kształcenia. Umożliwia to studentom odbywanie części studiów za granicą.

Osiągnięcia naukowe Wydziału Gospodarki Narodowej są związane przede wszystkim z dorobkiem naukowym profesorów. Lista wybitnych uczonych, którzy pracowali i pracują na wydziale jest długa. Ich zasługą jest znacząca ranga wrocławskiej AE nie tylko w kraju, ale także za granicą, w takich obszarach badawczych, jak: modelowanie procesów wzrostu gospodarczego, ekonomia środowiska i zasobów naturalnych, teoria prognozowania, analiza rynku i marketing, ekonomia instytucjonalna, teoria finansów publicznych, zarządzanie finansami, planowanie przestrzenne, modelowanie procesów demograficznych, etyka biznesu, bariery i czynniki stymulujące międzynarodową współpracę gospodarczą.

Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny

W 2004 r. minęło 50 lat od powołania z inicjatywy prof. Krzysztofa Jeżowskiego Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego. Jego propozycja wychodziła naprzeciw zgłaszanemu przez przemysł rosnącemu zapotrzebowaniu na absolwentów, którzy oprócz wiedzy ekonomicznej posiadaliby również znajomość techniki i technologii. Nowatorska koncepcja prof. K. Jeżowskiego wzbudziła znaczące zainteresowanie przemysłu, szczególnie przemysłu spożywczego. Znalazła też pewną przychylność części ekonomistów i kadry naukowej przedmiotów technicznych. W efekcie z początkiem roku akademickiego 1954/1955 został powołany Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny Przemysłu Rolno-Spożywczego, który w 1958 r. został przemianowany na Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny Przemysłu Spożywczego. W owym czasie był to pierwszy i jedyny wydział inżynieryjno-ekonomiczny zarówno na uczelniach ekonomicznych, jak i na innych uczelniach w kraju. W 1969 r. nastąpiła kolejna zmiana nazwy wydziału na Inżynieryjno-Ekonomiczny Przemysłu. Wiązała się ona z rozszerzeniem i weryfikacją planów i programów studiów, które objęły oprócz przemysłu spożywczego, również inne branże – głównie jednak przemysł chemiczny.

W połowie lat 90. rozpoczęły się istotne i daleko idące zmiany na wydziale. Dotyczyły one różnych obszarów, ale zawsze wiązały się z konsekwentną realizacją idei, która legła u podstaw jego utworzenia. Celem zmian było doskonalenie interdyscyplinarnego profilu kształcenia studentów, tzn. wyposażenie ich w wiedzę merytoryczną z określonych dziedzin inżynierskich z wiedzą ekonomiczną i menedżerską. Odzwierciedleniem ewolucji była zmiana nazwy wydziału w 1999 r. na Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny. W 2003 r. miała miejsce jeszcze jedna istotna reorganizacja, polegająca na powołaniu dwóch instytutów, z których każdy zrzeszałby katedry o podobnym profilu naukowo-badawczym. Zróżnicowanie bowiem zainteresowań badawczych samodzielnych katedr, wchodzących w skład wydziału, utrudniało dokonanie oceny parametrycznej, tj. jego osiągnięć w obszarze naukowo-badawczym, przez jeden tylko zespół KBN. Z inicjatywy władz dziekańskich Senat podjął uchwałę

o powołaniu na wydziale dwóch instytutów: Chemii i Technologii Żywności (składającego się z 8 katedr) i Nauk Ekonomicznych (8 katedr). Wydziałem od początku jego istnienia kierowali kolejno dziekani: Alfred Simmler, Alfred Śliwa, Karol Gerlicz, Józef Berak, Tadeusz Talik, Jerzy Ziobrowski, Teresa Znamierowska, Romuald Bogoczek, Władysław Leśniak i obecnie Władysław Czupryk.

Na Wydziale Inżynieryjno-Ekonomicznym studenci kształcą się na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji. Absolwenci otrzymują tytuł zawodowy magistra inżyniera. W roku akademickim 2005/2006 wydział miał 2400 studentów, w ciągu zaś 52 lat studia ukończyło 9710 osób, a dalsze 784 studia podyplomowe. Proces dydaktyczny jest realizowany przez wysoko wykwalifikowaną kadrę: 33 samodzielnych pracowników naukowych, w tym 12 profesorów tytularnych i 21 doktorów hab., 61 doktorów i 38 magistrów inżynierów. Pracownicy ci reprezentują 4 różne dziedziny naukowe, a mianowicie: nauki ekonomiczne, rolnicze, techniczne i chemiczne, co jest charakterystyczne dla wydziałów prowadzących kształcenie interdyscyplinarne. Przez 50 lat istnienia Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego nadano na nim 59 stopni doktora n. techn. i 34 stopnie doktora n. ekon. Ponadto pracownicy naukowi zdobywali stopnie i tytuły naukowe za pośrednictwem innych wydziałów i uczelni w kraju i za granicą (41 osób uzyskało stopień doktora, 24 doktora hab., 14 pracowników otrzymało tytuł profesora).

Wydział Zarządzania i Informatyki

Wydział Zarządzania i Informatyki powstał w 1976 r. jako trzeci wydział AE we Wrocławiu. Inicjatorem jego powołania był prof. Z. Hellwig, jeden z najwybitniejszych profesorów wrocławskiej uczelni. Sukces ten był możliwy dzięki poparciu i przychylności ówczesnych władz, rektora prof. J. Popkiewicza oraz Senatu uczelni.

W skład nowego wydziału – obok trzech instytutów: Cybernetyki Ekonomicznej, Informatyki oraz Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych, weszły również Zakłady Naukowo-Badawcze, które współpracowały z praktyką gospodarczą, oraz Ośrodek Obliczeniowy. Powstanie wydziału było reakcją na rozwój nowych kierunków badań naukowych oraz wyzwań dydaktycznych związanych z rozwojem informatyki i nowych metod organizacji i zarządzania. Pracownicy wydziału łączyli w zakresie badań naukowych, jak i dydaktycznych, różne obszary, a mianowicie: organizację i zarządzanie przedsiębiorstwem, rachunkowość, informatykę oraz szerokie zastosowanie metod ilościowych w badaniu procesów i zjawisk ekonomicznych.

W 1977 r. wydział otrzymał uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora hab. n. ekon. w zakresie ekonomii oraz – jako pierwszy w historii wyższego szkolnictwa ekonomicznego – w zakresie nauk o zarządzaniu. Posiada także pełne uprawnienia do uruchamiania procedur związanych z nadawaniem tytułów naukowych w zakresie n. ekon. W 30-letniej historii wydziału stopień doktora n. ekon. uzyskały 424 osoby, doktora hab. 80, tytuł profesora zaś nadano 44 osobom. Dziekanami wydziału w kolejnych latach byli: W. Bukietyński, Stanisława Bartosiewicz, Andrzej Gospodarowicz, Wanda Ronka-Chmielowiec, Maria Wanda Kopertyńska i obecnie Józef Dziechciarz. Aktualnie w skład Wydziału Zarządzania i Informatyki wchodzi 25 katedr. Organizacja jednostek naukowo-dydaktycznych nie jest jednolita. Większość katedr dobrowolnie utworzyła 5 instytutów: Organizacji i Zarządzania (5 katedr), Zastosowań Matematyki (5 katedr), Informatyki Ekonomicznej (5 katedr), Rachunkowości (4 katedry), Zarządzania Finansami (5 katedr). Katedra Prawa Gospodarczego nie wchodzi w skład instytutu.

Budowa obiektu naukowo-dydaktycznego dla Wydziału Zarządzania i Informatyki

W l. 1976/1977–1992/1993 na wydziale prowadzone były dwa kierunki studiów: cybernetyka ekonomiczna i informatyka oraz organizacja i zarządzanie. Od roku akademickiego 1993/1994 w wyniku zmian w szkolnictwie wyższym, dostosowującym programy do potrzeb gospodarki rynkowej, studenci wydziału kształcą się na trzech kierunkach studiów. Są to finanse i bankowość, informatyka i ekonometria oraz zarządzanie i marketing. W pierwszej połowie lat 90. uruchomione zostały także magisterskie studia menedżerskie o programie typu MBA dla absolwentów innych uczelni. Prowadzone są również stacjonarne oraz niestacjonarne studia doktoranckie. O dynamice kształcenia na wydziale świadczą liczby. W roku akademickim 1976/1977 studiowało 500 studentów, w 2000/2001 – 5000 studentów, a w 2005/2006 6700 osób. Wydział kształci specjalistów z szeroką i gruntowną znajomością narzędzi badawczych nauk ekonomicznych: informatyków, ekonometryków, analityków finansowych, głównych księgowych, doradców finansowych, a także menedżerów i organizatorów życia gospodarczego. Proces dydaktyczny stale się zmienia. Głównym celem zmian jest dążenie do osiągnięcia europejskich standardów studiów ekonomicznych. W pracach nad nowymi programami uwzględnia się zapotrzebowanie rynkowe oraz dobre wzorce szkół uniwersyteckich. Do współpracy dydaktycznej zapraszani są goście zagraniczni i wybitni praktycy.

Szczególnym osiągnięciem Wydziału Zarządzania i Informatyki jest otrzymanie certyfikatów potwierdzających wysoką jakość kształcenia. Dla wszystkich kierunków studiów prowadzonych na wydziale przyznała je Fundacja Promocji

i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych. Ponadto kierunek zarządzanie i marketing otrzymał certyfikat Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Warto również dodać, że Wydział Zarządzania i Informatyki jako pierwszy wśród uczelni państwowych uzyskał certyfikaty FPAKE dla wszystkich kierunków studiów. Odzwierciedleniem wysokiej rangi wydziału jest posiadanie I najwyższej kategorii przyznanej przez KBN.

Pracownicy wydziału biorą również aktywny udział w licznych komitetach, towarzystwach i stowarzyszeniach naukowych w kraju i za granicą, m.in. w Komitecie Ekonometrii i Statystyki PAN, Komitecie Nauk o Organizacji i Zarządzaniu PAN, Polskim Towarzystwie Ekonomicznym, Polskim Towarzystwie Statystycznym, PTM, Towarzystwie Naukowym Organizacji i Kierowania, Naukowym Towarzystwie Informatyki Ekonomicznej, Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce. Czynny jest także udział profesorów wydziału w instytucjach odpowiedzialnych za rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce, awanse kadry naukowej oraz kreujących nowe kierunki badań naukowych, w tym m.in. w KBN i Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów.

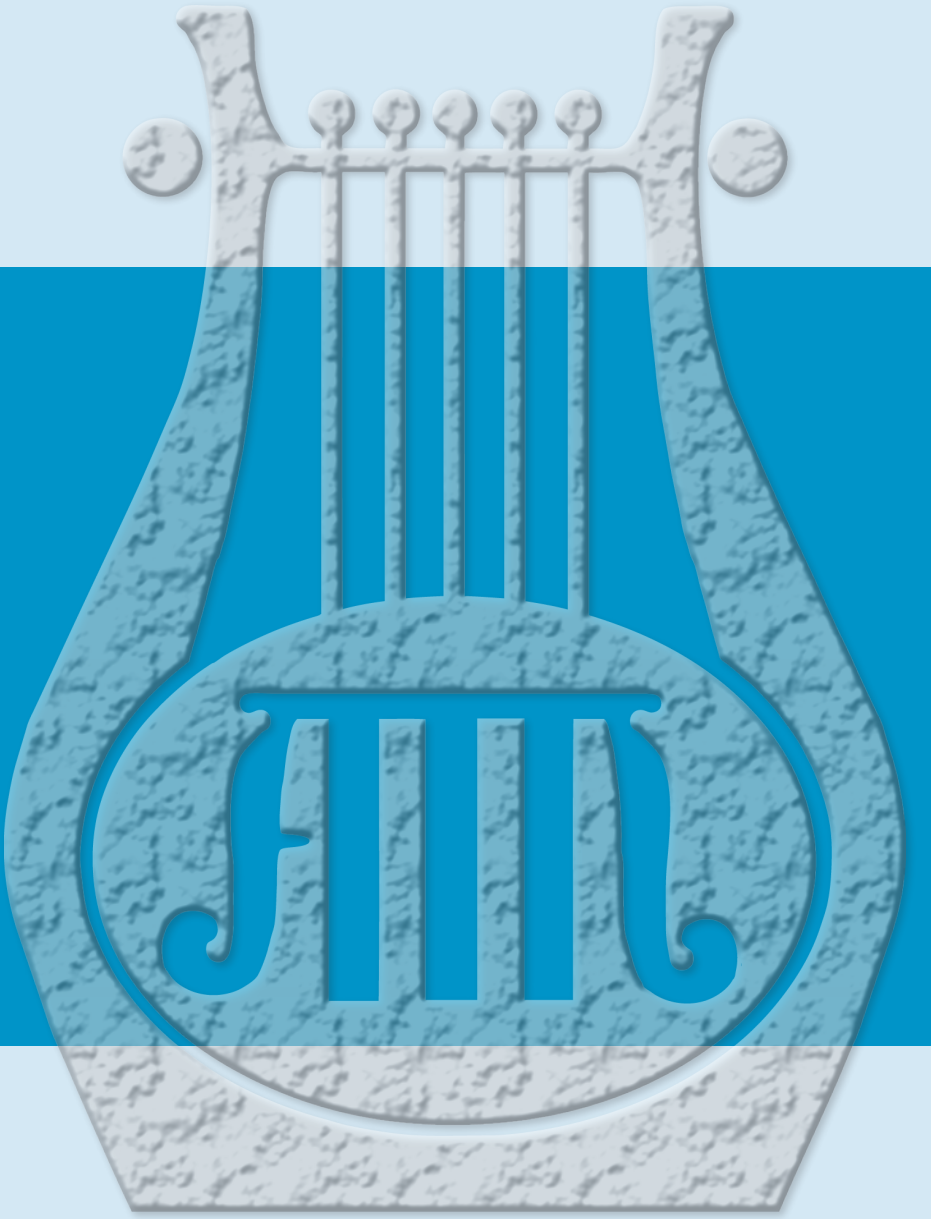
Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki z siedzibą w Jeleniej Górze

Historia działalności wrocławskiej uczelni ekonomicznej w regionie jeleniogórskim liczy już ponad 45 lat. Od 1959 r. istniał w Jeleniej Górze Punkt Konsultacyjny Wyższej Szkoły Ekonomicznej we Wrocławiu. Prowadzono w nim studia w zakresie ekonomiki przemysłu, ekonomiki handlu wewnętrznego oraz finansów i rachunkowości. Władze regionu, przy poparciu lokalnej społeczności, dążyły do stworzenia w Jeleniej Górze prawdziwego ośrodka akademickiego. Dzięki zaangażowaniu rektora prof. J. Popkiewicza podjęte zabiegi uwieńczone zostały sukcesem. Na podstawie decyzji Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego utworzono w 1969 r. w Jeleniej Górze filię uczelni, przekształconą w 1982 r. w Zamiejscowy Wydział Gospodarki Miejskiej i Usług, obecnie funkcjonujący jako Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki. Pełnomocnikiem rektora ds. organizacji filii, jej animatorem i twórcą podstaw materialnych, później zaś długoletnim prorektorem oraz kreatorem wizerunku i autorytetu, był doc. dr Wojciech Wasiak. Funkcję prorektora ds. filii sprawował następnie prof. Zdzisław Karst. Od 1982 r. funkcje dziekańskie pełnili profesorowie: Danuta Strahl, Tadeusz Borys, Grażyna Borys, Marek Walesiak, a obecnie pełni ją prof. Ryszard Brol.

Jeleniogórski wydział AE jest jedyną na Dolnym Śląsku (poza Wrocławiem) w pełni akademicką placówką naukowo-dydaktyczną. Jelenia Góra jest jedynym w Polsce miastem powiatowym, w którym można ukończyć studia magisterskie, uzyskać naukowy stopień doktora (dotychczas nadano 67 osobom tytuł doktora n. ekon.), w niedalekiej zaś przyszłości (od 2007 r.) doktora hab. n. ekon., a także zdobyć tytuł profesorski. Wydział dysponuje bowiem potencjałem kadrowym, który umożliwia uzyskanie takich praw. Na Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki zatrudnionych jest 19 profesorów (w tym 12 tytularnych), 58 doktorów n. ekon. oraz 49 asystentów, doktorantów i lektorów. Cała kadra nauczycieli akademickich mieszka w Kotlinie Jeleniogórskiej, tworząc młode, aktywne, innowacyjne lokalne środowisko naukowe. Rangę ośrodka akademickiego określają osiągnięcia naukowe jego pracowników. W 2000 r. jeleniogórski wydział AE uzyskał pierwszą – najwyższą – kategorię KBN. Jest więc liczącą się w Polsce placówką naukową, prowadzącą badania w zakresie ekonomii. Badania naukowe skupiają się wokół problemów funkcjonowania gospodarki rynkowej, jej aspektów regionalnych, związanych także z regionalną współpracą transgraniczną. Integrują one istniejące specjalności dydaktyczne z problemami funkcji gospodarczych regionu. Obejmują zagadnienia funkcjonowania rynku, turystyki i usług w ramach gospodarki przestrzennej, regionalnej i lokalnej. W tych dziedzinach podejmuje się badania m.in. w zakresie: klasyfikacji i analizy danych – teoria i zastosowania ekonomiczne, modeli matematycznych w ekonomii i zarządzaniu, ekonometrycznego wspomagania decyzji ekonomicznych, metod optymalizacji ilościowej w modelach ekonomicznych, zarządzania finansami banków, funduszy bezpieczeństwa w działalności ubezpieczeniowej, controllingu, ekonomiczno-prawnych warunków tworzenia polityki ekologicznej, ekonomicznych i etyczno-prawnych aspektów ochrony środowiska, ekologicznych podstaw restrukturyzacji gospodarki na obszarach górskich Euroregionu Nysa i przemian strukturalnych w tym regionie, strategii rozwoju turystyki w regionach turystycznych, metod restrukturyzacji przedsiębiorstw.

Obecna struktura funkcjonalna i dydaktyczna wydziału ukształtowała się w wyniku intensywnych prac związanych z gruntowną przebudową programów kształcenia i profilu badawczego. Zmodernizowano zgodnie z tendencjami ogólnopolskimi kierunki kształcenia ekonomicznego i przyjęto jeden zasadniczy kierunek studiów – ekonomię. W jego ramach studenci studiują jedną z 8 specjalności. Obecnie na oferowanych formach studiów kształci się ok. 3200 osób.

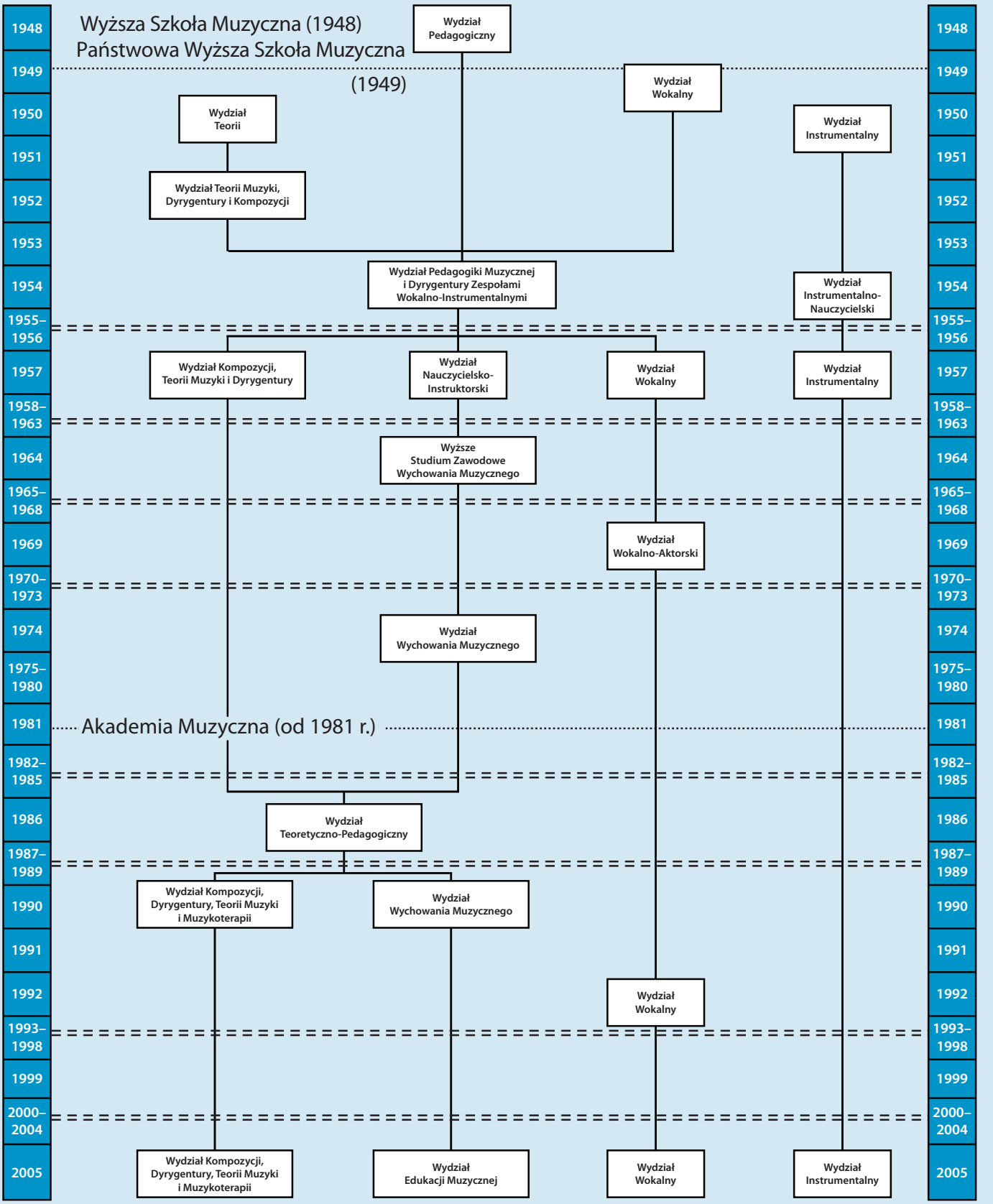
Planowane zamierzenia rozwojowe wydziału odnoszą się do sfery jakości kształcenia i sprostania standardom europejskim zapisanym w tzw. *Deklaracji bolońskiej*, wytyczającej strategię rozwoju szkolnictwa wyższego w krajach UE. Wychodząc naprzeciw wyzwaniom w tym zakresie, wdrożono tzw. europejski system punktów kredytowych (ECTS), umożliwiający naszym studentom korzystanie z wykładów i zdawanie egzaminów z wybranych przedmiotów na uczelniach w krajach Unii Europejskiej. Uruchamiane są zajęcia w języku angielskim, co zwiększyć może zainteresowanie studentów zagranicznych nauką w Jeleniej Górze. Potwierdzeniem dbałości o jakość kształcenia jest uzyskanie przez wydział w 2003 r. akredytacji, udzielonej przez Fundację Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, oraz w 2005 r. akredytacji Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Wydział dba o utrzymanie wysokiej jakości kształcenia poprzez m.in. zwiększanie elastyczności programów nauczania, umożliwianie swobodnego wyboru indywidualnej ścieżki programowej studiów, łączenie studiów na różnych uczelniach w kraju i w UE, łączenie wiedzy teoretycznej z praktyką zawodową, a także udział w badaniach naukowych.

AKADEMIA MUZYCZNA IM. KAROLA LIPIŃSKIEGO

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII MUZYCZNEJ

Wprowadzenie

Słowo Rektora

W pejzażu szkół wyższych Wrocławia uczelnie artystyczne stanowią obszar wyjątkowy. Tę odrębność sugeruje już sama nazwa: uczelnia artystyczna, a więc instytucja, w której atrybuty ośrodka akademickiego łączą się z ideą centrum sztuki, gdzie jest miejsce i na poważne prace naukowe, i na szalone nieraz pomysły rozwichrzonych twórców. Taka jest też wrocławska Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego, sytuująca się na styku akademickiej sumienności i twórczej fantazji. Rzutuje to oczywiście na jej kształt. A jest to uczelnia trochę niezwykła. Gdzież bowiem znaleźć jeszcze można szkołę wyższą, w której dziekani znają doskonale każdego studenta swego wydziału? Tak jest właśnie u nas, i tak być musi, jeśli chcemy mądrze uczyć sztuki. Przecież celu tego nie da się zrealizować inaczej, jak tylko przez indywidualne podejście do każdego wychowanka.

Nazbieraliśmy już na tej edukacyjnej drodze sporo doświadczeń. Rok 2004/2005 był 57. rokiem akademickim uczelni. Mamy oczywiście swoje tradycje, ukształtowane w minionych dziesięcioleciach. Najważniejsza z nich to pielęgnowanie najlepszych, twórczych relacji między pedagogami i studentami, między mistrzem i uczniem. Wspaniałe wzory do naśladowania dali nam w tej mierze pedagodzy, którzy zakładali uczelnię. Przybywali tu z różnych ośrodków, więc każdy wnosił coś odmiennego. Nauki tych pierwszych mistrzów przejęli ich wychowankowie i przekazali swym następcom, którzy do dziś pracują na uczelni. Tak kontynuowane są postawy estetyczne i tworzy się tradycja naszej uczelni, przejawiająca się w formie pielęgnowanych tu tendencji twórczych i wykonawczych.

Oprócz tradycji rozumianych w sensie estetycznym wykształciły się na uczelni także pewne stałe formy działań, które tak zadomowiły się w życiu uczelni, że pozostają jej znakami firmowymi. Tak na pewno można powiedzieć o Wtorkach Muzycznych – cyklu koncertów organizowanych nieprzerwanie od 1949 r. Dbamy też o tradycje związane z osobą patrona Akademii – Karola Lipińskiego, którego imię uczelnia przyjęła w 1981 r. Odbywają się u nas konferencje naukowe na temat „Karol Lipiński – życie, działalność, epoka" i towarzyszące im koncerty z programami wypełnionymi muzyką Lipińskiego. Wieloletnią tradycję mają też inne cyklicznie odbywające się sesje naukowe, poświęcone m.in. śląskiej kulturze muzycznej, muzykoterapii czy kształceniu słuchu. Na dobre zadomowili się u nas plastycy. W murach uczelni systematycznie urządzane są wernisaże wystaw malarstwa, grafiki, ceramiki i szkła oraz fotografii.

Rektor Akademii Muzycznej prof. Grzegorz Kurzyński

Na bazie tych sprawdzonych i kontynuowanych od wielu lat form działania podejmujemy nowe wyzwania. Kilka ostatnich lat stoi pod znakiem dostosowywania Akademii do struktur europejskiego kształcenia muzycznego, co czynimy w duchu założeń słynnej *Deklaracji bolońskiej*. Śmiało można powiedzieć, że na tym polu Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego mieści się w ścisłej czołówce polskich uczelni artystycznych. Wprowadzone w ostatnich latach innowacje to np. międzynarodowy system punktów kredytowych ECTS (The European Credit Transfer System), podział pięcioletniego cyklu kształcenia na trzyletnie studia licencjackie i dwuletnie uzupełniające studia magisterskie, wprowadzenie systemu zajęć fakultatywnych, co bardzo rozszerza profil kształcenia. Nasze doświadczenia mogą być i są wzorem dla innych. O tym, jak wrocławska Akademia promieniuje na inne uczelnie artystyczne w Polsce, świadczy m.in. powołana w 2002 r. i mająca tu swoją siedzibę środowiskowa Akredytacyjna Komisja Uczelni Artystycznych. To u nas rodzą się nowe idee, służące lepszemu kształceniu młodzieży, która później dzięki temu lepiej służyć będzie sztuce i społeczeństwu.

Stale pamiętamy o tym, że misją Akademii Muzycznej jest wykształcenie jak najlepszych muzyków. Staramy się w związku z tym stworzyć im optymalne warunki do nauki, zapewniając kadrę bardzo dobrych pedagogów, organizując kursy i warsztaty pod kierunkiem zapraszanych gości. Staramy się w tym celu utrzymywać rozległe kontakty krajowe i zagraniczne. Akademia współpracuje blisko z 14 uczelniami z 8 krajów. Młodzież bierze udział w międzynarodowej wymianie stypendialnej i w rozmaitych międzynarodowych projektach artystycznych. Stale dbamy też o to, by atrakcyjna była nasza oferta kształcenia i poszerzamy wachlarz kierunków studiów dziennych i podyplomowych prowadzonych na uczelni. Ostatnią innowacją w tym zakresie było otwarcie w 2001 r. sekcji muzyki jazzowej.

Stwarzanie właściwych warunków kształcenia młodzieży to także dbałość o bazę materialną uczelni. Systematycznie poszerzane jest instrumentarium Akademii, wzbogacane rokrocznie o instrumenty klasy mistrzowskiej. Młodzież ma

stały i bezpłatny dostęp do Internetu. Wielkie znaczenie dla dydaktyki i prac naukowych mają również bogate zbiory biblioteki i fonoteki, a także nowoczesne studio technik audiowizualnych i studio muzyki komputerowej. Miarą efektów pracy ze studentami są znakomite osiągnięcia naszych wychowanków na konkursach muzycznych.

Staramy się o najwyższą jakość kształcenia, bo mamy świadomość, jak bardzo Akademia jest potrzebna swemu środowisku: zapewnia kadrę instytucjom muzycznym naszego makroregionu, kształci pedagogów uczących muzyki i muzykoterapeutów, uczestniczy w akcjach umuzykalniających, wzbogaca w znaczący sposób życie muzyczne miasta, organizując ponad 300 imprez artystycznych rocznie – dość przypomnieć tu znakomite koncerty Akademickiej Orkiestry Symfonicznej pod batutą Kurta Masura, Tadeusza Strugały czy Marka Pijarowskiego. Pracujemy nad realizacją powołania każdego muzyka, które rozumiemy następująco: grając, śpiewając, tworząc muzykę czy ucząc o niej, chcemy przybliżyć tę sztukę ludziom, by mogła wzbogacać życie każdego człowieka.

Prof. Grzegorz Kurzyński
Rektor Akademii Muzycznej

Władze uczelni

JM Rektor prof. **Grzegorz Kurzyński** ukończył studia pianistyczne w PWSM we Wrocławiu w klasie prof. W. Obidowicza. Jest również absolwentem Królewskiego Konserwatorium w Brukseli, gdzie studiował w klasie prof. J.C. Vanden-Eyndena, oraz prestiżowej Juilliard School of Music w Nowym Jorku, gdzie odbył Podyplomowe Studia Mistrzowskie w klasie prof. J. Kalichsteina i prof. A. Simona. Koncertuje w kraju i za granicą. Dokonał licznych nagrań płytowych, radiowych i telewizyjnych. Jest jurorem krajowych i międzynarodowych konkursów pianistycznych. Od 1972 prowadzi klasę fortepianu w AMuz we Wrocławiu, od 1996 również w AMuz w Poznaniu. Od 2001 kier. Katedry Fortepianu AMuz we Wrocławiu. W l. 1999–2002 pełnił funkcję prorektora ds. naukowo-dydaktycznych AMuz we Wrocławiu. Od 2002 rektor tejże uczelni.

Prorektor do spraw naukowo-dydaktycznych prof. **Barbara Ewa Werner** jest absolwentką PWSM w Krakowie, gdzie kształciła się w zakresie gry na skrzypcach, oraz AMuz w Katowicach, w której odbyła studia wokalne. Ukończyła również Studium Akompaniamentu i Korepetycji Wokalnej w AMuz we Wrocławiu. Prowadzi bogatą działalność artystyczną. Od 1978 zatrudniona w AMuz we Wrocławiu. Pracuje również na UAM w Poznaniu na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym z siedzibą w Kaliszu. Od 2002 pełni funkcję prorektora ds. naukowo-dydaktycznych AMuz we Wrocławiu.

Prorektor do spraw studenckich adiunkt **Krystian Kiełb** jest absolwentem AMuz im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu w zakresie kompozycji (klasa prof. Z. Herembeszty) i teorii muzyki. Jest laureatem nagród i wyróżnień, m.in. wyróżnienia na Ogólnopolskim Konkursie na Najlepsze Prace Magisterskie Absolwentów Akademii Muzycznych, trzykrotnie Nagrody Rektora Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu za działalność artystyczną, dydaktyczną i organizacyjną. Od 1999 jest prorektorem ds. studenckich AMuz we Wrocławiu.

Dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii adiunkt z kwalifikacjami II st. **Jan Antoni Wichrowski**, prof. AMuz, ukończył PWSM we Wrocławiu w klasie kompozycji doc. R. Bukowskiego w 1972. Od 1971 zatrudniony na uczelni. W l. 1993–1996 i 2002–2004 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki; 1996–2002 oraz obecnie od 2004 – dziekana Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii. Laureat wielu konkursów kompozytorskich w kraju i za granicą.

Dziekan Wydziału Instrumentalnego prof. **Mieczysław Stachura** prowadzi klasę klarnetu i saksofonu w AMuz im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu. Studia muzyczne ukończył w 1968 w klasie klarnetu prof. P. Roczka w PWSM w Katowicach. W AMuz we Wrocławiu piastował przez wiele kadencji funkcje kier. Katedry Kameralistyki, Katedry Instrumentów Dętych i Perkusji, obecnie jest dziekanem Wydziału Instrumentalnego. W uznaniu zasług artystycznych i dydaktycznych został kilkakrotnie wyróżniony nagrodami i odznaczeniami państwowymi.

Dziekan Wydziału Wokalnego prof. **Piotr Łykowski** (kontratenor) w 1989 ukończył z wyróżnieniem AMuz we Wrocławiu w klasie śpiewu prof. E. Sąsiadka. Na III Konkursie Sztuki Wokalnej im. Ady Sari w Nowym Sączu (1988) zdobył I nagrodę i trzy wyróżnienia specjalne (m.in. za wirtuozerię). Jako solista, kameralista (również chórmistrz) koncertował niemal w całej Europie i w Kanadzie, także na międzynarodowych festiwalach muzycznych. Jako pedagog pracuje od 1988 we wrocławskiej AMuz, prowadząc klasę śpiewu solowego. W l. 2000–2002 pełnił funkcję kier. Katedry Wokalistyki, a od 2002 dziekana Wydziału Wokalnego AMuz we Wrocławiu.

Dziekan Wydziału Edukacji Muzycznej prof. **Halina Bobrowicz** w 1971 ukończyła AMuz we Wrocławiu w klasie dyrygentury prof. A. Kopycińskiego. Na uczelni zatrudniona od 1972; 1990–1995 prorektor ds. studenckich, w l. 1995–2002 prodziekan, a od 2002 dziekan Wydziału Edukacji Muzycznej.

Zmiany struktury uczelni w latach 1948–2004

Do podnoszącego się z gruzów II wojny światowej Wrocławia przybyło wielu muzyków, zwłaszcza z Warszawy i ze Lwowa. Byli wśród nich wybitni artyści, m.in. Franciszka Platówna, Waleria Jędrzejewska, Kazimierz Wiłkomirski. Kilkuosobowa grupa przybyłych także muzykologów rozpoczęła pracę na UWr, otwartym już 15 listopada 1945. W miesiąc później z inicjatywy Wojewódzkiego Wydziału Kultury powstało Dolnośląskie Towarzystwo Muzyczne (DTM). Jednym z najistotniejszych wówczas kierunków jego działalności stało się organizowanie szkolnictwa muzycznego. Z jego inicjatywy powstały pierwsze szkoły muzyczne, które po kilku latach dały początek Państwowej Średniej Szkole Muzycznej. Równolegle powołano Szkołę Muzyczną i Państwowe Liceum Muzyczne z pionem przedmiotów ogólnokształcących.

Dzieje Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego sięgają listopada 1948 r., gdy staraniem działaczy DTM powołana została we Wrocławiu Wyższa Szkoła Muzyczna. Była to wówczas piąta wyższa uczelnia naszego miasta i zarazem siódma wyższa szkoła muzyczna w Polsce.

O założeniu w 1948 r. Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu zadecydowały narastające problemy, związane z potrzebami środowiska. Brakowało pedagogów dla licznie powstających szkół muzycznych, instrumentalistów dla orkiestry symfonicznej i operowej oraz kierowników rozwijającego się szeroko ruchu amatorskiego. Sytuacja taka nałożyła na działaczy DTM konieczność podjęcia nowych inicjatyw. Za najbardziej celową uznano koncepcję ówczesnego dyrektora DTM, Juliana Bidzińskiego, stworzenia we Wrocławiu nowej placówki muzycznej w randze wyższej uczelni. Koncepcja ta, poparta przez ks. dr. Hieronima Feichta oraz naczelnika Wojewódzkiego Wydziału Kultury mgr. Kazimierza Halpona, po uzyskaniu zgody Ministerstwa Kultury i Sztuki została szybko zrealizowana, w skromniejszych jednak zarysach niż tego oczekiwano. Ministerstwo wyraziło bowiem zgodę na otwarcie przez DTM szkoły jednowydziałowej, kształcącej nauczycieli. Na rok szkolny 1948/1949 ogłoszono zatem wpisy na Wydział Pedagogiczny. Rok szkolny 1948/1949 zainaugurowano w listopadzie koncertem pedagogów w Auli Szkolnej w neoklasycznym pałacyku przy ul. Powstańców Śląskich 204, który stał się odtąd siedzibą Wyższej Szkoły Muzycznej. W koncercie udział wzięli: W. Jędrzejewska – śpiew, Alicja Hakowska-Rozgórska – skrzypce, Teofila Markiewicz i Teresa Rzepecka – fortepian. Oprócz wymienionych pedagogów w pierwszym roku działalności uczelni zajęcia prowadzili także: ks. prof. dr H. Feicht, Zygmunt Szczepański, Stanisława Czechowicz, Maria Walkowicz oraz Maria Jędrzejewska. Można zdecydowanie stwierdzić, iż była to mała, ale jakże zdeterminowana grupa pedagogów. Utrzymanie z funduszy DTM było niewystarczające, dlatego przez pierwszy semestr działalności kadra uczelni pracowała społecznie, nie pobierając żadnego wynagrodzenia. Palącą kwestią pierwszych miesięcy stał się brak instrumentów i innego niezbędnego wyposażenia. Dwa fortepiany i trzy pianina nabyto w Urzędach Likwidacyjnych, skrzypce zaś wypożyczono. Dnia 5 listopada 1948 naukę rozpoczęli pierwsi studenci, stanowiący nie lada wyzwanie dla pedagogów, ze względu na niewyrównany poziom przygotowania muzycznego, jak również dużą rozpiętość wiekową, która wahała się od 18 do 45 lat. Na pierwszy rok studiów przyjęto 34 osoby. Podczas czteroletniego okresu nauki mieli uzyskać wykształcenie nauczycieli muzyki i śpiewu. Studia obejmowały naukę gry na fortepianie, skrzypcach, emisję głosu, solfeż, znajomość repertuaru szkolnego, chór oraz naukę o Polsce i świecie współczesnym. Pierwszą administrację szkoły stanowili: dyrektor Stanisław Walkowicz i Alicja Brzeska, pełniąca obowiązki zarówno sekretarki, maszynistki, jak i księgowej. Internatem, a także stołówką, które znajdowały się na terenie szkoły, opiekowała się Janina Tyrowicz.

Do prawidłowego funkcjonowania i rozwoju brakowało w pierwszych miesiącach jeszcze jednego, ale jakże istotnego dokumentu. Było nim Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z 7 grudnia 1948 o otwarciu Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej. Zarządzenie niniejsze weszło w życie 1 stycznia 1949 i jest to zarazem data powstania siódmej uczelni muzycznej w Polsce. Tego samego dnia ks. prof. dr H. Feicht został mianowany przez ministra rektorem nowo utworzonej uczelni.

Od samego początku wrocławską uczelnię muzyczną reprezentowała działalność jej pedagogów i studentów. W licznych koncertach występowali m.in. F. Platówna, M. Walkowicz, A. Hakowska-Rozgórska, W. Jędrzejewska, T. Markiewicz, T. Rzepecka, Urszula Witoszyńska, Tadeusz Natanson.

Jednym z głównych celów ks. prof. dr. H. Feichta było otwarcie działalności koncertowej uczelni dla szerokiego kręgu społeczności akademickiej Wrocławia. W ciągu następnych lat PWSM rozwijała się prężnie i wzbogacała o kolejne kierunki studiów oraz specjalizacje. Uczelnia prowadziła szeroko pojętą działalność dydaktyczno-wychowawczą, kulturotwórczą, w tym działalność artystyczną, naukowo-badawczą, także dokumentacyjną, popularyzatorską, opiniotwórczą czy organizacyjną. Po niespełna 20 latach działalności jej obraz znacznie różnił się od tego, który malował się w powojennej historii nowo powstałej wówczas szkoły. W l. 1967–1968 PWSM była już od ponad dziesięciu lat uczelnią o czterowydziałowej strukturze, Wydział I zyskał pełną, trójsekcyjną strukturę, a zarazem nazwę – Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki. Pierwsze samodzielne klasy kompozycji objęli profesorowie: K. Wiłkomirski, Stefan B. Poradowski, Piotr Perkowski. Na Wydziale Instrumentalnym działały sekcje fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli oraz instrumentów dętych. W ramach Wydziału Wokalnego pracowała sekcja operowa i estradowa, w Wyższym Studium Zawodowym Wychowania Muzycznego (dawny Wydział Pedagogiczny) sekcja nauczycielska i instruktorska. Funkcję rektora sprawował doc. dr Zbigniew Liebhart (1963–1969), wybitny muzykolog i kompozytor. Obowiązki prorektora powierzone zostały Jerzemu Zabłockiemu. Kierownictwo poszczególnych wydziałów objęli następujący dziekani: Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki – Adam Kopyciński, Wydział Instrumentalny – M. Jędrzejewska, Wydział Wokalny – W. Jędrzejewska, Wyższe Studium Zawodowe Wychowania Muzycznego – Ryszard Bukowski. Uczelnia doczekała się wielu laureatów konkursów. Jako pierwsze laury zdobyły Irena Gałuszka, Helena Reczuch i Zofia Fudali – studentki Wydziału Wokalnego. Szkoła mogła się poszczycić współpracą z wybitnymi muzykami polskimi, takimi jak: Barbara Hesse-Bukowska, Józef Cetner, Tadeusz Gadziński, Edmund Kajdasz, Józef Madeja, Henryk Palulis, Maksymilian Ronczka, Adam Schmar, Edward Statkiewicz. Na uczelni pracowała już także kadra pierwszych absolwentów, m.in. Juliusz Adamowski, Ryszard Drobaczyński, Leon Hanek, Stanisław Krukowski, Wilhelm Krzystek, T. Natanson, Maria Oraczewska, E. Sąsiadek, Janina Skowrońska, Leszek Wisłocki, Janusz Wyląg i Maria Zduniak. Pracę rozpoczęli laureaci prestiżowych konkursów, m.in.: Krzysztof Bruczkowski, Jerzy Godziszewski, Irena Torbus, także kolejni absolwenci m.in.: I. Gałuszka, Z. Herembeszta, Stanisław Lech, Jerzy Mrozik, Wanda Okonowicz, Marek Tracz. Uczelnia nawiązała kontakt z zagranicznymi instytucjami, wyższymi uczelniami, zaowocowało to współpracą m.in. z Międzynarodowym Festiwalem Studentów w Paryżu, Światowym Festiwalem Młodzieży i Studentów w Moskwie. Pedagodzy i studenci reprezentowali uczelnię na koncertach, festiwalach oraz konkursach m.in. w Czechach, Danii, Francji, Finlandii, Rumunii, Niemczech, we Włoszech, nawiązała się także silna współpraca z AMuz w Helsinkach. Bogatą i wielopłaszczyznową działalność PWSM w omawianym okresie obrazuje liczba działających wówczas na uczelni katedr, któ-

re stanowiły bazę dla naukowo-badawczej działalności pracowników. Funkcjonowały zatem: najstarsza, zajmująca się początkowo poszukiwaniem śladów polskości w muzycznej przeszłości Dolnego Śląska – Katedra Teorii Muzyki pod kierownictwem doc. dr. Z. Liebharta, z sekcją kompozycji i teoretyczno-historyczną; Katedra Instrumentów Orkiestrowych powierzona prof. J. Cetnerowi; Katedra Wiolonczeli kierowana przez znakomitego Kazimierza Wiłkomirskiego; Katedra Problematyki Wychowania Muzycznego pod kierunkiem początkowo Józefa Lasockiego, następnie zaś R. Bukowskiego, która zorganizowała jedną z pierwszych w historii uczelni i pierwszą ogólnopolską sesję naukową, ponadto istniały dwa Samodzielne Zespoły Dydaktyczne: na sekcji dyrygentury (pod kierunkiem A. Kopycińskiego) i na sekcji fortepianu (pod kierunkiem Ludwika Stefańskiego), który przekształcony został w Zespołową Katedrę Fortepianu. W kolejnych latach struktura katedr oraz ich nazwy wielokrotnie się zmieniały. Przeobrażenia te dotyczyły jednak głównie ram organizacyjnych. W roku akademickim 1967/1968 PWSM reprezentowało 57 pracowników naukowo-dydaktycznych. Było wśród nich: 14 docentów, 5 adiunktów, 6 st. asystentów, 4 asystentów, 5 st. wykładowców, 5 wykładowców, 14 nauczycieli przedmiotów pomocniczych, 1 kierownik studium wojskowego, 2 pracowników naukowych biblioteki, 1 pracownik naukowo-techniczny. Część z nich pracowała równolegle na kilku wydziałach. Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki: 5 docentów, 2 adiunktów, 2 wykładowców; Wydział Instrumentalny: 4 docentów, 3 adiunktów, 4 st. asystentów, 3 asystentów, 5 wykładowców, 4 nauczycieli; Wydział Wokalny: 3 docentów, 1 st. asystent, 1 wykładowca, 4 nauczycieli; Wyższe Studium Zawodowe Wychowania Muzycznego: 5 docentów, 1 adiunkt, 4 st. asystentów, 1 asystent, 3 st. wykładowców, 10 wykładowców (w tym nauczyciele, pracownicy biblioteki, kierownik studium wojskowego, pracownik naukowo-techniczny). W prezentowanym okresie studia podjęły 43 osoby, z tego: na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki 6 osób, na Wydziale Instrumentalnym 17 osób, na Wydziale Wokalnym 4 osoby, w Wyższym Studium Zawodowym Wychowania Muzycznego sekcja A 6 osób, sekcja B (wieczorowa) 10 osób. W PWSM w roku akademickim 1967/1968 studiowało 230 osób.

W ciągu ostatnich kilku lat nastąpiło znaczne ożywienie kontaktów międzynarodowych – obok stałych kontaktów z Wyższą Szkołą Muzyczną w Dreźnie uczelnia nawiązała współpracę z Konserwatorium w Petersburgu, także z holenderską uczelnią muzyczną – Konserwatorium w Enschede.

Od września 2002 r. funkcje rektora pełni prof. G. Kurzyński – wybitny pianista, kameralista i pedagog. Od roku akademickiego 2003/2004 studenci kształcą się według dwustopniowego systemu, tworzonego przez trzyletni licencjat i dwuletnie studia magisterskie. Ma to na celu dostosowanie struktury Akademii do norm *Deklaracji bolońskiej* oraz wymagań Unii Europejskiej. W myśl tej idei od lutego 2000 r. uczelnia wprowadziła pakiet ECTS, w tym system punktów kredytowych, umożliwiający m.in. międzyuczelnianą wymianę studentów i regulujący ustalenia zasad uznawania części studiów realizowanych za granicą lub w innej uczelni krajowej. Rozwijane są także nowe formy kształcenia, takie jak: podyplomowe studia muzykoterapii, podyplomowe studia w zakresie kompozycji specjalnej, komputerowej oraz muzyki teatralnej i filmowej, podyplomowe studia mistrzowskie w zakresie instrumentalistyki, podyplomowe studia mistrzowskie w zakresie kameralistyki, podyplomowe studia w zakresie wokalistyki, podyplomowe studia nauczania sztuki, muzyki i plastyki szkolnej z animacją kultury, podyplomowe studia zarządzania placówkami oświatowymi i kulturalnymi, podyplomowe studia publicystyki i krytyki muzycznej, jak również trzyletnie zaoczne studia licencjackie w zakresie instrumentalistyki, oraz dwuletnie zaoczne studia magisterskie w tym samym zakresie. W chwili obecnej uczelnia posiada 8 katedr, 4 zakłady. Są to: Katedra Kompozycji i Teorii Muzyki kierowana przez prof. Grażynę Pstrokońską-Nawratil, Katedra Fortepianu kierowana przez prof. G. Kurzyńskiego, Katedra Kameralistyki – prof. Alicję Faryniarz, Katedra Instrumentów Smyczkowych – prof. Lidię Grzankę-Urbaniak, Katedra Instrumentów Dętych i Perkusji – prof. Jerzego Mrozika, Katedra Wokalistyki – adiunkt z kwalifikacjami II st. Ewę Czermak, Katedra Chóralistyki i Prowadzenia Zespołów – prof. Zofię Urbanyi-Krasnodębską, Katedra Edukacji Muzycznej – adiunkt z kwalifikacjami II st. Helenę Tomaszek-Plewę, Zakład Historii Śląskiej Kultury Muzycznej – prof. dr Marię Zduniak, Zakład Muzykoterapii Ogólnej i Stosowanej – dr. hab. n. med. Sławomira Sidorowicza, Zakład Klawesynu, Organów i Akordeonu – prof. Martę Czarny-Kaczmarską, Zakład Muzyki Jazzowej – prof. Mieczysława Stachurę. Ponadto w swych strukturach Akademia posiada Międzywydziałową Pracownię Muzyki Dawnej (kier. – adiunkt Andrzej Kosendiak) oraz Zespół Nauk Humanistycznych (kier. – ks. dr Waldemar Irek). W Katedrze Kompozycji i Teorii Muzyki podjęto pionierskie w skali kraju badania w zakresie muzykoterapii. Z inicjatywy doc. dr. T. Natansona oraz dr. Andrzeja Janickiego, w ramach struktur katedry, powołano w 1972 r. Zakład Muzykoterapii kierowany przez doc. dr. T. Natansona, przekształcony w 1983 r. w samodzielny Instytut Muzykoterapii, który prowadzony przez prof. dr. T. Natansona działał do 1986 r. Powołano także dwuletnie Podyplomowe Studium Muzykoterapii kierowane przez dr. Andrzeja Janickiego, które dało początek nowemu, 5-letniemu kierunkowi studiów magisterskich w zakresie muzykoterapii, zainicjowanemu w latach 80., a istniejącemu jeszcze na początku lat 90. Obecnie muzykoterapia obejmuje 3-letnie studia licencjackie i roczne studia magisterskie.

Likwidacja Zakładu Muzykologii UWr postawiła przed Katedrą Kompozycji i Teorii nowe zadania, zarówno w zakresie dokumentacji, jak i opracowywania materiałów związanych z wszelkimi przejawami życia muzycznego Wrocławia i regionu. Obecnie coraz szerszy krąg zataczają, zainicjowane w latach 60. przez doc. dr. Z. Liebharta, unikatowe badania historii kultury muzycznej Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem wkładu Polaków i muzyki polskiej w życie muzyczne tego regionu. Szczególne osiągnięcia w poszerzeniu aktualnego stanu wiedzy w tym zakresie ma prof. dr M. Zduniak. Z jej inicjatywy odbywają się konferencje naukowe, m.in. kolejne edycje zapoczątkowanej w 1980 r. konferencji naukowej Tradycje Śląskiej Kultury Muzycznej. W pracach katedry sporo miejsca zajmuje także problematyka polskiej muzyki współczesnej.

W badaniach katedr działających przy Wydziale Instrumentalnym dominuje problematyka dotycząca różnorodnych zagadnień wykonawczych. Organizowane są sesje, seminaria poświęcone m.in. zagadnieniom techniki gry, interpretacji. Niezwykle cenną ideą wydaje się organizacja kursów wykonawstwa instrumentalnego. Wykładowcami są wybitni muzycy i pedagodzy z kraju i zagranicy, a ich bogata formuła daje młodym muzykom szerokie możliwości rozwoju. Katedra Kameralistyki zajmuje się specyfiką szerokiej dziedziny wykonawstwa muzycznego. Sprawuje opiekę nad licznymi zespołami kameralnymi działającymi na uczelni.

Aktywną działalność prowadzi Katedra Wokalistyki, inicjując różnego rodzaju konferencje, sesje naukowe i kursy. Od 1976 r. odbywa się Kurs Interpretacji Muzyki Oratoryjnej i Kantatowej (towarzyszący Festiwalowi Wratislavia Cantans), od 1980 r. zaś katedra współorganizuje w Dusznikach Zdroju zimowy Kurs Wokalny poświęcony interpretacji liryki wokalnej. Z inicjatywy Katedry Wokalistyki od 1990 r., co dwa lata, organizowany jest we wrocławskiej AMuz Międzyuczelniany Konkurs Wokalny. Odbywają się także seminaria mistrzowskie.

W badaniach Katedry Edukacji Muzycznej dominuje problematyka szeroko pojętego wychowania muzycznego. Organizowane są sesje poświęcone różnym aspektom, w tym psychologicznym, pedagogicznym i socjologicznym, rozwoju zainteresowań muzycznych człowieka, edukacji muzycznej społeczeństwa, kształcenia przyszłych animatorów kultury, nauczycieli wychowania muzycznego. Wiodącym nurtem badawczym Katedry Chóralistyki i Prowadzenia Zespołów są zagadnienia dydaktyki i metodyki prowadzenia zespołów wokalnych i wokalno-instrumentalnych w bardzo różnych perspektywach. Odbywają się sympozja poświęcone problemom kształcenia i doskonalenia kadry dyrygentów chóralnych, roli i miejscu zespołów chóralnych w szkolnictwie różnych typów. Katedra sprawuje opiekę nad uczelnianymi chórami: „Feichtinum" i Chórem im. Stanisława Krukowskiego, oraz zespołami działającymi przy Wydziale Wychowania Muzycznego. Pracownicy katedr działających w Akademii podejmują także liczne realizacje badawcze, wykraczające poza główne nurty badań poszczególnych katedr. Bogata i wielostronna jest działalność artystyczna wrocławskiej uczelni, stanowiąca od pierwszych niemal chwil istnienia szkoły nie tylko ważny nurt jej codziennego funkcjonowania, lecz także liczący się i stały wkład w życie muzyczne Wrocławia, a okresowo także i regionu. W roku akademickim 2004/2005 studia we wrocławskiej Akademii odbywało 645 studentów. Uczelnia zatrudnia w różnych formach 172 pedagogów, w tym 11 profesorów zw., 20 profesorów nadzw., 7 profesorów mianowanych przez rektora, 17 adiunktów z kwalifikacjami II st. lub z tytułem doktora hab., 28 adiunktów z kwalifikacjami I st. lub z tytułem doktora, 17 asystentów, 57 st. wykładowców, 15 wykładowców.

W roku akademickim 2004/2005 poszczególne Rady Wydziałów miały następujące uprawnienia przewodowe: Rada Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii do przeprowadzania przewodów kwalifikacyjnych I st. w zakresie kompozycji, Rada Wydziału Instrumentalnego do przeprowadzania przewodów kwalifikacyjnych na stopień doktora, doktora hab. i profesora sztuki muzycznej w zakresie instrumentalistyki, Rada Wydziału Wokalnego – przewodów kwalifikacyjnych I i II st. w zakresie wokalistyki, Rada Wydziału Edukacji Muzycznej – przewodów kwalifikacyjnych I st. w zakresie prowadzenia zespołów wokalno-instrumentalnych.

W gronie absolwentów Akademii odnajdziemy wielu wybitnych polskich artystów. Są wśród nich czołowi polscy dyrygenci, kompozytorzy, teoretycy, soliści, kameraliści, instrumentaliści polskich orkiestr symfonicznych, kadra nauczycieli akademickich uczelni. Obok wykształcenia wielu wybitnych absolwentów, równie istotnym osiągnięciem wydaje się wykształcenie tak ważnej dla rozwoju polskiej kultury muzycznej kadry nauczycieli szkół muzycznych, ogólnokształcących, kadry instruktorów placówek kulturalnych, animatorów życia muzycznego, pełniących w wielu przypadkach funkcje kierownicze w instytucjach muzycznych i szkołach muzycznych Wrocławia i Dolnego Śląska.

Ponad 50 lat dziejów uczelni to niezaprzeczalny, trwały dorobek dydaktyczny, artystyczny i naukowy, ewolucja struktury, aż do wykreowania nowoczesnego modelu uczelni akademickiej, wielkie idee, które rysowały horyzonty działań, ale jednak nade wszystko codzienna praca kilku pokoleń nauczycieli akademickich, wśród nich wirtuozów, naukowców, wybitnych osobowości, które tworzyły i nadal tworzą wizerunek uczelni, innych pracowników uczelni, studentów, setek ludzi, dla których jednocząca idea służby Akademii, a przez to służby sztuce, polskiej kulturze muzycznej, stała się najistotniejszą treścią życia.

Dziś, gdy wrocławska Akademia Muzyczna stanowi silny i prężny organizm o szerokich możliwościach i bogatym potencjale, do rangi symbolu urasta fakt, iż przed pięćdziesięciu laty grupa kilku osób prowadzonych przez ks. prof. dr. H. Feichta podjęła wyzwanie stworzenia uczelni.

Wydział Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii

Wydział powołany został do życia już w trzecim roku działalności uczelni, a więc w roku akademickim 1950/1951. Mimo że jego ówczesna nazwa brzmiała Wydział Teorii Muzyki, obejmował dwie specjalności: teorię muzyki oraz dyrygenturę. Istotny wydaje się fakt, iż już w roku inaugurującym wydział prowadzone były na nim zajęcia fakultatywne z zakresu kompozycji. Ich inicjatorem i prowadzącym był wybitny profesor – Piotr Perkowski. Pieczę nad nowo powstałym organizmem uczelni sprawował znakomity muzykolog, a zarazem pierwszy rektor, ks. prof. H. Feicht. Energiczny rozwój wydziału spowodował, że w roku akademickim 1952/1953 miał on już pełną trójsekcyjną strukturę, nazwa zaś jego brzmiała Wydział Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki. Dziekanem na ten okres został prof. P. Perkowski. Od 1953 r. funkcję tę powierzono doc. dr. Z. Liebhartowi. W roku akademickim 1954/1955 specjalności uprawiane na omawianym wydziale włączone zostały w ramy powstałego ówcześnie Wydziału Pedagogiki Muzycznej i Dyrygentury Zespołów Wokalno-Instrumentalnych. Był to skutek tzw. profilacji szkół i idącej za tym reorganizacji struktury uczelni. Podjęte niemal

od razu starania o powrót do poprzedniej formy uwieńczone zostały szybkim sukcesem. Funkcję dziekana powierzono ponownie doc. dr. Z. Liebhartowi, który sprawował ją do 1962 r. W l. 1962–1963 wydziałem kierowali kolejno: doc. Maria Tomaszewska, prof. A. Kopyciński (1963–1973), doc. T. Natanson (1973–1975), doc. R. Bukowski (1975–1978), doc. Leszek Wisłocki (1978–1981), doc. Z. Herembeszta (1981–1984) i doc. M. Zduniak (1984–1986). Rok 1986 przyniósł kolejne zmiany w strukturze uczelni wynikające z połączenia omawianego wydziału z Wydziałem Wychowania Muzycznego. Weszły one w skład Wydziału Teoretyczno-Pedagogicznego, którego kierownictwo objął początkowo pełnomocnik rektora doc. Stanisław Lech, a następnie prof. Stanisław Krukowski. W 1990 r. powrócono do dawnej czterowydziałowej struktury AMuz, a dziekanem wydziału została adiunkt dr Walentyna Węgrzyn-Klisowska. W kolejnych kadencjach funkcję tę pełnili st. wykładowca Maria Magdalena Janowska-Bukowska (1991–1995), prof. L. Wisłocki (1995–1996), prof. Jan Antoni Wichrowski (1996–2002), prof. dr M. Zduniak (2002–2004). Obecnie, od roku akademickiego 2004/2005, funkcję ponownie sprawuje prof. Jan Antoni Wichrowski. W 1990 r. zmieniono nazwę wydziału na funkcjonującą po dziś dzień: Wydział Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii. Wykładali i wykładają tu pedagodzy będący wspaniałymi muzykami, ale także znakomitymi dydaktykami. Wymieńmy choćby K. Wiłkomirskiego, Stefana Bolesława Poradowskiego, wspomnianych już wcześniej P. Perkowskiego, R. Bukowskiego, T. Natansona, A. Kopycińskiego, a także Włodzimierza Ormickiego, T. Strugałę, M. Tomaszewską, Z. Liebharta, M. Jędrzejewską, Janinę Broniewską, Wiktora Spodenkiewicza, Józefa Majchrzaka. Obecnymi pracownikami wydziału są m.in. prof. dr M. Zduniak, prof. G. Pstrokońska-Nawratil, prof. Stanisław Krupowicz, prof. M. Pijarowski, prof. J.A. Wichrowski, adiunkt K. Kiełb i wielu innych wybitnych pedagogów. Pracownicy wydziału działają m.in. w Katedrze Kompozycji i Teorii Muzyki (kier. – prof. G. Pstrokońska-Nawratil), Zakładzie Historii Śląskiej Kultury Muzycznej (kier. – prof. dr M. Zduniak), Zakładzie Muzykoterapii Ogólnej i Stosowanej (kier. – dr hab. n. med. Sławomir Sidorowicz). Od roku 2003/2004 wydział prowadzi trzyletnie dzienne studia licencjackie oraz dwuletnie uzupełniające magisterskie w zakresie trzech specjalności: kompozycji, dyrygentury oraz teorii muzyki, a także trzyletnie dzienne studia licencjackie i roczne magisterskie w zakresie muzykoterapii. Ponadto dwuletnie: podyplomowe studia muzykoterapii prowadzone systemem zaocznym oraz podyplomowe studia w zakresie kompozycji specjalnej, komputerowej oraz muzyki teatralnej i filmowej.

Celem kształcenia w sekcji kompozycji jest wszechstronny rozwój młodego twórcy, kształtowanie jego osobowości artystycznej i współczesnego warsztatu kompozytorskiego. Sekcja dyrygentury przygotowuje studentów do prowadzenia orkiestr symfonicznych i kameralnych, wielkich zespołów operowych i wokalno-instrumentalnych. Sekcja teorii muzyki kreuje przyszłych nauczycieli przedmiotów teoretycznych, krytyków muzycznych i badaczy naukowych. Muzykoterapia kształci specjalistyczną kadrę muzykoterapeutów na potrzeby placówek leczniczych, rehabilitacyjnych i innych. Oferta dydaktyczna wydziału obejmuje m.in. kurs harmonii tonalnej i specjalnej z ćwiczeniami, kontrapunkt, kształcenie słuchu, instrumentoznawstwo, instrumentację, akustykę, formy muzyczne, historię muzyki, paleografię muzyczną, czytanie partytur, współczesne techniki kompozytorskie, współczesne metody analizy, współczesną notację muzyczną, estetykę muzyki, metodologię pracy naukowej, komplet przedmiotów metodycznych poszerzonych o kurs pedagogiki i psychologii oraz seminarium krytyki i prelekcji. W roku akademickim 2004/2005 wydział zatrudniał 35 pracowników naukowo-dydaktycznych w tym: 3 profesorów zw., 4 profesorów mianowanych, 4 adiunktów z kwalifikacjami II st., 6 adiunktów z kwalifikacjami I st., 5 asystentów, 6 st. wykładowców, 7 wykładowców. Wydział liczy obecnie 94 studentów studiów dziennych, 2 studentów podyplomowych studiów w zakresie kompozycji specjalnej, komputerowej oraz muzyki teatralnej i filmowej, a także 46 studentów podyplomowych studiów muzykoterapii.

Wydział Instrumentalny

Wydział Instrumentalny zainaugurował swoją działalność w roku akademickim 1950/1951. Funkcję dziekana powierzono doc. M. Jędrzejewskiej. W kolejnych latach stanowisko to obejmowali: prof. P. Perkowski (1953–1956), doc. T. Rzepecka (1956–1963), ponownie doc. M. Jędrzejewska (1963–1969), doc. T. Natanson (1969–1972), doc. R. Bukowski (1972–1975), doc. S. Lech (1975–1981), doc. Krzysztof Bruczkowski (1981–1984), doc. W. Krzystek (1984–1987), doc. Andrzej Głosz (1987–1990), adiunkt Piotr Zaleski (1990–1993), ponownie doc. W. Krzystek (1993–1996), prof. Jacek Wota (1996–2002). Obecnie stanowisko to piastuje prof. Mieczysław Stachura. Wśród pierwszych wybitnych pedagogów wykładających na wydziale znalazły się nazwiska takie, jak Maria Ogilbianka, T. Rzepecka, Melania Sacewicz, Alicja Hakowska-Rozgórska, Kazimierz Halpon, K. Wiłkomirski, Julian Bidziński. Już w pierwszych latach działalności wydział rozwijał się bardzo prężnie, rozszerzał swoje specjalności, wzrastała też liczba klas instrumentalnych, a pedagogów wysokiej próby wciąż przybywało. W 1955 r., gdy przywrócona została czterowydziałowa struktura uczelni, wydział mógł poszczycić się kadrą rozwijającą skrzydła we wszystkich specjalnościach. Nie sposób nie wspomnieć o pomocy otrzymanej od pedagogów z innych ośrodków muzycznych, którzy wspomagali wówczas uczelnię. W omawianym okresie zajęcia prowadzili wybitni pedagodzy, np. znakomita pianistka, laureatka IV Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego, B. Hesse-Bukowska, skrzypkowie: J. Cetner, Emil Górski, E. Statkiewicz (laureat międzynarodowych konkursów skrzypcowych w Genewie, Berlinie, Paryżu), Henryk Palulis (laureat IV Konkursu im. H. Wieniawskiego w Poznaniu), wybitny wiolonczelista K. Wiłkomirski. W kolejnych latach kadrę instrumentalistów zasilali coraz to nowi, wybitnie utalentowani absolwenci i pracownicy uczelni. Wśród nich wspomniani wcześniej W. Krzystek, S. Lech, K. Bruczkowski, Jerzy Mrozik, w latach 70. Alicja Faryniarz, Grzegorz Kurzyński, Tadeusz Górny, L. Grzanka-Urbaniak, Czesław Klonowski,

Mieczysław Stachura, J. Wota, Zbigniew Czarnota. Obecnie stanowią oni główny trzon kadry samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych, pełniąc często także różne istotne funkcje kierownicze zarówno na wydziale, jak i całej uczelni. Lata 80. i 90. to znów grono wybitnych absolwentów, którzy zdecydowali się pozostać w AMuz i zagłębić w pracę naukowo-dydaktyczną. Są wśród nich m.in. Jan Tatarczyk, Waldemar Korpak, P. Zaleski. Również obecnie uczelnia wzbogaca się niemal rokrocznie o nowych zdolnych, młodych pracowników, będących jej absolwentami. Wydział Instrumentalny posiadał i posiada wiele katedr, które powstawały sukcesywnie w ciągu jego rozwoju. Pierwszą z nich była Katedra Instrumentów Orkiestrowych, którą kierował J. Cetner. Kolejne wykształcały się z biegiem lat, zmieniając założenia i nazwy. Były one jednak zawsze miejscem skupiającym pedagogów w celu realizacji różnych badań naukowych. W roku akademickim 2004/2005 Wydział Instrumentalny posiadał 4 katedry i 2 zakłady. Są to: Katedra Fortepianu (kier. – prof. G. Kurzyński), Katedra Kameralistyki (kier. – prof. A. Faryniarz), Katedra Instrumentów Smyczkowych (kier. – prof. L. Grzanka-Urbaniak), Katedra Instrumentów Dętych i Perkusji (kier. – prof. J. Mrozik), Zakład Klawesynu, Organów i Akordeonu (kier. – prof. M. Czarny-Kaczmarska) i Zakład Muzyki Jazzowej (kier. – prof. M. Stachura). W Akademii działa także Międzywydziałowa Pracownia Muzyki Dawnej kierowana przez adiunkta A. Kosendiaka. Od roku 2003/2004 wydział prowadzi trzyletnie dzienne studia licencjackie oraz dwuletnie uzupełniające studia magisterskie, ponadto trzyletnie zaoczne studia licencjackie w zakresie wykonawstwa instrumentalnego, z możliwością dalszego kształcenia w ramach dwuletnich studiów magisterskich, a także dwuletnie zaoczne studia magisterskie w zakresie wykonawstwa instrumentalnego oraz dwuletnie Podyplomowe Studium Mistrzowskie w zakresie wykonawstwa instrumentalnego lub kameralistyki. Proces kształcenia w zakresie gry na instrumentach wspomagany jest przez przedmioty teoretyczne, zapewniające wszechstronne wykształcenie muzyczne. Są to m.in. kształcenie słuchu, analiza dzieła muzycznego, literatura przedmiotu głównego, historia muzyki z literaturą oraz historia sztuki, psychologia, pedagogika, liczne zajęcia metodyczne ściśle powiązane z praktyką pedagogiczną. Równolegle z działalnością dydaktyczną i artystyczną Wydział Instrumentalny prowadzi prace teoretyczno-metodyczne w ramach różnego typu sesji naukowych, seminariów i wspomnianych wyżej zebrań katedr. Ich tematyka skupiona jest głównie na wykonawstwie instrumentalnym, jakkolwiek podejmowane są także zagadnienia związane z szeroko zakrojonymi badaniami naukowymi. W roku akademickim 2004/2005 wydział zatrudnia 69 pracowników naukowo-dydaktycznych w tym: 5 profesorów zw., 11 profesorów nadzw., 7 adiunktów z kwalifikacjami II st. lub doktora hab., 18 adiunktów z kwalifikacjami I st. lub doktora, 7 asystentów, 18 st. wykładowców, 3 wykładowców. Obecnie na Wydziale Instrumentalnym – największym we wrocławskiej AMuz, odbywa studia 233 studentów studiów dziennych, 91 studentów studiów zaocznych, a także 16 studentów podyplomowych studiów mistrzowskich w zakresie instrumentalistyki oraz 6 studentów podyplomowych studiów w zakresie kameralistyki.

Wydział Wokalny

Wydział Wokalny powstał w drugim roku istnienia PWSM we Wrocławiu. Na stanowisko pierwszego dziekana powołana została doc. M. Jędrzejewska. Funkcję tę pełniła przez cztery lata. Jej następcami byli kolejno: doc. W. Jędrzejewska (1953–1968), prof. E. Sąsiadek (1968–1981), doc. L. Wisłocki (1981–1987), doc. Jan Marynowski (1987–1990), st. wykładowca Kazimierz Myrlak (1990–1996), prof. Andrzej Janusz (1996–2002). Od 2002 r. funkcję dziekana pełni prof. P. Łykowski. Tak jak i pozostałe wydziały, także i wokalny od samego początku skupiał wokół siebie wybitnych artystów i pedagogów. Byli to znakomici soliści polskich i zagranicznych teatrów operowych oraz estrad koncertowych. Z historią wydziału nierozerwalnie związane są postaci W. Jędrzejewskiej, wspaniałej śpiewaczki, która przez 25 lat pracowała na uczelni, Janusza Nowaka, odtwórcy głównych ról basowych w najwybitniejszych dziełach operowych, także autora wielu prac teoretycznych z zakresu pedagogiki muzycznej, E. Sąsiadka, prekursora wykonawstwa muzyki dawnej w Polsce, pedagoga wydziału od ponad 40 lat. Nie sposób nie wymienić również laureatek wielu prestiżowych konkursów: Ireny Tartyłło-Bardy czy F. Platówny.

Znamienny wydaje się fakt, iż wspomniani pedagodzy w większości przypadków prócz kierunków muzycznych ukończyli także inne fakultety, jak chociażby prawo, matematykę, filozofię czy filologię. Z wydziałem współpracowało również wiele znamienitych postaci z kręgu teatru, co dodatkowo umożliwiało kształcenie młodych adeptów wokalistyki w zakresie gry aktorskiej. Swoim warsztatem dzielili się wybitni reżyserzy, choreografowie, tancerze i aktorzy np. Zygmunt Bielawski, Zygmunt Biliński, Bogusław Danielewski, Halina Dzieduszycka, Bolesław Jankowski, Waldemar Karst, Bogusław Kierc, Jerzy Kozłowski, Adolfina Paszkowska, Jan Popiel, Igor Przegrodzki, Lia Rotbaum, Henryk Sawicki, Lech Terpiłowski. W ponadpięćdziesięcioletniej historii wydziału jego struktura zmieniała się. W l. 1969–1993 nosił miano Wydziału Wokalno-Aktorskiego, a ukończenie tego kierunku studiów dawało absolwentom uprawnienia do podejmowania pracy w teatrze dramatycznym.

Pracownicy oraz studenci skupieni są wokół Katedry Wokalistyki, która ma na celu m.in. kierować stroną merytoryczną prac na wydziale. Powołana w 1972 r., wcześniej stanowiła sekcję w ramach Katedry Wykonawstwa Indywidualnego. Przez długie lata, od momentu powstania, pieczę nad nią sprawował prof. E. Sąsiadek, obecnie czyni to prof. Ewa Czermak. Katedra organizuje liczne międzynarodowe sesje naukowe, sympozja oraz kursy wysokiej rangi, o których świadczą nazwiska zapraszanych na nie wybitnych osobistości świata muzycznego. Wspomniane kursy to m.in. kurs interpretacji muzyki oratoryjnej i kantatowej, zimowe kursy wokalne, kursy pedagogiczne. Obejmują one, w zależności od swej specyfiki, zagadnienia liryki wokalnej, muzyki dawnej, warsztatu operowego, wykłady z metodyki nauczania śpiewu, fo-

niatrii, psychologii uzdolnień muzycznych. W ciągu ponadpięćdziesięcioletniej działalności Wydział Wokalny wystawił znaczną liczbę dzieł operowych. Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza przedstawienia zrealizowane we współpracy z Operą Dolnośląską: *Eugeniusz Oniegin* Piotra Czajkowskiego, *Czarodziejski flet*, *Wesele Figara* Wolfganga Amadeusza Mozarta, *Cyrulik sewilski, Włoszka w Algierze* Gioacchino Rossiniego. Zrealizowano także wiele spektakli teatralnych m.in. Bertolta Brechta, Kurta Weilla *Operę za trzy grosze*, *Damy i huzary* Aleksandra Fredry, Aleksandra Puszkina *Mozart i Salieri* oraz inne ciekawe przedsięwzięcia. Przy Wydziale Wokalnym w l. 1968–2002 działał wokalno-instrumentalny zespół muzyki dawnej „Complesso di Musica Antica", składający się z pracowników AMuz. Pod kierownictwem prof. E. Sąsiadka muzycy dali ponad 550 koncertów w kraju i poza jego granicami (Belgia, Austria, Czechy, Niemcy, Bułgaria, Włochy). Dokonali także wielu nagrań radiowych, telewizyjnych i płytowych. Wydział może poszczycić się ponad 100 nagrodami i wyróżnieniami zdobytymi przez studentów, absolwentów, jak również pedagogów wokalistyki w wielu prestiżowych konkursach krajowych i zagranicznych. Zdecydowana większość absolwentów wydziału podejmuje pracę śpiewaka solisty w teatrach operowych całej Polski, jak i poza jej granicami, wykonując najznakomitsze partie w różnorodnych przedstawieniach, lub kontynuuje karierę solową, prezentując się w monumentalnych dziełach muzyki oratoryjnej oraz w repertuarze pieśniarskim. Obecnie Wydział Wokalny kształci śpiewaków w specjalności wokalno-aktorskiej oraz pieśniarsko-oratoryjnej. Kontynuowana jest także wygasająca powoli specjalizacja w zakresie pedagogiki wokalnej. Od roku 2003/2004 wydział prowadzi trzyletnie dzienne studia licencjackie oraz dwuletnie uzupełniające magisterskie w zakresie dwóch specjalności: wokalno-aktorskiej oraz pieśniarsko-oratoryjnej, a także w zakresie specjalizacji pedagogika wokalna. Ponadto zainteresowani absolwenci mogą podjąć podyplomowe studia w zakresie wokalistyki. W roku akademickim 2004/2005 wydział zatrudniał 33 pracowników naukowo-dydaktycznych w tym: 2 profesorów zw., 6 profesorów nadzw., 2 adiunktów z kwalifikacjami II st. lub doktora hab., 1 adiunkta z kwalifikacjami I st., 3 asystentów, 16 st. wykładowców, 3 wykładowców. Na wydziale odbywa studia 64 studentów studiów dziennych i 2 wolnych słuchaczy, a także 5 studentów w ramach podyplomowych studiów w zakresie wokalistyki.

Wydział Edukacji Muzycznej

Wydział Edukacji Muzycznej istnieje już od pierwszego roku działalności PWSM we Wrocławiu. Został powołany do życia wraz z początkiem roku akademickiego 1948/1949. Początkowo nosił nazwę Wydział Pedagogiczny, a obejmował dwie sekcje: nauczycielską, kształcącą nauczycieli muzyki na potrzeby szkół ogólnokształcących, oraz instruktorską, której celem było wykształcenie wysoko wyspecjalizowanej kadry dla amatorskiego ruchu muzycznego w zakresie prowadzenia zespołów muzycznych. Rok 1952 przyniósł połączenie obydwu sekcji i utworzenie Wydziału Nauczycielsko-Instruktorskiego. W 1954 r., kiedy to uczelnia zmieniła swoją strukturę na dwuwydziałową, także i omawiany wydział zmienił ponownie swą nazwę na Wydział Pedagogiki Muzycznej i Dyrygentury Zespołami Wokalno-Instrumentalnymi. Jednakże już rok później powrócono do poprzedniej nazwy, która znów uległa przekształceniom w 1964 r., kiedy to zmodyfikowano ją w sposób znaczny i powołano Wyższe Studium Zawodowe Wychowania Muzycznego. Miało ono na celu kształcenie kadry do nauczania przedmiotu wychowanie muzyczne, pedagogów w pełni samodzielnych i zdolnych do spełniania zadań nauczycielskich, a także instruktorów dla amatorskiego ruchu muzycznego. Na przestrzeni kolejnych lat wydział ponownie poddawano wielu modyfikacjom, odzwierciedlającym się przede wszystkim w jego nazwie. Obecnie nosi nazwę Wydziału Edukacji Muzycznej. Jednym z jego celów jest kształcenie studentów, umożliwiające im podjęcie pracy w szkolnictwie ogólnokształcącym, w ogniskach muzycznych, szkołach muzycznych I st., drugim zaś przygotowanie młodych ludzi do prowadzenia zespołów wokalnych i wokalno-instrumentalnych. W historii wydziału funkcja dziekana sprawowana była przez wybitne postaci ze świata muzyki. Obowiązki te pełnili: doc. dr Z. Liebhart (1950–1953), mgr K. Halpon (1954–1956), prof. A. Kopyciński (1956–1957), prof. J. K. Lasocki (1957–1963), doc. M. Tomaszewska (1963–1965), doc. R. Bukowski (1965–1968), prof. Radomir Reszke (1968–1981), prof. Leon Hanek (1981–1986), doc. S. Lech (1986–1987) jako pełnomocnik rektora, prof. S. Krukowski (1987–1990), st. wykładowca Eugeniusz Myszkowski (1990–1995), st. wykładowca Kazimiera Olejniczak (1995–2002). Obecnie Wydziałem Edukacji Muzycznej kieruje prof. Halina Bobrowicz. Wśród wykładających tu, na przestrzeni lat i obecnie, znakomitych muzyków i pedagogów odnaleźć można prócz wspomnianych wyżej dziekanów takie nazwiska jak: Jerzy Zabłocki, T. Strugała, Melania Eulenfeld, Sabina Rapp, Janina Broniewska, Janina Skowrońska, E. Górski, Ryszard Drobaczyński, E. Sąsiadek, Lucjan Laprus, Z. Herembeszta, Z. Urbanyi-Krasnodębska i wielu innych. Na Wydziale Edukacji Muzycznej działają obecnie dwie katedry: Katedra Edukacji Muzycznej, kierowana przez adiunkt z kwalifikacjami II st. H. Tomaszek-Plewę, oraz Katedra Chóralistyki i Prowadzenia Zespołów, której kierownikiem jest prof. Z. Urbanyi-Krasnodębska. Pierwsza z nich zajmuje się szeroko pojętą tematyką edukacji muzycznej. W ramach swej działalności organizuje sesje naukowe, seminaria, kursy przygotowawcze, koncerty umuzykalniające. Prowadzi też bogatą działalność naukowo-badawczą, sprawuje pieczę nad pracami magisterskimi, a jej członkowie publikują artykuły w cenionych i fachowych czasopismach muzycznych oraz czynnie uczestniczą w seminariach, zjazdach i konferencjach instytutów naukowych. Przeszło 30-letnią tradycję posiada Katedra Chóralistyki i Prowadzenia Zespołów, wcześniej nosząca nazwy Katedry Dyrygentury oraz Katedry Prowadzenia Zespołów Wokalnych i Wokalno-Instrumentalnych. Do lat 90. była katedrą międzywydziałową o szerokim wachlarzu problematyki muzycznej. Po A. Kopycińskim, J. Zabłockim, S. Krukowskim i Marii Oraczewskiej, od 1996 r. prowadzi

ją prof. Z. Urbanyi-Krasnodębska. W 1991 r. katedra po raz pierwszy zorganizowała Międzynarodowy Turniej Dyrygentury Chóralnej „W stronę polifonii – studencki Most Muzyczny Wschód–Zachód", z udziałem jurorów i uczestników z Holandii, Litwy, Estonii, Białorusi i Polski. Katedra zajmuje się także problematyką związaną z dyrygowaniem i metodyką prowadzenia zespołów. W programie studiów Wydziału Edukacji Muzycznej znaleźć można następujące przedmioty: dyrygowanie, kształcenie słuchu, harmonia, ćwiczenia z harmonii, kontrapunkt, instrumentacja, historia muzyki, literatura muzyczna, analiza form muzycznych, emisja głosu, folklor muzyczny, literatura chóralna, a także metodyki nauczania przedmiotów muzycznych oraz szczególnie istotne na omawianym wydziale praktyki pedagogiczne. Tak szeroki zakres tematyki, jaki oferuje Wydział Edukacji, umożliwia studentom i absolwentom wybór miejsca pracy zgodny z ich zainteresowaniami, możliwościami oraz dzisiejszymi potrzebami rynku. Od roku 2003/2004 wydział prowadzi trzyletnie dzienne studia licencjackie oraz dwuletnie uzupełniające magisterskie w zakresie trzech specjalności: edukacja muzyczna, prowadzenie zespołów wokalnych i wokalno-instrumentalnych oraz muzyka kościelna. Ponadto podyplomowe studia nauczania sztuki, muzyki i plastyki szkolnej z animacją kultury (3 semestry) oraz podyplomowe trzysemestralne studia emisji głosu i rehabilitacji. W roku akademickim 2004/2005 wydział zatrudniał 35 pracowników naukowo-dydaktycznych w tym: 1 profesora zw., 3 profesorów nadzw., 3 profesorów mianowanych, 4 adiunktów z kwalifikacjami II st. lub doktora hab., 3 adiunktów z kwalifikacjami I st. lub doktora, 2 asystentów, 17 st. wykładowców, 2 wykładowców. Na wydziale odbywa obecnie studia 68 studentów studiów dziennych oraz 20 studentów podyplomowych studiów nauczania sztuki, muzyki i plastyki szkolnej z animacją kultury.

Aleksandra Pijarowska

Współpraca: Maria Bąk, Zofia Gerus, Ewa Grygar, Lidia Grzanka-Urbaniak, Dorota Kanafa, Jarema Klich, Anna Kropidło, Grzegorz Kurzyński, Andrzej Ładomirski, Irena Olkiewicz, Tadeusz Pszonka, Jacek Wota, Ewa Żyłko

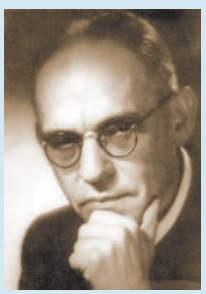
Bibliografia

Zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, pozycje 99–103, 105 i 106, oraz Kiełb Krystian, *Alma Mater – dzieje wrocławskiej uczelni muzycznej. Akademia Muzyczna im. K. Lipińskiego* [w:] *Życie muzyczne Wrocławia (1945–1995),* Materiały z Konferencji Naukowej Tradycje Śląskiej Kultury Muzycznej IX (27–28 marca 1998), Zeszyt Naukowy nr 75 Akademii Muzycznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 43–64.

Organizatorzy nauki w pierwszych latach działalności uczelni, wykładowcy i współpracownicy

Stanisława Czechowicz

Hieronim Feicht

Alicja Hakowska-Rozgórska

Maria Jędrzejewska

Waleria Jędrzejewska

Franciszka Platówna-Rotter

Julian Bidziński – organista. Absolwent Konserwatorium PTM we Lwowie. Od 1945 organizator szkolnictwa muzycznego we Wrocławiu oraz solista koncertów w Rozgłośni PR we Wrocławiu. Był jednym z głównych inicjatorów powołania do życia PWSM, w której w l. 1949–1970 prowadził klasę organów. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Medale 10-lecia i 30-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska".

Janina Broniewska – ukończyła Instytut Muzyczny w Krakowie w zakresie historii muzyki, estetyki muzycznej, form muzycznych i nauki o instrumentach muzycznych oraz kurs nauki dla szkół muzycznych w Krakowie. St. wykładowca. Zatrudniona na uczelni w l. 1954–1993. Autorka licznych artykułów, juror wielu ogólnopolskich konkursów muzycznych dla młodzieży szkół ogólnokształcących. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, „Zasłużony Nauczyciel PRL", Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Medal 40-lecia PRL, Medal KEN, „Zasłużony Działacz Kultury", „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", trzykrotnie nagroda MKiS, Złota Odznaka SPAM.

Stanisława Czechowicz – ur. 1891 we Lwowie, zm. 1975 we Wrocławiu. Pianistka. Studia pianistyczne odbyła w szkole muzycznej H. Ottawowej we Lwowie i u H. Melcera. Zatrudniona w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu w l. 1948–1954 jako nauczyciel fortepianu. Od 1920 koncertowała jako solistka, kameralistka, akompaniatorka (m.in. z J. Cetnerem).

Melania Eulenfeld – pianistka. Ukończyła Państwowe Konserwatorium w Poznaniu. Zatrudniona na uczelni w l. 1955–1984 na Wydziale Instrumentalnym i Wychowania Muzycznego jako st. wykładowca. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Medal 40-lecia PRL, Medal KEN, Złota odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia".

Hieronim Feicht – ur. 1894 w Mogilnie, zm. 1967 w Warszawie. W l. 1914–1918 odbył studia teologiczne w Instytucie Teologii Księży Misjonarzy w Krakowie, w 1916 otrzymał święcenia kapłańskie, równocześnie kształcił się w Krakowie w zakresie teorii muzyki, gry na organach i fortepianie pod kierunkiem B. Wallek-Walewskiego. W l. 1919–1922 studiował w Konserwatorium Lwowskim organy, fortepian i kompozycję u M. Sołtysa; 1922–1925 odbył studia muzykologiczne na UJK we Lwowie u A. Chybińskiego. Zatrudniony w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu w l. 1948–1952 (historia form muzycznych, formy muzyczne, historia kontrapunktu i harmonii, harmonia specjalna, harmonia ogólna, akustyka muzyczna, etnologia muzyczna); pierwszy rektor (1948–1951), następnie dziekan Wydziału Kompozycji, Teorii i Dyrygentury (1951–1952) oraz p.o. dziekana Wydziału Instrumentalnego. We Wrocławiu i na terenie Dolnego Śląska prowadził działalność upowszechniającą, wygłaszał odczyty, uczestniczył w audycjach radiowych, prowadził koncerty umuzykalniające. Jego dorobek naukowo-badawczy stanowią 44 prace drukowane w kraju oraz m.in. w b. NRD, Austrii czy b. Czechosłowacji. Obejmują one studia nad proble-

Teresa Rzepecka

Kazimierz Wiłkomirski

matyką muzyki polskiej od wczesnego renesansu do baroku oraz jej powiązaniem z muzyką innych krajów (np. staroruską, austriacką), podręczniki, rozprawy analityczne na temat kompozycji Chopina. Ponadto jest autorem licznych artykułów, również na temat K. Szymanowskiego, recenzji, opracowań popularyzatorskich. Brał udział w wielu sesjach naukowych w kraju i za granicą. Jest autorem utworów organowych, 2 mszy, licznych utworów chóralnych. Laureat Konkursu Kompozytorskiego TWMP (1937). Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, doroczna Nagroda ZKP za całokształt twórczości.

Alicja Hakowska-Rozgórska – ur. 1907 w Warszawie, zm. 1983 we Wrocławiu. Skrzypaczka. Absolwentka Wyższej Szkoły Muzycznej im. F. Chopina przy Warszawskim Towarzystwie Muzycznym, uzyskała dyplom wirtuozowski w klasie M. Michałowicza. Zatrudniona w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu w l. 1948–1954, prowadziła klasę skrzypiec; w 1935 juror I Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. H. Wieniawskiego w Poznaniu; 1945–1968 koncertmistrz orkiestry Opery Wrocławskiej. Była organizatorem szkolnictwa i życia muzycznego we Wrocławiu.

Kazimierz Halpon – zm. 1967. Dyplom Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego; dyplom Konserwatorium PTM we Lwowie w klasie skrzypiec. Zatrudniony na uczelni w l. 1949–1957. W 1948 kier. muzyczny PR we Wrocławiu oraz dyr. DTM. Działalnością swoją przyczynił się do założenia, a następnie upaństwowienia Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu. Od 1949 r. pełnił we wrocławskiej PWSM kolejno funkcje prorektora, dziekana Wydziału Wychowania Muzycznego oraz prowadził klasę skrzypiec. Inicjator i organizator Festiwali Chopinowskich w Dusznikach, publicysta. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL.

Maria Jędrzejewska – ur. 1900 w Pskowie, zm. 1984 we Wrocławiu. Skrzypaczka, wokalistka i pedagog. Ukończyła Wydział Filozoficzny UJK we Lwowie w 1928 oraz Konserwatorium PTM we Lwowie w zakresie skrzypiec w 1931 i w zakresie śpiewu solowego w 1935. Zatrudniona w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu w l. 1946–1978, była jej współorganizatorem; w l. 1950–1952 dziekan Wydziału Wokalnego, 1963–1969 dziekan Wydziału Instrumentalnego, od 1957 doc. W 1949 zainicjowała i przez 25 lat na terenie uczelni organizowała Wtorki Muzyczne. W l. 1928–1939 koncertowała jako skrzypaczka oraz śpiewaczka. Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi. Odznaki: „15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska", „Budowniczy Wrocławia", „Zasłużony Działacz Kultury", „Odznaka Tysiąclecia", „Złota Odznaka SPAM". Nagroda Miasta Wrocławia w dziedzinie muzyki, Nagroda SPAM.

Waleria Jędrzejewska – ur. 1907 w Pskowie, zm. 1973 w Sopocie. Dyplom z odznaczeniem w zakresie śpiewu solowego Konserwatorium PTM we Lwowie uzyskała w 1936, w 1937 ukończyła kurs przy Teatrze Operowym Wiktora Emanuela we Florencji, w 1951 uzyskała dyplom mgr. filozofii w zakresie filologii romańskiej na UMK w Toruniu. Zatrudniona w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu w l. 1948–1973, doc. (śpiew solowy i język włoski), 1952–1968 dziekan Wydziału Wokalnego. Brała udział w koncertach symfonicznych i solowych, w audycjach radiowych w kraju i za granicą. 1946–1949 solistka Opery Wrocławskiej. Pionier akcji koncertowej we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku. Juror konkursów krajowych. Autorka wielu referatów na tematy z dziedziny wokalistyki. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Nagroda MKiS II st. odznaki: „Budowniczy Wrocławia", „15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska", „1000-lecia Państwa Polskiego".

Wilhelm Krzystek – dyplom PWSM we Wrocławiu w zakresie gry na puzonie uzyskał w 1957. Na uczelni zatrudniony od 1961. W l. 1982–1987 dziekan Wydziału Instrumentalnego. W l. 1987–1990 prorektor ds. studenckich; profesor. Przez wiele lat był związany z Filharmonią Wrocławską jako solista puzonista. Autor wielu publikacji. Czł. Zarządu Wrocławskiego Oddziału SPAM. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 40-lecia PRL, „Zasłużony Działacz Kultury", Złota Odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", Złota Odznaka SPAM.

Józef Karol Lasocki – ukończył Wydział Pedagogiczny i Teoretyczny w Państwowym Konserwatorium Muzycznym w Warszawie, odbył tajne studia dyrygenckie u W. Bierdiajewa. Zatrudniony na uczelni w l. 1953–1964 jako doc. na Wydziale Wychowania Muzycznego. W l. 1953–1957 rektor, 1961–1964 kier. Katedry Problematyki Wychowania Muzycznego, 1957–1963 dziekan Wydziału Pedagogicznego. Autor wielu podręczników z zakresu wychowania muzycznego i dydaktyki, skryptów, artykułów oraz referatów. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Odznaka Honorowa ZPZŚiI, dwukrotna Złota Odznaka z Laurem ZPZŚiI, Honorowa Odznaka Miasta Łodzi, „Zasłużony Działacz Kultury", dwukrotnie Nagroda MKiS I st., Nagroda Prezesa Rady Ministrów, Nagroda Miasta Łodzi.

Józef Madeja – ur. 1892 w Zabrzu, zm. 1968 w Poznaniu. Studia muzyczne odbył w l. 1909–1912 w Konserwatorium Muzycznym w Weimarze oraz w Hochschule für Musik w Berlinie. Klarnecista. Zatrudniony na uczelni w l. 1955–1967, prof. nadzw. na Wydziale Instrumentalnym. Czł. jury wielu konkursów. Kompozytor licznych utworów symfonicznych, utworów instrumentalnych solowych i kameralnych, utworów wokalnych solowych i chóralnych, wielu opracowań. Współautor programów nauczania na wszystkie instrumenty dęte, perkusję i harfę.

Franciszka Platówna-Rotter – ur. 1894 w Jaśle, zm. 1974 we Wrocławiu. Dyplom z wynikiem celującym Konserwatorium Towarzystwa Muzycznego w Krakowie w klasie śpiewu solowego W. Hendrichówny i A. Ludwiga otrzymała w 1919. Zatrudniona na uczelni w l. 1949–1970 na Wydziale Wokalnym (śpiew solowy). Wykonawczyni partii Halki w pierwszym powojennym przedstawieniu 8 września 1945 w Operze Wrocławskiej. W 1948 pedagog śpiewu w Średniej Szkole Muzycznej we Wrocławiu. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Medal 15-lecia PRL. Odznaka „Budowniczy Wrocławia", Nagroda MKiS I st.

Sabina Rapp – ur. 1919 we Lwowie, zm. 1985 we Wrocławiu. Ukończyła Konserwatorium PTM we Lwowie w zakresie gry na fortepianie, studiowała też w Wiedniu. Zatrudniona na uczelni w l. 1950–1978 jako st. wykładowca na Wydziale Wychowania Muzycznego. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, „Zasłużony dla Dolnego Śląska", „Zasłużony Działacz ZZPKiS".

Teresa Rzepecka – ur. 1909 w Gródku Jagiellońskim, zm. 1979 we Wrocławiu. Absolwentka Konserwatorium PTM we Lwowie w klasie fortepianu W. Friemanna (złoty dyplom, 1929), UJ w zakresie muzykologii (1933). Zatrudniona w Wyższej Szkole Muzycznej we Wrocławiu od 1948, należała do grona organizatorów; pracę kontynuowała jako doc. do 1977 (fortepian główny, metodyka nauczania gry na fortepianie, nauka akompaniamentu, literatura muzyczna, zespoły kameralne); w l. 1956–1963 dziekan Wydziału Instrumentalnego; 1972–1975 kier. Katedry Kameralistyki. Od 1948 współorganizator szkolnictwa muzycznego I i II st. we Wrocławiu; juror ogólnopolskich konkursów dla uczniów klas fortepianu szkół muzycznych wszystkich szczebli. Uczestniczyła w ogólnopolskich sesjach naukowych, wygłaszała referaty m.in. na temat twórczości fortepianowej J.S. Bacha, S. Prokofiewa, A. Chaczaturiana, D. Szostakowicza i K. Szymanowskiego. Publikowała artykuły, tłumaczenia tekstów obcych z dziedziny pianistyki w „Ruchu Muzycznym" i „Poradniku Muzycznym". Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia; Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury", Nagroda MKiS II st. indyw.

Irena Tartyłło-Bardy – absolwentka Konserwatorium w Rostowie nad Donem w zakresie gry na fortepianie. Studia wokalne odbyła w Konserwatorium Warszawskim. Zatrudniona na uczelni w l. 1951–1972 na Wydziale Wokalnym. Występowała gościnnie na scenach operowych i estradach koncertowych w kraju i za granicą. Otrzymała IV nagrodę na Ogólnopolskim Konkursie Młodych Śpiewaków w Warszawie, I nagrodę w Konkursie Wokalistów w Mińsku. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi oraz Medalem 10-lecia PRL.

Maria Tomaszewska – absolwentka Konserwatorium PTM we Lwowie w zakresie gry na fortepianie, specjalizowała się również w dziedzinie harmonii. Zatrudniona na uczelni w l. 1950–1986, doc. W l. 1962–1963 dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, 1963–1965 dziekan Wydziału Wychowania Muzycznego, 1965–1966 prorektor. Czł. Zarządu Koła SPAM we Wrocławiu. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP,

Złoty Krzyż Zasługi, Medal „Zasłużony Nauczyciel PRL", Medal 10-lecia PRL, Medal 40-lecia PRL. Odznaki: Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Złota Odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia". Nagroda MKiS II st.

Maria Walkowicz – ur. 1889 w Turce nad Stryjem, zm. 1966 we Wrocławiu. Pianistka. Dyplom ukończenia kursu wyższego Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie w klasie fortepianu V. Kurza uzyskała w 1909. Zatrudniona na uczelni w l. 1948–1954 (fortepian specjalny, fortepian dodatkowy, akompaniament).

Kazimierz Wiłkomirski – ur. 1900 w Moskwie, zm. 1995 w Warszawie. Studiował grę na wiolonczeli u prof. Alfreda von Glehna w Konserwatorium Moskiewskim, kompozycję u prof. Romana Statkowskiego i dyrygenturę u prof. Emila Młynarskiego w Konserwatorium Warszawskim. Zatrudniony na uczelni w l. 1949–1952 i 1958–1966 (pedagog wiolonczeli, zespoły kameralne, metodyka i praktyka gry na wiolonczeli). Od 1917 prowadził nieprzerwaną działalność koncertową w charakterze wiolonczelisty, a od 1927 również jako dyrygent. W l. 1919–1921 był czł. orkiestry Opery Warszawskiej, 1921–1929 nauczycielem szkoły muzycznej w Kaliszu oraz konserwatorium w Łodzi, 1932–1934 nauczycielem Konserwatorium Warszawskiego, 1926–1934 pełnił funkcję koncertmistrza orkiestry Filharmonii Warszawskiej, 1934–1939 dyr. konserwatorium Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku, w okresie okupacji działał w tajnym nauczaniu i organizował tajne koncerty. W l. 1945–1947 był rektorem PWSM w Łodzi; 1947–1949 dyr., a następnie 1949–1952 dyrygent Opery Wrocławskiej. Pedagog PWSM we Wrocławiu oraz w l. 1952–1958 pedagog PWSM w Sopocie, a od 1963 również w Warszawie. W l. 1952–1957 sprawował kierownictwo artystyczne Opery i Filharmonii Bałtyckiej w Gdańsku; 1957–1960 dyr., 1961–1962 dyrygent Opery Wrocławskiej, 1962–1963 dyrygent Filharmonii Wrocławskiej. Występował w charakterze wiolonczelisty oraz dyrygenta we wszystkich filharmoniach polskich i w wielu ośrodkach europejskich i pozaeuropejskich. Sprawował kierownictwo muzyczne prapremierowych i premierowych spektakli operowych oraz baletowych. Jest kompozytorem symfonii, utworów kameralnych, kantat, pieśni, licznych transkrypcji i opracowań. Twórca audycji radiowych i telewizyjnych. Juror konkursów krajowych i międzynarodowych. Działalność publicystyczna obejmuje m.in. pozycje: *Technika wiolonczelowa a zagadnienia wykonawstwa*, *Wspomnienia*, *Wspomnień ciąg dalszy*, liczne referaty i prelekcje; artykuły w prasie codziennej i fachowej, recenzje. Laureat III nagrody na Festiwalu Muzyki Polskiej w 1951 r. W l. 1945–1947 prezes Oddziału Łódzkiego ZKP i czł. ZG ZKP, 1957–1963 czł. zarządu Koła Terenowego ZKP we Wrocławiu, 1965–1968 czł. Prezydium ZG SPAM, w l. 1968–1970 wiceprezes, a następnie prezes ZG SPAM, od 1968 czł. zarządu Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, od 1972 czł. zarządu TiFC. Odznaczenia: Krzyż Komandorski i Krzyż Oficerski OOP, Sztandar Pracy I i II kl., Nagroda MKiS I st. (dwukrotnie), Złoty Krzyż Zasługi (dwukrotnie).

Tadeusz Wybraniec – absolwent PWSM we Wrocławiu w zakresie nauczycielsko-instruktorskim oraz PWSM w Katowicach w zakresie gry na gitarze. Zatrudniony na uczelni od 1967. Popularyzator muzyki gitarowej na terenie Dolnego Śląska i Opolszczyzny. Autor i współautor programów nauczania gry na gitarze. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Maksymilian Zimoląg – ur. 1905 w Orzęgowie, zm. za granicą. Waltornista. Zatrudniony na uczelni w l. 1950–1958 na Wydziale Instrumentalnym. Wybitny instrumentalista, waltornista oraz solista.

Rektorzy 1949–2005

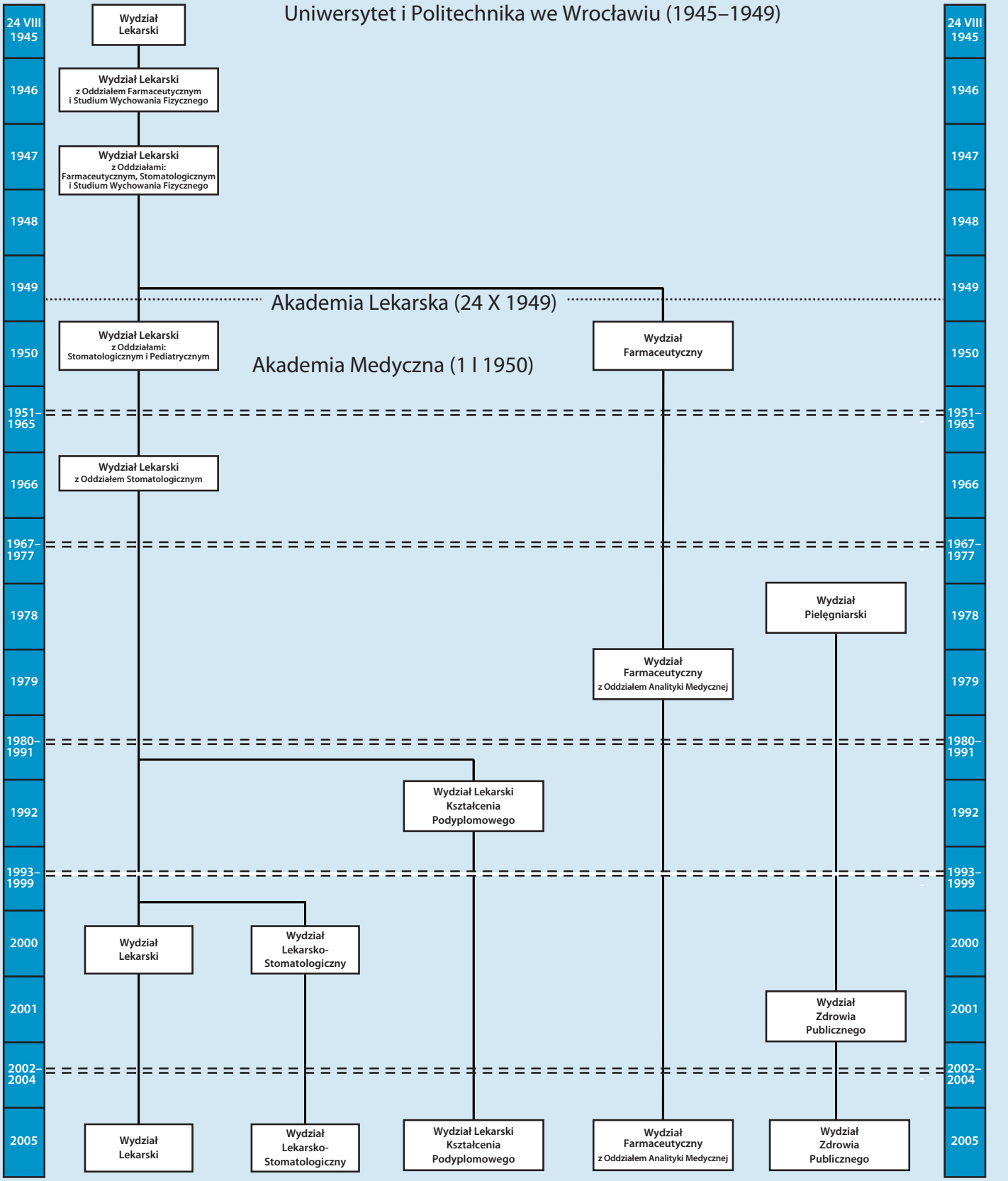
Ks. prof. dr Hieronim Feicht (1949–1951)
Janusz Nowak (1951–1953)
Doc. Józef Karol Lasocki (1953–1957)
Prof. Adam Kopyciński (1957–1963)
Doc. dr Zbigniew Liebhart (1963–1969)
Doc. Jerzy Zabłocki (1969–1981)
Doc. Marek Tracz (1981–1984)
Doc. Zygmunt Herembeszta (1984–1987)
Prof. Eugeniusz Sąsiadek (1987–1990 i 1995)
Marek Dyżewski (1990–1994)
Prof. Jerzy Mrozik (1995–2002)
Prof. Grzegorz Kurzyński (2002–)

ACADEMIA MEDICA WRATISLAVIENSIS

AKADEMIA MEDYCZNA

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII MEDYCZNEJ WE WROCŁAWIU OD ROKU 1945

60 lat Akademii Medycznej

Akademia Medyczna we Wrocławiu, podobnie jak każda szkoła wyższa, prowadzi działalność naukową i dydaktyczną, a ponadto działalność usługową, co wyróżnia ją na tle pozostałych wrocławskich uczelni. W ten sposób od 60 lat pełni istotną rolę nie tylko w kreowaniu nauki i kształceniu kadr, ale także w systemie opieki zdrowotnej, wykonując wysokospecjalistyczne procedury medyczne na bazie akademickich klinik.

Misję uczelni w syntetycznym skrócie określa przyjęta przez Senat w styczniu 2005 r. preambuła do Statutu Akademii Medycznej we Wrocławiu, która ma następujące brzmienie:

„Akademia Medyczna we Wrocławiu powstała 1 stycznia 1950 roku z wydzielenia i usamodzielnienia się wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Kadra naukowa i nauczająca wywodziła się w znacznej mierze z Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Akademia Medyczna korzysta z dorobku i tradycji tego Uniwersytetu oraz innych uczelni polskich i zagranicznych, pielęgnując patriotyczne tradycje, umiłowanie prawdy i wolności w badaniach naukowych.

Akademia Medyczna jest wspólnym dobrem kadry naukowej i nauczającej, młodzieży akademickiej i innych pracowników Uczelni, którzy tworzą wspólnotę akademicką. Wszyscy członkowie wspólnoty akademickiej są równi wobec prawa.

Akademia Medyczna prowadzi badania naukowe w poszanowaniu niezbywalnych praw człowieka. Uczelnia kształci młodzież akademicką bez względu na rasę, narodowość i wyznanie, czerpiąc wzorce z dziedzictwa światowego. Swoją misję dydaktyczną i wychowawczą Akademia Medyczna realizuje poprzez trzystopniowy system kształcenia.

Akademia Medyczna łączy badania naukowe i zadania dydaktyczne z działalnością diagnostyczno-leczniczą realizowaną w szpitalach klinicznych, które stanowią również bazę dydaktyczną do kształcenia przeddyplomowego i podyplomowego.

W badaniach naukowych Uczelnia przestrzega zasad dobrej praktyki klinicznej i farmaceutycznej.

Akademia Medyczna jest uczelnią autonomiczną, która przestrzega prawa ustanowionego przez najwyższe władze Rzeczypospolitej Polskiej. Senat i rektor czuwają nad autonomią Uczelni, dbają o jej godność i godność każdego członka społeczności akademickiej.

Realizując swoją misję Uczelnia współpracuje z władzami państwowymi i samorządowymi, innymi uczelniami polskimi i zagranicznymi, a także z organizacjami związanymi z działalnością naukową, dydaktyczną oraz ochroną zdrowia i życia".

Początki uczelni były bardzo trudne. W wyniku działań wojennych Wrocław został zniszczony w 75%. Z powodu wyburzania budynków na dzisiejszym pl. Grunwaldzkim, przygotowanym na lotnisko twierdzy Wrocław, zagrożony był kompleks klinik uniwersyteckich, położonych nad Odrą, wybudowanych pod koniec XIX w. na terenie Ogrodu Maxa. Szczęśliwie kliniki ocalały, jednak stan budynków po zakończeniu wojny 8 maja 1945 był zły. Dachy budynków zostały zniszczone w 50–80%, budynki Kliniki Laryngologicznej i Pediatrycznej oraz Neurologicznej i Psychiatrycznej zostały prawie całkowicie zrujnowane. Brak było szyb w oknach. Niemcy wywieźli i ukryli w okolicznych miastach 60% wyposażenia klinik.

W lipcu 1945 r. przybył do Wrocławia prof. Ludwik Hirszfeld, wydelegowany z Lublina przez Departament Szkół Wyższych Ministerstwa Oświaty do zorganizowania Wydziału Lekarskiego. Niebawem do Wrocławia zaczęli przybywać inni lekarze ze środowiska lwowskiego.

Dzięki staraniom dr. Tadeusza Baranowskiego i dr. Tadeusza Owińskiego zostały uruchomione Poliklinika i Klinika Stomatologiczna. Stało się to początkiem Wydziału Lekarskiego, którego wstępne posiedzenie pod przewodnictwem prof. L. Hirszfelda odbyło się już 24 lipca 1945.

Dekret Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 24 sierpnia 1945 o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie, powołujący do życia nową uczelnię, określił strukturę połączonego Uniwersytetu i Politechniki, w której znalazł się m.in. Wydział Lekarski.

W 1945 r. studia na Wydziale Lekarskim rozpoczęło 467 studentów. Pierwszy wykład na Wydziale Lekarskim, 6 września 1945, wygłosił prof. L. Hirszfeld dla licznie zgromadzonych członków Straży Akademickiej, w sali bez szyb. Tematem wykładu były nowoczesne prądy w bakteriologii. 14 listopada 1945 na Wydziale Lekarskim odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego. Jednym z pierwszych dyplomów doktorskich, wydanych przez wrocławską uczelnię, był doktorat z medycyny Zygmunta Kopery, uzyskany 21 lutego 1946. Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału Lekarskiego, stanowiącego jeden z wydziałów Uniwersytetu i Politechniki, odbyło się 12 stycznia 1946 z udziałem 11 profesorów, w tym stomatologa – zastępcy prof. Tadeusza Owińskiego.

W roku akademickim 1945/1946 spośród 998 kandydatów przyjęto na I rok studiów 301 osób. W tymże roku aka-

demickim na Wydziale Lekarskim było 520 studentów (bez oddziałów), ale już w następnym roku 1946/1947 kształciło się 1390 studentów na samym Wydziale Lekarskim, a łącznie z oddziałami Farmakologicznym i Stomatologii oraz Studium Wychowania Fizycznego liczba studentów wynosiła 2378 osób. W 1946 r. Wydział Lekarski miał 32 katedry.

Pierwszym Dziekanem Wydziału Lekarskiego był prof. L. Hirszfeld, który funkcję tę pełnił w roku akademickim 1945/1946. W ramach Wydziału Lekarskiego funkcjonował powołany w 1948 r. Oddział Stomatologii złożony z 4 katedr.

Nie można pominąć pionierskiej pracy prof. T. Owińskiego nad budową wrocławskiej szkoły stomatologicznej. Przybył on do Wrocławia 9 maja 1945 i wspólnie z Delegaturą Ministra Oświaty na czele z prof. dr. Stanisławem Kulczyńskim zabezpieczał mienie poniemieckiego gmachu Instytutu Dentystycznego z przeznaczeniem na Klinikę Stomatologiczną. Budynek, w dużej mierze zniszczony, zdołano wyremontować w kilka miesięcy. W sierpniu 1945 r. uruchomiono pierwsze polskie ambulatorium stomatologiczne.

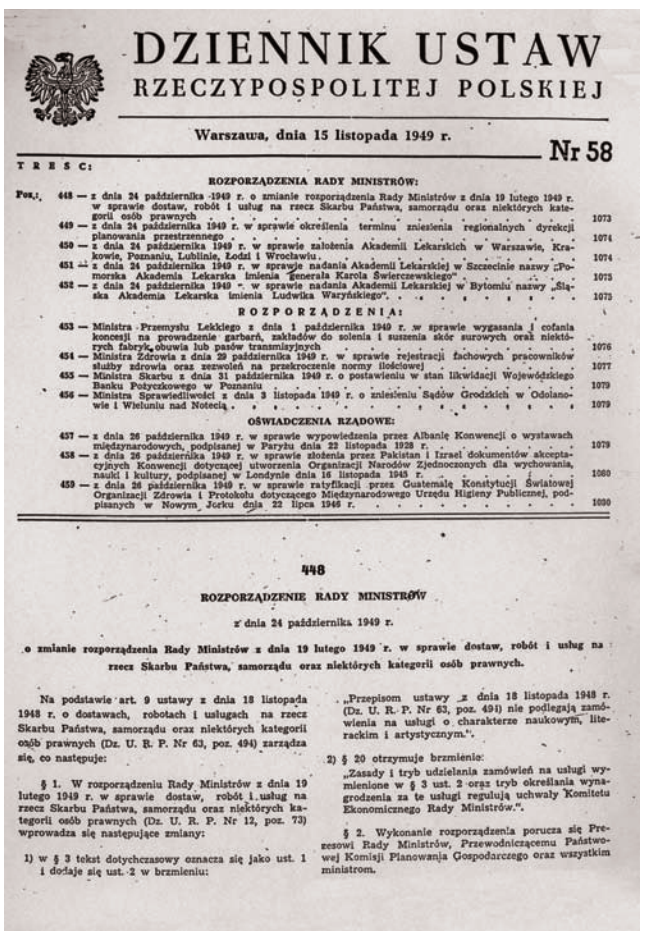
Ulicę, przy której znajduje się budynek, nazwano imieniem prof. dr. Antoniego Cieszyńskiego dla uczczenia wybitnego polskiego stomatologa, dyrektora Instytutu Stomatologicznego we Lwowie. W kwietniu 1946 r. zarządzeniem Ministra Oświaty powołano formalnie już zorganizowaną kliniczną Katedrę Stomatologii. Nauczanie w zakresie stomatologii rozpoczęto w semestrze zimowym w 1947 r.

Oddział Stomatologiczny utworzono w 1948 r. w miejsce Katedry Stomatologii. W jego skład wchodziły następujące katedry: Chirurgii Stomatologicznej, Stomatologii Zachowawczej, Protetyki oraz od 1949 r. Ortodoncji.

Oddział Stomatologii był częścią Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu do roku 2000, tj. do czasu powstania Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego. Z chwilą usamodzielnienia się wrocławska stomatologia akademicka uzyskała nowe możliwości rozwoju, czemu sprzyjało także pozyskanie nowej bazy przy ul. Krakowskiej 26. W ostatnim 5-leciu odnotowano znaczący wzrost aktywności naukowej pracowników Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego, którzy swoje prace publikują m.in. w wydawanym przez wydział periodyku „Dental and Medical Problems". W 2003 r. wydział uzyskał prawo do doktoryzowania.

W roku akademickim 1949/1950, rozporządzeniem Rady Ministerstwa Oświaty z 24 października 1949, dokonano przekształcenia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki oraz Oddziału Farmacji i Stomatologii na Akademię Medyczną, pierwotnie nazwaną Akademią Lekarską. Po paru dniach nowa uczelnia przyjęła nazwę Akademia Medyczna we Wrocławiu. Oddział Farmacji stał się Wydziałem Farmaceutycznym, Oddział Stomatologii utrzymał pierwotną nazwę. Oficjalną datą powstania AM jest 1 stycznia 1950. Nominację rektorską z rąk Ministra Zdrowia otrzymał prof. Zygmunt Albert.

Wydział Lekarski liczył wówczas 30 katedr, którymi kierowało 8 profesorów zw., 13 profesorów nadzw., 4 docentów i 4 zastępców profesorów. W jego skład weszły 4 katedry Oddziału Stomatologicznego.

DZIENNIK USTAW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 15 listopada 1949 r. Nr 58

TREŚĆ:

ROZPORZĄDZENIA RADY MINISTRÓW:

Poz. 448 — z dnia 24 października 1949 r. o zmianie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych . . . 1073
449 — z dnia 24 października 1949 r. w sprawie określenia terminu zniesienia regionalnych dyrekcji planowania przestrzennego . . . 1074
450 — z dnia 24 października 1949 r. w sprawie założenia Akademii Lekarskich w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu . . . 1074
451 — z dnia 24 października 1949 r. w sprawie nadania Akademii Lekarskiej w Szczecinie nazwy „Pomorska Akademia Lekarska imienia generała Karola Świerczewskiego" . . . 1075
452 — z dnia 24 października 1949 r. w sprawie nadania Akademii Lekarskiej w Bytomiu nazwy „Śląska Akademia Lekarska imienia Ludwika Waryńskiego" . . . 1075

ROZPORZĄDZENIA:

453 — Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 1 października 1949 r. w sprawie wygasania i cofania koncesji na prowadzenie garbarń, zakładów do solenia i suszenia skór surowych oraz niektórych fabryk obuwia lub pasów transmisyjnych . . . 1076
454 — Ministra Zdrowia z dnia 29 października 1949 r. w sprawie rejestracji fachowych pracowników służby zdrowia oraz zezwoleń na przekroczenie normy ilościowej . . . 1077
455 — Ministra Skarbu z dnia 31 października 1949 r. o postawieniu w stan likwidacji Wojewódzkiego Banku Pożyczkowego w Poznaniu . . . 1079
456 — Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 listopada 1949 r. o zniesieniu Sądów Grodzkich w Odolanowie i Wieluniu nad Notecią . . . 1079

OŚWIADCZENIA RZĄDOWE:

457 — z dnia 26 października 1949 r. w sprawie wypowiedzenia przez Albanię Konwencji o wystawach międzynarodowych, podpisanej w Paryżu dnia 22 listopada 1928 r. . . . 1079
458 — z dnia 26 października 1949 r. w sprawie złożenia przez Pakistan i Izrael dokumentów akceptacyjnych Konwencji dotyczącej utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych dla wychowania, nauki i kultury, podpisanej w Londynie dnia 16 listopada 1945 r. . . . 1080
459 — z dnia 26 października 1949 r. w sprawie ratyfikacji przez Gwatemalę Konstytucji Światowej Organizacji Zdrowia i Protokołu dotyczącego Międzynarodowego Urzędu Higieny Publicznej, podpisanych w Nowym Jorku dnia 22 lipca 1946 r. . . . 1080

448

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 października 1949 r.

o zmianie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych.

Na podstawie art. 9 ustawy z dnia 18 listopada 1948 r. o dostawach, robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 494) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz. U. R. P. Nr 12, poz. 73) wprowadza się następujące zmiany:

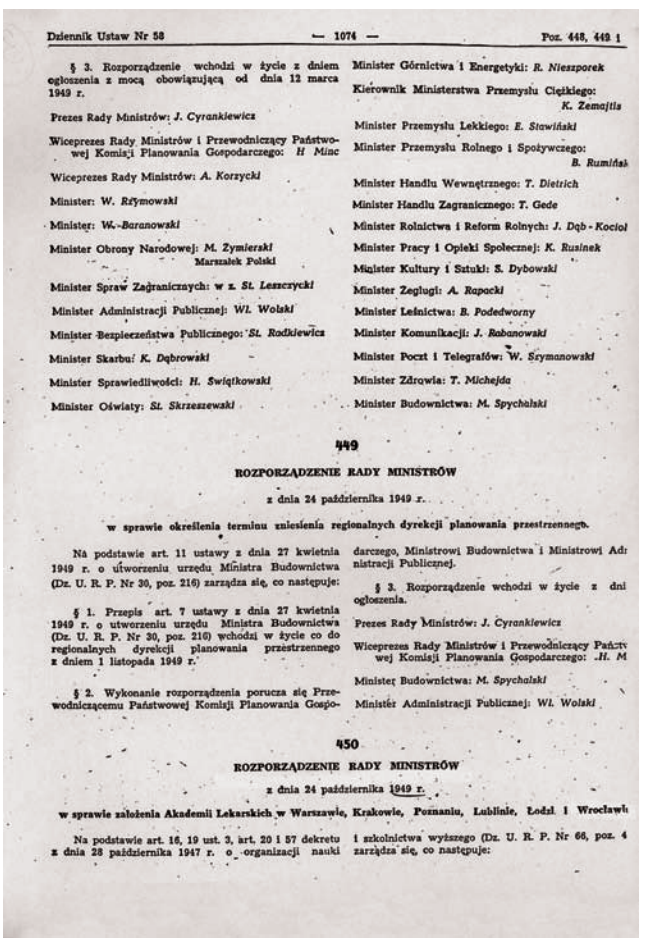
1) w § 3 tekst dotychczasowy oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„Przepisom ustawy z dnia 18 listopada 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 491) nie podlegają zamówienia na usługi o charakterze naukowym, literackim i artystycznym.".

2) § 20 otrzymuje brzmienie:

„Zasady i tryb udzielania zamówień na usługi wymienione w § 3 ust. 2 oraz tryb określania wynagrodzenia za te usługi regulują uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów.".

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów, Przewodniczącemu Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego oraz wszystkim ministrom.

Dziennik Ustaw Nr 58 — 1074 — Poz. 448, 449 i

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 12 marca 1949 r.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*

Wiceprezes Rady Ministrów i Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego: *H. Minc*

Wiceprezes Rady Ministrów: *A. Korzycki*

Minister: *W. Rzymowski*

Minister: *W. Baranowski*

Minister Obrony Narodowej: *M. Żymierski* Marszałek Polski

Minister Spraw Zagranicznych: *w z. St. Leszczycki*

Minister Administracji Publicznej: *Wł. Wolski*

Minister Bezpieczeństwa Publicznego: *St. Radkiewicz*

Minister Skarbu: *K. Dąbrowski*

Minister Sprawiedliwości: *H. Świątkowski*

Minister Oświaty: *St. Skrzeszewski*

Minister Górnictwa i Energetyki: *R. Nieszporek*

Kierownik Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego: *K. Zemajtis*

Minister Przemysłu Lekkiego: *E. Stawiński*

Minister Przemysłu Rolnego i Spożywczego: *B. Rumiński*

Minister Handlu Wewnętrznego: *T. Dietrich*

Minister Handlu Zagranicznego: *T. Gede*

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Dąb-Kocioł*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *K. Rusinek*

Minister Kultury i Sztuki: *S. Dybowski*

Minister Żeglugi: *A. Rapacki*

Minister Leśnictwa: *B. Podedworny*

Minister Komunikacji: *J. Rabanowski*

Minister Poczt i Telegrafów: *W. Szymanowski*

Minister Zdrowia: *T. Michejda*

Minister Budownictwa: *M. Spychalski*

449

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 października 1949 r.

w sprawie określenia terminu zniesienia regionalnych dyrekcji planowania przestrzennego.

Na podstawie art. 11 ustawy z dnia 27 kwietnia 1949 r. o utworzeniu urzędu Ministra Budownictwa (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 216) zarządza się, co następuje:

§ 1. Przepis art. 7 ustawy z dnia 27 kwietnia 1949 r. o utworzeniu urzędu Ministra Budownictwa (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 216) wchodzi w życie co do regionalnych dyrekcji planowania przestrzennego z dniem 1 listopada 1949 r.

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Przewodniczącemu Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Ministrowi Budownictwa i Ministrowi Administracji Publicznej.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*

Wiceprezes Rady Ministrów i Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego: *H. Minc*

Minister Budownictwa: *M. Spychalski*

Minister Administracji Publicznej: *Wł. Wolski*

450

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 października 1949 r.

w sprawie założenia Akademii Lekarskich w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu

Na podstawie art. 16, 19 ust. 3, art. 20 i 57 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 4 zarządza się, co następuje:

Wydział Farmaceutyczny liczy 60 lat; powołany został 12 stycznia 1946 na mocy Dekretu Rady Ministrów, początkowo jako Oddział Farmaceutyczny przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, a od 1 stycznia 1950 jako Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej.

Tworząc zręby kadry naukowej, starano się zorganizować odpowiednie zaplecze lokalowe, które umożliwiłoby efektywne nauczanie. Na początku Oddział dysponował jedynie zrujnowanym w 75% budynkiem przy ul. Szewskiej 38/39, w którym poprzednio mieścił się niemiecki Instytut Farmaceutyczny. Dzięki wsparciu całego środowiska oddano do użytku najlepiej zachowaną część budynku już w czerwcu 1946. Umożliwiło to rozpoczęcie zajęć dydaktycznych. Utworzono pierwsze katedry: Chemii Farmaceutycznej i Farmacji Stosowanej. W 1949 baza lokalowa znacznie się poprawiła – na potrzeby Oddziału przyznano budynek przy pl. Biskupa Nankiera 1, dawny pałac książąt opolskich.

Wrocławska farmacja to olbrzymia tradycja i wymierne sukcesy – w Polsce przez minione pół wieku opracowano, opatentowano i wdrożono do produkcji i do sprzedaży aptecznej 4 leki, z tego 2 powstały we Wrocławiu.

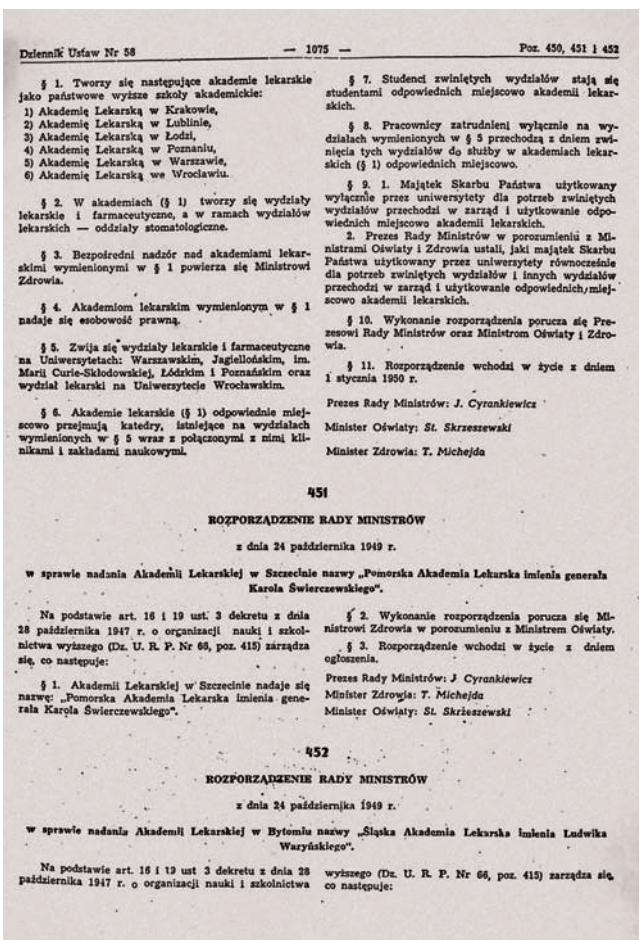
Współczesność Wydziału Farmaceutycznego AM we Wrocławiu to przede wszystkim poszukiwania nowych leków: synteza i badania właściwości biologicznych nowych związków – kandydatów na leki, opracowywanie nowych postaci leków.

Aktualna struktura organizacyjna Wydziału Farmaceutycznego z Oddziałem Analityki Medycznej to 15 katedr i 3 samodzielne zakłady oraz Studium Szkolenia Podyplomowego. Na wydziale zatrudnionych jest ponad 140 nauczycieli akademickich, w tym 11 z tytułem naukowym profesora oraz 14 doktorów hab. Wydział prowadzi nauczanie na dwóch kierunkach studiów: farmacja i analityka medyczna, łącznie kształci ponad 1000 studentów studiów stacjonarnych. W latach 2001–2005 przeprowadzono zasadniczą reformę programów na obu kierunkach, dostosowując je do obowiązujących standardów nauczania. Wydział stale się rozwija i poszerza swoją ofertę dydaktyczną.

Przy wydziale działają liczne organizacje, m.in. Oddział Wrocławski Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, sekcja studencka PTFarm „Młoda Farmacja" oraz sekcja Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Laboratoryjnej „Forum Dolnośląskie Analityków".

Rok 1950 przyniósł istotne zmiany dla Oddziału Farmaceutycznego. Dotychczasowy Oddział Farmaceutyczny usamodzielnił się i otrzymał nazwę Wydziału Farmaceutycznego.

Środowisko pielęgniarskie zawsze dążyło do zwiększenia społecznego statusu tego zawodu oraz do podwyższenia poziomu swojej pracy. Pielęgniarka z czasem przestała być tylko pomocnikiem lekarza, a pielęgniarstwo zdobywało powoli rangę samodzielnej dyscypliny nie tylko zawodowej, ale i naukowej. Od czasu powstania Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego (1957) i Sekcji Pielęgniarek Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia rozpoczęła się ożywiona dyskusja na temat konieczności utworzenia w Polsce wyższej uczelni pielęgniarskiej. Postulaty te spotkały się z różnymi re-

Dziennik Ustaw Nr 58 — 1075 — Poz. 450, 451 i 452

§ 1. Tworzy się następujące akademie lekarskie jako państwowe wyższe szkoły akademickie:
1) Akademię Lekarską w Krakowie,
2) Akademię Lekarską w Lublinie,
3) Akademię Lekarską w Łodzi,
4) Akademię Lekarską w Poznaniu,
5) Akademię Lekarską w Warszawie,
6) Akademię Lekarską we Wrocławiu.

§ 2. W akademiach (§ 1) tworzy się wydziały lekarskie i farmaceutyczne, a w ramach wydziałów lekarskich — oddziały stomatologiczne.

§ 3. Bezpośredni nadzór nad akademiami lekarskimi wymienionymi w § 1 powierza się Ministrowi Zdrowia.

§ 4. Akademiom lekarskim wymienionym w § 1 nadaje się osobowość prawną.

§ 5. Zwija się wydziały lekarskie i farmaceutyczne na Uniwersytetach: Warszawskim, Jagiellońskim, im. Marii Curie-Skłodowskiej, Łódzkim i Poznańskim oraz wydział lekarski na Uniwersytecie Wrocławskim.

§ 6. Akademie lekarskie (§ 1) odpowiednie miejscowo przejmują katedry, istniejące na wydziałach wymienionych w § 5 wraz z połączonymi z nimi klinikami i zakładami naukowymi.

§ 7. Studenci zwiniętych wydziałów stają się studentami odpowiednich miejscowo akademii lekarskich.

§ 8. Pracownicy zatrudnieni wyłącznie na wydziałach wymienionych w § 5 przechodzą z dniem zwinięcia tych wydziałów do służby w akademiach lekarskich (§ 1) odpowiednich miejscowo.

§ 9. 1. Majątek Skarbu Państwa użytkowany wyłącznie przez uniwersytety dla potrzeb zwiniętych wydziałów przechodzi w zarząd i użytkowanie odpowiednich miejscowo akademii lekarskich.
2. Prezes Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Zdrowia ustali, jaki majątek Skarbu Państwa użytkowany przez uniwersytety równocześnie dla potrzeb zwiniętych wydziałów i innych wydziałów przechodzi w zarząd i użytkowanie odpowiednich miejscowo akademii lekarskich.

§ 10. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów oraz Ministrom Oświaty i Zdrowia.

§ 11. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1950 r.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*
Minister Oświaty: *St. Skrzeszewski*
Minister Zdrowia: *T. Michejda*

451

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 października 1949 r.

w sprawie nadania Akademii Lekarskiej w Szczecinie nazwy „Pomorska Akademia Lekarska imienia generała Karola Świerczewskiego".

Na podstawie art. 16 i 19 ust. 3 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) zarządza się, co następuje:

§ 1. Akademii Lekarskiej w Szczecinie nadaje się nazwę: „Pomorska Akademia Lekarska imienia generała Karola Świerczewskiego".

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Zdrowia w porozumieniu z Ministrem Oświaty.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*
Minister Zdrowia: *T. Michejda*
Minister Oświaty: *St. Skrzeszewski*

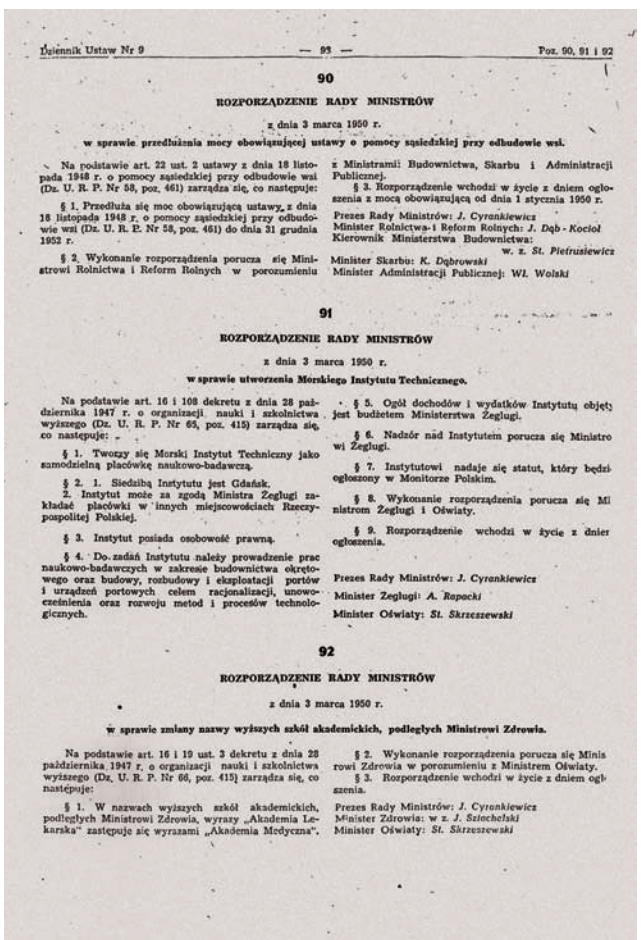
452

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 października 1949 r.

w sprawie nadania Akademii Lekarskiej w Bytomiu nazwy „Śląska Akademia Lekarska imienia Ludwika Waryńskiego".

Na podstawie art. 16 i 19 ust 3 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) zarządza się, co następuje:

Dziennik Ustaw Nr 9 — 93 — Poz. 90, 91 i 92

90

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 3 marca 1950 r.

w sprawie przedłużenia mocy obowiązującej ustawy o pomocy sąsiedzkiej przy odbudowie wsi.

Na podstawie art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 18 listopada 1948 r. o pomocy sąsiedzkiej przy odbudowie wsi (Dz. U. R. P. Nr 58, poz. 461) zarządza się, co następuje:

§ 1. Przedłuża się moc obowiązującą ustawy, z dnia 18 listopada 1948 r. o pomocy sąsiedzkiej przy odbudowie wsi (Dz. U. R. P. Nr 58, poz. 461) do dnia 31 grudnia 1952 r.

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrami Budownictwa, Skarbu i Administracji Publicznej.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1950 r.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Dąb - Kocioł*
Kierownik Ministerstwa Budownictwa: w. z. *St. Pietrusiewicz*
Minister Skarbu: *K. Dąbrowski*
Minister Administracji Publicznej: *Wł. Wolski*

91

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 3 marca 1950 r.

w sprawie utworzenia Morskiego Instytutu Technicznego.

Na podstawie art. 16 i 108 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) zarządza się, co następuje:

§ 1. Tworzy się Morski Instytut Techniczny jako samodzielną placówkę naukowo-badawczą.

§ 2. 1. Siedzibą Instytutu jest Gdańsk.
2. Instytut może za zgodą Ministra Żeglugi zakładać placówki w innych miejscowościach Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 3. Instytut posiada osobowość prawną.

§ 4. Do zadań Instytutu należy prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie budownictwa okrętowego oraz budowy, rozbudowy i eksploatacji portów i urządzeń portowych celem racjonalizacji, unowocześnienia oraz rozwoju metod i procesów technologicznych.

§ 5. Ogół dochodów i wydatków Instytutu objęty jest budżetem Ministerstwa Żeglugi.

§ 6. Nadzór nad Instytutem porucza się Ministrowi Żeglugi.

§ 7. Instytutowi nadaje się statut, który będzie ogłoszony w Monitorze Polskim.

§ 8. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrom Żeglugi i Oświaty.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*
Minister Żeglugi: *A. Rapacki*
Minister Oświaty: *St. Skrzeszewski*

92

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 3 marca 1950 r.

w sprawie zmiany nazwy wyższych szkół akademickich, podległych Ministrowi Zdrowia.

Na podstawie art. 16 i 19 ust. 3 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) zarządza się, co następuje:

§ 1. W nazwach wyższych szkół akademickich, podległych Ministrowi Zdrowia, wyrazy „Akademia Lekarska" zastępuje się wyrazami „Akademia Medyczna".

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Zdrowia w porozumieniu z Ministrem Oświaty.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*
Minister Zdrowia: w z. *J. Sztechelski*
Minister Oświaty: *St. Skrzeszewski*

akcjami ze strony Ministerstwa Zdrowia i środowisk akademii medycznych.

We wrocławskiej AM, po długich dyskusjach w listopadzie 1977 r. Senat podjął decyzję o utworzeniu Wydziału Pielęgniarskiego. Decyzja ta była poparta wstępną zgodą Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Oficjalnie Wydział Pielęgniarski we Wrocławiu powstawał na podstawie zarządzenia MZiOS z 29 czerwca 1978 (DzU MZiOS nr 112 z 1978 r., poz. 26).

Wrocławska AM zawsze cierpiała na brak pomieszczeń, toteż podstawową sprawą było utworzenie bazy lokalowej dla nowego wydziału. Zdecydowano, że powstanie on w miejscu likwidowanego Studium Nauczycielskiego Średnich Szkół Medycznych przy ul. H. Worcella 25.

Głównym założeniem programowym nowo utworzonego wydziału było kształcenie pielęgniarek jako wysoko kwalifikowanej kadry do pełnienia m.in. funkcji:

– dydaktycznych w szkołach pielęgniarskich;

– kierowniczych w lecznictwie otwartym i zamkniętym;

– kierowniczych w oddziałach specjalistycznych (np. intensywna terapia, stacje dializ, bloki operacyjne itp.);

– w administracji służby zdrowia.

Drugim zadaniem zakładów wydziału, podobnie jak i w innych strukturach uczelni, była praca naukowo-badawcza.

Zajęcia dydaktyczne rozpoczęły się 1 października 1978. Na pierwszy rok przyjęto wtedy 49 studentów spośród 65 zdających. 11 grudnia 1982, w sali wykładowej im. L. Hirszfelda w Zakładzie Mikrobiologii odbyła się pierwsza w historii wydziału uroczystość wręczenia dyplomów magistra pielęgniarstwa. Studia stacjonarne I rocznika ukończyło 32, a zaoczne aż 100 absolwentów.

Obecnie wydział nosi nazwę Wydziału Zdrowia Publicznego i biorąc pod uwagę przyrost liczby studentów, jest najbardziej dynamicznie rozwijającym się wydziałem naszej uczelni. Ogromny wzrost działalności dydaktycznej i utworzenie nowych kierunków kształcenia na poziomie licencjackim zrodziło konieczność zapewnienia wydziałowi nowej siedziby, która mieści się obecnie przy ul. Bartla 5.

Wydział Lekarski Kształcenia Podyplomowego AM we Wrocławiu powstał w wyniku podziału Wydziału Lekarskiego (Zarządzeniem nr 10 JM Rektora AM z 30 czerwca 1992). Za takim rozwiązaniem przemawiała zbyt duża liczba katedr i zakładów wchodzących w skład dotychczasowego Wydziału Lekarskiego, co utrudniało sprawne nim zarządzanie. W strukturze organizacyjnej wydziału znajduje się: 27 katedr i klinik, 2 katedry i zakłady, 2 zakłady oraz Regionalny Ośrodek Kształcenia Lekarzy Rodzinnych.

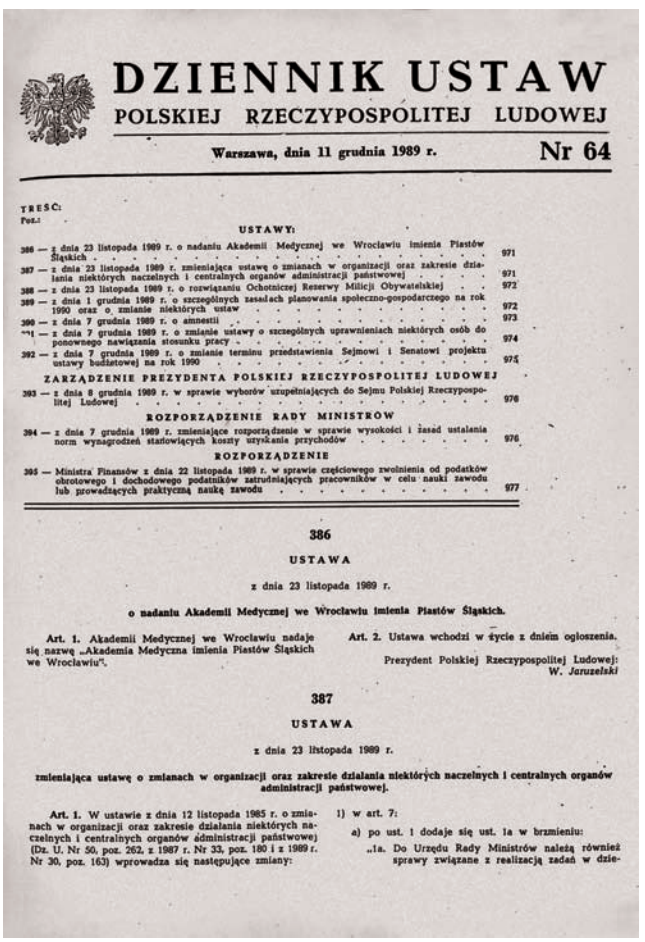
Do głównych zadań Wydziału Lekarskiego Kształcenia Podyplomowego należy usystematyzowanie kształcenia podyplomowego lekarzy, tj. opracowanie programów i form kształcenia w zakresie medycyny rodzinnej. Szkolenie rozpoczęto 15 grudnia 1993 w utworzonym do tego celu Zakładzie Medycyny Rodzinnej. Do kompetencji wydziału należą również sprawy dotyczące obcokrajowców, m.in. stypendystów RP, a także nostryfikacji dyplomów lekarskich, staży naukowych w AM. W ramach szkolenia podyplomowego Wydział Lekarski Kształcenia Podyplomowego organizuje kursy z własnej inicjatywy lub na zlecenie Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie.

W swojej historii wrocławska AM przechodziła wiele zmian strukturalnych, z których najważniejsze przeprowadzono w 1970 i w 1980 r. W 1970 r. dokonano reorganizacji uczelni i w miejsce dotychczasowych katedr i zakładów powołano 13 instytutów. W 1978 r. utworzono Wydział Pielęgniarski, a w 1979 r. Oddział Analityki Medycznej na Wydziale Farmaceutycznym. W 1980 r. dokonano rewizji instytutowej struktury akademii, w wyniku polemik i dyskusji na Radach Wydziałów instytuty zostały rozwiązane. W ich miejsce w roku akademickim 1981/1982 powstało 57 katedr i 4 zakłady na Wydziale Lekarskim, 15 katedr na Wydziale Farmaceutycznym oraz 4 zakłady na Wydziale Pielęgniarskim.

W l. 1990–1995 zreformowano zasady finansowania uczelni, przede wszystkim wprowadzono system konkursów na projekty badawcze dla prac własnych AM, rezygnując z tzw. koordynatorów tematów uczelnianych. Stałym modyfikacjom podlega program dydaktyczny, gdyż ma odpowiadać wymogom międzynarodowym. Zwiększono nacisk na praktyczną naukę medycyny, kosztem przedmiotów paramedycznych. W konsekwencji zlikwidowano Zakład Nauk Społecznych, Zakład Organizacji Służby Zdrowia oraz Studium Wojskowe. Utworzono natomiast Zakład Medycyny Doraźnej i Katastrof.

Ustawą z 23 listopada 1989 uczelni nadano nazwę Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich we Wrocławiu.

Kadra naukowo-dydaktyczna wrocławskiej AM posiada cenione nie tylko w kraju, ale i uznane poza jego granicami osiągnięcia.

DZIENNIK USTAW
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

Warszawa, dnia 11 grudnia 1989 r. Nr 64

TREŚĆ:

USTAWY:

386 — z dnia 23 listopada 1989 r. o nadaniu Akademii Medycznej we Wrocławiu imienia Piastów Śląskich . . . 971
387 — z dnia 23 listopada 1989 r. zmieniająca ustawę o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelnych i centralnych organów administracji państwowej . . . 971
388 — z dnia 23 listopada 1989 r. o rozwiązaniu Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej . . . 972
389 — z dnia 1 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach planowania społeczno-gospodarczego na rok 1990 oraz o zmianie niektórych ustaw . . . 972
390 — z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii . . . 973
391 — z dnia 7 grudnia 1989 r. o zmianie ustawy o szczególnych uprawnieniach niektórych osób do ponownego nawiązania stosunku pracy . . . 974
392 — z dnia 7 grudnia 1989 r. o zmianie terminu przedstawienia Sejmowi i Senatowi projektu ustawy budżetowej na rok 1990 . . . 975

ZARZĄDZENIE PREZYDENTA POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

393 — z dnia 8 grudnia 1989 r. w sprawie wyborów uzupełniających do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej . . . 976

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

394 — z dnia 7 grudnia 1989 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości i zasad ustalania norm wynagrodzeń stanowiących koszty uzyskania przychodów . . . 976

ROZPORZĄDZENIE

395 — Ministra Finansów z dnia 22 listopada 1989 r. w sprawie częściowego zwolnienia od podatków obrotowego i dochodowego podatników zatrudniających pracowników w celu nauki zawodu lub prowadzących praktyczną naukę zawodu . . . 977

386

USTAWA

z dnia 23 listopada 1989 r.

o nadaniu Akademii Medycznej we Wrocławiu imienia Piastów Śląskich.

Art. 1. Akademii Medycznej we Wrocławiu nadaje się nazwę „Akademia Medyczna imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu".

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej:
W. Jaruzelski

387

USTAWA

z dnia 23 listopada 1989 r.

zmieniająca ustawę o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelnych i centralnych organów administracji państwowej.

Art. 1. W ustawie z dnia 12 listopada 1985 r. o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelnych i centralnych organów administracji państwowej (Dz. U. Nr 50, poz. 262, z 1987 r. Nr 33, poz. 180 i z 1989 r. Nr 30, poz. 163) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 7:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Do Urzędu Rady Ministrów należą również sprawy związane z realizacją zadań w dzie-

W ramach szczególnych osiągnięć naukowych uczelni należy odnotować fakt opracowania przez prof. Tadeusza Marciniaka podręcznika anatomii prawidłowej, uwzględniającego prawną terminologię według zasad INA. Zespół uczonych w składzie: prof. Kazimierz Czyżewski, prof. Klemens Skórka i prof. Tadeusz Dorobisz wyodrębnili chirurgię naczyniową jako samodzielną dyscyplinę. Biochemiczną szkołę interny utworzył prof. Edward Szczeklik. Kierownik II Katedry Kliniki Chorób Wewnętrznych prof. Antoni Falkiewicz uznany jest za twórcę koncepcji immunologicznego ujęcia patologii chorób wewnętrznych. W 1959 r. prof. Hugon Kowarzyk zorganizował we Wrocławiu pierwsze międzynarodowe sympozjum wektokardiograficzne z udziałem lekarzy, inżynierów, fizyków i matematyków zajmujących się badaniami elektrokardiologicznymi. Obecnie są to cykliczne Kongresy Elektrokardiograficzne. W 1958 r. prof. Zdzisław Wiktor utworzył pierwszą w Polsce Klinikę Nefrologiczną. 7 września 1965 pod jego kierunkiem po raz pierwszy w Polsce dokonano przeszczepu nerki pobranej ze zwłok, a pół roku później przeszczepu od żywego dawcy. Przeszczepu dokonał zespół chirurgów kierowany przez prof. dr. hab. Wiktora Brossa, w składzie zespołu był również dr med. Waldemar Kozuschek, późniejszy profesor uniwersytetu w Bochum i doktor h.c. AM we Wrocławiu. Do osiągnięć w skali światowej zaliczyć należy oceny funkcji leukocytów w hodowli u chorych z glomerulopatią, zespołem nerczycowym i przewlekłą niewydolnością nerek. Prof. W. Brossowi zawdzięczamy stworzenie ośrodka leczenia wad serca w krążeniu pozaustrojowym oraz inwazyjnej diagnostyki chorób serca. Chirurgią odtwórczą przełyku z powodzeniem zajmował się prof. Zdzisław Jezioro.

Prof. Zdzisław Machoń jest twórcą vratizolinu, jednego z czterech oryginalnie zsyntetyzowanych w Polsce po II wojnie światowej leków.

Kadra naukowo-dydaktyczna wrocławskiej AM liczy obecnie 1013 osób, w tym 175 samodzielnych nauczycieli akademickich (87 z tytułem naukowym profesora i 88 ze stopniem naukowym doktora hab.).

Uczelnia prowadzi kształcenie w systemie bolońskim na 5 wydziałach tj. na Wydziale Lekarskim, Wydziale Lekarskim Kształcenia Podyplomowego, Wydziale Lekarsko-Stomatologicznym, Wydziale Farmaceutycznym, Wydziale Zdrowia Publicznego.

W roku akademickim 2004/2005 w AM kształciło się 4545 studentów i 230 słuchaczy studiów doktoranckich na Wydziale Lekarskim Kształcenia Podyplomowego.

Na Wydziale Lekarskim studiuje 1590 osób, na Wydziale Lekarsko-Stomatologicznym – 505, na Wydziale Farmaceutycznym – 1017 i na Wydziale Zdrowia Publicznego 1433. Do dyspozycji młodzieży akademickiej są trzy domy studenckie liczące łącznie 988 miejsc.

W zakresie realizacji procesu dydaktycznego i badań naukowych AM we Wrocławiu uzyskała w 2002 r., jako pierwsza w Polsce uczelnia medyczna, certyfikat systemu jakości ISO 9001:2001 oraz IQNet. Bazę naukowo-dydaktyczną uczelni stanowią dwa szpitale kliniczne ASK i SPSK Nr 1 posiadające łącznie 32 kliniki (20 w ASK i 12 w SPSK Nr 1) oraz 1513 łóżek (626 – SPSK Nr 1 i 887 – ASK). Ponadto na tzw. bazie obcej funkcjonuje 11 klinik, które dysponują 390 łóżkami. Łącznie pod zarządem uczelni pozostają więc 43 wysokospecjalistyczne kliniki posiadające 1903 łóżka. Jest to ogromny potencjał. Te liczby dowodzą, iż uczelnia jest istotnym elementem w systemie ochrony zdrowia obywateli makroregionu dolnośląskiego, liczącym się partnerem dla szpitali miejskich i marszałkowskich.

Współpraca zagraniczna AM we Wrocławiu rozwija się bardzo dynamicznie. Uczelnia uczestniczy w realizacji międzynarodowych projektów w ramach następujących programów: Baltic University, Cost Action B 16, Copernicus IV Program Ramowy Unii Europejskiej, V Program Ramowy Unii Europejskiej, „Leonardo da Vinci", „Socrates/Erasmus", „Welcome Trust". Liczba wyjazdów zagranicznych przekracza 650 w roku. Głównym źródłem finansowania są środki prywatne lub sponsorskie, a ponadto granty (KBN, uczelniane i międzynarodowe, projekty celowe, umowy z podmiotami gospodarczymi i zamawiane), działalność statutowa, środki własne jednostki i inne środki uczelni. W ramach programu „Socrates/Erasmus" za granicą studiuje 57 studentów wrocławskiej AM i 8 doktorantów, a we Wrocławiu 15 studentów obcokrajowców. Uczelniami partnerskimi programu „Socrates/Erasmus" są uniwersytety Francji, Niemiec, Włoch, Hiszpanii, Holandii, Szwecji, Finlandii, Litwy, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Czech, Węgier i Słowacji. Nasi nauczyciele akademiccy wyjeżdżali do 63 państw na wszystkich kontynentach.

Główne kierunki badań naukowych to:

1. Badania nad rodzajem i skalą potrzeb zdrowotnych i społecznych osób w wieku powyżej 65 lat, ze szczególnym uwzględnieniem najstarszej grupy powyżej 75 lat.
2. Zastosowanie technik informatycznych w medycynie.
3. Badania nad zmniejszeniem śmiertelności okołoporodowej i obniżeniem wskaźnika umieralności noworodków, programy opieki nad kobietami ciężarnymi o zwiększonym zagrożeniu niepowodzeniami położniczymi, programy wykrywania chorób genetycznych i wad rozwojowych.
4. Badania nad zwiększeniem zakresu leczenia przeszczepami narządowymi i komórkowymi oraz poprawą efektywności terapeutycznej.
5. Onkologia doświadczalna i kliniczna, badania mechanizmów procesu nowotworowego, programy wczesnego wykrywania chorób nowotworowych, nowe metody diagnostyczne i terapeutyczne.

Uczelnia wydaje następujące czasopisma: „Advances in Clinical and Experimental Medicine" (dwumiesięcznik), „Polimery w Medycynie" (kwartalnik), „Dental and Medical Problems" (kwartalnik), „Gazeta Uczelniana" (miesięcznik), „Wiadomości Wydziałowe Wydziału Farmacji". Ponadto ukazuje się gazeta studencka „Bakcyl". Systematycznie rośnie poziom prac publikowanych w czasopismach, co skutkuje wyższą indeksacją punktową w klasyfikacji KBN oraz w skali Index Copernicus.

Z satysfakcją należy odnotować stały wzrost liczby studentów kształconych na naszej uczelni. Proces ten nabrał szczególnej dynamiki w ostatnich 5–6 latach. W roku 1999 liczba studentów wynosiła 3024, w 2000 – 3109, w 2001 – 3542, w 2002 – 3733, w 2003 – 4183, a w roku akademickim 2004/2005 uczelnia kształciła 4545 studentów.

W minionym pięcioleciu mury uczelni opuściło ogółem 2749 absolwentów, w tym 1146 Wydziału Lekarskiego,

Rektorzy Akademii Medycznej

Zygmunt Albert
(1950–1954)

Antoni Falkiewicz
(1954–1957)

Bogusław Bobrański
(1957–1962)

Aleksander Kleczeński
(1962–1965)

Tadeusz Baranowski
(1965–1968)

Leonard Kuczyński
(1968–1972)

Stanisław Iwankiewicz
(1972–1978)

Eugeniusz Rogalski
(1978–1981)

Marian Wilimowski
(1981–1987)

Bogdan Łazarkiewicz
(1987–1990)

Zbigniew Knapik
(1990–1993)

Jerzy Czernik
(1993–1999)

Leszek Paradowski
(1999–2005)

Ryszard Andrzejak
(2005–)

349 Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego, 691 Wydziału Farmaceutycznego (579 Farmacji i 112 Analityki Medycznej) oraz 563 Wydziału Zdrowia Publicznego.

W l. 1999–2004 tytuł naukowy profesora uzyskało 28 nauczycieli akademickich, a stopień naukowy doktora hab. 48 osób. Na stanowisko profesora zw. minister zdrowia powołał w tym okresie 40 pracowników nauki. Przez ostatnich pięć lat nie zdarzył się ani jeden przypadek niezatwierdzenia przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych nadanych przez nasze Rady Wydziału stopnia doktora hab. lub tytułu profesora. Liczba przeprowadzonych przewodów doktorskich w tych latach wynosi 406. Nowy Wydział Lekarsko-Stomatologiczny uzyskał prawo do nadawania stopnia naukowego doktora.

Aktywność naukowa naszych pracowników wyraża się liczbą 2903 publikacji. Prac wydanych w języku angielskim w czasopismach zagranicznych jest 992, a opublikowanych w czasopismach z listy filadelfijskiej – 312.

Działalność naukowo-badawcza uczelni jest ukierunkowana na prowadzenie badań finansowych przez KBN, tj. projektów badawczych (grantów) realizowanych na podstawie umów międzynarodowych w ramach projektów UE, zadań badawczych realizowanych w ramach działalności statutowej oraz projektów badawczych realizowanych w ramach prac własnych, tzw. grantów uczelnianych. Prowadzono także prace na zlecenie podmiotów gospodarczych (zakładów przemysłowych, spółek i innych firm krajowych i zagranicznych).

Swą przyszłość Akademia wiąże z nową bazą powstającą przy ul. Borowskiej. W zaplanowanym na 640 łóżek kompleksie od 2003 r. działa Akademicka Przychodnia Specjalistyczna grupująca 18 poradni. Przeniesienie choć części rozproszonych po całym mieście jednostek do nowej bazy, do powstającego Centrum Klinicznego Nowej Akademii Medycznej przy ul. Borowskiej, pozwoli na rozwiązanie wielu problemów uczelni.

Nowa AM będzie służyć nie tylko pracownikom i studentom, przyszłym lekarzom i farmaceutom, ale i całemu społeczeństwu. Zapewni nieporównywalnie wyższy niż dotychczas poziom usług medycznych. Warto także wspomnieć, że wrocławska AM jest jedyną uczelnią medyczną w kraju, w której w okresie powojennym nie wybudowano nowego kompleksu klinicznego, dlatego też zmuszeni jesteśmy prowadzić swą statutową działalność na bazie stanowiącej poniemiecką spuściznę.

W 2003 r. otworzyliśmy w AM zespół specjalistycznych poradni i przychodni. Trwa uruchamianie kolejnych jednostek. Poradnie: kardiologiczna, laryngologiczna, okulistyczna i inne oraz laboratorium analityczne dysponują najnowocześniejszym we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku sprzętem. Szybkie oddanie do użytku blisko 700-łóżkowego szpitala spowoduje zmniejszenie liczby łóżek w klinikach, pozwoli na dostosowanie starej bazy klinicznej do norm unijnych oraz ułatwi restrukturyzację szpitalnictwa wrocławskiego.

Od początku realizowanej od ponad 30 lat inwestycji na jej wykonanie wydatkowano łącznie 248 mln 792 tys. zł, z tego w okresie 1999–2004 na budowę i wyposażenie oddawanych do użytku jednostek – 221 mln 270 tys. zł, z czego blisko połowa tej kwoty została przyznana przez Sejm w l. 2003–2004. W projekcie budżetu na 2005 r. zapisano kwotę kolejnych 77 mln zł; każde zwiększenie tej sumy przyspiesza zakończenie inwestycji.

Akademię Medyczną we Wrocławiu ukończyło ogółem 26 970 absolwentów, w tym:15 102 lekarzy, 529 lekarzy pediatrów, 5064 lekarzy dentystów, 4749 magistrów farmacji i magistrów analityki medycznej. Wydział Zdrowia Publicznego (dawny Wydział Pielęgniarski) ukończyło 1526 absolwentów.

Najwyższą godność akademicką – tytuł doktora h.c. AM we Wrocławiu uzyskało 68 profesorów, wybitnych naukowców zarówno z kraju, jak i z zagranicy.

Akademią Medyczną we Wrocławiu, piastując urząd rektora, kierowali:

1. Prof. dr hab. Zygmunt Albert, onkolog, 1950–1954
2. Prof. dr hab. Antoni Falkiewicz, internista, 1954–1957
3. Prof. dr hab. Bogusław Bobrański, chemik, 1957–1962
4. Prof. dr hab. Aleksander Kleczeński, internista, 1962–1965
5. Prof. dr hab. Tadeusz Baranowski, biochemik, 1965–1968
6. Prof. dr hab. Leonard Kuczyński, chemik, 1968–1972
7. Prof. dr hab. Stanisław Iwankiewicz, otolaryngolog, 1972–1978
8. Prof. dr hab. Eugeniusz Rogalski, chirurg, 1978–1981
9. Prof. dr hab. Marian Wilimowski, farmakolog, 1981–1987
10. Prof. dr hab. Bogdan Łazarkiewicz, chirurg, 1987–1990
11. Prof. dr hab. Zbigniew Knapik, internista, 1990–1993
12. Prof. dr hab. Jerzy Czernik, chirurg, 1993–1999
13. Prof. dr hab. Leszek Paradowski, internista, 1999–2005

Od 1 września 2005 rektorem AM we Wrocławiu jest prof. dr hab. Ryszard Andrzejak, internista.

Nasza uczelnia jest jedną z kilkunastu wyższych szkół Wrocławia, z którymi pragniemy zgodnie współpracować w realizacji statutowych powinności. AM podejmowała, i tak będzie z pewnością w przyszłości, wiele inicjatyw integrujących wrocławskie środowisko naukowe. Przykładem może być otwarte i uruchomione w grudniu 2003 r. ze środków KBN Laboratorium Technik Molekularnych, które powinno służyć całej akademickiej społeczności.

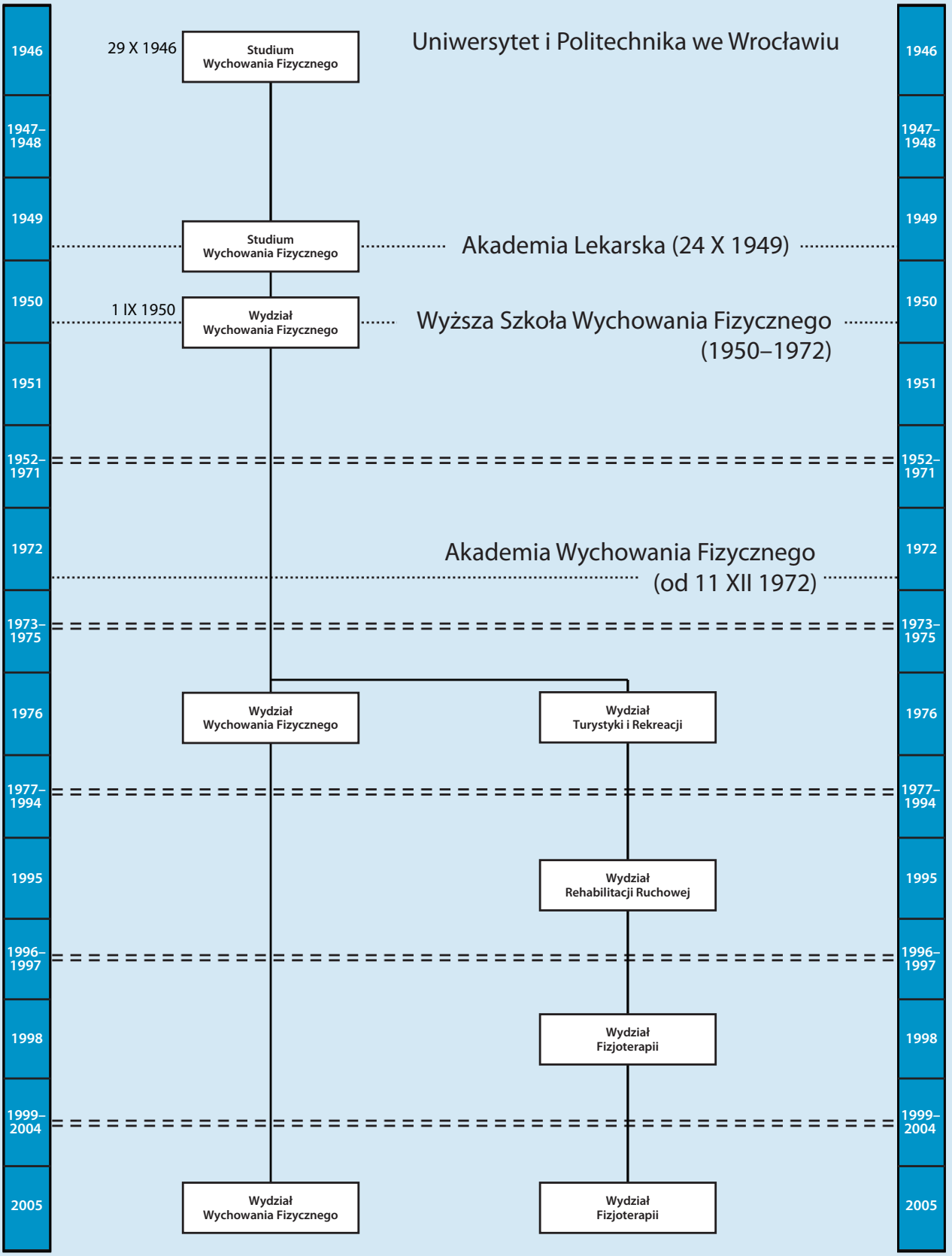
Ryszard Chorostkowski

WROCŁAW

AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO (1946–2005)

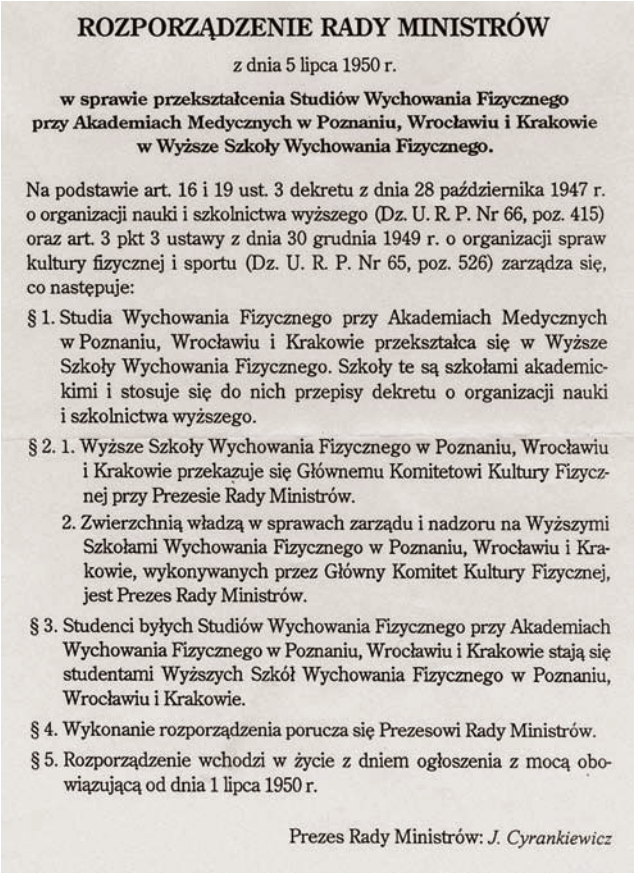
W Statucie AWF czytamy m.in., że do jej zadań należy: „Rozwijanie i upowszechnianie kultury narodowej, zwłaszcza w dziedzinie kultury fizycznej, oraz udział w ochronie i poprawie zdrowia społeczeństwa".

Tak określa w skrócie swoją misję Akademia, która jest obecnie uczelnią dwuwydziałową z Wydziałem Wychowania Fizycznego i Wydziałem Fizjoterapii (dawniej Rehabilitacji Ruchowej), kształcącą w systemie studiów dziennych, zaocznych, wieczorowych i podyplomowych, a także studiów doktoranckich. Przejściowo w l. 1976–1981 istniał też Wydział Turystyki i Rekreacji, zamknięty z powodu braku specjalistów. Uczelnia posiada pełne uprawnienia akademickie do nadawania tytułów zawodowych licencjata i magistra oraz stopni naukowych doktora i doktora hab. nauk o kf.

Wrocławska AWF powstała w 1946 r. jako Studium WF przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki. W tym czasie brakowało 250 nauczycieli w województwie wrocławskim, a wśród zatrudnionych było zaledwie 8% z pełnymi kwalifikacjami. Ówczesny kurator oświaty Zbigniew Skrocki zwrócił się przez prof. Andrzeja Klisieckiego do Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki z prośbą o zorganizowanie jednorocznego kursu nauczycieli WF. Inicjatywa ta znalazła poparcie (11 listopada zapoczątkowano wpis na roczny kurs), ale niestety bez przyznania na ten cel funduszy z Ministerstwa Oświaty. Pierwszy oficjalny budżet otrzymano dopiero na początku 1948 r. Na cele studium przekazano budynek administracyjny i sportowy (zbyteczne chyba dodawać, że były zdewastowane) wraz z małym stadionem przy ul. Witelona. Niemniej jednak roczny kurs uruchomiono i pierwszym dyrektorem Studium WF, a późniejszym rektorem, gdy w 1950 r. przekształcono je w samodzielną Wyższą Szkołę WF, został prof. A. Klisiecki. Do pionierów i pierwszych wykładowców należeli lekarze: prof. Kazimierz Czyżewski, Tadeusz Nowakowski i Czesław Niżankowski, oraz nauczyciele WF m.in. Zofia Dowgird, Bogdan Berezecki, Antoni Szymański (razem 8 wykładowców i 11 instruktorów). Nieco później, bo w 1946 r., dołączył do tego grona cieszący się niezwykłą popularnością wśród studentów biochemik Franciszek Wandokanty. Wraz z podniesieniem rangi uczelni pozyskano również uprawnienia do nadawania stopnia magistra WF, aczkolwiek egzaminy i obrony wykraczały poza trzyletni program studiów. W owym czasie część wykładowców po studiach WF robiła dodatkowe studia na wydziałach uniwersyteckich. Tam również czasem broniła dysertacji doktorskich.

Roczny kurs w 1946 r. rozpoczęło 87 osób, ale gdy otwarły się możliwości kontynuowania nauki wg programu trzyletniego, podjęło ją 57 osób. Po dziesięciu latach uczelnia wypromowała 760 absolwentów – nauczycieli WF (w tym 27 studiujących równolegle medycynę). Największy przyrost liczby studentów, bo dwuipółkrotny, nastąpił między 1967 a 1976 r. Organizowano też ośrodki zamiejscowe dla studiów zaocznych, najpierw w Jeleniej Górze (1972–1991), a potem w Lubinie (1991–1998). Na potrzeby programowe uczelnia utworzyła też własne ośrodki dydaktyczno-szkoleniowe w Zieleńcu (sporty zimowe) i Olejnicy w celu realizacji programu obozów letnich (ośrodek w Olejnicy obchodził w 2004 r. swoje 40-lecie). Obecnie na trzech kierunkach oraz według różnych trybów studiuje ponad 4 tys. studentów.

Kształcenie było oparte na programie studiów, który rozwijał się wraz z pozyskiwaniem nowych wykładowców. Rosły również kwalifikacje instruktorów i wykładowców, specjalistów WF. Notuje się w owym czasie stopniowy, konsekwentny postęp wiedzy zawodowej i nauki, która obejmowała specyficzne aspekty teoretyczne WF, rekreacji, sportu i rehabilitacji ruchowej. Znalazło to wyraz w powstaniu zalążków kierunków

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 5 lipca 1950 r.

w sprawie przekształcenia Studiów Wychowania Fizycznego przy Akademiach Medycznych w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie w Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego.

Na podstawie art. 16 i 19 ust. 3 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) oraz art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 grudnia 1949 r. o organizacji spraw kultury fizycznej i sportu (Dz. U. R. P. Nr 65, poz. 526) zarządza się, co następuje:

§ 1. Studia Wychowania Fizycznego przy Akademiach Medycznych w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie przekształca się w Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego. Szkoły te są szkołami akademickimi i stosuje się do nich przepisy dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego.

§ 2. 1. Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie przekazuje się Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej przy Prezesie Rady Ministrów.

2. Zwierzchnią władzą w sprawach zarządu i nadzoru na Wyższymi Szkołami Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie, wykonywanych przez Główny Komitet Kultury Fizycznej, jest Prezes Rady Ministrów.

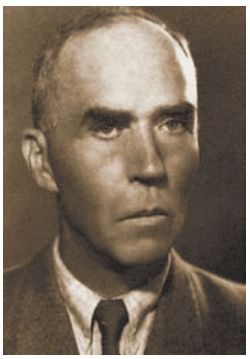
§ 3. Studenci byłych Studiów Wychowania Fizycznego przy Akademiach Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie stają się studentami Wyższych Szkół Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie.

§ 4. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów.

§ 5. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 lipca 1950 r.

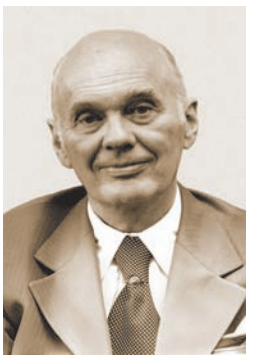
Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*

Współzałożyciele, pionierzy i pierwsi wykładowcy

Andrzej Klisiecki

Zbigniew Skrocki

Czesław Niżankowski

Tadeusz Nowakowski

Kazimierz Czyżewski

Franciszek Wandokanty

Zofia Dowgird

Antoni Szymański

Bogdan Berezecki

badawczych, z czasem rozwiniętych do poziomu, który mógł pretendować do rangi szkoły naukowej. Nauki podstawowe – rozwinięte w tradycji akademickiej, stanowiące istotną treść kształcenia na tej uczelni, znalazły swój specyficzny obszar zastosowań. Fizjologia skoncentrowała się na przemianach i adaptacji do wysiłku, antropologia swój wkład ma w powiązaniu struktury z funkcją, co dalej rozwinęło się w badania motoryczności człowieka. Biomechanika, przedmiot, który początkowo był rozwijany wyłącznie na WF i wyłonił się z anatomii funkcjonalnej, koncentrował się na badaniach ruchu człowieka od lokomocji po wyrafinowane techniki sportowe. Dydaktyka skierowała swe zainteresowania na procesie uczenia się i nauczania czynności ruchowych. W obszarze takich nauk kf znalazła też oparcie rehabilitacja, korzystająca z różnych form ruchowych jako środka przywracania zdrowia i sprawności. Te poczynania merytoryczne zaowocowały rozwojem dziedziny zwanej naukami o kf, co znalazło wyraz formalny w pozyskaniu uprawnień do doktoryzowania (1966) i prawa przeprowadzania przewodów habilitacyjnych w zakresie nauki o kulturze fizycznej (1990). W 1972 r. uczelnia przemianowana została na Akademię Wychowania Fizycznego.

Pierwszy budynek dydaktyczno-administracyjny przy ul. Witelona

Rozwój bazy materialnej krótko charakteryzują następujące dane: w okresie Studium (1946–1950) dysponowano dwoma budynkami i stadionem lekkoatletycznym przy ul. Witelona. Powierzchnia użytkowa i kubatura pomieszczeń dydaktycznych i administracyjnych do 1971 r. wzrosła dwukrotnie, teren zaś powiększył się niemal pięciokrotnie. Dalszym wzbogaceniem uczelni było przejęcie od władz miejskich terenów Stadionu Olimpijskiego w 1975 r. Każda budowa obiektu w owym czasie to ogrom problemów. Na przykład o budowę własnego domu studenta intensywnie starano się za kadencji rektora prof. T. Marciniaka (1962–1965), a oddany on został do użytku w 1976 r. W 1996 r. powierzchnia terenów wynosiła niemal 90 ha, powierzchnia użytkowa budynków ponad 46 tys. m^2, a ich kubatura ponad 221 tys. m^3. W ostatnich latach (do 2005 r.) kubatura wzrosła o dalsze 42%, a powierzchnia użytkowa o 30%, dzięki wzniesieniu dwóch pawilonów dydaktycznych dla katedr teoretycznych oraz takich obiektów sportowych, jak kryta pływalnia, wielofunkcyjna hala sportowa i hala tenisowa.

W dotychczasowej 59-letniej historii kształcenia specjalistów kf studia magisterskie na trzech kierunkach: WF, fizjoterapia oraz rekreacja i turystyka, ukończyło 15 105 absolwentów. Począwszy od lat 60. ubiegłego wieku na uczel-

ni organizowano wiele kursów trenerskich i instruktorskich w różnych dyscyplinach sportu, m.in. boks, kajakarstwo, a w 1976 r. odbył się nawet pierwszy w kraju kurs trenerów sportów lotniczych. Od lat 80. ubiegłego wieku studiowali na uczelni obcokrajowcy (w języku polskim), a ostatnio utworzono dla nich program w języku angielskim.

AWF może poszczycić się znacznymi osiągnięciami w kształceniu kadr naukowych kf. Wypromowano 367 doktorów, 17 doktorów hab., a tytuły profesorów nauk o kf uzyskało 15 jej wychowanków. Doktorami h.c. Akademii (6 doktorów) są naukowcy z Francji, Włoch, USA i Polski.

Dynamikę rozwoju kadrowego zawiera tabela 31. Jak w niej przedstawiono, zalążek przyszłej własnej kadry stanowili profesorowie i wykładowcy Uniwersytetu i Politechniki, w tym w większości lekarze. W późniejszych latach wprowadzono funkcję zastępcy profesora, którą powierzono specjalistom WF, przeważnie absolwentom studiów WF z lat przedwojennych (Warszawa, Kraków). Na początku lat 60. ubiegłego wieku zaczęto ubiegać się o stopnie doktora nauk kf. W 1968 r. mianowano sześciu docentów spośród doktorów kf, specjalizujących się w różnych naukach podstawowych. Ówczesny strajk studentów, tak jak na innych uczelniach Wrocławia, w AWF szczęśliwie zakończył się bez większych represji. W latach 70. minionego stulecia wśród docentów są doktorzy hab. kf, a dalej, wciąż korzystając ze specjalistów różnych nauk podstawowych, przynajmniej 50% stanowią doktorzy hab. bądź profesorowie tytularni nauk o kf.

Absolwenci i pracownicy uczelni są członkami licznych towarzystw naukowych, organizacji społecznych i politycznych, posłami na Sejm, członkami gremiów opiniotwórczych w szkolnictwie wyższym i kf. Z Akademią związani są znani trenerzy i sportowcy polscy, medaliści igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata oraz mistrzostw Europy. W całym historycznym okresie uczelni ponad 90 absolwentów było trenerami kadry narodowej w różnych dyscyplinach sportu, a wśród studentów i absolwentów notujemy nazwiska ponad 50 olimpijczyków, w tym medalistów, jak Józef Zapędzki (strzelectwo) czy Ryszard Szurkowski (kolarstwo). Od kilkunastu lat działa aktywnie stowarzyszenie absolwentów, podtrzymując więź wychowanków z macierzystą uczelnią.

Wyrazem działalności naukowej uczelni są jej doktoranci, habilitanci i profesorowie tytularni oraz ich twórczość naukowa. Wyróżnionych pięć szkół naukowych ma swoje źródła i inspiracje w pracy profesorów przybyłych do Wrocławia w okresie powojennym. Wcześniej już wymieniono profesorów A. Klisieckiego i K. Czyżewskiego. Do nich na samym początku dołączył matematyk i antropolog prof. Adam Wanke, a następnie pedagog prof. Jan Konopnicki. W późniejszym okresie podjął pracę na uczelni anatom prof. T. Marciniak, który dał początek biomechanice. Zwykle traktowani są oni jako organizatorzy szkół, gdyż związani względnie krótko z uczelnią, nadali ich wychowankom kierunek badawczy. Nie zawsze inspiracje badawcze rozwinęły się w szkołę naukową z typową dla takiej szkoły trzypokoleniową kadrą oraz właściwym, specyficznym dorobkiem naukowym. Można jednak wyróżnić takie kierunki, które rozwinęły się w szkoły naukowe, jak antropologia funkcjonalna, teoria WF i teoria sportu, optymalizacja procesu nauczania i uczenia się motorycznego, fizjoterapii ruchowej czy biomechaniki ruchu ciała ludzkiego i techniki sportowej, które są przedstawiane w części poświęconej szkołom.

Stadion Olimpijski

Miarą postępu nauki i udziału w nim nauczycieli akademickich są publikacje, czasopisma naukowe, podręczniki wydawane przez pracowników uczelni czy laboratoria. Na przykład dynamika wzrostu liczby publikacji począwszy od l. 1945–1955 (27 pozycji) po kolejne dziesięciolecia XX w. wyraża się cyframi: 247, 533, 856, 1280 (lata 1986–1995), aż po lata 1996–2005, w których liczba prac opublikowanych osiągnęła 4325. Stosowane obecnie kryteria punktowe związane z klasą czasopisma i indeksem cytowań sprzyjają nie tylko zwiększaniu liczby publikacji, ale przede wszystkim ich jakości. Praca naukowa zaś nie może istnieć bez laboratoriów. Niektóre z nich osiągnęły taki poziom, że uzyskały certyfikaty PN-EN ISO 9001:2001; są to: Pracownia

Tab. 31. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów AWF w latach 1946–2005

	1946	1950	1953	1967	1972	1976	1995	2005
Pracownicy ogółem	18	29	47	109	117	189	211	312
profesorowie	5[a]	3	3	2	2	2		
profesorowie zwyczajni							16[b]	23[c]
profesorowie nadzwyczajni							15[d]	23[e]
docenci				6	16	22		
adiunkci, asystenci i wykładowcy			44	101	99	165	180	266
asystenci i nauczyciele wf	11							
asystenci i wykładowcy		26						
studenci	87	384	434	560	988	1400	2230	4660

[a] Uniwersytetu i Politechniki; [b] w tym nauk kf – 7; [c] w tym nauk kf – 17; [d] w tym nauk kf – 9; [e] w tym nauk kf – 11

Badań Wysiłkowych, Pracownia Analiz Biomechanicznych i Pracownia Badań Czynnościowych w Fizjoterapii. Uczelnia w swej historii może wykazać się przygotowywaniem konferencji naukowych i seminariów, w tym również z udziałem licznych gości zagranicznych. Do częściej organizowanych – cyklicznych – należy zaliczyć: Szkołę Biomechaniki, Międzynarodowe Dni Fizjoterapii, Dydaktykę WF, Teorię Sportu oraz Problemy Naukowe w Pływaniu i Lekkiej Atletyce.

Wsparciem dla pracy naukowej, jak i oczywiście dla kształcenia podstawowego, są bez wątpienia zasoby biblioteczne, warunki ich przechowywania i udostępniania. Biblioteka długo czekała na w miarę zadowalające warunki (które obecnie już stają się niewystarczające), bo do 1985 r. Obecnie w pawilonie biblioteki jest miejsce na zbiory, czytelnię główną (67 miejsc) i czasopism oraz ośrodek informacji naukowej. Wprowadzony ostatnio komputerowy system ALEPH świadczy o zadowalającym stanie funkcjonowania biblioteki. Zasoby biblioteczne wzrastały powoli; od 16 831 tomów w l. 1966–1975 do ponad 70 tys. książek i skryptów w l. 1986–1995. Obecnie mamy niemal 90 220 woluminów, trzy bazy (CD-ROM), obejmujące kf i sport oraz turystykę, jak: SportDiscus, Spolit i RECPARK, dostęp konsorcyjny do ok. 10 450 czasopism pełnotekstowych, abstraktów i spisów treści zawartych w bazach EBSCO oraz do bazy SportDiscus, która zawiera ok. 650 tys. rekordów opisów bibliotecznych.

Uczelnia rozwijała stopniowo swoją działalność wydawniczą. Pierwszy tom Rozpraw Naukowych (rocznik) ukazał się w 1962 r., seria ta wydawana była do 1991. W 1967 r. podjęto wydawanie Zeszytów Naukowych, przekształconych w „Kwartalnik Naukowy" (1994). Ponadto od 1980 r. wydawane są (nieperiodycznie) Studia i Monografie, w której to serii do tego czasu ukazało się 90 numerów. Czasopisma wychodzące pod szyldem AWF to półrocznik „Human Movement" obecnie wydawany w języku angielskim (poprzednia nazwa „Człowiek i Ruch") i kwartalnik „Fizjoterapia". Wydawnictwo ma też pokaźny dorobek w wydawaniu skryptów (dawniej) i książek własnych autorów.

Na stanowisku rektora przez niemal 60 lat istnienia uczelni przeplatali się przedstawiciele nauk medycznych, pedagogiki i kf. Pierwszym rektorem, a zarazem założycielem uczelni, był fizjolog prof. A. Klisiecki (niezbyt chętnie widziany przez władze polityczne w owym czasie), jego zaś następcą był pedagog prof. J. Konopnicki. Kolejni rektorzy to anatom prof. T. Marciniak i jego uczeń, związany z uczelnią od jej powstania, prof. Czesław Niżankowski. Prof. Aleksander Barański, następny rektor, był absolwentem AWF w Warszawie. Pierwszym zaś wychowankiem uczelni wrocławskiej, który objął to stanowisko, był prof. Julian Jonkisz, pedagog. Koniec jego kadencji przypadł na okres powstania Solidarności i jak napisano w innym opracowaniu (zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 153) „pod naporem oskarżeń i zarzutów 24 lutego 1981 r. złożył rezygnację z urzędu". W maju tego roku odbyły się wolne wybory i rektorem został antropolog, związany z uczelnią od asystentury, prof. Antoni Janusz. Niestety, ta kadencja trwała krótko, bo w styczniu 1982 r., po strajku okupacyjnym na uczelni i internowaniu kilku pracowników, w tym prorektora oraz studentów, został on zmuszony do ustąpienia. Na stanowisko rektora został mianowany prof. Bolesław Buła, fizjolog, absolwent równoległych studiów medycznych i WF oraz pracownik uczelni od 1952 r. Najdłużej rektorem był prof. Zdzisław Zagrobelny – lekarz związany z kształceniem fizjoterapeutów – bo dwukrotnie przez dwie kadencje. Jego kadencje były przedzielone przez kedencję rektora prof. Tadeusza Bobera, biomechanika i wychowanka uczelni (od 1990 r. rektorzy byli wybierani w wolnych wyborach) oraz prof. Krzysztofa Sobiecha, biochemika, absolwenta AR. Od 2002 r. ponownie władza rektorska została przekazana w ręce wychowanka uczelni, prof. Tadeusza Koszczyca, specjalisty dydaktyki WF.

W koncepcji obecnych władz uczelni zarysowują się trzy podstawowe kierunki doskonalenia funkcjonowania szkoły.

1. Rozwój działalności naukowej i kształcenie kadr naukowych.

Podstawowymi celami w tym zakresie są: poszerzenie kadry samodzielnych, kierunkowych pracowników naukowo-dydaktycznych (strategia działań w tym obszarze związana jest przede wszystkim z uzyskiwaniem tytułów i stopni naukowych przez aktualnie zatrudnionych nauczycieli akademickich), rozwój struktur organizacyjnych – laboratoriów i pracowni naukowych, posiadających europejską akredytację do prowadzenia działalności naukowo-badawczej w dziedzinie kf; pozyskiwanie rządowych i pozarządowych środków finansowych na prowadzenie działalności naukowo-badawczej.

2. Rozwój działalności dydaktycznej.

Głównymi zamierzeniami w tym obszarze są: powołanie i rozpoczęcie działalności edukacyjnej na nowym kierunku studiów: sport; dynamiczny rozwój kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja, prowadzący do ponownego utworzenia Wydziału Turystyki i Rekreacji; wprowadzenie w pełni elastycznego systemu studiów, opartego na wewnętrznym i zewnętrznym transferze punktów kredytowych.

3. Rozwój infrastruktury uczelni.

Podstawowe zamierzenia w tym zakresie to: budowa nowych obiektów dydaktyczno-administracyjnych dla Wydziału Fizjoterapii, administracji uczelni oraz nowoczesnej biblioteki; dalsza rozbudowa bazy dydaktyczno-sportowej: hali do sportów walki, sztucznego lodowiska oraz zaplecza do gier zespołowych na boiskach otwartych. Budowa dwóch z tych obiektów (Wydział Fizjoterapii i hala do sportów walki) rozpoczęła się w 2005 r.

W ostatnich latach wrocławska AWF jest najwyżej oceniana w Polsce. Przez dwa lata kolejno zajmowała pierwsze miejsce w rankingu polskich uczelni wychowania fizycznego. Wydział Wychowania Fizycznego otrzymał bardzo dobrą ocenę Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a w rankingu Ministerstwa Nauki i Informatyzacji oba wydziały Akademii uzyskały najwyższą, trzecią kategorię w zakresie działalności naukowo-badawczej.

Obecnie uczelnia spełnia europejskie wymogi kształcenia, zgodne z ECTS (The European Credit Transfer System). Tym samym bez przeszkód mogą na niej studiować studenci ze wszystkich krajów UE. AWF stała się znakomitą wizytówką środowiska akademickiego Wrocławia.

Rektorzy w latach 1950–2005

Andrzej Klisiecki
(1950–1956)

Jan Konopnicki
(1956–1962)

Tadeusz Marciniak
(1962–1965)

Czesław Niżankowski
(1965–1970)

Aleksander Barański
(1970–1973)

Julian Jonkisz
(1973–1981)

Antoni Janusz
(1981–1982)

Bolesław Buła
(1982–1984)

Zdzisław Zagrobelny
(1984–1990, 1996–2002)

Tadeusz Bober
(1990–1993)

Krzysztof Sobiech
(1993–1996)

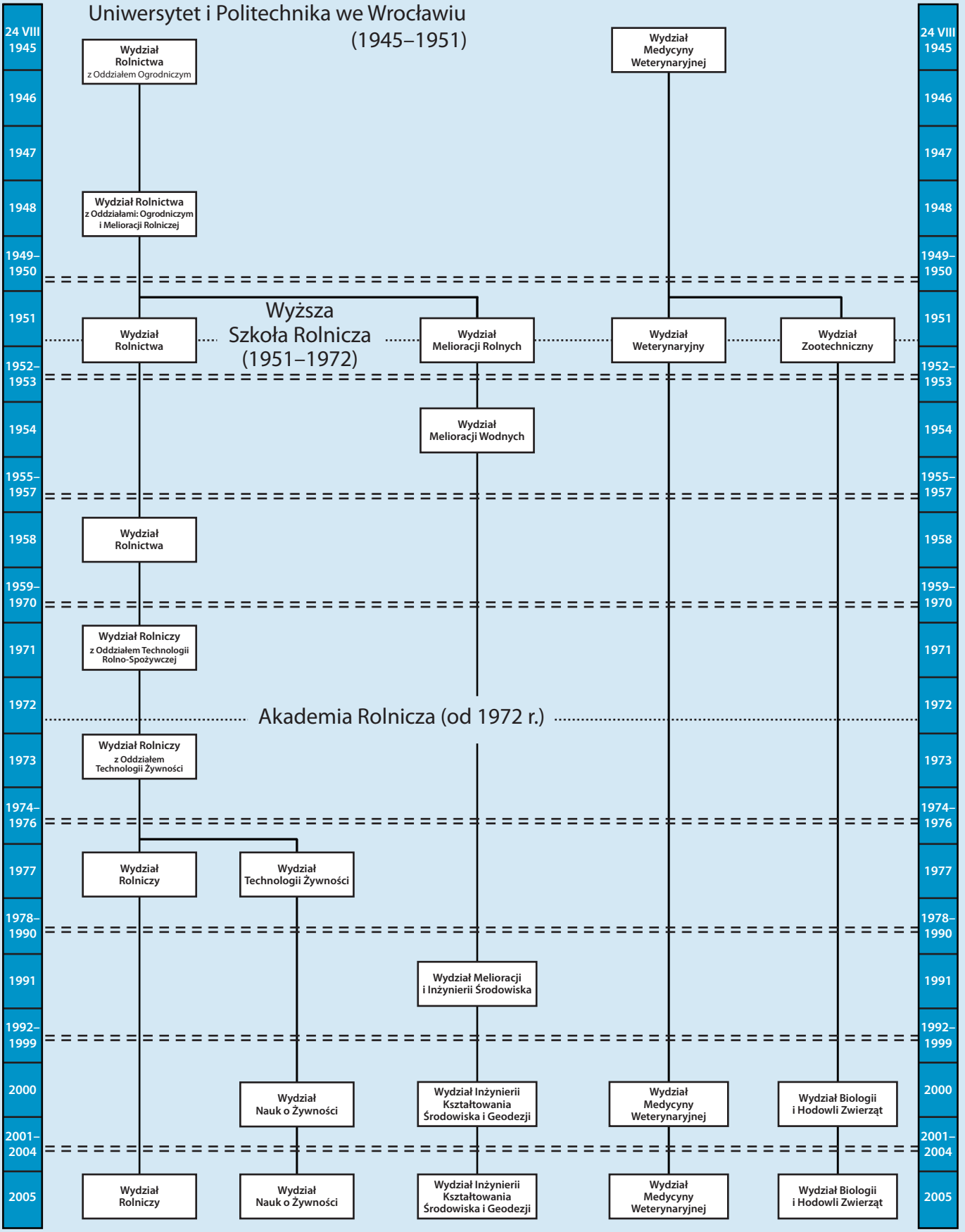
Tadeusz Koszczyc
(2002–)

ACADEMIA RERUM RUSTICARUM
WRATISLAVIENSIS

AKADEMIA ROLNICZA

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII ROLNICZEJ WE WROCŁAWIU (1945–2005)

Wprowadzenie

Akademia Rolnicza we Wrocławiu pod nazwą Wyższej Szkoły Rolniczej została utworzona Rozporządzeniem Rady Ministrów z 17 listopada 1951 po wydzieleniu z UWr Wydziału Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym i Oddziałem Melioracji Rolnych oraz Wydziału Weterynaryjnego. W momencie powołania Wyższej Szkoły Rolniczej utworzono nowy wydział – Zootechniczny.

Obecnie istnieją następujące wydziały: Biologii i Hodowli Zwierząt, Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji, Medycyny Weterynaryjnej, Nauk o Żywności oraz Rolniczy.

Dzieje AR we Wrocławiu wpisują się w historię wrocławskiego środowiska naukowego. Dziedzictwo intelektualne wrocławskiej uczelni rolniczej wywodzi się z tradycji lwowskich: WSR w Dublanach, Wydziału Rolno-Lasowego PLw i Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, które dzieląc los Polaków ze wschodnich terenów II Rzeczpospolitej, znalazły swoje miejsce na ziemiach zachodnich. Powojenną kartę historii wrocławskiego ośrodka akademickiego otworzyło powołanie w 1945 r. Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu wraz z wydziałami Medycyny Weterynaryjnej i Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym, a ich bazą materialną stał się przedwojenny Instytut Rolniczy niemieckiego uniwersytetu. Utworzenie samodzielnej uczelni rolniczej w powojennym Wrocławiu wiązało się z dążeniem ówczesnych władz do przyjęcia nowego modelu szkolnictwa wyższego. Organizatorami WSR byli m.in. profesorowie: Stanisław Tołpa, Tadeusz Konopiński, Alfred Senze i Bolesław Świętochowski, a dorobek tworzyli wybitni uczeni, którzy w znaczącej części wywodzili się z lwowskiego środowiska naukowego.

Po pionierskich latach 50. w kolejnych dekadach następuje dalszy rozwój uczelni: zmiana struktury organizacyjnej, znaczący rozwój kadry, a także wyraźny wzrost liczby studentów, rozbudowa bazy materialnej oraz rolniczych zakładów doświadczalnych. Wtedy też dochodzi do postulowanej od dawna zmiany nazwy uczelni, która od 1972 r. funkcjonuje jako Akademia Rolnicza we Wrocławiu. W latach 90., pomimo trudności finansowych oraz konieczności dostosowania się do nowej rzeczywistości ekonomicznej i zmieniających warunków prawnych, nastąpił dalszy dynamiczny rozwój. Akademia w pełni wykorzystała szansę, jaką przyniosła jej autonomia szkół wyższych wprowadzona ustawą z 1991 r.

Drugie półwiecze swego funkcjonowania AR rozpoczęła jako uczelnia z bogatym doświadczeniem teoretycznym i praktycznym, znakomitą kadrą naukowo-dydaktyczną i bazą lokalową, która – po zakończeniu planowanych inwestycji – zapewni jeszcze lepsze warunki kształcenia i badań naukowych.

Przy odbudowie jednego z budynków dla Medycyny Weterynaryjnej (drugi z lewej: prof. Alfred Senze)

AR we Wrocławiu jest jedyną tego typu uczelnią na Dolnym Śląsku i jedną z siedmiu w kraju. W dziedzinie nauk rolniczych i weterynaryjnych oraz inżynierii środowiska i geodezji pełni funkcję centrum intelektualnego w makroregionie Polski Południowo-Zachodniej. Rozwijając doradztwo i kształcenie ustawiczne, przygotowuje wysokokwalifikowane kadry gotowe do podjęcia konkurencji w zjednoczonej Europie.

Przełom XX i XXI w. stał się początkiem nowej epoki cywilizacyjnej, społeczeństwa informacyjnego, która cechuje się dynamicznym rozwojem technik komunikacyjnych oraz wzrostem zastosowań informatyki we wszystkich dziedzinach życia. Towarzyszy temu zmniejszanie się liczby osób zatrudnionych w tradycyjnym rolnictwie, a także w przemyśle przetwórczym, oraz rozwój nowych kierunków, takich jak nauki biologiczne, medyczne, biotechnologia, nauka o żywności i żywieniu człowieka czy ochrona środowiska.

Przed europejskimi uniwersytetami, w tym również wrocławską AR, stoją nowe wyzwania związane ze zwiększonym

Straż Akademicka

Profesor Roman Hlibowicki w czasie ćwiczeń z miernictwa ze studentami Wydziału Budownictwa Politechniki Wrocławskiej, 1949

zapotrzebowaniem na kształcenie na poziomie uniwersyteckim, umiędzynarodowieniem edukacji i badań, rozwojem kształcenia ustawicznego i kształcenia na odległość oraz skutecznej i ścisłej współpracy z gospodarką. Europejskie uczelnie rolnicze – w tym również wrocławska – dostosowują się do przemian zachodzących w gospodarce, a szczególnie w rolnictwie, oraz do aktualnej i prognozowanej sytuacji ekonomicznej, demograficznej i socjologicznej w kraju, Europie i na świecie. Związany z sytuacją ekonomiczną spadek zainteresowania studiami rolniczymi w Europie sprawił, że uczelnie rolnicze zmuszone zostały do rozszerzenia i podniesienia atrakcyjności swojej oferty edukacyjnej. AR we Wrocławiu również podjęła to wyzwanie, wprowadzając w ostatnich latach nowe kierunki studiów odpowiadające potrzebom rynku pracy. Za najważniejsze uznano rozwijanie kierunków studiów i specjalności wynikających z przynależności do UE, wdrożenie systemu kształcenia ustawicznego, kształcenia na odległość i studiów interdyscyplinarnych, a także zwiększenie wymiany międzynarodowej studentów w ramach międzynarodowych programów edukacyjnych oraz opracowanie i wdrożenie uczelnianego systemu kontroli jakości kształcenia. Towarzyszy temu intensyfikacja badań naukowych, określenie ich priorytetowych kierunków, a także rozwój badań interdyscyplinarnych oraz szersze uczestnictwo pracowników uczelni w międzynarodowych programach naukowych.

Na Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt za strategiczne kierunki uznano bioinżynierię, czyli wykorzystanie wyników biologii molekularnej w doskonaleniu struktury genetycznej zwierząt hodowlanych, badania nad doskonaleniem wartości hodowlanej i użytkowej oraz dobrostanu bydła, drobiu, trzody chlewnej, owiec i koni, a także nad możliwościami sterowania, poprzez żywienie zwierząt, układem immunologicznym, zdrowiem, jakością produktów pochodzenia zwierzęcego, ograniczeniem emisji metabolitów zwierzęcych do środowiska oraz intensyfikacją produkcji rybackiej i pszczelarskiej w makroregionie. Strategicznymi kierunkami badawczymi na Wydziale Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji jest kształtowanie ilości i jakości zasobów wodnych oraz ich optymalne wykorzystanie, inżynieria, kształtowanie i ochrona środowiska w warunkach zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, monitoring zjawisk przyrodniczych i antropogenicznych z wykorzystaniem technik satelitarnych, geodezyjnych i fotogrametrycznych oraz kartografii i systemów geoinformatycznych, modelowanie procesów hydrologicznych i hydraulicznych w dorzeczu Odry w warunkach ekstremalnych oraz sterowanie procesami obiegu wody w systemie gleba–roślina–atmosfera dla ochrony i racjonalnego kształtowania jakości środowiska. Na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej wdrażane są nowe metody diagnozowania i profilaktyki chorób zakaźnych zwierząt oraz monitoringu czynników zoonotycznych w żywności pochodzenia zwierzęcego, będących zagrożeniem dla zdrowia ludzi. Ponadto rozwijane są badania nad etiologią, patogenezą, diagnostyką i zwalczaniem u zwierząt zaburzeń metabolicznych, chorób układów: krążenia, pokarmowego i rozrodczego oraz narządu ruchu i gruczołu mlekowego. Priorytetowe kierunki badawcze na Wydziale Nauk o Żywności to modyfikacje naturalnych substancji przeznaczonych do produkcji żywności funkcjonalnej, wykorzystanie mikroorganizmów do syntezy i transformacji związków organicznych przydatnych w przetwórstwie żywności oraz badania związków polifenolowych z owoców i warzyw. Na Wydziale Rolniczym najważniejsze kierunki badawcze dotyczą porównywania oddziaływania ekologicznych, organicznych, tradycyjnych i intensywnych systemów upraw na jakość żywności i środowisko rolnicze, oceny oddziaływania genetycznie zmodyfikowanych roślin na środowisko, oceny produktów żywności w porównaniu do roślin tradycyjnych, nowych technologii w inżynierii pozyskiwania i przetwórstwa płodów rolnych i żywności, procesów dostosowawczych sektora rolno-spożywczego do wymogów UE, rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, zagrożeń ekologicznych, opracowania systemu monitoringu stanu i ochrony środowiska przyrodniczego człowieka oraz problemów remediacji, renaturyzacji i ochrony konserwatorskiej.

Odwołując się do swojego dziedzictwa uniwersyteckiego sięgającego tradycji lwowskich, Akademia – dziś jako nowoczesna uczelnia – prowadzi wszechstronne działania edukacyjne, w tym doradztwo i kształcenie ustawiczne, a także prace badawcze, zwłaszcza w zakresie ochrony i kształtowania środowiska naturalnego, ochrony zdrowia ludzi i zwierząt oraz kreowania przyszłości wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Rozmach i dynamika, z jaką uczelnia się rozwija i uczestniczy w życiu akademickim kraju oraz podejmuje wyzwania XXI w., przysparzają jej uznania w środowisku i zyskują szacunek w kontaktach międzynarodowych.

Rektorzy 1951–2002

1951–1954
Rektor prof. dr hab. Stanisław Tołpa, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Bolesław Świętochowski, prorektor ds. młodzieży prof. dr Alfred Senze

1954–1955
Rektor prof. dr Alfred Senze, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Aleksander Tychowski, prorektor ds. dydaktyki prof. dr hab. Adam Schmuck

1955–1959
Rektor prof. dr hab. Aleksander Tychowski; prorektorzy ds. nauki: prof. dr hab. Kazimierz Boratyński, prof. dr hab. Gustaw Poluszyński; prorektorzy ds. nauczania: prof. dr hab. Adam Schmuck, prof. dr Zbigniew Dziewoński

1959–1965
Rektor prof. dr Alfred Senze; prorektorzy ds. nauki: prof. dr hab. Adam Schmuck, prof. dr hab. Marian Stangenberg, prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński; prorektorzy ds. nauczania: prof. dr hab. Mieczysław Cena, prof. dr hab. Stanisław Kowaliński; prorektor ds. młodzieży prof. dr Marian Kocór

1965–1969
Rektor prof. dr hab. Tadeusz Garbuliński; prorektorzy ds. nauki: prof. dr hab. Stanisław Kowaliński, prof. dr hab. Józef Dzieżyc; prorektor ds. nauczania prof. dr hab. Ryszard Badura; prorektorzy ds. studiów dla pracujących: doc. dr hab. Jerzy Preś, prof. dr Roman Hlibowicki; prorektor ds. Rolniczych Zakładów Doświadczalnych prof. dr hab. Józef Dzieżyc

1969–1981
Rektor prof. dr hab. Ryszard Badura; prorektorzy ds. nauki: prof. dr hab. Józef Dzieżyc, prof. dr hab. Stanisław Marcilonek, prof. dr hab. Zygmunt Hryncewicz; prorektorzy ds. studenckich i nauczania: prof. dr hab. Zenon Wachnik, prof. dr hab. Henryk Balbierz; prorektor ds. współpracy z gospodarką narodową prof. dr hab. Jerzy Preś

1981
Rektor prof. dr hab. Józef Dzieżyc, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Eligiusz Roszyk, prorektor ds. dydaktyki doc. dr hab. Jerzy Sożyński, prorektor ds. współpracy z gospodarką narodową doc. dr hab. Teodor Nietupski

1982–1984
Rektor prof. dr hab. Henryk Balbierz, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Eligiusz Roszyk, prorektor ds. dydaktyki prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz, prorektor ds. współpracy z gospodarką narodową prof. dr hab. Zofia Jasińska

1984–1987
Rektorzy: prof. dr hab. Bronisław Jabłoński, prof. dr hab. Jerzy Juszczak (1986–1987); prorektor ds. nauki prof. dr hab. Eligiusz Roszyk, prorektor ds. dydaktyki prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz, prorektor ds. współpracy z gospodarką narodową prof. dr hab. Stanisław Rojek

1987–1990
Rektor prof. dr hab. Jerzy Juszczak, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Jerzy Kowalski, prorektor ds. dydaktyki prof. dr hab. Tadeusz Szulc, prorektor ds. współpracy z gospodarką narodową prof. dr hab. Stanisław Rojek

1990–1996
Rektor prof. dr hab. Jerzy Kowalski; prorektorzy ds. nauki: prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski (1990–1993), prof. dr hab. Stanisław Krzywiecki (1993–1996); prorektorzy ds. dydaktyki: prof. dr hab. Wacław Leszczyński (1990–1993), prof. dr hab. Marian Rojek (1993–1996); prorektorzy ds. współpracy z gospodarką narodową: prof. dr hab. Jerzy Drozd (1990–1993), prof. dr hab. Eugeniusz Kołota (1993–1996)

1996–2002
Rektor prof. dr hab. Tadeusz Szulc, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Józef Szlachta; prorektorzy ds. studenckich i nauczania: prof. dr hab. Marian Rojek (1996–1999), prof. dr hab. Leszek Pływaczyk (1999–2005); prorektor ds. współpracy z zagranicą i rozwoju uczelni prof. dr hab. Tadeusz Trziszka

Władze uczelni od 2002

Rektor
prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz

Prorektor ds. współpracy z zagranicą i rozwoju uczelni prof. dr hab. Roman Kołacz, prorektor ds. nauki prof. dr hab. Andrzej Kotecki, prorektor ds. studenckich i nauczania prof. dr hab. Leszek Pływaczyk

Michał Mazurkiewicz – ur. 1941 w Łówczy, woj. podkarpackie. Studia odbył na Wydziale Weterynaryjnym WSR we Wrocławiu, uzyskując dyplom lekarza weterynarii w 1966. W 1970 uzyskał stopień naukowy dr. n. wet., dr. hab. zaś w 1976. Tytuł prof. otrzymał w 1983, a prof. zw. w 1991. Dorobek naukowy liczy ok. 300 publikacji, które głównie dotyczą oceny pośredniej przemiany materii w stanach fizjologicznych i patologicznych u drobiu, optymalizacji warunków utrzymania drobiu oraz patogenezy, diagnostyki i zwalczania chorób bakteryjnych i pasożytniczych ptaków, w tym głównie kokcydiozy. Odbył staż naukowy w ośrodkach badawczych ZSRR (Moskwa, Leningrad, Charków), a w l. 1973–1974 w Laboratorium Fizjologii Ptaków Uniwersytetu Stanowego w Pensylwanii (USA). Wielokrotnie prezentował dorobek naukowy w takich krajach, jak: Nigeria, ZSRR, Czechosłowacja, RFN, Jugosławia, Finlandia, Węgry, Francja, USA, Austria, Japonia, Wielka Brytania czy Szwajcaria. Jest czł. World Veterinary Poultry Association, World Poultry Science Association, Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN, WTN oraz PTNW. W ramach tego ostatniego od 1983 przewodniczy Komisji Patologii Drobiu. Efektem tej działalności było zorganizowanie 4 sympozjów i 11 konferencji naukowych o tematyce drobiarskiej. Był promotorem 13 prac doktorskich. Prodziekan (1978–1981), prorektor (1982–1987), czł. Komisji Oceny Pasz przy Ministrze Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żyw-

nościowej (od 1985), czł. Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (1994 i nadal), kier. Katedry Epizootiologii i Kliniki Chorób Zakaźnych (od 1994), kier. Zakładu Chorób Drobiu (1982 i nadal). Odznaczenia, m.in.: Medal KEN, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", Medal Senatu RP.

Roman Kołacz – ur. 1947 w Kobylanach, pow. krośnieński. Studia wyższe ukończył w 1973 na Wydziale Weterynaryjnym AR we Wrocławiu, uzyskując dyplom lekarza weterynarii. Stopień dr. uzyskał w 1977, a w 1985 dr. hab. n. roln. Tytuł naukowy prof. otrzymał w 1995, a stanowisko prof. zw. w 1999. Przebywał na krótkoterminowych stażach naukowych, misjach i kontraktach w Grecji, Czechach, Danii, Francji, na Słowacji, Cyprze oraz w USA. Od 1996 jest przewodniczącym Rektorskiej Komisji ds. Współpracy z Zagranicą, od 1999 pełnomocnikiem rektora ds. współpracy z gospodarką narodową i realizacji programów UE; od 1995 kier. Studium Doktoranckiego na Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt oraz czł. rady fundacji AR we Wrocławiu „Fundar". Czł. kolegium redakcyjnego miesięcznika „Trzoda Chlewna" od 1997, przedstawiciel Polski w Stałym Komitecie ds. Ochrony Zwierząt podczas Transportu Międzynarodowego przy Radzie Europy w Strasburgu od 1998, doradca Głównego Lekarza Weterynarii, wiceprzewodniczący Komisji ds. Transportu Zwierząt przy Ministrze Rolnictwa w zakresie dobrostanu zwierząt. Od 2000 jest przewodniczącym II Lokalnej Komisji Etycznej ds. doświadczeń na zwierzętach przy AR we Wrocławiu. Jego dorobek naukowy liczy 188 publikacji naukowych, w tym 28 w językach obcych. Wyniki swych prac prezentował na międzynarodowych kongresach naukowych, m.in. w Hanowerze, Lipsku, Lillehammer, Maastricht, Koszycach. Główne kierunki badawcze skoncentrowane są na zagadnieniach higieny zwierząt i ich dobrostanie oraz ekotoksykologii. Był promotorem 5 doktoratów, autorem 3 recenzji w przewodach habilitacyjnych oraz 11 w przewodach doktorskich. Był kier. 4 projektów badawczych. Recenzent 35 publikacji naukowych, współautor 2 skryptów (z zakresu zoohigieny) i 4 podręczników. Jest specjalistą w zakresie dobrostanu zwierząt oraz ekotoksykologii. Czł. International Society of Animal. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Andrzej Kotecki – ur. 1952 w Wieleniu nad Notecią, woj. wielkopolskie. Studia na Wydziale Rolniczym AR we Wrocławiu ukończył z wyróżnieniem w 1977, uzyskując stopień mgr. inż. rolnictwa. Stopień naukowy dr. i dr. hab. uzyskał w 1985 na Wydziale Rolniczym AR we Wrocławiu. Tytuł naukowy prof. i stanowisko prof. nadzw. otrzymał w 1995, a w 1999 uzyskał stanowisko prof. zw. Odbył staże naukowe w: ZSRR, Jugosławii, na Litwie, w Niemczech. Prodziekan (1993–1996), dziekan Wydziału Rolniczego (1996–2002), red. merytoryczny serii Rolnictwo – Zeszytów Naukowych AR we Wrocławiu (1993–2002), czł. Wydziałowej Komisji Badań Naukowych (1993–2002), przewodniczący wydziałowych komisji: Rozwoju Kadry Naukowej, Finansów, Nagród i Odznaczeń (1996–2002), przedstawiciel Wydziału Rolniczego w Senacie, członek senackich komisji: Finansowej, Rozwoju Kadry Naukowej (1996–2002), czł. Rektorskiej Komisji Współpracy z Zagranicą (1993–1996). Przewodniczący Sekcji Szczegółowej Uprawy Roślin Komitetu Uprawy Roślin PAN (1999–2002), wiceprzewodniczący Polskiego Towarzystwa Łubinowego (1999–2002), czł. Komisji Nauk Rolniczych Wrocławskiego Oddziału PAN, WTN, Polskiego Towarzystwa Nauk Agrotechnicznych, Polskiego Towarzystwa Ekologicznego i Polskiego Towarzystwa Łąkarskiego. Promotor 5 doktoratów. Sporządził 6 recenzji doktorskich i 3 habilitacyjne. Współautor 3 podręczników akademickich: *Rośliny strączkowe*, *Szczegółowa uprawa roślin*, *Zagrożenia, ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczo-rolniczego*, oraz 110 publikacji naukowych. Specjalista z zakresu uprawy roślin polowych, w tym zwłaszcza roślin strączkowych i oleistych. Jego osiągnięcia naukowe dotyczą zagadnień związanych z wpływem czynników przyrodniczych i agrotechnicznych na rozwój i plonowanie różnych form roślin strączkowych i rzepaku ozimego.

Leszek Pływaczyk – ur. 1945 w Stręczynie Nowym, b. pow. chełmski. W 1967 ukończył studia z zakresu melioracji wodnych w WSR we Wrocławiu. Stopień naukowy dr. uzyskał w 1976, a dr. hab. w 1988. W 1998 otrzymał tytuł prof. Pracę rozpoczął w Katedrze Melioracji Rolnych i Leśnych, zajmując kolejno stanowiska: stażysty (1967–1968), asystenta (1968–1969), st. asystenta (1969–1976), adiunkta (1976–1989), doc. (1989–1992) i prof. nadzw. (od 1992). W l. 1990–1996 prodziekan, 1996–1999 dziekan Wydziału Melioracji i Inżynierii Środowiska. Dorobek naukowy obejmuje 134 pozycje, z których 67 zostało opublikowanych. Odbył staże naukowe w uczelniach wyższych w: Holandii, Niemczech, b. ZSRR, na Węgrzech oraz w b. Jugosławii. Od 1996 jest czł. Komitetu Melioracji i Inżynierii Środowiska Rolniczego PAN. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się na zagadnieniach kształtowania się stosunków wodno-melioracyjnych w małych zlewniach nizinnych położonych w dolinach większych rzek oraz na problematyce oddziaływania spiętrzeń na warunki wodne przyległej doliny. Jest promotorem 2 przewodów doktorskich. Odznaczenia: Brązowa i Srebrna Odznaka Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, Honorowa Srebrna Odznaka SITWM NOT, Medal 40-lecia Polski Ludowej, Złoty Krzyż Zasługi oraz Odznaka „Zasłużony dla AR we Wrocławiu".

Tab. 32. Liczba studentów i pracowników Akademii Rolniczej

Rok	Studenci	Pracownicy naukowo-dydaktyczni	Profesorowie, docenci, doktorzy hab.	Razem pracowników
1953	1769	110	36	195
1968	2310	385	101	1015
2002	11389	682	147	1447

Tab. 33. Stan osobowy Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

	1951	1967/1968	2002/2003
liczba studentów	140	630	3240
liczba pracowników naukowo-dydaktycznych	11	81	164
w tym: doktorów	2	23	104
doktorów habilitowanych	2	4	7
profesorów nadzwyczajnych	–	5	29
profesorów zwyczajnych	1	2	7
liczba wypromowanych profesorów	–	7	38

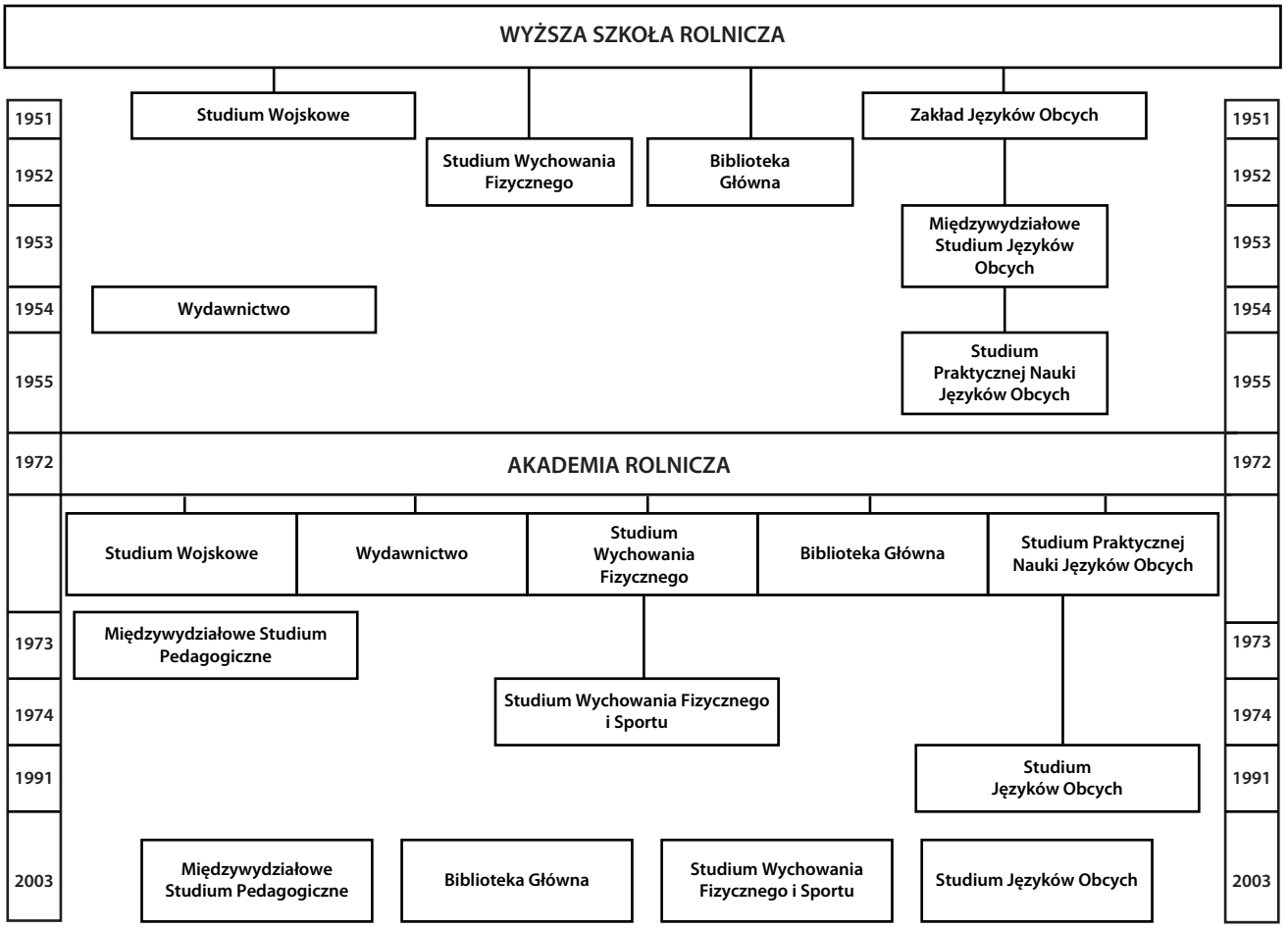
Tab. 34. Stan osobowy Wydziału Rolniczego

	1946	1968	2003
liczba studentów	269	700	4393
doktorzy	17	46	130
profesorowie	4	9	30
pracownicy dydaktyczni	52	129	202

Tab. 35. Liczba wypromowanych doktorów i doktorów habilitowanych na wydziałach Akademii Rolniczej

Lp.	Wydział	Lata		
		do 1946	do 1968	do 2003
1.	Biologii i Hodowli Zwierząt			
	doktorzy	–	69	247
	doktorzy hab.	–	–	53
2.	Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji			
	doktorzy	–	56	257
	doktorzy hab.	–	10	75
3.	Nauk o Żywności			
	doktorzy	–	–	76
	doktorzy hab.	–	–	16
4.	Medycyny Weterynaryjnej			
	doktorzy	9	212	739
	doktorzy hab.	2	43	146
5.	Rolniczy			
	doktorzy	–	155	570
	doktorzy hab.	–	57	150

Jednostki międzywydziałowe

Jednostki międzywydziałowe

Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne, kierownik – dr Zbigniew Jurzyk

Studium Języków Obcych, kierownik – mgr Jadwiga Bolechowska

Studium Wychowania Fizycznego i Sportu – mgr Olgierd Furmanek

Jednostki pozawydziałowe

Rolniczy Zakład Doświadczalny, dyrektor – mgr Marian Osowski

Uczelniane Laboratorium Analityczne, kierownik – dr Józef Pawlik

Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, redaktor naczelny – prof. dr hab. inż. Jerzy Sobota, kierownik redakcji – mgr Janina Bartkowska

Centrum Sieci Komputerowych, kierownik – dr Roman Dąbrowski

Ośrodek Badań Środowiska Leśnego i Hodowli Zwierząt Łownych

Arboretum – Ośrodek Badań Dendrologicznych, kierownik – dr Piotr Reda

Centrum Kształcenia Ustawicznego

Tab. 36. Pierwsze doktoraty na AR

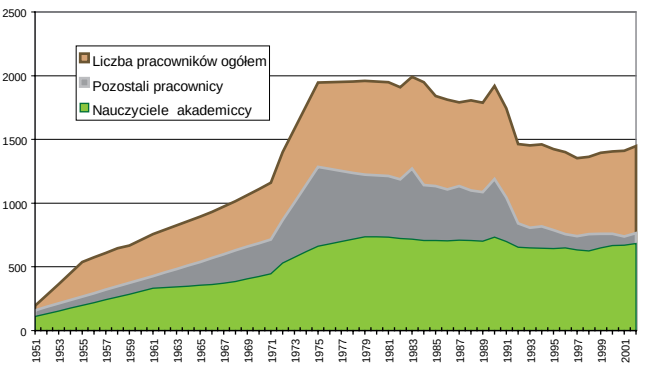
Lp.	Promotor	Doktorant	Rok nadania
1.	Prof. dr Andrzej Klisiecki	Alfred Senze	1945
2.	Prof. dr Aleksander Zakrzewski	Antoni Lisowski	1946
3.	Prof. dr Antoni Bant	Czesław Niżankowski	1946
4.	Prof. dr Alfred Trawiński	Lesław Ogielski	1946
5.	Prof. dr Edmund Mikulaszek	Adam Skurski	1946
6.	Prof. dr Tadeusz Baranowski	Franciszek Wandokanty	1946
7.	Prof. Bolesław Świętochowski	Witold Niewiadomski	1947
8.	Prof. dr Zygmunt Markowski	Walerian Słoniowski	1947
9.	Prof. Tadeusz Konopiński	Lucjan Turczan	1948
10.	Prof. Władysław Tilgner	Władysław Czaykowski	1948
11.	Prof. Tadeusz Konopiński	Kazimierz Zarzycki	1948
12.	Prof. dr Tadeusz Olbrycht	Lech Jaśkowski	1948
13.	Prof. Tadeusz Konopiński	Kazimierz Gawędzki	1948
14.	Prof. dr Aleksander Zakrzewski	Kazimierz Poleszczuk	1948
15.	Prof. dr Kazimierz Szczudłowski	Alfons Chwojnowski	1948
16.	Prof. dr Gustaw Poluszyński	Tadeusz Sobiech	1948
17.	Prof. dr Zygmunt Markowski	Władysław Baran (Barnecki)	1948
18.	Prof. dr Zygmunt Markowski	Ryszard Cytrycki	1948
19.	Prof. dr Zygmunt Markowski	Józef Słowiński	1948

Rok uzyskania praw do nadawania stopni naukowych

Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt
1952 – doktora n. roln. w zakresie zootechniki
1972 – doktora hab. n. roln. w zakresie zootechniki
Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji
1955 – doktora w dziedzinie n. techn., w dyscyplinie melioracje wodne
1962 – docenta (od 1966 r. – doktora hab.) w dziedzinie n. techn., w dyscyplinie melioracje wodne
1990 – doktora i doktora hab. w dziedzinie n. roln., w dyscyplinie kształtowanie środowiska; doktora w dziedzinie n. techn., w dyscyplinie budownictwo
1998 – doktora w dziedzinie n. techn., w dyscyplinie geodezja i kartografia
Wydział Nauk o Żywności
1979 – doktora n. roln. w dziedzinie technologii żywności i żywienia
1999 – doktora n. biologicznych w dziedzinie biotechnologii
1993 – doktora hab. n. roln. w dziedzinie technologii żywności i żywienia
Wydział Medycyny Weterynaryjnej
1945 – doktora
1946 – doktora hab.
Wydział Rolniczy
1947 – doktora w dziedzinie agronomii i inżynierii rolniczej
1948 – doktora hab.

Tab. 37. Pierwsi doktorzy habilitowani na AR

Lp.	Habilitant	Rok nadania
1.	Zofia Sembratowa	1946
2.	Marian Stangenberg	1946
3.	Józef Dubicki	1948
4.	Marian Lityński	1948
5.	Stanisław Smoliński	1949
6.	Mieczysław Cena	1950
7.	Jerzy Korohoda	1950
8.	Adam Lityński	1950
9.	Włodzimierz Tymrakiewicz	1950
10.	Stanisław Masior	1950
11.	Tadeusz Dominik	1951
12.	Jan Wierzbicki	1951
13.	Witold Niewiadomski	1951
14.	Kazimierz Myczkowski	1952

Liczba pracowników AR w latach 1951–2001

Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt

Wydział ten nosi swą nazwę od 1998 r., po przemianowaniu Wydziału Zootechnicznego powołanego w 1951 r. z chwilą utworzenia ówczesnej WSR. Aktualnie kształci studentów na 3 kierunkach studiów: zootechnice, biologii i rybactwie.

Struktura Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt

Dziekan – prof. dr hab. Zbigniew Dobrzański
Prodziekan ds. studiów dziennych – prof. dr hab. Edward Pawlina
Prodziekan ds. studiów zaocznych – prof. dr hab. Witold Janeczek

Instytut Hodowli Zwierząt

P.o. dyrektora instytutu – prof. dr hab. Bożena Patkowska-Sokoła
Zakład Hodowli Bydła i Produkcji Mleka, kierownik – prof. dr hab. Ryszard Ziemiński
Zakład Hodowli Drobiu, kierownik – prof. dr hab. Bronisława Chełmońska
Zakład Hodowli Koni, kierownik – prof. dr hab. Henryk Geringer de Oedenberg
Zakład Hodowli Owiec i Zwierząt Futerkowych, kierownik – prof. dr hab. Janusz Kuźniewicz
Zakład Hodowli Trzody Chlewnej, kierownik – prof. dr hab. Stanisław Jasek

Katedra Higieny Zwierząt i Ichtiologii

Kierownik – prof. dr hab. Zbigniew Dobrzański
Zakład Higieny Zwierząt i Środowiska Hodowlanego, kierownik – prof. dr hab. Zbigniew Dobrzański
Zakład Limnologii i Rybactwa, kierownik – prof. dr hab. Elżbieta Szulkowska-Wojaczek

Katedra Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt

Kierownik – prof. dr hab. Bolesław Żuk

Katedra Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa

Kierownik – prof. dr hab. Dorota Jamroz

Katedra Zoologii

Kierownik – dr Zofia Czarna

Pracownia Mikroskopii Elektronowej

Kierownik – dr Zofia Czarna

Dziekani Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt

prof. dr Tadeusz Olbrycht (1951–1952)
dr Ludwik Szopa (1952–1954)
prof. dr Tadeusz Konopiński (1954–1956)
prof. dr Stanisław Chudoba (1956–1969)
prof. dr hab. Jerzy Juszczak (1969–1976)
doc. dr hab. Aleksander Dobicki (1976–1981)

doc. dr hab. Bolesław Żuk (1981–1982)
doc. dr hab. Wiesław Poznański (1982–1984)
doc. dr hab. Tadeusz Szulc (1984–1987)
doc. dr hab. Dorota Jamroz (1987–1990)
doc. dr hab. Stefan Jaczewski (1990–1992)
prof. dr hab. Andrzej Filistowicz (1992–1999)
prof. dr hab. Zbigniew Dobrzański (1999–2005)
prof. dr hab. Jerzy Sobota (2005–)

Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

Istnieje od momentu powołania uczelni, tj. od 1951 r., i na przestrzeni lat kilkakrotnie zmieniał nazwę od początkowej Wydział Melioracji Rolnych, poprzez Wydział Melioracji Wodnych po dzisiejszą nadaną w 2000 r. Obecnie kształci studentów na 5 kierunkach wymienionych w kolejności ich powoływania: inżynieria środowiska (dawniej melioracje wodne), geodezja i kartografia, budownictwo, architektura krajobrazu, gospodarka przestrzenna.

Struktura Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

Dziekan – prof. dr hab. inż. Andrzej Drabiński
Prodziekan ds. kierunku inżynieria środowiska (studia dzienne) oraz ds. rozwoju wydziału – prof. dr hab. inż. Jerzy Sobota
Prodziekan ds. kierunku geodezja i kartografia – prof. dr hab. inż. Zofia Więckowicz
Prodziekan ds. kierunków budownictwo (studia dzienne) i inżynieria środowiska (studia zaoczne) – dr hab. inż. Elżbieta Bondar-Nowakowska
Prodziekan ds. kierunków: architektura krajobrazu oraz gospodarka przestrzenna – prof. dr hab. inż. arch. Zuzanna Borcz

Instytut Budownictwa i Architektury Krajobrazu

Dyrektor – dr hab. inż. Janusz Łomotowski
Zakład Architektury Krajobrazu, kierownik – prof. dr hab. inż. arch. Zuzanna Borcz
Zakład Budownictwa Rolniczego, kierownik – prof. dr hab. inż. Edward Hutnik
Zakład Konstrukcji Budowlanych, kierownik – dr hab. inż. Sylwester Kobielak, prof. nadzw.
Zakład Techniki Sanitarnej Wsi, kierownik – prof. dr hab. inż. Krzysztof Kuczewski

Instytut Inżynierii Środowiska

Dyrektor – prof. dr hab. inż. Stanisław Czaban
Zakład Geotechniki i Wód Podziemnych, kierownik – prof. dr hab. inż. Alicja Czamara
Zakład Hydrologii i Gospodarki Wodnej, kierownik – prof. dr hab. inż. Włodzimierz Czamara
Zakład Inżynierii Wodnej i Hydrotransportu, kierownik– prof. dr hab. inż. Jerzy Sobota
Zakład Mechaniki i Konstrukcji Inżynierskich, kierownik – dr hab. inż. Jan Kempiński, prof. nadzw.

Instytut Kształtowania i Ochrony Środowiska

Dyrektor – prof. dr hab. inż. Stanisław Kostrzewa
Zakład Agro- i Hydrometeorologii, kierownik – prof. dr hab. inż. Marian Rojek
Zakład Eksploatacji Systemów Melioracyjnych, kierownik – prof. dr hab. inż. Krzysztof Nyc
Zakład Inżynierii Ekologicznej i Oczyszczania Ścieków w Rolnictwie, kierownik – prof. dr hab. inż. Stanisław Kostrzewa
Zakład Melioracji i Budownictwa Stawowego, kierownik – prof. dr hab. inż. Leszek Pływaczyk
Zakład Technologii i Organizacji Robót Melioracyjnych i Budowlanych, kierownik – prof. dr hab. inż. Andrzej Reinhard

Katedra Geodezji i Fotogrametrii

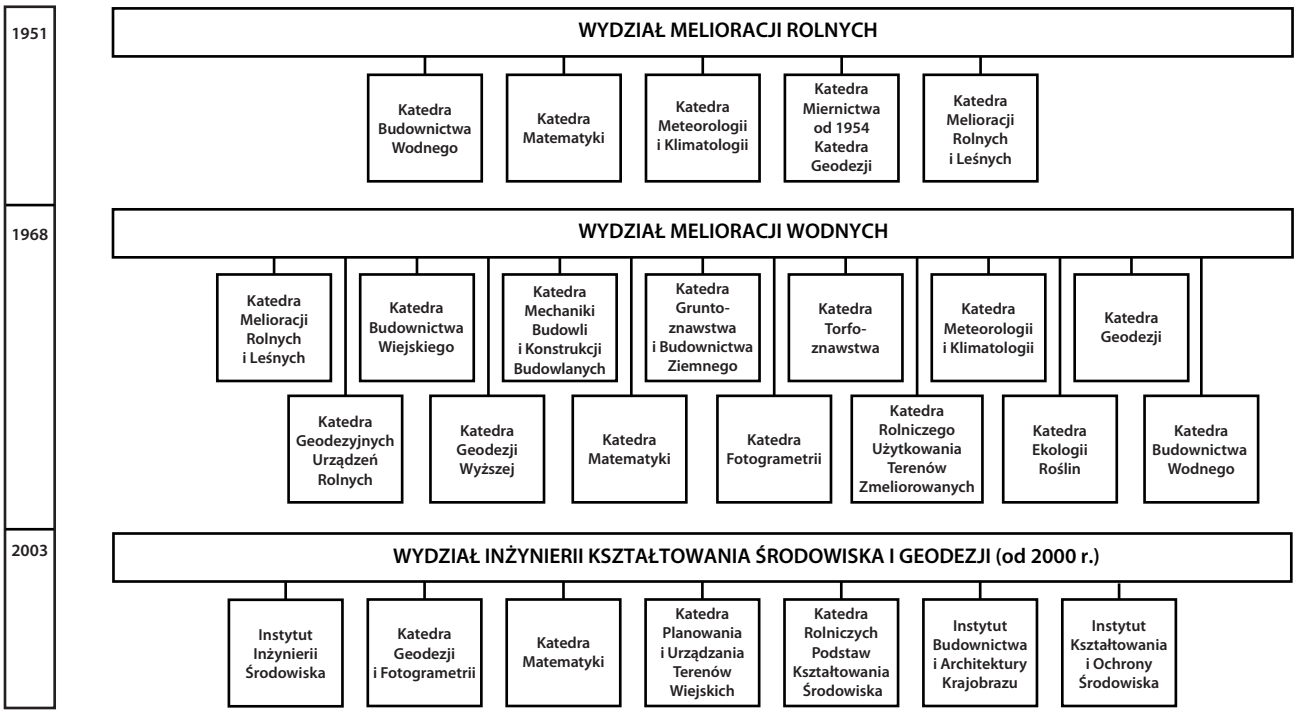
Kierownik – prof. dr hab. inż. Stefan Cacoń
Zakład Fotogrametrii i Kartografii, kierownik – dr hab. inż. Andrzej Świątkiewicz, prof. nadzw.
Zakład Geodezji Gospodarczej – prof. dr hab. Yaromyra Kostetska
Zakład Geodezji Wyższej i Obliczeń Geodezyjnych, kierownik – prof. dr hab. inż. Stefan Cacoń

Tab. 38. Pierwsze doktoraty i habilitacje na Wydziale Melioracji Wodnych

Doktoraty			
Lp.	Promotor	Doktorant	Rok nadania
1.	Stanisław Bac	Józef Boćko	1955
2.	Stanisław Bac	Jan Kutera	1957
3.	Stanisław Bac	Stanisław Marcilonek	1957
4.	Stanisław Bac	Adam Oświęcimski	1958
5.	Roman Hlibowicki	Adam Lang	1959
6.	Jan Wierzbicki	Czesław Wajdzik	1959
7.	Jan Wierzbicki	Julian Wołoszyn	1959
8.	Stanisław Bac	Władysław Szklarz	1959
9.	Stanisław Bac	Stanisław Ząbek	1960
10.	Jan Wierzbicki	Jacek Fuliński	1960
11.	Jan Wierzbicki	Jerzy Dołęga	1960
12.	Stanisław Bac	Kazimierz Matul	1960
13.	Jan Wierzbicki	Stanisław Juniewicz	1960
14.	Stanisław Bac	Stanisław Mazij	1960
15.	Jan Wierzbicki	Henryk Mańczak	1961

Habilitacje		
Lp.	Habilitant	Rok nadania
1.	Czesław Wajdzik	1963
2.	Marian Horawski	1963
3.	Julian Wołoszyn	1963
4.	Stanisław Marcilonek	1964
5.	Józef Boćko	1964
6.	Jan Kutera	1965
7.	Stefan Ostrowski	1966
8.	Andrzej Kosturkiewicz	1967
9.	Stanisław Bac jr.	1968
10.	Jan Szymański	1968

Struktura Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

Katedra Matematyki

Kierownik – dr hab. Ryszard Deszcz, prof. nadzw.
Zakład Zastosowań Matematyki, kierownik – dr hab. Ryszard Deszcz, prof. nadzw.
Zakład Statystyki, kierownik – prof. dr hab. Leszek Kuchar

Katedra Planowania i Urządzania Terenów Wiejskich

Kierownik – prof. dr hab. inż. Zofia Więckowicz
Zakład Planowania Przestrzennego i Kształtowania Wsi, kierownik – prof. dr hab. inż. Zofia Więckowicz
Zakład Geodezyjnych Urządzeń Rolnych, kierownik – dr inż. Ryszard Malina

Katedra Rolniczych Podstaw Kształtowania Środowiska

Kierownik – prof. dr hab. inż. Lech Nowak
Zakład Ekologii i Ochrony Środowiska, kierownik – prof. dr hab. inż. Zenobiusz Dmowski
Zakład Nawadniania Roślin, kierownik – dr hab. inż. Kazimierz Chmura

Wydziałowe Laboratorium Komputerowe

Kierownik – dr inż. Jacek Markowski

Dziekani Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji

prof. dr inż. Stanisław Bac (1951–1954)
doc. dr inż. Roman Hlibowicki (1954–1958 i 1961–1965)
prof. dr inż. Jan Wierzbicki (1958–1961)
doc. dr hab. inż. Marek Urban (1965–1969)
doc. dr hab. inż. Czesław Opaliński (1969–1972)
doc. dr hab. inż. Adam Szpindor (1972–1975)
doc. dr hab. inż. Włodzimierz Parzonka (1975–1979 i 1990–1996)
doc. dr hab. inż. Zdzisław Pogodziński (1979–1981)
doc. dr hab. inż. Jerzy Kowalski (1981–1987)
prof. dr hab. inż. Stanisław Kostrzewa (1987–1990)
prof. dr hab. inż. Leszek Pływaczyk (1996–1999)
prof. dr hab. inż. Andrzej Drabiński (1999–2005)

Wydział Medycyny Weterynaryjnej

Powołany został do życia Uchwałą Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z dnia 1 listopada 1945. Obecną nazwę otrzymał w 1980 r. Kształci studentów na kierunku weterynaria.

Pierwsi na wydziale promotorzy i ich doktorzy n. wet.

1. Prof. dr Andrzej Klisiecki: Alfred Senze, 1945
2. Prof. dr Aleksander Zakrzewski: Antoni Cisowski, 1946, Kazimierz Poleszczuk, 1948, Roman Eliasiewicz, 1949
3. Prof. dr Antoni Bant: Czesław Niżankowski, 1946
4. Prof. dr Alfred Trawiński: Lesław Ogielski, 1946
5. Prof. dr Edmund Mikulaszek: Adam Skurski, 1946
6. Prof. dr Tadeusz Baranowski: Franciszek Wandokanty, 1946
7. Prof. dr Zygmunt Markowski: Walerian Słoniowski, 1947, Władysław Baran (Barnecki), 1948, Ryszard Cytrycki, 1948, Józef Słociński, 1948, Bronisław Gancarz, 1949
8. Prof. dr Tadeusz Olbrycht: Lech Jaśkowski, 1948, Bolesław Cena, 1949, Roman Bednarczyk, 1949
9. Prof. dr Kazimierz Szczudłowski: Alfons Chwojnowski, 1948
10. Prof. dr Gustaw Poluszyński: Tadeusz Sobiech, 1948
11. Prof. dr Hugon Kowarzyk: Karol Buluk, 1949
12. Prof. dr Stanisław Runge: Bogdan Wrzyszczyński, 1949

Pierwsi na wydziale doktorzy hab. n. wet.

1. Zofia Sembratowa, 1946
2. Marian Stangenberg, 1946
3. Stanisław Smoliński, 1949
4. Mieczysław Cena, 1950
5. Kazimierz Myczkowski, 1952
6. Ryszard Badura, 1960
7. Tadeusz Garbuliński, 1960
8. Marian Kubasiewicz, 1960
9. Marian Kuprowski, 1960
10. Władysław Barnecki, 1961
11. Zbigniew Czajkowski, 1961
12. Zbigniew Jara, 1961
13. Michał Bohosiewicz, 1962
14. Mariusz Kocot, 1962
15. Zdzisław Larski, 1962
16. Marian Pytasz, 1962
17. Marian Sobociński, 1962

Struktura Wydziału Medycyny Weterynaryjnej

Dziekan – prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz
Prodziekan ds. studenckich – prof. dr hab. Jan Twardoń
Prodziekan ds. nauki i współpracy z zagranicą – prof. dr hab. Maciej Ugorski

Katedra Anatomii i Histologii

Kierownik – prof. dr hab. Norbert Pospieszny,
Zakład Anatomii Zwierząt, kierownik – prof. dr hab. Norbert Pospieszny
Zakład Histologii i Embriologii, kierownik – prof. dr hab. Jan Kuryszko

Katedra Fizjologii Zwierząt

Kierownik – prof. dr hab. Wojciech Zawadzki

Katedra Biochemii, Farmakologii i Toksykologii

Kierownik – prof. dr hab. Józef Dębowy
Zakład Biochemii, kierownik – prof. dr hab. Maciej Ugorski
Zakład Farmakologii i Toksykologii, kierownik – prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz

Katedra Anatomii Patologicznej, Patofizjologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej

Kierownik – prof. dr hab. Janusz A. Madej
Zakład Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej, kierownik – prof. dr hab. Janusz A. Madej
Zakład Patofizjologii, kierownik – prof. dr hab. Stanisław Graczyk
Zakład Mikrobiologii, kierownik – prof. dr hab. Witold Golnik

Katedra Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Konsumenta

Kierownik – prof. dr hab. Jerzy Molenda
Zakład Higieny Surowców Zwierzęcych, kierownik – wakat
Zakład Mikrobiologii Żywności i Higieny Przetwórstwa, kierownik – prof. dr hab. Jerzy Molenda

Katedra Epizootiologii i Administracji Weterynaryjnej z Kliniką Chorób Zakaźnych

Kierownik – prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz
Zakład Chorób Drobiu, kierownik – prof. dr hab. Michał Mazurkiewicz

Katedra Chorób Wewnętrznych i Pasożytniczych z Kliniką Chorób Koni, Psów i Kotów

Kierownik – prof. dr hab. Józef Nicpoń
Zakład Diagnostyki Klinicznej, kierownik – prof. dr hab. Józef Nicpoń
Zakład Parazytologii, kierownik – dr hab. Zenon Sołtysiak
Poliklinika Weterynaryjna, kierownik – dr Ryszard Mordak

Katedra i Klinika Rozrodu, Chorób Przeżuwaczy oraz Ochrony Zdrowia Zwierząt

Kierownik – prof. dr hab. Andrzej Dubiel
Zakład Prewencji i Immunologii Weterynaryjnej, kierownik – dr hab. Wojciech Nowacki, prof. nadzw.

Katedra i Klinika Chirurgii

Kierownik – prof. dr hab. Kornel Ratajczak

Dziekani Wydziału Medycyny Weterynaryjnej

prof. dr Zygmunt Markowski (1945–1947)
prof. dr Gustaw Paluszyński (1947–1948)
prof. dr Antoni Bant (1948–1950, 1952–1953, 1956–1958)
prof. dr Aleksander Zakrzewski (1950–1952)
prof. dr Tadeusz Sobiech (1953–1956, 1960–1962)
prof. dr Lesław Ogielski (1958–1960, 1965–1966)
prof. dr Bronisław Gancarz (1962–1964)
doc. dr hab. Ryszard Badura (1964–1965)
doc. dr hab. Stanisław Karpiak (1966–1969)
doc. dr hab. Lech Wartenberg (1969–1972)
prof. dr hab. Henryk Balbierz (1972–1975)
prof. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz (1975–1981)
prof. dr hab. Jan Zwierzchowski (1981–1982)
doc. dr hab. Tadeusz Martynowicz (1982–1987)
prof. dr hab. Eryk Adamczyk (1987–1990)
prof. dr hab. Leszek Grzywiński (1990–1993)
prof. dr hab. Witold Golnik (1993–1996)
prof. dr hab. Józef Nicpoń (1996–2002)
prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz (2002–)

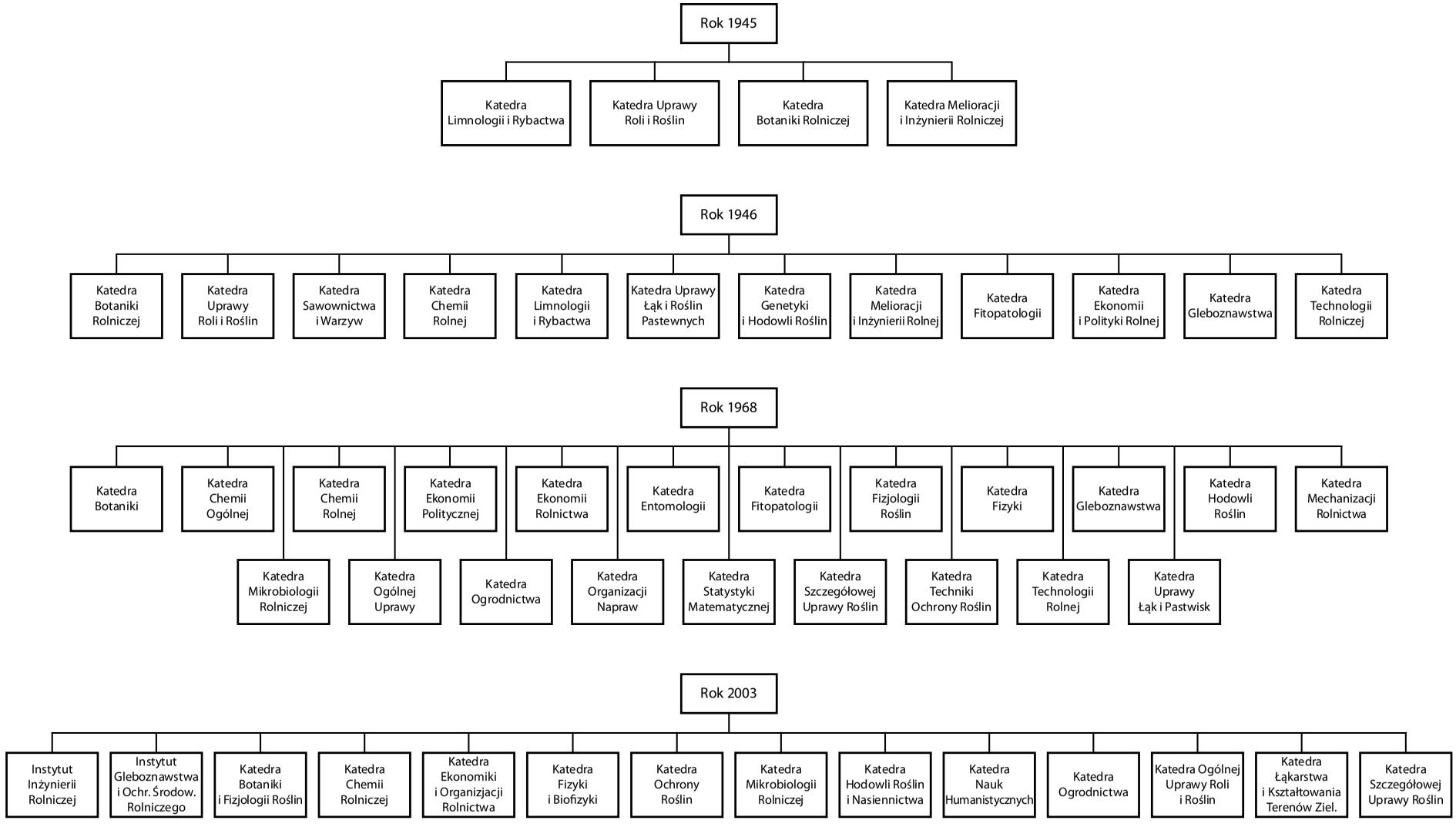
Wydział Nauk o Żywności

Został powołany w 1977 r. jako Wydział Technologii Żywności. Obecną nazwę nosi od 2000 r. Wydział kształci studentów na 2 kierunkach: technologia żywności i żywienie człowieka oraz biotechnologia.

Struktura Wydziału Nauk o Żywności

Dziekan – prof. dr hab. Józefa Chrzanowska
Prodziekani – dr Regina Stempniewicz, prof. dr hab. Antoni Golachowski
Katedra Technologii Rolnej i Przechowalnictwa z zakładami: Technologii Fermentacji, Technologii Przetworów Ziemniaczanych, Technologii Węglowodanów, Żywienia Człowieka
Katedra Technologii Surowców Zwierzęcych

Struktura Wydziału Rolniczego od roku 1945

Katedra Biotechnologii i Mikrobiologii Żywności
Katedra Technologii Owoców, Warzyw i Zbóż z zakładami: Technologii Owoców i Warzyw, Technologii Zbóż
Katedra Chemii z zakładami: Chemii Bioorganicznej, Syntezy Organicznej

Pierwsi na wydziale promotorzy i ich doktorzy

1. Prof. dr hab. Zbigniew Duda: dr Maria Jaremko-Mielnik, 1981, dr inż. Tadeusz Szmańko, 1981
2. Doc. dr hab. Jerzy Sożyński: dr inż. Jan Oszmiański, 1983
3. Prof. dr hab. Gustaw Sobkowicz: dr inż. Lesław Szymański, 1983
4. Prof. dr hab. Wacław Leszczyński, dr inż. Antoni Golachowski, 1984
5. Prof. dr hab. Stanisław Mejer, dr inż. Bronisława Osipowicz, 1984

Pierwsi doktorzy habilitowani

1. Ewelina Dziuba, 1994
2. Danuta Witkowska, 1994
3. Jadwiga Dmochowska-Gładysz, 1995
4. Antoni Golachowski, 1996
5. Józefa Chrzanowska, 1996

Dziekani Wydziału Nauk o Żywności

prof. dr hab. Gustaw Sobkowicz (1977–1981)
prof. dr hab. Wacław Leszczyński (1981–1987 i 1993–1999)
prof. dr hab. Irena Górska (1987–1993)
prof. dr hab. Józefa Chrzanowska (1999–2005)
prof. dr hab. Antoni Golachowski (2005–)

Wydział Rolniczy

Powstał z chwilą utworzenia uczelni w 1951 r. pod nazwą Wydział Rolnictwa. Aktualnie kształci studentów na 5 kierunkach: rolnictwo, technika rolnicza i leśna, ochrona środowiska, zarządzanie i marketing, ogrodnictwo.

Dziekani Wydziału Rolniczego

prof. dr hab. Tadeusz Konopiński (1945–1946)
prof. dr hab. Bolesław Świętochowski (1946–1947)
prof. dr hab. Stanisław Tołpa (1947–1951)
prof. dr hab. Kazimierz Boratyński (1951–1954)
doc. dr Stanisław Kowaliński (1954–1956)
prof. dr hab. Antoni Wojtysiak (1956–1960)
prof. dr hab. Aleksander Tychowski (1960–1962)
prof. dr hab. Szymon Brej (1962–1964)
prof. dr hab. Natalia Balicka (1964–1968)
doc. dr hab. Zygmunt Hryncewicz (1968–1970)
doc. dr hab. Antoni Biskupski (1970–1975)
doc. dr hab. Teodor Nietupski (1975–1978)
doc. dr hab. Henryk Skrabka (1978–1981)
doc. dr hab. Bronisław Jabłoński (1981–1984)
doc. dr hab. Adam Pałczyński (1984–1987)
prof. dr hab. Jan Ludwiczak (1987–1993)
prof. dr hab. Józef Szlachta (1993–1996)
prof. dr hab. Andrzej Kotecki (1996–2002)
dr hab. Jan Matuła (2002–2005)
prof. dr hab. Danuta Parylak (2005–)

Tab. 39. Pierwsze doktoraty i habilitacje na Wydziale Rolniczym

Doktoraty			
Lp.	Promotor	Doktorant	Rok nadania
1.	Prof. Bolesław Swiętochowski	Witold Niewiadomski	1947
2.	Prof. Tadeusz Konopiński	Lucjan Turczan	1948
3.	Prof. Władysław Tilgner	Władysław Czaykowski	1948
4.	Prof. Tadeusz Konopiński	Kazimierz Zarzycki	1948
5.	Prof. Tadeusz Konopiński	Kazimierz Gawędzki	1948
6.	Prof. Zygmunt Golonka	Stanisław Włodarczyk	1949
7.	Prof. Aleksander Tychowski	Wilhelm Kamienobrodzki	1949
8.	Prof. Tadeusz Konopiński	Marian Juny	1949
9.	Prof. Tadeusz Konopiński	Zygmunt Ruszczyc	1949
10.	Prof. Tadeusz Konopiński	Stanisław Jałowski	1949

Habilitacje		
Lp.	Habilitant	Rok nadania
1.	Józef Dubicki	1948
2.	Marian Lityński	1948
3.	Jerzy Korohoda	1950
4.	Adam Lityński	1950
5.	Włodzimierz Tymrakiewicz	1950
6.	Stanisław Masior	1950
7.	Tadeusz Dominik	1951
8.	Jan Wierzbicki	1951
9.	Witold Niewiadomski	1951

R. Badura, J. Sobota

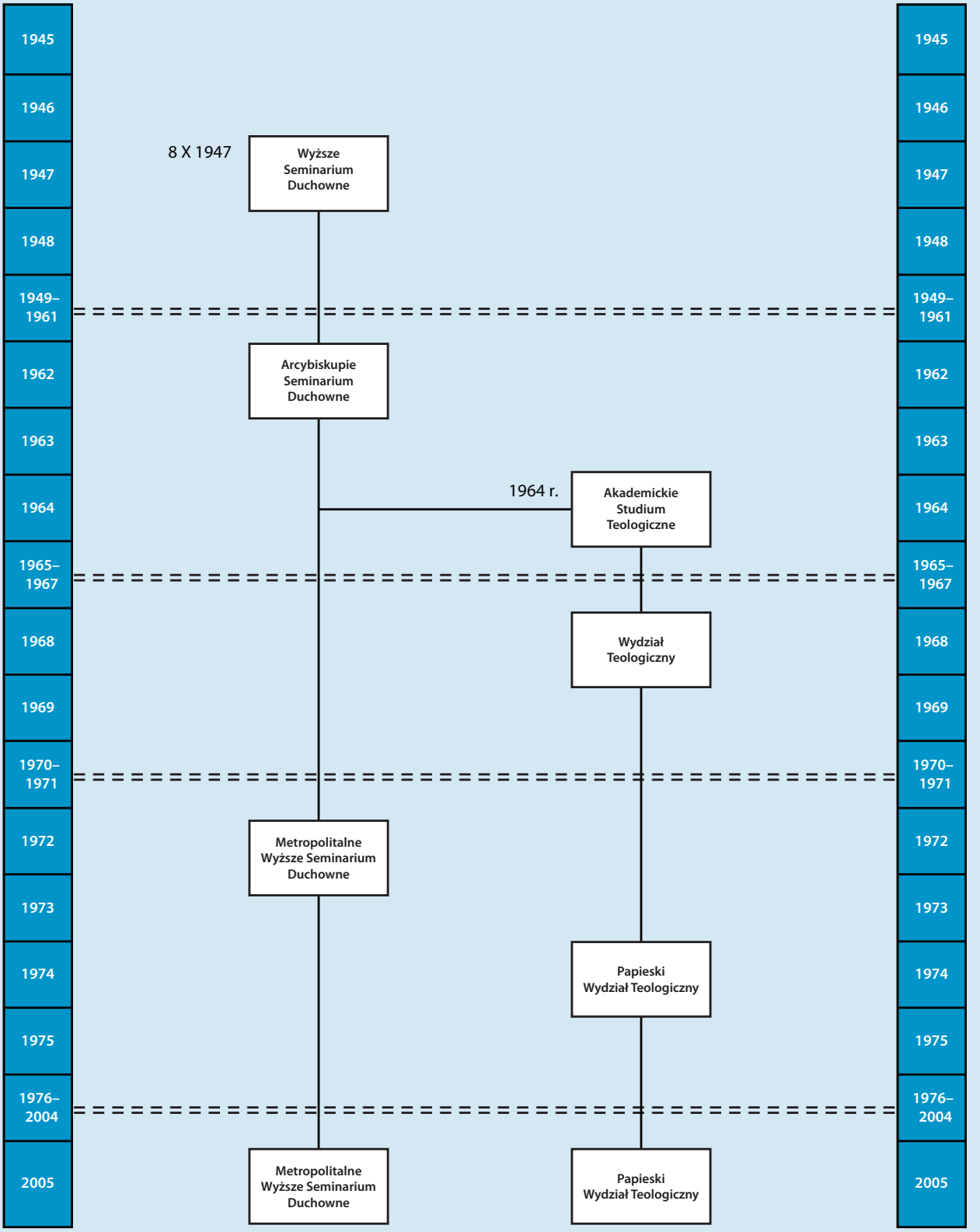
Od 23 listopada 2006 Akademia Rolnicza nosi nazwę Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.

PAPIESKI WYDZIAŁ TEOLOGICZNY WE WROCŁAWIU

PAPIESKI WYDZIAŁ TEOLOGICZNY

UCZELNIE TEOLOGICZNE WE WROCŁAWIU (1947–2005)

Wprowadzenie

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, który świętował w 2002 r. 300-lecie swego istnienia, posiada trzy główne odniesienia historyczne. Najstarsze z nich sięga średniowiecza i jest związane ze szkołą katedralną we Wrocławiu oraz z innymi szkołami parafialnymi i klasztornymi funkcjonującymi w większych miastach Dolnego Śląska. Drugie historyczne odniesienie Wydziału Teologicznego wiąże się z tradycją zorganizowanej już formacji teologicznej, kiedy to w roku 1565 powołano we Wrocławiu Seminarium Duchowne. Trzecie ma związek z powołaniem we Wrocławiu w 1702 r. Akademii Leopoldyńskiej, którą przekształcono w 1811 r. w Uniwersytet Wrocławski. Teologia znalazła się od początku w strukturach tychże uczelni, a Wydział Teologiczny przez blisko 250 lat był wiodącym wydziałem *celeberrimae Universitatis Wratislaviensis*. Sytuacja zmieniła się dopiero po II wojnie światowej, kiedy to akademicka teologia, nie mogąc pozostać w strukturze odrodzonego Uniwersytetu, znalazła swoje schronienie najpierw w murach Wyższego Seminarium Duchownego, a potem na Papieskim Wydziale (Fakultecie) Teologicznym we Wrocławiu.

Szkolnictwo kościelne na Śląsku w średniowieczu

W dziejach 1000-letniej diecezji wrocławskiej niezmiernie ważną rolę odegrało szkolnictwo kościelne, które łączyło działalność dydaktyczną z pracą wychowawczą w duchu religijnym i przygotowywało kandydatów do różnych zadań w społeczeństwie[1]. Od wczesnego średniowiecza aż po XIII w. kandydaci do kapłaństwa zdobywali więc formację intelektualno-duchową w szkołach katedralnych i klasztornych. Od połowy XII w. pojawiła się również możliwość zdobycia wykształcenia teologicznego na uniwersytetach. We Wrocławiu najstarszym ośrodkiem życia naukowego była niewątpliwie szkoła katedralna, wzmiankowana po raz pierwszy w 1212 r.[2] Biskup lubuski Apeczko (1345–1352) w zapisie testamentalnym ufundował tejże szkole katedrę teologii. Ze względu na wysoki poziom studiów papież Urban V w *breve* z 1363 r. nazwał wrocławską szkołę katedralną fakultetem. Zachowane spisy scholastyków od 1213 r. podają nazwiska ludzi legitymujących się stopniami naukowymi z uniwersytetów zachodnich. Ponadto, zgodnie z jej misją i przeznaczeniem, była szkołą wyższą, w której obowiązywał program *quadrivium.* Absolwenci po ukończeniu jej z wynikiem pozytywnym byli zdolni do przyjęcia święceń kapłańskich[3].

Obok szkoły katedralnej kandydaci do kapłaństwa zdobywali formację intelektualną także w szkołach kolegiackich (w Głogowie, Opolu, we Wrocławiu, w Legnicy, Brzegu, Głogówku, Otmuchowie, Niemodlinie, Raciborzu i Nysie), klasztornych (augustianów, joannitów, cystersów, kanoników regularnych, dominikanów, franciszkanów, kapucynów) i parafialnych, zwłaszcza przy wrocławskich kościołach św. Marii Magdaleny (1267) i św. Elżbiety (1293). Szybkie tempo rozwoju szkolnictwa kościelnego na Śląsku potwierdza fakt istnienia w 1466 r. 9 szkół we Wrocławiu i 97 w innych miastach i miasteczkach śląskich. W XVI w. niemal każda parafia posiadała już własną szkołę[4].

Na początku XVI w. pojawiła się możliwość kształcenia śląskiego duchowieństwa na uniwersytecie we Wrocławiu. Inicjatywa biskupa wrocławskiego Jana IV Rotha (1482–1506) założenia uczelni akademickiej dla Śląska spotkała się z poparciem króla Czech i Węgier Władysława Jagiellończyka, który 20 lipca 1505 wydał dokument erekcyjny Uniwersytetu Wrocławskiego. Trudności natury politycznej, m.in. kontrakcja króla polskiego Aleksandra i śmierć biskupa, przekreśliły te zamiary[5].

Początki Seminarium Duchownego we Wrocławiu

Doniosłe znaczenie w historii edukacji kandydatów do kapłaństwa miał sobór trydencki (1545–1563). Ojcowie tego soboru wydali 15 lipca 1563 dekret *Cum adolescentium aetas,* który polecał biskupom diecezjalnym zakładanie w każdej diecezji seminarium duchownego. We Wrocławiu powołał je do życia przy współudziale Kapituły Katedralnej bp Kasper z Łagowa (1562–1574) w październiku 1565 r. Pierwsi alumni mieszkali początkowo w jednym z budynków kapitulnych,

[1] B. Clemenz, *Geschichte des schlesischen Bildungswesens in Mittelalter*, Liegnitz 1927; W. Urban, *Zarys dziejów diecezji wrocławskiej*, Wrocław 1962, s. 89; J. Mandziuk, *Rola Kościoła katolickiego w szerzeniu oświaty na Śląsku do czasów pruskich*, „Colloquium Salutis", 14, 1982, s. 159.
[2] B. Clemenz, *Geschichte der Domschule zu Breslau,* Liegnitz 1900; J. Puzio, *Wrocławska szkoła katedralna w XII i XIV wieku*, „Colloquium Salutis" 2, 1970, s. 103–118.
[3] J. Mandziuk, *op. cit.,* s. 160–162.
[4] A. Świerk, *Stan szkolnictwa we Wrocławiu w drugiej połowie XIII wieku,* „Nasza Przeszłość", t. 17, 1963, s. 77–85.
[5] J. Swastek, *Starania i próby założenia uczelni akademickiej na przełomie XVI–XVII wieku*, „Colloquium Salutis" 6, 1974, s. 99–113; M. Pater, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918*, Wrocław 1997, s. 18–23.

a na wykłady uczęszczali do kościoła św. Marcina. W 1572 r. rozwijające się pomyślnie seminarium otrzymało osobny gmach nad Odrą[6]. Nie było mu jednak dane zadomowić się w nowej siedzibie, gdyż bp Marcin Gerstman (1574–1585) w obawie przed szerzącym się w mieście protestantyzmem przeniósł je do Nysy[7]. Do Wrocławia powróciło w 1656 r. decyzją bp. Leopolda I Wilhelma (1656–1662). Ponieważ w czasie wojny 30-letniej gmach seminaryjny został poważnie zniszczony, klerycy zamieszkali najpierw w domu kaznodziei katedralnego, a następnie w budynku kanonika-teologa. Na wykłady zaś uczęszczali do kolegium jezuickiego.

Pierwsi jezuici osiedlili się na stałe we Wrocławiu w 1638 r. i podjęli akcję rekatolizacyjną wśród ludności śląskiej. Jednym z istotnych elementów tej działalności było kształcenie i wychowanie młodzieży w założonej przez nich w 1644 r. szkole wrocławskiej, przemianowanej w 1646 r. na kolegium[8]. W dalszej perspektywie zamierzali drogą zaistniałych faktów naukowych przekształcić kolegium na czterowydziałowy uniwersytet o charakterze międzynarodowym, do którego miałaby dostęp zarówno młodzież katolicka, jak i protestancka. W związku z tym sprowadzali do Wrocławia wybitnych profesorów i dydaktyków, podnosząc tym samym poziom naukowy uczelni i już w 1662 r. nadano w niej pierwszy tytuł magistra filozofii[9].

W latach 60. w kolegium rozpoczęto systematyczny wykład teologii. Dopiero jednak w 1695 r. rektor kolegium Fryderyk Wolff von Ludinghausen wniósł prośbę do cesarza o powołanie we Wrocławiu akademii. Temu projektowi Wolffa bardzo mocno przeciwstawiało się protestanckie mieszczaństwo wrocławskie, a zwłaszcza rada miejska. Jej członkowie obawiali się, że założenie katolickiego uniwersytetu w stolicy Dolnego Śląska przyczyni się do wzrostu katolickich i polskich wpływów. Pod koniec XVII w. we wrocławskim kolegium jezuickim studiowało około 10% młodzieży polskiej, głównie z okolic Kalisza i Poznania. Wyolbrzymiano zatem rzekome zagrożenie spokojnych stosunków handlowych w wypadku, gdyby w mieście gromadziły się większe grupy młodzieży akademickiej, skorej do zamieszek i tumultów. Tymczasem oficjalne czynniki miejskie nie chciały jezuitów, a jeszcze bardziej jezuickiej wyższej uczelni.

Początki Akademii Leopoldyńskiej

Mimo wielu zastrzeżeń ze strony mieszczan, we Wrocławiu powstała jednak uczelnia wyższa, głównie dlatego, że jej założenia oprócz jezuitów pragnął również cesarz Leopold I. On też podpisał zredagowaną przez jezuitów *Złotą bullę fundacyjną Uniwersytetu Wrocławskiego* 21 października 1702. O tym fakcie cesarski Zwierzchni Urząd we Wrocławiu powiadomił Radę Miejską i Kolegium Jezuickie. 15 listopada 1702, w dniu imienin cesarza, nastąpiła uroczysta inauguracja i otwarcie uniwersytetu oraz pierwsza obrona i promocja doktorska. Uniwersytet miał prawo nadawania stopni: bakalaureatu, licencjatu, magisterium i doktoratu z zakresu filozofii, prawa kanonicznego i teologii. Jezuici nie chcieli jednak ograniczyć się tylko do wydziału filozoficznego i teologicznego, ale próbowali także uruchomić wydział prawa i medycyny. Miasto i jego władze z niezwykłą determinacją przeciwstawiały się temu i z góry utrącały każdy, choćby najdrobniejszy krok mający na celu utworzenie pełnego czterowydziałowego uniwersytetu. Tak więc Leopoldina w całych swych dziejach była uniwersytetem dwuwydziałowym z 13 katedrami.

Mimo wrogości miasta oraz wielu środowisk społecznych Wrocławia i Śląska, Leopoldina rozwijała się pomyślnie. Tak długo, jak Śląsk należał do Austrii, warunki polityczne sprzyjały działalności Akademii. Dopiero po zajęciu Śląska przez Prusy w 1741 r. radykalnie zmieniły się warunki egzystowania i działalności Leopoldiny. Znalazła się ona na łasce i niełasce czynników protestanckich, zwłaszcza zaś państwa, w którym protestantyzm cieszył się pozycją uprzywilejowaną. Nastąpiły zatem poważne ograniczenia przywilejów i praw uczelni oraz zakresu i celu działalności. Według króla pruskiego Fryderyka II uniwersytet miał służyć interesom państwa, a więc musiał być państwu podporządkowany. Zadanie to ułatwiła likwidacja zakonu jezuitów w 1773 r. Państwo pruskie, nie naruszając katolickiego charakteru uczelni, podporządkowało ją celom państwowym i już w 1776 r. przekształciło w uniwersytet katolicko-pruski. W latach 1776–1800, mimo licznych zmian i przekształceń, Leopoldina zachowywała jeszcze resztki dawnej jezuickiej i cesarskiej tradycji[10].

Na fali wielkich zdarzeń początku XIX w. i ogólnych reform szkolnych w państwie pruskim podjęto również myśl utworzenia we Wrocławiu nowego uniwersytetu. Realizując wcześniejsze plany, Fryderyk Wilhelm III rozkazem z 24 kwietnia 1811 oficjalnie zarządził przeniesienie uniwersytetu – Viadriny – z Frankfurtu do Wrocławia i połączenie go z Leopoldiną. Zgodnie z treścią tego dokumentu nowy uniwersytet miał pięć wydziałów: Teologii Katolickiej, Teologii Ewangelickiej, Prawa, Medycyny i Filozofii. Mimo iż były dwa wydziały teologii: katolicki i protestancki, nowy uniwersytet nie był uczelnią wyznaniową. Była to instytucja państwowa z wyraźnym piętnem protestanckim. Państwo w pełni finansowało jej działalność, decydowało o zatrudnieniu profesorów, stawiało określone zadania i sprawowało nad nią pełny nadzór[11].

Specyficzny status miał Wydział Teologii Katolickiej (z sześcioma katedrami: dogmatyką, prawem kościelnym, teologią moralną, historią Kościoła, teologią pastoralną, Starym Testamentem i Nowym Testamentem). Kształcił on kandydatów do stanu duchownego, pozostawał zatem w ścisłym związku z kurią biskupią, a w traktowaniu swoich studentów różnił się od innych wydziałów, gdyż zobowiązywał ich do większej dyscypliny. Ponadto Wydział Teologii Katolickiej miał świadomość, że na nowym uniwersytecie jest kontynuatorem Akademii Leopoldyńskiej i tradycji jezuickiej. Wydział Teologiczny pozostawał też zawsze w szczególnych

[6] H. Hoffmann, *Die Geschichte des Breslauer Alumnats*, Breslau 1935, s. 41–48.
[7] Tamże, s. 49–76.
[8] F. Fischer, *Jesuiten in Breslau. Quellen zur Geschichte der Breslauer Jesuitenakademie und Jesuitenuniversität 1640–1755*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte", 38, 1980, s. 121–174; Z. Lec, *Jezuici we Wrocławiu (1581–1776)*, Wrocław 1995, s. 91–96.
[9] H. Hoffmann, *Zur Vorgeschichte der Breslauer Jesuitenuniversität*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens", 68, 1934, s. 107–117.
[10] M. Pater, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego*, s. 45–56.
[11] Tamże, s. 58.

związkach z władzami kościelnymi we Wrocławiu, mimo iż niejednokrotnie chciano go dyskretnie odizolować od biskupa i jego wpływu[12].

Organizatorzy uniwersytetu, chcąc uniknąć posądzeń o stronniczość wyznaniową, powierzali stanowiska uniwersyteckie i profesorskie na wydziałach nieteologicznych zarówno protestantom, jak i katolikom. Przez wiele lat nie można było jednak uniknąć animozji i napięć między katolikami a ewangelikami popieranymi przez czynniki rządowe. Nie brak było też innych trudności, zwłaszcza z doborem kadry naukowej czy sposobem nadawania stopni naukowych. Przez wiele lat wydział nadawał stopnie licencjata, doktora i doktora honorowego na podstawie praw i przywilejów Akademii Leopoldyńskiej. Nieoczekiwanie prawa te zostały zakwestionowane w 1858 r. Stolica Apostolska odmówiła uznania praw promocyjnych fakultetowi, gdyż – jak stwierdzano – nie przysługują one wydziałom teologicznym na uniwersytetach mieszanych wyznaniowo. Kuria biskupia we Wrocławiu była zaszokowana tą decyzją. Bp Förster i wydział w obszernej korespondencji do Rzymu, odwołując się do przesłanek historycznych i prawnokanonicznych wyjaśniali, że Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego od początku korzysta z prawa promocji w dobrej wierze.

Ostatecznie kwestia dalszych promocji na Wydziale Teologicznym została rozstrzygnięta dopiero po Kulturkampfie w 1888 r., gdy rządcą diecezji wrocławskiej został Jerzy Kopp. W zasadzie warunki nadawania stopni akademickich przyjęto z 1840 r., a więc: świadectwo dojrzałości, akademickie studium teologiczne, przyjęcie święceń kapłańskich, świadectwo moralności wystawione przez biskupa dla celów promocyjnych, przedłożenie pracy naukowej, zaliczenie egzaminów ustnych ze wszystkich dziedzin teologii i publiczna dysputa[13]. W 1909 r. w miejsce publicznej dysputy wprowadzono wykład.

Uniwersytecki Wydział Teologiczny, który przeżywał w ciągu XIX w. bardzo trudne lata, został w latach 20. XX w., za rządów biskupich Adolfa Bertrama odmłodzony. Profesorów powoływano z różnych diecezji niemieckich, gdyż brak było miejscowych. Reprezentowali oni dobry poziom naukowy, dydaktyczny oraz wydawniczy[14].

Poważne kłopoty na Wydziale Teologicznym zaczęły się wraz z rozwojem narodowego socjalizmu. Zwolniono wówczas kilku wybitnych profesorów i narzucono nową ideologię. Kardynał Bertram zabronił więc klerykom uczęszczać na niektóre wykłady i zdawać egzaminy u tych profesorów, którzy głosili zasady narodowego socjalizmu.

Wybuch II wojny światowej zdezorganizował pracę na wydziale. Czasowe zamknięcie uniwersytetu, a potem rozproszenie kleryków, były powodem znacznego spadku liczby studentów. W semestrze letnim 1941 r. było ich tylko 22, w 1943 r. zaledwie 13, przy ogólnej liczbie studentów 1535[15].

Pałac Biskupi w roku 1945

Katedra w roku 1945

Wydział Teologiczny po 1945 r.

Po ustaniu działań wojennych Uniwersytet Wrocławski, zorganizowany na bazie jezuickiej Leopoldiny z 1702 r. i przekształcony po połączeniu z frankfurcką Viadriną w 1811 r., wznowił swoją działalność w listopadzie 1945 r. połączony z Politechniką. W nowej rzeczywistości powojennej zabrakło natomiast miejsca na odrodzonej uczelni wrocławskiej dla Wydziału Teologicznego. Wprawdzie wydział ten w swej historii przeżywał wiele trudności, ale ta okazała się wyjątkowa. Wieloletnie bowiem zabiegi władz kościelnych o przywrócenie wydziału w ramach uniwersytetu tym razem okazały się bezskuteczne[16].

Po 1945 r. administrator apostolski ks. infułat dr Karol Milik, mimo ogromnych trudności materialnych, przystąpił do odbudowy tzw. Collegium Georgianum przy pl. Katedralnym 14, które miało tym razem pomieścić Seminarium Duchowne z własnym studium domowym. Inauguracja roku akademickiego

[12] Szerzej: E. Kleineidam, *Die Katholisch-Theologische Fakultät der Universität Breslau* 1811–1945, Wienand, Köln 1961, s. 13–37.
[13] M. Pater, *op. cit.*, s. 103.
[14] K. Dola, *Duszpasterstwo w (archi)diecezji wrocławskiej i jej ustrój za rządów arcybiskupa ks. kardynała Adolfa Bertrama (1914–1945)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego", 15, 1995, s. 166–167.
[15] Tamże, s. 167.
[16] Szerzej na ten temat pisali: W. Urban, *Archidiecezja Wrocławska w latach 1945–1965*, „Nasza Przeszłość", t. 22, 1965, s. 49; W. Wrzesiński, *Wokół Wydziału Teologii Uniwersytetu Wrocławskiego po II wojnie światowej*, [w:] *Kościół katolicki na Dolnym Śląsku w powojennym 50-leciu*, pod red. I. Deca i K. Matwijowskiego, Wrocław 1996, s. 146–153; tenże, *Wrocławskie środowisko naukowe a problem nauk teologicznych na Uniwersytecie Wrocławskim*, [w:] *50 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu*, pod red. I. Deca i K. Matwijowskiego, Wrocław 1997, s. 37–43.

Metropolitalne Wyższe Seminarium Duchowne we Wrocławiu

w zmienionej już rzeczywistości powojennej odbyła się 8 września 1947. Pierwszym rektorem Seminarium Duchownego został ks. dr Józef Marcinowski. Na okres jego kadencji przypadło wiele trudnych spraw organizacyjnych, m.in. skompletowanie składu osobowego alumnów i profesorów oraz doprowadzenie do końca odbudowy Georgianum. W l. 1953–1958 funkcję rektora pełnił ks. Aleksander Zienkiewicz, w l. 1958–1970 ks. bp Paweł Latusek, a następnie od 1970 r. ks. prof. dr hab. Józef Majka. W 1988 r. funkcję rektora objął ks. prof. dr hab. Ignacy Dec, a od 1995 r. pełni ją ks. dr Marian Biskup.

W 1990 r. z inicjatywy kard. Gulbinowicza powołany został prekursorski w Polsce, a drugi w Europie, *Annus Propedeuticus*, czyli specjalny rok formacyjny w pocysterskim klasztorze w Henrykowie.

Po wojnie Metropolitalne Wyższe Seminarium Duchowne (MWSD) przygotowało ponad 1500 kandydatów do kapłaństwa.

Dzięki zabiegom bp. dr. Pawła Latuska i kard. Bolesława Kominka, metropolity wrocławskiego, Kongregacja ds. Seminarium i Uniwersytetów w 1964 r. wyraziła zgodę na utworzenie we Wrocławiu Akademickiego Studium Teologicznego. W 1968 r. powyższa Kongregacja uznała Akademickie Studium Teologiczne we Wrocławiu za kontynuację funkcjonującego na przedwojennym Uniwersytecie Wrocławskim Wydziału Teologicznego, przekazując mu wszystkie przywileje poprzednika. Stolica Apostolska zwróciła przy tej okazji uwagę na pilną potrzebę kształcenia również teologów świeckich. W 1974 r. Fakultet Teologiczny we Wrocławiu otrzymał miano „papieski". Odtąd pełna jego nazwa łacińska brzmi: Pontificia Facultas Theologica Wratislaviensis. W 1977 r. zostały zorganizowane stacjonarne studia teologiczne dla osób świeckich i zakonnych. W 1981 r. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu wraz z innymi uczelniami papieskimi otrzymał osobowość prawną, a w 1989 r. na mocy porozumienia między rządem a episkopatem został uznany przez władze państwowe i wliczony w poczet uczelni wyższych. Ministerstwo Edukacji Narodowej po podpisaniu umowy między Rządem RP a Konferencją Episkopatu Polski 1 lipca 1999 zażyczyło sobie, aby uczelnia posługiwała się nazwą Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu.

Warto dodać, że PWT został również przyjęty do międzynarodowej organizacji COCTI (Conference of Catholic Theological Institutions), zrzeszającej ponad 100 członków z ponad 30 krajów świata. Również w Polsce umocnił swoją pozycję, został bowiem przyjęty 6 czerwca 2001 w poczet uczelni akademickich zrzeszonych w KRASP (Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich) oraz uzyskał Certyfikat Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich (nr 11/2002) w uznaniu wysokiej jakości kształcenia teologicznego.

Na strukturę Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu składają się 4 instytuty, 24 samodzielne katedry naukowe i 9 zakładów naukowych. Katedry stanowią jednostki organizacyjne pracy naukowej i dydaktyczno-wychowawczej, związane z określoną specjalizacją badawczą i określonym przedmiotem nauczania. Katedry o zbliżonej specjalizacji tworzą instytut, w którym na szerszą skalę podejmuje się w sposób zharmonizowany prace badawcze.

W strukturze Papieskiego Wydziału Teologicznego działa również 9 zakładów naukowych: Archiwum i Muzeum Archidiecezjalne, zakłady Biblistyki, Filozofii, Teologii Dogmatycznej, Teologii Moralnej, Dydaktyki i Pedagogiki, Homiletyki i Liturgiki oraz Psychologii.

Aktualnie instytutami kierują: Filozofii Chrześcijańskiej – ks. prof. dr hab. Ignacy Dec; Historii Kościoła – ks. prof. dr hab. Józef Swastek; Teologii Systematycznej – ks. prof. dr hab. Roman Rogowski i Teologii Pastoralnej – ks. prof. dr hab. Jan Krucina. W ramach wydziału funkcjonują także podyplomowe studia: Nauk o Rodzinie, Dziennikarskie i Umiejętności Zarządzania. Ponadto PWT prowadzi roczne Podyplomowe Studia Proboszczowskie i trzyletnie Podyplomowe Studia Wikariuszowskie. W roku akademickim 2003/2004 pod kierunkiem 93 nauczycieli akademickich na wydziale, wraz z placówkami afiliowanymi w Legnicy, Bagnie i na wrocławskich Karłowicach, kształciło się 1966 studentów.

Ważnym elementem współtworzącym odpowiednie warunki do prowadzenia badań naukowych i działalności dydaktycznej stanowi Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego.

Aktualnie biblioteka liczy: 124 526 wol. druków zwartych, 7400 wol. starych druków, 3236 wol. prac dyplomowych i 22 100 wol. czasopism (w sumie 157 400 wol.). Biblioteka PWT i MWSD należy do Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, posiada połączenie internetowe i katalog komputerowy z opisem 44 tys. wol. i bibliografią zawartości wrocławskich czasopism teologicznych.

Bazę lokalową PWT stanowi Pałac Biskupów Wrocławskich. Uczelnia wydaje swoje czasopisma: „Colloquium Salutis", „Wrocławskie Studia Teologiczne" (rocznik, od 1969 r.), „Wrocławski Przegląd Teologiczny" (półrocznik, od 1993 r.), „Biuletyn Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu" (rocznik, od 1993 r.) oraz „Nasz Fakultet" (kwartalnik, od 1998 r.).

Obecnie PWT jest wyższą, jednowydziałową, akademicką uczelnią kościelną, uprawnioną do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego. Najbardziej zasłużeni dla PWT otrzymali doktoraty h.c.: 2 lutego 1996 – ks. kard. Henryk Gulbinowicz (Wrocław), 8 października 1996 – ks. kard. Joachim Meisner (Kolonia), 17 października 1998 – abp Johannes J. Degenhardt (Paderborn), 11 stycznia 2000 – dr Helmut Kohl (Niemcy), 27 października 2000 – ks. kard. Joseph Ratzinger

(Watykan), 15 maja 2002 – ks. prof. Jan Kowalski (Kraków), 15 maja 2002 – prof. Jan Kmita (Wrocław), 8 października 2002 – prof. dr Herbert Schambeck (Linz – Wiedeń), 9 października 2002 – kard. Angelo Sodano (Watykan), 7 października 2003 – prof. Franciszek Ziejka (Kraków).

Kadrę naukowo-dydaktyczną aktualnie tworzą: prof. tytularni – 12, prof. tytularni – wykłady zlecone – 7, prof. nadzwyczajni PWT – 9, doktorzy hab. – 2, doktorzy hab. – wykłady zlecone – 2, adiunkci i doktorzy – 44, starsi wykładowcy – 2, asystenci (mgr-lic.) – 9, wykłady zlecone – 5, lektorzy języków nowożytnych – 6.

Studenci wydziału (2003/2004):

– stacjonarni: klerycy – 395, świeccy – 494;

– zaoczni: teologia cykl A – 252, teologia cykl B (uzupełniający) – 340;

Podyplomowe: Studia Umiejętności Zarządzania – 38, Studia Dziennikarskie – 47, Studia Nauk o Rodzinie – 145, studia licencjackie (po magisterium) – 200, studia doktoranckie – 61.

Łączna liczba studentów: 1972.

Ks. Józef Pater

Wrocławska teologia w latach powojennych

Instytut Filozofii Chrześcijańskiej

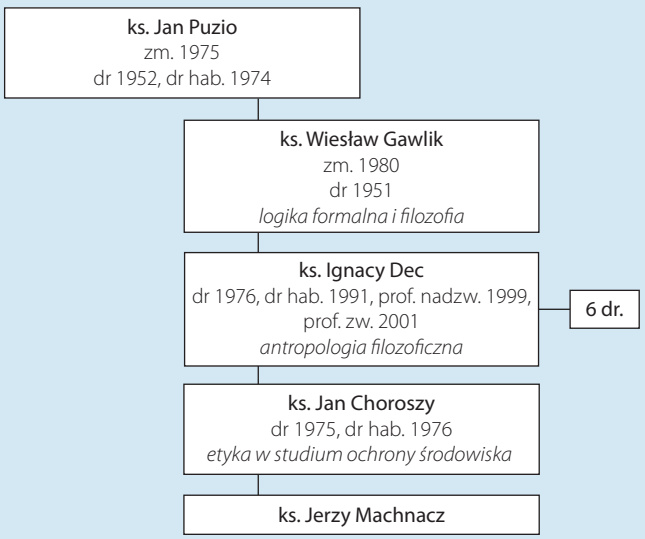
Do pierwszych wykładowców przedmiotów filozoficznych we Wrocławskim Seminarium Duchownym po wojnie należeli: ks. Józef Wojtukiewicz, ks. Stanisław Góra, o. Albert Wojtczak OFM, ks. Jan Puzio, ks. Wiesław Gawlik, ks. Stanisław Mierzwa, o. Stanisław Rymarz OFM Cap. Spośród nich jedynie ks. Jan Puzio uzyskał stopień doktora habilitowanego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w 1974 r. Natomiast największą liczbą publikacji naukowych wśród wyżej wymienionych legitymował się ks. Wiesław Gawlik. Jego dorobek naukowy skoncentrowany jest głównie wokół dwóch dziedzin: niektórych zagadnień logiki formalnej i filozofii kard. J.H. Newmana. Ogłoszone z tej dziedziny prace zapowiadały przygotowywaną rozprawę habilitacyjną, której autor nie zdążył jednak sfinalizować, gdyż spotkała go przedwczesna śmierć.

Z grona wykładowców przedmiotów filozoficznych na PWT we Wrocławiu z ostatniego okresu należy wymienić: ks. bp. Adama Dyczkowskiego, ks. Juliana Michalca, ks. Ignacego Deca, ks. Jana Choroszego, ks. Jerzego Machnacza, ks. Janusza Czarnego, ks. Jerzego Witczaka, ks. Mirosława Kiwkę, Andrzeja Batora, Jana Wadowskiego i ks. Stanisława Pawlaczka. Głównym przedmiotem zainteresowań ks. Deca jest antropologia filozoficzna. Z zakresu tej dyscypliny autor opublikował trzy książki i wiele artykułów.

W powojennym 50-leciu przyjeżdżali także do Wrocławia wykładowcy filozofii z innych ośrodków teologicznych. Byli to przeważnie samodzielni pracownicy naukowi, którzy w PWT we Wrocławiu prowadzili wykłady monograficzne. Należeli do nich – z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego: ks. Józef Pastuszka, ks. Stanisław Kowalczyk, ks. Stanisław Zięba oraz – z Papieskiego Wydziału Teologicznego z Krakowa: ks. Marian Jaworski i ks. Józef Tischner.

W obręb sekcji filozoficznej na PFT wchodzi także psychologia i pedagogika. Reprezentują ją na wydziale ks. Eugeniusz Mitek, ks. Marian Wolicki, ks. Andrzej Jagiełło i ks. Franciszek Głód. Dwaj pierwsi – samodzielni pracownicy – są znani na forum ogólnopolskim jako autorzy cennych prac z zakresu psychologii i pedagogiki.

Filozofia chrześcijańska

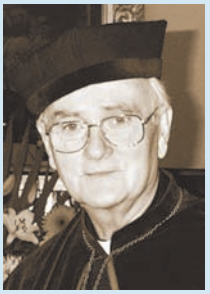
Ks. Ignacy Dec biogram zob. s. 185.

Ks. Wiesław Gawlik – ur. 1923 w Krakowie, zm. 1980 w Katowicach. Syn inż. Michała i Stefanii z d. Herman. Szkołę powszechną i 4 klasy gimnazjalne ukończył w Krakowie, a maturę uzyskał w 1941 w Drohobyczu. W l. 1945–1950 odbył studia teologiczne na UJ. Święcenia kapłańskie otrzymał 25 czerwca 1950 w Katowicach. Pracował jako wikariusz w Jeleniej Górze, a od 1951 przy katedrze wrocławskiej. Tegoż roku uzyskał w Krakowie doktorat na podstawie pracy *Zagadnienie symbolicznej interpretacji logiki tradycyjnej*. W l. 1951–1955 wykładał logikę, metodologię, historię filozofii, teorię poznania i kosmologię w Sem. Duch. we Wrocławiu. W l. 1955–1957 był adiunktem w ATK w Warszawie. Po powrocie do Wrocławia objął wykłady z filozofii w Sem. Duch., będąc nauczycielem niezmiernie wymagającym, lecz bardzo kochającym młodzież duchowną. Jako pedagog przedmiot swój znał doskonale i umiał go wykładać w przystępnej i zrozumiałej formie. Przebywając na stypendium naukowym w l. 1969–1971 w Strasburgu, specjalizował się w zagadnieniach filozofii Newmana. We Wrocławiu organizował Studium Wyższej Kultury Religijnej. Prowadził wykłady w Studium Katechetycznym. Był organizatorem kursów, dni skupienia i rekolekcji zamkniętych. Pełnił obowiązki cenzora wydawnictw religijnych. Należał do kurialnej Komisji ds. Środków Masowego Przekazu. Prowadził duszpasterstwo inteligencji technicznej i duszpasterstwo rodzin. Był członkiem Rady Duszpasterskiej. Sumiennie wypełniał obowiązki sędziego prosynodalnego.

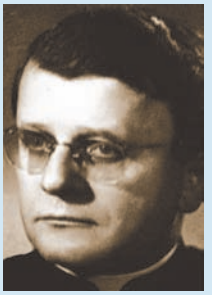
Ks. Eugeniusz Mitek – ur. 1935 w Samborze jako syn Antoniego i Agnieszki z d. Dołhań. Naukę z zakresu szkoły średniej pobierał w Przemyślu, uzy-

ks. Wiesław Gawlik

ks. Eugeniusz Mitek

ks. Jan Puzio

ks. Marian Wolicki

skując maturę w 1954. Studia teologiczne odbył w Sem. Duch. we Wrocławiu, przyjmując tam 21 czerwca 1959 święcenia kapłańskie. Był wikariuszem i katechetą w Wałbrzychu-Białym Kamieniu (1959–1960) i w parafii św. Bonifacego we Wrocławiu (1960–1961). Następnie odbył studia z zakresu pedagogiki na KUL, wieńcząc je doktoratem na podstawie pracy *Zastosowanie samorządowego systemu korczakowskiego w autoedukacyjnym wychowaniu grup specjalnych zainteresowań*. W l. 1964–1969 ponownie duszpasterzował w parafii św. Bonifacego we Wrocławiu. W latach 1970–1975 był proboszczem parafii św. Wawrzyńca we Wrocławiu. W 1964 został diecezjalnym duszpasterzem służby liturgicznej, będąc od 1977 członkiem kurialnej Komisji Liturgicznej. Od 1984 był cenzorem wydawnictw kościelnych. W 1971 został adiunktem PWT we Wrocławiu, a w 1990 otrzymał stanowisko docenta po uzyskaniu stopnia dr. hab. w PAT w Krakowie. Wykłada i prowadzi seminarium naukowe z zakresu pedagogiki chrześcijańskiej. Od 1990 działa w duszpasterstwie wojskowym, będąc katechetą w wojskowym liceum ogólnokształcącym oraz wykładowcą socjologii wojskowej w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu. W 1990 otrzymał godność kapelana honorowego Ojca Świętego. Dotychczas jest promotorem 5 rozpraw doktorskich, 35 licencjackich i 145 magisterskich. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

Ks. Jan Puzio – ur. 1913 w Brzostowej Górze, pow. Kolbuszowa, zm. 1975 w Rzeszowie. Syn Antoniego i Katarzyny z d. Szypuła. Studia teologiczne odbył w Sem. Duch. w Przemyślu, przyjmując tam 20 czerwca 1937 święcenia kapłańskie. Przez kilka miesięcy pracował jako wikariusz w Zgłobiu, a następnie wyjechał na studia do Rzymu, gdzie w 1939 uzyskał na Gregorianum licencjat z filozofii. Po powrocie do kraju został proboszczem w Dzikowcu, ucząc jednocześnie na tajnych kompletach. Przez półtora roku, od początku 1945, prowadził w Przemyślu wykłady seminaryjne. Będąc wikariuszem w Rozwadowie, studiował na KUL, uzyskując w 1947 doktorat z filozofii. W 1947 przybył do Wrocławia, gdzie przez rok był katechetą we wrocławskich szkołach średnich. W 1948 zaczął wygłaszać wykłady z filozofii w Sem. Duch. we Wrocławiu, które prowadził do końca życia. Na UWr uzyskał w 1949 magisterium z pedagogiki, a w 1952 doktoryzował się z teologii na UJ. Od października 1950 do lipca 1951 przebywał w więzieniu śledczym. W l. 1951–1955 był radcą kurialnym i sekretarzem wydziału duszpasterskiego. Od 1952 pełnił funkcję cenzora ksiąg religijnych i delegata ds. KUL. Od 1960 był sędzią prosynodalnym. W 1969 wszedł do grona kapituły katedralnej. W l. 1958–1963 wykładał filozofię w Sem. Duch. salwatorianów w Bagnie; 1963–1966 był adiunktem w Katedrze Psychologii ATK, gdzie habilitował się z psychologii eksperymentalnej. W 1959 odbył podróż do Stanów Zjednoczonych, a sześć lat później przebywał na Uniwersytecie Wiedeńskim.

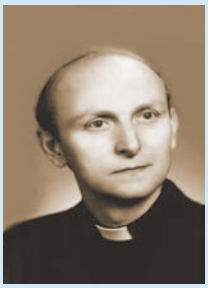
Ks. Marian Wolicki – ur. 1941 w Nisku jako syn Franciszka i Józefy z d. Kępskiej. Maturę otrzymał w 1959 w liceum ogólnokształcącym w Nisku. Studia teologiczne odbył w Sem. Duch. w Przemyślu, przyjmując 24 czerwca 1969 święcenia kapłańskie. Był wikariuszem w Przybyszówce k. Rzeszowa (1969–1971). W l. 1969–1971 kontynuował specjalistyczne studia teologiczne na PWT w Krakowie (sekcja w Rzeszowie). W l. 1971–1974 odbył studia stacjonarne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W 1980 uzyskał stopień dr. filozofii chrześcijańskiej na podstawie pracy *Problem swoistości psychologii filozoficznej. Aspekt historyczno-metodologiczny*. Od 1976 pracował w Sem. Duch. w Przemyślu, najpierw pełniąc przez kilka lat obowiązki prefekta alumnów, potem prefekta studiów, a od 1991 wicerektora. W 1991 podjął również obowiązki dyrektora Kolegium Teologiczno-Katechetycznego przy Instytucie Teologicznym w Przemyślu, gdzie prowadził wykłady z filozofii i psychologii, a obecnie z psychologii ogólnej, psychologii osobowości i psychologii religii. Ponadto wykładał psychologię i filozofię w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej w Stalowej Woli w l. 1984–1993, gdzie był również kierownikiem naukowym. Przez trzy lata wykładał filozofię i psychologię w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej w Przemyślu, Krośnie i Sanoku. Wykładał także przez wiele lat w Studium Życia Rodzinnego w Rzeszowie, Krośnie, Jarosławiu i Przemyślu, prowadząc zajęcia z filozofii i psychologii. Obecnie regularnie prowadzi wykłady w Studium Życia Rodzinnego w Przemyślu z zakresu psychologii małżeństwa. W 1994 habilitował się w zakresie psychologii pastoralnej na PWT we Wrocławiu na podstawie rozprawy *Egzystencjalno-analityczna koncepcja autotranscendencji i jej teologiczno-pastoralne aplikacje*. Od 1994 jest kierownikiem Katedry Psychologii Pastoralnej we Wrocławiu. W 2002 otrzymał tytuł prof. n. hum.

Instytut Historii Kościoła

Pierwszoplanową postacią specjalizacji historycznej we wrocławskim środowisku teologicznym był bp Wincenty Urban. W pierwszym powojennym 10-leciu wspomagali go dwaj wytrawni profesorowie: ks. Józef Umiński i Tadeusz Silnicki. Dorobek naukowy bp. Urbana jest imponujący i ma wielokierunkowy charakter. Obejmuje prawie 500 pozycji drukowanych, co na tamte czasy było czymś szczególnym. W dorobku pisarskim o charakterze ściśle naukowym można wyróżnić trzy zasadnicze działy: archiwistykę i bibliotekoznawstwo, dzieje Kościoła na przedwojennych Kresach Wschodnich, dzieje Kościoła na Śląsku (dział najobszerniejszy). Spośród historyków Kościoła, uczniów, późniejszych współpracowników i następców bp. W. Urbana, należy wymienić ks. Kazimierza Dolę, ks. Józefa Swastka, ks. Józefa Mandziuka, ks. Antoniego Kiełbasę, ks. Józefa Patera, ks. Władysława Bochnaka, ks. Tadeusza Fitycha, ks. Zdzisława Leca, ks. Stanisława Chomiaka, ks. Leszka Nowaka i ks. Mieczysława Koguta. Dwóch spośród nich odeszło do innych środowisk naukowych: ks. K. Dola do Opola i ks. J. Mandziuk do Warszawy, ośmiu z nich zrobiło habilitację, czterech uzyskało tytuł profesora. Ks. K. Dola skupia się na badaniach historii Kościoła na Śląsku w okresie późnego średniowiecza. Podejmuje głównie problemy dotyczące życia duchowieństwa na Śląsku (zwłaszcza w XV w.) i opieki społecznej Kościoła. Ulubionym tematem badań ks. J. Swastka są święci w Kościele, ks. J. Mandziuk zaś w swoich badaniach dużo miejsca poświęca dziejom Kościoła na Śląsku i śląskim bibliotekom. Ks. A. Kiełbasa wiele prac poświęcił osobie i kultowi św. Jadwigi Śląskiej. Ks. J. Pater opublikował pracę o kapitule katedralnej w XVIII w., materiały źródłowe oraz większe i mniejsze teksty z zakresu historii Kościoła na Śląsku. Ks. M. Kogut zajął się natomiast historią dekanatów i parafii.

ks. Władysław Bochnak

ks. Kazimierz Dola

ks. Antoni Kiełbasa SDS

ks. Mieczysław Kogut

Ks. Władysław Bochnak – ur. 1934 w Groniu k. Nowego Targu. We Wrocławiu odbył studia teologiczne i przyjął święcenia kapłańskie 14 sierpnia 1960. Pracował jako wikariusz w Miliczu (1960–1963), Chojnowie (1963–1965) i w parafii Świętej Trójcy w Legnicy. W l. 1968–1971 był proboszczem w Bogatyni. W 1971 we wrocławskiej Kurii został referentem wydziału budowlano-gospodarczego, diecezjalnym dyrektorem dobroczynności, diecezjalnym duszpasterzem ludzi chorych, diecezjalnym dyrektorem charytatywnym. W Sem. Duch. pełnił funkcję dyrektora administracyjnego i moderatora alumnów. W 1974 uzyskał magisterium na KUL, a w 1984 doktorat z teologii na PAT w Krakowie na podstawie pracy *Religijne stowarzyszenia i bractwa katolików świeckich w diecezji wrocławskiej od XVI w. do 1810 r.* We Wrocławiu prowadził wykłady z historii zakonów i teologii życia zakonnego. W 1981 otrzymał godność kapelana honorowego Ojca Świętego. W 1988 objął probostwo parafii św. Piotra i Pawła w Legnicy, a w 1989 został dziekanem dekanatu Legnica Zachód. W 1993 został protonotariuszem apostolskim i objął obowiązki wikariusza generalnego ordynariusza legnickiego. W 1994 wszedł do erygowanej kapituły legnickiej jako jej prepozyt. W 1997 uzyskał stopień dr. hab. W 2001 otrzymał stanowisko prof. uczelnianego PWT we Wrocławiu.

Ks. Kazimierz Dola – ur. 1934 w Zabrzu-Pawłowie jako syn Juliusza i Heleny z d. Kowalczyk. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w l. 1952–1957 w Sem. Duch. w Nysie, przyjmując 28 października 1957 święcenia kapłańskie. Od września tegoż roku kontynuował na KUL pod kierunkiem ks. prof. Mariana Rechowicza studia specjalistyczne z historii Kościoła w średniowieczu. Rozprawę doktorską *Szpitalnictwo średniowieczne na Śląsku* obronił na KUL w 1963. Habilitował się w zakresie historii Kościoła na tymże uniwersytecie w 1978 na podstawie pracy *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój – skład osobowy – działalność*. Pracę dydaktyczną rozpoczął w 1960 w Sem. Duch. w Nysie. Kolejne awanse naukowe związane były z PWT we Wrocławiu, gdzie rozpoczął zajęcia w 1978. W 1981 został tu mianowany docentem, a w 1987 prof. nadzw. Tytuł profesorski uzyskał w 1996, a nominację na prof. zw. na Uniwersytecie Opolskim w 1997. Seminarium naukowe z historii Kościoła zaczął prowadzić w 1966 w WSD w Nysie, od 1980 we Wrocławiu, od 1994 na Uniwersytecie Opolskim na Wydziale Teologicznym i od 1997 w Instytucie Historii. Na seminariach tych napisano 9 prac doktorskich, 15 licencjackich, ok. 80 magisterskich i ok. 150 dyplomowych. Przynależy do następujących gremiów naukowych: sekretarz Sekcji Historii Kościoła Polskiego Towarzystwa Teologicznego (od 1990), czł. zw. Towarzystwa Naukowego KUL (od 1983), WTN (od 1994), Rady Naukowej przy Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych UWr (1991–1998), Rady Naukowej EP (1984–1994), Komisji ds. Nauki Katolickiej przy EP (od 1994), Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów (od 1997).

Ks. Antoni Kiełbasa SDS – ur. 1938 w Świętochłowicach, w rodzinie rzemieślniczej Jerzego i Małgorzaty z d. Dziuby. Nauki gimnazjalne pobierał w Niższym Sem. Duch. im. św. Jacka w Katowicach. Po rocznym nowicjacie kontynuował naukę w zgromadzeniu salwatorianów, uzyskując w 1957 świadectwo maturalne. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Sem. Duch. salwatorianów w Bagnie, przyjmując 29 czerwca 1963 święcenia kapłańskie w Trzebnicy. W 1964 rozpoczął studia z zakresu historii Kościoła na Wydziale Teologicznym KUL, które następnie kontynuował w Rzymie, prowadząc kwerendę w archiwach rzymskich, a także austriackich, szwajcarskich i niemieckich. Przygotowane materiały archiwalne w mikrofilmach przekazał do archiwum prowincjalnego w Krakowie. Po powrocie do kraju, w październiku 1972 podjął wykłady z historii Kościoła, patrologii i dziejów zgromadzenia w Sem. Duch. w Bagnie. W l. 1975–1985 należał do zarządu prowincji, pełniąc obowiązki wikariusza i konsultora prowincjalnego. W l. 1984–1987 był przełożonym domu zakonnego w Trzebnicy, a 1987–1993 zastępcą tegoż domu. Organizował i uczestniczył w krajowych i zagranicznych sympozjach o tematyce salwatoriańskiej. W 1992 na PWT we Wrocławiu otrzymał tytuł dr. teologii na postawie pracy poświęconej założycielowi salwatorianów i salwatorianek oraz kształtowaniu się i realizacji idei powołania nowego zgromadzenia w Kościele. W 1993 został adiunktem przy Katedrze Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych i rozpoczął wykłady monograficzne dla licencjuszy i doktorantów oraz wykłady kursoryczne z historii Kościoła powszechnego dla studentów świeckich. W 1998 odbył kolokwium habilitacyjne, przedstawiając rozprawę *Salwatorianie z ziem polskich w latach 1881–1903*.

Ks. Mieczysław Kogut – ur. 1955 w Kluczborku jako syn Jana i Eleonory. Świadectwo maturalne uzyskał w 1976 w Technikum Budowlanym w Opolu. Po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych w Sem. Duch. we Wrocławiu przyjął 22 maja 1982 święcenia kapłańskie. Pracował w charakterze wikariusza i katechety w Miliczu (1982–1984), Bogatyni (1984–1990) i w Prochowicach (1990–1991). W l. 1991–1993 był proboszczem w Kaczorowie, a od 1993 pełni obowiązki proboszcza w Sośnicy. Kontynuując studia na PWT we Wrocławiu, otrzymał magisterium i licencjat na podstawie rozprawy *Postawa ks. kard. Adolfa Bertrama do plebiscytu na Górnym Śląsku w latach 1919–1921*. W 1991 uzyskał stopień dr. teologii, przedkładając pracę *Struktura organizacyjna Kościoła katolickiego i życie religijno-moralne w okręgu milickim w rozwoju historycznym*. Na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Kościół katolicki w archiprezbiteracie żmigrodzkim w latach 1654–1945* odbył w 2001 kolokwium hab. Uczestniczy czynnie w sympozjach naukowych i w zjazdach regionalistów. Jest adiunktem przy Katedrze Historii Kościoła na Śląsku.

Ks. Zdzisław Lec – ur. 1951 w Bolesławcu jako syn Franciszka i Heleny z d. Filip. Maturę uzyskał w 1970 w Technikum Elektroenergetycznym w Legnicy. W l. 1970–1971 pracował we wrocławskim przedsiębiorstwie „Elektromontaż" i po odbyciu służby wojskowej w Żaganiu wstąpił w 1973 do Sem. Duch. we Wrocławiu. Święcenia kapłańskie przyjął 19 maja 1979 w katedrze wrocławskiej. Był wikariuszem i katechetą w parafiach: św. Mikołaja w Brzegu n. Odrą (1979–1983), św. Stanisława w Świdnicy (1983–1984) i ponownie w Brzegu n. Odrą (1984–1988). Z pracą duszpasterską łączył studia na PWT we Wrocławiu, zdobywając w 1983 licencjat, a w 1988 doktorat na podstawie pracy *Biblioteka kolegium oo. jezuitów w Świdnicy w latach 1626–1776*. W l. 1988–1991 był prefektem w Sem. Duch., pracując równocześnie w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu. Jako adiunkt PWT prowadził ćwiczenia z języka łacińskiego. Otrzymawszy w 1991 stypendium naukowe, wyjechał do Paderborn, pogłębiając znajomość języka niemieckiego i zbierając materiały do habilitacji na temat śląskich jezuitów. W 1992 otrzymał przedłużenie urlopu naukowego i zaangażował się w pracę duszpasterską w Wigratzbad, ośrodku pielgrzymkowym diecezji augsburskiej. Po powrocie do kraju został proboszczem w Wiązowie. W 1995 odbył kolokwium habilitacyjne na PFT we Wrocławiu na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Jezuici we Wrocławiu 1581–1776*. W 1996 zrezygnował z parafii i przeszedł do pracy dydaktyczno-naukowej. Został kierownikiem Katedry Historii Kościoła na Śląsku. W 2000 otrzymał stanowisko prof. PWT we Wrocławiu, a w 2002 tytuł prof. n. hum. Wykłada historię Kościoła na PWT we Wrocławiu oraz w Sem. Duch. diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Jest promotorem l pracy doktorskiej, 33 prac magisterskich oraz recenzentem 3 rozpraw doktorskich i 74 prac magisterskich.

Ks. Józef Mandziuk – ur. 1941 w Jackówce, pow. Tłumacz, woj. Stanisławów, jako syn Michała i Karoliny z d. Jaśkiewicz. Świadectwo maturalne uzyskał w 1959 w Legnicy. Po studiach filozoficzno-teologicznych w Sem. Duch. we Wrocławiu przyjął 27 czerwca 1965 święcenia kapłańskie w Legnicy. Był wikariuszem we Wrocławiu-Leśnicy (1965–1967) i w Złotym Stoku (1967–1974). Magisterium uzyskał na KUL (1967) i w ATK (1969) i tam również w 1974 doktorat na podstawie pracy *Dzieje Biblioteki Parafialnej w Nysie*. W l. 1974–1975 przebywał na stypendium naukowym w Rzymie, Paryżu i w Niemczech. W listopadzie 1975 rozpoczął pracę w Archiwum Archidiecezjalnym i Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu, w charakterze wicedyrektora. Od 1976 prowadził wykłady zlecone na PWT we Wrocławiu, zostając w 1980 adiunktem przy Katedrze Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych i Historii Sztuki. W 1985 habilitował się w ATK na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Karol*

ks. Zdzisław Lec

ks. Józef Mandziuk

ks. Józef Swastek

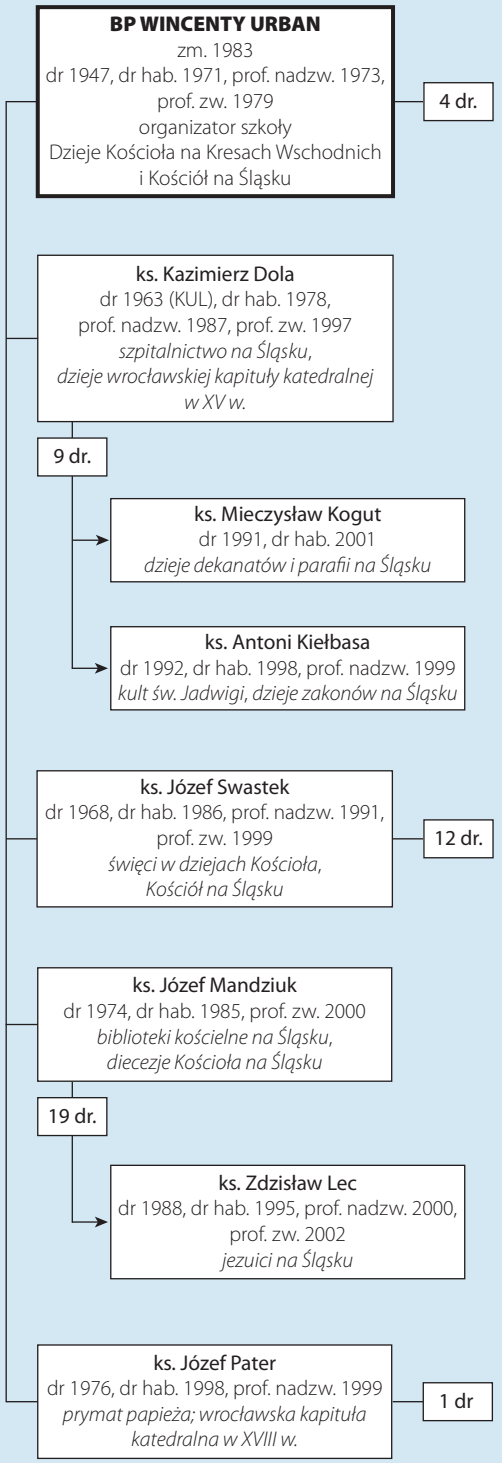
Franciszek Neander biskup sufragan wrocławski (1626–1693) i jego księgozbiór. W 1986 otrzymał nominację na docenta PWT i objął funkcję kierownika Katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych, a w 1998 Katedry Historii Kościoła w Średniowieczu. W 1987 otrzymał stanowisko doc. w ATK i rozpoczął wykłady z historii Kościoła i prawa powszechnego oraz partykularnego, jako członek Wydziału Prawa Kanonicznego; w 1992 przeszedł na Wydział Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych, obejmując Katedrę Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych. Pracując w Warszawie, dojeżdża z wykładami do Wrocławia, gdzie w dalszym ciągu ma swoją katedrę na PWT. W 1994 założył półrocznik historyczno-społeczny „Saeculum Christianum" i jest jego redaktorem naczelnym. Odbył 41 zagranicznych podróży naukowo-duszpasterskich. Dotychczas wypromował 29 magistrów, 14 licencjuszy i 19 doktorów. Napisał 2 recenzje profesorskie, 3 habilitacyjne, 15 doktorskich i 128 magisterskich. Aktualna jego bibliografia zawiera 643 pozycje drukowane, w tym 14 książek z zakresu historii Kościoła, zwłaszcza na Śląsku, bibliotekoznawstwa i biografistyki. W 1997 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2000 stanowisko prof. zw. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Ks. Józef Pater biogram zob. s. 186.

Ks. Józef Swastek – ur. 1936 w Tropiu, w wielodzietnej rodzinie Władysława i Ludwiki z d. Majda. Studia teologiczne odbył w Sem. Duch. we Wrocławiu, przyjmując tam 14 sierpnia 1960 święcenia kapłańskie. Przez rok był bibliotekarzem w Sem. Duch., a następnie wikariuszem i katechetą w Oleśnicy. W 1962 rozpoczął na KUL studia specjalistyczne z zakresu historii Kościoła, wieńcząc je stopniem dr., uzyskanym w 1968 na podstawie pracy *Przedtrydencki kult św. Jerzego Kapadockiego w diecezji krakowskiej w świetle wezwań kościołów, fundacji prostych i ksiąg liturgicznych*. W l. 1966–1967 był wikariuszem i katechetą we Wrocławiu-Leśnicy. Następnie rozpoczął pracę dydaktyczno-wychowawczą jako sekretarz PWT (1969–1973), prefekt seminaryjny (1970–1972), wykładowca metodyki (od 1969) i historii Kościoła (od 1983). Ponadto od 1972 był wykładowcą historii Kościoła w Studium Katechetycznym we Wrocławiu. W 1986 przeprowadził przewód hab. na KUL i został kierownikiem Katedry Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, a w 1991 otrzymał tytuł prof. nadzw. W l. 1988–1997 pełnił funkcję prodziekana PWT we Wrocławiu, a w l. 1995–1996 był przewodniczącym Kolegium Prorektorów Wyższych Uczelni Wrocławskich. Odbył podróż naukową do Austrii i Włoch. W 1985 otrzymał godność kapelana honorowego Ojca Świętego, a w 1996 został kanonikiem gremialnym wrocławskiej kapituły katedralnej. W 1972 zamieszkał u sióstr elżbietanek, gdzie pełni obowiązki kapelana domu św. Rafała. Interesuje się głównie dziejami kultu świętych na ziemiach polskich. Bierze czynny udział w ogólnopolskich sympozjach naukowych, zjazdach wykładowców historii Kościoła oraz posiedzeniach Oddziału Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Wrocławiu. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

Bp Wincenty Urban biogram zob. s. 187.

Historia Kościoła

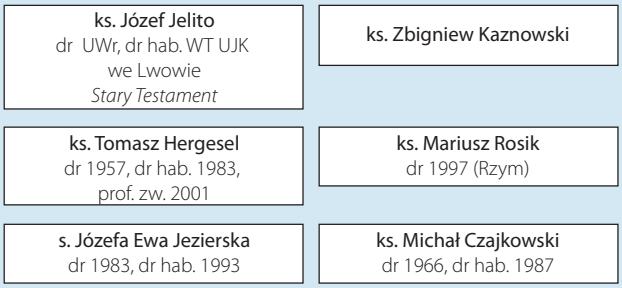
Instytut Teologii Systematycznej

W prezentacji dyscyplin Instytutu Teologii Systematycznej zwrócimy uwagę na cztery działy wiedzy teologicznej: biblistykę (nauki biblijne), teologię fundamentalną, teologię dogmatyczną i teologię moralną.

Nauki biblijne w 1947 r. w Seminarium Duchownym we Wrocławiu znalazły wybitnego specjalistę w osobie ks. Józefa Jelity. Był on wychowankiem Uniwersytetu Wrocławskiego. Habilitował się na Wydziale Teologicznym UJK we Lwowie. Wykładał we wrocławskim seminarium Stary Testament. Opublikował 50 prac.

W następnych latach wykłady z zakresu nauk biblijnych prowadzili: ks. Mikołaj Witkowski, ks. Jan Wierusz-Kowalski, o. Jerzy Rumak OFM Cap, ks. Walenty Prokulski SJ, ks. Stanisław Wojtowicz, ks. Sylwester Baksik, ks. Jan Śliwa, ks. Jan Drozd SDS, ks. Zbigniew Kaznowski, ks. Jan Stępień, ks. Michał Czajkowski, o. Hugolin Langkammer OFM,

Teologia systematyczna

ks. Tomasz Hergesel, ks. Henryk Lempa, ks. Janusz Czerski, o. Sebastian Jasiński OFM, s. Józefa Ewa Jezierska OSU, ks. Zygmunt Jaroszek, ks. Bolesław Kałuża, ks. Mariusz Rosik i ks. Ryszard Zawadzki. Spośród wymienionych, pozostających na stałe w środowisku wrocławskim, tylko 3 osoby uzyskały status samodzielnego pracownika nauki: ks. T. Hergesel, s. J.E. Jezierska i ks. M. Rosik. Przedmiotem zainteresowań ks. Hergesela były przede wszystkim cuda Chrystusa i idea Jahwizmu w Starym Testamencie (por. jego pozycje: *Jezus Cudotwórca*, Katowice 1987 oraz *Stary Testament – Jahwizm*, Kraków 1992). Osobliwym hobby autora jest badanie oddziaływania Biblii na polskie prądy kulturowe, a szczególnie na literaturę i sztukę Młodej Polski. Głównym przedmiotem zainteresowań s. Jezierskiej jest teologia św. Pawła Apostoła, a w szczególności problem współumierania i współzmartwychwstania wiernych z Chrystusem oraz problem proegzystencji Chrystusa.

Teologię fundamentalną w powojennym 60-leciu we Wrocławiu wykładali: ks. Eugeniusz Tomaszewski, ks. Edward Kopeć, ks. Stanisław Nagy, ks. Stanisław Dudek i ks. Andrzej Nowicki. Z nich zaś ks. Tomaszewski i ks. Nowicki to wykładowcy miejscowi. Dwaj pozostali dojeżdżali do Wrocławia z KUL. W zainteresowaniach naukowych ks. Tomaszewskiego przewijały się głównie dwa zagadnienia: stosunku Jezusa historii do Chrystusa wiary i zmartwychwstania Chrystusa. Ks. Nowicki zajmuje się głównie eklezjologią.

W gronie wykładowców **teologii dogmatycznej** w minionym 60-leciu znaleźli się: bp Henryk Grzondziel, ks. Józef Pujdak SP, ks. Józef Matlak TS, ks. Stanisław Mierzwa, ks. bp Tadeusz Rybak, ks. Roman Rogowski, ks. Antoni Słomkowski (b. rektor KUL), o. Andrzej Krupa, ks. bp Alfons Nossol, o. Maurycy Wszołek OFM, ks. Mirosław Ratajczak, ks. bp Jan Tyrawa, ks. Piotr Liszka, ks. Jerzy Lewandowski, ks. Bogdan Ferdek, ks. Włodzimierz Wołyniec, ks. Andrzej Małachowski. Samodzielni pracownicy naukowi związani na stałe z Wrocławiem to: ks. R. Rogowski, ks. P. Liszka, ks. B. Ferdek i ks. W. Wołyniec. Pierwszy z nich uprawia teologię dość oryginalną w skali polskiej. Jest to specyficzny rodzaj antropologii teologicznej i eklezjologii, powiązany z mistyką i poezją. Autor usiłuje zasadnie ukazać, iż każda prawda chrześcijańska posiada jakąś znaczącą relację do świata i może otrzymać interpretację „kosmiczną", czyli może się rozciągać na Universum. Mistyka tego typu ma spore znaczenie dla formowania współczesnej duchowości chrześcijańskiej i charakteryzuje się dużą oryginalnością.

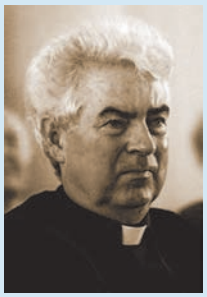
Pozostali wrocławscy dogmatycy zajmują się głównie: ks. P. Liszka – teologią wyzwolenia i teologią czasu, ks. B. Ferdek zaś chrystologią i eschatologią w dużej mierze w aspekcie ekumenicznym. Podobnie ks. W. Wołyniec zajął się teologią ekumeniczną.

Dziedzinę **teologii moralnej** w okresie powojennym reprezentują chronologicznie następujący wykładowcy: o. Stanisław Rymarz OFM Cap, ks. Franciszek Ilków-Gołąb, ks. Leon Jezierski, ks. Stanisław Witek, bp Józef Marek, ks. kard. Henryk Gulbinowicz, ks. Antoni Młotek, ks. Jan Kowalski, ks. Michał Chłopowiec, ks. Edward Janiak, ks. Andrzej Siemieniewski, ks. Tadeusz Reroń, ks. Marian Biskup i ks. Krzysztof Janiak. Z wymienionych moralistów ks. A. Młotek, ks. M. Chłopowiec i ks. T. Reroń to miejscowi samodzielni pracownicy naukowi. Dużą aktywność naukową przejawia także ks. J. Kowalski z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, który od 1972 r. prowadzi także zajęcia dydaktyczne na PWT we Wrocławiu. Samodzielnym pracownikiem jest również ks. A. Siemieniewski publikujący wiele prac naukowych z dziedziny duchowości.

Pismo Święte

Ks. Michał Czajkowski – ur. 1934 w Chełmży. Studia teologiczne odbywał w Sem. Duch. w Paradyżu (1953–1956) i we Wrocławiu, przyjmując 15 czerwca 1958 święcenia kapłańskie z rąk bp. B. Kominka. W l. 1958–1959 pracował w Oleśnicy. Następnie kontynuował studia na KUL (1959–1960), w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie, gdzie uzyskał w 1964 licencjat, oraz we Francuskiej Szkole Biblijnej i Archeologicznej w Jerozolimie i na Angelicum w Rzymie, uzyskując tam w 1966 doktorat. W l. 1967–1972 był wykładowcą Starego Testamentu i Nowego Testamentu oraz języka greckiego PWT we Wrocławiu. Pełnił funkcję rektora kościoła św. Marcina we Wrocławiu, a w l. 1972–1976 – obowiązki proboszcza parafii św. Jana Chrzciciela w Zgorzelcu. W 1976 został adiunktem ATK w Warszawie i rozpoczął pracę naukowo-badawczą w stolicy, a także w innych ośrodkach krajowych i zagranicznych. Odbył naukowe i duszpasterskie wyjazdy do Niemiec, Rosji, Litwy, Czechosłowacji, Francji, Anglii, Włoch, Austrii, Szwajcarii, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Brazylii, Jordanii, Izraela i Syrii. Należy do Europäische Gesellschaft für Katholische Theologie. Jest członkiem Komisji EP ds. Dialogu z Niewierzącymi, Komisji ds. Dialogu z Judaizmem oraz członkiem-założycielem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Izraelskiej, Polskiej Rady Chrześcijan i Żydów, Międzynarodowej Rady Programowej Centrum Informacji, Spotkań, Dialogu, Wychowania i Modlitwy w Oświęcimiu, Rady Naukowej Centrum Badania i Nauczania Historii Żydów w Polsce. Należy do kolegium redakcyjnego następujących czasopism: „Więź", „Polska–Izrael", „Pielgrzym" (Kanada), „Nasze Słowo" (Niemcy). Był ekspertem Synodu Wrocławskiego. W 1987 odbył kolokwium habilitacyjne na podstawie dorobku naukowego i rozprawy A*pokalipsa jako księga profetycznego orędzia napomnienia, pokrzepienia i nadziei*. Otrzymał Katedrę Introdukcji do Nowego Testamentu. Jest autorem licznych komentarzy biblijnych i homilii, które drukuje w różnych czasopismach polskich i zagranicznych.

Ks. Tomasz Hergesel – ur. 1943 w Dobrzeniu Wielkim jako syn Józefa i Marii z d. Szywalskiej. Maturę uzyskał w 1963 w Liceum Korespondencyjnym dla Pracujących we Wrocławiu. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Sem. Duch. we Wrocławiu, przyjmując tam 21 czerwca 1969 święcenia kapłańskie. Po rocznym wikariacie we Wrocławiu wyjechał na dalsze studia do Rzymu, gdzie w 1973 uzyskał licencjat na Biblicum, a w 1975 doktorat na Uniwersytecie Gregoriańskim. W 1976 objął funkcję prefekta w Sem. Duch. we Wrocławiu i został adiunktem PWT, prowadząc wykłady z egzegezy Nowego Testamentu, wstępu do Nowego Testamentu i teologii biblijnej. Ponadto był lektorem języka greckiego, włoskiego i niemieckiego. W l. 1979–1981 studiował germanistykę na UWr. W 1983 habilitował się na KUL. Wykładał egzegezę Nowego Testamentu w Sem. Duch. w Nysie (1982–1983) i na UWr (1989–1991). W 1987 wyjechał na Wybrzeże Kości Słoniowej, gdzie w Sem. Duch. w Anyama prowadził zajęcia dydaktyczne. Twórczą działalność naukową w 1991 przerwała choroba, którą przezwyciężа m.in. ogromnym wysiłkiem woli i chęcią życia. Pomimo niesprawności prawej ręki, kontynuuje malowanie obrazów. Od 1996 ukazują się jego popularne artykuły z zakresu

ks. Michał Czajkowski

ks. Tomasz Hergesel

s. Józefa E. Jezierska OSU

ks. Zbigniew Kaznowski

ks. Mariusz Rosik

biblistyki, umieszczane w czasopiśmie „Jak być człowiekiem?". W 1997 został kapelanem honorowym Ojca Świętego. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

S. Józefa E. Jezierska OSU – ur. 1935 w Bydgoszczy. Nauki gimnazjalne pobierała w Liceum Ogólnokształcącym Sióstr Urszulanek w Gdyni, gdzie w 1952 uzyskała świadectwo dojrzałości. W latach 1952–1956 studiowała matematykę na UAM w Poznaniu, a następnie uczyła w szkole średniej. W 1958 wstąpiła do urszulanek Unii Rzymskiej, składając w roku 1966 śluby wieczyste. W l. 1961–1964 studiowała w Wyższym Instytucie Katechetycznym w Krakowie. Od 1966 była nauczycielką matematyki w Liceum Ogólnokształcącym Sióstr Urszulanek we Wrocławiu, pełniąc od 1971 obowiązki dyrektora tejże szkoły. W l. 1969–1972 studiowała na PWT we Wrocławiu. Doktorat z teologii uzyskała w 1983 na podstawie pracy *Pawłowa idea współumierania i współzmartychwstania z Chrystusem*. W 1993 odbyła kolokwium habilitacyjne na podstawie rozprawy *„Żyjemy dla Pana...Umieramy dla Pana" (Rz 14, 8). Proegzystencja chrystocentryczna chrześcijan w myśli Pawłowej*. Po habilitacji jest kier. Katedry Egzegezy Ksiąg Nowego Testamentu. Wykłada wstęp ogólny do Pisma Świętego i egzegezę Nowego Testamentu.

Ks. Zbigniew Kaznowski – ur. 1927 we Lwowie, zm. 2001 we Wrocławiu. Syn Erazma i Józefy z d. Nicz. Na Kleparowie ukończył szkołę powszechną, a maturę uzyskał w 1945 w Szkole Okręgu Kolejowego. Studia teologiczne odbył we Lwowie i w Kalwarii Zebrzydowskiej, gdzie 25 czerwca 1950 przyjął święcenia kapłańskie. Był wikariuszem w Uhnowie (1950–1951) i Ludźmierzu (1952–1953). Następnie odbył studia z zakresu biblistyki na UJ (1953–1955), KUL (1955–1958) i Biblicum w Rzymie. W 1958 uzyskał doktorat w Lublinie na podstawie pracy *Mesjanizm Psalmu 110*, której promotorem był ks. prof. S. Łach. Był wykładowcą przedmiotów biblijnych w Sem. Duch. w Krakowie i w paulińskim Studium Teologicznym. W 1961 rozpoczął pracę wykładowcy w Sem. Duch. we Wrocławiu, przerwaną w latach 1967–1970 wyjazdem do Stanów Zjednoczonych z wykładami w Sem. Duch. w Orchard Lake. W 1984 otrzymał godność kapelana Ojca Świętego. W 1966 i 1979 odbył podróże do Ziemi Świętej.

Ks. Mariusz Rosik – ur. 1968 we Wrocławiu w rodzinie nauczycielskiej Zefiryna i Marii. Nauki gimnazjalne pobierał w IX Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu, zdobywając w 1987 świadectwo maturalne. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Sem. Duch. we Wrocławiu, przyjmując 22 maja 1993 święcenia kapłańskie. W l. 1993–1997 pracował w charakterze wikariusza i katechety w parafii Najświętszego Zbawiciela we Wrocławiu. Doktorat z zakresu teologii biblijnej uzyskał w 1997 na PWT we Wrocławiu na podstawie rozprawy *Ku radykalizmowi ewangelii. Studium nad wspólnymi logiami Jezusa w ewangeliach według św. Mateusza i św. Marka*. W l. 1997–2001 kontynuował studia w Biblicum w Rzymie, wieńcząc je licencjatem nauk biblijnych. Odbył też studia semestralne w Jerozolimie. Od 2001 jest wykładowcą na PWT we Wrocławiu i w Sem. Duch. salwatorianów w Bagnie.

Teologia fundamentalna

Ks. Andrzej Nowicki – ur. 1947 w Węglińcu jako syn Henryka i Władysławy z d. Wieprzkowicz. W 1965 zdobył maturę w liceum ogólnokształcącym w Zgorzelcu. Po ukończeniu studiów w Sem. Duch. we Wrocławiu, w l. 1966–1968 przerwanych służbą wojskową, przyjął 27 maja 1972 święcenia kapłańskie. W l. 1972–1973 był wikariuszem i katechetą w parafii Zmartwychwstania Pańskiego w Wałbrzychu. Następnie studiował na KUL, zdobywając w 1976 licencjat, a w 1980 doktorat z teologii fundamentalnej na podstawie pracy *Problem weryfikacji Kościoła i jego struktury u G. Philipsa*. W 1980 został adiunktem na PWT we Wrocławiu i prowadzi wykłady z metodologii, nauki o religii, teologii fundamentalnej i dogmatycznej. W l. 1981–1982 przebywał jako stypendysta na Uniwersytecie w Louvain-la-Neuve. Od 1984 pełni rolę cenzora wydawnictw kościelnych. W 1986 został ekspertem Komisji ds. Struktur Kościelnych Synodu Wrocławskiego, a w 1989 czł. Komisji Przygotowawczej do II Synodu Plenarnego. W 1995 przeprowadził przewód habilitacyjny na PWT we Wrocławiu i został kierownikiem Katedry Teologii Fundamentalnej. Wykłada teologię fundamentalną i naukę o religii. Od 1997 pełni obowiązki wicedyrektora Drukarni Tumskiej oraz red. naczelnego Wydawnictwa Archidiecezji Wrocławskiej TUM.

Ks. Eugeniusz Tomaszewski – ur. 1918 w Nowotańcu k. Sanoka w wielodzietnej rodzinie Wojciecha i Franciszki z d. Banasiewicz, zm. 1978 we Wrocławiu. Świadectwo maturalne uzyskał w 1936 w Żółkwi. Studia teologiczne odbył na UJK we Lwowie. Po przyjęciu święceń kapłańskich 4 maja 1941 w Brzozowie przebywał w Nowotańcu, gdzie prowadził tajne nauczanie i organizował pomoc dla Żydów i w przeprowadzaniu żołnierzy przez karpackie przejścia na Węgry. Od 1945 duszpasterzował w Kamieniu Wielkim, Pantalowicach i Bochni. Na KUL uzyskał doktorat z teologii na podstawie pracy *Nauka Mariawitów o Kościele*. W 1949 wykładał apologetykę w Sem. Duch. we Wrocławiu. W l. 1953–1957 pracował kolejno jako administrator w parafiach: Krzydlina Mała, Wińsko i Marciszów. W 1957 powrócił do pracy w Sem. Duch., prowadząc wykłady z apologetyki, a od 1960 również historii religii. W l. 1957–1961 był administratorem parafii Wrocław-Brochów. W 1961 objął probostwo parafii Św. Rodziny we Wrocławiu, w której duszpasterzował do końca życia. W 1970 habilitował się na ATK w Warszawie.

Teologia dogmatyczna

Ks. Bogdan Ferdek – ur. 1956 w Ozimku. Świadectwo maturalne uzyskał w 1975 w II Liceum Ogólnokształcącym w Opolu. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Sem. Duch. w Nysie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1981. Pracował jako wikariusz w parafii św. Andrzeja w Zabrzu. W 1987 zdobył tytuł doktora teologii na podstawie pracy *Pojęcie „przyszłości" i „kairosu" we współczesnej teologii*, napisanej pod kierunkiem ks. bp. prof. A. Nossola. W 1992 podjął pracę na PWT we Wrocławiu jako adiunkt przy Katedrze Eklezjologii. W 1998 odbył kolokwium habilitacyjne oparte na dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem teologiczny*. Oprócz wykładów na PWT we Wrocławiu prowadzi zajęcia w Sem. Duch. w Legnicy i w Sem. Duch. salwatorianów w Bagnie. W 2001 otrzymał stanowisko prof. uczelnianego PWT we Wrocławiu.

Ks. Piotr Liszka CMF – ur. 1951 w Chorzowie, diecezja katowicka. Syn Antoniego i Marii z d. Palka. Maturę zdał w 1970, po ukończeniu technikum mechanicznego w Chorzowie. Magisterium z matematyki uzyskał w 1974 na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W 1974 wstąpił do Zgromadzenia Misjonarzy Klaretynów, gdzie złożył 1 lutego 1976 pierwsze, a 1 lutego 1979 wieczyste śluby zakonne. Po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych w Sem. Duch. we Wrocławiu i uzyskaniu magisterium z teologii w zakresie pedagogiki przyjął 23 maja 1981 święcenia kapłańskie. Teologiczne studia licencjackie odbył na KUL, gdzie w 1985 uzyskał doktorat z teologii dogmatycznej na podstawie pracy *Eklezjogeneza w ujęciu Leonardo Boffa*. Od 1985 rozpoczął pracę dydaktyczną na PFT jako wykładowca teologii dogmatycznej. W 1985 – mianowany adiunktem, w 1994 docentem na

ks. Andrzej Nowicki

ks. Eugeniusz Tomaszewski

ks. Bogdan Ferdek

ks. Piotr Liszka CMF

ks. Roman E. Rogowski

ks. Włodzimierz Wołyniec

podstawie kolokwium habilitacyjnego przeprowadzonego w 1993 na PWT we Wrocławiu. W 2002 otrzymał tytuł prof. n. hum. Głównym przedmiotem jego zainteresowań naukowych była teologia wyzwolenia, teologia życia konsekrowanego, a następnie trynitologia. Należy do Sekcji Dogmatycznej Teologów Polskich i do Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Wrocławiu. Jest współpracownikiem kilku czasopism teologicznych. Jako specjalista z teologii życia konsekrowanego był ekspertem w komisji Synodu Archidiecezji Wrocławskiej ds. życia konsekrowanego i zapraszany jest z referatami i wykładami do różnych wspólnot zakonnych.

Ks. Roman E. Rogowski – ur. 1936 w Woli Hetmańskiej, pow. Podhajce, w archidiecezji lwowskiej, w wielodzietnej rodzinie ziemiańskiej Tomasza i Franciszki z d. Kuźniar. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Albigowej, Trzcielu i Braszowicach, a maturę zdał w 1954 w liceum ogólnokształcącym w Ząbkowicach Śl. Po odbyciu studiów filozoficzno-teologicznych w Sem. Duch. we Wrocławiu przyjął tam 14 marca 1960 święcenia kapłańskie z rąk bp. A. Wronki. W l. 1960–1962 pracował jako wikariusz i katecheta w Zgorzelcu. Następnie kontynuował studia na KUL, uzyskując w 1970 doktorat z teologii dogmatycznej na podstawie pracy *Poznanie Boga „przez łaskę" według teologów ze Szkoły św. Wiktora w XII wieku*, której promotorem był ks. prof. W. Granat. W l. 1966–69 był wikariuszem w parafii katedralnej, a w l. 1969–1970 prefektem w Sem. Duch. we Wrocławiu. Od 1967 rozpoczął pracę dydaktyczną na PWT jako wykładowca teologii dogmatycznej i ekumenicznej. W 1971 został adiunktem, w 1986 – docentem po przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego na PAT w Krakowie, a w 1991 – prof. nadzw. W l. 1988–1989 był nauczycielem na PWr. Głównym przedmiotem jego zainteresowań naukowych jest eschatologia i Eucharystia. Należy do Sekcji Dogmatycznej Teologów Polskich i do Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Wrocławiu. W 1981 uczestniczył w sesji „The Common Christian Roots of the European Nations" w Rzymie. Ponadto odbył podróże do Meksyku, Ameryki Środkowej, Indii, Afryki Północnej, Tajlandii, Korei i Wietnamu. Jest wielkim miłośnikiem gór, co znalazło wyraz w jego utworach. Obdarzony talentem literackim, cieszy się uznaniem jako kaznodzieja i konferencjonista. Bierze udział w audycjach radiowych i programach telewizyjnych. Jako prelegent występuje w Tygodniach Kultury Chrześcijańskiej, zjazdach, sympozjach. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

Ks. Włodzimierz Wołyniec – ur. 1961 w Oławie jako syn Zbigniewa i Stefanii z d. Fudała. Tam ukończył szkołę podstawową i średnią, uzyskując w 1979 świadectwo maturalne. Studia teologiczne odbył w Sem. Duch. we Wrocławiu, przyjmując 1 czerwca 1985 święcenia kapłańskie. W l. 1985–1987 był wikariuszem i katechetą w Strzegomiu. Następnie studiował w Rzymie, uzyskując w 1991 doktorat z teologii w Ateneo Romano della Santa Croce. Wróciwszy do Wrocławia, rozpoczął pracę w charakterze notariusza kurialnego i wykładowcy teologii dogmatycznej na PWT we Wrocławiu, a następnie prefekta i ojca duchownego w Sem. Duch. Jest adiunktem przy II Katedrze Teologii Dogmatycznej.

Teologia moralna

Ks. Michał Chłopowiec – ur. 1939 w Żórawnie, woj. Stanisławów, w wielodzietnej rodzinie Emila i Władysławy z d. Schmidt. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Baborowie, a w Głubczycach ukończył liceum ogólnokształcące, gdzie w 1958 uzyskał maturę. Studia teologiczne odbył w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując tam 28 czerwca 1964 święcenia kapłańskie z rąk abp. B. Kominka. Był wikariuszem i katechetą w Nowej Soli (1964–1967) i we wrocławskich parafiach św. Doroty (1967–1970) i św. Elżbiety (1970–1971). Następnie wyjechał na studia specjalistyczne do Paryża, gdzie w 1977 w Instytucie Katolickim uzyskał doktorat z teologii moralnej na podstawie pracy *La lutte de classes l'enseignement de l'Episcopat français*, której promotorem był o. M.D. Chenu. W 1977 został adiunktem PWT we Wrocławiu i objął wykłady z teologii moralnej. W l. 1979–1980 był stypendystą na uniwersytecie w Münsterze. W 1998 odbył kolokwium habilitacyjne na PWT we Wrocławiu na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej *Wychowanie religijno-moralne dziecka w rodzinie*.

Ks. Antoni Młotek – ur. 1940 w Dawidowie k. Lwowa jako syn Filipa i Zofii z d. Grab. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Wabienicach, a w Oleśnicy zdał w 1957 maturę w liceum ogólnokształcącym. Studia teologiczne odbył w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując tam dnia 23 czerwca 1963 święcenia kapłańskie. Przez 2 lata był wikariuszem i katechetą w parafii św. Teresy we Wrocławiu-Osobowicach. W l. 1965–1968 kontynuował studia w ATK w Warszawie. Następnie był prefektem studiów i dyrektorem Biblioteki w Seminarium Duchownym we Wrocławiu. W 1970 był kapelanem sióstr Maryi Niepokalanej we Wrocławiu, a w l. 1971–1973 wikariuszem w parafii NMP na Piasku. Od 1968 pełni obowiązki wykładowcy teologii moralnej w Seminarium Duchownym we Wrocławiu. W 1973 uzyskał doktorat na podstawie pracy *Obowiązek apostolstwa świeckich według Ojców Kościoła złotego okresu patrystyki łacińskiej*. W tym też roku został adiunktem PWT we Wrocławiu. Ponadto w l. 1975–1976 prowadził wykłady z teologii moralnej w Seminarium Duchownym salwatorianów w Bagnie. W l. 1977–1978 przebywał na stypendium naukowym w Rzymie. Po powrocie do kraju nadal był wykładowcą, otrzymując w 1979 nominację na zastępcę prof. i kier. Katedry Teologii Moralnej Ogólnej. W l. 1978–1986 prowadził też wykłady w Studium Katechetycznym we Wrocławiu. Od 1975 udziela się jako sędzia prosynodalny, a w 1985 został cenzorem wydawnictw kościelnych. W 1987 przeprowadził przewód habilitacyjny w ATK i został docentem, a w 1991 prof. nadzw. PWT

ks. Michał Chłopowiec

ks. Antoni Młotek

ks. Tadeusz Reroń

ks. Andrzej Siemieniewski

we Wrocławiu. Uczestniczył w sympozjach naukowych w Rzymie i Brixen. Bierze czynny udział w zjazdach polskich teologów moralistów. W 1993 został honorowym kapelanem papieskim. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

Ks. Tadeusz Reroń – ur. 1950 we Wrocławiu jako syn Tadeusza i Heleny z d. Armatys. Maturę uzyskał w 1969 w Technikum Mechaniczno-Elektrycznym we Wrocławiu. Po ukończeniu Sem. Duch. we Wrocławiu przyjął tam 31 maja 1975 święcenia kapłańskie. W l. 1975–1984 był wikariuszem i katechetą w Strzegomiu, a w l. 1984–1985 w katedrze wrocławskiej. W l. 1985–1989 odbył studia specjalistyczne na KUL, wieńcząc je w 1993 doktoratem z teologii moralnej na podstawie pracy *Moralne zadania środków społecznego przekazu w posoborowym nauczaniu Kościoła.* W 1995 otrzymał nominację na duszpasterza nauczycieli akademickich we Wrocławiu. W 1994 został adiunktem przy Katedrze Teologii Moralnej Ogólnej. Wykładał na Studium Katechetycznym w Legnicy (1992–1997) oraz we Wrocławiu (1992–1995), a w l. 1992–1997 w Sem. Duch. w Legnicy. Jest członkiem Podkomisji Przygotowania do Małżeństwa przy Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa Akademickiego. W l. 1989–1996 był współorganizatorem Tygodni Kultury Chrześcijańskiej we Wrocławiu. Należy do Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Bierze czynny udział w zjazdach polskich teologów moralistów. Wygłaszał referaty na Wrocławskich Dniach Duszpasterskich, Rejonowych Dniach Skupienia dla Duchowieństwa diecezji wrocławskiej i legnickiej.

Ks. Andrzej H. Siemieniewski – ur. 1957 we Wrocławiu, syn Henryka i Teresy z d. Hofman. We Wrocławiu uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej oraz ukończył Seminarium Duchowne. Święcenia kapłańskie przyjął 1 czerwca 1985 w katedrze wrocławskiej. W l. 1985–1987 był wikariuszem i katechetą w Świdnicy. Wysłany na dalsze studia do Rzymu, uzyskał doktorat z teologii duchowości. W 1991 został ojcem duchownym w Seminarium Duchownym we Wrocławiu i adiunktem PWT. W l. 1993–1995 był dyrektorem Biblioteki Głównej PFT i MWSD we Wrocławiu. W 1997 przeprowadził przewód habilitacyjny na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej *Ewangelikalna duchowość nowego narodzenia a tradycja katolicka*. W l. 1998–2001 pełnił obowiązki prorektora PFT we Wrocławiu. Jest kier. Katedry Teologii Duchowości. Wykłada teologię duchowości. W 2006 został mianowany biskupem pomocniczym diecezji wrocławskiej.

Instytut Teologii Praktycznej

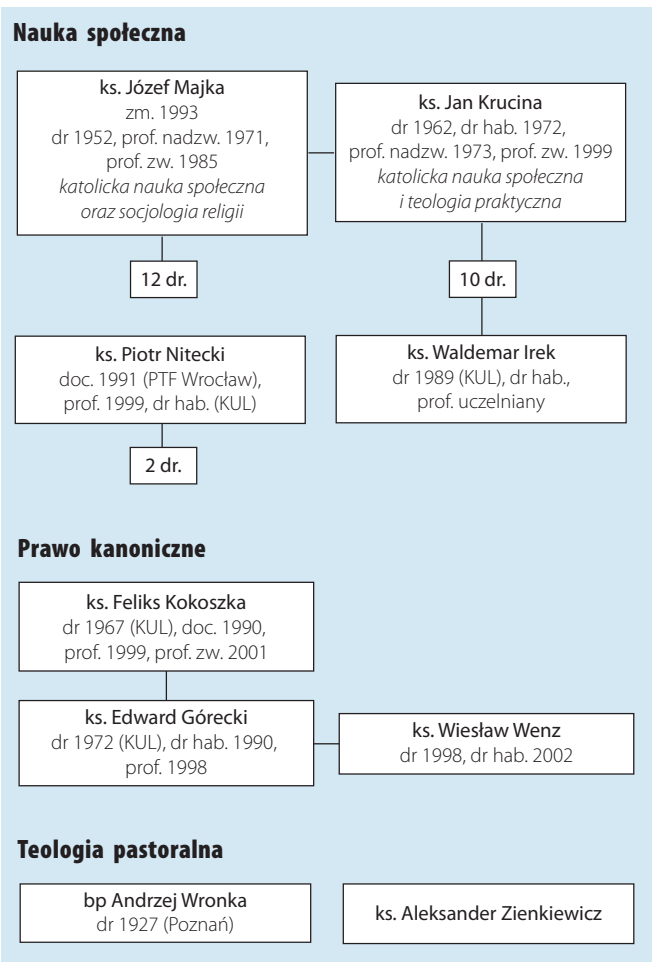
Dziedzina społecznej nauki Kościoła i po części socjologia religii są tymi działami nauk teologicznych, dzięki którym wrocławskie środowisko teologiczne stało się znane nie tylko w Polsce, ale i za granicą. Dyscypliny te łączą się we Wrocławiu z nazwiskiem ks. Józefa Majki i ks. Jana Kruciny.

Dorobek naukowy ks. J. Majki obejmuje kilkanaście książek i ponad 300 artykułów. W sferze jakościowej jest to dorobek wielopłaszczyznowy, interdyscyplinarny, w niektórych sektorach oryginalny i pionierski. Najogólniej biorąc, można go – z pewnym uproszczeniem – zaszeregować do trzech działów: metodologii nauk teologicznych i społecznych, katolickiej nauki społecznej i socjologii religii. Ks. J. Majka był także doskonałym popularyzatorem katolickiej nauki społecznej i położył duże zasługi w dziedzinie organizacji nauki, a w szczególności na polu budowania struktur Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu.

Bliskim współpracownikiem ks. J. Majki był ks. J. Krucina. Jego pole zainteresowań rozciąga się na dwie dziedziny: katolicką naukę społeczną i teologię praktyczną. W licznych publikacjach z zakresu katolickiej nauki społecznej wiele uwagi poświęca dobru wspólnemu, jego podstawom i zastosowaniu w życiu społecznym, gospodarczym, państwowym i międzynarodowym. Ks. J. Krucina ma też szczególne zasługi w dziedzinie organizacji nauki, a zwłaszcza na polu wydawniczym i w organizowaniu sympozjów naukowych (szczególnie Wrocławskich Dni Duszpasterskich, spotkań wykładowców sekcji katolickiej nauki społecznej).

W latach 70. i 80. we Wrocławiu prowadził z wielkim kunsztem zajęcia z etyki gospodarczej, etyki życia publicznego, etyki społecznej i politycznej pan Jerzy Ozdowski z Warszawy. W ostatnich latach do grona wrocławskich społeczników dołączyli z Warszawy ks. Piotr Nitecki, były redaktor naczelny „Chrześcijanina w Świecie", oraz ks. Waldemar Irek, którzy powiększyli zespół samodzielnych pracowników naukowych.

Dyscyplina prawa kanonicznego w powojennym 60-leciu była reprezentowana przez następujących kanonistów: ks. Stanisława Rymarza, ks. Kazimierza Kotulę, ks. Ewarysta Dębickiego, Tadeusza Silnickiego, ks. Michała Wyszyńskiego, ks. Feliksa Kokoszkę, bp. Józefa Marka, ks. Józefa Rybczyka, ks. Edwarda Góreckiego, ks. Jana Dudziaka, ks. Alojzego Ślósarczyka, ks. Bolesława Orłowskiego i ks. Wiesława Wenza. Z wymienionych kanonistów najszerszą działalność naukową rozwinął ks. M. Wyszyński, który był także pracownikiem naukowo-dydaktycznym UWr. Oprócz niego samodzielnymi pracownikami wśród wyżej wymienionych byli lub jeszcze są: ks. J. Rybczyk z KUL, ks. J. Dudziak z PAT i ks. E. Górecki. Ten ostatni, jako samodzielny pracownik naukowy, specjalizuje się głównie w prawie małżeńskim i prowadzi także zajęcia w Ołomuńcu na tamtejszym wydziale teologicznym. Do grona samodzielnych pracowników dołączył także ks. W. Wenz specjalizujący się w prawie zakonnym.

Teologia pastoralna jest ostatnią dyscypliną prezentowaną tu w ramach nauk teologicznych. Jest to dyscyplina dziś bardzo rozczłonkowana, obejmująca wiele dyscyplin praktycznych z zakresu teorii duszpasterstwa. Poza wspomnianym wcześniej ks. J. Kruciną dyscyplina ta nie miała we Wrocławiu samodzielnych pracowników naukowych. Była zasilana przez profesorów dojeżdżających z KUL, przede wszystkim Stefana Kunowskiego (pedagogika) i ks. Wacława Schenka (liturgika). Z miejscowych wykładowców godne są tu wymienienia przynajmniej niektóre nazwiska, które wpisały się na trwałe do polskiej teologii. Na pierwszym miejscu należy wspomnieć bp. Andrzeja Wronkę, sufragana wrocławskiego, zamiłowanego liturgistę. Opublikował on wiele cennych artykułów z zakresu liturgiki. Uważa się go za prekursora odnowy liturgicznej w Polsce. Jego następcami na polu tej dyscypliny są ks. Leon Czaja, ks. Marek Adaszek i ks. Paweł Cembrowicz.

Dużą aktywność organizacyjną, wychowawczą i naukową jako pastoralista przejawiał wieloletni rektor wrocławskiego seminarium – bp Paweł Latusek. W pamięci wszystkich zapisał się jako wielki miłośnik seminarium, który przyczynił się do wielu powołań kapłańskich. Oprócz niego godni wspomnienia są także – znani nie tylko we Wrocławiu – homileci i zarazem kaznodzieje: ks. Marian Rzeszewski, ks. Leon Jezierski, ks. Julian Michalec, ks. Mirosław Drzewiecki, ks. Adam Bałabuch oraz wykładowcy katechetyki: ks. Józef Wojtukiewicz, ks. Stanisław Turkowski, ks. Aleksander Zienkiewicz, ks. Roman Drozd i ks. Janusz Misiewicz. Osobne wspomnienie należy się także ks. Hieronimowi Feichtowi, znanemu profesorowi Zakładu Muzykologii UWr.

ks. Waldemar Irek

ks. Jan Krucina

ks. Piotr Nitecki

ks. Edward Górecki

ks. Wiesław Wenz

bp Andrzej Wronka

Nauka społeczna

Ks. Waldemar Irek – ur. 1957 w Oławie jako syn Michała i Bronisławy z d. Podsiedlik. Maturę uzyskał w 1976 w liceum ogólnokształcącym w Oławie. Po ukończeniu Seminarium Duchownego we Wrocławiu przyjął tam 22 maja 1982 święcenia kapłańskie. W l. 1982–1985 był wikariuszem i katechetą w Strzegomiu, a 1985–1987 pracował w Wydawnictwie Księgarni Archidiecezjalnej we Wrocławiu. Następnie odbył studia specjalistyczne na KUL, wieńcząc je w 1989 doktoratem z teologii fundamentalnej. Od 1989 prowadzi ćwiczenia z homiletyki i wykłady z metodologii na PWT we Wrocławiu. W 1991 został adiunktem i objął wykłady z filozofii społecznej. W tym też roku został kapelanem Garnizonu Wojska Polskiego we Wrocławiu i dziekanem Śląskiego Okręgu Wojskowego. W 1992 przejął redakcję pisma wojskowego „Nasza Służba". Od 1996 pełni obowiązki proboszcza parafii św. Piotra i Pawła w Oławie.

Ks. Jan Krucina – ur. 1928 w Karwinie-Darkowie na polskim Zaolziu, w górniczej rodzinie Józefa i Marii z d. Czupryna. Maturę uzyskał w 1947 w gimnazjum realnym w Orłowej. W l. 1947–1950 studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Ołomuńcu. Po likwidacji ołomunieckiego Seminarium Duchownego pracował jako robotnik, następnie technik budowlany, a w końcu kierownik działu planowania i inwestycji w Zagłębiu Ostrawskim. W l. 1957–1959 kontynuował studia teologiczne w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując tam 21 czerwca 1959 święcenia kapłańskie. Bezpośrednio po święceniach studiował na KUL, uzyskując doktorat z filozofii i teologii praktycznej. W 1972 odbył kolokwium habilitacyjne, przedstawiając rozprawę *Dobro wspólne. Teoria i jej zastosowanie*. W l. 1965–1979 prowadził wykłady z katolickiej nauki społecznej na KUL, gdzie w 1973 uzyskał tytuł prof. nadzw. W Seminarium Duchownym we Wrocławiu był spowiednikiem kleryków (1963–1965), prorektorem (1968–1988) i wykładowcą socjologii pastoralnej (1965–1970) oraz teologii praktycznej, etyki i etyki społecznej (od 1970). W l. 1988–1992 pełnił funkcję rektora PWT we Wrocławiu. Prowadził również szeroką działalność kurialną, będąc kapelanem i sekretarzem ordynariusza (1963–1968), kier. Wydziału Duszpasterskiego (1963–1992), delegatem ds. księgarni i dyr. Wydawnictwa TUM (od 1970), dyr. Drukarni Tumskiej (od 1980) oraz wikariuszem generalnym (1973–1974). W 1972 otrzymał godność szambelana papieskiego, w 1973 – kanonika gremialnego kapituły katedralnej, a w 1993 został protonotariuszem apostolskim. Jest czł. rzeczywistym Towarzystwa Naukowego KUL i Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Wrocławiu. Redaktor rocznika „Colloquium Salutis". Do 2001 wypromował 8 doktorów, 34 licencjuszy i 172 magistrów. Napisał 135 recenzji prac magisterskich i 51 licencjackich. Brał udział w 24 przewodach doktorskich i 10 kolokwiach habilitacyjnych. Ekspert Światowego Synodu Biskupów 2001.

Ks. Józef Majka biogram zob. s. 185.

Ks. Piotr Nitecki – ur. 1949 w Warszawie jako syn Jerzego i Cecylii z d. Kiedynk. W 1976 na PWT w Poznaniu otrzymał tytuł mgr. teologii, a w następnym roku analogiczny tytuł na Wydziale Teologicznym KUL, prezentując pracę *Dar życia wiecznego według nowego Ordo Exequiarum*. W 1980 na Wydziale Teologicznym ATK w Warszawie uzyskał doktorat z teologii na podstawie pracy *Miejsce i rola ks. Eugeniusza Dąbrowskiego w dziele odnowy biblijnej Kościoła w Polsce*. W 1989 otrzymał na Wydziale Nauk Społecznych KUL tytuł dr. hab. n. hum. w zakresie katolickiej nauki społecznej na podstawie pracy *Kościół wobec przemian społecznych w Polsce w latach 1980–1989*. W 1976 podjął pracę zawodową w redakcji czasopisma „Chrześcijanin w Świecie", pełniąc kolejno funkcje: red. (1976–1978), czł. Kolegium Redakcyjnego (1978–1996), sekretarza redakcji (1978–1981), zastępcy red. nacz. (1981–1992) i red. nacz. (1992–1996). Był czł. zespołów redakcyjnych pism: „Ład" (1981–1984, 1987–1995), „Tygodnik Rolników Solidarność" (1989–1990), „Znaki Czasu" (1990–1991), „Nowe Życie" (1992, od 1993 red. nacz.), „Nasze Słowo" (od 1994). W l. 1990–1992 prowadził wykłady zlecone z teologii ewangelizacji na Wydziale Teologicznym ATK w Warszawie oraz w l. 1990–1995 wykłady ze wstępu do teologii na Archidiecezjalnym Studium Życia Rodzinnego przy PWT w Warszawie. W 1991 został mianowany docentem na PFT we Wrocławiu, obejmując Katedrę Katolickiej Nauki Społecznej. Po rocznym przygotowaniu przyjął w 1996 święcenia kapłańskie. W tym roku otrzymał stanowisko prof. uczelnianego PWT we Wrocławiu i objął również funkcję wikariusza w parafii Bożego Ciała we Wrocławiu. Następnie został proboszczem parafii św. Stefana we Wrocławiu, od 2003 proboszcz parafii Najświętszego Imienia Jezus we Wrocławiu. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum. Dotychczas wypromował 2 doktorów oraz 14 magistrów. Był recenzentem 11 doktoratów na różnych uczelniach oraz 73 prac magisterskich. Wykłada katolicką naukę społeczną i metodologię. Prowadzi także wykłady zlecone na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr.

Prawo kanoniczne

Ks. Edward Górecki – ur. 1930 w Stonawie na Zaolziu, w rodzinie górniczej Jana i Zofii z d. Ryba. Mając 14 lat pracował w kopalni. W l. 1945–1947 uczył się w Orłowej, a następnie w cieszyńskim Liceum im. A. Osuchowskiego, uzyskując w 1949 maturę. Studia teologiczne rozpoczął w Ołomuńcu, a po rozwiązaniu tej uczelni pracował w przedsiębiorstwie budowlanym. W l. 1959–1963 kontynuował studia w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując tam 23 czerwca 1963 święcenia kapłańskie. W l. 1963–1967 odbył studia specjalistyczne na KUL, wieńcząc je doktoratem z prawa kanonicznego. Powróciwszy do Wrocławia, pełnił funkcję obrońcy węzła małżeńskiego i był zaangażowany w duszpasterstwie akademickim. W 1969 został wicekanclerzem kurii i dyrektorem Wydziału Finansowo-Gospodarczego. Na PWT był wykładowcą prawa wyznaniowego (od 1971), adiunktem (1972–1979), zastępcą prof. (1979–1990) i doc. W 1990 odbył jako pierwsze kolokwium habilitacyjne na PWT we Wrocławiu. Ponadto prowadził wykłady w Seminarium Duchownym w Nysie (1990–1991) i na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Ołomuńcu. Jest współzałożycielem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich i czł. zwycz. Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo oraz Societá del Dritto delle Chiese Orientali. W 1984 został kapelanem papieskim. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

Ks. Wiesław Wenz – ur. 1957 w Tarnowie, w wielodzietnej rodzinie Stanisława i Emilii z d. Golec. Maturę uzyskał w 1976 w IV LO w Tarnowie-Mościcach. Po wstąpieniu do Księży Misjonarzy odbył studia filozoficzno-teologiczne w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie, przyjmując 24 kwietnia 1982 święcenia kapłańskie. Pełnił obowiązki wikariusza w Iłowej (1982–1986), katechety w parafii św. Anny we Wrocławiu-Oporowie (1986–1990), rezydenta, a następnie proboszcza w Żmigrodzie (1990–1997). Studia specjalistyczne na PWT we Wrocławiu uwieńczył doktoratem w 1998 na podstawie pracy *Prawno-teologiczne elementy charyzmatu Zgromadzenia Misji Wincentyńskiej do powstania pierwszych „Reguł Wspólnych" (1617–1655)*. Od 1986 jest pracownikiem wrocławskiego Metropolitalnego Sądu Duchownego, gdzie pełni funkcję obrońcy węzła małżeńskiego i notariusza. W 1998 został inkardynowany do Archidiecezji Wrocławskiej. Na PWT we Wrocławiu wykłada prawo kanoniczne i wyznaniowe. W 2001 odbył kolokwium habilitacyjne, przedstawiając rozprawę *Struktura władzy w ujęciu św. Wincentego à Paulo a jej współczesny model w Zgromadzeniu Misji.* Rada Wydziału PWT podjęła w tym dniu uchwałę o nadaniu mu stopnia dr. hab. n. teolog. w zakresie teologii Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Od 2001 jest prorektorem PWT we Wrocławiu ds. naukowo-dydaktycznych. Jest czł. Stowarzyszenia Kanonistów Polskich oraz Archidiecezjalnym Referentem ds. Życia Konsekrowanego w Archidiecezji Wrocławskiej.

Teologia pastoralna

Bp Andrzej Wronka – ur. 1897 w Biskupicach Zabarycznych, zm. 1974 we Wrocławiu. Syn Józefa i Marii z d. Potera. W gimnazjum w Kępnie w 1918 uzyskał maturę. W l. 1919–1923 odbył studia teologiczne w Poznaniu. Po otrzymaniu święceń kapłańskich 26 maja 1923 pracował jako wikariusz w parafii Trójcy Świętej w Bydgoszczy, następnie w Gniewkowie i Inowrocławiu, pełniąc równocześnie funkcję prokuratora Seminarium Duchownego w Poznaniu oraz wykładowcy liturgiki i lektora języka greckiego i hebrajskiego. W l. 1924–1927 studiował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego, zdobywając stopień dr. filozofii na podstawie pracy *Jahwe jako nomen ineffabile*. W 1928 został wykładowcą wstępu do Pisma Św., liturgiki, patrystyki i języków biblijnych w Seminarium Duchownym w Gnieźnie. W 1938 wyjechał do Rzymu, gdzie objął rektorat Papieskiego Kolegium Polskiego. Lata wojny spędził w Gnieźnie, najpierw jako administrator parafii Wniebowzięcia NMP, a od 1941 pracował w banku. W lutym 1945 został administratorem parafii Świętej Trójcy w Gnieźnie, a w sierpniu otrzymał nominację na administratora apostolskiego diecezji chełmińskiej i gdańskiej. W l. 1946–1951 zarządzał diecezją gdańską. Po przymusowym opuszczeniu Gdańska zamieszkał w Toruniu, będąc kapelanem sióstr zmartwychwstanek. W 1952 został protonotariuszem apostolskim. W 1956 objął rektorat kościoła Serca Jezusowego w Poznaniu, a w roku następnym otrzymał nominację na biskupa tytularnego watarbeńskiego, z przeznaczeniem do pomocy rządcy archidiecezji wrocławskiej. Sakrę biskupią otrzymał 29 grudnia 1957 na Jasnej Górze. W 1958 został wikariuszem generalnym archidiecezji wrocławskiej i przejął wykłady z liturgiki w Seminarium Duchownym we Wrocławiu. Był ojcem Soboru Watykańskiego II, uczestnicząc w 1. i 4. sesji soborowej. Brał czynny udział w pracach Komisji EP ds. Liturgii, będąc pionierem odrodzenia liturgicznego w Polsce.

Zakończenie

Powyższa prezentacja wrocławskich teologów w okresie powojennym we Wrocławiu jest z natury rzeczy bardzo pobieżna i fragmentaryczna. Nie oddaje ona z pewnością wszystkich ważnych rysów wrocławskiego środowiska teologicznego w omawianym okresie. Osiągnięcia teologiczne tego środowiska nie mogą naturalnie konkurować z osiągnięciami środowiska lubelskiego czy warszawskiego. Należy jednakże stwierdzić, że środowisko to, mimo swego położenia geograficznego i wyjątkowo trudnej, powojennej sytuacji personalnej, zdołało nawiązać partnerską współpracę z innymi ośrodkami teologicznymi w kraju, a nawet za granicą. Można je w tej chwili usytuować na czwartym miejscu w Polsce (po Lublinie, Warszawie i Krakowie). Należy wyrazić nadzieję, że nadchodzący czas będzie sprzyjał dalszemu rozwojowi tego środowiska.

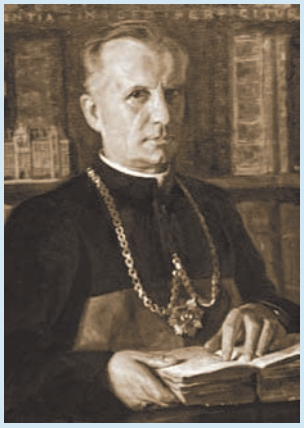
Ks. Józef Pater

Rektorzy

Ks. Józef Marcinowski – ur. 1897 w Perechodach na Wileńszczyźnie, zm. 1980 we Wrocławiu. Studia teologiczne odbył na USB. Po przyjęciu święceń kapłańskich 6 czerwca 1925 w Wilnie, wyjechał na dalsze studia do Rzymu, gdzie ukończył Instytut Orientalny. Wróciwszy do Wilna, pracował na uniwersytecie, w Seminarium Duchownym i w kurii. W 1946 przybył do Wrocławia, gdzie otrzymał zadanie zorganizowania Seminarium Duchownego i był jego rektorem do 1953. W l. 1953–1956 był proboszczem w Niemczy, a następnie został mianowany przez bp. B. Kominka wikariuszem generalnym, którą to funkcję sprawował aż do śmierci. W 1972 został prepozytem kapituły katedralnej. Swój bogaty księgozbiór zapisał wrocławskiemu Seminarium Duchownemu.

Ks. Aleksander Zienkiewicz – ur. 1910 w Lembówce na Wileńszczyźnie, w wielodzietnej rodzinie organisty Kazimierza i Jadwigi, zm. 1996 we Wrocławiu. Szkołę powszechną ukończył w Duniłowiczach, a nauki gimnazjalne pobierał w Gimnazjum Biskupim w Pińsku, uzyskując eksternistycznie maturę w 1932. Studia filozoficzno-teologiczne ukończył w Seminarium Duchownym w Pińsku, gdzie 3 kwietnia 1938 przyjął święcenia kapłańskie z rąk bp. K. Bukraby. Pełnił obowiązki kapelana ordynariusza, asystenta Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, prefekta gimnazjalnego, rektora kościoła farnego w Nowogródku, kapelana nazaretanek i dziekana nowogródzkiego. Od 1943 musiał ukrywać się przed gestapo. Po wojnie w 1946 był katechetą w Sycowie, a w 1947 we Wrocławiu. Równocześnie studiował pedagogikę na UWr. W 1951 został prefektem w Sem. Duch. we Wrocławiu, następnie rektorem Małego Sem. Duch. w Żaganiu, wicerektorem, a w 1954 rektorem WSD we Wrocławiu. W 1958 objął rektorat Katolickiego Instytutu Naukowego we Wrocławiu i poświęcił się duszpasterstwu akademickiemu. W Seminarium Duchownym prowadził zajęcia z katechetyki i języka polskiego. Był cenzorem wydawnictw kościelnych, egzaminatorem prosynodalnym, członkiem Rady Kapłańskiej i Komisji ds. Środków Masowego Przekazu. W 1959 został szambelanem papieskim, a w 1972 wszedł do grona kapituły katedralnej. Należał do najwybitniejszych wychowawców młodej inteligencji dolnośląskiej jako słynny „Wujek".

Bp Paweł Latusek – ur. 1910 w Tychach, zm. 1973 we Wrocławiu. Syn kolejarza Pawła i Franciszki z d. Goj. Maturę uzyskał w 1930 w gimnazjum w Pszczynie. Studia teologiczne odbył w Seminarium Duchownym w Krakowie, przyjmując 29 czerwca 1935 święcenia kapłańskie w Katowicach. Pracował jako wikariusz w parafii św. Barbary w Chorzowie. W 1937 uzyskał doktorat

ks. Józef Marcinowski

ks. Aleksander Zienkiewicz

bp Paweł Latusek

ks. Józef Majka

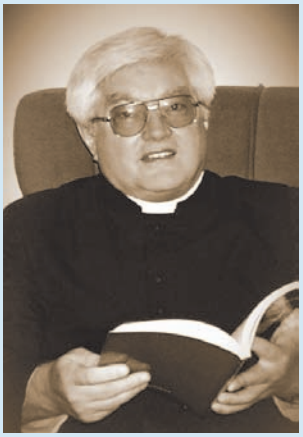
z teologii na UJ w Krakowie na podstawie pracy *Problem cierpienia u św. Augustyna*. W l. 1938–1939 przebywał na studiach w École des Missionnaires du Travail w Lille. Po powrocie do kraju był sekretarzem ordynariusza katowickiego, a po jego wysiedleniu stałym łącznikiem między nim a diecezją. W l. 1945–1950 pracował nad organizacją życia religijnego Opolszczyzny, będąc najpierw kanclerzem, a następnie wikariuszem generalnym; 1950–1955 studiował na KUL, zdobywając doktorat z prawa kanonicznego i absolutorium z filozofii chrześcijańskiej. W 1957 przybył do Wrocławia, gdzie objął referat duszpasterski i został wykładowcą teologii pastoralnej. W l. 1958–1970 był rektorem Seminarium Duchownego we Wrocławiu, poświęcając się wychowaniu kleru. W 1959 otrzymał godność prałata papieskiego, a w 1961 został mianowany biskupem tytularnym Aninety, z przeznaczeniem do pracy w diecezji wrocławskiej. Był członkiem Komisji EP ds. Powołań i protektorem liturgicznej służby ołtarza. Uczestniczył w Soborze Watykańskim II.

Ks. Józef Majka – ur. 1918 w Suchorzowie, pow. Tarnobrzeg, zm. 1993 we Wrocławiu. Syn Wojciecha i Wiktorii z d. Fidalskiej. Maturę uzyskał w 1937 w II Gimnazjum im. hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnowie, gdzie też ukończył Seminarium Duchowne i 8 sierpnia 1942 przyjął święcenia kapłańskie. Pełnił obowiązki wikariusza w Bieczu (1942–1945), Nowojowej (1945) i w Nowym Sączu (1945–1946). W 1946 objął kierownictwo Krajowej Centrali „Caritas" w Warszawie i podjął studia w Akademii Nauk Politycznych, a następnie na KUL, zdobywając w 1952 doktorat z filozofii chrześcijańskiej. Prowadził zajęcia dydaktyczne na KUL i w Seminarium Duchownym w Tarnowie i Lublinie. Był członkiem różnych towarzystw naukowych i komisji EP oraz długoletnim konsultorem Rzymskiego Sekretariatu dla Niewierzących. Brał czynny udział w wielu sympozjach i zjazdach naukowych. Współpracował z licznymi redakcjami czasopism krajowych i zagranicznych. W l. 1968–1980 był wykładowcą w PAT w Krakowie. W 1970 przybył do Wrocławia i objął stanowisko dziekana PWT i rektora Seminarium Duchownym. Był głównym organizatorem Wrocławskich Dni Duszpasterskich i różnych okazyjnych sympozjów. Wykazał wielką aktywność w pracy formacyjno-wychowawczej. W 1971 wszedł do grona kapituły katedralnej, w 1983 został prałatem papieskim, a w 1990 otrzymał godność protonotariusza apostolskiego. W 1971 uzyskał tytuł prof. nadzw., a w 1985 – prof. zw. Był laureatem wielu nagród i wyróżnień. Wypromował 12 doktorów (3 na PWT we Wrocławiu) oraz 57 magistrów i licencjuszy na KUL i 85 we Wrocławiu. Oprócz pozycji książkowych z zakresu społecznej nauki Kościoła i socjologii religii pisał liczne artykuły o charakterze popularyzatorskim.

Ks. Ignacy Dec – ur. 1944 w Hucisku jako syn Wojciecha i Anieli z d. Siuzdak. W Leżajsku ukończył liceum ogólnokształcące, uzyskując w 1962 maturę. Studia w Seminarium Duchownym we Wrocławiu przerwała służba wojskowa (1963–1965). Święcenia kapłańskie przyjął 21 czerwca 1969 z rąk abp. B. Kominka. Przez rok był wikariuszem we Wrocławiu-Psim Polu. W l. 1970–1976 odbył studia specjalistyczne na KUL, wieńcząc je stopniem dr. filozofii chrześcijańskiej. W 1971 uzyskał licencjat z teologii na PWT we Wrocławiu. W l. 1976–1979 pracował jako wikariusz w parafii Św. Rodziny we Wrocławiu, prowadząc równocześnie jako adiunkt wykłady z antropologii i historii filozofii. W l. 1979–1980 przebywał jako stypendysta w Louvain-la-Neuve i w Paderborn. Od 1980 kontynuował zajęcia dydaktyczne we Wrocławiu. W 1982 rozpoczął pracę w Seminarium Duchownym jako prefekt (1982–1984), wicerektor (1984–1988) i rektor (1988–1995). Głosił liczne wykłady w Tygodniu Kultury Chrześcijańskiej, brał czynny udział we Wrocławskich Dniach Duszpasterskich, zorganizował i przewodniczył sympozjom zwanym Forum Młodych. Brał udział w zagranicznych sympozjach naukowych: Wiedeń (1981, 1983), Moguncja (1985, 1990), Orchard Lake (1992), Paderborn (1985) oraz w Krajowych Kongresach Teologów Polskich i w sympozjach filozoficznych, organizowanych na KUL i w Krakowie. Wygłasza wykłady na posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Wrocławiu. W 1991 odbył kolokwium habilitacyjne na KUL. W 1992 objął funkcję rektora PWT we Wrocławiu. Aktualnie jest kier. Katedry Antropologii Filozoficznej i Etyki, p.o. kier. Katedry Filozofii Systematycznej oraz kier. Zakładu Filozofii. Do 1998 wypromował 81 magistrów i 3 doktorów. Był recenzentem w 2 przewodach habilitacyjnych i w 9 doktorskich. Za swoją wszechstronną działalność otrzymał w 1988 godność kapelana Ojca Świętego, w 1992 wszedł do grona wrocławskiej kapituły katedralnej, a w 2004 został wyniesiony do godności biskupa ordynariusza świdnickiego. W 1999 otrzymał tytuł prof. n. hum., a w 2001 stanowisko prof. zw. PWT we Wrocławiu.

ks. Ignacy Dec

ks. Marian Biskup

ks. Józef Pater

Ks. Marian Biskup – ur. 1948 w Bodzentynie, syn Józefa i Marii z d. Duda. Tam ukończył szkołę podstawową i średnią, uzyskując w 1965 maturę. Studia teologiczne odbył w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując tam 29 maja 1971 święcenia kapłańskie. Był wikariuszem i katechetą w Szczawnie-Zdroju (1971–1975) i w parafii katedralnej (1975–1979). Następnie odbył studia specjalistyczne z etyki w ATK. W 1981 rozpoczął pracę w Seminarium Duchownym we Wrocławiu jako prefekt, a w 1990 objął prowadzenie *Annus Propedeuticus* w Henrykowie. Jako asystent prowadził ćwiczenia z homiletyki. W 1983 został diecezjalnym ojcem duchownym, w 1984 zastępcą duszpasterza środowisk twórczych, w 1987 diecezjalnym duszpasterzem nauczycieli i wychowawców. W 1993 został kanonikiem honorowym wrocławskiej kapituły katedralnej. Korzystał ze stypendiów naukowych w Londynie (1980) i Paryżu (1981). Służył pomocą duszpasterską w Londynie i Leeds oraz prowadził rekolekcje w Polskich Misjach Katolickich w Lubece, Bremie, Dortmundzie i Hanau. Dziesięciokrotnie przewodniczył pieszym pielgrzymkom alumnów wrocławskich na Jasną Górę. W l. 1994–1995 był wicerektorem Seminarium Duchownego we Wrocławiu. W 1994 uzyskał doktorat z teologii na podstawie pracy *Relacja teologii moralnej do teologii prawa kościelnego*. Od 1995 jest adiunktem przy Katedrze Teologii Moralnej. Od września 1995 pełni obowiązki rektora Seminarium Duchownego we Wrocławiu, a od 1996 jest archidiecezjalnym asystentem Akcji Katolickiej.

Ks. Józef Pater – ur. 1944 w miejscowości Rumno, w wielodzietnej rodzinie Michała i Zofii z Paterów. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, przyjmując 21 czerwca 1969 święcenia kapłańskie. Pełnił obowiązki wikariusza i katechety w parafii św. Piotra i Pawła w Świebodzicach (1969–1972) i w parafii Św. Rodziny we Wrocławiu (1972–1974). Na PWT we Wrocławiu w 1973 uzyskał licencjat, a w 1976 doktorat z teologii na podstawie pracy *Nauka Abrahama Bzowskiego o prymacie papieża*. W 1974 został asystentem w Muzeum Archidiecezjalnym we Wrocławiu, a w 1976 – adiunktem na PWT, mając tam wykłady zlecone, a od 1983 – wykłady z historii Kościoła w Polsce. W 1976 odbył podróż naukową do Francji, a w 1981 przebywał na rocznym stypendium naukowym w Paderborn. Od 1978 pełni obowiązki sędziego prosynodalnego. W 1984 został wicedyrektorem Archiwum i Muzeum Archidiecezjalnego oraz Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu. W 1982 został czł. kurialnej Komisji ds. Sztuki Sakralnej, w 1987 – przedstawicielem kurialnym w Obywatelskiej Radzie Rewaloryzacji i Odbudowy Starego Miasta we Wrocławiu, w 1989 – czł. Komisji EP ds. Sztuki Sakralnej. W 1990 otrzymał godność kapelana papieskiego, a w 1995 został kanonikiem gremialnym wrocławskiej kapituły katedralnej. Należy do Towarzystwa Miłośników Historii we Wrocławiu i Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Bierze udział w corocznych obradach dyrektorów archiwów i muzeów kościelnych w Niemczech. Od 1991 pełni obowiązki duszpasterza przewodników turystycznych we Wrocławiu. W 1998 odbył kolokwium habilitacyjne na podstawie dorobku naukowego i przedstawionej rozprawy *Wrocławska Kapituła Katedralna w XVIII wieku*. W 1999 otrzymał stanowisko prof. uczelnianego PWT we Wrocławiu. W l. 2001–2004 pełnił obowiązki prorektora, a w 2004 został rektorem PWT we Wrocławiu.

Rządcy diecezji

Ks. Karol Milik – ur. 1892 w Renardowicach k. Bielska, zm. 1976. Syn pracownika kolei Józefa i Marii z Borgiełów. Po ukończeniu szkoły elementarnej w Dziedzicach został wysłany w 1903 do polskiego gimnazjum w Cieszynie, gdzie w 1911 uzyskał świadectwo dojrzałości. Studia teologiczne ukończył w Seminarium Duchownym w Widnawie i 26 lipca 1915 przyjął święcenia kapłańskie. Był wikariuszem w Skoczowie i w Bielsku. W 1917 został zmobilizowany do armii austro-węgierskiej jako kapelan wojskowy. W 1923 otrzymał nominację na proboszcza wojskowej parafii w Królewskiej Hucie (Chorzowie), gdzie pełnił również obowiązki katechety. W l. 1926–1928 studiował na UJ i w 1928 uzyskał stopień dr. z prawa kanonicznego. W 1933 przeniósł się do Poznania, by objąć stanowisko dyrektora Towarzystwa Czytelni Ludowych. Tam założył i redagował miesięcznik „Ruch Społeczno-Oświatowy", w którym wskazywał na poważne zagrożenie Polski ze strony Niemiec. Po wybuchu II wojny światowej, poszukiwany przez gestapo, okupację spędził w Warszawie, gdzie kierował pracą konspiracyjną Czytelni Ludowych. Po upadku powstania warszawskiego został schwytany przez Niemców, ale udało mu się szczęśliwie zbiec z transportu. Wiosną 1945 wrócił do Poznania i przez jakiś czas pełnił obowiązki rektora kościoła św. Jana Kantego. Po zakończeniu II wojny światowej prymas Polski kard. A. Hlond mianował 15 sierpnia 1945 administratorów apostolskich dla nowo utworzonych jednostek kościelnych, a wśród nich Milika dla dolnośląskiej części dawnej archidiecezji wrocławskiej. Była to nominacja szczególnie zobowiązująca, gdyż we Wrocławiu, zniszczonym w 80%, katedra, kościoły, kuria biskupia, seminarium duchowne oraz inne instytucje leżały w gruzach. Do Wrocławia przyjechał 30 sierpnia 1945 i już dwa dni później wraz z ks. B. Kominkiem, administratorem apostolskim w Opolu, wspólnie przedłożyli zebranej kapitule katedralnej akty nominacyjne, by z rąk jej wikariusza, ks. F. Piontka, przejąć jurysdykcję na terenie przydzielonych im administratur. Następnie obaj administratorzy udali się na Ostrów Tumski, gdzie Milik ukląkł na gruzach katedry, składając przysięgę, że świątynię odbuduje i przywróci jej dawne piękno. W liście pasterskim z 1 września 1945 użył słów zachęty, a nawet swego rodzaju nakazu podjęcia ogromnej, zbożnej pracy, która miałaby wydać stokrotne owoce na chwałę Boga i Ojczyzny. Już pierwszego dnia urzędowania ks. Milik rozpoczął prace związane z organizowaniem urzędów kurialnych i reaktywowaniem parafii oraz odbudowy obiektów sakralnych. Budził wśród wiernych nadzieję i w jasnych barwach kreślił wizję przyszłości. Największym problemem była obsada parafii. Na 800 tys. katolików miał do dyspozycji tylko 45 polskich kapłanów. Na pozostałych jeszcze 700 kapłanów niemieckich nie mógł liczyć, gdyż w każdej chwili czekało ich przesiedlenie, a ponadto nie mogli oni długo pogodzić się ze stanem faktycznym i w znacznym stopniu utrudniali pracę duszpasterską. W czerwcu 1946 utworzony został Sąd Biskupi. Do końca 1948 zorganizowano pozostałe referaty, komisje i instytucje oraz otworzono WSD, Archiwum Archidiecezjalne, Muzeum Archidiecezjalne, Bibliotekę Kapitulną, dźwignięto z ruin katedrę, którą poświęcono w 1951. Rozwijający się od dłuższego czasu konflikt pomiędzy władzami państwowymi a Kościołem sprawił, że 21 stycznia 1951 usunięto z ziem zachodnich i północnych administratorów apostolskich, łącznie z ich wikariuszami generalnymi, a na ich miejsce wprowadzono desygnowanych przez rząd wikariuszy kapitulnych. Usunięcie z Wrocławia było dla Milika bolesnym ciosem, gdyż nie pozwolono mu nawet pozostać na terenie dolnośląskiej administracji. Opuścił zatem Wrocław i udał się do klasztoru w Rywałdzie Królewskim, a następnie osiadł u sióstr Sacre Coeur w Pobiedziskach. W 1957 przybył do Gorzowa Wielkopolskiego, gdzie pełnił funkcję konsultora ordynariatu gorzowskiego, zasiadał w Trybunale Prymasowskim w Warszawie oraz pracował w Komisji EP. W 1963 papież Jan XXIII odznaczył go godnością protonotariusza apostolskiego. W 1975 obchodził uroczyście w katedrze wrocławskiej jubileusz 60-lecia swego kapłaństwa. Do końca życia pozostał już w Gorzowie. W testamencie prosił, aby szczątki jego pochowano wśród ludu Bożego ziem zachodnich. Życzeniu jego stało się zadość. Szczątki jego pochowano w południowej krypcie wrocławskiej katedry.

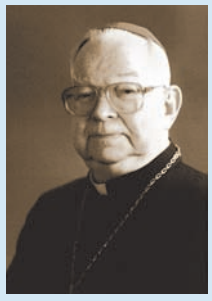
Ks. Kazimierz Lagosz – ur. 1888 w Krośnie w diecezji przemyskiej, zm. 1961. Syn Józefa i Rozalii z d. Ślęzak. Gimnazjum ukończył w Jaśle, a teologię studiował na UJK we Lwowie. Na kapłana został wyświęcony 2 lipca 1911. Pracował jako wikariusz w parafiach Monasterzyska, Jagielnica i Trembowla. W czasie I wojny światowej pełnił funkcję sekretarza generalnego w działającym od 1915 w Wiedniu Centralnym Komitecie Opieki nad Ludnością Ewakuowaną z Galicji. Po wojnie był wikariuszem katedry lwowskiej, później prefektem gimnazjalnym w Horodence, Kałuszu i Złoczowie. Aktywnie udzielał się w Towarzystwie Szkoły Ludowej, budował kościoły dla polskiej ludności katolickiej. Z chwilą wkroczenia wojsk sowieckich wyjechał do diecezji krakowskiej, gdzie z polecenia abp. A. Sapiehy od 1940 obsługiwał parafię Wróblowice, a od 1942 Kobierzyn. W 1945 przybył do Wrocławia z pierwszą ekipą pionierów, by przejąć kościoły katolickie dla Polaków. Został proboszczem parafii św. Bonifacego, później dziekanem i archiprezbiterem. Do 1949 był również przedstawicielem Kościoła katolickiego w Zarządzie Miejskim. Główną jego troską była w tym czasie odbudowa kościoła św. Stanisława i Doroty, którym administrował do stycznia 1947, oraz katedry, a także kierowanie pracami remontowo-budowlanymi na Ostrowie Tumskim. Od 14 października 1949 do 18 lutego 1950 był więziony pod zarzutem niezgłoszenia majątku poniemieckiego do Urzędu Likwidacyjnego. Zdaniem wielu osób wyszedł z więzienia odmieniony i wiele wskazuje na to, że tam przygotowywano go do objęcia władzy w diecezji. W 1951 władze państwowe zniosły tzw. stan tymczasowości na ziemiach zachodnich i północnych, usuwając 5 administratorów apostolskich z tych terenów. Na ich miejsce wprowadzono wikariuszy kapitulnych, wybranych przez kapituły katedralne lub przez konsultorów diecezjalnych. We Wrocławiu spośród 12 członków dawnej kapituły tylko jeden, ks. kanonik F. Niedźbała, przebywał na teryto-

ks. Karol Milik

ks. Kazimierz Lagosz

ks. Bolesław Kominek

bp Wincenty Urban

kard. Henryk Gulbinowicz

abp Marian Gołębiewski

rium Polski i w istocie sam jeden dokonał wyboru wikariusza kapitulnego w osobie Lagosza. Działo się to w czasie największego nasilenia ataków na Kościół katolicki. W tej sytuacji prymas Polski abp S. Wyszyński, chcąc uniknąć schizmy, usankcjonował ów wybór i mianował Lagosza swoim wikariuszem generalnym dla ordynariatu wrocławskiego, a w 1952 nadał mu prawa i obowiązki biskupa rezydencjalnego (z wyjątkiem tych, które wymagają sakry biskupiej). Ponadto wskrzesił kapitułę katedralną we Wrocławiu, a jej prepozytem został ks. infułat Lagosz. Jego wielkim dziełem było zakończenie rozpoczętej jeszcze za ks. K. Milika odbudowy katedry. Lagosz dążył także do wskrzeszenia przywileju dotyczącego wyboru biskupa przez kapitułę oraz do zwołania synodu diecezjalnego – spotkał się z odmową najwyższych władz kościelnych w Polsce. Sytuacja po październiku 1956 doprowadziła na ziemiach zachodnich do nowych rozwiązań w zakresie stosunków między państwem i Kościołem. W 1956 Lagosz został zwolniony z urzędu wikariusza kapitulnego, a rządy na stolicy biskupiej objął bp B. Kominek. Wówczas Lagosz wyjechał do Warszawy, gdzie jako emeryt mieszkał aż do śmierci.

Kard. Bolesław Kominek – ur. 1903 w Radlinie. Pochodził z rodziny Franciszka i Katarzyny z d. Kozielskiej. Maturę uzyskał w 1923 w gimnazjum w Rybniku. Po ukończeniu studiów teologicznych na UJ przyjął 11 września 1927 święcenia kapłańskie w Katowicach. W l. 1927–1930 studiował w Instytucie Katolickim w Paryżu, zdobywając licencjat nauk społecznych i doktorat z filozofii na podstawie pracy *La philosophie de R. Eucken a la lumiere du Thomisme*. Wróciwszy na Śląsk, pracował jako wikariusz w Katowicach, a następnie został sekretarzem Akcji Katolickiej oraz referentem Wydziału Duszpasterskiego Kurii w Katowicach. Po wojnie pracował w katowickiej kurii i 15 sierpnia 1945 został administratorem apostolskim Śląska Opolskiego. W 1951 otrzymał nominację na biskupa we Wrocławiu. Sakrę biskupią otrzymał 10 października 1954 w kaplicy prywatnej ordynariusza przemyskiego. W l. 1951–1953 przebywał najpierw w klasztorze benedyktyńskim w Lubinie, następnie objął kierownictwo Wydziału Duszpasterskiego Kurii w Krakowie, mając też zlecone wykłady z socjologii na Wydziale Teologii UJ. 16 grudnia 1956 odbył uroczysty ingres do katedry wrocławskiej. W latach następnych rozwinął szeroką działalność duszpasterską, kładąc nacisk na właściwy podział parafii, odbudowę zniszczonych kościołów, rozwój kultu maryjnego i wychowanie kleru. Ważką rolę odegrał w jubileuszu 1000-lecia chrześcijaństwa w Polsce. Miał ogromny wkład w dzieło zjednoczenia ziem zachodnich z macierzą. Walnie przyczynił się do ostatecznego uregulowania administracji kościelnej na ziemiach zachodnich i północnych. Był głównym redaktorem głośnego listu o wzajemnym przebaczeniu do biskupów niemieckich. W 1972 został metropolitą wrocławskim, a w 1973 otrzymał kardynalat. W l. 1960–1962 był członkiem Komisji ds. Apostolatu Osób Świeckich. Przez wiele lat pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa Ogólnego EP. Był członkiem papieskiej Komisji „Justitia et Pax" i Sekretariatu ds. Niewierzących. Odegrał wybitną rolę w pracach Soboru Watykańskiego II. Brał czynny udział w Synodzie Biskupów Europy.

Bp Wincenty Urban – ur. 1911 w Grodzisku Dolnym k. Przeworska. Syn Antoniego i Marii z d. Ziemba. Nauki gimnazjalne pobierał w Leżajsku, studia teologiczne odbył na Wydziale Teologicznym UJK. Po otrzymaniu święceń kapłańskich w 1936, pracował jako wikariusz i katecheta kolejno w Sokolnikach, Białce Szlacheckiej i Kamionce Strumiłowej, a w l. 1940–1945 był proboszczem w Białce Szlacheckiej. W 1946 przybył do Wrocławia i został dyrektorem Archiwum i Muzeum Archidiecezjalnego oraz Biblioteki Kapitulnej. W 1947 doktoryzował się na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy *Konwersja Melecjusza Smotrzyckiego polemisty i dyzunickiego arcybiskupa płockiego w latach 1620–1627*, a w 1953 odbył kolokwium habilitacyjne na Wydziale Teologicznym UJ. Od 1947 był wykładowcą historii Kościoła, patrologii i historii sztuki w Sem. Duch. we Wrocławiu, a później także na PWT. W l. 1949–1961 dojeżdżał z wykładami do Sem. Duch. w Nysie. W l. 1971–1973 prowadził w ATK wykłady zlecone z historii teologii katolickiej w Polsce, a w l. 1973–1974 miał zajęcia z historii Kościoła na Ziemiach Odzyskanych. W 1971 w warszawskiej uczelni sfinalizowano jego habilitację, w 1973 otrzymał tytuł prof. nadzw., a w 1979 – prof. zw. Był twórcą wrocławskiej szkoły historyków Kościoła. W l. 1947–1983 prowadził wykłady z zakresu dogmatyki, liturgiki, historii Kościoła, Pisma Św., ślubów zakonnych dla postulantek, nowicjuszek i juniorystek w domu formacyjnym elżbietanek we Wrocławiu. Był promotorem 4 prac doktorskich, 18 licencjackich i 56 magisterskich. W 1952 wszedł do grona kapituły katedralnej, w 1959 został papieskim prałatem domowym, a w 1959 otrzymał nominację na biskupa tytularnego Abitine, z przeznaczeniem do pomocy rządcy archidiecezji wrocławskiej. W l. 1974–1976 pełnił obowiązki wikariusza kapitulnego. Pozostawił w spuściźnie naukowej ok. 500 pozycji drukowanych.

Kard. Henryk Gulbinowicz – ur. 1928 w Wilnie w rodzinie ziemiańskiej. Dzieciństwo spędził w majątku ojcowskim w Szukiszkach. W 1944 został przyjęty do wileńskiego arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego. Formację kapłańską w WSD i studia na Wydziale Teologicznym USB przerwało aresztowanie 20 lutego 1945 profesorów i alumnów, a następnie przymusowy wyjazd do Białegostoku, gdzie w 1945 wznowiło swą działalność wileńskie WSD. Po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych został wyświęcony na kapłana 18 czerwca 1950 w białostockiej prokatedrze Wniebowzięcia NMP przez abp. R. Jałbrzykowskiego. Pracował jako wikariusz i prefekt szkół podstawowych w Szudziaławie. W l. 1951–1955 kontynuował studia z zakresu teologii moralnej na Wydziale Teologicznym KUL, uzyskując w 1953 licencjat, a w 1955 stopień doktorski. W l. 1956–1959 był wikariuszem w parafii prokatedralnej w Białymstoku. Przy kościele św. Rocha zorganizował w tym czasie duszpasterstwo akademickie dla studentów AM. W 1959 objął wykłady z teologii moralnej i etyki w WSD „Hosianum" w Olsztynie. Tam pełnił również obowiązki prefekta (1960–1962), wicerektora (1962–1963) i rektora (1963–1970). W 1963 został obdarzony godnością kanonika honorowego kapituły katedralnej warmińskiej. Pełnił także wiele odpowiedzialnych funkcji w kurii biskupiej w Olsztynie. Papież Paweł VI mianował go w 1970 bp. tytularnym Acci i administratorem apostolskim w Białymstoku. Sakrę biskupią przyjął w białostockiej prokatedrze z rąk kard. S. Wyszyńskiego, prymasa Polski, oraz bp. Józefa Drzazgi, administratora apostolskiego diecezji warmińskiej i bp. Kazimierza Majdańskiego, sufragana włocławskiego. W Białymstoku zreorganizował sieć parafialną, utworzył pierwszy w Polsce Diecezjalny Ośrodek Kształcenia Soborowego Księży oraz Ośrodek Duszpastersko-Katechetyczny, zakupił plac pod budowę nowego gmachu WSD. W 1975 został mianowany abp. metropolitą wrocławskim. Rządy w archidiecezji objął kanonicznie 12 stycznia 1976, ingres do archikatedry zaś odbył 2 lutego 1976. Papież Jan Paweł II wyniósł go w 1985 do godności kardynalskiej. Jako abp metropolita wrocławski dwukrotnie gościł we Wrocławiu papieża Jana Pawła II: w 1983 i 1997. Przeprowadził Synod Archidiecezjalny (1985–1991) i Kongres Pracy (1991), dokończył budowę Domu Księży Emerytów we Wrocławiu, erygował w 1989 Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, zainicjował wydawanie dolnośląskiego pisma katolickiego „Nowe Życie" oraz powstanie Katolickiego Radia „Rodzina". W 1981 powołał Arcybiskupi Komitet Charytatywny dla opieki nad internowanymi, więźniami i biednymi, w 1990 zaś Komitet ds. Pomocy Parafianom na terenie b. Związku Radzieckiego. Był gospodarzem i patronem Europejskiego Spotkania Młodych we Wrocławiu (28 grudnia 1989–2 stycznia 1990), współorganizatorem i gospodarzem 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego (25 maja–1 czerwca 1997). Był Wielkim Kanclerzem PWT we Wrocławiu (1976–2004) i prof. teologii moralnej. Przyczynił się znacznie do rozbudowy struktur PWT, zorgani-

zował zaplecze gospodarczo-mieszkalne dla Seminarium i PWT, zorganizował *Annus Propedeuticus* w Henrykowie. Był członkiem watykańskich Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich, ds. Ewangelizacji Narodów i ds. Duchowieństwa, członkiem Rady Głównej EP (do 1996), członkiem Komisji EP ds. Duszpasterstwa Ogólnego, ds. Duchowieństwa, ds. Duszpasterstwa Emigracyjnego oraz przewodniczącym Komisji EP ds. Duszpasterstwa Ludzi Pracy. Jest laureatem tytułu Civitate Wratislaviensi Donatus (17 maja 1996), laureatem Nagrody Kolegium Rektorów Wrocławia i Opola za integracyjną działalność na rzecz środowiska naukowego, doktorem h.c. PWT we Wrocławiu, AR we Wrocławiu i PWr. Zapisał się także jako autor ok. 300 artykułów naukowych, listów pasterskich, odezw i homilii. W marcu 2004 przeszedł na zasłużoną emeryturę. Publikacja książkowa: *Patientia et caritas. Listy pasterskie metropolity wrocławskiego Henryka kardynała Gulbinowicza 1976–1995,* Wrocław 1995.

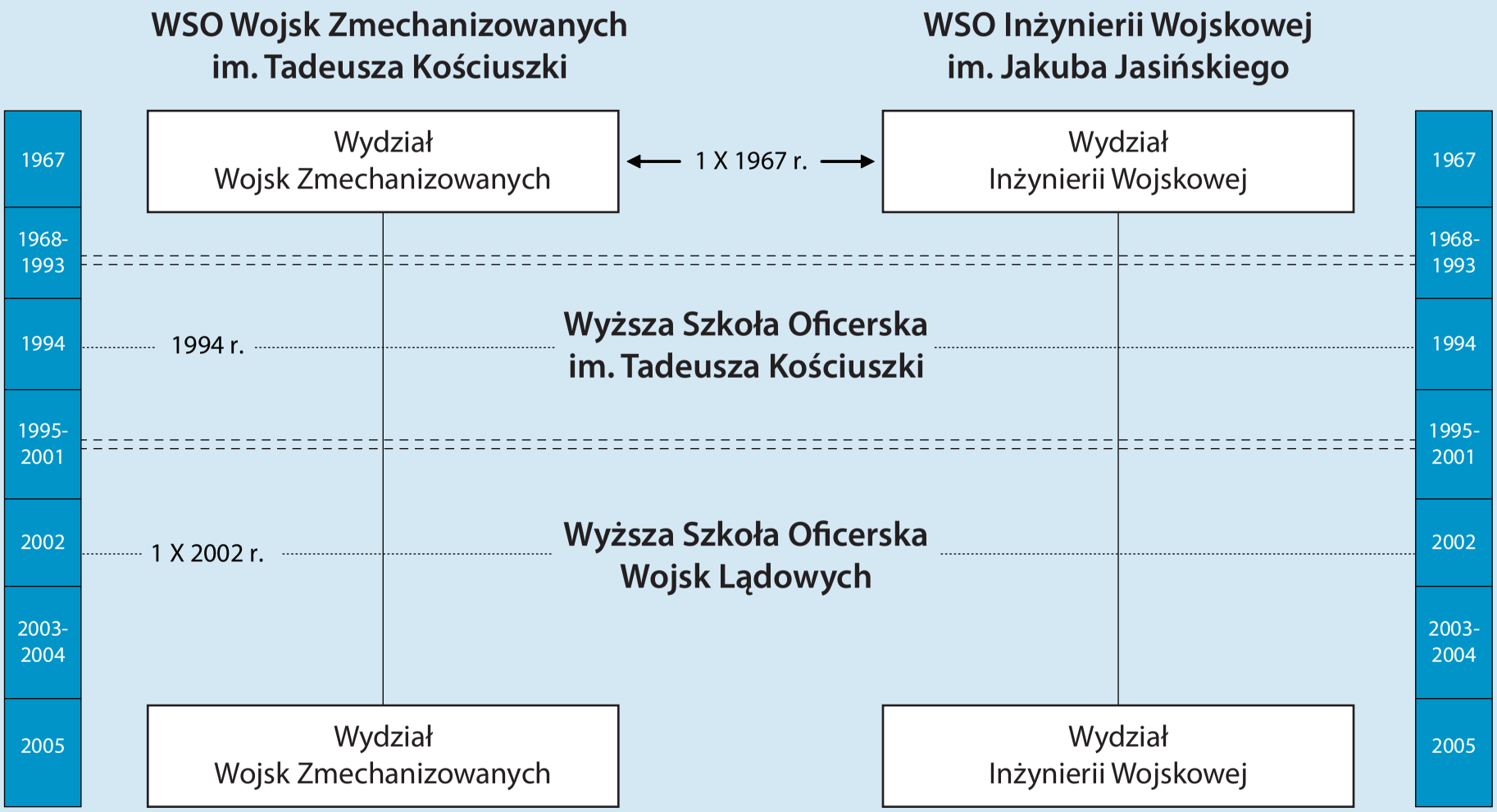
Abp Marian Gołębiewski – ur. 1937 w Trzebuchowie, diecezja włocławska. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w WSD we Włocławku w l. 1956–1962. Święcenia kapłańskie przyjął 24 czerwca 1962 w katedrze włocławskiej z rąk bp. A. Pawłowskiego. Pracował jako wikariusz w Ślesinie (1962–1964) i Zduńskiej Woli (1964–1966). W 1966 ustanowiony został na krótko wikariuszem-ekonomem (administratorem) parafii św. Michała Archanioła w Umieniu. W tymże roku podjął studia w zakresie biblistyki na Wydziale Teologicznym KUL, uzyskując w 1968 magisterium z teologii, a następnie stopień licencjata teologii. W 1969 skierowany został na dalsze studia specjalistyczne do Rzymu, które odbył w Papieskim Instytucie Biblijnym (Biblicum), gdzie uzyskał w 1971 stopień licencjata, a w 1976 doktorat w zakresie nauk biblijnych. Po powrocie w 1976 do kraju wykładał w WSD we Włocławku egzegezę Nowego Testamentu oraz inne przedmioty biblijne, prowadził lektoraty języków hebrajskiego, greckiego, łacińskiego i angielskiego. W l. 1981–1982 był prefektem w tymże seminarium, a 1983–1992 jego rektorem. Prowadził także wykłady z Pisma Świętego w WSD Misjonarzy Ducha Świętego w Bydgoszczy oraz zajęcia w Instytucie Pastoralnym i w Instytucie Wyższej Kultury Religijnej we Włocławku. Był sędzią Sądu Biskupiego (1978–1989), członkiem Kolegium Konsultorów i Rady Kapłańskiej, a od 1982 egzaminatorem prosynodalnym. Należał do grona kapituły katedralnej we Włocławku. W 1979 podjął zajęcia zlecone z egzegezy Starego Testamentu na Wydziale Teologicznym ATK w Warszawie. W roku akademickim 1992/1993 przebywał na stypendium naukowym w Instytucie Katolickim w Paryżu. W 1994 uzyskał na Wydziale Teologicznym ATK habilitację na podstawie rozprawy *Hymny samopochwalne Jahwe u Deutero-Izajasza (Iz 40–48). Studium literacko-krytyczno-teologiczne*. W 1994 został kierownikiem Katedry Biblistyki Starego Testamentu na tymże wydziale, a w 1995 otrzymał nominację na stanowisko prof. nadzw. Był członkiem Komisji Episkopatu Polskiego ds. Seminariów Duchownych oraz ds. Dialogu z Judaizmem. Należał do Komisji Prosynodalnej ds. Wychowania Katolickiego. Był uczestnikiem licznych krajowych oraz międzynarodowych kongresów i sympozjów biblistycznych, a także dorocznych sympozjów „Kościół a Żydzi i judaizm". W l. 1978–1986 należał do kolegium redakcyjnego „Ateneum Kapłańskiego" i dwutygodnika katolickiego diecezji włocławskiej „Ład Boży". Wyniesiony 20 lipca 1996 przez papieża Jana Pawła II do godności biskupa ordynariusza koszalińsko-kołobrzeskiego, sakrę biskupią otrzymał 31 sierpnia tego roku z rąk nuncjusza apostolskiego w Polsce, abp. J. Kowalczyka, oraz metropolitów: szczecińsko-kamieńskiego M. Przykuckiego i gnieźnieńskiego H. Muszyńskiego. W ramach Konferencji EP jest członkiem Rady Naukowej i Komisji Nauki Wiary, a w obrębie tej ostatniej przewodniczącym Sekcji Nauk Biblijnych. Powołany został również na członka Papieskiej Rady Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych. Od 1998 prof. nadzw. na Wydziale Teologicznym UAM w Poznaniu, prowadzi nadal wykłady w WSD w Koszalinie. Ojciec Święty Jan Paweł II przyjął 3 kwietnia 2004 rezygnację kard. Henryka Gulbinowicza z obowiązków pasterza Archidiecezji Wrocławskiej i mianował bp. Mariana Gołębiewskiego arcybiskupem metropolitą wrocławskim. Jako 58. w dziejach pasterz biskupstwa wrocławskiego, 24 kwietnia 2004 odbył uroczysty ingres do katedry p.w. św. Jana Chrzciciela, a pięć dni później otrzymał w Rzymie paliusz – znak pełni pasterskiego urzędu. Jako ordynariusz pełni także funkcję Wielkiego Kanclerza PWT we Wrocławiu. Jest autorem wielu publikacji (książki, artykuły, recenzje, sprawozdania, hasła encyklopedyczne), głównie z zakresu biblistyki.

PER ASPERA AD ASTRA
WYŻSZA SZKOŁA OFICERSKA
WOJSK LĄDOWYCH

WYŻSZA SZKOŁA OFICERSKA WOJSK LĄDOWYCH IM. GENERAŁA TADEUSZA KOŚCIUSZKI

WSO Wojsk Zmechanizowanych
im. Tadeusza Kościuszki
WSO Inżynierii Wojskowej
im. Jakuba Jasińskiego
1967
Wydział
Wojsk Zmechanizowanych
1 X 1967 r.
Wydział
Inżynierii Wojskowej
1967
1968-
1993
1968-
1993
1994
1994 r.
Wyższa Szkoła Oficerska
im. Tadeusza Kościuszki
1994
1995-
2001
1995-
2001
2002
1 X 2002 r.
Wyższa Szkoła Oficerska
Wojsk Lądowych
2002
2003-
2004
2003-
2004
2005
Wydział
Wojsk Zmechanizowanych
Wydział
Inżynierii Wojskowej
2005

Wprowadzenie

Rodowód Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu sięga okresu I Rzeczpospolitej. W 1765 r. utworzono w Warszawie Szkołę Rycerską. Następnie dzieło kształcenia oficerów Wojska Polskiego kontynuowały Korpusy kadetów w Księstwie Warszawskim oraz Szkoła Podchorążych Piechoty w Królestwie Polskim. W l. 1809–1831 w Szkole Elementarnej Artylerii i Inżynierii, Szkole Aplikacyjnej Artylerii i Inżynierii, Szkole Podchorążych Piechoty oraz Szkole Podchorążych Piechoty i Jazdy szlify oficerskie zdobywali przyszli bohaterowie powstań narodowych. To właśnie podchorążowie Szkoły Podchorążych Piechoty w Warszawie pod dowództwem Piotra Wysockiego zainicjowali 29 listopada 1831 wybuch powstania listopadowego, na którego pamiątkę obchodzony jest Dzień Podchorążego.

W latach zaborów oraz w okresie poprzedzającym I wojnę światową kadra oficerska kształciła się w wielu polskich szkołach wojskowych na emigracji. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. nastąpił dynamiczny rozwój szkolnictwa wojskowego. Utworzone wówczas szkoły oficerskie spełniły istotną rolę w przygotowaniu kadry dowódczej armii II Rzeczpospolitej. Ich absolwenci zdali trudny egzamin we wrześniu 1939 r. oraz w późniejszych walkach toczonych na frontach II wojny światowej. Z tego burzliwego okresu współczesna WSOWL dziedziczy tradycje szkół podchorążych: piechoty w Ostrowii Mazowieckiej i Bydgoszczy, kawalerii w Grudziądzu, artylerii w Toruniu i inżynierii w Warszawie. Lata II wojny światowej to historia i tradycje szkół oficerskich wojsk lądowych w Crawford w Wielkiej Brytanii, w Latrum w Palestynie, okupowanym kraju. Za początek polskiego szkolnictwa wojskowego w ZSRR można uznać zorganizowanie przy 1 Dywizji Piechoty w czerwcu 1943 r. samodzielnego batalionu szkolnego (sbs), którego zadaniem było wyszkolenie odpowiedniej liczby podoficerów piechoty uzależnionej od frontowych potrzeb 1 DP.

W składzie sbs dowódca dywizji utworzył kompanię podchorążych, która przyjęła nazwę Dywizyjna Szkoła Podchorążych (lub Oficerska Szkoła Dywizji). Miała ona, co należy zaznaczyć, charakter doraźny, obliczony na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb kadrowych 1 DP do czasu rozwiązania problemu kształcenia polskich oficerów w szerszej skali. Nastąpiło to niebawem, dzięki utworzeniu polskiego pododdziału szkolnego w riazańskiej Oficerskiej Szkole Piechoty im. Klimienta Woroszyłowa.

W sierpniu 1943 r. zdecydowano się na rozbudowanie wojska polskiego do rozmiarów korpusu, co wiązało się ze zwiększeniem zapotrzebowania na polskie kadry wojskowe. W związku z tym postanowiono utworzyć dwa bataliony polskie pod nazwą Szkoła Oficerska 1 Korpusu PSZ. W ciągu siedmiu miesięcy działalności promowała ona 910 oficerów.

W kwietniu 1944 r., w perspektywie rozwoju PSZ do rozmiarów armii, zdecydowano o zmianie koncepcji kształcenia kadr. Miała ona polegać na scentralizowaniu szkolenia oficerów podstawowych rodzajów wojsk w jednym miejscu. W tym celu powołano Centralną Szkołę Podchorążych (CSP) PSZ, w której docelowo miało kształcić się równocześnie 2 tys. podchorążych. CSP w Riazaniu w czasie swojego istnienia, od kwietnia do grudnia 1944 r. wykształciła 932 oficerów, w tym 598 oficerów piechoty.

W sierpniu 1944 r. rozpoczęto przygotowania do przeniesienia CSP do kraju. Początkowo na miejsce stałej dyslokacji wybrano Przemyśl, w trakcie realizacji tego zamierzenia podjęto decyzję o ulokowaniu CSP w Krakowie. Przeprowadzce szkoły z Riazania do Krakowa towarzyszyły dalsze zmiany organizacyjne. 27 stycznia 1945 CSP w Riazaniu przemianowano ostatecznie na Oficerską Szkołę Piechoty nr 1 (OSP-1) z siedzibą w Krakowie. Stan liczebny szkoły wynosił wówczas 354 oficerów, 3 tys. podchorążych oraz 400 szeregowców. W październiku 1945 r. OSP-1 została przemianowana na Oficerską Szkołę Piechoty i Kawalerii nr 1. Było to spowodowane faktem, iż nadal w Wojsku Polskim znajdowały się taktyczne związki kawalerii oraz konne pododdziały rozpoznawcze w dywizjach piechoty.

W początku 1947 r. doszło do wydarzenia o ogromnej doniosłości dla dalszego rozwoju szkoły: zapadła decyzja o przeniesieniu jej do Wrocławia. Przyczyny należy upatrywać w tym, iż w ten sposób chciano w zasadniczy sposób polepszyć warunki zarówno kwaterunku, jak i nauki podchorążych. Dotychczasowe miejsce pobytu nie zapewniało bowiem właściwych warunków do szkolenia bojowego, odbijając się niekorzystnie na jego wynikach.

Na termin przeniesienia szkoły wpłynęła również kolejna reorganizacja szkolnictwa wojskowego (zlikwidowano OSP-2 i OSP-3). 7 lutego 1947 ukazał się rozkaz naczelnego dowódcy WP nakazujący reorganizację szkoły, w której wyniku rozwiązany został szwadron kawalerii, oraz powrót do nazwy Oficerska Szkoła Piechoty nr 1.

Odtąd miejscem stałej dyslokacji miały być budynki koszarowe mieszczące się przy ul. Czajkowskiego i Kąpieliskowej na Karłowicach. Całkowite przystosowanie obiektu do potrzeb uczelni i doprowadzenie go do stanu pełnej używalności wymagało poważnych środków i znacznego nakładu pracy. Koszary były w znacznym stopniu zdewastowane. Budynki w większości nie miały drzwi i okien, gruntownego

remontu wymagał system centralnego ogrzewania oraz instalacja wodociągowa i sanitarna. Nie było również hali sportowej i sali kinowo-widowiskowej, które trzeba było urządzić w pomieszczeniach dawnej stajni i ujeżdżalni koni.

W dniu 10 maja 1947, po wykonaniu najważniejszych prac adaptacyjnych, przystąpiono do zajęć dydaktycznych. Pierwsza po przeniesieniu do Wrocławia promocja OSP-1 odbyła się w Opolu w ramach Ogólnopolskich Dożynek 14 września 1947. W dziesięciolecie swojego istnienia OSP-1 12 października 1953 otrzymała imię Tadeusza Kościuszki.

We wrześniu 1962 r. Oficerska Szkoła Piechoty im. T. Kościuszki we Wrocławiu przemianowana została na Oficerską Szkołę Wojsk Zmechanizowanych. W tym samym roku podjęto wstępne prace przygotowawcze nad przekształceniem istniejących szkół oficerskich w szkoły wyższe (wyższe szkoły zawodowe). W l. 1964–1965 opracowano projekty podstawowych aktów prawnych, które złożyły się na ustawę o wyższym szkolnictwie wojskowym.

Po zakończeniu przygotowań organizacyjno-programowych Rada Ministrów rozporządzeniem z 23 marca 1967 postanowiła podnieść do rangi szkół wyższych dwanaście dotychczasowych szkół oficerskich. Zarządzenie MON z 20 maja 1967 nadało jednak z dniem 1 października 1967 status wyższych uczelni tylko dziewięciu szkołom oficerskim (w tym również wrocławskiej). Centralne uroczystości inauguracyjne nauki w nowo powstałych wyższych szkołach oficerskich odbyły się 29 listopada 1967 we wrocławskiej Hali Ludowej.

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Zmechanizowanych (WSOWZ) według nowej koncepcji kształcenia na poziomie wyższej uczelni zawodowej pozostała nadal szkołą typu dowódczego, lecz o znacznie bardziej pogłębionej specjalizacji kierunkowej, uwzględniającej specyfikę i potrzeby nowoczesnych wojsk zmechanizowanych, wojsk obrony wewnętrznej, powietrznodesantowych oraz ochrony pogranicza. Zakładana specjalizacja wojskowa została skoordynowana z odpowiednią podstawą przedmiotów społeczno-politycznych, ogólnokształcących i ogólnotechnicznych, uprawniających WSOWZ do nadawania absolwentom oprócz stopnia oficerskiego – podporucznika – tytułu inżyniera wojskowego.

Po okrzepnięciu szkoły jako wyższej uczelni zawodowej i zdobyciu doświadczenia w nowym systemie kształcenia, zostały zorganizowane dwa dalsze kierunki (profile): wychowania fizycznego (1976) i polityczny (1977). Na kierunku wychowanie fizyczne, przy znacznym udziale AWF we Wrocławiu, zaczęli kształcić się instruktorzy WF w wojsku z tytułem magistra WF. Na początku lat 90. ze względu na redukcję armii część tych szkół została rozwiązana.

W 1994 r. z istniejących uczelni wojsk lądowych powstały trzy szkoły – WSO im. T. Kościuszki we Wrocławiu, WSO im. S. Czarnieckiego w Poznaniu i WSO im. J. Bema w Toruniu. Na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2001 w dniu 1 października 2002 w oparciu o te uczelnie powołana została do życia Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych we Wrocławiu (WSOWL).

Stan organizacyjny

Na podstawie Zarządzenia MON z 20 maja 1967 wrocławska uczelnia wojskowa otrzymała status uczelni wyższej. Do nowej koncepcji i zadań kształcenia została dostosowana

Pierwsza promocja absolwentów Studium Oficerskiego

jej struktura organizacyjna. W 1968 r. dotychczasowy Wydział Szkolenia (organ kierowania procesem kształcenia) został podniesiony do rangi Oddziału Szkolenia o następującej strukturze: szef oddziału, a jednocześnie zastępca komendanta do spraw szkolenia, Wydział Planowania, Wydział Wydawniczy, Zespół Badań Metodyki Nauczania, sekcja zaopatrzenia, biblioteka naukowa. Cykl Taktyki Ogólnej został przekształcony w Cykl Taktyki Ogólnej i Rodzajów Wojsk o określonej strukturze wewnętrznej (sekcje przedmiotowe). Powstał również Cykl Techniczny (zastąpił on rozwiązany Cykl Taktyki Rodzajów Wojsk). Dotychczasowe sekcje przedmiotowe wychowania fizycznego i spadochronową podniesiono do rangi cykli przedmiotowych. Powołano do życia nowy Cykl Przedmiotów Ogólnokształcących (matematyka, fizyka, chemia i języki obce), które w związku z tym zostały wyłączone z Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych. Cykl Ogniowy uległ przemianowaniu na Cykl Teorii i Praktyki Strzelań. Rada Pedagogiczna uczelni została przekształcona w Radę Naukową, podchorążowie zostali zorganizowani w pododdziały szkolne: I rok, II rok, III rok OSWZ. Ustalona w 1967 r. struktura organizacyjna uczelni uległa w następnych latach odpowiedniej modyfikacji.

W 1974 r. do etatu komendy szkoły wprowadzono stanowisko pomocnika, komendanta ds. naukowych. Dodatkowo utworzono ośrodek obliczeniowy, Wydział Ogólny przekształcony został w Wydział Kadrowo-Administracyjny. W Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych wprowadzono pierwszy etat naukowy adiunkta. W następnych latach utworzono dalsze cztery etaty. W 1978 r. ustalono pierwsze dwa etaty docentów szkoły. Na uwagę zasługuje fakt, iż w 1980 r. Cykl Przedmiotów Społeczno-Politycznych został przekształcony w katedrę o czterozakładowej strukturze. Stopniowo zatem nadawano szkole kształt organizacyjny właściwy dla tego typu uczelni wyższej.

W 1984 r. w WSOWZ utworzono seminarium doktoranckie, które począwszy od 1986 r. było filią seminarium doktoranckiego Wojskowego Instytutu Historycznego. Podczas jego istnienia powstało 10 rozpraw doktorskich.

Należy zaznaczyć, iż największy wkład w to osiągnięcie miał płk prof. dr hab. Ryszard Majewski, będący promotorem wszystkich wyżej wymienionych rozpraw, wybitny specjalista

w dziedzinie historii wojskowości (w szczególności dotyczącej Wrocławia i ziemi dolnośląskiej). Duże zasługi ma również płk rezerwy prof. dr hab. Franciszek Kusiak, obecnie zatrudniony na UWr.

Od 1 października 2002, na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2001, przy wykorzystaniu potencjału szkół wojskowych z Wrocławia, Poznania i Torunia, powołana została do życia Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych z siedzibą we Wrocławiu (dzisiejsza WSOWL). W sierpniu 2003 r. szkoła otrzymała imię generała Tadeusza Kościuszki.

Do czerwca 2004 r. w WSOWL kształcili się podchorążowie na następujących wydziałach: Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu; Inżynierii Wojskowej we Wrocławiu; Logistyki i Wojsk Pancernych w Poznaniu; Wojsk Rakietowych i Artylerii w Toruniu.

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Generała Tadeusza Kościuszki jest obecnie jedyną uczelnią wojskową w Polsce kształcącą kadry oficerskie na potrzeby Wojsk Lądowych. WSOWL, ze względu na charakter nauki i osiągnięcia jej absolwentów, przez wielu nazywana jest Szkołą Generałów. Nowoczesne rozwiązania w zakresie kształcenia młodych oficerów zaowocowały w 2003 r. uruchomieniem pilotażowego programu nauki – jednorocznego Studium Oficerskiego adresowanego do absolwentów szkół wyższych.

Jest to zupełnie nowa ścieżka edukacyjna otwierająca nowy rozdział działalności szkolnictwa ze względu na sposób przygotowania kadr oficerskich dla sił zbrojnych. W modelu tym przewiduje się szkolenie w niezbędnym zakresie przedmiotów ogólnych, niemniej jednak główny nacisk kładzie się na przedmioty kierunkowe i specjalistyczne. Zakłada się jednocześnie, że wybrana specjalność zawodowa oficera powinna być zbieżna z kierunkiem ukończonych studiów (np. dyplom na Wydziale Chemii i wybrana specjalność chemia wojskowa), co zagwarantuje szybkie przyswajanie wiedzy specjalistycznej.

Kształcenie kandydatów na oficerów odbywa się w Studium Oficerskim zgodnie z planem i programem kształcenia właściwym dla danej specjalności. Dla absolwentów szkół wyższych, którzy nie odbyli przeszkolenia wojskowego w trakcie studiów, czas jego trwania wynosi jeden rok. Natomiast dla tych, którzy przeszkolenie odbyli (sześciotygodniowe lub trzymiesięczne) jest skrócony odpowiednio do zakresu wcześniejszego szkolenia podstawowego.

W organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego w WSOWL wydziela się etapy kształcenia, zróżnicowane pod względem treści programowych, form, zasad i metod. Etapami tymi są: podstawowe szkolenie wojskowe (trwające ok. 5 tygodni w WSOWL); wstępna specjalizacja zawodowa – przygotowanie ogólnozawodowe i specjalistyczne do poziomu dowódcy drużyny (równorzędnego) trwające ok. 16 tygodni w WSOWL oraz w centrach i ośrodkach szkolenia specjalistycznego poszczególnych rodzajów wojsk; specjalizacja zawodowa – przygotowanie specjalistyczne do poziomu dowódcy plutonu (równorzędnego) trwające ok. 25 tygodni w WSOWL i centrach szkolenia specjalistycznego poszczególnych rodzajów wojsk, w którego ramach przewidziano również obóz szkoleniowy zakończony częścią praktyczną egzaminu oficerskiego.

Podstawowe szkolenie wojskowe ma charakter intensywnego przygotowania kandydata na oficera do służby wojskowej przy zachowaniu zasady stopniowania trudności. Okres ten powinien umożliwić kandydatom adaptację do służby wojskowej oraz opanowanie podstawowej wiedzy, umiejętności i nawyków z zakresu przygotowania ogólnowojskowego. Kończy się sprawdzianem kwalifikacyjnym słuchaczy, a także ponowną weryfikacją ich predyspozycji psychicznych i zdrowotnych do zawodowej służby wojskowej. Sprawdzian ten organizuje się w formie kilkudniowego intensywnego ćwiczenia kompleksowego. W trakcie ćwiczenia w odniesieniu do określonych specjalności wojskowych prowadzi się badania psychologiczne i lekarskie. Kandydatów, którzy nie zostali zakwalifikowani do dalszego kształcenia, kieruje się do dyspozycji właściwych Wojskowych Komend Uzupełnień (WKU). Na etapie wstępnej specjalizacji zawodowej proces kształcenia ukierunkowany jest na opanowanie przez słuchaczy wiedzy ogólnozawodowej oraz podstaw przygotowania specjalistycznego. W końcowym okresie tego etapu realizowany jest obóz szkoleniowy, trwający do dwóch tygodni, zakończony sprawdzianem praktycznym.

Podczas specjalizacji zawodowej kształcenie ukierunkowane jest na opanowanie przez słuchaczy wiedzy specjalistycznej w zakresie określonej specjalności wojskowej. Etap ten podporządkowany jest zdobywaniu i ugruntowaniu wiedzy oraz umiejętności w zakresie dowodzenia plutonem i eksploatacji techniki wojskowej. Kształcenie w Studium Oficerskim kończy się egzaminem na oficera, który składa się z części praktycznej oraz teoretycznej i umożliwia sprawdzenie umiejętności i wiedzy słuchaczy.

Przysięga na sztandar uczelni wyróżnionych żołnierzy Studium Oficerskiego

Część kulminacyjna przysięgi Studium Oficerskiego

Nowe wymagania dotyczące PSZ spowodowały również potrzebę zmiany ustawy dotyczącej służby wojskowej. Po długim okresie oczekiwań 1 lipca 2004 weszła w życie nowa ustawa. Przewidywała ona również zmiany w szkolnictwie wojskowym.

W celu sprostania nowym wyzwaniom i zapotrzebowaniom PSZ wrocławska uczelnia zmuszona była przejść gruntowne przeobrażenie. W miejsce starych struktur powstały nowe, zupełnie inne od dotychczasowych, zmianie uległy także programy kształcenia naszych studentów. Pod koniec lipca zapadła znamienna i jakże radosna dla naszej społeczności uczelnianej decyzja, iż o przyjęcie do WSOWL mogą ubiegać się również absolwenci szkół ponadgimnazjalnych. Nowy program kształcenia zakłada uzyskanie w trakcie studiów tytułu magistra (odbywać się to będzie w ramach współpracy z PWr). W związku z tymi zmianami kolejna immatrykulacja była dla społeczności wrocławskiej uczelni wielkim świętem, ze względu na fakt, iż po okresie 3-letniej przerwy w naborze, od 14 września 2004 WSOWL rozpoczęła kształcenie pierwszych 80 absolwentów szkół średnich, w systemie całkowicie nowych, 5-letnich studiów magisterskich. Ślubowanie Podchorążego złożyło również 174 słuchaczy Studium Oficerskiego, absolwentów wyższych uczelni cywilnych, którzy biorą udział w 13-miesięcznym szkoleniu wojskowym, by po jego odbyciu związać swoją przyszłość z zawodową służbą wojskową.

Absolwenci szkoły mianowani są na stopień podporucznika i kierowani do dalszej służby w jednostkach wojskowych na stanowiska dowódców plutonów, m.in. do tak elitarnych jednostek, jak: GROM, Formoza, 6. Brygada Desantowo-Szturmowa, 25. Brygada Kawalerii Powietrznej czy 1. Pułk Specjalny Komandosów. Najlepsi mają możliwość pełnienia służby w misjach pokojowych w ramach ONZ oraz pracy w strukturach NATO.

Komendanci i komendanci rektorzy* od roku 1967

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki, lata 1967–1994

Gen. bryg. Zdzisław Kwiatkowski 1 kwietnia 1967–30 września 1970
Gen. bryg. Kazimierz Stec 30 września 1970–9 września 1974
Gen. bryg. Stefan Zieliński 9 września 1974–28 maja 1976
Płk dr Wiesław Stępniewski 28 maja 1976–22 maja 1978
Gen. bryg. Leszek Kozłowski 22 maja 1978–31 lipca 1983
Gen. bryg. Mariusz Zdrzałka 26 listopada 1983–23 października 1987
Gen. bryg. Janusz Ornatowski 23 października 1987–27 września 1991
Gen. bryg. Ryszard Lackner 27 września 1991–24 października 1994

Wyższa Szkoła Oficerska im. T. Kościuszki, lata 1994–2002

Gen. bryg. Ryszard Lackner 25 października 1994–16 marca 2002
Płk dr inż. Jan Ciećkiewicz – 16 marca 2002–6 września 2002

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Generała Tadeusza Kościuszki

Gen. bryg. dr Andrzej Muth 6 września 2002–2 września 2005
Gen. bryg. Kazimierz Jaklewicz 2 września 2005–

* Tytuł komendanta rektora obowiązuje od roku 1993.

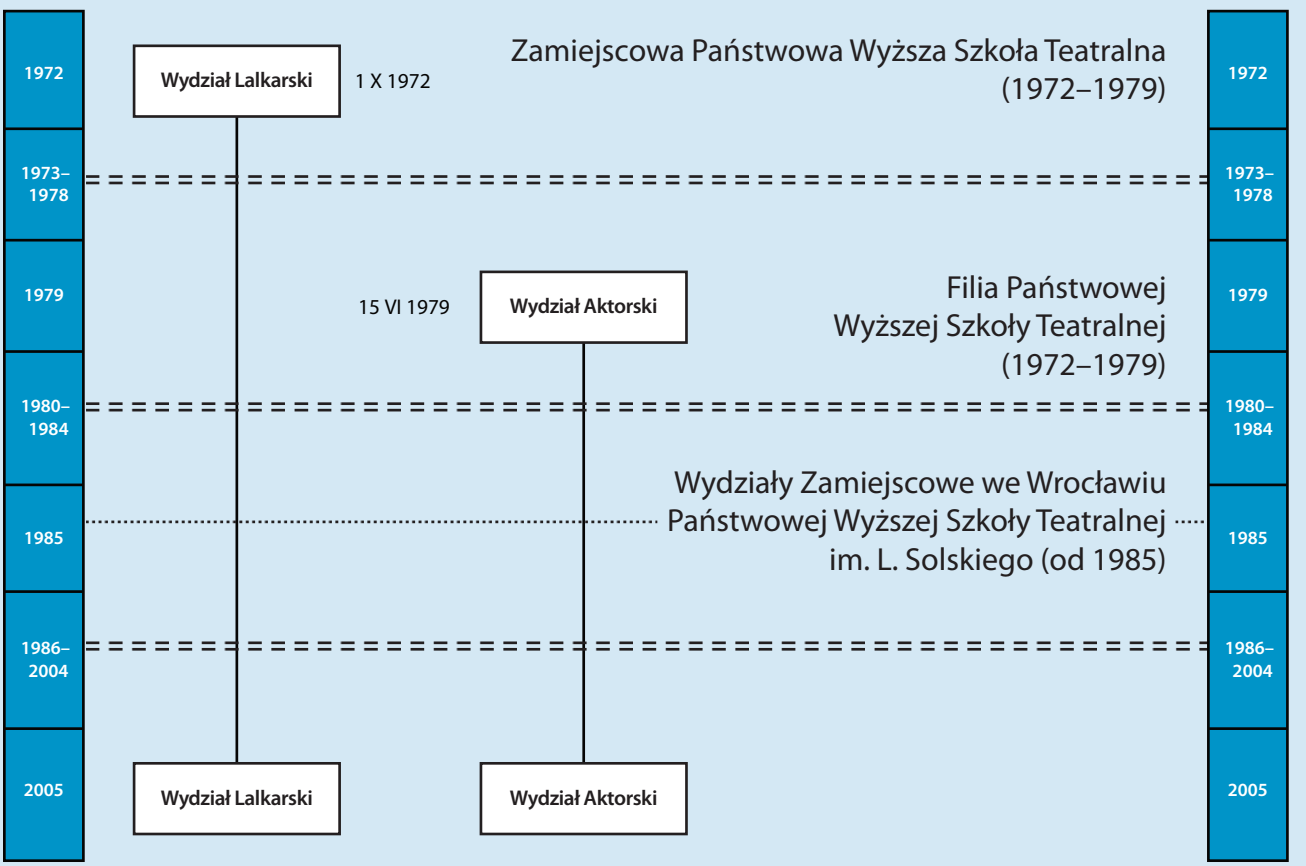

WOJSK LĄDOWYCH

PWJT

WYDZIAŁY ZAMIEJSCOWE WE WROCŁAWIU PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY TEATRALNEJ IM. LUDWIKA SOLSKIEGO W KRAKOWIE

WYDZIAŁY ZAMIEJSCOWE WE WROCŁAWIU PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY TEATRALNEJ IM. LUDWIKA SOLSKIEGO W KRAKOWIE (1972–2005)

Wprowadzenie

Słowo Rektora

Inicjatywa zorganizowania szkolnictwa aktorskiego w powojennym Wrocławiu sięga 1949 r. Kształcenie aktorów w trybie trzyletnich studiów przyteatralnych z przerwami datuje się od 1956 r.

1 października 1972 powstał Zamiejscowy Wydział Lalkarski we Wrocławiu Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie. Na dziekana wydziału powołany został doc. Stanisław Stapf, dyrektor miejscowego Państwowego Teatru Lalek. Jako wykładowców dziekan zatrudnił aktorów lalkarzy, aktorów teatrów dramatycznych, pracowników naukowo-dydaktycznych wyższych uczelni Wrocławia.

W 1979 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki powołało we Wrocławiu filię krakowskiej PWST. Wraz z tą decyzją zainaugurował działalność Wydział Aktorski, obok istniejącego już Wydziału Lalkarskiego, przy ul. Powstańców Śl. 22. Dziekanem Wydziału Aktorskiego mianowano doc. Igora Przegrodzkiego. Prorektorem PWST do spraw filii został doc. dr hab. Janusz Degler.

W budynku Wydziału Lalkarskiego robiło się coraz ciaśniej dwóm wydziałom. Na potrzeby Wydziału Aktorskiego przeznaczono dwupiętrową willę przy ul. Jastrzębiej (obecna siedziba wydziału), ale wymagającą modernizacji i remontu od podstaw. Jednak szczęśliwy los, a zwłaszcza decyzja wojewody Janusza Owczarka sprawiły, że studenci znaleźli „przytulisko" w tzw. willi rządowej przy ul. Jastrzębiej. Wypadki nabrały tempa.

Prorektor doc. Degler rozpoczął proces projektowy budynku przy ul. Jastrzębiej. W 1987 r. jego kadencja zbliżała się ku końcowi. Po wejściu w życie nowej ustawy o szkolnictwie wyższym zlikwidowano filię, a wydziały otrzymały nazwę Wydziałów Zamiejscowych. Jedenaście lat pracy prorektora dało trwałe fundamenty pod przyszłą wieloletnią działalność wydziałów. Nowo wybrany prorektor ds. Wydziałów Zamiejscowych, doc. Wiesław Hejno (1987), kontynuował drogę poprzednika.

Na Wydziale Aktorskim powstała Specjalizacja Pantomimiczna (1992), a przy Wydziale Lalkarskim Dwuletnie Podyplomowe Studium Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży (1992). Po zakończeniu prac budowlanych w willi przy ul. Jastrzębiej Wydział Aktorski przeniósł się do własnego budynku. Prorektor doc. Hejno zrealizował zakup Domu Kultury Klubu Budowlanych przy ul. Braniborskiej. Powstał tu Teatr Szkolny.

Kandydaci na aktorów na egzaminy wstępne zgłaszają się z obszaru całej Polski. Przeważają jednak osoby z terenów zachodnich. Spośród wielu dziesiątków znanych i uznanych absolwentów obu wydziałów wymieńmy kilka nazwisk: Robert Skolmowski – reżyser operowy, Remigiusz Brzyk – reżyser teatralny, Przemysław Bluszcz – aktor, Jolanta Góralczyk – aktorka, pedagog, Kinga Preis, Jolanta Fraszyńska – aktorki, Krzysztof Dracz – aktor, pedagog, Cezary Żak, Robert Gonera – aktorzy, Wojciech Kościelniak – aktor, dyrektor teatru. Corocznie na obu wydziałach przygotowuje się najmniej osiem dyplomów – dużych przedstawień pełnoobsadowych, powstaje kilka monodramów lub przedstawień małoobsadowych, dziesiątki minispektakli, etiudy, pokazy, „otwarte drzwi" itp. Prezentacje studentów obu wydziałów są wizytówką wrocławskiej szkoły na krajowych i zagranicznych festiwalach. „Produkty" powstałe w rezultacie procesu dydaktycznego z powodzeniem wchodzą w obieg sztuki widowiskowej tworzonej przez studentów szkół teatralnych w Unii Europejskiej. Wydziały Zamiejscowe ze swym dorobkiem zyskują tu coraz silniejszą pozycję.

W kolejnych kadencjach stanowisko prorektora zajmowali: prof. dr hab. Janusz Degler (1972–1987), prof. Wiesław Hejno (1987–1993), prof. Anna Twardowska (1993–1999) i od 1999 prof. Jacek Radomski.

Jacek Radomski
Prorektor PWST im. L. Solskiego w Krakowie
Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu

Dyplom studentów Wydziału Aktorskiego – „Demokracja... Kopulacja... Rewolucja..."

„Płaszcz" Nikołaja W. Gogola – reż. Józef Frymet

Historia i stan organizacyjny

12 marca 1945 – powstaje Studio Teatralne przy Teatrze Starym

25 kwietnia 1945 – powstaje Studio Dramatyczne Iwo Galla

7 maja 1945 – powstaje Studio Aktorskie przy Teatrze im. Juliusza Słowackiego

13 października 1946 – Michał Rusinek wręcza Juliuszowi Osterwie nominację na dyrektora Państwowej Szkoły Dramatycznej w Krakowie

17 października 1946 – minister kultury i sztuki Władysław Kowalski podpisuje zarządzenie o utworzeniu Państwowej Szkoły Dramatycznej w Krakowie; zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1946 (DzU MKiS z dnia 27 listopada 1946 [nr 4, poz. 12])

1 stycznia 1949 – Państwowa Szkoła Dramatyczna uzyskuje status zawodowej wyższej uczelni i nową nazwę – Państwowa Wyższa Szkoła Aktorska

11 lipca 1955 – minister Włodzimierz Sokorski podpisuje zarządzenie ustalające ostateczną nazwę uczelni na Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego w Krakowie

1 września 1955 – powstaje Wydział Reżyserii

1958 – zlikwidowano Wydział Reżyserii

1972 – powstaje Wydział Lalkarski we Wrocławiu

1973 – powstaje Wydział Reżyserii w Krakowie

1979 – powstaje wrocławska Filia PWST skupiająca Wydział Aktorski we Wrocławiu i istniejący Wydział Lalkarski

1990 – wejście w życie nowej ustawy o szkolnictwie wyższym powoduje likwidację filii; Wydział Lalkarski i Wydział Aktorski we Wrocławiu otrzymują nazwę Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie

1992 – powstanie Specjalizacji Pantomimicznej przy Wydziale Aktorskim we Wrocławiu

1992 – powstanie Dwuletniego Podyplomowego Studium Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży przy Wydziale Lalkarskim we Wrocławiu.

Władze uczelni

Rektor – prof. Jerzy Stuhr; prorektorzy – prof. Anna Polony i ds. Wydziałów Zamiejscowych – prof. Krzysztof Kuliński; dziekan Wydziału Aktorskiego w Krakowie – prof. Krzysztof Globisz; dziekan Wydziału Reżyserii w Krakowie – prof. Ewa Kutryś; dziekan Wydziału Aktorskiego we Wrocławiu – adiunkt Elżbieta Czaplińska-Mrozek; dziekan Wydziału Lalkarskiego we Wrocławiu – prof. Jolanta Góralczyk

PWST w Krakowie – Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu

Wydział Lalkarski

Organizatorzy Wydziału Lalkarskiego i dydaktyki – 1972: Stanisław Stapf, Janusz Degler, Henryk Jurkowski, Jan Plewako.

Organizatorzy dydaktyki – 1973: Włodzimierz Dobromilski, Andrzej Dziedziul, Wiesław Hejno oraz 1974: Józef Kelera, Wojciech Wieczorkiewicz.

W 1995 r. Wydział Lalkarski PWST uzyskał uprawnienia do nadawania stopnia akademickiego – przewód kwalifikacyjny I st., obecnie – doktora, a w 1999 r. na II st., obecnie doktora habilitowanego.

Tab. 40. Stan osobowy Wydziału Lalkarskiego we Wrocławiu w latach 1972–1973 i 2002–2003

Rok akademicki	1972–1973	2002–2003
Studenci	24	67
Pracownicy naukowo-dydaktyczni	22	28
Profesorowie	–	5
Docenci	2	–
Profesorowie nadzw.	–	5
Adiunkci	6	8
Starsi wykładowcy	14	4
Wykładowcy	–	4
Asystenci	–	2

Pierwsi promowani w 1995 r. na I st. kwalifikacji adiunkta na Wydziale Lalkarskim to Marek Tatko (promotor: prof. M. Lombardo), Anna Kramarczyk, Krzysztof Grębski (promotor: prof. A. Twardowska).

Wydział Aktorski

Organizatorzy Wydziału Aktorskiego i dydaktyki – 1976: Igor Przegrodzki, Jadwiga Skupnik, Andrzej Polkowski, Maria Zbyszewska, Iga Mayr.

W latach 1998–2004 Wydział Aktorski we Wrocławiu miał uprawnienia do nadawania stopnia akademickiego – przewód kwalifikacyjny I st., obecnie – doktora.

Tab. 41. Stan osobowy Wydziału Aktorskiego we Wrocławiu w latach 1979–1980 oraz 2002–2003

Rok akademicki	1979–1980	2002–2003
Studenci	22	71
Pracownicy naukowo-dydaktyczni	25	28
Profesorowie	–	2
Profesorowie nadzw.	–	4
Docenci	3	–
Adiunkci	1	7
Starsi wykładowcy	21	10
Wykładowcy	–	2
Asystenci	–	3

Obecnie (od kwietnia 2004), w myśl nowej ustawy, wydział takich uprawnień nie posiada.

Pierwsi promowani w 1999 r. na I st. kwalifikacji adiunkta na Wydziale Aktorskim to: Elżbieta Czaplińska-Mrozek, Jolanta Zalewska, Wojciech Kościelniak. Promotorzy: prof. Igor Przegrocki, Józef Kelera i Janusz Degler.

Bibliografia:

1. *25 lat Wrocławskiego Teatru Lalek*, pod red. E. Koterli, K. Krzyżagórskiego, S. Stapfa, Wrocław 1971.
2. *Fenomen Władzy*, pod red. W. Hejny, Wrocław 1993.
3. *Krakowska Szkoła Teatralna. 50 lat PWST im. Ludwika Solskiego*, pod red. J. Popiela, Kraków 1996, Warszawa 1996.
4. *Krakowska Szkoła Teatralna. 50 lat PWST im. Ludwika Solskiego*, pod red. J. Popiela, Kraków 1997.
5. *Lalki i my*, pod. red. M. Lubienieckiej, Wrocław 2002.
6. *Pośród lalek i ludzi*, Wrocław 1998.
7. *Teatr Lalek a sztuka końca XX wieku (Materiały z sesji naukowej, Wrocław, 26–28 III 1998)*, Wrocław 1998.
8. *Teatr Polski. 50 lat*, Wrocław 1996.
9. *Wiesław Hejno. Dokumentacja działalności*, oprac. M. Strońska-Zaręba, Łódź 1997.
10. *Wrocław teatralny*, pod red. J. Kelery, Wrocław 1983.
11. *Wydział Lalkarski we Wrocławiu (1972–1997)*, pod red. J. Deglera i W. Hejny, Wrocław 1998.
12. *Wydział Aktorski we Wrocławiu 1979–2004. Materiały, źródła i dokumentacja dziejów szkolnictwa teatralnego we Wrocławiu*, oprac. i red. I. Guszpit, Wrocław 2004.

Wydział Lalkarski

Obecny Wydział Lalkarski jako Wydział Zamiejscowy PWST w Krakowie został utworzony w 1972 r. przez przekształcenie Studium Aktorskiego Teatrów Lalkowych działającego przy Teatrze „Chochlik" we Wrocławiu w l. 1968–1972.

Podstawą opracowania programu nauczania dla Wydziału Lalkarskiego był program ułożony przez red. Klemensa Krzyżagórskiego, zrealizowany w l. 1968–1970 w Studium Aktorskim Teatrów Lalkowych przy Wrocławskim Teatrze Lalek. Krzyżagórski pisał: „Wykształcenie twórczego aktora nie może jedynie polegać na przyuczeniu słuchacza do techniki poruszania lalkami, lecz na takim modelowaniu jego osobowości, by rozwinąć w nim cechę artystycznego nieposłuszeństwa". Krzyżagórski przykładał wagę do racjonalnego i intelektualnego aspektu nauczania lalkarstwa. Postulował „wykształcenie aktora lalkarza, który myśli, bo wie (a także wie, o czym myśleć). Aktor lalkarz […] nie musi posiadać ogólnej umiejętności zagrania czegokolwiek. Jego emploi jest wyraźnie określone. Dlatego myśl, iż człowieka należy wpierw nauczyć aktorstwa, by później aktora nauczyć lalkarstwa jest chybiona. Aktor lalkarz – pisze Krzyżagórski – […] musi niemal wszystko wiedzieć o tym, co ogólnie mieni się «scenografią», ponieważ «scenografia» jest jego osobistym żywiołem: forma plastyczna stanowi sposób, w jaki aktor lalkarz istnieje na scenie […] Przygotowanie aktora lalkarza musi obejmować «anatomię» i «fizjologię» lalki, tzn. jej budowę i sposób, w jaki lalka żyje na scenie"[1].

Na Wydziale Lalkarskim przyjęto zasadę współpracy z Wrocławskim Teatrem Lalek. Na Scenie Małej tego teatru Wiesław Hejno prowadził poszukiwania artystyczne w obrębie relacji lalkarz–lalka teatralna. „Lalkarzem jest się wtedy, kiedy gra się lalką. Ale również wtedy, kiedy gra toczy się obok lalki. Lub z lalką, jako obiektem transparentowym (lalka służy tylko zademonstrowaniu, np. marzanna, w obchodzie «topienie marzanny»), albo transparentnym (lalkarz i lalka przenikają się; tzn. przejmują zamiennie tok narracji). Jeszcze inna sytuacja: aktor, człowiek ulega uprzedmiotowieniu, przejmuje cechy bezwolnej lalki. Lub lalka, niczym fantom, upodabnia się do człowieka – naśladuje go, jak Golem". Na Scenie Małej pojawiał się repertuar tradycyjnie przypisany teatrowi dramatycznemu, w którym „relacje z lalką" okazały się ważnym doświadczeniem artystycznym. Istnienie lalki teatralnej „w relacjach" siłą rzeczy przenika do dydaktyki na Wydziale Lalkarskim, gdzie nauczyciele praktycy dzielą się doświadczeniem scenicznym ze studentami. Tego typu związek może spełniać warunek dydaktyki otwartej na sygnały współczesnych treści i form scenicznych. Dlatego też tym sprawniejszy jest nauczyciel praktyk, im pełniej może doskonalić swój warsztat aktorski. „Lalka teatralna może być osobistą wypowiedzią sceniczną studenta w najtrudniejszych tematach egzystencjalnych. Lalka wypełnia treść metafory, oddaje znaczenie symbolu. Może być lalka artefaktem spełniającym zarówno wymagania psychologiczne postaci scenicznej, jak i rzeczą unicestwianą w procesie kreacji. Już nie idzie tylko o to, aby opanować technikę animacji jakiejkolwiek lalki, lecz także o to, aby opanować technikę animacji lalki będącej w ścisłym emocjonalnym (i intelektualnym) związku z lalkarzem. Aspekt indywidualnej więzi lalkarza i lalki nie może zatem być czymś pustym, tylko formą. Lalka zaczyna naprawdę żyć dopiero wtedy, kiedy staje się «częścią człowieka». Wówczas lalka coś znaczy i przekazuje. Uczestniczy w «zawirowaniach losu» lalkarza (człowieka) i własnym – jako bohatera scenicznego".

Na Wydziale Lalkarskim zajęcia dydaktyczne rozpoczęły się w gmachu Teatru Lalek przy pl. Teatralnym 4. Rychło jednak współistnienie w jednym budynku wydziału i Teatru Lalek okazało się niemożliwe. Tym bardziej że urzędowali w nim jeszcze inni lokatorzy (Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej), zajmujący pomieszczenia potrzebne zarówno teatrowi, jak i studentom.

W 1975 r. wydział otrzymał budynek przy ul. Powstańców Śląskich 22. Jesienią tegoż roku doc. S. Stapf przeszedł na emeryturę. Czynności dziekana wydziału, na stanowisku prodziekana, przejął Marcin Wenzel, bo jak mówił, miał „dość pracy artystycznej, żeby się wikłać w obowiązki administracyjne". W jesieni 1975 r. dziekanem wydziału został doc. dr hab. Henryk Jurkowski, historyk i teoretyk teatru lalkowego. Dojazdy z Warszawy na kilkudniowe pobyty we Wrocławiu okazały się jednak dla nowego dziekana bardzo uciążliwe. W 1976 r. na prodziekana wydziału powołano st. wykładowcę W. Hejnę, lalkarza, aktora i reżysera.

[1] K. Krzyżagórski, *Studium Aktorskie Teatrów Lalkowych*, [w:] *25 lat Wrocławskiego Teatru Lalek*, Wrocław 1971.

W 1976 r. pojawiły się pierwsze dyplomy. *Szewczyk Dratewka* w reżyserii W. Hejny, *Ostatnia pieśń Pulcinelli, Poliszynel w beczce* w reżyserii Jana Plewaki, *Komedia Pietruszki*, *Punch i Judy* w reżyserii Anny Proszkowskiej. Repertuar ten nawiązywał do zasobów polskiego i europejskiego lalkarstwa. Był to z jednej strony ukłon w stronę tradycji, z drugiej zaś wskazanie na ciągle atrakcyjny artystycznie teatr lalek.

W 1976 r. pierwsi absolwenci – magistrowie sztuki ze specjalnością lalkarską – opuścili wydział. Dziekan doc. Jurkowski w tym samym roku wypromował pierwszych nauczycieli przedmiotów praktycznych. Byli to A. Proszkowska, J. Plewako, Andrzej Dziedziul i W. Hejno. Podczas obrony przewodów na I st. kwalifikacji przed Radą Wydziału Aktorskiego w Krakowie, „zademonstrowali [oni] tak wysoki poziom artystyczny i poziom refleksji dydaktycznej, że wprawili w zdumienie pedagogów krakowskich" – pisze H. Jurkowski (*Wydział Lalkarski we Wrocławiu*, s. 26). Cztery lata później prof. Danuta Michałowska promowała Mirosławę Lombardo, a doc. J. Degler Krzesisławę Dubiel, które w podobnej sytuacji prezentowały znakomitą i zaskakująco nowatorską pracę nad słowem i wierszem.

Ponad 30-letni dorobek dydaktyczny Wydziału Lalkarskiego wspiera rozwój refleksji teoretycznej wykładowców nad sztuką lalkową, dziś mającą zupełnie nowy wymiar estetyczny i formalny niż przed trzydziestu laty. Prof. Jolanta Góralczyk, M. Lombardo, Beata Pejcz, Anna Twardowska, Józef Frymet, Aleksander Maksymiak, Jacek Radomski, grono adiunktów i asystentów stanowią o ugruntowanej pozycji Wydziału Lalkarskiego w kraju i za granicą.

Od lat Wydział Lalkarski współpracuje ze swoim odpowiednikiem Divadelní Fakulta Akademie Múzických Umění w Pradze. Utrzymuje kontakty z Międzynarodowym Instytutem Lalkarskim w Charleville-Mézières (Francja) i Theatre Jeune Public – instytucją kultury w Strasburgu.

Od 1991 r. Wydział Lalkarski organizuje Międzynarodowe Spotkania Szkół Lalkarskich.

Kolejne kadencje dziekańskie sprawowali: doc. S. Stapf (1972–1975), prof. dr hab. H. Jurkowski (1975–1978), prof. W. Hejno (1978–1987), prof. A. Helman-Twardowska (1987–1993 i 1999–2002), prof. J. Radomski (1993–1999) i od 2002 r. prof. J. Góralczyk.

Wydział Aktorski

W 1979 r. został utworzony Wydział Aktorski, który wraz z istniejącym wcześniej Wydziałem Lalkarskim stworzył wrocławską filię PWST w Krakowie.

Dziekan Wydziału Aktorskiego, doc. Przegrodzki, skłaniał się ku kształceniu aktorów w powiązaniu z teatrem. Było to zatem – spośród dwóch funkcjonujących w Polsce koncepcji kształcenia aktorów – opowiedzenie się po stronie Leona Schillera, który przeciwstawiał Aleksandrowi Zelwerowiczowi, zwolennikowi systemu „kształcenia zamkniętego", otwartość na kontakt studenta z praktyką w teatrze. „Tylko suma doświadczeń zawodowych, przygotowanie intelektualne i współodpowiedzialność za tworzone dzieło, jakim jest teatr, może wykształcić umiejętność myślenia teatrem jako całości" – uważał doc. Przegrodzki. Jako dziekan zdawał sobie sprawę z wartości, jakie „do teatru wnoszą różnorodne osobowości aktorskie", z ich zaletami, jak i z „wadami". Doc. Przegrodzki był zwolennikiem „niebanalnego aktorstwa – wewnętrznego i zewnętrznego. Trzeba wyjątkowej delikatności, aby coś, co można uznać za wadę osobowości, mogło znajdować ujście w twórczości" – uważał, formułując założenia ideowe kształcenia aktorów we Wrocławiu. Cenił „prawdę wewnętrzną aktora i drogę dochodzenia do niej – pracę". Na pierwszym miejscu stawiał partnerstwo. Sukces dydaktyczny doc. Przegrodzki upatrywał „w odnalezieniu siebie w oczach studenta". Nie miał na myśli „studenta lustra", lecz twórczego, krytycznego artystę człowieka.

Doc. Przegrodzki optował za kształceniem aktora nowoczesnego, wszechstronnie przygotowanego warsztatowo. „Aktor musi być mocno osadzony w teatrze, a jego cechą winno być poszukiwanie, nie naśladownictwo". Z uporem powtarzał tę myśl, jak pierwszą zasadę, i wiedział, dlaczego to robi – grał dziesiątki postaci scenicznych o różnych charakterach, a każda wymagała osobnego „otwarcia" i drogi prowadzącej do scenicznego urzeczywistnienia. Doc. Przegrodzki miał silną osobowość artystyczną. Zdawał sobie sprawę z tego, że mimo woli może być naśladowany przez młodych ludzi. Pragnął tego uniknąć. Był też silny w swej niezależności. Dziekan dobrał kadrę nauczycielską spośród grona najwybitniejszych aktorów. Wiedział, że sukces można osiągnąć z dobrymi i lepszymi od siebie. W tych sprawach był bezkompromisowy.

Doc. Jadwiga Skupnik zdobywała doświadczenie pedagogiczne, prowadząc w 1973 r. naukę interpretacji wiersza na Wydziale Wokalnym w Szkole Muzycznej II st. i jako wykładowczyni w Studium Aktorskim przy Teatrze Polskim we Wrocławiu w 1976 r. Dziekan powierzył jej zadanie kształcenia techniki mowy. Słowo dla J. Skupnik jest „celem i środkiem wypowiedzi scenicznej". Technikę mowy prowadziła na rytmizowanym wierszu. „Wiersz, to myśl i emocja, a droga do postaci scenicznej wiedzie przede wszystkim przez myśl. Penetracja siebie i dyscyplinowanie wobec innych" – te słowa brzmią niczym magiczne zaklęcia. Ale ich sens jest czysto realny. „Z chwilą wejścia do teatru jest się kimś innym. Scena jest miejscem ofiarnym". Skupnik wskazuje adeptom aktorstwa odrębność sztuki, do której dążą. „Aktorstwo – wiedza o kondycji ludzkiej. Aktor tworzy też coś, co jest niemożliwe. Pragmatyka i nieograniczona wolność w ramach zadania aktorskiego. Aktor musi żyć higienicznie. To, co dzieje się w czasie prób czy podczas spektaklu, nie może być przenoszone «na życie»". Skupnik cytuje Osterwę: – „Teatr jest ważnym miejscem na Ziemi, w którym może pojawić się dobry duch, lub zły, i działać". „Nie można uczyć, nie wychowując" – powtarza J. Skupnik.

Prof. Andrzej Polkowski, pedagog z praktyką w pierwszym studium w 1956 r., jawił się studentom jako ktoś więcej niż tylko nauczyciel przekazujący „prawdę swych doświadczeń, swojego życia i osobowości". Zapamiętany jako guru, który „natchnął [studentów] w niewytłumaczalny sposób optymi-

zmem i nadzieją". Wyjątkowe znaczenie w zawodzie aktora ma optymizm i nadzieja. Często aktorzy okazują się istotami kruchymi. Mimo ról herosów, wyrachowanych spryciarzy i temu podobnych „dziarskich" scenicznych postaci. „Optymizm i nadzieja" w tym zawodzie zarówno na scenie, jak poza nią wbrew pozorom częściej są potrzebne niż sukces.

Starszy wykładowca Maria Zbyszewska, pochodząca z rodziny aktorskiej, była wrażliwym pedagogiem. Nauczała studentów ostrożności w podejściu do znanego sobie od kulis fachu. Uważała, że „nie może być identycznego dla wszystkich przepisu na bycie aktorem, na tworzenie roli. To bardzo osobnicze, intymne, zindywidualizowane i skomplikowane procesy".

Starszy wykładowca Iga Mayr wydawała się nigdy nie rozstawać ze sceną. W istocie głęboko i z dystansem przeżywała każdy kontakt ze sceną, własny i studenta. Pracowała nad rolą, „jak wytrawny mistrz cechowy […] Ścisłej analizie podlegało każde zdanie, ba, nawet słowo. Do takiego powolnego wchodzenia w postać dodawano […] kostium i rekwizyt" – czytamy we wspomnieniach.

Prorektor doc. dr hab. J. Degler zachował ostrożność wobec modnych trendów. Uważał, że należy „kształcić aktora, ucząc go pokonywania kolejnych stopni trudności zawodowych. Aktorstwo zdobyte w państwowej uczelni musi spełniać wymogi wielu dyscyplin, nie może zamykać się w perspektywie jednej konwencji".

W 1983 r. na Wydziale Aktorskim pojawiły się pierwsze dyplomy. Przedstawienia dyplomowe – *Demokracja… Kopulacja… Rewolucja…* według Petera Weissa, w reżyserii Eugeniusza Korina, *Pierścień Wielkiej Damy* w reżyserii Kazimierza Brauna i *Fantazy* w reżyserii Andrzeja Makowieckiego – zamknęły cykl czteroletnich studiów i jednocześnie dały początek stałej edukacji – w „szkole teatralnej", jak coraz częściej na co dzień nazywa się oba wydziały.

Wydział Aktorski umacnia współpracę z Berliner Schule für Schauspiel. Kolejne kadencje dziekańskie sprawowali prof. K. Dubiel (1984–1993), prof. J. Schejbal (1993–1996), prof. K. Kuliński (1996–2002) i od 2002 r. adiunkt Teresa Sawicka.

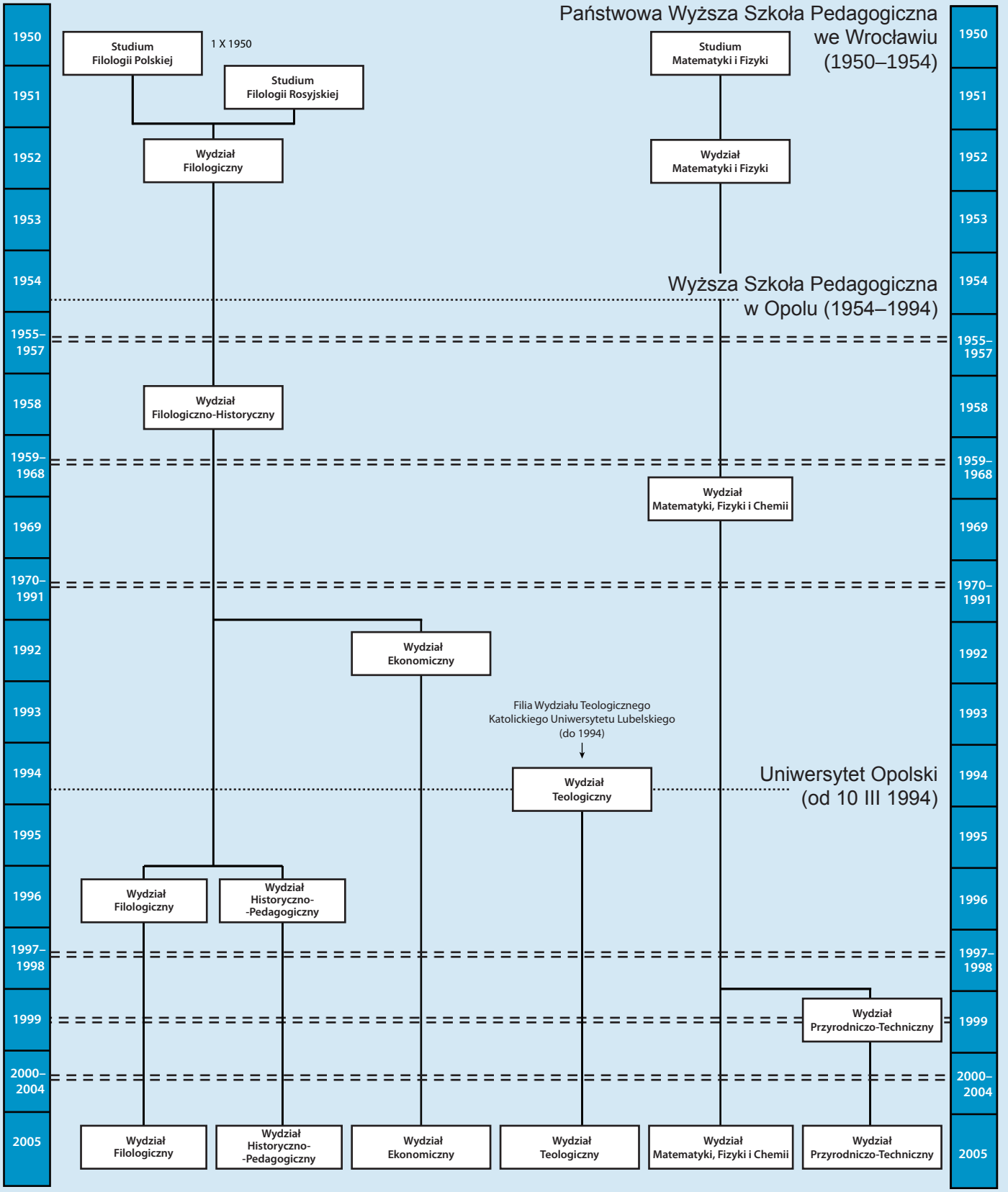
Wiesław Hejno
przy współpracy Jacka Radomskiego i Mirosławy Śliwickiej

UNIWERSYTET
POLSKI

UNIWERSYTET OPOLSKI

STRUKTURA WYDZIAŁÓW UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO (1950–2005)

Powstanie. Kondycja i wizja

Uniwersytet Opolski powstał na mocy Ustawy Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 10 marca 1994. Jest wynikiem pracy i osiągnięć intelektualnych wielu pokoleń mieszkańców Śląska Opolskiego, pragnących mieć na swej ziemi rodzinnej najwyższą instytucję życia naukowego i oświatowego, jaką jest w cywilizacji europejskiej uniwersytet.

Swoimi tradycjami odwołuje się do prób stworzenia Uniwersytetu Piastowskiego w Brzegu w XVI w. przez księcia Jerzego II Wspaniałego i w Nysie w XVII w. przez księcia Karola Habsburga. Adaptuje też tradycję istniejącej w XIX w. w podopolskim Prószkowie Akademii Rolniczej (1847–1881).

Bezpośrednio Uniwersytet Opolski powstał jednak w wyniku połączenia jednej z najlepszych uczelni pedagogicznych w Polsce, liczącej 44 lata WSP im. Powstańców Śląskich (1950–1994), i opolskiej filii KUL bazującej na kilkudziesięcioletnich doświadczeniach i dorobku Seminarium Duchownego w Nysie (gdzie pracowała kadra naukowa dawnego Wydziału Teologicznego UJK we Lwowie) oraz Instytutu Teologiczno-Pastoralnego w Opolu, istniejącego od 1981 r.

Wieloletnie zabiegi o utworzenie uniwersytetu w Opolu uwieczniał sukcesem powstały w Zamku Piastów w Brzegu, w marcu 1988 r., komitet, na którego czele stał Ordynariusz Diecezji Opolskiej ks. bp prof. Alfons Nossol. Komitet ten, zwany Brzeskim, inspirujący i koordynujący prace, pozyskał zwolenników tej idei wśród wybitnych polityków polskich, urzędników ministerialnych, wybitnych intelektualistów i uczonych, wśród członków Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego w Polsce i senatorów trzech najstarszych uniwersytetów polskich: Jagiellońskiego, Wrocławskiego i Warszawskiego. Owocem tych działań stała się Ustawa Sejmu RP z 10 marca 1994, której ogłoszenie uznajemy za jedno z najważniejszych wydarzeń w dziejach Śląska Opolskiego.

1 września 1954 przeniesiono WSP z Wrocławia do Opola. Do rozwoju nauki polskiej na Śląsku, w tym językoznawstwa, przyczyniło się także powstanie w grudniu 1955 r. Opolskiego TPN i reaktywowanie 9 maja 1957 Instytutu Śląskiego w Opolu.

W WSP w Opolu na Wydziale Filologicznym powołano dwie katedry, a mianowicie: Języka Polskiego, którą kierował prof. dr hab. Stanisław Rospond, i Języka Rosyjskiego. Kierowali nią zastępca prof. mgr Zygmunt Fajks (1954–1961), doc. dr Zbigniew Barański (1962–1965), a od 1966 r. prof. dr hab. Stanisław Kochman.

Prof. S. Rospond jako rektor Państwowej WSP we Wrocławiu nadał tej uczelni charakter uniwersytecki, gdyż na wszystkich kierunkach studiów zatrudnił wielu profesorów z Uniwersytetu Wrocławskiego. W Opolu przedmioty językoznawcze wykładali: prof. S. Rospond, prof. dr S. Bąk, prof. dr L. Zawadowski, prof. dr L. Ossowski. Prof. S. Rospond jest twórcą opolskiego ośrodka językoznawczego. Z jego to inicjatywy zostały na szeroką skalę zaplanowane badania językoznawcze w WSP w Opolu i od 1957 r. w Instytucie Śląskim w Opolu.

W związku z utworzeniem nowego kierunku studiów historycznych w czerwcu 1958 r. Wydział Filologiczny przemianowano na Wydział Filologiczno-Historyczny. Z niego wyłoniono 1 października 1996 dwa nowe: Filologiczny i Historyczno-Pedagogiczny. W l. 1974–1975 dokonano reorganizacji wydziału i na poszczególnych kierunkach studiów powołano instytuty, w tym Instytut Filologii Polskiej i Instytut Filologii Rosyjskiej. W ich obrębie utworzono m.in. Zakład Języka Polskiego i Zakład Języka Rosyjskiego. Kierowali nimi prof. dr hab. H. Borek i prof. dr hab. S. Kochman.

Dzięki rozwojowi własnej kadry naukowej oraz pozyskanej z innych uczelni, wydział uzyskał w 1959 r. na czas określony uprawnienia do nadawania stopnia doktora n. hum., a w 1967 r. stałe prawa. W 1973 r. otrzymał prawa habilitowania w dziedzinie historii, w 1986 r. w zakresie językoznawstwa i literaturoznawstwa.

W ciągu tych kilkudziesięciu lat badania językoznawcze koncentrowały się w poszczególnych instytutach: Filologii Polskiej, Wschodniosłowiańskiej (wcześniej Rosyjskiej), Angielskiej, Germańskiej. Badania językoznawcze (ślązkoznawcze) prowadzone są także w Instytucie Śląskim w Opolu.

Uchwałą Senatu Uniwersytetu Opolskiego z dniem 1 stycznia 2003 wprowadzony został w życie nowy, znacznie zmodyfikowany statut – nasza uczelniana konstytucja.

Obecnie uniwersytet liczy sześć wydziałów, z których trzy – Filologiczny, Historyczno-Pedagogiczny i Teologiczny – posiadają pełne prawa akademickie, tzn. prawa do nadawania stopni naukowych doktora hab. i wnioskowania o przyznanie tytułu naukowego profesora. To potencjał naukowy tych wydziałów jest jednym z filarów pełnej autonomii naszego uniwersytetu.

Wydziały: Ekonomiczny oraz Matematyki, Fizyki i Chemii posiadają prawa do doktoryzowania, każdy w jednej dyscyplinie naukowej, odpowiednio: ekonomii i chemii. Bardzo dynamiczny rozwój kadrowy najmłodszego z wydziałów – Przyrodniczo-Technicznego, pozwala żywić nadzieję, że w najbliższym czasie wydział uzyska uprawnienia do doktoryzowania w dziedzinie nauk biologicznych.

W roku akademickim 2003/2004 kadra naukowo-dydaktyczna składała się z 64 profesorów tytularnych, 111 doktorów hab., ponad 300 adiunktów i ponad 200 magistrów.

Rok akademicki 2003/2004 rozpoczęliśmy z 69 profesorami tytularnymi, 112 doktorami hab. i praktycznie niezmienioną liczbą adiunktów i magistrów.

W ostatnim okresie (od października 2002 r.) dziesięciu doktorów hab. uzyskało tytuły profesora, a dwunastu doktorów pomyślnie sfinalizowało przewody habilitacyjne.

Wydział Filologiczny niezmiennie utrzymuje pierwszą, najwyższą kategorię w klasyfikacji KBN. Międzynarodowy charakter badań literaturo-, języko- i kulturoznawczych prowadzonych na wydziale znajduje odbicie w wielu renomowanych publikacjach, w tym wydawanych na naszym uniwersytecie. Na uwagę zasługują tu granty realizowane w międzynarodowej obsadzie, którymi kierują bądź uczestniczą w ich realizacji nasi filolodzy. Również bardzo aktywny udział pracowników tego wydziału w międzynarodowych kongresach naukowych jest dowodem na wysoką pozycję filologów na arenie krajowej i międzynarodowej. Dzieła dwóch profesorów Wydziału Filologicznego – Bronisława Kodzisa i Piotra Kowalskiego – znalazły uznanie w oczach ministerialnych recenzentów i zostały wyróżnione nagrodami Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. Z inicjatywy tego wydziału uniwersytet w dniu swego święta – 10 marca 2003 – uhonorował dwóch wybitnych polskich uczonych, profesorów Michała Głowińskiego i Kazimierza Polańskiego, tytułami doktora h.c.

Wydział Historyczno-Pedagogiczny jest najbardziej liczny kadrowo i najbardziej oblegany przez studentów. O prestiżu badań naukowych świadczą monografie, rozprawy i artykuły, dzieła naszych artystów, które coraz częściej docierają do szerokiego kręgu odbiorców poprzez publikacje w czasopismach naukowych i wystawach w różnych ośrodkach, tak krajowych, jak i zagranicznych.

Tylko w roku akademickim 2002/2003 wydział zorganizował 19 konferencji naukowych i realizował 8 grantów KBN. Książki dwóch pracowników tego wydziału: prof. Joanny Rostropowicz i dr hab. Wiesławy Piątkowskiej-Stepaniak zostały wyróżnione nagrodami Ministra Edukacji Narodowej i Sportu.

Z dniem 1 października 2003, wskutek odejścia z uczelni kilku profesorów, Wydział Historyczno-Pedagogiczny utracił niestety uprawnienia do doktoryzowania z psychologii. Zgodne działania dyrekcji Instytutu Psychologii, władz dziekańskich i rektorskich zmierzają do jak najszybszej poprawy zaistniałej sytuacji. Czynimy starania mające na celu utrzymanie poziomu badań i dydaktyki, tak aby funkcjonowanie placówki było niezagrożone i stabilne.

Wydział Teologiczny również legitymuje się pierwszą kategorią w klasyfikacji KBN. Na uwagę zasługuje duża aktywność publikacyjna i konferencyjna pracowników wydziału – ponad 200 pozycji naukowych, w tym 31 pozycji zwartych. W 2003 r. wydział zorganizował 11 konferencji naukowych – sześć z nich miało zasięg międzynarodowy. Periodyki wydawane przez Redakcję Wydawnictw Wydziału Teologicznego znalazły już trwałe miejsce na międzynarodowej mapie czasopiśmiennictwa teologicznego, ekumenicznego, liturgicznego i historycznego. Cechą charakteryzującą badania naukowe na Wydziale Teologii jest ich interdyscyplinarność – od teologii przez etykę, filologię, historię, medycynę aż po problematykę integracji europejskiej. Na uwagę zasługuje duża aktywność w promowaniu kadry naukowej – coraz więcej osób habilituje się w Opolu, a z wydziału wychodzą też wnioski o nadanie tytułu profesora również dla osób spoza środowiska opolskiego.

Wydział Ekonomiczny koncentruje swe badania naukowe i aktywność konferencyjną na tematyce związanej z gospodarką regionalną, zarządzaniem w administracji publicznej i problematyką demograficzną. Na szczególną uwagę zasługują prace dotyczące procesu pełnej integracji w strukturach UE. Wyrazem tej aktywności była międzynarodowa konferencja poświęcona tym zagadnieniom, zorganizowana przez Wydział Ekonomiczny. Wychodząc naprzeciw potrzebom przyszłych absolwentów kierunków ekonomicznych, niektóre zajęcia na wydziale prowadzone są w języku angielskim i niemieckim.

Na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii szczególną aktywnością naukową wykazują się pracownicy Instytutu Chemii. Dwa zespoły tego instytutu realizowały prace naukowe w ramach wielostronnych projektów badawczych, finansowanych przez UE. Instytut Chemii przoduje również – w skali całego uniwersytetu – w pozyskiwaniu grantów KBN. Cechą wyróżniającą prace badawcze całego Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii jest ich międzynarodowy charakter. W roku 2002/2003 w czasopismach wyróżnionych przez Filadelfijski Instytut Informacji Naukowej ukazało się 68 artykułów naukowych naszych pracowników. Prace opolskich uczonych z zakresu matematyki, fizyki i chemii są czytane i cytowane na całym świecie. Wyniki prac badawczych były również przedstawiane na wielu konferencjach międzynarodowych. Takich prezentacji w postaci referatów, komunikatów czy posterów było w 2003 r. ok. 50.

Wydział Przyrodniczo-Techniczny koncentruje się coraz silniej na badaniach w zakresie nauk biologicznych. Dotyczy to zarówno badań o charakterze podstawowym, jak również aplikacyjnym, badań szczególnie ważnych dla monitorowania i kształtowania naszego środowiska naturalnego – tak w skali regionalnej, jak i krajowej. Uprawiana tematyka z zakresu biologii i uzyskiwane wyniki wskazują na dobre perspektywy rozwoju badań o charakterze biotechnologicznym. Również na tym wydziale wyraźnie widać tendencję do publikowania wyników w renomowanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Wiele przedsięwzięć badawczych podejmowanych jest we współpracy z partnerami zagranicznymi, zarówno ze Wschodu, jak i Zachodu. Na podkreślenie zasługuje też aktywność pracowników w pozyskiwaniu grantów KBN i innych.

Działalność akademicka wydziałów jest wspomagana przez trzy jednostki międzywydziałowe.

Międzywydziałowy Instytut Prawa i Administracji rozwijał się dynamicznie i w 2006 został przekształcony w Wydział Prawa i Administracji. Jednym z najważniejszych zadań uniwersyteckiego Centrum Informatycznego jest ciągła praca nad zapewnieniem dobrej jakości usług informatycznych. Dzięki pracy tego zespołu Uniwersytet Opolski stał się jednym z pierwszych w Polsce operatorów sieci PIONIER, tej najnowocześniejszej, o najwyższym standardzie technologicznym sieci optycznej.

W ciągu dziesięciu lat istnienia uniwersytet przyznał 18 tytułów doktora h.c. Wśród wyróżnionych tą najwyższą godnością akademicką znaleźli się: ks. abp Alfons Nossol, Ger-

hard Nickel, Kazimierz Kutz, Stanisław Lem, Ryszard Kaczorowski, Wojciech Kilar, Tadeusz Różewicz, Janusz Tazbir, Adam Hanuszkiewicz, Jaroslav Pánek, Wojciech Wrzesiński, kard. Karl Lehmann, kard. Miloslav Vlk, Zbigniew Religa, Hendrik Foth, Kazimierz Polański, Michał Głowiński. 17 lutego 2004 decyzją Senatu Uniwersytetu Opolskiego, na wniosek wszystkich wydziałów, doktorem honorowym uczelni został papież Jan Paweł II.

Znaczna część prac naszych pracowników jest efektem mniej lub bardziej ścisłej współpracy z partnerami zagranicznymi. Współpraca odbywa się w ramach 48 porozumień sformalizowanych umowami międzynarodowymi, a także dzięki indywidualnym kontaktom z uczonymi z prawie 50 instytucji naukowych. Nasi pracownicy odbywają staże w Danii, Holandii, Francji, na Litwie, w Republice Czeskiej, Republice Federalnej Niemiec, Rosji i Wielkiej Brytanii. Na naszej uczelni studiuje 11 doktorantów i 23 studentów z zagranicy.

Uniwersytet Opolski kształci studentów na 26 kierunkach i 43 specjalnościach studiów stacjonarnych oraz 24 kierunkach i 39 specjalnościach studiów zaocznych, 28 rodzajach studiów podyplomowych i 3 kierunkach studiów doktoranckich. W 1992 r. po raz pierwszy studenci rozpoczęli studia na magisterskich kierunkach nauka o rodzinie i filozofia. Nowością są również: specjalność edukacja kreatywna z medialną na kierunku pedagogika oraz cztery nowe rodzaje studiów podyplomowych, m.in. w zakresie integracji europejskiej.

Wysiłki w zakresie dydaktyki skoncentrowane były ponadto na doskonaleniu procesu dydaktycznego, poprzez modyfikację planów i programów nauczania, dostosowanych do wymogów nowego rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu. Ważną rolę w procesie doskonalenia procesu kształcenia odgrywa system wewnętrznej oceny jakości kształcenia z wykorzystaniem sondażu opinii studentów i absolwentów uniwersytetu oraz hospitacji zajęć. Tę trudną, a zarazem bardzo istotną pracę wykonuje w przeważającej części Międzywydziałowe Centrum Kształcenia i Doskonalenia Pedagogicznego.

Studium Języków Obcych oferuje naszym studentom możliwość doskonalenia języka obcego w pięciu sekcjach: angielskiej, niemieckiej, romańskiej, rosyjskiej i języków klasycznych. Studium Wychowania Fizycznego, oprócz podstawowej działalności dydaktycznej, prowadzi działalność rekreacyjno-sportową w następujących sekcjach: piłka siatkowa, piłka koszykowa, kulturystyka, badminton i tenis stołowy.

Ważną rolę, tak w procesie badań naukowych jak i dydaktyki, odgrywa nasza uniwersytecka książnica, składająca się z Biblioteki Głównej i 10 agend. Z dniem 1 października 2002 rozpoczęła swą działalność Biblioteka Wydziału Filologicznego, która powstała z połączenia Biblioteki Instytutu Filologii Angielskiej, czytelni Instytutu Filologii Polskiej oraz czytelni Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej. Biblioteka ulokowana została w nowym gmachu uczelni przy pl. Kopernika.

Ważnym uzupełnieniem zasobów bibliotecznych są elektroniczne bazy danych zawierające informacje o artykułach (często ze streszczeniami), które ukazują się na całym świecie i opracowywane są przez Filadelfijski Instytut Informacji Naukowej. Uniwersytet prenumeruje wiele zróżnicowanych tematycznie serii. Ze względów oszczędnościowych niektóre z nich są obecnie dostępne tylko w sieci. Biblioteka umożliwia także dostęp do baz danych: Science Citation Index i Social Science Citation Index. W ten sposób możliwe jest śledzenie rezonansu, z jakim spotykają się prace naszych pracowników w świecie.

W rozwijającym się szybko Wydawnictwie Uniwersytetu Opolskiego ukazały się 43 pozycje, w tym 5 prac habilitacyjnych. Ponadto bardzo dużą aktywnością w działalności edytorskiej wykazuje się Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego i Pracownia Edytorska Instytutu Filologii Polskiej.

Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego wystawiało nasze książki na Targach ATENA 2002, na Targach Książki Naukowej we Wrocławiu, wzięło też udział w IX Wystawie Polskiej Książki Naukowej w Lublinie. Internetowa Księgarnia Akademicka na bieżąco prezentuje opublikowane w Opolu prace naukowe.

Jesienią w 2003 r. nasz uniwersytet wspólnie z Politechniką Opolską zorganizował I Opolski Festiwal Nauki. Przedsięwzięcie zostało dobrze przyjęte nie tylko przez opolan, ale także mieszkańców Opolszczyzny.

* * *

Jeśli chodzi o najbliższą przyszłość, to należy wykorzystać sposobność, jaką daje pełna integracja z krajami UE, oraz sprostać powszechnie wkraczającej w nasze życie informatyzacji. Te dwa czynniki będą stanowiły swoisty sprawdzian dla naszej uczelni.

Do najważniejszych celów i zadań krajów sygnatariuszy porozumienia bolońskiego należą: trwanie przy zasadzie jedności badań naukowych i nauczania; ewolucja narodowych systemów szkolnictwa w taki sposób, aby doprowadzić do daleko idącego ich ujednolicenia; wprowadzenie dwustopniowego systemu studiów; wprowadzenie porównywalnych wymagań dotyczących ukończenia studiów oraz wprowadzenie punktowego systemu ocen; wspieranie mobilności studentów i kadry nauczającej.

Analiza stanu rzeczy w naszym kraju i porównanie ze stanem w poszczególnych krajach europejskich wskazują, że na tej drodze wiele już zostało zrealizowane, ale bardzo wiele jest jeszcze do zrobienia.

W ostatnich latach systematycznie bardzo szybko rosła liczba studentów w naszym kraju, liczebność kadry nauczającej natomiast w stopniu znacznie mniejszym. Doprowadziło to do tego, że na niektórych, bardzo popularnych wśród młodzieży, kierunkach studiów nieodzowne dla dobrego wykształcenia bezpośrednie relacje uczeń–mistrz, stały się zbyt mało intensywne. Boom edukacyjny w naszym kraju nie sprzyja także rozwojowi i intensyfikacji badań naukowych. W niektórych dyscyplinach zbyt często rozpowszechniamy nasze osiągnięcia badawcze tylko wśród naszych studentów, czy też wyłącznie w kraju, nie dbając o to, aby dzielić się nimi z całą społecznością badaczy europejskich i światowych.

Publiczną edukację wprowadzono w czasie rewolucji przemysłowej. Wiedzę *tworzyli* naukowcy, nauczyciele tę wiedzę *przekazywali*, a jej *wykorzystanie* było domeną inżynierów i wytwórców produktów czy też usług. Przez wieki uniwersytety pełniły przede wszystkim rolę medium transmisyjnego *genotypu* naszej cywilizacji. W ostatnich kilku de-

kadach szkoły wyższe pełnią także funkcje typowo *rynkowe* – dostarczają swoiste *pakiety wiedzy*, stwarzając absolwentom złudną czasem nadzieję na różową przyszłość.

W erze społeczeństwa informacyjnego znaczna część wiedzy zawarta jest w oprogramowaniu, czyli – jak to się mówi w żargonie – w *software*. Oprogramowanie komputerowe pełni coraz częściej również funkcję transferu wiedzy, a wiedza staje się w ten sposób towarem, przedmiotem handlu. Jakie konsekwencje pociągnie za sobą obecna rewolucja?

Szukając odpowiedzi na to pytanie, zawsze można uciec się do znanego, nieco ironicznego wybiegu i odpowiedzieć: „Przewidywanie jest rzeczą trudną, szczególnie, jeśli odnosi się ono do przyszłości".

Niektóre jednak konsekwencje dla nas, odpowiedzialnych za kształcenie na poziomie uniwersyteckim, są pewne. Szeroki i szybki dostęp do źródeł informacji spowoduje, że człowiek będzie zmuszony do ciągłego kształcenia i samokształcenia. Studenci po pewnym czasie aktywności zawodowej będą wracać na studia, wnosząc zdobyte kwalifikacje do procesu kolejnego etapu ustawicznego kształcenia.

Józef Musielok
Rektor Uniwersytetu Opolskiego

Wydział Filologiczny

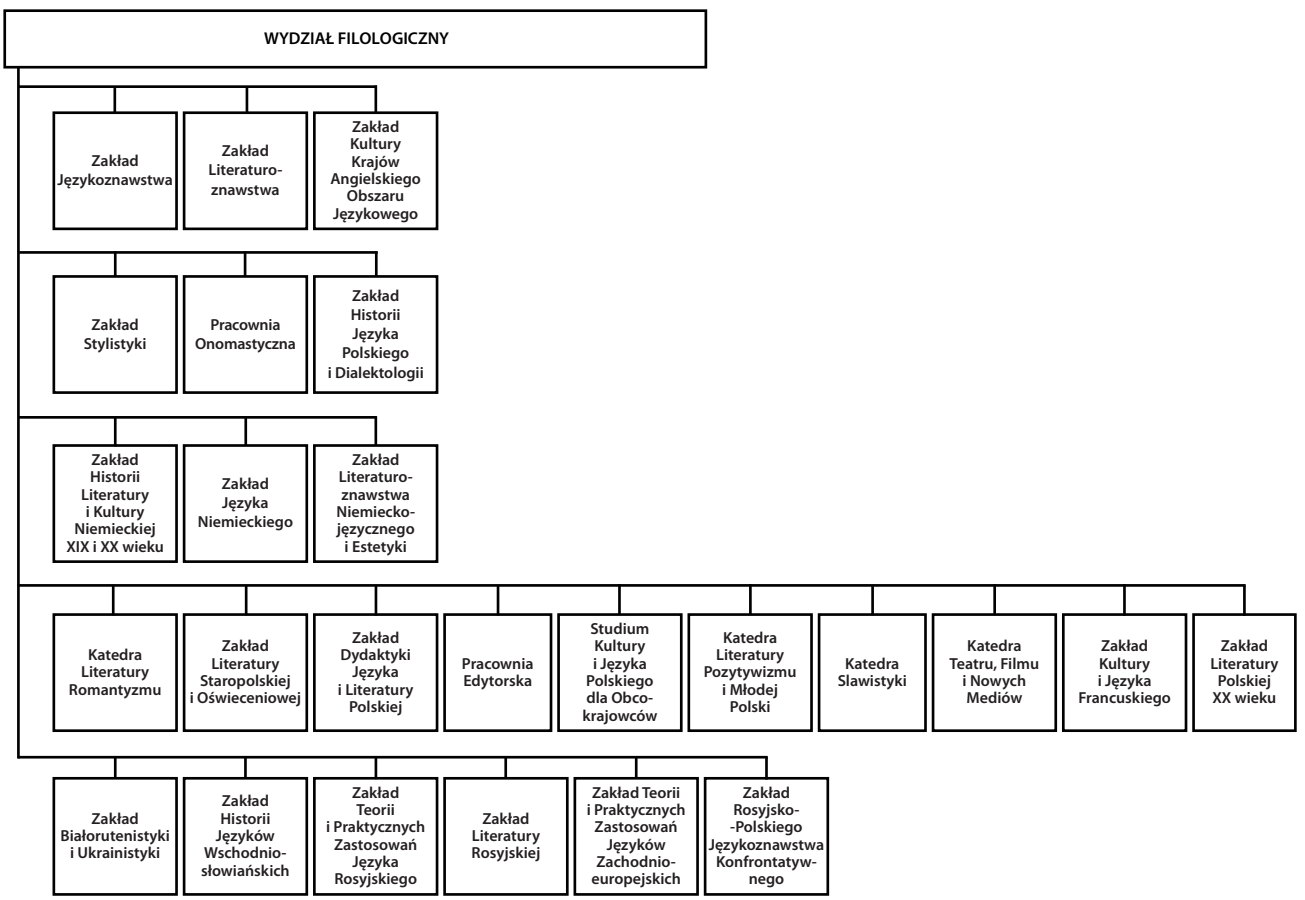
Wydział Filologiczny Uniwersytetu Opolskiego funkcjonuje od 1 października 1996, na mocy Zarządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej z 31 maja tego roku. Przejściowo utracone uprawnienia w zakresie doktoryzowania i habilitowania w obrębie Wydziału Filologiczno-Historycznego odzyskał w kwietniu 1997 r. W tym czasie Centralna Komisja ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych działająca na podstawie art. 4 Ustawy z 12 września 1990 o tytule naukowym i stopniach naukowych (DzU nr 65, poz. 386), po zasięgnięciu opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego przyznała 28 kwietnia 1997 Wydziałowi Filologicznemu Uniwersytetu Opolskiego uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora i doktora hab. nauk humanistycznych w dyscyplinach językoznawstwo i literaturoznawstwo. Decyzje te uwarunkował przede wszystkim stan samodzielnej kadry naukowej, pracującej w instytutach: Filologii Polskiej, Filologii Angielskiej, Filologii Germańskiej i Filologii Wschodniosłowiańskiej, a ponadto osiągnięcia naukowe nauczycieli akademickich zatrudnionych w tych jednostkach.

Wydział Filologiczny zatrudnia na pierwszym pełnym etacie 27 osób z tytułem profesora i doktora hab.; na drugim – również pełnym etacie – 8 osób; na pół etatu 1 osobę, a także 63 doktorów. Ogółem 141 nauczycieli akademickich.

Na wydziale studiuje 1514 studentów systemem stacjonarnym, 508 systemem wieczorowym i 503 zaocznym.

Główne kierunki badań na wydziale:

Instytut Filologii Polskiej: stylistyka języka polskiego; najnowsze dzieje języków słowiańskich; folklor i kultura popularna; dzieje literatury polskiej; życie kulturalne Śląska.

Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej: rosyjsko-zachodnioeuropejskie kontakty językowe; składnia, frazeologia i frazeografia porównawcza; literatura rosyjska w kręgu tradycji kulturowych; rosyjska literatura emigracyjna; komponent kulturowy w nauczaniu języków obcych.

Instytut Filologii Angielskiej: leksykalne, gramatyczne i glottodydaktyczne aspekty opisu języka angielskiego; aspekty angielskiego językoznawstwa stosowanego; historia, tematyka i cechy strukturalne literatury irlandzkiej i amerykańskiej.

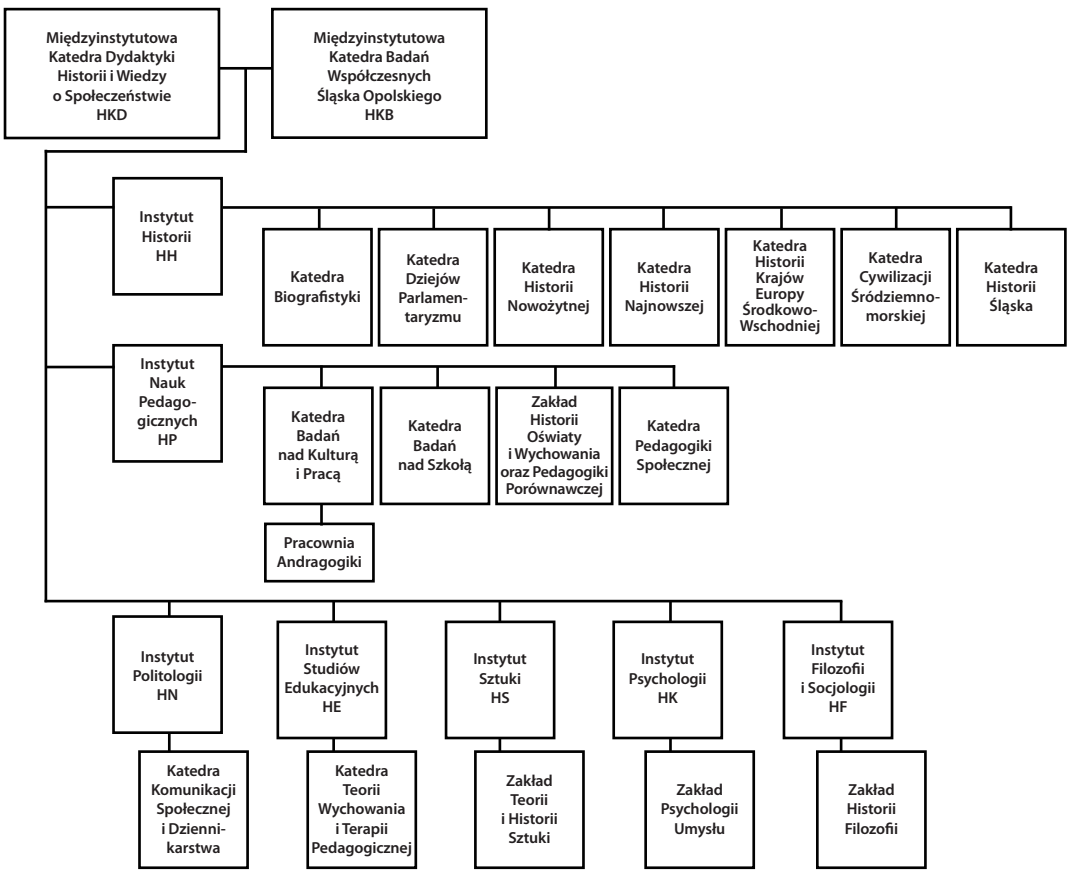
Instytut Filologii Germańskiej: problematyka kobieca w literaturze Austrii i Niemiec XIX w.; literatura niemiecka XVIII–XX w.; archiwizacja niemieckiego dialektu śląskiego; pogranicze kulturowo-narodowościowe w śląskiej literaturze niemieckojęzycznej XIX–XX w.

Kierunki i specjalności prowadzone przez Wydział Filologiczny. Na studiach dziennych: filologia polska (magisterskie) ze specjalnościami – filologią słowiańską, folklorystyką, komunikacją publiczną, filmoznawczo-teatrologiczną, europeistyką kulturoznawczą, regionalistyką; filologia (magisterskie) ze specjalnościami – angielską, germańską, rosyjską, rosyjską od podstaw oraz językiem biznesu (magisterskie i dwuletnie uzupełniające); kulturoznawstwo (magisterskie) ze specjalnościami – folklorystyką, komunikacją publiczną, filmoznawczo-teatrologiczną, europeistyką kulturoznawczą i regionalistyką; na studiach zaocznych: filologia polska (magisterskie i dwuletnie magisterskie uzupełniające) ze specjalnościami – wiedzą o kulturze, komunikacją społeczną; filologia (magisterskie) ze specjalnością – język biznesu (dwustopniowy); kulturoznawstwo (magisterskie) ze specjalnościami – animacją kultury, kulturą regionu; na studiach wieczorowych: filologia (magisterskie) ze specjalnościami – filologią germańską (i dwuletnie studia uzupełniające), filologią angielską (trzy- i dwuletnie magisterskie uzupełniające); na studiach doktoranckich – literaturoznawstwo i językoznawstwo (studia dzienne i zaoczne); na studiach podyplomowych – translatoryka, wiedza o kulturze audiowizualnej i teatrze, filologia polska, filologia angielska.

Wydział Historyczno-Pedagogiczny

Ten największy wydział został wyodrębniony z Wydziału Filologiczno-Historycznego na podstawie Zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 31 maja 1996, a jako samodzielna jednostka organizacyjna działa od 1 października 1996. Tworzyły go następujące instytuty: Historii, Nauk Społecznych, Nauk Pedagogicznych, Studiów Edukacyjnych, Psychologii i Sztuki. Aktualnie w jego strukturze działają następujące jednostki organizacyjne: Instytut Historii, Instytut Nauk Pedagogicznych, Instytut Studiów Edukacyjnych, Instytut Psychologii, Instytut Politologii, Instytut Filozofii i Socjologii oraz Instytut Sztuki.

Badania prowadzone na wydziale potwierdzają jego specyfikę i różnorodność zainteresowań, niejednokrotnie o wymiarze interdyscyplinarnym, jak: problematyka śląskoznawcza, dzieje polskiego parlamentaryzmu, polska kultura i oświata w kraju i na obczyźnie, biografistyka nowożytnych i najnowszych dziejów Polski, zderzenie i przenikanie kultur na pograniczach państw i narodów, integracja europejska, mechanizmy zacho-

wań społecznych i politycznych, stereotypy i uprzedzenia, kwestie społeczne i wzory ich rozwiązywania, psychologia wpływu społecznego, system pomocy społecznej, wiedza potoczna i jej funkcje regulacyjne, wychowanie przez sztukę.

Na wydziale prowadzone są studia licencjackie, magisterskie, podyplomowe i doktoranckie. Kierunki magisterskie to filozofia, socjologia, psychologia, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych oraz licencjackie: historia ze specjalnościami: śląskoznawczą, popularyzacją wiedzy historycznej, historią ustroju i parlamentaryzmu; politologia ze specjalnościami: ustrojowo-samorządową, dziennikarską oraz w zakresie studiów europejskich i studiów międzynarodowych; pedagogika ze specjalnościami: edukacją elementarną z logopedią szkolną, opiekuńczą i pracy socjalnej, pedagogiką resocjalizacyjną, animacją społeczno-kulturalną z arteterapią, edukacją pedagogiczną z oligofrenopedagogiką, edukacją kreatywną i medialną, gerontopedagogiką.

Instytut Historii prowadzi stacjonarne i zaoczne studia doktoranckie z historii i historii oświaty. W roku akademickim 2003/2004 na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym uczyło się na studiach dziennych i zaocznych 7111 studentów (dzienni – 2528, zaoczni – 4583). Na wydziale na pierwszym etacie zatrudnionych jest 214 pracowników naukowo-dydaktycznych, w tym: 23 profesorów tytularnych, 44 doktorów hab. na stanowisku profesora nadzw., 3 doktorów z habilitacją na stanowisku adiunkta, 81 doktorów na stanowisku adiunkta, 46 asystentów, 3 st. wykładowców ze stopniem doktora, 10 magistrów na stanowisku starszych wykładowców, 4 magistrów-wykładowców.

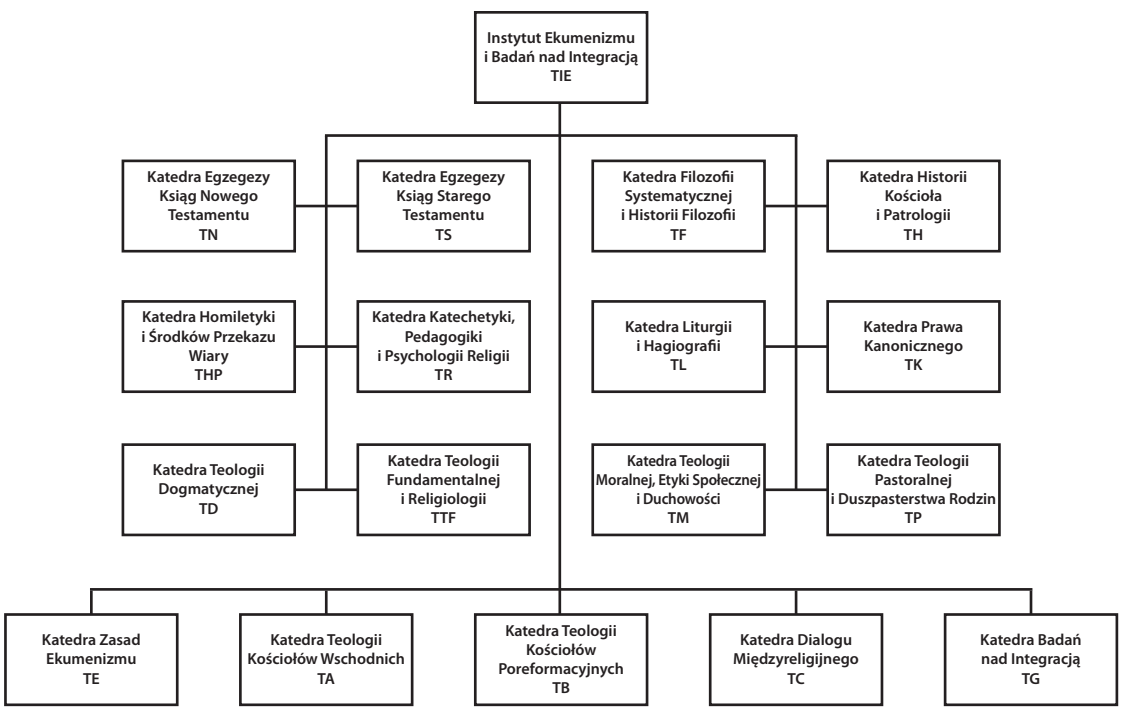
Wydział Historyczno-Pedagogiczny jest jednostką w pełni uniwersytecką, posiada bowiem uprawnienia do nadawania stopni doktora w zakresie historii i pedagogiki oraz doktora hab. w zakresie historii.

Wydział Teologiczny

Wydział ten jest spadkobiercą 17-letniego dorobku naukowego Instytutu Teologiczno-Pastoralnego, który był filią Wydziału Teologicznego KUL, oraz ponad 50-letniej tradycji naukowej WSD w Nysie i Opolu. Został powołany 10 marca 1994 ustawą o utworzeniu Uniwersytetu Opolskiego. 18 grudnia 1995 uzyskał uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora nauk teologicznych, a 29 stycznia 2001 stopnia doktora hab. 23 maja 2000 Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich na wniosek Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej udzieliła na 5 lat Certyfikatu Wysokiej Jakości Kształcenia. W 2002 r. otwarty został na wydziale drugi kierunek studiów: nauki o rodzinie. Oprócz studiów dziennych magisterskich na dwu kierunkach, na wydziale prowadzone są na kierunku teologia dzienne studia doktoranckie i zaoczne oraz podyplomowe. W 2003 r. formalnie otwarto Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Wydziału Teologicznego w Gliwicach. Wydział prowadzi rozwiniętą współpracę naukową z ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą. W szczególny sposób związany jest naukowo z wydziałami teologicznymi uniwersytetów w Trnawie, Ołomuńcu, Moguncji, Monastyrze, Bambergu i Ratyzbonie. Od 2000 r. Wydział Teologiczny jest członkiem Federacji Uniwersytetów Katolickich w Europie z siedzibą w Paryżu (FUCE).

Kadra wydziału (stan z 31 marca 2004) to: 11 profesorów tytularnych, 10 doktorów hab., 34 doktorów, 4 wykładowców i asystentów, liczba studentów zaś (stan z 30 października 2003): 471 studentów studiów stacjonarnych, 265 studentów studiów zaocznych i 90 doktorantów.

Prowadzone na wydziale badania naukowe stanowią odzwierciedlenie priorytetowych tematów i specjalności realizowanych od początku istnienia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego na gruncie szeroko rozumianych

nauk teologicznych, jak również ściśle z nimi związanych nauk filozoficznych, psychologicznych, historycznych i nauk o sztuce (głównie muzyka kościelna i sztuka sakralna). Poszczególne tematy badawcze (w zakresie badań statutowych i badań własnych) realizowane są w ramach podstawowych specjalizacji: biblijnej, fundamentalno-dogmatycznej, ekumenicznej, moralno-społecznej i duchowości chrześcijańskiej, liturgiczno-homiletycznej, muzyki i historii sztuki, psychologiczno-pedagogicznej i katechetycznej, historyczno-patrystycznej, duszpasterstwa ogólnego i duszpasterstwa rodzin, prawa kanonicznego, filozofii religii. Wyniki badań publikowane są na bieżąco w pięciu periodykach wydziałowych („Liturgia Sacra. Liturgia–Musica–Ars" – półrocznik, „Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego" – półrocznik, „Scriptura Sacra. Studia Biblijne" – rocznik, „Studia Oecumenica" – rocznik, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego" – rocznik) oraz w pięciu wydziałowych seriach wydawniczych (Opolska Biblioteka Teologiczna, Sympozja, Ekumenizm i Integracja, Człowiek–Rodzina–Społeczeństwo, Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku).

Wydział Ekonomiczny

Wydział został utworzony na Uniwersytecie Opolskim w 1992 r., a rok później otrzymał prawa nadawania stopnia naukowego doktora w zakresie ekonomii. Wydział wywodzi się z powołanego w 1975 r. w opolskiej WSP Instytutu Nauk Ekonomicznych. Tego okresu sięga także historia kierunków ekonomicznych. W skład wydziału wchodzi 5 katedr i 4 zakłady.

Na wydziale prowadzone są dwa kierunki studiów: ekonomia (jednolite stacjonarne studia magisterskie, trwające 9 semestrów; zaoczne studia zawodowe, trwające 6 semestrów; stacjonarne i zaoczne uzupełniające studia magisterskie, trwające 4 semestry); zarządzanie i marketing (stacjonarne i zaoczne studia zawodowe, trwające 6 semestrów).

Na wydziale studiuje 1934 osób, w tym na studiach stacjonarnych 700, a na studiach zaocznych 1234.

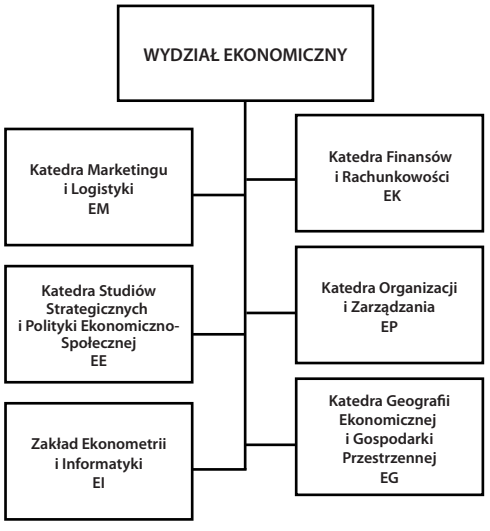
Absolwenci studiów magisterskich uzyskują tytuł magistra ekonomii, natomiast absolwenci studiów zawodowych otrzymują dyplom licencjata w zakresie ekonomii lub zarządzania i marketingu, który uprawnia do kontynuowania nauki na uzupełniających studiach magisterskich.

Na kierunku ekonomia oferowane są cztery specjalności: procesy rynkowe w gospodarce, ekonomika i zarządzanie przedsiębiorstwem, finanse i rachunkowość, gospodarka miejska i regionalna oraz marketing (na uzupełniających studiach magisterskich), zarządzanie turystyką (na uzupełniających studiach magisterskich).

Na kierunku zarządzanie i marketing proponowana jest jedna specjalność: zarządzanie turystyką.

Kadrę naukowo-dydaktyczną Wydziału Ekonomicznego tworzy 53 pracowników, w tym 15 profesorów i doktorów hab. i 26 doktorów oraz 12 asystentów.

Głównymi kierunkami badań i prac rozwojowych Wydziału Ekonomicznego są: logistyka i marketing w zarządzaniu; zmiany w organizacji i produktywności rolnictwa woj. opolskiego w okresie zmian systemu gospodarczego; zarządzanie innowacyjne w przedsiębiorstwie; przeobrażenia miast i ekologiczne problemy gospodarki miejskiej; finanse i bankowość ze szczególnym uwzględnieniem finansów samorządów terytorialnych; społeczne i demograficzne problemy rozwoju regionu; modelowanie ekonometryczne konsumpcji w Polsce; przemiany strukturalne w gospodarce regionu w okresie transformacji.

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii

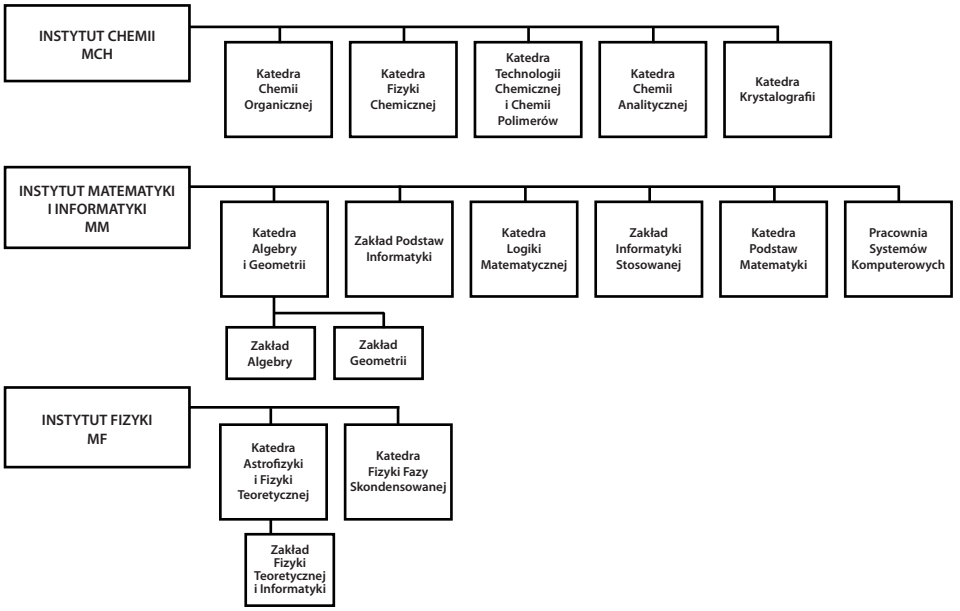
Wydział składa się z trzech instytutów: Matematyki i Informatyki (dyr. – prof. dr hab. Katarzyna Hałkowska, zastępcy dyr. – dr hab. Wiesław Szwast i prof. dr hab. Jerzy Krawczyk), Fizyki (dyr. – prof. dr hab. Tadeusz Górecki, zastępcy dyr. – dr hab. Marian Podolak i dr Witold Jeleński), Chemii (dyr. prof. dr hab. inż. Krystyna Czaja, zastępcy dyr. – dr hab. inż. Piotr Wieczorek i dr hab. Krzysztof Szczegot).

W roku akademickim 2002/2003 wydział kształcił studentów na trzech kierunkach magisterskich: matematyka, fizyka i chemia, oraz na kierunku zawodowym informatyka. Ogółem kształci się tutaj 1049 studentów w systemie studiów dziennych i zaocznych. Prowadzone są również studia podyplomowe.

Na kierunku matematyka przy realizacji zajęć dla 452 studentów pracuje 53 pracowników. Na kierunku fizyka do prowadzenia zajęć dydaktycznych dla 352 studentów zatrudnionych jest 38 pracowników zorganizowanych w zespoły dydaktyczne i katedry oraz zakłady naukowe. Na kierunku chemia dla 326 studentów zajęcia realizuje 77 pracowników.

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii posiada prawa doktoryzowania z dziedziny nauki chemiczne i dyscypliny chemia.

Kierunek chemia w 2002 r. uzyskał akredytację Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej na pięć lat, a w 2003 r. akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej również na pięć lat.

Wydział Przyrodniczo-Techniczny

Został utworzony 28 maja 1999 (Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej nr 9) na bazie Instytutu Biologii i Ochrony Środowiska oraz Katedry Inżynierii Procesowej, tj. jednostek organizacyjnych działających wcześniej w ramach Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Kształci i prowadzi działalność naukowo-badawczą w zakresie biologii, ochrony środowiska, inżynierii środowiska, wychowania technicznego oraz edukacji techniczno-informatycznej.

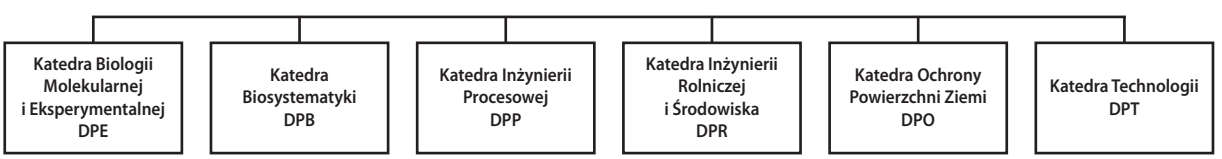
Wydział kształci (w systemie stacjonarnym i zaocznym) studentów na kierunkach magisterskich: ochrona środowiska; ochrona środowiska/biologia środowiska (studia uzupełniające) – wygasające w roku akademickim 2003/2004; biologia (pierwszy nabór na rok akademicki 2003/2004); biologia (studia uzupełniające – pierwszy nabór na rok akademicki 2003/2004), wygasające w roku akademickim 2006/2007; inżynieria środowiska; inżynieria środowiska/podstawowe problemy techniki (studia uzupełniające); inżynieria środowiska/inżynieria procesowa w ochronie środowiska (studia uzupełniające) oraz na kierunkach zawodowych: biologia (wygasające w roku akademickim 2004/2005); wychowanie techniczne (wygasające w roku akademickim 2003/2004); inżynieria środowiska (wygasające w roku akademickim 2003/2004); inżynieria środowiska (w systemie zaocznym); edukacja techniczno-informatyczna.

Na wydziale kształci się 1474 studentów: 526 na studiach stacjonarnych magisterskich, 453 na magisterskich zaocznych, 235 na zawodowych dziennych i 260 na zawodowych zaocznych. Ponadto prowadzone są studia podyplomowe: biologia i dydaktyka biologii (24 studentów), edukacja techniczno-informatyczna (49 studentów), informatyka (104 studentów).

Struktura organizacyjna wydziału ma układ katedralny, z zakładami i pracowniami. Liczy 6 katedr: Biologii Molekularnej i Eksperymentalnej (kier. – prof. dr hab. Adam Latała; 20 pracowników); Biosystematyki (kier. – prof. dr hab. Jerzy Lis; 20 pracowników), Inżynierii Procesowej (kier. – prof. dr hab. inż. Andrzej Gawdzik; 26 pracowników), Inżynierii Rolniczej i Środowiska (kier. – prof. dr hab. inż. Krystian Ledwoń; 7 pracowników), Ochrony Powierzchni Ziemi (kier. – prof. dr hab. inż. Czesława Rosik-Dulewska; 20 pracowników), Technologii (kier. – prof. dr hab. Viktor Vlasenko; 17 pracowników). Łącznie wydział zatrudnia 110 nauczycieli akademickich, w tym 15 profesorów tytularnych, 15 doktorów hab., 49 adiunktów, 4 starszych wykładowców i 27 asystentów.

Od 1999 r. nastąpił znaczny wzrost kadry samodzielnych pracowników naukowych i adiunktów oraz związane z tym zmiany strukturalne. Rozszerzyła się także oferta dydaktyczna oraz badawcza. W zakresie działalności naukowej nastąpił wyraźny wzrost liczby opublikowanych prac i przyznanych grantów KBN, rozwój współpracy naukowej z zagranicą, awanse naukowe pracowników i rozwój bazy aparaturowej. W zakresie działalności dydaktycznej zmodernizowano program studiów uwzględniając minima programowe i szeroką ofertę kształcenia specjalistycznego, wprowadzono system ECTS oraz zorganizowano nowe laboratoria i pracownie dydaktyczne.

Badania realizowane są w zespołach kierowanych przez samodzielnych pracowników naukowych. Podstawowe badania poszczególnych zespołów finansowane są ze środków na badania statutowe oraz granty KBN. Dodatkowo ze środków na badania własne finansowanych jest co roku kilkadziesiąt tzw. grantów wewnętrznych (badania własne) przyznawa-

nych głównie osobom realizującym prace promocyjne (doktoraty, habilitacje i awanse profesorskie). W każdym roku realizowanych jest kilka prac naukowych, często o charakterze ekspertyz badawczych, na zlecenie różnych podmiotów spoza uczelni. Pozyskane w ten sposób środki finansowe są przeznaczane głównie na zakup sprzętu niezbędnego do prac badawczych.

Obecnie na wydziale rozwijane są przede wszystkim kierunki badawcze z zakresu biosystematyki, paleobiologii, hydrobiologii, mikrobiologii, biotechnologii, genetyki, monitoringu i bioindykacji, ochrony gleb, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, mechaniki, technologii. Wydział realizował 8 grantów KBN oraz 4 granty UE. W 2003 r. pracownicy naukowi wydziału realizowali 17 tematów w ramach badań statutowych i 37 w ramach badań własnych.

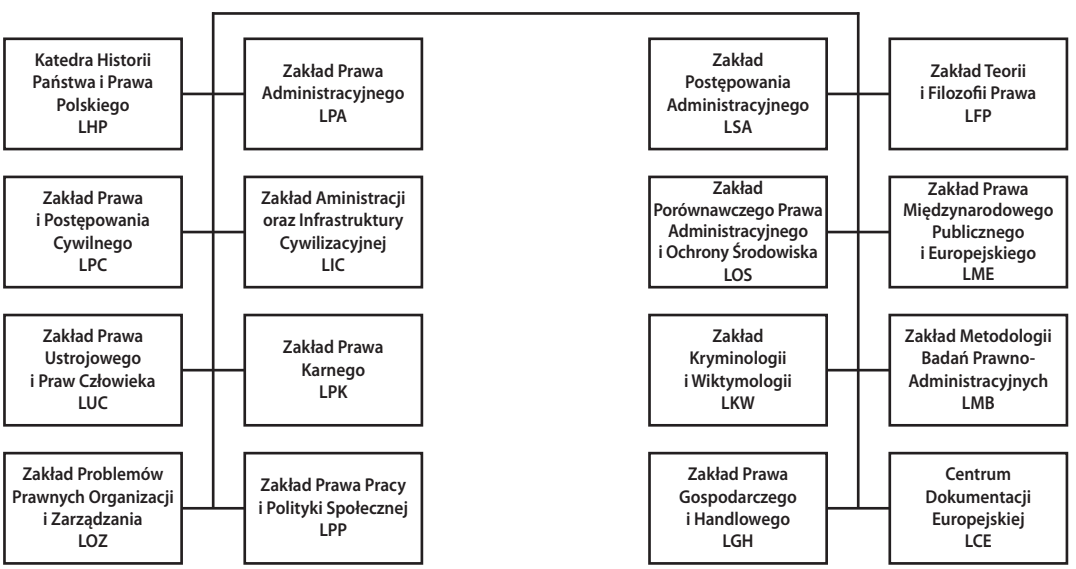
Niezmiennie duża jest w ostatnich latach liczba publikacji naukowych. Tylko w 2003 r. pracownicy wydziału opublikowali łącznie 167 pozycji naukowych, w tym 3 monografie w języku angielskim, 3 w języku polskim, 34 rozdziały monografii, 12 artykułów zamieścili w czasopismach z listy filadelfijskiej, ponadto opublikowali 44 artykuły w języku angielskim, 91 w innych czasopismach recenzowanych. Uzyskano 4 patenty krajowe. Jednostki badawcze Wydziału Przyrodniczo-Technicznego prowadzą szeroko zakrojoną współpracę z placówkami zagranicznymi i krajowymi. W minionych czterech latach zespoły naukowe realizowały we współpracy międzynarodowej 4 granty finansowane ze środków UE. Co roku coraz więcej projektów badawczych jest opracowywanych i kierowanych do KBN, co skutkuje rosnącą liczbą przyznanych grantów. Samodzielna kadra naukowa ma w większości uznaną pozycję naukową w kraju, czego dowodem jest zapraszanie do pracy w znaczących dla nauki gremiach naukowych. Pracownicy wydziału są także organizatorami i czynnymi uczestnikami (referaty, postery i komunikaty) konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim.

Międzywydziałowy Instytut Prawa i Administracji

Uniwersytet Opolski na mocy decyzji Ministra Edukacji Narodowej z 24 listopada 1995 uzyskał zgodę na uruchomienie w roku akademickim 1996/1997 studiów licencjackich na kierunku administracja. Rektor uczelni Zarządzeniem nr 5 z 30 stycznia 1996 utworzył na Wydziale Ekonomicznym Instytut Prawa i Administracji, w którego ramach powstały: Zakład Administracji Publicznej, Zakład Porównawczego Prawa Administracyjnego i Prawa Ochrony Środowiska, Zakład Prawa Gospodarczego i Handlowego, Zakład Prawoznawstwa i Prawa Cywilnego, Zakład Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oraz Zakład Praw Rodziny i Praw Człowieka.

Istniejąca obsada kadrowa i struktura organizacyjna umożliwiła podjęcie starań o wydanie zgody na prowadzenie magisterskich studiów uzupełniających. Wśród kadry można zauważyć nazwiska luminarzy nauki: profesorów zw. dr. hab. Jana Barcza, Jana Bocia, Stanisława Kaźmierczyka i wielu innych wybitnych prawników polskich. Opracowany w instytucie program magisterskich studiów z zakresu administracji ukształtowany na specjalność administracja publiczna w systemie prawa europejskiego spotkał się z pozytywną oceną i akceptacją i na podstawie decyzji MEN nr DNS 1 – 0143/IO/HC/99, z 31 maja 1999, uzyskano zgodę na uruchomienie na Uniwersytecie Opolskim magisterskich studiów na kierunku administracja, począwszy od roku akademickiego 2000/2001. Pierwsza w historii Opolszczyzny promocja 260 absolwentów magisterskich studiów uzupełniających – administracji odbyła się w kwietniu 2002 r. Rozwój kadrowy i organizacyjny oraz zwiększanie się liczby studentów spowodowały, że Senat Uniwersytetu Opolskiego Uchwałą nr 13/1999–2002 z 28 czerwca 2001 wyłączył instytut z Wydziału Ekonomicznego i przekształcił go w Międzywydziałowy Instytut Prawa i Administracji, podporządkowując go prorektorowi ds. nauki i współpracy z zagranicą.

Instytut prowadzi następujące rodzaje studiów: 3-letnie zawodowe studia w systemie stacjonarnym; 3-letnie zawodowe studia w systemie zaocznym; 1,5-roczne uzupełniające

studia magisterskie w systemie stacjonarnym; 1,5-roczne uzupełniające studia magisterskie w systemie zaocznym.

Na początku roku akademickiego 2003/2004 kształciło się 938 studentów.

Kadrę instytutu stanowi zespół 52 pracowników naukowo-dydaktycznych i 8 wspomagających, w tym 16 profesorów i doktorów hab. oraz 15 doktorów.

Zainteresowania naukowe poszczególnych katedr i zakładów instytutu skupiają się m.in. wokół 11 następujących zagadnień: prawo międzynarodowe i prawo UE (w szczególności z pogranicza prawa międzynarodowego i wspólnotowego), status regionów w prawie europejskim i wewnętrznym, prawne aspekty negocjacji akcesyjnych, debaty nad przyszłością UE, funkcjonowanie administracji rządowej i samorządowej, ochrona praw dziecka, prewencja kryminalna, przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, ochrona informacji w prawie polskim, ochrona środowiska, sytuacja prawna nieletnich, teoretyczne i praktyczne problemy prawa pracy, prawo finansowe i gospodarcze. Tylko w 2002 r. pracownicy naukowi instytutu opublikowali 14 monografii i podręczników, 84 artykuły w pracach zwartych, ponad 40 artykułów i glos w czasopismach o zasięgu krajowym i lokalnym oraz kilka artykułów w czasopismach zagranicznych. Do druku złożono też niemal 40 opracowań.

Dynamiczny rozwój kadrowo-organizacyjny i wzrost zainteresowania studiami, także prawniczymi, spowodował na wniosek Rady Naukowej instytutu, na podstawie pozytywnych ocen programu, potencjału kadrowego i lokalowego, podjęcie 30 października 2003 Uchwały Senatu Uniwersytetu Opolskiego nr 12/2002–2005 o powołaniu od roku akademickiego 2004/2005 magisterskiego kierunku studiów: prawo.

SZKOŁY JĘZYKOWE STANISŁAWA ROSPONDA

Stanisław Rospond był założycielem czterech lingwistycznych szkół naukowych rozwijanych na UWr (zob. Humanistyka i nauki społeczne, s. 282) oraz w Opolu w WSP (1950–1994) i na Uniwersytecie Opolskim (od 1994): Śląskiej Szkoły Dialektologicznej (wspólnie z prof. dr. hab. Stanisławem Bąkiem), Wrocławsko-Opolskiej Szkoły Onomastycznej, Opolskiej Szkoły Stylistycznej; Wrocławsko-Opolskiej Szkoły Slawistycznej (wspólnie z prof. dr. hab. Leszkiem Ossowskim).

Śląska Szkoła Dialektologiczna

Twórcami szkoły są profesorowie UWr **Stanisław Bąk** i **Stanisław Rospond**. Jej początki sięgają pierwszych lat powojennych (1946–1947) i związane były z pilną ówcześnie potrzebą opisu ginących resztek polskich gwar na Dolnym Śląsku i opracowania gwar Górnego Śląska. Badania terenowe gwar Dolnego Śląska rozpoczął prof. S. Bąk, który w monografii *Gwary ludowe na Dolnym Śląsku* (1956) dokonał opisu fonetycznego tychże gwar i wyznaczył ich zasięg geograficzny. Dalsze badania prof. S. Bąka zmierzały ku opracowaniom syntetycznym, jakimi są *Zróżnicowanie narzecza śląskiego (Próba podziału i charakterystyka dialektów śląskich)* (1963), *O nowy podział dialektów śląskich* (1971) oraz popularna synteza wiedzy o dialekcie śląskim *Mowa polska na Śląsku* (1974). Wspólnie z prof. S. Rospondem rozwijali badania z zakresu dialektologii historycznej, ich owocem są prace ogłoszone pod ogólnym tytułem *Z badań nad przeszłością dialektu śląskiego*, jak też wiele innych artykułów tychże autorów. Pierwszą syntezę rozwoju dialektu śląskiego zamieścił S. Rospond w swoich *Dziejach polszczyzny śląskiej* (1959). Badania prof. Rosponda kontynuowali późniejsi profesorowie Feliks Pluta i Walenty Dobrzyński. F. Pluta ogłosił m.in. monografię *Dialekt głogówecki* (1963–1964), *Słownictwo Dzierżysławic w powiecie prudnickim* (1973); W. Dobrzyński opublikował *Gwary powiatu niemodlińskiego* (1963–1967). W pracach kręgu dialektologicznego brało udział wielu innych znanych językoznawców, uczniów prof. S. Rosponda: prof. Henryk Borek (dialektologia historyczna), dr Franciszek Bizoń (słownictwo gwar cieszyńskich), prof. Stanisław Reczek (śląskie słownictwo rolnicze).

W 1957 r. z inicjatywy profesorów S. Bąka i S. Rosponda w Instytucie Śląskim w Opolu rozpoczęto prace nad słownikiem gwar śląskich. Zeszyt próbny *Słownika gwar Śląska* ukazał się w 1982 r. Po śmierci prof. S. Bąka i prof. S. Rosponda dalszymi pracami nad słownikiem kierował prof. F. Pluta. W 1998 r. ostateczną koncepcję słownika opracował prof. Bogusław Wyderka, uczeń prof. F. Pluty. Pierwszy tom *Słownika gwar śląskich* ukazał się w 2000 r. Kontynuowane są również badania historyczno-dialektologiczne; opracowania, jak też edycje dzieł XIX-wiecznych badaczy dialektu śląskiego ogłaszają S. Gajda, F. Pluta, B. Wyderka.

Na powojenną sytuację językową na Śląsku w istotny sposób wpłynęły ruchy migracyjne. W 1970 r. S. Rospond ogłosił, uważany dziś za programowy, artykuł *O integracji w ogóle, a na Śląsku w szczególności*. Badania terenowe podjęli jego uczniowie, dr Władysław Paryl (publikuje liczne artykuły o integracji na Dolnym Śląsku), dr Henryk Wopiński (śledzi losy gwary podhalańskiej w powiecie dzierżoniowskim), integrację na Pomorzu Szczecińskim bada prof. Janina Węgier. Z czasem metody badań integracji językowej ewoluowały w kierunku socjolingwistycznym, zwracano uwagę na język mocno związanych z pierwotnym środowiskiem gwarowym mieszkańców miast. Tak ukierunkowane badania podejmowali uczniowie prof. F. Pluty: prof. Bogusław Wyderka (*Język mówiony mieszkańców Baborowa na Śląsku Opolskim*, 1984) i dr Zbigniew Adamiszyn (*Funkcjonowanie systemu fonologicznego w potocznej polszczyźnie mówionej środowiska robotniczego w Kędzierzynie-Koźlu*, 1985). Nurt badań integracyjnych kontynuował prof. B. Wyderka (syntetyczne opracowanie *Przemiany językowe na ziemiach zachodnich i północnych*, 2001) oraz jego uczeń, dr Krzysztof Kleszcz (*Unifikacja języka mieszkańców okolic Brzegu na Śląsku Opolskim. Studium socjolingwistyczne,* 2002). Nowe propozycje metodologiczne tej szkoły zmierzają do opisu i interpretacji sytuacji językowej na Śląsku z odwołaniem do procesów społeczno-ekonomicznych, etniczno-narodowościowych i kulturowych (prace B. Wyderki: *O współczesnej sytuacji językowej na Śląsku Opolskim,* 1993; *Językowe subregiony Śląska*, 2002; *Śląsk jako region językowy*, 2003).

Wrocławsko-Opolska Szkoła Onomastyczna

Działała na UWr (1945–1975) i w WSP w Opolu (1954–1975). Jej twórcą jest także prof. **Stanisław Rospond**, który sprowadził do Wrocławia językoznawców z innych miast (profesorów Stanisława Bąka, Władysława Kraszewskiego, Leszka Ossowskiego, Jerzego Kuryłowicza, Przemysława Zwolińskiego, Mariana Jakóbca).

We wszystkich śląskich placówkach naukowych S. Rospond rozwijał badania językoznawcze. Najwięcej sił poświęcił badaniom onomastycznym, które podyktowane były także potrzebami narodowej racji stanu. Z tych powodów wysunął i realizował koncepcję opracowania kilku syntez słownikowych (*Słownika nazw geograficznych Śląska*, *Słownika nazwisk śląskich*, *Słownika gwar śląskich* i *Atlasu językowego Śląska*). Były to prace zbiorowe, oparte na badaniach historycznych i współczesnych. Niektóre prace są kontynuowane do dziś. Znaczenie tych fundamentalnych przedsięwzięć polegało na fachowym udostępnieniu bogatych zasobów materiałowych ważnych dla dalszego rozwoju tej dyscypliny.

Głównym zadaniem powojennej onomastyki polskiej było przywrócenie na ziemiach zachodnich i północnych polskiej szaty nazewniczej. Jako członek Komisji Ustalania Nazw Miejscowości przy Ministerstwie Administracji Publicznej S. Rospond wydał *Skorowidz ustalonych nazw miejscowych na Ziemiach Odzyskanych* (1948), cz. 1–2. Z tego nurtu zainteresowań zrodziły się prace S. Rosponda oraz jego uczniów (S. Rosponda, *Polsko-niemieckie substytucje graficzne i fonetyczne w najdawniejszych dyplomach i tekstach śląskich*, 1957; H. Borka, *Polnisch-deutsche Mischinamen in Schlesien*, 1965; T. Stojanowskiej-Gondeckiej, *Leksykalno-semantyczne adaptacje nazw niemieckich w nazewnictwie geograficznym Śląska*, 1973). Obszary dwujęzyczne (Śląsk, Pomorze) wymagały zastosowania metody substytucyjnej, dzięki której można było zrozumieć oddziaływanie na siebie języka polskiego i niemieckiego. Twórcą tej metody, którą wykorzystywali badacze z innych ośrodków kraju, był S. Rospond. Wrocławski uczony wypracował ponadto metodę podziału słowotwórczego nazw miejscowych i osobowych *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, 1957; *Struktura i klasyfikacja nazwiska słowiańskiego*, 1965. Tworzył prace i artykuły programowe (Onomastyka słowiańska: 1. *Osiągnięcia badawcze*, 2. *Postulaty metodologiczne*, 1956, 1957; *Stan i potrzeby onomastyki polskiej*, 1961). Najważniejszym działem badań onomastycznych S. Rosponda była stratygrafia polskich i słowiańskich nazw miejscowych i osobowych, czyli ich chronologiczne i geograficzne rozwarstwienie. Badania te były wyłączną jego zasługą i doprowadziły do powstania *Atlasu onomastycznego Słowiańszczyzny*. Ogłosił też rodzaj zeszytu próbnego *Stratygrafia słowiańskich nazw miejscowych*, t. 1–3 (1974, 1976, 1983). Praca ta poprzedzona była studiami monograficznymi w skali ogólnosłowiańskiej, a opracowanymi przez profesora i jego uczniów (S. Rospond, *Południowosłowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -itj-*, 1937; tenże, *Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -ьsk-*, 1969; H. Borek, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -ьn-*, 1968; F. Nieckula, *Polskie nazwy miejscowe z sufiksem -jь-*, 1963). Prof. S. Rospond zajął się także m.in. kontaktami polsko-czeskimi, pisał o zasięgu *šť, žd* ← ps. *tj, dj* w nazewnictwie południowosłowiańskim, o strukturze i geografii nazw miejscowych *-išť-* (*itjo*) w Bułgarii i Macedonii, o nazewnictwie północnej i południowej słowiańszczyzny (possesiva z formantem *–jь*) (1974). Ponadto badano nazwy miejscowe Śląska, ukazały się *Stosunki etniczno-językowe w okręgu nyskim i niemodlińskim* (1959, 1961), H. Borka, *Opolszczyzna w świetle nazw miejscowych* (1972), *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych* (1982), J. Domańskiego, *Nazwy miejscowe dzisiejszego Wrocławia i dawnego okręgu wrocławskiego* (1967). Obok opracowań monograficznych ukazały się publikacje dotyczące poszczególnych typów strukturalnych (T. Stojanowska, *Nazwy miejscowe typu Bojszowy, Makoszowy na Śląsku*, 1965; S. Sochacka, *Śląskie nazwy miejscowe typu Kolonowskie, Zawadzkie*, 1965; H. Borek, *Nazwy osobowe w funkcji nazw miejscowych na Śląsku (typ Jędrysek, Ozimek)*, 1965). Jednocześnie z pracami nad toponimią S. Rospond organizował badania nad nazwami osobowymi Śląska: *Słownik nazwisk śląskich* (1967, 1973), *Nazwiska Ślązaków* (1960) oraz prace jego uczniów: S. Reczka, *Nazwiska mieszczan opolskich* (1956), H. Borka i U. Sztumskiej, *Nazwiska mieszkańców Bytomia od końca XVI wieku do 1740 roku* (1976), F. Pluty, *Nazwiska żon i panien na Śląsku na podstawie księgi byczyńskiej* (1957).

Liczna kadra pracowników naukowych we Wrocławiu i w Opolu, pracując przez wiele lat pod kierunkiem S. Rosponda, nie tylko przejęła wiele z jego postulatów metodologicznych, ale też rozwijała własne zainteresowania badawcze. H. Borek np. odszedł od praktykowanego zwyczaju opracowania słownika alfabetycznego nazw miejscowych. Przedstawiał i analizował nazwy według typów semantycznych. Wiązał historię nazw z historią osadnictwa. S. Sochacka kontynuuje nurt historyczno-etymologiczny, redagując zapoczątkowany przez S. Rosponda *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska* (1970–2004), oraz koncentruje się na obszarach pogranicza polsko-łużyckiego i polsko-czeskiego. Problemy współczesnego imiennictwa na Śląsku podejmowali S. Gajda, *Socjologia imion na przykładzie Opola i okolic* (1973), E. Jakus-Borkowa, *Problemy socjolingwistyczne współczesnego imiennictwa na Śląsku* (1993), K. Nowik, *Współczesne śląskie imiona* (1994).

Onomastyka śląska dała nauce polskiej nowe metodologiczne wzorce: metodę strukturalną, substytucyjną, stratygraficzną (S. Rospond), oraz wielkich i małych typów w badaniach osadniczych (H. Borek). Żaden polski region nie doczekał się tak wielkich syntez: *Słownika nazwisk śląskich* oraz *Słownika etymologicznego nazw geograficznych Śląska* (t. 1–12).

Opolska Szkoła Stylistyczna

Początki szkoły związane są z historycznojęzykowymi badaniami **S. Rosponda** i jego opolskich uczniów nad polszczyzną literacką oraz regionalną śląską. Ich obiektem były księgi miejskie, ustawy cechowe, pamiętniki i inne dokumenty z przeszłości Śląska, a także osobniczy język pisarzy, por. m.in. S. Rospond, *Język i artyzm językowy Jana Kochanowskiego* (1953, wyd. 1961); H. Borek, *Język Adama Gdacjusza* (1962); J. Kopeć, *Język Józefa Lompy* (1965); F. Plu-

ta, *Gwara w utworach współczesnych pisarzy pochodzenia północnopolskiego* (1971) i *Język Rafała Urbana* (1992); K. Kwaśniewska-Mżyk, *Język Franciszka Karpińskiego* (1979); E. Malinowska, *Język i styl „Żywota Mikołaja Srebrempisanego"* (1991). Autorzy tych prac odwołują się do tzw. stylistyki tradycyjnej. Analizę stylu sprowadza się w nich do wskazania nacechowanych środków językowych z różnych poziomów systemu języka (od fonetycznego po składniowy i leksykalny). Tworzą one warstwy stylowe jednorodnych środków, np. archaizmów, dialektyzmów, kolokwializmów, zapożyczeń.

Z inicjatywy H. Borka rozwinęły się w Opolu w latach 70. i 80. zainteresowania językiem naukowym. Początkowo koncentrowały się one na terminologiach dziedzinowych: górniczej (S. Gajda), szkolnej (B. Wołowik), motoryzacyjnej (A. Starzec), chemicznej (J. Biniewicz) oraz na terminach w podręcznikach szkolnych (C. Łachut i H. Półchłopek). Syntezą opolskich badań terminologicznych cenionych nie tylko w skali ogólnopolskiej stała się monografia S. Gajdy *Wprowadzenie do teorii terminu* (1990).

Nowy program opolskich badań stylistycznych sformułował na przełomie lat 70. i 80. S. Gajda. Znalazł on najpełniejszy wyraz w pracy *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym* (1982). S. Gajda, odwołując się do dwu głównych nurtów tradycji stylistycznej: elokucyjnego i holistycznego oraz do współczesnych postrukturalistycznych tendencji rozwojowych (komunikacjonizm, kierunek dyskursywno-kognitywny), zaproponował nowe ujęcie stylu i stylistyki. Podjęto w Opolu badania nad stylami: potocznym (Z. Adamiszyn, W. Lubaś), artystycznym (E. Dąbrowska, B. Wyderka), naukowym (S. Gajda, A. Starzec, J. Biniewicz), dydaktycznym (J. Nocoń, A. Tabisz), administracyjno-prawnym (E. Malinowska) i religijnym (M. Makuchowska).

W 1990 r. z inicjatywy S. Gajdy powstał Zakład Stylistyki w Instytucie Filologii Polskiej oraz Komisja Stylistyczna w Komitecie Językoznawstwa PAN. Od 1988 r. organizowane są w Opolu coroczne międzynarodowe konferencje stylistyczne, a od 1992 r. zaczął ukazywać się w Opolu międzynarodowy rocznik „Stylistyka". Wydano także *Przewodnik po stylistyce polskiej* (1995) oraz 14-tomową serię *Najnowsze dzieje języków słowiańskich* (1996–2004), a także pierwszy tom *Słowotwórstwo/Nominacja* w ramach kolejnej serii Komparacja Systemów i Funkcjonowania Współczesnych Języków Słowiańskich (2003).

Szerzej o stylistyce opolskiej zob.: S. Gajda, *Opolska stylistyka*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki", 2002, nr 1–2, s. 43–57 i *Współczesna stylistyka polska*, „Stylistyka", 2003, s. 371–385.

Wrocławsko-Opolska Szkoła Slawistyczna

Jej założycielami byli **Stanisław Rospond** i **Leszek Ossowski** (zob. też: Humanistyka i nauki społeczne, s. 281). W swoich badaniach podejmowali oni ważkie dla slawistyki problemy. Jednym z nich jest zagadnienie etnogenezy Słowian (zob. S. Rospond, *Etnogeneza Słowian w świetle terminologii topograficznej*, [w:] Onomastica Jugoslavica, X, 1982, s. 107–120; L. Ossowski w artykułach *Zagadnoje Polesje – prarodina slavian* (1971); *Czas i miejsce powstania języka prasłowiańskiego* (1992). Obaj uczeni stosowali w swoich badaniach perspektywę indoeuropeistyczną (zob. S. Sochacka, *Badania slawistyczne i indoeuropeistyczne profesora Stanisława Rosponda*, [w:] *Rozprawy Komisji Językowej WTN*, 1986 XIV, s. 61–68). Badacze ci, stojąc na gruncie metodologii strukturalistycznej z jednej strony, i preferując analizę procesów językowych za pomocą instrumentów komparatystycznych z drugiej, otworzyli perspektywy badań swoim następcom. W 14-tomowych *Najnowszych dziejach języków słowiańskich* (1996–2004) opracowanych na podstawie koncepcji S. Gajdy i wydanych pod jego ogólną redakcją, współczesne języki słowiańskie rozpatrywane są w perspektywie dynamicznej, w ich socjolingwistycznych uwarunkowaniach. Kontynuacją tego programu jest najnowszy projekt badawczy „Komparacje systemów funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich", opracowany i realizowany przez międzynarodowy zespół slawistów pod kierunkiem S. Gajdy (t. I, *Słowotwórstwo. Nominacja*, red. I. Ohnheiser, 2003). Metodologicznie nawiązują te badania do najlepszych wzorców badań językoznawstwa porównawczego szkoły S. Rosponda i L. Ossowskiego. Do tej szkoły nawiązują także prace Stanisławy Sochackiej, Stanisława Kochmana, Wojciecha Chlebdy, Czesława Lachura i Mieczysława Balowskiego.

Badania S. Sochackiej wyrastają na gruncie prac S. Rosponda poświęconych stosunkom językowym polsko-czeskim (S. Sochacka, *Listy Lucjana Malinowskiego do Jarosława Golla*, *Przyczynek do dziejów polsko-czeskich kontaktów naukowo-kulturalnych w drugiej połowie XIX wieku*, 1975; *Działalność slawistyczna W. Nehringa*, 1980). Inspiracją dla badań kontaktów językowych polsko-wschodniosłowiańskich, podejmowanych w licznych publikacjach S. Kochmana, stały się prace L. Ossowskiego dotyczące stosunków językowych na pograniczu dialektalnym polsko-białorusko-ukraińskim. Prace S. Kochmana, zwłaszcza monografie: *Polsko-rosyjskie kontakty językowe w zakresie słownictwa w XVII wieku*, 1967; *Polsko-rosyjskie stosunki językowe od XVI do XVIII w.*, 1975, miały szeroki rezonans w piśmiennictwie slawistycznym. Prace Wojciecha Chlebdy powstają głównie w ramach stworzonego przezeń paradygmatu frazeologii aspektowej zwanej frazematyką (frazeologią nadawcy, frazeologią pragmatyczną). Badania i publikacje Czesława Lachura dotyczą różnorodnych relacji zachodzących w układzie „czas i przestrzeń a język naturalny", w którym dane nauk przyrodniczych są harmonijnie konfrontowane z analizami lingwistycznymi, i to zarówno *stricte* gramatycznymi (zwłaszcza składniowymi), jak i szerszymi interpretacjami etnolingwistycznymi. Na materiale języków słowiańskich (a częściowo i pozasłowiańskich) prowadzone są analizy możliwości wyrażania przez język naturalny parametrów spacjo-temporalnych ze szczególnym uwzględnieniem opozycji spoczynku i ruchu w przestrzeni. Zainteresowania badawcze Mieczysława Balowskiego dotyczą powojennego funkcjonowania języka polskiego i czeskiego (częściowo również górnołużyckiego), w ich różnorodnych odmianach, stylach i funkcjach ze szczególnym uwzględnieniem odmiany artystycznej i publicystycznej. Wiele prac Balowskiego analizuje i interpretuje zmiany w polszczyźnie i czeszczyźnie zachodzące pod wpływem przemian społeczno-politycznych ostatniego piętnastolecia.

STANISŁAW BĄK
(1900–1981)
dr 1926, dr hab. 1950,
prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1961
współzałożyciel Szkoły
Dialektologicznej

STANISŁAW ROSPOND
(1906–1982)
dr 1929, dr hab. 1937,
prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1956
założyciel językoznawczych szkół:
Dialektologicznej, Onomastycznej,
Stylistycznej, Slawistycznej

LESZEK OSSOWSKI
(1905–1996)
dr 1932, dr hab. 1946,
prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1971
współzałożyciel Szkoły
Slawistycznej

Henryk Borek
dr 1960, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1973,
prof. zw. 1982
szkoły: Onomastyczna,
Slawistyczna

9 dr.

Stanisław Gajda
dr 1975, dr hab. 1981,
prof. 1990
szkoły: Stylistyczna,
Slawistyczna

7 dr.

Anna Starzec
dr 1981, dr hab. 1998
Szkoła Stylistyczna

Ewa Malinowska
dr 1986, dr hab. 2002
Szkoła Stylistyczna

Jerzy Biniewicz
dr 1986, dr hab. 2003
Szkoła Stylistyczna

Walenty Dobrzyński
dr 1961, dr hab. 1974,
prof. zw. 1989
szkoły: Dialektologiczna,
Slawistyczna

Feliks Pluta
dr 1961, dr hab. 1972,
prof. nadzw. 1976,
prof. zw. 1991
szkoły: Dialektologiczna,
Stylistyczna

11 dr.

Bogusław Wyderka
dr 1979, dr hab. 1990,
prof. 2000
szkoły: Dialektologiczna,
Stylistyczna

4 dr.

Stanisława Sochacka
dr 1967, dr hab. 1980,
szkoły: Onomastyczna,
Slawistyczna

2 dr.

Stanisław Kochman
dr 1964, dr hab. 1974,
prof. zw. 1981
Szkoła Slawistyczna

14 dr.

Wojciech Chlebda
dr 1980, dr hab. 1991,
prof. 1998
Szkoła Slawistyczna

3 dr.

Czesław Lachur
dr 1980, dr hab. 2000
Szkoła Slawistyczna

Mieczysław Balowski
dr 1990, dr hab. 2002
Szkoła Slawistyczna

Stanisław Rospond – ur. 1906 w Liszkach pod Krakowem, zm. 1982. Studiował na UJ filologię polską i słowiańską (1925–1929). Tytuł mgr. i dr. uzyskał w 1929. W l. 1929–1931 lektor języka polskiego w Lyonie; 1931–1933 stypendysta rządowy w Belgradzie. W l. 1936–1941 pracował na UJK we Lwowie. Habilitował się w 1937, a w 1945 uzyskał tytuł doc. na UJ. Od listopada 1945 prof. i kier. Katedry Języka Polskiego we Wrocławiu, aż do 1969. Równolegle kier. Katedry Języka Polskiego w Opolu (1954–1975). W l. 1956–1960 dziekan Wydziału Filologicznego we Wrocławiu. Twórca ośrodków językoznawczych we Wrocławiu, w Opolu i Katowicach. Założyciel WTN, czł. m.in. Polskiego Towarzystwa Językoznawczego PAN i Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jego dorobek liczy ok. 800 prac naukowych, w tym 50 książek. Wypromował ok. 300 magistrów, 20 doktorów, 8 doktorów hab., kilku profesorów. Wykładał gościnnie na wielu uniwersytetach europejskich (m.in. Moskwa, Sztokholm, Helsinki, Kopenhaga, Wiedeń, Praga).

Stanisław Bąk – ur. 1900 w Tarnobrzegu, zm. 1981 we Wrocławiu. W l. 1921–1926 studiował językoznawstwo polskie i słowiańskie pod kierunkiem T. Lehra-Spławińskiego na UJK we Lwowie. Od 1926 był tam st. asystentem Katedry Filologii Słowiańskiej. Ze względów rodzinnych w 1928 przeniósł się na Śląsk, gdzie objął posadę nauczyciela języka polskiego w państwowym gimnazjum w Mikołowie. Lata okupacji hitlerowskiej spędził w rodzinnym Grębowie, gdzie pracował na roli i nauczał na tajnych kompletach. W 1944 był współorganizatorem Prywatnego Gimnazjum Wiejskiego w Grębowie. W 1946 przeniósł się do Wrocławia i objął stanowisko adiunkta w Instytucie Filologii Polskiej i Słowiańskiej UWr. W 1950 uzyskał tytuł dr. hab. z językoznawstwa polskiego. W 1961 został prof. zw. na Wydziale Filologicznym UWr. Jest autorem ok. 140 prac naukowych poświęconych dialektologii, historii języka i onomastyce. Do najważniejszych należą: *Prace dialektologiczne na Śląsku*, *Dialekty Śląskie*, *Gwary ludowe na Dolnym Śląsku*, *Mowa polska*

na Śląsku, Zróżnicowanie narzecza śląskiego. Próba podziału i charakterystyki dialektów śląskich. Badał także gwarę małopolską, język Mikołaja Reja, nazwy miejscowe i osobowe na Śląsku i w Małopolsce.

Leszek Ossowski – ur. 1905 w Warszawie, zm. 1996. Dzieciństwo i młodość spędził na ziemiach białoruskich w granicach dawnej RP. Po maturze w gimnazjum w Nieświeżu, studiował slawistykę na UAM pod kierunkiem prof. E. Klicha i na UJ u profesorów K. Nitscha, I. Ziłyńskiego, T. Lehra-Spławińskiego, uzyskując doktorat w 1932. Pogłębiał swoją wiedzę slawistyczną jako stypendysta naukowy w Sofii (1932–1934). Przed wojną rozpoczął też pracę zawodową jako lektor języka białoruskiego i bułgarskiego na UJ i UJK (1935–1939). W l. 1939–1945 pracował jako doc. w Katedrze Filologii Słowiańskiej UJK. Habilitował się na UJ w 1946 i został powołany na stanowisko prof. nadzw. i kier. Katedry Języka Rosyjskiego na UWr. Z tą uczelnią związany był 20 lat. Równocześnie prowadził zajęcia w WSP w Opolu (1953–1964), przyczyniając się do rozwoju językoznawstwa wschodniosłowiańskiego na tej uczelni. Od 1964 do przejścia na emeryturę w 1975 był związany z UAM, gdzie współorganizował filologię rosyjską. Tu też otrzymał tytuł prof. zw. (1971). Jego dorobek naukowy obejmuje trzy główne grupy problemów: 1. gwary białoruskie i poleskie z uwzględnieniem zjawisk językowych pogranicza ukraińsko-białoruskiego i kontaktów językowych polsko-białoruskich; 2. system gramatyczny języka rosyjskiego w ujęciu diachronicznym i synchronicznym; 3. zagadnienia etnogenezy Słowian.

SZKOŁY LITERATUROZNAWCZE STANISŁAWA KOLBUSZEWSKIEGO

Studia nad literaturą polską XIX i XX w.

Prof. **Stanisława Kolbuszewskiego** interesowały szczególnie dwie epoki literackie: romantyzm i Młoda Polska (modernizm). W 1959 r. zapoczątkował on serię monografii i studiów WSP w Opolu tomem *Romantyzm i modernizm. Studia o literaturze i kulturze*, w którym umieścił większość swoich najcenniejszych prac powstałych po II wojnie światowej, poświęconych czasom Adama Mickiewicza i Stanisława Wyspiańskiego. Poza wymienionymi twórcami interesowali go m.in. Juliusz Słowacki, Teofil Lenartowicz, Aleksander Fredro, Stanisław Przybyszewski, Jan Kasprowicz, Wacław Berent, Stefan Żeromski. Niemal wszystkie prace naukowe S. Kolbuszewskiego mają, poza merytorycznymi (dokumentacyjnymi i interpretacyjnymi), walory literackie, przybierają z reguły kształt znakomicie skonstruowanych esejów. Po wydaniu *Romantyzmu i modernizmu*..., tego *opus magnum* uczonego, prof. Kolbuszewski jeszcze wielokrotnie badał dorobek literacki twórców preferowanych przez siebie epok, zachęcał też do tego swoich uczniów i zarazem współpracowników.

Najstarszy z nich, prof. Władysław Studencki, był kontynuatorem badań swego mistrza w zakresie literatury polskiej okresu modernizmu (zajął się m.in. życiem i twórczością Ludwika Marii Staffa oraz biografią i dorobkiem literackim Wacława Berenta). Nie tylko kontynuował zainteresowania prof. S. Kolbuszewskiego, ale je poszerzył o badania literatury współczesnej, opracowując np. twórczość dramatyczną Emila Zegadłowicza oraz pisarstwo „alchemika słowa", Jana Parandowskiego. Stałą właściwość warsztatu naukowego prof. Studenckiego stanowiły jego zainteresowania psychologiczno-biograficzne.

Uczniowie i współpracownicy prof. W. Studenckiego (niektórzy z nich będący jeszcze wychowankami prof. S. Kolbuszewskiego) swoje monografie i rozprawy poświęcili: biografii i twórczości literackiej Sewera Maciejewskiego (doc. Stefan Smak, 1913–1985); dramatom Leopolda Staffa i pisarstwu Włodzimierza Tetmajera (dr hab. Leokadia Pośpiechowa); twórczości literackiej Poli Gojawiczyńskiej (dr hab. Adela Pryszczewska-Kozołub); osiągnięciom literackim „ironisty i marzyciela" Jana Lemańskiego oraz warszawskiemu „Głosowi" z l. 1886–1894 (prof. Władysław Hendzel); miejscu literatury niemieckiej w czasopismach polskich końca XIX i początku XX w. (prof. Piotr Obrączka); recepcji kultury Orientu przez pozytywistów polskich (prof. Wiesław Olkusz); dramatopisarstwu Aleksandra Fredry w l. 1839–1876 (dr hab. Irena Jokiel); problematyce górskiej i góralskiej w literaturze polskiej oraz Stanisławowi Witkiewiczowi (prof. Zdzisław Piasecki).

Najmłodsi badacze XIX- i XX-wiecznej literatury polskiej uwagę swoją skupili na: polsko-francuskich związkach literackich dotyczących parnasizmu; polsko-niemieckich, dotyczących motywów metafizycznych w polskiej i niemieckiej prozie drugiej połowy XIX w. (dr hab. Aneta Mazur); powrotach baroku w polskiej poezji współczesnej (dr hab. Elżbieta Dąbrowska); motywach antycznych w poezji młodopolskiej (dr Sabina Brzozowska); sporach o światopoglądowe podstawy krytyki literackiej między Stanisławem Brzozowskim i Karolem Irzykowskim (dr Artur Królica); tematyce kresowej – z pogranicza narodów, wiar, kultur i języków (dr Adam Wierciński).

Badania śląskoznawcze, w tym regionalnej literatury śląskiej

Tematyka śląskoznawcza w opolskich badaniach naukowych najdobitniej uwydatniła się w dorobku prof. **Stanisława Kolbuszewskiego**. Napisał ok. 40 prac dotyczących spraw Śląska i regionalnej literatury śląskiej (rozległe studium *Śląskie impresje Stanisława Wyspiańskiego*).

Tropem prof. Kolbuszewskiego podążyli: prof. Jerzy Pośpiech, autor m.in. prac o Śląsku w twórczości i korespondencji Józefa Ignacego Kraszewskiego oraz o Stanisławie Wasylewskim na Śląsku Opolskim; doc. Stanisław Dąbrowski (1907–1992), autor kilku prac o Janie Nikodemie Jaroniu; doc. Stefan Smak, który opracował monografię pisarstwa Karola Miarki; dr hab. Adela Pryszczewska-Kozołub, autorka rozprawy o Wincentym Ogrodzińskim; dr hab. Leokadia Pośpiechowa i prof. Władysław Hendzel, którzy pisali o profesjonalnych i ludowych pisarzach Opolszczyzny; dr hab. Krystyna Kossakowska-Jarosz, autorka m.in. rozprawy *Śląsk znany. Śląsk nie znany*).

SZKOŁA LITERATUROZNAWSTWA SLAWISTYCZNEGO

Prof. dr hab. **Marian Jakóbiec***, nestor polskiej slawistyki historycznoliterackiej, był założycielem Szkoły Literaturoznawstwa Slawistycznego. Na UWr oraz w Opolu w WSP i na uniwersytecie szkoła ta rozwijana była przez jego uczniów: prof. dr. hab. Zbigniewa Barańskiego i prof. dr. hab. Telesfora Poźniaka.

* Zob.: Humanistyka i nauki społeczne, s. 284.

STANISŁAW KOLBUSZEWSKI
(1901–1965)
dr 1925 (promotor S. Dobrzycki),
dr hab. 1950, prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1956
twórca szkół: Studia nad Literaturą Polską XIX i XX w., Badania Śląskoznawcze (w tym regionalnej literatury śląskiej)

8 dr.

Władysław Studencki
(1910–1985)
kontynuator Szkoły Literaturoznawczej
dr 1960, dr hab. 1963,
prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1977
twórcy „wielcy i mali" w literaturze Młodej Polski i współczesnej, wielostylowość i wielogatunkowość dzieł literackich

18 dr.

Zdzisław Piasecki
dr 1966, dr hab. 1982, prof. nadzw. 1983,
prof. zw. 1998
góry i góralszczyzna w literaturze polskiej, twórczość literacka drugiego pokolenia pozytywistów polskich

5 dr.

Aneta Mazur
dr 1992, dr hab. 2002
związki literackie polsko-francuskie i polsko-niemieckie

1 dr

Władysław Hendzel
dr 1972, dr hab. 1986, prof. nadzw. 1990
literatura i czasopiśmiennictwo drugiej połowy XIX i XX w., literatura i literaci Opolszczyzny

2 dr.

Piotr Obrączka
dr 1970, dr hab. 1983, prof. nadzw. 1990
prof. zw. 1998
polsko-niemieckie związki literackie

3 dr.

Adela Pryszczewska-Kozołub
dr 1966, dr hab. 1980
tradycje naturalistyczne w literaturze polskiej XX w.

12 dr.

Irena Jokiel
dr 1976, dr hab. 1996
dramat polski XIX w.

1 dr

Jerzy Pośpiech
kontynuator Szkoły Śląskoznawczej
dr 1965, dr hab. 1975,
prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1994
motywy śląskie w literaturze polskiej, paremiografia śląska i ogólnopolska

7 dr.

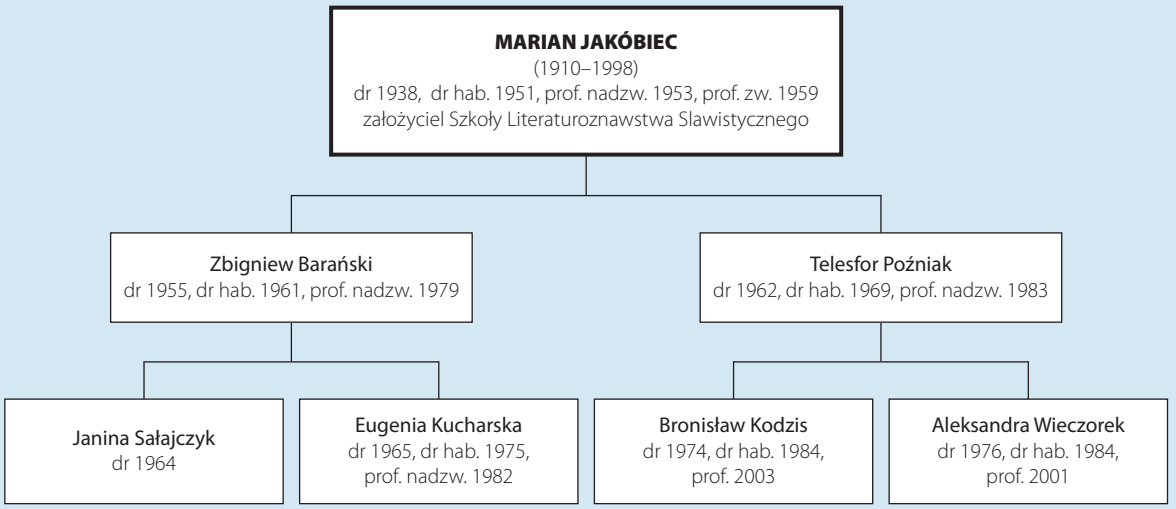
Wiesław Olkusz
dr 1981, dr hab. 1993, prof. nadzw. 2001
recepcja kultury Wschodu w literaturze polskiej drugiej połowy XIX w., związki literatury i malarstwa

2 dr.

Stanisław Kolbuszewski – ur. 1901 w Przemyślu, zm. 1965 we Wrocławiu. Studia polonistyczne w l. 1919–1925; nauczyciel gimnazjalny w Środzie Wielkopolskiej i Poznaniu w l. 1925–1928; dr n. hum. 1925; stypendysta Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (Paryż 1928–1950), st. asystent przy Seminarium Historii Literatury Polskiej UAM 1950–1954; dr hab. 1950; prof. nadzw. 1954; prof. zw. 1956. W l. 1954–1959 kier. Katedry Literatur Słowiańskich na Uniwersytecie Łotewskim w Rydze; 1945–1965 kier. Katedry Historii Literatury Polskiej (II nowszej) na UWr; 1953–1963 kier. Katedry Historii Literatury Polskiej WSP w Opolu. Rektor WSP w Opolu 1956–1959; czł. założyciel Instytutu Śląskiego w Opolu (1957). Twórca i organizator dwu opolskich polonistycznych szkół naukowych. Autor ok. 400 prac naukowych (w tym kilkunastu książkowych), popularnonaukowych i recenzenckich. Wybitny znawca i badacz literatury polskiej okresu romantyzmu i modernizmu; również literatur słowiańskich, zwłaszcza czeskiej i rosyjskiej. Inspirator i realizator badań śląskoznawczych. Odznaczony m.in. Złotym Wawrzynem Akademickim PAL, łotewską Komandorią Orderu „Triju Zvaigžnu" i Krzyżem Oficerskim OOP.

Cecha znamienna szkoły M. Jakóbca – nowoczesna metodologia komparatystyczna – była motywem przewodnim zainteresowań badawczych i narzędziem poznawczym tego dojrzałego slawisty. Zaszczepił ją też swoim uczniom, co tej szkole wyznaczyło znaczące miejsce w literaturoznawstwie polskim i europejskim.

Prof. dr hab. Zbigniew Barański rozwinął przede wszystkim badania związane z recepcją literatury polskiej w Rosji w drugiej połowie XIX w. i w początkach XX w. (zob. jego *Literaturę polską w Rosji na przełomie XIX i XX wieku*, 1962). Nieprzemijające walory poznawcze i metodologiczne posiadają syntezy dziejów procesów literackich w Rosji pióra Z. Barańskiego, zawarte w takich kompendiach, jak *Historia literatury rosyjskiej*, pod red. M. Jakóbca, t. II (1971); *Literatura rosyjska w zarysie,* pod red. Z. Barańskiego i A. Semczuka (1975). W *Dziejach literatur europejskich* pod red. W. Floryana (t. III, cz. I, 1989) opracował wspólnie z Antonim Semczukiem rozdziały dotyczące folkloru rosyjskiego literatury staroruskiej, baroku, literatury przełomu XIX i XX w. i literatury okresu sowieckiego.

Marian Jakóbiec – ur. 1910, zm. 1998 w Hinowie k. Brzeżan w dawnym woj. tarnopolskim. Studia z filologii polskiej i słowiańskiej odbył na UJK. Jego mistrzem był J. Kleiner, zainteresowania slawistyczne rozwinął i pogłębił pracując w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Stypendia w Czechach i Jugosławii zaowocowały doktoratem w 1938. Płaszczyzną metodologiczną dysertacji stała się komparatystyka literaturoznawcza polsko-słowiańska, która to metodologia była narzędziem badawczym także późniejszych prac M. Jakóbca. Najbardziej znaczące z nich powstały po 1945. Dają one podstawę do zaliczania M. Jakóbca do grona założycieli powojennej rusycystyki polskiej, współtwórcy nowoczesnej polskiej slawistyki literaturoznawczej. Jego dorobek publikowany liczy ponad 200 pozycji. Po wojnie na stałe związał się z UWr (od 1947), habilitując się w 1951 (UJ). Tytuł prof. nadzw. i zw. uzyskał kolejno w l. 1953 i 1959.

Uczeń M. Jakóbca, wybitny znawca literatur Słowian Wschodnich, prof. dr hab. Telesfor Poźniak rozwinął własny kierunek naukowy. Cechuje się otwartością metodologiczną, swoistym synkretyzmem metodologicznym, rozstrzyganiem o wartościach estetycznych dzieła w kontekście ideowo-kulturowym, rozpatrywaniem kultury literackiej Słowiańszczyzny w kontekście kultury ogólnoeuropejskiej, analizą, opisem i interpretacją dzieł literatury rosyjskiej na tle innych literatur słowiańskich (komparatystyka literacka), podejmowaniem badań nad pisarstwem autorów znaczących dla historii literatury rosyjskiej i innych literatur słowiańskich (F. Dostojewski, I. Wazow), akcentowaniem w badaniach historycznoliterackich okresów istotnych ze względu na ich wartości ideowe i filozoficzno-estetyczne (modernizm rosyjski, romantyzm bułgarski), a także eksponowaniem bogactwa i wartości literatur słowiańskich rzadko opisywanych w literaturoznawstwie polskim (literatura białoruska i bułgarska).

Monografie prof. dr. T. Poźniaka to: *Dostojewski w kręgu symbolistów rosyjskich*, 1967; *Dostojewski i Wschód. Szkic z pogranicza kultur*, 1992; *Antologia literatury białoruskiej od XIX do początku XX wieku*, 1993.

Do wymienionych cech pisarstwa naukowego prof. dr. T. Poźniaka nawiązuje opolska slawistka, prof. dr hab. Aleksandra Wieczorek. Jej badania naukowe koncentrują się wokół zagadnień ideowo-artystycznych prozy i poezji rosyjskiego srebrnego wieku, kategorii kulturowych w twórczości mniej obecnych w badaniach przedstawicieli modernizmu rosyjskiego (M. Wołoszyn, N. Gumilow, W. Chodaszewicz, G. Iwanow, Z. Gippius), korespondencji sztuk w kulturze rosyjskiej srebrnego wieku, polsko-rosyjskich związków literackich w XIX i XX w., kwestii filozoficzno-estetycznych w poezji pierwszego pokolenia emigracji rosyjskiej.

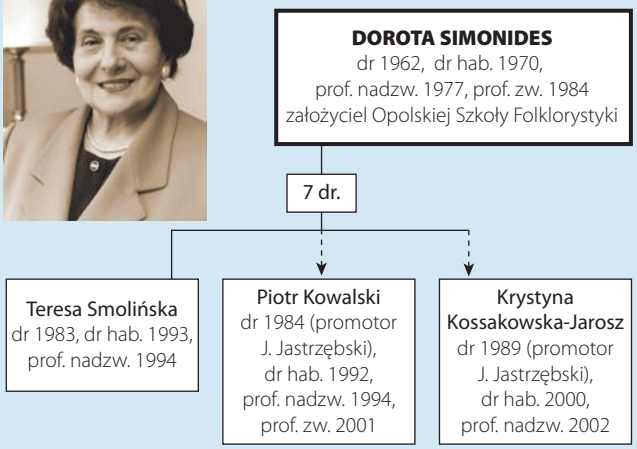
Najważniejsze prace A. Wieczorek: *Krótka forma narracyjna w literaturze rosyjskiej początku XX wieku (1905–1917)*, 1984; *W kręgu tradycji kulturowych. Annienski. Wołoszyn. Gumilow*, 1998.

Podstawową dziedziną badań naukowych prof. dr. hab. Bronisława Kodzisa, opolskiego slawisty, ucznia T. Poźniaka, jest literatura rosyjska XX w., której poświęcił 2 monografie oraz 20 artykułów i recenzji. Śledzi on także dzieje współczesnej literatury białoruskiej. Od początku lat 90. poszerzył pole penetracji badawczych o rosyjską literaturę emigracyjną, w szczególności analizując dorobek literacki tzw. pierwszej fali rosyjskiej emigracji, przypadającej na l. 1918–1939. Podjął nad nią studia kompleksowe, uwzględniając zarówno dorobek pojedynczych pisarzy i stowarzyszeń twórczych, jak również myśl polityczno-społeczną i religijną oraz życie kulturalne najważniejszych ośrodków ówczesnej rosyjskiej diaspory, jej działalność teatralną, naukową, oświatową i wydawniczą. Tej problematyce badawczej poświęcił B. Kodzis monografię *Literaturnyje centry russkowo zarubieżia 1918–1939* oraz ponad 20 rozpraw i artykułów.

OPOLSKA SZKOŁA FOLKLORYSTYKI

Prof. dr hab. **Dorota Simonides** jest twórcą Opolskiej Szkoły Folklorystyki. Zainicjowała ona terenowe i teoretyczne badania nad folklorem, tworząc na studiach polonistycznych specjalizację folklorystyczną (1976), a później specjalność folklorystykę (1996). Za jej największe osiągnięcia badawcze należy uznać prace nad folklorem słownym (m.in.: *Baśń i podanie górnośląskie*, 1961; *Współczesna śląska proza ludowa*, 1969; *Powstania śląskie we współczesnych opowiadaniach ludowych*, 1972; *Bery to nie tylko gruszki, czyli rzecz o humorze śląskim*, 1984; *Śląski horror. O diabłach, skarbnikach, utopcach*

Dorota Simonides – ur. 1928 w Katowicach-Janowie; studiowała filologię polską i etnografię na UJ (1951–1953) i na UWr (1953–1955); od 1957 pracownik naukowy WSP w Opolu, później tamtejszego uniwersytetu; dr n. hum. 1962; dr hab. 1970; prof. nadzw. 1977; prof. zw. 1984; kier. Zakładu Literatury dla Dzieci i Młodzieży 1970–1972; kier. Zakładu Folklorystyki i Piśmiennictwa Śląskiego 1973–1987; kier. Katedry Etnografii UWr 1973–1975; dyr. Instytutu Filologii Polskiej 1974–1980; kier. Katedry Folklorystyki 1988–1996; prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego od 1999 (wcześniej wiceprezes, przewodnicząca Sekcji Folkloru przy ZG), czł. m.in. Komitetu Nauk Etnologicznych PAN od 1975, Komitetu Słowianoznawstwa od 1982, Komisji Słowiańskiego Folkloru przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów, a także wielu międzynarodowych towarzystw i rad naukowych; czł. komitetów redakcyjnych „Literatury Ludowej" (od 1976) i „Ludu" (od 2000). Autorka 300 publikacji, w tym 19 książek i 14 prac redakcyjnych (do 2003). Poseł na Sejm VIII kadencji; senator RP od 1990. Wyróżniona m.in. Nagrodą im. Gustawa Morcinka, Nagrodą im. Karola Miarki, Nagrodą im. Wojciecha Korfantego, Nagrodą i Medalem Zygmunta Glogera, Nagrodą im. O. Kolberga, Europejską Nagrodą im. J.G. Herdera.

i innych strachach, 1984), środowiskowym (np.: *Współczesny folklor słowny dzieci i nastolatków*, 1976; *O współczesnych pamiętnikach dzieci*, 1993) i obrzędowym (np.: *Od kolebki do grobu. Śląskie wierzenia, zwyczaje i obrzędy rodzinne w XIX wieku*, 1988), teorią i metodologią folklorystyki, nad procesami kształtowania się na Górnym Śląsku świadomości i tożsamości narodowej, integracją kulturową po 1945 r. Była kierownikiem 17 prac zespołowych, z których jako największe osiągnięcie naukowe należy wymienić dwie monografie folkloru i kultury Górnego Śląska: *Folklor Górnego Śląska* (1989) i *Kultura ludowa śląskiej ludności rodzimej* (1991).

Zainicjowane badania śląskoznawcze prowadzili i kontynuują uczniowie D. Simonides: J. Hajduk-Nijakowska, T. Smolińska (np.: *Jo wóm trocha połosprawiom... Współcześni gawędziarze ludowi na Śląsku*, 1986; *Tradycyjne zwyczaje i obrzędy śląskie. Wypisy*, 1994, 2003), kolejne pokolenie najmłodszych badaczy, uczniów T. Smolińskiej: dr Dorota Świtała-Trybek (*Święto i zabawa. Odpusty parafialne na Górnym Śląsku*, 2000), dr Kornelia Lach (*Wierzenia, zwyczaje i obrzędy. Folklor pogranicza polsko-czeskiego*, 2000, 2004), dr Joanna Świtała-Mastalerz oraz współpracownicy D. Simonides: J. Pośpiech (także prace niemcoznawcze, np.: *Tradycje folklorystyczne na Śląsku w XIX i XX wieku <do 1939 r.>*, 1977; *Z dziejów i dorobku folklorystyki śląskiej <do 1939 r.>*, red., 2002; *Lucjan Malinowski a Śląsk <Działalność śląskoznawcza, teksty ludoznawcze>*, 1976; *Zwyczaje i obrzędy doroczne na Śląsku*, 1987) i K. Kossakowska-Jarosz.

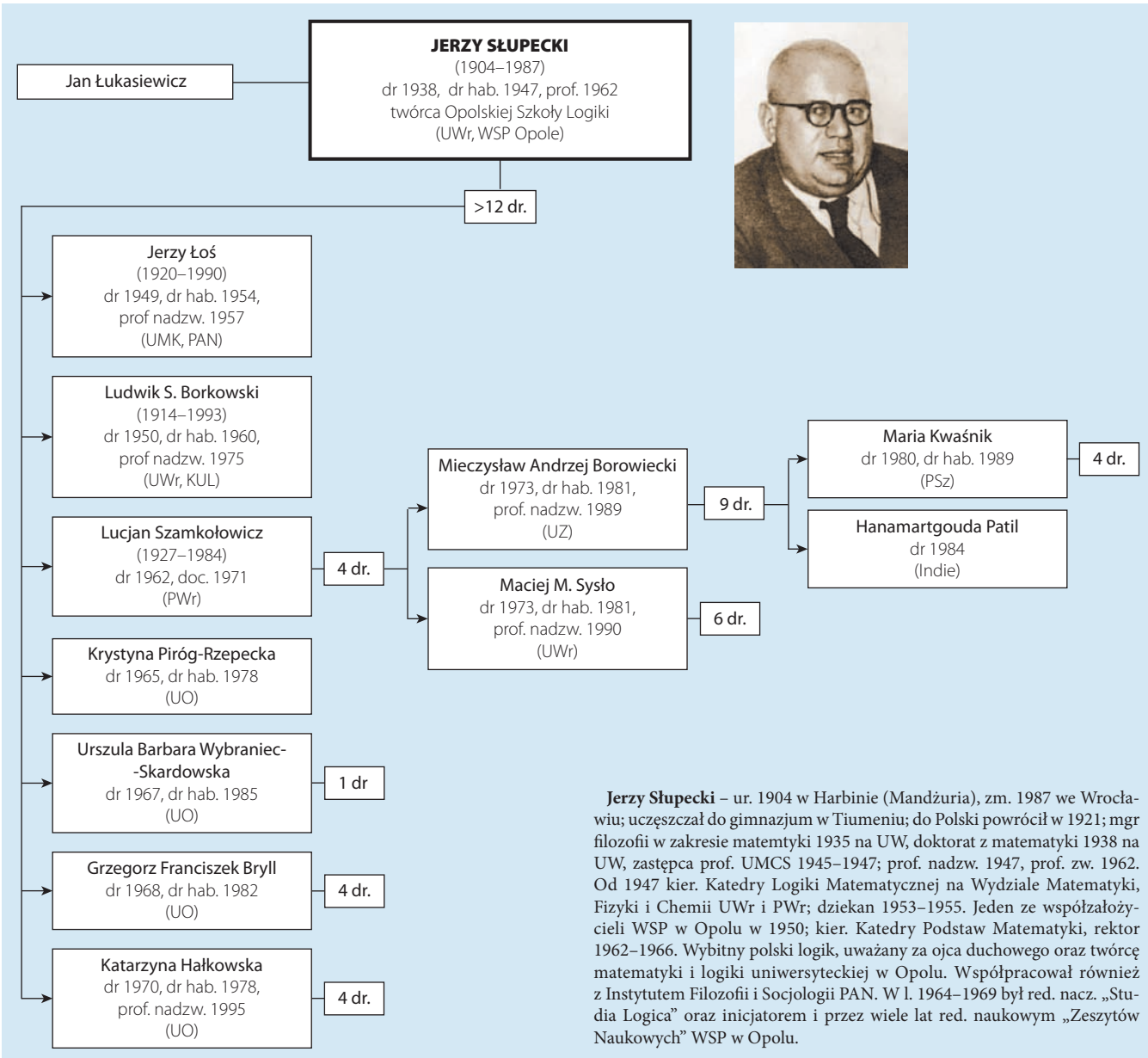
Badania w Opolskiej Szkole Folklorystyki koncentrowały się i nadal koncentrują na zbieractwie terenowym, edycjach tekstów, na folklorze środowiskowym, czasopiśmiennictwie śląskim, historii folklorystyki polskiej i niemieckiej, literaturze i kulturze popularnej oraz „pojmowaniu folklorystyki jako odmiany społecznej diagnostyki, wypływającej z uzasadnień antropologicznych". Rozwinął te idee, tworząc podstawy „folklorystyki antropologicznej", uczeń prof. C. Hernasa, prof. dr hab. Piotr Kowalski (*Współczesny folklor i folklorystyka. O przedmiocie poznania w dzisiejszych badaniach folklorystycznych*, 1990). Zainicjowane więc przez D. Simonides interpretacje tradycyjnego folkloru w kontekście kultury popularnej doprowadziły do połączenia warsztatu folklorystycznego z szeroko rozumianym kulturoznawstwem, wpisując się w perspektywę historii kultury. W tym nowym nurcie mieści się dorobek naukowy P. Kowalskiego, (*Leksykon. Znaki świata. Omeny, symbole, znaczenie*, 1998; *Chleb nasz powszedni. O pieczywie w obrzędach, magii, literackich obrazach i opiniach dietetyków*, 2000; *Odyseje nasze byle jakie. Droga, przestrzeń i podróżowanie w kulturze współczesnej*, 2002; *Woda żywa. Opowieść o wodzie, zdrowiu, higienie i dietetyce*, 2002) i jego uczniów: dr Katarzyny Łeńskiej-Bąk, dr Anny Błaszczyk, Hanny Jaxa-Rożen i dr. Marka Kawy.

Aktualnie w Katedrze Folklorystyki kontynuowane są prace śląskoznawcze, dotyczące szeroko rozumianej kultury regionalnej, powstają też nowe prace dotyczące m.in. kultury magicznej, symboliki pokarmów, kulturowych funkcji podróży, antropologii ciała, kulturowych aspektów kataklizmu, stylów życia, tradycyjnych i współczesnych form świętowania, kultur pogranicza, wielokulturowości. W Katedrze Kulturoznawstwa i Folklorystyki utworzono nowe specjalności: wiedza o kulturze (od 2000), animacja kultury (od 2003), kultura regionów (od 2003), a od 2002 r. nowy kierunek na studiach dziennych – kulturoznawstwo.

Barbara Stankiewicz-Buchowska
Beata Zaremba-Lekki

OPOLSKA SZKOŁA LOGIKI

Z inicjatywy i pod kierunkiem **Jerzego Słupeckiego** podjęte zostały w Opolu badania dotyczące wyrażeń tracących sens oraz definicji warunkowych, a więc zagadnień o wyraźnym aspekcie dydaktycznym. Doprowadziły one do powstania nowych systemów logik wielowartościowych. W wyniku badań prowadzonych przez Krystynę Piróg-Rzepecką powstał trójwartościowy rachunek zdań W, który ma bliski związek z systemami Boczwara i Finna. System skonstruowany przez Katarzynę Hałkowską powstał w trakcie badań nad teoriami zawierającymi definicje warunkowe i okazał się bliski systemowi Halldena. Omawiane logiki należą do klasy „nonsense logics", badanej w kilku ośrodkach światowych. Badania nad wyraże-

Jerzy Słupecki – ur. 1904 w Harbinie (Mandżuria), zm. 1987 we Wrocławiu; uczęszczał do gimnazjum w Tiumeniu; do Polski powrócił w 1921; mgr filozofii w zakresie matemtyki 1935 na UW, doktorat z matematyki 1938 na UW, zastępca prof. UMCS 1945–1947; prof. nadzw. 1947, prof. zw. 1962. Od 1947 kier. Katedry Logiki Matematycznej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr i PWr; dziekan 1953–1955. Jeden ze współzałożycieli WSP w Opolu w 1950; kier. Katedry Podstaw Matematyki, rektor 1962–1966. Wybitny polski logik, uważany za ojca duchowego oraz twórcę matematyki i logiki uniwersyteckiej w Opolu. Współpracował również z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN. W l. 1964–1969 był red. nacz. „Studia Logica" oraz inicjatorem i przez wiele lat red. naukowym „Zeszytów Naukowych" WSP w Opolu.

niami tracącymi sens doprowadziły ponadto do konstrukcji systemu aksjomatycznego nadbudowanego nad algebrą Boole'a oraz pewnej klasy algebr zwanych algebrami warunkowymi.

Drugim nurtem są badania nad teorią systemów dedukcyjnych. Profesor Słupecki wspólnie z Grzegorzem Bryllem i Urszulą Wybraniec-Skardowską buduje teorię równoważną teorii systemów dedukcyjnych Tarskiego, opartą na funkcji wyprowadzalności (konsekwencji) zupełnie addytywnej. Uogólnia też kilka twierdzeń ogólnej teorii systemów dedukcyjnych Tarskiego, w szczególności twierdzenie Lindenbauma o nadsystemach zupełnych.

Trzecim nurtem badań jest teoria zdań odrzuconych. Teorię Tarskiego wzbogacono o definicję funkcji odrzucania oraz definicje kilku pojęć związanych z odrzucaniem zdań (m.in. pojęcia Ł-niesprzeczności, Ł-zupełności, Ł-rozstrzygalności). W części poświęconej związkom logicznym pomiędzy zdaniami nauk empirycznych zbadano m.in. takie pojęcia, jak: zdania empiryczne, bazy generalizacji, wnioski indukcyjne. Opublikowano wiele prac dotyczących Ł-rozstrzygalności rachunków zdaniowych (w tym wielowartościowych rachunków zdań Łukasiewicza, systemu W i systemu S5 Lewisa), Marian Maduch zaś sformułował kryteria istnienia skończonych układów aksjomatów odrzuconych. Pojęcie zdania odrzuconego wykorzystywali w dociekaniach naukowych następujący uczniowie i współpracownicy profesora: G. Bryll, B. Iwanuś, M. Maduch, K. Piróg-Rzepecka, W. Staszek, U. Wybraniec-Skardowska. Na ten temat ukazały się liczne prace opublikowane głównie w „Studia Logica" i w „Zeszytach Naukowych Wyższej Szkoły Pedagogicznej" w Opolu.

Czwarty nurt działalności dotyczy badań teoretycznych w obrębie dydaktyki logiki i matematyki.

J. Słupecki jest autorem 13 podręczników i skryptów opracowanych głównie dla studentów kierunku matematyki wyższych szkół pedagogicznych i specjalności nauczycielskiej uniwersytetów. Większość z nich powstała przy współpracy nauczycieli akademickich Opola (zob. też s. 269).

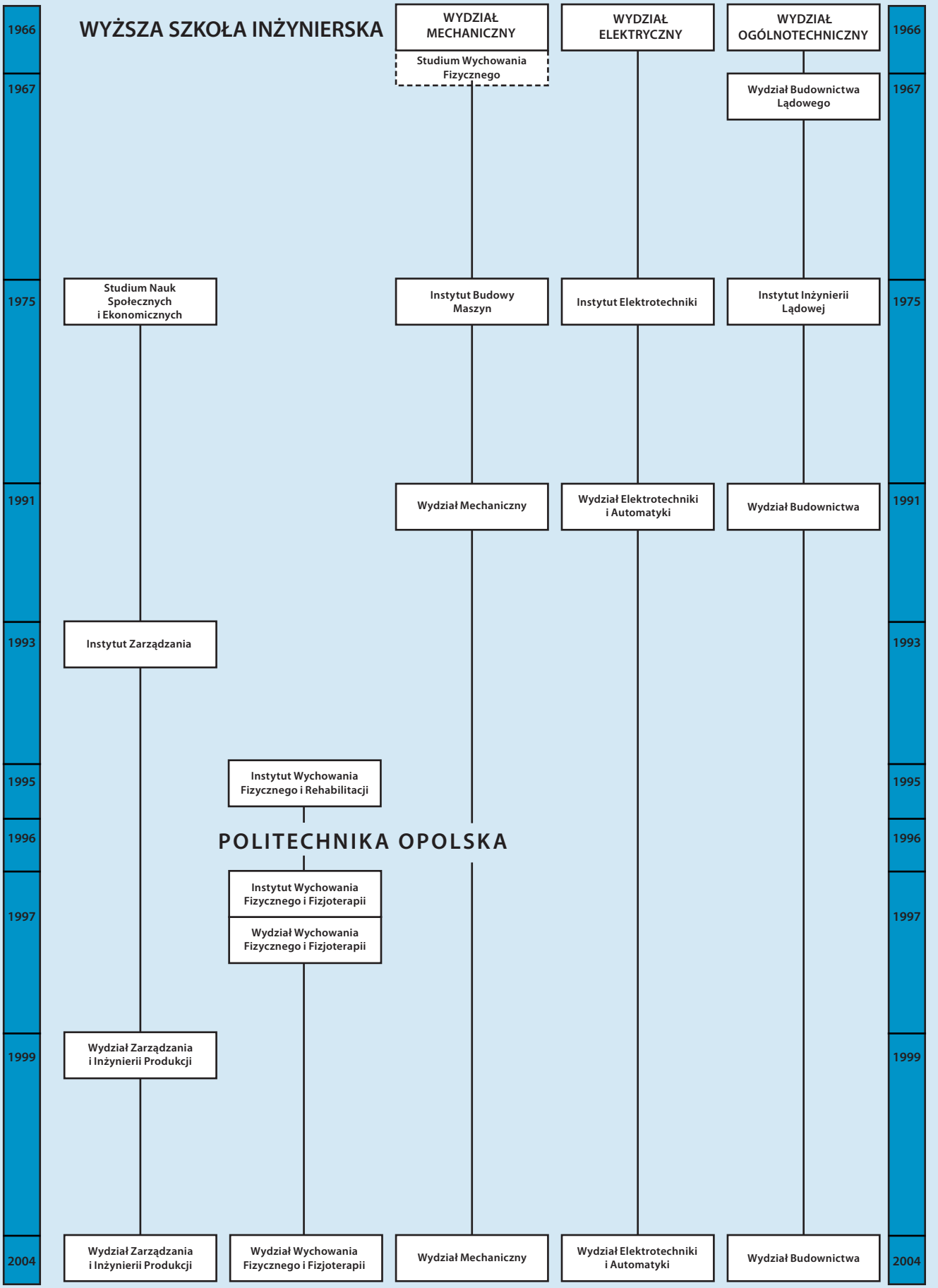

OPO KI
Bankomat
KSIĄŻĘ OPOLSKI
JAN DOBRY
1460 1532

POLITECHNIKA
OPOLSKA

POLITECHNIKA OPOLSKA

STRUKTURA WYDZIAŁÓW POLITECHNIKI OPOLSKIEJ OD ROKU 1966

Zarys historii

Jedyna w regionie opolskim wyższa uczelnia techniczna w swojej ponadczterdziestoletniej historii rozpoczęła działalność jako Punkt Konsultacyjny Politechniki Śląskiej, by od 1 czerwca 1966 przez następnych 30 lat funkcjonować jako samodzielna Wyższa Szkoła Inżynierska w Opolu, a od 1 września 1996, na mocy ustawy, jako Politechnika Opolska.

Politechnika Opolska prowadzi studia inżynierskie, magisterskie, licencjackie, magisterskie uzupełniające na 15 kierunkach kształcenia w systemie dziennym i zaocznym. Najlepsi absolwenci mogą kontynuować kształcenie, podejmując studia doktoranckie w kilku dyscyplinach naukowych. Kształcenie studentów nie wyczerpuje zadań uczelni. Politechnika uprawia naukę na wysokim poziomie, dysponując odpowiednią bazą laboratoryjną, prowadzi prace wdrożeniowe, diagnostyczne i konstrukcyjne z różnych dziedzin wiedzy. Efektem tej działalności są publikacje naukowe, ekspertyzy, patenty i członkostwo w sekcjach KBN, komitetach PAN i stowarzyszeniach naukowo-technicznych. Pracowników naukowych łączą partnerskie kontakty naukowe z wieloma ośrodkami akademickimi w Europie i na świecie, a z wieloma zawarte zostały formalne umowy o współpracy. Wśród partnerów wymienić można: Fachhochschule Stuttgart – Hochschule für Technik (Niemcy), Fachhochschule Würzburg-Schweinfurt-Aschaffenburg (Niemcy), Instytut Politechniczny w Odessie (Ukraina), Instytut Inżynieryjno-Budowlany w Moskwie (Rosja), University of Bradford (Wielka Brytania), Wyższą Szkołę Techniczną VUT w Brnie (Czechy), IUT Saint-Denis Université Paris Nord – Paris 13 (Francja), Instituto Politécnico do Cavado e do Ave Ecola Superior de Gestao (Portugalia), Fukui University (Japonia), Inverness College (Wielka Brytania), Università Degli Studi Roma Tre (Włochy), Uniwersytet Transylwański w Brasow (Rumunia), Universidad Carlos III de Madrid (Hiszpania), University College Cork (Irlandia), Vaasa Polytechnic (Finlandia), Ghent University (Belgia).

Bogata oferta edukacyjna zawiera obok studiów technicznych, takich jak informatyka, mechanika i budowa maszyn, również kierunki humanistyczne, np. zarządzanie czy uruchomiona niedawno europeistyka, a także studia z zakresu kultury fizycznej oraz styku techniki i rolnictwa. Pełna oferta kształcenia obejmuje kierunki: automatyka i robotyka, budownictwo, edukacja techniczno-informatyczna, elektronika i telekomunikacja, elektrotechnika, europeistyka, fizjoterapia, informatyka, inżynieria środowiska, mechanika i budowa maszyn, technika rolnicza i leśna, turystyka i rekreacja, wychowanie fizyczne, zarządzanie i marketing, zarządzanie i inżynieria produkcji.

W najbliższych planach przewiduje się uruchomienie takich kierunków jak: mechatronika czy architektura i urbanistyka, ale nie wyczerpuje to kolejnych inicjatyw edukacyjnych.

Ponadczterystuosobowa kadra pracowników naukowo-dydaktycznych (ponad 100 samodzielnych pracowników naukowych) kształci ponad 12 tys. studentów, uczestniczy w konferencjach naukowych i bierze udział w wielu unijnych przedsięwzięciach, a studenci z powodzeniem korzystają z możliwości, jakie stwarzają im europejskie programy „Socrates/Erasmus" czy V i VI Program Ramowy.

Politechnika Opolska współpracuje także z podmiotami gospodarczymi w regionie i kraju, a do partnerów w przemyśle zaliczyć można: BOT Elektrownię Opole SA, KGHM Polska Miedź, Górażdże Cement SA, Zakład Wykonawstwa Sieci Elektrycznych Opole, Polski Koncern Naftowy Orlen SA, Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla w Zabrzu, Zakład Energetyczny Opole SA, Energetykę Cieplną Opole SA, Południowy Koncern Energetyczny SA w Katowicach.

Działalność Politechniki Opolskiej ściśle związana jest z życiem miasta i Opolszczyzny, co znalazło wyraz m.in. w ostatnio zorganizowanych opolskich festiwalach nauki.

Na studentów w pięciu akademikach czeka ponad 1500 miejsc, bogato wyposażona biblioteka, której zbiory liczą blisko pół miliona woluminów i która posiada unikatowe zbiory norm i patentów; koła naukowe działające na wydziałach, sekcje sportowe AZS i Akademicki Klub Żeglarski. Prężnie działa w środowisku samorząd studencki.

Strukturę Politechniki Opolskiej tworzy pięć wydziałów.

Na posiedzeniu Senatu Politechniki Opolskiej w styczniu 2001 r. określona została misja uczelni i zatwierdzony dokument zawierający strategię rozwoju na bliższą i dalszą przyszłość. Wynika z nich niezbicie, że aby uczelnia mogła realizować zadania wynikające z misji szkoły wyższej i wzbogacać ofertę edukacyjną, dostosowując ją do oczekiwań i zmieniających się realiów gospodarczych, potrzebny jest nowy – II kampus. Idea znalazła materialny wyraz w postaci projektu przedstawionego władzom miasta Opola, które przekazały aktem notarialnym tereny po byłej jednostce wojskowej przy ul. Prószkowskiej w Opolu. Od tego czasu trwają prace adaptacyjne mające na celu przystosowanie dawnych koszar na kampus uczelniany. Obecnie mieści się tam już Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii.

Kadencje rektorów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu i Politechniki Opolskiej: doc. dr Rościsław Oniszczyk (1966–1975), prof. dr hab. inż. Oswald Mateja (1975–1981), doc. dr inż. Antoni Guzik (1981–1982), prof. dr hab. inż. Zdzisław Kabza (1982–1987), prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kotowski (1987–1990), prof. dr hab. inż. Piotr Wach (1990–1996, 1999–2005), prof. dr hab. inż. Józef Szczepan Suchy (1996–1999), prof. dr hab. inż. Jerzy Skubis (2005–).

Rościsław Oniszczyk (1966–1975)

Oswald Mateja (1975–1981)

Antoni Guzik (1981–1982)

Zdzisław Kabza (1982–1987)

Rościsław Oniszczyk – ur. 1913 w Ostrołęce, zm. 1991. Inicjator, organizator i pierwszy rektor Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu. Pochodził z rodziny robotniczej. Szkołę średnią ukończył w Brześciu nad Bugiem. Rozpoczęte studia wyższe przerwał wybuch wojny. W l. 1939–1941 był nauczycielem w niepełnej szkole średniej w Tomaszowie Lubelskim. Później, by uniknąć represji, do końca okupacji niemieckiej w 1944 pracował jako robotnik w tomaszowskiej mleczarni. Przez kolejne trzy lata był nauczycielem w szkole średniej we Włodawie, kontynuując równocześnie studia na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie 10 maja 1947 uzyskał st. zawodowy mgr. filozofii w specjalności matematyka. Wstąpił do PPR, przeniósł się na Dolny Śląsk i pracował przez rok w szkole średniej w Jaworze. W 1948 zamieszkał we Wrocławiu, gdzie początkowo był nauczycielem w szkole średniej, a później, do 1954, wykładowcą w WSP, powstającej na bazie Instytutu Pedagogicznego ZNP. Na rok przed zakończeniem sprawowania przez niego funkcji rektora uczelnia uzyskała prawa nadawania tytułu zawodowego mgr. inż. absolwentom wszystkich trzech wydziałów: Budownictwa, Elektrycznego i Mechanicznego. 1 września 1975 funkcję rektora przekazał on doc. dr. hab. inż. O. Matei, sam zaś przejął stanowisko dyr. Instytutu Matematyki, Fizyki i Chemii, którą sprawował do przejścia na emeryturę. Jednak jego zamiłowanie do dydaktyki skłoniło go do kontynuacji zajęć. Definitywne odejście z uczelni, którą kreował i przez wiele lat kierował, nastąpiło we wrześniu 1982. Pomysł utworzenia w Opolu wyższej uczelni technicznej zrodził się w NOT, zaniepokojonej dużym niedoborem inżynierów na Opolszczyźnie. W marcu 1959 przedstawiciele NOT i władz wojewódzkich przekazali ten zamysł ministrowi oświaty i szkolnictwa wyższego, H. Golańskiemu. Z powodu braku w owym czasie kadry i bazy lokalowej dla utworzenia samodzielnej uczelni, ustalono powołanie w Opolu inżynierskich studiów wieczorowych w powiązaniu z Politechniką Śląską. O zorganizowanie tych studiów poproszono mgr. R. Oniszczyka. Obdarzony talentem organizatorskim, wówczas dziekan Wydziału Matematyczno-Fizycznego WSP, zaaranżował we wrześniu spotkanie przedstawiciela NOT i władz wojewódzkich z władzami Politechniki Śląskiej, na którym zdecydowano o utworzeniu Punktu Konsultacyjnego Politechniki w Opolu, on sam zaś został jego kier. Rozpoczął tym samym żmudną pracę organizacyjną pozyskiwania wykładowców z politechnik Śląskiej i Wrocławskiej oraz z WSP, pozyskiwania lokali do prowadzenia zajęć i tworzenia laboratoriów, jak również niezbędnych na ten cel środków finansowych. Wspólny wysiłek zaowocował rozpoczęciem już w październiku 1959 zajęć dydaktycznych na kierunku mechanika i elektrotechnika. Pierwsi studenci Punktu Konsultacyjnego otrzymali dyplomy inżynierskie w 1964. Punkt Konsultacyjny był przygotowaniem do uzyskania statusu samodzielnej uczelni. Kier. punktu, dr R. Oniszczyk oraz przedstawiciele NOT i władz wojewódzkich spotkali się ponownie z ministrem H. Golańskim w lipcu 1964, zabiegając o zgodę na powołanie Wyższej Szkoły Inżynierskiej. Również i tym razem odpowiedź była odmowna. To jednak zdopingowało kierownika punktu do wzmożenia wysiłków dla rozbudowy bazy lokalowej oraz laboratoryjnej i podjęcia ryzykownej decyzji utworzenia biblioteki. Efekty tych poczynań skłoniły wreszcie resort do podjęcia decyzji o utworzeniu 1 czerwca 1966 Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu i powołaniu na pierwszego jej rektora doc. dr. R. Oniszczyka. Jego współpracownicy wspominają go jako człowieka prawego, niezmiernie pracowitego, świetnego organizatora i wspaniałego dydaktyka całym sercem oddanego uczelni, która była dzieckiem jego życia. Szczególną cechą jego osobowości była wyjątkowa punktualność.

Oswald Mateja – ur. 1936 w Kosorowicach na Opolszczyźnie, zm. 1983. W 1960 ukończył studia wyższe na Wydziale Budownictwa Politechniki Śląskiej w Gliwicach, gdzie podjął pracę naukowo-dydaktyczną, a w 1964 obronił pracę doktorską. W 1970 został powołany na stanowisko doc. W 1973 uzyskał st. naukowy dr. hab. na PWr. Prowadził szeroką współpracę z uczelniami i instytucjami w kraju i za granicą. Przez okres jednego roku przebywał na stypendium Humboldta. Promował doktorów oraz był recenzentem wielu prac doktorskich, habilitacyjnych i wniosków o nominacje profesorskie. Po uwzględnieniu całokształtu dorobku naukowego i dydaktycznego Uchwałą Rady Państwa uzyskał tytuł naukowy i został w 1977 mianowany na prof. nadzw. Był pierwszym profesorem w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu. Jego działalność była znacząca dla kraju i regionu. Był organizatorem i przewodniczącym konferencji naukowych z dziedziny metod komputerowych w mechanice konstrukcji, pod auspicjami PAN. Powołał pierwsze krajowe studium podyplomowe z zakresu budowli wieżowych. Stworzył liczące się w kraju laboratorium w dziedzinie mechaniki doświadczalnej. Od 1970 nieprzerwanie kierował Zakładem Konstrukcji Budowlanych. Bezpośrednio współpracował z Przedsiębiorstwem Budowy Chłodni „Chłodnie Kominowe" w Gliwicach, Zjednoczeniem Budowy Pieców Przemysłowych w Gliwicach oraz licznymi przedsiębiorstwami przemysłowymi naszego regionu. W ramach tej współpracy był autorem kilkudziesięciu ekspertyz oraz brał udział w projektowaniu kilkunastu powłokowych chłodni kominowych oraz kominów przemysłowych, zbudowanych również za granicą. Za swą wszechstronną działalność został odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Odznaką Zasłużonemu Opolszczyźnie za zasługi dla Miasta Opola, oraz Srebrną i Złotą Odznaką PZITB. Był wielokrotnym laureatem Nagród Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Pośmiertnie został odznaczony Orderem Sztandaru Pracy I kl.

Antoni Guzik – ur. 1925 w Izydorówce (pow. Żydaczów, woj. Stanisławów). Szkołę powszechną ukończył w Daszawie (pow. Stryj), tam też do wybuchu wojny ukończył dwie klasy gimnazjum. Podczas okupacji radzieckiej i niemieckiej pracował jako robotnik w przemyśle gazowym. W 1943 wstąpił do Armii Krajowej, był związany z ruchem oporu i samoobroną przed bandami UPA. Po wysiedleniu ze stron rodzinnych w 1945 osiadł wraz z rodzicami w Gliwicach, gdzie kontynuował naukę w zakresie szkoły średniej, uzyskując w 1947 świadectwo dojrzałości. W tym roku podjął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Śląskiej, kończąc je w 1952. Jeszcze jako student został w 1950 zatrudniony w Katedrze Teorii Maszyn Cieplnych kierowanej przez prof. S. Ochęduszkę. Następnie przeszedł do Katedry Energetyki Cieplnej i rozpoczął współpracę z prof. J. Szargutem. Pod jego promotorstwem wykonał pracę doktorską obronioną przed radą Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w 1966. Równolegle z pracą na politechnice pracował w Biurze Projektów Przemysłu Hutniczego „Biprohut", zdobywając doświadczenie przemysłowe. Z Opolem związał się jeszcze w czasie funkcjonowania Punktu Konsultacyjnego Politechniki Śląskiej, a stałą pracę w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu podjął w 1967, a więc w rok po utworzeniu tej uczelni. W 1968 został powołany na stanowisko doc.; był organizatorem i pierwszym kier. Zakładu Termodynamiki Technicznej i Energetyki Cieplnej, przekształconym w 1976 w Zakład Techniki Cieplnej i Aparatury Przemysłowej. W l. 1971–1981 pełnił funkcję dziekana Wydziału Mechanicznego, przekształconego później w Instytut Budowy Maszyn. W 1981 został w pierwszych demokratycznych wyborach wybrany rektorem Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu. Funkcję tę pełnił przez 137 dni, gdyż pod naciskiem ówczesnych władz politycznych musiał z niej zrezygnować. Główną przyczyną nacisku była przynależność do Solidarności oraz współorganizacja Klubu Inteligencji Katolickiej w Opolu. Klubowi temu przewodniczył przez 21 lat. W 1984 został zastępcą dyr. Instytutu Budowy Maszyn, a po roku został odwołany. Rada Wydziału Mechanicznego w 1990

Włodzimierz Kotowski (1987–1990)

Piotr Wach (1990–1996, 1999–2005)

Józef Szczepan Suchy (1996–1999)

ponownie powierzyła mu pełnienie funkcji dziekana, którą sprawował do przejścia na emeryturę w 1993. Zajęcia dydaktyczne prowadził nadal aż do 2004. Zyskały one duże uznanie wśród współpracowników i studentów, gdyż w sposób prosty i zrozumiały przedstawiały trudne zagadnienie termodynamiki i techniki cieplnej. Był wymagający, lecz sprawiedliwy i życzliwy w stosunku do studentów, którzy po wielu latach wyrażają mu wdzięczność i sympatię. Czynnie uczestniczył w działalności organizacyjnej uczelni, będąc przez wiele lat członkiem Senatu, przewodniczył licznym komisjom senackim, przez 21 lat był redaktorem wydawnictw wydziałowych. Uzyskał wiele nagród, wyróżnień i odznaczeń, m.in.: Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Krzyż Kawalerski OOP, Zasłużony Obywatel Miasta Opola oraz Krzyż Papieski „Pro Ecclesia et Pontifice".

Zdzisław Kabza – ur. 1939. Uzyskał magisterium, doktorat i habilitację z zakresu energetyki na PWr. Tytuł prof. n. techn. otrzymał w 1986, a mianowanie na stanowisko prof. zw. w 1991. W macierzystej uczelni był docentem, a w l. 1975–1978 zastępcą dyr. Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów (zob. też s. 586). Na Politechnice Opolskiej od 1978 przez dwie kadencje był dyr. Instytutu Elektrotechniki, w l. 1982–1987 rektorem uczelni, a w l. 1990–1996 dziekanem Wydziału Elektrotechniki i Automatyki. Od 1997 kier. Katedry Elektrowni i Systemów Pomiarowych, a od 2005 dyr. Instytutu oraz kier. Zakładu Metrologii i Systemów Pomiarowych. Kontynuuje szkołę naukową prof. J. Stańdy z PWr – w zakresie metrologii przepływów i problemów metrologicznych. Od 1987 czł. Komitetu Metrologii i Aparatury Naukowej PAN, a od 1994 czł. rzeczywisty Międzynarodowej Akademii Nauk Inżynierskich i Technologicznych. Przewodniczy Federacji SNT „Energetyka i Środowisko" w Warszawie oraz Radom Naukowym Instytutu Komputerowych Systemów Automatyki i Pomiarów i OBR GRE we Wrocławiu. Jest rzeczoznawcą audytorem Stowarzyszenia Polskich Energetyków, czł. Rad Programowych czasopism naukowo-technicznych, m.in. miesięcznika „Pomiary, Automatyka, Kontrola" oraz naukowych „Applied Mechanics and Engineering" i „Metrology and Measuring Systems". Publikacje z zakresu racjonalnego użytkowania energii i środowiska, metrologii energetycznej i audytu energetycznego obejmują ponad 200 pozycji, w tym 9 książek. Wśród 8 projektów badawczych z KBN znajdują się 3 projekty celowe. Otrzymał 9 nagród ministra edukacji i Krzyż Oficerski OOP.

Włodzimierz Kotowski – ur. 1928 w Starogardzie Gdańskim. Jako technik chemik, absolwent Gdańskich Technicznych Zakładów Naukowych, został nakazem pracy zatrudniony w lipcu 1950 w Zakładach Chemicznych „Oświęcim" na stanowisku asystenta ruchu w zespole prof. dr. inż. E. Błasiaka z Politechniki Śląskiej. Od 1951 uczestniczył w budowie, a w 1952 w rozruchu pierwszej w Polsce wytwórni syntezy metanolu. Równolegle dokształcał się i w 1954 uzyskał dyplom inż. chemika w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej przy AGH w Krakowie. Dzięki odbytym praktykom przemysłowym w Leuna-Werke w Niemczech oraz Lisiczańskim Kombinacie Chemicznym na Ukrainie szybko stał się specjalistą techniki wysokociśnieniowej w przemyśle chemicznym. Wieczorowe studia magisterskie ukończył w 1961 na Politechnice Śląskiej, gdzie się również w 1964 doktoryzował, a w 1968 habilitował. W l. 1964–1973 pracował w Zakładach Chemicznych „Blachownia" w Kędzierzynie-Koźlu, kolejno jako szef produkcji, wicedyrektor ds. produkcji oraz dyr. W 1973, po ukończeniu Szkoły Menedżerów Przemysłowych w koncernie Honneywell w Londynie, objął stanowisko dyr. naczelnego Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych, które zajmował do 1976. W wyniku migracji kadrowych został powołany na stanowisko dyr. w Instytucie Ciężkiej Syntezy Organicznej „Blachownia". Od 1985 pracuje w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu, którą w 1996 przekształcono w Politechnikę Opolską. Pełnił tam początkowo funkcję prodziekana na Wydziale Mechanicznym, a w l. 1987–1990 rektora. Od początku swej pracy na uczelni prowadzi badania na rzecz przemysłu – głównie Petrochemii Płock. Ważniejsze wyniki badań wykorzystał do opracowania oraz wydania dziewięciu monografii, które służą jego studentom jako podręczniki. Innowacje procesowe zostały zastrzeżone 53 patentami. W działalności badawczej profesora dominuje zagadnienie węgla jako przyszłego, komplementarnego dla ropy i gazu ziemnego, surowca chemicznego – chociażby koncepcja paliw płynnych na bazie zgazowania węgla i wariantowego kierowania gazu na syntezę metanolu bądź też do napędu turbin gazowych w energetyce. Koncepcja wykorzystania węgla dla energetyki pojawia się też w pracach nad ogniwami paliwowymi. Tytuł prof. nadzw. uzyskał w 1974, a prof. zw. w 1988. W l. 1976–1979 był czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych, a w l. 1981–1983 czł. Komitetu Karbochemii PAN. Od 1993 jest ekspertem UNIDO. Jest też czł. Sekcji Technologii Chemicznej przy KBN. Został wyróżniony licznymi odznaczeniami państwowymi i wyróżnieniami regionalnymi, resortowymi, NOT oraz organizacji zagranicznych.

Piotr Wach – ur. 1944 w Borysławiu k. Lwowa. Zaraz po II wojnie światowej w następstwie zmiany granicy państwowej razem z rodziną przeniósł się do Katowic. Po maturze rozpoczął studia na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Tam też uzyskał tytuł mgr. inż. W l. 1968–1972 pracował na Politechnice Śląskiej jako asystent w Katedrze Maszyn Elektrycznych, następnie przeniósł się na Uniwersytet Śląski. W 1974 uzyskał tytuł dr., a w 1983 został mu nadany tytuł dr. hab. w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. W 1975 został zatrudniony jako adiunkt w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu, a później jako doc. i prof. nadzw. W l. 1984–1990 pełnił funkcję dyr. Instytutu Elektrotechniki na prawach wydziału w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu. W 1990 został wybrany rektorem Wyższej Szkoły Inżynierskiej i pełnił tę funkcję przez dwie kadencje do 1996. W tym samym roku został wybrany do Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i pełnił tam funkcje wiceprzewodniczącego Sekcji Uczelni Technicznych (1996–1999) i przewodniczącego Zespołu ds. Jakości Kształcenia w Szkolnictwie Wyższym. Pod jego kierunkiem przeprowadzono programy pilotażowe monitorujące procedury jakości i akredytacji w instytucjach szkolnictwa wyższego. W 1999 został ponownie wybrany rektorem Politechniki Opolskiej w kadencji 1999–2002, a następnie na czwartą już kadencję 2002–2005. Jako profesor i naukowiec jest autorem 4 książek i 4 monografii, jak również ok. 130 artykułów naukowych opublikowanych w wielu krajowych i międzynarodowych periodykach, specjalizuje się m.in. w symetrii wewnętrznej maszyn elektrycznych z zastosowaniem do diagnostyki technicznej maszyn elektrycznych i układów napędowych; dynamiką układów elektromechanicznych z zastosowaniem do rozwoju metod projektowania i podniesienia poziomu niezawodności, w tym napędów potrzeb własnych elektrowni, układów napędowych i sterowania manipulatorów przemysłowych. Posiada także szerokie doświadczenie międzynarodowe. W l. 1980–1981 odbył staż naukowy dzięki stypendium rządu holenderskiego w TU Delft w Holandii. Współpracuje z niemieckimi i czeskimi uczelniami technicznymi, np. VSB w Ostrawie, HfT Stuttgart, FHT Würtzburg-Schweinfurt. W 2001 został uhonorowany przez Prezydenta RP Krzyżem Kawalerskim OOP, a za granicą otrzymał tytuł Senatora Honorowego (Ehren Senator) HfT Stuttgart w 2002. W l. 2000–2002 był koordynatorem z ramienia Ministerstwa Edukacji Narodowej programu „Multi-lateral higher education co-operation programme" – prowadzonym przez holenderski instytut CHEPS, TU Twente. W wyborach samorządowych w październiku 2002 został wybrany na radnego Sejmiku Województwa Opolskiego w kadencji 2002–2006 i na

przewodniczącego Komisji Edukacji, Nauki i Kultury. Jego zainteresowanie i zaangażowanie w politykę oraz w rozwój polskiego szkolnictwa wyższego są rezultatem jego doświadczeń i praktycznej wiedzy na temat zarządzania i finansów w szkolnictwie wyższym, jak również wynikają ze znajomości kadry naukowo-dydaktycznej i spraw studenckich.

Józef Szczepan Suchy – ur. 1951 w Katowicach, absolwent Wydziału Mechaniczno-Technologicznego Politechniki Śląskiej, w 1978 uzyskał st. dr., w 1983 dr. hab., a w 1993 tytuł prof. Kier. Katedry Modelowania Procesów Odlewniczych w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, wiceprezes Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT, czł. Akademii Inżynierskiej w Polsce. Wykłada problematykę odlewnictwa, zastosowań informatyki i fizyki metali. W l. 1974–1984 nauczyciel akademicki w Instytucie Odlewnictwa Politechniki Śląskiej, a 1984–2001 na Politechnice Opolskiej (w l. 1987–1993 na Politechnice Warszawskiej, od 1996 *visiting professor* w VUT Brno w Republice Czeskiej). W l. 1996–1999 rektor Politechniki Opolskiej. Od 1992 prezes Stowarzyszenia Technicznego Odlewników Polskich, od 1999 prezydent, a następnie czł. prezydium World Foundrymen Organization, w l. 1999–2003 prezes Odlewniczej Izby Gospodarczej. Czł. rad nadzorczych przedsiębiorstw Odlewnie Polskie SA, Śrem SA, a obecnie przewodniczący RN Specodlew. Współtwórca Centrum Polskiego Odlewnictwa, organizator Światowego Kongresu Odlewnictwa w 1991 oraz konferencji w Wielkiej Brytanii i Niemczech. Inicjator i wieloletni prezes Forum Akademicko-Gospodarczego Śląska Opolskiego, a także twórca Opolskiego Parku Technologicznego, doprowadził do przyjęcia Polski w 2001 w skład europejskiej izby odlewniczej CAEF. Współpracuje z przemysłem, a także realizuje działania wspierające innowacyjność. Obecnie przewodniczy zespołowi projektów celowych dla MSP i jest czł. zespołu interdyscyplinarnego Ministerstwa Nauki i Informatyzacji. Współautor 2 książek, 250 innych publikacji, w tym referatów polskich na kongresach światowych w 1983 (Kair), 1987 (New Delhi), 1994 (Düsseldorf), 1999 (Budapeszt), 2000 (Paryż), 2004 (Stambuł). Czł. rad naukowych i komitetów redakcyjnych czasopism branżowych krajowych i międzynarodowych. Przewodniczący rady programowej międzynarodowych targów METAL. Nagrodzony m.in.: Nagrodą Naukową im. J. Buzka, Złotą Honorową Odznaką Krajowej Izby Gospodarczej za tworzenie w Polsce samorządu gospodarczego, Złotym Medalem VUT Brno oraz Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Opolska Szkoła Dynamiki Budowli

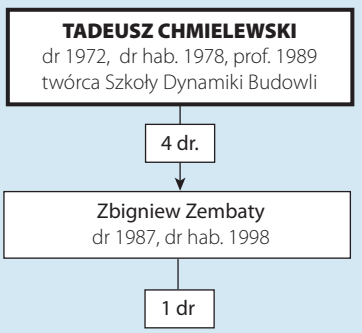
Twórcą Opolskiej Szkoły Dynamiki Budowli, znanej w środowiskach krajowych i zagranicznych, jest prof. dr hab. inż. **Tadeusz Chmielewski**. Wraz ze współpracownikami wydał następujące podręczniki: *Metody probabilistyczne w dynamice konstrukcji*, 1982; *Mechanika budowli*, 1996; *Podstawy dynamiki budowli*, 1998; *Zbiór zadań z mechaniki budowli*, 2002.

Do najważniejszych osiągnięć naukowych zespołu należy zaliczyć: określenie odpowiedzi układów dyskretnych poddanych niestacjonarnym obciążeniom losowym (wspólnie z Z. Zembatym), zastosowanie techniki GPS do pomiarów przemieszczeń smukłych konstrukcji wieżowych pod wpływem wiatru, opracowanie analizy numerycznej drgań kominów przemysłowych i wież telewizyjnych pod wpływem losowego obciążenia wiatrem w kierunku jego działania i w kierunku poprzecznym, określenie wpływu podatności podłoża gruntowego pod fundamentami kominów przemysłowych na drgania własne i wymuszone komina, na przykładzie komina Elektrowni „Opole", propozycje wartości współczynników zmienności betonu klasy B35 i B45 do analizy niezawodności konstrukcji metodami II rzędu, udział (w l. 1995–2001) w tworzeniu normy międzynarodowej: ISO 13822 Bases for design structures – Assessment of existing structures.

Prof. T. Chmielewski wypromował 4 doktorów, z których prof. Z. Zembaty i dr inż. Piotr Górski nadal pracują na Politechnice Opolskiej, dr inż. Edward Konopka zaś pracuje na uczelni w Niemczech.

Kontynuatorem szkoły jest od 1981 r. dr hab. inż. Zbigniew Zembaty. Jego kierunek badań naukowych dotyczy teorii drgań losowych i inżynierii sejsmicznej, w których uzyskał znaczące osiągnięcia naukowe, m.in. wyjaśnił przyczyny powstania uszkodzeń sejsmicznych kominów przemysłowych w górnej części ich trzonu (w rozprawie doktorskiej), zaproponował współczynniki przestrzennej sejsmiczności (wspólnie ze Steenem Kretkiem z Lyngby, Dania). Rozwiązał też problem drgań losowych mostu przy dowolnym propagującym się wymuszeniu sejsmicznym oraz przeprowadził wspólnie z Alberto Castellanim i Giacomo Buffim (Mediolan) analizę spektralną rotacyjnej składowej wymuszenia sejsmicznego. Wyjaśnił również przyczyny nieprawidłowej oceny intensywności wstrząsów górniczych na terenie LGOM i zaproponował nową metodykę ich badań. Dowodem jego wysokiej pozycji naukowej jest kilkanaście cytowań w Science Citation Index oraz stanowisko profesora na studiach doktoranckich uniwersytetu w Trydencie (Włochy).

Tadeusz Chmielewski – ur. 1941 w Siestrzankach (woj. białostockie); mgr inż. 1964.; dr n. techn. 1972; dr hab. 1978; prof. 1989; kier. Katedry Mechaniki Budowli od 1981, dziekan Wydziału Budownictwa (1987–1993, 1999–2005), prorektor ds. nauki (1981–1984), czł. Sekcji Mechaniki Konstrukcji Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN (od 1987), czł. Sekcji Metod Komputerowych w Mechanice i czł. Sekcji Metod Stochastycznych Komitetu Mechaniki PAN (1987–1993), Polskie Towarzystwo Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej – czł. od 1970, przewodniczący oddziału w Opolu 1986–1990; Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa – czł. Komisji Nauki od 1977. Twórca Opolskiej Szkoły Dynamiki Budowli. Nagrody: „Czerwonej Róży" dla najlepszego studenta (Wydziału Budownictwa Politechniki Gdańskiej) Uczelni Wybrzeża; nagrody indyw.: Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego –1978, 1983, Ministra Edukacji Narodowej –1999, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji –1999. Staże zawodowe, naukowe i stypendia: staż zawodowy Philipp Holzmann – Technisches Büro, Berlin Zachodni 1965; stypendium rządu USA – United States Government Research Scholar 1976–1977; ekspert ds. konstrukcji budowlanych – Military Housign Establishment, Syria 1985–1986; stypendium rządu RFN – DAAD 1991; stypendium Unii Europejskiej – Commision of the European Communities, Dania 1993; stypendium rządu Japonii – Government Research Award for Foreign Specialist, Japonia 1997; wygłaszał referaty i wykłady okolicznościowe w następujących krajach: Austria, Belgia, Republika Czeska, Dania, Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Japonia, Holandia, Norwegia, Szwecja, Szwajcaria, Tunezja, Turcja, USA. Odznaczenia: zasłużony dla miasta Opola, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

Szkoła Trwałości i Niezawodności Materiałów i Konstrukcji

Twórcą szkoły jest prof. **Ewald Macha**. Szkoła skupia się głównie na badaniach zmęczeniowych tworzyw konstrukcyjnych w prostych i złożonych stanach obciążeń oraz efektywności i trwałości maszyn. Zakres tematyczny obejmuje przede wszystkim: opis wieloosiowego zmęczenia losowego za pomocą parametru energetycznego, weryfikację metod wyznaczenia krytycznych płaszczyzn złomu i przewidywania trwałości zmęczeniowej tworzyw konstrukcyjnych przy wieloosiowych obciążeniach losowych, wpływ wartości średnich obciążeń na trwałość zmęczeniową, opis kumulacji uszkodzeń w zmęczeniu losowym i prędkości rozwijania się pęknięć zmęczeniowych w elementach konstrukcyjnych (tematy rozwiązywane wspólnie z prof. dr. hab. inż. Grzegorzem Gasiakiem i dr. hab. inż. Tadeuszem Łagodą). W szerokim zakresie stosowane są również komputerowe analizy konstrukcji metodami elementów skończonych i brzegowych oraz metody optymalizacji podzespołów maszyn z wykorzystaniem logiki systemów projektowania (wspólnie z prof. dr. hab. Marianem Partyką).

Do ważnych osiągnięć szkoły można zaliczyć opracowanie naprężeniowych, odkształceniowych i energetycznych kryteriów wieloosiowego zmęczenia losowego. Kryteria te są integralną częścią algorytmów oceny trwałości zmęczeniowej elementów maszyn i konstrukcji, weryfikowanych i testowanych na kilku maszynach zmęczeniowych w prostych i złożonych stanach obciążeń. Wysiłki szkoły w dużej mierze koncentrują się na rozwijaniu tych algorytmów. Wielokrotnie wyniki badań i analiz były przedstawiane na różnych krajowych i zagranicznych konferencjach, w tym również jako „key lectures", oraz zostały opublikowane w liczących się czasopismach i monografiach.

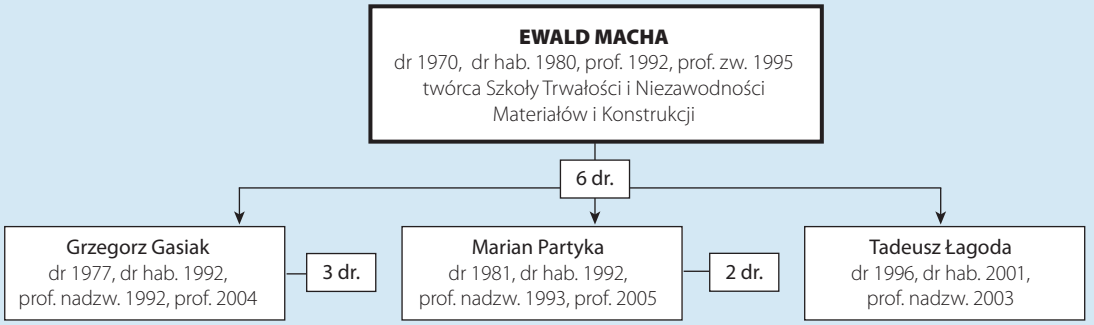
Pracownicy szkoły współpracują z kilkoma cenionymi ośrodkami badawczymi we Francji, Włoszech, w Japonii, Niemczech, Czechach, na Ukrainie i w innych krajach, a rezultatem tej współpracy są liczne wspólne publikacje i wymiana osobowa. Ponadto twórca szkoły koordynował i realizował kilka grantów finansowanych przez Unię Europejską, w ramach programów „Tempus", „Leonardo da Vinci", i NATO, a obecnie w ramach FP5 koordynuje Centrum Trwałości i Niezawodności Materiałów i Konstrukcji (Centre of Structural Integrity – CESTI), w którego ramach pracują trzy katedry Wydziału Budownictwa i jedna katedra Wydziału Mechanicznego Politechniki Opolskiej. Ostatnio Centrum Doskonałości CESTI powiększyło się o kolejne dwie katedry i jeden zakład Politechniki Opolskiej, integrując grupę 17 profesorów i doktorów hab., 38 doktorów, 10 asystentów oraz 19 pracowników naukowo-technicznych i inżynieryjno-technicznych.

Nie bez znaczenia też jest własny park maszynowy do badań zmęczeniowych. Wszystkie maszyny zostały zaprojektowane i wykonane przez doświadczonych pracowników Katedry Mechaniki i Podstaw Konstrukcji Maszyn na Wydziale Mechanicznym Politechniki Opolskiej. Często wykorzystuje się kilka urządzeń, co przyspiesza otrzymywanie danych eksperymentalnych z testów zmęczeniowych. Niektóre maszyny zostały zaprojektowane do badań w warunkach kombinacji zginania ze skręcaniem. Ich praca oparta jest na wirujących, nie wyważonych masach lub siłach wywołanych przez wzbudniki elektromagnetyczne. Niektóre z tych maszyn pracują również na innych uczelniach w kraju i za granicą, m.in. na Uniwersytecie Technicznym w Brnie. Dają one możliwość prowadzenia badań w zależności od typu maszyny lub stanowiska, w warunkach obciążeń cyklicznych, poliharmonicznych lub losowych, z wartością średnią lub bez niej oraz przy obciążeniach proporcjonalnych i nieproporcjonalnych. Inna grupa zbudowanych maszyn to stanowiska hydrauliczne do badań przy jedno- i dwuosiowym rozciąganiu–ściskaniu oraz w warunkach niezależnego rozciągania–ściskania ze skręcaniem. Ostatnio stare analogowe systemy sterowania tych maszyn są zastępowane przez nowe – cyfrowe. Stanowiska te są wciąż unowocześniane, wykorzystują ten sam układ dwukanałowego sterowania oraz zasilania hydraulicznego wraz z wodnym układem chłodzenia oleju w obiegu zamkniętym. Dzięki zastosowaniu automatycznej kontroli wielu parametrów mogą pracować bez stałego nadzoru obsługi. System kontrolno-pomiarowy obu stanowisk wykorzystuje układ sterowania w pętli sprzężenia zwrotnego DARTEC 9640.

W katedrze zbudowano również własny, innowacyjny system cyfrowego sterowania jednoosiową, hydrauliczną maszyną wytrzymałościową z kontrolowanym parametrem energetycznym, pozwalającym na dokładniejszy opis własności zmęczeniowych materiałów konstrukcyjnych, zwłaszcza cyklicznie niestabilnych.

Od 1986 r. w katedrze regularnie w każdą środę tygodnia odbywają się seminaria naukowe, w których udział biorą, obok pracowników katedry, również doktoranci, przedstawiciele lokalnego przemysłu współpracujący z Wydziałem Mechanicznym, krajowi i zagraniczni partnerzy oraz inni zapraszani goście, często wygłaszający referaty.

Ewald Macha – ur. 1940 w Czerwionce, mgr inż. 1964, dr n. techn. 1970, dr hab. 1980, prof. zw. 1995. Kier. Katedry Mechaniki i Podstaw Konstrukcji Maszyn Politechniki Opolskiej od 1986. Prorektor ds. nauki Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu 1984–1987. Wykształcił 6 doktorów n. techn., z których jeden uzyskał st. dr. hab. Autor 200 publikacji, 13 monografii i 5 patentów. Zapoczątkował i rozwinął nowy w skali międzynarodowej kierunek badań nad wieloosiowym zmęczeniem losowym tworzyw konstrukcyjnych. Stypendysta IREX, Purdue University w West Lafayette, University of California w Los Angeles 1986–1987. Odznaczenia i nagrody: Nagroda I stopnia MEN – 1989, Złoty Krzyż Zasługi – 1984, Medal KEN – 1994. Przynależność do organizacji naukowych: czł. American Society for Testing and Materiale, ASTM Committee E08 on Fatigue and Fracture; The European Structural Integrity Society TC 3.1 Multiaxial Fatigue – przewodniczący; Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej – przewodniczący oddziału Opole.

Szkoła Termomechaniki

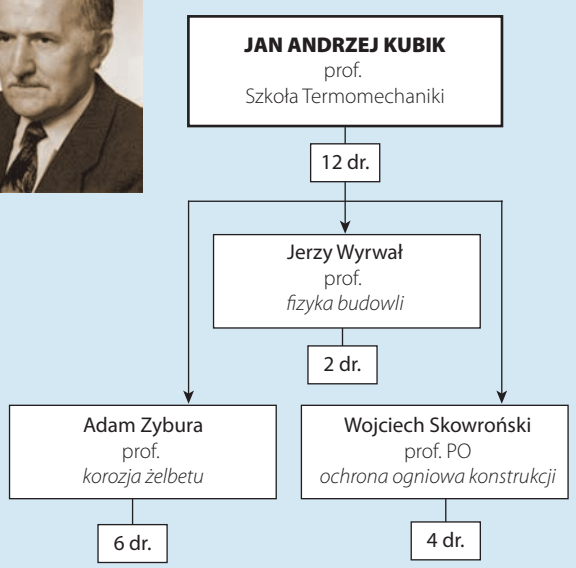
Prof. dr hab. inż. **Jan A. Kubik** stworzył w Opolu Szkołę Termomechaniki i jej zastosowań w inżynierii budowlanej. W l. 1968–1975 prowadził badania w zakresie reologii konstrukcji, a w tym termoreologii konstrukcji warstwowych. Wyniki te wykorzystano w ochronie przeciwpożarowej konstrukcji stalowych. Prace z tego zakresu rozwijał następnie prof. W. Skowroński z Politechniki Opolskiej oraz kilku współpracowników z Politechniki Śląskiej. Obecnie analizuje procesy utraty stabilności deformacji i narastania uszkodzeń w trakcie pożaru. Do tych prac należy zaliczyć też publikacje z lat 70. dotyczące reologii kontaktu konstrukcji z górotworem, które były następnie rozwijane na Politechnice Śląskiej.

W 1971 r. prof. W. Nowacki zaproponował równania termodyfuzji sprężystej. Praca ta stała się inspiracją do podania uogólnień tej teorii na zagadnienia reologiczne, którą podał w pracy habilitacyjnej z 1975 r. Praca zawierała zarówno termodynamikę procesu, jak i analizę symetrii równań termodyfuzji lepkosprężystej, która prowadziła do twierdzeń o wzajemności. Tematyka ta była następnie rozwijana z grupą doktorantów – prof. J. Wyrwałem, dr. M.Wróblem, dr. F. Gajdą, co doprowadziło do kolejnych uogólnień twierdzeń wariacyjnych i o wzajemności. Podano również rozwiązania fundamentalne, a następnie od 1994 r. podjęto problematykę mikropolarnej termodyfuzji lepkosprężystej. Wyjściowym punktem tych rozważań była mikropolarna teoria mieszanin, której szczególnymi przypadkami są teoria ośrodków wieloskładnikowych oraz termodyfuzja. Badaniu tych współzależności poświęcono kilka prac. Drugim nurtem tych badań są zastosowania termomechaniki w rozwiązywaniu problemów fizyki budowli, co rozwijał głównie prof. J. Wyrwał, tworząc własny zespół współpracowników, uzyskując opisy ruchu wilgoci i ciepła oraz przemian fazowych w kapilarno-porowatych materiałach budowlanych.

Kolejny doktorant, prof. A. Zybura z Politechniki Śląskiej, stosował już w latach 70. ujęcia termodyfuzyjne przy opisach narastania korozji chemicznej oraz elektrochemicznej konstrukcji żelbetowych. W ujęciach tych łącznie analizowano wzajemne sprzężenia przepływów jonowych, dyfuzji mediów agresywnych ze stanem naprężeń i narastaniem zniszczeń otuliny zbrojenia.

Obecnie ujęcia teoretyczne wymienionych zagadnień szczególnych stanowią część powstałej w tym czasie termomechaniki, stąd też nazwa szkoły.

Jan Andrzej Kubik – ur. 1940 w Bielsku; studia: Politechnika Śląska w Gliwicach, doktorat (1970), Politechnika Śląska, habilitacja (1976), Politechnika Krakowska, 1965–1968 uzupełniał studia matematyczne na UJ (eksternistycznie), 1988 – prof., 1991– prof. zw. na Politechnice Opolskiej, gdzie od 1980 kieruje najpierw zakładem, a od 1986 Katedrą Fizyki Materiałów. Od 1992 jest również prof. na Politechnice Śląskiej. Wypromował 12 doktorów, w tym 3 w Instytucie Inżynierii Lądowej PWr. Opublikował ok. 200 prac naukowych, 6 monografii. Krajowe organizacje naukowe: czł. Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN od 1996, udział w pracach Sekcji Mechaniki Konstrukcji, Fizyki Budowli (wiceprzewodniczący), Inżynierii Materiałów Budowlanych. Udział w pracach Sekcji Mechaniki Materiałów Komitetu Mechaniki PAN. Komisja Inżynierii Budowlanej Oddziału PAN w Katowicach – przewodniczący, komisja od 1991 integruje profesorów z inżynierii budowlanej ze Śląska, Czech, Słowacji i Niemiec. Zagraniczne organizacje naukowe: GAMM – Gesellschaft für Angewandte Mathematik und Mechanik – od 1991; EUROMECH – European Mechanics Society – od 1996; Standige Konferenz der Hochschullehrer für Bauphysik – od 1994; Society of Thermal Stresses – od 2001; Slovenská Společnost pre Mechaniky – Slovenská Akadémia Ved Bratislava – czł. honorowy od 1994. Odznaczenia – Medal KEN, Złota Odznaka za Ratowanie Zabytków, Nagroda Ministra Kultury i Sztuki i in. Współpraca z zagranicą: Stypendium Humboldta 1980–1981; uniwersytety w Bochum i Stuttgarcie, pobyt w HAB TU Weimar 1986, *visiting professor* IH Cottbus 1989, Stypendium DAAD 1996 TU Drezno, TU Hamburg-Harburg; stypendium w TU Wien 1996 i 1999. Współpraca z Fraunhofer Institut für Bauphysik – Holzkirchen oddział Monachium od 1994.

INNE PLACÓWKI NAUKOWE

INSTYTUT IMMUNOLOGII I TERAPII DOŚWIADCZALNEJ PAN IM. LUDWIKA HIRSZFELDA

Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN im. Ludwika Hirszfelda został powołany Uchwałą nr 63/54 Prezydium Rządu z dnia 6 lutego 1954 (Urząd Rady Ministrów P. Rz. 714/53) na podstawie Uchwały nr 70 Prezydium PAN z 2 grudnia 1952.

Inicjatorem idei utworzenia instytutu był wybitny serolog, bakteriolog i immunolog, prof. Ludwik Hirszfeld, jednocześnie pierwszy dyrektor instytutu. Po jego śmierci w 1954 r. stanowisko dyrektora objął prof. Stefan Ślopek, znany mikrobiolog i immunolog, który pełnił tę funkcję przez 31 lat aż do przejścia na emeryturę w 1985 r. Prof. S. Ślopek przez 20 lat był koordynatorem programu węzłowego „Badania i wykorzystanie immunologicznego zróżnicowania organizmów".

Kadencje dyrektorów: prof. dr hab. med. Ludwik Hirszfeld (1952–1954), prof. dr hab. med. Stefan Ślopek (1954–1985), prof. dr hab. Marian Mordarski (1985–1998), prof. dr hab. med. Andrzej Górski (od 1999).

Ludwik Hirszfeld

Stefan Ślopek

Marian Mordarski

Andrzej Górski

Ludwik Hirszfeld – ur. 1884 w Warszawie, zm. 1954, dr n. med. 1904, dr hab. 1914, prof. 1924, czł. rzeczywisty PAN 1952. Światowej sławy naukowiec, wybitny serolog, bakteriolog i immunolog. Inicjator idei utworzenia Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN i pierwszy jego dyr. (1952–1954). Organizator Wydziału Lekarskiego i Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej AM we Wrocławiu. Doktor h.c. Uniwersytetu im. Karola w Pradze (1950) i Uniwersytetu w Zurychu (1951). Za zasługi na polu naukowym został odznaczony Państwową Nagrodą Naukową I st. i Krzyżem Komandorskim OOP oraz orderami zagranicznymi. Jego prace o grupach krwi („Review of Immunology", 1947, „Journal of Immunology", 1947) wprowadziły polskich naukowców do piśmiennictwa światowego. Opracował m.in. metodę ratowania niemowląt zagrożonych konfliktem serologicznym.

Stefan Ślopek – ur. 1914 w Skawie, zm. 1955, dr n. med. 1945, dr hab. 1949, prof. nadzw. 1950, prof. zw. 1957, czł. korespondent PAN 1965, czł. rzeczywisty PAN 1973, asystent Katedry Mikrobiologii Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie 1939–1941, kier. Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej AM we Wrocławiu 1949–1954, dyr. Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN 1954–1985, koordynator problemów węzłowych 1971–1990, red. nacz. „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis" 1962–1987, czł. Prezydium PAN 1972–1980, przewodniczący Komitetu Immunologicznego PAN 1972–1978, czł. rad naukowych wielu instytucji naukowych w kraju, czł. Komisji Nagród Państwowych, przewodniczący Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezydium Rady Ministrów 1983–1988, czł. honorowy Światowej Rady Unii Towarzystw Immunologicznych 1971–1974. Wypromował 19 doktorów. Autor lub współautor ponad 300 prac oryginalnych, 30 przeglądowych i popularnonaukowych, autor 7 podręczników i 7 monografii, współautor wielu publikacji książkowych polskich i zagranicznych: *Mikrobiologia lekarska*, 1955 (5 wyd.), *Immunologia praktyczna*, 1970. Doktor h.c.: Śląskiej AM w Katowicach 1974, AM w Poznaniu 1975, AM we Wrocławiu 1978. Otrzymał: Nagrodę Państwową II st. 1952, I st. 1970, nagrody resortu zdrowia i PAN, Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi.

Marian Mordarski – ur. 1927 w Nowym Sączu, zm. 2003, dr n. przyr. 1955, dr hab. 1961, prof. nadzw. 1970, prof. zw. 1981, czł. korespondent PAN 1991, kier. Zakładu Mikrobiologii Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej 1973–1988, wicedyrektor Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej 1983–1985, dyr. Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej 1986–1998, red. nacz. „Postępów Higieny i Medycyny Doświadczalnej" 1962–2002, czł. Komitetu Mikrobiologii PAN 1971–1975, wiceprezes (1973–1982), prezes (1984–1988) Deutsche Gesellschaft für Hygiene und Mikrobiologie. Wypromował 16 doktorów. Autor lub współautor 180 prac oryginalnych i kilkunastu monografii oraz 11 patentów. Monografie: *Nocardia und Streptomyces* (współautor) 1978, *The Biology of the Actinomycetes* (współautor) 1984. Odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Zasługi z Mieczami, Nagrodą Ministra Zdrowia, nagrodą Wydziału II PAN i nagrodą Wydziału VI PAN, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Armii Krajowej nadanym przez Prezydenta RP.

Andrzej Górski – ur. 1946 we Wrocławiu; dr n. med. 1973, dr hab. 1978, prof. 1988, czł. korespondent PAN, czł. PAU, dyr. Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN od 1999. Kier. Zakładu Immunologii Instytutu Transplantologii AM w Warszawie od 1984, prorektor AM w Warszawie (1994–1996), rektor (1996–1999). Autor ponad 100 prac oryginalnych. Red. nacz. „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis" od 1999. Nagrody: Meller Award „For excellence in cancer research" (Sloan-Kettering Institute for Cancer Research, New York), im. J. Śniadeckiego, Wydziału Nauk Medycznych PAN, MZiOS (indyw. i zesp. I st.).

Główną dyscypliną badawczą instytutu jest immunologia, a tematem wiodącym – „Komórkowe i molekularne podstawy procesów immunologicznych". W instytucie prowadzone są badania w zakresie: immunologii doświadczalnej i klinicznej, immunogenetyki, transplantologii, biochemii, immunochemii, biotechnologii, immunobiologii nowotworów, immunologii infekcyjnej, mikrobiologii, wirusologii, biologii molekularnej, fagoterapii zakażeń bakteryjnych, terapii doświadczalnej przeciwnowotworowej i przeciwzapalnej. Od 1991 r. badania te prowadzone są w zakresie działalności statutowej instytutu i finansowane przez KBN. Od 1991 r. pracownicy instytutu uczestniczą w organizowanych przez KBN konkursach grantowych, realizując łącznie w l. 1991–2003 – 148 projektów badawczych. Wcześniejsza działalność naukowa instytutu to badania realizowane w koordynowanym przez instytut (cztery pięciolatki: 1970–1975, 1975–1980, 1980–1985, 1985–1990) Centralnym Programie Badań Podstawowych: „Badania podstawowych mechanizmów odpowiedzi immunologicznej i ich wykorzystanie w medycynie". W zakresie koordynowanych przez instytut programów badawczych przyznano 32 zespołowe nagrody Sekretarza Naukowego PAN. Wśród wyróżnień międzynarodowych otrzymanych przez pracowników instytutu należy wymienić m.in.: Nagrodę Fundacji Koerbera, nagrodę Morisona Rogosa Amerykańskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego, grant Howarda Hughesa i 3 doktoraty h.c. dla prof. S. Ślopka.

Trochę historii

Prace Ludwika Hirszfelda o grupach krwi („Review of Immunology", 1947, „Journal of Immunology", 1947) i Tadeusza Baranowskiego („Journal of Biological Chemistry", 1949) z zakresu enzymologii wprowadziły polskich naukowców do piśmiennictwa światowego. Praca Hugona Kowarzyka w „Nature" (1952) stanowiła przełom w badaniach nad krzepnięciem. Dzięki tym znakomitym uczonym zainicjowane zostały w powojennym Wrocławiu badania o znaczeniu międzynarodowym. Na uwagę zasługują badania prowadzone przez Apolinarego Szewczuka i Mariana Orłowskiego nad GGTP. Opisanie tego enzymu oraz analiza kliniczna stworzyła możliwości zastosowania pomiaru badania surowiczego poziomu GGTP w klinice człowieka. Wyrazem międzynarodowego uznania i zarazem promocją tych badań była seria publikacji w najlepszych czasopismach światowych, włączając w to „Nature". W tym samym roku zespół: A. Szewczuk, E. Wolny, M. Wolny, T. Baranowski („Acta Biochimica Polonica", 1961) opublikowali metodę preparacji gliceroaldehydu 3-fosforanu, która stała się *citation classic* wg opinii „Current Contents" z 1992 r.

W kolejnych latach badania nad antygenami grupowym M i N, prowadzone w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN przez Elwirę Lisowską, doprowadziły do odkrycia strukturalnych podstaw zróżnicowania antygenów M i N. Analiza biochemiczna zapoczątkowała badania nad antygenami związanymi z nowotworem. I na tym polu praca immunochemiczna, dokumentująca istnienie hemotypowej reakcji CEA (E. Lisowska), dała asumpt do badań immunologicznych i nad udziałem glikozylacji w modyfikacji ekspresji fenotypu nowotworowego (D. Duś, M. Ugorski, C. Radzikowski). Odkrycie przez prof. L. Hirszfelda dziedziczenia grup krwi u człowieka oraz wykorzystanie oznaczania grup krwi w ekspertyzach o dochodzenie ojcostwa kontynuowała w późniejszych latach prof. dr Danuta Schlesinger w Laboratorium Immunogenetyki.

Kolejne, drugie pokolenie badaczy w powojennym Wrocławiu musiało zmagać się z wieloma wydarzeniami pozanaukowymi. W latach 50. i 60. opuściło kraj wielu pracowników. Z grupy immunologów ubyli: F. Milgrom, A. Kelus, S. Dubiski, A. Majski, z mikrobiologów A. Bekierkunst. Ci, którzy pozostali, wierni byli immunologii infekcyjnej, świetnie rozwiniętej we Wrocławiu w odpowiedzi na potrzebę tamtych czasów. Mieczysław Metzger kontynuował rozwinięte przez Feliksa Milgroma badania nad kiłą, Henryk Matej zapoczątkował badania antygenów zgodności tkankowej u człowieka (HLA) przy dobieraniu dawców i biorców przeszczepów, Zbigniew Wieczorek zaś prace nad immunologią gruźlicy. Badania H. Makowera, Z. Skurskiej i M. Kańtocha dały początek współczesnej wirusologii. M. Mordarski rozwijał mikrobiologię, włączając współcześnie biologię molekularną do badań taksonomicznych.

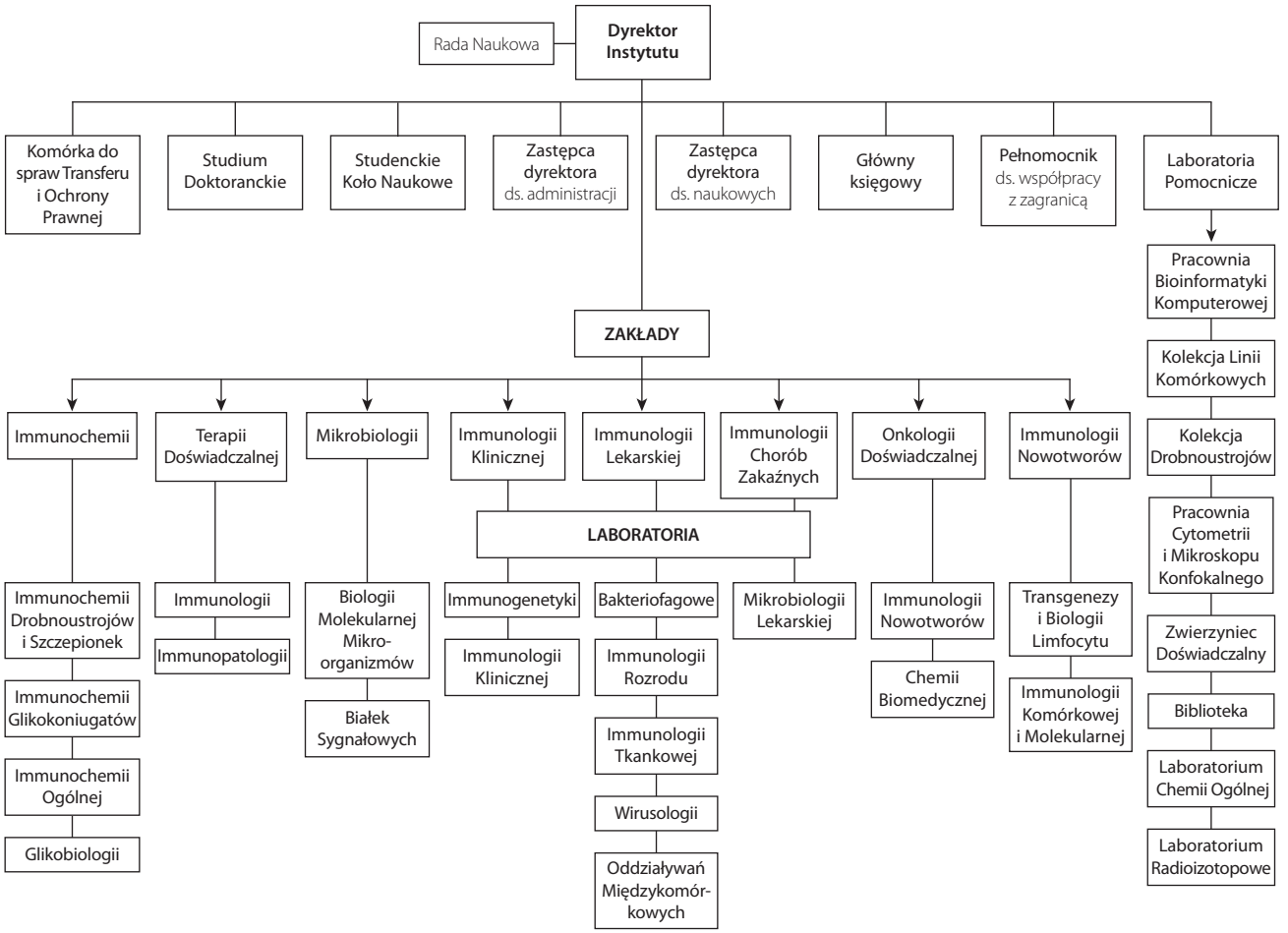
W politycznie trudnych latach 50. ówczesny dyrektor instytutu, prof. S. Ślopek, potrafił nieustępliwym i niestrudzonym działaniem doprowadzić do scalenia tej placówki. Stanowiło to kolejny etap rozwoju. Sam S. Ślopek, pracując nad antygenami *Shigella*, opracował optymalne podstawy szczepień ochronnych. Dzięki dobrym warunkom pracy w instytucie zaczęli napływać do niego nowi, młodzi zdolni ludzie. Doskonała immunochemia (J. Lisowski), chemia drobnoustrojów (E. Romanowska) dawały dobre podstawy do badań strukturalnych, receptorowych. Pracownikiem instytutu został również Paweł Kisielow, który pracując za granicą dokonał dwóch przełomowych dla immunologii odkryć. Pierwsze z nich to opisanie razem z E.A. Boysenem antygenów różnicowania Ly u myszy. Praca ta jest kamieniem milowym na drodze rozwoju immunologii. P. Kisielow zapisał się na trwałe w literaturze immunologicznej także pracami nad wyjaśnieniem mechanizmów wewnątrzgrasiczej selekcji tymocytów. Te ostatnie badania jemu i współtwórcy H. von Boehmerowi przyniosły sławę i wielokrotne cytowania.

Immunologia rozwija się we Wrocławiu we wszystkich dziedzinach tej specjalności i jej dorobek naukowy ma trwały wkład do literatury światowej. Jest to następstwo zarówno mocnych korzeni immunologicznych w tym mieście (L. Hirszfeld), jak i nieocenionego wkładu organizatorskiego i intelektualnego S. Ślopka. Potrafił on zainteresować immunologią uzdolnionych naukowców, specjalizujących się w innych dziedzinach nauk medycznych. Dotyczy to zwłaszcza mikrobiologów i biochemików. Możemy być dumni z wybitnych biochemików, którzy pracują w immunologii lub posługują się narzędziami immunologicznymi. Dodają oni swoimi pracami blasku wrocławskiej immunologii.

Wydawnictwa naukowe

W zakresie działalności wydawniczej ukazują się w instytucie dwa czasopisma periodyczne: „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis" (AITE) oraz „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej", obydwa założone przez prof. L. Hirszfelda. To pierwsze do niedawna wydawane przez Wydawnictwo Ossolineum na zlecenie instytutu. „Archiwum" zamieszcza zarówno prace przeglądowe, zamawiane przez redakcję oraz

STRUKTURA ORGANIZACYJNA INSTYTUTU

prace oryginalne i krótkie doniesienia, dotyczące badań podstawowych i klinicznych w zakresie: immunologii komórkowej i klinicznej, immunochemii, terapii doświadczalnej, onkologii, immunogenetyki, transplantologii i mikrobiologii.

W 2003 r. „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis" zostało umieszczone na tzw. liście filadelfijskiej czasopism naukowych (ISI Master Journal List), opracowywanej przez Instytut Informacji Naukowej (Thomson ISI, Filadelfia, USA). Jednocześnie został obliczony dla „Archivum" indeks cytowań (Impact Factor – IF), który za 2002 r. wyniósł 0.793. Jest to duży sukces naszego czasopisma. Spośród wydawanych 1643 polskich czasopism naukowych (rok 2002), jedynie 43 miały obliczony i podany oficjalnie przez ISI indeks cytowań. Na tej liście w roku 2002 „Archivum" znalazło się na 6. miejscu.

„Archivum" znajduje się w bazie danych ISI Master Journal List oraz Science Citation Index Expanded; nasze artykuły są cytowane m.in. w międzynarodowym systemie informacji naukowej MEDLINE oraz Excerpta Medica.

Dwumiesięcznik Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej", od 1949 r. publikuje prace przeglądowe w języku polskim (streszczenia w języku angielskim) z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych, ze szczególnym uwzględnieniem immunologii, mikrobiologii i genetyki. Prace mają charakter krytycznego przeglądu osiągnięć z danej dziedziny. Czasopismo jest cytowane w międzynarodowym systemie informacji naukowej MEDLINE, a także jest indeksowane przez bazę danych Polish Scientific Journals Contents – AGRIC. & BIOL. SCI. prezentowaną w sieci Internet. Od 2004 r. dwumiesięcznik ukazuje się wyłącznie w formie *on-line* (www.phmd.pl).

Tab. 42. Dynamika stanu zatrudnienia w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN

Lata	Ogółem zatrudnionych	Pracownicy naukowi	Prof. i doc.
Rok założenia (1952)	125	41	3
1976	393	105	20
2001	202	84	19
2003	175	74	26

Uprawnienia instytutu do nadawania stopni naukowych

Od 1956 r. instytut posiada uprawnienia do nadawania stopni naukowych: doktora i doktora hab. (doc.) n. przyr. (biologicznych), doktora i doktora hab. (doc.) n. med.

W l. 1956–2003 Rada Naukowa Instytutu przeprowadziła postępowanie w sprawie nadania tytułów naukowych prof. nadzw. – 21 i prof. zw. – 21. Ponadto nadała stopnie naukowe doktora hab. 78 osobom, w tym 43 pracownikom instytutu i stopnie naukowe doktora 284 osobom, w tym 205 pracownikom instytutu.

Tab. 43. Pierwsze doktoraty w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN

Lp.	Doktorant	Promotor	Data nadania stopnia naukowego	Stopień naukowy	Tytuł rozprawy naukowej
1.	Marian Mordarski IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	9.06.1956	Kandydat nauk biologicznych	Antybiotyki z roślin wyższych i porostów
2.	Józef Lisowski IIiTD PAN, Wrocław	Prof. Tadeusz Baranowski	9.06.1956	Kandydat nauk chemicznych	Swoistość struktury glutationu jako koenzymu
3.	Mieczysław Metzger IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	22.06.1957	Kandydat nauk medycznych	Badania nad budową antygenową pałeczek *Shigella boydii* ze szczególnym uwzględnieniem ciepłochwiejnych antygenów
4.	Adam Skurski IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	22.06.1957	Kandydat nauk medycznych	Mechanizm odczynu opsonofagocytarnego przy brucelozie
5.	Janina Słomska IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	20.06.1958	Kandydat nauk farmaceutycznych	Badania bakteriologiczne i serologiczne w paciorkowcowym zapaleniu wsierdzia
6.	Karol Taylor Inst. Medycyny Morskiej i Tropikalnej PAN, Gdańsk	Prof. dr Edmund Mikulaszek	20.06.1958	Kandydat nauk biologicznych	Badania nad wirusem żółtaczki zakaźnej psa
7.	Irena Durlak IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	29.06.1959	Dr nauk przyrodniczych	Badania nad budową antygenową pałeczek *Klebsiella*
8.	Alina Kucharewicz IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	30.06.1959	Dr medycyny	Typy fagowe *Shigella sonnei* występujące na terenie Polski w latach 1955–1958
9.	Przemysław Mastalerz IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Tadeusz Baranowski	30.06.1959	Dr nauk przyrodniczych	Nowe inhibitory biosyntezy glutaminy – aminokwasy fosfonowe podobne do kwasu glutaminowego
10.	Andrzej Morawiecki IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Tadeusz Baranowski	29.06.1959	Dr nauk przyrodniczych	Kinaza pirogronowa z mięśni królika
11.	Marian Mulczyk IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	29.06.1959	Dr medycyny	Badania nad zmiennością antygenową pałeczek *Shigella flexneri* 1b
12.	Andrzej Przerwa-Tetmajer IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Stefan Ślopek	30.06.1959	Dr medycyny	Rola toksoplazmozy w patologii ciąży
13.	Apolinary Szewczuk IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Tadeusz Baranowski	30.06.1959	Dr nauk przyrodniczych	Enzymatyczna hydroliza alfa-(N-gamma-DL-glutamylo)-aminonitryli w tkance wątrobowej
14.	Janina Wartenberg IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Hugon Kowarzyk	2.04.1960	Dr nauk przyrodniczych	Rola acetylocholiny w zatruciu toksyną tężca
15.	Elżbieta Romanowska IIiTD PAN, Wrocław	Prof. dr Tadeusz Baranowski	27.06.1960	Dr nauk przyrodniczych	Badania nad strukturą chemiczną substancji grupowych M i N

Wirusologia

Po zorganizowaniu Zakładu Mikrobiologii Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu prof. **Ludwik Hirszfeld** marzył o rozszerzeniu zakresu badań o wirusologię, która rozwijała się już dynamicznie w krajach zachodnich. Zakładając, że organizacją Zakładu Wirusologii zajmie się jeden z jego adiunktów dr Henryk Makower, biegle władający kilkoma językami, wysłał go do Stanów Zjednoczonych, aby zapoznał się z najnowszymi osiągnięciami w tej dziedzinie. Jako stypendysta Fundacji Rockefellera, po dwuletnim pobycie w USA powrócił i zorganizował w 1949 r. Pracownię Wirusologiczną przy Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej. Do prof. Makowera wkrótce dołączyła dr Zofia Skurska, bliska współpracownica prof. Hirszfelda, świetny eksperymentator. Wspólnie z prof. Makowerem – wysokiej klasy erudytą o szerokich zainteresowaniach i nieprzeciętnej wiedzy, stworzyli podwaliny wirusologicznego ośrodka wrocławskiego. Należy zaznaczyć, że prof. Makower był nie tylko autorem świetnych opracowań, książek, publikacji, ale również współzałożycielem i redaktorem naczelnym „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis". Początkowo prace badawcze zakładu koncentrowały się na pikornawirusach. Temat był związany z panującą epidemią choroby Heinego-Medina i pochodnymi schorzeniami. Późniejsze

Tab. 44. Pierwsze habilitacje w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN

Lp.	Habilitant	Data nadania stopnia naukowego	Stopień naukowy	Tytuł rozprawy habilitacyjnej
1.	Józef Kałuża Zakład Farmakologii PAN, Kraków	26.01.1961	Dr hab. n. med. w zakresie neuropatologii	Doświadczalny obrzęk mózgu. Badania porównawcze martwicy kryogennej i rany mózgowej
2.	Mirosław Kańtoch IIiTD PAN, Wrocław	16.06.1961	Doc. n. med. w zakresie wirusologii	Znaczenie fagocytów w zakażeniach wirusowych
3.	Marian Mordarski IIiTD PAN, Wrocław	17.06.1961	Doc. n. przyr. w zakresie mikrobiologii	Onkostatyczne właściwości promieniowców
4.	Andrzej Morawiecki IIiTD PAN, Wrocław	2.02.1963	Doc. n. przyr. w zakresie biochemii	Reakcja taniny z poliaminokwasami
5.	Ryszard Gryglewski Zakład Farmakologii PAN, Kraków	14.11. 1963	Doc. n. med. w zakresie farmakologii	Mechanizm działania arylosulfonylomoczników
6.	Józef Lisowski IIiTD PAN, Wrocław	19.03.1964	Doc. n. chem. w zakresie biochemii	Enzymy przysadki. I. Fosfohydroliaza 5'nukleotydów z przysadki wołu
7.	Jerzy Ottowicz Zakład Patologii Doświadczalnej PAN, Warszawa	19.06.1964	Doc. n. med. w zakresie patologii ogólnej i doświadczalnej	Porównawcze badania aktywności fibrynogennej pyłów przemysłowych
8.	Witold Karczewski Zakład Patologii Doświadczalnej PAN, Warszawa	29.06.1965	Doc. n. med. w zakresie patologii doświadczalnej	Udział nerwu błędnego w regulacji oddychania
9.	Tadeusz M. Lachowicz IIiTD PAN, Wrocław	27.05.1965	Doc. n. przyr. w zakresie mikrobiologii ogólnej	Mechanizm antagonizmu między szczepami pałeczki czerwonkowej podgrupy *Shigella flexneri*
10.	Czesław Radzikowski Zakład Syntezy Organicznej PAN, Gdańsk	29.06.1965	Doc. n. med. w zakresie onkologii doświadczalnej	Białaczka P 1534 jako model doświadczalny do badania właściwości biologicznych wybranych leków przeciwnowotworowych
11.	Jan Trąbka Zakład Farmakologii PAN, Kraków	29.06.1965	Doc. n. med. w zakresie farmakologii	Elektrofizjologiczne objawy asymetrii czynnościowej półkuli mózgowej
12.	Roman Rembiesa Zakład Farmakologii PAN, Kraków	28.04.1967	Doc. med. w zakresie farmakologii	Przemiana metyloandrostendiolu i 17 alfa-metylotestosteronu w nadnerczach oraz wpływ tych związków na kortykosterydogenezę
13.	Marian Mulczyk IIiTD PAN, Wrocław	11.11.1967	Doc. n. med. w zakresie mikrobiologii	Fimbrie i ich rola w biologii komórki bakteryjnej
14.	Apolinary Szewczuk IIiTD PAN, Wrocław	11.11.1967	Doc. n. przyr. w zakresie biochemii	Badania nad gamma-glutamylo-transpeptydazą i gamma-glutamylo-laktamazą

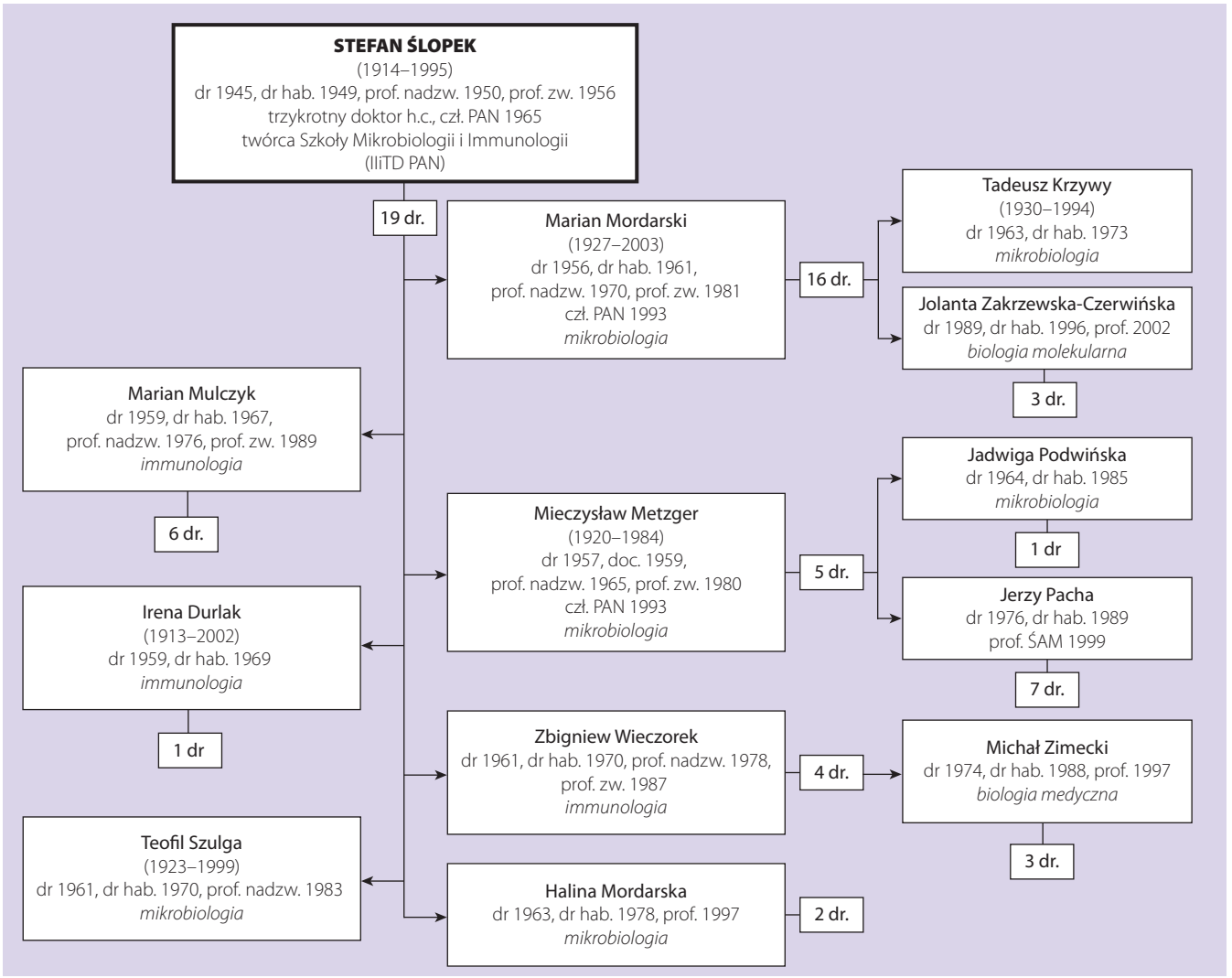
prace zakładu koncentrowały się na grypie. Wkrótce po odkryciu przez Isaaksa i Lindenmana pierwszej cytokiny, interferonu (1957 r.), prof. Skurska wyjechała do Filadelfii (USA), gdzie wspólnie z Pauckerem, Cantellem i Henlem stworzyli podwaliny badań nad interferonem (IFN). Po jej powrocie do kraju IFN stał się najważniejszym przedmiotem badań Zakładu Wirusologii. Badania nad interferonem zaowocowały kilkoma doktoratami i habilitacją. Zarówno w okresie choroby prof. Makowera, jak i po jego śmierci prof. Zofia Skurska pełniła obowiązki kierownika Zakładu Wirusologii w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej. Jako uczennica prof. Hirszfelda przekazywała nam jego idee, uczyła rzetelności w pracy, pełnego zaangażowania i skromności. W Zakładzie Wirusologii pracował także uczeń prof. Hirszfelda, wówczas docent, a później profesor – Mirosław Kańtoch, który później objął stanowisko kierownika Zakładu Wirusologii w PZH w Warszawie. Ważniejszym wydarzeniem wirusologicznym była epidemia ospy we Wrocławiu w 1963 r. Pierwsze badania diagnostyczne prowadzono w Zakładzie Wirusologii. Pierwszą izolację i identyfikację wirusa czarnej ospy – jako czynnika etiologicznego epidemii – wykonano pod kierunkiem prof. Zofii Skurskiej. Do ważniejszych osiągnięć w badaniach nad IFN-γ zaliczyć można prace dr Marii Łobodzińskiej nad kwasolabilnym interferonem, wtedy kiedy jeszcze nie pisano o zróżnicowaniu interferonów i obecności kwasolabilnego IFN-γ. Uczennicą prof. Makowera była prof. Anna Dubowska-Inglot. W l. 1988–1997 pełniła funkcję kierownika Laboratorium Wirusologii. Jej praca koncentrowała się na przeciwwirusowych lekach oraz na cytokinach. Po jej śmierci kierownictwo laboratorium przejęła prof. Zofia Błach-Olszewska. Praca nad interferonem zaowocowała wykryciem przeciwwirusowej odporności wrodzonej w tkankach embrionalnych ludzkiego łożyska, błony owodniowej, śródbłonka żyły pępowinowej i leukocytów, a następnie opracowaniem metody określania stopnia tej odporności.

Immunologia

Po śmierci prof. L. Hirszfelda w 1954 r. stanowisko dyrektora Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN objął prof. **Stefan Ślopek**, znany mikrobiolog i immunolog, który pełnił tę funkcję przez 31 lat, aż do przejścia na emeryturę w 1985 r. To właśnie prof. Ślopek, swoim wielkim wkładem organizatorskim i intelektualnym, potrafił zainteresować immunologią uzdolnionych naukowców specjalizujących się w innych dziedzinach nauk medycznych. W trudnych latach 50. prof. S. Ślopek potrafił nieustępliwym i niestrudzonym działaniem doprowadzić do rozwoju instytutu. Był autorem kilku podręczników z zakresu immunologii i mikrobiologii. Zainicjował badania nad bakteriofagami w Polsce i po raz pierwszy użył fagów przeciw *Shigella* w czasie epidemii czerwonki. Opracował szczepionkę przeciw czerwonce oraz stworzył międzynarodową kolekcję fagów przeciw: *Shigella, Salmonella, Micrococcaceae* i *Enterobacteriaceae*. Wprowadził eksperymentalną fagoterapię u pacjentów z infekcjami opornymi na antybiotyki. Przez 20 lat (1970–1990) prof. Ślopek był koordynatorem programu węzłowego „Badania i wykorzystanie immunologicznego zróżnicowania organizmów". Wypromował 19 doktorów. Jego uczniami byli m.in. Marian Mordarski, Zbigniew Wieczorek i Mieczysław Metzger.

Prof. Mordarski, będąc przez wiele lat kierownikiem Zakładu Mikrobiologii IIiTD, zajmował się głównie biologią *Actinomycetes* (promieniowce), będących źródłem wielu antybiotyków, związków przeciwnowotworowych i immunosupresorowych. W prowadzonych badaniach wykorzystał nowe techniki genowe, dzięki którym udało się sklasyfikować kilkaset szczepów promieniowców i gronkowców. W szczególności krótkie sekwencje, komplementarne do rybosomalnego RNA, znalazły zastosowanie do identyfikacji grup bakterii, a nawet pojedynczych gatunków. Prof. Mordarski wypromował 16 doktorów. Uczennicą, a zarazem kontynuatorką jego badań jest prof. J. Zakrzewska-Czerwińska, która po przejściu profesora na emeryturę w 1999 r. objęła kierownictwo Zakładu Mikrobiologii. Zajmuje się biologią molekularną promieniowców, w szczególności *Streptomyces*. Scharakteryzowała odpowiednie regiony chromosomu *Streptomyces coelicolor*, takich jak rybosomalny operon (rrnB), zespół genów kodujących syntazę poliketydową oraz miejsce inicjacji replikacji (*oriC*). Szczegółowe badania interakcji inicjatorowego białka DnaA z *oriC* pomogło zrozumieć mechanizm inicjacji replikacji DNA w tym modelu.

Prof. dr Zbigniew Wieczorek, kierownik Laboratorium Im-

munobiologii, wykazał w prowadzonych badaniach m.in., że proces dewiacji immunologicznej, występujący po dożylnym podaniu *Mycobacterium tuberculosis* (prątków gruźlicy) królikom, można zmodyfikować przez podanie przeciwciał przeciw tuberkulinie, co prowadziło do rozwoju ochronnej odpowiedzi komórkowej. Odkrył też u pacjentów chorych na gruźlicę obecność przeciwciał antytuberkulinowych, wiążących się z makrofagami. Drugim kierunkiem badań prof. Wieczorka było badanie właściwości immunosupresorowych peptydów z lnu oraz immunoregulatorowych aktywności tymopentyny, tuftsyny, PRP i fragmentów antygenu MHC klasy II.

Po odejściu prof. Wieczorka na emeryturę w 1997 r. kierownictwo Laboratorium Immunobiologii przejął jego uczeń – prof. Michał Zimecki, kontynuując badania nad mechanizmem działania i przydatnością terapeutyczną wielu związków organicznych, peptydów, w tym PRP i białek. Obecnie głównym obiektem zainteresowania jest laktoferyna – białko izolowane z mleka. Przedstawiono i wskazano na mechanizm działania laktoferyny, w tym: ochronnego w bakteremii i endotoksemii, promowania dojrzewania komórek T i B, właściwości adiuwantowych i rekonstytucyjnych na układ immunologiczny po chemioterapii. Dokonano też prób klinicznych z laktoferyną na ochotnikach i pacjentach.

Prof. M. Metzger, kierownik Laboratorium Mikrobiologii Lekarskiej, prowadził badania nad odpowiedzią komórkową w przebiegu kiły doświadczalnej u królików oraz przebiegiem kiły u królików w warunkach immunosupresji. Jego aktywność była skierowana na immunologię zakażeń przez *Treponema pallidum* (krętek blady). Prowadził próby uzyskania szczepionki na ten patogen oraz zmodyfikował test diagnostyczny Nelsona-Mayera. Po śmierci prof. Metzgera (1984 r.) badania kontynuowała jego uczennica, doc. Jadwiga Podwińska.

Biochemia

Po śmierci prof. L. Hirszfelda w 1954 r. kierownictwo Zakładu Biochemii w instytucie objął prof. **Tadeusz Baranowski**, wybitny biochemik, znany ze swych osiągnięć w dziedzinie enzymologii. Prof. Baranowski przeniósł z Zakładu Chemii Fizjologicznej AM do instytutu grupę swych młodych współpracowników, którym zalecił przesunięcie profilu badań w kierunku immunologii i terapii doświadczalnej. Elwira Lisowska, Elżbieta Romanowska i Andrzej Morawiecki tworzyli grupę prowadzącą badania immunochemiczne antygenów grupowych M i N. Józef Lisowski prowadził badania nad strukturą immunoglobulin i receptorów Fc. Apolinary Szewczuk zajmował się klinicznie ważnymi enzymami (γ-glutamylotransferazą i innymi). Badania te były prowadzone przez kilkanaście lat pod kierunkiem prof. Baranowskiego, a po jego rezygnacji ze stanowiska w instytucie w 1970 r. były kontynuowane i rozwijane w utworzonych zespołach jego własnych współpracowników. Zakład Biochemii przekształcił się w Zakład Immunochemii – jego kierownikiem został prof. J. Lisowski, który jednocześnie objął kierownictwo Laboratorium Immunochemii Ogólnej w ramach tego zakładu. Prof. Romanowska, która w latach 60. ubiegłego wieku zmieniła kierunek badawczy i zajęła się badaniem struktury antygenów bakteryjnych, została kierownikiem Laboratorium Immunochemii Drobnoustrojów (obecnie Laboratorium Immunochemii Drobnoustrojów i Szczepionek). Prof. Morawiecki był kierownikiem Laboratorium Biofizyki, które po jego przejściu na UWr w 1978 r. zostało zlikwidowane. Prof. Lisowska została kierownikiem Laboratorium Immunochemii Antygenów Tkankowych (późniejsze Laboratorium Immunochemii Glikokoniugatów). Jedynie prof. Szewczuk znalazł się poza Zakładem Immunochemii i objął kierownictwo Laboratorium Biochemii w Zakładzie Mikrobiologii instytutu. W laboratoriach tych rosło nowe pokolenie pracowników badawczych, wielu zostało docentami i profesorami, a niektórzy z nich przejmowali funkcje kierownicze po przejściu wychowanków prof. Baranowskiego na emeryturę. Od 1999 r. kierownikiem Zakładu Immunochemii jest prof. Czesław Ługowski, który też przejął kierownictwo Laboratorium Immunochemii Drobnoustrojów i Szczepionek. W laboratorium tym kontynuowane są badania strukturalne i biologiczne endotoksyn bakteryjnych (lipopolisacharydów), głównych antygenów powierzchniowych i ważnych czynników wirulencji, izolowanych z oportunistycznych patogenów. Celem prowadzonych badań jest ustalanie zależności pomiędzy strukturą a funkcją biologiczną endotoksyny oraz konstruowanie szczepionek antybakteryjnych. Drugi współpracownik prof. Romanowskiej, prof. Andrzej Gamian, został kierownikiem Zakładu Immunologii Chorób Zakaźnych, w którym badania skupiają się nad mechanizmami patogenności niektórych chorób autoimmunologicznych o etiologii bakteryjnej i rolą kwasu sjalowego, glikolipidów, endotoksyn i białek bakteryjnych w towarzyszących im procesach odpornościowych. Funkcje kierownicze sprawuje też troje współpracowników prof. Lisowskiego. W 1999 r. doc. Maria Janusz przejęła kierownictwo Laboratorium Immunologii Ogólnej, gdzie kontynuowane są badania immunomodulatorowych właściwości polipeptydów bogatych w prolinę z siary owczej, a preparat ten pod nazwą „Colostrinin" jest też testowany klinicznie jako obiecujący lek w chorobie Alzheimera. Prof. Maciej Ugorski kieruje utworzonym w 1999 r. Laboratorium Glikobiologii Zakładu Immunochemii, w którym są prowadzone prace nad rolą cukrowych i glikoproteinowych antygenów w adhezji komórkowej i procesach nowotworowych. Doc. Wojciech Gorczyca przejął kierowane uprzednio przez prof. Szewczuka Laboratorium Biochemii (obecnie nazwane Laboratorium Białek Sygnałowych) w Zakładzie Mikrobiologii instytutu. Laboratorium Immunochemii Glikokoniugatów jest od 2001 r. kierowane przez doc. Huberta Krotkiewskiego. W grupie tej, po wyjaśnieniu w latach 70. XX w. podstaw zróżnicowania strukturalnego antygenów grupowych M i N, prowadzone są badania strukturalne glikoprotein, glikolipidów i przeciwciał oraz badania nad oddziaływaniami międzycząsteczkowymi i międzykomórkowymi ze szczególnym uwzględnieniem roli glikozylacji.

Podsumowując działalność naukową Zakładu Biochemii (później Immunochemii) zapoczątkowaną przez prof. Baranowskiego stwierdzić należy, że cechował go nie tylko wysoki poziom znanych w świecie badań wykonywanych nowoczesnymi metodami, ale też ciągłe promowanie licznej młodej kadry naukowej. Zapewniło to ciągłość funkcjonowania istniejących grup badawczych i powstawanie nowych, nie tylko w Zakładzie Immunochemii, ale też w innych zakładach instytutu.

Zob. Szkoła Biochemiczna, s. 405.

INSTYTUT NISKICH TEMPERATUR I BADAŃ STRUKTURALNYCH PAN

Zgodnie z intencją jego twórców Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN ma charakter interdyscyplinarny, a prowadzone tu badania dotyczą szerokiego zakresu podstawowych problemów fizyki i chemii ciała stałego oraz nauki o materiałach. Spektrum zainteresowań pracowników instytutu rozciąga się od badań teoretycznych, niekiedy abstrakcyjnych modeli fizyki statystycznej, poprzez eksperymentalne i teoretyczne badania zjawisk w realnych układach oraz badania materiałowe, po technologie i badania na potrzeby przemysłu chemicznego, elektroniki, metrologii i medycyny.

Biorąc pod uwagę badane zjawiska, problematykę instytutu można podzielić na trzy duże, uznawane za wrocławską specjalność, grupy tematyczne: magnetyzm (w szczególności związków *f*-elektronowych), nadprzewodnictwo oraz przejścia fazowe. Te trzy dziedziny są przedmiotem zainteresowania, w różnym stopniu, zdecydowanej większości pracowników instytutu. Uznanie międzynarodowe zyskały również, prowadzone przez znacznie mniejsze, bo kilkuosobowe zespoły, badania dotyczące własności cieplnych kriokryształów oraz teorii anihilacji pozytonów. Odkrycie przez twórców instytutu, jeszcze przed jego powstaniem, istnienia porządku magnetycznego w wodorku uranu spowodowało nie tylko powstanie nowego kierunku badawczego magnetyzmu związków aktynowców, ale również powstanie szkoły naukowej prof. Trzebiatowskiego. Uzyskany przez współpracowników i uczniów profesora ogromny materiał badawczy pozwolił m.in. udowodnić, że choć sam metaliczny uran nie wykazuje uporządkowania magnetycznego, to utworzone na jego bazie niemetaliczne związki wskazują na istnienie zjawisk kolektywnych, prowadzących do wystąpienia niekiedy bardzo skomplikowanych struktur magnetycznych. Wyniki tych badań stały się początkiem niezwykle burzliwego rozwoju badań własności magnetycznych aktynowców w najlepszych ośrodkach naukowych na całym świecie.

Współczesna nauka wymaga specjalizacji również w zakresie technik badawczych. Dla trzech takich technik instytut stanowi centrum o międzynarodowym znaczeniu. Są to: badania niskotemperaturowe, krystalograficzne badania strukturalne i spektroskopia optyczna. Większość zadań realizowanych w instytucie związana jest z prowadzeniem pomiarów w bardzo niskich temperaturach. Pomiary takie wymagają nie tylko dostępu do cieczy kriogenicznych oraz posiadania odpowiedniego oprzyrządowania, ale przede wszystkim rzadko spotykanych umiejętności prowadzenia badań w ekstremalnych warunkach. Umiejętności te zdobywali pracownicy instytutu od wczesnych lat 50. XX w., gdy najniższą temperaturą osiąganą we Wrocławiu, a więc również w Polsce, była temperatura ciekłego powietrza (85 K). Dzisiaj zatrudnieni w instytucie uczniowie i uczniowie uczniów tych pierwszych wrocławskich fizyków i chemików niskotemperaturowych są uznawanymi ekspertami, prowadzącymi badania również w najniższych dostępnych w Polsce temperaturach – teraz rzędu kilkudziesięciu milikelwinów. Instytut stanowi poważane centrum strukturalnych badań krystalograficznych o znaczeniu szerszym niż ogólnopolskie. Prowadzi się tutaj nie tylko badania krystalograficzne monokryształów i proszków, ale również opracowuje się programy komputerowe oraz sprzęt do badań rentgenograficznych. Wielu wybitnych dziś krystalografów uczyło się u prof. Kazimierza Łukaszewicza, a skonstruowany przez jego uczniów dyfraktometr czterokołowy KM-4 umożliwia prowadzenie badań krystalograficznych w wielu laboratoriach w kraju i na świecie.

Badania prowadzone w instytucie mają w przeważającej części charakter badań podstawowych. Niemniej jednak w kilku zespołach prowadzi się prace, które są lub mogą być wykorzystywane bezpośrednio w gospodarce. Są to przede wszystkim poszukiwania nowych materiałów laserowych i zastosowanie techniki laserowej w medycynie, badania stałych katalizatorów reakcji chemicznych oraz realizacja Międzynarodowej Skali Temperatur.

Struktura dużej jednostki badawczej pozwala na prowadzenie w INTiBS wszechstronnej, komplementarnej analizy badanych zjawisk i materiałów, zaczynającej się od otrzymania materiału do badań, a kończącej na interpretacji wyników. Możliwość szybkiej analizy oraz codziennej wymiany informacji pomiędzy pracownikami zajmującymi się różnymi aspektami tego samego lub podobnego zagadnienia jest ogromną wartością. Według standardów UE wydaje się, że wielkość instytutu jest bliska masie krytycznej, co przy wysoko wykwalifikowanej kadrze zapewnia wysoki poziom prowadzonych tutaj badań: od prac o charakterze aplikacyjnym (np. otrzymywanie i badanie katalizatorów oraz biosensorów), przez klasyczne badania materiałowe (poszukiwanie, wytwarzanie oraz badanie nowych materiałów magnetycznych, nadprzewodzących czy laserujących), badania biofizyczne i biomedyczne (technologia zol-żel), badania podstawowych zjawisk fizycznych i chemicznych zachodzących w ciałach stałych w najniższych temperaturach oraz ich teoretyczną interpretację, czy bardziej abstrakcyjne badania modelowe w zakresie mechaniki kwantowej i fizyki statystycznej, aż po np. socjofizykę. W każdej z wymienionych dziedzin wyniki uzyskane przez pracowników INTiBS wzbudzają zainteresowanie i uznanie, a możliwość wymiany doświadczeń pomiędzy pracownikami zajmującymi się niekiedy odległymi od siebie dziedzinami stwarza nową jakość. W wielu przypadkach łącznikiem są wspólne metody

badawcze czy opis teoretyczny, ale co jeszcze ważniejsze, niekiedy udaje się dzięki takiej formie organizacji badań odkryć uniwersalny charakter niektórych zjawisk.

INTiBS pretenduje do miana instytutu badań zaawansowanych, w którym prowadzone są na najwyższym poziomie badania w szerokim spektrum dyscyplin oraz badania interdyscyplinarne połączone z działalnością dydaktyczną przede wszystkim w formie studiów doktoranckich. Od 1993 r. w INTiBS wznowiono, po kilkuletniej przerwie, działalność studium doktoranckiego; ma ono stale kilkunastu słuchaczy. Corocznie pisane są w instytucie prace magisterskie, a oprócz tego placówka uczestniczy w międzyuczelnianych studiach prowadzonych wspólnie przez uczelnie wrocławskie i instytuty PAN oraz prowadzi Letnie Warsztaty Fizyko-Chemii Ciała Stałego.

Organizatorami Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych Polskiej Akademii Nauk (INTiBS PAN) byli prof. Włodzimierz Trzebiatowski z Politechniki Wrocławskiej i prof. Roman Ingarden z Uniwersytetu Wrocławskiego. Równocześnie obaj byli pracownikami dwóch różnych wrocławskich placówek PAN, sięgających swoimi korzeniami 1952 r. Instytut został utworzony Uchwałą nr 4/65 Prezydium PAN z 24 kwietnia 1965 i zatwierdzoną 27 września 1966 przez Radę Ministrów Uchwałą nr 317/66. Instytut powstał w wyniku fuzji Zakładu Niskich Temperatur (prof. R. Ingardena), wchodzącego dotychczas w skład warszawskiego Instytutu Fizyki PAN, i samodzielnego Zakładu Fizyko-Chemicznych Badań Strukturalnych PAN (prof. W. Trzebiatowskiego). Założenia programowe i organizacyjne nowego instytutu zawarte zostały w „Memoriale w sprawie utworzenia Instytutu…", podpisanym w styczniu 1965 r. przez wymienionych profesorów oraz doc. B. Makieja, prof. J. Rzewuskiego i prof. B. Stalińskiego. Z czasem dołączono do instytutu kolejne małe placówki. Od 1988 r. instytut nosi imię W. Trzebiatowskiego, współorganizatora i pierwszego dyrektora instytutu.

W roku utworzenia placówki (1966) działały: Zakład Fizyki Teoretycznej, Zakład Niskich Temperatur, Zakład Badań Magnetycznych, Zakład Fizyko-Chemii Ciała Stałego, Zakład Rentgenografii Strukturalnej, Zakład Chemii Strukturalnej i Pracownia Radiacyjna. Nowy instytut zatrudniał 74 osoby, w tym 9 samodzielnych pracowników naukowych. W 2003 r. instytut stanowi 6 oddziałów: Niskich Temperatur i Nadprzewodnictwa, Magnetyków, Badań Strukturalnych, Spektroskopii Optycznej, Nanomateriałów i Katalizy oraz Teorii Materii Skondensowanej, grupujących po kilka zakładów i samodzielnych pracowni. Zatrudnia 187 osób, w tym 47 samodzielnych pracowników naukowych (profesorów tytularnych, docentów i doktorów hab.).

W 1966 r. było 6 profesorów, 3 docentów, 14 adiunktów, 20 asystentów, starszych asystentów i doktorantów; w 2003 r. 23 profesorów, 24 docentów, 43 adiunktów i 12 doktorantów.

Wypromowano 165 doktorów i 54 doktorów hab., uzyskano 22 tytuły naukowe profesora.

Kontakty zagraniczne były kontynuacją ożywionych kontaktów (wymiana, konferencje zagraniczne itp.) placówek z czasów przed utworzeniem instytutu. Pierwszą konferencją zorganizowaną przez nowy instytut była VI Międzynarodowa Konferencja Fizyki i Techniki Niskich Temperatur (m.in. 109 osób z zagranicy) w 1967 r.

25 kwietnia 1968 instytut otrzymał uprawnienia do nadawania stopni naukowych dr. n. fiz. i dr. n. chem. (Zarządzenie Przewodniczącego KNiT, MP 20/68, poz. 127). W tymże roku utworzono studium doktoranckie. Wniosek o przyznanie uprawnień do nadawania stopnia dr. hab. n. fiz. i n. chem. zatwierdzono w 1978 r. Instytut stał się w ten sposób jedyną placówką mogącą doktoryzować i habilitować w dwóch dziedzinach nauki (fizyka i chemia).

Pierwszy doktorat w instytucie otrzymał dr Olgierd J. Żogał w czerwcu 1969 r. (promotorem był prof. B. Staliński), a pierwszy stopień dr. hab. otrzymała w czerwcu 1978 r. dr Maria Suszyńska.

Przez wiele lat część samodzielnych pracowników naukowych instytutu pracowała także na UWr i PWr. Część z nich powróciła na stałe do swoich macierzystych uczelni lub też przeniosła się do innych miast. Kilkunastu naukowców zasiliło kadrę różnych polskich i zagranicznych uczelni. Kilkanaście osób spoza instytutu habilitowało się przed Radą Naukową Instytutu.

Osiągnięcia naukowe i techniczne INTiBS: skonstruowanie silnych elektromagnesów (C. Bazan, H. Cygan), m.in. 100 kOe (1968); pierwsze w Polsce skroplenie helu (J. Mazur, 1960); opracowanie aparatu do kriochirurgii „Cryomed" (A. Grohman, 1972); skonstruowanie kriokomory do zastosowań medycznych (Z. Raczkowski); opracowanie kriotermometrów krzemowych.

Osiągnięcia zespołu prof. Włodzimierza Trzebiatowskiego (zob. też Szkoła Fizykochemii Ciała Stałego, s. 400):

1. Odkrycie magnetyzmu w związkach uranu (W. Trzebiatowski, B. Staliński i A. Śliwa; 1952) stanowiące impuls do rozwoju badań magnetyzmu aktynowców w Polsce i na świecie.

2. Wykrycie niemagnetycznego efektu Kondo w związkach uranu i toru (Z. Henkie).

3. Wykrycie podwójnego efektu Kondo w wodorkach iterbu (H. Drulis).

4. Zbadanie ciężkofermionowych układów występujących w niektórych związkach ziem rzadkich i lantanowców (R. Troć).

5. Określenie struktury elektronowej i parametrów dyfuzji wodoru w metalach i stopach użytecznych dla energetyki wodorowej (O. Żogał).

6. Rozpoznanie wpływu średniego stopnia utlenienia jonów manganu w fazie $LaMnO_2$ na stabilność jej polimorficznych odmian, ich strukturalnych zdeformowań oraz własności magnetycznych (R. Horyń).

7. Skonstruowanie dyfraktometru rentgenowskiego do metody Bonda (D. Kucharczyk, A. Pietraszko, K. Łukaszewicz; 1973).

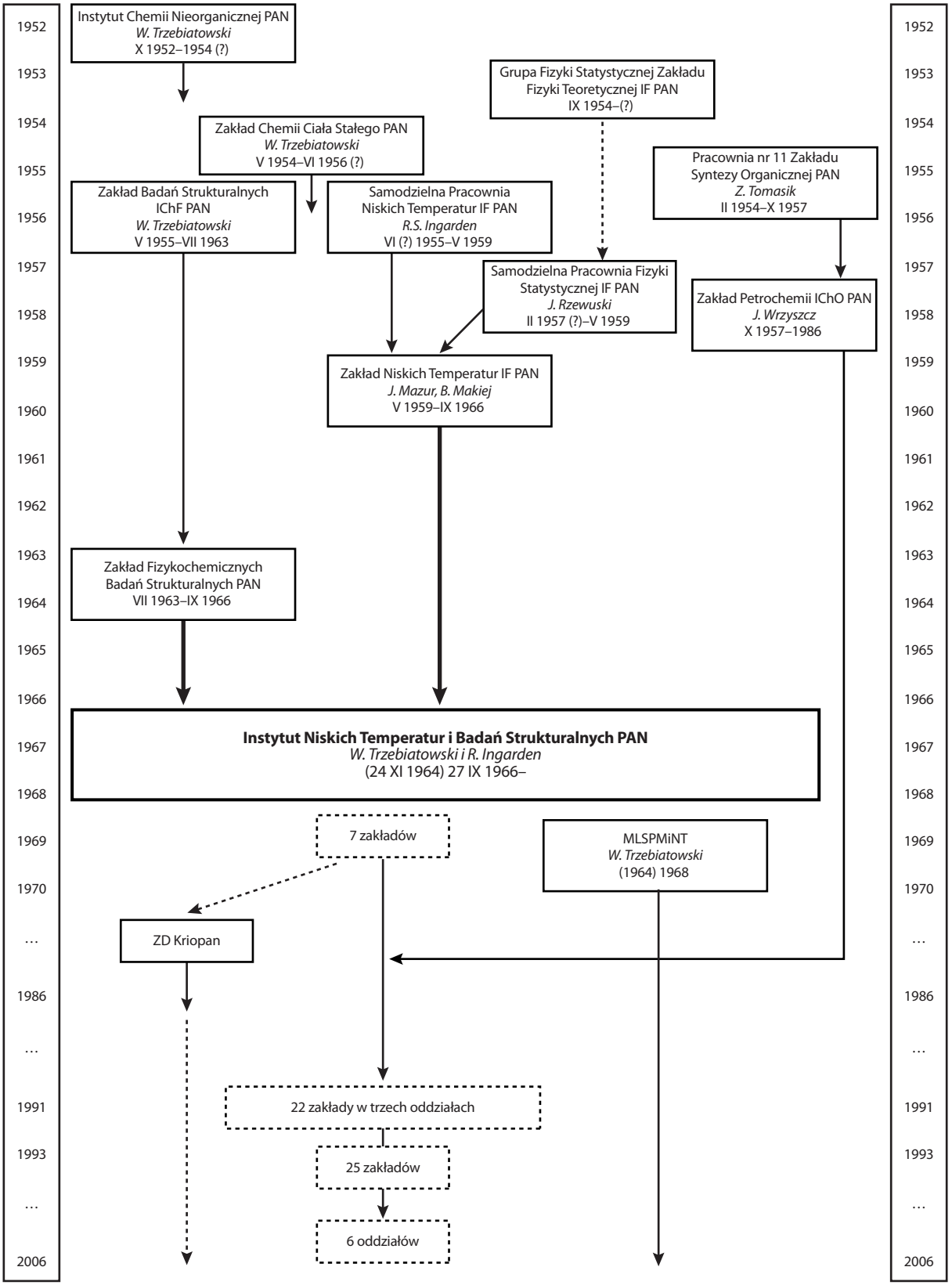
8. Skonstruowanie 4-kołowego dyfraktometru rentgenowskiego KM-4 produkowanego obecnie pod znakiem firmy Oxford-Diffraction we Wrocławiu (D. Kucharczyk, M. Malinowski; 1984).

9. Opracowanie bazy danych o strukturalnych przemianach fazowych (P.E. Tomaszewski; 1992, 2002).

10. Wykrycie odwrócenia kierunku deformacji Jahna-Tellera przy zmianie temperatury w kryształach $Cs_2Cu(ZrF_6)_2 \cdot 6H_2O$ (K. Łukaszewicz, A. Pietraszko, P.E. Tomaszewski).

11. Oznaczenie uporządkowania bliskiego zasięgu (w skali nano-domenowej) w kryształach związków jodu z fta-

DIAGRAM ROZWOJU INSTYTUTU

locjaninami iterbu i uranu na podstawie analizy dyfuzyjnego rozpraszania promieni rentgenowskich (J. Krawczyk, A. Pietraszko, K. Łukaszewicz).

12. Opracowanie magnetycznej metody wyznaczania rozkładu wielkości ziaren dla wysoko zdyspergowanych metali ferromagnetycznych (W. Romanowski).

13. Odkrycie, że w odkształceniach punktowych kryształów halogenków metali alkalicznych ruch dyslokacji zachodzi w mało korzystnych płaszczyznach poślizgu typu {112} i {122} (M. Suszyńska).

14. Odkrycie istnienia prostej zależności między wartością mikrotwardości i krytycznego składowego naprężenia ścinającego (M. Suszyńska).

Osiągnięcia zespołu prof. Romana S. Ingardena (zob. też Szkoła Fizyki Statystycznej i Termodynamiki, s. 354):

1. Zainicjowanie w środowisku wrocławskim prac w zakresie przejść fazowych w ciele stałym, poprzez pierwszy wykład monograficzny na UWr (J. Klamut), ogólnopolskiego sympozjum na ten temat (do 2004 r. – odbyło się 20 takich spotkań) oraz wydanie pierwszej w Polsce monografii *Wstęp do fizyki przejść fazowych*.

2. Wykrycie możliwości krytycznych przejść fazowych w ferromagnetykach w obecności pola magnetycznego, przewodnictwa cieplnego po przejściu w stan nadprzewodzący w wysokotemperaturowych nadprzewodnikach, uznane jako pierwsze w świecie; odkrycie w grupie związków $Re_2Cu_2O_5$ magnetycznych przejść fazowych, co zapoczątkowało badania tych związków w licznych ośrodkach naukowych na świecie (J. Klamut).

3. Teoria oddziaływań elektron-pozytron w metalach (H. Stachowiak).

4. Bezpośrednie zaobserwowanie zjawiska nestingu oraz jego związku z uporządkowaniem magnetycznym w związkach metali ziem rzadkich (G. Kontrym-Sznajd).

Osiągnięcia zespołu prof. Zdzisława Tomasika (zob. też Szkoła Katalitycznych i Adsorpcyjnych Procesów Przetwarzania Surowców Petro- i Karbochemicznych, s. 398):

1. Opracowanie dopalaczy spalin dla maszyn kopalnianych (zespół J. Wrzyszcza).

2. Opracowanie katalizatorów i warunków procesu alkilacji hydroksyarenów alkoholami w sposób ciągły (J. Wrzyszcz, H. Grabowska, R. Klimkiewicz, M. Zawadzki).

Osiągnięcia zespołu prof. Bogusławy Jeżowskiej-Trzebiatowskiej (zob. też Szkoła Chemii Koordynacyjnej, s. 384):

1. Odkrycie własności ferroelektrycznych wodofosforanu glicyny (GPI) oraz badania strukturalnych aspektów przemiany fazowej metodami dyfrakcji promieniowania rentgenowskiego i spektroskopii oscylacyjnej z zastosowaniem technik polaryzacyjnych (J. Baran).

2. Określenie warunków uzyskania inwersji obsadzeń i zbadanie generacji światła w nowych nieuporządkowanych kryształach laserowych; uzyskanie patentów w USA, Francji i innych państwach (W. Ryba-Romanowski).

3. Wyjaśnienie roli oddziaływań dynamicznych w relaksacji promienistej i niepromienistej w kompleksach metali ziem rzadkich (W. Stręk).

4. Otrzymanie wielu nowych materiałów tlenkowych o unikalnych własnościach fizycznych: odwracalnej amorfizacji pod ciśnieniem, ujemnej rozszerzalności termicznej, możliwości przełączania luminescencji; niektóre z kryształów okazały się bardzo efektywnymi generatorami kwantowymi (J. Hanuza, M. Mączka).

Doktoraty honorowe:

– własnych pracowników: W. Trzebiatowski: UWr (1969), PWr (1976), Uniwersytet Warszawski (1977), Uniwersytet Śląski (1977); B. Jeżowska-Trzebiatowska: PWr (1978); J. Klamut: Rosyjska Akademia Nauk (2001);

– nadawane przez instytut jako tytuł Profesora Honorowego: Tadeo Kasuya, Sendai (1994); Johannes Zittartz, Kolonia (1996); Frank Steglich, Drezno (1996); Jacobus J.M. Franse, Amsterdam (1998); Kazimierz Łukaszewicz, Wrocław (2000); Gerard H. Lander, Karlsruhe (2002); V.G. Manzheli, Charków (2004).

Członkostwo akademii nauk: W. Trzebiatowski: PAN (1952; prezes 1971–1977), Czechosłowackiej Akademii Nauk (1972), Bułgarskiej Akademii Nauk (1973), Akademii Nauk NRD (1974), Akademia Nauk ZSRR (1976), Akademii Nauk Kuby (1977); B. Jeżowska-Trzebiatowska: PAN (1967); J. Rzewuski: PAN (1967); B. Staliński: PAN (1969); H. Ratajczak: PAN (uzyskane przed zatrudnieniem w instytucie); K. Łukaszewicz: PAN (1979).

Ważniejsze nagrody państwowe i międzynarodowe: W. Trzebiatowski: Nagroda Państwowa I st. za prace nad magnetyzmem związków uranu (1974); Specjalna Nagroda Państwowa (1979); Medal im. M. Smoluchowskiego (1978); B. Jeżowska-Trzebiatowska: Nagroda Państwowa I st. (1976).

Pierwsze doktoraty (z chemii i fizyki): Olgierd Jerzy Żogał (1969), promotor prof. dr Bohdan Staliński; Jacek Wojciech Mulak (1969), promotor prof. dr hab. Włodzimierz Trzebiatowski; Grzegorz Kozłowski (1969), promotor doc. dr hab. Walerian Ziętek; Wacław Zacharko (1969), promotor prof. dr hab. Józef Mazur; Andrzej Wojakowski (1970), promotor doc. dr hab. Witold Żdanowicz; Czesław Sułkowski (1970), promotor prof. dr hab. Józef Mazur; Tadeusz Zakrzewski (1970), promotor doc. dr hab. Wiesław Wardzyński; Wiesław Wasilewski (1970), promotor doc. dr hab. Walerian Ziętek; Andrzej Pękalski (1970), promotor doc. dr hab. Walerian Ziętek; Maria Suszyńska (1970), promotor doc. dr hab. Józef Zbigniew Damm; Bogusław Woźniakowski (1971), promotor dr hab. Władysław Romanowski; Zygmunt Henkie (1971), promotor prof. dr hab. Włodzimierz Trzebiatowski; Stefan Szymura (1971), promotor doc. dr hab. Walerian Ziętek; Jerzy E. Kowalczyk (1971), promotor doc. dr hab. Józef Zbigniew Damm; Marian Bałuka (1971), promotor prof. dr hab. Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska.

Pierwsze habilitacje (z chemii i fizyki): Maria Suszyńska (1978), Roman Horyń (1978), Jacek Mulak (1979), Zygmunt Henkie (1980), Józef Sznajd (1980), Krzysztof Durczewski (1981), Jacek Sosnowski (1982), Ryszard Kubiak (1982), Adam Zygmunt (1983), Wiesław Wasilewski (1983), Eugeniusz Łągiewka (1983), Wiesław Stręk (1983), Wiesława Zarek (1983), Jan Mochniak (1984), Ludwik Biegała (1984).

MIĘDZYNARODOWE LABORATORIUM SILNYCH PÓL MAGNETYCZNYCH I NISKICH TEMPERATUR*

Powstanie i rozwój laboratorium

Idea sformułowana przez profesorów R.S. Ingardena i W. Trzebiatowskiego, aby we Wrocławiu zorganizować międzynarodowy ośrodek badań fizycznych właściwości materii w silnych polach magnetycznych i niskich temperaturach, została przedstawiona po raz pierwszy w 1964 r. w czasie narady pochodzących z krajów RWPG ekspertów z dziedziny fizyki ciała stałego w niskich temperaturach, a w następnym roku na podobnej naradzie w Dreźnie zyskała akceptację uczonych. W owym czasie we Wrocławiu istniały odpowiednio silne źródła prądu stałego, były pomieszczenia do wykorzystania, pewne elementy wyposażenia i naukowa kadra mająca doświadczenie kriotechniczne.

W ciągu dwóch kolejnych lat opracowano projekt porozumienia o powołaniu do życia laboratorium, ustalono zasady finansowania, przygotowano statut laboratorium i zaakceptowano podstawowe zasady organizacji badań. Ostateczną decyzję o powstaniu laboratorium podpisały cztery akademie nauk: Bułgarii, NRD, Polski i ZSRR. Aktu podpisania dokonano 11 maja 1968 we Wrocławiu.

Zgodnie z zapowiedziami Polacy rozpoczęli organizację laboratorium w pomieszczeniach przy ul. Próchnika 95 (obecnie ul. Gajowicka). Pomieszczenia otrzymano bezpłatnie od Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN, podobnie jak dwa magnesy typu Bittera wytwarzające stałe pola magnetyczne o natężeniach nie przekraczających 4 i 10 tesli (T), a także zasilacze prądu stałego do tych magnesów. Ponadto instytut przekazał część kadry naukowej. W latach 70. skonstruowano już własnymi siłami kolejne dwa magnesy bitterowskie, generujące silniejsze pola magnetyczne, w pierwszym do 14 T, a w drugim nawet do 20 T. Zakupiono także magnes nadprzewodzący, dający bardzo stabilne pola do 15 T. Wspólnie z estońskimi i rosyjskimi fizykami skonstruowano magnes impulsowy generujący krótkotrwałe pola do 47 T. Fundusz w dolarach, utworzony przez wpłaty dewizowe czterech członków laboratorium, pozwolił na zakup aparatury kontrolno-pomiarowej wysokiej klasy jak na ówczesne czasy. Tania energia elektryczna i tani ciekły hel z Odolanowa pozwalał na niczym nieograniczoną pracę wszystkich urządzeń, co w rezultacie spowodowało, iż na przełomie lat 70. i 80., a potem ponownie pod koniec lat 90. XX w. laboratorium stało się jedną z lepszych tego typu placówek w Europie i zajmowało 3–4 miejsce w świecie. Laboratorium w l. 1990–2000 modernizowano, zbudowano nowy budynek i uruchomiono nowy zasilacz prądu stałego o docelowej mocy 30 MW. W l. 1998–2004 w laboratorium skonstruowano nowe magnesy o wydłużonym czasie trwania impulsu pola, które pozwalają na wytworzenie pól magnetycznych o natężeniach do 60 T. Zakupiono również nowy magnes nadprzewodzący o natężeniu stałego pola magnetycznego do 15 T.

Struktura organizacyjna

Laboratorium jest wspólną placówką naukowo-eksperymentalną, utworzoną na mocy porozumienia jej członków, które określa zasadnicze zręby jego struktury organizacyjnej, zasady funkcjonowania i obszary działalności laboratorium i które może być zmienione tylko za zgodą jego członków (obecnie członków rzeczywistych). Drugi ważny dokument, statut laboratorium, który może być zmieniany postanowieniami Rady Naukowej laboratorium, uszczegółowia postanowienia porozumienia. Najwyższym organem placówki jest Rada Naukowa, zbierająca się raz w roku we Wrocławiu i składająca się z przedstawicieli członków laboratorium, rzeczywistych i stowarzyszonych, oraz samodzielnych pracowników naukowych zatrudnionych w laboratorium. Rada wybiera ze swego grona na dwuletnie okresy przewodniczącego oraz na trzyletnie okresy dyrektora laboratorium, który jest proponowany przez PAN spośród polskich naukowców.

Pierwszym przewodniczącym Rady Naukowej laboratorium był prof. N.E. Aleksiejewski z Instytutu Problemów Fizycznych Akademii Nauk ZSRR z Moskwy, który pełnił tę funkcję w l. 1968–1993. Następnie pełnił ją prof. A.S. Borowik-Romanow z tegoż samego instytutu (IPF RAN) w Moskwie w l. 1993–1997. Pierwszym dyrektorem w l. 1968–1982 był profesor W. Trzebiatowski z INTiBS PAN z Wrocławia. Po jego tragicznej śmierci w 1982 r. stanowisko to powierzono prof. B. Stalińskiemu z tego samego instytutu, który zajmował je także do śmierci, tj. do 1993 r. Od 1993 r. na stanowisko dyrektora wybrano prof. J. Klamuta z INTiBS PAN z Wrocławia. Funkcje zastępcy dyrektora pełnili naukowcy z różnych krajów, aktualnie zastępcą dyrektora jest dr hab. T. Palewski (Polska). Przez wiele lat struktura organizacyjna laboratorium pozostawała niezmienna i była nastawiona na sprawną obsługę pracowni silnych pól magnetycznych i przyjeżdżających na pomiary osób spoza laboratorium, jednakże od 1993 r. zdecydowano się na uruchomienie własnej tematyki badawczej i powołano do życia dwie samodzielne grupy badawcze zajmujące się badaniem właściwości magnetyków i nadprzewodników. Oczywiście nadal kontynuowano działalność serwisową.

* Z dniem 1 stycznia 2006 Międzynarodowe Laboratorium uzyskało status międzynarodowego instytutu Polskiej Akademii Nauk.

Aktualnie w laboratorium zatrudnione są 43 osoby, z czego 33 bezpośrednio w działach związanych z badaniami naukowymi. Kierownikami samodzielnych grup badawczych są: prof. dr hab. W. Suski – grupa badań magnetyków i prof. W.I. Niżankowski – grupa badań nadprzewodników, grupa konstruktorów magnesów. Kierownikiem pracowni silnych pól magnetycznych jest doc. dr hab. T. Palewski. Na potrzeby naukowców spoza Wrocławia placówka wynajmuje trzy mieszkania wyposażone w podstawowy sprzęt domowy, które pozwalają jednorazowo zakwaterować do 6–8 osób.

Rada Naukowa: prof. A.F. Andriejew (Rosyjska Akademia Nauk) – przewodniczący Rady Naukowej; prof. W.M. Dmitriew (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy*); dr G. Fuchs (IFC, Dresden, Niemcy); dr B.A. Głowacki (Cambridge, Anglia); dr J.P. Chłybow (Rosyjska Akademia Nauk); prof. J. Klamut (Międzynarodowe Laboratorium) – dyrektor laboratorium, prof. W. Kowaczew (Bułgarska Akademia Nauk); dr W. Łowczynow (Bułgarska Akademia Nauk); dr O. Mironow (Wydział Fizyki Uniwersytetu Warwick, Coventry, Anglia); prof. F. Muntianu (Akademia Nauk Republiki Mołdowa); prof. W.I. Niżankowski (Międzynarodowe Laboratorium); doc. dr hab. T. Palewski (Międzynarodowe Laboratorium) – zastępca dyrektora ML; prof. R.W. Parfieniew (Rosyjska Akademia Nauk); prof. J. Stankowski (PAN); prof. W. Suski (Międzynarodowe Laboratorium); prof. J. Sznajd (PAN); prof. H. Szymczak (PAN).

Formy działalności laboratorium

Międzynarodowe laboratorium zajmuje się badaniami właściwości fizycznych: magnetycznych, elektrycznych i cieplnych, a także optycznych, ciał stałych w niskich temperaturach (także z wykorzystaniem ^{3}He) i w obecności silnych pól magnetycznych. Badane są głównie metaliczne połączenia aktynowców i lantanowców z pierwiastkami *p*- i *d*-elektronowymi oraz materiały nadprzewodzące, półprzewodnikowe i niektóre dielektryki.

Jak to już wspomniano uprzednio, przez ponad 30 lat swego istnienia z wyłączeniem lat ostatnich, laboratorium spełniało głównie rolę serwisową i nie było zainteresowane rozwojem naukowym stałej kadry naukowej. W związku z tym można doliczyć się niespełna 15 przewodów doktorskich, wliczając w to 5 przewodów dotyczących osób z zagranicy, które oparły je na eksperymentach wykonanych w laboratorium, jednego mianowania na stanowisko docenta bez uzyskanej habilitacji, oraz czterech habilitacji, w tym tylko jednej stałego pracownika placówki, podczas gdy trzy pozostałe habilitacje to przewody osób z rosyjskich ośrodków naukowych. W laboratorium pod kierunkiem jego pracowników wykonano też kilka prac doktorskich i magisterskich.

Naukowi pracownicy laboratorium mają na swoim koncie dość znaczną liczbę publikacji i prezentacji na konferencjach, a kilku z nich także monografie. Niektórzy z nich są autorami lub współautorami książek czy skryptów dla studentów, jednakże są to osiągnięcia związane z ich zatrudnieniem w innej placówce naukowej czy naukowo-dydaktycznej. Z podobnych, jak powyższe, względów laboratorium nie ubiegało się ani nie było organizatorem cyklicznych imprez naukowych jak konferencje, seminaria, warsztaty naukowe itp.

Laboratorium nie prowadziło i nie prowadzi studium doktoranckiego, niemniej udostępniało swoje pracownie na potrzeby pokazowych ćwiczeń dla studentów PWr i UWr oraz opiekowało się studentami, zarówno polskimi, jak i zagranicznymi, którzy odbywali w placówce praktyki studenckie. W laboratorium często goszczą uczniowie szkół średnich, którzy w trakcie naukowych wycieczek stykają się tutaj po raz pierwszy z cieczami kriogenicznymi, jak ciekły azot lub hel, oraz tak dużymi magnesami. Laboratorium posiada niewielką bibliotekę naukową, zawierająca głównie pozycje książkowe, natomiast w ramach umowy o współpracy z INTiBS PAN we Wrocławiu pracownicy i goście laboratorium mają do swojej dyspozycji dobrze wyposażoną bibliotekę tego instytutu, a ponadto mogą także korzystać z jego bazy laboratoryjnej.

W placówce naukowej są obecnie następujące pracownie i laboratoria: laboratorium magnesów bitterowskich generujących stałe pola magnetyczne o natężeniu 10, 15 i 20 T; laboratorium magnesów nadprzewodzących, pola stałe do 15 T; laboratorium magnesów wytwarzających pola *quasi*-stacjonarne do 55 T; pracownia magnesu impulsowego o maksymalnym polu 42 T; pracownia konstrukcji magnesów bitterowskich i *quasi*-stałych; pracownia pomiarów podatności i namagnesowania w stałych polach do 1 T; pracownia syntez wysokotemperaturowych.

Ważniejsze osiągnięcia naukowo-badawcze

W ciągu ponad 30 lat istnienia dorobek naukowy laboratorium wyraża ponad 1000 artykułów naukowych, które opublikowano jako wynik eksperymentów prowadzonych przez naukowców z krajów, których akademie nauk lub instytucje naukowe były członkami laboratorium. Należy podkreślić, że liczba prezentacji naukowych w ostatnich dziesięciu latach wzrosła w porównaniu z okresem poprzednim i zwykle przekracza 50 pozycji rocznie. Poniżej przedstawiono niektóre z osiągnięć, jakie zanotowano w l. 2001–2004.

Rok 2001: 71 prezentacji wyników badań, w tym 58 artykułów naukowych – z czego 47 to pozycje z listy filadelfijskiej, 13 – doniesienia i materiały konferencyjne; zrealizowano 36 różnych tematów badawczych oraz 6 tematów związanych z generacją silnych pól magnetycznych, z tego 35 to tematy realizowane przez zespoły międzynarodowe. Najważniejsze osiągnięcia to: konstrukcja nowego magnesu *quasi*-stacjonarnego o generowanych polach do 50 T; zakończenie badań monokrystalicznych połączeń lantanowców z żelazem i tytanem w postaci czystej ($HoFe_{11}Ti$) i jako wodorku $HoFe_{11}TiH$ oraz badania właściwości elektrycznych w silnych polach magnetycznych cienkowarstwowych heterostruktur na bazie GaAs.

Rok 2002: 83 prezentacji wyników badań, w tym 52 artykuły naukowe z czego 42 to pozycje z listy filadelfijskiej, 31 – doniesienia i materiały konferencyjne; zrealizowano 45 różnych tematów badawczych oraz 3 tematy związane z generacją silnych pól magnetycznych, z tego 33 to tematy realizowane przez zespoły międzynarodowe. Na podkreślenie zasługuje zakończenie cyklu badań monokrystalicznych

* Narodowa Akademia Ukrainy została przyjęta do grona stałych członków w dniu 25 maja 2005, po 5 latach starań kierownictwa laboratorium.

połączeń typu Ln_3M, gdzie Ln – to lantanowiec, a M to Co lub Ni, a wyniki oprócz publikacji zaprezentowano w postaci pracy doktorskiej; udoskonalenie metody pomiaru prądów krytycznych ceramicznych nadprzewodników w polach magnetycznych powyżej 20 T oraz badania syntetycznych opali zawierających w tworzących je sferach atomy metalu czy semimetalu. Te ostatnie badania pozwalają na badania właściwości elektrycznych zespołów atomów metali w postaci oddzielnych klasterów, które stanowią obiekt pośredni pomiędzy normalnym metalem a jego rozcieńczonym roztworem.

Rok 2003: 66 prezentacji wyników eksperymentów, z tego 49 to artykuły naukowe, a 17 to prezentacje na konferencjach. W ciągu roku zrealizowano 45 tematów badawczych, z czego 6 dotyczyło wytwarzania silnych pól magnetycznych, a 38 stanowiły tematy realizowane we współpracy międzynarodowej. Należy podkreślić, że rok ten zaowocował także ukazaniem się trzech monograficznych opracowań w serii Landolta-Börnsteina, którego autorami byli dwaj pracownicy laboratorium. W tymże roku kupiono nowy magnes nadprzewodzący o maksymalnym polu rzędu 15 T oraz skonstruowano nowy magnes *quasi*-stacjonarny, który pozwala osiągać pola do 60 T. Prace eksperymentalne prowadzone w laboratorium pozwoliły jednej osobie z Rosji obronić na wydziale fizyki Państwowego Uniwersytetu Moskiewkiego pracę doktorską (odpowiednik naszej habilitacji) oraz jedną dysertację kandydacką naukowca z Ukrainy we Lwowie.

Rok 2004: ukazało się drukiem 60 artykułów naukowych oraz zaprezentowano na konferencjach 37 prezentacji. Z osiągnięć można wymienić cykl artykułów o badaniach właściwości magnetycznych, elektrycznych i cieplnych roztworów stałych $HoNi_2$ z niemagnetycznymi związkami: $ScNi_2$, YNI_2, $LaNi_2$ oraz $LuNi_2$ oraz prezentacje wyników badań metalicznych związków o strukturze $ThMn_{12}$. Laboratorium wzbogaciło się o unikatowe stanowisko do badań magnetooptycznych, pozwalające rejestrować promieniowanie przechodzące lub odbite od próbki znajdującej się w polu *quasi*-stacjonarnym w zakresie 300–900 nm.

ZAKŁAD ANTROPOLOGII PAN

Zakład Antropologii PAN powołany został Uchwałą nr 121 Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN 30 grudnia 1952. Jest historycznie powiązany z dawniej istniejącymi instytucjami antropologicznymi. W 1905 r. powstała Pracownia Antropologiczna przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie zorganizowana przez Kazimierza Stołyhwę. Pracownię tę w 1911 r. przeniesiono do Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W 1920 r. przekształcono ją w Instytut Nauk Antropologicznych tego towarzystwa, który istniał do 1939 r. Do 1934 r. kierownikiem tej placówki był jej założyciel, K. Stołyhwo, a od 1934 r. Jan Mydlarski. Po 1945 r. Instytut Nauk Antropologicznych nie został reaktywowany. Zachowane zbiory instytutu przechowywane były w Warszawie pod opieką ks. prof. Bolesława Rosińskiego do 1952 r., po czym przewieziono je do Wrocławia, do powstającego pod kierunkiem J. Mydlarskiego Zakładu Antropologii PAN. We Wrocławiu w tym czasie istniała już Katedra Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego – także pod kierunkiem prof. Mydlarskiego, był on więc postacią łączącą wszystkie wymienione instytucje.

Założyciel zakładu prof. J. Mydlarski (1892–1956) kierował nim od 1953 r. do śmierci w 1956 r. Miał wówczas na koncie znaczące osiągnięcia naukowe (z l. 1919–1939) o randze międzynarodowej. Należy wymienić przynajmniej dwa z nich. W 1921 r. rozpoczął swoją najbardziej znaną i najgłośniejszą pracę, którą potem prowadził i uzupełniał przez 18 lat (do 1939 r.), a mianowicie „Wojskowe Zdjęcie Antropologiczne Polski". Spore fragmenty z ocalałej po II wojnie światowej części tego zdjęcia do dziś przechowywane są w zakładzie. Oprócz cech kefalometrycznych, somatometrycznych, demograficznych i fizjologicznych, zdjęcie wojskowe zawiera cechy serologiczne. W dziedzinie seroantropologii Mydlarski współpracował wówczas ściśle z Ludwikiem Hirszfeldem. „Wojskowe zdjęcie" Mydlarskiego, a zwłaszcza jego część serologiczna, jest powszechnie znane i cytowane do dziś w kraju i za granicą, a szczególnie w USA, gdzie oceniane jest jako przedsięwzięcie na niespotykaną skalę, realizujące w sposób wzorcowy i najpełniejszy idee i koncepcje seroantropologiczne L. Hirszfelda. Niepodważalny jest wkład Mydlarskiego w dziedzinę nauk o kulturze fizycznej. Efektem wszechstronnych badań w tym zakresie był powszechnie znany, nowatorski i pierwszy w historii *Miernik sprawności fizycznej dla młodzieży szkolnej* (1935). Spośród powojennego dorobku Mydlarskiego należy wymienić *Mechanizm ewolucji w odniesieniu do filogenezy człowieka* (1946–1947) oraz *Mapę antropologiczną ludności Karpat* (1947). Bogate w dokonania były także lata działalności Mydlarskiego związane z Zakładem Antropologii PAN. Był m.in. współautorem pierwszej polskiej rekonstrukcji głowy pitekantropa (*Homo erectus*). Pod koniec pracy w zakładzie Mydlarski zaplanował przedsięwzięcie, zakrojone na szeroką skalę, a mianowicie pierwsze antropometryczne zdjęcie ludności Polski dla celów normalizacji. Materiały zgromadzone w trakcie jego realizacji stały się podstawą bardzo wielu publikacji (artykuły, monografie, prace na stopnie naukowe) i do dziś służą do porównań w badaniach przebiegu zmian sekularnych w populacji polskiej. Zakład Antropologii PAN rozpoczął więc działalność naukową pod kierunkiem uczonego wielkiej miary, najwybitniejszego ucznia Jana Czekanowskiego, twórcy polskiej (lwowskiej) Syntetycznej Szkoły Antropologicznej. Ogólnie rzecz biorąc, w zakładzie w owym okresie dominowały zagadnienia z zakresu antropologii etnogenetycznej, filogenetycznej i morfologicznej, wykonywano rekonstrukcje kopalnych form ludzkich oraz rozpoczęto realizację wspomnianego pierwszego antropometrycznego zdjęcia Polski.

Gdy prof. dr Adam Wanke (1906–1971), także uczeń szkoły J. Czekanowskiego, obejmował kierownictwo zakładu (1956–1965), był już znanym w kraju i za granicą twórcą dwóch metod matematycznych, które znalazły zastosowanie w wielu dziedzinach nauki, także poza antropologią (metoda stochastycznej korelacji wielorakiej, zwana metodą „kostkową", oraz metoda punktów odniesienia, zwana także aproksymacją Wankego). W tym okresie zaznaczyła się intensyfikacja badań nad zmiennością i dziedziczeniem cech antroposkopowych dla potrzeb dochodzenia ojcostwa, a w 1959 r. powstała Pracownia Ekspertyz Sądowych. Zaczęto stopniowo odchodzić od typologii antropologicznej i od tzw. myślenia typologicznego na rzecz myślenia populacyjnego, do czego w znacznym stopniu przyczyniły się ówczesne publikacje prof. Tadeusza Bielickiego. Zapoczątkowano badania nad rozwojem ontogenetycznym dzieci i młodzieży, najpierw przekrojowe, a następnie longitudinalne. W 1961 r. rozpoczęto gromadzenie materiału ciągłego, dotyczącego rozwoju młodzieży w okresie pokwitania, znanego do dziś szeroko w świecie pod nazwą „Wrocław Growth Study". Był on podstawą dużej liczby publikacji dotyczących prawidłowości przebiegu i tempa wzrastania i dojrzewania w okresie pokwitania. Te nowe kierunki badań nabrały większego rozmachu, gdy w 1964 r. prof. A. Wanke został przewodniczącym Polskiej Sekcji Przystosowalności Człowieka (w Komitecie Narodowym Międzynarodowego Programu Biologicznego).

W l. 1965–1969 zakładem kierowała prof. dr Halina Milicerowa (1907–1995). W tym okresie nastąpiły dalsze istotne zmiany w profilu badawczym zakładu, zaczęły rozwijać się nowe kierunki badań. Zrealizowano drugie zdjęcie antropologiczne ludności Polski (1966–1969), podczas którego

przebadano wiele tysięcy dziewcząt i chłopców w wieku 7–18 lat. Z inicjatywy prof. H. Milicerowej w 1967 r. rozpoczęto longitudinalne, genetyczne badania bliźniąt wrocławskich. Było to imponujące przedsięwzięcie naukowe, do dziś znane w świecie pod nazwą „Wrocław Twin Study". Zgromadzony materiał o bliźniętach stał się w późniejszych latach podstawą wielu publikacji dotyczących m.in. genetycznych i środowiskowych uwarunkowań przebiegu i tempa wzrastania i dojrzewania młodzieży w okresie pokwitania. Nowatorska praca prof. H. Milicerowej *Wiek menarchy dziewcząt wrocławskich w 1966 r. w świetle czynników środowiska zewnętrznego* (1968) była kolejnym punktem zwrotnym w rozwoju nowych kierunków badań. Autorka uwzględniła strukturę społeczną mieszkańców Wrocławia dla wykrycia zależności tempa rozwoju dziewcząt od czynników społeczno-kulturowych. Idee zawarte w tej pracy były jedną z inspiracji późniejszych prac zakładu, dotyczących problemów stratyfikacji społecznej. W tymże okresie zaczęto rozwijać badania w dziedzinie ergonomii (m.in. standaryzacja niektórych stanowisk pracy). Pod koniec omawianego okresu powstała znana praca prof. T. Bielickiego *Niektóre związki zwrotne w procesie ewolucji Hominidae* (1969), do dziś cytowana.

Prof. dr hab. T. Bielicki był kierownikiem, a następnie dyrektorem zakładu w l. 1970–2001. Pełnię osiągnęły wówczas longitudinalne badania wrocławskiej młodzieży szkolnej, bliźniąt wrocławskich oraz genetyczne badania rodzin i badania poborowych prowadzone systematycznie na dużą skalę od 40 lat, będące m.in. podstawą analiz rozwarstwienia społecznego ludności Polski. Zrealizowano trzecie zdjęcie antropologiczne ludności Polski oraz badania ludności Wrocławia we współpracy z Dolmedem (jako podstawa oceny m.in. kondycji biologicznej populacji w wieku aktywności zawodowej w zależności od czynników społeczno-środowiskowych) i wiele innych. W tym okresie podsumowano wyniki wieloletnich badań w niektórych dziedzinach. Wyniki genetycznych badań rodzin ujęto syntetycznie w książce Z. Szczotkowej *Antropologia w dochodzeniu ojcostwa* (Warszawa 1985), a wyniki badań rozwojowych bliźniąt podsumowano w *Bliźniętach wrocławskich*, t. I, 1988 i t. II, 1995 (oba tomy pod red. P. Bergmana). Z inspiracji prof. T. Bielickiego z większą intensywnością zaczęto rozwijać badania z zakresu antropologii społecznej. Problematyka badawcza Zakładu Antropologii PAN miała już wówczas w pełni charakter interdyscyplinarny, lokując się na styku trzech obszarów nauki: biologii człowieka (antropologia), nauk medycznych (epidemiologia) i nauk społecznych (socjologia i demografia). Od ponad 20 lat główną specjalnością zakładu stały się więc analizy biologicznych i demograficznych przejawów i skutków rozwarstwienia społecznego ludności Polski i zmian tego rozwarstwienia w czasie, analizy przemian sekularnych zależnych od poziomu życia danych grup społecznych, jak również analizy wskaźników dobrostanu biologicznego współczesnej populacji Polski w różnych fazach ontogenezy. Stan biologiczny populacji polskiej monitorowany jest przez badania okresowe rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży, kondycji biologicznej osób w wieku aktywności zawodowej, nasilenia przedwczesnej umieralności. Ważnym aspektem tego kierunku badań jest społeczne zróżnicowanie w nasileniu występowania otyłości wśród ludności dorosłej. Kontynuowano także prace wdrożeniowe, których efektem w 2001 r. był *Atlas miar człowieka* (wśród współautorów dwie osoby z zakładu) – kompendium aktualnych, wyselekcjonowanych informacji użytecznych w projektowaniu stanowisk pracy, zawierające dane antropometryczne i biomechaniczne oraz parametry przestrzeni pracy i wymiary bezpieczeństwa. Publikacja nagrodzona została przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Nagrodą II st. w Ogólnopolskim Konkursie Poprawy Warunków Pracy.

Od 2002 r. dyrektorem zakładu jest prof. dr hab. Paweł Bergman. Kontynuowane są dotychczasowe kierunki badań. Zakład przygotowuje się też do intensywnych badań procesu starzenia się, do poszerzenia badań nad otyłością za pomocą bioelektrycznej metody impedancji oraz do zwiększenia zakresu badań dotyczących biologii populacji szkieletowych, zwłaszcza w aspekcie paleopatologii.

Zakład wydawał dwa czasopisma: „Materiały i Prace Antropologiczne" w l. 1953–1990 (111 tomów), „Studies in Physical Anthropology" w l. 1975–1990 (10 tomów). Od 1980 r. ukazują się „Monografie Zakładu Antropologii PAN" (24 tomy), obecnie pod red. P. Bergmana.

Najnowszym osiągnięciem Zakładu Antropologii PAN – wspólnym z Katedrą Antropologii UWr – jest zorganizowanie i uruchomienie w 2002 r. Muzeum Człowieka, które cieszy się dużym powodzeniem we Wrocławiu.

Bibliografia

1. *Polska Akademia Nauk, Sprawozdanie 2002*, Biuro Informacji Naukowej i Promocji PAN, Warszawa 2003, s. 83.

2. *Polska Akademia Nauk 1952–2002, Placówki i Komitety*, Warszawa 2002, s. 110.

Paweł Bergman

ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH (1817–2005)

Z umiłowania ksiąg wszelakich, historii i języka polskiego wyrosła jedna z najbardziej znaczących polskich instytucji kultury – Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Jej Twórca i Fundator Józef Maksymilian hr. Ossoliński (1748–1826), uczony, bibliofil, kolekcjoner, członek wielu towarzystw naukowych, nadworny bibliotekarz cesarskiej biblioteki wiedeńskiej, 4 czerwca 1817 uzyskał od cesarza Franciszka I podpisanie aktu fundacyjnego, zapoczątkowując tym samym działalność Ossolineum.

Fundacja pod nazwą Zakład Narodowy im. Ossolińskich miała składać się z biblioteki, której zbiory opierały się na ofiarowanych przez Ossolińskiego kolekcjach książek, rękopisów, numizmatów i muzealiów, oraz z drukarni. Wydawane miało być także własne czasopismo naukowe. Zabezpieczenie finansowe Zakładu stanowiły majątki Ossolińskiego.

Na siedzibę Zakładu po długim namyśle wybrał Ossoliński Lwów, miasto, które po I rozbiorze Polski przypadło w udziale Austrii. W 1817 r. cesarz Franciszek I reaktywował tam uniwersytet, którego językiem wykładowym została łacina i niemiecki, zezwolił jednak na utworzenie katedry języka i literatury polskiej. Przygotowanie programu działalności tej katedry powierzono J.M. Ossolińskiemu. Zdawał on sobie sprawę, że do pełnej realizacji tego zadania konieczne jest zorganizowanie polskiej placówki biblioteczno-naukowej. Na potrzeby Zakładu Narodowego zakupił Ossoliński budynki poklasztorne sióstr karmelitanek. Gmach poddano przebudowie, dostosowując go do funkcji, jakie miał pełnić po przeniesieniu zbiorów.

Plany Ossolińskiego sięgały daleko. Chciał, by Fundacja przez niego powołana stała się narodową, polską instytucją naukowo-kulturalną. By myśl ta przybrała realne kształty i miała w przyszłości być kontynuowana, konieczne było zdobycie społecznego zaufania i pozyskania jak największego grona ofiarodawców. Najważniejszym krokiem w tych zabiegach był układ podpisany 25 grudnia 1823 z księciem Henrykiem Lubomirskim, reprezentantem znakomitego rodu magnackiego, znawcą i kolekcjonerem dzieł sztuki. W zawartym porozumieniu ustalono, że część przyszłej siedziby Ossolineum zostanie przystosowana na przyjęcie kolekcji Lubomirskich i nosić będzie nazwę Muzeum XX. Lubomirskich. Postanowiono również oddać Lubomirskim zwierzchnictwo nad Fundacją, poprzez utworzenie stanowiska Kuratora Literackiego, pod warunkiem utworzenia przez nich majoratu Ordynacji Przeworskiej, która dotować miała działalność muzeum.

J.M. Ossoliński nie doczekał uruchomienia Zakładu Narodowego we Lwowie, zmarł w 1826 r. w Wiedniu.

W rok po jego śmierci zbiory zapisane Zakładowi zostały przewiezione do Lwowa. W latach niewoli Ossolineum stało się prężnym ośrodkiem nauki i kultury polskiej. W jego murach odbywały się spotkania naukowe, koncerty, wieczory poetyckie i literackie. Rozpoczęto również działalność edytorską. Wydano m.in. reedycję *Słownika języka polskiego* Samuela Lindego, wielkiego przyjaciela J.M. Ossolińskiego.

W powstałej oficynie wydawniczej, której początki wiążą się z uruchomieniem w 1833 r. drukarni, a rozkwit przypadł na l. 1918–1939, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, publikowano rozprawy z historii piśmiennictwa polskiego, podręczniki, prace krytyczne. Dzięki zasługom i zaangażowaniu kolejnych dyrektorów: ks. Franciszka Siarczyńskiego (1827–1829), Konstantego Słotwińskiego (1831–1834), Antoniego Kłodzińskiego (1839–1849), Augusta Bielowskiego (1850–1876), Wojciecha Kętrzyńskiego (1876–1918), Ludwika Bernackiego (1918–1939), Zakład Narodowy pomnażał swoje zbiory i służył kulturze i nauce polskiej.

Wybuch II wojny światowej odmienił historię tej placówki. Ossolineum, podobnie jak i inne polskie instytucje naukowe i kulturalne, poddane zostało przez okupantów represjom. W końcu września 1939 r. NKWD przeprowadziło w Zakładzie Narodowym brutalną rewizję, rekwirując złożone w nim przez polską arystokrację depozyty. 31 stycznia 1940 Akademia Nauk Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej podjęła decyzję o przejęciu zbiorów i utworzeniu z Ossolineum Biblioteki Lwowskiej, filii AN USRR. Nowe władze przystąpiły do likwidacji Muzeum XX. Lubomirskich. Jego zbiory podzielono pomiędzy lwowskie muzea, pozostające pod zarządem Ukraińców.

Po wkroczeniu Niemców do Lwowa, w lipcu 1941 r. filia ta przestała istnieć, a Ossolineum zostało powierzone przez niemiecki Główny Wydział Nauki i Nauczania pod komisaryczny zarząd kustoszowi Mieczysławowi Gębarowiczowi (1941–1946).

Na początku 1944 r., z powodu zbliżającego się frontu, Niemcy zarządzili ewakuację kolekcji ważnych – jak uzasadniali – dla kultury niemieckiej. Zbiory pakowano pod kierunkiem M. Gębarowicza, który wykorzystał tę sytuację dla własnych planów ewakuacji zbiorów polskich. W dwóch transportach znalazły się najcenniejsze egzemplarze z kolekcji ossolińskiej: 2298 rękopisów, 2198 dyplomów, 1707 starych druków oraz 2371 rycin, a także monety i medale. W marcu i kwietniu 1944 r. zostały przewiezione do Krakowa, gdzie miały bezpiecznie przetrwać w piwnicach Biblioteki Jagiellońskiej, jednak w lipcu 1944 r. władze niemieckie postanowiły przewieźć je do Rzeszy. Transport porzucony został w miejscowości Adelin (Zagrodno) na Dol-

nym Śląsku i tu, po zakończeniu działań wojennych, odnaleźli je Polacy.

Tak rozpoczynają się wrocławskie dzieje Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, w 1947 r. bowiem odnalezione zbiory trafiły do Wrocławia. Część pozostałej we Lwowie kolekcji została po zakończeniu II wojny światowej, w l. 1946–1947, przekazana do Wrocławia „jako dar narodu ukraińskiego dla narodu polskiego". Przysłano wówczas 210 107 woluminów, w tym 6764 rękopisów i 46 606 woluminów starych druków. Szacuje się, że ok. 60% przedwojennego zasobu Ossolineum pozostało we Lwowie.

Od 1992 r. trwają negocjacje z Ukraińcami w sprawie ich rewindykacji. W 2003 r. nastąpił przełom w prowadzonych rozmowach. Ossolineum uzyskało możliwość pełnego dostępu do polskich kolekcji przechowywanych obecnie w Bibliotece im. V. Stefanyka, z możliwością ich kopiowania (skanowania i mikrofilmowania).

Wrocławski okres działalności Ossolineum trwa już blisko 60 lat, a zapoczątkowany został w 1947 r., kiedy to w dawnym, barokowym gmachu Gimnazjum Katolickiego p.w. św. Macieja, a wcześniej kompleksie klasztornym Kawalerów Mieczowych z Czerwoną Gwiazdą, otwarto pierwszą czytelnię. Dla przesiedlonych do Wrocławia mieszkańców Lwowa i kresów południowo-wschodnich, zwłaszcza dla uczonych z Uniwersytetu im. Jana Kazimierza, jednych z tych, którzy tworzyli od podstaw polski uniwersytet we Wrocławiu, Ossolineum było bezcennym źródłem do badań nad historią i kulturą Polski. Powtórzyła się więc, tym razem na kresach zachodnich Polski, rola Ossolineum jako instytucji budującej warsztat naukowy badaczy polskiej historii, literatury i języka. Opiekę nad ocalałą kolekcją powierzono rektorowi Uniwersytetu Wrocławskiego, Stanisławowi Kulczyńskiemu, oraz Antoniemu Knotowi, którzy kierowali ulokowaniem i zabezpieczeniem zbiorów. Pierwszym dyrektorem Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu został Antoni Knot (1947–1949), po nim stanowisko to objął Eugeniusz Szlapak (1949–1953).

Sytuacja prawna Zakładu Narodowego pozostawała niejasna. Ossolineum wrocławskie posiadało jedynie część przedwojennych lwowskich zasobów. Zmieniła się lokalizacja zbiorów. Przestała też w świetle nowego prawa funkcjonować Fundacja, którą założył J.M. Ossoliński. Ossolineum ściśle związane z przedwojennymi elitami naukowymi i społecznymi Lwowa i Kresów, narodowa duma Polaków, stało się tworem politycznie niewygodnym. Nie można było jednak, w świetle ogólnych strat wojennych w dziedzictwie kulturalnym Polski, placówki całkowicie zniweczyć, a zbiorów jej rozparcelować, podjęto więc w 1953 r. decyzję o utworzeniu z Zakładu Narodowego placówki pomocniczo-usługowej PAN. Wcielenie w struktury PAN było decyzją brzemienną w skutki. Zakład Narodowy im. Ossolińskich przestał istnieć, a powstały dwie odrębne instytucje, podporządkowane Akademii – Biblioteka Ossolineum i Wydawnictwo Ossolineum. Wobec już wcześniej zlikwidowanego Muzeum XX. Lubomirskich, Ossolineum odtworzone we Wrocławiu stało się kadłubową instytucją, organizacyjnie i finansowo podporządkowaną PAN. Co gorsza, obie wcielone do PAN placówki, wydawnictwo i biblioteka, przestały mieć wspólne programy działania i od 1953 r. do dziś ich historia toczy się odrębnie. Zniszczony więc został na wiele dziesięcioleci model instytucji zamierzonej przez J.M. Ossolińskiego, która pod nazwą Zakład Narodowy im. Ossolińskich skupiała bibliotekę, Muzeum XX. Lubomirskich oraz wydawnictwo. Te trzy gałęzie Zakładu prowadziły do 1939 r. wspólną działalność, wzajemnie się uzupełniając i wspierając.

W 1990 r. dyrektorem Biblioteki Ossolineum, wówczas instytucji podległej PAN, został dr Adolf Juzwenko, który podjął starania o odrodzenie Fundacji. Wysiłki dyrektora wspierane były zarówno przez ówczesną Radę Naukową ZNiO, jak i reaktywowane w 1989 r. Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum. Wieloletnie starania zostały uwieńczone sukcesem 5 stycznia 1995, kiedy Sejm Rzeczpospolitej Polskiej uchwalił Ustawę o Fundacji Zakład Narodowy im. Ossolińskich (DzU 1995 nr 23 poz. 121). Z mocy ustawy patronat nad zakładem objął Prezydent RP, a bezpośredni nadzór pełni Rada Kuratorów, składająca się z 13 osób. W jej skład wchodzą: z mocy ustawy o ZNiO osoby wskazane przez Prezydenta RP, Ministra Kultury, Ministra Edukacji Narodowej, Wojewodę Dolnośląskiego, Radę Miasta Wrocławia, przedstawiciel Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego, dwóch przedstawicieli Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum oraz przedstawiciel rodu Ledóchowskich, spadkobierców Ossolińskiego. Członek Rady Kuratorów kadencji 1995–2005, Mieczysław Ledóchowski, był ostatnim kuratorem ekonomicznym Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Potem kuratorem Zakładu do dnia swojej śmierci – 20 stycznia 2005 – był legendarny „kurier z Warszawy", wieloletni dyrektor Radia Wolna Europa, Jan Nowak-Jeziorański. W skład Rady wchodzą także: kurator prof. Władysław Bartoszewski oraz prof. dr hab. Wiesław Chrzanowski. Przewodniczącym Rady Kuratorów w l. 1995–2005 był znany wrocławski polonista i teatrolog, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, Janusz Degler.

Ustawa o ZNiO umożliwiła także wszczęcie procesu odtworzenia Muzeum XX. Lubomirskich (obecnie oddziału ZNiO pod nazwą Muzeum Książąt Lubomirskich, w którego skład wchodzą dwa gabinety: Grafiki i Numizmatyczno-Sfragistyczny). Trwają starania o rewindykację cennych kolekcji tego muzeum, rozproszonych w wyniku II wojny światowej, w tym zespołu rysunków A. Dürera.

Od 1990 r. Ossolineum odzyskuje dawny blask i pozycję liczącej się w kraju placówki naukowej i kulturalnej. Jak przed 1939 r., do Ossolineum we Wrocławiu napływają szerokim strumieniem cenne dary – kolekcje książek, rękopisy, muzealia, numizmaty. Dr Tomasz Niewodniczański przekazał 215 niezwykle wartościowych map Śląska. Kolekcję, składającą się z blisko 5 tys. obiektów numizmatycznych, o unikatowej wartości, ofiarował Stanisław Garczyński, swoje archiwa i kolekcje oddali do Ossolineum Jan Nowak-Jeziorański i prof. Władysław Bartoszewski.

Ossolińskie zbiory liczą obecnie ogółem ok. 1 700 000 jednostek, na które składają się druki zwarte (książki), stare druki, czasopisma, rękopisy, dokumenty, rysunki, ryciny, obrazy i ekslibrisy, medale, monety, pieczęcie, mapy i plany, broszury, plakaty, afisze, zbiory mikroformowe. W 8 czytelniach, w tym 7 dla zbiorów specjalnych, udostępniane są na miejscu zbiory ZNiO.

Po 1995 r. rozpoczęła się rozbudowa, przebudowa i całkowita modernizacja Zakładu. Wyremontowane zostały

wszystkie budynki położone w dawnym kompleksie barokowym, na przecięciu ul. Szewskiej i Grodzkiej. Przystosowano na potrzeby Zakładu budynek po koszarach sowieckich, przy ul. Sołtysowickiej 24, gdzie przeniesiono dwa działy Ossolineum – Czasopism i Dokumentów Życia Społecznego. Trwają prace remontowe kamienicy w Rynku, która została przez Urząd Miasta Wrocławia przekazana Ossolineum, oraz dawnej plebanii kościoła św. Macieja. Wszystkie wnętrza gmachów ossolińskich zostały odrestaurowane. Zrekonstruowano kopułę i udostępniono jako pomieszczenia wystawiennicze tzw. Sale pod Kopułą, jedne z najpiękniejszych wnętrz barokowych we Wrocławiu. W szeroko zakrojonych planach rozbudowy przewidywane jest wzniesienie gmachu dla odtworzonego Muzeum XX. Lubomirskich.

Czytelnicy mogą pracować w pełni nowoczesnych czytelniach, mają również dostęp do Internetu, i to nie tylko baz katalogowych, ale także mają możliwość korzystania z bezpłatnej kawiarenki internetowej. Ossolineum zostało w całości skomputeryzowane, a bazy danych prowadzone są od 1 stycznia 1999. Katalogi i bazy biblioteczne dostępne są on-line, poprzez stronę internetową. Zakład jest więc obecnie całkowicie nowoczesną placówką.

Ossolineum przygotowuje co roku kilka dużych wystaw, wykorzystując swoje cenne zbiory. W jego odrestaurowanych z ogromnym pietyzmem murach na spotkaniach i wieczorach autorskich występują znani uczeni, pisarze, artyści. Urządzane są koncerty i przedstawienia teatralne.

Realizując wolę J.M. Ossolińskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu – duchowy i materialny spadkobierca Fundacji działającej we Lwowie – służy polskiej nauce i kulturze.

Małgorzata Orzeł

POLSKA AKADEMIA NAUK – ODDZIAŁ WE WROCŁAWIU

Polska Akademia Nauk, powstała w 1951 r. i funkcjonująca obecnie w ramach nowej Ustawy z 25 kwietnia 1997 o Polskiej Akademii Nauk, jest w myśl tejże ustawy państwową instytucją naukową działającą przez wyłonioną w drodze wyborów korporację uczonych oraz placówki naukowe.

Celem działalności PAN jest służba rozwojowi nauki, jej promocji, integracji i upowszechnianiu oraz przyczynianie się do rozwoju edukacji i wzbogacania kultury narodowej.

Korporacja składa się z określonej ustawą liczby 350 członków krajowych i ok. 100 zagranicznych. Placówki naukowe to ok. 100 instytutów, samodzielnych zakładów, bibliotek, zagranicznych stacji naukowych i polarnych oraz przedsiębiorstw i instytucji obsługujących naukę.

Oprócz głównej siedziby Polskiej Akademii Nauk w Warszawie działalność prowadzą oddziały w siedmiu większych miastach kraju: w Krakowie, Gdańsku, Poznaniu, we Wrocławiu, w Łodzi, Katowicach i Lublinie.

Oddział Wrocławski, powstały w grudniu 1970 r., jest jednym z najstarszych, a pod względem liczby skupionych w nim członków PAN plasuje się pośrodku wymienionej siódemki.

Skład specjalności naukowych grona 15 aktualnych członków oddziału odzwierciedla też specyfikę wrocławskiego środowiska naukowego o dominującej roli matematyki, fizyki i chemii oraz nauk technicznych i skromniejszej nieco innych dziedzin, przy braku przedstawicieli nauk o Ziemi. Skład ten ulega zmianom z biegiem czasu i kolejnych wyborów członkowskich, w przeciwieństwie do stałej już od dawna liczby placówek naukowych znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego, będącego terenem działalności oddziału.

We Wrocławiu odbudowa, a właściwie tworzenie na nowo, polskiego ośrodka naukowego na ruinach dawnych instytucji niemieckich rozpoczęła się latem 1945 r., jak przedstawiono to szczegółowo w pierwszych rozdziałach niniejszego dzieła.

W rozwijającym się dynamicznie coraz liczniejszym środowisku naukowym powstała potrzeba działań integracyjnych i możliwości wymiany poglądów. Przez dłuższy czas rolę tę pełniło po części WTN, chodziło jednak o wzmocnienie tych działań. Zatem w grudniu 1970 r. powołany został Oddział PAN we Wrocławiu staraniem ówczesnego grona członków PAN mieszkających i działających we Wrocławiu z prof. Włodzimierzem Trzebiatowskim na czele. Ponad 10 osób z tego grona, wraz z inicjatorem założenia oddziału, już dziś nie żyje. Wśród nich byli profesorowie: Stanisław Kulczyński, Hugo Steinhaus, Hugon Kowarzyk, Stanisław Tołpa, Alfred Jahn i inni. Funkcje przewodniczących Oddziału pełnili kolejno: prof. Włodzimierz Trzebiatowski (1970), prof. Kazimierz Urbanik (1972–1977), prof. Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska (1978–1991), prof. Zdzisław Bubnicki (1992–1998). Od 1999 r. (zgodnie z wprowadzonymi zmianami organizacyjnymi w Oddziale PAN) stanowisko prezesa objął prof. Edmund Małachowicz, a funkcje wiceprezesów: prof. Daniel Bem i prof. Mieczysław Klimowicz.

W ciągu 30 lat istnienia oddziału zmieniało się grono tworzących go członków PAN. Obecnie w Oddziale Wrocławskim działają profesorowie: Daniel Józef Bem, Tadeusz Bielicki, Jerzy Fabiszewski, Tadeusz Garbuliński, Andrzej Górski, Andrzej Hulanicki, Mieczysław Klimowicz, Lechosław Latos-Grażyński, Jan Łopuszański, Kazimierz Łukaszewicz, Edmund Małachowicz, Czesław Ryll-Nardzewski, Jacek Otlewski, Henryk Ratajczak i Lucjan Sobczyk.

Siedziba oddziału początkowo mieściła się, obok innych instytucji, w barokowym budynku dawnego Konwiktu Jezuickiego, tzw. Domu Steffensa przy ul. Kuźniczej 35, nieopodal głównego gmachu uniwersytetu. Skromne warunki lokalowe zmusiły do starań o większy własny budynek. W 1980 r. Oddział uzyskał dużą kamienicę przy ul. Podwale 75, w elitarnym zespole okazałej zabudowy XIX-wiecznej nad dawną fosą do dziś otaczającą stare miasto. Ta zabytkowa kamienica – rezydencja o pięknej architekturze secesji z końca XIX w. – była dość zaniedbana i wymagała wielu prac remontowych i adaptacyjnych, które są kontynuowane do dziś. Najbardziej efektowną z nich było odnowienie elewacji bogato zdobionej rzeźbami i sztukateriami, wśród których na głównym kartuszu umieszczono godło PAN. W budynku, oprócz biur oddziału i pomieszczeń gospodarczych, znajdują się trzy sale konferencyjne z niezbędnym zapleczem, pokoje gościnne oraz siedziby wielu placówek PAN. W toku prac remontowych i modernizacyjnych zainstalowano i uruchomiono akademicką sieć komputerową, będącą niezbędnym dziś wyposażeniem instytucji naukowych.

Poważnym wzmocnieniem środowiska naukowego Wrocławia stały się placówki Polskiej Akademii Nauk, powstające kolejno w różnych okresach i rozwijające się przede wszystkim dzięki kadrze wykształconej na uczelniach wrocławskich oraz licznym kontaktom z zagranicą. Oddział, którego kompetencje dotyczą głównie społecznej działalności lokalnego środowiska naukowego, nie jest związany służbowo z profesjonalnymi placówkami PAN – poza kontaktami, pomocą i upowszechnianiem ich osiągnięć jako części środowiska naukowego regionu. Placówki te są jednak cennym moralnym wsparciem autorytetu oddziału na terenie jego działalności. Dotyczy to zwłaszcza dużych samodzielnych instytutów o ugruntowanej od dawna wysokiej pozycji w świecie nauki:

Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda oraz Instytutu Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego, a także Międzynarodowego Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur założonych przez znanych wrocławskich uczonych i noszących imiona swoich założycieli.

W ciągu wieloletniej już działalności te trzy instytuty PAN uzyskały niezbędne warunki materialne w postaci własnych siedzib i wyposażenia w sprzęt do badań naukowych. Podobnie też Wrocławski Oddział Instytutu Archeologii i Etnologii ma własną siedzibę w zabytkowym gmachu średniowiecznym przy ul. Więziennej, jak również Zakład Fizyki Słońca Centrum Badań Kosmicznych – w zaciszu przy Parku Szczytnickim. Kilka mniejszych jednostek naukowo-badawczych PAN rozproszonych jest na terenie miasta, jednak większość z nich skupiona w budynku oddziału przy ul. Podwale 75, gdzie też mają miejsce liczne imprezy oraz sesje komisji naukowych oddziału oraz działa Wszechnica PAN.

Podstawową rolą oddziału jest realizowanie zadań PAN w regionie objętym granicami obecnego województwa dolnośląskiego. Do zadań oddziału należy szczególnie: integracja wrocławskiego środowiska naukowego, upowszechnianie nauki, utrzymywanie kontaktów z placówkami PAN na terenie działalności oddziału oraz reprezentacja wrocławskiego środowiska PAN wobec władz regionu. Najważniejsze formy działalności oddziału to: stała praca komisji naukowych w poszczególnych dziedzinach nauki, organizacja konferencji i sesji naukowych, działalność Centrum Edukacyjnego i Wszechnicy PAN oraz działalność wydawnicza.

Oddział jako jednostka organizacyjna w zasadzie nie prowadzi samodzielnych prac badawczych. Realizuje natomiast pożyteczne zadania dodatkowe i uzupełniające w stosunku do prac naukowych w poszczególnych placówkach PAN, szkołach wyższych i placówkach badawczo-rozwojowych naszego regionu. Są to przede wszystkim stałe zebrania naukowe organizowane przez poszczególne komisje, na których są przedstawiane i dyskutowane wyniki badań wrocławskich naukowców i zapraszanych gości. Obecnie działa 17 komisji naukowych skupiających ok. 750 członków w siedmiu dziedzinach nauki, a mianowicie: naukach społecznych; naukach biologicznych; naukach matematycznych, fizycznych i chemicznych; naukach technicznych; naukach rolniczych, leśnych i weterynaryjnych; naukach medycznych; naukach o Ziemi i naukach górniczych oraz ergonomii.

Ważną formą działalności są prace studialne, opinie i ekspertyzy opracowywane przez komisje, członków PAN i Prezydium Oddziału, opracowania dotyczące stanu badań i proponowanych kierunków badawczych w poszczególnych dyscyplinach oraz inne prace, ważne dla naszego regionu. Z ostatniego okresu można wymienić opracowania na temat: stanu ekologicznego Sudetów, eksploatacji złóż w kopalni Turów, modernizacji układów urbanistycznych Wrocławia i komunikacji Dolnego Śląska (w organizowanych przez oddział warsztatach badawczych „Wrocław 2000") oraz zastosowań środków informatyki w naszych placówkach badawczych i dydaktycznych, inżynierii materiałowej i mikroelektroniki półprzewodnikowej. Pod patronatem oddziału powstał zespół opracowujący *Atlas Śląska Dolnego i Opolskiego*, który został wydany w 1997 r. W wyniku badań archeologiczno-architektonicznych z ostatnich lat powstał nowy zarys dziejów Wrocławia w X i pierwszej połowie XI w., przekreślający dotychczasowe hipotezy zawarte w historiografii przedwojennej.

W oddziale są organizowane liczne konferencje i sesje naukowe o charakterze międzynarodowym, ogólnokrajowym i regionalnym. W okresie ostatnich trzech lat odbyło się ponad 50 konferencji i sesji, których oddział był organizatorem, współorganizatorem lub jednostką wspomagającą. Warto zatem w tym miejscu wymienić: międzynarodową konferencję „Systems Science", międzynarodowe konferencje lub szkoły naukowe na temat biologii komórkowej, przekształceń regionalnych, problemów ekologicznych Dolnego Śląska, wyzwań dla inżynierii lądowej i mechanicznej do 2000 r. i dalej, a także konferencje „Komputerowe wspomaganie badań naukowych" organizowane przez WTN pod patronatem naszego oddziału oraz liczne sesje specjalistyczne i okolicznościowe, np. z okazji 100-lecia urodzin Stefana Banacha i 50-lecia rozwoju nauki na ziemiach zachodnich i północnych. Z innych imprez międzynarodowych należy także wymienić wyjazdowe zebranie jednego z komitetów Międzynarodowej Federacji Informatyki, międzynarodową sesję na temat aktualnych problemów fizyki z udziałem laureatów Nagrody Nobla.

W 1992 r. powołano Centrum Edukacyjne Wrocławskiego Oddziału PAN. W ramach centrum działa Wszechnica PAN, a także są organizowane pojedyncze sesje o charakterze szkoleniowym. Działalność Wszechnicy PAN obejmuje organizowane w poszczególnych semestrach cykle odczytów (5–6 w semestrze), wygłaszanych przez wybitnych specjalistów ze środowiska wrocławskiego i zapraszanych gości. Kontynuowana jest działalność filii Wszechnicy PAN w Jeleniej Górze we współpracy z Karkonoskim Towarzystwem Naukowym. Wykłady dotyczą m.in. problemów kultury i ekologii Dolnego Śląska.

Z powodu trudności finansowych działalność wydawnicza oddziału jest, niestety, ograniczona. Wydawane są publikacje w serii Prace Komisji Archeologicznej oraz materiały z niektórych konferencji organizowanych lub współorganizowanych przez oddział. Z ostatnich publikacji należy wymienić: *50 lat rozwoju nauki na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, wydany wspólnie z UWr *Atlas Śląska Dolnego i Opolskiego* (zespół opracowujący atlas otrzymał nagrodę Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji), *50 lat nauki we Wrocławiu*, monografię *Z badań nad stosunkami kulturowymi w dorzeczu górnej i środkowej Odry we wczesnym okresie epoki brązu* oraz *Rola Odry i Łaby w przemianach kulturowych epoki brązu i epoki żelaza* (obie pozycje w serii Prace Komisji Archeologicznej), *Studia nad językami i kulturami europejskimi*, *Materials Science in Wrocław*, *Problemy automatyki i informatyki*, *Ten wspaniały modernizm wrocławski*, najnowszą monografią *Katedra wrocławska*, a także *Śląsk około roku 1000* oraz *Najnowszy zarys dziejów najstarszego Wrocławia*. W przygotowaniu jest dzieło zbiorowe pod red. Jerzego Fabiszewskiego *Przyroda Dolnego Śląska.* Od stycznia 1995 r. ukazuje się „Nauka Wrocławska" – biuletyn informacyjny Oddziału PAN, którego tematyka obejmuje całe środowisko naukowe. Od 2000 r. wydawany jest przez Oddział PAN i PWr anglojęzyczny kwartalnik „Archives of Civil and Mechanical Engineering" zdobywający międzynarodowe uznanie.

Pożyteczne i owocne są dla oddziału kontakty z władzami regionu oraz wrocławskimi wyższymi uczelniami, kontakty z towarzystwami naukowymi – zwłaszcza współpraca z WTN oraz ze Studium Generale przy UWr. Oddział sprawuje także patronat nad odbywającymi się corocznie Targami Książki Naukowej.

Znaczący był udział Oddziału PAN w obchodach milenijnych we Wrocławiu. Oddział wniósł trwały dorobek naukowy, zastępujący dotychczasowe legendy.

Przeprowadzone badania archeologiczno-historyczne na Ostrowie, podsumowania innych wcześniejszych badań oraz zorganizowana we Wrocławiu międzynarodowa konferencja naukowa na temat „Śląsk około roku 1000" rzuciły nowe światło na początki chrześcijaństwa i architektury monumentalnej oraz dziejów Wrocławia w X–XI w. Rezultaty te były przedstawione także na międzynarodowej wystawie zorganizowanej w Niemczech pt. „Europas Mitte um 1000" prezentowanej w Budapeszcie, Pradze, Krakowie (grudzień 2000 r.) i w Berlinie.

Tej tematyki dotyczą przygotowane przez oddział publikacje książek: *Katedra wrocławska* (Wrocław 2000), *Materiały z sesji naukowej Śląsk około roku 1000* (Wrocław 2000) i *Najnowszy zarys dziejów najstarszego Wrocławia*.

Aktualnie prowadzone są prace przygotowawcze do konferencji „Komputerowe wspomaganie badań naukowych" i kontynuowany program działań interdyscyplinarnych, który m.in. koordynuje opracowane w różnych wrocławskich placówkach tematy badawcze poświęcone: trendom rozwojowym w informatyce i automatyce, badaniom nad zakresem inżynierii materiałowej oraz ocenie mikroelektroniki półprzewodnikowej we Wrocławiu.

Z zamierzeń dotyczących spraw materialnych czynione będą starania o uaktywnienie siedziby oddziału i wzbogacenie jej o formę działalności klubowej, jako miejsce spotkań i dyskusji naukowych.

Z oddziałem związana jest także Wrocławska Drukarnia Naukowa, która w czerwcu 1945 r. powołana przez ówczesnego pełnomocnika rządu, prof. Stanisława Kulczyńskiego, uzyskała miano Drukarni Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Od zarania swojego istnienia była bazą usług poligraficznych dla rodzącego się ośrodka naukowego i akademickiego we Wrocławiu. W 1957 r. drukarnia przyjęła nazwę Wrocławskiej Drukarni Naukowej, a główny profil jej produkcji to specjalistyczne pozycje matematyczne, chemiczne, językoznawcze, słowniki itp.

Dawniej związany z PAN Zakład Narodowy im. Ossolińskich stał się fundacją prawa publicznego pod tą nazwą, zgodnie z ustawą z 1995 r. Kuratelę nad fundacją sprawuje odtąd minister edukacji narodowej, a PAN ma obecnie tylko przedstawiciela w Radzie Kuratorów Fundacji.

Przez kilka lat istniała we Wrocławiu księgarnia Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN (ORPAN), lecz została zlikwidowana, podobnie jak w innych miastach. Istnieje jednak założony w 1982 r. Dom Handlowy Nauki Sp. z o.o., prowadzący działalność usługową w zakresie handlu sprzętem i materiałami na potrzeby nauki.

Obecnie we Wrocławiu działają samodzielne placówki naukowe, sprzężone z Wrocławskim Oddziałem PAN. Zalicza się do nich Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej, Instytut Badań Strukturalnych, Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur, Zakład Antropologii.

Natomiast terenowe jednostki placówek naukowych to: Instytut Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu, Centrum Badań Kosmicznych PAN Zakład Fizyki Słońca we Wrocławiu, Instytut Badań Literackich PAN Pracownia Słownika Polszczyzny XVI Wieku we Wrocławiu, Instytut Badań Systemowych PAN Pracownia Systemów Wiedzy i Sztucznej Inteligencji we Wrocławiu, Instytut Geofizyki PAN Dolnośląskie Obserwatorium Geofizyczne w Książu, Instytut Historii Nauki PAN Biblioteka (filialna) Instytutu Historii Nauki we Wrocławiu, Instytut Matematyczny PAN Oddział we Wrocławiu, Instytut Nauk Geologicznych PAN Zakład Geologii Sudetów w Jeleniej Górze, Instytut Nauk Prawnych PAN Zespół Prawa Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Instytut Ochrony Przyrody PAN Dolnośląska Stacja Terenowa we Wrocławiu, Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN im. Stanisława Kulczyńskiego Sp. z o.o., Dom Handlowy Nauki Sp. z o.o.

Edmund Małachowicz

WROCŁAWSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

Inauguracja działalności Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego nastąpiła 10 czerwca 1946 w szczelnie zapełnionej auli PWr z udziałem licznie zaproszonych gości, m.in. przedstawiciela PAU prof. Tadeusza Lehra-Spławińskiego, wojewody wrocławskiego Stanisława Piaskowskiego, wiceministra kultury i sztuki Leona Kruczkowskiego i wiceministra oświaty Władysława Bieńkowskiego. To uroczyste pierwsze posiedzenie ogólne, będące zwieńczeniem starań i prac podjętych już od jesieni 1945 r., było ważnym wydarzeniem w życiu naukowym i kulturalnym nie tylko Wrocławia. Inicjatorem powołania Towarzystwa był późniejszy pierwszy i długoletni jego prezes prof. Stanisław Kulczyński, nie ulega jednak wątpliwości, że był on w tym wypadku animatorem i organizatorem pewnej idei zbiorowej, dyskutowanej najpierw w kręgach towarzyskich, potem zaś odzianej w szaty sformalizowanych, starannie przygotowanych poczynań organizacyjnych pracowników nauki przybyłych ze Lwowa (S. Kulczyńskiego właśnie, Hugona Steinhausa, Kamila Stefki, Edwarda Suchardy, Karola Maleczyńskiego) oraz L. Hirszfelda. O początkach WTN napisał Jan Trzynadlowski, że w powojennym Wrocławiu „dla jednych WTN miało być kontynuacją towarzystwa lwowskiego (aspekt nieobojętny po zakończonej niszczącej wojnie, która wbrew zamiarom hitlerowskiego okupanta nie przerwała ciągłości polskiego życia umysłowego), dla drugich zaś miało być czymś zupełnie nowym, czerpiącym nie tylko z cennego dorobku przeszłości. I w jednym, i w drugim wypadku, wobec zgodnie uznanej celowości pracy naukowej we właściwym stowarzyszeniu, nastroje były analogiczne, zamierzenia zaś i cele – wspólne". Z lwowskim ośrodkiem związana była przed wojną poważna liczba pracowników nauki po wojnie osiadłych we Wrocławiu. Dla WTN i sporej liczby jego członków owa tradycja lwowska miała więc znaczenie szczególnie doniosłe. Stąd w działaniach i pracach Towarzystwa, obok dwóch generalnie najważniejszych nurtów bądź tendencji w prowadzonych badaniach i ogłaszanych pracach, musiał dać znać o sobie ów wątek lwowski. Przez długie lata rygory cenzuralne uniemożliwiły jego realizację. Przez kilkadziesiąt zatem lat w poczynaniach i publikacjach WTN dominowały dwa główne nurty. Pierwszym była działalność wynikająca z uprawiania przez członków Towarzystwa określonych dyscyplin naukowych i to ona była najpełniejszym wyrazem funkcjonowania WTN jako „towarzystwa ogólnego". Nurtem drugim, zauważalnym jednak nie tylko w pracach humanistycznych, acz w nich przybrał on postać najbardziej spektakularną, było realizowanie najszerzej wielo- i interdyscyplinarnie pojmowanej problematyki śląskiej. Jej obecność jest wyraźnie widoczna w dorobku Towarzystwa, nie ograniczała jednak roli WTN do modelu towarzystwa regionalnego. To WTN świadczyło wielokroć swą pomoc różnorakim towarzystwom regionalnym, ogrom wysiłku wkładając w popularyzację nauki. Ów nurt lwowski natomiast pojawić się mógł w pracach członków Towarzystwa stosunkowo niedawno, zabarwił jednak poczynania WTN w sposób dość wyraźny, co stało się głównie już za sprawą najbardziej emocjonalnie związanego z lwowską tradycją starszego pokolenia. W 1995 r. WTN zorganizowało historyczną konferencję „Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik", poświęconą 150. rocznicy utworzenia pierwszej polskiej politechniki. Konferencja zgromadziła przedstawicieli polskich politechnik, głównie tych, które powstały w 1945 r. dzięki kadrom z Politechniki Lwowskiej oraz licznych gości z zagranicy.

O dziejach WTN z perspektywy ponad półwiecza jego istnienia można rzec, iż przeszło niebywały rozwój, jeśli w roku inauguracyjnym liczyło 31 członków, dziś zaś szesnaście razy więcej. O rozwoju również dobrze może świadczyć bezwzględna liczba publikacji: w toku owych sześćdziesięciu lat ukazało się pod auspicjami Towarzystwa niemal osiemset druków zwartych. O randze Towarzystwa bez wątpienia dowodnie świadczy fakt, iż jego członkami byli i są uczeni, szczycący się najwybitniejszymi osiągnięciami i stanowiący część złotej legendy nauki polskiej, oraz że odbyło się ponad tysiąc posiedzeń naukowych, na których wygłoszono wiele referatów. Zorganizowano liczne konferencje, podjęto inicjatywy na polu popularyzacji nauki, nieraz będące autentycznymi osiągnięciami w skali społecznej, jak np. Wrocławskie Czwartki Naukowe, na których frekwencja sięgała kilkuset osób, czy sesje naukowe, takie jak „posiedzenie publiczne" 11 stycznia 1949 w Auli PWr „W pięćdziesięciolecie odkrycia radu", na którym referentami byli Stanisław Loria, Włodzimierz Trzebiatowski i Tadeusz Baworowski, a które zgromadziło aż 700 słuchaczy. Co ważne, takie spektakularne sukcesy były udziałem Towarzystwa nie tylko w pierwszych powojennych latach głodu wiedzy; także setki słuchaczy miały: sesja „turoszowska" w 1962 r., sesja na temat problemów Legnicko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego w 1965 r., sesja wiejska, poświęcona problemom wsi dolnośląskiej w 1973 r., bądź posiedzenie Wydziału VI WTN poświęcone problemom zaopatrzenia Wrocławia w wodę. Prezentowane i dyskutowane na tych spotkaniach naukowych ustalenia miewały istotne znaczenie i zastosowanie praktyczne. Dość wspomnieć, że sesja w Dolmelu „Człowiek pracy w dużym zakładzie przemysłowym" (1970) wydała owoce w postaci autentycznych w owym zakładzie wdrożeń organizacyjnych i produkcyjnych, przyczyniając się w szerokiej skali do humanizacji warunków pracy i większej troski o stan zdro-

Stanisław Kulczyński – ur. 1895, zm. 1975, wybitny biolog, botanik, założyciel i pierwszy prezes WTN. Pracę naukową rozpoczętą w rodzinnym Krakowie na UJ kontynuował na UJK we Lwowie; mgr 1913, dr 1919, doc. 1924, prof. zw. 1930, rektor UJK 1936–1937. W okresie okupacji hitlerowskiej przebywał w Krakowie, gdzie w warunkach konspiracyjnych prowadził pracę naukową i tajne nauczanie. 10 maja 1945 przybył do Wrocławia i z całą energią rozpoczął odbudowę wrocławskich uczelni jako pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki (1945–1951). Był współorganizatorem kongresu intelektualistów w 1948 we Wrocławiu i członkiem Biura Światowej Rady Pokoju. Był zastępcą Przewodniczącego Rady Państwa, wicemarszałkiem Sejmu PRL, przewodniczącym Centralnego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego, przewodniczącym Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju, prezesem Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia". W uznaniu wybitnych zasług dźwigania z ruin nauki polskiej we Wrocławiu senaty AM i UWr nadały mu godność doktora h.c.

Marian Piekarski – ur. 1935 w Częstochowie, od 1991 prezes WTN. Rozpoczął pracę na PWr w 1956, będąc jeszcze studentem IV roku. W l. 1966–1972 był prodziekanem Wydziału Elektroniki, w l. 1972–1978 i 1987–1991 zastępcą dyrektora Instytutu Telekomunikacji i Akustyki, a w 1981 jego dyrektorem. Jego zainteresowania naukowe i dydaktyczne dotyczą teorii obwodów i sygnałów, a w szczególności cyfrowego przetwarzania sygnałów. Jest uznanym specjalistą w tej dziedzinie. Znaczące wyniki uzyskał w zakresie: rozwinięcia i zastosowania metod topologicznych analizy i syntezy układów elektronicznych, metod syntezy układów mikroelektronicznych, badań bezwzględnej stabilności wielowrotników oraz układów wielowymiarowych, metod bezpośredniej syntezy układów analogowych, dyskretnych i cyfrowych metodami przestrzeni stanów, metod interpolacji macierzami rzeczywistymi dodatnimi i macierzami rzeczywistymi ograniczonymi; prace jego są cytowane przez wielu zagranicznych autorów. Wypromował 15 doktorów, z których trzech uzyskało habilitację, a jeden tytuł profesora. Jest autorem ponad 120 prac naukowych w czasopismach krajowych PAN („Archiwum Elektrotechniki", „Rozprawy Elektrotechniczne", „Bulletin of the Polish Academy of Sciences") i zagranicznych („IEEE Transaction on CAS", „Proceedings of the IEE", „International Journal of Circuit Theory and Applications", „Electronics Letters", „Journal of Franklin Institute", „ISCAS", „ECCTD", „ISYNT"). Czł. Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN (obecnie wiceprzewodniczący), Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (od 1996 czł. honorowy), Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Radiowej (URSI, przewodniczący Komisji C-Sygnały i Systemy), WTN (prezes), czł. The Editorial Board międzynarodowego czasopisma naukowego „International Journal of Circuit Theory and Applications". Otrzymał wiele nagród i wyróżnień JM Rektora i ministra za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Odznaczony m.in. Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN.

wia pracowników. Kolejnymi przejawami wyczulenia WTN na problematykę Dolnego Śląska i Wrocławia były: I Konferencja Ośrodków Naukowo-Badawczych Uzdrowisk Dolnośląskich odbyta w Cieplicach w 1967 r. oraz sesje „Problemy współczesnego ruchu kulturalno-oświatowego" (Jelenia Góra, 1968) i „Środowisko ekologiczne i kulturowe Wrocławia" (Wrocław, 1991). Towarzystwo jest inicjatorem i organizatorem dwóch cyklicznych ogólnopolskich konferencji naukowych – z udziałem gości zagranicznych – poruszających aktualne problemy: „Komputerowe wspomaganie badań naukowych" (od 1994) i „Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka" (od 1997).

W l. 1946–2005 WTN opublikowało łącznie ponad 800 tytułów wydawnictw ciągłych i zwartych. W 2002 r. reaktywowano działalność Wydawnictwa WTN.

WTN współpracuje stale z poszczególnymi komitetami PAN, z Oddziałem PAN we Wrocławiu, z wyższymi uczelniami (UWr, PWr, AM i AR we Wrocławiu) oraz z towarzystwami specjalistycznymi; prowadzi wymianę wydawnictw naukowych z 60 instytucjami krajowymi i 250 zagranicznymi. Biblioteka WTN kompletuje dzieła typu słownikowego i encyklopedycznego oraz prace z zakresu naukoznawstwa.

W ciągu prawie 60 lat zmieniało się oblicze Towarzystwa. Jego skład tworzą dziś kolejne już pokolenia uczonych – wnuków nawet w nauce tej generacji, która organizując życie naukowe we Wrocławiu, powołała do życia i treścią wypełniła poczynania WTN. Zgodzić się wypadnie, iż pozycja Towarzystwa przez te lata ulegała różnym wahaniom (trudne lata 50. – utrata siedziby i drukarni, lata stanu wojennego – zawieszenie działalności), od ery pomyślności do upadku pozycji materialnej. Na przekór trudnościom wewnętrznym i zewnętrznym WTN istnieje i stanowi w pejzażu wrocławskiej nauki element bez wątpienia ważny, legitymujący się nie tylko osobliwą i bogatą historią, ale także i cenioną tradycją.

Prezesi: S. Kulczyński (1946–1956), H. Steinhaus (1956–1958, 1960–1961), E. Marczewski (1958–1959, 1961–1964), Dionizy Smoleński (1959–1960), W. Bross (1964–1968), Jerzy Skowroński (1968–1974), Hugon Kowarzyk (1974–1985), Mieczysław Klimowicz (1985–1991), Marian Piekarski (od 1991).

Sekretarze generalni: H. Steinhaus (1946–1947), Bolesław Olszewicz (1947–1955), D. Smoleński (1955–1956), Witold Świda (1956–1958), Tadeusz Marciniak (1958–1961), Jerzy Łanowski (1961–1964), J. Trzynadlowski (1964–1985), Jacek Kolbuszewski (1985–1991), Jan Zarzycki (od 1991).

Skład pierwszego zarządu WTN (1946–1947): prof. dr hab. S. Kulczyński, prezes; prof. dr hab. Kamil Stefko, wiceprezes; prof. dr hab. H. Steinhaus, sekretarz generalny; prof. dr hab. Wincenty Styś, skarbnik.

Skład obecnego zarządu WTN (od 2003): prof. dr hab. M. Piekarski, prezes; prof. dr hab. Mieczysław Inglot, wiceprezes; prof. dr hab. J. Kolbuszewski, wiceprezes; prof. dr hab. J. Zarzycki, sekretarz generalny; prof. dr hab. Lesław Czarniecki, zastępca sekretarza; prof. dr Roman Galar, zastępca sekretarza; członkowie zarządu: prof. dr hab. Zbigniew Duda, prof. dr hab. Zofia Jasińska, prof. dr hab. Krystyn Matwijowski, prof. dr hab. Zygmunt Mikołajczak, prof. dr hab. Jan Miodek, prof. dr hab. Maria Podolak-Dawidziak.

Zadania WTN: popieranie rozwoju nauki polskiej i ruchu naukowego we wszystkich gałęziach wiedzy, działalność popularyzacyjna i wydawnicza.

Struktura organizacyjna

Zebranie Ogólne, Zarząd, Komisja Rewizyjna. Wydziały i komisje:

Wydział I, Nauk Filologicznych od 1946 r.

Wydział II, Nauk Historyczno-Filozoficznych od 1946 r.

Wydział III, Nauk Społecznych powstał w 1946 r., od 1956 r. Nauk Prawnych i Ekonomicznych

Wydział IV, Nauk Matematycznych i Przyrodniczych powstał w 1946 r., od 1978 r. Nauk Matematycznych, Fizycznych, Chemicznych i Nauk o Ziemi

Wydział V, Nauk Lekarskich od 1946 r.

Wydział VI, Nauk Technicznych od 1946 r.

Wydział VII, Nauk Rolniczych od 1957 r.

Wydział VIII, Nauk Biologicznych od 1978 r.

Międzywydziałowa Komisja Historii Sztuki od 1948 r.

Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa powstała w 1953 r., od 1979 r. Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa

Komisja Językowa od 1955 r.

Komisja Śląska 1947–1961

Komisja Współpracy Polsko-Czesko-Słowackiej 1947–1951

Komisja Atlasu Historycznego Śląska 1949–1951

Komisja Historii Kultury Materialnej 1949–1951

Komisja Dielektryków 1955–1962

Międzywydziałowa Komisja Słowianoznawcza 1964–1976

Międzywydziałowa Komisja Badań nad Nauką 1980–1984

Archiwum

Biblioteka: 5200 woluminów

Wydawnictwo WTN

Liczba członków: 31 w 1946 r., 470 w 2006 r.: członkowie honorowi (11), wspierający (4).

Finansowanie: dofinansowanie działalności przedmiotowej przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji. Brak finansowania statutowego.

Wydawnictwa ciągłe:

Comptes rendus de la Société des Sciences et des Lettres de Wrocław. Wrocław 1946 T. 1 – 1955 T. 10

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Wrocław 1946 R. 1–10

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1956 R. 11 – 1996 R. 51

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1956 R. 11 – 1996 R. 51

Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1997 R. 1 (52) –

Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1997 R. 1 (52) –

Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A. Wrocław 1947 nr 1 –

Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1947 nr 1 –

Orbis Polonicus. Wrocław 1953–1955

Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze. Wrocław 1955 T. 1 –

Rozprawy Komisji Historii Sztuki. Wrocław 1956 T. 1 –

Archiwum Historyczne. Wrocław 1957 T. 1 –

Prace Popularnonaukowe. Wrocław 1957 T. 1 –

Rozprawy Komisji Językowej. Wrocław 1959 T. 1 –

Annales Silesiae. Wrocław 1960 T. 1 –

Annales Silesiae. Suplement. Wrocław 1962–1964

Litteraria. Wrocław 1969 T. 1 –

Komputerowe wspomaganie badań naukowych. Wrocław 1994 T. 1 –

Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka. Wrocław 1997 T. 1 –

Źródła:

Archiwum PAN zespół: PAN Wydział I Towarzystwa Naukowe

Archiwum WTN (protokoły, sprawozdania, komunikaty, zaproszenia z l. 1946–2002)

Statuty Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego z l. 1946–2002.

Bibliografia:

Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A i B. Wrocław 1946–2001.

Katalog wydawnictw WTN 1947–1952, red. B. Olszewicz, Wrocław 1952.

Katalog bibliograficzny WTN 1946–1974, red. J. Trzynadlowski, Wrocław 1975.

Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946–1996, red. M. Inglot, Wrocław 1996.

Marian Piekarski

SZKOŁY NAUKOWE

HUMANISTYKA I NAUKI SPOŁECZNE

Prolog

Rzadko który dział nauki podlegał we Wrocławiu takim perturbacjom jak właśnie humanistyka. O ile we wszystkich naukach zdarzało się, że uczeni pozyskani do Wrocławia w pierwszych latach polskiego Uniwersytetu wcześniej czy później odchodzili na inne uczelnie (nie zawsze zostawiając wybitnych następców), to jednak właśnie na humanistyce szczególnie odbiły się zmiany polityczne związane z epoką stalinowską. Skutki podjętych wówczas decyzji w pewnej mierze do dziś ciążą na rozwoju niektórych dyscyplin naukowych. W przeciwieństwie bowiem do innych działów nauki, cechą wyróżniającą humanistykę był fakt, że składała się ona z licznych, ale nierzadko wąskich nauk, gdzie obecność jednego lub dwu profesorów mogła decydować o istnieniu lub nieistnieniu całego kierunku studiów. Podejmowana z przyczyn politycznych likwidacja kierunku studiów powodowała odchodzenie profesorów, przerwanie ciągłości badań, a zwłaszcza kształcenia kadr, co potem nie było łatwe do nadrobienia importem z innych ośrodków, tym bardziej że szykany często dotykały tych samych dziedzin nauki na różnych uniwersytetach. Dodajmy, że niejednokrotnie z przyczyn politycznych powoływano katedry, jednostki, które potem musiały spełniać głównie funkcje usługowe czy także ideologiczne. Mankamentem takich kierunków jak pedagogika, psychologia, filozofia, logika była przez dziesięciolecia olbrzymia liczba godzin usługowych dla innych kierunków i wydziałów uniwersytetu. Hamowało to w poważnym stopniu rozwój naukowy młodej kadry.

Drugim faktem, który przy analizie dalszych opracowań poświęconych humanistycznym szkołom naukowym trzeba koniecznie brać pod uwagę, jest to, że humanistom było szczególnie łatwo narazić się czynnikom politycznym, czego konsekwencją było pozbawianie wybitnych, ale niepokornych uczonych możliwości zatrudniania swoich uczniów. Przez to szkoły naukowe, które dziś daje się zanalizować, to tylko te, który miały szczęście rozwinąć się bez większych przeszkód. Z przyczyn politycznych, formalnych lub losowych zdarzało się często, że nie faktyczny mistrz zostawał promotorem przewodu doktorskiego czy opiekunem habilitacji, lecz zupełnie inna osoba. Utrudnia to w poważnym stopniu śledzenie kształtowania się rzeczywistych szkół naukowych.

Gdy latem 1945 r. tworzono polski Uniwersytet Wrocławski, humanistyczne dyscypliny naukowe ulokowano w jednym Wydziale Humanistycznym, którego organizatorem był filolog Jerzy Kowalski. Pierwotne plany przewidywały stworzenie bardzo wielu kierunków badań, na co wskazywałyby tworzone w l. 1945–1946 katedry (ew. instytuty): Filologii Polskiej, Filologii Francuskiej, Filologii Angielskiej, Filologii Germańskiej, Filologii Wschodniosłowiańskiej, Filologii Orientalnej, Filozofii, Historii, Historii Sztuki, Archeologii Śródziemnomorskiej, Prehistorii, Pedagogiki, Socjologii, Psychologii, Muzykologii. Już w roku akademickim 1951/1952 podzielono wielki Wydział Humanistyczny na dwa odrębne: Wydział Filologiczny i Wydział Filozoficzno-Historyczny. Prawie w tym samym czasie zlikwidowano romanistykę, anglistykę i muzykologię. Bardzo trudne były losy katedr, którym nie pozwolono prowadzić kierunku studiów, gdyż tym samym w praktyce odbierano im możliwość rozwoju naukowego. Tak stało się z filologią orientalną, filozofią, socjologią, psychologią, pedagogiką, historią sztuki, etnografią, archeologią. Reaktywowanie kierunków studiów następowało powoli, gdyż wiązało się z problemami kadrowymi. A dopiero prowadzony kierunek studiów dawał możliwość rozwoju określonej dyscypliny nauki.

Losy tak kluczowej nauki, jak filozofia, były konsekwencją polityki, w jaką dyscyplina ta w czasach PRL była uwikłana. Powstałe w l. 1945–1947 dwie katedry filozofii zlikwidowano już w 1950 r. W ich miejsce powołano Katedrę Logiki i Katedrę Podstaw Marksizmu i Leninizmu. O ile pierwsza wychowała paru głośnych uczonych, którzy potem zasilili inne ośrodki, to druga zajmowała się głównie indoktrynacją polityczną. Katedrę Filozofii przywrócono dopiero w 1957 r. Potem utworzono Katedrę Historii Filozofii. W obu pracowali profesorowie pozyskani z innych uczelni. Jednak właśnie w nich o zatrudnieniu w zasadniczym stopniu decydowała ideologia. Tam też, dzięki prof. Jarosławowi Ładoszowi, ulokowała się grupa jego partyjnych uczniów i wychowanków, która w okresie trudnych lat 80. próbowała w bardzo przykry sposób politycznie kierować całym wydziałem. Aby uwolnić się od takich osób, w 1988 r. ówczesny dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego zgodził się na przejście katedr filozoficznych oraz Katedry Socjologii do Wydziału Nauk Społecznych tworzonego właśnie z inicjatywy prof. Bronisława Pasierba z międzywydziałowego Instytutu Nauk Politycznych (ten z kolei powstał z nakazu PZPR rok po słynnym marcu 1968). Dopiero od tego momentu można mówić o rzeczywistym tworzeniu w tych naukach prawdziwych szkół naukowych.

Marek Czapliński

Bardzo trudne początki

Humanistyka wrocławska, jak większość dyscyplin akademickich uprawianych w bogatym środowisku szkół akademickich Wrocławia, rozpoczęła swoją powojenną historię dzięki działalności pionierów, którzy przybyli tutaj głównie z UJK we Lwowie. Pierwsi powojenni humaniści przyjeżdżali do Wrocławia również z Warszawy, Krakowa, Wilna, a także z innych ośrodków.

Obecnie UWr kształci dziesiątki tysięcy studentów na kilkudziesięciu kierunkach humanistycznych, zorganizowanych na trzech wydziałach, a mianowicie na Wydziale Filologicznym, Wydziale Historii i Pedagogiki oraz na Wydziale Nauk Społecznych. Wiele instytutów tych wydziałów sytuuje się w czołówce polskich badań humanistycznych. Wiele z nich promieniuje na całe środowisko naukowe Wrocławia i Dolnego Śląska, inspirując powstawanie nowych i nowatorskich instytucji kształcących młodzież na różnych poziomach. Jakkolwiek dyscypliny humanistyczne od samego początku były uprawiane głównie na UWr, przez część minionych sześciu dekad niemal wszystkie uczelnie wrocławskie miały samodzielne jednostki, zajmujące się nauczaniem przedmiotów humanistycznych oraz badaniami naukowymi w tych dyscyplinach.

Praktyczną ilustracją przeszkód ideologicznych, z jakimi borykali się humaniści w pierwszych latach UWr, niech będzie przykład działalności politycznej powstałego w 1948 r. Związku Asystentów Humanistyki. Został on utworzony w celu upowszechniania ideologii i metodologii marksistowskiej. Wychodząc z założenia, że „człowiek jest największym kapitałem; wszystko, co dzieje się, podporządkowuje się trosce o jego szczęście", organizacja ta jednak pojmowała dążenie do szczęścia jako wpajanie światopoglądu, który pozwoli najskuteczniej i najszybciej osiągnąć socjalizm[1]. Innym przykładem podobnej działalności, hamującej rozwój badań humanistycznych, była Sekcja Marksistowskiej Metodologii Literatury, powstała w ramach Koła Naukowego Polonistów, która jednak nie cieszyła się popularnością. Chcąc wymusić posłuch i uczestnictwo w jej pracach, aktywiści tej sekcji grozili niechętnym jej studentom pozbawieniem miejsc w akademikach, do czego jednak nie doszło wskutek nieoczekiwanego sprzeciwu wpływowej i skądinąd radykalnej ideologicznie organizacji, tj. Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej.

Innym przykładem ideologiczno-politycznych represji były ataki przeciwko wybitnym humanistom, oskarżanym o „reakcjonizm"; oznaką reakcjonizmu była w owych czasach zazwyczaj samodzielność myślenia. Ofiarami ideologicznej nagonki byli m.in. Stanisław Kolbuszewski, którego książka poświęcona *Panu Tadeuszowi* Adama Mickiewicza została ocenzurowana, jej autor zaś odmówił wprowadzenia żądanych poprawek, filozofowie Henryk Melberg i Bolesław Gawecki, historyk sztuki Marian Morelowski, mający za sobą studia w Krakowie, Wiedniu i Paryżu, który uprzednio pracował w Wilnie. Atakowano także Wincentego Stysia, Stefana Inglota, Henryka Wereszyckiego i Władysława Czaplińskiego. Zjawiska te w poważnym stopniu utrudniały powstawanie autentycznych szkół naukowych.

Kolejny przykład analogicznych działań to próba popularyzacji osiągnięć zideologizowanej nauki radzieckiej; dokonywała się ona przez nakłanianie do korzystania w procesie nauczania z podręczników tłumaczonych z języka rosyjskiego. Apel o posługiwanie się tymi podręcznikami na UWr wygłosił rektor Kulczyński, który dla dobra funkcjonowania uczelni utworzonej w wielkich trudach, musiał brać pod uwagę zewnętrzną presję polityczną[2]. Wskutek tych niesprzyjających okoliczności tylko niektóre nauki humanistyczne we Wrocławiu wyłoniły szkoły naukowe, albowiem zaledwie nieliczne spośród nich miały szczęście rozwinąć się przez trzy generacje uczonych bez większych przeszkód.

Adam Chmielewski

Początki instytucjonalnej organizacji humanistyki we Wrocławiu

Wydział Humanistyczny był jednym z sześciu wydziałów utworzonych na UWr na mocy Dekretu o przekształceniu UWr i PWr na polskie państwowe szkoły akademickie z 24 sierpnia 1945. Jego organizatorem był filolog Jerzy Kowalski. W pierwszych latach jednak pełne studia humanistyczne na uniwersytecie udało się uruchomić na trzech kierunkach, ponieważ tylko filologia polska, historia oraz kultura materialna mogły prowadzić studia magisterskie.

Kształt organizacyjny, który umożliwił temu wydziałowi względny rozwój, został ustalony dopiero w początkach 1948 r. Zgodnie z decyzją Rady Wydziału, podjętą 21 lutego tego roku, utworzono następujące jednostki badawczo-dydaktyczne: Instytut Filozoficzno-Pedagogiczny, którym kierował filozof dr Bolesław Gawecki; Instytut Filologii Polskiej i Słowiańskiej pod kierunkiem Władysława Kuraszkiewicza; Instytut Filologii Klasycznej, kierowany przez Władysława Strzeleckiego; Instytut Neofilologii z Zygmuntem Czernym na czele; Instytut Historii z Władysławem Czaplińskim jako jego dyrektorem oraz Instytut Historii Sztuki, Archeologii Klasycznej i Kultury Materialnej, kierowany przez Władysława Podlachę[3]. Utworzono także dwa instytuty międzywydziałowe: Instytut Geografii objęty przez Juliana Czyżewskiego, natomiast Instytut Człowieka przez Rudolfa Jamkę. Studia slawistyczne, obejmujące badania nad folklorem, ludową epiką rosyjską, literaturą staroruską, a także bułgarską, macedońską i białoruską, zostały uruchomione 1 października 1947 pod kierunkiem Mariana Jakóbca i prowadzone później przez Franciszka Sielickiego i Zbigniewa Barańczaka. Ustalonej strukturze organizacyjnej wydziału przyporządkowano kierunki studiów w taki sposób, że niemal każdej katedrze odpowiadał osobny kierunek studiów. Na Wydziale Humanistycznym od 1948 r. prowadzono więc następujące kierunki studiów: filozofia i psychologia (studiowanie psychologii bowiem było częścią programu filozofii), pedagogika, socjologia, historia sztuki, etnografia, prehistoria, archeologia klasyczna, historia oraz muzykologia.

W tym kształcie Wydział Humanistyczny przetrwał jednak zaledwie kilka lat. Już 19 czerwca 1951 Rada Wydziału Humanistycznego sformułowała propozycję podziału wielkiego Wydziału Humanistycznego na trzy odrębne: Wydział Filologiczny, Wydział Nauk Filozoficznych i Społecznych oraz

[1] Por. T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, Wrocław 2002, s. 233.

[2] Rektor Kulczyński był pod stałą obserwacją i presją czynników politycznych. Zgodnie z opinią powstałą w 1947 r. był postrzegany w następujący sposób: „Kulczyński, SD, pionier i organizator szkolnictwa wyższego. Ustępuje w drobnych sprawach, w ważniejszych zręcznie wykręca się od decyzji. Nie dopuszcza konferencji w cztery oczy. Nie powinien być rektorem, niech popracuje naukowo" (por. Kulak, Pater, Wrzesiński, *op. cit*., s. 224–225).

[3] Profesor historii sztuki Władysław Podlacha, znawca metodologii badań historycznych nad sztuką i śląskiego malarstwa miniaturowego, wykładał na uniwersytecie we Lwowie od 1919 r. i pełnił funkcję dyrektora Muzeum Historycznego. W okresie późniejszym na powojennym UWr zorganizował Zakład Historii Sztuki.

Wydział Historyczny. Jako uzasadnienie podano fakt, że pracownicy są zmuszeni prowadzić wiele zajęć dydaktycznych z filozofii marksistowskiej na innych wydziałach, a także to, że nauki filozoficzno-społeczne, odgrywające szczególną rolę w budowie nowych postaw ideologicznych, wymagają szczególnych warunków rozwoju. Wniosek ten jednak został zrealizowany tylko częściowo, utworzono bowiem dwa, nie trzy wydziały: Filologiczny oraz Filozoficzno-Historyczny. Zadanie organizacji pierwszego z nich otrzymał prof. M. Jakóbiec, specjalista od historii literatur słowiańskich, absolwent uniwersytetu lwowskiego, mający za sobą także studia w Pradze i Belgradzie. Od 1947 r. kierował katedrą historii literatury rosyjskiej i innych literatur słowiańskich. Był dziekanem zorganizowanego przez siebie Wydziału Filologicznego w l. 1951–1953 oraz 1960–1961. Organizację drugiego nowo utworzonego wydziału powierzono Marii Kokoszyńskiej-Lutmanowej, wychowance filozoficzno-logicznej szkoły lwowsko-warszawskiej. Kierownikami poszczególnych instytutów zostali wówczas m.in. Władysław Czapliński (historia), Władysław Podlacha (historia sztuki), Maria Kokoszyńska-Lutmanowa (filozofia) i Stanisław Tync (pedagogika).

Nowo utworzony Wydział Filozoficzno-Historyczny składał się z siedemnastu katedr: Logiki, Podstaw Marksizmu-Leninizmu, Psychologii Ogólnej, Psychologii Wychowawczej, Pedagogiki, Historii Oświaty i Wychowania, Socjologii, Historii Starożytnej, Historii Średniowiecza, Historii Polski Nowożytnej, Historii Śląska i Słowiańszczyzny Zachodniej, Historii Gospodarczej i Społecznej, Etnografii, Prehistorii, Archeologii Klasycznej, Historii Sztuki oraz Muzykologii[4]. Struktura Wydziału Filozoficzno-Historycznego ulegała również bardzo szybkim zmianom, ponieważ już w 1953 r. składał się on z 12 katedr.

Duże znaczenie dla rozwoju badań humanistycznych we Wrocławiu miało przeniesienie części zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ze Lwowa. Pierwszy transport zbiorów Ossolineum przybył do Wrocławia w 1946 r. i został umieszczony w budynku znajdującym się w sąsiedztwie zrujnowanego gmachu głównego uniwersytetu; budynek ten był poprzednio własnością gimnazjum św. Macieja, wcześniej zaś znajdował się w nim klasztor i szpital Zakonu Kawalerów Mieczowych z Czerwoną Gwiazdą. Najcenniejsze zasoby Ossolińskich zostały złożone w skarbcu bankowym jednego z budynków przy pl. Solnym, oddanym wówczas w zarząd uniwersytetowi. Niebawem do tej części zasobów dołączono nowe, wywiezione ze Lwowa przez Niemców, które zostały znalezione na Dolnym Śląsku. Drugi i ostatni transport zbiorów Ossolińskich przyjechał do Wrocławia w 1947 r.; we Lwowie pozostała ponad połowa pierwotnych zasobów. W styczniu 1947 r. UWr podjął starania o przejęcie ok. 80 tys. tomów wchodzących w skład znajdującej się w Cieplicach na Dolnym Śląsku biblioteki rodu Schaffgotschów, zawierającej wiele polskich starodruków i publikacji w języku polskim. Wbrew zabiegom Senatu jednak zbiory te zostały wywiezione do Warszawy, gdzie przez długie lata nie zostały nawet wypakowane ze skrzyń, i dopiero potem powróciły do Wrocławia.

Adam Chmielewski

Prekursorzy

Wśród pierwszych humanistów, którzy rozpoczynali pracę na utworzonym przez siebie w 1946 r. Wydziale Humanistycznym UWr, znalazł się przybyły ze Lwowa organizator tego wydziału, prof. filologii klasycznej Jerzy Kowalski. Zyskał on wsparcie przybyłych z Warszawy uczonych, reprezentujących różne dyscypliny humanistyczne; byli wśród nich polonista Tadeusz Mikulski i orientalista Ananiasz Zajączkowski. Podwaliny pod badania historyczne we Wrocławiu kładli Rudolf Jamka, Karol i Ewa Maleczyńscy, Kazimierz Majewski oraz badacz historii Śląska, późniejszy prorektor uniwersytetu, prof. Seweryn Wysłouch.

Wśród pierwszych filologów polskich na UWr byli Stanisław Kolbuszewski i Władysław Floryan, obaj historycy literatury. Prof. Kolbuszewski był absolwentem uniwersytetów w Warszawie i Poznaniu. W okresie wojennym (1934–1945) był profesorem w Rydze. Do Wrocławia przybył w 1945 r., opuszczając go jednak już 1950 r. i udając się do nowo utworzonej WSP w Opolu. W swoich badaniach skupiał się nad literaturą romantyczną i modernistyczną. Prof. Floryan, absolwent lwowskiego uniwersytetu, zajmował się wpływem literatury i kultury włoskiej na literaturę i kulturę polskiego renesansu. Wśród jego wielkich osiągnięć edytorskich znalazły się wydane przez Ossolineum *Dzieła wszystkie* Juliusza Słowackiego. W 1950 r. do filologów dołączył Jan Trzynadlowski, teoretyk i historyk literatury, który był przez długi okres związany z Wydawnictwem Ossolineum, romanista Edward Porębowicz oraz językoznawcy Stanisław Bąk i Stanisław Rospond.

Wrocławska germanistyka uzyskała swoją czołową pozycję dzięki wysiłkom teoretycznym i organizacyjnym Mariana Szyrockiego; Jerzy Łanowski był jedną z najważniejszych postaci filologii klasycznej, slawistyka wrocławska miała wybitnego przedstawiciela Mariana Jakóbca i swój rozwój w największym stopniu zawdzięcza jego pracy. Wśród znamienitych postaci powojennej historiografii we Wrocławiu byli Ewa i Karol Maleczyńscy, którzy wskazali kierunki rozwoju badań nad historią średniowiecza oraz historią Śląska, Henryk Zieliński, który kładł podwaliny polskiej myśli politycznej i historii najnowszej, Stefan Inglot zajmował się historią gospodarczą. Czołowym badaczem wśród polskich psychologów był pracujący we Wrocławiu Marian Kulczycki. W latach późniejszych we Wrocławiu powstał pierwszy w Polsce kierunek badań kulturoznawczych, zapoczątkowany przez Stanisława Pietraszkę. Wrocławska szkoła pedagogiki jest znana z badań andragogicznych. Nauki społeczne, obejmujące obecnie filozofię, socjologię, politologię i studia międzynarodowe, rozwinęły się stopniowo i nie bez trudności z nielicznej początkowo grupy uczonych, spośród których najwybitniejsi byli uczniami i spadkobiercami filozoficznej szkoły lwowsko-warszawskiej.

Adam Chmielewski

[4] B. Potyrała, *Zmiany struktury organizacyjnej i form kształcenia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym w latach 1945–1962*, [w:] *Studia nad przeszłością i dniem dzisiejszym Uniwersytetu Wrocławskiego*, pod red. W. Wrzesińskiego, Warszawa–Wrocław 1989, s. 315–316. W tym kontekście należy wspomnieć, że ministerstwo oświaty nie zezwoliło na utworzenie katedry muzykologicznej, natomiast znajdujące się we Wrocławiu znaczne i unikatowe archiwalia muzyczne zostały wywiezione do Warszawy. Badania muzykologiczne wznowiono na UWr w sposób instytucjonalny dopiero w 2004 r.

Filozofia we Wrocławiu była budowana przez prof. Henryka Mehlberga, dr. Bolesława Gaweckiego i prof. Marię Kokoszyńską-Lutmanową. Poglądy i tradycje filozoficzne, w jakich zostali wychowani wymienieni filozofowie, skłaniały ich ku badaniom filozoficznym zgodnym z duchem polskiej filozofii międzywojennej, zbudowanej przez twórcę szkoły lwowsko-warszawskiej, Kazimierza Twardowskiego. Henryk Mehlberg (1904–1979), który zajmował się filozofią nauki i metodologią nauk empirycznych, w tym problematyką czasu fizycznego i pozafizycznego, kierował krótko Katedrą Filozofii, by w 1949 r. wyjechać do Kanady.

Jedną z osób przyjętych przez niego do pracy w tejże katedrze we Wrocławiu była Maria Kokoszyńska-Lutmanowa. Urodzona pod Lwowem w 1906 r., studiowała filozofię na UJK w l. 1923–1928, a pracowała tam od 1930 r. Wśród jej nauczycieli byli Kazimierz Twardowski, promotor jej doktoratu poświęconego zagadnieniu nazw ogólnych i wieloznacznych, a także Roman Ingarden, Stefan Banach, Hugo Steinhaus i Kazimierz Ajdukiewicz. Wśród jej przyjaciół były m.in. takie postacie jak Daniela Gromska (wówczas Tennerówna), Izydora Dąmbska i Seweryna Łuszczewska. W okresie międzywojennym Maria Kokoszyńska wielokrotnie podróżowała za granicę, spotykając się z najwybitniejszymi wówczas przedstawicielami ruchu pozytywizmu logicznego. Przetrwawszy okupację we Lwowie jako sekretarka w towarzystwie ubezpieczeniowym, wiosną 1947 r. przybyła wraz z mężem do Wrocławia. Habilitację uzyskała na podstawie pracy *W sprawie względności i bezwzględności prawdy* na uniwersytecie w Poznaniu, w czym pomocny był szczególnie Kazimierz Ajdukiewicz. W 1950 r. Maria Kokoszyńska-Lutmanowa objęła utworzoną właśnie Katedrę Logiki i Metodologii Nauk, którą kierowała do końca swojej kariery akademickiej we Wrocławiu.

Uczeni ci rychło jednak napotkali trudności z związku ze zdecydowanym dążeniem komunistycznych władz nowej Polski do upowszechniania zasad filozofii marksistowskiej i ideologii komunistycznej. Było to konsekwencją polityki, w jaką filozofia w czasach PRL uwikłana była bardziej niż inne dyscypliny akademickie. Wskutek tego najważniejsza z nauk humanistycznych, jaką jest filozofia, ucierpiała szczególnie.

Zadanie podporządkowania badań humanistycznych prowadzonych na Uniwersytecie ideologii marksistowskiej zostało podjęte ze szczególną siłą w roku akademickim 1949/1950. Instrumentem, mającym realizować to zadanie, stało się utworzone w 1948 r. Międzywydziałowe Studium Polski Współczesnej, którego pierwszym kierownikiem został prawnik, dr Stanisław Walczak. Prowadziło ono wykłady dla studentów studiów humanistycznych i prawnych; uczestnictwo w tych zajęciach, obejmujących trzy godziny wykładów i dwie godziny ćwiczeń, było obowiązkowe. W następnym roku obowiązkowe zajęcia z filozofii marksistowskiej wprowadzono dla studentów wszystkich kierunków. Funkcjonujące w l. 1945–1947 dwie katedry filozofii zlikwidowano już w 1950 r., kiedy Rady Wydziałów Prawa i Humanistycznego wystąpiły z inicjatywą powołania Katedry Materializmu Dialektycznego i Historycznego. Katedrę Filozofii przywrócono dopiero w 1957 r. Potem utworzono Katedrę Historii Filozofii, kierowaną przez pewien czas przez prof. Andrzeja Nowickiego. W obu pracowali profesorowie przybyli z innych uczelni, a o ich zatrudnieniu decydowała w istotnym stopniu ideologia. W 1970 r. utworzono Instytut Filozofii, Socjologii i Logiki, kierowany przez pewien czas przez prof. Jarosława Ładosza, jednego z czołowych w ówczesnej Polsce filozofów marksistowskich. W kierowanej przez niego jednostce ukształtowała się grupa uczniów podważających m.in. dorobek filozofów szkoły lwowsko-warszawskiej. Działalność tej grupy utrudniała samodzielność myślenia i uniemożliwiła ukształtowanie się wybitnych osobowości we wrocławskiej filozofii[5].

W 1980 r., pod wpływem protestów społecznych, które doprowadziły do powstania ruchu Solidarność, część pracowników Instytutu Filozofii, Socjologii i Logiki chciała się wyrwać spod polityczno-ideologicznej kurateli; po rezygnacji prof. Ładosza z funkcji dyrektora, instytutem kierował przez krótki czas Wojciech Sitek, wówczas dr socjologii, 3 grudnia 1980 zaś instytut został rozwiązany przez radę Wydziału Filozoficzno-Historycznego i uległ rozpadowi na cztery samodzielne katedry: Filozofii Marksistowskiej, kierowaną przez prof. Henryka Pisarka, Historii Filozofii pod kierunkiem prof. Karola Bala, znawcy filozofii Kanta, Hegla i Marksa[6], Socjologii, najpierw pod kierunkiem doc. Czesława Buczka, a następnie, po jego przedwczesnej śmierci, przez prof. Wojciecha Sitka, oraz Logiki i Metodologii Nauk, której kierownictwo objął prof. Jan Zygmunt. Prawie rok wcześniej, 15 lutego 1980, na Wydziale Filozoficzno-Historycznym powstał Instytut Kulturoznawstwa, założony i kierowany przez prof. Stanisława Pietraszkę na bazie istniejącego wcześniej Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego.

W 1988 r. ówczesny dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego zgodził się na przejście obu katedr filozoficznych, Katedry Logiki oraz Katedry Socjologii, do Wydziału Nauk Społecznych, tworzonego z inicjatywy prof. Bronisława Pasierba na bazie międzywydziałowego Instytutu Nauk Politycznych, utworzonego w 1969 r. Powstały wówczas dwa instytuty: Filozofii oraz Socjologii, natomiast Katedra Logiki i Metodologii zachowała swoją samodzielność.

[5] „W pamiętnym roku 1989 nowo odzyskana wolność oznaczała, że od tej pory każdy będzie mógł przestać oglądać się na wschód, by uzyskać pozwolenie dokonania czegokolwiek istotnego, zwłaszcza w filozofii. Filozofowie na Zachodzie zazwyczaj nie mają bladego pojęcia o tym, jak bardzo sytuacja taka krępowała wszystkich, nawet najmniej znaczące postacie. W warunkach tak zwanego komunizmu publikowanie było sposobem na zapewnienie sobie przetrwania, podobnie jak się dzieje w zachodnim świecie akademickim. Były jednak poważne różnice: nieuważnie opublikowany artykuł mógł być przeczytany przez kogoś usytuowanego wyżej na komunistycznej drabinie, co niekiedy oznaczało gwarancję eksterminacji takiego niefortunnego autora. W rezultacie to, co się ukazywało, sprowadzało się do powtarzania pozbawionych znaczenia uznanych fraz i twierdzeń. Wielu ludzi uprawiających filozofię prawie nic nie publikowało, całkowicie sparaliżowanych przez strach. Na oryginalność stać było – w ograniczonym zakresie, ale jednak – tylko tych, których hierarchia aktualnie faworyzowała, lub których się bała"; por. A.J. Chmielewski, *Looking Westward*, „The Times Literary Supplement", London 2002, s. 14.

[6] Por. K. Bal, *Rozum i historia*, Wrocław 1973; *Interpretacje i recepcja filozofii marksistowskiej oraz jej filozoficznych źródeł w piśmiennictwie RFN (1968–1978)*, Wrocław 1982.

Andrzej Rusław Nowicki

Janina Gajda-Krynicka

Jan Woleński

Janusz Gočkowski

Andrzej Rusław Nowicki – ur. 1919 w Warszawie. Wybitny polski myśliciel, którego dzieło obejmuje ponad 1200 prac, w tym 50 książek oraz setki nie drukowanych jeszcze rozpraw. Twórca systemu filozoficznego, na który składają się: ontologia ergantropijno-inkontrologiczna i pluralistyczna, uznająca realną obecność twórców w rzeczach oraz realną obecność twórców w świadomości odbiorców ich dzieł, różnorodność sposobów istnienia dzieł, która obejmuje także dzieła projektowane i realizowane oraz pośmiertną obecność twórcy we wszystkim, co o nim napisano i co funkcjonuje w świadomości odbiorców; teoria poznania, rozwijająca koncepcję apercepcji Herbarta, ujmująca myśli w ich samodzielnym ruchu (jako „myśli myślące"), nie zaś jako pozbawione samoaktywności, zdolności kreatywnej „przedmioty"; ogólna teoria kultury jako podmiotu (to „my jesteśmy kulturą"), aksjologia (kultura jako najwyższa wartość wyznaczająca sens życia jednostek i społeczeństw, metodologia historii filozofii, pluralizm metodologiczny; metoda centralnych kategorii, ujmowanie myśli „w ruchu", koncentracja uwagi na „trzecim polu", obok poznawania życia myśliciela i treści jego dzieła, badanie – w odróżnieniu od większości historyków zainteresowanych głównie genezą dzieł – wędrówki dzieł w czasie i przestrzeni w celu odkrycia ukrytych w nich mocy; inkontrologiczna filozofia języka (poezji i filozofii); ateistyczna filozofia religii (wyłuskiwanie pozareligijnych treści z religijnej formy, roztapianie religii w kulturze świeckiej, ateistyczne ekwiwalenty religii, teoria kultury świeckiej); filozofia muzyki, filozofia portretu; filozofia książki, teoria sposobów czytania (z wyróżnieniem spacjocentrycznego i policentrycznego sposobu czytania oraz filozofia wychowania i filozofia społeczna (eutopia Republiki Muz). Najważniejsze dyscypliny budujące system filozoficzny A. Nowickiego to: historia światowej filozofii, w szczególności starożytnej, renesansowej, XIX i XX w., zwłaszcza filozofii włoskiej: Bruno, Vanini, Pico, Telesio, Campanella, włoskiej filozofii XX w.: Spirito, Abbagnano, Rossi, Capitini, Caracciolo, Sciacca, Porena, niemieckiej: Leibniz, Kant, Herbart, Fichte, Hegel, Schleiermacher, Strauss, Stirner, Feuerbach, Schopenhauer, Nietzsche, Haeckel, Vaihinger, Husserl, Scheler, Bloch, polskiej: Grzegorz z Sanoka, Klonowic, Kopernik, Łyszczyński, Staszic, Trentowski, Witwicki, Ingarden, Schaeffer, amerykańskiej: W. James, Altizer, Cage, angielskiej: Godwin, francuskiej: renesans, Holbach, Maréchal, Comte, Guyau, La Grasserie, Sartre, Merleau-Ponty, rumuńskiej: Noica, Blaga, portugalskiej, brazylijskiej, a od kilkunastu lat także chińskiej (Zhuangzi, Cao Xueqin); religioznawstwo (gruntowna znajomość dziejów krytyki religii, historii ateizmu, mitologii greckiej i rzymskiej, religii chińskich, wybranych działów teologii protestanckiej i katolickiej, historii Kościoła). Założył i wydawał przez 30 lat kwartalnik religioznawczy „Euhemer", założył i kierował pracami Polskiego Towarzystwa Religioznawczego (prezes ZG w l. 1973–1988); językoznawstwo – umiejętność czytania prac naukowych w językach: włoskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim, angielskim, łacińskim, rozumienie tekstów: greckich, portugalskich, hiszpańskich, rumuńskich, studiował język chiński i publikował artykuły o chińskiej filozofii; psychologia (znajomość kilkunastu systemów psychologii oraz jej wybranych działów: psychologii twórczości, sztuki, religii, muzyki, wychowania), a także historia światowej literatury oraz historia malarstwa, estetyka, muzykologia i filozofia muzyki. Najważniejszymi książkami A. Nowickiego są: *Spotkania w rzeczach* (1991), *Człowiek w świecie dzieł* (1974), *Nauczyciele* (1980), *Portrety filozofów* (1978). Spośród kilkuset odczytów wygłoszonych w Polsce za najważniejsze należy uznać wystąpienie na V Zjeździe Filozofii Polskiej w Krakowie (11 listopada 1987) poświęcone ergantropii jako centralnej kategorii systemu filozoficznego A. Nowickiego. Spośród ponad 60 wystąpień za granicą najważniejszy był referat na Międzynarodowym Zjeździe z okazji 500-lecia urodzin Pico della Mirandoli, ważne były wszystkie wystąpienia o Brunie i Vaninim, odczyty w Rzymskiej Stacji PAN, na uniwersytetach we Florencji, w Mediolanie, Pawii, Neapolu, Lecce. Przełomowymi momentami w życiu A. Nowickiego były następujące daty: uzyskanie w październiku 1943 r. magisterium z filozofii, złożenie w końcu 1947 egzaminów doktorskich, uroczysta promocja odbyła się 18 lutego 1948, natomiast 10 kwietnia 1962 Rada Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego nadała A. Nowickiemu stopień naukowy dr. hab., 5 lipca 1971 został prof. nadzw., a 10 czerwca 1976 – prof. zw.; wielokrotne stypendia we Włoszech; przed wyjazdem na pierwsze stypendium A. Nowicki przebywał już we Włoszech od września 1945 do maja 1947 jako attaché ambasady RP w Rzymie. Już wówczas poznał kilkudziesięciu włoskich filozofów i wygłaszał liczne odczyty w języku włoskim. Szczególnie doniosłą datą był dzień 1 maja 1952, w którym A. Nowicki został zatrudniony w szkolnictwie wyższym. W okresie warszawskim pracował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu oraz w redakcji „Euhemera", w okresie wrocławskim, obejmującym lata 1963–1973, stworzył ważny ośrodek studiów nad filozofią włoskiego renesansu, w okresie lubelskim, obejmującym 18 lat działalności naukowej i dydaktycznej, utworzył Zakład Filozofii Kultury na UMCS, również okres „dantejski" jest ogromnie twórczy; A. Nowicki podejmuje liczne, nowe problemy badawcze.

Krystyna Skurjat

Janina Gajda-Krynicka – ur. 1940 w Krakowie. Stopnie i tytuły naukowe oraz pełnione funkcje: prof. zw., dr hab. Instytut Filozofii UWr, kier. Zakładu Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej; studia: filologia klasyczna na Wydziale Filologicznym UWr; doktorat na podstawie rozprawy: *Epika polsko-łacińska XVI wieku* (1966); habilitacja na podstawie rozprawy: *Prawo natury i umowa społeczna w filozofii przedsokratejskiej* (1986); prof. uczelniany – 1990; tytuł prof. – 1992; prof. zw. – 1997. Zainteresowania badawcze: historia filozofii przedplatońskiej, zwłaszcza filozofia pitagorejska i sofistyka grecka (monografie – *Prawo natury i umowa społeczna w filozofii przedsokratejskiej*; *Sofiści*, *Pitagorejczycy*; studia – *Doskonałość kosmosu i koncepcja kosmicznej sprawiedliwości w filozofii pitagorejskiej*, *Gorgiasz z Leontinoi*, *Metafizyka śmierci w filozofii starożytnej*, *Koncepcje symetrii w filozofii starożytnej*, *Antropologiczny aspekt koncepcji harmonii w filozofii pitagorejskiej*; *Między „pierwszym" a „drugim żeglowaniem". Rola fizyki przedplatońskiej w platońskich dowodach na nieśmiertelność duszy*; *Filozofia pitagorejska w nurcie fizyki przedplatońskiej. Pitagorejska koncepcja zasady – arche*, *Paradoks śmierci w filozofii starożytnej*, *Śmierć i to, co po śmierci w religiach misteryjnych*, *Etyka starożytna jako eudajmonologia*, *Czy możliwa jest prawda filozoficzna*, *Czy można „mówić niebyty". Koncepcja sądu fałszywego w platońskim „Sofiście"*, *Timajos pitagorejski*); dialektyka starożytna jako metoda (artykuły – *Pismo/tekst a dialektyka w filozofii platońskiej*, *W kwestii aktualności filozofii pierwszej*, *Czy możliwa jest prawda filozoficzna*; *Czy można mówić o estetyce starożytnej. Noesis i aisthesis*, *Prawda i/a metoda*; *Historia filozofii starożytnej u progu III tysiąclecia – problemy źródłowe, metodologiczne, hermeneutyczne*); historia filozofii hellenistycznej i wczesnochrześcijańskiej (*Gdy rozpadły się ściany świata. Teorie wartości filozofii hellenistycznej*, wstęp i opracowanie polskiego przekładu *Encheiridion* Epikteta, studia: *Teologie starożytne*, artykuły); historia aksjologii starożytnej (*Teorie wartości w filozofii przedplatońskiej*, *Platońska droga do idei. Aksjologiczny rodowód platońskiej ontologii*, studia – *Problematyka aksjologiczna w filozofii greckiej. Modele wartości w tzw. myśleniu przedfilozoficznym*, *Ontologiczny i aksjologiczny aspekt kategorii „aletheia" w filozofii przedplatońskiej*); filozofia języka w aspekcie historycznym (studia: *Teorie znaku i komunikacji w filozofii starożytnej*, *System a filozofia języka*). Wypromowała 7 doktorów, opieka nad dalszymi 3, 2 otwarte przewody doktorskie. Współpraca z red. *Powszechnej Encyklopedii Filozoficznej* wydawanej przez Towarzystwo Św. Tomasza z Akwinu; czł. Rady Naukowej Problemów Współczesnej Tanatologii WTN; czł. Rady Naukowej Studium Generale Universitatis Wratislaviensis.

Jan Woleński – ur. 1940 w Radomiu. Stopnie i tytuły naukowe oraz pełnione funkcje: prawo na UJ 1958–1963; filozofia na UJ 1960–1964; dr – 1968; habilitacja – 1972; praca: UJ 1963–1979; PWr 1979–1988; UJ – 1988; prof. – 1990; prof. zw.; kier. Zakładu Epistemologii w Instytucie Filozofii UJ; laureat m.in. Nagrody Naukowej m. Krakowa – 1996; Nagrody Prezesa Rady Ministrów za wybitny dorobek naukowy – 2001; czł. zw. Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; czł. korespondent PAU; czł. Institut International de Philosophie. Autor ok. 1300 pozycji, w tym 17 książek, m.in.: *Z zagadnień analitycznej filozofii prawa* (1980), *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska* (1985, tłum. angielskie 1989, tłum. rosyjskie 2004), *Metamatematyka a epistemologia* (1993), *Szkoła lwowsko-warszawska w polemikach* (1997), *Essays in the History of Logic and Logical Philosophy* (1999), *Epistemologia* (2000–2003), *Granice niewiary* (2004; nagroda za najlepszą krakowską książkę miesiąca w listopadzie 2004). Zajmuje się historią filozofii polskiej, zwłaszcza historią logiki w Polsce, epistemologią, filozofią prawa. Reprezentuje filozofię analityczną, w szczególności bada możliwości aplikacji logiki formalnej do klasycznej problematyki filozoficznej.

Janusz Goćkowski – ur. 1935 w Warszawie. Stopnie i tytuły naukowe oraz pełnione funkcje: prof. n. hum., mgr prawa z historii państwa i prawa polskiego (praca magisterska o stosunku KPP do konstytucji i ordynacji wyborczej 1935 r.) UAM w Poznaniu – 1956; dr n. praw. z historii doktryn politycznych i prawnych (rozprawa doktorska *Funkcje dzieła literackiego w badaniach dotyczących myśli politycznej*) UMK w Toruniu – 1967; habilitacja z nauk politycznych w zakresie socjologii stosunków politycznych (rozprawa habilitacyjna *Autorytety świata uczonych*) UW – 1978; prof. n. hum. – 1995; pracował na PWr (st. asystent, adiunkt, doc., prof.) 1966–2003; pracował na UJ w Krakowie (doc., prof.) 1984–2003; prof. na Wydz. Nauk Politycznych w Wyższej Szkole Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku; kier. Zakładu Socjologii Nauki na PWr; kier. Zakładu Teorii i Historii Cywilizacji na UJ. Organizował lub współorganizował ponad 40 konferencji naukowych poświęconych zagadnieniom socjologii nauki, historii myśli społecznej i politycznej, socjotechniki, antropologii i socjologii wiedzy. Socjolog nauki, antropolog i socjolog wiedzy, historyk myśli społecznej i politycznej, socjotechnik. Zajmuje się także zagadnieniami etosu, tradycji, treści socjologicznych w dziełach sztuki literackiej, patologii społecznej i problemów społecznych, historii i teorii cywilizacji. Opublikował 300 prac naukowych i 20 recenzji i współredagował 20 zbiorów prac naukowych. Wypromował 7 doktorów. Czł. prezydium Komitetu Naukoznawstwa PAN i przewodniczący Sekcji Tradycji i Etosu w Nauce KN PAN; przewodniczy Sekcji Socjologii Nauki Polskiego Towarzystwa Socjologicznego i Komisji Historii Myśli Społecznej i Politycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego; udział w pracach Sekcji Socjotechniki Polskiego Towarzystwa Socjologicznego 1966–1980; wchodzi w skład zespołów redagujących czasopisma: „Organon", „Zagadnienia Naukoznawstwa", „Principia", „Colloquia Communia", „Universitas".

Trudności w rozwoju filozofii nie zakończyły się jednak wraz z powstaniem Instytutu Filozofii w 1988 r., który niedługo potem stał się częścią nowego Wydziału Nauk Społecznych. Mimo transformacji społeczno-politycznej, uwalniającej rozwój tej dyscypliny od cenzury, strachu uczonych o własną pozycję i spod wpływów ideologii, silne oddziaływanie niektórych postaci, ukształtowanych przez dawno minione czasy, odegrało wyjątkowo destrukcyjną rolę w rozwoju filozofii wrocławskiej także w czasach najnowszych. Odrzucenie dawnych konfliktów ideologicznych odsłoniło napięcia, mające źródła w animozjach personalnych, co doprowadziło do hamowania talentów i odchodzenia na inne uczelnie. Tylko nieliczni znaleźli siłę i upór, aby nie poddać się temu destrukcyjnemu wpływowi.

Najznaczniejsze postacie wrocławskiej filozofii wywodziły się z tradycji szkoły lwowsko-warszawskiej i to one właśnie wychowały wielu uczniów kontynuujących tradycje racjonalizmu i rzetelnej pracy filozoficznej. Wspomniana wcześniej prof. Maria Kokoszyńska-Lutmanowa wypromowała 5 doktorów: Tadeusza Kubińskiego, Ryszarda Wójcickiego, Witolda Pogorzelskiego, Waleskę Rudek i Wandę Charczuk.

Inną ważką postacią dla wrocławskiej logiki był Jerzy Słupecki, urodzony w 1904 r. w Harbinie w Mandżurii, gdzie jego ojciec, inżynier, pracował przy budowie Kolei Wschodniochińskiej. Przybył do Polski w 1921 r. i studiował architekturę i matematykę na Uniwersytecie Warszawskim; wśród jego nauczycieli byli Stanisław Leśniewski, Alfred Tarski, Adolf Lindenbaum, Mordechaj Wajsberg, Bolesław Sobociński, Stanisław Jaśkowski i Jan Łukasiewicz, promotor jego pracy magisterskiej. Czas wojny Słupecki spędził w Warszawie, wykładając m.in. na tajnych kompletach wraz z innymi przedstawicielami szkoły logicznej, a także brał udział w ruchu oporu jako członek Armii Krajowej i organizacji „Żegota". W 1945 r. objął swoje pierwsze stanowisko akademickie na UMCS w Lublinie. W 1947 r. habilitował się na UJ na podstwie pracy na temat sylogistyki Arystotelesa[7] i w tymże roku został profesorem logiki i metodologii nauk na UWr. W l. 1953–1955 był dziekanem Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Słupecki uczył także przez wiele lat w WSP w Opolu, w okresie późniejszym zaś został również szefem Pracowni Zastosowań Logiki we Wrocławskim Oddziale PAN, a także redaktorem naczelnym pisma „Studia Logica". Jego największym osiągnięciem było wykazanie, że trójwartościowa logika Łukasiewicza nie jest zupełna dlatego, że trzecia wartość tej logiki nie daje się zdefiniować za pomocą funktorów implikacji i negacji; przedstawił inną wersję tej logiki, która spełnia warunek zupełności, a także sformułował słynne kryterium zupełności[8].

J. Słupecki zmarł w 1987 r., pozostawiając po sobie bardzo wielu uczniów pracujących w dziedzinie logiki, podstaw matematyki i filozofii nauki. Do grona tego należą m.in. Edward Bałuka, Ludwik Borkowski, Edmund Glibowski, Bogusław Iwanuś, Tadeusz Kubiński, Jerzy Nowak, Witold Pogorzelski, Juliusz Reichbach, a także Grzegorz Bryll, Katarzyna Hałkowska, Marian Maduch, Krystyna Piróg-Rzepecka, Tadeusz Prucnal i Urszula Wybraniec-Skardowska. Na temat szkoły naukowej prof. Słupeckiego zob. Opolska Szkoła Logiki, s. 225.

Wśród znanych postaci logiki wrocławskiej był także Tadeusz Kubiński, urodzony we Lwowie w 1923 r. Studiował matematykę i filozofię na UJ i kontynuował je na UWr, gdzie pod kierunkiem Henryka Mehlberga uzyskał magisterium, w 1952 r. zaś obronił doktorat pod kierunkiem Marii Kokoszyńskiej-Lutmanowej, poświęcony zagadnieniu nazw nieostrych. W l. 1976–1988 kierował Zakładem i Katedrą Logiki. W swojej pracy naukowej znajdował się pod wpływem Alfreda Tarskiego i Andrzeja Mostowskiego, a także

[7] Badania nad sylogistyką arystotelesowską rozpoczął w Polsce jego promotor, Jan Łukasiewicz; por. J. Łukasiewicz, *Sylogistyka Arystotelesa z punku widzenia współczesnej logiki formalnej*, przeł. A. Chmielewski, Warszawa 1988. Oprócz Słupeckiego nad sylogistyką we Wrocławiu pracowali także Ludwik Borkowski i Bogusław Iwanuś.

[8] Por. J. Woleński, J. Zygmunt, *Jerzy Słupecki (1904–1987): Life and Work*, „Studia Logica", vol. 48, Wrocław 1989, s. 401–411.

Jerzego Słupeckiego, Georga Henrika von Wrighta, Nuela Belnapa i innych. Wśród jego osiągnięć na czoło wybijają się prace z dziedziny logiki erotetycznej (logiki pytań i odpowiedzi)[9].

Bogusław Iwanuś to jedna z najbarwniejszych postaci wrocławskiej logiki. Urodzony w Tokach k. Zbaraża w 1928 r., został przesiedlony wraz z rodziną do Olesna Śląskiego i w 1947 r. podjął studia filozoficzne na UWr. Pracę magisterską na temat filozofii Kartezjusza napisał pod kierunkiem Marii Kokoszyńskiej-Lutmanowej i w 1952 r. rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Logiki, jednakże w 1955 r. opuścił uniwersytet ze względów politycznych. Powrócił w 1961 r., pracował także w kierowanej przez Jerzego Słupeckiego Pracowni Zastosowań Logiki PAN we Wrocławiu. W 1990 r. przeszedł do Instytutu Socjologii, a w 1994 r. opuścił UWr i udał się do WSP w Zielonej Górze. Zmarł przedwcześnie w 1995 r. Swoją rozprawę doktorską, napisaną pod kierunkiem J. Słupeckiego, poświęcił zagadnieniom rachunku zdań, w okresie późniejszym zajmował się sylogistyką. Legendarny nauczyciel i niezwykle surowy egzaminator, spełniał na uniwersytecie rolę „pogotowia logiczno-matematycznego". Zaangażował się w tworzenie ruchu Solidarności, jednakże rychło z niej wystąpił, zawiedziony kierunkiem działania politycznego tego ruchu. Wypromował tylko jednego doktora, który jest obecnie profesorem na York University w Ontario w Kanadzie[10].

Wśród uczniów i współpracowników wielkich postaci wrocławskiej logiki są także profesorowie Janusz Czelakowski, Elżbieta Kałuszyńska, Marek Tokarz, Piotr Wojtylak oraz Jan Zygmunt, obecny kierownik Katedry Logiki i Metodologii Nauk.

Prof. Jan Zygmunt jest od wielu lat czołową postacią logiki wrocławskiej. Znany z licznych oryginalnych prac naukowych, jest także organizatorem życia naukowego tej dyscypliny na UWr, redaktorem pisma „Studia Logica" oraz autorem wielu prac z dziedziny historii logiki; jest także redaktorem prestiżowanego wydania zebranych pism logicznych Alfreda Tarskiego[11].

Badania w dziedzinie filozofii i historii filozofii, prowadzone przez obecny Instytut Filozofii, są bardzo różnorodne. Dominują w nich programy badawcze w dziedzinie historii filozofii. Do ścisłego grona najwybitniejszych badaczy historii filozofii starożytnej w Polsce należy prof. Janina Gajda-Krynicka. Absolwentka wrocławskiej filologii klasycznej, uzyskała doktorat w 1966 r. na podstawie rozprawy *Epika polsko-łacińska XVI wieku*. Do pracy w Instytucie Filozofii UWr przeszła w okresie, gdy kierował nim prof. Andrzej Nowicki. Jej rozprawa habilitacyjna z 1986 r. została poświęcona zagadnieniu prawa natury i umowy społecznej w filozofii przedsokratejskiej. Szczególne znaczenie mają jej interpretacje dokonań ruchu sofistycznego[12], filozofii Pitagorasa i pitagorejczyków oraz filozofii Platona. Wśród tematów badawczych podejmowanych przez Janinę Gajdę-Krynicką są m.in. zagadnienia dialektyki starożytnej jako metody, historii filozofii hellenistycznej i wczesnochrześcijańskiej, historii aksjologii starożytnej oraz filozofii języka w aspekcie historycznym[13]. Jest także autorką przekładów dzieł starożytnych, w tym *Encheiridiona* Epikteta oraz *Żywotów* Pitagorasa (1993).

Prof. Adam Chmielewski studiował filozofię na UWr, w Oksfordzie i w City University of New York. Zajmuje się zagadnieniami filozofii nauki, filozofii moralności, filozofii politycznej, a także etyki i estetyki. Jest autorem książki poświęconej filozofii Karla Poppera (z którym przeprowadził ostatni udzielony przez tego filozofa wywiad), pracy poświęconej problematyce relatywizmu w filozofii analitycznej, a także dzieła z zakresu filozofii politycznej *Społeczeństwo otwarte czy wspólnota?* (2001). Jest także autorem esejów filozoficzno-politycznych, które publikuje we wrocławskim miesięczniku „Odra" oraz innych pismach, przełożył także kilkanaście dzieł filozoficznych i literackich[14]. To znawca filozofii wielu filozofów współczesnych (w tym Bertranda Russella, Ludwiga Wittgensteina, Karla Poppera, Alasdaira MacIntyre'a, Richarda Shustermana i Slavoja Žižka) oraz twórca oryginalnych koncepcji w dziedzinie filozofii politycznej. Jego sposób uprawiania filozofii ukształtował się dzięki studiom zagranicznym oraz wieloletniej współpracy z Janem Woleńskim, swego czasu profesorem filozofii na PWr, obecnie profesorem UJ.

Inni badacze wrocławskiego Instytutu Filozofii koncentrują się obecnie na problematyce filozofii niemieckiej i zagadnieniach filozofii współczesnej. W tej dziedzinie wyróżniają się prace prof. Józefa Kosiana, znawcy filozofii niemieckiej, który poświęcił się badaniom mistycyzmu śląskiego, m.in. dziełom Angelusa Silesiusa, oraz prof. Ryszarda Różanowskiego, autora prekursorskiej pracy poświęconej filozofii i estetyce Waltera Benjamina[15].

Przez wiele lat silne centrum filozoficzne funkcjonowało w różnych formach instytucjonalnych na PWr. Do najwybitniejszych postaci zespołu filozofów na Politechnice należał prof. J. Woleński, obecnie jeden ze znamienitych filozofów polskich, autor ponad tysiąca prac z różnych dyscyplin i dziedzin nauki, głównie filozofii matematyki, filozofii prawa, logiki i metodologii nauk, najszerzej znany ze swej książki poświęconej szkole lwowsko-warszawskiej *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*[16]. Radykalna postawa Woleńskiego wobec władzy komunistycznej w latach 80. doprowadziła do odsunięcia go od zajęć dydaktycznych na Politechnice, a także uniemożliwiła mu uzyskanie stanowiska na

[9] Por. J. Zygmunt, *A Short Biographical Sketch of Tadeusz Kubiński (1923–1991)*, Acta Universitatis Wratislaviensis, No. 1890, Logika 17, Wrocław 1997, s. 5–7; oraz J. Zygmunt, T. Kubiński, *Uczeni wrocławscy*, 2, 1974–1994, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A, Nr 248, Wrocław 1994, s. 81–82.
[10] Por. J. Zygmunt, *Bogusław Iwanuś*, [w:] *Uczeni wrocławscy*, 3, 1953–1996, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A, Nr 252, Wrocław 1996.
[11] A. Tarski, *Pisma logiczno-filozoficzne*, tom 1 *Prawda*, Warszawa 1995; tom 2 pism Tarskiego pod red. J. Zygmunta ukazał się w 2005 r.
[12] J. Gajda, *Sofiści*, Warszawa 1986; por. także, *Platońska droga do idei. Aksjologiczny rodowód Platońskiej ontologii*, Wrocław 1993.
[13] J. Gajda, *Teorie wartości w filozofii przedplatońskiej*, Wrocław 1995; taż, *Gdy rozpadły się ściany świata. Teorie wartości w filozofii hellenistycznej*, Wrocław 1992.
[14] A. Chmielewski, *Filozofia Poppera*, Wrocław 1995; *Niewspółmierność, nieprzekładalność, konflikt*, Wrocław 1997, *Społeczeństwo otwarte czy wspólnota?*, Wrocław 2001, *Walc wiedeński i walec europejski*, Wrocław 2001.
[15] R. Różanowski, *Pasaże Waltera Benjamina*, Wrocław 1997.
[16] J. Woleński, *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Warszawa 1985. Książka ta, powszechnie uznawana za najbardziej rzetelne opracowanie ruchu filozoficznego, który został zapoczątkowany przez Kazimierza Twardowskiego we Lwowie, została opublikowana również w języku angielskim *Logic and Philosophy in the Lvov-Warsaw School*, Dordrecht 1989.

UWr. Po przełomie politycznym w 1989 r. Jan Woleński znalazł zatrudnienie w swoim rodzinnym Krakowie, na UJ, intensywnie rozwijając, wraz z zespołem filozofów młodszego pokolenia, tradycje logiczno-filozoficzne szkoły lwowsko-warszawskiej[17].

Zapewne najbarwniejszą postacią filozofii wrocławskiej był prof. Wacław Mejbaum, kierujący wiele lat zespołem filozoficznym na Politechnice, następnie założyciel i kierownik Instytutu Filozofii na Uniwersytecie Szczecińskim, powstałym w 1995 r. Prof. Mejbaum specjalizował się głównie w filozofii i metodologii nauki oraz zagadnieniach epistemologicznych, ale jest także pamiętanym do dzisiaj poetą[18]. Wśród filozofów młodego pokolenia na Politechnice należy wymienić dr. Czesława Karkowskiego, który poświęcił swój doktorat Brunonowi Schulzowi. Poddany publicznej krytyce przez Jarosława Ładosza w początkach stanu wojennego, został zmuszony do opuszczenia kraju; od wielu lat jest redaktorem „Nowego Dziennika Polskiego" w Nowym Jorku.

Papieski Wydział Teologiczny, samodzielna uczelnia środowiska wrocławskiego, również jest znana z dorobku filozoficznego jej uczonych. Do najbardziej znanych filozofów tej uczelni należą ks. prof. Józef Majka, autor licznych publikacji z zakresu filozofii społecznej i znawca nauki społecznej Kościoła katolickiego, oraz ks. prof. Ignacy Dec, absolwent KUL, reprezentant tomizmu, wieloletni rektor PWT, obecnie biskup nowo utworzonej diecezji świdnickiej[19].

Socjologia na UWr miała nie mniej burzliwą historię jak filozofia. Katedra Socjologii została powołana w 1945 r. zgodnie ze wskazaniami prof. Czesława Znamierowskiego, natomiast w l. 1946–1951 kierował nią prof. Paweł Rybicki (1902–1988), wieloletni dyrektor Biblioteki Śląskiej, organizator socjologii na UJ, znany jako autor cenionej pracy poświęconej Arystotelesowskiej nauce o społeczeństwie[20]. W 1952 r. Katedrę Socjologii przekształcono na Katedrę Techniki Społecznych Badań Terenowych, jednakże już rok później, z przyczyn ideologicznych, socjologia w Polsce została administracyjnie zlikwidowana. Na uniwersytecie socjologia została odnowiona w 1957 r. pod kierunkiem prof. Golachowskiego. W następnych latach socjologiczne badania naukowe i kształcenie odbywało się w różnych formach organizacyjnych aż do 1988 r., kiedy został utworzony Instytut Socjologii, kierowany do dziś przez prof. W. Sitka, aktywnego nauczyciela, badacza i uczestnika życia publicznego Wrocławia, autora pracy *Florian Znaniecki a marksizm. Epistemologiczna konceptualizacja wyjaśniania w naukach społecznych*[21]. Instytut prowadzi badania w zakresie klasycznych problemów socjologicznych, a także nowych zjawisk społecznych, będących rezultatem przemian ustrojowo-społecznych kraju. Ze względu na wielokulturowy charakter regionu, Instytut Socjologii koncentruje się także na zagadnieniach mniejszości narodowych oraz socjologicznych problemach terenów nadgranicznych.

Podobnie jak w przypadku filozofii, socjologia miała również silny ośrodek na PWr. Najaktywniejszym socjologiem Politechniki był prof. Janusz Goćkowski, specjalizujący się w socjologii nauki. Do jego najważniejszych dzieł należy książka *Autorytety świata uczonych*[22]. J. Goćkowski w ślad za J. Woleńskim przeniósł się na UJ.

Adam Chmielewski

POLITOLOGIA I STUDIA MIĘDZYNARODOWE

Nauka o polityce, przez długie lata zinstrumentalizowana dla celów ideologicznych, po 1989 r. znalazła na UWr bardzo sprzyjające warunki rozwoju oraz zgromadziła wybitnych myślicieli, publikujących bardzo ważne i powszechnie uznane prace i utrzymujących intensywne kontakty z ośrodkami politologicznymi na całym świecie. Szeroko rozumiana politologia stanowi najbardziej dynamicznie rozwijającą się część Wydziału Nauk Społecznych. Wrocławskie badania politologiczne są prowadzone w Instytucie Politologii oraz w Instytucie Studiów Międzynarodowych.

Liczący ponad 60 pracowników Instytut Politologii, skupia wiele znaczących postaci. Jest wśród nich prof. Stanisław Dąbrowski, uczeń prof. Mariana Orzechowskiego. Prowadzi on badania w zakresie najnowszej historii politycznej Polski z uwzględnieniem kontaktów międzynarodowych, zwłaszcza z państwami środkowoeuropejskimi. Główną dziedziną jego zainteresowań naukowych są partie, organizacje, instytucje polityczne, ich historia, działalność oraz rola jako podmiotów życia politycznego. Należy obecnie do dość wąskiego grona specjalistów zajmujących się dziejami ruchów chłopskich w Europie Środkowej i w Polsce, ruchów, które jako elementy systemów politycznych w państwach tej części kontynentu, stanowiły o ich specyfice. Jego badania obejmują okres II wojny światowej i lata powojenne po współczesność. Jest autorem licznych prac, w tym *Koncepcji powojennych granic Polski w programach i publicystyce polskiego ruchu ludowego 1939–1945* (1971) oraz *Chłopskiego ruchu solidarnościowego – geneza, programy, zarys działalności 1978–1981* (1993).

Prof. Teresa Łoś-Nowak, kierująca Instytutem Politologii od 1999 r., jest absolwentką Wydziału Prawa UWr i specjalizuje się w problematyce stosunków międzynarodowych. Na UAM w Poznaniu obroniła rozprawę doktorską o dzia-

[17] Inne szeroko znane prace Jana Woleńskiego to *Metamatematyka a epistemologia*, Warszawa 1993, *W stronę logiki*, Kraków 1996; *Logiczne problemy wykładni prawa*, Kraków–Warszawa 1972; *Z zagadnień analitycznej filozofii prawa*, Kraków–Warszawa 1980; *Szkoła lwowsko-warszawska w polemikach*, Warszawa 1997; *Okolice filozofii prawa*, Kraków 1999; *Essays in the History of Logic and Logical Philosophy*, Kraków 1999; *Myśli filozoficzne i jeszcze inne*, Kraków 2000 oraz trzy zbiory artykułów pod ogólnym tytułem *Epistemologia*: t. 1: *Zarys historyczny i problemy metateoretyczne*, Kraków 2000; t. 2: *Wiedza i poznanie*, Kraków 2001; t. 3: *Prawda i realizm*, Kraków 2003.

[18] Do historii przeszedł jego poemat *Świnia na sośnie*.

[19] Wśród publikacji Ignacego Deca znajdują się *Tomaszowa a Marcelowa teoria człowieka*, Wrocław 1984; *Osoba. Kościół. Społeczeństwo*, Wrocław 1992 oraz *Patientia et Claritas*, Wrocław 1995.

[20] P. Rybicki, *Arystoteles. Początki i podstawy nauki o społeczeństwie*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963.

[21] Warszawa–Poznań 1980.

[22] J. Goćkowski, *Autorytety świata uczonych*, Warszawa 1984. Inne znane dzieła Janusza Goćkowskiego to *Ethos nauki i role uczonych*, Kraków 1996, *Uniwersytet i tradycja w nauce*, Kraków 1999, *Ludzie „systemu" i ludzie „problemu". Wieczna wojna w teatrze życia naukowego*, Kraków 2000.

łalności Polski w ONZ w l. 1945–1955, natomiast rozprawę habilitacyjną poświęciła polskim inicjatywom rozbrojenia jądrowego w Europie Środkowej. Uznanie przyniosła jej praca *Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy* (2000). Jest także współautorką wielu cenionych prac naukowych i podręczników akademickich[23].

Prof. Andrzej Antoszewski, prawnik z wykształcenia, swoją pracę doktorską i habilitacyjną poświęcił problemom terenowych organów administracji państwowej, koncentruje się w swoich badaniach na teorii demokracji, współczesnym parlamentaryzmie, funkcjonowaniu partii i systemów partyjnych oraz zachowaniach wyborczych.

Prof. Andrzej Jabłoński zajmuje się różnymi obszarami teorii polityki, w tym problemami kultury i edukacji politycznej, teorią państwa i społeczeństwa obywatelskiego, procesami demokratyzacji w Europie Środkowej.

Prof. Wiesław Bokajło obronił dysertację doktorską *Polityka wschodnia CDU/CSU w latach 1963–1966*, napisaną pod kierunkiem prof. M. Orzechowskiego. Jego badania koncentrują się na problemach niemcoznawstwa, problematyce narodowościowej oraz historii kultury politycznej Dolnego Śląska, a także historii doktryn politycznych, ekonomicznych i prawnych, filozofii polityki, psychoanalizie kulturowej i kulturze politycznej, zwłaszcza w odniesieniu do społeczeństwa obywatelskiego oraz teorii i filozofii integracji regionalnych, zorientowanej na ideę federalizmu.

Prof. Czesław Lewandowski, absolwent polonistyki na UJ zajmuje się współczesną polską myślą polityczną oraz polityką kulturalną i edukacyjną państwa, w tym rolą mediów i komunikowania masowego w procesie demokratyzacji współczesnych społeczeństw.

Prof. Ryszard Herbut, uczeń uznanego prawnika UWr i działacza społecznego, prof. Kazimierza Działochy, specjalizuje się w zagadnieniach systemów partyjnych Europy Zachodniej. Zajmuje się również kwestią tzw. deficytu demokracji (legitymizacji) jako zjawiskiem wyznaczającym nowy wymiar powiązań systemu politycznego ze społeczeństwem. W tym kontekście rozpatruje działalność struktur Unii Europejskiej w wymiarze transnarodowym, a także w układzie instytucjonalnym i funkcjonalnym.

Prof. Ludmiła Dziewięcka-Bokun specjalizuje się w teorii i praktyce polityki społecznej, porównawczej polityce społecznej, problematyce konfliktów społecznych w Europie, ubóstwa i ekskluzji społecznej, społecznego wymiaru transformacji i integracji europejskiej XX w.

Prof. Zbigniew Wiktor, absolwent Wydziału Prawa UWr, także wieloletni przewodniczący Związku Komunistów Polskich, zajmuje się analizą systemów politycznych – ich historii, poszczególnych instytucji, funkcjonowaniem demokracji w Polsce, Niemczech i USA. Do tego nurtu można też zaliczyć badania śląskoznawcze dotyczące historii i współczesności wsi sudeckiej.

Zagadnienia politologiczne w ich wymiarze międzynarodowym są obecnie przedmiotem badań naukowych i nauczania Instytutu Studiów Międzynarodowych, najmłodszego z instytutów Wydziału Nauk Społecznych UWr. Instytut ten wyłonił się z utworzonego 11 marca 1974 Ośrodka Badań Niemcoznawczych, który funkcjonował jako placówka międzywydziałowa, a jego ówczesnym dyrektorem był prof. M. Orzechowski. W kwietniu 1974 r. do ośrodka włączony został na prawach zakładu Zespół Naukowy do Badań nad Problematyką Faszyzmu i Zbrodni Hitlerowskich. Kierownikiem tego zespołu był prof. Karol Jonca. W skład Ośrodka wchodzili niemcoznawcy z różnych instytutów oraz wydziałów, przedmiotem badań była historia polityczna i gospodarcza oraz zagadnienia prawnoustrojowe RFN i NRD. W roku akademickim 1978/1979 został utworzony Zakład Badań Niemcoznawczych. Był jednym z zakładów Instytutu Nauk Politycznych we Wrocławiu. W zakładzie, kierowanym przez prof. Karola Fiedora, pracowali: Karol Błahut, Wiesław Bokajło, Elżbieta Dragańczyk, Robert Foks, Romuald Gelles, Lesław Koćwin, Janusz Kupczak, Teresa Łoś-Nowak, Teresa Kegel, Maciej Marszał, Beata Ociepka, Krzysztof Orlik, Jacek Rumiński, Elżbieta Stadtmüller, Marian Wolański i Jarosław Wareńczuk. Zakład kształcił studentów z zakresu historii politycznej i kultury państw niemieckiego obszaru językowego. W 1988 r. Zakład Badań Niemcoznawczych przekształcił się w Katedrę Badań Niemcoznawczych, zatrudniając większość z wymienionych pracowników. Katedra rozpoczęła prowadzenie trzyletniej specjalizacji niemcoznawczej w ramach pięcioletnich studiów politologicznych. W 1995 r. katedra została przekształcona w Instytut Badań Niemcoznawczych i Europejskich. Kierował nim początkowo prof. Romuald Gelles, a od 1996 r. prof. Marian Wolański. W marcu 2000 r. Senat UWr przyjął uchwałę o przemianowaniu Instytutu Badań Niemcoznawczych i Europejskich na Instytut Studiów Międzynarodowych.

Zatrudniający obecnie ponad 40 pracowników instytut ten jest podzielony na kilka zakładów specjalizujących się w różnych dziedzinach. Zakład Polityki Zagranicznej RP, kierowany przez prof. M. Wolańskiego, zajmuje się tematyką kierunków polityki zagranicznej prowadzonej przez poszczególne organy władzy państwowej, przemianami w postrzeganiu sytuacji międzynarodowej przez społeczeństwo polskie i koncepcjami polityki zagranicznej poszczególnych polskich nurtów myśli politycznej i partii.

Prof. Elżbieta Stadtmüller wraz z jej zakładem zajmuje się szeroko rozumianą problematyką studiów nad Unią Europejską, jej rozwojem, polityką, współpracą z innymi państwami i obszarami, jak również badaniami nad państwami wchodzącymi w ich skład. Problemy Europy są też analizowane w kontekście procesów i zjawisk ogólnoświatowych, jak globalizacja, regionalizacja. Innym istotnym obszarem badawczym jest polska polityka zagraniczna, w tym kwestie stosunków z sąsiadami, integracji i bezpieczeństwa europejskiego.

Główne zainteresowania badawcze Zakładu Niemcoznawstwa, kierowanego przez prof. R. Gellesa, byłego dziekana Wydziału Nauk Społecznych i rektora UWr, obejmują historię Niemiec oraz Austrii w XIX i XX w., współczesne stosunki polityczne i gospodarcze na tym obszarze, rozwój myśli politycznej Niemiec i wobec Niemiec, politykę zagraniczną Niemiec, polsko-niemieckie stosunki polityczne i gospodarcze, a także kulturę polityczną państw niemieckiego obszaru językowego.

[23] M.in. *Post-Cold War Europe* (1995); *Narody Zjednoczone. Między oczekiwaniem a spełnieniem* (1995); *Współczesne stosunki międzynarodowe* (1997); *Emerging Conceptions of Democracy in Transition Europe* (1996); *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg* (1997). Teresa Łoś-Nowak jest także redaktorem i jednym ze współautorów tomu poświęconego stosunkom międzynarodowym *Encyklopedii politologii* (2002).

Prof. Bernard Janusz Albin, dziekan Wydziału Nauk Społecznych w l. 1999–2005, kieruje zakładem koncentrującym swe zainteresowania na współczesnych zjawiskach i problemach politycznych krajów Europy Wschodniej oraz na stosunkach międzynarodowych w tym regionie, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej polityki zagranicznej wobec państw obszaru wschodnioeuropejskiego.

Zakład Komunikowania Międzynarodowego, kierowany przez prof. Beatę Ociepkę, zajmuje się badaniami nad komunikowaniem masowym w skali międzynarodowej. Jego dociekania skupiają się na międzynarodowym przepływie informacji, jego uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych, politycznych oraz technologicznych, barierach w komunikowaniu międzynarodowym, a zwłaszcza na znaczeniu różnic kulturowych i administracyjnych ograniczeń w przepływie przekazów ponad granicami i między przedstawicielami różnych kultur, zjawisku wielokulturowości jako czynniku współkształtującym narodowe i ponadnarodowe systemy medialne.

Prof. Janusz Kupczak wraz ze swoim zakładem zajmuje się procesami narodowościowymi w Europie, problemami mniejszości narodowych, ich prawną, polityczną i społeczną sytuacją, jak również kwestiami tożsamości narodowej i nacjonalizmu. Przedmiotem badania tego zespołu są także kwestie mniejszości narodowych w Polsce i polskiej mniejszości w świecie, Polonii, mniejszości niemieckiej i problemy narodowościowe w krajach byłego Związku Radzieckiego.

Adam Chmielewski

SZKOŁY I ZESPOŁY BADAWCZE HISTORYKÓW

Średniowieczne dzieje Śląska oraz dyplomatyka historyczna

Profil badań związanych ze średniowiecznymi dziejami Śląska oraz dyplomatyką historyczną wytyczył po przyjeździe do Wrocławia – w maju 1945 r. jako członek Grupy Naukowo-Kulturalnej – prof. Karol Maleczyński. Z jednej strony była to odpowiedź na wyraźnie formułowane przez ówczesne władze zapotrzebowanie polityczno-propagandowe, z drugiej świadomy wybór, związany z koniecznością podjęcia polemiki z wcześniejszymi, nie zawsze wypływającymi z naukowych pobudek, ustaleniami historyków niemieckich. K. Maleczyński był twórcą wrocławskiego środowiska historycznego, jako założyciel Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii oraz dyrektor Instytutu Historycznego (1946–1952).

Punktem wyjścia dla badań śląskoznawczych stały się początkowo opracowania poświęcone historii Wrocławia (opublikowane w 1948 r. *Dzieje Wrocławia do r. 1526*), ich rozwinięciem zaś prace o związkach politycznych Śląska z Polską i polskości tej ziemi. Finalnym efektem prac zespołu, który utworzył się wokół prof. Maleczyńskiego, miało być doprowadzenie do przygotowania syntez – dziejów Wrocławia oraz Śląska. Zamysł pierwszy zrealizowany został w 1958 r., kiedy to do historiograficznego obiegu trafił, opracowany wespół z Wacławem Długoborskim i Józefem Gierowskim, obszerny tom dziejów Wrocławia (doprowadzony do 1808 r.). W l. 1960–1963 wydany został, pod redakcją inicjatora badań, I tom syntezy historii Śląska, doprowadzony do 1763 r., gdzie obok prof. Maleczyńskiego w gronie autorów znaleźli się Włodzimierz Hołubowicz, Ewa Maleczyńska, Józef Gierowski, Roman Heck, Stefan Inglot oraz Józef Leszczyński. Tom II i III pod redakcją Wacława Długoborskiego opracowali Stanisław Michalkiewicz, J. Chlebowczyk i inni. W obydwu opracowaniach oprócz dziejów politycznych obszernie została uwzględniona problematyka społeczna, gospodarcza i kulturalna, przy czym budowanie syntezy poprzedzone zostało szczegółowymi studiami o charakterze źródłoznawczym. Studia te, również zapoczątkowane przez prof. Maleczyńskiego (w 1951 r. opublikował *Zarys dyplomatyki polskiej wieków średnich*), doprowadziły do uformowania się silnego zespołu (Wacław Korta, Bronisław Turoń, Anna Skowrońska, Kazimierz Bobowski, Janina Gilewska-Dubis), którego edytorskim dziełem stał się *Kodeks dyplomatyczny Śląska*. Maleczyński zdołał sfinalizować edycję pierwszych trzech tomów (1951–1964) tego monumentalnego wydawnictwa (t. II wspólnie z A. Skowrońską), ale po ukazaniu się ostatniego tomu prace nad kontynuacją wydawnictwa zostały zarzucone.

Po śmierci prof. Maleczyńskiego, w 1973 r. zintensyfikowano przygotowanie regestrów śląskich, prowadzone pod kierownictwem W. Korty, a po nim K. Bobowskiego. Rezultaty ich badań zostały ogłoszone w kolejnych tomach tego wydawnictwa, będącego kontynuacją przedwojennych prac historyków niemieckich. Niemieccy badacze doprowadzili wydawanie regestrów do 1340 r.; od 1975 r. ukazują się one sukcesywnie do dzisiaj. W. Korta i jego uczniowie z jednej strony kontynuują nurt, związany z funkcjonowaniem średniowiecznych kancelarii (K. Bobowski, Rościsław Żerelik), zarówno świeckich, jak i duchownych, z drugiej zaś rozwijają badania związane z problemem genezy i roli wielkiej własności feudalnej na Śląsku (Marek Cetwiński). Ostatnio rozwinęły się także badania nad monastycyzmem (M. Derwich, K. Bobowski, R. Żerelik), będące kontynuacją prac badawczych prowadzonych w latach 60. z inicjatywy prof. E. Maleczyńskiej. L. Matusik zajmowała się dziejami klasztoru Kanoników regularnych św. Augustyna w Kłodzku, Wojciech Mrozowicz prowadzi badania dotyczące klasztorów kłodzkich.

Teresa Suleja

Szkoła Badań nad Nowożytnymi Dziejami Śląska

Dzieje Śląska, kultury i obyczaju doby nowożytnej skupiły wokół siebie inną historyczną szkołę naukową. Założenia badawcze, określające kierunki poczynań historyków dziejów nowożytnych w odniesieniu do obszaru Śląska, sformułowane zostały w 1947 r. przez prof. Czaplińskiego, a obejmowały m.in. konieczność analizy stosunków etnicznych, uwarunkowań społecznych, a także opracowania historii poszczególnych regionów i ośrodków miejskich. Na tę właśnie drogę wkroczył

prof. Józef Gierowski, współuczestnicząc w opracowaniu syntez historii Śląska i Wrocławia oraz publikując wiele artykułów i studiów, poświęconych szeroko pojmowanej problematyce śląskiej, dając szeroki obraz stosunków gospodarczych, społecznych, kulturalnych i ustrojowych samego miasta, jak i całej dzielnicy (m.in. kwestie handlu Wrocławia z Polską w dobie saskiej czy studia poświęcone śląskiemu mieszczaństwu). Pod jego redakcją ukazały się też, przygotowane przez R. Hecka i J. Leszczyńskiego, urbarze (*Urbarze śląskie*, t. 1: *Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567*, Wrocław 1956) i teksty źródłowe do dziejów chłopa śląskiego. Śląskie wątki rozwijał przede wszystkim prof. J. Leszczyński, który poszerzając badawczą perspektywę na obszar sąsiednich Łużyc, dążył do tego, by analizując wzajemne relacje zachodzące pomiędzy Śląskiem a sąsiadującymi z nim ziemiami, wskazać na specyficzną rolę, odgrywaną przezeń w czasach nowożytnych. Natomiast prof. Krystyn Matwijowski ma znaczący udział autorski i redaktorski w edycji kolejnych monografii śląskich miast (Legnicy, Głogowa, Lubina i Strzegomia), on też zajął się w swych badaniach (praca doktorska) dziejami kultury i obyczaju, przede wszystkim we Wrocławiu, na przełomie XVII i XVIII stulecia (pisał m.in. o życiu codziennym mieszczaństwa śląskiego, a także ruchu pietystycznym i bractwach religijnych). Było to twórcze przetransponowanie na grunt polski założeń badawczych, wypracowanych przez zespół skupiony we Francji wokół Roberta Mandrou, który podjął badania nad problematyką rozwoju i przemian mentalności – prof. Gierowski zapoznał się z dokonaniami tego gremium podczas studiów archiwalnych we Francji. Prace w tym kierunku wyznaczają również dorobek ucznia Krystyna Matwijowskiego, prof. Bogdana Roka, zajmującego się takimi zagadnieniami, jak związki pomiędzy diecezją wrocławską a Kościołem w Polsce, kalendarze polskie czasów saskich czy wreszcie motyw śmierci w kulturze czasów saskich. Szeroko pojęta problematyka odnosząca się do zagadnień związanych z kulturą i obyczajowością znajduje także odbicie w pracach jego uczniów, np. praca o postrzeganiu Europy przez szlachtę osiemnastowieczną (Filip Wolański), studium o mentalności wiernych i duchowieństwa sanktuarium maryjnego (Maurycy Niedziela) czy praca M.E. Kowalczyk dotycząca obrazu Włoch w polskim piśmiennictwie w XVIII w.

Teresa Suleja

Szkoła Badań nad Dziejami Parlamentaryzmu Polskiego

Twórcą szkoły zajmującej się badaniami nad dziejami polskiego parlamentaryzmu doby nowożytnej był prof. Władysław Czapliński. Ten absolwent UJ przybył do Wrocławia w lutym 1946 r. i przez wiele lat kierował pracami Katedry Historii Powszechnej UWr. Jego pogłębione i systematyczne zainteresowanie blaskami i cieniami szlacheckiego parlamentaryzmu wiąże się z okresem, gdy przygotowywał rozprawę *Wielkopolska opozycja po krwawym „potopie"* (1930). W pracy tej wykorzystywał obszernie zarówno instrukcje, jak i laudy sejmikowe, konfrontując zawarte w nich dyspozycje z przebiegiem i finalnymi decyzjami następujących po sobie sejmów. Była to próba podjęcia polemiki z poglądami, iż w XVII w. rzeczpospolita przeżywała ostry kryzys polityczny.

Pierwszą pracą o wyraźnym już historyczno-ustrojowym profilu była jego monografia *Senat za Władysława IV* (1938). Publikacją sygnalizującą pojawienie się pierwocin szkoły stała się monografia ogłoszona już we Wrocławiu *Dwa sejmy w roku 1652* (1955). W stosunku do badań prowadzonych na tym polu przez poprzedników, ujęcie Czaplińskiego wyróżniało, zdaniem Kazimierza Orzechowskiego, „wprowadzenie żelaznej konsekwencji w wykorzystaniu wszystkich do danego sejmu zachowanych źródeł" i, co nie mniej ważne, „konsekwentne ich spożytkowywanie we wzajemnej funkcjonalnej relacji, w szczegółowych przyczynowo-skutkowych ciągach, wielorakich, wzajemnie się przecinających, o licznych meandrach narzucanych przez sytuacje i wymogi chwili". Praca ta stała się punktem wyjścia dla zespołowego wysiłku, którego finałem stać się miało opisanie na nowo dziejów polskiego sejmu w dobie rzeczpospolitej szlacheckiej, a drogą do celu tego wiodącą, monograficzne przebadanie wszystkich sejmów, i to nie tylko tych, które się odbyły, ale także tych, które zakończyły się bez uchwał, bądź sejmów zerwanych, na podstawie źródłowego materiału wydobytego zarówno z archiwów krajowych, jak i zagranicznych. Badania o charakterze cząstkowym prowadzili zatem magistranci prof. Czaplińskiego, uczestnicy seminarium doktorskiego zaś (Stefania Ochmann-Staniszewska, Jan Seredyka, Janusz Byliński, Jerzy Pietrzak, Krystyn Matwijowski, Anna Sybilla Bidwell), a potem i ich wychowankowie (Anna Filipczak-Kocur, Włodzimierz Kaczorowski, Bogusław Kaczmarski, Jerzy Maroń) opublikowali wiele monografii oraz studiów, poświęconych zwłaszcza sejmom procedującym w XVII w. Monografie te cechuje zbliżone metodologicznie postępowanie badawcze, umożliwiające dokonywanie porównań, przez co ukazywany w nich proces funkcjonowania szlacheckiego sejmu można wpisać w czytelny, uniwersalny mechanizm. Badania, prowadzone przez prof. Czaplińskiego, jego uczniów i kolejne, trzecie pokolenie ich następców, stały się fundamentem tej części najnowszej syntezy polskiego parlamentaryzmu, która odnosiła się do czasów rzeczpospolitej szlacheckiej.

Teresa Suleja

Szkoła Historii Społeczno-Gospodarczej

Innym filarem wrocławskiego zespołu historyków został prof. Stefan Inglot, uprzednio wykładowca historii na UJK we Lwowie i wicedyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, który przez pięć powojennych lat pracował na UJ. Wśród jego pierwszych publikacji było opracowanie historii społeczno-gospodarczej średniowiecza. Był on historykiem, który na gruncie wrocławskim w najpełniejszy i najbardziej komplementarny sposób zajął się problematyką społeczno-gospodarczą, i to zarówno w średniowieczu, jak i w czasach nowożytnych oraz najnowszych, dzięki czemu można go uznać za twórcę wrocławskiej Szkoły Historii Społeczno-Gospodarczej.

Nie ulega wątpliwości, że prof. S. Inglot był kontynuato-

rem kierunku badań wytyczonego przez prof. Franciszka Bujaka, wnoszącym jednak swój oryginalny wkład do historiograficznych osiągnięć na tym polu. Podejmując pracę we Wrocławiu, chciał możliwie szybko rozwinąć badania z zakresu historii społecznej i gospodarczej Śląska, wyraźnie zaniedbane w ówczesnej historiografii, zwłaszcza wobec konieczności stworzenia nowej syntezy dziejów Śląska. W centrum zainteresowań badawczych prof. S. Inglota znajdowały się niezmiennie dzieje wsi i rolnictwa, głównie na Śląsku, oraz gospodarka wielkiej własności feudalnej (tematykę tę podejmowali jego doktoranci, Leszek Wiatrowski, Julian Jańczak i S. Michalkiewicz). Niektórzy z uczniów badali wybrane działy gospodarki, jak np. gospodarkę rybną i leśną (Aleksander Nyrek), natomiast analiza gospodarki dworskiej i chłopskiej została tematem rozprawy habilitacyjnej L. Wiatrowskiego. Zwieńczeniem tego nurtu badawczego stała się trzytomowa *Historia chłopów polskich* (1970–1980), której redaktorem i współautorem był prof. Inglot. Paralelna kwestia, rozwijana w szkole stworzonej przez Stefana Inglota, to równie szeroko potraktowana tematyka miejska. Handlowi i cenom poświęcił najwięcej uwagi Marian Wolański, rzemiosłem zajmowali się m.in. W. Długoborski oraz współpracujący z mistrzem Marian Haisig. Liczący się udział w procesie powstawania monografii miast śląskich mają też uczniowie Stefana Inglota (W. Długoborski, M. Haisig, S. Michalkiewicz, L. Wiatrowski oraz Zbigniew Kwaśny ze swoimi uczniami – Elżbietą Kościk i Franciszkiem Kusiakiem). Trzecie pole badawcze to dzieje spółdzielczości – tu pod redakcją S. Inglota ukazała się pierwsza powojenna synteza poświęcona temu zagadnieniu (*Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego*, 1966). W kręgu zainteresowania prof. Inglota znalazły się też dzieje przemysłu na Śląsku i to nie tylko rozwijającego się w ramach dóbr wielkiej własności (m.in. W. Długoborski, Z. Kwaśny, Kazimiera Maleczyńska i S. Michalkiewicz). Nowym segmentem szkoły stały się, rozwijane przez Z. Kwaśnego, studia nad demografią historyczną. Wiele prac, powstałych głównie na seminariach magisterskich i doktoranckich, zostało opublikowanych w formie artykułów (m.in. K. Górna, Marek Górny, E. Kościk), dlatego też coraz częściej w literaturze przedmiotu w odniesieniu do zespołu stworzonego przez Z. Kwaśnego pisze się o szkole wrocławskiej z tego zakresu. Uczniowie Z. Kwaśnego mają m.in. w swym dorobku opracowanie osadnictwa wiejskiego na Śląsku po II wojnie światowej (E. Kościk, F. Kusiak). W pracach M. Górnego oraz jego uczniów ze szczególną uwagą traktowana jest problematyka społeczeństwa polskiego w XVI–XIX w., E. Kościk zajmuje się głównie problematyką śląską XIX i XX w., natomiast F. Kusiak wraz ze swoimi uczniami prowadzi intensywne badania poświęcone dziejom wojskowości. Dziełem zespołu, wykształconego wokół Z. Kwaśnego, są również ukazujące się pod jego redakcją od 1995 r. „Śląskie Studia Demograficzne", a także redagowana przez Marka Górnego „Genealogia" oraz „Przeszłość Demograficzna Polski".

Teresa Suleja

Szkoła Dziejów Politycznych i Społecznych Polski, Niemiec, Śląska i Galicji

Badania nad całym okresem porozbiorowym, ze szczególnym uwzględnieniem najnowszej historii tak Śląska, jak i Galicji, na gruncie wrocławskim wiążą się z osobą prof. Henryka Wereszyckiego, którego zainteresowania rozciągały się również na skomplikowaną problematykę stosunków międzynarodowych w XIX w. W czasach stalinowskich, a zwłaszcza w 1948 r., nie były to badania aprobowane przez ówczesne władze, szczególnie że wiązały się z aktualnymi sporami politycznymi partii z Władysławem Gomułką. Stąd ataki na syntezę popowstaniowych dziejów Polski i praktyczne uniemożliwienie prof. Wereszyckiemu wydawania publikacji. (Jedną z pierwszych publikacji wrocławskich historyków było dzieło Henryka Wereszyckiego na temat historii politycznej Polski w l. 1864–1918, książka ta jednak została wycofana przez cenzurę). Nie ulega wątpliwości, że jego najwartościowsze prace (m.in. historia Austrii i monograficzny tryptyk poświęcony genezie, funkcjonowaniu i stopniowemu rozpadowi „sojuszu trzech cesarzy") powstały dopiero w okresie krakowskim, niemniej jednak swój ośmioletni pobyt we Wrocławiu prof. Wereszycki wykorzystał na wszechstronne penetrowanie źródeł i przygotowanie ich do wydawania. Prof. Wereszycki, pomimo stawianych mu przeszkód, stał się autorytetem dla młodszego pokolenia.

Kontynuatorem badań zainicjowanych przez mistrza był jego asystent, późniejszy profesor, Adam Galos, który w 1949 r. obronił pracę doktorską na temat *Społeczeństwo niemieckie wobec ustaw antypolskich (1894–1909).* Jako młody historyk zajął się przede wszystkim problematyką stosunków polsko-niemieckich i dziejów Śląska. Sprawom pogranicza i rozgrywającym się na jego obszarze konfliktom poświęcił sporo studiów, co z czasem zaowocowało udziałem w przygotowaniu *Historii Niemiec* (wspólnie z W. Kortą i W. Czaplińskim), autorskim współudziałem w monografii o Hakacie oraz o dziejach Wrocławia. Wątki – niemiecki i śląski – rozwijali uczniowie A. Galosa, przy czym tak w odniesieniu do dziejów politycznych (monografia Marka Czaplińskiego o Adamie Napieralskim czy tegoż na temat niemieckiego imperium kolonialnego), jak i gospodarczo-społecznych (Romualda Gellesa o Wrocławiu z początków XX w.) czy kulturalnych (Marii Zduniak o polskim życiu muzycznym we Wrocławiu w XIX w.; Władysława Misiaka o polityce kulturalnej na Dolnym Śląsku w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej). Problematyka śląska znajdowała się również w centrum zainteresowań badawczych drugiego ucznia prof. Wereszyckiego – prof. Mieczysława Patera, który wprawdzie doktoryzował się u prof. Kazimierza Popiołka, ale był asystentem prof. Wereszyckiego i przygotowywał pracę pod jego kierunkiem. Mieczysław Pater zajmował się m.in. polskim ruchem politycznym na Górnym Śląsku oraz relacjami pomiędzy miejscową społecznością a katolickim centrum, a także obecnością studentów Polaków na UWr i dziejami samej wszechnicy. Natomiast prof. Galos podjął także studia nad historią Galicji, zaznaczając swą obecność na tym polu edycją pamiętników Michała Bobrzyńskiego (1957) – wątek galicyjski najpełniej rozwinął przedwcześnie zmarły uczeń prof. Galosa, Zbigniew Fras (autor m.in. monografii o Florianie Ziemiałkowskim oraz rozprawy o demokratach w życiu politycznym tej dzielnicy w l. 1848–1873).

Teresa Suleja

Szkoła Badań nad Dziejami Polskiej Myśli Politycznej

Badania nad dziejami polskiej myśli politycznej XIX i XX w. zainicjował na gruncie wrocławskim prof. Henryk Zieliński, absolwent UJ, który przybył do Wrocławia w 1949 r. W l. 1965–1966 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego. Był autorem jedynej w tym czasie syntezy historii Polski, obejmującej okres popowstaniowy wraz z międzywojennym dwudziestoleciem. Do lat 70. dzieje polskiej myśli politycznej XIX i XX stulecia należy uznać za obszar wyjątkowo zaniedbany badawczo, od czasu bowiem dokonań Wilhelma Feldmana, jeszcze sprzed I wojny światowej, problematyka ta nie stała się przedmiotem zainteresowania historyków ani w latach II Rzeczpospolitej, ani po 1945 r. Uruchamiając specjalną serię wydawniczą (w ramach prac Wydziału I Nauk Społecznych PAN), H. Zieliński sformułował czytelne wytyczne badawcze, wedle których zasadami porządkującymi dobór treści, wchodzących w zakres pojęcia „myśl polityczna", miały być: zasada proweniencyjna i zasada problemowa. W myśl pierwszej tak kierunki przyszłych badań, jak i oparta na ich wynikach struktura syntezy, brałyby „za punkt wyjścia analizę i ewolucję myśli politycznej poszczególnych partii politycznych, organizacji, grup kierowniczych czy ich przywódców". Równoległe posłużenie się drugą oznaczało „przyjęcie stanowiska, iż uwaga i badania historyków myśli politycznej skoncentrują się wokół określonych węzłowych problemów, nurtujących w różnych okresach historycznych społeczeństwo polskie, a znajdujących wyraz w koncepcjach, formułowanych przez jego polityczne przedstawicielstwa". Konsekwencją zastosowania zasady problemowej stało się wypracowanie uniwersalnego kwestionariusza pytań badawczych m.in. po to, by badacz zajmujący się określonym politycznym nurtem i jego dokonaniami mógł konfrontować wypracowywaną w jego obrębie myśl polityczną „z dylematami, jakie w zmieniających się warunkach i czasach stawały przed państwem i społeczeństwem".

Zaproponowana przez prof. Zielińskiego metoda pracy i zestaw badawczych problemów (m.in. sugestia nasilenia badań na polu biografistyki historycznej) stały się podstawą funkcjonowania zespołu, w którego skład weszli Wojciech Wrzesiński, Adolf Juzwenko, Teresa Kulak, Włodzimierz Suleja, Edward Czapiewski, Krzysztof Kawalec, początkowo również Marian Orzechowski. Wyniki swych badań udostępniali początkowo na kartach serii Polska Myśl Polityczna XIX i XX Wieku, a następnie również w oddzielnych monografiach. Materiały zamieszczane w serii wydawniczej były z reguły efektem organizowanych przez zespół prof. Zielińskiego konferencji problemowych, gromadzących specjalistów z całego kraju, natomiast liczne monografie przynosiły szczegółowe rozpoznanie problemów, mających w przyszłości doprowadzić do powstania syntezy polskiej myśli politycznej dwu ostatnich stuleci. Badacze współtworzący szkołę zaznaczyli również swą obecność na polu biografistyki historycznej (Teresa Kulak napisała biografię Jana Ludwika Popławskiego, Włodzimierz Suleja – Józefa Piłsudskiego, Krzysztof Kawalec – Romana Dmowskiego, Edward Czapiewski – Józefa Ignacego Kraszewskiego) oraz podjęli badania nad funkcjonowaniem mitów i stereotypów, tak politycznych, jak i etnicznych (zwłaszcza Wojciech Wrzesiński). Po tragicznej, do dzisiaj niewyjaśnionej śmierci prof. H. Zielińskiego, kierownictwo nad pracami zespołu objął Wojciech Wrzesiński, kontynuując badawczy profil wytyczony przez twórcę szkoły. W. Wrzesiński, wychowanek uczelni toruńskiej, od 1955 r. jest jednym z najaktywniejszych historyków wrocławskich, specjalizującym się w najnowszej historii politycznej. W l. 1972–1974 był dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego, w l. 1990–1995 rektorem UWr. Pod jego redakcją ukazało się kolejnych 6 tomów serii wydawniczej (pierwszych 5 zredagował H. Zieliński), badania cząstkowe zaś, rozwijane także przez reprezentantów czwartego pokolenia badaczy, głównie uczniów prof. Wrzesińskiego (Jacek Piotrowski) i Teresy Kulak (Joanna Dufrat), podążały tropem badawczego kwestionariusza zaproponowanego przez Henryka Zielińskiego. Ponadto intensywne badania prof. Wrzesińskiego i jego uczniów nad współczesną historią Śląska tworzą podwaliny pod odrębną szkołę historyczną.

Teresa Suleja

Karol Maleczyński

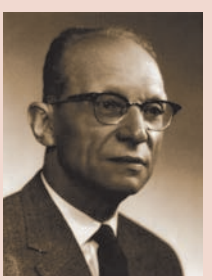
Józef Andrzej Gierowski

Władysław Czapliński

Stefan Inglot

Henryk Wereszycki

Henryk Zieliński

Karol Maleczyński – ur. 1897 w Grębowie k. Tarnobrzega, zm. 1968 we Wrocławiu. Studia historyczne na UJK we Lwowie (1920–1924) pod kierunkiem prof. S. Zakrzewskiego, O. Balzera i J. Ptaśnika. Doktorat w 1924, studia uzupełniające w Archiwum Watykańskim (1928) oraz École de Chartes w Paryżu (1932). Habilitował się w 1929 z nauk pomocniczych historii, łącząc pracę w lwowskim Archiwum Ziemskim z zajęciami na UJK (jako prywatny docent), by w 1939 zostać prof. tytularnym na tej uczelni. Podczas wojny pozostał we Lwowie, pracując jako archiwista, robotnik fizyczny i bibliotekarz. W stolicy Dolnego Śląska już od maja 1945 w Grupie Naukowo-Kulturalnej, kierowanej przez prof. Stanisława Kulczyńskiego, dlatego też zalicza się do grona wrocławskich pionierów. Od października 1945 prof. zw. UWr stojący w l. 1946–1952 na czele Instytutu Historii. W czasie pracy na uczelni kierował kolejno katedrami: Historii Śląska i Słowiańszczyzny Zachodniej (1953–1957), Historii Polski i Powszechnej do XV w. (1957–1960) oraz Katedrą Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki (1960–1968). Poza kierowaniem Instytutem Historii w 1945 organizował Oddział Instytutu Śląskiego, na którego czele stał do 1950. Należał do założycieli powołanego do życia w 1946 Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, pełniąc nieprzerwanie do 1968 funkcję jego prezesa (przez wiele lat był również wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Historycznego). Współtworzył WTN, będąc w l. 1946–1952 przewodniczącym jego II Wydziału. Wypromował 9 doktorów (w tym 6 prof.). Inicjator wielotomowej *Historii Śląska* oraz

Regestów śląskich, twórca szkoły historycznej zajmującej się dziejami Śląska i Wrocławia oraz szkoły prowadzącej badania nad dyplomatyką wieków średnich. Dwukrotny laureat Nagrody m. Wrocławia, posiadacz Odznaki Pioniera, Złotej Odznaki Zasłużonego dla Dolnego Śląska oraz Odznaki Budowniczego Wrocławia, Złoty Krzyż Zasługi, medale 10- i 15-lecia PRL.

Józef Andrzej Gierowski – ur. 1922 w Częstochowie, zm. 2006 w Krakowie. Okres jego studiów przypadł na czas wojny; łączył pracę zawodową z konspiracją w szeregach AK. W l. 1941–1944 studiował jednocześnie historię na tajnym UJ. Po wojnie kontynuował studia, pełniąc jednocześnie funkcję asystenta-wolontariusza przy katedrze Historii Polski Nowożytnej UJ. Dyplom mgr. uzyskał u prof. W. Konopczyńskiego w 1946 i za radą swego mistrza podjął pracę na UWr u boku prof. W. Czaplińskiego. W 1947 doktoryzował się w Krakowie, lecz jego kariera zawodowa toczyła się we Wrocławiu. Tu w latach 1948–1951 pełnił funkcję sekretarza technicznego Koła Miłośników Literatury i Języka Polskiego, zajmując się organizacją tzw. Czwartków Literackich. W l. 1953–1968 był pracownikiem Instytutu Historii PAN, początkowo w Zakładzie Historii Śląska. W 1954 został doc. w Katedrze Historii Powszechnej, a w 1958 prof. nadzw. (w katedrze Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII w.), następnie, już w Krakowie (w 1965 powrócił na UJ i pracował tam do 1992) w 1970 prof. zw. W okresie wrocławskim pełnił funkcję prodziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1954–1956) i dziekana tegoż wydziału (1964–1965), w l. 1958–1961 piastował funkcję prorektora UWr. W Krakowie przez wiele lat stał na czele tamtejszego Instytutu Historii (1967–1972); został wybrany rektorem UJ (1981–1987). Po wyjeździe do Krakowa utrzymywał nadal kontakty naukowe ze środowiskiem wrocławskim i w l. 1978–1981 pełnił na pół etatu funkcję kier. Zakładu Historii Śląska w Instytucie Historycznym. Prowadził wielostronne badania archiwalne w Niemczech, we Francji, w Szwecji, we Włoszech, w Wielkiej Brytanii, USA i ZSRR. Zainteresowania badawcze prof. Gierowskiego koncentrowały się wokół problematyki polityczno-ustrojowej Rzeczypospolitej szlacheckiej, zwłaszcza doby saskiej, nowożytnych dziejów Śląska (w tym Wrocławia), gdzie stworzył podwaliny szkoły naukowej, wreszcie relacjom polsko-żydowskim ze szczególnym uwzględnieniem historii i kultury Żydów w Polsce. Był autorem blisko 500 prac, w tym kilkunastu monografii, m.in. *Między saskim absolutyzmem a złotą wolnością* (1953), *W cieniu Ligi Północnej* (1972), syntez (historii Włoch oraz historii Polski lat 1505–1864), a także współautorem historii Śląska i historii dyplomacji polskiej. Otrzymał wiele odznaczeń krajowych i zagranicznych, w tym Komandorię Orderu Al Merito della Republica Italiana i Krzyż Oficerski OOP. Był doktorem h.c. UWr (1992).

Władysław Czapliński – ur. 1905 w Tuchowie k. Tarnowa, zm. 1981 we Wrocławiu. Studia historyczno-polonistyczne (1923–1927) na UJ pod kierunkiem W. Konopczyńskiego, I. Chrzanowskiego i W. Sobieskiego, doktorat (1928), nauczyciel gimnazjalny, od 1929 poszukiwania archiwalne w Berlinie, Paryżu i Wiedniu, w latach 30. w Danii oraz Szwecji. Habilitację, po przedstawieniu monografii *Władysław IV wobec wojny 30-letniej*, uzyskał w 1939, dzięki czemu od 1 maja zatrudniony jako doc. UJ. W czasie wojny uczestnik tajnego nauczania (komplety gimnazjalne i uniwersyteckie). Od lutego 1946 we Wrocławiu, gdzie pracował jako prof. nadzw., a od 1956 zw.; kier. Katedry Historii Powszechnej (1946–1956), Katedry Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII Wieku (1957–1969), a następnie (do 1976) Zakładu pod takąż nazwą. Prodziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego w l. 1951–1954. Czł. korespondent PAU 1950, czł. Duńskiej Królewskiej Akademii Nauk 1974, wiceprezes WTN i Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, czł. ZG PEN Clubu Polska i Komitetu Nauk Historycznych PAN, dr h.c. Uniwersytetu Gdańskiego 1978. Inicjator badań poświęconych m.in. oligarchii magnackiej w Polsce w XVII w., dziejom polskiego parlamentaryzmu w czasach nowożytnych (twórca szkoły naukowej) oraz znawca historii Skandynawii. Wypromował 11 doktorów (w tym 3 doktorów hab. i 5 profesorów) i blisko 200 magistrów. Opublikował ponad 350 pozycji, w tym 17 syntez i monografii. Był też świetnym, utalentowanym dydaktykiem – jego erudycyjne wykłady całych dziejów Polski, prowadzone dla filologów, przyciągały tłumy młodzieży. Zaliczał się również do najlepszych popularyzatorów wiedzy historycznej, czyniąc to zarówno za pośrednictwem radia, jak i odczytowych wyjazdów do najodleglejszych zakątków Dolnego Śląska. Uhonorowany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim i Komandorskim OOP.

Stefan Inglot – ur. 1902 w Albigowej k. Łańcuta, zm. 1994 we Wrocławiu. Studia na Wydziale Filozoficznym UJK we Lwowie, gdzie specjalizował się w historii gospodarczej i społecznej, pozostając pod wpływem formującego wówczas swą szkołę historii gospodarczej prof. Franciszka Bujaka. W l. 1922–1924 asystentura w Katedrze Historii Społecznej i Gospodarczej UJK, od 1924 pracownik Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Doktorat (1926), archiwalne kwerendy w Paryżu, Brukseli i Strasburgu (1927–1929), dzięki czemu w 1933 habilitował się, przedstawiając pracę *Kolonie w średniowiecznej Alzacji*. Wykładowca historii handlu w Akademii Handlu Zagranicznego (1928–1930), od 1932 na UJK jako doc., a od 1939 prof. tytularny. Podczas wojny pracownik Ossolineum i uczestnik tajnego nauczania, a ponadto czł. władz wojewódzkich konspiracyjnego SL. Po wojnie do 1950 r. w Krakowie. Z Wrocławiem związał się jako prof. kontraktowy, w 1946 organizując Katedrę Historii Społecznej i Gospodarczej (następnie Zakład Historii Gospodarczej, Demografii i Statystyki), którą kierował do momentu przejścia na emeryturę w 1972 (w l. 1946–1951 wykładał również we wrocławskiej WSE). Prodziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1954) i dziekan tegoż wydziału (1954–1958), czł. Senatu UWr (1954–1960 i 1962–1964); czł. Lwowskiego Towarzystwa Naukowego (1934–1939), sekretarz generalny Polskiego Towarzystwa Historycznego, współzałożyciel WTN i wieloletni czł. zarządu towarzystwa, wiceprezes Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii (1952–1966), od 1961 czł. Komisji Koordynacyjnej Badań nad Historią Wsi PAN, od 1964 czł. Rady Naukowej ZG Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska". Czł. PAU (1991) i czł. korespondent Węgierskiej Akademii Nauk, doktor h.c. UWr (1977). Badacz dziejów wsi i rolnictwa (twórca w tym zakresie szkoły naukowej zwanej Szkołą Historii Społeczno-Gospodarczej), autor fundamentalnej *Historii chłopów polskich* (1970) oraz ponad 400 publikacji. Wypromował 26 doktorów (w tym 7 prof. i 1 dr hab.). Najważniejsze odznaczenia: medale 10- i 15-lecia PRL, Złoty Medal Uniwersytetu Wrocławskiego, Krzyż Oficerski OOP i Order Sztandaru Pracy II kl.

Henryk Wereszycki – ur. 1898 we Lwowie, zm. 1990 w Krakowie. Uczestnik walk legionowych, wojny polsko-bolszewickiej i kampanii wrześniowej, studia historyczne na UJK pod kierunkiem A. Szelągowskiego, następnie asystent UJK (1925–1926), nauczyciel lwowskich szkół średnich (1926–1935), wreszcie kustosz w warszawskim Instytucie Badania Historii Najnowszej im. Józefa Piłsudskiego. Przed wojną kwerendy badawcze w Austrii, Francji, Niemczech i Wielkiej Brytanii. Po wojnie, którą spędził w obozie jenieckim w Woldenbergu, do 1947 pracował w Instytucie Pamięci Narodowej przy PRM, kiedy to otrzymał stanowisko zastępcy prof. w Instytucie Historii UWr. W l. 1947–1953 kierował Katedrą Historii Polski Nowożytnej, następnie (1953–1955) Zakładem Historii Nowożytnej w Katedrze Historii Powszechnej, wreszcie (1955–1956) Zakładem Historii Nowożytnej Powszechnej. W 1955, dzięki „odwilży" i przychylności obozowego współtowarzysza niedoli, ówczesnego ministra szkolnictwa wyższego, A. Rapackiego, zostaje prof. nadzw.; nigdy nie został prof. zw. Po przejściu na UJ w 1956 do emerytury (1968) pracował na tej uczelni. W 1985 został doktorem h.c. UWr. Po ukazaniu się *Historii politycznej Polski w dobie popowstaniowej* (1948) stał się obiektem ataku partyjnej propagandy, wspomaganej przez historyków-marksistów (szczególnie podczas konferencji metodologicznej w Otwocku na przełomie 1951–1952), co skutecznie zablokowało możliwości jego naukowego awansu i kształcenia uczniów. Z jego inspiracji jedyny wypromowany przezeń uczeń, prof. Adam Galos, rozwinął na wrocławskim gruncie badania nad dziejami Niemiec, Polski, Galicji i Śląska oraz kontynuował prace związane z edytorstwem XIX- i XX-wiecznych źródeł.

Henryk Zieliński – ur. 1920 w Szembruczku k. Grudziądza, zginął tragicznie 1981 we Wrocławiu. Uczestnik kampanii wrześniowej (ranny w bitwie nad Bzurą). Studia historyczne po zwolnieniu z obozu jenieckiego na tajnych kompletach w Krakowie, sfinalizowane w 1948 (pod kierunkiem prof. J. Feldmana i K. Piwarskiego). Z Wrocławiem związany od 1949, po rozpoczęciu pracy jako st. asystent w Instytucie Historii. Doktorat w 1950 (pod kierunkiem K. Maleczyńskiego), od 1955 doc., w 1962 prof. nadzw., od 1971 prof. zw. W l. 1965–1966 dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego UWr. Od 1964 do 1969 na czele Katedry Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w., a w latach 1972–1981 Zakładu Historii Polski i Powszechnej XX w. (po wymuszonym opuszczeniu Wrocławia z powodu postawy zajętej podczas „wydarzeń marcowych", kierował od 1970 do 1972 Instytutem Historii Uniwersytetu Śląskiego, będąc zarazem dziekanem Wydziału Humanistycznego tej uczelni). Czł. komisji podręcznikowej UNESCO PRL–RFN. Historyk dziejów politycznych i społecznych II Rzeczypospolitej, znawca problematyki śląskiej, wydawca m.in. źródeł do dziejów powstań śląskich (1963) oraz stosunków polsko-niemieckich; zajmował się losami Polaków, którzy w wyniku decyzji wersalskich pozostali poza granicami II RP. Inicjator badań nad problematyką polskiej myśli politycznej XIX i XX wieku (twórca szkoły); rezultaty badań publikowano na łamach redagowanej przezeń serii wydawniczej pod takim tytułem. Autor blisko 200 pozycji (w tym 12 monografii oraz syntez, od autorskiego udziału w realizacji historii PAN po pionierską syntezę, ukazującą dzieje Polski w latach 1864–1939). Po jego śmierci ukazała się kolejna synteza obejmująca okres 1914–1939; fragmenty tej pracy wykreślone przez cenzurę zostały wkrótce wydane oddzielnie w drugim obiegu. Wypromował 9 doktorów (w tym 5 prof.). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP.

Filologia wrocławska zawdzięcza swój początek przybyłemu z Warszawy Tadeuszowi Mikulskiemu. Historyk literatury, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, stypendysta w Collège de France, przyjechał do Wrocławia w listopadzie 1945 r. i w 1946 r. objął Katedrę Literatury Polskiej. Był założycielem Koła Literatury i Języka Polskiego, którego pierwszą przewodniczącą została Anna Kowalska. Zainicjował wydawanie „Zeszytów Literackich", był także pomysłodawcą tzw. Czwartków Literackich.

Tadeusza Mikulskiego – postać niemal legendarną – zawsze wymienia się na pierwszym miejscu wśród współtwórców powojennej polonistyki wrocławskiej. W 1945 r., kiedy znalazł się w murach reaktywowanego właśnie UWr, liczył 36 lat, mając za sobą burzliwe życie, znamienne dla jego pokolenia. Urodził się 17 stycznia 1909 w Chobotowie, niedaleko Woroneża, w głębi Rosji. Przeżył tam, w wieku paru lat, I wojnę światową i rewolucję bolszewicką[24]. W 1920 r. przedostał się, wraz z rodziną, do wolnej już Polski i osiadł w odzyskanym właśnie Toruniu. Już w latach gimnazjalnych ujawniły się jego talenty badawcze i pisarskie: zaczął drukować w lokalnej prasie liczne artykuły, przeważnie związane z dziejami regionu pomorskiego. W 1927 r. Mikulscy przenieśli się do Warszawy, gdzie podjął studia polonistyczne. Nauka przebiegała niezwykle pomyślnie: po trzech latach uzyskał magisterium na podstawie rozprawy *Henryk Chełchowski. Kartka z dziejów literatury polskiej XVII wieku*, a po trzech następnych – stopień doktora, obroniwszy dysertację *Ród Zoilów. Rzecz z dziejów staropolskiej krytyki literackiej.* Obie prace zostały opublikowane, jak i wiele innych różnych tekstów. W sumie do 1939 r. wydrukował aż 247 pozycji[25], a liczył sobie dopiero trzydzieści lat! Studia naukowe związane były przede wszystkim z literaturą barokową; zebrane później zostały w tomie *Rzeczy staropolskie* (1964). „Wszystkim tym pracom – podkreślał uczony w autobiograficznym wyznaniu – towarzyszyła świadomość historyczna, że dzieła pisarzy wybitnych są już zbadane i oznaczone dokładniej, a mimo to «przeciętna wieku» nie została jeszcze w kulturze literackiej staropolszczyzny wskazana czy wymierzona. Należy zatem skupić poszukiwania właśnie na przeciętnej kulturze staropolskiej, żeby doczytać się prawdy o epoce"[26]. Badając nieznane obszary dawnego piśmiennictwa, nastawiał się Mikulski na kompletowanie materiałów źródłowych, wyrażając typowy dla niego i stale przekazywany uczniom kult faktu, chroniący przed formułowaniem uogólnień nie popartych dostatecznym materiałem dowodowym. Zasada ta znamienna była również dla napisanej w 1938 r. i wydrukowanej dopiero w 1947 r. rozprawy habilitacyjnej *Adam Czahrowski z Czahrowa. Portret literacki.*

Wrzesień 1939 przeżył Mikulski na polu bitewnym jako podporucznik – dowódca plutonu piechoty. Później, pracując w Bibliotece Narodowej, uczestniczył w tajnym nauczaniu i konspiracji. Należał do Armii Krajowej, brał udział w powstaniu warszawskim, a po jego upadku przebywał w kilku oflagach na terenie Niemiec. Do kraju wrócił 1 października 1945, decydując się – za radą Juliusza Krzyżanowskiego – na podjęcie pionierskiej pracy dydaktycznej we Wrocławiu. W mieście tym znalazł się 18 listopada z żoną u boku, z dwiema walizkami i kocem w ręku. Zniszczone totalnie w czasie oblężenia miasto nie budziło lęku: „Naraz Wrocław zaczął przypominać Warszawę, miasto niedawno poległe. I te ruiny Wrocławia, które straszyły innych, okazały się niespodziewanie bliskie i jak gdyby zachęcające do osiedlenia"[27].

Tadeusz Mikulski był pierwszym wykładowcą na wrocławskiej polonistyce. Kilka dni po nim zatrudniony został na stanowisku profesora językoznawca Stanisław Rospond, 18 grudnia profesor literaturoznawca Stanisław Kolbuszewski (zob. Uniwersytet Opolski, s. 222), a na początku 1946 r. Stanisław Bąk (1 lutego) i Władysław Floryan (15 kwietnia)[28]. Mikulski był adiunktem, ale już 19 stycznia 1946 habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie wymienionej wyżej rozprawy o Adamie Czahrowskim. Wskutek tego mianowany został w tymże roku na stanowisko profesora nadzw. i objął kierownictwo Katedry Historii Starszej Literatury Polskiej (później w związku z częstymi zmianami struktury polonistyki wrocławskiej pełnił też inne funkcje kierownicze).

Wykład inauguracyjny Mikulskiego znany jest dobrze z jego własnej relacji. Mówił wówczas: „Witamy was dzisiaj, grupkę pionierów, która rozpoczyna studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Ale nie jesteście tu pierwsi. Polonistyka we Wrocławiu liczy sto lat historii. Katedra języków i literatur słowiańskich powstała tu w roku 1841. Zajmowali ją kolejno: poeta czeski Czelakowski, uczony pokolenia romantycznego Wojciech Cybulski, uczony pozytywista Władysław Nehring"[29].

Wykład odbywał się właśnie w siedzibie dawnej slawistyki, przy Szewskiej 49. Tam też znaleziono ponad sześćset książek polskich, gromadzonych cierpliwie przez Nehringa i jego niemieckich następców; stały się one zalążkiem wzbogacanej powoli zakładowej biblioteki polonistycznej. Owe wstępne informacje o tradycji stanowiły podstawę wykładu habilitacyjnego „Polonistyka wrocławska. Sto lat historii", wygłoszonego na Uniwersytecie Warszawskim. Jak podkreślał, „to było ważne: współczesności, pracy bieżącej towarzyszyła od początku świadomość tradycji historycznej, która legitymowała nasze prawa do Wrocławia"[30]. Zarysował się więc wątek polityczny, któ-

[24] Wczesne lata Mikulskiego opisała jego żona Zofia Mikulska, *Śladami Tadeusza Mikulskiego (1909–1958)*, [w:] *Księga pamiątkowa 400-lecia Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego,* t. 3: *XIX–XX w.*, pod red. Z. Zdrójkowskiego, Toruń 1974, s. 51–68. Zob. też C. Hernas, *Mikulski Tadeusz*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 21, Wrocław 1976, s. 178–180.
[25] Zob. Z. Mikulska, A. Choroś, *Bibliografia prac Tadeusza Mikulskiego*, [w:] *Księga wspomnień. O zmarłych pracownikach powojennej polonistyki wrocławskiej*, pod red. M. Ursela, Wrocław 2002, s. 22–50.
[26] T. Mikulski, *Szkic autobiografii naukowej*, „Pamiętnik Literacki" 1959, z. 3/4, s. 3.
[27] T. Mikulski, *Pierwszy dzień Wrocławia,* [w:] tenże, *Temat Wrocław. Szkice śląskie.* Wybrał i wstępem opatrzył B. Zakrzewski, wyd. 2, Wrocław 1975, s. 299.
[28] Zob. B. Chamot, *Filologia polska na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1945–1995*, [w:] Prace Literackie, t. 35, pod red. L. Tatarowskiego, Wrocław 1997, *passim*.
[29] T. Mikulski, *Początek drogi*, [w:] *Temat Wrocław*, s. 204.
[30] Tamże, s. 205.

ry przewijać się będzie we wszystkich pracach o historii Wrocławia, należącego w pierwszych trzech wiekach istnienia – jak przypominano stale – do Korony Polskiej i zawierającego pierwiastki polskie we wszystkich wiekach następnych.

Wykład inauguracyjny zastanawia jeszcze z innego względu: Mikulski zdecydował się na Wrocław dopiero przed miesiącem, ze studentami spotkał się kilka dni po przyjeździe do miasta, a już tyle wiedział o przeszłości tutejszego uniwersytetu! Odezwały się zapewne dawne nawyki, znane z czasów toruńskich, kiedy to jako młody gimnazjalista pisywał o przeszłości tamtejszej kultury. Od razu więc pomyślał we Wrocławiu o potrzebie przypomnienia historii dawnej slawistyki[31]. Ale chociaż „już pęczniała mi teczka z materiałami historycznymi", nad dziejami slawistyki pracował później dorywczo, skupiając uwagę na odnalezionych papierach Nehringa i dokumentach do dziejów Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego[32].

Dziełem Mikulskiego, które wszystkich zdumiało i zachwyciło, stały się *Spotkania wrocławskie* – zbiór prawie trzydziestu szkiców o związkach z Wrocławiem pisarzy polskich XVIII–XX w. „Natychmiast po przyjeździe pociągnęło mnie szperactwo mojego zawodu i temperamentu naukowego: z biografii pisarzy polskich, z dokumentów ich życia i twórczości zacząłem wydobywać epizody wrocławskie, wizję miasta, utrwaloną w liście, pamiętniku, korespondencji literackiej"[33]. Chodzi o takich twórców, jak Juliusz Słowacki, Józef Wybicki, Wincenty Pol, Kornel Ujejski, Władysław Syrokomla, Teofil Lenartowicz, Roman Zmorski, Józef Ignacy Kraszewski, Adam Asnyk, Władysław Reymont. Większość z nich zatrzymywała się we Wrocławiu na krótko, przejazdem, udając się dyliżansem, potem pociągiem – do stolic europejskich lub do wód. Podczas krótkiego pobytu w naszym mieście czas spędzali na zwiedzaniu co ważniejszych zabytków, a spostrzeżenia swoje utrwalali w formie zapisków pamiętnikarskich, listów prywatnych, „obrazków z podróży", czasem utworów literackich. I owe kartki są najważniejszym plonem ich wrocławskich „spotkań", tworzą wielogłosowe rozwinięcie motywu Wrocławia w piśmiennictwie polskim, dają wielobarwny obraz miasta; bez tych zapisków, odkrytych przez prof. Mikulskiego, nasza wiedza o jego życiu byłaby znacznie uboższa.

Czytelnicy *Spotkań wrocławskich* odnoszą wrażenie, że w XIX w. Wrocław należał do najważniejszych ośrodków polskiego życia literackiego. Wrażenie to jednak jest mylne: wymienieni pisarze nie utrzymywali we Wrocławiu – poza nielicznymi wyjątkami – żadnego kontaktu z tutejszymi ośrodkami polonijnymi, przede wszystkim z liczną polską młodzieżą akademicką, skupioną w Towarzystwie Literacko-Słowiańskim i prowadzącą wcale bogatą i żywą działalność pisarską i naukową. Jeżeli pisarze spotykali podczas przechadzek po mieście jakichś Polaków, to byli nimi przede wszystkim ludzie z ulicy i sklepów. Wrocław „odzywa się do polskiego przechodnia szyldem sklepowym w polskim języku czy polską zachętą przy wyborze towaru, przy zamówieniu obiadu"[34]. Historyk więc powinien do tych zapisków literackich dodać, iż ludność polska we Wrocławiu XIX w. była stosunkowo liczna, stanowiła według różnych szacunków ok. 10 tys. osób (3–5%).

Spotkania wrocławskie cieszyły się niebywałym powodzeniem wśród czytelników, miały trzy wydania (1950, 1954, 1966). Były też nagradzane i wysoko cenione w środowisku uczonych. Oto charakterystyczna wypowiedź Bogdana Zakrzewskiego: „Tom świetnych esejów, napisanych językiem, którego może pozazdrościć profesorowi najlepszy «sztukmistrz literat», a opatrzony erudycyjnymi przypisami godnymi uczoności najsumienniejszego badacza, jest już dzisiaj dziełem klasycznym, także i dla historii polskich tradycji Wrocławia. Niepowtarzalny i swoisty urok stylu *Spotkań wrocławskich*, ich ładunek emocjonalny, wydobyty z klimatu epok i środowisk odtworzonych – przy literackiej stylizacji – z ogromną i sugestywną dbałością o wierność historyczną, faktograficzną, o autentyzm źródeł przemawiających narracją artystyczną – wszystko to zdecydowało właśnie o klasycznej randze tej książki"[35].

Tadeusz Żabski

Szkoła Badań nad Literaturą Śląska

Dzięki pasji badawczej Mikulskiego zrodziła się i ugruntowała na polonistyce wrocławskiej szkoła śląskoznawcza, kierowana później wytrwale przez prof. Bogdana Zakrzewskiego – autora wielu studiów o przeszłości literackiej Wrocławia i Śląska, zebranych w tomie *Tematy śląskie* (1973), w których znalazły się m.in. szkice pisane w stylu *Spotkań wrocławskich*. Zakrzewski zorganizował też pracownię śląskoznawczą, zachęcając swych uczniów do dokładniejszego zbadania tematów zgłoszonych jeszcze przez Mikulskiego. Powstały więc w tym ośrodku obszerne, bogato udokumentowane prace o dziejach slawistyki, o kierujących tą katedrą profesorach: Franciszku Czelakowskim, Wojciechu Cybulskim, Władysławie Nehringu, także o Towarzystwie Literacko-Słowiańskim i organizacjach studentów pochodzących z Górnego Śląska[36]. Zatem ziarno zasiane przez Tadeusza Mikulskiego przyniosło bardzo bogaty plon.

Tadeusz Żabski

[31] Korzystał zapewne z obszernego artykułu Nehringa o historii slawistyki, zamieszczonego w rocznicowej pracy zbiorowej pod red. G. Kaufmanna *Festschrift zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Universität Breslau*, Breslau 1911. Późniejszy przekład polski: W. Nehring, *Filologia słowiańska. W 150-lecie slawistyki Uniwersytetu Wrocławskiego*, oprac. B. Zakrzewski, Wrocław 1991.
[32] Zob. T. Mikulski, *Temat Wrocław…*, *passim*.
[33] T. Mikulski, *Spotkania wrocławskie,* wyd. 3, Katowice 1966, s. 5.
[34] Tamże, s. 9.
[35] B. Zakrzewski, *O pracowni śląskiej Tadeusza Mikulskiego,* [w:] tegoż, *Tematy śląskie. Rozprawy i szkice*, Katowice 1973, s. 206.
[36] Zob. m.in. T. Żabski, *František Ladislav Čelakovsky na katedrze slawistyki we Wrocławiu*, [w:] Prace Literackie, VI, 1964; tenże, *Slawistyka na Uniwersytecie Wrocławskim do 1939 roku*, [w:] Zbliżenia Polska–Niemcy, 1993, nr 1(4); B.W. Januszewski, *Wojciech Cybulski – działalność polityczna, pedagogiczna i naukowa*, Wrocław 1974; tenże, *Z badań nad początkami slawistyki i problemami mickiewiczologii. U wrocławskiej kolebki polonistyki naukowej,* Wrocław 1980; S. Sochacka, *Działalność slawistyczna Władysława Nehringa na tle epoki*, Opole 1980; E. Achremowicz, T. Żabski, *Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu 1836–1886*, wstęp i red. nauk. B. Zakrzewski, Wrocław 1973; F. Szymiczek, *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*, Wrocław 1863.

Szkoła Badań nad Oświeceniem

Zajęcia dydaktyczne Mikulskiego, prowadzone w l. 1945–1958, obejmowały wykłady, proseminaria i seminaria magisterskie, poświęcone historii literatury staropolskiej i Oświecenia, również – w ujęciach bardziej szczegółowych – zasadom krytyki i analizy tekstów literackich, naukom pomocniczym ze szczególnym uwzględnieniem problemów edytorstwa i bibliografii, rozwojowi polskiej syntezy historycznoliterackiej, dziejom powieści i krytyki literackiej[37]. Uczył studentów szacunku dla faktów i solidności w postępowaniu naukowym. Wśród tych studentów znajdowali się i wojujący marksiści, i kombatanci z poakowskiego podziemia[38]. Mikulski przedkładał jednak zdolności badawcze wychowanków nad ich postawy ideowe. Osobiście marksizmu nie uprawiał, ale był promotorem głośnych wtedy rozpraw doktorskich pisanych w tym duchu. Przypomnijmy je: Stefan Żółkiewski, *Stare i nowe literaturoznawstwo* (obrona odbyła się 20 marca 1951), Samuel Sandler, *O „Trylogii" Sienkiewicza* (1 grudnia 1951), Jerzy Ziomek, *Publicystyka „Kuźnicy Kołłątajowskiej"* (8 grudnia 1951). Żółkiewski w tym czasie był członkiem KC PZPR i „porządkował" kadry polonistyczne, Sandler i Ziomek pracowali przez krótki czas na polonistyce wrocławskiej, podobnie jak Jan Kott – autor sławetnej marksistowskiej przedmowy do *Lalki* Bolesława Prusa (1948).

Mikulski otaczał się jednak młodymi adeptami nauki innego pokroju. Należeli do nich jego wychowankowie, starannie dobrani, przygotowywani do pracy dydaktycznej i naukowej. Stanowili później trzon wrocławskiej kadry polonistycznej – Czesław Hernas, Stanisław Pietraszko, Jerzy Cieślikowski, Mieczysław Klimowicz, Roman Kaleta, Roman Sobol, Roman Wołoszyński, Maria Kochańska (Eustachiewicz), Przemysława Matuszewska, Jan Gawałkiewicz, Tymoteusz Karpowicz, Gabriela Frydrychowicz. Tworzyli oni „szkołę Mikulskiego", funkcjonującą na różnych płaszczyznach. Debiutowali na łamach dwu znakomitych periodyków – „Pamiętnika Literackiego" i „Zeszytów Wrocławskich" – redagowanych i świetnie prowadzonych przez T. Mikulskiego. Pod opieką profesora uczestniczyli w Czwartkach Literackich i innych ośrodkach wrocławskiego grona pisarzy. Część spośród wychowanków podjęła pracę naukową w założonym w 1948 r. Instytucie Badań Literackich. Mikulski był jego współtwórcą i kierownikiem pracowni oświeceniowej, a w jej ramach kierownikiem zespołu edytorskiego usytuowanego przy Bibliotece Ossolineum. Pod jego redakcją i opieką merytoryczną przygotowano tu wzorcową 4-tomową edycję *Pism wybranych* Ignacego Krasickiego (1954; zespół wydawniczy tworzyli: Zbigniew Goliński, M. Klimowicz i R. Wołoszyński), *Korespondencję Ignacego Krasickiego* (1958, ten sam zespół), *Korespondencję Franciszka Karpińskiego* (1958, R. Sobol) *Korespondencję Adama Naruszewicza* (1959, Julian Platt). Oczywiście Goliński i Platt również byli absolwentami wrocławskiej polonistyki (1952). Trzeba jeszcze przypomnieć, iż pracownia oświeceniowa IBL miała udział w przygotowaniu oświeceniowych tomów monumentalnej *Bibliografii literatury polskiej „Nowy Korbut"*, której T. Mikulski był współtwórcą i pierwszym redaktorem części oświeceniowej; niestety, dzieło to ukazało się dopiero po jego śmierci.

Wszystkie te fakty wskazują jednoznacznie, że głównym przedmiotem zainteresowań Mikulskiego we Wrocławiu było Oświecenie. Począwszy od 1950 r. zaczęły systematycznie ukazywać się jego studia i rozprawy, zebrane w tomie *Ze studiów nad Oświeceniem* (1956). Książka ta – podkreślał autor – „chce demonstrować warsztat naukowy, który wypracował pewne cechy charakterystyczne badania historycznoliterackiego"[39]. „Ta programowa formuła – dodaje – przeciwstawia się z całą świadomością wszystkim pokusom łatwej i nie zawsze trwałej interpretacji literackiej"[40]. Uwagę tę wtedy wszyscy słusznie potraktowali jako niezgodę na praktyki uczonych i krytyków marksistowskich. Ale właśnie w 1950 r. na Zjeździe Polonistów odbyło się triumfalne wkroczenie marksizmu na teren literaturoznawstwa. Mikulski wygłosił na nim jeden z programowych referatów *Stan badań i potrzeby nauki o literaturze Oświecenia*[41]. Referaty innych autorów, dotyczące innych epok, zatytułowane były podobnie. U Mikulskiego trudno jednak doszukać się frazeologii nowego stylu. Wprawdzie w Oświeceniu dostrzega przemianę feudalizmu w kapitalizm jako istotny czynnik kształtujący kulturę tej epoki, a Borowemu wytykał ograniczenie badań do „kategorii formalnych" i „artystowskich", to jednak sądy tego rodzaju są w referacie rzadkie, chciałoby się powiedzieć – przypadkowe, zabawne i nieprzystające do reszty wywodu. W ocenie stanu badań zawarł wiele pochwał w odniesieniu do osiągnięć poprzedników (także Borowego), a w formułowaniu „potrzeb nauki" kładł nacisk nie na ideologiczną weryfikację ich sądów, ale na konieczność zintensyfikowania prac edytorskich i poszukiwawczych. Dokonał przy tym dzieła niebywałego: oddzielił Oświecenie od staropolszczyzny – przede wszystkim ze względu na związek kultury stanisławowskiej z nowoczesnymi prądami europejskimi, negując przy okazji zastarzały pogląd o „kosmopolityzmie" tej epoki. Swoją tezę uzasadniał ówczesnym bujnym rozwojem instytucji kulturalnych – czasopiśmiennictwa, edytorstwa i teatru. Uważał, iż właśnie wzmożenie badań na tych obszarach, dotychczas zaniedbanych, należy do pilnych potrzeb nauki. Wydzielenie i usamodzielnienie Oświecenia zostało powszechnie zaakceptowane i respektowane jest do dziś. A zaproponowane tematy badawcze zostały podjęte i w dużym stopniu zrealizowane przez wrocławską „szkołę Mikulskiego", o czym sam mistrz mógł z satysfakcją poinformować uczestników Międzynarodowego Zjazdu Slawistów w Belgradzie w 1955 r. w referacie *Studia nad Oświeceniem w latach 1945–1955*[42].

Wymieniony tom *Ze studiów nad Oświeceniem* zawiera

[37] Pełny spis wykładów i seminariów profesora znajduje się w jego książce *Temat Wrocław…*, s. 429–433.
[38] Zob. M. Klimowicz, *Tadeusz Mikulski – uczony i humanista czasów zamętu*, [w:] *Księga wspomnień…*, s. 7–21.
[39] T. Mikulski, *Ze studiów nad Oświeceniem. Zagadnienia i fakty*, Warszawa 1956, s. 6.
[40] Tamże, s. 6–7.
[41] Druk. tamże, s. 11–39.
[42] Druk. tamże, s. 41–59.

jeszcze czternaście rozpraw o różnych szczegółowych zagadnieniach, które łączyła w całość jednolita metoda postępowania naukowego, owa – jak zaznaczył wieloletni przyjaciel profesora, Juliusz Wiktor Gomulicki – „wyjątkowa elegancja naukowa, a to znaczy: jasność wykładu, celność argumentacji, precyzja analizy, ostrożność konkretnych sformułowań, a także znakomite opanowanie techniki filologicznej”[43].

W planach badawczych T. Mikulskiego mieściła się monografia twórczości Ignacego Krasickiego. Napisał kilka obszernych rozpraw szczegółowych, począwszy od zredagowanego jeszcze przed wojną w Paryżu studium *Bajki wschodnie Krasickiego.* Monografii jednak nie stworzył. W 1955 r. zaczął chorować na serce, musiał zrezygnować z funkcji kierownika Katedry Literatury Polskiej, z nazbyt wyczerpujących zajęć, by ostatecznie najważniejsze z nich – seminaria magisterskie – prowadzić w swoim domu na Oporowie. Coraz częściej przebywał w szpitalach i sanatoriach. Zmarł 26 sierpnia 1958. Miał zaledwie 49 lat, a dokonał tak wiele dla wrocławskiej polonistyki. Wszystkie następne pokolenia studentów i pracowników pamiętają, że to właśnie Tadeusz Mikulski stworzył we Wrocławiu ten kierunek i nadał mu swój niepowtarzalny styl.

Wychowankowie profesora nie mogli doktoryzować się pod jego kierunkiem: w drugiej połowie lat 50. promowało się na „kandydata nauki”, a nie doktora. Poczekali więc na zmianę tego systemu do lat 60. I doczekali się: stopnie doktora uzyskali kolejno Czesław Hernas (*Hejnały polskie. Studium z historii poezji melicznej,* 1960), Stanisław Pietraszko (*„Sztuka rymotwórcza” Franciszka Ksawerego Dmochowskiego,*1960), Jerzy Cieślikowski (*O twórczości Marii Konopnickiej dla dzieci*, 1961) i pozostali pracownicy uniwersyteckiego Instytutu Filologii Polskiej i pracowni oświeceniowej IBL PAN. Opiekę promotorską przejęli nad tymi dysertacjami profesorowie: Władysław Floryan, Bogdan Zakrzewski i Stanisław Kolbuszewski.

Po doktoratach posypały się rychło habilitacje: w 1963 r. uzyskali je Czesław Hernas i Mieczysław Klimowicz, w 1966 r. Stanisław Pietraszko i Jerzy Cieślikowski. Reprezentowali oni poziom naukowy najwyższej klasy, tworzyli nowatorskie koncepcje w zakresie literaturoznawstwa i nauk pokrewnych. Czesław Hernas „zrehabilitował” – w duchu Mikulskiego – dorobek literacki XVII w. we wzorcowym podręczniku akademickim *Barok* (1972) oraz odkrył folklor XVIII w., poddając go, jak i literaturę i kulturę ludową późniejszych okresów, oryginalnej, nowoczesnej interpretacji (*W kalinowym lesie*, 1965). Drugi podręcznik – *Oświecenie* (1972) – wyszedł spod pióra Mieczysława Klimowicza, prowadzącego ponadto szczegółowe, odkrywcze studia nad teatrem stanisławowskim. Jerzy Cieślikowski stworzył wzór antropologicznej metodologii badań nad piśmiennictwem dziecięco-młodzieżowym, a zwłaszcza nad dziecięcym folklorem (*Wielka zabawa* 1967, *Literatura i podkultura dziecięca* 1975). Stanisław Pietraszko przeniósł się z XVIII w. (*Doktryna literacka polskiego klasycyzmu*, 1966) na teren różnorodnych i szerokich zjawisk współczesnych, zakładając na uniwersytecie samodzielną Katedrę Kulturoznawstwa.

Osiągnięcia naukowe wychowanków T. Mikulskiego można wyliczać jeszcze bardzo długo. Ale jedno zjawisko wydaje się szczególnie zauważalne: wynieśli oni ze szkoły swojego mistrza otwartość na słabo rozpoznane jeszcze zagadnienia badawcze, niepoddawanie się obowiązującym doktrynom metodologicznym, zdolność do weryfikacji zastarzałych poglądów i do nowego spojrzenia na literaturę – w szerokim kontekście zjawisk kulturowych. A temu oryginalnemu oglądowi wszystkich spraw towarzyszyła rzetelność w gromadzeniu materiału egzemplifikacyjnego i niezawodność w prowadzeniu wywodu naukowego.

Tadeusz Żabski

Szkoła Slawistyki Językoznawczej

Początki współczesnej slawistyki językoznawczej na UWr związane są z działalnością Instytutu Filologii Polskiej i Słowiańskiej. Organizatorami instytutu byli wybitni lingwiści – polonista Stanisław Rospond i slawista Władysław Kuraszkiewicz. Od połowy 1946 r. w skład instytutu wchodziły trzy katedry lingwistyczne: Katedra Języka Polskiego, Katedra Językoznawstwa Słowiańskiego Ogólnego oraz Katedra Językoznawstwa Wschodniosłowiańskiego, kierowana przez Leszka Ossowskiego (zob. Uniwersytet Opolski, s. 220). Właśnie zainteresowania naukowo-badawcze Ossowskiego i jego praca dydaktyczna, przede wszystkim w dziedzinie filologii rosyjskiej (pierwsze jego wykłady dotyczyły morfologii języka rosyjskiego, dialektologii rosyjskiej oraz historii rosyjskiego języka literackiego) wywarły decydujący wpływ na rozwój współczesnej językoznawczej slawistyki wrocławskiej. Z uczelnią wrocławską L. Ossowski związany był prawie 20 lat. Równolegle pracował i kształcił slawistów rusycystów w WSP w Opolu, a następnie od 1964 r. – na UAM w Poznaniu.

Leszek Ossowski (1905–1996), wychowanek Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (studia slawistyczne rozpoczął w Poznaniu, natomiast w Krakowie uzyskał magisterium, a następnie doktoryzował się), był uczniem wybitnych slawistów polskich – Edwarda Klicha, Henryka Ułaszyna, Kazimierza Nitscha, Iwana Ziłyńskiego, Tadeusza Lehra-Spławińskiego. Pod ich wpływem ukształtowały się jego rozległe zainteresowania naukowe. Dotyczyły one wielu obszarów badawczych: dialektologii wschodniosłowiańskiej oraz pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego (*Zagadnienie językowe Polesia*, *O zagadnieniu ukraińsko-białoruskiej granicy językowej, Ze studiów nad wpływami języka polskiego na język białoruski* i in.); akcentuacji rosyjskiej i bałto-słowiańskiej, morfologii języka rosyjskiego (*Ze studiów nad akcentem rosyjskim, Współczesny rosyjski akcent poboczny*, *O tzw. prawie A.A. Szachmatowa w słowiańskim* i in.); zagadnienia lokalizacji praojczyzny Słowian (*Zapadnoje Poles´je prarodina Slavian, Czas i miejsce powstania języka prasłowiańskiego*). W każdej z tych sfer badawczych profesor proponował nowe odkrywcze ustalenia.

Tak szeroko zakrojone badania językoznawcze L. Ossowskiego, pomyślane zarówno jako poszukiwania materiałowe,

[43] J.W. Gomulicki, „*Oświecony*”, [w:] T. Mikulski, *W kręgu oświeconych. Studia. Szkice. Recenzje. Notatki*, Warszawa 1960, s. 16.

jak i koncepcyjne, przedstawiające slawistyczny materiał językowy (białoruski, ukraiński, rosyjski, polski) w ujęciu synchronicznym i diachronicznym, w sposób opisowy, a także porównawczy, miały swoich kontynuatorów wśród wrocławskich (opolskich, poznańskich) uczniów L. Ossowskiego. We Wrocławiu nastąpił intensywny rozwój badań porównawczych polsko-wschodniosłowiańskich oraz dokładnych, wszechstronnych studiów nad poszczególnymi językami wschodniosłowiańskimi. Do grona wrocławskich uczniów L. Ossowskiego należą: Laryssa Pisarek badająca zagadnienia fonologii i morfonologii rosyjskiej w ujęciu opisowym oraz porównawczym, rosyjsko-polską problematykę składniową, a także lingwopragmatyczną (realizacja aktów mowy, formy adresatywne itd.), kwestie rozwoju i funkcjonowania współczesnego języka białoruskiego; Diana Wieczorek – podejmująca rosyjską i ukraińską problematykę składniową oraz morfologiczną w ujęciu opisowym i porównawczym, zajmująca się również zagadnieniami historii kultury ukraińskiej. Bronisława Konopielko, badaczka problemów morfologicznych i leksykologicznych, była uczennicą Stanisława Kochmana, opolskiego ucznia L. Ossowskiego. W nurcie badań komparatystycznych utrzymane są prace Michała Sarnowskiego (problemy słowotwórstwa, lingwistyki kulturowej, kognitywnej dotyczące języka rosyjskiego i polskiego) oraz Jana Sokołowskiego (problemy słowotwórstwa słowiańskiego na podstwie materiału wszystkich języków słowiańskich). Są to uczniowie wybitnego slawisty wrocławskiego Antoniego Furdala, wychowanka UJ, kontynuatora, podobnie jak i L. Ossowski, najlepszych tradycji slawistyki polskiej. Współczesna językoznawcza slawistyka wrocławska nadal godnie rozwija komparatystykę słowiańską.

Laryssa Pisarek

Szkoła Onomastyki

Stanisław Rospond (zob. Uniwersytet Opolski, s. 218) pojawił się w powojennym Wrocławiu już w listopadzie 1945 r. i przystąpił do organizowania na UWr Katedry Języka Polskiego, która wraz z tworzoną przez Tadeusza Mikulskiego Katedrą Literatury Polskiej wchodziła w skład Instytutu Filologii Polskiej i Słowiańskiej. Blisko czterdziestoletnia działalność naukowa, dydaktyczna i popularyzatorska jednego z najwybitniejszych badaczy i znawców nazewnictwa polskiego i słowiańskiego, historii języka polskiego i polszczyzny śląskiej wywarła znaczący wpływ na rozwój polonistyki wrocławskiej. Postulaty badawcze profesora były i są inspiracją dla kolejnych pokoleń językoznawców onomastów i historyków języka, a wiele z nich ciągle oczekuje na realizację.

Stanisław Rospond – ur. 19 grudnia 1906 w Liszkach pod Krakowem w rodzinie chłopskiej. Wcześnie osierocony przez ojca, matce i stryjowi zawdzięczał możność nauki najpierw w krakowskim gimnazjum, a po zdaniu matury w 1925 r. na Wydziale Filozoficznym UJ. Tam, pod kierunkiem wybitnych profesorów – Jana Łosia, Jana Rozwadowskiego, Ignacego Chrzanowskiego i Kazimierza Nitscha – studiował polonistykę i slawistykę. Po ukończeniu w 1929 studiów i uzyskaniu tytułu magistra filozofii został st. asystentem w Katedrze Języka Polskiego, kierowanej przez Kazimierza Nitscha. Pod koniec tego samego roku otrzymał dyplom doktora filozofii i wyjechał, jako lektor języka polskiego, na uniwersytet do Lyonu. Stamtąd przeniósł się w 1931 do Belgradu. Jako stypendysta rządu jugosłowiańskiego spędził tam dwa lata, wykorzystując czas na zbieranie materiałów i przygotowanie rozprawy habilitacyjnej o południowosłowiańskich patronimicznych nazwach miejscowych. W 1936 r. został st. asystentem w Katedrze Języka Polskiego na UJK we Lwowie. Rok później habilitował się na UJ. Na UJK pracował jako docent nieprzerwanie do 1941, czyli do zajęcia Lwowa przez Niemców. W czasie okupacji miasta pracował jako ogrodnik i robotnik budowlany, później w rodzinnych Liszkach jako robotnik rolny. W Liszkach brał udział w tajnym nauczaniu i organizowaniu pomocy dla wysiedlonych po powstaniu mieszkańców Warszawy.

Po zakończeniu wojny wrócił jako doktor hab. na UJ, a już jesienią przyjechał do Wrocławia. Stworzoną przez siebie Katedrą Języka Polskiego kierował nieprzerwanie do 1969, czyli do reorganizacji uniwersytetu. We Wrocławiu został w 1946 profesorem nadzw., a w 1956 profesorem zw. W tym mieście spędził resztę życia poświęconego pracy naukowej i dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej, zwieńczonej imponującym dorobkiem o międzynarodowym znaczeniu. Za zasługi i osiągnięcia został uhonorowany m.in. jugosłowiańskim Orderem Św. Sawy, Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim OOP i Medalem KEN.

Pionierska działalność i ogromny wkład w organizowanie powojennego życia naukowego i kulturalnego Wrocławia oraz zasługi dla UWr zostały docenione przez lokalną społeczność i na wniosek Rady Miejskiej Wrocławia i Komisji Nazewnictwa Ulic Towarzystwa Miłośników Wrocławia jednej z ulic Oporowa, dzielnicy, w której mieszkał profesor i wielu przybyłych tu po wojnie uczonych, nadano jego imię. Stanisław Rospond zmarł 16 października 1982 i został pochowany na cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu.

Pozostawił po sobie ogromny dorobek naukowy – ponad 50 książek i blisko 600 artykułów. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół trzech dziedzin językoznawstwa: historii języka polskiego, a szczególnie polszczyzny śląskiej, dialektologii, w której obrębie istotna była po wojnie eksploracja terenowa, mogąca ocalić to wszystko, co z polskich gwar na Śląsku zachowało się po wiekach germanizacji, oraz onomastyki łączącej się w sposób naturalny z dwoma poprzednimi. To on odegrał wybitną rolę w dziele spolszczenia nazw miejscowych na Śląsku. Dzięki jego pracy możliwe stało się odtworzenie historycznych polskich nazw miast, wsi, rzek i gór oraz ustalenie obowiązujących prawnie nazw, co pozwoliło usunąć panujący bezpośrednio po wojnie chaos nazewniczy. Zwieńczeniem prac nad polonizacją śląskiego nazewnictwa był dwutomowy *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej* (1951).

Onomastyczne badania S. Rosponda nie dotyczyły tylko Śląska. Jego niektóre prace mają charakter teoretyczny i znaczenie ogólnolingwistyczne (np. *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych,* 1957, *Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -ъsk,* 1969, *Stratygrafia słowiańskich nazw miejscowych,* cz. I–III, 1974–1978, *Słowiańskie na-*

zwy miejscowe z sufiksem -jь, 1983). Zainteresowania strukturą słowotwórczą nazw, mające niewątpliwie związek ze strukturalizmem, który w latach 50. był w Polsce w fazie rozkwitu, doprowadziło do opracowania przez S. Rosponda nowej, całkowicie odmiennej od dotychczasowych, strukturalno-gramatycznej klasyfikacji słowiańskich nazw geograficznych. Zastosowane kryterium morfologicznej budowy nazw pozwoliło wyróżnić nazwy prymarne, nazwy sekundarne oraz composita i uwolnić się od ujęć „osadniczych" i „historycznych" w ich opisie. Dzięki pracom profesora do onomastyki weszły koncepcje strukturalistyczne, przyjęły się i są powszechnie stosowane pojęcia: struktura nazw, strukturalne właściwości nazw, system nazewniczy, system toponimiczny itp. Wprowadzona przez niego metoda stratygrafii onomastycznej, polegająca na łącznym przedstawianiu geografii i frekwencji poszczególnych kategorii i form słowotwórczych, stała się podstawą prac nad atlasem onomastycznym. Konsekwencją stosowania klasyfikacji strukturalno-gramatycznej były badania poświęcone poszczególnym strukturom nazewniczym podejmowane przez jego współpracowników i uczniów. W ramach tzw. wrocławskiej Szkoły Onomastyki, stworzonej przez Stanisława Rosponda, powstawały prace poświęcone zarówno toponimii, jak i antroponimii. Jego uczeń i wychowanek, nieżyjący już, prof. Bogdan Siciński (1931–2001) napisał kilkanaście obszernych i wartościowych rozpraw poświęconych nazwiskom, najważniejsze z nich to: *Nazwiska z elementem -k- w księdze chrztów z Łącznika 1684–1775* („Rozprawy Komisji Językowej WTN", t. II, 1959, s. 65–88), *Zachodniosłowiańsko-niemieckie hybrydy nazwiskowe z przyrostkiem -er w wiekach XIV–XV* (Onomastica Slavogermanica, t. II, Wrocław 1966, s. 83–109), *Nazwiska niemieckie pochodzenia słowiańskiego z formantem -k- na obszarze Brandenburgii i Pomorza Zachodniego w XV–XVI w.* (Onomastica Slavogermanica, t. VI, Wrocław 1971, s. 99–108). Znana w środowisku polonistów wrocławskich dociekliwość i skłonność do drobiazgowej analizy historycznego materiału nazewniczego Sicińskiego była pomocna przy analizie materiału toponimicznego w pracy *Patronimiczne nazwy miejscowe na Pomorzu* (Onomastica Slavogermanica, t. VIII, Wrocław 1973, s. 43–83). Opracowaną przez S. Rosponda metodę stratygrafii onomastycznej zastosował do polskich nazw patronimicznych: *Stratygrafia polskich nazw patronimicznych,* [w:] *Atlas onomastyczny Słowiańszczyzny. Księga referatów z konferencji, Wrocław 1–3 VI 1970,* pod red. S. Rosponda, B. Sicińskiego, Wrocław 1972, s. 153. W latach późniejszych Siciński wykorzystuje do analizy materiału nowsze metody opisu antroponimów, np. w pracy *Współczesne aspekty socjolingwistyczne nazwiska polskiego*, [w:] *Onomastika jako společenská veda,* Acta Facultatis Paedagogicae Ostraviensis, Seria D–19, Praha 1983. Interesują go też inne, niż nazwy osobowe i miejscowe, onimy. Jego wieloletnia praca w Komisji Nazewnictwa Ulic Towarzystwa Miłośników Wrocławia (od 1979 do 2000 r.), w której jako językoznawca oceniał różne pomysły nazewnicze dotyczące ulic naszego miasta, zaowocowała tekstem *Nazewnictwo ulic w polskim obyczaju językowym*, [w:] *Nazwy ulic Wrocławia,* pod red. B. Jancewicza, L. Smołki, Wrocław 2000, s. 39–44.

Poprzednikiem B. Sicińskiego w tej samej Komisji był młodszy od niego dr Franciszek Nieckula, również uczeń S. Rosponda i autor cennej monografii poświęconej dwom typom słowotwórczym nazw miejscowych Małopolski i Wielkopolski (*Nazwy miejscowe z sufiksem -ov, -in na obszarze Wielkopolski i Małopolski,* Prace WTN, Wrocław 1971). Nieckula wykorzystywał wielokrotnie swój talent popularyzatorski, by na łamach wrocławskiej prasy przedstawiać dowcipnie, czasem z lekką ironią problemy poprawnościowe, socjologiczne i etymologiczne imion, nazwisk, nazw miejscowych, czy też najnowszej warstwy nazewniczej – nazw artykułów przemysłowych, firm etc. (np. *Z nazwiskami dwojakie kłopoty,* „Wiadomości" R. XXIII, 1977, Wrocław, nr 16, *Wrocław i kuzynka z prowincji,* „Wiadomości" R. XXIII, 1977, Wrocław, nr 33, *Dyskurs o nazwach i imionach,* „Wiadomości" R. XXIII, 1977, Wrocław, nr 43, *Gruby nie chce być Gruba,* „Wiadomości" R. XXIV, 1978, Wrocław, nr 14, *Od Polfryzu do Krepolu,* „Wiadomości" R. XXVI, 1980, Wrocław, nr 4).

Ciągle aktualne i wielokrotnie cytowane są prace młodszych uczniów S. Rosponda. Wartościowa rozprawa Bogusławy Żabskiej *Nazwiska polskie typu dopełniaczowego* (Wrocław 1977) jest przywoływana w pracach poświęconych kształtowaniu się nazwiska polskiego i derywacji paradygmatycznej w antroponimii. Poświęcona przezwiskom książka Romany Łobodzińskiej i Lucyny Tomczak *Współczesne przezwiska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa* (Wrocław 1988) jest najobszerniejszym opracowaniem tego typu nazw własnych i podstawową lekturą badaczy zajmujących się przezwiskami.

Lata 80. i 90., aż po dzień dzisiejszy to czas, kiedy w badaniach językoznawczych coraz większą rolę odgrywa tematyka współczesna i jej poświęcają się poloniści językoznawcy wrocławscy. Tą drogą poszedł też najbardziej znany uczeń S. Rosponda – Jan Miodek. I choć zajął się w swoich badaniach problematyką normatywną oraz tendencjami rozwojowymi współczesnej polszczyzny, to zagadnienia onomastyczne, zarówno etymologiczne, jak i poprawnościowe, są mu, jak sam mówi, bliskie i często pojawiają się w jego pracach.

Obecnie tylko dwie osoby na polonistyce wrocławskiej zajmują się onomastyką. Są to Romana Łobodzińska i Lucyna Tomczak. Pierwsza z nich kontynuuje zapoczątkowane jeszcze przez S. Rosponda prace nad *Słownikiem nazwisk śląskich.* Za życia profesora ukazały się dwa tomy (t. I , A–F, Wrocław 1967, t. II, G–K, Wrocław 1973), dziś bardzo trudno dostępne, a będące jednym z podstawowych dzieł śląskiej onomastyki. W przygotowaniu są dwa kolejne tomy. Zawarty w nich materiał będzie podstawą monografii o nazwiskach śląskich. Dr R. Łobodzińska kontynuuje działalność redaktorską S. Rosponda, a po nim B. Sicińskiego w Onomastica Slavogermanica. Seria ta stworzona przez S. Rosponda i Ernsta Eichlera z uniwersytetu w Lipsku ukazuje się od 1955 r. i jest wydawana wspólnie przez Uniwersytet Wrocławski i Lipski, a od 2002 r. również przez PAU. Dr L. Tomczak zajęła się współczesnymi nazwiskami polskimi, opierając się na materiałach zgromadzonych drogą ankietową w latach 60. Jest autorką *Słownika odapelatywnych nazwisk Polaków* (Wrocław 2003).

Obie autorki planują wydanie słownika nazw własnych, który obejmowałby imiona, nazwiska, nazwy geograficzne i byłby słownikiem normatywnym, poprawne użycie nazw własnych nastręcza bowiem użytkownikom wiele problemów. Historyczny nurt w badaniach onomastycznych zapoczątkowany i uprawiany przez S. Rosponda jest we współ-

czesnych pracach środowiska wrocławskiego kontynuowany. Jednocześnie wzbogaca się go o badania nad współczesną antroponimią, a ostatnio zainteresowania badaczek kierują się w stronę nazw własnych występujących i funkcjonujących w rzeczywistości wirtualnej. Prof. S. Rospond, zajmując się onomastyką historyczną, nie pozostawał obojętny na zagadnienia dotyczące współczesnego zasobu onimicznego. Postulował podjęcie prac nad współczesnymi nazwiskami, przezwiskami, nad nazwami zwierząt, jego wielokrotnie powtarzany postulat dotyczył wszechstronnego opracowywania materiału onimicznego z różnych pozycji badawczych (np. socjolingwistycznej, badającej nazwy własne w tekście etc.). Staramy się realizować te zamysły i jednocześnie uwzględniać w naszych badaniach nowe zjawiska pojawiające się w systemie nazw własnych.

Romana Łobodzińska

Szkoła Badań Folklorystycznych oraz inne zespoły badawcze

Wszystkie cnoty badawcze przekazane zostały przez wychowanków Mikulskiego ich następcom – „wnukom" pierwszego pokolenia polonistyki wrocławskiej. Prof. Czesław Hernas – dyrektor instytutu w l. 1971–1985 (w roku tym odwołany za działalność polityczną), redaktor naczelny „Literatury Ludowej" i znakomitych „Tekstów" – organizował comiesięczne spotkania folklorystyczne, w których uczestniczyli m.in. wybitni później uczeni z tego zakresu: Jerzy Bartmiński z Lublina, Roch Sulima z Warszawy oraz wrocławscy wychowankowie: Jolanta Ługowska, Jerzy Jastrzębski i Piotr Kowalski[44]. Ich książki z następnych lat, uzupełniane wciąż coraz to nowymi dokonaniami badawczymi, stanowią dziś kanon folklorystyki polskiej, wkraczającej na teren kulturoznawstwa. Teren ten z innej strony uprawiany był przez prof. Stanisława Pietraszkę i jego najlepszego ucznia Stefana Bednarka – współautora, wraz z J. Jastrzębskim i Wojciechem Bockenheimem – *Encyklopedii Nowej Ery New Age* (1996). Inspiracje C. Hernasa poprowadziły też wychowanków w stronę badań nad literaturą popularną. Zorganizowana w 1983 r. pod kierownictwem Tadeusza Żabskiego Pracownia Literatury i Kultury Popularnej organizowała coroczne naukowe spotkania karpackie, gromadzące poza wymienionymi wyżej folklorystami znanych uczonych z całej Polski – Annę Martuszewską, Janusza Dunina, Erazma Kuźmę, Krzysztofa Dmitruka, Marię Bujnicką, Jacka Kolbuszewskiego, Władysława Dynaka, Joannę Pyszny i wielu innych. Plonem badań nad tym piśmiennictwem są liczne książki i artykuły, drukowane m.in. we własnym periodyku „Literatura i Kultura Popularna" (do 2005 r. ukazało się 12 zeszytów). Najważniejszym osiągnięciem zespołu – owocem zbiorowego wysiłku – jest obszerny *Słownik literatury popularnej* (1997).

W atmosferze pełnej otwartości na nowoczesne trendy naukowe działał też Zakład Teorii Kultury i Sztuk Widowiskowych, kierowany przez Janusza Deglera – autora 3-tomowej antologii *Wprowadzenie do nauki o teatrze* (1974–1978), znawcy twórczości Witkacego, popularyzatora polskiej myśli teatrologicznej w wielu krajach europejskich. Nowoczesnością tchną rozprawy o literaturze dziecięco-młodzieżowej uczniów Jerzego Cieślikowskiego – Jolanty Ługowskiej i Ryszarda Waksmunda, który uchodzi, zwłaszcza po ukazaniu się w 2000 r. znakomitego kompendium *Od literatury dla dzieci do literatury dziecięcej* – za najwyższy autorytet w tej dziedzinie. Wysiłki naukowe, podjęte we Wrocławiu, przyniosły obfite i znaczące plony. Po „wnukach" pojawiło się czwarte pokolenie, gotowe do podjęcia ambitnych celów, wymagających solidnej i rzetelnej pracy badawczej. Wszyscy pamiętają, że uczył tego pierwszy profesor polonistyki wrocławskiej – Tadeusz Mikulski.

Tadeusz Żabski

Literaturoznawstwo Słowiańskie

Początki filologicznych badań i studiów slawistycznych na polskim UWr, w którym je uprawiano za czasów niemieckich od lat 40. XIX w. do 1945 r. (Frantisek L. Čelakovský, Wincenty Kraiński, Wojciech Cybulski, Władysław Nehring, Rudolf Abicht, Paul Diels) sięgają roku akademickiego 1945/1946. Wtedy to pierwsze wykłady z dziedziny slawistyki wygłosił polonista wrocławski Stanisław Kolbuszewski (literatura rosyjska) oraz prowadził gościnnie krakowianin Tadeusz Stanisław Grabowski (literatury zachodniosłowiańskie). Oparciem organizacyjnym dla tych zajęć był funkcjonujący od jesieni 1945 r. Instytut Filologii Polskiej i Słowiańskiej. Łączył on Katedrę Języka Polskiego, Katedrę Językoznawstwa Słowiańskiego Ogólnego, a od połowy 1946 r. również Katedrę Językoznawstwa Wschodniosłowiańskiego, kierowaną przez Leszka Ossowskiego. W 1946 r. powstała Katedra Historii Literatury Rosyjskiej i Innych Literatur Słowiańskich, którą objął w 1947 r. Marian Jakóbiec (zob. Uniwersytet Opolski, s. 222). Obciążony tragicznymi wspomnieniami wojennymi, mając za sobą doświadczenie pracy w lwowskim Ossolineum (od 1930 do 1945 r.), działalność w konspiracji (1941–1944, Delegatura Rządu RP na Kraj, Biuro Iinformacji i Propagancy, Bataliony Chłopskie), w 1945 r. decyduje się na wyjazd do Krakowa. Tu zostaje zatrudniony w charakterze adiunkta w Instytucie Słowiańskim UJ. Niebawem, na dwa lata, przenosi się na stanowisko *attaché* prasowego i kulturalnego w ambasadzie polskiej w Belgradzie. W 1947 r. przyjeżdża do Wrocławia, by odtąd poświęcić się jedynie działalności naukowo-dydaktycznej i naukowo-organizacyjnej. W 1949 r. obie katedry zostały wydzielone z Instytutu Filologii Polskiej i Słowiańskiej i stały się, po połączeniu w 1950 r., jako zakłady, częścią składową nowej, samodzielnej jednostki naukowo-dydaktycznej – Katedry Filologii Rosyjskiej, poprzedniczki utworzonego w 1969 r. na jej bazie Instytutu Filologii Słowiańskiej. Obowiązki organizacyjne związane z tymi przełomowymi przekształceniami spadły na barki M. Jakóbca jako kierownika katedry i dyrektora (do 1971 r.) instytutu.

[44] Zob. J. Ługowska, *Folklorystyka wrocławska*, w: „Prace Literackie", t. 35, pod red. L. Tatarowskiego, Wrocław 1997, s. 211–219. Ów tom „Prac Literackich" w całości wypełniony jest artykułami o pięćdziesięcioletnim dorobku polonistyki wrocławskiej.

Marian Jakóbiec (1910–1998) jest twórcą powojennej, polskiej slawistyki wrocławskiej, łączącej literaturoznawstwo i językoznawstwo słowiańskie. Jest założycielem oraz inspiratorem wrocławskiej Szkoły Literaturoznawstwa Słowiańskiego, obejmującej badania nad całością literatur słowiańskich, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań słowiańsko-słowiańskich, słowiańsko-zachodnioeuropejskich i słowiańsko-bizantyńskich. Zainicjował badania nad folklorem słowiańskim oraz związkami literacko-kulturalnymi polsko-słowiańskimi. Warsztat badawczy M. Jakóbca, ukształtowany w tradycjach humanistyki lwowsko-krakowskiej (Eugeniusz Kucharski, Juliusz Kleiner, Marian Zdziechowski, Wacław Lednicki; doktorat – UJK, 1938, promotor: Juliusz Kleiner, habilitacja – UJ, 1951), odznaczający się szerokimi horyzontami intelektualnymi, klarownością i elegancją stylu, osiągnął najlepsze wyniki w dziedzinie komparatystyki oraz w zakresie historii literatur wschodnio- i południowosłowiańskich, a także folklorystyki słowiańskiej.

Wprowadzeniem do badań porównawczych nad polsko-rosyjskim pograniczem literackim stało się na wiele powojennych lat jego studium *Literatura rosyjska wśród Polaków w okresie Pozytywizmu* (1950). Największym osiągnięciem w jego dorobku rusycystycznym pozostaje dwutomowa, akademicka *Historia literatury rosyjskiej (*1971, II wyd. –1976), której był redaktorem oraz współautorem. Z literatur Słowian wschodnich, poza rosyjską, najwięcej uwagi poświęcał M. Jakóbiec literaturze ukraińskiej (*Taras Szewczenko*, 1974; *Literatura ukraińska*, 1989). Jako folklorysta wypowiedział się w sposób odkrywczy w obszernych wstępach do tomów Biblioteki Narodowej (*Jugosłowiańska epika ludowa*, 1948; *Byliny*, 1955). Ukoronowaniem zainteresowań uczonego literaturami Słowian południowych stała się synteza historycznoliteracka *Literatury narodów Jugosławii* (1991). Potraktował tu literatury: serbską, chorwacką, słoweńską i macedońską jako całość i przedstawił ich ewolucję w ujęciu synchronicznym i diachronicznym, zgodnie z rytmem rozwojowym kultury europejskiej. Nie zrezygnował przy tym z ukazania w szerokim kontekście sylwetek klasyków, w których twórczości krzyżowały się tradycje rodzime z tendencjami, konwencjami oraz stylami literatury światowej.

Podejście do literatur słowiańskich jako do całości zróżnicowanej, będącej częścią integralną kultury europejskiej, oddychającej płucem wschodnim i zachodnim, odziedziczyli po M. Jakóbcu jego uczniowie. Należą do tego grona przede wszystkim: Zbigniew Barański – wybitny badacz związków literackich rosyjsko-polskich, twórca nowatorskiej koncepcji modernizmu rosyjskiego w jego powiązaniach ze sztukami plastycznymi (doktorat na Uniwersytecie Leningradzkim – 1955, habilitacja na UWr – 1961); Franciszek Sielicki – sumienny i pracowity badacz związków literackich polsko-rosyjskich i polsko-rosyjskich, kronikarstwa staroruskiego oraz folkloru wschodniosłowiańskiego (doktorat – UWr, 1960, habilitacja – UWr, 1966); Telesfor Poźniak – historyk literatur i kultur wschodniosłowiańskich (rosyjskiej, białoruskiej i bułgarskiej, badacz twórczości F. Dostojewskiego), komparatysta, interesujący się powiązaniami wewnątrzliterackimi i aksjologią kultury (doktorat – 1962, habilitacja – 1969); Kole Simiczijew – folklorysta macedonista (doktorat pod kierownictwem M. Jakóbca i habilitacja w IFS UWr); Aleksander Barszczewski – białorutenista (promotor pracy doktorskiej: M. Jakóbiec, habilitacja na Uniwersytecie Warszawskim), Stefan Kozak – ukrainista (opiekun pracy doktorskiej: M. Jakóbiec, habilitacja na UWr, która była pierwszą powojenną ukrainistyczną habilitacją literaturoznawczą), Antoni Semczuk – wybitny historyk literatury rosyjskiej (doktorat pod kierownictwem M. Jakóbca na UWr, 1959, habilitacja na Uniwersytecie Warszawskim, 1967), Bohdan Galster (doktorat na Uniwersytecie Warszawskim, habilitacja na UAM), Józef Borsukiewicz – historyk literatury rosyjskiej XIX w. (doktorat w IFS UWr, habilitacja: UMCS); Krystyna Galon-Kurkowa (doktorat 1975, habilitacja 1984) oraz Łucja Skotnicka (doktorat 1981, habilitacja 2001) – utalentowane badaczki romantyzmu rosyjskiego (doktoraty i habilitacje na UWr pod opieką M. Jakóbca). Zainteresowania południową Słowiańszczyzną dziedziczy Milica Jakóbiec-Semkowowa – folklorystka, znakomity historyk literatury serbskiej, ukrainistka, komparatystka (doktorat 1973 i habilitacja 1990 na UWr). Uczniami uczniów Mariana Jakóbca są m.in.: Tadeusz Klimowicz – wnikliwy i odkrywczy badacz literatury i kultury rosyjskiej przełomu XIX i XX w. oraz XX w. (promotor rozprawy doktorskiej w 1978 r.: T. Poźniak, habilitacja – UWr 1986); Aleksandra Wieczorek – historyk literatury rosyjskiej (promotor pracy doktorskiej: T. Poźniak, Uniwersytet Opolski, habilitacja – UWr), Grażyna Bobilewicz – badaczka modernizmu rosyjskiego (promotor pracy doktorskiej: T. Poźniak, habilitacja: UWr), Marian Ściepuro, Bronisław Kodzis, Zygmunt Zbyrowski, Izabella Malej (doktorat 1995, habilitacja 1999), Anna Paszkiewicz (doktorat 1987, habilitacja 2000)– wytrawni historycy literatury rosyjskiej okresu modernizmu oraz XX w. (doktoraty pod promotorstwem Z. Barańskiego, habilitacje na UWr). Do tego grona dołączają: Anna Skotnicka-Maj, która się zajmuje najnowszą literaturą rosyjską (doktorat: Uniwersytet Śląski, habilitacja: UWr 2001) oraz Zofia Tarajło-Lipowska – bohemistka (habilitacja 2001), której usamodzielnieniu na slawistyce wrocławskiej patronował słowacysta i polonista Jacek Kolbuszewski. Różnokierunkowo rozrastająca się współczesna literaturoznawcza slawistyka wrocławska, ceniona w świecie naukowym, kontynuuje i rozwija koncepcje badawcze i organizacyjne M. Jakóbca.

Telesfor Poźniak

Filologia klasyczna

Powojenny początek filologii klasycznej we Wrocławiu wyznacza data 10 listopada 1945, kiedy do Wrocławia przybyli profesorowie UJK we Lwowie, Jerzy Kowalski i Jerzy Manteuffel z grupką swoich uczniów; byli wśród nich dr Bronisław Biliński, Jerzy Łanowski i Ludwika Rychlewska. Przybyli z zadaniem powołania ośrodka badań nad językami, literaturą i kulturą starożytnej Grecji i Rzymu. Choć działali we Wrocławiu krótko, zyskali sobie rangę ojców założycieli polskiej wrocławskiej filologii klasycznej.

Jerzy Kowalski, formalny kierownik seminarium filologicznego od 10 listopada 1945 i pierwszy dziekan Wydziału Humanistycznego, był też, wraz z żoną, pisarką Anną Ko-

walską, animatorem życia literackiego we Wrocławiu. Jego edycja naukowa traktatu Hermonegesa *De statibus* (1947) była pierwszą humanistyczną pozycją naukową wydaną przez WTN. Zmarł 22 stycznia 1948.

Wcześniej, w 1946 r., Wrocław pozyskał dwóch młodych filologów, którzy habilitowali się przed wybuchem wojny i zdążyli zyskać międzynarodowe uznanie: Władysława Strzeleckiego – latynistę, oraz Wiktora Steffena – hellenistę. Ci dwaj uczeni – każdy w swoim zakresie – stworzyli wrocławską szkołę filologiczną. W tymże roku dołączył do nich dr Jerzy Krókowski, uczeń Tadeusza Sinki, który habilitował się już we Wrocławiu w 1950 r., późniejszy założyciel Katedry Neolatynistyki (prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1959). W 1949 r. habilitował się uczeń Kowalskiego, B. Biliński, który w 1954 r. przeniósł się do Warszawy. Podejmowano także próby wypracowania wspólnej tematyki badawczej całego Instytutu Filologii Klasycznej, czego owocem są dwa tomy *Tragica* (I i II), zawierające prace na temat rekonstrukcji zaginionych dramatów greckich i łacińskich oraz *Metryka grecka i łacińska,* i choć na tym poprzestano, pozostała tradycja współpracy naukowej pomiędzy katedrami instytutu (w 1969 r. katedry zostały przekształcone w zakłady).

Latynistyka. Po Kowalskim w 1948 r. kierownictwo instytutu objął W. Strzelecki, znawca literatury i języka epoki archaicznej; zajmował się przede wszystkim leksykografią i badaniami nad gramatykami rzymskimi, był w tym zakresie autorytetem międzynarodowym. Jest autorem wielu edycji tekstów w renomowanych wydawnictwach światowych, ale też tomików w zasłużonej ossolińskiej Serii II Biblioteki Narodowej. Jego badania kontynuowała L. Rychlewska (doktorat 1951, habilitacja 1961, prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1983), autorka m.in. edycji fragmentów komedii Turpiliusza, tłumaczka z języka greckiego romansu Ksenofonta z Efezu, autorka podręcznika historii literatury rzymskiej. Drugi uczeń Strzeleckiego, Herbert Myśliwiec (doktorat 1961, habilitacja 1981), zasłynął w środowisku naukowym jako niezwykły erudyta, który zostawił po sobie liczne niezbyt wprawdzie obszerne, ale niezwykle cenne i nowatorskie rozprawki i przyczynki naukowe, w tym zarys metryki średniowiecznej. Zmarł w 1998 r. Trzecie pokolenie szkoły Strzeleckiego, uczennice L. Rychlewskiej to: Władysława Jamróz (doktorat 1972) i Lucyna Stankiewicz (doktorat 1983, habilitacja 1999, prof. uniwersytetu 2002) oraz jej uczennica Barbara Hartleb-Kropidło (doktorat 2002). Kontynuują one badania nad fragmentami komedii rzymskiej. Uczniowie Herberta Myśliwca to Jakub Pigoń (habilitacja 2004), badacz różnych aspektów twórczości historyka Tacyta (polityka, zagadnienia poetyki), Marek Krajewski (doktorat 1999), który przejął badania mistrza nad językiem i wersyfikacją łacińską, i Krzysztof Morta (doktorat 2000), badacz łacińskiej prozy naukowej.

Hellenistyka. Jerzy Manteuffel, papirolog, badacz poezji aleksandryjskiej, już w 1946 r. przeniósł się na Uniwersytet Warszawski, gdzie wraz z prawnikiem Rafałem Taubenschlagiem założył ośrodek papirologiczny. Do Wrocławia dojeżdżał na zajęcia do 1951 r. We Wrocławiu pozostał jego uczeń, Jerzy Łanowski, jeszcze przed doktoratem. Katedrę w 1946 r. objął Wiktor Steffen (habilitacja 1938, doc. 1945, prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1956), badacz dramatu satyrowego, autor edycji fragmentów tego gatunku, do dziś cenionych w świecie nauki, wzorem swego mistrza Witolda Klingera, badacz liryki archaicznej. Został formalnym promotorem rozprawy doktorskiej J. Łanowskiego. W 1958 r. wrócił do Poznania.

Katedrę po nim objął Jerzy Łanowski (doktorat 1950, doc. 1955, prof. nadzw. 1964, prof. zw. 1981). W ślad za Jerzym Manteufflem, zajął się poezją aleksandryjską – bukoliką, by następnie rozszerzać swe zainteresowania na dramat attycki: komedię i tragedię. Interesowała go też proza fachowa, sport i technika. Łanowski pozostawił imponującą liczbę książek, w tym: *Święte igrzyska olimpijskie*, przekłady poematów Hezjoda, pełne tłumaczenie tragedii Eurypidesa oraz spuścizny komediopisarza Menandra. Był niezwykle utalentowanym uczonym erudytą, ale też i wybitnym, na najwyższym poziomie popularyzatorem. Zmarł w 2000 r.

Jerzy Łanowski wypromował ośmiu doktorów, są to: Janina Ławińska (1964), ks. Henryk Wójtowicz (1964), Alicja Szastyńska-Siemion (1965), Wiesław Tyszkowski (1971), Krzysztof Głombiowski (1974), Marek Winiarczyk (1976, obecnie prof. w Zakładzie Historii Starożytnej), Joanna Rostropowicz (1976, prof. Uniwersytetu Opolskiego), Danuta Łowicka (1977, st. wykładowca w instytucie). Dwie uczennice kontynuowały pracę naukową w instytucie. Janina Ławińska-Tyszkowska (habilitacja 1980, prof. nadzw. 1991, prof. zw. 2002) poszła w ślady mistrza, koncentrując się na badaniach nad poezją aleksandryjską, przede wszystkim bukoliką (monografia gatunku), następnie komedią okresu klasycznego. Jej wielkim osiągnięciem naukowo-artystycznym, wysoko cenionym także przez świat teatralny, jest znakomity pierwszy pełny polski przekład komedii Arystofanesa. Alicja Szastyńska-Siemion (habilitacja 1973, prof. nadzw. 1984, prof. zw. 1994), w ślad za Steffenem, poświęciła się liryce greckiej. Jest autorką monografii epinikionu oraz książki o Safonie.

Najmłodsze pokolenie hellenistów zajmuje się tak liryką grecką – Karol Zieliński (doktorat u A. Szastyńskiej-Siemion 2002), jak i dramatem, ale narodziła się też nowa tematyka – grecka proza naukowa i teologiczna (Herodot, Strabon, Agatarchides, Nowy Testament) i te badania są intensywnie rozwijane. Prowadzą je Małgorzata Wróbel (doktorat u A. Szastyńskiej-Siemion 1993), Gościwit Malinowski (doktorat u J. Ławińskiej-Tyszkowskiej 1999), Sławomir Torbus (doktorat u A. Szastyńskiej-Siemion 2004).

Neolatynistyka. Zmarły w 1967 r. Jerzy Krókowski był promotorem latynisty Józefa Mantke (1963) i Stefana Zabłockiego (1963). Nie pozostawił w instytucie uczniów i neolatynistyka opierała się na dorywczych pracach latynistów i hellenistów, zwłaszcza w zakresie recepcji literatury antycznej w Polsce. Od kilku lat nowy bodziec badaniom nadały: uczennica Jerzego Woronczaka Teresa Szostek (doktorat 1984, habilitacja 1999, prof. uniwersytetu 2002), mediewistka, oraz Maria Chantry (doktorat u A. Szastyńskiej-Siemion 1998), znawczyni poezji M.K. Sarbiewskiego oraz innych poetów polsko-łacińskich baroku i renesansu.

Alicja Szastyńska-Siemion

Germanistyka

Specyficzną cechą germanistyki wrocławskiej po 1945 r. jest jej stabilność i trwałość. Utworzona w 1945 r. i mieszcząca się w gmachu przy ul. Szewskiej 49 Katedra Filologii Germańskiej istniała do 1969 r., przekształcając się wówczas w Instytut Filologii Germańskiej, który istnieje do dziś w budynku przy pl. Nankiera 15. Na tle innych instytutów germanistycznych w kraju ten stan stabilności był czymś wyjątkowym, jeśli zważy się czasowe zamknięcie germanistyki krakowskiej i warszawskiej w l. 1951–1968. Drugim istotnym elementem instytucjonalnej trwałości jest swoista kontynuacja badawcza i materiałowa względem istniejącej we Wrocławiu do stycznia 1945 r. filologii niemieckiej, mieszczącej się w nieistniejącym dziś budynku instytutowym przy ul. św. Macieja 7. Udało się mianowicie ocalić niemal w całości bibliotekę Instytutu Niemieckiego oraz część jego archiwum. Kontynuacji sprzyjały też ocalałe akta przewodów doktorskich dawnego Wydziału Filozoficznego. Trzecim elementem kontynuacji był czynnik osobowy. Dr Jan Piprek (1887–1970) – przybyły do stolicy Dolnego Śląska w funkcji zastępcy profesora – nie tylko studiował w 1908 r. we Wrocławiu, ale też pochodził z Górnego Śląska, był absolwentem gimnazjów w Głogowie i Duisburgu, ukończył germanistykę monachijską w 1912 r. Łączył zatem świadomy polski patriotyzm z doskonałą znajomością kultury i języka Niemiec, stąd był predestynowany nie tylko do objęcia funkcji pełnomocnika odbudowy i zabezpieczenia gmachów uniwersyteckich (maj–listopad 1945), ale także stanowiska pierwszego dyrektora Katedry Literatury i Języka Niemieckiego (1945–1952). Uczniami J. Pipreka – który reprezentował jeszcze językoznawstwo, literaturoznawstwo i realioznawstwo niemieckie – byli m.in. Marian Adamus, Zofia Kubrakiewicz, Norbert Morciniec, Jerzy Szwed i Mieczysław Urbanowicz. Trwały ślad w działalności instytutu pozostawili N. Morciniec oraz jego uczniowie: Eugeniusz Tomiczek, dzisiejszy dyrektor instytutu, a także niderlandyści: Stanisław Prędota, Stefan Kiedroń i Jerzy Koch. Istotną rolę jako kreatorzy nowych kierunków badań naukowych odegrali językoznawca M. Adamus, od 1969 kierownik zakładu języków skandynawskich, następnie M. Urbanowicz (1920–1970) – literaturoznawca, od 1969 do wczesnej śmierci dyrektor Instytutu Filologii Germańskiej. Jego uczniowie, m.in. Irena Światłowska, piastują dziś ważne stanowiska w instytucie. Najważniejszym dokonaniem Pipreka był wielki słownik niemiecko-polski (1968–1969) oraz polsko-niemiecki (1971–1974) zrealizowany wspólnie z Juliuszem Ippoldem. Postacią wyjątkową dla początków germanistyki wrocławskiej był przybyły z Łodzi Zdzisław Żygulski (1888–1975), dyrektor katedry w l. 1952–1960. Jako profesor zainspirował swoich uczniów do badań nad barokiem śląskim, wskazując na znakomite zbiory starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej. Żygulski zajmował się naturalizmem i literaturą niemiecką pierwszej połowy XX stulecia. Swoją karierę budował jeszcze w Wiedniu i we Lwowie jako uczeń Jakuba Minora i Weila Rittera von Weilena. We Wrocławiu miał wielu uczniów, którzy – podobnie jak uczniowie Pipreka – zapewnili germanistyce wrocławskiej istotną pozycję w germanistyce światowej. Są to: Norbert Honsza, Eugeniusz Klin, Karol Koczy, Gerard Koziełek, Anna Stroka, Marian Szyrocki, Arno Will. Uczennicą Szyrockiego (1928–1992) – wybitnego znawcy literatury niemieckiego baroku – jest Mirosława Czarnecka, dziś kierowniczka Zakładu Literatury Niemieckiej, Szwajcarskiej i Austriackiej XIX i XX w., opiekunka prac naukowych dotyczących literatury barokowej (Tomasz Jabłecki), literatury kobiecej czy literatury XIX stulecia (Monika Mańczyk-Krygiel). Uczniem Urbanowicza i M. Szyrockiego był przedwcześnie zmarły prof. Konrad Gajek (1931–1999), znawca teatru dokumentalnego Niemiec lat 60. oraz kultury i literatury barokowej. Dziś badania barokowe prezentuje – oprócz prof. M. Czarneckiej – inna uczennica M. Szyrockiego – Anna Mańko-Matysiak. Także N. Honsza doczekał się wielu uczniów i kontynuatorów – dość wymienić dr. hab. Jacka Rzeszotnika czy prof. Wojciecha Kunickiego, którego uczniem jest m.in. dr hab. Tomasz Małysz, rozwijający badania nad teorią i estetyką literatury, oraz Marta Kopij, prowadząca badania recepcyjne. Uczniem N. Honszy był także prof. Lucjan Puchalski, który dziś reprezentuje w instytucie badania nad literaturą austriacką, oraz prof. Edward Białek, specjalista w dziedzinie literatury dziecięcej. Gerard Koziełek reprezentował w instytucie literaturę niemiecką od początków do 1848 r. i był uznanym badaczem kulturalnych stosunków polsko-niemieckich. Przed odejściem na emeryturę w 1993 r. wypromował m.in. prof. Marka Hałuba, który dziś reprezentuje w instytucie rozbudowany nurt badań śląskoznawczych, oraz Marka Zyburę, przez wiele lat prof. Uniwersytetu Opolskiego, obecnie prof. germanistyki w Centrum Willy'ego Brandta we Wrocławiu. Marek Hałub wypromował Leszka Dziemiankę, badacza twórczości Karla Holteia. Na szczególny szacunek zasługuje prof. Anna Stroka, imponująca aktywnością i żywotnością, nauczycielka wielu spośród wymienionych tu profesorów średniej generacji. Należy wspomnieć, że wielu wrocławskich germanistów zasilało i zasila nadal instytuty germanistyczne w całej Polsce: w Lublinie, gdzie szefem germanistyki na KUL jest prof. Max Stebler, uczeń prof. Szyrockiego, w Rzeszowie, Opolu, Toruniu i Zielonej Górze, gdzie do niedawna wieloletnim dyrektorem był prof. Eugeniusz Klin. Instytut roztacza też opiekę nad licznymi kolegiami językowymi, związany jest też ściśle z państwowymi wyższymi szkołami zawodowymi regionu (Nysa, Jelenia Góra).

W tej chwili germanistyka wrocławska prezentuje się ilościowo – a chcemy wierzyć, że i jakościowo – jako jeden z największych instytutów pozaniemieckich. Przeszło 60 pracowników dydaktycznych, liczni doktoranci reprezentują badania naukowe w podstawowych dziedzinach: literaturoznawstwie, historii literatury, językoznawstwie, kulturoznawstwie, socjolingwistyce oraz glottodydaktyce. Pion dydaktyczny, reprezentowany dziś przez prof. Romana Lewickiego, został wzbogacony planowanym zakładem dydaktyzacji literatury. Pracownie skandynawistyki prowadzi prof. Krzysztof Janikowski, uczeń prof. Adamusa. Instytut wydaje trzy czasopisma naukowe: „Orbis Linguarum" (oraz „Beihefte zu Orbis Linguarum"), „Germanica Wratislaviensia" i „Studia Linguistica", własne serie wydawnicze, jak np. Śląska Republika Uczonych pod red. prof. M. Hałuba i dr Anny Mańko-Matysiak oraz Dissertationes Inaugurales Selectae pod red. E. Tomiczka i E. Białka. Bardzo silnie rozwinięta współpraca naukowa, prestiżowe stypendia (w tym stypendia Humboldta – uzyskało je

pięciu pracowników instytutu), profesury gościnne, prestiżowe publikacje w oficynach polskich i niemieckich zaokrąglają obraz dokonań naukowych germanistyki wrocławskiej. Do legendy przeszły sesje naukowe dotyczące literatury baroku, organizowane w Karpaczu przez Mariana Szyrockiego, czy zorganizowana w 1987 r. sesja poświęcona twórczości Güntera Grassa w obecności przyszłego noblisty. Instytut organizuje kongresy germanistyki wrocławskiej (pierwszy odbył się w 2001 r., drugi w roku jubileuszowym 2005), sesje tematyczne (poświęcone problematyce edukacji), seminaria kompaktowe. Od kilku lat działa też bardzo intensywnie koło naukowe: studenci organizują wyjazdy studyjne, seminaria, prezentacje nowości wydawniczych[45].

Najważniejszymi szkołami naukowymi były: badania nad barokiem śląskim, badania nad oświeceniem i romantyzmem, badania recepcyjne, silny nurt badań śląskoznawczych oraz polsko-niemieckich stosunków kulturalnych. Instytut dysponuje liczącą przeszło 100 tys. woluminów biblioteką, nowoczesną czytelnią, coraz lepszym zapleczem technicznym i dydaktycznym. Największym jednak kapitałem Instytutu Filologii Germańskiej są ludzie: nie tylko profesorowie starszej, średniej i młodszej generacji (w instytucie pracuje 17 pracowników samodzielnych), ale przede wszystkim młodzi adepci germanistyki oraz 1200 studentów w dwu ciągach dydaktycznych: dziennym i wieczorowym.

Wojciech Kunicki

SZKOŁA BIBLIOLOGICZNA

Prace naukowe poświęcone książce i bibliotekom były prowadzone we Wrocławiu już od pierwszych powojennych lat, w obrębie Biblioteki Uniwersyteckiej. Zachowane z wojennej pożogi zbiory poniemieckie Wrocławia, dodatkowo zasilone przez różne inne biblioteki znalezione na Śląsku, stały się doskonałym warsztatem badawczym, którego wartość docenili Antoni Knot i Bronisław Kocowski, dwie wybitne osobowości naukowe i dobrzy organizatorzy, którzy umieli stworzyć zespół aktywnych uczonych bibliotekarzy. W latach 40. i 50. powstały do dziś aktualne prace, naukowe i dokumentacyjne, dotyczące książki śląskiej, głównie starych druków, a wielu bibliotekarzy, inspirowanych do badań przez dyrektora Knota, osiągało kolejne stopnie naukowe (H. Szwejkowska, K. Maleczyńska).

W 1949 r. do tego grona dołączył Karol Głombiowski, filolog klasyczny, początkowo, co uzasadniało wykształcenie, zainteresowany głównie kulturą starożytną. Jednak praca w Dziale Starych Druków wpłynęła w znacznym stopniu na zmianę jego tematyki badawczej, ukierunkowanej odtąd na książkę rękopiśmienną, nieco później także i drukowaną, będącą nośnikiem różnych treści, godną specjalnej uwagi uczonego. Ponadto w 1956 r., głównie z inicjatywy A. Knota i K. Głombiowskiego, utworzono na Wydziale Filologicznym UWr Katedrę Bibliotekoznawstwa i studia bibliotekoznawcze. Tutaj K. Głombiowski zaczął budować system wiedzy o książce i inicjować badania podejmowane także przez innych uczonych, dzięki czemu stworzył oryginalny, wyróżniający się w kraju ośrodek badań bibliologicznych i bibliotekoznawczych.

Pierwszy nurt prac zainspirowanych przez Głombiowskiego, prowadzonych metodą analizy dawnych inwentarzy i katalogów bibliotecznych, korespondencji oraz egzemplarzy samych druków, dotyczył szeroko rozumianej historii książki na Śląsku i jej związków z Polską. Od tego momentu większość badań naukowych, podejmowanych przez grono współpracowników i uczniów profesora (B. Kocowskiego, M. Burbiankę, K. Maleczyńską, K. Migonia, A. Żbikowską-Migoń), ściśle wiązała się ze znaczeniem społecznym książki (m.in. francuskiej, orientalistycznej, żydowskiej, polskiej) i jej recepcją w regionie w różnych epokach historycznych.

Wnioski z różnorodnych tematycznie, wnikliwych i szczegółowych regionalnych badań śląskoznawczych stały się z kolei podstawą rozwoju prac o charakterze ogólnym, dotyczących historii i teorii czytelnictwa oraz roli książki w procesie komunikacji społecznej. Widać tu wpływ na poglądy Głombiowskiego teorii jego mistrza Jana Muszkowskiego (1882–1953), wybitnego polskiego księgoznawcy, który zainspirował socjologiczne podejście do zagadnień książki. Idąc tym szlakiem, Głombiowski w *Problemach historii czytelnictwa* (Wrocław 1966) podjął problematykę odbioru czytelniczego piśmiennictwa i wskazał na znaczenie książki w życiu społecznym. Było to nowatorskie podejście do zagadnień księgoznawczych i znaczne poszerzenie pola badań nauki o książce o takie zagadnienia, jak: drogi rozchodzenia się książek (pośrednictwo księgarskie, biblioteczne, prywatne), funkcje dzieł piśmienniczych (poznawcze, wychowawcze, estetyczne) zależnie od treści i cech czytelnika, miejsce książki w całości życia literackiego, rola książki w obiegu społecznym. *Problemy historii czytelnictwa* nie utraciły swojego znaczenia, a po 36 latach dostrzegli wartość tej publikacji także badacze włoscy (częściowo została przetłumaczona na język włoski i opublikowana)[46].

K. Maleczyńska trafnie podsumowała te działania Głombiowskiego na polu książki „jako podstawowe wprowadzenie metodologiczne dla wszelkich nowoczesnych badań nad dziejami czytelnictwa i zainteresowań umysłowych. Tego rodzaju podejście do społecznej recepcji książki znalazło zastosowanie w wielu pracach młodszych kolegów, co świadczy o wyjątkowych walorach twórczości naukowej Profesora, gdyż szkoły badawcze nie są już dzisiaj zjawiskiem częstym"[47].

Niewątpliwą zasługą prof. Głombiowskiego było ugruntowanie nauki o książce (bibliologii) jako samodzielnej dyscypliny naukowej o charakterze uniwersyteckim, poprzez stworzenie jej podstaw teoretycznych. Należy podkreślić no-

[45] Więcej informacji na temat rozwoju germanistyki we Wrocławiu por.: *Germanistik 2000 Wrocław – Breslau*, pod red. N. Honszy, Wrocław 2001; C. König, *Internationales Germanistenlexikon 1800–1950*, Berlin–New York 2004; W. Kunicki, *Germanistik in Breslau 1918–1945*, Dresden 2002; W. Kunicki, *Wczoraj i dziś germanistyki wrocławskiej*, „Zbliżenia. Polska–Niemcy. Czasopismo Uniwersytetu Wrocławskiego", 1993, 1/4, s. 20–29.

[46] K. Głombiowski, *Annotazioni manoscritte e storia della lettura,* [w:] *Nel mondo delle postille. I libri a stampa con note manoscritte. Una raccolta di studi.* Humanae Litterae 6. A cura di E. Barbieri, Milano 2002, s. 31–71.

[47] K. Maleczyńska, *Profesor dr Karol Głombiowski*, „Roczniki Biblioteczne" R. 27, 1983, z. 1–2, s. 7.

Karol Głombiowski

watorstwo poglądów tego wybitnego uczonego, prezentowanych wielokrotnie na łamach literatury naukowej, na temat nauki o książce, kształtującej się początkowo w obrębie bibliotekoznawstwa, z czasem określonej już jako bibliologia, oraz odwagę w głoszeniu tych poglądów. W latach 50. – jak pisze K. Bednarska-Ruszajowa – „odmawiano bibliologii prawa do miana dyscypliny naukowej, określając ją w nomenklaturze socrealizmu jako doktrynę burżuazyjną"[48], dlatego niektórzy badacze pisali „o pseudonauce bibliologii" i proponowali „zejście z obłoków bibliologii na ziemię bibliotekoznawstwa", co było działaniem krótkowzrocznym i szkodliwym.

Głombiowski za centralny punkt bibliologii uznał książkę i jej społeczną funkcję, w ten sposób dał podwaliny nurtowi funkcjonalnemu w badaniach księgoznawczych[49]. Miejsce bibliologii widział w obrębie nauk o komunikacji i informacji. Podsumowaniem i syntezą tych badań była rozprawa *Książka w procesie komunikacji społecznej* (Wrocław 1980) oraz zbiór artykułów i szkiców *Teoria i metodologia nauki o książce* (Gdańsk 1984; wyd. 2 Gdańsk 1985).

Swoje *credo* naukowe i moralne Głombiowski wypowiedział *expressis verbis*, w artykule *Moja droga ku nauce o książce*[50]. Podsumowując swoje dokonania na polu nauki o książce, zastanawiał się, czy istnieje tzw. wrocławska albo polska szkoła bibliologiczna, i wyraził nadzieję, iż „przyszłość potwierdzi u jej przedstawicieli trwałość wspólnoty podstawowych poglądów i metod naukowych". Tak też się stało. Teorie K. Głombiowskiego szybko znalazły grono kontynuatorów, szczególnie wśród uczniów profesora. Do grona wybitnych polskich bibliologów zaliczany jest Krzysztof Migoń, który studia bibliotekoznawcze odbył na UWr, pod kierunkiem K. Głombiowskiego napisał pracę magisterską i doktorską, i stąd często podkreśla „mój mistrz – Karol Głombiowski". Migoń nie tylko kontynuuje prace Głombiowskiego, ale – co jest niezmiernie ważne w szkołach naukowych – pogłębia je i wzbogaca o własne przemyślenia i teorie, które są inspiracją dla kolejnych młodych adeptów nauki.

Szczególnie cenne, wśród ogromnej liczby publikacji, polskich i obcojęzycznych[51], są rozprawy historyczno-teoretyczne Migonia poświęcone nauce o książce, takie jak *Nauka o książce wśród innych nauk społecznych* (Wrocław 1976), w której w syntetyczny sposób przedstawił miejsce i związki bibliologii z innymi naukami, uściślił terminologię, przez co wskazał niepodważalnie na jej autonomiczny charakter. *Z dziejów nauki o książce* (Wrocław 1979) oraz *Nauka o książce. Zarys problematyki* (Wrocław 1984) to dzisiaj fundamentalne już prace, szczególnie druga z nich porządkuje pole i zakres badawczy bibliologii i „stanowi podsumowanie ważnego etapu w dorobku metodologicznym autora"[52]. Książka ta ukazała się również w tłumaczeniu niemieckim (Wiesbaden 1990) i rosyjskim (Moskwa 1991). Migoń, dzięki swym talentom lingwistycznym i kontaktom zagranicznym, przyczynił się do rozpropagowania w świecie wiedzy na temat polskiej bibliologii, m.in. dzięki zaangażowaniu w pracach encyklopedycznych (niemieckich, francuskich, rosyjskich) oraz poprzez czynny udział w międzynarodowych konferencjach i członkostwo w zagranicznych towarzystwach naukowych. Wypromował 14 doktorów, dwóch z nich jest obecnie profesorami uniwersyteckimi.

Do uczniów Głombiowskiego należy też Anna Żbikowska-Migoń. Wiele swych rozpraw poświęciła problematyce oświeceniowej książki naukowej. Jej *Historia książki w XVIII wieku. Początki bibliologii* (Warszawa 1989) zadedykowana „Pamięci Karola Głombiowskiego – … mistrza i nauczyciela", oparta na bardzo bogatym materiale źródłowym, ukazuje powiązania XVIII-wiecznej historiografii książki z kształtującą się ogólną nauką o książce i jej krystalizowanie jako autonomicznej dyscypliny naukowej. Szybko w środowisku księgoznawczym dostrzeżono wysoki walor naukowy tej pracy, została ona opublikowana także w języku niemieckim (Wiesbaden 1994).

Dokonania K. Głombiowskiego i jego uczniów oraz kontynuatorów na polu bibliologii odbiły się szerokim echem zarówno w kraju, jak i za granicą (Węgry, Słowacja, Rosja, Niemcy, Francja, Włochy), dzięki czemu przyniosły zaszczytne określenie „polska (wrocławska) szkoła bibliologiczna"[53]. Do tradycji tej szkoły nawiązują także uczeni z innych krajów, m.in. Alfred Świerk, emerytowany prof. Uniwersytetu im. J. Gutenberga w Moguncji i Uniwersytetu w Erlangen. Kontynuuje on tradycje polskiej nauki o książce, opierając się w swoich badaniach na metodach przez nią wypracowanych (szczególnie na metodzie funkcjonalnej). A. Świerk często podkreśla w swoich wypowiedziach: „prof. Migoń i ja pochodzimy z tej samej szkoły. Studiowałem we Wrocławiu i tam utrzymywałem bardzo ścisłe kontakty z Instytutem Bibliotekoznawstwa. Jeżeli istnieje «polska szkoła», to ja opieram się na tradycji tej szkoły, geograficznie ujmując, jako jej zachodni przedstawiciel"[54].

Młodzi pracownicy wrocławskiego Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa nadal podejmują tematy, które zainicjował prof. Głombiowski i jego uczniowie, rozszerzając je o współczesną problematykę książki. Szczególnie wiele miejsca w badaniach poświęcają historii książki na Śląsku, teorii i historii bibliologii w Polsce i na świecie oraz książce, nie tylko drukowanej, ale i elektronicznej – jako nośniku różnych treści kulturowych.

Bożena Koredczuk

[48] K. Bednarska-Ruszajowa, *Instytut Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Jubileusz ćwierćwiecza*, „Przegląd Biblioteczny" R. 51, 1983, z. 1, s. 6.
[49] K. Głombiowski, *O funkcjonalną koncepcję nauki o książce*, „Studia o Książce" 1970, t. 1, s. 5–24.
[50] „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne" R. 26, 1987 nr 30, s. 229–231.
[51] Por. *Krzysztof Migoń. Bibliografia publikacji bibliologicznych 1960–1999*, oprac. D. Wańka, Kalisz 2000.
[52] Tamże, s. 7.
[53] Określenie takie znalazło się m.in. w pracach: P. Molnár, *Viták a könyv– és könyvtártudomány viszonyáról és feladatairol a szocialist országok szakirodalmában*, [w:] *Könyv és könyvtár*, t. 6, Debrecen 1967, s. 154–160; J. Baumgart, *Poľská bibliologická „škola"*, „Knižnice a vedecke informácie" R. 4, 1972, č. 1, s. 31–34; A.S. Mylnikow, *Iz opyta zarubieżnoj knigowiedczeskoj mysli*, „Kniga", 1979, t. 39, s. 206–211; *Knigowiedienije. Encikłopiediczeskij słowar'*, Moskwa 1981, s. 257; *Les sciences de l'écrit. Encyclopédie internationale de bibliologie*, Paris 1993, s. 265–266.
[54] *Die Wissenschaft vom Buch als Wissenschaft vom Menschen. Interview mit Prof. A. Świerk*, „Myosotis. Zeitschrift für Buchwesen" 1985, z. 2, s. 6.

Karol Głombiowski – ur. 1913 w Paderbornie w Westfalii, zm. 1986 w Gdańsku. W l. 1933–1938 odbył studia w zakresie filologii klasycznej na Uniwersytecie Warszawskim. W 1939 na tej uczelni ukończył roczne Studium Pedagogiczne. Pierwsze 10 lat działalności zawodowej poświęcił nauczaniu młodzieży w szkołach średnich, a podczas II wojny światowej prowadził tajne nauczanie i współpracował z oddziałem partyzanckim AK „Jędrusie" walczącym na Kielecczyźnie. W 1949 podjął pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu jako pracownik, a następnie w l. 1954–1956 został kier. Oddziału Starych Druków. Początkowo jego badania naukowe koncentrowały się wokół teatru antycznego, jednak praca biblioteczna wpłynęła na zmianę tematyki zainteresowań. Zaczął postrzegać książkę, początkowo głównie rękopiśmienną, z czasem także drukowaną jako nośnik różnego typu treści, szczególnie literackich i kulturowych. Wnikliwe badania nad literaturą i historią książki na Śląsku zaowocowały w 1952 rozprawą doktorską *Biblioteka franciszkanów w Nysie w świetle inwentarza z roku 1678*, napisaną pod kierunkiem wybitnego prof. UŁ Jana Muszkowskiego. W 1956 został kier. nowo powstałej Katedry Bibliotekoznawstwa utworzonej w obrębie Wydziału Filologicznego UWr (w 1969 przemianowanej na Instytut Bibliotekoznawstwa), którą prowadził do 1969. W tym okresie po uwzględnieniu dorobku naukowego, szczególnie monografii *Polska literatura polityczna na Śląsku od XVI do końca XVIII wieku*, uzyskał kolejno tytuł doc. (1958), a za *Problemy historii czytelnictwa* tytuł prof. nadzw. (1966). W 1984 został prof. zw. W 1971 przeniósł się na Uniwersytet Gdański, i od 1973 kierował założonym przez siebie Zakładem Nauki o Książce w Instytucie Filologii Polskiej. W l. 1972–1975 kierował Studium Doktoranckim Filologii Polskiej, a w l. 1975–1983 Studium Podyplomowym Bibliotekoznawstwa. Duże doświadczenie naukowe i inicjatywa sprawiły, że pełnił wiele funkcji redaktorskich, m.in. jako sekretarz redakcji „Śląskich Prac Bibliograficznych i Bibliotekoznawczych" wydawanych przez WTN (od 1955), a w ramach wydawnictw UWr redagował serię Bibliotekoznawstwo utworzoną z myślą o młodej kadrze naukowej. Od 1970 był głównym inicjatorem powstania i red. naczelnym czasopisma naukowego „Studia o Książce", któremu nadał wysoki poziom merytoryczny, dążył do objęcia w ramach tego periodyku całej historycznej i współczesnej problematyki księgoznawczej, i kierował nim aż do śmierci. Uczestniczył także w pracach zespołowych podejmujących trud opracowania pierwszych, nie tylko w Polsce, specjalistycznych wydawnictw księgoznawczych: *Encyklopedii wiedzy o książce* (wyd. 1971), gdzie był red. działu „Dzieje księgarstwa obcego" i *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego* (wyd. 1976), jako czł. komitetu redakcyjnego sprawował opiekę naukową nad treścią kilku znaczących działów. Był czł. WTN (1962–1986), Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (1973–1975), pełnił w nim funkcję przewodniczącego Wydziału I Nauk Społecznych i Humanistycznych (1973–1975), a w 1983 otrzymał tytuł czł. honorowego. Zasiadał w Radach Naukowych: Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (1961–1972), Biblioteki Narodowej (1966–1973) i Biblioteki Gdańskiej PAN (1972–1986) oraz Instytutu Bałtyckiego w Gdańsku (1978–1986). Uczestniczył w pracach Komisji Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego ds. Bibliotek i Informacji Naukowej (1960–1969), Państwowej Rady Bibliotecznej przy MKiS (1969–1974) i Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Bibliotekoznawstwa przy Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1973–1977). Uznany przez uczonych zarówno w kraju, jak i za granicą (Węgry, Czechy, Słowacja, Rosja, Francja, Niemcy) za twórcę Szkoły Bibliologicznej. Wypromował 24 doktorów, w tym w okresie wrocławskim 8, wśród których 5 osób uzyskało habilitację, a 3 tytuły prof. (Józef Szczepaniec, Krzysztof Migoń i Anna Żbikowska-Migoń). Opublikował 9 książek (2 jako współautor) i ok. 60 artykułów w prestiżowych czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych. Otrzymał Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Medal 500-lecia Drukarstwa w Polsce, Złotą Odznakę Honorową Stowarzyszenia Księgarzy Polskich, Nagrodę Heleny Radlińskiej I stopnia.

SZKOŁA PSYCHOLOGII FUNKCJONALNEJ

Mieczysław Kreutz

Marian Kulczycki

Prof. Mieczysław Kreutz jako organizator Katedry Psychologii otworzył w 1946 r. polską kartę wrocławskiej psychologii w dziejach uniwersytetu. M. Kreutz, wywodzący się z lwowskiej szkoły filozoficznej i będący bezpośrednim uczniem jej twórcy, Kazimierza Twardowskiego, przeniósł do Wrocławia jej zasady. Podobnie jak jego mistrz, podkreślał, że przedmiot badań psychologicznych pozostaje w kręgu poszukiwań filozoficznych. Uważał więc, że przedmiotem psychologii powinna być świadomość, zwłaszcza zjawiska psychiczne, ich treść i dyspozycje psychiczne, takie jak wrażliwość, pamięć, inteligencja, wola, wyobraźnia, charakter. Zainteresowania Kreutza skupiały się przede wszystkim na metodologii psychologii, w jego ujęciu zgodnej z pozytywistycznym modelem uprawiania nauki. Za podstawowe metody badawcze uważał introspekcję i rekonstrukcję (interpretację). Tej pierwszej poświęcił najwięcej uwagi, uznając ją za metodę pozwalającą na bezpośrednie poznawanie zjawisk psychicznych i bronił jej szczególnie w najbardziej dla niej niepopularnych czasach dominacji sowieckiego modelu uprawiania psychologii. Proponował i rozwijał tzw. introspekcję pytaniową (opracował własne testy) realizowaną w ramach eksperymentu. Podejmował także tematy z zakresu higieny psychicznej i pedeutologii (*Kształcenie charakteru* 1946, *Rozwój psychiczny młodzieży* 1946, *Osobowość nauczyciela-wychowawcy* 1947), rozwijane później w twórczości naukowej wrocławskich psychologów.

W pierwszych pracach jedynego wrocławskiego doktoranta, Mariana Kulczyckiego, zaznacza się wyraźny wpływ M. Kreutza: precyzyjne formułowanie problemów, jasność pojęć, poprawność terminologiczna, prace eksperymentalne z wykorzystaniem metody introspekcyjnej, koncentrujące się na problematyce myślenia: *O metodzie badania twórczości* (1949), *Niektóre problemy myślenia produktywnego* (1958).

W okresie wrocławskim pod opieką Kreutza prace habilitacyjne przygotowywali: T. Tomaszewski, *Rodzaje i motywy reakcji negatywnych* (1947), i twórca polskiej psychologii klinicznej A. Lewicki, *Zapominanie nazwisk* (1951). W pewnym sensie do „wrocławskich wnuków" M. Kreutza można zaliczyć Wiesława Łukaszewskiego (ucznia T. Tomaszewskiego), a także niektórych uczniów M. Kulczyckiego, aczkolwiek wielu z nich z czasem tworzyło własne oryginalne koncepcje i prace psychologiczne. W środowisku wrocławskich psychologów, a poniekąd także pedagogów i historyków wychowania (np. S. Kaczmarek, M. Chamcówna), M. Kreutz wywarł najsilniejszy wpływ na warsztat pracy, kładąc nacisk na ścisłość, jasność i precyzję używanych pojęć.

Zamknięcie akademickich studiów psychologicznych (1952–1967), zdaniem wrocławskich psychologów, przyniosło większe straty niż wojna, zostały bowiem zakłócone bądź zerwane więzi między mistrzem i uczniami, którzy ulegli rozproszeniu. Na długie lata znacznie także została utrudniona praca naukowa z uwagi na nadmiar obowiązków organizacyjno-dydaktycznych, realizowanych w ramach przed-

miotów psychologiczno-pedagogicznych na uniwersyteckich kierunkach nauczycielskich przez mocno zredukowany zespół psychologów (M. Kulczycki, H. Słoniewska, M. Porębska). W opracowaniach z zakresu historii psychologii rzadko rozwija się wrocławski wątek w działalności M. Kreutza (1946–1952), mimo że we Wrocławiu powstało jego najważniejsze dzieło *Podstawy psychologii. Studium nad metodami i pojęciami współczesnej psychologii* (1949).

Najbliższym współpracownikiem i uczniem M. Kreutza we Wrocławiu był Marian Kulczycki. Jednakże wpływ Kreutza widoczny jest tylko w jego pierwszych pracach, zwłaszcza w okresie, kiedy M. Kulczycki rozpoczyna badania wybranych zjawisk psychicznych, opracowuje metody i doskonali swój warsztat badawczy (1947–1958), którym dzielił się będzie w przyszłości ze swoimi uczniami. Drugi nurt już samodzielnie podejmowanej problematyki badawczej, dotyczący zagadnień związanych z czynnikami regulującymi czynności człowieka (czynności dowolne, przeżycie własnego błędu, negatywne oceny własnego postępowania, czynności zastępcze), zamyka praca *Kształtowanie racjonalnych poczuć winy* (1964). W związku z praktyką lekarsko-psychologiczną M. Kulczycki coraz głębiej wchodzi w problematykę psychologii klinicznej. Opierając się na metodzie analizy jakościowej, bada aktywność człowieka w różnych sytuacjach życiowych, szczególny nacisk kładąc na sytuację choroby i uciążliwości życiowych (*Psychologiczne problemy człowieka chorego. Z zagadnień współpracy pracowników służby zdrowia z pacjentem,* 1971). Prace m.in. Alicji Kuczyńskiej (*Koncepcje życia seksualnego i ich klasyfikacja w aspekcie psychologii klinicznej*), Aldony Niwińskiej (*Psychologiczna analiza depresji*) oraz Alicji Kuczyńskiej i Agnieszki Widery-Wysoczańskiej (*Fenomenologiczna propozycja modelu terapii dla pacjentów szpitali psychiatrycznych. Podstawy teoretyczne*) mieszczą się w tym nurcie.

Rezultatem badań klinicznych T. Tomaszewskiego i głębokiej refleksji teoretycznej, mającej swoje źródło w ogólnej teorii aktywności człowieka, jest sformułowanie w latach 70. i twórcze rozwijanie do końca życia oryginalnej koncepcji rozwiązywania problemów życiowych, dzięki której można dokonywać interpretacji niemal wszystkich obszarów aktywności człowieka.

Do koncepcji tej nawiązują w swoich pracach jego uczniowie: Franciszek Futyma, *Psychologiczna analiza sytuacji trudnych (na podstawie trudności życiowych podchorążych)*; Klaudia Dworaczek-Łukaszewska, *Regulacyjne funkcje modelu bezpieczeństwa w tworzeniu poczucia bezpieczeństwa u górników w sytuacji zagrożenia*; Grażyna Dolińska-Zygmunt, *Niektóre psychologiczne zagadnienia przerywania ciąży*; Maria Lewicka, *Stany pesymizmu życiowego i ich psychologiczne uwarunkowania*; Ryszard Poprawa, *Radzenie sobie z problemami życiowymi a używanie i nadużywanie alkoholu przez młodzież w okresie późnego dorastania*; Jan Pietraszko, *Analiza problemów życiowych jako podstawa doradztwa psychologicznego w działalności sportowej (Na przykładzie juniorów uprawiających biegi lekkoatletyczne)*.

Do „pokrewieństwa naukowego i duchowego" przyznają się nie tylko bezpośredni uczniowie doktoranci M. Kulczyckiego, ale niemal wszyscy, którzy mieli zaszczyt z nim pracować w Instytucie Psychologii, noszą piętno mistrza (m.in. Maria Porębska, Maria Straś-Romanowska, Barbara Kobusińska, Urszula Dębska, Hanna Makowska, Ewa Sieradzka, Bogna Bartosz). Tym bardziej że to determinacja i konsekwencja w działaniu M. Kulczyckiego doprowadziła do reaktywacji studiów psychologicznych we Wrocławiu (1967) i powstania dynamicznie rozwijającego się Instytutu Psychologii.

Jolanta Szablicka-Żak

Mieczysław Kreutz – ur. 1893 we Lwowie, zm. 1971 w Warszawie. W l. 1911–1914 studiował biologię oraz filozofię i psychologię na Wydziale Filozoficznym UJK we Lwowie. Po odbyciu służby wojskowej (1914–1920) pracował jako asystent pod kierunkiem Kazimierza Twardowskiego w Pracowni Psychologii Eksperymentalnej w Zakładzie Psychologii UJK. Doktorat w 1924, studia uzupełniające w zakresie psychologii na uniwersytetach w Berlinie, Lipsku, Hamburgu i Paryżu, habilitacja w 1927 na podstawie rozprawy *O zmienności rezultatów testów* (cz. I).W 1928 otrzymał stanowisko zastępcy prof., a następnie prof. nadzw. (1934). W l. 1934–1939 kier. Zakładu Psychologii UJK. W czasie okupacji pracował w wytwórni szczepionek przeciwtyfusowych Weigla. Po wojnie krótko był prof. psychologii na UJ w Krakowie. W 1946 organizował studia psychologiczne na Wydziale Humanistycznym UWr, gdzie został kier. Zakładu Psychologii Ogólnej (1946–1952) i dyr. Instytutu Pedagogicznego ZNP (1946–1948). W 1946 mianowany prof. zw. W 1946 założył wrocławską filię Państwowego Instytutu Higieny Psychologicznej, przekształconą następnie w Wojewódzką Poradnię Zdrowia Psychicznego dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych. Po zamknięciu, ze względów ideologicznych, psychologii we Wrocławiu, w 1952 został przeniesiony do Warszawy (1952–1963), gdzie objął kierownictwo Katedry Psychologii Eksperymentalnej Uniwersytetu Warszawskiego (1957–1963). Był czł. założycielem Polskiego Towarzystwa Higieny Psychologicznej (1948), Polskiego Towarzystwa Psychologicznego (1949), któremu przewodniczył w 1962, oraz czł. Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (1956–1960), a następnie Komitetu Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych PAN (1961–1971). Podczas pobytu we Wrocławiu opublikował najważniejszą monografię *Podstawy psychologii. Studium nad metodami i pojęciami współczesnej psychologii* (1949), ogółem 30 prac, głównie z metodologii psychologii i psychologii funkcjonalnej. Był zwolennikiem psychologii świadomości, wysoko cenił metodę introspekcji. We Wrocławiu wypromował 1 doktora (na UW 7 dr., w tym 1 prof. zw.). Najważniejsze odznaczenia: Krzyż Walecznych, Krzyż Kawalerski OOP.

Marian Kulczycki – ur. 1924 w Stanisławowie, zm. 1995 we Wrocławiu. Do Wrocławia przyjechał pod koniec 1945 z transportem repatriacyjnym ze Lwowa. W l. 1946–1949 studiował psychologię pod kierunkiem M. Kreutza na Wydziale Humanistycznym UWr. Już w czasie studiów pracował w Zakładzie Psychologii początkowo jako wolontariusz na stanowisku demonstratora, młodszego asystenta, a od 1950 jako st. asystent. Doktorat z filozofii w zakresie psychologii na podstawie dysertacji *Niektóre warunki myślenia produktywnego* (1952). Równolegle w l. 1950–1957 studiował medycynę i jako lekarz pracował w Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego, skąd czerpał bogactwo doświadczeń i wiedzy klinicznej. Po likwidacji akademickiej psychologii na UWr pozostał w Katedrze Psychologii, której głównym zadaniem stało się pedagogiczno-psychologiczne przygotowanie studentów na kierunkach nauczycielskich do pracy w szkolnictwie (1952–1967). W tym okresie współpracował z uniwersytetami, w których akademickie studia psychologiczne zostały uruchomione wcześniej (Poznań, Kraków, Warszawa). W 1966 Wydział Filozoficzno-Historyczny UAM w Poznaniu nadał mu stopień naukowy docenta. Po reaktywacji psychologii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UWr w 1967, o co usilnie przez wiele lat zabiegał, został kier. Zakładu Psychologii Ogólnej (1967–1987) i Katedry Psychologii (1967–1972), przekształconej w 1972 w Instytut Psychologii, którego funkcję dyr. pełnił do 1978. W 1973 otrzymał tytuł prof. nadzw. Dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego UWr (1974–1978). W l. 1987–1994 kierował Zakładem Psychologii Klinicznej. Wypromował 14 dr., w tym 3 dr. hab. Jest autorem 75 publikacji, wśród których jedną z najważniejszych jest nowatorska pozycja *Psychologiczne problemy człowieka chorego. Z zagadnień współpracy pracowników służby zdrowia z pacjentem*. Należał do współorganizatorów wrocławskiej psychologii, szczególnie zasłużył się dla rozwoju psychologii klinicznej. Był czł. Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Rady Naukowej w Instytucie Psychoneurologicznym w Pruszkowie, Komitetu Nauk Psychologicznych, kolegiów redakcyjnych „Psychologii Wychowawczej" oraz „Prac Psychologicznych". Najważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

Stanisław Tync

Mirosława Chamcówna

W początkach tworzenia się wrocławskiej pedagogiki akademickiej stopniowo wyodrębniały się dwa zasadnicze kierunki badań naukowych: historia wychowania, oświaty i szkolnictwa oraz dydaktyka i pedeutologia, które z czasem dały początek szkołom naukowym. Łączyła je osoba organizatora Katedry Pedagogiki, Stanisława Tynca, wybitnego historyka oświaty i wychowania i zarazem dydaktyka, któremu bliskie były również zagadnienia pedeutologii. Po przeniesieniu do Wrocławia z UJ Henryka Barycza (1949–1953) i jego uczennicy Mirosławy Chamcówny, w Katedrze Pedagogiki został utworzony Zakład Historii Oświaty i Szkolnictwa (1949), co dało początek badaniom naukowym w dziedzinie historii wychowania, oświaty i szkolnictwa,

S. Tync, H. Barycz i M. Chamcówna wywodzili się z krakowskiej szkoły historyczno-pedagogicznej Antoniego Karbowiaka, Stanisława Kota i Stanisława Łempickiego, prezentowali podobne poglądy w kwestii metodologii historii oświaty i wychowania, sytuując jej warsztat naukowy w równej mierze w wielkiej rodzinie nauk historycznych i w pedagogice. Zgodnie zwracali również uwagę na jej interdyscyplinarny charakter i dydaktyczne walory historii oświaty i wychowania w kształceniu pedagogicznym (S. Tync, *Rola historii wychowania w podnoszeniu kultury pedagogicznej nauczycieli* – 1964; M. Chamcówna, *Dyskusja nad rolą i znaczeniem historii oświaty i wychowania w kształceniu nauczycieli* – 1971). Publikacje H. Barycza: *Stan i perspektywy rozwoju historii oświaty i wychowania w Polsce* (1947) oraz *Rozwój historii oświaty, wychowania i kultury* (1949), wyznaczyły wzorce periodyzacji w tej dyscyplinie, za którymi podążyli nie tylko jego bezpośredni uczniowie, ale większość historyków oświaty. Problematyka badawcza S. Tynca i M. Chamcówny początkowo skupiała się na epoce Oświecenia i dotyczyła takich zagadnień, jak historiografia UJ w okresie działalności KEN – M. Chamcówna, *Uniwersytet Jagielloński w dobie KEN. Szkoła Główna Koronna w latach 1786–1795* (1957); organizacyjno-wychowawcza działalność KEN – S. Tync, *Instrukcja i edukacja moralna w szkołach Komisji Edukacji Narodowej* (1957), M. Chamcówna, *Epoka Wielkiej Reformy* (1965); biografistyka – sylwetki wybitnych działaczy tego okresu (Jan Śniadecki, Hugo Kołłątaj); edytorstwo źródeł – S. Tync, *Komisja Edukacji Narodowej. Pisma Komisji i o Komisji* (1954), przekład i opracowanie źródeł klasycznej publikacji A. Joberta, *Komisja Edukacji Narodowej w Polsce (1773–1795). Jej dzieło wychowania obywatelskiego* (dokonane przez M. Chamcównę 1979). Tymi drogami podążyli również ich uczniowie, np. Z. Maresz, *Poglądy pedagogiczne polskiego Oświecenia w świetle ówczesnego piśmiennictwa*; M. Bełz, *Koncepcja szkoły średniej Komisji Edukacji Narodowej i jej realizacja w szkołach koronnych*; R. Stępień, *Z dziejów szkolnictwa pijarskiego w czasach KEN* (1996).

Drugi nurt zainteresowań badawczych M. Chamcówny dotyczy dziejów szkolnictwa i nauczycieli w XIX i XX w. ze szczególnym uwzględnieniem Śląska w drugiej połowie XX w. (*Stan i potrzeby badań nad dziejami szkolnictwa i oświaty na Śląsku* – 1970). Przede wszystkim młodsze pokolenie uczniów, ze względu na trudność w dostępie do nowych oryginalnych źródeł epoki Oświecenia w archiwach zagranicznych, swoje prace badawcze, dotyczące zagadnień organizacyjno-wychowawczych szkolnictwa galicyjskiego, Królestwa Polskiego, Drugiej Rzeczpospolitej, ulokowało w XIX i XX w. Potwierdzeniem tego są prace m.in. E. Jabłońskiej-Deptuły, *Dzieło dydaktyczno-pedagogiczne Marceliny Darowskiej na tle rozwoju szkolnictwa żeńskiego w Galicji 1854–1911* (1962); S. Możdżenia, *Szkoły średnie w Galicji i próby ich reformy w latach 1860–1884* (1973); L. Szymańskiego, *Higiena i wychowanie fizyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Królestwie Polskim 1815–1915* (1978); S. Walasek, *Wyższe Kursy Nauczycielskie (1919–1939) i ich rola w podnoszeniu kwalifikacji nauczycieli szkół powszechnych* (1983) oraz *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące na ziemiach polskich w latach 1914–1923* (1996); M. Zorychty, *Szkolnictwo zawodowe techniczne i handlowe w województwie śląskim w latach 1922–1939* (1989); J. Szablickiej-Żak, *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej* (1997), a także cykl artykułów, będących owocem ogólnopolskiego projektu badawczego *Wkład nauczycieli w kulturę narodową XIX i XX wieku* kierowanego przez M. Chamcównę. Z kolei monografie szkół, m.in. K. Strzałkowskiego, *Nyska średnia szkoła ogólnokształcąca i jej rola w aktywizacji społecznej środowiska w okresie lat 1945–1964* (1965); J. Dudka, *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948* (1975); J. Karczewskiego, *Rozwój średniego szkolnictwa ogólnokształcącego na Opolszczyźnie w latach 1945–1965* (1969); J. Pszczółkowskiej-Simiczajew, *Średnie szkoły medyczne na Dolnym Śląsku w latach 1946–1966* (1970), oraz publikowane we fragmentach liczne prace magistrantów, opisujące szkoły różnych szczebli, dały świadectwo procesu kształtowania się sieci szkolnej i polityki oświatowej na Śląsku Dolnym, Górnym i Opolskim w PRL. Kontynuatorami tej problematyki badawczej są Stefania Walasek i Leonard Szymański oraz ich uczniowie (R. Małachowski, U. Kowieska, J. Nowak).

Różnorodność i rozległość zainteresowań naukowych M. Chamcówny, należącej do nielicznej grupy uczonych panujących nad dużym obszarem kultury narodowej, pozwalała jej uczniom na swobodny dobór interesujących tematów. W życiorysach wielu z nich pozostawiła ślad swojej osobowości.

Naukowe zainteresowania Stefana Kaczmarka skupiały się wokół procesu kształcenia – wszelkich jego aspektów i uwarunkowań, ze szczególnym uwzględnieniem dydaktyki szkoły wyższej. Inspiratorem był kierownik naukowy S. Kaczmarka – S. Tync, który mając własne doświadczenia dydaktyczne i metodyczne w praktyce szkolnej kładł nacisk na przygotowanie kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Tematem badań empirycznych S. Kaczmarka były związki dydaktyki ogólnej z metodykami różnych przedmiotów oparte na realiach ówczesnej szkoły oraz kształtowanie twórczej postawy nauczycieli. W opracowaniach pedeutologicznych o charak-

Stefan Kaczmarek

terze syntetycznym wymienia się pracę S. Kaczmarka *Kształtowanie twórczej postawy nauczyciela* (1960) jako dowód prekursorskich działań poświęconych przygotowaniu kandydatów na nauczycieli do twórczej działalności dydaktycznej i wychowawczej. Naukowa refleksja nad jakością procesu kształcenia, współtworzonego ze studentami i współpracownikami, zaowocowała licznymi pracami (np. *Zadania wykładu na wyższej uczelni i sposoby ich realizacji*, 1967, *Źródła trudności studentów I roku – na podstawie ich wypowiedzi*, 1972). Zgromadzeni wokół S. Kaczmarka uczniowie również podejmowali w swoich badaniach problematykę związaną z jakością procesu kształcenia, mistrzostwem pedagogicznym, twórczą postawą nauczycieli. Wyrazem tego są prace: B. Bazylak, *Trudności kształtowania twórczej postawy nauczyciela* (1964); J. Fercz, *Kształtowanie się doświadczeń dydaktycznych nauczycieli szkół podstawowych* (1981); T. Stasieńki, *Twórczość dydaktyczna nauczycieli polonistów* (1982); R. Kwaśnicy, *Wprowadzenie do myślenia: o wspomaganiu nauczycieli w rozwoju* (1994); M. Boczara, *Kształtowanie pojęć – alternatywa dydaktyczna* (1995).

Prowadzeniu badań i rozwijaniu szkół naukowych w PRL nie sprzyjały liczne zmiany organizacyjne na studiach pedagogicznych, z likwidacją akademickiego kierunku pedagogiki włącznie (1952). Po reaktywacji studiów pedagogicznych (1957), z kolei ich uzawodowienie (1971) ograniczało zakres przygotowania teoretycznego absolwentów – potencjalnych pracowników naukowych. Dalej brak warunków do prowadzenia źródłowej kwerendy archiwalnej i bibliotecznej poza granicami Polski, ideologiczna presja i ingerencja cenzury w wyniki badań, specyficzna polityka wydawnicza oparta na braku papieru na publikacje dla mniej pokornych autorów, duże koszta wydawnicze ograniczały możliwości wykorzystania potencjału twórczego mistrzów i ich uczniów.

Jolanta Szablicka-Żak

Stanisław Tync – ur. 1889 w Rzepienniku Strzyżewskim w Małopolsce, zm. 1964 we Wrocławiu. Studia filologiczne na UJ w Krakowie, zakończone egzaminem nauczycielskim (1913). Promocja doktorska na UJ na podstawie pracy *Nauka moralna w szkołach KEN* (1923). Pracę naukowo-badawczą, skoncentrowaną wokół epoki oświecenia, prowadził równolegle z pracą dydaktyczną w charakterze nauczyciela gimnazjalnego (1912–1925), nauczyciela i dyr. Wyższych Kursów Naukowych w Toruniu i Poznaniu (1925–1939). Habilitacja na UJ 1928. W 1930 w ramach stypendium naukowego poznaje eksperymentalne szkoły średnie w Niemczech i Francji. W l. 1931–1939 doc. na UAM w Poznaniu. W czasie II wojny światowej organizator, kier. i nauczyciel tajnych kompletów licealnych w Kazimierzy Wielkiej. W grudniu 1945, po nominacji na prof. nadzw., przystąpił do organizowania Katedry Pedagogiki na Wydziale Humanistycznym UWr, w styczniu 1946 powołał do życia kierunek pedagogiki i rozpoczął regularne wykłady. Tytuł prof. zw. uzyskał w 1951. W l. 1946–1960 dyr. Katedry Pedagogiki. Jest autorem 40 publikacji, głównie z zakresu historii wychowania i dydaktyki, a także autorem lub współautorem 36 podręczników szkolnych i opracowań metodycznych. Był członkiem m.in. WTN, Komitetu Nauk Pedagogicznych PAU/PAN (od 1953), Zespołu Odrodzenia Komitetu Historii Nauki PAN, organizatorem Towarzystwa Edukacji Dorosłych oraz czł. kolegiów redakcyjnych: „Przeglądu Historyczno-Oświatowego", „Kwartalnika Pedagogicznego", PSB. Wypromował 11 dr., w tym 2 uzyskało tytuły prof. nadzw., i 1 prof. zw. Najważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (przed wojną), Medal 10-lecia PRL, Krzyż Oficerski OOP.

Mirosława Chamcówna – ur. 1919 w Lublinie, zm. 2000 we Wrocławiu. Studia historyczne na UJ w Krakowie, przerwane wojną, ukończyła w 1947. Od 1946 pracowała jako asystentka w kierowanym przez Henryka Barycza Archiwum UJ. Po ukończeniu Studium Pedagogicznego przy UJ, w 1949, przeniosła się do Wrocławia, gdzie objęła stanowisko st. asystenta (1949–1955), a następnie adiunkta (1955–1957) w Zakładzie Historii Oświaty i Szkolnictwa w Katedrze Pedagogiki UWr. Doktorat na UJ (1950) z filozofii w zakresie historii na podstawie dysertacji: *Szkoła Główna Koronna w czasie wizytacji i rektoratu Hugona Kołłątaja* (1977–1786). Doc. (1957–1973), a następnie prof. nadzw. (1980). Była czł. kolegium redakcyjnego „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki" PAN, „Przeglądu Historyczno-Oświatowego", przewodniczącą Komitetu Redakcyjnego „Prac Pedagogicznych" i serii „Studiów z Dziejów Oświaty i Myśli Pedagogicznej", które powołała do życia. Od 1951 współpracowała z Komisją do Dziejów Oświaty i Szkolnictwa PAU/PAN, od 1958 należała do WTN. Była czł. założycielem KIK we Wrocławiu. Prowadziła wykłady z kultury oświecenia europejskiego na KUL i historii k. fiz. w WSWF we Wrocławiu. W 1977 z przyczyn politycznych zagrożona utratą pracy na UWr, przyjęła propozycję stałego zatrudnienia w WSWF na stanowisku kier. Zakładu Historii Kultury Fizycznej. Na UWr powróciła w 1981. Pełniła funkcję dyr. Instytutu Pedagogiki (1984–1987). Wypromowała 29 doktorów, wśród których jest 3 prof. zw., 1 prof. nadzw. i 6 dr. hab. Autorka 40 publikacji stanowiących trwały dorobek historii oświaty. Najważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP.

Stefan Kaczmarek – ur. 1909 w Bestwinie k. Krotoszyna, zm. 1984 we Wrocławiu. W l. 1935–1939 studiował pedagogikę na UAM, pracując równocześnie jako nauczyciel w szkołach powszechnych i średnich. Brał udział w kampanii wrześniowej, był jeńcem wojennym niemieckich oflagów (1939–1945). Od 1946 współorganizator Katedry Pedagogiki na Wydziale Humanistycznym UWr. Doktorat w 1952, stanowisko adiunkta (1953–1955), następnie zastępcy prof. (1955–1959) i doc. (1959–1969). Habilitacja w 1969, tytuł prof. nadzw. (1969–1979). W 1961 powołał do życia Zakład Dydaktyki, którego został kier. W l. 1967–1971 dyr. Katedry Pedagogiki. Był prodziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1966–1969) i czł. Senatu UWr (1960–1968). Uczestniczył w różnorodnych formach profesjonalnej edukacji nauczycieli i wychowawczyń przedszkoli. Wypromował 16 doktorów (w tym 1 prof. zw., 1 dr hab.). Jest autorem 28 publikacji poświęconych zagadnieniom z zakresu pedeutologii i dydaktyki szkoły wyższej. Był czł. Rady Społeczno-Naukowej i Kol. Red. Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych, przewodniczył Państwowej Komisji Egzaminów Kwalifikacyjnych dla nauczycieli nauczania początkowego, aktywnie działał w ZNP, któremu wiele lat przewodniczył na UWr. Najważniejsze odznaczenia: Medal 10-lecia PRL, Złota Odznaka ZNP, Krzyż Kawalerski OOP.

NAUKI EKONOMICZNE I PRAWNICZE

Pod wieloma względami okres PRL jest w historii nauki polskiej czasem wyróżniającym się specyficznymi cechami, decydującymi o jego istotnej odrębności. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji nauk społecznych, w tym ekonomicznych i prawniczych. Są to bowiem dziedziny z natury swej materii, by użyć tu określenia Georga Ritzera, „wieloparadygmatyczne". Spory między uczonymi reprezentującymi różne poglądy, nurty, szkoły czy kierunki naukowe nie dotyczą tylko sfery empirii, ale również kwestii podstawowych założeń epistemologicznych i ontologicznych, leżących u podstaw podejmowanych badań. Niezbędnym warunkiem ich rozwoju jest zatem wolność uczonego, tzn. prawo do swobodnego wyboru tematu, formułowania problemu badawczego, doboru metod, prezentowania wyników środowisku uczonych i opinii publicznej, a nawet przyjęcia preferowanych kategorii aksjologicznych.

Rzeczywistość PRL była radykalnie odmienna od tego wzorca. Mimo różnych wahań, okresów „liberalizacji" i „zaostrzania kursu", nauki ekonomiczne, zwłaszcza zaś najstarsza w tej grupie ekonomia, znajdowały się przez cały czas w szczególnie trudnej sytuacji. Ekonomistom narzucono sztywny gorset paradygmatu marksistowskiego, a ich role często ograniczano do uzasadniania decyzji gremiów politycznych. Świadomie eliminowano przedstawicieli tych kierunków i szkół, które były oparte na innych założeniach ontologicznych, deprecjonowano ich dorobek badawczy, utrudniano kariery naukowe, zahamowano także rozwój zainicjowanych w dwudziestoleciu międzywojennym kierunków badań oraz uniemożliwiano poznanie dorobku ekonomii rozwijanej na Zachodzie. Otwartą ofensywę ideologiczną, zmierzającą do swoistej „demokratyzacji" szkół wyższych, rozpoczęli komuniści z początkiem 1948 r. (choć i okres wcześniejszy odległy był od koniecznej nauce wolności). Jej celem była zmiana składu socjalnego studentów oraz eliminacja wykładowców uznanych za „reakcjonistów". Oznaczało to usunięcie uczonych przeciwnych ideologizacji nauki przez przyjęcie założeń i metodologii ortodoksyjnego marksizmu w wydaniu stalinowskim, rozbudowę sterowanych organizacji młodzieżowych oraz komórek partyjnych, korzystanie wyłącznie z „dorobku" nauki radzieckiej. Szkolnictwo ekonomiczne, ze względu na znaczenie, jakie władze przywiązywały do spraw gospodarczych, poddane było szczególnej presji. Funkcjonariusz partyjny Stefan Skrzeszewski oskarżył środowisko naukowe o to, że głosi „bezkarnie, jak za czasów sanacyjno-faszystowskich, niesamowite reakcyjne brednie". Jako przykład podał m.in. publikacje *Teorii ekonomiki* Wacława Fabierkiewicza oraz *Historię doktryn ekonomicznych i teorii ekonomiki* Adama Heydla. Apogeum monopolu ekonomii marksistowskiej przypada na pierwszą połowę lat 50. Na odbytym w grudniu 1950 r. I Zjeździe Ekonomistów Polskich dokonano brutalnej krytyki polskiej „burżuazyjnej pseudonauki" ekonomicznej, wezwano do przezwyciężenia „burżuazyjnych teoryjek w naukach ekonomicznych" i zastosowania w polskich warunkach „teorii socjalistycznego rozwoju". Za słowami poszły czyny. Wielu wybitnych ekonomistów pozbawiano katedr, ewentualnie ograniczono im prawo do wykładania (np. prof. Edwardowi Lipińskiemu), niektórzy zostali przeniesieni na wcześniejszą emeryturę (jak prof. Edward Taylor), czasami byli nawet aresztowani (dotknęło to m.in. byłego rektora Szkoły Głównej Handlowej Aleksego Wakara).

W tym kontekście bardziej zrozumiałe staje się pytanie postawione w 1997 r. przez Bożenę Klimczak, profesora wrocławskiej AE, w tytule artykułu opublikowanego w „Argumenta Oeconomica" – *Why a Wrocław School of Economic Thought Has Not Evolved.* Autorka wskazała na uwarunkowania polityczne, które spowodowały, że do tego nie doszło. Osobą, wokół której mogła ewentualnie ukształtować się wrocławska szkoła ekonomii, był prof. Wincenty Styś, postać niezależna w swoich poglądach naukowych, uczony o niezwykłej pasji twórczej, zdolnościach dydaktycznych i organizacyjnych. Podobnie jednak jak wielu innych został pozbawiony prawa wykładania i publikowania w dziedzinie ekonomii. Zarzucono mu, że stosował „niemarksistowskie metody badawcze", wyciągał „niemarksistowskie czy nawet antymarksistowskie wnioski i komentarze, wysuwane na podstawie materiałów źródłowych". Zakaz publikacji i wykładania ekonomii oraz swoiste „zesłanie" prof. Stysia na Wydział Filozoficzno-Historyczny UWr trwały do 1956 r. Wybrany po przełomie październikowym na rektora ówczesnej Wyższej Szkoły Ekonomicznej zmarł w 1960 r., wkrótce po tym jak władze odmówiły zatwierdzenia go na drugą kadencję.

Lata 1956–1989, mimo zachodzących zmian politycznych, również nie stwarzały warunków do powstania oryginalnej szkoły ekonomii. Zbyt silna była presja cenzury ograniczająca wolność poglądów i wypowiedzi, utrudniony był także dostęp do źródeł, w tym wiarygodnych danych statystycznych. Znamienne, że szkoła taka nie powstała nawet w obrębie paradygmatu marksistowskiego. Jak twierdzi B. Klimczak, zabrakło uczonego tej miary co W. Styś, i luki tej nie był w stanie wypełnić żaden intelektualista marksistowski.

Na tle problemów dotykających środowisko ekonomistów korzystniej przedstawiała się sytuacja nauk prawniczych. W znacznej mierze wynikało to z faktu, że w pierwszych latach po zakończeniu wojny we Wrocławiu osiedliła się grupa wybitnych uczonych, którzy podjęli trud nie tylko organizacji szkolnictwa wyższego, ale również kontynuowania przedwojennych prac badawczych. Prawie wszyscy twórcy wrocławskich szkół w nauce prawa byli już w okresie międzywojennym uczonymi

o uznanym autorytecie. Wśród najwybitniejszych należałoby wymienić Seweryna Wysłoucha, Witolda Świdę, Kamila Stefkę, Tadeusza Bigę, Stanisława Huberta, Andrzeja Mycielskiego i Lesława Adama. Z czasem u ich boku pojawiły się nowe wielkie osobowości, które, podobnie jak wspomniani twórcy nauki wrocławskiej, były szeroko znane już przed wojną. Dotyczy to zwłaszcza Iwo Jaworskiego, Adama Chełmońskiego (seniora), Jana Gwiazdomorskiego, Józefa Fiemy. Do tego grona dołączyli także z czasem ci, których talent dopiero tu we Wrocławiu się objawił, np. Franciszek Longchamps de Berier czy Franciszek Ryszka. Nie tylko kontynuowali kierunki badań zapoczątkowane przez wspomnianych pionierów-mistrzów nauki, ale także rozwinęli nowe, własne kierunki naukowe.

W początkowym etapie kształtowania się wrocławskiego ośrodka naukowego prawa szczególne znaczenie miała tradycja. Wiązała się ona ściśle z rolą wybitnych pionierów i ich młodszych współpracowników, dzięki którym tradycyjny etos uczonego mógł przetrwać mimo niesprzyjających okoliczności zewnętrznych. Chodziło przy tym zarówno o kontynuowanie i rozwijanie w wielu dziedzinach przedwojennej tematyki badawczej, jak również o przeniesienie określonych cech i umiejętności warsztatowych, a nawet wzorców osobowych i obyczajowych ukształtowanych przed wojną. Najlepszym przykładem ilustrującym powyższe zjawisko może być wrocławska Szkoła Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań Prawa Karnego, która była kontynuacją wileńskiej szkoły prawa karnego Bronisława Wróblewskiego przez jego ucznia Witolda Świdę.

Środowisko wrocławskich ekonomistów nie mogło liczyć na tak istotny przekaz pokoleniowy. Co prawda wielu wybitnych profesorów Wydziału Prawa pracowało przez jakiś czas w Wyższej Szkole Handlowej, by wymienić tylko K. Stefkę, T. Bigę, S. Huberta, I. Jaworskiego czy A. Chełmońskiego, ale już w 1950 r., wraz z upaństwowieniem uczelni, wszyscy oni zostali zmuszeni do rezygnacji z pracy. WSE, utraciwszy wsparcie kadrowe UWr, nie mogła liczyć na pozyskanie wybitnych ekonomistów z innych ośrodków akademickich. Dwa ważne przedwojenne centra myśli ekonomicznej – lwowskie i wileńskie – zostały utracone, natomiast ośrodki krakowski, warszawski i poznański po politycznych „czystkach" miały zbyt mało wybitnych profesorów, by wspierać kadrowo nowo powstałe uczelnie. Zadziwiające kariery robili wówczas ludzie, których jedyną kompetencją była polityczna lojalność. Kuriozalnym przykładem były błyskawiczne awanse Józefa Kielskiego, nauczyciela szkoły zawodowej, który z politycznego nadania został w WSE następcą prof. Stysia na stanowisku kierownika katedry oraz prorektorem uczelni. Będąc protegowanym komunistycznego działacza Józefa Zawadzkiego, w przyśpieszonym tempie otrzymał stopień magistra, doktora i docenta na podstawie wygłaszanych referatów propagandowych.

W przeciwieństwie do nauk ekonomicznych, nauki prawnicze we Wrocławiu mogły w pierwszych latach po wojnie pochwalić się wieloma osiągnięciami. Ukształtowały się wówczas na Wydziale Prawa i Administracji znaczące szkoły naukowe. Nie zamykając ich katalogu, jako najważniejsze, do dziś oddziaływające na rozwój wrocławskiej nauki prawa, należy wymienić: Szkołę Badań Historii Ustroju i Prawa, stworzoną przez S. Wysłoucha; Szkołę Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań Polskiego Prawa Karnego, stworzoną przez W. Świdę; Szkołę Prawa i Postępowania Cywilnego, stworzoną przez K. Stefkę; Szkołę Administracji i Prawa Administracyjnego, stworzoną przez T. Bigę i F. Longchampsa de Beriera; Szkołę Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa, stworzoną przez S. Huberta; Szkołę Prawa Państwowego, stworzoną przez A. Mycielskiego; oraz Szkołę Prawa Finansowego, stworzoną przez L. Adama.

Początkowo, gdy chodzi o rozwój nauki prawa we Wrocławiu, dawał się odczuć niedobór odpowiednio wykwalifikowanej kadry. Dopiero na przełomie lat 60. i 70. można odnotować znacznie wykraczający ponad przeciętną krajową przyrost kadry naukowej. Był to wynik nie tylko działalności naukowo-dydaktycznej twórców wrocławskich szkół naukowych, ale również ich najzdolniejszych uczniów, którzy w tym zakresie dorównali swoim mistrzom (takich jak np. Jan Jendrośka, Władysław Zamkowski, Tomasz Kaczmarek, Aleksander Patrzałek). Występujące początkowo poczucie niepewności sprzyjało kształtowaniu się grup, więzi społecznych i działalności zespołowej w różnych sferach aktywności, w tym również w nauce. Rozwój ruchu naukowego w początkowym okresie po II wojnie światowej również spełniał rolę integrującą. Praca zespołowa, oprócz indywidualności ich twórców, była podstawą sukcesu prawie wszystkich wrocławskich szkół w nauce prawa, a szczególnie szkół: Badań Historii Ustroju i Prawa, Prawa Karnego oraz Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa.

Na tematykę prac badawczych podejmowanych przez prawników w następnych latach istotny wpływ miało położenie geograficzne wrocławskiego ośrodka naukowego i związane z tym naturalne zorientowanie na Zachód. Dotyczyło to zwłaszcza Szkoły Badań Historii Ustroju i Prawa, a także szeroko pojmowanych badań niemcoznawczych związanych z nowymi terenami. Na wysoką pozycję Wrocławia jako ośrodka badań niemcoznawczych składa się dorobek w dziedzinie historii oraz dziejów państwa i prawa (Kazimierz Orzechowski). Szczególnie wysoko liczą się tu także opracowania dziejów państwa i prawa niemieckiego, hitleryzmu i czasów okupacji w Polsce (Karol Jonca, Alfred Konieczny, Franciszek Połomski, Marek Maciejewski). Znaczące osiągnięcia mają także badacze prawa międzynarodowego publicznego (dzisiaj szczególnie koncentrujący się na prawie europejskim – Jan Kolasa, Krzysztof Wójtowicz). Regionalizm badawczy był charakterystyczny przede wszystkim dla Szkoły Badań Historii Ustroju i Prawa, odwoływały się do niego także szkoły: Prawa Karnego oraz Administracji i Prawa Administracyjnego (twórczość F. Longchampsa de Beriera czy dzisiejsze badania nad samorządem terytorialnym). Charakter integrujący wrocławski ośrodek naukowy z innymi ośrodkami nauki prawa w Polsce miały natomiast te szkoły, które cechował największy uniwersalizm. Należą do nich w pierwszej kolejności Szkoła Prawa i Postępowania Cywilnego oraz Szkoła Administracji.

O ile w naukach prawniczych, nawet w najtrudniejszych czasach, istniała możliwość kontynuowania badań w ramach ukształtowanych wcześniej szkół naukowych, o tyle w przypadku nauk ekonomicznych było to praktycznie niemożliwe. Dopiero w drugiej połowie lat 50., a zwłaszcza w latach 60. i 70. nastąpiła pewna zmiana. Co prawda dalej trudno było

uprawiać ekonomię bez przymusu ideologicznego, ale jednak otworzyły się szersze możliwości badań opartych na logice i matematyce. Ta swoista „ucieczka" ku badaniom ilościowym zaowocowała na wrocławskiej uczelni ekonomicznej wieloma cennymi osiągnięciami. Nie jest przypadkiem, że większość szkół naukowych wówczas ukształtowanych odwoływała się w badaniach ekonomicznych do metod statystycznych i matematycznych. W obrębie zainspirowanej badaniami prof. Jana Falewicza Szkoły Metod Ilościowych własne znaczące szkoły stworzyli jego uczniowie: Zdzisław Hellwig – Szkołę Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki, Stanisława Bartosiewicz – Szkołę Modelowania Ekonometrycznego, Władysław Bukietyński – Szkołę Programowania Matematycznego, Maria Cieślak – Szkołę Prognozowania, a uczeń prof. Hellwiga, Antoni Smoluk – Szkołę Metrologii Ekonomicznej. Warto podkreślić, że do chwili obecnej 42 przedstawicieli tych szkół uzyskało status samodzielnego pracownika naukowego – profesora bądź doktora hab., a ponad 220 osób stopień doktora. Drugi z sukcesami rozwijający się nurt badawczy to zarządzanie. Ber Haus (uczeń prof. Stysia) stworzył Empiryczną Szkołę Zarządzania, a jego współpracownik Arkadiusz Grossman – Prakseologiczno-Metodologiczną Szkołę Zarządzania. W obrębie obu tych szkół 22 pracowników uzyskało tytuł naukowy bądź habilitację, a 176 osób stopień doktora. Silny ośrodek naukowy w zakresie rachunkowości wykształcił się wokół Stefana Górniaka i Bolesława Siwonia – organizatorów Szkoły Rachunkowości, natomiast za sprawą prof. Teodora Kramera i jego uczennicy Anieli Styś ukształtowała się wrocławska Szkoła Marketingu. Własną Szkołę Polityki Ekonomicznej i Regionalnej stworzył także Bolesław Winiarski. Warto podkreślić, że na wrocławskiej AE pracowali także uczeni reprezentujący inne dziedziny nauki: Jerzy Ziobrowski, wybitny chemik, stworzył Szkołę Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy, Józef Berak Szkołę Chemii Związków Fosforanowych, Jan Sondel zaś szkołę intensywności i warunków intensyfikacji gospodarki rolnej.

Cechą specyficzną wrocławskiego środowiska ekonomistów było znaczne rozproszenie. Co prawda większość naukowców zatrudnionych była w AE, jednak spora grupa pracowała także na innych uczelniach, i choć żaden z nich nie stworzył własnej szkoły naukowej, legitymują się oni bardzo poważnym dorobkiem naukowym. Warto wspomnieć zwłaszcza o środowisku ekonomistów niegdyś i obecnie skupionych na UWr, by wymienić tylko: Wacława Skrzywana, Franciszka Ryszkę, Wiesława Sameckiego, Tomasza Afeltowicza, Leona Olszewskiego, Tadeusza Bednarskiego, Urszulę Kalinę-Prasznic, Janinę i Jarosława Kunderów, Witolda Kwaśnickiego, Barbarę Majewską-Jurczyk, Jerzego Chodorowskiego. Rozproszenie nie oznaczało jednak braku współpracy. Dobrym przykładem jest osoba prof. L. Adama, który był promotorem prac doktorskich zarówno na Wydziale Prawa (gdzie prace bronili m.in. Józef Kaleta, późniejszy rektor AE, i Wanda Romanowska – wieloletni dziekan Wydziału Gospodarki Narodowej), jak i na uczelni ekonomicznej, by wymienić tylko Marię Myszkowską, późniejszą profesor AE.

Istotną cezurę w rozwoju nauk ekonomicznych stanowi dopiero rok 1989. Wraz ze zmianą systemu politycznego powstały warunki do rozwijania badań teoretycznych i empirycznych, których przedmiotem są zjawiska towarzyszące transformacji polskiej gospodarki, takie jak ochrona środowiska, kształtowanie się rynków informacji, prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, działania zbiorowe, instytucjonalne aspekty transformacji. We wrocławskiej AE ukształtowały się już dzisiaj dwa duże zespoły badawcze, które pretendują do stworzenia oryginalnych wrocławskich szkół ekonomii. Pierwszy ukształtował się wokół Bogusława Fiedora – dyrektora Instytutu Ekonomii, obecnie rektora AE. Już dzisiaj dorobek kierowanego przez niego zespołu pozwala mówić o wrocławskiej szkole ekonomii środowiska i zasobów naturalnych. Rysem szczególnym badań, odróżniającym podejście zespołu prof. Fiedora od niemal wszystkich innych ośrodków naukowych podejmujących problematykę gospodarowania zasobami środowiska i jego ochrony, jest dążenie do ścisłego wiązania tej problematyki z ogólną teorią ekonomii, do wzbogacenia tej teorii przez uwzględnienie ekologicznych uwarunkowań gospodarowania tak na poziomie mikro-, jak i makroekonomicznym. Ekonomiści środowiska mają na swoim koncie liczne, wielokrotnie nagradzane publikacje z zakresu teorii środowiska naturalnego, a prof. B. Fiedor jest ekspertem i członkiem wielu organizacji międzynarodowych zajmujących się problematyką ekologiczną. Drugi ze wspomnianych zespołów ukształtował się wokół Bożeny Klimczak – kierownika Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej oraz Andrzeja Matysiaka – profesora tej katedry. W swoich badaniach jego członkowie nawiązują do ważnego nurtu dwudziestowiecznej ekonomii – ekonomii instytucjonalnej. Przedmiotem zainteresowań są m.in. problemy działań zbiorowych, kapitału społecznego, samorządu gospodarczego i zawodowego, grup interesu. Prof. B. Klimczak jest także autorką cenionych publikacji z zakresu etyki gospodarczej.

Również w badaniach prawników w ostatnich latach nastąpiły istotne zmiany. Ich cechą charakterystyczną jest większy niż poprzednio obiektywizm oraz uwzględnianie wpływów różnych kultur, jak też prowadzenie ich we współpracy (np. polsko-niemieckiej przedstawicieli Szkoły Prawa Karnego czy Administracji i Prawa Administracyjnego) opartej na nowych zasadach. Powstanie w tym zakresie we Wrocławiu szkół naukowych przyczyniło się do rozszerzenia możliwości badań empirycznych w określonych dziedzinach (np. w zakresie kryminalistyki przez zespół kierowany przez prof. Zdzisława Kegla). Pozostało także w nich zainteresowanie podstawowymi problemami badawczymi, połączone z wysokim poziomem rozważań dogmatyczno-teoretycznych. Jest nim również kompromisowe otwarcie na nowe problemy badawcze z częściowym zachowaniem podejścia historycznego. Przykładem może być tu rozwój nauki prawa handlowego (Józef Frąckowiak), wywodzącej się ze Szkoły Prawa i Postępowania Cywilnego K. Stefki. Najbardziej widoczną cechą wrocławskich szkół w nauce prawa stała się jednak ich wielokierunkowość. Niejednokrotnie owe nowe kierunki badań, jeśli nie bezpośrednio, to pośrednio nawiązują przy tym do kierunków, metod i poglądów twórców szkół w nauce prawa i zarazem organizatorów wrocławskiego ośrodka nauczania prawa, czyli dzisiejszego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii UWr.

Jędrzej Chumiński,
Józef Koredczuk

Szkoła Metod Ilościowych

Jan Falewicz jest twórcą i organizatorem oryginalnej i płodnej szkoły naukowej w obszarze metod ilościowych, zwłaszcza zaś wykorzystania teorii statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych.

W wyniku wieloletnich badań naukowych prof. J. Falewicz wypracował model działalności podstawowej komórki gospodarującej, stanowiący podstawę podejmowania prawidłowych decyzji ekonomicznych (zarys własnej teorii gospodarowania przedstawił jeszcze przed wojną na łamach „Przeglądu Gospodarczego"). Zainteresowania te zostały pogłębione po wojnie. Publikował wówczas jako pierwszy w kraju prace m.in. na temat metody reprezentacyjnej, analizy gospodarności i rentowności przedsiębiorstw (*Bieżąca kontrola gospodarności przedsiębiorstw przemysłowych*, 1949). Za początek rozwoju metod ilościowych i możliwości ich użycia w badaniach ekonomicznych mogą zostać uznane cykle wykładów prof. Falewicza na temat ekonomii biznesu i statystyki. Teksty wykładów zostały opublikowane w książce *Rentowność, gospodarność, koszty – przyczynek do teorii mikroekonomii* (1963). Autor przedstawił nową metodę analizy gospodarności i rentowności przedsiębiorstw. Polegała ona na tym, że współzależności między rozmiarem produkcji a poszczególnymi rozchodami lub kosztami ustalane są na podstawie danych sprawozdawczych. Do ustalenia współzależności, które traktowane były statystycznie, J. Falewicz przeprowadził szerokie badania empiryczne.

Niewątpliwą zasługą profesora było nowoczesne i nowatorskie wykorzystanie współczesnych zdobyczy teorii statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych. Był on także jednym z prekursorów zastosowania w nauce polskiej rachunku prawdopodobieństwa, metody reprezentacyjnej i ekonometrii w zagadnieniach mikroekonomicznych, zaproponował bowiem ujęcie ekonomicznych zjawisk w prawa, które można matematycznie zinterpretować. Odzwierciedleniem tych zainteresowań profesora były publikowane w różnych periodykach naukowych artykuły: *Kontrola niezmienności związku korelacyjnego* (1956), *Wyznaczanie obszaru krytycznego przy sprawdzaniu w postępowaniu sekwencyjnym hipotezy zerowej* (1958), *Fraszki z zakresu geometrii korelacyjnej* (1961), *Rekurencyjny wzór do obliczania wariancji próbkowej* (1961). Prowadzone badania rozwinęły metody wykrywania i mierzenia siły związków oraz metody analitycznych form opisu współzależności, głównie w postaci modeli ekonometrycznych. Rozważane były zarówno klasyczne podejścia do konstrukcji takich modeli, jak i sugerowano nowe, oryginalne ujęcia uwzględniające dynamikę zjawisk, zmieniające się reguły, heterogeniczność obserwowanych danych oraz braki informacji. Do estymacji konstruowanych modeli używane były klasyczne statystyczne metody parametryczne, jak również oryginalne metody estymacji nieparametrycznej.

Prowadzone przez prof. Falewicza badania dały początek trzem nurtom badawczym kontynuowanym w późniejszych latach przez jego uczniów: analizie danych, prognozowaniu i podejmowaniu racjonalnych decyzji. Prawie wszystkie opracowania z dziedziny teorii regresji i korelacji oraz ich zastosowań w zakresie teorii kosztów, budowy ogólnych modeli rozszerzonej reprodukcji, konstrukcji modeli popytu, adekwatnego ukształtowania wskaźników ekonomicznych przedsiębiorstwa, statystycznych aspektów normowania pracy były kontynuacją jego prac. Godzi się równocześnie podkreślić, że prof. Falewicz nie hamował wyboru naukowych zainteresowań swoich współpracowników. Można, jak czynili to jego uczniowie, porównać go do gorącego, mocno bijącego źródła intelektualnej inspiracji. Dzięki temu skupił on wokół siebie grono wybitnych młodych współpracowników, którzy z biegiem czasu stworzyli własne, oryginalne szkoły naukowe. Z tego „źródła" wypłynęły „rzeki i strumienie jego uczniów", a dzisiaj już trzecie pokolenie uczonych korzysta z dorobku prof. Falewicza. Wśród jego najwybitniejszych kontynuatorów są m.in. prof. Zdzisław Hellwig, statystyk, ekonometryk, cybernetyk, mający osiągnięcia także w dziedzinie teorii organizacji i zarządzania, prof. Stanisława Bartosiewicz – statystyk, ekonometryk, która zaproponowała systemowe ujęcie działalności przedsiębiorstwa jako względnie odosobnionego elementu większego systemu gospodarki narodowej oraz oryginalne podejście do wielokryteriowego programowania oparte na koncepcji teorii gier, prof. Władysław Bukietyński – specjalista z dziedziny badań operacyjnych, prof. Szyja Bronsztejn – statystyk i socjolog, profesor UWr, prof. Elżbieta Niedzielska, obecnie zajmująca się informatyką, prof. Maria Cieślak, demograf i specjalista w dziedzinie prognoz. Również pod kierunkiem prof. Falewicza pierwsze kroki w karierze naukowej stawiał prof. Ber Haus, obecnie znany uczony w dziedzinie organizacji i zarządzania, oraz prof. Antoni Smoluk, matematyk, badacz teorii aproksymacji (m.in. aproksymacji inwariantnej), teorii R.M. Elliota, uporządkowanych zbiorów i problemu Rivala, teorii grafów i cykli Hamiltona, uczony o szerokich zainteresowaniach. Uczniowie prof. Falewicza wypromowali aż 170 doktorów.

Jan Falewicz – ur. 1890 w Wilnie, zm. 1965 w Wiśle. Studia techniczne ukończył w Petersburgu. W okresie międzywojennym – zajmując poważne stanowiska w administracji gospodarczej na Górnym Śląsku (był czł. Instytutu Naukowej Organizacji w Warszawie oraz wykładowcą w Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach) – zdobywał bogate doświadczenie w problematyce funkcjonowania przedsiębiorstw. Jednocześnie krystalizował swoje zainteresowania naukowe z zakresu ekonomiki przedsiębiorstwa i teorii kosztów. Po zakończeniu działań wojennych powołany na stanowisko doradcy ekonomicznego w Zarządzie Przemysłu Hutniczego. Od 1947 wykładowca w WSH we Wrocławiu, od 1950 jako zastępca prof. Funkcje: kier. Katedry Statystyki WSE (od 1950), dziekan Wydziału Planowania Przemysłu (1951/1952), prorektor ds. dydaktycznych (1957–1958), red. nacz. „Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Ekonomicznej" (1957–1961), przewodniczący Sekcji Statystyki w PTE, kierownik Studium Zaocznego. Twórca wykorzystania teorii statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych. Opublikował pierwsze polskojęzyczne prace na temat metody reprezentacyjnej, analizy gospodarności i rentowności przedsiębiorstw, m.in. *Bieżąca kontrola gospodarności i przedsiębiorstw przemysłowych* (1949), *Rentowność, gospodarność, koszty* (1963). Przeprowadził 700 badań naukowych, jest autorem 20 publikacji. Odznaczony Medalem 10-lecia PRL, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Złotą Odznaką PTE.

JAN FALEWICZ
(1890–1965)
zastępca prof. 1950
twórca i organizator Szkoły Metod Ilościowych

6 dr.

Zdzisław Hellwig
zob. Szkoła Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki, s. 301

Stanisława Bartosiewicz
dr 1962, dr hab. 1984, prof. 1988
twórca Szkoły Modelowania Ekonometrycznego, s. 300

9 dr.

- **Wiesław Pluta**
  dr 1971, dr hab. 1980, prof. 1986
  analiza porównawcza, metody ilościowe w finansowaniu przedsiębiorstw — 6 dr.
- **Ludmiła Waszkiewicz**
  dr 1973, dr hab. 1984, prof. 1995
  zdrowie publiczne, zarządzanie w ochronie zdrowia, demografia, biostatyka — 4 dr.
- **Jerzy Jakubczyc**
  dr 1975, dr hab. 1983, prof. 1990
  finanse i bankowość — 1 dr
- **Edward Nowak**
  dr 1978, dr hab. 1986, prof. 1991
  zastosowanie metod ilościowych w rachunkowości — 31 dr.
- **Józef Dziechciarz**
  dr 1981, dr hab. 1993, prof. AE 1995
  wielowymiarowa statystyczno-ekonometryczna analiza danych i zjawisk ekonomicznych — 3 dr.
- **Krzysztof Jajuga**
  dr 1982, dr hab. 1987, prof. 1992
  finanse, ekonometria, statystyka — 13 dr.

Szyja Bronsztejn
(zm. 1995)
prof. UWr

1 dr

Władysław Bukietyński
(1928–1996)
dr 1963, dr hab. 1976, prof. 1979
twórca Szkoły Programowania Matematycznego, s. 300

16 dr.

- **Stanisław Krawczyk**
  dr 1974, dr hab. 1982, prof. 1990
  logistyka, badania operacyjne — 2 dr.
- **Ewa Konarzewska-Gubała**
  dr 1975, dr hab. 1991, prof. AE 1994
  optymalizacja wielokryterialnych decyzji — 5 dr.
- **Andrzej Małachowski**
  dr 1976, dr hab. 1990, prof. AE 1994
  informatyka ekonomiczna — 7 dr.
- **Juliusz Siedlecki**
  dr 1977, dr hab. 1992, prof. 2001
  ekonometria, badania operacyjne, teoria równowagi — 2 dr.

Maria Cieślak
dr 1964, dr hab. 1974, prof. 1979
twórca Szkoły Prognozowania, s. 300

11 dr.

- **Danuta Strahl**
  dr 1974, dr hab. 1980, prof. 1991
  metody ilościowe w gospodarce regionalnej — 6 dr.
- **Zdzisław Pisz**
  dr 1974, dr hab. 1990, prof. 2002
  polityka społeczna, polityka pracy i edukacji — 5 dr.
- **Paweł Dittmann**
  dr 1980, dr hab. 1990, prof. 1997
  prognozowanie gospodarcze — 3 dr.
- **Barbara Radzikowska**
  (zm. 2000)
  dr 1980, dr hab. 1996, prof. AE 1998 — 1 dr
- **Ireneusz Kuropka**
  dr 1987, dr hab. 2002, prof. AE 2004
  prognozowanie demograficzne

Elżbieta Niedzielska
dr 1964, dr hab. 1978, prof. 1985
informatyka ekonomiczna

15 dr.

Leszek A. Maciaszek
dr 1977
(prof. uniwersytetu w Sydney)

Szkoła Modelowania Ekonometrycznego

Stanisława Bartosiewicz jest twórcą Szkoły Modelowania Ekonometrycznego rozwijanej w AE we Wrocławiu.

Prof. S. Bartosiewicz jest jednym z wybitnych przedstawicieli ekonometrii w Polsce. Jej zainteresowania naukowe ukształtowały się jeszcze podczas studiów pod wpływem prof. Jana Falewicza – pioniera badań ekonometrycznych. Odzwierciedleniem tych zainteresowań była opublikowana praca doktorska *Adekwatność wskaźników charakteryzujących działalność przedsiębiorstwa* (1962). Najważniejszym obszarem jej badań teoretyczno-metodycznych jest modelowanie ekonometryczne. W tej dziedzinie jest autorką ważnej i pionierskiej monografii *Ekonometria. Technologia ekonometrycznego przetwarzania informacji* (1976, 1989), w której przedstawiony został cały proces przetwarzania informacji ekonomicznych za pomocą modelu ekonometrycznego. Oprócz analiz standardowych metod ekonometrycznych są tam przedstawione metody będące oryginalnym wkładem w teorię ekonometrii, a mianowicie: 1) grafowa metoda doboru zmiennych do modelu ekonometrycznego, 2) zastępowanie zmiennych bezpośrednio niemierzalnych zmiennymi syntetycznymi uzyskiwanymi metodami wielowymiarowej analizy porównawczej, 3) propozycja konstrukcji zmiennej syntetycznej, zachowującej swoją pierwotną wariancję, 4) metoda doboru klasy funkcji modelu oparta na wzrokowej ocenie empirycznych regresji rzutów punktów na płaszczyzny współrzędne, 5) uproszczenie testowania autokorelacji za pomocą testu Studenta, 6) wprowadzenie ładu w procedurę weryfikacji modeli ekonometrycznych przez uporządkowanie kryteriów dobroci modelu. Druga istotna monografia z tego zakresu to *Specyfika modeli ekonometrycznych i ich zastosowanie w analizie zjawisk społeczno-gospodarczych* (1987). Stanowi ona podsumowanie i jest przeglądem oryginalnego dorobku naukowego, zawiera również wiele refleksji na temat aplikacji modeli ekonometrycznych do praktyki gospodarczej.

Prof. Bartosiewicz zajmuje się również badaniami dotyczącymi wielowymiarowej analizy statystycznej i metodami podejmowania decyzji w warunkach niepewności. W pracy *Elementy rachunku ekonomicznego* (1978 – współautorstwo) przedstawiła oryginalne podejście do wielokryteriowego programowania opartego na koncepcji teorii gier. Ważnym fragmentem jej zainteresowań badawczych jest również problematyka zastosowania narzędzi matematycznych w zarządzaniu przedsiębiorstwem, zwłaszcza zaś w analizie kosztów. Odzwierciedleniem jest praca *Ekonometria. Metody i analiza problemów ekonomicznych* (1998), której prof. Bartosiewicz była współautorką.

Stanisława Bartosiewicz

Istotną cechą jej prac naukowych jest dbałość, aby teoretyczne rozważania były proste, komunikatywne i praktycznie użyteczne, np. przedstawianie algorytmów obliczeniowych w postaci procedur otwierało łatwą i wygodną drogę do skomputeryzowania badań ekonometrycznych.

Zainicjowane przez nią kierunki badawcze były inspiracją dla zainteresowań naukowych jej uczniów: Wiesław Pluta rozwija badania nad zastosowaniem metod ilościowych w finansach przedsiębiorstw (*Wielowymiarowa analiza porównawcza w modelowaniu ekonometrycznym*, 1986, *Planowanie finansowe w przedsiębiorstwie*, 1999); Edward Nowak zajmuje się wykorzystaniem metod ilościowych w rachunkowości (*Metody taksonomiczne w klasyfkacji obiektów społeczno-gospodarczych*, 1990, *Teoria kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, 1996, *Rachunkowość w controllingu przedsiębiorstwa*, 1996 – współautorstwo); Józef Dziechciarz i kierowany przez niego zespół kontynuuje problematykę modelowania ekonometrycznego, zwłaszcza zaś zajmuje się modelowaniem w warunkach niejednorodności zbiorów danych, modelowaniem na podstawie danych jakościowych i z rozwojem techniki regresji opornej (*Ekonometryczne modelowanie procesów gospodarczych: modele ze zmiennymi i losowymi parametrami*, 1993, *Wspieranie procesu decyzyjnego w gospodarce: modele ekonometryczne ze zmiennymi i losowymi parametrami jako narzędzie symulacji i analizy*, 1995 – współautorstwo). Zainteresowania badawcze Krzysztofa Jajugi ogniskują się wokół szeroko rozumianej problematyki rynku finansowego (*Zarządzanie kapitałem,* 1993, *Inwestycje: instrumenty finansowe, ryzyko finansowe, inżynieria finansowa,* 1998 – współautorstwo), Ludmiła Waszkiewicz zaś rozwija kierunek naukowy zarządzanie w ochronie zdrowia i biostatystyka, a Jerzy Jakubczyc – finanse i bankowość.

Warto podkreślić, że badania prof. Bartosiewicz stanowią także inspirację dla najmłodszego pokolenia pracowników naukowych. Spora grupa z 56 doktorów, których promotorami byli jej uczniowie, podejmowała bowiem w swoich badaniach problematykę modelowania ekonometrycznego.

Stanisława Bartosiewicz – ur. 1920 w Brzeżanach, przyjazd do Polski w kwietniu 1946. W lutym 1947 studia na II roku w WSH we Wrocławiu; mgr 1953, dr n. ekon. 1962, dr hab. 1984, prof. 1988. Praca: od 1947 asystent-wolontariusz w Katedrze Ekonomii Przedsiębiorstwa, 1948–1950 asystent. Od 1953 w Warszawie na stanowisku st. asystenta w Centralnym Instytucie Dokumentacji Naukowo-Technicznej w Dziale Planowania i Studiów. Od 1957 w WSE we Wrocławiu. Stanowiska: od 1968 r. kier. Zakładu Ekonometrii i Katedry Ekonometrii, 1968–1970 kier. punktu konsultacyjnego w Jeleniej Górze, 1976–1984 prodziekan Wydziału Zarządzania i Informatyki (ZI), 1984–1990 dziekan Wydziału ZI. W okresie pracy na uczelni prowadziła zajęcia (wykłady, ćwiczenia, seminaria) z takich przedmiotów, jak statystyka teoretyczna, statystyki branżowe, metody reprezentacyjne, ekonometria z elementami rachunków przepływów międzygałęziowych, programowania matematycznego, a także wielowymiarowa analiza porównawcza. Twórca Szkoły Modelowania Ekonometrycznego. Promotor 9 prac doktorskich (5 doktorantów uzyskało tytuł naukowy prof., a dwóch stopień naukowy doktora hab.) oraz kilkuset prac magisterskich i dyplomowych, z których wiele zdobywało nagrody i wyróżnienia na ogólnopolskich konkursach; recenzent 36 prac doktorskich, 4 prac habilitacyjnych, dorobku naukowego osoby ubiegającej się o tytuł naukowy profesora. Współautor i red. naukowy 18 podręczników i skryptów, oraz wielu opracowań naukowo-badawczych, często realizowanych na potrzeby praktyki gospodarczej. Kierowała w l. 1981–1990 centralnymi programami badawczymi, m.in. temat R.III.9 „Zastosowanie technik wielowymiarowej analizy porównawczej w dynamicznych i przekrojowych badaniach ekonometrycznych"; 10.09 tematy: „Nieklasyczne metody modelowania ekonometrycznego", „Zastosowanie analizy wielowymiarowej w dynamicznych i przekrojowych badaniach ekonomicznych" i „Koncepcja podstawowych badań ekonometrycznych wspomaganych mikrokomputerem". W latach 70. uczestniczyła w wypracowaniu nowej koncepcji programowej i organizacyjnej uczelni, uwieńczonej powstaniem Wydziału Zarządzania i Informatyki w AE. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Odznaka Budowniczy Wrocławia, Medal KEN, Honorowa Odznaka Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, Nauczyciel PRL.

Szkoła Programowania Matematycznego

Władysław Zygmunt Bukietyński

Twórcą Szkoły Programowania Matematycznego rozwijanej w AE był **Władysław Zygmunt Bukietyński**.

Prof. Bukietyński zajmował się metodami ilościowymi wspomagającymi procesy decyzyjne w gospodarce. Pisał o zagadnieniach optymalizacji produkcji, podziału zasobów i środków inwestycyjnych. Zaowocowało to w jego pracy habilitacyjnej *Niektóre problemy optymalizacji dyskretnej* (1975), w której sformułował pewną ogólną klasę zadań tzw. dynamicznego wyboru. Prace nad tą klasą zadań i możliwościami ich rozwiązań zostały zapoczątkowane w końcu lat 60. w związku z pojawiającymi się problemami w praktyce gospodarczej. Pracował nad sprowadzeniem pewnych ważnych problemów optymalizacyjnych do zadań programowania dyskretnego. Zajmował się wykorzystywaniem metod matematycznych w gospodarce oraz problemami metodologicznymi związanymi z systemami ekonomicznymi (*O szacowaniu uwikłanych relacji ekonomicznych*, *Podstawy metodologiczne badań nad strukturami organizacyjnymi*). W pracy *O pewnym zagadnieniu optymalizacyjnym* (1972) podał uproszczony algorytm, pozwalający na przybliżone wyznaczenie rozwiązania optymalnego. Zadanie to jest uogólnionym zadaniem o wyborze, a uogólnienie to wynika z wprowadzenia czasu dokonywania kolejnych aktów wyboru. Pracował nad kluczowym w gospodarce centralnie sterowanej problemem jak dzielić dochód narodowy na część przeznaczoną na konsumpcję i część przeznaczoną na akumulację, aby z jednej strony uniknąć stagnacji gospodarczej, z drugiej zaś uniknąć wprowadzenia systemu gospodarczego w zbyt szybkie obroty.

Ważnym aspektem twórczości naukowej prof. Bukietyńskiego były prowadzone w latach 60. badania nad możliwościami modelowania za pomocą komputerów. Wspólnie z Antonim Smolukiem pracował nad wykorzystaniem liczb losowych w modelowaniu (*Uwagi o generatorach liczb pseudolosowych opartych na ciągach Fibonacciego*, 1968), publikował także prace o gładkich funkcjach liniowo niezależnych na całej prostej (*O pewnej klasie funkcji liniowo niezależnych w L^2*, 1968) i równowadze (*O tym, że równowaga jest ważniejsza niż optymalność,* 1982). Pisał m.in. z prof. Hellwigiem prace o dyskryminacji zbiorów skończonych (*Uwagi o dyskryminacji zbiorów skończonych*, 1969), z prof. Bartosiewicz zaś i prof. Smolukiem o planowaniu inwestycji w przemyśle węglowym (*Próba modelowego rozwiązania programowania inwestycji w przemyśle węgla brunatnego*, 1966).

Uczniowie prof. Bukietyńskiego kontynuowali i rozwijali zainicjowane przez niego prace badawcze. Stanisław Krawczyk koncentruje swoje badania nad nowym ujęciem logistyki jako nauki integrującej zarządzanie, badania operacyjne, informatykę oraz metody ilościowe (*Matematyczna analiza sytuacji decyzyjnych*, 1990, *Zarządzanie procesami logistycznymi*, 2001). Ewa Konarzewska-Gubała zajmuje się w obrębie szeroko rozumianych badań operacyjnych optymalizacją wielokryterialnych decyzji (*Programowanie przy wielorakości celów*, 1980, *Wspomaganie decyzji wielokryterialnych: system „Bipolar"*, 1991), a Juliusz Siedlecki teorią równowagi (*Równowaga binarna w ekonomii*, 1992, *Równowaga a wzrost gospodarczy*, 2000). Andrzej Małachowski specjalizuje się w informatyce ekonomicznej (*Diagnostyka danych tekstowych w informatycznych systemach zarządzania*, 1989, *Komunikacja gospodarcza: techniki i technologie*, 1998).

Uczniowie prof. Bukietyńskiego wypromowali 13 doktorów.

Władysław Bukietyński – ur. 1928 w Brześciu n. Bugiem, zm. 1996 we Wrocławiu; mgr 1954, dr n. ekon. 1963, dr hab. 1976, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1992. W WSH we Wrocławiu zastępca asystenta, od 1950 asystent w Katedrze Statystyki, 1956–1964 adiunkt w Katedrze Matematyki, później w Katedrze Statystyki. 1979 adiunkt w Katedrze Statystyki i Metod Rachunku Ekonomicznego. W l. 1968–1969 kier. Podyplomowego Studium Elektronicznego Przetwarzania Informacji. Od 1969 doc. i zastępca dyr. Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej, kier. Zakładu Programowania Matematycznego (później Katedry Badań Operacyjnych). W 1976 zorganizował nowy Wydział Zarządzania i Informatyki i został jego pierwszym dziekanem przez trzy kadencje do 1984. W l. 1984–1990 prorektor ds. rozwoju i współpracy z zagranicą. W 1996 dyr. Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej. Twórca Szkoły Programowania Matematycznego. Wypromował wielu doktorów. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Złoty Krzyż Zasługi, Budowniczy miasta Wrocławia, Medal 20-lecia Towarzystwa Miłośników Wrocławia, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

Szkoła Prognozowania

Maria Cieślak

Charakterystyczną cechą szkoły założonej przez **Marię Cieślak** jest objęcie uwagą całego procesu prognozowania, a nie tylko ilościowych metod wyznaczania prognoz. Oznacza to położenie nacisku na formułowanie celu prognozowania, przesłanek prognostycznych, określanie założeń leżących u podstaw metod prognozowania oraz na badanie zgodności tych składowych procedury prognostycznej z doborem metod prognozowania. Ten sposób widzenia problematyki prognozowania znalazł wyraz w pracy pod redakcją prof. Cieślak *Prognozowanie gospodarcze: metody i zastosowania* (1997, 2001, 2004).

Obszar badań tej szkoły obejmuje krytyczną analizę metod prognozowania, propozycje nowych metod prognostycznych oraz wyznaczanie prognoz procesów gospodarczych i społecznych.

Oceny własności metod dokonuje się przez specyfikację leżących u ich podstaw założeń, formułowanie przesłanek prognostycznych opartych na dotychczasowej wiedzy dla zmiennej prognozowanej oraz kontrolę zgodności założeń z przesłankami, sporządzanie prognoz wygasłych zmiennych opisujących polską gospodarkę z wykorzystaniem różnych metod, m.in. adaptacyjnych i analitycznych metod prognozowania

szeregów czasowych, modeli ekonometrycznych, metod analogowych. Porównanie wartości błędów prognoz *ex post* pozwala podawać wskazówki tyczące stosowalności metod.

Statystyczne i ekonometryczne metody prognozowania służą ekstrapolacji w przyszłość dotychczasowych prawidłowości, ale ekstrapolacja jest mało użyteczna do przewidywania długookresowego. Zaproponowano więc metodę analogii przestrzenno-czasowych, opartą na podobieństwie obiektu badanego do obiektów wzorcowych, przydatną zwłaszcza do tego rodzaju prognozowania. Metoda ta zawiera m.in. propozycję formalnego określania podobieństwa obiektów, tzw. podobieństwa kształtu. Jest to metoda nie mająca odpowiednika w dorobku światowym. Jej weryfikacji dokonano na zmiennych gospodarczych i demograficznych.

W praktyce prognozowania często korzysta się z mierników syntetycznych, stanowiących agregatowy pomiar tzw. zjawisk złożonych. Dotychczas stosowano mierniki ze stałym wzorcem, mało przydatne, gdy przewidywanie dotyczy odległych horyzontów czasu. Zaproponowano miernik syntetyczny ze zmiennym w czasie wzorcem, wskazując jego przydatność do analizy i prognozowania m.in. poziomu życia czy koniunktury gospodarczej.

Przeprowadzono badania nad metodami prognozowania ostrzegawczego. Wprowadzono podział metod na bezwzorcowe (formułowane na podstawie szeregu czasowego opisującego badany obiekt) i wzorcowe (formułowane z użyciem wzorca zewnętrznego w stosunku do obiektu badanego). Podano metody wyznaczania prognoz z użyciem k-obiektowego wzorca.

Prace zespołu w dużej mierze koncentrują się na prognozowaniu w skali mikro, w szczególności na prognozowaniu dla podmiotów gospodarczych. Zaproponowano systemy prognostyczne tych podmiotów, obejmujące bazy danych, metody obróbki i analizy statystycznej danych, metody prognozowania integrujące metody ilościowe i jakościowe, w tym opinie ekspertów, monitoring prognoz. Objęto badaniami zarówno prognozowanie tzw. zmiennych wewnętrznych, tj. opisujących działalność podmiotu, jak i zmiennych zewnętrznych, tj. zmiennych otoczenia wpływających na kondycję ekonomiczną firmy. Wiele publikacji poświęcono prognozowaniu sprzedaży i zmiennych finansowych. Prognozowanie wpływów otoczenia obejmuje przede wszystkim koniunkturę gospodarczą, poziom życia i zmienne demograficzne.

Ważnym obszarem zainteresowań pracowników katedry są badania procesów ludnościowych. Wyrazem tego jest udział jej przedstawicieli w zespołach powoływanych przez Główny Urząd Statystyczny do przygotowywania prognoz demograficznych ogólnopolskich i regionalnych, a także samodzielne przygotowywanie prognoz dla Dolnego Śląska. Przedmiotem badań jest modelowanie i prognozowanie płodności, trwania życia, potencjału życiowego i starzenia się populacji (*Demografia: metody analizy i prognozowania*, 1984, *Rozwój demograficzny Polski – analiza i prognozowanie*, 1990, *Procesy demograficzne w byłych województwach dolnośląskich w latach 1975–1997*, 1999).

Do uczniów i najbliższych współpracowników prof. M. Cieślak należą Danuta Strahl (rozwijająca kierunek naukowy metody ilościowe w gospodarce regionalnej), Paweł Dittmann (autor licznych prac z zakresu prognozowania gospodarczego) oraz Ireneusz Kuropka (specjalizujący się w prognozowaniu demograficznym). Zmarła w 2000 r. Barbara Radzikowska była autorką cenionych prac z zakresu demografii (*Płodność w Polsce w kontekście teorii przejścia demograficznego: modelowanie i prognozowanie,* 1995), zainteresowania badawcze Zdzisława Pisza zaś ewoluowały w kierunku polityki społecznej, polityki pracy i edukacji. Uczniowie prof. Cieślak byli promotorami 15 prac doktorskich.

Maria Cieślak – ur. 1933 w Barchlinie; mgr ekonomii w zakresie statystyki w WSE we Wrocławiu w 1956, dr w 1964, dr hab. w 1974, tytuł prof. nadzw. w 1979, tytuł prof. zw. w 1988. 1974–1981 kier. Zakładu Teorii Prognoz i Demografii, 1981–1998 kier. Katedry Prognoz i Analiz Gospodarczych w AE we Wrocławiu. 1979–1981 prodziekan Wydziału Gospodarki Narodowej, 1981–1982 prorektor ds. dydaktyki AE we Wrocławiu. 1994–2002 red. nacz. „Argumenta Oeconomica"; 1993–1997 red. nacz. „Wrocławskiego Biuletynu Gospodarczego" (wydawanego przez PTE Oddział we Wrocławiu); 1991–1994 czł. komitetu redakcyjnego „Studiów Demograficznych", od 1994 czł. rady redakcyjnej „Studiów Demograficznych", od 2004 przewodnicząca tej rady; od 1994 czł. rady redakcyjnej „Przeglądu Statystycznego"; od 1989 czł. rady redakcyjnej „Badań Operacyjnych i Decyzji". Od 1975 czł. Komitetu Nauk Demograficznych PAN, od 1978 czł. Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN, od 2004 przewodnicząca zespołu ds. etyki tego komitetu; 1985–2000 czł. Rządowej Komisji Ludnościowej; 1978–2000 czł. International Union for the Scientific Study of Population. Twórca Szkoły Prognozowania. Wypromowała 11 doktorów. Wśród jej wychowanków jest 2 profesorów tytularnych, 3 profesorów nadzw. (uczelnianych), 5 doktorów hab. Autorka 101 artykułów naukowych i 16 książek. Najważniejsze odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN, Zasłużony Nauczyciel PRL, 5 Nagród Ministra Edukacji.

Szkoła Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki

Zdzisław Hellwig jest kontynuatorem Szkoły Metod Ilościowych prof. Jana Falewicza oraz twórcą Szkoły Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki rozwijanej w AE we Wrocławiu.

Dorobek prof. Z. Hellwiga stanowi poważny wkład w rozwój metod ilościowych i ich zastosowań, jest oryginalny na międzynarodową skalę i miał w Polsce pionierskie znaczenie. Zainteresowania naukowe profesora, dotyczące początkowo statystyki i ekonometrii, bardzo szybko objęły także inne dyscypliny ilościowe wykorzystywane w ekonomii, a mianowicie: programowanie matematyczne, prognozowanie gospodarcze, cybernetykę i informatykę.

Ważnymi pozycjami naukowymi są jego prace *Regresja liniowa i jej zastosowanie w ekonomii* (1960) i *Aproksymacja stochastyczna* (1965), nawiązujące do teorii regresji i korelacji w tradycyjnym ujęciu oraz pokazujące niedostatki tradycyjnego sposobu badania zależności między wielkościami statystycznymi. Myślą przewodnią prac była teza, że funkcja regresji jest funkcją aproksymacyjną, wobec czego w teorii regresji może być wykorzystany aparat matematyczny, jakiego dostarcza teoria aproksymacji. Konsekwencją takiego sposobu interpretowania funkcji regresji było wprowadzenie pojęcia zmiennej losowej dystansowej oraz widma i śladu rozkładu zmiennej losowej. Prace z dziedziny teo-

ZDZISŁAW HELLWIG
dr 1958, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1967,
prof. zw. 1972
twórca Szkoły Statystyki, Ekonometrii
i Cybernetyki

34 dr.

Leon Jerzy Dziembała
dr 1966, dr hab. 1972,
prof. PWr 1990
(AE w Katowicach)

ANTONI SMOLUK
dr 1966, dr hab. 1973,
prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1990
twórca Szkoły
Metrologii Ekonomicznej, s. 303

12 dr.

Wanda Ronka-Chmielowiec
dr 1976, dr hab. 1990, prof. 1998
ekonometria,
matematyka finansowa
ubezpieczenia

5 dr.

Stanisław Heilpern
dr 1983, dr hab. 1993, prof. 1999
teoria prognoz

1 dr

Andrzej Baniak
dr 1983, dr hab. 2000,
prof. Uniwesytetu Europejskiego
w Budapeszcie 2003

Janusz Łyko
dr 1992, dr hab. 2003
teoria pomiaru,
teoria grupowego wyboru

Ginter Trybuś
dr 1962, dr hab. 1981,
prof. WSB w Nowym Sączu 1998

Elżbieta Trybuś
dr 1971,
prof. uniwerstytetu w USA

Walenty Ostasiewicz
dr 1973, dr hab. 1986, prof. 1995
statystyka stosowana

3 dr.

Tadeusz Bartosiewicz
dr 1971, dr hab. 1986,
prof. WSB w Poznaniu 1996
statystyka i ekonometria

Stanisława Ostasiewicz
dr 1974, dr hab. 1984,
prof. AE 1994
ekonometria, statystyka,
ubezpieczenia

1 dr

Adam Nowicki
dr 1974, dr hab. 1988, prof. 1999
inżynieria systemów
informatycznych zarządzania

9 dr.

Jerzy Wawrzynek
dr 1975, dr hab. 1993,
prof. AE 1997
planowanie eksperymentów
i kierowanie jakością

2 dr.

Tadeusz Borys
dr 1975, dr hab. 1985, prof. 1996
kwalimetria, teoria i praktyka
zrównoważonego rozwoju,
statystyka transgraniczna

4 dr.

Czesław Domański
dr 1976, dr hab. 1986, prof. 1991
nieparametryczne
wnioskowania statystyczne
(UŁ)

16 dr.

Andrzej Gospodarowicz
dr 1976, dr hab. 1986, prof. 1992
metody ilościowe
w finansach i bankowości

9 dr.

Jerzy Korczak
dr 1978, dr hab. 1985,
prof. Uniwersytetu L. Pasteura
w Strasburgu
informatyka, sztuczna inteligencja

8 dr.

Urszula Siedlecka
(zm. 2004)
dr 1976, dr hab. 1994, prof. 1997
teoria prognoz

1 dr

Grzegorz Gorzelak
dr 1980, dr hab. 1990, prof. 1999
polityka ekonomiczna, rozwój
regionalny, gospodarka przestrzenna
(UW)

3 dr.

Witold Miszczak
dr 1979, dr hab. 1990,
prof. AE 1997
analiza wielowymiarowych
szeregów czasowych

1 dr

Adam Kopiński
dr 1984, dr hab. 1993, prof. 2003
rachunkowość zarządcza
i controlling

2 dr.

Stefan Forlicz
dr 1981, dr hab. 1987, prof. 1996
ekonomika informacji

3 dr.

Zdzisław Hellwig – ur. 1925 w Dokszycach; repatriacja do Wrocławia w 1946; studia ekonomiczne w WSH, mgr 1952 w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie, dr 1958, stypendysta British Council, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1967, prof. zw. 1972. Funkcje: kier. Katedry Statystyki w WSE i AE 1962–1995, dyr. Instytutu i kier. Katedry Statystyki i Cybernetyki Ekonomicznej 1969–1995, prorektor ds. nauki 1962–1965, 1968–1970, 1979–1981, ekspert UNESCO w Paryżu 1968–1974; wykładał w Nigerii na Uniwersytecie w Ibadanie 1965/1966 i Tohoku University w Japonii 1997; czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych. Twórca Szkoły Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki. Ważniejsze publikacje: *Elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej, Regresja liniowa i jej zastosowania w ekonomii, Aproksymacja stochastyczna*. Wypromował 34 doktorów, wśród wychowanków 15 osób uzyskało tytuł naukowy profesora. Za kształcenie kadr naukowych otrzymywał wielokrotnie Nagrody Ministra Edukacji. W 1996 otrzymał prestiżową nagrodę naukową Prezesa Rady Ministrów za wybitny dorobek naukowy. Autor kilkuset publikacji i prac naukowych. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski, Komandorski i Oficerski OOP, Medal KEN, tytuł honorowy: „Zasłużony Nauczyciel PRL", Order Sztandaru Pracy II kl. Żołnierz IV brygady ułanów Armii Krajowej. W uznaniu zasług naukowych prof. Z. Hellwig został wyróżniony doktoratami honorowymi AE w Krakowie (1985) oraz Uniwersytetu Karola w Pradze, ze szczególnym podkreśleniem zasług dla rozwoju ekonomii i rozwijaniu kontaktów międzynarodowych w nauce (1994).

rii regresji i korelacji oraz teorii aproksymacji stały się źródłem twórczych inspiracji wielu pracowników naukowych innych uczelni.

Zdzisław Hellwig jako pierwszy w Polsce podjął problem doboru zmiennych do modelu ekonometrycznego. W swoich pracach zwraca uwagę na konsekwencje wynikające z dużej liczby zmiennych objaśniających, w szczególności zmiennych silnie skorelowanych między sobą (*Problem optymalnego wyboru predyktant*, „Przegląd Statystyczny" 1968). Z. Hellwig wprowadził do ekonometrii termin „optymalna kombinacja zmiennych", zaproponował pojęcie „miernik pojemności informacyjnej" (na stałe włączony do praktyki konstrukcji modeli ekonometrycznych).

W bogatym dorobku prof. Hellwiga ważne miejsce zajmują prace z dziedziny szeroko rozumianego rachunku ekonomicznego, teorii równowagi ekonomicznej cząstkowej i ogólnej, statycznej i dynamicznej, zagadnień programowania wzrostu gospodarczego. Zaproponowana przez niego metoda trendu pełzającego (ze stałym i zmiennym segmentem) weszła na stałe do powszechnie używanych metod wygładzania i prognozowania szeregów czasowych. Metody taksonometryczne i metody wielowymiarowej analizy porównawczej stanowią bardzo znaczący kierunek badań prof. Hellwiga, a jego prace z tej dziedziny uzyskały rozgłos międzynarodowy. W pracach tych zwraca on uwagę na realne możliwości zastosowania taksonomicznych metod porządkowania do zagadnień gospodarczych, proponuje miarę syntetyczną opartą na koncepcji wzorca rozwoju, zwaną powszechnie miarą rozwoju gospodarczego Hellwiga, proponuje podział cech z punktu widzenia rodzaju preferencji na stymulanty i destymulanty, przedstawia propozycję algorytmu grupowania obiektów na względnie jednorodne podzbiory. Metody te wykorzystywane były przez Z. Hellwiga w badaniach nad koncepcją systemu wskaźników diagnostycznych w trakcie wieloletniej współpracy z UNESCO. Na tematy związane z wykorzystaniem metod wielowymiarowej analizy porównawczej (WAP) w ekonomii powstało bardzo wiele prac w różnych ośrodkach naukowych Polski. Warto zauważyć, że wprowadzone przez Z. Hellwiga do polskiej literatury statystycznej pojęcia miary rozwoju i wzorca rozwoju oraz ścieżki rozwoju czy optymalnej trajektorii rozwoju, agregatu i jego potencjału informacyjnego stale są wykorzystywane w badaniach prowadzonych przez naukowców i praktyków reprezentujących różne dyscypliny naukowe.

Prof. Hellwig był również inspiratorem badań naukowych w zakresie statystyki ubezpieczeniowej. Widział bowiem potrzebę zastosowań rachunku prawdopodobieństwa, statystyki matematycznej, teorii procesów losowych i demografii do oceny ryzyka ubezpieczeniowego, zarówno w zakresie ubezpieczeń życiowych, jak i gospodarczych.

Wyniki badań prof. Hellwiga znalazły szerokie zastosowanie w praktyce gospodarczej. Zagadnienia te rozpatrywano w ramach takich obszarów badawczych, jak modelowanie rozwoju społeczno-gospodarczego, prognozowanie gospodarcze, wielowymiarowa analiza porównawcza czy zastosowanie komputerów w gospodarce. Ważny nurt zainteresowań badawczych prof. Hellwiga stanowiły problemy zastosowania komputerów w gospodarce. Był współautorem pierwszej w Polsce monografii poświęconej możliwości wykorzystania komputerów do rozwiązywania zagadnień ekonomicznych (*O maszynach cyfrowych*, 1968). W kolejnych pracach badawczych odzwierciedlenie znalazły i stanowiły znaczącą część dorobku naukowego problemy dotyczące zmian zachodzących w społeczeństwie i gospodarce Polski od 1990 r.

Wpływ prof. Hellwiga na uczniów i współpracowników był i jest niezwykle istotny. Wśród wypromowanych przez niego 34 doktorów jest dzisiaj 17 samodzielnych pracowników naukowych. Tadeusz Bartosiewicz, Stanisława Ostasiewicz i Walenty Ostasiewicz koncentrują swoje zainteresowania badawcze na statystyce i ekonometrii, Andrzej Gospodarowicz zajmuje się metodami ilościowymi w finansach i bankowości, Witold Miszczak rozwija kierunek naukowy analiza wielowymiarowych szeregów czasowych, Tadeusz Borys zajmuje się kwalimetrią i statystyką transgraniczną, Stefan Forlicz ekonomiką informacji, Adam Nowicki inżynierią systemów informatycznych zarządzania, Jerzy Wawrzynek planowaniem eksperymentów i sterowaniem jakością, Adam Kopiński zaś rachunkowością zarządczą i controllingiem. Zmarła w 2004 r. Urszula Siedlecka była wybitną specjalistką w zakresie teorii prognoz. Wielu uczniów prof. Hellwiga pracuje na różnych uczelniach w kraju i za granicą. Czesław Domański kieruje Instytutem Ekonometrii i Statystyki UŁ, Grzegorz Gorzelak pracuje w Instytucie Ameryk i Europy Uniewersytetu Warszawskiego, Jerzy Dziembała w Katedrze Statystyki AE w Katowicach, Ginter Trybuś w Instytucie Nauk o Zarządzaniu Wyższej Szkoły Biznesu w Nowym Sączu, Jerzy Korczak zaś jest profesorem Uniwersytetu w Strasburgu. Uczniowie prof. Hellwiga byli promotorami 82 prac doktorskich.

Szkoła Metrologii Ekonomicznej

Prof. **Antoni Smoluk** zajmuje się szeroko rozumianą ekonomią matematyczną. Przyczynił się do rozwoju teorii aproksymacji i może być uważany za jednego z twórców aproksymacji inwariantnej – działu szczególnie ważnego w modelowaniu matematycznym. Prowadzi również badania nad zbiorami uporządkowanymi. Podał ścisłe definicje kilku pojęć: równania, uogólnionej pochodnej, mody, całki, pomiaru i jakości. Do uczniów i współpracowników prof. Smoluka należą profesorowie: Wanda Ronka-Chmielowiec, Stanisław Heilpern, Andrzej Baniak oraz Janusz Łyko.

W pierwszym okresie badań skoncentrowano się na problemach aproksymacji szeroko rozumianej. Dr Leopold Habiniak podał nowe twierdzenie o punkcie stałym i częściowo przyczynił się do rozwiązania klasycznego zadania aproksymacji inwariantnej. Badania charakteryzują się ścisłością definicyjną, by pomiar był możliwy, zmiennych determinujących równowagę ekonomiczną: poziomu bezrobocia, inflacji, ryzyka, efektywności oraz jakości. Najważniejszy wynik, kryjący się pod kryptonimem Reguła 2/3, otrzymał J. Łyko. Relacja większościowa grupowego wyboru jest preferencją, jeśli każda alternatywa ma większość ponad 2/3. Pomiar jest homomorfizmem skali naturalnej w skalę teoretyczną; przez skalę rozumie się system relacyjny lub strukturę matematyczną. Wprowadzono uogólnioną pochodną; relacja styczności

Antoni Smoluk

określonego rzędu jest równoważnością, a uogólniona pochodna klasą abstrakcji tej relacji. Pochodna może być funkcją inną niż liniowa, jeśli jest jednoznacznie reprezentowana w klasie abstrakcji; różniczkowalność jest ciągłością w odpowiednio dobranej topologii. Udowodniono ważny lemat o polityce społecznej: dywersyfikacja populacji w określonych warunkach jest równoważna unifikacji.

Badania prowadzi się wychodząc z trzech fundamentalnych zasad, które przyjęto za aksjomaty współczesnej nauki. 1. Istnieje zbiór nieskończony; jest to nieweryfikowalny bezpośrednio absolutny aksjomat istnienia. Z niego wynika cała matematyka ciągła, a tej liczne i głębokie zastosowania potwierdzają pośrednio aksjomat nieskończoności. 2. Zasada numerycznego opisu stanów natury jest uogólnieniem układu współrzędnych; każdy stan jest wektorem, czyli ciągiem liczb. Wektory bazowe są jednostkami, czyli jakościami; kombinacje liniowe jakości tworzą przestrzeń ekonomiczną, gdy mowa o towarach, fizyczną, biologiczną i każdą inną w zależności od interpretacji. 3. Zasada powszechnej równowagi jest jedynym prawem nauki: świat jest w równowadze dynamicznej, a dążność do optimum generuje powszechny ruch. Prawo powszechnej równowagi można utożsamić z zasadą Newtona streszczającą się w słowach, że akcja jest reakcją.

W ekonomii prawo Newtona nazywa się prawem Smitha, mówiącym, że układ ekonomiczny jest zawsze w równowadze rynkowej i produkcyjnej pod warunkiem idealnego przepływu informacji o wielkościach popytu i podaży. Z zasady Newtona wynika ruch wirowy wokół środka ciężkości – punktu równowagi. Niewidzialna ręka rynku – prawo popytu i podaży Smitha – harmonizuje indywidualne egoizmy z interesem ogólnym, optimum lokalne z globalnym. Smith jest Newtonem ekonomii. Prawo równowagi tu i tam, w ekonomii i przyrodzie, ma wspólną abstrakcyjną postać. Stożek wyznaczony przez wiry definiuje *equilibrium*. Konkurencja to nie walka egoizmów, lecz dążenie do maksymalnej sprawności całego układu. Wirowy ruch globu wokół własnej osi zamienia naszą planetę w wielkiego bąka. Z powodu tego ruchu położenie Ziemi jest stabilne; mamy regularne pory roku i prognozowalne przemiany klimatu. Bez tego wiru nie byłoby ani wschodów i zachodów, ani równika i biegunów. Zasada gospodarności jest tożsama – w odniesieniu do życia ekonomicznego – z prawem równowagi. Świat jest stale w równowadze dynamicznej, a ruch jest skutkiem dążności układu do osiągnięcia równowagi absolutnej. Ruch obrotowy obserwuje się powszechnie w przyrodzie, bo jest to ruch naturalny wynikający z prawa równowagi. Pięknym przykładem takich wirów są katastroficzne cyklony i tornada, ale także regularne pasaty i antypasaty. To powszechne prawo przyrody – obrót wokół punktu równowagi – obowiązuje również w ekonomii. Podaż i popyt oczywiście zależą od ceny. Model pajęczynowy analizy popytu i podaży jest przeniesieniem do ekonomii prawa Newtona. Spirala logarytmiczna jest krzywą przedstawiającą punkt równowagi ekonomicznej oraz konkurencję doskonałą.

Uczniowie prof. Smoluka twórczo rozwijają sformułowane przez niego idee. Wanda Ronka-Chmielowiec specjalizuje się w matematyce finansowej i ubezpieczeniach (*Modele aproksymacyjne w ekonomii*, 1989; *Modelowanie ryzyka w ubezpieczeniach: wybrane zagadnienia*, 2003), Stanisław Heilpern zajmuje się teorią prognoz (*Dynamika i niepewność w modelowaniu ekonomicznym*, 1998, *Podejmowanie decyzji w warunkach ryzyka i niepewności*, 2001), Janusz Łyko zaś rozwija teorię pomiaru i grupowego wyboru (*Pomiar i prognozy inflacji*, 2002). Andrzej Baniak jest autorem pracy *O statystyce porównawczej oligopolu* (1999).

Uczniowie prof. Smoluka byli promotorami 6 prac doktorskich. Zob. schemat s. 302.

Antoni Smoluk – ur. 1936 w Kretowcach k. Zbaraża; mgr matematyki 1960 UWr, dr n. ekon. 1966 WSE we Wrocławiu, dr hab. n. ekon. 1973 AE we Wrocławiu, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1990. Kier. Katedry Matematyki AE we Wrocławiu od 1972. Komitet Statystyki i Ekonometrii PAN od 1975. Czł.: PTE, PTM, Polskiego Towarzystwa Statystycznego, Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa, Bernoulii Society for Mathematical Statistics and Probability. Red. „Przeglądu Statystycznego" 1978–1988. Wypromował 12 doktorów n. ekon.; wśród wychowanków: 4 doktorów hab., 2 profesorów. Około 250 publikacji, 10 książek. Inicjator i red. dwóch ogólnopolskich czasopism naukowych: „Ekonomii Matematycznej" (ukazuje się od 1997) oraz „Dydaktyki Matematyki" (od 2000). Jest twórcą Szkoły Metrologii Ekonomicznej. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN.

Empiryczna Szkoła Zarządzania

Jej twórcą jest **Ber Haus**.

Wśród wielu nurtów prac badawczych prof. Hausa, a także jego współpracowników i kontynuatorów, wymienić należy w szczególności: organizację pracy (ze szczególnym uwzględnieniem form zespołowych), organizację produkcji (ze szczególnym uwzględnieniem operatywnego planowania produkcji), struktury organizacyjne przedsiębiorstwa i zarządzania wieloczłonowymi podmiotami gospodarczymi, mechanizmy funkcjonowania i przekształcania (w wymiarze strategicznym) przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem kreujących je metod i narzędzi zarządzania, zasady i metody gospodarowania zasobami przedsiębiorstwa (w tym zarządzania kadrami).

Te i pokrewne im nurty badawcze na różne sposoby następowały po sobie, współistniały i ulegały ewolucji. Znamienną cechą większości realizowanych w środowisku szkoły programów i projektów badawczych, był i pozostaje ich empiryczny rodowód, a pierwotnym podejściem metodologicznym – indukcja. Badania przez identyfikację i opis zachodzących w rzeczywistości gospodarczej procesów i tendencji, przez ich analizę i ocenę, pozwalały na formułowanie licznych zaleceń praktycznych (walor utylitarności), a także wzbogacały dorobek nauk organizacji i zarządzania (walor poznawczy).

Dorobek przedstawicieli szkoły, zwykle utożsamiany z dorobkiem środowiska wrocławskiego w zakresie nauk o zarządzaniu, jest szeroko znany i powszechnie ceniony w polskim środowisku naukowym. Wiele elementów tego dorobku odpowiada lub w stosownym czasie odpowiadało standardom nauki europejskiej i światowej w tym zakresie. Można tu przykładowo wskazać na wyniki badań prof. Hausa dotyczące zespołowych

Bolesław Wersty
(1925–2003)
dr 1959, dr hab. 1979, prof. 1989
analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa

15 dr.

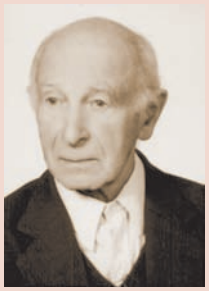
BER HAUS
dr 1958 (promotor W. Styś), dr hab. 1966, prof. 1972
organizator i twórca Empirycznej Szkoły Zarządzania

68 dr.

Stanisław Kiełczewski
dr 1964, dr hab. 1984, prof. 1995
strategie rozwojowe

9 dr.

Arkadiusz Grossman
zob. Prakseologiczno-Metodologiczna Szkoła Zarządzania s. 306

Ber Haus – ur. 1920 w Skierniewicach; dyplomowany ekonomista 1952; mgr ekonomii 1953, asystent 1950; dr ekonomii 1958; dr hab. nauk o zarządzaniu 1966; prof. nadzw. 1972; prof. zw. 1981, doktor h.c. AE w Katowicach 2004; kier. Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa 1969–1990; dyr. Instytutu Organizacji i Zarządzania 1972–1974; prodziekan Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego 1968; prorektor AE 1987–1990. Czł. Komitetu PAN Nauk Organizacji i Zarządzania 1973; od 1998 czł. honorowy. Twórca Empirycznej Szkoły Zarządzania. Wypromował 68 doktorów, 22 doktorów hab., 13 profesorów. Autor 350 publikacji indywidualnych lub zbiorowych oraz ponad 150 prac niepublikowanych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN. Za działalność naukową, kształcenie kadry oraz działalność dydaktyczno-wychowawczą był kilkakrotnie nagradzany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Adam Jońca
(zm. 1994)
dr 1971, dr hab. 1979, prof. 1993
zarządzanie produkcją

2 dr.

Barbara Olszewska
dr 1974, dr hab. 1991, prof. 2002
strategie przedsiębiorstw

1 dr

Stefan Wrzosek
dr 1977, dr hab. 1989, prof. 1995
finansowe podstawy decyzji przedsiębiorstw

2 dr.

Tadeusz Dudycz
dr 1997, dr hab. 2002, prof. AE 2004
zarządzanie wartością przedsiębiorstwa

Grażyna Osbert-Pociecha
dr 1986, dr hab. 1998, prof. AE 2002
zarządzanie zmianami

1 dr

Szymon Stempin
dr 1973, dr hab. 1990, prof. AE 1994
zarządzanie zasobami przedsiębiorstwa

1 dr

Jan Lichtarski
dr 1975, dr hab. 1983, prof. 1993
zarządzanie przedsiębiorstwem, metodologia oceny efektywności postępu organizacji

4 dr.

Zofia Hasińska
dr 1978, dr hab. 1994, prof. AE 1998
zarządzanie zasobami ludzkimi

1 dr

Henryk Jagoda
dr 1982, dr hab. 1990, prof. 1996
współdziałanie gospodarcze przedsiębiorstw

4 dr.

Jan Skalik
dr 1972, dr hab. 1981, prof. 1991
projektowanie systemów zarządzania

13 dr.

Rafał Krupski
dr 1975, dr hab. 1983, prof. 1994
strategia i metody zarządzania

15 dr.

Małgorzata Gableta
dr 1977, dr hab. 1989, prof. 2004
gospodarowanie potencjałem ludzkim

3 dr.

Stanisław Nowosielski
dr 1981, dr hab. 1994, prof. 2002
zarządzanie przedsiębiorstwem

1 dr

Ryszard Łubniewski
dr 1974, dr hab. 1979, prof. 1992
logistyka zaopatrzenia
(PWr)

5 dr.

Zdzisław Jasiński
dr 1976, dr hab. 1987, prof. 1994
zarządzanie produkcją i pracą

4 dr.

Halina Towarnicka
dr 1981, dr hab. 1991, prof. 1998
strategie inwestycyjne przedsiębiorstw

2 dr.

Wanda Kopertyńska
dr 1984, dr hab. 2000, prof. AE 2002
zarządzanie zasobami ludzkimi

1 dr

form organizacji pracy (*Formy organizacji pracy w przemyśle*, 1962; *Ewolucja struktur organizacyjnych przemysłu*, 1983), organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw wielozakładowych (*Organizacja i funkcjonowanie przedsiębiorstw wielozakładowych*, 1975), planowania działalności gospodarczej (w tym produkcji) w przedsiębiorstwie (*Planowanie produkcji w przedsiębiorstwie przemysłowym*, 1969), metod oceny efektywności innowacji organizacyjnych, zasad i metod gospodarowania zasobami przedsiębiorstwa (*Planowanie techniczno-ekonomiczne w przedsiębiorstwie*, 1978 – współautorstwo).

Znaczący dorobek naukowy posiadają współpracownicy prof. Hausa, którzy wraz z nim tworzyli na początku lat 60. zręby wrocławskiej szkoły zarządzania. Własne oryginalne kierunki naukowe stworzyli Bolesław Wersty, który w swej pracy badawczej podjął problematykę analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa, traktowanej jednak jako podstawa podejmowania decyzji w procesie zarządzania przedsiębiorstwem (*Analiza decyzyjna w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, 1994; *Podstawy analizy decyzyjnej w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, 2001) i Stanisław Kiełczewski, którego zainteresowania ewoluowały od problematyki ekonomiki przemysłu w stronę polityki przemysłowej do kierunku naukowego strategie rozwojowe w gospodarce (*Programowanie rozwoju przemysłu: zarys metody*, 1984, *Zarządzanie strategiczne w warunkach transformacji systemowej: problemy otwarte*, 2001). Arkadiusz Grossman zajmował się początkowo dość wszechstronnie problematyką ekonomiki i organizacji przedsiębiorstwa, po czym skoncentrował swe zainteresowania na teorii organizacji i zarządzania, tworząc własną Prakseologiczno-Metodologiczną Szkołę Zarządzania.

Do zainspirowanych przez prof. Hausa kierunków badawczych nawiązują także jego uczniowie i sukcesorzy. Jan Skalik zajmuje się projektowaniem systemów zarządzania, Szymon Stempin zarządzaniem zasobami przedsiębiorstwa, Ryszard Łubniewski logistyką zaopatrzenia, Barbara Olszewska strategią przedsiębiorstw, Jan Lichtarski i Stanisław Nowosielski zarządzaniem przedsiębiorstwem, Rafał Krupski strategią i metodami zarządzania, Zdzisław Jasiński zarządzaniem produkcją i pracą, Małgorzata Gableta gospodarowaniem potencjałem ludzkim, Stefan Wrzosek finansowymi podstawami decyzji przedsiębiorstw, Zofia Hasińska i Wanda Kopertyńska zarządzaniem zasobami ludzkimi, Halina Towarnicka strategiami inwestycyjnymi przedsiębiorstw, Henryk Jagoda współdziałaniem gospodarczym przedsiębiorstw, Grażyna Osbert-Pociecha zarządzaniem zmianami, Tadeusz Dudycz zarządzaniem wartością przedsiębiorstwa. Zmarły w 1994 r. Adam Jońca miał poważne osiągnięcia w zakresie zarządzania produkcją.

Z wypromowanych przez prof. Hausa 68 doktorów, obecnie 13 uzyskało tytuł naukowy profesora. Jego współpracownicy i uczniowie wypromowali 91 doktorów.

Prakseologiczno-Metodologiczna Szkoła Zarządzania

Jej organizatorem i twórcą był **Arkadiusz Grossman**.

Nurty badawcze zapoczątkowane przez prof. Grossmana i rozwijane przez jego współpracowników i kontynuatorów obejmują w szczególności: prakseologiczne aspekty zarządzania instytucją, metodykę badań struktur organizacyjnych, prakseologiczne ujęcie procesów decyzyjnych, metodykę badania grup kapitałowych, nowoczesne koncepcje zarządzania, wykorzystanie kryteriów sprawnościowych do zarządzania kadrami i oceny funkcji personalnej, zachowania organizacyjne i kulturę organizacyjną, problemy kwalifikacji i kształtowania kadr kierowniczych oraz metodykę aktywnego nauczania zarządzania w formie gier biznesowych.

Wymienione wyżej i inne nurty badawcze podlegają w ramach szkoły nieustannemu wzbogacaniu. Zasadnicze cechy charakterystyczne badań naukowych realizowanych przez jej przedstawicieli to: osadzenie ich w praktyce organizacyjno-zarządczej, wyzyskanie podstaw prakseologicznych do badania rzeczywistości organizacyjno-zarządczej, tj. holistyczne ujmowanie badanych zjawisk oraz stosowanie kryteriów sprawnego działania oraz dążenie do refleksji teoretycznej w formie zasad ogólnych oraz o charakterze utylitarnym.

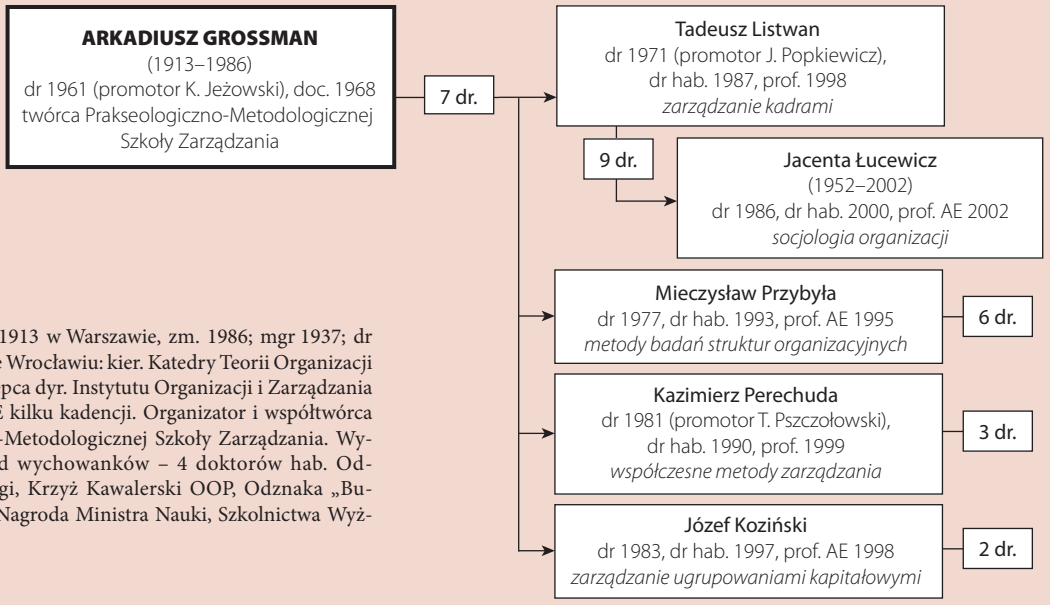
Wiele wyników badań przedstawicieli szkoły miało w swoim czasie walor innowacyjny i pionierski na skalę ogólnopolską, a nawet i europejską. Przykładowo można tu wymienić wyniki badań dotyczących struktur organizacyjnych przedsiębiorstw i ich ugrupowań, dokumentacji organizacyjnej, szeroko pojmowanych kwalifikacji kadr kierowniczych oraz struktury procesów decyzyjnych w działalności gospodarczej. Znamienną cechą szkoły jest także nacisk na refleksję metodologiczną.

Arkadiusz Grossman był redaktorem i współautorem ważnych w polskiej literaturze ekonomicznej pozycji *Organizacja i zarządzanie przedsiębiorstwem* (1977) oraz *Teoretyczne podstawy organizacji i zarządzania* (1980). Zainspirowany badaniami prof. Grossmana kierunek naukowy zarządzanie kadrami rozwija wraz ze swoim zespołem Tadeusz Listwan. Wrocławski ośrodek zaliczany jest dzisiaj do czołowych w kraju, legitymując się bardzo poważnymi osiągnięciami naukowymi w zakresie m.in. strategicznego zarządzania kadrami, kultury organizacyjnej, zachowań organizacyjnych, zarządzania zmianą. Odzwierciedleniem rozległych badań są liczne i wielokrotnie wyróżniane publikacje (*Zarządzanie kadrami w przedsiębiorstwie*, 1989; *Kształtowanie kadry menedżerskiej firmy*, 1993; *Zarządzanie kadrami*, 2002). Mieczysław Przybyła kontynuuje nurt badawczy koncentrujący się na problemach metodologii badań struktur organizacyjnych (*Współczesne problemy w teorii i praktyce zarządzania*, 1988 – współautorstwo; *Struktura organizacyjna jako narzędzie zarządzania*, 1992 – współautorstwo). Kazimierz Perechuda zajmuje się problematyką współczesnych metod zarządzania (*Teorie organizacji średniego zasięgu w niemieckim obszarze językowym*, 1989; *Zarządzanie organizacją: metody, techniki, procedury*, 1998), a Józef Koziński zarządzaniem ugrupowaniami kapitałowymi (*Lokalizacja funkcji organicznych w strukturze ugrupowania gospodarczego*, 1996). Poważny dorobek naukowy w zakresie socjologii organizacji miała także przedwcześnie zmarła Jacenta Łucewicz (*Socjologiczne spojrzenie na organizację*, 1997; *Organizacyjne zachowania człowieka*, Wrocław 1999).

Współpracownicy i uczniowie prof. Grossmana byli promotorami 20 prac doktorskich.

Arkadiusz Grossman – ur. 1913 w Warszawie, zm. 1986; mgr 1937; dr n. ekon. 1961; doc. 1968; AE we Wrocławiu: kier. Katedry Teorii Organizacji i Zarządzania 1969–1986; zastępca dyr. Instytutu Organizacji i Zarządzania w l. 1969–1980; czł. Senatu AE kilku kadencji. Organizator i współtwórca wrocławskiej Prakseologiczno-Metodologicznej Szkoły Zarządzania. Wypromował 7 doktorów, wśród wychowanków – 4 doktorów hab. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka „Budowniczy Miasta Wrocławia", Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Szkoła Rachunkowości

Organizatorami i współtwórcami wrocławskiej Szkoły Rachunkowości są **Stefan Górniak** i **Bolesław Siwoń**.

Szkoła ta ma długą historię, stanowi bowiem kontynuację badań naukowych pracowników uczelni lwowskich oraz doświadczeń zawodowych (np. z funkcjonowania giełdy). W powojennym Wrocławiu S. Górniak, Jan Treter i B. Siwoń stanowili zespół animatorów nauki rachunkowości w Polsce. Z racji pełnionych funkcji S. Górniak – pierwszy kierownik Katedry Rachunkowości i pierwszy tytularny profesor – jest uznawany za organizatora wrocławskiej Szkoły Rachunkowości. Jego wychowankami, a zarazem następcami (w kontynuacji prac badawczych) byli B. Siwoń, Wiktor Malc i Ryszard Stadtmüller.

Wspólną cechą badań naukowych był rozwój teorii rachunkowości i doskonalenie praktyki gospodarczej. Trzy obszary badawcze stanowiące domenę badań naukowych i współpracy z praktyką gospodarczą zdeterminowały rangę Szkoły Rachunkowości, czyli: teoria rachunkowości i bilansoznawstwo (prof. S. Górniak, prof. R. Stadtmüller, prof. AE Mirosława Kwiecień); teoria pomiaru pieniężnego parametrów ekonomicznych działalności gospodarczej (prof. B. Siwoń, prof. Stanisław Jagiełło, prof. W. Malc); rachunek kosztów (prof. W. Malc, prof. Zbigniew Luty, prof. AE Danuta Sołtys, dr hab. Mieczysław Kufel). Prof. Siwoń prowadził przede wszystkim badania naukowe z zakresu teorii pomiaru pieniężnego, parametrów działalności gospodarczej i doskonalenia praktyki gospodarczej. Wniósł on znaczny i trwały wkład w rozwój rachunkowości jako dyscypliny naukowej (teoria rachunkowości, teoria pomiaru pieniężnego) oraz praktyki gospodarczej (doskonalenie funkcji rachunkowości, co znalazło odzwierciedlenie w rozwoju teorii rachunku kosztów oraz rachunkowości zarządczej). W swoich publikacjach B. Siwoń dowodził, że efektywność gospodarowania wyrażona wynikiem finansowym jest odzwierciedleniem skuteczności podejmowanych decyzji w działalności gospodarczej. Jego pogląd, że rachunkowość należy traktować jako naukę o metodzie badania wyników pomiaru ekonomicznego nie zyskał uznania w Polsce w okresie gospodarki nakazowo-rozdzielczej i musiał czekać na zastosowanie dopiero do lat 90. ubiegłego wieku. W publikacjach z lat 1994–1996 profesor przypominał, że polska rachunkowość posiada dorobek teoretyczny, który dla nowych wyzwań praktyki należy uzupełnić zgodnie z maksymą „nie można tworzyć teorii nie poznawszy przedtem aktualnej praktyki, nie można też modyfikować praktyki bez znajomości teorii". Takie publikacje jak *Rozliczenia i kalkulacja w przemyśle rolno-spożywczym* (1955), *Informacyjna funkcja rachunkowości* (1977), *Kontrola gospodarcza kosztów działalności* (1983), *Pomiar pieniężny działalności przedsiębiorstwa* (1989 – red.), *Jak sterować rentownością* (1994) dały asumpt do podjęcia badań naukowych w zakresie rachunku kosztów, rachunkowości zarządczej i controllingu.

Kierunek badań wyznaczony przez prof. B. Siwonia był kontynuowany przez jego ucznia W. Malca. Jego prace o rachunku koszów postulowanych i pomiarze poziomu kosztów można uznać za prekursorskie w Polsce. Były one niezmiernie ważne dla krzewienia wiedzy o możliwościach tej dziedziny rachunkowości w procesach zarządzania, mimo że nie mogły mieć zastosowania w praktyce gospodarki nakazowo-rozdzielczej. Kiedy rozpoczął się proces przemian ustrojowych w Polsce, jego prace zyskały na aktualności. Stanowiły one podstawę ważnego kierunku naukowego rachunek kosztów postulowanych (*Rachunek kosztów postulowanych w przedsiębiorstwie przemysłowym*, 1963; *Pomiar poziomu kosztów w przemyśle*, 1969). Uczniowie prof. Malca – Z. Luty (rachunkowość finansowa i zarządcza), D. Sołtys (rachunek kosztów) i M. Kufel (wycena przedsiębiorstw) stworzyli własne oryginalne kierunki naukowe.

Ważny nurt badawczy w obrębie Szkoły Rachunkowości został zapoczątkowany przez R. Stadtmüllera. W swoich pracach z zakresu teorii rachunkowości i bilansoznawstwa przyjmował on, że ocena zjawisk i procesów zachodzących w przedsiębiorstwie jest poprawna jedynie w powiązaniu

STEFAN GÓRNIAK
(1900–1983)
dr 1924, doc. 1956, prof. zw. 1968
doktor h.c. 1972
organizator i twórca Szkoły Rachunkowości

1 dr

Jan Treter
(zm. 1965)
zastępca prof. 1947–1961
bilansoznawstwo

BOLESŁAW SIWOŃ
(1914–1996)
dr (promotor L. Adam) 1950,
doc. 1956, prof. 1965
współtwórca Szkoły Rachunkowości
teoria pomiaru pieniężnego parametrów ekonomicznych (w działalności gospodarczej)

15 dr.

Wiktor Malc
(1918–1992)
dr 1958, dr hab. 1962, prof. 1969
rachunek kosztów postulowanych

5 dr.

Danuta Sołtys
dr 1974, dr hab. 1991,
prof. AE 1998
rachunek kosztów

6 dr.

Zbigniew Luty
dr 1983, dr hab. 1990, prof. 1998
rachunkowość finansowa, kontrola finansowa, rachunkowość zarządcza

5 dr.

Mieczysław Kufel
(1955–1993)
dr 1983, dr hab. 1990,
prof. AE 1993
rachunek kosztów, wycena przedsiębiorstw

Alfred Liwacz
dr 1959, doc. 1968
bilansoznawstwo, rachunkowość finansowa

3 dr.

Stanisław Jagiełło
(1916–2001)
dr 1962, dr hab. 1972, prof. 1982
rachunkowość przedsiębiorstw, rachunkowość przedsiębiorstw budowlanych, sprawozdawczość

3 dr.

Henryk Sobis
(1915–1990)
dr 1962, dr hab. 1968, prof. 1976
informatyzacja rachunkowości

13 dr.

Jacek Ochman
(1925–2004)
dr 1974, dr hab. 1986, prof. 1991
komputeryzacja rachunkowości

3 dr.

Ryszard Stadtmüller
(1918–1980)
dr 1960 (promotor L. Adam),
dr hab. 1966, prof. 1974
teoria rachunkowości i bilansoznawstwo

6 dr.

Danuta Misińska
dr (promotor A. Łukaszuk) 1968,
dr hab. 1983, prof. 1995
teoria rachunkowości, rachunkowość bankowa

9 dr.

Mirosława Kwiecień
dr 1976, dr hab. 1992,
prof. AE 1996
teoria rachunkowości, rachunkowość zarządcza (przy wykorzystaniu systemów z bazą wiedzy), bilansoznawstwo

5 dr.

Andrzej Kardasz
dr 1975, dr hab. 1993,
prof. AE 1996
teoria rachunkowości

8 dr.

Stefan Górniak – ur. 1900 w Brzozdawcach, woj. lwowskie, zm. 1983. Przed wojną pracownik Akademii Handlu Zagranicznego i UJK we Lwowie, 1924 doktor praw; 1956 doc., 1968 prof. zw. Od 1945 wykładowca m.in. nauki o bilansach na UJ, zatrudniony w WSH od 1949, w l. 1951–1952 pierwszy rektor WSE we Wrocławiu, 1950–1951 dziekan Wydziału Finansowego, 1949–1952 kier. Katedry Rachunkowości na stanowisku zastępcy prof., 1952–1970 prof. WSE w Krakowie, następnie AE w Krakowie; uhonorowany w 1972 doktoratem h.c. AE we Wrocławiu; czł. PTE w Krakowie, w którym założył Sekcję Rachunkowości; czł. Rady Naukowej i zarządu Stowarzyszenia Księgowych w Polsce; 1963–1966 czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, czł. Komisji Nauk Ekonomicznych PAN; wypromował 1 doktora; autor i współautor 12 podręczników i monografii, 6 skryptów akademickich, 29 artykułów naukowych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Krzyż Komandorski OOP.

Bolesław Siwoń – ur. 1914 we Lwowie, zm. 1996. Absolwent Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie, przed wojną wykładowca i praktyk księgowości, 1950 dr n. ekon., zastępca prof. 1950–1956, doc. 1956–1965, 1965 prof. nadzw., 1973 prof. zw.; w WSE/AE – dziekan Wydziału Finansów 1951–1953, dziekan Wydziału Ekonomiki Przemysłu 1958–1960, prorektor 1954–1957 i 1960–1968, dyr. Instytutu Rachunkowości 1970–1985; czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1966–1974, rad naukowych Wrocławskiego Ośrodka Badawczego (przewodniczący 1958–1969), PZU w Warszawie 1964–1968, ZSS Społem 1967–1978, PTE (wiceprezes ZG 1958–1960, prezes Zarządu Oddziału Wojewódzkiego we Wrocławiu 1985–1990), czł. Zarządu Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej we Wrocławiu i Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa, radny miasta Wrocławia, czł. nieetatowy Prezydium Rady 1956–1986. Twórca szkoły teorii pomiaru pieniężnego kategorii ekonomicznych działalności gospodarczej. Wypromował 15 doktorów, wśród wychowanków 3 profesorów. Autor ok. 100 publikacji, w tym 16 książek i 13 skryptów. Posiadane odznaczenia: Miasta Wrocławia, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, ok. 30 medali i innych odznaczeń.

z procesami makroekonomicznymi, co przesądza o trafności rozwiązań ewidencyjnych i sprawozdawczych. Jego badania znalazły kontynuację w pracach jego uczniów: Andrzeja Kardasza (*Rachunek wyników i jego funkcjonowanie w podmiotach gospodarczych*, 1992) i Mirosławy Kwiecień (*Rachunkowość jako narzędzie zarządzania. System z bazą wiedzy*, 1992). Również Danuta Misińska specjalizuje się w teorii rachunkowości i rachunkowości bankowej.

Istotny wkład w rozwój Szkoły Rachunkowości wnieśli także Stanisław Jagiełło, twórca kierunku naukowego rachunkowość przedsiębiorstw i Alfred Liwacz w zakresie bilansoznawstwa i rachunkowości finansowej. Oryginalny kierunek naukowy informatyzacja rachunkowości rozwijali Henryk Sobis i Jacek Ochman.

W ramach szkoły wypromowano 71 doktorów.

Szkoła Polityki Ekonomicznej i Regionalnej

Twórcą Szkoły Polityki Ekonomicznej i Regionalnej rozwijanej w AE jest **Bolesław Winiarski**.

Organizatorem szkoły był prof. Włodzimierz Boerner – jeden z przedwojennych współpracowników Eugeniusza Kwiatkowskiego, ówczesnego wicepremiera, twórcy Gdyni i Centralnego Okręgu Przemysłowego. Zainicjował on w WSH badania stanowiące swoistą kontynuację rozpoczętych w latach międzywojennych pod egidą E. Kwiatkowskiego studiów nad planowaniem makroekonomicznym. Ze względu na polityczne uwarunkowania, ustalenia dokonywane w toku tych badań – zasadniczo różne od ówczesnego modelu „planowania socjalistycznego" – nie mogły być publikowane.

W 1967 r. prof. W. Boerner, w związku z pogarszającym się stanem zdrowia, zrezygnował z kierowania Katedrą Polityki Ekonomicznej. Funkcję tę przejął B. Winiarski, który zainicjował zakrojone szeroko badania nad problemami rozwoju regionalnego, włączając się za pośrednictwem Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN do międzynarodowego projektu „Rozwój regionalny w Europie", prowadzonego pod auspicjami UNESCO. Szczególne miejsce zajęły tu problemy aktywizacji gospodarczej obszarów ekonomicznie nierozwiniętych, programowania rozwoju regionów i polityki regionalnej. W wyniku studiów obejmujących obok zagadnień dotyczących regionów Polski, także inne kraje europejskie oraz północne obszary Afryki (głównie Algierii), w związku z funkcjami B. Winiarskiego jako eksperta ONZ sformułowano zasobową koncepcję strategii rozwoju regionów, w której oddziaływanie na rozwój regionalny kraju stanowi integralną część ogólnej polityki społeczno-ekonomicznej państwa, wytyczanej i realizowanej przy znaczącym udziale władz regionalnych i lokalnych. Opublikowane w Brukseli i Paryżu w kilku tomach wyniki badań projektu, w którym B. Winiarski wspólnie z prof. M. MacLennanem z Uniwersytetu w Glasgow pełnił funkcję sprawozdawcy zagadnień polityki i planowania regionalnego w Europie, były jednym z przyczynków do ugruntowania opinii o potrzebie uruchomienia wspólnej polityki regionalnej Wspólnoty Europejskiej. Wydana w 1976 r. książka B. Winiarskiego *Polityka regionalna* przedstawia całość dorobku naukowego w tej dziedzinie w świetle doświadczeń zagranicznych i polskich.

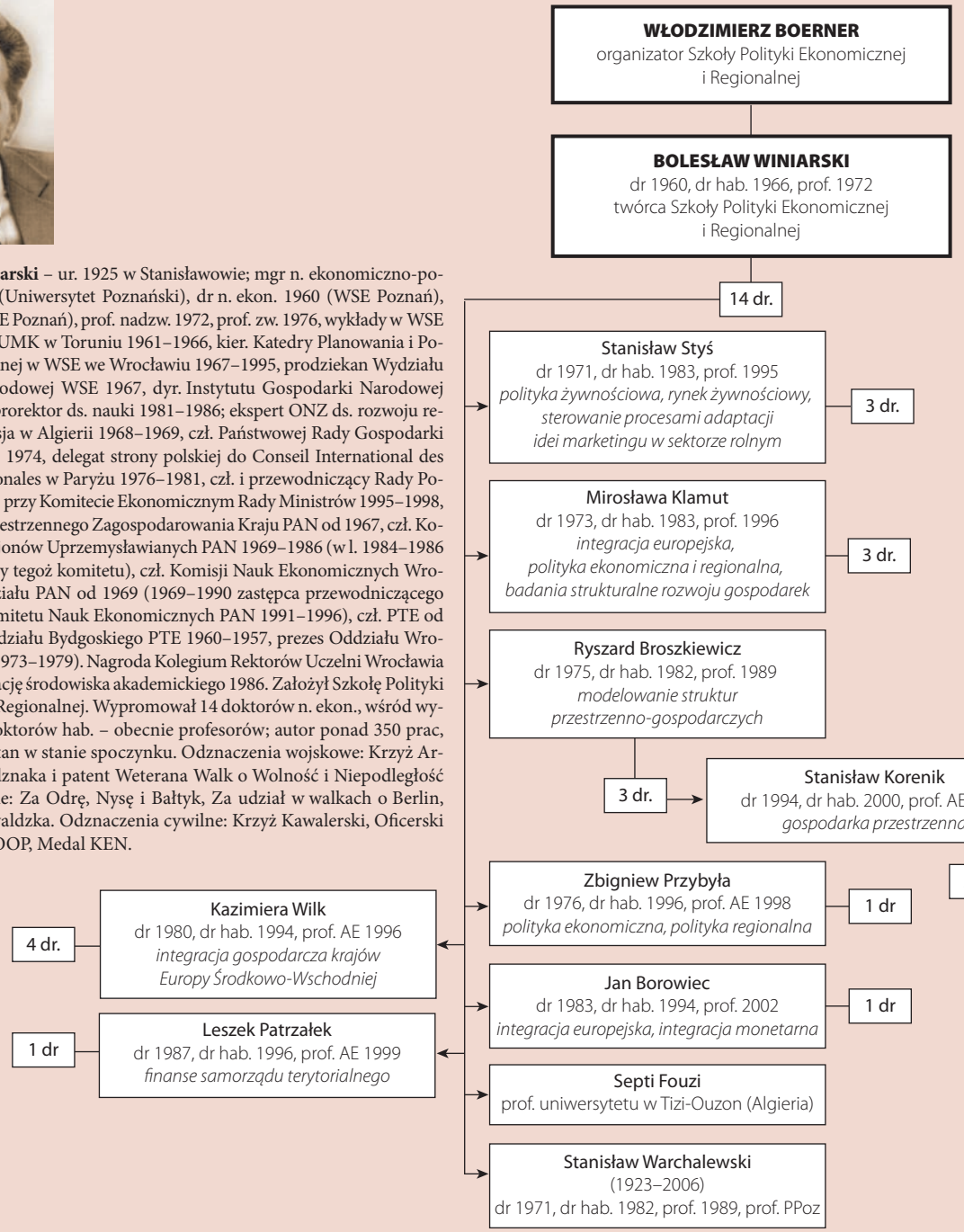
Po przełomie politycznym w Polsce w 1989 r. zaistniały warunki do publikowania opracowań poświęconych całości problemów polityki ekonomicznej państwa. Pod redakcją profesora jego współpracownicy i uczniowie opublikowali dzieło *Polityka gospodarcza* (1999). Książka ta wraz z kolejnymi wydaniami stanowi ogólnokrajowy podręcznik wykorzystywany w większości wydziałów ekonomicznych uniwersytetów, w akademiach ekonomicznych i w wyższych ekonomicznych uczelniach prywatnych. Przedstawia ona w formie swoistej syntezy dorobek wrocławskiej Szkoły Polityki Ekonomicznej i Regionalnej, który skrótowo określić można jako wprowadzanie w szerokim zakresie wymiaru przestrzeni do polityki ekonomicznej – w skali regionalnej, narodowej i międzynarodowej.

Współpracownicy i uczniowie prof. B. Winiarskiego, oprócz aktywnego udziału w inspirowanych przez niego badaniach, stworzyli także własne interesujące kierunki naukowe. Stanisław Styś jest uznanym specjalistą w zakresie polityki żywnościowej i sterowania procesami adaptacji idei marketingu w sektorze rolnym, Mirosława Klamut specjalizuje się w badaniach strukturalnych rozwoju gospodarek i integracji europejskiej. Ryszard Broszkiewicz zajmuje się modelowaniem struktur przestrzenno-gospodarczych, natomiast Kazimiera Wilk integracją gospodarczą krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Badania Jana Borowca koncentrują się na integracji monetarnej, Leszka Patrzałka na finansach samorządu terytorialnego, Stanisława Korenika zaś na gospodarce przestrzennej.

W obrębie tematyki zainicjowanej przez prof. Winiarskiego jego uczniowie byli promotorami do chwili obecnej 19 rozpraw doktorskich.

Bolesław Winiarski – ur. 1925 w Stanisławowie; mgr n. ekonomiczno-politycznych 1950 (Uniwersytet Poznański), dr n. ekon. 1960 (WSE Poznań), dr hab. 1966 (WSE Poznań), prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1976, wykłady w WSE w Poznaniu i na UMK w Toruniu 1961–1966, kier. Katedry Planowania i Polityki Ekonomicznej w WSE we Wrocławiu 1967–1995, prodziekan Wydziału Gospodarki Narodowej WSE 1967, dyr. Instytutu Gospodarki Narodowej AE 1967–1980, prorektor ds. nauki 1981–1986; ekspert ONZ ds. rozwoju regionalnego – misja w Algierii 1968–1969, czł. Państwowej Rady Gospodarki Przestrzennej od 1974, delegat strony polskiej do Conseil International des Économies Régionales w Paryżu 1976–1981, czł. i przewodniczący Rady Polityki Regionalnej przy Komitecie Ekonomicznym Rady Ministrów 1995–1998, czł. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN od 1967, czł. Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN 1969–1986 (w l. 1984–1986 – przewodniczący tegoż komitetu), czł. Komisji Nauk Ekonomicznych Wrocławskiego Oddziału PAN od 1969 (1969–1990 zastępca przewodniczącego komisji), czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1991–1996), czł. PTE od 1956 (Prezes Oddziału Bydgoskiego PTE 1960–1957, prezes Oddziału Wrocławskiego PTE 1973–1979). Nagroda Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola za integrację środowiska akademickiego 1986. Założył Szkołę Polityki Ekonomicznej i Regionalnej. Wypromował 14 doktorów n. ekon., wśród wychowanków 7 doktorów hab. – obecnie profesorów; autor ponad 350 prac, 15 książek. Kapitan w stanie spoczynku. Odznaczenia wojskowe: Krzyż Armii Krajowej, odznaka i patent Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny, medale: Za Odrę, Nysę i Bałtyk, Za udział w walkach o Berlin, Odznaka Grunwaldzka. Odznaczenia cywilne: Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski OOP, Medal KEN.

Szkoły Marketingu i Ekonomiki Obrotu Towarowego

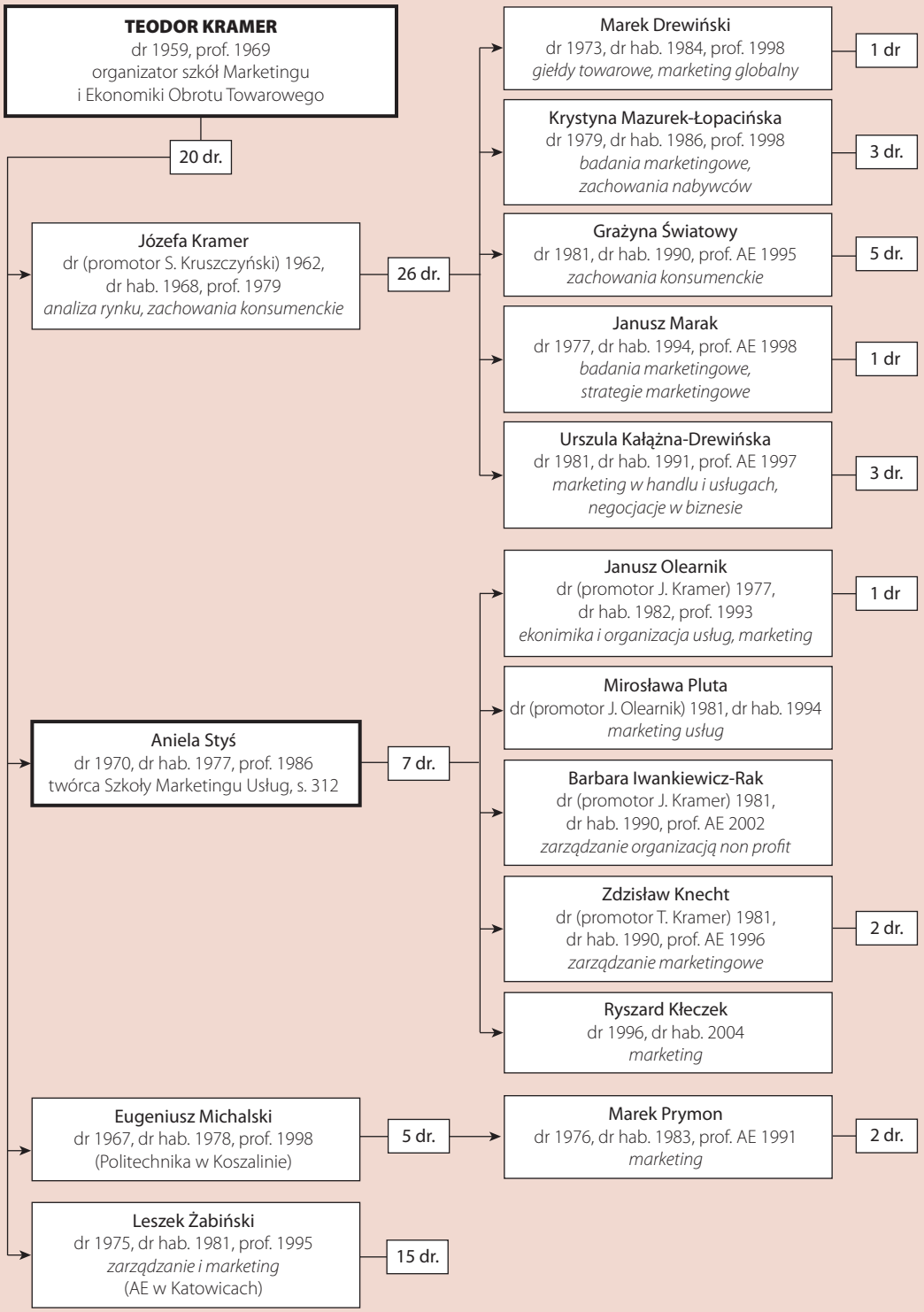
Teodor Kramer jest twórcą dwóch szkół: Marketingu i Ekonomiki Obrotu Towarowego rozwijanych w AE we Wrocławiu.

Początek kształtowania się zespołu badawczego prof. Kramera przypada na początek lat 60., kiedy doktrynalnie negowano kategorię rynku i jego motoryczne znaczenie dla rozwoju kraju. Miało to swoje skutki dla podejmowanej problematyki badawczej, programów dydaktycznych i w różnym stopniu kształtowało osobowości badawcze. Już jednak w opublikowanej w 1969 r. pracy *Funkcjonowanie rynku w Polsce* prof. Kramer zwracał uwagę na niewydolność centralnego planowania i konieczność wysiłków na rzecz uruchomienia funkcji i mechanizmów rynku. Tezy te zostały rozwinięte i skonkretyzowane w książce *Analiza rynku* (1971), która była pierwszym podręcznikiem akademickim w Polsce dotyczącym tej problematyki.

Lata 70. to wielki wysiłek badawczy czyniony w ramach tzw. Centralnych i Resortowych Problemów Węzłowych. Zespół badawczy prof. Kramera miał w nich znaczący udział koordynacyjny, inspirujący i wykonawczy. Badania obejmowały: procesy rynkowe w warunkach ograniczeń, procesy konsumpcji w różnych jej przekrojach, procesy rozwoju sfery

Teodor Kramer – ur. 1926 w Ostrowie; mgr 1953 w WSE w Poznaniu; dr n. ekon.1959; dr hab. 1962; prof. nadzw. 1969; prof. zw. 1974; praca w WSE w Poznaniu 1951–1962, przeniesienie służbowe do WSE we Wrocławiu, kier. Katedry Ekonomiki Obrotu Towarowego i Usług 1962–1969, prorektor 1967–1972, dyr. Instytutu Handlu i Usług 1973–1979; przeniesienie służbowe do AE w Katowicach 1979; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Handlu Wewnętrznego i Usług w Warszawie 1976–1986, dyr. Instytutu Rynku i Konsumpcji w AE w Katowicach 1979–1987; prorektor 1987–1990; organizator i kier. Katedry Marketingu 1990–1996. Funkcje: radny Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu 1965–1973, czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych 1973–1979; czł. Rady Społeczno-Gospodarczej przy sejmie 1982–1985, zastępca przewodniczącego Rady Naukowo-Ekonomicznej Handlu Wewnętrznego i Usług w Warszawie 1977–1981; prezes zarządu oddziału wojewódzkiego PTE w Katowicach 1981–1990; czł. zarządu PTE, 1982–1985; czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1987–1990 i 1996–1999; jako profesor wizytujący wykładał w Wiedniu, Helsinkach, Mediolanie. Staże: Agricultural Centre Wageningen, Holandia 1961; Uniwersytet Ekonomiczny w Budapeszcie 1965; Instytut Marketingu w Mediolanie 1972. Stypendia: British Council, Londyn 1980; Deutscher Akademischer Austausch Dienst w Dortmundzie 1990. Twórca Szkoły Marketingu, stworzył empiryczne podstawy funkcjonowania rynku wewnętrznego w Polsce. Inicjator Katowickiej Szkoły Menedżerów. Wypromował 20 doktorów, około 700 magistrów, wśród wychowanków 15 doktorów hab., 10 profesorów; napisał 24 recenzje prac doktorskich, 5 recenzji habilitacyjnych. Dorobek: ponad 100 pozycji, w tym 15 książek. Odznaczenia: Zasłużony Nauczyciel PRL, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Złoty Krzyż Zasługi, Budowniczy Miasta Wrocławia, Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski OOP.

Aniela Styś – ur. 1942 w Rafałówce; mgr 1966, dr ekon. 1970, dr hab. 1977, prof. 1986. Asystent 1966–1970, adiunkt 1970–1977, doc. 1978–1986; dyr. Instytutu Handlu i Usług, obecnie Instytutu Marketingu od 1979; kier. Katedry Badań Procesów Usługowych od 1994. Uczennica prof. O. Łodzieńskiej i prof. T. Kramera. Współpraca z uniwersytetami w Perugii, Lille, Neuchâtel, Richmond w Wirginii. Czł.: KBN 1991–1993, przewodnicząca Sekcji Ekonomii (1994–1997), Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1994–1997, Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego 1982–1990. Kontynuatorka Szkoły Marketingu, twórca nowej szkoły dotyczącej marketingu usług i strategii marketingowej. Autorka ponad 150 prac, w tym 12 książek, m.in.: *Rynek usług w ujęciu przestrzennym* 1977; *Z badań nad rozwojem usług w Polsce*, „Ekonomista" 1980, nr 2; *Consumption of Service and Socio-Economic: Development* (współaut.), „Economica Polona" 1981, nr 3; *Usługi w rozwoju społeczno-gospodarczym* (współaut.) 1989; *Ekonomika i organizacja usług* (współaut.) wyd. 2 1985; *Marketing – jak to się robi* (red.) 1992; *Strategiczne planowanie marketingowe* (współaut., red.) 1996, 1999, 2001; *Zarządzanie marketingowe w sferze usług* (współaut. i red.) 2001; *Marketing usług* (współaut. i red.) 2001, 2003. Promotor 7 prac doktorskich, promotor 2 doktoratów h.c. AE we Wrocławiu. Nagrody i odznaczenia: Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług, Sekretarza PAN, Krzyż Kawalerski OOP, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi.

usług. Ważne poznawczo były badania rynku i konsumpcji. Dominowały w nich ujęcia przestrzenne, które w okresie gospodarki planowej pozwalały na wypracowanie podstaw dla decyzji organów polityki regionalnej, a stopniowo także dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Ważnym obszarem w badaniach nad konsumpcją były studia nad rolą zachowań nabywców w procesie tworzenia i realizacji strategii marketingowych przedsiębiorstw. Wskazywano w nich przede wszystkim na przesłanki wzrostu znaczenia orientacji na klienta jako podstawy działań marketingowych. Badania te przyczyniły się do stworzenia podstaw dzisiejszego marketingu, do sformułowania misji i zadań rynku, pozwoliły także na rozwój współpracy z praktyką gospodarczą w ramach otwartych seminariów, studiów doktoranckich, podyplomowych i innych form.

Zainicjowane przez prof. Kramera w końcu lat 60. kierunki badań były kontynuowane przez jego współpracowników i uczniów. Bardzo istotnym dorobkiem naukowym legitymuje się Józefa Kramer, najbliższy współpracownik i małżonka profesora. Jej badania dotyczyły zachowań konsumenckich i analizy rynku. Jej uczniowie rozwijają dzisiaj własne, oryginalne kierunki naukowe, poszukując jednak inspiracji w pracach swoich mistrzów. Krystyna Mazurek-Łopacińska specjalizuje się w badaniach marketingowych i zachowaniach nabywców, Grażyna Światowy bada zachowania konsumenckie, Urszula Kałążna-Drewińska zajmuje się marketingiem w handlu i usługach oraz negocjacjami w biznesie. Marek Drewiński jest specjalistą w zakresie marketingu globalnego i giełd towarowych, Janusz Marak – badań i strategii marketingowych, a Zdzisław Knecht – zarządzania marketingowego. Doktorantami prof. Kramera byli także Eugeniusz Michalski (specjalizujący się w marketingu i analizie rynku) i Leszek Żabiński (w zarządzaniu i marketingu), dzisiaj uznani badacze pracujący na uczelniach poza Wrocławiem.

Szczególne miejsce w badaniach naukowych, w ramach stworzonej przez prof. Kramera szkoły, zajmują badania sfery usług. Uczennica profesora, Aniela Styś, wraz ze swoimi współpracownikami i uczniami stworzyła Szkołę Marketingu Usług.

Od początku swego istnienia zespół pracowników prof. T. Kramera przejawiał wpojoną przez niego troskę o kształt dydaktyki. Nie pretendując do stworzenia uniwersalnej recepty na treść i formę programów dydaktycznych, podejmowano wiele inicjatyw na rzecz kreowania sylwetki menedżera przełomu XX i XXI w. Musi on bowiem nabyć umiejętność dostosowania się do zmiennych warunków otoczenia. Wrocławski Instytut Marketingu podjął wysiłek integracji środowiska odpowiedzialnego za kształcenie w zakresie marketingu w Polsce. Na początku 1992 r. wypracowano stanowisko w tej sprawie z udziałem przedstawicieli katedr i instytutów innych uczelni ekonomicznych. Dzisiejszy kształt specjalności marketing, w ramach kierunku studiów zarządzanie i marketing, jest w dużym stopniu wynikiem tych prac. Powstały znaczące dla procesu dydaktycznego podręczniki, m.in. *Podstawy marketingu* (2003), *Marketing – jak to się robi* (1992).

Szkoła Marketingu Usług

Aniela Styś jest kontynuatorką wrocławskiej Szkoły Marketingu, stworzonej przez Teodora Kramera, i twórczynią Szkoły Marketingu Usług.

Szczególne miejsce w badaniach naukowych prof. A. Styś zajmuje sfera usług. Zainteresowanie tą problematyką zaowocowało licznymi i znaczącymi publikacjami. Strukturę zakresów merytorycznych zainteresowań określają tytuły wielu książek, których A. Styś była autorką, współautorką lub redaktorem naukowym: *Rynek usług w ujęciu przestrzennym* (1977), *Ekonomika i organizacja usług* (1985), *Usługi w rozwoju społeczno-gospodarczym* (1989), *Ekonomika usług* (1991), *Zarządzanie marketingowe w sferze usług* (2001). Ośrodek wrocławski uznano za twórcę podstaw nowej w polskiej ekonomii dyscypliny – ekonomiki usług. Nie był to łatwy przedmiot badań. Określane jako rezydualna część gospodarki – usługi – nie miały należnego miejsca ani w statystyce, ani w systemie finansowego wsparcia ich rozwoju. Kierowany przez prof. A. Styś zespół pracowników Instytutu Marketingu miał okazję obserwować ewolucję poglądów na rolę usług w procesie rozwoju gospodarczego; od skrajnych – negujących wpływ sfery usług na ten rozwój, do takich, które tej sferze przypisywały wręcz zasadniczą rolę w przeobrażeniach gospodarczych. Wyrosłe na bazie teorii trzech sektorów badania pozwoliły pracownikom instytutu na ustalenie zależności między rozwojem usług a gospodarką jako całością. Wyniki badań nad realnymi przemianami sfery usług w Polsce uzupełniały światowe i europejskie mapy rozwoju gospodarczego. W badaniach, posiłkując się specjalnie skonstruowanymi miarami, określono dystans konieczny do pokonania przez gospodarkę polską. Okazało się to wielce użyteczne w kontekście procesów integracji z UE.

Wdzięcznym i niezwykle inspirującym polem badań okazała się przestrzeń. Wprowadzenie tego wymiaru – szczególnie ważne ze względu na specyficzne cechy usług, a zwłaszcza bezpośredni związek świadczenia i konsumpcji – zaowocowało wnikliwymi diagnozami regionalnymi

i ujawniło głębokie dysproporcje przestrzenne w rozwoju usług. Było także okazją do integracji badawczej wielu zespołów z innych uczelni, prof. A. Styś powierzono bowiem w l. 1982–1990 koordynację II stopnia badań w tym zakresie w Polsce. Koniec lat 80. obligował do nowych diagnoz i ocen. Orientacja rynkowa w gospodarce jeszcze bardziej ujawniła opóźnienia w rozwoju usług. Okazało się także, że tradycyjna literatura marketingowa ma mało do zaoferowania sektorowi usług, choć ogólna procedura formułowania strategii marketingowej może być taka sama. Należało zatem w badaniach głębiej sięgnąć w przedmiot wymiany. Usługi wobec wyzwań orientacji marketingowej zmieniły zasadniczo usytuowanie podmiotowe i przedmiotowe. Stwierdzono także, że występuje wiele barier utrudniających adaptację dorobku marketingu w sferze usług. Zespół pracowników Katedry Badań Procesów Usługowych, kierowanej przez prof. A. Styś, podjął w l. 1989–1994 wielostronne badania nad funkcjonowaniem sfery usług w kontekście nowych warunków. Były to badania w ramach tzw. Resortowego Programu Badań Podstawowych dotyczące społecznych, ekonomicznych i organizacyjno-technicznych uwarunkowań działalności gospodarczej małej i średniej skali, badania dotyczące sektora usług w nowym systemie gospodarczym Polski oraz badania związane z usługami w procesach aktywności gospodarczej. Wyniki tych badań zawarto w licznych publikacjach. Przyczyniły się one także do rozwoju kadry naukowej. Godny podkreślenia jest zwłaszcza dorobek Janusza Olearnika.

Warto odnotować, że zmiany systemu gospodarczego wymusiły bardziej wnikliwe spojrzenie na sferę non profit. Pracownicy Katedry Badań Procesów Usługowych skierowali w stronę tej sfery swoją uwagę, mając świadomość, że efektywny wzrost gospodarczy w coraz większym stopniu zależy od rozwoju nauki, kultury, oświaty, ochrony zdrowia, a więc osiągnięć w zakresie kształtowania „kapitału ludzkiego". Wyniki badań dostarczyły ocen w zakresie szans i zagrożeń rozwojowych tych dziedzin, a także możliwości adaptacji dorobku marketingu w organizacjach niedochodowych. Duże zainteresowanie środowisk naukowych wywołała praca habilitacyjna B. Iwankiewicz-Rak *Marketing organizacji niedochodowych. Wybrane problemy adaptacji w warunkach polskich* (1997).

Interesującym i wielce inspirującym zakresem badań okazała się problematyka jakości usług. Metodologia zakotwiczona o SERVQUAL ujawniła, że jakość usług nie jest programem, nie ma punktu końcowego. Wprowadziło to zespół w okres nowych działań badawczych. Pod redakcją prof. A. Styś przygotowany został podręcznik akademicki *Marketing usług* (2003) stanowiący znaczące wsparcie dla realizacji procesu dydaktycznego w ramach kierunku zarządzanie i marketing. Zespół pracowników kierowanego przez prof. A. Styś Instytutu Marketingu ma także znaczne osiągnięcia na rzecz adaptacji idei marketingu w gospodarce polskiej. Prace takie jak *Orientacja marketingowa w przedsiębiorstwie – podejścia metodologiczne i kierunki rozwoju badań* czy *Strategiczne planowanie marketingowe* (2001) pokazują poznawcze i aplikacyjne zakresy badań.

W opracowaniu materiałów dotyczących szkół naukowych powstałych w Akademii Ekonomicznej uczestniczyły następujące osoby: *Agnieszka Bukietyńska*, *Maria Cieślak*, *Jędrzej Chumiński*, *Mirosław Karaś*, *Mirosława Klamut*, *Mirosław Kwieciński*, *Jan Lichtarski*, *Tadeusz Listwan*, *Krystyna Mazurek-Łopacińska*, *Danuta Misińska*, *Mirosław Przybyła*, *Bożena Rudnicka*, *Antoni Smoluk*, *Aniela Styś*, *Lucyna Wasylina*.

W opracowaniu wykorzystano informacje zawarte w publikacjach: *Księga 50-lecia Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego*, Wyd. AE, Wrocław 2004; *Katedra Statystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu 1950–2000*, Wyd. AE, Wrocław 2000 oraz poz. 62 i 64 w Bibliografii środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005.

SZKOŁY PRAWNICZE

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

W Grupie Naukowo-Kulturalnej (na której czele stał prof. Stanisław Kulczyński), przybyłej do Wrocławia w maju 1945 r., jedynym prawnikiem był prof. Kamil Stefko. On to rozpoczął starania o zorganizowanie Wydziału Prawa. Podstawą prawną dla utworzenia Uniwersytetu Wrocławskiego (w tym także Wydziału Prawa) stał się dekret z 24 sierpnia 1945. Oficjalny projekt przewidywał utworzenie Wydziału Prawno-Administracyjnego. Pierwsze zastępy kadry naukowej niemalże po równo pochodziły z Wilna – 5 osób (Adam Chełmoński senior, Iwo Jaworski, Seweryn Wysłouch, Andrzej Mycielski i Witold Świda) i ze Lwowa – 4 osoby (Wacław Osuchowski, K. Stefko, Tadeusz Bigo i Stanisław Hubert). W roku akademickim 1945/1946 na wydziale studia podjęło 876 osób. Pierwszą organizację wydziału określono zarządzeniem z 30 kwietnia 1946, tworząc w jego ramach 17 katedr.

Od 1950 r. wydział funkcjonował pod nazwą Wydziału Prawa. W 1955 r. zainaugurowano na nim zaoczne studia prawa. Natomiast w 1959 r. uruchomiono studia administracyjne. Od 1 maja 1969 zmieniono nazwę na Wydział Prawa i Administracji. Od 1997 r. prowadzone są na nim studia doktoranckie. W roku akademickim 1999/2000 został uruchomiony trzeci kierunek studiów – ekonomia. Od końca 2001 r. wydział nosi nazwę Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii. 1 października 2002 rozpoczęło działalność Zaoczne Studium Doktoranckie Nauk Prawnych, a w 2004 r. zainaugurowano wieczorowe studia prawa.

Wraz z pracami przy organizacji Wydziału Prawa zainicjowane zostały prace mające na celu utworzenie przy wydziale Studium Nauk Handlowych. Grono profesorów wydziału należało także do organizatorów i pierwszych profesorów utworzonej w 1946 r. Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu. Szkoła ta mieściła się w lokalach Wydziału Prawa i w rzeczywistości była przez ten wydział zorganizowana. Pierwszym jej rektorem został prof. K. Stefko.

Kamil Stefko – pierwszy dziekan Wydziału Prawa (1945–1946)

Część kadry naukowej wydziału uczestniczyła także w utworzeniu Instytutu Śląskiego w Opolu (S. Wysłouch, Franciszek Połomski) oraz pracowała w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (Kazimierz Orzechowski), stanowiącej początki Uniwersytetu Opolskiego.

Pierwszym dziekanem Wydziału Prawa był prof. K. Stefko (pierwsze posiedzenie Rady Wydziału zaś odbyło się 27 lutego 1946). Od tego czasu wydziałem kierowało 18 dziekanów. Na tę funkcję byli dwukrotnie wybierani: I. Jaworski, T. Bigo, Jan Kosik, Aleksander Patrzałek, A. Chełmoński junior, Janusz Trzciński, Zdzisław Kegel. Obecnym dziekanem wydziału jest prof. Marek Bojarski, a prodziekanami profesorowie: Krystyna Sawicka (studia dzienne prawa), Włodzimierz Gromski (studia zaoczne prawa), Marian Ptak (studia administracji) i Janina Elżbiera Kundera (studia ekonomii).

W kwietniu 1946 r. na wydziale utworzono 17 katedr odpowiadających – z małymi wyjątkami – katedrom przedwojennym. Stan ten trwał do 1950 r., kiedy to liczba katedr na wydziale została dostosowana do nowych warunków politycznych. W l. 1951–1953 utworzono na wydziale trzy zespoły katedr: Historii Prawa, Prawa Karnego i Prawa Cywilnego (przy czym 7 z dotychczasowych katedr pozostało poza tymi zespołami). Od 1960 r. zaczęto w ramach katedr tworzyć zakłady. W 1965 r. dokonano kolejnej reorganizacji struktury wydziału, tworząc cztery zespoły katedr: Historii Państwa i Prawa, Prawa Cywilnego, Nauk Kryminologicznych oraz Prawno-Państwowych (poza tymi zespołami pozostały tylko katedry Ekonomii i Statystyki). W 1969 r. katedry zostały przekształcone w instytuty, początkowo było ich 5 (a od 1972 r. jest 6). Częściowo do struktury katedr powrócono w 2000 r. (powołując ich 11), zachowując jednak dalej 4 instytuty. Pod koniec 1958 r. powrócono na wydziale do stopni naukowych doktora i docenta oraz przywrócono habilitacje, czego zaniechano w 1951 r. W l. 1945–1995 na wydziale odbyło się 271 obron doktoratów i 80 habilitacji.

Studia na wydziale odbywały się także w jego filiach zamiejscowych (dziś już nieistniejących) w Opolu (od 1965), Kłodzku (od 2001), Jeleniej Górze i Zgorzelcu. Do 2004 r. istniały również uzupełniające wieczorowe studia dla absolwentów Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

Rozbudowywano także bazę materialno-dydaktyczną, przebudowując w czasie kadencji dziekana Jana Kosika budynek główny wydziału, a pod rządami A. Patrzałka w latach 70. budynek „B" (przy ul. Kuźniczej). Ogromne powiększenie bazy materialno-dydaktycznej wydziału nastąpiło podczas kadencji dziekana prof. Z. Kegla (1996–2002). Oddano najpierw budynek „C" (przy ul. Więziennej), a 16 grudnia 2002 budynek „D" wydziału (róg ul. Kuźniczej i Uniwersyteckiej).

Miarą osiągnięć naukowych wydziału są otrzymane przez jego pracowników doktoraty honorowe uczelni. Spośród jego byłych pracowników doktoraty h.c. UWr otrzymali: Jan Gwiazdomorski (1977), W. Świda (1988), A. Mycielski (1993), Jan Baszkiewicz (2003) oraz Wyższej Szkoły Ekonomicznej – K. Stefko (1964); natomiast spośród aktualnie zatrudnionych: prof. Z. Kegel (Litewska Akademia Prawa, 2000), Karol Jonca (Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, 2001), Bogusław Banaszak (Uniwersytet w Pécs, 2004) i Leon Kieres (Politechnika Gdańska, 2004). W l. 1945–1995 z inicjatywy wydziału nadano doktoraty h.c. 15 osobom. Rektorami UWr byli profesorowie wydziału – W. Świda (1959–1962) i Włodzimierz Berutowicz (1968–1971).

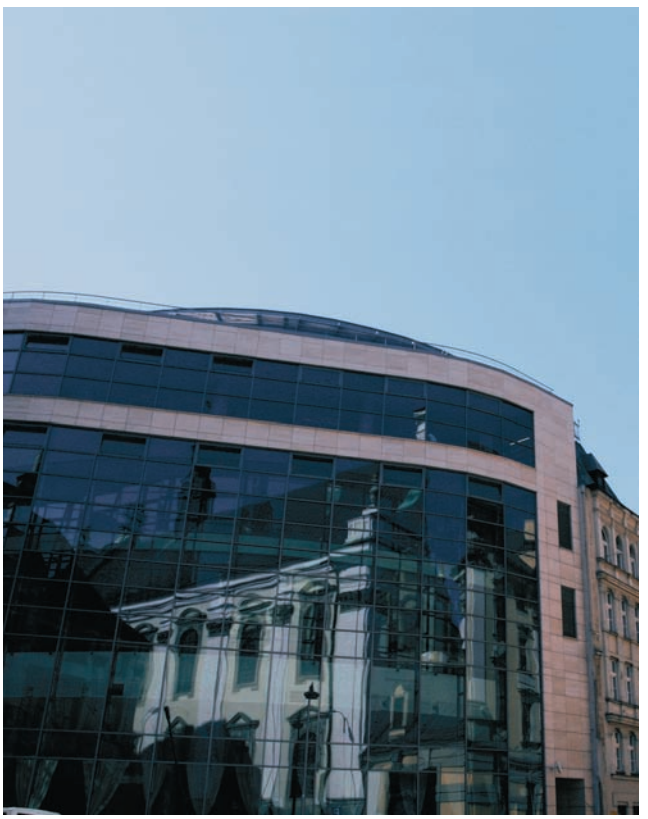

Marek Bojarski – aktualny dziekan Wydziału Prawa (od grudnia 2002 r.)

W 1992 r. przy wydziale utworzono Ośrodek Badań i Dokumentacji Unii Europejskiej kierowany przez prof. Jarosława Kunderę, w 1995 r. zaś Centrum Integracji Europejskiej im. Konrada Adenauera. W czerwcu 2002 r. na wydziale zainaugurowała działalność Polsko-Niemiecka Szkoła Prawa. W 2004 r. podpisano porozumienie o współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

W roku akademickim 2003/2004 na wydziale zatrudnione były 283 osoby, w tym 197 nauczycieli akademickich (a wśród nich 33 profesorów tytularnych i 24 profesorów nadzw. UWr).

Na wszystkich kierunkach studiowało łącznie 15 260 osób (w tym 76 cudzoziemców), w tym na studiach dziennych – 3687, a na studiach zaocznych i wieczorowych – 11 573. W 2004 r. na I rok studiów stacjonarnych przyjęto 685 studentów, studiów wieczorowych – 223, a studiów zaocznych 2010. Studia ukończyło 2913 osób, w tym z dyplomem magisterskim – 2655. Kontynuowano również kształcenie na 19 kierunkach studiów podyplomowych, skupiających 730 słuchaczy, na studiach doktoranckich zaś studiowało 168 słuchaczy. Odbyły się

Budynek Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii przy ul. Uniwersyteckiej 22/26

obrony 17 rozpraw doktorskich. Na wydziale aktywnie działa 21 studenckich kół naukowych.

W roku akademickim 2003/2004 na wydziale były realizowane 173 tematy badawcze (w tym 14 grantów KBN). Zorganizowano 8 konferencji naukowych (4 międzynarodowe i 4 krajowe).

Wydział wydawał następujące periodyki: „Prawo", „Przegląd Prawa i Administracji", „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi", „Ekonomia" i „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" (w ramach serii Acta Universitatis Wratislaviensis) oraz „Dokument Various Specifications" (wydawane przez Katedrę Kryminalistyki). W 2003 r. pracownicy wydziału opublikowali łącznie 461 prac naukowych, w tym 43 książki i podręczniki akademickie.

Wydział ma również własną bibliotekę (otwartą w 1962), posiadającą ponad 170 tys. woluminów, ze skomputeryzowaną wypożyczalnią i nowocześnie wyposażonymi czytelniami (główną – którą w roku akademickim 2003/2004 odwiedziło 71 401 osób, komputerową – 48 719 osób i czasopism bieżących, z której skorzystało 8221 osób). Biblioteka wydziału jest jedną z większych bibliotek prawniczych w Europie.

Józef Koredczuk

Szkoła Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa

Rozwój Szkoły Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa na UWr po II wojnie światowej związany jest z osobą prof. **Stanisława Huberta**, ucznia Ludwika Ehrlicha.

Już w swoich pracach z okresu przedwojennego *Przywrócenie władzy państwowej (ius postliminii): rozwój doktryny w teorii i praktyce prawa narodów do początków wieku XIX* (1936) i *Rozbiory i odrodzenie Rzeczypospolitej. Zagadnienie prawa międzynarodowego* (1937) poruszył on kwestie tożsamości podmiotowej Polski, nie tylko aktualne przed II wojną światową, ale szczególnie po niej, zwłaszcza w odniesieniu do tzw. Ziem Odzyskanych. Do aspektów historycznych w nauce prawa międzynarodwego powrócił w pracy *Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia* (1960).

Przedmiotem jego zainteresowań stał się także nowy ład międzynarodowy po II wojnie światowej (*Zarys rozwoju nowoczesnej społeczności międzynarodowej*, 1947), a zwłaszcza rola, jaką w nim odgrywały organizacje międzynarodowe. Zainicjował on wraz ze współpracownikami wydawanie źródeł do nauki prawa międzynarodowego (*Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego*, 4 wydania) oraz organizacji międzynarodowych (*Zbiór statutów i regulaminów organizacji międzynarodowych*, 1963). Stało się to wrocławską specjalnością. Wydane źródła miały podstawowe znaczenie nie tylko dla nauki prawa międzynarodowego, ale również dla rozwoju teorii państwa i prawa.

Za najważniejszą cechę twórczości naukowej prof. S. Huberta można uznać umiejętne łączenie historii prawa narodów ze współczesną doktryną prawa międzynarodowego i praktyką europejską oraz ukazywanie zagadnień polskich na szerokim tle europejskim. Ponadto, podobnie jak u jego mistrza – L. Ehrlicha, w centrum jego zainteresowań pozostawały stosunki polsko-niemieckie.

Zainicjowane przez niego kierunki badań kontynuowali jego uczniowie: Kazimierz Kocot (*Organizacje międzynarodowe. Systematyczny zarys zagadnień prawa międzynarodowego*, 1971), Karol Wolfke (*Great and Small Powers in International Law from 1814 to 1920*, 1961) i Jan Kolasa (*Rulet of Procedure of the United Nations General Assembly*, 1967), tworząc w latach 70. najprężniejszy ośrodek nauki prawa międzynarodowego w Polsce. Cechą charakterystyczną S. Huberta i jego uczniów, zajmujących się nauką prawa międzynarodowego, było weryfikowanie poglądów naukowych poprzez uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych.

Dzięki olbrzymiej wiedzy humanistycznej oraz darowi zjednywania sobie uczniów i współpracowników, a także otwartości na nowe pola badawcze, pod kierownictwem S. Huberta zostały także położone podwaliny dzisiejszej nauki teorii państwa i prawa w ośrodku wrocławskim. Doceniając związki między teorią państwa i prawa a prawem międzynarodowym, do grona jego współpracowników weszli Władysław Zamkowski i Henryk Rot (*Elementy teorii prawa*, 6 wydań; *Wstęp do nauk prawnych*, 5 wydań) oraz będący doktorantem K. Kocota – Stanisław Kaźmierczyk (*Umowa międzynarodowa jako źródło prawa wewnętrznego*, 1970).

Badania W. Zamkowskiego (dotyczące władzy państwowej – *Jedność i podział władzy państwowej*) i S. Kaźmierczyka (dotyczące norm prawnych), nawiązujące częściowo do zainteresowań badawczych S. Huberta, są dziś kontynuowane przez ich uczniów: Włodzimierza Gromskiego, Andrzeja Batora, Zbigniewa Pulkę i Artura Kozaka.

O wrocławskiej nauce teorii państwa i prawa można powiedzieć, iż przeszła ona olbrzymie zmiany zarówno metodologiczne, jak i teoretyczne. Pomimo pełnego wyodrębnienia i usamodzielnienia się nauki teorii państwa i prawa na UWr, jej przedstawiciele nie zapominają o tym, skąd się wywodzą. Aspekty prawno-międzynarodowe stały się bowiem trwałym elementem badań naukowych prowadzonych przez wrocławskich teoretyków państwa i prawa.

Szkoła Prawa Państwowego

Jej twórcą był prof. **Andrzej Mycielski**, uczeń Władysława Leopolda Jaworskiego (w swych poglądach zbliżonego do normatywizmu Hansa Kelsena).

Prof. A. Mycielski był wybitnym znawcą parlamentaryzmu oraz ogólnych założeń filozoficznych ustrojów państw. Obie sfery jego zainteresowań były aktualne zarówno przed wojną (kiedy to zaczynał on działalność naukową), jak i po wojnie.

Już pierwsza jego znana publikacja *Pojęcie wolności w konstytucjach francuskich epoki Wielkiej Rewolucji* (1926) na skutek biegu wydarzeń politycznych w Polsce w owym czasie nabrała szczególnej wymowy. Także dalsze jego prace o charakterze ogólnym *O przestrzennych granicach państwa w świetle krytyki Kelsena* (1933; odrzucająca normatywizm Kelsena, polegający na utożsamianiu państwa z prawem) i *Problem klasyfikacji*

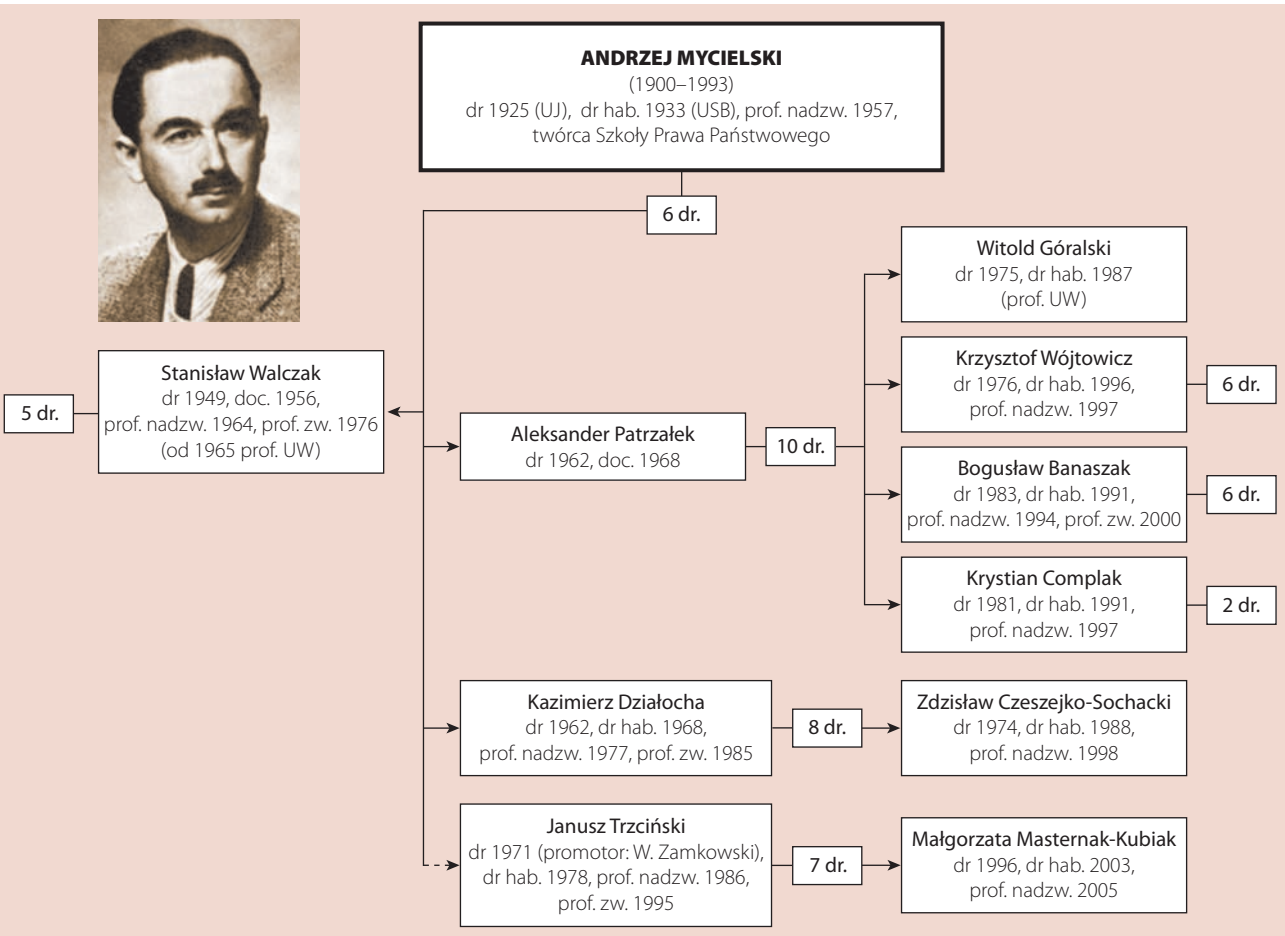

STANISŁAW HUBERT
(1905–1983)
dr 1934 (UJK), dr hab. 1937 (UJK), prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1961
twórca Szkoły Prawa Międzynarodowego Publicznego
i Teorii Prawa

9 dr.

- Renata Sonnenfeld-Tomporek — pr. kand. 1958, dr hab. 1973, prof. zw. 1990 (prof. WSZiP Warszawa) — 2 dr.
- Bolesław Paździor — dr 1961, dr. hab. 1973 — 1 dr
- Karol Wolfke — dr 1949, dr hab. 1963, prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1982 — 5 dr.
  - Andrzej Straburzyński — dr 1970, dr hab. 1981 (prof. UGd)
- Jan Kolasa — dr 1961, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1975, prof. zw. 1982 — 15 dr.
  - Genowefa Grabowska — dr 1974, dr hab. 1980, prof. 1992 (prof. UŚl) — 11 dr.
- Bronisław Pilawski — dr 1957, dr hab. 1963, prof. nadzw. 1970, prof. zw. 1983 (prof. PWr) — 32 dr.
- Henryk Rot — dr 1960 (promotor: F. Longchamps de Berier), dr hab. 1969, prof. nadzw. 1981, prof. zw. 1990 — 1 dr
- Kazimierz Kocot — dr 1948, doc. 1957, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1976 — 4 dr.
  - Wiesław Dudek — dr 1971, dr hab. 1977, prof. nadzw. 1991, prof. zw. 1997 (prof. UŚl) — 3 dr.
    - Andrzej Bator — dr 1988, dr hab. 2000, prof. nadzw. 2003 — 1 dr
  - Stanisław Kaźmierczyk — dr 1961, dr hab. 1976, prof. 1990 — 7 dr.
    - Artur Kozak — dr 1995, dr hab. 2002
- Władysław Zamkowski — pr. kand. 1955 (promotor: S. Rozmaryn), doc. 1959, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1978 — 8 dr.
  - Jerzy Sommer — dr 1965, doc. 1971 — 7 dr.
  - Janusz Trzciński — dr 1971, dr hab. 1978, prof. nadzw. 1986, prof. zw. 1995 — 7 dr.
  - Zbigniew Wiktor — dr 1972, dr hab. 1988, prof. nadzw. 2002 — 1 dr
  - Stanisław Sagan — dr 1979, dr hab. 1990 (prof. URz) — 2 dr.
  - Włodzimierz Gromski — dr 1982, dr hab. 2001
  - Zbigniew Pulka — dr 1986, dr hab. 1997, prof. nadzw. 1999 — 2 dr.

Stanisław Hubert – ur. 1905 w Wadowicach, zm. 1983 we Wrocławiu. Profesor UWr od 1946. Uczeń L. Ehrlicha; dr n. praw. 1934 (UJK); dr hab. 1937 (UJK); prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1961. Kier. Katedry Prawa Narodów; kier. Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego; dziekan Wydziału Prawa 1959. Przewodniczący III Wydziału WTN 1961–1966; czł. Institut de Droit International od 1965. Sędzia Międzynarodowego Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze 1970–1976. Twórca Szkoły Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa. Wypromował 9 doktorów, w tym 5 doktorów hab. bądź profesorów. Liczba publikacji 16, w tym książek 7. Najważniejsze otrzymane odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Odznaka Budowniczego Wrocławia.

Andrzej Mycielski – ur. 1900 w Krakowie, zm. 1993 w Warszawie. Uczeń W.L. Jaworskiego; dr 1925 (UJ), dr hab. 1933 (USB); prof. nadzw. 1957. Przed wojną prof. USB oraz Szkoły Nauk Politycznych w Wilnie. Po wojnie początkowo prof. UJ, a w l. 1945–1971 UWr (w l. 1951–1957 pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej); 1976–1991 wykładowca ATK w Warszawie. Kier. Katedry Prawa Państwowego 1946–1951; kier. Zakładu Prawa Państwowego 1957–1971; dziekan Wydziału Prawa 1959–1961. Twórca Szkoły Prawa Państwowego. Wypromował 6 doktorów, w tym 3 doktorów hab. bądź profesorów. Liczba publikacji 19, w tym książek 7. Doktor h.c. UWr 1993.

norm prawno-państwowych (1933; dotycząca ustawodawstwa rządowego oraz zagadnienia miejsca norm konstytucji w systemie norm prawnych), pozostawały w ścisłym związku z sytuacją polityczno-prawną.

Natomiast jego prace powojenne (*Historia filozofii prawa*, 1946–1947; *Polskie prawo polityczne*, 1947–1948; *Zarys ogólnej nauki o państwie*, 1948; *Zarys nauki prawa państwowego*, 1960) świadczyły o jego pełnej dojrzałości naukowej, przewartościowaniu podstawowych pojęć nauki prawa państwowego, uwzględniając doświadczenia Drugiej Rzeczpospolitej i dostosowując je do realiów powojennych. Oprócz wysokich walorów naukowych były one także odpowiedzią na zapotrzebowanie dydaktyczne.

Oryginalne i pionierskie znaczenie miały jego prace *Ustrojowo-polityczna wiedza stosowana i jej praktyczne zalecenia* (1947), *Z zagadnień techniki parlamentarnej* (1965) oraz *Telewizja w służbie polityki. Studium o politycznej roli telewizji na przykładzie kilku państw kapitalistycznych* (1970). Zwracały one uwagę na problemy legislacyjne związane z tworzeniem prawa i funkcjonowaniem parlamentu, wskazując na realne czynniki ich rzeczywistego funkcjonowania, sugerując określony sposób praktycznego posługiwania się instytucjami prawnymi. W pracach tych zastosował on całkowicie innowacyjne metody badawcze porównywalne do metod stosowanych w eksperymentalnej psychologii społecznej.

Warsztat naukowy prof. A. Mycielskiego charakteryzował obiektywizm, klarowność głoszonych poglądów, wyrozumiałość dla cudzych poglądów, nieuleganie koniunkturalnym naciskom, a gdy idzie o jego postawę – niezłomna bezkompromisowość. Zapłacił za to odsunięciem od zajęć dydaktycznych w l. 1951–1957.

Zapoczątkowane przez niego kierunki badawcze w sposób trwały wpłynęły na zainteresowania badawcze jego następców. Najpełniej badania te (we wszystkich dziedzinach) kontynuowali profesorowie Kazimierz Działocha (*Dekret z mocą ustawy w państwie burżuazyjnym*), Janusz Trzciński (uznający się za jego ucznia – *Funkcje prawne konstytucji socjalistycznej*) oraz doc. Aleksander Patrzałek (*Instytucje prawa wyborczego PRL*), znaczenie prac których wyrażało się w przeszczepieniu na grunt socjalistycznego prawa konstytucyjnego poglądów A. Mycielskiego. Badania przez nich kontynuowane charakteryzuje nie tylko interesowanie się stroną teoretyczną omawianych instytucji, ale również ich praktyczne konsekwencje. Charakteryzowała je także metoda porównawcza stosowana przez ich autorów.

Do wyznaczonych przez niego kierunków badawczych

oraz postawy moralno-naukowej nawiązują także najmłodsi jego sukcesorzy – Krzysztof Wójtowicz, Bogusław Banaszak, Krystian Complak i Małgorzata Masternak-Kubiak, zajmujący się badaniem systemów przedstawicielskich w Polsce i w innych krajach oraz problemem relacji między polskim prawem państwowym a prawem międzynarodowym. Nawiązanie do nich świadczy o nieprzemijalności i ważności zainicjowanych przez niego badań.

Praktycznym dowodem rehabilitacji jego koncepcji są przekształcenia ustrojowe w Polsce po 1989 r., a w szczególności orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, w którego pracach uczestniczyli także jego uczniowie.

Szkoła Prawa Finansowego

Twórcą Szkoły Prawa Finansowego na UWr i AE we Wrocławiu był prof. **Lesław Adam**.

Cechą charakterystyczną zainteresowań badawczych L. Adama było ukazanie związków między prawem a ekonomią. W swoich pracach skupił się on na podstawowych problemach ogólnej teorii finansów i prawa finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem kontroli finansowej, problematyki budżetu państwa i prawa daninowego oraz finansowania jednostek samorządowych.

W pracy *Podatki i opłaty w kapitalizmie* (1962), po raz pierwszy w nauce polskiej ustalił teorię opłat jako odrębnej daniny, wskazując na to, iż w gospodarce socjalistycznej podatki mają zupełnie inną treść niż w gospodarce kapitalistycznej. Praca ta stanowi cenne studium teoretyczne oparte na głębokiej i krytycznej analizie ekonomiczno-prawnej omawianego zagadnienia. Głębokość analizy i umiejętność formułowania krytycznych wniosków stanowiły cechę wyróżniającą warsztat naukowy prof. L. Adama.

Nie mniej cenne są jego rozprawy poświęcone finansom socjalistycznym: *Podstawowe zagadnienia finansowania i kredytowania* (1964), *Pojęcie finansów socjalistycznych i jego elementy składowe* (1965) i *Prawo finansowe* (1965, 1973). Wskazywał on w nich na słabe punkty rozwiązań systemowych i na możliwości ich usunięcia poprzez odpowiednie reformy.

Szczególnego znaczenia – w warunkach gospodarki socjalistycznej – nabierały jego prace poświęcone kontroli finansowej: *Kontrola finansowa* (1969, 1971) i *Kontrola gospodarcza* (1974, 1977; obie we współpracy). Prace te są przykładem umiejętnego wiązania teorii z praktyką finansową.

Z tego samego nurtu wywodzą się jego prace dotyczące finansowania jednostek samorządowych: *Założenia reformy systemu finansowego gospodarki terenowej* (1957) i *Zagadnienia ekonomiczne i prawne samodzielności finansowej rad narodowych* (1962). Zwracał on w nich uwagę na zagadnienia, które do dziś pozostają aktualne.

Kierunki badań zapoczątkowane przez L. Adama – zwłaszcza nad szeroko pojmowanym prawem daninowym oraz finansowaniem jednostek samorządowych – są kontynuowane do dziś przez jego uczniów.

Współpraca z L. Adamem miała także decydujący wpływ na rozwój naukowy Krystyny Jandy-Jendrośki (*Prawo finansowe*, 1965; *Progresja w prawie podatkowym i jej zastosowanie przy opodatkowaniu dochodów w Polsce*, 1973) i Marka Mazurkiewicza (*Odpowiedzialność finansowa za naruszenie dyscypliny budżetowej w PRL*, 1956; *Opłaty i kary pieniężne w systemie ochrony środowiska w Polsce*, 1986).

Podstawowym problemom prawa podatkowego poświęcone są również prace Ryszarda Mastalskiego: *Prawo podatkowe* (1998, 2000, 2001) i *Ordynacja podatkowa* (współautor, 6 wydań). Do zainteresowań L. Adama systemem kredytowania i bankowym nawiązują badania Eugenii Fojcik-Mastalskiej – *Prawo bankowe Unii Europejskiej* (1995) i *Komentarz do prawa bankowego* (współautorka, 1999, 2002). Finansami jednostek samorządu terytorialnego i prawem celnym zajmuje się Krystyna Sawicka (uczennica K. Jandy-Jendrośki) – *Budżet jednostek samorządu terytorialnego* (współautorka, 2002) i *Prawo celne w zarysie* (2003). Problemami sytuacji finansowej gmin zajmuje się także Wiesława Miemiec.

Na odrębne omówienie zasługuje dorobek naukowy profesora AE we Wrocławiu (uczelni, z którą także przez ponad 20 lat związany był L. Adam) – Józefa Kalety, szczególnie jego prace poświęcone finansowaniu przedsiębiorstw: *Planowanie finansowe w przedsiębiorstwie przemysłowym* (1972) i *Finanse przedsiębiorstw w warunkach reformy gospodarczej* (1985).

Wymienione kierunki badań pozostają w ścisłym związku z kierunkami badań empirycznych nad rzeczywistym stosowaniem prawa finansowego w praktyce wyznaczonymi przez L. Adama. To, że ośrodek wrocławski, kierowany najpierw przez K. Jandy-Jendrośkę i obecnie R. Mastalskiego, stał się dziś ważnym centrum badań nad prawem finansowym w Polsce, jest w dużej i nieprzemijającej mierze zasługą jego twórcy, prof. L. Adama.

Szkoła Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań Polskiego Prawa Karnego

Twórcą wrocławskiej Szkoły Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań w Polskim Prawie Karnym był profesor **Witold Świda**, uczeń Bronisława Wróblewskiego, kontynuujący zapoczątkowane przez niego kierunki i metody badań w nauce prawa karnego.

Wszystkie podejmowane przez W. Świdę badania naukowe miały wspólną cechę charakterystyczną: nowatorstwo. Stałym elementem jego badań stały się także metody empiryczne. Skierowana przez niego w 1937 r. do sędziów ankieta na temat wymiaru kary miała charakter pionierski w skali światowej. Ankieta ta opracowana wspólnie z B. Wróblewskim umożliwiła powstanie socjologii prawa i upowszechnienie metod badań empirycznych nad prawem. W swoich badaniach W. Świda wiązał stale rozważania teoretyczne z badaniem funk-

LESŁAW ADAM
(1908–1979)
dr 1932 (UJK), doc. 1957, prof. nadzw. 1964,
prof. zw. 1972
twórca Szkoły Prawa Finansowego

29 dr.

Janusz Chechliński
dr 1951, dr hab. 1961,
prof. nadzw. 1968,
prof. zw. 1976
(prof. UŁ)

23 dr.

Krystyna Jandy-Jendrośka
dr 1951, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1976

1 dr

Krystyna Sawicka
dr 1974, dr hab. 1987,
prof. nadzw. 1993

6 dr.

Ewa Bogacka-Kisiel
dr 1974, dr hab. 1993, prof. 2000
(prof. AE)

6 dr.

Dorota Korenik
dr 1995, dr hab. 1999,
prof. 2003
(prof. AE)

4 dr.

Józef Kaleta
dr 1960, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1971,
prof. zw. 1976
(prof. AE)

15 dr.

Grażyna Borys
dr 1975, dr hab. 1984, prof. 1997
(prof. AE)

8 dr.

Marek Łyszczak
dr 1987, dr hab. 1995, prof. 1997
(prof. AE)

9 dr.

Maria Myszkowska
dr 1960, dr hab. 1979,
prof. 1991
(prof. AE)

8 dr.

Jacek Karwowski
dr 1989, dr hab. 1993, prof. 1999
(prof. AE)

1 dr

Wanda Świderska
(Romanowska)
dr 1960, dr hab. 1987,
prof. 1990
(prof. AE)

3 dr.

Jacek Uchman
dr 1995, dr hab. 2003
(AE)

Lesław Martan
dr 1962, dr hab. 1969,
prof. 1989
(prof. WSZiF we Wrocławiu)

4 dr.

Ryszard Mastalski
dr 1970, dr hab. 1980,
prof. nadzw. 1991,
prof. zw. 1997

2 dr.

Marek Mazurkiewicz
dr 1964, dr hab. 1986,
prof. nadzw. 1975

2 dr.

Eugenia Fojcik-Mastalska
dr 1972, dr hab. 1984,
prof. nadzw. 1996,
prof. zw. 1999

6 dr.

Lesław Adam – ur. 1908, zm. 1979 we Wrocławiu. Zastępca prof. 1946; doc. 1957; prof. nadzw. 1964; prof. zw. 1972. W 1945 organizator i dyrektor pierwszego w Polsce Państwowego Studium Administracyjnego w Rzeszowie. Pracownik naukowy UWr 1946–1979; prof. WSH 1947–1950; prof. WSE 1950–1968. Kier. Zakładu (a od 1950 Katedry) Skarbowości i Prawa Skarbowego UWr 1946–1950; kier. Katedry Prawa Finansowego 1950–1968 AE we Wrocławiu. Przewodniczący Zarządu Oddziału PTE 1962–1968; czł. rady naukowej Instytutu Finansów w Warszawie; czł. rady naukowej Instytutu Gospodarki Komunalnej w Warszawie, Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu 1948–1954 (przewodniczący jej Komisji Planowania, a następnie Komisji Finansów, Budżetu i Planu). Twórca Szkoły Prawa Finansowego.Wypromował 29 doktorów, w tym 4 doktorów hab. Liczba publikacji 15, w tym książek 5.

WITOLD ŚWIDA
(1899–1989)
dr 1927 (USB), dr hab. 1932 (USB), prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1959
twórca Szkoły Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań Polskiego Prawa Karnego

16 dr.

- **Zbigniew Bożyczko** — dr 1961, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1976 — 2 dr.
- **Lucjan Czubiński** — dr 1963, dr hab. 1976 (prof. UŁ)
- **Witold Szkotnicki** — dr 1971, dr hab. 1989, prof. nadzw. — 2 dr.
- **Zygfryd Siwik** — dr 1972, dr hab. 1986, prof. nadzw. 1997 — 1 dr
- **Stanisław Walczak** — dr 1949 (promotor: A. Mycielski), doc. 1956, prof. nadzw. 1964, prof. zw. 1976 (od 1965 prof. UW) — 5 dr.
  - **Teodor Szymanowski** — dr 1965, dr hab. 1977 prof. 1990 (prof. UW) — 2 dr.
  - **Józef Wąsik** — dr 1963, dr hab. 1979 prof. nadzw. 1985 — 8 dr.
- **Włodzimierz Gutekunst** — dr 1950, zast. prof. 1955, prof. nadzw. 1968, prof. zw. 1977 — 7 dr.
  - **Leszek Bogunia** — dr 1972, dr hab. 1980 prof. nadzw. 1996, prof. zw. 2002 — 3 dr.
- **Oktawia Górniok** — dr 1966, dr hab. 1971, prof. zw. (prof. UŚl) — 2 dr.
- **Olgierd Chybiński** — dr 1950, dr hab. 1964 — 2 dr.
  - **Marian Bieniek** — dr 1974, dr hab. 1981
- **Wojciech Radecki** — dr 1973, dr hab. 1982, prof. 1992 (prof. PAN) — 1 dr
- **Tomasz Kaczmarek** — dr 1964, dr hab. 1971, prof. nadzw. 1985, prof. zw. 1995 — 8 dr.
  - **Zofia Sienkiewicz** — dr 1975, dr hab. 1989, prof. nadzw. — 3 dr.
  - **Marek Bojarski** — dr 1976, dr hab. 1984, prof. nadzw. 1992, prof. zw. 1997 — 4 dr.
    - **Jerzy Skorupka** — dr 2000, dr hab. 2005
  - **Stanisław Hoc** — dr 1976, dr hab. 1988 (prof. UO)
  - **Jacek Giezek** — dr 1987, dr hab. 1995, prof. nadzw. 1998 — 2 dr.
- **Andrzej Kordik** — dr 1963, doc. 1968 — 3 dr.
- **Maria Lipczyńska** — dr 1939 (promotor: W. Wolter), dr hab. 1961, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1976 (prof. UWr 1960) — 11 dr.
  - **Zofia Świda** — dr 1971, dr hab. 1983, prof. nadzw. 1996, prof. zw. 2001 — 4 dr.
  - **Zdzisław Kegel** — dr 1967, dr hab. 1976, prof. nadzw. 1995, prof. zw. 1998 — 14 dr.
    - **Antoni Feluś** — dr 1976, dr hab. 1991, prof. 2002 (prof. UŚl) — 4 dr.
    - **Jerzy Konieczny** — dr 1979, dr hab. 1990 (Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie)
    - **Kazimierz Zgryzek** — dr 1979, dr hab. 1990 (UŚl)
    - **Ryszard Jaworski** — dr 1980, dr hab. 2000, prof. nadzw. 2001 — 1 dr
    - **Maciej Szostak** — dr 1996 (promotor: K. Bal) dr hab. 2002, prof. nadzw. 2004

Witold Świda – ur. 1899 w Różampolu (na Białorusi); zm. 1989 we Wrocławiu. Prof. UWr; od 1946 uczeń B. Wróblewskiego; dr n. praw. 1927 (USB); dr hab. 1932 (USB); prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1959. Kier. Katedry Prawa i Postępowania Karnego 1946–1952; kier. Katedry Prawa Karnego 1952–1969; kier. Zespołu Katedr Prawa Karnego 1952–1965 i Katedr Nauk Kryminologicznych 1965–1969; dziekan Wydziału Prawa 1954–1956; prorektor UWr 1957–1959 i rektor 1959–1962. Dziekan Rady Adwokackiej we Wrocławiu 1946–1950. Czł. WTN (od 1953), w l. 1958–1959 jego wiceprezes, a 1956–1958 sekretarz generalny; czł. Komitetu Nauk Prawnych PAN 1956–1959 i 1963–1969; czł. Rady Naukowej Instytutu Problemów Przestępczości Prokuratury Generalnej PRL (od 1975); czł. zarządu Grupy Polskiej Association Internationale de Droit Pénal (od 1961). Czł. komitetu redakcyjnego „Państwa i Prawa" 1968–1972. Czł. Komisji Kodyfikacyjnej przy Ministrze Sprawiedliwości 1964–1968; radca ministra ds. legislacyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości 1971–1976. Twórca szkół naukowych: Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań w Polskim Prawie Karnym. Wypromował 16 doktorów, w tym 10 doktorów hab. bądź profesorów. Autor ponad 80 publikacji. Odznaczenia i nagrody: Krzyż Komandorski, Oficerski i Kawalerski OOP, Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości, Odznaka „Budowniczy Wrocławia", Złota Odznaka ZPP. Doktor h.c. UWr 1988.

cjonowania prawa w życiu społeczeństwa, jego rzeczywistej skuteczności (aspekt socjologiczny prawa).

Do sławnej ankiety nawiązał po wojnie, opracowując przy współpracy Wacława Skrzywana ankietę do badań przestępczości w powiecie kaliskim. Także jego praca (wspólnie z Hanną Świdą) *Młodociani przestępcy w więzieniu* (1961) o resocjalizacji skazanych w warunkach zamkniętego zakładu karnego stała się podstawą eksperymentu wychowawczego w więzieniu dla młodocianych w Szczypiornie. Silnie akcentowane w powyższych pracach postulaty badań empirycznych, statystycznych i socjologicznych w owym czasie miały charakter pionierski, dziś są natomiast normą w nauce prawa karnego.

Najważniejsze jego dzieło *Prawo karne* doczekało się wielu wydań, w tym nagrody I stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W dziele tym autorowi udało się połączyć elementy podręcznika uniwersyteckiego, w którym wyjaśnia przepisy prawa karnego materialnego, z dziełem naukowym, w którym omówione są problemy teoretyczne. Cechy te powodują, że dzieło to dziś cieszy się dużym wzięciem wśród studentów, dydaktyków i teoretyków.

Także w działalności organizatorskiej jako rektor W. Świda podnosił, że „ziemie zachodnie muszą być nie tylko przedmiotem opisu, ale i podmiotem działań". Sukcesem jego działań na polu organizatorskim było stworzenie zespołu katedr kryminologicznych, które stały się prężnym ośrodkiem naukowym prawa karnego materialnego i proceduralnego, kryminalistyki, kryminologii, prawa i polityki penitencjarnej.

Dzięki swemu mecenatowi naukowemu w szybkim czasie doczekał się on uzdolnionych uczniów, którzy stali się jego najbliższymi współpracownikami.

Nurt zapoczątkowanych przez niego badań nad podstawowymi problemami prawa karnego podjęli najpierw: Włodzimierz Gutekunst, Stanisław Walczak i Olgierd Chybiński, a następnie przejęli od nich: Zbigniew Bożyczko, Tomasz Kaczmarek i Maria Lipczyńska. Współcześnie wyodrębniają się z niego jako w pełni samodzielne, najważniejsze kierunki badań we wrocławskim ośrodku nauki prawa karnego: prawo karne materialne, prawo karne procesowe, kryminalistyka i prawo karne wykonawcze.

W kręgu zainteresowań W. Świdy nad podstawowymi problemami prawa karnego pozostają badania prowadzone przez jego następców nad społecznym niebezpieczeństwem czynu, ustawowymi znamionami przestępstwa czy dyrektywami sądowego wymiaru kary (T. Kaczmarek, Zofia Sienkiewicz, Jacek Giezek). Nowych obszarów penalizacji życia społecznego, pozostających w ściśłym związku z prawem karnym, dotyczą prace poświęcone prawu wykroczeń (Marek Bojarski) oraz prawu karnemu skarbowemu (Zygfryd Siwik). Zainicjowane po wojnie przez W. Świdę badania nad społecznym oddziaływaniem i efektywnością kary kontynuują Józef Wąsik i Leszek Bogunia.

Do założeń filozoficznych i metodologicznych W. Świdy nawiązywali także przedstawiciele nauk pokrewnych prawu karnemu materialnemu, recypując je na grunt prowadzonych przez nich badań – prawa karnego procesowego, w pracach poświęconych pozycji procesowej sprawcy przestępstwa, podstawowym zasadom procesowym (M. Lipczyńska i Zofia Świda) oraz kryminalistyce, koncentrując się na zastosowaniu naukowych metod ujawniania przestępstw i wykrywania ich sprawców (Zdzisław Kegel, Ryszard Jaworski i Maciej Szostak).

Cechą charakterystyczną badań prowadzonych przez przedstawicieli wszystkich kierunków we wrocławskiej nauce prawa karnego pozostaje – w ślad po ich mistrzu – badanie przepisów prawa, nie tylko z punktu widzenia egzegezy tekstów normatywnych, ale ich funkcji w życiu społecznym, oraz badanie zjawisk przestępczości w konkretnej rzeczywistości społecznej.

Szkoła Badań Historii Ustroju i Prawa

Twórcą rozwijanej na Uniwersytecie Wrocławskim po II wojnie światowej polskiej Szkoły Badań Historii Ustroju i Prawa oraz organizatorem nauk historycznoprawnych we Wrocławiu i w Opolu był profesor **Seweryn Wysłouch**.

Nie mogąc kontynuować po wojnie swoich zainteresowań Litwą, przeniósł je na Śląsk. Był to nie tylko świadomy akt wyboru osobistego (aż do śmierci), ale także patriotyczny. W ramach tych zainteresowań był założycielem w 1949 r. i dyrektorem Oddziału Instytutu Zachodniego we Wrocławiu. W trakcie przygotowań do Kongresu Nauki we Wrocławiu w 1951 r. badania zespołowe prowadzone przez zespoły przez niego utworzone i kierowane były podawane jako przykład wzorowej aktywności naukowej. Nie uchroniło to go jednak od oskarżeń o burżuazyjne „obciążenia metodologiczne", co spowodowało likwidację w 1953 r. Wrocławskiego Oddziału Instytutu Zachodniego. Pozostając zwolennikiem rozwijania badań śląskoznawczych, S. Wysłouch należał do grona członków założycieli Instytutu Śląskiego w Opolu (1957) oraz był przewodniczącym jego pierwszej Rady Naukowej. W listopadzie 1965 r. wystąpił z wnioskiem o utworzenie przy Katedrze Historii Państwa i Prawa UWr – Zakładu Historii Państwa i Prawa na Śląsku.

SEWERYN WYSŁOUCH
(1900–1968)
dr 1930 (USB), dr hab. 1938 (USB),
prof. nadzw. 1945 (UŁ), prof. zw. 1956
twórca Szkoły Badań Historii Ustroju i Prawa

12 dr.

- **Jan Baszkiewicz** — dr 1954 (promotor: J. Bardach), doc. 1959, prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1972 (od 1968 prof. UŚl, a od 1973 prof. UW) — 18 dr.
- **Iwo Jaworski** — dr 1921, dr hab. 1927, prof. nadzw. 1932, prof. zw. 1945 — 2 dr.
  - **Leszek Winowski** — dr 1935 (promotor: W. Abraham), dr hab. 1947, prof. nadzw. 1957, prof. zw. 1974 (ponadto prof. KUL) — 22 dr.
    - **Teresa Janasz** — dr 1964, dr hab. 1976, prof. nadzw. 1991 — 1 dr
    - **Edmund Klein** — dr 1964, dr hab. 1973, prof. nadzw. 1991 — 4 dr.
      - **Marian Ptak** — dr 1982, dr hab. 1991, prof. nadzw. 1994 — 2 dr.
      - **Marek Żukowski** — dr 1997, dr hab. 2004
- **Kazimierz Orzechowski** — dr 1950, doc. 1957, prof. nadzw. 1961, prof. zw. 1976 — 9 dr.
  - **Piotr Jurek** — dr 1982, dr hab. 1992, prof. nadzw. 1997 — 1 dr
- **Alina Wawrzyńczykowa** — dr 1938 (promotor: S. Ehrenkreutz), dr hab. 1951, prof. nadzw. 1967 (od 1953 prof. PAN)
- **Józef Popkiewicz** — dr 1950, doc. 1956, prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1973 (prof. PWr 1951–1959, od 1959 AE) — 32 dr.
- **Alfred Konieczny** — dr 1966, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1985, prof. zw. 1992 — 4 dr.
  - **Tomasz Kruszewski** — dr 1993, dr hab. 2000, prof. nadzw. 2003
- **Franciszek Ryszka** — dr 1951, doc. 1955, prof. nadzw. 1963, prof. zw. 1972 (od 1959 prof. PAN, a od 1986 UW) — 25 dr.
- **Karol Jonca** — dr 1958 (promotor: K. Popiołek), dr hab. 1964, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1981 (ponadto prof. Viadriny) — 9 dr.
  - **Andrzej Kudłaszyk** — dr 1974, dr hab. 1980, prof. (prof. PWr i WSOWL) — 3 dr.
  - **Marek Maciejewski** — dr 1979, dr hab. 1991, prof. nadzw. 1998, prof zw. 2000 (ponadto prof. Viadriny) — 6 dr.
  - **Elżbieta Kundera** — dr 1980, dr hab. 1997, prof. nadzw. 1999 — 1 dr
  - **Ewa Waszkiewicz** — dr 1978, dr hab. 2002
- **Franciszek Połomski** — dr 1962, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1995 — 5 dr.
  - **Zdzisław Julian Winnicki** — dr 1985, dr hab. 2003
  - **Leonard Górnicki** — dr 1991, dr hab. 2001, prof nadzw. 2003
- **Władysław Dziewulski** — dr 1951, doc. 1959 (WSP Opole) — 5 dr.
- **Michał Staszków** — dr 1959, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1977, prof. zw. (od 1968 prof. UŚl) — 10 dr.
  - **Michał Wyszyński** — dr 1918 (promotor: W. Abraham) dr hab., prof. nadzw. 1930, prof. zw. 1953 (ponadto prof. WSD we Wrocławiu)
- **Wacław Osuchowski** — dr 1930 (promotor: P. Dąbkowski), dr hab. 1933 , prof. nadzw. 1937, prof. zw. 1956 (prof. UWr 1946–1949, prof. UJ 1945–1988) — 4 dr.
  - **Jerzy Falenciak** — dr 1937 (promotor: I. Koschembahr-Łyskowski), doc. 1957, prof. nadzw. 1965 — 2 dr.
    - **Edward Szymoszek** — dr 1973, dr hab. 1992, prof. nadzw. 1994 (ponadto prof. UŚl) — 2 dr.
    - **Jarosław Rominkiewicz** — dr 1993, dr hab. 2003, prof. nadzw. 2006

Seweryn Wysłouch – ur. 1900 w Pirkowicach (pow. Kobryń na Polesiu); zm. 1968 we Wrocławiu. Uczeń S. Ehrenkreutza; dr n. praw. 1930 (USB); dr hab. 1938 (USB); prof. nadzw. 1945; prof. zw. 1956. Prof. USB do 1939, po wojnie początkowo w 1945 prof. UŁ (kier. Katedry Historii Ustroju Polski), a od 1946 UWr. Kier. Katedry Historii Ustroju i Prawa Polskiego (od 1950 Państwa i Prawa Polskiego) 1946–1968; prorektor UWr 1947–1952; kier. Zespołu Katedr Historii Prawa; dziekan Wydziału Prawa 1956–1958; organizator i kier. Zawodowego Studium Administracji 1959–1964. Czł. założyciel Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej w Wilnie 1930 (kier. Referatu Mniejszościowego przy tymże instytucie); kier. Wrocławskiego Oddziału Instytutu Śląskiego 1946–1949; założyciel i dyr. Oddziału Instytutu Zachodniego we Wrocławiu 1949–1953; współzałożyciel Instytutu Śląskiego w Opolu i przewodniczący jego Rady Naukowej1957–1960. Przed wojną: czł. Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie; Polskiego Towarzystwa Historycznego, Towarzystwa Naukowego we Lwowie; sekretarz komisji Atlasu Historycznego Rzeczypospolitej Polskiej w Wilnie od 1937; sekretarz redakcji „Wiadomości Studium Historii Prawa Litewskiego Uniwersytetu Stefana Batorego" od 1938. Po wojnie: przewodniczący Komisji Śląskiej WTN; red. nacz. Zeszytów Naukowych UWr; red. nacz. „Studiów Śląskich. Serii nowej" 1957–1968; czł. redakcji „Czasopisma Prawno-Historycznego". Współorganizator Wystawy Ziem Odzyskanych we Wrocławiu w 1948. Twórca Szkoły Badań Historii Ustroju i Prawa. Wypromował 12 doktorów, w tym 8 doktorów hab. bądź profesorów. Liczba publikacji 26. Autor 6 książek. Odznaczony Krzyżem Komandorskim OOP.

Wychował liczne grono uczniów (mówi się o jego „szkole profesorów"), którzy bądź to do dziś zajmują się wyłącznie dziejami Śląska (Kazimierz Orzechowski), bądź to oprócz Śląska zainteresowali się ponadto dziejami faszyzmu (Franciszek Połomski, Alfred Konieczny) lub faszyzmu i doktrynami polityczno-prawnymi (Franciszek Ryszka, prof. PAN i Uniwersytetu Warszawskiego), bądź to odeszli od zainteresowań Śląskiem na rzecz innych dziedzin nauki – ekonomii (Józef Popkiewicz) lub prawa wynalazczego (Michał Staszków, prof. Uniwersytetu Śląskiego). W kręgu jego osobowości i oddziaływania znaleźli się także nie będący jego doktorantami, lecz poczuwający się do miana jego uczniów Jan Baszkiewicz (historyk doktryn i powszechnej historii państwa i prawa; prof. Uniwersytetu Śląskiego i Warszawskiego; doktor h.c. UWr) oraz Karol Jonca (historyk doktryn, dziejów Śląska i faszyzmu; doktor h.c. Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą).

S. Wysłouch był także organizatorem środowiska historycznoprawnego we Wrocławiu i w Opolu. Popierał i współpracował z Katedrą Historii Prawa na Zachodzie Europy (później Powszechnej Historii Państwa i Prawa) kierowaną początkowo przez Iwo Jaworskiego, a później przez Leszka Winowskiego (także prof. KUL) oraz z Katedrą Prawa Rzymskiego kierowaną przez Wacława Osuchowskiego (ponadto prof. UJ), następnie przez Jerzego Falenciaka.

Jako pierwszy w nauce polskiej S. Wysłouch w wielu pracach, a zwłaszcza w *Studiach nad koncentracją w rolnictwie śląskim w latach 1850–1914*, określił ustrój agrarny Śląska jako całości i to nie tylko w statycznym przekroju, ale w całej dynamice jego przemian.

Metodę badawczą S. Wysłoucha charakteryzowała przede wszystkim praca oparta na materiałach źródłowych (głównie archiwalnych) oraz gruntownej analizie literatury. Zainicjowane przez niego prace początkowo miały charakter opisowy. Z czasem jednak od opisu zdarzeń przeszedł on do naukowej analizy stwierdzonych faktów i próby wskazania ich genezy. Celem tych badań, oprócz nowych dziedzin dotąd nie eksplorowanych, była także weryfikacja wyników dotychczasowych badań. Wpływ na rozszerzenie kierunków badań prowadzonych przez S. Wysłoucha oraz kierowany przez niego zespół miało także dążenie do uogólnienia zebranego materiału i do jego syntetyzującej interpretacji.

Pomimo że prowadzone przez zespół badawczy S. Wysłoucha kierunki badań szczególnie początkowo powiązane były z potrzebami polityki (można tu w zasadzie powiedzieć o wszystkich wrocławskich szkołach naukowych prawniczych), to jednak charakteryzował je naukowy obiektywizm, co pozwoliło im zachować swoją aktualność do dziś.

Nawiązywanie do metod badawczych (pracy na materiale źródłowym oraz dogłębnej analizie literatury) oraz kierunków badawczych (ustroju Śląska, oddziaływania prawa niemieckiego), a także zagadnień o charakterze uniwersalnym w naukach historycznoprawnych zapoczątkowanych przez S. Wysłoucha jest jednym z głównych czynników integrujących wrocławskich historyków ustroju Polski (K. Orzechowski, F. Połomski i Leonard Górnicki), historii powszechnej (Edmund Klein i Marian Ptak), historii administracji (A. Konieczny i Tomasz Kruszewski), historii doktryn politycznych i prawnych (K. Jonca i Marek Maciejewski) oraz prawa rzymskiego (Edward Szymoszek i Jarosław Rominkiewicz).

Szkoła Prawa i Postępowania Cywilnego

Podwaliny pod rozwój nauki prawa cywilnego po 1945 r. we Wrocławiu położył profesor **Kamil Stefko**, jeden z najbliższych współpracowników prof. Stanisława Kulczyńskiego. Był także organizatorem Wydziału Prawa (i jego pierwszym dziekanem), Katedry Postępowania Cywilnego oraz twórcą Szkoły Prawa i Postępowania Cywilnego. Należał on także do grona założycieli Wyższej Szkoły Handlowej (dzisiejszej Akademii Ekonomicznej) we Wrocławiu, której został pierwszym rektorem.

W działalności naukowej prof. K. Stefko koncentrował swe zainteresowania na zagadnieniach teorii procesu cywilnego. Teorii procesu poświęcił obszerną rozprawę habilitacyjną *O omieszkaniu wedle procedury austryjackiej* (1907). W rozprawie tej umiejętnie połączył rozważania dogmatyczne dotyczące omawianej instytucji z historyczno-społecznym uwarunkowaniem jej ewolucji. Podobny charakter miała też praca *Egzekucyjna przysięga wyjawienia* (1913).

Doniosłe znaczenie dla teorii procesu cywilnego miała jego rozprawa *Grundprobleme des Zivilprozessrechts* (1915), dotycząca tzw. prawa skargi, czyli kwestii procesu cywilnego jako stosunku prawnego i przesłanek procesowych.

Dalsze zainteresowania naukowe K. Stefko skierował w stronę międzynarodowego postępowania cywilnego, w szczególności na problematykę zwolnień od jurysdykcji krajowej w procesie cywilnym, publikując w tym zakresie *Dyplomatyczne zwolnienia od jurysdykcji w sprawach cywilnych* (Lwów 1938) i *O zwolnieniu państwa od jurysdykcji krajowej* (1939).

KAMIL STEFKO
(1875–1966)
dr 1902 (UJK), dr hab. 1906 (UJK), prof. nadzw. 1910 (UJK), prof. zw. 1916
twórca Szkoły Prawa i Postępowania Cywilnego

5 dr.

Jerzy Jodłowski
dr 1947, prof. nadzw. 1951, prof. zw. 1960
(1947–1950 prof. UŁ, od 1950 prof. UW)
14 dr.

Adam Chełmoński senior
zast. prof. 1922, prof. nadzw. 1930, prof. zw. 1946
2 dr.
Jan Kosik
prac. kand. 1957, dr hab. 1960, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1979
5 dr.
Józef Frąckowiak
dr 1975, dr hab. 1985, prof. nadzw. 1997
12 dr.
Elwira Marszałkowska-Krześ
dr 1998, dr hab. 2005, prof. nadzw. 2006
1 dr

Andrzej Stelmachowski
prac. kand. 1950 (promotor: J. Wasilkowski), doc. 1958, prof. nadzw. 1962, prof. zw. 1973
14 dr.
Walerian Pańko
dr 1971, dr hab., prof. 1989 (od 1974 prof. UŚl)
1 dr
Bolesław Księżopolski
dr 1972, dr hab. 1984
Stanisław Malarski
dr 1977, dr hab. 1984 (UO)
Edward Gniewek
dr 1974, dr hab. 1985, prof. nadzw. 1991, prof. zw. 1997
8 dr.
Jacek Gołaczyński
dr 1996, dr hab. 2003, prof. nadzw. 2004
3 dr.

Janina Dąbrowa
dr. 1960, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1977
3 dr.
Andrzej Śmieja
dr 1978, dr hab. 1994, prof. nadzw. (także prof. AE)
2 dr.

Karol Cincio
dr. 1949, zast. prof. 1950

Jan Gwiazdomorski
dr 1922 (promotor: W.L. Jaworski), dr hab. 1928, prof. nadzw. 1930, prof. zw. 1937
(1926–1948 i 1956–1969 prof. UJ)
5 dr.
Stefan Kaleta
dr 1966, doc. 1969
3 dr.
Ewa Płonka
dr 1983, dr hab. 1994, prof. nadzw. 1997

Jan Jończyk
dr 1959 (promotor: J. Bardach), dr hab. 1965, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1980
13 dr.
Herbert Szurgacz
dr 1970, dr hab. 1979, prof. nadzw. 1993, prof. zw. 2000
4 dr.
Urszula Kalina-Prasznic
dr 1976, dr hab. 1991, prof. nadzw. 1994
1 dr
Zdzisław Kubot
dr 1977, dr hab. 1996, prof. nadzw. 1998
1 dr
Ludmiła Dziewięcka-Bokun
dr 1983, dr hab. 2000 (prof. Dolnośląskiej Szkoły Służb Publicznych „Asesor")
Walerian Sanetra
dr 1970, dr hab. 1975, prof. 1985 (prof. UB)
3 dr.
Tadeusz Kuczyński
dr 1981, dr hab. 1992, prof. nadzw. 1996
2 dr.

Józef Fiema
dr 1937 (promotor: R. Longchamps de Berier), zast. prof. 1948, prof. nadzw. 1956
5 dr.
Karol Gandor
dr 1961, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1988 (od 1967 prof. UŚl)
2 dr.
Jan Selwa
dr 1962, doc. 1969
1 dr
Jan Stobienia
dr 1976, dr hab. 1988
Alfred Klein
dr 1961, dr hab. 1965, prof. nadzw., prof. zw.
10 dr.
Jerzy Jacyszyn
dr 1983, dr hab. 2004

Włodzimierz Berutowicz
prac. kand. 1955, doc. 1959, prof. nadzw. 1968, prof. zw. 1975 (prof. UWr 1950–1976)
5 dr.
Józef Mokry
dr 1967, dr hab. 1974
Edward Warzocha
dr 1975, dr hab. 1984 (Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa)
Henryk Mądrzak
dr 1963, dr hab. 1978, prof. nadzw. 1997, prof. zw. 2000
3 dr.
Henryk Dolecki
dr 1980, dr hab. 1998, (prof. USz)

Kamil Stefko – ur. 1875 w Złoczowie, zm. 1966 we Wrocławiu; dr n. praw. 1902 (UJK); dr hab. 1906 (UJK); prof. nadzw. 1910 (UJK); prof. zw. 1916 (UJK). Prof. UJK 1907–1939, od 1945 prof. UWr, a od 1946 także WSH we Wrocławiu. Rektor UJK 1933–1934; pierwszy dziekan Wydziału Prawno-Administracyjnego UWr 1945–1946; kier. Katedry Ogólnej Teorii i Filozofii Prawa UWr; kier. Katedry Postępowania Cywilnego UWr; pierwszy rektor WSH 1946–1951. W okresie międzywojennym czł. Komisji Kodyfikacyjnej RP; czł. Trybunału Kompetencyjnego od 1932. Twórca Szkoły Prawa i Postępowania Cywilnego. Wypromował 5 doktorów, w tym 5 doktorów hab. bądź profesorów. Autor 21 publikacji, w tym 7 książek. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Komandorski OPP, Order Sztandaru Pracy I kl. Doktor h.c. WSE we Wrocławiu 1964.

Cechą działalności K. Stefki po II wojnie światowej było twórcze włączenie się w nurt prac badawczych nad nowym prawem procesowym. Stąd też nowe kierunki jego badań nad systemem środków dowodowych w procesie cywilnym (*Postępowanie dowodowe w polskim procesie cywilnym. Stosunek dowodu z dokumentu do dowodu ze świadków*, 1951), udziałem prokuratora w procesie cywilnym (*Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym*, 1956) i wadliwymi aktami sądu w postępowaniu cywilnym (*Wadliwe akty sądu w postępowaniu cywilnym*, 1964). Z konieczności w pracach tych musiał on ująć omawiane instytucje, częściowo opierając się na założeniach nauki marksistowskiej. Nie uległ w nich jednak pokusom koniunkturalizmu politycznego, pozostając wiernym jedynej dla niego prawdzie – prawdzie naukowej.

Świadom zmian w życiu społeczno-ekonomicznym po II wojnie światowej i związków pomiędzy prawem cywilnym a prawem procesowym, prof. K. Stefko w swojej działalności otoczył życzliwą opieką naukową wrocławskich cywilistów. Udało mu się w tym zakresie pozyskać współpracę wybitnych przedwojennych cywilistów prof. Adama Chełmońskiego (seniora) i Jana Gwiazdomorskiego (profesora UJ, ucznia W.L. Jaworskiego) oraz Józefa Fiemę (ucznia Romana Longchampsa de Berier).

Przy współudziale wymienionych w krótkim czasie doczekano się efektów, kładąc podwaliny pod dzisiejszą wrocławską cywilistykę. To właśnie od najzdolniejszych uczniów Kamila Stefki i jego współpracowników: Jana Kosika, Alfreda Kleina, Włodzimierza Berutowicza i Janiny Dąbrowy oraz przybyłego na stałe Jana Jończyka i tylko czasowo Andrzeja Stelmachowskiego wywodzą się wszystkie nurty badawcze aktualnie obecne we wrocławskiej nauce prawa cywilnego.

W sferze zainteresowań najmłodszego pokolenia wrocławskich uczonych – cywilistów, pozostają podstawowe problemy prawa cywilnego (Edward Gniewek, Andrzej Śmieja, Jacek Gołaczyński, Ewa Płonka), prawa handlowego (Józef Frąckowiak, Jerzy Jacyszyn), prawa pracy (Herbert Szurgacz, Tadeusz Kuczyński, Zdzisław Kubot, Urszula Kalina-Prasznic) i postępowania cywilnego (Henryk Mądrzak, Elwira Marszałkowsa-Krześ).

Wrocławscy cywiliści, w ślad za swoim mistrzem, prekursorem – prof. K. Stefką – skupili się na zagadnieniach teoretycznych badanych problemów, wnikliwej analizie, dogmatycznym podejściu do rozważanych instytucji, wychodzeniu naprzeciw nowym tendencjom w nauce i prawie cywilnym.

Należy do nich także związanie zagadnień teoretycznych z praktyką sądową, czego dowodem są liczne głosy oraz studia, których celem była interpretacja określonych przepisów prawnych. Nawiązaniem do praktyki jest także uczestnictwo uczniów K. Stefki w podejmowanych pracach legislacyjnych i kodyfikacyjnych. Siłą współczesnej wrocławskiej cywilistyki jest jej jedność, pomimo różnorodności występujących kierunków badawczych.

Szkoła Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego

Twórcami wrocławskiej Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego byli profesorowie **Tadeusz Bigo** i **Franciszek Longchamps de Berier**.

Najistotniejszą cechą twórczości naukowej Tadeusza Bigi było wychodzenie naprzeciw zapotrzebowaniom społecznym oraz świeżość teoretycznych koncepcji w węzłowych problemach prawa administracyjnego. Cecha ta w parze z jego szeroką wiedzą oraz twórczym precyzyjnym sposobem myślenia i refleksją miała decydujący wpływ na charakter zapoczątkowanego przez niego i kontynuowanego do dziś nurtu badawczego przez wrocławskich administratywistów.

W sferze zainteresowań naukowych T. Bigi od początku znalazły się kluczowe dla nauki administracji i prawa administracyjnego problemy decentralizacji, władztwa publicznego, dualizmu prawa, praworządności działania administracji na jej styku z obywatelem, elementu swobody i elementu związania w orzekaniu organów administracyjnych, nadzoru hierarchicznego i nadzoru poziomego w systemie organizacyjnym organów samorządowych.

Aktualne do dziś pozostają jego koncepcje zawarte w rozprawie *Związki publiczno-prawne w świetle ustawodawstwa polskiego* (1928). Istotną część jego zainteresowań stanowiły także zagadnienia związane z funkcjonowaniem administracji, przed wojną dotyczące urzędników – *Kształcenie urzędników publicznych w świetle doświadczeń niemieckich* (1930) i *Prawo administracyjne. Polskie prawo urzędnicze* (1929).

Po wojnie natomiast zajął się on problemami szeroko rozumianej kontroli administracji: *Kontrola uznania administracyjnego* (1959), *Kontrola administracji* (1965, współautor F. Longchamps de Berier), *Z problematyki nadzoru nad organami administracji terenowej* (1964).

Prof. T. Bigo był jednym z organizatorów Wydziału Prawnego oraz Katedry Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego, a także WSH we Wrocławiu.

Najbliższym współpracownikiem T. Bigi i współtwórcą Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego był prof. Franciszek Longchamps de Berier.

Jako naukowiec F. Longchamps de Berier był przede wszystkim metodologiem nauki prawa administracyjnego. Główne kierunki jego badań obejmowały studia nad prawem podmiotowym jednostki wobec państwa, podstawowymi pojęciami nauki prawa administracyjnego oraz sposobami i celami ich stosowania.

Problemom tym poświęcił najważniejsze swoje monografie: *Współczesne kierunki w nauce prawa administracyjnego na zachodzie Europy* (1949, 2001), *Poglądy nauki niemieckiej*

TADEUSZ BIGO
(1894–1975)
dr 1919 (UJK), dr hab. 1928, prof. nadzw. 1939, prof. zw. 1946
twórca Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego

10 dr.

FRANCISZEK LONGCHAMPS DE BERIER
(1912–1969)
dr 1938 (promotor: Z. Pazdro), dr hab. 1949, prof. nadzw. 1955, prof. zw. 1964
współtwórca Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego

4 dr.

- Henryk Rot — dr 1960, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1981, prof. zw. 1990 — 1 dr
- Józef Wołoch — dr 1965, dr hab. , prof. (prof. WSZiB Poznań) — 4 dr.

Jan Jendrośka — dr 1950, dr hab. 1961, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1977 — 7 dr.

- Jacek Lang — dr 1970, dr hab., prof. nadzw. (prof. UW) — 2 dr.
- Barbara Adamiak — dr 1977, dr hab. 1987, prof. nadzw. 1997, prof. zw. 1999 — 6 dr.
- Konrad Nowacki — dr 1980, dr hab. 1994, prof. nadzw. 1995 — 3 dr.
- Wiesława Miemiec — dr 1982, dr hab. 2005, prof. nadzw. 2006

Ewa Kozłowska — prac. kand. 1955, dr hab. 1963, prof. nadzw. 1972 (prof. UŚl) — 3 dr.

Józef Paliwoda — dr 1960, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1986 (prof. Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku) — 8 dr.

Adam Chełmoński junior — dr 1961, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1979, prof. zw. — 5 dr.

- Leon Kieres — dr 1976, dr hab. 1985, prof. nadzw. 1996, prof. zw. 1999 — 3 dr.

Tadeusz Kuta — dr 1961, dr hab. 1968, prof. nadzw. — 5 dr.

- Jan Jeżewski — dr 1971, dr hab. 2004, prof. nadzw. 2006
- Adam Błaś — dr 1978, dr hab. 1988, prof. nadzw. 1995, prof. zw. 2004 — 3 dr.
- Jerzy Supernat — dr 1982, dr hab. 2003

Jan Boć — dr 1968, dr hab. 1985, prof. nadzw. 1994, prof. zw. 1998 — 7 dr.

Bronisław Ostapczuk — dr 1970, doc. 1970 — 1 dr

Tadeusz Bigo – ur. 1894 w Mielcu, zm. 1975 we Wrocławiu; dr n. praw. 1919 (UJ); dr hab. 1928 (UJK); prof. nadzw. 1939; prof. zw. UWr 1946. Kier. Katedry Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego 1946–1950 (Katedry Prawa Administracyjnego 1950–1964); prodziekan Wydziału Prawa 1946–1947 i 1948–1949 (1949 – tymczasowy zastępca dziekana) oraz jego dziekan 1947–1948 i 1951–1954. Współtwórca WSH we Wrocławiu. Przewodniczący Wydziału III WTN. Współtwórca Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego. Wypromował 10 doktorów, w tym 7 doktorów hab. bądź profesorów. Autor 23 publikacji, w tym 5 książek. Otrzymał tytuł doktora h.c. UWr, ale nie dożył oficjalnej uroczystości.

Franciszek Longchamps de Berier – ur. 1912, zm. 1969 we Wrocławiu; dr n. praw. 1938 (UJK); dr hab. 1949; prof. nadzw. 1955; prof. zw. 1964. Kier. Katedry Prawa Administracyjnego od 1964. Współtwórca Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego. Wypromował 4 doktorów, w tym 3 doktorów hab. Autor 9 książek.

i austriackiej na publiczne prawa podmiotowe (1960), *Poglądy nauki francuskiej i belgijskiej na prawa jednostki wobec władzy* (1962), *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych* (1960), *O pojęciu stosunku prawnego w prawie administracyjnym* (1964). W pracach tych ukazał on twórczą rolę myśli naukowej w rozwoju urządzeń prawnych.

Po II wojnie światowej swoje zainteresowania początkowo skierował on także w stronę nauki administracji. Efektem tych badań była jego rozprawa habilitacyjna *Założenia nauki administracji* (1949), będąca próbą nowego określenia przedmiotu i metody tej nauki. O słuszności zawartych w niej tez najlepiej świadczy fakt, że ówczesne władze nakazały zniszczyć cały jej nakład, a dopiero w 1993 r. uczniowie F. Longchampsa de Berier ponownie ją wydali.

Jedną z cech osobowości T. Bigi i F. Longchampsa de Berier (z których pierwszy był promotorem wielu rozpraw doktorskich, drugi zaś ich recenzentem) było kształcące i ujmujące oddziaływanie na postawy naukowo-poznawcze tych wszystkich, którzy się z nimi zetknęli.

Miało to istotny wpływ na ich najbliższych współpracowników, a zarazem uczniów – profesorów: Jana Jendrośkę, Tadeusza Kutę, Adama Chełmońskiego (juniora) i Jana Bocia. Do spuścizny naukowej mistrzów wrocławskiej Szkoły Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego nawiązują także współcześnie Leon Kieres, Barbara Adamiak, Adam Błaś, Konrad Nowacki, Jan Jeżewski i Jerzy Supernat, zajmujący się naukowo najważniejszymi problemami prawa administracyjnego, postępowania administracyjnego, prawa administracyjnego gospodarczego oraz nauki administracji.

W podjętych przez nich pracach ukazywane są bliskie związki pomiędzy zmianą i wzrostem zadań administracji (prawo administracyjne) a metodą administrowania (nauka administracji). W dalszym ciągu podstawowym celem badań wrocławskich administratywistów pozostają także prace nad podstawowymi pojęciami nauki administracji i instytucji prawa administracyjnego w ich związkach z przemianami społecznymi zachodzącymi w Polsce. Cechą charakterystyczną wymienionych badań jest ich uprawianie zarówno teoretycznie, jak i z wydatnym udziałem elementu porównawczego.

Józef Koredczuk

WROCŁAWSKA SZKOŁA MATEMATYCZNA

Matematyka

Od 1702 r. był we Wrocławiu uniwersytet, a od 1910 r. także wyższa szkoła techniczna (Königliche Technische Hochschule), ale na obu tych uczelniach przed 1945 r. solidnej matematyki właściwie nie było. Bywali tu dobrzy matematycy, jak Johann Peter Gustav Lejeune Dirichlet (1805–1859), Ernst Eduard Kummer (1810–1893), Ernst Steinitz (1871–1928), Constantin Carathéodory (1873–1950), Johann Radon (1887–1956) czy Hans Rademacher (1892–1969), ale ich pobyty we Wrocławiu były tylko epizodami w karierach, które błyszczały gdzie indziej. Nie było natomiast takich, którzy byliby związani z Wrocławiem na stałe, rozwijali tu własną problematykę, kształcili i wychowywali następców. Przed 1945 r. nie było we Wrocławiu żadnej szkoły matematycznej.

Sytuacja ta zmieniła się w wyniku dramatycznych wydarzeń II wojny światowej i jej skutków. Polska, jako jedyny uczestnik koalicji antyhitlerowskiej, wyszła z wojny z uszczuplonym i zmienionym terytorium. Na zabranej przez Związek Sowiecki wschodniej połowie jej ziem znajdował się światowej rangi ośrodek matematyczny we Lwowie, z Hugonem Steinhausem i Stefanem Banachem, na przyznanych zaś jej po wojnie terenach na zachodzie leżał uniwersytecki Wrocław, straszliwie zrujnowany i pusty. Niemieckie uczelnie, uniwersytet i wyższą szkołę techniczną, ich personel i studentów (ale nie biblioteki i wyposażenie), władze niemieckie ewakuowały w styczniu 1945 r., na krótko przed rozpoczęciem oblężenia miasta, przemianowanego na Festung Breslau. W tej materialnej pustce i politycznym chaosie lat 1944–1945 (rugi Polaków ze Lwowa rozpoczęły się wkrótce po jego zdobyciu pod koniec lipca 1944 r., natomiast Wrocław przyznano Polsce na konferencji poczdamskiej dopiero 2 sierpnia 1945) zrodziła się jednak myśl o stworzeniu we Wrocławiu polskiego ośrodka matematycznego i poczynione zostały w tym kierunku pierwsze kroki.

Ogromną w tym rolę odegrał Edward Marczewski, który jeszcze jako Edward Szpilrajn dał się przed wojną poznać jako jeden z najbardziej utalentowanych adeptów warszawskiej szkoły matematycznej (zob. biogram, s. 339). Lata 1939–1941 spędził we Lwowie, po czym wrócił do Warszawy, gdzie do 1944 r. ukrywał się pod nazwiskiem Marczewski, które odtąd zachował na stałe. Po upadku Starówki w czasie powstania warszawskiego został wraz z żoną przewieziony do Wrocławia, gdzie z literami „P" na rękawie (od *Pole*, *Polin*, tj. Polak, Polka) przeżyli oblężenie. Po kapitulacji miasta z Krakowa przybyły polskie władze oraz autonomiczna Grupa Kulturalno-Naukowa z prof. Stanisławem Kulczyńskim, byłym rektorem UJK we Lwowie, na czele. W ten sposób między Lwowem a Wrocławiem został przerzucony most personalny, co miało dalekosiężne skutki. Marczewski natychmiast dołączył do Grupy i swoją działalność zaczął od zbierania ocalałych książek matematycznych, rozproszonych po domach i mieszkaniach profesorów, a także częściowo ocalałych zbiorów Mathematische Seminar (które było wspólne dla Technische Hochschule i uniwersytetu). A kiedy w Poczdamie zapadła wreszcie decyzja o przyznaniu Wrocławia Polsce i 24 sierpnia 1945 ukazał się Dekret „o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie" – nastał czas na ściąganie matematyków, uruchomienie biblioteki, organizowanie studiów matematycznych oraz rozpoczęcie pracy naukowej. W tym pionierskim czasie „łatwo było … kształtować formy nowe, ale trudniej sprawić, by nie rozpadły się następnego dnia"[1].

Na początku matematyków było czterech. Pierwszym był Edward Marczewski, który od początku był na miejscu i zachęcał innych do pójścia w jego ślady. Z Krakowa, który w owym czasie był stacją przesiadkową dla uczonych lwowskich, przybyli Hugo Steinhaus i Bronisław Knaster. H. Steinhaus (zob. biogram, s. 340), współtwórca Lwowskiej Szkoły Analizy Funkcjonalnej lat międzywojennych, a wcześniej „odkrywca" Banacha, lata okupacji niemieckiej przeżył jako Grzegorz Krochmalny w Berdychowie pod Stróżami (pow. Gorlice). Kiedy jesienią 1945 r. zdecydował się na Wrocław, został pierwszym dziekanem organizującego się Wydziału Matematyczno-Fizycznego Uniwersytetu i Politechniki. Bronisław Knaster (zob. biogram, s. 336), kolejny po Marczewskim wybitny przedstawiciel Warszawskiej Szkoły Matematycznej, jesienią 1945 r. kursował jeszcze między Krakowem a Wrocławiem, doprowadzając do skutku wydanie w grudniu 1945 r. 23. tomu „Fundamenta Mathematicae". Zaczynał się ten tom tragiczną listą strat osobowych matematyki polskiej w czasie wojny, ale był też przejmującym świadectwem, że matematyka polska żyje i odradza się. Tom ten wywołał zrozumiałe poruszenie w świecie i falę sympatii dla matematyki polskiej, której skutki wkrótce odczuł także Wrocław w postaci wizyt matematyków zagranicznych i cennych darów książkowych. Czwartym prekursorem wrocławskiej matematyki był Władysław Ślebodziński z Poznania (zob. biogram, s. 341). Przyjechał do Wrocławia, bo obiecał współtowarzyszom niedoli, że po wojnie będzie profesorem na polskim uniwersytecie we Wrocławiu. Ci czterej przyjęli formalne zaproszenia S. Kulczyńskiego z 31 października 1945, podówczas rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wro-

[1] E. Marczewski, *Początki matematyki wrocławskiej*, „Wiadomości Matematyczne" 12.1, 1969, s. 63.

cławiu, a jednocześnie delegata Ministerstwa Oświaty, do objęcia katedr matematyki (w nawiasie wspomnijmy, że dwóch dalszych matematyków zaproszeń nie przyjęło: Antoni Zygmund z Wilna zdecydował się pozostać w Stanach Zjednoczonych, a Stanisław Mazur ze Lwowa wybrał Uniwersytet Łódzki).

I oni właśnie – E. Marczewski, H. Steinhaus, B. Knaster, W. Ślebodziński – stali się twórcami Wrocławskiej Szkoły Matematycznej. Łączyły ich pionierski zapał i pewność, że Wrocław jest i pozostanie polski, oraz wola pozostania w nim na stałe. Jako matematycy legitymowali się poważnym i znanym w świecie dorobkiem, mieli więc duży i naturalny autorytet naukowy, znali swoją wartość, a nadto cenili się wzajemnie. Wszyscy czterej zamieszkali na ocalałym z pożogi oblężenia Biskupinie, blisko siebie (Knaster i Steinhaus dzielili nawet wspólną willę przy ul. Orłowskiego 15), co sprzyjało utrzymywaniu bliskich i przyjacielskich stosunków. Pochodzili z różnych ośrodków (Warszawa, Lwów, Poznań), wszyscy jednak nosili w sobie tego samego ducha przedwojennej szkoły warszawskiej i lwowskiej. Do końca blisko ze sobą współpracowali, przede wszystkim organizacyjnie, dzięki czemu wrocławskie środowisko matematyczne było długo nadzwyczaj zwarte i panował w nim jeden duch.

Osobliwym kontrapunktem tej zwartości był fakt różnych zainteresowań naukowych czterech pionierów i prowadzenie przez nich badań w odmiennych kierunkach. Marczewskiego pociągała teoria miary, a potem algebra ogólna, on też pierwszy rozpoczął wykłady specjalne i miał największy udział w kształceniu następców, ciesząc się z ich osiągnięć, w tym i z tego, że wielu z nich poszło własną drogą. Steinhausa interesowała teoria prawdopodobieństwa (ze względu na naturalny związek tej teorii i teorii miary, Marczewski i Steinhaus kilka lat pracowali razem), ale potem zwrócił się w stronę zastosowań matematyki i stworzył znakomitą wrocławską Szkołę Zastosowań, której oparciem stało się założone przezeń w 1953 r. czasopismo „Zastosowania Matematyki" (początkowo polskojęzyczne, obecnie wychodzi w językach kongresowych pod łacińskim tytułem „Applicationes Mathematicae"). Knaster był kontynuatorem warszawskiej Szkoły Topologii Mnogościowej i jego seminarium również stało się kuźnią licznych kadr matematycznych, a nadto, jako wybitny edytor, zorganizował Wrocławską Drukarnię Naukową i był mocnym oparciem dla rozwijających się wydawnictw naukowych, w tym oczywiście matematycznych. Wreszcie Ślebodziński kontynuował swoje badania w zakresie geometrii różniczkowej i również przyciągnął wielu adeptów dla tej ważnej i na szerszą skalę nie uprawianej przedtem w Polsce gałęzi matematyki.

Nasuwa się pytanie: skoro zainteresowania naukowe pionierów tak się różniły, że każdy miał własne seminarium i kształcił własnych następców, to dlaczego mówimy o jednej Wrocławskiej Szkole Matematycznej, a nie o kilku? Naszym zdaniem za jedną szkołą matematyczną przemawiają następujące argumenty: jedna początkowo uczelnia i dozgonna troska pionierów, by matematycy pracowali razem i działali wspólnie; wspólne wtorkowe seminarium ogólne; wspólne inicjatywy (wydawnicze, organizacyjne i inne); integrująca rola PTM i oparcie w Instytucie Matematycznym PAN; swobodne łączenie wątków z różnych obszarów zainteresowań szkoły; wspólny etos i poczucie wspólnoty.

Wyprzedzając dalszy opis chronologiczny, rozwińmy tu nieco te argumenty.

Na początku była we Wrocławiu jedna tylko szkoła akademicka pod nazwą Uniwersytet i Politechnika, a w niej jedno Seminarium Matematyczne z siedzibą w gmachu głównym Politechniki. Po roku Uniwersytet i Politechnika rozdzieliły się wprawdzie organizacyjnie, ale Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii pozostał wspólny i oczywiście nadal było wspólne Seminarium Matematyczne. A kiedy i ten wydział został we wrześniu 1951 r. podzielony i matematyka przypadła Uniwersytetowi (wraz z E. Marczewskim, H. Steinhausem i B. Knasterem), a na Politechnice powstała zrazu tylko usługowa Katedra Matematyki (z W. Ślebodzińskim jako kierownikiem), to Politechnika nadal udzielała gościny uniwersyteckiemu Instytutowi Matematycznemu, przy którym działała katedra. Kiedy zaś w gmachu głównym Politechniki zrobiło się za ciasno, instytut i katedra zostały przeniesione do gmachu Wydziału Inżynierii Sanitarnej (przy pl. Grunwaldzkim), co pozwalało na kontynuowanie *de facto* dotychczasowej wspólnoty. Nawet po przeniesieniu się instytutu uniwersyteckiego wraz z biblioteką do nowego gmachu przy moście Grunwaldzkim, biblioteka ta była nadal wspólna. I dopiero powstanie na Politechnice we wrześniu 1968 r. silnego Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej ze Stanisławem Gładyszem jako dyrektorem, założenie odrębnej biblioteki oraz rozpoczęcie kształcenia własnych studentów matematyki na Wydziale Podstawowych Problemów Techniki – rozpoczęło proces dezintegracji i powstanie z czasem kilku pochodnych szkół matematycznych.

Od owej pory dezintegracja postępuje, ale jak dotąd nigdy nie stała się pełna. Bliskie związki personalne, wspólne niektóre seminaria, wspólne wydawnictwa („Colloquium Mathematicum" oraz „Probability and Mathematical Statistics"), przechodzenie z jednej uczelni na drugą (z Politechniki na Uniwersytet przeszli profesorowie Andrzej Kisielewicz i Adam Rybarski, z Uniwersytetu na Politechnikę przeszli profesorowie Jacek Cichoń, Mirosław Kutyłowski, Witold Roter, Czesław Ryll-Nardzewski, Krzysztof Stempak, Bogdan Węglorz), a w pewnej mierze także Oddział Wrocławski PTM – podtrzymują stare więzi.

Osobliwym rysem charakterystycznym pokolenia pionierów była niechęć do pisania monografii i podręczników. Był to rys dramatycznie odmienny od innych szkół, np. warszawskiej, i miał on oczywiście silne negatywne skutki, choć były i wyjątki, np. monografia W. Ślebodzińskiego *Formes extérieurs* czy późniejsze książki Władysława Narkiewicza, Romana Dudy, Bolesława Kopocińskiego, Bolesława Gleichgewichta i innych.

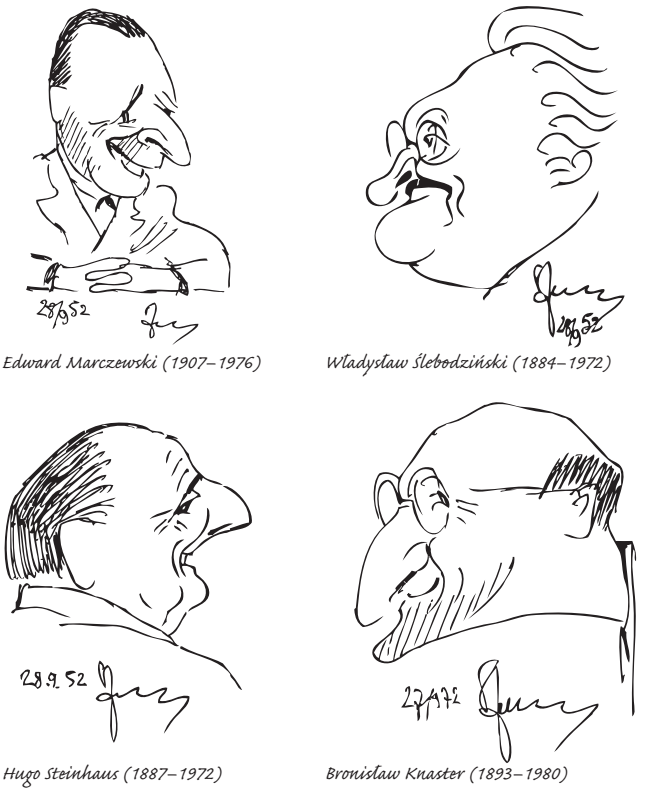
Troskę pionierów, by być razem, najlepiej wyrażało ogólne seminarium wtorkowe. Powstało ono z inicjatywy E. Marczewskiego, który też kierował nim niemal do ostatnich lat swego życia. Było ono wspólne dla całego środowiska i choć nikt nie sprawdzał obecności, wszyscy brali w nim udział. Nazywano je czasem „przeglądem publikacji", referowano bowiem na nim ciekawsze (dla uczestników) wyniki z całej matematyki i ciekawsze monografie, a z czasem także wrażenia naukowe z podróży zagranicznych. Po części naukowej (H. Steinhaus lubił mawiać, że żadne spotkanie matematyków nie może się obyć bez części naukowej) następowała część organizacyjna, poświęcona różnym sprawom bieżącym, a cza-

sem i ogólniejszym, jak rozwój młodej kadry, uruchomienie nowych specjalności itp. Osobowość pionierów sprawiała, że seminarium było znakomitą szkołą kultury matematycznej i organizacyjnej, a także miejscem, gdzie wszyscy się chętnie spotykali. Zmierzch seminarium zaczął się od usunięcia E. Marczewskiego z Uniwersytetu w 1968 r., a kiedy parę lat później choroba uwięziła go w domu – zamarło ono ostatecznie. Podejmowane parokrotnie próby jego wskrzeszenia nie powiodły się. Zabrakło osobowości jego twórcy, a może i czasy były już inne.

Innym wyrazem troski, by być razem, były wspólne inicjatywy takie jak założenie Nowej Książki Szkockiej czy zorganizowanie w 1946 r. IV Zjazdu Matematyków Polskich we Wrocławiu. Nowa Książka Szkocka nawiązywała do słynnej lwowskiej Książki Szkockiej, w której zapisywano problemy, komentarze do nich i ewentualne rozwiązania – najczęściej formułowane w czasie codziennych spotkań w „Kawiarni Szkockiej". Z braku życia kawiarnianego we Wrocławiu, Nową Książką opiekowała się biblioteka, a wpisywano się do niej najczęściej po posiedzeniach Oddziału Wrocławskiego PTM. Pierwsze zagadnienie wpisał do niej 1 lipca 1946 H. Steinhaus. Dzisiaj także Nowa Książka Szkocka jest reliktem historycznym.

Najważniejszą ze wspólnych inicjatyw okazała się myśl prof. E. Marczewskiego o powołaniu we Wrocławiu własnego czasopisma matematycznego. Wzorem były założone przed wojną „Fundamenta Mathematicae", „Studia Mathematica" i „Acta Arithmeticae", które okazały się niesłychanie ważne dla wybicia się matematyki polskiej w międzywojennym dwudziestoleciu „na niepodległość", ale były i różnice. Jak tamte, nowe czasopismo miało być międzynarodowe (publikujące wyłącznie w językach kongresowych i otwarte na prace z zagranicy), ale w przeciwieństwie do tamtych, z zamysłu ograniczonych do niektórych tylko gałęzi matematyki (choć dopuszczające wyjątki), czasopismo wrocławskie miało być ogólne. Tę myśl wyrażała tradycyjna dla polskich czasopism matematycznych łacińska nazwa „Colloquium Mathematicum" (rozmowa matematyczna, w skrócie „CM"). Dalszą osobliwością „Colloquium" były trzy działy: problemów, sprawozdań i kroniki. W dziale problemów (Problèmes) publikowano ciekawsze zagadnienia z Nowej Książki Szkockiej oraz odnotowywano zagadnienia postawione w publikowanych w danym tomie artykułach, a później także ich ewentualne rozwiązania, całkowite lub częściowe, a także różne komentarze. Dział sprawozdań (Comptes Rendus) był zapisem posiedzeń Oddziału Wrocławskiego PTM (później także innych oddziałów PTM), czasem nawet ze streszczeniami referatów. Dział kroniki (Chronique) relacjonował niektóre ważniejsze dla środowiska wydarzenia. Dzisiaj dwa ostatnie działy są kopalnią wiadomości o tamtych czasach.

Myśl powołania „Colloquium Mathematicum" powstała w 1947 r., a w rok później ukazał się już pierwszy zeszyt pod redakcją E. Marczewskiego i z Komitetem Redakcyjnym, na który składali się czterej pionierzy. Czasopismo wychodzi do dziś i na okładce figurują jego założyciele, ale oczywiście skład redakcji jest już inny i inny styl redagowania. Pierwsza znikła kronika, ostatnia bowiem jej edycja ukazała się w trzecim tomie „CM" z 1955 r. Sprawozdania, które w l. 1957–1961 objęły także inne oddziały PTM, przestały się ukazywać po 1961 r.

Edward Marczewski (1907–1976) *Władysław Ślebodziński (1884–1972)*

Hugo Steinhaus (1887–1972) *Bronisław Knaster (1893–1980)*

Karykatury pionierów Wrocławskiej Szkoły Matematycznej wykonane przez L. Jeśmianowicza

(ostatni raz były w tomie 8 „CM" z 1961). Najdłużej utrzymał się dział problemów, skończył się bowiem dopiero na zagadnieniu P 1384 w tomie „CM" 59 (1990), ale jeszcze w tomie „CM" 60 (1991) zostały odnotowane dwa rozwiązania. Obecnie, podobnie jak w większości czasopism matematycznych na świecie, w „Colloquium Mathematicum" są już tylko artykuły.

W latach 40. i 50. ogromna była jeszcze rola PTM. Przed wojną i początkowo po wojnie Towarzystwo było stosunkowo nieliczne (w 1938 r. liczyło 162 członków) i elitarne, w zasadzie przyjmowano bowiem tylko twórczych matematyków. Ceniono więc sobie takie członkostwo, tym bardziej że zakres działania Towarzystwa był szeroki: od posiedzeń naukowych w oddziałach i na ogólnopolskich zjazdach matematyków po sprawy wydawnicze (Towarzystwo wydawało własne serie „Roczników PTM", a nadto opiekowało się innymi wydawnictwami matematycznymi) i reprezentacyjne (reprezentowanie matematyki polskiej za granicą). Posiedzenia Oddziału Wrocławskiego PTM odbywały się zawsze w piątki o godz. 17 i przez wiele lat były ogólnym i bardzo żywym forum, na którym przedstawiano i omawiano oryginalne wyniki członków oddziału i gości z zewnątrz. Każdy pracował nad swoimi problemami, ale ważne było poddanie uzyskanych wyników pod osąd ogólny, a takie posiedzenia jak te, na których E. Marczewski referował swoją koncepcję niezależności algebraicznej i algebr ogólnych, czy H. Steinhaus i Jan Mycielski swój Aksjomat Determinacji – były niezwykle inspirujące. Czuło się powiew wielkiej matematyki. Spadek znaczenia PTM zaczął się w 1952 r., kiedy po powołaniu PAN przekazano jej sprawy reprezentacji i wydawnictw (pozostawiając Towarzystwu tylko „Roczniki"), a także organizację zjazdów matematyków (te

ostatnie jednak wkrótce Towarzystwu zwrócono), znacznego zaś przyspieszenia doznał w 1968 r., kiedy Towarzystwo przekształcono na masowe. Z czasem zanikło także znaczenie posiedzeń oddziału, dzisiaj bowiem oryginalne wyniki referuje się na specjalistycznych seminariach i konferencjach.

Powstanie ogólnonarodowej instytucji matematycznej było marzeniem przedwojennego pokolenia matematyków polskich. Przed II wojną światową nie zdążono, natomiast w 1948 r. udało się powołać Państwowy Instytut Matematyczny (PIM) z oddziałami w Krakowie i we Wrocławiu. Z chwilą powstania PAN w 1952 r., PIM stał się Instytutem Matematycznym (IM) PAN, zachowując stare oddziały i powołując nowe. Liczne związki personalne (w tym możliwość łączenia etatów), zasilanie biblioteki przez wydawnictwa PAN i pozyskiwane duplikaty, a także korzystanie z pomieszczeń Oddziału IM PAN sprawiały, że Wrocławska Szkoła Matematyczna rosła w trójkącie: Uniwersytet – Politechnika – Instytut Matematyczny PAN, z wypustką w WSR, dzisiaj AR. Trójkąt zaczął pękać w latach 60., a kiedy po 1968 r. w IM PAN znalazła się spora grupa matematyków uniwersyteckich, czasem z własnego wyboru, częściej z przymusu (wśród tych ostatnich byli Stanisław Hartman, E. Marczewski i paru innych) – rola Oddziału IM PAN wzrosła. Nie było to jednak ani naturalne, ani korzystne, bo biblioteka pozostała na uniwersytecie, a pracownikom IM PAN brakowało bodźców i narybku, jakich dostarczają wykłady i seminaria dla studentów. Znaleziono jednak inną możliwość i na początku lat 70. uruchomiono studia doktoranckie, wspólnie prowadzone przez IM PAN i IM UWr. Ukończyło je z powodzeniem wielu aktywnych dziś matematyków (pierwszymi absolwentami byli Andrzej Kozek i Tomasz Rolski), szczególnie zaś wyróżniły się one w kształceniu statystyków (Witold Klonecki), czemu sprzyjała powołana przez Komitet Nauk Matematycznych PAN w 1972 r. Komisja ds. Rozwoju Statystyki Matematycznej w Polsce, której pierwszym przewodniczącym był Józef Łukaszewicz. Statystycy intensywnie współpracowali z PWr (m.in. 2 patenty), AM i AR, a także przechodzili na inne uczelnie, np. w Zielonej Górze. W latach 90. sytuacja się zmieniła, większość pracowników IM PAN wróciła na UWr i studia doktoranckie się podzieliły. Dziś rola oddziału sprowadza się do zatrudniania na okresowych stanowiskach badawczych i dodatkowego na część etatu. Depozyt książkowy IM PAN, w tym ok. 100 tytułów zagranicznych czasopism przekazywanych co roku, znajduje się w bibliotece instytutu uniwersyteckiego.

Zainteresowania naukowe pionierów wrocławskiej matematyki różniły się, ale duch współpracy, seminaria otwarte dla wszystkich chętnych, powszechne zaciekawienie każdą oryginalną myślą sprawiały, że interesowano się wszystkim i łatwo łączono różne koncepcje i metody. Teoria miary łączyła się z probabilistyką, a rozważania nad związkami między niezależnością stochastyczną w teorii prawdopodobieństwa i niezależnością mnogościową w teorii zbiorów prowadziły do wyróżnienia pewnych struktur algebraicznych i algebr ogólnych. Połączenie algebry i topologii pozwoliło na badanie grup topologicznych. Metody analizy funkcjonalnej w teorii prawdopodobieństwa były jedną z charakterystycznych cech szkoły. Sformułowanie Aksjomatu Determinacji, w którym łączą się probabilistyka, teoria gier i podstawy matematyki, mogło zdarzyć się tylko w środowisku swobodnie poruszającym się na każdym z tych trzech obszarów. To są tylko przykłady, ale były one w szkole czymś naturalnym i codziennym.

Ogromnie ważnym elementem był wspólny etos, kształtujący atmosferę i stosunki międzyludzkie. Etos ten sięgał korzeniami przedwojennej warszawskiej szkoły matematycznej i E. Marczewski, który podjął się trudu jego sformułowania, za jego najważniejsze cechy uznał: wczesny start w pracy naukowej (podsuwanie otwartych zagadnień lepszym studentom), serdeczną otwartość wobec wszystkich (dzielenie się problemami, pomysłami rozwiązań, częściowymi rezultatami), opiekowanie się młodymi i partnerstwo (np. pisanie nazwisk autorów zawsze w porządku alfabetycznym, co do dzisiaj jest zwyczajem obcym wielu środowiskom), wtórność stopni i tytułów naukowych (ważny jest rezultat, a nie cel, talent, a nie stopień czy tytuł), sprawiedliwy awans, prymat wartości moralnych itp.

Istotną rolę w poczuciu wspólnoty odgrywały także osoby stojące w hierarchii akademickiej niżej. U wejścia do seminarium (później instytutu) witał każdego Henryk Majko. Niby woźny, ale zawsze w garniturze, wszystkim życzliwy i stale gotowy do usług, postać jak z Fredry – był „pan Henryk" istotnym czynnikiem łączącym tradycję seminarium warszawskiego sprzed wojny, gdzie był również niepowtarzalny, z seminarium wrocławskim po wojnie. I jak on był królem przedpokoju, tak dobrym duchem biblioteki była Marietta Wilamowska – opiekunka książek i czytelników, kustosz Nowej Książki Szkockiej, ciepła i wszystkim życzliwa. Z ich odejściem coś się skończyło, następców nie zostawili.

Wracamy do chronologii. Do czterech pionierów zaczęli dołączać młodsi i jeszcze w roku akademickim 1945/1946 przybyli wykształceni przed wojną matematycy: S. Hartman, Maria Nosarzewska, Andrzej Wilkoński, Mieczysław Warmus, Marceli Stark, Julian Perkal, a także studenci. Pierwszy był Ryszard Nowakowski, później Henryk Fast i Abraham Goetz, którzy studia matematyczne rozpoczęli w czasie wojny w Związku Radzieckim, i inni.

Tak więc w krótkim czasie po powstaniu pierwszej polskiej uczelni akademickiej we Wrocławiu była tu już grupa znakomitych i utytułowanych matematyków i byli młodzi utalentowani adepci. Można było pomyśleć o pracy naukowej. Jej pierwszym znakiem było posiedzenie organizacyjne Oddziału Wrocławskiego PTM, które odbyło się 20 października 1945 z dwoma referatami naukowymi (E. Marczewski, W. Ślebodziński) i czterema uczestnikami (dwaj referenci, S. Hartman, Roman S. Ingarden). Było to pierwsze posiedzenie naukowe w polskim Wrocławiu. Na czwartym posiedzeniu wybrano władze oddziału (prezesem został H. Steinhaus, a wiceprezesem W. Ślebodziński), a na czternastym (24 maja 1946), po referacie H. Steinhausa o kwadratowej taryfie elektrycznej, obecni na nim elektrycy zawiązali Oddział Wrocławski SEP.

15 listopada 1945 rozpoczęły się oficjalne wykłady, które poprowadzili „pionierzy". Objęli oni pierwsze cztery katedry (najpierw miały one numery I–IV, a później przytoczone niżej nazwy): H. Steinhaus – Katedrę Analizy Matematycznej, E. Marczewski – Katedrę Funkcji Rzeczywistych, Bronisław Knaster – Katedrę Topologii i W. Ślebodziński – Katedrę Geometrii. Wykłady były kursowe, ale już 7 stycznia 1946 zaczął się wykład specjalny E. Marczewskiego z ogólnej teorii miary, a nieco później i seminarium z teorii miary, w którym

skupiło się pierwsze grono złaknionych pracy naukowej matematyków.

W tymże 1946 r. rozpoczął się cykl wykładów specjalnych W. Ślebodzińskiego, które miały przygotować młodych adeptów do uprawiania niemal nieznanej w przedwojennej Polsce geometrii różniczkowej. I przygotowały, bo wczesną wiosną 1948 r. ruszyło seminarium z tej dziedziny, by z czasem znacznie się rozwinąć, kwalifikując Wrocław do jednego z dwóch (obok Krakowa) polskich ośrodków tej dyscypliny.

Nieco wcześniej, bo 26 listopada 1947, rozpoczęło się seminarium wyższe z topologii B. Knastera, które kontynuowało tradycje warszawskiej Szkoły Topologii Mnogościowej.

Od 1946 r. na posiedzeniach PTM zaczęła się pojawiać w referatach H. Steinhausa problematyka zastosowań matematyki. Były więc referaty o obliczaniu objętości pni drzewnych, o indeksach geograficznych, o taryfie elektrycznej itp. Był to początek kształtowania się programu i stylu badań stosowanych, których cechą charakterystyczną była bliska współpraca ze specjalistami z różnych dziedzin. W dojrzałej formie program taki przedstawił H. Steinhaus na VI Zjeździe Matematyków Polskich, który odbył się w 1948 r. w Warszawie, a wkrótce potem, 8 października 1948, rozpoczął wtorkowe seminarium z zastosowań matematyki. Prowadził je najpierw sam, ale szybko dochował się uczniów i następców w osobach Józefa Łukaszewicza, Juliana Perkala i Stefana Zubrzyckiego. Przez kilka lat działało tu również seminarium z zastosowań matematyki w technice, kierowane najpierw przez Jana G. Mikusińskiego, a potem przez Stefana Drobota.

Wcześnie uruchomiono bibliotekę Seminarium Matematycznego Uniwersytetu i Politechniki, dokonując ogromnej pracy scalenia i skatalogowania zebranego księgozbioru. Niebawem rozpoczęły się też promocje doktorskie: pierwsza była obrona S. Drobota (12, a według innych źródeł 15 marca 1947), po niej S. Hartmana (10 grudnia 1947), a po nich następne.

Ilustracją żywotności wrocławskiego środowiska matematycznego były czasopisma. Pierwsze i najważniejsze było „Colloquium Mathematicum", wkrótce potem pojawiło się czasopismo dla nauczycieli „Matematyka", a od 1953 r. „Zastosowania Matematyki". W 1948 r. we Wrocławiu wznowiono lwowskie „Studia Mathematica", tu drukowano wznowienia przedwojennych „Monografii Matematycznych" i Wrocław wyrastał na czołowy ośrodek wydawnictw matematycznych w Polsce. Po powstaniu PAN i wchłonięciu przez nią Państwowego Instytutu Matematycznego, wydawnictwa matematyczne scentralizowano w tym instytucie, ale „CM", „Matematyka„ i „Zastosowania Matematyki" pozostały we Wrocławiu. Pozostała także Drukarnia Naukowa. A w 1980 r. pojawiło się we Wrocławiu jeszcze jedno czasopismo matematyczne „Probability and Mathematical Statistics", założone i redagowane przez Kazimierza Urbanika.

Działalność Seminarium Matematycznego przybierała coraz bardziej zorganizowane i normalne formy, co po latach E. Marczewski tak opisywał: „Na początku roku akademickiego 1947–1948 matematyka wrocławska miała już byt utrwalony. Dzięki symbiozie Uniwersytetu z Politechniką ośrodek matematyczny na ich wspólnym wydziale stał się – obok Uniwersytetu Warszawskiego – największym w Polsce. Czynnych było – wraz z logiką i mechaniką teoretyczną – sześć katedr matematycznych (na Uniwersytecie Warszawskim w tym czasie pięć). Pierwsze zeszyty własnych czasopism matematycznych były właśnie pod prasą, a dzięki nim otwierała się możliwość otrzymywania drogą wymiany czasopism z całego świata. Odbywały się wykłady kursowe, specjalne i seminaria, w toku były przewody doktorskie. Wśród studentów pojawiali się młodzi ludzie rokujący dobre nadzieje na przyszłość. Tematyka badań rozszerzała się, obejmując zagadnienia aktualne na świecie, a praca zbiorowa znajdowała właściwe formy organizacyjne"[2].

Środowisko wrocławskie miało teraz dużą siłę przyciągania: w 1947 r. przybyli J. Słupecki, który objął Katedrę Logiki, oraz Witold Wolibner, powołany na kierownika Katedry Mechaniki Teoretycznej; w 1948 r. przybył J.G. Mikusiński (którego wpływ okazał się jednak mniej trwały, po sześciu bowiem latach przeniósł się do Katowic) oraz C. Ryll-Nardzewski, jedna z wielkich postaci matematycznego Wrocławia (zob. biogram, s. 342), a także, jako student, Kazimierz Urbanik, niewątpliwie największy talent matematyczny młodego wówczas pokolenia (zob. biogram, s. 342).

W 1951 r. niektóre wydziały (Medyczny, Rolniczy, Weterynaryjny) zostały wydzielone z Uniwersytetu i przekształcone w samodzielną AM oraz Wyższą Szkołę (później także Akademię) Rolniczą. Na tej drugiej rozwinęło się nieliczne, ale naukowo aktywne środowisko matematyczne, zasilane pracownikami Uniwersytetu i Politechniki i blisko współpracujące z seminariami Wrocławskiej Szkoły Matematycznej. Pracowali tam, m.in. Julian Perkal (w l. 1951–1953), Jan Anweiler (1952–1991), S. Zubrzycki (1964–1965), Stanisław Gnot (1984–1994), a od 1972 r. Ryszard Deszcz. Przez wiele lat wiodącymi kierunkami badań były tam metody statystyczne w naukach przyrodniczych i metody matematyczne w hydrologii i hydrogeologii, obecnie zaś także geometria różniczkowa.

Osobliwością Wrocławskiej Szkoły Matematycznej był tygodniowy rozkład najważniejszych seminariów. W poniedziałek odbywało się seminarium teorii miary i funkcji rzeczywistych (H. Steinhaus, E. Marczewski i ich następcy); we wtorek przed południem miał miejsce „przegląd publikacji", ogólne seminarium dla wszystkich, a po południu seminarium z zastosowań matematyki (H. Steinhaus). Środa była dniem „seminarium wyższego" z topologii (B. Knaster). W czwartek chodziło się na przedłużenie poniedziałku: seminarium z funkcji rzeczywistych, na którym coraz większą rolę odgrywały wątki algebraiczne (S. Hartman, E. Marczewski, C. Ryll-Nardzewski i inni). Piątek był znów dniem ogólnym: posiedzenie Oddziału Wrocławskiego PTM. Ten rozkład, uzupełniany przez seminaria mniej liczne i na ogół mniej trwałe, utrzymywał się przez wiele lat. Wymieranie starszego pokolenia, wzrost liczby młodych aktywnych matematyków, mających własne i nierzadko trochę odmienne zainteresowania naukowe, wreszcie postępująca specjalizacja spowodowały powstawanie coraz większej liczby seminariów monotematycznych, a w ślad za tym i zanik owych seminariów tradycyjnych.

Przejdźmy teraz do krótkiego opisu głównych kierunków

[2] E. Marczewski, *op. cit.*, s. 75.

badań i niektórych osiągnięć naukowych Wrocławskiej Szkoły Matematycznej.

Jak już wspomnieliśmy, pierwszym kierunkiem badań matematycznych w powojennym Wrocławiu była teoria miary, szeroko uwzględniająca związki z innymi działami matematyki, przede wszystkim z teorią prawdopodobieństwa, teorią mnogości, teorią funkcji rzeczywistych i teorią liczb. Towarzyszył tym początkom duch Banacha, którego pośmiertne prace z teorii miary były wówczas we Wrocławiu redagowane do druku, oraz wielki autorytet Steinhausa, który był prekursorem miarowego ujmowania probabilistyki i w swoich pracach konsekwentnie interpretował prawdopodobieństwo jako miarę Lebesgue'a na odcinku [0,1], a zmienną losową jako funkcję mierzalną.

Poniedziałkowe seminarium z teorii miary, które z wielkim talentem prowadził E. Marczewski (początkowo we współpracy z H. Steinhausem, a później z rosnącym udziałem najpierw C. Rylla-Nardzewskiego, a potem i K. Urbanika), szybko przyniosło interesujące wyniki własne, by wspomnieć choćby tylko określenie miar zwartych (E. Marczewski, C. Ryll-Nardzewski) jako naturalne zawężenie ogólnego pojęcia miary (miary zwarte stały się w krótkim czasie przedmiotem intensywnych badań także poza granicami kraju), a także dało początek dalszym kierunkom badań, z których szczególnie rozwinęły się następujące:

a) związki między niezależnością stochastyczną a niezależnością mnogościową, które później doprowadziły Marczewskiego do zdefiniowania algebr ogólnych, a w konsekwencji do rozkwitu problematyki algebraicznej we Wrocławiu (E. Marczewski, A. Goetz, K. Urbanik, C. Ryll-Nardzewski, Jerzy Płonka, Kazimierz Głazek, Józef Dudek i inni);

b) teoria ergodyczna, rozpoczęta pracami Steinhausa, a kontynuowana przez S. Hartmana, C. Rylla-Nardzewskiego, Stanisława Gładysza, Anzelma Iwanika, Zbigniewa Kowalskiego, Tomasza Downarowicza i innych;

c) procesy stochastyczne jako miary w przestrzeniach funkcyjnych, z pierwszymi oryginalnymi rezultatami w 1951 r. (C. Ryll-Nardzewski, K. Urbanik); w szczególności K. Urbanik rozwinął teorię procesów stochastycznych, których realizacjami są dystrybucje;

d) z pytań Steinhausa, wiążących teorię miary, ekwipartycje, aproksymacje diofantyczne i funkcje okresowe, w naturalny sposób wyrosły zainteresowania abstrakcyjną analizą harmoniczną; rozpatrywano najpierw grupy abelowe, by następnie zająć się dowolnymi grupami topologicznymi, a najważniejsze wyniki uzyskali S. Hartman i C. Ryll-Nardzewski, a później Andrzej Hulanicki, J. Mycielski, Marek Bożejko, Tadeusz Pytlik, Ewa Damek, Waldemar Hebisch i inni;

e) analiza funkcjonalna i jej okolice (C. Ryll-Nardzewski, Kazimierz Musiał, Zbigniew Lipecki, A. Iwanik, Ryszard Grząślewicz, Michał Morayne, Krzysztof Stempak i inni).

Badania algebraiczne E. Marczewskiego prowadziły m.in. do zainteresowań podstawami matematyki, zainicjowanych w połowie lat 60. przez C. Rylla-Nardzewskiego. Najpierw była to teoria modeli (B. Węglorz, Leszek Pacholski, Jan Waszkiewicz), a potem kombinatoryka nieskończona (Edward Grzegorek, Jacek Cichoń). Dużym wynikiem był tutaj Diagram Cichonia, który wywarł znaczny wpływ na badania w czołowych ośrodkach. Tematyka ta jest nadal aktywnie rozwijana (Janusz Pawlikowski, Andrzej Rosłanowski, Sławomir Solecki, Ludomir Newelski).

Na pograniczu algebry i topologii rozwinęła się teoria grup topologicznych (S. Hartman, A. Hulanicki, J. Mycielski, C. Ryll-Nardzewski, K. Urbanik, M. Bożejko, T. Pytlik i inni). Z wczesnych wyników przypomnijmy charakteryzację algebraiczną grup zwartych (A. Hulanicki) i twierdzenia o podgrupach wolnych grup topologicznych (J. Mycielski). Badanie grup topologicznych i różnych przestrzeni funkcji na takich grupach stało się jednym z wiodących do dziś tematów wrocławskiego środowiska matematycznego, uprawianym w ścisłej współpracy z matematyką światową.

Do najważniejszych wyników w teorii prawdopodobieństwa, którą zainteresowanie również wyrosło na gruncie teorii miary, zaliczyć można teorię prognozy dla procesów ściśle stacjonarnych na bazie przestrzeni Orlicza, stworzoną przez K. Urbanika i rozwiniętą we współpracy z Wojborem A. Woyczyńskim, oraz teorię miar i procesów stabilnych, uznawaną powszechnie za specjalność wrocławską (K. Urbanik, W.A. Woyczyński, Krzysztof Bogdan, Tomasz Byczkowski, Zbigniew J. Jurek, Wiesław Krakowiak, Jolanta Misiewicz, Jan Rosiński, Michał Ryznar, Aleksander Weron i inni). Ogólnie można powiedzieć, że jedną z cech wyróżniających probabilistykę wrocławską, jest stosowanie w teorii prawdopodobieństwa pojęć i metod analizy funkcjonalnej.

Z teorią prawdopodobieństwa wiąże się statystyka matematyczna. Zajmował się nią już H. Steinhaus, ale silnie rozwinęli ją dopiero jego uczniowie i uczniowie uczniów, uzyskując wiele ważnych wyników. S. Trybuła rozwinął teorię estymacji i sterowanie układami stochastycznymi (Ryszard Magiera, Roman Różański). Witold Klonecki wraz z Stefanem Zontkiem i Romanem Zmyślonym pracowali nad teorią modeli liniowych i ich zastosowaniami; Tadeusz Bednarski rozwinął metody wnioskowania odpornego, a Andrzej Kozek metody efektywnej estymacji. Jarosław Bartoszewicz badał problemy wnioskowania związane z teorią niezawodności; Marek Musiela uzyskał istotne wyniki w statystyce procesów stochastycznych; Teresa Ledwina wraz z Tadeuszem Inglotem rozwinęli teorię testów adaptacyjnych i metody analizy efektywności procedur statystycznych.

Środowe seminarium topologiczne B. Knastera koncentrowało się na teorii zbiorów spójnych, teorii wymiaru, teorii kontinuów, odwzorowań o skończonych przeciwobrazach i tematach podobnych. Przeszło przez to seminarium wielu młodych matematyków, nie tylko wrocławskich, a niektórzy (Marian Reichbach, Jerzy Mioduszewski, Andrzej Lelek, Witold Nitka, Roman Duda, Jerzy J. Charatonik, Rastislav Telgársky i inni) wnieśli własne oryginalne wyniki.

Z geometrii różniczkowej ukazała się monografia W. Ślebodzińskiego *Formes extérieurs et leurs applications* (tom 1: 1955; tom 2: 1963). Jednym z najważniejszych jego osiągnięć było rozwiązanie w 1956 r. zagadnienia równoważności form kwadratowych zewnętrznych. Były też ciekawe wyniki z teorii koneksji (A. Goetz), a później z teorii przestrzeni różniczkowych z metryką (Witold Roter i jego uczniowie, przede wszystkim Zbigniew Olszak i R. Deszcz).

Wynikiem trochę odosobnionym, który jednak znalazł szerokie uznanie w świecie, był Aksjomat Determinacji J. Mycielskiego i H. Steinhausa. Aksjomat ten stanowił interesującą

alternatywę dla Aksjomatu Wyboru, odrzucanego przez niektórych ze względu na swoje paradoksalne konsekwencje. Aksjomat Determinacji jest słabszy (wynika z niego Aksjomat Wyboru dla zbiorów co najwyżej przeliczalnych), ale jednocześnie dla matematyki dostatecznie silny (np. pociąga za sobą mierzalność wszystkich podzbiorów prostej).

Teoria równań różniczkowych zaczęła się od Andrzeja Krzywickiego, który wspólnie z Jackiem Szarskim z Krakowa i Nachmanem Aronszajnem ze Stanów Zjednoczonych uzyskał twierdzenie o silnej przedłużalności rozwiązań pewnych równań eliptycznych, a we współpracy z W. Wolibnerem rozpoczął także problematykę hydrodynamiczną, m.in. badał ruch w ośrodku ciekłym, lepkim i nieściśliwym. Do jego wychowanków zaliczają się Piotr Biler, Grzegorz Karch, Tadeusz Nadzieja i inni.

Zawsze żywa była we Wrocławiu teoria liczb. Z wczesnych wyników wymieńmy ergodyczne własności ułamków okresowych (C. Ryll-Nardzewski, S. Hartman) i odwzorowania ciał liczbowych przez wielomiany (Władysław Narkiewicz). W. Narkiewicz jest autorem cenionych monografii i podręczników z tego zakresu, z jego zaś uczniów wymieńmy Edwarda Dobrowolskiego i Jana Śliwę.

Liczne i ciekawe osiągnięcia miało seminarium z zastosowań matematyki, na którym najwięcej uwagi poświęcano zastosowaniom w naukach przyrodniczych, a w szczególności w antropologii, biologii, geologii, medycynie, rolnictwie itp. Jednym z pierwszych i doniosłych osiągnięć była tzw. taksonomia wrocławska, czyli pewna metoda opisu i klasyfikacji indywiduów, ważnego narzędzia w wielu naukach przyrodniczych stosujących metody statystyczne (H. Steinhaus, Kazimierz Florek, J. Łukaszewicz, J. Perkal, S. Zubrzycki). Głośne były prace (szeroko potem stosowane w praktyce) z genetyki matematycznej o grupach krwi i o dochodzeniu ojcostwa (H. Steinhaus, J. Łukaszewicz). Z innych ciekawych prac wymieńmy: cechy ilościowe charakteryzujące rozwój dziecka (J. Perkal), metody pobierania próbek mineralogicznych (S. Zubrzycki), teoria niezawodności (Bolesław Kopociński, autor pierwszego podręcznika z tego zakresu, Wiesław Dziubdziela i inni), teoria masowej obsługi (J. Łukaszewicz, Ilona Kopocińska, Tomasz Rolski, Władysław Szczotka i inni). Prócz tych w naukach przyrodniczych były też zastosowania przemysłowe, np. ważna i wdrożona na skalę przemysłową analiza niezawodności układów koparka–transporter–zwałowarka w górnictwie odkrywkowym, we współpracy z Poltegorem (Stanisław Gładysz, Jerzy Battek, Tadeusz Galanc, Mieczysław Król) czy prognozowanie obciążenia systemów elektroenergetycznych we współpracy z Instytutem Automatyki Systemów Energetycznych (S. Trybuła). Także na seminarium z zastosowań matematyki w technice uzyskano interesujące rezultaty, m.in. z zastosowań teorii operatorów (Jan G. Mikusiński) i metod numerycznych (Stefan Paszkowski, Mieczysław Warmus), znaleziono pewną metodę obliczania powłok (J. Boroch i Bertold Lysik), rozwinięto analizę wymiarową (S. Drobot, Wacław Kasprzak, B. Lysik i Marek Rybaczuk) i teorię sprężystości (Janusz Dyszlewicz). Z nowych kierunków zastosowań rozwijanych ostatnio we Wrocławiu wymieńmy matematykę ubezpieczeniową (T. Rolski) i inżynierię finansową (A. Weron).

Innym przykładem rozległości zainteresowań szkoły była fizyka, z którą współpraca matematyków była kiedyś bardzo bliska. Z wyników w tym zakresie wymieńmy schemat kaskady cząstek elementarnych jako proces stochastyczny (K. Urbanik) oraz aksjomatyczną, opartą na teorii prawdopodobieństwa teorię entropii (K. Urbanik i R.S. Ingarden). W ostatnich latach do tej kategorii można zaliczyć wyniki z zakresu probabilistyki kwantowej (M. Bożejko, Romuald Lenczewski), teorii układów złożonych Prigogine'a (Zdzisław Suchanecki), a także równań różniczkowych cząstkowych fizyki matematycznej (Piotr Biler, Jan Goncerzewicz, G. Karch, A. Krzywicki, T. Nadzieja, Wojciech Okrasiński i inni).

Były też kierunki efemeryczne jak logika klasyczna (Jerzy Słupecki, zob. Uniwersytet Opolski, Opolska Szkoła Logiki, s. 225), która jednak większe uznanie znalazła w Opolu (J. Słupecki) i Lublinie (Ludwik S. Borkowski). Interesująco zaczynały się rozwijać funkcje analityczne, które jednak po przedwczesnej śmierci inicjatora Witolda Wolibnera i jego ucznia Jana Zamorskiego zamarły całkowicie. Zaczynała się też teoria gier, w tym teoria pościgu zainspirowana przez Hugona Steinhausa, ale po wyjeździe Andrzeja Zięby następców nie było. Teoria gier zupełnie w innym zakresie odrodziła się później za sprawą S. Trybuły oraz R. Telgárskiego. Cenione wyniki uzyskali m.in. Andrzej Nowak, Tadeusz Radzik i Krzysztof Szajowski.

Opisana historia pokazuje, zaczynając od bardzo skromnych początków, jak powstała i rozwinęła się Wrocławska Szkoła Matematyczna. Dzisiaj jest to środowisko kilkusetosobowe, prowadzące poważne badania w wielu dziedzinach matematyki, dysponujące dobrym zapleczem bibliotecznym i wydające dwa własne czasopisma matematyczne o zasięgu światowym („Colloquium Mathematicum", „Probability and Mathematical Statistics"). Co roku przychodzi tu na studia, na Uniwersytet i Politechnikę, kilkuset studentów, z których większość idzie potem w świat (czasem daleki), ale niektórzy przechodzą na studia doktoranckie i co roku odbywa się we Wrocławiu kilkanaście obron prac doktorskich oraz kilka habilitacji. O randze środowiska świadczyć mogą bardzo liczne kontakty naukowe z czołowymi ośrodkami na świecie, przyjazdy do Wrocławia i zapraszanie wrocławskich matematyków na odczyty, cykle wykładów, konferencje itp. Uniwersytet i Politechnika są też organizatorem cieszących się powodzeniem wielu poważnych konferencji. Wrocławska Szkoła Matematyczna żyje.

Informatyka

Prężne środowisko, jakim była Wrocławska Szkoła Matematyczna, było otwarte na nowości. Jedną z takich nowości były elektroniczne maszyny cyfrowe, które wówczas traktowano przede wszystkim jako potężne wsparcie metod numerycznych w matematyce i jej zastosowaniach, eliminujące żmudne rachunki wykonywane osobiście lub za pomocą mechanicznych maszyn cyfrowych. Aczkolwiek nikt jeszcze wówczas nie przeczuwał ogromnego wzrostu znaczenia i upowszechnienia komputerów, jak z czasem zaczęto nazywać elektroniczne maszyny cyfrowe, byli już wówczas we Wrocławskiej Szkole Matematycznej tacy, którzy uważali, że trzeba pójść i tą drogą.

Także i tutaj Edward Marczewski był pierwszy. Z jego inicjatywy, jako dyrektora Instytutu Matematycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, w 1962 r. została w tym instytucie utworzona Katedra Metod Numerycznych, którą objął Stefan Paszkowski (wychowanek Marczewskiego, mający za sobą studia

uzupełniające w Moskwie) i do której przeszli ci pracownicy instytutu, których pociągała nowa specjalność. W katedrze zainstalowano maszynę Elliott 803 produkcji brytyjskiej, pierwszą maszynę cyfrową produkcji seryjnej na polskich uczelniach. Jednocześnie na studiach matematycznych została utworzona specjalność metod numerycznych, obierana po II roku studiów, a kształcąca na potrzeby uczelni wyższych, Zakładów Elektronicznych Elwro, placówek ZETO (Zakładów Elektronicznej Techniki Obliczeniowej) i przemysłu.

Katedra rozwijała się dynamicznie. W 1969 r. pozyskała z Elwro maszynę Odra 1204, do której konstrukcji i oprogramowania pracownicy katedry wnieśli spory wkład. Rok później katedra przekształciła się w Zakład Metod Numerycznych i Maszyn Matematycznych (kier. Roman Zuber) oraz Centrum Obliczeniowe (kier. Ryszard Wrona), a w 1975 r. powstał Instytut Informatyki. Prócz teorii i praktyki metod numerycznych program studiów w instytucie objął już także metody programowania (S. Paszkowski, Krystyna Jerzykiewicz, Jerzy Szczepkowicz) i badania operacyjne (Maciej M. Sysło, Jerzy Kucharczyk). Powstał też zespół (kier. M.M. Sysło) mający na celu powszechną edukację informatyczną i zajmujący dziś czołowe miejsce w kraju. W ostatnim okresie decydujący wpływ na rozwój naukowy Instytutu Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego miał Leszek Pacholski – promotor wielu rozpraw doktorskich, natomiast tradycje pionierskiej katedry kontynuuje z powodzeniem Zakład Metod Numerycznych pod kierunkiem Stanisława Lewanowicza.

Jednocześnie z Uniwersytetem informatyka pojawiła się także na Politechnice. Z inicjatywy Jerzego Bromirskiego w 1962 r. na Wydziale Łączności uruchomiono specjalność maszyny matematyczne, kształcącą przyszłych pracowników przemysłu komputerowego. Wśród pierwszych absolwentów byli Wanda Rutkiewicz (pierwsza Europejka, która stanęła na Mount Evereście) i Wojbor A. Woyczyński. Rok później powstała tam Katedra Maszyn Cyfrowych, wyposażona w komputer UMC-1. W 1965 r. powstał Ośrodek Obliczeniowy (kier. Jerzy Battek). Oba ośrodki obliczeniowe, uniwersytecki i politechniczny, były zarówno komputerowym zapleczem dla zajęć dydaktycznych i badań naukowych, jak i usługodawcą na rzecz przemysłu, wówczas przede wszystkim w zakresie optymalizacji wydobycia i transportu węgla brunatnego. Później na Politechnice powstanie Międzyuczelniana Sieć Komputerowa, która po paru latach wejdzie w skład Krajowej Akademickiej Sieci Komputerowej, obejmującej wszystkie uczelnie Polski, w tym oczywiście wrocławskie. W 1975 r. powstał na Politechnice pierwszy samodzielny Instytut Informatyki, a w 2002 r. na Wydziale Podstawowych Problemów Techniki kierunek studiów informatycznych ze specjalnością bezpieczeństwo komputerowe, co jest zasługą Mirosława Kutyłowskiego.

Piętno PRL

Wrocławska Szkoła Matematyczna powstała i rozwinęła się w czasach PRL, jej historia nie byłaby więc pełna bez uwzględnienia ówczesnej sytuacji politycznej. Z jednej strony władze komunistyczne otaczały naukę opieką, powołując liczne nowe uczelnie i łożąc na odbudowę i rozbudowę ich bazy materialnej, dzięki czemu rosła liczba etatów i możliwości zatrudnienia, z drugiej jednak infiltrowały środowisko, dbając o marksistowską ortodoksję i klasową czystość. Na matematyce nie było trudności z podejmowaniem tematów badawczych i publikowaniem wyników, przeszkody pojawiały się jednak przy przyjmowaniu na studia, zatrudnianiu nieprawomyślnych czy „klasowo obcych", awansach i wyjazdach, nie mówiąc o politycznych czystkach. Oto kilka przykładów, ilustrujących ówczesne praktyki.

Przy przyjmowaniu na studia spore trudności mieli ludzie „klasowo obcy", np. Jan Mycielski (z racji swego hrabiowskiego pochodzenia), czy „ideologicznie podejrzani", np. Roman Duda (nie dopuszczony do egzaminu wstępnego). Później te trudności jednak słabły, by w końcu zaniknąć zupełnie. Niedobór kadry naukowej po wojnie był tak wielki, że właściwie każdy obiecujący absolwent mógł liczyć na zatrudnienie. Ale i tu bywały wyjątki.

Tragiczną cezurą był marzec 1968 r. i strajki studenckie na Uniwersytecie i Politechnice. Głośna była Uchwała Rady Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, ale bodaj jeszcze większym echem odbiła się protestacyjna głodówka Ryszarda Krasnodębskiego, rozpoczęta 12 marca 1968. Trwała tydzień, a w tym czasie przyjacielskie wizyty złożyli mu m.in. Hugo Steinhaus i Adam Rybarski. Ryszard Krasnodębski został oczywiście usunięty z pracy na PWr, dokąd przywrócono go dopiero w 1981 r. Na UWr aresztowano 6 studentów, w tym studenta matematyki Branleya Zeichnera, a wkrótce potem rozpoczęto antysemickie czystki. Jednych zmuszono do emigracji (w tym B. Zeichnera, Siemiona Fajtlowicza, Władysława Szwarca), innych przeniesiono z Uniwersytetu do Instytutu Matematycznego PAN (w tym Stanisława Hartmana i ogromnie dla Uniwersytetu zasłużonego E. Marczewskiego, byłego rektora z l. 1953–1957 i dyrektora Instytutu Matematyki z l. 1951–1968).

Po 1968 r. nasiliły się w środowisku wrocławskim tendencje emigracyjne. Wcześniej emigracja była utrudniona, jednostkowa i oficjalna (tak emigrowali Stefan Drobot, Edmund Strzelecki, Marian Reichbach, Juliusz Reichbach, Abraham Goetz, Józef Wloka), teraz już korzystano z okazji, żeby nie wrócić (Jan Mycielski, Stanisław Świerczkowski, Zbigniew Zieleźny, Andrzej Lelek i inni).

Okres 1976–1989, a więc lata „opozycji demokratycznej", Solidarności, stanu wojennego i zmierzchu PRL przyniósł wzrost aktywności opozycyjnej i nowe represje, takie jak stała inwigilacja (S. Hartman, Bolesław Gleichgewicht), zakazy wyjazdów (Bogdan Węglorz, Roman Duda i inni), wstrzymywanie awansów (profesura B. Węglorza itp.), aresztowanie lub internowanie (Bohdan Aniszczyk, R. Duda, S. Hartman, Tadeusz Huskowski, Jacek Leśkow, Jan Waszkiewicz, Andrzej Zarach i inni), rugi ze stanowisk (Józef Łukaszewicz usunięty ze stanowiska rektora Uniwersytetu w 1982 r.; R. Duda usunięty ze stanowiska dziekana w 1985 r., a potem jeszcze kolega matematyk, reprezentujący stanowisko Komitetu Uczelnianego PZPR, zabiegał o usunięcie go z pracy, do czego jednak nie doszło), prześladowanie i rugi z pracy (B. Gleichgewicht był poszukiwany listem gończym i usunięty z pracy na Uniwersytecie). W okresie stanu wojennego i ostatnich lat PRL wielu matematyków zaangażowało się w działalność podziemną, np. J. Waszkiewicz założył Dolnośląską Radę Edukacji Narodowej, a R. Duda był członkiem Społecznego Komitetu Nauki, ale szczególnie piękną kartę zapisał Kornel Morawiecki, który założył „Solidarność Walczącą" i kierował nią z podziemia aż do aresztowania w li-

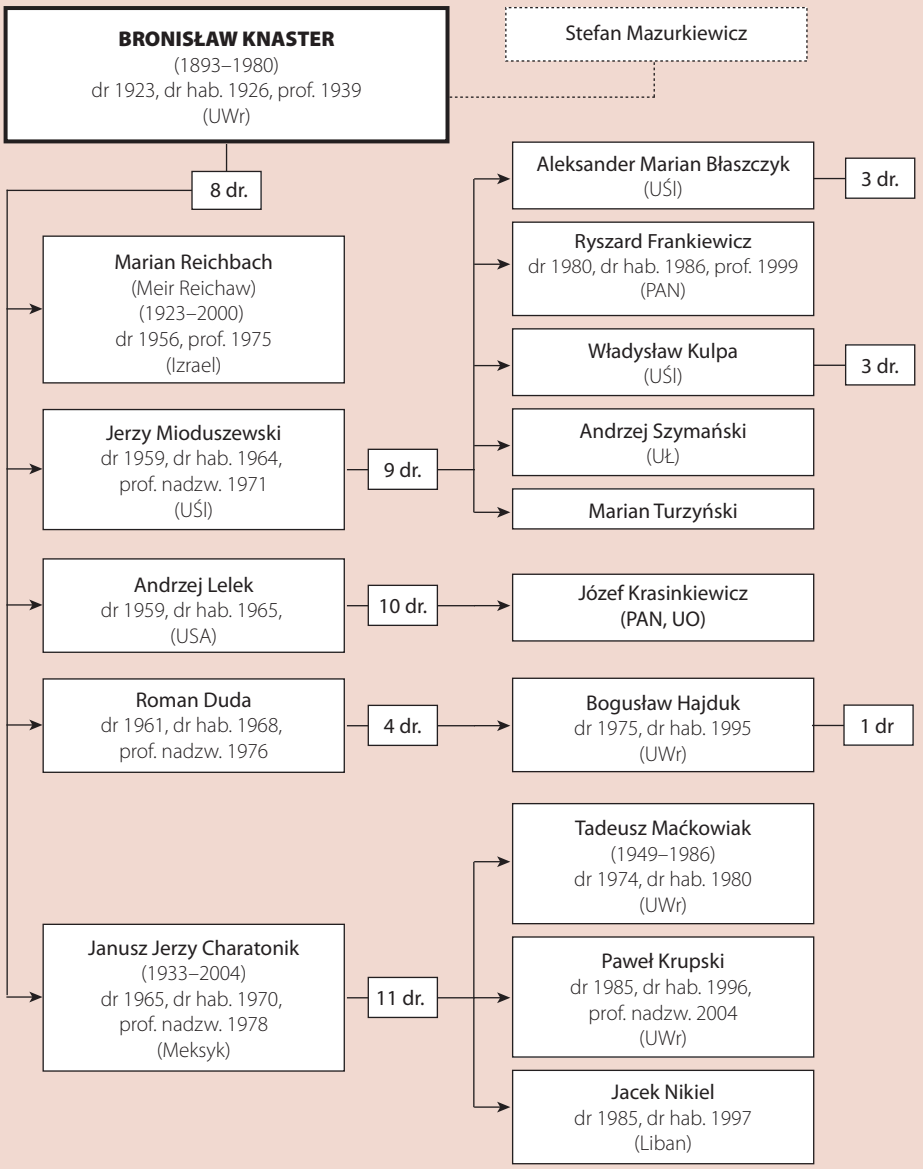
stopadzie 1987 r. Jednocześnie nasilała się chęć emigracji i w latach 80. wielu wyjechało. Ogółem do 1990 r. wyjechało z Wrocławia ok. 60 matematyków, w tym wielu znakomitych, jak Jan Mycielski, Wojbor A. Woyczyński, Andrzej Derdziński, Marek Musiela, Jan Rosiński i inni.

Twórcy i wychowankowie szkoły

„Matematyka to commedia dell'arte – powiedział kiedyś Stefan Drobot – czyli taki teatr, w którym aktorzy nie mają wyznaczonych ról, nie ma dokładnie ustalonej akcji, nie ma reżysera, a jest tylko umowa między aktorami, że na scenie ma się coś dziać, coś, co z grubsza omówiono, a resztę pozostawiono talentowi aktorów i – co nie jest bez znaczenia – reakcji publiczności". Przedstawmy więc aktorów.

Zamieszczamy biogramy czterech pionierów – założycieli Wrocławskiej Szkoły Matematycznej (Bronisław Knaster, Edward Marczewski, Hugo Steinhaus i Władysław Ślebodziński) oraz trzech wychowanków – członków PAN (Andrzej Hulanicki, Czesław Ryll-Nardzewski i Kazimierz Urbanik). Prezentujemy też pięć drzew, które pokazują rozwój naukowy ważniejszych podgrup powstałych w ramach szkoły, a założonych przez profesorów: B. Knastera, A. Krzywickiego, E. Marczewskiego, J. Słupeckiego, H. Steinhausa, W. Ślebodzińskiego i C. Rylla-Nardzewskiego. (Szkoła J. Słupeckiego zob. Uniwersytet Opolski, s. 225, a o kierunku reprezentowanym przez A. Krzywickiego zob. Szkoła Klasycznej i Kwantowej Teorii Pola J. Rzewuskiego, s. 356).

Bronisław Knaster – ur. 1893 w Warszawie, zm. 1980 we Wrocławiu. W 1911 ukończył gimnazjum ze srebrnym medalem i podjął studia medyczne w Paryżu, które przerwał wybuch wojny w 1914. Znalazłszy się w Warszawie, podjął studia na otwartym w 1915 Uniwersytecie Warszawskim, ale były to już... studia matematyczne. Odbył je w l. 1915–1920, specjalizując się w topologii. Był jednym z pierwszych doktorów Uniwersytetu Warszawskiego (1923), a jego promotorem był prof. S. Mazurkiewicz. Habilitował się w 1926. Wszedł w skład komitetu redakcyjnego „Monografii Matematycznych". Przełożył na język francuski słynną monografię S. Banacha. Prowadził wykłady na uniwersytetach w Brnie, Pradze i Wiedniu. W l. 1921–1939 opublikował 26 prac z topologii. Współpracował z K. Kuratowskim, W. Sierpińskim i S. Mazurkiewiczem. Po wrześniu 1939 udał się do Lwowa i tam na uniwersytecie

ukraińskim został prof. w katedrze geometrii. Lata okupacji niemieckiej przeżył jako karmiciel wszy w Instytucie Weigla. Po odejściu Niemców miał możliwość pozostania we Lwowie, ale repatriował się już w kwietniu 1945. Po krótkim pobycie w Krakowie wybrał Wrocław. Objął jedną z czterech katedr Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki. Jego wielką pasją była organizacja wydawnictw naukowych. Dzięki niemu powstała Wrocławska Drukarnia Naukowa i mogły znowu wychodzić czasopisma naukowe. We Wrocławiu opublikował kilkanaście dalszych artykułów. Zbiegło się to z odrodzeniem jego seminarium wyższego z topologii, które obrosło legendą. Z jego 54 prac najsłynniejsza jest praca z 1922, zawierająca konstrukcję continuum dziedzicznie nierozkładalnego oraz 2 prace z 1947 o podziale pragmatycznym. Za swoje osiągnięcia uzyskał Nagrodę Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Nagrodę PAN, Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego oraz doktorat h.c. AM we Wrocławiu.

EDWARD MARCZEWSKI
(1907–1976)
dr 1932, dr hab. 1945, prof. 1950
(UWr)

Wacław Sierpiński

13 dr.

Stanisław Hartman
(1914–1992)
dr 1947, dr hab. 1951,
prof. nadzw. 1955
(UWr)

7 dr.

Jan Mycielski
dr 1957, prof. 1968
(USA)

8 dr.

Bogdan Węglorz
dr 1968, dr hab. 1973,
prof. nadzw. 1989
(PWr)

9 dr.

Jacek Cichoń
dr 1980, dr hab. 1990,
prof. 2003
(PWr)

6 dr.

Janusz Pawlikowski
dr 1986, dr hab. 1996
(UWr)

Andrzej Hulanicki
dr 1960, dr hab. 1963,
prof. nadzw. 1969
(UWr)

15 dr.

Tadeusz Pytlik
(1944–2006)
dr 1972, dr hab. 1981, prof. 1991
(UWr)

4 dr.

Ryszard Szwarc
dr 1985, dr hab. 1994,
prof. 1999
(UWr)

1 dr

Krzysztof Stempak
dr 1986, dr hab. 1994,
prof. 2002
(PWr)

2 dr.

Paweł Głowacki
dr 1980, dr hab. 1987, prof. 1994
(UWr)

Ewa Damek
dr 1987, dr hab. 1994, prof. 2000
(UWr)

2 dr.

Waldemar Hebisch
dr 1990, dr hab. 1994
(UWr)

Jacek Dziubański
dr 1992, dr hab. 2001
(UWr)

Ernest Płonka
dr 1969, dr hab. 1970, prof. 1994
(PŚl)

Bolesław Gleichgewicht
dr 1961, dr hab. 1966
(UWr)

Władysław Narkiewicz
dr 1961, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1974
(UWr)

> 3 dr.

Marek Bożejko
dr 1973, dr hab. 1980,
prof. nadzw. 1990
(UWr)

3 dr.

Wojciech Młotkowski
dr 1990, dr hab. 2003
(UWr)

Kazimierz Urbanik
(1930–2005)
dr 1956, dr hab. 1957,
prof. nadzw. 1960, prof. zw. 1964
czł. PAN 1963, 1973
(UWr)

17 dr.

- **Wojbor A. Woyczyński**
  dr 1968, dr hab. 1972
  (USA)
  6 dr.
- **Nguyen Van Thu**
  dr 1977, dr hab. 1981
  (Wietnam)
- **Zbigniew J. Jurek**
  dr 1977, dr hab. 1983
  (UWr)
  2 dr.
- **Wiesław Krakowiak**
  dr 1979, dr hab. 1997
  (UWr)

Stanisław Gładysz
(1920–2001)
dr 1956, dr hab. 1961,
prof. nadzw. 1967
(PWr)

9 dr.

- **Aleksander Weron**
  dr 1972, dr hab. 1977,
  prof. nadzw. 1983
  (PWr)
  11 dr.
  - **Andrzej Makagon**
    dr 1979, dr hab. 2002
    (USA)
  - **Zdzisław Suchanecki**
    dr 1980, dr hab. 1994
    (Luksemburg)
  - **Jolanta Misiewicz**
    dr 1981, dr hab. 1997
    (UZ)
    2 dr.
- **Tomasz Byczkowski**
  dr 1973, dr hab. 1979,
  prof. nadzw. 1989
  (PWr)
  9 dr.
  - **Michał Ryznar**
    dr 1986, dr hab. 2001
    (PWr)
    1 dr
  - **Piotr Graczyk**
    dr 1990, dr hab. 2001
    (Francja)
  - **Krzysztof Bogdan**
    dr 1997, dr hab. 2002
    (PWr)
    2 dr.
- **Tomasz Galanc**
  dr 1973, dr hab. 1986, prof. 1996
  (PWr)
  3 dr.
- **Mieczysław Król**
  dr 1973, dr hab. 1995
  (Rzeszów)
- **Wojciech Kordecki**
  dr 1976, dr hab. 1998
  (PWr)
  1 dr
- **Tadeusz Inglot**
  dr 1977, dr hab. 2000
  (PWr)

Witold Nitka
dr 1961, dr hab. 1971
(UO)

Bronisław Jasek
dr 1962, doc. 1968
(PWr)

Stefan Paszkowski
dr 1958, dr hab. 1961,
prof. nadzw. 1975
(UWr, INTiBS)

8 dr.

- **Roman Zuber**
  dr 1966, doc. 1968
  (UWr)
  4 dr.
  - **Aleksander Janicki**
    dr 1978, dr hab. 1999
    (UWr)
- **Krystyna Ziętak**
  dr 1972, dr hab. 1990
  (PWr)
- **Stanisław Lewanowicz**
  dr 1975, dr hab. 1998, prof. 2003
  (UWr)
  2 dr.

Kazimierz Głazek
(1939–2005)
dr 1969, dr hab. 1992
(UZ)

Jerzy Płonka
dr 1964, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1980
(PAN)

3 dr.

- **Andrzej Kisielewicz**
  dr 1979, dr hab. 1992, prof. 2001
  (UWr)

Józef Dudek
dr 1970, dr hab. 1989, prof. 2000
(UWr)

Edward Grzegorek
dr 1975, dr hab. 1980
(UGd)

Edward Marczewski (Szpilrajn) – ur. 1907 w Warszawie, zm. 1976 we Wrocławiu. Studia matematyczne na Uniwersytecie Warszawskim odbył w l. 1925–1930. W 1932 uzyskał doktorat u W. Sierpińskiego. Na parę lat przed wojną otrzymał wykłady zlecone. Miał już wtedy w dorobku prawie 30 prac. Przewód habilitacyjny przerwała wojna. Habilitację uzyskał dopiero w 1945. L. 1939–1941 spędził we Lwowie. Następnie wrócił do Warszawy i najpierw pod nazwiskiem Zakrzewski, a później Marczewski zaangażował się w tajne nauczanie. We wrześniu 1944 trafił do obozu pracy we Wrocławiu. 10 maja 1945 rozpoczął pracę w Grupie Kulturalno-Naukowej Miasta Wrocławia, kierowanej przez rektora S. Kulczyckiego. W grudniu 1945 ukazał się 23 numer „Fundamenta Mathematicae" z pracą Marczewskiego i jego wrocławską już afiliacją. Cztery katedry utworzone przez pionierów tworzyły Seminarium Matematyczne i z wyboru kolegów został jego kierownikiem. Miał wyjątkowy dar skupiania wokół siebie utalentowanych ludzi. Przez prowadzone przez niego seminaria i konwersatoria przewinęła się cała plejada wrocławskich matematyków (zob. drzewo, s. 337). Jego prace matematyczne (w liczbie 94) należą do kilku dyscyplin: teorii mnogości, topologii ogólnej, teorii funkcji rzeczywistych, teorii funkcji analitycznych, rachunku prawdopodobieństwa i algebry ogólnej. Miał umiejętność dostrzegania związków i analogii między odległymi pojęciami i twierdzeniami. Inicjator założenia czasopisma „Colloquium Mathematicum" we Wrocławiu. Brał udział w organizacji Państwowego Instytutu Matematycznego. Został mianowany rektorem UWr (1953), a po 3 latach został wybrany jednomyślnie na nową kadencję (1956). W 1958 został czł. korespondentem PAN. Zasiadał w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego. Wchodził w skład delegacji kulturalnej Polski do Indii i Egiptu. UWr nadał mu tytuł doktora h.c. (1973). Otrzymał Nagrodę PTM, Nagrodę Państwową II st. i trzykrotnie Nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego za zasługi w odtworzeniu matematyki polskiej po II wojnie światowej.

HUGO STEINHAUS
(1887–1972)
dr 1911, dr hab. 1917, prof. 1920
(UWr)

David Hilbert

12 dr.

Mieczysław Warmus
dr 1949, dr hab. 1958,
prof. nadzw. 1958
(Australia)

2 dr.

Julian Perkal
(1913–1965)
dr 1950, dr hab. 1957,
prof. nadzw. 1957
(UWr)

6 dr.

Jerzy Battek
(1927–1991)
dr 1961, doc. 1968
(PWr)

Witold Klonecki
dr 1963, dr hab. 1970,
prof. nadzw. 1983
(PWr)

9 dr.

Anna Bartkowiak
dr 1964, dr hab. 1992, prof.
(UWr)

1 dr

Andrzej Kozek
dr 1973, dr hab. 1983
(Australia)

1 dr

Stanisław Gnot
(1946–2002)
dr 1974, dr hab. 1984,
prof. nadzw. 1991
(UZ)

Roman Zmyślony
dr 1974, dr hab. 1987,
prof. nadzw. 2001
(UZ)

2 dr.

Marek Musiela
dr 1976, dr hab. 1984
(Londyn)

Teresa Ledwina
dr 1976, dr hab. 1987,
prof. nadzw. 1994
(PAN)

2 dr.

Stefan Zontek
dr 1983, dr hab. 1993
(UZ)

Stefan Zubrzycki
(1927–1968)
dr 1954, dr hab. 1961,
prof. nadzw. 1965
(PAN)

2 dr.

Bolesław Kopociński
dr 1965, dr hab. 1969,
prof. nadzw. 1976
(UWr)

4 dr.

Jarosław Bartoszewicz
dr 1974, dr hab. 1987
(UWr)

Wiesław Dziubdziela
dr 1976, dr hab. 1987
(Kielce)

4 dr.

Władysław Szczotka
dr 1976, dr hab. 1986,
prof. 1998
(UWr)

1 dr

Józef Łukaszewicz
dr 1957, dr hab. 1957,
prof. nadzw. 1971
(UWr)

6 dr.

Ilona Kopocińska
dr 1966, dr hab. 1972,
prof. nadzw. 1988
(UWr)

3 dr.

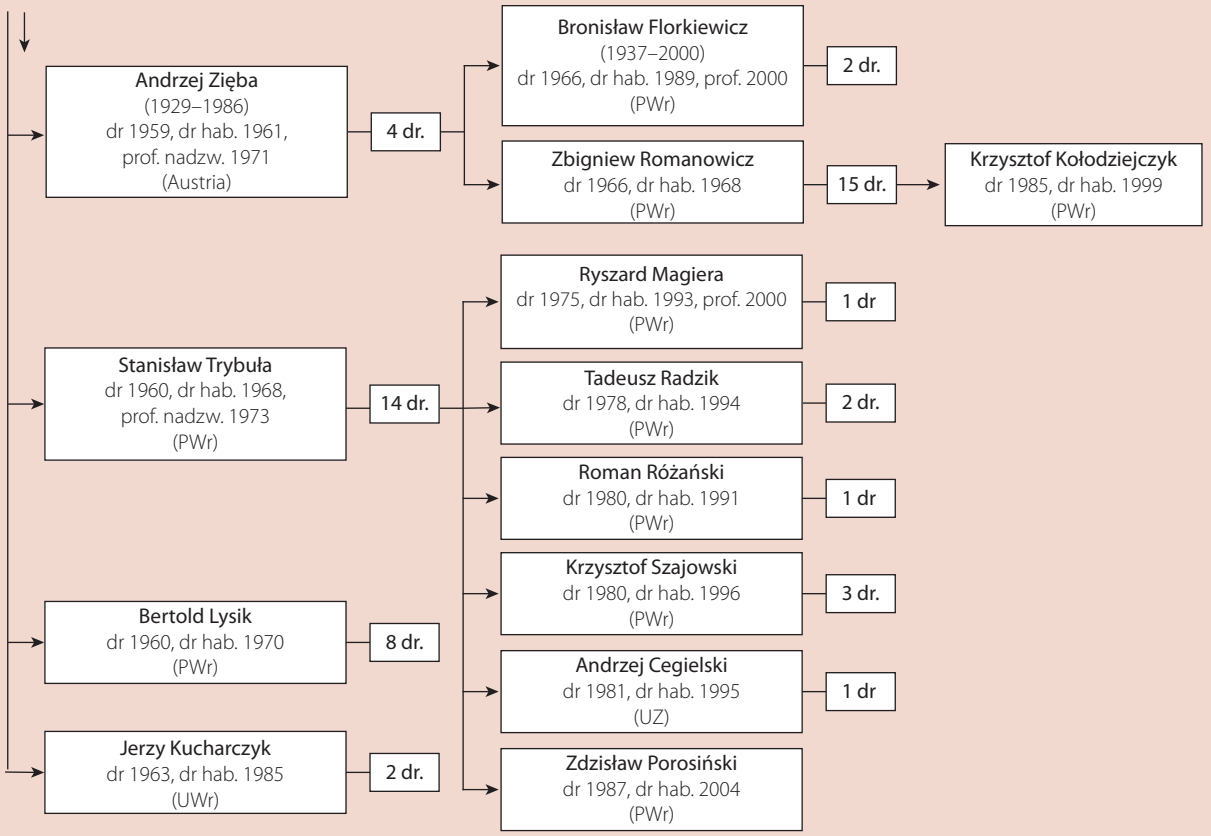
Tomasz Rolski
dr 1973, dr hab. 1983, prof. 1992
(UWr)

5 dr.

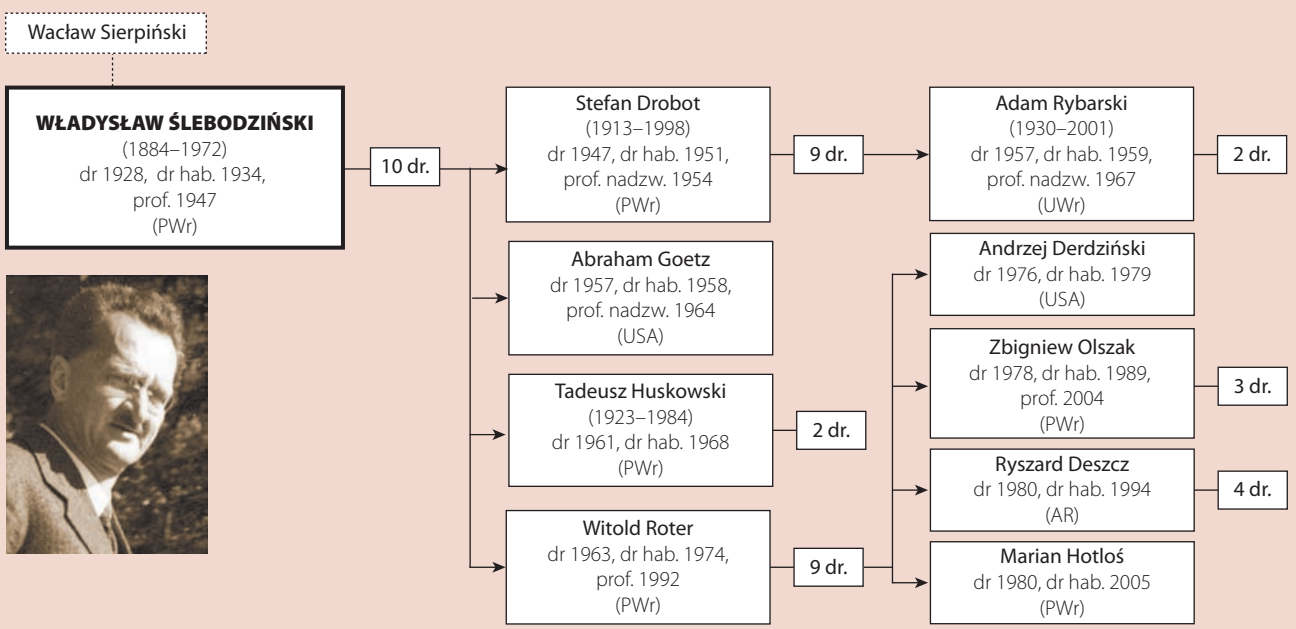
Ryszard Szekli
dr 1987, dr hab. 1998
(UWr)

1 dr

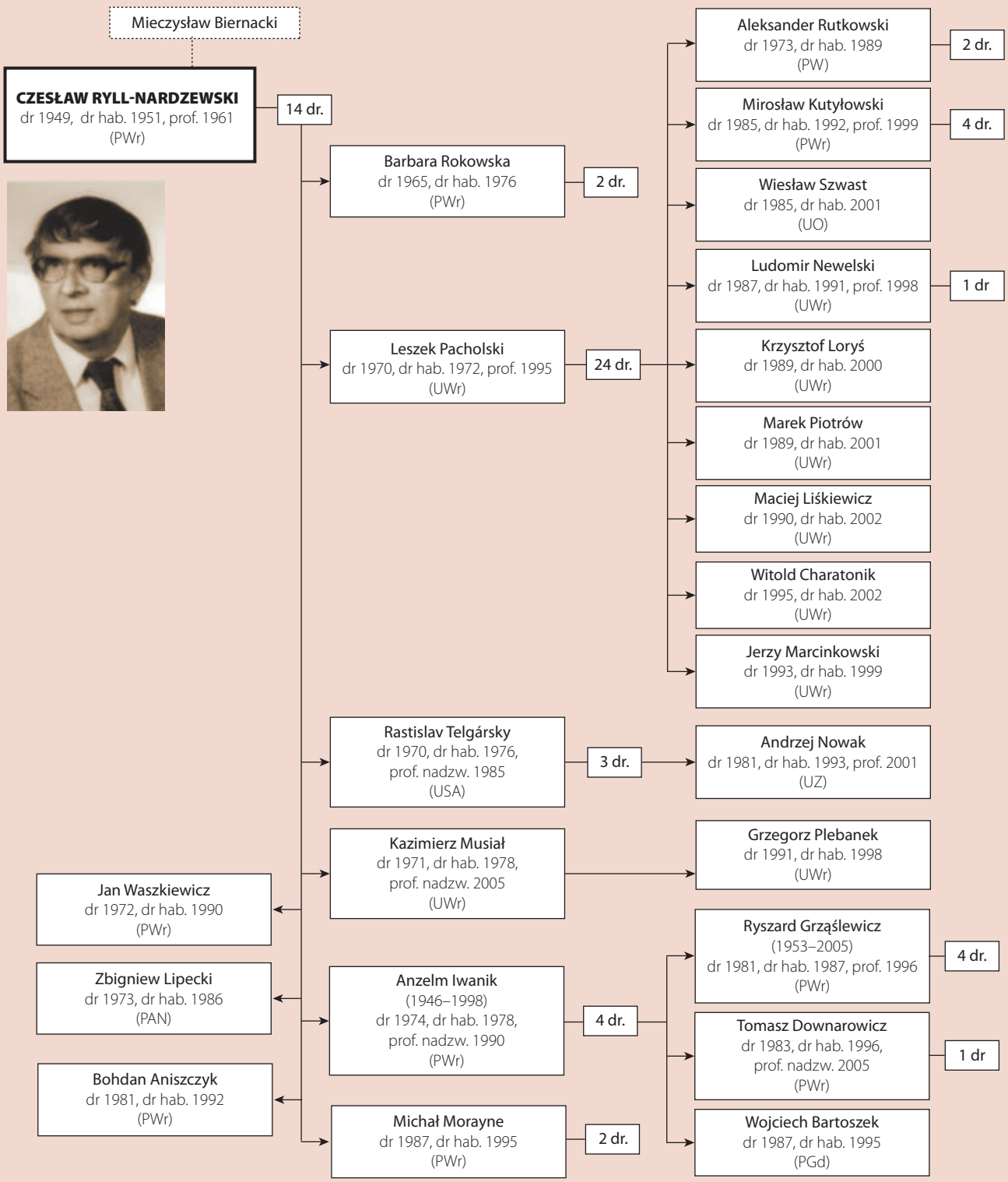
Jacek Leśkow
dr 1987, dr hab. 1999
(Nowy Sącz)

Hugo Steinhaus – ur. 1887 w Jaśle, zm. 1972 we Wrocławiu. W l. 1905–1911 studiował filozofię i matematykę we Lwowie i w Getyndze. W 1911 uzyskał doktorat *summa cum laude* w Getyndze pod kierunkiem D. Hilberta. W 1917 habilitował się na UJK we Lwowie. W 1918 podjął pracę w Jaśle jako ekspert w przemyśle naftowym. Nominacja na prof. UJK we Lwowie w 1920 stała się początkiem jego kariery akademickiej. W 1935 wydał wspólnie ze Stefanem Karczmarzem monografię *Theorie der Orthogonalreihen*. Był prekursorem miarowego podejścia do rachunku prawdopodobieństwa. L. 1939–1941 spędził we Lwowie, a potem pod przybranym nazwiskiem Grzegorz Krochmalny ukrywał się na wsi pod Gorlicami. Od 1945 organizator życia uniwersyteckiego we Wrocławiu. W 1945 został pierwszym dziekanem Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, wspólnego dla UWr i PWr. Stał się jednym z twórców wrocławskiego środowiska naukowego, na którego rozwój wywarł spory wpływ. Prowadził badania głównie w dziedzinie szeregów trygonometrycznych, analizy funkcjonalnej i podstaw teorii prawdopodobieństwa. Jest współautorem podstawowego twierdzenia o ciągach operacji liniowych, które weszło do literatury światowej pod nazwą twierdzenie Banacha–Steinhausa. Oprócz badań matematycznych interesował się zastosowaniami matematyki, m.in. do antropologii, kartografii, medycyny i elektroenergetyki. Inicjator współpracy matematyków z przedstawicielami innych nauk. Wśród ekonometryków słynny jest jego problem podziału pragmatycznego. Jego *Kalejdoskop matematyczny* został opublikowany w 9 językach. Współtwórca Szkoły Analizy Funkcjonalnej wspólnie z S. Banachem we Lwowie oraz Szkoły Matematycznej we Wrocławiu. Był czł. PAU od 1945 oraz PAN od 1952. Współzałożyciel czasopism: „Studia Mathematica", „Colloquium Mathematicum" oraz założyciel „Zastosowań Matematyki" (obecnie „Applicationes Mathematicae").

Władysław Zygmunt Ślebodziński – ur. 1884 w Pysznicy (pow. Nisko), zm. 1972 we Wrocławiu. Studiował na UJ 1903–1908 i w Getyndze 1913–1914. W stronę geometrii różniczkowej skierował go prof. K. Żorawski z UJ. Doktorat uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim w 1928 i tam też się habilitował w dziedzinie n. mat. w 1934. W okresie okupacji przebywał w obozach koncentracyjnych w Auschwitz, Gross-Rosen i Nordhausen. Jako czł. Grupy Kulturalno-Naukowej był jednym z organizatorów UWr i PWr we Wrocławiu; czł. i założyciel WTN i Wrocławskiego Oddziału PTM, którego był wieloletnim prezesem. W 1947 został prof. zw. Kier. Katedry Geometrii i Zakładu Mechaniki Teoretycznej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr i PWr (1945–1951); kier. Zespołowej Katedry Matematyki na PWr (1951–1961). Specjalista z geometrii różniczkowej. Autor ponad 50 prac naukowych, monografii *Formes extérieurs et leurs applications* (1970) i wielu artykułów przeglądowych. Jego prace naukowe dotyczą zastosowań teorii form zewnętrznych Cartana i metody reperu ruchomego do teorii przestrzeni Riemanna i koneksji afinicznej, niezmienników całkowych i nieskończonych grup Liego. Najważniejsze osiągnięcia naukowe obejmują wprowadzenie pojęcia pochodnej Liego jako nowego operatora różniczkowego, rozwiązanie zagadnienia równoważności dwóch form różniczkowych oraz prace z zakresu geometrii różniczkowej hiperpowierzchni afinicznych. Czł. komitetu redakcyjnego „Annales Polonici Mathematici", współzałożyciel „Colloquium Mathematicum". Laureat Nagrody Państwowej i Nagrody Miasta Wrocławia. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Komandorski OOP, Medal „Za Wybitne Zasługi dla Rozwoju Politechniki Wrocławskiej". Doktoraty h.c. PWr, Politechniki Poznańskiej i UWr.

Andrzej Hulanicki – ur. 1933 w Poznaniu. Stopień mgr. matematyki otrzymał na UWr w 1955. W l. 1954–1956 był asystentem w Instytucie Matematyki UWr, a w l. 1956–1960 aspirantem w Instytucie Matematyki PAN. Stopień dr. uzyskał w 1960 (promotor prof. S. Hartman), a dr. hab. w 1963, oba w IM PAN. Był kolejno adiunktem (1960–1964) i doc. (1964) w IM PAN, a w l. 1965–1968 doc. w IM UWr. W l. 1968–1983 ponownie pracował w IM PAN, gdzie został prof. nadzw. (1969) i zw. (1980). Pełnił funkcję kier. Wrocławskiego Oddziału IM PAN. Od 1983 jest prof. zw. w IM UWr i kier. Zakładu Analizy Funkcjonalnej. Kierował projektami badawczymi KBN, uzyskał subsydium Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Był organizatorem cyklu międzynarodowych konferencji z analizy harmonicznej, kier. dwóch projektów w ramach programu „Tempus" oraz koordynatorem dwóch sieci badawczych w ramach V Programu Ramowego UE. Jest autorem ponad 80 prac naukowych. Głównym obszarem jego zainteresowania jest analiza harmoniczna na grupach Liego. Dokonał m.in. charakteryzacji grup ze średnią Banacha, rozwinął rachunki funkcjonalne, zastosował analizę na nilpotentnych grupach Liego do twierdzeń o sumowalności rozwinięć w funkcje własne operatora Schrödingera z wielomianowym potencjałem, współtworzył teorię brzegów i całek Poissona dla grup typu NA, badał funkcje pluriharmoniczne na obszarach Siegla. Wykładał na uniwersytetach w Manchesterze, Moskwie, Seattle, Boulder, St. Louis, Chicago i Paryżu. W 1991 został wybrany czł. korespondentem PAN, w 2004 czł. rzeczywistym PAN, a w 2002 otrzymał doktorat h.c. Université d'Orleans. Był laureatem wielu nagród i wyróżnień, m.in. Nagrody Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego, zesp. Nagrody Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. W 1986 piastował funkcję „Ulam Chair" na University of Colorado w Boulder.

Czesław Ryll-Nardzewski – ur. 1926 w Wilnie. Po uzyskaniu magisterium na UMCS w Lublinie w 1948 rozpoczął szybką karierę naukową. Tytuł prof. uzyskał już w 1954. Jest czł. rzeczywistym PAN od 1973. Z Wrocławiem związany naukowo od 1949, a z PWr od 1972. Od 1976 jest pracownikiem Instytutu Matematyki PWr. Miał znaczący wpływ na ukształtowanie się wrocławskiego środowiska matematycznego oraz na naukową rangę Instytutu Matematyki PWr. Jego twórczość naukowa obejmuje wiele działów matematyki od logiki, podstaw matematyki, teorii miary, teorii ergodycznej, teorii prawdopodobieństwa, procesów stochastycznych i analizy funkcjonalnej do szeroko rozumianej analizy matematycznej. Jego wyniki zawierają najczęściej rozstrzygnięcia problemów istotnych i wnoszą wkład do wielu działów współczesnej matematyki. Opublikował ponad 100 prac naukowych. Prowadził wiele różnych seminariów naukowo-badawczych, na których inicjował nowe kierunki badań. Ma wielu uczniów i współpracowników. Najczęściej cytowanymi jego rezultatami są twierdzenia Kuratowskiego i Rylla-Nardzewskiego o selektorach mierzalnych oraz jego uogólnienie twierdzenia Kakutaniego o punktach stałych rodzin odwzorowań, które znalazły zastosowania m.in. w teorii gier i ekonomii. Wśród wyników z logiki – twierdzenia o nieskończonej aksjomatyzowalności arytmetyki Peano oraz o kategoryczności teorii w mocach przeliczalnych. Czł. kolegiów redakcyjnych 4 czasopism naukowych. Za wybitne osiągnięcia naukowe otrzymał m.in. Nagrodę Państwową II st., Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego, Medal KEN, Medal Banacha, Nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Nagrodę PTM im. Marcinkiewicza, Nagrodę Prezesa Rady Ministrów. Uzyskał wiele odznaczeń, w tym Krzyż Oficerski OOP.

Kazimierz Urbanik – ur. 1930 w Krzemieńcu, zm. 2005 we Wrocławiu. W 1945 r. przyjechał na Dolny Śląsk. Od 1948 studiował matematykę i fizykę na UWr. Studia ukończył cztery lata później, ale już w 1950 rozpoczął pracę na UWr jako pomocnik asystenta. Gdy miał 32 lata, została utworzona dla niego pierwsza w historii matematyki polskiej Katedra Rachunku Prawdopodobieństwa. Tytuł prof. uzyskał w 1960. Trzy lata później został czł. korespondentem PAN, czł. rzeczywistym został, gdy miał lat 43. Pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji. Przez 27 lat kierował Instytutem Matematycznym, był prorektorem i przez dwie kadencje (1975–1981) rektorem UWr oraz wiceprezesem PAN (1984–1986). W 1980 założył we Wrocławiu „Probability and Mathematical Statistics" – nowe czasopismo o międzynarodowym zasięgu, którym kierował przez ćwierć wieku. Autor przeszło 180 prac naukowych z różnych działów matematyki i fizyki matematycznej. Jego prace dotyczą głównie teorii prawdopodobieństwa i procesów stochastycznych oraz teorii informacji. Jest również autorem prac z algebry, topologii, teorii miary i analizy. Główne wyniki są związane z teorią miar probabilistycznych na grupach topologicznych, teorią splotów uogólnionych, teorią prognozy dla procesów stochastycznych, z badaniem całek stochastycznych, z teorią rozkładów granicznych przy wykorzystaniu metody punktów ekstremalnych oraz z aksjomatyką teorii informacji. Był czł. kolegiów redakcyjnych 5 czasopism naukowych. Odznaczony prestiżowymi medalami Sierpińskiego i Orlicza, czł. honorowy PTM. Wygłosił odczyt na Kongresie Unii Matematycznej w 1966 oraz dwukrotnie na Sympozjach Statystyki Matematycznej i Teorii Prawdopodobieństwa w Berkeley. Wykładał na licznych uczelniach zagranicznych, m.in. w Moskwie, Cambridge, Pekinie, Paryżu, Getyndze i Cleveland. Laureat Nagrody Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego, laureat Nagrody Państwowej i Nagrody Prezesa Rady Ministrów za dorobek naukowy. Doktor h.c. UŁ i PWr.

Roman Duda, Aleksander Weron

Historia Instytutu Matematyki i Informatyki PWr

Pierwszym kierownikiem Katedry Matematyki na Politechnice Wrocławskiej został w 1951 r. prof. W. Ślebodziński, matematyk i człowiek wielkiego formatu, wybitny specjalista w dziedzinie geometrii różniczkowej. Po jego przejściu na emeryturę, od 1960 r. kierownictwo katedry objął doc. Adam Rybarski.

W tym czasie szczególnie ważną rolę odegrało seminarium prof. Ślebodzińskiego, które prowadził on również po przejściu na emeryturę. Do jego uczniów należeli Tadeusz Huskowski, Abraham Goetz oraz Witold Roter, który kontynuował tradycję tego seminarium. Obok geometrii różniczkowej rozwijała się teoria równań różniczkowych, początkowo pod kierunkiem prof. Stefana Drobota, a w latach 70. pod kierunkiem prof. A. Rybarskiego. Trzecim kierunkiem badawczym były w tym okresie metody numeryczne rozwijane pod kierunkiem prof. Mieczysława Warmusa.

W 1966 r. powstały cztery katedry matematyki ulokowane na różnych wydziałach PWr. Równolegle rozwijał się nowy kierunek badawczy – rachunek prawdopodobieństwa i statystyka matematyczna – zainicjowany przez prof. Stanisława Gładysza i prof. Stanisława Trybułę. Kierunek ten odegrał istotną rolę w dynamicznym rozwoju powołanego w 1968 r. Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej, od 1974 r. – Instytutu Matematyki, a od 2005 Instytutu Matematyki i Informatyki.

Rok 1968 był początkiem okresu systematycznego i dynamicznego rozwoju środowiska matematycznego na Politechnice. Główną rolę odegrali w nim trzej profesorowie: S. Gładysz, C. Ryll-Nardzewski oraz S. Trybuła. Prof. Gładysz, specjalista od teorii ergodycznej i procesów stochastycznych, był współorganizatorem Wydziału Podstawowych Problemów Techniki, wieloletnim dyrektorem Instytutu Matematyki, jak również twórcą i opiekunem nowego kierunku kształcenia studentów – matematyki stosowanej, który odegrał ważną rolę w rozwoju kadrowym i naukowym instytutu. Prof. C. Ryll-Nardzewski, członek rzeczywisty PAN, wybitny i niezwykle wszechstronny matematyk, był inicjatorem nowych kierunków badawczych w teorii miary, teorii prawdopodobieństwa i analizie funkcjonalnej. Miał istotny wpływ na ugruntowanie się w instytucie wiodących kierunków badawczych oraz na poziom prac naukowych. Odegrał ważną rolę w procesie kształcenia wysoko kwalifikowanej kadry naukowej. Prof. S. Trybuła, autor wielu wybitnych prac ze statystyki matematycznej, teorii gier i teorii sterowania, stworzył liczny i bardzo aktywny naukowo zespół pracowników, specjalizujących się w różnych działach statystyki matematycznej i teorii gier, uzyskując rzadko spotykane rezultaty w kształceniu kadry naukowej.

Efektem tych działań, kontynuowanych w następnych latach głównie przez ich uczniów i współpracowników, był

szybki wzrost kadry ze stopniem doktora, doktora hab. i z tytułem profesora oraz wzrost poziomu prac naukowych i rangi naukowej instytutu. Równolegle do badań teoretycznych rozwijała się współpraca z jednostkami naukowymi innych dyscyplin, a także działami gospodarki, zapoczątkowana przez S. Drobota i kontynuowana przez S. Gładysza, B. Lysika i S. Trybułę. W szczególności warto odnotować ważną rolę, jaką odegrał instytut w przygotowaniu i realizacji w l. 1986–1990 Centralnego Programu Badań Podstawowych w dziedzinie wykorzystania metod matematycznych w technice, nadzorowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W latach 80. i 90. XX w. swój znaczący wkład do rozwoju naukowego i kadrowego instytutu oraz wzrostu jego rangi naukowej wnoszą: prof. Tomasz Byczkowski (teoria procesów stochastycznych), doc. Zbigniew Romanowicz (analiza kombinatoryczna), prof. Ryszard Grząślewicz (analiza funkcjonalna), prof. Anzelm Iwanik (teoria ergodyczna) oraz prof. Aleksander Weron (procesy stochastyczne, matematyka finansowa i ubezpieczeniowa).

W 1988 r., z inicjatywy ówczesnego dziekana, prof. A. Werona, zostało powołane Studium „Talent" dla szkół średnich, którego celem było wyłonienie utalentowanych uczniów wyróżniających się w naukach ścisłych. Pracami studium od początku istnienia kieruje doc. Janusz Górniak, wieloletni prodziekan WPPT. Przez kilkanaście lat funkcjonowania, studium w bardzo efektywny sposób wprowadziło wielu zdolnych uczniów w świat akademicki.

W 1990 r. powstało Centrum Metod Stochastycznych im. Hugona Steinhausa, kierowane przez prof. A. Werona. Celem działania centrum jest interdyscyplinarny charakter badań i współpraca różnych środowisk naukowych.

Rezultatem ostatnich kilkunastu lat intensywnej działalności instytutu na polu naukowym jest uzyskanie znaczącej liczby pracowników ze stopniem doktora hab. (obecnie 28, w tym 12 z tytułem naukowym prof.). Wielu z nich to absolwenci WPPT i zarazem uczniowie wybitnych profesorów matematyki z instytutu, ale znacząca jest także liczba matematyków pozyskanych z UWr. Strategicznym etapem w historii instytutu w ostatnich latach jest też otwarcie się na informatykę matematyczną, zarówno jeśli chodzi o pozyskanie kadry naukowej, jak również rozszerzenie oferty kształcenia o informatykę. Dzięki aktywnej polityce kadrowej, prowadzonej przez prof. R. Grząślewicza, dziekana WPPT w l. 1996–2002, działalność naukowa instytutu poszerzyła się o nowe działy matematyki i informatyki, a oferta dydaktyczna w tych dziedzinach została wzbogacona o kierunek – informatykę. Instytut zatrudnia także 48 pracowników naukowo-dydaktycznych i 32 dydaktycznych ze stopniem doktora.

Obecnie prowadzone są w instytucie badania naukowe w takich działach matematyki i informatyki, jak:

– analiza rzeczywista, analiza funkcjonalna, analiza harmoniczna, teoria miary (R. Grząślewicz, M. Morayne, C. Ryll-Nardzewski, K. Stempak);

– teoria mnogości, logika matematyczna, podstawy matematyki (J. Cichoń, C. Ryll-Nardzewski, B. Węglorz);

– matematyka finansowa i ubezpieczeniowa (A. Weron);

– równania różniczkowe (J. Mierczyński, W. Mydlarczyk);

– teoria procesów stochastycznych (K. Bogdan, T. Byczkowski, M. Ryznar);

– teoria ergodyczna (T. Downarowicz, Z. Kowalski);

– nieprzemienna probabilistyka (R. Lenczewski);

– statystyka matematyczna (T. Inglot, W. Klonecki, R. Magiera, Z. Porosiński, R Różański, K. Szajowski);

– teoria gier (T. Radzik);

– geometria różniczkowa (Z. Olszak, W. Roter);

– analiza kombinatoryczna (K. Kołodziejczyk, Z. Romanowicz);

– algebra numeryczna (K. Ziętak);

– zastosowania matematyki w mechanice (J. Dyszlewicz);

– bezpieczeństwo komputerowe, kryptografia, algorytmy (M. Kutyłowski).

Należy zauważyć, że instytut nie ma sztywnej wewnętrznej struktury organizacyjnej. Większość badań naukowych jest prowadzona w grupach seminaryjnych i zespołach badawczych. Warto przy tym dodać, że liczba seminariów systematycznie rośnie (obecnie jest ich ok. 20). Badania naukowe są w znacznym stopniu finansowane przez KBN w ramach grantów zwykłych i promotorskich, a ostatnio także z funduszy UE w ramach tzw. Research Training Networks.

Pracownicy naukowi instytutu współpracują z wieloma jednostkami badawczymi o wysokiej renomie w kraju i za granicą. Są także laureatami prestiżowych nagród, w tym nagród Ministra Edukacji Narodowej, Prezesa Rady Ministrów oraz PAN. Na szczególną uwagę zasługuje nagroda Prezesa Rady Ministrów przyznana w 2001 r. prof. C. Ryll-Nardzewskiemu za wybitny dorobek naukowy.

Instytut Matematyki i Informatyki (wcześniej jako Instytut Matematyki i Fizyki Teoretycznej) posiada od 1969 r. uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk matematycznych w dyscyplinie matematyka. Od tego czasu Rada Naukowa instytutu nadała tytuł doktora nauk matematycznych ponad 100 kandydatom. W 2003 r. instytut uzyskał prawo do nadawania stopnia doktora hab. nauk matematycznych w dyscyplinie matematyka. Wcześniej od 1994 r. przewody habilitacyjne z matematyki były przeprowadzane przed Radą Wydziału Podstawowych Problemów Techniki.

Obecnie Instytut Matematyki realizuje kształcenie studentów na WPPT na dwóch kierunkach: matematyka (na czterech specjalnościach: statystyka matematyczna, matematyka finansowa i ubezpieczeniowa, informatyka matematyczna, matematyka teoretyczna) oraz informatyka (na pięciu specjalnościach: algorytmy i systemy informatyczne, bezpieczeństwo komputerowe, metody numeryczne i grafika komputerowa, systemy informacyjne, statystyka obliczeniowa). Oba kierunki uzyskały akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Od 2005 r. instytut nosi nazwę Instytut Matematyki i Informatyki.

Instytut Matematyki bierze aktywny udział w popularyzacji matematyki. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj Konkurs Gier Matematycznych i Logicznych, który od kilkunastu lat jest organizowany pod patronatem WPPT przez pracowników Instytutu Matematyki: doc. Zbigniewa Romanowicza, dr. Rościsława Rabczuka oraz doc. Janusza Górniaka. W różnych kategoriach rywalizują zarówno uczniowie szkół podstawowych i średnich, jak i studenci oraz dorośli. Najlepsi biorą udział w finałach Międzynarodowych Mistrzostw

w Grach Matematycznych i Logicznych, rozgrywanych corocznie w Paryżu, w których reprezentanci Polski odnieśli już wiele sukcesów.

Pierwsze doktoraty na WPPT PWr – matematyka: Jan Mikuś (1971) – promotor: dr hab. Bertold Lysik; Aleksander Górski (1972) – promotor: prof. Franciszek Otto; Czesław Konopka (1972) – promotor: doc. dr Witold Roter; Aleksander Weron (1972) – promotor: prof. dr Stanisław Gładysz; Tomasz Byczkowski (1973) – promotor: prof. dr Stanisław Gładysz; Anzelm Iwanik (1974) – promotor: prof. dr hab. Czesław Ryll-Nardzewski; Ryszard Magiera (1975) – promotor: prof. dr hab. Stanisław Trybuła; Magdalena Rutkowska (1975) – promotor: prof. dr hab. Stanisław Trybuła; Halina Byczkowska (1977) – promotor: prof. dr Stanisław Gładysz; Janusz Górniak (1977) – promotor: prof. dr hab. Czesław Ryll-Nardzewski; Tadeusz Inglot (1977) – promotor: prof. dr Stanisław Gładysz; Wojciech Kordecki (1977) – promotor: prof. dr Stanisław Gładysz; Jadwiga Hachaj (1978) – promotor: prof. dr hab. Feliks Barański; Zbigniew Olszak (1978) – promotor: doc. dr hab. Witold Roter; Krzysztof Orłowski (1978) – promotor: prof. dr hab. Stanisław Trybuła.

Pierwsze habilitacje na WPPT PWr – matematyka: Tadeusz Radzik (1994); Zdzisław Suchanecki* (1994); Wojciech Bartoszek* (1996); Tomasz Downarowicz (1996); Krzysztof Szajowski (1996); Romuald Lenczewski (1996); Jolanta Misiewicz* (1997); Janusz Mierczyński (1998); Krzysztof Kołodziejczyk (1999); Jacek Leśkow* (1999); Tadeusz Inglot (2000); Michał Ryznar (2001); Krzysztof Bogdan (2002); Andrzej Makagon* (2002); Wojciech Mydlarczyk (2003). [*Osoba nie będąca pracownikiem WPPT PWr.]

Ryszard Grząślewicz, Romuald Lenczewski, Zbigniew Romanowicz

FIZYKA I ASTRONOMIA

Początki fizyki w powojennym Wrocławiu

Pomysł utworzenia polskiej uczelni we Wrocławiu zrodził się w styczniu 1945 r. w Krakowie w zespole profesorów i docentów lwowskich szkół akademickich, pozbawionych swoich macierzystych uczelni i poszukujących dla siebie nowej siedziby. W marcu 1945 r. zespół ten, jako Grupa Naukowo-Kulturalna (zwana też Wrocławską Grupą Naukową), został włączony do grupy operacyjnej prezydenta Wrocławia, dr. Bolesława Drobnera. Kierował nią delegat rządu, prof. Stanisław Kulczyński, były rektor UJK we Lwowie. Czołówka Grupy przybyła do zrujnowanego Wrocławia 9 maja 1945, a więc trzy dni po jego zdobyciu przez Armię Czerwoną. Zastępcą delegata był fizyk, prof. Stanisław Loria (1883–1958; prof. zw. na UJK od 1920 r.; studiował m.in. we Wrocławiu), uznany za założyciela powojennej fizyki wrocławskiej. Członkiem Grupy był także tajemniczy osobnik, fizyk mgr (dr?) Franciszek Kuczera. Wobec zniszczenia budynków uniwersyteckich, tworzenie uczelni, bez oficjalnej zgody władz, podjęto na terenie niemieckiej politechniki. 2 lipca udało się odebrać te niezniszczone budynki z rąk radzieckich wojsk. Od 20 sierpnia 1945 w skład Grupy wchodził Roman S. Ingarden ze Lwowa, kończący właśnie studia fizyczne w Krakowie.

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii utworzono jako wspólną jednostkę Uniwersytetu i Politechniki. Spontanicznie zorganizowany Zakład Fizyki przekształcony więc został w Katedrę Fizyki. 21 listopada dołączył kolejny fizyk, prof. H. Niewodniczański z USB w Wilnie. Członkiem tej Grupy był także Bolesław Makiej, późniejszy profesor. Na zajęcia dojeżdżał z Poznania prof. Szczepan Szczeniowski, który jednak nie pozostał we Wrocławiu, trapionym „chorobą ruin" i niepewną przyszłością. Również prof. Jan Blaton z UMCS w Lublinie nie zagrzał długo miejsca we Wrocławiu. Dwie Katedry Fizyki Doświadczalnej i Katedra Fizyki Teoretycznej borykały się z ogromnymi trudnościami okresu pionierskiego.

W czerwcu 1946 r. przyjechał do Wrocławia adiunkt UJK dr Jan Nikliborc i przejął jako zastępca profesora Katedrę II po prof. Niewodniczańskim, który przeniósł się do Krakowa. W styczniu 1947 r. Katedrę III objął prof. Wacław Szymanowski, ale pozostał tylko do marca 1948 r. Dopiero we wrześniu 1948 r. kadra wrocławskiej fizyki została wzmocniona przez przybyłego z Krakowa dr. Jana Wesołowskiego. Po zrobieniu doktoratu w 1949 r. R.S. Ingarden otrzymał stanowisko zastępcy profesora. Wrocławscy fizycy nadal zajmowali się przede wszystkim dydaktyką. Trudności kadrowe i braki wyposażenia pracowni naukowych potęgowane były niechęcią władz do niepokornej uczelni i rosnącymi naciskami politycznymi. Nasiliło się osłabianie uczelnianych organów oraz tworzenie nowych uczelni z wyodrębnionych wydziałów. Powołano też nową Państwową Wyższą Szkołę Pedagogiczną, faworyzowaną przez władze jako przeciwwaga dla Uniwersytetu; tu fizykę tworzył J. Wesołowski. Szkołę przeniesiono do Opola w 1955 r. Sytuacji nie poprawiło połączenie katedr fizyki obsługujących wszystkie uczelnie. Wyodrębnienie Politechniki Wrocławskiej (1 września 1951) przypieczętowało rozbicie organizacyjne i faktyczną dezintegrację środowiska akademickiego; grudniowa ustawa ostatecznie pozbawiła uczelnię samodzielności, czego ukoronowaniem było narzucenie Uniwersytetowi imienia Bolesława Bieruta. Kondycja fizyki uniwersyteckiej była bliska katastrofy, mimo wysiłków Rady Wydziału. W listopadzie 1951 r. prof. S. Loria odszedł do Poznania. Politechnika, pozbawiona fizyki, utworzyła na Wydziale Łączności własną katedrę (mgr Hieronim Cygan), którą w 1953 r. przejął mgr inż. Zygmunt Bodnar pochodzący z PLw. Nowe uczelnie tworzyły swoje katedry fizyki.

Nowy impuls wrocławskiej fizyce nadał przyjazd do Wrocławia doc. Jana Rzewuskiego z Torunia (1952) oraz prof. Mariana Güntera (1953). Sytuację komplikowało jednak powoływanie zakładów PAN bazujących na katedrach uczelnianych. Prof. Włodzimierz Trzebiatowski przejął przedwojenne laboratorium kriogeniczne politechniki, ale nie doszło do utworzenia Instytutu Kriogenicznego PAN. Dopiero w lipcu 1955 r. prof. R.S. Ingarden powołał do życia Samodzielną Pracownię Niskich Temperatur Instytutu Fizyki PAN, mającą zajmować się tzw. temperaturami magnetycznymi. Nieco wcześniej, we wrześniu 1954 r., utworzono też Grupę Fizyki Statystycznej Zakładu Fizyki Teoretycznej Instytutu Fizyki PAN. Ale dopiero przejście fizyków uniwersyteckich do nowych pomieszczeń, uzyskanych po październiku 1956 r., w budynku Komitetu Wojewódzkiego PZPR, pozwoliło im na rozwinięcie skrzydeł. Równocześnie Pracownia Niskich Temperatur przejęła budynki tramwajowej podstacji prądu stałego przy ówczesnej ul. Próchnika. Przekształcenie Pracowni w Zakład Niskich Temperatur IF PAN oraz powrót z Anglii doc. Józefa Mazura, specjalisty od niskich temperatur, umożliwiły utworzenie po paru latach Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN.

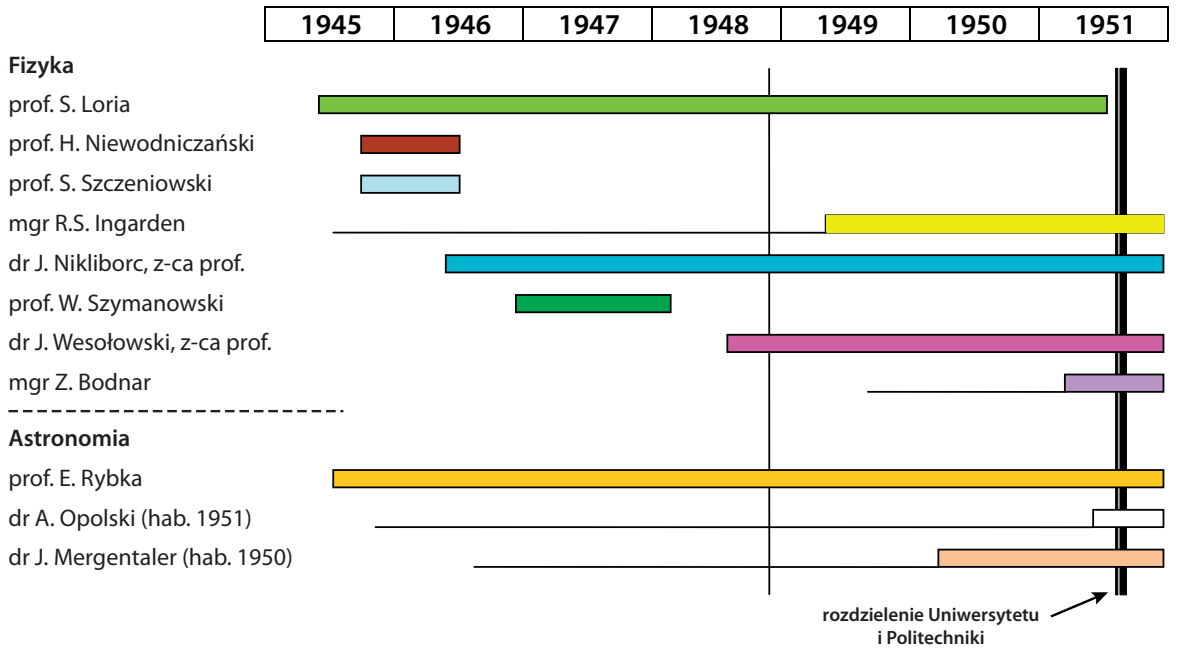
Bibliografia

1. *Physics and Mathematics at Wrocław University*, pod red. J. Lukierskiego i H. Rechtenberga, Wrocław 2002.

2. *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, t. II, Wrocław 1993.

3. P.E. Tomaszewski, *Dzieje INTiBS PAN – kalendarium*, Wrocław 1996 (maszynopis powielany).

oraz Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 201 i 324.

Początki fizyki i astronomii w powojennym Wrocławiu – okresy pobytu twórców szkół naukowych i innych wybitnych fizyków

Fizyka teoretyczna na Uniwersytecie Wrocławskim

W l. 1945–1947 formalnie istniała Katedra Fizyki Teoretycznej, ale pozostawała nie obsadzona. W 1947 r. opiekunem katedry został prof. S. Loria, a jedynym jej pracownikiem był mgr R.S. Ingarden, który wykładał fizykę teoretyczną. Od 1948 r. zaczęły się odbywać seminaria wewnętrzne katedry, poświęcone optyce geometrycznej, mechanice kwantowej, metodom matematycznym fizyki, teorii ciała stałego i teorii pola. Małej grupie fizyków teoretyków złożonej z asystentów bez ukończonych studiów (Jan Łopuszański, Zygmunt Galasiewicz, Władysława Szczurówna – później Rybarska i Nawrocka, Andrzej Pawlikowski) przewodził dr R.S. Ingarden. W 1952 r. przyjechał z Torunia dr Jan Rzewuski i objął kierownictwo Katedry Fizyki Teoretycznej. Od tego czasu rozwinęły się następujące kierunki badań: statystyczna teoria promieniowania kosmicznego, klasyczna i kwantowa teoria pola, teoria metali i fizyka statystyczna. Pod koniec lat 50. utworzono w katedrze dwa zakłady: Teorii Pola i Fizyki Statystycznej.

1 września 1960 Katedra Fizyki Teoretycznej przekształciła się w Instytut Fizyki Teoretycznej z trzema katedrami: Teorii Pola (kier. J. Rzewuski), Teorii Ciała Stałego i Niskich Temperatur (R.S. Ingarden) oraz Fizyki Statystycznej (J. Łopuszański); cztery lata później powstała czwarta katedra – Katedra Teorii Jądra Atomowego (Z. Galasiewicz). W 1966 r. prof. R.S. Ingarden opuścił UWr i przeniósł się na UMK w Toruniu. W 1969 r. – zgodnie z tendencją ogólnopolską – zamieniono katedry na zakłady, przy sposobności zmieniając nazwy niektórych z nich. W ten sposób powstały trzy zakłady: Teorii Pola (J. Rzewuski), Metod Matematycznych Fizyki (J. Łopuszański) oraz Teorii Wielu Ciał (Z. Galasiewicz). W 1976 r. ostatni zakład zmienił nazwę na Zakład Teorii Fazy Skondensowanej i powstał nowy Zakład Wysokich Energii i Teorii Cząstek Elementarnych (Jerzy Lukierski). W 1997 r. powstał Zakład Dynamiki Nieliniowej i Układów Złożonych (Arkadiusz Jadczyk, a po roku Andrzej Pękalski), a w 2003 r. Zakład Metod Komputerowych Fizyki (Czesław Oleksy).

Dyrektorami instytutu byli kolejno: prof. J. Rzewuski (1960–1971), prof. J. Łopuszański (1971–1984), prof. Z. Galasiewicz (1984–1990), prof. J. Lukierski (1990–2005), a obecnie prof. Robert Olkiewicz. Pracowało tu dwóch członków rzeczywistych PAN: J. Rzewuski i J. Łopuszański, ponadto ten ostatni jest członkiem PAU (z siedzibą w Krakowie).

Do 1990 r. warunki lokalowe były bardzo złe. Przy ul. Cybulskiego 36 (na tyłach Komitetu Wojewódzkiego PZPR) instytut zajmował 12 pomieszczeń z sekretariatem, magazynem książek i małą salą wykładową; dodatkowo miał w różnych częściach Starego Miasta kilka pokoi dla pracowników. Do większości sal dydaktycznych trzeba było dojeżdżać. Po przemianie ustrojowej instytut otrzymał po Komitecie Wojewódzkim całe obszerne piętro oraz strych, który po adaptacji posłużył za bazę lokalową dla nowej atrakcyjnej specjalizacji – fizyki komputerowej. Po kilku latach otwarto następną nową specjalizację – ekonofizykę – prowadzoną wspólnie z Instytutem Nauk Ekonomicznych z Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii.

Działalność naukowa instytutu miała powiązania z nauką światową dzięki Zimowym Szkołom Fizyki Teoretycznej, odbywającym się regularnie od 1964 r. (z jednym wyjątkiem w stanie wojennym), najczęściej w Karpaczu. Były to swoiste konferencje, początkowo dwutygodniowe, ostatnio 10-dniowe. Pełniły one szczególną rolę przed 1989 r. jako miejsce spotkań i wymiany myśli wybitnych naukowców z Zachodu i Wschodu, którzy inaczej nie mogli się spotykać – świadczą o tym ich zapiski w Kronice Szkoły. Uczestnikami Szkół Zimowych byli laureaci Nagrody Nobla lub przyszli laureaci tej nagrody: Chen Ning Yang, Gerard 't Hooft, Aleksiej Abrikosow, Witalij Ginzburg, Anthony Leggett. W 2006 r. odbyła się już 42. Szkoła Zimowa. Od 1967 r. równocześnie ze Szkołami Zimowymi odbywają się Przedszkola Fizyki Teoretycznej organizowane przez Studenckie Koło Naukowe dla

studentów wyższych lat. Goście szkoły wygłaszają wykłady dla przedszkola w bardziej popularnej formie, przez co przyciągają także uczestników szkoły.

Od lat 70. istniała bliska współpraca między Sekcją Teorii Wydziału Fizyki Uniwersytetu w Lipsku a Instytutem Fizyki Teoretycznej UWr. Przejawiała się ona m.in. w organizowanych dwa razy w roku – raz w Lipsku, raz we Wrocławiu – wspólnych seminariach na temat prowadzonych badań. Odbyło się w sumie 27 takich seminariów, ostatnie w 1990 r. Po zjednoczeniu Niemiec spotkania te przyjęły inną formę – nie dwustronną, lecz międzynarodową. Od 1991 r. raz lub dwa razy w roku odbywają się trzy- lub czterodniowe Sympozja Maxa Borna, na których omawiane są postępy w różnych awangardowych dziedzinach szeroko dyskutowanych na świecie. W 2006 r. odbyło się 22. Sympozjum Maxa Borna.

Najważniejszą formą współpracy międzynarodowej były i są indywidualne wyjazdy do różnych ośrodków naukowych na świecie. Należy tu wymienić przede wszystkim znane instytuty badawcze. Współpraca z Laboratorium Fizyki Teoretycznej Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej pod Moskwą została nawiązana w 1956 r., z oddziałem teorii ośrodka badań nad cząstkami elementarnymi CERN w Genewie w 1960 r., a z Międzynarodowym Centrum Fizyki Teoretycznej (ICTP) w Trieście na początku lat 70. Dzięki wielokrotnym krótko- i długoterminowym pobytom w tych ośrodkach pracownicy instytutu mieli kontakt z pierwszą linią badań, a młodsi możliwość dokształcania się, zwłaszcza w ICTP.

Poza wymienionymi międzynarodowymi centrami badawczymi pracownicy IFT utrzymują intensywne kontakty z innymi ośrodkami badawczymi fizyki teoretycznej. Oto najważniejsze z nich:

a) w latach 50. i 60.: uniwersytety w Utrechcie (Holandia), w Princeton i Nowym Jorku (USA), w Bayreuth (RFN) i w Amsterdamie (Holandia), Instytut Nielsa Bohra w Kopenhadze, Brookhaven National Laboratory w Upton (New Jersey, USA);

b) w latach 70.: Politechnika Chalmersa w Göteborgu (Szwecja), Uniwersytet Stanu Nowy Jork w Stony Brook (USA), National Bureau of Standards w Boulder (Colorado, USA), Uniwersytet Karola Marksa w Lipsku (NRD), uniwersytet w Karlsruhe (RFN), Laboratorium DESY w Hamburgu (RFN), Centre National de la Recherche Scientifique w Saclay i Institut des Hautes Études Scientifiques w Bures-sur-Yvette (Francja);

c) w latach 80.: uniwersytety w Getyndze, Bielefeld i Darmstadt (RFN), Instytut Maxa Plancka w Monachium (RFN), uniwersytety w Marsylii i Bordeaux (Francja), w Walencji (Hiszpania) i w Durham (Wielka Brytania).

d) od lat 90. do chwili obecnej (wymieniamy tylko nowe kontakty): National Science Foundation (USA), Centro Pesquisas Fisicas w Rio de Janeiro (Brazylia), Uniwersytet Łomonosowa w Moskwie (Rosja), Gesellschaft für Schwerionenforschung w Darmstadt i uniwersytet w Kolonii (Niemcy), Uniwersytet Roma I w Rzymie (Włochy), uniwersytet w Waterloo (Kanada), w Genewie (Szwajcaria), w Liège, Gandawie i Leuwen (Belgia), w Tucson (USA), Uniwersytet Lwowski i Narodowa Ukraińska Akademia Nauk we Lwowie (Ukraina), Uniwersytet Bar-Ilan w Ramat-Gan (Izrael), Uniwersytet Paryż VI (Francja), uniwersytet w Tartu (Estonia), Uniwersytet Masaryka w Brnie (Czechy), uniwersytet w Kapsztadzie (RPA).

Na działalności instytutu odbiły się wydarzenia stanu wojennego. Na dłuższy czas, przekraczający pół roku, do ośrodków internowania trafiło kilku pracowników naukowych (Zbigniew Oziewicz, Jerzy Przystawa, Jan Sobczyk, Ludwik Turko). Wielokrotnie zdarzały się rewizje w domach i zatrzymania na 48 godzin. W tym czasie, aż do 1987 r., wielu pracowników było pozbawionych możliwości wyjazdów zagranicznych. W dziedzinie tak „umiędzynarodowionej" jak fizyka teoretyczna siłą rzeczy musiało to niekorzystnie wpłynąć na pracę naukową instytutu.

W latach 1994–2004 w instytucie zrealizowano 21 projektów badawczych (grantów) KBN. Instytut uczestniczy również w 6. badawczym programie europejskim oraz jest współkoordynatorem międzynarodowych umów naukowych Polski z RPA i Hiszpanią.

Pracownicy instytutu napisali i wydali wiele podręczników i monografii w kraju i za granicą: J. Rzewuski, *Field Theory* (w dwóch tomach), Londyn 1958, 1969; J. Łopuszański i A. Pawlikowski, *Fizyka statystyczna*, Warszawa 1969; Z.M. Galasiewicz, *Superconductivity and Quantum Fluids*, Oxford 1970; Z.M. Galasiewicz, *Helium 4*, Oxford 1971; J. Łopuszański, *Rachunek spinorów*, Warszawa 1985; P. Garbaczewski, *Classical and Quantum Field Theory of Exactly Soluble Nonlinear Systems*, Singapur 1985; B. Jancewicz, *Multivectors and Clifford Algebra in Electrodynamics*, Singapur 1988; R. Coquereaux, A.Z. Jadczyk, *Riemannian Geometry, Fiber Bundles, Kaluza-Klein Theories and all that*, Singapur 1988; J. Łopuszański, *An Introduction to Symmetry and Supersymmetry in Quantum Field Theory*, Singapur 1991; Z. Haba, *Feynman Integral and Random Dynamics in Quantum Physics*, Dordrecht 1999; J. Łopuszański, *Variational Problems in Classical Mechanics*, Singapur 1999; B. Jancewicz, *Wielkości skierowane w elektrodynamice*, Wrocław 2000.

Najważniejsze osiągnięcia naukowe Instytutu Fizyki Teoretycznej:

I. Praca Jana Łopuszańskiego z Rudolfem Haagiem i Martinem Sohniusem (1975), w której podano klasyfikację wszystkich możliwych supersymetrii w teorii rozpraszania cząstek elementarnych. Praca ta została zaliczona do 13 najważniejszych w dziedzinie supersymetrii i była najczęściej cytowana spośród wszystkich powojennych prac z fizyki w ośrodku wrocławskim.

II. Prace Jana Rzewuskiego dotyczące: a) nielokalnej teorii pola, w których podano prawa zachowania, wyprowadzono odpowiednik równania Schrödingera dla wyróżnionej składowej wektora stanu; b) funkcjonalnego sformułowania teorii pola (dwutomowa monografia); c) teorii przestrzeni spinorowej. Osiągnięcia prof. Rzewuskiego zostały wyróżnione Nagrodą Fundacji Jurzykowskiego z USA oraz Medalem Mariana Smoluchowskiego przyznawanym przez Polskie Towarzystwo Fizyczne.

III. Prace Jerzego Lukierskiego ze współpracownikami (J.A. de Azcaraga, H. Ruegg, A. Nowicki, V.N. Tołstoj) dotyczące: a) teorii cząstek supersymetrycznych (1981, 1988), w których przedstawiono pierwsze w literaturze modele supercząstek z masą i podwójną supersymetrią; b) pierwszej w literaturze kwantowej deformacji symetrii relatywistycznych (1991), tzw. kappa-deformacji algebry Poincarégo jako propo-

zycji modyfikacji opisu relatywistycznego na tzw. odległościach Plancka. Prace J. Lukierskiego z tej dziedziny zostały w 1995 r. uhonorowane Nagrodą im. Marii Skłodowskiej-Curie. Cztery z prac J. Lukierskiego mają obecnie po ponad 100 cytowań.

IV. Praca Krzysztofa Redlicha i Ludwika Turki, przedstawiająca ogólny formalizm matematyczny dla układów z nieabelową grupą symetrii z zastosowaniem w teorii pola dla skończonej temperatury i w opisie struktury gęstej materii hadronów oraz prace Krzysztofa Redlicha, dotyczące teorii materii hadronowej zastosowanej do procesów cieplnych oraz plazmy kwarkowo-gluonowej. Pięć prac K. Redlicha ma obecnie – każda – ponad 100 cytowań. Osiągnięcia K. Redlicha zostały uhonorowane w 2003 r. Nagrodą Fundacji Humboldta.

V. Prace Zygmunta Galasiewicza i Jerzego Czerwonki poświęcone nadpłynności. Z. Galasiewicz podał teorię nadpłynnych układów fermionów z parami *p*, a dla mieszanin hel 3-nadpłynny hel 4 przepowiedział możliwość fal koncentracji helu 3 podobnych do fal temperatury – tzw. drugiego dźwięku (monografia). J. Czerwonko podał teoretyczny opis statycznej podatności magnetycznej i dyspersji wzbudzeń kolektywnych w nadpłynnym helu 3. Osiągnięcia Z. Galasiewicza i J. Czerwonki zostały wyróżnione zesp. Nagrodą im. Marii Skłodowskiej-Curie (1983).

VI. Praca Arkadiusza Jadczyka z Robertem Coquereaux (1983) wprowadzająca nowy aparat matematyczny opisujący wielowymiarowe teorie Kaluzy-Kleina na wiązkach z włóknem jednorodnym (monografia). Seria prac A. Jadczyka z Philippem Blanchardem poszerzająca zakres zastosowań i moc przewidującą mechaniki kwantowej. Osiągnięcia A. Jadczyka zostały uhonorowane w 1996 r. Nagrodą Fundacji Humboldta.

Bernard Jancewicz

Fizyka doświadczalna na Uniwersytecie Wrocławskim

Korzenie polskiej tradycji fizyki doświadczalnej na UWr sięgają 1945 r., kiedy bezpośrednio po zakończeniu wojny tworzyły się we Wrocławiu pierwsze, wspólne dla Uniwersytetu i Politechniki, struktury organizacyjne. W maju 1945 r. z inicjatywy Stanisława Lorii, profesora UJK we Lwowie, powstał Zakład Fizyki, przekształcony w sierpniu lub wrześniu tego samego roku w Katedrę Fizyki Uniwersytetu i Politechniki. Jej kierownikiem został prof. S. Loria. W 1946 r. pracę w katedrze podjął dr Jan Nikliborc z PLw. Dwa lata później do jej składu osobowego dołączył dr Jan Wesołowski z UJ. W l. 1948–1950, w ramach wspólnego Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, istniały trzy katedry fizyki doświadczalnej, których kierownikami byli prof. Loria, dr Nikliborc (habilitacja w 1948 r.) i dr Wesołowski. W czerwcu 1950 r. Rada Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii przyjęła wniosek połączenia tych katedr w jedną Katedrę Fizyki Doświadczalnej. W 1951 r. nastąpił administracyjny rozdział Uniwersytetu i Politechniki. Większość pracowników Katedry Fizyki Doświadczalnej związała swoją działalność zawodową z Uniwersytetem, w tym profesorowie Nikliborc i Wesołowski. Tego samego roku prof. Loria przeniósł się na uniwersytet w Poznaniu. Kierownikiem Katedry Fizyki Doświadczalnej UWr został prof. Jan Nikliborc.

Początkowo w Katedrze Fizyki Doświadczalnej istniały dwie samodzielne grupy badawcze kierowane przez profesorów Jana Nikliborca i Jana Wesołowskiego. Grupa prof. Nikliborca rozwinęła badania w dziedzinie polowej mikroskopii elektronowej, a grupa prof. Wesołowskiego utworzyła laboratorium spektroskopii anihilacyjnej. Kolejne grupy badawcze, powstałe pod koniec lat 50. i na początku 60., podjęły problematykę wzbudzonej emisji elektronów (doc. dr hab. Bogdan Sujak) oraz własności fizycznych dielektryków, głównie ferroelektryków (dr Arkadiusz Jaśkiewicz). W 1959 r. w katedrze został zatrudniony, wracający do kraju z Zachodu, prof. Józef Mazur, wzmacniając kadrę naukową i rozszerzając profil badań katedry o fizykę niskich temperatur. Dorobek Katedry Fizyki Doświadczalnej UWr w okresie od jej powstania do 1965 r. obejmował ok. 200 publikacji. W l. 1945–1969 stopień doktora n. fiz. uzyskało 17 pracowników katedry i 18 osób spoza niej, a doktora hab. n. fiz. – 4 pracowników katedry i 4 osoby spoza katedry.

W październiku 1966 r. na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr utworzono trzy katedry, w których uprawiana była fizyka doświadczalna: Fizyki Doświadczalnej (prof. dr hab. Jan Nikliborc), Zastosowań Fizyki Jądrowej (prof. dr hab. Jan Wesołowski) oraz Fizyki Ciała Stałego (doc. dr hab. Bogdan Sujak). Funkcjonowały one jako Zespół Katedr z Radą, do której wchodzili ich kierownicy.

W 1969 r., w wyniku kolejnej reorganizacji, na wydziale utworzony został Instytut Fizyki Doświadczalnej. W ramach struktury organizacyjnej nowo utworzonego instytutu powstało 7 zakładów: Elektroniki (doc. dr hab. Bronisław Rozenfeld), Fizyki Atomu i Cząsteczki (prof. dr hab. J. Nikliborc), Fizyki Ciała Stałego (doc. dr hab. B. Sujak), Fizyki dla Przyrodników (doc. dr hab. Arkadiusz Jaśkiewicz), Fizyki Jądrowej (prof. dr hab. J. Wesołowski), Fizyki Ogólnej (doc. dr Zbigniew Sidorski) oraz Metod Nauczania Fizyki (doc. dr I. Stępniowski). Kryterium podziału na zakłady była działalność dydaktyczna kierownika i pracowników wchodzących w skład zakładu. W czasie tworzenia Instytutu Fizyki Doświadczalnej było w nim zatrudnionych 2 profesorów (z tytułem naukowym profesora), 6 docentów, 9 adiunktów, l wykładowca, 14 st. asystentów, 12 asystentów, 3 asystentów stażystów. W 1972 r. utworzony został Zakład Teorii Powierzchni Metali (doc. dr Kazimierz Wojciechowski). Dyrektorami instytutu byli kolejno: prof. B. Sujak (1969–1974), prof. Z. Sidorski (1974–1984), prof. B. Sujak (1984–1987), prof. Stefan Mróz (1987–1991), prof. Marian Szuszkiewicz (1991–1996), prof. Jan Kołaczkiewicz (1996–1999), prof. Zbigniew Czapla (1999–2002), od 2002 r. pełni tę funkcję prof. Antoni Ciszewski.

Przez pierwsze 25 lat istnienia Instytut Fizyki Doświadczalnej UWr rozwijał się bardzo dynamicznie. W 1995 r. zatrudniał 11 profesorów (5 z tytułem naukowym profesora), 7 adiunktów ze stopniem naukowym doktora hab., 38 adiunktów ze stopniem naukowym doktora oraz 12 asystentów ze stopniem zawodowym magistra. W tym czasie 76 pracownikom instytutu oraz 41 osobom spoza instytutu nadano stopień naukowy doktora n. fiz., a 18 pracownikom – stopień naukowy doktora hab. Pracownicy instytutu opublikowali (jako samodzielni autorzy lub współautorzy) 23 monografie i książki oraz 1265 oryginalnych prac naukowych, z których

zdecydowana większość ukazała się w czasopismach o cyrkulacji międzynarodowej. W tym okresie modyfikacji uległa struktura organizacyjna instytutu. Powstały nowe zakłady, a część istniejących zmieniła nazwę. Zmiany te były podyktowane przekształceniem ich funkcji dydaktycznej, jaką pełniły bezpośrednio po powstaniu instytutu, na naukowo-dydaktyczną i naukową. W 1995 r. w strukturę organizacyjną instytutu tworzyło 10 zakładów: Adsorpcji (prof. dr hab. K. Wojciechowski, do 1984 prof. dr hab. Z. Sidorski), Elektroniki Emisyjnej (prof. dr hab. Ryszard Męclewski), Fizyki Cienkich Warstw (prof. dr hab. Tadeusz Lewowski), Fizyki Dielektryków (prof. dr hab. Z. Czapla, do 1983 r. prof. dr hab. A. Jaśkiewicz), Nauczania Fizyki (dr hab. Ewa Dębowska), Spektroskopii Elektronowej (prof. dr hab. S. Mróz), Spektroskopii Emisji Polowej (prof. dr hab. Tadeusz Radoń), Teorii Powierzchni (prof. dr hab. Maria Stęślicka), Zastosowań Fizyki Jądrowej (prof. dr hab. M. Szuszkiewicz, do 1990 prof. dr hab. B. Rozenfeld) oraz Zastosowań Fizyki Powierzchni (prof. dr hab. Jerzy Czyżewski). Kierowany przez prof. dr. hab. B. Sujaka Zakład Kriofizyki Ciała Stałego istniał do 1994 r., do czasu przejścia prof. Sujaka na emeryturę.

Struktura organizacyjna instytutu w 1995 r. korespondowała z tematyką prowadzonych w instytucie badań. Zasadniczym kierunkiem była fizyka powierzchni ciała stałego, uprawiana w ośmiu z istniejących w tym okresie jedenastu zakładów. Badania dotyczyły adsorpcji, dyfuzji i desorpcji metalicznych warstw adsorbowanych na powierzchniach metali, segregacji na granicach faz i epitaksyjnego wzrostu nowej fazy na powierzchni metali, struktury atomowej i elektronowej warstw adsorpcyjnych, przemian fazowych w warstwach adsorpcyjnych, elektronowych stanów powierzchniowych oraz wpływu powierzchni i granic faz na strukturę elektronową ciała stałego (w szczególności supersieci półprzewodnikowych), mechanizmów rozpraszania niskoenergetycznych elektronów w halogenkach metali alkalicznych oraz na kontaktach metal–izolator i półprzewodnik–izolator. Rozwijano również nowoczesne metody badania powierzchni ciała stałego, wykorzystujące emisję polową, jonizację polową, dyfrakcję niskoenergetycznych elektronów oraz różnego rodzaju spektroskopie elektronów emitowanych z próbki podczas bombardowania jej wiązką elektronową. Oprócz badań związanych z nauką o powierzchni ciała stałego, w instytucie prowadzono badania struktury elektronowej metali i stopów metodami anihilacji pozytonów oraz badania oddziaływania pozytonów z powierzchnią i granicami faz. Inny kierunek badań związany był z poszukiwaniem nowych materiałów ferroicznych oraz rozwijaniem metod badania przejść fazowych w niemetalach. Uprawiano także badania wzbudzonej emisji elektronowej z ciał stałych, w szczególności kriokondensatów, oraz badania w dziedzinie dydaktyki fizyki.

Pod koniec 2004 r. Instytut Fizyki Doświadczalnej UWr zatrudniał 6 profesorów tytularnych (R. Błaszczyszyn, Antoni Ciszewski, Zbigniew Czapla, Adam Kiejna, J. Kołaczkiewicz, S. Mróz), 8 doktorów hab., 44 nauczycieli akademickich ze stopniem doktora oraz 25 pracowników naukowo- i inżynieryjno-technicznych. W okresie 1995–2004 struktura organizacyjna instytutu niewiele się zmieniała. W 1999 r. Zakład Elektroniki Emisyjnej objął prof. R. Błaszczyszyn. W 2000 r. utworzono Zakład Mikrostruktury Powierzchni, którego kierownikiem został prof. A. Ciszewski. Od tego samego roku Zakładem Adsorpcji kieruje prof. A. Kiejna, a Zakładem Fizyki Cienkich Warstw dr hab. Stanisław Sendecki. W 2001 r. kierownictwo Zakładu Spektroskopii Emisji Polowej przejął prof. J. Kołaczkiewicz, a Zakładu Teorii Powierzchni dr hab. Leszek Jurczyszyn. W l. 2000–2004 Zakładem Zastosowań Fizyki Jądrowej kierował prof. Wacław Świątkowski. Po jego odejściu na emeryturę w 2004 r. obowiązki kierownika przejął dr hab. Jan Chojcan.

W l. 1995–2004 aktywność naukowa pracowników instytutu była związana głównie z fizyką fazy skondensowanej. Badania koncentrowały się w trzech zasadniczych dziedzinach: fizyki powierzchni ciała stałego, metod jądrowych badania fazy skondensowanej i fizyki dielektryków. Głównymi kierunkami badań w dziedzinie fizyki powierzchni ciała stałego były: a) struktura atomowa czystych powierzchni monokryształów metali i półprzewodników oraz struktura atomowa warstw i submonowarstw adsorpcyjnych (zarówno metalicznych, jak i gazowych); b) struktura i własności elektronowe bardzo cienkich warstw metali, półprzewodników i gazów zaadsorbowanych na monokrystalicznych powierzchniach metali. Przedmiot badań stanowiły: stabilność termiczna czystych i zaadsorbowanych powierzchni monokrystalicznych (przebudowa powierzchni), przemiany fazowe zachodzące w warstwach adsorpcyjnych, mechanizmy wzrostu warstw adsorpcyjnych na podłożach metalicznych i izolatorach, proces desorpcji, powierzchniowe reakcje katalityczne, elementarne oddziaływania pomiędzy adatomami, dyfuzja powierzchniowa. W badaniach doświadczalnych stosowane były najważniejsze ze znanych metod analizy strukturalnej i elektronowej powierzchni (a także metody oryginalne – opracowane przez pracowników IFD UWr): dyfrakcja powolnych elektronów (LEED), spektroskopia elektronów Augera (AES), spektroskopia fotoelektronowa w nadfiolecie (UPS), spektroskopia strat energii elektronów pierwotnych i wtórnych (EELS), kierunkowa spektroskopia piku elastycznego (DEPES), kierunkowa spektroskopia piku Augera (DAES), mikroskopia polowa elektronowa i jonowa (FEM i FIM), skaningowa mikroskopia tunelowa (STM), skaningowa mikroskopia sił atomowych (AFM), desorpcja wzbudzona przejściami elektronowymi (DIET), spektroskopia termodesorpcyjna (TDS), dyfrakcja elektronów rozproszonych nieelastycznie (ILEED), spektroskopia masowa oparta na analizie czasu przelotu, pomiar zmian pracy wyjścia metodą diody. Kierownikami projektów badawczych w tej dziedzinie byli profesorowie: R. Męclewski, S. Mróz, R. Błaszczyszyn, J. Kołaczkiewicz i A. Ciszewski, oraz doktorzy hab.: J. Czyżewski, T. Radoń, T. Lewowski, S. Sendecki, J. Bęben. Obok badań eksperymentalnych z dużym powodzeniem realizowane były w tej dziedzinie badania teoretyczne, dotyczące struktury atomowej i elektronowej powierzchni ciał stałych, czystych i pokrytych adsorbatem metalicznym (prof. K. Wojciechowski, prof. A. Kiejna). Prowadzono badania adsorpcji tlenu i wczesnych etapów utleniania powierzchni metali (prof. A. Kiejna) i oddziaływań międzyatomowych w submonowarstwach adsorbatu (dr J. Rogowska). Badano również wpływ struktury elektronowej powierzchni na powstawanie obrazu w skaningowym mikroskopie tunelowym (dr hab. L. Jurczyszyn) oraz strukturę elektronową półprzewodnikowych supersieci heterozłączowych (prof. M. Stęślicka, dr R. Ku-

charczyk i dr hab. B. Stankiewicz). W badaniach fazy skondensowanej metodami jądrowymi wykorzystywano dwa zjawiska: anihilację niskoenergetycznych par elektron–pozyton oraz efekt Mössbauera. Pierwszą metodą badano czyste metale i stopy metali oraz polimery, kompozyty polimerowe i ciecze organiczne (prof. W. Świątkowski). Spektroskopia Mössbauerowska wykorzystywana była głównie do badania wpływu wodoru na strukturę krystaliczną i elektronową różnych metali domieszkowanych żelazem oraz badania defektów termicznych sieci krystalicznej w rozcieńczonych roztworach stałych na bazie żelaza (prof. M. Szuszkiewicz). Badania w dziedzinie fizyki dielektryków dotyczyły ferroicznych przemian fazowych i własności nowych materiałów wytwarzanych w Zakładzie Fizyki Dielektryków. Badano własności dielektryczne i optyczne kryształów oraz dynamikę domenową w fazie ferroelektrycznej. Wypracowano nowe metody badania dynamiki domenowej w kryształach ferroelastycznych (prof. Z. Czapla, dr hab. R. Cach). Prowadzono również badania w dziedzinie nowoczesnych metod nauczania fizyki (dr hab. Ewa Dębowska).

Dorobek naukowy pracowników instytutu w l. 1995–2004 został przedstawiony w 539 pracach opublikowanych w czasopismach o zasięgu ogólnoświatowym z tzw. listy filadelfijskiej i ponad 80 pracach wydanych w innych czasopismach. Byli oni ponadto autorami i współautorami 4 książek naukowych i podręczników. Jako zaproszeni redaktorzy (*guest editors*) brali udział w pracach redakcyjnych kilkunastu tomów naukowych renomowanych czasopism fizycznych o zasięgu międzynarodowym („Acta Physica Polonica", „Progress in Surface Science", „Surface Science", „Vacuum"). W l. 2001–2003 liczba cytowań ich prac wynosiła 564. W okresie od 1995 do 2004 r. pracownicy instytutu otrzymali 1 indyw. Nagrodę Prezesa Rady Ministrów oraz 3 indyw. i 4 zesp. Nagrody Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. W tym samym okresie 15 pracowników instytutu uzyskało stopień naukowy doktora, 4 – doktora hab., 5 – tytuł profesora.

Oprócz imprez okazjonalnych, instytut zorganizował wiele periodycznych konferencji naukowych. Do 2000 r. odbyło się 20 seminariów z cyklu International Seminar on Surface Physics (pierwsze w 1976), dotyczących najważniejszych osiągnięć światowych w fizyce powierzchni ciała stałego i gromadzących najwybitniejszych badaczy w tej dyscyplinie z całego świata. Od 2002 r. seminaria zostały przekształcone w Międzynarodowe Warsztaty Fizyki Powierzchni, które są poświęcone najważniejszym aktualnie problemom w dziedzinie nauki o powierzchni. Od 1966 r. organizowane są Polish Seminar on Positron Annihilation – konferencje, w których uczestniczą wybitni przedstawiciele tego kierunku badań na świecie. W 2004 r. odbyła się 35. konferencja z tego cyklu. Od 1970 r. są organizowane konferencje International School on Ferroelectrics Physics. W 2004 r. odbyła się 27. taka konferencja. W l. 1974–1994 odbywały się cyklicznie Polish Seminar on Exoemission and Related Phenomena. Od 1975 r. instytut współorganizuje Jesienne Szkoły „Problemy dydaktyki fizyki". W 2002 r. odbyła się 15. taka konferencja.

Od 1995 r. pracownicy instytutu brali udział w kilku międzynarodowych programach badawczych, takich jak programy European Science Foundation (koordynator A. Kiejna) czy programy badawcze w ramach European Commission – Human Potential Programme – Access to Research Infrastructures. Uczestniczyli aktywnie w międzynarodowej współpracy bilateralnej z Niemcami w ramach wspólnych projektów z Deutsche Forschungsgemeinschaft i ze Szwecją w ramach porozumienia PAN i Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk. Instytut prowadził bardzo owocną współpracę naukową z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą. Wśród tych ostatnich do najbardziej znaczących należą: Uniwersytet Rutgers (New Jersey, USA), Fritz-Haber-Institut der MPG w Berlinie, University of Illinois (USA), Autonomiczny Uniwersytet w Madrycie, Forschungszentrum Julich (Niemcy), uniwersytety w Bonn, Petersburgu, Monachium, Uniwersytet Karola w Pradze, Uniwersytet Techniczny Chalmersa w Goeteborgu, Uniwersytet Lwowski, Helsiński Uniwersytet Techniczny.

Najważniejsze osiągnięcia Instytutu Fizyki Doświadczalnej UWr to:

I. Nauka o powierzchni.

1. Wyjaśnienie doświadczalnie obserwowanego minimum w przebiegu zmian pracy wyjścia, w zależności od pokrycia adwarstwą atomów alkalicznych spowodowanego metalizacją warstwy. Doświadczalne zbadanie właściwości warstw adsorpcyjnych metali szlachetnych na podłożu metalicznym. Sformułowanie hipotezy o skokowej metalizacji warstwy adsorpcyjnej przy pewnej krytycznej grubości (Kazimierz Wojciechowski, Zbigniew Sidorski).

2. Opracowanie nowej techniki pomiarowej tzw. kierunkowej spektroskopii elektronów piku elastycznego (DEPES) i przedstawienie możliwości tej metody w badaniu struktury atomowej warstw powierzchniowych; opracowanie uproszczonej metody ilościowej analizy składu chemicznego warstwy powierzchniowej przy wykorzystaniu spektroskopii elektronów Augera; wykazanie, że wprowadzone uproszczenia nie pogarszają dokładności tej analizy (Stefan Mróz).

3. Ilościowy opis przemiany fazowej dwuwymiarowy gaz–dwuwymiarowy kondensat; wyznaczenie parametrów krytycznych tej przemiany (Jan Kołaczkiewicz).

4. Potwierdzenie hipotezy, że podstawowym mechanizmem rozpraszania powolnych elektronów w kryształach typu NaCl jest oddziaływanie z fononami optycznymi; wyznaczenie temperaturowej zależności przewodnictwa elektrycznego nieciągłych warstw metalicznych na podłożu izolatora w pobliżu tzw. progu perkolacji (Tadeusz Lewowski, Stanisław Sendecki).

5. Doświadczalne wykazanie metodami emisji polowej słuszności idei transferu ładunku elektronowego w modelu adsorpcji metali alkalicznych na metalach przejściowych; wykazanie metodą fluktuacji prądu emisji polowej istnienia korelacji przestrzennej między dyfundującymi atomami metalu alkalicznego na ścianach W(110) i W(112); wyznaczenie energii aktywacji dla dyfuzji wody po powierzchni platyny i złota (Ryszard Męclewski, Ryszard Błaszczyszyn, Janusz Bęben).

6. Zbadanie warunków epitaksyjnego wzrostu metali o strukturze fcc i bcc na powierzchni monokryształu wolframu (Antoni Ciszewski).

7. Określenie struktury geometrycznej i elektronowej układów tlen–powierzchnia metalu (Al, Hg, Mo) oraz wyznaczenie nowej struktury tlenku magnezu o kierunkowym typie wiązania (prace Adama Kiejny ze współpracownikami).

8. Zbadanie warunków istnienia i własności supersieciowych stanów powierzchniowych, zlokalizowanych na kontaktach supersieć–podłoże lub supersieć–warstwa buforowa oraz stanów zlokalizowanych na domieszkach i zdefektowanych warstwach supersieci; zbadanie oddziaływania potencjału sieci krystalicznej na własności lokalizacyjne i energetyczne stanów obrazowych, formujących się na powierzchniach metali (Maria Stęślicka, Robert Kucharczyk, Barbara Stankiewicz).

9. Zbadanie wpływu struktury elektronowej powierzchni na powstawanie obrazu w skaningowym mikroskopie tunelowym (Leszek Jurczyszyn).

II. Zastosowania fizyki jądrowej.

1. Zbadanie korelacji kierunkowej fotonów powstających w wyniku anihilacji pozytonów w metalach 3d-przejściowych oraz anizotropii struktury elektronowej bizmutu, antymonu i ich stopów (Marian Szuszkiewicz ze współpracownikami).

2. Zbadanie oddziaływania pozytonów z granicą metal–metal i doświadczalne oszacowanie długości dyfuzji pozytonów (Wacław Świątkowski ze współpracownikami).

III. Fizyka materiałów ferroicznych.

1. Opracowanie metody badania nieliniowych własności dielektrycznych kryształów ferroelektrycznych i jej zastosowanie w badaniach wielu materiałów ferroelektrycznych; wykazanie, że kształt frontu fazowego jest wynikiem minimalizowania energii elektrostatycznej i mechanicznej układu dwufazowego; odkrycie anomalnie dużych wartości przenikalności elektrycznych związanych z obecnością frontu fazowego w krysztale; odkrycie strukturalnej przemiany fazowej w krysztale $LiKSO_4$ w zakresie temperatur helowych oraz wykazanie wpływu obróbki termicznej kryształu na przebieg ferroelastycznej przemiany fazowej w tym krysztale (Zbigniew Czapla i Ryszard Cach ze współpracownikami).

2. Odkrycie nowych krystalicznych materiałów ferroelektrycznych: fosforan(III)glicyny – GPI, fosforan(V)2-aminopirydyny – 2-APP, jodan(VII)pirydyny – PIO i badanie ich własności fizycznych i ferroelastycznych: fluoroantymonian amonowy – APFA, fluorokrzemian trishydroksyaminometanu – TSF (Zbigniew Czapla).

3. Opracowanie modelu przemiany fazowej w krysztale GPI; zbadanie przemiany fazowej w krysztale GPI w polu elektrycznym i opracowanie fenomenologicznego opisu tej przemiany (Zbigniew Czapla ze współpracownikami).

4. Opracowanie nowych metod pomiarowych: pomiar dwójłomności kryształów, pomiar szybkości i pochłaniania ultradźwięków, pomiar deflekcji światła w kryształach ferroelektrycznych i badania przemian fazowych z wykorzystaniem tych metod (Ryszard Cach i Zbigniew Czapla ze współpracownikami).

Astronomia na Uniwersytecie Wrocławskim

Historia obserwacji astronomicznych we Wrocławiu datuje się od 1732 r., kiedy to w budynku Akademii Jezuickiej (obecnie gmach główny uniwersytetu) ukończono budowę tzw. Wieży Matematycznej przeznaczonej na potrzeby badań matematycznych, astronomicznych i mechanicznych. W 1897 r. przeniesiono obserwatorium z Wieży Matematycznej na pobliską Wyspę Mieszczańską, a w 1916 r. uzyskano nową lokalizację w parku Szczytnickim (dziś ul. Kopernika 11), gdzie wzniesiono obecny budynek instytutu wraz z kopułą mieszczącą refraktor. Od 1928 r. astronomowie wrocławscy korzystali też gościnnie z prywatnego obserwatorium rodziny Wutschikowskich, położonego we wsi Białków, ok. 70 km od Wrocławia.

Po II wojnie światowej obserwatorium kierowali astronomowie ze Lwowa. W początkowych latach w badaniach brali udział przede wszystkim pracownicy dawnego Obserwatorium Lwowskiego: Eugeniusz Rybka, Jan Mergentaler, Antoni Opolski i Stefania Ninger-Kosibowa. Pierwszym powojennym dyrektorem Obserwatorium (1945–1958) był prof. Eugeniusz Rybka. Korzystając z ocalałych instrumentów, zorganizował obserwacje astrometryczne i fotometryczne we Wrocławiu i Białkowie. Dzięki pomocy astronomów holenderskich oba refraktory: białkowski i wrocławski, zostały wyposażone w nowoczesne fotometry. Przyrządy te były początkowo wykorzystywane do tworzenia katalogu fotometrycznego gwiazd. Używając tych fotometrów, Tadeusz Jarzębowski dokonał pionierskich pomiarów zmian blasku gwiazd magnetycznych. W 1956 r. Obserwatorium zostało przemianowane na Instytut Astronomiczny, a jego dyrektorem w l. 1958–1971 był prof. J. Mergentaler. W tym okresie ukształtowały się dwa podstawowe kierunki badań prowadzonych przez pracowników naukowych instytutu: fizyka Słońca (heliofizyka) i astrofizyka gwiazd zmiennych.

Po 1971 r. funkcję dyrektora Instytutu Astronomicznego pełnili: prof. A. Opolski (1971–1978), prof. Jerzy Jakimiec (1978–1981, 1987–1993), prof. Mikołaj Jerzykiewicz (1981–1984), doc. dr T. Jarzębowski (1984–1987) i prof. Henryk Cugier (1993–2002). Obecnie dyrektorem jest prof. UWr, dr hab. Michał Tomczak.

Instytut Fizyki Politechniki Wrocławskiej

Katedra Fizyki na PWr została utworzona w 1951 r. i liczyła 14 osób. W tym gronie byli pracownicy naukowo-dydaktyczni: magistrowie K. Fulińska, M. Gaj, P. Gładuń, C. Wesołowska, S. Jellonkowa, E. Wnuczak, W. Żdanowicz oraz inżynierowie A. Szaynok, T. Zakrzewski, H. Zamuliński. Funkcję kierownika pełnił w l. 1952–1953 mgr Hieronim Cygan, zatrudniony na stanowisku adiunkta. W 1953 r. kierownikiem katedry został doc. mgr inż. Zygmunt Bodnar, będący przed wojną asystentem na PLw. Do 1954 r. Katedra Fizyki PWr wchodziła w skład Wydziału Łączności (dzisiaj Wydział Elektroniki), a od tego roku istniała jako samodzielna katedra międzywydziałowa. W 1954 r. w skład katedry wchodziły następujące zakłady: Metrologii, Optyki, Zagadnień Elektrycznych Ciała Stałego oraz Zagadnień Fizykochemicznych. Od 1955 r. zaczęła działać Rada Naukowa Katedry, w której składzie byli profesorowie: Z. Bodnar, J. Kożuchowski, J. Nikliborc, W. Romer, J. Skowroński i W. Trzebiatowski. Katedra Fizyki istniała i rozwijała się do 1968 r., kiedy to w ramach reorganizacji PWr została przemianowana na Instytut Fizyki Technicznej (IFT), który wszedł w skład utworzonego także w tym roku Wydziału Podstawowych Problemów Techniki. Pierwszym dyrektorem IFT został prof. Z. Bodnar. Instytut składał się wtedy z następujących zakładów (w nawiasach podano nazwiska kierowników): Optyki Stosowanej (prof. Zygmunt Bodnar), Teorii Układów Optycznych (doc. dr hab. Mi-

ron Gaj), Optyki Cienkich Warstw (doc. dr hab. Cecylia Wesołowska), Fizyki Półprzewodników (doc. dr hab. Witold Żdanowicz, od 1974 r. dr inż. Janusz Pawlikowski), Fizyki Zjawisk Powierzchniowych (doc. dr hab. Anna Szaynok), Materiałoznawstwa Optycznego (doc. dr hab. Florian Ratajczyk) oraz Odwzorowań Optycznych (doc. dr hab. Eugeniusz Jagoszewski). Do 1 października 1976 instytut miał strukturę zakładową. Zakłady zostały zlikwidowane w 1976 r.

W 1973 r. do IFT przeniósł się zespół fizyki teoretycznej, pracujący od 1968 r. pod kierownictwem dr. hab. Jerzego Czerwonki w Instytucie Matematyki i Fizyki Teoretycznej PWr. W tym samym roku dr hab. J. Czerwonko został dyrektorem IFT i kierownikiem Zakładu Teorii Ciała Stałego. W 1974 r. IFT zmienił nazwę na Instytut Fizyki (IF). Dwa lata później rozwiązano strukturę zakładów badawczych i utworzono zespoły naukowo-badawcze i dydaktyczne o zmiennym składzie.

Działalność naukowa prof. J. Czerwonki przyczyniła się do znacznego podniesienia poziomu badań naukowych prowadzonych w IF oraz szybkiego rozwoju kadry naukowej instytutu. Z jego inicjatywy IF został wzmocniony znakomitymi specjalistami w zakresie teorii ciała stałego z UWr. W 1974 r. rozpoczął pracę w instytucie, która trwała do 1985 r., dr Krzysztof Walasek (1943–1998; stopień dr. hab. 1977 r. w IF PWr, tytuł naukowy w 1997 r.). Rok później podjął pracę w IF doc. dr hab. Henryk Konwent (tytuł naukowy w 1989 r.) – uczeń profesorów Jana Łopuszańskiego i Romana Ingardena. Dwukrotnie przebywał na kilkuletnich stażach naukowych w Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych (ZIBJ) w Dubnej (Rosja). W l. 1985–1991 był zatrudniony w innych ośrodkach akademickich (Rzeszów, Zielona Góra). Za swoje osiągnięcia naukowe otrzymał m.in. prestiżową nagrodę ZIBJ (1984). W l. 1975–1980 był kierownikiem Seminarium Teorii Ciała Stałego Instytutu Fizyki, a w l. 1991–1996 Seminarium Instytutu Fizyki PWr.

Prof. J. Czerwonko, będąc dyrektorem IFT i IF w l. 1973–1981, prowadził wykłady z fizyki teoretycznej oraz kursy specjalistyczne z zakresu teorii ciała stałego. Zapraszał do instytutu wybitnych, światowej sławy fizyków, specjalistów w zakresie teorii fazy skondensowanej, co było m.in. efektem znajomości zawartych przez niego podczas wielokrotnych staży naukowych (1961–1963, 1975, 1989–1990) w Laboratorium Fizyki Teoretycznej ZIBJ w Dubnej. Warto w tym miejscu wymienić nazwiska profesorów A.A. Abrikosowa, A.J. Leggetta (laureatów Nagrody Nobla z fizyki w 2003 r. za pionierski wkład do teorii nadprzewodnictwa i nadciekłości), M.I. Kaganowa, W.Ł. Pokrowskiego, A.F. Andriejewa (obecnego wiceprezesa Rosyjskiej Akademii Nauk) i A.Z. Pataszyńskiego.

Obecnie najwybitniejszym kontynuatorem działalności naukowej prof. J. Czerwonki jest jego uczeń – prof. dr hab. inż. Lucjan Jacak – specjalista w zakresie teorii nanostruktur (w szczególności kropek kwantowych) i fizycznych podstaw informatyki kwantowej, dyrektor Instytutu Fizyki (1990–1996), prorektor PWr (1996–1999).

Czołową rolę w rozwoju naukowym w początkowych latach istnienia IF odgrywali także profesorowie: Miron Gaj, Henryk Konwent, Eugeniusz Jagoszewski, Florian Ratajczyk, Anna Szaynok oraz Cecylia Wesołowska.

Instytut od 20 września 1969 ma uprawnienia do nadawania stopnia doktora n. fiz., a od 26 stycznia 2004 – doktora hab. w dziedzinie nauki fizyczne w dyscyplinie fizyka. Od początku istnienia przed Radą Naukową IF obroniono 150 rozpraw doktorskich (w tym 23 spoza IF).

Dyrektorami instytutu byli kolejno: prof. Z. Bodnar (1968–1973), prof. J. Czerwonko (1973–1981), doc. Ireneusz Wilk (1981–1987), prof. E. Jagoszewski (1987–1990), prof. L. Jacak (1990–1996), prof. J. Misiewicz (1996–2002), a od 2002 r. prof. R. Poprawski.

W lipcu 2004 r. w IF zatrudnionych było: 15 profesorów tytularnych (J. Czerwonko, Ewa Dobierzewska-Mozrzymas, L. Jacak, E. Jagoszewski, Henryk Kasprzak, H. Konwent, Stanisław Kuźmiński, J. Misiewicz, Jerzy Nowak, Janusz Pawlikowski, Halina Podbielska, R. Poprawski, Florian Ratajczyk, Karina Weron, Wacław Urbańczyk), 14 doktorów hab., ponad 70 nauczycieli akademickich ze stopniem doktora oraz 32 pracowników obsługi techniczno-administracyjnej (pracownicy inżynieryjno-techniczni, biblioteki, administracji oraz warsztatów: mechanicznego i optycznego).

Od lat 90. XX w. działalność naukowa pracowników instytutu skoncentrowana jest na fizyce ciała stałego, optyce oraz biofizyce. Przedmiotem prowadzonych badań, pod kierunkiem wymienionych niżej osób, są prace dotyczące: 1) teorii fazy skondensowanej – zagadnienia szczegółowe: złożone fermiony i anyony, ułamkowy efekt Halla, nadprzewodnictwo, nadciekłość, ciecze kwantowe, elektryczne i optyczne właściwości nanostruktur półprzewodnikowych (kropek kwantowych) oraz technologiczne możliwości ich zastosowań w elektronice i optoelektronice (tranzystory jednoelektronowe, lasery na kropkach kwantowych), transport nośników prądu w supersieciach półprzewodnikowych, fizyczne podstawy informatyki kwantowej oraz fizyka komputerowa – profesorowie: L. Jacak, J. Czerwonko, doktorzy hab.: Ryszard Gonczarek (prof. PWr), Grzegorz Harań, Andrzej Radosz (prof. PWr), Włodzimierz Salejda (prof. PWr), Arkadiusz Wójs; w tym miejscu na szczególne podkreślenie zasługuje działalność naukowa dr. hab. inż. A. Wójsa, ucznia prof. L. Jacaka, który obronił rozprawę habilitacyjną w 2002 r. i opublikował do tej pory ponad 70 artykułów naukowych, które były cytowane (do lipca 2004) ponad 1400 razy; 2) fizyki doświadczalnej półprzewodników, w tym optyki, magnetooptyki i spektroskopii modulacyjnej nanostruktur półprzewodnikowych (studni kwantowych i wielokrotnych studni kwantowych, supersieci, kropek i drutów kwantowych) oraz struktur przyrządów półprzewodnikowych (laserów, diod, detektorów) – profesorowie: J. Misiewicz, J. Pawlikowski, S. Kuźmiński, dr hab. Jacek Własak (prof. PWr); 3) optyki światłowodów i struktur fotonicznych – prof. W. Urbańczyk; 4) stochastycznego modelowania zjawisk relaksacyjnych w układach złożonych – prof. K. Weron; 5) teorii przejść fazowych – prof. H. Konwent, dr hab. Antoni Mituś (prof. PWr), dr hab. inż. A. Radosz (prof. PWr); 6) fizyki dielektryków (piezoelektryki, ferroelektryki, piroelektryki, ferroelastyki) – prof. R. Poprawski; 7) fizyki cienkich warstw metali i dielektryków (nanostruktury metali na podłożach dielektrycznych, stosowane metody: geometria fraktalna, odwrotne prawa potęgowe, metoda renormalizacyjna, teoria efektywnego ośrodka) – prof. E. Dobierzewska-Mozrzymas; 8) optyki ośrodków anizotropowych – prof. F. Ratajczyk, dr hab. inż. Piotr Kurzynowski; 9) optyki układów odwzo-

rowujących i dyfrakcyjnych – profesorowie M. Gaj, E. Jagoszewski, J. Nowak, dr hab. inż. Grażyna Mulak, prof. PWr, dr hab. inż. Waldemar Kowalik; 10) optyki biomedycznej – prof. H. Kasprzak, prof. H. Podbielska, dr hab. Waldemar Kowalik; 11) biofizyki – doktorzy hab.: Jan Gomułkiewicz (prof. PWr), Małgorzata Komorowska, Marek Langner.

Od 1998 r. w czterech międzynarodowych programach badawczych udział wzięło kilkudziesięciu pracowników IF pod kierownictwem głównie profesorów L. Jacaka, J. Misiewicza oraz W. Urbańczyka. Zrealizowano 11 indywidualnych projektów badawczych (grantów) KBN oraz ponad 10 promotorskich grantów KBN. IF prowadzi współpracę naukową z ponad 30 krajowymi i 60 zagranicznymi instytucjami, pośród których najbardziej znaczącymi są: National Research Council (Ottawa, Kanada), University of Tennessee (Knoxville, USA), University of Copenhagen (Dania), University of Würzburg (Germany), University of Innsbruck (Austria), University of Odessa (Ukraina). Każdego roku ok. 50 pracowników bierze udział w międzynarodowych konferencjach. IF od 1998 r. był organizatorem lub współorganizatorem 12 międzynarodowych konferencji naukowych (organizator międzynarodowych konferencji od 1972 r.). W tej grupie znajdują się m.in. Polsko-Czesko-Słowackie Konferencje Optyczne, cykliczne konferencje Porous Glasses, międzynarodowe konferencje Sieci Laboratorium Fizycznych Podstaw Przetwarzania Informacji oraz międzynarodowe konferencje dotyczące zastosowań światłowodów i materiałów półprzewodnikowych w telekomunikacji. Pracownicy IF w l. 1998–2004 otrzymali 2 Nagrody Prezesa Rady Ministrów oraz 3 Ministra Edukacji Narodowej i Sportu. Miarą znaczenia prac naukowych zrealizowanych dotychczas w IF są następujące dane: a) sumaryczna liczba publikacji (głównie w czasopismach z listy filadelfijskiej) pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych obecnie w IF wynosi 3560, co daje prawie 36 prac na każdą osobę; b) sumaryczna liczba cytowań tych prac wynosi prawie 4650, przy czym ponad 250 cytowań mają do tej pory: dr hab. inż. A. Wójs, prof. zw. dr hab. inż. J. Pawlikowski, prof. zw. dr hab. inż. L. Jacak i prof. zw. dr hab. inż. J. Misiewicz. W l. 2002–2003 IF zatrudniał odpowiednio 101 i 99 pracowników, z których ok. 30 nie prowadziło działalności naukowej, pracując na etatach wykładowców lub st. wykładowców i prowadząc kursy fizyki dla studentów PWr. W 2002 r. liczba pracowników cytowanych wyniosła 62, liczba cytowań 411, a liczba cytowań na jednego pracownika 4,07. W 2003 r. liczby te wyniosły odpowiednio: 61, 454 i 4,59. Pod względem liczby cytowań przypadających na jednego pracownika IF zajmuje od lat 5. miejsce wśród jednostek organizacyjnych uczelni (wyprzedzają go instytuty Wydziału Chemicznego). Trzeba dodać, że wartości ostatniego z podawanych wskaźników znacznie zaniża uwzględnianie pracowników zatrudnionych na etatach dydaktycznych.

W l. 1998–2003 pracownicy instytutu przygotowali i wydali wiele monografii i książek naukowych oraz podręczników akademickich: 1) L. Jacak, P. Hawrylak, A. Wójs, *Quantum Dots*, Berlin 1998; 2) J. Nowak, M. Zając, *Optyka – kurs elementarny*, Wrocław 1998; 3) J. Misiewicz, G. Sęk, P. Sitarek, *Spektroskopia fotoodbiciowa struktur półprzewodnikowych*, Wrocław 1999; 4) J. Misiewicz, P. Sitarek, G. Sęk, *Introduction to the Photoreflectance Spectroscopy of Semiconductor Structures,* Wrocław 1999; 5) A. Szaynok, S. Kuźmiński, *Podstawy fizyki powierzchni półprzewodników*, Warszawa 2000; 6) K. Sierański, M. Kubisa, J. Szatkowski, J. Misiewicz, *Półprzewodniki i struktury półprzewodnikowe*, Wrocław 2002; 7) W. Salejda, M.H. Tyc, M. Just, *Algebraiczne metody rozwiązywania równania Schrödingera,* Warszawa 2002; 8) L. Jacak, P. Sitko, K. Wieczorek, A. Wójs, *Quantum Hall Systems: Braid groups, composite fermions, and fractional charge*, Oxford 2003.

Pracownicy IF aktywnie uczestniczyli w międzynarodowych konferencjach poświęconych nauczaniu fizyki w europejskich wyższych szkołach technicznych, które odbyły się w Danii (First European Conference on Physics Teaching in Technical Universities, Kopenhaga 1997), Rosji (International Conference on Physics Education in Colleges and Universities, Moskwa 1998) i na Węgrzech (Second European Conference on Physics Teaching in Technical Universities, Budapeszt 2000). Prowadzą działalność mającą na celu podnoszenie poziomu kształcenia inżynierów w zakresie fizyki na polskich wyższych uczelniach technicznych. IF PWr wspólnie z Polskim Towarzystwem Fizycznym był organizatorem XIII Konferencji „Nauczanie Fizyki w Wyższych Szkołach Technicznych", która odbyła się na PWr (26–28 czerwca 2000). Ponad 1/3 referatów na XIV Konferencji „Nauczanie Fizyki w Wyższych Szkołach Technicznych", która odbyła się w murach Akademii Rolniczo-Technicznej w Bydgoszczy (28–30 czerwca 2004), przygotowali i wygłosili nauczyciele akademiccy IF PWr.

Wielu absolwentów kierunku fizyka, na którym zdecydowaną większość kursów prowadzą nauczyciele akademiccy IF, jest znanych w świecie naukowym i utrzymuje kontakty z instytutem i wydziałem. Najlepszym tego przykładem jest wieloletnia współpraca członków zespołu naukowego prof. L. Jacaka z dr. inż. Pawłem Hawrylakiem (absolwentem z 1979 r.) – pracownikiem Institute of Microstructural Sciences, który należy do czołowej kanadyjskiej placówki badawczej National Research Council w Ottawie. Dr P. Hawrylak publikuje swoje prace w renomowanych czasopismach, takich jak „Nature" i „Science", których *impact factory* są najwyższe i w 2002 r. wynosiły odpowiednio 30,432 i 26,682. W 2003 r. dr P. Hawrylak otrzymał jedno z najwyższych wyróżnień Canadian Association of Physicists w dziedzinie fizyki – Brockhouse Medal – za wybitne osiągnięcia teoretyczne i eksperymentalne w dziedzinie fizyki ciała stałego i inżynierii materiałowej.

Pierwsze doktoraty na WPPT PWr (fizyka): Jarosław Poźniak (1971) – promotor: prof. dr hab. Ludwik Badian (Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii PWr); Grażyna Mulak (1971) – promotor: prof. dr hab. Miron Gaj; Janusz Pawlikowski (1972) – promotor: doc. dr hab. Witold Żdanowicz; Jerzy Nowak (1973) – promotor: prof. dr hab. Miron Gaj; Anna Sycińska-Trojniak (1973) – promotor: doc. dr hab. Anna Szaynok; Leszek Szaro (1973) – promotor: doc. dr hab. Anna Szaynok; Józef Zarówny (1973) – promotor: doc. dr hab. Florian Ratajczyk; Zygmunt Bajorski (1973) – promotor: doc. dr hab. Jerzy Czerwonko; Ryszard Kowalczyk (1973) – promotor: doc. dr hab. Cecylia Wesołowska; Stanisław Kuźmiński (1973) – promotor: doc. dr hab. Anna Szaynok; Bonifacy Stolecki (1974) – promotor: doc. dr hab. Cecylia Wesołowska; Józef Kirkiewicz (1974) – promotor:

doc. dr hab. Anna Szaynok; Waldemar Kowalik (1974) – promotor: prof. dr Zygmunt Bodnar; Jan Osiński (1974) – promotor: prof. dr hab. Miron Gaj; Kazimierz Pietraszkiewicz (1975) – promotor: doc. dr hab. Florian Ratajczyk.

Pierwsze habilitacje na WPPT PWr (fizyka): Krzysztof Walasek (1978); Janusz Pawlikowski (1978); Ewa Dobierzewska-Mozrzymas (1979); Kazimierz Brudzewski* (1980); Franciszek Warkusz (1983); Barbara Smolińska* (1986); Stanisław Szapiel* (1987); Jacek Własak (1987); Jerzy Nowak (1987); Eugeniusz Wnuczak (1988); Jan Misiewicz (1989); Henryk Pykacz (1990); Ryszard Poprawski (1990); Stanisław Kuźmiński (1990); Andrzej Dubik* (1990) [* Osoba nie będąca pracownikiem WPPT PWr].

FIZYKA TEORETYCZNA

Szkoła Fizyki Statystycznej i Termodynamiki

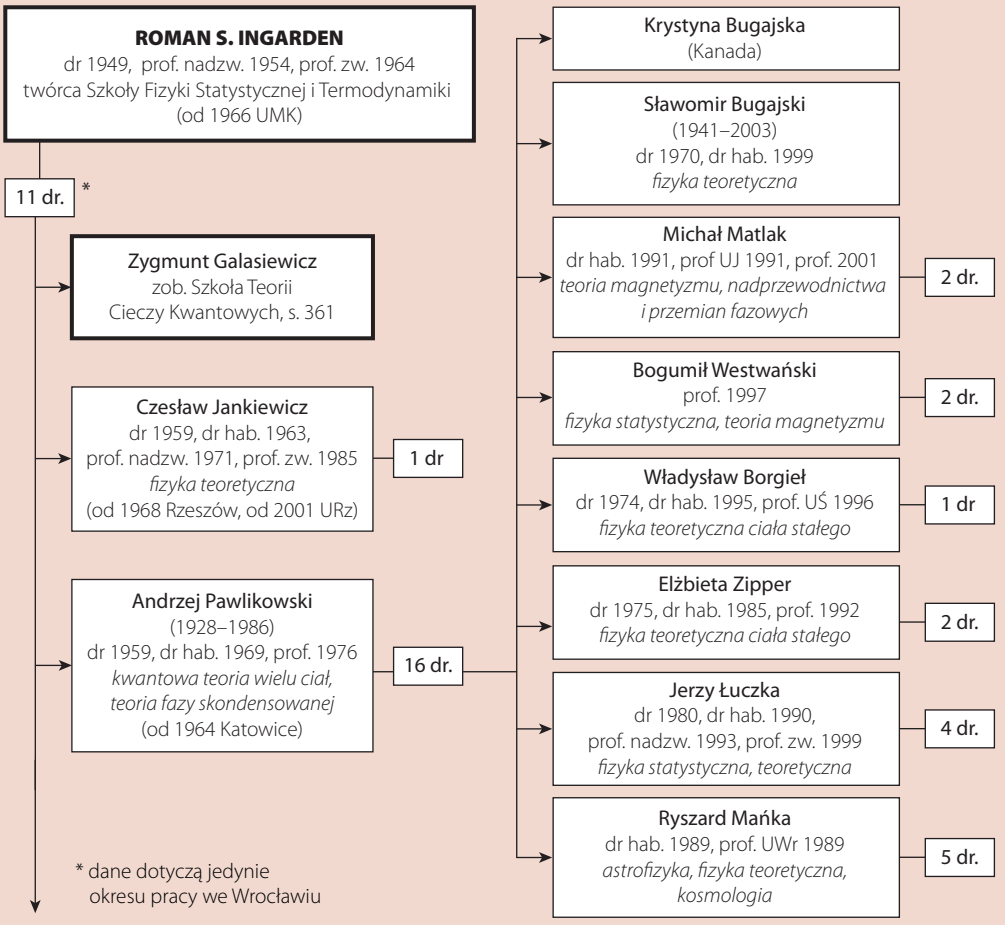
Roman S. Ingarden rozpoczął studia na UJK we Lwowie w 1938 r., a ukończył na UJ w lutym 1946 r. W okresie wojny pracował jako technik optyk w zakładzie optyczno-mechanicznym, gdzie nauczył się techniki obliczeń układów optycznych. W 1945 r. podjął pracę na UWr, początkowo jako asystent, a po doktoracie jako zastępca prof. fizyki teoretycznej.

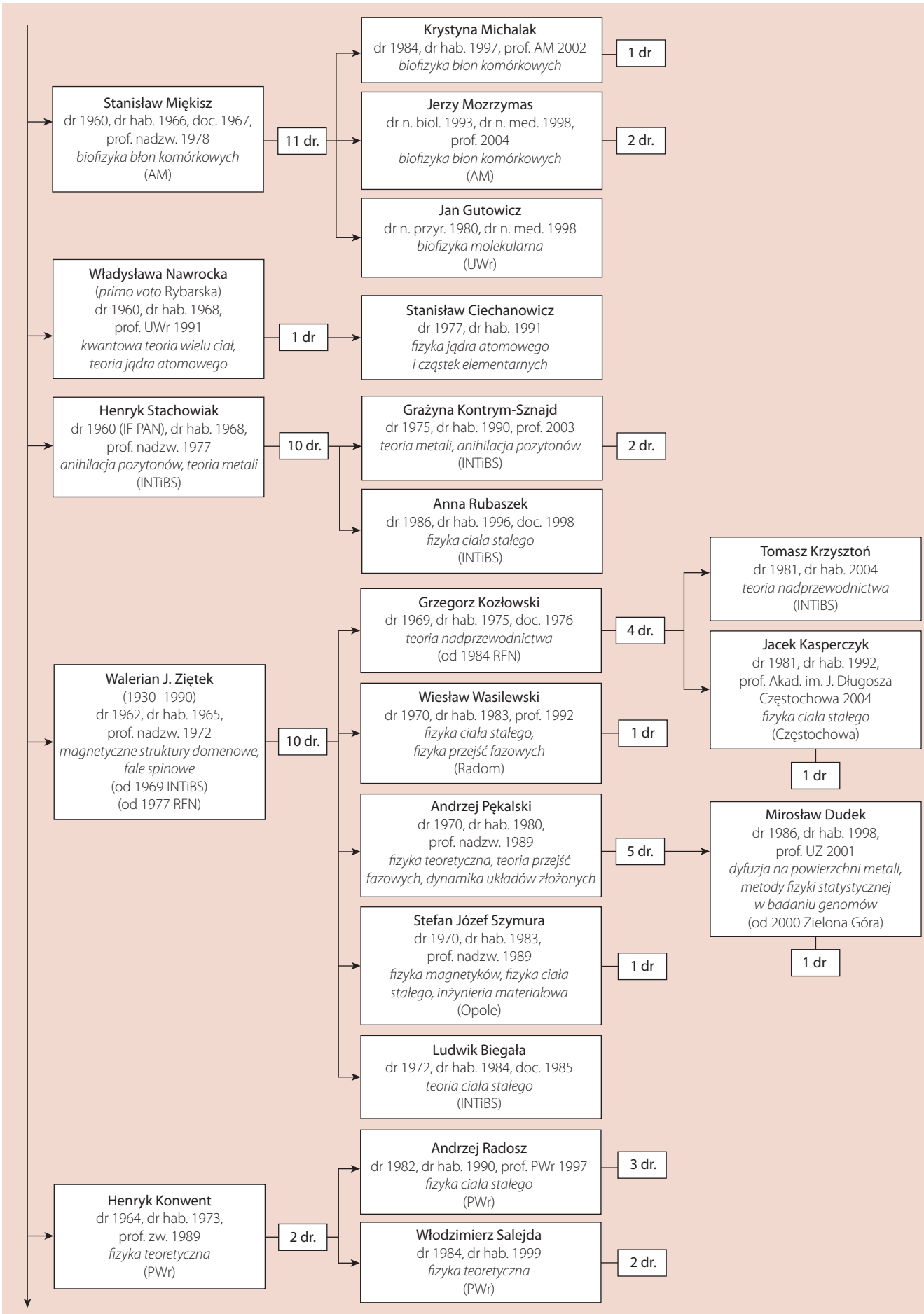
Prof. R.S. Ingarden zajmował się optyką przyrządów optycznych służących przetwarzaniu informacji. Stopniowo przeszedł do teorii informacji optycznej, a także ogólniej, określonej przez prawdopodobieństwo według teorii C. Shannona jako entropia – stąd potrzeba zajęcia się fizyką statystyczną i termodynamiką jako rozszerzeniem zagadnień optyki instrumentalnej. Początkowo była to informacja klasyczna, a w latach 60. R.S. Ingarden zajął się informacją kwantową, określoną zarówno dla stanów czystych, jak i mieszanych. Zagadnienia te stopniowo doprowadziły do aktualnych dziś zagadnień komputerów kwantowych.

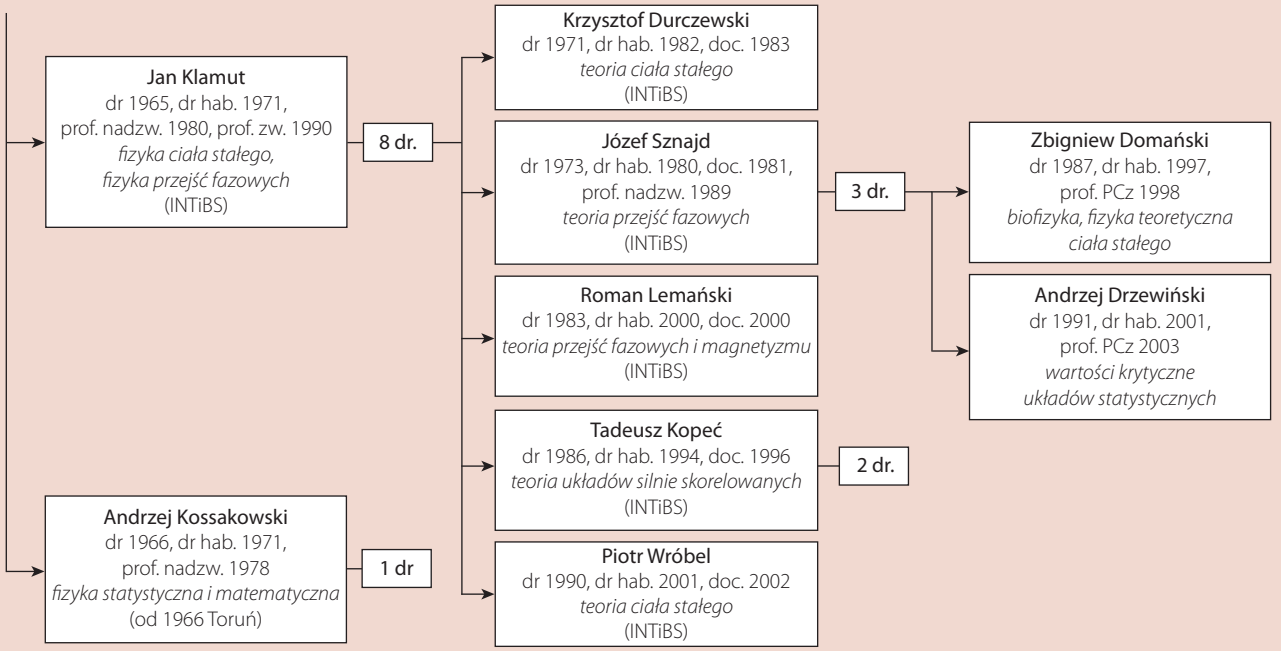
Do szkoły naukowej prof. Ingardena należeli początkowo jego uczniowie wrocławscy: Jan Łopuszański, Zygmunt Galasiewicz, Andrzej Pawlikowski, Władysława Szczurówna, Walerian Ziętek i Henryk Konwent, a po przeniesieniu w 1966 r. do UMK – uczniowie toruńscy, z których trzeba wymienić Andrzeja Kossakowskiego, wykonującego pracę doktorską we Wrocławiu. Wyniki tej szkoły dotyczyły informacji klasycznej i kwantowej, a linią przewodnią było raczej pojęcie informacji-entropii, a nie energii, jak przeważnie w fizyce. R.S. Ingarden wprowadził pojęcie temperatur wyższych rzędów i zastosował geometrię Randersa do elektrodynamiki.

W latach wrocławskich zaczęła się bogata współpraca międzynarodowa prof. Ingardena z uniwersytetami zagra-

Stanisław Miękisz
dr 1960, dr hab. 1966, doc. 1967,
prof. nadzw. 1978
biofizyka błon komórkowych
(AM)
11 dr.
Krystyna Michalak
dr 1984, dr hab. 1997, prof. AM 2002
biofizyka błon komórkowych
1 dr
Jerzy Mozrzymas
dr n. biol. 1993, dr n. med. 1998,
prof. 2004
biofizyka błon komórkowych
(AM)
2 dr.
Jan Gutowicz
dr n. przyr. 1980, dr n. med. 1998
biofizyka molekularna
(UWr)
Władysława Nawrocka
(primo voto Rybarska)
dr 1960, dr hab. 1968,
prof. UWr 1991
kwantowa teoria wielu ciał,
teoria jądra atomowego
1 dr
Stanisław Ciechanowicz
dr 1977, dr hab. 1991
fizyka jądra atomowego
i cząstek elementarnych
Henryk Stachowiak
dr 1960 (IF PAN), dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1977
anihilacja pozytonów, teoria metali
(INTiBS)
10 dr.
Grażyna Kontrym-Sznajd
dr 1975, dr hab. 1990, prof. 2003
teoria metali, anihilacja pozytonów
(INTiBS)
2 dr.
Anna Rubaszek
dr 1986, dr hab. 1996, doc. 1998
fizyka ciała stałego
(INTiBS)
Walerian J. Ziętek
(1930–1990)
dr 1962, dr hab. 1965,
prof. nadzw. 1972
magnetyczne struktury domenowe,
fale spinowe
(od 1969 INTiBS)
(od 1977 RFN)
10 dr.
Grzegorz Kozłowski
dr 1969, dr hab. 1975, doc. 1976
teoria nadprzewodnictwa
(od 1984 RFN)
4 dr.
Tomasz Krzysztoń
dr 1981, dr hab. 2004
teoria nadprzewodnictwa
(INTiBS)
Jacek Kasperczyk
dr 1981, dr hab. 1992,
prof. Akad. im. J. Długosza
Częstochowa 2004
fizyka ciała stałego
(Częstochowa)
1 dr
Wiesław Wasilewski
dr 1970, dr hab. 1983, prof. 1992
fizyka ciała stałego,
fizyka przejść fazowych
(Radom)
1 dr
Andrzej Pękalski
dr 1970, dr hab. 1980,
prof. nadzw. 1989
fizyka teoretyczna, teoria przejść
fazowych, dynamika układów złożonych
5 dr.
Mirosław Dudek
dr 1986, dr hab. 1998,
prof. UZ 2001
dyfuzja na powierzchni metali,
metody fizyki statystycznej
w badaniu genomów
(od 2000 Zielona Góra)
1 dr
Stefan Józef Szymura
dr 1970, dr hab. 1983,
prof. nadzw. 1989
fizyka magnetyków, fizyka ciała
stałego, inżynieria materiałowa
(Opole)
1 dr
Ludwik Biegała
dr 1972, dr hab. 1984, doc. 1985
teoria ciała stałego
(INTiBS)
Henryk Konwent
dr 1964, dr hab. 1973,
prof. zw. 1989
fizyka teoretyczna
(PWr)
2 dr.
Andrzej Radosz
dr 1982, dr hab. 1990, prof. PWr 1997
fizyka ciała stałego
(PWr)
3 dr.
Włodzimierz Salejda
dr 1984, dr hab. 1999
fizyka teoretyczna
(PWr)
2 dr.

Roman Stanisław Ingarden – ur. 1920 w Zakopanem, syn Romana Witolda – filozofa, profesora UJK i UJ. Fizyk matematyczny specjalizujący się w optyce geometrycznej i termodynamice statystycznej. Nauka: III Gimnazjum Państwowe we Lwowie 1930–1936 (nauczyciel matematyki J.P. Schauder); Gimnazjum Państwowe im. M. Kopernika we Lwowie 1937–1938 (matura). Studia na UJK we Lwowie (1938–1939); wykłady z matematyki: S. Banach, H. Steinhaus, J.P. Schauder, wykłady z fizyki – fizyki teoretycznej: S. Loria, W. Rubinowicz. Uniwersytet im. I. Franki 1940–1941 i 1944–1945 oraz studia tajne we Lwowie 1941–1944 (W. Rubinowicz). Mgr fizyki na UJ (1946). Doktorat na Uniwersytecie Warszawskim (1949): *O idealnym odwzorowaniu przestrzeni w mikroskopie elektronowym* (promotor: W. Rubinowicz). Habilitacja tamże (1960): *Informationstheorie, Bohr-Rosenfeldsche Unbestimmtheitsrelationen und das Problem der optimalen optischen Abbildung* – nie rozpatrywana przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną ze względu na wcześniejszą nominację profesorską. Od 1945 st. asystent UWr (Katedra Fizyki), 1949–1954 zastępca prof. UWr (Katedra Fizyki), 1954 prof. nadzw. UWr (Katedra Fizyki), prof. nadzw. 1954 (UWr), prof. zw. 1964 (UWr, Instytut Fizyki Teoretycznej), 1954–1966 prof. fizyki teoretycznej na UWr. 1966–1991 na UMK w Toruniu (1968–1978 dyr. Instytutu Fizyki). Dr h.c. UMK (1966). Organizator (1955) i kier. Zakładu Niskich Temperatur IF PAN we Wrocławiu i współorganizator Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu. Czł. Komitetu Nauk Filozoficznych PAN i wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych. Wypromował kilkanaście osób, z których większość została samodzielnymi pracownikami naukowymi. *Visiting professor* w wielu krajach (m.in. USA, Japonia, Niemcy i Francja).

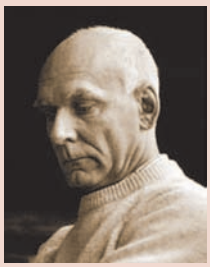
nicznymi m.in. w Charkowie, Moskwie, Berlinie, Lipsku, Akwizgranie, Stuttgarcie, Paryżu, Brukseli, Nowym Jorku.

W połowie lat 60. doc. W. Ziętek skupił wokół siebie grupę młodych doktorantów. Byli to Grzegorz Kozłowski, Sławomir Krzemiński, Andrzej Pękalski, Jan Ulner, Antoni Wachniewski i Wiesław Wasilewski. Większość z nich zajmowała się teoretycznym opisem fal spinowych w układach magnetycznych w dowolnie skierowanym polu zewnętrznym. Po zrobieniu doktoratów grupa ta rozjechała się po Polsce i świecie. Jedynie J. Ulner został w Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN, A. Pękalski w IFT UWr, a S. Krzemiński przeniósł się na PWr. Na stażu podoktorskim, który odbył w Tokyo Institute of Technology u prof. T. Oguchiego, A. Pękalski zmienił nieco tematykę i opisał różnice w dwóch podejściach do magnetycznych układów nieuporządkowanych. Tematykę tę kontynuował przez kilka lat po powrocie z Japonii, m.in. wprowadzając model będący mieszaniną modelu Isinga i Heisenberga. W latach 70. zgodnie z ogólną tendencją zainteresował się teorią przejść fazowych. We współpracy z Marcelem Ausloosem z uniwersytetu w Liège wyznaczył diagram fazowy dla cieczy magnetycznej. Skonstruował też model opisujący przejścia fazowe w błonie lipidowej. W latach późniejszych, również we współpracy z M. Ausloosem, opracował model symulacyjny dyfuzji tlenu w wysokotemperaturowym nadprzewodniku typu YBaCuO.

Ostatnio A. Pękalski zainteresował się zastosowaniem fizyki statystycznej i teorii przejść fazowych w biologii. Zbudował i zbadał modele opisujące dynamikę populacji i wpływ na nią zmiany zewnętrznych warunków, presji mutacyjnej czy selekcji. Badania te prowadził ze swoimi studentami, a także we współpracy z Michelem Drozem z uniwersytetu w Genewie. Skonstruowano m.in. model symulacyjny układu drapieżca–ofiara, pokazując rolę różnych strategii, jakie mogą obrać zwierzęta dla szansy przeżycia. Ze Stanisławem Cebratem pokazał, że zewnętrzna ingerencja w pulę genetyczną populacji (eugenika) może doprowadzić do zagłady populacji i w dłuższym przedziale czasu jest dla niej szkodliwa.

Szkoła Klasycznej i Kwantowej Teorii Pola

Głównym przedmiotem badań w kwantowej teorii pola były kłopoty, jakie nękają tę teorię od jej narodzin. W rachunku zaburzeń występują wyrazy nieskończone, czego jednym z powodów jest założenie, iż obiekt elementarny ma charakter punktowy – nazwano to warunkiem lokalności. **Jan Rzewuski** podjął próbę odejścia od tego warunku i otrzymał prawa zachowania dla teorii nielokalnych, podał przepis ich kwantowania i pokazał, że rozwinięcie macierzy rozproszeń w sze-

JAN RZEWUSKI
(1916–1994)
dr 1948, dr hab. 1950, prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1962
twórca Szkoły Klasycznej i Kwantowej Teorii Pola
(do 1952 Toruń)

12 dr.

Andrzej Krzywicki
dr 1957, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1996
(UWr)
> 7 dr.

Jerzy Lukierski
zob. Szkoła Podstaw Teorii Oddziaływań Fundamentalnych, s. 360

Włodzimierz Garczyński
dr 1961, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1987
fizyka teoretyczna
(od 1991 w USA)
3 dr.

Jan Mozrzymas
(1937–2005)
dr 1964, dr hab. 1984, prof. nadzw. 1976
metody teorii grup w fizyce, symetrie w przyrodzie
4 dr.

Jerzy Przystawa
dr 1968, dr hab. 1976, prof. UWr 1991, prof. 1998
fizyka teoretyczna
3 dr.

Zbigniew Oziewicz
dr 1970, dr hab. 1985, doc. 1990, prof. UWr 2003
fizyka teoretyczna
1 dr

Piotr Garbaczewski
dr 1974, dr hab. 1983, doc. 1985, prof. UWr 1992, prof. 1998
fizyka teoretyczna, dynamika nieliniowa, modelowanie stochastyczne
(od 1998 Zielona Góra)
2 dr.

Krystyna Lukierska-Walasek
dr 1975, dr hab. 1992, prof. UZ 1997
fizyka teoretyczna, fizyka statystyczna
(od 1994 Zielona Góra)

Ziemowit Popowicz
dr 1978, dr hab. 1988, prof. UWr 1992, prof. 1998
klasyczna teoria pola, teoria solitonów, supersymetrie
1 dr

Zbigniew Kowalski
dr 1975, dr hab. 1980
(PWr)
1 dr

Tadeusz Nadzieja
dr 1982, dr hab. 1996, prof. 2004
(UZ)
2 dr.

Janusz Mierczyński
dr 1983, dr hab. 1998
(PWr)

Piotr Biler
dr 1984, dr hab. 1992, prof. 1996
(UWr)
1 dr

Grzegorz Karch
dr 1995, dr hab. 2001
(UWr)

Krzysztof Urbanowski
dr 1977, dr hab. 1993, prof. WSP 1996, prof. UZ 2001
fizyka teoretyczna, mechanika kwantowa i kwantowa teoria pola
(od 1997 Zielona Góra)

Jerzy Stelmach
dr 1983, dr hab. 1997, prof. USz 1998
kosmologia, astrofizyka
(od 1986 Szczecin)

Mariusz Dąbrowski
dr 1989, dr hab. 2002, prof. USz 2003
astrofizyka, kosmologia
(Szczecin)

Czesław Oleksy
dr 1985, dr hab. 1998, prof. UWr 2003
teoria fazy skondensowanej, teoria ciała stałego

Jan Rzewuski – ur. 1916 w Łodzi, zm. 1994 we Wrocławiu. Studiował chemię we Lwowie i w Gdańsku, gdzie w 1939 uzyskał półdyplom. Studiował fizykę teoretyczną na tajnych kompletach organizowanych przez Uniwersytet Warszawski. Był żołnierzem Armii Krajowej w powstaniu warszawskim, za co otrzymał Krzyż Walecznych. W l. 1945–1946 asystent na uniwersytecie i politechnice w Lublinie, a przez następne dwa lata na uniwersytecie i politechnice w Warszawie. Magisterium w 1946 na Uniwersytecie Warszawskim, a rok później doktorat. 1948–1952 pracował na UMK w Toruniu, gdzie w 1950 habilitował się. W 1952 przeniesiony do Katedry Fizyki Teoretycznej UWr. 1954 tytuł prof. W 1960 został pierwszym dyr. Instytutu Fizyki Teoretycznej UWr. Odszedł na emeryturę w 1987. Czł. rzeczywisty PAN 1976. Dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii w l. 1966–1968. Zorganizował i prowadził słynną otwartą Radę Wydziału podczas marcowych strajków studentów. Na posiedzeniu tym podjęta została uchwała potępiająca politykę ówczesnych władz. Został za to zdjęty z funkcji dziekana. Autor dwutomowej monografii *Field Theory*, która miała dwa wydania, oraz podręcznika akademickiego *Mechanika kwantowa*. Doktor h.c. UWr, laureat Nagrody im. Jurzykowskiego, a także wielu nagród i odznaczeń państwowych.

reg ma wyrazy skończone. Ponadto badał własności obiektów elementarnych w ramach tzw. przestrzeni spinorowej – zaproponował, aby areną zdarzeń była 8-wymiarowa przestrzeń spinorów zamiast 4-wymiarowej przestrzeni Minkowskiego; dodatkowe wymiary mają być odpowiedzialne za strukturę wewnętrzną obiektów.

Innym ważnym polem działalności J. Rzewuskiego było tzw. sformułowanie funkcjonalne, w którym kluczową rolę odgrywają funkcjonały tworzące dla macierzy rozproszeń. Od 1966 r. rozwijał to podejście wraz ze swoimi uczniami – Jerzym Hańćkowiakiem, Krystyną Lukierską i Kornelem Morawieckim – w ramach struktur wychodzących poza standardową przestrzeń Hilberta. W 1969 r. ukazał się drugi tom monografii J. Rzewuskiego *Field Theory*, poświęcony technikom funkcjonałów tworzących w kwantowej teorii pola, w którym można znaleźć odnośniki do publikacji współpracowników. Tom pierwszy tej monografii poświęcony był m.in. metodom wariacyjnym w klasycznej teorii pola ze szczególnym uwzględnieniem praw zachowania i symetrii. Metodologia przedstawiana w monografii istotnie wpłynęła na wczesne badania Piotra Garbaczewskiego, który z J. Rzewuskim w 1974 r. sformułował niegrassmanowskie podejście do funkcjonałów tworzących dla pól fermionowych; podał przy tym alternatywne rozwiązanie zagadnienia odwrotnego do standardowego toku myślenia – „fermiony z bozonów"– był to wkład do aktualnej wtedy tematyki bozonizacji fermionów. W l. 1973–1986 P. Garbaczewski badał mechanizmy odwracalności fermion–bozon w nieliniowych modelach teorii pola i teorii wielu ciał. Wykorzystał też techniki stanów koherentnych dla zbadania półklasycznych właściwości modeli fermionowych.

Modele klasycznej teorii pola J. Rzewuski analizował w wersji nielokalnej i nieliniowej. Kierunek nieliniowy został podjęty przez P. Garbaczewskiego, co znalazło ukoronowanie w monografii *Classical and Quantum Field Theory of Exactly Soluble Nonlinear Systems* (1985). Współpraca P. Garbaczewskiego z Ziemowitem Popowiczem w zakresie zagadnień kwantowych i odpowiedniości klasycznej dla pola sinusowego Gordona zapoczątkowała ważne samodzielne badania Z. Popowicza w analizie własności nieliniowych układów zupełnie całkowalnych. Badania tych układów z uwzględnieniem supersymetrii umożliwiło poszerzenie ich klasy. Z. Popowicz opracował specjalny program komputerowy oparty na języku symbolicznym REDUCE; od 1998 r. ów program wchodzi w skład międzynarodowej wersji tego języka.

Z zainteresowania J. Rzewuskiego teoriami nielokalnymi wzięły się także prowadzone przez niego badania pewnej klasy równań różniczkowo-całkowych. Badania te znalazły zastosowanie w serii prac, w których rozważano równania na wyróżnioną składową wektora stanu – np. wychodząc z równania Bethego–Salpetera Wojciech Królikowski i J. Rzewuski wyprowadzili nowe równanie dla funkcji opisującej stan wielocząstkowy. Zastosowanie analogicznego podejścia do równania Schrödingera pozwoliło W. Królikowskiemu i J. Rzewuskiemu znaleźć równanie różniczkowo-całkowe, opisujące rozwój czasowy w zadanej podprzestrzeni stanów. Tego typu równania znalazły szerokie zastosowania w fizyce statystycznej i teorii stanów nietrwałych. W drugiej połowie lat 70. Krzysztof Urbanowski i Włodzimierz Garczyński z powodzeniem zastosowali to równanie Królikowskiego–Rzewuskiego na wyróżnioną składową wektora stanu do analizy prawa rozpadu pojedynczej cząstki nietrwałej. Po 1980 r. K. Urbanowski zastosował je do analizy prawa rozpadu cząstki nietrwałej w przypadku wielokrotnej kontroli jej stanu. Udało się też pokazać, że w granicy pomiaru ciągłego szybkość rozpadu dąży do zera. Około 1990 r. K. Urbanowski zastosował równanie K–R do opisu rozwoju czasowego układów składających się z dwóch obojętnych mezonów K. Pokazał też, że przybliżenie oparte na równaniu K–R jest czułe na szereg subtelnych efektów wywoływanych przez symetrie dyskretne, takie jak CP oraz CPT.

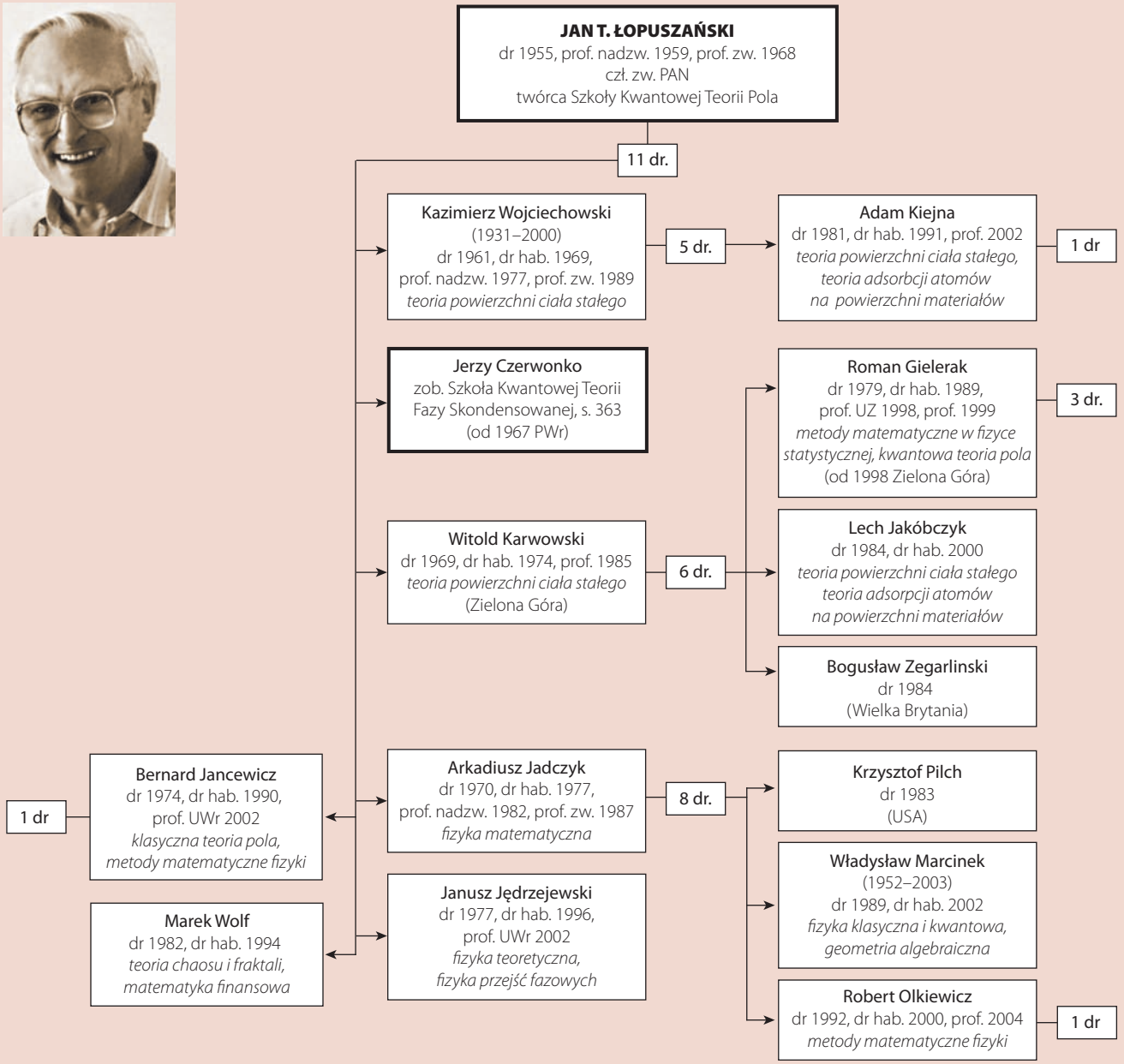
Inna grupa – Zbigniew Oziewicz, Andrzej Pikulski i Stanisław Ciechanowicz – pracowała nad teorią oddziaływań słabych, otrzymując ciekawe wyniki na temat wychwytu mionów przez jądra atomowe oraz łamania symetrii CP. Zbigniew Oziewicz, a następnie Andrzej Borowiec, Rafał Abłamowicz i Jerzy Kocik szczególnie zaangażowali się w program twistorowy i techniki spinorowe z wykorzystaniem algebr Clifforda.

Potężnym narzędziem do badania symetrii w fizyce jest teoria grup. Zajmował się nią Jan Mozrzymas w zastosowaniu do fizyki cząstek elementarnych, badając fizyczne i geometryczne przejawy łączenia symetrii relatywistycznych i wewnętrznych przy użyciu modelu spinorowego zaproponowanego przez Rzewuskiego. W szczególności pokazał, że z modelu J. Rzewuskiego można wyprowadzić równanie na atom wodoru. Ponadto zajmował się symetriami w fizyce ciała stałego – przedstawił nową konstrukcję dwu- i trójwymiarowych grup krystalograficznych z użyciem teorii rozszerzeń grup.

Szkoła Kwantowej Teorii Pola

Jan T. Łopuszański, założyciel szkoły, w l. 1948–1958 zajmował się fizyką statystyczną, w szczególności statystyką pęków promieniowania kosmicznego. Od 1958 r. zajął się kwantową teorią pola, a konkretnie kryteriami tego, aby pole kwantowe było polem swobodnym.

W latach 50. sformułowano podejście aksjomatyczne do kwantowej teorii pola. Opiera się ono na kilku aksjomatach przyjętych przez większość fizyków, a teoria budowana jest z pełną ścisłością matematyczną. Jan Łopuszański zajął się nim w 1960 r., włączając później do badań swoich uczniów i współpracowników, pracując głównie nad symetriami i związanymi z nimi ładunkami. Z Helmutem Reehem badał spontaniczne łamanie symetrii, a z Bernardem Jancewiczem i Lorą Nikolovą opisał strukturę matematyczną ładunków. Podał klasyfikację wszystkich symetrii macierzy rozpraszania i pokazał, że związane z nimi ładunki dają się wyrazić jako całki poprzez operatory pól kwantowych. Ukoronowaniem była wspólna z Rudolfem Haagiem i Martinem Sohniusem publikacja, w której podano klasyfikację możliwych supersymetrii i wprowadzono pojęcie ładunków centralnych. Ma ona najwięcej cytowań spośród prac wrocławskich fizyków teoretyków. Późniejsze prace z Markiem Wolfem, Detlevem Buchholzem i Szymonem Rabsztynem dotyczyły symetrii i supersymetrii w aksjomatycznej teorii pola i rozszerzonego

Jan T. Łopuszański – ur. 1923 we Lwowie. W l. 1945–1950 studiował fizykę na UWr. Od 1945 wolontariusz, od 1947 pracownik UWr. Doktorat w 1955 na UJ. W 1956 doc., w 1959 – prof. nadzw., w 1968 – prof. zw. W 1994 przeszedł na emeryturę. W l. 1957–1959 prodziekan, 1962–1965 dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr. W 1960–1994 kier. Zakładu Metod Matematycznych Fizyki, 1970–1984 dyr. Instytutu Fizyki Teoretycznej UWr. W 1976 wybrany czł. korespondentem, a w 1986 czł. rzeczywistym PAN, w 1996 czł. korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. 5 książek (w tym 3 po angielsku), 3 skrypty i około 80 prac oryginalnych, 12 materiałów konferencyjnych, 24 prace przeglądowe. Wypromował 11 doktorów, z których 8 jest teraz samodzielnymi pracownikami naukowymi. Promotor doktoratów h.c. Chen Ning Yanga, Abdusa Salama, Władysława Opechowskiego i Jana Rzewuskiego. Czł. rady redakcyjnej czasopisma „Reports on Mathematical Physics", a do 2003 „Fortschritte der Physik". Należy do Polskiego Towarzystwa Fizycznego, PTM, WTN, International Association of Mathematical Physics, International Union of Pure and Applied Physics, Association of Members of the IAS w Princeton, Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauki. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski OOP i wiele odznaczeń z lat PRL, Nagroda Prezesa Rady Ministrów, liczne nagrody naukowe.

twierdzenia Weinberga–Wittena o cząstkach bezmasowych. Ostatnio Łopuszański wspólnie z Jerzym Cisłą i Peterem Stichelem zajmował się odwrotnym zagadnieniem wariacyjnym w mechanice klasycznej.

Wrocławscy fizycy matematyczni zajmowali się też algebraicznym podejściem do kwantowej teorii pola i fizyki statystycznej. Włodzimierz Garczyński uogólnił twierdzenie Haaga. We współpracy z Łopuszańskim udowodnił kilka twierdzeń negatywnych (*no go theorems*), a z Witoldem Karwowskim i Nadią Sznajder badał warunki asymptotyczne dla dużych czasów. Arkadiusz Jadczyk pokazał, że każdą zwartą przemienną grupę automorfizmów wewnętrznych można związać z pewnym ładunkiem. Wprowadził pojęcie algebry KMS. Z Wojciechem Cegłą i Januszem Jędrzejewskim badał związki między mechaniką klasyczną a kwantową, a z B. Jancewiczem wykazał, że fotony można w ścisłym sensie lokalizować na pętlach. Wspólnie z Robertem Coquereaux wydał monografię o teoriach Kaluzy–Kleina, a z Markiem Modugno skonstruował kowariantną mechanikę kwantową. Z Philippem Blanchardem opracował wzmocnioną teorię kwantów,

z Gerardem Emchem podał kwaternionowe ujęcie kwantowej teorii monopoli magnetycznych, pokazał też, że jednoczesny pomiar wielkości nieprzemiennych jest nie tylko możliwy, lecz prowadzi do chaosu i kwantowych struktur fraktalnych. Andrzej Borowiec zajmował się geometrycznymi aspektami Lagranżowskiej teorii pola i praw zachowania. Badał rozszerzone modele grawitacji prowadzące do połączenia grawitacji z dodatkowymi strukturami w czasoprzestrzeni. Te modele okazały się przydatne do wyjaśnienia zagadki przyspieszającego Wszechświata. Ostatnio Borowiec włączył się do badań nad geometrią nieprzemienną i grupami kwantowymi.

W. Karwowski początkowo zajmował się kwantową teorią pola. Razem z Nadią Sznajder wyjaśnił pozorną sprzeczność niezależności warunku asymptotycznego od innych aksjomatów z modelem Zachariasena–Thirringa. Wspólnie z Jeanem-Pierrem Antoinem pokazał, że przeliczalne przestrzenie Hilberta stanowią przykład przestrzeni z częściowo określonym iloczynem skalarnym. Badał również związki procesów stochastycznych z teorią kwantową. Podał warunki wystarczające na to, aby odpowiadające procesom losowym pola kwantowe należały do jednej klasy Borchersa. Uzasadnił stochastyczny model powstania układu słonecznego, wyjaśniający prawo Bodego–Titusa. Ze współpracownikami uogólnił techniki potencjałów skupionych w punktach na szerszą klasę zbiorów o mierze zerowej. Sylwia Kondej z Pavlem Exnerem wykazała, że krzywizna powierzchni lub krzywej niosącej zaburzenie wytwarza wartość własną w widmie energii. F. Gesztesy, W. Karwowski i Z. Zhao zbadali rozwiązania równania Kortewega–de Vriesa przy liczbie solitonów dążącej do niekończoności.

Do badań nad aksjomatyczną teorią pola z użyciem metod konstruktywnej teorii pola włączył się Roman Gielerak, podając dowód istnienia pewnych modeli lokalnej teorii pola. Uzyskał szereg wyników na temat globalnej własności Markowa dla pewnej klasy modeli dwuwymiarowych. Badania nad tymi zagadnieniami kontynuował Bogusław Zegarlinski. Wyniki uzyskane przez Gieleraka i Zegarlinskiego o zachowaniu globalnej własności Markowa stanowią ważny wkład do matematycznych podstaw kwantowej teorii pola. Lech Jakóbczyk zajmował się ścisłym podejściem do kwantowej teorii pola bez warunku dodatniości. Wraz z F. Strocchim uogólnił teorie rekonstrukcji Osterwaldera–Schradera do przypadku euklidesowego. R. Gielerak z L. Jakóbczykiem i Robertem Olkiewiczem stosowali euklidesowe podejście do kwantowej mechaniki statystycznej. Udowodniono twierdzenie o rekonstrukcji pozwalające uzyskać informacje o układzie z euklidesowych funkcji Greena. R. Gielerak zastosował te idee do badania modeli materii bozonowej w skończonej temperaturze i do ścisłej teorii stanu równowagi dla pól kwaziswobodnych. Z R. Olkiewiczem podał modele samooddziałującej materii bozonowej. Ostatnio R. Gielerak stosuje algebry zdeformowanych relacji komutacji do opisu niskowymiarowej materii kwantowej. L. Jakóbczyk zajmuje się splątaniem stanów w układach otwartych i łamaniem nierówności Bella. Związki między mechaniką kwantową i klasyczną rozwijane są przez R. Olkiewicza w kontekście powstawania własności klasycznych wskutek dekoherencji w układach kwantowych oddziałujących z otoczeniem. Wraz z Piotrem Ługiewiczem przedstawił on analizę dekoherencji w przybliżeniu Markowa.

Szkoła Podstaw Teorii Oddziaływań Fundamentalnych

Jerzy Lukierski rozpoczął pracę na UWr z początkiem 1957 r., w wieku dwudziestu lat. W 1961 r. obronił pracę doktorską, a w 1967 habilitacyjną z teorii pola wyższych spinów. Po nominacji na stanowisko profesora nadzw. (1974) stworzył wokół siebie grupę naukową z wykształconymi przez siebie doktorami. Chociaż tematycznie działalność naukowa J. Lukierskiego leży nieopodal zagadnień teorii pola J. Rzewuskiego i badań nad symetriami J. Łopuszańskiego, cechuje je mniej formalna matematyka i ściślejsze powiązanie z nowymi modelami geometrycznymi oddziaływań fundamentalnych. Inną cechą charakterystyczną badań grupy Lukierskiego jest promocja nowo rozwijanych aspektów fizyki teoretycznej, awangardowych, nie zawsze w głównym nurcie badań (np. teoria pola obiektów nietrwałych, teorie kwantowe w przestrzeniach z niedodatnią metryką).

Nowym kierunkiem w teorii oddziaływań fundamentalnych w połowie lat 70. była idea supersymetrii, której matematyczne podstawy podał m.in. J. Łopuszański. W grupie J. Lukierskiego także były prowadzone badania nad nowymi modelami supersymetrycznymi (Bartosz Milewski, Anatol Nowicki) oraz nowymi schematami supersymetrii (w przestrzeniach euklidesowych, w wymiarach różnych od czterech). W latach 80. zakres badań grupy Lukierskiego został rozszerzony o supersymetryczne modele cząstek elementarnych (w szczególności w 1981 r. w pracy z J.A. de Azcarragą został podany pierwszy w literaturze model supercząstki z masą) oraz o modele superstrun. Wśród wychowanków J. Lukierskiego tworzą się nowe grupy naukowe, a mianowicie:

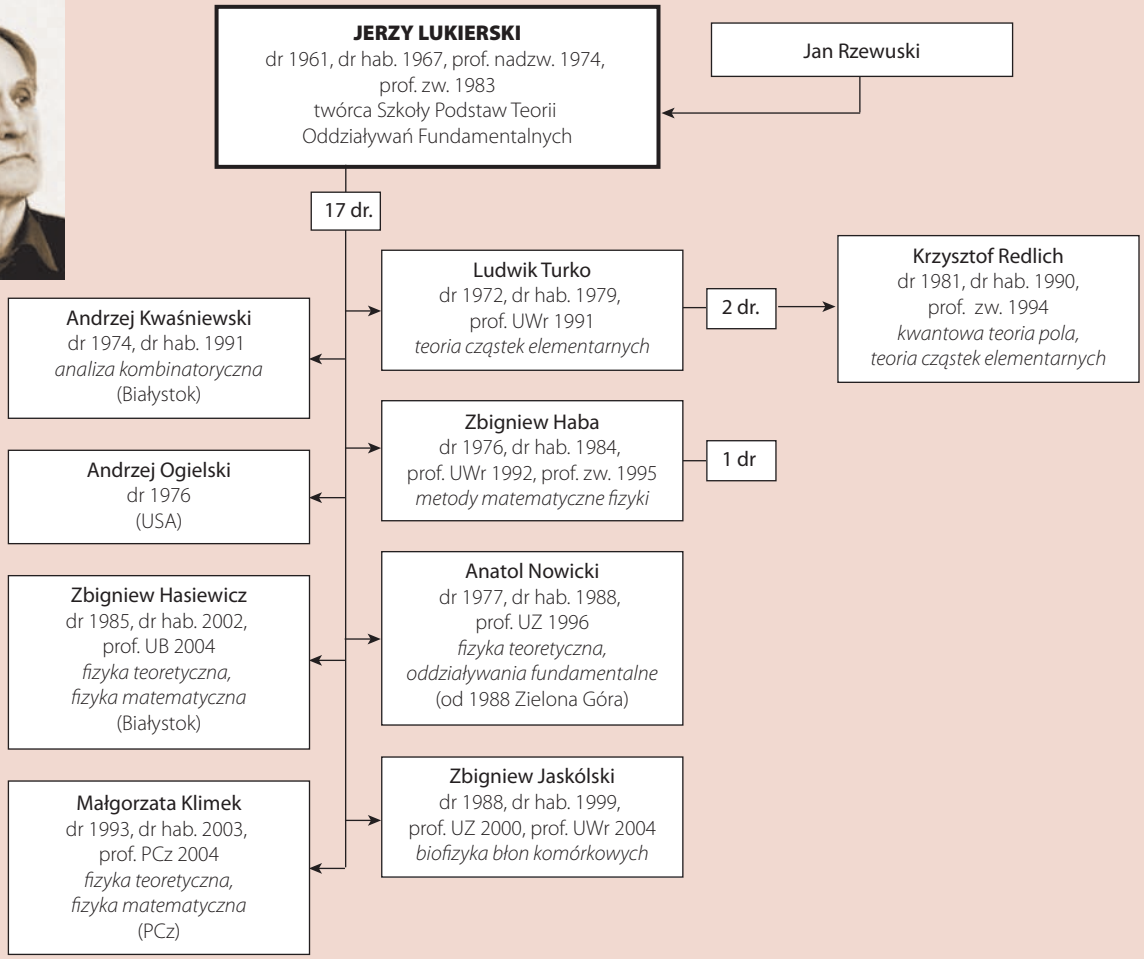
1) wokół Ludwika Turki i jego doktoranta Krzysztofa Redlicha powstała grupa zajmująca się fenomenologią oddziaływań silnych (T. Grabińska, D. Grech, D. Prorok). Prof. K. Redlich jest obecnie najbardziej aktywnym naukowcem Instytutu Fizyki Teoretycznej UWr na arenie międzynarodowej (jego prace uzyskały ponad 2000 cytowań), laureatem Nagrody Naukowej im. W. Humboldta;

2) pod koniec lat 80. wokół Zbigniewa Jaskólskiego powstała grupa naukowa zajmująca się teorią strun i metodami ich kwantowania (Zbigniew Hasiewicz, Jan Sobczyk, Piotr Siemion, Marcin Daszkiewicz). W ciągu ostatnich pięciu lat J. Sobczyk, profesor UWr, rozpoczął budowanie nowej grupy naukowej zajmującej się fizyką neutrin;

3) oddzielną grupę stworzyli młodzi naukowcy zajmujący się zagadnieniami supersymetrii (A. Ogielski, B. Milewski, A. Nowicki, A. Frydryszak). Dr A. Ogielski zrobił karierę w USA w dziedzinie matematyki stosowanej, a dr B. Milewski został kierownikiem jednostki badawczej w centralnych laboratoriach naukowych Microsoft w Seattle;

4) w 1991 r. we współpracy międzynarodowej (H. Ruegg, V. Tolstoy) i krajowej (A. Nowicki) zostaje odkryta nowa deformacja teorii relatywistycznej, tzw. kappa-deformacja,

Jerzy Lukierski – ur. 1936 w Warszawie. Stopień dr. uzyskał w 1961, dr. hab. w 1967, tytuł naukowy prof. w 1974. Od 1983 ma stanowisko prof. zw. w Instytucie Fizyki Teoretycznej UWr. W l. 1978–1990 zastępca dyr. IFT UWr ds. naukowych, od 1990 dyr. IFT UWr. Od 1995 czł. Komitetu Fizyki PAN, w kadencji 1999–2003 jego wiceprzewodniczący, a od 1999 przewodniczący Komisji „Fizyka teoretyczna – badania podstawowe". Wypromował 17 doktorów, z których 8 uzyskało stopień doktora hab. (jeden „wnuk naukowy" Lukierskiego, K. Redlich, jest prof. tytularnym). Ma 198 publikacji w czasopismach recenzowanych, 72 artykuły w materiałach międzynarodowych konferencji. Jego prace były cytowane ok. 1900 razy, cztery z nich mają cytowania powyżej 100. Najważniejszy wynik naukowy to podanie pierwszej w literaturze deformacji kwantowej algebry Poincarégo, modyfikującej symetrie relatywistyczne szczególnej teorii Einsteina (1991). Ten wynik został uhonorowany Nagrodą im. M. Curie-Skłodowskiej w 1995. J. Lukierski jest wielokrotnym laureatem nagród MEN. Odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP. Uprawiał sport – w 1955 został mistrzem Polski juniorów w skoku w dal. W latach 60. pisał teksty dla sceny teatralnej – był związany z teatrem studenckim Kalambur.

która prowadzi do modyfikacji symetrii relatywistycznych Einsteina. Powstaje ogólnopolska grupa naukowa badająca deformacje kwantowe symetrii (J. Lukierski, A. Nowicki, J. Sobczyk, M. Klimek, P. Kosiński, P. Maślanka). Prace powstałe w ramach tej grupy to najważniejszy wynik badawczy szkoły naukowej J. Lukierskiego w latach 90.

Wielu wychowanków prof. J. Lukierskiego wyjechało do innych miast Polski, gdzie kontynuują pracę naukową (Anatol Nowicki – profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego, Andrzej Kwaśniewski i Zbigniew Hasiewicz – profesorowie uniwersytetu w Białymstoku, Małgorzata Klimek – profesor Politechniki Częstochowskiej) lub prowadzą z dużymi sukcesami prace badawcze za granicą (A. Ogielski, B. Milewski). W ostatnim czasie J. Lukierski, co prawda, głównie współpracuje z liczną grupą zagranicznych naukowców (J.A. de Azcarraga, P. Minaert, P. Kulish, P. Stichel, V. Tolstoy, H. Ruegg, V. Lyakhovski, M. Chaichian, D. Sorokin), ale w dalszym ciągu także kształci młodą kadrę naukową (w roku akademickim 2004/2005 miał dwóch doktorantów). Obecnie jest kierownikiem Zakładu Fizyki Wysokich Energii i Cząstek Elementarnych. Zakład ten jest w ciągu ostatniego dziesięciolecia najbardziej aktywnym naukowo zakładem w Instytucie Fizyki Teoretycznej UWr.

Szkoła Teorii Cieczy Kwantowych

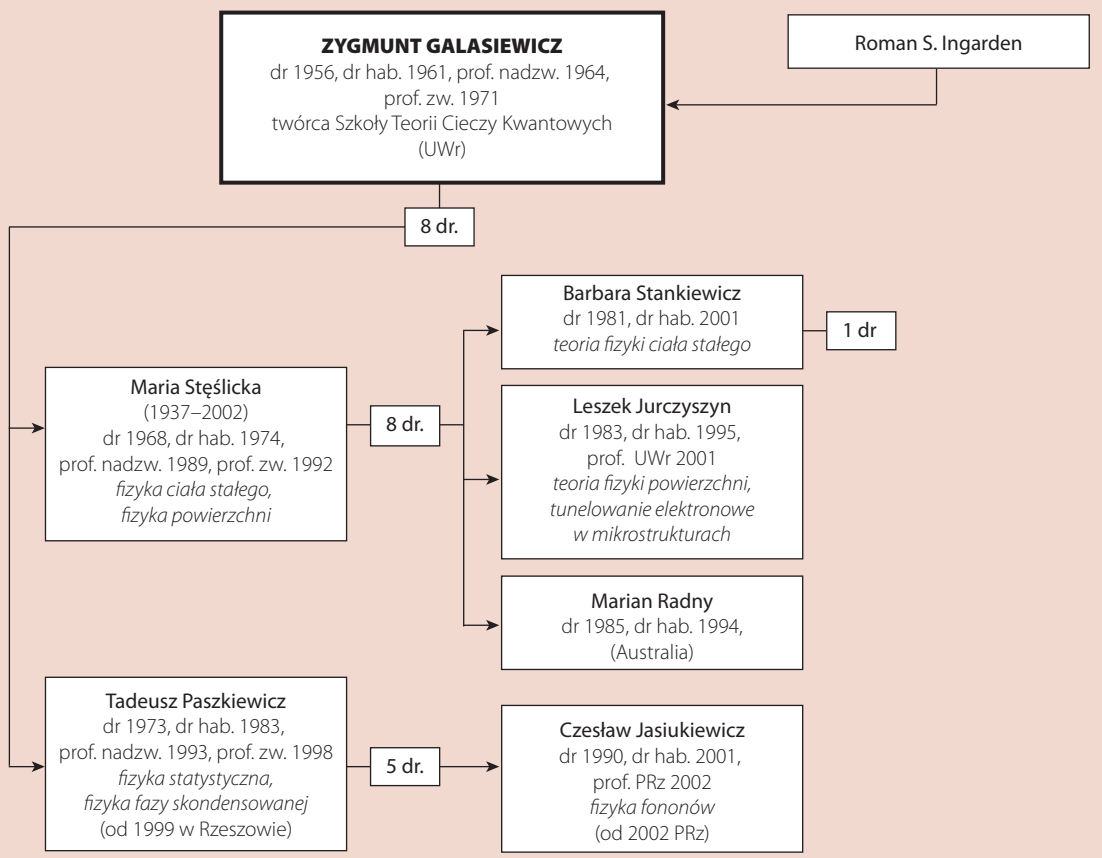
Inspiracją szkoły naukowej **Zygmunta Galasiewicza** była jego rozpoczęta w 1958 r. praca naukowa pod kierunkiem światowej sławy fizyka Mikołaja M. Bogolubowa w Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych (ZIBJ) w Dubnej pod Moskwą. Dzięki temu Z. Galasiewicz opracował jako pierwszy teorię „nadpłynnego" układu fermionów z parami fermionów o spinie 1. W 1972 r. odkryto nadpłynność ^{3}He, a dalsze badania wykazały, że podstawową rolę grają tu pary o spinie 1.

Wcześniejszy uznany wynik Z. Galasiewicza to teoria wiązania metalicznego na bazie zmiennych kolektywnych Bogolubowa–Zubariewa. W 1963 r. zajął się on w Dubnej problematyką nadpłynności (^{4}He, ^{3}He i ich mieszanin). Najciekawszy wynik to wykazanie, że w mieszaninach nadciekły ^{4}He–ciekły ^{3}He występują fale koncentracji ^{3}He (tzw. trzeci dźwięk). Zasugerowało to pracę doktorską Zygmunta Petru (UWr 1973), opisującą m.in. fale koncentracji naładowanych domieszek w nadpłynnym ^{4}He. Tematyka cieczy kwantowych tak się rozrosła, że dzięki niej Z. Galasiewicz wypromował dalszych doktorów: w Instytucie Fizyki Teoretycznej UWr Tadeusza Paszkiewicza (1973) oraz w Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN Przemysława Tekiela (1973), Andrzeja Szpryngera (1974) i Ewę Ziemniak (1979).

Wydawnictwo Pergamon Press w Oxfordzie zamówiło dwie książki. W 1983 r. Z. Galasiewicz (wspólnie z Jerzym Czerwonką) otrzymał Nagrodę Marii Skłodowskiej-Curie za cykl prac zawierających wybitne rezultaty w dziedzinie teorii cieczy kwantowych. Funkcje Z. Galasiewicza w Radzie Naukowej w ZIBJ oraz w Państwowej Agencji Atomowej pomogły w nawiązaniu uznanej współpracy ośrodka wrocławskiego (Uniwersytetu i Politechniki) z ZIBJ. Dzięki temu naukowcy wrocławscy uzyskali 7 doktoratów i 7 habilitacji. W ZIBJ T. Paszkiewicz wspólnie z D.N. Zubariewem otrzymał interesujące wyniki dotyczące nierównowagowego operatora statystycznego. Z. Petru z M. Płakidą obliczyli efektywne oddziaływanie elektronów w krysztale. Jeśli chodzi o pracowników zakładu (UWr), to szczególnie interesujące rezultaty otrzymali J. Przystawa (struktura magnetyczna związków uranu typu U_3X_4) oraz W. Nawrocka i A. Pawlikowski, podając oszacowanie dokładności przekształcenia kanonicznego Bogolubowa dla nadciekłego modelu materii jądrowej.

Od 1976 r. do końca lat 90. był wraz z prof. J. Sznajdem (INTiBS PAN) członkiem Międzynarodowego Komitetu Doradczego MECO. Zaangażowanie prof. J. Sznajda doprowadziło do zorganizowania trzech Konferencji MECO w Polsce. Dzięki osobistym kontaktom naukowym prof. Z. Galasiewicz doprowadził do dłuższych staży naukowych: T. Paszkiewicza u prof. A. Thellunga w Zurychu, Z. Petru u prof. H. Thomasa w Bazylei i A. Szpryngera u prof. W. Götzego w Monachium. A. Szprynger otrzymał z prof. Z. Galasiewiczem w 1974 r. Nagrodę Sekretarza Naukowego PAN za osiągnięcia w dziedzinie teorii nadpłynności helu. Z. Galasiewicz, T. Paszkie-

Zygmunt Galasiewicz – ur. 1926 w Łucku. Na UWr: asystent-wolontariusz 1949; mgr 1950; doktorat 1956; habilitacja 1961; prof. nadzw. 1964; prof. zw. 1971. Kier. Katedry, potem Zakładu Teorii Fazy Skondensowanej Instytutu Fizyki Teoretycznej 1962–1996; p.o. dyr. 1970/1971, 1981/1982, dyr. IFT 1984–1990. Prodziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr 1960–1963. Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN 1967–1996: kier. Zakładu Teorii Nadprzewodnictwa i Nadpłynności 1969–1996. Czł. Rady Naukowej Laboratorium Fizyki Teoretycznej Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej k. Moskwy 1960–1972, Komisji ds. Współpracy z ZIBJ przy Państwowej Agencji Atomowej 1970–1990, Międzynarodowego Komitetu Doradczego Seminariów Middle European Cooperation in Statistical Physics and Phase Transitions (MECO) 1975–1996. Honorary Corresponding (Associate) Member of International Centre for Theoretical Physics w Trieście (Włochy) od 1975. Principal Investigator umowy naukowej z Thermophysical Proporties Division National Bureau of Standarts (Boulder – Colorado, USA) 1979–1983. Twórca Szkoły Teorii Cieczy Kwantowych. Wypromował 8 doktorów (z tego 2 hab.). Autor 77 publikacji naukowych, 3 książek. Nagroda im. Marii Skłodowskiej-Curie (1983). Odznaczenia: Krzyż Komandorski i Krzyż Oficerski OOP, Medal KEN.

wicz i Z. Petru byli na dłuższych stażach naukowych w Thermophysical Properties Division – National Bureau of Standards w Boulder, USA.

Najważniejsze osiągnięcia naukowe (nie związane z ZIBJ): Z. Galasiewicz dla „bozonowego" modelu nadprzewodników wysokotemperaturowych uzyskał bardzo ważną doświadczalnie zależność Uemury (z C.P. Enzem z Genewy, a także z M. Wolfem). T. Paszkiewicz otrzymał wiele podstawowych wyników dotyczących własności układów fononów: lawiny, skupienia, dyfuzji; Z. Petru – rozchodzenia się i ogniskowania fononów balistycznych. A. Szprynger zbadał widmo niesprężystego rozpraszania neutronów w mieszaninach ^{3}He–^{4}He.

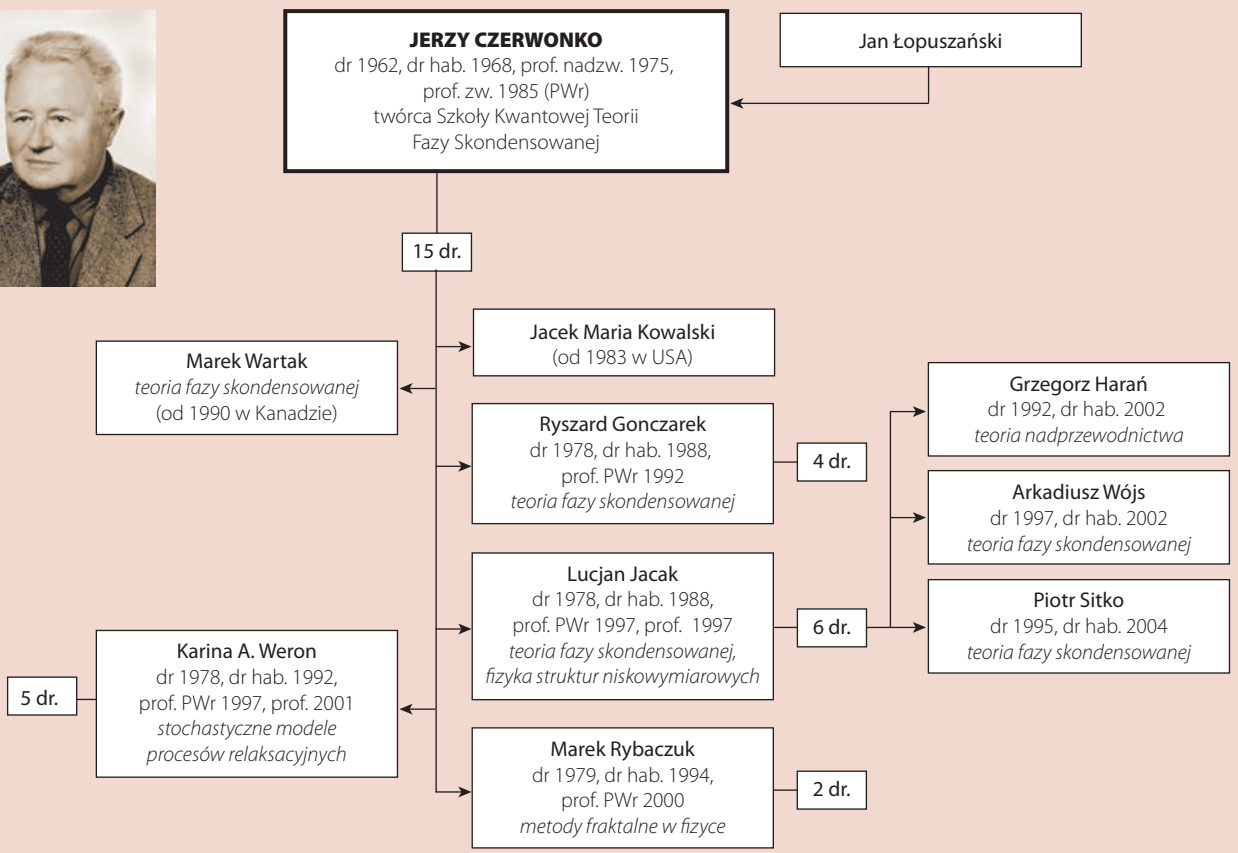
Prof. Z. Galasiewicz był gospodarzem (1965–1996) tzw. Seminarium Środowiskowego jednoczącego teoretyków fazy skondensowanej UWr oraz PWr (prof. J. Czerwonko) i INTiBS PAN (prof. H. Stachowiak). W l. 1993–1996 organizował raz w miesiącu, w swoim gabinecie, spotkania pracowników zakładu (UWr). Przy herbacie z samowara i placku z owocami doktoranci i habilitanci przedstawiali postępy swoich prac.

Szkoła Kwantowej Teorii Fazy Skondensowanej

Jej założycielem jest prof. dr hab. **Jerzy Czerwonko**. W l. 1956–1968 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym UWr. W 1968 r. podjął pracę w Instytucie Matematyki i Fizyki Teoretycznej PWr, gdzie kierował do 1973 r. zespołem fizyki teoretycznej. W 1973 r. został dyrektorem Instytutu Fizyki Technicznej oraz kierownikiem Zakładu Teorii Ciała Stałego. Prace naukowe prof. J. Czerwonki w zakresie teorii fazy skondensowanej dotyczyły teorii cieczy Fermiego i nadprzewodnictwa. Zasługą prof. J. Czerwonki był szybki rozwój kadry naukowej Instytutu Fizyki PWr. Prof. J. Czerwonko wypromował 15 doktorów n. fiz., z których dwóch jest profesorami tytularnymi (prof. dr hab. inż. Lucjan Jacak i prof. dr hab. inż. Karina Weron), a kolejnych dwóch (dr hab. inż. Ryszard Gonczarek, dr hab. inż. Marek Rybaczuk) jest profesorami nadzw. PWr.

Prof. L. Jacak jest dzisiaj wybitnym specjalistą w zakresie teorii kropek kwantowych, informatyki kwantowej i złożonych fermionów. Wypromował 6 doktorów n. fiz., z których

Jerzy Czerwonko – ur. 1936 w Łomży. Ukończył fizykę na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr. Stopień dr. n. fiz. uzyskał w 1962, dr. hab. w 1968, tytuł prof. nadzw. i zw. odpowiednio w 1975 i 1985. Wybitny specjalista w zakresie teorii fazy skondensowanej. Główne zainteresowania naukowe: termodynamika i transport w nadprzewodzących i normalnych układach Fermiego, w szczególności w okolicy punktu przejścia fazowego. Współtwórca polskiej szkoły teorii cieczy Fermiego i nadciekłości ^{3}He. Pracę naukową rozpoczął w Instytucie Fizyki Teoretycznej UWr, a następnie kontynuował ją w Instytucie Matematyki i Fizyki Teoretycznej PWr. Od 1972 pracuje w Instytucie Fizyki PWr. Wypromował 15 doktorów n. fiz., z których 2 jest obecnie profesorami tytularnymi, a 2 – profesorami nadzw. PWr. Pełnił wiele funkcji: zastępcy dyr. Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej, dyr. Instytutu Fizyki PWr i dziekana Wydziału Podstawowych Problemów Techniki. Współzałożyciel i czł. Zarządu Fundacji *Pro Physica*. Przez wiele lat zasiadał w Senacie PWr. Czł. komitetu redakcyjnego „Postępów Fizyki", wieloletni czł. zarządu Polskiego Towarzystwa Fizycznego i przewodniczący wrocławskiego oddziału. Ważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN, Złota Odznaka Politechniki.

trzech jest doktorami hab. (dr hab. inż. Arkadiusz Wójs, dr hab. inż. Grzegorz Harań, dr hab. inż. Piotr Sitko). Prof. K. Weron jest specjalistką w zakresie teorii zjawisk relaksacyjnych w układach złożonych, która dotychczas wypromowała 6 doktorów n. fiz.

Prof. Henryk Konwent (tytuł naukowy w 1989 r.) jest fizykiem teoretykiem specjalizującym się w zakresie teorii kryształów anharmonicznych i teorii ferroelektryków. Osiągnięcia naukowe prof. H. Konwenta zostały wyróżnione w 1984 r. prestiżową Nagrodą Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej oraz w 1988 r. Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej.

Prof. J. Czerwonko opublikował prawie 90 prac naukowych, które były cytowane ponad 150 razy. Był wieloletnim dziekanem Wydziału Podstawowych Problemów Techniki PWr, a od 1996 r. jest kierownikiem Seminarium Instytutu Fizyki, które zdobyło wysoką pozycję naukową w środowisku wrocławskim i poza nim. Działalność Szkoły Kwantowej Teorii Fazy Skondensowanej jest obecnie rozwijana w zespole teorii fazy skondensowanej pod kierunkiem prof. L. Jacaka. Jej członkami są samodzielni pracownicy nauki: prof. J. Czerwonko, prof. H. Konwent, prof. K. Weron, doktorzy hab.: Ryszard Gonczarek, G. Harań, Antoni Mituś, A. Radosz, W. Salejda, Piotr Sitko, A. Wójs. Obecna działalność naukowa kontynuatorów szkoły dotyczy najistotniejszych problemów teorii fazy skondensowanej: właściwości złożonych fermionów i anyonów, ułamkowego kwantowego efektu Halla, nadprzewodnictwa i nadciekłości, elektrycznych i optycznych właściwości nanostruktur półprzewodnikowych (kropek kwantowych) oraz możliwości ich technologicznych zastosowań w elektronice i optoelektronice (jednoelektronowy tranzystor, laser na kropkach kwantowych), spintroniki, podstaw informatyki kwantowej (komputer kwantowy, dekoherencja, stany splątane, urządzenia konstruowane na bazie kropek kwantowych), właściwości zjawisk relaksacyjnych w układach złożonych. Członkowie grupy zrealizowali w sumie kilkanaście grantów KBN, Ramowych Programów Badawczych UE oraz rządowych projektów zamawianych. Za działalność naukową otrzymali wiele prestiżowych wyróżnień i nagród, w tym Nagrodę Ministra Edukacji Narodowej (prof. L. Jacak i współpracownicy), 2 Nagrody Ministra Edukacji Narodowej i Sportu (prof. L. Jacak i współpracownicy w 1998 i 2004 r.) oraz jedną Prezesa Rady Ministrów RP (dr hab. inż. A. Wójs w 2003 r.).

Prof. L. Jacak i dr hab. inż. A. Wójs utrzymują stałe kontakty naukowe z wieloma instytucjami zagranicznymi. Najbardziej owocną i ożywioną współpracę prowadzą z: University of Tennessee (USA), Institute for Microstructural Sciences of National Research Council (Kanada) i University of Nottingham (Anglia).

FIZYKA DOŚWIADCZALNA

Szkoła Fizyki Powierzchni

Za datę powstania szkoły należy przyjąć rok 1951, kiedy prof. **Jan Nikliborc** objął kierownictwo Katedry Fizyki Doświadczalnej na UWr i zdecydował się wybrać fizykę powierzchni jako zasadniczą tematykę grupy badawczej, którą kierował. W 1948 r. ukazała się znacząca praca C.S. Smitha *Grains, Phases and Interfaces*, która zainspirowała społeczność metalurgów problemami powierzchni. Rok później Burton i Cabrera opublikowali zaawansowaną teorię wzrostu kryształów, pokazując dominujący wpływ powierzchni na ten proces. W tym samym roku Bardeen i Brattain skonstruowali tranzystor ostrzowy, co stało się impulsem do bezprecedensowego zainteresowania podstawami fizyki powierzchni, a półprzewodników w szczególności. Mimo zaistnienia tych faktów, które były kamieniami milowymi w nauce o powierzchni, w okresie powstawania szkoły fizyka powierzchni była ciągle jeszcze w embrionalnym stadium rozwoju. Organizując od podstaw ośrodek badania zjawisk powierzchniowych, J. Nikliborc jako jeden z pierwszych w Polsce wprowadził do badań z zakresu fizyki ciała stałego technikę ultrawysokiej próżni. Kierowanej przez niego grupie pozwoliło to stosunkowo szybko osiągnąć wiele wyróżniających się rezultatów dotyczących własności emisyjnych powierzchni monokryształów metali, procesów autodyfuzji i dyfuzji powierzchniowej, desorpcji termicznej oraz struktury atomowej i elektronowej warstw adsorpcyjnych.

Rozwój szkoły rozpoczął się w latach 60. Dzięki zaangażowaniu prof. Nikliborca osiągnięto w tym okresie we Wrocławiu bardzo cenne wyniki doświadczalne w dziedzinie pomiarów autodyfuzji niklu i żelaza (wspólnie prace z R. Męclewskim i L. Wojdą), dyfuzji germanu i krzemu na wolframie (wspólnie z T. Radoniem i J. Żebrowskim), wzrostu wiskerów (we współpracy z J. Mazurem, T. Hoffmanem i J. Rafałowiczem) oraz elektryzacji pyłów (wspólnie z A. Szaynok). Opanowano i rozwinięto bardzo nowoczesne w owym czasie techniki doświadczalne polowej mikroskopii elektronowej i jonowej. Zainicjowane przez J. Nikliborca w ówczesnej Katedrze Fizyki Doświadczalnej UWr prace nad rozwojem zupełnie nowych technik badania powierzchni zaowocowały zbudowaniem już w 1963 r. pierwszego w Polsce dyfraktometru do badania powierzchni ciała stałego metodą dyfrakcji niskoenergetycznych elektronów (LEED) i spektrometru elektronów Augera (AES).

Znaczne poszerzenie zakresu badań i dynamiczny rozwój szkoły nastąpił w latach 70. Do jej rozwoju przyczynili się głównie uczniowie prof. Nikliborca, gdyż wypromował on 15 doktorów, z których 8 uzyskało stopień doktora hab., a jeden tytuł prof. W tym okresie w Instytucie Fizyki Doświadczalnej (IFD) UWr R. Męclewski i T. Radoń stworzyli jeden z najpoważniejszych na świecie ośrodków emisji polowej. Rozwijane w zespole Z. Sidorskiego badania nad adsorpcją metali alkalicznych doprowadziły do powstania uznanego w międzynarodowym środowisku naukowców specjalizujących się w fizyce powierzchni modelu metalizacji warstwy adsorpcyjnej. Opanowanie technologii metod pomiarowych LEED i AES pozwoliło zorganizować najlepszy w Polsce i współpracujący z licznymi laboratoriami zagranicznymi,

zespół badania struktury i składu chemicznego powierzchni tymi metodami. Stworzony i kierowany przez S. Mroza zespół ciągle rozwija nowe metody badawcze, głównie oparte na analizie zmian natężenia wiązek ugiętych na próbce w zależności od kierunku padania wiązki pierwotnej. Dzięki tym metodom uzyskano ostatnio bardzo wartościowe wyniki dotyczące ultracienkich, metalicznych warstw epitaksjalnych na podłożach monokryształów metali. W latach 70. zorganizowano również bardzo owocną międzynarodową współpracę naukową IFD z National Bureau of Standards w Waszyngto-

JAN NIKLIBORC
(1902–1991)
dr 1932, zastępca prof. 1946, dr hab. 1948,
prof. nadzw. 1949, prof. zw. 1967
twórca Szkoły Fizyki Powierzchni

15 dr.

Bogdan Sujak
zob. Szkoła Kriofizyki oraz Wzbudzonej Emisji Elektronów i Jonów, s. 367

Anna T. Szaynok
dr 1960, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1977, prof. 1991
fizyka zjawisk powierzchniowych

14 dr.

Leszek M. Szaro
(1940–2003)
dr 1973, dr hab. 1997

Stanisław Kuźmiński
dr 1973, dr hab. 1990, prof. PWr 1994,
prof. 2001
fizyka zjawisk powierzchniowych

2 dr.

Andrzej Gajewski
dr 1977, dr hab. 1992, prof. AE Kraków
fizyka ciała stałego

1 dr

Arkadiusz Jaśkiewicz
(1920–1983)
dr 1962, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1975
fizyka dielektryków

15 dr.

Ryszard Poprawski
dr 1976, dr hab. 1990, prof. PWr 1995,
prof. 2001
fizyka dielektryków, fizyka ferroików

2 dr.

Ryszard Cach
dr 1981, dr hab. 1993, prof. UWr 1999
fizyka dielektryków,
strukturalne przemiany fazowe

Zbigniew Sidorski
(1925–1984)
dr 1962, doc. 1968, dr hab. 1975,
prof. nadzw. 1980
adsorpcja, dyfuzja, epitaksja
na mikromonokryształach metali,
teoria submonowarstw atomów

9 dr.

Jerzy J. Czyżewski
dr 1971, dr hab. 1977, prof. UWr 1992
spektroskopia polowoelektronowa,
desorpcja ESD

1 dr

Zdzisław M. Stępień
dr 1981, dr hab. 2001,
prof. WSP Częstochowa 2002
jonizacja polowa, desorpcja polowa

Ryszard Błaszczyszyn
dr 1972, dr hab. 1990, prof. UWr 1994,
prof. 1999
adsorpcja, zjawiska aktywowane
termicznie

2 dr.

Ryszard Męclewski
(1926–1999)
dr 1962, dr hab. 1971,
prof. nadzw. 1977, prof. zw. 1988
struktura atomowa i elektronowa
adsorbatów, epitaksja, desorpcja
polowa i termiczna,
dyfuzja powierzchniowa atomów

13 dr.

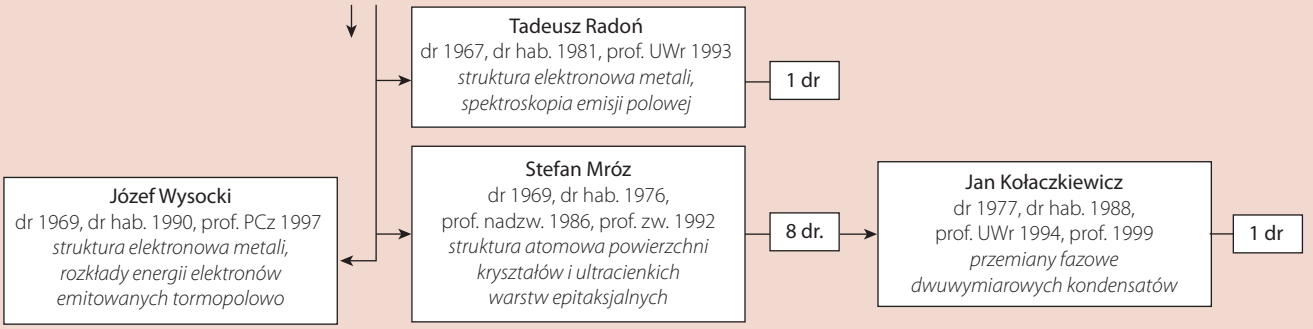
Antoni Ciszewski
dr 1977, dr hab. 1993, prof. UWr 1997,
prof. 2002
struktura atomowa i elektronowa
powierzchni ciała stałego

3 dr.

Marian Głowacki
dr 1981, dr hab. 1991,
prof. WSP Częstochowa 1991
dydaktyka fizyki i astronomii

1 dr

Janusz J. Bęben
dr 1982, dr hab. 1994, prof. UWr 2003
dynamika atomów powierzchni
ciała stałego

Jan Nikliborc – ur. 1902 w Białej (woj. krakowskie), zm. 1991 we Wrocławiu. Studia na UJ i UJK od 1926, dr filozofii w zakresie fizyki 1932; adiunkt na PLw; doc. 1940/1941; uczył polską młodzież w Szkole Chemicznej wraz z W. Rubinowiczem, W. Trzebiatowskim, E. Płażkiem, Z. Sośnickim i W. Taszyckim w 1941/1942; Oberassistent d. Politechnik na Technicznych Kursach Fachowych 1942–1944; doc. 1944/1945; we Lwowie do 1946; zastępca prof. na UWr i PWr od 1946; kier. Katedry Fizyki Doświadczalnej II UWr i PWr 1948–1950; doc. fizyki doświadczalnej – dr hab. 1948 (na Uniwersytecie Poznańskim); prof. nadzw. 1949; prof. zw. 1967; kier. Katedry Fizyki Doświadczalnej UWr 1951–1969; przewodniczący Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Fizycznego 1950/1951; prodziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr (1951–1952); czł. Komitetu Fizyki PAN; wiceprzewodniczący Komitetu Nauki, Techniki i Zastosowań Próżni – przedstawiciel Polski w Międzynarodowej Unii Nauki i Techniki Próżni OISTAV (IUVSTA) od 1965; kier. Zakładu Fizyki Atomu i Cząsteczki w Instytucie Fizyki Doświadczalnej UWr 1969–1973; prof. emerytowany 1973. Twórca Szkoły Fizyki Powierzchni. Wypromował 15 doktorów n. fiz., wśród nich: 8 doktorów hab. i profesor. Autor 15 publikacji (do 1960), współautor ok. 20. Ważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1938), Medal 10-lecia Polski Ludowej, Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski OOP.

nie i uniwersytetem w Lipsku oraz rozpoczęto organizację Międzynarodowych Seminariów Fizyki Powierzchni.

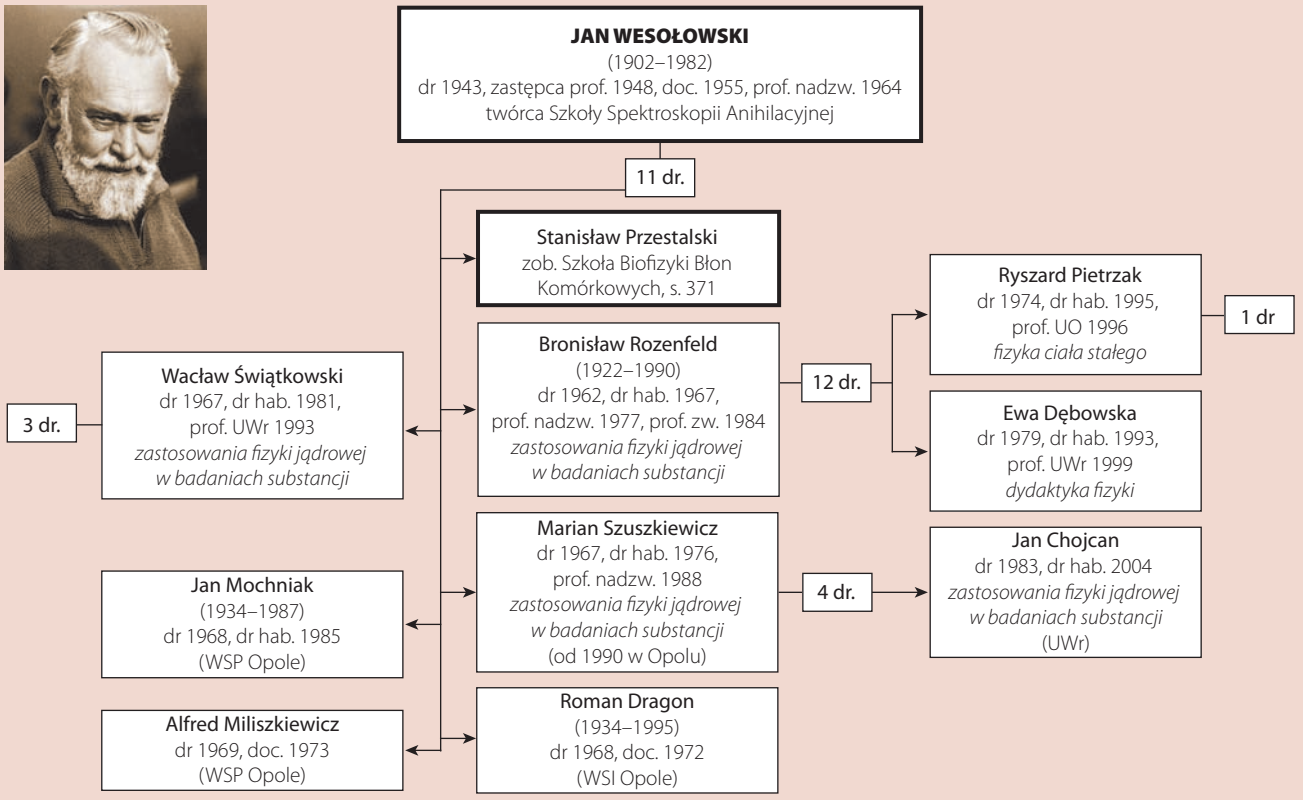
Już w 1960 r. z inicjatywy prof. J. Nikliborca zostały zapoczątkowane w Katedrze Fizyki Doświadczalnej UWr badania teoretyczne zjawisk powierzchniowych. Pierwszy zespół badawczy utworzył w ramach struktury IFD UWr K. Wojciechowski. Przedmiotem badań zespołu były własności elektronowe powierzchni metali. Zespół uzyskał wiele oryginalnych i bardzo cennych wyników dotyczących statystycznej i kwantowej teorii adsorpcji. Kolejny zespół stworzyła M. Stęślicka, która rozwinęła badania elektronowych stanów powierzchniowych oraz supersieci.

Zajmującą się badaniami zjawisk powierzchniowych grupę zorganizowała w Instytucie Fizyki PWr Anna Szaynok, uczennica i długoletnia współpracowniczka prof. Nikliborca. Obecnie tematykę tę kontynuuje S. Kuźmiński. Mniejsze grupy, zajmujące się zainicjowaną przez prof. J. Nikliborca tematyką, istnieją również w Częstochowie (J. Wysocki, Z. Stępień).

W IFD UWr badania zjawisk powierzchniowych z powodzeniem uprawia już trzecie pokolenie fizyków. Cenne wyniki osiągnięto w dziedzinie spektroskopii polowo-elektronowej i stymulowanej elektronowo desorpcji (J. Czyżewski), adsorpcji metali na metalach i w badaniach zjawisk aktywowanych termicznie (R. Błaszczyszyn i jego zespół) oraz dynamiki atomów powierzchniowych (J. Bęben). Wiele zaawansowanych prac dotyczy dziedziny przemian fazowych dwuwymiarowych kondensatów (J. Kołaczkiewicz) oraz badań warunków powstawania stopów powierzchniowych i ich struktury atomowej i elektronowej (zespół A. Ciszewskiego). W instytucie w dalszym ciągu rozwija się nowoczesne metody badania topografii i struktury powierzchni, takie jak skaningowa mikroskopia tunelowa (STM) i mikroskopia sił atomowych (AFM). Zakres badań został także rozszerzony o materiały nanostrukturalne i obiekty biologiczne. Z powodzeniem rozwijają się badania teoretyczne. Wiele ważnych wyników uzyskano w dziedzinie struktury elektronowej i atomowej powierzchni metali i tlenków metali (A. Kiejna) oraz teorii powstawania obrazów STM (L. Jurczyszyn).

Szkoła Spektroskopii Anihilacyjnej

Początek szkoły przypada na późne lata 50. ubiegłego wieku, kiedy z inicjatywy prof. **Jana Wesołowskiego** budowa pierwszego w Polsce spektrometru anihilacyjnego położyła na UWr podwaliny pod laboratorium spektroskopii anihilacyjnej. Umożliwiło to podjęcie, będących w fazie początkowej w świecie, badań związanych z oddziaływaniem powolnych pozytonów z substancją i wykorzystaniem tych oddziaływań do badania własności substancji, w szczególności struktury elektronowej. Do ciekawszych wyników pionierskiego okresu należą: zaobserwowanie możliwości tworzenia się pozytu w zdefektowanym tytanie, systematyczne badania struktury elektronowej metali i stopów, potwierdzenie anizotropii struktury elektronowej w monokryształach NaCl, KCl oraz bizmutu i antymonu oraz ich stopów. Równolegle z prowadzeniem tych badań systematycznie rozbudowywano laboratorium anihilacyjne. Szczególnie szybki rozwój laboratorium nastąpił już po objęciu w 1972 r. kierownictwa zespołu stworzonego przez J. Wesołowskiego (w zespole było już 3 doktorów i docent) przez jego ucznia, Bronisława Rozenfelda. Zbudowano nowocześniejsze spektrometry korelacyjne, spektrometr do pomiaru widm czasów życia pozytonów i uruchomiono dodatkową technikę jądrową – spektrometr mössbauerowski. Tu warto dodać, że inicjatywa J. Wesołowskiego i B. Rozenfelda zaowocowała stworzeniem również w WSP w Opolu laboratorium anihilacyjnego. Oba zespoły, wrocławski i opolski, ściśle ze sobą współpracowały, zarówno w zakresie realizacji badań, jak i organizacji funkcjonujących przez 40 lat, a zainicjowanych przez J. Wesołowskiego Polskich Seminariów Anihilacji Pozytonów, w których uczestniczą wybitni uczeni z całego świata (35 PSAP w 2004 skupiło uczonych z 21 krajów).

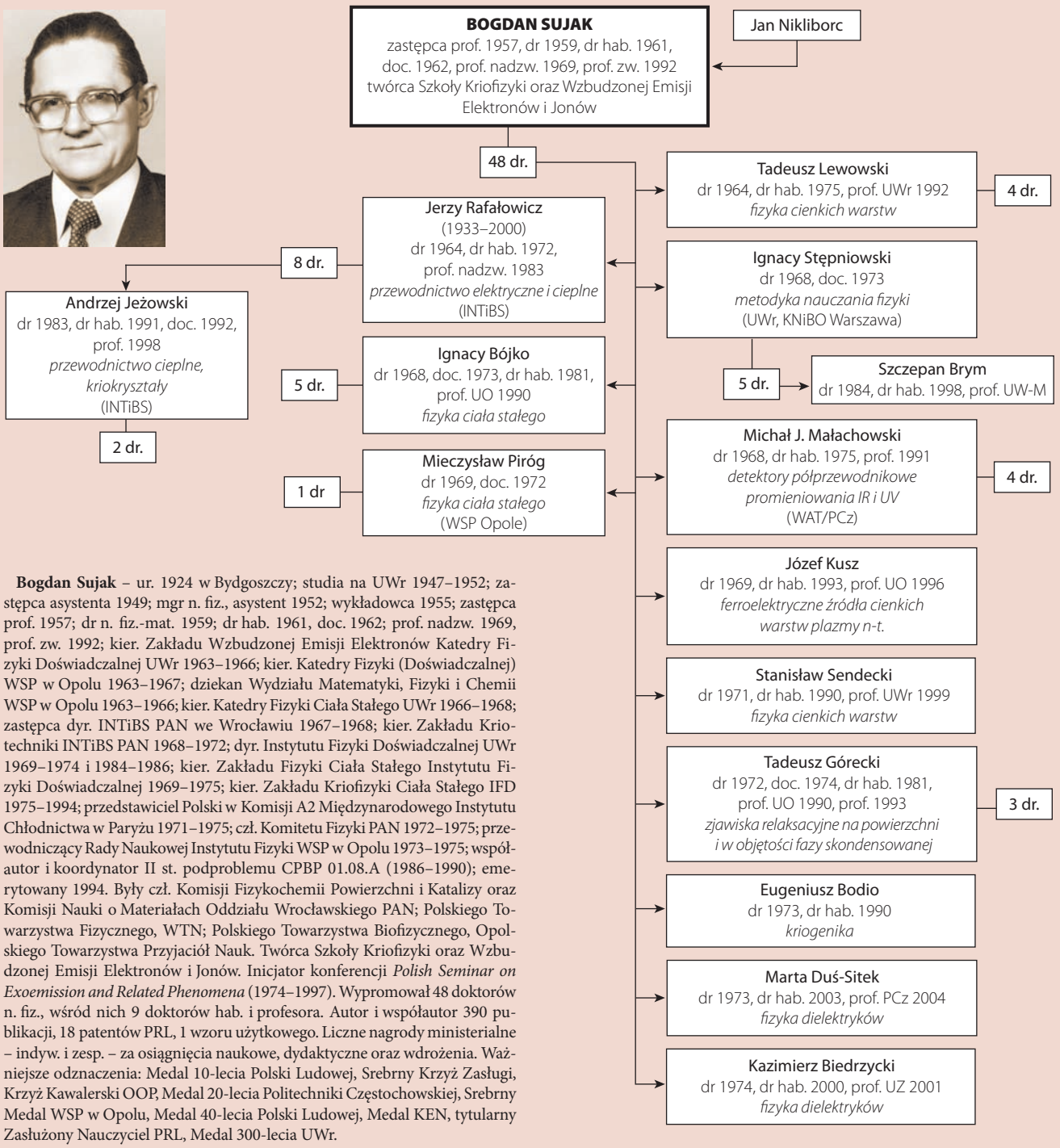
Jan Wesołowski – ur. 1902 w Żerebkach, zm. 1982. Mgr filozofii w zakresie fizyki 1933 (UJ); od 1931 pracownik Zakładu Fizyki UJ; zapoczątkował badania natężeń miękkiej i twardej składowej oraz rozkładu kątowego promieniowania kosmicznego w kopalni soli w Wieliczce (1938); dr filozofii w zakresie fizyki 1943; czynny udział w konspiracji – tajne nauczanie na UJ oraz nasłuch BBC i radia Moskwa dla organizacji podziemnych; zastępca prof. 1948 na połączonych wówczas Politechnice i Uniwersytecie Wrocławskim; doc. 1955; kier. III Katedry Fizyki Doświadczalnej; prof. nadzw. 1964; kier. Katedry Fizyki Jądrowej UWr 1966–1969; kier. Zakładu Zastosowań Fizyki Jądrowej UWr 1969–1972; od 1950 udział w organizacji WSP we Wrocławiu przeniesionej do Opola w 1954; założyciel i kier. Katedry Fizyki WSP w Opolu 1955–1963. Czł. Rady Naukowej Międzywydziałowego Instytutu Fizyki Politechniki Gdańskiej, Komisji Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego ds. Wyższych Szkół Pedagogicznych (1957–1967), przewodniczący Zespołu Rzeczoznawców w zakresie fizyki dla Zakładów Kształcenia Nauczycieli podległych Ministerstwu Oświaty. Inicjator badań promieniowania kosmicznego w Polsce, pionier prac dotyczących zastosowań zjawiska anihilacji pozytonów w badaniach struktury elektronowej i atomowej materii skondensowanej; twórca Szkoły Spektroskopii Anihilacyjnej. Inicjator (1966) ogólnopolskich Seminariów Anihilacji Pozytonów, stanowiących obecnie miejsce spotkań najwybitniejszych światowych specjalistów zajmujących się tym zjawiskiem. Wypromował 11 doktorów n. fiz., wśród nich 5 doktorów hab. i profesora. Odznaczony Medalem 10-lecia PRL, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim OOP, Odznaką Budowniczego Wrocławia, Medalem KEN.

Można zatem mówić o istnieniu wrocławsko-opolskiej Szkoły Spektroskopii Anihilacyjnej. Aktualnie laboratorium opolskie dysponuje spektrometrem korelacyjnym i spektrometrem do pomiaru czasów życia pozytonów, a laboratorium wrocławskie trzema spektrometrami korelacyjnymi i dwoma spektrometrami czasów życia pozytonów. Zbudowano bardzo nowoczesny dwudetektorowy koincydencyjny spektrometr do badania tzw. dopplerowskiego poszerzenia linii anihilacyjnej; są już pierwsze wyniki dotyczące anihilacji pozytonów z elektronami przyjądrowymi. Obok istotnych badań dotyczących badania własności substancji (struktura elektronowa, defekty strukturalne, własności mieszanin wodno-organicznych itp.) na wymienienie zasługuje prowadzenie badań losu pozytonów w substancji. Ciekawsze wyniki z tego obszaru badań to jedne z pierwszych w świecie eksperymentalnych oszacowań długości dyfuzji pozytonów w metalach oraz zapostulowanie i eksperymentalne potwierdzenie istnienia nowych efektów kontaktowych polegających na kierunkowym działaniu złącz metal–metal na dyfuzyjny ruch pozytonów. Spośród sześciu bezpośrednich uczniów J. Wesołowskiego, związanych z anihilacją pozytonów, trzech – B. Rozenfeld, Marian Szuszkiewicz i Wacław Świątkowski – uzyskało tytuły profesorskie i oni właśnie kolejno kierowali zespołem wrocławskim (kierownikiem tego zespołu jest obecnie uczeń M. Szuszkiewicza, Jan Chojcan). Zespołem opolskim po śmierci B. Rozenfelda kieruje M. Szuszkiewicz.

Szkoła Kriofizyki oraz Wzbudzonej Emisji Elektronów i Jonów

Na rozwój naukowy twórcy tej szkoły, **Bogdana Sujaka**, wpływ wywarli w pionierskich l. 1947–1957 jego ówcześni nauczyciele na połączonym Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej – profesorowie S. Loria, J. Wesołowski, J. Nikliborc (promotor doktoratu) oraz J. Mazur i R.S. Ingarden na UWr i w Zakładzie Niskich Temperatur PAN we Wrocławiu. Wyjaśnia to wyodrębnienie dwóch nurtów w rozwoju tej szkoły: fizyki ciała stałego oraz kriogeniki, ze szczególnie aktywnym kierunkiem dydaktyczno-metodycznym. Początek szkoły można datować od 1957 r., gdy – po ministerialnej nominacji

na zastępcę profesora – mgr B. Sujak usamodzielnił się, zaczynając tworzyć trzecią grupę naukową w Katedrze Fizyki Doświadczalnej UWr kierowanej przez prof. Jana Nikliborca, obok ówcześnie doc. dr. Jana Wesołowskiego. Aktywność naukowo-badawcza tej grupy umożliwiła powołanie w 1963 r. Zakładu Wzbudzonej Emisji Elektronów pod kierownictwem doc. dr. hab. B. Sujaka. Problematyka obejmowała głównie fizykę defektów warstw powierzchniowych i przypowierzchniowych ciał stałych oraz pierwsze w Polsce badania egzoemisji elektronów w niskich temperaturach. Na uniwersytecie, jak też po części w Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu, problematyka szkoły rozszerzyła się na obszar kriofizyki, ze szczególnym uwzględnieniem mikrokriotechniki, kriotechnologii oraz wdrożeń przemysłowych. Wraz z odejściem prof. B. Sujaka na emeryturę w 1994 r., jego zakład Kriofizyki Ciała Stałego Instytutu Fizyki Doświadczalnej UWr uległ rozwiązaniu. Na przełomie lat 60. i 70. w ramach tej szkoły stopniowo powstała grupa jego uczniów w WSP (obecnie na Uniwersytecie Opolskim) i na politechnice w Opolu, zajmująca się problematyką zjawisk relaksacyjnych na powierzchni i w objętości fazy skondensowanej – pod kierunkiem prof. dr. hab. Tadeusza Góreckiego.

Bogdan Sujak – ur. 1924 w Bydgoszczy; studia na UWr 1947–1952; zastępca asystenta 1949; mgr n. fiz., asystent 1952; wykładowca 1955; zastępca prof. 1957; dr n. fiz.-mat. 1959; dr hab. 1961, doc. 1962; prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1992; kier. Zakładu Wzbudzonej Emisji Elektronów Katedry Fizyki Doświadczalnej UWr 1963–1966; kier. Katedry Fizyki (Doświadczalnej) WSP w Opolu 1963–1967; dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii WSP w Opolu 1963–1966; kier. Katedry Fizyki Ciała Stałego UWr 1966–1968; zastępca dyr. INTiBS PAN we Wrocławiu 1967–1968; kier. Zakładu Kriotechniki INTiBS PAN 1968–1972; dyr. Instytutu Fizyki Doświadczalnej UWr 1969–1974 i 1984–1986; kier. Zakładu Fizyki Ciała Stałego Instytutu Fizyki Doświadczalnej 1969–1975; kier. Zakładu Kriofizyki Ciała Stałego IFD 1975–1994; przedstawiciel Polski w Komisji A2 Międzynarodowego Instytutu Chłodnictwa w Paryżu 1971–1975; czł. Komitetu Fizyki PAN 1972–1975; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Fizyki WSP w Opolu 1973–1975; współautor i koordynator II st. podproblemu CPBP 01.08.A (1986–1990); emerytowany 1994. Były czł. Komisji Fizykochemii Powierzchni i Katalizy oraz Komisji Nauki o Materiałach Oddziału Wrocławskiego PAN; Polskiego Towarzystwa Fizycznego, WTN; Polskiego Towarzystwa Biofizycznego, Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Twórca Szkoły Kriofizyki oraz Wzbudzonej Emisji Elektronów i Jonów. Inicjator konferencji *Polish Seminar on Exoemission and Related Phenomena* (1974–1997). Wypromował 48 doktorów n. fiz., wśród nich 9 doktorów hab. i profesora. Autor i współautor 390 publikacji, 18 patentów PRL, 1 wzoru użytkowego. Liczne nagrody ministerialne – indyw. i zesp. – za osiągnięcia naukowe, dydaktyczne oraz wdrożenia. Ważniejsze odznaczenia: Medal 10-lecia Polski Ludowej, Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal 20-lecia Politechniki Częstochowskiej, Srebrny Medal WSP w Opolu, Medal 40-lecia Polski Ludowej, Medal KEN, tytularny Zasłużony Nauczyciel PRL, Medal 300-lecia UWr.

Szkoła Fizyki Półprzewodników

Początki specjalności fizyka półprzewodników na PWr sięgają 1964 r., kiedy to dr **Witold Żdanowicz** (obecnie prof. dr hab., na emeryturze) utworzył w Katedrze Fizyki (obecnie Instytut Fizyki) Zakład Zagadnień Elektrycznych Ciała Stałego, przemianowany w 1968 r. na Zakład Fizyki Półprzewodników, i kierował nim do 1971 r. (do wyjazdu do Zabrza). W tym okresie podstawowa tematyka badań zakładu koncentrowała się na technologii cienkich warstw półprzewodnikowych związków z grupy II–V, a głównie Zn_3As_2 i Zn_3P_2. Badania podstawowe znalazły ciekawe zastosowanie w wytwarzanych w zakładzie tzw. hallotronach cienkowarstwowych z arsenku kadmu.

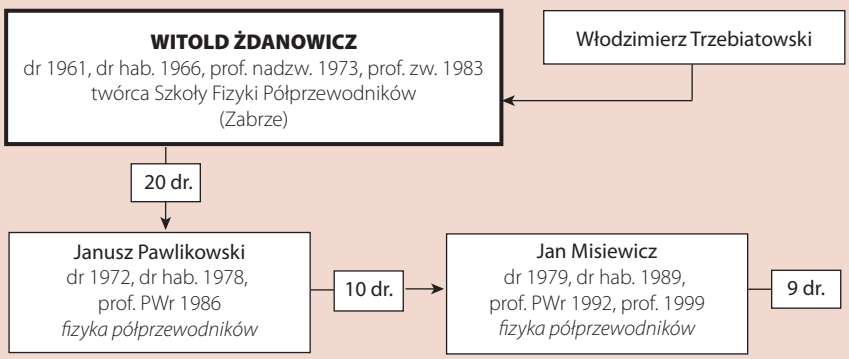
Omawiana specjalność silnie rozwinęła się po 1972 r., kiedy to kierownictwo zakładu przejął dr Janusz M. Pawlikowski (obecnie prof. dr hab.). Tematyka badań obejmowała stopniowo coraz szersze spektrum od technologii materiałów półprzewodnikowych w postaci litej i warstw epitaksjalnych o zmiennym składzie molowym poprzez badania: zjawisk transportu elektronowego w materiałach i przyrządach półprzewodnikowych; efektów optycznych i magnetooptycznych objętościowych i powierzchniowych; zjawisk fotoelektrycznych (w tym spektroskopii powierzchni) i przyrządów fotoelektrycznych, do obliczeń struktury pasmowej wybranych półprzewodników i pokrewnych zagadnień teoretycznych włącznie. Do największych osiągnięć tego okresu należą niewątpliwie wyniki eksperymentalnych badań CdHgTe i CdMnHgTe i ich zastosowań w detektorach średniej podczerwieni, które są uznane za pionierskie w skali europejskiej. Znaczące, nawet w skali światowej, były kompleksowe badania związków grupy II–V (głównie Zn_3P_2) – od technologii po obliczenia struktury pasm energetycznych – które zaowocowały m.in. dużą liczbą prac cytowanych jako pionierskie. Ważne wyniki otrzymano także w badaniach magnetooptyki i spektroskopii powierzchni związków II–VI oraz detektorów na bazie GaAs. Do istotnych osiągnięć zaliczyć także trzeba rozwój laboratoriów pomiarowych.

Po habilitacji w 1989 r. liderem grupy zajmującej się fizyką półprzewodników (po likwidacji zakładów na politechnice) został dr hab. Jan Misiewicz (obecnie prof. dr hab.) W tym okresie (od 1989 r. do chwili obecnej) nastąpił drugi etap bardzo wyraźnego rozwoju tej specjalności, zarówno w zakresie poszerzenia tematyki badawczej, jak i rozwoju bazy laboratoryjnej.

Badania naukowe po 1990 r. rozwinęły się w dwóch kierunkach: pojemnościowych badań głębokich poziomów w związkach II–VI i III–V (metoda DLTS), a także efektów trwałego fotoprzewodnictwa związanego z tzw. centrami DX, oraz teoretycznego modelowania tych zjawisk i procesów, w tym zakresie na ukończeniu są 3 prace habilitacyjne oraz bogaty dorobek publikacyjny. Drugim kierunkiem jest zaawansowana spektroskopia optyczna, a w szczególności rozwój tzw. optycznych metod modulacyjnych, które stanowią nowe narzędzia badawcze stosowane w badaniach nowych złożonych związków półprzewodnikowych np. GaInAsSb oraz niskowymiarowych struktur półprzewodnikowych – studni i kropek kwantowych oraz przyrządów półprzewodnikowych, takich jak lasery, detektory, tranzystory.

Wyniki tych badań przedstawiono na prestiżowych konferencjach, np. ICPS, oraz publikowano w najlepszych czasopismach fizycznych: „Physical Review", „Applied Physics Letters", „Journal of Applied Physics". Dwaj pracownicy otrzymali nagrody premiera za prace doktorskie. W ostatnim okresie zespół uczestniczył w realizacji 2 projektów europejskich, 2 programów zamawianych KBN oraz kilkunastu grantów KBN. Pracownicy zespołu opracowali 9 podręczników oraz byli współautorami kilku monografii naukowych. Zespół utrzymuje aktywne kontakty z wieloma ośrodkami zagranicznymi: Physikalisches Institut, Universität Würzburg (Niemcy), Institute for Microstructural Sciences, National Research Council (Ottawa, Kanada), Solid State and Photonics Laboratory, Stanford University (USA), Institute of Physics, Dortmund Universität (Niemcy), Department

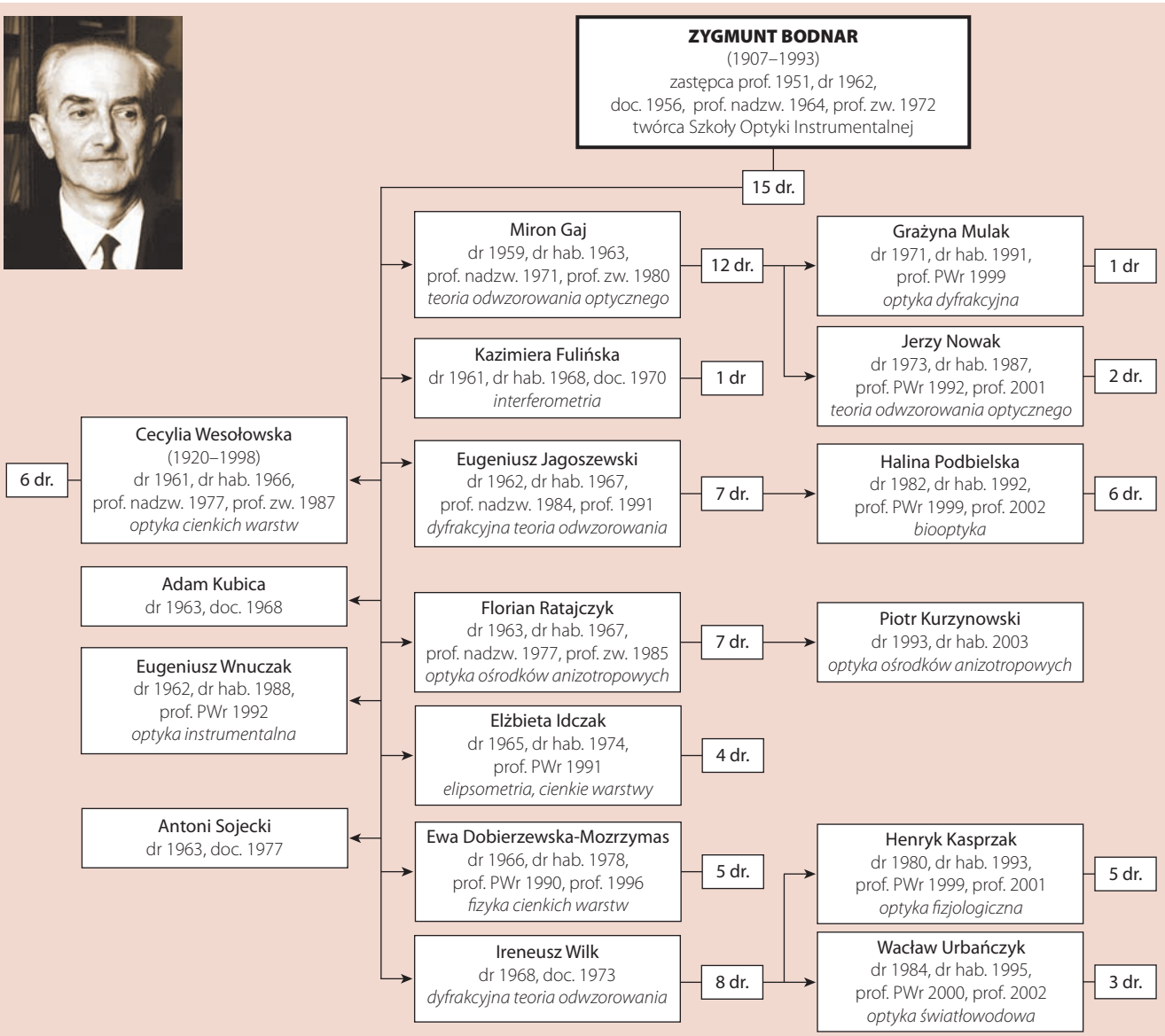

Witold Żdanowicz – ur. 1923 w Szczuczynie (woj. nowogródzkie). W czasie II wojny światowej był żołnierzem 3. Dywizji Strzelców Karpackich i walczył m.in. pod Monte Cassino. W grudniu 1946 ukończył Gimnazjum i Liceum 3. Dywizji Strzelców Karpackich w Bodney Airfield (w Wielkiej Brytanii). Po powrocie do Polski w 1947 podjął studia na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr i PWr, które ukończył w 1952 z dyplomem mgr. filozofii z zakresu fizyki. Zatrudniony w 1952 w Katedrze Fizyki (od 1954 samodzielnej jednostce) na Wydziale Łączności PWr. Pracę doktorską obronił w 1961 pod kierunkiem prof. dr. hab. W. Trzebiatowskiego, habilitował się w 1966. Od 1964 kierował nowo utworzonym Zakładem Zagadnień Elektrycznych Ciała Stałego (do 1968), a od 1968 – Zakładem Fizyki Półprzewodników w Katedrze (a następnie Instytucie) Fizyki PWr. W 1971 przeniósł się do Zabrza, gdzie objął kierownictwo Zakładu Fizyki Ciała Stałego PAN.

of Microelectronics and Information Technology, Royal Institute of Technology KTH (Kista, Szwecja), Laboratoire de Photonique et de Nanostructure, CNRS (Marcoussis, Francja), INTEC, Department of Information Technology, Universiteit Gent (Belgia), Optoelectronics Research Centre, Tampere University of Technology (Finlandia), Belarusian State University of Informatics and Radioelectronics (Mińsk, Białoruś), Centre for Electrophotonic Materials and Devices, Department of Engineering Physics, McMaster University (Ontario, Kanada).

Szkoła Optyki Instrumentalnej

Początek Szkole Optyki Instrumentalnej dały dwa nurty: optyka obliczeniowa, której animatorem był prof. Roman S. Ingarden, oraz optyka instrumentalna, zapoczątkowana przez prof. **Zygmunta Bodnara**. Obaj wywodzą się z lwowskiego środowiska naukowo-technicznego. Prof. R.S. Ingarden prowadził w pierwszych latach istnienia Zakładu Fizyki wykłady z optyki geometrycznej w ramach wykładu fizyki. Słuchaczami ich byli m.in. prof. Miron Gaj oraz dr Henryk Wojewoda, póź-

Zygmunt Bodnar – ur. 1907 w Janoszówce (pow. zasławski, obecnie Ukraina), zm. 1993 we Wrocławiu. Pracę zawodową rozpoczął na PLw jako pomocniczy pracownik naukowy, organizując produkcję instrumentów optycznych i kierując nią w Zakładach Optyczno-Mechanicznych Jana Bujaka we Lwowie. Po II wojnie światowej rozpoczął pracę w Państwowej Wytwórni Optycznej w Jeleniej Górze, budując podstawy przemysłu optycznego w Polsce, a równocześnie pracował na PWr, najpierw jako wykładowca w Katedrze Fizyki, a następnie jako zastępca prof. w Katedrze Fizyki, której był głównym twórcą. W 1956 powołany na stanowisko doc., a tytuł prof. nadzw. i zw. uzyskał odpowiednio w 1964 i 1972. Na emeryturę przeszedł w 1977. Wykształcił kilkudziesięciu optyków, z których kilku zajęło eksponowane stanowiska w przemyśle optycznym, inni zaś zostali doktorami, doktorami hab. i profesorami w Instytucie Fizyki PWr. Był m.in. czł. Rady Naukowej Centralnego Laboratorium Optyki i czł. Sekcji Optyki Komitetu Fizyki PAN, a także czł. Rady Techniczno-Ekonomicznej Zjednoczenia Przemysłu Sprzętu Optycznego i Medycznego. Ważniejsze odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Złota Odznaka Politechniki oraz Medal „Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej". Wpisany na honorową tablicę jako wybitnie zasłużony dla rozwoju PWr.

niejszy wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Fizyki, Instytutu Fizyki Teoretycznej i Instytutu Fizyki PWr.

Katedrę Fizyki objął w 1953 r. prof. Z. Bodnar, mający za sobą kilkunastoletni staż na PLw i poważne osiągnięcia zawodowe w firmie Jana Bujaka. Razem z prof. M. Gajem stworzył dobre podstawy rozwoju wrocławskiej optyki: Z. Bodnar – konstruktor i technolog, M. Gaj – teoretyk i obliczeniowiec.

Prof. Z. Bodnar jest „ojcem" wielodzietnej i kilkupokoleniowej rodziny optyków instrumentalistów, który wypromował 15 doktorów (5 hab.). Prof. M. Gaj wypromował 12 doktorów (w tym 2 hab.: prof. dr hab. inż. Jerzy Nowak, dr hab. inż. Grażyna Mulak, prof. PWr).

W zespole prof. Z. Bodnara rozwijały się następujące dziedziny:

1. optyka geometryczna i obliczeniowa – zapoczątkowana przez prof. R.S. Ingardena i kontynuowana przez prof. M. Gaja i prof. J. Nowaka oraz ich współpracowników;

2. konstrukcyjna optyka instrumentalna – w tym nurcie mieszczą się prace prof. Z. Bodnara, prof. Floriana Ratajczyka, dr. hab. inż. Eugeniusza Wnuczaka, prof. PWr, doc. Adama Kubicy, doc. Ireneusza Wilka, którzy zajmowali się projektowaniem i budową nietypowych instrumentów optycznych i optyczno-pomiarowych dla nauki i przemysłu; prof. F. Ratajczyk był animatorem nowych badań dotyczących aberracji materiałowych oraz optyki ośrodków anizotropowych;

3. dyfrakcyjna teoria odwzorowania – prowadzona przez doc. I. Wilka i prof. E. Jagoszewskiego;

4. optyka cienkich warstw, przemianowana na fizykę cienkich warstw, której reprezentantem była prof. Cecylia Wesołowska; jej prace początkowo wspomagały przemysł optyczny, natomiast późniejsze – o charakterze podstawowym – dotyczyły właściwości warstw przeciwodblaskowych; badania te uzupełniała działalność naukowa dr hab. inż. Elżbiety Idczak, prof. PWr, specjalistki w zakresie metod elipsometrycznych.

Prace konstrukcyjne, technologiczne i obliczeniowe o charakterze tradycyjnym ostatnio straciły na znaczeniu, ale wrocławska szkoła optyki istnieje, jest rozwijana i ma nadal znaczące osiągnięcia. Jej wychowankowie potrafili adaptować się do nowych kierunków badań. Rozwija się ważna od wielu lat optyka światłowodowa, zapoczątkowana przez prof. M. Gaja, a kontynuowana obecnie przez zespół prof. dr. hab. inż. Wacława Urbańczyka, kierownika grupy optyki światłowodów i struktur fotonicznych. Prof. F. Ratajczyk kieruje grupą optyki ośrodków anizotropowych, a jego uczeń, dr inż. Piotr Kurzynowski, z powodzeniem przeszedł w 2003 r. procedurę habilitacyjną. Prof. dr hab. inż. Henryk Kasprzak jest kierownikiem grupy optyki fizjologicznej, a prof. E. Jagoszewski i prof. J. Nowak kierują grupą optyki układów odwzorowujących i dyfrakcyjnych. Grupa optyki biomedycznej pracuje pod kierunkiem prof. dr hab. inż. lekarza medycyny Haliny Podbielskiej. Wymienieni wyżej pracownicy naukowo-dydaktyczni są animatorami dziennych (magisterskich i inżynierskich), zaocznych i podyplomowych studiów optycznych na Wydziale Postawowych Problemów Techniki PWr. Zapewnia to dopływ młodej i utalentowanej kadry do wrocławskiej szkoły optyki, której twórcą jest prof. Z. Bodnar.

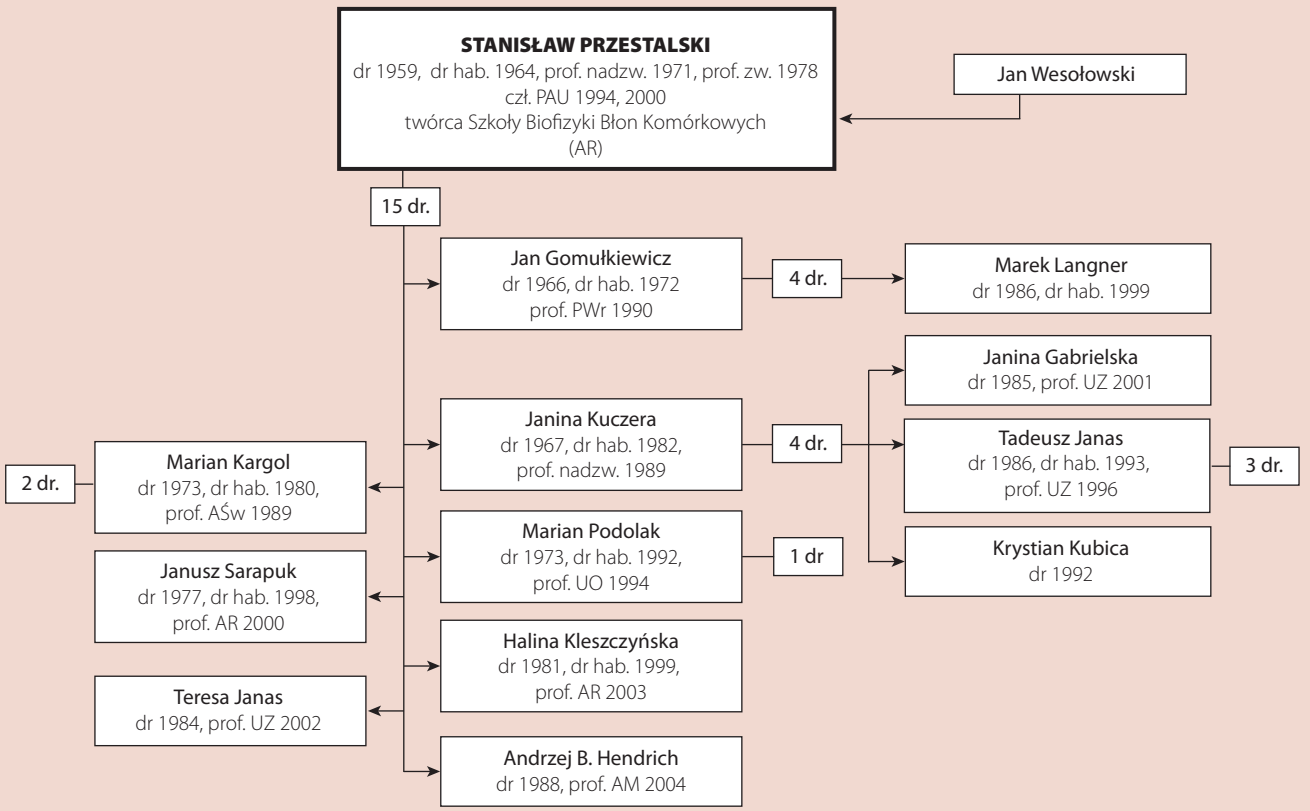
O wysokiej randze wrocławskiej szkoły optyki świadczy także wydawane od 1971 r. czasopismo „Optica Applicata", którego red. założycielem i pierwszym red. nacz. był prof. dr hab. Miron Gaj. Obecnie funkcję tę pełni doc. dr inż. I. Wilk, a jego zastępcą jest prof. dr hab. inż. W. Urbańczyk.

BIOFIZYKA

Szkoła Biofizyki Błon Komórkowych

Prof. **Stanisław Przestalski** jest uznanym twórcą polskiej Szkoły Biofizyki Błon Komórkowych. Badania dotyczą, mówiąc najbardziej ogólnie, związku między fizyczną strukturą błon biologicznych a ich właściwościami i funkcjami oraz wpływem wybranych substancji biologicznie czynnych na strukturę i funkcje błon. Badania te można podzielić na badania podstawowe (struktura i funkcje błon) oraz potencjalnie stosowane (wpływ substancji biologicznie czynnych, takich jak substancje toksyczne czy leki). Pierwsze z tych badań mają znaczenie dla rozwoju fizyki błon, a drugie, niezależnie od tego, że wspomagają pierwsze (i nawzajem), dla biologii, medycyny, rolnictwa, farmakologii i ochrony środowiska. Te bardzo obszerne (i aktualne na świecie) badania są prowadzone przez współpracowników prof. S. Przestalskiego i kontynuatorów, zarówno w Katedrze Fizyki i Biofizyki AR we Wrocławiu, jak i na innych uczelniach i w innych ośrodkach. Badania realizowane są przez pracowników naukowych, którzy zostali wypromowani przez prof. S. Przestalskiego, oraz przez innych, którzy uzyskali swoje stopnie doktora pod opieką innych promotorów, ale przez dłuższy czas pracowali w Katedrze Fizyki i Biofizyki AR we Wrocławiu. Do pierwszej grupy samodzielnych pracowników naukowych należą prof. zw. Janina Kuczera (AR Wrocław), dr hab. Janusz Sarapuk (prof. AR Wrocław), dr hab. Halina Kleszczyńska (prof. AR Wrocław), dr hab. Jan Gomułkiewicz (prof. PWr), prof. zw. Marian Kargol (Akademia Świętokrzyska, Kielce), dr hab. Marian Podolak (prof. Uniwersytetu Opolskiego), dr hab. Teresa Janas (USA), dr hab. Andrzej Hendrich (AM Wrocław). Do drugiej grupy należą prof. zw. Stanisław Miękisz (stworzył swój znaczący zespół biofizyczny na AM we Wrocławiu), prof. Bożenna Różycka-Roszak (AR Wrocław), dr hab. Janina Gabrielska (AR Wrocław), prof. Tadeusz Janas (USA), dr hab. Marek Langner (PWr), dr hab. Krystian Kubica (AR Wrocław).

Badania prowadzone są w ramach szerokiej współpracy naukowej, krajowej i międzynarodowej. Znaczną rolę w rozwoju biofizyki błon odegrała organizacja (przez Katedrę Fizyki i Biofizyki AR we Wrocławiu) międzynarodowych szkół „Biophysics of Membrane Transport", które odbywały się w Polsce w l. 1974–1997. Zaowocowały one zarówno wydaniem uznanych na świecie tomów materiałów konferencyjnych, jak i nawiązaniem współpracy z licznymi ośrodkami.

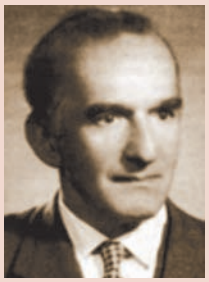
Stanisław Przestalski – ur. 1927 we Lwowie; 1946 rozpoczyna studia na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr i PWr, które kończy w 1951 jako mgr filozofii w zakresie fizyki. Dr n. mat.-fiz. w 1959. Habilitacja (również na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr) w 1964. Tytuł prof. nadzw. 1971, a prof. zw. w 1978. W l. 1948–1952 pracował w Katedrze Fizyki UWr kolejno na stanowiskach asystenta-wolontariusza, zastępcy asystenta, młodszego asystenta, asystenta i st. asystenta. W 1952 rozpoczął pracę na AR (wówczas WSR), w której zorganizował od podstaw Katedrę Fizyki i Biofizyki i gdzie pracował na stanowiskach adiunkta, zastępcy prof., doc. i prof. kolejno w l. 1952–1997, w którym to roku przeszedł na emeryturę. W latach tych pełnił funkcję początkowo p.o. kier. katedry, a następnie jej kier. W resorcie wyższych uczelni był przewodniczącym Zespołu ds. Nauczania Przedmiotów Fizycznych na Akademiach Rolniczych (przez cały czas istnienia tej komisji). Był (i jest) w okresie 12 lat czł. Centralnej Komisji ds. Tytułów i Stopni Naukowych. W 1994 został czł. korespondentem PAU, a od 2000 jej czł. czynnym. Jest czł. honorowym Komitetu Agrofizyki PAN, od kilkudziesięciu lat czł. Komitetu Biochemii i Biofizyki PAN i Komitetu Cytobiologii PAN, przewodniczącym Komisji Biologii Molekularnej i Biotechnologii Wrocławskiego Oddziału PAN, czł. Komisji Zagrożeń Cywilizacyjnych PAU. Przez wiele lat był czł. Komisji Komórki i Błon Biologicznych IUPAB (International Union for Pure and Applied Biophysics). Był czł. rady redakcyjnej czasopisma „Zagadnienia biofizyki współczesnej" tak długo, jak długo ono wychodziło (1976–1990), a jest czł. rad redakcyjnych czasopism: „Polish Journal of Environmental Studies" i „Cellular and Molecular Biology Letters". Głównym przedmiotem zainteresowań naukowych jest biofizyka błon, na co składają się badania fizycznej struktury błon biologicznych i modelowych oraz ich funkcji i badania związku między strukturą i funkcjami, a także badania wpływu związków biologicznie czynnych na błony; ponadto jest zainteresowany problemami grawiosmozy i fizycznymi właściwościami ciał sypkich. Wypromował 15 doktorów, z których 8 osób uzyskało stopnie doktorów hab., a część z nich – profesorów. Liczba publikacji wynosi ok. 400, w tym blisko 200 prac oryginalnych, a ponad 200 komunikatów. Jest autorem (niezależnie od 5 skryptów) 2 podręczników akademickich i 1 książki; był też współred. 13 tomów materiałów z międzynarodowych szkół „Biophysics of Membrane Transport" w l. 1975–1997. Najważniejsze odznaczenia: tytuł doktora h.c., Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, „Zasłużony Nauczyciel PRL".

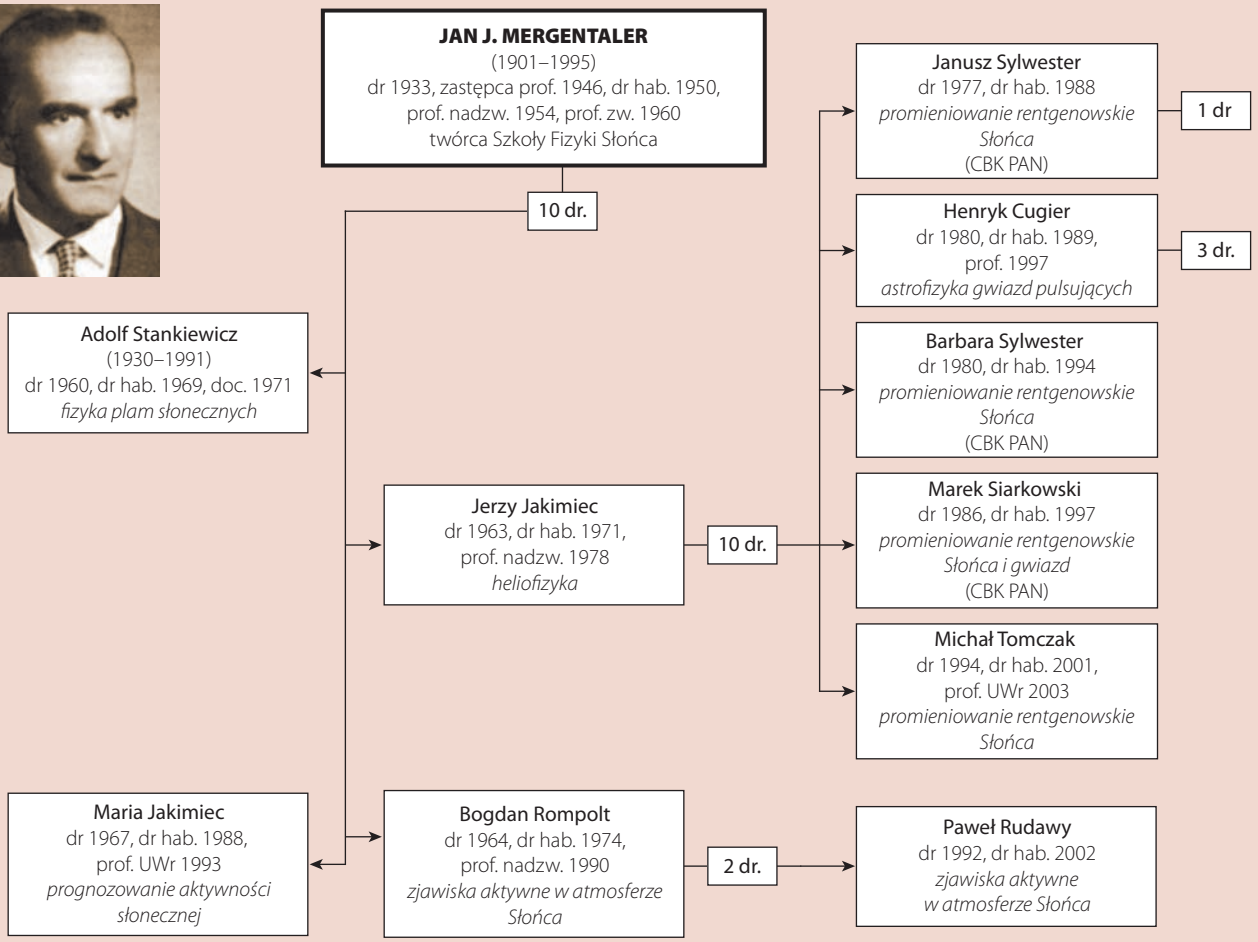
ASTRONOMIA

Szkoła Fizyki Słońca

Założycielem szkoły heliofizycznej był prof. **Jan Mergentaler**, który na początku lat 50. zainicjował we Wrocławiu profesjonalne badania Słońca. Jego staraniem w 1964 r. zainstalowano na terenie instytutu nowy przyrząd, 13-centymetrowy koronograf, który do dziś używany jest do patrolowych obserwacji zjawisk aktywnych na Słońcu. Pod koniec lat 60. utworzona została Pracownia Związków Słońce–Ziemia, powołana przy Instytucie Geofizyki PAN w Warszawie. Stała się ona zalążkiem obecnego Zakładu Fizyki Słońca Centrum Badań Kosmicznych PAN, działającego na terenie Instytutu Astronomicznego i w ścisłej współpracy z pracującymi tu heliofizykami. We wspomnianej pracowni zbudowane zostały pod kierunkiem prof. J. Mergentalera pierwsze proste przyrządy do fotografowania Słońca w zakresie promieni rentgenowskich.

W następnych latach badania Słońca kontynuowali przede wszystkim dwaj uczniowie prof. J. Mergentalera: Jerzy Jakimiec i Bogdan Rompolt. Prof. B. Rompolt rozwijał heliofizykę obserwacyjną. Z jego inicjatywy w 1980 r. w stacji obserwacyjnej w Białkowie zainstalowano koronograf o średnicy obiektywu równej 53 cm, który stanowi obecnie najważniejszy instrument obserwacyjny wrocławskich he-

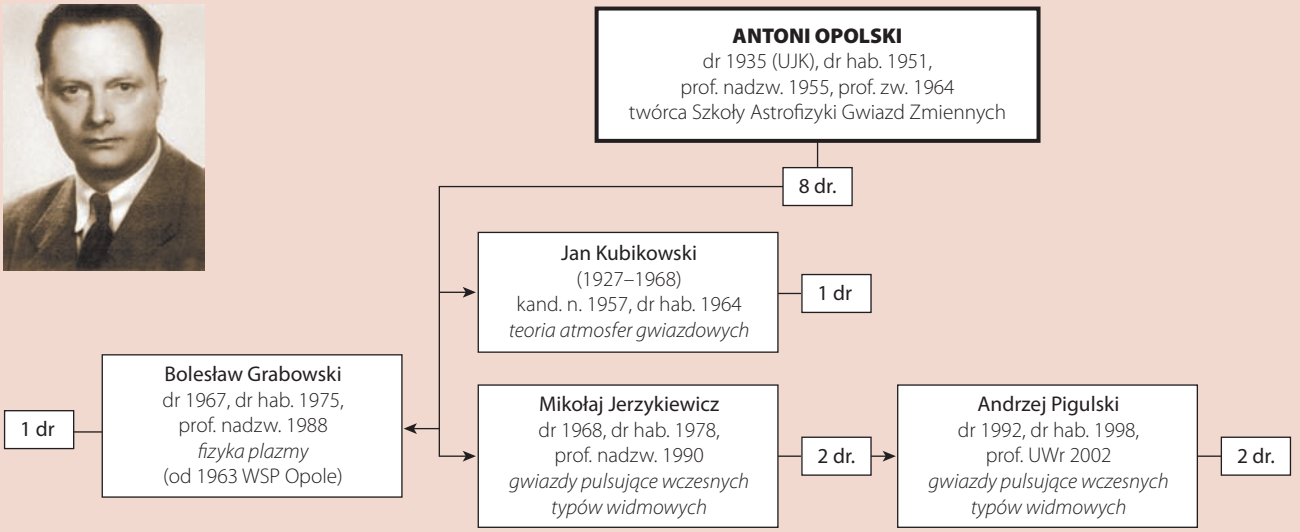

Jan Mergentaler – ur. 1901 w Podpińsku na Polesiu, zm. 1995. St. asystent w krakowskiej Akademii Górniczo-Hutniczej 1945–1946; zastępca prof. na UMCS w Lublinie, 1945–46; adiunkt w Obserwatorium Astronomicznym Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1947; doc. 1951; zastępca prof. 1951; prof. nadzw. 1954; prof. zw. 1960; prodziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr 1953–1955; dyr. Instytutu Astronomicznego UWr 1957–1971, kier. Katedry Heliofizyki i Astronomii Gwiazdowej od 1957. Od 1970 konsultant naukowy w Zakładzie Astronomii PAN. Czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Astronomicznego. Brał udział w założeniu i działalności Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii, w redakcji „Uranii" i „Mathesis Polskiej". Po początkowym okresie badań nad gwiazdami zmiennymi zmienił zainteresowania na fizykę Słońca. Był twórcą szkoły heliofizyki w polskiej astronomii. Inicjator rentgenowskich obserwacji Słońca w Polsce i pierwszego polskiego eksperymentu kosmicznego. Promotor 18 prac magisterskich i 10 prac doktorskich. Autor kilkudziesięciu publikacji, 4 książek (w tym słynnej monografii *Słońce*) i ponad 100 artykułów popularnonaukowych. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Komandorski OOP, Medal 10-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Złota Odznaka „Zasłużony dla Województwa i Miasta Wrocławia", Nagroda Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego.

liofizyków. W ciągu ostatnich lat został on wyposażony w kamery CCD oraz spektrograf MSDP. Dzięki temu w Białkowie prowadzone są intensywne obserwacje dynamiki plazmy słonecznej w zjawiskach aktywnych na Słońcu (rozbłyski, protuberancje). Uczniowie prof. B. Rompolta organizowali też ostatnio bardzo udane wyprawy na całkowite zaćmienia Słońca, które miały na celu wykrycie oscylacji w koronie słonecznej. Od strony teoretycznej prof. J. Jakimiec oraz jego uczniowie rozwijają teorie wydzielania energii w rozbłyskach słonecznych oraz mechanizmów grzania korony. Opracowali m.in. alternatywny model wydzielania energii w jądrach turbulentnych rozbłysków. Zaproponowali też koncepcję badania ewolucji rozbłysków za pomocą diagramów diagnostycznych. Na styku teorii z obserwacjami grupa ta specjalizuje się w interpretacji obserwacji rozbłysków pochodzących z rentgenowskich obserwatoriów satelitarnych: SMM, YOHKOH, SOHO, TRACE i RHESSI.

Szkoła Astrofizyki Gwiazd Zmiennych

Pod koniec lat 50. XX w. prof. **Antoni Opolski** zapoczątkował badania fotometryczne gwiazd pulsujących. W tym czasie podjęto też próbę budowy nowego obserwatorium astronomicznego na szczycie Wielkiej Sowy (1015 m n.p.m.) w Sudetach. Na potrzeby projektowanego obserwatorium zakupiono m.in. 60-centymetrowy teleskop zwierciadlany w układzie Cassegraina. Niestety, z powodu kryzysu gospodarczego nie doszło do budowy obserwatorium, a teleskop w 1976 r. zainstalowano w Białkowie, zastępując nim mniejszy przyrząd. Od momentu instalacji nowego teleskopu w Białkowie pod kierunkiem prof. Mikołaja Jerzykiewicza i jego uczniów prowadzono tam obserwacje fotometryczne gwiazd zmien-

Antoni Opolski – ur. w 1913 w Rozwadowie; mgr 1935; dr filozofii w zakresie astronomii 1939 (tytuł uznany przez UWr w 1947); dr hab. 1951; prof. nadzw. 1955; prof. zw. 1964; adiunkt Obserwatorium Astronomicznego UWr i PWr 1945; hab. doc. astronomii 1951; zastępca prof. 1954; prodziekan 1955; dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr 1955–1956; kier. Katedry Astrofizyki 1956; kier. Katedry Astrofizyki Obserwacyjnej 1957; prof. nadzw. w Zakładzie Astronomii PAN; czł. Rady Naukowej Zakładu Astronomii PAN 1957–1962; wykładowca w WSP w Opolu 1951, jej rektor 1959–1961; prorektor UWr od 1968; dyr. Instytutu Astronomicznego UWr 1971–1978; czł. Komisji 27. Międzynarodowej Unii Astronomicznej od 1948 r.; czł. Polskiego Towarzystwa Astronomicznego od 1939, jego sekretarz (1948) i prezes (1959–1963); czł. WTN od 1956; sekretarz wydziału IV WTN 1957–1959; czł. Grupy Rzeczoznawców Astronomii Rady Głównej; czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Astronomicznego od 2003. Główne zainteresowania naukowe to fotometria gwiazd zmiennych. Promotor 15 prac magisterskich i 8 doktorskich; autor kilkudziesięciu publikacji, kilku książek i wielu publikacji popularnonaukowych. Odznaczenia: Medal 10-lecia PRL, Medal 30-lecia PRL, Medal 40-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka Budowniczego Miasta Wrocławia, tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel", Honorowa Odznaka Uniwersytetu Wrocławskiego, Medal KEN.

nych, najpierw za pomocą fotometru fotoelektrycznego, a od 1994 r. – za pomocą kamery CCD. Obecnie realizowane są tam dwa długofalowe programy obserwacyjne. Pierwszy z nich ma na celu poszukiwanie gwiazd pulsujących wczesnych typów widmowych w gromadach otwartych. Jego owocem jest odkrycie lub współodkrycie w gromadach otwartych kilkunastu gwiazd typu β Cephei oraz kilkuset innych. Drugi program, rozpoczęty w 1997 r., ma na celu poszukiwanie gwiazd zmiennych w gromadach kulistych. Ten program również przyniósł odkrycie kilkudziesięciu gwiazd zmiennych, w tym bardzo ciekawych gwiazd pulsujących typu SX Phoenicis oraz zmiennych typu RR Lyrae. Grupa prof. Henryka Cugiera rozwija od strony teoretycznej metody identyfikacji modów pulsacji, oparte na obserwacjach w ultrafiolecie. W badaniach tych wykorzystywane są obserwacje satelitarne, pochodzące z satelitów IUE i HST. Prace obydwu grup sprawiły, że instytut stał się jednym z najważniejszych na świecie ośrodków badań zmienności gwiazd typu β Cephei.

NAUKI CHEMICZNE

Początki chemii w powojennym Wrocławiu

Już kilka dni po kapitulacji Festung Breslau, tj. 9 maja 1945, przybyła do Wrocławia tzw. Grupa Naukowo-Kulturalna ze Stanisławem Kulczyńskim, byłym rektorem Uniwersytetu Lwowskiego, na czele, w celu przejęcia od wojsk radzieckich nieruchomości byłych uczelni niemieckich. W grupie tej było dwóch chemików, Henryk Kuczyński (późniejszy prorektor Politechniki) i Zofia Skrowaczewska (późniejszy profesor Politechniki). Wkrótce do tej grupy dołączył Dionizy Smoleński (późniejszy długoletni rektor Politechniki).

Dekret Rządu Rzeczypospolitej z 24 sierpnia 1945 o utworzeniu polskich uczelni we Wrocławiu, tj. Uniwersytetu i Politechniki, przewidywał organizację Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego na Uniwersytecie i Wydziału Chemicznego na Politechnice. Wkrótce po połączeniu obu uczelni powstał wspólny Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii z Oddziałem Chemii Technicznej. Pierwszy wykład akademicki prof. Kazimierza Idaszewskiego odbył się 15 listopada 1945, a data ta została przyjęta jako dzień Święta Nauki Wrocławskiej. Uroczysta inauguracja Uniwersytetu i Politechniki odbyła się 9 czerwca 1946 w odrestaurowanej, pięknej Auli Leopoldyńskiej.

W pierwszym spisie wykładów, który ukazał się w 1946 r., widnieją następujący chemicy: Katedra Chemii Nieorganicznej – Włodzimierz Trzebiatowski, Organicznej – Edward Sucharda, Ogólnej I – Edwin Płażek, Ogólnej II – Henryk Kuczyński, Farmaceutycznej – Bogusław Bobrański, Fizycznej – p.o. Włodzimierz Trzebiatowski. Po śmierci E. Suchardy Katedrę Chemii Organicznej objął w 1948 r. E. Płażek, Ogólnej I – Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska. W tym też roku Katedrę Chemii Fizycznej objął Kazimierz Gumiński. Przypomnijmy, że E. Płażek, H. Kuczyński i B. Bobrański byli uczniami E. Suchardy.

Czołowymi postaciami, które zadecydowały w pierwszym okresie o sukcesach chemii wrocławskiej, byli E. Sucharda i W. Trzebiatowski. Pierwszy z nich – wybitny chemik organik – był ostatnim rektorem polskiej PLw. Świetny organizator, cieszący się autorytetem naukowym i moralnym, przyciągnął do Wrocławia wielu doskonałych chemików.

W. Trzebiatowski, młody profesor Uniwersytetu Lwowskiego, był już przed wojną szeroko znany jako współtwórca tzw. metalurgii proszkowej. Po nieoczekiwanej śmierci E. Suchardy w 1947 r. W. Trzebiatowski stał się niekwestionowanym liderem, który wywarł ogromny wpływ na jakość kształcenia chemików i rozwój nowoczesnych badań.

Zaraz po wojnie przybyło do Wrocławia kilku świetnych chemików technologów: Włodzimierz Bobrownicki i Jerzy Schroeder (technologia nieorganiczna), Tadeusz I. Rabek (technologia organiczna), Franciszek Nowotny (technologia rolna), Zdzisław Tomasik (technologia nafty i paliw płynnych), Witold Romer (jedyna w Polsce fototechnika), Błażej Roga (technologia węgla, będąca wizytówką Wrocławia), Dionizy Smoleński (technologia materiałów wybuchowych), Zdzisław Ziołkowski (inżynieria chemiczna). Kierunki technologiczne w chemii wrocławskiej znalazły należne im miejsce w opracowaniu poświęconym Wydziałowi Chemicznemu PWr (s. 58). Odegrały one istotną rolę w stworzeniu i rozwoju nauki wrocławskiej.

Po 1951 r. reorganizacja szkolnictwa wyższego w Polsce doprowadziła do podziału Uniwersytetu i Politechniki, likwidacji chemii uniwersyteckiej i włączenia wszystkich zespołów naukowych do struktur Wydziału Chemicznego PWr. Stan taki trwał do 1954 r., kiedy to restytuowano studia chemiczne na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu. W tym też roku powołano Katedrę Chemii Nieorganicznej pod kierownictwem B. Jeżowskiej-Trzebiatowskiej, która stała się liderem życia chemicznego na UWr. W latach następnych powołano Katedrę Chemii Organicznej (1955 r., kier. – H. Kuczyński) oraz Katedrę Chemii Fizycznej (1956 r., kier. – Lucjan Sobczyk).

Lucjan Sobczyk

Chemia na Uniwersytecie Wrocławskim

Jednostką organizacyjną, z której powstał Wydział Chemii, był Instytut Chemii działający w ramach Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Instytut ten utworzony został w 1969 r. po połączeniu trzech istniejących katedr: Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej i Chemii Fizycznej, działających od 1954 r. w ramach organizacyjnych Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr.

Instytut Chemii został stworzony i zorganizowany przez prof. dr hab. Bogusławę Jeżowską-Trzebiatowską, która została pierwszym jego dyrektorem. Początkowo katedry i instytut mieściły się w budynkach PWr przy Wybrzeżu Wyspiańskiego 29. Wkrótce po utworzeniu instytut otrzymał teren przy ul. Fryderyka Joliot-Curie 14. W końcu 1970 r. oddano budynek główny (obiekt wysoki, mieszczący naukowe laboratoria badawcze), a w 1972 r. budynek niski (laboratoria studenckie) i sale audytoryjne. W 2000 r. oddano do użytku nowoczesny budynek mieszczący laboratoria. Obecnie trwa budowa sal wykładowych.

W 1995 r. instytut stał się niezależną jednostką Uniwersytetu: Wydziałem Chemii (po wyodrębnieniu z Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii). Obecnie Wydział Chemii realizuje

zadania dydaktyczne z zakresu chemii głównie dla własnych studentów, jak również dla studentów innych wydziałów Uniwersytetu.

Organizatorem, twórcą struktury oraz pierwszym dziekanem Wydziału Chemii został prof. dr hab. Józef Ziółkowski.

Dyrektorami Instytutu Chemii byli: prof. dr hab. Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska (1969–1979), członek PAN; prof. dr hab. Henryk Ratajczak (1979–1982), członek PAN; prof. dr hab. Józef Ziółkowski (1982–1987); prof. dr hab. Henryk Ratajczak (1987–1991), członek PAN; prof. dr hab. Florian Pruchnik (1991–1993); prof. dr hab. Józef Ziółkowski (1993–1995).

Dziekanami Wydziału Chemii byli: prof. dr hab. Józef Ziółkowski (1995–1999); prof. dr hab. Jerzy P. Hawranek (1999–2005).

Dydaktyka na Wydziale Chemii. Wydział oferuje pięcioletnie, dwustopniowe studia (licencjat + magisterium) w zakresie specjalności: chemia podstawowa, chemia środowiska, informatyka chemiczna i chemia biologiczna. Prowadzone są również pięcioletnie magisterskie studia zaoczne.

Liczba studentów studiujących na Wydziale Chemii rośnie systematycznie: w 1990 r. (jeszcze w ramach instytutu) studiowało 590 studentów, w 1995 r. (już na wydziale) 950 studentów, a w roku akademickim 2004/2005 liczba ta przekroczyła 1400.

W czasie studiów na Wydziale Chemii można podjąć specjalizację z zakresu: chemii nieorganicznej, chemii organicznej, chemii fizycznej, chemii teoretycznej i fizyki chemicznej, chemii środowiska, informatyki chemicznej, chemii biologicznej i chemii nowych materiałów.

Na Wydziale Chemii działa Studium Doktoranckie, liczba doktorantów wszystkich lat wynosi 70. Istnieje również podyplomowe Studium Chemii Środowiska, mające 40 słuchaczy.

Badania naukowe na Wydziale Chemii. Na Wydziale Chemii prowadzi się prace badawcze w następujących 8 specjalistycznych tematach badawczych realizowanych przez 20 zespołów badawczych:

1. Chemia strukturalna (teoria, struktura elektronowa i molekularna związków chemicznych, roztworów, ciał stałych; dynamika molekularna).

2. Chemia i dynamika związków koordynacyjnych (synteza, struktura i właściwości związków koordynacyjnych i metaloorganicznych, reaktywność i mechanizmy reakcji, oddziaływania metal–ligand i metal–metal).

3. Chemia i fizyka metali bloków d i f (synteza i struktura związków metali d- i f-elektronowych, fizykochemia związków lantanowców i aktynowców).

4. Oddziaływania międzycząsteczkowe (teoria i właściwości układów z wiązaniem wodorowym oraz kompleksów z przeniesieniem ładunku, dynamika protonu w wiązaniu wodorowym, dynamika molekularna cieczy, procesy relaksacji).

5. Kinetyka, kataliza i mechanizmy reakcji (kinetyka reakcji katalitycznych, kataliza z udziałem związków koordynacyjnych i metaloorganicznych, procesy przeniesienia elektronu, aktywacja i wiązanie małych cząsteczek gazów, nowe katalizatory o znaczeniu przemysłowym).

6. Biochemia i biofizyka molekularna (chemia strukturalna peptydów i protein, struktura i reaktywność metaloenzymów, związki modelowe w układach biologicznych ze szczególnym uwzględnieniem roli metali).

7. Elektrochemia (struktura roztworów, polarografia, elektrochemia stopionych soli, nowe techniki elektrochemiczne).

8. Elektronika chemiczna (synteza i właściwości nowych materiałów laserowych dla optyki nieliniowej, magnetyki, ferroelektryki, ciekłe kryształy).

W ostatnim czasie zapoczątkowane zostały badania nad nowymi materiałami pochłaniającymi promieniowanie elektromagnetyczne w szerokim zakresie częstotliwości oraz nad zagadnieniem biopaliw.

Na początku lat 90., jeszcze w czasie funkcjonowania Instytutu Chemii, liczba prac naukowych publikowanych corocznie przez pracowników instytutu oscylowała około 150. W 1995 r., czyli w pierwszym roku funkcjonowania wydziału, liczba ta przekroczyła 200; obecnie utrzymuje się na poziomie ok. 280 publikacji naukowych rocznie (publikacje klasyfikowane są wg kryteriów Ministerstwa Nauki i Informatyzacji). Należy zwrócić uwagę, że ponad 90% prac ukazuje się w czasopismach zagranicznych lub w czasopismach polskich o cyrkulacji międzynarodowej. Tak zwane współczynniki wpływu (*impact factors*) wyznaczane dla czasopism, w których publikują pracownicy wydziału, są bardzo wysokie, co daje wydziałowi przodującą pozycję naukową w skali kraju i bardzo wysoką w skali międzynarodowej (w różnych rankingach wydział zajmuje pierwszą lub drugą lokatę wśród wydziałów chemicznych uniwersytetów). Wyrazem tej pozycji jest najwyższa kategoria naukowa (pierwsza), jaka została przyznana wydziałowi i która stale jest utrzymywana. Wydział prowadzi współpracę naukową z 50 wysokiej rangi zagranicznymi ośrodkami naukowymi, przy czym coroczna liczba wspólnych publikacji z partnerami zagranicznymi wynosi ok. 100. Corocznie na wydziale realizuje się ok. 40 indywidualnych projektów badawczych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji; w ostatnim okresie są to również projekty zamawiane.

Na Wydziale Chemii działa 15 laboratoriów wydziałowych dysponujących najnowocześniejszą aparaturą badawczą klasy światowej. Laboratoria te to m.in. laboratorium badań magnetycznych z przyrządem SQUID, laboratoria jądrowego rezonansu magnetycznego z przyrządem AVANCE 500 – Bruker, laboratoria rezonansu elektronowego (m.in. ESP300E – Bruker), laboratoria spektroskopii elektronowej i oscylacyjnej (m.in. przyrządy Cary 50, Vector 22 – Bruker, FT-860 IR/Raman Nicolet), spektrometrii mas (TSQ 700 Finnigan), rentgenografii strukturalnej z przyrządami KM4 oraz inne specjalistyczne pracownie z unikalną aparaturą klasy światowej.

Kilkunastu pracowników wydziału zasiada w kolegiach redakcyjnych renomowanych czasopism chemicznych.

Wydział zatrudnia obecnie 200 pracowników, w tym 150 naukowo-dydaktycznych. Liczba profesorów i doktorów hab. wynosi 55.

Wydział od początku swego istnienia dysponuje prawem nadawania stopni doktora, doktora hab. i tytułu profesora.

Od 1995 r. pracownicy naukowi wydziału zorganizowali ponad 50 międzynarodowych konferencji naukowych.

Pracownicy wydziału otrzymywali liczne prestiżowe nagrody: Ministra, Sekretarza Naukowego PAN, Wydziału III PAN, Fundacji Nauki Polskiej, im. Marii Skłodowskiej-Curie. Dwóch pracowników wydziału (prof. Lucjan Sobczyk,

prof. Henryk Ratajczak) uzyskało godność członka rzeczywistego PAN, a w 2005 r. członkiem korespondentem został prof. Lechosław Latos-Grażyński.

Pierwsze doktoraty z chemii na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr: Maria Wrońska (1958), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Lech Pajdowski (1959), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Jan Biernat (1960), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; J. Danowska (1960), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Helena Przywarska-Boniecka (1960), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Stanisław Wajda (1960), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Henryk Ratajczak (1963), promotor: L. Sobczyk; Walter Wojciechowski (1963), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Krystyna Bukietyńska-Słopecka (1964), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Władysław Kąkołowicz (1964), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Józef J. Ziółkowski (1964), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska; Anna Postawka (1965), promotor: L. Prajer-Janczewska; Zbigniew Malarski (1966), promotor: L. Sobczyk; Krystyna Marks (1966), promotor: H. Kuczyński; Janusz Drożdżyński (1967), promotor: B. Jeżowska-Trzebiatowska.

Pierwsze habilitacje z chemii na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr: Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska (1949 – Wydział Uniwersytetu i Politechniki), Lucjan Sobczyk (1962, habilitacja na Wydziale Chemicznym PWr), Maria Wrońska (1962), Jan Biernat (1963), Lech Pajdowski (1963), Stanisław Wajda (1964), Adolf Kisza (1968), Helena Przywarska-Boniecka (1968), Henryk Ratajczak (1969), Józef J. Ziółkowski (1973), Stanisław Kopacz (1974), Zbigniew Malarski (1974), Krystyna Bukietyńska-Słopecka (1975), Jan Dzięgielewski (1975), Florian Pruchnik (1975).

Adam Jezierski

Chemia na Politechnice Wrocławskiej

Dorobek naukowy Wydziału Chemicznego jest imponujący, o czym może świadczyć największa na PWr liczba prac naukowych opublikowanych w czasopismach o zasięgu ogólnoświatowym, co przekłada się na największą sumaryczną liczbę cytowań tych prac w literaturze światowej. Podstawowe kierunki badawcze, w których osiągnięto największe sukcesy, omówione zostaną w układzie instytutowym*.

W Instytucie Chemii i Technologii Nafty i Węgla prowadzone są badania w zakresie chemii i technologii ropy naftowej, węgla i gazu, katalizy i adsorpcji, zastosowania produktów petro- i karbochemicznych w wytwarzaniu i zastosowaniu materiałów węglowych w nowoczesnej technice i ochronie środowiska. Do najważniejszych osiągnięć można zaliczyć: opracowanie podstaw technologicznych procesów wytwarzania i stosowania katalizatorów dla przemysłu chemicznego i rafineryjnego oraz dla ochrony środowiska (badania zainicjowane przez prof. Zdzisława Tomasika, prof. Jerzego Grzechowiaka oraz prof. Bohdana Radomyskiego i kontynuowane przez prof. Jerzego Walendziewskiego, dr hab. Janusza Trawczyńskiego, prof. Jolantę Grzechowiak). Badania nad opracowaniem fizykochemicznych podstaw upłynniania węgla zapoczątkowane przez prof. Mariana Rutkowskiego były rozwijane przez doc. Alojzego Rutkowskiego i prof. Jana Surygałę. Jednym z głównych tematów realizowanych w zespole prof. M. Rutkowskiego była rafinacja adsorpcyjna produktów naftowych oraz procesy pogłębionej przeróbki ropy naftowej, w zespole prof. Józefa Lipmana zaś hydrorafinacja frakcji paliwowych oraz materiałoznawstwo produktów naftowych. Poznanie budowy chemicznej i struktury węgli kamiennych i brunatnych w aspekcie ich właściwości użytkowych, badania procesów i produktów karbonizacji i aktywacji węgli, biomasy oraz syntetycznych polimerów (badania zainicjowane przez prof. Stefana Jasieńkę, prof. Kazimierza Tomkowa, prof. Bohdana Karabona, prof. Teresę Siemieniewską oraz doc. Danutę Augustyn) kontynuowane przez prof. Jacka Machnikowskiego oraz prof. Grażynę Gryglewicz. W ostatnich latach szczególnie dużo uwagi w pracach badawczych instytutu poświęca się ochronie środowiska naturalnego z uwzględnieniem metod katalitycznych, adsorpcyjnych i biologicznych. Prace te obejmują zagadnienia uszlachetniania produktów węglowych i naftowych, w tym asfaltów (prof. J. Surygała, prof. Irena Gaweł), przetwarzanie zużytych tworzyw sztucznych zarówno w kierunku materiałowym, jak i surowcowym (prof. Jerzy Walendziewski), syntezy zawansowanych materiałów węglowych i ich zastosowania do usuwania zanieczyszczeń z powietrza i wody metodami adsorpcji oraz ich zastosowania w procesach sorpcyjnego i elektrochemicznego magazynowania energii (prof. T. Siemieniewska, prof. J. Machnikowski, prof. G. Gryglewicz), materiały katalityczne nowej generacji dla przetwórstwa frakcji węglowodorowych, ze szczególnym uwzględnieniem procesów wodorowych i ochrony środowiska (prof. Jolanta Grzechowiak, dr hab. Janusz Trawczyński, prof. J. Walendziewski).

Kadra naukowa skupiona w Instytucie Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii od wielu lat prowadzi prace naukowe w zakresie chemii organicznej oraz na pograniczu chemii i biologii. W instytucie prowadzone są badania nad zjawiskami i zachowaniem materii na poziomie molekularnym, a wyniki tych badań wykorzystuje się w pracach poznawczych związanych z biotechnologią, ochroną zdrowia, rolnictwem i technologią chemiczną. Do szczególnych osiągnięć instytutu należy zastosowanie nowych oryginalnych reakcji, reagentów i katalizatorów w syntezie organicznej (nurt zapoczątkowany przez prof. Edwina Płażka i kontynuowany przez prof. Zofię Skrowaczewską, prof. Przemysława Mastalerza, prof. Jacka Młochowskiego, prof. Jacka Skarżewskiego i prof. Mirosława Sorokę). Istotnym zagadnieniem badawczym instytutu jest również projektowanie i synteza inhibitorów enzymów o przewidywanej aktywności biologicznej jako nowych leków oraz agrochemikali (nurt zainicjowany przez prof. Przemysława Mastalerza i kontynuowany przez prof. Pawła Kafarskiego, prof. Barbarę Lejczak, dr. hab. Bogdana Boduszka, prof. Józefa Oleksyszyna i prof. Romana Gancarza). Dr hab. Jadwiga Sołoducho zajmuje się projektowaniem i syntezą nowych materiałów o potencjalnych właściwościach elektroprzewodzących stosowanych w diagnostyce środowiskowej i optoelektronice. Badaniem struktury wybranych białek i wyjaśnianiem molekularnych mechanizmów przekazywania sygnałów biologicznych (wykorzystując w tym celu również inżynierię genetyczną) zajmuje się prof. Andrzej Ożyhar, kontynuując nurt zapoczątkowany przez prof. Mariana Kochmana. Za-

* W 2005 r. struktura Wydziału Chemicznego została zmieniona.

stosowanie procesów transformacji mikrobiologicznej w syntezie organicznej rozwijają prof. B. Lejczak i prof. P. Kafarski, natomiast badania z zakresu chemii produktów naturalnych, zapoczątkowane przez prof. Henryka Kuczyńskiego, były przedmiotem zainteresowań prof. Krzysztofa Piątkowskiego oraz prof. Andrzeja Zabży.

Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich od wielu lat prowadzi prace naukowe w zakresie chemii nieorganicznej i analitycznej oraz na styku chemii i technologii. W instytucie prowadzone są badania nad zjawiskami i zachowaniem materii na poziomie molekularnym, a ich wyniki wykorzystuje się w pracach poznawczych i wyprzedzających na rzecz inżynierii materiałowej, hydrometalurgii i chemii leków. Do obszarów, w których pracownicy instytutu mają szczególne osiągnięcia, trzeba zaliczyć: badania z zakresu chemii koordynacyjnej i strukturalnej pierwiastków d- i f-elektronowych, rozwój fizykochemicznych metod badawczych i analitycznych w chemii nieorganicznej i w metalurgii chemicznej, w tym metod izotopowych i elektrochemicznych, opracowanie technologicznych podstaw metalurgii chemicznej metali przejściowych i rzadkich poprzez określenie mechanizmów i kinetyki ługowania metali (także w warunkach hydrotermalnych) oraz transportu jonów metali w układach ekstrakcyjnych, flotacyjnych i membranowych. Specjalnością instytutu były też badania termodynamiki i zjawisk transportu w stopionych solach i innych układach w wysokich temperaturach, zainicjowane przez prof. Włodzimierza Trzebiatowskiego, a rozwinięte przez prof. Aleksandra Bogacza oraz prof. Krzysztofa Skudlarskiego. Stworzona szkoła rozwijała się w szczególności w latach 70.–80. i zaowocowała licznymi opracowaniami naukowymi, rozwiązaniami technologicznymi (m.in. w przemyśle miedziowym) oraz patentami. Kontynuatorami tego nurtu są dziś prof. Włodzimierz Szczepaniak oraz prof. Mirosław Miller.

Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych prowadzi badania naukowe, opierając się na podstawach teoretycznych zjawisk transportu pędu, ciepła i masy, przepływów wielofazowych oraz termodynamiki procesowej. Badania w szeroko rozumianej inżynierii procesowej zainicjowane zostały przez prof. Zdzisława Ziołkowskiego i obejmują potrzeby przemysłów przetwórczych takich jak: chemiczny, petrochemiczny, metalurgiczny, farmaceutyczny itd., oraz ochrony środowiska. Do tradycji badawczych należą procesy destylacyjne i ekstrakcyjne zainicjowane przez prof. Z. Ziołkowskiego (ukazały się dwie monografie o tych procesach), a kontynuowane przez doc. Jana Kubicę, prof. Maksymiliana Pająka, dr. Janusza Kuźniara i innych. Rozwinęły się również badania w zakresie reaktorów chemicznych (doc. Józef Respondek), suszarnictwa (prof. Andrzej Kmieć), wyparek cienkowarstewkowych (prof. Adam Skoczylas), destylacji molekularnej (prof. Zdzisław Kawala), procesów membranowych zainicjowane przez doc. J. Kubicę, a kontynuowane przez prof. Andrzeja Kołtuniewicza. Badania dotyczyły podstaw teoretycznych, modelowania tych procesów dla celów projektowania i sterowania, głównie na potrzeby biur projektowych, a także przemysłów przetwórczych i ochrony środowiska. Pod kierunkiem prof. Romana Kocha rozwinęły się badania hydrodynamiki przepływów w aparaturze procesowej. W tym zakresie prowadzono również kształcenie inżynierów-konstruktorów aparatury tak na Wydziale Chemicznym, jak i na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym. Rozwinęły się także badania w zakresie procesów sorpcyjnych, krystalizacyjnych i mechanicznego rozdziału faz. Rozwinięto również bardzo aktualny obszar badawczy, dotyczący projektowania wspomaganego komputerowo, projektowania układów i systemów zintegrowanych cieplnie oraz optymalizacji i sterowania procesami (doc. Eugeniusz Kuciel, prof. Jacek Jeżowski, dr J. Kuźniar, dr Zbigniew Fidkowski i in.).

W ostatnich latach rozwija się dynamicznie inżynieria bioprocesowa (prof. Andrzej Noworyta, dr Jolanta Bryjak) oraz badania w dziedzinie ochrony gleby (zapoczątkowane przez prof. Z. Kawalę, a kontynuowane przez prof. M. Pająka). Badania podstawowe i stosowane, wykonane w instytucie, wykorzystywane są przez biura projektowe, a także wdrażane przez przedsiębiorstwa przemysłowe, szczególnie przemysłu chemicznego i petrochemicznego. Instytut współpracuje z prawie wszystkimi dużymi zakładami chemicznymi w Polsce.

Najnowsze zagadnienia badawcze realizowane w instytucie to badanie procesów bioługowania, bioakumulacji i biomineralizacji (prof. Zygmunt Sadowski), a także badania z zakresu inżynierii układów mikro- i nanodyspersyjnych, zintegrowanych procesów sorpcyjnych, materiałów ceramicznych i bioceramicznych dla ochrony zdrowia i oczyszczania środowiska naturalnego (prof. Adam Sokołowski).

Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych prowadzi badania naukowe i prace badawczo-rozwojowe w głównych kierunkach, którymi są:

– chemia dla rolnictwa; podstawowym celem tych badań jest opracowanie nowych form produktów nawozowych i paszowych dla rolnictwa, z szerokim uwzględnieniem problematyki ekologicznej i ekonomicznej (badania zainicjowane przez prof. Włodzimierza Bobrownickiego, a następnie kontynuowane przez prof. Jerzego Schroedera i prof. Henryka Góreckiego);

– procesy i reaktory chemiczne, a szczególnie zagadnienia teoretyczne i praktyczne w zakresie fizykochemicznych podstaw procesów wysokotemperaturowych, procesów spalania oraz krystalizacji (badania rozpoczęte w instytucie przez prof. Mieczysława Seweryniaka i kontynuowane przez prof. Józefa Głowińskiego i prof. Andrzeja Matynię);

– elektrochemia techniczna i korozja (badania zainicjowane przez prof. Józefa Kubickiego), koncentrujące się głównie na zagadnieniach elektrorafinacji i elekroosadzania oraz procesach korozyjnych;

– bezpieczeństwo techniczne i ekologiczne w przemyśle chemicznym, dziedzina zajmująca się oceną i prognozowaniem w zakresie właściwości substancji i bezpieczeństwa procesów i operacji jednostkowych (prof. Andrzej Kołaczkowski);

– inżynieria powierzchni i kataliza, obejmująca badanie zjawisk zachodzących na powierzchni metali i stopów, a także katalizatorów stosowanych w procesach przemysłowych oraz związanych z ochroną środowiska (prof. Jerzy Zabrzeski, prof. Józef Głuszek). Instytut efektywnie współpracuje z zakładami przemysłu chemicznego, a efektem tej współpracy w ostatnich latach jest wdrożenie technologii wytwarzania nawozów wieloskładnikowych granulowanych metodą zgniatania.

Kilku pracowników instytutu zostało wpisanych na listę biegłych uprawnionych, zgodnie z procedurą Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, do wydawania orzeczeń w sprawie oddziaływania procesów technologicznych na środowisko.

Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych prowadzi badania naukowe o charakterze zarówno poznawczym, jak i stosowanym w zakresie syntezy i technologii organicznej, fizykochemii związków powierzchniowo czynnych, chemii i technologii polimerów, fizykochemii polimerów, syntezy i sposobów użytkowania polimerów specjalnych oraz materiałoznawstwa polimerowego. Do kierunków badań należą: poszukiwanie nowych związków powierzchniowo czynnych o założonych z góry właściwościach użytkowych (badania zainicjowane przez prof. Bogdana Burczyka i kontynuowane przez prof. Jana Chlebickiego, prof. Kazimierę A. Wilk i prof. Andrzeja Piaseckiego); projektowanie i synteza związków o potencjalnej aktywności biologicznej i badania nad ich oddziaływaniem na modelowe błony biologiczne (prof. Stanisław Witek). W ostatnim dziesięcioleciu prowadzono badania z zakresu inżynierii materiałów polimerowych i wykazujących właściwości fotochromowe i fotorefraktywne z przeznaczeniem do zapisu informacji metodą holograficzną. Dotyczy to zarówno polimerów organicznych, jak i hybrydowych, otrzymywanych metodą zol–żel (prof. Stanisław Kucharski). W instytucie prowadzone są też prace z zakresu fizykochemii wieloskładnikowych układów polimerowych, w tym nanokompozytów, w aspekcie ich potencjalnych zastosowań (badania zainicjowane przez prof. Włodzimierza Łaskawskiego, a kontynuowane przez prof. Jacka Pigłowskiego); modelowania procesów przetwórczych oraz technologii przetwarzania i recyklingu polimerów (prof. Ryszard Steller); modyfikacji polimerów za pomocą elastomerów i polimerów naturalnych (prof. Danuta Żuchowska); chemicznej modyfikacji polimerów pod kątem termoodporności i uniepalniania (prof. Ryszard T. Sikorski). Inne kierunki badań dotyczą otrzymywania funkcjonalnych polimerów i polimerowych materiałów separacyjnych stosowanych jako: katalizatory lub nośniki katalizatorów (prof. Bożena N. Kolarz), sorbenty, żywice jonowymienne i chelatujące (badania zapoczątkowane przez prof. Tadeusza Rabka i kontynuowane przez prof. B.N. Kolarz, dr. hab. Andrzeja Trochimczuka i dr Dorotę Jermakowicz-Bartkowiak), membrany polimerowe o założonych właściwościach separacyjnych (prace zainicjowane przez doc. Janusza Lindemana i doc. Witolda Trochimczuka, a kontynuowane przez dr. hab. Marka Bryjaka i dr Gryzeldę Poźniak).

Instytut może się też poszczycić wdrożeniami: technologią antystatyzacji polimerów (ZTS Oława, Stradom SA, Lenko SA, ZPL Wigolen) na potrzeby górnictwa węgla kamiennego (dr Aleksy Pasternak i dr Ryszard Poźniak) i oryginalną polską metodą chemicznej deaktywacji chemicznych środków bojowych (prof. Stanisław Witek).

W Instytucie Chemii Fizycznej i Teoretycznej prowadzone są zarówno badania eksperymentalne, jak teoretyczno-obliczeniowe o charakterze podstawowym. Badania koncentrują się na powiązaniu fizykochemicznych właściwości badanych substancji z ich budową molekularną i strukturą krystaliczną oraz na roli oddziaływań wewnątrz- i międzycząsteczkowych. Badania właściwości polarnych materiałów molekularnych oraz molekularnych materiałów foto- i elektroaktywnych zainicjował prof. Juliusz Sworakowski, prof. Andrzej Miniewicz rozwija badania w zakresie optyki nieliniowej i fotoniki, prowadzone są także badania własności i zastosowań cienkich warstw molekularnych (dr Antoni Chyla). Rozwijana jest spektroskopia molekularna: badane są związki heterocykliczne o niepłaskich cząsteczkach – rozgałęzionych i helikoidalnych (dr Krystyna Palewska), a także fluorescencja pseudoazulenów (prof. Andrzej Olszowski). Metodami spektroskopowymi badane są sprzężenia wibronowe oraz rola przeniesienia ładunku oraz wiązań wodorowych (prof. M. Magdalena Szostak). W zakresie badań mikroskopowych parametrów i mechanizmów transformacji materiałów molekularnych, indukowanych temperaturą, ciśnieniem, promieniowaniem lub mechanicznie, prof. Tadeusz Luty rozwinął badania teoretyczne z zakresu dynamiki sieci krystalicznej, dynamiki i termodynamiki cienkich warstw, a także badania transformacji molekularnego ciała stałego i reakcji w ciałach stałych (detonacje). Z jego inicjatywy prowadzone są badania przemian fazowych indukowanych światłem (dr hab. Ilona Turowska-Tyrk), rozwijane są również prace nad modelowaniem przejść fazowych (prof. Bogdan Kuchta). Prowadzone są krystalograficzne badania przemian fazowych (dr hab. Grażyna Wójcik). Silnie rozwiniętym kierunkiem badań instytutu jest chemia kwantowa zainicjowana przez prof. H. Chojnackiego, w tym szczególnie modyfikacja i zastosowania metod kwantowochemicznych w interpretacji struktury elektronowej układów molekularnych (prof. Józef Lipiński), rozwoju i zastosowaniu nowych metod obliczeniowych dotyczących przewidywania i projektowania właściwości materiałów molekularnych stosowanych w biotechnologii i inżynierii materiałowej (prof. W. Andrzej Sokalski, prof. Szczepan Roszak) oraz reaktywności chemicznej (prof. Ludwik Komorowski). W instytucie obecny jest także kierunek aplikacyjny: inżynieria materiałowa w zakresie fototechniki (prof. Adam Zaleski), szczególnie modelowanie strukturometrycznych właściwości heterogenicznych warstw światłoczułych (dr hab. Piotr Nowak).

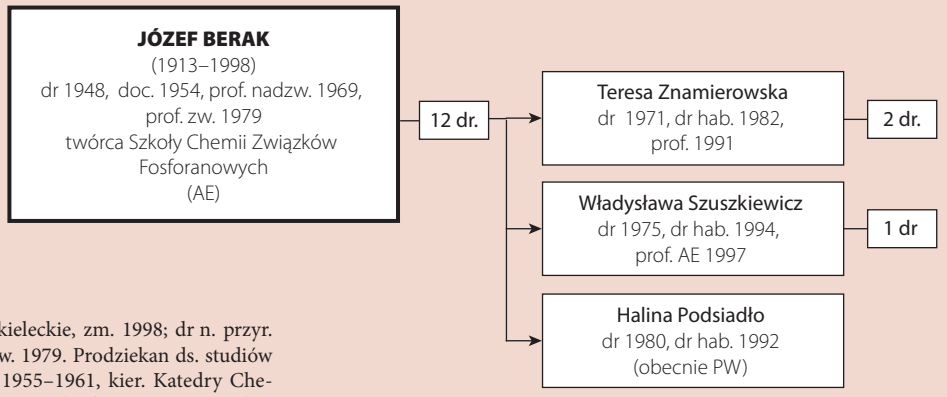
Paweł Kafarski, Gryzelda Poźniak

Szkoła Chemii Związków Fosforanowych

Prof. **Józef Berak** w l. 1939–1945 przebywał w Niemczech jako jeniec wojenny. Po zakończeniu II wojny światowej studiował metaloznawstwo w Instytucie Metaloznawstwa na Uniwersytecie w Getyndze. Tam też w 1948 r. uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy na temat równowag fazowych w układzie Fe–P–Cu.

Przebywając w Instytucie Metaloznawstwa, prowadził wraz ze współpracownikami badania nad ważnym metalurgicznie pierwiastkiem, jakim jest fosfor, w połączeniu z technicznie ważniejszymi metalami. Celem tych prac było stworzenie teoretycznych podstaw usuwania fosforu ze stopów żelaza. Zainteresowania prof. Beraka fosforem i badaniami

Józef Berak – ur. 1913 w Polesiu, woj. kieleckie, zm. 1998; dr n. przyr. 1948; doc. 1954; prof. nadzw. 1969; prof. zw. 1979. Prodziekan ds. studiów wieczorowych na Wydziale Chemii PWr 1955–1961, kier. Katedry Chemii Nieorganicznej (AE) 1958–1984, dziekan Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu Spożywczego 1962–1966, czł. PTCh. Twórca szkoły naukowej chemii fosforu i jego związków, badań układów fazowych z udziałem fosforanów. Wypromował 12 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 3 doktorów hab., 1 profesor. Autor 77 publikacji i 1 skryptu. Posiadane odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP.

równowag fazowych sięgają więc początków jego kariery naukowej. Po powrocie do Polski w 1949 r., już po kilku latach powrócił do tej tematyki. Zaczął zajmować się problemem nawozów mineralnych, tzw. termofosfatów, oraz fosforanów paszowych. Była to jego reakcja na apele, kierowane przez Ministerstwo Przemysłu Chemicznego do wyższych uczelni, o podejmowanie tematyki naukowej związanej z kluczowymi problemami gospodarczymi Polski.

Kolejnym zagadnieniem, któremu prof. Berak oraz kierowany przez niego zespół poświęcili wiele uwagi, była chemia apatytów. Zajmowano się głównie fluoro-, chloro- i hydroksyapatytem wapniowym. Apatyty są głównymi składnikami surowców fosforowych, wykazują cenne właściwości luminoforowe. Hydroksyapatyt jest głównym składnikiem kości. Należy zaznaczyć, że prace nad apatytami były włączone do Międzyresortowego Problemu MR-I-13, a następnie Centralnych Programów Badań Podstawowych CPBP–01.18.

Z czasem podjęte zostały również badania nad fosforanami lantanowców i itru oraz ich reakcjami z fosforanami litowców i berylowców. Z bogatej literatury światowej na temat lantanowców i ich związków wynikało bowiem, że znajdują one szerokie zastosowanie w różnych dziedzinach.

Prof. Berak był inicjatorem i organizatorem cyklicznych (organizowanych co dwa lata) konferencji naukowych poświęconych związkom fosforowym. Działalność ta stanowi dobitny dowód zafascynowania profesora fosforem i jego połączeniami.

Wieloletnia działalność naukowo-badawcza prof. J. Beraka i jego zespołu zaowocowała uznaniem kierowanej przez niego katedry za ośrodek wiodący w Polsce w dziedzinie chemii fosforu. Warto zaznaczyć, że mimo trudnej pozycji Katedry Chemii Nieorganicznej, ze względu na jej lokalizację poza środowiskiem chemicznym (bo w Akademii Ekonomicznej), udało się profesorowi zorganizować szkołę naukową i realizować tematykę o szerokim i podstawowym znaczeniu w chemii ciała stałego, tj. tematykę dotyczącą badań równowag fazowych w układach binarnych i wieloskładnikowych. Prace tego typu mają głównie aspekt poznawczy, aczkolwiek uzyskiwane wyniki mogą być wykorzystane w praktyce przy poszukiwaniu nowych materiałów do celów aplikacyjnych.

Reasumując, należy podkreślić, że szeroka wiedza i intuicja naukowa, a także doświadczenie zdobyte na Uniwersytecie w Getyndze, umożliwiły profesorowi Berakowi podjęcie i kontynuowanie żmudnych i mało spektakularnych badań równowag fazowych, siłą zaś własnego przekonania co do słuszności podejmowanych prac – skłonienie do ich realizacji, a następnie kontynuacji, kierowanego przez siebie zespołu pracowników Katedry Chemii Nieorganicznej.

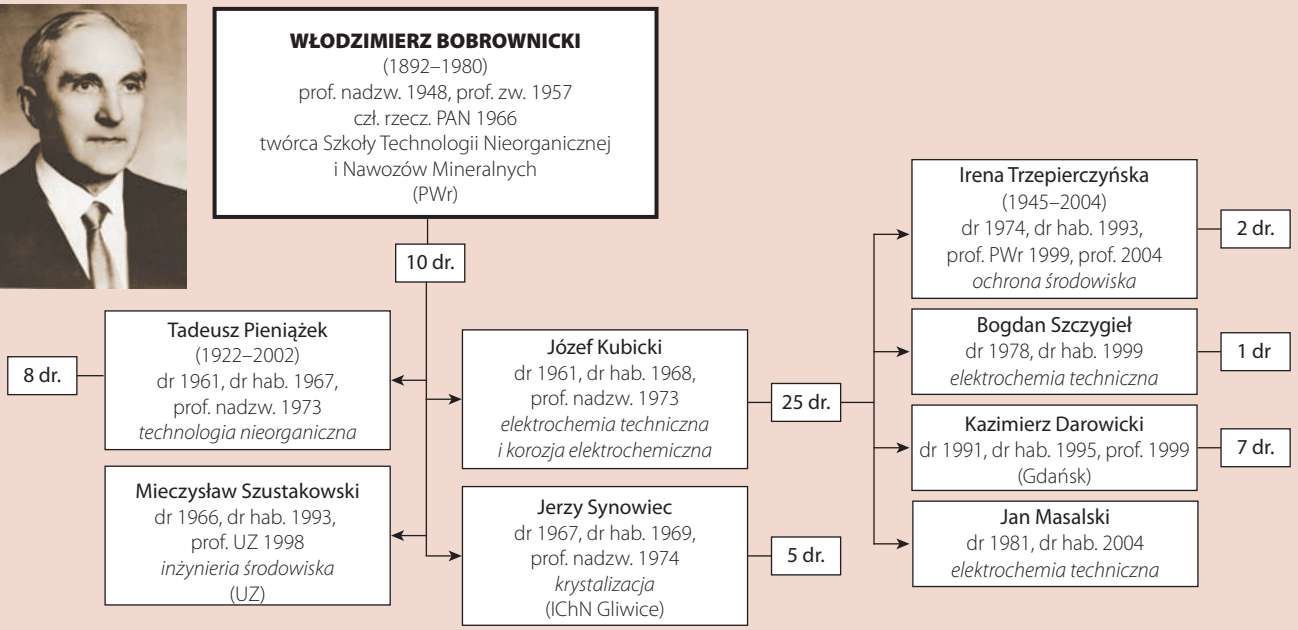
Szkoła Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych

Początek szkole dały prace prof. **Włodzimierza Bobrownickiego**, wywodzącego się z PLw, gdzie w Katedrze Technologii Chemicznej Nieorganicznej i Elektrochemii Technicznej był współpracownikiem prof. Ignacego Mościckiego. Prof. W. Bobrownicki przed podjęciem pracy we Wrocławiu brał udział w realizacji takich prac badawczych i rozwojowych, jak badanie mechanizmu reakcji procesu otrzymywania sody kalcynowanej, salmiaku, produkcji salmiaku rafinowanego, węglanu amonu, saletry potasowej, supertomasyny wytwarzanej elektrochemicznie. Współpracował w opracowaniu katalizatora do syntezy amoniaku. W skład zespołu, którym kierował, wchodziło wielu znanych po II wojnie światowej profesorów technologii chemicznej w politechnikach i branżowych instytutach badawczych, jak Eugeniusz Błasiak, Antoni Justat, Józef Hawliczek oraz Tadeusz Stobiecki. Był głównym autorem rozbudowy w kraju przemysłu związków azotowych. Na PWr zorganizował i długie lata kierował Katedrą Technologii Nieorganicznej Wydziału Chemicznego. Najbliższym współpracownikiem profesora na PWr i głównym kontynuatorem jego prac był prof. **Jerzy Schroeder**, dyrektor Instytutu Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych, dziekan Wydziału Chemicznego i rektor PWr.

Do najważniejszych osiągnięć zespołu badawczego pracującego pod kierownictwem prof. J. Schroedera należy zaliczyć:

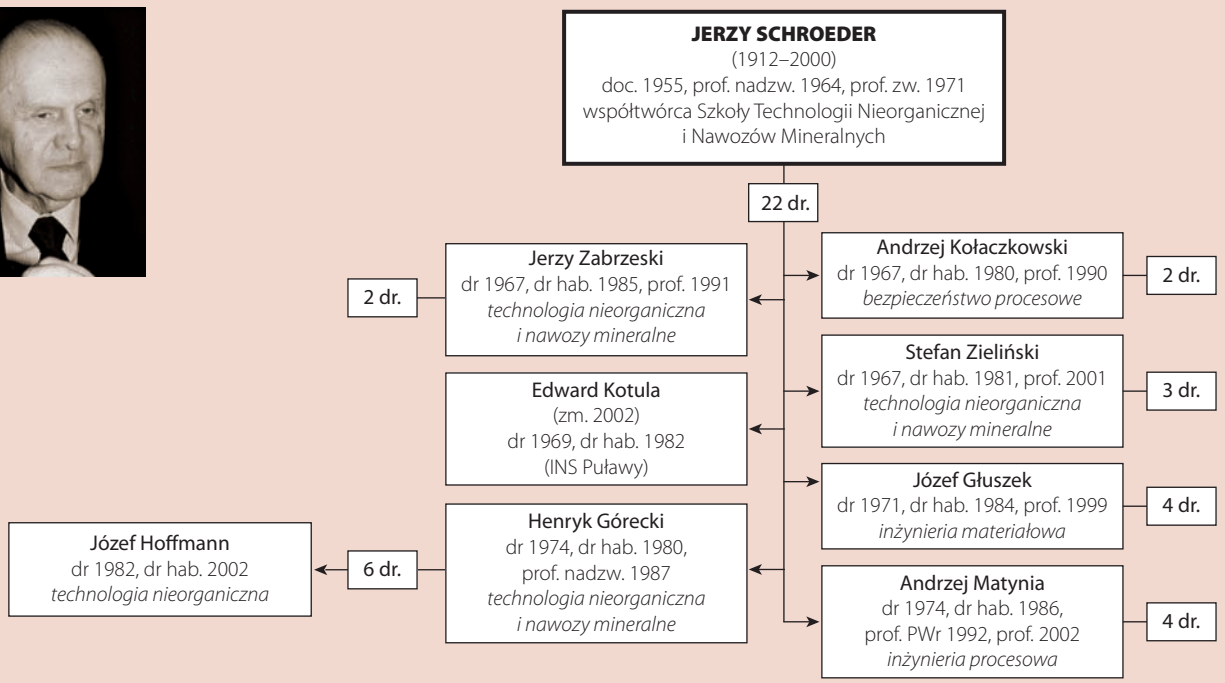
– opracowanie metody zastosowania siarczanu amonu do rozkładu surowca fosforowego i produkcji nawozów wie-

Włodzimierz Bobrownicki – ur. 1892 we Lwowie, zm. 1980 we Wrocławiu; inż. chemik 1916 (Wydział Chemiczny Politechniki w Monachium); asystent 1916 (Katedra Chemii Nieorganicznej Politechniki Gdańskiej); st. asystent 1921 (PLw); kier. Katedry Technologii Nieorganicznej PWr 1946–1967; prof. zw. 1957; czł. korespondent PAN 1953; czł. rzeczywisty PAN 1966; przewodniczący Rady Nadzorczej przedsiębiorstwa Polski Komitet Azotowy 1955; rzeczoznawca Głównej Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych 1953; przewodniczący Komitetu Nauk Chemicznych PAN 1955–1960; inicjator, organizator i red. naczelny kwartalnika KNCh PAN „Chemia Stosowana" 1956–1978; kier. Zakładu Fizykochemicznych Podstaw Technologii Instytutu Chemii Fizycznej PAN we Wrocławiu 1962; czł. Rady Naukowej przy Ministrze Przemysłu Chemicznego; czł. Rady Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Nawozów Sztucznych w Tarnowie i Instytutu Chemii Nieorganicznej w Gliwicach. Twórca Szkoły Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych. Wypromował 10 doktorów; wśród wychowanków: 4 doktorów hab., 3 profesorów zw. Jego uczniem był późniejszy minister przemysłu chemicznego, Antoni Radliński. Autor 70 publikacji, 7 patentów. W czasie I wojny światowej służył w Armii gen. Hallera.

Jerzy Schroeder – ur. 1912 we Lwowie, zm. 2000 we Wrocławiu; absolwent Wydziału Chemicznego PLw 1937; st. asystent Państwowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Krakowie i Konspiracyjnego UJ 1942; adiunkt PWr 1947; zastępca prof. 1953; doc. 1955; prof. nadzw. 1964; prof. zw. 1971; dziekan Wydziału Chemicznego 1956–1958, 1962–1964, 1964–1966; prodziekan Wydziału Chemicznego 1954–1956; rektor PWr 1982; kier. Katedry Technologii Nieorganicznej 1962–1968; dyr. Instytutu Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych 1969–1981; czł. Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki 1973–1976; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Nawozów Sztucznych w Puławach 1967–1991, przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Chemii Nieorganicznej w Gliwicach 1984–1991; czł. Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Przemysłu Chemicznego; czł. Komitetu Naukowego Hydrodynamiki Maszyn i Inżynierii Chemicznej PAN; czł. Komitetu Nauk Chemicznych PAN 1966–1991. Twórca Szkoły Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych.Wypromował 22 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 7 doktorów hab., 6 profesorów. Autor 130 publikacji, 40 patentów (11 zagranicznych). Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Odznaka Grunwaldzka, Medal KEN, Medal „Za Wybitne Zasługi dla Rozwoju Politechniki Wrocławskiej", Złota Odznaka „Za Zasługi dla Przemysłu Chemicznego", Członek Honorowy SITPChem.

loskładnikowych (wspólnie z prof. Henrykiem Góreckim) dla warunków ZCh Police,

– opracowanie wytwarzania paszowego i nawozowego fosforanu trójwapniowego (metoda wdrożona w KZPN Bonarka),

– opracowanie katalizatora stopowego utleniania amoniaku, zawierającego mniej niż 85% palladu (wspólnie z prof. Jerzym Zabrzeskim).

Prof. Józef Kubicki rozwinął kierunek naukowy elektrochemia techniczna i korozja, w którego ramach podjęto prace naukowe z elektrorafinacji i elektroosadzania metali. Opracowano technologie otrzymywania powłok porowatych, powłok chromowych o wysokiej twardości i odpornych na ścieranie. Spośród 25 doktorantów prof. J. Kubickiego trzech habilitowało się.

Również jeden z siedmiu dotychczas wypromowanych doktorów prof. H. Góreckiego habilitował się, zapoczątkowując czwartą generację szkoły. W zakresie tematyki naukowej realizowanej w ostatnich latach oraz aktualnie w szkole, można wymienić prace dotyczące wiązania azotu atmosferycznego, wzbogacania surowców mineralnych, technologii wytwarzania nawozów, monitorowania środowiska narażonego na skutki działalności przemysłu chemicznego, badania procesów katalitycznych i katalizatorów, procesy krystalizacji, technologie bezodpadowe, bezpieczeństwa technicznego w procesach przemysłowych, technologii nawozów płynnych, w tym zawiesinowych, mikroelementowych, krystalizacji masowej, otrzymywania kompozytowych powłok o wysokiej twardości i odporności korozyjnej, korozji wżerowej, inhibitorów korozji i inżynierii powierzchni.

Szkoła Chemii Fizycznej i Teoretycznej

Założyciel szkoły, prof. **Kazimierz Gumiński**, związany z Politechniką Wrocławską w l. 1948–1954, był kierownikiem wspólnej dla Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu Katedry Chemii Fizycznej. Zainicjował on proces tworzenia środowiska naukowego znanego jako Szkoła Chemii Fizycznej i Teoretycznej, która swym wpływem objęła nie tylko uczelnie wrocławskie. Wśród 14 osób, które w l. 1950–1952 napisały we Wrocławiu prace dyplomowe pod kierunkiem profesora, znalazło się 8 późniejszych profesorów, w tym we Wrocławiu: Lucjan Sobczyk, twórca Katedry Chemii Fizycznej na UWr i odrębnej szkoły badań fizykochemicznych, Kazimierz Łukaszewicz i Władysław Romanowski (Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN) oraz Elżbieta Romanowska z d. Łopuszyńska (Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN). Profesor w 1952 r. powrócił do Krakowa, ale sprawował opiekę naukową nad wrocławskim zespołem i jeszcze w l. 1956–1960 był promotorem 4 prac doktorskich. Wśród jego licznych książek najważniejszą pozostanie *Termodynamika* (1954). Inne ważne pozycje to *Termodynamika procesów nierównowagowych* (1962), *Wykłady chemii fizycznej* (1973). Był inicjatorem wydania, członkiem komitetu redakcyjnego i współautorem znanego podręcznika *Chemia fizyczna* (praca zbiorowa, I wyd. 1963). Na PWr rozwinęły się cztery wyraźnie wyodrębnione kierunki.

Prof. Krzysztof Pigoń: chemia fizyczna organicznego ciała stałego. Ze szkołą związany był prof. K. Pigoń, doktorant prof. W. Trzebiatowskiego. Kierunek badań wytyczony przez niego to poszukiwanie przejawów oddziaływań międzymolekularnych w elektrycznych właściwościach organicznych ciał stałych. Przedmiotem jego zainteresowania były m.in. anizotropia przewodnictwa w kryształach molekularnych, zwłaszcza w kryształach z wiązaniem wodorowym, oraz przewodnictwo układów donorowo-akceptorowych. Nieco później pomiary właściwości elektrycznych wieloskładnikowych układów molekularnych (głównie kompleksów z przeniesieniem ładunku) zostały powiązane z badaniami ich stanu fazowego. W latach 60. zainicjowano badania transportu i pułapkowania nośników ładunku w kryształach półprzewodników organicznych. Członkowie zespołu profesora byli inicjatorami i wielokrotnymi organizatorami międzynarodowych konferencji Electrical and Related Properties of Organic Solids, organizowanych od 1974 r., oraz inicjatorami serii konferencji Kryształy Molekularne (od 1977). Profesor jest współautorem podręcznika *Chemia fizyczna* (z Z. Ruziewiczem, I wyd. 1973), który stał się najpowszechniej używanym podręcznikiem tego przedmiotu w Polsce i jest wznawiany do dziś. Kontynuatorem prac w tym obszarze stał się prof. Juliusz Sworakowski, którego zainteresowania skierowały się ku badaniom cienkich warstw molekularnych, właściwości polarnych materiałów molekularnych oraz molekularnych materiałów foto- i elektroaktywnych. Zainteresowania jego wychowanków: prof. Andrzeja Miniewicza oraz dr. hab. Marka Samocia, skierowały się ku optyce nieliniowej i fotonice. Dwaj uczniowie prof. K. Pigonia rozwinęli prace badawcze w obszarze chemii teoretycznej: prof. Henryk Chojnacki utworzył pierwszy wrocławski ośrodek chemii kwantowej (patrz niżej), prof. Ludwik Komorowski podjął badania reaktywności cząsteczek metodami chemii kwantowej i fizyki teoretycznej.

Prof. Józef W. Rohleder: fizyka chemiczna ciała stałego. Celem badań profesora było powiązanie właściwości fizykochemicznych ze strukturą kryształów i oddziaływaniami w nich występującymi. Profesor i jego współpracownicy poświęcili wiele uwagi badaniu właściwości optycznych i spektroskopowych: anizotropia absorpcji w podczerwieni została powiązana ze strukturą krystaliczną i anizotropią właściwości optycznych kryształów molekularnych oraz anharmonizmem drgań sieci. Badany był również wpływ strukturalny przemian fazowych zachodzących w kryształach na ich właściwości optyczne. Przedmiotem zainteresowania profesora i jego zespołu były również właściwości magnetyczne kryształów molekularnych. Wyniki ich zostały zebrane w monografii *Fizyka chemiczna kryształów molekularnych* (1989). Podsumowaniem badań z zakresu optyki i magnetyzmu kryształów molekularnych jest książka napisana wraz z R.W. Munnem *Magnetism and Optics of Molecular Crystals* (1992). Kierunek badawczy kontynuują uczniowie profesora, prof. Tadeusz Luty oraz jego uczeń, prof. Bogdan Kuchta, prof. Magdalena Szostak oraz dr hab. Grażyna Wójcik. Prof. Bolesław Jakubowski prowadził badania anizotropii rozszerzalności termicznej kryształów molekularnych z przemianami fazowymi.

KAZIMIERZ GUMIŃSKI
(1908–1983)
dr 1937, dr hab. 1948, prof. zw. 1949
organizator Szkoły Chemii
Fizycznej i Teoretycznej
(PWr, od 1952 w Krakowie)

4 dr.*

Krzysztof Pigoń
(1925–2001)
dr 1956 (promotor
W. Trzebiatowski),
z-ca prof. 1957, dr hab. 1962,
prof. nadzw. 1970
chemia fizyczna organicznego ciała stałego

13 dr.

- **Henryk Chojnacki**
  dr 1964, dr hab. 1969,
  prof. nadzw. 1977,
  prof. zw. 1987
  chemia kwantowa
  9 dr.
  - **Józef Lipiński**
    dr 1976, dr hab. 1989,
    prof. PWr 1997
    chemia kwantowa
    1 dr
  - **Andrzej W. Sokalski**
    dr 1976, dr hab. 1989,
    prof. PWr 1996, prof. 2002,
    prof. zw. 2005
    informatyka chemiczna
    3 dr.
  - **Szczepan Roszak**
    dr 1980, dr hab. 1996,
    prof. PWr 2002, prof. 2003
    chemia kwantowa
    2 dr.
- **Andrzej Olszowski**
  dr 1966, dr hab. 1983,
  prof. PWr 1992
  spektroskopia luminescencyjna
  1 dr
- **Juliusz Sworakowski**
  dr 1969, dr hab. 1975,
  prof. nadzw. 1980,
  prof. zw. 1988
  materiały molekularne
  9 dr.
  - **Marek Samoć**
    dr 1977, dr hab. 1985
    (od 1991 w Australii)
  - **Andrzej Miniewicz**
    dr 1980, dr hab. 1991,
    prof. PWr 1995, prof. 1998
    fotonika, optyka nieliniowa
    5 dr.
- **Zbigniew Zboiński**
  (1942–2002)
  dr 1976, dr hab. 1986

Józef Władysław Rohleder
(1925–2003)
dr 1958, dr hab. 1964,
prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1978
fizyka chemiczna ciała stałego

8 dr.

- **Tadeusz Luty**
  dr 1968, dr hab. 1972,
  prof. nadzw. 1980,
  prof. zw. 1988
  fizyka chemiczna ciała stałego
  7 dr.
  - **Bogdan Kuchta**
    dr 1982, dr. hab 1990,
    prof. 1996
    (od 2004 we Francji)
    2 dr.
- **Bolesław Jakubowski**
  dr 1969, dr hab. 1980,
  prof. PWr 1993
  fizyka chemiczna ciała stałego
- **M. Magdalena Szostak**
  dr 1970, dr hab. 1984,
  prof. PWr 2000, prof. 2003
  spektroskopia molekularna
  1 dr
- **Grażyna Wójcik**
  dr 1973, dr hab. 2003
  krystalografia
  1 dr

Zdzisław Ruziewicz
(1925–1997)
dr 1960, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1975, prof. zw. 1982
spektroskopia luminescencyjna

6 dr.

Jadwiga Demichowicz-Pigoniowa
(1924–1978)
dr 1960, doc. 1969
termodyfuzja

Wacław Hendrich
dr 1960, dr hab. 1970 (UJ),
prof. nadzw. 1986
biofizyka
(od 1973 na UWr)

7 dr.

- **Elżbieta Kulig**
  dr 1983, dr hab. 1995 (AM)
  (od 1985 w USA)
- **Andrzej Szczepaniak**
  dr 1985, dr hab. 1996,
  prof. UWr 2000
  białka fotosyntezy
  2 dr.

* uwzględniono tylko osoby związane z Wrocławiem

Kazimierz Gumiński – ur. 1908, zm. 1983; mgr chemii, UJ 1926; dr fizyki, Uniwersytet Warszawski 1937; dr hab. 1948; organizator i pierwszy kier. Katedry Chemii Fizycznej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1948–1952; organizator pierwszej w Polsce i trzeciej w świecie Katedry Chemii Teoretycznej na UJ 1952; inicjator wrocławskiej Szkoły Chemii Fizycznej oraz twórca Krakowskiej Szkoły Chemii Teoretycznej; 16 jego bezpośrednich wychowanków zostało profesorami we Wrocławiu i w Krakowie; 13 uczniów drugiego pokolenia jest profesorami na uczelniach i w instytutach w kraju i za granicą; autor podręczników akademickich: *Termodynamika*, *Elementy chemii teoretycznej*, *Termodynamika procesów nierównowagowych*, *Wykłady chemii fizycznej*.

Krzysztof Pigoń – ur. 1925 w Wilnie, zm. 2001 we Wrocławiu. Studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJ; mgr. 1948. Od 1948 na PWr. Dr 1956; doc. dr hab. 1962; prof. 1970. Stanowiska na PWr: p.o. kier. Katedry Chemii Fizycznej 1954–1957; kier. Katedry Chemii Fizycznej 1957–1968; prodziekan Wydziału Chemicznego 1958–1960; zastępca dyr. Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej 1969–1972; dyr. Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej 1972–1975; czł. Senatu i Prezydium Senatu 1972–1975, 1984–1986; przewodniczący Rady Seniorów 1979–1981; czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego 1982–1985. Przeszedł na emeryturę w 1986. Tematyka naukowa: fizykochemia półprzewodników, właściwości elektryczne kryształów molekularnych. Staż naukowy w ETH Zurych 1960. Współzałożyciel Szkoły Chemii Fizycznej Organicznego Ciała Stałego. Wypromował 13 doktorów n. chem., wśród wychowanków 8 doktorów hab. oraz 5 profesorów. Autor 46 prac naukowych, 1 książki: K. Pigoń, K. Gumiński, J. Vetulani, *Półprzewodniki organiczne*. Współautor wielokrotnie wznawianego podręcznika: K. Pigoń, Z. Ruziewicz, *Chemia fizyczna*, tłumacz książek i podręczników naukowych. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

Józef Władysław Rohleder – ur. 1925 w Krakowie, zm. 2003 we Wrocławiu. Ukończył UJ 1949, od 1948 asystent PWr; dr 1958, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1978; prodziekan Wydziału Chemicznego 1963–1964; kier. i współtwórca Centralnego Laboratorium Wydziału Chemicznego; dyr. instytutu 1976–1981; czł. rad naukowych: Instytutu Chemii UWr, Instytutu Fizyki Molekularnej PAN w Poznaniu, Komitetu Spektroskopii i Komisji Krystalografii PAN; czł.: Polskiego Towarzystwa Fizycznego 1952–1990; PTCh 1953–1990; WTN od 1970. Twórca Szkoły Fizyki Chemicznej Ciała Stałego. Wypromował 8 doktorów, wśród wychowanków: 4 doktorów hab., 1 profesor. Autor ponad 50 publikacji, blisko 70 recenzji prac naukowych, 3 książek. Nagrody: I st. i II st. Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, II st. Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN. Doktor h.c. uniwersytetu w Rennes (Francja) 1987.

Prof. Zdzisław Ruziewicz: spektroskopia luminescencyjna. Pierwsze prace Z. Ruziewicza zostały podjęte z inicjatywy prof. K. Gumińskiego. Zorganizowane w Katedrze Chemii Fizycznej laboratorium luminescencyjne umożliwiło podjęcie pionierskich badań nad zjawiskami luminescencji towarzyszącymi anodowemu utlenianiu glinu. Dalsze prace profesora, prowadzone ze współpracownikami, dotyczyły już spektroskopii cząsteczek organicznych: pomiary właściwości spektralnych związków z wiązaniem wodorowym zapoczątkowały kierunek badań nastawiony na molekularną spektroskopię luminescencyjną. Laboratorium luminescencyjne profesora było pierwszym ośrodkiem w Polsce przystosowanym do badań w niskotemperaturowych matrycach, stymulowało inne ośrodki do zajęcia się tą tematyką. Badania prof. Z. Ruziewicza, rozszerzone z czasem o związki heterocykliczne i związki o cząsteczkach niepłaskich (rozgałęzionych i helikoidalnych), miały charakter doświadczalny, ale zawsze były weryfikowane obliczeniami kwantowochemicznymi prowadzonymi przez kolegów z zespołu chemii kwantowej – w tym zakresie był pionierem wśród chemików. Wraz z prof. K. Pigoniem napisał podręcznik *Chemia fizyczna*. Badania anomalnej fluorescencji azulenu, ukoronowane doświadczalnym udowodnieniem występowania „ukrytego" przejścia elektronowego w tym związku, rozwinął jego uczeń, prof. Andrzej Olszowski, który odkrył i szczegółowo zbadał anomalną fluorescencję dużej grupy połączeń – pseudoazulenów.

Prof. Henryk Chojnacki: chemia kwantowa. Uczeń prof. K. Pigonia, od 1969 r. poświęcił się badaniom teoretycznym. Początkowe prace to modyfikacje i zastosowania metod obliczeniowych, badanie oddziaływań międzycząsteczkowych w układach o znaczeniu biologicznym, obliczenia struktury elektronowej dużych cząsteczek, rozwijanie metod uwzględniania efektów relatywistycznych. W późniejszym okresie badano również układy molekularne zawierające antycząstki, cząsteczki o własnościach antykancerogennych oraz wpływ dynamicznych własności otoczenia na przebieg reakcji chemicznych. Rozwój narzędzi obliczeniowych i powszechna dostępność obliczeniowych metod kwantowochemicznych skierowały uwagę uczniów profesora na ważne zastosowania chemii kwantowej. Prof. Andrzej W. Sokalski rozwija zastosowania metod obliczeniowych w modelowaniu efektów elektrostatycznych w reakcjach katalitycznych, do opisu reaktywności biologicznej enzymów oraz przeniesienia protonu w zasadach DNA. Józef Lipiński zajmuje się badaniami efektów rozpuszczalnikowych, efektów nieliniowych i widm molekularnych. Szczepan Roszak rozwija metody teoretycznego wspomagania spektroskopii mas oraz inne zastosowania metod kwantowochemicznych do układów z wiązaniem wodorowym i dużych układów molekularnych.

Szkoła Chemii Koordynacyjnej

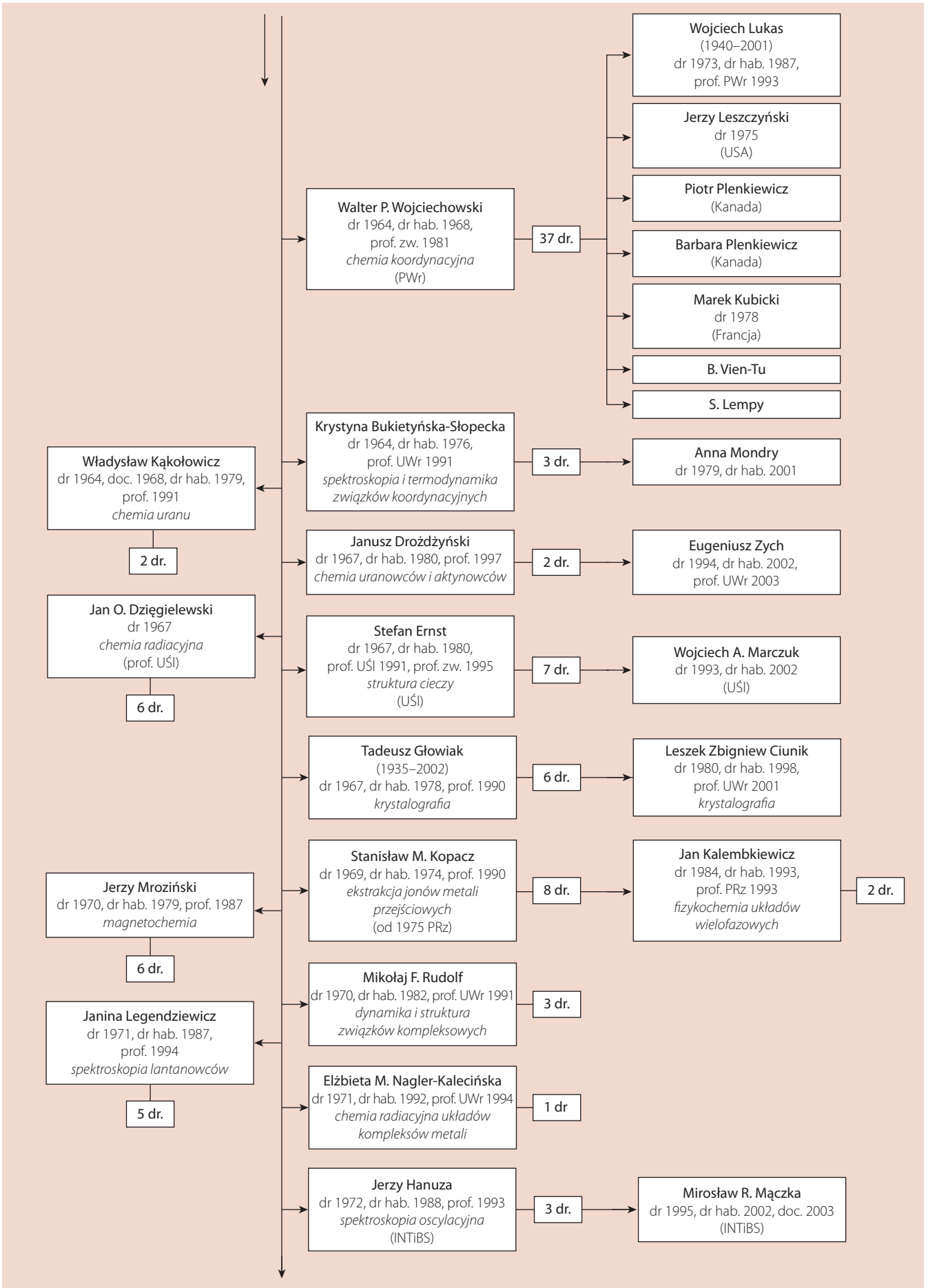
Chemia koordynacyjna w Polsce kojarzy się z Wrocławiem i z nazwiskiem prof. **Bogusławy Jeżowskiej-Trzebiatowskiej**, która jest powszechnie uznawanym twórcą wrocławskiej Szkoły Chemii Koordynacyjnej, chociaż prekursorem badań w tym obszarze chemii w Polsce był prof. Wiktor Jakób, z którym opublikowała pierwsze prace z zakresu chemii molibdenu i renu. Tworzenie szkoły rozpoczęło się na początku lat 50. i wiązało się z naukową i zawodową stabilizacją na PWr i organizacją kierunku chemicznego na Uniwersytecie. W tym czasie prof. Jeżowska-Trzebiatowska, mając znakomite doświadczenia lwowskie, rozpoczęła intensywne i bardzo wszechstronne badania w obszarze chemii kompleksów metali, od początku opierając je na solidnej bazie teoretycznych i doświadczalnych badań strukturalnych. W badaniach dominowała wyraźna linia: synteza nowych kompleksów metali, głównie metali przejściowych, ale również lantanowców i aktynowców, badania strukturalne wykorzystujące najnowocześniejsze metody fizykochemiczne, takie jak spektroskopie UV-VIS, IR, a później EPR, NMR i Ramana, magnetochemia, elektrochemia, chemia jądrowa, radiacyjna i wreszcie badania reaktywności otrzymywanych nowych układów kompleksowych.

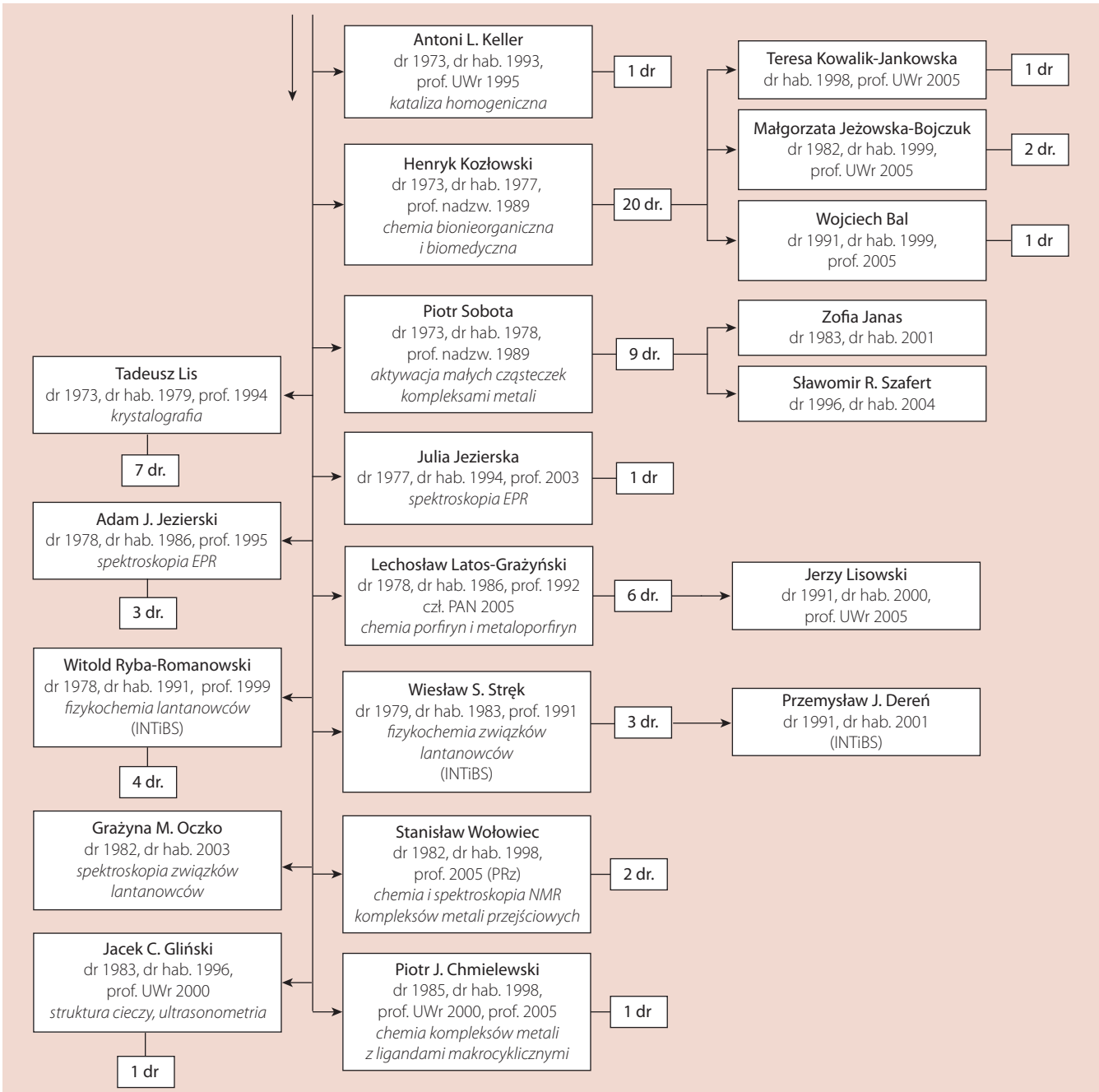

BOGUSŁAWA JEŻOWSKA-TRZEBIATOWSKA
(1908–1991)
dr 1935 (PLw), dr hab. 1949, prof. nadzw. 1954
czł. PAN 1967, 1972
twórca Szkoły Chemii Koordynacyjnej
(UWr)

71 dr.

- **Maria Wrońska** — dr 1958, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1979 — *kinetyka chemiczna* — 4 dr.
- **Lech Pajdowski** — dr 1959, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1970 — *elektrochemia związków kompleksowych* — 5 dr.
- **Adam Bartecki** — dr 1960, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1979 — *spektroskopia pierwiastków d- i f-elektronowych* (PWr) — 18 dr.
  - **Władysław Walkowiak** — dr 1973, dr hab. 1986, prof. 2001 — 4 dr.
  - **Maria T. Cieślak-Golonka** — dr 1974, dr hab. 1993, prof. PWr 2001 — 4 dr.
  - **Wiesław Apostoluk** — dr 1977, dr hab. 1993, prof. PWr 2000 — 2 dr.
  - **Aleksander Sztejnberg** — dr 1977, dr hab. 1988, prof. UO 1994 — *dydaktyka chemii*
  - **Krzysztof Kurzak** — dr 1983, dr hab. 1993, prof. AP Siedlce 1993 — 3 dr.
  - **Józef Myrczek** — dr 1984, dr hab. 1999, prof. ATH Bielsko-Biała 2001 — 2 dr.
- **Jan Biernat** (1909–1989) — dr 1960, doc. 1964, prof. nadzw. 1982 — *elektrochemia* — 6 dr.
  - **Michał Wilgocki** — dr 1976, dr hab. 1993, prof. UWr 1994
  - **Jadwiga M. Urbańska** — dr 1980, dr hab. 2000
- **Stanisław Wajda** (1920–1995) — dr 1960, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1979 — *chemia jądrowa – zastosowanie izotopów* — 6 dr.
  - **Florian P. Pruchnik** — dr 1967, dr hab. 1975, prof. 1983 — 7 dr.
  - **Barbara Kurzak** — dr 1979, dr hab. 1993, prof. 1995 — 2 dr.
- **Helena Przywarska-Boniecka** — dr 1960, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1987 — *chemia bionieorganiczna* — 5 dr.
- **Jerzy Kaleciński** (1934–2004) — dr 1963, dr hab. 1972, prof. nadzw. 1986 — *chemia radiacyjna* (INTiBS) — 2 dr.
- **Bogusław Kędzia** (1935–2002) — dr 1963, dr hab. 1972, prof. nadzw. 1976 (PWr) — *spektroskopia związków kompleksowych* (od 1993 w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy) — 6 dr.
  - **Piotr M. Drożdżewski** — dr 1975, dr hab. 1990, prof. PWr 2000, prof. 2004 — 2 dr.
  - **Danuta Michalska-Fąk** — dr 1976, dr hab. 1995, prof. PWr 1997, prof. 2002 — 4 dr.
- **Józef J. Ziółkowski** — dr 1964, doc. 1968, dr hab. 1973, prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1984 — *kataliza z udziałem kompleksów metali* — 15 dr.
  - **Teresa Szymańska-Buzar** — dr 1974, dr hab. 1990, prof. 2001 — 2 dr.
  - **Anna M. Trzeciak** — dr 1981, dr hab. 1991, prof. 2000 — 2 dr.
  - **Monika A. Moszner** — dr hab. 2005

Wojciech Lukas
(1940–2001)
dr 1973, dr hab. 1987,
prof. PWr 1993
Jerzy Leszczyński
dr 1975
(USA)
Piotr Plenkiewicz
(Kanada)
Barbara Plenkiewicz
(Kanada)
Marek Kubicki
dr 1978
(Francja)
B. Vien-Tu
S. Lempy
Walter P. Wojciechowski
dr 1964, dr hab. 1968,
prof. zw. 1981
chemia koordynacyjna
(PWr)
37 dr.
Krystyna Bukietyńska-Słopecka
dr 1964, dr hab. 1976,
prof. UWr 1991
spektroskopia i termodynamika
związków koordynacyjnych
3 dr.
Anna Mondry
dr 1979, dr hab. 2001
Władysław Kąkołowicz
dr 1964, doc. 1968, dr hab. 1979,
prof. 1991
chemia uranu
2 dr.
Janusz Drożdżyński
dr 1967, dr hab. 1980, prof. 1997
chemia uranowców i aktynowców
2 dr.
Eugeniusz Zych
dr 1994, dr hab. 2002,
prof. UWr 2003
Jan O. Dzięgielewski
dr 1967
chemia radiacyjna
(prof. UŚl)
6 dr.
Stefan Ernst
dr 1967, dr hab. 1980,
prof. UŚl 1991, prof. zw. 1995
struktura cieczy
(UŚl)
7 dr.
Wojciech A. Marczuk
dr 1993, dr hab. 2002
(UŚl)
Tadeusz Głowiak
(1935–2002)
dr 1967, dr hab. 1978, prof. 1990
krystalografia
6 dr.
Leszek Zbigniew Ciunik
dr 1980, dr hab. 1998,
prof. UWr 2001
krystalografia
Stanisław M. Kopacz
dr 1969, dr hab. 1974, prof. 1990
ekstrakcja jonów metali
przejściowych
(od 1975 PRz)
8 dr.
Jan Kalembkiewicz
dr 1984, dr hab. 1993,
prof. PRz 1993
fizykochemia układów
wielofazowych
2 dr.
Jerzy Mroziński
dr 1970, dr hab. 1979, prof. 1987
magnetochemia
6 dr.
Mikołaj F. Rudolf
dr 1970, dr hab. 1982, prof. UWr 1991
dynamika i struktura
związków kompleksowych
3 dr.
Janina Legendziewicz
dr 1971, dr hab. 1987,
prof. 1994
spektroskopia lantanowców
5 dr.
Elżbieta M. Nagler-Kalecińska
dr 1971, dr hab. 1992, prof. UWr 1994
chemia radiacyjna układów
kompleksów metali
1 dr
Jerzy Hanuza
dr 1972, dr hab. 1988, prof. 1993
spektroskopia oscylacyjna
(INTiBS)
3 dr.
Mirosław R. Mączka
dr 1995, dr hab. 2002, doc. 2003
(INTiBS)

Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska – ur. 1908 w Stanisławowie, zm. 1991. 1926–1932 studia chemiczne na PLw zakończone dyplomem inż. 1935 dyplom dr. na PLw. 1931 pierwsza publikacja naukowa dotycząca chemii molibdenu (wspólnie z prof. W. Jakóbem). 1945 początki działalności naukowej we Wrocławiu. 1948 Kierownictwo Katedry Chemii Ogólnej I Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. 1949 habilitacja *Chemia renu*. 1954 stanowisko prof. nadzw. na UWr. 1958–1962 dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr. 1962 organizacja pierwszej międzynarodowej konferencji chemicznej we Wrocławiu. 1963–1966 czł. Międzynarodowej Unii Chemicznej. Od 1967 czł. korespondent PAN. 1969–1979 organizacja i sprawowanie funkcji dyr. Instytutu Chemii UWr. 1970 zorganizowanie Kongresu Chemii Koordynacyjnej (ICCC). 1972 wybór na czł. zwyczajnego PAN. Od 1956 wykłady na zaproszenie w Berlinie, Moskwie, Paryżu, Detroit, Chicago, Berkeley, Los Angeles, Tokio, Wiedniu, Zurychu, Londynie, Nanjing, Atenach i wielu innych ośrodkach nauki światowej. Jest autorką 560 oryginalnych prac naukowych, 40 monografii i książek, przede wszystkim z zakresu chemii koordynacyjnej i szeroko rozumianej chemii strukturalnej.

„Synteza – struktura – reaktywność" to w skrócie szyld Szkoły Chemii Koordynacyjnej, z której wyrosły liczne subdyscypliny, jak chemia bionieorganiczna, chemia metaloorganiczna, chemia pierwiastków ziem rzadkich, aktynowców, kataliza na kompleksach metali, aktywacja małych cząsteczek, radiochemia (zastosowanie izotopów w badaniach kompleksów metali) oraz chemia radiacyjna i inne.

Dowodem na istnienie szkoły są uczniowie, spadkobiercy i kontynuatorzy. Prof. Jeżowska-Trzebiatowska wypromowała 71 doktorów. W zespole habilitowały się 34 osoby, z których 26 uzyskało tytuły profesorskie. Drzewo naukowe zasadzone przez prof. Trzebiatowską liczy już 3 pokolenia kontynuatorów badań w szerokim obszarze chemii koordynacyjnej.

Szkoła Chemii i Stereochemii Terpenów

Prof. **Henryk Kuczyński** należał do grupy polskich uczonych, którzy przybyli do Wrocławia już w maju 1945 r. i podjęli trud tworzenia pierwszych struktur polskiej nauki w tym mieście. Kontynuował on rozpoczęte przed wojną badania nad składnikami krajowych terpentyn i zajął się stereochemią terpenów oraz ich pochodnych, wykorzystując w tych badaniach nowoczesne koncepcje analizy konformacyjnej.

Do najbardziej pionierskich i, jak na owe czasy, bardzo znaczących osiągnięć, trzeba zaliczyć np. opracowanie metody hydroksylacji wiązania podwójnego C=C optycznie aktywnych połączeń przy wykorzystaniu kwasu azotowego czy też stereoselektywne metody tworzenia pierścienia epoksydowego ze związków nienasyconych poprzez glikole i hydroksytozylany. Nowe, stereoselektywne drogi otwierania pierścienia epoksydowego doprowadziły do ciekawych syntez nie opisanych wcześniej w literaturze chemicznej pochodnych prostych połączeń terpenowych: alkoholi i ketonów nasyconych i nienasyconych, amin, epoksydów, węglowodorów, dioli, hydroksyamin i in. Badania te doprowadziły do poważnego rozwinięcia chemii i stereochemii, zwłaszcza układu karanu. Chemia 3-karenu, ze względu na jego stosunkowo dużą zawartość w terpentynie ekstrahowanej z polskiej sosny *Pinus silvestris*, znacznie większej w porównaniu z ekstraktami pochodzącymi z innych światowych surowców roślinnych, stała się jakby wyłączną domeną szkoły prof. H. Kuczyńskiego w światowej chemii terpenów. Do bardziej spektakularnych osiągnięć, które na trwałe pozostały w światowym dorobku chemii izoprenoidów, należą jego badania nad stereoselektywnym przebiegiem epoksydacji 3-karenu, anomalne otwarcia elektrofilowe stereoizomerycznych epoksykaranów, epimeryzacja różnych ketonów z układu karanu. Oczywiście tematyka badawcza prof. H. Kuczyńskiego nie ograniczała się do chemii połączeń karanu. W jego zespole przeprowadzono liczne pionierskie epoksydacje na wielu innych związkach terpenowych. Wiele epoksydów otrzymano po raz pierwszy w stanie przestrzennie jednorodnym. W dużym skrócie jego osiągnięcia naukowe można zebrać w trzech większych grupach tematycznych. Są to: opracowanie nowej dogodnej i stereoselektywnej drogi syntezy allilowych alkoholi terpenowych, która wzbudziła duże zainteresowanie w wielu ośrodkach naukowych i była wielokrotnie wykorzystywana przez innych syntetyków; opracowanie oryginalnej syntezy stereoizomerycznych karwomentoli i dwuhydrokarwomentoli wraz z określeniem w sposób jednoznaczny konformacji tych połączeń; opracowanie nowej, oryginalnej metody dehydratacji alkoholi trzeciorzędowych przebiegającej w warunkach w pełni zabezpieczających tworzące się reaktywne połączenia nienasycone przed izomeryzacją, a zwłaszcza racemizacją.

Wszystkie te badania prowadzone były przy szerokim wykorzystaniu możliwości, które stworzyły wprowadzona do nauki po wojnie analiza konformacyjna i dostępna w tamtym okresie aparatura pomiarowa. W badaniach tych ustalono zależności pomiędzy subtelną strukturą przestrzenną cząsteczek organicznych a ich reaktywnością i mechanizmami reakcji. Tego rodzaju badania podjął prof. H. Kuczyński jako jeden z pierwszych w kraju. Jego prace spotkały się z żywym oddźwiękiem w literaturze światowej.

Prof. Zenon Chabudziński, działający na PWr i AM we Wrocławiu, pozostawił znaczący dorobek w chemii pochodnych pinanu i karanu, dokonując pierwszych syntez izomerycznych epoksydów, ketonów i alkoholi tych układów. W ostatnich latach swojego życia zwrócił uwagę na wykorzystanie połączeń monoterpenowych do syntezy laktonów, pochodnych pinanu o spodziewanych właściwościach przeciwnowotworowych.

Główną tematyką badań prof. Krzysztofa Piątkowskiego była chemia i stereochemia dihydropinolu. Przeprowadził on oryginalny sekwens reakcji z udziałem jonów oksoniowych, dający możliwość wzajemnej przemiany enancjomerów tego układu terpenowego.

Tematyce terpenowej pozostał wierny dr hab. Mirosław Walkowicz. Przeprowadził on wszechstronne badania stereochemiczne układu bicyklo[3.1.0]-heksanu, związku łatwego do otrzymania z 3-karenu. Kontynuatorem tych badań jest dr hab. Stanisław Lochyński, wykorzystujący te pochodne w syntezie związków biologicznie czynnych.

Stereochemiczne przekształcenia monoterpenów, a szczególnie syntezy przestrzennie jednorodnych alkoholi allilowych, były tematem badań prof. Andrzeja Zabży. Wprowadził on we wrocławskim środowisku naukowym nową na ówczesne czasy metodologię badań strukturalnych opartą na magnetycznym rezonansie jądrowym. Swoje zainteresowania badawcze rozszerzył o zagadnienia związane z regulacją rozwoju i zachowania się owadów. Wspólnie z prof. A. Siewińskim z AR we Wrocławiu przeprowadził też wiele procesów biotransformacji połączeń terpenowych za pomocą różnych mikroorganizmów, w tym mikroorganizmów izolowanych z przewodu pokarmowego owadów. Dwoje z sześciu doktorantów prof. A. Zabży (Czesław Wawrzeńczyk, obecnie profesor AR, i Jadwiga Sołoducho) uzyskało stopień naukowy doktora hab. Dr hab. J. Sołoducho swoje zainteresowania naukowe zwróciła na rozwijającą się obecnie intensywnie tematykę syntez związków organicznych – prekursorów elektroprzewodzących polimerów.

Kierunek reprezentowany przez prof. B. Burczyka, chemia związków powierzchniowo czynnych i układów zdyspergowanych, obejmuje syntezę, badania fizykochemiczne oraz zastosowania związków powierzchniowo czynnych. Dokonano syntezy wielu grup nowych związków, produktów przyłączenia oksiranu i metylooksiranu do alkoholi, amin i kwasów karboksylowych i badano procesy ich adsorpcji na granicy faz: roztwór wodny – powietrze, agregacji w roztworach wodnych oraz właściwości pieniące i zwilżające (profesorowie J. Chlebicki, S. Kucharski, A. Sokołowski). Podjęto oryginalne badania nad syntezą niejonowych, anionowych i kationowych związków powierzchniowo czynnych z grupy

HENRYK KUCZYŃSKI
(1909–1991)
dr 1938, dr hab. 1945, prof. zw. 1960
czł. PAN 1969
twórca Szkoły Chemii i Stereochemii Terpenów
(PWr)

Edward Sucharda

14 dr.

Barbara Kostowska
dr 1971, dr hab. 1982, doc. 1984,
prof. 1992
chemia rolna
(IUNG Wrocław)

Jerzy Sadowski
dr 1979, dr hab. 1996, prof. 2002
chemia rolna
(IUNG Wrocław)
1 dr

1 prof. w Egipcie
3 prof. w USA

Mieczysław Bukała
(1917–1978)
dr 1951, doc. 1954,
prof. nadzw. 1963
technologia chemiczna organiczna
7 dr.

Stanisław Witek
dr 1962, doc. 1968,
prof. nadzw. 1983
chemia związków biologicznie czynnych
12 dr.

Stanisław Jóźkiewicz
(1910–1994)
dr 1951, doc. 1952,
prof nadzw. 1961, prof. zw. 1970
biochemia kliniczna i toksykologia
(od 1951 AM Zabrze)
20 dr.

Bogdan Burczyk
dr 1962, dr hab. 1970,
prof. nadzw. 1990
chemia związków powierzchniowo czynnych
8 dr.

Adam Sokołowski
dr 1977, dr hab. 1992,
prof. PWr 2000
zintegrowane procesy separacyjne
1 dr

Zenon Chabudziński
(1925–1979)
dr 1955, dr hab. 1962,
prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1976
(od 1963 AM)

Stanisław Kucharski
dr 1970, dr hab. 1978,
prof. PWr 1992, prof. 2002
inżynieria materiałów polimerowych
2 dr.

Andrzej Piasecki
dr 1977, dr hab. 1989, doc. 1990,
prof. PWr 1993
chemia związków powierzchniowo czynnych
2 dr.

Krzysztof Piątkowski
dr 1960, dr hab. 1970,
prof. PWr 1990
8 dr.

Jan Chlebicki
dr 1970, dr hab. 1975,
prof. PWr 1990, prof. 1991
kinetyka i kataliza chemiczna, technologia chemiczna organiczna
6 dr.

Kazimiera Anna Wilk
dr 1979, dr hab. 1991, prof. 1997
fizykochemia układów dyspersyjnych
2 dr.

Czesław Wawrzeńczyk
dr 1974, dr hab. 1985, prof. 1998
izoprenoidowe związki biologicznie czynne, biokatalizatory
(od 1998 AR)
9 dr.

Andrzej Zabża
dr 1962, dr hab. 1971,
prof. nadzw. 1980
chemia produktów naturalnych
5 dr.

Jadwiga Sołoducho
dr 1977, dr hab. 2000
chemia związków heterocyklicznych

Mirosław Walkowicz
(1932–1989)
dr 1964, dr hab. 1975, doc. 1976
chemia i stereochemia terpenów
2 dr.

Stanisław Lochyński
dr 1980, dr hab. 2004
chemia i stereochemia terpenów

Henryk Kuczyński – ur. 1909 w Sejnach, zm. 1991 we Wrocławiu. Straż Akademicka od maja 1945; asystent Katedry Chemii Organicznej PLw 1932; inż. 1934; dr n. techn. 1938; dr hab. 1945; prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1960; adiunkt Katedry Chemii Organicznej Politechniki Śl. 1945; kier. Katedry Chemii Organicznej II PWr 1945; kier. Oddziału Chemii Technicznej przy Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii 1948–1950; kier. Katedry Technologii Przemysłów Organicznych 1948–1952; dziekan Wydziału Chemii Wyższej Szkoły Inżynierskiej 1950–1952; rektor Wyższej Szkoły Inżynierskiej 1952–1955; prorektor PWr 1955–1956, 1960–1968; kier. Katedry Chemii Organicznej UWr 1957–1968; dyr. Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej PWr 1968; czł. Sekcji Technicznej Rady Głównej przy Ministrze Szkolnictwa Wyższego 1954–1969; konsultant Komisji Rządowej ds. Finansowania i Rozwoju Chemii Organicznej; delegat Ministra Szkolnictwa Wyższego do Komitetu Nauk Chemicznych PAN; czł. Towarzystwa Wiedzy Powszechnej; czł. Frontu Jedności Narodu. Czł. korespondent i rzeczywisty PAN. Twórca Szkoły Chemii i Stereochemii Terpenów. Wypromował 14 doktorów n. techn. i chem., wśród wychowanków: 5 doktorów hab., 1 docent, 4 profesorów.

liniowych i cyklicznych acetali. Tego typu związki, nazwane przez B. Burczyka chemodegradowalnymi surfaktantami, ulegają hydrolizie w środowisku wodnym o pH 7 do fragmentów niewykazujących aktywności powierzchniowej i ulegających biodegradacji, co czyni je nieszkodliwymi dla środowiska naturalnego. Prowadzono fizykochemiczne badania ich aktywności powierzchniowej i kinetyki hydrolizy w funkcji struktury: długości łańcucha węglowodorowego, rodzaju grupy hydrofilowej, wielkości pierścienia 1,3-dioksacyklanowego i konfiguracji podstawników w pierścieniu (profesorowie A. Piasecki, A. Sokołowski, K.A. Wilk). Studiowano właściwości nowych surfaktantów cukrowych, otrzymywanych z surowców odnawialnych (Piasecki, Sokołowski, Wilk). Zajmowano się układami zdyspergowanymi, stabilizowanymi surfaktantami: pianami i emulsjami (J. Chlebicki, S. Kucharski, A. Piasecki, A. Sokołowski, K.A. Wilk), a zwłaszcza mikroemulsjami (Sokołowski, Wilk) oraz ich wpływem na przebieg wybranych reakcji chemicznych (kataliza micelarna – Wilk). Wyniki tych badań były patentowane i publikowane w wysoko notowanych, ważnych czasopismach o obiegu międzynarodowym; zostały one zauważone przez środowisko badaczy zajmujących się podobną problematyką, czego skutkiem było nawiązanie współpracy międzynarodowej, udział w międzynarodowych sympozjach i kongresach oraz zaproszenia do przygotowania opracowań monograficznych, zamieszczonych w publikacjach zwartych.

Szkoła Chemii Związków Heterocyklicznych

Edwin Płażek przybył do Wrocławia w 1945 r. i podjął współpracę z prof. Edwardem Suchardą, rozpoczętą jeszcze we Lwowie. Tematyka badań, prowadzona od lat 40., dotyczyła reakcji halogenowania pirydyny i jej homologów i stanowiła wypełnienie luki istniejącej wówczas w chemii tej grupy związków oraz reakcji nitrowania pirydyny (wraz z prof. Władysławem Czubą). Badania w zakresie syntez pochodnych pirydyny rozszerzył E. Płażek na pochodne fosforowe. Między innymi opracował nowy sposób otrzymania tri-2-pirydylofosfiny i tri-2-pirydyloarsyny (wraz z prof. Romanem Tyką). W dalszej pracy opisał nowy typ połączeń organicznych fosforu – trójacetylofosfidy.

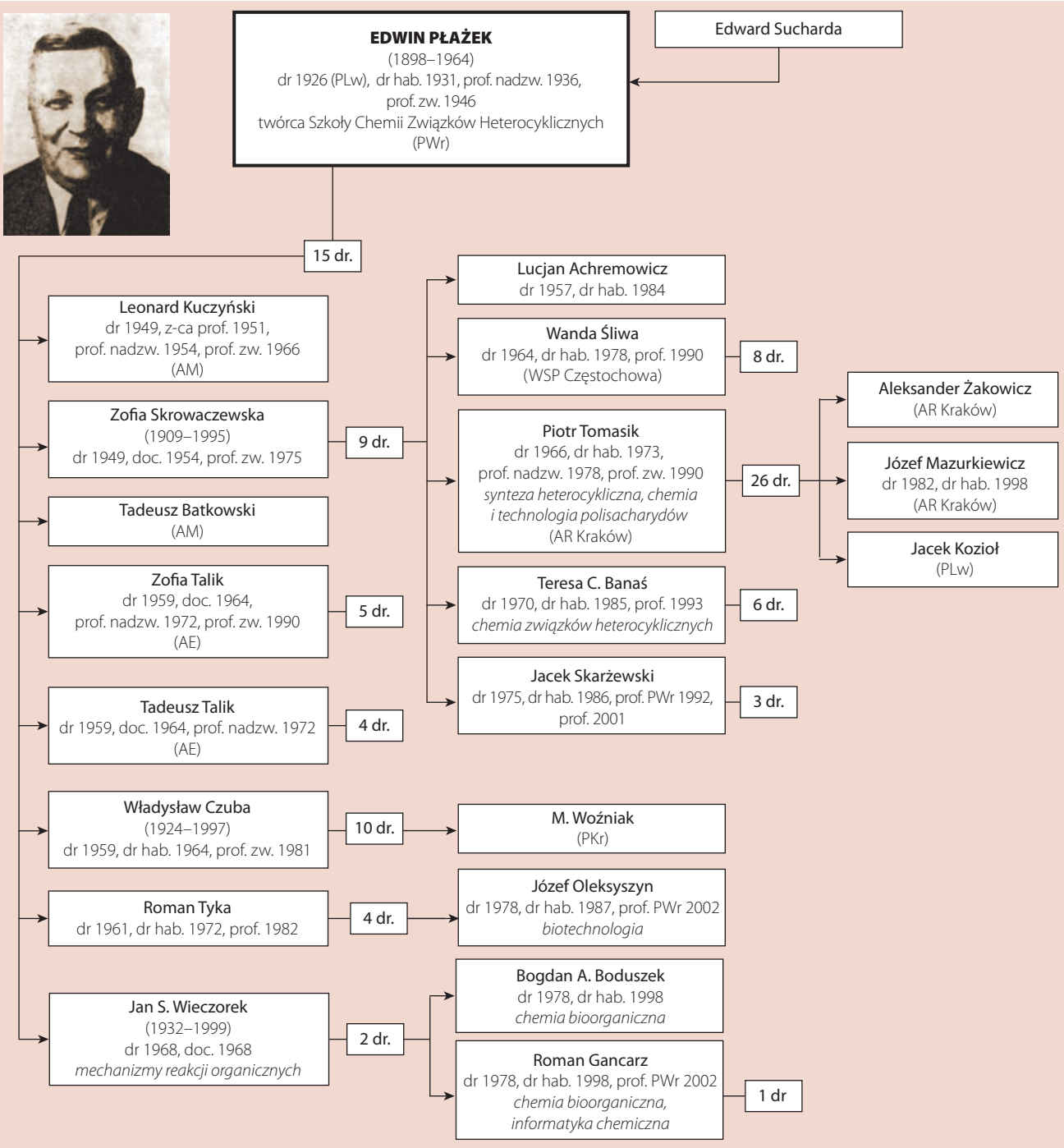
W ostatnim okresie profesor skupił uwagę na nowych pochodnych pirydyny zawierających różne grupy, m.in. grupę tiolową i sulfonamidową. W tym zakresie pod jego kierownictwem pracowali: Zofia Talik, Tadeusz Talik, Wanda Śliwa, Józef Barycki, Jan Sylwester Wieczorek i Piotr Tomasik.

Badania pirydyny i jej pochodnych kontynuowała prof. Zofia Skrowaczewska, a później, w szerszym zakresie, prof. Jacek Młochowski, jego współpracownicy i wychowankowie. Początkowo były to pochodne 1,3,5-triazyny, a następnie azanaftalen, azafenantreny, pochodne karbazolu i związki pokrewne. Dużo uwagi poświęcono aktualnym wówczas tendencjom wiązania reaktywności związków heteroorganicznych z ich strukturą elektronową. W późniejszych latach prowadzono prace zarówno w zakresie chemii związków azaheterocyklicznych (dr hab. Lucjan Achremowicz), heteroorganicznych związków selenu (prof. Ludwik Syper), jak i nad poszukiwaniem nowych środków biologicznej interwencji – czynniki bioalkilujące, inhibitory enzymów, immunomodulatory, induktory cytokin, środki przeciwbakteryjne, przeciwgrzybicze i przeciwwirusowe. Prace te realizowane były we współpracy z biologami i biochemikami z różnych ośrodków naukowych (m.in. z profesorami M. Mordarskim, W. Peczyńską, A.D. Inglot, R. Gryglewskim, D. Hudecovą). Szczególnie ważne okazały się odkrycia w zakresie związków selenazaheterocyklicznych jako imitatorów enzymów przenoszących tlen w reakcjach oksydacji i czynników stymulujących ważne procesy zachodzące w organizmach żywych. W tym zakresie, za najważniejsze należy uznać odkrycie zdolności indukowania interferonu i innych cytokin w komórkach ludzkiej krwi obwodowej przez benzizoselenazolony i związki pokrewne oraz odkrycie katalitycznej aktywności tej grupy związków w reakcjach utleniania związków organicznych wodoronadtlenkami. Liczne oryginalne i monograficzne publikacje naukowe ogłoszone przez prof. J. Młochowskiego, jego uczniów i współpracowników, w tym jego autorstwo książki *Chemia związków heterocyklicznych* (1994) i współudział w opracowaniu rozdziałów do *Encyclopedia of Reagents for Organic Synthesis* (1995), przyniosły znaczny rozgłos i uznanie dla kierowanej przez niego grupy naukowej wśród chemików w kraju i na świecie.

Ze szkołą związany był prof. Przemysław Mastalerz – doktorant prof. Tadeusza Baranowskiego, który jednak niemal całą swą karierę związał z PWr. Profesor zauważył, że badania na pograniczu chemii organicznej i biologii niosą nową jakość w badaniach naukowych. Prace swoje rozpoczął w 1965 r. od zaprojektowania inhibitorów syntetazy glutaminy, enzymu uważanego wówczas za wektor epilepsji. Były to przez długie lata najsilniejsze inhibitory tego enzymu. Potem profesor podjął pionierskie badania nad antywirusową aktywnością związków fosfonowych, a także nad ich biodegradacją. Po stworzeniu w 1971 r. Zakładu Chemii Bioorganicznej rozpoczął on badania nad racjonalnym projektowaniem i syntezą inhibitorów wybranych enzymów proteolitycznych i leków przeciwnowotworowych, nad syntezą i badaniem właściwości przeciwbakteryjnych fosfonopeptydów oraz nad stereokontrolowaną syntezą aminofosfonianów. Prace te spowodowały, że na świecie zyskał miano „ojca chemii bioorganicznej fosforu".

Na początku lat 80. XX w. zaczął organizować proces dydaktyczny i badawczy związany z planowanym wprowadzeniem na PWr kierunku biotechnologia. Stworzył zespół badawczy, który po przejściu profesora na emeryturę został przemianowany na Zespół Biotechnologii i skonstruował pierwszy program dydaktyczny dla kierunku biotechnologia.

Prof. P. Mastalerz jest twórcą zespołu naukowego wymykającego się standardom: oprócz swoich wychowanków (prof. Paweł Kafarski) skupił wokół siebie uczonych, którzy nie byli jego doktorantami, zainicjował ich rozwój naukowy po doktoracie i doprowadził w konsekwencji do osiągnięcia przez nich kolejnych stopni i tytułów naukowych (prof. Roman Tyka, prof. Józef Oleksyszyn, prof. Barbara Lejczak, po części również prof. Roman Gancarz, dr hab. Bogdan Boduszek).

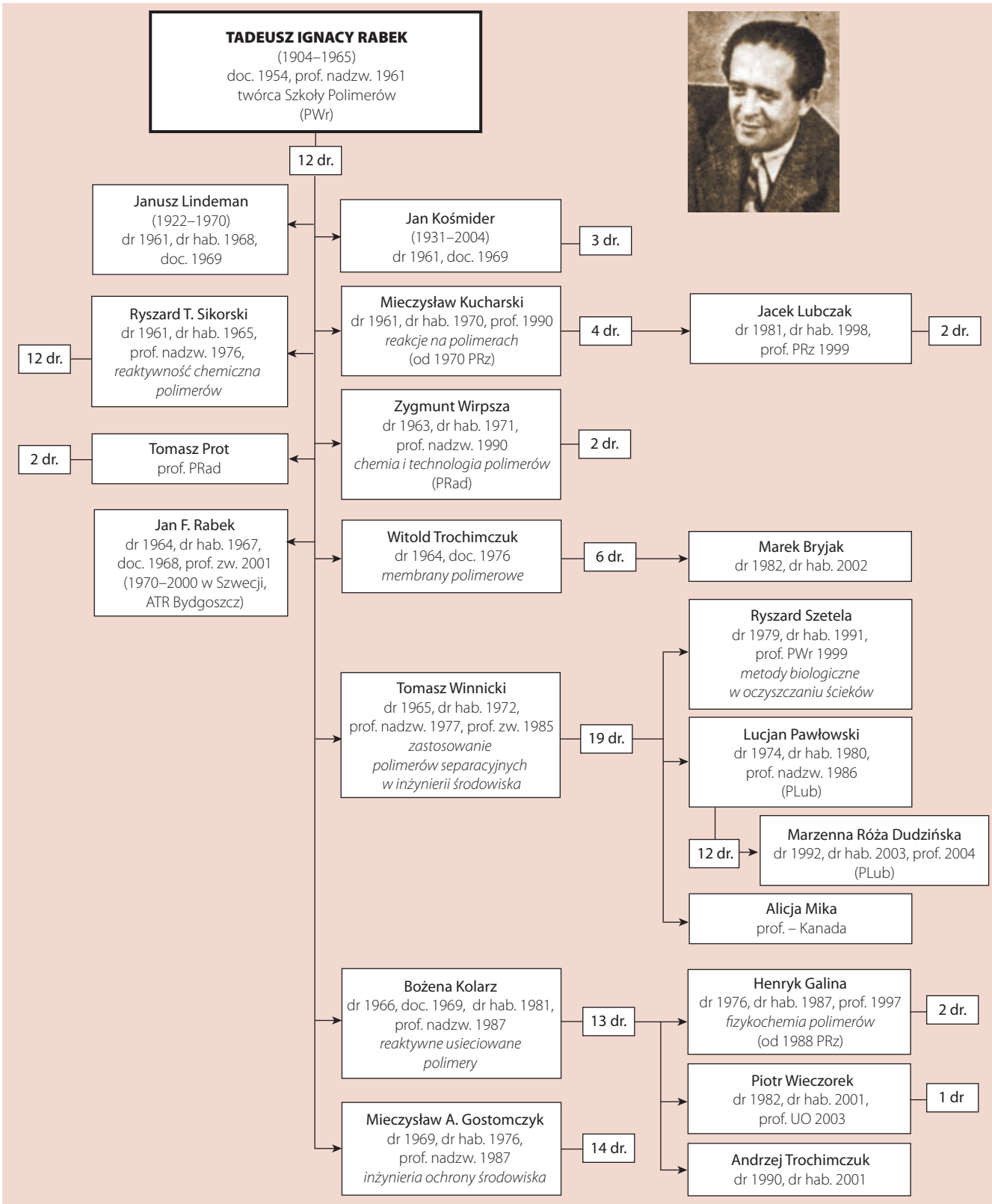

Edwin Płażek – ur. 1898 w Wiedniu, zm. 1964 we Wrocławiu. Asystent Katedry Chemii Ogólnej i Analitycznej PLw 1922; inż. chemii 1924; st. asystent Katedry Chemii Organicznej PLw 1925; dr n. techn. 1926; dr hab. 1931; zastępca prof. 1931; kier. Katedry Chemii Ogólnej 1931–1939; prof. nadzw. 1936; prof. zw. 1946; kier. Katedry Chemii Ogólnej Lwowskiego Instytutu Politechnicznego 1939–1941; kier. Katedry Chemii Ogólnej I Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1945; kier. Katedry Chemii Organicznej 1948–1964; dziekan Wydziału Chemicznego 1952–1954; prorektor PWr 1956–1959; czł. Niemieckiego Towarzystwa Chemicznego, Holenderskiego Towarzystwa Naukowego, WTN, PTCh. Twórca Szkoły Chemii Związków Heterocyklicznych. Wypromował 15 doktorów, wśród wychowanków: 6 doktorów hab., 1 docent i 6 profesorów. Autor 84 publikacji, 4 książek. Odznaczenia: Medal 10-lecia, Odznaka 20-lecia, Krzyż Oficerski OOP.

Szkoła Polimerów

Prof. **Tadeusz Ignacy Rabek** rozpoczął swoją działalność naukową we Wrocławiu w 1949 r. od kierowania Katedrą Technologii Przemysłów Rolniczych na Oddziale Chemii Technicznej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, z której w 1954 r. powstała Katedra Technologii Tworzyw Sztucznych. Była to pierwsza w kraju katedra krzewiąca wiedzę o polimerach.

Prof. Rabek znał doskonale potrzeby rozwijającej się żywiołowo w Polsce technologii organicznej i tworzyw sztucznych, oraz stan wiedzy i kierunki rozwojowe tych dziedzin

Tadeusz Ignacy Rabek – ur. 1904 w Warszawie, zm. 1965 we Wrocławiu. Studia chemiczne na Politechnice Warszawskiej 1922–1926; asystent w Chemicznym Instytucie Badawczym w Warszawie 1927–1928; zastępca kier. Zakładu Koksowni w Hajdukach 1928–1929; kier. laboratorium Fabryki Związków Azotowych w Mościcach; nauczyciel w Chemicznej Szkole Przemysłowej w Warszawie 1942–1944; doc. 1954; prof. nadzw. 1961; kier. Katedry Technologii Przemysłów Organicznych 1949–1954; kier. Katedry Technologii Tworzyw Sztucznych 1954–1956; czł. Rady Naukowej Instytutu Tworzyw Sztucznych w Warszawie 1954–1965, Zakładu Syntezy Organicznej PAN 1956–1965, Instytutu Farb i Lakierów w Gliwicach 1962–1965, Instytutu Technologii Budowy Maszyn PWr 1963–1965, zespołów problemowych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Nauki i Techniki, Rady Naukowej Zakładów Chemicznych „Rokita" w Brzegu Dolnym, komitetu redakcyjnego miesięczników „Polimery" i „Wiadomości Chemiczne", PTCh i WTN 1962–1965. Twórca Szkoły Polimerów. Wypromował 12 doktorów, wśród wychowanków: 5 doktorów hab., 5 profesorów. Autor 40 publikacji, 6 książek (1 przekład na język niemiecki, 1 na język rosyjski).

w skali światowej. Swoimi badaniami starał się zmniejszać dystans dzielący Polskę od czołówki światowej. Przedmiotem badań profesora były polimery kondensacyjne i kauczuki. Badania nad żywicami kondensacyjnymi kontynuowali prof. Ryszard T. Sikorski i dr Jan Malczewski, a badania w zakresie kauczuków – prof. Danuta Żuchowska. Prof. Rabek uruchomił przemysłową syntezę kilku żywic mocznikowych, w tym żywicy jonowymiennej. Z udziałem współpracowników (J. Malczewski) zainicjował też prace nad nową technologią form do wyrobów ceramicznych na bazie żywic kondensacyjnych, wdrożoną do przemysłu.

Szczególnym obiektem zainteresowań profesora były polielektrolity usieciowane. Dzięki opracowaniu przez niego syntezy jonitów kondensacyjnych uruchomiono ich produkcję w kraju i nawiązano równorzędny dialog z czołówką światową. Młodzi entuzjaści, na czele z doc. dr. hab. Januszem Lindemanem, zastosowali syntetyzowane oraz dostępne na rynku jonity do odbarwiania cukru (D. Żuchowska), sorbitu, kwasu mlekowego, odkwaszania formaliny, wydzielania uranu, srebra ze ścieków przemysłowych (J. Lindeman), jako katalizatory kondensacji aldolowej do otrzymywania pentaerytrytu (prof. Bożena N. Kolarz), syntezy dianu oraz do rozdzielania racematów (doc. Witold Trochimczuk). Badania te były przedmiotem kilku prac doktorskich (Tomasz Winnicki, B.N. Kolarz, W. Trochimczuk) i habilitacyjnej (J. Lindeman). Profesor rozpoczął też badania nad membranami, które kontynuowali jego uczniowie (prof. T. Winnicki, doc. W. Trochimczuk) oraz ich wychowankowie (dr hab. Marek Bryjak, dr Gryzelda Poźniak). Badania nad polielektrolitami usieciowanymi, w tym o strukturze porowatej, są kontynuowane przez prof. B.N. Kolarz i jej wychowanków (dr hab. Andrzej Trochimczuk, dr Dorota Jermakowicz-Bartkowiak) w kierunku zastosowania ich jako sorbentów, nośników substancji biologicznie czynnych oraz katalizatorów.

W 1960 r. ukazała się nakładem WNT obszerna monografia prof. Rabka pt. *Teoretyczne podstawy syntezy polielektrolitów i wymieniaczy jonowych*, referująca 3178 pozycji literaturowych. Została ona też wydana w języku niemieckim (Akademie-Verlag 1966).

Bliskim współpracownikiem prof. T. Rabka był prof. Włodzimierz M. Łaskawski – twórca kierunku naukowego: modyfikacja polimerów. Jako jeden z pierwszych w Polsce, przy inspiracji i współpracy prof. Rabka, rozpoczął szeroko zakrojone badania nad wieloskładnikowymi układami polimerowymi, zwłaszcza w zakresie prognozowania ich właściwości i starzenia, korozji naprężeniowej, polimerycznych stabilizatorów termicznych, modyfikatorów udarności oraz metod oceny termodynamicznej mieszalności polimerów, wykorzystując krajową bazę polimerów mało- i wielkotonażowych. Grono uczniów profesora (profesorowie D. Żuchowska, Ryszard Steller, Jacek Pigłowski) kontynuuje i rozwija tematykę modyfikacji polimerów, prowadząc badania nad nanokompozytami, modyfikacją powierzchni z użyciem techniki plazmowej, zmiękczaniem polimerów, polimerami o zwiększonej oporności na działanie naprężeń dynamicznych, środkami ułatwiającymi przetwórstwo czy też ważnym z punktu widzenia ekologii zagadnieniem recyklingu tworzyw sztucznych.

Kilku wychowanków prof. Rabka zasiliło kadrę naukową innych uczelni w Polsce i w Europie.

Szkoła Chemii i Technologii Węgla

Twórca szkoły, prof. **Błażej Roga**, absolwent Politechniki Lwowskiej, był w okresie międzywojennym współpracownikiem prof. Wojciecha Świętosławskiego w Chemicznym Instytucie Badawczym w Warszawie oraz dyrektorem zakładów koksochemicznych i gazowni. Profesor był światowej sławy specjalistą w zakresie chemii, struktury i przeróbki chemicznej węgli kamiennych oraz analizy i klasyfikacji paliw stałych. Stworzył oryginalną metodę oznaczania zdolności spiekania węgla, znaną jako *Roga Index* i stosowaną do tej pory jako jeden z parametrów polskiej i międzynarodowej klasyfikacji węgli kamiennych, opracował (wspólnie z W. Świętosławskim) metodę oznaczania punktu zapłonu paliw stałych. Jego prace (wspólnie z Tadeuszem Laskowskim) dotyczące systematyki naturalnych paliw stałych stworzyły podstawy polskiej klasyfikacji węgli kamiennych według typów. Odegrał ważną rolę przy opracowaniu międzynarodowej klasyfikacji węgli kamiennych i brunatnych. Duże znaczenie praktyczne miały jego prace nad brykietowaniem miałów węglowych i koksowych.

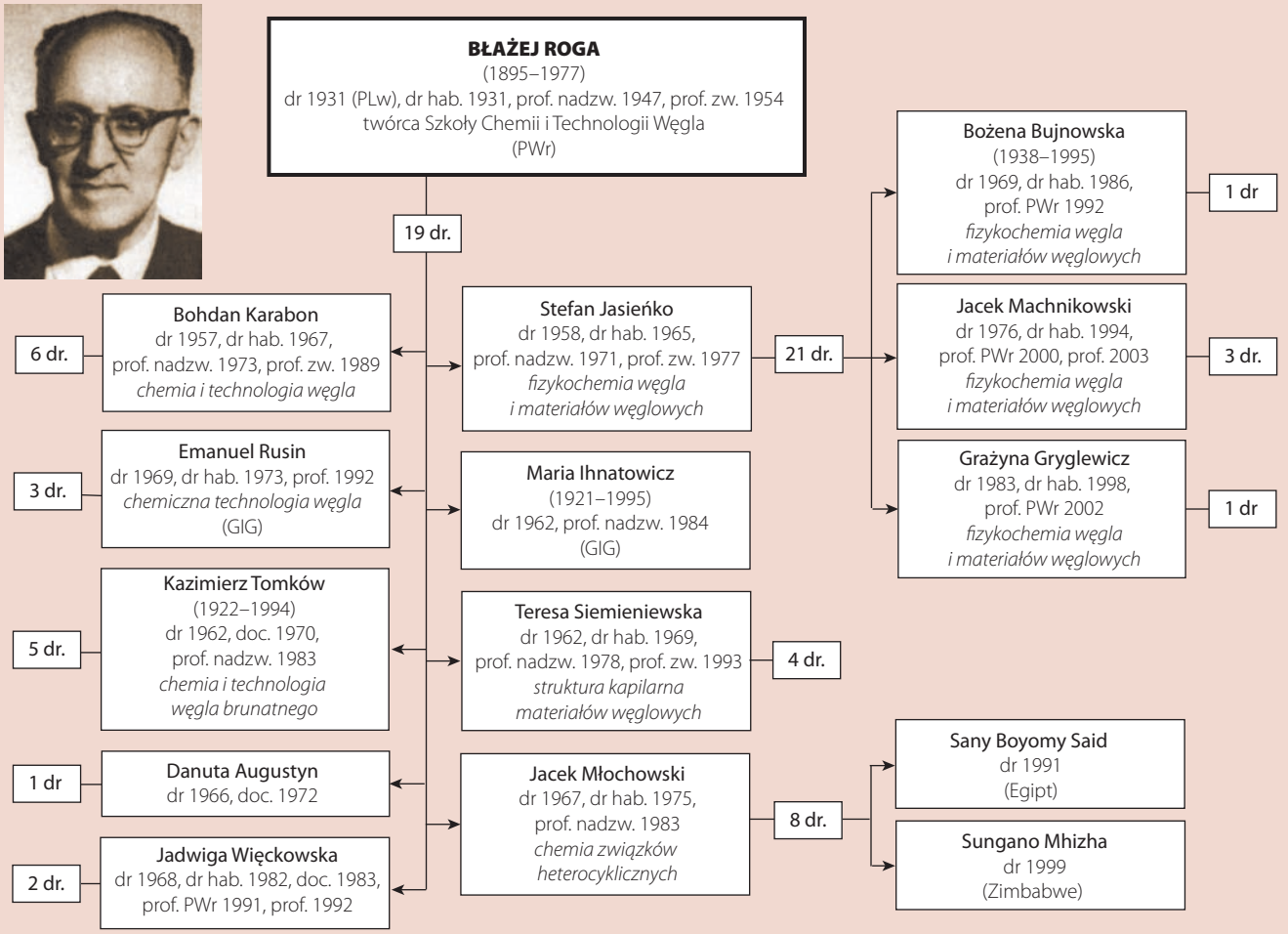
Prof. Stefan Jasieńko był następcą prof. Rogi na stanowisku kierownika Katedry Technologii Chemicznej Węgla. Po reorganizacji uczelni w 1968 r. stworzył zespół specjalizujący się w badaniach fizykochemicznych węgli kamiennych i materiałów węglowych. Rozwijał badania struktury petrograficznej węgli kamiennych i roli składników petrograficznych w procesach przetwórstwa. Wniósł znaczący wkład w poznanie natury węgli koksujących oraz fizykochemii procesu koksowania. Wyniki tych badań znalazły praktyczne zastosowanie do komponowania mieszanek do produkcji koksu metalurgicznego w polskich koksowniach. Z ramienia UNIDO organizował węglowe laboratoria badawcze w Turcji i Nigerii. Wprowadził badania strukturalne – mikroskopię optyczną i rentgenografię – jako metody charakterystyki węgli i koksów. Badania prof. S. Jasieńki nad karbonizacją i grafityzacją doprowadziły do opracowania kryteriów oceny przydatności różnych surowców dla przemysłu elektrodowego. Po 1991 r. badania w zakresie fizykochemii węgla i materiałów węglowych były rozwijane pod kierunkiem prof. Bożeny Bujnowskiej, a następnie prof. Jacka Machnikowskiego. Aktualnie w Zakładzie Węgla i Materiałów Węglowych (prof. J. Machnikowski, prof. Grażyna Gryglewicz) prowadzone są badania nad związkami siarki w węglach i procesach przetwórstwa, otrzymywaniem i zastosowaniem mezofazy węglowej, syntezą i charakterystyką zaawansowanych materiałów węglowych do procesów magazynowania energii i ochrony środowiska.

Prof. Bohdan Karabon, który specjalizował się w badaniach produktów węglopochodnych z procesów przeróbki węgla, ma znaczące osiągnięcia w dziedzinie selektywnej ekstrakcji węgli brunatnych oraz w badaniach składu i właściwości wosków montanowych.

Prof. Kazimierz Tomków stworzył zespół chemii i technologii węgli brunatnych oraz – wspólnie z prof. Teresą Sie-

mieniewską – fizykochemii procesów sorpcyjnych. Był wybitnym specjalistą w dziedzinie chemii i technologii węgli brunatnych, ekspertem agend rządowych i organizacji międzynarodowych ds. klasyfikacji i wykorzystania tych paliw. Prof. T. Siemieniewska zainicjowała na PWr badania struktury kapilarnej materiałów węglowych. Jest uznanym specjalistą w zakresie zjawisk powierzchniowych związanych z adsorpcją gazów i par oraz modelowania struktury porowatej tej klasy materiałów. Ściśle współpracuje z czołowymi laboratoriami w tej dziedzinie na świecie.

Doc. Danuta Augustyn ma znaczące osiągnięcia w zakresie niekonwencjonalnych zastosowań węgla brunatnego. Opracowała koncepcje wykorzystania preparatów huminowych w przemyśle cementowym i barwników oraz w rolnictwie jako substancji biologicznie czynnych.

Błażej Roga – ur. 1895 w Bystrowicach, zm. 1977 w Katowicach. Ukończył studia na Wydziale Chemicznym PLw w 1926; dr n. techn. 1931; prof. nadzw. 1947; prof. zw. 1954; czł. korespondent PAN 1960; dr h.c. PWr 1970; st. asystent Katedry Chemii Ogólnej i Nieorganicznej PLw w 1926; w 1927 zorganizował Dział Węglowy w Chemicznym Instytucie Badawczym w Warszawie; dyr. Koksowni „Walenty" w Rudzie Śląskiej 1932; dyr. Gazowni Miejskiej w Warszawie 1933–1939; okres okupacji i powstania przeżył w Warszawie, brał czynny udział w konspiracji jako współpracownik prof. J. Zawadzkiego; po wojnie naczelny dyr. Zjednoczenia Przemysłu Koksochemicznego w Zabrzu; organizator i kier. Katedry Technologii Chemicznej Węgla PWr 1947–1965; dyr. Zakładu Chemicznej Przeróbki Węgla GIG w Katowicach od 1949; prezes Zarządu Głównego Związku Inżynierów Chemików RP; czł. honorowy Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego; czł. Rad Naukowych GIG, Instytutu Chemii Organicznej PAN, Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej; czł. Rady Naukowo-Technicznej przy Ministerstwie Przemysłu Chemicznego i Rady Ekonomiczno-Technicznej przy Ministerstwie Górnictwa i Energetyki; przewodniczący Komitetu Nauk Chemicznych PAN 1962–1965, Komitetu Węglowego BCE w Genewie; przewodniczący Podkomitetu Utylizacji Paliw Stałych w Genewie (przez 10 lat); przewodniczący Podkomitetu Normalizacji Metod Badania Węgla Brunatnego ISO; czł. stały komitetu organizacyjnego Międzynarodowej Konferencji Węglowej (Coal Science). Twórca Szkoły Chemii i Technologii Węgla. Opracował parametr stosowany w polskiej i międzynarodowej klasyfikacji węgli kamiennych (*Roga Index*). Wypromował 19 doktorów n. techn.; wśród wychowanków 8 profesorów i 1 docent. Autor ponad 80 publikacji, 9 monografii. Ważniejsze odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Komandorski OOP, Order Sztandaru Pracy II kl.

Szkoła Chemii i Technologii Materiałów Światłoczułych

Powstanie szkoły należy datować na rok 1946, gdy prof. **Witold Romer** wrócił po wojnie do Polski, osiedlił się we Wrocławiu i zorganizował na Oddziale Chemii Technicznej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki Katedrę Fototechniki. Po rozdziale Politechniki i Uniwersytetu katedra pozostała na Wydziale Chemicznym Politechniki, kształcąc specjalistów w zakresie fototechniki na poziomie inżynierskim i magisterskim.

Początkowo prof. Romer kontynuował swoje prace rozpoczęte w Anglii, zajmując się mało rozpoznanymi zagadnieniami

teorii i pomiaru ziarnistości i zdolności rozdzielczej materiałów fotograficznych, natomiast pod koniec lat 50. jego zainteresowania skupiały się na teorii zarodkowania i wzrostu kryształów halogenków srebra w emulsjach fotograficznych. W wyniku tych prac powstały unikatowe instrumenty pomiarowe zastosowane w polskim przemyśle fotochemicznym i za granicą, publikacje z zakresu teorii wzrostu kryształów, referaty na międzynarodowych sympozjach i kongresach oraz patenty.

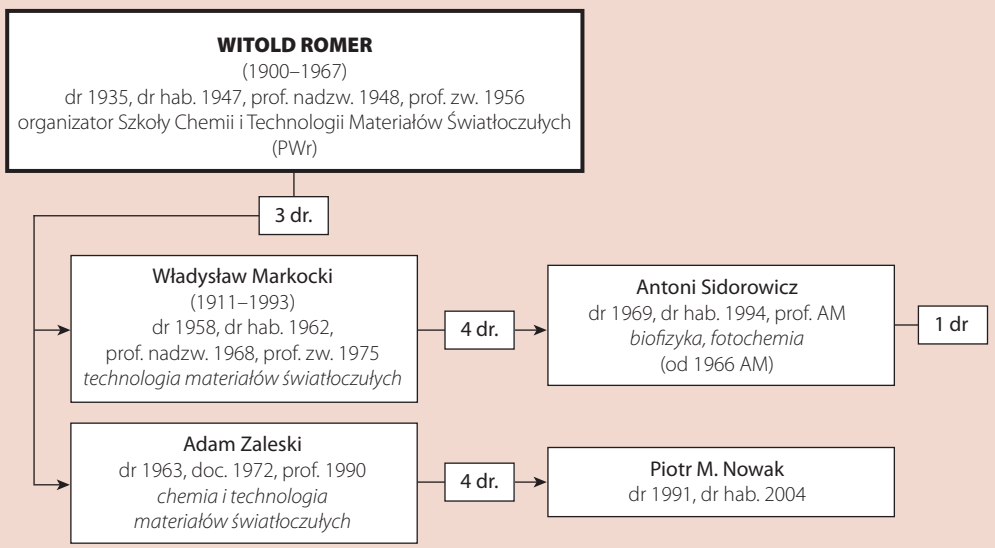
Poważny udział w pracach profesora miały badania procesu fotosieciowania warstw światłoczułych stosowanych w chemigrafii poligraficznej, zagadnienia kolorymetrii i wiele innych aspektów procesu fotograficznego.

Wśród dorobku prof. Romera wymienić należy monografie *Ziarnistość i rozdzielczość materiałów fotograficznych* (1953), *Teoria procesu fotograficznego* (1955) oraz prace utajnione z powodu ich wartości aplikacyjnych, napisane w Anglii podczas wojny.

W zespole kierowanym przez prof. Romera, a następnie przez jego wychowanków (prof. Władysław Markocki, prof. Adam Zaleski, dr hab. Piotr Nowak) wykonano wiele prac o charakterze technologicznym dla krajowego przemysłu materiałów światłoczułych. Opracowano i wdrożono w polskim przemyśle fotochemicznym nowoczesną skomputeryzowaną technologię dwustrumieniowej syntezy materiałów światłoczułych, technologie materiałów konwencjonalnych, infekcyjnych i wprost-pozytywowych na potrzeby przemysłu poligraficznego oraz technologie produkcji materiałów dla holografii. Materiały te dorównywały jakością materiałom renomowanych marek światowych i w swoim czasie stanowiły tzw. opracowania antyimportowe, o dużym znaczeniu ekonomicznym.

Oprócz działalności naukowej i technologicznej Zakład Fototechniki nieprzerwanie prowadzi działalność dydaktyczną, specjalizując studentów Wydziału Chemicznego w zakresie chemii i technologii materiałów światłoczułych. Dyplomy magistra inżyniera uzyskało dotąd 450 osób. W ostatnich latach, pod wpływem szybkiego rozwoju nowoczesnych metod zapisu informacji obrazowej, profil dydaktyczny i badawczy zespołu jest dostosowywany do wymogów przyszłości w zakresie szeroko pojmowanej inżynierii nośników informacji.

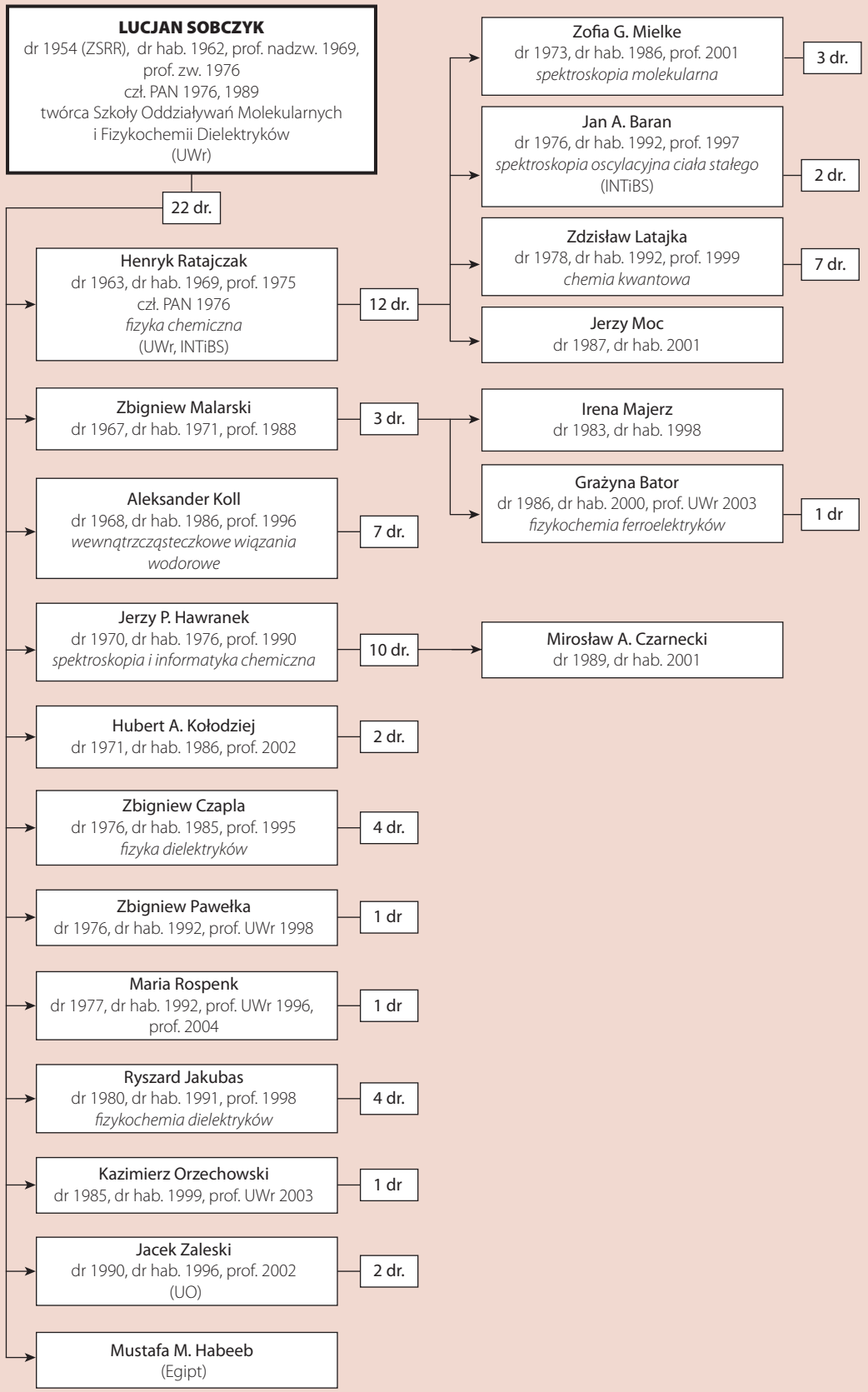
Witold Romer – ur. 1900 we Lwowie, zm. 1967. Dr inż. 1935; adiunkt 1946; dr hab. 1947; prof. nadzw. 1948; prof. zw. 1956; kier. Katedry Fototechniki 1946–1967; dziekan Oddziału Chemii Technicznej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947–1948; dziekan Wydziału Chemicznego PWr 1958–1960; przewodniczący Wrocławskiego Oddziału PTCh 1961–1963; czł. WTN; honorowy czł. Związku Polskich Artystów Fotografików od 1956; honorowy czł. Międzynarodowej Federacji Fotografii Artystycznej (FIAP) od 1952; czł. Brytyjskiego Królewskiego Towarzystwa Fotograficznego od 1946; założyciel i organizator Katedry Fototechniki 1946, twórca kierunku naukowego: chemia i technologia materiałów światłoczułych. Konstruktor unikatowych instrumentów pomiarowych zastosowanych w polskim i zagranicznym przemyśle fotochemicznym oraz podczas wojny w lotnictwie. Twórca nowej techniki fotograficznej – Izohelii. Wypromował 3 doktorów n. chem., wśród wychowanków 2 profesorów. Autor 72 publikacji, 2 książek. Obrońca Lwowa w 1918 i uczestnik walk Wojska Polskiego we Francji w 1940, kier. prac badawczych Brytyjskich Królewskich Sił Lotniczych (RAF) w dziale wywiadowczej fotografii lotniczej 1943–1945. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Komandorski OOP, Medal 1000-lecia Państwa Polskiego; laureat Nagrody Państwowej III st. w dziedzinie postępu technicznego 1960, laureat Nagrody Miasta Wrocławia za całokształt działalności naukowej i artystycznej 1964.

Szkoła Oddziaływań Molekularnych i Fizykochemii Dielektryków

Początki Szkoły Oddziaływań Molekularnych i Fizykochemii Dielektryków sięgają 1951 r., kiedy to **Lucjan Sobczyk** rozpoczął studia aspiranckie u prof. J.K. Syrkina, członka Akademii Nauk ZSRR, specjalizując się w badaniach polarnych własności kompleksów z wiązaniem wodorowym. Tematyka ta po części rozwijana jest we Wrocławiu do tej pory. Dotyczy to w szczególności kompleksów fenoli i kwasów karboksylowych z różnymi zasadami. Układy te stanowią modele w poszukiwaniach korelacji między parametrami strukturalnymi a własnościami donorowo-akceptorowymi.

Tematyka ta szybko została wzbogacona, zarówno jeśli chodzi o obiekty, jak i techniki badawcze. Bardzo wcześnie do badań wiązania wodorowego zostały wprowadzone metody spektroskopowe. Duże sukcesy osiągnął Henryk Ratajczak

Lucjan Sobczyk – ur. 1927 w Natalinie. Dr 1954, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1976. Kier. Zakładu Chemii Fizycznej (od 1956), czł. korespondent PAN (1976), czł. rzeczywisty PAN (1989), dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr (1972–1975), prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą (1975–1985), prezes PTCh, przewodniczący Rady Naukowej INTiBS PAN (od 1982). Wypromował 22 doktorów, wśród wychowanków 12 doktorów hab. Autor ponad 300 publikacji, w tym 20 książek i monografii. Czł. honorowy PTCh, czł. honorowy Wydziału Struktury Rosyjskiej Akademii Nauk. Odznaczenia i wyróżnienia: doktor h.c. uniwersytetów Leningradzkiego i Wrocławskiego, medale im. Śniadeckiego i Zawidzkiego (PTCh) oraz Hanusa Czechosłowackiego Towarzystwa Chemicznego, Nagroda Prezesa Rady Ministrów, wiele odznaczeń państwowych, w tym Krzyż Komandorski OOP.

i jego uczeń Jan Baran w zastosowaniu światła spolaryzowanego w pomiarach widm transmisyjnych na cienkich warstwach monokrystalicznych różnych związków z silnym wiązaniem wodorowym, w tym kryształów ferroelektrycznych. Wcześnie również zostały podjęte badania w kierunku poszukiwań nowych materiałów ferroicznych. W zespole zostały wykryte dwa pierwsze „polskie" ferroelektryki, tj. wodoroselenian amonu i rubidu (Zbigniew Czapla) oraz duża rodzina niezwykle ciekawych halogenoantymonianów (III) i halogenobizmutanów (III) alkiloamoniowych (Ryszard Jakubas), które wykazują ciekawe przejścia fazowe do faz ferroicznych. W zespole R. Jakubasa wykryto w sumie 9 nowych ferroelektryków i szereg kryształów ferroelastycznych na bazie halogenobizmutanów (V) i halogenoantymonianów (V). W zespole Z. Czapli wykryto dwa dalsze ferroelektryki – fosforan (III) glicyny i fosforan (V) 2-aminopirydyny. Prowadzone są tu intensywne badania nad wpływem pola na własności dielektryczne kryształów ferroelektrycznych. Obiektem zainteresowań są własności deflekcyjne kryształów ferroelektrycznych. Do sukcesów trzeba zaliczyć opracowanie metody pomiaru dwójłomności kryształów metodą rotującego analizatora. W poszukiwaniach nowych materiałów sukces osiągnął także Hubert Kołodziej, który opracował nową technologię materiałów kompozytowych o dużej zdolności absorbowania promieniowania elektromagnetycznego na podstawie bardzo miękkich ferromagnetyków. Wiele publikacji poświęcono wyznaczaniu struktury i dynamiki otrzymywanych kryształów przy zastosowaniu metod spektroskopii oscylacyjnej, kalorymetrii, polaryzacji i relaksacji dielektrycznej.

Z punktu widzenia chemicznego interesującymi obiektami badań były alkohole z dużymi przeszkodami sterycznymi (Zbigniew Malarski). Ciekawym osiągnięciem było wykrycie faz plastycznych związków zawierających grupy OH. Bogatą dziedziną w sensie materiałowym są zasady Schiffa i Mannicha z wewnątrzcząsteczkowym wiązaniem wodorowym (Aleksander Koll). W zespole A. Kolla zsyntezowano ponad 50 różnych pochodnych i zbadano strukturalne konsekwencje wiązań wodorowych, w tym z przeniesieniem protonu. O dużym znaczeniu poznawczym było wykrycie efektu sterycznego w zasadach Schiffa z objętościowymi podstawnikami pokazującego „miękkość" potencjału odpychania w wiązaniach wodorowych. Wiele ważnych wyników uzyskano w poznaniu potencjału dla ruchu protonu i konsekwencjach w rozkładzie ładunku, zarówno metodami eksperymentalnymi, jak i teoretycznymi.

Przy współpracy z innymi ośrodkami uzyskano wiele ciekawych wyników w badaniach strukturalnych i spektroskopowych wiązania NHN w gąbkach protonowych (Zbigniew Malarski). Do najważniejszych wyników należy wykrycie niezwykłych efektów izotopowych. Stwierdzono, że w przypadku bardzo krótkich mostków NHN^+ stosunek izotopowy (ISR) może przekroczyć wartość 2.

Jednocześnie z poszukiwaniem nowych materiałów wprowadzane były nowe techniki badawcze. Do wielkich sukcesów trzeba zaliczyć opracowanie przez Jerzego P. Hawranka metody pomiaru dyspersji w podczerwieni, która pozwoliła na określenie polaryzowalności wibracyjnej (atomowej) szeregu kompleksów z wiązaniem wodorowym. Po raz pierwszy wykazano w sposób ilościowy istnienie niezwykłej polaryzowalności, związanej z imieniem Zundela, kompleksów z wiązaniem wodorowym z tzw. obszaru krytycznego, związanego z podwójnym minimum potencjału dla ruchu protonu. W zespole J.P. Hawranka rozwijane są pomiary parametrów relaksacji reorientacyjnej i wibracyjnej, a także relaksacji wyższych stanów wzbudzonych. Zastosowano techniki wielowymiarowej spektroskopii w podczerwieni do badań oddziaływań molekularnych i przemian fazowych. Dużym sukcesem było opracowanie przez H. Kołodzieja metody pomiarów dielektrycznych efektów nieliniowych w układach o znacznym przewodnictwie elektrycznym, co pozwoliło na przeprowadzenie badań wpływu jonów na anomalie krytyczne oraz własności klatratów lodowych.

W zespole kierowanym przez L. Sobczyka stosowano pomiary zespolonej przenikalności elektrycznej w szerokim zakresie częstości, a także jądrowego rezonansu kwadrupolowego.

Duże znaczenie w rozwoju badań oddziaływań międzycząsteczkowych miało wprowadzenie techniki matryc niskotemperaturowych w zespole Henryka Ratajczaka, a następnie Zofii Mielke. Badania idą w kierunku określenia struktury i dynamiki kompleksów molekularnych oraz fotochemii układów izolowanych w matrycach, w tym nietrwałych cząstek i produktów pośrednich reakcji. Prowadzone są także badania spektralne oddziaływań w fazie gazowej. Do ważnych wyników trzeba zaliczyć wykazanie znacznego wpływu matrycy argonowej na izolowane molekuły.

Już we wczesnych latach 70. podjęto tematykę chemii kwantowej (Zdzisław Latajka) przez zastosowanie metod nieempirycznych oraz dynamiki molekularnej w ujęciu Cara–Parrinello do opisu własności oraz struktury elektronowej układów molekularnych. Przedmiotem badań są głównie kompleksy molekularne, w tym zagadnienie potencjału dla ruchu protonu i wpływu nań środowiska. Ponadto obiektem badań jest natura wiązań chemicznych (analiza rozkładu gęstości elektronowej i funkcji lokalizacji elektronowej metodami topologicznymi), struktura związków koordynacyjnych oraz konformacja układów polipeptydowych. Trzeba także odnotować znaczący wkład do doskonalenia baz funkcyjnych, w tym do opracowania modyfikacji funkcjonału hybrydowego B3-LYP do opisu układów z wiązaniem wodorowym.

Szkoły Chemii Organicznej

Szkoły naukowe stworzone przez prof. **Edwarda Suchardę** wywodzą się z zespołu prof. Stefana Niementowskiego z Katedry Chemii Organicznej PLw. Edwin Płażek, Bogusław Bobrański i Henryk Kuczyński stanowili lwowską szkołę prof. E. Suchardy i razem przyjechali do Wrocławia. Tu każdy z nich stworzył swoją własną szkołę naukową. Można wydzielić cztery główne kierunki badań.

Pierwszy był związany z chemią azotowych związków heterocyklicznych. Dokonano syntezy wielopierścieniowych związków azaaromatycznych: pochodnych naftyrydyny i fe-

nantroliny. Kolejne prace to syntezy indyga i jego siarkowego analogu, bromopochodnych pirydyny i analogów pirydynowych barwników trifenylometanowych (Edwin Płażek). Opracowano syntezę niepodstawionej naftyrydyny i serię jej 1,5 pochodnych (Bogusław Bobrański, Leopold Klisiecki) oraz prostą metodę syntezy kwasu akrydynowego (Adam Konopnicki), pirydynowe połączenia siarki (Czesława Troszkiewicz) i syntezę sym-tri-5-pirydylo-benzenu (Walery Jaroszewicz). Podejmowano też syntezy fenantrolin i chlorofenantrolin z nitrozwiązków (H. Kuczyński, Adam Surmiński, Tadeusz Mazoński i Karol Mielecki). Kontynuatorem tych badań był E. Płażek. Współpracownikiem prof. Suchardy jeszcze we Lwowie była Z. Skrowaczewska. Opublikowali prace opisujące syntezę s-tripirydylobenzenu i nową syntezę sulfonowania amin aromatycznych. Wychowankowie prof. Skrowaczewskiej (P. Tomasik, W. Śliwa, L. Achremowicz, L. Syper, J.S. Wieczorek) podjęli w swych pracach w pełni lub po części tematykę prof. Suchardy, tj. azotowych związków heterocyklicznych.

Współpracownikiem prof. Suchardy we Lwowie był Leonard Kuczyński. Ich wspólne prace dotyczyły również tematyki pirydynowej oraz reakcji kwasu azotowego z pinenem.

Druga, odrębna dziedzina zainteresowań prof. Suchardy to analiza ilościowa związków organicznych. Wspólnie z B. Bobrańskim opracowali w 1927 r. modyfikację ebulioskopu umożliwiającą badania centygramowych próbek oraz metodę oznaczania zawartości węgla i wodoru, a wspólnie z C. Troszkiewicz nową kompleksową metodę oznaczania węgla i wodoru, polegającą na spalaniu w obecności katalizatorów. Prace te wzbudziły ogromne zainteresowanie na całym świecie. Tematyką tą zajmował się później prof. Bobrański.

Trzecią grupą zagadnień są prace o charakterze technologicznym. Udoskonalono metodę chlorowania gazu ziemnego i otrzymywania chloroformu, czterochlorku węgla i rafinacji olejów mineralnych, co zaowocowało licznymi patentami (Monasterki, Polmin, Drohobycz). Prof. Sucharda współpracował z fabryką barwników „Boruta" w Zgierzu. Opracował technologię otrzymywania kwasu benzenosulfonowego (Tadeusz Mazoński), środków silnie pieniących (Henryk i Leonard Kuczyńscy). Innym osiągnięciem było otrzymanie chloro- i oksypochodnych chinoliny z nitrobenzenem według mechanizmu reakcji Skraupa. Prace te miały aspekt praktyczny (T. Mazoński).

Czwarty obszar zainteresowań prof. Suchardy to chemia terpenów. Początkowe prace nad otrzymaniem kamfory z polskich surowców, chlorowodorowania terpentyn, izomeryzacji pinenu do kamfenu, działaniem kwasów na pinen, kamfen, dipenten i otrzymywaniem terpineolu przerodziły się w wielopokoleniowe zainteresowanie chemią terpenów. Kontynuatorem tych prac we Wrocławiu był prof. Henryk Kuczyński i jego współpracownicy (A. Zabża, C. Wawrzeńczyk, A. Siewiński, Z. Chabudziński, K. Piątkowski, M. Walkowicz i M. Bukała).

EDWARD SUCHARDA
(1891–1947)
dr 1914, prof. nadzw. 1920, prof. zw. 1923 (PLw), organizator Szkół Chemii Organicznej (PWr)

18 dr.

Edwin Płażek
zob. Szkoła Chemii Związków Heterocyklicznych, s. 390

Bogusław Bobrański
zob. Szkoła Chemii Leków, s. 477

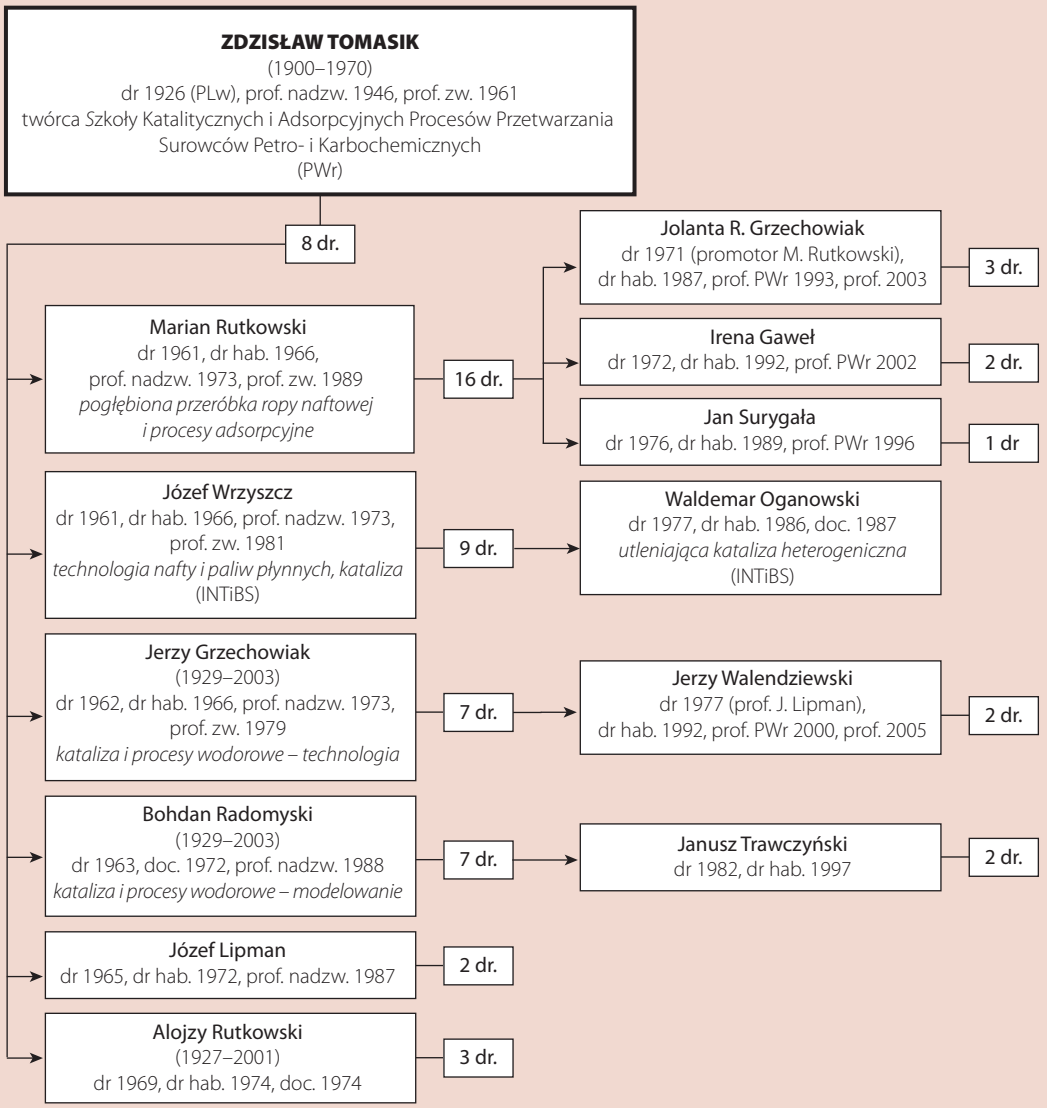
Henryk Kuczyński
zob. Szkoła Chemii i Stereochemii Terpenów, s. 388

Edward Sucharda – ur. 1891 w Brzeżanach, zm. 1947 we Wrocławiu. Studia na Wydziale Chemicznym CK Szkoły Politechnicznej we Lwowie 1912; dr 1914; dr hab. 1920; prof. nadzw. 1921; prof. zw. 1923 PLw; prof. zw. 1945 Politechniki Śląskiej; prof. zw. 1945 Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej; kier. Katedry Chemii Ogólnej na Wydziale Rolniczo-Lasowym PLw 1923–1925; kier. Katedry Chemii Organicznej na Wydziale Chemicznym PLw 1925–1945; prorektor PLw 1933–1935; rektor PLw 1937–1939; czł. Akademii Nauk Technicznych 1932–1939; czł. korespondent PAU 1934–1939; pierwszy chemik i organizator PWr, a także jej pierwszy prorektor 1945–1947; kier. Katedry Chemii Organicznej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1945–1947. Organizator Szkoły Chemii Organicznej. Wypromował 18 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 3 doktorów hab. i 3 profesorów zw. Autor 46 publikacji, 6 patentów i 2 podręczników. Doceniając działalność naukową i organizacyjną prof. Suchardy, wmurowano na PWr 2 tablice z płaskorzeźbą głowy profesora. Jedna z największych sal wykładowych w Gmachu Głównym PWr, a także jedna z ulic we Wrocławiu noszą jego imię.

Szkoła Katalitycznych i Adsorpcyjnych Procesów Przetwarzania Surowców Petro- i Karbochemicznych

Prof. **Zdzisław Tomasik**, organizator Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych, poświęcił tej tematyce swą działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. W l. 1951–1955 podjął badania nad uwodorniającą przeróbką ropy naftowej, tworząc tym samym jedyne wówczas w kraju zaplecze naukowo-badawcze w zakresie procesów wodorowych. Pracował nad zastosowaniem tych procesów w technologiach przerobu ropy naftowej i węgla z uwzględnieniem preparatyki i charakterystyki katalizatorów. Z chwilą włączenia, w 1968 r., Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych do struktury organizacyjnej Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla, badania naukowe w dziedzinie katalitycznych i adsorpcyjnych procesów przetwarzania surowców petro- i karbochemicznych były rozwijane w zakładach badawczych: Przeróbki Destyla-

Zdzisław Tomasik – ur. 1900 we Lwowie, zm. 1970 we Wrocławiu; mgr inż. PLw 1923, dr n. techn. 1926. Do 1929 pracował na PLw. W l. 1929–1944 zatrudniony w Państwowej Fabryce Olejów Mineralnych „Polmin" w Drohobyczu. W 1944 sekretarz techniczny Centralnego Zarządu Paliw Płynnych, a w l. 1945–1951 główny technolog Zakładów Chemicznych „Oświęcim". Od 1946 prof. nadzw., od 1961 prof. zw., kier. Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych PWr, a po reorganizacji uczelni, od 1968 dyr. Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla, a jednocześnie kier. Pracowni nr 11 i czł. Rady Naukowej Instytutu Chemii Organicznej PAN. W l. 1954–1956 dziekan Wydziału Chemicznego PWr. Twórca Szkoły Katalitycznych i Adsorpcyjnych Procesów Przetwarzania Surowców Petro- i Karbochemicznych. Wypromował 8 doktorów n. techn., wśród wychowanków 6 profesorów. Autor ok. 60 prac naukowo-badawczych, książek, skryptów i rozdziałów w książkach, 22 patentów oraz licznych opracowań i ekspertyz dla przemysłu. Prace te dotyczyły przede wszystkim produktów uwodorniania i rafinacji produktów naftowych z zastosowaniem katalizatorów i krajowych ziem odbarwiających oraz przetwórstwa ropy i jej pochodnych z użyciem wodoru (hydrorafinacja, hydroreforming, hydrokraking i hydroodsiarczanie). Odznaczony Krzyżem Oficerskim oraz Komandorskim OOP.

tów Ropnych (prof. Jerzy Grzechowiak), Hydrogenizacyjnej Przeróbki Pozostałości Ropnych i Smół (prof. Marian Rutkowski), Modelowania Procesów Rafineryjnych (prof. Bohdan Radomyski), w Zespole Upłynniania Węgla (doc. Alojzy Rutkowski) oraz w Zakładzie Petrochemii Instytutu Chemii Organicznej PAN (prof. Józef Wrzyszcz). Problematyką materiałoznawstwa produktów naftowych zajmowano się w Zakładzie Doboru i Eksploatacji Produktów Naftowych (prof. Józef Lipman). Rezultatem kontynuacji podjętych przez prof. Z. Tomasika z zespołem w latach 50. badań w zakresie hydrorafinacji było opracowanie technologii hydrorafinacji oraz technologii wytwarzania katalizatorów do tych procesów, a także uruchomienie produkcji tych katalizatorów (G-1, G-3, G-4) w Zakładach Chemicznych „Oświęcim" i ich wdrożenie (Mazowieckie Zakłady Rafineryjne i Petrochemiczne w Płocku, Rafineria Gdańska) na instalacjach hydrorafinacji benzyn i olejów napędowych. Istotnym osiągnięciem technologicznym było także opracowanie technologii otrzymywania katalizatora reformingowego i jego wdrożenie (Rafineria Gdańska) do procesu reformingu benzyn. We współpracy z Instytutem Chemii Przemysłowej w Warszawie opracowano alternatywne technologie produkcji czystego benzenu do syntez (projekty techniczne) z benzolu koksowniczego. Efektem pionierskiego w kraju w latach 70. podejścia w technologii ropy naftowej było opracowanie projektu i budowa instalacji do procesu hydrokrakingu pozostałości ropnych.

Na dorobek naukowy uczniów prof. Z. Tomasika oraz ich wychowanków (Irena Gaweł, Jolanta R. Grzechowiak, Jan Su-

rygała, Janusz Trawczyński, Jerzy Walendziewski) składają się wyniki badań w obszarze: katalizy heterogenicznej ze szczególnym uwzględnieniem katalizatorów dla procesów wodorowych (hydroodsiarczanie, hydrokraking, hydroizomeryzacja i uwodornienie); składu i właściwości fizykochemicznych paliw i olejów; asfaltów; wykorzystania krajowych kopalin mineralnych do produkcji ziem odbarwiających, adsorbentów, koagulantów oraz sit molekularnych.

Od kilkunastu lat wychowankowie szkoły naukowej wraz ze swoimi współpracownikami prowadzą badania nad zastosowaniem nowych materiałów w adsorpcji i katalizie, otrzymywaniem olejów syntetycznych, recyklingiem odpadów w kierunku paliw i biodegradacją produktów naftowych. Badania o charakterze interdyscyplinarnym są prowadzone we współpracy z krajowymi oraz zagranicznymi placówkami naukowymi. Problematyce katalizy i adsorpcji w technologii paliw i ochronie środowiska poświęcone są, organizowane przez Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla, cykliczne konferencje naukowe o zasięgu międzynarodowym.

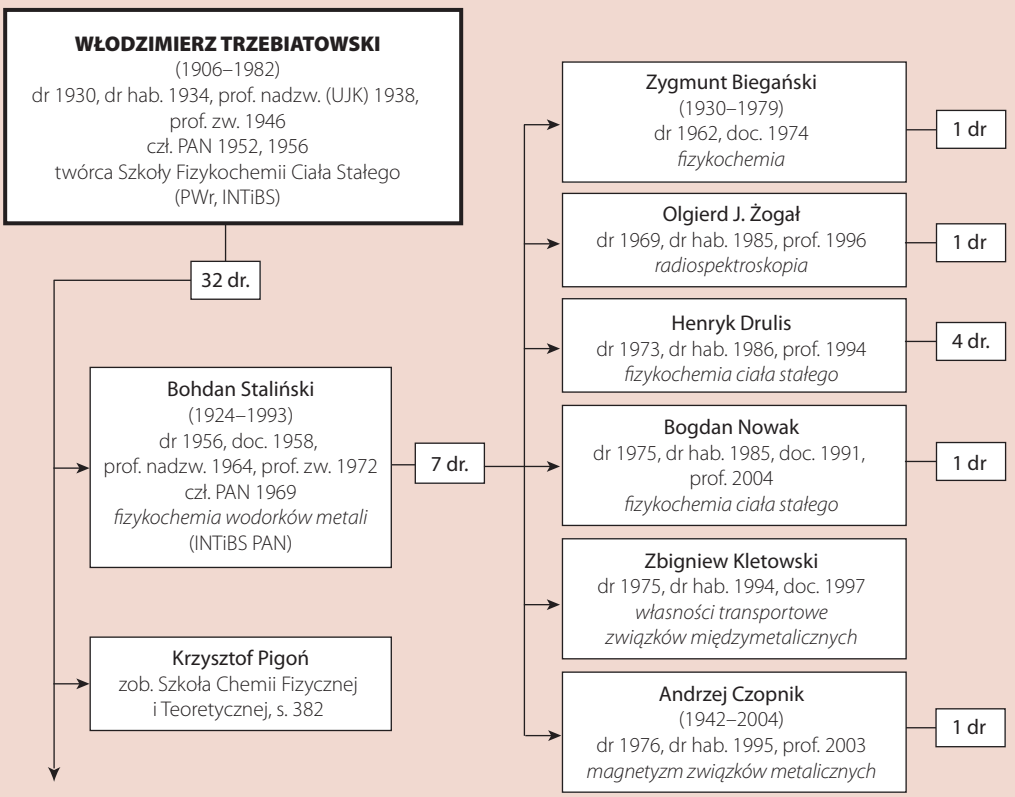
Szkoła Fizykochemii Ciała Stałego

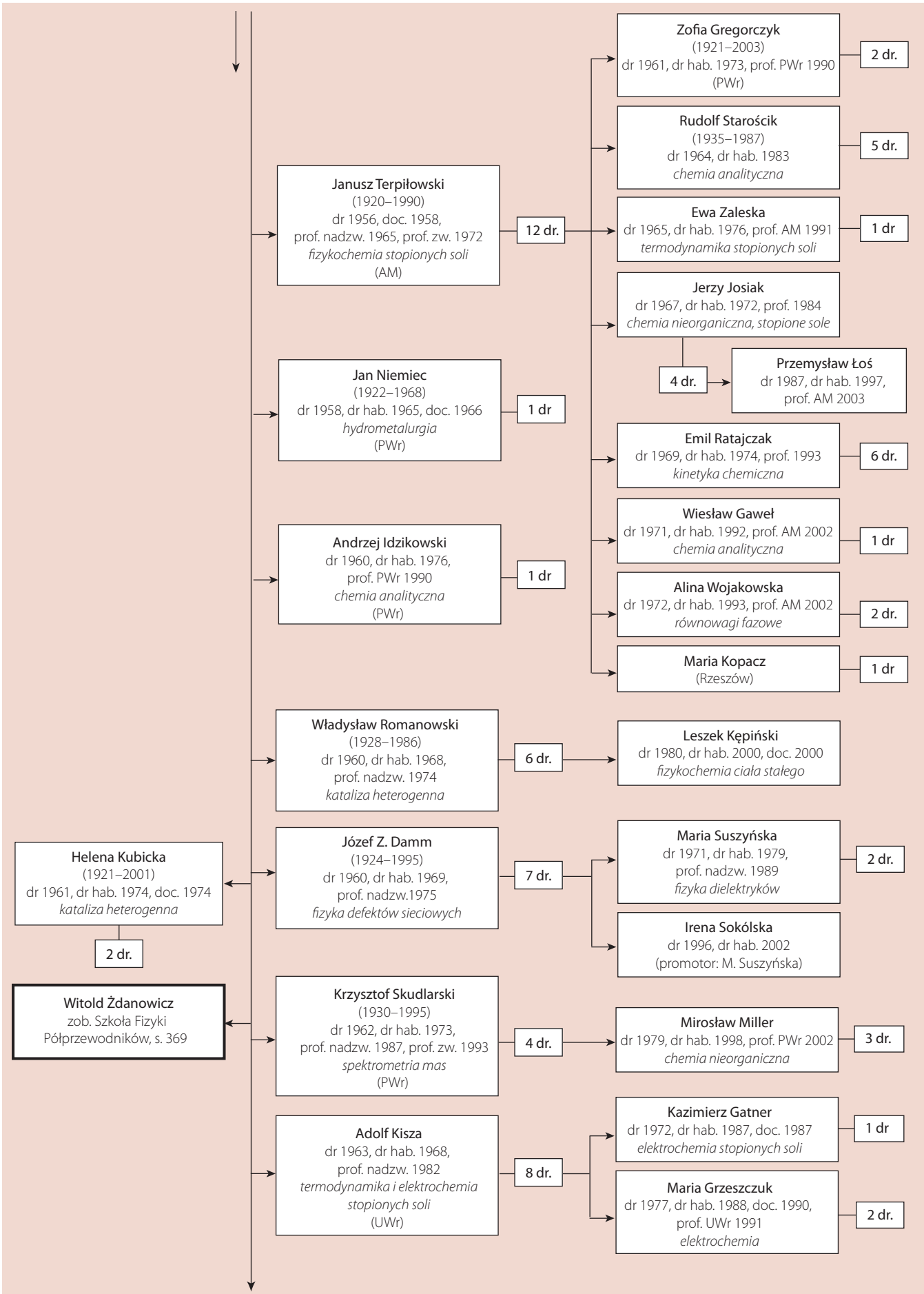
Szkoła Fizykochemii Ciała Stałego powstała w latach 50. ubiegłego wieku w Katedrze Chemii Nieorganicznej I PWr i w placówce PAN, kierowanych przez prof. **Włodzimierza Trzebiatowskiego**. Dziś badacze tej szkoły pracują w utworzonym w 1963 r. Instytucie Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich PWr oraz w powstałym w 1966 r. Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN.

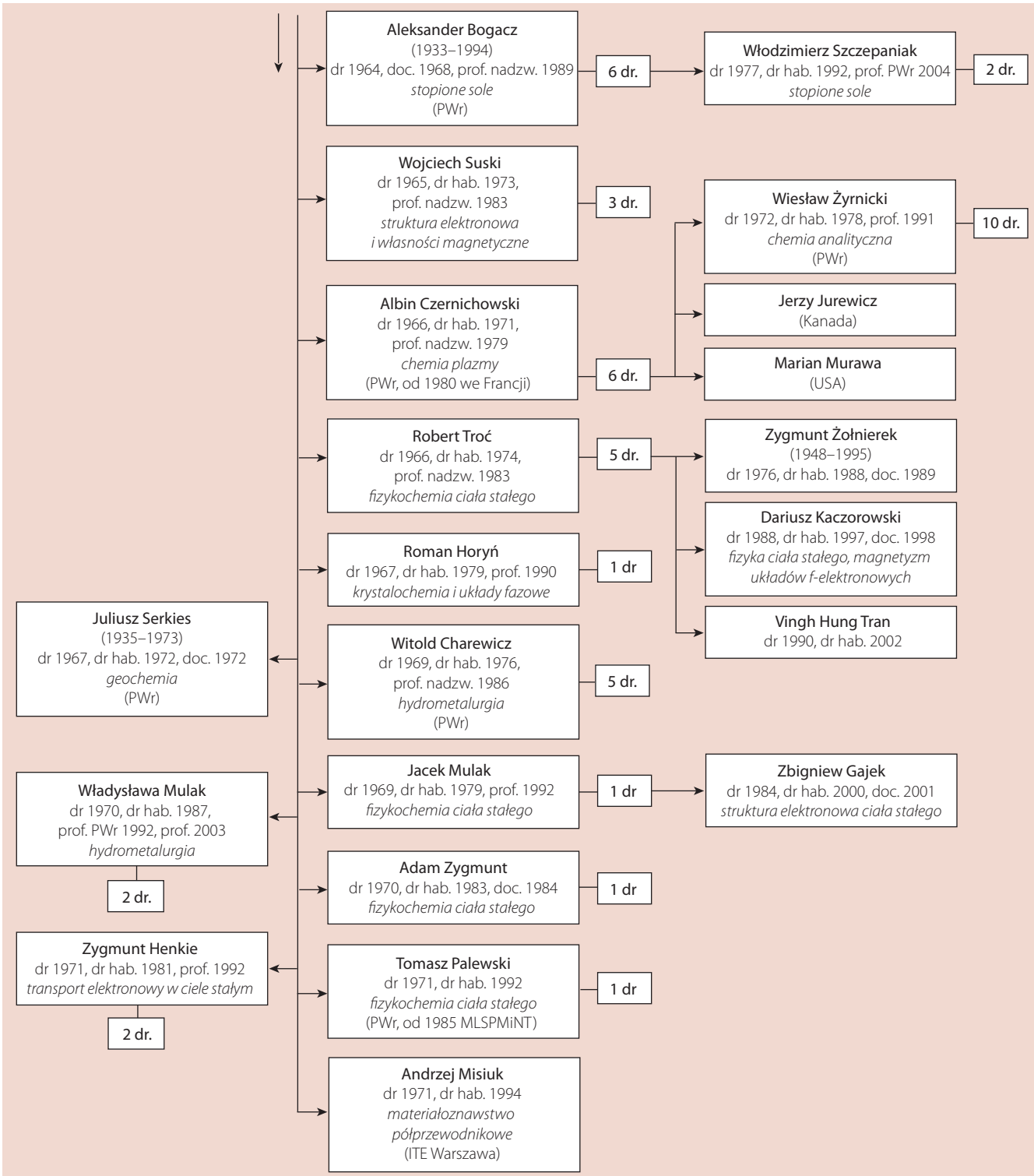
Dzięki doskonałej intuicji naukowej prof. W. Trzebiatowski proponował swoim współpracownikom różne kierunki badań, wszystkie dotyczące najnowszych zagadnień chemii i fizyki ciała stałego. Utworzył w ten sposób pierwszy w Polsce interdyscyplinarny zespół, w którym swoje miejsce znaleźli chemicy, fizycy i elektronicy. Niekonwencjonalność szkoły Trzebiatowskiego polegała również na tym, że choć ogólnym hasłem była struktura ciała stałego, to jej poszczególne kierunki badawcze były skupione wokół jakiejś metody bądź też określonej klasy materiałów. W ten sposób penetrowano jak najszerszy zakres chemii i fizyki ciała stałego. W badaniach prof. W. Trzebiatowski dawał swoim uczniom dużą swobodę, nie narzucając szczegółowych koncepcji pomiarów czy analizy wyników. Po latach wypromowana przez niego kadra w znacznej części prowadziła już samodzielne badania, które szybko zdobyły uznanie międzynarodowej społeczności uczonych.

Tematykę zainteresowań naukowych szkoły można uszeregować na różne sposoby, np. badania określonych materiałów (wodorki, związki uranu, tlenki, katalizatory, stopione sole i metale), użycie specjalnych metod badawczych (rentgenografia strukturalna, badania spektroskopowe optyczne, elektronowe i jądrowe oraz badania elektryczne) i rozwiązywanie problemów (otrzymywanie nowych związków o ciekawych własnościach, kataliza, mechanizm i kinetyka reakcji w fazie stałej, równowagi fazowe w ciele stałym, struktura elektronowa związków nieorganicznych, hydrometalurgia, fizykochemiczne wzbogacanie rud miedzi i rud ziem rzad-

Zofia Gregorczyk
(1921–2003)
dr 1961, dr hab. 1973, prof. PWr 1990
(PWr)
2 dr.
Rudolf Starościk
(1935–1987)
dr 1964, dr hab. 1983
chemia analityczna
5 dr.
Janusz Terpiłowski
(1920–1990)
dr 1956, doc. 1958,
prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1972
fizykochemia stopionych soli
(AM)
12 dr.
Ewa Zaleska
dr 1965, dr hab. 1976, prof. AM 1991
termodynamika stopionych soli
1 dr
Jerzy Josiak
dr 1967, dr hab. 1972, prof. 1984
chemia nieorganiczna, stopione sole
4 dr.
Przemysław Łoś
dr 1987, dr hab. 1997,
prof. AM 2003
Jan Niemiec
(1922–1968)
dr 1958, dr hab. 1965, doc. 1966
hydrometalurgia
(PWr)
1 dr
Emil Ratajczak
dr 1969, dr hab. 1974, prof. 1993
kinetyka chemiczna
6 dr.
Wiesław Gaweł
dr 1971, dr hab. 1992, prof. AM 2002
chemia analityczna
1 dr
Andrzej Idzikowski
dr 1960, dr hab. 1976,
prof. PWr 1990
chemia analityczna
(PWr)
1 dr
Alina Wojakowska
dr 1972, dr hab. 1993, prof. AM 2002
równowagi fazowe
2 dr.
Maria Kopacz
(Rzeszów)
1 dr
Władysław Romanowski
(1928–1986)
dr 1960, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1974
kataliza heterogenna
6 dr.
Leszek Kępiński
dr 1980, dr hab. 2000, doc. 2000
fizykochemia ciała stałego
Józef Z. Damm
(1924–1995)
dr 1960, dr hab. 1969,
prof. nadzw.1975
fizyka defektów sieciowych
7 dr.
Maria Suszyńska
dr 1971, dr hab. 1979,
prof. nadzw. 1989
fizyka dielektryków
2 dr.
Irena Sokólska
dr 1996, dr hab. 2002
(promotor: M. Suszyńska)
Helena Kubicka
(1921–2001)
dr 1961, dr hab. 1974, doc. 1974
kataliza heterogenna
2 dr.
Witold Żdanowicz
zob. Szkoła Fizyki
Półprzewodników, s. 369
Krzysztof Skudlarski
(1930–1995)
dr 1962, dr hab. 1973,
prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1993
spektrometria mas
(PWr)
4 dr.
Mirosław Miller
dr 1979, dr hab. 1998, prof. PWr 2002
chemia nieorganiczna
3 dr.
Adolf Kisza
dr 1963, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1982
termodynamika i elektrochemia
stopionych soli
(UWr)
8 dr.
Kazimierz Gatner
dr 1972, dr hab. 1987, doc. 1987
elektrochemia stopionych soli
1 dr
Maria Grzeszczuk
dr 1977, dr hab. 1988, doc. 1990,
prof. UWr 1991
elektrochemia
2 dr.

Włodzimierz Trzebiatowski – ur. 1906 w Grodzisku Wielkopolskim, zm. 1982. Ukończył PLw w 1928; prof. UJK we Lwowie 1939; od września 1945 na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej; 1950–1952 dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii tej uczelni; 1953 organizuje Zakład Fizykochemii Ciała Stałego PAN, 1963–1968 dyr. Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich PWr; 1966 współorganizuje Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu i jest jego dyr. do 1974; 1968 współtworzy Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur we Wrocławiu, którym kierował do śmierci w 1982. Czł. KC PZPR od 1970. PAN: 1952 czł. korespondent, 1956 czł. rzeczywisty, 1968–1977 wiceprezes i prezes; czł. akademii nauk: Czechosłowackiej (1972), Bułgarskiej (1973), NRD (1974), ZSRR (1976) i Kuby (1977); doktor h.c. UWr (1969), PWr (1976), Uniwersytetu Warszawskiego (1977) i Uniwersytetu Śląskiego (1977). Czł. WTN (1947), PTCh, Polskiego Towarzystwa Fizycznego, American Chemical Society; czł. honorowy The Chemical Society, London (1949). Wypromował 32 doktorów, z których 17 uzyskało tytuł profesora, a dalszych 7 stopień docenta. Autor 196 publikacji, w tym 3 książek. 1965 – Medal J. Śniadeckiego (PTCh); 1974 – Państwowa Nagroda Naukowa I st. za prace nad magnetyzmem związków uranu; 1978 – Medal M. Smoluchowskiego (PTF); 1979 – Specjalna Nagroda Państwowa na najwybitniejsze osiągnięcia naukowe w 35-leciu PRL i inne. Twórca Szkoły Fizykochemii Ciała Stałego. Odznaczenia: Krzyż Komandorski z Gwiazdą OOP, Order Sztandaru Pracy I kl., Order Budowniczego Polski Ludowej, radziecki Order Przyjaźni Narodów.

kich). Powyższy podział nie jest zbyt ostry i często niektóre tematy zazębiają się. Wszystkie badania rozpoczęte przez prof. W. Trzebiatowskiego starano się prowadzić w możliwie ekstremalnych warunkach (wysokie i niskie temperatury, wysokie pola magnetyczne), gdyż to dawało wyczerpującą charakterystykę zjawisk czy materiałów.

Na sukcesy jego szkoły złożyła się głęboka wiedza, intuicja w doborze tematów wynikająca m.in. z doskonałego rozeznania w nauce światowej, połączonego z odwagą w podejmowaniu tematów trudnych, żelazna konsekwencja w realizacji zamierzeń, a także upór w gromadzeniu aparatury i odczynników. Niebagatelną rolę odegrała pozycja międzynarodowa prof. W. Trzebiatowskiego, otwierająca przed uczniami drzwi najlepszych laboratoriów na świecie.

Przynajmniej w dwóch dziedzinach wywarł swoje piętno na działalności uczonych pracujących pod jego bezpośrednim kierownictwem. Pierwsza dziedzina to badania struktury elektronowej, własności magnetycznych i pokrewnych związków uranu, rozpoczętych spektakularnym odkryciem ferromagnetyzmu wodorku i deuterku uranu. Następnie pod jego kierownictwem uczniowie wyznaczyli podstawowe charakterystyki związków, w których dzisiaj obserwuje się stan silnie skorelowanych elektronów. Założone przez Trzebiatowskiego podstawy otworzyły drogę do zrozumienia struktury elektronowej i pochodnych własności między- i półmetalicznych związków f-elektronowych.

Druga dziedzina to badanie kinetyki reakcji w fazie stałej, zwłaszcza w materiałach tlenkowych. Przygotowała ona pośrednio sukcesy wrocławskich uczonych badających ceramiczne nadprzewodniki wysokotemperaturowe.

Dziś uczniowie prof. W. Trzebiatowskiego są kierownikami własnych grup badawczych. Cieszą się uznaniem środowisk naukowych w kraju i za granicą, czego wyrazem jest powierzanie im organizacji prestiżowych konferencji, wygłaszanie na nich referatów plenarnych, praca w komitetach programowych oraz zapraszanie do pisania monografii.

Szkoła Inżynierii Chemicznej

Profesor **Zdzisław Ziołkowski**, wychowanek profesorów Romana Witkiewicza i Stanisława Pilata z Wydziału Mechanicznego PLw, objął kierownictwo Katedry Inżynierii Chemicznej, która w 1947 r. powstała na Oddziale Chemii Technicznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Rozwinął badania nad udoskonaleniem procesów rektyfikacji i ekstrakcji, projektując specjalne kolumny z wirującymi dyskami i pulsacją słupa cieczy, które weszły do użycia w przemyśle. Zajmował się kinetyką wymiany masy w procesach absorpcji i desorpcji. Drugą dziedziną jego prac była wymiana ciepła w układach cienkowarstwowych, w których ustalano różne parametry fizykochemiczne i geometryczne oddziałujące na kinetykę zjawiska. Przyczynił się do produkcji wysokogatunkowych olejów smarowych, stosując metodę selektywnej ekstrakcji za pomocą furfurolu. Rozbudował w kraju produkcję sadzy, niezbędnej dla przemysłu gumowego.

Szczególnie cennymi pozycjami w dorobku profesora jest pięć książek: *Inżynieria chemiczna* (1950), *Destylacja i rektyfikacja w przemyśle chemicznym* (1960), *Ekstrakcja cieczy w przemyśle chemicznym* (1961), *Przenoszenie pędu, ciepła i masy* (1973), *Procesy dyfuzyjne i termodynamiczne* (1978).

Prof. Z. Ziołkowski był pierwszym wykładowcą inżynierii chemicznej w Polsce. Opracowane przez niego cykl wykładów i skrypt stanowiły przez wiele lat pomoc dydaktyczną dla studentów uczelni technicznych. Był on również zaangażowany w modernizację programów nauczania inżynierii chemicznej. Zapoczątkowaniem przemian było wprowadzenie od 1965 r. specjalizacji w inżynierii chemicznej oraz utworzenie w 1969 r. Oddziału Inżynierii Chemicznej z odrębnym programem już od pierwszego roku studiów. W 1973 r. utworzono na Wydziale Chemicznym kierunek studiów inżynieria chemiczna.

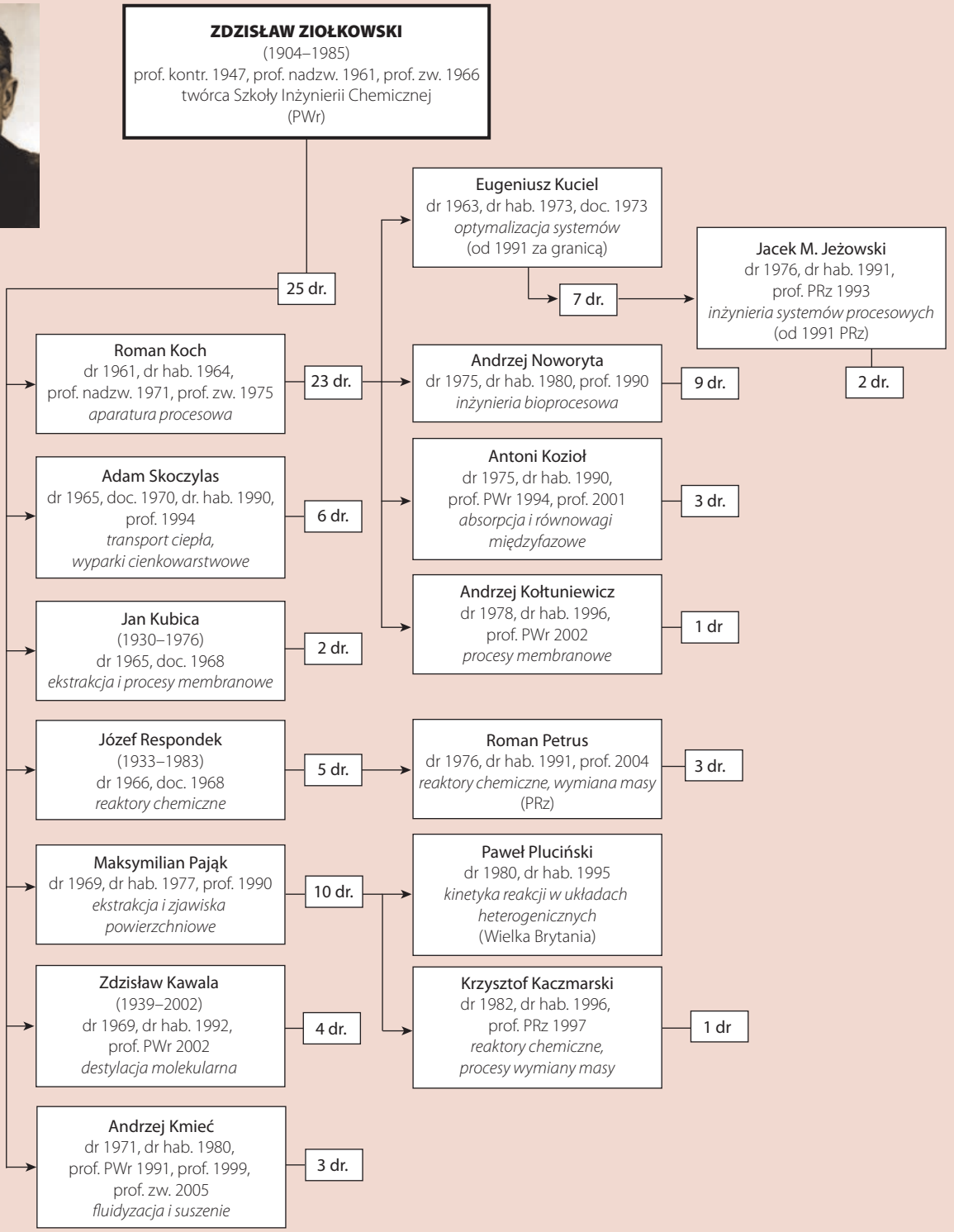
Prof. Roman Józef Koch (zob. Szkoła Aparatury Procesowej, s. 590) prowadził badania w dwóch kierunkach: (1) hydraulika i transport masy przy barbotażu na półkach w kolumnach destylacyjnych i adsorpcyjnych; (2) intensyfikacja procesów jednostkowych.

Prof. R. Koch rozwinął nową metodę obliczania półkowych wymienników masy, tzw. metodę kinetyczną. Publikacje z tego zakresu znalazły również uznanie w literaturze zagranicznej, wchodząc do kilku monografii. W pracach dotyczących kolumn półkowych należy wyróżnić badania tzw. półek zaworowych, które doprowadziły, oprócz uzyskania bardzo interesujących wyników teoretycznych, do opracowania szczegółowej metodyki obliczania tego rodzaju konstrukcji. Wyniki te umożliwiły wdrożenie do produkcji półek zaworowych przez Zakłady Urządzeń Przemysłowych w Nysie. Prace prowadzone nad poszukiwaniem doskonalszych rozwiązań elementów konstrukcyjnych, ulepszających działanie kolumn półkowych zakończyły się polskim patentem półki aluzyjnej ze specjalnymi przelewami. Umożliwia ona pracę kolumny półkowej, przy dużych obciążeniach fazą ciekłą i gazową w tzw. reżimie kroplowym.

W ramach prac badawczych prowadzonych bezpośrednio w przemyśle profesor zaprojektował i wdrożył do produkcji kolumnę desorpcyjną do regeneracji oleju po adsorpcji dwusiarczku węgla, która zapewniła niemal całkowitą regenerację oleju z zaabsorbowanego CS_2 i poprawiła zdecydowanie warunki pracy.

Prace prof. R. Kocha dotyczyły też krystalizacji. W serii zeszytów Nowa Technika opublikowano obszerny rozdział omawiający lepsze metody projektowania i konstruowania aparatury do krystalizacji. Opracowano również kinetykę krystalizacji siarczanu magnezowego i siarczanu cynkowego w krystalizatorze z mieszadłem. Wyznaczono parametry kinetyczne powstawania zarodków oraz procesu wzrostu kryształów, co umożliwiło bardziej precyzyjne projektowanie aparatury do takiego typu procesu. Zapoczątkowane przez prof. Kocha prace nad procesem krystalizacji są kontynuowane przez jego wychowanków i następców.

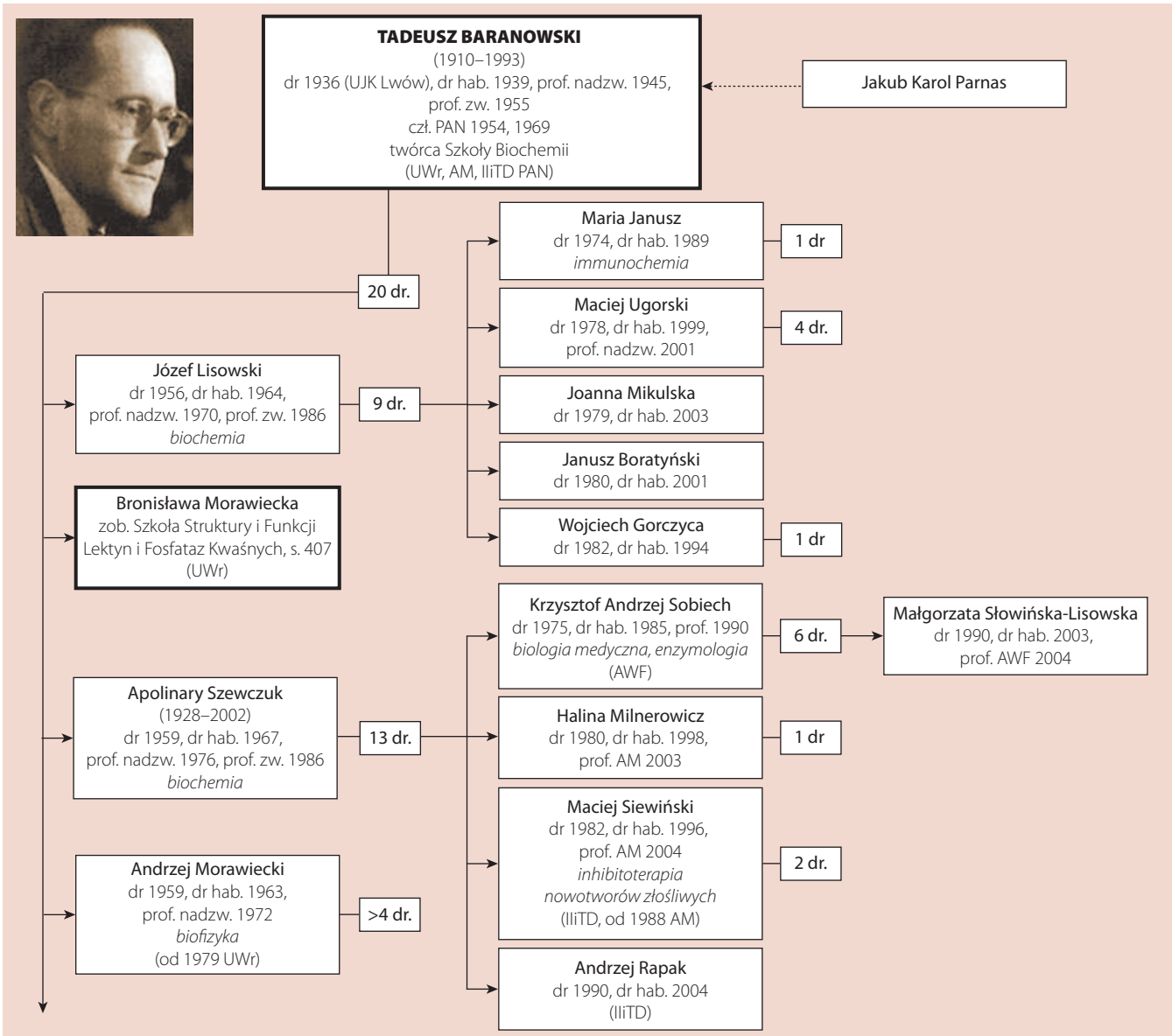
Zdzisław Franciszek Ziołkowski – ur. 1904 w Rzeszowie, zm. 1985 we Wrocławiu. Prof. kontraktowy 1947; prof. nadzw. 1961; prof. zw. 1966; kier. Katedry Inżynierii Chemicznej przy Oddziale Chemii Technicznej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1947–1968; dziekan Wydziału Chemicznego 1961; dyr. Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych 1968–1974; kier. Biura Konstrukcyjnego Zakładów Chemicznych w Oświęcimiu 1946–1955. Twórca i red. naczelny kwartalnika PAN „Inżynieria Chemiczna i Procesowa", funkcję tę pełnił aż do śmierci. Czł. Stowarzyszenia Inżynierów i Chemików WTN, Komitetu Inżynierii Chemicznej PAN, Rady Naukowej Dolnośląskich Zakładów Przemysłu Organicznego „Rokita". Twórca Szkoły Inżynierii Chemicznej. Wypromował 25 doktorów, wśród wychowanków: 5 doktorów hab., 5 profesorów. Autor 96 publikacji, 14 patentów, 6 książek. Doktor h.c. Instytutu Technologicznego w Leningradzie 1979. Odznaczony: Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Medalem 30-lecia.

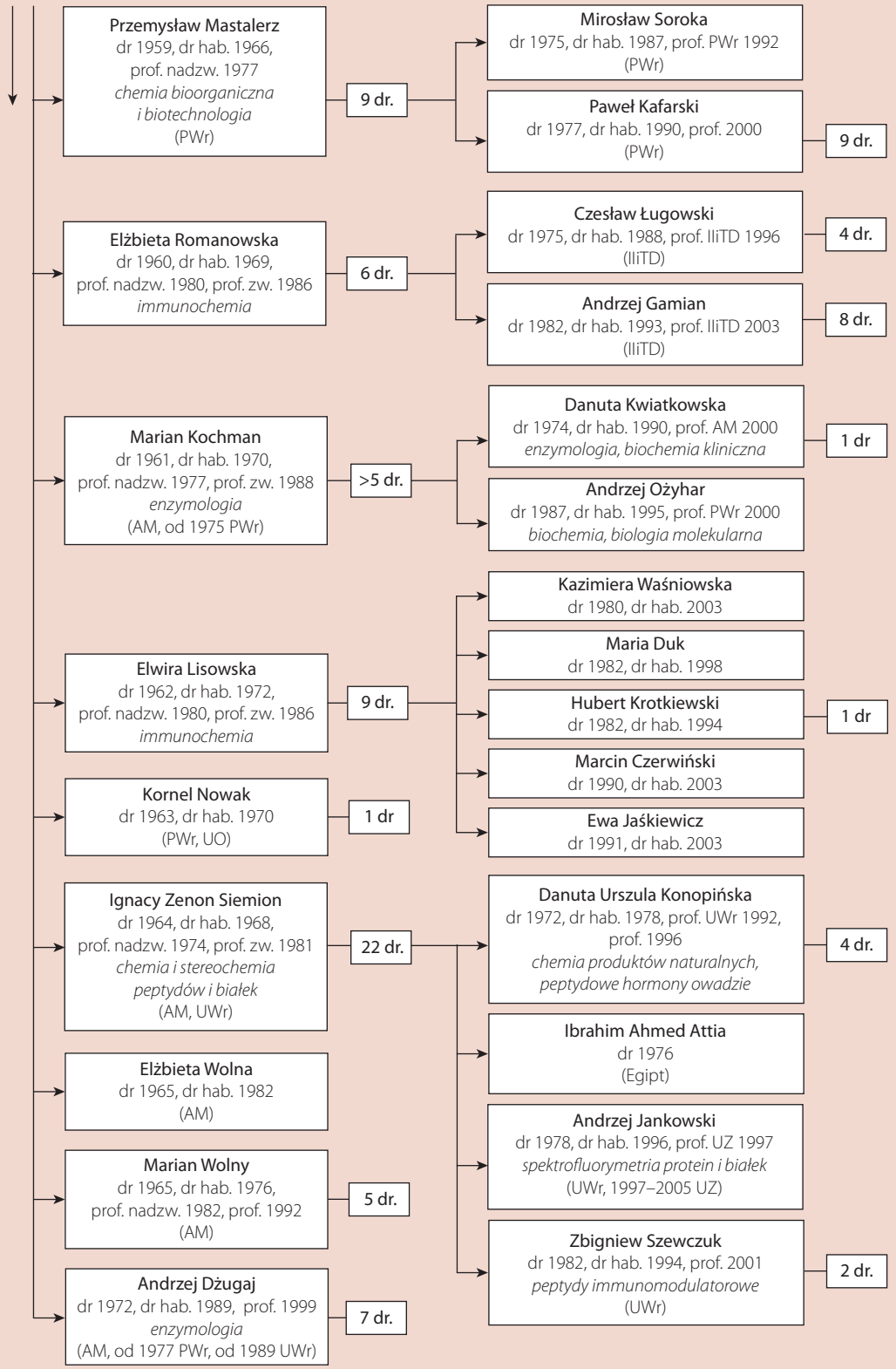
NAUKI BIOCHEMICZNE

Można wyróżnić osiem biochemicznych szkół naukowych, rozwijających się na Uniwersytecie Wrocławskim, Akademii Medycznej, Akademii Ekonomicznej oraz w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN.

Szkoła Biochemiczna

Twórca Szkoły Biochemicznej, prof. dr hab. **Tadeusz Baranowski**, był wychowankiem światowej sławy biochemika, Jakuba Karola Parnasa. Po ukończeniu studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w 1934 r. rozpoczął pracę w Zakładzie Chemii Lekarskiej. Doktoryzował się w 1936 r., habilitował w 1939 r. W 1945 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Powołał wtedy Katedrę i Zakład Chemii Fizjologicznej (od 1970 r. – Biochemii) na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, od 1950 r. – Akademii Medycznej.

Tadeusz Baranowski – ur. 1910 we Lwowie, zm. 1993 we Wrocławiu; dr hab. 1939; prof. nadzw. 1945; prof. zw. 1955; kier. Katedry i Zakładu Chemii Fizjologicznej (od 1970 – Biochemii) Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej (od 1950 – AM); kier. Zakładu Biochemii Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu 1955–1970; dyr. Oddziału Farmacji Wydziału Lekarskiego 1947–1948; dyr. Instytutu Biochemii i Biofizyki AM 1970–1979; dyr. Instytutu Biochemii i Fizjologii AM 1979–1981; dziekan Wydziału Lekarskiego 1948–1949, rektor AM 1965–1968; PAN – czł. korespondent 1954, czł. rzeczywisty 1969; Komitet Biochemii i Biofizyki PAN – przewodniczący 1969–1975; PAN Oddział Wrocław – sekretarz 1970–1974. Rada Naukowa przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej – czł. 1965–1980; Polskie Towarzystwo Biochemiczne – czł. założyciel i czł. honorowy. Twórca Szkoły Biochemicznej. Wypromował 20 doktorów n. przyr. i n. med. Był patronem 13 habilitacji. Wśród wychowanków 17 profesorów. Autor 123 prac doświadczalnych, 39 monografii i 2 podręczników. Odznaczenia: Order Sztandaru Pracy I kl., Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Komandorski OOP, Złota Odznaka Zasłużonego dla Dolnego Śląska, Odznaka Budowniczego Wrocławia, Odznaka Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia, Medal 10-lecia PRL, Medal 30-lecia PRL, Honorowy Tytuł „Zasłużony Nauczyciel".

Kierował katedrą do 1980 r. Głównym przedmiotem badań prof. Baranowskiego były enzymy glikolityczne. Jako pierwszy w świecie w 1938 r. skrystalizował białko – enzym (miogen) mięśniowy. W 1947 r. izolował i opisał dehydrogenazę fosfoglicerolową, zwaną „enzymem Baranowskiego". Pod jego kierownictwem otrzymano w stanie krystalicznym i scharakteryzowano 7 enzymów glikolitycznych, m.in. z tkanek ludzkich, co stanowiło wówczas *novum*. Tematykę enzymologiczną kontynuują wychowankowie profesora, jego następcy w Katedrze Biochemii Akademii Medycznej (prof. dr Janina Kwiatkowska-Korczak, Teresa Banaś, Marian Wolny, Danuta Kwiatkowska) oraz ich uczniowie. Rozwijają się nowe kierunki tych badań, m.in. oddziaływania enzymów z błonami, zmienność enzymów glikolitycznych w rozwoju onto- i filogenetycznym i inne. Od początku historii Katedry Biochemii wiele tematów ma ścisły związek z medycyną, bada się modyfikacje enzymów glikolitycznych i oksydacyjno-redukcyjnych w przebiegu chorób i w czasie terapii, m.in. fotodynamicznej, ich udział w procesach alergicznych i odpornościowych. Enzymy glikolityczne są też przedmiotem badań prowadzonych przez wychowanków profesora Baranowskiego na Politechnice (prof. dr hab. Marian Kochman) i Uniwersytecie Wrocławskim (prof. dr hab. Andrzej Dżugaj). Od 1945 r., równolegle z głównym nurtem badań, zespoły kierowane przez prof. Baranowskiego zajmowały się też inną, aktualną tematyką. Pionierskie prace nad izolacją ACTH i klinicznym zastosowaniem tego hormonu nagrodzono w 1954 r. Nagrodą Państwową I st. Wraz z prof. A. Szewczukiem odkryto nowy enzym, χ-glutamylotranspeptydazę, której oznaczanie weszło do standardu wskaźników diagnostycznych jako *Polish enzyme* (Nagroda Państwowa II st. w 1964 r.). Pod kierownictwem profesora pracował zespół zajmujący się modyfikacją i syntezą peptydów, m.in. biologicznie czynnej bradykininy. Tematykę tę kontynuuje prof. I. Siemion na Uniwersytecie Wrocławskim. W Katedrze Chemii Fizjologicznej Wydziału Lekarskiego prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen rozpoczęła prace nad interakcjami białek i ogłosiła powszechnie wówczas stosowaną metodę taninową ich oznaczania. Tu też miały początek badania nad przemianą cukrową, rozwijane następnie przez prof. S. Karpiaka po jego przejściu na Akademię Rolniczą. Po powstaniu Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej prof. Baranowski został w 1955 r. kierownikiem Zakładu Biochemii i przeniósł tam grupę swych wychowanków, którzy rozwijali tematykę związaną z immunologią, m.in. antygenami grup krwi M i N (prof. E. Lisowska), strukturą antygenów bakterii (prof. E. Romanowska), immunoglobulinami (prof. J. Lisowski), a także biofizycznymi właściwościami białek (prof. A. Morawiecki) i enzymologią (prof. A. Szewczuk). Prof. Baranowski utrzymywał stałe kontakty z renomowanymi instytucjami naukowymi w USA i Europie, gdzie był zapraszany na dłuższe pobyty i wykłady. Wysyłał tam też swych współpracowników.

Prof. dr hab. Tadeusz Baranowski ogłosił ogółem 164 prace naukowe, w tym 123 doświadczalne, liczne monografie i skrypty, które były w powojennych latach jedynym źródłem wiedzy biochemicznej dla studentów, a w 1951 r. i w 1964 r. – podręczniki biochemii. Promował 20 doktorów. W Katedrze Biochemii AM wychowankowie profesora i ich uczniowie wypromowali 16 doktorantów, habilitowały się 4 osoby. Profesorami zostali: Janina Kwiatkowska-Korczak (kier. Katedry Biochemii 1980–1997), Teresa Banaś (kier. katedry od 1997 r. do chwili obecnej) i Marian Wolny.

Zob. też Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, s. 244.

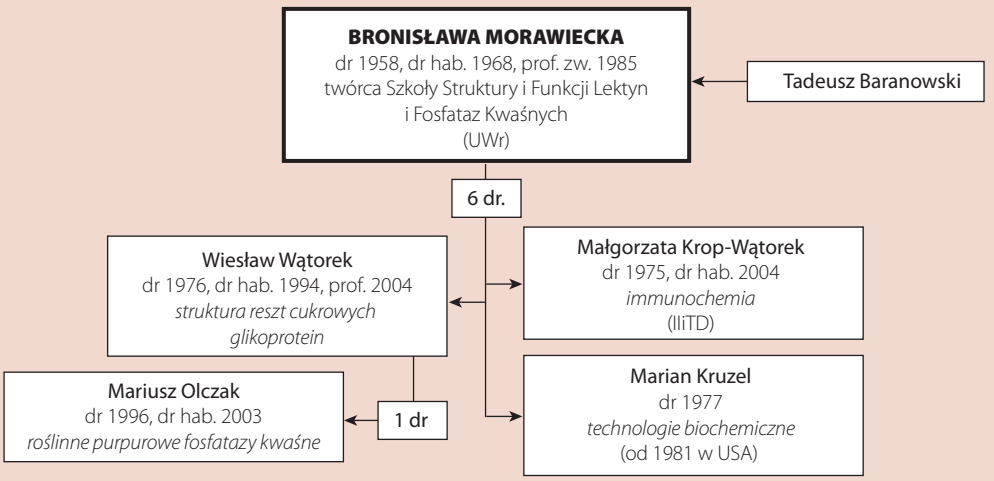
Szkoła Struktury i Funkcji Lektyn i Fosfataz Kwaśnych

W zespole **Bronisławy Morawieckiej** podjęte w latach 60. minionego wieku badania nad strukturą molekularną roślinnych fosfataz kwaśnych wykazały, że enzymy te są glikoproteinami. Występują pod postacią wielu form molekularnych uwarunkowanych posttranslacyjnym stopniem glikozylacji i subkomórkową lokalizacją. W. Wątorek we współpracy z R. Trimble (USA) jako pierwszy określił typ wiązania reszty cukrowej z łańcuchem polipeptydowym fosfatazy kwaśnej drożdży. W. Wątorek we współpracy z J. Travisem (USA) określił pierwszorzędową strukturę neutrofilowej elastazy, a we współpracy z F. Maleyem (USA) zbadał oligomeryczną strukturę zewnątrzkomórkowej inwertazy drożdży. W pionierskich badaniach (dr I. Lorenc-Kubis i dr M. Ferens-Sieczkowskiej) nad interakcją fosfataz kwaśnych z homologiczną lektyną wykazano istotne zmiany we właściwościach kinetycznych, podatności na proteolizę i denaturację cieplną enzymów. Zastosowanie przez M. Olczaka technik biologii molekularnej było przełomem w badaniach nad strukturą molekularną fosfataz. Sklonowano geny kilku fosfataz z nasion łubinu, określono ich struktury pierwszorzędowe i wtórne. Okazało się, że są to metaloenzymy zwane „purpurowymi fosfatazami" o strukturze dimerycznej, zawierające w każdej podjednostce jon żelaza i cynku. Natrafiono na nową rodzinę genów kodujących fosfatazy o unikatowej, tetramerycznej strukturze. Enzymy te, oprócz typowej dla fosfataz, wykazują nietypową fosfodiesterazową aktywność katalityczną. Dalsze badania w zespole W. Wątorka i M. Olczaka, oparte na funkcjonalnej ekspresji białka i analizie mutantów, zmierzają do wyjaśnienia roli metabolicznej tych enzymów w procesie ontogenezy roślin wyższych.

A. Kubicz zainicjowała zespołowe badania porównawcze nad fosfatazami kwaśnymi kręgowców niższych (E. Dratewka-Kos i H. Jańska) i odkryła nową grupę glikometaloenzymów. Heterogenność molekularną tych enzymów warunkuje typ i stopień glikozylacji zachodzącej w procesie post- i kotranslacyjnym. Stwierdzono, że glikozylacja wywołuje ekspozycję grup siarczkowodorowych uczestniczących w procesie katalizy enzymatycznej. A. Kubicz opisała molekularną ewolucję białka.

M. Malicka-Błaszkiewicz wykryła w komórkach eukariotycznych interację DNAzy z endogenną aktyną, białkiem szkieletu komórkowego. W tym naturalnym kompleksie aktyna traci aktywność polimerazową, a DNAza zdolność degradowania DNA. Kolejne badania wykazały istotną rolę aktyny w onto- i patogenezie komórki, ekspresji izoform w architekturze mikrofilamentów aktyny w procesie karcenogenezy. M. Ma-

Bronisława Morawiecka – ur. 1926 w Brześciu nad Bugiem; mgr filozofii n. biol. 1952; kandydat n. biol. 1958; dr hab. biochem. 1968; prof. nadzw. 1976; prof. zw. 1985; stypendystka Fundacji Rockefellera, uniwersytetu w Berkeley USA 1962–1963; dwutygodniowe seminaria na uniwersytetach w Stony Brook w 1977, Lille w 1988, Clermont-Ferrand i Leningradzie w 1988, Berlinie w 1989; kier. Zakładu Biochemii Molekularnej IBBM UWr 1969–1996; Prodziekan WNP UWr; dyr. IB 1973–1986 i 1989–1996; prorektor ds. współpracy z zagranicą 1986–1989; koordynatorka projektu struktura i funkcja enzymów Fundacji NSF N.Y. US–119. Czł. KBN, przewodnicząca Zespołu PO4 Nauk Biologicznych, Nauk o Ziemi i Ochrony Środowiska 1991–1997; koordynator TEMPUS BIOLOGY UWr, UJ, Uniwersytetu Warszawskiego 1991–1997; wieloletni czł. senatu UWr, komitetów: KBB, KEwN przy Prezydium PAN; czł. WTN, PTBioch od 1959, honorowy od 1998, PTBot od 1961, redakcji Acta Soc. Bot. Polon. od 1990 INTERLEC od 1983, czł. założyciel „EUROBIO" – European Association of Univ. Dept. & Fac. of Biology od 1997. Pozyskała fundusze z KBN na rozbudowę pierwotnej siedziby Instytutu Biochemii na Tamce 2 i adaptację pomieszczeń IBB na ul. Przybyszewskiego 63. Twórca Szkoły Struktury i Funkcji Lektyn i Fosfataz Kwaśnych. Acta Biochim. Polon. (2003) Plant purple acid phosphatases, genes, structures and biological function. 50, 1245–1256. Wypromowała 6 doktorów n. biol., wśród wychowanków 2 doktorów hab. i 2 profesorów. Autorka 83 publikacji, 3 monografii. Nagrody MNSzWiT: 1959, 1969, 1985, Sekretarza Naukowego PAN 1981. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN, Krzyżem Kawalerskim OOP.

licka-Błaszkiewicz uruchomiła hodowlę kultur komórkowych jako model do dalszych badań biomedycznych.

H. Jańska we współpracy z partnerem zagranicznym (dr Mackenzie z USA) wykazała, że zmiany zachodzące w mitochondrialnym DNA warunkują cytoplazmatyczną męskosterylność fasoli zwykłej. H. Jańska w swoim zespole rozwija badania nad biologią molekularną roślinnych mitochondriów.

Andrzej Wiktor, Jolanta Kowalska

Szkoła Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy

W Zakładzie Technologii Przemysłu Spożywczego AE, kierowanym przez prof. **Jerzego Ziobrowskiego**, prowadzono badania w wielu specjalnościach przemysłu spożywczego, a przede wszystkim w szeroko pojętym obszarze biotechnologii oraz kierunkach pośrednio z nią związanych.

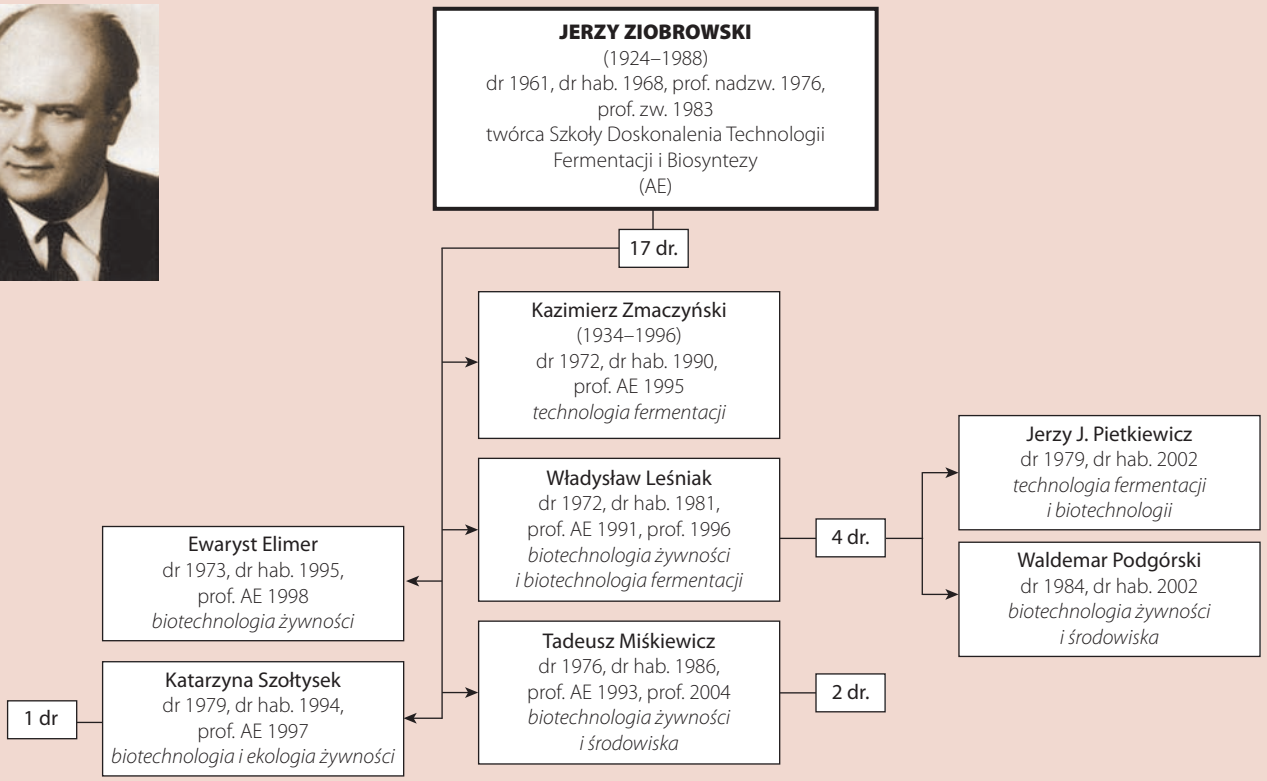
Główne problemy naukowe związane były z wgłębną i powierzchniową fermentacją cytrynową, fermentacją mlekową, automatyzacją i komputeryzacją hodowli drożdży piekarskich i paszowych, otrzymywaniem naturalnych barwników spożywczych, możliwościami zwiększenia zdolności żelujących preparatów pektynowych, wykorzystaniem odpadów przemysłu olejarskiego do produkcji drożdży paszowych, otrzymywaniem i zastosowaniem preparatu enzymatycznego z grzybni *Penicillium roqueforti*, zdrożdżowaniem soku komórkowego i z przeróbką ziemniaków w krochmalni. Jednocześnie prowadzono badania nad konstrukcją nowych typów bioreaktorów oraz urządzeń do automatycznej kontroli i regulacji pH, poziomu piany, stężenia tlenu rozpuszczonego, temperatury itp.

Do szczególnie cennych należą badania dotyczące technologii fermentacji. Prof. Ziobrowski był bowiem cenionym autorytetem w tym zakresie uznawanym w całym kraju i można go określić jako twórcę wrocławskiej Szkoły Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy, a jego wychowankowie w dalszym ciągu z powodzeniem kontynuują prace naukowe w tych obszarach badawczych. Dotyczy to zwłaszcza biosyntezy kwasów organicznych.

Badania w ramach wymienionej tematyki były realizowane przez centralne programy badań podstawowych, centralne programóy badań rozwojowych oraz bezpośrednie umowy z jednostkami gospodarczymi. Głównymi cechami charakterystycznymi badań grupy kierowanej przez prof. Ziobrowskiego były: zespołowy charakter pracy, prowadzenie wielu tematów badawczych w pełnym cyklu rozwojowym, zastosowanie najnowocześniejszej aparatury, często własnej konstrukcji, dążność do automatyzowania procesów, otwartość na potrzeby przemysłu i praktyki produkcyjnej oraz podejmowanie ambitnej tematyki badawczej.

Prof. J. Ziobrowski, jako członek rad naukowych kilku instytutów przemysłowych, brał aktywny udział w działalności gospodarczej poprzez opiniowanie wniosków dotyczących nowych inwestycji, m.in. oceny proponowanej przez firmę Vogelbusch z Austrii oferty na budowę Fabryki Kwasu Cytrynowego w Polsce. W wyniku energicznego działania prof. J. Ziobrowskiego wniosek ten został odrzucony przez ministra rolnictwa, leśnictwa i gospodarki żywnościowej, a została zaakceptowana nowoczesna technologia opracowana w Zakładzie Technologii Przemysłu Spożywczego AE we Wrocławiu i wdrożona już w innych zakładach w kraju.

Jerzy Ziobrowski – ur. 1924 w Stanisławowie, matura 1945, mgr inż. 1949, asystent od 1951, dr n. techn. 1961, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1983; kier. Zakładu Technologii Przemysłu Spożywczego WSE 1968–1969, dyr. Instytutu Technologii Przemysłu Chemicznego i Spożywczego 1969–1988; dziekan Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu AE 1969–1981 oraz 1987–1988. Czł. Komisji Technologii Fermentacji i Mikrobiologii Komitetu Technologii i Chemii Żywności PAN 1978–1988, Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Fermentacyjnego w Warszawie 1972–1988, Rady Naukowej Zarządu PSS „Społem" w Warszawie 1972–1988, Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego dla studiów kierunku towaroznawstwo i inżynieryjno-ekonomicznego 1974–1988, oraz Zarządu Wojewódzkiego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Spożywczego NOT we Wrocławiu 1964–1988. Twórca Szkoły Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy. Wypromował 17 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 4 doktorów hab., 1 profesor. Autor 93 publikacji: 5 książek, 50 patentów. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, Złota Odznaka „Zasłużony dla Przemysłu Spożywczego", Medal KEN, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL".

NAUKI BIOLOGICZNE

Biologia na Uniwersytecie Wrocławskim

Kierunek biologia został powołany na UWr we wrześniu 1945 r. Jego organizatorem był delegat ministra, a wkrótce rektor Uniwersytetu i Politechniki prof. Stanisław Kulczyński, botanik. Pierwszym dziekanem Wydziału Przyrodniczego został zoolog prof. Kazimierz Sembrat. Wydział składał się z instytutów, w tym dwu biologicznych. Założycielem Instytutu Botanicznego był prof. S. Kulczyński. W ramach tej jednostki kolejno tworzono zakłady: Morfologii i Systematyki Roślin (kier. prof. S. Kulczyński), Anatomii i Cytologii Roślin (zastępca prof. H. Teleżyński), Geografii i Ekologii Roślin (zastępca prof. S. Macko), Fizjologii Roślin (prof. H. Krzemieniewska), Paleobotaniki (zastępca prof. M. Kostyniuk) oraz Ogród Botaniczny pierwotnie związany z Zakładem Geografii i Ekologii Roślin. Rozpoczęto także ratowanie zbiorów botanicznych (Zielnik) niegdyś należących zarówno do niemieckiego uniwersytetu, jak też do innych wrocławskich kolekcji tego typu, zresztą rozproszonych w kilku miejscach Dolnego Śląska. Jako drugi powołano Instytut Zoologiczny i powierzono go kierownictwu prof. K. Sembrata. W instytucie utworzono zakłady: Zoologii Ogólnej (prof. K. Sembrat), Systematyki Zwierząt i Zoogeografii (prof. J. Noskiewicz), Fizjologii Zwierząt (prof. J. Heller), Anatomii Porównawczej (prof. K. Szarski), Paleozoologii (zastępca prof. Zbigniew Ryziewicz), a wkrótce zorganizowano także Zakład Antropologii (prof. K. Stojanowski). W Instytucie Zoologicznym istniało duże Muzeum Zoologiczne powiązane z Zakładem Zoologii Ogólnej. Oba instytuty miały mocno zniszczone, mimo to bogate biblioteki. Budynki obu instytutów były także zdewastowane i co najwyżej tylko częściowo nadawały się do użytku. Straty w zbiorach sięgały kilkudziesięciu procent. Poniemieckie mienie oddano pod opiekę i zarządzanie uczonym polskim w przytłaczającej większości wywodzącym się wprost z UJK we Lwowie. Tak więc na „materię" dawnego liczącego prawie 170 lat uniwersytetu (mowa tu o biologii) „implantowano ducha", czyli uczonych starego polskiego Uniwersytetu Lwowskiego.

Na kanwie tych pierwotnych, już polskich, placówek powstały niemal wszystkie istniejące do dziś szkoły biologiczne UWr (patrz niżej). Rodził się praktycznie nowy ośrodek akademicki. Przetrzebiona wojną polska kadra nauczycieli akademickich, odbudowa budynków, ratowanie mienia, niedomogi finansowe itp. – to były problemy, które niemal całkowicie angażowały nowo przybyłych uczonych. Istniała wielka luka pokoleniowa. Powstające szkoły powoli tworzyły w miarę normalną strukturę, a przytłaczająca większość wysoko kwalifikowanych biologów pozostawała na miejscu. Było to budowanie obsady personalnej własnymi studentami. Taka struktura niemal niezmiennie trwała przez pierwsze dziesięciolecie. Po latach 40. XX w. niewielu tylko specjalistów pochodzących z zewnątrz i powracających z emigracji, zasilało nasz ośrodek. Przeciwnie, znaczne grono profesorów, zwłaszcza botaników, przeniosło się do ośrodków: warszawskiego i katowickiego. Kilku wyemigrowało w latach 80. za granicę. Stopniowo wrocławskie placówki zasilali nowi doktorzy, poszerzała się tematyka badawcza, powstawały nowe jednostki, a istniejące placówki, rozrastając się, „odpączkowały" nowe pracownie i zakłady. Wydzieliły się jako odrębne instytuty Ogród Botaniczny i Muzeum Zoologiczne (1963) później połączone z Herbarium (Zielnikiem) w jedno Muzeum Przyrodnicze (1974). Całkowicie *de novo* powstaje Zakład Ornitologii (zlikwidowany po 1968 r.) i niezależnie później Zakład Ekologii Ptaków, a także Zakład Parazytologii. W roku 1959 powstaje Katedra Biochemii, która wkrótce przekształca się w wielki Instytut Biochemii, przemianowany później na Instytut Biochemii i Biologii Molekularnej z 10 zakładami. Powstają Zakład Mikrobiologii i Zakład Genetyki, które wkrótce stają się Instytutem Mikrobiologii. Utworzono także stacje terenowe (w Rudzie Milickiej i Karpaczu). Z czasem, w miarę rozszerzenia tematyki i potrzeb, niektóre placówki zmieniają nazwy na bardziej adekwatne w stosunku do kierunku działania i tak np. Instytut Botaniki zmienia nazwę na Instytut Biologii Roślin, Zakład Anatomii Porównawczej na Zakład Biologii Ewolucyjnej i Rozwoju Kręgowców, Zakład Systematyki Zwierząt i Zoogeografii staje się Zakładem Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej. W ogólnym jednak charakterze utrzymane są wszystkie podstawowe dziedziny współczesnej biologii, a szkoły istnieją lub tworzą się, jak zawsze, wokół indywidualności i pasji wyróżniających się uczonych. Żadna ze szkół nie wygasła.

W pierwszych powojennych latach – jak pisze pierwszy dziekan Wydziału Przyrodniczego K. Sembrat – na wydziale zatrudniono 11 profesorów i 9 zastępców profesorów (różnych specjalności) w tym 9 profesorów i 2 zastępców profesorów pochodziło z UJK. W roku 2003 na wydziale pracowało wśród samych tylko biologów 45 samodzielnych nauczycieli akademickich (21 profesorów tytularnych, 24 doktorów hab.). Główna fala habilitacji i uzyskanych tytułów profesorskich przypadała na ostatnie dwudziestolecie XX w. Wtedy też stopniowo wypełniła się luka pokoleniowa.

Biologia dała uczelni 4 wybranych rektorów (jednego władze komunistyczne nie dopuściły do objęcia funkcji), 11 dziekanów, 4 członków PAN i 1 członka PAU.

Więcej danych zob.: poz. 317 i 319 Bibliografii środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005.

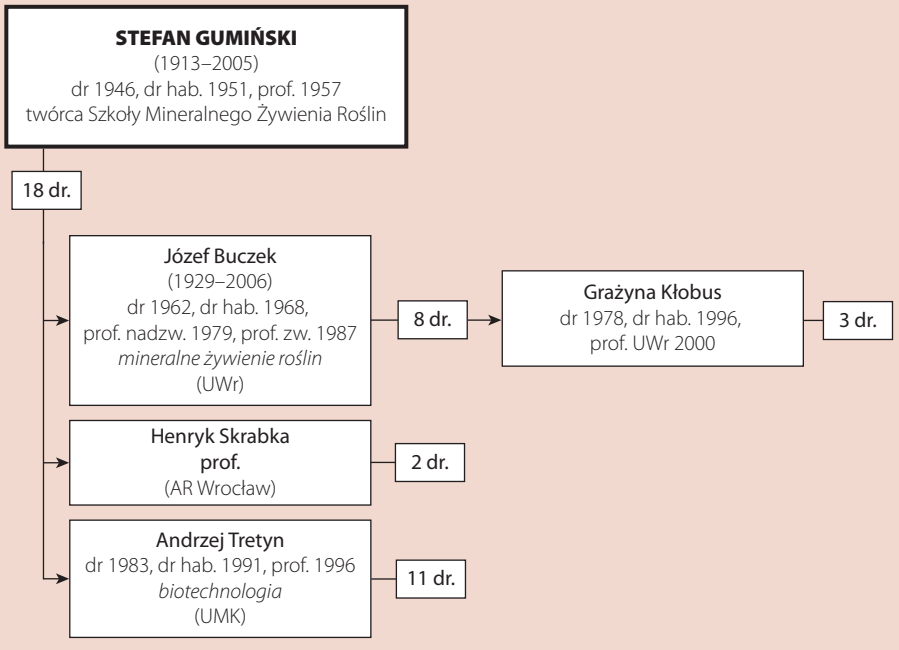
Andrzej Wiktor

Szkoła Mineralnego Żywienia Roślin

Twórcą szkoły Mineralnego Żywienia Roślin był prof. dr hab. **Stefan Gumiński**, który objął funkcję kierownika zespołu naukowego po prof. Helenie Krzemieniewskiej w 1956 r. W 1979 r. jego następcą został prof. dr hab. Józef Buczek. Kontynuatorem problematyki naukowej zapoczątkowanej przez obydwu profesorów jest obecnie prof. dr hab. Grażyna Kłobus.

Zespół kierowany przez prof. S. Gumińskiego, zajmował się głównie fizjologiczną aktywnością związków próchnicznych na tle mineralnego odżywiania roślin w powiązaniu z oddychaniem korzeni i pobieraniem składników mineralnych. Wyniki badań prof. S. Gumińskiego, publikowane wraz ze współpracownikami (ok. 120 publikacji), ujawniły, w jakich warunkach występuje, a w jakich zanika wpływ próchnicy na rośliny. Wyjaśniono mechanizm działania związków próchnicznych, tworzących kompleksy z wielowartościowymi kationami, na gospodarkę mineralną roślin. Mianowicie związki próchniczne o właściwościach kompleksotwórczych i jonowymiennych oddziaływują na gospodarkę mineralną roślin w powiązaniu z oddychaniem korzeni. Znaleziono i wyjaśniono zależność pomiędzy aktywnością biologiczną poszczególnych frakcji huminowych i ich właściwościami chemicznymi i fizykochemicznymi. Było to ważne odkrycie dla problematyki interakcji związków próchnicznych z roślinami oraz z oddychaniem korzeni. W zakresie ostatniego zagadnienia wyjaśniono powiązania pomiędzy oddychaniem korzeni i wpływem na ten proces potencjału oksydoredukcyjnego podłoża, oraz potencjałów bioelektrycznych rośliny. W szcze-

Helena Krzemieniewska z.d. Choynowska – ur. 1878 w Lachowie, zm. 1966. Studia rozpoczęła w 1896 na Wydziale Matematycznym UJ. Po dwu latach przeniosła się na Wydział Przyrodniczy, specjalizując się z zakresu fizjologii roślin u twórcy polskiej szkoły fizjologii – prof. Emila Godlewskiego. Po kilku pobytach w znanych pracowniach zagranicznych, m.in. w pracowni prof. Beijerincka w Holandii i prof. W. Pfefera w Niemczech, powróciła do kraju. W czasie I wojny światowej pracowała jako pielęgniarka w szpitalu wojskowym, a następnie uczestniczyła w masowym szczepieniu przeciw tyfusowi i ospie. W 1920–1924 pełniła funkcję zastępcy prof. botaniki na Wydziale Leśnym PLw. Oboje Krzemieniewscy byli pionierami i twórcami mikrobiologii gleby w Polsce. Odkryli i opisali wiele nowych gatunków. Największe osiągnięcia prof. H. Krzemieniewskiej z tego okresu wiążą się z prowadzonymi wspólnie z mężem badaniami nad morfologią i fizjologią bakterii śluzowych oraz śluzowców. W l. 1941–1944 prof. Krzemieniewska pracowała w Instytucie Przeciwtyfusowym prof. Weigla we Lwowie. Doktoryzowała się w 1945 na UJ i przez krótki czas pracowała w Instytucie Badawczym Ministerstwa Leśnictwa w Krakowie. W 1946 została powołana na kier. Katedry Fizjologii Roślin we Wrocławiu jako prof. zw. Katedrą tą kierowała do przejścia na emeryturę w 1955. Następnie przez kolejne pięć lat pracowała w Zakładzie Botaniki PAN we Wrocławiu. Była aktywnym czł. wielu towarzystw naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego. Prace naukowe prowadzone we Wrocławiu dotyczyły m.in. badań nad *Myxomycetes*, promieniowcami i śluzowcami. Opublikowała wspólnie z mężem i współpracownikami oraz samodzielnie około 100 prac naukowych z zakresu mikroorganizmów glebowych, w tym *Śluzowce Polski na tle flory europejskiej* wydane w 1960. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Oficerskim OOP.

Stefan Gumiński – ur. 1913 w Zalesiu k. Rzeszowa, zm. 2005. Studia: Uniwersytet Poznański 1933–1934, UJ 1934–1939, mgr 1939, dr 1946 UJ, dr hab. 1951, prof. nadzw. 1957 UWr. Staż: asystent Uniwersytetu Lubelskiego 1944–1945, Uniwersytet Poznański 1945–1948, UWr 1948–1951. Kier. Zakładu Fizjologii Roślin AR we Wrocławiu 1951–1956. Kier. Zakładu Fizjologii Roślin UWr 1956–1979. Emerytura 1979. W Armii Krajowej 1942–1945. Polskie Towarzystwo Botaniczne od 1948. Prezes Oddziału Wrocławskiego i czł. ZG 1957–1965. Czł. Komitetu Botaniki 1956–1972. Czł. WTN od 1980 i Warszawskiego Towarzystwa Naukowego od 1983. Czł. Słowackiego Towarzystwa Botanicznego od 1957. Prezes Klubu Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu 1957–1961. Inspirator i współorganizator międzynarodowych sympozjów „Humus et Planta". Twórca Szkoły Mineralnego Żywienia Roślin. Stworzyło to podstawę dla wyjaśnienia mechanizmów działania związków próchnicznych tworzących kompleksy z kationami oraz umożliwiło opracowanie, wspólnie z dr hab. Z. Gumińską, oryginalnej metody upraw hydroponicznych. Wypromował 18 doktorów. Wśród wychowanków 3 doktorów hab. i 3 profesorów zw. Autor i współautor ok. 70 publikacji naukowych z zakresu fizjologii i biochemii związków próchnicznych i mineralnego żywienia roślin oraz 3 książek, w tym podręcznika *Fizjologia roślin* (4 wydania). Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Medal Uniwersytetu im. J.E. Purkyniego w Brnie, Order Watykański „Pro Ecclesia et Pontifice".

gólności wykazano znaczenie azotanów jako czynnika utleniającego w warunkach anaerobowych. Odkrycie to miało podstawowe znaczenie dla wyjaśnienia pobierania azotanów, fosforu i żelaza oraz wpływu wodorowęglanów na ten proces w środowisku kwaśnym. Uzyskane wyniki przez zespół kierowany przez prof. S. Gumińskiego w ramach Szkoły Mineralnego Żywienia Roślin wniosły zatem istotny wkład do teorii tłumaczących rolę związków próchnicznych w pobieraniu składników mineralnych w powiązaniu z oddychaniem korzeni. Badania zespołu prof. S. Gumińskiego wzbudziły duże zainteresowanie, czego wyrazem było współorganizowanie przez prof. Gumińskiego kilku międzynarodowych sympozjów na temat „Humus et Planta".

Kontynuatorem badań związanych z funkcją składników mineralnych w odżywianiu roślin był prof. Józef Buczek, który w 1979 r. objął kierownictwo naukowe zespołu po prof. Gumińskim. Prof. J. Buczek zapoczątkował nowy kierunek: fizjologiczne podstawy regulacji procesów metabolizmu azotowego i fosforowego na tle oddziaływania metali ciężkich. Badania prowadzone przez prof. J. Buczka i jego współpracowników dotyczyły mineralnej gospodarki roślin ze szczególnym uwzględnieniem mineralnych związków azotu i fosforu oraz niektórych mikroelementów. Wyjaśniono rolę tych związków w oddziaływaniu wielu enzymów. W szczególności wykryto mechanizm hamującego działania wanadu w roślinach wyższych, polegający na inhibicji molibdeno-pterynowej aktywności reduktazy azotanowej, oraz stwierdzono hamujące działanie wanadu, kadmu i ołowiu na ATPazy i fosfatazy. Wykazano, że w komórkach korzeni, obok rozpuszczalnej formy reduktazy azotanowej występuje forma enzymu związanego z plazmolemą. Wykryto w roślinach wyższych (*Spirodela polyrrhiza*) występowanie endogennego czynnika inaktywującego reduktazę azotanową, wyjaśniając jego naturę proteiny serynowej. Wykazano równocześnie, że poziom aktywności reduktazy azotanowej, kluczowego enzymu asymilacji azotanów, zależy od akumulacji w tkankach jonów fosforanowych i potasowych oraz od jonów dwuwartościowych, takich jak magnez i wapń. Opracowano również i częściowo wyjaśniono wpływ metali ciężkich (kadmu, miedzi i ołowiu) na metabolizm azotowy i fosforowy oraz na pobieranie azotanów przez korzenie roślin. Badania wykazały, że w procesie tym uczestniczą systemy transportowe plazmolemy i tonoplastu zależne od funkcjonowania H^+-ATPaz.

W związku z powyższymi wynikami badań prof. J. Buczek został kierownikiem ogólnokrajowego zespołu badaczy z zakresu mineralnego żywienia roślin.

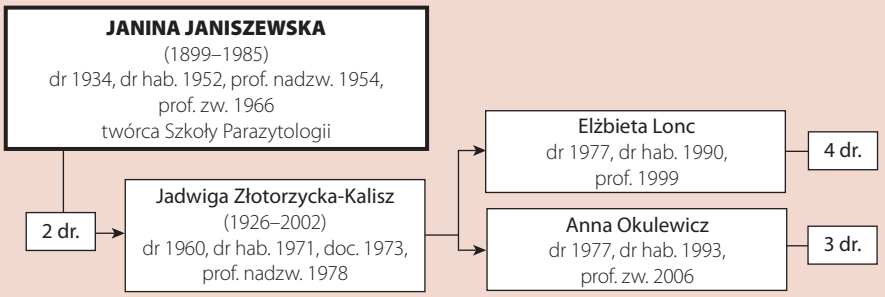
Zagadnienia pobierania i asymilacji azotanów kontynuuje i rozwija prof. dr hab. Grażyna Kłobus. Dowiodła ona obecności izoformy reduktazy azotanowej, związanej z plazmolemą i, po części, wyjaśniła jej fizjologiczne funkcje. Dokonała także biochemicznej i kinetycznej charakterystyki plazmolemowych i tonoplastowych systemów transportujących azotany w komórkach roślin wyższych, określiła ich zależność od funkcjonujących w tych błonach pomp protonowych i dowiodła istotnej roli oksydoreduktazy związanej z zewnętrzną błoną komórkową w regulacji pobierania mineralnych form azotu. Istotnym osiągnięciem zespołu prof. Kłobus było określenie udziału błonowych H^+ATPaz w reakcjach obronnych roślin. Badania te dowiodły, że w warunkach stresu solnego aktywacja enzymu, w której pośredniczą specyficzne kinazy zależne od kompleksu Ca-kalmodulina, jest szybką i efektywną adaptacją pozwalającą na aktywne wycofywanie z cytoplazmy toksycznych dla komórki jonów sodu. Obecnie prof. Kłobus wraz z zespołem prowadzi prace nad genetyczną regulacją asymilacji mineralnych form azotu w roślinach i wyjaśnieniem molekularnych przyczyn zaburzeń gospodarki azotowej w stresie wywołanym obecnością metali ciężkich bądź zasoleniem środowiska.

Józef Buczek

Szkoła Parazytologii

Szkoła ta powstała na UWr w 1950 r. Założyła ją prof. **Janina Janiszewska**, uczennica prof. Michała Siedleckiego (UJ Kraków, a wcześniej studentka UJK we Lwowie). Przeniosła się z Krakowa do Wrocławia i najpierw była zatrudniona na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej UWr, później w Muzeum Zoologicznym Instytutu Zoologicznego UWr, a w 1962 założyła Zakład Parazytologii w ramach Instytutu Zoologicznego UWr. Dotychczas parazytologią zajmowały się głównie wydziały medycyny weterynaryjnej i tylko na uniwersytetach Warszawskim i Wrocławskim istnieją zakłady zajmujące się wyłącznie tą dziedziną nauki. Dorobek wrocławskiej Szkoły Parazytologii jest bogaty i obejmuje rozległy wachlarz tematów. Pierwotnie przedmiotem badań były głównie tasiemce z rodziny *Caryophllaeidae* (*Pseudophyllidae*). Tu powstały monografie omawiające systematykę, morfologię, rozwój zarodkowy i larwalny, a także filogenezę tej grupy rybich pasożytów (J. Janiszewska). W zakresie helmintologii rozwinęły się także badania nad tasiemcami (E. Lonc) i nicieniami (*Nematoda*), pasożytującymi u wielu rodzin palearktycznych ptaków (A. Okulewicz). Dotyczyły one pierwotnie systematyki, taksonomii, fauny Polski itp. Ostatnio tematykę rozszerzono o dalsze badania ściśle parazytologiczne lub biologiczne, jak np. wpływ wieku, płci i rodzaju szczepu żywiciela na przebieg inwazji pasożytniczych nicieni w organizmie myszy (A. Okulewicz, A. Perec). Część publikacji wychodzących z tej szkoły dotyczy także pasożytów jelitowych człowieka (E. Lonc, A. Okulewicz, J. Złotorzycka). Odrębny wątek badawczy obejmował pierwotniaki spośród *Actinomyxidia* oraz *Gregarinomorpha*, pasożytujące u słodkowodnych skąposzczetów (J. Janiszewska), a także pasożytniczego wiciowca *Trichomonas vaginalis* występującego u człowieka (H. Szreter). Wreszcie obszerny dorobek stanowią bardzo liczne publikacje dotyczące wszołów (*Mallophaga*) pasożytujących u ptaków. Zainicjowała je J. Złotorzycka, a współpracowali z nią E. Lonc i M. Modrzejewska. Badania te zaowocowały wieloma katalogami i monografiami, a dotyczyły m.in. systematyki, biometrii, ekologii, opisów nowych dla nauki gatunków, zawierają klucze do oznaczania itp. Doprowadziły one do zgromadzenia ogromnej kolekcji *Mallophaga* przekazanej następnie do zbiorów Muzeum Przyrodniczego UWr. Kolejnym wątkiem działalności były ekologiczne badania nad kleszczami i komarami (E. Lonc, D. Kiewra i K. Rydzawicz) oraz badania laboratoryjne i terenowe testy efektywności owadobójczych

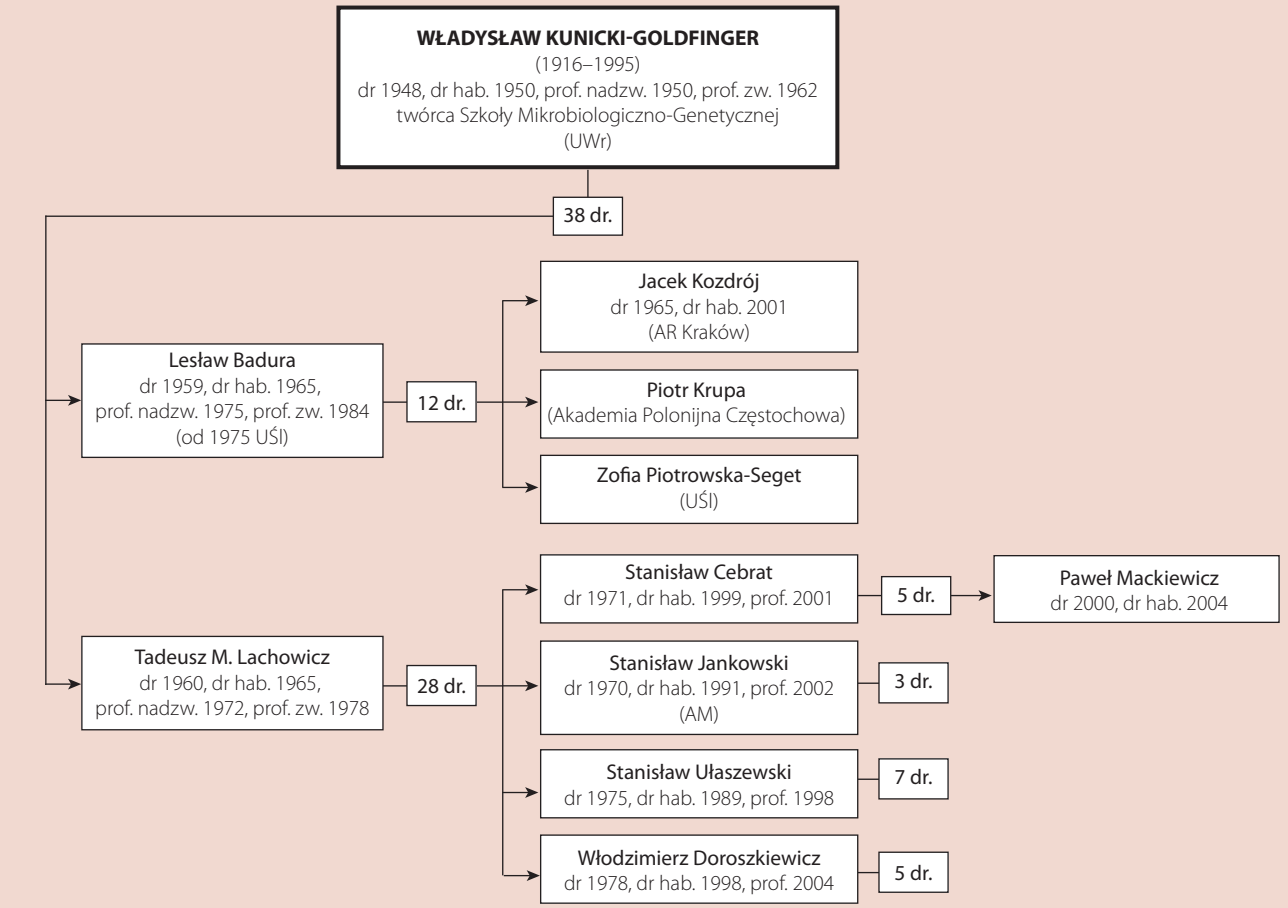
Janina Janiszewska – ur. 1899 w Nowym Sączu, zm. 1985; mgr 1932; dr 1934; st. asystent 1939 w Katedrze Zoologii Ogólnej UJ; 1939–1945 konserwator w Muzeum Zoologicznym UJ; 1945–1950 adiunkt w Katedrze Zoologii i Parazytologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej UWr; 1950–1962 kier. Muzeum Zoologicznego na Wydziale Nauk Przyrodniczych UWr; 1962, prof. nadzw.; 1962–1970 kier. Zakładu Parazytologii Ogólnej w Instytucie Zoologicznym UWr. Zbadała i opisała nieznane dotąd cykle rozwojowe i nowych żywicieli w 25 pracach poświęconych pasożytom ryb (przywry, tasiemce i nicienie) i bezkręgowców (pasożyty skąposzczetów). Opisała nowe gatunki tasiemców (*Paraglaridacris silesiacus* i *Caryophyllaeus brachicolis*); przywr (*Sphaerostomum maius*), nicieni *Rhabdochonoides barbi* (*Rhabdochonoidinae subfam.*n.). W obrębie pierwotniaków *Actinomyxidia* opisała pięć nowych rodzajów *Antonactinomyxon*, *Echinactinomyxon*, *Aurantiactinomyxon*, *Raabeia* i *Siedleckiella* z siedmiona gatunkami (*E. radiatum*, *S. silesica*, *Aur. raabei junioris*, *R. gorlicensis*, *R. magna* i *Hexactinomyxon hedwig*) i ustanowiła trzy nowe rodziny: *Poliactinomyxidae*, *Sphaeractionomyxidae* i *Triactinomyxidae* z dwiema podrodzinami: *Triactionomyxinae* i *Siedlieckiellinae*. Była twórcą reguły parazytogenetycznej nazwanej przez nią – na cześć polskiego parazytologa, prof. Konstantego Janickiego – „regułą Janickiego". Uczestniczyła w pracach Komisji Faunistycznej Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego. W latach 60. pełniła funkcję przewodniczącej Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego. Wypromowała dwóch doktorów oraz kilkudziesięciu magistrów. Na szczególną uwagę zasługuje monograficzne opracowanie *Caryophyllaeidae* (*Pseudophyllidae*).

preparatów chemicznych i biologicznych działających na pasożyty, głównie *Bacillus thuringiensis*. Mikrobiologiczne insektycydy wykorzystywane są w praktycznym zwalczaniu komarów na terenie Wrocławia. Niekwestionowanym dorobkiem szkoły jest także wydanie licznych książek i skryptów dla studentów oraz bogata rzesza parazytologów, którzy odbywali tu studia (155 magistrów, 14 doktorów, 4 doktorów hab., 3 profesorów).

Elżbieta Lonc

Szkoła Mikrobiologiczno-Genetyczna

Początek mikrobiologii na UWr datuje się od 1945 r., gdy prof. dr hab. Seweryn Krzemieniewski utworzył w Instytucie Botanicznym na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Katedrę Fizjologii Roślin i Mikrobiologii. Kolejnym kierownikiem tej katedry była prof. dr hab. Helena Krzemieniewska. Jednak za prawdziwego twórcę wrocławskiej Szkoły Mikrobiologicznej należy uważać prof. **Władysława Kunickiego-Goldfingera**, który w 1954 r. po przyjeździe z Lublina wydzielił i objął po prof. dr hab. Krzemieniewskiej Katedrę Mikrobiologii Ogólnej. Jego uczniem był prof. dr hab. Tadeusz Michał Lachowicz, który po przejściu z UMCS w Lublinie do Wrocławia również podjął pracę w organizowanej przez prof. Kunickiego-Goldfingera Katedrze Mikrobiologii. Przechodząc wszystkie szczeble kariery naukowej od młodszego asystenta do profesora, kontynuował dzieło swojego mistrza, tworząc swoją własną szkołę i rozwijając na UWr mikrobiologię i genetykę mikroorganizmów. Od 1957 r. był również zatrudniony w Pracowni Genetyki Drobnoustrojów Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN. Po przejściu prof. Kunickiego na Uniwerytet Warszawski w 1960 r. pełnił funkcję p.o. kierownika Katedry Mikrobiologii i Pracowni Genetyki Drobnoustrojów, a po habilitacji był kierownikiem tych placówek. Po odejściu prof. T.M. Lachowicza do Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we wrześniu 1968 r. funkcję p.o. kierownika Zakładu Mikrobiologii pełniła z powodzeniem do 1978 r. była doktorantka prof. Kunickiego dr Katarzyna Czerwińska. W 1974 r. prof. T.M. Lachowicz powrócił na UWr, gdzie zorganizował nowy Zakład Genetyki w Instytucie Zoologicznym. W 1976 r. wystąpił z inicjatywą utworzenia na tej uczelni Instytutu Mikrobiologii, wskazując jako miejsce jego lokalizacji budynek przy ul. Przybyszewskiego na Karłowicach. Przygotował projekt adaptacji trzech kondygnacji: parteru, piwnic i pierwszego piętra skrzydła zachodniego tego obiektu. Projekt został zrealizowany w ciągu dwóch lat. Na przełomie 1979 i 1980 r. trzy pierwsze zakłady: Zakład Mikrobiologii Ogólnej, Zakład Genetyki i Zakład Parazytologii, weszły w skład Instytutu Mikrobiologii. Równocześnie została powołana specjalizacja z mikrobiologii, której program dydaktyczny opracowany przez prof. Tadeusza M. Lachowicza został zatwierdzony przez ministerstwo. W ten sposób na UWr powstała czwarta w Polsce specjalizacja mikrobiologiczna, a prof. Lachowicz został powołany na dyrektora Instytutu Mikrobiologii, którą to funkcję pełnił do 1991 r. Realizowana tematyka badawcza początkowo dotyczyła zagadnień oporności mikroorganizmów na antybiotyki i mechanizmu koniugacji. Kolejnymi zagadnieniami były: genetyczna determinacja procesów oddechowych u drożdży, mechanizm zmienności antygenowej u pałeczek *Shigella* oraz rola fagów w zmienności antygenowej. Od 1990 r. zaczęto rozwijać genetykę molekularną drożdży w aspekcie izolacji i analizy strukturalnej i funkcjonalnej nowych genów o nieznanej funkcji. W ostatniej dekadzie nastąpił w instytucie szybki rozwój genomiki, co zaowocowało utworzeniem w roku 2002 nowego, pierwszego w Polsce, Zakładu Genomiki. Istotnymi odkryciami w znaczeniu naukowym były: wyizolowanie pierwszego mutanta z defektem mitochondrialnej transferazy ATP w komórkach drożdży *Saccharomyces cerevisiae*, poszerzenie znajomości zakresu genów warunkujących procesy łańcucha oddechowego i metabolizmu komórkowego oraz określenie molekularnego mechanizmu oporności komórek drożdży na związki arsenu. W badaniach nad zmiennością antygenową wykazano genetyczne uwarunkowanie antygenu typowe-

Władysław Kunicki-Goldfinger – ur. 1916 w Krakowie, zm. 1995 w Warszawie. Żołnierz armii W. Andersa; mgr filozofii 1939; dr n. przyr. 1948; dr hab. 1950; prof nadzw. 1950; prof. zw. 1962; kier. Katedry Mikrobiologii Ogólnej UMCS w Lublinie 1951–1955; kier. Katedry Mikrobiologii Ogólnej UWr 1955–1961; założyciel i kier. Pracowni Genetyki Drobnoustrojów w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu w 1958; kier. Zakładu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego 1961–1986; dyr. Instytutu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego 1962–1981; czł. korespondent PAN od 1965; czł. rzeczywisty PAN od 1980; czł. Nowojorskiej Akademii Nauk. Wypromował 38 dr. n. przyr. (9 habilitowało się). Doktor h.c. UWr 1989, doktor. h.c. UMCS w Lublinie 1990. Autor i współautor 200 publikacji i komunikatów oraz 9 książek z mikrobiologii i filozofii przyrody. Twórca szkoły w zakresie genetyki bakterii (koniugacja) i mikrobiologii wody. Założyciel i red. czasopisma naukowego „Acta Microbiologica Polonica" od 1952. Związany z opozycją demokratyczną od 1980 (KOR).

go III u pałeczek *Shigella flexneri* oraz jego rolę we wrażliwości na bakteriobójcze działanie surowicy i odkrycie bakteriofaga defektywnego pod względem lizy.

Kolejnymi dyrektorami Instytutu Mikrobiologii, a po zmianie nazwy w 2002 r. Instytutu Genetyki i Mikrobiologii, byli w l. 1991–1996 prof. dr hab. Andrzej Morawiecki, a potem w l. 1996–2002 prof. dr hab. Stanisław Ułaszewski. Podczas tej ostatniej kadencji wykonano remont generalny wszystkich pomieszczeń instytutu, co znacznie poprawiło warunki pracy dydaktycznej i naukowej pracowników i studentów. Następnym dyrektorem Instytutu Genetyki i Mikrobiologii był prof. dr hab. Stanisław Cebrat. Dyrektorem kadencji 2005–2008 jest ponownie prof. dr hab. Stanisław Ułaszewski. Wychowankami prof. T.M. Lachowicza byli kolejno: prof. dr hab. Zbigniew Kotylak, prof. dr hab. Stanisław Cebrat, prof. dr hab. Stanisław Ułaszewski, prof. dr hab. Włodzimierz Doroszkiewicz i prof. dr hab. Stanisław Jankowski.

Stanisław Ułaszewski

Szkoła Geobotaniczna

Szkoła Geobotaniczna rozwinęła się w Instytucie Botaniki UWr z chwilą przybycia do Wrocławia doc. dr **Anieli Krawiecowej** i objęcia w 1955 r. stanowiska kierownika Zakładu Systematyki i Morfologii Roślin, w latach późniejszych kontynuowana i rozwijana przez jej następców: doc. dr hab. Irenę Kuczyńską (1978–1990), doc. dr. hab. Władysława Kołę (1990–1994) oraz prof. dr hab. Jadwigę Anioł-Kwiatkowską od 1994 r. do dziś.

Prof. dr Aniela Krawiecowa dzięki inspiracjom naukowym prof. dr. hab. Stanisława Kulczyńskiego, jak również pod wpływem geobotaników poznańskich, odegrała ważną rolę we wrocławskim środowisku naukowym, wnosząc istotny wkład w rozwój różnych kierunków badawczych w obrębie dyscypliny botanicznej zwanej geobotaniką. Wraz ze współpracownikami przeprowadziła kompleksowe badania w zakresie florystycznej i ekologicznej geografii roślin, zarówno naczyniowych, jak i zarodnikowych (mchy, wątrobowce, śluzowce, porosty), obejmujące m.in. porównawczą analizę liczebności i składu jakościowego flor kilku rezerwatów przyrody Opolszczyzny (Łężczok, Leśna Woda, Lubsza, Kamień

Śląski) i innych regionów Dolnego Śląska (m.in. Góry Opawskie, Puszcza Śnieżnej Białki, Masyw Ślęży, Góry Kaczawskie). Badania te dokumentują bogate listy florystyczne wraz z pełnymi wykazami stanowisk roślin. Wiele odnalezionych wówczas gatunków stanowi duże rzadkości florystyczne; wśród nich są taksony nowe dla Śląska, a nawet dla flory Polski.

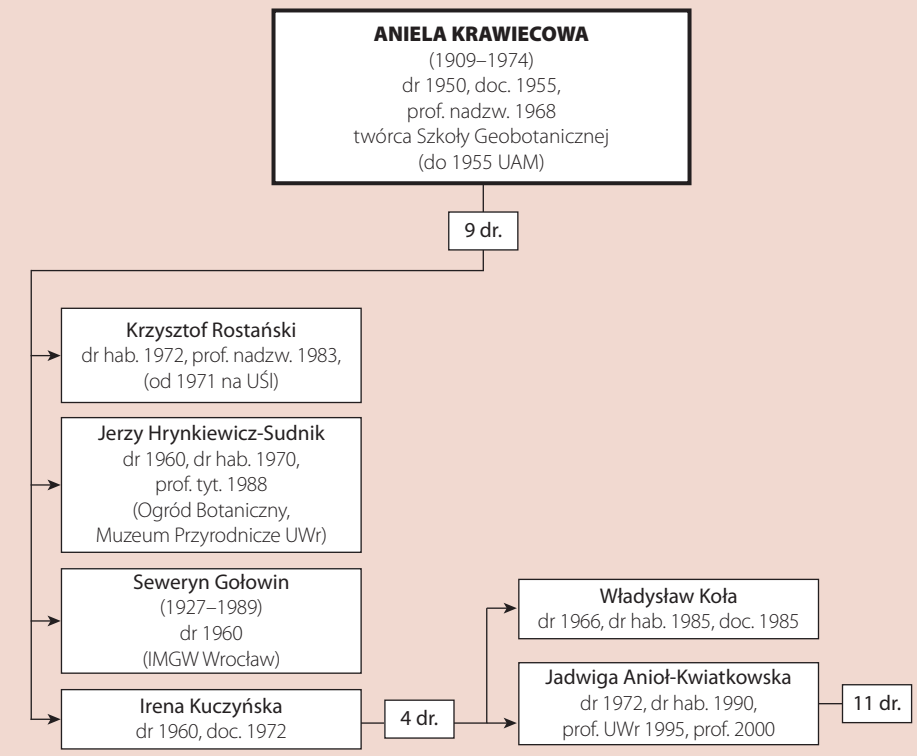
Prof. dr A. Krawiecowa należała do pionierów badań nad florą synantropijną (pierwsze w Polsce opracowanie tej flory, wykonane dla Poznania w 1950 r.). Z innych ważniejszych w tym zakresie prac należy wymienić syntetyczne opracowanie flory synantropijnej kilku dużych miast polskich, ukazujące ścisłe zależności pomiędzy ich składem gatunkowym a rozwojem historycznym i gospodarczym. Wraz z prof. Krzysztofem Rostańskim opracowała projekt usprawnienia klasyfikacji roślin synantropijnych, jednak ze względu na wprowadzenie do niej trudnej, dwuczłonowej terminologii klasyfikacja ta nie zyskała powszechnej akceptacji botaników.

Prof. dr A. Krawiecowa była inicjatorką i współautorką 2-tomowego skryptu *Systematyka roślin okrytonasiennych*, jednego z niewielu dostępnych wówczas opracowań z botaniki systematycznej, co w tamtych czasach było dużym osiągnięciem dydaktycznym.

Rozpoczęte w latach 60. przez doc. dr hab. Irenę Kuczyńską badania w zakresie socjologicznej geografii roślin (fitosocjologii) przeniosły w obręb wrocławskiej Szkoły Geobotanicznej zalążki prężnie rozwijającego się w Polsce nowego kierunku badawczego. Dzięki jej badaniom zbiorowiska roślinne, głównie leśne Opolszczyzny, później także innych obszarów Dolnego Śląska, zostały gruntownie opracowane. Pełna znajomość szaty roślinnej południowo-zachodniej Polski zaowocowała nowym podziałem geobotanicznym Dolnego Śląska i Opolszczyzny, przedstawionym i włączonym do zbiorowego dzieła kartografów wrocławskich *Atlas Śląska Dolnego i Opolskiego*. Kontynuowane ze współpracownikami badania fitogeograficzne i fitosocjologiczne dały efekty w postaci wielu syntetycznych opracowań monograficznych, np. o brioflorze Karkonoszy (W. Koła), zbiorowiskach leśnych Gór Sowich (K. Pender), zbiorowiskach segetalnych Wału Trzebnickiego (J. Anioł-Kwiatkowska).

W zakresie badań nad roślinnością segetalną, prowadzonych w południowo-zachodniej Polsce szczególnie intensywnie w latach 90., poznano dokładnie strukturę florystyczną, uwarunkowania ekologiczne i tendencje dynamiczne wszystkich zespołów chwastów pól uprawnych tego regionu, m.in. Wału Trzebnickiego, Równiny Wrocławskiej, Niziny Śląskiej. Doniosłym znaczeniem było opisanie i udokumentowanie tu dwóch nowych syntaksonów, przywiązanych do zasobniejszych w węglan wapnia siedlisk polnych: *Lathyro-Melandrietum* i *Kickxietum spuriae*; ten ostatni zespół nowy dla Polski.

W ramach problematyki ochrony przyrody opracowano pierwszą w kraju monografię na temat szaty roślinnej

Aniela Krawiecowa – ur. 1909 w Siebrakowie (Rosja), zm. 1974 we Wrocławiu; Uniwersytet Poznański – mgr biologii 1931; dr 1950; UWr – doc. 1955; prof. nadzw. 1968; kier. Katedry i Zakładu Morfologii i Systematyki Roślin 1955–1969; prodziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych 1957–1969; kier. Komisji Dydaktyczno-Wychowawczej Zespołu Młodzieżowego przy Dziekanie WNP; czł. Senackiej Komisji Wydawniczej, red. serii Prace Botaniczne – Acta Universitatis od 1963, red. wydziałowy Acta Universitatis Wratislaviensis od 1971; czł. Towarzystwa Botanicznego, czł. Towarzystwa Hydrobiologicznego, czł. WTN, ZNP; twórca wrocławskiej Szkoły Geobotanicznej. Wypromowała 9 dr. oraz 2 dr. hab., opublikowała 40 prac, w tym skrypt dla studentów biologii. Odznaczona Medalem 10-lecia, Krzyżem Kawalerskim OOP.

wszystkich rezerwatów przyrody ówczesnego województwa wrocławskiego. Unikatowość tej publikacji polega na zunifikowanej metodzie analizy zróżnicowania florystycznego i ekologicznego każdego z 16 istniejących tu rezerwatów, niezależnie od czasu ich powstania oraz przeznaczenia, przełamującej dotychczasową klasyfikację rezerwatów badanych na ogół pod kątem przedmiotu ochrony.

Bardzo ważnym osiągnięciem naukowym młodych geobotaników wrocławskich jest opublikowanie czerwonej księgi flory naczyniowej Dolnego Śląska (*Zagrożone gatunki flory naczyniowej Dolnego Śląska* pod red. Z. Kąckiego) – regionalnej monografii o zagrożonych gatunkach roślin w południowo-zachodniej Polsce. Obejmuje ona listę 640 gatunków wraz z ich wielostronną charakterystyką fitogeograficzną i taksonomiczną oraz autorską waloryzacją kategorii zagrożenia. Ocenę zagrożenia niektórych gatunków (endemicznych i o ograniczonym zasięgu geograficznym) o wymiarze globalnym należy uznać za osiągnięcie w skali światowej.

Opublikowane monografie, jak np. *The lichens, lichenicolous and allied fungi of Poland* (W. Fałtynowicz) i *Myxomycetes of Poland* (W. Stojanowska, A. Drozdowicz, A. Ronikier, E. Panek) zawierają krytyczne listy porostów i grzybów naporostowych oraz śluzowców Polski i stanowią syntezę wiedzy na temat różnorodności gatunkowej tych grup organizmów, wchodząc w skład ogólnopolskiej serii monografii poświęconej bioróżnorodności Polski.

Za nowatorskie dzieło i ważną pozycję wydawniczą w polskiej botanice należy uznać *Wielojęzyczny słownik florystyczny* (J. Anioł-Kwiatkowska). Zamieszczono tu 6488 nazw wszystkich przedstawicieli flory krajowej, w tym wielu gatunków środkowoeuropejskich, w pięciu wersjach językowych, uwzględniające również ich historyczne brzmienie, także polskie i łacińskie określenia synonimiczne gatunków, stanowi bogaty materiał źródłowy, będący podstawą opracowań w różnych dziedzinach szeroko pojętej geobotaniki.

Jadwiga Anioł-Kwiatkowska

Szkoła Antropologiczna

Twórcą Polskiej Szkoły Antropologicznej był Jan Czekanowski. Wybitne osiągnięcia naukowe w zakresie taksonomii człowieka, statystyki matematycznej, seroantropologii, genetyki, afrykanistyki i etnogenezy Słowian pozostawiły niezatarte ślady wśród jego uczniów na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, Adama Mickiewicza w Poznaniu i we Wrocławiu.

Po II wojnie światowej założenia i wyniki tych badań przeniesione przez uczniów J. Czekanowskiego: Karola Stojanowskiego, Jana Mydlarskiego i Adama Wankego oraz ich uczniów (Wandę Stęślicką-Mydlarską, Tadeusza Krupińskiego i Ewę Kolasę) do Katedry UWr i Zakładu Antropologii PAN, zyskały nazwę wrocławskiej Szkoły Antropologicznej.

Karol Stojanowski był m.in. znakomitym znawcą ideologii głoszonej zwłaszcza przez Niemców, a dotyczącej rasizmu. Przewidywał dalekosiężne plany Niemców dążących do likwidacji Słowian; zwracał uwagę na dramatyczne konsekwencje teoretycznych założeń rasizmu. Apelował o łączenie się narodów słowiańskich w celu przeciwstawienia się planom hitlerowskich Niemiec. Rasiści niemieccy uznali polskiego antropologa za szczególnie niebezpiecznego przeciwnika ich ideologii. Po wojnie był pierwszym kierownikiem Katedry Antropologii UWr.

Zakład Antropologii PAN we Wrocławiu, założony w 1952 r. jako kontynuacja b. Instytutu Nauk Antropologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, działał pod kierunkiem Jana Mydlarskiego.

Jan Mydlarski był inicjatorem wrocławskiej Szkoły Antropologicznej. Pod jego kierunkiem dominowały – zgodnie z ideami Czekanowskiego – badania w dziedzinie antropologii etnogenetycznej, analizy struktury antropologicznej grup ludzkich (typologia antropologiczna), rozwijano metody matematyczne w zastosowaniu do antropologii, a ponadto prowadzono badania nad zagadnieniami selekcji i ewolucjonizmu, antropologii filogenetycznej i morfologicznej, rozpoczęto realizację *Pierwszego Antropometrycznego Zdjęcia Ludności Polski* dla celów normalizacji.

Szczytowy rozwój etnogenetycznego nurtu szkoły Czekanowskiego nastąpił wraz z pojawieniem się metod matematycznych Adama Wankego. Był on twórcą dwóch metod statystycznych: stochastycznej korelacji wielorakiej (zwanej kostkową lub metodą nadwyżek) i punktów odniesienia (zwanej przez J. Czekanowskiego metodą aproksymacji). Metody te znalazły zastosowanie w kilku dziedzinach wiedzy i stały się rewelacją w antropologii w kraju i za granicą. Metody wrocławskiej Szkoły Antropologicznej A. Wankego były przedmiotem międzynarodowej dyskusji na łamach „Current Anthropology" i „Sovietskaja Etnografija". Przy zastosowaniu metod Wankego powstało kilkaset różnych prac rozwijających jego koncepcję. Autor stosując metodę kostkową stworzył polską typologię somatyczną mężczyzn, następnie Ewa Kolasa opracowała typologię somatyczną dla kobiet.

Wanda Stęślicka-Mydlarska oprócz tego, że prowadziła działalność ściśle naukową, zasłynęła jako wybitna popularyzatorka wiedzy antropologicznej. Badania prowadzone przez uczennicę Jana Mydlarskiego dotyczyły kilku dziedzin: ewolucjonizmu ze szczególnym uwzględnieniem antropogenezy, prymatologii, odontologii, morfologii dzisiejszego gatunku *Homo sapiens*, metodologii (wskaźniki dymorfizmu płciowego) i historii antropologii. Wraz z J. Mydlarskim zajmowała się odtwarzaniem brakujących części czaszek i rekonstrukcją na ich podstawie przyżyciowego wyglądu głów form kopalnych *Hominoidea*, co później było polem działania następcy Adama Wankego, Tadeusza Krupińskiego.

Punktem zwrotnym w rozwoju tego kierunku były prace Haliny Milicerowej, która kierowała Zakładem Antropologii PAN w l. 1965–1969 i przeprowadziła pionierskie badania antropologiczne stratyfikacji społecznej populacji (na przykładzie populacji Wrocławia) oraz zainicjowała longitudinalne, genetyczne badania bliźniąt wrocławskich, znane pod nazwą „Wrocław Twin Study". Jej prekursorska i nowatorska praca *Wiek menarchy dziewcząt wrocławskich w 1966 r. w świetle czynników środowiska zewnętrznego* (1968) była kolejnym punktem zwrotnym w rozwoju tego kierunku badań. Autorka uwzględniła strukturę społeczną mieszkańców Wrocławia dla wykrycia zależności tempa rozwoju dziewcząt od czynników społeczno-kulturowych. Idee zawarte w tej pracy były jedną

JAN MYDLARSKI
(1892–1956)
dr 1922, dr hab. 1926, prof. zw. 1945,
czł. PAN 1952
twórca szkół: Antropologicznej (UWr, PAN)
i Antropologii Funkcjonalnej (AWF)

8 dr.

Wanda Stęślicka-Mydlarska
(1907–2001)
dr 1947, doc. 1954,
prof. nadzw. 1960, prof zw. 1968
(UWr, PAN)
5 dr.

- Paweł Bergman
  dr 1965, dr hab. 1973,
  prof. nadzw. 1982
  (PAN)
  6 dr.
- Guido Antoni Kreisel
  dr 1965, dr hab. 1971,
  prof. 1987
  (UMK Toruń)
  5 dr.
- o. Franciszek Rosiński OFM
  dr 1974, dr hab. 1978,
  prof. 2001
  (UWr)
  1 dr

Adam Wanke
(1906–1971)
dr 1947, dr hab. 1954,
prof. nadzw. 1957
(UWr, PAN, AWF)
32 dr.

- Stanisław Goździewski
  dr 1959, dr hab. 1970, prof. 1984
  (AM Wrocław)
  5 dr.
- Tadeusz Bielicki
  dr 1959, dr hab. 1968,
  prof. 1978, czł. PAN 1996
  (PAN)
  6 dr.
- Tadeusz Krupiński
  dr 1962, dr hab. 1973,
  prof. nadzw. 1978
  (UWr)
  13 dr.
  - Ewa Nowak
    dr 1975, dr hab. 1989, prof. 1999
    (IWP Warszawa)
    1 dr
  - Bohdan Gworys
    dr 1976, dr hab. 2000
    (AM Wrocław)
    5 dr.
  - Krzysztof Borysławski
    dr 1978, dr hab. 1994,
    prof. UWr 1996
    6 dr.
  - Danuta Kornafel
    dr 1978, dr hab. 1995,
    prof. UWr 1996
    5 dr.
  - Bogusław Pawłowski
    dr 1996, dr hab. 2003,
    prof. UWr 2004
- Zygmunt Welon
  (1924–2005)
  dr 1964, dr hab. 1974, prof. 1983
  (PAN)
  4 dr.
  - Teresa Anna Sławińska-Ochla
    dr 1983, dr hab. 2001,
    prof. AWF 2001
- Ewa Anna Kolasa
  dr 1966, dr hab. 1979,
  prof. UWr 1996
  2 dr.
- Ryszard Paluch
  dr 1970, dr hab. 1994,
  prof. PWr 1996
  2 dr.

Tadeusz Dzierżykray-Rogalski
(1918–1998)
dr 1949, dr hab. 1951,
prof. nadzw. 1958, prof. zw. 1969
(PAN Warszawa)

Halina Milicer
(1907–1995)
dr 1951, doc. 1954,
prof. nadzw. 1959, prof. zw. 1971
(PAN, później w Warszawie)
30 dr.

- Elżbieta Rogucka
  (1941–2001)
  dr 1972, dr hab. 1996, prof. 2000
  (PAN)
  1 dr

Jan Czekanowski – ur. 1882 w Głuchowie (pow. grójecki), zm. 1965. Studia z zakresu antropologii, anatomii i matematyki na uniwersytecie w Zurychu 1902–1906, dr 1907, dr hab. i prof. 1913, prof. zw. 1920. Kier. Katedry Etnologii i Antropologii Wydziału Nauk Przyrodniczych UJK we Lwowie 1913–1941. Rektor w l. 1934–1936. Kier. Katedry Antropologii Wydziału Lekarskiego (później Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi) UAM w Poznaniu 1946–1960 (w tych latach stałe kontakty naukowe z pracownikami Katedry Antropologii UWr). Czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, czł. Towarzystwa Antropologicznego w Brnie Morawskim i Zurychu, czł. korespondent Société d'Anthropologie de Paris i Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Czł. rzeczywisty PAN od 1952. Doktor h.c. UAM w Poznaniu i UWr. Twórca Polskiej Szkoły Antropologicznej (jej główna idea: wprowadzenie statystyki matematycznej do antropologii, m.in. do rozwiązywania zagadnień etnogenezy). Promotor 23 dr., 11 dr. hab., 7 prof. Dorobek naukowy: ok. 300 publikacji, w tym 12 książek. Odznaczenia: Krzyż Komandorski OOP, Order Sztandaru I kl.

Karol Stojanowski – ur. 1885 w Kobyłowłokach, woj. tarnopolskie, zm. 1947; mgr filozofii 1919, dr 1924, hab. 1927, doc. 1928, prof. 1946. Organizator i kier. Katedry Antropologii UWr 1946–1947. Uczeń Jana Czekanowskiego, kontynuator Polskiej Szkoły Antropologicznej. Dorobek naukowy: 120 publikacji. Odznaczenia: Krzyż Niepodległości.

Jan Mydlarski – ur. 1892 w Pilźnie (woj. krakowskie), zm. 1956. Studia: Wydział Filozoficzny UJK we Lwowie, dr 1922; dr hab. 1926; prof. zw. 1945. Kier. Katedry Antropologii w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie (późniejsza AWF) 1931–1939; dyr. Instytutu Nauk Antropologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 1934–1939; wykładowca antropologii na Uniwersytecie Warszawskim 1927–1939; kier. Katedry Antropologii UMCS 1945–1948; dziekan Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UMCS 1945–1949; kier. Katedry Antropologii UWr 1949–1956; czł. komisji biologicznej Rady Głównej ustalającej programy dla studiów uniwersyteckich; rektor UWr 1951–1953; założyciel i pierwszy kier. Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu 1953–1956. Przewodniczący Komitetu Antropologii PAN 1952–1956; przewodniczący Komisji Antropometrii przy Prezydium PAN 1955–1956. Czł. Międzynarodowego Instytutu Antropologii w Paryżu od 1927; czł. Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 1932–1939; czł. komisji socjologicznej PAU od 1947; czł. zw. WTN 1948–1956; prezes Polskiego Towarzystwa Antropologicznego 1950–1956; czł. korespondent PAN od 1952; red. nacz. „Przeglądu Antropologicznego" 1952–1956 oraz „Materiałów i Prac Antropologicznych" 1953–1956. Uczeń i kontynuator Polskiej (Syntetycznej) Szkoły Antropologicznej J. Czekanowskiego, inicjator wrocławskiej Szkoły Antropologicznej. Kierunki badań: struktura antropologiczna grup ludzkich, seroantropologia, metody matematyczne w antropologii, zagadnienia selekcji, ewolucjonizm, antropologia sportu. Twórca antropologii wychowania fizycznego, organizator badań nad rozwojem fizycznym dzieci i młodzieży, autor epokowego miernika sprawności fizycznej młodzieży polskiej. Wypromował 8 dr. n. przyr., 7 dr. hab. lub doc., 5 prof. Autor 164 publikacji, 5 książek. Najważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (dwukrotnie), Krzyż Oficerski OOP, Nagroda Państwowa II st.

Adam Wanke – ur. 1906 we Lwowie, zm. 1971. Studia: Wydział Matematyczno-Przyrodniczy UJK we Lwowie 1936 (mgr filozofii); dr 1947; doc. 1954; prof. 1957. Twórca Zakładu Antropologii i jego kier. 1946–1950 w Studium Wychowania Fizycznego UWr. Kier. Zakładu Antropologii Instytutu Zoologicznego UWr 1956–1971; kier. Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu 1956–1965; 1959–1965 czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego; od 1964 przewodniczący Polskiej Sekcji Przystosowalności Człowieka w Komitecie Narodowym Międzynarodowego Programu Biologicznego; red. nacz. Materiałów i Prac Antropologicznych 1955–1971; czł. założyciel i prezes Polskiego Towarzystwa Biometrycznego 1965–1971; czł. zw. WTN 1955–1971; 1965–1971 przewodniczący Komitetu Antropologii PAN. Kierunki badań: uczeń i kontynuator Polskiej (Syntetycznej) Szkoły Antropologicznej J. Czekanowskiego; twórca oryginalnego warsztatu metodycznego [metoda stochastycznej korelacji wielorakiej (1949/1950) i metoda punktów odniesienia (1950)], otwierającego nowy etap w rozwoju antropologii etnicznej; metody Wankego znalazły zastosowanie w wielu innych dyscyplinach; inicjator i organizator badań terenowych, dotyczących zagadnień genetycznych w populacjach ludzkich (1964–1970). Wypromował 32 dr., 4 dr. hab., 3 prof. Autor 35 publikacji, 1 książki.

z inspiracji późniejszych prac Zakładu Antropologii PAN, dotyczących problemów stratyfikacji społecznej.

Kontynuatorem tego kierunku i współtwórcą szkoły naukowej analiz czynnikowych stratyfikacji społecznej jest Tadeusz Bielicki. W ten sposób na pierwsze miejsce wysunęła się antropologia społeczna, badająca m.in. biologiczne skutki rozwarstwienia społecznego, przemiany sekularne zależne od poziomu życia danych grup społecznych oraz wskaźniki dobrostanu biologicznego współczesnej populacji Polski.

Założenia tego kierunku są następujące: pewne cechy biologiczne (np. wysokość ciała, wiek *menarche*, stan otłuszczenia, stan kośćca, umieralność dorosłych) nie są badane jako takie, lecz jako mierniki sytuacji społeczno-ekonomicznej poszczególnych warstw, klas, grup zawodowych. Na założeniach tych oparte były dwa główne nurty badań T. Bielickiego i współpracowników: 1. Analiza trendów sekularnych „grupowych": chodzi o badanie tych trendów nie w obrębie danej populacji jako całości, lecz w obrębie kilku względnie jednorodnych klas społecznych lub grup zawodowych pochodzących z populacji generalnej. W ten sposób stało się możliwe badanie ewolucji rozwarstwienia społecznego (zmniejszanie lub wzrastanie kontrastów międzygrupowych, tj. badanie nierówności poziomu życia T. Bielicki, B. Hulanicka i współpracownicy). 2. Analiza trendów sekularnych w sile działania poszczególnych czynników środowiska społecznego na cechy biologiczne: chodzi o odpowiedź na pytanie, jak silny jest samoistny wpływ na zmienność np. wysokości ciała w populacji określonego czynnika sytuacji społecznej jednostek – chodzi o „efekt netto" czyli siłę stratyfikującą danego czynnika (np. wielkość rodziny, liczebność rodzeństwa, urbanizacja, wykształcenie rodziców), która może zmieniać się w czasie (T. Bielicki, Z. Welon i współpracownicy). Zgodnie z takimi samymi założeniami zespół Zakładu Antropologii PAN rozwija badania nad społecznym i regionalnym zróżnicowaniem przedwczesnej umieralności dorosłych (T. Bielicki, E. Rogucka i współpracownicy) oraz badania nad społecznymi uwarunkowaniami nadwagi i otyłości (T. Bielicki, E. Rogucka, Z. Welon i współpracownicy).

Paweł Bergman i Tadeusz Krupiński

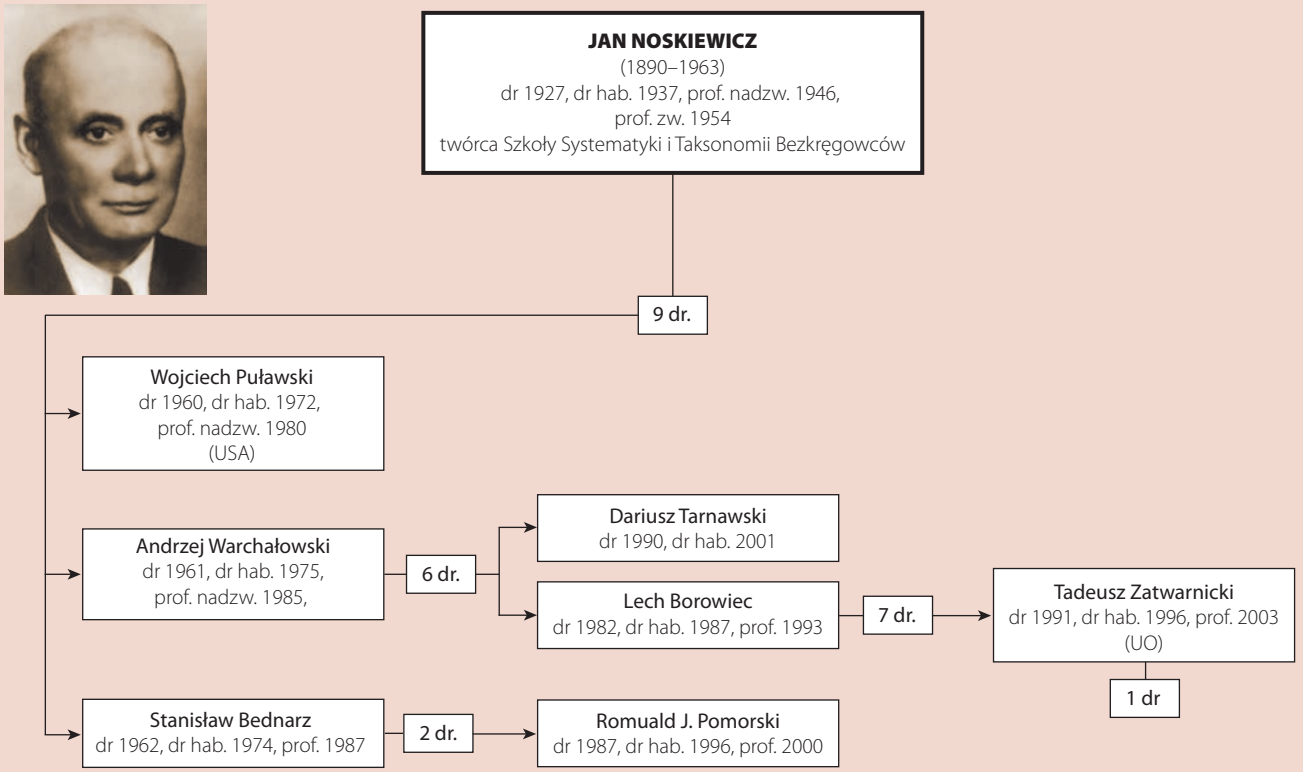
Szkoła Systematyki i Taksonomii Bezkręgowców

Twórcą szkoły był prof. **Jan Noskiewicz** (1890–1963). Wywodzący się z Uniwersytetu Lwowskiego i Muzeum im. Dzieduszyckich już przed II wojną światową stał się uznanym autorytetem w dziedzinie systematyki i taksonomii błonkówek, zwłaszcza żądłówek, zasłynął też syntezami zoogeograficznymi. Po wojnie kontynuował badania na UWr. Jako kierownik Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, a później pracownik Muzeum Zoologicznego, skupił wokół siebie grupę młodszych kolegów, w tym własnych wychowanków (prof. Wojciech Puławski) oraz systematyków rozpoczynających pracę już we Wrocławiu (prof. Andrzej Warchałowski, prof. Stanisław Bednarz), jak i wywodzących się

z ośrodka poznańskiego (prof. Andrzej Wiktor). Zespół prowadził z rozmachem badania taksonomiczne nad różnymi grupami bezkręgowców (ślimaki, chrząszcze, błonkówki, prostoskrzydłe), opierając się na światowych materiałach, publikując liczne prace, w tym obszerne monografie taksonomiczne. Członkowie szkoły intensywnie pracowali także nad poszerzeniem bazy dla badań taksonomicznych m.in. jako redaktorzy „Polskiego Pisma Entomologicznego", które wkrótce stało się jednym z wiodących czasopism tego typu na świecie. Aktywnie uczestniczyli też we władzach Polskiego Towarzystwa Entomologicznego i PTZ. Po śmierci prof. J. Noskiewicza jego uczniowie dalej rozwijali szkołę, wychowując liczne grono specjalistów. Zawierucha polityczna lat 80. XX w. spowodowała wprawdzie emigrację prof. W. Puławskiego do USA, ale jako pracownik California Academy of Sciences wspierał rozwój szkoły w Polsce. Dziś, jako obywatel USA i wybitny taksonom, wystawia najlepsze świadectwo poziomowi tej szkoły.

Trzecie już pokolenie kontynuatorów Szkoły Systematyki i Taksonomii Bezkręgowców, w osobach prof. Lecha Borowca, prof. Romualda J. Pomorskiego, dr hab. Beaty Pokryszko i dr. hab. Dariusza Tarnawskiego, przy wsparciu dr hab. Heleny W. Wesołowskiej przybyłej z ośrodka poznańskiego i dr. hab. Marka Wanata z ośrodka łódzkiego, dało nowy impuls do rozwoju szkoły, zakładając Polskie Towarzystwo Taksonomiczne. Wizytówką towarzystwa stało się nowe czasopismo „Genus – International Journal of Invertebrate Taxonomy", uznawane w świecie jako jedno z wiodących czasopism taksonomicznych, publikujące oprócz regularnych artykułów naukowych obszerne monografie taksonomiczne w serii suplementów. Na polskiej scenie naukowej pojawia się już czwarte pokolenie kontynuatorów szkoły. Pierwszym z nich jest dr hab. Tadeusz Zatwarnicki, wychowanek prof. L. Borowca, a kilku innych szykuje się w najbliższym czasie do finalizacji przewodów habilitacyjnych. Szkoła promieniuje szeroko na inne ośrodki w Polsce. W ramach spotkań naukowych, pod patronatem Polskiego Towarzystwa Taksonomicznego, od 1990 r. odbywają się regularne warsztaty taksonomiczne, w których młodzi taksonomowie z całej Polski zbierają doświadczenie zawodowe i podnoszą swoje kwalifikacje. Część z tych uczestników zdobyła już stopnie doktorów hab., a nawet tytuły profesorskie w innych ośrodkach, stwarzając szansę na powstanie nowych szkół kontynuujących tradycję wrocławskiej Szkoły Systematyki i Taksonomii Bezkręgowców.

Lech Borowiec

Jan Noskiewicz – ur. 1890 w Sanoku, zm. 1963 w Warszawie; mgr 1913 (ULw), dr filozofii 1927 (UJK); dr hab. 1937 (UJK); prof. nadzw. 1946 (UWr), prof. zw. UWr 1954. Asystent Katedry Zoologii Uniwersytetu Lwowskiego 1920–1922; kustosz Muzeum im. Dzieduszyckich 1922–1939; wykładowca Instytutu Pedagogiki i UJK 1940–1944, pracownik Instytutu Badań Tyfusu Plamistego 1941–1944, wykładowca Wyższych Kursów Nauczania 1944, wykładowca ULw 1944–1946, kier. Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii od 1946. Red. nacz. „Polskiego Pisma Entomologicznego" 1951–1963, czł. ZG Polskiego Towarzystwa Entomologicznego 1951–1963, czł. PTZ i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika. Twórca Szkoły Systematyki i Taksonomii Bezkręgowców, specjalność entomologia. Wypromował 9 doktorów, 1 doktor hab. wśród wychowanków. Specjalista w zakresie systematyki błonkówek, zwłaszcza żądłówek, wybitny zoogeograf, autor 97 publikacji i tłumacz 2 książek. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal 10-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska.

Szkoła Paleozoologii

Wrocławska Szkoła Paleozoologii została założona w 1947 r. przez prof. **Zbigniewa Ryziewicza** wywodzącego się z Uniwersytetu Lwowskiego. Specjalnością szkoły były pierwotnie kopalne fauny ssaków kenozoicznych, pochodzące głównie z Górnego Śląska i okolic Opola. Późniejsze badania obejmowały osady jaskiń tatrzańskich i jurajskich, mioceńskie wapienie okolic Pińczowa. Wyniki badań z tego okresu zaowocowały opisaniem nowych dla nauki gatunków. Kontynuatorem tej tematyki badawczej była doc. Teresa Czyżewska. Jej problematyka naukowa obejmowała głównie lądowe ssaki kenozoiczne i walenie mioceńskie, a szczególnym obiektem zainteresowań były fauny jeleniowatych z terenu Polski, wśród których stwierdziła obecność nowych dla nauki gatunków. Tematyką związaną z kopalną fauną jeleniowatych z terenu Polski zajmowała się również dr Krzysztofa Usnarska-Talerzak, a dr Krzysztof Stefaniak jest kontynuatorem badań doc. T. Czyżewskiej.

Prof. dr hab. Anna Jerzmańska wprowadziła do problematyki szkoły badania trzeciorzędowych ryb i skorupiaków. Stworzyła zespół badaczy (dr Wiesława Szymczyk i dr Jacek Świdnicki) zajmujący się ichtiofauną z trzeciorzędowego zbiornika morskiego z terenu Karpat. Badania nad trzeciorzędowymi rybami i skorupiakami pozwoliły na opisanie zespołu faunistycznego z Karpat o zbliżonym charakterze do fauny dzisiejszego Morza Sargassowego. Było to całkiem nowe odkrycie, które odbiło się echem w nauce światowej. Opisała nowe dla nauki rodzaje i gatunki ryb, a także określiła warunki ekologiczne panujące w zbiorniku morskim Tetydy położonym na obszarze dzisiejszych Karpat. Była niekwestionowanym autorytetem w świecie. Rybami z trzeciorzędu Polski zajmowała się również mgr Kazimiera Mroczkiewicz.

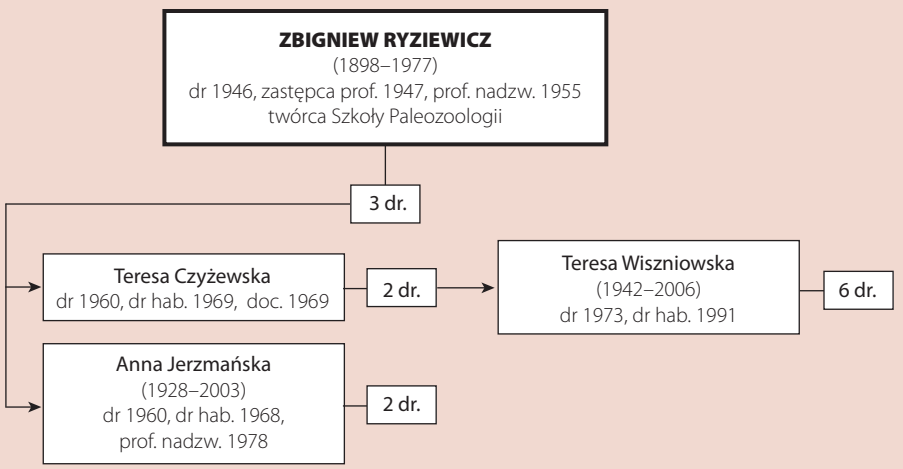
Prof. dr hab. Teresa Wiszniowska kontynuuje badania nad problematyką przemian lądowej fauny kręgowców z kenozoiku Polski. Głównym obiektem jej zainteresowań są szczątki z osadów jaskiniowych obszaru Sudetów, Jury Krakowsko-Wieluńskiej i obszarów krasowych południowej Europy, a także fauny ze stanowisk archeologicznych. Badania zespołu prof. T. Wiszniowskiej obejmują głównie ssaki drapieżne (prof. T. Wiszniowska), ssaki kopytne (dr Krzysztof Stefaniak) i drobne ssaki (mgr Paweł Socha), wśród których opisano nowe dla fauny Polski gatunki.

Nagromadzone w trakcie prac wykopaliskowych bogate materiały kopalnej fauny bezkręgowców stały się podstawą podjęcia jej opracowań przez dr Krzysztofę Usnarską-Talerzak (ramienionogi) i mgr. Marka Pakieta (ślimaki).

Niekwestionowanym dorobkiem szkoły jest zgromadzenie unikatowej kolekcji kopalnych bezkręgowców i kręgowców. Na podkreślenie zasługuje również fakt zabezpieczenia kolekcji zgromadzonej do II wojny światowej przez badaczy niemieckich. Ta część kolekcji została ocalona i częściowo uporządkowana po zniszczeniach w czasie wojny. Obecnie zgromadzona jest w Zakładzie Paleozoologii i obejmuje ponad kilkaset tysięcy okazów. Do najcenniejszych jej części należy zaliczyć unikatowy w skali światowej zbiór ryb kopalnych oraz typów opisowych (ponad 20 tys. okazów), a także bardzo bogaty zbiór szczątków kenozoicznych kręgowców. Na podkreślenie zasługuje fakt obecności w nich okazów i typów opisowych.

Teresa Wiszniowska

Zbigniew Ryziewicz – ur. 1898 w Strutynie; zm. 1977. Kariera naukowa: mgr 1945; dr n. przyr. 1946; zastępca prof. 1947; prof. nadzw. 1955. Na UWr pełnił następujące funkcje: kier. Katedry Paleozoologii 1947–1968; prodziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych 1963–1965. Czł.: WTN; Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Geologicznego, PTZ. Twórca wrocławskiej Szkoły Paleozoologii. Specjalista w zakresie kenozoicznych ssaków Polski. Jego zainteresowania naukowe obejmowały: anatomię kręgowców, biostratygrafię, paleoekologię, paleozoologię, taksonomię, teriologię. Wypromował 3 doktorów n. przyr. Autor 18 publikacji i 2 skryptów. Żołnierz Legionów Polskich, uczestnik III Powstania Śląskiego, nauczyciel w tajnym szkolnictwie w II wojnie światowej. Odznaczenia: Krzyż Walecznych, Krzyż Niepodległości.

Szkoła Embriologii Porównawczej Zwierząt

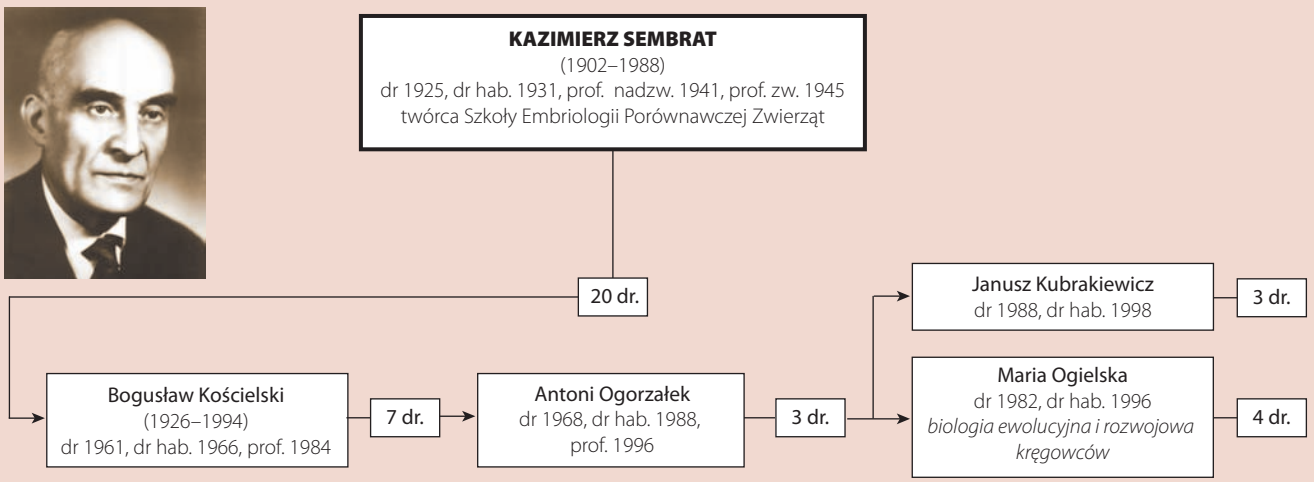
Założyciel szkoły, zajmującej się porównawczą embriologią zwierząt, prof. **Kazimierz Sembrat**, był na UJK we Lwowie uczniem prof. Jana Hirschlera, specjalisty w dziedzinie embriologii owadów. Pierwszym blokiem tematycznym, zapoczątkowanym przez niego we Wrocławiu i prowadzonym przez jego współpracowników (B. Kościelski, E. Radecka, J. Nowakówna, L. Kiełbówna), był wpływ hormonów tarczycy na metamorfozę płazów ogoniastych (aksolotli, traszek). Jednym z kluczowych eksperymentów, związanych z ewolucją gruczołów dokrewnych, było indukowanie przeobrażenia aksolotli (pozostających w normalnych warunkach całe życie w stadium larwalnym) homogenatem z endostyli (rynienek zlokalizowanych w dolnej części kosza skrzelowego) u lancetnika. Dalsze badania, związane z operacyjnym usuwaniem bądź farmakologicznym blokowaniem aktywności tarczycy u płazów bezogonowych, gadów i ptaków, potwierdziły koncepcję endokrynowej regulacji rozwoju u kręgowców. W embriogenezie kręgowców opisano różne typy miogenezy miotomalnej u ryb i płazów (L. Kiełbówna, M. Daczewska). Badano też zjawisko hybrydogenezy mieszańców żab zielonych (*Rana esculenta*), związane z tym anomalie rozwojowe oraz zmienność strukturalną jajnika, a także zjawisko poliploidii u tego gatunku (M. Ogielska).

Drugim blokiem tematycznym, zapoczątkowanym przez K. Sembrata i B. Kościelskiego (K. Kościelska, Z. Badian, M. Schabenbeck), były badania nad poliembrionią – rozmnażaniem bezpłciowym, w którym zarodek, rozwijający się z jednego jaja (monozygotyczny), ulega fragmentacji. Wykazano istnienie tego zjawiska u wirków (*Turbellaria*) i błonkówek pasożytniczych z rodzaju *Ageniaspis*. Oryginalnym osiągnięciem w tej dziedzinie było indukowanie poliembrionii u owada bezskrzydłego, *Thermobia domestica*, poprzez wirowanie jaj i zarodków (B. Kościelski). Badano również regenerację u jamochłonów i wirków, ze szczególnym uwzględnieniem w tym procesie roli komórek interstycjalnych u stułbi (*Palmatohydra oligactis*) (Z. Badian) i neoblastów u wypławka białego (*Dendrocoelum lacteum*) (M. Schabenbeck).

Trzecim blokiem tematycznym, prowadzonym obecnie w Zakładzie Zoologii Ogólnej pod kierownictwem A. Ogorzałka, są badania oogenezy (różnicowania się komórek jajowych) i wczesnej embriogenezy u bezkręgowców (M. Paschma, E. Radecka, Z. Badian, B. Terpiłowska, J. Kubrakiewicz, B. Simiczyjew, R. Adamski, M. Klimowicz, I. Jędrzejowska, M. Mazurkiewicz). Zbadano oogenezę i budowę jajnika u skąposzczetów, skorupiaków: oczlika (*Acanthocyclops viridis*), dziwogłówki wiosennej (*Siphonophanes grubei*), splewki karpiowej (*Argulus foliaceus*) i rozwielitki (*Daphnia pulex*); u krocionogów; pajęczaków (*Arachnida*) i owadów – z rzędu pluskwiaków różnoskrzydłych (*Heteroptera*), muchówek (*Diptera*), siatkoskrzydłych (*Neuropteroidea*) Podstawowe odkrycia naukowe w tym bloku tematycznym to m.in. stwierdzenie u wazonkowca (*Enchytraeus albidus*) politroficznego typu oogenezy; stwierdzenie solitarnego (nie wspomaganego przez inne komórki) typu oogenezy u krocionogów, ustalenie powiązań filogenetycznych na podstawie wybranych cech budowy jajnika u *Heteroptera*, *Diptera*, *Mecoptera* i *Neuropteroidea*; opisanie wpływu jądra oocytu na różnicowanie się komórek folikularnych i witelogenezę u pluskwiaków i zróżnicowany poziom amplifikacji DNA u sieciarek (*Neuroptera*) i muchówek (*Diptera*).

Wypromowano 33 doktorów i 6 doktorów hab.

Antoni Ogorzałek

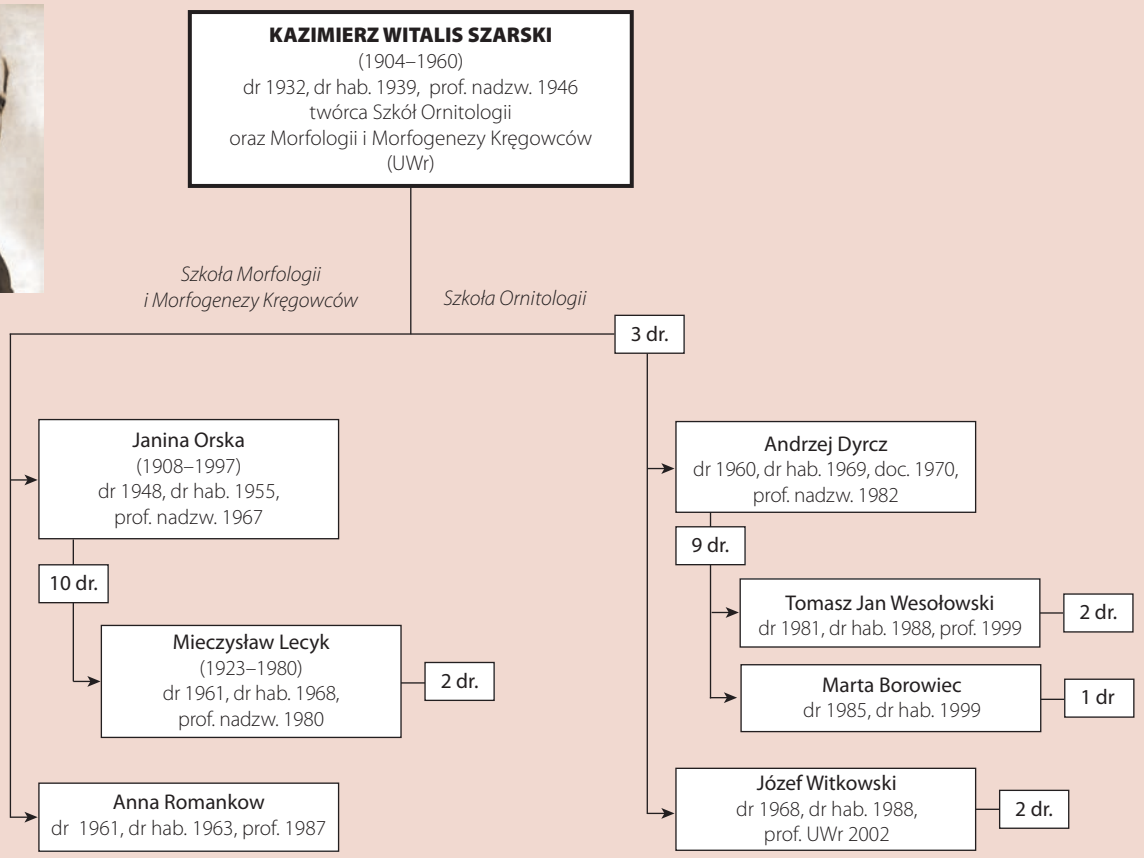
Kazimierz Sembrat – ur. 1902 w Krakowie, zm. 1988 we Wrocławiu. 1920–1925 studia na UJK we Lwowie, 1921 demonstrator, w Instytucie Zoologicznym u prof. J. Hirschlera, 1925 doktorat i asystentura, 1925–1930 – adiunkt, 1931 – habilitacja, 1939–1941 – prof. nadzw. i kier. Katedry Zoologii i Anatomii Porównawczej, 1941–1944 usunięty przez Niemców z uniwersytetu pracuje w Zakładzie Szczepionek Antytyfusowych prof. R. Weigla. W 1944 przeniósł się do Warszawy, gdzie został ranny w powstaniu. 1945 od kwietnia do września prof. na UJ, od 1945 prof. zw. na UWr. Pierwszy dziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych. 1945–1949 – dojeżdżał do Lublina w charakterze kier. Katedry Zoologii. 1945–1972 dyr. Instytutu Zoologicznego UWr i kier. Katedry Zoologii Ogólnej, a od 1968 Zakładu Zoologii Ogólnej. Autor ponad 500 publikacji (w tym ponad 100 oryginalnych rozpraw) z dziedziny embriologii doświadczalnej i opisowej oraz faunistyki. Wykazał wpływ tarczycy na metamorfozę i morfogenezę kręgowców. Autor podręcznika *Histologia porównawcza zwierząt* (1981). Wypromował 20 doktorów i 2 doktorów hab. W l. 1953–1965 prezes, a od 1972 honorowy czł. PTZ. Założyciel i red. nacz. czasopisma „Przegląd Zoologiczny" od 1950 i red. nacz. „Zoologica Poloniae". Doktor h.c. UWr. Nagrodzony Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP.

Szkoła Morfologii i Morfogenezy Kręgowców

Prof. dr hab. **Kazimierz Witalis Szarski**, założyciel szkoły, zajmował się strukturą i embriologią układu moczopłciowego ssaków (głównie rozwoju pochwy i dodatkowych gruczołów płciowych u myszy). Kontynuowali tę tematykę jego uczniowie (A. Dyrczowa, J. Bartmańska), badając rozwój gruczołów płciowych u licznych gatunków owadożernych i gryzoni. Badaniami osteologicznymi, zwłaszcza morfologią i genezą trzeszczek oraz kości piętowych u gryzoni, zajmowała się Anna Romankow. Kontynuatorami szkoły byli też J. Orska i jej uczeń M. Lecyk. Ustalali wpływ temperatury w rozwoju zarodkowym na liczbę kręgów i inne cechy merystyczne kręgowców. Wyniki ich badań podważyły kryterium liczby kręgów jako cechy taksonomicznej w systematyce ryb. Określiły zakres tolerancji na czynniki środowiska zewnętrznego na normalny rozwój i powstawanie anomalii. W dalszej kolejności, wraz z zespołem ich uczniów, badano wpływ na rozwój zarodkowy ryb, płazów, ptaków i ssaków również takich czynników, jak światło, pH, działanie promieni jonizujących oraz środków ochrony roślin. Wykazano istotny wpływ tych czynników na morfologię i anomalie rozwojowe u tych kręgowców. Ważnym odkryciem M. Lecyka było wykazanie, że szoki termiczne działające w okresie embrionalnym ssaków wywołują zjawiska teratologiczne szkieletu kostnego (m.in. zmianę liczby kręgów, rozdwojenie trzonów, zwiększenie liczby palców). Wyniki badań tej szkoły mają znaczenie w medycynie, w systematyce ryb, u których liczba kręgów często była kryterium systematycznym, wyjaśniły występowanie anomalii w szkielecie, a także wykazały, że okresem najbardziej wrażliwym, wpływającym na morfologię, jest faza tworzenia się somitów w zarodkach kręgowców. W szkole tej obroniono 14 prac doktorskich i 4 habilitacje.

Bogusław Kokurewicz

Kazimierz Witalis Szarski – ur. 1904 w Wiedniu, zm. 1960. Studia na UJK we Lwowie, mgr 1928; dr n. przyr. 1932; dr hab. 1939; prof. nadzw. 1946. W l. 1928–1939 był kolejno demonstratorem, młodszym, potem st. asystentem naukowo-dydaktycznym i doc. Katedry Anatomii Porównawczej ULw. Od stycznia 1946 na UWr. Współtwórca Instytutu Zoologicznego UWr, założyciel i kier. Katedry Anatomii Porównawczej 1946–1960. Dziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych 1954, prorektor 1954–1957, a następnie rektor UWr 1957–1959. Zasłużony w inwentaryzacji zasobów przyrodniczych Dolnego Śląska, współtwórca sieci rezerwatów przyrodniczych Dolnego Śląska, pierwszy przewodniczący Rady Naukowej Karkonoskiego Parku Narodowego. Przewodniczący Wrocławskiego Komitetu Ochrony Przyrody. Red. „Zoologica Poloniae", wiceprzewodniczący Rady Naukowej Ogrodu Zoologicznego we Wrocławiu. Głównym kierunkiem badań była morfologia i morfogeneza kręgowców, prace nad rozwojem i budową układu moczopłciowego u ssaków przy zastosowaniu, oprócz metody histologicznej, metody rekonstrukcji plastycznych. Twórca szkół naukowych: Morfologii i Morfogenezy Kręgowców, Szkoły Ornitologii. Wypromował 3 doktorów, 1 doktora hab. Wśród wychowanków 5 profesorów. Autor 16 opublikowanych prac, liczne przekłady, m.in. dzieł Darwina, Wallace'a. Posiadane odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi. Zmarł w roku, w którym wniosek o nadanie tytułu prof. zwyczajnego czekał na zatwierdzenie w ministerstwie.

Szkoła Ornitologii

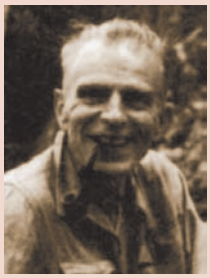
Badania ornitologiczne na powojennym UWr zapoczątkował prof. dr **Kazimierz Witalis Szarski**, późniejszy rektor uniwersytetu, z końcem lat 40. XX w. Jego uczniowie to prof. dr hab. Andrzej Dyrcz, założyciel i długoletni kierownik Zakładu Ekologii Ptaków UWr, i dr hab. prof. UWr Józef Witkowski, długoletni kierownik Stacji Ornitologicznej w Miliczu. Po przedwczesnej śmierci prof. Szarskiego powrócił z emigracji w 1960 r. prof. dr Władysław Rydzewski, ornitolog, który później został dyrektorem Muzeum Przyrodniczego UWr. Jego uczniem jest prof. dr hab. Ludwik Tomiałojć. Uczniami prof. Dyrcza są: dr hab. Marta Borowiec i prof. dr hab. Tomasz Wesołowski, który jest też po części wychowankiem prof. Tomiałojcia. Wrocławska Szkoła Ornitologii jest czołowym ośrodkiem ornitologicznym w kraju. Tutaj zapoczątkowano podstawowe badania faunistyczne i ilościowe, które zaowocowały dziełami: *Awifauna Polski* (L. Tomiałojć i T. Stawarczyk) i *Ptaki Śląska – monografia faunistyczna* (A. Dyrcz, W. Grabiński, T. Stawarczyk, J. Witkowski). Ich wydanie poprzedzone było pierwszymi opracowaniami mało zbadanych ornitologicznie terenów takich jak: Puszcza Białowieska (L. Tomiałojć, T. Wesołowski), bagna Biebrzy, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie (A. Dyrcz i in.) i Puszcza Augustowska (L. Tomiałojć). W miarę rozwoju ośrodka naukowego coraz więcej badań poświęcano ekologii rozrodu i ekologii behawioralnej ptaków, przede wszystkim wodnych i dziuplaków, w Puszczy Białowieskiej. Z tego zakresu ukazało się wiele prac w czołowych czasopismach naukowych z listy filadelfijskiej. Między innymi wykryto nieznany przedtem system rozrodczy u ptaków, wykazano uniwersalność procesu urbanizacji ptaków na podstawie badań w kraju i za granicą, opublikowano pionierskie prace dotyczące wartości adaptacyjnej poliginii u ptaków (A. Dyrcz, M. Borowiec). Prowadzono te badania nie tylko w kraju, ale także w Panamie, Peru i na Nowej Gwinei (A. Dyrcz). Badania ilościowe ptaków w pierwotnych lasach, zachowanych w Puszczy Białowieskiej (L. Tomiałojć i T. Wesołowski), wykazały, że zgrupowania ptaków lęgowych w lesie pierwotnym strefy umiarkowanej, podobnie jak w lasach tropikalnych, charakteryzują się wysokim zróżnicowaniem gatunkowym, połączonym z niskimi zagęszczeniami większości gatunków. Zmiany liczebności poszczególnych gatunków zachodzą w dużym stopniu niezależnie od siebie, a trendy wzrostu lub spadku liczebności tylko w niewielkim stopniu można objaśnić wahaniami warunków środowiska.

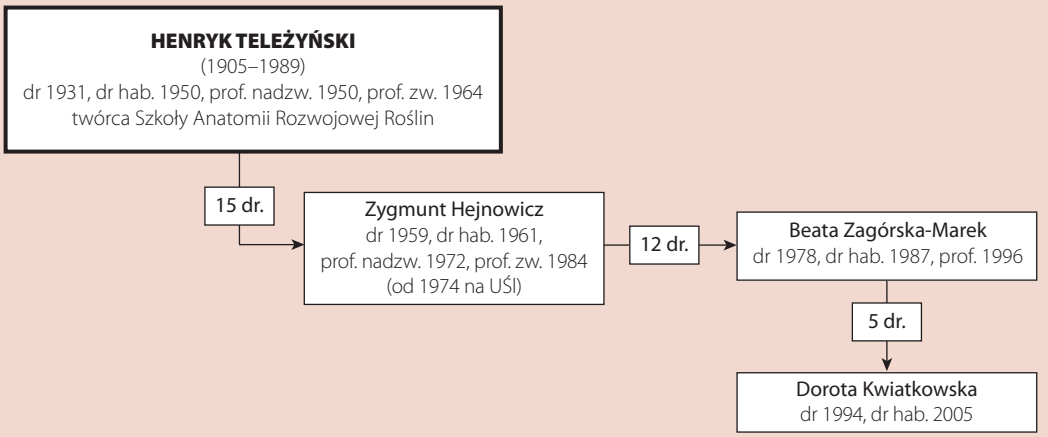
Andrzej Dyrcz

Szkoła Anatomii Rozwojowej Roślin

Szkoła ta powstała na UWr w latach 50. XX w. dzięki inspiracji płynącej ze spotkania się w Instytucie Biologii Roślin w okresie powojennym kilku wybitnych indywidualności naukowych. Jedną z nich był wywodzący się z lwowskiego UJK prof. Stanisław Kulczyński, pierwszy rektor UWr i pierwszy dyrektor ówczesnego Instytutu Botaniki, wybitny morfolog i torfoznawca. Jego wystąpienia naukowe i wykłady, a zwłaszcza stosowane przezeń matematycznie ścisłe, formalne metody opisu morfologicznych cech roślin, wywarły wielki wpływ i na współpracowników, do których należał prof. **Henryk Teleżyński**, i na studentów, wśród których był prof. Zygmunt Hejnowicz. Prof. Hejnowicza – obok prof. Teleżyńskiego, którego był wychowankiem i któremu jak sam mówi, bardzo wiele zawdzięcza, należy uznać za główną postać w tworzeniu Szkoły Anatomii Rozwojowej Roślin we Wrocławiu. Jej zainteresowania pierwotnie dotyczyły struktury i funkcji merystemów apikalnych. W swoich słynnych, niezmiernie inspirujących dyskusjach naukowych prof. H. Teleżyński sformułował wówczas jako pierwszy na świecie pogląd na temat spowolnienia wzrostu w szczytowej części merystemu apikalnego korzenia, co zostało następnie potwierdzone przez brytyjskiego uczonego Clowesa odkryciem strefy Q. Jest to pogląd do dziś inspirujący wielu uczonych na świecie, o czym świadczą ostatnie badania nad mutantami roślin modelowych. Prof. H. Teleżyński, aktywnie publikujący przed wojną, w czasie wojny więzień kilku kolejnych oflagów, poprzestał w tym okresie na kształceniu swoich uczniów. Być może przyczynił się do tego fakt, że główny nurt jego zainteresowań dotyczył chromosomowej teorii dziedziczenia, potępianej oficjalnie w latach stalinowskich, której jednak potrafił odważnie bronić na ówczesnych konferencjach naukowych.

Pierwszym natomiast istotnym osiągnięciem prof. Hejnowicza było odkrycie i opisanie nieznanego dotąd zjawiska chimery peryklinalnej u nagonasiennych. Jednak największą sławę i szeroki rozgłos w świecie przyniosły mu późniejsze badania z przełomu lat 60. i 70., polegające na rekonstrukcji historii kambium, zakodowanej w strukturze drewna. Ich wynikiem stało się odkrycie nowego dla nauki zjawiska kambialnych fal morfogenetycznych. Wtedy to zaczęto po raz pierwszy za granicą używać w podręcznikach nazwy Polska Szkoła Badań Rozwojowych Roślin. Hejnowicz nie tylko odkrył, ale i scharakteryzował kambialne fale ustalając, że prędkość propagacji jest wprost proporcjonalna do długości fali i że jej okres jest stały, zbliżony do 20 lat. W ten sposób został odkryty bodaj najdłuższy rytm biologiczny. Na podstawie tych badań Hejnowicz stworzył wówczas nową koncepcję morfogenezy, w której źródłem stacjonarnej informacji pozycyjnej dla różnicujących się komórek mogłyby być interferencyjne mapy morfogenetyczne, będące produktem superpozycji biegnących fal stężenia morfogenów. Fale te o stałym okresie, takim, jakim odznaczają się fale w kambium, mogłyby dawać stacjonarną oscylację stężenia morfogenu o zróżnicowanej przestrzennie amplitudzie. W późniejszych swych badaniach prowadzonych już po przejściu na Uniwersytet Śląski H. Hejnowicz powrócił do merystemów apikalnych. Badając ich wzrost, zastosował jako pierwszy w świecie biolog analizę tensorową akcentując rolę naprężeń w regulacji rozwoju merystemu. Po odejściu Hejnowicza badania nad kambium kontynuowała we Wrocławiu jego wychowanka prof. Beata Zagórska-Marek. Początkowo zajmowała się kształtowaniem piętrowej struktury tej tkanki, opisując wraz z Hejnowiczem mechanizm reorientacji komórek ułożonych w piętra. Następnie rozpoczęła teoretyczne

Henryk Teleżyński – ur. 1905 w Poniewieżu na Litwie, zm. 1989 w Głoskowie k. Piaseczna; dr filozofii 1931; dr hab. 1950; prof. nadzw. 1950; prof. zw. 1964; 1932–1935 stypendysta Funduszu Kultury Narodowej w Zakładzie Genetyki SGGW; 1935–1939 asystent w Zakładzie Biologii Ogólnej Instytutu Biologii Doświadczalnej TNW; wykładowca Wyższego Kursu Nauczycielskiego 1941–1942; st. asystent w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego; zastępca prof. i kier. Katedry Anatomii i Cytologii Roślin UWr 1947–1950; kier. Katedry Anatomii i Cytologii Roślin UWr 1950–1961; p.o. dyr. Instytutu Botaniki UWr 1948–1952; samodzielny pracownik nauki – kier. Katedry Anatomii i Cytologii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego 1954–1955, od 1956 prof. i kier. Katedry Anatomii i Cytologii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego; prodziekan i dziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych UWr; czł. sekretariatu naukowego Wydziału II PAN; delegat ministra szkolnictwa wyższego do Komitetu Botanicznego PAN; rzeczoznawca przy Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego; czł. komitetu redakcyjnego „Acta Societatis Botanicorum Poloniae" od 1960; 1953–1954 czł. ZG Polskiego Towarzystwa Botanicznego; 1955–1973 przewodniczący ZG Polskiego Towarzystwa Botanicznego; 1975 czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wypromował 15 doktorów, wśród wychowanków: 8 doktorów hab. i 4 profesorów. Autor 14 publikacji. Twórca Szkoły Anatomii Rozwojowej Roślin.

prace modelowe, dotyczące wpływu zmiennej amplitudy fal morfogenetycznych na kształtowanie się struktury kambium i drewna. Na początku lat 80. odkryła, że piętrowość może być utrzymywana w kambium w sposób dynamiczny. W poszukiwaniach przyczyn oscylacji komórek kambialnych zainicjowała badania pierwotnych zjawisk kierunkowych w rozwoju roślin: filotaksji i architektury pierwotnego systemu waskularnego. Odkryła zjawisko gatunkowo i osobniczo specyficznej różnorodności wzorów filotaktycznych oraz ich ontogenetycznych transformacji. W wyniku klonalnej analizy układów komórkowych na powierzchni merystemu apikalnego roślin nasiennych potwierdziła hipotezę o niestałości położenia inicjałów na jego szczycie. Stworzyła w Instytucie Biologii Roślin UWr młody zespół naukowy, pracujący nad filotaksją, którego badania wpisują się w ogólnoświatowy prąd studiów genetyczno-molekularnych nad funkcją i strukturą merystemu apikalnego pędu. Wychowanką Zagórskiej-Marek jest dr hab. Dorota Kwiatkowska, która opracowała oryginalną, ścisłą matematyczną metodę opisu deformacji powierzchni rosnącego wierzchołka. Prowadzi ona obecnie, z zastosowaniem tej metody, we współpracy z uczonymi z Francji i Niemiec, studia porównawcze nad modyfikowanym w wyniku mutacji wzrostem merystemów apikalnych modelowej rośliny *Arabidopsis*.

Beata Zagórska-Marek

Ogród Botaniczny

Jednostka dość nietypowa w strukturze uniwersytetu, choć niezupełnie ma charakter „szkoły" w sensie, o jakim mowa w naszej księdze, odegrała w historii ośrodka naukowego Wrocławia ważną rolę. Istnieje od 1811 r. i stanowi schedę przejętą w 1945 r. przez polskie władze uniwersytetu. Jest placówką nie tylko dydaktyczną, ale też miejscem wykorzystania botaniki do celów praktycznych, eksperymentów naukowych i prowadzenia różnego typu badań naukowych. Ogród kooperował z kilkoma szkołami botaniki uniwersytetu, stanowiąc dla nich ważne zaplecze. Ogrodem opiekowali się najpierw prof. dr Stefan Macko, później prof. dr Henryk Teleżyński (zob. Szkoła Anatomii Rozwojowej Roślin, s. 423), a po wyłączeniu Ogrodu jako jednostki samodzielnej przez wiele lat kierowała nim doc. dr Zofia Gumińska. Do jej osiągnięć należy wypracowanie wrocławskiej metody upraw hydroponicznych. Metoda ta w istotnym stopniu przyczyniła się do poznania żywieniowych potrzeb licznych gatunków roślin i została przyjęta jako jedna z ważnych metod upraw wdrożonych i upowszechnionych w praktyce ogrodniczej. Jej liczni uczniowie (6 doktorów i 1 doktor hab.) stanowią ważny pomost między botanikami teoretykami i praktyką ogrodniczą. Kolejnym kierownikiem naukowym była prof. dr hab. Krystyna Kukułczanka, która zapoczątkowała w naszym ośrodku ważny element współczesnej biotechnologii, a mianowicie szkołę roślinnych kultur *in vitro*. Badano tu szereg problemów związanych z rozmnażaniem wielu gatunków roślin ogrodniczych oraz mechanizmy kierujące ich wzrostem i rozwojem. Ważnym osiągnięciem było także opracowanie metody rozmnażania przydatnej dla celów uprawy i hodowli komercyjnej, m.in. storczyków. Kontynuatorką tej problematyki jest jej habilitantka dr hab. prof. Krystyna Kromer, szczególnie w zastosowaniu do gatunków drzewiastych, roślin ginących i zagrożonych oraz fizjologii procesów regeneracji i wzrostu. Od 1981 r. Ogrodem Botanicznym kieruje jeden

z uczniów doc. Gumińskiej, prof. dr hab. Tomasz Nowak. Dzięki prof. Nowakowi oraz jego talentom organizacyjnym wrocławski ogród jest jednym z piękniejszych i bogatszych ogrodów w Polsce. Wspomnieć również należy o przejętym w 1988 r. parku podworskim w Wojsławicach, który dzięki ogromnemu nakładowi prac stał się Skarbem Dolnośląskiego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego. Park-arboretum jest placówką naukowo-badawczą i dydaktyczną UWr, łączy także funkcje „żywego muzeum" z funkcjami ogólnospołecznymi. Jest to ulubione miejsce wypoczynku wrocławian, służy miłośnikom, gościom, ale także studentom botaniki i ogrodnictwa.

Wspólną płaszczyznę aktywności wszystkich kierowników Ogrodu w powojennej historii stanowiły działania na rzecz propagowania idei ochrony przyrody i w tym aspekcie można uważać, że tworzą one swego rodzaju szkołę. Zadanie zachowania gatunków rzadkich i narażonych na wyginięcie realizowano przez badanie i opracowywanie skutecznych sposobów ich rozmnażania, uprawy i tworzenia stanowisk zastępczych.

Intensywnie rozwijały się tu kierunki badań o wyraźnym znaczeniu aplikacyjnym, związane z rozmnażaniem roślin, fizjologią żywienia mineralnego, aklimatyzacją roślin z cieplejszych stref klimatycznych, mrozoodpornością, długotrwałym przechowywaniem nasion (krioprezerwacja) i plazmy zarodkowej oraz technik uprawy różnych gatunków roślin, np. różaneczników i azalii, roślin owadożernych, roślin wodnych. Przez długie lata w ogrodzie był zatrudniony również prof. dr hab. Jerzy Hrynkiewicz-Sudnik (dendrolog).

Od 1945 r. opublikowano ogółem ponad 900 prac oryginalnych, komunikatów, artykułów popularnonaukowych, przygotowano wiele audycji radiowych i programów telewizyjnych. Wydano 10 książek, 4 CD-ROM. Wypromowano 19 doktorów.

Krystyna Kromer

NAUKI GEOGRAFICZNE

Rodowód powojennej wrocławskiej geografii jest polski. Po niemieckich poprzednikach geografia nie odziedziczyła zbyt wiele. Zniszczeniu oraz rozproszeniu uległy także zbiory kartograficzne i biblioteczne.

Nauki geograficzne, wchodzące w większości w zakres szeroko rozumianych nauk o Ziemi, od listopada 1945 r. zostały skoncentrowane w Instytucie Geograficznym UWr – pierwszym wówczas i jednym z największych tego typu instytutów w kraju. Stanowił on początkowo jednostkę międzywydziałową, a jego organizatorem był prof. Julian Czyżewski, który skupił wokół siebie znanych już wówczas profesorów geografii: Józefa Wąsowicza, Aleksandra Kosibę, Bolesława Olszewicza i Mieczysława Klimaszewskiego.

Instytut początkowo tworzyły cztery katedry i zakłady Wydziału Nauk Przyrodniczych: Katedra Geografii Regionalnej (prof. J. Czyżewski), Katedra Geografii Fizycznej (prof. M. Klimaszewski), Katedra Planowania Przestrzennego (zastępca prof. Kazimierz Dziewoński) i Katedra Meteorologii i Klimatologii z Zakładem i Obserwatorium Meteorologicznym (prof. A. Kosiba), oraz dwie katedry Wydziału Humanistycznego: Katedra Antropologii (prof. J. Wąsowicz) i Geografii Historycznej (prof. B. Olszewicz).

Obserwatorium Meteorologiczne, uruchomione na początku 1946 r., kontynuowało obserwacje prowadzone wcześniej przez całkowicie teraz zniszczone przedwojenne obserwatorium Wrocławia – istniejące od 1791 r. Obserwatorium wraz z Katedrą Meteorologii i Klimatologii były pierwszymi tego typu jednostkami uniwersyteckimi w Polsce i stały się pionierskim rozwiązaniem przyjętym przez inne uczelnie. W 1957 r. uruchomiono także Obserwatorium Meteorologiczne Instytutu na Szrenicy.

Ponadto Katedra i Studium Planowania Przestrzennego powstały w 1948 r., funkcjonowały tutaj do 1950 r., stanowiąc *novum* w skali krajowej.

W pomieszczeniach Instytutu Geograficznego uruchomiono również zakład kartograficzny – tzw. Instytut Kartograficzny im. E. Romera przy „Książnicy Atlas", który był jednostką państwową, ale kierował nim prof. J. Wąsowicz. Placówkę tę przekształcono później w wyodrębniony Wydział Produkcyjny Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych w Warszawie – dzisiaj Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych.

W 1953 r. powstała Katedra Kartografii (prof. J. Wąsowicz), a dotychczasowa Katedra Antropologii została przekształcona w Katedrę Geografii Ekonomicznej (doc. A. Wrzosek). Po przejściu prof. A. Wrzoska w 1955 r. na Uniwersytet Jagielloński kierownictwo katedry do 1959 r. sprawowała doc. Stanisława Zajchowska, a po jej przejściu do Poznania doc. Stefan Golachowski. Po przeniesieniu się prof. M. Klimaszewskiego na Uniwersytet Jagielloński, kierownictwo Katedry Geografii Fizycznej przejął prof. Alfred Jahn, który przyjechał do Wrocławia z Lublina.

Kolejne zmiany w instytucie wiązały się z przejściem na inne uczelnie i do innych instytucji naukowych m.in. prof. B. Olszewicza, doc. Adama Schmucka, doc. Ludwika Straszewicza, doc. Bolesława Dumanowskiego, dr. Bronisława Kortusa, doc. Bożeny Strzeleckiej, doc. Mariana Puliny, dr Marii Puliny, dr Haliny Szulc, a w późniejszym okresie doc. Zbigniewa Wysockiego, dr. hab. Krzysztofa Brodzikowskiego, dr. hab. Dariusza Krzyszkowskiego.

Po przejściu w stan spoczynku twórcy instytutu Katedrą Geografii Regionalnej kierował doc. Wojciech Walczak.

W 1969 r. na UWr dokonywały się istotne zmiany organizacyjne, polegające na przejściu w tzw. system instytutowy.

W Instytucie Geograficznym, który tego typu jednostką był od początku, przejawiły się one m.in. przemianowaniem dotychczasowych katedr na zakłady, których liczba nieznacznie wzrosła. W miejsce Katedry Geografii Fizycznej powstał Zakład Geomorfologii (kier. prof. A. Jahn, od 1994 dr Janusz Czerwiński, a od 2002 prof. Piotr Migoń) oraz Zakład Geografii Fizycznej (prof. S. Szczepankiewicz, a od 1992 prof. Adolf Szponar), Katedra Geografii Ekonomicznej została podzielona na Zakład Geografii Ekonomicznej (doc. Józef Januszewski) oraz Zakład Geografii Społecznej i Politycznej (prof. S. Golachowski), a następnie zakłady te przekształcono w 1963 r. w Zakład Geografii Społecznej i Ekonomicznej (prof. Andrzej Jagielski 1974–1994, w 1995/1996 dr Barbara Miszewska, od 1996 prof. Jan Łoboda).

Katedra Geografii Regionalnej została przemianowana na Zakład Geografii Regionalnej (prof. W. Walczak, od 1984 doc. Helena Leonhard-Migaczowa), a następnie w Zakład Geografii Regionalnej i Turystyki (prof. Jerzy Wyrzykowski), Katedra Kartografii na Zakład Kartografii (prof. Władysław Migacz, od 1980 prof. Władysław Pawlak, a od 2002 dr hab. Wiesława Żyszkowska), a Katedra Meteorologii i Klimatologii na zakład o tej samej nazwie (prof. A. Kosiba, od 1971 doc. S. Baranowski, prof. A. Jahn i prof. Stanisław Bac, a od 1991 prof. Jerzy Pyka). W 1988 r. powstał nowy Zakład Zagospodarowania Przestrzennego (prof. Jan Łoboda, a od 1996 prof. Stanisław Ciok).

W 2003 r. dotychczasowa nazwa instytutu, stosownie do zmiany jego profilu naukowo-badawczego, została zmieniona na Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego. Kierowali nim kolejno dyrektorzy: prof. J. Czyżewski, prof. A. Jahn, prof. S. Szczepankiewicz, prof. W. Pawlak, prof. A. Jagielski i obecnie prof. J. Łoboda.

Wymieniony organizacyjno-instytucjonalny i personalny zarys sytuacji geografii wrocławskiej w sposób dominujący rzutował na jej problematykę badawczą i profil naukowy ośrodka. Problematyka ta od początku była związana z Dolnym Śląskiem. Poznanie tego regionu przez szeroko zakrojone prace badawcze dało rezultaty w postaci licznych rozpraw, syntez i ujęć kartograficznych.

Powiększenie się potencjału badawczego i organizacyjnego ośrodka oraz możliwość prowadzenia badań poza granicami kraju stanowiło podstawę do opracowania monografii wielu regionów i państw, a także do sformułowania wielu koncepcji, preteorii i teorii naukowych, które stanowiły zręby ukształtowanych na ich bazie szkół naukowych.

W dziedzinie geografii fizycznej, zwłaszcza geomorfologii, poczyniono duże postępy w stosunku do osiągnięć wcześniejszych. Na plan pierwszy wysunięto poznanie mechanizmów procesów rzeźbotwórczych w powiązaniu z klimatem, budową geologiczną oraz gospodarczą aktywnością człowieka. Ponadto testowano metody ilościowe, prowadzono eksperymenty polowe i doświadczenia laboratoryjne. Rozwijano także geomorfologię peryglacjalną, dynamiczną i prowadzono badania na pograniczu geomorfologii i geologii czwartorzędu oraz studia hydrogeologiczne. Obecnie badania w omawianym kontekście koncentrują się m.in. na współczesnych procesach rzeźbotwórczych w warunkach antropopresji, studiach z zakresu geomorfologii strukturalnej, a uzupełniają je studia paleogeograficzne i dotyczące przemian środowiska geograficznego.

Do wymienionego nurtu nawiązują badania sezonowości klimatu Polski, Europy i innych części świata, w tym poszukiwanie naturalnych i antropogenicznych uwarunkowań klimatu w obszarach zurbanizowanych z uwzględnieniem różnorodnych technik modelowania. Wzbogacają je wyprawy i badania polarne – w tym glacjologiczne. Towarzyszą temu studia nad klimatem regionów górskich, a wzbogacają prace nad matematycznymi modelami klimatu.

Studia kartograficzne od początku opierały się na dążeniu do syntezy kartograficznej i zapewnienia jasności oraz czytelności map. Silnie rozwijano problematykę redakcji map i atlasów, generalizacji kartograficznej i map krajobrazowych. Dużym osiągnięciem było opracowanie monograficznego *Atlasu Śląska Dolnego i Opolskiego*. Obecnie rozwijane są techniki komputerowe w kartografii oraz semiotyka kartograficzna.

Silny nurt wrocławskich badań geograficznych reprezentuje problematyka społeczno-ekonomiczna o wyraźnie interdyscyplinarnym profilu. Wcześniej dominowały badania ludnościowo-osadnicze, w których ramach wypracowano i rozwinięto wiele nowych koncepcji i pojęć dotyczących semiurbanizacji, spójności sieci osadniczej, funkcji ośrodków regionalnych i lokalnych. Na dużą skalę stosowano przy tym metody ilościowe. W ostatnich latach studia te wzbogacono m.in. o badania struktury miast, systemów osadniczych, funkcjonowanie i przekształcenia obszarów, w tym regionów przygranicznych, oraz przemiany w gospodarce w warunkach rynkowych (dr hab. Władysław Hasiński, dr hab. Stanisław Grykień i inni).

Z tymi głównymi nurtami, które dały podstawy do ukształtowania się czterech szkół naukowych, koresponduje ponadto kilka innych kierunków badań, które wniosły istotny wkład w rozwój wrocławskiej geografii. Należy do nich szeroko rozumiana geografia fizyczna (prof. S. Szczepankiewicz), w której ramach rozwinięto badania paleogeograficzne, studia nad zmianami środowiska fizyczno-geograficznego, chronostratygrafię (prof. A. Szponar) i stratygrafię utworów pyłowych (doc. Jerzy Cegła) oraz hydrologię i hydrochemię wód (prof. Jan Tomaszewski). Rozwijano także badania w zakresie fotointerpretacji w badaniach środowiska geograficznego (doc. dr hab. E. Tomaszewski).

Równie intensywne badania prowadzono nad wybranymi problemami regionalnymi Polski i świata (doc. H. Leonhard-Migaczowa, prof. L. Baraniecki, doc. Leszek Pernarowski), a ostatnio międzynarodowy zasięg uzyskały studia nad geograficznymi uwarunkowaniami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, w Polsce i w Europie (prof. J. Wyrzykowski).

W badaniach i odkryciach geograficznych ważną rolę odgrywają ekspedycje naukowe. Geografowie wrocławscy od wielu lat uczestniczą w wyprawach i badaniach polarnych, uzyskując wiele cennych wyników i wartości naukowych oraz osiągnięć praktycznych (dr J. Czerwiński, dr Henryk Chmal, dr Janusz Kida, dr Jan Klementowski, dr K. Migała, dr Jerzy Pereyma, dr Jacek Piasecki, dr Mieczysław Sobik i inni). Sprzyja temu posiadanie przez Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego UWr Stacji Polarnej im. S. Baranowskiego na Spitsbergenie.

Jan Łoboda

Szkoła Geomorfologiczna

Poznanie regionu Dolnego Śląska poprzez szeroko zakrojoną i planowaną pracę badawczą legło u podstaw kształtowania się wrocławskiej Szkoły Geomorfologicznej. Obszar ten, w miarę rozwoju nowoczesnych metod badawczych, stał się dla wrocławskich geomorfologów – skupionych wokół prof. **Alfreda Jahna** – wielkim polem eksperymentalnym do prac nie tylko w skali regionalnej, ale i międzynarodowej.

Na plan pierwszy wysunięto poznanie mechanizmów procesów rzeźbotwórczych w ich powiązaniu z klimatem, budową geologiczną oraz gospodarczą aktywnością człowieka. Głównie za sprawą prof. A. Jahna, który był przewodniczącym Komisji do Badań Procesów Geomorfologicznych (głównie stoków) Międzynarodowej Unii Geograficznej, prace nad tymi procesami miały i mają dotąd we Wrocławiu wysoką rangę w skali światowej. Sudety, jako duży i zróżnicowany region górski, sprzyjały założeniu licznych stacji i punktów obserwacyjno-pomiarowych dla wykazania intensywności działania i przebiegu takich procesów, jak pulsacyjny ruch masy glebowej, spłukiwanie, mrozowe ruchy gruntu i erozja linijna.

Wrocławski zespół geomorfologów obserwacje i pomiary wykonywał w Karkonoszach, w Masywie Śnieżnika i w Górach Stołowych, a ilościowe metody badań wrocławskich uczonych znalazły zastosowanie w wielu krajach. Uzupełnieniem geomorfologicznych eksperymentów polowych były doświadczenia laboratoryjne, głównie w dziedzinie sedymentologii (doc. dr hab. Jerzy Cegła) i procesów wietrzenia mrozowego (dr Andrzej Martini).

Szczególnie istotne i charakterystyczne dla tej szkoły były prace w zakresie geomorfologii peryglacjalnej (doc. dr hab. Stanisław Baranowski, dr J. Czerwiński i inni), dotyczące głównie procesów i form w klimatach zimnych. Studia z tego zakresu prowadzono nie tylko na Dolnym Śląsku, ale także na obszarach współczesnej strefy peryglacjalnej – rozpoczęte przez prof. Jahna w 1939 r. na Grenlandii – a po wojnie prowadzone przez niego i wrocławski zespół jego uczniów (m.in. doc. dr. Hieronima Piaseckiego) głównie na Spitsbergenie, na Alasce, w północnej Kanadzie, w północnej Europie, na Islandii i na Syberii.

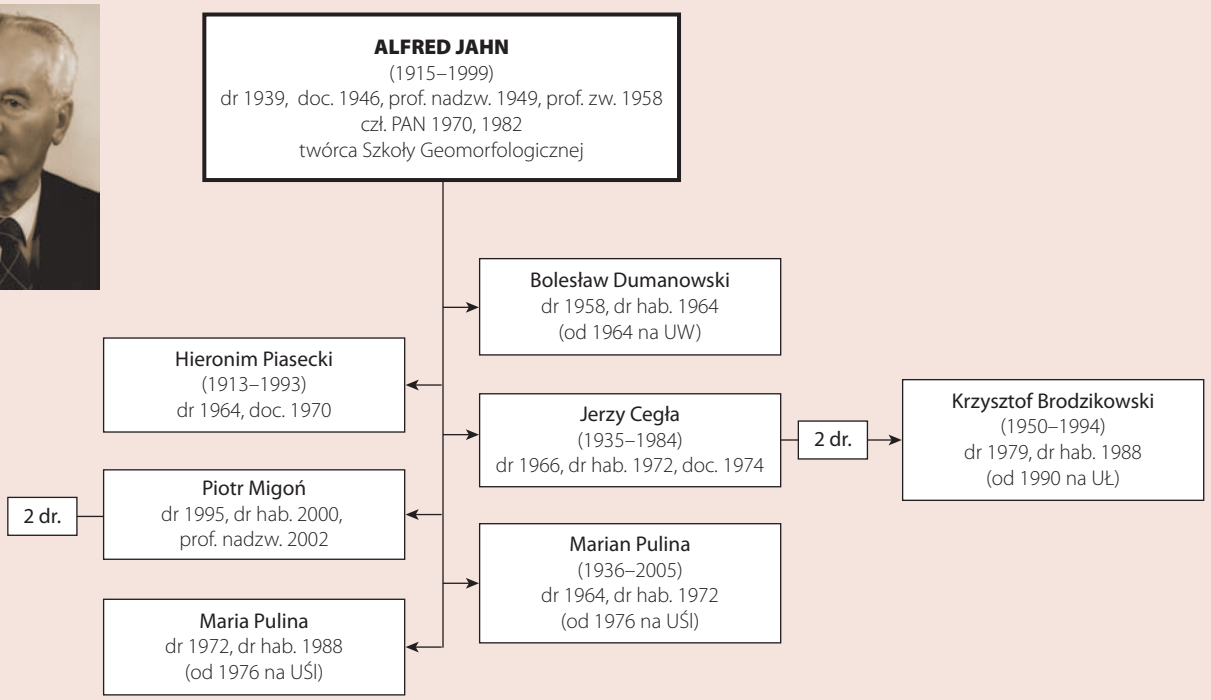
Aktywność szkoły wrocławskiej na polu geomorfologii dynamicznej (w tym eksperymentalnej i peryglacjalnej) osiągnęła apogeum w latach 60. ubiegłego stulecia. Efektem tej aktywności było opracowanie przez prof. Jahna nowej teorii rozwoju stoku, znanej pod nazwą „denudacyjny bilans stoku". Teoria ta, sformułowana po raz pierwszy w 1954 r., a później weryfikowana i uzupełniana w wielu wersjach, weszła do kanonu badań procesów stokowych.

Uzupełnieniem wymienionego nurtu były badania na pograniczu geomorfologii czwartorzędu i geologii Dolnego Śląska, w których ramach odtworzono historię zlodowaceń kontynentalnych i górskich, określono udział czynników neotektonicznych, rozpoznano zasięg i czas sedymentacji eolicznej oraz scharakteryzowano środowiska sedymentacji glacjalnej (prof. dr S. Szczepankiewicz, prof. dr W. Walczak, prof. dr hab. D. Krzyszkowski, prof. dr hab. A. Szponar, doc. J. Cegła, doc. L. Pernarowski, dr J. Kida, dr Z. Jary). Szeroko rozpoznano przy tym struktury glacitektoniczne i sedymentacyjno-grawitacyjne na obszarze nizinnym Dolnego Śląska (doc. dr hab. K. Brodzikowski).

Współcześnie geomorfologia wrocławska koncentruje się na dwu kierunkach badawczych. Pierwszy obejmuje współczesne procesy rzeźbotwórcze w warunkach antropopresji ze szczególnym uwzględnieniem zjawisk katastrofalnych – ekstremalnych (dr J. Czerwiński, dr Jan Klementowski, dr Krzysztof Parzóch, dr Agnieszka Latocha i inni). Drugi odnosi się do geomorfologii strukturalnej badającej współzależności pomiędzy budową geologiczną a zróżnicowaniem form rzeźby – zwłaszcza w obszarach granitowych, nie tylko w Polsce, ale i różnych regionach świata (prof. UWr dr hab. P. Migoń, dr Andrzej Traczyk).

Jan Łoboda, Piotr Migoń

Alfred Jahn – ur. 1915 we Lwowie; zm. 1999 we Wrocławiu; mgr 1937 i dr 1939 we Lwowie na UJK; tamże asystent do 1941, od 1945 do 1946 adiunkt, a w l. 1946–1949 doc. etatowy na UMCS w Lublinie; od 1949 prof. nadzw. na UWr; prof. zw. od 1958; czł. korespondent PAN 1970; czł. rzeczywisty PAN 1982; kier. Katedry Geografii Fizycznej 1949; kier. Zakładu Geomorfologii 1958; prodziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych 1952–1954; prorektor 1959–1962; rektor UWr 1962–1968; czł. Komitetów PAN: Nauk Geograficznych, Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich, Komitetu Badań Czwartorzędu, Komitetu Badań Polarnych – przewodniczący 1981–1984; uczestnik wypraw polarnych na Grenlandię 1937, Spitsbergen 1957, 1958, 1974, 1978, 1985, 1986, Alaskę 1960, 1970, 1975, Syberię 1966, 1969, 1973; inicjator i pierwszy prezes Polskiego Klubu Polarnego 1972–1982; przewodniczący Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego przy Ministrze Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki 1972–1978; czł. Komitetu Nagród Państwowych od 1967; czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Geograficznego, prezes 1971–1975; czł. Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Opolskiego Towarzystwa Naukowego; przewodniczący Komitetu Odbudowy Panoramy Racławickiej we Wrocławiu 1980–1985. Przewodniczący Komisji Współczesnych Procesów Geomorfologicznych Międzynarodowej Unii Geograficznej, czł. Norweskiej Akademii Nauk, Belgijskiego Towarzystwa Geologicznego, Międzynarodowego Towarzystwa Glacjologicznego, Międzynarodowego Stowarzyszenia Zmarzlinoznawstwa i Akademii Leopoldina. Red. „Czasopisma Geograficznego" 1968–1997; „Acta Universitatis Wratislaviensis" 1961–1967. Twórca wrocławskiej Szkoły Geomorfologicznej. Wypromował 17 doktorów; wśród wychowanków 4 doktorów hab., 3 profesorów; autor 380 publikacji, w tym 11 książek. Najważniejsze wyróżnienia: doktoraty h.c. 4 uniwersytetów: Wrocławskiego 1985, UMCS w Lublinie 1987, UAM w Poznaniu 1990, Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki 1999; laureat Nagrody Państwowej III st., Nagrody m. Wrocławia i Prasy Dolnośląskiej. Honorowy Obywatel Wrocławia. Odznaczony m.in. Medalem KEN, Krzyżem Kawalerskim z Gwiazdą OOP i Orderem Sztandaru Pracy I kl.

Szkoła Kartografii

Twórcą wrocławskiej Szkoły Kartografii jest uczeń i współpracownik Eugeniusza Romera, prof. **Józef Wąsowicz**, z którego udziałem reaktywowano w 1945 r. we Wrocławiu Romerowski Instytut Kartograficzny przy Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej, a następnie powołano do życia Katedrę Kartografii, późniejszy Zakład Kartografii UWr, jako jedną z pierwszych i nielicznych w Polsce placówek naukowych, zajmujących się naukową problematyką kartograficzną i kształceniem kartografów.

Szkoła ta jest kontynuacją tradycji i osiągnięć Polskiej Szkoły Kartografii, zainicjowanej we Lwowie przez E. Romera, opartej na ścisłych związkach z geografią i cechującą się dążeniem do syntezy kartograficznej oraz jak największej jasności i czytelności mapy. Wyróżniającymi cechami tej szkoły są: indywidualny styl w zakresie grafiki oraz wysoki poziom merytoryczny i techniczny map, staranność źródeł informacji doboru podkładu mapy, dbałość o odpowiedni dobór projekcji kartograficznej, konsekwencja w sposobach ukształtowania rzeźby terenu. Ten styl na długo przetrwał w polskiej kartografii szkolnej, w czym dużą rolę odegrała współpraca prof. Józefa Wąsowicza i prof. Władysława Migacza z wrocławskim Wydziałem Produkcyjnym Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych.

Kontynuatorzy idei kartografii Romerowskiej, prof. W. Migacz oraz prof. W. Pawlak, kładli bardzo silny nacisk na szeroko pojmowaną problematykę redakcji map i atlasów. Wykształcili wszystkich pracowników naukowych Zakładu Kartografii oraz merytorycznych pracowników wydawnictw kartograficznych działających we Wrocławiu, a także w innych miastach Polski.

W początkowym okresie kształtowania się Szkoły Kartografii dominowała kontynuacja Romerowskiej idei kartografii szkolnej, czego wyrazem było podjęcie tematyki generalizacji kartograficznej i map krajobrazowych oraz przede wszystkim opracowanie monumentalnego *Atlasu Śląska Dolnego i Opolskiego* pod redakcją prof. W. Pawlaka. W ostatnich latach na pierwszy plan wysuwa się problematyka związana z technikami komputerowymi i ich wpływem na metody kartograficzne oraz semiotyki kartograficznej, reprezentowana przez dr hab. Wiesławę Żyszkowską.

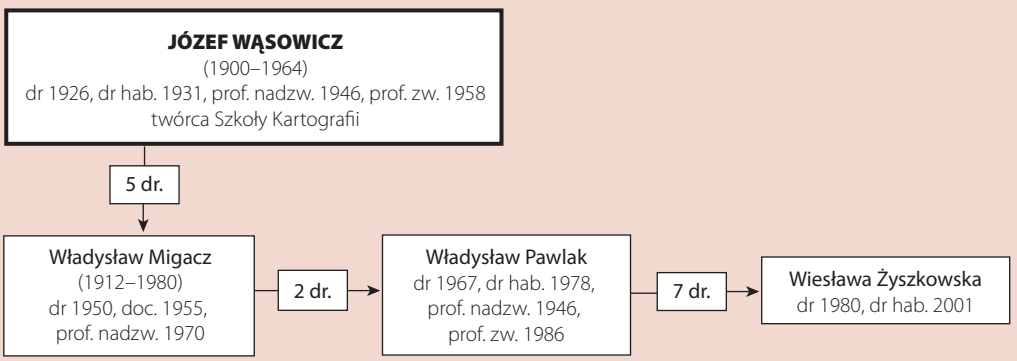
Podstawowe idee Szkoły Kartografii stanowią platformę integracji środowiska naukowego i polityków oraz są obecnie propagowane w ramach prowadzonych od 1985 r. ogólnopolskich Szkół Kartograficznych, zainicjowanych przez prof. W. Pawlaka i realizowanych przez Zakład Kartografii. Dorobek ostatnich czterech szkół ukazuje się w serii Główne Problemy Współczesnej Kartografii, wydawanej przez Zakład Kartografii Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego oraz Pracownię Atlasu Dolnego Śląska UWr.

Efektem oddziaływania Szkoły Kartografii jest m.in. fakt powołania we Wrocławiu Stowarzyszenia Kartografów Polskich.

W skali kraju, jak i za granicą Szkoła Kartografii jest postrzegana jako oryginalna i o wysokim poziomie merytorycznym oraz najbardziej geograficzna wśród ośrodków kształcenia kartografów w Polsce.

Jan Łoboda, Wiesława Żyszkowska

Józef Wąsowicz – ur. 1900 w Limanowej, zm. 1964 we Wrocławiu; dr filozofii 1926; dr hab. 1931 na UJK we Lwowie; uczeń prof. E. Romera; od jesieni 1945 na UWr; prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1958; kier. Katedry Antropogeografii 1945–1951, przemianowanej w 1951 na Katedrę Geografii Ekonomicznej; twórca i kier. nowo utworzonej Katedry Kartografii 1953–1964. Równocześnie przy Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu odbudowywał Instytut Kartograficzny im. E. Romera, związany z produkcją Kartograficzną „Książnicy Atlas", którym kierował przez 5 lat, współtworzył Wydział Produkcyjny Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych; tworzył Katedrę Geografii Ekonomicznej w WSH we Wrocławiu 1947–1948; doradca delegacji polskiej w mieszanej komisji polsko-czechosłowackiej do wytyczenia granicy między PRL a Republiką Czechosłowacką od 1955; czł. Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich PAN. Wypromował 5 doktorów; wśród wychowanków profesor i doktor hab. Autor 1300 prac i recenzji, w tym blisko 800 dotyczących kartografii; autor i red. *Małego atlasu geograficznego*, wielu atlasów, a także ściennych map szkolnych oraz *Atlasu Polski współczesnej* – pierwszej kartograficznej syntezy kraju w nowych granicach. Odznaczony m.in. Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Odznaką 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Krzyżem Oficerskim OOP.

Szkoła Geografii Społecznej i Osadnictwa

Stefan Golachowski, twórca Szkoły Geografii Społecznej i Osadnictwa, był uczniem wybitnych polskich socjologów, profesorów Floriana Znanieckiego i Stanisława Ossowskiego. Początkowo specjalizował się w zagadnieniach metodologii nauki i socjologii. Trzon szkoły stanowili od początku geografowie (dr, a następnie doc. dr hab. Antoni Zagożdżon, doc. dr J. Januszewski. prof. dr hab. Andrzej Jagielski, prof. Jan Łoboda, dr E. Jakubowicz, dr B. Miszewska), a część pochodziła z innych dyscyplin, tj. socjolodzy (dr, a dzisiaj prof. Bohdan Jałowiecki), matematycy

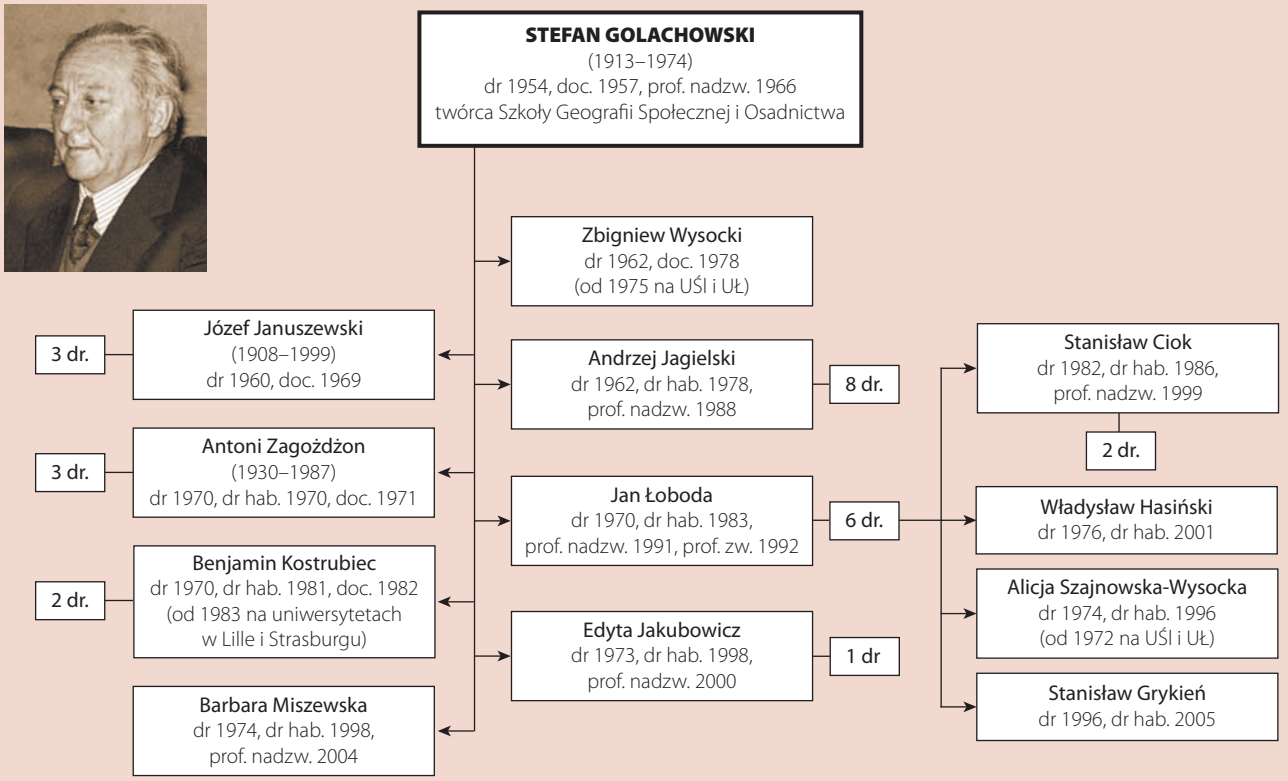
(prof. Benjamin Kostrubiec), prawnicy (prof. A. Jagielski), historycy, planiści i urbaniści. Część z nich pochodziła z innych profesji i ośrodków. Był to twórczy zespół, połączony wspólnotą poglądów i poszukiwań badawczych, w tym pewną sumą hipotez – preteorii, modeli sformalizowanych, koncepcji, a także specyfiką języka. Stanowili oni twórczą grupę badawczą z ambicjami własnymi poszczególnych członków, lecz równocześnie rozumiejącą specyfikę całego zespołu, która formowała się tak w trakcie codziennej wspólnej pracy w katedrze/zakładzie, jak również podczas prac terenowych i programowych wyjazdów poznawczych z udziałem profesora. Istniała przy tym swoista korelacja programu badań naukowych i prac terenowych, ukierunkowanych na poznawcze cele naukowe, dydaktyczne i potrzeby praktyki.

W ramach szkoły doszło m.in. do wypracowania poglądu na treść – koncepcję i miejsce geografii osadnictwa i geografii społecznej w nauce. Geografia osadnictwa ciążyła od początku do geografii społecznej jako nowej subdyscypliny geograficznej, kształtowanej i uformowanej w Instytucie Geograficznym UWr – tutaj powstał pierwszy w kraju uniwersytecki Zakład Geografii Społecznej i Politycznej założony i kierowany przez profesora.

W ramach prac badawczych szkoły analizowano i oceniano zjawiska wchodzące w zakres geografii osadnictwa na Śląsku, rozwijając pojęcia takie jak: semiurbanizacja, spójność sieci osadniczej, funkcje ośrodków regionalnych (prof. Edyta Jakubowicz, prof. Barbara Miszewska, doc. A. Zagożdżon i inni), łącząc je często z problematyką ludnościową (prof. A. Jagielski) i zjawiskami społecznymi w przestrzeni (prof. J. Łoboda). Stosowano przy tym w sposób twórczy metody ilościowe w analizie koncentracji przestrzennej (prof. B. Kostrubiec), analizie zbiorów uporządkowanych według wielkości jednostek osadniczych i infrastruktury za pomocą teorii grafów, dendrytów oraz identyfikacji, a także programowaniu procesów dyfuzji przestrzennej innowacji i inne metody oraz techniki.

Jednym z ostatnich większych zagadnień badawczych, jakie podjął profesor, była ocena zróżnicowanych funkcji ośrodków regionalnych i miast, której już nie zdołał doprowadzić do końca, a którą wykonał jego zespół. Uzupełniły je studia nad typami wsi i ich historycznym ukształtowaniem – genezą.

Przedwczesna śmierć prof. S. Golachowskiego jeszcze w pełni sił twórczych nie pozwoliła na ukazanie pełnego sukcesu wieloletnich wysiłków w postaci ostatecznego ukształtowania się Szkoły Geografii Społecznej i Osadnictwa. Za jej naczelne i charakterystyczne cechy uznano w literaturze: pełne opanowanie metod nowoczesnej analizy statystycznej, dużą umiejętność i kulturę w wykorzystywaniu materiałów źró-

Stefan Golachowski – ur. 1913 w Nowym Sączu, zm. 1974 we Wrocławiu; mgr socjologii na Uniwersytecie Poznańskim 1931; na UWr: asystent 1947; adiunkt 1954; doc. 1957; zastępca prof. 1957; prof. nadzw. 1966; kier. Oddziału Wrocławskiego Instytutu Śląskiego 1946–1948; zastępca kier. Oddziału Wrocławskiego Instytutu Zachodniego 1948–1953; od 1947 zatrudniony na UWr, początkowo w Katedrze Planowania Przestrzennego, a następnie w Katedrze Geografii Historycznej; od 1955 w Katedrze Geografii Ekonomicznej; organizator Katedry Socjologii 1957–1958; kier. Katedry Socjologii od 1958; kier. Katedry Geografii Ekonomicznej od 1962; kier. Zakładu Geografii Społecznej i Politycznej 1969–1974; czł. Komitetu PAN: Nauk Geograficznych, Nauk Demograficznych; Badań Regionów Uprzemysławianych, Zagospodarowania Ziem Górskich, czł. Komisji Geografii Stosowanej Międzynarodowej Unii Geograficznej, czł. WTN, czł. Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Towarzystwa Urbanistów Polskich. Twórca Szkoły Geografii Społecznej i Osadnictwa. Wypromował 19 doktorów; wśród wychowanków: 8 doktorów hab., 6 profesorów. Autor 67 publikacji, w tym 44 prac oryginalnych; red. 5 opracowań syntetycznych. Odznaczony m.in. Odznaką Tysiąclecia, Zasłużony Opolszczyźnie, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP.

dłowych (w tym archiwalnych) i badań terenowych, umiejętność pracy zespołowej, łączącej przedstawicieli różnych gałęzi nauki oraz twórcze rozwijanie nowych ujęć teoretycznych w szeroko rozumianej geografii społecznej i ekonomicznej.

Potwierdzenie powyższych uogólnień znajdujemy we współczesnych pracach uczniów profesora, wzbogaconych w ostatnich latach o nowe zjawiska i procesy.

Zaliczyć do nich możemy m.in. studia nad strukturą morfologiczną i funkcjonalną miast (prof. B. Miszewska), badania zmian systemów osadniczych pod wpływem oddziaływania usług – w tym tzw. usług nowych (prof. E. Jakubowicz), studia nad internacjonalizacją gospodarki w Europie (prof. J. Łoboda) i funkcjonowaniem oraz przekształceniami obszarów – regionów przygranicznych (prof. S. Ciok) oraz analiza i ocena przekształceń w gospodarce żywnościowej i rolnictwie w warunkach rynkowych (dr hab. W. Hasiński i dr S. Grykień).

Jan Łoboda

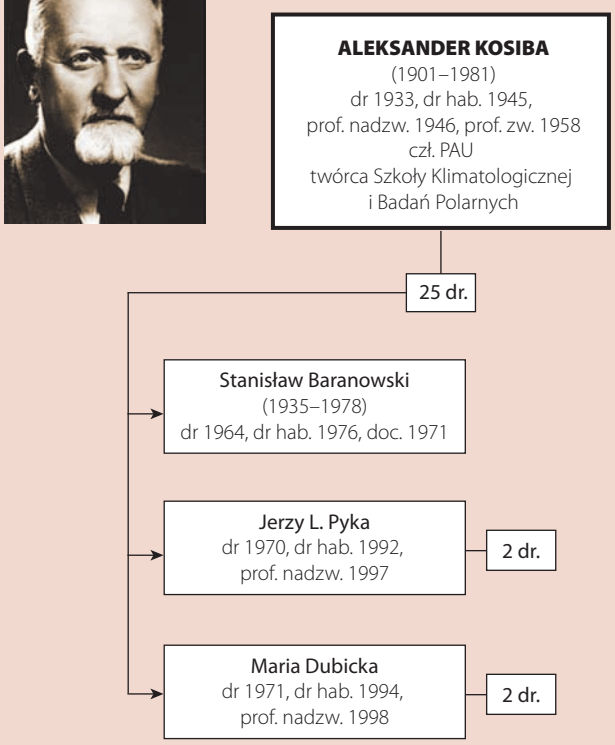
Szkoła Klimatologiczna i Badań Polarnych

Twórcą Szkoły Klimatologicznej jest uczeń i współpracownik E. Romera i Henryka Arctowskiego, prof. **Aleksander Kosiba**. Na przełomie 1945 i 1946 r. zorganizował Zakład i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii na Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej. Obserwatorium Meteorologiczne rozpoczęło systematyczne pomiary 1 lutego 1946, kontynuując obserwacje i pomiary zapoczątkowane na Uniwersytecie we Wrocławiu w 1792 r. Po wojnie była to pierwsza uniwersytecka Katedra/Zakład i Obserwatorium Meteorologiczne w Polsce. Zakład dysponował także Pracownią Fizyki Atmosfery i Pracownią Aktynometryczną. Pierwsza publikacja wyników pomiarów ukazała się w 1947 r. Zakład i Obserwatorium stały się wzorem dla tworzonych później placówek tego typu na polskich uniwersytetach. Rozpoczęło się także kształcenie klimatologów przygotowujących nowe kadry także do badań w czasie planowanej kontynuacji przedwojennych polskich wypraw polarnych.

Szkoła ta jest kontynuatorką tradycji i osiągnięć polskiej myśli klimatologicznej wywodzących się od E. Romera i H. Arctowskiego. Wyróżniającymi cechami tej szkoły są badania sezonowości i zmienności klimatu Polski, a także Europy i innych regionów kuli ziemskiej. Kontynuowane są zapoczątkowane przez H. Arctowskiego badania regionów górskich i polarnych, które podjął uczestnik i organizator przedwojennych polskich wypraw w regiony polarne – A. Kosiba. Badania zmian klimatu i ich przyczyn natury heliofizycznej skupione były głównie na problemie ostrości zim, ich zróżnicowania przestrzennego i czasowego oraz ich klasyfikacji.

Obserwatorium na Szrenicy umożliwiło wykształcenie zespołu, który przystąpił do kontynuowania tradycji badań polarnych zorganizowanych w postaci serii wypraw na Spitsbergen w okresie Międzynarodowej Współpracy Geofizycznej i w ramach Międzynarodowego Roku Geofizycznego przez prof. dr. hab. A. Kosibę, a następnie, w drugiej serii, przez doc. dr. hab. S. Baranowskiego, uczestnika wypraw wcześniejszych. Obydwie serie wypraw miały na celu badanie warunków klimatu regionu Hornsundu i właściwości glacjologicznych lodowców Hansa i Werenskiolda.

Aleksander Kosiba – ur. 1901 w Libuszy k. Biecza, zm. 1981 we Wrocławiu. 1923–1928 studia na UJK we Lwowie, tamże do 1926–1928 asystent-wolontariusz; 1929–1933 studia z zakresu geofizyki i glacjologii na uczelniach skandynawskich; dr 1933; 1939–1945 doc. na UJK we Lwowie; 1945 habilitacja na UJ; 1947 prof. nadzw. na UWr, prof. zwycz. od 1958; organizator i kier. Katedry/Zakładu i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii na UWr; 1957 organizator Górskiego Obserwatorium Meteorologicznego na Szrenicy (Karkonosze); czł. komitetów naukowych PAN: Komitetu Narodowego Geografii, Narodowego Komitetu Geofizyki, Komitetu Wypraw Geofizycznych i Polarnych, Komitetu Badań Czwartorzędu. 1934 udział w duńskiej wyprawie na Grenlandię; 1937 organizacja i kierownictwo pierwszej wyprawy na Grenlandię; wyprawy na Spitsbergen 1957, 1958, 1959, 1960; 1963–1964 *visiting professor* w Instytucie Badań Polarnych Uniwersytetu w Columbus (USA); czł. Międzynarodowej Komisji Śniegu i Lodu Międzynarodowej Unii Geodezyjno-Geofizycznej – przewodniczący Komitetu ds. Międzynarodowej Terminologii Glacjologicznej; czł. Międzynarodowej Komisji Meteorologii i Fizyki Atmosfery, czł. Komitetów PAN: Nauk Geograficznych, Geofizyki, ds. Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego; czł. Komisji PAN Międzynarodowego Roku Geofizycznego; czł. PAU w Krakowie; współpraca ze Światową Organizacją Meteorologiczną (WMO), Międzynarodowymi Centrami Danych Geofizycznych; członek korespondent International Glaciological Society, współpracownik „Journal of Glaciology and Ice"; czł. Norweskiego Klubu Polarnego, Towarzystwa Grenlandzkiego, honorowy czł. Norweskiego Towarzystwa Geofizycznego; 1948 czł. założyciel Polskiego Towarzystwa Hydrologicznego i Meteorologicznego – obecnie Polskie Towarzystwo Geofizyczne; 1948–1981 przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, od 1980 czł. honorowy; czł. WTN, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Polskiego Klubu Polarnego; red. Prac Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii UWr 1947–1979. Twórca Szkoły Klimatologicznej i Badań Polarnych. Wypromował 25 doktorów, wśród wychowanków 9 doktorów hab., 3 profesorów. Autor 167 artykułów, w tym 7 książek. Najważniejsze wyróżnienia: Krzyż Komandorski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Odznaka Budowniczego Wrocławia, Medal 10-lecia PRL.

Kontynuatorzy idei klimatologii zainicjowanej przez A. Kosibę we Wrocławiu, prof. dr hab. Maria Dubicka i prof. dr hab. Jerzy L. Pyka, kładli znaczny nacisk na problem zmian klimatu z uwzględnieniem przyczyn naturalnych i antropogenicznych w obszarach zurbanizowanych z wykorzystaniem opracowanych modeli warstwy granicznej w tych obszarach ze szczególnym uwzględnieniem ciepła antropogenicznego, cech urbanistycznych kształtujących strukturę przestrzenną i czasową miejskiej wyspy ciepła.

W ostatnich latach wysuwa się na czoło zagadnienie unowocześnienia metod pomiarowych przez wprowadzenie aparatury umożliwiającej elektroniczną rejestrację danych w dowolnym interwale czasowym. Prowadzone są prace nad matematycznymi modelami klimatu z wykorzystaniem możliwości, jakie dają geograficzne systemy informatyczne (GIS) oraz sieci neuronowe.

Wieloletnie badania klimatu regionów górskich w ostatnich latach zostały wzbogacone o tematykę jego zmian w górach Europy w kontekście globalnych zmian klimatu wywołanych prawdopodobnymi przyczynami antropogenicznymi i związanymi z tym problemem zjawiskami negatywnych zmian ekologicznych (dr Krzysztof Migała).

W kraju i za granicą Szkoła Klimatologiczna i Badań Polarnych jest oceniana wysoko, świadczy o tym wieloletnia i szeroka współpraca z ośrodkami zagranicznymi, a także konferencje naukowe tutaj organizowane o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym.

Maria Dubicka, Jan Łoboda, Jerzy L. Pyka

NAUKI GEOLOGICZNE

Wrocławska Geologia

Historia polskiej geologii we Wrocławiu rozpoczęła się w momencie podjęcia pracy dydaktycznej na UWr przez grupę przedwojennych geologów. Pierwszym był dr inż. Józef Zwierzycki, który pojawił się we Wrocławiu już w maju 1945 r. Wokół niego zgromadzili się następnie dr Czesław Pachucki (z Wilna), mgr Józef Piątkowski (z Krakowa) i mgr Michał Różycki (z Poznania). Wiosną 1946 r. przybyli ze Lwowa dr Henryk Teisseyre, mgr Józef Oberc, dr Maria Witkiewiczowa oraz z Krakowa dr Kazimierz Maślankiewicz. W 60-letniej historii po II wojnie światowej można wyznaczyć trzy etapy rozwoju wrocławskiej geologii.

Etap pierwszy – pionierski, rozpoczyna się pod koniec 1945 r. i trwa do końca lat 60. Charakteryzuje się godnym podziwu tempem przyswajania przez wrocławskich geologów niemieckiej spuścizny naukowej. Już pod koniec lat 50. ukazały się drukiem pierwsze prace H. Teisseyre'a i J. Zwierzyckiego, przynoszące nowe koncepcje budowy geologicznej Dolnego Śląska. Zwierzycki stworzył teoretyczne przesłanki, które doprowadziły w 1957 r. do odkrycia przez Jana Wyżykowskiego lubińskich złóż miedzi, szóstych co do wielkości na świecie. Etap ten zamyka dwutomowa synteza geologii Sudetów pod redakcją H. Teisseyre'a, przy współpracy K. Smulikowskiego, A. Jahna i J. Oberca, wydana w l. 1957–1960. W tym samym czasie działalność K. Maślankiewicza położyła podwaliny pod polską gemmologię. Właśnie w uniwersyteckim Instytucie Nauk Geologicznych stworzył on zalążek pierwszego w Polsce ośrodka badań gemmologicznych, w którym pracują następcy (M. Sachanbiński, A. Grodzicki, P. Gunia). Ważnym wydarzeniem dla wrocławskiej geologii było powołanie w 1949 r. Dolnośląskiej Stacji Terenowego Państwowego Instytutu Geologicznego, przekształconej w 1965 r. w Oddział Dolnośląski. Dla tego oddziału zawsze najważniejsze było wykonywanie map geologicznych dla Dolnego Śląska. Ponad 90% map tego obszaru wykonanych zostało przez jego pracowników. Można mówić o powstaniu wrocławskiej szkoły kartowania geologicznego L. Sawickiego.

Etap drugi rozwoju wrocławskiej geologii przypada na koniec lat 60. XX w. i trwa mniej więcej do końca lat 70. W tym czasie powstaje, rozwija się i osiąga uznanie w świecie wrocławska Szkoła Tektoniki i Geologii Strukturalnej, której twórcą był H. Teisseyre. Powstaje wiele opracowań tektonicznych, syntez i modeli budowy geologicznej Sudetów. Wymienić trzeba tu prace J. Oberca, J. Dona, M. Dumicza, W. Grocholskiego, I. Wojciechowskiej, A. Żelaźniewicza. W omawianym okresie powstały opracowania petrologiczne wybranych serii krystalicznych Sudetów, bloku przedsudeckiego i monokliny przedsudeckiej (A. Majerowicz, H. Dziedzic). A. Majerowicz przedstawił szczegółową analizę petrologiczną masywu granitoidowego Strzegom-Sobótka oraz wykazał, że skały grupy górskiej Ślęży są typowym zespołem ofiolitowym. Pojawiają się też nowe opracowania, koncepcje i syntezy, dotyczące stratygrafii i paleogeografii formacji skalnych, których autorami są T. Gunia, J. Kłapciński, K. Dziedzic, A.K. Teisseyr, T. Jerzykiewicz. Etap drugi kończą syntezy tej miary, co *Atlas surowców skalnych Dolnego Śląska* pod red. K. Dziedzica (1973–1974), obszerne monografie geologii Sudetów pióra J. Oberca (1972, 1977) oraz synteza tektoniki prekambru Polski Południowo-Zachodniej H. Teisseyre'a (1975) i surowców mineralnych Dolnego Śląska pod red. A. Dziedzica, S. Kozłowskiego, A. Majerowicza, L. Sawickiego (1979).

Etap trzeci – trwający od końca lat 70. XX wieku – to przede wszystkim okres wielkich zmian w poglądach na stratygrafię serii krystalicznych Sudetów. W wyniku prac T. Guni oraz Zdzisławy Urbanek i Joanny Haydukiewicz wiele serii metamorficznych Sudetów uległo odmłodzeniu i przesunięciu w tabeli stratygraficznej z prekambru do starszego paleozoiku oraz ze starszego do młodszego paleozoiku. Zmieniały się także niektóre ogólne poglądy na budowę geologiczną Sudetów, a zwłaszcza na problem orogenezy kaledońskiej i waryscyjskiej w Sudetach. Przedstawiono oryginalne próby rekonstrukcji ewolucji tektonicznej południowo-zachodniej Polski (Stefan Cwojdziński 1980, 1982; Marek Michniewicz 1981; Andrzej Grocholski 1985; Zbigniew Cymerman 1990). W roku 1984 Jerzy Don przedstawił nową syntezę Sudetów, a I. Wojciechowska dokonała analizy mezostrukturalnej formacji krystalicznych ziemi kłodzkiej. Dużym osiągnięciem Teresy Oberc-Dziedzic było opracowanie mikrostruktury gnejsów izerskich oraz zaproponowanie nowego modelu budowy geologicznej krystaliniku strzelińskiego. Dzięki badaniom palinologicznym i geologicznym osiągnięto duży postęp w dziedzinie stratygrafii i paleogeografii neogenu zachodniej Polski (Stanisław Dyjor, Anna Sadowska, Teresa Kuszell) oraz utworów młodopaleozoicznych (Teresa Górecka, Anna Górecka-Nowak). W wyniku wszechstronnych studiów prowadzonych przez Z. Baranowskiego, A. Haydukiewicz, Z. Urbanek i Stanisława Lorenca osiągnięto duży postęp w wyjaśnieniu tektogenezy metamorficznego piętra Gór Kaczawskich. Godne odnotowania są też osiągnięcia Michała Piotra Mierzejewskiego w zakresie tektoniki plutonów granitowych. Nowoczesną sedymentologię formacji kopalnych z dużym powodzeniem kontynuowali Wojciech Nemec, K. Dziedzic, Leszek Kurowski, Wojciech Śliwiński oraz J. Mroczkowski i Grzegorz Nowak. Znaczny postęp osiągnięto w badaniu bloku sowiogórskiego (Wojciech Grocholski, Ryszard Kryza, An-

drzej Żelaźniewicz). Przedstawiono model budowy masywu kudowskiego (A. Żelaźniewicz) oraz rekonstrukcję paleonaprężeń związanych z intruzją granitów Wzgórz Strzelińskich (Marek Lorenc). Stwierdzono w obrębie górnoordowicko-dolnokarbońskiego kompleksu skalnego Gór Bardzkich wielkoskalowy grawitacyjny allochtonizm (B. Wajsprych). Pracownicy Oddziału Dolnośląskiego Państwowego Instytutu Geologicznego odkryli i udokumentowali złoże barytu w Stanisławowie, złoża kwarcu (Jan Konaś, Olgierd Gawroński, Jan Koźma), zwietrzelin bazaltowych i kaolinitów (S. Dyjor, Olgierd Gawroński, Halina Kościówko, Stefan Kural). W wyniku wieloletnich prac inwentaryzacyjnych i badań geologicznych, prowadzonych w Instytucie Nauk Geologicznych UWr i Instytucie Górnictwa PWr, wykonano kompleksowe analizy wykorzystania złóż surowców mineralnych Dolnego Śląska. Z tej problematyki na szczególną uwagę zasługują prace Z. Śliwy dotyczące bazaltów, Jerzego Niśkiewicza na temat złóż niklu, Jana Tomaszewskiego – złóż miedzi oraz Jarosławy Szwed-Lorenc dotyczące petrologii węgla brunatnego. W trzecim etapie rozwoju wrocławskich nauk geologicznych obserwujemy szczególnie rozwój petrologii, mineralogii i geochemii. Do najważniejszych osiągnięć w wymienionych dziedzinach należą: opracowanie petrologiczne i geochemiczne zespołów ofiolitowych Dolnego Śląska (A. Majerowicz, P. Gunia, M.O. Jędrysek); udokumentowanie wczesnego etapu metamorfizmu facji niebieskich łupków w Górach Kaczawskich i we wschodniej osłonie granitu Karkonoszy (Ryszard Kryza, Andrzej Muszyński); opracowanie petrologii, geochemii i charakterystyk izotopowych wybranych masywów granitoidowych Dolnego Śląska (Jacek Puziewicz, Michał Sachanbiński); opracowanie typomorfizmu cyrkonów oraz określenie wieku wybranych gnejsów Dolnego Śląska, po raz pierwszy w kraju metodą wysokorozdzielczej mikrosondy jonowej SHRIMP (K. Turniak 2002, K. Klimas 2003); opublikowanie przez R. Kryzę syntezy badań na temat magmatyzmu i metamorfizmu w Sudetach; weryfikacja i konstruowanie modeli tektonicznych wschodniej części europejskich waryscydów (R. Kryza, P. Aleksandrowski, S. Mazur); zbadanie petrogenezy karbońskich i permskich skał wulkanicznych północnej części niecki śródsudeckiej (M. Awdankiewicz); opracowanie nowej metody badawczej, tzw. denudodezagregacji (A. Grodzicki); opracowanie petrologii wybranych skał osadowych Dolnego Śląska (A. Grodzicki, S. Lorenc); stworzenie pierwszego w kraju ośrodka badań petroarcheologicznych (A. Majerowicz, A. Grodzicki) oraz podjęcie badań w zakresie petrologii eksperymentalnej (J. Puziewicz).

W ostatnim piętnastoleciu w Pracowni Geologii Izotopowej i Geoekologii ING UWr, kierowanej przez Mariusza Oriona Jędryska, obserwujemy bardzo dynamiczny rozwój geologii izotopowej. Do najważniejszych osiągnięć naukowych należą: rekonstrukcja procesu mineralizacji i powstawania złóż metali w skałach zespołu ofiolotowego, odkrycie procesu zaniku wahań sezonowych i dobowych w dynamice i mechanizmach metanogenezy oraz utleniania metanu, dynamika czasowo-przestrzennej zmienności składu izotopowego kwaśnych opadów, wykrycie zmienności składu izotopowego SiO w igłach świerka.

Na uwagę zasługują też wyniki badań naturalnych i antropogenicznych skażeń promieniotwórczych litosfery, hydrosfery i atmosfery wykonane przez Andrzeja Soleckiego oraz Wojciecha Ciężkowskiego.

W zakresie geochemii i mineralogii na podkreślenie zasługują prace Andrzeja Jasińskiego o zastosowaniu metod elektrochemicznych i termodynamicznych do rozważań o genezie minerałów i skał. Ciekawe rezultaty na miarę światową uzyskano też w dziedzinie fizyki minerałów. Stosując metodę anihilacji pozytonów do badań minerałów, opracowano nową metodę analizy mikroporowatości minerałów (M. Sachanbiński, Jan Chojcan, Marian Szuszkiewicz). Uzyskane przez mineralogów wrocławskich (Janusz Janeczek, M. Sachanbiński) wyniki badań, dotyczące mineralogii pegmatytów, chryzoprazów, stilpnomelanu oraz odkrytego po raz pierwszy w przyrodzie prasiolitu, weszły na trwałe do literatury światowej. Duże osiągnięcia mają też mineralodzy w zakresie badań minerałów ilastych i właściwości fizykochemicznych bursztynu oraz mineralogii regionalnej (Czesław August, M. Sachanbiński z zespołem).

Na specjalne podkreślenie zasługują naukowe osiągnięcia wrocławskich hydrogeologów: opracowanie dwóch arkuszy *Mapy hydrogeologicznej Polski* (Wrocław i Opole, 1958, 1961), modelu hydrogeologicznego cenomanu Opolszczyzny (Józef Kryza), a także kompleksowe rozpoznanie i udokumentowanie systemów wodonośnych Dolnego Śląska i Opolszczyzny (Tatiana Bocheńska, Stanisław Staśko) oraz badania eksperymentalne w dziedzinie procesów filtracji (Stefan Kowalski). Od 1980 r. prowadzone są ponadto systematyczne badania z zakresu ochrony ilościowej i jakościowej wód podziemnych Śląska (J. Kryza, S. Staśko, Lech Poprawski, Wojciech Roszak). Zasługą hydrogeologów wrocławskich jest też kompleksowe opracowanie hydrogeologii wód leczniczych Sudetów (Józef Fistek, W. Ciężkowski). Na UWr została przedstawiona teoria ekspansji Ziemi (Jan Koziar).

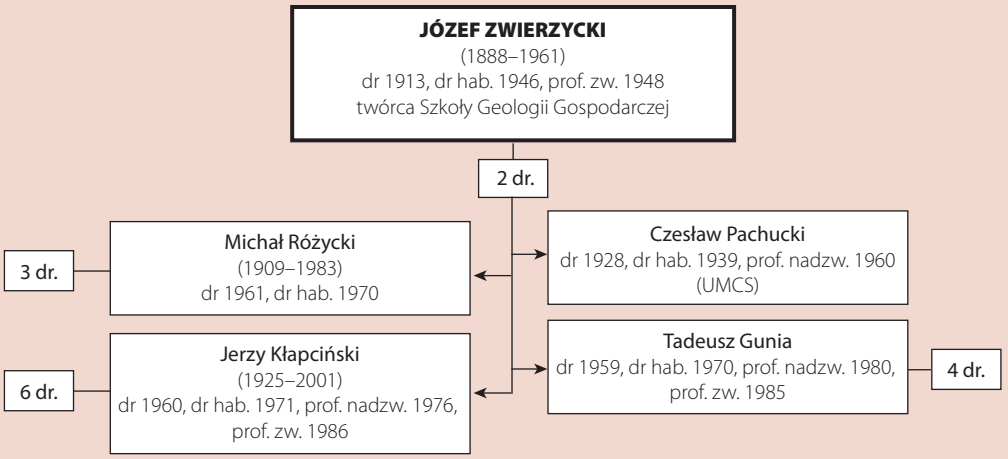
W minionym sześćdziesięcioleciu wrocławska geologia osiągnęła niekwestionowaną, bardzo wysoką pozycję w kraju oraz znaczący prestiż międzynarodowy. We Wrocławiu na Uniwersytecie i Politechnice oraz w instytutach resortowych (Oddział PIG, Instytut Górnictwa Odkrywkowego Poltegor oraz Zakład Badawczo-Projektowy Cuprum) aktualnie pracuje czynnie ponad 20 profesorów geologii oraz ok. 50 doktorów nauk geologicznych. Wszyscy oni są wychowankami wrocławskich geologów.

Michał Sachanbiński

Szkoła Geologii Gospodarczej

Prof. dr hab. inż. **Józef Zwierzycki** należy do grona wybitnych polskich geologów i podróżników. Jest też twórcą Szkoły Geologii Gospodarczej. Wychował wielu geologów i inżynierów w Indonezji, dwaj zaś jego uczniowie z UWr, Jerzy Kłapciński i Tadeusz Gunia, zostali profesorami. Jego życiorys jest bardzo barwny, ciekawy i nietuzinkowy. Wszechstronnie wykształcony w zakresie geologii i górnictwa na Uniwersytecie im. A. Humboldta w Berlinie w 1914 r. w wieku 26 lat podejmuje pracę w służbie geologicznej w Indiach Holenderskich (dawne kolonie holenderskie, obecnie Indonezja). Przepracował tam

Józef Zwierzycki – ur. 1888 w Krobi, zm. 1961 we Wrocławiu, dr na Uniwersytecie im. A. Humboldta w Berlinie 1913; geolog eksplorator na Sumatrze 1914–1924; inspektor geologiczny na Sumatrze 1924–1927; naczelnik Wydziału Geologicznego na Sumatrze 1927–1932; dyr. Państwowej Służby Geologicznej dla Indii Holenderskich 1932–1938; prof. politechniki w Bandungu 1930–1933; naczelnik Wydziału Nafty i Soli Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie 1938–1939; referent dla American Institute of Mining and Metallurgical Engineers od 1938; doradca rządu RP od 1938; główny konsultant Departamentu Górnictwa i Hutnictwa Ministerstwa Przemysłu i Handlu od 1938. Więzień obozu koncentracyjnego w Auschwitz 1941–1942; więzień polityczny w Berlinie 1942–1945. Dr hab. 1946; organizator i kier. Katedry Geologii Złóż Minerałów Użytecznych na Wydziale Hutniczym PWr 1945; dziekan Wydziału Hutniczego PWr 1945–1948; kier. Katedry Geologii Stratygraficznej UWr 1948–1961; dyr. Instytutu Geologiczno-Mineralogicznego UWr 1948–1951; prof. zw. od 1948; twórca szkoły naukowej z zakresu geologii gospodarczej. Wypromował 2 doktorów; wśród wychowanków 2 profesorów. Autor 70 publikacji i 5 książek. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski Orderu Oranje-Nassau (najważniejsze odznaczenie holenderskie), Medal 10-lecia PRL, Krzyż Komandorski OOP.

24 lata (od 1914 do 1938) i przeszedł wszystkie szczeble hierarchii służbowej od geologa eksploratora do dyrektora Państwowej Służby Geologicznej dla Indii Zachodnich.

Pierwsze jego prace obejmowały wykonanie zdjęcia geologicznego północno-wschodniego wybrzeża Sumatry. W następnych latach prowadził badania geologiczne, paleontologiczne i morfologiczne na obszarze całej Sumatry. Opracował dla tej wyspy zdjęcia geologiczne i gleboznawcze. W lipcu 1920 r. jako kierownik ekspedycji wyruszył na dwuletnią wyprawę naukowo-badawczą na północno-zachodnią część Nowej Gwinei. Badał tereny zupełnie nie znane i dotąd przez naukę nie badane. Wynikiem prac ekspedycji było znalezienie znacznych terenów roponośnych na półwyspie Vogelkop oraz złóż złota i platyny w Górach Cyklopowych oraz wokół jeziora Sentanii. Pod jego kierunkiem sporządzono 7 arkuszy map geologicznych w skali 1 : 100 000 oraz zebrano liczne materiały do zestawienia mapy przeglądowej Nowej Gwinei w skali 1 : 1 000 000. Jego pionierskie badania geologiczne i kartograficzne Nowej Gwinei zyskały u władz holenderskich duże uznanie i nadano mu miano „podróżnika dżungli".

Dr J. Zwierzycki od samego początku obecności na wyspach Indonezji interesował się wulkanami i w 1923 r. został mianowany członkiem Komisji Wulkanologicznej w Instytucie Wulkanologii Indii Holenderskich. Napisał też rozprawę *Kilka uwag o wulkanach Archipelagu Malajskiego*, ogłoszoną w miesięczniku „Kosmos". Nakręcił także film ze znanego i znacznego wybuchu wulkanu Ank Krakatau na przełomie 1928 i 1929 r. Był naocznym świadkiem tego wybuchu, więc nic dziwnego, iż ten film stał się wówczas rewelacją naukową.

W 1925 r. kierował ekspedycją naukową do górnego dorzecza rzeki Batang Hari w środkowej Sumatrze. Wykonał wtedy zdjęcia geologiczne tego obszaru oraz zebrał w tym czasie kolekcję skamieniałości, która stanowiła później podstawę dla wybitnego holenderskiego paleobotanika W.J. Jongmansa do napisania monografii o florze karbońskiej. Natomiast Zwierzycki wspólnie z dr. O. Posthumusem wydali dzieło *O wyprawie paleobotanicznej do Djambi*. W l. 1927–1932 pod kierunkiem J. Zwierzyckiego, jako kierownika Oddziału Zdjęcia Geologicznego Sumatry, opracowano 12 arkuszy mapy geologicznej tej wyspy w skali 1 : 100 000 oraz 7 arkuszy mapy gleboznawczej. W tym czasie sam zaś opracował i wydał dwie mapy geologiczne Sumatry w skali 1 : 200 000. Jego autorstwa jest też osiem map poglądowo-geologicznych Archipelagu Malajskiego. Podczas pobytu w Indiach Holenderskich, jak podaje K. Urbański (1988), Józef Zwierzycki opublikował ok. 50 prac naukowych. Ze względów zawodowych najwięcej czasu poświęcał poszukiwaniu surowców mineralnych i kartografii geologicznej. Nie były mu też obce sprawy etnografii i prehistorii. W czasie badań na Jawie przytrafiła mu się wielka przygoda naukowa w dziedzinie paleoantropologii. Jako dyrektor służby geologicznej w Indiach Holenderskich związany był z wielkim odkryciem w 1931 r. nowego *Neanderthala* i nowego *Pithecanthropusa* nad rzeką Solo na Jawie. Dla uczczenia zasług J. Zwierzyckiego dla paleontologii jednego z nowo odkrytych ssaków kopalnych ze starszego i środkowego plejstocenu – tygrysa szablozębnego – nazwano „Machairodus zwierzycki".

Prof. Zwierzycki był człowiekiem o szerokich zainteresowaniach, zbierał eksponaty etnograficzne i wysyłał do polskich muzeów.

Do kraju J. Zwierzycki wrócił w 1938 r. i od kwietnia podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie jako naczelnik Wydziału Nafty i Soli. Pod jego kierunkiem odwiercono w pierwszym półroczu 1939 r. szereg otworów w Wójczy w celu zbadania utworów trzeciorzędowych. Projektuje też nową serię badań geologicznych w Karpatach, mających na celu znalezienie nowych złóż ropy i gazu.

W czasie wybuchu II wojny światowej na polecenie dyrektora PIG, prof. K. Bohdanowicza, zostaje w Warszawie

i ochrania mienie instytutu. Do Wrocławia Józef Zwierzycki przybył w składzie grupy prof. S. Kulczyńskiego 9 maja 1945. Jego zadaniem było zabezpieczenie ocalałych zbiorów mineralogicznych i zorganizowanie geologii na uczelni noszącej wówczas nazwę: Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Wkrótce profesor zorganizował Katedrę Złóż Minerałów Użytecznych, która została zlokalizowana na PWr w Gmachu Hutniczym. Przez krótki czas istniał też na PWr Wydział Hutniczy, którego był pierwszym dziekanem. W styczniu 1948 r. J. Zwierzycki przeniósł się na Wydział Nauk Przyrodniczych UWr i objął kierownictwo Katedry Geologii Stratygraficznej.

Prof. Zwierzycki był pierwszym organizatorem studiów geologicznych na UWr i prowadził wykłady z różnych działów geologii.

W 1946 r. ukazała się jego książka *Złoża surowców mineralnych na Dolnym Śląsku w oświetleniu gospodarczym*. Przedstawił w niej krótką charakterystykę ważniejszych surowców mineralnych tego regionu wraz ze wstępną koncepcją ich wykorzystania. Prof. Zwierzycki był współautorem opracowania *Bogactwa mineralne. Studium Planu Krajowego* w 1948 r. W materiałach Międzynarodowego Kongresu Geologicznego, który odbył się w Londynie w 1948 r., ukazała się jego praca *Złoża ołowiu i cynku w Polsce*. Interesował się również problematyką złóż węgla brunatnego oraz możliwościami ich wykorzystania. Zagadnienia te przedstawił w trzech pracach i był współautorem książki *Węgiel brunatny w Zachodniej Polsce* (1949). Bardzo cennymi pracami w dorobku naukowym J. Zwierzyckiego są dwie rozprawy: *Cyna* i *Pojęcie geosynkliny w świetle nowszych badań Indonezji*. Pierwsza jest monograficznym opracowaniem geologii i genezy największych złóż cyny na świecie, druga zaś obejmuje przegląd hipotez dotyczących powstawania geosynklin oraz przedstawia nowy pogląd na genezę geosynklin. W obu pracach J. Zwierzycki wykorzystał wyniki swoich obserwacji poczynionych w trakcie geologicznych badań w Indonezji. Były to oryginalne prace na poziomie światowym. Głównym zagadnieniem naukowym, którym zajmował się profesor we Wrocławiu, była geologia strefy przedsudeckiej, a szczególnie cechsztynu. Wbrew poglądom geologów niemieckich, przewidział możliwości znalezienia w osadach cechsztynu na północ od bloku przedsudeckiego złóż soli oraz łupków miedzionośnych. Jego teoretyczna koncepcja stała się podstawą do rozpoczęcia prac poszukiwawczych, które doprowadziły w 1957 r. do odkrycia olbrzymich złóż miedzi i soli kamiennej na terenie obecnego Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego.

Michał Sachanbiński

Szkoła Tektoniki i Geologii Strukturalnej

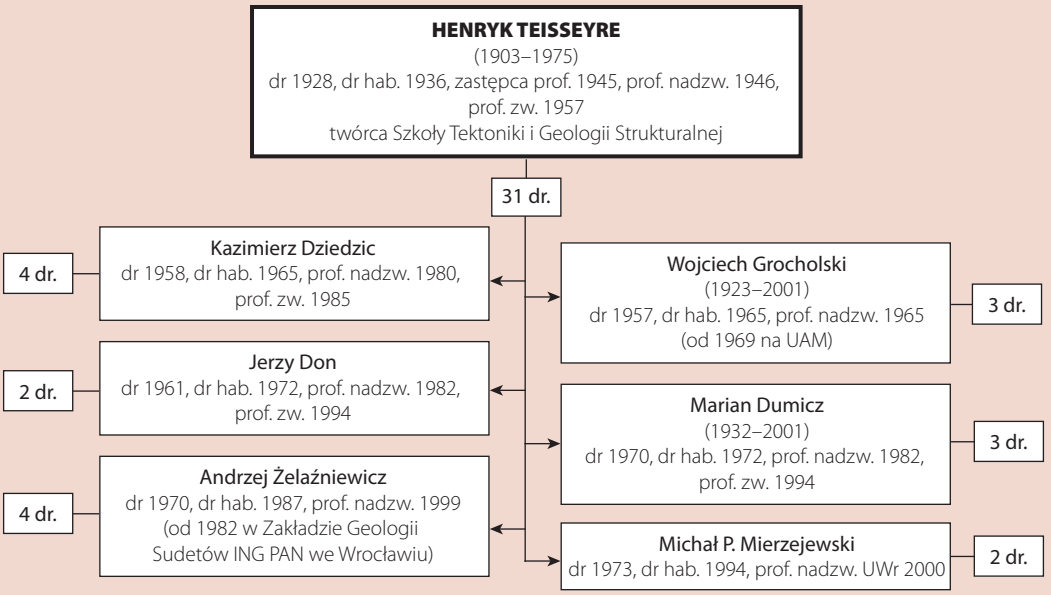
Twórcą wrocławskiej Szkoły Tektoniki i Geologii Strukturalnej jest prof. dr hab. **Henryk Teisseyre**. Wywodził się z rodziny francuskiej o długiej i burzliwej historii. Wyrósł w fascynującej atmosferze intelektualnej Lwowa, w rodzinie profesorskiej sławnego geologa Wawrzyńca Teisseyre'a, doktoryzował się w 1928 r. u prof. Eugeniusza Romera na UJK we Lwowie, a habilitację obronił w 1939 r. na UJ. Przed doktoratem studiował tektonikę Alp w Szwajcarii u znakomitego geologa Maurice'a Luegeona.

W pierwszej fazie rozwoju naukowego H. Teisseyre zajmował się geologią Karpat fliszowych. Ważnym osiągnięciem było rozpoznanie budowy geologicznej zachodniej części Karpat dukielskich, które do czasu jego prac były praktycznie niemal nie znane. Jedną z najważniejszych prac dotyczących Karpat polskich jest opracowanie monograficzne budowy geologicznej okolic Węglówki łącznie z jej roponośnym fałdem. Spostrzeżenia Teisseyre'a, dotyczące stratygrafii i tektoniki tego obszaru, postawiły w nowym świetle ważne dla całości geologii Karpat zagadnienia i wywarły wielki wpływ na tok badań łańcucha karpackiego. Praca H. Teisseyre'a o podtortońskiej powierzchni kredy w okolicy Lwowa jest uznana za wzorcową i jest pierwszą w polskiej literaturze pracą geomorfologiczną.

W 1947 r. H. Teisseyre rozpoczął nowy okres działalności naukowej już na obszarze Dolnego Śląska. Obszar Sudetów i ich przedpola były terenem prac geologów niemieckich przez wiele dziesiątków lat. Zastosowanie w Sudetach badań i metod kartograficznych, jakie wypracowały pokolenia polskich geologów w Karpatach, a które Teisseyre świetnie opanował, doprowadziły do rewelacyjnych wyników. Pierwsze znakomite wyniki uzyskał H. Teisseyre z terenu Gór Kaczawskich i depresji Świebodzic. Uzasadnił, że południowa część Gór Kaczawskich składa się z małych płaszczowin pchniętych ku południowi. Występujące w depresji Świebodzic pośród skał osadowych zieleńce pojmowane przez geologów niemieckich jako zręby podłoża, Teisseyre objaśnił jako czapki tektoniczne zbudowane ze skał krystalicznych, które ześlizgnęły się z podnoszących się Gór Kaczawskich i spoczęły na skałach osadowych dewońskiego wieku. H. Teisseyre był inicjatorem prowadzenia podstawowych badań geologicznych w Sudetach i zastosowania metod kartograficznych do wykonywania zdjęć geologicznych w skali 1 : 25 000. Wynikiem tych badań było odkrycie przez niego allochtonizmu (przemieszczenia mas skalnych) tektoniki Gór Kaczawskich czy synorogeniczności (równoczesności) depresji Świebodzic. Te odkrycia weszły na stałe do literatury geologicznej Europy. Ogromną zasługą H. Teisseyre'a było wprowadzenie do badań geologicznych nowej metody analizy strukturalnej. Zastosowanie jej umożliwiło jemu oraz jego uczniom i współpracownikom udokumentowanie kolejno działających na górotwór sudecki faz fałdotwórczych i oznaczenia zmian kierunków nacisków, jakim w prekambrze i paleozoiku ulegały Sudety. H. Teisseyre napisał syntezę *Precambrian in South-Western Poland* (1975), uchodzącą za doskonałe podsumowanie badań geologicznych kompleksów skalnych, których pochodzenie uznane zostało za starsze od paleozoiku. Prof. H. Teisseyre skupił wokół siebie duże grono uczniów i współpracowników. Wielu z nich, a szczególnie profesorowie: K. Dziedzic, J. Don, M. Dumicz, I. Wojciechowska i M.P. Mierzejewski, ma olbrzymi wkład w rozpoznanie budowy geologicznej Sudetów. Profesorowie Jerzy Don i Marian Dumicz swoimi badaniami w Mongolii zapisali się na trwałe w światowej literaturze geologicznej. Także inni wychowankowie prof. Teisseyre'a osiągnęli duże sukcesy naukowe, badając m.in. terytoria Kanady (doc. dr hab. Tomasz Jerzykiewicz) i Wietnamu Północnego (doc. dr Leszek Sawicki).

Michał Sachanbiński

Henryk Teisseyre – ur. 1903 we Lwowie, zm. 1975 we Wrocławiu. Od 1928 do 1938 geolog terenowy „Pionier" SA we Lwowie; od 1 stycznia 1939 do 30 września 1939 w Gazolina SA (Lwów); dr hab. 1936 na UJ; 1939–1941 doc. na UJK we Lwowie; 1940–1941 geolog konsultant w Ukrnieftierazwietka we Lwowie; 1941–1945 geolog kopalniany A.G. Karpathenöl w Krośnie; 1945–1946 zastępca prof. i kier. Zakładu Geologii i Paleontologii UAM w Poznaniu; 1946–1973 prof. UWr, kier. Katedry Geologii Ogólnej UWr 1952–1971; kier. zespołu Katedr Geologii i Mineralogii UWr 1957–1967; doradca w PP Uzdrowiska Polskie 1946–1975; organizator, kier., a następnie konsultant naukowy Oddziału Dolnośląskiego Państwowego Instytutu Geologicznego 1946–1975; organizator i kier. Pracowni Starych Struktur Zakładu Nauk Geologicznych PAN we Wrocławiu 1955–1975; czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki 1955–1961; czł. korespondent PAN 1954; czł. Zespołu Rzeczoznawców Geologii przy Radzie Szkolnictwa Wyższego 1957–1975; czł. rzeczywisty PAN 1970; czł. Prezydium Komitetu Nauk Geologicznych PAN 1970; czł. Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Nauk Geologicznych 1970; dr h.c. UWr 1975; współred. czasopisma „Geologia Sudetica" 1963–1970; przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego 1951–1967; przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Zjazdów Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Sudetach (1951, 1967). Twórca Szkoły Tektoniki i Geologii Strukturalnej; red. „Geologii Regionalnej Polski" t. III (1957, 1960). Wypromował 31 doktorów nauk o Ziemi; wśród wychowanków: 10 doktorów hab., 9 profesorów. Autor 122 publikacji. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Medal KEN.

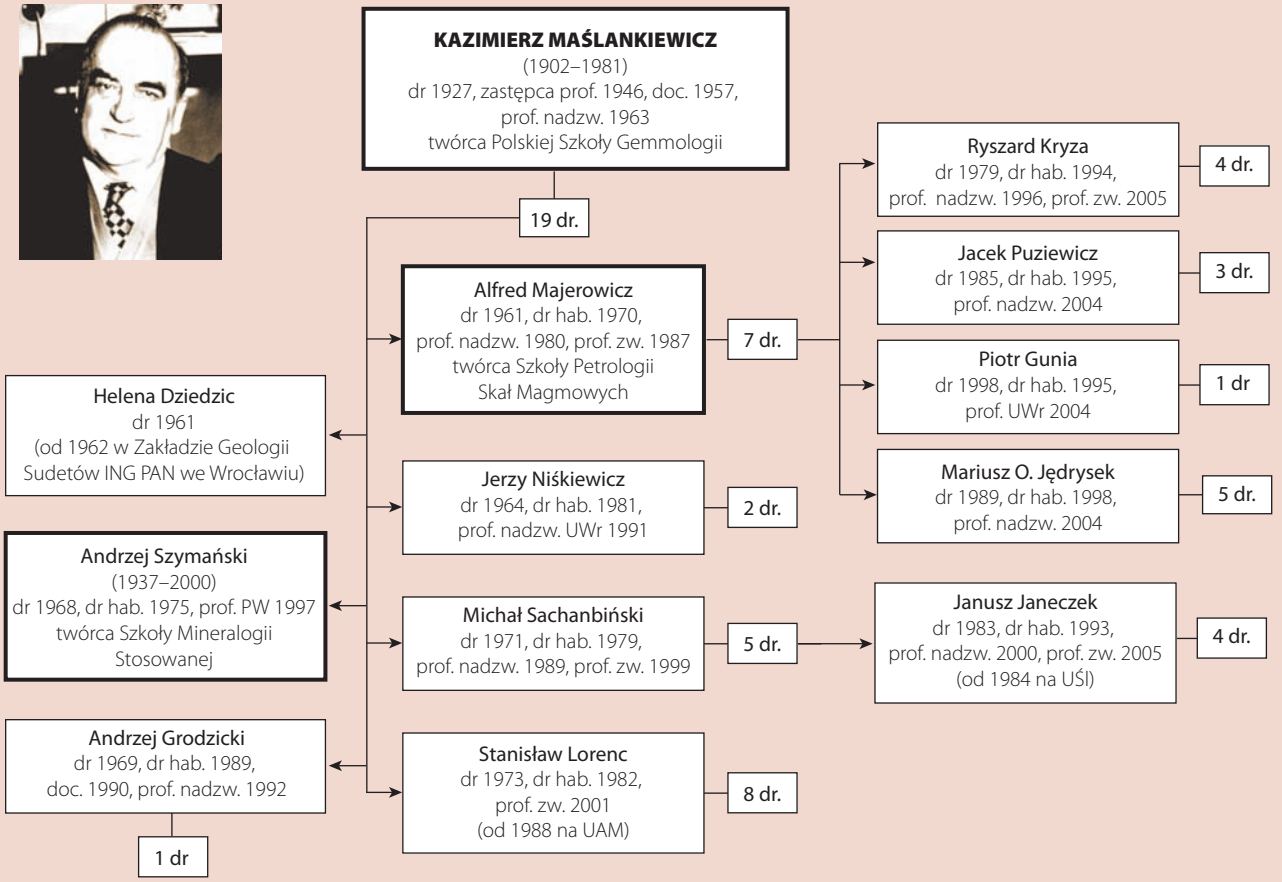
Polska Szkoła Gemmologii

Twórcą polskiej Szkoły Gemmologii, czyli nauki o kamieniach szlachetnych, jest prof. dr **Kazimierz Maślankiewicz**. Powstanie gemmologii jako nowoczesnej gałęzi nauki przypada na okres naukowej działalności K. Maślankiewicza w l. 1928–1981. Wówczas to okazało się , że ocena organoleptyczna kamieni jubilerskich jest niewystarczająca. Pojawiła się konieczność opracowania naukowych metod badania i oceny kamieni szlachetnych i ozdobnych oraz innych kamieni jubilerskich. Prof. Maślankiewicz, pracując w Okręgowym Urzędzie Probierczym w Krakowie od 1928 do 1955 r., niezależnie od złotnictwa, wiele czasu poświęcił gemmologii. Już przed drugą wojną światową dysponował dużą wiedzą w zakresie znawstwa kamieni szlachetnych. Najlepiej świadczy o tym fakt, iż w 1935 r. reprezentował Polskę na Międzynarodowym Zjeździe Jubilerów w Berlinie. Był to zjazd bardzo ważny dla rozwoju gemmologii, ponieważ przyjęto na nim zasady tworzenia nazewnictwa kamieni szlachetnych i ozdobnych. K. Maślankiewicz wprowadził do gemmologii mineralogiczne metody badań. Największym jego wkładem w rozwój polskiej gemmologii jest monografia *Kamienie szlachetne*. Łączny nakład (wyszły 4 wydania) tej najlepszej w języku polskim książki o kamieniach szlachetnych wyniósł 100 tys. egzemplarzy. Zawiera ona nie tylko podstawowe wiadomości o kamieniach szlachetnych i ozdobnych, omówiono w niej także powstawanie, występowanie oraz własności chemiczne i fizyczne minerałów. Po raz pierwszy w polskiej literaturze autor opisał metody badań i rozpoznawania kamieni naturalnych i syntetycznych. Profesor był również autorem wielu artykułów o kamieniach szlachetnych, ale przede wszystkim niezrównanym organizatorem i znakomitym wychowawcą młodszej kadry naukowej.

Kontynuatorami jego dzieła są profesorowie Andrzej Szymański i Michał Sachanbiński, którzy w swoich badaniach minerałów stosują nowoczesne metody fizyko-chemiczne. Szczególnie A. Szymański wniósł twórczy wkład o światowym znaczeniu do syntezy diamentów i jest twórcą polskiej Szkoły Mineralogii Stosowanej. Jego monografia *Mineralogia techniczna* została wydana też w języku angielskim przez Wydawnictwo Springera. Wyrazem uznania dla osiągnięć naukowych A. Szymańskiego było wybranie go w 1996 r. na funkcję przewodniczącego Międzynarodowej Asocjacji Mineralogii Stosowanej (ICAM).

Aktualnie gemmologia wrocławska korzysta z metod badawczych fizyki minerałów, co pozwoliło wyjaśnić m.in. genezę barwy chryzoprazów i ich złóż oraz odkryć naturalny prasiolit (M. Sachanbiński z zespołem).

Kazimierz Maślankiewicz zapoczątkował również organizację na UWr ośrodka badań petrologicznych i mineralogicznych. Późniejszy jego wychowanek, prof. Alfred Majerowicz, stworzył podwaliny wrocławskiej Szkoły Petrologii Skał Magmowych. Swoistą cechą tej szkoły, na tle innych ośrodków europejskich, jest kompleksowa analiza petrologiczna serii skał

Kazimierz Maślankiewicz – ur. 1902 w Pruchniku, zm. 1981 w Krakowie. Pomocnicza siła naukowa na UJ 1923–1924; asystent na UJ 1924–1927; st. asystent na UJ 1927–1935; dr filozofii 1927; naczelnik wydziału w Urzędzie Probierczym w Krakowie 1928–1935; wykładowca na UJ 1928–1939; nauczyciel w szkołach średnich w Krakowie 1928–1939. Urzędnik w Urzędzie Probierczym w Krakowie 1939–1945; wykładowca UJ w ramach tajnego nauczania 1941–1945; wykładowca w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie 1945–1947; zastępca prof. na UWr 1946–1957; dyr. Urzędu Probierczego w Krakowie 1945–1955; wykładowca na PWr 1946–1954; wykładowca w wieczorowej Szkole Inżynierskiej we Wrocławiu 1951–1954; wykładowca w wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Krakowie 1951–1955; kier. Katedry Chemii Nieorganicznej i Analitycznej na AM w Krakowie 1955–1962; doc. na UWr 1957; kier. Katedry i Zakładu Mineralogii i Petrografii UWr 1946–1972; prof. nadzw. 1963; dyr. Instytutu Geologicznego UWr 1963–1967; prorektor ds. ogólnych UWr 1966–1969; red. „Prac Geologiczno-Mineralogicznych" UWr 1969–1975; red. nacz. czasopisma „Wszechświat" 1956–1975; zastępca red. nacz. czasopisma „Kosmos B" 1955–1961; czł. Komitetu Nauk Geologicznych PAN od 1965; czł. Komisji Nauk o Ziemi Oddziału Wrocławskiego PAN od 1972; przewodniczący Rady Muzealnej Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka od 1971; czł. Rady Naukowej PIG od 1965; czł. Komisji Nauk Geologicznych Oddziału PAN w Krakowie od 1959; prezes Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika 1962–1979; prezes ZG Polskiego Towarzystwa Geologicznego 1965–1967; sekretarz generalny Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych 1962–1972. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka UWr, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska".

krystalicznych, z uwzględnieniem badań terenowych i wyników analiz uzyskanych za pomocą współczesnych metod badań mineralogicznych oraz geochemicznych. Dzięki prof. A. Majerowiczowi i jego uczniom, profesorom: Ryszardowi Kryzie, Jackowi Puziewiczowi i Piotrowi Guni, wrocławska petrologia osiągnęła wysoką pozycję wśród uczelni krajowych i obecnie stopniowo zyskuje znaczący prestiż międzynarodowy. Także w zakresie petrologii skał osadowych ośrodek wrocławski osiągnął wysoką pozycję w tej dziedzinie nauki. Złożyły się na to oryginalne prace prof. Andrzeja Grodzickiego (twórcy teorii denudodezagregacji) oraz prof. Stanisława Lorenca, znanego petrologa skał węglanowo-siarczanowych.

Michał Sachanbiński

Szkoła Geologii Regionalnej

Szkołę Geologii Regionalnej stworzył **Józef Oberc**. Pozwoliła mu na to znakomita znajomość budowy geologicznej regionu dolnośląskiego oraz Masywu Czeskiego. Cechą tej szkoły jest dążność do całościowego spojrzenia na budowę geologiczną badanego terenu, oparta na dogłębnej znajomości różnych dziedzin geologii, syntetyzowaniu i systematyzowaniu wiedzy geologicznej oraz tworzeniu podstaw teoretycznych dla geologii regionalnej poprzez zdefiniowanie i wprowadzenie do powszechnego użycia szeregu pojęć z zakresu tektoniki i geologii regionalnej. Dzięki temu środowisko geologiczne zaczęło używać podobnego języka. Szkoła ta wyróżnia się również wspieraniem badań interdyscyplinarnych, mających na celu lepsze zrozumienie i rozwikłanie trudnych problemów geologii regionalnej. Jako przykład można wymienić zastosowanie metod statystycznych i komputerowych do badań sedymentologicznych czy też badań

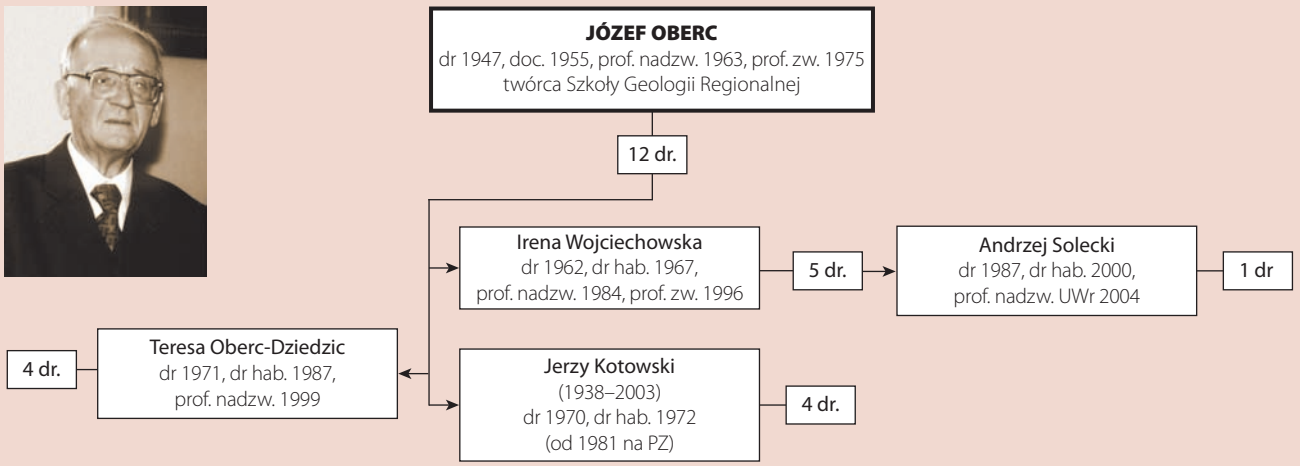
petrograficznych do opracowań tektonicznych. Te ostatnie wprowadzone na szerszą skalę przez uczniów prof. J. Oberca stały się wizytówką wrocławskiej geologii uniwersyteckiej. Ścisła współpraca nie tylko z różnymi naukowymi ośrodkami geologicznymi w kraju i za granicą, lecz również z geologami z przedsiębiorstw geologicznych i kopalń, pozwalała na wykorzystanie do celów naukowych gromadzonych przez nich materiałów, poprzez wspólne publikacje, sprawowanie opieki naukowej nad geologami z instytucji pozauniwersyteckich.

Głównym dziełem prof. J. Oberca jest monografia *Tektonika Sudetów i obszarów przyległych*, wydana w 1972 r., i jej późniejsza angielskojęzyczna wersja, która weszła w skład monumentalnego wydania *Geology of Poland. Tektonika Sudetów i obszarów przyległych* jest dziełem jednego autora; dziełem, które całościowo i szczegółowo ujmowało ówczesny stan wiedzy geologicznej Sudetów i jest dotąd jedynym tak szerokim opracowaniem geologii Sudetów, kopalnią wiedzy o literaturze i rzetelnie przedstawionych poglądach dawniejszych autorów.

Kontynuacją *Tektoniki Sudetów i obszarów przyległych* były liczne prace traktujące o budowie i rozwoju Sudetów jako części tektogenu waryscyjskiego i ich pozycji w Masywie Czeskim oraz w orogenie waryscyjskim Europy, a także przedstawienie ich budowy w świetle koncepcji poziomych przesunięć bloków litosfery i teorii mobilistycznych. Prace te zyskały duży oddźwięk w geologii europejskiej, szczególnie czeskiej i niemieckiej, a ich autor był często zapraszany jako recenzent zagranicznych prac kwalifikacyjnych i prelegent na konferencjach i zjazdach naukowych.

Kontynuatorką szkoły prof. J. Oberca jest dr hab. Teresa Oberc-Dziedzic z UWr.

Michał Sachanbiński

Józef Oberc – ur. 1918 w Jaśle; geolog w Karpathen Öl AG Wemberg od 1942; st. asystent w Zakładzie Geologii i Paleontologii UAM w Poznaniu w l. 1945–1946; st. asystent w Katedrze Geologii Ogólnej UWr 1946; dr 1947; adiunkt 1948–1952; samodzielny pracownik nauki 1953–1954; zastępca prof. 1954–1955; doc. 1955; prof. nadzw. 1963; prof. zw. 1975; prodziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych UWr 1954–1955; organizator i kier. Zakładu Geologii Dynamicznej 1961–1975; kier. Zakładu Geologii Fizycznej 1975–1990; czł. WTN 1962; czł. Rady Naukowej Państwowego Instytutu Geologicznego 1965–1971; przewodniczący Sekcji Tektonicznej Komitetu Nauk Geologicznych PAN 1967; przewodniczący Sekcji Badań Geologicznych Komisji Nauk o Ziemi PAN 1963–1987; przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego 1976–1996; organizator Zjazdów Naukowych Polskiego Towarzystwa Geologicznego 1965, 1971, 1978; czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego 1986; czł. honorowy Stowarzyszenia Wychowanków Uniwersytetu Wrocławskiego. Twórca wrocławskiej Szkoły Geologii Regionalnej. Wypromował 12 doktorów nauk o Ziemi, wśród wychowanków 2 doktorów hab., 2 profesorów. Autor 260 publikacji, 5 książek. Odznaczenia: Medal KEN, Medal Zasłużonego Nauczyciela, Krzyż Kawalerski OOP, Medal Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego, Złoty Medal Uniwersytetu Wrocławskiego.

NAUKI MEDYCZNE

Wprowadzenie

Rozwój nauk medycznych w drugiej połowie XX w.

Wiek XIX charakteryzuje się daleko posuniętą specjalizacją, inaczej mówiąc wieloaspektowym rozszczepieniem głównych kierunków badawczych, wywodzących się tradycyjnie od anatomii, medycyny wewnętrznej, położnictwa, chirurgii oraz farmakologii. Kolejne półwiecze (pierwsza połowa XX w.) przyniosło ukształtowanie się określonych ośrodków naukowych skupionych wokół wybitnych postaci wyznaczających kierunki badań. I ten właśnie okres możemy postrzegać w kategoriach powstawania i kształtowania się tzw. szkół naukowych, których uczniowie kontynuowali i rozwijali idee swoich mistrzów. W dalszej kolejności postęp wiedzy sprawił, że poszczególne dyscypliny zaczęły się wzajemnie przenikać i uzupełniać, obserwacje i doświadczenia przeprowadzane indywidualnie zastąpiono badaniami zespołowymi, uzupełnianymi ponadto wynikami doświadczeń w skali światowej. Zatem współcześnie pojęcie szkoły naukowej w tradycyjnym znaczeniu trudne jest do zdefiniowania.

W polskiej historii medycyny zasadniczą cezurę stanowi wybuch II wojny światowej. Ukształtowane w II Rzeczpospolitej ośrodki uniwersyteckie zostały całkowicie rozbite, a ciągłość badań naukowych przerwana. Wydział Lekarski Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej po 1945 r. organizowali w głównej mierze – jak to wielokrotnie w literaturze podkreślano – uczeni przybyli z UJK we Lwowie. Tu we Wrocławiu wielu z nich kontynuowało lub rozpoczynało nową, ale wzorowaną na przedwojennej, działalność organizacyjną i badawczą.

W niniejszej prezentacji wykorzystano oryginalne teksty przygotowane przez kierowników katedr lub przez innych pracowników, którym powierzono opracowanie historii szkoły. W zestawieniu uwzględniono tylko te materiały, które zostały przygotowane zgodnie ze wskazówkami zespołu redakcyjnego. W wielu przypadkach w nadesłanych pracach zamiast charakterystyki kierunków badawczych sporządzono zestawienie w formie kroniki wydarzeń danej katedry, co nie odpowiada przyjętej definicji szkoły i takich materiałów redakcja nie uwzględniła.

Opis Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu w latach 1945–1950 przygotował prof. Waldemar Kozuschek (zob. s. 442). Sam fakt podjęcia się przez niego opracowania części historii wydziału, stanowi dla całości dzieła istotne wydarzenie. Prof. W. Kozuschek jest absolwentem AM we Wrocławiu, w tym mieście obronił w 1964 r. pracę doktorską, następnie do 1970 r. pracował w Klinice Nefrologicznej i II Klinice Chirurgicznej. Karierę naukową kontynuował na uniwersytetach w Bonn i w Bochum, utrzymując stałe kontakty ze środowiskiem wrocławskim. W 1995 r. otrzymał tytuł doktora h.c. AM we Wrocławiu w uznaniu zasług, jakie włożył w rozwój tej uczelni.

Prof. zw. dr h.c. W. Kozuschek, chirurg z wykształcenia, historyk medycyny z zamiłowania dokonał profesjonalnego zestawienia dorobku naukowego wszystkich katedr Wydziału Lekarskiego w l. 1945–1950 z uwypukleniem szczególnych osiągnięć w niektórych dziedzinach. Rozdział ten jest niezwykle istotny w ogólnej prezentacji szkół naukowych AM, ponieważ pozwala na prześledzenie procesu kształtowania się wielu kierunków naukowych. Ponadto nieco szerzej omówiono w nim specjalności, które nie znalazły odzwierciedlenia w nadesłanych do druku materiałach, a odegrały istotną rolę w dalszym (po 1950 r.) procesie rozwoju badawczego. Wskazano zatem na zaangażowanie prof. Ludwika Hirszfelda w organizację i inspirację różnych kierunków badań naukowych na temat krwi. Wspomniano profesorów Antoniego Falkiewicza i Edwarda Szczeklika jako założycieli I i II Kliniki Chorób Wewnętrznych. Dzięki uzupełniającemu tekstowi prof. Kozuschka otrzymaliśmy informację o działalności Zakładu Fizjologii i badaniach podjętych przez prof. Andrzeja Klisieckiego nad zjawiskiem wstrząsu obwodowego. Stratą byłoby pominięcie przy omawianiu szkół naukowych prof. Hugona Kowarzyka, z jego to bowiem inicjatywy skonstruowano pierwszy w Polsce wektokardiograf rejestrujący elektrodynamiczny tor serca. Kontynuatorem w zakresie badań anatomii patologicznej we Wrocławiu był prof. Zygmunt Albert. Zasługującą na szczególne podkreślenie postacią w dziejach rozwoju nauk nieklinicznych był kierownik Zakładu Medycyny Sądowej, prof. Bolesław Popielski. Jako uczeń dwóch mistrzów, profesorów Włodzimierza Sieradzkiego i L. Hirszfelda, zajmował się zagadnieniami związanymi z wymiarem sprawiedliwości, a odnoszącymi się do medycyny, oraz serologią lekarską. To właśnie prof. B. Popielski wykonał w 1936 r. pierwszą w Polsce udaną transfuzję krwi ze zwłok, zapoczątkowując faktycznie w ten sposób eksperymenty związane z transplantologią.

Istotnym uzupełnieniem w odniesieniu do całości tekstu są informacje, odnoszące się do kierunków naukowych wyznaczonych przez profesorów ginekologii i położnictwa. I w tym przypadku tradycje badawcze przeniesione zostały zasadniczo ze Lwowa przez prof. Kazimierza Bocheńskiego i jego uczniów Kazimierza Nowosada i Kazimierza Jabłońskiego.

W tekście prof. Kozuschka znalazła się też krótka wzmianka o historii medycyny zapoczątkowanej we Wrocławiu przez prof. Witolda Ziembickiego. Przedmiot ten i wynikające z niego kierunki badawcze nie mieściły się w normach ideologicznych kreowanych w ramach ustroju socjalistycznego,

w związku z czym został formalnie zlikwidowany w 1950 r. Tym bardziej na podkreślenie zasługuje inicjatywa prof. Zdzisława Wiktora, asystenta W. Ziembickiego, organizowania i prowadzenia seminariów doktoranckich z historii medycyny przy współudziale Józefa Leszczyńskiego, profesora UWr. Pośrednio więc kontynuatorami szkoły Ziembickiego są obecnie prof. W. Kozuschek, prof. dr hab. n. med. Zbigniew Domosławski i dr hab. Wanda Wojtkiewicz-Rok, prof. nadzw.

Wśród nadesłanych prac odnoszących się do poszczególnych szkół naukowych AM najszerzej zostały zaprezentowane dyscypliny chirurgiczne, zapoczątkowane we Wrocławiu przez profesorów Wiktora Brossa i Kazimierza Czyżewskiego przybyłych ze Lwowa. Prof. K. Czyżewski był pierwszym kierownikiem I Kliniki Chirurgii Wydziału Lekarskiego UWr. Kierunki badań w zakresie chirurgii zapoczątkowane przez Czyżewskiego kontynuowane są obecnie przez pracowników I Katedry i Kliniki Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Endokrynologicznej oraz III Katedrę i Klinikę Chirurgiczną zorganizowaną przez prof. Zdzisława Jeziorę – twórcę Szkoły Chirurgii Przełyku.

Wiele współczesnych dyscyplin klinicznych ma swój początek w Szkole Chirurgicznej prof. W. Brossa, ucznia słynnego prof. Tadeusza Ostrowskiego, powołanej do życia we Wrocławiu w 1946 r. jako II Katedra i Klinika Chirurgii. Bezpośrednią kontynuatorką owej szkoły jest obecnie II Katedra i Klinika Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej. Uczeń W. Brossa, Florian Nowacki, ukierunkował swoje zainteresowania na urologię, organizując Katedrę i Klinikę Urologii. W badaniach Brossa wiele miejsca zajmowały zagadnienia kardiochirurgiczne rozwijane w zorganizowanej przez niego Klinice Chirurgii Serca, podjęte w dalszej kolejności przez prof. Anatola Kustrzyckiego, Tadeusza Brossa i Ryszarda Kołtowskiego. Ze szkoły W. Brossa wyszedł również prof. Antoni Aroński, założyciel Szkoły Anestezjologii i Intensywnej Terapii. Oddział Chirurgii Dziecięcej przy II Katedrze i Klinice Chirurgicznej został wyodrębniony przez Adama Michejdę jako Klinika Chirurgii Dziecięcej, dziś wyspecjalizowanej w chirurgii noworodka i wadach wrodzonych. Ze szkoły W. Brossa wywodzi się również tak ważna dyscyplina jak torakochirurgia, rozwinięta przez prof. Eugeniusza Rogalskiego, a kontynuowana aktualnie przez profesorów Jerzego Kołodzieja we Wrocławiu i Tadeusza Orłowskiego w Warszawie. Profesorowie Józef Kowalski i Andrzej Wall wyspecjalizowali się w ortopedii i traumatologii narządu ruchu. Twórcą szkoły chirurgii eksperymentalnej był prof. Henryk Kuś.

Licznych naśladowców swojej naukowej pasji znalazła założycielka Szkoły Alergologii prof. Zofia Czeżowska. Uczeń, a następnie współpracownik prof. Czeżowskiej, prof. Władysław Chachaj, rozwinął patofizjologię i terapię chorób alergicznych, oraz patofizjologię i terapię wrzodziejącego zapalenia jelita grubego. Kontynuatorzy – profesorowie Zbigniew Knapik, twórca Kliniki Gastroenterologii, i jego uczeń Leszek Paradowski rozwinęli m.in. badania nad motoryką przewodu pokarmowego. Liczne kierunki badań naukowych zainspirowanych przez Czeżowską i Chachaja kontynuowane są w I Klinice Chorób Wewnętrznych i Alergologii. Prof. Józef Małolepszy wprowadził i unowocześnił badania nad patofizjologią astmy w zakresie wpływu układu wegetatywnego, endokrynnego oraz histaminy i jej receptorów.

Jako o szkole naukowej w szerokim tego słowa znaczeniu można mówić o zespole uczonych skupionych wokół prof. Antoniego Falkiewicza. We Wrocławiu kontynuował tradycje lwowskie, zainteresowania naukowe z zakresu chorób wewnętrznych obejmowały choroby układu krążenia, endokrynologię, immunopatologię oraz toksykologię kliniczną. Liczne badania epidemiologiczne poświęcone były występowaniu wola nagminnego w Polsce. Wspólnie z prof. Aleksandrem Kleczeńskim zajęli się zagadnieniami patologii zawodowej i zdrowiem środowiskowym. Badania dotyczące toksykologii klinicznej i medycyny pracy kontynuuje obecnie zespół uczonych w Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych, Zawodowych i Nadciśnienia Tętniczego.

Za pionierów wrocławskiej neurologii należy uważać profesorów: Stanisławę Falkiewiczową, Leopolda Jaburka i Rudolfa Arenda. Zapoczątkowane przez prof. R. Arenda badania kliniczne, neurofizjologiczne i neuropatologiczne kontynuowane są w Katedrze i Klinice Neurologii kierowanej przez prof. Ryszarda Podemskiego.

Szkoła Nefrologii zaistniała dzięki inicjatywie prof. Zdzisława Wiktora. Na bazie III Kliniki Chorób Wewnętrznych została utworzona Katedra i Klinika Nefrologii, w której prowadzono badania nad hemodynamiką nerek, patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek, programowanym leczeniem schyłkowej niewydolności nerek, skutecznością dializy w ostrej i przewlekłej niewydolności nerek. Pozytywne wyniki nowoczesnych badań immunologicznych, leczenia immunosupresyjnego oraz badania zgodności tkankowej umożliwiły wykonanie pierwszych w Polsce przeszczepów nerek. Dzięki szerokiej współpracy kolejnych zespołów klinicznych ze specjalistycznymi pracowniami naukowymi, m.in. pracownią nefrologii eksperymentalnej, hodowli tkankowej, pracownią angiologiczną z seriografem, laboratoriami diagnostycznymi oraz Kliniką Chirurgii Naczyniowej i Transplantacyjnej, możliwe stało się rozwinięcie transplantologii nerek i przemianowanie kliniki na Katedrę i Klinikę Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej.

O szkole naukowej można też mówić w przypadku otolaryngologii wrocławskiej. Jej tradycje sięgają lat 20. i UJK, gdzie powstała Klinika Otolaryngologii kierowana przez prof. Teofila Zalewskiego. Po 1946 r. we Wrocławiu T. Zalewski we współpracy ze swoim uczniem, prof. Wiktorem Jankowskim, kontynuował przerwane podczas wojny badania nad fizjopatologią narządu słuchu. W związku z przyśpieszonym rozwojem badań diagnostycznych w zakresie otolaryngologii, współcześnie podejmowane przez kolejne zespoły naukowe tematy badawcze zasadniczo różnią się od tych wykreowanych przez organizatorów kliniki i dotyczą m.in. chirurgii rekonstrukcyjnej słuchu, mikrochirurgii krtani z szerokim zastosowaniem technik komputerowych.

Twórcą wrocławskiej okulistyki wyjątkowo nie był lwowianin. Prof. Witold Juliusz Kapuściński pochodził z Wielkopolski, a wykształcenie zdobył na uniwersytecie w Halle w Niemczech. W zorganizowanej przez siebie Katedrze i Klinice Okulistyki rozwinął badania nad mechanizmami zapalnymi i obronnymi oka. Obecnie jednym z głównych tematów jest patomechanizm szklistkowo-siatkówkowych procesów proliferacyjnych, w tym patologicznej angiogenezy w zwyrodnieniu plamki związanym z wiekiem (AMD).

Na wrocławską szkołę stomatologiczną składają się trzy odrębne specjalności prowadzące swoiste, własne kierunki badań. Są to: Szkoła Chirurgii Szczękowo-Twarzowej i Stomatologicznej, Szkoła Stomatologii Zachowawczej i Paradontologii oraz Szkoła Protetyki Stomatologicznej i Ortodoncji.

10 maja 1945 do Wrocławia przybył prof. Tadeusz Owiński, uczeń i współpracownik prof. Antoniego Cieszyńskiego, twórcy polskiej stomatologii zamordowanego we Lwowie na Wzgórzach Wuleckich w 1941 r., i natychmiast zajął się zabezpieczaniem dóbr materialnych kliniki stomatologicznej i w dalszej kolejności jej organizacją. Wraz z Owińskim szkołę stomatologiczną tworzyli jego koledzy ze Lwowa, doktorzy Ignacy Pietrzycki, Henryk Gorczyński i Janina Piekarska. Już w 1946 r. do Wrocławia przybyli też przedstawiciele przedwojennej warszawskiej szkoły stomatologicznej założonej przez prof. Alfreda Meissnera. Byli to dr Aleksander Rolecki i dr med. lekarz stom. Noemi Wigdorowicz-Makowerowa. Szkołę stomatologiczną we Wrocławiu tworzyli lekarze ze specjalnością stomatologiczną, zatem stomatologia była i jest integralnie związana z medycyną.

Dokonana w niniejszej pracy prezentacja szkół naukowych AM we Wrocławiu nie jest wyczerpująca. Jak już wyżej wspomniano, niektóre dyscypliny naukowe przez minione półwiecze całkowicie się przeobraziły i wykazanie konsekwentnej ciągłości badań stało się niemożliwe.

Wanda Wojtkiewicz-Rok

Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego[1] (1945–1950)

Ludwik Hirszfeld

Hanna Hirszfeldowa

Stanisław Loria

„Polski profesor i polski student, nim weszli do sali wykładowej czy laboratorium, musieli usunąć ślady wojny"[2].

Sześćdziesiąt lat nauki polskiej we Wrocławiu jest dobrą okazją, aby spojrzeć wstecz na okres, kiedy zgodnie z polską i europejską tradycją Wydział Lekarski, do czasu utworzenia na wzór sowiecki Akademii Lekarskiej w roku 1950, był wydziałem Uniwersytetu Wrocławskiego. Jak wiadomo, na mocy dekretu Rady Ministrów i Prezydium Krajowej Rady Narodowej RP z 24 sierpnia 1945 „o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie" Wydział Lekarski wszedł w skład sześciowydziałowego UWr.

Już 1 lipca 1945 prof. L. Hirszfeld (1884–1954), wydelegowany wówczas z Lublina przez Departament Szkół Wyższych Ministerstwa Oświaty, przyjechał do Wrocławia z misją zorganizowania Wydziału Lekarskiego, którego został pierwszym dziekanem. Hirszfeld z prawdziwie młodzieńczym zapałem podjął niezbędne kroki, tak że mógł napisać w swoim sprawozdaniu: „Majątek jest na miejscu zabezpieczony, a remonty postępują naprzód"[3]. Trzeba sobie zdać sprawę, że zakłady naukowe i kliniki były co najmniej w połowie zrujnowane i zdewastowane, a inwentarz w 60% ukryty przez Niemców w rozmaitych okolicznych miastach[4]. Wstępne posiedzenie przyszłej Rady Wydziału odbyło się 24 lipca 1945 pod przewodnictwem L. Hirszfelda, z udziałem profesorów: T. Baranowskiego (chemia fizjologiczna), Hanny Hirszfeldowej (pediatria), Andrzeja Klisieckiego (fizjologia) i Stanisława Lorii (fizyka). Zaplanowano wówczas projekt obsady katedr oraz klinik i rozpoczęto prace nad uruchomieniem w ramach Wydziału Lekarskiego Oddziału Farmacji. Pierwszy wykład na polskim Wydziale Lekarskim wygłosił Hirszfeld 6 września 1945 na temat „Nowoczesne prądy w bakteriologii". Był to wykład jeszcze poza programem studiów i bez obecności formalnie immatrykulowanych studentów. W sali wykładowej bez szyb, słuchaczami byli przeważnie przyszli studenci, członkowie Straży Akademickiej, która powstała w lipcu 1945 r. 2 grudnia tegoż roku odbył się pierwszy polski wykład anatomii opisowej. Wygłosił go prof. Stefan Różycki, który w tym czasie był kierownikiem dwóch katedr anatomii, w Poznaniu i do 1 lipca 1946, tj. do przyjazdu prof. T. Marciniaka ze Lwowa, we Wrocławiu.

Stefan Różycki

Tadeusz Marciniak

W roku 1945/1946 uruchomiono pierwsze trzy lata nauczania medycyny i wszystkie katedry i zakłady teoretyczne: Anatomii Opisowej, Histologii, Biologii, Chemii Ogólnej, Fizjologii, Mikrobiologii Lekarskiej, Farmakologii, Anatomii Patologicznej, Patologii Ogólnej i Doświadczalnej, Higieny, Medycyny

[1] Autor korzystał z doniesień: S. Kulczyński, *Z gruzów Wrocławia wyrosły polski Uniwersytet i polska Politechnika*, „Dziennik Polski", 10 maja 1946; L. Hirszfeld, *Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego – prace organizacyjne*, „Polski Tygodnik Lekarski", 1946 R. 1, s. 197–199; S. Różycki, *Śląsk, Wrocław, Uniwersytet Wrocławski i jego Wydział Lekarski*, „Nowiny Lekarskie", 1946, nr 7, s. 125, nr 8, s. 151; Z. Wiktor, *Wydział Lekarski (do końca 1949)*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1955*, s. 204–480; J. Jagielski, *Podstawowe nauki medyczne*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego oraz Akademii Medycznej w latach 1702–2002*, pod red. W. Kozuschka, Wrocław 2002, s. 174–211; T. Heimrath, Z. Knapik, *Medycyna kliniczna*, [w:] *Historia Wydziałów...*, s. 212–311; T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, s. 174–211; J. Jagielski, *Rozwój medycyny i farmacji Uniwersytetu Wrocławskiego (1949–1950) oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu (1950–2002)*.

[2] T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2402, Wrocław 2002, s. 206.

[3] Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 204, przyp. 1.

[4] Obszerna dokumentacja przedstawiona jest w licznych publikacjach dotyczących rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego w l. 1945–1959, patrz przyp. 1.

Zofia Sembratowa

Andrzej Klisiecki

Tadeusz Baranowski

Józef Hano

Marian Wilimowski

Hugon Kowarzyk

Ludwik Hirszfeld (1884–1954)

Przyjechał do Wrocławia z misją zorganizowania Wydziału Lekarskiego;
1921–1929 – kier. Zakładu Badań Surowic, Zakładu Bakteriologii i kier. naukowy Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie;
1931 – prof. Uniwersytetu Warszawskiego;
1939–1944 – usunięty z zajmowanych stanowisk i przesiedlony do getta warszawskiego;
1943 – z getta uciekł potajemnie i ukrywał się pod zmienionym nazwiskiem;
1944 – w Lublinie współorganizator i prorektor pierwszego Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej;
1945 – organizator medycyny uniwersyteckiej i pierwszy dziekan Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki w polskim Wrocławiu oraz Zakładu Mikrobiologii i Immunologii Lekarskiej.

Zakład Histologii i Embriologii

Zofia Sembratowa, mianowana w 1948 prof. UWr, kierowała zakładem do 1964.

Zakład Fizjologii

Andrzej Klisiecki (1895–1975)
Od 1929 – prof. UJK oraz Akademii Medyczno-Weterynaryjnej we Lwowie;
od 1945 – we Wrocławiu, pionier nauki polskiej, współorganizator Wydziału Lekarskiego.

Zakład Chemii Fizjologicznej

Tadeusz Baranowski (1910–1993)
Docent Wydziału Lekarskiego UJK;
1945 – współorganizator Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu – uczeń prof. Jakuba Karola Parnasa;
lipiec 1945 – organizator Zakładu Chemii Fizjologicznej Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu;
8 października 1945 – nominacja na prof. Wydziału Lekarskiego UWr.

Zakład Farmakologii

Józef Hano (1906–1989)
Wiosną 1946 r. powołano z Krakowa doc. dr. Józefa Hano na kier. Zakładu Farmakologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Równocześnie uzyskał tytuł prof. nadzw.
Osiągnięcia:
• pierwsze w świecie opracowanie metabolizmu krętka bladego;
• opracowanie własności farmakologicznych otrzymanych w stanie czystym witamin B1, B2, PP, C;
• szczególne zainteresowanie badaniami farmakodynamicznymi leków;
• członek rzeczywisty PAN.

Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej

Hugon Kowarzyk (1906–1985)
8 października 1945 – doc. dr Kowarzyk z Krakowa został mianowany prof. i objął kierownictwo Zakładu Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu;
1946–1948 – współorganizator Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu i prodziekan Wydziału Lekarskiego;
1948–1949 – dziekan Wydziału Lekarskiego UWr.

Zakład Anatomii Patologicznej

Zygmunt Albert (1908–2001)
4 stycznia 1946 – objął Zakład Anatomii Patologicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu;
9 stycznia 1946 – wygłosił pierwszy wykład z anatomii patologicznej dla 29 studentów III roku Wydziału Lekarskiego;
1950–1954 – pierwszy rektor AM we Wrocławiu;

Bolesław Popielski (1907–1997)
Lekarz sądowy, habilitacja naUJK we Lwowie, profesor medycyny sądowej we Wrocławiu;
1931–1936 – asystent w Zakładzie Medycyny Sądowej UJK we Lwowie;
1936–1939 – kier. Działu Biologicznych Ekspertyz Sądowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie;
1939–1943 – pobyt we Lwowie;
1943–1945 – kier. Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie;
druga połowa 1945 – przyjazd do Wrocławia; zabezpieczał budynek Instytutu Medycyny Sądowej niemieckiego UWr zrujnowany częściowo przez działania wojenne;
19 i 20 marca 1948 – uroczyste otwarcie Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i od tego czasu rozpoczęła się oficjalna działalność naukowa, dydaktyczna i usługowa tej placówki.

Zakład Historii Medycyny

Witold Ziembicki
Badania historii zdrojów Cieplic i Lądka. Prace z zakresu językoznawstwa, np. *O właściwościach językowych szkoły Bierkowskiego*. Współpracownicy napisali łącznie 25 życiorysów do *Polskiego słownika biograficznego*. W zakładzie redagowano tzw. Zeszyty wrocławskich czasopism lekarskich. Napisał Historię Medycyny w Polsce, pozostawioną w rękopisie.

I Klinika Chorób Wewnętrznych

Edward Szczeklik (1898–1985)
Osiągnięcia:
• kardiologia: oznaczanie histaminemii w pierwszych dniach zawału serca;
• określano czynniki biochemiczne we wczesnym okresie zawału serca: lipidy, lipoproteiny, białka krwi i niektóre enzymy krzepnięcia krwi;

Zygmunt Albert

Bolesław Popielski

Edward Szczeklik

Antoni Falkiewicz

Zofia Czeżowska

Kazimierz Czyżewski

• wprowadzono wektorokardiografię serca do diagnostyki kardiologicznej, we współpracy z prof. Kowarzykiem;
• wykazał po raz pierwszy obecność enzymu GGT we krwi ludzkiej (wspólnie z T. Baranowskim i M. Orłowskim).

II Klinika Chorób Wewnętrznych UWr

Antoni Falkiewicz (1900–1977)
Były ordynator Oddziału Wewnętrznego Państwowego Szpitalu Powszechnego we Lwowie;
1940–1944 – doc. w Instytucie Medycyny we Lwowie;
1944–1945 – naczelny internista Okręgu Wojskowego Lublin i Warszawa;
1946–1970 – kier. II Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, następnie AM we Wrocławiu;
1949–1950 dziekan Wydziału Lekarskiego UWr.
Osiągnięcia:
• kardiologia: patogeneza rytmu serca i nadciśnienia tętniczego, diagnostyka stereokardiograficzna;
• immunologia kliniczna: bakteryjne zapalenie wsierdzia, analiza białek w chorobach hematologicznych i nowotworowych;
• endokrynologia: opracowanie kliniki leczenia endemii wola na Dolnym Śląsku;
• medycyna przemysłowa: opracowanie problemów z zatruciem ołowiem, dwusiarczkiem węgla, arsenowodorem i fluorem.

II Klinika Chorób Wewnętrznych UWr
I Klinika Chorób Wewnętrznych AM

Zofia Czeżowska (1890–1974)
1950 – powołana na kier. I Kliniki Chorób Wewnętrznych na bazie oddziału B II Kliniki Chorób Wewnętrznych.
Głównym kierunkiem jej badań była alergologia.

I Klinika Chirurgiczna

Kazimierz Czyżewski (1898–1978)
W październiku 1945, jako były ordynator Oddziału Chirurgicznego w Szpitalu Powszechnym we Lwowie, obejmuje ordynaturę chirurgiczną w Szpitalu Czerwonego Krzyża przy ul. Poniatowskiego i zostaje mianowany zastępcą prof.
W 1946 jako kier. I Kliniki Chirurgicznej uzyskał stopień doc. na podstawie pracy *Chlorowanie ran*, przewodem habilitacyjnym opiekował się prof. W. Bross; w 1954 uzyskuje tytuł prof. nadzw.; w 1963 uzyskuje tytuł prof. zw.
Osiągnięcia:
• zapoczątkował nowoczesną chirurgię urazową w powojennym Wrocławiu;
• wprowadził nowatorskie metody leczenia operacyjnego przewodu pokarmowego, wątroby i dróg żółciowych;
• był współtwórcą chirurgii naczyń;
• zapoczątkował we Wrocławiu chirurgię gruczołów dokrewnych;
• wspólnie z A. Falkiewiczem opracował endemię wola na Dolnym Śląsku.

II Klinika Chirurgiczna

Wiktor Bross

Stefan Koczorowski

Adam Michejda

Antoni Aroński

Florian Nowacki

Klinika Położnictwa i Chorób Kobiecych

Henryk Beck

Stanisław Krzysztoporski

Kazimierz Bocheński

Kazimierz Jabłoński

Kazimierz Nowosad

Adam Żółciński

Katedra i Klinika Radiologii

Witold Grabowski

Zbigniew Kubrakiewicz

Tadeusz Kaniowski

Klinika Dermatologii i Chorób Wenerycznych

Jan Lenartowicz

Henryk Mierzecki

Józef Kubicz

Sądowej oraz Historii Medycyny. Prawie równocześnie, i to z wielkim rozmachem, uruchomiono kliniki: Chorób Wewnętrznych I i II, Chirurgii I i II, Ortopedii, Ginekologii i Położnictwa, Okulistyki, Dermatologii, Laryngologii, Stomatologii, Chorób Zakaźnych, Pediatrii, Ftyzjologii (pierwszą w Polsce) i Radiologii oraz wchodzące w skład Oddziału Farmaceutycznego katedry: Chemii Farmaceutycznej, Botaniki Farmaceutycznej, Farmakognozji i Farmacji Stosowanej. Większość tych katedr zdołano obsadzić w roku akademickim 1945/1946. W kwietniu 1946 r. zarządzeniem ministra oświaty formalnie zatwierdzono w większości już zorganizowane katedry i kliniki[5].

Podstawowe nauki medyczne

W roku akademickim 1946/1947 Wydział Lekarski liczył już 26 katedr, którymi kierowało 21 profesorów i docentów, przybyłych głównie z UJK we Lwowie. Mimo skrajnie trudnych warunków w zniszczonym wojną mieście, uczeni – teraz już wrocławscy – prowadzili intensywne badania naukowe, które stały się podstawą późniejszych szkół naukowych.

Czesław Niżankowski

W Zakładzie Anatomii Opisowej dużo uwagi poświęcono opracowaniu polskiego mianownictwa anatomicznego na podstawie łacińskiego mianownictwa jenajskiego (JNA). W odróżnieniu od bazylejskiej (BNA), nomenklatura jenajska oparta była na badaniach filologicznych i prostowała wiele błędów nomenklatury bazylejskiej. Wielkie zasługi miał tutaj prof. T. Marciniak, który później napisał obszerny podręcznik *Anatomia prawidłowa człowieka*, oparty na terminologii JNA. Adiunkt zakładu, dr Czesław Niżankowski, późniejszy profesor i następca T. Marciniaka, zajmował się techniką anatomiczną. Wyposażył on muzeum anatomiczne zakładu w preparaty suche przygotowane metodą wydymania narządów.

Prace Zakładu Histologii i Embriologii dotyczyły analizy procesów morfogenetycznych w eksperymentalnie przygotowanych transplantacjach międzygatunkowych. Prof. Zofia Sembratowa stwierdziła, że przeszczepianie tkanek neuruli między dwoma gatunkami płazów ogoniastych prowadzi do wytworzenia mieszańców wegetatywnych. Następnie zajmowała się ewolucją komórek nerwowych wegetatywnego układu nerwowego. Adiunkt zakładu dr Jan Zarzycki badał zachowanie się tkanki mięśniowej pod wpływem włośni (*Trichinella*).

Pracownicy Zakładu Fizjologii mieli trudne warunki pracy naukowej, ponieważ byli obciążeni dydaktyką nie tylko na Wydziale Lekarskim, ale również na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej i w Studium Wychowania Fizycznego, którego współorganizatorem był prof. Andrzej Klisiecki. Mimo to prace doświadczalne A. Klisieckiego i jego współpracowników: dr. Grzegorza Załuckiego i dr. Franciszka Wojciechowskiego, dotyczące wyjaśnienia wstrząsu obwodowego, prowadzone były z dużym rozmachem. Ponadto w katedrze zajmowano się reanimacją serca porażonego przez różne toksyny, stosując pobudzenie układu współczulnego serca za pomocą prądu elektrycznego.

Prace naukowe Zakładu Chemii Fizjologicznej obejmowały zagadnienia przemian w mięśniu gładkim i prążkowanym, białek mięśniowych i związków przeciwkrwotocznych. Badania T. Baranowskiego pozwoliły po raz pierwszy w świecie wykrystalizować białko zwierzęce miogen. Profesor otrzymał w stanie krystalicznym enzym przemiany cukrowej, zwany do dziś enzymem Baranowskiego, oraz brał udział w odkryciu enzymu g-GT, tzw. *Polish Enzyme*. Te osiągnięcia uczyniły go znanym na całym świecie.

Zakład Mikrobiologii Lekarskiej powstał dosłownie na gruzach. Pomieszczenia, które oddano na jego użytek, były w znacznej mierze zrujnowane i zdewastowane. Wyposażenie dawnego niemieckiego Instytutu Higieny UWr zostało wywiezione. Ale już po kilku latach – dzięki energii L. Hirszfelda i jego współpracowników – zakład stał się placówką naukową o znacznej renomie. Bilans osiągnięć naukowych i praktycznych rósł z każdym rokiem, czyniąc z zakładu wzorowy ośrodek myśli badawczej, blisko związanej z pilnymi potrzebami społecznymi.

Szybko rozszerzył się również zestaw zagadnień naukowych wchodzących w zakres zainteresowań wrocławskich badaczy.

L. Hirszfeld, po przyjeździe w 1946 r. ze Stanów Zjednoczonych, rozpowszechnił w Polsce odkrycie czynnika Rh. Przeprowadzając we Wrocławiu odpowiedni program badawczy dotyczący problematyki konfliktu serologicznego między matką i płodem, Hirszfeld rozwinął naukę o poronieniach nawykowych i zaproponował leczenie takich poronień za pomocą ciał przeciwhistaminowych. Metodę tę wypróbowano w klinikach ginekologicznych i położnictwa: wrocławskiej, warszawskiej i łódzkiej.

Kontynuacją badań sero-antropologicznych Hanny i Ludwika Hirszfeldów, podjętych jeszcze w czasie I wojny światowej w Macedonii, były prace Andrzeja Kelusa i Józefa Łukaszewicza. Wprowadzili oni do badań metodę taksonomii wrocławskiej, co pozwala uporządkować i odszukać pokrewieństwo sero-antropologiczne.

Kolejną dziedziną badań były biochemiczne badania substancji grupowych krwi. Władysławowi Mańskiemu udało się ustalić obecność niektórych ciał chemicznych w substancjach grupowych, co doprowadziło do leczenia wstrząsów potransfuzyjnych za pomocą haptenów grupowych.

Udział i zasługi zakładu w staraniach o poprawienie stanu zdrowia społeczeństwa polskiego są ogromne. Wojna i lata okupacji pozostawiły wiele tragicznych śladów również w dziedzinie zdrowia. Wyniszczone i wygłodzone organizmy ludzkie, życie w warunkach uniemożliwiających przestrzeganie higieny, wielkie migracje ludności – wszystko to sprzyjało szerzeniu się najrozmaitszych chorób zakaźnych, które w pierwszych latach powojennych stały się poważnym problemem społecznym. Zakład prof. Hirszfelda położył pierwszorzędne zasługi w dziedzinie badań owych chorób oraz w opracowaniu najskuteczniejszych metod ich opanowania. Szczególnie wiele zrobiono wówczas dla zwalczania wielce rozpowszechnionych chorób wenerycznych, a przede wszystkim kiły.

[5] Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 206–207.

Zwiększona liczba zakażeń kiłą po wojnie skłoniła Feliksa Milgroma[6] do zajęcia się badaniami serologicznymi za pomocą metody suchej kropli krwi (Chediaka), rozpowszechnionej później do badań naukowych w całej Polsce. Milgrom zajmował się również analizą budowy przeciwciał. Osobną dziedziną były badania wirusologiczne, kierowane przez Henryka Makowera.

L. Hirszfeld kontynuował w tym czasie twórcze badania zgodnie ze swymi licznymi zainteresowaniami. W pracach zakładu mieściły się zarówno problemy grup krwi, jak i związane z nimi zagadnienia praktyczne, takie jak patologia ciąży na tle konfliktu serologicznego oraz dochodzenie ojcostwa. Kolejne prace dotyczyły immunologii ogólnej i szczegółowej oraz chorób nowotworowych. Znaczenie tych prac wzbogacało dorobek polskiej nauki, odbijając się szerokim echem na całym świecie.

Z inicjatywy Hirszfelda uchwałą Prezydium PAN powołano 2 grudnia 1952 Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej, który w 1954 r. otrzymał status prawny samodzielnej placówki naukowej. Początkowo mieścił się w Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej, później został przeniesiony do nowego gmachu i otrzymał nazwę Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda.

W Zakładzie Farmakologii, współpracując z Zakładem Chemii Organicznej prof. E. Płażka i z Zakładem Chemii Farmaceutycznej prof. B. Bobrańskiego, zajmowano się farmakodynamizmem leków wyprodukowanych w Państwowym Instytucie Farmaceutycznym. Prof. Józef Hano dużo uwagi poświęcił badaniom histaminy, histaminazy i środków przeciwhistaminowych, wyjaśniając niektóre ogniwa mechanizmu poronienia nawykowego. Adiunkt zakładu, dr Marian Wilimowski, późniejszy profesor farmakologii i następca prof. Hano, zajmował się toksycznością środków znieczulających miejscowo i opracował dla studentów skrypt *Farmakologia według wykładów Józefa Hano*, wydany w 1949 r. przez Koło Medyków Studentów UWr.

Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej rozwinął działalność naukową głównie w dwóch kierunkach: badań nad krzepnięciem krwi i badań w zakresie elektrofizjologii serca. Prof. Hugon Kowarzyk prowadził badania nad krzepnięciem krwi od 1946 r. Wykrycie przez niego i współpracowników proteazy trombinowej pozwoliło ustalić cały chemiczny przebieg procesu krzepnięcia krwi. Drugą dziedziną zainteresowań zakładu były badania wektokardiograficzne. We Wrocławiu skonstruowano pierwszy w Polsce wektokardiograf pomysłu Kowarzyka, rejestrujący „elektrodynamiczny tor serca". Badania Zofii Kowarzykowej, dotyczące wpływu tyroksyny na mięsień sercowy wykazały, że w warunkach *in vitro* względnie łatwiej dochodzi do zaburzeń automatyzmu serca niż w badaniach *in vivo*. Badania te rzuciły nowe światło na powstawanie niemiarowości serca.

Zakład Anatomii Patologicznej przeprowadzał znaczące badania nad rakotwórczym działaniem niektórych substancji chemicznych i wpływem środowiska na biologię żywych organizmów. Dzięki staraniom prof. Z. Alberta, powstał w 1947 r. wzorowo zorganizowany zwierzyniec doświadczalny, z wsobnymi szczepami myszy, sprowadzonymi z Paryża i Londynu, oraz z przeszczepialnymi nowotworami. Wiele tego rodzaju zwierząt w polskich pracowniach pochodziło w tym czasie z wrocławskiego zakładu. Z. Albert i współpracownicy (M. Brojakowska, K. Mędraś) pierwsi w świecie wykazali rakotwórcze działanie nitrogranulogenu (iperytu azotowego). Badania te miały duże znaczenie ze względu na rozpowszechnione stosowanie tego leku w różnych chorobach. Jeszcze większe znaczenie miało stwierdzenie rakotwórczego działania chryzoidyny, barwnika rozpuszczalnego w wodzie, używanego w tym czasie w przemyśle spożywczym. Jednym z ważnych osiągnięć zakładu jest otrzymanie złośliwych wątrobiaków wywołanych chryzoidyną, nazywanych do dziś *Hepatoma Alberti*.

Kierownik Zakładu Medycyny Sądowej, prof. Bolesław Popielski, tak określił swoją działalność: „Medycyna sądowa jest nauką stosowaną i ma szczególne znaczenie dla wymiaru sprawiedliwości, który rozpatruje rozliczne i wielorakie zagadnienia życia społecznego. To związanie tej nauki z życiem nadaje jej badaniom szczególnego charakteru i przede wszystkim znaczenia praktycznego. W związku z tym problemy naukowe opracowywane w zakładzie dotyczyły przede wszystkim zagadnień stawianych przez wymiar sprawiedliwości i tylko w niewielkim stopniu mogły dotyczyć zagadnień ściśle naukowych"[7]. Ta autocharakterystyka nie referuje jednak w pełni zainteresowań prof. Popielskiego i jego zespołu.

Bolesław Popielski zajmował się serologią sądowo-lekarską, szczególnie z uwzględnieniem nowych układów grupowych krwi i nowej techniki. Stwierdził obecność komórek zawierających glikogen we krwi miesiączkowej oraz wydzielinach narządów płciowych męskich, co ma wielką wartość w rozpoznawaniu śladów krwi. Ponadto Popielski napisał cenną pracę *Uszkodzenia postrzałowe w świetle spostrzeżeń sądowo-lekarskich w latach wojennych i powojennych,* co nie pozostało bez znaczenia dla orzecznictwa w sprawach karnych, cywilnych i ubezpieczeń społecznych.

Istotne były podane przez Krystynę Brzecką obliczenia stosunku liczby plemników żywotnych do liczby martwych w ejakulacie, wykorzystywane w sprawach alimentacyjnych. Aleksander Frankowski opisał strukturę powłoki włosa na podstawie nowej i oryginalnej metody dla celów sądowo-lekarskich.

Zakład Historii Medycyny nie miał własnego pomieszczenia ani własnej biblioteki, a więc musiał być organizowany od podstaw, ponieważ na niemieckim uniwersytecie nie było takiej katedry. Mimo tych trudności, działalność naukowa rozwijała się bardzo owocnie do roku 1950, tj. do czasu rozwiązania katedry i zakładu przez władze centralne[8]. Prof. Witold Ziembicki ogłosił 43 prace, a jego adiunkt dr Zdzisław

[6] F. Milgrom, uczeń Hirszfelda, adiunkt, a potem docent Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej we Wrocławiu; w 1954 r. objął Katedrę Mikrobiologii Lekarskiej w Śląskiej AM, wkrótce potem wyjechał do USA i kierował na Uniwersytecie w Buffalo w stanie Nowy Jork wielkim Instytutem Mikrobiologii i Immunologii.
[7] B. Popielski, *O medycynie sądowej*, [w:] *Stan kryminalistyki i medycyny sądowej*, *Konferencja teoretyków i praktyków prawa karnego. Materiały z prac przygotowawczych do I Kongresu Nauki Polskiej*, Warszawa 1951, s. 60–75.
[8] Z chwilą wyodrębnienia Wydziału Lekarskiego z Uniwersytetu status organizacyjny Akademii Lekarskiej, a potem Akademii Medycznej nie przewidział już potrzeby istnienia samodzielnej Katedry i Zakładu Historii Medycyny, a jednostki te, zorganizowane dotychczas na wydziałach lekarskich uniwersytetów w Warszawie, Poznaniu, Krakowie i we Wrocławiu, rozwiązano. W 1956 r. na nowo powołano katedry i zakłady historii medycyny w Akademiach Medycznych PRL.

Wiktor 17 prac z zakresu historii medycyny. Służą one do dziś jako źródło do dalszych badań.

Medycyna kliniczna

W l. 1945–1950 uruchomiono i obsadzono prawie wszystkie kliniki uniwersyteckie w poniemieckich budynkach klinicznych UWr i w szpitalach: Czerwonego Krzyża, Bonifratrów oraz w byłym Szpitalu Wszystkich Świętych (obecnie Wojewódzki Szpital Specjalistyczny przy pl. Jana Pawła II). W budynku przy ul. Pasteura 4, w którym do stycznia 1945 r. mieściła się Klinika Medyczna niemieckiego uniwersytetu, uruchomiono jako pierwszą z polskich klinik – Klinikę Internistyczną, pod kierownictwem prof. Aleksandra Oszackiego z Krakowa, który jednak zmarł przed objęciem funkcji. Jego następcą i pierwszym faktycznym kierownikiem został prof. A. Falkiewicz. W 1946 r. dokonano podziału budynku oraz personelu klinicznego, po czym powołano I i II Klinikę Chorób Wewnętrznych.

I Klinika Chorób Wewnętrznych kierowana przez prof. Edwarda Szczeklika, przybyłego z Krakowa, rozwijała działalność głównie w trzech kierunkach: hematologicznym, kardiologicznym i gastrologicznym. W obrazie białych krwinek zaproponowano liczbowe ujęcie stosunku granulocytów (komórek ziarnistych) do agranulocytów (komórek jednojądrzastych). Ten wskaźnik Szczeklika wykorzystywano również do oceny działania penicyliny.

Z dziedziny kardiologii E. Szczeklik wydał w 1946 r. monografię *Zawał mięśnia sercowego*, opartą na materiale z wcześniejszych lat. W pracy tej jako jeden z pierwszych sformułował nowoczesne pojęcie choroby wieńcowej, którą wówczas nazwał „chorobą zawałową", podkreślając naprzemienne występowanie niewydolności wieńcowej i zawału. Dr Z. Wiktor, adiunkt kliniki, podał na podstawie obserwacji klinicznych fizjopatologiczne wyjaśnienie mechanizmu bólu serca oraz pierwszy w literaturze polskiej opisał kausalgię w przypadku niewydolności wieńcowej.

Z prac gastrologicznych kliniki wybija się doniesienie wspólne z II Kliniką Chirurgiczną prof. W. Brossa, w którym wyjaśniono niektóre zjawiska patofizjologii stanów po resekcji żołądka. Kornel Gibiński przygotował na podstawie własnych badań w pracowni endoskopowej pierwszy polski podręcznik gastroskopii klinicznej, który jednak w czasie przynależności kliniki do UWr nie doczekał się wydania. Jedynie jeden rozdział podręcznika *Gastroskopowe badania po częściowym wycięciu żołądka z powodu choroby wrzodowej* ukazał się drukiem w pracy E. Szczeklika i współautorów.

Należy tu wspomnieć o jeszcze innym kierunku badań Z. Wiktora, dotyczącym wpływów ośrodkowego układu nerwowego na czynności narządów wewnętrznych.

II Klinika Chorób Wewnętrznych, kierowana przez prof. A. Falkiewicza przybyłego ze Lwowa, zajmowała się w zakresie kardiologii patogenezą podostrego zapalenia wsierdzia, zaburzeniami rytmu serca i chorobą nadciśnienia tętniczego. Antoni Falkiewicz i Aleksander Kleczeński doszli na podstawie swych obserwacji i badań do wniosku, że podostre bakteryjne zapalenie wsierdzia ma nie tylko charakter posoczniczy, ale także alergiczny. Wynikiem praktycznym takiego poglądu były próby leczniczego wpływania na czynnik alergiczny. W innej pracy Falkiewicza znajdujemy opis nietypowych ognisk ektopicznych przewodzenia serca, co w 1947 r. było nowością w piśmiennictwie polskim.

Jeden ze współpracowników kliniki, Alfred Tuszkiewicz, opracował patogenezę choroby Gravesa–Basedowa, wnosząc nowe aspekty w interpretację tego schorzenia.

Innym tematem zainteresowań pracowników kliniki były nerwice, badane przez Mieczysława Gamskiego, znane też pod nazwą diencefalopatii. Autor wprowadza pojęcie jedno- i wieloobjawowego zespołu podwzgórza. Dalszą konsekwencją tej pracy była wysunięta propozycja syntezy odpowiedniego środka jodowo-bromowego D_1, dokonana przez Bobrańskiego, profesora chemii farmaceutycznej.

Duże znaczenie społeczne miały rozpoczęte w 1949 r. badania nad stanem wola endemicznego w Sudetach. Prace badawcze w następnych latach obejmowały analizę endemii nowych terenów za pomocą m.in. zaproponowanej przez Tadeusza Nowakowskiego i Juliana Perkala metody badania wylosowanej grupy ludności. Autorzy prac (K. Czyżewski, A. Falkiewicz, A. Pacyński, S. Tarnawski, S. Tarnawska) wystąpili z inicjatywą międzynarodowej współpracy nad zagadnieniem wola z Ukrainą, Czechosłowacją, Rumunią i NRD. Za wzór mogła służyć „Mapa nagminnego wola na Dolnym Śląsku", opracowana przez Czyżewskiego i Falkiewicza.

Klinika Gruźlicy, zorganizowana jako pierwsza w Polsce w 1945 r. przy ul. Pasteura 10 przez prof. Zdzisława Skibińskiego (1895–1949), pozostała pod jego kierownictwem do jego śmierci w 1949 r. W 1947 r. zorganizował on pierwszy po wojnie Ogólnopolski Zjazd Przeciwgruźliczy. Skibiński ogłosił 14 prac, głównie z zakresu walki z gruźlicą, dzięki którym uratowano niejedno życie ludzkie w Polsce. Inne prace dotyczyły budowy biochemicznej prątka gruźlicy.

Klinika Chorób Zakaźnych mieściła się po 1945 r. przy ul. Pasteura 4, a jej kierownikiem została zastępca prof. Zofia Czeżowska. Po habilitacji i nominacji na profesora objęła I Klinikę Chorób Wewnętrznych AM przy ul. Poniatowskiego. Dzieje jej dotyczą już czasów wyodrębnienia Wydziału Lekarskiego z Uniwersytetu, dlatego nie będą tu szerzej omawiane.

I Klinika Chirurgiczna powołana w kwietniu 1946 r. na bazie Szpitala Czerwonego Krzyża przy ul. Poniatowskiego pozostała pod kierownictwem prof. Kazimierza Czyżewskiego do czasu jego przejścia na emeryturę w 1968 r.

Zespół pracowników kliniki skupił się na zagadnieniach urazowych, aktualnych w okresie powojennym i w czasie odbudowy przemysłu. W klinice podjęto prace nad nową metodą leczenia, która pojawiła się w chirurgii urazowej, polegającą na pomostowaniu odłamów kostych luźnym przeczepem kości wprowadzonym pod okostną. Czyżewski zastosował także skrawki kości gąbczastej dla wiązania kręgów zniszczonych procesem gruźliczym, a Emil Czortkower zajął się chirurgią ręki po uszkodzeniach w przemyśle włókien sztucznych i mięsnym.

Innym tematem prac zespołu kliniki prowadzonych łącznie z II Kliniką Chorób Wewnętrznych i Poradnią Wojewódzką dla chorób tarczycy było wole, nagminne na Dolnym Śląsku. Pierwsze zabiegi wytwórcze przełyku, które należą do najtrudniejszych w chirurgii przewodu pokarmowego, wykonał z pomyślnym wynikiem dr Z. Jezioro, co przyczyniło się z czasem do jego sukcesów w tej dziedzinie nie tylko w Polsce, ale również w Europie.

Po blisko pięcioletniej przynależności I Kliniki Chirurgicznej do UWr część zespołu wydzieliła się, tworząc III Klinikę Chirurgiczną przy ul. Traugutta, która pod kierownictwem zastępcy prof. Z. Jeziory została powołana już pod egidą AM. Zespół, który pozostał w I Klinice Chirurgicznej, zajął się nową dziedziną: chirurgią naczyń obwodowych, rozwiniętą w pełni po 1950 r., po zorganizowaniu odpowiedniego pododdziału.

II Klinika Chirurgiczna utworzona została formalnie w kwietniu 1946 r., w gmachu dawnej Kliniki Mikulicza przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 66. Pierwsze lata pracy to okres odbudowy w części zniszczonej kliniki. Dla studentów i specjalizujących się lekarzy wybudowano, z inicjatywy jej kierownika prof. W. Brossa, oddzieloną od niej oszkloną galerię nad główną salą operacyjną, której za czasów niemieckich nie było. Amfiteatr operacyjny został skonstruowany zgodnie z zasadami aseptyki i nie przeszkadzał normalnemu przebiegowi operacji. Całość została zradiofonizowana tak, że operator mógł objaśnić pole operacyjne lub odpowiadać na pytania zadane przez widzów na galerii. Tego typu urządzenie, jak na owe czasy unikatowe w polskich salach operacyjnych, wzbogaciło znacznie dydaktykę, służąc wielu pokoleniom studiującej młodzieży.

W dorobku naukowym II Kliniki Chirurgicznej na szczególną uwagę zasługują osiągnięcia w torakochirurgii, takie jak leczenie chirurgiczne gruźlicy płuc, leczenie ropniaków opłucnej, guzów śródpiersia i chorób nowotworowych płuc, a dalej badania związane z anestezjologią, kardiochirurgią, urologią oraz chirurgią dziecięcą. Na podstawie własnego materiału chorych ogłoszono pierwsze prace o leczeniu operacyjnym ropniaków opłucnej, które stanowią nowe ujęcie postępowania leczniczego w tym schorzeniu po wprowadzeniu antybiotyków.

Na Zjeździe Chirurgów Polskich w Krakowie w 1948 r., W. Bross w referacie programowym przedstawił na podstawie swojego wieloletniego doświadczenia nowoczesne sposoby postępowania chirurgicznego oraz omówił wskazania i wyniki leczenia operacyjnego. Oryginalną metodą Brossa był nowy sposób leczenia jam resztkowych po torakoplastyce odmą zewnątrzopłucnową. Osobne prace poświęcone są wpływowi tych zabiegów na procesy patofizjologiczne.

Z działu chirurgii śródpiersia szczególną uwagę poświęcał Bross chirurgicznemu leczeniu nużliwości mięśniowej *myasthenia gravis*, wychodząc z założenia, że usunięcie powiększonej grasicy powoduje znaczne ograniczenie objawów tego schorzenia, a nawet wyleczenie. Jego pionierskie zabiegi na tym polu są obecnie standardem leczniczym na całym świecie. Jednym z oryginalnych tematów z zakresu torakochirurgii było opracowanie sposobu leczenia bąblowca płuc. To pasożytnicze schorzenie było w Polsce mało znane, jednakże bezpośrednio po działaniach wojennych powrót z zagranicy do kraju ludzi dotkniętych bąblowcem dostarczył bogatego materiału operacyjnego i ciekawych spostrzeżeń. Stefan Koczorowski, adiunkt kliniki, potem profesor i następca Brossa, w dwóch pracach poświęconych bąblowcowi płuc omówił postępowanie operacyjne. Koczorowski wspólnie z R. Konarską z II Kliniki Chorób Wewnętrznych i S. Kubiczem z Kliniki Radiologicznej pierwsi opisali w piśmiennictwie polskim objaw „pływającej linii wodnej", występujący wskutek zapadnięcia ściany pękniętej torbieli bąblowca.

Mimo rozszerzenia programu operacyjnego kliniki i wprowadzenia nowych metod chirurgicznego leczenia narządów klatki piersiowej, W. Bross nie stracił z oczu „królowej chirurgii", jaką długo jeszcze była chirurgia żołądka, utworzona na świecie przez pionierów: Theodora Billrotha, Jana Mikulicza i Ludwika Rydygiera. Posiadając duże doświadczenie w leczeniu schorzeń żołądka, Bross wprowadził własną modyfikację resekcji żołądka. Patofizjologię tzw. zespołu poresekcyjnego opracowano wspólnie z I Kliniką Chorób Wewnętrznych i Kliniką Radiologiczną.

Z zakresu chirurgii kostnej należy wymienić prace odnoszące się do leczenia ubytków pourazowych kości długich oraz złamań patologicznych za pomocą przeszczepów istoty gąbczastej kości. Stefan Koczorowski badał wpływ hormonów steroidowych na tworzenie kostniny.

Osobny, niemniej istotny, rozdział działalności naukowej II Kliniki Chirurgicznej stanowiły prace ówczesnych adiunktów: Antoniego Arońskiego i Floriana Nowackiego oraz Adama Michejdy. Aroński zajął się problematyką anestezjologii, wprowadzając nowoczesne metody znieczulenia, szczególnie w odniesieniu do zabiegów na narządach klatki piersiowej. Jego praca doktorska wypełniła lukę w polskim piśmiennictwie powojennym, zapoczątkowując nowy rozdział w anestezjologii, pobudzając do dalszych badań w tym zakresie. Po uzyskaniu habilitacji utworzył samodzielną jednostkę naukowo-kliniczną Anestezjologii i Intensywnej Terapii wyłonioną z II Kliniki Chirurgicznej.

Nowacki bardzo wcześnie zainteresował się zagadnieniami urologicznymi. Badał stan pęcherzyków nasiennych jako ogniska utajonego zakażenia w niektórych chorobach układu ruchu. W nowoczesnym leczeniu gruczolaka stercza zastosował jako jeden z pierwszych w Polsce metodę operacji Terence Mellina. Po habilitacji (1952) i uzyskaniu tytułu profesora został w 1953 r. kierownikiem nowo powołanej Katedry i Kliniki Urologicznej AM, umieszczonej w Szpitalu Wojewódzkim we Wrocławiu.

Michejda mógł się poszczycić pierwszą udaną w Polsce operacją zespolenia niedrożnego przełyku u noworodka, wykonaną w II Klinice Chirurgicznej. Z tego zalążka chirurgii dziecięcej, uprawianej w II Klinice Chirurgicznej, powstała w 1950 r. samodzielna Klinika Dziecięca AM, a jej kierownikiem został zastępca prof. A. Michejda.

Zapoczątkowana pod egidą prof. W. Brossa przed 1950 r. w jego klinice kardiochirurgia, dzięki wykonywaniu zabiegów operacyjnych w zarostowym zapaleniu osierdzia (serce pancerne) oraz ran serca, znacznie się rozwinęła. Podjęto zabiegi na otwartym sercu w hipotermii kontrolowanej i w krążeniu pozaustrojowym. Wymagało to dłuższego przygotowania zespołu kliniki i zakupu w Ameryce aparatu „sztuczne serce-płuco". Tym samym Bross założył wrocławską szkołę kardiochirurgiczną i należąc do pionierów tej nowoczesnej dziedziny w Polsce, zdobył uznanie na świecie.

Klinika Położnictwa i Chorób Kobiecych UWr została powołana w 1945 r. przy ul. T. Chałubińskiego 3 (w dawnej Universitätsfrauenklinik). Pierwszym jej kierownikiem był prof. Henryk Beck (1896–1946) z Warszawy. Przybył on z dwoma asystentami: dr. Stanisławem Krzysztoporskim (1900–1978) i lekarzem Henrykiem Klawe (1919–1999). Po nagłej śmierci Becka klinikę objął w 1946 r. prof. Kazimierz Bocheński

(1871–1953), długoletni kierownik Kliniki UJK we Lwowie. Razem z nim ze Lwowa przyjechali jego uczniowie: Kazimierz Jabłoński (1905–2004), Kazimierz Nowosad (1909–2003), Edward Riess (1907–1992) i Adam Żółciński (1911–1977).

Prof. Bocheński po dwóch latach pracy w klinice przeszedł na emeryturę, mając 77 lat. Za jego czasów habilitował się w 1948 r. S. Krzysztoporski, który został jego następcą i kierował kliniką wrocławską do 1953 r. Klinika specjalizowała się głównie w zagadnieniach immunopatologii ciąży i raka narządów rodnych. W zorganizowanym z inicjatywy prof. L. Hirszfelda Ośrodku Badań Patologii Ciąży podjęto leczenie nawykowych poronień jako następstwa konfliktu serologicznego. W tym czasie Wrocław był pierwszym ośrodkiem w Polsce, który prowadził badania nad immunizacją ciężarnej antygenami płodu. Podejmowano także próby antyalergicznego leczenia poronień nawykowych środkami przeciwhistaminowymi. Badania prowadzone w klinice doprowadziły do wniosku, że w razie podejrzenia o konflikt serologiczny należy kobiecie podczas ciąży podawać antystynę. Uszkodzenia płodów wskutek konfliktu serologicznego były podówczas bardzo duże. Przeciętnie 0,5% wszystkich porodów kończyło się śmiercią lub uszkodzeniem organizmu dziecka. Najważniejszą konsekwencją tych badań była pierwsza w powojennej Polsce transfuzja wymienna krwi przetoczonej przez żyłę pępowinową u noworodka z chorobą hemolityczną na tle konfliktu Rh, dokonana przez K. Jabłońskiego 16 lipca 1949. Noworodek pochodził z dziesiątej ciąży i został uratowany.

Transfuzja wymienna u dziecka dotkniętego chorobą hemolityczną zmniejszyła śmiertelność z 80% do 10%. Opracowana przez K. Jabłońskiego metoda wymiany krwi w przypadkach poronień na tle konfliktu serologicznego dała doskonałe wyniki, co spowodowało upowszechnienie się tej metody w Polsce. Problematyką tą zajmował się on również w II Klinice Położnictwa i Chorób Kobiecych przy ul. Dyrekcyjnej 5/7, która została powołana z chwilą utworzenia Akademii Lekarskiej we Wrocławiu w 1950 r. Jabłoński kontynuował tam badania nad immunopatologią ciąży, a także fizjopatologią porodów.

W tym okresie przedmiotem zainteresowań prof. Krzysztoporskiego były próby korelacji statyki kobiety ciężarnej za pomocą specjalnych bucików oraz opracowanie fizycznej podstawy prawidłowego ułożenia do porodu i czynna adaptacja główki. W jego klinice od początku zajmowano się onkologią ginekologiczną. Na podstawie przywiezionych z kliniki lwowskiej przez prof. Witolda Grabowskiego (1902–1963) 13 ładunków radowych oraz pozostawionej w byłej Frauenklinik aparatury do rentgenowskiej terapii raka narządu rodnego[9], powstał zespół diagnostyczno-terapeutyczny, kierowany przez dr. K. Nowosada. W celu rozpoznania raka macicy wprowadził on technikę badania cytologicznego wydzieliny macicy, nadającą się również do kontrolnych badań wyników leczenia energią promienną. Od roku 1946 Nowosad zajmował się także nowotworami jajnika. Wyniki tych badań przedstawił w 1952 r. w swojej pracy habilitacyjnej.

W pierwszych latach powojennych Katedra i Klinika Radiologii rozwijała się w bardzo trudnym okresie, zarówno pod względem kadry lekarskiej, jak i z powodu braku wystarczającej aparatury rentgenowskiej.

Początki katedry sięgają 1945 r., gdy w końcu czerwca lekarz Zbigniew Kubrakiewicz (1905–1988) zorganizował pierwszą pracownię radiologiczną przy Klinice Chorób Wewnętrznych[10].

Po przyjeździe do Wrocławia w 1946 r. prof. Witold Grabowski (1902–1963) zorganizował **Katedrę i Klinikę Radiologii** w dawnej Poliklinice Medycznej, obok II Kliniki Chirurgicznej przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 66. Brak radiologów we Wrocławiu i okolicy nakładał na asystentów duże obowiązki usługowe. Mimo trudnych warunków powstały w l. 1945–1949 znaczące prace dotyczące zmian kostnych w przebiegu białaczek, nowotworów łagodnych żołądka i rentgenoterapii zapalenia żył. Wspólnie z II Kliniką Chirurgiczną opracowano ze stanowiska radiologicznego objawy zespołu powstającego po resekcji żołądka. Przy klinice otwarto oddział radioterapii, dysponujący kilkudziesięcioma łóżkami.

Po wyjeździe prof. W. Grabowskiego do Gdańska kierownictwo przejął w 1951 r. doc. Z. Kubrakiewicz, kierujący Katedrą i Kliniką Radiologii do 1971 r.

Klinika Dermatologii i Chorób Wenerycznych rozpoczęła swoją działalność usługową już w drugiej połowie maja 1945 r., uruchamiając ambulatorium do leczenia chorób skórnych i wenerycznych. Obowiązki p.o. kierownika kliniki powierzono początkowo dr. Alfredowi Ettingerowi. Od 1 czerwca 1946 kierownikiem Katedry i Kliniki Dermatologicznej mianowany został prof. Jan Lenartowicz (1877–1959) z UJK we Lwowie. Po jego przejściu na emeryturę na kierownika kliniki powołano w 1948 r. prof. Henryka Mierzeckiego (1891–1977). Jego następcą został w 1961 r. prof. Józef Kubicz (1906–1988). W zależności od zainteresowań naukowych kierowników kliniki zmieniał się także profil badań naukowych.

A. Ettinger zajmował się rolą chorobotwórczą rzęsistka pochwowego. J. Lenartowicz ogłosił monografię na temat chorób wenerycznych[11]. Napisał i wydał (3 wydania) pierwszy powojenny podręcznik chorób skóry[12]. Będąc już na emeryturze, w 1949 r. wygłosił na XII Zjeździe Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego w Warszawie referat na temat kiły doświadczalnej. Ponadto zajmował się uszkodzeniem świetlnym skóry, wyprzedzając ten kierunek badań w polskiej dermatologii o kilka lat. H. Mierzecki interesował się głównie chorobami zawodowymi skóry i słusznie uchodzi za twórcę polskiej dermatologii przemysłowej. Nawiązując do swych poprzednich studiów nad ręką pracowniczą, wydał monografię *Ręka pracująca*, ilustrowaną oryginalnymi fotografiami, które wykonała żona autora Janina Mierzecka[13]. W 1951 r. opublikował swe badania nad dermatozami zawodowymi w formie podręcznika[14].

Drugi kierunek badań kliniki reprezentował J. Kubicz. Opracował nową oryginalną metodę hodowli zarazków o charakterze wirusów w jałowym jelitku larwy wszy. Tym sposobem udało się Kubiczowi wyhodować i wyodrębnić

[9] T. Heimrath, Z. Knapik, *op. cit.*, s. 126.
[10] Tamże, s. 242.
[11] J. Lenartowicz, *Czym są i czym grożą choroby weneryczne*, Katowice 1947, s. 67.
[12] J. Lenartowicz, *Zarys chorób skóry. Podręcznik do użytku studentów i lekarzy*, wyd. 3, Katowice 1948, s. 560.
[13] Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 230.
[14] H. Mierzecki, *Pracownicze choroby skóry*, Warszawa 1951, s. 215.

odmiany wirusów różnych chorób o nieustalonej dotąd etiologii, takich jak: gościec, rumień guzowaty, pląsawica, odra, pęcherzyca, plamica Werlhofa. J. Kubicz był znawcą biofizyki, którą posługiwał się w badaniach chorób skóry. Pasjonował się symiotyką dermatologiczną, opisując drobiazgowo morfologiczne zmiany skórne u chorych. Większość opublikowanych prac z tego zakresu pochodzi z następnego pięciolecia, kiedy klinika wchodziła w skład AM.

Katedra i Klinika Okulistyki powstała w listopadzie 1945 r., prowadzona od początku przez prof. Witolda Kapuścińskiego (1910–1988). W okresie 1946–1950 prace kliniki dotyczyły zagadnień ogniskowego zakażenia oraz mechanizmów zapalnych i obronnych gałki ocznej. Kapuściński wysunął hipotezę, że najczęstszą przyczyną zapaleń jagodówki jest tzw. zakażenie ogniskowe niegruźlicze, a gruźlica jest czynnikiem etiologicznym dużo rzadszym. Ponadto opracowano w klinice inne tematy, takie jak: próby rozpoznawcze jaskry, etiologia i leczenie chorób skrofulicznych oka, badania okulistyczne u chorych leczonych snem ze wzkazań internistycznych. Publikacja większości tych prac przypada na okres przynależności kliniki do AM.

Katedra i Klinika Otolaryngologiczna powstała w 1945 r. Zorganizował ją prof. Teofil Zalewski (1872–1954), były kierownik Katedry i Kliniki Otolaryngologicznej UJK we Lwowie. Po nim kierownictwo objął prof. Wiktor Jankowski (1905–1988), także ze Lwowa.

Prace kliniki obejmowały zagadnienia medycyny pracy, dotyczyły badań kraniometrycznych twarzoczaszki, badań protrombiny w różnych schorzeniach, leczenia ozeny antybiotykami.

Badania kraniometryczne Jankowskiego objęły porównanie kilkudziesięciu czaszek osób dorosłych i niemowląt rasy białej oraz ras kolorowych z małpami człekokształtnymi. Ujawnił on w ten sposób charakterystyczne zmiany, jakie zachodzą podczas rozwoju jamy nosowej ujętej całościowo, a które wytłumaczyć można funkcją aparatu żucia.

Stanisław Kossowski (1909–1989) podał poziom protrombiny w procesach zapalnych ucha, nosa i gardła oraz po zabiegach otolaryngologicznych.

Zalewski opracował własną technikę rozcięcia krtani. Podana przez niego metoda jest mniej kalecząca i stała się metodą z wyboru w przypadkach guzów łagodnych strun głosowych lub przy wczesnych zmianach nowotworowych nienaciekających otoczenia strun.

Katedra i Klinika Pediatrii powstała jesienią 1945 r., pod kierownictwem prof. Hanny Hirszfeldowej (1884–1964). Prof. Hirszfeldowa opublikowała bezpośrednio po wojnie swoje obserwacje i badania nad patologią głodu dzieci i młodzieży. Na podstawie obserwacji zakażeń pałeczką ropy błękitnej, głównie niemowląt dystroficznych, opisała wspólnie z zespołem kliniki obraz kliniczny tego zakażenia.

W 1949 r. odbyła się pierwsza w Polsce transfuzja wymienna u noworodka z konfliktem serologicznym. W tym unikatowym postępowaniu wykorzystano prace H. i L. Hirszfeldów. W innej pracy H. Hirszfeldowej stwiedzono, że dzieci z ciąży utrzymanych za pomocą ciał przeciwhistaminowych rodzą się przeważnie donoszone i rozwijają się potem prawidłowo. Opublikowano w tym czasie także prace z endokrynologii dziecięcej, alergologii dziecięcej i nefrologii dziecięcej.

Zakończenie

Z chwilą zakończenia wojny rozwiązano niemiecki Uniwersytet Wrocławski, w tym Wydział Lekarski. Po włączeniu wschodnich ziem Polski przedwojennej do ZSRR i dramatycznych latach wojennej rzeczywistości polscy pracownicy naukowi ze Lwowa i z Wilna, podobnie jak inni Polacy, zostali przesiedleni na ziemie zachodnie, w tym także do Wrocławia, miasta spalonego, zamienionego w gruzy, w którym restytucję polskiego szkolnictwa wyższego rozpoczęto w bardzo trudnych warunkach.

Podjęcie się tego zadania było możliwe tylko dlatego, że przesiedlona przymusowo kadra uczonych lwowskich mogła bezzwłocznie rozpocząć działalność w opuszczonych strukturach UWr. W ten sposób przeprowadzono największy chyba transfer społeczności akademickiej w uniwersyteckiej historii Europy. Używając przenośni, bez tej „transplantacji", kiedy jeden organizm został całkowicie zastąpiony drugim, rozwój naukowy w tym mieście po 1945 r. nie byłby możliwy.

Wydział Lekarski UWr, złożony z wybitnych teoretyków i klinicystów[15], zdobył reputację jednego z najważniejszych wydziałów lekarskich w kraju, a jego udział w tworzeniu polskiej kultury we Wrocławiu był znaczący. „To nie miasto tworzyło Uniwersytet, ale tworząc Uniwersytet Wrocławski budowano miasto"[16].

Po II wojnie światowej pierwsi kierownicy zakładów teoretycznych i klinik UWr, nawiązując do bogatych tradycji lwowskiej szkoły, wzbogacili jednocześnie dawny dorobek naukowy przedstawicieli wrocławskiej medycyny, tworząc własną tożsamość, pomnażając osiągnięcia pracowników UJK i Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma.

Zainteresowania pracowników wydziału i ich prace obejmowały wiele działów medycyny. Oprócz prac indywidualnych prowadzono wiele prac zespołowych, nie tylko w obrębie jednej dyscypliny, ale kilku dyscyplin pozornie odległych od siebie. Szczególnie cenna była współpraca z wrocławskimi matematykami z Państwowego Instytutu Matematycznego (m.in. Steinhaus, Perkal, Łukaszewicz).

Autor piszący te zdania powołuje się na własne doświadczenie, ponieważ jako student medycyny, doktorant i habilitant Wydziału Lekarskiego uniwersytetu, a potem AM mógł z bliska obserwować rozwój nauk w powojennym Wrocławiu. Profesorowie, którzy nas wychowywali i uczyli, zapisali się na stałe w naszej pamięci i służą nam jako drogowskaz. Wiedza, którą nam przekazali, pozostanie dla nas skarbnicą na całe życie. Jakże wieczne są słowa L. Hirszfelda: „Prace nasze przetrwały i inni je kontynuują. Człowiek nauki musi być przygotowany na to, że w gmachu, który buduje, inni mieszkać będą"[17].

Waldemar Kozuschek

[15] Zob. *Historia Wydziałów*…, cz. 2, Wrocław 2002.
[16] T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *op. cit.*, s. 206.
[17] L. Hirszfeld, *Historia jednego życia*, wyd. 4, Warszawa 1989, s. 125.

Szkoła Chorób Zawodowych

Prof. dr hab. **Antoni Falkiewicz** był absolwentem Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie, a następnie asystentem II Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie. Po wojnie osiedlił się we Wrocławiu i objął kierownictwo Kliniki Chorób Wewnętrznych, początkowo w ramach Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, a od 1951 r. w ramach AM. Kontynuował tradycje szkoły lwowskiej w zakresie chorób wewnętrznych i zdrowia środowiskowego. Krąg jego zainteresowań naukowych z zakresu chorób wewnętrznych obejmował choroby układu krążenia, endokrynologię, immunopatologię oraz toksykologię kliniczną. Wspólnie z zespołem problemowym VI Wydziału PAN opracował optymalną metodologię rehabilitacji chorych po zabiegach kardiochirurgicznych. Zakrojone na szeroką skalę badania epidemiologiczne dotyczące występowania wola nagminnego w Polsce (we współpracy z Instytutem Czeskiej Akademii Nauk w Pradze i PAN) zaowocowały wydaniem w 1963 r. monografii *Wole nagminne w górskich obszarach między Odrą a Łabą*. Od początku swojej aktywności zawodowej na terenie Dolnego Śląska A. Falkiewicz skupiał zainteresowania również na zagadnieniach patologii zawodowej i zdrowiu środowiskowym. W 1947 r., wspólnie z prof. dr. hab. Aleksandrem Kleczeńskim stworzyli pierwszy w Polsce ośrodek medycyny pracy pod nazwą Ośrodek Badań Warstw Pracowniczych.

Badania naukowe prof. A. Falkiewicza, szczególnie dotyczące toksykologii klinicznej i medycyny pracy, kontynuowali jego następcy: prof. dr hab. Roman Smolik – w l. 1971–1996 kierownik Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zawodowych, prof. dr hab. Zbigniew Andreasik i prof. dr hab. Danuta Kabacińska-Knapik. Badania naukowe Katedry i Kliniki pod kierownictwem prof. R. Smolika skupiały się głównie na ocenie przewlekłego wpływu szkodliwych czynników chemicznych (np. metale ciężkie, azbest, krzemionka, dwusiarczek węgla, węglowodory aromatyczne) i fizycznych (np. drgania mechaniczne) obecnych w środowisku pracy i życia na organizm ludzki. Prof. R. Smolik był twórcą szkoły wczesnej diagnostyki i monitorowania biologicznego (markery biologiczne), zajmującej się badaniem wpływu niekorzystnych czynników i warunków środowiska pracy na stan zdrowia jednostek populacji.

Uczniem prof. R. Smolika i kontynuatorem szkoły Falkiewicza jest prof. dr hab. Ryszard Andrzejak, od 1996 kierownik Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych, Zawodowych i Nadciśnienia Tętniczego AM we Wrocławiu. Głównymi kierunkami badań profesora i kierowanego przez niego zespołu jest ocena układu oksydo-redukcyjnego w chorobach wewnętrznych i u osób narażonych na szkodliwe czynniki fizyczne i chemiczne, badania markerów wrażliwości i efektu w klinicznej patologii zawodowej oraz badania epidemiologiczne stanu zdrowia ludności narażonej zawodowo i środowiskowo na złożone czynniki szkodliwe (głównie metale ciężkie).

Osiągnięcia szkoły A. Falkiewicza polegają na opracowaniu zasad wczesnej diagnostyki w prewencji i leczeniu chorób wewnętrznych zawodowych i środowiskowych.

Głównymi problemami, którymi zajmuje się szkoła, są:

I. Choroby wewnętrzne: rzadkie zaburzenia rytmu serca, zaciskające zapalenia osierdzia, gruźlica układu krążenia, epidemiologia nadciśnienia tętniczego, miażdżyca i jej następstwa, rehabilitacja chorych po zabiegach kardiochirurgicznych (współpraca z zespołem problemowym VI Wydziału PAN), ocena śródbłonka naczyniowego u osób z nadciśnieniem tętniczym; immunopatologia gruczołu tarczowego, epidemiologia i charakterystyka wola nagminnego w całym kraju, zaburzenia czynności nadnerczy oraz wpływ hormonów sterydowych w leczeniu różnych chorób wewnętrznych, patofizjologia okresu dojrzewania, wpływ endo- i egzogennych estrogenów i gestagenów na aktywność enzymów antyoksydacyjnych; immunologia kliniczna, toczeń rumieniowaty i inne kolagenozy.

II. Toksykologia kliniczna i medycyna pracy: przewlekłe zatrucie ołowiem, kadmem, manganem, związkami fluoru, rtęci, miedzi, cynku, dwusiarczkiem węgla, arsenowodorem, oddziaływanie na organizm ludzki pyłu krzemowego, azbestu, drgań mechanicznych, aldehydu glutarowego, benzenu i jego homologów, czterochlorku węgla i chloru; wpływ warunków środowiska pracy na stan zdrowia górników i hutników – choroby narządu ruchu, układu oddechowego, przewodu pokarmowego, układu krążenia; zaburzenia biochemiczne w doświadczalnym zatruciu dwusiarczkiem węgla u szczurów; badania doświadczalne obejmowały także reaktywność naczyń krwionośnych na środki o działaniu receptorowym oraz regulatory syntezy tlenku azotu, badania doświadczalne na szczurach, oceniające interakcje między ołowiem a kadmem, wpływające na układ krążenia oraz metabolizm tlenku azotu w naczyniach szczurów narażonych na metale ciężkie; metabolizm krwinki czerwonej u narażonych na azbest, benzen, pyły metali kolorowych oraz ołów, miedź i wibrację; ocena śródbłonka naczyniowego u osób narażonych na metale ciężkie; metabolizm, drogi wchłaniania i wydalania trucizn.

III. Zdrowie środowiskowe: epidemiologia nadciśnienia tętniczego, choroby zakaźne i społeczne w populacji Dolnego Śląska; wpływ środowiskowego narażenia na metale ciężkie na stan małych naczyń krwionośnych, oddziaływanie środowiskowe metali ciężkich na układ krwiotwórczy i oddechowy.

Główne osiągnięcia szkoły dotyczą patogenezy i wczesnej diagnostyki w prewencji i leczeniu chorób wewnętrznych zawodowych i środowiskowych. Wyniki badań epidemiologicznych i monitorowania biologicznego szkoły prof. Falkiewicza dały możliwość poprawy stanu zdrowia w środowisku życia i pracy: całkowite wysiedlenie mieszkańców wsi Białka z terenu oddziaływania Huty Miedzi „Legnica" w warunki komfortu życia środowiskowego (z powodu zagrożenia zatrucia ołowiem); częściowe wysiedlenie mieszkańców wsi Żukowice z terenu oddziaływania Huty Miedzi „Głogów" w warunki komfortu życia środowiskowego (także z powodu zagrożenia zatrucia ołowiem); likwidacja narażenia na pył krzemowy z środowiska pracy w Jaworskich Zakładach Chemii Gospodarczej „POLLENA" (eliminacja zagrożenia pylicą krzemową); likwidacja narażenia na mangan pracowników flotacji KGHM (eliminacja zatruć manganem); likwidacja narażenia na benzen i mangan w Fabryce Wagonów „Świdnica" (eliminacja zatruć tymi ksenobiotykami); likwidacja narażenia na azbest w dwóch zakładach Dolnego Śląska (eliminacja pylic azbestowych); likwidacja narażenia na dwusiarczek w innych dwóch zakładach Dolnego Śląska.

ANTONI FALKIEWICZ
(1901–1977)
dr 1925, dr hab. 1944, prof. nadzw. 1946,
prof. zw. 1961, rektor AM 1954–1957
twórca Szkoły Chorób Zawodowych

36 dr.

- Barbara Bratkowska-Seniów, prof. dr hab.
- Aleksander Kleczeński, rektor AM 1963–1965, prof. dr hab.
- Mieczysław Gamski, prof. dr hab.
- Adam Pacyński, prof. dr hab.
- Leszek Warszylewicz, prof. dr hab.
- Józef Kaniak, prof. dr hab.
- Andrzej Szczeklik, prof. dr hab.
- Wojciech Żukowski, prof. dr hab.
- Stefan Syc, dr hab.
- Zbigniew Knapik, rektor AM 1990–1993, prof. dr hab.

ROMAN SMOLIK
dr 1961, dr hab. 1969,
prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1980

18 dr.

- Izydor Jóźwiak, prof. dr hab.
- Andrzej Lange, prof. dr hab.
- Jacek Szechiński, prof. dr hab.
- Witold Zatoński, prof. dr hab.
- Danuta Kabacińska-Knapik, prof. dr hab. — 7 dr.
- Anna Skoczyńska, dr hab.
- Ryszard Andrzejak, dr 1979, dr hab. 1993, prof. 1997, prof. nadzw. 1998, prof. zw. 2002 — 14 dr. — Jolanta Antonowicz, dr hab.
- Stanisław Gruszka, prof. dr hab.
- Urszula Kosmala, dr hab.
- Zbigniew Andreasik, prof. dr hab.
- Zofia Czeżowska, prof. dr hab.
- Alfred Tuszkiewicz, prof. dr hab.
- Wojciech Pędich, dr hab.

Antoni Falkiewicz – ur. 1901 we Lwowie; zm. 1977. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie; asystent II Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie; staż w Klinice Kardiologii Wenckebacha w Wiedniu 1925; dr wszech nauk lekarskich 1925; habilitacja 1944; prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1961; emeryt od 1971; doktor h.c. AM we Wrocławiu 1972; ordynator Oddziału Wewnętrznego Państwowego Szpitala Powszechnego we Lwowie 1935–1939; ordynator Oddziału Kardiologiczno-Reumatologicznego 1940–1944; nacz. internista Dowództwa Okręgu Wojskowego Lublin–Warszawa 1944; 1945–1971 kier. Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, a od 1951 AM; dziekan Wydziału Lekarskiego 1949–1950; prorektor ds. nauki 1951–1954; rektor AM 1954–1957; założyciel i przewodniczący Wrocławskiego Oddziału PTL; czł. ZG Towarzystwa Internistów Polskich, czł. Międzynarodowego Towarzystwa Internistów. Autor 600 prac naukowych z dziedziny kardiologii, endokrynologii, medycyny pracy i immunologii klinicznej. Promotor 36 rozpraw doktorskich. Odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP. Honorowy obywatel Kudowy-Zdroju.

Roman Smolik – ur. 1926 w Tarnowie. Studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej w 1947, stanowisko zastępcy asystenta i dyplom lekarza medycyny uzyskał w 1952, dr n. med. 1961, specjalizacja w zakresie patologii zawodowej i toksykologii 1968, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1980; doktor h.c. 2003; kier. Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zawodowych AM we Wrocławiu 1971–1996; prodziekan Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu 1966–1970; prorektor ds. klinicznych 1970–1978; sekretarz, przewodniczący Komisji Medycyny Przemysłowej Wrocławskiego Oddziału PAN 1975–1986; przewodniczący Komisji Nauk Medycznych PAN Oddział we Wrocławiu od 1987; czł. Komitetu Podstawowych Nauk Medycznych PAN 1976–1990, Komitetu Ekologii Człowieka PAN 1984–1990, Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Medycyny Przemysłowej 1982–1986; zastępca przewodniczącego ZG Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy 1986–1992; czł. Royal Society of Medicine od 1952, Deutsche Gesellschaft für Arbeits und Umweltmedizin Monachium od 1986, International Organization on Occupational Health od 1968, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi 1978–1991, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Sosnowcu 1981–1991, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni 1981–1986, Zakładów Badawczych i Projektowych Miedzi „Cuprum" we Wrocławiu 1981–1990, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów 1978–1983; autor 330 publikacji w czasopismach polskich i zagranicznych; współautor 3 podręczników, 2 monografii, wypromował 18 doktorów n. med.; wśród wychowanków 4 profesorów zw.; wyróżniony 4 indyw. nagrodami naukowymi MZiOS oraz licznymi nagrodami zesp.; uhonorowany Medalem „Academia Medica Wrastislaviensis Polonia", Krzyżem Komandorskim OOP, dyplomem „Men of Achievement" oraz tytułem Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy.

W ostatnim okresie zespół szkoły podjął pracę nad oceną wpływu metali ciężkich na funkcjonowanie układu krążenia na podstawie badań epidemiologicznych, klinicznych i doświadczalnych. Prowadzone są badania czynnościowe pracy serca i naczyń krwionośnych oraz biochemiczne metabolizmu lipidów i aktywności układu oksydo-redukcyjnego u osób narażonych na działanie wybranych ksenobiotyków. We współpracy z innymi katedrami i klinikami prowadzone są badania czynników genetycznych i immunologicznych, istotnych w powstawaniu miażdżycy naczyń oraz doświadczalne i kliniczne badania funkcji śródbłonka naczyniowego.

Szkoła Alergologii Klinicznej

Szkoła Alergologii Klinicznej powstała po II wojnie światowej w 1950 r. w I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Funkcję kierownika kliniki pełniła prof. **Zofia Czeżowska**, która przeszła na emeryturę w 1961 r.

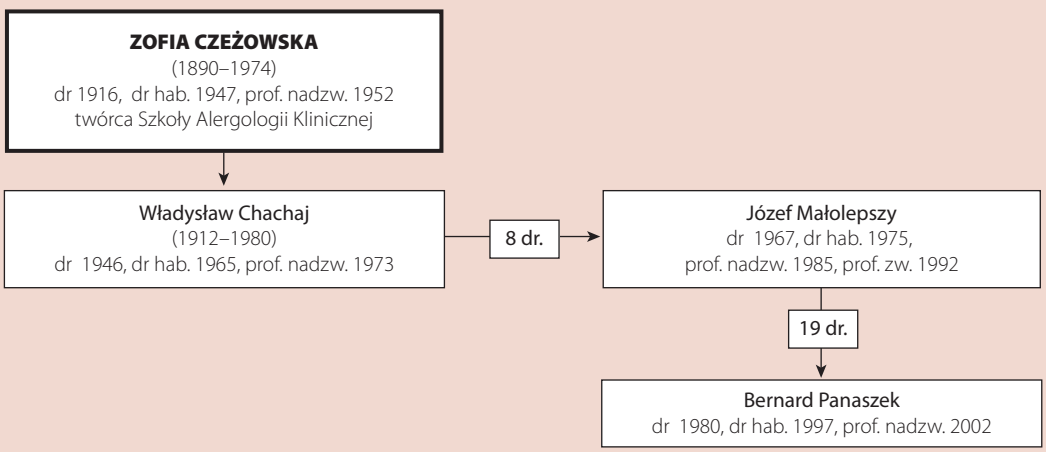
Głównym kierunkiem prac badawczych kierowanej przez nią katedry była alergologia kliniczna i doświadczalna. Bogate doświadczenie i duża wiedza, wyniesione z medycznej szkoły lwowskiej i wiedeńskiej, zaowocowały licznymi nowoczesnymi pracami naukowymi. Na szczególną uwagę zasługują pionierskie badania, w których wykazano możliwość biernego przeniesienia alergii tuberkulinowej wyłącznie za pomocą frakcji lipidowej bez śladu białka. W wyniku wieloletnich badań klinicznych nad zjawiskami alergicznymi powstały pierwsze w Polsce podręczniki z tej dziedziny: *Alergia w chorobach wewnętrznych* i *Alergia i choroby alergiczne*. Obok prof. Obtułowicza (Kraków) i prof. Brokmana (Warszawa) prof. Czeżowska była pionierką alergologii w powojennej Polsce. W 1952 r. powołała ponadto Ośrodek Naukowo-Badawczy w Szczawnie-Zdroju zajmujący się chorobami alergicznymi. W 1960 r. zorganizowała pierwszą w kraju przyklinicznę Poradnię Astmologiczną.

Uczniem i kontynuatorem działalności naukowej, dydaktycznej i klinicznej prof. Z. Czeżowskiej był prof. Władysław Chachaj. Ugruntował on i rozwinął Szkołę Alergologii Klinicznej. Był kierownikiem Katedry i Kliniki oraz dyrektorem Instytutu Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu w l. 1970–1980. Należy zaznaczyć, że problematyka alergologiczna była wiodąca w jego działalności naukowej, ale nie wyłączna. Prof. Chachaj publikował liczne prace z zakresu tematyki internistycznej, a w tym szczególnie gastroenterologicznej. Pionierskie były badania m.in. nad zastosowaniem leków antyalergicznych we wrzodziejącym zapaleniu jelita grubego. Przełomową niewątpliwie pracą naukową w jego dorobku były badania nad dysfunkcją układu adrenergicznego w astmie oskrzelowej. Odkryciem tym wyprzedził teorię blokady receptorów beta-adrenergicznych ogłoszoną przez Szentivaniego w 1968 r., która obowiązuje do dzisiaj.

Prof. Józef Małolepszy kierował Kliniką Chorób Wewnętrznych i Alergologii AM we Wrocławiu w l. 1981–2003. Zapewnił dalszy rozwój, a przede wszystkim unowocześnił jej profil badawczy. Będąc kontynuatorem zainteresowań naukowych swoich poprzedników, prof. Z. Czeżowskiej i prof. W. Chachaja, wdrożył nowoczesne metody badawcze w zakresie patogenezy, diagnostyki i terapii chorób alergicznych. Zaowocowało to wieloma osiągnięciami o znaczeniu międzynarodowym. Szczególnie cenne były badania nad zjawiskiem *down regulation* receptorów beta-adrenergicznych u astmatyków leczonych przewlekle β_2-agonistami oraz cykl prac z zakresu immunoterapii. Klinika należy do wiodących ośrodków w kraju w badaniach nad alergologią kliniczną. W rankingu działalności naukowej katedr i zakładów AM we Wrocławiu w l. 1994–2000 klinika zajmowała pierwsze miejsce.

W związku z przejściem na emeryturę prof. J. Małolepszego, kierownictwo kliniki od 1 października 2003 przejął prof. nadzw. dr hab. Bernard Panaszek, który aktywnie kontynuuje dotychczasowy profil badawczy kliniki związany z alergologią kliniczną.

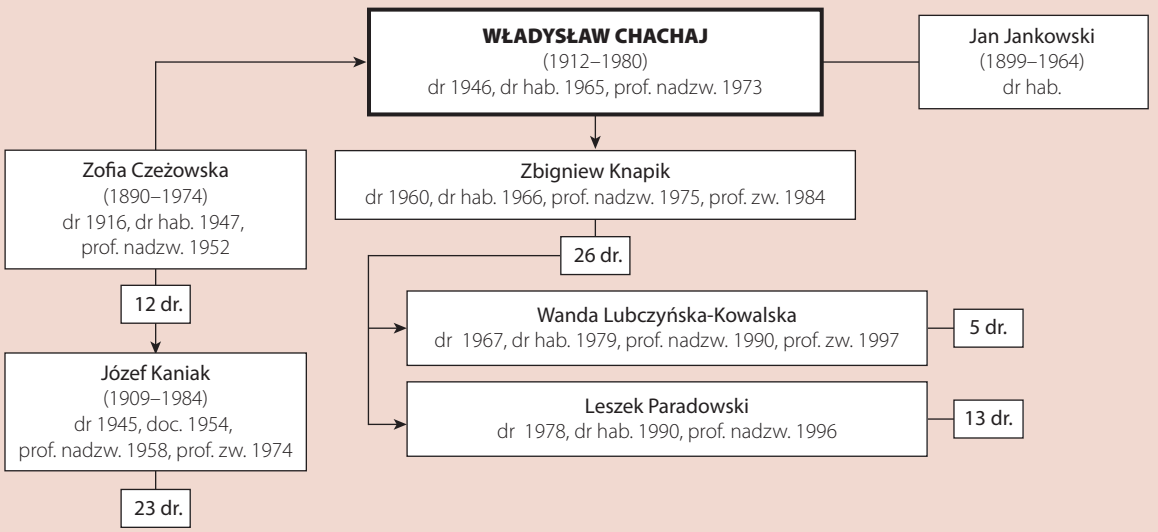

Zofia Czeżowska – ur. 1890 w Wiedniu, zm. 1974 we Wrocławiu. Dr wszech n. lek. 1916; dr hab. med. 1947; prof. nadzw. 1952; 1930–1939 ordynator Szpitala Okręgowego Kas Chorych we Lwowie; 1946–1950 kier. Kliniki Chorób Zakaźnych AM we Wrocławiu, 1950–1961 kier. I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Stworzyła podstawy dla Szkoły Alergologii Klinicznej i była pionierem alergologii w powojennej Polsce. Przewodnicząca Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Internistów Polskich i czł. Międzynarodowego Towarzystwa Internistów. Główne kierunki badań: alergologia kliniczna, badania nad biernym przenoszeniem alergii tuberkulinowej. Autorka 66 publikacji, 2 książek i licznych rozdziałów w podręcznikach chorób wewnętrznych, zakaźnych i pulmonologii. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP.

Szkoła Alergologiczna i Gastroenterologii

Wrocławska szkoła naukowa obejmująca alergologię powstała po II wojnie światowej w I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Twórcą tej szkoły była prof. Zofia Czeżowska (1890–1974), której zainteresowania naukowe zdominowała osobowość prof. R. Renckiego, zajmującego się gruźlicą, jej przyczynami i sposobami jej leczenia. Wprawdzie jej początkowe doświadczenia badawcze dotyczyły gastroenterologii, nefrologii i badań nad patologią cukrzycy (1920–1930), ostatecznie jednak jej zainteresowania naukowe skoncentrowały się na pulmonologii i patofizjologii chorób alergicznych mających wpływ na gruźlicę płuc. Badania nad alergią stały się głównym kierunkiem prac badawczych w kierowanej przez nią I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Dodatkowy materiał obserwacyjny był dostarczany przez ośrodek alergologiczny w Szczawnie-Zdroju. Prace doświadczalne dotyczące alergii typu późnego wykonywała wspólnie z zespołem naukowym Kliniki Gruźlicy Płuc i Zakładami Chemii Fizjologicznej AM we Wrocławiu. W wyniku tych prac wykazano „możliwość biernego przenoszenia alergii tuberkulinowej nie tylko za pomocą białek wątroby i śledziony zwierząt uczulonych, ale także frakcji lipidowej, nie zawierającej wykrywalnego chemicznie śladu białka". Opracowano także prostą „metodę odróżnienia alergii tuberkulinowej skóry, wynikłej z braku lub podprogowej ilości przeciwciał tuberkulinowych, od wywołanej przez czynniki nieswoiste". Wynikiem wieloletnich badań prof. Czeżowskiej nad alergologią był pierwszy w Polsce podręcznik z tej dziedziny *Alergia w chorobach wewnętrznych*. Ponadto opracowane przez prof. Czeżowską zagadnienia z dziedziny alergologii i reumatologii zostały przedstawione w licznych rozdziałach podręczników dotyczących chorób zakaźnych i chorób płuc. Kolejni następcy prof. Czeżowskiej, prof. Aleksander Kleczeński i prof. Józef Kaniak (pionier polskiej angiologii), również kontynuowali tradycję Szkoły Alergologii.

Problematykę alergologiczną kontynuowali prof. **Władysław Chachaj** (1912–1980), który działalność naukową rozpoczął w 1950 r. pod kierunkiem prof. Czeżowskiej. W rozprawie habilitacyjnej wykazał dysfunkcję układu adrenergicznego u chorych na astmę oskrzelową. Wykazanie nadczynności tych receptorów było przesłanką do zastosowania w astmie terapii blokerami receptorów alfa-adrenergicznych. Podczas kierowania Kliniką Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu od 1970 r. koncentrował się na zagadnieniach patofizjologii i terapii chorób alergicznych, w szczególności astmy oskrzelowej. Prof. Chachaj badał czynność przysadki mózgowej i kory nadnerczy u chorych z astmą oskrzelową, co pozwoliło na usystematyzowanie sprzecznych doniesień w literaturze światowej na temat roli osi przysadkowo-nadnerczowej. Ponadto prof. Chachaj zajmował się problematyką patofizjologii i terapii wrzodziejącego zapalenia jelita grubego. Wraz ze swoim zespołem wykazał współudział alergii

Zofia Czeżowska zob. Szkoła Alergologii Klinicznej, s. 453.

Władysław Chachaj – ur. 1912 w Zamostku k. Lublina, zm. 1980 we Wrocławiu. Dr med. 1946; dr hab. med. 1965; prof. nadzw. 1973; 1950–1970 adiunkt, a następnie doc. w I Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu, 1970–1980 kier. Kliniki Chorób Wewnętrznych i dyr. Instytutu Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu, 1975–1980 przewodniczący Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Internistów Polskich i czł. „Interastma". Ugruntował i rozwinął Szkołę Alergologii Klinicznej. Główne kierunki badań: szeroko pojęte badania w zakresie alergologii klinicznej, a szczególnie studia nad dysfunkcją układu adrenergicznego u chorych na astmę oskrzelową. Liczne prace badawcze z zakresu diagnostyki i terapii chorób alergicznych oraz przewodu pokarmowego. Autor 137 publikacji, 1 książki. Wypromował: 8 doktorów i 2 doktorów hab. Odznaczenia: Krzyż Walecznych, Krzyż Partyzancki, Krzyż Virituti Militari, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP.

Józef Kaniak – ur. 1909 we Lwowie, zm. 1984 we Wrocławiu. Dr med. 1945; doc. 1954; prof. nadzw. 1958; prof. zw. 1974; 1945 szef sanitarny PCK Okręgu Dolnośląskiego; 1945–1950 ordynator i adiunkt II Kliniki Chorób Wewnętrznych; 1950–1967 kier. Katedry i Kliniki Chorób Zakaźnych, 1967–1970 kier. I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych; 1970–1979 twórca i kier. Kliniki Angiologicznej. Główne kierunki badań: choroby naczyń obwodowych. Pionier polskiej angiologii. Twórca pierwszej Poradni Cukrzycowej i Chorób Naczyń Obwodowych w 1953; wypromował 23 doktorów n. med., opiekun 5 przewodów habilitacyjnych, promotor 2 doktoratów h.c. AM. Autor 201 prac oraz podręcznika angiologii. Liczne odznaczenia nadane przez Radę Państwa, Ministerstwo Zdrowia, PCK, uczelnie akademickie.

natychmiastowej w niektórych przypadkach wrzodziejącego zapalenia jelita grubego.

Oprócz kontynuacji i rozwoju Szkoły Alergologii, prof. Chachaj był twórcą Szkoły Internistycznej. Szkołę tę cechuje wnikliwe badanie, żmudne dochodzenie do diagnozy, serdeczne podejście do chorego, cierpliwe wysłuchanie jego skarg i zrozumienie jego cierpienia. Tradycyjne badania lekarskie anamnestyczne i fizykalne nie zostały zdominowane przez techniczne środki diagnostyczne. Docenia się niezwykłą wartość diagnostyczną i terapeutyczną bezpośredniego kontaktu lekarza z chorym.

W 1970 r. w ramach reorganizacji AM i tworzenia struktur instytutowych prof. Kaniak zorganizował Klinikę Angiologiczną, a prof. Zbigniew Knapik Klinikę Gastroenterologii. Zainteresowania naukowe prof. Knapika koncentrowały się głównie na hepatologii, polekowych uszkodzeniach przewodu pokarmowego i motoryce przewodu pokarmowego, a także na roli *Helicobacter pylori* w etiopatogenezie chorób żołądka. W zakresie badań nad etiopatogenezą zapaleń żołądka i choroby wrzodowej określono obraz biochemiczny śluzu żołądkowego i zachowanie się jego frakcji podczas leczenia przeciwwrzodowego. Opracowano dysmensje osobowości u chorych z chorobą wrzodową oraz typologię psychosomatyczną tych chorych oraz chorych z zespołem poresekcyjnym oraz cierpieniem spastycznym jelita grubego. Prowadzono również badania oceniające wrażliwość błony śluzowej żołądka zwierząt na ulcerogenne działanie leków, takich jak hydrokortyzon czy niesteroidowe leki przeciwzapalne. W licznych pracach eksperymentalnych i klinicznych oceniano w badaniach biochemicznych i histochemicznych stan błony śluzowej żołądka w nieżytach zanikowych, metaplazji jelitowej oraz w uszkodzeniach błony śluzowej żołądka powstałych na skutek działania alkoholu nisko- i wysokoprocentowego. W badaniach tych, prowadzonych również u osób uzależnionych od alkoholu, udowodniono toksyczne działanie alkoholu na układ enzymatyczny błony śluzowej żołądka i przełyku.

Ponadto w Klinice Gastroenterologii powstały liczne prace poświęcone zespołowi poresekcyjnemu. Prof. Wanda Lubczyńska-Kowalska w pracy habilitacyjnej zaprezentowała nową koncepcję hormonalnej etiologii tego zespołu. Udowodniono istnienie w tym zespole uogólnionego odwodnienia ustrojowego. Zagadnienia hepatologiczne podejmowano w pracach dotyczących określania dynamiki zmian poziomu białka mikrosomalnego i poziomu cytochromu P450 w wątrobie, w doświadczalnej cholestazie oraz w pracach dotyczących perfuzji pozaustrojowej wątroby zwierzęcej i oznaczania cytochromu P450 jako modelu oceny ubocznego działania cimetydyny (prof. Leszek Paradowski). Konfrontacja wyników badań anatomopatologicznych bioptatów wątroby z badaniami biochemicznymi pozwoliła na ustalenie własnej konstelacji testów ułatwiających wczesną diagnostykę chorób wątroby, a w szczególności zapaleń, marskości i raka (prof. Halina Hańczycowa).

W 1972 r. po raz pierwszy na Dolnym Śląsku wykonano w Klinice Gastroenterologii ślepą biopsję wątroby i wprowadzono tę metodę do badań rutynowych. Pietnaście lat później rozpoczęto rutynowe wykonywanie biopsji cienkoigłowych wątroby i trzustki. W 1989 r. utworzono Pracownię Motoryki Przewodu Pokarmowego pod kierownictwem prof. L. Paradowskiego, powiększoną w 1993 r. o komputerową aparaturę do pomiarów wewnątrzprzełykowej i wewnątrzżołądkowej kwaśności (pH-metria). Naukowym wychowankiem prof. Z. Knapika jest prof. L. Paradowski, obecny kierownik Katedry i Kliniki Gastroenterologii od 1996 r. Główną domeną jego zainteresowań są zagadnienia związane z motoryką przewodu pokarmowego oraz doświadczalną ulcerogenezą. Znalazło to odzwierciedlenie w wielu badaniach eksperymentalnych (wpływ żywienia pozajelitowego na motorykę jelit, wpływ receptora muskarynowego i histaminowego H2 na czynność motoryczną jelita grubego) i badaniach u ludzi (zastosowanie metylowych pochodnych PGE2 na czynność pęcherzyka żółciowego u chorych z zespołem jelita drażliwego, etiopatogeneza dyspepsji czynnościowej).

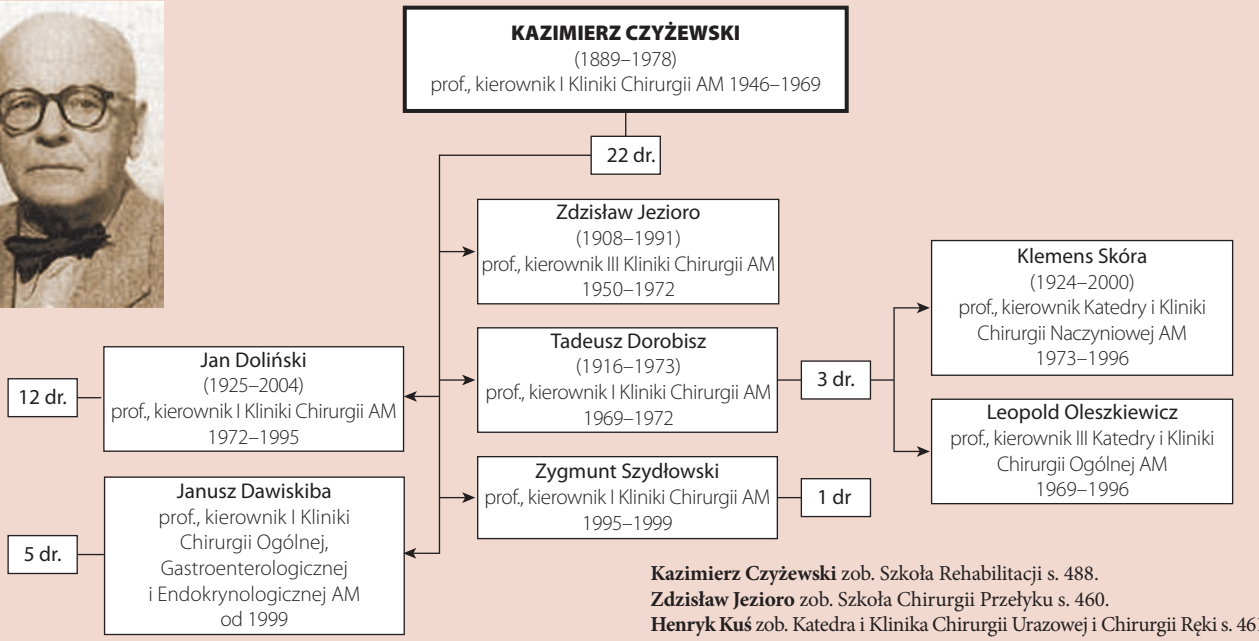
Szkoła Chirurgiczna

Prof. **Kazimierz Czyżewski** był od 1946 r. pierwszym powojennym kierownikiem I Kliniki Chirurgii Wydziału Lekarskiego UWr, utworzonej na bazie Szpitala Czerwonego Krzyża, a mieszczącej się do dziś w budynku przy ul. ks. J. Poniatowskiego 2.

We wczesnym okresie działalności kliniki prof. K. Czyżewski wraz ze swoimi współpracownikami – prof. L. Oleszkiewiczem, dr M. Chrzanowską, prof. K. Skórą – skoncentrował się na badaniu i doskonaleniu metod leczenia chirurgicznego nadciśnienia wrotnego, co zaowocowało m.in. wprowadzeniem pojęcia czynnościowego nadciśnienia wrotnego oraz opracowaniem własnej metody zespolenia wrotno-układowego. Realizowano program rozwoju chirurgii wątroby, choroby wrzodowej, chirurgii dróg żółciowych, trzustki, co doprowadziło m.in. do opracowania oryginalnej metody rekonstrukcji dróg żółciowych. Wprowadzono nowe pojęcie kliniczne zwężającego pooperacyjnego zapalenia dwunastnicy (doc. Emil Dawiskiba). Współpracownicy prof. K. Czyżewskiego zajmowali się także chirurgią endokrynologiczną (prof. F. Bielicki, prof. Z. Zagrobelny), krwiodawstwem (prof. T. Dorobisz) oraz organizacją pomocy doraźnej (dr J. Gryckiewicz). Wprowadzono podwaliny chirurgii naczyniowej, których efektem było wydzielenie Kliniki Chirurgii Naczyniowej i jej burzliwy rozwój (prof. K. Skóra).

W 1972 r. I Klinikę Chirurgii podzielono na Klinikę Chirurgii Ogólnej I (prof. E. Doliński) oraz Klinikę Chirurgii Naczyniowej (prof. T. Dorobisz). Działalność związaną z chirurgią gastroenterologiczną oraz endokrynologiczną kontynuowano od tej chwili w Klinice Chirurgii Ogólnej I. Zainteresowania kliniki skoncentrowały się na leczeniu chirurgicznym choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy. Wiele uwagi poświęcono chirurgii dróg żółciowych, co zaowocowało wprowadzeniem rutynowej cholangiografii śródoperacyjnej. Prowadzone są m.in. wieloośrodkowe badania dotyczące wpływu żółtaczki mechanicznej na czynność ukła-

Kazimierz Czyżewski zob. Szkoła Rehabilitacji s. 488.
Zdzisław Jezioro zob. Szkoła Chirurgii Przełyku s. 460.
Henryk Kuś zob. Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej i Chirurgii Ręki s. 461.

du immunologicznego (prof. Janusz Dawiskiba). Od kilku lat w klinice rozwijana jest chirurgia laparoskopowa.

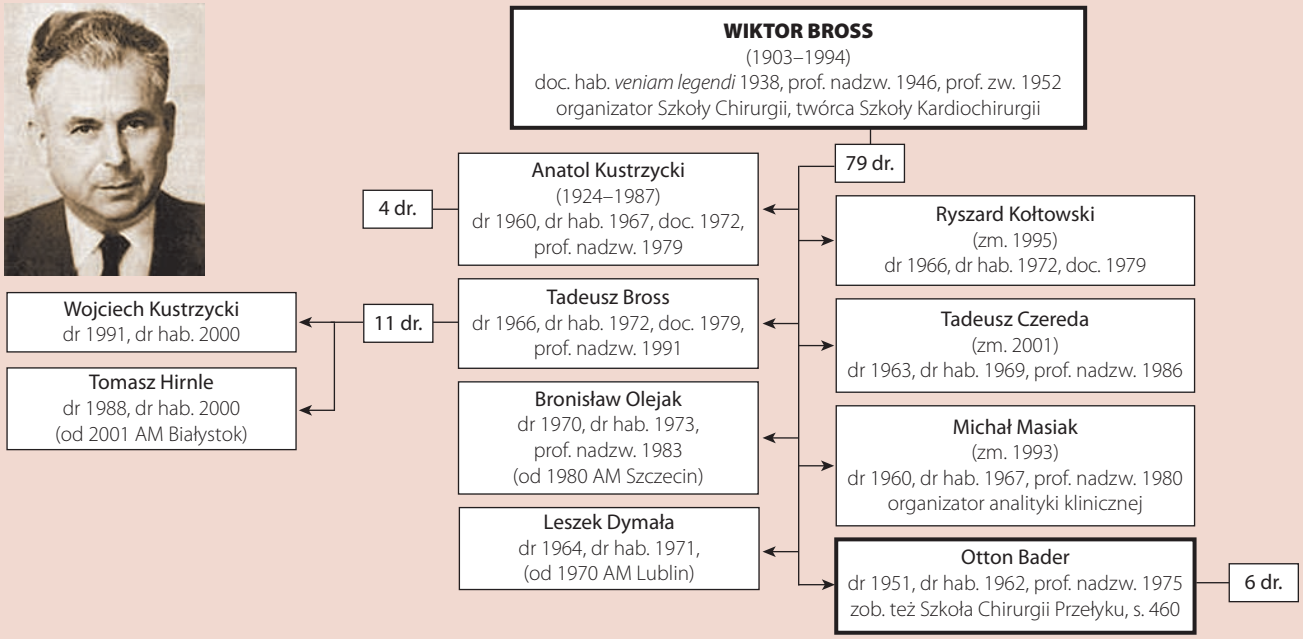
Pracownicy kliniki odbywali liczne staże w renomowanych ośrodkach chirurgii w kraju (Kraków, Poznań) i za granicą (Lyon, Utrecht, Oslo, Lund, Kopenhaga, Malmö, Londyn). Owocem tych kontaktów było wprowadzenie do praktyki klinicznej operacji resekcyjnych trzustki, zarówno w nowotworach, jak i w przewlekłym zapaleniu tego narządu (prof. W. Bednarz). Prowadzono badania doświadczalne nad wpływem przewlekłego zapalenia trzustki na proces karcynogenezy. W dalszym ciągu rozwijanym problemem klinicznym i naukowym było leczenie nadciśnienia wrotnego i jego powikłań (prof. Z. Szydłowski – kierownik kliniki w l. 1995–1999).

W 1999 r. kierownictwo kliniki objął prof. J. Dawiskiba. W tym okresie kontynuowano wcześniejsze zainteresowania, rozszerzając je między innymi o leczenie chirurgiczne nieswoistych zapaleń jelit. W 1994 r. wprowadzono do praktyki klinicznej proktokolektomię odtwórczą z wytworzeniem zbiornika jelitowego i zespoleniem zbiornikowo-odbytowym (IPAA – *ileal pouch-anal anastomosis*), wykonywaną w przebiegu wrzodziejącego zapalenia jelita grubego oraz rodzinnej polipowatości gruczolakowatej jelita grubego (prof. W. Bednarz, dr J. Woldan). Liczba wykonanych proktokolektomii odtwórczych i zdobyte w tym zakresie doświadczenia sytuują klinikę na jednym z czołowych miejsc w kraju. Wiele uwagi poświęcono także problemom leczenia chirurgicznego raka jelita grubego (prof. W. Bednarz). Wprowadzenie do rutynowej praktyki klinicznej szwu staplerowego pozwoliło na znaczące zmniejszenie odsetka brzuszno-kroczowego odjęcia odbytnicy na rzecz jej przedniej resekcji. Aktualnie w klinice, we współpracy z UWr, prowadzone są badania dotyczące znaczenia zaburzeń ploidii DNA w procesie karcynogenezy w jelicie grubym.

Jednym z istotnych zainteresowań kliniki była szeroko rozumiana problematyka schorzeń tarczycy. Prace rozpoczęte przez prof. K. Czyżewskiego, prof. F. Bielickiego i doc. L. Noczyńskiego kontynuowane są do dziś (prof. T. Łukieńczuk, dr W. Balcerzak). Działalność naukowa poświęcona była m.in. epidemiologii wola na obszarze Dolnego Śląska. Praktyczny aspekt prac zespołu kliniki dotyczył doskonalenia technik leczenia operacyjnego łagodnych i złośliwych schorzeń gruczołu tarczowego. Miarą dokonań w tym jest łączna liczba ponad 15 tys. chorych ze schorzeniami tarczycy leczonych operacyjnie w klinice od 1946 r. do dziś. W ostatnich latach gamę operacji z zakresu chirurgii endokrynologicznej rozszerzono o resekcje przytarczyc, nadnerczy oraz trzustki (prof. T. Łukieńczuk, prof. W. Bednarz). W 2002 r. klinika, zgodnie z profilem zainteresowań naukowych i klinicznych, zmieniła nazwę na I Katedrę i Klinikę Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Endokrynologicznej. Jej pracowników można śmiało uznać za spadkobierców i kontynuatorów Szkoły Chirurgicznej prof. K. Czyżewskiego.

Szkoła Kardiochirurgii

Twórcą i organizatorem Szkoły Kardiochirurgii był **Wiktor Bross**, kierownik II Katedry i Kliniki Chirurgii w l. 1946–1970 i Kliniki Chirurgii Serca w l. 1970–1973. Operacje wad wrodzonych i nabytych serca wymagały dokładnej diagnostyki inwazyjnej wewnątrzsercowej. Pracownię Hemodynamiki Krążenia stworzył i zorganizował Anatol Kustrzycki we własnym zakresie we współpracy z III Kliniką Chorób Wewnętrznych Edwarda Szczeklika. 22 lutego 1955 A. Kustrzycki z Jerzym Masiorem wykonali pierwsze we Wrocławiu cewnikowanie serca u chorego z zaciskającym zapaleniem osierdzia. Pierwsze operacje serca były wykonywane metodą zamkniętą. 1955 rok jest początkiem kardiochirurgii wrocławskiej. 31 marca 1955 W. Bross w stenozie mitralnej wykonał pierwszą komisurotomię mitralną palcem nieuzbrojonym w uśpieniu dotchawiczym Antoniego Arońskiego. Defibrylator do tej operacji został wykonany na Politechnice przez Pawła Nowac-

Wiktor Bross – ur. 1903 w Witkowie, zm. 1994. Organizator wielu szkół naukowych chirurgii, twórca Szkoły Kardiochirurgii w 1955. Doc. hab. 1938 UJK Lwów *veniam legendi et docendi*, prof. nadzw. 1946 Wydział Lekarski Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, prof. zw. 1952 AM, kier. II Katedry i Kliniki Chirurgii 1946–1970, dyr. Instytutu Chirurgii 1970–1973, kier. Katedry i Kliniki Chirurgii Serca 1970–1973. Odbudował zniszczoną klinikę, wybudował galerię amfiteatr nad salą operacyjną. W latach 60. wybudował nowe operacyjno-diagnostyczne skrzydło dla kliniki. Otrzymał w darze od Polonii amerykańskiej sztuczne serce-płuco typu Kay-Cross oraz angiograf z Hutnictwa Stali w Katowicach. Prezes TChP (1962–1964), przewodniczący Dolnośląskiego Oddziału TChP (1946–1973), czł. Societé Internationale de Chirurgie 1938, wiceprezydent 1963–1965 (Filadelfia), 1967–1969 (Buenos Aires), 1975–1977 (Tokio–Kioto). Od 1966 czł. Academiae Naturae Curiosum Leopoldina Halle, założyciel WTN i prezes (1964–1968). Czł. korespondent, później rzeczywisty PAN, Komisji Terapii Doświadczalnej PAN 1972, Komisji Patofizjologii Klinicznej PAN 1983, doktor h.c. mult. Uniwersytetu i AM we Wrocławiu oraz Śląskiej AM w Katowicach. Wypromował 79 doktorów n. med., 33 doktorów hab., z tego 15 zostało profesorami. Autor 500 publikacji, 2 podręczników, 3 rozdziałów w podręcznikach. Wojna: 1939 – chirurg szpitala na PLw, 1944 – Szpital Przyfrontowy dla ludności cywilnej Iwonicz. Odznaczenia: Krzyż Komandorski z Gwiazdą i Krzyż Oficerski OOP, Order Sztandaru Pracy I kl.

kiego. W latach późniejszych wprowadzono komisurotomię instrumentalną dilatatorem Tubbsa. W 1957 r. podczas komisurotomii wykonano niezamierzoną kardiowersję elektryczną prądem z sieci (Stefan Koczorowski, A. Aroński). Wykonywano wiele operacji wad wrodzonych serca, zamknięcie przewodu Botalla, operacje koarktacji aorty, paliatywną operację Blalock–Taussig w tetralogii Fallota. W Zakładzie Fizjologii Andrzeja Klisieckiego wykonano badania doświadczalne nad wpływem prądów defibrylujących w różnych temperaturach ciała. A. Aroński z Pawłem Maślanką wykonali aparaturę do hipotermii powierzchniowej. 12 lutego 1958 W. Bross wraz z zespołem wykonał pierwszą w Polsce operację na otwartym sercu ubytku międzyprzedsionkowego w hipotermii powierzchniowej. Metodą tą operowano również zastawkowe zwężenie tętnicy płucnej oraz współistnienie tych wad – trylogię Fallota. Za pomocą hipotermii powierzchniowej w 1963 r. usunięto z prawego przedsionka dwa guzy śluzakowate po raz pierwszy w Polsce. W l. 1959–1960 wykonano w klinice badania doświadczalne za pomocą własnej konstrukcji aparatury do stosowania hipotermii przepływowej (Otton Bader, Zdzisław Samsonowicz, Tadeusz Bross). W 1960 r. klinika otrzymała od Polonii amerykańskiej aparat sztuczne serce-płuco typu Kay-Cross. Otton Bader w Klinice Bücherla w Berlinie zapoznał się z zastosowaniem tej aparatury, wprowadził z Z. Samsonowiczem i T. Brossem pewne modyfikacje własne. Przez cały 1960 r. trwały doświadczenia na zwierzętach nad zgraniem zespołu operatorów, perfuzjonistów, anestezjologów i biochemików. 12 kwietnia 1961 wykonano we Wrocławiu pierwszą operację w krążeniu pozaustrojowym zamknięcia ubytku międzykomorowego i międzyprzedsionkowego. W tym samym roku wykonano operację radykalną tetralogii Fallota, a następnie plastykę niedomykalności mitralnej sposobem Woolera, implantację zastawki mitralnej i aortalnej oraz w wadach wieloujściowych. W 1963 r. wycięto tętniak lewej komory serca, a w 1965 r. rzekomy tętniak prawej komory po radykalnej operacji tetralogii Fallota z poszerzeniem drogi wypływu łatą dakronową. Nad dalszymi modyfikacjami w stosowaniu krążenia pozaustrojowego – hemodylucja – pracowali Michał Masiak i Bogdan Łazarkiewicz. Wprowadzono jednorazowe użycie oxygenatorów typu Rygg-Kyvsgaarda firmy Polystan (T. Bross). W 1964 r. przeprowadzono pierwszą we Wrocławiu implantację sztucznego rozrusznika serca typu Chardack-Greatbach w zespole M.A.S. Po przejściu W. Brossa na emeryturę, następcą, kontynuatorem szkoły i kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Serca został Anatol Kustrzycki w 1973. Ryszard Kołtowski zajmował się implantacją sztucznych zastawek serca i diagnostyką inwazyjną. Tadeusz Czereda, naczyniowiec, usuwał zatory tętnicze po operacjach serca i niedokrwienie kończyn po IABP. Leszek Dymała prowadził oddział dziecięcy kardiochirurgii. W 1974 r. Bronisław Olejak wykonał pierwszą we Wrocławiu koronarografię. W 1974 r. A. Kustrzycki wprowadził chirurgię wieńcową, a następnie operację wad wieloujściowych, skojarzonych wad zastawkowych z rewaskularyzacją mięśnia sercowego, tętniaków lewej komory serca na sercu bijącym oraz plastycznego przemieszczenia żył płucnych. Po przed-

wczesnej śmierci A. Kustrzyckiego w 1987 r. kierownictwo kliniki objął T. Bross (1987–1997), uczeń W. Brossa, kontynuator jego szkoły. Stefan Ostapczuk wprowadza zastosowanie tętnicy piersiowej wewnętrznej oraz operacje Bentalla w tętniakach aorty. W l. 1997–2001 obowiązki kierownika kliniki pełnił dr n. med. Roman Krupacz. W 2001 r. kierownictwo kliniki objął kontynuator szkoły, dr hab. Wojciech Kustrzycki. Wprowadził plastykę zastawki dwudzielnej. Wspólnie z Andrzejem Dorobiszem wykonuje jednoczasowe operacje tętnic dogłowowych i wieńcowych serca. Wprowadził metodę krwistej ciepłej kardiopleginy, wykonano OPCAB – operacje wieńcowe bez krążenia pozaustrojowego. Tomasz Hirnle wprowadza własną metodę plastyki tętniaków lewej komory serca i obejmuje w 2003 r. kierownictwo Katedry i Kliniki Kardiochirurgii w Białymstoku.

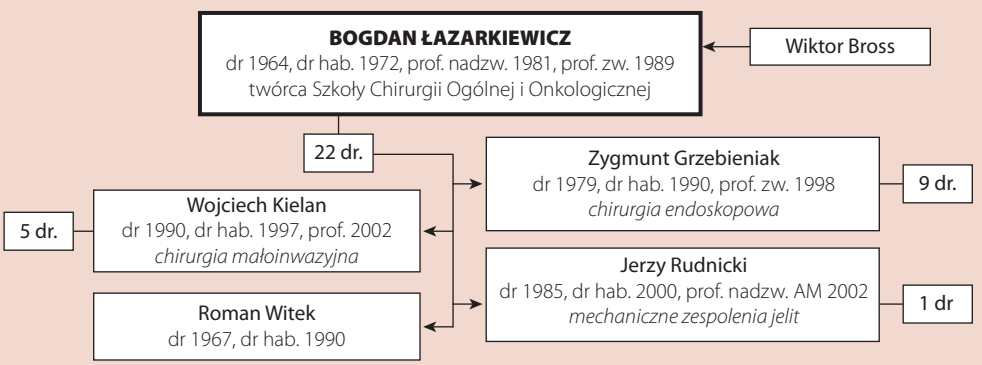
Tadeusz Bross

Szkoła Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej

Organizatorem i twórcą Szkoły Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej był **Bogdan Łazarkiewicz**, kierownik II Katedry i Kliniki Chirurgii w l. 1980–2000.

W szkole naukowej B. Łazarkiewicza w celu prowadzenia badań bazujących na nowoczesnej chirurgii tworzono odpowiednie warunki (pomieszczenia, aparatura) i powoływano zespoły naukowe. Utworzenie Oddziału Intensywnego Nadzoru Pooperacyjnego umożliwiło przeprowadzanie rozległych zabiegów operacyjnych w nowotworach jamy brzusznej. Opracowano i wprowadzono własną metodę bezpiecznego zespolenia przełykowo-jelitowego po całkowitym wycięciu żołądka. Nowy sposób operacyjnego leczenia przepuklin rozworu przełykowego drogą torakotomii zaowocował publikacjami opartymi na największym w Polsce materiale klinicznym. Wprowadzono superselektywną wagotomię w leczeniu choroby wrzodowej dwunastnicy. Rozwijająca się chirurgia wątroby i dróg żółciowych, a w szczególności badania nad patofizjologią kamicy żółciowej, zaowocowały pracą doktorską Z. Grzebieniaka. Współpraca z Kliniką Hematologii i Chorób Rozrostowych, a przede wszystkim wyniki własne chirurgicznego leczenia chorób hematologicznych, były podstawą pracy doktorskiej W. Kielana *Splenektomia w leczeniu przewlekłej samoistnej małopłytkowości*. W zorganizowanej własnej pracowni endoskopowej z najnowocześniejszą aparaturą (kier. Z. Grzebieniak) wykonano po raz pierwszy w Polsce endoskopową przezskórną gastrostomię dla żywienia nieprzytomnych chorych („Polski Przegląd Chirurgiczny" 1986). We współpracy z Kliniką Chirurgii Przewodu Pokarmowego (kier. M. Bernat) opracowano nowatorską technikę wziernikowania sztucznych przełyków pozwalającą po raz pierwszy w Polsce obserwować i badać śluzówkę jelita, które jako przeszczep w okresie kilkunastu lat pełniło funkcję przełyku („Surgical Endoscopy" 1988). Grupę prac naukowych stanowiły badania na temat endoskopowego tamowania krwawień z żołądka i dwunastnicy ze szczególnym uwzględnieniem zastosowania elektrody bipolarnej. Wprowadzenie do kliniki cholangiopankreatikografii wstępującej umożliwiło leczenie żółtaczek mechanicznych (kamica, nowotwory) drogą zabiegów endoskopowych. Ścisła współpraca z Kliniką Anestezjologii i Intensywnej Terapii pozwoliła na wprowadzenie nowego sposobu leczenia rozlanego ciężkiego zapalenia otrzewnej metodą „otwartego brzucha" i etapowego płukania. W ramach tej tematyki powstała doświadczalna praca habilitacyjna Z. Grzebieniaka (1990), a w następnym etapie praca habilitacyjna W. Kielana (1997) o przydatności „sztucznej otrzewnej" w leczeniu rozlanego zapalenia otrzewnej. Kontynuowano również badania nad przydatnością laparostomii w leczeniu ciężkiego, martwiczo-krwotocznego zapalenia trzustki. Odrębnym zagadnieniem, jakim od lat zajmuje się klinika, jest wczesny rak żołądka – diagnostyka i leczenie chirurgiczne (współpraca z chirurgami japońskimi). Mechaniczne

Bogdan Łazarkiewicz – ur. 1929 w Mokrzeszy; zastępca asystenta 1951, lekarz med. 1954, dr med. 1964, dr hab. 1972, doc. 1975, prof. nadzw. 1981, prof. zw. 1989. Kier. Katedry i Kliniki Chirurgii AM 1980–2000, prorektor AM 1978–1984, rektor AM 1987–1990, doktor h.c. AR 2002. Stypendysta uniwersytetu w Utrechcie – Holandia 1968, uniwersytetu w Aarhus – Dania 1971 i Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) Bochum i Tybinga – RFN 1976, 1980, 1985. Czł. Komitetu Patofizjologii Klinicznej PAN 1987–1989, Komitetu Gastroenterologii i Hepatologii 1996–1998. Twórca Szkoły Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej. Współpracownik pionierskiego zespołu krążenia pozaustrojowego w kardiochirurgii w klinice W. Brossa. Współtwórca Międzyklinicznej Pracowni Doświadczalno-Naukowej. Konsultant wojewódzki ds. chirurgii 1976–1981. Konsultant regionalny ds. chirurgii 1982–1998. Czł. komitetów redakcyjnych: „Coloproctology", „Acta Endoscopica Polona", „Polskiego Przeglądu Chirurgicznego". Członkostwa honorowe: Towarzystwo Chirurgów Czechosłowackich 1991, TChP 1994, PTAiIT 1998, Deutsche Gesellschaft für Chirurgie, International College of Surgeons. Prezes ZG TChP 1989–1991 i organizator 55. Kongresu Chirurgów Polskich 1991. Wypromował 22 doktorów n. med., 4 doktorów hab., 2 profesorów. 244 publikacje, 2 książki, 3 skrypty. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski, Krzyż Oficerski i Komandorski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medal „Gloria medicinae", Medal „Academia Medica Wratislaviensis Polonia".

zespolenia jelitowe (staplery, Valtraki) były tematem pracy habilitacyjnej J. Rudnickiego (2000). W utworzonej poradni stomijnej, trzeciej w Polsce, a pierwszej na Dolnym Śląsku, prowadzono badania na temat chirurgii przetok jelitowych i problemów życia z przetoką. Wprowadzenie w 1992 r. do kliniki nowej metody cholecystektomii drogą laparoskopową dało początek chirurgii małoinwazyjnej w jamie brzusznej. Od 1 października 1999 kierownictwo Katedry i Kliniki objął Z. Grzebieniak. Klinika kontynuuje dotychczasową tematykę naukową, wprowadza nowe metody diagnostyczne i chirurgiczne, rozwija chirurgię trzustki, specjalizując się również w chirurgii małoinwazyjnej. Dorobek naukowy szkoły B. Łazarkiewicza przedstawiany był na kongresach międzynarodowych i krajowych oraz publikowany w naukowych czasopismach krajowych i zagranicznych (ok. 300 publikacji).

Bogdan Łazarkiewicz

Szkoła Torakochirurgii

Twórcą i organizatorem Szkoły Torakochirurgii był prof. **Eugeniusz Rogalski**. Jego praca naukowa z zakresu chirurgii klatki piersiowej była kontynuacją szkoły stworzonej przez prof. W. Brossa, wywodzącej się z lwowskich tradycji uniwersyteckich, ucznia prof. T. Ostrowskiego. Prof. E. Rogalski był wybitnym specjalistą w chirurgii rekonstrukcyjnej tchawicy i dużych oskrzeli oraz pionierem na skalę międzynarodową badań doświadczalnych z zakresu homotransplantacji płuc.

Najbliższymi współpracownikami i uczniami prof. E. Rogalskiego byli: J. Domagała, A. Inwał, W. Knast, J. Kołodziej, T. Orłowski, K. Stasiak, J. Nowicki, J. Feszczuk, A. Staniszewski, T. Gajewski, W. Albert. Po śmierci prof. E. Rogalskiego kierownikiem kliniki został prof. W. Knast, a następnie prof. J. Kołodziej oraz prof. T. Orłowski. Obecnie kierownikiem kliniki i kontynuatorem Szkoły Torakochirurgii jest prof. J. Kołodziej. Przejawem aktywności szkoły są 43 doktoraty, 11 habilitacji i 3 profesury.

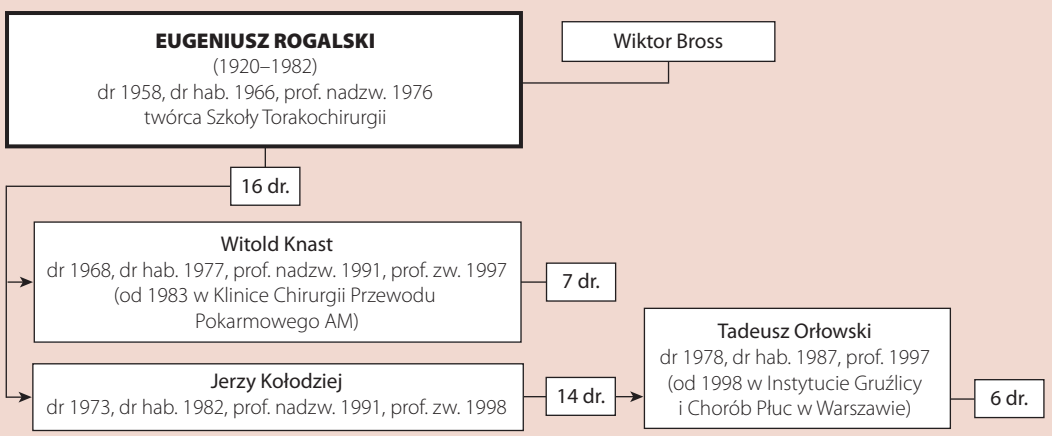
Głównym przedmiotem zainteresowania naukowego jest diagnostyka i leczenie raka płuca, w którym wykorzystano operacje resekcyjne, chemio- i radioterapię. Wprowadzone zostały unikatowe metody oceniające chemiowrażliwość komórek guza nowotworowego na stosowane cytostatyki. Obszarem szczególnej aktywności naukowej, o wieloletniej tradycji, jest leczenie łagodnych i nowotworowych zwężeń tchawicy i oskrzeli z zastosowaniem metod chirurgicznych i rozwiązań endoskopowych z wykorzystaniem krioterapii, brachyterapii czy implantacji protez. Obszarem zainteresowania badawczego Szkoły Torakochirurgii są choroby przełyku. Już w latach 70. wprowadzono na terenie Dolnego Śląska operacje resekcyjne raka przełyku i rekonstrukcję przełyku uszypułowanymi przeszczepami z żołądka. Duży postęp osiągnięto w operacyjnym leczeniu urazów przełyku i pourazowych przetok tchawiczo-przełykowych.

Rozwój szkoły jest nierozerwalnie związany z aktywnym udziałem torakochirurgów wrocławskich w licznych międzynarodowych i krajowych kongresach naukowych oraz utrzymywaniem stałych kontaktów z ośrodkami naukowymi Niemiec, Japonii, USA, Anglii, Austrii i Włoch (wygłoszono blisko 200 referatów). Szkoła Torakochirurgii prowadzi współpracę naukową z Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, UWr, AWF i Instytutem Gruźlicy i Chorób Płuc.

Od 1976 r. na terenie Dolnego Śląska stworzono system dyżurów torakochirurgicznych udzielający natychmiastowej, specjalistycznej pomocy w ciężkich urazach klatki piersiowej. W 1999 r. utworzono Wrocławski Ośrodek Torakochirurgiczny (WOT), w którego skład wchodzi Klinika Chirurgii Klatki Piersiowej AM oraz Oddział Chirurgii Klatki Piersiowej Dolnośląskiego Centrum Chorób Płuc.

Jerzy Kołodziej, Witold Knast

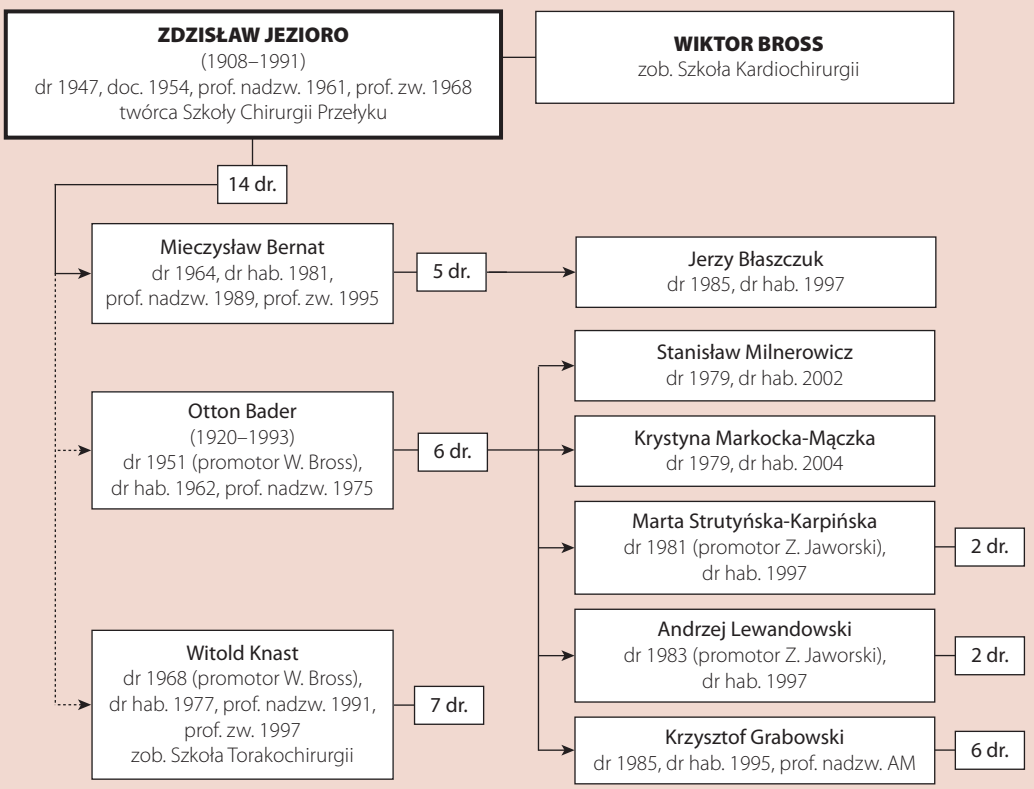
Eugeniusz Rogalski – ur. 1920, zm. 1982; dr med. 1958, dr hab. 1966, prof. nadzw. 1976. Ordynator Oddziału Torakochirurgii Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. K. Dłuskiego w l. 1963–1982. Kier. Katedry i Kliniki Chirurgii Klatki Piersiowej Instytutu Chirurgii AM w l. 1972–1982, dyr. Instytutu Chirurgii AM w l. 1973–1981, rektor AM w l. 1978–1981. Czł. ZG TChP w l. 1960–1982, przewodniczący Sekcji Chirurgii Klatki Piersiowej, Serca i Naczyń TChP w l. 1975–1977. Czł. PTL, Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego. Twórca Szkoły Torakochirurgii. W skali międzynarodowej pionier badań doświadczalnych z zakresu homotransplantacji płuc. Wybitny specjalista w chirurgii rekonstrukcyjnej tchawicy i dużych oskrzeli. Twórca permanentnego dyżuru dla chorych z urazami klatki piersiowej całego regionu Dolnego Śląska. Wypromował 16 dr. n. med., wśród wychowanków 7 dr. hab., 3 prof. Autor 174 publikacji, współautor 2 rozdziałów podręczników. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Wzorowy Pracownik Służby Zdrowia.

Szkoła Chirurgii Przełyku

Twórcą Szkoły Chirurgii Przełyku był prof. dr hab. **Zdzisław Jezioro**, kierownik III Katedry i Kliniki Chirurgicznej powstałej w 1951 r. Po modernizacji obiektu kliniki stworzył nowoczesny blok operacyjny, zorganizował laboratorium analityczne i bakteriologiczne oraz fizjoterapię. Zajmował się chirurgią ogólną i urazową, ortopedią, ale przede wszystkim chirurgią przełyku. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Kierownikiem kliniki (przemianowanej w 1972 r. na Katedrę i Klinikę Chirurgii Przewodu Pokarmowego) został prof. dr hab. Otton Bader (1978–1990). Kolejnym kierownikiem kliniki był uczeń profesora Z. Jeziory, doc. Mieczysław Bernat (1990–1996). Przeprowadził on dalszą modyfikację bloku operacyjnego, zorganizował salę intensywnego nadzoru pooperacyjnego oraz pracownię endoskopową. W l. 1996–2003 kliniką kierował prof. dr hab. Witold Knast, a po jego odejściu na emeryturę stanowisko to objął dr hab. Krzysztof Grabowski prof. AM.

Zdzisław Jezioro, wybitny chirurg, już w 1946 r. wykonał w I Klinice Chirurgicznej 6 operacji wytwórczych przedklatkowego przełyku klasycznym sposobem skórno-jelitowym. W III Klinice Chirurgicznej, wraz z rozwojem anestezjologii i antybiotykoterapii, odważył się jako pierwszy w Polsce przeprowadzić zmobilizowane jelito przez przednie śródpiersie, uzyskując bardzo dobry wynik pooperacyjny. Z. Jezioro był pionierem chirurgii wytwórczej przełyku w Polsce. Leczył chorych z bliznowym zwężeniem światła przełyku nie tylko z całej Polski, ale i z zagranicy (Węgry, Ukraina, Kuwejt). Zajmował się także leczeniem tzw. przełyków olbrzymich, opracował wraz z zespołem nowe sposoby leczenia przepuklin rozworu przełykowego, kurczu wpustu oraz krótkiego przełyku. Ten wiodący w klinice kierunek naukowy, po przejściu Z. Jeziory na emeryturę, kontynuowali kolejni kierownicy: O. Bader, M. Bernat i W. Knast wraz zespołem (K. Grabowski, M. Strutyńska-Karpińska, S. Milnerowicz, A. Lewandowski, J. Błaszczuk, K. Markocka-Mączka). Rozwinęli oni operacje wytwórcze całych przełyków, stosując badania angiograficzne układów naczyniowych jelit do opracowania nowej taktyki i strategii wykorzystania jelita czczego i krętego, a także okrężnicy do tych operacji. Tymi sposobami zespół chirurgów kliniki obecnie leczy nie tylko chorych z bliznowymi zwężeniami przełyku, ale i z nowotworami przełyku lub wpustu. Następcy Z. Jeziory wprowadzili do diagnostyki schorzeń nowych, wytworzonych z jelit przełyków zastępczych endoskopowe metody badań uzupełnione oceną

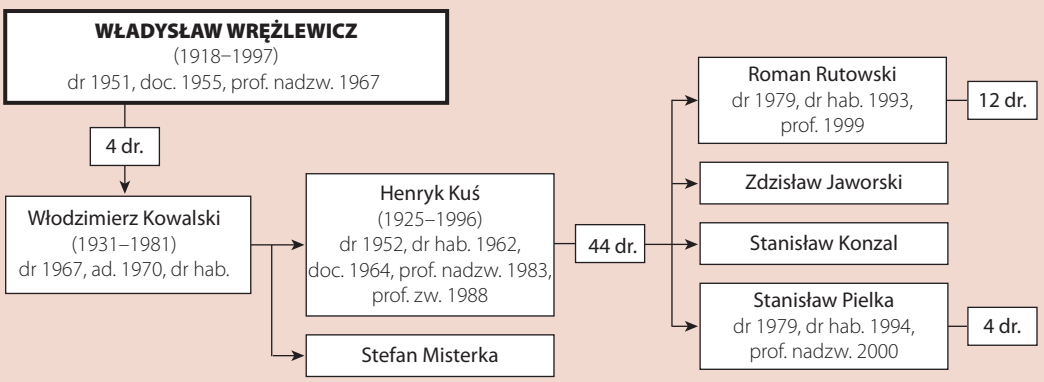
Zdzisław Jezioro – ur. 1908, zm. 1991. Studia na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie ukończył w 1934. W l. 1935–1938 pracował w Szpitalu Powiatowym (Kołomyja), w okresie 1939–1944 – w Państwowym Instytucie Medycznym (Lwów), 1944–1946 był dowódcą w stopniu majora Wojskowego Szpitala Ewakuacyjnego. W l. 1946–1951 był adiunktem I Kliniki Chirurgicznej AM we Wrocławiu, a w okresie 1951–1978 pełnił funkcję kier. III Kliniki Chirurgicznej (od 1972 Kliniki Chirurgii Przewodu Pokarmowego) AM we Wrocławiu. Był organizatorem kierunku naukowego – chirurgii przełyku, a szczególnie chirurgii wytwórczej całego przełyku z różnych odcinków jelit. Jako pierwszy w Polsce przemieścił przeszczep jelitowy przez przednie śródpiersie. Opracował oryginalne metody leczenia chirurgicznego – wytwarzania zastępczego przełyku z prawej połowy okrężnicy oraz z jelita krętego i kątnicy, leczenia uchyłków przełyku, odtwarzania mechanizmu zaporowego wpustu, a także leczenia tzw. przełyków olbrzymich. Wypromował 14 doktorów n. med. Był autorem 181 publikacji. Należał do Société Internationale de Chirurgie, Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, TChP (czł. honorowy), PTL. Pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Wrocławskiego Oddziału TChP. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych i resortowych oraz nagrody MZiOS za wybitne osiągnięcia naukowe.

histopatologiczną. Opracowane zostały w tych przypadkach własne, oryginalne metody leczenia zachowawczego oraz operacyjnego. Przeprowadzone natomiast na zwierzętach badania doświadczalne wykazały wysoką skuteczność wolnych przeszczepów jelitowych i możliwość zastosowania ich w klinice. Wraz z rozwojem szkoły, której twórcą był Z. Jezioro, zainteresowania zespołu kliniki rozszerzono o zabiegi rekonstrukcyjne dróg żółciowych, chirurgię trzustki zarówno w nowotworach, jak i w przewlekłym zapaleniu, oraz leczenie chirurgicznych schorzeń jelita grubego. Nabyte przez lata doświadczenia zespół kliniki przekazuje w postaci publikacji naukowych, ale także i praktycznie, wykonując instruktażowe operacje w innych ośrodkach w Polsce. Niezależnie od kilkudziesięciu dobrze wyszkolonych chirurgów, którzy wyszli z ośrodka, 42 osoby uzyskały stopień doktora medycyny, 11 doktora hab., a 4 otrzymało tytuł profesora.

Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej i Chirurgii Ręki

W ramach Instytutu Chirurgii w 1972 r. powołano na bazie byłej III Kliniki Chirurgicznej Katedrę i Klinikę Chirurgii Urazowej. Kierownikiem tejże kliniki został mianowany prof. nadzw. **Władysław Wrężlewicz**. W tym czasie – poza zabiegami z chirurgii urazowej i zapaleniem kości – operowano chorych ze schorzeniami tarczycy i nadnerczy. Poza tym wykonano dwa przeszczepy nerki. Od 1978 r. funkcję p.o. kierownika kliniki pełnił dr hab. Włodzimierz Kowalski, a w 1980 r. został on mianowany kierownikiem. Rozszerzono wtedy zabiegi w zakresie ortopedii. W lutym 1981 r. prof. Kowalski nagle zmarł. Kolejnym kierownikiem kliniki został prof. dr hab. Henryk Kuś, który był prekursorem chirurgii ręki i chirurgii rekonstrukcyjnej z wdrożeniem technik mikrochirurgicznych. Ponadto w skład katedry wszedł Zakład Chirurgii Eksperymentalnej i Badania Biomateriałów, który został usamodzielniony w 2005 r. Liczne kontakty z ośrodkami chirurgicznymi krajowymi i zagranicznymi umożliwiły współpracownikom doskonalenie zawodowe. W 1995 r. prof. H. Kuś przeszedł na emeryturę. Od 1 października 1995 funkcję kierownika pełni prof. dr hab. Roman Rutowski. Pod jego kierownictwem kontynuowane są prace naukowe, chirurgia narządu ruchu, ogólna oraz chirurgia uszkodzeń obwodowego układu nerwowego. Współpracownicy biorą czynny udział w zjazdach naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Specjalnością kliniki jest leczenie operacyjne uszkodzeń splotu ramiennego – w tej dziedzinie klinika jest jedynym ośrodkiem w kraju. W 2002 r. do Katedry Chirurgii Urazowej włączono Klinikę Chirurgii Plastycznej, kierowaną przez prof. dr hab. Kazimierza Kobusa i wyłączono ją w 2005 r., po powołaniu Katedry Chirurgii Plastycznej.

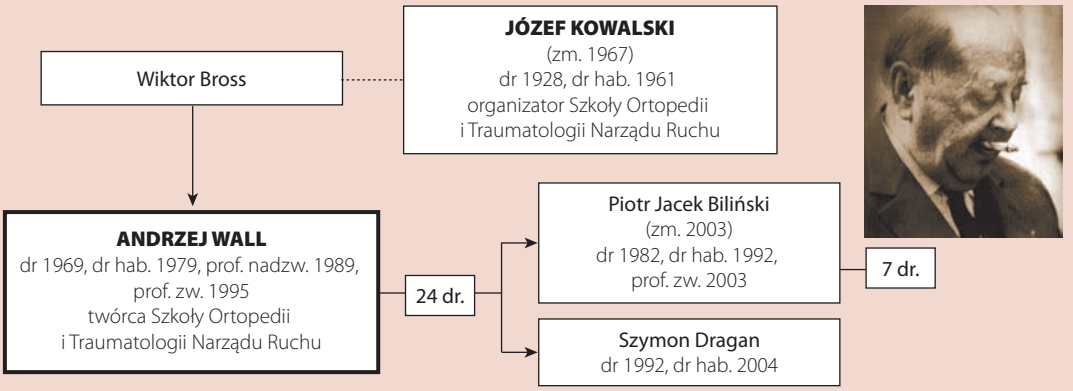

Władysław Wrężlewicz – ur. 1918 w Żywcu, zm. 1997; dr medycyny. Ukończył Wydział Lekarski uniwersytetu w Wiedniu w 1946. Dyplom lekarski nostryfikował w 1949 na UWr. Stopień dr. medycyny uzyskał w AM we Wrocławiu w 1951. Mianowany doc. w 1955, prof. nadzw. w 1967. W l. 1948–1955 asystent II Katedry Chirurgii Uniwersytetu, a potem AM we Wrocławiu. Odbył staż naukowy w Szwecji, w l. 1958–1959 także studia w Danii i Anglii w ramach rocznego stypendium z Fundacji Rockefellera. W 1967 w ramach 3-miesięcznego stypendium pobyt w klinikach uniwersyteckich w Heidelbergu i Monachium. Od 1967 prof. nadzw. przy tej katedrze. Po uzyskaniu dyplomu w 1946 4-miesięczne studia w Klinice Chirurgicznej prof. Finsterera, a w 1947 4-miesięczne studia w Klinice Urazowej prof. Böhlera w Wiedniu. W 1956 studia w zakresie torakochirurgii. W 1969 4-miesięczny pobyt w uniwersyteckiej klinice prof. Sondergaarda w Danii oraz w Skandynawskim Centrum Przeszczepiania Narządów. Członek WTN i Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgów. Główny kierunek badań: chirurgia ogólna, chirurgia urazowa, transplantacja narządów, torakochirurgia. Opublikował 150 prac w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym.

Szkoła Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu

Twórca szkoły prof. dr hab. medycyny **Andrzej Wall** jest uczniem prof. dr. hab. Wiktora Brossa i dr. hab. Józefa Kowalskiego, organizatorów wielu szkół naukowych. Po ukończeniu studiów i rozpoczęciu pracy zawodowej prowadził badania nad patologią stawu biodrowego u dzieci, zwłaszcza nad kształtowaniem się po leczeniu zachowawczym i operacyjnym rozwojowej dysplazji i wrodzonego zwichnięcia stawu biodrowego (Jastrzębski, Kowalski, Michajłow). Równolegle prowadził badania nad zastosowaniem przeszczepów homogennych chrząstki stawowej (Jastrzębski, Kowalski) i następnie przeszczepów kostnych homogennych w leczeniu ubytków kostnych o różnej etiologii. Klinika Ortopedii AM we Wrocławiu należy do prekursorów we wprowadzaniu do praktyki klinicznej metody konserwacji i transplantacji chrząstki i kości.

Andrzej Wall – ur. 1936 w Warszawie; 1956–1959 zastępca asystenta; 1960–1966 asystent w Zakładzie Anatomii Opisowej AM we Wrocławiu; asystent Oddziału Ortopedii Wojewódzkiego Szpitala im. Babińskiego we Wrocławiu; specjalizacja II st. w ortopedii i chirurgii urazowej 1968; dr n. med. 1969; dr hab. 1979; doc. 1981; prof. nadzw. 1989; prof. zw. 1995. Od 1973 adiunkt w Klinice Ortopedii AM; od 1981 kier. Katedry i Kliniki Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu AM we Wrocławiu; specjalista wojewódzki ds. ortopedii 1981–1982; od 1983 specjalista regionalny dla Dolnego Śląska; od 1992 koordynator stosowania metody Ilizarowa w Polsce; przewodniczący Krajowego Zespołu Konsultanta Medycznego w dziedzinie ortopedii i traumatologii 1997–1999; prezes Oddziału Dolnośląskiego PTOiTr 1984–1988, 1998–2001, prezes ZG PTOiTr 1994–1998; czł. komitetu redakcyjnego: „Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska", „Ortopedia, Traumatologia, Rehabilitacja", „Fizjoterapia Polska", „Kwartalnik Ortopedyczny", „Acta of Bioengineering and Biomechanics", „Journal of Orthopaedics and Traumatology". Czł.: PTOiTr (czł. honorowy), Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgii Ortopedycznej i Traumatologii (SICOT), European Federation of Ortopedics and Traumatology, Societa' Italiana di Ortopedia e Traumatologia, DGOT, Słowackiego Towarzystwa Ortopedycznego, Czeskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, Węgierskiego Towarzystwa Ortopedycznego. Pionier stosowania metody dystrakcyjnej osteogenezy w Polsce. Twórca Szkoły Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu. Wypromował 24 doktorów n. med., wśród wychowanków 1 doktor hab., 1 profesor zw. Autor 232 publikacji. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP, Medal im. A. Grucy.

W klinice zorganizowano pierwszy w Polsce Bank Tkankowy. Prof. A. Wall prowadził badania nad epidemiologią oraz możliwościami leczenia nowotworów narządu ruchu, zwłaszcza torbieli i zmian torbielopochodnych. W 1969 r. na podstawie dysertacji *Zagadnienie zmian torbielopochodnych kości w odniesieniu do rozpoznania i postępowania leczniczego* uzyskał stopień doktora n. med. Badania kliniczne i doświadczalne nad patologią odcinka lędźwiowego kręgosłupa oraz leczeniem operacyjnym i zachowawczym chorób przeciążeniowych kręgosłupa pozwoliły na wyjaśnienie wpływu ukształtowania kręgosłupa i obciążeń na możliwości wystąpienia uszkodzenia części międzywyrostkowej łuku kręgowego (Będziński, Biliński, Koprowski). Wyniki tych badań stały się przyczynkiem do rozprawy habilitacyjnej *Badania nad wpływem usytuowania kręgosłupa lędźwiowego i obciążeń w etiopatogenezie kręgozmyku (Badania kliniczne, morfologiczne i doświadczalne).* Współpraca z prof. R. Będzińskim z PWr pozwoliła na rozwój badań nad biomechaniką i patomechaniką oraz chirurgią kręgosłupa oraz stawu biodrowego i kolanowego (Biliński, Morasiewicz, Dragan, Czapiński). Między innymi w wyniku tych badań wprowadzono do operacyjnego leczenia artrozy kolana osteotomię „plus" goleni odtwarzającą oś mechaniczną kończyny dolnej i zwartość stawu (Morasiewicz) oraz opracowano własny model biomechaniczny stawu biodrowego (Dragan, Będziński), a badania nad przebudową adaptacyjną okołoprotezowej tkanki kostnej pozwoliły na optymalizację konstrukcji endoprotezy biodra i kryteriów doboru jej typu do rodzaju zmian zwyrodnieniowo-zniekształcających stawu (Dragan).

W zakresie traumatologii narządu ruchu badania koncentrowały się nad przyczynami zaburzeń zrostu i gojeniem się złamań kości długich (J. Kowalski, Jastrzębski, Koprowski). Opracowanie zegarowego czujnika zrostu kostnego, który uzyskał patent, pozwala na monitorowanie gojenia się złamań leczonych metodą ZESPOL.

W 1992 r. prof. A.Wall wprowadził w Polsce metodę dystrakcyjnej osteogenezy według Ilizarowa i podjął badania nad optymalizacją tego sposobu leczenia wspólnie z Kliniką Chirurgii Weterynaryjnej AR we Wrocławiu (Badura, Morasiewicz, Dragan, Orzechowski, Krawczyk, Bielecki). Za grupę prac dotyczących tej metody leczenia, a zwłaszcza opisanie przebiegu kształtowania się regeneratu kostnego w zależności od sposobu przecięcia kości i zmiennych warunków biomechanicznych, zespół badawczy z Kliniki został wyróżniony w 1995 r. Zespołową Nagrodą Naukową MZiOS.

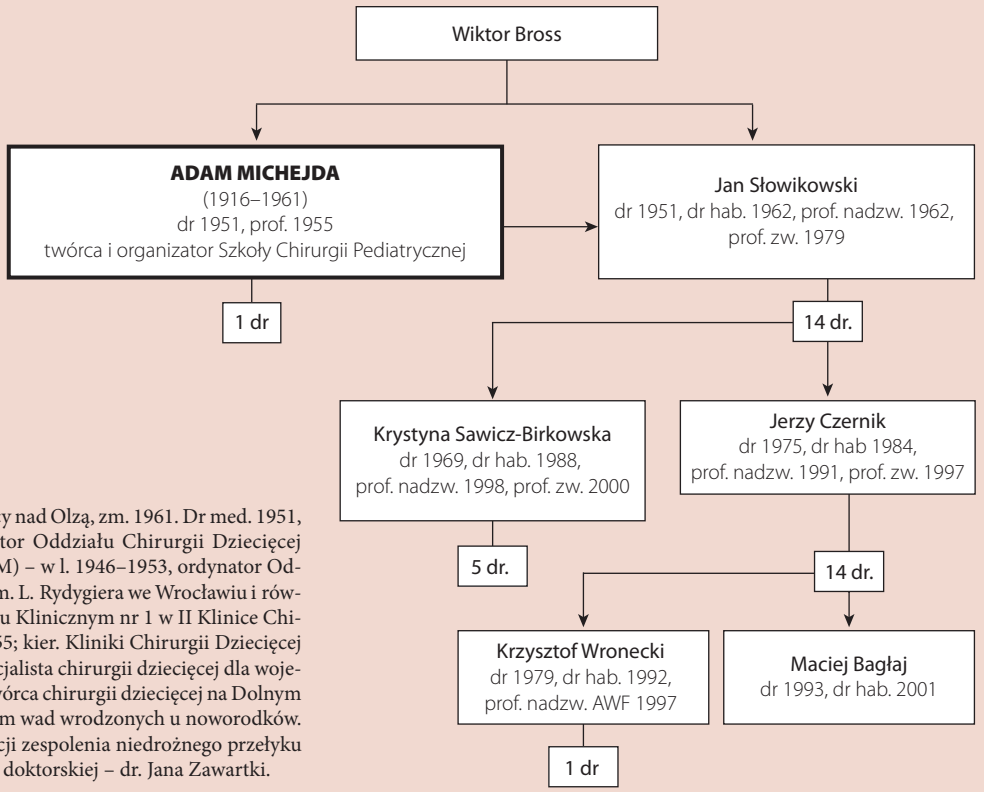
Andrzej Wall,
Szymon Dragan

Szkoła Chirurgii Pediatrycznej

Wrocławska Szkoła Chirurgii Pediatrycznej swoje początki wywodzi z II Katedry Chirurgii kierowanej przez prof. W. Brossa, w której funkcjonował pododdział chirurgii dziecięcej. Jego ordynatorem był dr **Adam Michejda**. W 1955 r. rozporządzeniem ministra zdrowia została powołana jako jedna z czterech w Polsce Katedra i Klinika Chirurgii Dziecięcej, której kierownikiem został mianowany na stanowisko zastępcy profesora dr Adam Michejda.

Prof. A. Michejda należał do pionierów i organizatorów chirurgii dziecięcej na Dolnym Śląsku. Pracował w bardzo trudnych warunkach lokalowych, rozwijał działalność kliniczną, naukową i dydaktyczną dotyczącą głównie wad wrodzonych przewodu pokarmowego oraz wad centralnego układu nerwowego. Do wielkich osiągnięć prof. A. Michejdy należy pierwsza w Polsce udana operacja noworodka z zarośniętym przełykiem.

Adam Michejda – ur. 1916 w Bystrzycy nad Olzą, zm. 1961. Dr med. 1951, na stanowisku prof. od 1955. Ordynator Oddziału Chirurgii Dziecięcej w II Klinice Chirurgii UWr (później AM) – w l. 1946–1953, ordynator Oddziału Chirurgii Dziecięcej w Szpitalu im. L. Rydygiera we Wrocławiu i równolegle asystent w Państwowym Szpitalu Klinicznym nr 1 w II Klinice Chirurgii AM we Wrocławiu w l. 1954–1955; kier. Kliniki Chirurgii Dziecięcej AM we Wrocławiu w l. 1955–1961; specjalista chirurgii dziecięcej dla województw wrocławskiego i opolskiego. Twórca chirurgii dziecięcej na Dolnym Śląsku. Pionier w leczeniu chirurgicznym wad wrodzonych u noworodków. Autor pierwszej udanej w Polsce operacji zespolenia niedrożnego przełyku u noworodka. Był promotorem 1 pracy doktorskiej – dr. Jana Zawartki.

Po przedwczesnej śmierci prof. A. Michejdy w 1961 r. kliniką przejściowo kierował dr med. Jerzy Zawartka pod naukowym patronatem prof. Z. Jeziory. W 1963 r. kierownictwo kliniki objął prof. dr hab. Jan Słowikowski. Dzięki jego ogromnemu wysiłkowi i energii został wybudowany od podstaw budynek kliniki oddany do użytku w 1973 r., dzięki czemu powstała doskonała baza dla działalności klinicznej, dydaktycznej i naukowej. Tematyka prac naukowych dotyczyła szerokiego zakresu zagadnień rozpoznawania, a przede wszystkim leczenia skomplikowanych wad wrodzonych, obejmujących układ pokarmowy, ośrodkowy układ nerwowy, układ moczowo-płciowy.

Prof. J. Słowikowski wprowadził do światowej chirurgii dziecięcej kilka własnych oryginalnych metod operacyjnych, przyczyniając się do jej rozwoju i postępu. Prace te dotyczyły leczenia nadciśnienia wrotnego u dzieci, choroby Hirschsprunga, leczenia torbieli trzustki. Wiele prac dotyczyło pionierskich badań w Europie nad wnętrostwem u dzieci.

Kontynuatorem wrocławskiej Szkoły Chirurgii Pediatrycznej został uczeń prof. J. Słowikowskiego, prof. Jerzy Czernik, który w 1985 r. objął kierownictwo kliniki. Znacznie rozszerzył zakres chirurgii noworodka, wprowadzając nowoczesne metody leczenia ciężkich wad rozwojowych, takich jak zarośnięcie dróg żółciowych, wrodzone zarośnięcie odbytu i chorobę Hirschsprunga. Kontynuowano badania doświadczalne i kliniczne nad zagadnieniem wnętrostwa. W pracach prezentowanych na światowych zjazdach wykazano szkodliwy wpływ jądra niezstąpionego na czynność i rozwój drugiej gonady oraz udział w tym procesie nerwu płciowo-udowego. Rozpoczęto badania doświadczalne nad patogenezą wad wrodzonych przewodu pokarmowego oraz patogenezą przepukliny przeponowej. Badania te zostały uwieńczone rozprawą doktorską i habilitacyjną dr. hab. Macieja Bagłaja. Trwają dalsze badania w stworzonej w klinice pracowni nad patogenezą wrodzonych ubytków powłok jamy brzusznej. Stworzona pierwsza na Dolnym Śląsku pracownia badań manometrycznych pozwoliła na szeroką diagnostykę wad wrodzonych i nabytych układu moczowego. Zaowocowało to licznymi oryginalnymi pracami naukowymi oraz nowymi metodami w prowadzeniu technik operacyjnych w leczeniu pęcherza neurogennego i odpływów pęcherzowo-moczowodowych (metoda leczenia endoskopowego).

Wprowadzenie w klinice metody małoinwazyjnej pozwalającej na leczenie szerokiego wachlarza schorzeń chirurgicznych wieku dziecięcego (jak laparoskopowe leczenie ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego, kamicy pęcherzyka żółciowego, splenektomii, guzów jajnika, chalazji i achalazji przełyku, przepuklin pachwinowych i wielu innych), a klinika chirurgii dziecięcej stała się wiodącym ośrodkiem naukowym i szkoleniowym w chirurgii małoinwazyjnej w kraju.

Kolejnym ważnym problemem naukowym kontynuowanym w klinice jest chirurgia onkologiczna prowadzona przez współtwórcę wrocławskiej szkoły dziecięcej chirurgii onkologicznej prof. Krystynę Sawicz-Birkowską. Badania kliniczne i naukowe, zastosowane nowoczesne programy lecznicze pozwoliły na znaczny wzrost zarówno przeżyć, jak i remisji u dzieci leczonych z powodu guzów litych (nerczaka płodowego, mięsaka tkanek miękkich, zwojaka zarodkowego i innych). Tym problemom poświęcono w klinice dziesiątki prac drukowanych w prestiżowych czasopismach i prezentowanych na europejskich i światowych zjazdach naukowych. Wyrazem uznania dla osiągnięć kliniki w zakresie chirurgii onkologicznej było powierzenie jej koordynacji leczenia nerczaka u dzieci w Polsce przez Polską Grupę Pediatryczną ds. Leczenia Guzów Litych u Dzieci.

II Katedra i Klinika Pediatrii

Prof. dr hab. **Maria J. Prokopowicz-Wierzbowska** była twórcą i organizatorem II Kliniki Pediatrii oraz wrocławskiej szkoły nefrologicznej i hematologicznej.

W 1950 r. objęła kierownictwo nowo kreowanej II Katedry i Kliniki Pediatrycznej Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu, zapoczątkowała kompleksowe badania nad patomechanizmem nerczycy lipidowej u dzieci oraz leczeniem białaczki. W krótkim czasie opublikowała wyniki badań nad gospodarką tłuszczowo-białkową u dzieci chorych na nerczycę lipidową. Kierowała badaniami młodych asystentów, które wniosły wkład do postępu wiedzy o patomechanizmie obrzęków w nerczycy lipidowej. W leczeniu białaczki u dzieci do kompleksowego leczenia wprowadziła immunoterapię. Zapoczątkowane przez nią badania naukowe w zakresie nefrologii i hematologii dziecięcej kontynuują jej uczniowie w klinikach specjalistycznych AM we Wrocławiu.

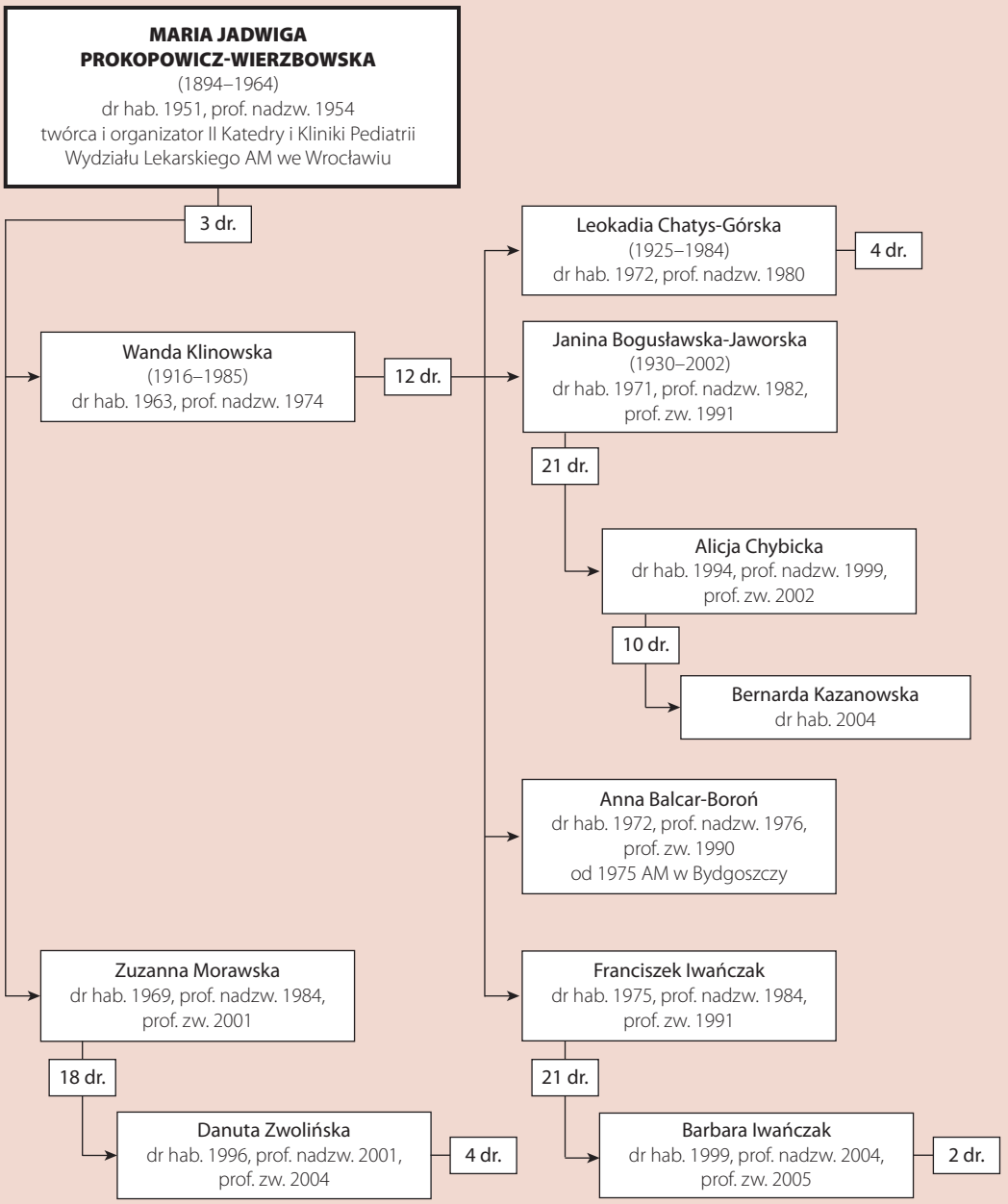
W 1970 r. z II Kliniki Pediatrii AM we Wrocławiu została wydzielona Klinika Nefrologii Pediatrycznej (kier. prof. dr hab. L. Chatys-Górska) i Klinika Zaburzeń Odżywiania Niemowląt (kier. prof. dr hab. Wanda Klinowska). W tym też roku została wykonana pierwsza biopsja ssąca jelita cienkiego, a w 1977 r. wprowadzono badanie endoskopowe górnego odcinka przewodu pokarmowego. Głównymi kierunkami badań kliniki, która od 1994 r. nosi nazwę II Katedry i Kliniki Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia (kier. prof. dr hab. Franciszek Iwańczak) są:

– przyczyny zaburzeń wchłaniania, diagnostyka choroby trzewnej, wtórne zespoły złego wchłaniania;

– skład kwasów tłuszczowych w surowicy u dzieci zdrowych i niedożywionych oraz w pokarmie kobiecym i mieszankach mlecznych;

– zakażenie *Helicobacter pylori* i *heilmannii* u dzieci;

Maria Jadwiga Prokopowicz-Wierzbowska – ur. 1894 we Lwowie, zm. 1964 we Wrocławiu. W l. 1913–1919 odbyła studia na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie. Przed I wojną światową działała w Związku Harcerstwa Polskiego, brała udział w walkach o niepodległość. Pracę zawodową rozpoczęła z początkiem 1920 w szpitalu zakaźnym WP, gdzie pełniła służbę do maja 1921. W l. 1921–1934 pracowała w Klinice Pediatrycznej w Warszawie. Od 1934 do 1946 była ordynatorem, a następnie dyr. Domu Matki i Dziecka im. ks. Baudouina w Warszawie. W l. 1938–1939 była red. nacz. „Pediatrii Polskiej". W czasie okupacji przechowywała w swoim mieszkaniu małżonków L. i H. Hirszfeldów oraz wiele innych osób. W 1946 przeniosła się do Wrocławia, objęła stanowisko st. asystenta, a następnie adiunkta w I Klinice Pediatrii. W 1950 została kier. II Katedry i Kliniki Pediatrii Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu i została mianowana zastępcą prof. Habilitowała się w 1951, a w 1954 otrzymała tytuł prof. nadzw. W l. 1922–1956 prowadziła badania nad gruźlicą i patogenezą odczynów tuberkulinowych, patomechanizmem wrodzonej niedodmy płuc, chorobą hemolityczną u noworodków, etiopatogenezą chorób nerek ze szczególnym uwzględnieniem nerczycy lipidowej, zaburzeniami wchłaniania jelitowego oraz leczeniem białaczek u dzieci. Badania nad patomechanizmem chorób nerek, chorobami przewodu pokarmowego i nowotworami u dzieci stanowiły temat prac habilitacyjnych i doktorskich asystentów kliniki. Była twórcą i organizatorem szkoły nefrologicznej i hematologicznej we Wrocławiu. W 1950 wybrana przewodniczącą Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, w 1954 wiceprzewodniczącą ZG PTP. Dwukrotnie odznaczona Krzyżem Walecznych i Krzyżem Niepodległości.

udział tych zakażeń w etiopatogenezie chorób żołądka i dwunastnicy, w tym choroby wrzodowej;

– diagnostyka i leczenie wrzodziejącego zapalenia jelita grubego i choroby Leśniowskiego-Crohna;

– wpływ alergii pokarmowej na zaburzenia czynnościowe przewodu pokarmowego;

– diagnostyka i leczenie żółtaczek patologicznych okresu noworodkowego;

– etiopatogeneza i diagnostyka chorób trzustki;

– choroba refluksowa przełyku u dzieci;

– motoryka przełyku i jelita grubego;

– choroby czynnościowe przewodu pokarmowego.

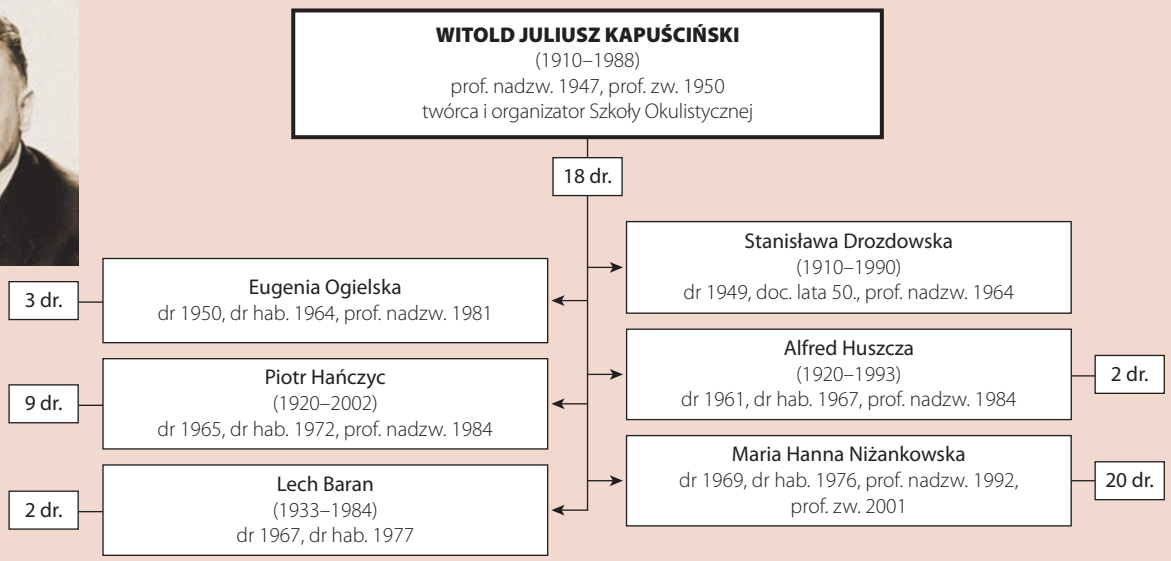
Klinika Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia we Wrocławiu jest kliniką referencyjną w zakresie gastroenterologii i żywienia dla dzieci z województwa dolnośląskiego i opolskiego. Posiada pracownię endoskopową, pH-metryczną, manometryczną, alergii pokarmowej, gabinet USG, gabinet psychologiczny oraz poradnię konsultacyjną, poradnię wad metabolicznych i gastroenterologiczną dla dzieci.

Szkoła Okulistyczna

Organizatorem Kliniki Okulistyki we Wrocławiu po zakończeniu II wojny światowej był doc. dr hab. **Witold Juliusz Kapuściński** (1910–1988), powołany na to stanowisko w listopadzie 1945 r. W styczniu 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry i Kliniki Okulistyki Wydziału Lekarskiego Politechniki i Uniwersytetu Wrocławskiego, a od 1950 r., po utworzeniu AM – Wydziału Lekarskiego tej uczelni. Wśród tematów badawczych katedry na pierwszym miejscu należy wymienić badania nad mechanizmami zapalnymi i obronnymi oka.

Prace na temat zmian komórkowych i biochemicznych w cieczy wodnistej oka, a także jej badania bakteriologiczne i serologiczne, dowodziły hiperergicznego mechanizmu endogennego zapalenia błony naczyniowej. Z tego zakresu opracowano m.in. 7 rozpraw doktorskich oraz 1 rozprawę habilitacyjną (Eugenia Ogielska, 1964). Immunologiczne zagadnienia keratoplastyki były przedmiotem badań i habilitacji dr. Alfreda Huszczy (1967). W 1967 r. zostało zorganizowane sympozjum międzynarodowe na temat „Leczenie bodźcami nieswoistymi w okulistyce". W 1969 r. za całokształt prac

Witold Juliusz Kapuściński – ur. 1910 w Halle (Niemcy), zm. 1988 we Wrocławiu; prof. nadzw. 1947, prof. zw. 1950; 1947 prof. nadzw. Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu oraz kier. Katedry i Kliniki Okulistyki; 1950–1980 prof. zw. i kier. Katedry i Kliniki Okulistyki AM we Wrocławiu. Stworzył Szkołę Okulistyki. Główne kierunki badań: mechanizmy zapalne i obronne gałki ocznej ze szczególnym uwzględnieniem błony naczyniowej, zagadnienie zapalenia współczulnego oka, leczenie bodźcami nieswoistymi (*typhovaccinum*) w okulistyce, diagnostyka różnicowa tarczy zastoinowej na podstawie obserwacji tętna odrzutowego oraz modyfikacje chirurgii zaćmy. Wypromował 18 doktorów, 4 doktorów hab., 4 profesorów spośród wychowanków. Autor 186 publikacji, ponadto – esejów, poezji oraz powieści.

badawczych w tym zakresie została przyznana zespołowi I Nagroda Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

Drugą grupę tematyczną stanowiły badania z zakresu neurookulistyki. Dotyczyły one wykorzystania obecności tętna odrzutowego na tarczy nerwu wzrokowego do diagnostyki wzmożonego ciśnienia wewnątrzczaszkowego (W.J. Kapuściński), jak również badań nad autoregulacją krążenia siatkówkowego w aspekcie wewnętrznej regulacji przepływu krwi w mózgu (M.H. Niżankowska). Kontynuacją tej ostatniej tematyki były liczne prace dotyczące wczesnej, nieinwazyjnej diagnostyki niewydolności krążenia mózgowego za pośrednictwem układu naczyniowego oka i oczodołu, w tym dwie rozprawy habilitacyjne (M.H. Niżankowska 1976 i L. Baran 1977).

W 1980 r. kierownikiem Katedry i Kliniki Okulistyki został mianowany doc. dr hab. Piotr Hańczyc, który uzyskał tytuł prof. nadzw. w 1984 r. i kierował katedrą do 1994 r. Głównym tematem badawczym były w tym okresie kierowane przez niego prace dotyczące leczenia operacyjnego wysokiej krótkowzroczności. Kontynuowane były również badania przepływu krwi w układzie mózgowo-ocznym, kierowane przez doc. L. Barana do czasu jego śmierci w 1984 r., a także badania dotyczące mechanizmów zapalnych kierowane przez prof. E. Ogielską.

Od 1 października 1994 Katedrą i Kliniką Okulistyki AM we Wrocławiu kieruje prof. dr hab. Maria Hanna Niżankowska. Główną tematykę badawczą katedry stanowią obecnie badania nad jaskrą, w tym nad patomechanizmem neuropatii jaskrowej (m.in. w aspekcie krążeniowych czynników ryzyka związanych z zaburzeniami autoregulacji przepływu krwi w obszarze siatkówki i głowy nerwu wzrokowego), a także badania epidemiologii jaskry w Polsce. W l. 1994–2004 opracowano z tego tylko zakresu 12 prac doktorskich.

Tradycyjne badania szkoły wrocławskiej na temat zapaleń błony naczyniowej są kontynuowane przez dr Martę Misiuk-Hojło (rozprawa habilitacyjna *Entotoksyny bakteryjne w zapaleniu przedniego odcinka błony naczyniowej oka*). W 2002 r. została wydana monografia *Zapalenia błony naczyniowej oka*, opracowana przy współpracy J.J. Kańskiego (Windsor) przez dr Annę Turno-Kręcicką. Prowadzi ona badania nad skutecznością długotrwałej terapii immunosupresyjnej w zapaleniach części pośredniej błony naczyniowej u dzieci, wartością diagnostycznej reakcji łańcucha polimerazy w zapaleniach błony naczyniowej na tle gruźlicy, a także wykorzystaniem techniki PCR do wykrywania obecności DNA *Mycobacterim tuberculosis* w spojówce, płynie komory przedniej oka i ciele szklistym.

Trzecim z głównych tematów badawczych jest patomechanizm szklistkowo-siatkówkowych procesów proliferacyjnych, w tym patologicznej angiogenezy w zwyrodnieniu plamki związanym z wiekiem (AMD) (Jolanta Oficjalska-Młyńczak i in. we współpracy z Kliniką Okulistyczną Uniwersytetu w Tybindze).

Hanna Niżankowska

Szkoła Otolaryngologii

Wrocławska Szkoła Otolaryngologii powstała po II wojnie światowej, jest kontynuatorką szkoły lwowskiej. Do pionierów i współtwórców tej szkoły należą prof. **Teofil Zalewski**, prof. **Wiktor Jankowski** i prof. **Stanisław Kossowski**. Prof. Teofil Zalewski utworzył w 1924 r. Klinikę Otolaryngologii na UJK we Lwowie. W 1945 r. przeniósł się do Wrocławia, gdzie zorganizował wraz z prof. Jankowskim od podstaw Katedrę i Klinikę Otolaryngologii. Kierował wrocławską kliniką w l. 1946–1954. Doświadczenia naukowe i chirurgiczne zdobywał w klinikach prof. Rydygiera oraz prof. Cybulskiego. Habilitował się w 1907 r. na podstawie pracy *Badania nad wytrzymałością błony bębenkowej*.

W l. 1954–1975 funkcję kierownika Kliniki Otolaryngologii pełnił prof. Wiktor Jankowski. Jego głównym zainteresowaniem naukowym była fizjopatologia narządu słuchu. Wraz z zespołem (prof. Kossowski, prof. Giełdanowski, prof. Birecki, prof. Ziemski) opublikował wiele prac na temat wpływu hałasu, urazu akustycznego, środków ototoksycznych na narząd słuchu oraz wpływu środków osłaniających ten narząd. Zakres zainteresowań prof. Stanisława Kossowskiego dotyczył badań nad stanem błon śluzowych, górnych dróg oddechowych, w szczególności ozeną – zanikowym cuchnącym nieżytem nosa – w której leczeniu wprowadził modyfikacje operacyjne. Prof. Władysław Birecki i prof. Zbigniew Ziemski prowadzili pionierskie badania doświadczalne nad wpływem różnych substancji szkodliwych na narząd słuchu na podstwie potencjałów mikrofonicznych ślimaka.

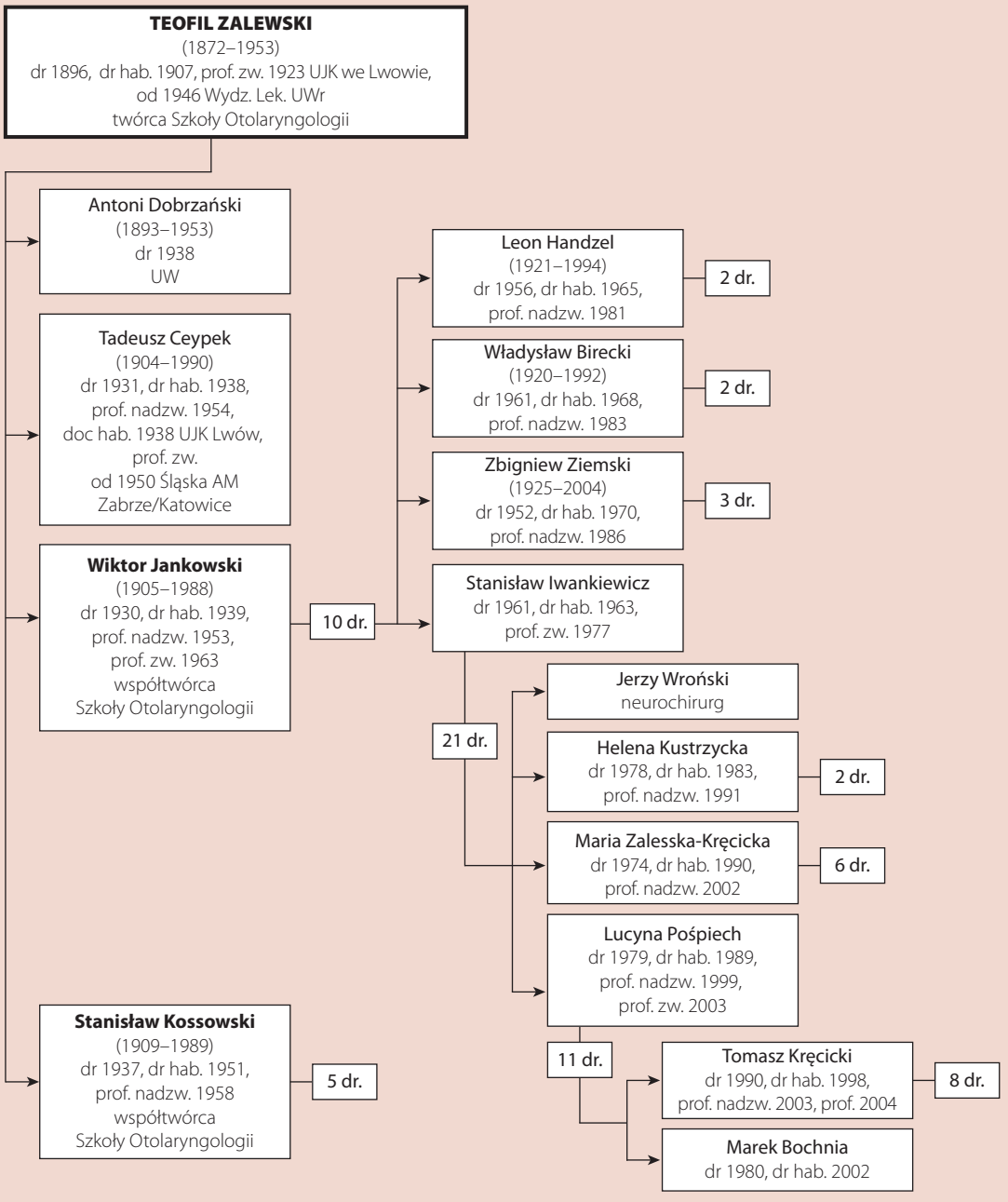
W kształtowaniu Szkoły Otolaryngologii istotną rolę odegrał prof. Stanisław Iwankiewicz, kierownik kliniki w l. 1975–1992, prorektor (2 kadencje) i rektor AM. Poczynił istotne kroki organizacyjne w klinice, tworząc wiele pomieszczeń do prowadzenia seminariów, ćwiczeń i nowo powstałych pracowni. Uruchomił nowoczesny blok operacyjny. Jego osiągnięcia naukowe i kliniczne dotyczą audiometrii mowy – twórca kilku prób artykulacyjnych, chirurgii rekonstrukcyjnej słuchu, równowagi oraz chirurgii i mikrochirurgii krtani. Był autorem dwóch podręczników dla lekarzy i studentów oraz dużego rozdziału *Zabiegi i operacje uszne*.

W l. 1992–1996 kliniką kierowała prof. Helena Kustrzycka, która wprowadziła chirurgiczne leczenie metodą rozszerzania w pointubacyjnych i potracheotomijnych zwężeniach tchawicy. Prowadziła badania doświadczalne nad uzupełnianiem ubytków części szyjnej tchawicy.

Kontynuatorami szkoły wrocławskiej są prof. Lucyna Pośpiech, prof. Maria Zalesska-Kręcicka, prof. Tomasz Kręcicki oraz dr hab. Marek Bochnia.

Prof. Lucyna Pośpiech, kierownik kliniki od 1996 r., stworzyła liczący się w Polsce ośrodek otoneurologiczny. Jest autorką lub współautorką licznych prac oraz rozdziałów w podręcznikach z zakresu diagnostyki i leczenia zawrotów głowy i zaburzeń równowagi. Prof. Maria Zalesska-Kręcicka była założycielem pracowni wideoendoskopii, prowadząc liczne pionierskie badania endoskopowe dotyczące diagnostyki chorób krtani, nosogardła oraz uszu. Głównym kierunkiem naukowym prof. Tomasza Kręcickiego jest nowoczesna diagnostyka onkologiczna. Dr hab. Marek Bochnia jest kontynuatorem prowadzonych od lat 70. badań nad potencjałami mikrofonicznymi z zakresu elektrofizjologii ślimaka, poszerzonego o technikę komputerową w mikroskopii skaningowej.

Teofil Zalewski – ur. 1872, zm. 1953. Twórca i kier. Kliniki Otolaryngologii UJK we Lwowie w l. 1918–1939, we Wrocławiu 1946–1953. Stopień dr. hab. uzyskał za badania nad wytrzymałością błony bębenkowej.

Wiktor Jankowski – ur. 1905, zm. 1988. Kier. Kliniki Otolaryngologii 1953–1975, autor pionierskich prac z zakresu antropologii twarzoczaszki. Z jego inicjatywy nastąpił dynamiczny rozwój audiologii klinicznej; stworzył podwaliny badań z zakresu elektrofizjologii ślimaka. Wyróżniony doktoratem h.c. AM we Wrocławiu.

Stanisław Kossowski – prof. nadzw. 1958; autor prac dotyczących etiopatogenezy oraz leczenia cuchnącego nieżytu nosa (ozeny) oraz wpływu leczenia balneoklimatycznego na górne drogi oddechowe.

Szkoła Neurologii

Wrocławska szkoła naukowa, obejmująca neurologię kliniczną, neurofizjologię oraz neuropatologię, powstała po II wojnie światowej w Katedrze i Klinice Neurologii AM we Wrocławiu, opierając się na kadrze naukowo-dydaktycznej UJK we Lwowie. Do pionierów i współtwórców tej szkoły należą prof. **Stanisława Falkiewiczowa**, prof. **Leopold Jaburek** i prof. **Rudolf Arend**, który w l. 1951–1968 pełnił funkcję kierownika Kliniki Neurologicznej, utrzymując liczne kontakty z ośrodkami neurologicznymi w Wiedniu, na Węgrzech, w Warszawie, Krakowie i Lublinie. Jego praca habilitacyjna *Zaburzenia rysunkowe (dyspinksje)*, została opublikowana w formie monografii w 1950 r. Owocem współpracy z ośrodkiem warszawskim był podręcznik *Choroby pnia mózgowego*, napisany wspólnie z Kazimierzem Orzechowskim i wydany także w 1950 r. Efektem współpracy z prof. Adamem Opalskim było unowocześnienie klinicznej pracowni neuropatologii, powołanej do życia przez prof. L. Jaburka. Wraz z Zygmuntem Messingiem z Wiednia i K. Orzechowskim brał udział w ba-

daniach kliniczno-neuropatologicznych na temat rakowatości, glejakowatości, mięsakowatości i czerniakowatości opon. Był także autorem licznych prac kliniczno-neuropatologicznych, m.in. *Opis choroby Marinesco–Sjögren*, *Studium anatomo-kliniczne przewlekłego zatrucia dwusiarczkiem węgla*, *Opis choroby Behceta z zajęciem ośrodkowego układu nerwowego*, *Obraz neuropatologiczny choroby Takajashu*.

W kształtowaniu Szkoły Neurologii istotną rolę odegrała prof. Stanisława Falkiewiczowa, która podjęła się organizacji lecznictwa neurologicznego w pomieszczeniach przedwojennej Kliniki Neurologiczno-Psychiatrycznej przy ul. Bujwida 44, otaczając troskliwą opieką kliniczne zbiory biblioteczne pozostawione przez Niemców. Kierowała Kliniką Neurologii w l. 1968–1971. Publikowała prace, m.in. z zakresu chorób nerwowo-mięśniowych, rozwijając w Klinice Neurologicznej diagnostykę elektromiograficzną. Doc. Zofia Krzysztoniowa zajmowała się głównie neuropatologią, prowadząc badania naukowe, m.in. nad etiopatogenezą stwardnienia zanikowego bocznego oraz topografią wzgórza noworodka. Prof. Anna Rudkowska-Brzecka, zasłużona w walce o wolność Polski i za to represjonowana przez władze sowieckie, wspaniały nauczyciel i wnikliwy badacz, dokonała pierwszych we Wrocławiu zapisów czynności bioelektrycznej mózgu za pomocą aparatury skonstruowanej w zakładach PWr. Była założycielem i wieloletnim kierownikiem Samodzielnej Pracowni Neurofizjologii Klinicznej w Katedrze Neurologii, prowadząc liczne, pionierskie badania w tej dziedzinie, m.in. na temat ewolucji czynności bioelektrycznej mózgu i roli spoidła wielkiego w przekazywaniu informacji wzrokowych.

Uczniem i kontynuatorem szkoły neurologicznej reprezentowanej przez prof. Rudolfa Arenda był prof. Andrzej Brzecki, kierownik Katedry i Kliniki Neurologii w l. 1971–1991, który rozwijał, a jednocześnie integrował badania kliniczne, neurofizjologiczne i neuropatologiczne. Opublikował liczne prace z zakresu neurologii klinicznej, oftalmoneurologii, neuropatologii ściśle powiązanej z kliniką oraz neurotoksykologii. Poświęcał wiele uwagi badaniom z zakresu elektromiografii i elektroneurografii, rozwijając diagnostykę nerwowo-mięśniową i prowadząc prace doktorskie oparte na tej tematyce.

Naukowym wychowankiem prof. Andrzeja Brzeckiego jest prof. Ryszard Podemski, kierownik Katedry i Kliniki Neurologii od 1991 r., który jest kontynuatorem głównego w reprezentowanej szkole naukowej kierunku kliniczno-neurofizjologicznego. Powołał do życia, jako jedną z pierwszych w Polsce, kliniczną pracownię multimodalnych potencjałów wywołanych, prowadzi badania kliniczno-elektrofizjologiczne, m.in. na temat patofizjologii mowy. We współpracy z PWr zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy, obejmujący akustyczną analizę zaburzeń mowy.

STANISŁAWA FALKIEWICZOWA
(1900–1992)
prof.
współorganizator i współtwórca Szkoły Neurologii
neurologia kliniczna

2 dr.

RUDOLF AREND
(1898–1980)
dr 1945, dr hab. 1950, prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1963
organizator i twórca Szkoły Neurologii
neuropatologia układu nerwowego, neurologia kliniczna

19 dr.

LEOPOLD JABUREK
(1902–1960)
prof.
współorganizator i współtwórca Szkoły Neurologii
neuropatologia ośrodkowego układu nerwowego ze szczególnym uwzględnieniem obrzęku mózgu

2 dr.

Zofia Krzysztoniowa
(1918–1993)
badania neuropatologiczne chorób

Anna Rudkowska-Brzecka
(1920–1990)
pionier elektroencefalografii wrocławskiej, twórca Szkoły Elektrofizjologii Klinicznej, ze szczególnym uwzględnieniem badań elektroencefalograficznych

16 dr.

Andrzej Brzecki
dr 1951, dr hab. 1964, prof. 1979
integracja badań klinicznych, elektrofizjologicznych i neuropatologicznych, fizjopatologia układu nerwowego, oftalmoneurologia, wprowadzenie betaadrenomimetyków do leczenia niektórych chorób ośrodkowego układu nerwowego

20 dr.

Ryszard Podemski
dr 1977, dr hab. 1985, prof. zw. 1997
badania mózgowych potencjałów wywołanych oraz akustycznej analizy mowy

12 dr.

Rudolf Arend – ur. 1898 we Lwowie, zm. 1980 w Krakowie; dr n. med. 1945, dr hab. med. 1950, prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1963; 1950–1951 ordynator Kliniki Neurologicznej UJ, 1951–1968 kier. Kliniki Neurologicznej AM we Wrocławiu; 1955–1958 prorektor ds. dydaktyki AM we Wrocławiu. Ugruntował i rozwinął wrocławską Szkołę Neurologii. Główne kierunki badań: neurologia kliniczna, neuropatologia. Wypromował 19 doktorów, 3 doktorów hab., 2 profesorów spośród wychowanków. Autor 95 publikacji, 2 książek. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego.

Szkoła Urologii i Onkologii Urologicznej

W lutym 1946 r. we Wrocławiu powstał Oddział Chirurgiczno-Urologiczny, przekształcony w 1948 r. w pierwszy na Dolnym Śląsku Oddział Urologii. Ordynatorem oddziału został Florian Nowacki, habilitowany u Wiktora Brossa w 1954 r. W 1952 r. na bazie oddziału została powołana Katedra i Klinika Urologii AM we Wrocławiu; kierownictwo kliniki objął Florian Nowacki, który w 1957 r. uzyskał tytuł profesora i w tymże roku zmarł.

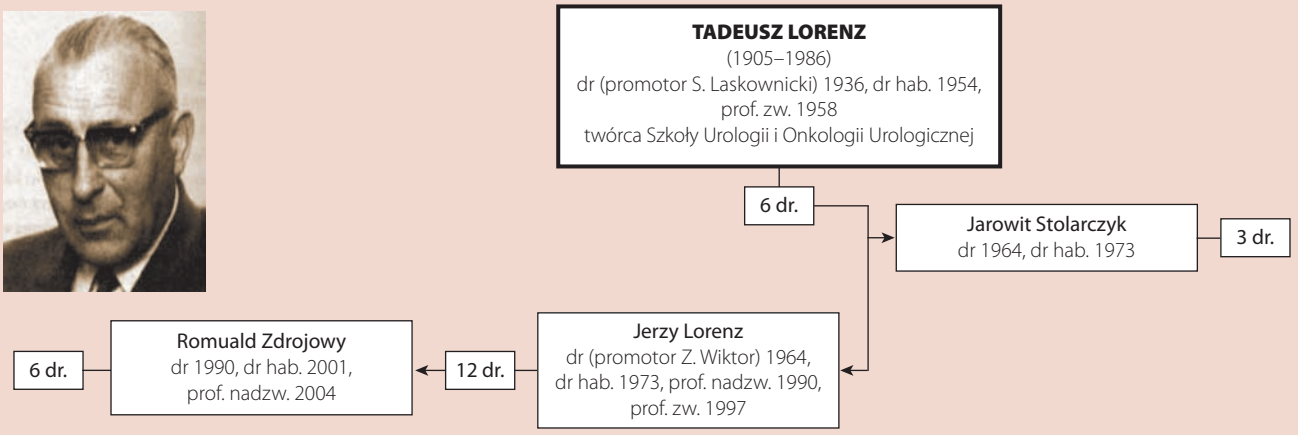
Kierownikiem katedry i kliniki został w 1958 r. **Tadeusz Lorenz**, doktoryzowany przez Stanisława Laskownickiego we Lwowie w 1937 r., habilitowany w 1954 r. w Gdańsku, kierował kliniką do odejścia na emeryturę w 1976 r., zapoczątkowując i tworząc wrocławską Szkołę Urologii i Onkologii Urologicznej. Główne kierunki badań w tym czasie to leczenie hormonalne raka stercza, modyfikacje zabiegów operacyjnych, metody zespoleń moczowodów z przewodem pokarmowym, badanie czynności moczowodów, rozpuszczanie kamieni nerkowych, odpływy pęcherzowo-nerkowe, diagnostyka chorób układu moczowego, leczenie zakażeń dróg moczowych, enzymatyczne zaburzenia w nowotworach nerek. Tematy te były podstawą 6 prac doktorskich i 4 habilitacji.

W 1976 r. kierownictwo kliniki objął doktoryzowany w 1964, habilitowany w 1973 r. Jarowit Stolarczyk, uczeń T. Lorenza i kontynuator szkoły. Główne kierunki badań obejmują chemioterapię powierzchownych raków pęcherza moczowego, nefrektomię radykalną, cystektomię radykalną, małoinwazyjne techniki resekcji bieguna nerki i wytwarzania przetoki nerkowej, operacje wytwarzania pęcherza odbytniczego, zaburzenia gospodarki elektrolitowej po odprowadzeniu moczu do jelita, nowatorska operacja leczenia odpływów pęcherzowo-nerkowych, urologia i onkologia dziecięca.

Tematy te były podstawą przeprowadzenia 3 doktoratów.

W 1988 r. kierownictwo kliniki objął Jerzy Lorenz (doktorat w 1966 r., habilitacja w 1973 r.), uczeń T. Lorenza i kontynuator szkoły. Główne kierunki badań: nefrolitotomia w oziębieniu, modyfikacja zabiegów operacyjnych, endoskopowe leczenie kamicy nerkowej i wodonercza, profilaktyka nowotworów pęcherza szczepionką BCG, pęcherz jelitowy, markery histologiczne raka nowotworów pęcherza, chemioterapia raka pęcherza i raka stercza, markery i embolizacje guza nerki, prostatektomia radykalna, operacje laparoskopowe, operacje wysiłkowego nietrzymania moczu. W zakresie wytwarzania pęcherza jelitowego opracował własną metodę pęcherza „S" z pętlą jelita doprowadzającą mocz, a w zakresie nietrzymania moczu własną metodę nazwaną 3–2–1 TWT. Tematy te były podstawą do przeprowadzenia 12 doktoratów i jednej habilitacji.

Romuald Zdrojowy (doktorat w 1990 r., habilitacja w 2001 r.), uczeń J. Lorenza, kontynuator szkoły. Główne kierunki badań: prostatektomia radykalna, hormonoterapia raka stercza, chemioterapia hormonoopornego raka stercza, zapobieganie powikłaniom chemioterapii, modyfikacje zabiegów operacyjnych.

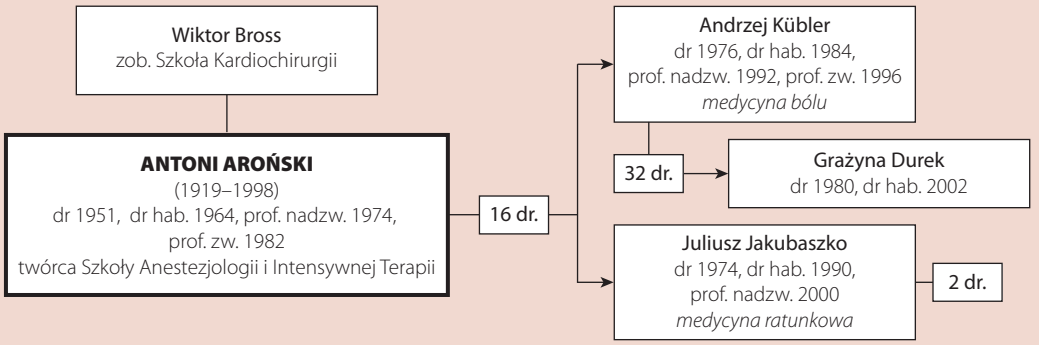

Tadeusz Lorenz – ur. 1905 w Drohobyczu, zm. 1986 we Wrocławiu. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie w 1933, asystent Oddziału Urologii we Lwowie do 1943. Doktorat 1936 – promotor Stanisław Laskownicki. Ordynator Oddziału Urologii w Gdańsku do 1957. Dr hab. 1954, prof. zw. 1958, w l. 1958–1976 kier. Kliniki Urologii AM we Wrocławiu. Twórca Szkoły Urologii i Onkologii Urologicznej we Wrocławiu. Założyciel PTU i jego prezes w l. 1958–1960. Dziekan Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu w l. 1965–1967. Promotor 6 przewodów doktorskich, patron 4 przewodów habilitacyjnych. Główne kierunki badań: hormonoterapia raka stercza, operacje raka pęcherza moczowego, metody zespoleń moczowodów z przewodem pokarmowym, operacje chirurgiczne i endoskopowe, nowotwory nerek, operacje wad rozwojowych układu moczowego. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Szkoła Anestezjologii i Intensywnej Terapii

Organizatorem i twórcą Szkoły Anestezjologii i Intensywnej Terapii był prof. **Antoni Aroński**, który prowadził badania nad wpływem znieczulenia ogólnego na czynność organizmu podczas operacji serca i płuc. Badania te były tematem jego pracy doktorskiej i habilitacyjnej oraz licznych publikacji w piśmiennictwie polskim i zagranicznym. Prof. Aroński zorganizował też jeden z pierwszych w Polsce 6-łóżkowy Oddział Intensywnej Terapii, który rozwinął następnie w 17-łóżkową Klinikę Intensywnej Terapii. Diagnostyka i leczenie chorych wymagających intensywnej terapii było tematem jego kolejnych klinicznych badań oraz doktoratów. Prof. Aroński zorganizował pierwszą w kraju

Antoni Aroński – ur. 1919 w Warszawie, zm. w 1998. Studia lekarskie rozpoczął w Państwowym Instytucie Medycznym we Lwowie, tytuł lekarza uzyskał w 1950 w AM we Wrocławiu, doktorat 1951, habilitacja 1964, prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1982, 2 doktoraty h.c. – AM we Wrocławiu i Śląskiej AM w Katowicach. Specjalista z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgii i farmakologii. Uczony, pionier w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii, stworzył Szkołę Anestezjologii i Intensywnej Terapii. W 1963 powołał Międzyklinicznyy Zakład Anestezjologii i Intensywnej Terapii przekształcony później w Katedrę i Klinikę Anestezjologii i Intensywnej Terapii, którym kierował do 1989. Studia anestezjologiczne w wielu renomowanych ośrodkach zagranicznych, czł. akademik Europejskiej Akademii Anestezjologicznej, czł. korespondent Niemieckiego Towarzystwa Anestezjologii i Intensywnej Medycyny. 1978–1986 wiceprezydent Europejskiej Sekcji Światowej Federacji Towarzystw Anestezjologicznych. Od 1959 czł. PTAiIT, gdzie pełnił funkcje: prezesa, wiceprezesa, sekretarza generalnego, w l. 1963–1998 – przewodniczący Dolnośląskiego Oddziału PTAiIT. Czł. wielu krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych. Funkcje w nadzorze specjalistycznym: specjalista wojewódzki i regionalny, czł. zespołu specjalisty krajowego, czł. Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Farmakologii Klinicznej i Racjonalizacji Farmakoterapii, czł. Komisji Leków przy Ministrze Zdrowia. Wyróżniony nagrodami: Ministra Zdrowia, Miasta Wrocławia, Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Miasta Wrocławia. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski OOP. Tytuł honorowy „Zasłużony dla Zdrowia Narodu"; Złoty Order St. Fortunata.

karetkę reanimacyjną oraz zajmował się popularyzacją postępowania resuscytacyjnego i badaniami klinicznymi nad jej skutecznością.

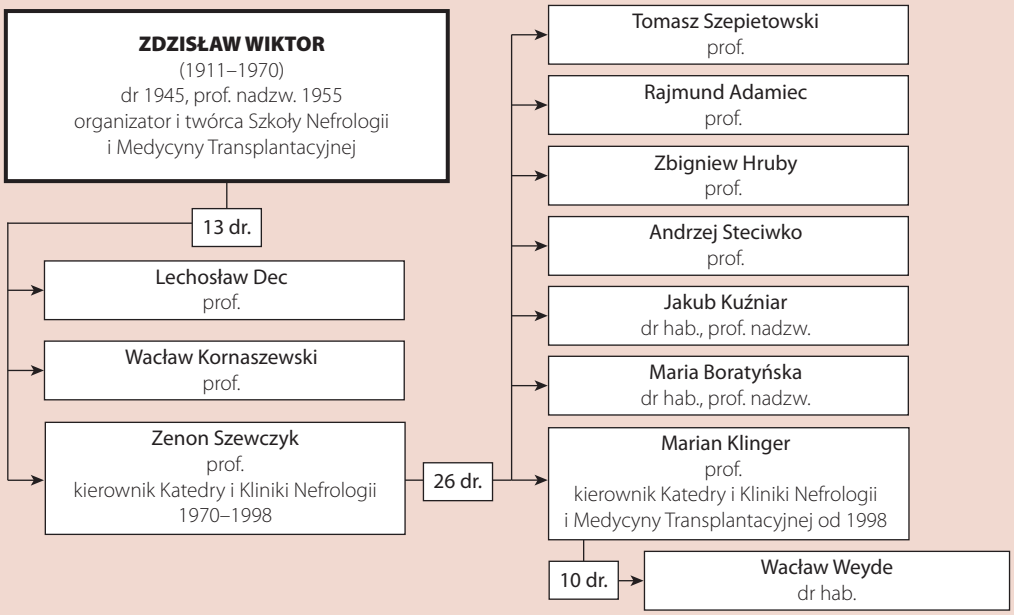
Uczeń prof. Arońskiego, Andrzej Kübler, zajmował się badaniami nad działaniem leków anestetycznych na organizm, a także diagnostyką i leczeniem niewydolności narządowej u chorych leczonych na Oddziale Intensywnej Terapii i zagadnienia te były tematem jego pracy doktorskiej oraz habilitacyjnej. Zorganizował Poradnię Leczenia Bólu i zajął się badaniami nad diagnostyką i leczeniem bólu zarówno ostrego, jak i przewlekłego, tworząc podstawy rozwoju szkoły naukowej medycyny bólu. W tej dziedzinie był promotorem kilkunastu doktoratów, autorem wielu artykułów oryginalnych i przeglądowych, a w 2004 r. otrzymał tytuł czł. honorowego Polskiego Towarzystwa Badania Bólu.

Inny uczeń prof. Arońskiego, Juliusz Jakubaszko, prowadził badania nad zagadnieniami monitorowania znieczulenia i oceny stanu chorych na Oddziałach Intensywnej Terapii. W szczególności zajmował się diagnostyką i leczeniem ostrej niewydolności nerek. Badaniom w tym zakresie poświęcona była jego praca habilitacyjna. Po habilitacji zajął się tematyką ratownictwa, tworząc ogólnopolskie podstawy rozwoju organizacyjnego, dydaktycznego i badawczego szkoły naukowej medycyny ratunkowej. Opublikował w tej dziedzinie wiele prac, a także był promotorem kilku doktoratów dotyczących tego działu medycyny.

Dr hab. Grażyna Durek przeprowadziła pod kierunkiem prof. Arońskiego badania nad znieczuleniem porodu, które stanowiły temat jej pracy doktorskiej. Następnie zajęła się badaniami z zakresu intensywnej terapii. Jej rozprawa habilitacyjna, której opiekunem był prof. A. Kübler, dotyczyła nowych metod postępowania pooperacyjnego w kardiochirurgii. Inne tematy, którymi zajmuje się dr Durek, to leczenie bólu pooperacyjnego, diagnostyka i leczenie zakażeń oraz leczenie wstrząsu septycznego.

Szkoła Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej

Wrocławska Katedra i Klinika Nefrologii powstała z inicjatywy prof. **Zdzisława Wiktora** w 1958 r. Utworzona została na bazie III Kliniki Chorób Wewnętrznych w szpitalu przy ul. Traugutta 57/59. Była pierwszą w Polsce i Europie kliniką uniwersytecką zajmującą się chorobami nerek. W klinice – oprócz nefrologii klinicznej i patofizjologii chorób nerek – rozwijano leczenie nerkozastępcze, dializoterapię, transplantologię oraz wytwarzanie dostępu naczyniowego w celu leczenia hemodializami. Działalność kliniki oparta była na współpracy z pracowniami naukowymi, m.in. pracownią nefrologii eksperymentalnej, hodowli tkankowej, pracownią angiologiczną z seriografem oraz laboratoriami diagnostycznymi (laboratorium biochemiczne, histochemiczne i serologiczne). Prowadzono badania nad hemodynamiką nerek, patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek, programowanym leczeniem schyłkowej niewydolności nerek, skutecznością dializy w ostrej i przewlekłej niewydolności nerek. W badaniach nad patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek wykazano przydatność oznaczania dopełniacza w surowicy krwi do określenia ostrej fazy choroby. W tym okresie prowadzono też intensywne badania związane z doświadczalną transplantacją nerki. Wprowadzenie nowoczesnych badań immunologicznych, leczenia immunosupresyjnego oraz badania zgodności tkankowej, umożliwiło wykonanie pierwszych w Polsce przeszczepów nerek od zmarłego dawcy (1965) oraz dawcy żywego (1966). Odrębny kierunek badań stanowiły zagadnienia epidemiologii i leczenia miażdżycy oraz zmian w nerkach w jej przebiegu. We współpracy z dolnośląskimi uzdrowiskami prowadzono badania na temat leczenia balneologicznego

Zdzisław Wiktor – ur. 1911 w Kulikowie, zm. 1970 we Wrocławiu. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK w Krakowie 1938. Doktorat z historii medycyny i historii chirurgii w 1945, prof. nadzw. 1955. W l. 1946–1949 adiunkt Katedry i Zakładu Historii Medycyny Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Prowadził wykłady z historii medycyny. Organizator i pierwszy dyr. Biblioteki Wydziału Lekarskiego w l. 1950–1958. Kier. III Kliniki Chorób Wewnętrznych (od 1956), która została przekształcona w samodzielną Klinikę Nefrologiczną w 1958. Kier. Katedry i Kliniki Nefrologii AM we Wrocławiu w l. 1962–1970, 1962–1965 prorektor AM we Wrocławiu. Red. naukowy wydawnictw medycznych. Czł. wielu zagranicznych i krajowych towarzystw naukowych, m.in. Międzynarodowego Towarzystwa Chorób Wewnętrznych, Międzynarodowego Towarzystwa Historii Medycyny, Międzynarodowego Towarzystwa Nefrologii, czł. Komisji Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczych PAU, czł. WTN, w l. 1956–1958 przewodniczący Oddziału Wrocławskiego PTL, przewodniczący Rady Naukowej Uzdrowiska Cieplice. Organizator pierwszego w Europie zjazdu naukowego poświęconego chorobom nerek. Prowadził wykłady w Halle i Erfurcie. Zapoznawał się z nowymi metodami leczenia chorób nerek w Szwecji, Danii i RFN. Główne kierunki badań: diagnostyka i terapia chorób nerek, leczenie ostrej i przewlekłej niewydolności nerek, patogeneza zapalenia kłębuszków nerkowych, transport kanalikowy elektrolitów, allotransplantacja nerki w modelu doświadczalnym, miażdżyca oraz lecznictwo uzdrowiskowe. Odrębny nurt badań dotyczył historii medycyny, m.in. ślady polskości w medycynie Dolnego Śląska, działalności naukowej Jana Mikulicza Radeckiego. Promotor 13 doktoratów n. med., opiekun 5 doktorów hab., spośród wychowanków 4 osoby uzyskały tytuł profesora. Autor 257 prac naukowych i podręcznika *Zarys nefrologii klinicznej*. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal 10-lecia PRL.

chorób nerek. Udowodniono wpływ promieniowania alfa na syntezę immunoglobulin w limfocytach w hodowli *in vitro*. Wykazano korzystny wpływ wody ze źródła „Marysieńka" na odmiedniczkowe zapalenie nerek. Na podstawie własnych prac badawczych, własnego materiału i doświadczenia kliniki powstał *Zarys nefrologii klinicznej*, wydany w 1965 r., który służył lekarzom praktykom.

Po przedwczesnej śmierci prof. Z. Wiktora kierownictwo Katedry i Kliniki objął prof. Zenon Szewczyk, który był kontynuatorem dzieła swojego poprzednika. Rozwinął wszystkie gałęzie nefrologii i transplantologii. Pod jego kierunkiem prowadzono wiele oryginalnych prac badawczych, których wyniki ogłoszono w czołowych światowych czasopismach nefrologicznych. Można tutaj przytoczyć pionierskie badania nad zaburzeniami funkcji limfocytów T w submikroskopowym kłębuszkowym zapaleniu nerek, badania nad udziałem parathormonu w rozwoju niedoborów immunologicznych wikłających przewlekłą niewydolność nerek, prace doświadczalne nad wpływem alkoholu etylowego na funkcję hemodynamiczną nerek, badania nad mediatorami zapalenia w modelach doświadczalnych kłębuszkowych zapaleń nerek. Prace badawcze z dziedziny transplantologii obejmowały immunopatologię ostrego i przewlekłego odrzucania alloprzeszczepu, optymalizację leczenia immunosupresyjnego w transplantacji nerek oraz badania nad skutkami długotrwałej immunosupresji. Badania naukowe związane z dializoterapią dotyczyły przede wszystkim biozgodności błon dializacyjnych, roli pierwiastków śladowych w patogenezie mocznicy, leczenia niedokrwistości w chorobach nerek za pomocą ludzkiej rekombinowanej erytropoetyny oraz wytwarzania dostępu do naczyń w hemodializie. W wymienionych badaniach uczestniczyli uczniowie profesora: Tomasz Szepietowski, Marian Klinger, Jakub Kuźniar, Maria Boratyńska, Rajmund Adamiec, Andrzej Steciwko, Zbigniew Hruby. Trzech ostatnich odeszło z kliniki i kieruje innymi katedrami. Szczególną rolę w rozwoju dializoterapii odegrał prof. T. Szepietowski, który opracował i rozwijał techniki dostępu naczyniowego do hemodializ. Dzięki wysiłkom prof. Szewczyka i prof. Szepietowskiego zwiększyła się liczba stanowisk dializacyjnych i poprawiła dostępność tej metody leczenia dla społeczeństwa Dolnego Śląska. W klinice szkoleni byli lekarze i pielęgniarki do pracy w nowo powstających stacjach dializ, których uruchamianie odbywało się przy udziale pracowników kliniki. Prof. Szewczyk sprawował nadzór merytoryczny zarówno nad stacjami dializ, jak i powstającymi oddziałami nefrologicznymi na terenie Dolnego Śląska. W pierwszej połowie lat 80. nastąpił rozwój transplantacji, zwiększyła się liczba przeszczepów oraz znacznie poprawiły się wyniki tej metody leczenia.

Uczniem prof. Z. Szewczyka i kontynuatorem jego działalności naukowej jest prof. Marian Klinger, kierownik Katedry i Kliniki Nefrologii od 1998 r. Dalszy szybki rozwój trans-

plantologii we współpracy z Kliniką Chirurgii Naczyniowej i Transplantacyjnej, w której przeszczepiano ponad 120 nerek rocznie, spowodował przemianowanie kliniki w styczniu 2001 r. na Katedrę i Klinikę Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej. Ten okres wiąże się z ożywioną współpracą zagraniczną, wymianą naukową, możliwością stosowania nowych leków immunosupresyjnych i nowoczesnych technik badawczych. Do badań wprowadzono techniki biologii molekularnej, służące do oznaczania mediatorów odpowiedzi immunologicznej zarówno w tkankach, jak i limfocytach. Rozpoczęto badania genetyczne nad polimorfizmem genów dla cytokin. Prowadzone są badania nad tolerancją immunologiczną u chorych po przeszczepie nerki. Kontynuowane są badania nad immunopatologią i terapią kłębuszkowych zapaleń nerek, nad patogenezą toksemii mocznicowej, nad adekwatnością dializy. Zwiększyła się liczba publikacji pracowników kliniki, zwłaszcza w renomowanych czasopismach zagranicznych z listy filadelfijskiej.

SZKOŁY STOMATOLOGICZNE

Wrocławska szkoła naukowa, obejmująca chirurgię szczękowo-twarzową i stomatologiczną, stomatologię zachowawczą i periodontologię, protetykę i ortodoncję, jest kontynuacją lwowskiej szkoły UJK prof. Antoniego Cieszyńskiego (1882–1941). Powstała w 1945 r., gdy uczeń prof. A. Cieszyńskiego, pionier Wrocławia dr Tadeusz Owiński (1904–1995) w budynku dawnego Zahnärtzliche Institut Universität Breslau przy ówczesnej ul. Burgfeld 17/19 uruchomił 23 lipca 1945 pierwszą we Wrocławiu przychodnię dentystyczną dla ludności i otoczył troskliwą opieką zbiory kliniczne, biblioteczne i muzealne pozostawione przez Niemców.

Dzięki inicjatywie dr. T. Owińskiego w kwietniu 1946 r. powołano kliniczną Katedrę Stomatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu przy ul. Cieszyńskiego 17/19.

Wraz z dr. Owińskim Szkołę Stomatologiczną tworzyli współpracownicy prof. A. Cieszyńskiego ze Lwowa: dr Ignacy Pietrzycki (1885–1964), dr Henryk Gorczyński (1889–1979) i dr Janina Piekarska (1903–1980). Do organizacji wrocławskiej stomatologii włączyli się w 1946 r. dr med. Aleksander Rolecki (1905–1991) i dr med. lekarz stom. Noemi Wigdorowicz-Makowerowa (ur. 1912 r.; obecnie w Szwecji) oboje z Uniwersytetu Warszawskiego. Byli uczniami prof. Alfreda Meissnera (1883–1952), który przed I wojną światową studiował we Wrocławiu u prof. Karla F.M. Partscha i w 1914 r. uzyskał we Wrocławiu stopień doktora med. i chirurgii na podstawie pracy *O zębach zawiązkowych torbieli skórzastych jajnika* oraz był twórcą Instytutu Dentystycznego w Warszawie w 1924 r.

Od początku wrocławską szkołę tworzyli lekarze, którzy po ukończeniu uniwersyteckich studiów medycznych specjalizowali się w stomatologii. Tak więc tutejsza stomatologia była integralnie związana z medycyną, a nie była to tylko „odontologia" czy też „dentystyka".

Promotorem pierwszej dysertacji doktorskiej z 1949 r., Józefa Cencory *O bakteriobójczych właściwościach śliny jamy ustnej*, był prof. Zdzisław Steusing. Przygotowana została w l. 1937–1938 w Instytucie Higieny UJK we Lwowie.

W ciągu 60 lat istnienia polskiej stomatologii we Wrocławiu, w l. 1948–2004 obroniono 150 doktoratów i napisano 24 prace habilitacyjne, z tego ukończono 22 przewody habilitacyjne z wszystkich dyscyplin stomatologicznych.

Są to w porządku chronologicznym:

1948 – Tadeusz Owiński *Znaczenie wierzchołkowego objawu uciskowego w badaniu jamy ustnej i zębów*,

1950 – Henryk Gorczyński *Wpływ pasty Entina, tlenowo-cynkowej z eugenolem, jodoformowej z kamfenolem na miazgę zębów u ludzi i zwierząt w świetle badań klinicznych i histologicznych*,

1963 – Noemi Wigdorowicz-Makowerowa *Badania stanu uzębienia u dzieci wrocławskich jako podstawa do wprowadzenia profilaktyki fluorowej i do jej oceny*. 1958 – stopień naukowy kandydata n. med. *Fluor w stomatologii*, monografia PZWL *Próchnica zębów dzieci w świetle statystyki*,

1963 – Adam Masztalerz *Pionowe wady zgryzowe w świetle oceny względnej wysokości przedniego odcinka wyrostka zębodołowego szczęki*,

1963 – Stanisław Potoczek *Choroby przyzębia a choroby przewodu pokarmowego*,

1964 – Jerzy Drozdowski *Metoda dwuczasowa jako podstawa operacji torbieli szczękowej*,

1964 – Tadeusz Pawela *Ziarniniak kwasochłonny o umiejscowieniu szczękowo-dziąsłowym*,

1967 – Mieczysław Jesionowski *Historia stomatologii polskiej*,

1969 – Stefan Flieger *Zmiany biochemiczne we krwi w ostrych zapaleniach twarzoczaszki*,

1970 – Bogumił Płonka *Leczenie protetyczne pacjentów z bezzębiem (metoda wrocławska)*,

1976 – Czesław Grodzki *Epidemiologia i etiopatogeneza zaburzeń czynnościowych narządu żucia oraz wyniki leczenia artropatii skroniowo-żuchwowej*,

1977 – Anna Majewska *Glikoproteidy śliny a próchnica zębów,*

1977 – Franciszek Mraz *Rozpoznawanie artropatii reumatoidalnej skroniowo-żuchwowej, jej różnicowanie z mioartropatią, częstość występowania oraz leczenie kompleksowe*,

1980 – Jerzy Brzeziński *Badania nad udziałem chrząstki Meckela w rozwoju żuchwy, zębodołów i przegród międzyzębowych oraz jej rola w formowaniu się zawiązków zębów mlecznych i stałych*,

1980 – Feliks Ćwioro *Leczenie operacyjne progenii według zmodyfikowanej metody Dal-Ponta*,

1986 – Urszula Kaczmarek *Fluor i niektóre składniki śliny a próchnica zębów*,

1986 – Zdzisław Gajda *Wyniki badań nad przemieszczaniem zębowo-żuchwowym*,

1991 – Marek Ziętek *Aktywność granulocytów obojętnochłonnych w pomłodzieńczym zapaleniu przyzębia*,

1999 – Tomasz Konopka *Rola cytokin cząsteczek ad-*

hezyjnych białek szoku termicznego oraz odpowiedzi autoodpornościowej w zapaleniu przyzębia,

2002 – Jan Wnukiewicz *Ocena wartości diagnostycznej markerów proliferacji komórkowej PCNA, Ki 67-AgNDRs oraz receptora naskórkowego czynnika wzrostu EGFr w leukoplakii błony śluzowej jamy ustnej*,

2003 – Halina Panek *Badania nad zależnościami czynnościowo-morfologicznymi układu stomatognatycznego ze szczególnym uwzględnieniem modeli funkcjonalnych zgryzu*,

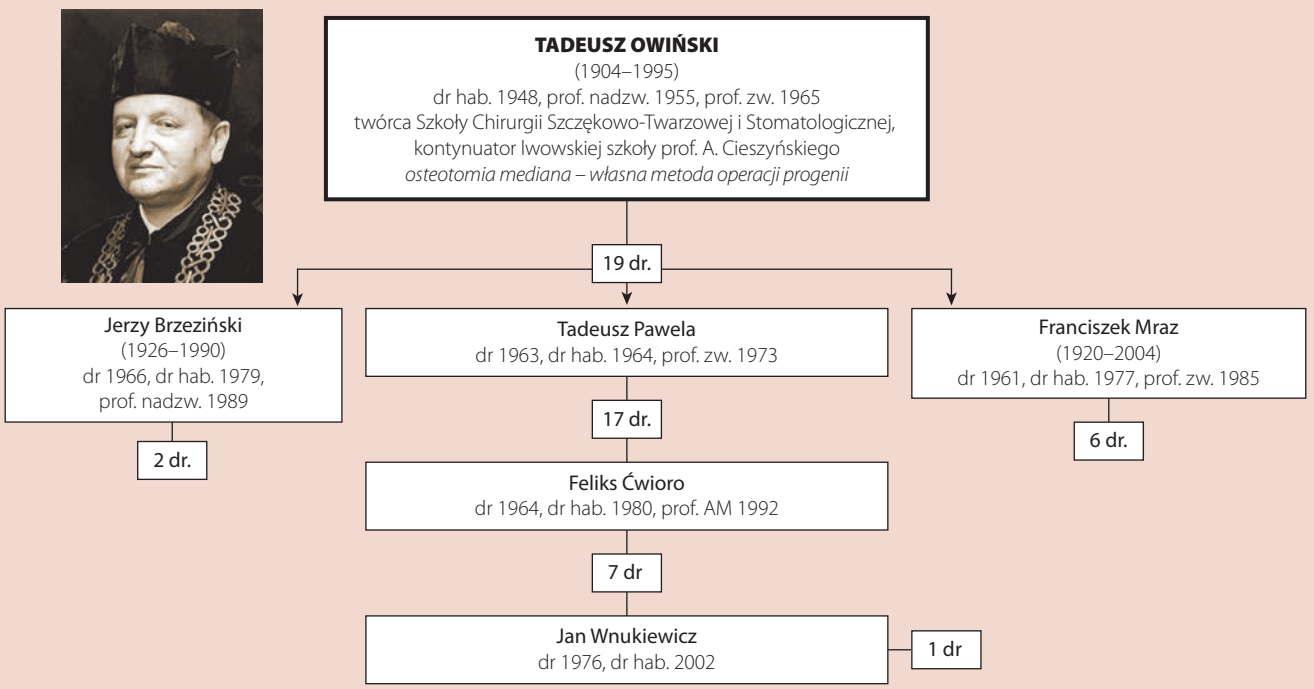
2004 – Włodzimierz Więckiewicz *Badania doświadczalne, laboratoryjne i kliniczne najnowszych elastomerów silikonowych stosowanych do podścielania protez pooperacyjnych szczęki*.

Przyznano 1 tytuł doktora h.c. w 1991 dr. Eberhardowi Sonnabendowi z Uniwersytetu Maksymiliana w Monachium.

Szkoła Chirurgii Szczękowo-Twarzowej i Stomatologicznej

Pierwszą powojenną habilitacją z dziedziny stomatologii był przewód habilitacyjny **Tadeusza Owińskiego** przeprowadzony 12 sierpnia 1948 *Znaczenie wierzchołkowego objawu uciskowego w badaniu jamy ustnej i zębów*. Prof. T. Owiński twórczo rozwinął metody operacyjne w chirurgii szczękowo-twarzowej w tym własną „osteotomia mediana", oraz metodę dwuczasową operacji torbieli szczękowych. Kierował Katedrą i Kliniką Chirurgii Stomatologicznej do 1969 r.

Uczniem i kontynuatorem szkoły chirurgicznej, reprezentowanej przez prof. Owińskiego, był prof. Tadeusz Pawela. Był on kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej Instytutu Stomatologii w l. 1970–1990. Rozwinął, a jednocześnie integrował badania kliniczne krakowsko-wrocławskiej szkoły leczenia promienicy szyjno-twarzowej i ziarniniaka kwasochłonnego o umiejscowieniu szczękowo-dziąsłowym. Prowadził prace doktorskie oparte na tematyce leczenia przetok ustno-zatokowych, powstałych w związku z usuwaniem zębów, złamań kośćca twarzoczaszki, chirurgicznego leczenia nadziąślaków, nowotworów, złamań żuchwy oraz neuralgii nerwu trójdzielnego.

Tadeusz Szczęsny Owiński – ur. 1904 w Kołomyi, zm. w 1995 we Wrocławiu. Ukończył Wydział Lekarski UJK we Lwowie 1931. Dr hab. 1948, prof. nadzw. 1955. Kontynuator lwowskiej szkoły stomatologicznej prof. A. Cieszyńskiego. Czł. pierwszej Grupy Naukowo-Kulturalnej prof. S. Kulczyńskiego we Wrocławiu. 10 maja 1945 przejął i odbudował gmach stomatologii przy ul. A. Cieszyńskiego 17/19. Organizator pierwszego ambulatorium stomatologicznego i Oddziału dla Chorych Leżących Kliniki Stomatologicznej. W 1945 czł. komisji ds. rozbudowy przestrzennej Wrocławia, organizator Oddziału Stomatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947, zastępca prof. 1946–1948, dyr. Oddziału Stomatologii 1947–1958, 1962–1969, prof. 1965–1969, prof. emerytowany 1974, konsultant Okręgowej Lecznicy Kolejowej PKP w 1946–1986, konsultant Specjalistycznej Przychodni Wojewódzkiej we Wrocławiu, zastępca przedstawiciela Ministerstwa Oświaty do Komisji Wnioskodawczej Lekarsko-Dentystycznej przy Ministrze Zdrowia 1949, red. „Polskiej Stomatologii" 1932–1937, założyciel i red. nacz. „Wrocławskiego Biuletynu Stomatologicznego" 1960–1973. Były czł. Związku Stomatologów Izby Lekarskiej Lwowskiej (czł. zarządu 1934). Założyciel i przewodniczący Oddziału Wrocławskiego PTS (1946–1962), przewodniczący Sekcji Chirurgii Stomatologicznej 1956–1961, przewodniczący Sekcji Doskonalenia Podyplomowego 1966–1971, czł. honorowy PTS. Wypromował 19 doktorów n. med. i 6 doktorów hab. Opublikował ok. 200 prac i książkę *Atlas chorób błony śluzowej* (z B. Włodek-Owińską) 1976. 25 marca 1972 decyzją kier. MZiOS, M. Śliwińskiego, został zwolniony z zajęć dydaktycznych i organizacyjnych, choć nie był jeszcze w wieku emerytalnym. Za popieranie studentów w marcu 1968 został pozbawiony kierownictwa katedry i zakazano mu wszelkich kontaktów ze studentami. Rektor Zbigniew Knapik i Senat AM w 1992 wystosowali do niego uroczysty list z przeprosinami. Był czł. organizacji Orlęta Lwowskie i Pionierzy Wrocławia. Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej, Warszawski Krzyż Powstańczy, Odznaka „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia", Złota Odznaka PTS, Odznaka Honorowa PTS, Złota Odznaka Honorowa AM, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Medal Uniwersytetu Karola w Pradze.

Od 1970 r. Katedrą i Zakładem Chirurgii Stomatologicznej kierował wychowanek prof. Owińskiego, dr Franciszek Mraz. Rozwinął diagnostykę artropatii reumatoidalnej skroniowo-żuchwowej, jej różnicowanie z mioartropatią oraz leczenie kompleksowe z zastosowaniem peloidoterapii w chirurgii stomatologicznej.

Prof. Jerzy Brzeziński prowadził badania z zakresu fizjologii narządu żucia, embriologii i histochemii stomatologicznej. Zajmował się rolą chrząstki Meckela w formowaniu się zawiązków zębów mlecznych i stałych oraz jej udziałem w rozwoju żuchwy, zębodołów i przegród międzyzębowych.

Następcą prof. T. Paweli w Klinice Chirurgii Szczękowo-Twarzowej w l. 1990–1997 został prof. Feliks Ćwioro. Zajął się leczeniem złamań kości szczękowych u dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem roli zęba i zawiązka zębowego w szczelinie złamania i utworzył szkołę leczenia chirurgicznego wad rozwojowych twarzoczaszki.

Od 1997 r. obowiązki kierownika Katedry i Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej pełni dr hab. n. med. Jan Wnukiewicz, który zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy, jakim są markery proliferacji komórkowej i – we współpracy z Politechniką Wrocławską – ceramiczne implanty kompozytowe.

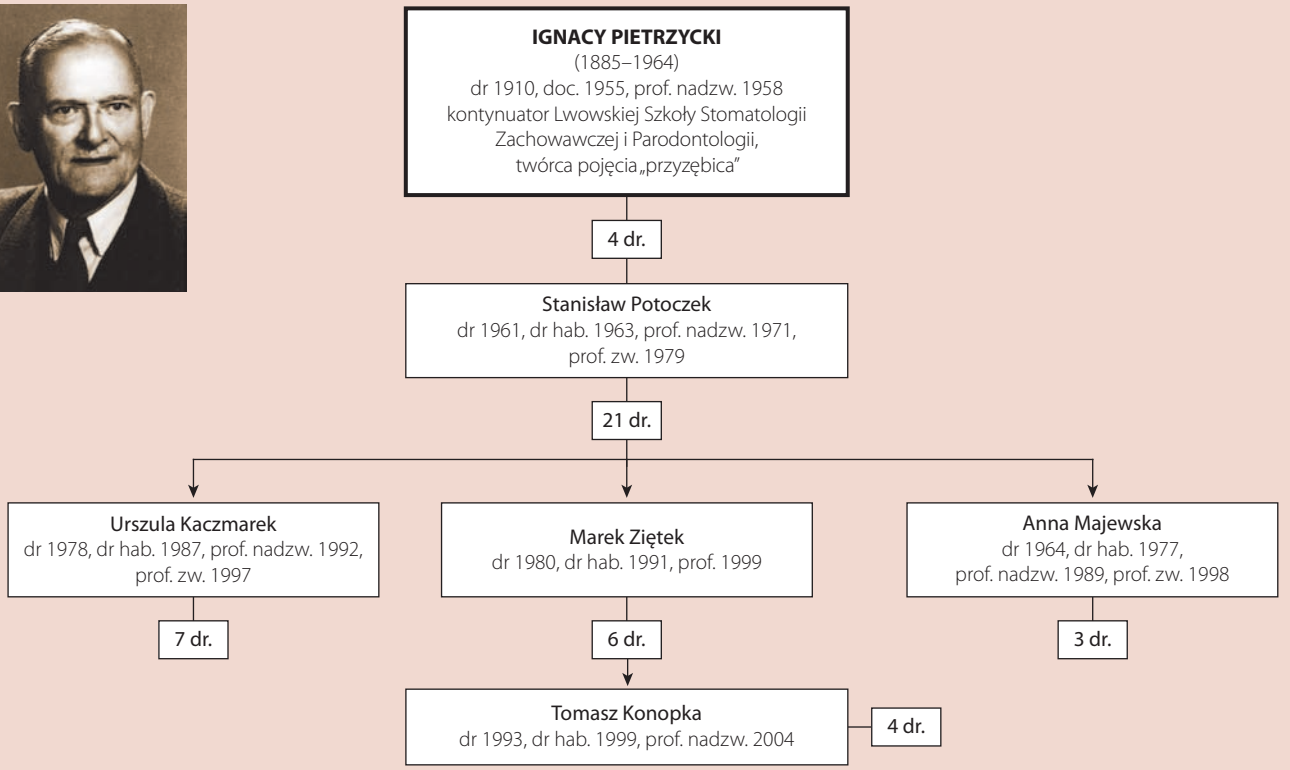
Szkoła Stomatologii Zachowawczej i Parodontologii

Prof. dr **Ignacy Pietrzycki**, wieloletni adiunkt Kliniki Stomatologicznej UJK we Lwowie, od 1946 r. we Wrocławiu, zajmował się zębolecznictwem, kierując Katedrą Dentystyki Zachowawczej w l. 1947–1962. Był twórcą pojęcia „przyzębica" i prowadził prace doktorskie z dziedziny chorób przyzębia i chorób miazgi zębów.

Jego następca, prof. dr hab. Stanisław Potoczek, we współpracy z Kliniką Chorób Wewnętrznych AM prof. Edwarda Szczeklika, zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy: enzymologię stomatologiczną, wcześniej uzyskując stopień naukowy doktora med. na podstawie pracy *O niektórych zmianach biochemicznych krwi w chorobach przyzębia*. Kierował Katedrą i Zakładem Stomatologii Zachowawczej w l. 1963–1993.

Jego uczennicą i kolejnym kierownikiem katedry i zakładu jest od 1993 r. prof. dr hab. Urszula Kaczmarek, która szeroko rozwinęła badania epidemiologiczne próchnicy, badania

Ignacy Pietrzycki – ur. 1895 w Wadowicach, zm. 1964. Dr wszech nauk lekarskich UJ 1910, asystent prof. Browicza w Zakładzie Anatomii Patologicznej UJ do 1911, sekundariusz w Szpitalu Powszechnym we Lwowie u prof. Witolda Ziembickiego 1911–1913. W l. 1914–1918 lekarz wojskowy w Dywizyjnym Zakładzie Sanitarnym N-12 b. armii austro-węgierskiej. Do 1922 w Wojsku Polskim (lekarz major), lekarz powiatowy w Tłumaczu 1922–1932. Specjalizacja w stomatologii u prof. A. Cieszyńskiego na UJK we Lwowie 1932–1936. Starszy asystent 1936–1939 na UJK. Od 1 marca 1945 do 1 września 1945 zredukowany przez władze sowieckie do stanowiska ordynatora Lwowskiego Uniwersytetu. Kontynuator lwowskiej szkoły naukowej prof. A. Cieszyńskiego i twórca pojęcia „przyzębica". We Wrocławiu od grudnia 1945 r. Od stycznia 1946 st. asystent Kliniki Stomatologicznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Od 1947 organizator i kier. Zakładu i Katedry Dentystyki Zachowawczej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, od 1948 zastępca prof., od 1955 doc., od 1958 prof. nadzw. AM we Wrocławiu. Dyr. Oddziału Stomatologii Wydziału Lekarskiego AM w l. 1960–1962. Wypromował 7 doktorów n. med., 1 doktora hab. – późniejszego prof. dr hab. Stanisława Potoczka. Wychowanką jest także prof. dr hab. Anna Majewska. Publikował wiele oryginalnych, własnych, głęboko przemyślanych koncepcji z zakresu etiologii i patogenezy próchnicy oraz parodontologii. Autor podręcznika *Zagadnienia z zakresu stomatologii zachowawczej* oraz rozdziału w podręczniku zbiorowym pod red. A. Dorskiego. Autor monografii *Przyzębica*. Przewodniczący Oddziału Dolnośląskiego PTS i jego czł. honorowy.

biochemiczne śliny ludzkiej, profilaktykę oraz stomatologię estetyczną.

W kształtowaniu Szkoły Stomatologii Zachowawczej i Paradontologii istotną rolę odegrała prof. dr hab. Anna Majewska, prowadząc badania naukowe nad białkami oraz mukopolisacharydami śliny ludzkiej, wpływem diety i czynników kariogennych na intensywność próchnicy.

Prof. S. Potoczek utrzymywał liczne kontakty naukowe z ośrodkami stomatologicznymi w Genewie, Moskwie, Izraelu i Niemczech. W 1991 r. był promotorem jedynego po wojnie doktora h.c. z dziedziny stomatologii, prof. dr Eberharda Sonnabenda z Monachium (Uniwersytet Maksymiliana).

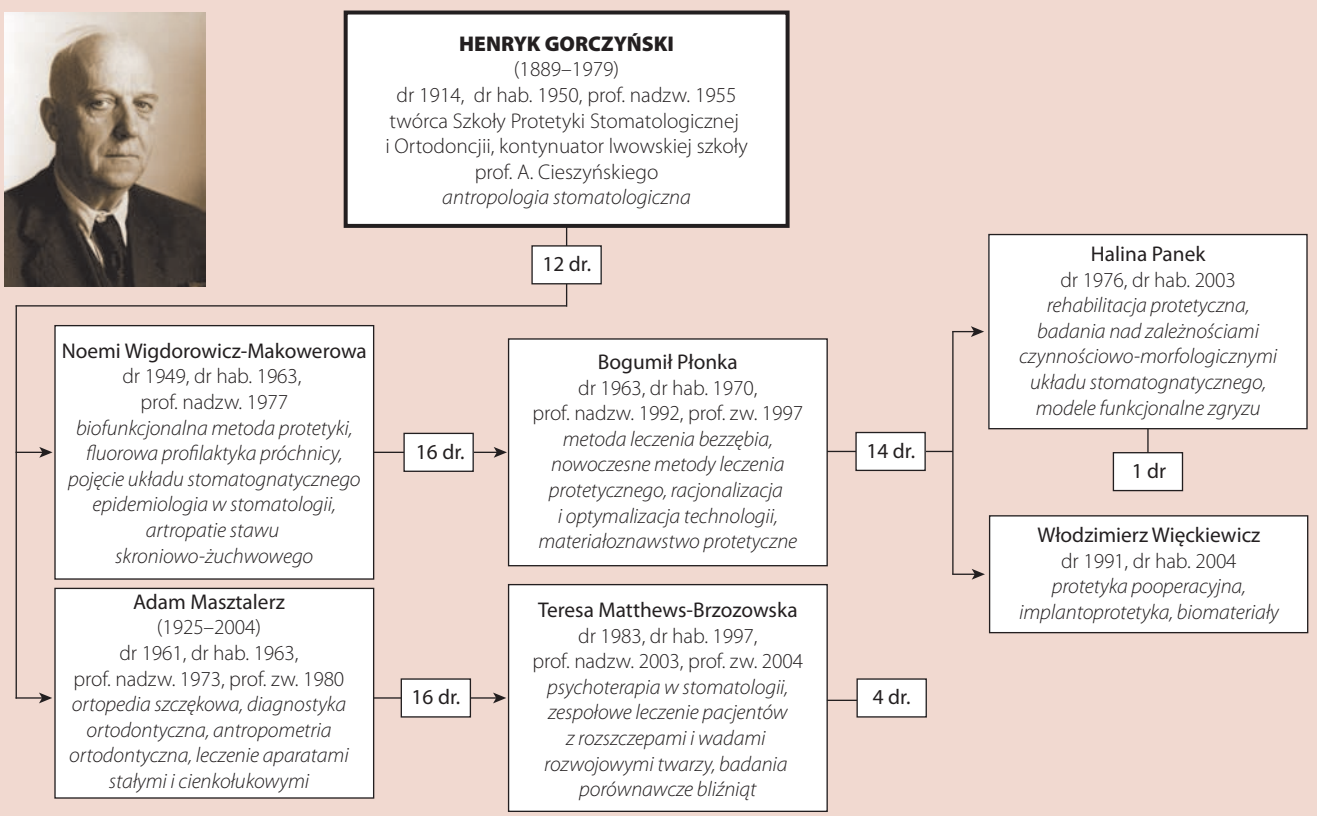
Naukowym wychowankiem prof. Potoczka jest prof. dr hab. Marek Ziętek, kierownik Katedry i Zakładu Periodontologii, który jest kontynuatorem przodującego w reprezentowanej szkole kierunku kliniczno-immunopatologicznego w chorobach przyzębia, zwłaszcza środowiskowo uwarunkowanych. Powołał do życia w 2000 r. Wydział Lekarsko-Stomatologiczny, którego został dziekanem. Wydział ten od jesieni 2003 r. mieści się przy ul. Krakowskiej 26. Z kolei uczniem prof. Ziętka jest dr hab. Tomasz Konopka, zajmujący się patologią i immunologią jamy ustnej oraz sterowaną regeneracją tkanek.

Szkoła Protetyki Stomatologicznej i Ortodoncji

Od 1948 do 1962 r. prof. **Henryk Gorczyński** prowadził prace naukowe w zakresie protetyki i ortodoncji, kontynuując wraz z dr Janiną Piekarską i dr Barbarą Bujwidową Lwowską Szkołę Stomatologii prof. A. Cieszyńskiego i antropologii Salomona Czortkowera, ucznia prof. Jana Czekanowskiego.

Prof. H. Gorczyński był także promotorem prac doktorskich z ortodoncji i protetyki, których tematami były m.in. zmienność stłoczeń zębów u człowieka, ząbkowanie jako miernik rozwoju w powiązaniu z wadami zgryzu, leczenie protetyczne bezzębia i uzębienia resztkowego.

Ze wspólnego pnia wyodrębniła się wrocławska biofunkcjonalna Szkoła Protetyki Stomatologicznej prof. dr hab. Noemi Wigdorowicz-Makowerowej i Szkoła Ortopedii Szczękowej z antropometrią ortodontyczną prof. dr. hab. Adama Masztalerza.

Henryk Gorczyński – ur. 1889 w Sokołówce, zm. 1979 w Warszawie. Studiował we Lwowie. Dyplom dr. wszech nauk lekarskich uzyskał na Uniwersytecie Karola w Pradze w 1914. Asystent, a następnie adiunkt Kliniki Stomatologicznej prof. A. Cieszyńskiego na UJK we Lwowie 1919–1925. Do 1939 ordynator Opieki Zdrowotnej UJK, w czasie wojny kieruje Ambulatorium Stomatologicznym Polikliniki Robotniczej nr 6 we Lwowie. Od 1923 czł. redakcji „Polskiej Dentystyki", później „Polskiej Stomatologii", wieloletni sekretarz Związku Stomatologów Lwowskiej Izby Lekarskiej. Od chwili powstania Polskiej Sekcji Naukowej Międzynarodowego Związku Stomatologicznego (Association Stomatologique Internationale – Section Polonaise) pełnił funkcję sekretarza. Czł. zarządu Związku Stomatologów Słowiańskich. W 1946 w skutek ekspatriacji przyjechał do Krakowa, gdzie pracował jako lekarz stomatolog w Kanalizacji Miejskiej miasta Krakowa. Do Wrocławia przybył w 1948, objął tu jako zastępca prof. kierownictwo Katedry Protetyki, a rok później również Katedry Ortodoncji Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Dr hab. od 1950, prof. nadzw. od 1955. Dyr. Oddziału Stomatologicznego Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu w l. 1951–1960. Czł. honorowy PTS i wieloletni przewodniczący Oddziału Wrocławskiego PTS. Wypromował: 12 doktorów n. med., 3 doktorów hab. Jego wychowanek uzyskał tytuł profesora – prof. dr hab. Adam Masztalerz. Odznaczenia: Medal „Academia Medica Wratislaviensis Polonia", Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP.

Prof. N. Wigdorowicz-Makowerowa od 1948 r. prowadziła badania nad fluorem i stworzyła podwaliny fluorkowej profilaktyki próchnicy w Polsce. Wprowadziła pojęcie układu stomatognatycznego i jako pierwsza w Polsce zajęła się artropatiami stawu skroniowo-żuchwowego. Jej następca w Katedrze Protetyki Stomatologicznej, prof. Bogumił Płonka, opracował własną, wrocławską metodę leczenia bezzębia, unowocześnił metody leczenia protetycznego, opracował wiele patentów i wzorów użytkowych. Powołał jako jedną z pierwszych w Polsce samodzielną pracownię materiałoznawstwa protetycznego. Jego wychowanek, dr hab. Włodzimierz Więckiewicz, zajmuje się biomateriałami, protetyką pooperacyjną i implantoprotetyką. Następczyni prof. B. Płonki i aktualny kierownik Katedry i Zakładu Protetyki Stomatologicznej, dr hab. n. med. Halina Panek, prowadzi badania nad zależnościami czynnościowo-morfologicznymi układu stomatognatycznego. Publikuje prace na temat modeli funkcjonalnych zgryzu i leczenia protetycznego dysfunkcji stawu skroniowo-żuchwowego.

Prof. dr hab. Adam Masztalerz, twórca Szkoły Ortopedii Szczękowej, rozwinął nowoczesną diagnostykę ortodontyczną zwłaszcza telerentgenografię i antropometrię ortodontyczną. Utrzymywał liczne kontakty naukowe z ośrodkami ortodontycznymi w Czechach (Hradec Králové, Praga, Ołomuniec) i Niemczech (Heidelberg, Drezno). Jako pierwszy w Polsce wprowadził leczenie aparatami stałymi (zamek Masztalerza), aparaty ortodontyczne czynnościowe i cienkołukowe.

Obecny – od 2000 r. – kierownik Katedry Ortopedii Szczękowej i Ortodoncji, przybyła z Poznania prof. dr hab. Teresa Matthews-Brzozowska, problematykę naukową rozszerzyła o psychoterapię w stomatologii, kontynuuje zespolone leczenie pacjentów z rozszczepami i wadami rozwojowymi twarzy oraz badania porównawcze bliźniąt, a także zajmuje się zagadnieniem: zespół Downa a wady zgryzu.

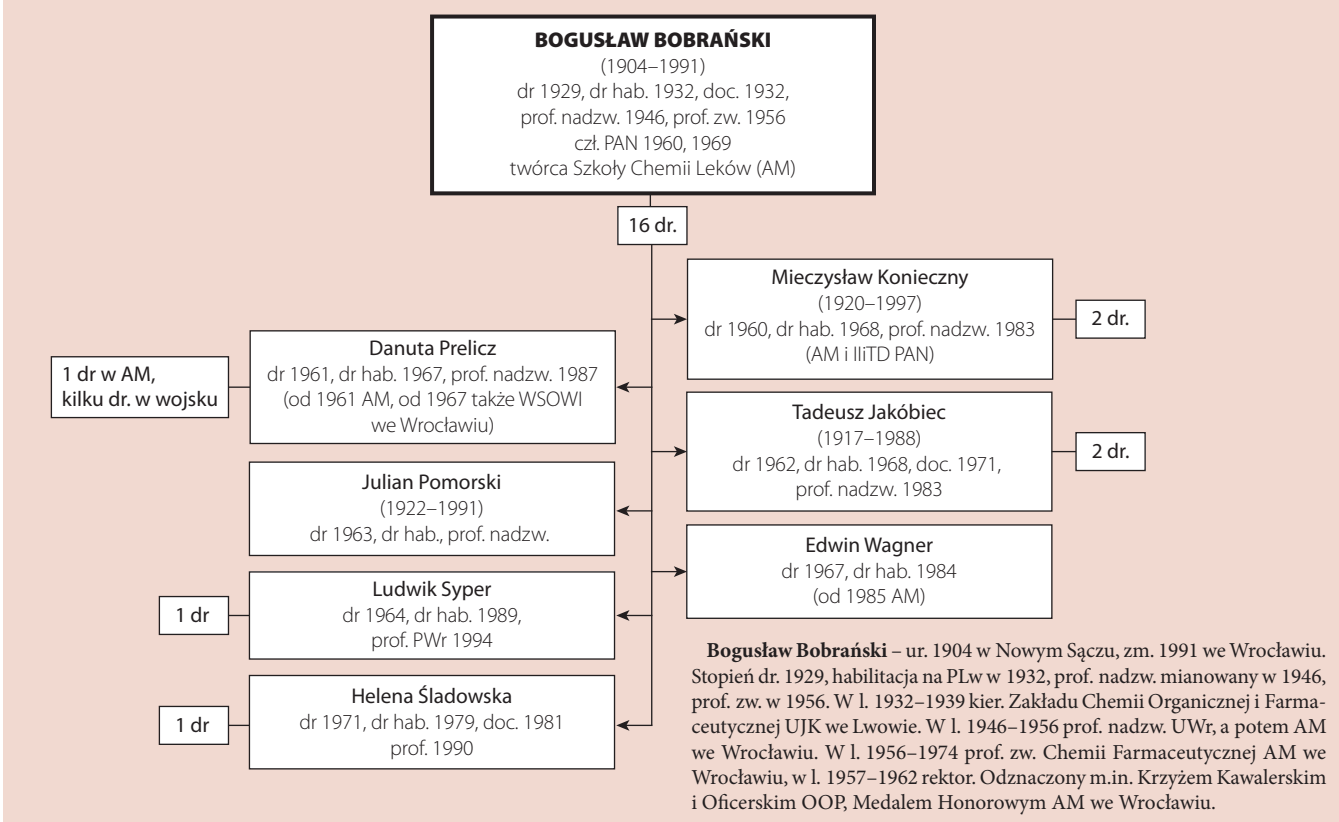
Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska

NAUKI FARMACEUTYCZNE

Szkoła Chemii Leków

Zakład Chemii Leków został utworzony w czerwcu 1946 r. pod nazwą Zakład Chemii Farmaceutycznej i Chemii Organicznej. Twórcą i kierownikiem zespolonych zakładów był przybyły ze Lwowa prof. **Bogusław Bobrański**. W 1961 r. nastąpił rozdział tych placówek. Zakład Chemii Farmaceutycznej został przeniesiony z ul. Grodzkiej do budynku przy ul. Tamka 1, gdzie istnieje dotychczas jako Katedra i Zakład Chemii Leków w ramach Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej we Wrocławiu. Kierownictwo wyodrębnionego zakładu powierzono ponownie prof. Bobrańskiemu, który funkcję tę pełnił do 30 września 1974. W tym samym roku kierownikiem katedry został prof. Tadeusz Zawisza, którego po przejściu na emeryturę zastąpiła w 1993 r. prof. Helena Śladowska, obecny kierownik Katedry i Zakładu Chemii Leków.

Głównym tematem badań naukowych Zakładu Chemii Leków od początku jego istnienia były prace nad syntezą, analizą i właściwościami nowych związków heterocyklicznych o potencjalnym działaniu biologicznym, a także ustalaniem zależności struktura/aktywność (SAR). Szczególnie godne uwagi są rezultaty prac prowadzonych przez prof. Bobrańskiego i współpracowników, m.in. synteza kwasu 5-allilo-5-β-hydroksypropylobarbiturowego, wprowadzonego do lecznictwa jako środek kojący pod nazwą Proxibarbalum, Ipronal. Był to pierwszy po ostatniej wojnie całkowicie oryginalny lek opracowany w Polsce. Badając właściwości chemiczne Ipronalu, prof. Bobrański i współpracownicy stwierdzili, że ulega on izomeryzacji na α-allilo-α-allofanylo--γ-walerolakton. Wykazali także, że taka sama izomeryzacja zachodzi w ustroju zwierząt doświadczalnych i człowieka, a powstały metabolit ulega degradacji, tworząc α-allilo-γ--walerolakton. Doświadczenia te obaliły powszechnie przyjęty błędny pogląd, że wszystkie związki barbiturowe opuszczają ustrój z nienaruszonym pierścieniem i ukierunkowały badania na izomeryzację N-podstawionych pochodnych kwasu barbiturowego, w tym hydroksyacylowych, przekształcających się w cyklole (hemiketale) lub wielkoczłonowe cyklodepsypeptydy.

Bogusław Bobrański – ur. 1904 w Nowym Sączu, zm. 1991 we Wrocławiu. Stopień dr. 1929, habilitacja na PLw w 1932, prof. nadzw. mianowany w 1946, prof. zw. w 1956. W l. 1932–1939 kier. Zakładu Chemii Organicznej i Farmaceutycznej UJK we Lwowie. W l. 1946–1956 prof. nadzw. UWr, a potem AM we Wrocławiu. W l. 1956–1974 prof. zw. Chemii Farmaceutycznej AM we Wrocławiu, w l. 1957–1962 rektor. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP, Medalem Honorowym AM we Wrocławiu.

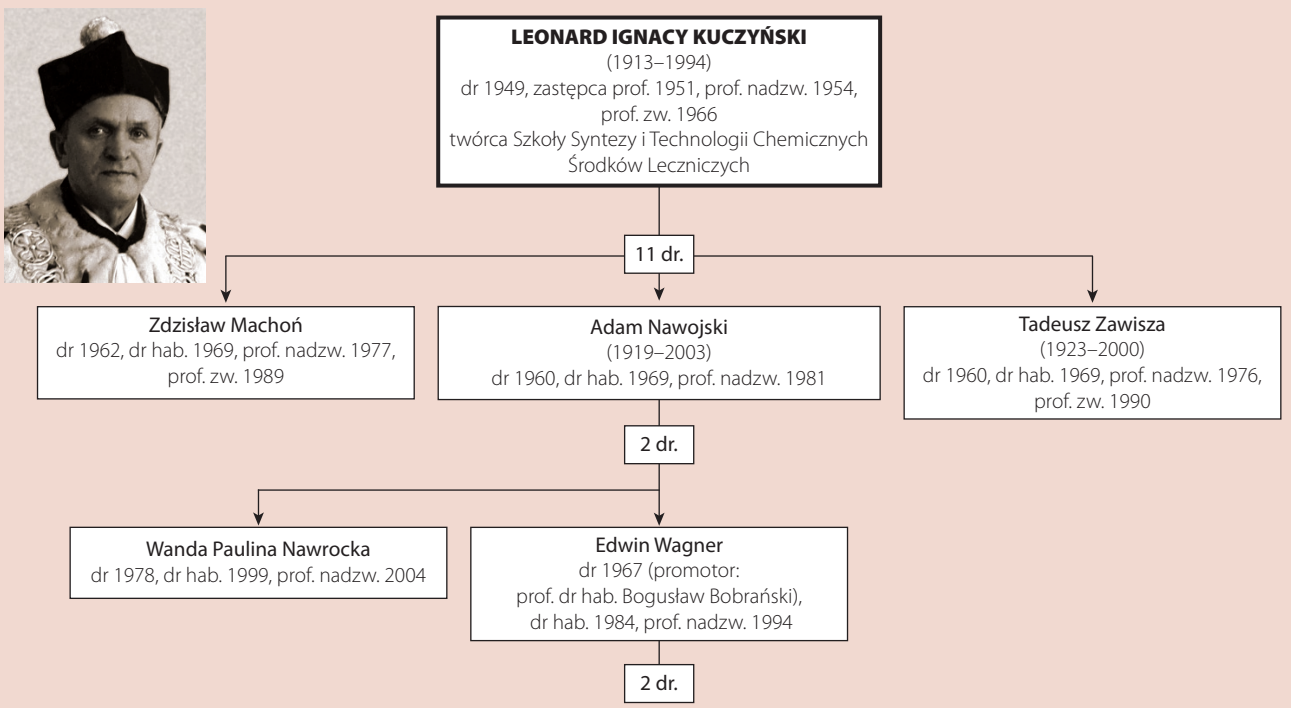
W kształtowaniu wrocławskiej Szkoły Chemii Leków duże zasługi przypisać należy prof. Tadeuszowi Zawiszy (wychowanek prof. dr. hab. Leonarda Kuczyńskiego), a także jego współpracownikowi prof. Tadeuszowi Jakóbcowi, którzy prowadzili kompleksowe badania nad syntezą nowych związków chemicznych o działaniu psychotropowym, immunotropowym, przeciwbólowym i przeciwzapalnym, co zaowocowało m.in. uzyskaniem dużej liczby patentów. Znaczna część rozwijanych wówczas prac była związana z realizacją problemu międzyresortowego „Związki o wysokiej aktywności biologicznej". Rozwiązano także wiele interesujących problemów natury chemicznej. Uczniem i kontynuatorem prac prof. Zawiszy jest dr hab. prof. nadzw. Wiesław Malinka, autor pokaźnej liczby publikacji i patentów. Dorobek naukowy Zakładu Chemii Leków powiększyli także: dr hab. prof. nadzw. Julian Pomorski oraz dr hab. prof. nadzw. Edwin Wagner, obecny kierownik Zakładu Technologii Leków.

Wychowanką prof. Bobrańskiego jest prof. Helena Śladowska, związana z Zakładem Chemii Leków przez cały okres pracy zawodowej (od 1963). Jest ona kontynuatorką głównego w reprezentowanej szkole kierunku badań naukowych, zmierzających do odkrycia nowego leku, a także rozwiązania wielu problemów chemicznych. Do najważniejszych osiągnięć wyżej wymienionej należy odkrycie: nowych układów heterocyklicznych; nieznanych dotychczas transformacji układów macierzystych do struktur z dobudowanym pierścieniem heterocyklicznym oraz bardzo silnie działających, nietoksycznych środków przeciwbólowych i przeciwzapalnych, będących przedmiotem wielu patentów.

Szkoła Syntezy i Technologii Chemicznych Środków Leczniczych

Wrocławska Szkoła Syntezy i Technologii Chemicznych Środków Leczniczych powstała w 1951 r., kiedy to organizator Oddziału Farmaceutycznego prof. Bogusław Bobrański powołał na stanowisko zastępcy profesora dr. **Leonarda Ignacego Kuczyńskiego** jako organizatora i kierownika Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych AM we Wrocławiu. Wcześniej prof. L. Kuczyński był pracownikiem naukowym Katedry Chemii Organicznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, kierowanej przez prof. Edwarda Suchardę, a później prof. Edwina Płażka.

Prof. Kuczyński był autorem licznych prac naukowych, a także prac o charakterze użytkowym. Jego współpraca

Leonard Ignacy Kuczyński – ur. 1913 w Sejnach, zm. 1994 we Wrocławiu; st. asystent 1946; dr n. techn. 1949 PWr; zastępca prof. 1951; prof. nadzw. 1954; prof. zw. 1966; kier. Katedry i Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych AM 1951–1984; kier. Katedry Technologii WSE 1958–1965; prodziekan Wydziału Farmacji AM 1954–1956; dziekan Wydziału Farmacji 1956–1958 i 1961–1962; prorektor ds. nauki 1962–1968; rektor AM we Wrocławiu 1968–1972; dyr. Instytutu Chemii i Technologii Środków Leczniczych 1970–1979; dyr. Instytutu Leku 1979–1981; prezes Oddziału Wrocławskiego PTF 1952–1954 i 1964–1967; wiceprzewodniczący 1956–1957, 1958–1959, 1966–1968; prezes Oddziału Wrocławskiego PTCh 1968–1970; czł. Rady Naukowej przy MZiOS 1963–1967, czł. Komitetu Nauk Farmaceutycznych PAN 1965–1968; czł. Komitetu Terapii Doświadczalnej PAN od 1969; czł. Komitetu Nagród Państwowych 1975. Główne kierunki badań naukowych: chemia terpenów, pochodnych pirydyny, alkaloidów sporyszu, pochodnych benzotiazolu i diazepiny. Opracowanie i wdrożenie do produkcji technologii kilkunastu leków odtwórczych, jak: nefrecil, gwajakol, ritalin, ergotamina. Wypromował ok. 100 magistrów, 11 doktorów, 3 doktorów hab. i 3 profesorów. Autor 50 publikacji, 3 książek, 2 skryptów i 30 patentów. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Komandorski i Krzyż Oficerski OOP, Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju", Medal „Za Warszawę", Medal „Zwycięstwa i Wolności", Medal KEN oraz medale Academia Medica Wratislaviensis Polonia, 25-lecia Odzyskania Dolnego Śląska; odznaki „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia", „Zasłużony dla Dolnego Śląska", „Budowniczy Wrocławia", 1000-lecia Państwa Polskiego, 15-lecia Odzyskania Dolnego Śląska; doktor h.c. AM w Łodzi.

z Kliniką Gruźlicy dotyczyła opracowania metody syntezy i laboratoryjnego wytwarzania leku przeciwgruźliczego – izoniazydu (Kuczyński, Nawojski, Zawisza, Machoń). Opracowano metodę wyodrębniania czystych alkaloidów sporyszu za pomocą wymieniaczy jonowych (Kuczyński, Zawisza), dla Zakładów Zielarskich „Herbapol" we Wrocławiu, a także technologie uzyskiwania: winianu ergotaminy (Zawisza, Kuczyński), siarczanu atropiny (Zawisza, Kuczyński), teobrominy (Zawisza, Kuczyński), rozdziału zasad pirydynowych (Kuczyński, Nawojski), oraz technologie wytwarzania: gwajakolu, butazoliny, kardiazolu, labazolu, trioksalu, nefrecilu, ritaliny i in. – łącznie około 29 opracowań. Naukowe prace teoretyczne dotyczyły poszukiwań związków czynnych biologicznie: cykl prac dotyczących pochodnych fenyloetyloaminy, seria prac pochodnych kwasów pirydynokarboksylowych (Kuczyński, Nawojski, Zawisza, Machoń, Wykręt-Bielski, Respond), pochodne pirazolonu-5 (Kuczyński, Machoń, Wykręt-Bielski), pochodne izotiazolu (Kuczyński, Machoń), pochodne diazepin (Kuczyński, Nawojski). Prof. Kuczyński opracował pierwszy w Polsce skrypt i podręcznik z technologii leków *Technologia środków leczniczych* (1954 oraz II wydanie 1963). Prace badawcze prowadzono w ścisłej współpracy z Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu, Zakładem Farmakologii AM we Wrocławiu, Instytutem Farmakologii PAN w Krakowie i in.

W kształtowaniu wrocławskiej Szkoły Syntezy i Technologii Chemicznych Środków Leczniczych istotną rolę odegrali doświadczeni współpracownicy prof. L. Kuczyńskiego, którzy zorganizowali i przez wiele lat prowadzili kierunek technologiczny na Wydziale Farmaceutycznym.

Uczniem, współpracownikiem i kontynuatorem tej szkoły był prof. dr hab. Adam Nawojski, kierownik Katedry i Zakładu Technologii Leków w l. 1984–1989. Opublikował liczne prace z zakresu syntezy, najpierw pirydodiazepin, otrzymując związki o intersującej aktywności biologicznej, następnie pochodnych benzodiazepin, a także kolejnych syntez pochodnych pirydodiazepin (Nawojski, Nawrocka, Liszkiewicz). Przez wiele lat prof. Nawojski był sekretarzem redakcji i członkiem kolegium redakcyjnego „Wiadomości Chemicznych".

W 1985 r. kierownikiem katedry został dr hab. Edwin Wagner (dotychczasowy pracownik Katedry i Zakładu Chemii Leków, wychowanek prof. B. Bobrańskiego), który kontynuuje syntezy heterocyklicznych związków o spodziewanym działaniu psychotropowym i przeciwnowotworowym oraz krążeniowym. Zajmuje się głównie pochodnymi benzodiazepin, naftyrydyny i izoksazolopirymidyny. W wyniku tych prac otrzymał pochodne dwóch nowych układów heterocyklicznych. Niektóre z tych pochodnych wykazały znaczną aktywność biologiczną.

Szkoła Biochemii Farmaceutycznej

Wrocławska Szkoła Biochemii na Wydziale Farmacji AM zaczęła się stosunkowo wcześnie, bo już w 1959 r. Powołano wtedy do życia Katedrę Chemii Fizjologicznej (obecnie Katedra i Zakład Biochemii Farmaceutycznej AM). Jej kierownictwo objęła prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen, która przeszła z Katedry Biochemii Wydziału Lekarskiego i była równocześnie założycielką Katedry Biochemii UWr. Obie katedry istniały do 1969 r. pod wspólnym dachem i kierownictwem do czasu wyprowadzenia się uniwersyteckiego zespołu do nowo wybudowanego budynku na wyspie Tamce 2. Następcą odchodzącej profesor została ówczesna doc. dr hab. Wanda Dobryszycka.

Prof. dr **Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen** do czasu utworzenia Katedry Biochemii na Wydziale Farmacji pracowała w Katedrze i Zakładzie Chemii Fizjologicznej (obecnie Zakład Biochemii Lekarskiej) pod kierunkiem prof. Tadeusza Baranowskiego. Tematyka, jaką prof. Mejbaum-Katzenellenbogen zaistniała w światowej biochemii, dotyczyła analitycznych metod oznaczania pentoz, białek, alkilorezorcynoli, garbników i glikoprotein, jak również struktury i funkcji makrocząsteczek. W l. 1959–1969 zespół prof. W. Mejbaum-Katzenellenbogen ugruntował podstawy dla stosowania taniny w preparacji białek i polipeptydów oraz zdobył wiele dowodów świadczących o przydatności stosowania taniny do oznaczania i preparowania białek z różnorodnych materiałów biologicznych.

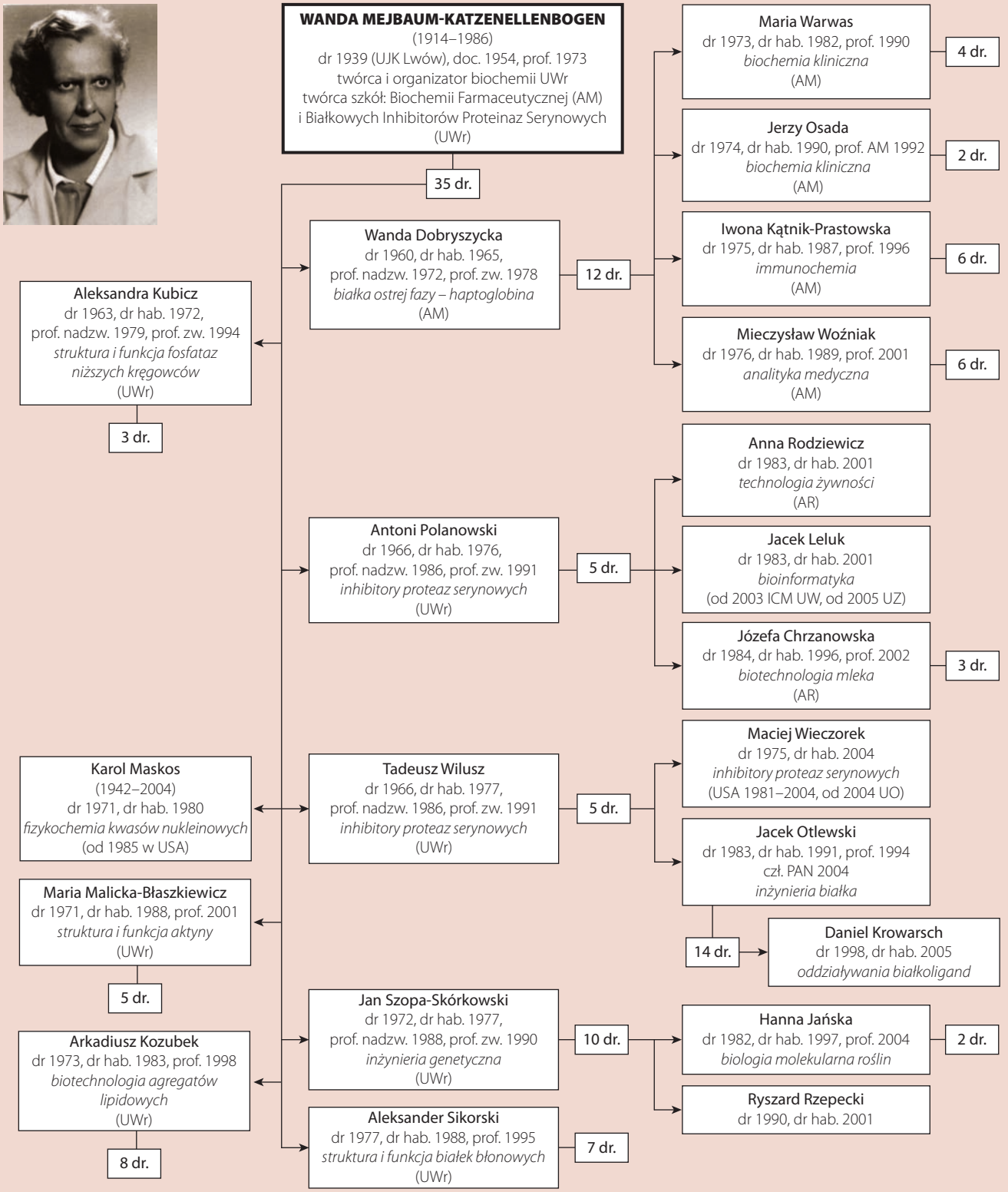
Osobnym tematem były badania nad właściwościami fizykochemicznymi i biologicznymi haptoglobiny surowicy krwi oraz badania nad wpływem modyfikacji struktury haptoglobiny na jej funkcję, prowadzone przez ówczesną doc. Wandę Dobryszycką, która w 1968 r. objęła kierownictwo w omawianej jednostce.

Prof. dr hab. Wanda Dobryszycka zaznaczyła swoje nazwisko w świecie nauki nie tylko badaniami z „czystej" biochemii, ale także pracami o problematyce związanej z biochemią kliniczną i diagnostyką laboratoryjną raka jajnika. Zarówno badaniami naukowymi, jak i działalnością w Polskim Towarzystwie Diagnostyki Laboratoryjnej przyczyniła się do rozwoju tej dziedziny naukowej. Stworzyła ponadto Międzyuczelniany Ośrodek Naukowo-Badawczy przy AM, który spełniał rolę integracyjną w badaniach wpływu skażenia środowiska na stan zdrowia ludności w okręgu legnicko--głogowskim.

Przejście na emeryturę w październiku 1991 r. nie przerwało jej aktywności twórczej i dydaktycznej. W grudniu 2000 r. prof. dr hab. W. Dobryszycka otrzymała tytuł doktora honorowego AM we Wrocławiu.

Naukowymi wychowankami prof. dr hab. Wandy Dobryszyckiej są: prof. dr hab. Maria Warwas, aktualny kierownik Katedry i Zakładu Biochemii Farmaceutycznej, prof. dr hab. Iwona Kątnik-Prastowska, kierownik Katedry i Zakładu Chemii i Immunochemii AM we Wrocławiu, dr hab. Jerzy Osada, prof. AM oraz prof. dr hab. Mieczysław Woźniak, kierownik Katedry i Zakładu Analityki Medycznej AM.

W badaniach prof. M. Warwas można wyróżnić trzy podstawowe nurty. Pierwszy jest związany z biochemią łożyska ludzkiego i błon płodowych. Drugi z wykorzystaniem oznaczeń biochemicznych w diagnostyce i monitorowaniu chorób (nowotwory, choroby wątroby, cukrzyca). W ścisłym związku z tą problematyką pozostaje trzeci tok badań poświęcony

Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen – ur. 1914 we Lwowie, zm. 1986. Studia na Wydziale Medycznym UJK we Lwowie; dr wszech nauk medycznych 1939; doc. 1954 AM we Wrocławiu; prof. nadzw. 1961; prof. zw. 1973; inicjatorka powołania dwóch katedr biochemii na Wydziale Nauk Przyrodniczych UWr i Wydziale Farmacji AM we Wrocławiu w 1959; kier. Katedry Biochemii UWr 1959–1969; dziekan Wydziału Farmacji AM 1962–1964; dyr. Instytutu Botaniki UWr 1964–1968; dyr. Instytutu Botaniki i Biochemii UWr 1971–1973; kier. Zakładu Biochemii UWr 1973–1986; czł. komitetów: Biochemiczno-Biofizycznego PAN, Rady Redakcyjnej „Postępów Biochemii", „Acta Biochimica Polonica" i „Wiadomości Chemicznych"; przewodnicząca VIII Oddziału WTN, Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Laboratoryjnej; czł. Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, a od 1984 czł. honorowy; tworzy nowy kierunek studiów – biochemię – na Wydziale Nauk Przyrodniczych UWr w 1961; inicjuje badania nad składem chemicznym i funkcją kwasów nukleinowych, glikoprotein, inhibitorów proteolitycznych oraz roślinnych alkilorezorcynoli i garbników, w tym taniny. W literaturze światowej zasłynęła pracą na temat ilościowego oznaczania pentoz w kwasach nukleinowych opublikowaną w „Zeitschrift für Physiol. Chemie" 1939, 256, 117–120, która była w 1977 najczęściej cytowaną publikacją. Wypromowała 35 doktorów biochemii, wśród wychowanków 8 doktorów hab., 3 profesorów nadzw., 2 profesorów zw. Autorka 150 publikacji, skryptu i tłumaczenia podręcznika z chemii fizjologicznej autorstwa H.A. Harpera. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN.

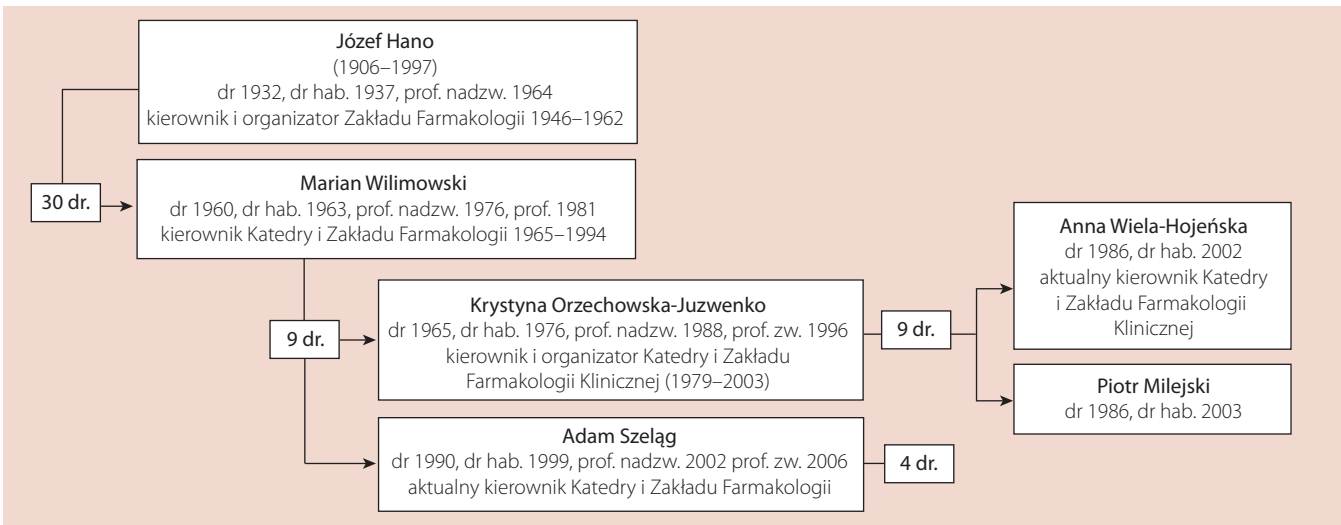
cystatynom. Prace z tego zakresu obejmują zarówno badania w aspekcie diagnostycznym, jak i możliwości zastosowania cystatyn egzogennych w lecznictwie. Na szczególną uwagę zasługują prace poświęcone katepsynie B. Enzymowi temu przypisuje się udział w inicjacji wielu procesów patologicznych.

Równolegle w katedrze kontynuowano prace dotyczące haptoglobiny. Dużym sukcesem było otrzymanie i scharakteryzowanie trzech anty-haptoglobinowych przeciwciał monoklonalnych. Opracowano trzy warianty testu ELISA do oznaczania niskich stężeń haptoglobiny w płynach biologicznych oraz metodę otrzymywania czystych preparatów haptoglobiny na drodze chromatografii powinowactwa (kierownik zespołu to ówczesna dr hab. Iwona Kątnik).

Inny nurt badań nad haptoglobiną dotyczył jej katabolizmu i miał na celu wyjaśnienie mechanizmu wiązania kompleksu haptoglobina–hemoglobina przez powierzchniowe receptory komórek parenchymalnych wątroby (kierownik zespołu dr hab. Jerzy Osada). Wyjaśnienie mechanizmów wiązania hemoglobiny przez komórki nabłonka proksymalnego nerek i charakterystyka tego procesu to główna tematyka zespołu kierowanego przez dr. hab. Jerzego Osadę w l. 1998–2000. Praca doktorska Jakuba Gburka (promotor J. Osada) *Charakterystyka wiązania hemoglobiny w kanalikach nerkowych* nagrodzona została przez Prezesa Rady Ministrów (2000).

Szkoła Farmakologii Klinicznej

Dorobek farmakologii klinicznej Akademii Medycznej we Wrocławiu przedstawiony jest na płycie CD przy nazwiskach: Józef Hano, Marian Wilimowski, Krystyna Orzechowska-Juzwenko, Anna Wiela-Hojeńska, Adam Szeląg.

Szkoła Białkowych Inhibitorów Proteinaz Serynowych

Zainicjowane przez prof. **Wandę Mejbaum-Katzenellenbogen** w latach 60. XX w. badania nad enzymami proteolitycznymi i ich naturalnymi inhibitorami, występującymi w płynach ustrojowych człowieka i niektórych zwierząt, miały charakter badań klinicznych. Znalazły zastosowanie w terapii i diagnostyce medycznej. W poszukiwaniu nowych źródeł inhibitorów proteolitycznych T. Wilusz i A. Polanowski odkryli w nasionach roślin dyniowatych inhibitory proteaz serynowych. Następnie we współpracy z laboratorium prof. Laskowskiego Jr. (USA) oraz z udziałem J. Otlewskiego i M. Wieczorka wykazano, że są zbudowane z zaledwie 29 do 32 reszt aminokwasowych i tworzą nową rodzinę inhibitorów białkowych. Hamują wiele różnych proteinaz serynowych, m.in. trypsynę, trombinę, plazminę, katepsynę G i czynnik Hagemana. Oddziaływania inhibitorów z B-trypsyną i trypsynogenem wykazują mechanizm standardowy, a energia wzajemnych oddziaływań typu białko–białko należy do największych z dotąd znanych (J. Otlewski i współpracownicy). Inhibitory te okazały się znakomitym modelem inżynierii białka. We współpracy z prof. G. Kupryszewskim, U. Ragnarsonem i K. Rolką zsyntetyzowano chemicznie wiele analogów inhibitorów o zmienionych specyficznościach wobec proteinaz. Badania prowadzone we współpracy z profesorami R. Hubertem i W. Bode pozwoliły wyznaczyć, z wysoką rozdzielczością, strukturę krystaliczną jednego z inhibitorów w kompleksie z trypsyną. Z kolei we współpracy z dr. T.A. Holakiem ustalono metodą wielowymiarowych widm 1-H NMR, strukturę wolnego inhibitora w roztworze. Badania te umożliwiły unikalne w skali światowej porównanie obu struktur inhibitora i wykazały ich bardzo podobną konformację. W zespole J. Otlewskiego pokazano, że aminokwasy na powierzchni białka mogą mieć istotny wpływ na jego stabilność. Wyjaśniono strukturalne przyczyny dominującej roli PI w białkowym inhibitorze (BPTI) poprzez pomiar odpowiednich stałych asocjacji oraz udział 25 wysokorozdzielczych struktur krystalicznych kompleksów proteaza–inhibitor. Wyselekcjonowano, z bibliotek białek prezentowanych na fagach, warianty inhibitorów BPTI bardzo silnie hamujących chymotrypsynę i elastazę. Metodą rezonansu magnetycznego (NMR) określono strukturę hisaktofiliny, jednego z naj-

większych białek badanych w l. 1990–1992. W ostatnich latach (2002–2004) J. Otlewski i współpracownicy określili strukturę białka – *doublecortin* – odpowiedzialnego za tworzenie kory mózgowej człowieka, metodą heteronuklearnych widm NMR, i zaproponowali sposoby jego oddziaływania z tubuliną i mikrotubulinami. Wyjaśniono mechanizm stabilizacji dimerycznego białka Lis-1, odpowiedzialnego za tworzenie kory mózgowej człowieka.

W zespole A. Polanowskiego potraktowano mikroorganizmy jako producentów enzymów. Wydzielono renninopodobny enzym proteolityczny z grzyba, *Fusarium moniliforme* i zastosowano do kontrolowanej proteolizy w procesie dojrzewania serów. Badania z inicjatywy J. Chrzanowskiej wprowadziły biotechnologię do przemysłu mleczarskiego, a izolowane z rodzaju *Bacillus* zasadowe proteinazy znalazły zastosowanie w przemyśle spożywczym i chemii gospodarczej (A. Rodziewicz). J. Leluk wprowadził bioinformatykę do badań nad strukturą pierwszorzędową białka. Opracował wiele algorytmów, w tym algorytm dla oceny homologii pierwszorzędowej struktury białek oraz dla przewidywań wtórnych struktur białek.

Szkoła Białkowych Inhibitorów Proteinaz Serynowych jest przodująca w Instytucie Biochemii i Biologii Molekularnej i permanentnie cytowana w literaturze światowej. Prof. W. Mejbaum-Katzenellenbogen pod koniec lat 60. XX w. zainicjowała również badania nad interakcją DNA z białkami, realizowane przez J. Szopę-Skórkowskiego, oraz DNA z białkami i metalami przez K. Maskosa.

Andrzej Wiktor

Szkoła Technologii Postaci Leku

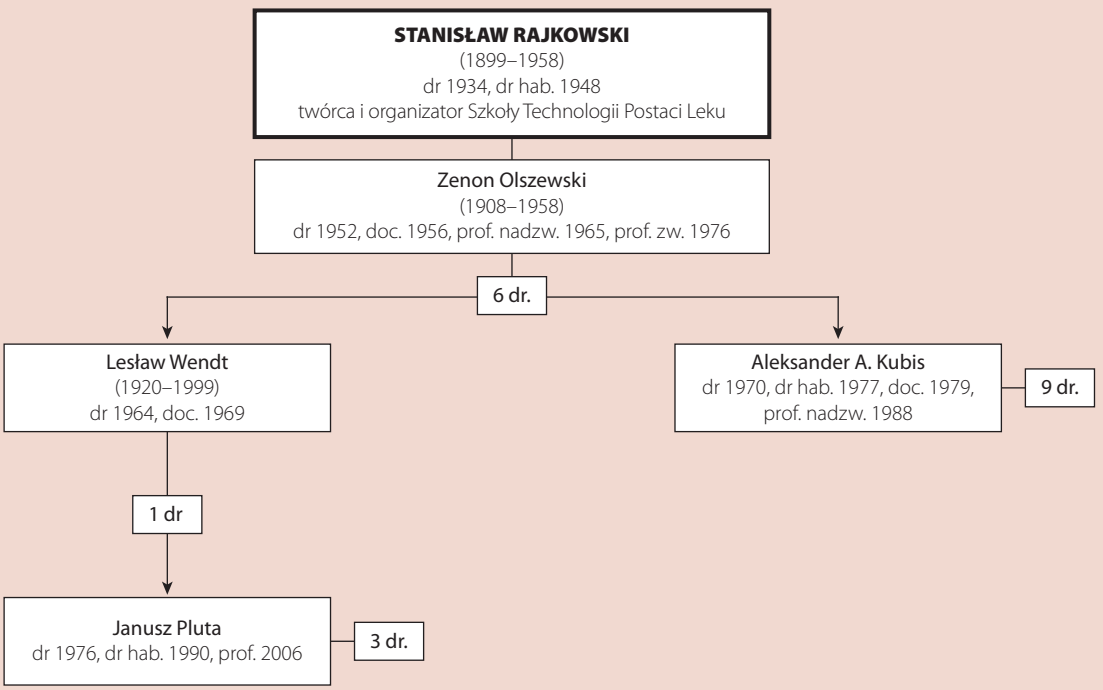
Katedra Farmacji Stosowanej Akademii Medycznej została utworzona w 1946 r. przez pełnomocnika rządu, doc. dr. **Stanisława Rajkowskiego**, który kierował nią do 1951 r.

Kierownictwo katedry w l. 1951–1978 objął prof. dr Zenon Olszewski. Pod jego kierownictwem nastąpił rozwój placówki pod względem lokalowym, obsady osobowej oraz wyposażenia w aparaturę naukową. Umożliwiło to rozwój badań naukowych nad ekstrakcją leczniczych surowców roślinnych i optymalizacją przyrządzonych preparatów, zapoczątkowano również badania nad rozwijającym się kierunkiem technologii postaci leku.

W 1980 r. w wyniku reorganizacji w Katedrze Farmacji Stosowanej utworzono Zakład Farmacji Aptecznej oraz Zakład Technologii Postaci Leku.

Od 1980 do 1990 r. Katedrą Farmacji Stosowanej oraz Zakładem Farmacji Aptecznej kierował doc. dr Lesław Wendt, który kontynuował badania nad leczniczymi preparatami roślinnymi oraz nad trwałością substancji leczniczej w postaci leku.

Od 1990 r. do chwili obecnej Zakładem Farmacji Aptecznej kieruje prof. dr hab. Janusz Pluta, który kontynuuje badania nad optymalizacją leczniczych preparatów roślinnych, rozpoczęte pod kierownictwem prof. Zenona Olszewskiego, dostosowując je do aktualnych wymogów. Badania te dotyczą oceny czystości chemicznej i mikrobiologicznej surowców i preparatów roślinnych. Równolegle rozwija nowoczesną technologię postaci leku z ukierunkowaniem jej na interakcje

Stanisław Rajkowski – ur. 1899 w Kazimierzu nad Wisłą, zm. 1958 w Berlinie; dr n. farm. 1934, dr hab. n. farm. 1948. W l. 1946–1951 zastępca profesora i kier. Katedry Farmacji Stosowanej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Autor licznych prac poświęconych ekstrakcji surowców roślinnych, zwłaszcza perkolacji, oraz przygotowaniu leku do podawania pozajelitowego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki pirogenów. W 1947 opublikował obszerną pracę monograficzną *Studia nad perkolacją*. W 1953 wprowadził do polskiej naukowej literatury farmaceutycznej termin „preparaty galenowe".

substancji leczniczych w fazie farmaceutycznej oraz w fazie biologicznej. Odrębnym kierunkiem badań J. Pluty jest poszukiwanie nowych substancji biologicznie czynnych. Od 1984 r. przy Zakładzie Farmacji Aptecznej istnieje Zespół ds. Muzeum Farmacji kompletujący eksponaty apteczne oraz prowadzący badania nad dziejami aptek Dolnego Śląska.

Od 1980 r. Zakładem Technologii Postaci Leku kieruje prof. dr hab. Aleksander A. Kubis, pełniąc również od 1990 r. funkcję kierownika Katedry Farmacji Stosowanej. Podstawowym kierunkiem badawczym jest zastosowanie nowoczesnych polimerów niejonowych, kationowych oraz anionowych jako nośników substancji leczniczych w technologii postaci leku o przedłużonym uwalnianiu. Badania obejmują zastosowanie preparatów o kontrolowanym uwalnianiu w dermatologii, ginekologii i stomatologii. Efektem tych badań są m.in. wdrożenia preparatów leczniczych Antalv oraz Litocid. Równolegle prowadzi się badania podstawowe nad kinetyką dostępności farmaceutycznej substancji leczniczej według opracowanego w zakładzie nowego modelu oscylacyjnego.

NAUKI O KULTURZE FIZYCZNEJ

Wstęp

Opracowanie dotyczy następujących szkół naukowych: Dydaktyki Wychowania Fizycznego, Antropologii Funkcjonalnej, Fizjologii Wysiłku i Teorii Sportu, Rehabilitacji oraz Biomechaniki Ruchu Człowieka – Techniki Sportowej.

Twórcy bądź organizatorzy szkół naukowych wywodzili się z nauk medycznych (Andrzej Klisiecki, Kazimierz Czyżewski, Tadeusz Marciniak), humanistycznych (Jan Konopnicki) lub matematyczno-biologicznych (Adam Wanke) Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Stąd Czytelnik napotka te nazwiska zapewne również w ich macierzystych zespołach, w których znajdują się ich uczniowie i kontynuatorzy. Pojawienie się tych uczonych w opisie szkół naukowych AWF było naturalną konsekwencją ich pionierskiej pracy, dydaktycznej i naukowej, począwszy od rocznego kursu nauczycieli wychowania fizycznego (1946) po studia trzyletnie (1947) i dalszy rozwój uczelni (samodzielność od 1950 r.). Natomiast wśród nauczycieli wychowania fizycznego od zarania pracujących w dziedzinie kultury fizycznej oraz wśród późniejszych absolwentów wychowania fizycznego znaleźli się uczniowie i naśladowcy mistrzów – ich osiągnięcia naukowe zostały przedstawione w postaci pokoleniowej szkoły naukowej.

Opisane szkoły i wymienione osoby stanowią oczywiście część potencjału i dorobku naukowego uczelni. Jak to w życiu bywa, nie każdy miał szczęście znaleźć się w otoczeniu wybitnych osobowości i twórców, jakimi niewątpliwie byli liderzy opisanych szkół.

Materiał opracowano przy współpracy: *Piotra Oleśniewicza*, *Anny Burdukiewicz* i *Adama Haleczki*, *Marka Zatonia* i *Zbigniewa Naglaka* oraz *Marka Woźniewskiego*.

Szkoła Dydaktyki Wychowania Fizycznego

Od ponad 20 lat obserwujemy renesans dydaktyki wychowania fizycznego jako dziedziny zajmującej się kształceniem w sferze psychomotorycznej. Pierwsze próby wprowadzenia do programów nauczania przedmiotu dydaktyka wychowania fizycznego podejmowane były na przełomie lat 40. i 50. ubiegłego wieku. Jednak zrezygnowano z używania tej nazwy, gdyż kojarzyła się ona z pejoratywnym określeniem, jakim jest dydaktyzm, które odnoszono do rutyny i schematyzmu działań nauczycielskich. Po wielu latach zapomnienia dydaktyka wychowania fizycznego, „odczytana" na nowo, powróciła i zajęła należne jej miejsce w programach kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego.

Prekursorem dydaktyki wychowania we wrocławskiej Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego (obecnie AWF) był prof. Jan Konopnicki. Jego zainteresowania badawcze dotyczyły niepowodzeń szkolnych. Znaczące publikacje to *Powodzenie i niepowodzenia szkolne* oraz *Problem opóźnienia w nauce szkolnej*.

Przedmiot dydaktyka wychowania fizycznego wprowadził ponownie do treści programowych AWF prof. **Bogdan Czabański**. Pod jego kierunkiem przedmiot ten nabrał nowego blasku, rozwinięte zostało istotnie pole badawcze, opracowano określone materiały dydaktyczne oraz zreformowano cały proces kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego. Do znaczących publikacji szkoły zaliczyć należy monografię *Wybrane zagadnienia nauczania i uczenia się techniki sportowej* oraz podręczniki *Kształcenie psychomotoryczne* i *Elementy dydaktyki ogólnej* autorstwa prof. Czabańskiego. Przełomową datą był 1 września 1993, kiedy to senat uczelni powołał Katedrę Dydaktyki Wychowania Fizycznego, a jej pierwszym kierownikiem został twórca Szkoły Dydaktyki Wychowania Fizycznego – prof. B. Czabański.

O dynamice rozwoju naukowego szkoły może świadczyć m.in. fakt przygotowania i wypromowania 23 doktorów n. o kf. Dwóch uczniów uzyskało stopień doktora hab., a jeden z nich tytuł profesora. Swoje osiągnięcia naukowe kontynuatorzy szkoły wielokrotnie prezentowali na konferencjach i sympozjach naukowych w kraju i za granicą, ale też sami byli organizatorami 13 spotkań naukowych, w tym 6 międzynarodowych. Wyniki swojej działalności naukowej szkoła prezentuje na cyklicznych konferencjach organizowanych przez swoich uczniów – międzynarodowej: „Dydaktyka wychowania fizycznego", ogólnopolskiej: „Wychowanie fizyczne w zreformowanej szkole", oraz Tatrzańskich Seminariach Naukowych „Edukacja Jutra", które przez ostatnich kilka lat współorganizowali z UAM w Poznaniu. Wszystkie wymienione spotkania naukowe dokumentowane są w tematycznych recenzowanych monografiach.

Kontynuacja badań naukowych szkoły prof. Czabańskiego realizowana jest przez jego uczniów. Prof. Tadeusz Koszczyc, kierujący Katedrą Dydaktyki Wychowania Fizycznego, zajmuje się problemem badawczym optymalizacji procesu nauczania i uczenia się motorycznego (ważne publikacje *Asymetria morfologiczna i dynamiczna oraz możliwości jej kształtowania u dzieci w młodszym wieku szkolnym*, *Transfer w procesie wychowania fizycznego*, *Integracja w procesie kształcenia i wychowania fizycznego*). Natomiast prof. nadzw. dr hab. Krystyna Zatoń jest kierownikiem Katedry Pływania

i zgłębia problem badawczy dotyczący komunikacji dydaktycznej w wychowaniu fizycznym (znacząca publikacja – *Przekaz słowny na lekcjach wychowania fizycznego*).

Ważnym elementem w realizacji badań naukowych szkoły jest pozyskanie grantów krajowych i międzynarodowych. Nauczyciele akademiccy Katedry Dydaktyki Wychowania Fizycznego, reprezentujący szkołę, jako jedyni na uczelni byli i są realizatorami 3 międzynarodowych grantów naukowych oraz 1 grantu krajowego. Ich dorobek naukowy dotyczy głównie czterech podstawowych zagadnień. Są to: uwarunkowania morfofunkcjonalne i środowiskowe procesu uczenia się i nauczania czynności ruchowych; psychospołeczne uwarunkowania procesu uczenia się i nauczania czynności ruchowych; pedeutologiczne aspekty zawodu nauczyciela wychowania fizycznego oraz aktywność ruchowa dzieci i młodzieży specjalnej troski.

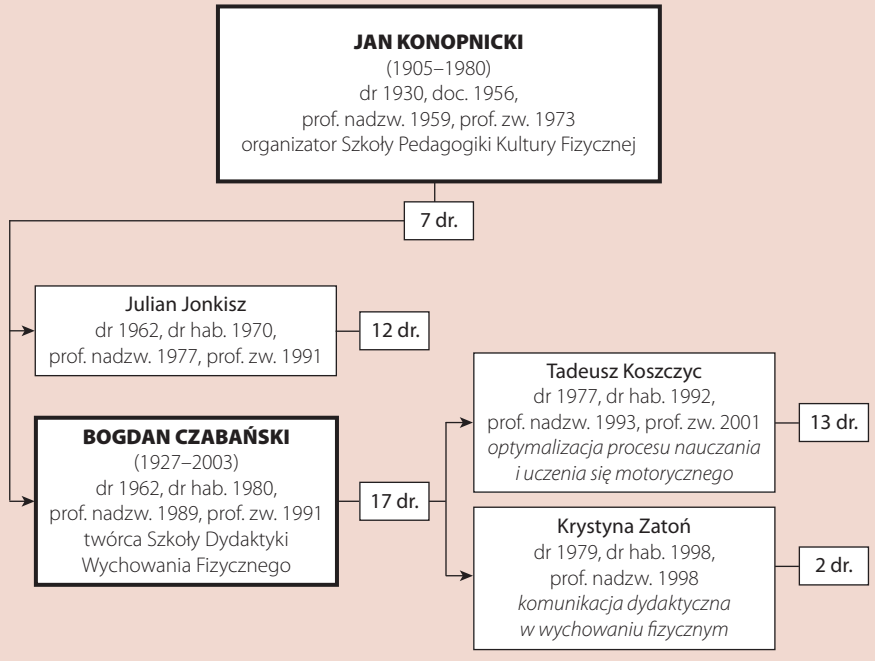
Zagadnienia te stanowią jeden z fragmentów ogólnego problemu naukowego, jakim jest optymalizacja procesu uczenia się i nauczania czynności ruchowych. Wyniki tych badań są publikowane zarówno w opracowaniach zwartych, jak i w czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych.

Działalność naukowa pracowników szkoły ma określone przełożenie na unowocześnienie procesu dydaktycznego prowadzonego na uczelni. W minionej dekadzie przygotowali oni także wiele opracowań dydaktycznych, w tym podręcznik ogólnopolski dla rodziców, nauczycieli i uczniów. Te nowatorskie działania w zakresie dydaktyki wychowania fizycznego prowadzone we wrocławskiej AWF miały i mają wpływ na ogólnopolski system kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego. Równolegle bowiem z działaniami podejmowanymi na uczelni pracownicy reprezentujący szkołę brali i biorą czynny udział w kształtowaniu rzeczywistości edukacyjnej naszego kraju, uczestnicząc m.in. w Ogólnopolskich Sejmikach Szkolnej Kultury Fizycznej, Ogólnopolskich Warsztatach Metodycznych oraz w wielu innych formach kształcenia i dokształcania kadry nauczycielskiej.

Wszystkie te dokonania sprawiły, że mówi się już o Szkole Dydaktyki Wychowania Fizycznego.

Jan Konopnicki – ur. 1905 w Krakowie, zm. 1980 w Krakowie. Studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UJ, początkowo w zakresie historii, później pedagogiki. Dwuletnie uzupełniające studia pedagogiczno-psychologiczne na UJ, dr filozofii 1930, doc. mianowany 1956, prof. nadzw. 1959, prof. zw. 1973; nauczyciel gimnazjum, podinspektor szkolny w Gródku Jagiellońskim 1934, organizator polskiego ruchu oświatowego, pedagogicznego i publicystycznego na terenie Anglii i Szkocji (1942–1946), wicedyrektor Instytutu Pedagogicznego ZHP we Wrocławiu (1946–1948), wykładowca pedagogiki w Studium WF we Wrocławiu 1948, etatowy pracownik uczelni (1953–1962), prodziekan ds. wychowawczych (1954–1956), zastępca prof. 1954, kier. Katedry Teorii i Metodyki WF, rektor Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego (1956–1962), czł. Comparative Education Society in Europe w Lizbonie, pracownik Instytutu Pedagogiki UWr (1962–1968), od 1968 dyr. Instytutu Pedagogiki UJ. Promotor ok. 600 magistrantów, 60 doktorów n. hum. i WF, opiekun 13 przewodów habilitacyjnych. Odznaczony licznymi nagrodami państwowymi i odznaczeniami, min. Krzyżem Kawalerskim OOP.

Bogdan Czabański – ur. 1927 w Chojnicach, zm. 2003 we Wrocławiu. Liceum Pedagogiczne w Katowicach w 1948; Wyższa Szkoła WF we Wrocławiu (1948–1951); mgr WF 1951; dr n. o kf 1962; dr hab. 1980; prof. nadzw. 1989; prof. zw. 1991; zastępca asystenta Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (1951–1956); kier. Zakładu Pływania (1954–1967 i 1969–1982); kier. Zakładu Teorii i Metodyki Sportów Wodnych oraz Sportów Wodnych i Zimowych (1968–1969); prodziekan (1967–1970), dziekan (1970–1971); dyrektor Instytutu Wychowania Fizycznego i Sportu (1971–1972); kier. Zespołu Naukowo-Metodycznego Instytutu Sportu w Warszawie (1978–1980); prorektor ds. nauki (1982–1984); kier. Katedry Teorii Uczenia się i Nauczania Motorycznego (1984–1987); prof. na uniwersytecie w Hamburgu (1987–1988); przewodniczący Komisji Przekształceń Programowych AWF we Wrocławiu (1991–1992); kier. Zakładu Dydaktyki i Zakładu Teorii WF w Katedrze Nauk Pedagogicznych (1991–1993); kier. Katedry Dydaktyki WF 1993–1994; twórca Szkoły Dydaktyki WF. Wypromował: 17 doktorów n. o kf, wśród wychowanków 2 doktorów hab., 1 prof. Autor ponad 100 publikacji, 14 książek, organizator 14 międzynarodowych konferencji naukowych. Twórca i fundator Nagrody w Konkursie Publikacji Naukowych z zakresu Dydaktyki Wychowania Fizycznego wręczanej corocznie od 1996. Odznaczenia: Zasłużony Działacz KFiT, Złoty Krzyż Zasługi, Medal XXX-lecia, Krzyż Kawalerski OOP, Zasłużony Nauczyciel PRL.

Szkoła Antropologii Funkcjonalnej

Szkoła Antropologii Funkcjonalnej wyróżnia się odmiennym podejściem do organizmu ludzkiego, który rozpatrywany jest jako system dynamiczny, a nie statyczny. Najistotniejszymi aspektami analizy są mianowicie somatyczne uwarunkowania cech funkcjonalnych (wydolność i sprawność fizyczna). Zagadnienia adaptacji organizmu ludzkiego do zwiększonych obciążeń fizycznych badane są głównie za pomocą zaawansowanych metod matematycznych.

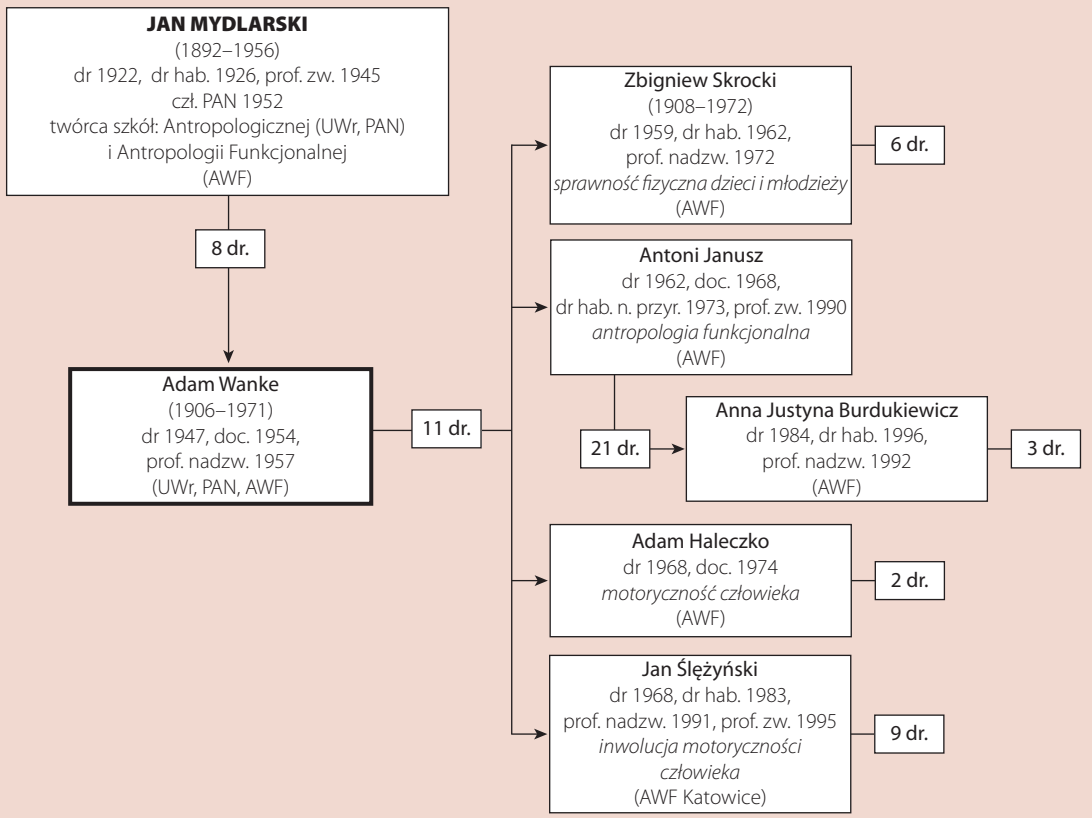
O kształcie szkoły zdecydowała aktywność naukowa jej twórcy, **Adama Wankego**, ucznia prof. Karola Stojanowskiego i prof. Jana Mydlarskiego, prekursorów antropologii funkcjonalnej w okresie międzywojennym. Przyjmując założenie, że podstawą teorii wychowania fizycznego powinno być poznanie ruchu jako czynnika kształtującego organizm ludzki, poszukiwali oni związków przyczynowych między szeroko rozumianymi cechami somatycznymi i funkcjonalnymi, co zaowocowało m.in. opracowaniem przez J. Mydlarskiego nowatorskiego miernika sprawności fizycznej dla młodzieży szkolnej.

Prof. Adam Wanke, założyciel Zakładu Antropologii w Studium Wychowania Fizycznego, dzięki zastosowaniu metod matematycznych rozwinął dorobek swych nauczycieli, tworząc oryginalne procedury taksonomiczne. Opracowana przez niego metoda somatotypologiczna okazała się użytecznym narzędziem badawczym w analizie morfologicznych uwarunkowań cech funkcjonalnych i wpływu treningu sportowego na cechy budowy ciała.

Prof. Antoni Janusz wraz z kierowanym przez siebie zespołem (A. Jarosińska, E. Piesiewicz, Z. Ignasiak, E. Stefanicka, J. Miałkowska, A. Burdukiewicz) kontynuował i rozwinął problematykę antropologii funkcjonalnej. Zainicjowane przez niego badania rozwoju morfologicznego i funkcjonalnego dzieci i młodzieży miejskiej i wiejskiej (problemy badawcze resortowe, granty KBN) umożliwiły określenie zmienności sprawności fizycznej jako konsekwencji procesu somatogenezy i stanu zaawansowania w dojrzałości biologicznej. Są to zagadnienia ważne podczas selekcji kandydatów do uprawiania sportu. Ponadto opracowano nową wielocechową metodę oceny stanu zaawansowania w rozwoju morfologicznym. Inny nurt zainteresowań stanowiła problematyka wpływu warunków środowiskowych i obciążeń fizycznych na zmiany w budowie ciała sportow-

Jan Mydlarski, biogram zob. s. 418.

Adam Wanke, biogram zob. s. 418.

Antoni Janusz – ur. 1929 w Ptaszkowej (woj. małopolskie). Studiował biologię na UJ (1949–1952) i antropologię (1952–1954) na UWr, uzyskując dyplom magistra. W 1954 objął funkcję asystenta w Zakładzie Anatomii Opisowej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. W 1962 otrzymał stopień dr., doc. – 1968, dr. hab. n. przyr. w zakresie antropologii – 1973, prof. zw. – 1990. Do 2002 kierował Katedrą Antropologii i Biometrii AWF we Wrocławiu. Na uczelni pełnił funkcję dziekana (1973–1976), rektora (1981–1982), prorektora ds. nauki i współpracy z zagranicą (1998–2000). Przewodniczący Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego i czł. Komitetu Antropologii PAN (1969–1992), Rady Naukowej Zakładu Antropologii PAN, WTN, Polskiego Towarzystwa Biometrycznego, Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej i European Anthropological Association. Na AWF we Wrocławiu wraz z zespołem współpracowników kontynuował badania z zakresu antropologii funkcjonalnej. Wypromował 21 doktorów n. przyr. i n. o kf. Był opiekunem 2 habilitacji. Dorobek naukowy obejmuje łącznie 95 tytułów, w tym 5 książek. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi.

ców. W ramach tego zagadnienia zbadano zróżnicowanie morfologiczne zawodników reprezentujących różne dyscypliny sportowe oraz opracowano tzw. płaską typologię budowy ciała, stosując metodę stochastycznej korelacji wielorakiej założyciela szkoły, A. Wankego.

Problematykę somatycznych uwarunkowań cech funkcjonalnych kontynuuje zespół pod kierunkiem dr hab. A. Burdukiewicz (J. Miałkowska, J. Pietraszewska, J. Andrzejewska, M. Grabarczyk), który za pomocą metod wielocechowych bada strukturę zbioru cech morfologicznych i funkcjonalnych oraz wykazuje częściową niezależność rozwoju morfologii ciała od sfery motorycznej. Problematyka badawcza antropologii funkcjonalnej została poszerzona o analizę zmienności składu tkankowego ciała i postawy ciała, zagadnienia o podstawowym znaczeniu dla specjalistów z zakresu promocji zdrowia, sportu i wychowania fizycznego. Istotnych informacji o adaptacji morfologicznej do wykonywanego zawodu dostarczają pomiary biometryczne przedstawicieli służb mundurowych.

Materiały pomiarowe, zebrane w ciągu 60 lat trwania Zakładu Antropologii, umożliwiają poznanie zmian międzypokoleniowych zachodzących w budowie somatycznej, składzie tkankowym ciała i poziomie rozwoju cech funkcjonalnych. Na ich podstawie stwierdzono tendencje do powiększenia smukłości ciała oraz występowanie niekorzystnych zmian, wyrażających się pogorszeniem sprawności fizycznej w populacji Dolnego Śląska. Uzupełnieniem wspomnianych przedsięwzięć naukowych są badania rozwoju fizycznego dzieci niepełnosprawnych na tle zdrowych rówieśników.

Problematyka antropologii funkcjonalnej została przedstawiona w 35 dysertacjach doktorskich oraz 4 rozprawach habilitacyjnych.

Szkoły: Fizjologii Wysiłku i Teorii Sportu

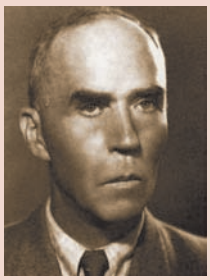
Prof. **Andrzej Klisiecki** dał początek dwóm kierunkom badawczym: fizjologii wysiłku (twórca) i teorii wychowania fizycznego i sportu (organizator). Fizjolodzy, którzy byli bezpośrednimi wychowankami profesora, pracującymi na uczelni to: Bolesław Buła (1954–1999), Edward Ziobro (pracował w latach 60. XX w.) i Zbigniew Jethon (1950–1955 oraz od 1992). Charakter uczelni skłonił zespół fizjologów do skierowania swych zainteresowań na wysiłek fizyczny, a w szczególności na wysiłek występujący w procesie treningu sportowego. Prof. B. Buła rozwinął prace nad oceną i kontrolą wydolności fizycznej. Intensyfikacja tych badań, integracja osób zajmujących się fizjologią wysiłku była wynikiem działania prof. Marka Zatonia, doktoranta prof. B. Buły. Prof. M. Zatoń prowadził badania nad kryteriami oceny obciążeń fizycznych (patrz np. *Wartość kryteriów fizjologicznych w kontroli i regulacji treningu sportowego*). Na zlecenie Polskiego Komitetu Olimpijskiego (prof. M. Zatoń jest członkiem komisji medycznej) pracownicy fizjologii prowadzą wieloletnie badania wydolnościowe i adaptacji do treningu polskich reprezentantów w pływaniu, wioślarstwie, boksie, narciarstwie biegowym i lekkiej atletyce. Wyniki tych studiów posłużyły do opracowania schematu badań wysiłkowych, które dotąd obowiązują w zorganizowanej przez niego Pracowni Badań Wysiłkowych. Warto podkreślić, że ta pracownia, dotąd jako jedyna w Polsce, posiada akredytację PN-EN ISO 9001:2001. W zespole powstały monografie: *Aktywność ruchowa w świetle badań fizjologicznych i promocji zdrowia* i *Znaczenie aktywności ruchowej dla zdrowia*. Dorobek całej szkoły wyraża się licznym gronem promowanych doktorów n. o kf (A. Klisiecki – 3, B. Buła – 5, Z. Jethon – 15 i M. Zatoń – 20), a spośród nich jedna osoba uzyskała stanowisko docenta, ponadto uzyskano stopień naukowy doktora hab. i dwa tytuły profesorskie.

Podstawę rozwoju teorii wychowania fizycznego i sportu stanowiły oryginalne poglądy i badania prof. Andrzeja Klisieckiego, którego uznaje się za organizatora Szkoły Teorii Wychowania Fizycznego i Sportu. Na tym gruncie rozwinęły się pierwsze badania, które były początkiem Szkoły Teorii Sportu, a dr **Zbigniew Naglak** (doktorant prof. Klisieckiego) stał się jej twórcą. Kierował zawsze dosyć dużym zespołem w ramach Zakładu lub Katedry Teorii Sportu lub Zespołowych Gier Sportowych. W tych jednostkach przedmiotem badań był proces treningu sportowego, wielkość, charakter i rodzaj obciążeń treningowych oraz kontrola efektów treningowych. Problemy te różnicowano pod względem dyscypliny sportowej i wieku zawodników. Dociekania naukowe prof. Z. Naglaka znalazły wyraz w jego monografii *Społeczne i metodyczne aspekty sportu klasyfikowanego* oraz weszły do literatury krajowej jako podstawowe podręczniki w kształceniu trenerów (*Trening sportowy – teoria i praktyka, Teoria zespołowej gry sportowej – kształcenie gracza*). Doktoranci, a szczególnie doktorzy hab., którzy tworzyli zespół teorii sportu, rozwinęli z czasem własne kierunki badawcze. Prof. dr hab. Ryszard Panfil, kontynuator głównego nurtu, skupił się w swych dociekaniach na teorii zespołowych gier sportowych. Jako kierownik Zakładu Piłki Nożnej (1991–2001), a następnie Zakładu Zarządzania w Grach Sportowych, prowadzi badania nad aspektami procesów zarządzania, kierowania i edukowania w grach sportowych. Rozwiązywane są zagadnienia dotyczące uwarunkowania sprawnego zarządzania produktem klubu sportowego, obejmujące jego innowacyjną identyfikację oraz sposoby skutecznego i ekonomicznego wytwarzania i dystrybucji. Wyniki badań i studiów przedstawione są w monografii *Dyspozycje sportowców do gry zespołowej a kierowanie nimi* oraz w dwóch podręcznikach (*Zarządzanie produktem klubu sportowego*, *Zarządzanie zespołem sportowym*). Wyniki badań i studiów nad zagadnieniem determinantów efektywnego kierowania (*coaching*) przedstawiono w dwóch podręcznikach (*Kierowanie zespołem sportowym*, *Trener-selekcjoner w grach sportowych*). Inne prace zwarte to *Edukacja uzdolnionego gracza* oraz *Nauczanie gry w piłkę nożną*.

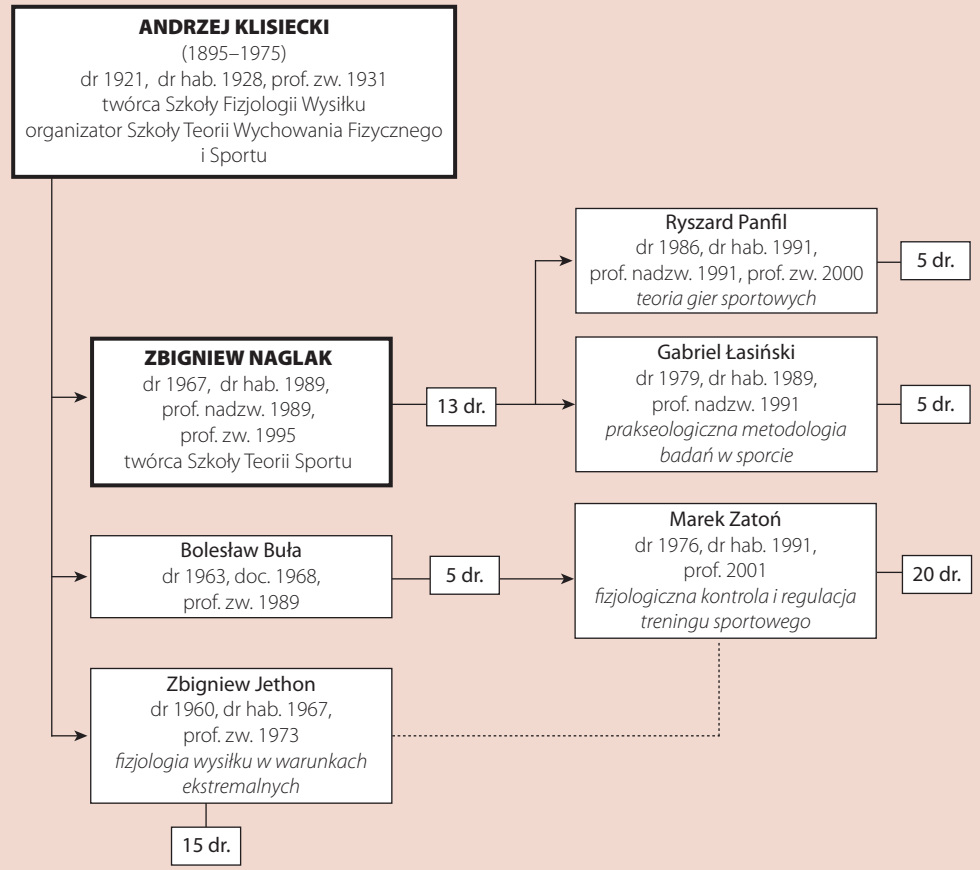
Inny habilitant – Gabriel Łasiński, jako kierownik Zakładu Teorii Treningu Sportowego (1991–2001) oraz Zakładu Komunikacji Społecznej i Mediów (2002) za swój kierunek badawczy przyjął problemy dotyczące analizy, oceny, projektowania i doskonalenia systemów treningowych. Do tych

celów wykorzystuje prakseologiczny system ocen, stosuje analizy systemowe oraz syntezy systemowe w usprawnianiu działań w sporcie. Rozwinięciem wspomnianej koncepcji było zainteresowanie się problematyką efektywnych systemów zarządzania współczesną organizacją sportową; organizacji, która przechodzi transformację od jednostki budżetowej do jednostki komercyjnej. Osiągnięciem wynikającym z tego kierunku badań jest stworzenie podstaw oryginalnej prakseologiczno-systemowej koncepcji teorii treningu sportowego, co wyraźnie wzbogaciło tak ważny dla kultury fizycznej stan wiedzy i możliwości rozwoju teorii sportu. Badania i prace o tej tematyce znacząco wpłynęły na tworzenie się tzw. prakseologicznej (wrocławskiej) szkoły teorii sportu i teorii treningu sportowego, uznanej w kraju i za granicą.

Łącznie dorobek Szkoły Teorii Sportu wyraża się promowaniem 23 doktorów, 3 habilitacjami, 2 tytułami profesorskimi i 4 monografiami.

Andrzej Klisiecki, biogram zob. s. 508.

Zbigniew Naglak – ur. 1930 w Krotoszynie. Twórca Szkoły Teorii Sportu. Asystent – 1953; mgr – 1956; dr n. o kf – 1967; dr hab. – 1989; prof. nadzw. – 1989; prof. zw. – 1995; kier. Zakładu Specjalizacji Sportowych (1972–1975); kier. Zakładu Teorii Sportu (1975–1988); kier. Zakładu Teorii i Metodyki Zespołowych Gier Sportowych (1988–1996); kier. Zakładu Piłki Ręcznej (1996–1999); kier. Zakładu Dydaktyki Gier Sportowych (1999); kier. Katedry Teorii Sportu (1982–1993); kier. Katedry Zespołowych Gier Sportowych (1993–2002); zastępca dyr. Instytutu Sportu (1972–1975); prorektor (1976–1982); prorektor ds. nauki (1990–1993); prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą (1996–1999); prorektor ds. dydaktyki, spraw studenckich i sportu (1999–2002); dziekan Wydziału Wychowania Fizycznego (1995–1996); czł. Komitetu Kultury Fizycznej PAN (1980–1983); czł. Rady Wyższego Szkolnictwa Kultury Fizycznej (1985–1988); ekspert stały Komisji Kultury Fizycznej i Turystyki – Sejm Rzeczpospolitej (1999); czł. w Zespole Opiniodawczo-Doradczym ds. Kultury Fizycznej i Sportu MEN (2000–2001); czł. Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej (od 1960); czł. Międzynarodowego Towarzystwa Naukowego Gier Sportowych (od 2001). Inspirator badań powstałych w jego zespole: prakseologicznej koncepcji badania i usprawniania treningu sportowego; badań wielopodmiotowych, działań podczas gry z piłką; pionierskiego zastosowania piłek edukacyjnych w zintegrowanym kształceniu dzieci. Wypromował 13 doktorów n. o kf; wśród wychowanków 2 dr. hab., 1 prof. Autor 76 publikacji, 6 książek (do 2001). Odznaczenia: Medal KEN, Zasłużony Nauczyciel PRL, Krzyż Kawalerski OOP.

Szkoła Rehabilitacji

Początki rehabilitacji w AWF we Wrocławiu związane są z osobą prof. **Kazimierza Czyżewskiego**. Profesor, jako jeden z organizatorów wychowania fizycznego dla młodzieży studiującej, przybył do Wrocławia z grupą naukowców i lekarzy ze Lwowa, obejmując kierownictwo I Kliniki Chirurgii Ogólnej we Wrocławiu. W 1956 r. został kierownikiem Zakładu Traumatologii w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, a w 1964 r. utworzył Katedrę Kontroli Lekarskiej tejże uczelni. Wspólnie z dr. Stanisławem Paliderem prowadził zajęcia i badania z zakresu traumatologii, ze szczególnym uwzględnieniem wstrząsu pourazowego oraz innych zagadnień sportowo-medycznych. Tworzył podwaliny współczesnej gimnastyki korekcyjnej i rehabilitacji, stając się organizatorem Szkoły Rehabilitacji.

Podjęcie w 1967 r. przez prof. Adama Rosławskiego pracy w Zakładzie Usprawniania Leczniczego, w Katedrze Kontroli Lekarskiej, przyczyniło się do rozwoju badań naukowych w rehabilitacji w chorobach wewnętrznych i reumatologii.

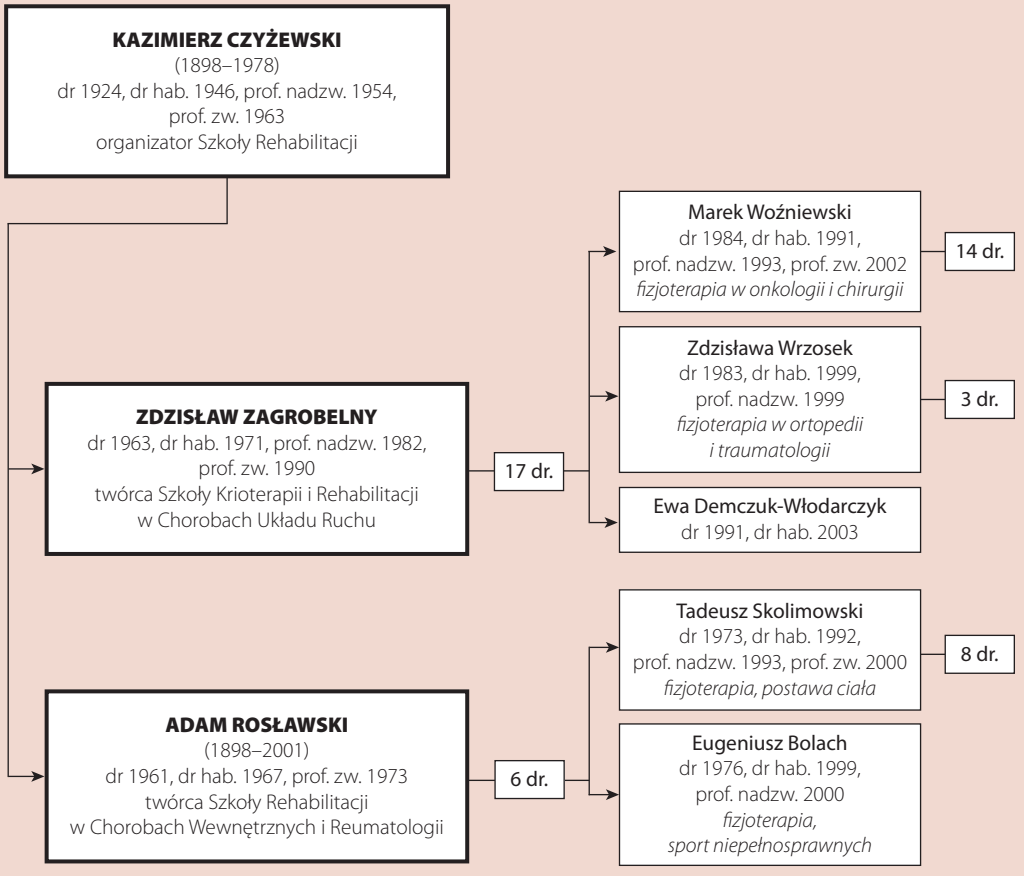
W l. 1967–1987 prof. Adam Rosławski, twórca Szkoły Rehabilitacji w Chorobach Wewnętrznych i Reumatologii, kierował badaniami dotyczącymi kryteriów kwalifikacji, oceny i metod rehabilitacji pacjentów ze schorzeniami reumatoidalnymi, które były prezentowane m.in. w rozprawach doktorskich Hanny Burzyńskiej, Tadeusza Skolimowskiego i Eugeniusza Bolacha. Wspólnie z prof. T. Skolimowskim opracowali podstawy teoretyczne i praktyczne metod badania narządu ruchu i techniki wykonywania ćwiczeń leczniczych, opublikowane w kolejnych edycjach podręczników o zasięgu krajowym, stanowiące wademekum edukacji absolwentów fizjoterapii.

Kontynuując dzieło prof. A. Rosławskiego, prof. T. Skolimowski skupił się nad zagadnieniami biomechaniki zaburzeń postawy ciała oraz możliwościami jej oceny. Wyniki tych badań zostały opublikowane m.in. w monografii *Kształtowanie się parametrów czynnościowych narządu ruchu w przebiegu idiopatycznych bocznych skrzywień kręgosłupa* oraz w opracowaniach jego współpracowników (np. Ewa Demczuk-Włodarczyk, *Budowa stopy w okresie rozwoju progresywnego człowieka*; Eugeniusz Bolach, *Sportowe gry zespołowe w usprawnianiu osób niewidomych i niedowidzących*).

Zatrudnienie w 1976 r. w AWF we Wrocławiu prof. Zdzisława Zagrobelnego, ucznia prof. Kazimierza Czyżewskiego i twórcy Szkoły Krioterapii i Rehabilitacji w Chorobach Układu Ruchu, pozwoliło na rozwój badań obejmujących rehabilitację w ortopedii i traumatologii oraz chirurgii i onkologii. Na początku lat 80. prof. Marek Woźniewski, uczeń prof. Zdzisława Zagrobelnego, rozpoczął badania naukowe dotyczące nowego kierunku, jakim była rehabilitacja w onkologii, a zwłaszcza metody rehabilitacji osób z wtórnym obrzękiem chłonnym kończyn, w której zastosowano po raz pierwszy w Polsce urządzenie do przerywanej kompresji

Kazimierz Czyżewski – ur. 1898 we Lwowie, zm. 1978. Organizator Szkoły Rehabilitacji. Studia rozpoczął na Wydziale Filozoficznym UJK, a zakończył na medycynie. W 1924 roku uzyskał tytuł dr. wszech nauk lekarskich i rozpoczął pracę jako chirurg w Państwowym Szpitalu Powszechnym we Lwowie. Dyr. Szpitala Powszechnego w Drohobyczu. W l. 1942–1945 był ordynatorem oddziału chirurgicznego we Lwowie. Do Wrocławia przyjechał w 1945 i podjął pracę w tutejszym szpitalu. Habilitował się w 1946, prof. nadzw. został w 1954, a prof. zw. w 1963. Działał w wielu towarzystwach naukowych, był czł. kilku towarzystw zagranicznych. Utrzymywał stałe kontakty naukowe z ośrodkami zagranicznymi, zwłaszcza w Lyonie. Od 1954 był kier. Zakładu Traumatologii Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, a w 1964 utworzył Katedrę Kontroli Lekarskiej.

Zdzisław Zagrobelny – ur. 1932 w Mikaszewiczach (ZSRR), dr med. 1963 – Wydział Lekarski AM we Wrocławiu, dr hab. n. med. 1971, prof. nadzw. 1982, prof. zw. 1990; dyscyplina naukowa – medycyna, specjalność naukowa – rehabilitacja ruchowa, anestezjologia, chirurgia. Kier. Instytutu Rehabilitacji AWF we Wrocławiu (1995–1998), a następnie Katedry Fizjoterapii Klinicznej do 2002. Rektor AWF we Wrocławiu (1984–1990 i 1996–2002), czł. Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (1994–1996); założyciel Polskiego Towarzystwa Rehabilitacji (1993), Polskiego Stowarzyszenia Kriomedycznego (1985), czł. Polskiego Towarzystwa Nauk Kultury Fizycznej, TWK, PTAiIT, International Institute of Refrigeration (Paris). Czł. komitetów redakcyjnych i naukowych czasopism naukowych: „Acta Bio-Optica et Informatica Medica", „Fizjoterapia", „Człowiek i Ruch". Od 1983 inicjator i twórca Szkoły Krioterapii i Rehabilitacji w Chorobach Układu Ruchu. Wypromował 17 doktorantów (15 n. o kf i 2 n. med.); wśród wychowanków było 5 doktorów hab. i 2 prof. Autor 150 publikacji, 2 książek i kilku rozdziałów w podręcznikach akademickich. Za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną uzyskał 11 nagród ministrów różnych resortów. Odznaczenia: Krzyż Komandorski z Gwiazdą.

pneumatycznej własnej konstrukcji, które jako wzór użytkowy uzyskało ochronę Urzędu Patentowego. Ich wyniki zostały opublikowane m.in. w monografii *Wczesne i odległe wyniki kompleksowej rehabilitacji chorych z wtórnym obrzękiem chłonnym kończyny górnej*. Prace te są kontynuowane pod kierunkiem prof. Marka Woźniewskiego i zostały rozszerzone o problematykę dotyczącą rehabilitacji ludzi z zaburzeniami czynności układu ruchu, układu oddechowego, zdolności wysiłkowej i sprawności fizycznej oraz postawy i równowagi ciała po leczeniu nowotworów złośliwych.

Z inicjatywy prof. Z. Zagrobelnego w 1983 r. we Wrocławiu, niemal równocześnie z pionierskimi pracami japońskimi i niemieckimi, rozpoczęto badania nad zastosowaniem krańcowo niskich temperatur w rehabilitacji, które dały początek Polskiej Szkole Krioterapii. W tym czasie skonstruowano i wykonano pierwsze urządzenie do miejscowego nadmuchu parami ciekłego azotu, a następnie w 1989 r. komorę kriogeniczną do krioterapii ogólnej, które zostały opatentowane. Umożliwiło to wykonanie prac badawczych dotyczących reakcji hormonalnych, metabolicznych i odpornościowych organizmu człowieka na temperatury kriogeniczne, zmian czynności układu krążenia i oddychania pod wpływem krioterapii ogólnoustrojowej, mechanizmów przeciwbólowego i rozluźniającego działania niskich temperatur.

Kontynuacją rozpoczętych w początkach lat 80. ubiegłego wieku badań była kliniczna ocena skuteczności ogólnoustrojowej i miejscowej krioterapii w chorobach i dysfunkcjach układu ruchu (*Krioterapia miejscowa i ogólnoustrojowa*), chorobach reumatycznych, chorobach ośrodkowego układu nerwowego dzieci i dorosłych w zespole Sudecka (*Badania nad przydatnością kriorehabilitacji w leczeniu pourazowej algodystrofii Sudecka w obrębie ręki*) oraz w odnowie biologicznej w sporcie. Wśród współpracowników znajdują się takie nazwiska jak: C. Jezierski, A. Skrzek, K. Zimmer, M. Monkiewicz, M. Mraz, R. Piechura, K. Kuliczkowski, M. Woźniewski i Z. Wrzosek.

W dowód uznania za badania naukowe w zakresie zastosowania temperatur kriogenicznych w rehabilitacji Wydział Fizjoterapii AWF we Wrocławiu otrzymał wyróżnienie w konkursie im prof. W. Degi za „Ambulatoryjne leczenie pacjentów niepełnosprawnych za pomocą komory niskotemperaturowej".

Szkoła Biomechaniki Ruchu Człowieka – Techniki Sportowej

Początki wrocławskiej biomechaniki jako przedmiotu wykładanego na studiach (w ramach anatomii) datują się na lata 50. XX w. (dr **Czesław Niżankowski**, którego asystentem był **Tadeusz Bober**). Przedmiot ten pojawiał się tylko w programach studiów wychowania fizycznego. Pierwszym, od 1961 r., kierownikiem Zakładu Biomechaniki i organizatorem tej specjalności naukowej był prof. **Tadeusz Marciniak**. W 1966 r. kierownictwo Zakładu objął dr T. Bober – od tego też czasu datują się zalążki Szkoły Biomechaniki Ruchu Człowieka – Techniki Sportowej.

Ośrodek wrocławski skupiał się nad badaniami techniki sportowej, kryteriów skuteczności techniki ruchu (z wprowadzeniem i zastosowaniem metod analizy kinematograficznej), koordynacji ruchów (T. Bober był współautorem opatentowanego urządzenia do testowania zdolności koordynacyjnych, zwanego miernikiem uchybu ruchów programowanych), wreszcie mechaniki mięśni ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania energii sprężystości w ruchach człowieka (badania dynamometryczne i elektromiograficzne), co następnie zostało ukierunkowane przez dr. inż. J. Zawadzkiego (oryginalne stanowisko badawcze) na badania napędu mięśniowego w ruchach cyklicznych. Natomiast wspomniany wyżej problem koordynacji ruchów został rozwinięty i opracowany w monografii napisanej przez dr hab. Alicję Rutkowską-Kucharską i jej asystentów.

Wyrazem pozycji ośrodka wrocławskiego było powierzenie prof. T. Boberowi kierownictwa grupy tematycznej 10: „Biomechaniczne badania nad statycznym i dynamicznym potencjałem ruchowym człowieka" (1981–1990) w ramach Problemu Węzłowego 10.7. Zapoczątkowane w tym okresie przez środowisko wrocławskie ogólnopolskie Szkoły Biomechaniki (początkowo: Szkoła Biomechaniki i Nauczania Techniki Sportowej) weszły do praktyki krajowej i do 2002 r. odbyło się 19 konferencji biomechaników, w tym 9 było organizowanych przez zespół wrocławski. Prof. T. Bober wśród swych wychowanków ma 16 doktorów, 2 doktorów hab. (i jednego *associate professor*) oraz jednego profesora. Jest też autorem monografii na temat biomechaniki chodu i biegu oraz współautorem ogólnopolskiego podręcznika *Biomechanika układu ruchu człowieka*.

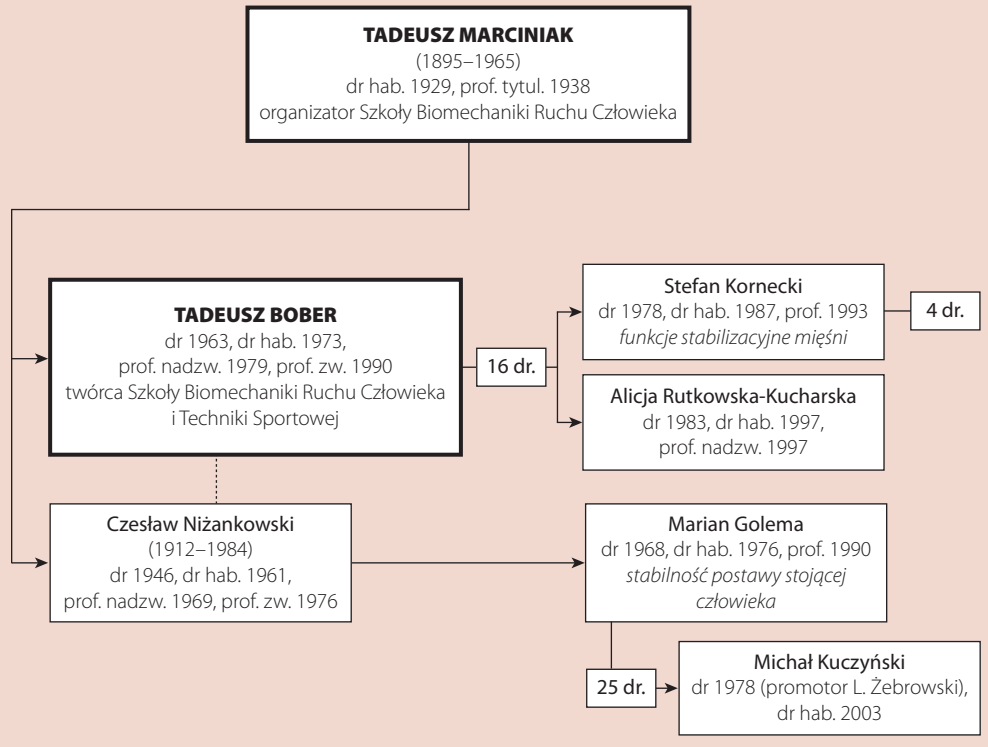
Doktorantem prof. T. Marciniaka był również Marian Golema, aczkolwiek po śmierci profesora doktorat ukończył pod kierunkiem prof. C. Niżankowskiego. Prof. M. Golema, początkowo współpracownik T. Bobera, rozwinął własny, oryginalny problem badawczy, nie mający wówczas swego odpowiednika w kraju, a mianowicie biomechaniczne aspekty stabilności człowieka, do którego inspiracją był problem równowagi w licznych czynnościach sportowych. Wydał 4 monografie, promował 25 doktorów, w tym większość dysertacji tematycznie związana była z jego głównym problemem badawczym.

Prof. Stefan Kornecki zastosował w badaniach techniki ruchu człowieka podejście zwane „odwrotnym zagadnieniem dynamiki", a następnie rozwinął własny, oryginalny problem naukowy dotyczący roli i funkcji stabilizacyjnych mięśni w ruchach człowieka. Do tych badań również powstało oryginalne stanowisko badawcze, opatentowane przez autora. Prof. S. Kornecki wypromował 4 doktorów n. o kf i wydał bądź był redaktorem naukowym 3 monografii.

Łącznie dorobek Szkoły Biomechaniki Ruchu Czowieka – Techniki Sportowej, począwszy od organizatora prof. T. Marciniaka i jego współpracownika prof. C. Niżankowskiego, wyraża się promowaniem 43 doktorów, 5 habilitacjami, 3 tytułami profesorskimi, 4 patentami i 8 monografiami. Wyrazem uznania dla tego ośrodka było wielokrotne zapraszanie T. Bobera na pobyty studyjne w ośrodkach zagranicznych oraz do komitetów naukowych czasopism krajowych i zagranicznych.

Tadeusz Marciniak – ur. 1895 we Lwowie, zm. 1965. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie. Habilitował się w zakresie anatomii opisowej. W 1938 został prof. tytularnym. Od 1946 był kier. Katedry Anatomii Opisowej Człowieka i prof. zw. Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki w Wrocławiu, przekształconego następnie w AM. W l. 1961–1966 podjął się pracy w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, obejmując Zakład Biomechaniki. W l. 1962–1965 pełnił funkcję rektora Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego. Czł. ZG Polskiego Towarzystwa Naukowego, sekretarz generalny (1958–1960) i czł. założyciel WTN, czł. towarzystwa międzynarodowego Association des Anatomistes. Habilitował anatomów, późniejszych profesorów jak A. Krechowiecki, W. Łasiński, C. Niżankowski. Odznaczenia: Krzyż Walecznych (1918), Krzyż Obrony Lwowa, Krzyż Komandorski OOP. Jego imieniem nazwany jest Szpital Specjalistyczny przy ul. Traugutta we Wrocławiu.

Tadeusz Bober – ur. 1932 w Grudziądzu; dr n. o kf 1963, hab. (specjalność biomechanika) 1973, prof. zw. 1990. Dziekan Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego Gdańsk (1972–1975), rektor AWF Wrocław (1990–1993). Kier. Zakładu Biomechaniki od 1966, dyr. Instytutu Sportu AWF we Wrocławiu (1975–1980), kier. Katedry Biomechaniki (1980–2002). Staże i współpraca międzynarodowa: Penn State University 1973, The University of Iowa (1977 i 1988–1989), Tokyo University 1981, University of Western Australia 1995, Brunel University, London 1998. Towarzystwa naukowe i stanowiska z wyboru: Executive Board Member (1992–2002) w International Council of Sport Science and Physical Education (UNESCO), przewodniczący Polskiego Towarzystwa Biomechaniki (1996–2000), Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1982–1986), Komitet Nauk o Kulturze Fizycznej PAN (czwarta kadencja), European College of Sport Science Fellow, WTN. Nagrody naukowe: Naukowa resortowa II st., 1974, Philip Noel Baker Research Award – (ICSSPE), 1988. Komitety naukowe czasopism: „Human Movement", „Medicina Sportiva", „European Physical Education Review", „Medicina Dello Sport", „The Journal of Human Kinetics", „Fizjoterapia Polska". Twórca wrocławskiej Szkoły Biomechaniki Ruchu Człowieka – Techniki Sportowej. Kier. projektów badawczych: CPBP 10.7, Kultura Fizyczna, Grupa tematyczna 10, 1981–1985. Inicjator i organizator ogólnopolskich Szkół Biomechaniki (od 1981 do chwili obecnej). Wypromował 16 doktorów n. o kf., wśród wychowanków: 3 dr. hab., 1 prof. tytularny, 1 *associate professor*. Liczba publikacji – 118, książki – 2. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN. Laureat Nagrody Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Wrocławia za działalność na rzecz integracji wrocławskiego środowiska naukowego (1993).

NAUKI ROLNICZE

Szkoły naukowe, które prezentujemy, swój zalążek inicjujący i organizacyjny wywodzą z czasów przedwojennych. We Wrocławiu, w miarę powstawania warunków po temu, zaczął się ich rozwój. Był on różny, bo i różne były możliwości i uwarunkowania determinujące ich ukształtowanie. Obok pojawiania się szkół we współczesnym tego słowa znaczeniu, ogromny wpływ na rozwój wrocławskiego środowiska akademickiego mieli ludzie, którzy tworzyli w latach 40. i później zręby nauki, nauczania i transpozycji nauki do praktyki. I chociaż nie utworzyli szkół, ale umożliwili to innym przez swoją działalność i autorytet. Są to profesorowie: Antoni Siewiński, Stanisław Chudoba, Eugeniusz Grabda, Władysław Nadwyczawski.

WYDZIAŁ BIOLOGII I HODOWLI ZWIERZĄT

24 września 1951, Rozporządzeniem Ministra Szkół Wyższych i Nauki, została określona struktura WSR we Wrocławiu, a tym samym nastąpiło powołanie m.in. Wydziału Zootechnicznego. Jego pierwsze katedry tworzyli i organizowali pracownicy funkcjonujących już w powojennym Wrocławiu Uniwersytetu i Politechniki, w większości absolwenci, habilitanci lub pracownicy lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej oraz UJK, a także m.in. SGGW w Warszawie, USB w Wilnie i Uniwersytetu Warszawskiego. Byli to: prof. dr Tadeusz Maria Olbrycht – kierownik Katedry Ogólnej Hodowli Zwierząt, prof. dr Tadeusz Konopiński – kierownik Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt, prof. dr Marian Stangenberg – kierownik Katedry Limnologii i Rybactwa, prof. dr Zygmunt Ruszczyc – kierownik Katedry Żywienia Zwierząt, prof. dr Bronisław Janowski i doc. dr Władysław Nadwyczawski – kolejni kierownicy Katedry Paszoznawstwa, prof. dr Mieczysław Cena – kierownik Katedry Zoohigieny, dr Stanisław Liskiewicz, doc. dr Eugeniusz Grabda i prof. dr Stanisław Chudoba – kolejni kierownicy Katedry Zoologii.

W miarę upływu lat, wraz z rozwojem nauk zootechnicznych, a także w związku ze wzrastającym zapotrzebowaniem na wykształconą kadrę, wydział rozrastał się oraz modyfikował strukturę organizacyjną. Powstawały instytuty, katedry i zakłady, organizowano nowe pracownie i laboratoria. Wydział rozszerzył swój profil naukowy i stosownie do nowych kierunków zmienił nazwę na Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt. Niestety, długotrwały niedostatek kadry samodzielnych pracowników naukowych, typowy dla nowych kierunków nauki, znacząco utrudniał zdobywanie wyższych stopni naukowych i przez długi okres, na zasadzie tzw. sprzężenia zwrotnego, był dużą przeszkodą w rozwoju wydziału. Tym bardziej teraz, z perspektywy lat, należy docenić ogromny wysiłek wszystkich pracowników, którzy w minionym 50-leciu przyczynili się do obecnej rangi i sławy wydziału. Szczególnie godne uznania jest powstanie na wydziale – niegdyś niewielkiej jednostce uczelni – aż pięciu poważnych szkół naukowych. To jednak nic zaskakującego, wszak tworzyli je profesorowie zaliczani do największych krajowych autorytetów w dziedzinie nauk zootechnicznych – wszyscy spośród wymienionych na wstępie pierwszych organizatorów Wydziału Zootechnicznego. Byli to profesorowie: Tadeusz Maria Olbrycht – twórca Szkoły Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt; Tadeusz Konopiński – twórca Szkoły Chowu i Hodowli oraz Żywienia Zwierząt; Marian Stangenberg – twórca Szkoły Limnologii i Rybactwa; Zygmunt Ruszczyc – twórca Szkoły Żywienia Zwierząt i Doświadczalnictwa Zootechnicznego; Mieczysław Cena – twórca Szkoły Zoohigieny.

Szkoła Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt

Szkoła ta kontynuuje badania w dziedzinie rozrodu zwierząt, zapoczątkowane przez jej twórcę, prof. **Tadeusza Marię Olbrychta** – genetyka i prekursora inseminacji zwierząt w Polsce, szczególnie z zakresu sztucznego unasieniania bydła (S. Jaczewski) i drobiu grzebiącego oraz wodnego (B. Chełmońska). Wprowadziła także stosowanie metod genetyki populacji i cech ilościowych w doskonaleniu bydła, trzody chlewnej, zwierząt futerkowych (B. Nowicki, B. Żuk, A. Filistowicz). Do genetycznego doskonalenia populacji zwierząt hodowlanych wprzęgnięto technikę komputerową, czego efektem było m.in. opracowanie programów komputerowych: REBU dla doskonalenia genetycznego populacji bydła (B. Żuk), LISY, stosowanego w fermach lisich (B. Żuk, K. Chudoba, A. Filistowicz), a także SYSTEM OWCE wprowadzający m.in. metodę BLUP do oceny wartości hodowlanej owiec (K. Chudoba). Zajęto się problemem dziedziczenia cech potworkowatości u bydła w związku z upowszechnieniem sztucznego unasienniania (H. Geringer). Import bydła – szczególnie buhajów rasy holsztyńsko-fryzyjskiej i ich nasienia z USA – zrodził konieczność badania wartości hodowlanej i fenotypowej ich potomstwa (F1) po rodzimych krowach ras nizinnych: czarno- i czerwono-białej (E. Pawlina).

W latach 70. sporą uwagę zajmował polimorfizm genetyczny białek surowicy krwi bydła, trzody chlewnej, owiec i koni oraz jego wpływ na cechy użytkowe (K. Chudoba, J. Jabłońska – grant PAN 10.5).

Osiągnięcia nauki światowej z zakresu funkcji i budowy genu zachęciły do podjęcia badań z dziedziny genetyki molekularnej. Zastosowano do badań własnych techniki genetyki i biologii molekularnej wykorzystywane w biologii oraz medycynie: PCR, RT-PCR, RFLP, multiplex SnaPshot, konstruowanie primerów, sekwencjonowanie DNA, tworzenie bibliotek cDNA, diagnostykę molekularną w zakresie chorób uwarunkowanych genetycznie, identyfikację polimorfizmu DNA w genach zwierząt istotnych z hodowlanego punktu widzenia, markery genetyczne klasy I i II (B. Kosowska).

Rozwój przemysłu powoduje stałą degradację środowiska naturalnego wskutek przedostawania się do powietrza, gleby i roślin metali ciężkich. Stwierdzono m.in. negatywny ich wpływ na zdrowie, rozród i wydajność zwierząt – szczególnie bydła mlecznego, gdyż krowy tego typu użytkowego są utrzymywane przez wiele lat. Problemem tym zajął się J. Monkiewicz. Opatentował 2 zestawy preparatów, które dodawane do paszy krów zapobiegają kumulacji metali ciężkich w organizmie i mleku.

Pracownicy katedry nawiązali ścisłą współpracę z Instytutem Zootechniki, Zootechnicznym Zakładem Doświadczalnym w Pawłowicach k. Leszna, KGHM, kierownictwem ferm lisów oraz kóz. Wyhodowano nową rasę gołębi mięsnych (wrocławska mięsna), która pod względem 5 cech jakości tuszy jest lepsza od amerykańskiej rasy king.

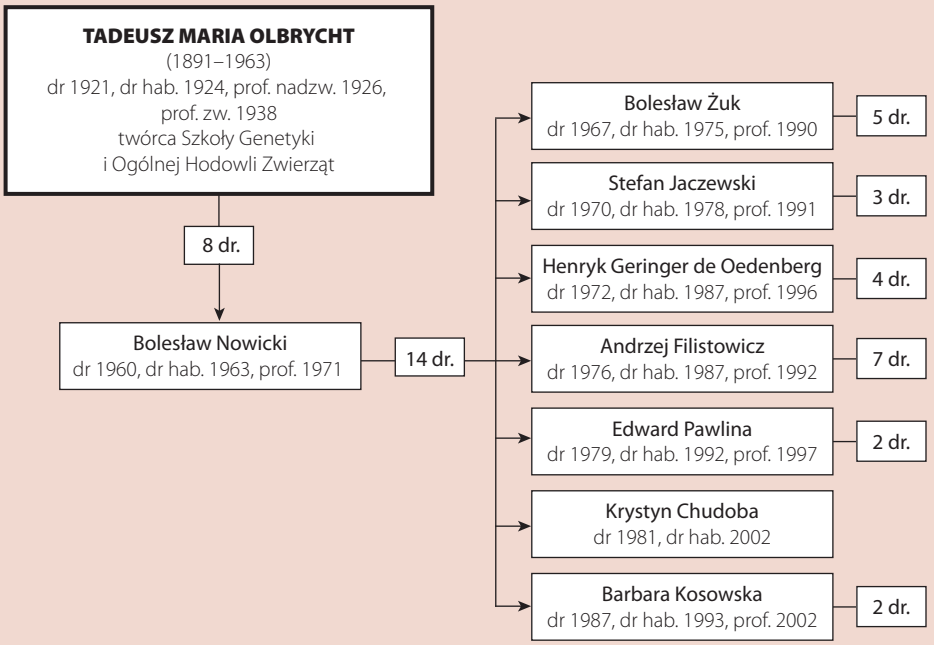
Do programu studiów, z inicjatywy pracowników katedry, wprowadzono nowe przedmioty: genetykę populacji i cech ilościowych, chów i hodowlę kóz, zachowanie się zwierząt gospodarskich, kynologię, genetykę molekularną.

Opublikowano kilkadziesiąt książek, podręczników i skryptów, spośród których na wyróżnienie zasługują: *Ogólna hodowla zwierząt* (4 wydania), *Genetyka i metody doskonalenia zwierząt*, *Metody genetyki populacji w hodowli zwierząt* (2 wydania), *Biometria stosowana*, *Zachowanie się zwierząt gospodarskich* (2 wydania), *Genetyka weterynaryjna*, *Kozy – chów i hodowla* (3 wydania), *Gołębie pocztowe* (3 wydania), *Gołębie – chów, hodowla, rasy* (2 wydania), *Rasy zwierząt gospodarskich* (2 wydania).

Podręczniki te zostały wyróżnione Nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego.

Wypromowano łącznie 45 doktorów, z których 9 uzyskało tytuły naukowe profesorów, 2 pracuje w instytutach naukowo-badawczych w Kanadzie, 1 w USA i 1 w Europejskim Instytucie Badań Ssaków PAN.

Tadeusz Maria Olbrycht – ur. 1891 w Sanoku, zm. 1963 w Krakowie. Gimnazjum ukończył w 1909 w Wadowicach. Studiował weterynarię we Lwowie do 1912. Studia te kontynuował w Dreźnie i Wiedniu. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1914 w Akademii Weterynaryjnej w Wiedniu, a dyplom inż. rolnika na uniwersytecie w Poznaniu. Stopień naukowy dr. n. wet. otrzymał w Akademii Weterynaryjnej we Lwowie w 1921 oraz doktorat z genetyki na uniwersytecie w Londynie w 1944. Habilitował się w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie w 1924. Tytuł prof. nadzw. otrzymał w 1926, a prof. zw. w 1938. Był specjalistą w dziedzinie genetyki, hodowli zwierząt, biologii rozrodu zwierząt gospodarskich i żywienia zwierząt. Zaliczany jest do pionierów w zakresie sztucznego unasienniania zwierząt gospodarskich. Staż naukowy, a następnie etat asystenta uzyskał w USA u prof. Th.H. Morgana – laureata naukowej Nagrody Nobla – na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. Pracował jako lekarz weterynarii w stadninie koni w Kentucky. Był pierwszym dziekanem Wydziału Zootechnicznego (1950–1953). Kierował Katedrą Ogólnej Hodowli Zwierząt Uniwersytetu, a później WSR we Wrocławiu w l. 1946–1961. W okresie II wojny światowej pełnił funkcję prodziekana Wydziału Weterynaryjnego w Edynburgu. Pod jego kierunkiem 8 magistrów wykonało prace doktorskie, a 115 absolwentów prace magisterskie. Recenzował 10 rozpraw habilitacyjnych i 15 doktorskich. Opracował i opublikował 3 skrypty: *Zootechnika*, *Ogólna hodowla zwierząt* i *Przewodnik do ćwiczeń z ogólnej hodowli zwierząt*. Opublikował łącznie 129 prac oryginalnych i artykułów naukowych. Genetykę i hodowlę zwierząt oraz żywienie zwierząt wykładał w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie do 1939, a następnie w Edynburgu w latach 1940–1943, od 1946 na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu i od 1951 roku w WSR we Wrocławiu na wydziałach: Zootechnicznym, Rolniczym i Medycyny Weterynaryjnej. Zaaklimatyzował w Polsce kukurydzę pastewną koński ząb i wyhodował 4 jej odmiany. Opracował nowoczesny sprzęt do pomiarów zoometrycznych oraz do unasienniania zwierząt gospodarskich, udowodnił eksperymentalnie, że rzęsistek bydlęcy powoduje ronienie u krów. Został odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP.

Szkoła Chowu i Hodowli oraz Żywienia Zwierząt

Twórcą szkoły był prof. dr **Tadeusz Konopiński**, a do jej głównych kierunków badań można zaliczyć: zagadnienia genetycznego i środowiskowego uwarunkowania cech użytkowych bydła, zastosowanie metod genetycznego doskonalenia bydła, optymalizację produkcji mleka i żywca wołowego, wykorzystanie różnych metod krzyżowania zwierząt, systemy odchowu cieląt z uwzględnieniem ich odporności immunologicznej.

W latach 60. rozpoczęto badania związane z oceną budowy wymion i zdolnością wydojową krów, pozwalające na oszacowanie genetycznych i środowiskowych uwarunkowań tych cech, oraz po raz pierwszy w ośrodku wrocławskim dokonano w zakresie tych parametrów oceny wartości hodowlanej buhajów.

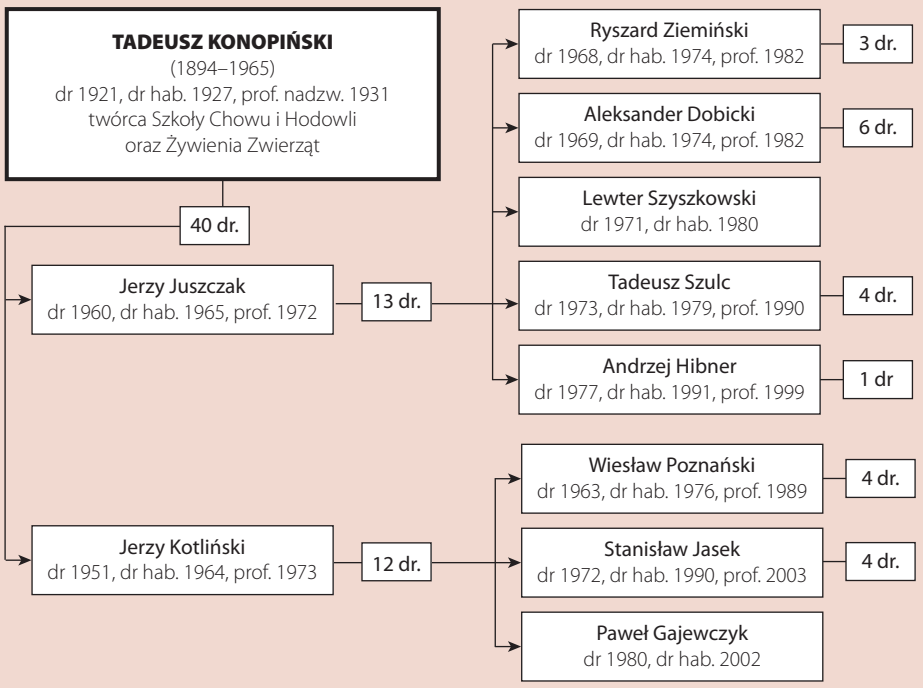
Wiele uwagi poświęcono doskonaleniu cech użytkowości mięsnej bydła typu mięsno-mlecznego, analizowano parametry genetyczne oraz efektywność wskaźników zdolności opasowej i wartości rzeźnej buhajów. Opracowana została metoda polowa oceny wartości hodowlanej buhajów na podstawie masy ciała jałówek i buhajów oraz oceniono skuteczność systemu selekcji.

Wielowątkowy charakter badań naukowych zespołu był możliwy dzięki prowadzonej koordynacji Problemu Rządowego RR II. 23 „Metodyczne podstawy doskonalenia bydła".

Z ważnych badań nad poprawą użytkową krajowego pogłowia podjęta została próba wyhodowania linii syntetycznej bydła czerwono-białego, przydatnego w warunkach Dolnego Śląska (J. Juszczak, R. Ziemiński). Szczególnie użyteczne dla praktyki hodowlanej stały się prace dotyczące doskonalenia krajowego pogłowia bydła na drodze krzyżowania z rasami mlecznymi, głównie z holsztyńską. Podsumowania dorobku hodowców dokonano na zorganizowanej przez katedrę w 1998 r. międzynarodowej konferencji „25 lat doskonalenia krajowego bydła czarno-białego i czerwono-białego rasą holsztyńsko-fryzyjską. Wyniki i perspektywy".

Badania dotyczące intensyfikacji żywca wołowego koncentrowały się przede wszystkim na ocenie efektów krzyżowania towarowego krajowych ras krów z buhajami ras mięsnych, pochodzących głównie z Francji i Włoch. W większości prac wykazano istotny wpływ krzyżowania na poprawę wskaźników zdolności opasowej i wartości rzeźnej.

Tadeusz Konopiński – ur. 1894 w Wonieściu (pow. Kościan), zm. 1965 we Wrocławiu. W 1913 podjął studia na Wydziale Rolniczym UWr, które ukończył w 1920 na Wydziale Rolniczo-Leśnym w Poznaniu, po zakończeniu I wojny światowej. W 1921 uzyskał stopień dr. n. roln., a sześć lat później habilitował się na Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Na tej uczelni w 1931 uzyskał stopień prof. tytularnego. Obok pracy naukowej rozwijał działalność w samorządzie rolnym Wielkopolskiej Izby Rolniczej, zostając jej dyrektorem. Wielkim jego sukcesem było m.in. zorganizowanie Powszechnej Krajowej Wystawy w 1929. Powołał czasopismo „Przegląd Hodowlany", a od 1927 został jego red. nacz. W czasie okupacji niemieckiej pracował w Kieleckiej Izbie Rolniczej, a od grudnia 1943 był jednym z organizatorów tajnych wykładów uniwersyteckich w Kielcach. Z Kielecczyzny powrócił do Wrocławia i z zapałem włączył się organizowania Wydziału Rolnego na Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej, którego został pierwszym dziekanem i kier. Katedry Hodowli Szczegółowej i Żywienia Zwierząt. Będąc inicjatorem powołania Wydziału Zootechnicznego i w l. 1957–1962 jego dziekanem, położył ogromne zasługi dla rozwoju wrocławskiej AR. Był dyr. Instytutu Zootechniki w Krakowie. Wyrazem wysokiej rangi jego dorobku naukowego było wybranie na czł. korespondenta PAN i honorowego prezesa Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego. Dorobek ten stanowi ponad 150 pozycji, w tym wiele oryginalnych prac z zakresu hodowli i żywienia zwierząt. Omówił wszechstronnie zagadnienie pochodzenia ras, pokroju, doboru i żywienia, użytkowania oraz organizacji hodowli bydła w Polsce. Opracował podstawy oceny trzody chlewnej jako towaru rzeźnego. Ponadto zbadał stan łąk i pastwisk w kontekście racjonalnej produkcji zwierzęcej. Oprócz zagadnień hodowlanych opracował teoretyczne zasady żywienia zwierząt domowych, przedstawione w podręczniku *Żywienie zwierząt* (1964). Na największą uwagę zasługuje podręcznik *Hodowla bydła* (1931), który doczekał się dwukrotnych wydań w 1949 i 1950. Promotor prawie 40 doktorantów, z których wielu uzyskało stanowiska doc. i prof. Odznaczony m.in. Orderem Sztandaru II klasy, Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP, Krzyżem Oficerskim Orderu „Merite Agricole".

W ramach współpracy z uniwersytetem w Rostoku i Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim pracownicy katedry opublikowali 16 oryginalnych prac na temat genetycznego polimorfizmu białek mleka krów ras czarno- i czerwono-białych.

Ważnym kierunkiem stały się badania nad odchowem cieląt z uwzględnieniem odporności immunologicznej. Wyniki prowadzonych prac pozwoliły na monitorowanie jakości produkowanej przez krowy siary, umożliwiając skuteczne zapobieganie przypadkom występowania obniżonego poziomu odporności przeciwzakaźnej cieląt, a przez to ograniczenie strat cieląt w okresie odchowu. Większość badań z tego zakresu miała charakter aplikacyjny.

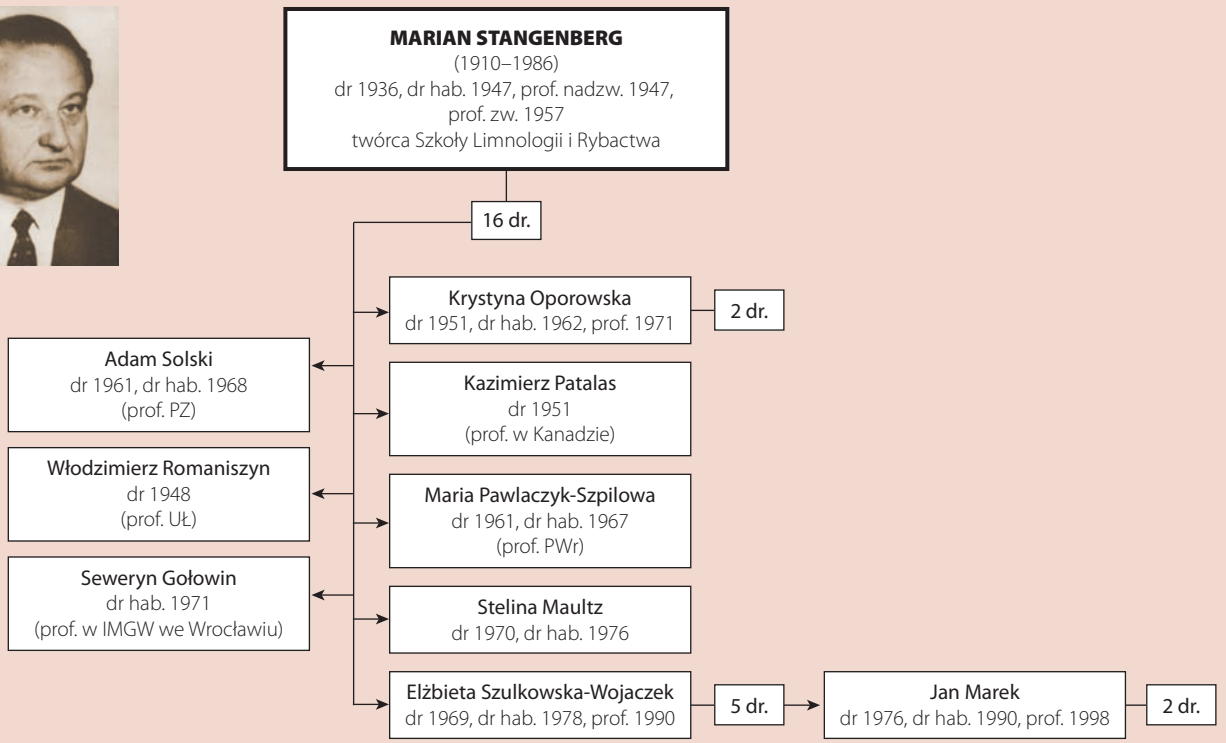
Szkoła Limnologii i Rybactwa

Twórcą szkoły jest prof. dr **Marian Stangenberg** (limnolog, hydrobiolog, ichtiolog). Przyczynił się on do spopularyzowania i ugruntowania w Polsce limnologii – nauki o śródlądowych wodach powierzchniowych. Limnologia zajmuje się zjawiskami zachodzącymi w śródlądowych wodach, wyjaśniając wzajemny wpływ na siebie biocenozy i biotopu. W Polsce nauka ta do początków lat powojennych była mało znana i zajmowała się głównie faunistyką wodną i hydrobotaniką z dobrze rozwiniętą systematyką glonów. Prof. M. Stangenberg, opierając się na badaniach składu chemicznego jezior suwalskich, jako pierwszy w Polsce zwrócił uwagę na znaczenie chemizmu wód.

Z inicjatywy prof. Stangenberga już w 1945 r. rozpoczęto badania dotyczące limnologii teoretycznej, przyrodniczych podstaw produkcji rybackiej w jeziorach, stawach i rzekach, oraz badania składu chemicznego środowisk wodnych, poświęcając coraz więcej uwagi problematyce zanieczyszczenia wód.

Uczniowie i następcy profesora kontynuują rozpoczęte badania, a kierunki badawcze rozwijane w szkole to: zagadnienia dotyczące produktywności ekosystemów wodnych; dynamika występowania bakterii w zbiornikach wodnych; procesy samooczyszczania się wód i udział w nich drobnoustrojów; zagadnienia związane z przemianami zachodzącymi w wodach

Marian Stangenberg – ur. 1910 w Podwołoczyskach (woj. tarnopolskie), zm. 1986 we Wrocławiu. Studia wyższe odbył w SGGW w Warszawie, gdzie w 1936 uzyskał stopień dr. n. roln. Habilitował się w 1947 na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu na podstawie rozprawy *Zmienność ekologiczna płoci* (opublikowanej jeszcze w 1938). Prof. nadzw. mianowanym został w tym samym roku. Tytuł prof. zw. otrzymał w 1957. W 1935 objął kierownictwo Działu Rybactwa w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Warszawie. W l. 1936–1944 był kier. Oddziału Limnologicznego Działu Wodnego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. Po zakończeniu działań wojennych przyjechał do Wrocławia i wraz z grupą pionierów podjął trud organizowania nauki polskiej. Był organizatorem i długoletnim kier. Katedry Limnologii i Rybactwa (1945–1970), prorektorem WSR (1959–1962), kier. Katedry Biologii Sanitarnej PWr (1951–1960), kier. Zakładu Ochrony Wód Instytutu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu (1960–1961). Ogłosił drukiem 105 prac naukowych i popularnonaukowych z limnologii, rybactwa oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniem. Większość swoich prac poświęcił badaniom wpływu chemizmu środowiska wodnego na odbywające się w nim procesy biologiczne. Opracował, opartą na zasadach składu chemicznego i morfometrii, typologię wielu rzek, jezior i stawów Polski, Włoch, Argentyny. Przez 25 lat był przedstawicielem Polski w Societas Internationalis Limnologorum. W l. 1962–1965 i 1969–1971 przewodniczył Komitetowi Hydrobiologicznemu PAN. Czł. kilku rad naukowych (Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN, Zakład Biologii PAN, Zakład Ekologii PAN, Państwowa Rada Ochrony Przyrody, Komitet Gospodarki Wodnej PAN). Był także organizatorem i przewodniczącym XVI Międzynarodowego Kongresu Limnologicznego w Polsce w 1965 oraz I i III Krajowego Zjazdu Hydrobiologów. Wypromował 60 magistrów, 16 doktorów oraz 8 doktorów hab., z których 7 uzyskało tytuł profesora. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN i wyróżniony członkostwem honorowym Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego i Złotą Odznaką Miasta Mediolanu.

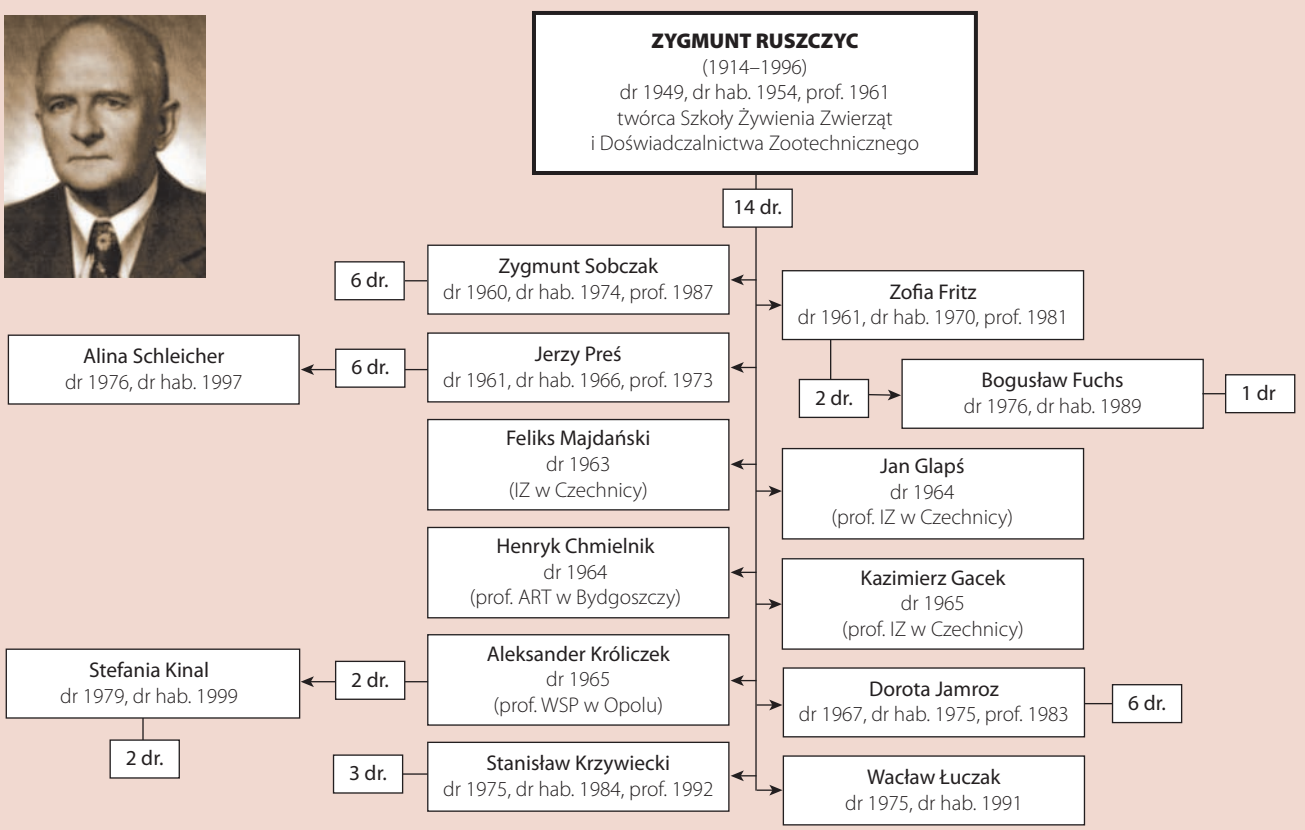
powierzchniowych, ze szczególnym uwzględnieniem procesów eutrofizacji wód; występowanie, migracja i kumulacja mikrozanieczyszczeń (metali ciężkich, pestycydów) w ekosystemach wodnych oraz ich wpływ na gospodarkę rybacką; renaturyzacja zdegradowanych wód powierzchniowych.

Prof. dr Marian Stangenberg był niestrudzonym propagatorem stosowania zdobyczy naukowych limnologii i rybactwa w rybactwie praktycznym. Zainicjował odbudowę ośrodków zarybieniowych na Dolnym Śląsku oraz szkolił rybaków terenowych na specjalnych kursach w Katedrze Limnologii i Rybactwa. Współpracował z przedsiębiorstwami przemysłowymi Dolnego Śląska w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami.

Jego uczniowie odgrywali i odgrywają ważną rolę w nauce w kraju i za granicą, a także w strukturach rybactwa polskiego oraz gospodarce narodowej. Reprezentowane przez nich kierunki są istotne zarówno dla praktycznego gospodarstwa jeziorowego i stawowego, jak też dla ochrony wód przed zanieczyszczeniem, co obecnie jest problemem dużej wagi. Z jego szkoły aktywnych jest obecnie trzech profesorów.

Szkoła Żywienia Zwierząt i Doświadczalnictwa Zootechnicznego

Szkołę stworzył prof. dr **Zygmunt Ruszczyc**. Kierunki badawcze rozwijane przez nią: zagadnienia fizjologicznych podstaw trawienia, wchłaniania i poprawy wykorzystania pasz u bydła, świń i drobiu; stosowanie substancji biologicznie czynnych w celu poprawy zdrowia i wskaźników produkcyjnych zwierząt; weryfikacja różnych systemów żywienia bydła w warunkach Dolnego Śląska; gospodarka mineralna u zwierząt, jakość białka i możliwości zmniejszenia emisji azotu do środowiska; ocena wartości produkcyjnej i pokarmowej trwałych użytków zielonych i pasz pochodnych oraz żywienia bydła dostosowanego do systemu INRA.

Zygmunt Ruszczyc – ur. 1914 w Wilnie, zm. 1996 we Wrocławiu. Studia akademickie ukończył na Wydziale Rolniczym USB w Wilnie w 1939, następnie rozpoczął pracę zawodową jako inż. rolnik w majątku Sawicze k. Baranowicz. Po rocznej przerwie, spowodowanej robotami przymusowymi na rzecz Niemiec hitlerowskich, podjął ponownie pracę w gospodarstwie rolnym w Bielanach w pow. grójeckim i w Podzisinie w woj. wileńskim. W tym czasie działał w ruchu oporu, będąc porucznikiem w Zgrupowaniu Wileńskim AK. Po wojnie rozpoczął pracę w charakterze st. asystenta w Katedrze Ogólnej Hodowli Zwierząt na Wydziale Rolniczym UMCS w Lublinie pod kierownictwem prof. dr. R. Prawocheńskiego, a następnie w Zakładzie Doświadczalnym Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Pawłowicach w woj. poznańskim, gdzie został kier. naukowym. W 1951 został powołany na stanowisko kier. naukowego Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechnicznego w Czechnicy. Stopień dr. uzyskał w 1949 na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, natomiast tytuł doc. został mu nadany w 1954. Tytuł prof. nadzw. otrzymał w 1961, a prof. zw. w 1969. Specjalność naukowa: żywienie zwierząt i paszoznawstwo. W 1964 został powołany przez FAO jako ekspert do Syrii, gdzie brał udział w organizowaniu Instytutu Rolniczego w Damaszku i inicjował prace badawcze z zakresu żywienia zwierząt i paszoznawstwa. W l. 1951–1979 był kier. nowo utworzonej Katedry Żywienia Zwierząt WSR we Wrocławiu, a w l. 1959–1962 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Zootechnicznego. Przez wiele lat brał udział w pracach Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN, Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Rolnictwa, był przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Zootechniki w Krakowie. Pionier wiedzy dotyczącej doświadczalnictwa zootechnicznego, autor pierwszego podręcznika z metod badań na zwierzętach oraz autor podręcznika akademickiego *Żywienie zwierząt i paszoznawstwo*, który doczekał się pięciu wznowień. Wyróżniony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Komandorskim OOP, Medalem KEN, Odznaką „Zasłużony dla AR we Wrocławiu", Odznaką „Zasłużony Nauczyciel PRL", Medalem „Za Zasługi dla AR Wrocław"; Medalem 40-lecia PRL, Odznaką „Zasłużony dla Województwa Leszczyńskiego" oraz tytułem doktora h.c. AR w Poznaniu.

Prof. Z. Ruszczyc to niewątpliwie jeden z największych autorytetów z zakresu żywienia zwierząt w Polsce. W latach 60. był prekursorem badań nad dodatkami paszowymi, wówczas działem wiedzy mało znanym, który dynamicznie się rozwinął i który kontynuują jego następcy i uczniowie. Obecnie jest to już autonomiczna dziedzina wiedzy. Profesor był recenzentem redakcyjnym kilkudziesięciu prac badawczych z tego zakresu, a kilkoro jego uczniów wykonało prace doktorskie dotyczące tego zagadnienia.

Prof. Ruszczyc był na forum krajowym i międzynarodowym uznanym autorytetem i znakomitym specjalistą w dziedzinie żywienia trzody chlewnej. Przedstawił „oszczędny" system żywienia loch w okresie ciąży, który umożliwił zmniejszenie częstotliwości występowania chorób okresu okołoporodowego. Stworzył zespół badawczy, który przez wiele lat przodował w zakresie zagadnień żywienia trzody chlewnej. Recenzował kilkanaście prac doktorskich i habilitacyjnych oraz był członkiem specjalistycznych komisji przy ministrze rolnictwa.

Pierwsze naukowo ujęte działania metodyczne w realizacji badań naukowych na zwierzętach zostały opracowane w pionierskim podręczniku *Metodyka badań zootechnicznych*. Było to opracowanie, które doczekało się pięciu wznowień i do dzisiaj pozostaje jedynym polskim podręcznikiem z zakresu metodyki badań zootechnicznych. Prof. Ruszczyc jako pierwszy opracował i opisał podstawowe zasady metodyczne przygotowania, prowadzenia i opracowywania materiału z badań naukowych, wychował następców i ten dział wiedzy zootechnicznej był i jest do dzisiaj realizowany przy Katedrze Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa przez prof. J. Presia, prof. D. Jamroz, prof. B. Fuchsa jako przedmiot metodyka badań nad zwierzętami.

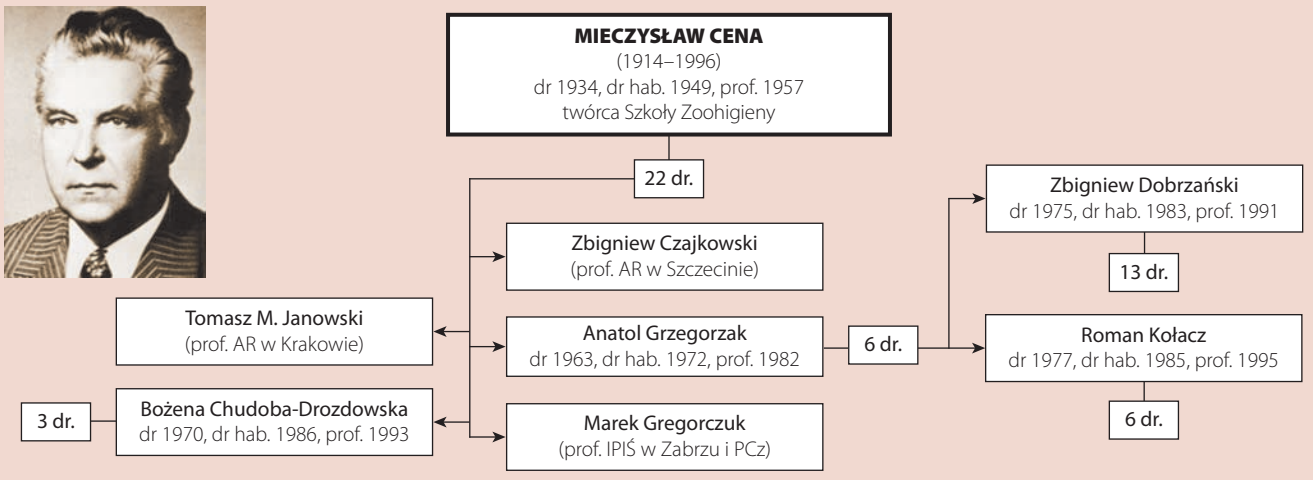
Ogromną wagę przykładał prof. Ruszczyc do zagadnień produkcji i konserwacji pasz gospodarskich, był ekspertem przy Ministrze Rolnictwa oraz w FAO. W kraju uznany był za wybitnego specjalistę z zakresu nowych metod konserwacji poprzez zakiszanie. Z jego szkoły czynnych naukowo jest obecnie trzech profesorów.

Szkoła Zoohigieny

Do głównych kierunków badań twórcy szkoły, prof. **Mieczysława Ceny**, kontynuowanych przez jego uczniów, należy zaliczyć: zagadnienia oddziaływania czynników środowiskowych na funkcje fizjologiczne, zdrowotne i produkcyjne zwierząt gospodarskich; technologiczne i techniczne metody optymalizacji warunków utrzymania zwierząt w budynkach inwentarskich; ocenę wpływu skażeń przemysłowych na zwierzęta gospodarskie; zastosowanie naturalnych dodatków mineralno-organicznych i biostymulatorów w profilaktyce chowu cieląt, prosiąt, owiec i drobiu; metody utylizacji odpadów z przemysłu spożywczego.

W latach 50. rozpoczęto prace nad metodologią oceny bioklimatu Polski oraz mikroklimatu obiektów inwentarskich z uwzględnieniem jego fizycznych, chemicznych i biologicznych czynników.

Na początku lat 60. zajmowano się – teoretycznie i praktycznie – problematyką zoohigienizacji wsi, uwzględniając wzrost znaczenia turystyki i wypoczynku na terenach wiej-

Mieczysław Cena – ur. 1908 w Jarosławiu, zm. 1990. Studia wyższe ukończył w 1932 w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, uzyskując dyplom lekarza weterynarii. Następnie rozpoczął pracę w Zakładzie Nauki i Higieny Mięsa i Środków Spożywczych Zwierzęcego Pochodzenia tejże uczelni i w 1934 obronił pracę doktorską. Po wojnie przeniósł się do Krakowa, gdzie rok pracował w Katedrze Fizjologii i Żywienia Zwierząt Wydziału Rolniczego UJ. W 1946 rozpoczął pracę w Katedrze Hodowli Ogólnej Wydziału Medycyny Weterynaryjnej UWr, a od 1951 – na Wydziale Zootechnicznym ówczesnej WSR we Wrocławiu. W 1949 uzyskał stanowisko doc. z zakresu higieny zwierząt, w 1957 został mianowany prof. nadzw., a w 1966 prof. zw. Przebywał na wielu stażach i misjach naukowych, m.in. na Węgrzech, w Szwajcarii, we Włoszech, w Niemczech. Wieloletni red. serii Zootechnika Zeszytów Naukowych WSR (AR), kier. Zakładu (Katedry) Zoohigieny 1952–1980, prodziekan Wydziału Zootechnicznego 1957–1959, prorektor ds. studenckich WSR 1959–1961. Przedstawiciel uczelni w Komitecie Weterynaryjnym oraz Zootechnicznym PAN, czł. Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Rolnictwa, czł. Rady Naukowej Instytutu Weterynarii w Puławach oraz Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych w Poznaniu, przewodniczący Wydziału Rolniczego WTN, wiceprezydent Międzynarodowego Towarzystwa Higieny Zwierząt (ISAH). Promotor 22 doktorantów oraz ok. 100 magistrantów. Autor 2 monografii: *Materiały do bioklimatologii Polski* (1968) i *Zakres bioklimatów świata* (1972), 6 skryptów z zakresu etologii zwierząt, ekologii rolniczej i zoohigieny oraz ponad 200 publikacji naukowych, w tym 42 w językach obcych. Wyniki swoich prac przedstawiał na zagranicznych konferencjach, m.in. w Wiedniu, Berlinie, Lipsku, Lund, Uppsali, Kopenhadze, Sofii, Bukareszcie, Budapeszcie i Moskwie. Stworzył podwaliny nowoczesnej zoohigieny, rozwijanej później przez jego uczniów. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego, Złotą Odznaką AZS, Złotą Odznaką ZSP, Medalem „Za Zasługi w Rozwoju AR", Medalem „Zasłużony dla Nowosądecczyzny".

skich, szczególnie w rejonach górskich, gdzie wartość rekreacyjno-wypoczynkowa i sportowa oraz topograficzna dominuje nad produkcją rolniczą. Stworzono w ten sposób podstawy agroturystyki, wdrażając je w czasie realizacji tzw. eksperymentu nowosądeckiego.

Wiele uwagi poświęcono problematyce ekologii i etologii zwierząt gospodarskich, higienie wody, gleby, pastwisk i wybiegów, a także mechanizacji zootechnicznej w obiektach wielkostadnych i przemysłowych.

Badania te, kontynuowane przez uczniów, koncentrowały się w latach 80. na zagadnieniach optymalizacji warunków utrzymywania i odchowu zwierząt, w tym na poprawie ciepłochłonności i neutralizacji amoniaku w obiektach inwentarskich. Wykorzystanie naturalnych surowców humicznych i glinokrzemowych w stymulacji odporności zwierząt, szczególnie kurcząt, prosiąt i cieląt, metodą przeciwdziałania nadmiernej biokumulacji metali toksycznych u zwierząt gospodarskich (oraz w produktach zwierzęcego pochodzenia) to kolejne interdyscyplinarne obszary rozwijanej wiedzy.

W latach 90. rozwinięto też zagadnienia utylizacji odpadów z przemysłu rolno-spożywczego, bezodpadowe technologie produkcji rybnych, drożdży paszowych, mączek i olejów, preparatów profilaktyczno-detoksykacyjnych itd.

Szeroki zakres badań i wdrożeń jest możliwy dzięki współpracy z PWr (Wydział Chemiczny), Śląską AM (Wydział Farmacji), Morskim Instytutem Rybackim w Gdyni i innymi placówkami naukowymi, poszerzając Szkołę Zoohigieny o zagadnienia dobrostanu zwierząt, ochrony środowiska, ekologizacji produkcji zwierzęcej.

Prof. M. Cena powszechnie uważany jest za prekursora i ojca polskich zoohigienistów, a ośrodek we Wrocławiu dzięki niemu promieniuje nowoczesną i dynamiczną wiedzą z zakresu zoohigieny, rozwijając wciąż nowe kierunki badawcze.

Opracował Krystyn Chudoba

WYDZIAŁ NAUK O ŻYWNOŚCI

Wydział Nauk o Żywności AR we Wrocławiu istnieje od 1977 r. Niektóre szkoły naukowe funkcjonujące na wydziale znajdują swój początek na PLw, inne powstały w latach powojennych we Wrocławiu.

W kwietniu 1946 r. przybył do Wrocławia prof. dr hab. Aleksander Tychowski, ostatni kierownik Katedry Technologii Rolniczej PLw w Dublanach. We Wrocławiu odtworzył dublańską katedrę z tą samą kadrą i programem badań, pod nazwą Katedra Technologii Rolnej i Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego na Wydziale Rolniczym. Kontynuowane były w niej prace z zakresu technologii i chemii skrobi oraz technologii fermentacji, które rozwijali absolwenci uczelni wrocławskiej. Równocześnie, z udziałem prof. Karola Gerlicza i kadry absolwentów, powstała szkoła naukowa z zakresu przetwórstwa owoców i warzyw. Prof. A. Tychowski i prof. Wilhelm Kamienobrodzki zaczęli też badania nad wykorzystaniem ziemniaka do produkcji wyrobów spożywczych, tworząc szkołę naukową z zakresu przetwórstwa ziemniaka, aktywnie rozwijaną przez ich następców.

Prof. dr hab. Tadeusz Ruebenbauer w 1946 r. w Katedrze Hodowli Roślin Wydziału Rolniczego zapoczątkował badania z zakresu technologii zbóż, tworząc szkołę naukową, którą rozwijał jego uczeń prof. Antoni Biskupski ze swoimi wychowankami.

W 1949 r. dr Marian Juny, późniejszy profesor w Katedrze Szczegółowej Hodowli i Żywienia Zwierząt Wydziału Rolniczego, zapoczątkował badania naukowe w dwóch kierunkach: hodowla owiec i zwierząt futerkowych oraz ocena, obrót i wykorzystanie surowców zwierzęcych. Po włączeniu do badań dużej grupy absolwentów uczelni wrocławskiej powstały dwie szkoły naukowe – hodowlana na obecnym Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt oraz technologii drobiu i jaj na Wydziale Nauk o Żywności.

W 1952 r. prof. Marian Kocór w Katedrze Chemii rozpoczął badania związków bioorganicznych z grupy izoprenoidów, tworząc szkołę naukową z tego zakresu. W 1965 r. jego uczeń prof. Antoni Siewiński wprowadził do niej badania z dziedziny biotransformacji kontynuowane następnie przez jego licznych uczniów.

W opisanych szkołach pracuje obecnie trzecie i czwarte pokolenie badaczy, a prace rozpoczęte przez twórców szkół znajdują kontynuatorów wśród coraz młodszych pracowników naukowych.

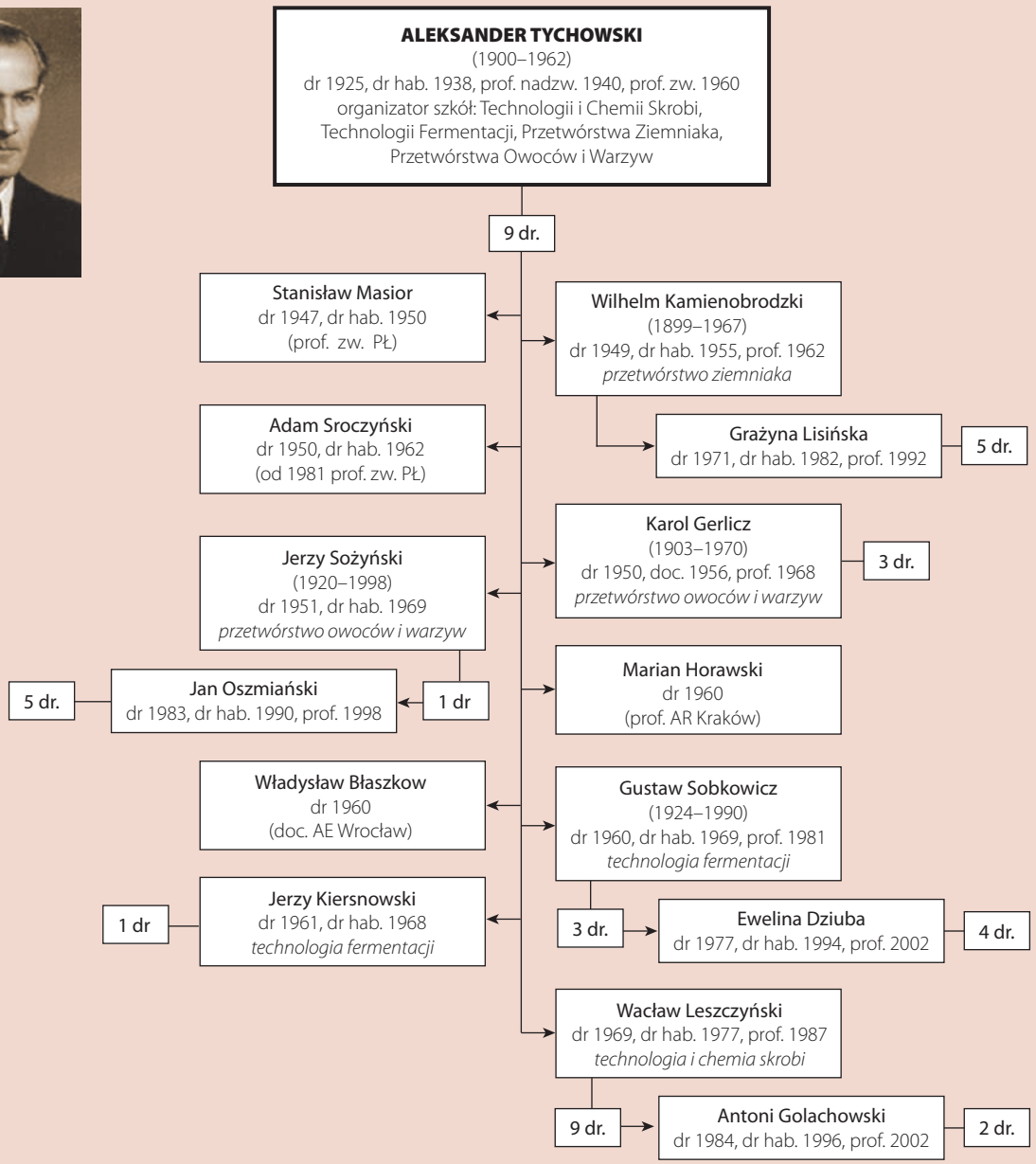
Szkoła Technologii i Chemii Skrobi

Jest kontynuacją Polskiej Szkoły Skrobiowej, której twórcą na przełomie XIX i XX w. był nauczyciel i promotor **Aleksandra Tychowskiego**, prof. Wiktor Syniewski (1865–1927), prof. PLw. Badania z zakresu technologii i chemii skrobi prowadzone przez prof. A. Tychowskiego, który był w l. 1928–1945 kierownikiem Katedry Technologii Rolniczej PLw w Dublanach, a w l. 1946–1962 Katedry Technologii Rolnej WSR we Wrocławiu (obecnie Katedra Technologii Rolnej i Przechowalnictwa AR we Wrocławiu), dotyczyły budowy gałeczek skrobiowych, struktury cząsteczki oraz właściwości skrobi, hydrolizy enzymatycznej skrobi i właściwości jej produktów, ze szczególnym uwzględnieniem skrobi ziemniaczanej. Kontynuatorami prac prowadzonych przez prof. A. Tychowskiego są prof. Wacław Leszczyński i prof. Antoni Golachowski. Badania z tego zakresu koncentrują się na właściwościach skrobi, głównie ziemniaczanej, oraz ich zróżnicowaniu będącym wynikiem warunków wzrostu, rozwoju i przechowywania ziemniaka, a także zmianach zachodzących pod wpływem oddziaływania na skrobię różnych czynników. Opracowano też metody określania cech funkcjonalnych skrobi i jej modyfikowania metodami fizycznymi i chemicznymi oraz oceniano zmiany właściwości, będące wynikiem tych modyfikacji. Przedmiotem badań jest również określenie możliwości zastosowania skrobi i sporządzonych produktów jej modyfikacji do celów żywnościowych (skrobia oporna) i niespożywczych (superabsorbenty, tworzywa biodegradowalne).

Szkoła Technologii Fermentacji

Jest kontynuacją badań z zakresu gorzelnictwa rolniczego prowadzonych przez prof. Tadeusza Chrząszcza, twórcę Polskiej Szkoły Gorzelniczej oraz dyrektora powstałej w 1891 r. Krajowej Szkoły Gorzelniczej w Dublanach. Jednostkę tę w 1919 r. przemianowano na Katedrę Technologii Rolniczej PLw (obecnie Katedra Technologii Rolnej i Przechowalnictwa AR we Wrocławiu), do 1945 r. kierowaną przez prof. **Aleksandra Tychowskiego**, w której prowadzone były badania naukowe z zakresu gorzelnictwa rolniczego i technologii fermentacji alkoholowej. Dotyczyły one głównie przebiegu, wydajności i składu produktów fermentacji alkoholowej. Po 1946 r. poszerzono je o nowe zagadnienia przemysłu fermentacyjnego. Prace obejmują: jakość fermentacyjną melasy i innych produktów ubocznych przemysłu spożywczego, wpływ różnych

Aleksander Tychowski – ur. 1900 we Lwowie, zm. 1962 w Kudowie. Uczeń prof. W. Syniewskiego, twórcy Polskiej Szkoły Skrobiowej, i kontynuator jego badań, następca i kontynuator prac prof. T. Chrząszcza, twórcy Polskiej Szkoły Gorzelniczej. Mgr inż. 1922, dr n. chem. 1925, doc. (dr hab.) 1938, prof. nadzw. 1940, prof. zw. 1960, kier. Katedry Technologii Rolniczej w Dublanach 1928–1945, organizator i kier. rocznych Państwowych Kursów Gorzelniczych w Dublanach 1928–1940, organizator i kier. Katedry Technologii Rolnej i Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1946–1962, organizator i kier. Państwowych Kursów Gorzelniczych 1946–1951, współtwórca WSR we Wrocławiu (AR), prodziekan Wydziału Rolniczego 1953–1954, prorektor WSR 1954–1955, rektor 1956–1959, dziekan Wydziału Rolniczego 1960–1962, czł. Komitetu Technologii i Chemii Żywności PAN 1954–1962, przewodniczący Komisji Rolnictwa Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu 1957–1959, czł. kolegium redakcyjnego „Przemysłu Rolnego". Twórca szkół naukowych z zakresu technologii rolno-spożywczej: Technologii i Chemii Skrobi, Technologii Fermentacji, Przetwórstwa Ziemniaka oraz Przetwórstwa Owoców i Warzyw. Wypromował 9 doktorów n. roln. i był opiekunem 2 doktorów hab., wśród wychowanków ma 2 docentów, 1 doktora hab., 7 profesorów. Autor 27 publikacji (cytowanych w podręcznikach zagranicznych). Uczestnik walk o wolność i niepodległość Ojczyzny, organizator i przewodniczący nieformalnych spotkań seniorów – tzw. Małego Senatu WSR 1951–1962. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka Orląt Lwowskich.

substancji na hamowanie fermentacji, nowe technologie fermentacji (pod obniżonym ciśnieniem, z unieruchomionymi drożdżami), dobór szczepów drożdży przemysłowych i ich ulepszanie metodami inżynierii genetycznej. Problematyka słodownictwa natomiast dotyczy wpływu warunków uprawy i przechowywania na wartość technologiczną ziarna jęczmienia browarnego, możliwości biologicznej dezynfekcji ziarna, stymulacji kiełkowania ziarna, stosowania ziarna pszenżyta do wyrobu słodów oraz jako surowca niesłodowanego, także do wyrobu koncentratów słodowych. Duża część badań poświęcona jest technologii piwowarstwa: opracowywaniu nowych receptur, wykorzystaniu niekonwencjonalnych drożdży w nowoczesnych technologiach. Kontynuatorką badań prowadzonych przez prof. A. Tychowskiego, prof. W. Kamienobrodzkiego, prof. Gustawa Sobkowicza i doc. Jerzego Kiersnowskiego jest prof. Ewelina Dziuba.

Szkoła Przetwórstwa Ziemniaka

Wywodzi się z badań nad jakością ziemniaka oraz nad przemianami w jego składzie w czasie przechowywania i suszenia. Badania inicjowane przez prof. **Aleksandra Tychowskiego** i zapoczątkowane przez prof. Wilhelma Kamienobrodzkiego kontynuuje i rozwija prof. Grażyna Lisińska w Katedrze Technologii Rolnej i Przechowalnictwa AR we Wrocławiu. Obejmują one ocenę przydatności różnych odmian ziemniaka do przetwarzania na wyroby spożywcze, zwłaszcza smażone, zmiany wartości technologicznej ziemniaka w wyniku różnych warunków przechowywania, kontrolowanie zawartości składników bulwy wpływających na wartość żywieniową i organoleptyczną ziemniaka i otrzymanych z niego produktów, dobór parametrów technologicznych do produkcji różnych wyrobów spożywczych, zwłaszcza smażonych, ocenę jakości gotowych produktów ziemniaczanych, opracowywanie receptur suchych produktów przekąskowych na bazie ziemniaka.

Szkoła Przetwórstwa Owoców i Warzyw

Wywodzi się z Zakładu Przetwórstwa Owoców i Warzyw Katedry Technologii Rolnej WSR we Wrocławiu. Zainspirowane przez prof. **Aleksandra Tychowskiego** badania prowadzone przez prof. Karola Gerlicza i doc. Jerzego Sożyńskiego kontynuowane są w Katedrze Technologii Owoców, Warzyw i Zbóż wrocławskiej AR przez prof. Jana Oszmiańskiego. Badania dotyczyły jakości i wartości technologicznej warzyw i owoców, parametrów technologicznych sterylizacji konserw warzywnych i zagęszczania soków warzywnych oraz produkcji preparatów pektynowych. Prowadzone są szerokie badania dotyczące polifenoli, ich występowania, właściwości i zawartości w różnych surowcach roślinnych, przemian w trakcie procesów technologicznych oraz ich biologicznej aktywności, a także możliwości praktycznego wykorzystywania polifenoli jako antyoksydantów w przemyśle spożywczym oraz do wyrobu preparatów farmaceutycznych.

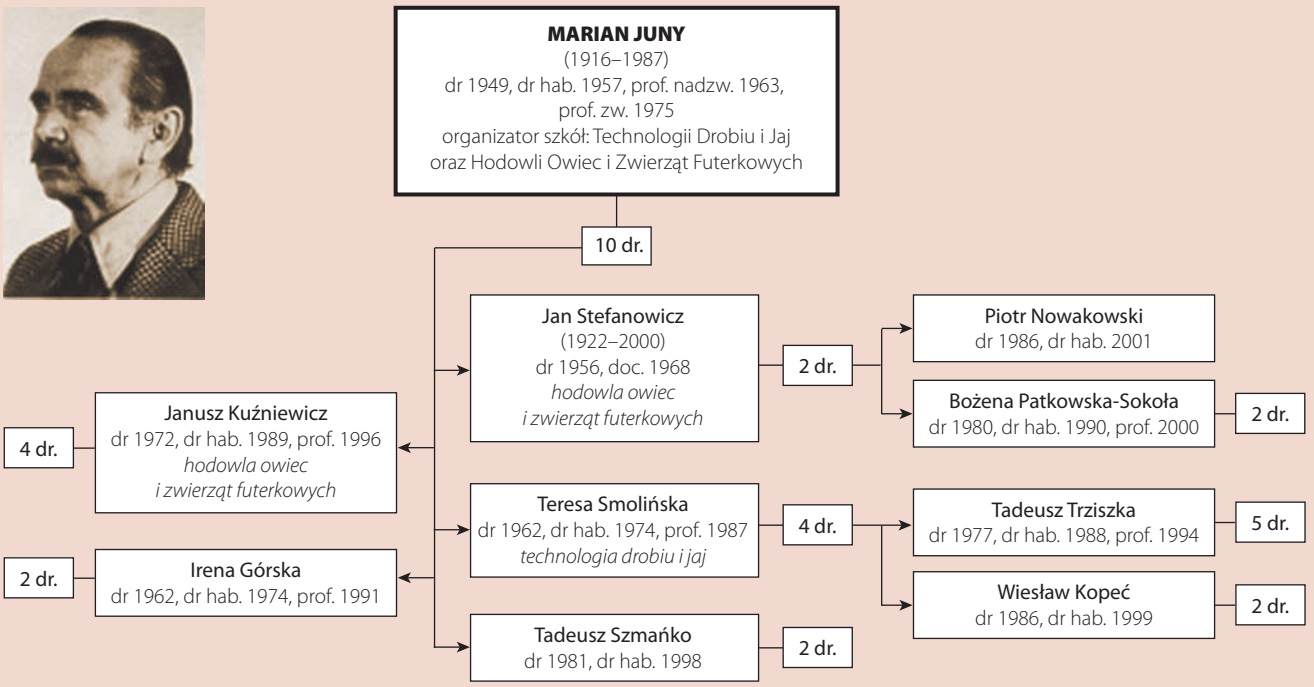
Szkoła Technologii Drobiu i Jaj

W 1949 r., w Katedrze Szczegółowej Hodowli i Żywienia Zwierząt Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, zapoczątkowana została przez ówczesnego dr. **Mariana Juny** szkoła naukowa i działalność dydaktyczna z zakresu obrotu, oceny i wykorzystania surowców zwierzęcych. W l. 1949–1975 problematyka naukowo-badawcza kierowanego przez profesora zespołu, w którego skład wchodzili: dr Teresa Smolińska, dr Irena Górska, mgr Tadeusz Trziszka, mgr Tadeusz Szmańko, nastawiona była głównie na zagadnienia surowcowe. Do ważniejszych tematów należy zaliczyć fizykochemiczną, biochemiczną i strukturalną ocenę mięsa zwierząt rzeźnych, dziczyzny, surowców drobiarskich, ubocznych surowców rzeźnych oraz ocenę jakości mleka i przetworów mleczarskich. W pracach zespołu zwrócono również uwagę na dobór bezzwrotnych opakowań do mleka i przetworów mleczarskich.

Kontynuatorką badań z zakresu surowców drobiarskich była prof. T. Smolińska, a także jej wychowankowie: prof. T. Trziszka i dr hab. Wiesław Kopeć. Problematyka dotycząca surowców drobiarskich została poszerzona o zagadnienia technologiczne, przechowalnictwo i ocenę jakości produktów. Ważniejsze badania dotyczyły charakterystyki białek tkanki mięśniowej i jaj, oceny biochemicznych zmian w błonie witelinowej jaj kurzych, odzysku białek z masy mięsno-tłuszczowej i ich wykorzystania, opracowania technologii izolatów białkowych z mięsa drobiu i aglomerowanego proszku jajowego oraz żółtka typu instant. Aktualna problematyka badawcza zespołu dotyczy charakterystyki preparatów biologicznie aktywnych izolowanych z jaj kurzych, m.in. cystatyny i lizozymu (dr hab. W. Kopeć) oraz niekonwencjonalnych technik utrwalania żywności (prof. T. Trziszka).

Szkoła Hodowli Owiec i Zwierząt Futerkowych

W 1949 r., w Katedrze Szczegółowej Hodowli i Żywienia Zwierząt Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (kier. prof. T. Konopiński), dr **Marian Juny** zapoczątkował badania hodowli owiec cygajskich i organizacji systemu gospodarki owczarskiej w rejonie podsudeckim na Dolnym Śląsku. Zespół, w którego skład wchodzili dr Jan Stefanowicz i mgr Edward Czapliński, pod kierunkiem profesora pracował nad tym problemem w Zakładzie Doświadczalnym WSR na Przełęczy Kowarskiej w l. 1951–1965. Realizował również badania poświęcone bezwodnemu systemowi chowu nutrii. Inne prace ukierunkowane były na ocenę skór i okrywy włosowej zwierząt futerkowych oraz poprawę jakości futer lisów i smuszek karakułowych poprzez odpowiednie żywienie zwierząt. Kontynuatorem wymienionych badań od 1951 r. był

Marian Juny – ur. 1916 w Końskich; mgr inż. 1939; adiunkt 1949; dr n. roln. 1949; doc. 1957; prof. nadzw. 1963; prof. zw. 1975; organizator i kier. Zakładu Hodowli Owiec i Zwierząt Futerkowych w Katedrze Szczegółowej Hodowli Zwierząt WSR we Wrocławiu 1955; od 1956 w Pracowni Towaroznawstwa; kier. Katedry Obrotu i Oceny Surowców Zwierzęcych na Wydziale Zootechnicznym 1966–1970; kier. Zespołu Obrotu i Oceny Surowców Zwierzęcych 1971–1975, a następnie Zakładu do 1976 na Wydziale Rolniczym. Współorganizator Wydziału Zootechnicznego WSR we Wrocławiu i jego prodziekan 1951–1952. Współinicjator powołania Instytutu Technologii Rolno-Spożywczej 1970. Red. Zeszytów Naukowych serii Zootechnika 1956–1976; czł. Senatu 1951–1953; organizator i kier. Zakładu Badawczego Surowców Zwierzęcych Instytutu Zootechniki w Krakowie 1957–1962; kurator Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt AR w Szczecinie 1962–1969; czł. Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Mleczarskiego 1954–1962; doradca ds. hodowli owiec i surowców zwierzęcych przy Ministerstwie Rolnictwa 1958–1962; przewodniczący kolektywu naukowego ds. zagospodarowania Podsudecia i Zagłębia Turoszowskiego 1958–1962; przedstawiciel Polski w FAO ds. owczarstwa polskiego 1958–1962. Twórca szkół naukowych Obrotu, Oceny i Wykorzystania Surowców Zwierzęcych oraz Hodowli Owiec i Zwierząt Futerkowych. Wypromował 10 doktorów n. roln., wśród wychowanków 3 doktorów hab., 2 profesorów. Autor lub współautor 140 publikacji, 1 książki i 1 skryptu. Ważniejsze odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka za Zasługi dla Dolnego Śląska. Wyróżniony nagrodami Ministra Szkolnictwa Wyższego oraz Rektorów AR we Wrocławiu i w Szczecinie.

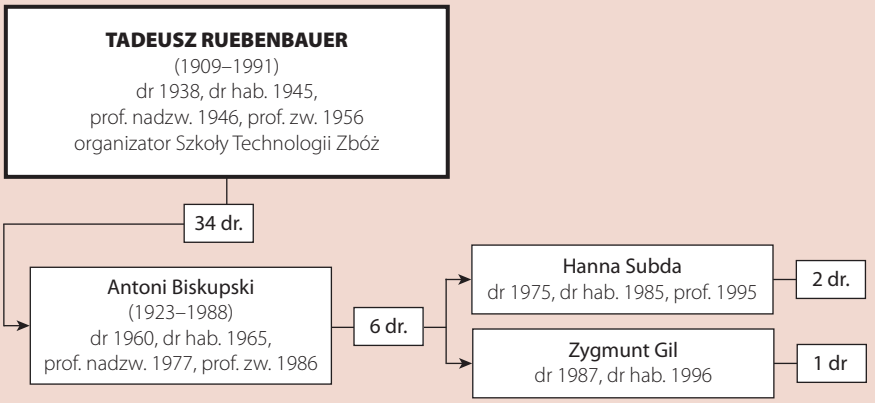
ówczesny asystent J. Stefanowicz, a od 1965 r. prof. Janusz Kuźniewicz. Obecne badania dotyczą chowu i hodowli zwierząt futerkowych i owiec, ekonomicznych aspektów ich produkcji, kompleksowej oceny skór i okrywy włosowej zwierząt futerkowych (prof. J. Kuźniewicz), doskonalenia cech reprodukcyjnych owiec i ekstensywnego systemu produkcji owczarskiej (dr hab. Piotr Nowakowski), poprawy jakości mięsa, tłuszczu, wełny i mleka owczego (prof. Bożena Patkowska-Sokoła).

Szkoła Technologii Zbóż

Początki szkoły, której twórcą był prof. **Tadeusz Ruebenbauer**, sięgają 1946 r. Jej kontynuatorami byli prof. Antoni Biskupski, prof. Hanna Subda, a obecnie dr hab. Zygmunt Gil, prof. AR. Na przestrzeni lat realizowano różne kierunki badań dotyczących wartości technologicznej zbóż. Zajmowano się określeniem wpływu zabiegów agrotechnicznych – nawożenia, nawadniania, stosowania środków chwastobójczych oraz różnego rodzaju przedplonu – na jakość ziarna, mąki i pieczywa. Wyniki tych badań były wykorzystywane przy ustalaniu zaleceń agrotechnicznych dla rolników produkujących zboże na cele konsumpcyjne. Ponadto opracowano mikrometody stosowane w hodowli jakościowej pszenicy i żyta dla wyselekcjonowania cennych form o dużej przydatności ziarna w przemyśle młynarskim i piekarskim. Przeprowadzono szerokie badania dotyczące charakterystyki biochemicznej i przetwórczej pszenżyta, a także określono wpływ zmiennych warunków środowiska na jakość tego zboża. Wyniki badań wykorzystano do opracowania rozdziału na temat pszenżyta książki *Biologia pszenżyta* pod red. C. Tarkowskiego.

Prowadzone są prace dotyczące składu chemicznego i właściwości biochemicznych ziarna ze szczególnym uwzględnieniem roli białek wysoko- i niskocząsteczkowych w kształtowaniu wskaźników jakości wypiekowej pszenicy, pszenżyta i żyta. Badania obejmują również zboża niechlebowe (owies, jęczmień, kukurydza, gryka). Dokonywana jest ich ocena chemiczna oraz prowadzone są próby ich wykorzystania do produkcji pieczywa o podwyższonej wartości odżywczej, szczególnie zawartości błonnika pokarmowego. Oceniany jest wpływ różnych dodatków technologicznych na wartość wypiekową mąki, jakość pieczywa i makaronu. Określa się również wpływ siewu mieszanin różnych odmian tego samego gatunku zboża na wartość technologiczną ziarna uzyskanego z tego sposobu uprawy. Poddaje się ocenie jakościowej ziarno pochodzące z uproszczonej, standardowej i intensywnej technologii uprawy. Badania te umożliwiają kształtowanie wartości technologicznej i odżywczej surowca zbożowego przez odpowiednio stosowane zabiegi agrotechniczne.

Tadeusz Ruebenbauer – ur. 1909 w Bochni, zm. 1991. Studia wyższe ukończył na Wydziale Rolniczym UJ w 1931, uzyskując tytuł inż. mgr. rolnictwa w zakresie hodowli roślin. Po odbyciu rocznego stażu w Stacji Hodowli Roślin Polanowice k. Krakowa został zaangażowany na stanowisko asystenta w Stacji Nasiennej przy Małopolskim Towarzystwie Rolniczym. Stopień dr. filozofii na UJ otrzymał w 1938. Rok później objął kierownictwo naukowe w Przedsiębiorstwie Hodowli Roślin „Selekta". W czasie okupacji zajmował się hodowlą roślin w Kazimierzy Wielkiej, Chłopicach i Mikulicach. Pracował także w Izbie Rolniczej i był wykładowcą na tajnym UJ. Po okupacji uzyskał *veniam legendi* na UJ. W 1945 habilitował się na podstawie rozprawy *Opracowanie wyników doświadczeń odmianowych z pszenicą ozimą wykonanych w latach 1922–1936*, a w 1946 uzyskał tytuł i stanowisko prof. nadzw. na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. We Wrocławiu był organizatorem Katedry Hodowli Roślin i Nasiennictwa. W 1956, już jako prof. zw., zostaje służbowo przeniesiony do Katedry Szczegółowej Uprawy Roślin WSR w Krakowie. Na jego dorobek składają się 184 oryginalne prace twórcze i artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych w kraju i za granicą. Na szczególne podkreślenie zasługują prace, które zawierają genetyczno-matematyczne rozwiązania nad wykorzystaniem cytoplazmatycznej męskiej bezpłodności w hodowli roślin, a także dotyczące doskonalenia metod stosowanych w hodowli roślin. Oprócz prac naukowych pozostawił po sobie kilka monografii, podręczników, a nawet literacko ujętych opisów z podróży zagranicznych. Pod jego kierunkiem 34 osoby przygotowały i obroniły prace doktorskie. Przez 3 kadencje pełnił funkcję rektora WSR w Krakowie. Był wiceprezesem Oddziału PAN w Krakowie. Otrzymał doktoraty h.c. AR we Wrocławiu i AR w Krakowie.

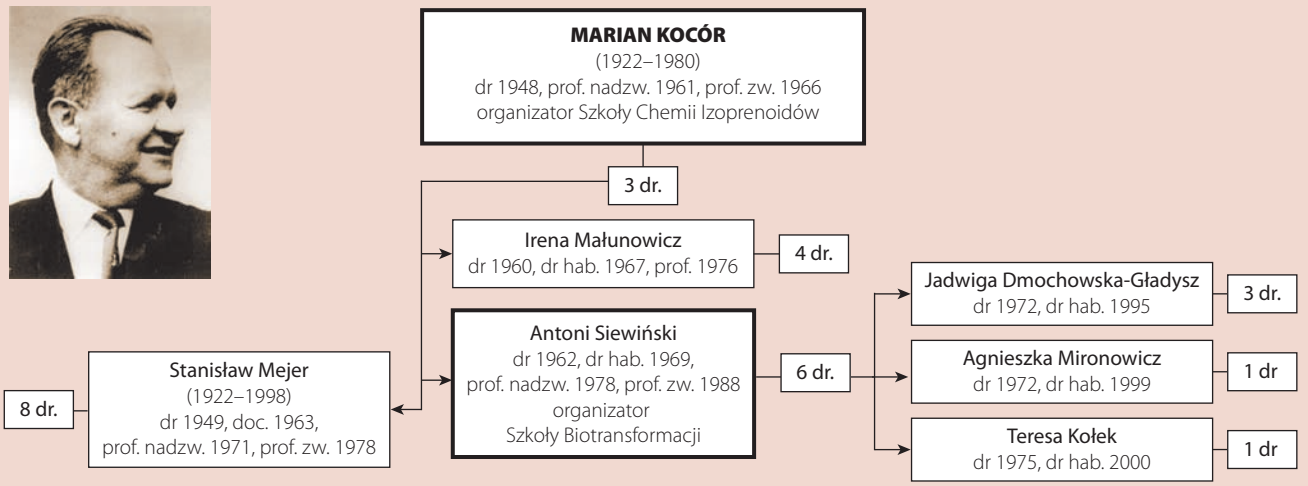
Szkoła Chemii Izoprenoidów i Biotransformacji

W 1952 r. w Katedrze Chemii prof. **Marian Kocór**, wychowanek Szwajcarskiej Szkoły Chemii Organicznej profesorów Leopolda Ruzicki i Vladimira Preloga (laureatów Nagrody Nobla), rozpoczął wraz z zespołem badania związków bioorganicznych.

Pierwszym kierunkiem badań była chemia izoprenoidów, w tym głównie chemia steroidów. Została wykonana seria syntez pochodnych hormonów steroidowych – analogów testosteronu. Niektóre z nich miały działanie anaboliczne. Równolegle do syntezy prowadzono próby izolacji z materiału roślinnego i mikrobiologicznego związków takich, jak tomatydyna – wówczas potencjalny surowiec steroidowy – i verukaryny z grupy seskwiterpenów o działaniu cytostatycznym.

W dziedzinie chemii steroidów pracowali również: prof. Irena Małunowicz, która zajmowała się zależnością struktury przestrzennej związku i jego aktywności biologicznej, oraz prof. Stanisław Mejer, pracujący nad syntezą steroidów z ich aromatycznymi fragmentami.

W 1965 r. prof. Antoni Siewiński wprowadził do szkoły badania z dziedziny biotransformacji, a pierwszym materia-

Marian Kocór – ur. 1922 we Wrocance k. Krosna, zm. 1980. Inż. 1945; dr n. chem. 1948; prof. nadzw. 1960; prof. zw. 1971; 1952–1956 dziekan Wydziału Chemicznego Wyższej Szkoły Inżynierskiej we Wrocławiu; 1952–1965 kier. Katedry Chemii Ogólnej WSR; 1956–1958 prodziekan Wydziału Rolniczego; 1960–1965 prorektor WSR; 1965–1967 zastępca dyr. Instytutu Chemii Organicznej PAN; 1967–1972 dyr. nacz. IChO. Twórca Szkoły Chemii Izoprenoidów i Biotransformacji. Wypromował we Wrocławiu 3 doktorów n. chem., wśród wychowanków ma 2 profesorów; autor 95 publikacji. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP.

łem transformowalnym przez drobnoustroje były steroidy. Był to równocześnie w Polsce początek badań nad biotransformacją.

Kontynuatorem Szkoły Izoprenoidowej jest prof. Czesław Wawrzeńczyk, który pracuje w Katedrze Chemii AR od 1987 r. W trakcie wcześniejszej pracy na PWr i obecnie przedmiotem badań jego zespołu jest synteza i przekształcenia mikrobiologiczne aktywnych biologicznie związków izoprenoidowych. Wyniki tych badań zostały opublikowane w ponad 80 pracach, kilkunastu artykułach przeglądowych i 1 monografii. Były również podstawą do uzyskania ponad 100 patentów.

Konferencje Izoprenoidowe zainicjowane przez prof. M. Kocóra odbywają się regularnie do dnia dzisiejszego.

Opracował Antoni Golachowski

WYDZIAŁ INŻYNIERII KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA I GEODEZJI

Wydział ten wywodzi się z Oddziału Melioracji Rolnych na Wydziale Rolnictwa Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Twórcą wydziału był prof. Stanisław Bac, wybitny uczony PLw. Wraz z prof. Janem Wierzbickim stworzył on podwaliny pod rozwój naukowy wydziału. Prekursorskie badania prof. Baca dotyczyły głównie melioracji i uprawy torfowisk, drenowania, agrometeorologii i erozji gleb. Prof. Wierzbicki był twórcą wrocławskiej Szkoły Gospodarki Wodno-Ściekowej w Rolnictwie.

Uczeni ci zgromadzili wokół siebie kadrę pracowników naukowych, którzy szybko zdobyli stopnie naukowe i stworzyli następnie swoje szkoły naukowe bądź byli kontynuatorami szkół swych mistrzów.

Należy wśród nich wymienić następujących profesorów: Stanisława Marcilonka i Jana Szymańskiego (eksploatacja systemów melioracyjnych i gospodarka wodna stawów rybnych); Adama Schmucka i Stanisława Baca juniora (agrometeorologia); Marka Urbana, Czesława Opalińskiego i Zdzisława Pogodzińskiego (planowanie i urządzanie terenów wiejskich oraz ekonomika budownictwa rolniczego); Romana Hlibowickiego (geodezja w gospodarce wodnej i rolnej); Juliana Wołoszyna (hydrologia zjawisk ekstremalnych); Adama Szpindora (gospodarka wodna w rolnictwie); Bolesława Brosia (ocena właściwości geotechnicznych podłoża i aktywnych gruntów spoistych); Jerzego Kowalskiego (geologia i hydrogeologia w melioracji i rolnictwie); Włodzimierza Parzonkę (transport i sedymentacja cząstek stałych); Józefa Dzieżyca i Stanisława Rojka (nawadnianie deszczowniane roślin uprawnych).

Wszyscy wymienieni profesorowie uczestniczyli również osobiście w pracach organizacyjnych, piastując odpowiedzialne stanowiska we władzach rektorskich i wydziałowych.

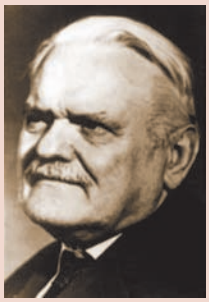
Polska Szkoła Erozji Gleb i Melioracji Leśnych

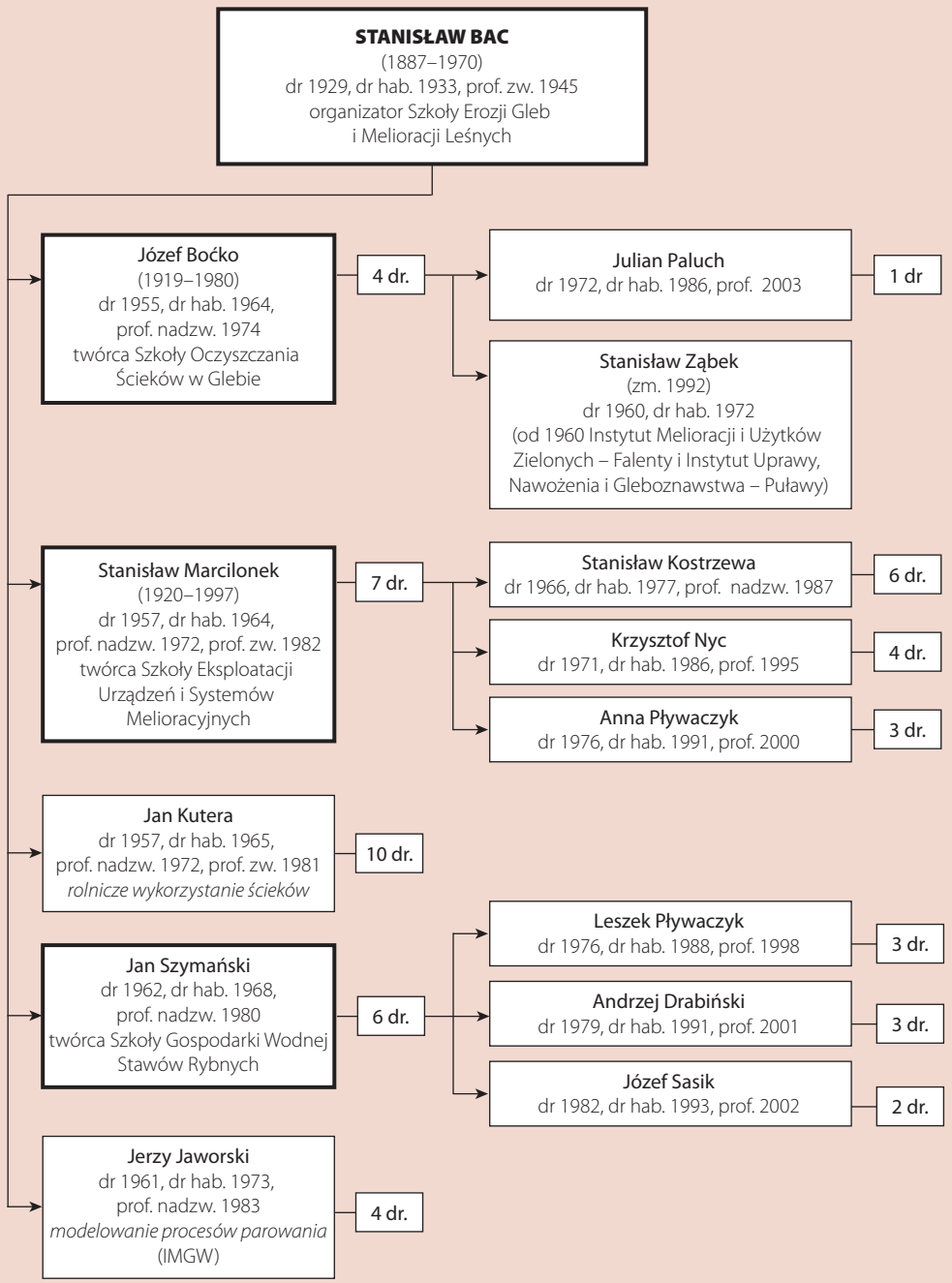
Prof. **Stanisław Bac** należał do grona pierwszych specjalistów melioracji, wychowanków politechnik, wydziałów inżynierii wodnej, którzy czerpiąc wiedzę ze swojej twórczości badawczej zerwali z wcześniejszymi poglądami przypisywania melioracyjnym urządzeniom technicznym głównej roli w regulowaniu stosunków wodnych. Profesor wysunął i udokumentował śmiałą hipotezę, że w przekształceniu bilansu wodnego trzeba doceniać rolę właściwości gleb, współudział roślin, zabiegów agrotechnicznych i innych czynników środowiska naturalnego. Na podstawie kompleksowych badań nad procesami erozji wodnej gleb i jej przemieszczania w wyniku uprawy rolnej na zboczu, postulował konieczność opracowania planów urządzeniowo-rolnych uwzględniających wprowadzenie zabiegów przeciwerozyjnych, zwłaszcza na obszarach o dużych spadkach terenu. Podkreślał, że „gleba jest własnością nie tylko obecnego pokolenia Polaków, lecz również i wszystkich dalszych pokoleń". Opracował zasady melioracji torfowisk, wykazując potrzebę stosowania w tych glebach dwustronnej gospodarki wodnej – melioracji odwadniająco-nawadniających. Za jedynie słuszną zasadę uważał gospodarowanie wodą w granicach zlewni z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju wszystkich działów gospodarki narodowej i zgodnie z predyspozycjami przyrodniczymi. Zasługą prof. S. Baca było rozpoznanie procesów osiadania i ruchów torfowiska pod wpływem odwodnienia, zamarzania i rozmarzania. Do tych badań skonstruował przyrząd pomiarowy – ruchomierz, zastosowany później w badaniach polarnych. Fundamentalne znaczenie dla rolnictwa miały jego badania nad gospodarką wodną gleb i potrzebami wodnymi roślin. Na ich podstawie opracowane wytyczne należą do standardów produkcji roślinnej. Badaniom prof. Baca zawdzięczamy modernizację wytycznych drenowania gleb, a zwłaszcza spłycenie jego głębokości, co wpłynęło na zwiększenie zasobów retencji wodnej gleb. Dziedziną, której poświęcił prof. Bac wiele lat pracy i wciągnął do niej liczne grono specjalistów, była gospodarka wodna lasów. Wykazał, iż wprowadzenie fitomelioracyjnych zalesień i zadrzewień w rolniczej przestrzeni produkcyjnej ma korzystny wpływ na poprawę bilansu wodnego i zmniejszenie deficytu wody, że w miarę zwiększania lesistości następuje wzrost opadów atmosferycznych. W generalnych założeniach prof. Bac głosił poglądy, że melioracje wodne powinny przejść od stosowania urządzeń służących do „walki z wodą" na rzecz koncepcji „współdziałania z naturalnym obiegiem wody", a następnie, aby oprócz tradycyjnych melioracji gleb użytków rolnych i leśnych, wprowadzać zabiegi melioracji sfery przyziemnej, dla ukształtowania powszechnie korzystniejszych warunków wzrostu, rozwoju i plonowania roślin. Troska o zachowanie i właściwe wykorzystanie, a nawet wzmożenie sił zasobów przyrody, stanowiła główną platformę poczynań i rozwoju nauk melioracyjnych szkoły prof. Baca, dla dobra człowieka i społeczeństwa przyszłych pokoleń.

Wyniki badań i studiów opublikował w ponad 150 pracach naukowych, a także w podręcznikach melioracji leśnych, które

stanowią pierwsze w języku polskim tego typu opracowania i wciąż jeszcze należą do nielicznych w literaturze światowej.

Pod kierunkiem prof. Baca kilkudziesięciu młodych adeptów nauki pracujących w polskich uczelniach rolniczych, w zakładach i stacjach badawczych PAN, instytutach resortowych i w innych jednostkach uzyskało stopnie i tytuły naukowe. To liczne grono kierowało później swoimi zespołami badawczymi jako kontynuatorzy szkoły prof. Baca, a także jako twórcy szkół pokrewnych i nowych dyscyplin naukowych.

Stanisław Bac – ur. 1887 w Kazimierzy Wielkiej (woj. kieleckie), zm. 1970; mgr inż. 1911, dr n. techn. 1929; dr hab. 1933; prof. zw. 1945; wicedyr. Działu Gospodarki Wodnej Państwowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach 1937–1946; wicedyr. Instytutu w Puławach 1944–1946; kier. Katedry Melioracji i Meteorologii Rolniczej na UMCS w Lublinie 1944–1946; kier. Katedry Melioracji i Inżynierii Rolnej na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu 1946–1951; dziekan Wydziału Melioracji Wodnych we wrocławskiej WSR 1951–1956; kier. Katedry Melioracji Rolnych i Leśnych 1951–1956; czł. korespondent PAN 1958–1961; czł. rzeczywisty PAN 1961–1970; czł. Prezydium PAN 1962–1965; przew. Komisji Melioracji, Łąkarstwa i Torfoznawstwa PAN 1959–1968; czł. rad naukowych wielu instytutów, m.in. Państwowego Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego, IMUZ, Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Rady Naukowo-Technicznej przy ministrze rolnictwa, Zakładu Ochrony Przyrody Karkonoskiego Parku Narodowego (przewodniczący). Stworzył Polską Szkołę Erozyjną melioracji leśnych. Wypromował 17 doktorów n. techn., wśród wychowanków 11 doktorów hab., 9 profesorów. Autor 167 publikacji, 3 książek. Weteran walk o wolność i niepodległość Polski (m.in. brał udział w walkach przeciwko nacjonalistom ukraińskim, był zastępcą Komendanta Obrony Lwowa, uczestnik wojny polsko-radzieckiej), w okresie okupacji niemieckiej zaangażowany w tworzenie podziemnego gimnazjum i uniwersytetu. Odznaczenia: Krzyż Walecznych, Medal Niepodległości, Order Sztandaru I kl., Krzyż Komandorski OOP, Medal KEN, doktor h.c. WSR we Wrocławiu.

Szkoła Gospodarki Wodno-Ściekowej w Rolnictwie

Prof. **Jan Wierzbicki**, podejmując pracę na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki, rozpoczął szeroką działalność naukowo-dydaktyczną i wychowawczą. Zainteresował się zwłaszcza problematyką rolniczego wykorzystania ścieków. Prace prowadzono na polach irygacyjnych miasta Wrocławia, gdzie wykorzystywano ścieki do intensywnego nawadniania łąk i pastwisk (z 6–10 pokosami rocznie). Następnie zaproponowano wykorzystanie ścieków miejskich i wiejskich w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie. Kolejnym zadaniem było wykorzystanie do nawodnień ścieków z przemysłu rolno-spożywczego.

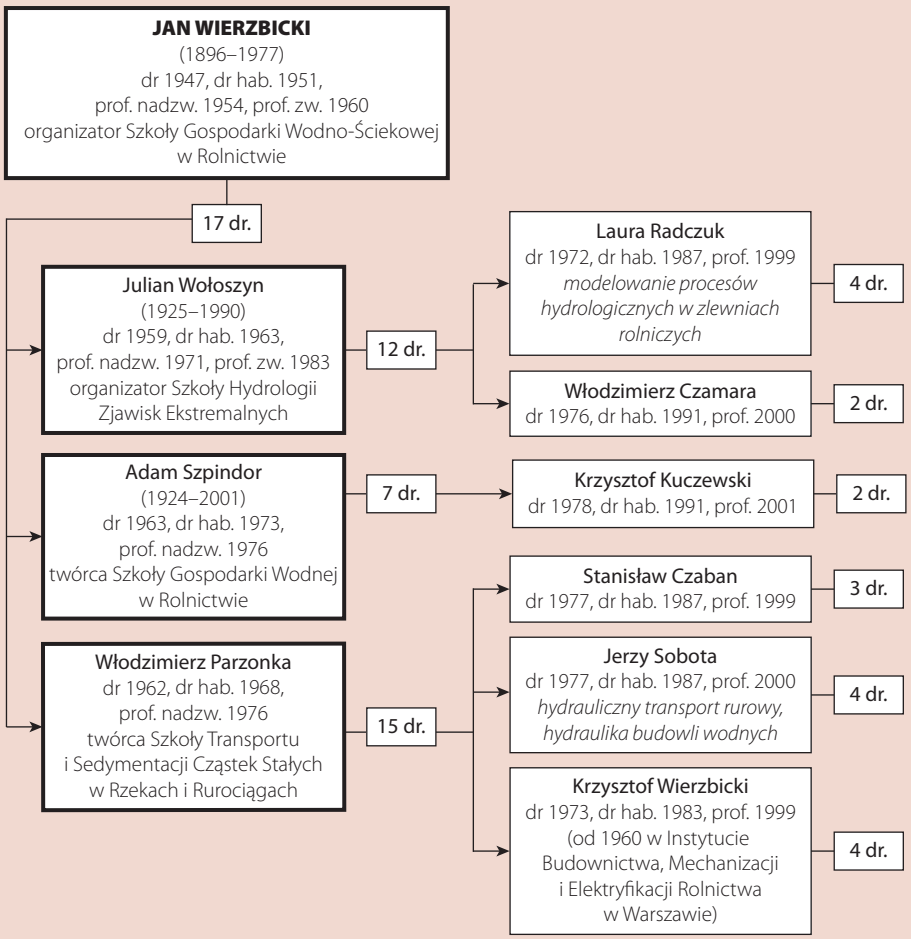
Prof. Wierzbicki łączył przy tym harmonijnie teorię i praktykę inżynierską. W wielu dziedzinach był pionierem w skali międzynarodowej. Jego osobista aktywność i wytrwałość doprowadziła do efektywnego rozwoju polskiej szkoły rolniczego wykorzystania ścieków.

Badania w l. 1946–1951 zaowocowały zarówno rozprawą doktorską *Sposoby i korzyści meliorowania gruntów za pomocą nawadniania ściekami* (1947), jak również rozprawą habilitacyjną *Działanie wód ściekowych na glebę* (1951).

W latach 50. i 60. prof. Wierzbicki znacznie rozszerzył i pogłębił swoje badania, mając na celu wnikliwą ocenę zalet i wad rolniczego wykorzystania ścieków. Był jednym z organizatorów i pracowników wrocławskiego oddziału IMUZ, którego ważnym zadaniem było wykorzystanie ścieków do nawadniania użytków zielonych i lasów. W ramach swej pracy w WSR we Wrocławiu zajął się następnie tematyką oceny sanitarno-epidemiologicznej karmienia zwierząt paszą z pastwisk nawadnianych ściekami (wspólnie ze specjalistami z Wydziału Weterynaryjnego).

Badania prof. Wierzbickiego zostały przeprowadzone w sposób kompleksowy i uwzględniały wiele aspektów rolniczego wykorzystania ścieków. Prace te realizował wraz ze swymi współpracownikami z wrocławskiej WSR Wrocław i IMUZ Oddział Wrocław oraz z kolejnymi doktorantami i magistrantami. Pod jego kierunkiem 17 młodych naukow-

Jan Wierzbicki – ur. 1896 w Lipie, zm. 1977 we Wrocławiu. Absolwent Politechniki Warszawskiej 1923; dr n. techn. 1947; dr hab. 1951; prof. nadzw. 1954; prof. zw. 1960; adiunkt Katedry Melioracji i Inżynierii Wiejskiej na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1946–1950; kier. Katedry Budownictwa Wodnego WSR 1951–1966; dziekan Wydziału Melioracji Wodnych WSR 1958–1962. Czł. zwyczajny WTN, Komitetu Melioracji, Łąkarstwa i Torfoznawstwa PAN, Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, SITWM NOT, radny m. Wrocławia, przewodniczący Komisji Gospodarki Wodnej i Żeglugi Miejskiej Rady Narodowej m. Wrocławia. Twórca Szkoły Gospodarki Wodno-Ściekowej w Rolnictwie. Koordynator z ramienia V Wydziału PAN ds. rolniczego wykorzystania ścieków w krajach demokracji ludowej. Wypromował 17 doktorów n. techn.; wśród wychowanków: 8 doktorów hab., 6 profesorów. Autor podręczników z budownictwa wiejskiego, zaopatrzenia w wodę i kanalizacji osiedli wiejskich, rybactwa, nawodnień rolniczych. Opublikował przeszło 180 prac, 8 książek i podręczników. Weteran walk o wolność Ojczyzny (I i II wojna światowa). Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Odznaka „Budowniczy Wrocławia", Złota Odznaka NOT.

ców uzyskało stopnie naukowe doktora. Prace badawcze kierowane przez profesora dotyczyły m.in.: nawadniania ściekami łąk i pastwisk; nawadniania plantacji drzew użytkowych szybko rosnących (głównie topoli); hydrauliki instalacji do transportu pompowo-rurowego ścieków; czynników agrometeorologicznych i hydrologicznych występujących na obszarach nawadnianych; zanieczyszczenia wód gruntowych i powierzchniowych na terenach nawadnianych.

Prof. Wierzbicki opublikował ok. 120 prac badawczych dotyczących problematyki rolniczego wykorzystania ścieków, tak w kraju jak i za granicą. Współpracował naukowo z czołowymi uniwersytetami i instytutami (Czechosłowacja, NRD, Rumunia, Węgry). Został uznany za autorytet w skali europejskiej, o czym świadczy m.in. powołanie go na koordynatora ds. rolniczego wykorzystania ścieków w krajach demokracji ludowej.

Opracował również kilka ważnych podręczników i skryptów, wśród których najbardziej znane i cenione są: *Zaopatrzenie w wodę i kanalizacja osiedli wiejskich* (5 wydań, ostatnie wspólnie z A. Szpindorem), *Wykorzystanie ścieków w rolnictwie i leśnictwie* (3 wydania).

Opracowali Włodzimierz Parzonka i Jerzy Sobota

WYDZIAŁ MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ

W 1945 r. rozpoczął działalność naukową, dydaktyczną i kliniczną w pełnej obsadzie wszystkich katedr. Było to możliwe przy częściowym współudziale Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki w zakresie nauk podstawowych. Filarami wydziału w owych latach byli lwowscy profesorowie Antoni Bant, Zygmunt Markowski, Kazimierz Szczudłowski, Aleksander Zakrzewski, uczeni o dużym autorytecie i prestiżu. Zgrupowali wokół siebie i prowadzonych dyscyplin przybyłą także ze Lwowa kadrę adiunktów i asystentów, a później młodych, wrocławskich już absolwentów. Tak organizowały się i tworzyły szkoły naukowe, powstawały nowe dyscypliny, a z nich rozwijały się we Wrocławiu nauki weterynaryjne. Przedstawiają te zjawiska schematy i ich opisy. Pionierami tworzącymi rangę powstałego we Wrocławiu Wydziału Medycyny Weterynaryjnej były także osoby wywodzące się z Akademii lwowskiej, którzy wprawdzie szkół we Wrocławiu nie zorganizowali, położyli jednak podwaliny ważnych dyscyplin i ich zasługi zapisane są w historii i w pamięci współczesnych. Byli to Gustaw Poluszyński, biolog i parazytolog, Bronisław Janowski, botanik i paszoznawca, Lesław Ogielski, zajmujący się higieną środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego. Ich sylwetki przedstawiają biogramy.

Z wrocławskiego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej wywodzą się także profesorowie, którzy byli współtwórcami nowego Wydziału Zootechnicznego. Tam odegrali dużą rolę, a niektórzy z nich stali się założycielami szkół naukowych. Są to profesorowie Tadeusz Olbrycht, hodowca genetyk, Tadeusz Konopiński, hodowca żywieniowiec, Mieczysław Cena, specjalista z dziedziny zoohigieny.

Szkoła Anatomii Rozwojowej i Archeozoologii

Wrocławska Szkoła Anatomii Rozwojowej i Archeozoologii, której twórcą w 1946 r. był prof. dr hab. dr h.c. **Antoni Julian Bant**, obejmuje badania z zakresu anatomii rozwojowej – badania nad morfologią i rozwojem układu naczyniowego i nerwowego, z zakresu archeozoologii – fauny i hodowli zwierząt domowych w pradziejach i w średniowieczu Polski w świetle badań archeozoologicznych, wszczęte z okazji nadchodzącego milenium państwa polskiego na prośbę polskich archeologów w 1947 r.

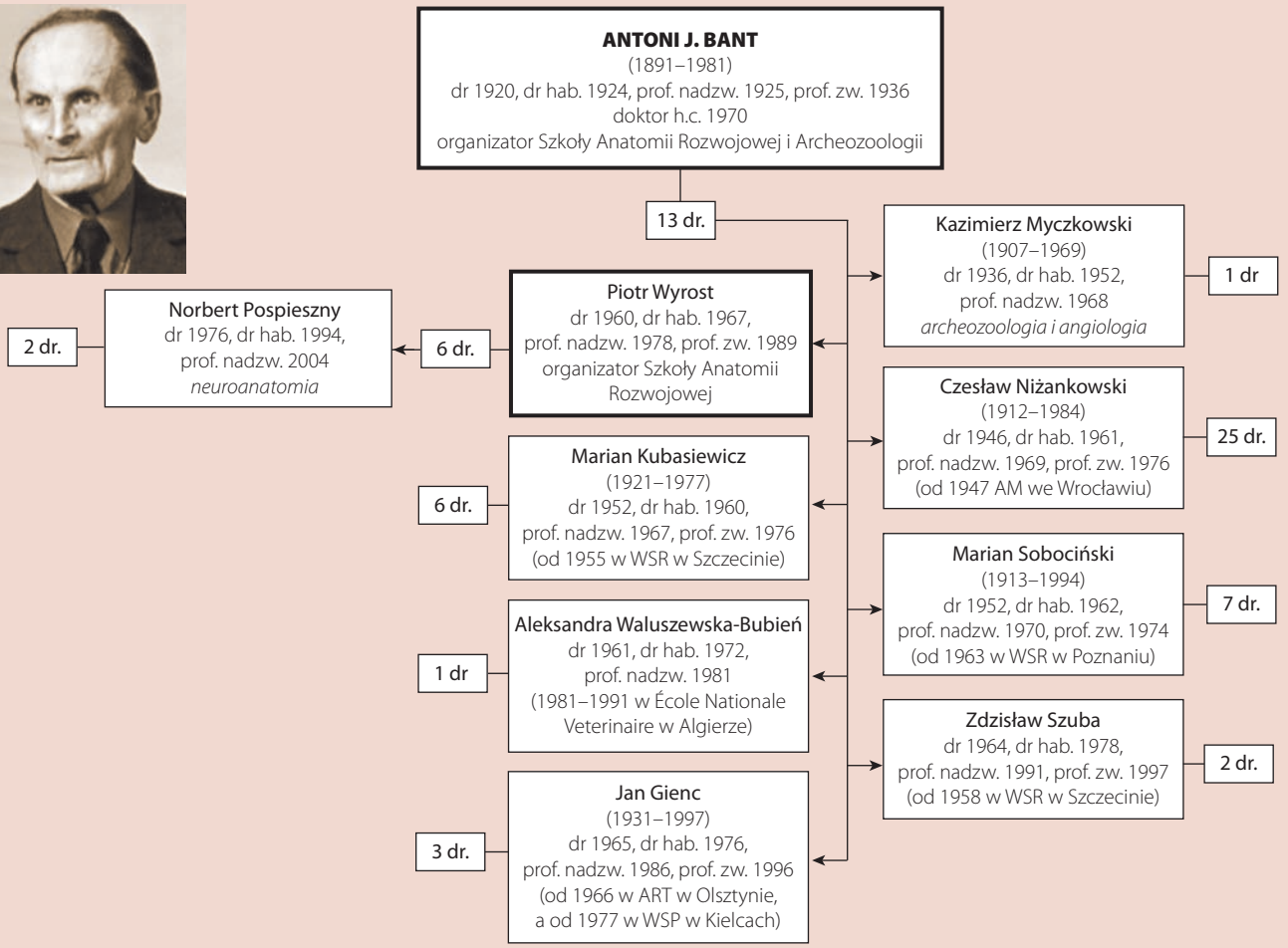
Szkoła prof. A. Banta oprócz zakładu macierzystego we Wrocławiu obejmowała także kierowane przez jego uczniów (M. Kubasiewicz, Z. Szuba, M. Sobociński i J. Gienc) instytuty w Szczecinie, Poznaniu, Olsztynie i Kielcach. Wykonano wiele oryginalnych prac z zakresu wyżej wymienionej problematyki, w tym 39 rozpraw doktorskich i 17 habilitacyjnych (nie licząc powstałych na wrocławskim Wydziale Lekarskim).

Uczniami I generacji byli: prof. nadzw. dr hab. Kazimierz Myczkowski (1907–1969); prof. zw. dr hab. Marian Kubasiewicz (1921–1997); prof. zw. dr hab. Czesław Niżankowski (1912–1984); prof. zw. dr hab. Marian Sobociński (1913–1994); prof. zw. dr hab. Piotr Wyrost (ur. 1925), kontynuator szkoły (1969–1995); prof. nadzw. dr hab. Aleksandra Waluszewska-Bubień (ur. 1928); prof. zw. dr hab. Jan Gienc (1931–1997); prof. zw. dr hab. Zdzisław Szuba (ur. 1927).

Uczniem II generacji jest prof. dr hab. Norbert Pospieszny (ur. 1941).

Wszyscy uczniowie prof. A. Banta studia anatomiczne rozpoczynali w kierowanym przez niego Zakładzie Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych od pracy naukowo-dydaktycznej na etacie zastępcy asystenta lub asystenta. Tam też uzyskali, pod opieką mistrza, warunkujący ich dalszy awans naukowy stopień doktora n. wet., a w dalszej kolejności – stopień naukowy doktora hab. i wreszcie tytuł profesora n. wet. W taki sposób, przy mądrej i życzliwej opiece mistrza, powstała we Wrocławiu szkoła anatomiczna dla badań związanych z anatomią rozwojową i archeozoologią.

Antoni Julian Bant – ur. 1891 we Lwowie, zm. 1981. Studia wyższe – z przerwą spowodowaną czynnym udziałem w I wojnie światowej (1914–1917) – odbył w l. 1911–1918 na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie. Dyplom dr. wszech nauk lek. uzyskał tamże w 1920. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął w wydziałowej Katedrze Anatomii Opisowej. W 1922 pracował przez kilka miesięcy w Katedrze Anatomii Opisowej Uniwersytetu w Poznaniu, a w 1923, najpierw jako adiunkt, a potem zastępca prof., podjął zlecone wykłady z anatomii topograficznej zwierząt domowych we lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej. W 1924 habilitował się tamże. Tytuł naukowy prof. nadzw. otrzymał w 1925, a prof. zw. – w 1936. W l. 1925–1926 przebywał na stażach naukowych w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. 1926–1939 był początkowo kier. utworzonego w 1926 Zakładu Anatomii Topograficznej, a 1934–1945 kier. Zakładu Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Od grudnia 1945 do 1961 organizator i kier. Zakładu Anatomii Porównawczej Zwierząt Domowych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. W l. 1948–1950, 1952/1953 i 1956–1958 był dziekanem Wydziału Medycyny Weterynaryjnej oraz seniorem i inicjatorem budowy nowych pomieszczeń dydaktyczno-naukowych dla wydziału. Wypromował 13 doktorów medycyny weterynaryjnej, z których 8 po habilitacji uzyskało tytuły profesorskie. Opublikował ok. 40 prac naukowych. Odznaczony Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Komandorskim OOP, Odznaką PTNW „Pro Scientia Veterinaria Polona". Czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Anatomicznego, dr h.c. WSR we Wrocławiu.

Piotr Paweł Wyrost – ur. 1925 w Sandomierzu, w l. 1947–1951 studiował na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, gdzie uzyskał dyplom lekarza weterynarii w 1952. Stopień naukowy dr. medycyny weterynaryjnej otrzymał w 1960 na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu, a stopień dr. hab. n. wet. na tym samym wydziale w 1967. Tytuł naukowy prof. nadzw. otrzymał w 1978, a tytuł prof. zw. w 1989. Odbył staże naukowe w Jugosławii, b. ZSRR, Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji i na Węgrzech. Prowadził badania z zakresu anatomii rozwojowej, archeozoologii i historii medycyny weterynaryjnej. W l. 1969–1995 był kier. Katedry Anatomii Zwierząt, 1972–1981 prodziekanem. W l. 1983–1996 był czł. ZG Polskiego Towarzystwa Anatomicznego, 1987–1998 kier. Sekcji Historii Medycyny Weterynaryjnej PTNW, 1988–1998 czł. Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN, a 1988–1997 red. nacz. „Archivum Veterinarium Polonicum". Obecnie jest nadal czł. komitetu redakcyjnego „Folia Morphologica" i czł. „Research Board of Advisors of the ABI". Był promotorem 6 doktoratów. Jest autorem lub współautorem 190 publikacji, w tym 3 monografii z zakresu archeozoologii i historii zawodu i 2 podręczników akademickich: *Weterynaryjne mianownictwo anatomiczne* (1978) oraz *Zarys historii polskiej weterynarii z podstawami deontologii* (1990). Wyróżniony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem „Zasłużony Nauczyciel PRL", Medalem KEN, Złotą Odznaką ZNP, Krzyżem Armii Krajowej, tytułem „Honorowy Członek PTNW" i wyróżnieniem naukowym PTNW „Pro Scientia Veterinaria Polona".

Szkoła Fizjologii

Szkoła Fizjologii prof. **Andrzeja Klisieckiego** bierze swój początek w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Kontynuowana była w Katedrze Fizjologii Wydziału Lekarskiego i Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Ze szkoły A. Klisieckiego powstały dwie szkoły naukowe na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu: Szkoła Fizjologii Zwierząt prof. **Grzegorza Załuckiego** i Szkoła Farmakologii Weterynaryjnej prof. **Tadeusza Garbulińskiego**.

Wrocławska Szkoła Fizjologii Zwierząt zajmowała się badaniem motoryki przewodu pokarmowego zwierząt ze szczególnym uwzględnieniem przeżuwaczy oraz ferentacją

ANDRZEJ KLISIECKI
(1895–1975)
dr 1921, doc. 1928, prof. nadzw. 1929,
prof. zw. 1937
organizator Szkoły Fizjologii
(szczególnie układu krążenia krwi
i fizjologii nerek)

Grzegorz Załucki
dr 1951, doc. 1954,
prof. nadzw. 1956, prof. zw. 1973
twórca Szkoły Fizjologii Zwierząt
fizjologia przewodu pokarmowego zwierząt

10 dr.

Tadeusz Garbuliński
dr 1958, dr hab. 1960,
prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1973
czł. PAN 1983, 1994
doktor h.c. AR 1995
twórca Szkoły Farmakologii
Weterynaryjnej

10 dr.

Józef Dejneka
dr 1962, dr hab. 1971, prof. nadzw. 1985, prof. zw. 1993
fizjologia przewodu pokarmowego i rozrodczego zwierząt
1 dr

Dionizy Zięba
(zm. 2003)
dr 1962, dr hab. 1971, prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1996
fizjologia przewodu pokarmowego zwierząt
1 dr

Wojciech Zawadzki
dr 1979, dr hab. 1993, prof. nadzw. 1998, prof. zw. 2001
fizjologia przewodu pokarmowego i nerwowego zwierząt
2 dr.

Krzysztof Romański
dr 1981, dr hab. 1996, prof. AR 2003
fizjologia przewodu pokarmowego zwierząt
1 dr

Ireneusz Dynarowicz
(zm. 1999)
dr 1972, dr hab. 1977, prof. nadzw. 1991
farmakologiczna regulacja ukrwienia narządu rodnego samic
(od 1978 w ART w Olsztynie)
2 dr.

Józef Dębowy
dr 1963, dr hab. 1977, prof. 1992
farmakologia układu autonomicznego
2 dr.

Marcin Świtała
dr 1980, dr hab. 1992, prof. 2001
farmakologia układu wegetatywnego i hormonalnego, farmakokinetyka leków przeciwbakteryjnych
2 dr.

Bożena Obmińska-Mrukowicz
dr 1985, dr hab. 1992, prof. 2000
immunofarmakologia weterynaryjna
1 dr

Andrzej Klisiecki – ur. 1895 w Krośnie, zm. 1975. Studia lekarskie ukończył na UJK we Lwowie w 1921, uzyskując dyplom dr. wszech nauk lekarskich. Habilitował się tamże w 1928. Tam podjął pracę naukowo-dydaktyczną. W 1929 otrzymał tytuł prof. nadzw. w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie i objął stanowisko kier. Katedry Fizjologii. Tytuł prof. zw. otrzymał w 1937. W 1945 zorganizował Zakład Fizjologii na Wydziale Lekarskim i Zakład Fizjologii na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i został jego kierownikiem. W 1946 zorganizował Studium Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, przekształcone w 1950 w Wyższą Szkołę Wychowania Fizycznego. W l. 1950–1956 rektor tej szkoły. W 1945 organizował Straż Akademicką i Spółdzielnię Pracowników Wyższych Uczelni. Założyciel Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, współzałożyciel WTN (1946). Doktor h.c. AM (1970) i AR (1966). Czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, czł. korespondent AU w Krakowie (od 1945). Na Wydziale Lekarskim był promotorem 10 prac doktorskich i 2 prac habilitacyjnych. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Odznaka Budowniczego Wrocławia, Odznaka za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia, Złota Odznaka Akademickiego Związku Sportowego, Medal za Waleczność, Medal 10-lecia Odzyskania Niepodległości, Medal za Zasługi dla Upowszechniania Kultury Fizycznej.

Grzegorz Załucki – ur. 1918 w Kutuzowej k. Żytomierza. Absolwent Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie (1941) oraz AM we Wrocławiu (1952). Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął w 1938 jako pomocnik asystenta, a następnie jako asystent w Katedrze Fizjologii Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie pod kierownictwem prof. dr. A. Klisieckiego. Po przyjeździe do Wrocławia w 1946 r. podjął pracę w Katedrze Fizjologii Wydziału Lekarskiego również pod kierunkiem prof. Klisieckiego. Stopień dr. weterynarii uzyskał w 1951, tytuł naukowy doc. w 1954, nominację na prof. nadzw. w 1956, a na prof. zw. w 1973. W 1953 objął kierownictwo nowo utworzonej Katedry Fizjologii Zwierząt Wydziału Weterynaryjnego. Na tym stanowisku pracował do 1988, kiedy przeszedł na emeryturę. Zainteresowania naukowo-badawcze dotyczyły fizjologii układu krążenia oraz fizjologii układu pokarmowego przeżuwaczy jego nerwowo-humoralnej regulacji motoryki oraz wydzielania soków trawiennych. Jest autorem lub współautorem ponad 100 publikacji naukowych. Pod jego promotorstwem 10 pracowników wykonało prace doktorskie, 5 z nich uzyskało stopnie doktora hab., a 4 zostało mianowanych profesorami. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego i „Pro Scientia Veterinaria Polona".

Tadeusz Garbuliński – ur. 1920 w Strzemieszycach. Studiował na Wydziale Weterynaryjnym WSR we Wrocławiu, uzyskując w 1953 dyplom lekarza weterynarii. Stopień dr. n. wet. otrzymał w 1958, a stopień doc. (dr. hab.) z zakresu fizjologii i farmakodynamiki uzyskał w 1960 na tymże wydziale. Tytuł naukowy prof. nadzw. otrzymał w 1965, a prof. zw. w 1973. Odbył staż naukowy w Instytucie Fizjologii Wydziału Lekarskiego na uniwersytecie we Fryburgu Bryzgowijskim. Kier. Katedry Farmakologii i Toksykologii WSR we Wrocławiu. Dyr. Instytutu Nauk Fizjologicznych 1970–1982, prorektor 1962–1964, rektor WSR we Wrocławiu 1965–1969. Czł. korespondent PAN (1983), czł. rzeczywisty PAN (1994), wiceprzewodniczący i sekretarz naukowy Wrocławskiego Oddziału PAN 1988–1992. Czł. założyciel Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego (1965) i przewodniczący ZG 1969–1971, czł. 6 innych towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych, przewodniczący Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN 1978–1989 i przewodniczący honorowy (1997). Promotor 10 doktoratów. Autor 169 publikacji, w tym 114 prac doświadczalnych oraz 2 podręczników akademickich: *Farmakologia weterynaryjna* (trzy wydania) i *Receptura weterynaryjna* (współautor, dwa wydania). Główny kierunek badań: fizjologiczna i farmakologiczna regulacja krążenia krwi oraz przemiany węglowodanów i związków wysokoenergetycznych w sercu i mięśniach szkieletowych. Doktor h.c. AR we Wrocławiu. Za osiągnięcia naukowe otrzymał nagrodę specjalną na II Kongresie Nauki Polskiej (1973). Pionier Wrocławia. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP, Medalem KEN, Medalem Rodła, Odznaką Zasłużonego Nauczyciela PRL.

w wybranych odcinkach przewodu pokarmowego zwierząt poli- i monogastrycznych.

Przebadano motorykę przewodu pokarmowego zwierząt, a zwłaszcza przeżuwaczy, opierając się na badaniach prowadzonych na zwierzętach przetokowanych w warunkach doświadczeń chronicznych.

Wykazano po raz pierwszy istnienie trzech podstawowych typów skurczów żwacza oraz przebadano dokładnie regulację nerwową i humoralną motoryki przedżołądków. Wyniki badań mają duże znaczenie dla praktyki lekarsko-weterynaryjnej w zakresie terapii zaburzeń funkcji przewodu pokarmowego zwierząt przeżuwających. Oprócz tego, że badania miały wartość praktyczną, ich wyniki stały się impulsem do dalszych doświadczeń i eksperymentów związanych z wydzielaniem soków trawiennych oraz z procesami metabolicznymi mającymi miejsce w przedżołądkach zwierząt przeżuwających. Ponadto rozpoczęto badania nad udziałem mediatorów, w szczególności dopaminy, w regulacji motoryki całego przewodu pokarmowego owcy oraz badania z powierzchni ciała bioprądów czepca, żwacza i trawieńca, co ma ważne znaczenie dla praktyki weterynaryjnej.

Badania procesów fermentacji zachodzących w wybranych odcinkach przewodu pokarmowego zwierząt mono- i poligastrycznych (szczególnie w przedżołądkach, jelicie ślepym i okrężnicy) dotyczyły szczególnie procesu metanogenezy i lotnych kwasów tłuszczowych. Posiadają one bardzo istotne znaczenie dla fizjologii weterynaryjnej i środowiskowej, gastroenterologii oraz praktycznej hodowli zwierząt.

Tadeusz Garbuliński jest twórcą wrocławskiej Szkoły Farmakologii Weterynaryjnej w AR we Wrocławiu, której kierunki badawcze to: farmakologiczna regulacja metabolizmu i krążenia krwi w mięśniach – sercowym, szkieletowym i gładkim, oraz immunofarmakologia weterynaryjna.

W 1955 r. T. Garbuliński opublikował oryginalną w skali światowej hipotezę i pionierskie badania przypisujące po raz pierwszy tlenkowi azotu lecznicze działanie nitratów w chorobie wieńcowej serca. W badaniach ze współpracownikami wykazał, że nitraty jako źródło tlenku azotu antagonizują działanie adrenaliny w obszarze krążenia krwi i uruchamiają hydrolizę glikogenu w sercu i mięśniach. Prawdziwość tej hipotezy udowodniono 22 lata później w USA, co doprowadziło do odkrycia endogennego tlenku azotu (EDRF/No), nagrodzonego Nagrodą Nobla. Wyniki wykorzystano w stomatologii w profilaktyce zapaści u pacjentów nadwrażliwych na adrenalinę, a w weterynarii w terapii glikogenozy (mięśniochwatu porażennego u koni), bardzo opornej na leczenie. Powstały na ten temat doktoraty.

Cykl badań dotyczących zmian w krążeniu krwi: w naczyniach wieńcowych serca, naczyniach płuc, wątroby, śledziony i mięśni szkieletowych, ujawnił wiele istotnych, nieznanych dotąd różnic w reakcji naczyń badanych obszarów krążenia na neurohormony i leki. Ten cykl badań zamknięty został pracami dotyczącymi fizjologicznej i farmakologicznej regulacji ukrwienia przewodu pokarmowego owiec oraz wpływu neurohormonów na fosforolizę i hydrolizę glikogenu w sercu i mięśniach gładkich przedżołądków. (Dwie habilitacje – jedna z zakresu fizjologii).

W badaniach farmakologicznych przemiany energetycznych fosforanów oraz fosforolizy i hydrolizy glikogenu w sercu i mięśniach szkieletowych wykryto nieznany przedtem anaboliczny wpływ receptora alfa-adrenergicznego. Na podstawie tych badań powstał schemat regulacji metabolizmu cukrowego w sercu, ze wskazaniem na udział receptorów adrenergicznych i cholinergicznych oraz jako szczególne *novum*, na sprzężenie biosyntezy z amylolizą glikogenu i udział w tym procesie wpływu receptora alfa-adrenergicznego. Część badań wykonana w Kanadzie dotyczy biosyntezy katecholamin w sercu, mózgu i nadnerczach w doświadczalnym nadciśnieniu i kardiomegalii. Powyższe prace pozwoliły na sformułowanie tezy, że w regulacji adrenergicznej działa mechanizm oszczędzania katecholamin. (Dwie habilitacje).

Zainicjowano i rozwinięto badania immunofarmakologiczne w medycynie weterynaryjnej, oparte na idei kompleksowego ujmowania zjawisk związanych z homeostazą, odpornością i adaptacją i należące do pionierskich w piśmiennictwie światowym. Wykazano immunohomeostatyczne właściwości niesterydowych leków przeciwzapalnych i udokumentowano własną koncepcję wykorzystania tych leków i niektórych syntetycznych immunomodulatorów w profilaktyce przeciwzakaźnej. Powyższe badania zainicjowały podjęcie prac doświadczalnych nad wpływem chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych i przeciwpasożytniczych na funkcje układu odpornościowego. Równolegle prowadzone są badania farmakokinetyczne tych grup leków w celu stworzenia podstaw do optymalizacji ich dawkowania, opierając się na właściwościach farmakodynamiczno-kinetycznych. (Dwie habilitacje i trzy doktoraty).

Szkoła Patologii Zwierząt

Szkoła Patologii Zwierząt powstała w 1945 r. Jej twórcą był prof. **Zygmunt Markowski**, który 1 listopada 1945 rozpoczął organizację Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i był jego pierwszym dziekanem oraz kierownikiem trzech powstałych katedr: Diagnostyki Chorób Wewnętrznych, Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych oraz Epizootiologii. Z chwilą rozdziału katedr i ukierunkowania działalności naukowej doszło do podziału na Szkołę Chorób Wewnętrznych Zwierząt i Szkołę Chorób Zakaźnych Zwierząt, z której powstała Szkoła Patologii Ptaków.

Twórcą i organizatorem pierwszej z nich był prof. dr **Bronisław Gancarz**. Początkowo głównymi tematami badawczymi były schorzenia morzyskowe koni oraz choroby metaboliczne u przeżuwaczy, rozwinięty został także szeroki zakres badań biochemicznych, co pozwoliło na dokładne poznanie patogenezy tych schorzeń.

Duża część prac poświęcona była biochemii klinicznej i procesom metabolicznym, badaniu krzepnięcia krwi, etiopatogenezie zatruć i autointoksykacji, zaburzeniom gospodarki mineralnej u bydła i świń w fermach przemysłowych (Tadeusz Janiak), fizjologii i fizjopatologii przewodu pokarmowego przeżuwaczy, zastosowaniu związków anabolicznych u przeżuwaczy i ich wpływu na kształtowanie się wskaźników produkcyjnych i przemiany materii (Tadeusz Kwiatkowski).

Szeroko rozwinięte zostały badania nad zaburzeniami metabolicznymi u krów ciężarnych i ich wpływem na stan

ZYGMUNT MARKOWSKI
(1872–1951)
dr 1908, doc. 1910, prof. zw. 1919
twórca i organizator Szkoły Patologii Zwierząt

19 dr.

Bronisław Gancarz
(1912–2002)
dr 1949, doc. 1954,
prof. nadzw. 1960
twórca i organizator Szkoły
Chorób Wewnętrznych Zwierząt

13 dr.

- Tadeusz Janiak (1916–1994) dr 1952, doc. 1954, prof. nadzw. 1969 *diagnostyka kliniczna zwierząt* — 5 dr.
- Zbigniew Hejłasz (1920–1998) dr 1960, dr hab. 1968, doc. 1970, prof. nadzw. 1982 *choroby metaboliczne bydła* — 4 dr.
- Tadeusz Kwiatkowski (1929–2004) dr 1960, dr hab. 1967, doc. 1969, prof. nadzw. 1977 *choroby metaboliczne bydła* — 5 dr.
- Józef Nicpoń dr 1974, dr hab. 1984, doc. 1984, prof. nadzw. 1992, prof. zw. 2000 *choroby wewnętrzne zwierząt* — 12 dr.

Zenon Wachnik
(1921–1981)
dr 1959, dr hab. 1964,
prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1979
twórca i organizator
Szkoły Patologii Ptaków

16 dr.

Michał Mazurkiewicz
dr 1970, dr hab. 1976, doc. 1977,
prof. nadzw. 1983, prof. zw. 1991
patologia drobiu

15 dr.

- Zbigniew Jara dr 1952, dr hab. 1961, doc. 1961, prof. nadzw. 1972 *fizjologia zwierząt zmiennocieplnych i ichtiopatologia* — 7 dr.
- Jerzy Lipanowicz (1921–1971) dr 1951, prof. nadzw. 1959 *diagnostyka chorób zakaźnych zwierząt*
- Jan Zwierzchowski dr 1952, dr hab. 1967, doc. 1968, prof. nadzw. 1991 *choroby zakaźne zwierząt, patologia zwierząt futerkowych i trzody chlewnej* — 4 dr.
- Barbara Tomaszewska dr 1967, dr hab. 1979, doc. 1981, prof. nadzw. 1993, prof. zw. 1994 *choroby owadów użytkowych* — 1 dr

Alina Wieliczko
dr 1985, dr hab. 1996,
prof. nadzw. 2000,
prof. zw. 2002
patologia ptaków
oraz zwierząt egzotycznych

2 dr.

Stanisław Klimentowski
(1954–2002)
dr 1984, dr hab. 1990,
prof. nadzw. 1995,
prof. zw. 2000
diagnostyka laboratoryjna
chorób zakaźnych zwierząt

7 dr.

Tadeusz Sobiech
(1915–1974)
dr 1948, doc. 1954,
prof. nadzw. 1960, prof. zw. 1970
twórca i organizator Szkoły
Chorób Zakaźnych Zwierząt

21 dr.

Zygmunt Markowski – ur. 1872 we Lwowie, zm. 1951. Studia weterynaryjne ukończył w 1895 we Lwowskiej Szkole Weterynarii, a studia medyczne ze stopniem dr. wszech nauk lek. w 1908 na Wydziale Lekarskim UJK. W 1919 mianowany prof. zw., a następnie wybrany rektorem Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie w l. 1920–1923 i 1927–1930. Odbudował i dokonał reorganizacji uczelni po zniszczeniach i stratach wojennych. W l. 1920–1930 był red. nacz. „Przeglądu Weterynaryjnego", a w 1923 założył we Lwowie kolejne pismo naukowe „Rozprawy Biologiczne", drukujące prace z zakresu medycyny weterynaryjnej, rolnictwa i hodowli. Red. nacz. był do 1939. W l. 1930–1933 pracował w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych na stanowisku dyrektora Departamentu Weterynarii, a w 1932 współorganizował Unię Słowiańskich Lekarzy Weterynaryjnych. W 1941, po wkroczeniu Niemców do Lwowa, przerwał działalność akademicką. Powrócił do niej dopiero w 1945, najpierw w Krakowie na UJ, a następnie we Wrocławiu. 1 listopada 1945 przystąpił do organizacji od podstaw wrocławskiego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i został jego pierwszym dziekanem (1945–1947) oraz kier. trzech katedr: Diagnostyki Chorób Wewnętrznych, Patologii i Terapii Szczegółowej Chorób Wewnętrznych i Epizootiologii. Autor kilkudziesięciu publikacji z zakresu medycyny weterynaryjnej. Odznaczenia: Krzyż Komandorski OOP, jugosłowiański Order Komandorski św. Sawy, belgijski Order Wielkiej Gwiazdy Leopolda II. Doktor h.c. Akademii Weterynaryjnej we Lwowie.

Bronisław Gancarz – ur. 1912 w Winnikach (obecnie Lwów Winniki), zm. 2002. W l. 1934–1939 studiował w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, gdzie 18 marca 1939 uzyskał absolutorium. Od września 1942 do

marca 1943 pracował na stanowisku asystenta naukowego w Państwowej Weterynaryjnej Pracowni Rozpoznawczej w Krakowie. W l. 1943–1944 był asystentem naukowym w Katedrze Chorób Wewnętrznych Lekarsko-Weterynaryjnych Kursów Zawodowych we Lwowie. W 1944 ponownie objął stanowisko asystenta Katedry Chorób Wewnętrznych Lwowskiego Weterynaryjnego Instytutu, gdzie pracował do 1946. W tym czasie był także asystentem w Katedrze Biochemii u prof. Moraczewskiego. Od maja 1946 został zaangażowany początkowo jako st. asystent, a od 1947 jako adiunkt, w Katedrze Chorób Wewnętrznych Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1949 doktoryzował się na podstawie pracy *Leptospiroza psów*. W 1951 mianowany zastępcą prof., a w 1952 – kier. Katedry Chorób Wewnętrznych. Funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę w 1983. W 1954 otrzymał nominację na doc., a w 1960 – na prof. nadzw. W l. 1953–1956 p.o. prodziekana, a w l. 1962–1964 dziekana Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. Był promotorem 13 doktorantów i opiekunem 3 doktorów hab. Jego dorobek stanowi 87 pozycji ogłoszonych drukiem. Jest autorem 4 podręczników dla studentów. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego oraz Medalem „Zasłużony Nauczyciel PRL".

Tadeusz Sobiech – ur. 1915 w Poznaniu, zm. 1974. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1939 w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. W 1948 otrzymał stopień naukowy dr. medycyny weterynaryjnej, w 1951 został zastępcą prof. i kier. katedry, w 1954 doc., w 1960 prof. nadzw., a w 1970 prof. zw. i dyr. Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych WSR we Wrocławiu. Dwukrotnie w l. 1953–1956 i 1960–1962 był dziekanem, a w l. 1957–1958 pełnił funkcję prorektora do spraw nauczania. Autor lub współautor 69 prac i doniesień naukowych, głównie na temat gruźlicy u zwierząt. Ponadto zajmował się listeriozą i leptospirozą. W kierowanej przez niego Katedrze Epizootiologii, a później Klinice Chorób Zakaźnych, prowadzono też szerokie badania w zakresie etiopatogenezy, diagnostyki i profilaktyki gruźlicy, listeriozy, leptospirozy, chorób drobiu, zwierząt futerkowych, ryb oraz pszczół. Jemu zawdzięcza epizootiologia wrocławska swój rozwój. Był promotorem 21 prac doktorskich, 3 jego współpracowników uzyskało tytuł profesora. Był m.in. czł. Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN, czł. Rady Naukowej Instytutu Weterynarii w Puławach, Rady Naukowej Instytutu Gruźlicy oraz czł. Krajowego Komitetu Światowego Stowarzyszenia Weterynaryjnego, Rady Naukowo-Technicznej i Rady Sanitarno-Epidemiologicznej przy prezydium WRN, czł. Zarządu Wojewódzkiego Komitetu do Walki z Gruźlicą, konsultantem Wojewódzkiego Zakładu Weterynaryjnego w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt domowych i czł. WTN, Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, Polskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego, Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego i innych. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka Ministra Rolnictwa „Za Wzorową Służbę Weterynaryjną".

Zenon Wachnik – ur. 1921 we wsi Zamość (woj. piotrkowskie), zm. 1981. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1952 na Wydziale Weterynaryjnym WSR we Wrocławiu. W 1959 uzyskał stopień dr. n. wet., a w 1964 – dr. hab. W 1972 mianowany został prof. nadzw., a w 1979 prof. zw. Jego dorobek naukowy liczy ponad 200 prac, z czego pokaźną część stanowią opracowania dotyczące patologii drobiu. W tym zakresie prowadził też intensywne szkolenie terenowej służby weterynaryjnej. Zainicjował organizowane co 3 lata sympozja drobiarskie oraz powołanie przy AR we Wrocławiu Podyplomowego Studium Technologii Chowu, Profilaktyki i Zwalczania Chorób w Wielkotowarowym Drobiarstwie. Był promotorem 16 prac doktorskich. Był czł. Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN i Komitetu Nauk Rolniczych Oddziału Wrocławskiego PAN, czł. Rady Techniczno-Ekonomicznej Centralnego Zarządu Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej. Ponadto aktywnie uczestniczył w pracach Polskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego oraz Światowego Stowarzyszenia Wiedzy Drobiarskiej. Prorektor ds. nauczania (1966–1974). Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej, Złotą Odznaką ZNP, Złotą Odznaką Honorową Zrzeszenia Lekarzy i Techników Weterynarii.

zdrowia cieląt, przede wszystkim dotyczyły one takich chorób jak kwasice, zasadowice i ketozy ze szczególnym uwzględnieniem przemiany energetycznej białkowej i równowagi kwasowo-zasadowej oraz gospodarki wodno-mineralnej.

Bardzo wiele prac poświęcono etiopatogenezie, profilaktyce i leczeniu biegunek u cieląt w fermach przemysłowych oraz badaniom nad ustaleniem kryteriów oceny wysiłkowej koni (Zbigniew Hejłasz, Józef Nicpoń). Rozwinięto badania nad gospodarką wodno-elektrolitową w stanach fizjologii i patologii, a także nad oceną stanu zaburzeń czynnościowych nerek, osteopatii u świń. Przeprowadzono wiele badań nad premiksami profilaktyczo-leczniczymi, karmami dla małych zwierząt oraz oceną leków weterynaryjnych (J. Nicpoń).

W ostatnim czasie rozwinięto głównie badania nad chorobami występującymi u psów i kotów, stworzono dobre warunki aparaturowe, lokalowe i kadrowe dla rozwoju tej dziedziny.

Szczególnie duże osiągnięcia odnotowano w zakresie kardiologii, gastroenterologii, dermatologii, w dziedzinie badań endoskopowych układu pokarmowego, oddechowego i moczowego, prowadzone są badania z zakresu biopsji cienkoigłowej, zapoczątkowano badania z zakresu neurologii. Rozwój tych dyscyplin możliwy jest dzięki szerokiej współpracy z naukowymi ośrodkami zagranicznymi, głównie Niemiec, Austrii, Anglii i Czech.

Szkoła Chorób Zakaźnych Zwierząt powstała w 1951 r., a jej twórcą i organizatorem był prof. dr **Tadeusz Sobiech**.

Działalność naukowa prof. T. Sobiecha i współpracowników była ściśle powiązana z potrzebami praktyki weterynaryjnej. Dotyczyła głównie diagnostyki i zwalczania zoonoz (gruźlica, leptospiroza, listerioza, wścieklizna), oceny sanitarnej rolniczego wykorzystania ścieków miejskich oraz patogenezy i zwalczania enzootycznej białaczki bydła (EBB).

Opierając się na bogatym materiale doświadczalnym, opracowano kryteria rozpoznawania gruźlicy u świń, koni i kur przy użyciu tuberkulinizacji i odczynu hemaglutynacji biernej. Udowodniono, że występowanie tuberkulinowych odczynów nieswoistych u zwierząt pochodzących z terenów nawadnianych ściekami miejskimi należy wiązać z masowym występowaniem prątków atypowych w ściekach. Określono też okresy karencji dla pastwisk nawadnianych ściekami miejskimi.

Duże znaczenie epidemiologiczne miały badania dotyczące listeriozy i leptospirozy. Opisano pierwsze w Polsce przypadki enzootii listeriozy u owiec, świń, szynszyli i kur, leptospirozy u świń, jak też przebiegu zakażeń lisów i norek wirusem choroby Aujeszky'ego.

Działalność naukowa szkoły przyczyniła się do wyeliminowania gruźlicy u zwierząt gospodarskich w kraju, opracowania skutecznych metod zapobiegania i zwalczania leptospirozy w fermach reprodukcyjnych świń oraz opracowania metod zwalczania EBB w chowie przemysłowym bydła.

W ostatnich latach realizowane są badania sero-epidemiologiczne nad rozprzestrzenieniem się zakażeń wirusowych zwierząt gospodarskich, stopniem zakażenia zwierząt wolno żyjących i gospodarskich *Borrelia burgdorferi*, rolą *Eperytrozoon suis* w patologii świń, *Ehrlichia canis* w patologii psów oraz wpływem na pszczoły insektycydów z grupy syntetycznych pyretroidów i nawozów mineralnych.

Szkoła Patologii Ptaków powstała w 1966 r. Twórcą i organizatorem szkoły był prof. dr hab. **Zenon Wachnik**.

Działalność naukowa zespołu prof. Z. Wachnika koncentrowała się wokół: diagnostyki i zwalczania chorób bakteryjnych i wirusowych drobiu w chowie wielkostadnym, optymalizacji warunków utrzymania drobiu, optymalizacji programów chemio- i immunoprofilaktyki kokcydiozy

u drobiu, oceny pośredniej przemiany materii w stanach patologicznych u kur.

Opisano po raz pierwszy w kraju nowe jednostki chorobowe – wirusowe zapalenie wątroby u gąsiąt, korynebakteriozę gęsi, zakażenie gęsi wywołane przez *Aeromonas hydrofila* oraz chorobę Gumboro. Dużo uwagi poświęcono też określeniu patomechanizmu interakcji negatywnej przy łącznym stosowaniu u kurcząt tiamuliny i kokcydiostatyków jonoforowych, zespołu upośledzonego wchłaniania u kurcząt oraz pękania aorty u indyków.

Ponadto opisano przebieg zatrucia u indyków kokcydiostatykami jonoforowymi (salinomycyna, narazyna), oznaczono występujące u indyków i kur gatunki kokcydiów, określono występujące w krajowych fermach kur serotypy wirusa zakaźnego zapalenia oskrzeli, wpływ amyloidozy na wskaźniki biochemiczne i immunologiczne u gęsi oraz wpływ sylimaryny na efekty produkcyjne i zapobieganie otłuszczeniu kur.

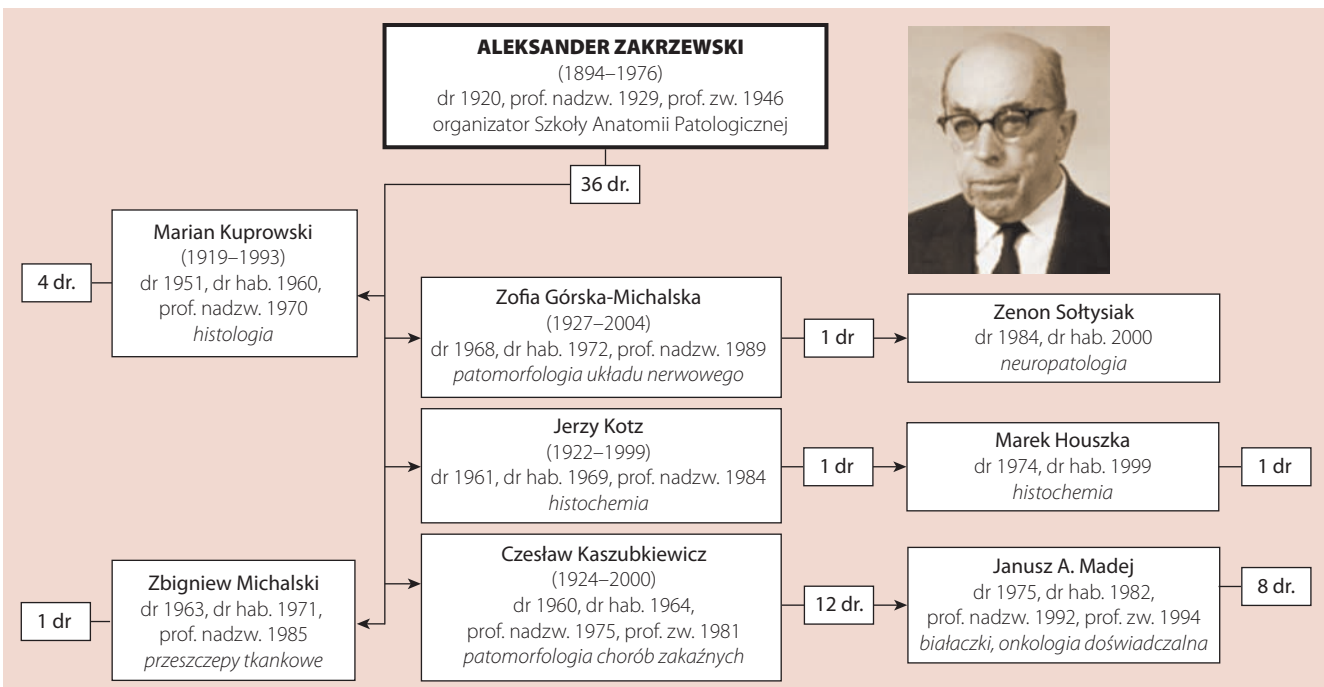
Duży aspekt praktyczny mają badania epidemiologiczne nad występowaniem zakażeń kur w chowie wielkostadnym pałeczkami *Salmonella* i *Campylobacter sp*.

Szkoła Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej

Aleksander Zakrzewski jest twórcą Szkoły Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej w AR we Wrocławiu, ściśle współpracującej z anatomią patologiczną i medycyną sądową Wydziału Lekarskiego AM. Jego prace obejmowały takie zagadnienia, jak choroby zakaźne (gruźlica, dezynteria, różyca) i nowotwory. Był promotorem 36 prac doktorskich oraz autorem lub współautorem skryptów (*Szczegółowa anatomia patologiczna zwierząt domowych*, *Wybrane zagadnienia z weterynarii sądowej*, *Gruźlica*).

Uczniem prof. Zakrzewskiego był prof. zw. dr hab. Czesław Kaszubkiewicz. W 1966 został powołany ma stanowisko kierownika Katedry Anatomii Patologicznej, którą kierował do 1994. Był autorem 91 prac naukowych dotyczących głównie etiopatogenezy i patomorfologii chorób zakaźnych, zatruć i białaczek u zwierząt oraz transplantacji allogenicznej. Wypromował 12 doktorów, a czterech jego wychowanków uzyskało habilitację i tytuł profesora.

Uczniem obu profesorów jest prof. zw. dr hab. Janusz A. Madej. Od 1994 do chwili obecnej jest kierownikiem Katedry Anatomii Patologicznej, Patofizjologii, Mikrobiologii i Weterynarii Sądowej, autor i współautor 225 prac, głównie z zakresu onkologii doświadczalnej i spontanicznej zarówno u zwierząt, jak i u ludzi oraz podręczników (*Patologia ogólna zwierząt, Patologia szczegółowa zwierząt*, *Podstawy cytopatologii*, *Etiologia i patogeneza nowotworów*, *Ozonoterapia w medycynie polskiej*, *Ostra niewydolność oddechowa*, *Vademecum pathomorphologicum et latino-polonicum lexin peculiarium*) i skryptu (*Histopatologia zwierząt* – dwa wydania). Jest twórcą cytodiagnostyki aspiracyjnej nowotworów, wypromował 9 doktorów (w tym 4 z zagranicy), jest członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów oraz Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN.

Aleksander Zakrzewski – ur. 1894 w Innsbrucku, zm. 1976 we Wrocławiu. Wydział Lekarski ukończył we Lwowie na UJK i tam w 1920 uzyskał dyplom dr. wszech nauk. lek. Następnie w 1925 ukończył studia na Wydziale Anatomii Lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Z wydziałem tym związał się już podczas studiów, bo od 1924 pracował tam jako asystent, a od 1926 jako zastępca prof. W l. 1926–1964 pełnił funkcję kier. Katedry Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej (Lwów, Wrocław). Habilitował się w 1928 z zakresu anatomii patologicznej. Tytuł prof. nadzw. uzyskał w 1929, a prof. zw. w 1946 i na tym stanowisku pracował aż do emerytury w 1964. Odbył liczne staże zagraniczne (Francja, Szwajcaria, Jugosławia, Węgry, Czechosłowacja, Związek Radziecki). Pełnił funkcje: dziekana wydziału, przewodniczącego Komisji Weterynaryjnej przy Komitecie Nauk Rolniczych PAN, czł. Komisji Biologii Nowotworów VI Wydziału PAN. Opublikował 72 prace. Był promotorem 36 prac doktorskich. Był również kronikarzem zawodu weterynaryjnego i specjalistą w weterynarii sądowej.

Szkoła Chirurgiczno-Ortopedyczna i Położnictwa

Prof. **Kazimierz Szczudłowski** jest organizatorem i twórcą dwóch szkół naukowych, rozwijanych w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie i na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu: Chirurgiczno-Ortopedycznej i Położnictwa.

Główne problemy badawcze Szkoły Chirurgiczno-Ortopedycznej dotyczyły chorób koni, w mniejszym stopniu innych zwierząt. Był to okres, w którym koń był zwierzęciem wszechstronnie użytkowanym w transporcie, rolnictwie, jeździectwie, sporcie i w wojsku, nosił jeźdźca i ciągnął ciężary. Ten rodzaj pracy powodował choroby z przeciążenia, szczególnie w zakresie narządów ruchu, kłębu, jak również urazy, w tym wiele ran dartych i miażdżonych, podatnych na zakażenia i o trudnym przebiegu gojenia. To weszło w zakres prowadzonych badań. Twórca szkoły opracował oryginalną metodę diagnostyki chorób narządu ruchu koni z nieznanym wówczas badaniem perkusyjnym i znieczuleniem diagnostycznym. Ciężka praca tych zwierząt na utwardzonych, brukowanych drogach wymusiła opanowanie podkownictwa. Ta domena stała się specjalnością katedry kierowanej przez prof. Szczudłowskiego. Jego zainteresowania chorobami kończyn doprowadziły do ukształtowania się niezwykle ważnej dyscypliny, którą stała się ortopedia koni. Prof. Szczudłowski przeszedł na emeryturę w 1960 r. Po nim kierownictwo katedry przejął doc. Ryszard Badura. Kontynuowano szkołę ortopedii, ale rozpoczął się wówczas rozwój chirurgii i dyscyplin z nią związanych. Powstały po temu warunki wynikające z rozwoju nauk technicznych i informatyki, które nasyciły medycynę i stworzyły dla jej rozwoju nowe możliwości. Zmieniły się także zaintereso-

Kazimierz Szczudłowski – ur. 1890 we Lwowie, zm. 1985. Studia weterynaryjne odbył w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, kończąc je w 1913. Tamże w 1920 uzyskał stopień dr. medycyny weterynaryjnej. Habilitował się w 1925, uzyskując *veniam legendi* z chirurgii i ortopedii weterynaryjnej. Odbył studia zagraniczne jako stypendysta rządu francuskiego w 1922 w École Veterinaire Superieure w Alfort-Paryżu i w Wyższej Szkole Weterynaryjnej w Brukseli. W listopadzie 1925 uzyskał tytuł naukowy prof. nadzw., a w 1934 prof. zw. W 1936–1939 pełnił funkcję rektora Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Od 1926 kierował najpierw Katedrą Chirurgii Ogólnej i Ortopedii wraz z Polikliniką Chirurgiczną i Kliniką Położniczą, a od 1939 także Katedrą Chirurgii wraz z Kliniką Chirurgiczną. We Wrocławiu w 1945 utworzył Katedrę Chirurgii, którą kierował do 1960 i Katedrę Położnictwa. Stworzył podstawy praktycznej weterynarii klinicznej w okresie międzywojennym we Lwowie i po II wojnie światowej we Wrocławiu, szczególnie w zakresie ortopedii, chirurgii i położnictwa. W okresie międzywojennym, w czasie pełnienia funkcji rektora, znacznie rozbudował Akademię Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, a we Wrocławiu był współtwórcą Wydziału Medycyny Weterynaryjnej (prodziekan w 1950–1953) Uniwersytetu i Politechniki, a później AR. W badaniach naukowych zajmował się diagnostyką chorób kończyn koni i bydła. W ramach badań naukowych interesowały go problemy rozrodu zwierząt i patologie zwyrodnieniowe. Wydał 6 podręczników, z których do najważniejszych należą: *Kucie kopyt i racic*, *Przypadłości rozmnażania zwierząt domowych*, *Choroby i leczenie zębów u koni*. Stworzył polską Szkołę Chirurgiczno-Ortopedyczną. Czł. PTNW, WTN, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika, Europejskiego Towarzystwa Chirurgów Weterynaryjnych. Wyróżniony w okresie międzywojennym Krzyżem Komandorskim OOP, Medalem 10-lecia Odzyskanej Niepodległości, dyplomem i brązowym medalem za długoletnią służbę oraz dyplomem i srebrnym medalem za długoletnią służbę. W okresie powojennym odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim OOP. Doktor honorowy AR w Lublinie (1979) i AR we Wrocławiu (1985).

Ryszard Badura – ur. 1923 w Trzebini. Studia weterynaryjne ukończył w 1950 na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął bezpośrednio po studiach w Katedrze i Klinice Chirurgii, kierowanej przez prof. K. Szczudłowskiego. Stopień dr. medycyny weterynaryjnej uzyskał w 1952, habilitował się w 1960. W 1960 objął kierownictwo katedry, pełniąc tę funkcję do 1994. Tytuł naukowy prof. nadzw. uzyskał w 1964, a zw. w 1974. Stworzył unikalne pracownie eksperymentalne badań chirurgicznych wspólnie z katedrami Chirurgii Ogólnej, Ortopedii, Traumatologii, Torakochirurgii AM we Wrocławiu. Wypromował 24 doktorów. Habilitacje z zakresu chirurgii, anestezjologii i radiologii uzyskało 5 osób z jego zespołu. Wprowadził w polskiej medycynie weterynaryjnej śródszpikowe zespolenie i unieruchomienie płytą, określane jako zespolenie polskie „Zespol". Do szczególnie oryginalnych osiągnięć należy opracowanie wszczepów korundowych, wszczepów do rekonstrukcji stawów i możliwości odtwarzania szklistej chrząstki stawowej, protez korundowych przewodów żółciowych. Ogłosił ponad 130 prac w czasopismach krajowych i zagranicznych jako autor i współautor. Prowadził wykłady w Monachium, Hanowerze, Berlinie, Brnie, Lipsku, Debreczynie i Lwowie. Kontakty zagraniczne pozwoliły mu wraz z Radą Naukową ukształtować Kongres „Pro Animali" organizowany od 1994 corocznie we Wrocławiu. Był kolejno prodziekanem, dziekanem Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, prorektorem i rektorem AR we Wrocławiu (przez 4 kadencje). Należy do PTNW, którego jest czł. honorowym, pełnił w nim przez dwie kadencje funkcję prezesa i wiceprezesa; WTN, w którym był zastępcą sekretarza generalnego, Europejskiego Towarzystwa Chirurgów Weterynaryjnych; Światowego Towarzystwa Bujatrycznego. Odznaczony m.in.: Krzyżem Komandorskim OOP, Medalem KEN, Medalem Za Zasługi dla AR, Medalem Honorowym Uniwersytetu Ludwiga Maximiliana w Monachium, Medalem PTNW „Pro Scientia Veterinaria Polona". Kolegium rektorów wyższych uczelni Wrocławia przyznało mu prestiżową nagrodę za integrację środowiska naukowego Wrocławia. Senat AR i Senat AM we Wrocławiu uhonorowały go tytułem doktora h.c.

Alfred Senze – ur. 1911 w Tarnopolu, zm. 1993. Studiował na Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, uzyskując w 1939 dyplom lekarza weterynarii. W l. 1939–1944 pracował jako laborant, a następnie asystent w Katedrze Chirurgii i Ortopedii wraz z Kliniką Położniczą na macierzystej lwowskiej uczelni. Był jednym ze współtwórców Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Stopień naukowy dr. medycyny weterynaryjnej uzyskał w październiku 1945, rozwijając swoją naukowo-dydaktyczną działalność z dziedziny położnictwa, zapoczątkowaną jeszcze we Lwowie. W 1948 objął kierownictwo nowo kreowanej Katedry Położnictwa i Patologii Rozrodu Zwierząt. Tytuł naukowy prof. nadzw. otrzymał w 1950, a prof. zw. w 1960. Był prorektorem i dwukrotnie rektorem w ówczesnej WSR we Wrocławiu. Jego dorobek naukowy obejmuje 160 pozycji z zakresu położnictwa, patologii rozrodu zwierząt, fizjopatologii gruczołu mlekowego i andrologii, publikowanych w kraju i za granicą. Był promotorem 45 prac doktorskich, a 4 jego uczniów habilitowało się. Był świetnym wykładowcą i erudytą przekazującym studentom i lekarzom medycyny weterynaryjnej fachową wiedzę w ujęciu monograficznym, wzbogaconą o audiowizualne środki nauczania.

Zbigniew Samborski – ur. 1923 w Rudniku n. Sanem. Studia weterynaryjne ukończył w 1951 na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Będąc studentem Wydziału Prawa UJ, przyjechał w lipcu 1945 do Wrocławia, gdzie jako czł. Straży Akademickiej brał udział w odbudowie ze zniszczeń wojennych i ochronie obiektów, w których obecnie mieści się Wydział Medycyny Weterynaryjnej, Rolniczy i Lekarski. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął jeszcze w czasie studiów w nowo powołanej Katedrze Położnictwa i Patologii Rozrodu Zwierząt kierowanej przez prof. A. Senze. Pod jego kierunkiem uzyskał w 1960 stopień naukowy dr. n. wet., a następnie dr. hab. w 1966. Otrzymał dwa tytuły naukowe – prof. nadzw. w 1976 i prof. zw. w 1989. Kierownictwo katedry objął w 1975, pełniąc tę funkcję do 1993. Wypromował 11 doktorów n. wet., sprawował patronat nad 5 zakończonymi pracami habilitacyjnymi. Główne kierunki jego badań dotyczą diagnostyki i terapii schorzeń gruczołu mlekowego oraz układu rozrodczego zwierząt gospodarskich i towarzyszących. Jest autorem i współautorem 188 prac ogłoszonych w czasopismach krajowych i zagranicznych. W dorobku ma 5 podręczników akademickich z zakresu fizjopatologii gruczołu mlekowego i układu rozrodczego bydła, świń i psów oraz *Leksykon rozrodu zwierząt*. Przez 14 lat był koordynatorem Centralnego Programu Badań Podstawowych nr 05.06 „Fizjologia i patologia rozrodu zwierząt gospodarskich".

KAZIMIERZ SZCZUDŁOWSKI
(1890–1985)
dr 1920, dr hab. 1925, prof. nadzw. 1925, prof. zw. 1934
doktor h.c. AR Lublin 1979, AR Wrocław 1985
organizator Szkoły Chirurgiczno-Ortopedycznej
i Położnictwa

12 dr.

Ryszard Badura
dr 1952, dr hab. 1960,
prof. nadzw. 1964, prof. zw. 1974
doktor h.c. AR Wrocław 1999,
AM Wrocław 2000
twórca Szkoły Chirurgii Operacyjnej

24 dr.

Józef Utzig
(1917–1984)
dr (promotor S. Runge)1952,
dr hab. 1966, prof. nadzw. 1975
biochemia

3 dr.

Bogdan Osiński
dr 1968, dr hab. 1976, doc. 1980
chirurgia

6 dr.

Kornel Ratajczak
dr 1976, dr hab. 1989,
prof. nadzw. 2002
chirurgia, anestezjologia

4 dr.

Stanisław Lachowicz
(1917–1980)
dr (promotor K. Szczudłowski) 1952,
dr hab. 1967
chirurgia, radiologia

Andrzej Modrakowski
dr (promotor K. Szczudłowski) 1960,
dr hab. 1974, prof. nadzw. 1991
chirurgia, ortopedia

Matylda Szczudłowska
dr 1930, doc. 1955
okulistyka

Zbigniew Samborski
dr 1960, dr hab. 1966,
prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1989
twórca Szkoły Fizjopatologii
i Terapii Schorzeń Gruczołu
Mlekowego i Układu Rozrodczego

11 dr.

Jan Twardoń
dr 1986, dr hab. 1996,
prof. nadzw. 2000
patologia rozrodu i gruczołu
mlekowego zwierząt gospodarskich

4 dr.

Antoni Żebracki
(1914–1998)
dr 1951, dr hab. 1963,
prof. nadzw. 1975
andrologia i transfer zarodków
u bydła

11 dr.

Stanisław Rułuszkiewicz
dr 1961, dr hab. 1985,
prof. nadzw. 1991, prof. zw. 1995
cytogenetyka rozrodu zwierząt
użytkowych

6 dr.

Karol Marcinkowski
(1929–1990)
dr 1964, doc. 1968
biotechnologia rozrodu bydła

7 dr.

Alfred Senze
(1911–1993)
dr 1945, prof. nadzw. 1950,
prof. zw. 1960
twórca Szkoły Położnictwa
i Patologii Rozrodu Zwierząt

45 dr.

Andrzej Dubiel
dr 1969, dr hab. 1976,
prof. nadzw. 1991
rozród trzody chlewnej,
jeleni, psów i królików

8 dr.

wania weterynaryjnych nauk klinicznych w odniesieniu do gatunków zwierząt. Zanikało wykorzystywanie konia w rolnictwie i jako siły pociągowej, a rozwijało się w sporcie i rekreacji. Ludzie zaczęli odczuwać potrzebę więzi ze zwierzętami żyjącymi w ich domostwie. Pojawił się związek emocjonalny, a na drugi plan odszedł czynnik ekonomiczny. To sprawiło, że powstały warunki rozwoju chirurgii potrzebnej nowym kierunkom weterynarii. Rozwijały się w katedrze ważne techniki operacyjne, obrazowania i znieczulania. W tym zakresie kształcili się pracownicy i prowadzono badania. Coraz bardziej wzrastało zainteresowanie małymi zwierzętami i chorobami u nich występującymi. Stąd powstały oryginalne rozwiązania chirurgiczne wraz z diagnostyką, nowymi technikami zabiegów i nowoczesnym znieczuleniem.

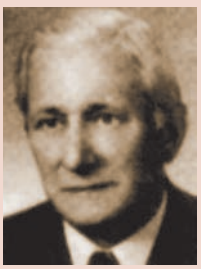
Rozwój chirurgii weterynaryjnej umożliwił także ścisłą współpracę eksperymentalną katedry z AM we Wrocławiu. Powstał unikalny zakład międzyuczelniany, w którym prowadzono wspólne badania i na ich podstawie kształciła się kadra. Szkoła prof. Szczudłowskiego była kontynuowana, stosownie jednak do potrzeb współczesności rozwijała się wzbogacona o nowe wartości, które ukształtowały Szkołę Chirurgii Weterynaryjnej prof. R. Badury.

Szkoła Położnictwa i Patologii Rozrodu Zwierząt została zapoczątkowana przez prof. K. Szczudłowskiego, a od 1948 r. była kolejno kreowana przez prof. Alfreda Senze (do 1975 r.) i prof. Zbigniewa Samborskiego (do 1993 r.). Do jej najważniejszych osiągnięć należy zaliczyć wprowadzenie do praktyki oryginalnej operacyjnej metody ustalania nawykowego wypadania pochwy u krów w czasie wysokiej ciąży lub po porodzie i modyfikację zamykania powłok brzusznych przy cięciu cesarskim. Określenie wpływu kompensowanej podklinicznej kwasicy metabolicznej u krów wysoko cielnych na przebieg *puerperium* w świetle zatrzymania błon płodowych, zaburzeń w inwolucji macicy i cyklicznej aktywności jajników. Opracowano wysoce skuteczne preparaty, zawierające blokery receptorów beta-adrenergicznych, stosowane w leczeniu i profilaktyce dysfunkcji gonad i zaburzeń motoryki macicy u krów, klaczy i suk na tle negatywnego oddziaływania czynników stresogennych, w tym wadliwego żywienia samic ciężarnych. W badaniach na dużym materiale zwierzęcym wykazano, że przewlekłe ropne schorzenie palców u krów stanowi poważny czynnik stresogenny, który może prowadzić do zaburzeń w poporodowej inwolucji macicy, acyklii i ewolucji cyst jajnikowych, co w efekcie powoduje wydatne obniżenie płodności zwierząt. Poważnymi osiągnięciami są także: opracowanie metod konserwacji nasienia knurów, jeleni, psów i królików, leczenie podklinicznych i klinicznych bakteryjnych postaci *mastitis* u krów preparatami enzymatyczno-antybiotykowymi oraz zastosowanie endoskopii w diagnostyce i chirurgicznej terapii w schorzeniach strzyków u krów (zwężenia, zrosty, polipowate narośla itp.)

Organizatorzy Wydziału Medycyny Weterynaryjnej

Bronisław Janowski

Lesław Ogielski

Gustaw Poluszyński

Bronisław Janowski – ur. 1875 w Krakowie, zm. 1960 we Wrocławiu. Studia w WSR w Dublanach k. Lwowa ukończył w 1897, uzyskując tytuł inż. rolnika. W tym samym roku objął stanowisko asystenta Katedry Botaniki WSR w Dublanach oraz asystenta Stacji Botaniczno-Rolniczej tamże. W l. 1900–1904 pracował jako asystent Krajowej Stacji Botaniczno-Rolniczej we Lwowie. W 1904 został powołany na stanowisko doc. na Kursie Melioracyjnym, a w 1905 na stanowisko doc. PLw. W l. 1905–1925 prowadził ponadto wykłady na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki Lwowskiej, a także w Akademii Medycyny Weterynaryjnej, gdzie w 1925 został mianowany prof. nadzw., a w 1930 prof. zw. botaniki i encyklopedii rolnictwa AMW we Lwowie. W l. 1930–1936 piastował godność rektora tej uczelni. Zajmował się zastosowaniem botaniki w rolnictwie i medycynie weterynaryjnej. Był inicjatorem i propagatorem nowoczesnej uprawy łąk na ziemiach polskich. Opracował kilkaset projektów racjonalnego zagospodarowania łąk i pastwisk, zastosował analizę botaniczną do badania i oceny zdrowotności pasz, a także do badania treści przewodu pokarmowego zwierząt podejrzanych o zatrucie roślinne. Aktywny czł. wielu towarzystw naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Inżynierów Melioracyjnych, PTNW i PTZ. Za działalność zawodową i społeczną przyznano mu takie odznaczenia jak: „Orlęta", Krzyż Oficerski i Komandorski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Długoletniej Służby Państwowej.

Lesław Ogielski – ur. 1914 we Lwowie, zm. 1997 we Wrocławiu. W 1934 rozpoczął studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej, uzyskując w 1940 dyplom lekarza weterynarii. W czasie okupacji we Lwowie zdał egzamin doktorski, uznany w 1945 przez Radę Wydziału Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu. Po wojnie studiował na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej we Wrocławiu, gdzie uzyskał dyplom lekarza w 1952. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął w 1939 u prof. A. Trawińskiego, w Katedrze Badania Środków Spożywczych Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Kontynuował ją we Wrocławiu na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej UWr. Tu zorganizował Katedrę Higieny Środków Spożywczych Pochodzenia Zwierzęcego. Organizował tę placówkę od podstaw. W 1948 został mianowany kier. katedry, którą kierował aż do przejścia na emeryturę w 1984. W 1955 otrzymał tytuł doc., w 1960 tytuł prof. nadzw., a w 1971 tytuł prof. zw. Pełnił funkcję dziekana Wydziału Weterynaryjnego we Wrocławiu w l. 1958–1960 i 1965–1966. Był promotorem 21 prac doktorskich. W kierowanej przez niego katedrze wprowadzono po raz pierwszy do programu studiów weterynaryjnych zajęcia z higieny i technologii przetwórstwa, chemii, analityki żywności, epidemiologii zatruć pokarmowych oraz ustawodawstwa sanitarno-żywnościowego. Pod jego kierunkiem powstało 300 prac badawczych i publikacji naukowych. Był rzecznikiem ścisłych kontaktów nauki z praktyką, czego dowodem były organizowane we Wrocławiu podyplomowe studia dla lekarzy weterynarii-higienistów oraz kursy dla

personelu pomocniczego Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej. Był również współorganizatorem współpracy z uczelnią w Brnie. Był laureatem nagród Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Rektora. Posiadał wiele odznaczeń państwowych, regionalnych, uczelnianych.

Gustaw Poluszyński – ur. 1887 w Szeszorach (woj. stanisławowskie), zm. 1959. Studia uniwersyteckie ukończył egzaminem na nauczyciela szkół średnich i rozpoczął pracę pedagogiczną, przerwaną przez udział w I wojnie światowej. Stopień dr. filozofii uzyskał w 1922, po czym został mianowany st. asystentem, a po roku adiunktem w Zakładzie Zoologii UJK. W 1928 został habilitowany, jako doc. zoologii i anatomii porównawczej zwierząt na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJK. W 1930 mianowany prof. nadzw. zoologii z parazytologią i biologii ogólnej Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Od 1937 do 1939 pełnił funkcję prorektora do spraw nauki Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Po wojnie podjął pracę we Wrocławiu na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej UWr. Mianowany prof. zw. zoologii i parazytologii w 1945 brał czynny udział w organizowaniu wydziału i pracy dydaktycznej. W l. 1945–1947 prodziekan, 1947–1948 dziekan wydziału, 1955–1959 prorektor WSR we Wrocławiu. Po przemianowaniu Katedry Zoologii i Parazytologii na Katedrę Parazytologii i Chorób Inwazyjnych związał się z parazytologią, czego dowodem jest powołanie w 1952 przez PAN na czł. Komitetu Parazytologicznego. W 1953 z jego inicjatywy dochodzi do zorganizowania we Wrocławiu Oddziału Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, którego prezesem pozostał do śmierci. Był pomysłodawcą zbierania materiałów pasożytów aviofauny jeziornej. W całokształcie jego pracy ważną rolę odgrywała działalność związana z towarzystwami naukowymi. Jako zoolog związany był ściśle z PTZ. Przez wiele lat był red. naukowym wydawnictwa „Zoologica Poloniae". Brał też aktywny udział w sprawach organizacyjnych i naukowych Wrocławskiego Ogrodu Zoologicznego. Jego zainteresowania naukowe obejmowały zagadnienia ewolucjonizmu i genetyki. W uznaniu za duży wkład w polską naukę po wojnie odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP i Złotym Krzyżem Zasługi.

Eryk Adamczyk, Ryszard Badura, Janusz Madej, Michał Mazurkiewicz, Józef Nicpoń, Bożena Obmińska-Mrukowicz, Kornel Ratajczak, Zbigniew Samborski, Piotr Wyrost, Wojciech Zawadzki

WYDZIAŁ ROLNICZY

Organizatorem, a zarazem pierwszym dziekanem Wydziału Rolniczego był prof. dr Tadeusz Konopiński, kierujący równocześnie Katedrą Szczegółowej Hodowli Zwierząt wchodzącej w skład Wydziału Medycyny Weterynaryjnej. Razem z nim Wydział Rolniczy w 1945 r. organizowali naukowcy wywodzący się ze środowiska lwowskiego, między innymi prof. dr Stanisław Tołpa, późniejszy pierwszy rektor Wyższej Szkoły Rolniczej. W roku akademickim 1945/1946 na Wydziale Rolniczym zorganizowano pierwsze cztery katedry, których kierownikami byli: prof. dr Bolesław Świętochowski (Katedra Uprawy Roli i Roślin), prof. dr Stanisław Tołpa (Katedra Botaniki Rolniczej), zastępca prof. dr Franciszek Goc (Katedra Sadownictwa i Warzywnictwa) oraz prof. dr Marian Stangenberg (Katedra Limnologii i Rybactwa). W roku akademickim 1950/1951 na Wydziale Rolniczym było już 20 katedr, którymi kierowali m.in. profesorowie Stanisław Bac, Kazimierz Boratyński, Tadeusz Dominik, Zygmunt Golonka, Roman Hlibowicki, Bohdan Kopeć, Zbisław Martini, Jan Tomaszewski, Aleksander Tychowski. Wymienieni profesorowie grupowali wokół siebie kadrę adiunktów, tworząc nowe dyscypliny i dziedziny naukowe, a niektórzy z nich dali początek szkołom naukowym. Z Wydziału Rolniczego wywodzą się także profesorowie, którzy tworzyli Wydział Nauk o Żywności, Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji oraz Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt.

Szkoła Inżynierii Rolniczej

Prof. dr hab. **Jan Bogdanowicz** stworzył Szkołę Inżynierii Rolniczej związaną z jego działalnością badawczą i dydaktyczną w Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Prof. Jan Bogdanowicz wypromował 17 doktorów.

Kontynuował tradycje lwowskiej szkoły naukowej w zakresie inżynierii rolniczej reprezentowanej we Wrocławiu przez profesorów Czesława Kanafojskiego i Zbisława Martiniego. Po przeniesieniu w 1959 r. prof. Z. Martiniego do Poznania prof. J. Bogdanowicz pełnił funkcję kierownika Katedry Mechanizacji Rolnictwa WSR we Wrocławiu, od 1969 zaś był dyrektorem utworzonego Instytutu Mechanizacji Rolnictwa, który później zmienił nazwę na Instytut Inżynierii Rolniczej.

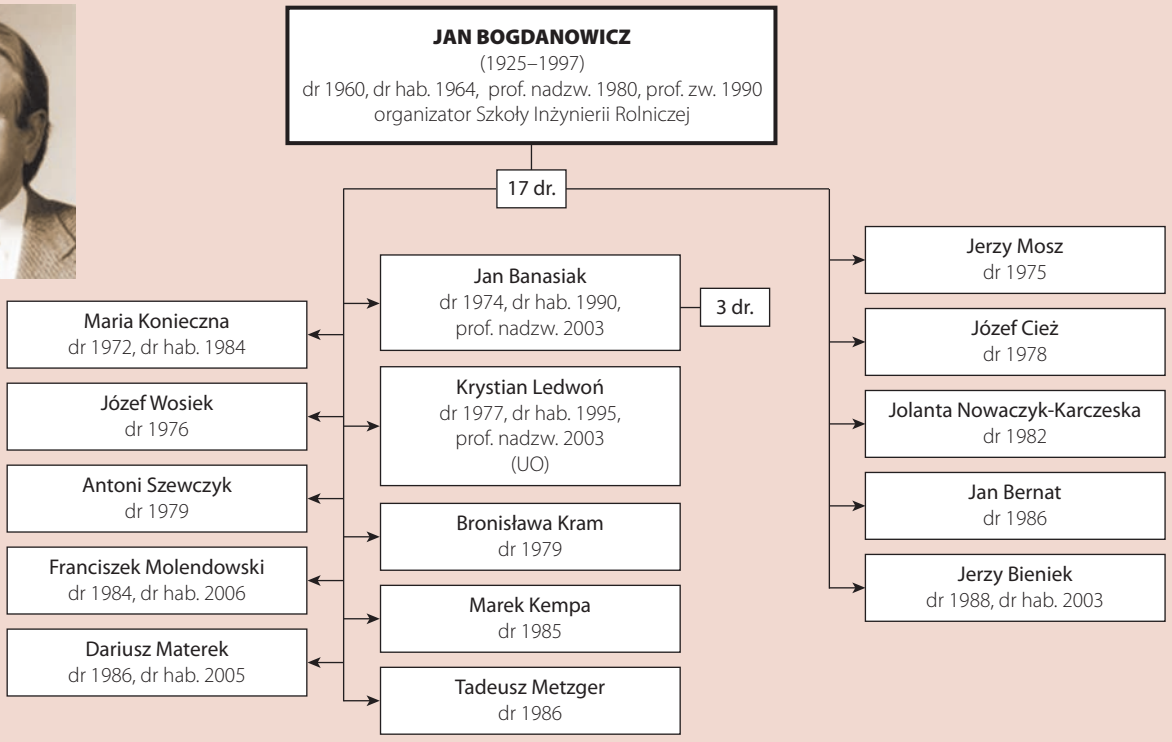
Głównym polem zainteresowań naukowych profesora Bogdanowicza była mechanizacja prac w terenach górzystych, co wynikało z faktu, że w ramach PAN kierował pracami zespołu zajmującego się problemem badawczym pt. „Badania nad zastosowaniem techniki rolniczej w warunkach górskich Sudetów", którego celem było opracowanie zestawów maszynowych i postępowych technologii w gospodarstwach górskich. Zespół ten zaproponował wiele zestawów i technologii prac maszynowych dla terenów górskich, z których 23 zostały wdrożone do praktyki.

Prof. Bogdanowicz zdawał sobie sprawę, że inżynieria rolnicza w rozumieniu współczesnym nie może ograniczać się do wąsko rozumianej mechanizacji rolnictwa i dlatego skupił wokół siebie liczne grono współpracowników zajmujących się inżynierią rolniczą, spośród których wielu uzyskało tytuł profesora (E. Kamiński, J. Szlachta, J. Frontczak, Z. Owsiak, W. Białczyk, M. Wiercioch, S. Peroń, R. Kramkowski, J. Banasiak). Utworzył w ramach instytutu zakłady Eksploatacji Sprzętu Rolniczego, Mechanizacji Produkcji Zwierzęcej, Techniki Cieplnej i Suszarnictwa, Budowy i Konstrukcji Maszyn i Pojazdów Rolniczych oraz Podstaw Techniki i Agrofizyki, nawiązując do szeroko rozumianej problematyki z zakresu bioinżynierii.

Obszarem zainteresowań naukowych Zakładu Eksploatacji Sprzętu Rolniczego, którego kierownikiem był prof. dr hab. Jan Bogdanowicz, były szeroko rozumiane zagadnienia optymalizacji technologii prac maszynowych w rolnictwie. Po przejściu profesora na emeryturę kierownikiem zakładu został prof. dr hab. Jan Banasiak, który wypromował 3 doktorów. Trzy osoby z zakładu uzyskały stopień doktora habilitowanego (doc. Maria Konieczna, Jerzy Bieniek, Franciszek Molendowski).

Zakład Mechanizacji Produkcji Zwierzęcej zorganizowany przez doc. dr. Mieczysława Drozda zajmował się głównie problemami doskonalenia technologii pozyskiwania i przeróbki mleka w aspekcie higieny doju i zdrowotności krów. Po śmierci doc. M. Drozda kierownictwo zakładu przejął

Jan Bogdanowicz – ur. 1925 w Hancewiczach na Polesiu, zm. 1997. Studiował na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej w l. 1946–1951. W 1960 na Wydziale Rolniczym WSR we Wrocławiu obronił pracę doktorską, a w 1964 tamże uzyskał stopień dr. hab. Tytuł prof. uzyskał w 1980, a prof. zw. w 1990. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się głównie wokół spraw związanych z regionalnymi potrzebami w zakresie szeroko pojętej techniki rolniczej. Stworzył szkołę naukową zajmującą się problemami mechanizacji rolnictwa w terenach górzystych. Zajmował się również problemami rolnictwa związanymi bezpośrednio z regionem Dolnego Śląska. Świadczą o tym 23 prace naukowe, których wyniki wdrożono do praktyki. Był czł. Rady Naukowo-Technicznej przy Ministrze Rolnictwa w l. 1960–1970, Rady Naukowej przy Wojewódzkiej Radzie Narodowej we Wrocławiu w l. 1960–1968, a od 1965 czł. Prezydium i przewodniczącym Komisji Mechanizacji Rady Głównej Krajowego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych. Był też członkiem Komitetu Techniki Rolniczej PAN. Jego dorobek naukowy obejmuje 139 pozycji, w tym 35 opracowań nieopublikowanych. Był czł. Rady Naukowej Instytutu Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa i przez wiele lat czł. Rady Naukowej Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych w Poznaniu. W znacznym stopniu przyczynił się do rozwoju kadry naukowo-technicznej, m.in. jako promotor 17 przewodów doktorskich. Zorganizował studia w zakresie mechanizacji rolnictwa i powołał ten kierunek we Wrocławiu. Dzięki jego staraniom wybudowano obiekty Instytutu Mechanizacji Rolnictwa. Odznaczenia, m.in. Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Budowniczy Wrocławia, Medal im. Staszica.

jego współpracownik prof. Józef Szlachta, który wypromował 4 doktorów. Z tego zakładu jedna osoba uzyskała tytuł profesora (Marian Wiercioch) oraz jedna osoba stopień doktora habilitowanego (Leszek Romański).

Pod kierownictwem prof. dr hab. Eugeniusza Kamińskiego został utworzony Zakład Techniki Cieplnej i Suszarnictwa, którego głównym polem zainteresowania stały się zagadnienia związane z suszeniem i przechowywaniem żywności oraz pasz w aspekcie ich jakości. Z tego zakładu 3 osoby uzyskały tytuły profesorskie (Stanisław Peroń, Stefan Cenkowski i Ryszard Kramkowski) i 1 osoba habilitowała się (Marian Szarycz, prof. AR we Wrocławiu). Prof. Kamiński wypromował 12 doktorów, zaś jego współpracownicy 6.

Pod kierownictwem doc. dr hab. Jana Aleksandrowskiego zorganizowany został Zakład Konstrukcji Maszyn i Pojazdów Rolniczych, którego obszarem zainteresowania stały się zagadnienia oddziaływania techniki rolniczej na środowisko glebowe. Po przejściu doc. J. Aleksandrowskiego na emeryturę, kierownictwo zakładu przejął jego współpracownik prof. dr hab. Włodzimierz Białczyk, który wypromował 5 doktorów. Z tego zakładu jedna osoba uzyskała tytuł profesora – Zygmunt Owsiak, który wypromował 2 doktorów).

Zakładem Podstaw Techniki i Agrofizyki kierował prof. dr hab. Jacek Frontczak, który wypromował 3 doktorów.

Prof. dr hab. Jan Bogdanowicz stworzył we Wrocławiu Szkołę Inżynierii Rolniczej, której prestiż i znaczenie doceniane są w skali ogólnopolskiej.

Józef Szlachta

Szkoła Mikroelementów w Rolnictwie i Środowisku

Szkoła Mikroelementów w Rolnictwie i Środowisku, której twórcą był prof. dr hab. **Kazimierz Boratyński**, początek swój miała pod koniec lat 50. minionego stulecia. Wtedy to w Katedrze Chemii Rolniczej kierowanej przez prof. Boratyńskiego rozpoczęto badania nad mikroelementami. Początkowo były to głównie badania metodyczne, a za osiągnięcia w tym zakresie uznać należy wprowadzenie wielu uproszczeń do analitycznego toku oznaczeń kolorymetrycznych. Uproszczenia te wprowadzono następnie do masowych analiz wykonywanych przez stacje chemiczno-rolnicze. Na szczególne

podkreślenie zasługuje wytypowanie wspólnego roztworu ekstrakcyjnego do oznaczania w glebie ruchomych form kilku mikroelementów w glebach.

Badania metodyczne nad przydatnością wielu specyficznych wyciągów do oceny potrzeb nawożenia tymi składnikami kontynuowano również w latach następnych. Kontynuatorami tych badań byli uczniowie prof. K. Boratyńskiego – profesorowie Michał Batalin, Kazimierz Wilk, Henryk Żurawski i Elżbieta Małysowa. Opracowane metody ekstrakcyjne wykorzystano w pracach inwentaryzacyjnych zawartości mikroelementów w roślinach i glebach na terenie Polski, zwłaszcza Dolnego Śląska.

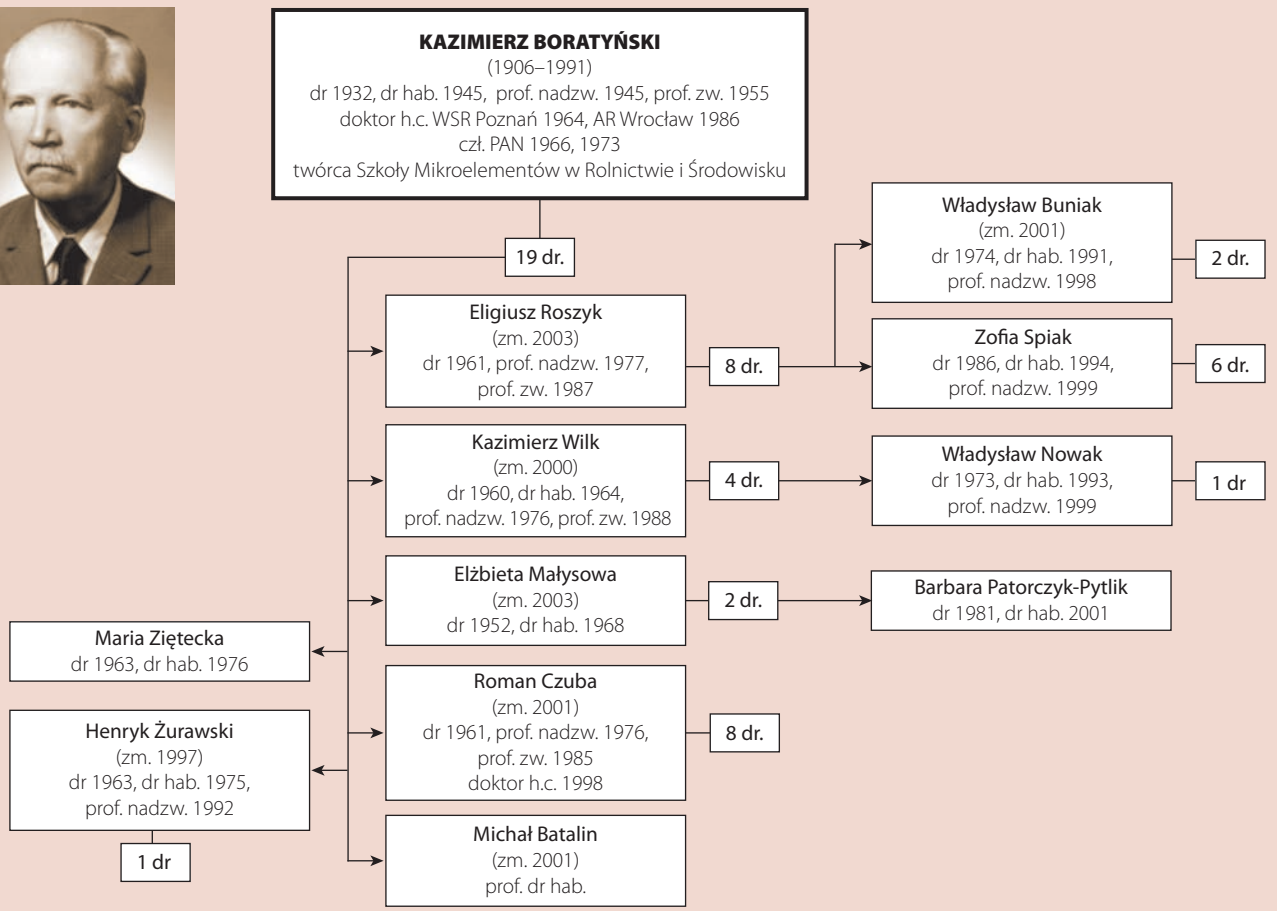
W badaniach nad mikroelementami zajęto się także metodami instrumentalnymi – spektrograficzną i atomową spektrometrią absorpcyjną.

Opracowanie metody analizy zawartości mikroelementów wykorzystano w wielu szczegółowych badaniach, w tym w pracach nad kryteriami oceny zaopatrzenia roślin w te składniki i w badaniach nad oceną potrzeb nawozowych roślin na podstawie analizy części wskaźnikowych.

Badania rozpoczęte przez prof. Boratyńskiego kontynuowano także w aspekcie ochrony środowiska, wykonując od lat 70. wiele prac o charakterze inwentaryzacyjnym przy hutach miedzi, chromu i innych zakładach przemysłowych. Prace te były jednymi z pierwszych, traktujących o zanieczyszczeniu pierwiastkami metalicznymi badanych terenów. Wykorzystano je w ustaleniach stref ochrony sanitarnej przy hutach miedzi oraz do wyceny szkód w produkcji roślinnej. Prace te prowadzone były również przez uczniów twórcy tej szkoły, którzy także osiągnęli tytuł profesora. Byli to Roman Czuba, Eligiusz Roszyk i Maria Ziętecka (dr hab.).

Badania szkoły prof. Boratyńskiego dotyczyły także wartości nawozowej osadów ściekowych, w tym występowania w nich metali ciężkich, a wśród nich mikroelementów. Bada-

Kazimierz Boratyński – ur. 1906 w Gródku (woj. nowosądeckie), zm. 1991. Studia chemiczne ukończył w 1928 na Uniwersytecie Poznańskim, tam też w 1932 doktoryzował się pod kierunkiem prof. F. Terlikowskiego w zakresie chemii i w 1945 habilitował na Wydziale Rolniczo-Leśnym, po czym objął stanowisko kier. Katedry Żywienia Roślin i Nawożenia Wydziału Rolniczego UMCS w Lublinie. W 1945 powołany został na prof. nadzw., obejmując równocześnie kierownictwo Katedry Chemii Rolnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Tytuł naukowy prof. zw. otrzymał w 1955. W l. 1947–1951 pełnił funkcję prodziekana, 1951–1954 dziekana Wydziału Rolniczego, 1955–1959 prorektora. Oprócz wielkiej aktywności w badaniach naukowych we własnej Katedrze i Instytucie Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa sprawował wiele ważnych funkcji w PAN, był również czł. i przewodniczącym wielu rad naukowych, w tym rady przy ministrze rolnictwa oraz w Komitecie Nauki i Techniki. Na emeryturę przeszedł w 1976. Pod jego kierunkiem 25 osób wykonało prace magisterskie, doktoryzowało się 19 osób, z których 7 habilitowało się. Na całokształt dorobku składa się 150 oryginalnych prac naukowych oraz 4 podręczniki akademickie, których był red. naukowym i współautorem. Wyniki swych prac referował na międzynarodowych kongresach nawozowych oraz w ramach prac komisji naukowych Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Był wybitnym specjalistą w dziedzinie chemii rolnej. Pod jego kierownictwem powstał we Wrocławiu jeden z najbardziej znanych w kraju ośrodków naukowych. W dowód uznania w 1966 powołany został na czł. korespondenta, a w 1973 na czł. zw. PAN. W 1964 wyróżniony został najwyższą godnością akademicką doktora h.c. przez WSR w Poznaniu, a w 1986 przez AR we Wrocławiu.

nia nad mikroelementami prowadzono również pod kątem określenia ich progów toksyczności dla roślin, co zaowocowało ustaleniem liczb granicznych w tym zakresie. Badania w tym zakresie prowadziły i nadal prowadzą osoby, które są wychowankami uczniów prof. dr. hab. K. Boratyńskiego. Do 2001 r. były to trzy osoby, a po śmierci prof. Władysława Buniaka, wychowanka prof. E. Roszyka, badania z zakresu tej szkoły kontynuowane są przez prof. dr hab. Zofię Spiak i prof. Władysława Nowaka.

Osiągnięcia naukowe związane z tą szkołą rozpowszechniane były i są nadal poprzez organizowanie od 1964 r. co 4 lata jedynych tego rodzaju w Polsce konferencji „Mikroelementy w rolnictwie" oraz opracowań *Przegląd polskich badań nad mikroelementami* wydawanych w cyklu dziesięcioletnim. W 2004 r. we wrześniu odbyła się X jubileuszowa konferencja na ten temat.

W latach 70. i 80. badania nad mikroelementami były nowatorskie (zwłaszcza metodyczne) i wyprzedzały osiągnięcia światowe, obecnie też w niczym im nie ustępują.

O rozwoju tej szkoły naukowej świadczy wykonanie z tego zakresu 11 doktoratów i 3 habilitacji.

Szkoła Łąkarska

Prof. **Zygmunt Golonka** jest bardzo znanym specjalistą z zakresu zagadnień geobotanicznych oraz gospodarowania na łąkach i pastwiskach. Jest niekwestionowanym twórcą szkoły naukowej. Wykształcił duże grono specjalistów, którzy kontynuowali podjęte przez niego tematy naukowe. Dorobek naukowy i badawczy prof. dr. hab. Zygmunta Golonki stanowił podstawę rozwoju łąkarstwa polskiego, które jego uczniowie i następne pokolenia rozwijają i promują w Europie oraz na świecie.

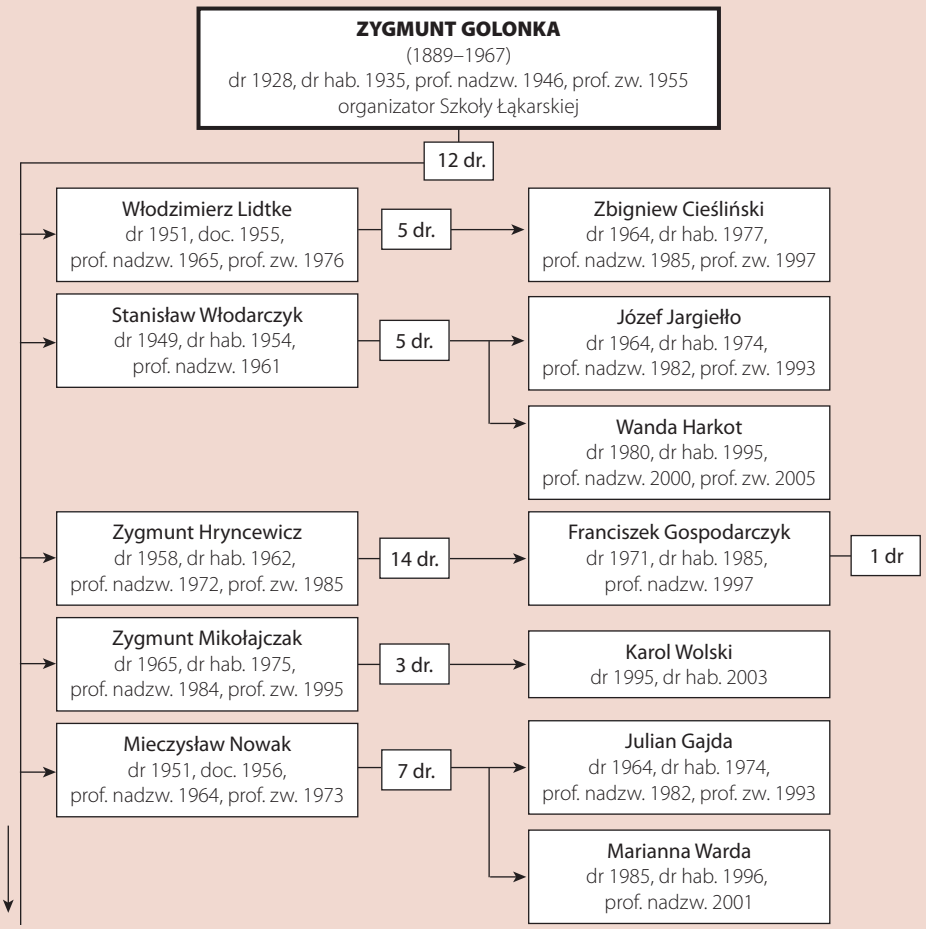
Jego uczniami byli i są pracownicy Akademii Rolniczej we Wrocławiu oraz innych uczelni w kraju. Można w kolejności wymienić prof. Włodzimierza Lidtkę, którego uczniem był prof. Zbigniew Cieśliński; następnie prof. Stanisława Włodarczyka, którego uczniem był prof. Józef Jargiełło, jego zaś uczniem jest prof. Wanda Harkot.

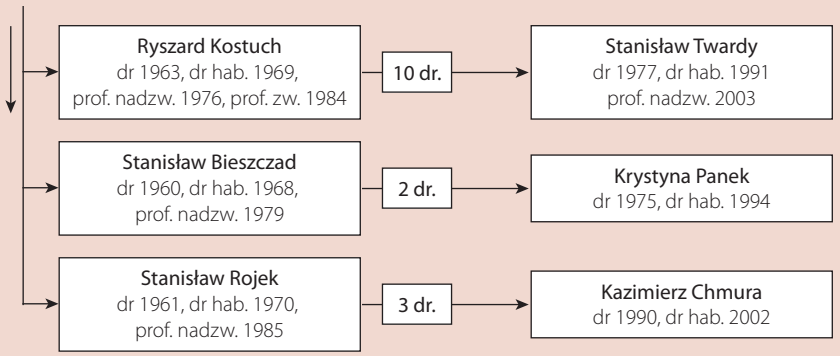
Prof. Zygmunt Hryncewicz i jego uczeń prof. Franciszek Gospodarczyk również wywodzą się ze szkoły naukowej Z. Golonki. Przez całe życie zawodowe związani pracą naukową ze Szkołą Łąkarską są prof. Zygmunt Mikołajczak oraz jego uczeń dr hab. Karol Wolski.

Do osób, które pracują w innych dziedzinach naukowych w AR we Wrocławiu, a wywodzą się ze szkoły naukowej prof. Z. Golonki, należy zaliczyć prof. Stanisława Bieszczada, którego uczniem jest dr hab. Krystyna Panek oraz prof. Stanisław Rojek, którego uczniem jest dr hab. Kazimierz Chmura.

W kolejności związani z łąkarstwem uczniowie tej szkoły to prof. Mieczysław Nowak, którego uczniem był prof. Julian Gajda, uczniem profesora jest także prof. Marianna Warda. Również prof. Ryszard Kostuch był uczniem prof. Z. Golonki i wykształcił swojego ucznia prof. Stanisława Twardego.

Zygmunt Golonka – ur. 1889 w Dąbrowie Tarnowskiej, zm. 1967. Rolnictwo studiował na UJ w l. 1908–1911. W okresie I wojny światowej jako ochotnik udzielał się w Brygadzie Legionów Polskich. Po ich rozwiązaniu został uwięziony przez Austriaków. Po zakończeniu wojny został adiunktem w Zakładzie Uprawy i Nawożenia Roli SGGW w Skierniewicach. Stopień dr. n. roln. uzyskał w 1928, a w 1935 habilitował się na Wydziale Rolniczym SGGW. Tytuł naukowy prof. nadzw. otrzymał w 1946, a prof. zw. w 1955. W l. 1929–1933 pełnił funkcję zastępcy prof. rolnictwa na Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej PLw. W 1935 zorganizował Pracownię Uprawy Łąk i Pastwisk w SGGW, która w 1945 przemianowana została na Katedrę. Podczas okupacji pracował w Warszawie jako instruktor kolonii ogrodników działkowych i asystent Stacji Odmian. Wykładał równocześnie na Tajnych Wyższych Kursach Rolniczych. W 1945 przyjechał do Wrocławia, by z ekipą prof. S. Kulczyńskiego zabezpieczać mienie Uniwersytetu i Politechniki. Na wniosek Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki został przeniesiony do Wrocławia w 1946. Stworzył od podstaw Katedrę Uprawy Łąk i Pastwisk, którą kierował do przejścia na emeryturę w 1960. W l. 1946–1947 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Rolniczego. Znany specjalista z zakresu zagadnień geobotanicznych oraz gospodarowania na łąkach i pastwiskach. Wyróżniony Krzyżem Oficerskim OOP.

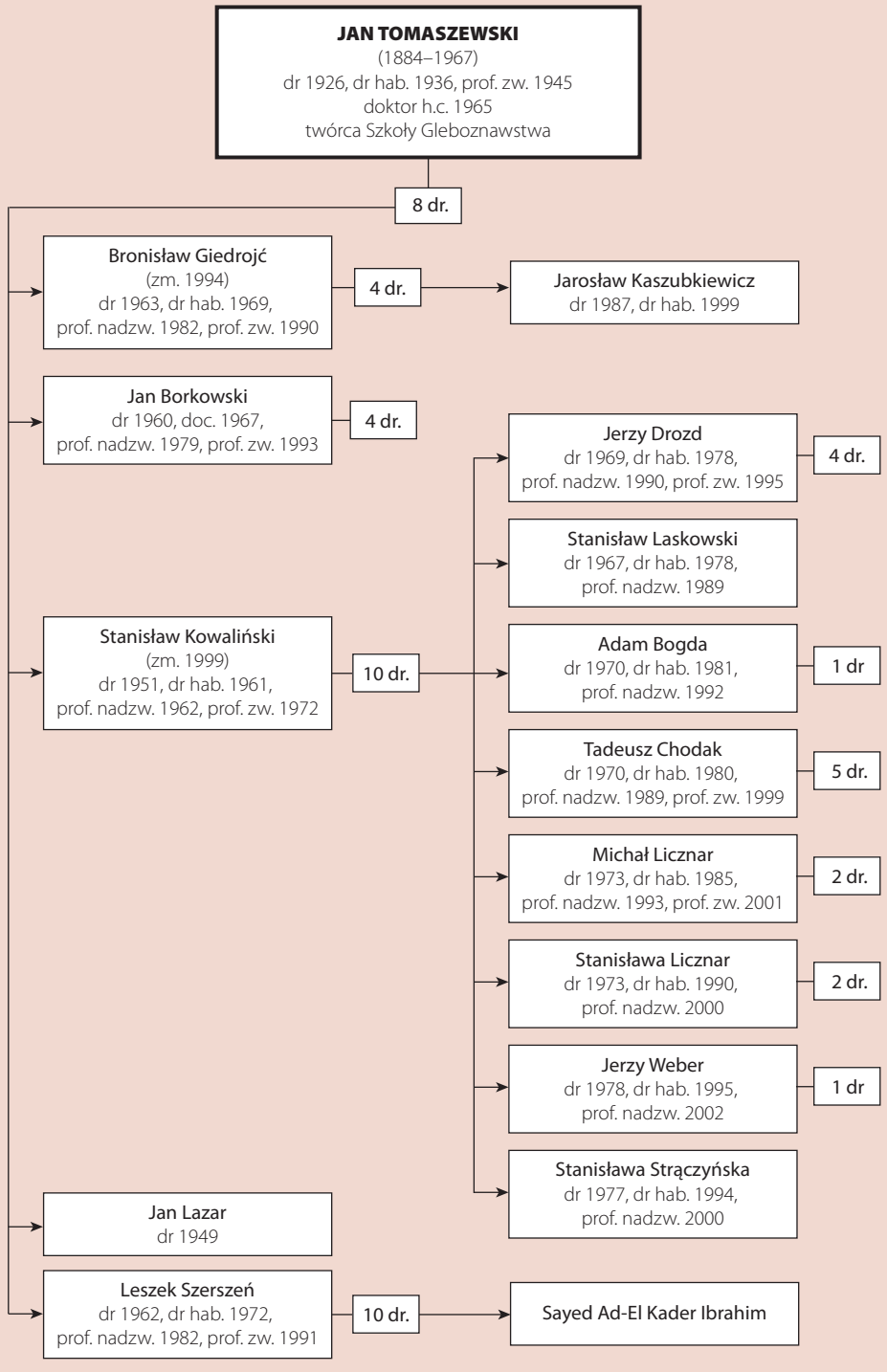
Szkoła Gleboznawstwa

Prof. **Jan Tomaszewski**, zaliczany do grona najwybitniejszych gleboznawców polskich, wniósł duży wkład w rozwój gleboznawstwa krajowego i światowego. Twórca kierunku bioekologicznego w gleboznawstwie. Podał oryginalną definicję gleby. Przedstawił poglądy o procesach glebotwórczych i glebowych oraz sposobach podniesienia żyzności i urodzajności gleb Polski. Redaktor *Mapy gleb Polski*, autor cennych monografii *Gleby błotne Polesia*, *Gleby łąkowe* i podręcznika *Nauka o glebie*. W ośrodku wrocławskim rozpoczął najbardziej twórczy okres działalności naukowej. Wykształcił liczący się zespół gleboznawców i stworzył Szkołę Gleboznawstwa.

Znamienną cechą tej szkoły jest traktowanie gleby jako ożywionego tworu przyrody charakteryzującego się dużą dynamiką przeobrażeń. Prof. J. Tomaszewski wyjaśnił mechanizm działania procesów glebotwórczych i typologicznych procesów glebowych, wyodrębnił w glebach łąkowych i glebach błotnych procesy odgórne i oddolne, powiązał ich przebieg z procesem eluwialnym oraz różnymi rodzajami anaerobiozy – względnej i bezwzględnej. W powstawaniu i ewolucji gleby podkreślił znaczenie czynnika bioekologicznego. Podstawowe zasady tego nowego kierunku w nauce o glebie nazwane przez twórcę „bioekologicznym nurtem w gleboznawstwie" zostały opublikowane już w 1953 r., wyprzedzając znacznie podobne badania w Europie i na świecie. Do najważniejszych opracowanych zagadnień poznawczych i praktycznych należy organizacja badań kartograficzno-gleboznawczych na całym obszarze Polski prowadzonych pod jego kierownictwem przez wszystkich gleboznawców polskich. Barwną mapę gleb Polski w skali 1:1 000 000 pod redakcją J. Tomaszewskiego wydano we Wrocławiu w 1950 r. Również nieprzemijające wartości dla nauki o środowisku glebowym zawarł profesor w podręczniku *Nauka o glebie* (1964). Przedstawiony przez niego proces darniowy i etapy rozwoju poziomu darniowego są obecnie podstawą w projektowaniu prac rekultywacji biologicznej utworów trudnych do gospodarowania. Badania związane z genezą, składem i właściwościami gleb terenów nizinnych i górskich zapoczątkowane przez niego są prowadzone w ramach prac doktorskich i habilitacyjnych licznego grona pracowników Instytutu Gleboznawstwa i Ochrony Środowiska Rolniczego, co stanowi kontynuację Szkoły Gleboznawczej stworzonej przez J. Tomaszewskiego.

Jan Tomaszewski – ur. 1884 w Hancewiczach na Polesiu, zm. 1967 we Wrocławiu. W 1905 podjął studia na Wydziale Leśnym Instytutu Rolnictwa i Leśnictwa w Puławach. W 1910 rozpoczął badania gleboznawcze w różnych regionach Rosji. Na Dalekim Wschodzie badał „czarnoziemy amurskie", a w roku następnym – czarnoziemy guberni charkowskiej. Od 1911 przez 11 lat pracował jako kier. oddziału badań naukowych stacji doświadczalnej Choszeuty położonej w strefie półpustyni. Po powrocie do kraju w 1922 podjął pracę naukowo-badawczą na Wydziale Gleboznawczym Państwowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. W 1926 doktoryzował się na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki we Lwowie, a w 1936 habilitował na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1945 został mianowany prof. zw. na Wydziale Rolnym UMCS w Lublinie. W 1946 przeniósł się z Lublina do Wrocławia na stanowisko kier. Katedry Gleboznawstwa Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki. W l. 1948–1950, organizując zespół polskich gleboznawców, prowadził badania kartograficzno-gleboznawcze na obszarze Polski. Wynikiem tych prac stała się barwna mapa gleb Polski w skali 1:1 000 000 wydana we Wrocławiu pod jego redakcją. Swoje zainteresowania naukowe koncentrował głównie na zagadnieniach, takich jak regulacja stosunków wodnych gleb łąkowych, próchnica, procesy glebotwórcze i typologiczne procesy glebowe, problem usprawnienia gleb Polski i podniesienia ich żyzności oraz dynamika gleby. Zapoczątkował bioekologiczny nurt w gleboznawstwie. Był czł. założycielem Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, czł. Wszechzwiązkowego Towarzystwa Gleboznawczego ZSRR, czł. honorowym WTN oraz innych towarzystw naukowych. Zostawił bogaty i cenny dorobek naukowy w postaci monografii, rozpraw i artykułów naukowych. Napisał oryginalny podręcznik *Nauka o glebie*. W 1965 WSR w Olsztynie nadała mu tytuł doktora h.c. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Oficerskim OOP. Był dwukrotnym laureatem Państwowej Nagrody Naukowej.

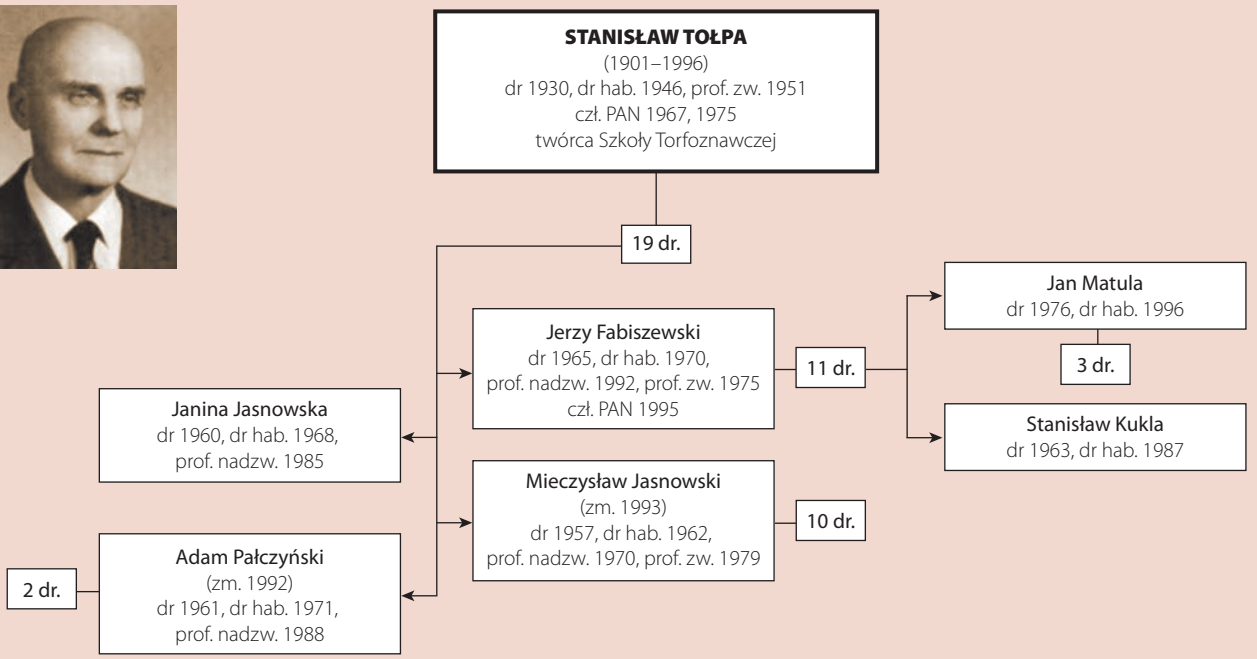
Szkoła Torfoznawcza

Prof. **Stanisław Tołpa** był uczniem wybitnego botanika Stanisława Kulczyńskiego, profesora UJK we Lwowie. Od Kulczyńskiego przejął zainteresowania problematyką biologii torfowisk i torfów, którym poświęcił całą działalność naukową. W Szkole Torfoznawczej kształcili się specjaliści z całego kraju już od 1946 r. Najpierw wspólne prace polegały na wszechstronnych badaniach największych kompleksów torfowisk w kraju, podczas których opisano ponad 500 tys. ha bagien, przedstawiając postulaty ich racjonalnego zagospodarowania i ochrony (np. poprzez stworzenie Biebrzańskiego Parku Narodowego). Zespół badawczy (Tołpa, Jasnowski, Pałczyński) opisał i opublikował nową klasyfikację torfów europejskich, a w licznych artykułach i na Międzynarodowych Kongresach Torfowych przedstawiał warunki ekologiczne decydujące o powstaniu i kierunkach rozwoju procesów torfowych. Kilka tomów Zeszytów Problemowych Nauk Rolniczych w latach 60. i 70. poświęcono wynikom badań torfowych w Polsce. Większość badań zespołu miała charakter osiągnięć w skali europejskiej, w żadnym bowiem kraju nie rozwijały się badania torfoznawcze tak intensywnie i wielostronnie. Polska klasyfi-

kacja fitosocjologiczna torfów przyjęła się i jest stosowana do dziś w wielu krajach Europy.

Do opisanej problematyki badawczej dość wcześnie włączyli się do dziś działający uczniowie. Samodzielny ośrodek badawczy stworzyli po przeniesieniu się do Szczecina Mieczysław i Janina Jasnowscy. W 1964 r. usamodzielnił się Stanisław Marek, autor wielu znaczących prac na temat stratygrafii torfowisk niskich. Bliski współpracownik, Jerzy Fabiszewski, wyjechał na prawie 2 lata do Kanady, gdzie opracował system klasyfikacji tamtejszych torfowisk wysokich, opublikowany w Polsce w 1975 r. jako ważna dla nauki praca habilitacyjna. Inny uczeń, Jan Matuła, habilitował się w 1996 r. na podstawie pracy dotyczącej udziału glonów w ekosystemach torfowisk sudeckich. Szeroko i nowocześnie rozumiana problematyka badań w zakresie torfów i torfowisk jest kontynuowana w trzeciej generacji, głównie jako badania stratygraficzne torfowisk górskich (Klara Tomaszewska) oraz stosowanych badań nad wykorzystaniem torfów jako osłony przed szkodliwym działaniem metali ciężkich w glebach skażonych (Teresa Brej). Nowym trendem, który dopiero pojawił się w omawianych badaniach, są prace systematyczne i ekologiczne z użyciem metod molekularnych (Bronisław Wojtuń). W powojennych generacjach, w szeroko rozumianej Szkole Torfoznawczej, 35 osób uzyskało doktoraty, a 18 habilitowało się.

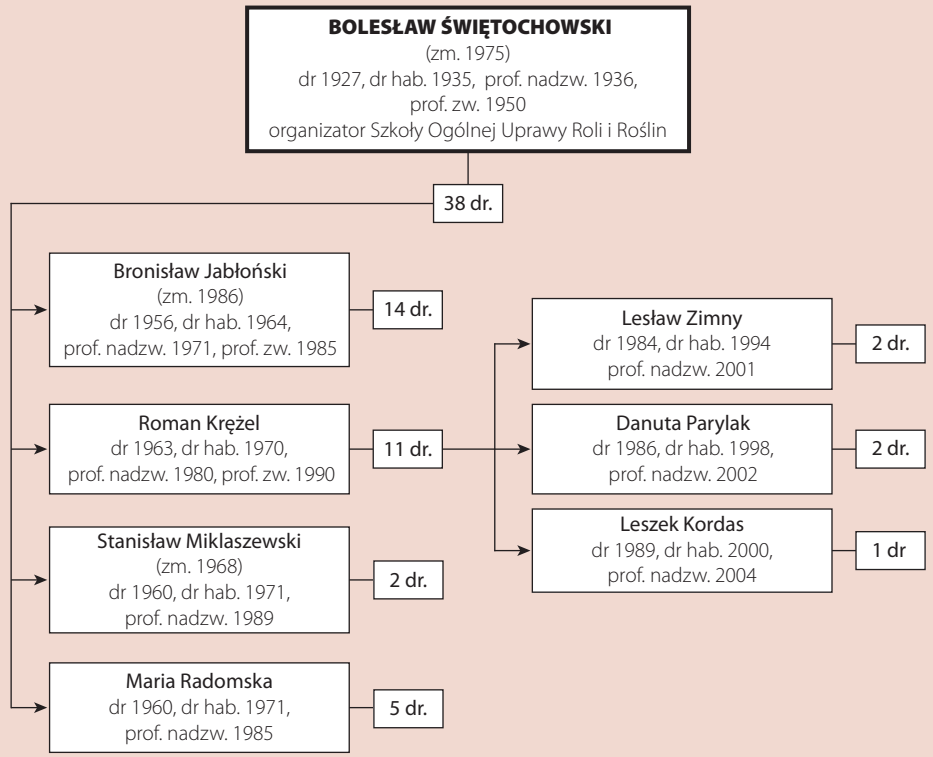

Stanisław Tołpa – ur. 1901 w Rudzie Łańcuckiej na Rzeszowszczyźnie, zm. 1996. Po zdaniu w 1920 egzaminu dojrzałości w Gimnazjum Realnym w Leżajsku rozpoczął studia na UJK we Lwowie, na specjalizacji biologicznej, którą ukończył w 1928. Już na studiach podjął pracę w Katedrze Systematyki i Morfologii Roślin, kierowanej przez prof. S. Kulczyńskiego, pod którego promotorstwem opracował dysertację obronioną w 1930. W 1946 habilitował się na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1948 został wybrany dziekanem Wydziału Rolniczego. W czerwcu 1945 przybył do Wrocławia, dołączając do grupy naukowej prof. S. Kulczyńskiego. Od 1951 był organizatorem wyodrębnionej z Uniwersytetu WSR i Wydziału Rolniczego. W l. 1952–1954 sprawował funkcję pierwszego rektora WSR we Wrocławiu. Z gronem współpracowników podjął w l. 1960–1980 wieloletnie badania na największych kompleksach torfowiskowych kraju, szczególnie zaś na terenie Bagien Biebrzańskich, dla których w późniejszych latach wywalczył status parku narodowego. Zinwentaryzował i opisał ponad 500 tys. ha bagien, przedstawiając postulaty dla ich regionalnego zagospodarowania. Był autorem ponad 100 publikacji z florystyki, ekologii torfowisk i roślin torfowiskowych, paleobotaniki, teoretycznych i praktycznych aspektów torfoznawstwa w Polsce. Od 1967 czł. korespondent, a od 1975 – czł. rzeczywisty PAN. Już w 1946 współorganizował WTN i w tym samym czasie Wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Botanicznego (był czł. honorowym obydwu tych towarzystw). Przez wiele lat był aktywny w Międzynarodowym Towarzystwie Torfowym, gdzie pełnił funkcję wiceprzewodniczącego (1970–1974). Był czł. komitetów PAN, Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych oraz Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Angażował się w sprawy ochrony przyrody na terenie Bagien Biebrzańskich i w Karkonoskim Parku Narodowym. Wykształcił pokaźne grono uczniów, botaników i torfoznawców. Promował 19 doktorów. W 1985 otrzymał tytuł doktora h.c. AR we Wrocławiu.

Szkoła Ogólnej Uprawy Roli i Roślin

Prof. dr hab. **Bolesław Świętochowski** jest twórcą fundamentalnej w naukach rolniczych specjalności – ogólna uprawa roli i roślin, która stanowi podstawę rolniczej produkcji roślinnej. Dzięki wieloprofilowym badaniom usystematyzował naukowe podstawy uprawy roli, wyodrębnił pięć zespołów uprawek, określił ich znaczenie w całokształcie uprawy roli w płodozmianie, a także wskazał możliwości upraszczania. Problematykę tę kontynuowano w pracach z uwzględnieniem doboru roślin, nawożenia organicznego i mineralnego w zmianowaniu oraz zmian zachwaszczenia pól uprawnych. Pionierskie prace nad uprawą zerową zostały w późniejszych latach rozwinięte i poszerzone, a Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin AR we Wrocławiu jest wiodącym ośrodkiem w kraju w zakresie skrajnych uproszczeń uprawy roli.

Bolesław Świętochowski – ur. 1895 w Dąbrowie Górniczej, zm. 1975 we Wrocławiu. Do szkoły średniej uczęszczał początkowo w Warszawie, a następnie w Chrudimiu w Czechach, gdzie w 1913 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia na Kursach Przemysłowo-Rolniczych (późniejszej Królewsko-Polskiej SGGW w Warszawie), które ukończył w 1916. W l. 1919–1920 odbył służbę wojskową, brał udział w wojnie, uzyskał stopień podoficerski i Krzyż Walecznych. W 1920 rozpoczął pracę naukową jako st. asystent w Katedrze Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Poznańskiego, a po roku jako adiunkt w Katedrze Ogólnej i Szczegółowej Uprawy Roślin SGGW w Warszawie. Stopień dr. n. roln. uzyskał w 1927. W l. 1928–1930 – dyr. Zakładu Doświadczalnego Uprawy Tytoniu w Piadykach pod Kołomyją. Od 1930 – kier. Zakładu Doświadczalnego Uprawy Torfowisk w Sarnach na Wołyniu Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki we Lwowie. W 1935 habilitował się na Wydziale Rolniczym. W 1936 uzyskał tytuł prof. nadzw. i został kier. Katedry Ogólnej i Szczegółowej Uprawy Roślin. Po wyzwoleniu w 1945 przeniósł się do Poznania, gdzie na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu objął stanowisko prof. Od końca 1945 uczestniczył w organizacji Wydziału Rolniczego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Był organizatorem Katedry Ogólnej Uprawy Roli i Roślin. W 1946 wybrany dziekanem Wydziału Rolniczego, a w 1951 prorektorem ds. nauki w WSR. Jednocześnie współorganizował Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, którego w 1950 został wicedyr. i kier. Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. W l. 1951–1966 kierował Zakładem Uprawy Roli i Płodozmianów Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Laskowicach Oławskich. Autor 213 prac naukowych (z czego 31 przed wojną) oraz podręczników akademickich: *Ogólna uprawa roślin* (5 wydań, 1965), *Uprawa roli* (3 wydania, 1966). Czł. PAU. Doktor h.c. WSR w Olsztynie i SGGW w Warszawie, czł. rzeczywisty PAN, czł. korespondent Wszechzwiązkowej Akademii Nauk Rolniczych w Moskwie. Wyróżniony m.in. Krzyżem Komandorskim OOP, Orderem Sztandaru Pracy I kl., Medalem im. M. Kopernika. Były żołnierz Armii Krajowej – pseudonim „Żubr".

W wyniku tych badań dowiedziono, że tradycyjną uprawę można zastąpić technologiami mniej energo- i kosztochłonnymi. Rozpoczęte badania nad prototypami maszyn uprawowo-siewnych kontynuowano, badając ich przydatność, także w terenach górskich. Uwzględniając uwarunkowania glebowe Polski, prof. B. Świętochowski podjął szerokie badania nad agrotechnicznymi sposobami poprawy żyzności gleb lekkich, które później poszerzono o badania aktywności biologicznej gleby oraz jej skutków skażenia metalami ciężkimi z wykorzystaniem dżdżownic i skoczogonków jako organizmów testowych. Badania z zakresu ochrony środowiska rolniczego rozszerzono poprzez prace dotyczące wykorzystania popiołów z węgla kamiennego i brunatnego do produkcji rolniczej oraz zagospodarowania rolniczego zlewni rzeki Oławy.

Szczególnie duży wkład wniósł prof. Świętochowski w problematykę zmianowań i płodozmianów. Opracował wytyczne do wprowadzania płodozmianów, wskazując niekorzystne i długotrwałe skutki pomijania czynników przyrodniczych przy projektowaniu następstwa roślin. Zagadnienia te zostały później rozwinięte w odniesieniu do produkcyjnych i ekologicznych skutków upraszczania zmianowań zbożowych aż do monokultur włącznie. Był zwolennikiem kompleksowych metod zwalczania chwastów, przy czym metody chemiczne przyjmował jako uzupełniające. Dostrzegał możliwości uodporniania się niektórych gatunków chwastów i ich kompensacji. Badania z herbologii są kontynuowane, głównie w zakresie niechemicznych metod ograniczania zachwaszczenia pól uprawnych, a także biologicznych podstaw konkurencji między chwastami a rośliną uprawną oraz wzajemnych relacji między składnikami agrocenozy (zjawisko allelopatii). Profesor prowadził także liczne badania metodyczne, np. izotopowej metody oznaczania dynamiki wzrostu korzeni roślin uprawnych, oznaczania pozostałości herbicydów w glebie. Kontynuacją tych badań było opracowanie za pomocą mikromorfologicznych szlifów glebowych metodyki określania stopnia rozkładu substancji organicznej gleby. Prof. B. Świętochowski był autorem podręczników: *Ogólna uprawa roślin* i *Uprawa roli*.

Organizatorzy Wydziału Rolniczego

Tadeusz Aleksander Dominik

Franciszek Goc

Bohdan Kopeć

Zbisław Martini

Tadeusz Aleksander Dominik – ur. 1909 we Włocławku, zm. 1980 w Szczecinie. W 1928 ukończył Gimnazjum Państwowe we Włocławku. Studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego ukończył w 1932 dyplomem mgr. filozofii w zakresie botaniki. W 1936 uzyskał stopień naukowy dr. nauk ścisłych w zakresie botaniki na tym samym wydziale. W l. 1937–1939 studiował także leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskując już po wojnie dyplom mgr. nauk leśnych. Swoją wiedzę teoretyczną uzupełniał praktykami: na Wydziale Chorób Roślin Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy (1932), Centre National des Recherches Agronomiques w Wersalu (1935 i 1936) oraz w polskich i niemieckich nadleśnictwach (1938 i 1939). Od 1945 pracował w Zakładzie Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego jako adiunkt, a od 1948 objął stanowisko zastępcy prof. oraz kier. Katedry Fitopatologii i Ochrony Roślin na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu we Wrocławiu. W 1951 habilitował się. Z początkiem 1954 rozpoczął organizację od podstaw Zakładu Mikrobiologii Leśnej. W 1955 otrzymał tytuł prof. nadzw., w 1961 został prof. zw. W l. 1957–1980, pracując w (WSR) AR w Szczecinie, kierował Katedrą Ochrony Roślin i Zakładem Fitopatologii. Publikowany dorobek obejmuje blisko 200 pozycji. Odznaczenia, m.in. Medal 10-lecia PRL, Złoty Gryf Pomorski, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, Krzyż Oficerski OOP, Medal 30-lecia PRL, tytuł „Zasłużony Nauczyciel PRL".

Franciszek Goc – ur. 1893 w Kobiernikach k. Kęt (pow. Biała Krakowska), zm. 1988. Studiował na UJ w l. 1915–1919, gdzie uzyskał dyplom inż. rolnictwa. W 1920 rozpoczął pracę w Katedrze Ogrodnictwa UJ. Stopień dr. rolnictwa otrzymał w 1934 na Wydziale Rolniczym UJ na podstawie rozprawy *Zmienność form i anomalie u Primula obconica Hance*, natomiast tytuł doc. uzyskał w 1955 na podstawie opracowania monograficznego *Uprawa leszczyny.* Od 1945 organizator i kier. Oddziału Ogrodniczego przy Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, czł. Komisji Senackiej ds. Zakładów Doświadczalnych (1945–1950), czł. Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych w Krakowie (1945–1948), Rady Ogrodniczej przy Ministerstwie Rolnictwa (1946–1950), Rady Naukowej Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach (1952–1961). Kier. Katedry Ogrodnictwa WSR we Wrocławiu w l. 1945–1948 i 1953–1963. Autor 10 oryginalnych prac twórczych, w tym podstawowego dla sadownictwa opracowania monograficznego *Uprawa leszczyny*, 21 publikacji popularnonaukowych. Opiekun 25 prac magisterskich. Propagator wiedzy sadowniczej, organizator i wykładowca kursów i szkoleń dla producentów w latach międzywojennych i po 1945. Hodowca nowych odmian wiśni odpornych na moniliozę. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP i wielokrotnie nagrodami rektora WSR we Wrocławiu. Przeszedł na emeryturę w 1963 i powrócił do rodzinnego Krakowa.

Tadeusz Konopiński, biogram zob. s. 494.

Bohdan Kopeć – ur. 1910 w Wilnie, zm. 1987 we Wrocławiu. Po ukończeniu gimnazjum w 1929 studiował na Wydziale Rolniczym USB w Wilnie. Dyplom inż. rolnictwa uzyskał w 1934. Stopień dr. n. roln. otrzymał w 1939 na USB na podstawie rozprawy *Wychodźstwo sezonowe z Ziemi Wileńskiej do Łotwy* (promotor prof. W. Staniewicz). W 1960 habilitował się na Wydziale Rolnym WSR we Wrocławiu na podstawie rozprawy *Metodyka projektowania organizacji gospodarstw rolnych*. Prof. nadzw. został w 1964, a tytuł prof. zw. otrzymał w 1972. Jego zainteresowania naukowe obejmowały cztery dziedziny nauk ekonomiczno-rolniczych, a mianowicie: projektowanie organizacji indywidualnych gospodarstw rolnych, analizę stanu i rozwoju rolnictwa w rejonie, zarządzanie przedsiębiorstwem rolnym, teorię i metodykę badań naukowych w rolnictwie. Pracę naukową rozpoczął w 1936 na USB w Wilnie na stanowisku asystenta w Katedrze Ekonomii Rolnej. W 1937 został zwolniony wraz z całą kadrą naukową. W ramach repatriacji ludności polskiej w 1946 przyjechał do Torunia, a następnie do Wrocławia. Został zatrudniony na Uniwersytecie i Politechnice w Katedrze Ekonomii Rolniczej na stanowisku adiunkta. Od 1951 pełnił funkcję kier. Katedry Ekonomiki i Organizacji Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych w WSR we Wrocławiu. Dyr. Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa był w l. 1970–1976. Na emeryturę przeszedł w 1980. Od 1960 czł. Komitetu Badań Regionów Uprzemysłowionych PAN oraz w l. 1959–1972 Prezydium Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN. Równocześnie przewodniczący Sekcji Organizacji Gospodarstw Rolnych, a później honorowy czł. tego komitetu. Działał aktywnie w WTN, PTE i Towarzystwie Naukowym Organizacji i Kierowania. Był promotorem 13 prac doktorskich oraz 137 prac magisterskich. Recenzował 15 rozpraw habilitacyjnych i 10 doktorskich oraz wielokrotnie opiniował całokształt dorobku naukowego docentów i profesorów. Autor i współautor 5 pozycji zwartych, m.in. *Ekonomika i organizacja gospodarstw rolnych w zarysie*, (1962), 3 skryptów z zakresu ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych oraz 117 publikacji naukowych i 50 popularnonaukowych. Wyniki swoich badań prezentował na licznych konferencjach w Brnie, Moskwie, Halle i Szwajcarii. Utrzymywał stały kontakt z przedsiębiorstwami rolnymi. Wybitny uczony z dziedziny ekonomiki rolnictwa. Jego oryginalna metodyka i zakres badań zyskały miano wrocławskiej Szkoły Ekonomiki Rolnictwa. Za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN.

Zbisław Martini – ur. 1912 r. we Lwowie, zm. 2003; asystent 1937 na PLw; zastępca prof. 1949; dr n. techn. 1952; doc. 1954; współorganizator od 1947, a w l. 1949–1958 kier. Katedry Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych na Wydziale Mechanicznym PWr oraz katedr Maszynoznawstwa Rolniczego na Wydziale Rolniczym WSR we Wrocławiu 1951–1959; organizator i pierwszy dziekan Wydziału Mechanizacji Rolnictwa PWr. 1953–1956. Od 1958 pracuje na Politechnice Poznańskiej, a od 1961 w Akademii Rolniczej w Poznaniu. Czł. komitetów: Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa PAN, Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich PAN; Zespołu Problemowego Filmu Badawczego w Rolnictwie i Leśnictwie PAN. Kontynuator Szkoły Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Zasłużony Nauczyciel PRL, Medal KEN. Zob. też s. 600.

Stanisław Tołpa, biogram zob. s. 522.

Opracował Włodzimierz Białczyk

NAUKI TECHNICZNE

Wydziały Architektury, Budownictwa Lądowego i Wodnego, Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii oraz Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej

Prezentowane szkoły i kierunki naukowe Wydziału Architektury (W-1), Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego (W-2), Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii (W-6) oraz Wydziału Inżynierii Środowiska (W-7) Politechniki Wrocławskiej cechuje interdyscyplinarne powiązanie w zakresie rozwiązywania problemów naukowych, wynikających z potrzeb szeroko rozumianego budownictwa oraz kształtowania i ochrony środowiska naturalnego człowieka.

W analizowanym okresie twórcy tych szkół i ich uczniowie wykonali wielką pracę organizacyjną i naukowo-badawczą, zachowując ciągłość pokoleniową w wyraziście zarysowanej tematyce badawczej, co dało doskonałe wyniki naukowe, wartościowe publikacje i efekty aplikacyjne, w szczególności w działalności projektowej i usługowej oraz wdrożeniowej na rzecz gospodarki narodowej.

Ogromny wkład w te osiągnięcia wnieśli pionierzy tych wydziałów, zasłużeni w organizacji i rozwoju nauki oraz dydaktyki, którzy przybyli po zakończeniu II wojny światowej do Wrocławia z różnych stron Polski (Kraków, Gdańsk, Szczecin), a także ze Wschodu (Ukraina, Litwa, Łotwa) i z Zachodu (Anglia, Francja, Niemcy) (patrz biogramy).

W zależności od kierunku aktywności akademickiej, sprzężonej na danym wydziale z określoną specjalnością, czy nawet specjalizacją techniczną, występują różne szkoły naukowe, kierunki naukowe i badawcze związane m.in. z następującymi obszarami tej działalności:

– urbanistyczno-architektoniczne rozwiązania aglomeracji miejskich i przemysłowych, planowanie architektury proekologicznej miast, osiedli i regionów (szkoły i kierunki naukowe: W-1 – Architektura Mieszkaniowa, zwłaszcza „Habitat"; Urbanistyka – Projektowanie Miast i Osiedli; Historia Urbanistyki; Modelowanie Struktur Systemu Osadniczego; Architektura Budynków Społeczno-Usługowych i Użyteczności Publicznej, Architektura Wiejska i Przemysłowa),

– budownictwo obiektów transportowych – drogi, koleje, mosty, tunele (szkoły i kierunki naukowe: W-2 – Materiałoznawstwo Drogowe; Mechanika Nawierzchni Dróg i Lotnisk; Właściwości Betonu; Teoria Żelbetu; Mechanika Konstrukcji Mostowych; Mechanika Budowli; Mechanika, Materiałoznawstwo i Metody Diagnostyczne Dróg Szynowych; W-1 – Inżynieria Architektoniczna Struktur Przestrzennych w Architekturze), oraz zagadnienia reologii i mechaniki gruntów, skał, skarp i zboczy (szkoła naukowa W-2 – Reologia Gruntów),

– budownictwo systemów wodociągowych i kanalizacyjnych aglomeracji miejskich i przemysłowych, oczyszczalni ścieków i obiektów uzdatniania wody (szkoły i kierunki naukowe: W-2 – Fizyka Budowli; Korozja i Ochrona Budowli; Budowle Komunalne; W-7 – Wodociągi i Kanalizacja; Technologia Wody, Ścieków i Odnowa Wód),

– systemy klimatyzacyjne i wentylacyjne, systemy zaopatrzenia budynków w wodę, systemy instalacji gazów technicznych w budownictwie przemysłowym i użyteczności publicznej, kształtowanie mikroklimatu pomieszczeń (szkoły i kierunki naukowe: W-7 – Klimatyzacja, Wentylacja, Ogrzewnictwo i Instalacje Sanitarne; Wodociągi i Kanalizacja; W-2 – Fizyka Budowli; Korozja i Ochrona Budowli; W-6 – Wentylacje, Pożary i Bezpieczeństwo Pracy),

– systemy transportu przemysłowego, wydobycie podziemne i odkrywkowe surowców oraz przeróbka kopalin i odpadów (szkoły i kierunki naukowe: W-6 – Transport Kopalniany; Górnictwo Odkrywkowe i Podziemne; Przeróbka Kopalin i Odpadów; Geologia Stosowana, Odwadnianie i Ekologia; W-7 – Gospodarka Odpadami i Recykling),

– oceny oddziaływania zakładów przemysłowych na środowisko, identyfikacja źródeł zanieczyszczeń, strategia ich obniżania oraz prognozowania zanieczyszczeń (szkoły i kierunki naukowe: W-7 – Inżynieria Ochrony Atmosfery; Ekologistyka; Technologia Wody, Ścieków i Odnowa Wód, Gospodarka Odpadami i Recykling, W-1 – Geologia Stosowana, Odwadnianie i Ekologia).

Organizatorzy i twórcy prezentowanych szkół naukowych byli często także organizatorami i pierwszymi dziekanami wydziałów (W-1 – prof. Tadeusz Wróbel, W-2 – prof. Michał Mazur, W-6 – prof. Zdzisław Gergowicz, W-7 – prof. Aleksander Szniolis – działającymi w szczególnie trudnych warunkach, niekiedy wbrew wszelkim przeciwnościom zewnętrznym), pełnili wiele ważnych funkcji we władzach PWr oraz w jej jednostkach centralnych (rektorami byli: W-1 – prof. Tadeusz Zipser, W-2 – prof. Kazimierz Zipser, prof. Jan Kmita). Ich uczniowie również odgrywają ważną rolę w życiu pozauczelnianym, związanym z prezentowaną dyscypliną i dziedziną naukową.

Przedstawione informacje opracowano na podstawie tekstów i materiałów źródłowych dostarczonych przez dr. R. Włosowicza (W-1), prof. nadzw. PWr E. Stilger-Szydło (W-2), dr. inż. W. Glapę (W-6). Autorzy składają wymienionym i wszystkim innym osobom, które pomagały w redagowaniu informacji, serdeczne podziękowania.

Opracowali Janusz Jeżowiecki, Józef Kuropka

Architektura mieszkaniowa

W pierwszym okresie miała na celu przede wszystkim rewitalizację zniszczonej przez działania wojenne struktury mieszkaniowej na Dolnym Śląsku, ale także prowadzenie studiów i poszukiwań nowego wyrazu w projektowaniu i budowaniu zespołów osiedli mieszkaniowych, uwzględniając wielokulturowe doświadczenia oraz charakterystyczne cechy regionu.

Kierownikiem Katedry Projektowania Architektury, kolejno Architektury I, Projektowania Budynków Społeczno-Mieszkalnych i Projektowania Budynków Mieszkalnych był w 1946 r. zastępca prof. mgr inż. architekt Zbigniew Kupiec, a od 1947 zastępca prof. mgr inż. architekt **Tadeusz Brzoza**. Wraz z grupą pomocniczych pracowników naukowo-dydaktycznych, adiunktami mgr. inż. architektami Jerzym Hawrotem, **Kazimierzem Ciechanowskim** (twórcą Szkoły Kompozycji Architektonicznej) i Zbigniewem Wardzałą, prowadzą szeroką działalność studialno-projektową i usługową (osiedle domów jednorodzinnych w Wojcieszowie – autor prof. Brzoza z zespołem, 1948).

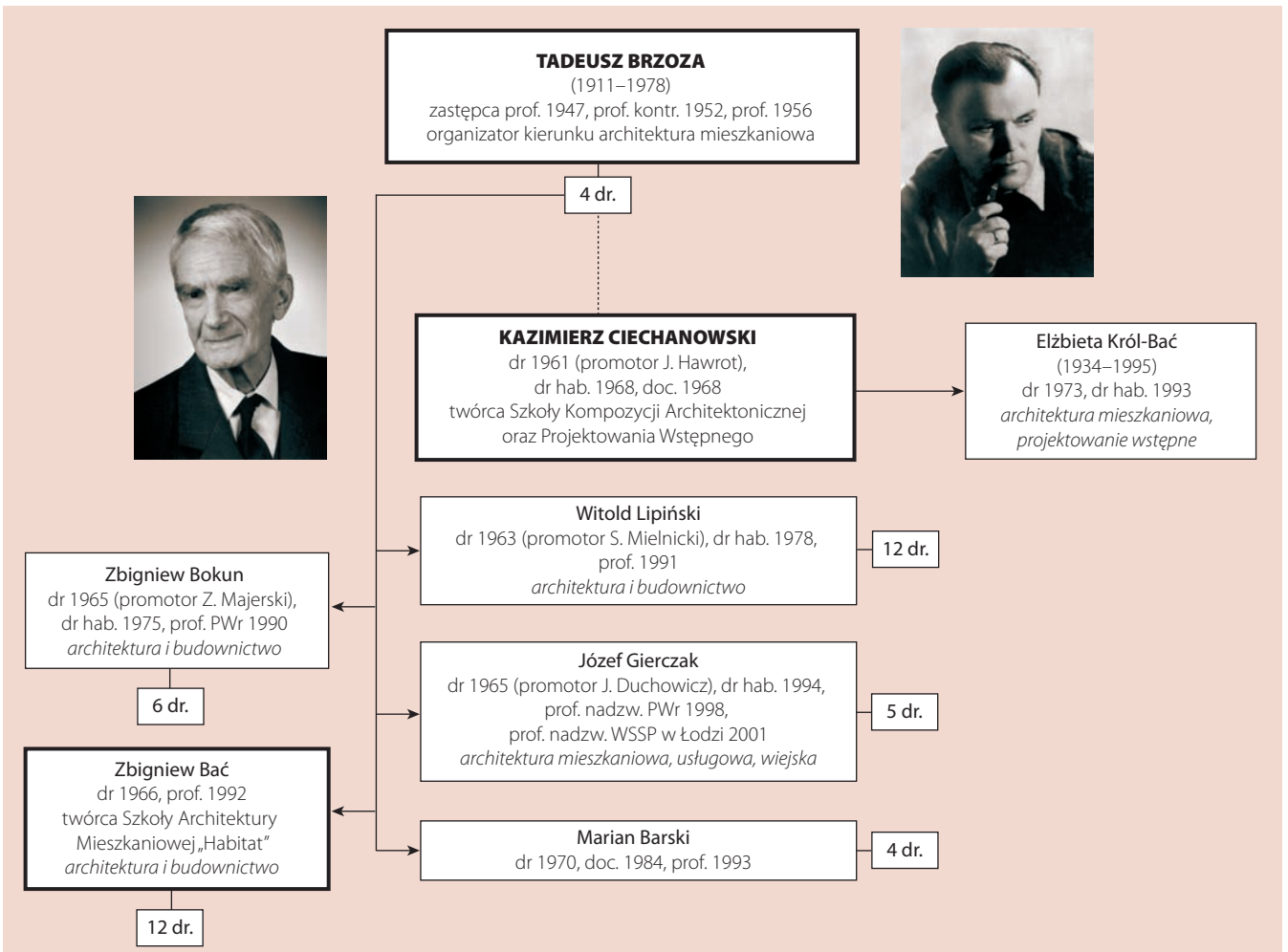
W związku z potrzebą otwarcia nauki projektowania na wyższych latach studiów, prof. Zbigniew Kupiec obejmuje Katedrę Projektowania Architektury II Użyteczności Publicznej, a po jego odejściu na Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej kierunek ten jest kontynuowany przez prof. Andrzeja Frydeckiego, prof. Juliana Duchowicza i prof. Zygmunta Majerskiego, w kolejnym pokoleniu przez profesorów dr. hab.: Andrzeja Grudzińskiego, Elżbietę Trocką-Leszczyńską oraz Waldemara Wawrzyniaka.

Kierownictwo Katedry Architektury I Mieszkaniowej objął prof. Tadeusz Brzoza.

Kontynuatorami kierunku w następnym pokoleniu byli Zbigniew Bać i Marian Barski.

W tym pokoleniu obok prac studialnych wyraźnie zaznaczają się prace z dziedziny teorii architektury, zwłaszcza mieszkaniowej, m.in. prace dr. hab. Zbigniewa Bokuna, prof. PWr, prof. dr. hab. Witolda Lipińskiego, dr. hab. Józefa Gierczaka, prof. PWr, i dr hab. Elżbiety Król-Bać.

Jako osiągnięcia z dziedziny architektury mieszkaniowej należy traktować liczne nagrody i wyróżnienia uzyskane w konkursach architektonicznych i urbanistycznych w kraju i za granicą, m.in. I wyróżnienie na przyszłościowe osiedle mieszkaniowe Katowice – Radzionków (autorzy: Z. Bać, E. Król-Bać, 1975), wyróżnienie specjalne na przyszłościowe prefabrykowane domy mieszkalne Tokio – Japonia (autor:

Tadeusz Brzoza – ur. 1911 w Zakopanem, zm. 1978 we Wrocławiu; 1947 powołany na stanowisko samodzielnego pracownika naukowego Oddziału Architektury przy Wydziale Budownictwa UWr i PWr; zastępca prof. kier. Katedry Architektury I i Budownictwa Wiejskiego 1947–1949; prof. kontraktowy 1952; kier. Katedry Architektury I 1949–1953; zastępca prof. 1955; kier. Zespołowej Katedry Projektowania Budynków Społeczno-Mieszkalnych 1953–1963 (w jej składzie jako kier. Zakładu Projektowania Budowli Mieszkalnych); kier. Katedry Projektowania Budowli Mieszkalnych 1963–1968; kier. Zakładu Projektowania Architektury Budynków Mieszkalnych 1968–1972 w Instytucie Architektury i Urbanistyki; prof. 1956; prof. zw. 1975; Miejska i Wojewódzka Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna przy Głównym Architekcie Miasta i Województwa Wrocławskiego, przewodniczący Kolegium Sędziów Konkursowych SARP 1967–1970, założyciel i wieloletni prezes Towarzystwa Polsko-Fińskiego; 4 wypromowanych doktorów (J. Szablowski 1966, T. Biesiekierski 1966, Z. Gumienny 1966, Z. Bać 1966); 2 profesorów – (Z. Bać 1992, M. Barski 1993); architekt okręgowy w Nowym Targu 1945–1947; nadzór nad odbudową i rekonstrukcją głównego budynku uniwersytetu, realizacja osiedla robotniczego w Wojcieszowie, Pawilon Chemii i Pawilon Poligrafii na Wystawie Ziem Odzyskanych 1948, 1950 – I nagroda (wspólnie z prof. Z. Kupcem) w konkursie na budowę Wydziału Elektrycznego i Lotniczego PWr, następnie realizacja budynków Wydziału Elektroniki (1961–1968) i Instytutu Telekomunikacji i Akustyki (po 1971) oraz Hali Wysokich Napięć, Dom Turysty w Zakopanem (1949–1952), kościoły w Groniu-Leśnicy (1936), Gronkowie (1947), Zawadzie (1957), Tęgoborzu (1958). Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka PWr. Organizator kierunku architektura mieszkaniowa.

Kazimierz Ciechanowski – ur. 1914 we Lwowie; po studiach, które odbył wraz z roczną praktyką w l. 1933–1939 na Wydziale Architektury PLw, uzyskał dyplom mgr. architekta Lwowskiego Instytutu Politechnicznego w 1940, nostryfikowany w Gdańsku w 1959; praktykę budowlaną odbył odbudowując zniszczenia wojenne w l. 1940–1944; 1949–1968 kier. Zakładu Zasad Projektowania; po przekształceniu kier. Zakładu Teorii oraz Zakładu Projektowania Podstaw Kompozycji Architektonicznej 1968–1976; następnie kier. Zakładu Podstaw Projektowania 1976–1984; przejście na emeryturę 1984. Ważniejsze realizacje: teatr w Borysławiu – 1945; projekt „Dziecięcego świata" w b. Galerii Mariackiej we Lwowie i projekt kinoteatru tamże, projekt koncepcyjny placu Młodzieży przy ul. Świdnickiej we Wrocławiu 1947–1950; problemy konserwacji poznał przy odbudowie klasztoru oo. Benedyktynów w Tyńcu z prof. Z. Kupcem, nadto budowę kilku kościołów jako współautor z tymże, zaczął realizację świątyni własnego projektu w Ropczyckiej Górze 1959; doktorat na podstawie pracy *Epigrafia romańska w Polsce* (1961); w 1968 po publicznym kolokwium w związku z publikacją *Tradycyjne i nowsze interpretacje punktu, linii i płaszczyzny* habilitacja i stanowisko doc. Instytutu Architektury i Urbanistyki PWr; wykładał na wydziałach Architektury, Podstawowych Problemów Techniki PWr oraz na UWr i PWSSP 1960–1970; praca naukowo-badawcza przebiegała w 3 kierunkach: technicznym (teorii architektury), humanistycznym (historia sztuki) i dydaktycznym (podstawy projektowania). Prace własne publikował w czasopismach miejscowych i centralnych; nawiązał współpracę z konserwatorami zabytków epigrafii Dolnego Śląska, w związku z funkcją sekretarza Komisji Historii Sztuki WTN, której był też wiceprzewodniczącym, zarazem czł. Rady Muzeum Architektury we Wrocławiu, publikując 30 recenzji jego wystaw, zyskując członkostwo Komisji Architektury PAN w Warszawie i Oddziału we Wrocławiu; oprócz kilkudziesięciu publikacji, 2 skryptów, monografii, komunikatów, kilku premiowanych konkursów architektonicznych jest też autorem wzoru użytkowego; publikowane komunikaty *Nieznane własności sześcioboku* (1960) i *Fotometryczny odpowiednik refleksji barw* (1970) są oryginalnymi osiągnięciami badawczo-naukowo-odkrywczymi, niezależnie od 10 prac z epigrafii Dolnego Śląska; mimo zaawansowanego wieku współpracuje dalej naukowo z działem naukowym PWr. Organizator i twórca Szkoły Kompozycji Architektonicznej. Prowadzone przez niego i następców projektowanie wstępne zaliczyli wszyscy powojenni architekci.

Z. Bać, 1974), realizacje we Wrocławiu i regionie: domy jedno- i wielorodzinne (domy atrialne, szeregowe, szeregowo-łańcuchowe, eksperymentalny projekt budynku wielorodzinnego „pudełkowiec" – autorzy: prof. T. Brzoza, dr Z. Bać, dr E. Król-Bać), eksperymentalny budynek mieszkalny, korytarzowiec (typu maisonnette – Wrocław, ul. Poniatowskiego 12, autorzy: dr Z. Bać, dr E. Król-Bać); projekty powtarzalne budynków mieszkalnych jednorodzinnych Strzeblów (autor: M. Barski, 1956–1967), projekty budynków mieszkalno-usługowych wielorodzinnych Strzelin (autor: M. Barski, 1956), system domów powtarzalnych szeregowych i wolno stojących typu „Stolbud" Namysłów (autor: dr M. Barski, 1970–1985), Osiedle „Elwro" – domy szeregowe – Wrocław (współautor: dr M. Barski, 1972), dom bioklimatyczny, dom ekonomiczny (autor: prof. M. Barski, 1982).

W okresie przełomu w 1985 r. powstała szkoła naukowa „Habitat", wykreowana przez prof. **Z. Bacia**, która podjęła szerokie badania interdyscyplinarne na temat środowiska mieszkaniowego, humanizacji osiedli z wielkiej płyty (tzw. blokowisk), poszukiwań architektury proekologicznej, przyszłościowej itp. Od 1985 r. odbywają się coroczne konferencje międzynarodowe, seminaria i warsztaty oraz wydawany jest rocznik „Habitat", w l. 1985–2002 pod redakcją prof. Z. Bacia.

Obecny zespół Katedry Projektowania Architektury Mieszkaniowej tworzą osoby z drugiego pokolenia szkoły i młodsze. Kierownikiem katedry jest prof. dr architekt Zbigniew Bać, a wszyscy pracownicy – 9 osób – posiadają stopień doktora nauk techn., w większości w specjalności architektura mieszkaniowa. W czasie działalności Szkoły Architektury Mieszkaniowej „Habitat" wypromowano znaczną liczbę doktoratów i habilitacji, w tym 12 doktoratów z uczelni zagranicznych, głównie z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki (obecnie wykładowcy w Syrii, Jemenie, Jordanii, Kuwejcie, Somalii, Egipcie, wszyscy kontynuują Szkołę Architektury Mieszkaniowej „Habitat").

Pracownicy katedry biorą aktywny udział w konkursach, wystawach ogólnopolskich i międzynarodowych.

Historia architektury i urbanistyki
Szkoła Badań Interdyscyplinarnych Źródłowych i Terenowych w zakresie Historii Polskiej Architektury ze Szczególnym Podkreśleniem Obszaru Śląska i Obiektów Architektury Militarnej

Założycielem szkoły był prof. zw. dr **Bohdan Guerquin**. Objął w 1951 r. kierownictwo Katedry Historii Architektury Polskiej i podjął wraz z zespołem (Olgierd Czerner, Bogna Jakuszko-Klimczewska, a od 1954 r. Jerzy Rozpędowski, następnie od 1961 r. Ewa Różycka) badania zamków w Ząbkowicach Śląskich, Bolkowie, Świnach, Chojniku, Zagórzu Śląskim i zespołów zabytkowych Paczkowa, Jawora, Kamiennej Góry, Jeleniej Góry, Lwówka Śląskiego, Chojnowa, Gryfowa. Badania poszerzono o zamki w Chęcinach i Iłży, Bochotnicy, Kazimierzu Dolnym w centralnej Polsce.

W drugim pokoleniu (Jerzy Rozpędowski, Olgierd Czerner) działalność naukową realizowano poprzez zorganizowany

BOHDAN GUERQUIN
(1904–1979)
dr 1949, prof. nadzw. 1959, prof. zw. 1969
założyciel Szkoły Historii Architektury Polskiej,
Historii Architektury Militarnej

7 dr.

Janusz Pudełko
(1929–1975)
dr 1961, dr hab. 1965
historia budowy miast

1 dr

Wanda Kononowicz
dr 1974, dr hab. 1998, prof. PWr 1999
historia i teoria urbanistyki

3 dr.

Olgierd Czerner
dr 1960, dr hab. 1969,
prof. nadzw. 1977,
prof. zw. 1996
historia architektury polskiej,
muzealnictwo,
konserwacja zabytków

9 dr.

Jacek Radziewicz-Winnicki
dr 1972, dr hab. 1982, prof. nadzw. 1992,
prof. PŚl 2001
historia architektury i estetyki

Jerzy Rozpędowski
dr 1962, dr hab. 1966,
prof. 1974
historia architektury polskiej

16 dr.

Stefan Müller
dr 1970, prof. nadzw. 1998
historia architektury współczesnej

Ernest Niemczyk
dr 1972, dr hab. 1982, prof. nadzw. 1992,
prof. zw. 2001
historia architektury i estetyki

5 dr.

Andrzej Wojciechowski
dr artysta rzeźbiarz, kw. II st.
prof. nadzw. UMK Toruń
antropologia filozoficzna, sztuka

Zuzanna Borcz
dr 1976, dr hab. 1988, prof. 2000
architektura krajobrazu,
planowanie przestrzenne
(AR Wrocław)

4 dr.

Janusz Dobesz
dr 1978, dr hab. 2000, prof. PWr 2002
historia architektury współczesnej

Manuel Rodriguez
dr 1986
(Universidad Autonoma
Metropolitana Azcapotzalco Mexico)

Mateusz Goliński
dr hab. 1996
historia średniowiecza Polski
(UWr)

Rafał Czerner
dr 1991, dr hab. 2003
historia architektury polskiej

Małgorzata Chorowska
dr 1991, dr hab. 2004
historia architektury polskiej

Jerzy Piekalski
prof. nadzw.
archeologia i urbanistyka
miast średniowiecznych
(UWr)

Edmund Małachowicz
dr 1964, dr hab. 1973,
prof. nadzw. 1987,
prof. zw. 1987,
czł. PAN 1994
historia architektury,
konserwacja zabytków

12 dr.

Jadwiga Sławińska
dr 1962, dr hab. 1973, prof. PWr 1990
teoria i estetyka architektury współczesnej

8 dr.

Ewa Łużyniecka
dr 1969, dr hab. 1995, prof. nadzw. 1999
historia średniowiecznej
architektury sakralnej

1 dr

Grażyna Balińska
dr 1976, dr hab. 1992, prof. nadzw. 2001
historia architektury, urbanistyki,
krajobrazu kulturowego

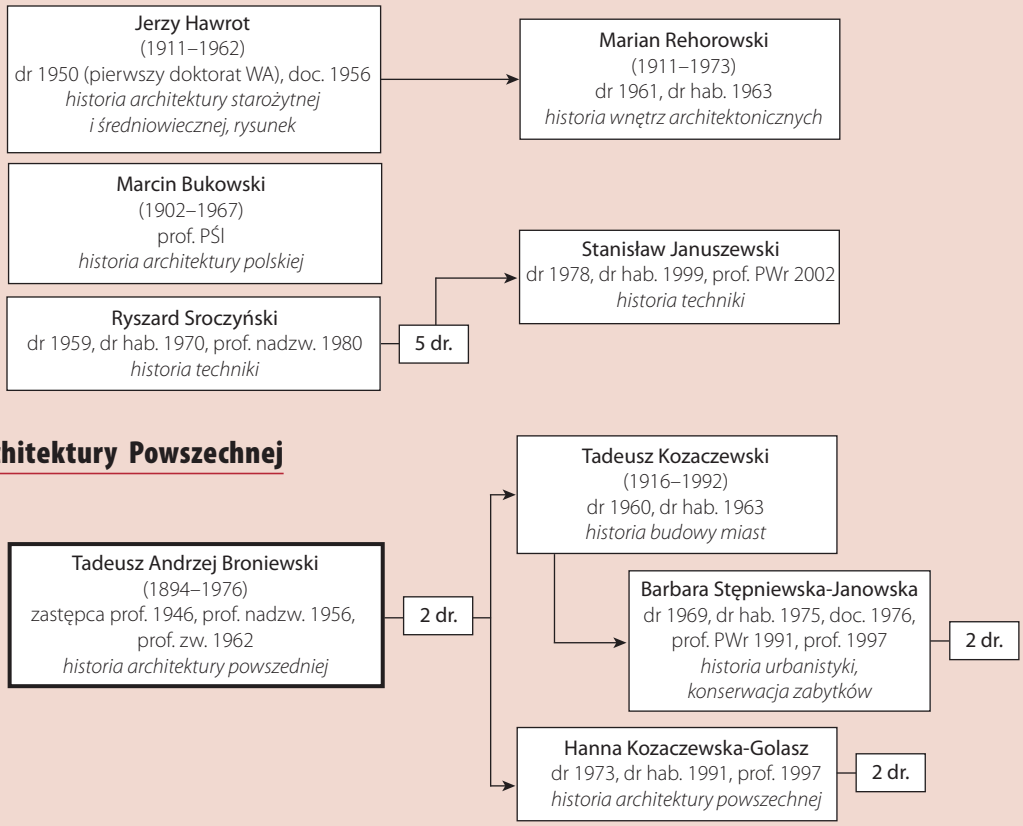
5 dr.

Mirosław Przyłęcki
dr 1977, dr hab. 1990,
doc. 1990,
prof. nadzw. 1992
konserwacja zabytków
architektury

Stanisław Medeksza
dr 1977, dr hab. 1992, prof. nadzw. 1995
historia architektury polskiej,
konserwacja zabytków

4 dr.

Marzanna Jagiełło-Kołaczyk
dr 1997, dr hab. 2003
konserwacja zabytków

Bohdan Guerquin – ur. 1904 w Nowogrodzie Wielkim, zm. 1979 we Wrocławiu; 1925–1936 studia na Wydziale Architektury PW u R. Świerczyńskiego, po dyplomie praca dydaktyczna i naukowa oraz studia nad zamkami Podola i Wołynia; w czasie okupacji praca na tajnym Wydziale Architektury w Warszawie i wykłady w tajnych szkołach budowlanych; czynny udział w akcji ratowania Zamku Królewskiego 1940 oraz w tzw. akcji Lorenza chroniącej i zabezpieczającej zbiory naukowe po powstaniu warszawskim 1944; 1945–1947 w Krakowie konserwator i zastępca kier. odbudowy zamku na Wawelu; 1946 – organizacja Katedry Historii Architektury Polskiej, gdzie był zatrudniony jako adiunkt, a później zastępca prof.; 1949 – kończy rozpoczętą przed wojną u prof. O. Sosnowskiego pracę doktorską (promotor prof. J. Zachwatowicz); 1951 – mieszkając w Warszawie, związał się z Wrocławiem i organizował Katedrę Historii Architektury Polskiej – był jej wieloletnim kier.; prof. nadzw 1959; prof. zw. 1969; 1961 – zamieszkał we Wrocławiu; dziekan Wydziału Architektury PWr 1961–1962; czł. SARP od 1936; przed 1939 działał w Towarzystwie Opieki nad Zabytkami Przeszłości; czł. Komisji Architektury i Urbanistyki Sekcji Ochrony Zabytków PAN; czł. Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności w Krakowie; stała współpraca z Wrocławskimi Pracowniami Konserwacji Zabytków jako opiniodawca; w końcu lat 70. zorganizował przy Wrocławskim Oddziale PAN Komisję Architektury i Urbanistyki, którą po jego śmierci prowadzi prof. Olgierd Czerner, a która w przeszłości organizowała ważne dla praktycznej działalności architektonicznej i urbanistycznej konferencje naukowe, przyciągając do tego badaczy z innych instytucji i spoza Wrocławia. Twórca Szkoły Badań Interdyscyplinarnych Źródłowych i Terenowych w zakresie Historii Polskiej Architektury ze Szczególnym Podkreśleniem Obszaru Śląska i Obiektów Architektury Militarnej; 7 wypromowanych doktorów (O. Czerner 1960, J. Łobocki 1961, J. Rozpędowski 1962, E. Małachowicz 1964, R. Natusiewicz 1968, E. Różycka-Rozpędowska 1971, M. Przyłęcki 1977) oraz 4 doktorów hab. i profesorów wśród wychowanków (O. Czerner 1969, 1977; J. Rozpędowski 1966, 1974; E. Małachowicz 1973, 1987; R. Natusiewicz); fundamentalne książki: *Zamki w Polsce* (1974), *Zamek w Malborku* (1957), *Zamki Śląskie* (1957). Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP.

Tadeusz Andrzej Broniewski – ur. 1894 w Krakowie, zm. 1976 we Wrocławiu; dyplom studiów architektonicznych na PLw 1925; praca naukowo-dydaktyczna na Wydziale Architektury PLw, początkowo u prof. architekta Jana Sasa-Zubrzyckiego, później na stanowisku adiunkta u prof. architekta W. Minkiewicza; dyr. Państwowej Szkoły Budowlanej w Jarosławiu 1931–1944; 1945 – przyjazd do Wrocławia, gdzie obejmuje Katedrę Historii Architektury na Oddziale Architektury Wydziału Budownictwa PWr; dwukrotnie dziekan Wydziału Architektury PWr (1949–1951 i 1958–1960); wykłady w PWSSP i na kierunku Historia Sztuki na UWr; czł. WTN; czł. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; czł. SARP; czł. Stowarzyszenia Historyków Sztuki; czynny udział w radach konserwatorskich i komisjach architektoniczno-budowlanych; prowadził szerokie studia konserwatorskie; kierował odbudową m.in. kościoła św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, ratusza w Lubaniu, Biblioteki Uniwersyteckiej na Wyspie Piaskowej; autor rozbudowy gmachu głównego PWr; zaprojektował i zrealizował budynek Wydziału Chemii PWr; współred. „Sztuki Wrocławia"; długoletni współred. serii Śląsk w Zabytkach Sztuki, w której był autorem t. *Trzebnica* i *Kłodzko*; 1 wypromowany doktor (T. Kozaczewski 1960) oraz 1 doktor hab. i profesor wśród wychowanków (T. Kozaczewski 1963); dzieła: *Historia architektury w zarysie* (1959) i 5-tomowa *Architektura dla wszystkich* (1963–1969). Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Nagroda Miasta Wrocławia, tytuł Budowniczego Wrocławia; upamiętniony na tablicy honorowej Wydziału Architektury.

przez Jerzego Rozpędowskiego Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki, o charakterze interdyscyplinarnym. Olgierd Czerner podjął się w 1965 r. organizacji Muzeum Architektury – instytucji jedynej w Polsce i do dzisiaj istniejącej, zasłużonej dla kolekcjonowania i opracowywania źródeł architektury. Bezpośrednim kontynuatorem badań architektury obronnej, podjętych przez prof. Bohdana Guerquina, stał się prof. dr hab. Jerzy Rozpędowski. Tematyce obronnej poświęcone zostały liczne prace (dr Maria Lewicka-Cempa), również doktorskie i magisterskie prowadzone w instytucie. Problemy badawcze poszerzono wkrótce o badania architektury nowożytnej rezydencjonalnej i dworskiej (dr Ewa Różycka-Rozpędowska, dr Wojciech Brzezowski, dr Samuel Gumiński). Od początku pracy na wydziale architekturą sakralną, w szczególności romańską, zajmował się prof. dr hab. Tadeusz Kozaczewski, który dołączył do instytutu z Katedry Historii Architektury Powszechnej. Wraz z archeologiem dr. Czesławem Lasotą wypracował standardy terenowych badań. Kontynuuje je m.in. dr hab. Hanna Kozaczewska-Golasz. Podobne badania średniowiecznej architektury sakralnej podjęli też profesorowie:

Olgierd Czerner, Edmund Małachowicz i Jerzy Rozpędowski. Już w 1970 r. zakres badań poszerzono o architekturę antyczną. Ekspedycje badawcze objęły Bułgarię, Egipt, Macedonię, Cypr, Krym (prowadzone głównie przez prof. dr. hab. Stanisława Medekszę i dr. Jacka Kościuka). Instytut inicjował też badania w dziedzinie historii sztuki (podejmowali je dr S. Gumiński i dr Małgorzata Rogińska-Niemczykowa). Historię wnętrz i mebla badał i opracowywał prof. dr hab. Marian Rehorowski. Teorii i praktyce konserwatorskiej poświecili się prof. dr hab. O. Czerner i prof. dr hab. Edmund Małachowicz, który w ramach reorganizacji wydziału utworzył własny, odrębny zespół i wraz z nim opuścił Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki. Badania i studia nad urbanistyką prowadził dr hab. Janusz Pudełko – twórca metrologicznej metody rekonstrukcji wielkości miast średniowiecznych i parcel. Studia urbanistyki najnowszej prowadzi prof. dr hab. Wanda Kononowicz – pionier badań nad urbanistyką i osiedlami Wrocławia XIX i XX w. Dział historii i teorii architektury współczesnej zainicjowany przez prof. J. Rozpędowskiego, kontynuowany przez prof. dr. hab. Ernesta Niemczyka i dr. hab. Janusza Dobesza, wzbogacają o doświadczenia twórcze prof. Andrzej Frydecki i prof. dr Stefan Müller. Nowych barw studiom nadała prof. dr hab. Jadwiga Sławińska, odwołując się w metodach badawczych do filozofii i estetyki. Wielostronne stosowanie metod badawczych charakteryzuje działalność naukową prof. dr. hab. E. Niemczyka. Osobnym nurtem nauki w instytucie jest historia techniki o różnorodnych sposobach poznawczych: tradycyjnym (prof. dr hab. elektryk Ryszard Sroczyński), przestrzegającym metody historycznej – dr hab. Stanisław Januszewski i szukającym relacji między techniką i architekturą – dr Piotr Gerber. Zapoczątkowana przez dr. hab. Andrzeja Siemianowskiego metodologia ogólna odnosząca się do nauk technicznych wygasła wraz z jego odejściem na inną uczelnię.

Do „wnuków" pokolenia założycieli należą dr hab. Małgorzata Chorowska i dr hab. Rafał Czerner. Ta pierwsza zajęła się średniowiecznymi kamienicami i rezydencjami, ten drugi (początkowo we współpracy z prof. J. Rozpędowskim) badaniami rynku wrocławskiego i rynków innych średniowiecznych miast śląskich. Studiom nad architekturą i urbanistyką przełomu XIX i XX w. oraz początków XX w. poświęciły się w ślad za dr. hab. J. Dobeszem i dr hab. W. Kononowicz: dr Jadwiga Urbanik, dr Agnieszka Gryglewska i dr Agnieszka Tomaszewicz. Przez okres działalności szkoły wypromowano pewną liczbę doktorów, którzy podjęli pracę w jednostkach wydziału, w innych instytucjach i uczelniach (w IHASiT zaczynali prace badawcze profesorowie uniwersytetu: archeolog prof. dr hab. Jerzy Piekalski i historyk prof. dr hab. Mateusz Goliński), a nawet poza granicami Polski (prof. dr Manuel Rodriguez w Meksyku). Poprzez Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki zorganizowano kilka ważnych konferencji o ogólnopolskim zasięgu i wydano ważne dla historii polskiej architektury publikacje, szczególnie dotyczące Wrocławia i Śląska.

Rysunek odręczny i malarstwo

W dniu 20 kwietnia 1946 powołano Katedrę Rysunku Odręcznego – Oddział Architektury Wydziału Budownictwa – późniejszą Katedrę Rysunku, Malarstwa i Rzeźby. Kierownik katedry zastępca prof. **Dobrosław B. Czajka** (doc. 1956) prowadził rysunek i malarstwo, rzeźbę prowadził doc. Borys Michałowski (1952–1962). Samodzielnie prowadzili zajęcia z rysunku i malarstwa: zastępca prof. Bronisław Wiktor (1956–1966), st. wykładowca Edward Krzyżewski (od 1956), doc. artysta plastyk Marian Poźniak (od 1970), oraz zajęcia z rzeźby adiunkt Władysław Tumkiewicz (od 1963). Oprócz wymienionych pracowały (dłuższy lub krótszy okres) w katedrze jako asystenci 22 osoby. W 1969 r. na skutek reorganizacji katedra weszła w skład Instytutu Architektury i Urbanistyki jako Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby pod kierownictwem prof. D. Czajki.

Samodzielnie, twórczo kierunek rozpoczęty przez prof. Dobrosława Czajkę kontynuują: prof. dr inż. architekt artysta plastyk Zdzisław Jurkiewicz, prof. dr inż. architekt Ryszard Natusiewicz, prof. mgr artysta plastyk Maria Michałowska, prof. mgr artysta plastyk Marian Poźniak, prof. artysta plastyk rzeźbiarz Roman Pawelski. W 1992 r. z Katedry Rysunku, Malarstwa i Rzeźby grupa doktorantów i asystentów utworzyła oddzielny Zakład w Instytucie Historii Architektury, Sztuki i Techniki.

Poza drugim pokoleniem należy tu wymienić „młodszych pracowników": Krzysztofa Skwarę – architekta i artystę plastyka, Pawła Jaszczuka, Barbarę Siomkajło – organizatorkę wielu akcji wydawniczych, dr Ewę Górską, Wojciecha Winiszewskiego – artystę plastyka. Nowi pracownicy z ASP: artysta plastyk Waldemar Graczyk oraz artysta plastyk Ryszard Gluza, wzbogacają wypracowaną szkołę rysunku i malarstwa.

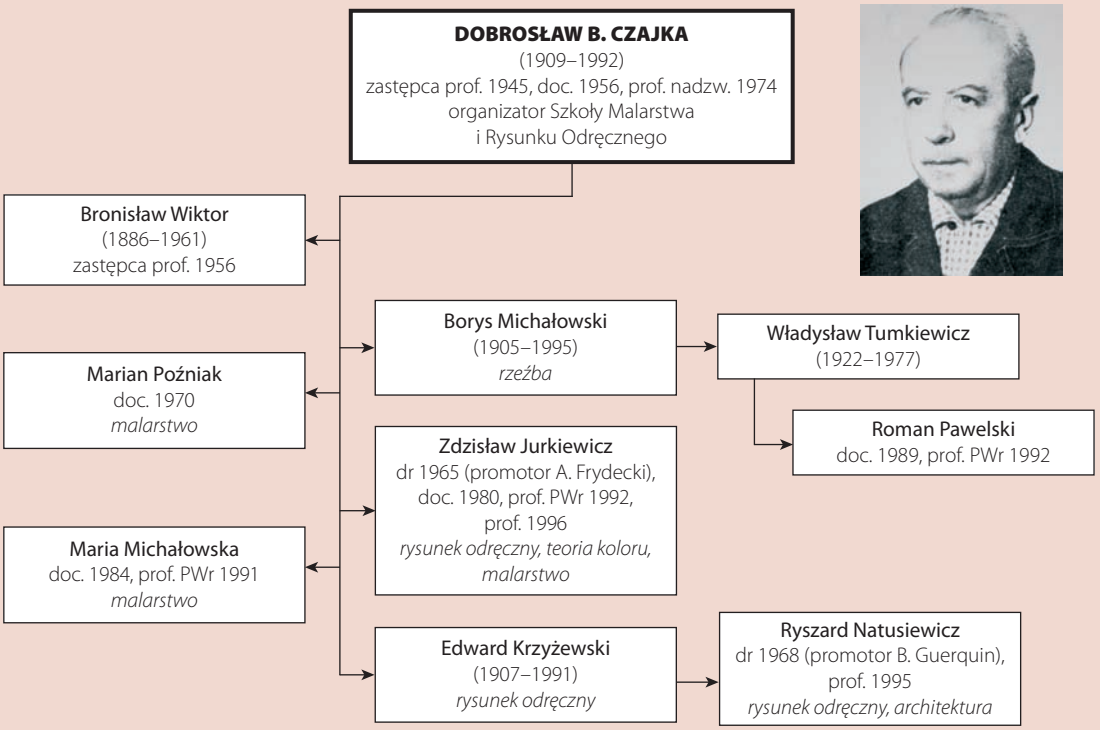
Lata 70. przynoszą poszerzenie kierunków badań, kreując nowe przedmioty, takie jak: teoria barw i kolor w architekturze – prof. dr inż. architekt Z. Jurkiewicz; kompozycja – inspirowana przez malarstwo abstrakcyjne (prof. M. Michałowska); w latach 90.: kompozycja na temat architektury (od aspektów historyzujących, fantastycznych do wątków awangardowych i współczesnych) – mgr inż. B. Siomkajło; kompozycja zbiorowa „ze studentami" – prof. dr Z. Jurkiewicz. Kompozycje te były prezentowane w galeriach polskich m.in. w Galerii Miejskiej (Wrocław) oraz w Galerii Działań (Warszawa).

Oragnizowano ekspozycje prac studialnych, wystawy problemowe w kraju: *Kwadrat: od geometrii do wyobraźni* (Galeria Miejska, 1994); *Płaszczyzna a przestrzeń – od iluzji do konkretu.*

Szczególne osiągnięcia twórcze: prof. Maria Michałowska – udział w ponad 200 wystawach krajowych i zagranicznych (większość krajów Europy, kraje obu Ameryk, Australia, Kuba, Izrael), 10 wystaw indyw.; prof. Z. Jurkiewicz – udział w ponad 170 wystawach krajowych i 80 zagranicznych (większość krajów Europy, kraje obu Ameryk, Australia, Kuba, Izrael oraz Japonia – dwukrotnie), 13 wystaw indyw.

Od 2001 r. uruchomiono 2 przewody doktorskie; trzeci przewód w przygotowaniu – promotor prof. Zdzisław Jurkiewicz.

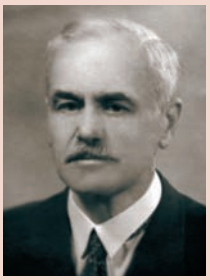
W przeciwieństwie choćby do uładzonej, akademickiej i naturalistycznej szkoły warszawskiej, dwa faktory – jak donośne echo prof. D. Czajki – stanowią o ekspresji dzieła szkoły wrocławskiej: jeśli rysunek – to linie sił, jeśli malarstwo – to pola napięć.

Dobrosław Bruno Czajka – ur. 1909 we Lwowie, zm. 1992 we Wrocławiu; 1932 – dyplom architekta na Wydziale Architektury PLw; 1945 – stopień zastępcy prof. i kier. Katedry Rysunku Odręcznego na Oddziale Architektury Wydziału Budownictwa 1946–1949; kier. Katedry Rysunku, Malarstwa i Rzeźby Wydziału Architektury PWr 1949–1968; kier. Zakładu Rysunku i Malarstwa 1968–1980; 1956 – tytuł i stanowisko doc.; 1974 – prof. nadzw.; 1944–1945 – samodzielne prowadzenie rysunku i akwareli na Wydziale Architektury we Lwowie; współzałożyciel Wrocławskiego Związku Plastyków; twórca Szkoły Malarstwa i Rysunku Odręcznego; liczne wystawy indyw. twórczości plastycznej – organizowane przez SARP: Łódź, Gdańsk, Poznań, Warszawa, organizowane przez ZPAP i Galerię BWA we Wrocławiu – 1954, 1960, 1967 (album), 1970, 1981, organizowane przez Muzeum Architektury – 1988, Triennale Rysunku II, III, IV; 8 nagród w konkursach SARP (przebudowa mostu Grunwaldzkiego, rotunda Panoramy Racławickiej, cmentarz – pomnik II Armii Wojska Polskiego w Zgorzelcu, Pomnik Wyzwolenia na placu Kościuszki we Wrocławiu, udział w odbudowie Wrocławia – przebudowa pylonów mostu Grunwaldzkiego 1946, wnętrza NOT, Narodowego Banku Polskiego, klub i aula PWr, dwa zrealizowane pawilony na Wystawie Ziem Odzyskanych w 1948. Odznaczenia: Budowniczy Wrocławia, Złota Odznaka Politechniki, Zasłużony Działacz Kultury, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, upamiętniony na tablicy honorowej Wydziału Architektury. Organizator kierunku rysunek odręczny i malarstwo.

Urbanistyka i gospodarka przestrzenna Szkoły Projektowania Miast i Osiedli, Historii Urbanistyki, Modelowania Struktur Systemu Osadniczego

W 1945 r. dział dydaktyki obejmujący na ówczesnym Wydziale Budownictwa i Architektury urbanistykę podlegał byłemu wykładowcy Politechniki Lwowskiej – **Tadeuszowi Wróblowi**, który został profesorem nadzw. i kierownikiem Katedry Budowy Miast i Osiedli. Katedra liczyła wówczas zaledwie kilku pracowników. Charakterystyczną cechą jej działalności dydaktycznej był duży udział problematyki historycznej jako metodologicznej podstawy i źródła inspiracji współczesnego traktowania warsztatu urbanisty. Znamienną cechą tego podejścia, odróżniającego je od warszawskiej szkoły Tołwińskiego, było rozpatrywanie zjawisk i procesów urbanistycznych na tle szerokiego rozwoju cywilizacji, zwłaszcza jej technicznych możliwości. Wzrost znaczenia, a także poszerzenie składu osobowego katedry wraz z osiągnięciem pełnego składu roczników studenckich zaowocowało zarysowaniem się podziału na nurt historii urbanistyki, nurt poświęcony podstawom projektowania miast z silnym naciskiem na stronę techniczną rozwiązań oraz na nurt związany z planowaniem terenów zielonych. Za przedstawicieli tych trzech nurtów można uważać prof. T. Wróbla i dr. Janusza Pudełko (historia), prof. Władysława Czarneckiego (projektowanie) i doc. dr. Leszka Dąbrowskiego, dr Ewę Cieszyńską oraz początkowo dr. Tadeusza Zipsera (pierwszy doktorat o tematyce niehistorycznej na wydziale – obrona w 1960 r.) dla wątku terenów zielonych. W latach 50. i 60. działają również i wywierają pewien wpływ, zwłaszcza w zakresie ekonomicznych i inżynierskich podstaw planowania przestrzennego, również już w skali regionalnej, dwie osoby: prof. dr Piotr Zaremba (ze Szczecina) oraz Stanisław Malessa (pierwszy z nich był inżynierem lądowym, drugi ekonomistą zasłużonym w przedwojennej budowie Gdyni). W pierwszej połowie lat 60. pojawił się w ramach katedry nowy kierunek, który poszukuje racjonalnych i wyliczalnych podstaw konstruowania wielkoskalowych struktur zurbanizowanych. Pierwsze w Polsce zastosowania do tych celów przez T. Zipsera komputera (od 1962 r.) umocniło ten kierunek. W okresie, kiedy kierownikiem katedry był prof. Władysław Czerny, w efekcie zmian w składzie osobowym oraz zdobywania stopni doktora, utrwala się podział na grupy pracowników zorientowane na zagadnienia historii urbanistyki (dr hab. J. Pu-

TADEUSZ WRÓBEL
(1886–1974)
doc. 1939, prof. kontr. 1945,
prof. nadzw. 1948
twórca Szkoły Urbanistyki

Władysław Czerny
(1899–1976)
prof. nadzw. 1947, prof. zw. 1951
urbanistyka

25 dr.

Władysław Czarnecki
(1895–1983)
urbanistyka
(od 1946 prof. PSA Liverpool)

25 dr.

5 dr.

Ryszard Żabiński
dr 1964, doc. 1970,
prof. nadzw. 1993
urbanistyka

25 dr.

Roman Tunikowski
(1919–1982)
dr 1966, prof. nadzw. 1978
urbanistyka
(PPoz)

Janusz Pudełko
(1929–1975)
dr 1961, dr hab. 1965,
doc. 1966
historia urbanistyki

1 dr

Wanda Kononowicz
dr 1974, dr hab. 1998, prof. PWr 1999
historia i teoria urbanistyki,
konserwacja zabytków

3 dr.

Leszek Dąbrowski
(1912–1984)
dr 1961, dr hab. 1964,
prof. nadzw. 1973
urbanistyka,
planowanie przestrzenne

1 dr

Tadeusz Zipser
dr 1960, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1976
twórca Szkoły Modelowania
Struktur Przestrzennych
w Systemach Osadniczych
planowanie przestrzenne

29 dr.

Janusz Słodczyk
dr 1978, dr hab. 1989, prof. nadzw. 2003
planowanie przestrzenne
(UO)

Krystian Heffner
dr 1978, dr hab. 1992, prof. 1993
gospodarka przestrzenna
(Instytut Śląski Opole, POp, AE Katowice)

Ludwik Mazurkiewicz
geografia ekonomiczna
(prof. WSHiP, WSTiR Waszawa)

Waldemar Wawrzyniak
dr 1975, dr hab. 1999, prof. PWr 2001
architektura obiektów
użyteczności publicznej

Tomasz Ossowicz
dr 1984, dr hab. 2004
gospodarka przestrzenna

Miron Sikorski
dr 1964, dr hab. 1970,
prof. nadzw. 1983
urbanistyka, lokalizacja usług
w układach osadniczych

7 dr.

Alina Drapella-Hermansdorfer
dr 1977, dr hab. 1999
architektura krajobrazu,
ochrona środowiska
(prof. AR Wrocław)

4 dr.

Tadeusz Wróbel – ur. 1886 w Sanoku, zm. 1974 w Warszawie; 1904–1910 Wydział Architektury PLw; 1912 – dyplom inż. architekta; 1913 – adiunkt w państwowej służbie technicznej; 1921–1939 – asystent, a później adiunkt w Katedrze Budownictwa Utylitarnego PLw; 1939 – doc. i kier. Katedry Budowy Miast w Lwowskim Instytucie Politechnicznym; w okresie okupacji niemieckiej uczył na Wyższych Kursach Technicznych; 1944–1945 – doc. w Katedrze Budowy Miast w Lwowskim Instytucie Politechnicznym; 1945 – prace organizacyjne przy tworzeniu PWr; 1945 – prof. kontraktowy (przyjazd do Wrocławia w październiku 1945), zorganizował Katedrę Budowy Miast i Osiedli na PWr, którą kierował do 1960; 1948 – tytuł prof. nadzw.; 1966 – koniec działalności dydaktycznej; od 1932 po śmierci prof. Drexlera i zamknięciu Katedry Budowy Miast prowadził wykłady zlecone z tego przedmiotu do 1939; pierwszy dziekan Wydziału Budownictwa Lądowego na PWr; lata 50. – prezes Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich; twórca Szkoły Urbanistyki; 5 wypromowanych doktorów (T. Zipser – 1960, J. Pudełko – 1961, E. Cieszyńska – 1963, R. Tunikowski – 1966, R. Jędrak – 1965); *Zarys historii budowy miast* (1971); odbudował gmach Ossolineum. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka Budowniczego Miasta Wrocławia.

Tadeusz Zipser – ur. 1930 we Lwowie; 1947–1952 studia na Wydziale Architektury PWr; od 1952 pracownik tego wydziału (początkowo jako asystent w Katedrze Architektury Monumentalnej, 1954 – pracownik Katedry Rysunku Odręcznego i Katedry Urbanistyki, 1960 – dr, 1961 – adiunkt, 1963 – stażysta naukowy i stypendysta królowej Holandii; 1968 – dr hab., 1969–1991 kier. Zakładu Urbanizacji i Planowania Przestrzennego, w l. 70. zastępca dyr. instytutu, 1972–1975 kier. Studium Doktoranckiego Planowania Przestrzennego, 1976 – prof., 1979 – *visiting professor* w Dept of Geography Southern Illinois University w Carbondale, USA, prowadzący wykłady i seminarium doktoranckie; 1981 – rektor PWr odwołany w stanie wojennym, od 1992 – kier. Katedry Planowania Przestrzennego; poszukiwacz nowoczesnej struktury przestrzennej terenów urbanistycznych, badacz zjawisk zachodzących w obrębie obszarów zurbanizowanych w skali miasta, aglomeracji miejskiej i regionu, a także problematyki modelowania i badania zjawisk koncentracji, w tym modelowania komputerowego (zastosowanie modeli symulacyjnych do prognozowania zjawisk w systemie osadniczym, rozwinięcie modelu pośrednich możliwości, sferyczny zapis zjawisk celów urbanistyki – modelowanie struktur przestrzennych w zakresie sieci osadniczych, opracowanie prognoz systemów transportowych i rozwoju przestrzennego); 29 wypromowanych doktorów; autor ok. 130 prac naukowych (wśród nich fundamentalna *Struktura łańcuchowo-trójkątna miasta nowoczesnego*) i licznych obiektów sakralnych. Laureat Honorowej Nagrody SARP. Ma dwa patenty: „Simulation model of urban growth based on the model of the opportunity selection process", „The territorial production complex as a self-balancing network of spatial relations. Economic models in regional development and planning". Otrzymał m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Medal KEN, papieskie odznaczenie „Pro Ecclesia et Pontifice".

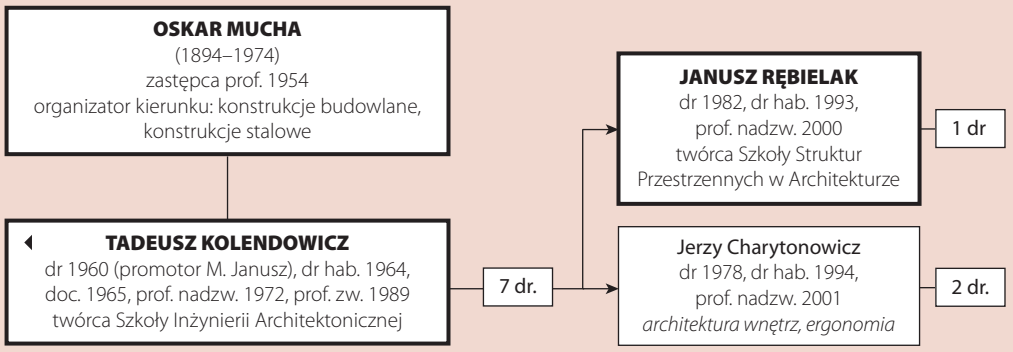
dełko, prof. dr hab. W. Kononowicz), projektowania osiedli i ośrodków usługowych w miastach (prof. Ryszard Żabiński, prof. dr hab. Miron Sikorski) oraz ilościowych podstaw i modelowo-symulacyjnego podejścia do teorii i praktyki planowania miast i regionów (prof. Tadeusz Zipser). Kierunek, poszerzony o dynamiczną teorię systemów osadniczych, nawiązuje do trendów Regional Science i podlega silnym kontaktom oraz inspiracji z zewnątrz, głównie z Instytutu Geografii PAN z osobą prof. Kazimierza Dziewońskiego na czele. Uzupełnia to monitorowanie wzrostu obszarów zurbanizowanych na świecie (dr Wacław Wdowiak) oraz coraz silniej rozbudowujące się rozpoznawanie społecznych podstaw urbanistyki (zwłaszcza od czasu dołączenia do zespołu prof. dr hab. Eugeniusza Bagińskiego – socjologa o dużych praktycznych doświadczeniach planistycznych). Po reorganizacji uczelni i odejściu na emeryturę prof. W. Czernego, od 1969 r. dawna jednolita Katedra Urbanistyki przestaje istnieć. Osoby zajmujące się historią urbanistyki przechodzą do Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki. W ramach Instytutu Architektury i Urbanistyki powstają dwa zakłady (przekształcone w latach 90. w katedry): Zakład Urbanizacji i Planowania Przestrzennego (kier. T. Zipser) i Zakład Urbanistyki (kier. R. Żabiński), a nieco później jeszcze Zakład Kształtowania Środowiska (kier. M. Sikorski, później dr hab. Alina Drapella-Hermansdorfer). Taki stan rzeczy trwa do tej pory, przy czym uruchomienie nowej specjalności, a od 1995 r. kierunku gospodarka przestrzenna, sprawia, że problematyka planowania przestrzennego i urbanistyki jest jeszcze silniej oparta na podstawach interdyscyplinarnych. Dotyczy to zwłaszcza Katedry Planowania Przestrzennego, która jeszcze jako zakład zatrudniała architektów, geografów, matematyków, informatyków, rolnika, etnografa i socjologa. Ma to oczywisty wpływ zarówno na zakres tematyki badań naukowych, publikacji, dydaktyki, jak i na aparat metodologiczny.

Szkoła Inżynierii Architektonicznej i Struktur Przestrzennych w Architekturze

Katedrę Statyki i Konstrukcji Specjalnych założono w 1952 r.; kierował nią zastępca prof. **Oskar Mucha**. Przed utworzeniem katedry odpowiednie przedmioty wykładali profesorowie Wydziału Budownictwa Lądowego. W toku kolejnych zmian organizacyjnych katedra przyjęła nazwę Katedry Konstrukcji Budowlanych, będąc okresowo, na przełomie lat 60. i 70. organizacyjnie usytuowana w Instytucie Inżynierii Lądowej pod nazwą Zakładu Miejskich Budowli Inżynierskich i Konstrukcji w Architekturze, który po przeniesieniu do Instytutu Architektury i Urbanistyki przyjął nazwę Zakładu Teorii i Projektowania Konstrukcji Budowlanych, a ostatecznie Zakładu Konstrukcji Budowlanych. Od 1992 r. był to zakład wydziałowy przy Wydziale Architektury. Dzięki wielokrotnemu wydaniu podręcznika *Mechanika budowli dla architektów* prof. **Tadeusz Kolendowicz** (kier. katedry od 1964 r.), twórca Szkoły Inżynierii Architektonicznej, wywarł ogromny wpływ na sposób postrzegania roli inżynierii w twórczości architektonicznej przez studentów wszystkich politechnicznych Wydziałów Architektury w całym kraju. Podręcznik ten został przetłumaczony także na język czeski.

W tworzeniu charakteru katedry i zakładu uczestniczyli m.in.: mgr inż. architekt Zbigniew Katoła, mgr inż. Andrzej Sokolski, mgr inż. Wojciech Marszałek, doc. dr inż. Mieczysław Chmiel (kier. zakładu 1982–1987). Uczniem prof. T. Kolendowicza jest dr hab. inż. architekt Janusz Rębielak, prof. nadzw. PWr., który patronuje nowej Szkole Struktur Przestrzennych w Architekturze.

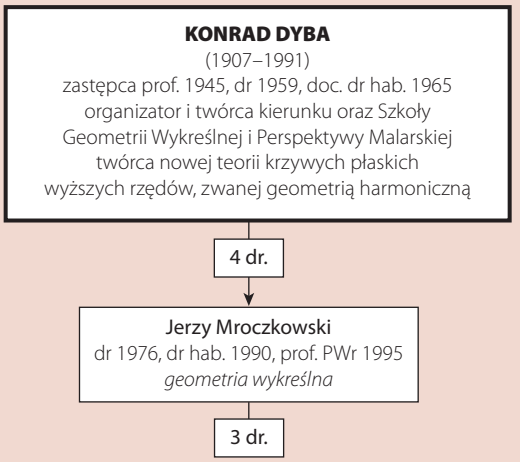

Tadeusz Kolendowicz – ur. 1922 w Koźminie Wlkp. ; dr 1960, dr hab. 1964, doc. 1965, stanowisko prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1989. Okupację spędził na Lubelszczyźnie oraz w Warszawie i jako żołnierz Armii Krajowej wziął udział w powstaniu warszawskim. W 1945 studia na Wydziale Inżynierii PWr. Do pracy naukowo-dydaktycznej został zaangażowany już jako student w 1948 przez prof. M. Janusza, który skierował jego zainteresowania na mechanikę budowli. Po ukończeniu studiów rozpoczął w 1950 pracę w Katedrze Mechaniki Budowli PWr, współpracując równocześnie stale z przemysłem. Po objęciu w 1964 kierownictwa Katedry Konstrukcji Budowlanych zmienił jej profil organizacyjny. Jego działalność zaowocowała powstaniem odpowiadającej czasom współczesnym Szkoły Inżynierii Architektonicznej, której istotą jest twórcze zastosowanie teorii konstrukcji w projektowaniu architektonicznym. Przez wiele następnych lat był kier. różnorodnych jednostek zmieniających swe nazwy w toku kolejnych reorganizacji uczelni. W momencie przejścia na emeryturę (1992–1993) pełnił funkcję kier. Zakładu Konstrukcji Budowlanych na Wydziale Architektury PWr, a w l. 1990–1993 był dziekanem tegoż wydziału. Do dziś aktywnie uczestniczy w pracy dydaktycznej i naukowej zakładu, wydziału oraz uczelni. Wykładał także w l. 1961–1980 na Wydziale Architektury Wnętrz PWSSP we Wrocławiu. W l. 1980–1985 był prof. na Wydziale Architektury w Oranie (Algieria). Przebywał na następujących zagranicznych stażach naukowych: Kijów 1964, Budapeszt 1967, Stuttgart 1980. Opublikował kilkadziesiąt prac naukowych, w tym 9 podręczników. Jest czł. kilku towarzystw naukowych, był promotorem 7 przewodów doktorskich i opiekował się 2 zakończonymi pracami habilitacyjnymi (J. Rębielak – 1993, J. Charytonowicz – 1994). Otrzymał wiele nagród, odznaczeń i wyróżnień. Do najważniejszych z nich można zaliczyć: Warszawski Krzyż Powstańczy, Krzyż Armii Krajowej, Krzyż Kawalerski OOP oraz m.in. trzykrotne nagrody ministra w dziedzinie budownictwa i materiałów budowlanych za książkę *Mechanika budowli dla architektów*.

Szkoła Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej

Katedrę Geometrii Wykreślnej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii uczelni, łączącej Uniwersytet i Politechnikę, podjął się prowadzić od 15 listopada 1945 **Konrad Dyba** na stanowisku zastępcy prof. i kier. katedry. Uczeń i współpracownik znakomitych profesorów K. Bartla i A. Plamitzera kierował katedrą i później zakładem aż do czasu przejścia na emeryturę w 1976 r. Prowadzone przez niego i jego współpracowników przedmioty – geometria wykreślna oraz perspektywa malarska – były podstawą wykształcenia wszystkich przyszłych inżynierów (budownictwo lądowe, inżynieria środowiska) i architektów, absolwentów PWr i jej filii. Doc. dr hab. inż. architekt K. Dyba był twórcą nowej teorii krzywych płaskich wyższych rzędów zw. geometrią harmoniczną – we współpracy z AM pracował nad jej zastosowaniem w elektrokardiografii. Współpracował również z geologami i matematykami. Jego następcą i kontynuatorem kierunku jest prof. dr hab. inż. architekt Jerzy Mroczkowski, czł. założyciel Polskiego Towarzystwa Geometrii Wykreślnej i Grafiki Inżynierskiej, a także red. nacz. czasopisma „Geometria Wykreślna i Grafika Inżynierska". Oprócz kontynuacji dydaktyki dla całej uczelni zespół Zakładu Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej zajmuje się m.in. rzutową realizacją geometrii Łobaczewskiego (temat pracy habilitacyjnej), zastosowaniem metod geometrii wykreślnej w szczególnej teorii względności oraz strukturami fraktalnymi i ich zastosowaniem w kształtowaniu formy architektonicznej.

Konrad Dyba – ur. 1907 w Koprzywnicy na Morawach, zm. 1991; 1932 – mgr z zakresu geometrii i matematyki Wydziału Ogólnego PLw; 1941 – inż. architekt Wydziału Architektonicznego (późniejszy Fakultet Architektoniczno-Budowlany Lwowskiego Instytutu Politechnicznego); zastępca asystenta (na studiach) – Katedra Geometrii Wykreślnej prof. dr. K. Bartla i prof. dr. A. Plamitzera we Lwowie; 1945 – adiunkt w Katedrze Geometrii Wykreślnej zorganizowanej przez prof. dr. A. Plamitzera w Krakowie dla tworzącej się wówczas Politechniki Śląskiej; 1945 – skierowany do Wrocławia przez prof. dr. A. Plamitzera na stanowisko zastępcy prof. i kier. Katedry Geometrii Wykreślnej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii łączącym w jedną uczelnię Uniwersytet i Politechnikę; 1960–1976 zajęcia dydaktyczne w Opolu – WSP i Wyższa Szkoła Inżynierii; kier. Zakładu Geometrii Wykreślnej 1951–1966; kier. Geometrii Wykreślnej 1966–1968; 1959 – dr n. techn.; 1965 – doc. dr hab. n. techn.; 1968–1976 – kier. Zakładu Geometrii Wykreślnej w Instytucie Architektury i Urbanistyki; po przejściu na emeryturę pełnił funkcję specjalisty; przygotował i przeprowadził ogólnopolską konferencję naukowo-dydaktyczną z zakresu geometrii wykreślnej i rzutowej w 1960; 1958–1971 – czł. Komitetu Redakcyjnego Zeszytów Naukowych „Geometria Wykreślna"; twórca Szkoły Geometrii Wykreślnej, twórca nowej teorii krzywych płaskich wyższych rzędów zwanych geometrią harmoniczną, we współpracy z AM pracował nad jej zastosowaniem w elektrokardiografii; 4 wypromowanych doktorów; 9 prac naukowych własnych, 10 prac naukowo-wychowawczych zesp. z geologami, lekarzami, matematykami; 3 skrypty uczelniane. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Złota Odznaka PWr, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, Krzyż Kawalerski OOP, Honorowa Złota Odznaka Towarzystwa Miłośników Wrocławia, Order Sztandaru Pracy II kl., Odznaka Honorowa „Zasłużonemu Opolszczyźnie", Medal za Wybitne Zasługi dla Rozwoju PWr, 7 nagród rektora PWr, nagrody Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki – indyw. II st., indyw. III st.; upamiętniony na tablicy w hallu gmachu głównego PWr „za wybitne zasługi w rozwoju Politechniki Wrocławskiej".

Architektura budynków społeczno-usługowych i użyteczności publicznej

Twórczość architektoniczna nie daje się zaklasyfikować w ramach szkół naukowych w sposób właściwy dla nauk ścisłych i technicznych. W przypadku budynków społeczno-usługowych i użyteczności publicznej o znaczeniu szkoły, ale raczej w aspekcie twórczości projektowej, decydujący wpływ miały dokonania realizacyjne i osobowości profesorów-mistrzów i ich następców. Należy tu wymienić następujące osoby:

Julian Duchowicz (1912–1972), prof. PWr od 1958; główne realizacje: Hala Ludowa w Zabrzu 1954–1959, gmachy Politechniki Śląskiej 1951–1969, teatr i filharmonia w Opolu, prodziekan Wydziału Architektury, kier. Katedry Projektowania Użyteczności Publicznej, dyr. Instytutu Architektury i Urbanistyki, Honorowa Nagroda SARP.

Zygmunt Majerski (1909–1979), prof. PWr i Politechniki Gliwickiej, autor projektu Cmentarza Poległych Żołnierzy Polskich w Bolonii, teatru w Opolu, Domu Młodzieżowego w Katowicach, laureat Nagrody Państwowej I st. (1976), sali widowiskowej w Zabrzu, Honorowa Nagroda SARP.

Andrzej Grudziński, dr hab. architekt, prof. PWr, kier. zakładu Projektowania Obiektów Użyteczności Publicznej. Projekty i realizacje: filharmonia i biblioteka wojewódzka w Je-

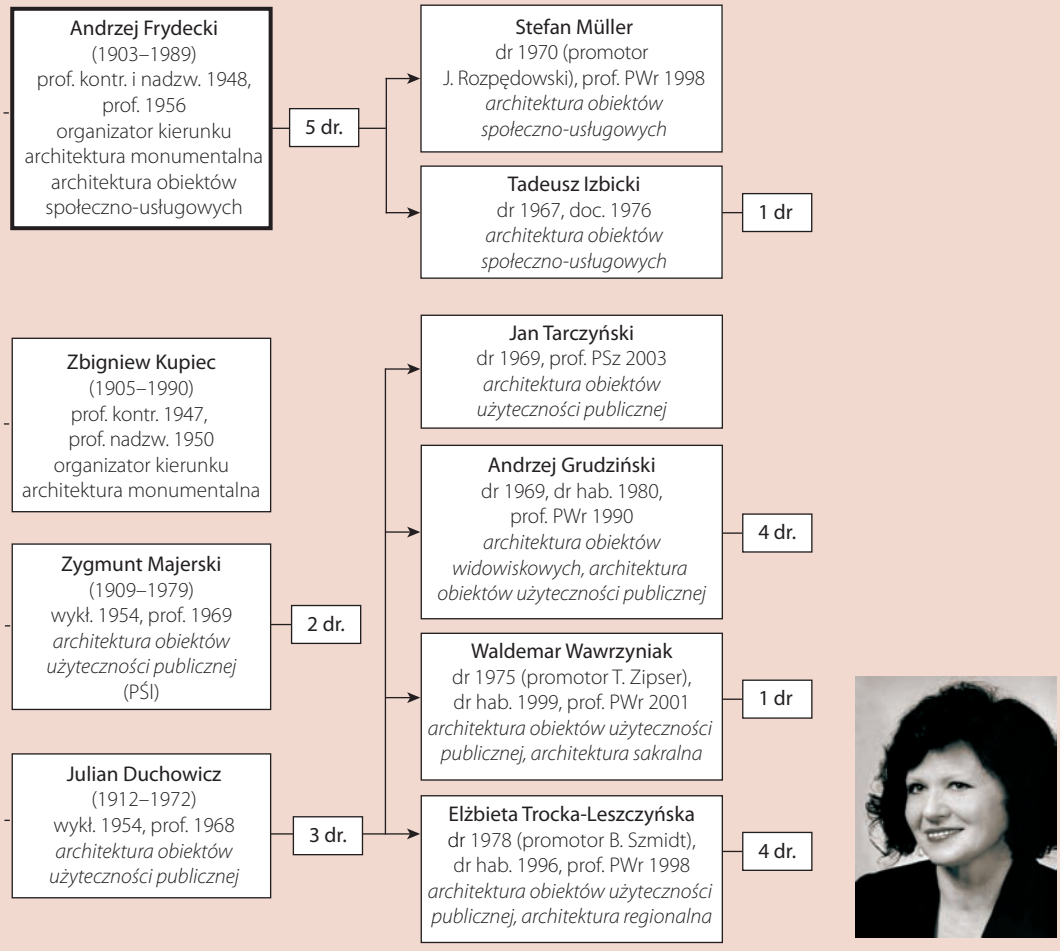
leniej Górze, filharmonia w Opolu, I nagroda w konkursie na dworzec PKP-PKS w Lublinie (1978), promotor ok. 200 dyplomantów. Autor monografii *Audytoria dydaktyczne*.

Waldemar Wawrzyniak, dr hab. architekt, prof. PWr, autor projektów: amfiteatru w Lądku Zdroju (1964), kościoła zielonoświątkowców we Wrocławiu, kościoła św. Józefa w Świeradowie-Zdroju, współautor obserwatorium PIHM na Śnieżce (1963–1974), kościoła Św. Ducha we Wrocławiu, rekultywacji krajobrazu szkód pogórniczych, promotor ok. 150 prac dyplomowych, czł. Komisji Architektury PAN. Autor monografii *Sacrum w architekturze*.

Elżbieta Trocka-Leszczyńska, dr hab. architekt, prof. PWr, dziekan Wydziału Architektury PWr (zob. biogram poniżej).

Zbigniew Kupiec (1905–1990), prof. PWr i Politechniki Krakowskiej (zob. biogram poniżej).

Zbigniew Kupiec – ur. w 1905 w Krakowie, zm. 1990; absolwent Wydziału Architektonicznego PLw 1932; 1945 – inż. architekt; 1946–1947 zlecone wykłady na Wydziale Architektury AGH w Krakowie; 1947 – prof. kontraktowy, zaproszony do organizowania Katedry Architektury na ówczesnym Oddziale Architektury Wydziału Budownictwa PWr; 1950 – prof. nadzw. Architektury II Wydziału Architektury PWr; kier. Katedry Architektury 1947–1949; dziekan Wydziału Architektury PWr 1950–1952; kier. Katedry Projektowania Budynków Społeczno-Mieszkaniowych na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej 1954–1957; kier. Katedry Projektowania Budynków Użyteczności Publicznej na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej 1962; prorektor ds. nauki Politechniki Krakowskiej 1957–1959; wiceprezes Oddziału Krakowskiego SARP 1946; kier. Oddziału Odbudowy Województwa Krakowskiego 1945–1946; czł. Komisji Weryfikacyjno-Egzaminacyjnej w zakresie architektury Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego 1957; Sekcja Techniczna Rady Głównej Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki – czł. 1957; Sekcja Architektury, Urbanistyki i Budownictwa PAN – czł. 1960; w okresie przedwojennym szeroka działalność projektowa i realizacyjna w Gdyni; realizuje z prof. T. Brzozą nowe obiekty PWr, I nagroda w konkursie na kościół parafialny w Gdyni; indyw. nagroda II st. Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego 1967. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN i in.

Elżbieta Trocka-Leszczyńska – ur. 1947 w Brzegu nad Odrą; w 1970 ukończyła studia na Wydziale Architektury PWr, otrzymując dyplom z wyróżnieniem. W 1978 obroniła pracę doktorską, a w 1984 za działalność twórczą Ministerstwo Kultury i Sztuki nadało jej status twórcy. W 1996 uzyskała stopień doktora hab., a za pracę habilitacyjną otrzymała nagrodę Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa (1997). Od 1998 jest prof. nadzw. PWr. W l. 1991–1993 pełniła funkcję zastępcy dyr. Instytutu Architektury i Urbanistyki, a w l. 1993–1999 – prodziekana Wydziału Architektury. Od 1999 pełni funkcję dziekana Wydziału Architektury (II kadencja). W l. 2001–2002 była czł. Sekcji Architektury i Urbanistyki TO7 KBN. W 2002 została wybrana do Grupy Ekspertów KAUT, a następnie powołana na sekretarza Komisji Oceniającej KAUT. Jest członkiem KAiU PAN we Wrocławiu. Pracuje aktywnie w SARP. Jest czł. organizacji: PZITB od 1997; International Council for Building Research and Studies (CIB) od 1992 i od 1990 – Working Commission W-70 CIB, w której od 1996 przewodniczyła grupie roboczej. Jest też czł. International Society of Indoor Quality and Climate (1997–1999), International Council on Monuments and Sites, sekcja Vernacular Architecture (od 1999), International Association for Housing Science (od 2002). Swoją działalność naukową zaznaczyła 205 pozycjami (132 publikacje, w tym wydawnictwa zwarte, monografia, 2 podręczniki i 73 prace niepublikowane). Jest współautorem książki *Architektura na obszarze Sudetów* (nagrodzona za najlepszą książkę 1999 „Piórem Fredry"), autorem i współautorem ponad 40 opracowań projektowych studialnych i realizacyjnych, w tym 11 nagrodzonych i wyróżnionych projektów konkursowych. Jest promotorem 4 obronionych prac doktorskich i ponad 100 prac dyplomowych. Odznaczenia: Brązowy Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi, odznaczenie Ministerstwa Rolnictwa „Zasłużony dla Rolnictwa", Medal KEN.

Andrzej Frydecki (1903–1989), prof. PWr, specjalista projektowania budynków teatralnych i widowiskowych. W l. 1928–1941 pracownik PLw. We Lwowie budował liczne wille i zaczął budować Dom Żołnierza, na Górze św. Anny współtworzył z X. Dunikowskim Pomnik Czynu Powstańczego. We Wrocławiu wzniósł budynek Wydziału Mechanicznego PWr przy ul. Łukasiewicza (1949) i odbudował gmach Teatru Polskiego (1949). Autor skryptu *Projektowanie budynków widowiskowych dla teatru, muzyki i filmu*.

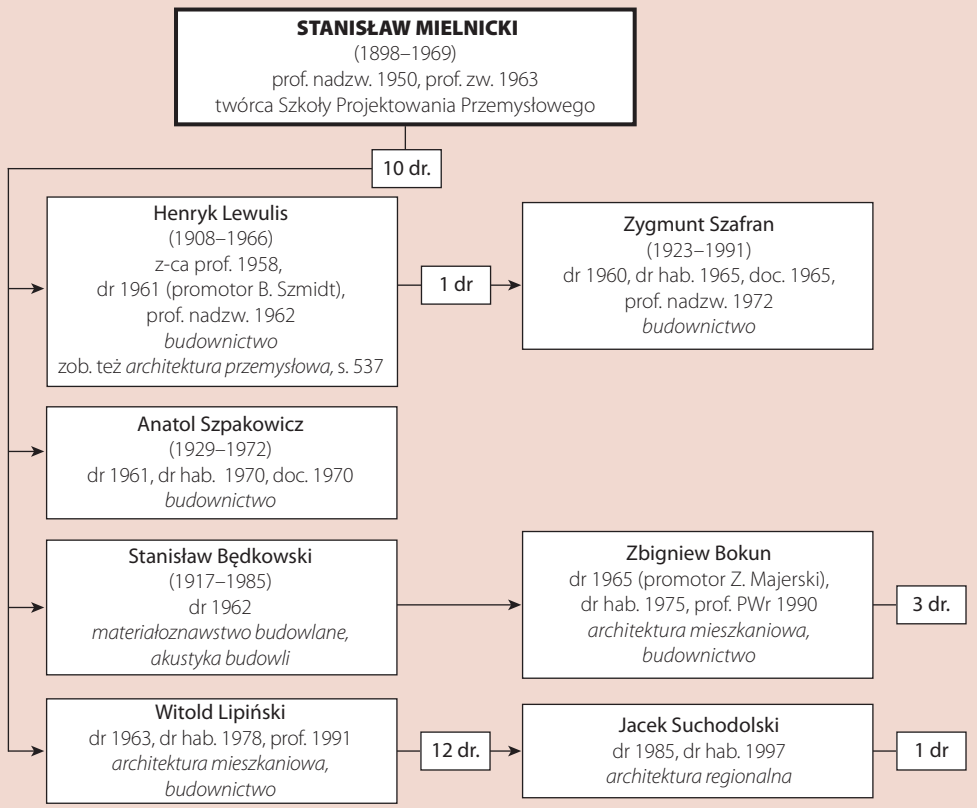
Stefan Müller, prof. PWr (1998), autor budynków mieszkalnych (ul. Grabiszyńska 133–135, ul. Belgijska, osiedle mieszkaniowe przy ul. Porannej i Róży Wiatrów), usługowych – parking wielopoziomowy z biurami przy ul. Łaciarskiej – 1999, dom wypoczynkowy „Granit" w Szklarskiej Porębie.

Tadeusz Izbicki, docent PWr, autor budynków mieszkalnych i szkolnych.

Budownictwo

Prof. **Stanisław Mielnicki** objął kierownictwo Katedry Budownictwa Ogólnego na Wydziale Budownictwa PWr w 1946 r. Funkcję tę kontynuował na Wydziale Architektury od 1949 r. Wydane przez niego podręczniki *Materiały budowlane* i *Ustroje budowlane* przez wiele lat były podstawowymi źródłami wiedzy dla przyszłych inżynierów budownictwa i architektów. Kontynuatorami kierunku byli: zastępca prof. dr Stanisław Będkowski, prof. Henryk Lewulis, dr hab. Zygmunt Szafran, dr Witold Lipiński (autor znanego obserwatorium PIHM na Śnieżce, charakterystycznych kopuł domów jednorodzinnych we Wrocławiu), a następnie prof. dr hab. Zbigniew Bokun, autor wielu projektów i patentów.

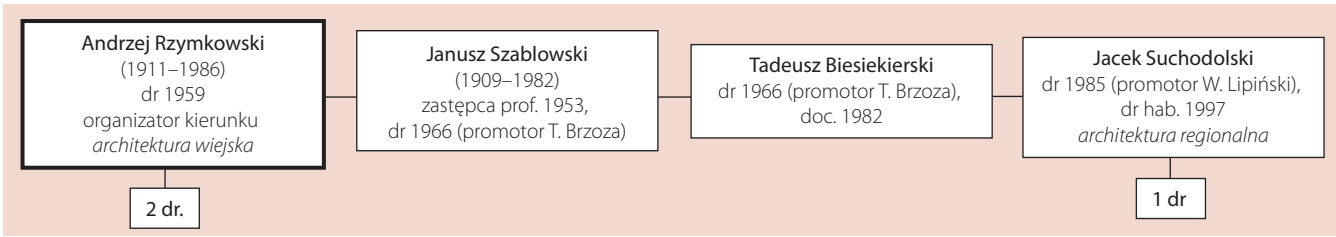

Stanisław Mielnicki – ur. 1898 w Bielsku-Białej, zm. 1969 w Krakowie; 1924 – praca dydaktyczna w szkołach średnich i zawodowych Lwowa, Katowic, Tarnowa i Bytomia, 1926 – absolwent Wydziału Architektury PLw; 1946 – kierownictwo Katedry Budownictwa Ogólnego na Wydziale Budownictwa PWr, od 1949 Katedra Budownictwa Ogólnego na Wydziale Architektury; 1950 – prof. nadzw.; 1963 – prof. zw.; 1953 i 1954 – dwie kolejne kadencje dziekana Wydziału Architektury PWr; 1957 – na własną prośbę przeniesiony na równorzędne stanowisko na Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej; czł. WKUiA oraz MKUiA; 10 wypromowanych doktorów (m.in. A. Szpakowicz 1960, S. Będkowski 1962, W. Lipiński 1963, J. Sokolski 1966); autor podręczników: *Materiały budowlane*, *Ustroje budowlane*. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, nagrody indyw. II st. Ministra Szkolnictwa Wyższego.

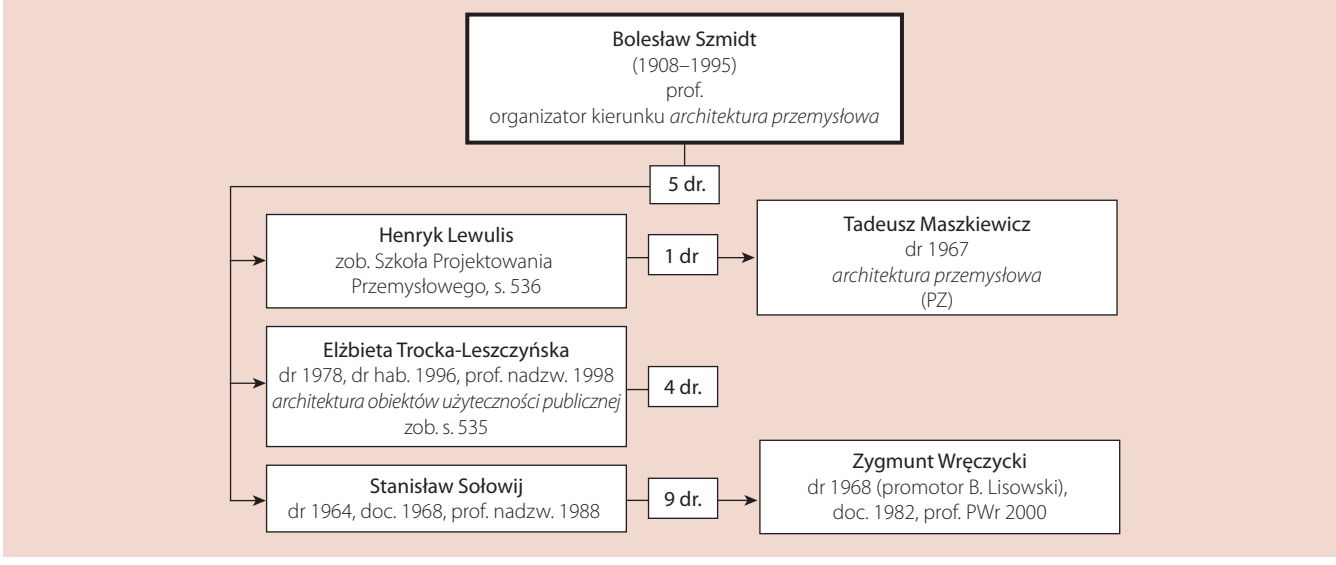
Architektura wiejska

Twórcą kierunku był prof. **Andrzej Rzymkowski**. Kontynuatorzy to zastępca prof. dr Janusz Szablowski i doc. Tadeusz Biesiekierski. Prowadzone badania i projekty dotyczą szerokiego zakresu działalności: przemysłu rolnego, agroturystyki, budynków szkolnych i usługowych dla wsi Dolnego Śląska. Znaczącym osiągnięciem zespołu katedry, a później zakładu, są badania nad architekturą regionalną Dolnośląskiego Pasma Sudetów (dr hab. Jacek Suchodolski – współczesna architektura regionalna, schroniska górskie w Sudetach, oraz będąca poza strukturą zakładu dr hab. Elżbieta Trocka-Leszczyńska – wiejska zabudowa mieszkaniowa w regionie sudeckim).

Architektura przemysłowa

Organizatorem kierunku był prof. **Bolesław Szmidt** – absolwent Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej; inicjator i pierwszy organizator Polskiej Szkoły Architektury przy uniwersytecie w Liverpoolu 1942–1947, jej wykładowca, prof. i dyr. 1945–1947; powrócił do kraju w 1947; kier. Katedry, a później Zakładu Architektury Budowli Przemysłowych w l. 1952–1978; autor 80 publikacji – wśród nich *O kompozycji architektonicznej*, *Modern Architecture in Poland*, *Ład przestrzeni*; laureat Honorowej Nagrody SARP 1981; odznaczony Medalem Prymasa Polski „Caritati in Iustitia" za zasługi dla Kościoła i narodu; autor i współautor: Nowego Gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie 1945, elewatora zbożowego w Gdyni 1934; katalogu wystawy *Bolesław Szmidt. Architektura*, Muzeum Architektury we Wrocławiu 1976. Kontynuatorami kierunku są profesorowie: Henryk Lewulis (projektant wielu zakładów przemysłowych, autor znaczącej pozycji *Plany generalne zakładów przemysłowych. Poradnik architekta*), Stanisław Sołowij (budynki przemysłowe w Koninie i Turoszowie) oraz Zygmunt Wręczycki.

WYDZIAŁ BUDOWNICTWA LĄDOWEGO I WODNEGO

Szkoła Mechaniki na Wydziale Budownictwa Lądowego i Wodnego i na Wydziale Mechanicznym PWr w l. 1945–2003

Działalność naukowa pracowników Wydziału Budownictwa Lądowego dotycząca mechaniki budowli obejmuje przeszło pół wieku, a liczba ich publikacji jest imponująca i wynosi co najmniej 1800 pozycji.

Patrząc na sprawę globalnie, można zauważyć, że zdecydowana większość zespołów badawczych wydziału zaangażowana jest w problemy związane z mechaniką.

W pierwszym okresie funkcjonowania wydziału wydano prace, które stanowiły podstawę działalności naukowej. Wspomnieć należy książki: Romana Mromlińskiego *Obliczanie belek i ram metodą Crossa* (1949), podręczniki z mechaniki budowli: Adama Cybulskiego, Zdzisława Grodeckiego, Mariana Janusza *Teoria badań modelowych ustrojów statycznie niewyznaczalnych* (1952), Igora Kisiela *Fundamenty pod maszyny* (1952), *Dynamika fundamentów pod maszyny* (1957), Jana Langera *Dynamika budowli* (1980), Igora Kisiela (współautor) *Reologia gruntów* (1966), Dobrosława Strożeckiego, Zdzisława Gergowicza *Współpraca dźwigarów w mostach wielobelkowych* (1955), Adama Mitzla *Reologia betonu* (1973).

Omawiając tutaj tematy prac badawczych, postanowiono powoływać się na nazwiska tylko osób nieżyjących.

1. W badaniach dotyczących układów jednowymiarowych zajmowano się liniową teorią rzędu drugiego. W wielu pracach analizowano kratownice z punktu widzenia optymali-

zacji struktur kratowych, wpływu wielkości rzędu drugiego w układach skłonnych do przeskoku. Badano momentowe i bezmomentowe stany naprężeń kratownic. Opracowano program rozwiązywania wieloprętowych struktur kratowych. Podano sposób budowania linii wpływowych przemieszczeń kratownic (Z. Grodecki, Edward Gawrych-Żukowski). Dokonano analizy statycznej i optymalizacji projektowanych konstrukcji przemysłowych.

Brano udział w opracowaniu programu badawczego PWr WASC, w którego ramach m.in. opracowano założenia podsystemu automatyzacji projektowania konstrukcji inżynierskich.

W temacie międzynarodowym MRI-23 analizowano układy prętowe o cechach przydatnych do modelowania konstrukcji za pomocą elektronicznych maszyn cyfrowych (EMC). W tym zadaniu zajmowano się też problemami teorii drugiego rzędu oraz metodami iteracyjnymi, a także wdrażaniem metod macierzowych wykorzystanych do przedstawienia procedur iteracyjnych, mających zastosowania syntetyczne. Prace te związane były z analizą statyczną rusztów i ram przestrzennych.

W laboratorium rozwinięto badania modelowe metodą przemieszczeń wymuszonych, obejmujące układy prętowe płaskie oraz przestrzenne obciążone mechanicznie i niemechanicznie, a pracujące w stanie sprężystym i plastycznym, zbudowano specjalną aparaturę do tych badań (Marian Janusz, M. Jokiel, S.Wójcik).

Prowadzono badania nad rozwiązywaniem układów prętowych za pomocą analogii elektrycznej. Zbudowano odpowiednie maszyny analogowe (L. Jarmołkiewicz).

Warto zwrócić uwagę na prace nad zastosowaniem zasady wzajemności jako właściwości przekształceń liniowych (E. Gawrych-Żukowski), statyki pręta o małej krzywiźnie oraz dyad dla układów prętowych (E. Gawrych-Żukowski). Zajmowano się optymalizacją struktur prętowych zwłaszcza do obliczeń przestrzennych układów.

Osobny dział dotyczy metod obliczeniowych stanów granicznych układów prętowych z uwzględnieniem sił podłużnych i poprzecznych, a także stateczności układów prętowych w zakresie sprężystym i pozasprężystym, wpływu geometrycznych imperfekcji na stateczność kratownic, a także zastosowanie metod sztywnych elementów skończonych w stateczności układów prętowych.

Układy prętowe zastosowano do analizy dźwigarów powierzchniowych, takich jak tarcze, płyty i powłoki. Będzie o tym mowa przy omawianiu prac związanych z teorią tych dźwigarów powierzchniowych (Z. Grodecki).

Na oddzielne podkreślenie zasługują prace, w których przedstawiono metody obliczeniowe i analizę statyczną układów prętowych w zakresie wytężenia sprężysto-plastycznego, w szczególności teorii przystosowania. Opracowania dotyczą analizy przystosowania ram płaskich z uwzględnieniem oprócz wpływu momentów, także wpływu sił osiowych i tnących. Opracowano algorytmy na EMC jako zadania programowania liniowego i nieliniowego.

Trudnym problemom mechaniki układów prętowych poddanych działaniu obciążeń niepotencjonalnych poświęconych jest dość dużo prac. Przedstawiono w tych pracach rozwiązania wielu zadań w zakresie analizy liniowej układów prętowych pod statycznym obciążeniem niepotencjonalnym, a w szczególności:

– wyznaczono obszary stateczności prętów poddanych działaniu statycznych obciążeń ustalonych przestrzennie dla różnych parametrów śledzenia i stałych charakteryzujących jedno- i dwuparametryczne podłoża sprężyste;

– podano sposoby konstruowania obszarów stateczności w przestrzeni obciążeń potencjalnych i niepotencjalnych;

– określono granice stosowalności statycznego i dynamicznego kryterium stateczności w funkcji parametrów opisujących zachowanie się obciążeń, parametrów podłoża sprężystego zarówno dla pierwotnych, jak i wtórnych obciążeń krytycznych;

– przeprowadzono ocenę algorytmów numerycznych do analizy stanów przedkrytycznych i pokrytycznych kratownic pracujących w zakresie geometrycznej nieliniowości, analizowano algorytmy bazujące na różnych sformułowaniach (macierze sztywności kierunkowej i stycznej) i różnej realizacji procesu śledzenia nieliniowych ścieżek równowagi;

– określono warunki, dla których możliwa jest stabilizacja układów potencjalnych poprzez działanie dodatkowych pól sił niepotencjalnych w nieliniowych problemach analizy stateczności układów prętowych;

– bazując na równaniach różniczkowych pręta niepryzmatycznego, zbudowano algorytm ścisłej analizy statyki, dynamiki i stateczności pręta (elementu belkowego) o dowolnym rozkładzie sztywności, masy i dwuparametrycznego podłoża sprężystego, ścisłe formuły na dynamiczną sztywność pręta i jego bezwładność oraz na ścisłą postać korekcyjnych macierzy obciążeń, które posłużyły do analizy stateczności pod dowolnie rozłożonym obciążeniem niepotencjalnym.

W drugiej połowie lat 70., a potem lat 80. rozpoczęto prace z zakresu probabilistycznej i stochastycznej dynamiki konstrukcji poddanych działaniu obciążeń niestacjonarnych. Tak jest m.in., gdy konstrukcja poddana jest działaniu serii krótkotrwałych obciążeń, np. sejsmicznych, parasejsmicznych, wiatru, ruchu drogowego itp. Problem ten rozwiązano ogólnie ze względu na obciążenie losową serią impulsów, przy dowolnym kształcie impulsów. Rozkład impulsu może być losowy zarówno w czasie, jak jego położeniu na konstrukcji.

Do tej grupy zagadnień należy także zaliczyć prace z zakresu dynamiki konstrukcji poddanych działaniu losowej serii sił ruchomych. Wskazano na przydatność tych rozwiązań do teorii mostów i innych konstrukcji obciążonych ruchem drogowym. Wspomniane prace znalazły swój wyraz w kilkudziesięciu publikacjach umieszczonych w renomowanych czasopismach krajowych i zagranicznych.

Osobną grupę probabilistycznego ujęcia analizy oceny niezawodności konstrukcji stanowią prace, gdy geometria ma charakter przypadkowy i obciążenie jest losowe. Badano tu konstrukcje fundamentów pod maszyny, kratownice, stateczność układów prętowych, niezawodność konstrukcji prętowych w ujęciu teorii przystosowania, zajmowano się stochastycznym modelowaniem obciążeń, stochastyczną dynamiką i niezawodnością konstrukcji z uwzględnieniem jej zmęczeniowej degradacji, oceną niezawodności konstrukcji w zakresie sprężysto-plastycznym poddanym obciążeniom zmiennym w czasie.

2. Oprócz wymienionych już uprzednio, znaczące osiągnięcia ma grupa Jana Langera. W ramach tematu „Dynamika mostów poddanych działaniu obciążeń ruchomych" rozwijano dwie deterministyczne metody: metodę Śniadego i metodę energetyczną Lagrange'a–Ritza. Dzięki zamianie równań różniczkowych cząstkowych opisujących drgania dźwigara pod obciążeniem ruchomym na równania różniczkowe zwyczajne uzyskano rozwiązania częściowo w formie zamkniętej.

Stosując metodę Lagrange'a–Ritza uzyskano oryginalne wyniki teoretyczne, jak:

– warianty równań ruchu belki mostowej, poddanej działaniu strumienia inercyjnych skupionych obciążeń ruchomych;

– wpływ wariantu hipotezy tłumienia wiskotycznego na drgania belki mostowej pod obciążeniem ruchomym;

– dokonano klasyfikacji osobliwości w zagadnieniach obciążeń ruchomych;

– ogólnie sformułowano i rozwiązano problem stabilności dynamicznej konstrukcji mostowych, poddanych działaniu strumienia inercyjnych, cyklicznych obciążeń ruchomych;

– synteza równań ruchu belkowych mostów kolejowych, poddanych działaniu strumienia pojazdów szynowych;

– synteza równań ruchu ortotropowych przęseł mostów drogowych, poddanych działaniu strumienia pojazdów samochodowych;

– bilans energetyczny i analiza dynamiczna wybranych typów mostów kolejowych, z uwzględnieniem lokalnej podatności pomostu, poddanych działaniu strumienia pojazdów;

– teoria przestrzennych drgań i analiza dynamiczna mostu wiszącego;

– zastosowanie MES w dynamice belek ciągłych pod inercyjnym obciążeniem mostowym.

W teorii przestrzennych drgań mostów wiszących modelem mostu jest pryzmatyczny dźwigar cienkościenny o monosymetrycznym przekroju otwartym, współpracujący z cięgnami za pośrednictwem nieodkształcalnych wieszaków.

W ramach tematu „Dynamika konstrukcji wsporczych pod maszyny" rozwinięto teorię drgań fundamentów blokowych, płytowych i ramowych jako konstrukcji wsporczych pod maszyny. Uzyskano następujące oryginalne wyniki:

– ogólna teoria przestrzennych, ustalonych drgań fundamentów blokowych pod maszyny obrotowe i posuwisto-zwrotne oraz opracowanie i wdrożenie programu komputerowego;

– sformułowanie i rozwiązanie zagadnienia rezonansów przejściowych w przypadku bezwładnościowego wzbudzenia obrotowego;

– wyznaczenie dynamicznych sztywności podłoża blokowego fundamentu pod maszynę obrotową;

– sformułowano i rozwiązano zagadnienia losowych drgań wymuszonych konstrukcji wsporczych pod maszyny o losowym działaniu nieudarowym;

– ocenę szkodliwości wpływu drgań na konstrukcje wsporcze pod maszyny;

W liniowej teorii drgań fundamentów blokowych pod maszyny nieudarowe uwzględniono dynamiczne efekty drugiego rzędu, rezonanse stacjonarne pierwszego i drugiego rzędu.

W liniowej teorii drgań fundamentów pod maszyny obrotowe rozwinięto MES przez uwzględnienie niezależnej deformacji postaciowej płaskiego elementu prętowego, skończonych wymiarów węzłów i sprzężeń obrotowo-postaciowych wynikających z niesymetrycznych rozłożonych mas balastujących.

W ramach tematu „Metody komputerowe w dynamice konstrukcji" rozwijano przede wszystkim teorię i metody numeryczne całkowania równań ruchu, uzyskując m.in. następujące oryginalne wyniki, takie jak:

– teoria stabilności i dokładności jednokrokowych metod numerycznych całkowania równań ruchu;

– sformułowanie rodziny bezwarunkowo stabilnych metod numerycznych całkowania liniowych równań ruchu.

W ramach tematu „Drgania parametryczne konstrukcji" uzyskano m.in. oryginalne wyniki: sformułowano i rozwiązano problem stabilności drgań liniowych układów dyskretnych z okresowym wymuszeniem parametrycznym i siłowym; sformułowano analityczne wzory opisujące całkę ogólną i szczególną w rozwiązaniu opisującym drgania liniowego układu dyskretnego z okresowym wymuszeniem parametrycznym i siłowym.

Badania dotyczące „Identyfikacji dynamicznej konstrukcji" dały opracowanie teorii identyfikacji dynamicznej nawierzchni drogowych, lotniskowych i kolejowych z wykorzystaniem testu udarowego.

Badania dotyczące „Redukcji drgań konstrukcji inżynierskich" polegały na opracowaniu teorii redukcji drgań, zabezpieczenia masztu przed wirami Karmana za pomocą absorberów dynamicznych, jak również zabezpieczenia mostu kolejowego przed rezonansem przejściowym wywołanym przez pociąg.

Prace nad drganiami parametrycznymi dyskretnych układów niekonserwatywnych z dynamicznie zmiennymi siłami i dynamicznymi parametrami śledzenia doprowadziły do otrzymania formuł wyznaczających granice rezonansów parametrycznych układów liniowych o dowolnie zmiennych okresowych parametrach. Stabilność układów nieliniowych analizowano wykorzystując metodę bezpośrednią bazującą na prawie Hamiltona. Stabilność globalną układów nieliniowych wykorzystano metodą odwzorowania między celami. Ostatnio analizowano stabilność nieliniowych układów z siłami niekonserwatywnymi zależnymi od ich stanów przemieszczeń, prędkości i przyśpieszeń. W analizie wykorzystano m.in. analizę falkową, która stanowi obiecujące narzędzie badania stabilności układów nieliniowych.

Przeprowadzono krytyczny przegląd możliwości wykorzystania falek jako baz funkcji aproksymacyjnych w metodach przybliżonych mechaniki, określono cechy charakterystyczne tzw. pakietowej analizy falkowej w analizie stanów chaotycznych, zastosowano falkowe bazy pakietowe Walsha w zagadnieniach parametrycznej identyfikacji liniowych i nieliniowych układów dynamicznych. Sformułowano uogólnione macierze operacyjne całkowania, które pozwoliły na efektywne zastosowanie falkowych baz pakietowych w analizie zagadnień początkowych, wielopunktowych zagadnień brzegowych i zagadnieniach wariacyjnych, a także w analizie liniowych równań cząstkowych.

3. W nawiązaniu do dźwigarów powierzchniowych podano twierdzenie i dowód najlepszego w sensie energetycznym doboru dyskretnego modelu MES dla zadań li-

niowej teorii sprężystości. Dowód twierdzenia został zweryfikowany na wybranych przykładach liczbowych. Badano przydatność niektórych typów elementów skończonych do rozwiązywania powłok.

Przedmiotom szczególnych badań była konstrukcja złożona z dwóch blisko leżących cienkich powłok połączonych sprężystymi, dowolnie usytuowanymi żebrami. W rozwiązaniach uwzględniono deformację poprzeczną. W pracy zamieszczono wyniki obliczeń numerycznych konstrukcji z żebrami wzajemnie ortogonalnymi i rozmieszczonymi periodycznie.

Rozwijano metodę elementów brzegowych (MEB) w kierunku poszukiwania rozwiązań podstawowych. Takie rozwiązania uzyskano dla małowyniosłych powłok sferycznych.

Badanie rozwiązań podstawowych równań równowagi dźwigarów powierzchniowych z fizycznego punktu widzenia jest to rozwiązanie od jednostkowych obciążeń skupionych. Formalnie definiuje się je jako szczególne rozwiązania równania różniczkowego (bez uwzględnienia warunków brzegowych) z prawą stroną w postaci δ-Diraca. W zagadnieniach klasycznej teorii sprężystości rozwiązania podstawowe są znane i wyrażają się przez funkcje elementarne. Jednak w przypadku dźwigarów powierzchniowych rozwiązania podstawowe są wyrażane przez funkcje specjalne trudno dostępne w systemach programowania lub nieznane. Opracowano sposób wyznaczania przybliżonych rozwiązań podstawowych dla tych zagadnień statyki dźwigarów powierzchniowych, które są opisywane eliptycznymi równaniami różniczkowymi o stałych współczynnikach: płyt na podłożu sprężystym, płyt grubych Reissnera–Mindlina, powłok małowyniosłych o kształcie powierzchni drugiego stopnia, wyniosłych powłok walcowych. Rozwiązania podstawowe mają postać szeregów potęgowych. Do ich otrzymania zastosowano metody analizy matematycznej; transformację Fouriera, metodę Hoermandera, metodę małego parametru.

Rozwijano też w zastosowaniu do dźwigarów powierzchniowych jedną z wersji metody kolokacji – podejście Kupradzego, polegające na wykorzystaniu tożsamości całkowych (odpowiadające tożsamości Somigliany w klasycznej teorii sprężystości) zamiast brzegowych równań całkowych. Zaletą tego podejścia jest uniknięcie obliczania całek osobliwych, a w szczególności wartości głównych całek brzegowych w sensie Cauchy'ego, a więc prostota algorytmów numerycznych.

Sformułowano pełną teorię mechaniki ciała o zmiennej masie, traktowaną jako proces dynamiczny. Jest to model rzeczywistego procesu, jakim jest budowa konstrukcji inżynierskich poddanych już w trakcie wznoszenia obciążeniom mechanicznym i niemechanicznym. Szczegółowo analizowano stan odkształceń i naprężeń oraz zbudowano równania opisujące zagadnienie statyczne we współrzędnych konwekcyjnych. Podano przykłady zastosowania powyższej teorii do analizy procesu budowy konkretnych obiektów, jak np. hiperboloidalnej chłodni kominowej. Zbudowano algorytm MES z użyciem oryginalnych elementów skończonych, charakteryzujących się zmiennym obszarem w czasie. Badano wpływ prędkości wznoszenia chłodni na redystrybucję sił w powłoce i wpływ przerw technologicznych na pracę konstrukcji.

Duże znaczenie poznawcze i praktyczne mają prace dotyczące stateczności i powłok. Dla analizy powłoki hiperboloidalnej zbudowano algorytm MES w wersji półanalitycznej z użyciem oryginalnych elementów skończonych subparametrycznych. W dalszych badaniach skonstruowano nieliniowe ścieżki równowagi, na których określono położenie punktów osobliwych (graniczne, zwrotne, bifurkacji) oraz wyznaczono ścieżki pobifurkacyjne. Po klasycznym sformułowaniu zagadnienia problem rozwiązano numerycznie metodą różnic skończonych (MRS) i MES. Opracowano oryginalny sposób konstruowania ścieżek równowagi, tak że było możliwe ekstrapolacyjne znajdywanie pierwszego punktu granicznego na ścieżce, położenia punktu bifurkacji, wyznaczanie ścieżek pobifurkacyjnych oraz możliwość rozstrzygania o typie równowagi (stateczny czy niestateczny). Badano także stateczność powłoki obciążonej wpływem temperatury.

Wiele znaczących prac związanych było ze statyką dźwigarów powierzchniowych na podłożu sprężystym. Modelem podłoża były: półprzestrzeń, warstwa, wielowarstwowe i wieloparametrowe podłoże Winklera. Analizowano wpływ podłoża na pracę dźwigara powierzchniowego, jak również rozkład naprężeń w samym podłożu. Duże osiągnięcia tutaj miał Czesław Sapian.

Powłoki wielowarstwowe były tematem kilku prac. Przeprowadzono analizę wpływu sposobu rozkładu odkształceń poprzecznych na opis statyki takich płyt. Specjalnej uwadze poddano płyty trójwarstwowe. Zbudowano algorytm i program MES dla analizy stateczności paneli powłokowych i przeprowadzono analizę ścieżki równowagi w pobliżu punktu krytycznego.

Do analizy konstrukcji pseudopryzmatycznych (powłoki obrotowe użebrowane, wielogałęziowe powłoki obrotowe z tarczowymi przeponami, mosty skrzynkowe z przeponami itp.) użyto półanalitycznej MES. Zbudowano też potrzebny do tych badań algorytm MES w wersji półanalitycznej.

Dźwigary siatkowe analizowano pod względem statycznym i ich optymalizacji. Sformułowano kilka modeli matematycznych dźwigara siatkowego z zadanym naciągiem w cięgnach, dźwigar siatkowy rozpięty na masztach, dźwigar ze specjalnymi celami. Opracowano iteracyjny algorytm umożliwiający projektowanie wstępnie napiętych dźwigarów siatkowych o zadanej formie początkowej.

Dużo uwagi w pracach naukowych poświęcono hiperboloidalnym chłodniom kominowym. Analizowano powłokę o zmiennej grubości, uwzględniono nieliniowość geometryczną, wpływy niemechaniczne, imperfekcje geometryczne i geometryczno-fizyczne, wpływy reologiczne.

Badano także zbiorniki cylindryczne. Efekty badań wdrożono do projektowania zbiorników na węgiel i inne materiały sypkie. Ważnym elementem wyposażenia zbiorników jest zsuwnia do ich napełniania. Zbadano doświadczalnie proces napełniania i opróżniania zbiornika, celem badań było optymalne kształtowanie zsuwni (m.in. Czesław Sapian).

Zespół Augustyna Borcza zajmował się mechaniką konstrukcji betonowych, m.in. efektem tych prac było obronienie 15 rozpraw doktorskich. Już w latach 50. z inicjatywy Borcza rozpoczęto badania modelowe konstrukcji powłokowych, których wyniki były podstawą do projektowania konstrukcji. Przy tej okazji zbudowano odpowiednią aparaturę pomiarową.

Osobny rozdział stanowią prace na temat statyki metalowych dźwigarów powierzchniowych, płyt warstwowych, struktur prętowych, dźwigarów tarczowych. Szerokie badania prowadzono nad statyką i statecznością blach fałdowych. Zbudowano losowe krzywe równowagi granicznej ściskanych blach fałdowych.

Rozwiązano zagadnienie płaskie za pomocą funkcji zmiennej zespolonej, w przypadku działania sił skupionych, zaczepionych wewnątrz obszaru nieograniczonego, jednospójnego z wycięciem w postaci szczeliny. Wyznaczono obciążenia krytyczne płyty prostokątnej poddanej na wszystkich brzegach działaniu nierównomiernie rozłożonych obciążeń normalnych i stycznych, jak również wyznaczono obciążenie graniczne i temperaturę krytyczną propagacji pęknięć w quasi-kruchym stanie materiału elementu rozciąganego.

Badania naukowe z zakresu mechaniki konstrukcji metalowych koncentrowały się także wokół zagadnień nośności stężonych na długości elementów o cienkościennym przekroju otwartym konstrukcji wsporczych lekkiej obudowy budynków, płyt warstwowych i specjalnych połączeń w lekkiej obudowie. Można przy tym wyodrębnić następujące grupy problemów: przestrzenna praca konstrukcji szkieletowych i pełnościennych, nieswobodne skręcanie prętów cienkościennych, wyboczenie słupów pełnościennych, zwichrzenie cienkościennych belek, wytężenie płatwi współpracujących z pokryciem, płyty warstwowe stosowane w lekkiej obudowie.

Sporą grupę stanowią prace dotyczące zastosowania rachunku dystrybucyjnego w statyce i stateczności elementów prętowych i płyt. Analizowano przy tym wpływ siły podłużnej na siły wewnętrzne nieswobodnie skręcanego pręta, a także nieswobodnie skręcane pręty z użebrowaniem poprzecznym. Do oryginalnych elementów w tym zakresie należy zaliczyć zastosowanie rachunku dystrybucyjnego umożliwiającego otrzymanie rozwiązań ogólniejszych oraz wyprowadzenie funkcji uogólnionych linii wpływu dla rozważanych elementów.

4. Mechanice i reologii gruntów poświęcone są prace i publikacje książkowe zespołu powstałego wokół osoby Igora Kisiela. Początkowo badania dotyczyły zastosowań teorii plastyczności do opisu zachowania się oraz oceny nośności granicznych, głównie ośrodków gruntowych i skalnych. Wiele prac i monografii dotyczyło zastosowania nośności granicznych, w szczególności twierdzenia o górnej ocenie obciążenia granicznego w zagadnieniach stateczności skarp i zboczy. Pokazano, iż szeroko rozbudowana w ostatnich czterdziestu pięciu latach teoria stanów granicznych pozwala na bardzo ścisłe i systematyczne podejście do rozpatrywanych zagadnień. Sklasyfikowano istniejące metody obliczeniowe z punktu widzenia twierdzeń nośności granicznej oraz wprowadzono pojęcie obniżonej oceny kinematycznej, które pozwala ocenić dokładność klasycznych proponowanych tzw. metod pasków.

Podjęto próbę wyeliminowania podstawowego mankamentu teorii nośności granicznej podłoża, wynikającego z jej nierealistycznego wzrostu objętości gruntu w całej strefie plastycznego płynięcia. Środkiem do tego celu było zastąpienie klasycznej powierzchni stanu granicznego Coulomba–Mohra powierzchnią zamkniętą. Kształt tej powierzchni nawiązywał do zidentyfikowanej doświadczalnie podstawowej charakterystyki materiałowej gruntu – tzw. granicznej powierzchni stanu (kombinacji powierzchni Hvorsleva i Roscoe'a). Zrobiono krok w kierunku zbliżenia powszechnie akceptowanej teorii nośności granicznej do rezultatów badań doświadczalnych.

W ramach numerycznego modelowania współpracy konstrukcji i fundamentów z podłożem przedstawiono kilka rozwiązań numerycznych dla posadowień i konstrukcji z gruntów zbrojonych, w tym na terenach poddanych wpływom deformacji górniczych. Przeanalizowano również wpływ krzywizny obwałowań (grodzie i zbiorniki) na wskaźnik stateczności.

Na temat stochastycznej i podstawowej niezawodności konstrukcji opublikowano cykl prac dotyczących zastosowania MES w warunkach losowych parametrów modeli i losowej granicy rozdziału warstw geotechnicznych. Zastosowano ortogonalne rozwinięcia zmiennych losowych i procesów stochastycznych (tzw. Polynomial Chaos). Zwrócono uwagę na szczególną przydatność zmiennej losowej gaussowskiej (w połączeniu z wielomianami Hermite'a) oraz zmiennej losowej o rozkładzie równomiernym (w połączeniu z wielomianami Legendre'a). Rozwiązania znalazły zastosowanie w stochastycznej metodzie elementów skończonych jako losowa wersja metody Galerkina.

W pracach nad mechaniką nasyconych i częściowo nasyconych płynem ośrodków porowatych podano kilka rozwiązań wykorzystując metody mikromechaniki, mechanicznego zachowania się nasyconych płynem ośrodków porowatych. Zweryfikowano tzw. koncepcję naprężenia efektywnego w zakresie deformacji niesprężystych, zidentyfikowano wpływ struktury wewnętrznej ośrodka porowatego na wartości stałych teorii konsolidacyjnych Biota oraz podano opis matematyczny pęczniejących ośrodków porowatych.

Analizowano anizotropię wytrzymałości gruntów i skał, zweryfikowano przydatność opisów anizotropowych kryteriów wytrzymałości skał bazujących na koncepcji tensora mikrostruktury poprzez rozwiązanie zagadnienia nośności granicznej mikrostruktury warstwowej.

W sprawie stanów granicznych ośrodków mikrostrukturalnych sformułowano górne oszacowania stateczności głębokich wykopów wykonanych w utworach gruntowych i skalnych charakteryzujących się mikrostrukturą warstwową (iły warstwowe, flisz karpacki).

Prace z mechaniki gruntów objęły także takie zagadnienia, jak: nośność graniczna i progresywne zniszczenie budowli ziemnych wraz z oszacowaniem zasięgu potencjalnego osuwiska i jego stabilizacją, ocena wpływu odwodnienia górotworu na deformacje terenu Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego, ocena stateczności masywów skalnych, wpływ drgań od pojazdów samochodowych na konstrukcje budynków oraz wykorzystanie sieci neuronowych i algorytmów genetycznych w geotechnice.

5. Badania reologiczne betonu wprowadził we Wrocławiu Adam Mitzel. Dotyczyły one rozważań teoretycznych i doświadczalnych nad odkształcalnością betonu oraz elementów żelbetowych przy długoletnim obciążeniu. Ich celem było z jednej strony sprawdzenie hipotez teorii skurczu i pełzania betonu, z drugiej weryfikacja własnych koncepcji teoretycznych i ustalenie podstawowych parametrów

reologicznych i wytrzymałościowych betonu wykonanych na bazie składników polskich.

Wyjaśniono korelację zachodzącą pomiędzy skurczem a pełzaniem betonu przy różnych stanach i rodzajach naprężenia, podważając dotychczasowe poglądy. Podano sposoby wyznaczania odkształceń i naprężeń żelbetowych i sprężonych elementów ściskanych i zginanych przy długotrwałym obciążeniu. Badania laboratoryjne prowadzono na urządzeniach obciążających własnego pomysłu i konstrukcji w warunkach kontrolowanej temperatury i wilgotności. Zajmowano się zarówno pełzaniem liniowym betonu, jak też zagadnieniami pełzania nieliniowego oraz złożonym problemem superpozycji odkształceń spowodowanych pełzaniem i skurczem. Wyniki prowadzonych badań doświadczalnych pozwoliły na podjęcie próby wyjaśnienia korelacji zachodzących między skurczem i pełzaniem betonu podczas ściskania, rozciągania i ścinania z uwzględnieniem współczynnika Poissona przy obciążeniach długotrwałych oraz wyznaczenia odkształceń i naprężeń w żelbetowych i sprężonych elementach zginanych obciążonych długotrwale, także w sposób zmienny. Wykonano też wiele doświadczalnych badań reologicznych prefabrykowanych belek mostowych, tarcz betonowych, sprężonych żerdzi energetycznych oraz zginanych elementów częściowo sprężonych.

Badano elementy wykonane z betonu o małym skurczu i pełzaniu, elementy poddane wysokim naprężeniom, analizowano wpływ pola temperatury na reologię płyt żelbetowych.

Efektem powyższych badań było kilkanaście obronionych prac doktorskich.

Na temat konstrukcji mostowych opracowano teoretyczne podstawy modernizacji, wymiarowania i kształtowania konstrukcji mostowych ze szczególnym uwzględnieniem teoretycznego modelu obciążeń, rozkładu poprzecznego obciążeń w mostach belkowych (m.in. Dobrosław Strożecki, Leon Danielski), współczynników bezpieczeństwa oraz pracochłonności rozwiązań na bazie parametrów optymalizacyjnych oraz probabilistycznej analizy stanu naprężeń.

W dziedzinie drogownictwa nowością były prace dotyczące wymiarowania sztywnych nawierzchni. Duże znaczenie mają tutaj badania Jana Różyckiego.

Koniecznie trzeba powiedzieć o osiągnięciach w zakresie zautomatyzowanego eksperymentu w mechanice. Podstawą tych badań były prace S. Drobota.

Osobną grupę stanowią prace na temat mechaniki podkładów kolejowych. Skupiono się nad optymalizacją kształtu podkładu.

Badania silosów na materiały sypkie zainicjował Adam Mitzel i kontynuował je Augustyn Borcz. Prowadzono je zarówno na modelach, jak i na obiektach w skali naturalnej. Dotyczyły przede wszystkim zagadnień obciążenia w silosach ze szczególnym uwzględnieniem: efektów dynamicznych podczas napełniania i opróżniania, redukcji naporu poziomego podczas opróżniania, analizy stanu sił wewnętrznych w zróżnicowanych typach konstrukcji (komory o przekroju kolistym i kwadratowym, silosy wolno stojące i zblokowane). Efektem uznania ośrodka wrocławskiego było powierzenie Wrocławiowi konferencji na temat silosów przez International Assotiation Silo Structures.

6. Ciekawą grupę stanowią prace analizujące mechanikę pręta skręcanego jako ośrodka ciągłego z wewnętrznymi więzami. Sformułowano równania ruchu i warunki brzegowe. Wyniki pozwalają na przejście od teorii ogólnej do teorii szczególnych przez narzucenie na ruch pręta odpowiednich więzów. Przedstawiono podstawy teorii mikro- i makromodelowania skręcania pręta o okresowo zmiennej sztywności. Zastosowanie homogenizacji mikrolokalnej pozwoliło na sprowadzenie zagadnienia do rozwiązania układu równań różniczkowych zwyczajnych o stałych współczynnikach.

W pracach nad optymalizacją topologii kontinuum materialnego wykorzystano podejście wariacyjne, dzięki temu podejściu sformułowano problem optymalizacji topologii dla trójwymiarowego kontinuum materialnego. Minimalizowano funkcjonał celu, jakim była podatność konstrukcji przy ograniczeniach nałożonych na masę ciała. Zastosowano homogenizację dla początkowego dowolnego rozmieszczenia materiału w obszarze projektowym. Następnie posłużono się podejściem relaksacyjnym, dzięki czemu funkcjonał celu został odpowiednio uzupełniony i w ten sposób sformułowano w jednolitym zapisie wariacyjnie postawiony problem optymalizacji kontinuum materialnego.

Przeprowadzono rozpoznanie parametrów procesu optymalizacji mających wpływ na szybkość i jakość otrzymanej topologii. Rozważano wpływ zastosowanych funkcji progowych, zastosowanych funkcji relaksacji oraz przyjętego modelu aktualizacji modułu Younga dla poszczególnych punktów materialnych podczas procesu optymalizacji. Dokonano analizy otrzymanych topologii z punktu widzenia energetycznego i pokazano sposób otrzymania optymalnej topologii dla danego zagadnienia brzegowego, co jest istotnym oryginalnym wkładem do literatury przedmiotu.

7. O aktywności zespołów zajmujących się mechaniką budowli świadczą regularnie odbywające się seminaria. Jedno z teorii konstrukcji, a drugie z metod analitycznych i podstaw mechaniki (współprzewodniczący Igor Kisiel).

Wiele tzw. prac dla przemysłu bazowało na wcześniejszych publikacjach, równocześnie ich wyniki stanowiły materiał publikacyjny.

8. Na początku tego opracowania wymieniono osoby, które dały początek szkołom naukowym z zakresu mechaniki. Znaleźli się bowiem kontynuatorzy. Należy wymienić też nazwiska niektórych osób, kontynuujących na polu mechaniki działalność swoich poprzedników.

Z punktem pierwszym dotyczącym układów jednowymiarowych związani są: M. Janusz, P. Śniady, T. Kolendowicz, J. Sieczkowski, P. Konderla, W. Glabisz.

Z drugim, w którym przedstawiono przede wszystkim osiągnięcia z dynamiki budowli, związane są osoby: P. Śniady, M. Klasztorny, W. Mironowicz, W. Glabisz, Z. Wójcicki.

Duży wkład w teorię dźwigarów powierzchniowych wnieśli: P. Konderla, J. Marinowski, K. Myślecki, C. Machelski, J. Bień. Osobny rozdział stanowią prace nad konstrukcjami metalowymi. Przytoczyć tu należy m.in. nazwiska: Z. Kowal, K. Rykaluk, Z. Bodarski, A. Biegus, B. Gosowski, E. Kubica.

Szeroko uprawianą gałęzią mechaniki była mechanika gruntów omawiana w punkcie 4. Wymienić należy choćby osoby: S. Dmitruk, H. Suchnicka, K. Biernatowski, R. Izbicki, E. Stilger-Szydło, W. Brząkała, B. Lysik.

Pracownicy Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego wnieśli poważny wkład do mechaniki konstrukcji betonowych (punkt 5), są to: S. Kobielek, J. Kmita, J. Biliszczuk.

Z mechaniką nawierzchni drogowych i kolejowych związane były prace S. Mazura, M. Krużyńskiego, A. Szydły, A. Surowieckiego, R. Pilujskiego.

Z tematyką prac omówionych w punkcie 6 związane są nazwiska K. Mazur-Śniady, R. Kutyłowskiego.

Otton Dąbrowski

Zob. też: Mechanika na Wydziale Mechanicznym, s. 591.

Szkoła Materiałoznawstwa Drogowego, Mechaniki Nawierzchni Dróg i Lotnisk

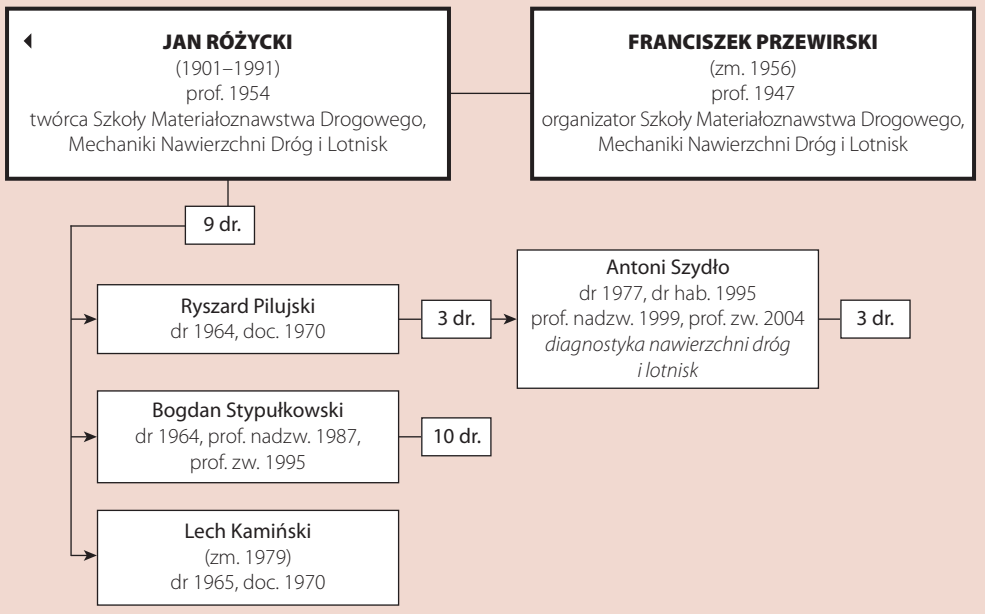
Prof. mgr inż. **Franciszek Przewirski** był organizatorem (1949–1956) rozwijanej na PWr Szkoły Materiałoznawstwa Drogowego, Mechaniki Nawierzchni Dróg i Lotnisk. Rozwijał działalność dydaktyczną, naukową oraz badawczą, wykonując prace na potrzeby gospodarki narodowej.

Prof. mgr inż. **Jan Różycki** był kontynuatorem szkoły (1956–1971). Będąc doświadczonym budowniczym obiektów infrastruktury transportu drogowego i kolejowego (zwłaszcza przy budowie: kolei Nasielsk–Raciąż, wiaduktu Towarowa–Żelazna, gmachów Sejmu, lotniska na Okęciu, dróg w powiecie miechowskim, dróg Kraków–Mogilany i Nowy Targ–Zakopane), był jednocześnie wychowawcą wielu pokoleń inżynierów. Jest autorem wielu publikacji i wydawnictw książkowych. Był twórcą pierwszego w Polsce poligonu doświadczalnego do kontroli efektywności pracy maszyn drogowych w Fadromie. Podstawową tematyką prowadzonych badań naukowych było wymiarowanie konstrukcji jezdni drogowych i dróg startowych. Stworzył laboratorium badawcze, zespół i szkołę naukową, której tradycje są kontynuowane przez następców do dziś. Specjalizacja drogowa cieszy się dużym zainteresowaniem wśród kolejnych pokoleń młodzieży akademickiej.

Wychowankowie i uczniowie profesora kontynuowali prace z zakresu badań drogowych: zastępca prof. Henryk Łęczycki (1953–1971) – inżynierii ruchu; prof. Bogdan Stypułkowski (1955–1999) z zakresu kruszyw, lepiszcz, mieszanek mineralno-asfaltowych, badań zmęczeniowych materiałów drogowych; zmodernizował laboratorium drogowe; doc. Ryszard Pilujski (1950–1991)– badań modelowych nawierzchni lotniskowych; doc. Lech Kamiński (1957–1979) – inżynierii ruchu oraz projektowania geometrycznego dróg.

Prof. dr hab. inż. Antoni Szydło jest twórcą kierunku naukowego diagnostyka nawierzchni dróg i lotnisk. Rozwija metody oceny nośności nawierzchni lotniskowych i drogowych, doskonali badania identyfikacyjne nawierzchni drogowych i lotniskowych, badania reologiczne mieszanek mineralno-asfaltowych, badania zmęczeniowe materiałów drogowych, ocenę agresywności pojazdów samochodowych na nawierzchnie drogowe oraz zagadnienia związane z modelowaniem ruchu pojazdów komunikacji zbiorowej w aglomeracjach miejskich. Modernizuje zaplecze aparaturowe w laboratorium. Współpracuje z uniwersytetami technicznymi w Bratysławie, Pradze, Wilnie, Wiedniu. Jest członkiem European Council of Civil Engineering, European Bearing Capacity Pavement Study Group.

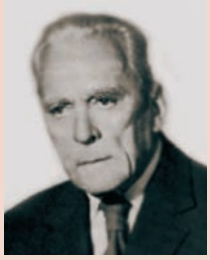
Jan Różycki – ur. 1901 w Częstocicach, zm. 1991; mgr inż. 1930, prof. 1954. Zajmował się zagadnieniami z zakresu budowy dróg, ulic i lotnisk; budowniczy obiektów infrastruktury transportu drogowego i kolejowego. Zasłużony żołnierz i patriota. Miał bogatą przeszłość w służbie wojskowej (udział w III powstaniu śląskim w 1921, w walkach w kampanii pilskiej, wojenna wędrówka przez Węgry, Jugosławię, Francję, Włochy, Szwajcarię, Hiszpanię i Anglię, przeszkolenie „cichociemnych", zrzucenie do Polski w 1944 pod Piotrkowem Trybunalskim, aresztowanie w l. 1949–1953). Odznaczenia: Krzyż Walecznych, Medal za Wojnę, Virtuti Militari, Krzyż Kawalerski OOP, Krzyż Armii Krajowej, Medal Armii Krajowej za Wojnę, Złoty Krzyż Zasługi.

Szkoła Mechaniki Budowli

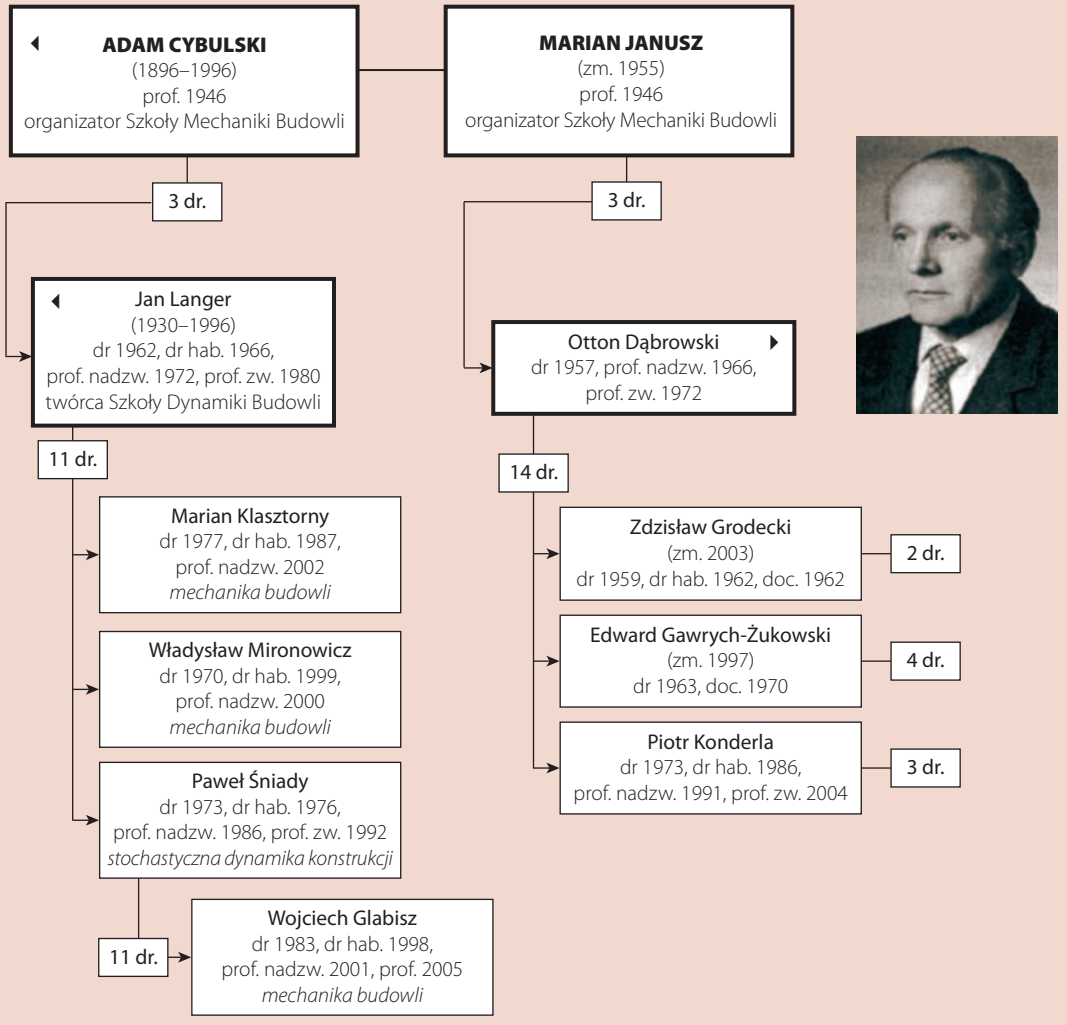
Jej organizatorami byli prof. dr inż. **Marian Janusz** oraz prof. nadzw. dr inż. **Adam Cybulski**, którego działalność naukowa dotyczyła racjonalizacji uściślenia obliczeń statycznych ustrojów prętowych, ze szczególnym uwzględnieniem metod kinematycznych.

Prof. dr inż. Otton Dąbrowski, współtwórca szkoły, wybitny specjalista z zakresu mechaniki, wytrzymałości materiałów, teorii sprężystości i plastyczności, teorii dźwigarów powierzchniowych. Jego działalność naukową charakteryzują trzy główne nurty zainteresowań: teoria powłok, teoria i technika badań modelowych oraz analogie elektryczne w mechanice budowli. Zagadnienia te przedstawił w ponad 60 pracach, z których najważniejsze to *Teoria dźwigarów powierzchniowych* (1987) i *Poradnik inżyniera i technika budowlanego – mechanika budowli* (1998). Jest cenionym dydaktykiem wielu pokoleń inżynierów.

Prof. zw. dr hab. inż. Jan Langer jest kontynuatorem Szkoły Mechaniki Budowli oraz twórcą Szkoły Dynamiki Budowli. Zaprojektował 30 mostów stalowych i betonowych. Jego prace dotyczyły dynamiki mostów, konstrukcji wsporczych pod maszyny, rozwiązań teoretycznych z zakresu inercyjnych obciążeń ruchomych dynamiki mostów. Wydał podręcznik *Dy-*

Adam Cybulski – ur. 1896 w Czyżewie, zm. 1996; mgr inż. 1930; prof. PWr 1946; mechanika budowli; kier. Katedry Mechaniki Budowli PWr, dziekan Wydziału Budownictwa 1952–1955, radny miasta Wrocławia, czł. Rady Programowej Poradników Budowlanych przy Polskim Związku Inżynierów i Techników Budowlanych; prace z zakresu obliczeń statycznych ustrojów prętowych z uwzględnieniem metod kinematycznych. Jest autorem 6 skryptów o charakterze monograficznym z zakresu mechaniki budowli. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka Budowniczego Miasta Wrocławia.

Otton Dąbrowski – ur. 1922 w Krośnie; mgr inż. 1949, doc. 1959, prof. nadzw. 1966, prof. zw. 1972; specjalista z zakresu mechaniki, wytrzymałości materiałów, teorii sprężystości i plastyczności, teorii dźwigarów powierzchniowych; prof. PWr, kier. Zakładu Wytrzymałości Materiałów, kier. Katedry Mechaniki Budowli, dyr. Instytutu Inżynierii Lądowej; dziekan Wydziału Budownictwa, prorektor PWr, przewodniczący Oddziału Wrocławskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, przewodniczący Wydziału VI WTN. Jest autorem wielu projektów inżynierskich (wieże i zbiorniki wodne, mosty, oczyszczalnie ścieków, konstrukcje budynków). Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

Jan Langer – ur. 1930, zm. 1996; mgr inż. 1952; dr n. tech. 1962; dr hab. 1966 r.; prof. nadzw. 1972; prof. zw. 1980; twórca Szkoły Dynamiki Budowli, kier. Zakładu Dynamiki Budowli (1968–1996); dyr. Instytutu Inżynierii Lądowej (1981–1987); przewodniczący Sekcji Mechaniki Konstrukcji Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN; projektant 30 mostów stalowych i betonowych; prace dotyczące dynamiki mostów, konstrukcji wsporczych pod maszyny, autor rozwiązań teoretycznych z zakresu inercyjnych obciążeń ruchomych dynamiki mostów. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

namika budowli (1980). Do najważniejszych osiągnięć naukowych zespołu, którym kierował, należy zaliczyć: rozwinięcie metody Lagrange'a–Ritza i jej zastosowanie w dynamice mostów i konstrukcji przemysłowych, analizę i syntezę zjawisk dynamicznych występujących w konstrukcjach mostowych i wsporczych pod maszyny, rozwiązanie zagadnienia dynamicznych sztywności podłoża fundamentu blokowego pod maszynę obrotową, komputerowe ujęcie metody sił i metody przemieszczeń w dynamice płaskich układów prętowych, rozwiązanie zagadnienia stateczności dynamicznej płaskich układów prętowych.

Prof. zw. dr hab. inż. Paweł Śniady jest twórcą kierunku naukowego stochastyczna dynamika konstrukcji (metody obliczeniowe w nieliniowej mechanice konstrukcji oraz w optymalizacji konstrukcji prętowych, analiza sprężysto-plastyczna konstrukcji prętowych wg teorii przystosowania, niezawodność konstrukcji prętowych, analiza stanu konstrukcji o probabilistycznych i zmiennych w czasie własnościach, stochastyczna dynamika konstrukcji). Jego dzieło to *Podstawy stochastycznej dynamiki konstrukcji* (2000).

Prof. zw. dr hab. inż. Piotr Konderla jest kontynuatorem Szkoły Mechaniki Budowli. Rozwinął teorię metod numerycznych MES i MEB, teorię ciał o zmieniającej się masie w trakcie procesu ich kształtowania oraz teorię powłok i dźwigarów powierzchniowych. Opublikował *Komputerowe metody w teorii sprężystości. Cz. 1. Metody elementów skończonych* (1997).

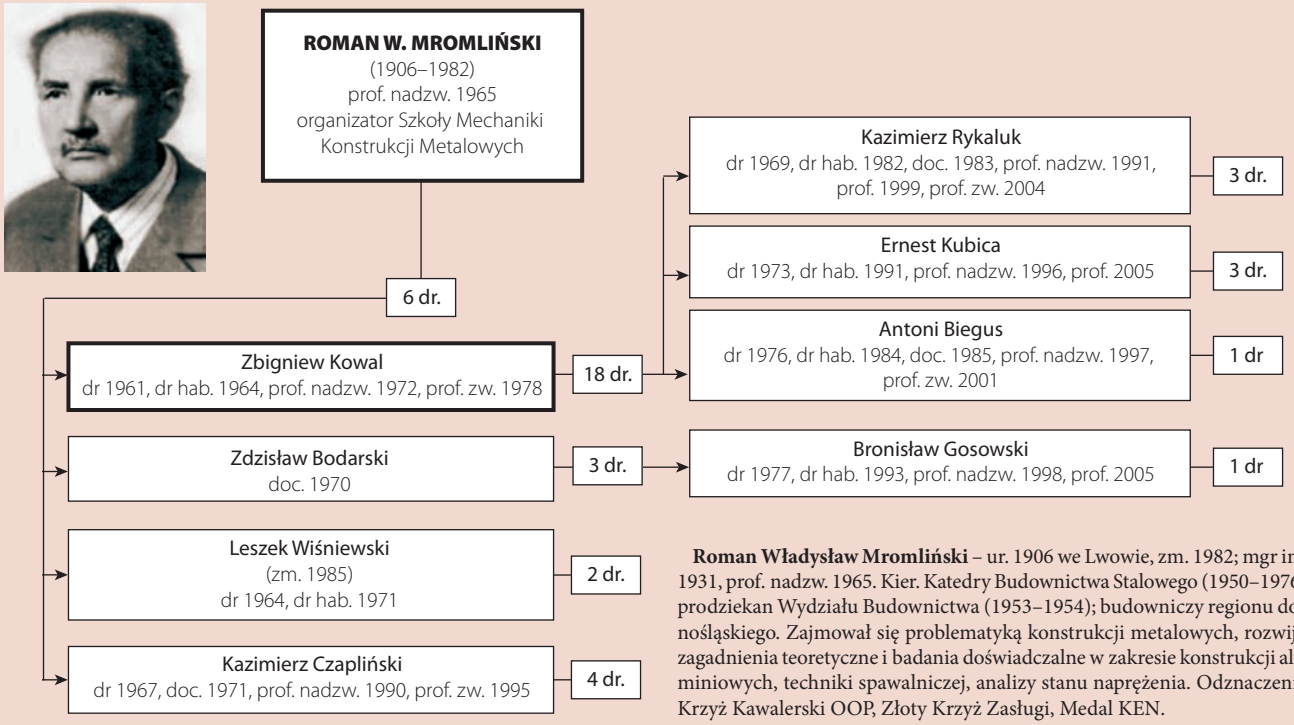
Prof. dr hab. inż. Wojciech Glabisz jest kontynuatorem Szkoły Mechaniki Budowli. Rozwinął analizę statyczną i dynamiczną stanów przedkrytycznych i krytycznych nieliniowych konstrukcji prętowych, analizę dynamiki i stateczności nieliniowych układów z siłami niepotencjalnymi oraz falkową analizę pakietową w zagadnieniach mechaniki teoretycznej i stosowanej. Opublikował *Siły niekonserwatywne w mechanice ustrojów prętowych* (1998), *Mathematica w zagadnieniach mechaniki konstrukcji* (2003), *Pakietowa analiza falkowa w zagadnieniach mechaniki* (2004).

Szkoła Mechaniki Konstrukcji Metalowych

Prof. nadzw. mgr inż. **Roman Władysław Mromliński**, autor pierwszej w polskim piśmiennictwie technicznym monografii *Konstrukcje aluminiowe* (1961, 1964, 1975). Zajmował się problematyką konstrukcji metalowych, rozwijał zagadnienia teoretyczne i badania doświadczalne w zakresie konstrukcji aluminiowych, techniki spawalniczej, analizy stanu naprężenia.

Twórcą szkoły jest prof. zw. dr hab. inż. **Zbigniew Kowal**, ur. 1928 r. w Równem na Wołyniu. Był kierownikiem Zakładu Konstrukcji Metalowych (1968–1976) oraz kierownikiem Zespołu Badawczego Metalowe Konstrukcje Przestrzenne (1976–1981). Zajmował się zagadnieniami nośności granicznej konstrukcji o przekrojach cienkościennych, dynamiką i statyką konstrukcji prętowych z materiałów lepko-sprężysto-plastycznych, konstrukcjami kompozytowymi. Zorganizował Laboratorium Badań Modelowych Konstrukcji Przestrzennych. Opublikował serię skryptów z konstrukcji metalowych, serię monografii na temat systemów konstrukcyjnych oraz dwa podręczniki.

Kierunki, wokół których koncentrowała się działalność naukowo-badawcza podejmowana przez zespół tworzący tę szkołę, objęły: badanie nośności granicznej cienkościennych elementów konstrukcji metalowych z imperfekcjami w złożonych stanach wytężenia, probabilistyczną ocenę niezawodności i bezpieczeństwa konstrukcji metalowych, stany graniczne pełnościennych, prętowych i cięgnowych układów przestrzennych, zagadnienia nośności krytycznej cienkościennych powłok cylindrycznych i stożkowych w metalowych zbior-

Roman Władysław Mromliński – ur. 1906 we Lwowie, zm. 1982; mgr inż. 1931, prof. nadzw. 1965. Kier. Katedry Budownictwa Stalowego (1950–1976); prodziekan Wydziału Budownictwa (1953–1954); budowniczy regionu dolnośląskiego. Zajmował się problematyką konstrukcji metalowych, rozwijał zagadnienia teoretyczne i badania doświadczalne w zakresie konstrukcji aluminiowych, techniki spawalniczej, analizy stanu naprężenia. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

nikach, przyczyny i mechanizmy kruchego pękania metalowych elementów spawanych, badania przed- i poawaryjnych stanów konstrukcji metalowych. Podejmowano liczne prace dotyczące aktualnych zagadnień inżynierskich, np. trwałości i nośności granicznej stalowych kominów, masztów radiowych i telewizyjnych, nośności i odkształcalności metalowych zbiorników, przestrzennej współpracy nośnych elementów hal, eksploatacyjnej trwałości i wytrzymałości podsuwnicowych torów jezdnych.

Prowadzono badania eksperymentalne, weryfikujące wyniki rozważań teoretycznych. Wykonano wiele unikatowych urządzeń i stanowisk do badania wytrzymałości i stateczności: naroży ram, prętowych przekryć strukturalnych i cięgnowych, belek, słupów i rusztów oraz do badania nośności różnych rodzajów połączeń.

Kontynuatorem szkoły jest prof. zw. dr hab. inż. Kazimierz Rykaluk. Zajmuje się zagadnieniami nośności stalowych konstrukcji spawanych w aspekcie kruchego pękania, nośności stalowych kominów, wież i masztów, stateczności sprężystej konstrukcji prętowych i powierzchniowych. Jest autorem licznych projektów, m.in. hełmów wież katedralnych w Polsce oraz masztów.

Kontynuatorami szkoły są też: prof. dr hab. inż. Ernest Kubica, zajmujący się zagadnieniami nośności granicznej ściskanych płyt żebrowanych oraz słupów z uwzględnieniem interakcji stateczności ogólnej i miejscowej; prof. zw. dr hab. inż. Antoni Biegus, zajmujący się przestrzennymi konstrukcjami prętowymi, rozwijający zagadnienia bezpieczeństwa konstrukcji, oraz prof. Bronisław Gosowski.

Szkoła Mechaniki Konstrukcji Mostowych

Dobrosław Strożecki, prof. mgr inż., był organizatorem Szkoły Mechaniki Konstrukcji Mostowych jako stosowanej mechaniki budowli obejmującej problematykę badawczą budowli mostowych. Zorganizował podstawy materialnego i osobowego zaplecza badawczego warunkującego prowadzenie badań i późniejszego powstania tej szkoły. Pozostawił po sobie 11 publikacji, m.in. oryginalny podręcznik *Mosty drewniane* (1958) i kilka prac teoretycznych dotyczących takich problemów, jak współpraca dźwigarów w mostach wielobelkowych jako rusztów sprężystych o przegubowych połączeniach prętów (współautor Z. Gergowicz), wpływ poprzecznic podporowych na pracę rusztów sprężystych oraz sztywność na skręcanie w mostach wielodźwigarowych [187]. Pod jego kierunkiem została podjęta organizacja laboratorium. Wypromował jednego doktora.

Prof. **Jan Kmita** rozszerzył tematykę badawczą i nadał obecny kształt i charakter szkole znanej w środowiskach krajowych i zagranicznych. Skoncentrował się początkowo na mechanice betonowych konstrukcji sprężonych. Swoje badania przedstawił w monografii habilitacyjnej *Mosty sprężone kablami zgrupowanymi z lin* (Zeszyty Naukowe PWr, nr 50 i 61, 1962), w której ujął oryginalną metodę wymiarowania oraz badania pełzania i skurczu betonu na obiekcie, badanie pełzania i relaksacji w cięgnach stalowych i inne wyniki badań o charakterze wytrzymałościowym. Równolegle z zespołem doktorantów pozostałych w uczelni, jak K. Bieniek, M. Węgrzyniak, J. Onysyk i P. Maliszkiewicz, podjął obszerne badania modelowe nad statyką płyt ukośnych oraz nad rozdziałem obciążeń w przęsłach płytowych o stałej i zmiennej grubości i wielodźwigarowych przęsłach belkowych traktowanych jako płyty o ortotropii technicznej, a także równie obszerne badania teoretyczne i doświadczalne mostowych konstrukcji prefabrykowanych. Rozwinął metodykę próbnych obciążeń mostów nowych i eksploatowanych dla oceny rzeczywistej zdolności eksploatacyjnej obiektu, w tym z zastosowaniem metody emisji akustycznej. Efektem tych badań są dwa autorskie i trzy zespołowe patenty nowych rozwiązań konstrukcyjnych i technologicznych. Te badania oraz pierwsze prace z wykorzystaniem technik komputerowych podsumował w dwutomowej monografii *Mosty betonowe*. Tom I. *Podstawy wymiarowania*. Tom II. *Podstawy kształtowania* (1984), w której ujął też analizę różnych modeli obliczeń konstrukcji i ich przydatności w przypadkach kształtowania tych konstrukcji. Rozwiązania te zostały pogłębione i rozszerzone w pionierskim w kraju podręczniku J. Kmita, J. Bień, C. Machelski: *Komputerowe wspomaganie projektowania mostów* (1989). W tym samym czasie wykreował we Wrocławiu periodyczną międzynarodową konferencję na temat „Safety of Bridge Structures", której był organizatorem i przewodniczącym komitetu naukowego (1975, 1982, 1987, 1992).

W ramach szkoły ukształtowały się następujące kierunki badawcze:

Leon Danielski, doc. dr inż., koncentrował się na badaniach konstrukcji stalowych. Na uwagę zasługują jego badania nad rozdziałem obciążeń w wielobelkowych mostach zespolonych stalowo-betonowych i na wpływie pełzania i skurczu betonu na takież ustroje zespolone oraz poprzez prace doktorskie swoich doktorantów na doskonaleniu teorii stalowych ortotropowych płyt pomostowych, próbie oceny wytrzymałości eksploatacyjnej stalowych mostów kolejowych (J. Rabiega) i analizie statycznej skrzynkowych mostów stalowych metodą pasm skończonych MES (Z. Mańko). Wypromował 3 doktorów.

Zbigniew Mańko, dr hab. inż, prof. PWr, doskonalił metodę pasm skończonych; zajmował się też m.in. pomostowymi płytami ortotropowymi, badaniem poligonowym mostów zespolonych, analizą dynamiczną mostów podwieszonych z badaniami obciążenia wiatrem niektórych ich elementów (lin, pylonów), w tunelu aerodynamicznym. Rozszerza dalej dość rozproszoną tematykę badań, również na innych uczelniach. Wypromował 5 doktorów.

Jan Biliszczuk, prof. zw. dr hab. inż., skupił się na teoretyczno-doświadczalnych badaniach w zakresie mechaniki mostowych betonowych przęseł zespolonych uwieńczonych pracą doktorską *Reologiczna redystrybucja stanu naprężenia w niejednorodnych izostatycznych konstrukcjach betonowych* (1982), a następnie na modelowaniu betonu, co ujął w monografii habilitacyjnej *Beton – tworzywo do budowy mostów* (1986). Następnie z zespołem swoich doktorantów rozszerzył znacznie badania na takie problemy z mechaniki mostów jak: doskonalenie analiz stanu naprężeń w konstrukcjach zespolonych, statyczno-wytrzymałościowe bezpieczeństwo ustrojów

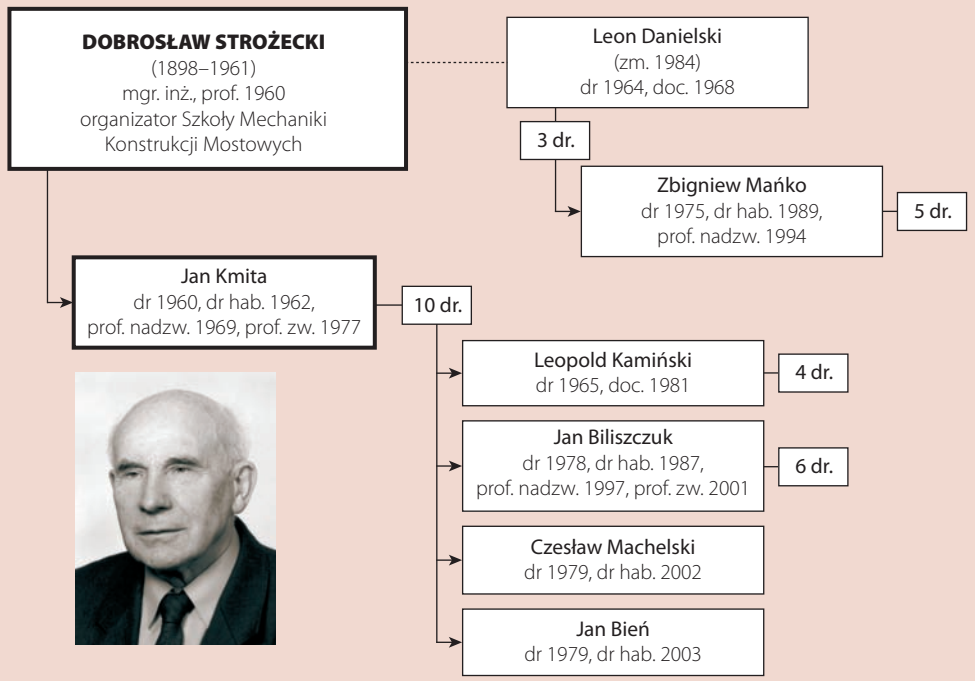
mostowych o zmiennym układzie konstrukcyjnym w czasie ich wznoszenia, analiza wpływów termicznych łącznie z termodynamiką wiązania betonu na stan wytężenia konstrukcji. Zajął się też teorią projektowania współczesnych mostów drewnianych zawartą w książce J. Biliszczuk, J. Bień, P. Maliszkiewicz: *Mosty z drewna klejonego* (1988). Wypromował 6 doktorów. Jest bliski utworzenia własnej szkoły naukowej.

Czesław Machelski, dr hab. inż., specjalizuje się w teoretycznych rozwiązaniach problemów mostowych. Zajmował się zastosowaniem MES w mechanice przęseł przez zastosowanie elementów pryzmatycznych, superelementów i modeli hybrydowych (częściowo z J. Bieniem). Następne jego osiągnięcia to zastosowanie elementów pasmowych w analizie płyt pomostowych ustrojów wielodźwigarowych, analiza nośności użytkowej starych mostów i analiza niezawodności mostów z betonu sprężonego, a ostatnio wytężenie przestrzennych struktur stalowych zespolonych z betonową płytą pomostową oraz mechanika konstrukcji gruntowo-powłokowych z coraz ściślejszym ukierunkowaniem na konstrukcje stalowe.

Jan Bień, dr hab. inż., zajmował się zastosowaniem MES w inżynierii mostowej (częściowo z C. Machelskim). Ma też osiągnięcia w badaniach materiałów kompozytowych oraz mostów z zastosowaniem technik laserowych, żyroskopowych i pomiarem emisji akustycznej oraz identyfikacją cech dynamicznych dla monitorowania zmian kondycji obiektów w trakcie ich eksploatacji. Udoskonalił metodykę obciążeń próbnych mostów, realizując badania ponad 80 obiektów. Zainicjował monitorowanie kondycji obiektów w czasie ich eksploatacji, co zostało uwieńczone realizacją i wdrożeniem systemów zarządzania mostami kolejowymi SMOK oraz drogowymi obiektami komunikacyjnymi SZOK. Na potrzeby tych systemów podjął prace nad komputerową reprezentacją wiedzy i narzędziami ekspertowymi wspomagającymi procesy decyzyjne przy wykorzystaniu technologii wielopoziomowych sieci hybrydowych, co stało się jego głównym kierunkiem badawczym. Posiada w dorobku osiem książek naukowo-technicznych oraz monografię habilitacyjną *Modelowanie obiektów mostowych w procesie ich eksploatacji* (2002). Aktualnie kieruje zespołem realizującym międzynarodowe projekty „Sustainable Bridges" w ramach VI Programu Unii Europejskiej oraz „Mansory Arch Bridges" dla Unii Kolei (UIC).

Leopold Kamiński, doc. dr inż., prowadził prace badawcze w tematyce rozdziału poprzecznego obciążeń ustrojów wielodźwigarowych m.in. w zakresie weryfikacji metody Guyona i Massoneta. Wykonał pierwsze na wydziale la-

Dobrosław Strożecki – ur. 1898 we Lwowie, zm. 1961. Stopnie i tytuły naukowe oraz pełnione funkcje: studia na politechnice w Wiedniu, po wojnie ukończył je na Wydziale Inżynierii PLw – 1924; asystent prof. Bryły na PLw; praca w Biurze Drogowym we Lwowie –1926; w Poznaniu w Urzędzie Wojewódzkim w dziale dróg i mostów 1927–1933; kier. Biura Projektów w Zarządzie Miejskim do 1946; praca w Wojewódzkim Wydziale Komunikacyjnym –1946; prof. kontraktowy do objęcia Katedry Budowy Mostów PWr – 1946; organizator tej katedry – 1947; udział w odbudowie zniszczonych w czasie wojny mostów Wrocławia; doc. – 1955; prof. – 1960. Wybitny dydaktyk zaangażowany w sprawy uczelni; człowiek wielkiej kultury osobistej i niezwykłej życzliwości wobec młodych pracowników uczelni. Pozostawił cenny publikowany dorobek naukowy, w tym oryginalne podręczniki, rozprawy, artykuły.

Jan Kmita – ur. 1922 w Bobrowcu; mgr inż. 1950, dr n. techn. 1960, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1977; kier. Katedry i Zakładu Budowy Mostów; prodziekan ds. naukowych 1963–1964; dziekan Wydziału Budownictwa Lądowego (1968–1971); dyr. Instytutu Inżynierii Lądowej (1971–1981); rektor PWr (1984–1990); przewodniczący Konferencji Rektorów Wyższych Szkół Technicznych w Polsce 1989/1990; czł. Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN (1985–); czł. Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (1993–), czynny udział w wielu stowarzyszeniach naukowych w kraju i za granicą. Specjalista z zakresu budowy mostów; zajmuje się teorią i technologią konstrukcji z betonu sprężonego i mechaniką eksperymentalną; prowadził badania z zakresu reologii betonu i stali oraz przestrzennej pracy statyczno-wytrzymałościowej mostowych przęseł monolitycznych i prefabrykowanych na obiektach i modelach; przyczynił się do racjonalnego kształtowania budowli mostowych. Jest autorem ponad 130 publikacji i wielu projektów obiektów ogólnobudowlanych oraz mostowych, w tym mostu Pokoju we Wrocławiu. Odznaczenia: m.in. Krzyż Komandorski OOP, Medal KEN i Zasłużony dla PWr. Dr h.c. Politechniki Poznańskiej, Politechniki Krakowskiej, PWr i PWT we Wrocławiu.

boratoryjne badania dynamiczne przęseł, w tym przęseł ze wspornikami, uwieńczone rozprawą doktorską. Zajmował się też statyką modelową oraz próbnymi obciążeniami mostów w kontekście ich celowości oraz klasyfikacji metod ich realizacji (z J. Kmitą). Wykonał też kilka nietypowych badań modelowych dla realizowanych obiektów z betonu sprężonego. Podsumowaniem jego prac badawczych jest monograficzne ujęcie podstaw teoretycznych do badań i projektowania konstrukcji inżynieryjnych (mosty, drogi, koleje) *Teoria konstrukcji inżynierskich* (1982). Wypromował 4 doktorów.

Szkoła Reologii Gruntów

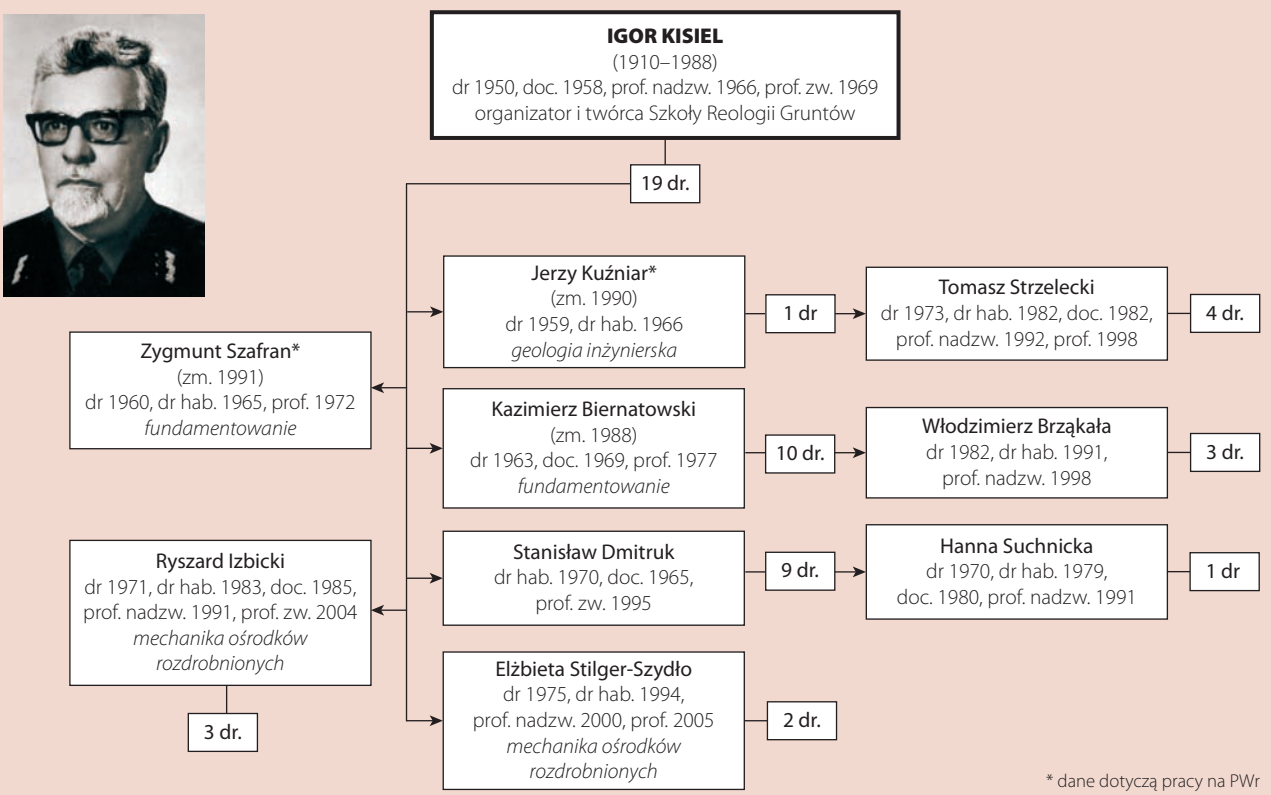
Jej twórcą był prof. **Igor Kisiel**. W chwili tworzenia tej szkoły reologia była młodą dyscypliną naukową, obejmującą wszelkie zjawiska deformacji materiałów w czasie pod wpływem obciążeń. Dwuletnia praca prof. Kisiela w Chińskiej Akademii Nauk (1955–1957), skierowała jego zainteresowania na zagadnienia reologii gruntów. Zajął się badaniem praw powstawania i rozwoju odkształceń gruntów pod działaniem obciążeń w określonych warunkach zewnętrznych. Stał się twórcą podstaw reologii gruntów i wybitnym autorytetem w dziedzinie reologii i mechaniki gruntów w kraju i za granicą.

W latach 50. i 60. ubiegłego stulecia stworzył zespoły naukowe – Podstaw Reologii, Reologii Gruntów i Skał, Fundamentowania i Zastosowań Przemysłowych oraz Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej. Prowadzone w nich badania naukowe koncentrowały się wokół zagadnień: reologii ogólnej, stanów granicznych gruntów, skał, skarp i zboczy, właściwości fizykochemicznych popiołów, zagadnień stateczności budowli ziemnych i fundamentów, dynamiki fundamentów pod maszyny. Równolegle prowadzono prace naukowo-badawcze w zakresie posadowień bezpośrednich i pośrednich obiektów budownictwa miejskiego i przemysłowego, oceny stateczności zwałowisk kopalni odkrywkowych, filtracji wody w wyrobiskach, wymiarowania skarp i zboczy, wymiarowania dynamicznego fundamentów obiektów przemysłowych i posadowień na terenach górniczych.

Pozostawił fundamentalne opracowania książkowe i monograficzne: *Dynamika fundamentów pod maszyny* (1957), *Reologia w budownictwie* (1967), *Zarys reologii gruntów* t. I, II (1966, 1969), *Budownictwo betonowe* t. XII (1971), autorskie tłumaczenie podręcznika z języka angielskiego: *Metoda Elementów Skończonych – O.C. Zienkiewicza*.

Kontynuatorami szkoły naukowej oraz nowych kierunków naukowych są:

Ryszard Izbicki, prof. zw. dr hab. inż., jest kontynuatorem Szkoły Reologii Gruntów oraz twórcą kierunku naukowego

Igor Kisiel – ur. 1910 w Szawłach, zm. 1988; mgr inż. 1949, dr n. techn. 1950, doc. 1958, prof. nadzw. 1966; prof. zw. 1969. Autorytet w dziedzinie reologii i mechaniki gruntów, prof. PWr, czł. rzeczywisty PAN, kier. Katedry Budownictwa Żelbetowego (1953–1968); kier. Katedry Fundamentowania, dyr. Inst. Geotechniki, dziekan Wydziału Budownictwa Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej (1952–1954); prorektor PWr ds. studiów zaocznych (1954–1956); dziekan Wydziału Budownictwa Lądowego 1964–1965; organizator Instytutu Budownictwa i dyr. do 1975; twórca Wydziału Górniczego PWr. Działalność w Polskim Komitecie Geotechniki, WTN, Polskim Towarzystwie Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, doktor h.c. PWr i Politechniki Gdańskiej. Autor fundamentalnych dzieł i prac z zakresu dynamiki budowli, fundamentów pod maszyny, reologii gruntów. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Komandorski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

mechanika ośrodków rozdrobnionych. Zajmuje się metodami nośności granicznej w mechanice gruntów i skał oraz mechaniką ośrodków plastycznych.

Stanisław Dmitruk, prof. zw. dr hab. inż. – kontynuator w dziedzinach: mechanika gruntów, mechanika górotworu, modele reologiczne, problemy geotechniczne budownictwa i górnictwa odkrywkowego.

Kazimierz Biernatowski, prof. zw. dr hab. inż. – kierunek naukowy fundamentowanie (współpraca fundamentów z podłożem gruntowym oraz z uwzględnieniem sztywności nadbudowy, metody stochastyczne w geotechnice).

Hanna Suchnicka, dr hab. inż., prof. PWr – kontynuatorka szkoły naukowej (zagadnienia wytrzymałości gruntów, mechanika górotworu, modele reologiczne).

Elżbieta Stilger-Szydło, prof. dr hab. inż. – rozwija działalność naukowo-badawczą w ramach kierunku mechanika ośrodków rozdrobnionych (teoretyczna i doświadczalna analiza stanu granicznego ośrodka rozdrobnionego z uwzględnieniem działania sił filtracyjnych w odniesieniu do skarp i zboczy; zajmuje się także nośnością i statecznością budowli ziemnych w inżynierii lądowej i wodnej oraz statecznością składowisk odpadów poflotacyjnych).

Tomasz Strzelecki, prof. dr hab. inż. – kierunek geologia inżynierska (konsolidacja gruntu, teoria homogenizacji).

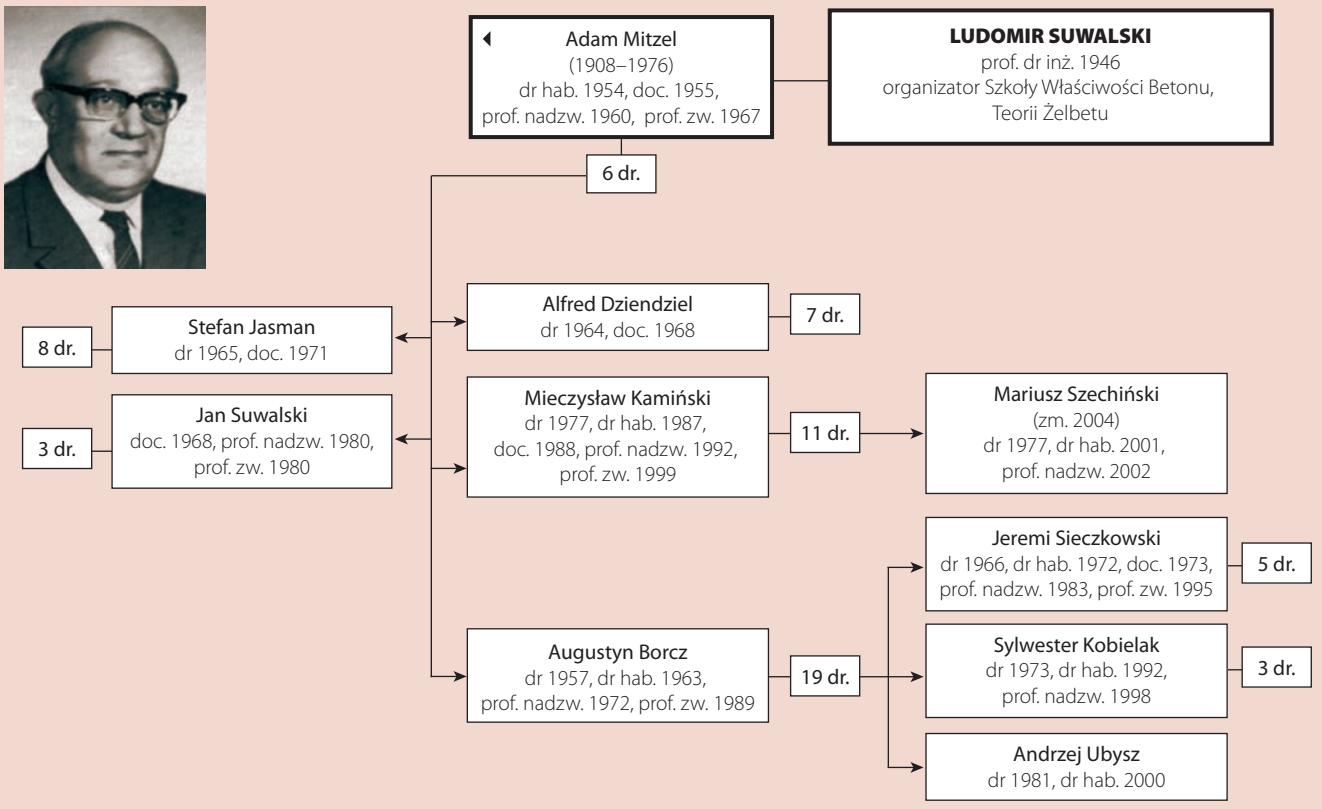
Włodzimierz Brząkała, dr hab. inż., prof. PWr – kontynuator kierunku fundamentowanie (współpraca fundamentów z podłożem gruntowym, ośrodki rozdrobnione w ujęciu dyfuzyjnym).

Szkoła Właściwości Betonu, Teorii Żelbetu

Organizatorem Szkoły Właściwości Betonu, Teorii Żelbetu (1946–1952) rozwijanej na PWr był prof. dr inż. **Ludomir Suwalski**.

Jej kontynuatorem (1952–1975) był prof. zw. dr hab. inż. **Adam Mitzel**. Rozwijał zagadnienia teoretyczne i badania doświadczalne w zakresie reologii i skurczu betonu, odkształcalności betonu oraz elementów żelbetowych i sprężonych poddanych długotrwałemu obciążeniu. Zorganizował jedno z pierwszych w Polsce laboratorium badania modeli konstrukcji, był twórcą nowych technik pomiarowych. W swoim dorobku posiada 4 skrypty i 5 monografii z dziedziny konstrukcji żelbetowych. Pod jego redakcją ukazały się: *Budownictwo betonowe*, t. XIII *Reologia betonu* (1973).

Kontynuatorzy szkoły naukowej rozwijali wyżej przedstawione kierunki badawcze. Stosując oryginalne urządzenia badawcze, prowadzili badania odkształceń reologicznych betonu w jednoosiowym, dwuosiowym oraz złożonym stanie naprężenia. Zajmowali się zagadnieniami: liniowego i nieliniowego pełzania betonu, korelacji zachodzących między skurczem a pełzaniem betonu podczas jego ściskania, rozciągania i ścina-

Adam Mitzel – ur. 1908 w Hołowczyńcach, zm. 1976; mgr inż. 1931, doc. 1955, prof. nadzw. 1960, prof. zw. 1967. Kier. Katedry Budownictwa Żelbetowego (1953–1968); dziekan Wydziału Budownictwa Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej (1952–1954); prorektor PWr ds. studiów zaocznych 1954–1956; dziekan Wydziału Budownictwa Lądowego (1964–1965); organizator i dyr. Instytutu Budownictwa do 1975. Rozwijał zagadnienia teoretyczne i badania doświadczalne w zakresie reologii i skurczu betonu, odkształcalności betonu oraz elementów żelbetowych i sprężonych poddanych długotrwałemu obciążeniu; twórca nowych technik pomiarowych w laboratorium, badania modeli konstrukcji. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medal „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej".

nia, uwzględnianiem w obliczeniach konstrukcji żelbetowych wpływów reologicznych przy zmiennych obciążeniach. Prowadzili badania reologiczne prefabrykowanych sprężonych belek mostowych oraz zginanych belek piasko-betonowych częściowo sprężonych, badania stanu odkształceń w tarczy betonowej, modelującej wybrany fragment hiperboloidalnej powłoki obciążonej w sposób długotrwały oraz badania reologiczne betonu wirowanego, stosowanego do produkcji żerdzi energetycznych. W ostatnich latach w tej szkole prowadzone są badania nad możliwościami zastosowań żerdzi wirowanych do konstrukcji słupów zespolonych o dużej nośności (słupów bliźniaczych, słupowych stacji transformatorowych).

Szkoła Hydrauliki, Modelowania Budowli Hydrotechnicznych

Ryszard Rogala, prof. zw. dr hab. inż., rozwinął Szkołę Hydrauliki, Modelowania Budowli Hydrotechnicznych **Stanisława Juniewicza**. W 1974 r. przywrócił kształcenie na specjalności budownictwo wodne na Wydziale Budownictwa PWr. Od 1975 r., jako kierownik Zakładu Budownictwa Wodnego, prowadził wraz z zespołem badania naukowe, ukierunkowane na następujące zagadnienia: badania modelowe budowli wodnych i rzek metodą hydrauliczną i aerohydrodynamiczną; określanie obciążeń dynamicznych zamknięć jazów, wymiarowanie przewodów napowietrzających, zapobieganie drgań zamknięć powierzchniowych i głębinowych; studia hydrologiczne i obliczenia hydrauliczne rzek i systemów gospodarki wodnej; zapory betonowe, zapory ziemne, jazy sektorowe, segmentowe i klapowe; regulacja rzek i potoków z zachowaniem równowagi ekosystemu; odwadnianie obiektów przemysłowych, dróg, kolei, wykopów budowlanych; badania i nadzór naukowy przy wznoszeniu budowli z zastosowaniem betonów hydrotechnicznych; zastosowanie geotekstyliów do odwadniania i uszczelniania budowli wodnych; zagadnienia homogenizacji i śródlądowego transportu wodnego oraz ochrony przeciwpowodziowej. Liczba doktoratów: 15; liczba habilitacji: 4.

Ryszard Rogala – ur. 1929 w Będzinie; mgr inż. budownictwa wodnego 1954, dr inż. 1964, dr hab. 1982, prof. 1986, prof. zw. 1993. Specjalista z zakresu hydrotechniki i gospodarki wodnej; dyr. Instytutu Geotechniki; kier. Zakładu Budownictwa Wodnego; prorektor PWr; czł.: Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN we Wrocławiu, Międzynarodowego Stowarzyszenia Badań Hydraulicznych; ekspert ONZ; autor wielu opracowań; kierunki działalności naukowej: teoria podobieństwa modelowania budowli hydrotechnicznych, obciążenia dynamiczne i napowietrzanie strumieni swobodnych, uprawianie żeglugi na śródlądowych drogach wodnych, ochrona złożonych węzłów hydraulicznych przed powodzią. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN.

Szkoła Fizyki Budowli, Korozji i Ochrony Budowli

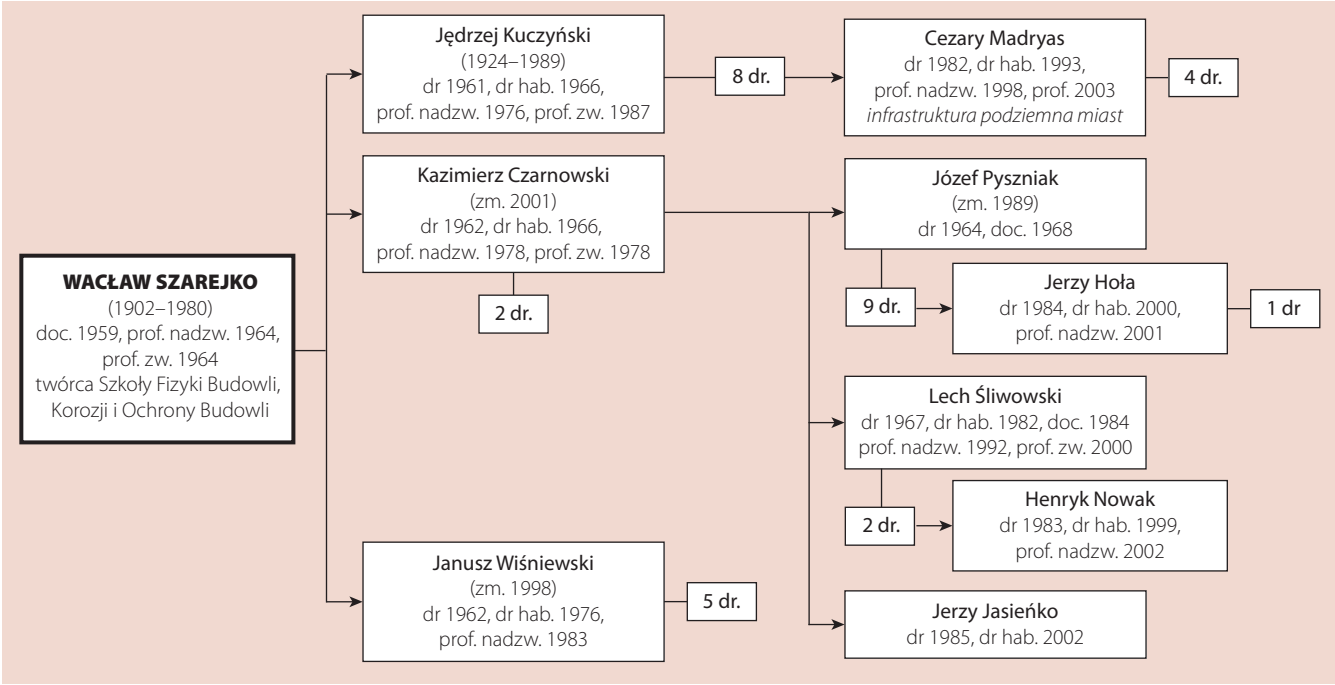
Wacław Szarejko, prof. zw. dr hab. inż. (ur. 1902 w Mitowie na Łotwie), stworzył w l. 1951–1968 znaną w kraju szkołę ochrony i fizyki budowli oraz zorganizował odpowiednie laboratorium badawcze.

Prace badawcze uczniów i wychowanków specjalizujących się w fizyce budowli i środowiska dotyczą: analiz wpływu klimatu na obiekty budowlane, określania kryteriów biofizycznych mikroklimatu pomieszczeń, badania stresu zimnego i gorącego na stanowiskach pracy, badań przepływów ciepła oraz dźwięków w przegrodach budowlanych, kształtowania elementów budowlanych pod względem cieplnym, wilgotnościowym i akustycznym oraz termowizyjnej defektoskopii obiektów budowlanych i w działaniach technicznych ograniczających zużycie energii (w tym termorenowacji budynków).

Kontynuatorem tej szkoły był prof. zw. dr hab. inż. Jędrzej Kuczyński. Zajmował się problematyką trwałości budowli, koncentrując swoje zainteresowania na statycznym i fizycznym kształtowaniu obiektów budownictwa powszechnego, systematyce i ekonomicznym projektowaniu budowli sanitarnych, problematyce inżynierii miejskiej. Wydał książki: *Budownictwo dla inżynierów sanitarnych* (1984); *Problemy trwałości betonowych budowli sanitarnych*; *Teoria i praktyka wodoszczelności zbiorników betonowych*; *Miejskie budowle sanitarne i podziemne*.

Jego wychowankowie kontynuowali tę problematykę, zajmując się tradycyjnymi i najnowszymi rozwiązaniami materiałowymi przewodów kanalizacyjnych, obliczeniami statyczno-wytrzymałościowymi ich konstrukcji oraz wykopowymi i bezwykopowymi technikami wykonawstwa.

Cezary Madryas, prof. dr hab. inż. – rozwinął kierunek naukowy infrastruktura podziemna miast (identyfikacja i opis przewodów w ujęciu teorii niezawodności i odnowy; rozmyte klasyfikacje uszkodzeń przewodów i szkodliwości tych uszkodzeń dla przewodów i środowiska; analiza techniczno-ekonomicznej efektywności budowy, eksploatacji i odnawiania sieci technologiami bezwykopowymi).

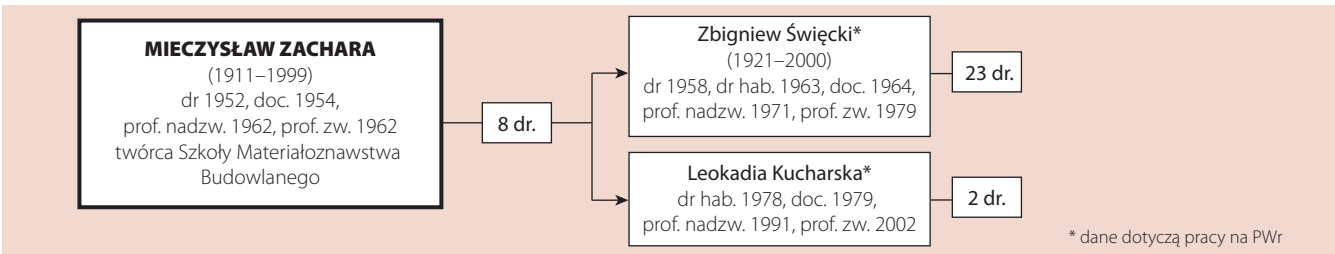

Szkoła Materiałoznawstwa Budowlanego

Jej twórcą był prof. dr inż. **Mieczysław Zachara**. 20 listopada 1945 wygłosił pierwszy wykład na Wydziale Budownictwa Lądowego PWr. W l. 1954–1968 był kierownikiem Katedry Materiałów Budowlanych, a od 1968 – kierownikiem Zakładu Materiałów Budowlanych na Wydziale Budownictwa Lądowego PWr.

Zbigniew Święcki, prof. zw. dr hab. inż. (ur. 1921 w Kielcach, zm. 2000), był współtwórcą Szkoły Materiałoznawstwa Budowlanego. W l. 1976–1981 był kierownikiem Zakładu Materiałoznawstwa i Ceramiki w Instytucie Budownictwa PWr. Zajmował się podstawami fizykochemicznymi technologii ceramiki, reologią ceramiczną, zagadnieniami zniszczenia materiałów kruchych i kompozytami. Opublikował *Bioceramikę dla ortopedii* (1993).

Leokadia Kucharska, prof. zw. dr hab. inż., jest kontynuatorką szkoły naukowej, a od 1991 r. – kierownikiem Zakładu Materiałów Budowlanych. Profil tego zakładu jest ukierunkowany głównie na materiały budowlane oparte na spoiwach mineralnych. Prowadzone są badania w zakresie reologii zawiesin surowców ilastych, mas ceramicznych i spoiw mineralnych. Osiągnięcia przedstawiono w wydawnictwach książkowych: *Modyfikowanie właściwości reologicznych kaolinów*; *Substancje organiczne w surowcach ilastych oraz możliwości ich usuwania* (1982); *Ziemie rzadkie w ceramice* [w:] *Pierwiastki ziem rzadkich. Surowce, technologie, zastosowania* (1990).

Szkoła Mechaniki, Materiałoznawstwa i Metod Diagnostycznych Dróg Szynowych

Prof. **Kazimierz Zipser** był organizatorem Szkoły Mechaniki, Materiałoznawstwa i Metod Diagnostycznych Dróg Szynowych. Był kierownikiem Katedry Budowy Kolei na Wydziale Budownictwa PWr (od 1947) i wybitnym specjalistą w dziedzinie analizy przyczyn katastrof kolejowych. Jest autorem wielu wydawnictw książkowych, m.in. *Podręcznik inżynierii – Pojazdy kolejowe. Stacje kolejowe* (1925), *Podręcznik inżynierii – Koleje strome* (1950).

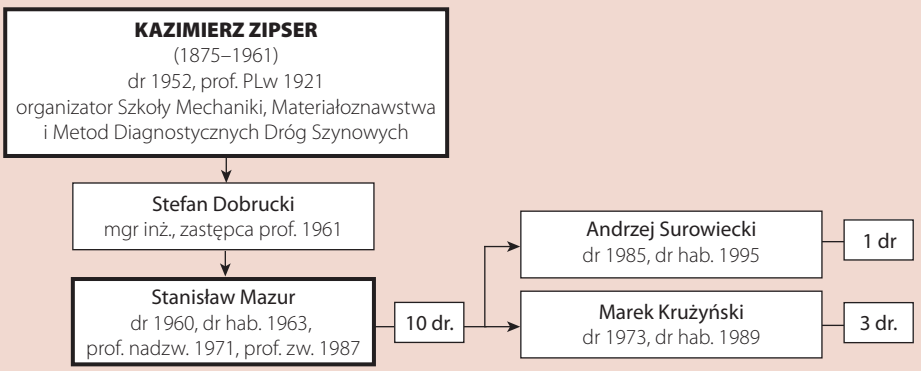
Prof. dr hab. inż. **Stanisław Mazur** jest twórcą Szkoły Mechaniki, Materiałoznawstwa i Metod Diagnostycznych Dróg Szynowych. Jego działalność naukowa była związana ze stanowiskami: w 1952 – starszego asystenta oraz w l.1953–1954 adiunkta w Katedrze Budownictwa Ogólnego na Wydziale Inżynierii Sanitarnej PWr, docenta w Katedrze Budownictwa Żelbetowego, a od 1964 r. – kierownika Katedry Budowy Kolei. Jest uznanym autorytetem w dziedzinach technologii ma-

teriałów budowlanych, budownictwa żelbetowego i dróg kolejowych w kraju i za granicą. Wypromował 10 doktorów.

Prowadząc Katedrę Budowy Kolei, aktywizował, unowocześniał i rozwijał działalność dydaktyczną i naukową w zakresie dróg kolejowych oraz współpracę z ministerstwami Komunikacji i Gospodarki Komunalnej, Dyrekcją Generalną PKP i Centrum Naukowym Techniki Kolejowej w Warszawie oraz z przedsiębiorstwami dolnośląskimi, jak Dolnośląska Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych, Biura Projektów, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne, Miejski Zarząd Ulic i Mostów we Wrocławiu. Do głównych kierunków szkoły należą: nośność nawierzchni i podłoża gruntowego dróg kolejowych, współdziałanie nawierzchni z pojazdem, stateczność toru bezstykowego, współpraca podtorza z nawierzchnią.

Wieloletnia praca naukowo-dydaktyczna i działalność inżynierska przyniosły ogromny dorobek w postaci ponad 100 publikacji krajowych i zagranicznych oraz dwóch monografii: *Badania aktywności pucolanicznej popiołów lotnych z węgla kamiennego różnymi metodami*; *Wybrane zagadnienia nośności nawierzchni kolejowej* i skryptu *Technologia pracy kolejowych stacji przemysłowych*. Kontynuatorami szkoły prof. S. Mazura, są: Marek Krużyński, dr hab. inż., prof. PWr – jego prace naukowe koncentrują się m.in. na zjawiskach dynamicznych w układzie koło–szyna i metodach diagnozowania nawierzchni i podtorza dróg szynowych; Andrzej Surowiecki, dr hab.inż., prof. PWr – kontynuator kierunku naukowego mechanika gruntów podtorza i gruntu zbrojonego.

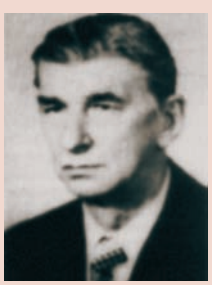

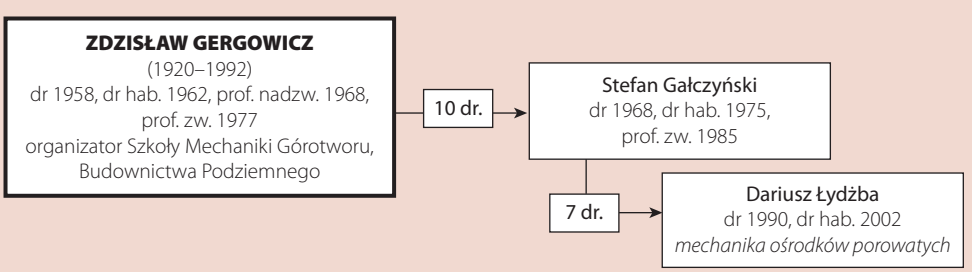

Kazimierz Zipser – ur. 1875 w Zbarażu, zm. 1961; mgr inż. 1898, dr n. techn. 1952, prof. PLw; kier. Katedry Kolejnictwa, kier. Katedry Budowy Kolei, rektor, dziekan Wydziału Komunikacyjnego PLw, czł. Państwowej Rady Komunikacyjnej, czł. Rady Techn. przy ministrze komunikacji, kier. Katedry Budowy Kolei Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (od 1945), kier. Katedry Budowy Kolei na Wydziale Budownictwa PWr (od 1947), prorektor UWr i PWr, specjalista w dziedzinie analizy przyczyn katastrof kolejowych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi z Koroną, Krzyż Walecznych, Krzyż Komandorski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi.

Szkoła Mechaniki Górotworu, Budownictwa Podziemnego

Prof. zw. dr hab. inż. **Zdzisław Gergowicz** był organizatorem Szkoły Mechaniki Górotworu, Budownictwa Podziemnego. Był również kierownikiem Zakładu Budownictwa Podziemnego w Katedrze Fundamentowania PWr (od 1958), organizatorem Wydziału Górniczego i kierownikiem Katedry Mechaniki Górniczej. Na podkreślenie zasługuje działalność profesora w organizacjach międzynarodowych (Polski Podkomitet Robót Podziemnych w Międzynarodowym

Zdzisław Gergowicz – ur. 1920 we Lwowie, zm. 1992. W 1944 wywieziony ze Lwowa na roboty do Wrocławia; uczestnik odbudowy UWr i PWr; młodszy asystent 1945; dyplom na Wydziale Inżynierii Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie 1946; st. asystent w Katedrze Budowy Mostów 1947; organizator zajęć dydaktycznych z budownictwa podziemnego na Wydziale Budownictwa Lądowego PWr; brał czynny udział w odbudowie Wrocławia; dr n. techn. 1958; dr hab. 1962; prof. nadzw. 1968; prof. zw. 1977; kier. Zakładu Budownictwa Podziemnego w Katedrze Fundamentowania, kier. Studium Zaocznego Górnictwa Odkrywkowego i Oddziału Górnictwa Odkrywkowego przy Wydziale Budownictwa Lądowego, kier. oddziału i organizator Wydziału Górniczego, kier. Katedry Mechaniki Górniczej, dziekan Wydziału Górniczego 1968–1972; kier. Zakładu Geotechniki Górniczej i Budownictwa Podziemnego, dyr. Instytutu Geotechniki 1975–1981 i 1988–1990. Twórca Zimowej Szkoły Mechaniki Górotworu oraz wspólnie z prof. Raffoux polsko-francuskiego kolokwium z dziedziny geotechniki; działalność w organizacjach międzynarodowych: Polski Podkomitet Robót Podziemnych w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Robót Podziemnych (przewodniczący), Międzynarodowy Komitet Mechaniki Gruntów i Fundamentowania, Międzynarodowe Biuro Mechaniki Górotworu, Międzynarodowe Stowarzyszenie Mechaniki Skał. Autor ponad 60 pozycji oraz licznych artykułów w czasopismach krajowych i zagranicznych. Odznaczenia: Krzyż Komandorski OOP, Zasłużony Nauczyciel, Medal KEN.

Stowarzyszeniu Robót Podziemnych – przewodniczący, Międzynarodowy Komitet Mechaniki Gruntów i Fundamentowania, Międzynarodowe Biuro Mechaniki Górotworu, Międzynarodowe Stowarzyszenie Mechaniki Skał).

Jego uczniem był Stefan Gałczyński, prof. dr hab. inż. – od 1990 kierownik Zakładu Geotechniki Górniczej i Budownictwa Podziemnego i uznany autorytet z dziedziny mechaniki górotworu. Wypromował 7 doktorów oraz 1 doktora hab.

Do głównych kierunków szkoły należą: określanie stanu naprężenia i odkształcenia górotworu, wyznaczanie ciśnienia górotworu na obudowę wyrobisk podziemnych, obliczenia statyczne konstrukcji podziemnych oraz ustalanie optymalnych warunków pracy tych konstrukcji, opracowanie teoretycznych podstaw projektowania obudów tuneli, analizy modeli reologicznych skał, mechanika ośrodków porowatych.

Kontynuatorem szkoły prof. S. Gałczyńskiego jest Dariusz Łydżba, dr hab. inż. Jego prace naukowe koncentrują się między innymi na analizach teoretycznych podstaw mechaniki ośrodków porowatych oraz na zastosowaniach metody asymptotycznej homogenizacji w mechanice gruntów i skał.

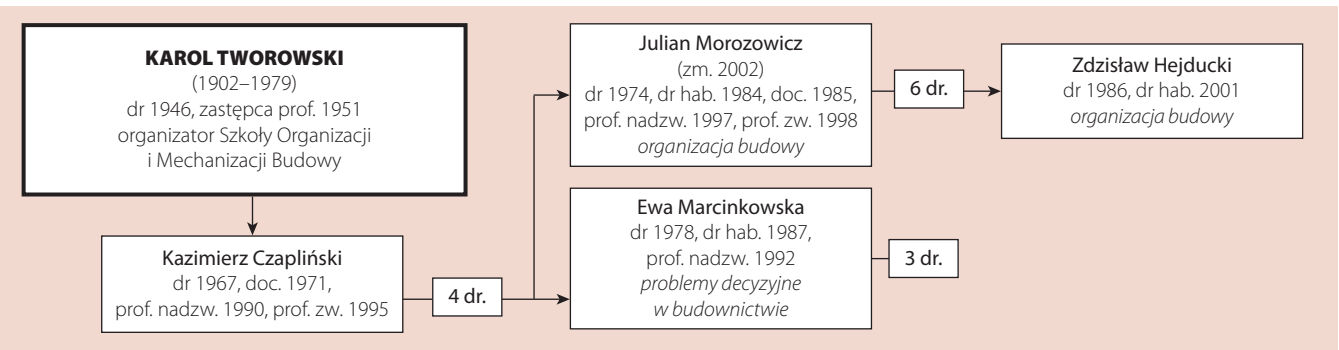
Szkoła Organizacji i Mechanizacji Budowy

Karol Tworowski, zastępca prof. (ur. 1902 w Tarnopolu, zm. 1979) był organizatorem Szkoły Organizacji i Mechanizacji Budowy. W l. 1953–1968 był kierownikiem Katedry Organizacji i Mechanizacji Budowy na Wydziale Budownictwa Lądowego PWr.

Kontynuatorem szkoły był prof. zw. dr hab. inż. **Kazimierz Czapliński**.

Prace zespołu dotyczyły zagadnień technologii procesów produkcyjnych, organizacji procesów budowlanych, metodologii projektowania w budownictwie, modelowania procesów budowlanych o charakterze deterministycznym i probabilistycznym oraz problemów decyzyjnych w budownictwie.

Ważniejsze prace to: Kazimierz Czapliński, Julian Mrozowicz: *Podstawy metodologii projektowania w budownictwie* (1980); Kazimierz Czapliński, Julian Mrozowicz: *Realizacja obiektów budowlanych. Podstawy teoretyczne* (1983); Kazimierz Czapliński: *Realizacja obiektów budowlanych. Montaż konstrukcji* (1990).

WYDZIAŁ GEOINŻYNIERII, GÓRNICTWA I GEOLOGII

Szkoła Transportu Kopalnianego

Tadeusz Żur, prof. zw. dr hab. inż., uczeń prof. zw. Romana Sobolskiego, jest twórcą rozwijanej na PWr Szkoły Transportu Kopalnianego, wypromował 2 doktorów hab.; jeden z nich jest prof. tytularnym.

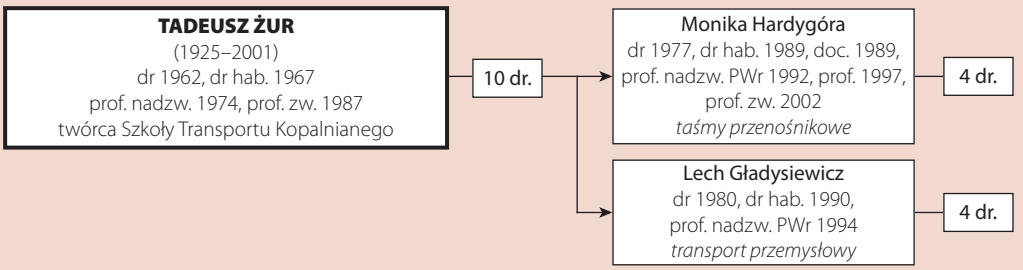
Pierwsze prace badawcze nad przenośnikami taśmowymi rozpoczęte zostały w latach 50. w Katedrze Dźwignic i Urządzeń Transportowych, prowadzonej przez prof. R. Sobolskiego. Ich głównym wykonawcą był T. Żur, który równolegle z pracą na PWr rozpoczął w 1959 r. działalność w Dolnośląskim Biurze Projektów Górniczych jako główny specjalista z zakresu maszyn i urządzeń górnictwa odkrywkowego. Własne prace teoretyczne i konstrukcyjne oraz szeroki materiał zgromadzony z badań prowadzonych w krajowych i zagranicznych ośrodkach naukowych przedstawił w oryginalnej książce *Transport taśmowy w kopalniach odkrywkowych* (1966 i 1968), powstałej pod opieką naukową prof. R. Sobolskiego i stanowiącej przedmiot rozprawy habilitacyjnej (1967). Lata 60. to okres wdrażania systemów transportu taśmowego w kopalniach odkrywkowych węgla brunatnego. Zasadniczy wpływ na rozwój techniki transportu taśmowego w Polsce miały prace zapoczątkowane i prowadzone przez T. Żura. W wyniku tych prac powstała pierwsza w świecie kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego wykorzystująca wyłącznie transport taśmowy (KWB „Turów"). Po pierwszych udanych doświadczeniach ten rodzaj transportu rozpowszechniono na skalę przemysłową w innych gałęziach górnictwa i przemysłu w kraju i na świecie. W 1968 r. T. Żur zostaje służbowo przeniesiony do Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi z zadaniem zorganizowania zaplecza naukowego dla maszyn górniczych i urządzeń transportowych w Zakładach Badawczych i Projektowych Miedzi „Cuprum". Pracując tam do 1975 r. jako kierownik zakładu, przyczynił się do powstania nowej generacji przenośników taśmowych dla górnictwa rud miedzi.

Tadeusz Żur uczestniczył czynnie w procesie dydaktycznym Wydziału Górniczego. Od 1970 r., po zorganizowaniu Zakładu Transportu Kopalnianego w Instytucie Górnictwa,

był jego kierownikiem aż do dnia przejścia na emeryturę w 1999 r. Zainteresowania naukowe prof. T. Żura dotyczyły teorii obliczeń i konstruowania przenośników taśmowych ze szczególnym uwzględnieniem teorii napędu, a w tym sprzężenia ciernego taśmy z bębnem napędowym i napędów pośrednich, dynamiki przenośników i urządzeń przesypowych oraz własności taśm przenośnikowych. Jego naukowy dorobek obejmuje 110 pozycji, a uwzględniając także niepublikowane prace naukowo-badawcze, patenty, ekspertyzy, opinie, recenzje i referaty, dorobek ten sięga 300 pozycji. Najcenniejsze w tym dorobku są książki: *Przenośniki taśmowe w górnictwie* (1980), *Mechanizacja podziemnych kopalń rud* (1983), *Tagebautechnik* – cz. II (1980) i skrypty: *Transport taśmowy* – cz. I oraz *Systemy transportowe* – cz. II (współautor). Nie można pominąć pierwszych w świecie dynamicznych badań taśm aramidowych, przeprowadzonych podczas rocznego pobytu na Politechnice Twente w Enschede (Holandia) w roku akademickim 1984/1985.

Zasadniczy wkład w rozwój nauki to stworzenie wrocławskiej Szkoły Transportu Kopalnianego. Z inicjatywy prof. T. Żura odbywała sie cyklicznie międzynarodowa konferencja „Podstawowe Problemy Transportu Kopalnianego", przemianowana ostatnio na „Podstawowe Problemy Transportu Przenośnikowego". Z badań naukowych zainicjowanych przez prof. T. Żura wyłoniły się dwa zasadnicze nurty kontynuowane na Wydziale Górniczym: badania i rozwój konstrukcji taśm przenośnikowych (prof. dr hab. inż. Monika Hardygóra) oraz badania i rozwój konstrukcji przenośników taśmowych i systemów transportu przemysłowego (dr hab. inż. Lech Gładysiewicz, prof. nadzw. PWr). Efektem prac zespołu stworzonego przez prof. T. Żura jest wiele udanych przemysłowych wdrożeń przenośników: z cięgnem rurowym (pierwsze w Polsce), krzywoliniowych, z taśmowym napędem pośrednim; modułowych wykorzystujących przekazywanie energii napędowej poprzez krążniki oraz nowe rozwiązania taśm przenośnikowych i krążników. W zespole naukowym stworzonym przez prof. T. Żura redagowane jest czasopismo naukowo-techniczne „Transport Przemysłowy".

Tadeusz Żur – ur. 1925 w Warszawie, zm. 2001. Absolwent Wydziału Mechanicznego PWr (pierwszy powojenny rocznik); od 1950 asystent w Katedrze Dźwignic i Urządzeń Transportowych (u prof. R. Sobolskiego), dr n. techn. 1962; prof. nadzw. 1974; prof. zw. 1987, organizator Zakładu Transportu Kopalnianego w Instytucie Górnictwa; dziekan Wydziału Górniczego 1974–1981; dyr. Instytutu Górnictwa 1981–1987. Zainteresowania naukowe: teoria obliczeń i konstruowania przenośników taśmowych ze szczególnym uwzględnieniem teorii napędu, sprzężenia ciernego taśmy z bębnem napędowym, napędów pośrednich, dynamiki przenośników i urządzeń przesypowych oraz właściwości taśm przenośnikowych. Autor 110 pozycji publikowanych i ok. 300 niepublikowanych; książki: *Przenośniki taśmowe w górnictwie* (1980), *Mechanizacja podziemnych kopalń rud* (1983), *Tagebautechnik* – cz. II – 1980, skrypty: *Transport taśmowy* (2 cz.); pierwsze w świecie badania taśm aramidowych (na Politechnice Twente w Enschede 1984–1985). Wypromował 10 doktorów n. techn., wśród wychowanków – 2 doktorów hab., 3 profesorów; czł. Komitetu Górnictwa PAN i wielu rad naukowych. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

WYDZIAŁ INŻYNIERII ŚRODOWISKA

Szkoła Technologii Wody i Ścieków

Prof. zw. dr hab. inż. **Apolinary Leszek Kowal**, uczeń prof. dr. inż. **Aleksandra Szniolisa**, organizatora na PWr Szkoły Technologii Wody i Ścieków, jest głównym realizatorem tejże szkoły i twórcą jej rozszerzenia o nową dziedzinę – odnowę wód. Prof. A.L. Kowal wypromował 6 doktorów hab., a 3 z nich jest profesorami tytularnymi.

Przedmiotem działalności Szkoły Technologii Wody i Ścieków, Odnowy Wód są prace badawcze i wdrożeniowe prowadzone nad jakością wód powierzchniowych i podziemnych oraz technik ich oczyszczania, jak również nad metodami oczyszczania ścieków w celu ochrony wód przed zanieczyszczeniem.

Badania nad usuwaniem żelaza i manganu z wód podziemnych pozwoliły ustalić wpływ związków i czynników przeszkadzających w procesie ich oczyszczania (azot amonowy, metan, siarkowodór, związki organiczne, pH). W wyniku tych badań uzyskano patenty: P292311– usuwanie azotu amonowego z wody i P83334 – sposób odżelaziania i odmanganiania wód podziemnych.

Badano i ustalono procesy zachodzące podczas infiltracji wód powierzchniowych w celu ich oczyszczania i renaturalizacji oraz wzbogacania zasobów wód podziemnych. Analizowano i opisano efektywność procesów koagulacji, filtracji, ozonowania i sorpcji w układach oczyszczania wód powierzchniowych. W rezultacie uzyskano m.in. patenty: P106898 – sposób regeneracji węgla aktywnego i P154036 – sposób uzdatniania wód kwaśnych i bardzo miękkich (łącznie 18 patentów).

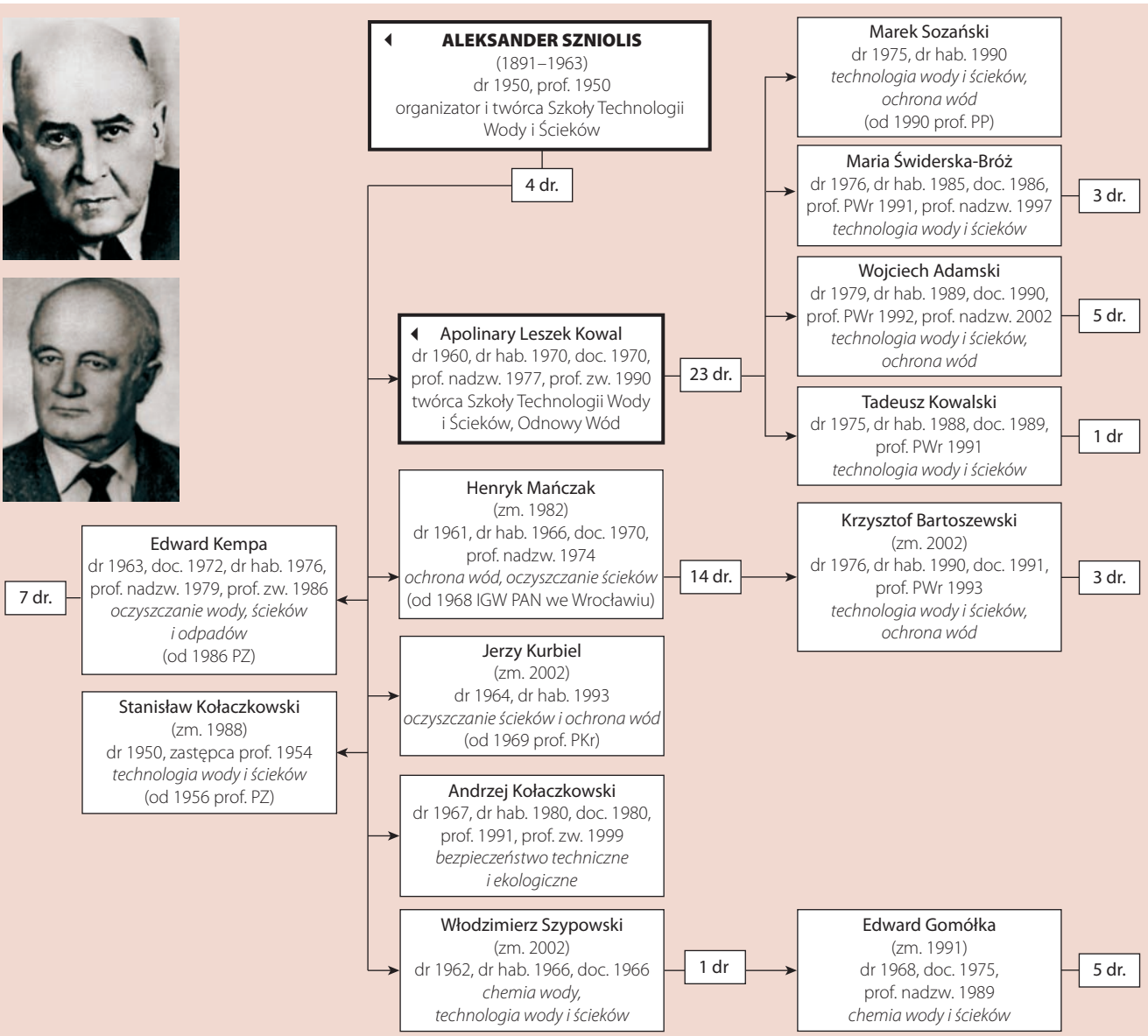
Badano usuwanie związków humusowych, metali ciężkich, mikrozanieczyszczeń z wód w procesach oczyszczania oraz ich wpływ na tworzenie się ubocznych produktów dezynfekcji.

W procesach oczyszczania ścieków uzyskano patent P321229 – usuwanie fosforanów ze ścieków. Rozwiązano również wiele technologicznych procesów, które były podstawą projektów i wdrożeń w zakładach oczyszczania wód i ścieków.

Oprócz licznych publikacji w czasopismach zostały wydane również podręczniki, jak np.: A.L. Kowal, *Technologia wody* (1977), A.L. Kowal, M. Świderska-Bróż, *Oczyszczanie wody*

(1996), praca zbiorowa pod red. A.L. Kowala, *Odnowa wody* (1996), W. Adamski, *Modelowanie systemów oczyszczania wód* (2002), T. Kowalski, *Zastosowanie dolomitów do uzdatniania wód* (1995), M. Świderska-Bróż, *Mikrozanieczyszczenia w środowisku wodnym* (1993). Wydano także liczne skrypty na potrzeby dydaktyki oraz kilkanaście monografii.

Członkowie Szkoły Technologii Wody i Ścieków, Odnowy Wód byli nagradzani przez Ministra Edukacji za działalność naukową, dydaktyczną i wydawniczą. Nawiązano również współpracę z uczelniami w Europie oraz w USA.

Aleksander Szniolis – ur. 1891 w Wilnie, zm. 1963. Stopnie i tytuły naukowe: inż. – 1911 na Wydziale Metalurgicznym Instytutu Politechnicznego w Petersburgu, dr inż. – 1950, prof. PWr. W l. 1918–1920 pracował w DOKP Wilno na stanowisku naczelnika Działu Wodociągowego, a w l. 1920–1924 jako kier. Wydziału Techniczno-Budowlanego. W 1924 objął kierownictwo Oddziału Inżynierii Sanitarnej w Państwowej Szkole Higieny w Warszawie. W l. 1925–1926 jako stypendysta Fundacji Rockefellera studiował w USA na Wydziale Inżynierii Sanitarnej Harvard University w Cambridge. W l. 1936–1944 pracował jako kier. Działu Wodnego w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie; 1929–1936 organizował i prowadził kursy z zakresu inżynierii sanitarnej dla lekarzy, inżynierów i kontrolerów sanitarnych w Państwowej Szkole Higieny; 1936–1939 wykładał na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej inżynierię miejską. W 1945 zorganizował filię Państwowego Zakładu Higieny we Wrocławiu i był jej kier. do 1950. Był czł. Sekcji Higieny Doświadczalnej PAU, czł.WTN oraz Komisji Ochrony Zasobów Wodnych i Oczyszczania Ścieków PAN. Był założycielem i pierwszym dziekanem Wydziału Inżynierii Sanitarnej PWr. Nestor i twórca Szkoły Technologii Wody i Ścieków. Jego oryginalna metoda obliczania stałego bilansu tlenowego znajduje do dziś zastosowanie w rozwiązywaniu zagadnień związanych z ochroną wód. Szkoła wydała 7 prof., którzy kontynuowali dzieło kształcenia kadry naukowej i zawodowej. Dorobek naukowy prof. A. Szniolisa obejmuje 62 pozycje opublikowane w formie artykułów i podręczników i związany jest ze wszystkimi zagadnieniami inżynierii sanitarnej, od podnoszenia zdrowotności wsi, oczyszczania i dezynfekcji wód, oczyszczania ścieków miejskich i przemysłowych do problemów samooczyszczania rzek. Jednym z istotnych osiągnięć prof. były prace związane z poznaniem procesów samooczyszczania rzek i programowaniem ich ochrony przed zanieczyszczeniem. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi.

Apolinary Leszek Kowal – ur. 1925 w Równem. Stopnie i tytuły naukowe: inż. – 1954 Wydział Inżynierii Sanitarnej PWr, mgr inż. – 1956 Wydział Inżynierii Sanitarnej PWr, dr – 1960 Wydział Budownictwa PWr, Master in Engineering – 1961 Johns Hopkins University, Baltimore, dr hab. – 1970 Wydział Inżynierii Sanitarnej i Wodnej Politechniki Warszawskiej, prof. nadzw. – 1977, prof. zw. – 1990. W l. 1972–1975 współpracował z Agencją Ochrony Środowiska USA w zakresie odnowy wody, w 1980 (I–VI) był zaangażowany jako *visiting professor* w Southern Illinois University w Carbondale, w l. 1985–

1990 był dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska PWr, a w l. 1990–1993 – dziekanem Wydziału Inżynierii Środowiska PWr. Rozwinął i utrwalił szkołę prof. Szniolisa Technologii Wody i Ścieków poprzez tworzenie i analizę podstaw naukowych procesów jednostkowych w systemach oczyszczania wód i ścieków oraz w odnowie wód. Wypromował 23 doktorów, z których 6 uzyskało tytuł dr. hab., a 3 z nich jest prof. tytularnymi. Jest autorem 3 podręczników i 6 skryptów oraz ok. 270 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem za udział w walkach o Berlin, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldzką, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Srebrnym Medalem „Zasłużony na Polu Chwały", Medalem KEN oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Szkoła Technologii Separacyjnych w Inżynierii Środowiska

Ze Szkołą Technologii Wody i Ścieków ściśle powiązana jest nowo rozwijana przez prof. **Tomasza Winnickiego** Szkoła Technologii Separacyjnych w Inżynierii Środowiska.

Tomasz Winnicki – ur. 1934 we Lwowie. Stopnie i tytuły naukowe: PWr studia do 1956; dr – Wydział Chemii 1965; dr hab. – Wydział Inżynierii Sanitarnej – 1972; prof. – 1977; prof. zw. – 1985. W l. 1978–1982 był dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska, 1984–1990 – prorektorem PWr. Założyciel i rektor Kolegium Karkonoskiego w Jeleniej Górze. Czł. European Association For Membrane Science and Technology. Przewodniczący przez 5 kolejnych kadencji (do 1990) Rady Naukowej Instytutu Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrzu; czł. Komitetu Inżynierii Środowiska PAN; czł. Sekcji Nauk Technicznych Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Stopni i Tytułów Naukowych; czł. Sekcji KBN; czł. Europejskiej Akademii Wiedzy i Sztuki (od 2003). Stworzył Szkołę Technologii Separacyjnych w Inżynierii Środowiska. Wypromował 17 doktorów, z których 1 jest prof. tytularnym, a 1 dr. hab. W dorobku naukowym ma ponad 170 rozpraw i prac naukowych. Jest autorem unikatowego podręcznika akademickiego *Polimery czynne w inżynierii ochrony środowiska* oraz współautorem książek *Podstawy ochrony środowiska* i *Interdyscyplinarne podstawy ochrony środowiska przyrodniczego*. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Szkoła Biologii i Ekologii

Prof. dr hab. **Maria Pawlaczyk-Szpilowa** stworzyła, rozwinęła i ugruntowała na wydziale Szkołę Biologii i Ekologii, która obejmuje z jednej strony zagadnienia szkodliwego oddziaływania zanieczyszczeń środowiskowych na organizmy żywe, w tym na zdrowie człowieka, z drugiej zaś – wpływu przyrody ożywionej na procesy oczyszczania i regeneracji środowisk zdegradowanych.

Maria Pawlaczyk-Szpilowa – ur. 1923 w Śliwnikach (pow. Ostrów Wlkp.), zm. 2005. Stopnie i tytuły naukowe: PWr, praca od 1956; dr 1961; dr hab. 1966; doc. (1966–1972), prof. nadzw. 1972; prof. zw. 1980. W l. 1966–1972 była prodziekanem Wydziału Inżynierii Sanitarnej; twórca kierunku biologia sanitarna; zastępca dyr. Instytutu Inżynierii Sanitarnej i Wodnej 1968–1972; zastępca dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska 1972–1975; kier. Katedry Biologii i Higieny 1966–1968; kier. Zakładu Biologii Sanitarnej Instytutu Inżynierii Sanitarnej i Wodnej 1968–1972; kier. Zakładu Biologii i Biochemii Środowiska w Instytucie Inżynierii Ochrony Środowiska 1972–1978; kier. Zespołu Biologii i Ekologii 1978–1992, kier. Zakładu Biologii i Ekologii w Instytucie Inżynierii Ochrony Środowiska 1992–1995. Czł. 4 komitetów PAN; przewodnicząca Komisji Mikrobiologii Wody i Ścieków Komitetu Mikrobiologicznego PAN 1966–1972; czł. Międzynarodowego Towarzystwa Limnologicznego. Stworzyła uznaną w kraju Szkołę Biologii i Ekologii, która aktualne badania naukowe skupia wokół takich zagadnień, jak: ocena mikrobiologiczna i hydrobiologiczna wody, ścieków i odpadów stałych, gleby oraz powietrza atmosferycznego; bioindykacja zanieczyszczeń toksycznych, mutagennych i rakotwórczych; biodegradacja zanieczyszczeń naturalnych i antropogenicznych; ekologia środowisk zdegradowanych. Wypromowała 15 doktorów, z których 1 jest prof. tytularnym, a 2 doktorami hab. W dorobku naukowym ma 104 publikacje. Jest autorką 5 podręczników i 11 skryptów akademickich, m.in. *Biologia i ekologia*. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Złotą Odznaką PWr oraz Złotą Odznaką Budowniczych Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego.

Szkoła Inżynierii Ochrony Atmosfery

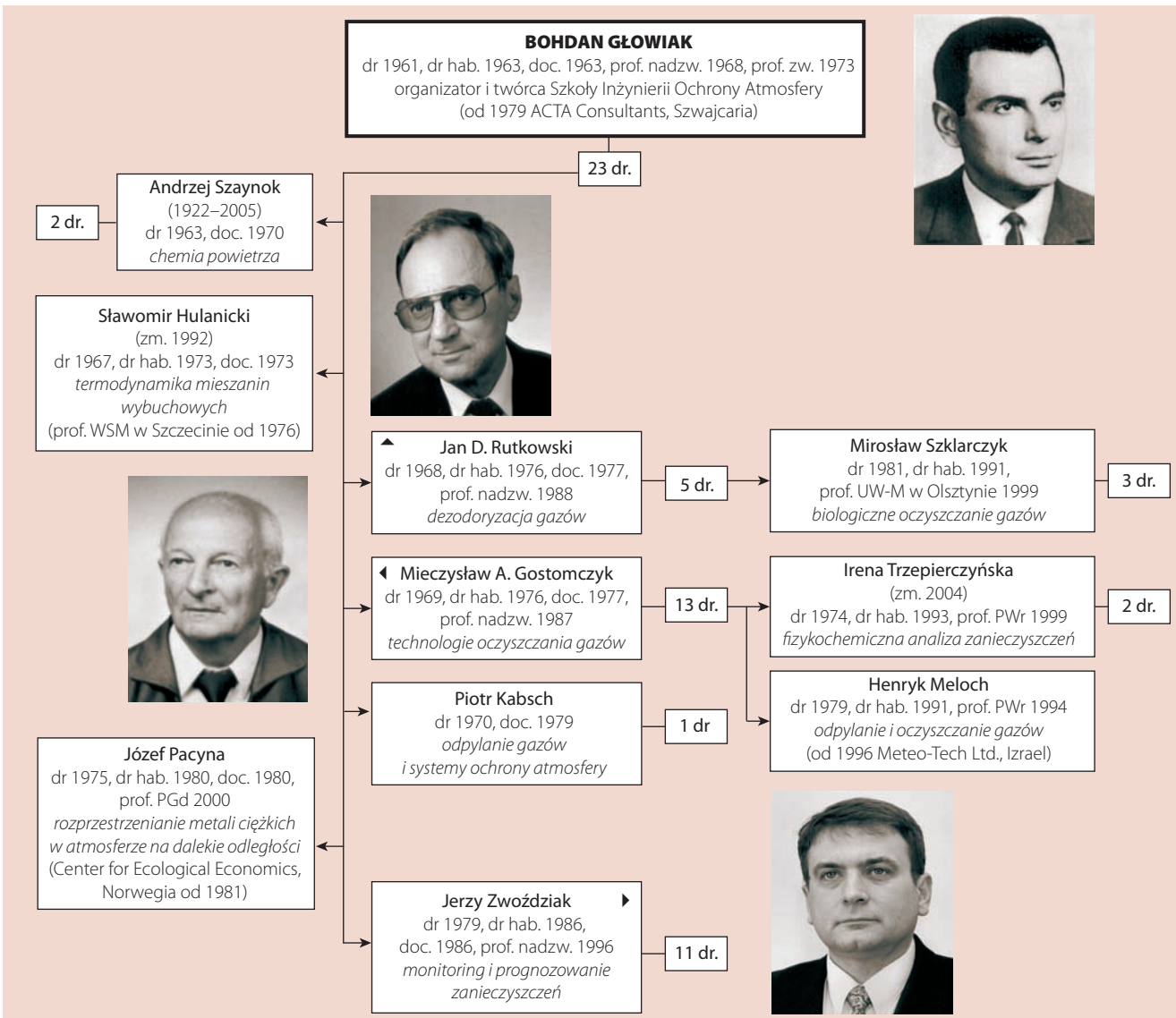
Prof. dr hab. inż. **Bohdan Głowiak** był organizatorem i twórcą wrocławskiej Szkoły Inżynierii Ochrony Atmosfery.

Stworzył podstawy naukowe procesów stosowanych w inżynierii ochrony atmosfery. Jego dorobek obejmuje całokształt zagadnień związanych z ochroną atmosfery, m.in. mechanikę i fizykochemię powstawania zanieczyszczeń oraz identyfikację źródeł ich wydzielania, monitoring, przemiany i rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń w powietrzu, odpylanie gazów i odzysk energii odpadowej z gazów odlotowych, katalityczne utlenianie zanieczyszczeń organicznych zawartych w gazach odlotowych oraz technologie oczyszczania gazów odlotowych z zanieczyszczeń gazowych i odorotwórczych (P129920 – 1968, P129922 – 1968, P151968 – 1971, P188328 – 1976). Na podręcznikach i skryptach jego współautorstwa, m.in. *Ochrona atmosfery* (1972), *Inżynieria ochrony atmosfery* (1973) czy *Podstawy ochrony środowiska* (1976, 1985), wychowało się kilka pokoleń inżynierów. Wypromował 23 doktorów, z których 5 uzyskało tytuł doktora hab. i wszyscy są prof. tytularnymi oraz kontynuatorami tej szkoły naukowej.

Prof. Jan D. Rutkowski rozwinął szkołę mistrza w zakresie źródeł i rozprzestrzeniania zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, emisji odorantów i zasięgu uciążliwości emitowanych gazów oraz skuteczności procesów dezodoryzacji gazów (P197024 – 1977, P221573 – 1980, P263819 – 1987); napisał podręcznik *Źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego* (1989, 1993). Doc. Andrzej Szaynok zajął się zagadnieniami dotyczącymi własności fizycznych i chemicznych czystej atmosfery oraz przemian zanieczyszczeń w atmosferze, ze szczególnym uwzględnieniem roli wolnych rodników i reakcji fotochemicznych; jest współautorem skryptu *Chemia wody i powietrza* (1982, 1986, 1993, 1997). Prof. Józef Pacyna badał rozprzestrzenianie metali ciężkich w atmosferze na dalekie odległości.

Prof. Mieczysław A. Gostomczyk ugruntował i rozwinął Szkołę Inżynierii Ochrony Atmosfery w zakresie podstaw technologii oczyszczania gazów, w szczególności z takich zanieczyszczeń, jak dwutlenek siarki, tlenki azotu, fluorowodór i czterofluorek krzemu (P144872 – 1970, P197951 – 1977, P197952 – 1977, P214595 – 1979, P214594 – 1979, P270850 – 1988). Autor bądź współautor 4 prac badawczych w ramach projektów KBN oraz 2 opracowań dla przemysłu (technologia łącznego usuwania pyłu i SO_2 z kotłów opalanych węglem – wdrożona w 30 kotłowniach, technologia usuwania SO_2 – WAWO – wdrożona na 2 kotłach pyłowych). Współautor skryptu *Technologia procesów oczyszczania powietrza z zanieczyszczeń gazowych* (1973). Dr hab. inż. Irena Trzepierczyńska, prof. PWr, rozwinęła problematykę szkoły w zakresie procesów regeneracji roztworów poabsorpcyjnych, utylizacji odpadów po oczyszczaniu gazów odlotowych oraz pomiarów i analizy zanieczyszczeń. Współautorka podręcznika: *Fizykochemiczna analiza zanieczyszczeń powietrza* (1999). Prof. Sławomir Hulanicki prowadził badania w zakresie podstaw termodynamiki materiałów wybuchowych (P53545 – 1965, P55935 – 1965, P151394 – 1971). Doc. Piotr Kabsch badał zwilżalności pyłów oraz mokrego odpylania gazów (P252419 – 1985); autor podręcznika *Odpylanie i odpylacze* (1992). Prof. Jerzy Zwoździak poświęcił się pracom z zakresu ekologistyki, strategii obniżania zanieczyszczeń, modeli prognozowania zanieczyszczeń, ocen oddziaływania zakładów przemysłowych na środowisko, zarządzania i ekonomiki w ochronie środowiska. Autor monografii *Metody prognozy i analizy stężeń zanieczyszczeń w powietrzu w Regionie Czarnego Trójkąta* (1995), współautor podręcznika *Meteorologia w ochronie atmosfery* (1998).

Kontynuatorzy szkoły wydali wiele podręczników, skryptów i monografii naukowych, za które byli wielokrotnie nagradzani przez ministra edukacji i ministra środowiska.

Bohdan Głowiak – ur. 1931 Krakowie. Stopnie i tytuły naukowe: inż. PWr 1952; mgr 1955; dr 1961; dr hab. 1963; doc. 1963–1968, prof. nadzw. 1968; prof. zw. 1973. Staż naukowy w Instytucie Technologicznym w Leningradzie 1955–1958; stypendium Fundacji Forda w Columbia University w USA 1961–1962. Kier. Katedry Chemii Sanitarnej 1964–1968, kier. Zakładu Ochrony Atmosfery 1968–1979, dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska 1972–1978. W l. 1964–1966 był prodziekanem, a w l. 1966–1968 dziekanem Wydziału Inżynierii Sanitarnej, obecnie Wydziału Inżynierii Środowiska. W l. 1968–1972 pełnił funkcję prorektora PWr. Od 1979 pracuje w ACTA Consultants w Szwajcarii. Jest twórcą Szkoły Inżynierii Ochrony Atmosfery. Stworzył podstawy naukowe inżynierii ochrony atmosfery. Jest autorem podręcznika, 5 skryptów, 1 monografii i 180 publikacji zagranicznych, krajowych i referatów na konferencjach. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Mieczysław Adam Gostomczyk – ur. 1930 w Kosowie. Stopnie i tytuły naukowe: studia na Wydziale Chemicznym PWr do 1966, dr 1969, dr hab. 1976, doc. 1977, prof. tytularny 1987. Prodziekan Wydziału Inżynierii Środowiska 1987–1990; prof. PWr 1987–1997; prof. w Instytucie Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrzu 1997–1999; kier. Zakładu Ochrony Atmosfery na Politechnice Częstochowskiej, 1997–1998; prof. PWr 1998–1999; kier. Zakładu Ochrony Atmosfery na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym PWr 1999–2002. Komitet Inżynierii Środowiska PAN – czł. Prezydium 1987–1999; Państwowa Rada Ochrony Środowiska – czł. 1990–1995; Polski Komitet Normalizacyjny – zastępca przewodniczącego Komisji Problemowej ds. podstawowych zagadnień jakości 1994–1999. Czł. zespołu redakcyjnego dwumiesięcznika „Problemy Ekologii" 1997–2001. Wypromował 13 doktorów oraz 2 doktorów hab. Jest autorem 2 skryptów i 1 monografii oraz ok. 170 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Jan Dobrosław Rutkowski – ur. 1940 w Warszawie. Stopnie i tytuły naukowe: mgr PWr 1963; dr 1968; dr hab. 1976; prof. tytularny 1988. Zastępca dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska, 1978–1980, 1983–1984, 2002–2005; dyr. Pionu Toku Studiów PWr; red. nacz. Wydawnictwa PWr, 1983–1986. Komitet Inżynierii Środowiska PAN – czł.; przewodniczący Głównej Sekcji Branżowej Inżynierii Ochrony Atmosfery Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych; czł. Sekcji TO9 D KBN. Wypromował 5 doktorów oraz 1 doktora hab. Autor 5 książek oraz ok. 95 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Jerzy Zwoździak – ur. 1952 w Katowicach. Stopnie i tytuły naukowe: studia na PWr do 1976, dr 1979, dr hab. 1986, prof. tytularny 1996. Kier. Zakładu Ochrony Atmosfery, obecnie Zakładu Ekologistyki i Ochrony Atmosfery od 1999, dziekan Wydziału Inżynierii Środowiska 1993–1999, dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska 1990–1993, czł. Sekcji Ochrony Środowiska Przyrodniczego KBN 1994–1997 i od 2002; czł. Komisji Badań Stosowanych KBN 1998–2000; czł. trzeciej kadencji KBN 1997–2000, red. czasopisma naukowego „Environment Protection Engineering" od 1994; czł. redakcji „Archiwum Ochrony Środowiska" i „Prac i Studiów" od 1996; przewodniczący 2000–2002, a od 2002 czł. Zespołu Roboczego ds. Najlepszych Dostępnych Technik w Ministerstwie Środowiska; czł. Krajowej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko od 2002. Wypromował 11 doktorów. Autor 4 książek i monografii oraz ok. 130 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Szkoła Wodociągów i Kanalizacji

Jej twórcą jest **Edward Mielcarzewicz**, prof. zw. dr hab. inż., uczeń prof. dr. inż. **Michała Mazura**, inspiratora organizacji na PWr Szkoły Wodociągów i Kanalizacji.

Przedmiotem zainteresowań szkoły są podstawy optymalnego projektowania i eksploatacji systemów wodociągowych i kanalizacyjnych aglomeracji miejsko-przemysłowych. Prof. E. Mielcarzewicz opublikował w 1953 r. metodę Crossa–Łobaczewa obliczania hydraulicznego sieci wodociągowych o układach zamkniętych. Publikacja przyczyniła się do rozpowszechnienia tej metody na terenie kraju. Następnie, wykorzystując metodę Crossa–Łobaczewa i teorię grafów, opracował metody kompleksowego obliczania hydraulicznego wielostronnie zasilanych w wodę jednostrefowych (doktorat 1961) i wielostrefowych (habilitacja 1966) systemów wodociągowych. Wdrożenie do projektowania zapewnił opracowany program komputerowy.

Podstawę projektowania i racjonalnej eksploatacji sieci i urządzeń wodociągowych stanowi wielkość zapotrzebowania na wodę i jego zmienność w czasie. Z tego względu przeprowadzono badania procesu zużycia wody w kilku budynkach i osiedlach mieszkaniowych (2 doktoraty), a także w kilku miastach. Opracowano zasady stochastycznego modelowania procesu zużycia wody oraz krótko- i średnioterminowego prognozowania zapotrzebowania na wodę w miastach (4 doktoraty). Wiele prac badawczych przeprowadzonych w terenie i na modelach fizycznych poświęcono hydraulice nowych typów ujęć infiltracyjnych wody (4 doktoraty, patenty: 209464, 216029). Ujęcia te, zwłaszcza wykorzystujące sztuczne wprowadzanie do gruntu wody powierzchniowej, stanowią bardzo istotny element procesu uzdatniania wody rzecznej. W rezultacie opracowano również sposób budowy podziemnych infiltracyjnych ujęć wody (patent 216163) oraz koncepcje takich ujęć dla Wrocławia, Nowego Korczyna i Zielonej Góry. Zbadano też oporność hydrauliczną rur perforowanych o zmiennej masie przepływu, stosowanych w ujęciach infiltracyjnych (2 doktoraty, 1 habilitacja), a także straty hydrauliczne w dwudławikowych nasuwkach kompensacyjnych (1 doktorat).

Na koszty i sposób eksploatacji systemów wodociągowych bardzo znaczący wpływ ma oporność hydrauliczna i uszkadzalność sieci dystrybucji wody. Dlatego też opracowano oryginalną metodę i aparaturę badawczą, a następnie badano przez wiele lat sprawność hydrauliczną czynnych sieci wodociągowych w 13 miastach. W efekcie określono matematyczne modele szczegółowe i ogólny model procesu zmian oporności hydraulicznej rurociągów w czasie, które mogą być wykorzystywane do prognozowania sprawności hydraulicznej sieci wodociągowych (3 doktoraty, patent 168941). Wyniki tych badań, jak i przeprowadzonych w kilku miastach badań uszkadzalności sieci wodociągowych i kosztów ich napraw, stanowiły podstawę opracowania metody optymalnego ekonomicznie programowania renowacji sieci wodociągowych (Projekt badawczy KBN 603391.01, 1994). Problem modelowania przepływów w systemach wodociągowych oraz uszkadzalności przewodów sieci jest przedmiotem dalszych badań i publikacji.

Rezultaty prac, badań szkoły w zakresie wodociągów wykorzystano w książce E. Mielcarzewicza *Obliczenia systemów zaopatrzenia w wodę* (1965, 1977, 2000). Kolejne wydania wzbogacane były o nowe osiągnięcia szkoły naukowej.

W zakresie kanalizacji, wykorzystując pluwiogramy z 25 lat, określono dla Raciborza matematyczne modele dopływu wody deszczowej do kanalizacji (2 doktoraty). Ponadto na podstawie wyników pomiarów określono probabilistyczny model maksymalnego na dobę natężenia odpływu ścieków z budynków wielorodzinnych i osiedla mieszkaniowego (1 doktorat), który może być wykorzystany przy projektowaniu systemów kanalizacyjnych. Do tego celu można również stosować metodę optymalizacji kolektorów kanalizacyjnych (1 doktorat), a także model matematyczny działania przelewów burzowych z regulowanym odpływem ścieków (1 habilitacja), uzyskany na podstawie badań na modelu hydraulicznym.

Przedstawione prace, zrealizowane przez Szkołę Wodociągów i Kanalizacji, były prezentowane w postaci licznych monografii i kilkuset publikacji w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz w materiałach z kongresów krajowych i międzynarodowych.

MICHAŁ MAZUR
(1891–1952)
dr 1932, doc. 1939, prof. PWr 1949
organizator Szkoły Wodociągów i Kanalizacji

8 dr.

Aleksander Szniolis
zob. Szkoła Technologii Wody i Ścieków, s. 554

Tadeusz Gabryszewski
(1906–1995)
prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1972
organizator Szkoły Wodociągów i Kanalizacji

12 dr.

EDWARD M. MIELCARZEWICZ
dr 1961, dr hab. 1966, doc. 1967,
prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1983
twórca Szkoły Wodociągów i Kanalizacji

17 dr.

Zbigniew Siwoń
dr 1972, dr hab. 1976, doc. 1977,
prof. nadzw. 1988, prof. zw. 1999
modelowanie procesów w systemach wodociągowych i kanalizacyjnych

5 dr.

Andrzej Kotowski
dr 1980, dr hab. 1998,
prof. PWr 2001
modelowanie przepływów cieczy w obiektach wodociągowych i kanalizacyjnych

1 dr

Michał Mazur – ur. 1891 w Chorostkowie (pow. Kopyczyńce), zm. 1952. Stopnie i tytuły naukowe oraz pełnione funkcje: inż. na Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej Szkoły Politechnicznej we Lwowie –1921; dr –1932; doc. na PLw – 1939; praca u prof. dr. inż. Maksymiliana Matakiewicza w I Katedrze Budownictwa Wodnego na PLw 1921–1940 (asystent, konstruktor, adiunkt i doc.); organizator Spółdzielni Inżynierskiej w Rzeszowie – 1945; obejmuje na PWr I Katedrę Budownictwa Wodnego –1946; dziekan Wydziału Inżynierii Lądowej i Wodnej 1948–1950; prodziekan Wydziału Inżynierii Sanitarnej 1950–1951; kier. Katedry Wodociągów i Kanalizacji 1950–1952; twórca Szkoły Wodociągów i Kanalizacji w zakresie gospodarki wodnej w przemyśle i budownictwa wodnego. Uczestniczył w I Kongresie Nauki Polskiej –1951. Promotor rozpraw doktorskich wybitnych specjalistów i uczonych, jak W. Maniak, J. Wierzbicki, J. Lambor, A. Szniolis – założyciel Wydziału Inżynierii Sanitarnej, S. Ziemnicki, K. Dębski, Z. Sochoń, M. Czerwiński. Autor wielu publikacji z dziedziny budownictwa wodnego, m.in. dział „Budowle zakładów o sile wodnej" w podręczniku *Zasady wyzyskiwania sił wodnych*, napisanego wspólne z prof. M. Matakiewiczem (1936).

Edward Mieczysław Mielcarzewicz – ur. 1924 w Starym Sączu. Stopnie i tytuły naukowe: studia, inżynieria wodna na PWr ukończona w 1950, dr AR we Wrocławiu 1961, dr hab. Politechnika Warszawska 1966, prof. tytularny 1973, prof. zw. 1983. Uczestnik Grupy Naukowo-Kulturalnej przy Delegaturze Ministra Oświaty – Straż Akademicka 1945. PWr – kierownictwo odbudowy 1945–1946. Okręgowa Dyrekcja Dróg Wodnych – kier. budowy 1948–1950, Spółdzielnia Inżynierska – projektant 1950–1951, Wrocławskie Biuro Projektów Budownictwa Przemysłowego – kier. pracowni 1951–1954, PWr – nauczyciel akademicki 1951–1999, w Katedrze Wodociągów i Kanalizacji 1951–1968, kier. Zakładu Zaopatrzenia w Wodę i Usuwania Ścieków 1968–1991; zastępca dyr. Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska 1968–1972, 1975–1977, 1980–1984, dziekan Wydziału Inżynierii Środowiska 1984–1995. Ugruntował i poszerzył Szkołę Wodociągów i Kanalizacji w zakresie metodyki kompleksowego projektowania i optymalizacji systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków z aglomeracji miejsko-przemysłowych, identyfikacji i prognozowania sprawności czynnych sieci wodociągowych, badania i prognozowania awaryjności oraz kosztów napraw sieci wodociągowych, w tym na terenie szkód górniczych, podstaw projektowania i eksploatacji infiltracyjnych ujęć sztucznej wody podziemnej. Wypromował 17 doktorów, 2 doktorów hab., a 1 z nich jest prof. tytularnym. Autor 8 książek i skryptów i ok. 180 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Medalem PWr oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Szkoła Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa

Prof. nadzw. mgr inż. **Jan Ferencowicz** był nestorem i twórcą Szkoły Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa.

Przedmiotem zainteresowań szkoły są systemy i urządzenia klimatyzacyjne i wentylacyjne wraz z pozyskiwaniem dla ich potrzeb energii ze źródeł niekonwencjonalnych oraz kształtowanie mikroklimatu wewnętrznego ze szczególnym uwzględnieniem zmniejszenia energochłonności tego procesu. Na podręcznikach prof. J. Ferencowicza *Wentylacja* (1954), *Wentylacja i klimatyzacja* (1964) oraz *Ciepłownictwo, ogrzewnictwo, wentylacja* (1973) wychowało się kilka pokoleń inżynierów sanitarnych. Wypromował 8 doktorów, 2 z nich jest profesorami tytularnymi i rozwija dzieło mistrza.

Prof. G. Besler kontynuuje badania w zakresie rozwiązań energooszczędnych, w szczególności pozyskiwania ciepła i chłodu z gruntu – głównie do kształtowania mikroklimatu pomieszczeń.

Prof. J. Jeżowiecki rozszerzył szkołę o dyscyplinę instalacje sanitarne, w zakresie modelowania matematycznego systemów zaopatrzenia budynków w wodę, instalacji gazów technicznych w budownictwie przemysłowym i użyteczności publicznej, systemów ogrzewczych i ciepłowniczych z preferencją badań ich modernizacji i automatyzacji.

Prof. J. Goliński wprowadził badania dotyczące technik cieplnych. Na jego książkach: *Wibroizolacja maszyn wirnikowych* (1964), *Wibroizolacja maszyn i urządzeń* (1979), *Strumienice. Teoria i konstrukcja* (z A.Troskolańskim, 1979) wykształciło się kilka roczników inżynierów sanitarnych.

Prof. W. Tomczak prowadził badania w zakresie termodynamiki i wymiany ciepła z aplikacjami: rury cieplne, strumienice, chłodnie wodno-powietrzne, niekonwencjonalne źródła energii, oraz zajmował się zastosowaniem zbiorów rozmytych, sieci neuronowych i algorytmów genetycznych w zagadnieniach technicznych.

Członkowie Szkoły Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa prezentowali prace w postaci wielu monografii i licznych publikacji w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz w materiałach z kongresów krajowych i międzynarodowych.

JAN FERENCOWICZ
(1902–1985)
zastępca prof. 1953, prof. nadzw. 1962
organizator i twórca Szkoły
Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa

8 dr.

Stanisław Przydróżny
(1937–1994)
dr 1969, doc. 1977
wentylacja i klimatyzacja

3 dr.

Gerard Jan Besler
dr 1969, doc. 1974,
prof. nadzw. 1989, prof. zw. 1996
rozwiązania energooszczędne
w ogrzewnictwie i klimatyzacji

16 dr.

Jan Syposz
dr 1977, dr hab. 1989, doc. 1990
automatyka w inżynierii
środowiska

Janusz E. Jeżowiecki
dr 1972, dr hab. 1981, doc. 1982,
prof. nadzw. 1990
urządzenia cieplne
w inżynierii środowiska

5 dr.

Janusz Zaleski
dr 1983, dr hab. 1987,
prof. nadzw. 1992
modelowanie procesu poboru
wody

JÓZEF GOLIŃSKI
dr 1960, dr hab. 1964, doc. 1964,
prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1983
twórca Szkoły Techniki Cieplnej,
Wentylacji i Ogrzewnictwa

8 dr.

Władysław Tomczak
(1939–2005)
dr 1967, dr hab. 1974, doc. 1974,
prof. nadzw. 1991, prof. zw. 2001
termodynamika, nowe źródła energii

15 dr.

Józef Bednarski
dr 1982, dr hab. 2001
chłodzenie wyparne
w klimatyzacji

Jan Danielewicz
dr 1984, dr hab. 2002
rzuty cieplne w inżynierii
środodowiska

Łucja Bulzak-Mrozowska
dr 1969, dr hab. 1992
ciepłownictwo i ogrzewnictwo

Danuta Werszko
dr 1983, dr hab. 1989, doc. 1990,
prof. PWr 1991
termodynamika i wymiana ciepła

Jan Ferencowicz – ur. 1902 w Warszawie, zm. 1985. Stopnie i tytuły naukowe: mgr inż. mechanik – 1932 na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej. W l. 1949–1951 był prof. kontraktowym w Szkole Inżynierskiej w Szczecinie. W 1953 został zastępcą prof., a w 1962 prof. nadzw. na Wydziale Inżynierii Sanitarnej PWr, gdzie w l. 1953–1954 kierował Katedrą Ogrzewania, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych, natomiast w l. 1954–1968 był kier. Katedry Ogrzewania i Wentylacji. W l. 1968–1973 kierował Zakładem Wentylacji i Klimatyzacji w Instytucie Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych PWr. Nestor i twórca Szkoły Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa. Wypromował 8 doktorów, 2 z nich jest profesorami tytularnymi. Jest autorem 2 podręczników akademickich (*Wentylacja* 1954, *Wentylacja i klimatyzacja* 1964) oraz 1 skryptu (*Ciepłownictwo, ogrzewnictwo, wentylacja* 1973), na których wychowało się kilka pokoleń inżynierów sanitarnych. Wyróżniony nagrodami Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem 30-lecia PRL, Medalem Budowniczego Miasta Wrocławia, Złotą Odznaką PWr oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Józef Antoni Goliński – ur. 1916 w Krakowie. Stopnie i tytuły naukowe: studia – Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Politechnika Śląska w Gliwicach, Wydział Mechaniczny 1946; dr Politechniki Krakowskiej 1960; dr hab. Politechniki Krakowskiej 1964; prof. nadzw. 1971; prof. zw. 1983. Prodziekan 1964–1968 i dziekan 1968–1972 Wydziału Inżynierii Środowiska PWr, zastępca dyrektora Instytutu Inżynierii Chemicznej PWr, 1984–1986, kier. Zakładu Techniki Cieplnej, Wentylacji i Ogrzewnictwa, 1971–1972; czł. Komisji Termodynamiki PAN, 1974–1977; kier. grupy konstruktorów w Can. Vickers Comp. – Montreal, 1951–1952, kier. grupy konstruktorów maszyn okrętowych do statku „Sołdek" i właściciel firmy Projektowanie Urządzeń Maszynowych w Krakowie, 1947–1949, Polski Związek Inżynierów i Techników Sanitarnych we Wrocławiu – czł. zw., 1960–1982, Amerykańskie Stowarzyszenie Inżynierów Mechaników (ASME) „Life member" – czł.; w okresie wojennym 1940–1945 żołnierz Armii Krajowej, zgrupowanie „Żelbet" Armii Krajowej, Kraków. Wypromował 8 doktorów, 3 doktorów hab., z których 1 jest profesorem tytularnym. Jest autorem 2 książek oraz współautorem 1 książki, 2 skryptów, 6 monografii oraz kilkudziesięciu publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Na jego książkach *Wibroizolacja maszyn wirnikowych* (1964), *Wibroizolacja maszyn i urządzeń* (1979), *Strumienice. Teoria i konstrukcja* (1979) wykształciło się kilka roczników inżynierów sanitarnych. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Partyzanckim, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldzką, Medalem 30-lecia PRL, Medalem Zasłużony Nauczyciel PRL oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Gerard Jan Besler – ur. 1932 w Rudzie Śląskiej-Wirku. Stopnie i tytuły naukowe: studia – PWr i Politechnika Warszawska ukończone w 1956; dr PWr 1969; doc. PWr 1974; prof. nadzw. 1989; prof. zw. 1996. Czł. Senatu PWr, 1999–2003, prodziekan Wydziału Inżynierii Sanitarnej, 1970–1978, kier. Zakładu Wentylacji i Klimatyzacji, 1991–2003. Komitet Inżynierii Sanitarnej i Wodnej PAN – wiceprzewodniczący, 1985–1996, a następnie od 1996 przewodniczący Sekcji Ogrzewnictwa i Wentylacji; PZITS – wielokrotnie wiceprezes Oddziału Dolnośląskiego, Rada Programowa Ciepłownictwa, Ogrzewnictwa, Wentylacji – przewodniczący od 1971; Rada Programowa Ochrony Środowiska – czł. Kontynuator Szkoły Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa w zakresie rozwiązań energooszczędnych, w szczególności pozyskiwania ciepła i chłodu z gruntu – głównie dla celów kształtowania mikroklimatu pomieszczeń. Wypromował 16 doktorów, jeden z nich jest doktorem hab. Autor 3 książek oraz ok. 170 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Medalem KEN, Krzyżem Kawalerskim OOP, Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia oraz wieloma odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

Janusz E. Jeżowiecki – ur. 1943 w Leżajsku. Studia na Wydziale Inżynierii Sanitarnej PWr ukończył w 1965; dr 1972; dr hab. 1981; prof. nadzw. 1990. Kier. Katedry Klimatyzacji i Ogrzewnictwa od 1991 r.; prodziekan Wydziału Inżynierii Środowiska w l. 1984–1990, dziekan od 2002 r. Kontynuator Szkoły Instalacji Sanitarnych w zakresie modelowania matematycznego systemów zaopatrzenia budynków w wodę, instalacji gazów technicznych w budownictwie przemysłowym i użyteczności publicznej, systemów ogrzewczych i ciepłowniczych z preferencją badań ich modernizacji i automatyzacji. Wypromował 5 doktorów, 2 doktorów hab., jeden z nich jest profesorem. Autor 4 książek i skryptów oraz ok. 150 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Wyróżniony nagrodami Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, nagrodą Senatu PWr, Medalem KEN.

Władysław Tomczak – ur. 1939 w Pleszewie, zm. 2005. Stopnie i tytuły naukowe: studia – PWr 1961; dr 1967; dr hab. 1974; prof. nadzw. 1991; prof. zw. 2001. Zastępca dyr. Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych ds. Badań Naukowych i Współpracy z Przemysłem 1975–1981; kier. Zakładu Urządzeń Cieplnych i Zdrowotnych 1975–1976 w Instytucie Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych; kier. Zakładu Inżynierii Cieplnej 1994–2003 w Katedrze Klimatyzacji i Ciepłownictwa; kier. Seminarium w Katedrze Klimatyzacji i Ciepłownictwa od 1991; czł. Zespołu Wentylacji i Klimatyzacji PAN (przez 15 lat). Kontynuator Szkoły Inżynierii Cieplnej. Wypromował 15 doktorów, 2 doktorów hab. Autor 3 książek i ok. 115 publikacji krajowych, zagranicznych i referatów na konferencjach. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Zasłużony dla Dolnośląskiego Okręgu Wojskowego, Złotą Odznaką PWr.

SZKOŁY NAUKOWE Z ZAKRESU ELEKTRYKI NA WYDZIAŁACH ELEKTRONIKI, ELEKTRYCZNYM ORAZ ELEKTRONIKI MIKROSYSTEMÓW I FOTONIKI PWR

Na potrzeby niniejszego opracowania opisano szkoły naukowe oraz kierunki badawcze odznaczające się ciągłością pokoleń naukowych, wyraziście zarysowaną tematyką i metodyką badawczą, trwałym dorobkiem organizacyjnym, naukowym i publikacyjnym, a nade wszystko szczególnie wyróżniającymi się twórcami i ich uczniami, którzy idee szkół przenieśli z kolei na swoich uczniów, zarówno w ośrodku wrocławskim, jak w innych uczelniach krajowych, a nawet zagranicznych. Ogromny wkład w te osiągnięcia mieli pionierzy uczelni działający w szczególnie trudnych warunkach, niekiedy nawet wbrew niektórym krótkowzrocznym intencjom zewnętrznym.

W zakresie elektryki do osób szczególnie zasłużonych w organizacji i rozwoju nauki i dydaktyki tuż po zakończeniu wojny należeli: Kazimierz Idaszewski, Andrzej Jellonek, Zygmunt Szparkowski, Jerzy Ignacy Skowroński, Wilhelm Rotkiewicz, Jan Kożuchowski, Paweł Jan Nowacki, Marian Suski, Jarosław Kuryłowicz, Zbigniew Żyszkowski, Roman Kurdziel, Konstanty Wołkowiński. Większość z nich znalazła się we Wrocławiu nie przypadkowo, lecz kierując się m.in. poczuciem obowiązku obywatelskiego, nakazującym podjęcie działań zmierzających do szybkiej i pełnej integracji ziem zachodnich z macierzą. Szczególnie cenne było przybycie osób, które znalazły się w czasie wojny w Anglii bądź przebywały w krajach neutralnych jako internowani lub w obozach jenieckich na terenie Niemiec. Ludzie ci odznaczali się samodzielnością i inicjatywą, a nade wszystko mieli przemyślane wizje działania, które mogli we Wrocławiu realizować. Pomagało im w tym wielu młodych absolwentów i studentów ostatnich lat studiów szczególnie z Politechniki Lwowskiej. Wśród nich należy wymienić zwłaszcza takie osoby, jak: Zbigniew Orzeszkowski, Zbigniew Godziński, Wojciech Fuliński, Tadeusz Tomankiewicz, Andrzej Kordecki, Paweł Baron, Feliks Andrzejewski, Adam Maison. W miarę możliwości byli oni angażowani jako asystenci i pracownicy techniczni. Uczestniczyli także jako wolontariusze w działaniach zespołu ochrony uczelni.

Ich pionierska działalność koncentrowała się najpierw na doprowadzeniu do stanu używalności infrastruktury uczelni, a zwłaszcza adaptacji pomieszczeń i wyposażenia do prowadzenia wykładów i zajęć laboratoryjnych. Jednak już wtedy nasi mistrzowie nie tracili z pola widzenia celów naukowych. Swoimi wizjami zapładniali wyobraźnię młodszego pokolenia, które podjęło trud rozwoju różnych kierunków badawczych. Przedstawiono to obrazowo w postaci drzew genealogicznych oraz w opisach poszczególnych szkół naukowych. W obszarze elektryki w ubiegłym 60-leciu można wyróżnić ponad dwadzieścia takich szkół.

Wyrazem prężności naukowej w dziedzinie elektryki jest rozwój organizacyjny, który doprowadził do tego, że z jednego Oddziału Elektrotechnicznego utworzonego w 1945 r. wywodzą swoje początki wydziały: Elektryczny, Elektroniki oraz Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki, korzenie zaś wydziałów Informatyki i Zarządzania oraz Podstawowych Problemów Techniki (w zakresie inżynierii materiałowej) też sięgają tych źródeł.

Wrocławskie szkoły naukowe z zakresu elektryki odznaczały się w większości dużą konsekwencją w aplikacji wyników badań naukowych. W tym celu tworzono zakłady doświadczalne, które zajmowały się problemami wdrożeniowymi. Niektóre z tych zakładów osiągnęły status instytutów – np. Oddział Technologii i Materiałoznawstwa Elektrycznego Instytutu Elektrotechniki, Instytut Automatyki Systemów Elektroenergetycznych czy wrocławski oddział Instytutu Łączności. Sprzyjało to lokalizacji we Wrocławiu pokrewnych zakładów przemysłowych jak Dolnośląskie Zakłady Wytwórcze Maszyn Elektrycznych „Dolmel", Wrocławskie Zakłady Elektroniczne „Elwro" czy Zakłady Lamp Elektronowych „Dolam".

Rola elektryki w rozwoju Politechniki Wrocławskiej uwidacznia się także w tym, że wrocławscy członkowie Komitetów Technicznych PAN rekrutowali się w znacznym stopniu z omawianych wydziałów. Także wielu rektorów i prorektorów uczelni pochodziło z wydziałów: Elektrycznego bądź Elektroniki. Rektorami przez dwie kadencje byli: Z. Szparkowski, A. Wiszniewski i A. Mulak.

Przedstawione informacje dotyczące Wydziału Elektroniki (W-4), Wydziału Elektrycznego (W-5) oraz Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki (W-12) zostały opracowane na podstawie tekstów i materiałów źródłowych dostarczonych przez prof. C. Smutnickiego, prof. J. Zawilaka oraz dr inż. W. Drzazgę. Autor składa wymienionym i wszystkim innym osobom, które pomagały w redagowaniu informacji serdeczne podziękowania.

Zbigniew Pohl

Szkoła Automatyki

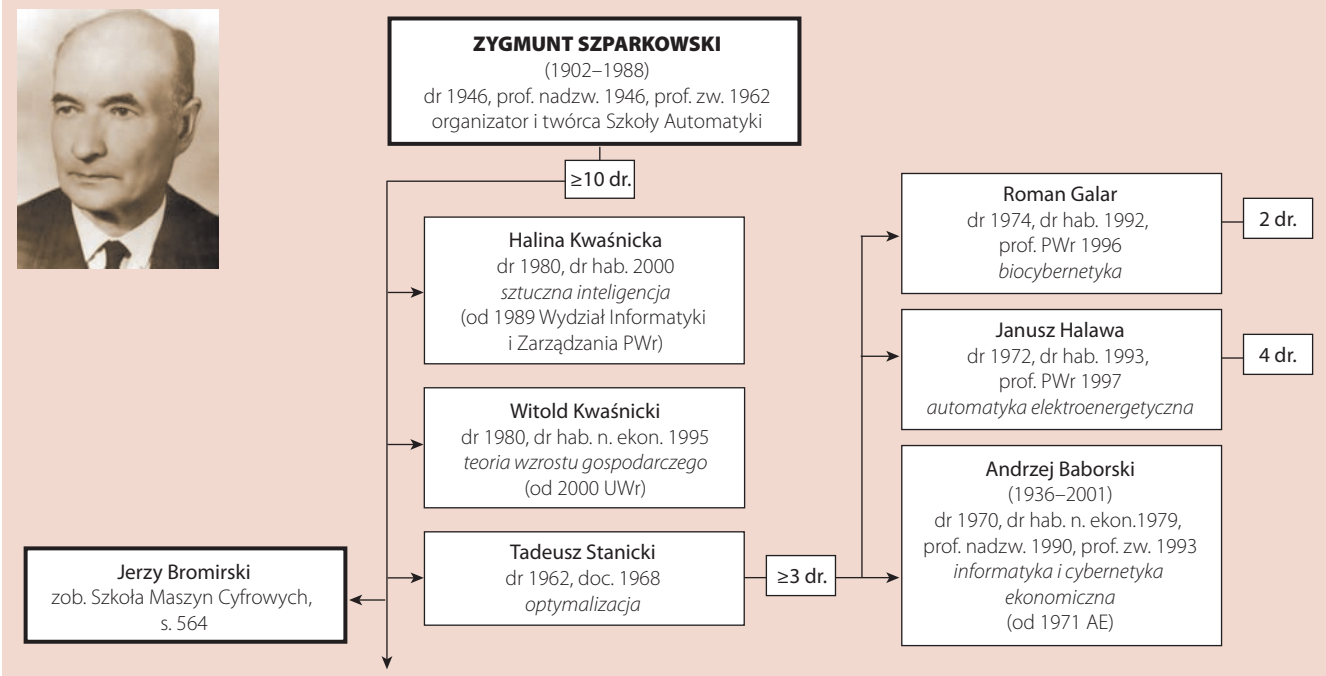
Jej twórcą i organizatorem był **Zygmunt Szparkowski**.

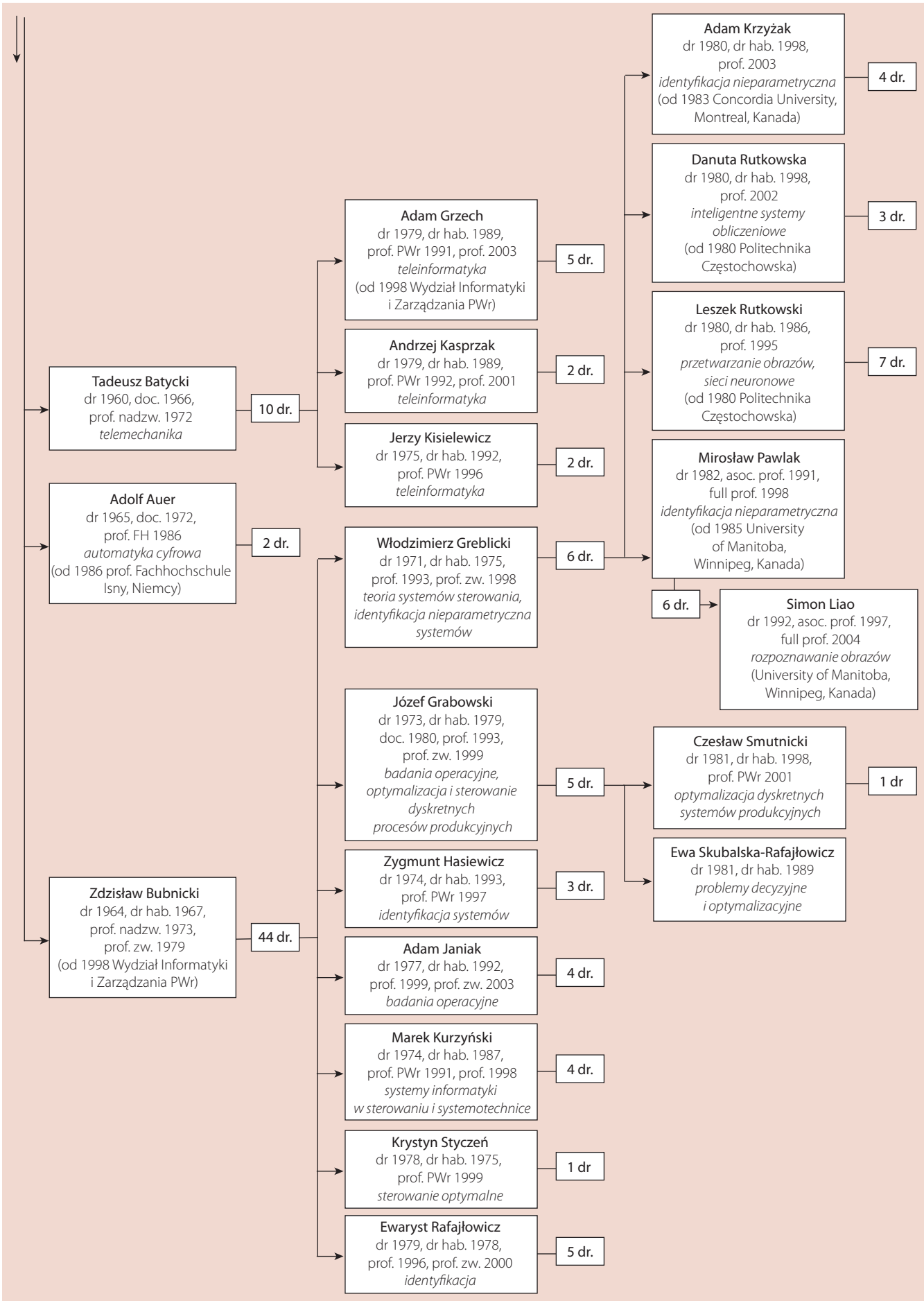
Początki szkoły wiążą się z historią rozwoju automatyki w kraju i na świecie oraz działalnością naukową i organizacyjną prof. Zygmunta Szparkowskiego na Politechnice Wrocławskiej. Za datę powstania szkoły można przyjąć rok 1952, w którym powołano na PWr Katedrę Telemechaniki i Automatyki (pierwsza katedra automatyki w Polsce). Kadra katedry zajmowała się w tamtym okresie m.in. elementami i układami automatyki oraz telemechaniki, teorią regulacji i sterowania, techniką cyfrową, automatyczną kontrolą, telemetrią. Prowadzono badania nad metodami projektowania układów automatyki. Laboratoria badawcze i dydaktyczne tworzone były siłami pracowników i studentów (praktyczne projekty i prace dyplomowe), a także przez przystosowanie do celów laboratoryjnych sprzętu uzyskiwanego z przemysłu; w tym czasie katedra mogła się pochwalić jednym z najlepszych laboratoriów badawczych automatyki w kraju. Kadra naukowo-dydaktyczna katedry była silnie związana z przemysłem, dla którego wykonywała prace badawcze oraz konstruowała unikalną aparaturę elektroniczną. Najważniejsze z unikalnych prac badawczo-konstrukcyjnych to: opracowanie i wykonanie automatycznej uniwersalnej aparatury termograficzno-termograwimetrycznej; opracowanie i wykonanie analogowej maszyny do projektowania sieci gazociągowych; opracowanie konwerterów analogowo-cyfrowych; opracowanie analizatora równań różniczkowych o pochodnych cząstkowych do badania filtracji wód w procesach odwodnieniowych w górnictwie odkrywkowym.

Ostatnie zagadnienie wiązało się z blisko 10-letnią współpracą z „Poltegorem".

Prof. Z. Szparkowski był w stałym kontakcie ze środowiskiem automatyków i cybernetyków, uczestniczył w pracach komisji kwalifikacyjnych Komitetów PAN i Rad Naukowych wielu instytucji, redagował „Archiwum Automatyki" i „Monografie Automatyki", pisał książki. Pracownicy katedry aktywnie włączyli się w życie naukowe i organizacyjne, brali udział w konferencjach naukowych. W 1961 r. katedra była organizatorem II Krajowej Konferencji Automatyki. Na podstawie prowadzonych badań, powstawały na wydziale liczne doktoraty. Wśród wychowanków profesora jest wiele znanych postaci z życia naukowego PWr, tworzących kolejne kierunki badawcze i szkoły naukowe. W pierwszym pokoleniu naukowym są to m.in. prof. Jerzy Bromirski (informatyka, zob. Szkoła Maszyn Cyfrowych, s. 564), prof. Tadeusz Batycki (telemechanika), prof. Zdzisław Bubnicki (automatyka oraz informatyka). Pełne drzewo naukowe zawiera pięć pokoleń profesorów.

Współczesna automatyka, zmierzając w kierunku informatyki, zastępuje rozwiązania sprzętowe oprogramowaniem sterowników urządzeń. Implikuje to znaczące zmiany w rozwoju automatyki w ostatnich latach oraz naturalną zmianę kierunków zainteresowań kontynuatorów szkoły. Wielu wychowanków prof. Z. Szparkowskiego oraz jego następców wykreowało własne kierunki naukowe, z których wiele zasługuje już na miano oddzielnych szkół naukowych, uwzględniając rangę osiągnięć, pozycję międzynarodową twórców oraz liczbę wychowanków. Na podkreślenie zasuguje kierunek związany z identyfikacją dla potrzeb sterowania (prof. Włodzimierz Greblicki, prof. Ewaryst Rafajłowicz, prof. nadzw. Zygmunt Hasiewicz oraz wychowankowie prof. Greblickiego: prof. Leszek Rutkowski, prof. Adam Krzyżak, prof. nadzw. Danuta Rutkowska, prof. Mirosław Pawlak), kierunek sterowania dyskretnymi procesami przemysłowymi (prof. Józef Grabowski, prof. Adam Janiak oraz wychowankowie prof. Grabowskiego: prof. nadzw. Czesław Smutnicki, dr hab. Ewa Skubalska-Rafajłowicz, dr hab. Eugeniusz Nowicki), a także kierunek modelowania i sterowania (prof. nadzw. Janusz Halawa, prof. nadzw. Roman Galar, prof. nadzw. Krystyn Styczeń).

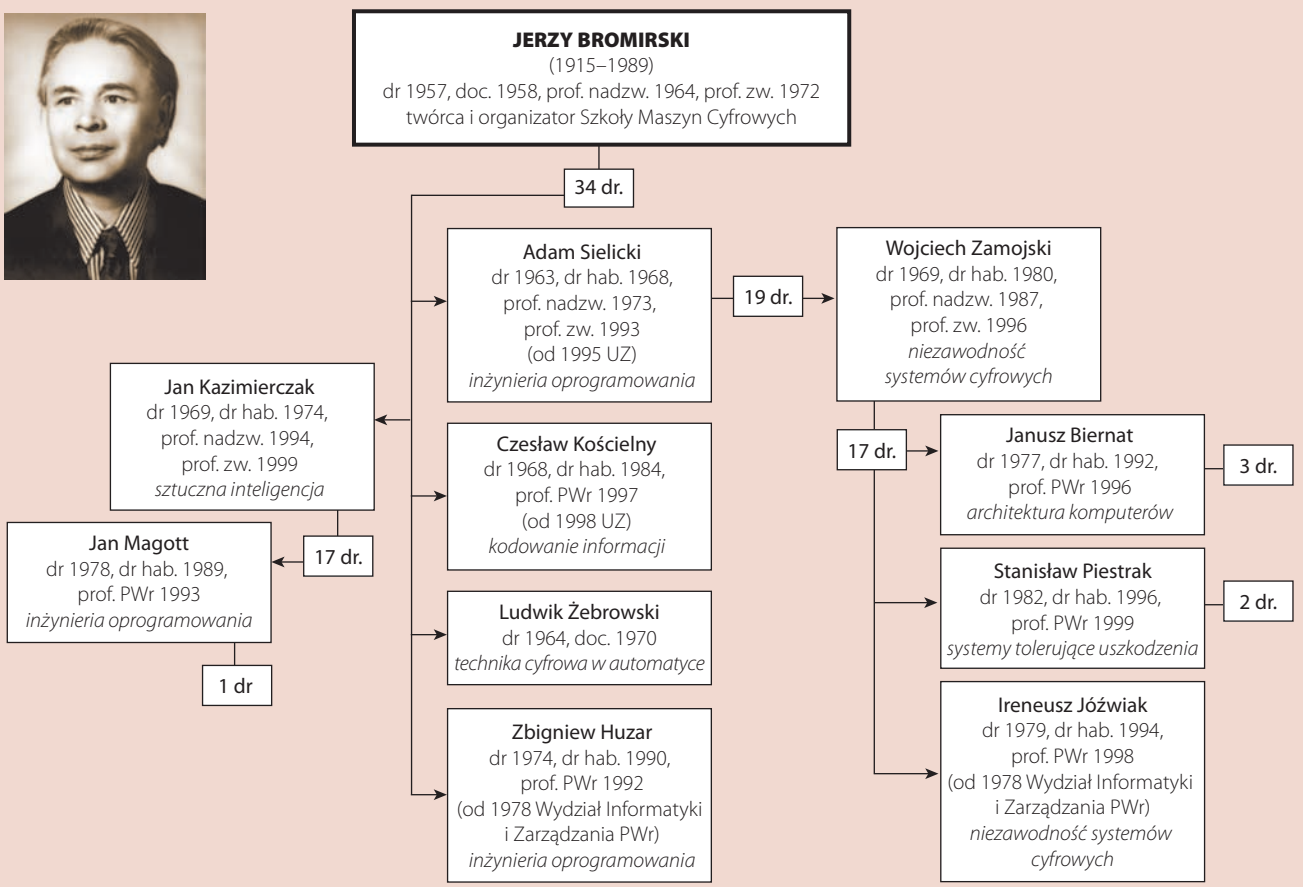

Tadeusz Batycki
dr 1960, doc. 1966,
prof. nadzw. 1972
telemechanika
10 dr.
Adolf Auer
dr 1965, doc. 1972,
prof. FH 1986
automatyka cyfrowa
(od 1986 prof. Fachhochschule
Isny, Niemcy)
2 dr.
Zdzisław Bubnicki
dr 1964, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1973,
prof. zw. 1979
(od 1998 Wydział Informatyki
i Zarządzania PWr)
44 dr.
Adam Grzech
dr 1979, dr hab. 1989,
prof. PWr 1991, prof. 2003
teleinformatyka
(od 1998 Wydział Informatyki
i Zarządzania PWr)
5 dr.
Andrzej Kasprzak
dr 1979, dr hab. 1989,
prof. PWr 1992, prof. 2001
teleinformatyka
2 dr.
Jerzy Kisielewicz
dr 1975, dr hab. 1992,
prof. PWr 1996
teleinformatyka
2 dr.
Włodzimierz Greblicki
dr 1971, dr hab. 1975,
prof. 1993, prof. zw. 1998
teoria systemów sterowania,
identyfikacja nieparametryczna
systemów
6 dr.
Józef Grabowski
dr 1973, dr hab. 1979,
doc. 1980, prof. 1993,
prof. zw. 1999
badania operacyjne,
optymalizacja i sterowanie
dyskretnych
procesów produkcyjnych
5 dr.
Zygmunt Hasiewicz
dr 1974, dr hab. 1993,
prof. PWr 1997
identyfikacja systemów
3 dr.
Adam Janiak
dr 1977, dr hab. 1992,
prof. 1999, prof. zw. 2003
badania operacyjne
4 dr.
Marek Kurzyński
dr 1974, dr hab. 1987,
prof. PWr 1991, prof. 1998
systemy informatyki
w sterowaniu i systemotechnice
4 dr.
Krystyn Styczeń
dr 1978, dr hab. 1975,
prof. PWr 1999
sterowanie optymalne
1 dr
Ewaryst Rafajłowicz
dr 1979, dr hab. 1978,
prof. 1996, prof. zw. 2000
identyfikacja
5 dr.
Adam Krzyżak
dr 1980, dr hab. 1998,
prof. 2003
identyfikacja nieparametryczna
(od 1983 Concordia University,
Montreal, Kanada)
4 dr.
Danuta Rutkowska
dr 1980, dr hab. 1998,
prof. 2002
inteligentne systemy
obliczeniowe
(od 1980 Politechnika
Częstochowska)
3 dr.
Leszek Rutkowski
dr 1980, dr hab. 1986,
prof. 1995
przetwarzanie obrazów,
sieci neuronowe
(od 1980 Politechnika
Częstochowska)
7 dr.
Mirosław Pawlak
dr 1982, asoc. prof. 1991,
full prof. 1998
identyfikacja nieparametryczna
(od 1985 University
of Manitoba,
Winnipeg, Kanada)
6 dr.
Simon Liao
dr 1992, asoc. prof. 1997,
full prof. 2004
rozpoznawanie obrazów
(University of Manitoba,
Winnipeg, Kanada)
Czesław Smutnicki
dr 1981, dr hab. 1998,
prof. PWr 2001
optymalizacja dyskretnych
systemów produkcyjnych
1 dr
Ewa Skubalska-Rafajłowicz
dr 1981, dr hab. 1989
problemy decyzyjne
i optymalizacyjne

Zygmunt Szparkowski – ur. 1902 w Nasielsku k. Warszawy, zm. 1988 we Wrocławiu. Ukończył Wydział Elektryczny Politechniki Warszawskiej w 1930, pracował w Ministerstwie Poczt i Telegrafów. W 1945 podjął pracę na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym PWr, gdzie zorganizował Katedrę Teletechniki. W 1952 przekształcił ją w Katedrę Telemechaniki i Automatyki. Przyczynił się do powstania Wydziału Łączności, a później do powstania Wydziału Elektroniki. Dziekan Wydziału Łączności 1951–1952, 1956–1960; prorektor ds. dydaktyki w l. 1952–1955; rektor PWr w l. 1960–1968; dyr. Instytutu Cybernetyki Technicznej w l. 1968–1972. Współtwórca automatyki w Polsce, czł. Komitetu Naukowego Automatyki i Cybernetyki Technicznej PAN; redagował „Archiwum Automatyki" i „Monografie Automatyki", autor wielu publikacji i książek. Twórca Szkoły Automatyki. Wielokrotnie uczestniczył w pracach komisji kwalifikacyjnych Komitetów PAN i rad naukowych wielu instytucji. Doktor h.c. PWr (1974) i TU Drezno (1978). Był wychowawcą wielu pokoleń elektroników, telemechaników, automatyków i informatyków. Za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną otrzymał m.in. Odznakę Zasłużonego dla Dolnego Śląska, Odznakę Budowniczego miasta Wrocławia, Medal Za Wybitne Zasługi dla Rozwoju PWr oraz wiele najwyższych orderów i odznaczeń państwowych, m.in. Order Sztandaru Pracy I Klasy, Krzyż Kawalerski OOP.

Szkoła Maszyn Cyfrowych

Początki szkoły sięgają końca lat 50. i kojarzą się z powstaniem we Wrocławiu pierwszej w kraju fabryki maszyn cyfrowych, czyli Wrocławskich Zakładów Elektronicznych „Elwro", co świadczy o randze i znaczeniu wrocławskiego środowiska naukowego w dziedzinie techniki cyfrowej. Nastąpił wówczas lawinowy wzrost zapotrzebowania na specjalistów i metody projektowania układów i urządzeń cyfrowych. Zasadniczy trzon kadry „Elwro" stanowili pracownicy oraz absolwenci PWr. Wielu przeszło specjalistyczne przeszkolenie w Instytucie Maszyn Matematycznych PAN

Jerzy Bromirski – ur. 1915 w Kijowie, zm. 1989 we Wrocławiu. Mgr inż. elektryk (telemechanika) 1950; zastępca prof. 1954; kandydat n. techn. 1957; doc. 1958; prof. nadzw. 1964; prof. zw. 1972. Dziekan Wydziału Łączności w l. 1955–1956; prodziekan Wydziału Łączności; dziekan Wydziału Elektroniki w l. 1971–1978; dziekan Wydziału Informatyki i Zarządzania 1978–1981. Zatrudniony w PWr od 1948. Współorganizator Katedry Telemechaniki i Automatyki, 1952 kierował Zakładem Urządzeń Telemechanicznych w ramach tej katedry od 1954. Twórca specjalności maszyny matematyczne na Wydziale Elektroniki (1962) oraz Katedry Konstrukcji Maszyn Cyfrowych (1963). Był wśród pomysłodawców i pierwszych organizatorów Wrocławskich Zakładów Elektronicznych „Elwro"; w l. 1959–1961 główny konstruktor, w l. 1961–1966 przewodniczący Rady Techniczno-Naukowej „Elwro". W l. 1966–1968 zorganizował szkolenie w zakresie elektronicznej techniki obliczeniowej. Czł. założyciel czasopisma „Maszyny Matematyczne" (następnie „Informatyka"), w l. 1968–1969 przewodniczący rady programowej. Od 1976 zastępca red. nacz. kwartalnika PAN „Podstawy Sterowania". Członkostwo w organizacjach i udział w pracach komitetów: 1960 – Komitet Teorii IFAC, 1962 – przedstawiciel Polski, Podkomitet Teorii Automatów IFAC, 1966 – prezydium Polskiego Komitetu Automatycznego Przetwarzania Informacji, 1969–1972 zespół ds. ETO Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, 1969–1971 Komitetu Automatyki i Cybernetyki PAN, 1971–1985 Komitet Informatyki PAN, 1971–1975 Państwowa Rada Informatyki, 1973–1983 zespoły dydaktyczno-wychowawcze Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, 1976–1983 Centralna Komisja Kwalifikacyjna (dwie kadencje). Autor ok. 70 publikacji naukowych, kilku podręczników akademickich, najbardziej znany to *Teoria automatów*. Wypromował 34 doktorów. Odznaczenia i nagrody: m.in. Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Zasłużony Nauczyciel PRL, Medal za udział w wojnie obronnej 1939, Złota Odznaka PWr, Złota Odznaka ZNP, Medal Za Wybitne Zasługi dla Rozwoju PWr, Medal KEN.

w Warszawie, niektórzy odbyli staże zagraniczne. Dzięki staraniom prof. **Jerzego Bromirskiego** w 1962 r. na Wydziale Elektroniki powołano specjalność maszyny matematyczne, a w 1963 r. Katedrę Konstrukcji Maszyn Cyfrowych, drugą w Polsce. Profesor skupił wokół siebie entuzjastów maszyn matematycznych, organizując Szkołę Maszyn Cyfrowych. W l. 1959–1961 profesor zajmował stanowisko głównego konstruktora w „Elwro", gdzie powstały pierwsze komputery ODRA: 1001, 1002 i 1003.

Szkoła zajmowała się głównie metodami syntezy struktur logicznych urządzeń cyfrowych oraz teorią i praktyką projektowania podstawowych elementów logicznych na podstawie abstrakcyjnej teorii automatów. Brała aktywny udział we wszelkich konferencjach krajowych i sama organizowała tego typu imprezy oraz szkolenia. Z biegiem lat odnotowywano wzrost znaczenia szkoły oraz rosnące lawinowo zainteresowanie w gospodarce uprawianą dyscypliną naukową i jej zastosowaniami praktycznymi. Budowę i zastosowanie maszyn cyfrowych zaczęto określać mianem informatyki i przypisywać jej ogromną rolę jako nośnika postępu nie tylko technicznego czy ekonomicznego, ale i cywilizacyjnego.

Prace szkoły dotyczyły początkowo teorii układów przekaźnikowych, głównie zastosowań algebry Boole'a w projektowaniu układów przełączających i były nowatorskie w krajowym piśmiennictwie, późniejszy zaś podręcznik *Teoria automatów* stał się „kanonicznym" na wszystkich kierunkach informatycznych w Polsce. W latach 60. wykonano z inicjatywy profesora unikatowy projekt modelu dydaktycznego maszyny cyfrowej, zrealizowany jako maszyny przekaźnikowe STS i STS-2. Zespół profesora uczestniczył w wielu pracach dla przemysłu m.in. takich, jak zastosowania minikomputerów w systemach wielodostępnych i w sieciach komputerowych, zagadnienia diagnostyki cyfrowych układów automatyki.

Szkoła utrzymywała kontakty zagraniczne dzięki wysokiej pozycji prof. J. Bromirskiego w Polsce i za granicą. Profesor wraz ze swoim zespołem współtworzył Centrum Obliczeniowe PWr, w którym powołał grupę inżynierii oprogramowania i włączył ją w prace nad sieciami komputerowymi. Tam też odnaleźć można jego kolejnych wychowanków.

Do najbardziej wartościowych osiągnięć szkoły należą oryginalne metody projektowania układów cyfrowych. Szkoła odegrała znaczącą rolę nie tylko w środowisku wrocławskim, ale również w skali krajowej, przyczyniając się do rozwoju polskiej linii maszyn cyfrowych oraz tzw. wszechstronnej informatyki, uwzględniającej wiele jej aspektów: sprzęt, oprogramowanie, bezpieczeństwo, niezawodność.

Rozwój szkoły prof. Bromirskiego można poznać z prac jego wychowanków w pierwszym i drugim pokoleniu naukowym, zwłaszcza związanych z Instytutem Cybernetyki Technicznej, do których należą prof. Jan Kazimierczak (teoria automatów, sztuczna inteligencja), prof. Czesław Kościelny (kodowanie i kryptografia), prof. Adam Sielicki (inżynieria oprogramowania), prof. Wojciech Zamojski (niezawodność i diagnostyka systemów cyfrowych), prof. Janusz Biernat (arytmetyka i architektura komputerów), prof. Stanisław Piestrak (synteza układów cyfrowych, systemy tolerujące uszkodzenia).

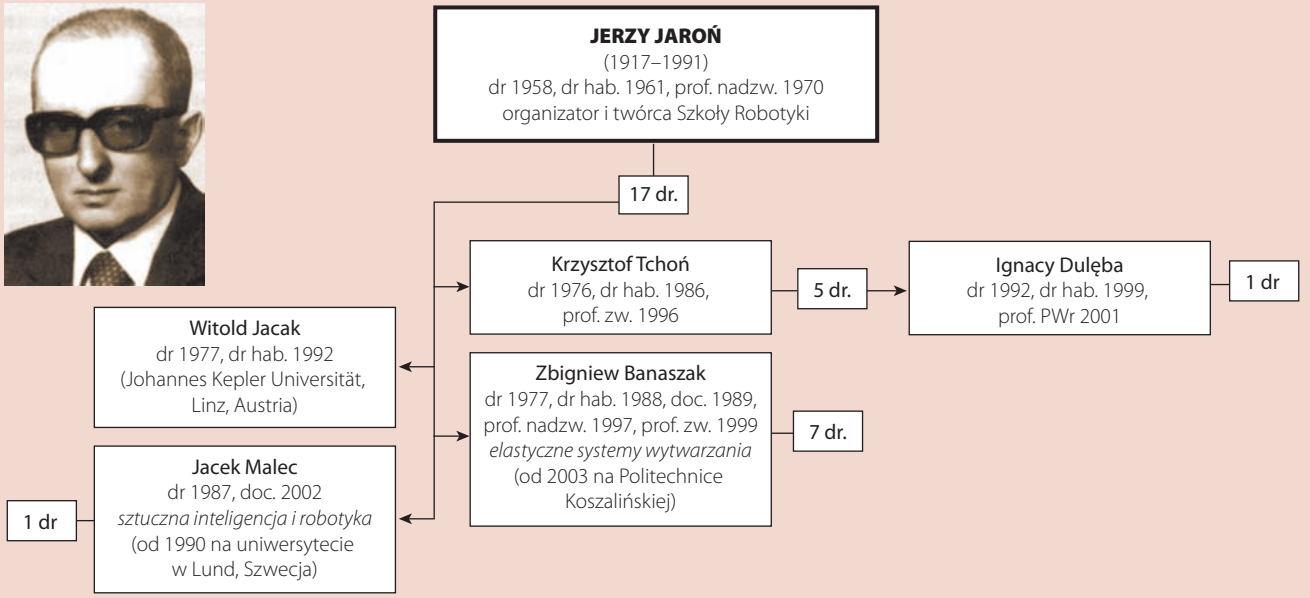
Szkoła Robotyki

Powstanie jej można formalnie datować na rok 1973, rok przejścia prof. **Jerzego Jaronia** z UŁ (gdzie kierował Katedrą Geometrii oraz Zakładem Maszyn Matematycznych i Cybernetyki) do Wrocławia i objęcia przez niego stanowiska profesora w Instytucie Cybernetyki Technicznej PWr. Profesor utworzył w Instytucie Zakład Podstaw Cybernetyki i został jego kierownikiem. W ciągu kilku lat prof. J. Jaroń wypromował pierwszą grupę 10 doktorów. Styl pracy profesora nawiązywał do tradycji jego wielkich mistrzów: Łukasiewicza, Tarskiego, Leśniewskiego, Sierpińskiego, Borsuka, Kuratowskiego, Knastera. Około 1980 r. badania w zakresie cybernetycznej teorii systemów, prowadzone w zakładzie zaczęły ewoluować w kierunku robotyki. Wydaje się, że na kierunek tej ewolucji miała wpływ nie tylko logika rozwoju naukowego zakładu, lecz także fascynacje literackie profesora. Druga grupa doktorów wypromowanych przez prof. J. Jaronia liczyła 7 osób; doktorat ostatniego z nich (J. Malca, obecnie prof. uniwersytetu w Lund w Szwecji) należał do dziedziny robotyki. W celu podkreślenia nowego obszaru badań zakład zmienił nazwę na Zakład Podstaw Cybernetyki i Robotyki. Prace badawcze twórcy i kontynuatorów szkoły obejmują m.in.: modelowanie dynamiki robotów manipulacyjnych i mobilnych, algorytmy sterowania, planowania ruchu i nawigacji, modele i algorytmy sterowania zautomatyzowanych systemów wytwarzania, zastosowanie metod sztucznej inteligencji w robotyce, algorytmy akwizycji i przetwarzania danych sensorycznych o scenie robota, bioprotezy, a także zagadnienia konstrukcji sterowników i układów sensorycznych robotów.

W pierwszej połowie lat 80. prof. J. Jaroń włączył się bardzo aktywnie w prace programowe i logistyczne mające na celu powołanie na uczelniach technicznych nowego kierunku kształcenia, jakim była automatyka i robotyka. Kierunek ten został uruchomiony na Wydziale Elektroniki PWr w 1987 r. Korzystając ze wsparcia uczelni oraz przemysłu prof. J. Jaroń zorganizował Laboratorium Robotyki, stanowiące materialną bazę do prowadzenia badań i kształcenia w zakresie robotyki. W celu promowania współpracy badawczej polskich robotyków od 1985 r. Zakład Podstaw Cybernetyki i Robotyki organizuje Krajowe Konferencje Robotyki. Komitetowi Naukowemu i Organizacyjnemu I i II Konferencji przewodniczył prof. J. Jaroń. W czerwcu 2004 r. odbyła się VIII Krajowa Konferencja Robotyki.

O międzynarodowej pozycji Szkoły Robotyki świadczy powierzenie Zakładowi Podstaw Cybernetyki i Robotyki przez IFAC organizacji Sympozjum SYROCO 2003 oraz przyjęcie Zakładu do Europejskiej Sieci Doskonałości w zakresie robotyki EURON.

Wśród wychowanków prof. J. Jaronia jest pięciu profesorów, twórców kierunków badawczych i własnych szkół naukowych w kraju i za granicą. Profesorowie ci tworzą drugie i trzecie pokolenie naukowe szkoły.

Jerzy Wincenty Jaroń – ur. 1917 w Warszawie, zm. 1991. Studia wyższe odbył w l. 1935–1946 na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskując magisterium z matematyki na podstawie pracy na temat zbioru Cantora. W l. 1938–1946 był związany zawodowo z przemysłem lniarskim: pracował najpierw w Zakładach Żyrardowskich, a następnie w Południowo-Śląskim Zjednoczeniu Przemysłu Lniarskiego, Państwowych Zjednoczonych Zakładach Przemysłu Lniarskiego i w Centralnym Zarządzie Przemysłu Włókien Łykowych, m.in. w zakresie badań związanych z nowymi metodami obróbki włókna lnianego, a także z fizykochemią polichlorku winylu. W 1949 rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Matematyki UŁ, a także w WSP w Łodzi. W 1958 obronił rozprawę doktorską poświęconą przedłużalności odwzorowań ciągłych, opracowaną pod kierunkiem prof. Kuratowskiego. Wyniesione ze studiów zainteresowania podstawami matematyki i logiką matematyczną skierowały jego uwagę ku cybernetyce i komputerom. Teorii systemów cybernetycznych poświęcił swoją rozprawę habilitacyjną przedstawioną w 1961. W 1973 uzyskał tytuł prof. nadzw. W okresie pracy na UŁ kierował Katedrą Geometrii oraz Zakładem Maszyn Matematycznych i Cybernetyki. Z PWr związał się w 1973. Był twórcą i kier. Zakładu Podstaw Cybernetyki (później Cybernetyki i Robotyki), dziekanem Wydziału Elektroniki i dyrektorem Instytutu Cybernetyki Technicznej. Po przejściu na emeryturę w 1987 podtrzymywał kontakty naukowe i dydaktyczne z macierzystym instytutem.

Szkoła Metrologii Elektronicznej

Powstanie szkoły wiąże się z zapotrzebowaniem na metody pomiarów wielkości elektrycznych. Datuje się ono od lat 30. XX w., kiedy **Andrzej Jellonek** rozpoczynał pracę zawodową i naukową na PLw, kierując swoje zainteresowania na oscyloskop katodowy jako przyrząd pomiarowy. Z zakresu tej tematyki pochodzą jego pierwsze publikacje z 1933 i 1934 r. w „Przeglądzie Radiotechnicznym". Od 1946 r., po mianowaniu na profesora PWr, kieruje Katedrą Radiotechniki, którą przekształca w 1953 r. w jedyną w Polsce Katedrę Miernictwa Elektronicznego. Już w 1954 r. prof. A. Jellonek publikuje, jako współautor, artykuł *Przyrządy pomiarowe bez błędów subiektywnych*, będący pierwszą w kraju publikacją z zakresu miernictwa cyfrowego. W jego dorobku naukowym wiele pozycji przewyższa poziom prac przodujących ośrodków naukowych w świecie. Wizytówką prac prowadzonych pod kierunkiem prof. A. Jellonka jest podręcznik *Miernictwo radiotechniczne*, który stał się również elementem promującym ośrodek wrocławskiej szkoły miernictwa elektronicznego do rangi czołowej jednostki w dziedzinie metrologii w kraju. Na czterech kolejnych wydaniach tej książki wychowało się kilka pokoleń elektroników.

Prof. A. Jellonek widział społeczną potrzebę stworzenia naukowo-dydaktycznego ośrodka w zajmującej go dziedzinie. To właśnie według jego koncepcji został powołany w 1968 r. we Wrocławiu Międzywydziałowy Instytut Metrologii Elektrycznej na PWr, którym kierował do czasu przejścia na emeryturę.

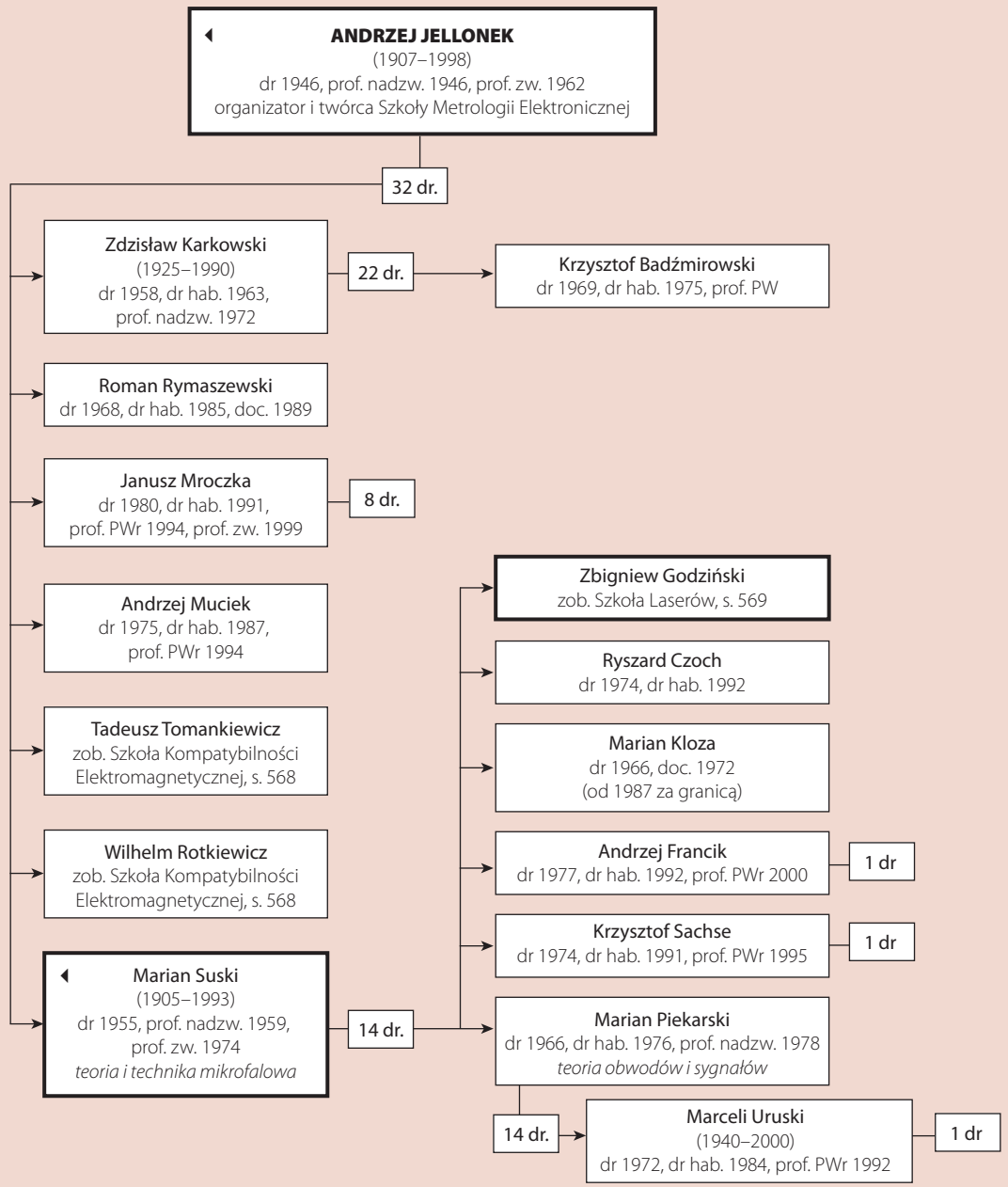
Prof. Jellonek był nie tylko wybitnym uczonym, ale także wychowawcą nowych pokoleń adeptów nauki. Z wielką troską odnosił się do młodej kadry nauczycieli akademickich, gdyż uważał, że to ona jest odpowiedzialna za stan i przyszłość techniki, a także za rozwój i odrębność polskiej kultury.

Potwierdzeniem prymatu w dziedzinie metrologii elektronicznej ośrodka stworzonego we Wrocławiu przez prof. A. Jellonka jest liczba wypromowanych przez niego doktorów, z których większość uzyskała stopień doktora hab., a ponad 10 tytuł profesora. Do ich grona należą takie osobowości, jak nieżyjący już profesorowie: Marian Suski, Tadeusz Tomankiewicz, Zdzisław Karkowski.

Wielu jego wychowanków wykreowało własne kierunki naukowe, z których liczne zasługują już na miano oddzielnych szkół naukowych, uwzględniając rangę osiągnięć, pozycję międzynarodową twórców oraz liczbę wychowanków. Oprócz Szkoły Kompatybilności Elektromagnetycznej (prof. Daniel J. Bem), pojawia się Szkoła Laserów (prof. Zbigniew Godziński, jego wychowankowie: prof. Romuald Nowicki, prof. Krzysztof Abramski oraz w drugim pokoleniu dr hab. Edward Pliński), a także kierunek naukowy związany z teorią i techniką mikrofalową (wychowankowie prof. Suskiego: dr hab. Ryszard Czoch, doc. Marian Kloza, prof. nadzw. Andrzej Francik, prof. nadzw. Krzysztof Sachse).

Andrzej Jellonek – ur. 1907 w Krakowie, zm. 1998. Przebieg kariery zawodowej: PLw – inż. 1931, a następnie asystent 1931–1934, Państwowe Zakłady Tele- i Radiotechniczne w Warszawie – konstruktor 1934–1939. PLw 1939–1941, doktorat – 1946, Zakłady Philipsa w Warszawie – konstruktor 1942–1945, PWr – od 1945, kolejno prof. nadzw. – 1946, prof. zw. – 1962, dr h.c. PWr – 1981. Kier. Katedry Radiotechniki 1946–1962, kier. pierwszej w Polsce Katedry Miernictwa Elektrycznego 1962–1968, dyr. Instytutu Metrologii Elektrycznej 1968–1977, prorektor ds. nauki 1950–1952, 1959–1961. Współtwórca jednej z radiostacji powstania warszawskiego. Stypendysta rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki w 1939. Twórca Szkoły Metrologii Elektronicznej. Tematyka badawcza: podstawy metrologii, miernictwo radiotechniczne, miernictwo cyfrowe. Autor 70 publikacji, w tym 4 książek. Promotor 32 doktorów, wśród wychowanków 8 doktorów hab., w tym 4 profesorów. Twórca środowiska metrologicznego we Wrocławiu, współtwórca z prof. A. Metalem ogólnopolskich spotkań metrologów (obecnie Międzyuczelniana Konferencja Metrologów), prekursor (wraz ze Zdzisławem Karkowskim) miernictwa cyfrowego w Polsce i na świecie. Czł.: Rady Głównej przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Metrologii PAN, WTN; organizator i wieloletni przewodniczący Komitetu Pomiarów. Ważniejsze odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal X-lecia Państwa Polskiego.

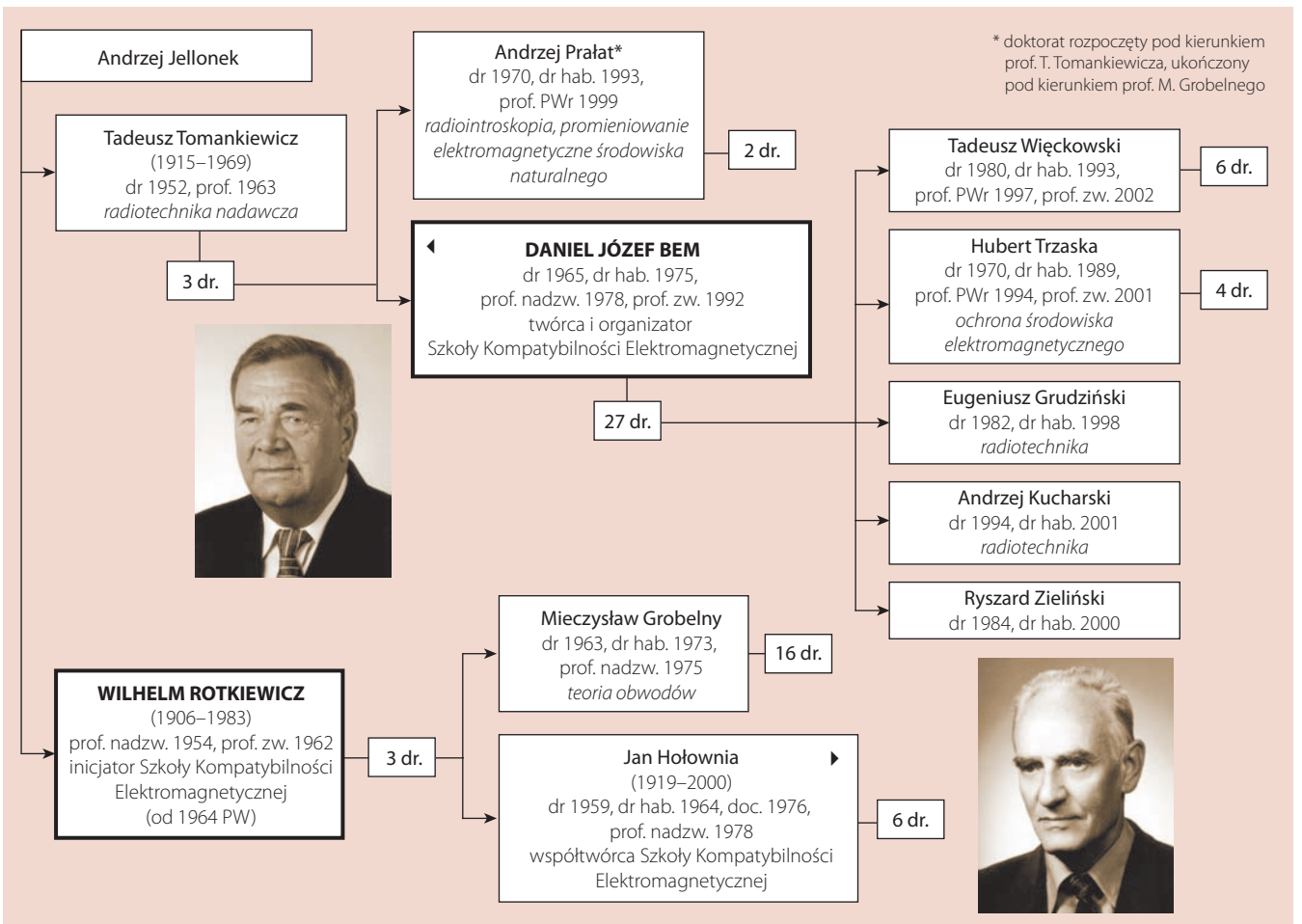
Marian Suski – ur. 1905 w Kielcach, zm. 1993 we Wrocławiu. Absolwent Szkoły Kadetów, do której uczęszczał w l. 1920–1924. Studia wyższe: Oficerska Szkoła Inżynierii w Warszawie (1924–1926), Politechnika Warszawska (1928–1929) i École Supérrieure d'Électriqué w Paryżu (1929–1930). Dyplom inż. elektryka na Politechnice Warszawskiej w 1938. Przed wojną pracował w Szkole Podchorążych Rezerwy Łączności w Zegrzu, Biurze Badań Technicznych Wojsk Łączności w Warszawie, Państwowych Zakładach Tele-Radiotechnicznych oraz fabryce AVIO. W l. 1939–1945 był jeńcem obozu w Murnau. Po powrocie do kraju krótko pracował w Zjednoczeniu Przemysłu Radiotechnicznego w Łodzi, był też dyr. Państwowej Fabryki Odbiorników Radiowych w Dzierżoniowie. W 1947 rozpoczął kształcenie młodzieży akademickiej, obejmując stanowisko adiunkta w PWr. Przez wiele lat był kier. Katedry Podstaw Telekomunikacji. Tytuł prof. zw. uzyskał w 1974. Czł. Komitetu Naukowego Przemysłowego Instytutu Telekomunikacji w Warszawie, Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN i Sekcji Mikrofal KEiT, Komitetu Redakcyjnego WNT oraz Komitetu Naukowego Konferencji Mikrofalowej Elektroniki Ciała Stałego, później Konferencji Mikrofalowej MIKON. Wypromował 14 doktorów n. techn., wśród wychowanków 3 doktorów hab. i 3 profesorów. Autor i współautor 3 książek. Olimpijczyk – uczestnik Igrzysk Olimpijskich w 1932 w Los Angeles, brązowy medalista rozgrywek drużynowych w szabli. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Medal 3 Maja, Węgierski Krzyż Zasługi, Krzyż Walecznych, Krzyż Kawalerski OOP oraz Odznaczenie Papieskie „Pro Ecclesia et Pontifice".

Szkoła Kompatybilności Elektromagnetycznej

Niepożądane emisje energii elektromagnetycznej stanowiły zawsze jeden z podstawowych czynników ograniczających działania wszelkich systemów przesyłania i przetwarzania informacji za pomocą sygnałów elektrycznych. Źródłem emisji sygnałów niepożądanych są same urządzenia telekomunikacyjne, odbiorniki radiowe i telewizyjne, przemysłowe i domowe urządzenia zasilane energią elektryczną, samochody. Zachowanie kompatybilności elektromagnetycznej to brak skażenia środowiska elektromagnetycznego oraz możliwość pracy urządzenia telekomunikacyjnego bez zakłóceń w określonym środowisku elektromagnetycznym.

Szkołę zainicjował w 1948 r. prof. **Wilhelm Rotkiewicz** (1906–1983), kierownik Katedry Techniki Odbiorczej (m.in. założyciel i twórca Zakładów Radiowych „Diora" w Dzierżoniowie, konstruktor pierwszego po wojnie odbiornika radiowego „Pionier"). Z jego inicjatywy Wydawnictwa Komunikacji i Łączności wydały w 1978 r. pracę zbiorową *Kompatybilność elektromagnetyczna w radiotechnice*. Była to pierwsza tego typu publikacja w Polsce, spotkała się też z dużym zainteresowaniem za granicą, o czym świadczy jej wydanie w języku angielskim (*Electromagnetic Compatibility in Radio Engineering*, 1982). Po odejściu profesora w 1963 r. z PWr do Warszawy kontynuatorami badań w zakresie kompatybilności elektromagnetycznej byli jego wychowankowie: prof. Jan Hołownia (1919–2000) oraz dr inż. **Daniel J. Bem** (anteny i propagacja fal radiowych) w ramach Katedry Radiotechniki kierowanej przez prof. Tadeusza Tomankiewicza.

Po tragicznej śmierci prof. T. Tomankiewicza w 1969 r. kontynuatorzy szkoły skupili się w Zakładzie Anten i Radiotechniki Nadawczej kierowanej przez dr. Daniela J. Bema. Prof. J. Hołownia, którzy utworzył w 1975 r. Zakład Kompatybilności Elektromagnetycznej, był też inicjatorem i przewodniczącym trzech pierwszych w Europie (1972, 1974, 1976) międzynarodowych sympozjów z tej dziedziny. Sympozja te, nadal organizowane co dwa lata, wpisały się na trwałe do międzynarodowego kalendarza imprez naukowych z zakresu kompatybilności elektromagnetycznej. W l. 1978–1980 przewodniczącym sympozjów był prof. Ryszard G. Strużak z Wrocławskiego Oddziału Instytutu Łączności. Od 1982 r. sympozjom przewodniczy prof. Daniel J. Bem. Szczególnie istotnym osiągnięciem prof. D.J. Bema jest opracowanie zasad teoretycznych modelowania systemów telekomunikacyjnych na potrzeby analizy kompatybilności elektromagnetycznej. Szerzenie praktycznej wiedzy z tego zakresu, dopasowanej do aktualnych potrzeb projektantów i operatorów systemów telekomunikacyjnych (gospodarka widmem elektromagnetycznym, pomiar podatności i odporności urządzeń, pomiar emisyjności, budynki inteligentne itd.) jest realizowane w ramach corocznych Warsztatów Kompatybilności Elektromagnetycznej organizowanych od 1999 r. pod kierunkiem

Daniel Józef Bem – ur. 1933 w Skierniewicach. Inżynier 1955; mgr inż. 1957; dr n. techn. 1965; dr hab. 1975; prof. nadzw. 1978; prof. zw. 1992. Kier. Zakładu Systemów Radiotechnicznych 1968–1976; kier. Seminarium Systemów Radiokomunikacyjnych 1976–1978; pierwszy zastępca dyr. Instytutu Telekomunikacji i Akustyki 1972–1975; prorektor PWr ds. dydaktyki 1981–1984; dyr. Instytutu Telekomunikacji i Akustyki 1984–1987; kier. Zakładu Radiokomunikacji 1987; dziekan Wydziału Elektroniki 2002; konsultant naukowy w jednostce badawczo-rozwojowej Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa 1994; czł. korespondent PAN 1995; sekretarz naukowy wrocławskiego oddziału PAN 1996–2000; wiceprzewodniczący Prezydium PAN we Wrocławiu od 2000; przewodniczący Komisji B Krajowego Komitetu Międzynarodowej Unii Radiowej (URSI) 1982; kier. Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego Budowa Krajowej Akademickiej Sieci Komputerowej 1986–1990; przewodniczący Rady Konsultacyjnej przy Ministrze Łączności 1990–1997. Czł. Komisji Badań Stosowanych KBN 1991–1997; przedstawiciel Polski w Stowarzyszeniu Europejskich Akademickich i Naukowych Sieci Komputerowych (RARE) 1991–1995 oraz w Stowarzyszeniu Europejskich Akademickich i Naukowych Sieci Komputerowych (TERENA) 1995–1998. Czł. Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych 1991–2001. Wypromował 27 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 6 doktorów hab., jeden prof. tytularny, trzech prof. uczelnianych. Autor lub współautor 10 książek, 7 monografii, 5 skryptów oraz ponad 200 artykułów i doniesień konferencyjnych. Autor kilkudziesięciu publikacji popularnonaukowych. Wyróżniony nagrodami: Prezesa Rady Ministrów, prezesa PAN, Ministra Edukacji Narodowej, Rektora i Senatu PWr. Doktor h.c. Wojskowej Akademii Technicznej.

Jan Hołownia – ur 1919 r. w Zelwie (woj. nowogródzkie), zm. 2000 we Wrocławiu. Mgr inż. elektryk 1951 (Wydział Elektryczny PWr), dr n. techn. 1959, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1978. W l. 1951–1953 asystent w Katedrze Radiotechniki, a później w Katedrze Urządzeń Odbiorczych Wydziału Łączności, 1954–1965 adiunkt w Katedrze Urządzeń Radiotechniki Odbiorczej, w l. 1965–1975 kier. Zakładu Techniki Odbiorczej w Katedrze Radiotechniki. W 1975 utworzył w Instytucie Telekomunikacji i Akustyki Zakład Kompatybilności Elektromagnetycznej i nim kierował. W 1988 przeniósł się z Instytutu Telekomunikacji i Akustyki do Instytutu Metrologii Elektrycznej, gdzie był zatrudniony do 1992. Zajmował się techniką odbioru sygnałów radiowych, zakłóceniami elektromagnetycznymi oraz kompatybilnością elektromagnetyczną urządzeń elektronicznych i systemów technicznych. W tej dyscyplinie dokonał postępu i został uznany w świecie za wybitnego specjalistę i autorytet naukowy. Autor 4 książek, 120 publikacji krajowych i zagranicznych, 19 patentów w dziedzinie urządzeń elektronicznych i ważnych zastosowań w przemyśle. Uczestniczył w opracowywaniu polskich norm z zakresu zakłóceń elektromagnetycznych, będąc czł. Komisji ds. Zwalczania Zakłóceń Radioelektrycznych w Polskim Komitecie Normalizacyjnym (1958–1973). Od 1973 zasiadał w Prezydium tego Komitetu przy Ministerstwie Łączności. Współpracował także z Branżowymi Ośrodkami Normalizacyjnymi bądź Komisjami Normalizacyjnymi, aktywnie uczestnicząc w tworzeniu Polskich Norm z dziedziny radiotechniki odbiorczej i zakłóceń radioelektrycznych. Był współautorem norm międzynarodowych i przedstawicielem Polski z ramienia Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w grupie roboczej WG-4 CISPR, The International Special Committee on Radio Interference (1962–1973). Był konsultantem ds. rozwojowych i naukowo-badawczych oraz rzeczoznawcą i doradcą wielu instytucji, zakładów elektronicznych i radiowych. Współtwórca Szkoły Kompatybilności Elektromagnetycznej. Inicjator i organizator cyklicznych i ogólnokrajowych sympozjów kompatybilności elektromagnetycznej. Czł. SEP, Polskiego Towarzystwa Elektroniki Teoretycznej i Sterowania i WTN, rzeczoznawca SEP. Laureat znaczących nagród PAN i Ministra Edukacji Narodowej. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia, Medalami „Za zasługi dla obronności kraju" oraz wieloma odznaczeniami branżowymi i uczelnianymi.

prof. Tadeusza Więckowskiego. Kontynuację badań i rozwój szkoły stanowią prace prof. Huberta Trzaski, dr. hab. Eugeniusza Grudzińskiego i dr. hab. Andrzeja Kucharskiego (wychowankowie prof. D. Bema).

Od 2000 r., dzięki staraniom prof. T. Więckowskiego, zwłaszcza licznym pracom aplikacyjnym, zakład dysponuje dwoma unikatowymi laboratoriami badawczymi: Kompatybilności Elektromagnetycznej, akredytowanym przez Polskie Centrum Akredytacji oraz Technology International Lab Network (Europe) Ltd., a także Wzorców i Metrologii Pola Elektromagnetycznego, akredytowanym przez Polskie Centrum Akredytacji.

Szkoła Laserów

Twórcą i organizatorem szkoły jest **Zbigniew Godziński**.

Jesienią 1962 r. prof. Z. Godziński podjął prace nad budową nowego urządzenia optycznego, zwanego laserem (zaledwie rok po generacji pierwszego na świecie lasera w Stanach Zjednoczonych). Cezurą dla szkoły jest rok 1965, kiedy to w zespole kierowanym przez niego, przy udziale jego asystentów, w tym obecnie prof. Romualda Nowickiego, powstał pierwszy we Wrocławiu laser, gazowy He-Ne na fali 1,15 μm. Ten fakt zadecydował o profilu szkoły.

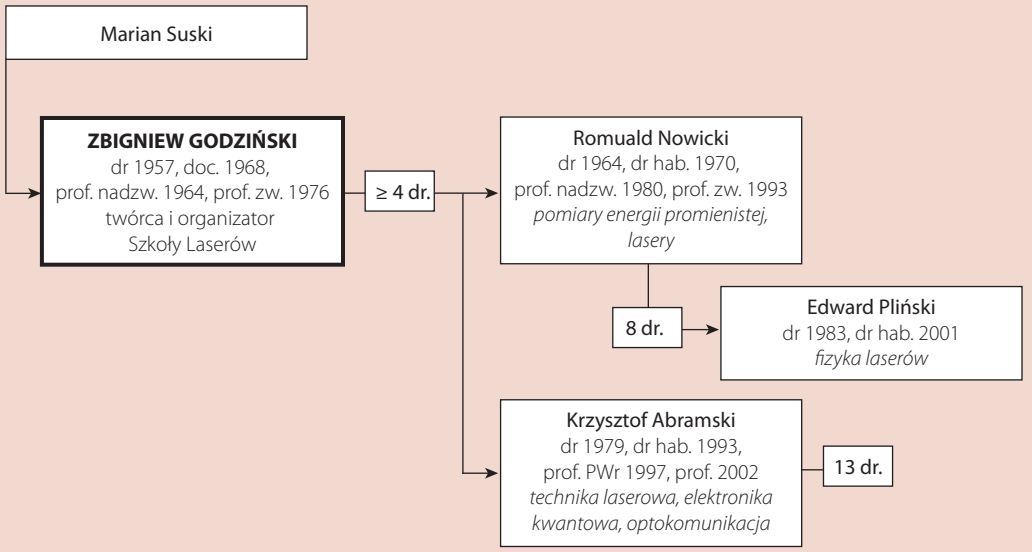
Kolejnym krokiem milowym był sformułowany przez profesora niezwykle trudny, jak na tamte warunki laboratoryjne, temat „Laserowe wzorce częstotliwości". Temat składał się z trzech zadań eksperymentalnych: „Stabilizacja częstotliwości lasera He-Ne 0,63 μm z wewnętrzną komórką absorpcyjną J_2", „Stabilizacja częstotliwości lasera He-Ne 3,39 μm z wewnętrzną komórką absorpcyjną CH_4" oraz „Stabilizacja częstotliwości lasera CO_2 10,63 μm z zewnętrzną komórką absorpcyjną SF_6". Pierwsze dwa zadania zostały powierzone asystentom profesora, w tym Krzysztofowi Abramskiemu, obecnie profesorowi. Zajęcie się tymi problemami wyspecjalizowało zespół w zagadnieniach spektralnych właściwości laserów i promieniowania laserowego. Trzeci temat wymagał zaprojektowania i konstrukcji nowego typu urządzenia, lasera na dwutlenku węgla. Ten temat realizował wychowanek prof. Godzińskiego, prof. R. Nowicki przy udziale jego asystentów w tym Edwarda Plińskiego, obecnie doktora hab. W 1975 r. powstał pierwszy wrocławski laser CO_2. Data ta wyznacza kolejny okres rozwoju Szkoły Laserów. W 1978 r. pojawiły się pierwsze wyniki ze stabilizacją częstotliwości wszystkich trzech wymienionych wyżej laserów. Stąd kontynuowana do dzisiaj w szkole tematyka laserowych wzorców częstotliwości.

Kolejną datą wyznaczającą rozwój szkoły był rok 1983, kiedy to dr inż. K. Abramski rozpoczął podczas swojego stażu naukowego w Twente University of Technology w Holandii prace nad falowodowym laserem CO_2 pobudzanym prądem wysokiej częstotliwości. Prace te były kontynuowane podczas kolejnego stażu w Holandii przez dr. E. Plińskiego, w tej samej grupie naukowej, kierowanej przez uznanego na świecie specjalistę w tej dziedzinie, prof. W. Wittemana. Temat laserów falowodowych został następnie zaszczepiony na gruncie naszej uczelni i dał początek nowej erze rozwoju szkoły, stawiając zespół na czele specjalistów zarówno rangi krajowej, jak i światowej. Prowadzone są prace nad zastosowaniem laserów w metrologii, medycynie w ramach Laboratorium Wzorców Częstotliwości, Laboratorium Laserowym, Laboratorium Światłowodowym. Wynikiem istnienia szkoły są liczne publikacje w renomowanych czasopismach światowych oraz wielu wydawnictwach zwartych, z czego naj-

ważniejszy jest wolumen *Gas lasers* wydany przez IEEE w serii Milestones in Laser Physics. Poza tym, szkoła wykształciła licznych doktorów, z których część znalazła miejsce w ramach współpracy międzynarodowej w wielu renomowanych placówkach naukowych, jak Heriot-Watt University w Edynburgu pod kierunkiem znanego profesora D. Hall'a czy Rice University w Houston pod kierunkiem wybitnej postaci w dziedzinie laserów półprzewodnikowych, prof. F. Tittela.

Szkoła kontynuuje i rozwija tematykę laserową ogólnie pojętą, jak np. lasery gazowe, w tym lasery He-Ne, laser argonowy, lasery molekularne, jak laser CO_2 czy laser submilimetrowy pompowany optycznie laserem na dwutlenku węgla, lasery na ciele stałym pompowane optycznie diodami laserowymi i lasery światłowodowe.

Zbigniew Godziński – ur. 1917 w Rycerce Dolnej (pow. żywiecki). Studia 1935–1939 (Wydział Elektryczny Politechniki Warszawskiej), 1945 (Politechnika Śląska w Krakowie), 1945–1946 (Wydział Elektromechaniczny PWr); mgr. inż. elektryk 1946, doc. 1958, prof. nadzw. 1964, prof. zw. 1976. Okres wojny spędził w Krakowie, gdzie w 1940 pracował w biurze finansowym Fabryki Kabli w Krakowie-Płaszowie. Od 1945 wiąże się z PWr; z łatwością rozpoznawalny na znanej fotografii historycznej z pierwszego polskiego wykładu 15 listopada 1945 na PWr, na której znalazł się jako student. Od 1946 zatrudniony w Katedrze Metrologii PWr, a następnie w Katedrze Radiotechniki, dochodząc w 1952 do stanowiska adiunkta w tej katedrze. W 1957 składa pracę kandydacką. W 1958 wyjeżdża na staż naukowy fundowany przez ministerstwo Nauki na Uniwersytet Cambridge, gdzie pracuje w Cavendish Laboratory. Tam otrzymuje nagrodę Heaviside'a od The Institution of Electrical Engineers z Londynu, za cykl prac z zakresu teorii fal elektromagnetycznych opublikowanych w „Proceedings of The Institution of Electrical Engineers". Od 1959 pełni funkcję prodziekana Wydziału Łączności. Jesienią 1962 podjął prace nad budową nowego urządzenia optycznego, zwanego laserem. W 1964 zostaje szefem grupy laserowej na wniosek prof. M. Suskiego. Prace nad laserem zostały uwieńczone sukcesem w 1965 i był to pierwszy wrocławski laser. Profesor jest twórcą wrocławskiej Szkoły Laserów.W l. 1964–1966 pełnił funkcję kier. Zakładu Teorii Pola Elektromagnetycznego przy Katedrze Podstaw Telekomunikacji. W 1968 otrzymał nagrodę Zjednoczenia UNITRA za kierownictwo naukowe w Przemysłowym Instytucie Elektroniki nad programem budowy laserowego detektora bardzo wysokiej częstotliwości w ramach Narodowego Programu Gospodarczego. Od 1975 pełnił funkcję kier. Zakładu Techniki Laserowej. W 1987 przechodzi na emeryturę, kontynuując samotnie prace badawcze nad interferencją słabych wiązek. W 1991 ogłasza wyniki swoich badań w „Physics Letters", które już rok później wzbudzą zainteresowanie i będą cytowane w „Physical Review", a praca jego zostanie uznana za jedną z pięciu od 1909 najważniejszych prac eksperymentalnych w dziedzinie interferencji jednofotonowej.

Szkoła Elektroakustyki, Analizy i Przetwarzania Sygnałów Akustycznych

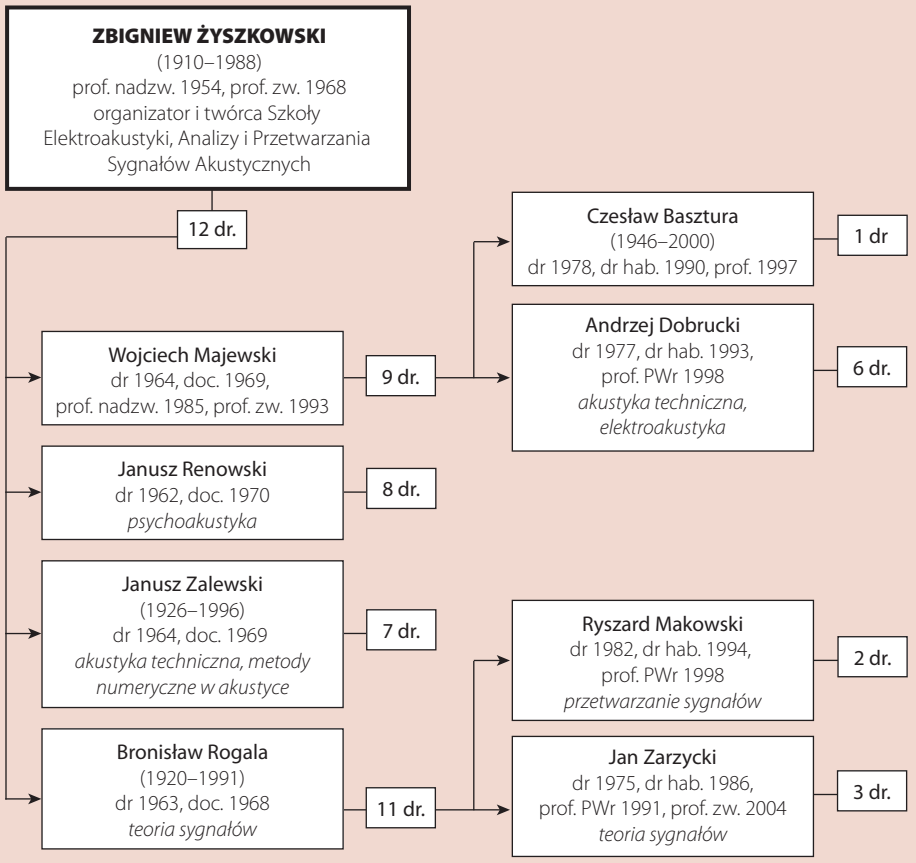
Twórcą i organizatorem szkoły był **Zbigniew Żyszkowski**.

Jej powstanie wiązało się z zapotrzebowaniem przemysłu i rynku na przetworniki elektroakustyczne wysokiej klasy, których projektowanie wymaga znajomości wielu dziedzin nauki, m.in. teorii i analizy sygnałów, technologii materiałów, fizyki, akustyki. Zainteresowanie prof. Żyszkowskiego elektroakustyką rozpoczęło się jeszcze przed II wojną światową, kiedy to, pracując w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych w Warszawie, opracowywał konstrukcje słuchawek telefonicznych. Od 1940 r. przebywał w Wielkiej Brytanii, gdzie w l. 1942–1945 pracował w Wojskowym Instytucie Łączności. Po powrocie do kraju w 1946 r. rozpoczął pracę naukową i dydaktyczną na PWr. Wykorzystując swoje osiągnięcia naukowe z pracy w instytucie brytyjskim, publikuje w 1953 r. książkę *Podstawy elektroakustyki* stanowiącą do dzisiaj fundamentalną pozycję z tej dziedziny w piśmiennictwie polskim. Książka ta, dostosowana do zmieniającego się stanu wiedzy, doczekała się kolejnych wydań w l. 1966 i 1984. Sprawując funkcję dyrektora Instytutu Telekomunikacji i Akustyki (1968–1978), profesor stymulował kontynuację i rozwój szkoły w kilku zakładach, wchodzących w skład instytutu: Elektroakustyki (kierowanym przez siebie), Percepcji Dźwięku (doc. Janusz Renowski), Transmisji Informacji (doc. Bronisław Rogala), Akustyki Cybernetycznej (doc. Wojciech Majewski) oraz w utworzonym w 1973 r. Środowiskowym Laboratorium Hałasów i Wibracji (doc. Janusz Zalewski). Zakłady były jednostkami naukowo-dydaktycznymi, laboratorium zaś jednostką badawczą, wykonującą prace na rzecz gospodarki

narodowej. Kierownicy wszystkich wymienionych jednostek to wychowankowie prof. Żyszkowskiego – stanowią oni drugie pokolenie kontynuatorów szkoły. Kierunki badawcze zakładów dotyczą: podstaw elektroakustyki (projektowanie i pomiary przetworników elektroakustycznych pracujących w paśmie słyszalnym, akustyka fizyczna, psychoakustyka, urządzenia elektroakustyczne, teoretyczne podstawy nagrań dźwiękowych), inżynierii dźwięku (akustyka środowiska i wnętrz, walka z hałasem, techniki nagłaśniania), techniki ultradźwiękowej (ultrasonografia, tomografia i mikroskopia ultradźwiękowa), analizy i przetwarzania sygnału mowy, rozpoznawania mowy i mówców oraz syntezy mowy.

Od 1999 r. problematyka szkoły jest kontynuowana i rozwijana w Zakładzie Akustyki pod kierunkiem prof. Andrzeja Dobruckiego oraz w Zakładzie Analizy i Przetwarzania Sygnałów Akustycznych pod kierunkiem dr. Stefana Brachmańskiego. Wszystkie wymienione kierunki wnoszą znaczący udział do rozwoju szkoły na tle krajowych i międzynarodowych badań w tej dziedzinie. Obecni kierownicy zakładów i pracowni są wychowankami uczniów prof. Żyszkowskiego, stanowią więc trzecie pokolenie jego szkoły naukowej; rozwija się zalążek czwartego pokolenia. Pracownicy Zakładu Akustyki i Zakładu Analizy i Przetwarzania Sygnałów Akustycznych opublikowali kilkaset prac w czasopismach naukowych o zasięgu międzynarodowym i krajowym, referatów na konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, podręczników i monografii, są też twórcami licznych opatentowanych wynalazków. Biorą aktywny udział w życiu naukowym, organizując liczne sympozja i konferencje. Należy tu wymienić ogólnopolską konferencję Otwarte Seminarium z Akustyki (w l. 1969, 1975, 1979, 1987, 1994 i 2001), Szkoły Zimowe Intensometrii, Sympozjum Inżynierii i Reżyserii Dźwięku (w l. 1993 i 2003), Nowości w Technice Audio (1994–1998 i 2004). Problematykę teorii, analizy i przetwarzania sygnałów kontynuują prof. Jan Zarzycki, dr hab. Ryszard Makowski (wychowankowie doc. B. Rogali, drugie pokolenie szkoły).

Zbigniew Żyszkowski – ur. 1910 w Warszawie, zm. 1988 we Wrocławiu. Jeden z pionierów polskiej akustyki i elektroakustyki, twórca wrocławskiego ośrodka akustycznego. Wychowanek Politechniki Warszawskiej, od 1933 zatrudniony w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych w Warszawie. Od 1940 w Wielkiej Brytanii, gdzie od 1942 pracuje w Wojskowym Instytucie Łączności. W 1946 wraca do kraju i w 1947 rozpoczyna pracę na PWr; zastępca prof. (1950), prof. nadzw. (1954), prof. zw. (1968). W l. 1950–1968 kier. katedry, do 1953 kieruje Katedrą Techniki Przenoszenia Przewodowego, a później Katedrą Teletransmisji Przewodowej. Współtwórca utworzonego w 1968 Instytutu Telekomunikacji i Akustyki i jego dyr. (1968–1978), a także kier. Zakładu Elektroakustyki (1968–1976). W l. 1952–1954 i 1960–1968 dziekan Wydziału Łączności; w l. 1958–1959 prorektor PWr. Czł. Komitetu Akustyki PAN, WTN oraz Polskiego Towarzystwa Akustycznego. Czł. Zespołu Ekspertów Komisji Współpracy Międzynarodowej ds. Telefonii i Telegrafii (CCITT) oraz Zespołu Telekomunikacji Komisji Głównej Elektroniki i Telekomunikacji Komitetu Nauki i Techniki. Twórca Szkoły Elektroakustyki, Analizy i Przetwarzania Sygnałów Akustycznych. Wypromował 12 doktorów n. techn. wśród wychowanków: 4 profesorów, 3 doktorów hab. Autor kilkudziesięciu publikacji, 10 książek. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP, Medalem KEN i Tytułem Zasłużonego Nauczyciela. Wielokrotny laureat nagród Ministra Edukacji Narodowej; wpisany na listę zasłużonych dla PWr.

Wrocławska Szkoła Materiałoznawstwa Elektrycznego i Elektrotechnologii

Powstanie i rozwój szkoły zawdzięczamy konsekwencji działania i wytrwałości prof. **Jerzego Ignacego Skowrońskiego** w zakresie podejmowanej tematyki i metod działalności badawczej. Problematyką materiałową i technologiczną w elektrotechnice zajmował się on już od końca lat 20. ubiegłego stulecia jako asystent i adiunkt Politechniki Warszawskiej. Efektem była praca doktorska na temat krajowych surowców do wyrobu szklanych izolatorów wysokonapięciowych, obroniona w 1936 r.

Wczesną wiosną 1945 r. prof. Skowroński zdecydował się na osiedlenie we Wrocławiu, bo tu widział najlepsze możliwości rozwoju obranej tematyki i warsztatu naukowego oraz przewidywał zainteresowanie nimi przemysłu umożliwiające ścisłą więź nauki i praktyki inżynierskiej. Już w styczniu 1948 r. powołał do życia samodzielny Wrocławski Oddział Instytutu Elektrotechniki (IEl OW). Był jego długoletnim kierownikiem naukowym. Istotą szkoły były kompleksowe badania – teoretyczne i eksperymentalne – układów materiałowych dla elektrotechniki, zarówno co do metod ich wytwarzania, jak oceny produkcyjnej i metod diagnostycznych. Dużą wagę przywiązywano do więzi z przemysłem. Aplikacyjne aspekty szkoły obejmowały także elektroenergetykę zawodową w zakresie testowania izolatorów napowietrznych i doskonalenia metodyki ich eksploatacji.

Tematyka szkoły była bardzo obszerna i przyciągała coraz to nowych współpracowników. Wyznaczał ją dyskretnie prof. Skowroński dzięki swojej wielkiej wyobraźni twórczej i ożywionym kontaktom z wybitnymi uczonymi z zagranicy. Wśród kierunków badawczych warto wyróżnić takie, jak: izolacja wnętrzowa z wykorzystaniem dielektryków ciekłych (Zbigniew Siciński, Janusz Fleszyński, Józef Buck, Bogdan Lutyński), izolacja wnętrzowa z tworzyw sztucznych i żywic lanych (Tadeusz Sulima, Bolesław Dryś, Jerzy Lisiecki, Zofia Jaskólska), diagnostyka izolacji wnętrzowej (Jarosław Juchniewicz, Edward Sojda, Janina Pospieszna), technologia ceramiki i izolatory napowietrzne (Jerzy Fekecz, Zbigniew Pohl, Jerzy Ranachowski, Jerzy Winkler, Zbigniew Guzek, Jacek Wańkowicz, Krystian Chrzan), krioelektrotechnika i izolacja próżniowa (Bolesław Mazurek, Jerzy Sorokiewicz, Adam Tymań, Jerzy Rutkowski), materiały przewodzące, oporowe i stykowe (Jarosław Kuryłowicz, Adam Łapiński, Ryszard Kordas), materiały magnetyczne i ich aplikacje (Zbigniew Matheisel, Ryszard Sroczyński, Wiesław Wilczyński, Marian Soiński). Na szczególne podkreślenie zasługuje współpraca naukowa prof. Ludwika Badiana, który, podejmując kierunek ładunek przestrzenny w dielektrykach, rozwinął go w osobną szkołę naukową.

Działalność szkoły znalazła odbicie w działalności wydawniczej i konferencyjnej już od lat 50. XX w. Wyrazem tego są monografie naukowe, podręczniki techniczne i akademickie, zbiory tematyczne referatów konferencyjnych, referaty na konferencje wiodących organizacji międzynarodowych – CIGRE, IEC.

Szkoła oddziaływała na cały kraj, a nawet na zagranicę. Tematyka z zakresu inżynierii materiałowej i wysokonapięciowej została trwale zaszczepiona zwłaszcza na Politechnice Poznańskiej (gdzie wybitna uczennica profesora, Hanna Mościcka-Grzesiak, stworzyła prężny ośrodek wysokonapięciowy), na Politechnice Śląskiej, w AGH, w Zakładzie Wysokich Napięć IEl oraz w IPPT PAN w Warszawie (gdzie z kolei uczeń prof. Skowrońskiego, Jerzy Ranachowski, stworzył własną Szkołę Technologii i Badań Materiałów Ceramicznych dla Elektrotechniki). Zagranicznym pokłosiem szkoły jest działalność prof. A. Berouala (doktoranta prof. Skowrońskiego) w problematyce modelowania struktur dielektrycznych (Uniwersytet w Lyonie). W tym zakresie utrzymywana jest długoletnia współpraca ze szkołą macierzystą, co znajduje wyraz w kształceniu doktorów wspólnie z prof. J. Fleszyńskim.

Szkoła Ładunku Przestrzennego w Dielektrykach

Powstanie szkoły wiązało się z zapotrzebowaniem na rozwój teorii i badań materiałów dielektrycznych. Datuje się to od lat 50. XX w., kiedy **Ludwik Badian** rozpoczynał samodzielną działalność naukową. Pojawiły się wtedy nowe materiały o właściwościach odpowiadających wymaganiom inżynierskim. Ich struktura chemiczna i fizyczna była coraz bardziej złożona. O ile właściwości makroskopowe można było stosunkowo łatwo określić za pomocą pomiarów, o tyle powiązanie ich z właściwościami mikrostrukturalnymi napotykało poważne problemy. Rozwiązanie ich miało stworzyć podstawy zarówno do poprawy jakości i niezawodności materiałów, jak również do opracowania nowych materiałów o zadanych właściwościach fizyko-chemicznych. Warto również zaznaczyć, że wiele z nowych wówczas dielektryków wykazywało szczególne właściwości w zakresie gromadzenia ładunku. Pojawiła się hipoteza, że badania rozkładu ładunku przestrzennego mogą dostarczyć istotnych informacji o właściwościach elektrycznych materiałów dielektrycznych i wyjaśnić obserwowane zjawiska fizyczne. Chodziło tu o zjawiska konduktywności, polaryzacji i wytrzymałości elektrycznej, które korelowano z parametrami charakteryzującymi ładunek przestrzenny. Początki badań w zakresie dielektryków związane były z rozbudową warsztatu naukowo-badawczego i poszukiwaniem nowych metod badań mikrostrukturalnych właściwości materiałów. Jednocześnie rozwijano model teoretyczny, za pomocą którego analizowano krzywe absorpcji przy formowaniu ładunku przestrzennego lub krzywe resorpcji – przy jego rozładowaniu. Kolejny problem związany był z dynamiką ładunku przestrzennego w polach zmiennych. Rozwiązanie problemu zachowania się ładunku przestrzennego zależało od warunków brzegowych. Z tego względu badano zjawiska elektrodowe oraz procesy emisyjne. W ramach szkoły rozwinięto metody badań rozkładu ładunku przestrzennego opierające się na sondach, propagacji fali akustycznej i dyfuzji ciepła oraz metody wykorzystujące stymulację termiczną.

JERZY IGNACY SKOWROŃSKI
(1901–1986)
dr 1936, prof. nadzw. 1947, prof. zw. 1954
organizator i twórca Szkoły Materiałoznawstwa Elektrycznego i Elektrotechnologii

18 dr.

Janina Pospieszna
dr 1975, dr hab. 1999
inżynieria materiałów dielektrycznych i biologicznych

Jacek Wańkowicz
dr 1981, dr hab. 1996
napowietrzna izolacja wysokonapięciowa
(od 1997 dyrektor Instytutu Energetyki)

1 dr

Tadeusz Sulima
dr 1962, dr hab. 1972,
prof. nadzw. 1979
technologia elektroizolacyjnych tworzyw polimerowych

1 dr

Jarosław Juchniewicz
dr 1958, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1985
inżynieria wysokonapięciowych układów izolacyjnych

13 dr.

Stefan Głuchowski
dr 1982, dr hab. 1994
wysokonapięciowa izolacja polimerowa

Ryszard Sroczyński
dr 1959, dr hab. 1979,
prof. nadzw. 1980
inżynieria magnetyków i historia nauki i techniki

6 dr.

Edmund Motyl
dr 1975, dr hab. 2000
budowa i diagnostyka dielektryków

Stanisław Gubański
dr 1976, dr hab. 1993, prof. 1996
technologia systemów izolacyjnych
(Chalmers University of Technology, Göteborg)

13 dr.

Ludwik Badian
(1928–1987)
dr 1960 (promotor M. Suski),
dr hab. 1964, doc. 1966,
prof. nadzw. 1970, prof. zw. 1978
twórca Szkoły Ładunku Przestrzennego w Dielektrykach

29 dr.

Józef Kędzia
dr 1972, dr hab. 1991,
prof. POp 1991, prof. 2002
diagnostyka dielektryków
(od 1975 POp)

3 dr.

Zbigniew Matheisel
(1925–2002)
dr 1963, dr hab. 1973,
prof. nadzw. 1970
inżynieria materiałowa magnetyków

6 dr.

Jerzy Fekecz
dr 1965, prof. nadzw. 1979
ceramika elektrotechniczna

9 dr.

Zbigniew Pohl
dr 1965, dr hab. 1975, prof. 1991
napowietrzna izolacja wysokonapięciowa

4 dr.

Janusz Fleszyński
dr 1971, dr hab. 1987, prof. 2004
wysokonapięciowa technika probiercza i pomiarowa

4 dr.

Bolesław Mazurek
dr 1975, dr hab. 1984,
prof. 1991, prof. zw. 1995
elektrotechnologia i krioelektrotechnika

10 dr.

Jerzy Ignacy Skowroński – ur. 1901 w Humaniu, zm. 1986 we Wrocławiu. Absolwent, asystent i adiunkt Politechniki Warszawskiej, dr n. techn. 1936. Od kwietnia 1945 delegat rządu ds. uruchomienia dolnośląskiej energetyki i jej pierwszy dyr. Twórca i kier. Katedry Techniki Wysokich Napięć (1946–1970); dziekan Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego (1946–1948), pierwszy dziekan Wydziału Elektrycznego (1948–1950), dr h.c. PWr (1976), czł. założyciel i wieloletni prezes WTN, czł. rzeczywisty PAN (1964), czł. założyciel wrocławskiego oddziału SEP, czł. honorowy SEP (1975), czł. Międzynarodowego Stowarzyszenia Wielkich Sieci Elektrycznych (CIGRE) od 1930, czł. Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego współpracującego z Międzynarodową Komisją Elektrotechniczną (IEC) od 1924. Organizator i pierwszy dyr. Wrocławskiego Oddziału Instytutu Elektrotechniki (1948). Twórca wrocławskiej Szkoły Materiałoznawstwa Elektrycznego i Elektrotechnologii. Wypromował 18 doktorów n. techn., z których 12 uzyskało tytuł profesora. Autor ponad 100 publikacji, w tym 5 podręczników – np. *Poradnik materiałoznawstwa elektrycznego*. Za działalność patriotyczną i udział w kampanii 1920 r. odznaczony Krzyżem Niepodległości. Laureat państwowej nagrody I st., nagrody naukowej miasta Wrocławia, odznaczony tytułem Budowniczego Wrocławia. Inne ważniejsze odznaczenia: Order Sztandaru Pracy I kl., Medal za Wybitne Zasługi dla PWr, Medal KEN, Medal im. Pożaryskiego (SEP), Medal Kopernika (PAN).

Ludwik Badian – ur. 1928 we Lwowie, zm. 1987 we Wrocławiu. Dyplom mgr. inż. 1950; dr n. techn. 1960; dr hab. 1964; prof. nadzw. 1970; prof. zw. 1978. W l. 1950–1966 kierował Wrocławskim Oddziałem Przemysłowego Instytutu Telekomunikacji. Od 1970–1981 pełnił funkcję dyr. Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii PWr, na które to stanowisko został powtórnie wybrany na kilka dni przed niespodziewaną śmiercią. Szczególnie aktywnie działał w PAN, pełniąc m.in. funkcje sekretarza naukowego Wrocławskiego Oddziału PAN, czł. Komitetów Elektrotechniki, Elektroniki i Biocybernetyki PAN. Był czł. Prezydium Komitetu Elektrotechniki, przewodniczącym Sekcji Elektrotechnologii KE oraz czł. Sekcji Technologii Elektronowej Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji. Jest twórcą Szkoły Ładunku Przestrzennego w Dielektrykach. Wypromował 29 doktorów n. techn., z których 4 uzyskało stopień doktora hab., a 3 tytuł profesora. Autor ok. 70 prac opublikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych, kilku patentów i specjalnych opracowań dla gospodarki narodowej. Jego działalność naukowo-badawcza i dydaktyczna była uhonorowana m.in. pięcioma nagrodami ministra, nagrodą Wydziału IV PAN oraz kilkunastoma nagrodami rektora. Z długiej listy odznaczeń i medali należy wymienić: Medal Zasłużony Nauczyciel PRL, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN.

Badania prowadzono w ramach wielu wielkich programów badawczych, takich jak: Inżynieria materiałowa, Program Rządowy PR3, Węzłowy 05.5A, CPBR 5.7 i RPBP 02.7. Wyniki badań podstawowych wykorzystywano w wielu zakładach przemysłowych. Należy tu wymienić badania starzeniowe zwijek kondensatorowych, kondensatorów ceramicznych czy też elektretowych wkładek mikrofonowych.

Szkoła oddziaływała na inne ośrodki w kraju i za granicą. Prowadzono szeroką współpracę z takimi ośrodkami, jak École Supérieure de Physique et de Chimie Laboratoire d'Électricité Générale Paris, Chelsea College, University of London, School of Electronic Engineering Science University College of North Wales, Bangor UK, TH Darmstadt, UT Budapest, Leningradskij Politechniczeskij Institut, MIEM Moskwa. Międzynarodowe konferencje, takie jak: „Space charge in solid dielectrics", Karpacz 1977, „Aging phenomena in solid dielectrics", Wrocław 1975, były okazją do spotkań z tak znakomitymi uczonymi, jak: A.K. Jonscher, D. Das Gupta, J. van Turnhout, C.N. Koikov, J. Felici, J. Lewiner, umożliwiając wymianę nowych idei.

Najbardziej istotnym elementem związanym ze szkołą było wniesienie i rozwój idei o roli ładunku przestrzennego w dielektrykach stałych. Idea ta zapoczątkowała gwałtowny rozwój badań w obszarze ładunku przestrzennego. Prace uwzględniające dynamikę tworzenia i zanikania ładunku przestrzennego umożliwiły interpretację wielu zjawisk fizycznych występujących we współczesnych materiałach dielektrycznych. Wymieniona tematyka jest wciąż aktualna. Świadczy o tym duża liczba publikacji, konferencji i sympozjów naukowych.

Do najbardziej wartościowych osiągnięć związanych ze szkołą profesora Badiana należą: oryginalne modele zjawisk relaksacyjnych w dielektrykach; opis stanu elektrycznego dielektryków stałych; rozwinięcie metod badań rozkładu ładunku przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem metody sond napięciowych, metody *i-q* jednoczesnego pomiaru prądu i ładunku oraz metod cieplnych i akustycznych; zbadanie roli ładunku przestrzennego w procesach starzenia dielektryków; rozwinięcie metod spektroskopii dielektrycznej w zakresie najniższych częstotliwości.

Wrocławska Szkoła Kompleksowych Badań Systemów Elektroenergetycznych

Twórcą i organizatorem szkoły jest **Jan Kożuchowski**.

Zasadnicza odbudowa i uruchamianie podstawowych urządzeń wytwórczych i przesyłowych dokonane w pierwszych kilku latach po ostatniej wojnie światowej nie były wystarczające dla dalszego rozwoju i właściwego funkcjonowania polskiej gospodarki i techniki. Zdawał sobie z tego doskonale sprawę przybyły właśnie do Wrocławia po wojennej tułaczce inż. elektroenergetyk Jan Kożuchowski. Wiedział, że nieodzowny jest postęp jakościowy zapewniający harmonijny rozwój i kompatybilność różnych elementów urządzeń wytwórczych, linii przesyłowych i sieci rozdzielczych. Należało wówczas stworzyć możliwości podejmowania i rozwiązywania ważnych problemów w zakresie regulacji częstotliwości i mocy w skali całego systemu elektroenergetycznego, ekonomicznego rozdziału obciążeń oraz badań prognostyczno-optymalizacyjnych.

Do rozwiązywania tych problemów prof. Kożuchowski skupił wokół siebie w Katedrze Systemów Elektroenergetycznych PWr oraz w samodzielnym Zakładzie Elektroenergetyki przekształconym niebawem w Instytut Automatyki Systemów Elektroenergetycznych (IASE) liczny zespół współpracowników różnych specjalności, w tym matematyków. Rozwiązania teoretyczne opracowywano z udziałem prof. Kożuchowskiego także w Komitecie Elektryfikacji Polski PAN. Jednak wymagały one wsparcia eksperymentalnego zarówno w skali laboratoryjnej, jak i systemowej, co realizował zespół szkoły wrocławskiej. Umożliwiło to opracowanie kompleksowych analiz i obliczeń rozpływów mocy, obliczania prądów zwarciowych, badania równowagi dynamicznej systemu, pomiarów oraz obliczeń przepięć i kompensacji ziemnozwarciowej, pomiarów i obliczeń eksploatacyjnych w elektrowniach, automatyki elektrowni wodnych i cieplnych.

W katedrze i w IASE stworzono pionierskie i nowoczesne na ówczesny okres laboratoria badawcze, przydatne do rozwiązywania zagadnień teoretycznych i praktycznych. Zaprojektowane i wykonane we Wrocławiu urządzenia kompleksowej automatyki procesów technologicznych w elektrowniach, stale unowocześniane i udoskonalane, konkurują do dziś z powodzeniem z produktami renomowanych firm zachodnich.

Trwałym osiągnięciem z całego okresu działalności szkoły jest zarówno sam Instytut Automatyki Systemów Elektroenergetycznych, jak i jego dorobek, m.in. uhonorowany nagrodą państwową analizator przemiennoprądowy, model dynamiczny systemu elektroenergetycznego oraz pierwsza w aplikacjach energetycznych maszyna cyfrowa do badania ekonomicznego rozdziału obciążeń MCERO.

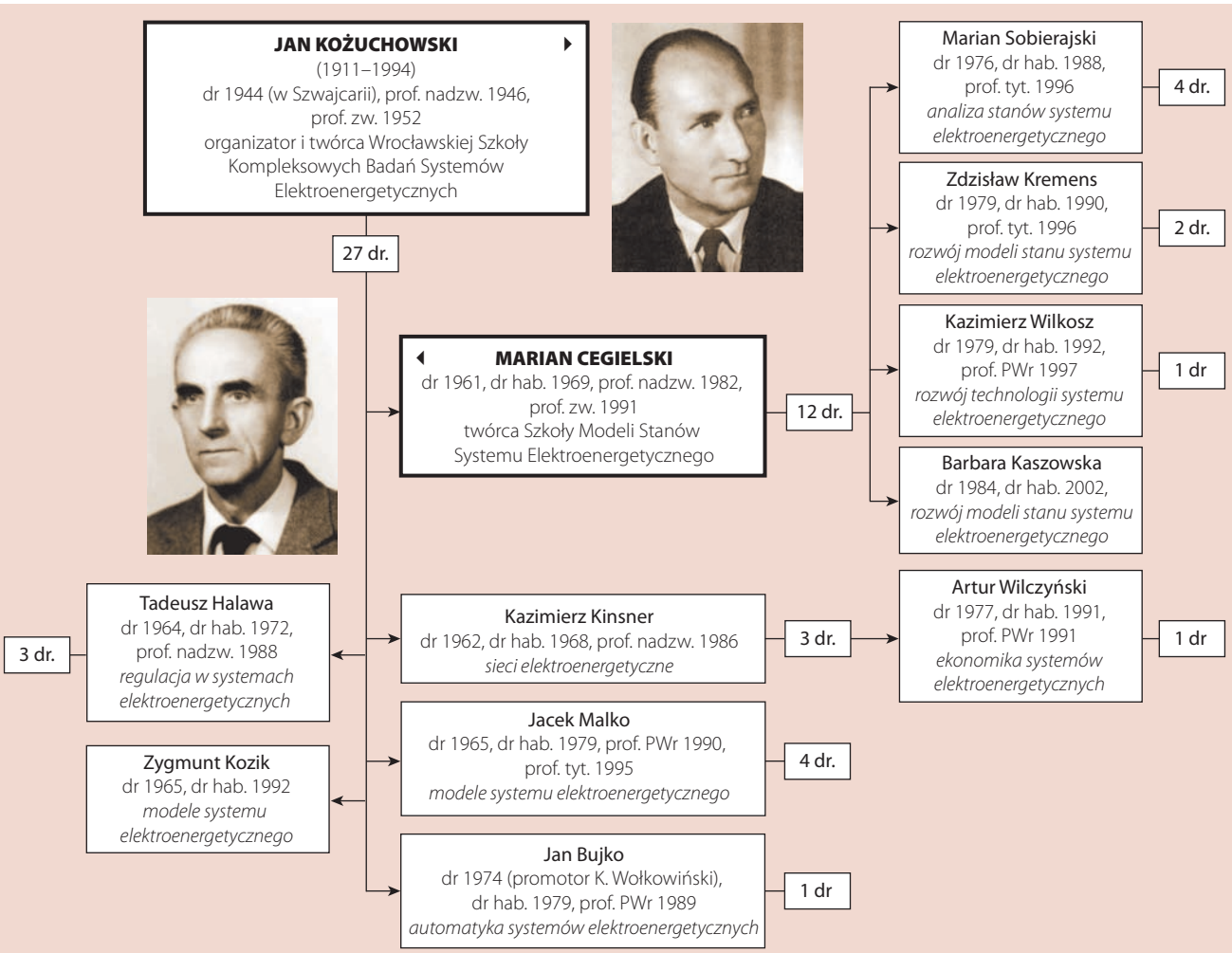
Kontynuatorzy szkoły wnieśli ważny wkład w uzyskanie przez polską energetykę standardów umożliwiających podjęcie już w 1995 r. synchronicznej współpracy polskiego systemu elektroenergetycznego z systemami Europy Zachodniej.

Szkoła Modeli Stanów Systemu Elektroenergetycznego

Twórcą i organizatorem szkoły jest **Marian Cegielski**.

Powstanie Szkoły Modeli Stanów Systemu Elektroenergetycznego przypada na lata 60. ubiegłego stulecia. Wiązało się z dynamicznym rozwojem systemu elektroenergetycznego i z jego reorganizacją. Na ten okres przypada rozpoczęcie samodzielnej działalności naukowej przez Mariana Cegielskiego na PWr w ramach szkoły naukowej prof. Jana Kożuchowskiego.

System elektroenergetyczny stawał się obiektem coraz większym i coraz bardziej złożonym, wymagającym dokładniejszego modelowania, uwzględniającego nowoczesne elementy energoelektroniki i automatyki oraz wykorzystującego najnowsze metody matematyczne. Badania prowadzone w zakresie modelowania wymagały również zasadniczych zmian wynikających z reorganizacji elektroenergetyki. Wrocławski

Jan Kożuchowski – ur. 1911 w Łodzi, zm. 1994 w Warszawie; inż. elektryk, prof. PWr i Politechniki Warszawskiej, dziekan Wydziału Elektrycznego PWr (1961–1962), twórca i kier. Katedry Systemów Energetycznych PWr (1947–1972), inicjator i organizator kierunku informatyki i zarządzania Politechniki Warszawskiej (1972–1981), twórca i wieloletni dyr. Instytutu Automatyki Systemów Energetycznych (IASE), współtwórca Instytutu Energetyki w Warszawie i jego pierwszy dyr. naukowy (1956–1959). Twórca Wrocławskiej Szkoły Kompleksowych Badań Systemów Elektroenergetycznych, wykorzystującej nowoczesne metody i narzędzia automatyki, informatyki i zarządzania, rozwijanej na PWr, IASE i Politechnice Warszawskiej, organizator kilkunastu laboratoriów naukowo-dydaktycznych wyposażonych w unikalne urządzenia analogowe i cyfrowe (zastosowane także w energetyce), wiceprezes ZG PTC; czł.: WTN, Polskiego Komitetu Automatyki i Pomiarów, Komitetu Energetyki i Komitetu Elektrotechniki PAN, Polskiego Towarzystwa Elektroniki Teoretycznej i Stosowanej, Rady Głównej ds. Gospodarki Paliwowo-Energetycznej, ekspert Komisji Energetycznej RWPG. Badania teoretyczne i stosowane Systemów Elektroenergetycznych (SEE), kilkadziesiąt publikacji i monografii m.in.: *Eksploatacja SEE* (1951), *Cybernetyka SEE* (1982), *Informatyka sterowanie i zarządzanie w elektroenergetyce* (1987), *Sterowanie SEE* (1993). Promotor 27 rozpraw doktorskich, obronionych na PWr i Politechnice Warszawskiej. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP I kl., Medalem KEN, Laureat Nagrody Państwowej II st.

Marian Cegielski – ur. 1925 w Tarnopolu. Praca przymusowa w Niemczech od lipca 1944 do maja 1945; mgr inż. 1952, dr n. techn. 1961, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1982. Kier. Zakładu Sieci i Systemów Elektroenergetycznych w l. 1972–1990; prodziekan Wydziału Elektrycznego w l. 1975–1978; dziekan Wydziału Elektrycznego 1984–1990; prof. zw. 1991; czł. Centralnej Komisji ds. Stopni Naukowych i Tytułu Naukowego 1990–1999; czł. KBN 1994–2000; przewodniczący Sekcji Systemów Elektroenergetycznych Komitetu Elektrotechniki PAN 1990–2004; czł. Komitetu Elektrotechniki PAN 1990–2004; czł. Komitetu Problemów Energetyki przy Prezydium PAN, zespołu koordynującego współpracę Akademii Nauk Europy Wschodniej, Polskiego Towarzystwa Cybernetycznego, WTN, rzeczoznawca SEP, czł. honorowy Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej 1996; czł. honorowy SEP 1994; doktor h.c. AZOV State Technical University – Ukraina 1998. Wypromował 12 doktorów n. techn., 5 doktorów hab., 3 profesorów. Autor 73 publikacji. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Odznaka Zasłużony dla Energetyki, Złota Odznaka Województwa i m. Wrocławia, Medal za Wybitne Zasługi dla PWr.

ośrodek badawczy w dziedzinie modelowania systemu elektroenergetycznego w ciągu kilkunastu lat zgromadził znaczącą liczbę samodzielnych pracowników naukowych, wyróżniając się pośród tego typu jednostek działających w kraju. Badania koncentrowały się na zdobywaniu potrzebnych danych oraz na doskonaleniu metod ich wykorzystywania w dokładniejszych modelach systemu elektroenergetycznego w celu zapewnienia bezpiecznej pracy systemu. Na uwagę zasługują badania naukowe z zakresu probabilistycznych modeli matematycznych systemu elektroenergetycznego (Marian Sobierajski) publikowane i cytowane w licznych wysoko notowanych czasopismach zagranicznych. Zawierają one rozwiązania uwzględniające losowy charakter odbieranych mocy. Zastosowanie probabilistycznych modeli do badań stabilności napięciowej oraz opracowana metoda użyteczna (we współpracy z ABB), umożliwiająca wykrywanie słabych elementów systemu elektroenergetycznego i szacowania zapasu stabilności za pomocą krzywych P-Q, uzyskała status europejski. W ramach tych badań wykonano oryginalne programy i obliczenia dla sieci przesyłowych Argentyny i Meksyku. Warto podkreślić, że

opracowano również oryginalne metody i programy użyteczne, dotyczące weryfikacji danych pomiarowych, które były systematycznie wdrażane w Krajowej Dyspozycji Mocy.

Znaczne osiągnięcia w zakresie modelowania systemu elektroenergetycznego w czasie rzeczywistym (Kazimierz Wilkosz), dotyczą problemów estymacji stanu systemu elektroenergetycznego, a w szczególności: weryfikacji danych pomiarowych, weryfikacji topologii, a także harmonicznych w systemie elektroenergetycznym (szczególnie lokalizacji źródeł harmonicznych, rezonansów w systemie elektroenergetycznym, generacji harmonicznych przez elementy systemu elektroenergetycznego). Na uwagę zasługują zastosowania metod sztucznej inteligencji w analizach systemów elektroenergetycznych.

Prace dotyczące modelowania obciążeń elektrycznych w układach jednowymiarowym i przestrzennym oraz sterowania stroną popytową systemu elektroenergetycznego z wykorzystaniem taryf elektrycznych, a także modelowania rozwoju mechanizmów i struktur rynkowych w elektroenergetyce z uwzględnieniem efektywności rozwoju energetyki odnawialnej i jej wpływu na funkcjonowanie systemu elektroenergetycznego (Jacek Malko, Artur Wilczyński) – umożliwiły konstrukcję nowego cennika energii elektrycznej oraz opracowanie metody rozliczeń za energię bierną, wdrożonej nie tylko w kraju.

Prace rozwijane przez Zdzisława Kremensa obejmują: modelowanie systemu elektroenergetycznego w czasie rzeczywistym, problematykę estymacji stanu pracy systemu i weryfikację danych pomiarowych, a także bezpieczeństwo pracy systemu elektroenergetycznego oraz badania linii prądu stałego wysokiego napięcia jako elementów sytemu elektroenergetycznego.

Tematyka szkoły naukowej prof. Mariana Cegielskiego jest kontynuowana zarówno w ośrodku wrocławskim (Politechnika, IASE), jak i w Opolu (Barbara Kaszowska, Zygmunt Kozik). Utrzymywane są ożywione kontakty międzynarodowe z ponad 25 zagranicznymi ośrodkami akademickimi. W niektórych z nich pracują osoby wywodzące się z Wrocławia, jak Z. Kremens, A. Pogorzelski, J. Malkiewicz, S. Grzybowski. Do rozwoju szkoły w kraju znaczny wkład wnieśli pracownicy naukowo-dydaktyczni, którzy z różnych powodów nie stali się samodzielnymi pracownikami naukowymi, jak P. Stawski, A. Tomczyk, Z. Lubczyński, A. Serwin, M. Łabuzek, M. Biniek.

Szkoła Elektroenergetycznej Automatyki Zabezpieczeniowej

Jej twórcą i organizatorem był **Jan Trojak**.

Zadaniem elektroenergetycznej automatyki zabezpieczeniowej jest kontrolowanie pracy systemu elektroenergetycznego i zapewnienie ciągłości zasilania odbiorców energią elektryczną przez sygnalizowanie nienormalnych stanów pracy systemu i szybkie eliminowanie uszkodzonych elementów oraz przywracanie normalnej pracy systemu po usunięciu awarii. Charakterystyczną cechą Szkoły Elektroenergetycznej Automatyki Zabezpieczeniowej jest koherentne łączenie wiedzy na temat pracy systemu elektroenergetycznego i jego elementów z wiedzą na temat elementów automatyki.

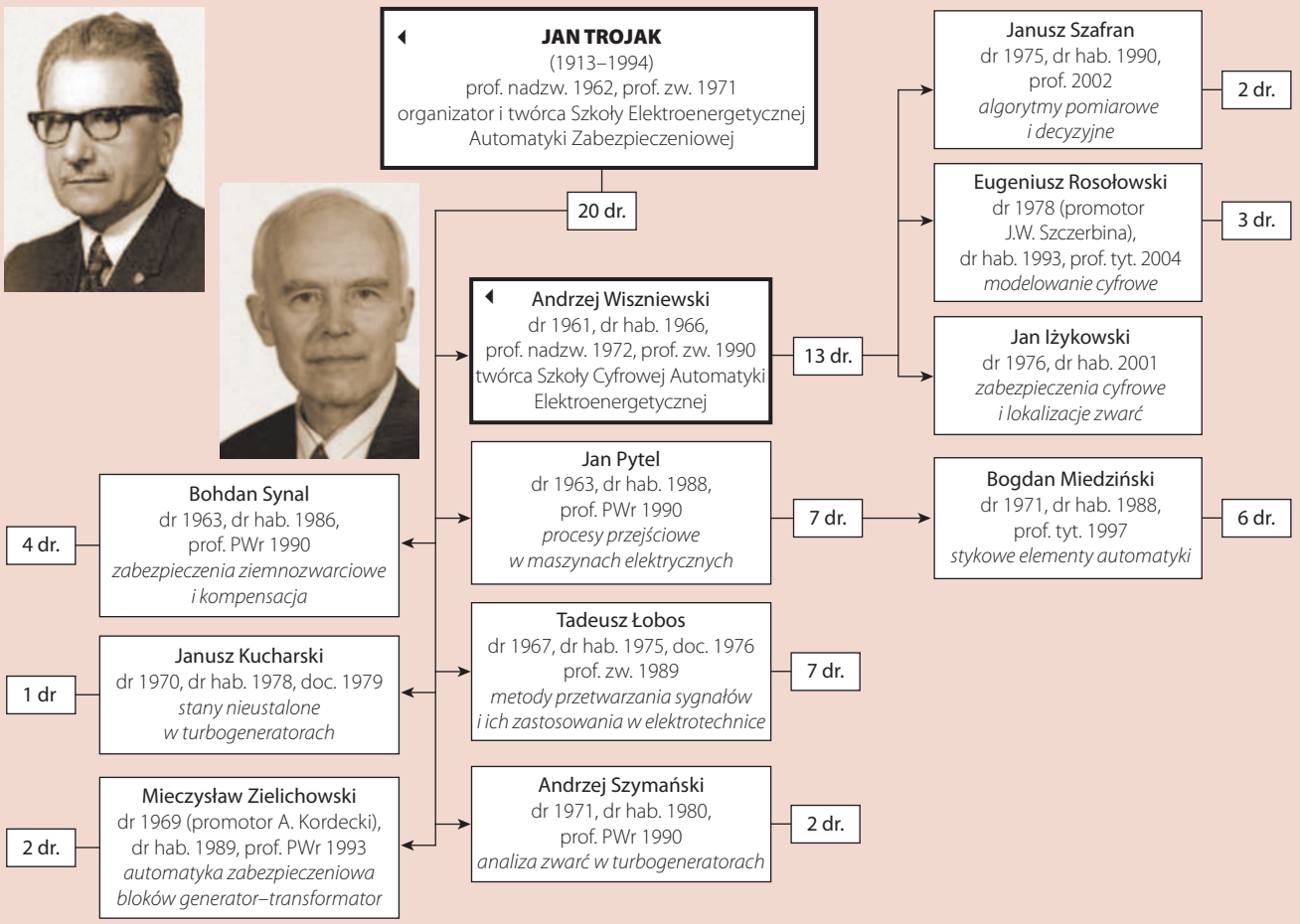
Rozwój szkoły rozpoczął się od prac badawczych w zakresie metod analizowania zjawisk zakłóceniowych w elementach systemu elektroenergetycznego, takich jak np.: opracowanie metod obliczania prądów występujących podczas zwarć wewnętrznych w generatorach i silnikach elektrycznych oraz w transformatorach, analiza udarów prądu magnesującego transformatorów, badanie zjawisk występujących podczas zwarć z ziemią w sieciach średnich napięć w zależności od sposobu pracy punktu gwiazdowego, rozwijanie teorii stanów przejściowych w systemach elektroenergetycznych z wykorzystaniem symulacyjnych metod analogowych i cyfrowych. W związku z rozwojem zastosowań cyfrowych elementów w automatyce zabezpieczeniowej podjęto szeroko zakrojone badania w zakresie teorii przetwarzania sygnałów.

Prace dotyczące nowych rozwiązań w zakresie konstrukcji elementów automatyki miały z reguły aspekt aplikacyjny. Niektóre ważniejsze rozwiązania wykorzystane w praktyce to np.: zabezpieczenie różnicowe transformatorów z wykorzystaniem wyższych harmonicznych do blokowania działania podczas udarów prądu magnesującego, czułe zabezpieczenie ziemnozwarciowe generatorów z podmagnesowaniem przekładnika Ferrantiego napięciem zmiennym, zabezpieczenie ziemnozwarciowe silników elektrycznych wysokiego napięcia, czujnikowe zabezpieczenie silników niskiego i wysokiego napięcia oraz metody określania parametrów zabezpieczenia ziemnozwarciowego bloków generator–transformator.

Niektóre kierunki badań objęły tak szeroki zakres, że można już mówić o powstawaniu kolejnych szkół naukowych. Z pewnością można wyodrębnić Szkołę Cyfrowej Automatyki Elektroenergetycznej, stworzoną przez prof. Andrzeja Wiszniewskiego. Problematyka tej szkoły wynikła z pojawienia się cyfrowych układów automatyki, co otworzyło zupełnie nowe możliwości przed współczesną automatyką zabezpieczeniową. Wiąże się to z olbrzymią mocą obliczeniową procesorów oraz z szalenie pojemnymi, łatwo dostępnymi pamięciami. Stworzyło to nowe możliwości w zakresie dostępności danych i w obszarze przetwarzania sygnałów. Aby te możliwości w pełni wykorzystać, opracowano wiele algorytmów filtracji i pomiarów cyfrowych, a także algorytmów decyzyjnych.

Kolejny kierunek badawczy, który można zakwalifikować jako zaczątek nowej szkoły naukowej, jest prowadzony przez prof. Bogdana Miedzińskiego i dotyczy stykowych elementów automatyki. Badania obejmują zagadnienia teorii podstaw konstrukcji oraz zastosowań różnego rodzaju elementów stykowych w układach pomiarowych i wykonawczych automatyki elektroenergetycznej, szczególnie zjawiska wyładowań elektrycznych w szczelinie stykowej oraz wpływ pól elektromagnetycznych na dynamikę działania hermetycznych łączników stykowych. W ramach prac wdrażane są nowe konstrukcje kontaktronów oraz próżnioszczelnych łączników pomocniczych nowej generacji. Wyjaśniany jest wpływ zanieczyszczeń środowiskowych na niezawodność pracy układów stykowych małej mocy.

Wyniki tych prac zostały opublikowane w czasopismach polskich i zagranicznych oraz zaprezentowane na licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych.

Jan Trojak – ur. 1913 w Isypowcach (woj. tarnopolskie), zm. 1994 we Wrocławiu; mgr inż. w 1940, prof. nadzw. w 1962, prof. zw. 1971. Kier. Zakładu Zabezpieczeń Przekaźnikowych 1954–1957, kier. Katedry Zabezpieczeń i Automatyki w Energetyce 1957–1968, dyr. Instytutu Energoelektryki 1968–1981, prodziekan Wydziału Elektrycznego 1962–1966, dziekan Wydziału Elektrycznego 1964–1966, czł. prezydium Polskiego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych od 1957, Conference Internationale des Grandes Reseaux Electriques w Paryżu, Institution of Electrical Engineers w Londynie, SEP od 1946, ZG SEP od 1981, przewodniczący Rady Głównej Energetyki przy Komitecie Nauki i Techniki. Twórca Szkoły Elektroenergetycznej Automatyki Zabezpieczeniowej. Promotor 20 doktorów, z których 7 uzyskało stopnie naukowe doktora hab., 2 prof. zw., 2 prof. nadzw. Autor 2 książek oraz ok. 40 publikacji. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Złota Odznaka Honorowa SEP i NOT. Doktorat Honorowy PWr.

Andrzej Wiszniewski – ur. 1935 w Warszawie. Mgr inż. 1957, dr inż. 1961, dr hab. 1966, prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1990. W l. 1969–1972 pełnił funkcję zastępcy dyr. Instytutu Energoelektryki PWr, a w l. 1967–1990 był kier. zakładu naukowego w tym instytucie. W l. 1976–1979 dziekan Wydziału Elektrycznego Uniwersytetu Garyounis (Benghazi – Libia). Prorektor PWr w 1981, rektor PWr w l. 1990–1996. Minister Nauki i Przewodniczący KBN 1997–2001. Przewodniczący Krajowego Komitetu 34 i czł. Międzynarodowego Komitetu 34. Międzynarodowej Konferencji Wielkich Sieci Elektrycznych 1990–1997. Czł. zasłużony międzynarodowego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych CIGRE 1998. Przewodniczący Komitetu Automatyki SEP 1987–1990, a od 2002 Honorowy Przewodniczący tego komitetu. Twórca Szkoły Cyfrowej Automatyki Elektroenergetycznej. Wypromował 13 doktorów. Z wychowanków 2 jest profesorami tytularnymi, a jeden doktorem hab. Autor ponad 130 publikacji i 9 książek wydanych w Polsce, RFN oraz USA. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Komandorią św. Sylwestra, Wielkim Krzyżem Zasługi Republiki Peru. Honorowe doktoraty Central Connecticut State University, PLw i PWr.

Szkoła Cyfrowej Automatyki Elektroenergetycznej

Twórcą i organizatorem szkoły jest **Andrzej Wiszniewski**.

Śledząc rozwój elektroenergetycznej automatyki zabezpieczeniowej, można zauważyć, że kolejna generacja układów potrzebuje około 25 lat, aby przejść od stanu eksperymentu do oferty produkcyjnej. Tak było z analogowymi zabezpieczeniami statycznymi, które zaczęto stosować pod koniec lat 50. ubiegłego stulecia. Powtórzyło się to z układami cyfrowymi, nad którymi rozpoczęto prace w latach 70., a które dzisiaj zdominowały ofertę produkcyjną wszystkich znanych firm, wytwórców układów automatyki elektroenergetycznej.

Szkoła naukowa w tej dziedzinie powstała w Instytucie Energoelektryki w ramach Szkoły Elektroenergetycznej Automatyki Zabezpieczeniowej stworzonej i prowadzonej przez prof. Jana Trojaka. Wcześniejsze prace prof. Wiszniewskiego i jego współpracowników były związane z klasycznymi zabezpieczeniami elektromechanicznymi i statycznymi (analogowe, elektroniczne). Prace te dotyczyły teorii i techniki zabezpieczeń z uwzględnieniem takich obszarów, jak: podstawy teoretyczne układów pomiarowo-decyzyjnych, badania stanów przejściowych w obiektach zabezpieczanych, modelowanie analogowe zjawisk i układów zabezpieczeń.

W odróżnieniu od nich na początku lat 80. XX w. rozpoczęto intensywne badania nad zabezpieczeniami cyfrowymi, ich teorią, szczególnie pod kątem zaawansowanego cyfrowego przetwarzania sygnałów, złożonych metod decyzyjnych i współczesnych metod teorii sterowania. Mogły one być wdrażane

w pojawiających się systemach mikroprocesorowych dzięki wielkiemu potencjałowi obliczeniowemu procesorów, ogromnym pojemnościom pamięci w układach cyfrowych i wielkiej elastyczności funkcyjnej i programowej. Prace te koncentrowały się na następujących problemach: wstępne przetwarzanie sygnałów przed konwersją analogowo-cyfrową; zastosowanie w automatyce elektroenergetycznej metod cyfrowego przetwarzania sygnałów w tym filtracji cyfrowej, szybkiej dyskretnej transformaty Fouriera (FFT) i korelacji, oraz złożonych algorytmów pomiarowo-decyzyjnych; wykorzystanie zaawansowanych metod modelowania cyfrowego EMTP/ATP do analizy pracy obiektów zabezpieczanych w stanach przejściowych, generacji zbiorów sygnałów obiektu, symulacji pracy zabezpieczeń i wielu innych; metody sztucznej inteligencji, takie jak: zbiory rozmyte, sztuczne sieci neuronowe, układy genetyczne do analizy i syntezy procesów pomiarowo-decyzyjnych automatyki elektroenergetycznej i zabezpieczeń cyfrowych.

Problemy te były rozwiązywane najpierw w ramach centralnych programów, takich jak np. CPBP 20, a potem działalności statutowej oraz w ramach grantów KBN badawczych i celowych. Szczególnie jeden z nich realizowany wspólnie z Zakładami REFA SA w Świebodzicach był opracowaniem kompleksowego systemu zabezpieczeń średniego napięcia. Część badawcza została wykonana na PWr, system wdrożono do produkcji w REFA SA. Był to pierwszy w Polsce system zabezpieczeń cyfrowych, co uhonorowano nagrodą Prezesa Rady Ministrów w 1999 r.

W rozważanym obszarze uzyskano wiele znaczących osiągnięć, do których można zaliczyć: osiem książek, w tym jedną wydaną w Niemczech i jedną w USA; kilkadziesiąt artykułów w renomowanych krajowych i zagranicznych czasopismach, oraz bardzo wiele referatów na konferencjach naukowych; dwie osoby z zespołu szkoły uzyskały tytuły profesorskie, zakończono trzy rozprawy habilitacyjne oraz kilkanaście rozpraw doktorskich.

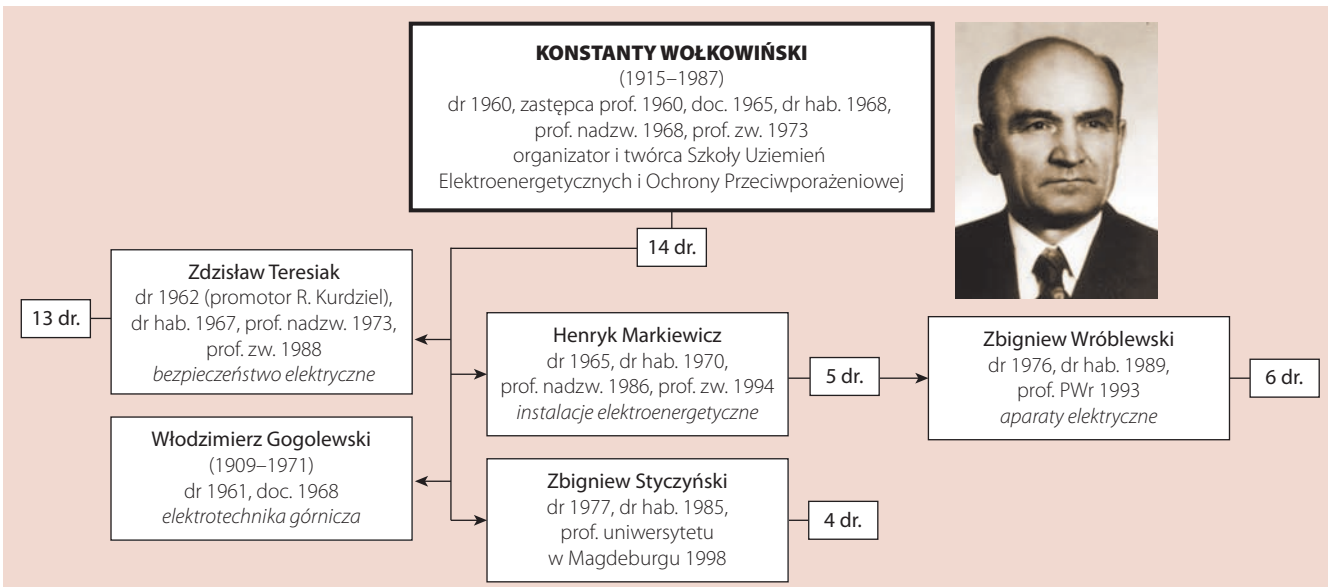
Tematyka szkoły jest kontynuowana i rozwijana przez trzech profesorów tytularnych, jednego doktora hab. i liczne grono doktorantów.

Szkoła Uziemień Elektroenergetycznych i Ochrony Przeciwporażeniowej

Jej twórcą i organizatorem był **Konstanty Wołkowiński**.

Pod koniec lat 40. ubiegłego stulecia, po odbudowie podstawowych urządzeń elektroenergetycznych ze zniszczeń wojennych, pojawiła się potrzeba rozwoju jakościowego sieci elektroenergetycznych. Jednym z tych, którzy odpowiedzieli na to wyzwanie, był mgr inż. Konstanty Wołkowiński. Na Wydziale Elektrycznym PWr zorganizował on zespół badawczy zajmujący się problematyką uziemień w instalacjach elektroenergetycznych, zwłaszcza relacjami między rodzajami i stanem systemów uziemień a ich zdolnością do niezawodnego spełniania stawianych im zadań. W tych pracach szczególną uwagę zwrócono na zapewnienie bezpieczeństwa obsługi i osób postronnych.

Podjęte badania z zakresu właściwości uziomowych gruntu oraz konstrukcji i wymiarowania układów uziemień umożliwiły w stosunkowo krótkim czasie opracowanie ważnej monografii *Uziemienia urządzeń elektroenergetycznych*, która mia-

Konstanty Wołkowiński – ur. 1915 w miejscowości Szumbar na Wołyniu, zm. 1987 we Wrocławiu. Absolwent PLw (1935–1941). Od 1 października 1945 pracownik naukowo-dydaktyczny PWr, kolejno na stanowiskach st. asystenta, adiunkta, zastępcy prof., st. wykładowcy, doc. (1965–1968), prof. nadzw. (1968–1973) i prof. zw. (1973–1985). Doktorat uzyskał w 1960, a stopień dr. hab. w 1968. Kier. Katedry Urządzeń Elektrycznych (1954–1968), a następnie Zakładu Urządzeń Elektroenergetycznych Instytutu Energoelektryki PWr (1968–1985). Prodziekan, a następnie przez 15 lat (1966–1981) dziekan Wydziału Elektrycznego. Był promotorem 14 rozpraw doktorskich, a 6 spośród jego wychowanków uzyskało stopień doktora hab. Wybitny specjalista w zakresie urządzeń i instalacji elektrycznych, w szczególności uziemień elektroenergetycznych. Twórca Szkoły Uziemień Elektroenergetycznych i Ochrony Przeciwporażeniowej. Książka *Uziemienia urządzeń elektroenergetycznych* (1954, 1956, 1967 i 1972) należy do unikalnych dzieł z tej tematyki w skali międzynarodowej. Książka *Instalacje elektroenergetyczne* uzyskała nagrodę SEP na najlepszą książkę naukowo-techniczną w Polsce w l. 1959–1968. Inicjator i współautor dwóch innych książek. Autor 125 publikacji. Ważniejsze odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, 9 nagród Ministra Nauki, Medal KEN, Medal za Wybitne Zasługi dla Rozwoju PWr, odznaczenia SEP i NOT.

ła ogromne znaczenie aplikacyjne. Dzieło to stało się podstawą metodyki projektowania systemów uziomowych oraz miało duży wpływ na postanowienia polskich norm dotyczących instalacji elektrycznych. Do 1972 r. doczekało się 4 wydań sukcesywnie uzupełnianych i modyfikowanych.

Wyróżniającym się kierunkiem badawczym szkoły były badania nad ochroną przeciwporażeniową. Ten kierunek rozwijał prof. Zdzisław Teresiak, bliski współpracownik prof. Wołkowińskiego. Zainicjował on i wdrożył na dużą skalę badania kontrolne skuteczności różnych metod ochrony przed porażeniem prądem elektrycznym. Opracowane do tego celu oryginalne mierniki wdrożono do produkcji już w 1958 r. Prof. Teresiak jest autorem oryginalnych metod obliczeń i analizy statystycznej zagrożenia porażeniowego. Wykonane przez niego badania impedancji ciała człowieka zostały w szerokim zakresie wykorzystane w ustaleniach normatywnych Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej (IEC). Do tematyki szkoły należą także prace dotyczące oddziaływania pól elektromagnetycznych na organizmy żywe oraz identyfikacja zagrożeń człowieka w środowisku naturalnym i na stanowiskach pracy.

Kontynuacja rozwoju szkoły w zakresie zapewnienia lepszego bezpieczeństwa w instalacjach i stacjach elektroenergetycznych jest dziełem prof. Henryka Markiewicza. Wyniki tych prac ujęto w cyklu 7 podręczników naukowo-technicznych wydanych przez Wydawnictwa Naukowo-Techniczne. Przedstawiono w nich w sposób uporządkowany i przejrzysty zagadnienia związane z projektowaniem i budową instalacji elektroenergetycznych niskiego i wysokiego napięcia w kontekście międzynarodowych postanowień normalizacyjnych (IEC i EN).

Do powodzenia zamierzeń postawionych przez twórcę szkoły znacząco przyczynili się także inni pracownicy naukowo-dydaktyczni, zwłaszcza zmarły niespodziewanie dr inż. Jan Masny oraz Witold Jabłoński, Stanisław Osiński, Lech Danielski, Brunon Lejdy i Ryszard Skliński.

Szkoła Maszyn Elektrycznych

Inicjatorem szkoły był prof. **Kazimierz Idaszewski**, współorganizatorami i współtwórcami **Władysław Kołek** i **Paweł Jan Nowacki**, a następnymi współtwórcami i kontynuatorami Andrzej Kordecki i Feliks Andrzejewski.

Szkoła Maszyn Elektrycznych powstała z inspiracji i wysiłku twórczego prof. K. Idaszewskiego, który działalność naukową w tej dziedzinie rozpoczął jeszcze na Politechnice Lwowskiej w 1903 r. Doświadczenie zawodowe zdobywał jako inżynier w fabryce maszyn elektrycznych światowej firmy Siemens-Schuckertwerke.

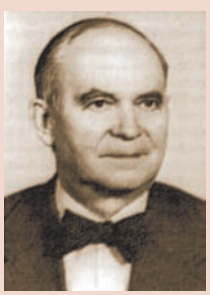
W polskim Wrocławiu, począwszy od lipca 1945 r. prof. K. Idaszewski gromadził wokół siebie młodych (studentów, absolwentów), którzy doskonaląc swoje umiejętności, prowadzili dydaktykę, badania naukowe i prace na potrzeby odbudowującego się przemysłu. W gronie jego bliskich współpracowników znaleźli się m in.: Zbigniew Orzeszkowski, Wojciech Fuliński, Ryszard Gotszalk, Włodzimierz Gogolewski, Tadeusz Halawa, W. Kołek, Tadeusz Matusiak, Stanisław Kurzawa, A. Kordecki, Juliusz Preminger, Michał Zdanowicz. Prace badawcze dotyczyły przede wszystkim zagadnień maszyn i miernictwa elektrycznego. We Wrocławiu powstał znaczący ośrodek budowy maszyn elektrycznych: Oddział Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Elektrycznych, Oddział Centralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych (centrala w Katowicach) oraz Fabryka Dużych Maszyn Elektrycznych M-5, która produkowała maszyny elektryczne największych mocy, również turbo- i hydrogeneratory. Na Wydziale Elektrycznym utworzona zostaje Katedra Maszyn Elektrycznych, której kierownikami kolejno byli profesorowie: W. Kołek (od 1951 r. w Akademii Górniczo-Hutniczej), P.J. Nowacki oraz A. Kordecki. Prof. A. Kordecki zgromadził wokół siebie zespół inżynierów oraz techników i jako szef Biura Konstrukcyjnego pokierował pracami projektowymi i technologicznymi nad budową maszyn elektrycznych największych mocy. Z jego inicjatywy podejmowane są intensywne prace badawcze nad nowymi rozwiązaniami konstrukcyjnymi i technologiami maszyn elektrycznych w pełnym zakresie mocy. Czołowi pracownicy katedry: A. Kordecki, F. Andrzejewski, M. Zdanowicz angażowali się do pracy w Fabryce M-5, by stworzyć tam zaplecze doświadczalne dla badań naukowych. Okres ten zaowocował wieloma pracami doktorskimi wykonanymi przez pracowników Fabryki. W Katedrze Maszyn Elektrycznych trwał proces kształcenia kadry. Do zespołu włączyli się: Henryk Mońka, Stanisław Szewczuk, Władysław Karwacki, Władysław Kędzior, Zbigniew Szmorliński, Bogumił Węgliński, Konrad Schoepp. Na początku lat 60. rozpoczął się rozwój kierunku napędowo-elektronicznego głównie w zakresie teorii prostowników, wzmacniaczy elektromaszynowych, aparatury rozruchowo-sterującej i pomiarowej urządzeń napędowych. Problematyka sterowania elektrycznych układów napędowych dała podwaliny pod późniejszą Katedrę Elektrycznych Układów Napędowych (1963), kierowaną przez prof. F. Andrzejewskiego.

Od 1968 r. Szkoła Maszyn Elektrycznych rozwijana była w strukturze instytutowej, której trzon stanowiły zespoły, a następnie zakłady naukowo-dydaktyczne. W zakresie automatyki i napędów elektrycznych pracami kierowali: doc. H. Mońka, doc. W. Kędzior a obecnie prof. Teresa Orłowska-Kowalska oraz dr hab. Krzysztof Pieńkowski. Zespół zajmuje się zagadnieniami teorii, budowy, sterowania i automatyzacji procesów w elektrycznych układach napędowych, a szczególnie badaniami nad niewrażliwym sterowaniem napędów elektrycznych w warunkach o niepełnej informacji o obiekcie, opracowaniem struktur i metod sterowania przekształtników statycznych przeznaczonych do zasilania urządzeń przemysłowych.

Zagadnieniami teorii i budowy maszyn elektrycznych zajmowali się głównie: prof. A. Kordecki, doc. S. Szewczuk, doc. W. Karwacki, doc. Z. Szmorliński, obecnie zaś prof. K. Schoepp, prof. B. Węgliński, prof. Ignacy Dudzikowski, prof. Jan Zawilak, dr hab. Ludwik Antal oraz dr hab. Krzysztof Makowski. Zainteresowania naukowe tego zespołu koncentrują się wokół zagadnień związanych z metodami analizy i syntezy zjawisk w maszynach elektrycznych o budowie niesymetrycznej, teoretycznymi i eksperymentalnymi badaniami pól magnetycznych w maszynach elektrycznych, w tym maszyn o magnesach trwałych.

KAZIMIERZ IDASZEWSKI
(1878–1965)
dr 1904, prof. nadzw. 1920
organizator Szkoły Maszyn Elektrycznych

- **Władysław Kołek**
  (1914–1992)
  dr 1946, prof. 1948
  współorganizator Szkoły Maszyn Elektrycznych
  (od 1953 w AGH Kraków)
- **Paweł Jan Nowacki**
  (1905–1979)
  dr 1937, dr hab. 1947
  współorganizator Szkoły Maszyn Elektrycznych
  (od 1958 w Instytucie Badań Jądrowych w Warszawie)
- **Andrzej Karol Kordecki**
  (1912–2001)
  dr 1958, prof. 1959
  17 dr.
- **Feliks Andrzejewski**
  (1912–1979)
  dr 1955, prof. 1960
  twórca Szkoły Automatyki Napędu Elektrycznego
  17 dr.

Stanisław Szewczuk
dr 1962, dr hab. 1968, doc. 1968
konstrukcje elektromechaniczne
1 dr

Zbigniew Szmorliński
dr 1962, doc. 1989
badania maszyn elektrycznych
5 dr.

Władysław Karwacki
dr 1967, doc. 1971
turbogeneratory

9 dr.

Ludwik Antal
dr 1976, dr hab. 2000
teoria maszyn elektrycznych

Ignacy Dudzikowski
dr 1975, dr hab. 1992,
prof. PWr 1998
komutatorowe maszyny magnetoelektryczne
1 dr

Bogumił Węgliński
dr 1970 (promotor J. Juchniewicz),
dr hab. 1981, prof. 1993
inżynieria materiałów magnetycznych
2 dr.

Konrad Schoepp
dr 1967, dr hab. 1983,
prof. PWr 1992
niesymetrie w maszynach elektrycznych

4 dr.

Krzysztof Makowski
dr 1980, dr hab. 2002
silniki jednofazowe

Jan Zawilak
dr 1977, dr hab. 1987, doc. 1987,
prof. PWr 1993
wielobiegowe maszyny prądu przemiennego

Henryk Mońka
dr 1963, doc. 1968
6 dr.

Władysław Kędzior
dr 1967, doc. 1972

10 dr.

Krzysztof Pieńkowski
dr 1981, dr hab. 2002
automatyka napędu elektrycznego

Teresa Orłowska-Kowalska
dr 1976, dr hab. 1990, prof. 2004
automatyka napędu elektrycznego
5 dr.

Kazimierz Idaszewski – ur. 1878 w Nochowie (pow. Śrem), zm. 1965 we Wrocławiu. Studia ukończył w 1903 w Brunszwiku, a stopień dr. z elektrochemii uzyskał już w 1904 tamże. Asystent w Katedrze Elektrotechniki Ogólnej politechniki w Brunszwiku (1903). Powrócił do kraju po powołaniu go na stanowisko prof. nadzw. i kier. Katedry Miernictwa Elektrycznego na Wydziale Mechanicznym PLw (1920). Prof. zw. od 1929. W 1930–1941 kierował Katedrą Maszyn Elektrycznych PLw. W 1945 mianowany dziekanem Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej w Gliwicach z siedzibą w Krakowie. We wrześniu 1945 podjął się funkcji organizatora i dziekana Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego przyszłej PWr. W kwietniu 1946 ustąpił ze stanowiska dziekana i bezpośrednio zajął się prowadzeniem Katedry Pomiarów Elektrycznych i Katedry Maszyn Elektrycznych. Autor dwóch obszernych skryptów: *Maszyny prądu stałego* i *Pomiary elektryczne*. Był promotorem dwóch prac doktorskich. W 1947 był pierwszym prezesem oddziału wrocławskiego SEP. W 1951 został czł. zwyczajnym Warszawskiego Towarzystwa Naukowego. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Komandorski OOP.

Paweł Jan Nowacki – ur. 1905 w Berlinie, zm 1979 w Warszawie. Dr inż. 1937 we Lwowie, prof. 1947 we Wrocławiu. Kier. Katedry Maszyn Elektrycznych PLw, dyr. Fabryki Kabli i Drutu w Będzinie (1938), szef Działu Studiów Centralnego Zarządu Energetyki (1947–1954), kier. Katedry Maszyn Elektrycznych PWr (1947–1953), kier. Katedry Miernictwa Elektrycznego Politechniki Warszawskiej (1953–1958), kier. Katedry Energetyki Jądrowej Politechniki Warszawskiej (1953–1975), kier. Zakładu Elektrotechniki PAN (do 1957), dyr. naczelny Instytutu Badań Jądrowych (1958–1964). Czł. rzeczywisty PAN (od 1961). Pracował w Siemens-Schuckertwerke (1930), Royal Aircraft Establishment w Farnborough, Fabryce Givert w Ardenach, City and Guilde College na Uniwersytecie Londyńskim (II wojna światowa), Zakłady A-1 w Warszawie, Fabryka Maszyn Elektrycznych we Wrocławiu (1947–1953). Czł. Prezydium Komitetów NOT, czł. Królewskiej Szwedzkiej Akademii Technicznej, założyciel Międzynarodowej Federacji Automatyki IFAC, organizator Światowego Kongresu IFAC (Warszawa 1969), wiceprzewodniczący Komisji ONZ ds. technologii energetyki jądrowej, wykładał w Saclay (1964, Francja), przew. Rady Naukowej Instytutu Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN (1975–1979). Bardzo wszechstronne zainteresowania: elektryfikacja obiektów przemysłowych, sprzęt radarowy i nawigacyjny, miernictwo i maszyny elektryczne, energetyka jądrowa, fizyka i technika plazmy, automatyka. Publikował w języku polskim, angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim (*Physique des Plasmas*, wyd. we Francji 1965, *Perspektywy wykorzystania wodoru jako paliwa przyszłości*, wyd. po śmierci). Doskonały inżynier, profesor, organizator i publicysta, wychowawca wielu pokoleń elektryków. Odznaczany i nagradzany w kraju i za granicą.

Andrzej Karol Kordecki – ur. 1912 w Wieliczce, zm. 2001 we Wrocławiu. Studia ukończył i pracę zawodową rozpoczął na PLw, adiunkt PWr 1946, dr n. techn. 1958, prof. 1959. Kier. Katedry Maszyn Elektrycznych (1954–1968), dyr. Instytutu Układów Elektromaszynowych (1968–1979), dziekan Wydziału Elektrycznego (1954–1958), prorektor PWr (1966–1969), równolegle w przemyśle: dyr. Oddziału Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Elektrycznych (1946–1957), od 1983 na emeryturze. Założyciel Sekcji Maszyn Elektrycznych i Transformatorów Komitetu Elektrotechniki PAN, założyciel Zarządu Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, czł. SEP, WTN, czł. wielu komitetów naukowych, organizator cyklicznych konferencji międzynarodowych i krajowych. Jego podstawowe zainteresowania naukowe dotyczyły zagadnień teorii, konstrukcji, technologii i materiałów stosowanych w maszynach elektrycznych. Inwencję twórczą skierował na nowe technologie magnetowodów maszyn elektrycznych wykonywanych z kompozytów proszkowych. Autor 3 książek, 138 publikacji, 14 patentów i 69 prac dla przemysłu. Promotor 17 doktorów, wśród których 3 uzyskało dalszy awans naukowy. Recenzent wielu książek, opinii profesorskich, rozpraw habilitacyjnych i doktorskich. Odznaczony Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Odznaką Budowniczego Wrocławia, wyróżniony wieloma nagrodami resortowymi i JM Rektora PWr.

Feliks Andrzejewski – ur. 1912 w Pabianicach, zm. 1979 we Wrocławiu. Mgr inż. 1947 (Politechnika Warszawska), dr inż. 1955 (PWr, Wydział Elektryczny), prof. 1960. W l. 1941–1945 kier. dozoru ruchu, potem konstruktor w Kopalni Rudy Żelaza w Częstochowie, 1947–1949 kier. ruchu i energetyki w Państwowych Zakładach Przemysłu Wełnianego w Częstochowie, 1949–1954 konstruktor w Dolnośląskich Zakładach Przemysłu Maszynowego „Dolmel" we Wrocławiu. W l. 1950–1952 współpracował z Katedrą Maszyn Elektrycznych PWr, a od 1955 stanowisko zastępcy prof., następnie doc. (1958) i prof. nadzw. (1965). Jeszcze przed zakończeniem studiów zdobył przemysłową praktykę inżynierską o charakterze energetycznym, konstrukcyjnym i napędowym, którą kontynuował podczas pracy na PWr. Czł. Rady Techniczno-Ekonomicznej „Dolmelu". W l. 1955–1963 kier. Zakładu Naukowego, 1963–1968 twórca i kier. Katedry Elektrycznych Układów Napędowych, 1968–1972 kier. Zakładu Teorii i Budowy Elektrycznych Układów Napędowych w Instytucie Układów Elektromaszynowych, 1960–1966 prodziekan Wydziału Elektrycznego. Czł. Sekcji Napędu Elektrycznego Komitetu Elektrotechniki PAN, Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, SEP. Jego głównym obszarem zainteresowań, w pierwszym okresie działalności naukowej, były silniki asynchroniczne, następnie elementy układów automatyki napędu, a w szczególności wzmacniacze elektromaszynowe (twórca pierwszej w Polsce amplidyny), a w l. 70. przekształtnikowe układy napędowe oraz sterowanie impulsowe napędów elektrycznych. Stworzył podwaliny pod Katedrę Napędów Elektrycznych, obecny Zakład Napędów Elektrycznych. Jest twórcą kierunku i Szkoły Automatyki Napędu Elektrycznego w środowisku wrocławskim, której kontynuatorami byli doc. dr inż. H. Mońka, doc. dr inż. W. Kędzior, a obecnie prof. dr hab. inż. T. Orłowska-Kowalska. Promotor 17 rozpraw doktorskich, recenzent 34 prac doktorskich, 1 pracy habilitacyjnej, autor ponad 50 artykułów i referatów. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotą Odznaką „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Złotą Odznaką PWr , Złotą Odznaką SEP i NOT.

Szkoła Metrologii Elektrycznej

Prekursorem szkoły był prof. Kazimierz Idaszewski, a twórcą jego przedwojenny uczeń i bliski współpracownik – **Jarosław Kuryłowicz**.

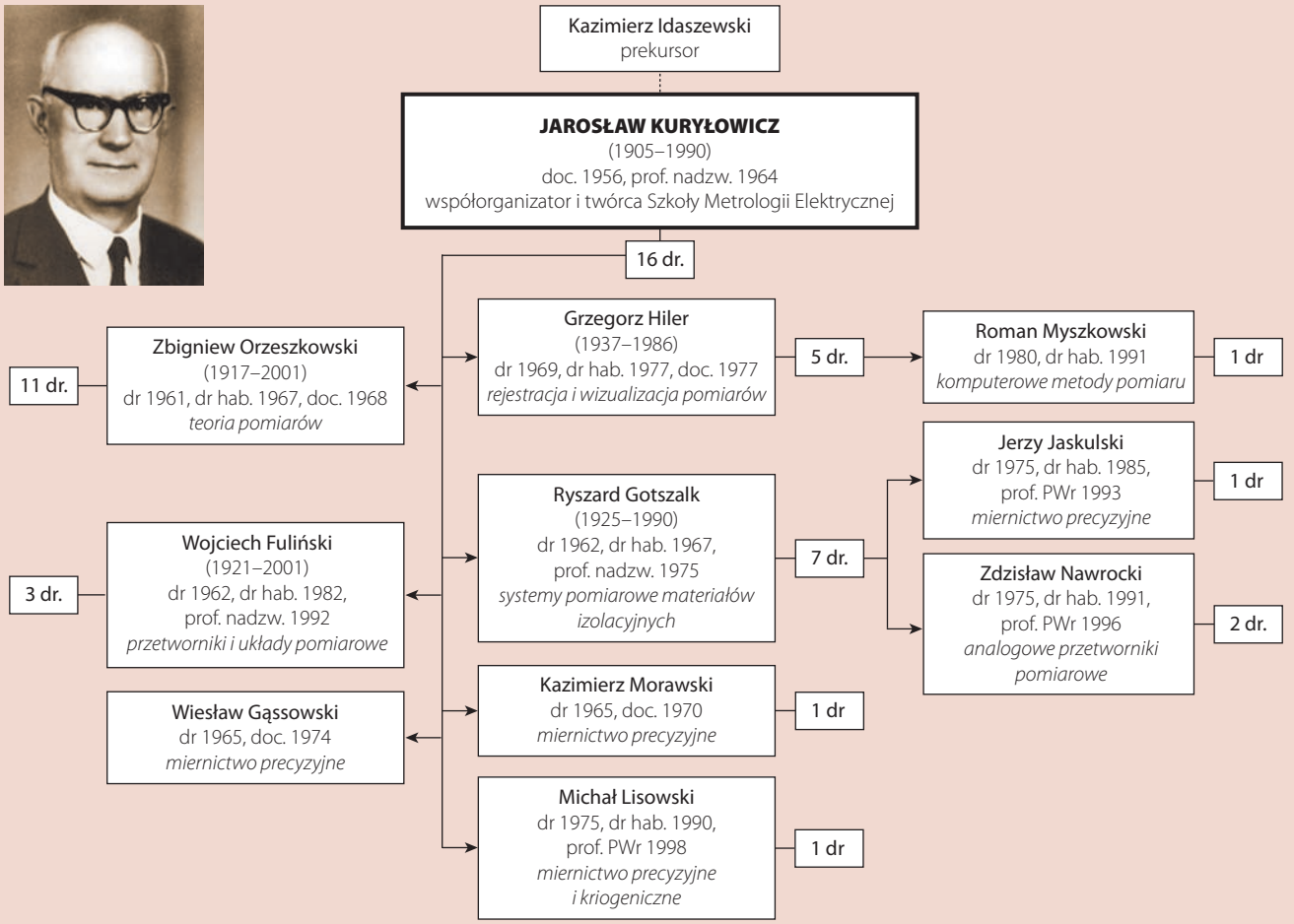
Szkoła powstała na Wydziale Elektrycznym PWr w Katedrze Pomiarów Elektrycznych, gdzie z prof. Idaszewskim współpracowali absolwenci PLw: Jarosław Kuryłowicz, Artur Metal, Andrzej Jellonek i młodsi współpracownicy: Zbigniew Orzeszkowski, Wojciech Fuliński, Ryszard Gotszalk, Tadeusz Dziewanowski, Tadeusz Matusiak. Prof. K. Idaszewski do ważniejszych osiągnięć badawczych zaliczył opracowanie aparatów do pomiarów izolacji w maszynach wysokiego napięcia i do badania rdzeni cewek liczników oraz galwanometrów lusterkowych.

Zasadniczy rozwój Szkoły Metrologii Elektrycznej nastąpił w latach 60., po objęciu Katedry Pomiarów Elektrycznych przez prof. J. Kuryłowicza. Główne jego zainteresowania naukowe dotyczyły badań materiałów magnetycznych i miernictwa precyzyjnego. Na rozwoju szkoły zaważyła znacząca pozycja naukowa prof. J. Kuryłowicza i dysponowanie od 1948 r. bazą laboratoryjną nie tylko na PWr, ale również we Wrocławskim Oddziale Technologii i Materiałoznawstwa Elektrycznego Instytutu Elektrotechniki. Efektem działania szkoły było nie tylko wykształcenie wybitnych absolwentów, ale również znaczący dorobek naukowy udokumentowany w postaci wielu artykułów naukowych, monografii, podręczników oraz wypromowanych przez prof. J. Kuryłowicza 16 doktorów i zakończonych pozytywnie 4 rozpraw habilitacyjnych.

Znaczący udział w rozwoju szkoły mieli także: doc. dr hab. Z. Orzeszkowski, który zajmował się metrologią elektryczną, teorią pomiarów i pomiarami cieplnymi maszyn elektrycznych, prof. W. Fuliński, który opracował układy kompensacyjne do sprawdzania przekładników i fazoczułe wskaźniki zera, prof. R. Gotszalk, który rozwijał układy pomiarowe do pomiarów izolacji generatorów wysokiego napięcia i systemy pomiarowe na potrzeby kriogeniki. Prowadzono prace naukowe z zakresu teorii i budowy precyzyjnej aparatury do pomiarów napięć i prądów, rezystancji, reaktancji i impedancji oraz wielkości magnetycznych. W tym okresie zostały opracowane i zbudowane: indukcyjne dzielniki napięcia (dr hab. Jerzy Jaskulski), komparatory prądów stałych i przemiennych (dr hab. Zdzisław Nawrocki), transfery rezystancji (dr hab. Michał Lisowski, dr Karol Nowak) i liczalny wzorzec strumienia magnetycznego (dr Józef Kolasa). Opracowano i zbudowano również unikatową aparaturę do pomiarów: błędów przekładników, do analizy harmonicznych, do oceny momentu zwrotnego sprężyn (prof. W. Fuliński) oraz pomiarów wielu właściwości materiałów magnetycznych (dr Jerzy Bajorek, dr J. Kolasa, dr J. Nowak). Opracowano również i wykonano wysokoomowe wzorce rezystancji i aparaturę elektrometryczną (dr Zbigniew Kłos, dr Piotr Madej) oraz prowadzono badania nad nowymi sposobami wizualizacji informacji (doc.

Grzegorz Hiler, dr hab. Roman Myszkowski, dr Krzysztof Podlejski). Efektem tych prac było wiele publikacji naukowych krajowych i zagranicznych, referatów na konferencjach naukowych, rozpraw doktorskich i 4 rozprawy habilitacyjne, trzy w zakładzie prof. R. Gotszalka (J. Jaskulski, M. Lisowski, Z. Nawrocki) i jedna w zakładzie prof. W. Fulińskiego (R. Myszkowski).

Najnowsze prace tej szkoły koncentrują się wokół zagadnień związanych z badaniami i poprawą jakości energii elektrycznej i badaniami właściwości ferromagnetyków, oceną parametrów obiektów elektroenergetycznych (dr J. Bajorek, dr J. Kolasa, dr J. Nowak) oraz badaniami właściwości nadprzewodników wysokotemperaturowych i dielektryków, a także nad zagadnieniami normalizacyjno-prawnymi z zakresu pomiarów w systemach jakości i akredytowanych laboratoriach badawczych (dr hab. M. Lisowski).

Jarosław Kuryłowicz – ur. 1905 we Lwowie, zm. 1990 we Wrocławiu. Mgr inż. 1945, doc. 1955, prof. nadzw. 1963. Prodziekan Wydziału Elektrycznego 1966–1977. Kier. Katedry Pomiarów Elektrycznych 1960–1968, zastępca dyr. Instytutu Metrologii Elektrycznej 1968–1973. Współtwórca Zakładu Materiałoznawstwa Elektrycznego we Wrocławiu jako wydzielonej placówki Instytutu Elektrotechniki i zastępca kier. tego zakładu od jego utworzenia w 1947 do 1956. Twórca Szkoły Metrologii Elektrycznej. Jego prace naukowe dotyczyły głównie badania właściwości materiałów magnetycznych i elektrycznych pomiarów precyzyjnych. Wypromował 16 doktorów n. techn. Wśród wychowanków 4 doktorów hab., 2 profesorów. Autor 15 publikacji, 2 książek, 3 patentów. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka Honorowa SEP.

Szkoła Elektroniki Próżniowej

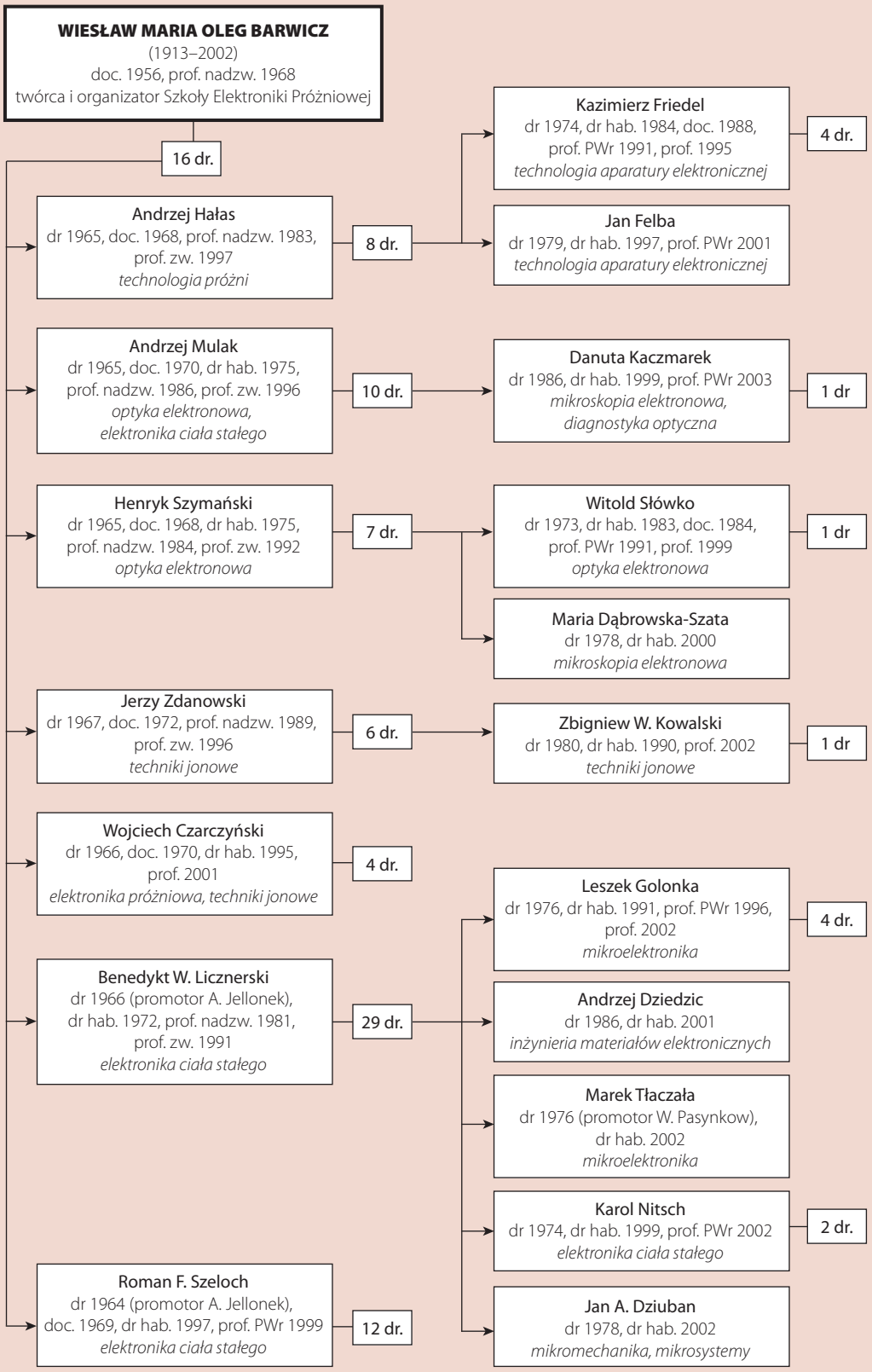
Organizatorem i twórcą szkoły był **Wiesław Maria Oleg Barwicz**.

Szkoła naukowa jest instytucją nieformalną i niezmiernie trudno ustalić precyzyjnie datę jej powstania. Istotnym wydarzeniem w historii szkoły było niewątpliwie utworzenie Katedry Elektroniki na Wydziale Łączności PWr. Katedrę powołano w 1954 r. z inicjatywy prof. Barwicza, wybitnego specjalisty w zakresie technologii lamp elektronowych, kierując się potrzebami krajowego przemysłu lampowego.

W owych latach lampy elektronowe decydowały o rozwoju elektroniki. Utworzenie katedry sprzyjało więc kształceniu nowych kadr dla rozwijającego się przemysłu oraz podejmowaniu badań naukowych w zakresie emisji elektronowej, optyki elektronowej i jonowej, wysokiej próżni, wyładowań w gazach rozrzedzonych, a także opracowaniu nowych typów lamp, głównie lamp mikrofalowych i gazowanych. Ta spójna tematyka tworzyła w obrębie elektroniki nową subdyscyplinę zwaną elektroniką próżniową, która z czasem stała się specjalnością szkoły.

Zmierzch ery lamp elektronowych nie wprowadził istotnych zmian w profilu zainteresowań naukowych szkoły. Wiązki elektronowe i jonowe pozostały bowiem do dziś

Wiesław Barwicz – ur. 1913 we Lwowie, zm. 2002. Mgr inż. 1937; ukończył Szkołę Podchorążych Oficerów Rezerwy w Zegrzu; kampanię wrześniową odbył w szeregach Szwadronu Łączności Mazowieckiej Brygady Kawalerii; doc. 1956, prof. nadzw. 1968. Organizator i kier. oddziału cewek pupinowskich w Polskich Zakładach Philipsa 1938; po wojnie zastępca kier. produkcji lamp elektronowych w Zakładach Philipsa; Zarząd Techniczny PR 1945; od 1946 dyrektor techniczny Państwowej Wytwórni Lamp Radiowych w Dzierżoniowie, przeniesionej w 1949 do Warszawy z nazwą Zakłady Wytwórcze Lamp Elektronowych im. Róży Luksemburg; inicjator utworzenia Przemysłowego Instytutu Elektroniki i powstania oddziałów Wrocławskiego i Toruńskiego PIE; pionier wielu nowoczesnych kierunków i technologii w dziedzinie elektroniki próżniowej, których efektem były: pierwsze w kraju lampy z falą bieżącą, pierwszy działający mikroskop transmisyjny; przygotowanie zaplecza dla nowej fabryki kolorowych kineskopów w Piasecznie (obecnie Thomson); kier. Katedry Elektroniki PWr od 1954; pierwszy dyr. Instytutu Technologii Elektronowej PWr 1968–1977; wypromował 16 doktorów n. techn., wśród wychowanków 6 profesorów. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi (przyznany przez gen. Bora-Komorowskiego w 1944), Medal PWr.

przedmiotem szczególnego zainteresowania uczonych, technologów i konstruktorów urządzeń, a technologie próżniowe stosowane są powszechnie przy wytwarzaniu układów scalonych o dużej skali integracji. Przedstawiciele szkoły osiągnęli też wiele sukcesów naukowych i technicznych w zakresie mikroskopii elektronowej, termicznego i nietermicznego oddziaływania wiązek elektronowych z materią, technik rozpylania jonowego, techniki wysokiej próżni i technologii przyrządów półprzewodnikowych.

Wkrótce środowisko wrocławskich elektroników technologów zaczęło być postrzegane jako jedno z najsilniejszych w kraju. Obok dynamicznie rozwijającej się współpracy z przemysłem, niemałą rolę odegrały tu publikacje, wydawnictwa o charakterze monograficznym oraz organizowane konferencje naukowe. Na szczególną uwagę zasługuje opracowanie kilkunastu monografii i podręczników akademickich z dziedziny lamp elektronowych, mikroskopii elektronowej, optyki elektronowej oraz techniki próżniowej i jonowej. Z inicjatywy przedstawicieli szkoły organizowana jest też wspólnie z Politechniką Warszawską i Akademią Górniczo-Hutniczą, największa w kraju cykliczna konferencja naukowa ELTE, a także cykliczna konferencja poświęcona technikom jonowym.

Prof. Barwicz, kierując równocześnie dużą fabryką, a później instytutem resortowym, przywiązywał zawsze ogromną wagę do wątków technologicznych w procesie kształcenia i wątków aplikacyjnych w prowadzonych badaniach naukowych. Takie podejście do badań i dydaktyki zaszczepił też wszystkim swoim wychowankom. Dzięki ich osiągnięciom Wrocław stał się silnym ośrodkiem naukowym w zakresie elektroniki próżniowej. Sprzyjało to tworzeniu na terenie Dolnego Śląska placówek naukowych i zakładów produkcyjnych, takich jak: Oddział Wrocławski Przemysłowego Instytutu Elektroniki, stanowiący ważny ośrodek badawczy i produkcyjny mikrofalowych przyrządów próżniowych, Zakłady „Dolam", produkujące do dziś lampy mikrofalowe, czy też Zakład Aparatury Próżniowej w Bolesławcu Śląskim.

Nie wszyscy współpracownicy profesora uzyskali tytuły naukowe. Wiele spośród tych osób wniosło jednak istotny wkład do dorobku szkoły. Trudno byłoby tu wszystkich wymienić. Warto jednak chociaż wspomnieć o: mgr. J. Kossendiaku, doc. J. Sobańskim, doc. M. Morawie, dr I. Baryckiej oraz dr. M. Szreterze.

WYDZIAŁY: MECHANICZNO-ENERGETYCZNY, MECHANICZNY ORAZ INFORMATYKI I ZARZĄDZANIA

Wydziały Mechaniczny i Mechaniczno-Energetyczny swoimi korzeniami sięgają początków PWr i wywodzą się z Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, który nazwę przejął od takiegoż wydziału na Politechnice Lwowskiej.

W wyniku podziałów dokonanych w 1949 r. z Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego wyłoniły się wydziały Mechaniczny i Elektryczny, a jedną ze specjalności Wydziału Mechanicznego był Oddział Energetyczny, który w 1954 r. przekształcił się w samodzielny Wydział Mechaniczno-Energetyczny.

Struktura Wydziału Mechanicznego w chwili jego powstania oparta była na tradycyjnych dla wydziałów mechanicznych katedrach: Obróbki Metali, Mechaniki Technicznej, Elementów Maszyn, Silników Tłokowych, Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych, Budowy Samochodów i Ciągników, Konstrukcji, Budowy Narzędzi i Maszyn Rolniczych, Pomiarów Maszyn, Teorii Maszyn Cieplnych, Kotłów Parowych, Turbin Cieplnych i Sprężarek oraz Silników Wodnych i Pomp.

W katedrach tych, zajmujących się początkowo wyłącznie kształceniem studentów, zaczęły tworzyć się zespoły asystenckie, rekrutujące się najczęściej ze studentów pierwszego rocznika 1945–1946, które działając na zasadzie wolontariatu stały się zalążkiem grup badawczych. Ich aktywność w znacznej mierze potęgowana była zapotrzebowaniami przemysłowymi inicjowanymi przez odbudowywane i organizujące się, na ówcześnie tak nazywanych Ziemiach Odzyskanych, różne fabryki i zakłady.

We Wrocławiu począwszy od 1946 r. stopniowo uruchamiano takie przedsiębiorstwa jak Pafawag, „Dolmel", FAT i inne. Również poza Wrocławiem odtwarzane były ośrodki przemysłowe w Wałbrzychu, Świdnicy i Legnicy oraz liczne terenowe w postaci młynów, cukrowni, zakładów przemysłu drzewnego i wielu różnych zakładów przetwórstwa rolnego.

Współpraca techniczna inspirująco działała na powstawanie problemów badawczych prowadzonych i rozwiązywanych przez zespoły gromadzące się wokół kierowników katedr, którzy w naturalny sposób stawali się organizatorami i niekiedy twórcami kierunków naukowych i badawczych.

Na Wydziale Mechanicznym za wyróżniające się pod tym względem należy uznać katedry: Obróbki Metali, Technologii Metali, Pomiarów Maszyn (od 1954 r. na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym), Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych, Kotłów Parowych (również od 1954 na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym) oraz Katedrę Mechaniki Technicznej.

W pierwszym okresie działalności katedr proces dydaktyczny wspomagali pracownicy innych uczelni i instytutów lub fachowcy z określonej dziedziny będący pracownikami przemysłu. Na Wydziale Mechanicznym do Katedry Obróbki Metali w l. 1952–1955 dojeżdżali ze szkoły inżynierskiej w Poznaniu prof. Janusz Tychowski oraz mgr. inż. Marian Tutak, który po przejściu na Politechnikę Częstochowską prof. Eugeniusza Kuczyńskiego sprawował przez pewien czas funkcję kierownika Katedry Budowy Obrabiarek. Podobnie pracownicy Instytutu Odlewnictwa w Krakowie, prof. Zbigniew Lech i prof. Zdzisław Wertz, wspomagali swoją wiedzą Katedrę Odlewnictwa.

Do rozwoju dydaktyki i nauki kierunku procesy kształtowania plastycznego przyczynili się profesorowie Tadeusz Pełczyński i J. Bukowski, również z Krakowa. Wszyscy wymienieni wspomogli w istotny sposób kształcenie kadry, która w przyszłości tworzyła kierunki i szkoły naukowe.

Na przełomie lat 40. i 50. powstał na Wydziale Mechanicz-

nym silny Oddział Energetyczny, który w 1954 r. uzyskał status oddzielnego Wydziału Mechaniczno-Energetycznego.

Nowo utworzony wydział swoją działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą opierał na dobrze działających i dobrze zorganizowanych katedrach: Pomiarów Maszynowych, Turbin Cieplnych i Sprężarek, Teorii Maszyn Cieplnych, Silników Tłokowych oraz Silników Wodnych i Pomp.

Działalność badawcza na wydziałach Mechanicznym i Mechaniczno-Energetycznym rozwijała się bardzo intensywnie od połowy lat 50., co przejawiało się licznymi doktoratami przeprowadzanymi początkowo dla pracowników obu wydziałów na Wydziale Mechanicznym, a po uzyskaniu praw doktoryzowania w 1968 r. – również na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym. Fakt ten może być uznany za początek organizowania i tworzenia się na obu wydziałach szkół naukowych.

Na Wydziale Mechanicznym prym wiodły pod tym względem katedry kierowane przez profesorów: Romana Sobolskiego, Egona Dworzaka, Władysława Chowańca, Jerzego Teisseyre'a i Marka Zakrzewskiego.

Łącznie zorganizowano i utworzono na Wydziale Mechanicznym 19 szkół naukowych oraz 8 kierunków badawczych, które z biegiem czasu rozwijając się przekształciły się w szkoły. Na szczególną uwagę zasługują: szkoła prof. R. Sobolskiego dotycząca dźwignic i maszyn budowlanych, utworzona przez prof. H. Hawrylaka szkoła związana z budową i eksploatacją maszyn górnictwa odkrywkowego oraz dwie szkoły prof. Z. Samsonowicza związane z optymalizacją odlewniczych materiałów formierskich, a także szkoła dotycząca automatyzacji procesów produkcyjnych w odlewnictwie.

Na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym przodująca w działalności naukowej w początkowym okresie była kierowana przez prof. Mieczysława Sąsiadka Katedra Pomiarów Maszyn. Prof. Sąsiadek był organizatorem Szkoły Miernictwa Parametrów Cieplnych, z której wyłoniła się Szkoła Metrologii Przepływów utworzona przez prof. Jerzego Stańdę oraz kierunki badawcze: przetwarzanie sygnałów (prof. A. Negrusz) oraz miernictwo w technice pyłowej (prof. Mieczysław Teisseyre). Znamiona szkoły naukowej nosi także utworzony w 1968 r. przez prof. Mieczysława Zembrzuskiego kierunek dotyczący spalania i detonacji oraz paliw i energii. Profesorowie W. Kordylewski i W. Rybak są kontynuatorami kierunku wypracowanego przez prof. M. Zembrzuskiego.

Na wydziale funkcjonują ponadto kierunki badawcze: hydro- i aerodynamika płynów, którego organizatorem był prof. A.T. Troskolański, termodynamika, chłodnictwo i kriogenika utworzone przez profesorów Wiktora Wiśniowskiego i Eugeniusza Kalinowskiego w zakresie termodynamiki i prof. K. Maczka w zakresie chłodnictwa i kriogeniki, oraz aparatury procesowej, którego twórcami byli profesorowie Zdzisław Ziołkowski i Roman Koch.

Wydział Informatyki i Zarządzania utworzony został na bazie istniejącego od 1968 r. Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego. Nastąpiło to w okresie, gdy inne wydziały Politechniki wypracowały już znaczny dorobek naukowy w postaci tytułów doktorów nauk technicznych i doktorów habilitowanych oraz rozpraw, wielu publikacji książkowych i artykułów, patentów, a przede wszystkim dobrze wyszkolonych zespołów badawczych. Twórcami wydziału byli profesorowie o dużym stażu i doświadczeniu oraz o wyraźnie sprecyzowanych kierunkach działań naukowych. Pozwoliło to na wypromowanie w okresie 1972–1976 piętnastu doktorów i na znaczne rozbudowanie katedry i bazy dydaktycznej i naukowej.

Na wydziale stworzona została przez prof. Zdzisława Bubnickiego Szkoła Systemów Sterowania i Informatyki. Prof. Bubnicki był promotorem 44 doktorantów i opiekunem 17 przewodów habilitacyjnych i jest niewątpliwym autorytetem w uprawianej przez siebie dziedzinie nauki.

Wydział Informatyki i Zarządzania ze względu na oryginalność tematyki spinającej działania techniczne, technologiczne i ekonomiczne, a także na problematykę z najogólniej rozumianym sterowaniem, może być zaliczany do wydziałów o charakterze podstawowym. Kierunki i dziedziny zainteresowań wydziału tak w zakresie dydaktyki, jak i badań naukowych dają podstawy funkcjonowania skomputeryzowanych systemów różnego działania (np. sterowania, diagnozowania, decydowania i innych). Wszystko to stanowi klamrę łączącą Wydział Informatyki i Zarządzania z tradycyjnymi wydziałami uczelni.

Bardziej szczegółowe informacje dotyczące działalności naukowej na wydziałach znajdują się w poszczególnych opracowaniach, których autorami są: dr Zdzisław Szalbierz dla Wydziału Informatyki i Zarządzania, prof. Zdzisław Samsonowicz, prof. Henryk Żebrowski i doc. Felicjan Szymankiewicz dla Wydziału Mechanicznego oraz prof. Jerzy Stańda dla Wydziału Mechaniczno-Energetycznego.

Szkoła Metrologii Przepływów

Prof. **Jerzy Stańda** jest twórcą szkoły naukowej dotyczącej pomiarów strumienia masy i objętości przepływających płynów, pomiarów prędkości przepływów oraz identyfikacji rozkładów prędkości w przepływającym strumieniu. W 1951 r. w Katedrze Pomiarów Maszyn PWr kierowanej przez prof. Mieczysława Sąsiadka podjął prace badawcze z dziedziny pomiarów podstawowych parametrów energetycznych takich jak ciśnienie, temperatura, prędkość przepływu oraz strumienia masy i objętości przepływającego płynu.

W szczególności przedmiotem zainteresowań prof. Stańdy stały się pomiary przepływających płynów w aspekcie określania strumienia i prędkości punktowej i średniej płynu. Wielkości te są szczególnie ważne ze względu na konieczność dokonywania dokładnych rozliczeń związanych z dostawą, eksportem bądź zużyciem transportowanych rurociągami mediów, takich jak np. gaz ziemny, ropa czy woda.

Z tej dziedziny profesor wykonał swoje prace: doktorską i habilitacyjną, w których prowadził badania i pomiary przepływów w warunkach ekstremalnych tzn. przy bardzo małych i bardzo dużych liczbach Reynoldsa oraz badania przepływów w przewodach o niekonwencjonalnym kształcie, np. prostokątnym lub o kształcie zmieniającym się. Profesor był promotorem i recenzentem licznych doktoratów z tej dziedziny, a zrealizowane przez niego i przez jego wychowanków

prace w znacznym stopniu przyczyniły się do rozwoju tej dziedziny nauki i techniki. W szczególności należy wymienić tu nowe konstrukcje przyrządów pomiarowych (np. rotametrów) opracowanych przez profesora i przez jego następców oraz numeryczne opracowania dotyczące pomiarów przepływów, a także prace związane z normalizacją metod pomiaru strumieni i prędkości płynów. Do jego współpracowników zalicza się autorytet w tej dziedzinie, jakim jest prof. Zdzisław Kabza z grupą swoich doktorantów, którzy także osiągnęli już stopnie profesorskie i legitymują się promotorstwem doktorantów z metrologii przepływów i mają również liczne osiągnięcia naukowe i techniczne oraz są kontynuatorami szkoły na Politechnice Opolskiej.

Wśród publikacji prof. Stańdy wiele jest związanych z tematyką dotyczącą metrologii przepływu, a jest on autorem, wspólnie z prof. Eugeniuszem Pistunem z Politechniki Lwowskiej, książki *Pomiary strumieni i ilości przepływającego płynu* (2006).

Szkoła Odpylania Gazów i Miernictwa w Technice Pyłowej

Organizatorem szkoły był prof. zw. dr hab. inż. **Mieczysław Teisseyre**.

Z zespołu miernictwa i automatyki prof. M. Sąsiadka wyłoniła się grupa specjalistyczna kierowana przez prof. M. Teisseyre'a ukierunkowana początkowo na miernictwo przepływów mieszanin pyłowo-gazowych, która w późniejszym okresie rozszerzyła swoją działalność na urządzenia odpylające oraz zagadnienia związane z ekologicznymi zagrożeniami wynikającymi z emisji zapylonych gazów do atmosfery.

W istniejącym zakładzie o aktualnej nazwie Zakład Ochrony Atmosfery zostały skonstruowane liczne urządzenia pomiarowe do bezpośredniego określania zapylenia gazów (m.in. mikrokomputerowe pyłomierze grawimetryczne) typu EMITEST, a także różne urządzenia odpylające (np. cyklony przeciwbieżne).

Ponadto inicjowane były przez prof. Teisseyre'a prace dotyczące m.in. modernizacji elektrofiltrów, badania modelowe aerodynamiki układów odpylających i wiele innych. Prace te były także przedmiotem rozpraw doktorskich prowadzonych przez profesora. Był on również opiekunem dwóch przewodów habilitacyjnych. Obecnie kierownikiem zakładu jest dr hab. inż. Ryszard Miller, prof. PWr, doktorant i habilitant prof. Mieczysława Zembrzuskiego.

MIECZYSŁAW SĄSIADEK
(1905–1973)
dr 1945, zastępca prof. 1946, prof. nadzw. 1949, prof. zw. 1968
organizator Szkoły Miernictwa Parametrów Cieplnych

11 dr.

Adam Negrusz
(1921–1994)
kand. n. techn. 1955, doc. 1959, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1992
przetwarzanie sygnałów

3 dr.

Aleksander Bielecki
(1930–1991)
dr 1969, dr hab. 1982, prof. nadzw. 1991

JERZY STAŃDA
dr 1961, dr hab. 1967, doc. 1968, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1991
twórca Szkoły Metrologii Przepływów

12 dr.

Kazimierz Wójs
dr 1975, dr hab. 1994, prof. nadzw. 1996
mechanika płynów

7 dr.

Januariusz Górecki
dr 1971 (promotor M. Sąsiadek), dr hab. 2003

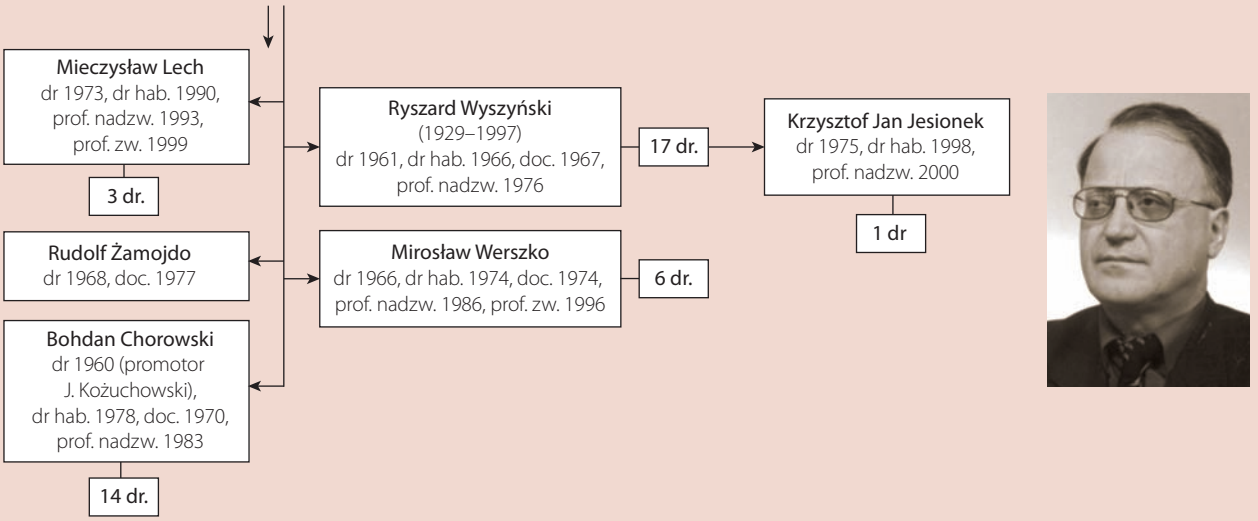
Zdzisław Kabza
dr 1971 (promotor M. Sąsiadek), dr hab. 1977, doc. 1978, prof. POp 1978, prof. nadzw. 1986, prof. zw. 1991

6 dr.

MIECZYSŁAW TEISSEYRE
dr 1963, doc. 1968, prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1994
organizator Szkoły Odpylania Gazów i Miernictwa w Technice Pyłowej

11 dr.

Juliusz Gajewski
dr 1980, dr hab. 1998, prof. nadzw. 2001

Mieczysław Sąsiadek – ur. 1905 w Krośnie, zm. 1973. Studiował w l. 1924–1930 na Wydziale Mechanicznym PLw, w 1929 asystent w Katedrze Obróbki Metali na Wydziale Mechanicznym PLw. W l. 1930–1931 praktyka zagraniczna we Francji. W l. 1931–1933 profesor w Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu, 1933–1939 asystent w Zakładzie Fizyki Uniwersytetu Poznańskiego. W 1939 złożył na Politechnice Warszawskiej pracę doktorską, którą ostatecznie obronił na Politechnice Śląskiej w Gliwicach w 1945. Podczas okupacji pracował w Warsztatach Mechanicznych Przemysłu Naftowego w Krośnie. W l. 1945–1946 zastępca prof. na Politechnice Śląskiej. Od 1946 zastępca prof. na PWr, gdzie zorganizował Katedrę Pomiarów Maszyn. Od 1949 prof. nadzw., 1968 prof. zw. Organizator Szkoły Miernictwa Parametrów Cieplnych. W l. 1956–1958 i 1963–1968 dziekan Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. Był specjalistą w dziedzinie miernictwa cieplnego, eksploatacji maszyn i urządzeń termoenergetycznych. Był promotorem 11 przewodów doktorskich oraz opiekunem 2 przewodów habilitacyjnych. Będąc w l. 1946–1968 kier. Katedry Pomiarów Maszyn stworzył warunki do powstania szkół naukowych i kierunków badawczych z dziedziny miernictwa cieplnego, takich jak: metrologia przepływów, odpylanie gazów i miernictwo w technice pyłowej oraz badanie wybuchowości materiałów pirotechnicznych.

Adam Negrusz – ur. 1921 we Lwowie, zm. 1994. Studiował na Wydziale Mechanicznym PLw w l. 1939–1941 oraz 1942–1944, egzamin dyplomowy złożył w czerwcu 1944, nostryfikował w 1945 na Wydziale Mechanicznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach. W okresie 1946–1947 pracował w Centralnym Biurze Konstrukcji Zjednoczenia Przemysłu Maszynowego w Bytomiu. Od 1947 w Katedrze Pomiarów Maszyn PWr. St. asystent 1947–1949, adiunkt 1949–1959. Równocześnie w okresie 1948–1962 pracował w Technikum Kolejowym we Wrocławiu jako nauczyciel przedmiotów zawodowych. W 1955 uzyskał stopień kandydata n. techn., a od 1959 został mianowany doc., prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1991. W l. 1960–1962 i 1966–1968 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. W l. 1965–1978 był red. nacz. Zeszytów Naukowych Energetyka, a w 1972–1975 red. wydziałowych wydawnictw naukowych i dydaktycznych. W l. 1968–1992 kierował Zakładem Miernictwa Energetycznego i Izotopowego. Jego działalność naukowa koncentrowała się wokół miernictwa cieplnego i podstaw metrologii. Z tej dziedziny opublikował jako autor i współautor 42 artykuły w czasopismach krajowych i zagranicznych. Wypromował 3 doktorów n. techn. Był czł. Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, WTN oraz Wrocławskiego Oddziału Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP oraz Medal KEN.

Jerzy Stańda – ur. 1924 w Krakowie. Studia na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym PWr 1945–1950, asystent-wolontariusz 1947–1948, zastępca asystenta 1948–1950, mgr inż. 1950, asystent 1950–1951, st. asystent 1951–1956, adiunkt 1956–1967, dr n. techn. 1961, dr hab. 1967, doc. 1968–1978, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1991, prodziekan Wydziału Mechaniczno-Energetycznego 1969–1978, zastępca dyr. Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów 1978–1981, dziekan Wydziału Mechaniczno-Energetycznego 1981–1987, ponownie 1993–1996, dyr. Instytutu TCiMP 1987–1993, kier. Zakładu Miernictwa, Eksploatacji Maszyn i Urządzeń Termoenergetycznych 1992–1999. Staże: Politechnika w Budapeszcie 1958, Moskiewski Instytut Energetyczny 1963, Instytut Mechaniki w Grenoble 1972, 1973, Politechnika w Nancy 1984, 1986, Politechnika Kijowska 1986. Czł.: Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej od 1961, Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Aparatury Badawczej i Dydaktycznej w Warszawie 1973–1981, Komitetu Metrologii i Aparatury Naukowej PAN, WTN od 1992, Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN Oddział we Wrocławiu od 1976, Polskiego Komitetu Pomiarów i Automatyki NOT od 1966. Prace badawcze z dziedziny konstrukcji i eksploatacji aparatury pomiarowej, optymalizacji i modernizacji urządzeń i systemów cieplnych, analizy ekonomiczno-ekologicznej procesów technologicznych, wykorzystania ciepła odpadowego w procesach przemysłowych, gospodarki wodno-ściekowej elektrowni. Jest autorem 112 publikacji, w tym 3 podręczników (do 2003), wypromował 12 doktorów n. techn., był opiekunem 4 przewodów habilitacyjnych. Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medal za Wybitne Zasługi dla Rozwoju PWr, Medal Wydziału Budowy Maszyn Politechniki Częstochowskiej, Medal Uniwersytetu El Minia (Egipt), Złota Odznaka PWr, Złota Odznaka ZNP.

Mieczysław Teisseyre – ur. 1925 we Lwowie. Powrót z obozu jenieckiego 1945. Asystent-wolontariusz 1947, zastępca asystenta 1948, mgr inż. 1950, dr. n. techn. 1963, doc. 1968, prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1994. Kier. Zakładu Techniki Pyłowej 1968–1997, kier. Zakładu Ochrony Atmosfery 1998–1999. Zastępca dyr. Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów 1972–1975 oraz 1981–1987, prodziekan Wydziału Mechaniczno-Energetycznego 1987–1989. Czł.: Komitetu Inżynierii Środowiska PAN 1981–1983, Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN Oddział Wrocław 1984–1989, Komitetu Technicznego PKN od 1994, International Federation of Measurement and Control of Granular Materials-Shenyang Chiny od 1994. Uczestnik I Polskiej Wyprawy Geofizycznej PAN do Wietnamu 1957–1960. Twórca kierunku dydaktycznego ekologia w energetyce 1970, organizator Szkoły Odpylania Gazów i Miernictwa w Technice Pyłowej. Wypromował 11 doktorów n. techn. Posiada 161 publikacji, w tym książkę (do 2003). Jest Weteranem Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny. Odznaczenia m.in.: Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej, Warszawski Krzyż Powstańczy, Medal Wojska Polskiego, Krzyż Partyzancki, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Medal Uniwersytetu Technicznego w Budapeszcie, Złoty Medal Międzynarodowych Targów w Lipsku 1988.

Krzysztof Jan Jesionek – ur. 1944 w Dzierzkowicach. Studiował na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym w l. 1963–1968. Bezpośrednio po studiach podjął pracę w Katedrze Podstaw Konstrukcji Maszyn na Wydziale Mechanicznym jako asystent. W 1970 przeszedł do pracy w Zakładzie Turbin Cieplnych i Sprężarek w Instytucie Miernictwa, Automatyzacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym również na stanowisku asystenta. Pracę doktorską obronił w 1975 w Instytucie Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów, habilitował się na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym w 1998. W 2000 został powołany na stanowisko prof. nadzw. PWr. W okresie 1988–2001 sprawował funkcję kier. Zakładu Turbin Cieplnych i Sprężarek. Jego zainteresowania naukowe związane są z maszynami i urządzeniami przepływowymi. Z tej dziedziny opublikował jako autor i współautor 124 artykuły i opracowania monograficzne. Jest również autorem i współautorem 139 niepublikowanych prac naukowo-badawczych. Jest ponadto promotorem jednej ukończonej rozprawy doktorskiej. Za swoją działalność odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką PWr oraz wieloma innymi honorowymi odznaczeniami.

Szkoła Spalania i Detonacji

Twórcą i organizatorem szkoły był prof. zw. dr hab. inż. **Mieczysław Zembrzuski.**

Kierunek badanie paliw i procesy spalania utworzony został w 1968 r. przez prof. M. Zembrzuskiego. Kierunek ten realizowany początkowo w ramach Zakładu Spalania i Detonacji, a obecnie również w nowo utworzonym Zakładzie Paliw i Energii, jest jednym z najsilniejszych naukowo na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym. Jego inicjator prof. M. Zembrzuski (doktorant prof. Dionizego Smoleńskiego) zorganizował w 1968 r. Zakład Spalania, który wydzielił się z kierowanej przez prof. Teodora Wróblewskiego Katedry Kotłów Parowych.

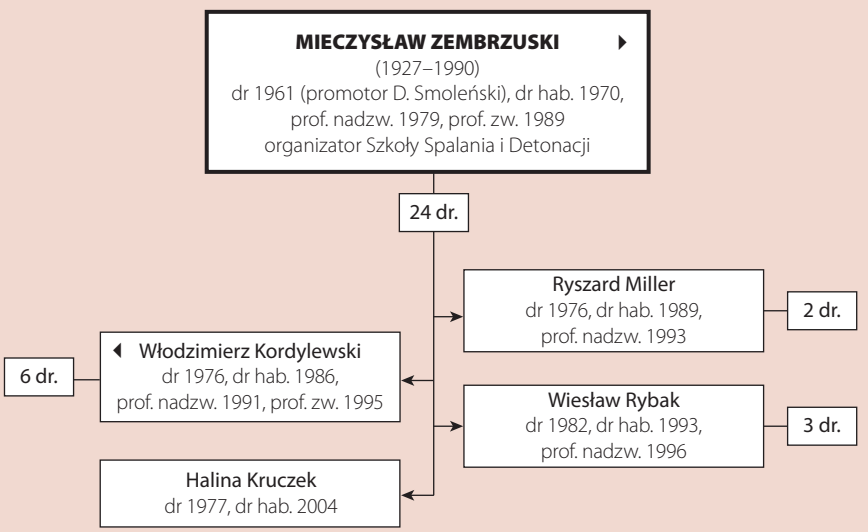
W 1976 r. w wyniku różnych działań reorganizacyjnych przyłączono do Zakładu Spalania dużą grupę badawczą zajmującą się wybuchowością mieszanin pyłowo-gazowych i pyłów. W tym też roku nastąpiła zmiana nazwy zakładu na Zakład Spalania i Detonacji.

Zakład ten podjął trudną tematykę dotyczącą spalania elementarnych cząstek węgla, spalania odpadowych gazów przemysłowych, aerodynamiki spalania i modelowania numerycznego procesów cieplno-przemysłowych oraz w terminie późniejszym wybuchowości mieszanin pyłowo-gazowych. W szczytowym okresie swojego istnienia zakład liczył ponad 30 osób personelu naukowego i technicznego, a prof. Zembrzuski wypromował łącznie 24 doktorów n. techn. oraz był opiekunem dwóch przewodów habilitacyjnych.

Zakład Spalania i Detonacji kierowany jest obecnie przez prof. dr. hab. inż. Włodzimierza Kordylewskiego, a Zakład Paliw i Energii przez dr. hab. inż. Wiesława Rybaka, prof. PWr. W obydwu zakładach kontynuowana jest tematyka zainicjowana przez prof. Zembrzuskiego, a ich kierownicy są promotorami łącznie kolejnych 11 ukończonych już przewodów doktorskich.

Istotną rolę w prowadzonej przez zakłady działalności naukowej odgrywa współpraca z zagranicą. Do ważniejszych zagranicznych partnerów zalicza się: Uniwersytet Techniczny w Clausthal, Uniwesytet Techniczny w Stuttgarcie oraz International Flame Research Foundation (Holandia).

Mieczysław Zembrzuski – ur. 1927 w Rypinie, zm. 1990. Studiował na Wydziale Mechanicznym PWr w l. 1947–1952, pracując równocześnie od 1951 jako młodszy asystent w Katedrze Samochodów i Ciągników, a następnie od 1953 jako asystent w Katedrze Pomiarów Maszyn. Doktoryzował się w 1961, a habilitował w 1970. Tytuł prof. nadzw. otrzymał w 1979 i w 1989 prof. zw. Od 1971 kierował Zakładem Teorii Spalania, później Zakładem Spalania i Detonacji. W l. 1981–1987 był prodziekanem na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym. Jest autorem i współautorem 169 opublikowanych w kraju i za granicą prac naukowych, głównie z zakresu teorii spalania oraz licznych patentów dotyczących konstrukcji aparatury naukowej. Był czł. Komitetu Termodynamiki i Spalania PAN oraz przewodniczącym Komisji Budownictwa i Mechaniki Wrocławskiego Oddziału PAN. Był promotorem 24 przewodów doktorskich.

Włodzimierz Kordylewski – ur. 1943 w Poznaniu. W l. 1962–1968 studiował na Wydziale Elektroniki PWr. W l. 1968–1971 pracował w Energopomiarze we Wrocławiu jako inżynier specjalista. W 1971 przeszedł do pracy w Instytucie Miernictwa, Automatyzacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych na stanowisku konstruktora. W 1972 podjął studia doktoranckie, których rezultatem był doktorat n. techn. uzyskany 1976. W tym roku objął stanowisko adiunkta w Zakładzie Spalania i Detonacji. Habilitował się w 1986 i w tymże roku otrzymał stanowisko doc. w Instytucie Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów. W 1991 został mianowany prof. nadzw. PWr, a tytuł prof. otrzymał w 1995. Od 1990 kieruje Zakładem Spalania i Detonacji. W l. 1987–1991 był prodziekanem Wydziału Mechaniczno-Energetycznego, a w 1991–1993 po śmierci prof. Bieleckiego sprawował funkcję dziekana tego wydziału. Jego działalność naukowa dotyczy procesów spalania, w szczególności zajmuje się teorią wybuchu cieplnego, wybuchowością pyłów oraz jakością spalania w paleniskach kotłowych. Jest autorem i współautorem 146 prac opublikowanych w kraju i za granicą, w tym kilku monografii. Był promotorem 6 zakończonych przewodów doktorskich. Jest czł. Komitetu Termodynamiki i Spalania PAN oraz kilku innych stowarzyszeń naukowych i technicznych. Jest kontynuatorem Szkoły Spalania i Detonacji prof. M. Zembrzuskiego. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN i Złotą Odznaką PWr.

Szkoła Mechaniki Płynów

Zespół Mechaniki Płynów zorganizowany przez prof. **Adama Tadeusza Troskolańskiego** działał od 1956 r. na Wydziale Inżynierii Sanitarnej w ramach Katedry Mechaniki Cieczy i Gazów. W 1968 r. katedra ta uległa likwidacji, natomiast cały zespół wraz z kierownikiem przeniesiony został na Wydział Mechaniczno-Energetyczny i wszedł w skład Instytutu Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych i Aparatury Przemysłowej (I-17) pod nazwą Zakładu Hydro- i Aerodynamiki.

Kolejna reorganizacja spowodowała likwidację instytutu I-17 oraz przeorganizowanie się Zakładu Hydro- i Aerodynamiki, z którego część pracowników przeniosła się na Wydział Mechaniczny, a pozostała grupa utworzyła Zakład Mechaniki Płynów, który włączony został do Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów.

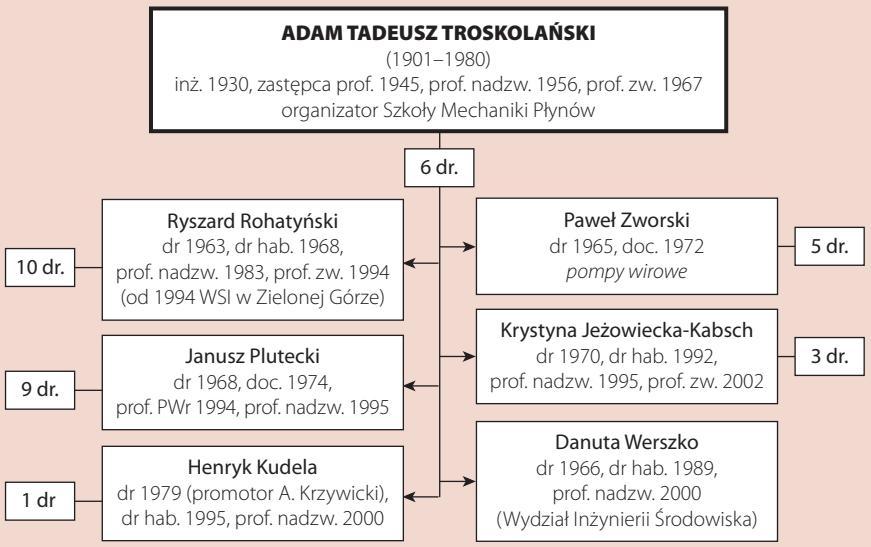
Kierownikiem zakładu od chwili jego powstania do dziś jest prof. dr hab. inż. Krystyna Jeżowiecka-Kabsch.

Liczne reorganizacje nie sprzyjały początkowo działalności naukowej, która zaczęła się ujawniać w postaci doktoratów dopiero od połowy lat 70.

W 1975 r. po studiach doktoranckich i uzyskaniu stopnia doktora n. techn. (promotor prof. J. Stańda), rozpoczął pracę w zakładzie na stanowisku adiunkta dr inż. Kazimierz Wójs, podejmując równocześnie prace badawcze dotyczące przepływów w maszynach i systemach hydraulicznych, a także przepływów płynów nieniutonowskich. Zagadnienia te stały się przedmiotem jego rozprawy habilitacyjnej oraz promowanych przez niego prac doktorskich. Tematyka badawcza kierownika zakładu prof. K. Jeżowieckiej-Kabsch koncentrowała się wokół przepływów płynów jedno- i niejednorodnych w systemach zamkniętych, rozpływu strug nieograniczonych oraz wokół wizualizacji przepływu.

Na uwagę zasługują również prace badawcze dr. hab. inż. Henryka Kudeli, prof. PWr, którego obszarem zainteresowań są numeryczne badania przepływu płynów lepkich metodami wirów dyskretnych.

Adam Tadeusz Troskolański – ur. 1901 w Samborze, zm. 1980 w Warszawie. Studiował w l. 1921–1923 na PLw, a następnie na Politechnice Warszawskiej, gdzie pracował równocześnie jako asystent w Katedrze Części Maszyn. W l. 1925–1935 był kier. Sekcji Wodomierzy w Głównym Urzędzie Miar w Warszawie. Dyplom ukończenia studiów uzyskał na Politechnice Warszawskiej w 1930. W l. 1935–1938 pracował w Wytwórni Amunicji w Warszawie, a w okresie 1938–1939 był red. czasopisma „Mechanik" wydawanego przez Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich. W czasie okupacji przebywał w Warszawie. W l. 1944–1945 przebywał w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen. Do Warszawy powrócił w 1945, gdzie w okresie 1945–1951 kierował Katedrą Mechaniki Ogólnej w Szkole Inżynierskiej, pracując równocześnie w zawodzie nauczycielskim w Liceum Mechanicznym. W tym samym czasie był doradcą we Wrocławskiej Fabryce Wodomierzy. Do 1956 prowadził działalność wydawniczą w SIMP, redagując czasopisma „Mechanik" i „Przegląd Mechaniczny". Do Wrocławia przybył w 1956 i objął kierownictwo Katedry Mechaniki Cieczy i Gazów na Wydziale Inżynierii Sanitarnej PWr. Od 1967 prof. zw. Po 1968 został kier. Zakładu Hydro- i Aeromechaniki na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym. Wypromował 6 doktorów n. techn. Jest autorem licznych podręczników z dziedziny mechaniki płynów. W 1972 przeszedł na emeryturę.

Szkoła Termodynamiki, Chłodnictwa, Kriogeniki

Organizatorami kierunku byli: prof. zw. dr inż. **Wiktor Wiśniowski** oraz prof. zw. dr hab. **Kazimierz Maczek**.

Kierunek termodynamiki, chłodnictwa i kriogeniki reprezentowany jest na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym przez zakłady: Termodynamiki, Chłodnictwa i Systemów Klimatyzacyjnych oraz Kriogeniki i Technologii Gazowych.

Zainteresowania naukowe pracowników tych zakładów związane są z podstawowymi problemami dotyczącymi: ciepła i energii, niestacjonarnych pól temperatury, modelowania matematycznego procesów cieplnych, optymalizacji procesów w urządzeniach do realizacji obiegów lewobieżnych oraz nowych czynników stosowanych w chłodnictwie i kriogenice. Na uwagę zasługują w szczególności badania w tej ostatniej dziedzinie, związane z systemami bezpieczeństwa w instalacjach pracujących w bardzo niskich temperaturach.

WIKTOR WIŚNIOWSKI
(1903–1990)
inż. 1934,
zastępca prof. 1945 (PGd),
prof. nadzw. 1948,
prof. zw. 1966, dr 1979
twórca kierunku podstawy
teoretyczne termodynamiki

5 dr.

Eugeniusz Kalinowski
(1927–2001)
dr 1963, dr hab. 1968, doc. 1969,
prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1992
techniczne zastosowania termodynamiki

7 dr.

Andrzej Bucewicz
(1933–1999)
dr 1976, dr hab. 1991,
prof. nadzw. PWr 1994

Zbigniew Gnutek
dr 1977, dr hab. 1997,
prof. nadzw. 2000

4 dr.

Mieczysław Mieczyński
dr 1964, doc. 1968,
dr hab. 1991, prof. nadzw. 1993

8 dr.

KAZIMIERZ MACZEK
dr 1970, doc. 1971,
dr hab. 1984,
prof. nadzw. 1987,
prof. zw. 1991 (PKr)
organizator Szkoły
Chłodnictwa

14 dr.

Zbigniew Królicki
dr 1981, dr hab. 1991, prof. nadzw. 1995

3 dr.

Maciej Chorowski
dr 1990, dr hab. 2000, prof. nadzw. 2002
kriogenika

Eugeniusz Bodio
(1937–1994)
dr 1973 (promotor. B. Sujak), dr hab. 1990,
prof. nadzw. 1993

Wiktor Wiśniowski – ur. 1903 w Starym Samborze, zm. 1990. Studiował w l. 1929–1934 na Wydziale Mechanicznym PLw. W l. 1929–1934 młodszy asystent, 1934–1935 st. asystent, 1936–1938 adiunkt w Katedrze Termodynamiki PLw. W okresie 1938–1939 pracował w Chemicznym Instytucie Badawczym w Warszawie. W 1939 brał udział w wojnie obronnej. W l. 1939–1945 przebywał w niewoli niemieckiej. Po wojnie pracował początkowo jako nauczyciel matematyki w gimnazjum w Łodzi, a od lipca 1945 był zastępcą prof. na Politechnice Gdańskiej, kierując Katedrą Teorii Maszyn Cieplnych. W 1948 mianowany został prof. nadzw. Do Wrocławia przybył w 1951 i objął Katedrę Termodynamiki po prof. S. Ochęduszce. W l. 1958–1960 i 1961–1963 był dziekanem Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. W 1966 mianowany został prof. zw. W l. 1968–1973 kier. Zakładu Termodynamiki Technicznej. W swojej działalności naukowej zajmował się zagadnieniami podstawowymi w termodynamice dotyczącymi ciepła i energii. Był promotorem 5 przewodów doktorskich. Na emeryturę przeszedł w 1973. W 1979 obronił na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach pracę doktorską. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari.

Eugeniusz Kalinowski – ur. 1927 w Siedlcach, zm. 2001. Studiował w l. 1946–1950 na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym PWr. Pracę na PWr rozpoczął w 1950 jako młodszy asystent, a następnie przeszedł wszystkie stopnie awansu pracownika dydaktycznego. W 1963 obronił pracę doktorską na Wydziale Mechanicznym PWr, a w 1968 na Politechnice Śląskiej w Gliwicach pracę habilitacyjną, uzyskując w 1969 r. mianowanie na stanowisko doc. W 1976 został prof. nadzw. a w 1992 prof. zw. Był specjalistą w zagadnieniach związanych z termodynamiką, przekazywaniem ciepła i ich zastosowaniami. Jest autorem lub współautorem 78 opublikowanych prac naukowych, artykułów i komunikatów, w tym trzech skryptów i dwóch podręczników akademickich. W okresie 1973–1999 był kier. Zakładu Termodynamiki, a w l. 1981–1984 oraz 1993–1999 dyr. Instytutu Techniki Cieplnej i Mechaniki Płynów, ponadto w okresie 1987–1993 był zastępcą dyr. tegoż instytutu. Za osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej odznaczony został Krzyżem Kawalerskim OOP, Medalem KEN, Złotą Odznaką PWr, kilkakrotnie otrzymał Nagrody Ministra Nauki oraz nagrody w konkursach ogólnopolskich.

Kazimierz Maczek – ur. 1925 w Felsztymie, woj. lwowskie. Studia wyższe ukończył w 1955 na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej. Stopień dr. n. techn. uzyskał w 1970 na Politechnice Śląskiej w Gliwicach, a dr. hab. w 1984 na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym PWr. Tytuł prof. nadzw. został mu nadany w 1987, a w 1991 został mianowany na stanowisko prof. zw. na Politechnice Krakowskiej. W l. 1957–1971 był zatrudniony w Centralnym Ośrodku Chłodnictwa w Krakowie, początkowo na stanowiskach konstruktorskich, a następnie na stanowisku kier. działu badań rozwojowych urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych. W l. 1971–1979, będąc zatrudnionym na stanowisku doc., prowadził działalność naukowo-dydaktyczną na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym PWr. Zorganizował tam od podstaw Zakład Chłodnictwa wraz z laboratorium dydaktycznym i stanowiskami dydaktyczno-naukowymi. Wypromował 14 doktorów n. techn., w tym 7 w okresie pracy na PWr. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się na modelowaniu matematycznym optymalizacji procesów i urządzeń do realizowania obiegów lewobrzeżnych ziębiarek i pomp ciepła, a w szczególności na rozwiązaniu zadań opisywanych funkcjami nieliniowymi i nieciągłymi. Dorobek naukowy obejmuje 81 publikacji krajowych i zagranicznych, w tym kilka podręczników i monografii. Jest członkiem Międzynarodowego Instytutu Chłodnictwa w Paryżu, Sekcji Termodynamiki, Ogrzewnictwa i Wentylacji PAN, przewodniczącym Rady Naukowej Centralnego Ośrodka Chłodnictwa w Krakowie. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN.

Szkoła Aparatury Procesowej

Za twórców szkoły uznać należy profesorów: Zdzisława Ziołkowskiego oraz **Romana Kocha**, który w 1968 r. został dyrektorem instytutu wiodącego w tej tematyce.

Kierunek reprezentowany był na wydziałach Chemicznym i Mechaniczno-Energetycznym, a realizowany w Instytucie Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych.

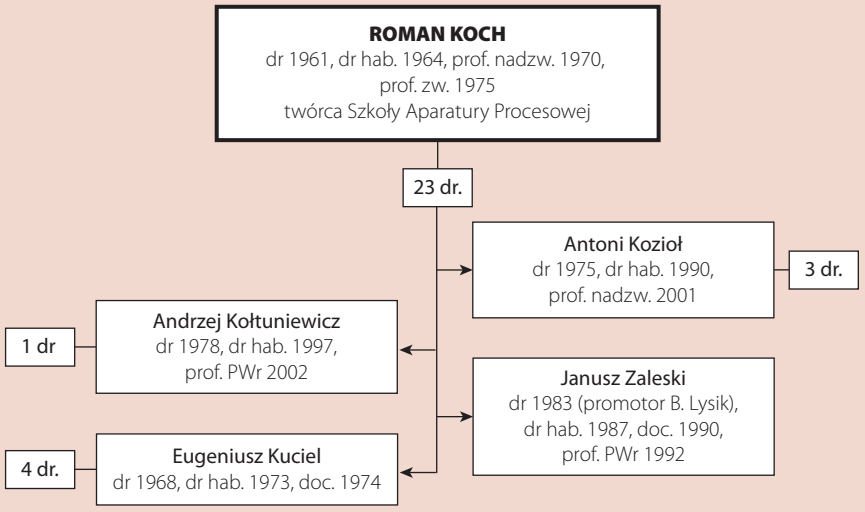
Podstawową tematyką podejmowaną w pracach badawczych zespołu aparatury procesowej były zagadnienia dotyczące wymiany ciepła i masy, krystalizacja techniczna oraz rozdział substancji, a w szczególności filtracja, odwadnianie, sedymentacja i inne.

Liczne prace doktorskie wykonane pod promotorstwem prof. Kocha przyczyniły się do bardzo intensywnego rozwoju tego kierunku. Na uwagę zasługują opracowane przez profesora nowe metody obliczeniowe i konstrukcje półkowych wymienników masy, które ostatecznie doprowadziły do uzyskania polskiego patentu na kolumnę półkową ze specjalnymi przelewami umożliwiającymi pracę kolumny przy dużych obciążeniach fazą ciekłą i gazową w reżimie kroplowym.

W tematyce związanej z krystalizacją opracowano metody usprawniające projektowanie i konstruowanie aparatury technologicznej. Opracowano również kinetykę krystalizacji siarczanu magnezowego i siarczanu cynkowego w krystalizatorach mieszadłowych.

Liczne artykuły, a przede wszystkim napisane przez prof. Kocha dwa podręczniki – *Procesy mechaniczne w inżynierii chemicznej* oraz *Dyfuzyjno-cieplny rozdział substancji* stanowią udokumentowanie działalności Szkoły Aparatury Procesowej.

Roman Koch – ur. 1920 w Kobylnicy Ruskiej, 1938–1939 Szkoła Podchorążych Rezerwy we Lwowie, 1939 – udział w obronie Warszawy, mgr inż. 1950, dr inż. 1961, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1970, prof. zw. 1975. 1948–1965 młodszy asystent, asystent, adiunkt, 1965–1970 doc., od 1971 profesor, kier. Zakładu Aparatury Procesowej 1971–1974, dyr. Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Cieplnych 1974–1981 i 1987–1990. Czł. Senatu PWr 1974–1990. Czł. Komitetu Inżynierii Chemicznej i Procesowej PAN od chwili powołania, w l. 1994–2003 wiceprzewodniczący Komitetu, przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Inżynierii Chemicznej PAN w Gliwicach w l. 1987–2003, Ośrodek Badawczo-Rozwojowy „CeBeA" w Krakowie – przewodniczący Rady Naukowej od 1987 do chwili obecnej, czł. WTN 1987, red. nacz. kwartalnika PAN „Inżynieria Chemiczna i Procesowa" od 1980 do chwili obecnej. Wypromował 23 doktorów, 4 wychowanków habilitowało się i 3 zostało profesorami. Jest autorem lub współautorem 94 publikacji zagranicznych i krajowych, czterech książek: *Stoffaustausch in Absorptionskolonnen*, 1960, *Aparatura Chemiczna*, 1972, *Procesy mechaniczne w inżynierii chemicznej* 1992, 1995, 1997 (kolejne uzupełnione wydania), *Dyfuzyjno-cieplny rozdział substancji*, 1994, oraz kilka skryptów dla studentów. Posiada odznaczenia: Krzyże Oficerski i Kawalerski OOP, Medale 10-lecia i 40-lecia PRL, Medal KEN, odznaki 1000-lecia Państwa Polskiego, Złotą Odznakę PWr.

Mechanika na Wydziale Mechanicznym

Mechaniką ciała stałego zajmowano się na Wydziale Mechanicznym, w Katedrze Mechaniki Technicznej (1946), w Laboratorium Wytrzymałości Materiałów (1947) i w Katedrze Budowy Nadwozi (1956).

Katedrą Mechaniki Technicznej kierowali kolejno: prof. Stanisław Bodaszewski i prof. Jerzy Zawadzki, a Laboratorium Wytrzymałości Materiałów – prof. Marek Zakrzewski.

W wyniku zmian organizacyjnych z połączenia Katedry Mechaniki i Katedry Metaloznawstwa z Laboratorium Wytrzymałości Materiałów powstał Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej, którego dyrektorem został prof. M. Zakrzewski. Instytut składał się z siedmiu zakładów: Metaloznawstwa, Wytrzymałości Materiałów, Wytrzymałości Zmęczeniowej, Reologii, Przemieszczeń i Odkształceń, Sprężystości i Plastyczności oraz Mechaniki Pękania.

Laboratoria wytrzymałości i metaloznawstwa były wspólne, dostępne dla wszystkich pracowników instytutu, i stanowiły miejsce realizowania prac doświadczalnych związanych z własną pracą naukowo-badawczą oraz pracami zleconymi przez przemysł.

Katedrą Budowy Nadwozi kierował prof. dr inż. Jerzy Teisseyre. Był on jednym z konstruktorów przedwojennego samolotu „Łoś". W katedrze tej działalność naukowa związana była z konstrukcjami przekładkowymi cienkościennymi. W l. 1976–1979 powstała w katedrze pracownia elastooptyczna zorganizowana przez B. Cieślara i R. Będzińskiego, która następnie w 1995 r. przekształcona została z inicjatywy R. Będzińskiego w Zakład Biomechaniki Inżynierskiej. Zakład ten zajmuje się biomechaniką układów kostnych i implantów. Prowadził również prace związane z analizą propagacji naprężeń w elementach maszyn.

Zasadniczą rolę w organizacji Katedry Mechaniki Technicznej, a następnie rozwoju i działalności Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej, odegrali profesorowie: Marek Zakrzewski i Jerzy Zawadzki, oraz doc. Rudolf Haimann – specjalista z metaloznawstwa. Poświęcili oni wiele pracy rozwojowi naukowemu młodszych pracowników, włączając ich do prowadzonych przez siebie badań, kierując na liczne szkoły i konferencje, udzielając pomocy w uzyskaniu stopni i tytułów naukowych.

Prof. M. Zakrzewski był wybitnie utalentowanym eksperymentatorem. Jego zasługą była organizacja Laboratorium Wytrzymałości Materiałów i wyposażenie go w unikatowe maszyny i urządzenia do badań statycznych, pełzania i zmęczenia. Wiele tych urządzeń było konstrukcji profesora i jego współpracowników, do których należeli: prof. Tadeusz Porębski i prof. Wacław Kasprzak, zajmujący się analizą wymiarową, oraz prof. Leszek Gołaski i dr Andrzej Pszonka, zajmujący się m.in. rentgenografią.

Prace naukowo-badawcze prof. Zakrzewskiego miały charakter eksperymentalny i dotyczyły ważnych dla regionu tematów, np. wytrzymałości materiałów pracujących w różnych temperaturach lub występowania na Dolnym Śląsku zasobów azotu. Podobnie prace dla Jelczańskich Zakładów Samochodowych, dotyczące obciążeń niszczących nadwozia autobusów czy układu hamowania Jelcza 315, dały w efekcie poprawioną konstrukcję tego układu.

Prof. Zakrzewski był twórcą hipotezy złomu kruchego. Zajmował się mechaniką pękania, sformułował kryterium

cieplno-mechaniczne spoistości materiałów, prowadził badania dotyczące wpływu na odkształcenia równomiernego wszechstronnego ściskania. Wśród prac, publikowanych przez profesora, znajduje się pierwszy podręcznik poświęcony mechanice doświadczalnej, napisany wspólnie z S. Katarzyńskim i S. Kocańdą *Badania własności mechanicznych metali* (1956), który miał trzy wydania.

Osobą, która podobnie znacząco wpłynęła na rozwój mechaniki na wydziale, był prof. Jerzy Zawadzki, którego przedmiotem zainteresowania stały się problemy teoretyczne mechaniki. Był on prekursorem reologii tworzyw sztucznych, którą zajmował się w latach 50. Jego praca kandydacka *Ciśnienie zredukowane jako jeden z parametrów wytężenia* była pierwszym w literaturze opracowaniem dotyczącym hipotez wytężeniowych, którego podstawę stanowiła termodynamika ciała stałego. Był współautorem książek i skryptów spełniających przez wiele lat znaczącą rolę w kształceniu studentów. Wymienić tu należy *Mechanikę ogólną* (współautor W. Siuta), której pierwsze skryptowe wydanie ukazało się w 1953 r., a ostatnie – siódme – w 1970 r., oraz podręcznik *Wytrzymałość materiałów*, Warszawa 1983, opracowany wspólnie z M. Zakrzewskim.

Omówienie prac własnych prof. J. Zawadzkiego i jego najbliższych współpracowników zawiera monografia *Problemy wytężenia i znużenia polimerów jako tworzyw konstrukcyjnych*, Warszawa 1978.

Prof. J. Zawadzki był autorem i współautorem ok. 200 publikacji, w tym w licznych czasopismach zagranicznych. Wykonał też wiele prac dotyczących wibropełzania. Zajmował się opracowaniem metod obliczeń turbogeneratorów dużej mocy, badaniami pełzania przy obciążeniach stochastycznych. Współpracownikami prof. J. Zawadzkiego byli m.in.: prof. Marian Nowak, doc. Bronisław Okołów, dr inż. Andrzej Kania.

Prof. Zdzisław Gabryszewski zajmował się zależnością chwilowych warunków plastyczności od drogi obciążania, warunkami plastyczności i równaniami konstytutywnymi ciał odkształcających się plastycznie – anizotropowych, opisem ciał o granicach zależnych od znaku.

Wypromował 7 doktorów n. techn. Autor 50 publikacji, 6 skryptów, 1 podręcznika akademickiego. Publikacje m.in.: *Wybrane zagadnienia teorii plastyczności ciał anizotropowych* (1968); *Teoria sprężystości i plastyczności* (1987); *Mechanika procesów obróbki plastycznej* (1991, współautor).

O dorobku wymienionych zespołów dotyczących mechaniki ciał stałych świadczą liczne publikacje, monografie i podręczniki.

Monografie, podręczniki:

1. S. Katarzyński, S. Kocańda, M. Zakrzewski, *Badania własności mechanicznych metali*, 1956 – wyd. 1, 1961 – wyd. 2, 1988 – wyd. 3.

2. J. Zawadzki, *Problemy wytężenia i znużenia polimerów jako tworzyw konstrukcyjnych*, 1978; *Metody doświadczalne mechaniki ciała stałego*, 1984; Z. Gabryszewski, J. Gronostajski, *Mechanika procesów obróbki plastycznej*, 1993; W. Kasprzak, B. Lysik, *Analiza wymiarowa*, 1988; J. Zawadzki, W. Siuta, *Mechanika ogólna,* 1970; B. Gabryszewska, A. Pszonka, *Mechanika ogólna*, 1997.

UWAGA: Wiele prac związanych z mechaniką jest omówionych w opisie naukowych szkół technicznych związanych z wydziałami: Budownictwa Lądowego i Wodnego; Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii; Inżynierii Środowiska; Mechaniczno-Energetycznym; Mechanicznym.

Zob. też: Szkoła Mechaniki na Wydziale Budownictwa, s. 537.

Zdzisław Gabryszewski

Szkoła Dźwignic i Urządzeń Transportowych

Twórcą szkoły był prof. zw. **Roman Sobolski**, były kierownik Centralnego Biura Konstrukcji Maszynowych w Bytomiu. Szkoła obejmuje doskonalenie i rozwój konstrukcji oraz metod eksploatacji obiektów mechanicznych przeznaczonych do celów przemysłowych, dźwigowych i transportu bliskiego. Dotyczy to głównie: syntezy układów i optymalizacji konstrukcji dźwignic oraz zasad ich doboru do określonych wymagań i warunków pracy; zjawisk dynamicznych i widm obciążeń eksploatacyjnych ustrojów nośnych oraz mechanizmów napędowych; oporów ruchu, w tym jazdy po krzywiznach; zjawisk występujących podczas rozruchów i hamowania ruchów roboczych dźwignic oraz ich regulacji i sterowania; sprawności układów przenoszących napęd – cięgnowych i bezcięgnowych; wyważania wysięgnikowych układów nośnych; zjawisk ukosowania się ustrojów nośnych suwnicowych; zagadnień tarcia konstrukcyjnego i jego wpływu na tłumienie drgań ustrojów nośnych suwnic.

Szkoła Maszyn Budowlanych i Przeróbczych

Twórcą szkoły był prof. zw. **Roman Sobolski**. Jej zakres dotyczy doskonalenia i rozwoju konstrukcji i metod eksploatacji obiektów mechanicznych roboczych dla budownictwa i innych przemysłów. Szkoła skoncentrowała się na dwóch kierunkach. Pierwszy dotyczy procesów i obiektów mechanicznych urabiających, ładujących i transportujących materiały skalne i gruntowe, drugi zaś procesów i obiektów do przeróbki surowców mineralnych.

W obu szkołach osiągnięcia naukowo-badawcze prezentowano w wielu artykułach oraz na konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, jak również w wydawnictwach książkowych i patentach, w wielu pracach doktorskich, monografiach habilitacyjnych czy projektach konstrukcyjnych maszyn przemysłowych.

Współpracownikami profesora w obu szkołach byli: prof. zw. dr hab. inż. Henryk Hawrylak – twórca własnej szkoły naukowej, prof. dr inż. Kazimierz Pieczonka, prof. dr inż. Ryszard Rink, doc. dr inż. J. Tęsiorowski, doc. dr Henryk Kędzior, prof. dr inż. Stefan Stryczek (twórca własnej szkoły naukowej), prof. dr hab. inż. Tadeusz Żur (twórca własnej szkoły naukowej, zob. s. 553).

Szkoła Wibroakustyki w Elementach i Układach Hydraulicznych

Jej twórcą jest prof. dr hab. inż. **Wacław Antoni Kollek**. W prowadzonych badaniach uzyskano wyniki nowatorskie w zakresie metod czynnych ograniczenia hałasu pomp wielotłoczkowych osiowych i pomp zębatych o zazębieniu ewolwentowym zewnętrznym. Zebrano je w oryginalnych pozycjach książkowych *Pompy zębate – Konstrukcja i eksploatacja* oraz *Teoria i obliczanie pomp zębatych*. Efekty prac naukowych wdrożono w kolejnych wykonanych wraz z Wytwórnią Pomp Hydraulicznych Wrocław typoszeregach pomp zębatych PZ3 i PZ4, nagrodzonych wyróżnieniem „Teraz Polska", Złotymi Medalami Międzynarodowych Targów Gdańskich i Poznańskich. Oceną pozycji ośrodka wrocławskiego w tym obszarze naukowym są wnioski firmy Caterpilar (USA) i Uniwersytetu w Bochum (Niemcy) o opracowanie rozwiązań konstrukcji cichobieżnych elementów i układów hydraulicznych oraz napędowych. Drugim ważnym obszarem naukowym rozwijanym w zakresie szkoły naukowej są metody bierne walki z hałasem, tj. wprowadzenie takich elementów do układów napędowych, które zapewniają znaczne zmniejszenie emisji hałasu do otoczenia.

Współpracownikiem profesora jest dr hab. inż. Wiesław Fiebig.

Szkoła Budowy i Eksploatacji Maszyn Podstawowych Górnictwa Odkrywkowego

Szkoła ta została stworzona przez prof. zw. dr. hab. inż. **Henryka Hawrylaka**, którego zainteresowanie problemami naukowymi maszyn podstawowych związane było z początkami górnictwa odkrywkowego w powojennej Polsce (1948). W wyniku współpracy z biurami konstrukcyjnymi i zakładami przemysłowymi powstały serie koparek kołowych i zwałowarek oraz ładowarko-zwałowarek na podwoziach szynowych (wyróżnione nagrodą państwową). W trakcie tych prac ukształtował się nurt naukowy związany z badaniami maszyn podstawowych i opracowaniem koncepcji obliczeń o charakterze prognostycznym. Opracowano metodykę rozwiązywania podstawowych problemów, której punkty skupienia to: analiza dynamiczna poszczególnych klas maszyn ze szczególnym uwzględnieniem analitycznego opisu obciążenia zewnętrznego; metodyka prowadzenia długoterminowych eksploatacyjnych badań doświadczalnych oraz akwizycja uzyskanych danych; probabilistyczna synteza obiektów w aspekcie konieczności ich długotrwałej eksploatacji; prognostyczne oszacowania niezawodności obiektów oraz resztkowej trwałości zmęczeniowej w dowolnej chwili ich eksploatacji; podstawy degradacji maszyn. W 1967 r. wydana została książka: H. Hawrylak, R. Sobolski, *Maszyny podstawowe górnictwa odkrywkowego* – o tej tematyce pierwsza w kraju.

Współpracownicy prof. H. Hawrylaka: prof. dr hab. inż. Dionizy Dudek jest kontynuatorem kierunku oraz tworzy nowy kierunek – niezawodność i diagnostyka maszyn, prof. dr hab. inż. Piotr Dudziński, kierunek inżynieria maszyn roboczych i pojazdów przemysłowych, a prof. dr hab. inż. Zbigniew Korzeń – kierunek logistyka i systemy transportowe.

Szkoła Napędów i Sterowań Hydraulicznych

Twórca Szkoły Napędów i Sterowań Hydraulicznych, prof. dr inż. **Stefan Stryczek**, rozwinął następujące grupy problemowe: podstawy teoretyczne zjawisk przepływowych zachodzących w elementach i układach hydraulicznych; podstawy projektowania i konstruowania elementów i układów hydraulicznych zwanych popularnie hydrauliką siłową; metody badawcze elementów i układów hydraulicznych; metody eksploatacji oraz wybrane technologie wytwarzania elementów i układów hydraulicznych; podstawy konstrukcji i eksploatacji układów mikrohydrauliki; metody czynnej i biernej walki z hałasem w elementach i układach hydraulicznych. Profesor przygotował fundamentalną w polskiej literaturze technicznej książkę *Napęd hydrostatyczny*, która miała pięć wydań w latach 1980–2003. Z zakresu napędu i automatyki hydraulicznej wydano łącznie 12 pozycji książkowych, w tym jedną w Düsseldorfie w Niemczech. W efekcie działania szkoły zorganizowano najpierw na PWr, a potem na innych uczelniach krajowych nauczanie na poziomie akademickim w specjalności napęd i sterowanie hydrauliczne.

Współpracownikami profesora byli: prof. dr hab. inż. Wacław Kollek (twórca własnej szkoły naukowej), prof. dr hab. inż. Edward Palczak, dr hab. inż. Jarosław Stryczek, prof. nadzw. PWr.

ROMAN SOBOLSKI
(1911–1988)
mgr 1938, prof. 1952, prof. zw. 1964
twórca szkół: Dźwignic i Urządzeń Transportowych
oraz Maszyn Budowlanych i Przeróbczych

19 dr.

Henryk Hawrylak
dr 1961, dr hab. 1965,
prof. nadzw. 1969,
prof. zw. 1975
twórca Szkoły Budowy
i Eksploatacji Maszyn
Podstawowych
Górnictwa Odkrywkowego

16 dr.

Dionizy Dudek
dr 1970, dr hab. 1988,
doc. 1988, prof. nadzw. 1991,
prof. 1995, prof. zw. PWr 2001

6 dr.

Kazimierz Pieczonka
dr 1964, doc. 1970, prof. 1986,
prof. zw. 1993

6 dr.

Zbigniew Korzeń
(1946–2002)
dr 1975, dr hab. 1981,
doc. 1986, prof. 1994,
prof. zw. 1999

5 dr.

Piotr Dudziński
dr 1977, dr hab. 1991,
prof. nadzw. 1995

4 dr.

Ryszard Rink
(1930–2004)
dr 1964, doc. 1972, prof. 1994

2 dr.

Jerzy Tęsiorowski
(1921–1993)
dr 1961, doc. 1968

5 dr.

Henryk Kędzior
(1928–1973)
dr 1964, doc. 1970

Stefan Stryczek
(1921–1997)
dr 1964, doc. 1968,
prof. nadzw. 1979
twórca Szkoły Napędów
i Sterowań Hydraulicznych

10 dr.

Wacław Kollek
dr 1970, dr hab. 1977,
doc. 1977, prof. nadzw. 1987,
prof. zw. 1994
twórca Szkoły Wibroakustyki
w Elementach
i Układach Hydraulicznych

4 dr.

Jarosław Stryczek
dr 1981, dr hab. 1991,
prof. nadzw. 1997

1 dr

Tadeusz Żur
zob. Szkoła Transportu
Kopalnianego, s. 553

Edward Palczak
dr 1973, doc. 1985,
dr hab. 1986, prof. nadzw. 1995,
prof. 1996, prof. zw. PWr 2000
napęd i sterowanie hydrauliczne

4 dr.

Roman Sobolski – ur. 1911 w Wielopolu, zm. 1988. Mgr inż. 1938, prof. 1952, prof. zw. 1964. Kier. Katedry Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych 1948–1967, dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1968–1975. Organizator i czł. władz, w tym dyr. Centralnego Biura Konstrukcji Maszynowych w Bytomiu 1946–1976. Przewodniczący Wojewódzkiego Oddziału Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich we Wrocławiu 1961–1972. Twórca szkół naukowych: Dźwignic i Urządzeń Transportowych oraz Maszyn Budowlanych i Przeróbczych. Wykształcił 19 doktorów n. techn., z których 2 uzyskało habilitację, 3 profesorów zw., 2 profesorów, 2 docentów. Autor 7 książek naukowo-technicznych oraz kilkudziesięciu publikacji i wielu projektów konstrukcyjnych maszyn dźwigowych. Odznaczenia: Krzyż Komandorski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10- i 30-lecia PRL, Medal KEN, Medal za wybitne zasługi dla Dolnego Śląska. Złote Odznaki: Zasłużony dla Dolnego Śląska, Zasłużony Pracownik MON, Rozwoju Przemysłu Maszyn, NOT, Odznaka Honorowa SIMP, Budowniczy Wrocławia. Nagrody: państwowe, Ministerstwa Nauki i Techniki, m. Wrocławia. Zob. też Szkoła Transportu Kopalnianego, s. 553.

Henryk Hawrylak – ur. 1924 w Lublinie; w Straży Akademickiej Politechniki od 1945; zastępca asystenta 1948; mgr inż. 1950; dr n. techn. 1961; dr hab. 1965; prof. nadzw. 1969; prof. zw. 1975 na PWr; prodziekan Wydziału Mechanicznego 1956–1958, 1965–1967; dziekan wydziału 1967–1975, 1990–1993; dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji 1975–1988; pełnomocnik rektora ds. rozwoju kadry naukowej 1993–2003; czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów 1987–1990, następnie Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych; czł. Prezydium i Przewodniczący Sekcji VI Nauk Technicznych od 1990; czł. WTN 1970; czł. IV Wydziału Nauk Technicznych PAN: Komitetu Budowy Maszyn od 1973; Komitetu Górnictwa – Sekcja Mechanizacji 1982–1984;

Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN Oddział Wrocław od 1987. Szkoła naukowa koncentruje się na zagadnieniach analizy matematycznego modelowania procesu interakcji maszyny z przestrzenną strukturą rzeczywistych gruntów i skał oraz procesów mechanicznego oddziaływania narzędzi roboczych. Prowadzone prace stworzyły podstawę budowy zunifikowanych zestawów krajowych maszyn odkrywkowych, a w szczególności koparek i ładowarek wieloczerpakowych. Autor 119 publikacji, 6 książek, 1 monografii; 16 wypromowanych doktorów. Z grona współpracowników i wychowanków 4 doktorów hab., 3 profesorów tytularnych. Opracował 24 recenzje prac doktorskich, 15 habilitacyjnych, 27 profesorskich i 8 do tytułu doktora h.c. Współorganizator Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1945–1946; współzałożyciel Koła Mechaników PWr 1945–1947; przewodniczący Rady Międzyuczelnianej Fundacji na rzecz Emerytów i Osób Niepełnosprawnych „Pro Homine" od 1993. Pionier Wrocławia. Odznaczenia: Krzyż Komandorski OOP, Medal KEN, dwie Nagrody Państwowe Zespołowe 1984, 1986, Mistrz Techniki NOT 1980.

Wacław Kollek – ur. 1941 w Ostałowicach; mgr inż. 1964; asystent i st. asystent 1964; dr 1970; adiunkt 1970; dr hab. 1977; doc. 1977; prof. nadzw. 1987; prof. zw. 1994. Kier. Zakładu Napędów i Automatyki Hydraulicznej Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn PWr od 1978; dyr. Pionu Toku Studiów PWr 1978–1981; dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn PWr. 1987–1993, 1996–1999; dziekan Wydziału Mechanicznego PWr od 1999; przewodniczący Rady Programowej Ośrodka Doskonalenia Kadr SIMP Wrocław 1980–1984; czł. WTN od 1985; czł. Polskiego Komitetu Pomiarów, Automatyki i Robotyki Warszawa od 1990; czł. Komitetu Mechaniki i Budownictwa PAN Wrocław od 1990; czł. Komitetów Naukowych Konferencji: Napęd i Sterowanie Hydrauliczne, Problemy Rozwoju Maszyn Roboczych; Przewodniczący Rady Programowej miesięcznika techniczno-informacyjnego „Napędy i Sterowanie" od 1999; przewodniczący Zespołu Roboczego Akredytacyjnego kierunku mechanika i budowa maszyn; wiceprzewodniczący Komitetu Budowy Maszyn PAN od 2003; czł. Prezydium Korporacji Napędów i Sterowań Hydraulicznych i Pneumatycznych. Twórca Szkoły Wibroakustyki w Elementach i Układach Hydraulicznych. Wypromował 4 doktorów n. techn., wśród wychowanków 2 doktorów hab., 1 profesor. Autor i współautor 150 publikacji, 8 książek. Posiadane odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Złota Odznaka PWr.

Stefan Stryczek – ur. 1921 w Czechowicach, zm. 1997; mgr inż. 1951, dr n. techn. 1964, doc. 1968, prof. nadzw. 1979; kier. Zakładu Napędów i Sterowań Hydraulicznych 1965–1976; zastępca głównego eksperta ds. prac zleconych na PWr 1968–1976; prodziekan Wydziału Mechanicznego 1969–1975; zastępca dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1975–1979; dziekan Wydziału Mechanicznego 1981–1987; czł. Rady Naukowej Przemysłowego Instytutu Maszyn Budowlanych w Kobyłce 1982–1985; czł. Rady Naukowej Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Dźwignic i Urządzeń Transportowych Detrans w Bytomiu 1986–1991; czł. Rady Programowej czasopisma „Przegląd Mechaniczny" 1973–1990; przewodniczący Rady Programowej czasopisma „Hydraulika i Pneumatyka" 1980–1997; założyciel i przewodniczący sekcji Hydraulika i Pneumatyka Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich 1964. Twórca Szkoły Napędów i Sterowań Hydraulicznych. Wypromował 10 doktorów n. techn.; wśród wychowanków 3 doktorów hab., 2 profesorów. Autor 105 publikacji, 3 książek. Laureat Nagrody Państwowej II st. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Złota Honorowa Odznaka SIMP, Odznaka inż. Henryka Mierzejewskiego SIMP.

Kazimierz Pieczonka – ur. 1925 w Nowej Wsi (pow. rzeszowski); mgr inż. 1954, dr n. techn. 1964, doc. 1970, prof. 1986, prof. zw. 1993. Kier. Zespołu Dydaktycznego Maszyny Robocze Ciężkie 1976–1991, czł. Zespołu Mechaniki Międzyuczelnianego Ośrodka Metodycznego Wyższych Studiów Technicznych dla Pracujących 1977–1980. Red. naukowy Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn PWr od 1987, Przewodniczący Komisji Przewodu Doktorskiego IKiEM od 1994, czł. zespołu opiniodawczego rektora PWr 1981–1982, kier. Studium Podyplomowego 1987–1988. Czł.: Rady Naukowej Komitetu Mechanizacji, Elektryfikacji i Automatyzacji ZBiPM CUPRUM 1981–1990, Sekcji Mechanizacji Górnictwa Komitetu Górnictwa PAN 1982–2003 oraz Stowarzyszenia Twórców i Producentów Maszyn Roboczych 1995. Przewodniczący Sekcji Maszyn Roboczych i Transportu Bliskiego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich we Wrocławiu 1964–1972. Działalność naukowa: inżynieria mobilnych maszyn urabiających i ładujących – kontynuator Szkoły Maszyn Budowlanych i Przeróbczych oraz udział w Szkole Budowy i Eksploatacji Maszyn Podstawowych Górnictwa Odkrywkowego. Wypromował 6 doktorów n. techn., z których 2 uzyskało stopień dr. hab., w tym 1 prof. zw. i 1 prof. nadzw. PWr. Autor ponad 100 publikacji, 6 wydawnictw zwartych, 6 patentów i kilku poważnych projektów konstrukcyjnych maszyn roboczych. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN. Złote odznaki: PWr, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Budowniczy LGOM, Zasłużony Pracownik FMB FADROMA, Odznaka Honorowa SIMP.

Szkoła Projektowania i Budowy Środków Transportu oraz Teorii i Zastosowania Struktur Wielowarstwowych

Twórcą szkoły jest prof. zw. dr inż. **Jerzy Henryk Teisseyre**. Zanim rozpoczął pracę na Politechnice, był już twórcą i współtwórcą 27 prototypów samolotów cywilnych i wojskowych. Szkoła charakteryzuje się tym, że w projektowaniu środków transportu (samoloty, pojazdy szynowe, drogowe, statki) traktowano je nie jako pojedyncze odosobnione obiekty, lecz jako elementy systemu. Takie podejście pozwala na uwzględnienie w procesie projektowania wielu dodatkowych czynników wpływających w istotny sposób na końcowe rozwiązania konstrukcyjne. Ważnym elementem szkoły jest uwzględnienie w szerokim zakresie zjawisk fizycznych, które występują w trakcie eksploatacji tych środków transportu i wpływają na rozwiązania konstrukcyjne.

Środki transportu powinny cechować się lekką, lecz sztywną konstrukcją. Takie wymogi są podstawą rozwoju prac z zakresu teorii i zastosowania struktur wielowarstwowych w budowie pojazdów. W ramach szkoły rozwija się metody identyfikacji obciążeń w trakcie eksploatacji i poszukuje struktur, które te obciążenia przejmują. Wymaga to rozwoju metod analizy obciążeń konstrukcji nośnych. W szerokim zakresie wprowadza się metody numeryczne, które weryfikowane są badaniami w warunkach laboratoryjnych i na obiektach rzeczywistych.

Współpracownikami twórcy szkoły byli: prof. dr hab. inż. Franciszek Romanów, prof. zw. Politechniki Zielonogórskiej (teoria konstrukcji cienkościennych); prof. dr hab. inż. Eugeniusz Rusiński, prof. zw. PWr, twórca własnej szkoły naukowej (badania konstrukcji nośnych), prof. dr hab. inż. Romuald Będziński, prof. zw. PWr (wdrożenie na PWr i twórcze rozwinięcie kierunku naukowego biomechanika). Doktorantami i współpracownikami prof. R. Będzińskiego są: prof. dr hab. n. med. Andrzej Wall z AM we Wrocławiu i dr hab. n. med. Andrzej Pozowski, prof. nadzw. Politechniki Opolskiej. W zakresie teorii konstrukcji warstwowych współpracownikami prof. J.H. Teisseyre'a byli: dr hab. inż. Piotr A. Wrzecioniarz, prof. nadzw. PWr, i doc. dr inż. Felicjan Szymankiewicz. W zakresie projektowania i eksploatacji środków transportu z prof. J.H. Teisseyre'em współpracowali: doc. dr inż. Jerzy Marcinkowski i dr hab. inż. Jacek Grajnert, prof. nadzw. PWr (pojazdy szynowe); dr hab. inż. Aniela Gołąbek, prof. nadzw. PWr, i dr hab. inż. Tomasz Nowakowski, prof. nadzw. PWr (niezawodność); doc. mgr inż. Walerian Dobromirski i prof. dr hab. inż. Jan Kulczyk (statki śródlądowe).

Szkoła Zastosowania Metody Elementów Skończonych w Wymiarowaniu Wytrzymałościowym Ustrojów Nośnych za pomocą CAD/FEM

Prof. dr hab. inż. **Eugeniusz Rusiński** jest twórcą Szkoły Zastosowania Metody Elementów Skończonych w Wymiarowaniu Wytrzymałościowym Ustrojów Nośnych za pomocą CAD/FEM. Wyróżnić tu należy trzy nurty:

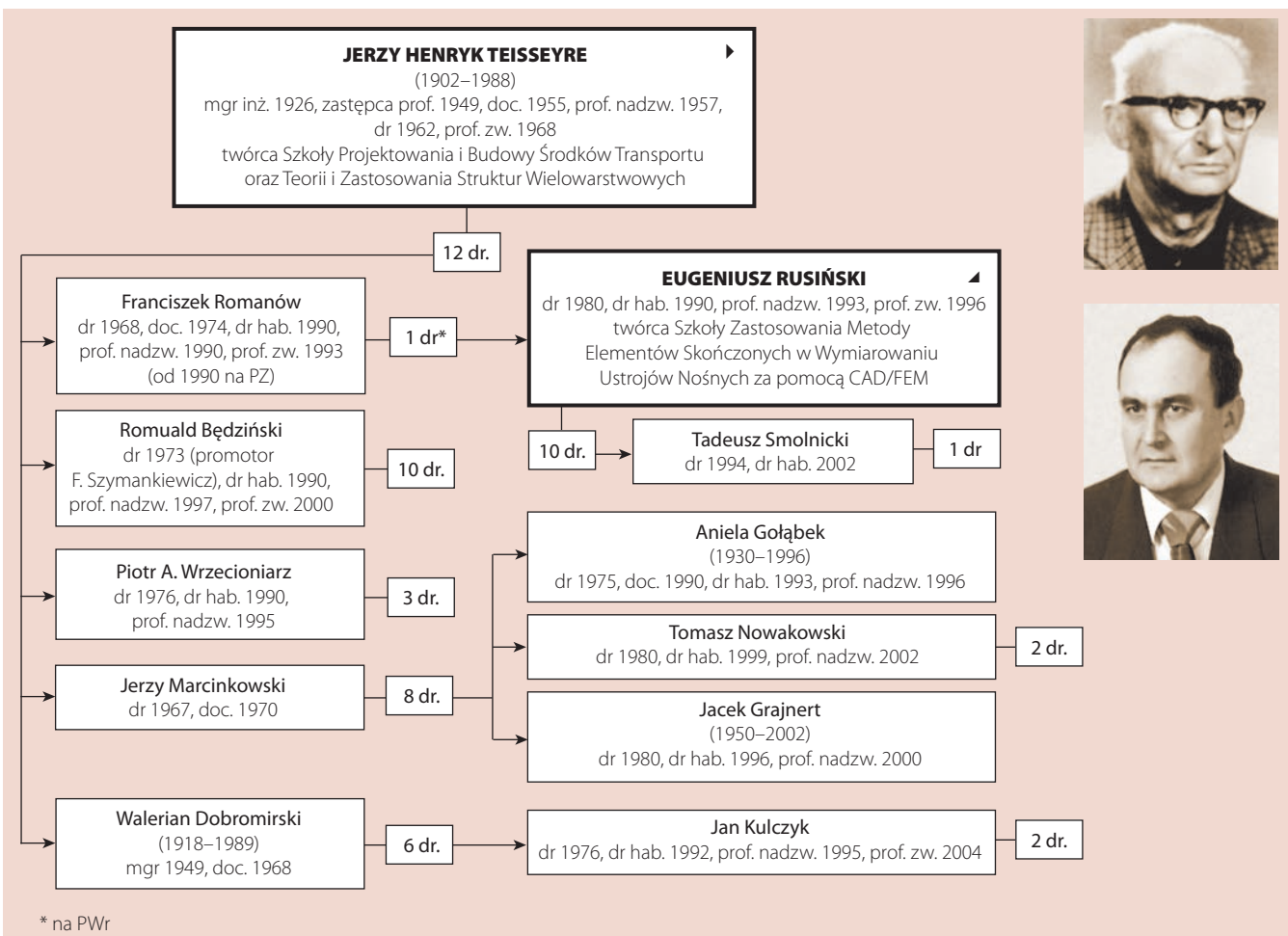
I. Rozwój i zastosowanie metody elementów skończonych w obliczeniach wytrzymałościowych konstrukcji nośnych oraz opracowywanie efektywnych programów numerycznych: wyprowadzenie podstaw funkcji kształtu do budowy macierzy sprężysto-plastycznej dla cienkościennego elementu belkowego; opracowanie trójwymiarowego elementu skończonego dla potrzeb analiz w sprężysto-plastycznej mechanice pękania; opracowanie oryginalnego bryłowego elementu skończonego SOLID 20-węzłowego do modelowania ludzkich kości długich, uwzględniającego tkankę kostną zbitą i gąbczastą; opracowanie programów opartych na własnych elementach skończonych i podstawowych procedurach FEM.

II. Opis analityczny, modelowanie oraz problemy kształtowania ustrojów nośnych pojazdów i maszyn roboczych oraz konstrukcji i urządzeń energetycznych. Ich główne przeznaczenie to: budowa modeli geometrycznych i dyskretnych konstrukcji nośnych pojazdów, maszyn odkrywkowych dla górnictwa, żurawi załadunkowych oraz korpusów wielkogabarytowych przekładni zębatych. Dotyczy to budowy modeli obliczeniowych poszczególnych klas konstrukcji nośnych, ich weryfikacji oraz optymalizacji według kryteriów wytrzymałościowych; budowy modeli obliczeniowych struktur nośnych pojazdów samochodowych i ich elementów. Obejmuje budowę modeli dyskretnych karoserii samochodów; syntezę konstrukcyjną nowych rozwiązań wyżej wymienionych urządzeń, pojazdów i maszyn i ich analizę wytrzymałościową za pomocą metod numerycznych takich jak FEM; analizę wytrzymałościową bezpiecznych kabin pojazdów ciężarowych i ładowarek, numeryczną symulację zderzeń pojazdów samochodowych z przeszkodą; budowę modeli dyskretnych konstrukcji nośnych kotłów w celu określenia stanu ich wytężenia za pomocą metod numerycznych, budowę modeli dyskretnych konstrukcji młynów – analizę statyczną i dynamiczną.

III. Komputerowe wspomaganie projektowania w zintegrowanych systemach CAD/FEM w budowie maszyn.

Efektem tych prac jest ponad 320 publikacji, w tym 5 książek. Wyniki tych analiz wytrzymałościowych były wykorzystane do optymalizacji nowo projektowanych konstrukcji nośnych pojazdów, maszyn roboczych i urządzeń dla górnictwa odkrywkowego, autobusów, samochodów dostawczych, sanitarek, samochodów ciężarowych, ratowniczego osprzętu samochodowego, żurawi.

Współpracownikiem i kontynuatorem szkoły jest dr hab. inż. Tadeusz Smolnicki.

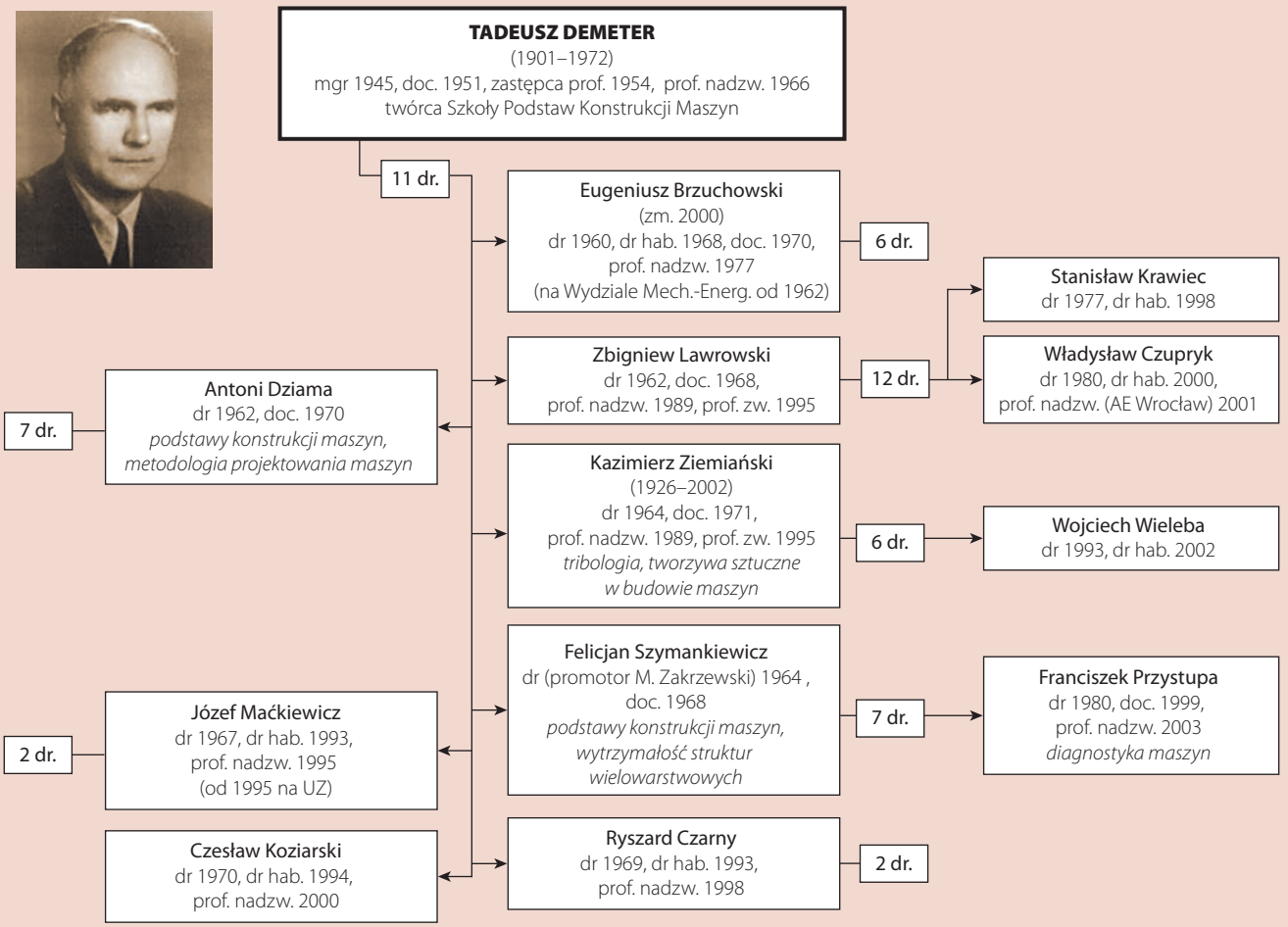
Jerzy Henryk Teisseyre – ur. 1902 we Lwowie, zm. 1988; mgr inż. 1926; zastępca prof. 1949; doc. 1955; prof. nadzw. 1957; dr n. techn. 1962; prof. zw. 1968. Dziekan Wydziału Lotniczego 1949–1953, dziekan Wydziału Mechanicznego 1954–1956, kier. Katedry Samochodów i Ciągników 1957–1958, kier. Katedry, a następnie Zakładu Nadwozi i Ustrojów Nośnych 1958–1973. Wykładowca budowy samolotów na politechnice w Stambule 1941–1946. Wykładowca wytrzymałości struktur cienkościennych na uniwersytecie technicznym w Ghanie 1964–1966. Twórca i współtwórca 17 prototypów samolotów cywilnych i wojskowych w Polsce i w Turcji. Autor 4 książek, w tym 1 wydanej w języku rosyjskim i 1 przetłumaczonej na język niemiecki. Twórca Szkoły Projektowania i Budowy Środków Transportu oraz Teorii i Zastosowania Struktur Wielowarstwowych. Wypromował 12 doktorów n. techn.; wśród wychowanków: 3 doktorów hab., w tym 2 prof. Uczestnik walk o Lwów 1918. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP.

Eugeniusz Rusiński – ur. 1949 w Marszowicach; mgr inż. mech. PWr 1975; dr n. techn. 1980; dr hab. 1990; prof. nadzw. PWr 1993; tytuł prof. 1996; prof. zw. PWr 2001; kier. Zespołu Badawczego Pojazdów Samochodowych 1986–1989; kier. Ogólnoinstytutowego Laboratorium Komputerowego w Instytucie Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1990–1993; kier. Zakładu Komputerowego Wspomagania Projektowania (CAD) 1994 do dziś; zastępca dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1995–1998; dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn od 2000 do dziś. Otrzymał tytuł prof. Europäischer Ingenieurpädagoge 2002; czł. Komitetu Budowy Maszyn PAN od 2003; czł. WTN, Polskiego Towarzystwa Mechaniki, Polskiego Towarzystwa Symulacji Komputerowej; czł. Sekcji Metody Komputerowe w Nauce KBN 1999–2001, Internationale Gesellschaft für Ingenieurpädagogik – IGIP od 2002. Czł. Senatu PWr 2002–2005, czł. Komisji Akredytacji Uczelni Technicznych 2002–2004. Twórca Szkoły Zastosowania Metody Elementów Skończonych w Wymiarowaniu Ustrojów Nośnych za pomocą CAD/FEM. Wypromował 10 doktorów n. techn., wśród wychowanków 1 doktor hab. Autor 312 publikacji, 5 książek (do 2003). Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Złota Odznaka PWr, Krzyż Kawalerski OOP. Honorowa Odznaka Zasłużony Pracownik FAMAGO SA, Medal „Zasłużony Pracownik Kopalni Węgla Brunatnego TURÓW SA", Medal „Zasłużony Pracownik Kopalni Węgla Brunatnego ADAMÓW SA".

Szkoła Podstaw Konstrukcji Maszyn

W ramach szkoły naukowej jej organizator, prof. mgr inż. **Tadeusz Demeter**, wraz ze swoim zespołem ukształtował dwa nurty badań naukowych: podstawy racjonalnego doboru materiałów w konstrukcji maszyn oraz podstawy konstrukcji niekonwencjonalnych zespołów maszynowych.

Pierwszy nurt obejmuje badania związane z fizycznymi i mechanicznymi własnościami oraz tribologicznymi (dotyczącymi tarcia, zużywania i smarowania) właściwościami materiałów. Wyniki tych badań służą za podstawę doboru materiałów w konstrukcji elementów i zespołów maszynowych.

Tadeusz Demeter – ur. w 1901 we Lwowie, zm. 1972; mgr inż. 1945, doc. 1951, zast. prof. 1954, prof. nadzw. 1966; PWr: kier. Katedry Elementów Maszyn, a potem Katedry Podstaw Konstrukcji Maszyn 1959–1966, kier. Zakładu Sprzęgieł i Połączeń 1966–1970, prodziekan Wydziału Mechanicznego PWr 1952–1954 oraz 1960–1964, kier. Studium Zaocznego na tymże wydziale 1954–1958. Twórca Szkoły Podstaw Konstrukcji Maszyn. Wypromował 11 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 3 doktorów hab., 2 doc., 4 prof. Publikacje: 8 książek i skryptów, 33 artykuły, autor 4 wynalazków. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka PWr.

Drugi nurt dotyczy badań nad niekonwencjonalnymi zespołami maszynowymi w aspekcie ich kinematyki i wytrzymałości.

Współpracownikiem i kontynuatorem pierwszego kierunku jest prof. dr inż. Zbigniew Lawrowski, prof. zw. PWr. Był nim także zmarły prof. dr inż. Kazimierz Ziemiański, prof. zw. PWr. Obecnie kontynuatorami kierunku podstawy doboru materiałów na ślizgowe węzły tarcia są dr hab. inż. Stanisław Krawiec (synergia materiałów w węzłach tarcia) oraz dr hab. inż. Wojciech Wieleba (zajmuje się tribologią tworzyw sztucznych).

W drugim nurcie – podstawy konstrukcji niekonwencjonalnych zespołów maszynowych – współpracownikami twórcy szkoły i jej kontynuatorami są: doc. dr inż. Antoni Dziama, dr hab. inż. Czesław Koziarski, prof. nadzw. PWr, oraz dr hab. inż. Józef Maćkiewicz, prof. nadzw. Uniwersytetu Zielonogórskiego.

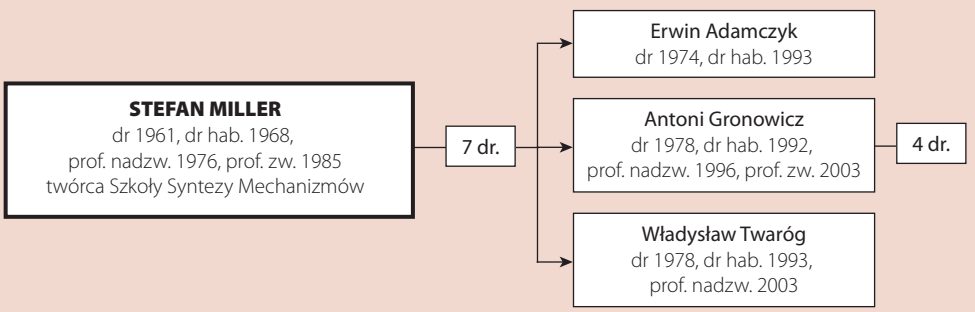
Szkoła Syntezy Mechanizmów

Nauczanie teorii mechanizmów zapoczątkowane zostało na PWr 1 maja 1946 przez mgr. inż. Jana Sabińskiego, a w latach 1952–1965 przez absolwenta PWr mgr. inż. Konrada Wolnego. Szkołę Syntezy Mechanizmów stworzył dopiero prof. dr hab. inż. **Stefan Miller**, prof. zw. PWr. Szkoła ta mieści się w ogólnej dyscyplinie: teoria maszyn i mechanizmów.

Synteza mechanizmów jest procesem wieloetapowym, sięgającym po różnorodne metody i środki. Podstawowym etapem syntezy mechanizmów, składowych elementów maszyn, pojazdów i urządzeń jest dobór idei rozwiązania układu kinematycznego, zwany syntezą strukturalną. Problemy syntezy strukturalnej mechanizmów były podejmowane przez wiele lat. Wynikiem tych badań jest własna, oryginalna metoda syntezy strukturalnej. Umożliwia ona nie tylko wariantowe podejście do technicznej realizacji określonego zadania, lecz przede wszystkim utworzenie w sposób formalny pełnego zbioru rozwiązań teoretycznie możliwych, dając tym samym podstawę do zaprojektowania układu optymalnego. W ścisłym związku z syntezą strukturalną pozostają problemy racjonalności układów kinematycznych. Zagwarantowanie poprawności strukturalnej mechanizmów zdecydowanie wpływa na obniżkę kosztów wykonania i eksploatacji. Prowadzone badania obejmują też problematykę syntezy geometrycznej mechanizmów realizujących narzucone wymagania kinematyczne i dynamiczne. Dotyczy to metod projektowania układów zapewniających realizację wymaganych potrzebami praktyki położeń, trajektorii, prawa ruchu członów wykonawczych.

Współpracownikami prof. Stefana Millera i kontynuatorami jego szkoły naukowej są: prof. dr hab. inż. Antoni Gronowicz (metody numeryczne w analizie układów kinematycznych, mechanika manipulatorów), dr hab. inż. Władysław Twaróg, prof. nadzw. PWr (projektowanie mechanizmów), dr hab. inż. Erwin Adamczyk (synteza strukturalna). Prof. Antoni Gronowicz rozszerza obecnie tę szkołę na obszar mechatroniki.

Stefan Miller – ur. 1929 w Podkońcach; asystent 1956; mgr inż. 1956; dr n. techn. 1961; dr hab. 1968; prof. nadzw. 1976; prof. zw. 1985. P.o. kier. Katedry Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów 1958–1968, kier. Zakładu Teorii Maszyn i Mechanizmów 1968–1976; prodziekan Wydziału Mechanicznego 1972–1975; zastępca dyr. Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1975–1978. Czł. Polskiego Komitetu Teorii Maszyn, czł. Komitetu Budowy Maszyn PAN, czł. International Federation for the Theory of Machines and Mechanisms. Autor i współautor 145 publikacji, 4 książek. Wypromował 7 dr. n. techn., wśród wychowanków 3 dr. hab., 1 prof., 1 prof. nadzw. PWr. Twórca Szkoły Syntezy Mechanizmów. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN, Złota Odznaka PWr.

Szkoła Teorii, Konstrukcji i Eksploatacji Silników Spalinowych

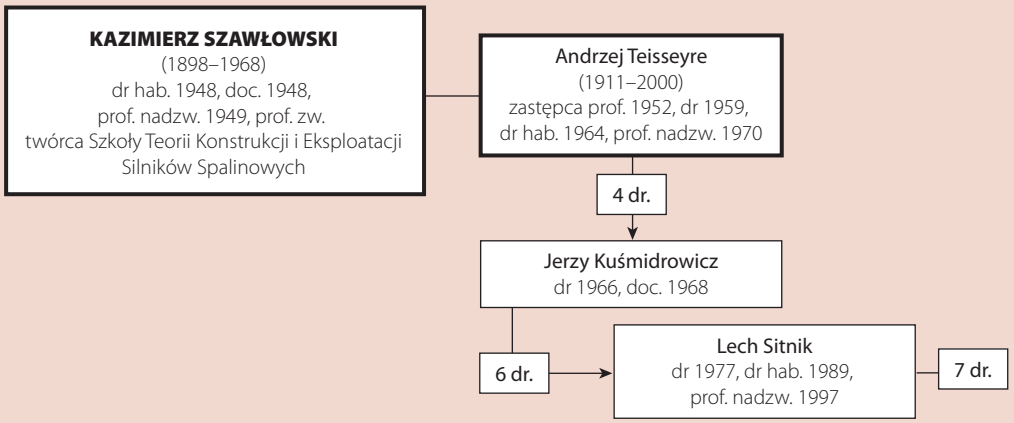
Korzenie szkoły sięgają Politechniki Lwowskiej, na której rozpoczął swoją działalność naukowo-badawczą organizator szkoły prof. **Kazimierz Szawłowski**. Obejmuje ona twórczą działalność naukowo-badawczą dotyczącą doskonalenia i rozwoju konstrukcji oraz metod eksploatacji silników spalinowych, przeznaczonych do celów przemysłowych i motoryzacji. Prowadzona działalność i osiągnięcia naukowo-badawcze uzyskane na drodze analiz, badań i modelowania dotyczą: teorii, konstrukcji i podstaw projektowania silników spalinowych; numerycznego modelowania obciążeń mechanicznych i cieplnych w elementach silników i pojazdów; procesów zasilania i wymiany ładunku w silnikach; problematyki obciążeń cieplnych i wymiany ciepła; badań trwałości silników i pojazdów; ekologii eksploatacji maszyn; optymalizacji doboru silnika do pojazdu; technologii materiałów konstrukcyjnych elementów silnika, w tym ceramiki.

Osiągnięcia szkoły prezentowano w wielu publikacjach i na konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych,

w patentach oraz w wielu pracach doktorskich i projektach przemysłowych.

Współpracownikiem i kontynuatorem prac prof. K. Szawłowskiego był prof. dr hab. inż. Andrzej Teisseyre zajmujący się dynamiką, procesami spalania w silnikach spalinowych i detoksyzacją spalin. Kontynuatorami tej szkoły naukowej są: doc. dr inż. Jerzy Kuśmidrowicz (trwałość i funkcjonalność silników spalinowych oraz wprowadzenie nowych technik badawczych: laserowych, izotopowych i elastooptycznych do identyfikacji obciążeń węzłów silnika), dr hab. inż. Lech Sitnik, prof. nadzw. PWr (trwałość i niezawodność silników spalinowych oraz obniżanie emisji toksycznych składników spalin).

Kazimierz Szawłowski – ur. 1898 w Rostowie nad Donem, zm. 1968. Matura 1916 w Wiedniu; studia wyższe 1916–1917 na politechnice w Wiedniu i 1918 na PLw; mgr inż. mechanik konstruktor; dr hab. 1948; doc. 1948; prof. nadzw. 1949; prof. zw.; asystent na PLw 1918–1922; pracownik Biura Konstrukcyjnego Silników Spalinowych pod kierunkiem prof. L. Ebermana we Lwowie 1919–1922, Biura Konstrukcyjnego Parowozów H. Cegielski 1923; Poznańskie Stowarzyszenie Dozoru Kotłów – inżynier cieplny – badania i kontrola silników spalinowych, parowych i urządzeń chłodniczych 1923–1939. Praktyka w Zakładach Energetycznych i fabrykach silników spalinowych w Niemczech 1926–1927. Wykładowca na PLw 1940–1941; kier. Katedry Politechniki Śląskiej w Krakowie–Gliwicach 1945–1968; kier. Katedry Maszynoznawstwa II w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie 1948–1952; kier. Katedry Silników Tłokowych PWr od 1949; współpraca z Centralnym Biurem Konstrukcji Maszyn – projektowanie nowych silników spalinowych, ekspert Ministerstwa Przemysłu Maszynowego 1952. Obszar działalności: teoria, konstrukcja i eksploatacja maszyn cieplnych, głównie silników spalinowych Diesla. Autor 2 książek, kilkudziesięciu publikacji. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP.

Andrzej Teisseyre – ur. 1911, zm. 2000; mgr inż. 1936, zastępca prof. 1952, dr 1959, dr hab. 1964, prof. nadzw. 1970. Praktyka w firmie Bolinder (silniki spalinowe w Szwecji 1936–1937). Projekty skoczni narciarskich i udział w FIS w 1938. Konstruktor w Fabryce Silników Lotniczych Okęcie 1938–1939. Służba wojskowa jako podporucznik rezerwy artylerii 1939. Uczestnik kampanii wrześniowej. Pracownik szkolnictwa zawodowego (Szkoła Samochodowa) we Lwowie 1939–1941. Deportacja na roboty przymusowe do Niemiec do fabryki napraw wagonów 1941–1945. Kier. Biura Technicznego w WSK Psie Pole – uruchomienie produkcji silników WSK 125 1947–1948. Na PWr od 1948 jako adiunkt w Katedrze Silników Lotniczych na Wydziale Lotniczym PWr; do 1952 kier. tej katedry; kier. Katedry Silników Tłokowych na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym 1954–1963. Prodziekan Wydz. Lotniczego 1954–1955; kier. Zakładu Silników Spalinowych w Instytucie Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn 1963–1976; prodziekan Wydziału Mechanicznego 1964–1966. Współpraca z Puckimi Zakładami Motoryzacyjnymi dotycząca modernizacji silników łodziowych i kutrowych 1956–1966, z Zakładem H. Cegielski Poznań, z Instytutem Lotnictwa w Warszawie, z Zakładem Fadroma – Wrocław i Cuprum. Promotor 4 doktoratów. Autor ponad 30 publikacji oraz 2 skryptów dotyczących dynamiki układów korbowych i procesów spalania. Przeszedł na emeryturę w 1981.

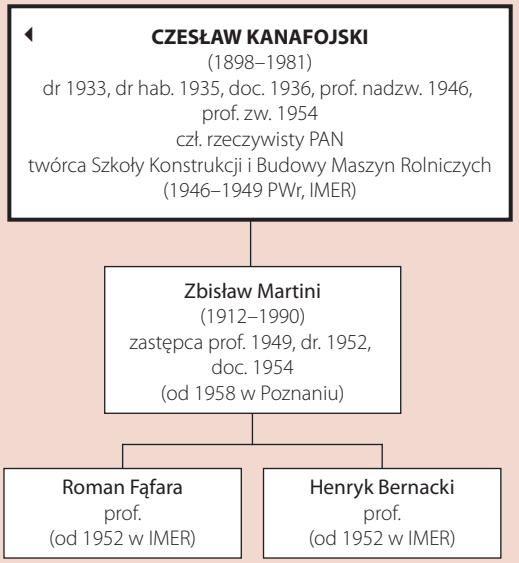
Szkoła Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych

Szkołę tę prof. **Czesław Kanafojski** stworzył już w 1938 r. w Katedrze Maszynoznawstwa Rolniczego na Politechnice Lwowskiej. Była to pierwsza katedra zajmująca się budową maszyn rolniczych w Polsce w odróżnieniu od wcześniejszej praktyki, kształcono tylko inżynierów mechaników, bez ukierunkowania na specyfikę maszyn rolniczych. Do cech charakterystycznych maszyn rolniczych należą m.in.: jak najmniejsza masa własna, by jeżdżąc po polu nie niszczyła struktury gleby; odporność na złe warunki pracy: wilgoć, kurz, zanieczyszczenia chemiczne środowiska, odporność na zepsucie z powodu złej obsługi przez osoby bez wykształcenia technicznego oraz możliwość prostych napraw we własnym zakresie, najczęściej na polu, bez konieczności wzywania ekipy technicznej.

Konstruowanie i eksploatowanie tych maszyn wymaga przygotowania łączącego wiedzę mechaniczną i rolniczą. Szkoła zajmuje się wszystkimi maszynami rolniczymi w całym ich procesie konstruowania, wytwarzania i odnowy. Szkoła ta przeszczepiona w 1946 r. przez prof. C. Kanafojskiego na grunt wrocławski uwzględnia położenie ziem uprawnych na Dolnym Śląsku, a więc konstruowanie maszyn do pracy w terenach górzystych.

Współpracownikami i kontynuatorami szkoły byli: prof. dr inż. Zbisław Martini – konstrukcja i budowa maszyn rolniczych do pracy na zboczach; prof. dr inż. Roman Fąfara – konstrukcja i budowa maszyn; prof. dr inż. Henryk Bernacki – badania maszyn rolniczych. Są to osoby, które wyszły ze szkoły prof. C. Kanafojskiego i kontynuowały ją do końca życia; na PWr najdłużej do 1958 r. Dwóch profesorów wywodzi swój rodowód z tej szkoły, ale w dalszej karierze zajęli się zagadnieniami pokrewnymi: prof. dr inż. Waldemar Kołkiewicz – maszynami górnictwa odkrywkowego, i dr hab. inż. Tadeusz Młynarski, prof. nadzw. Politechniki Krakowskiej – teorią mechanizmów i maszyn.

Czesław Kanafojski – ur. 1898 w Kozłówce, zm. 1981; asystent 1927; mgr inż. mechanik 1928 PLw; dr n. rol. 1933 w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; dr hab. 1935; doc. 1936; prof. nadzw. 1946; czł. korespondent PAN od 1952; prof. zw. 1954; czł. rzeczywisty PAN i czł. Prezydium PAN; czł. Niemieckiej Akademii Nauk od 1957; kier. Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego PLw 1938–1940; kier. Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego w SGGW 1946–1950; organizator i kier. Stacji Doświadczalnej Ciągników i Maszyn Rolniczych w Warszawie 1946–1950; kier. katedr: Konstrukcji i Budowy Maszyn na Wydziale Mechanicznym oraz Maszynoznawstwa Rolniczego na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1946–1949; dyr. Instytutu Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie 1950–1968; prof. Politechniki Warszawskiej 1951–1968. Twórca Szkoły Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych. Autor monografii *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych* tłumaczonej i wydanej w wielu językach. Odznaczony: trzykrotnie Krzyżem Walecznych, Krzyżem Oficerskim i Komandorskim OOP, Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Państwową Na-grodą Naukową I st.

Zbisław Martini, biogram zob. s. 524.

Szkoła Badań Własności Mechanicznych Materiałów i Konstrukcji

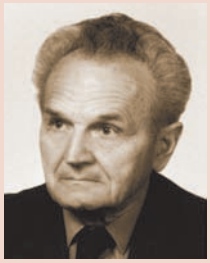
Organizatorem Laboratorium Wytrzymałości Materiałów w 1945 r. był mgr inż. Władysław Chowaniec. Laboratorium to rozbudował (od 1951) i nadał naukowy kierunek prowadzonym tam pracom prof. zw. dr inż. **Marek Zakrzewski**, który jest twórcą wymienionej szkoły naukowej. Szkoła ta charakteryzuje się tym, że projektowano w niej nowatorskie maszyny i urządzenia i przeprowadzono na nich badania np. wytrzymałościowe w wysokich i obniżonych temperaturach oraz w złożonych stanach naprężeń. Wprowadzano nowe wówczas metody badawcze: rentgenograficzne i elastooptyczne. Zajmowano się dekohezją ciała kruchego. Prof. Zakrzewski jest współautorem znaczących pozycji wydawniczych: *Badania własności mechanicznych metali*, *Konstrukcja pulsatora do badań wytrzymałości zmęczeniowej przy biharmonicznych widmach naprężeń*.

Współpracownikami prof. Zakrzewskiego i kontynuatorami szkoły naukowej byli: prof. dr hab. inż. Tadeusz Porębski (zmęczenie materiałów); prof. dr hab. inż. Wacław Kasprzak, prof. zw. PWr, twórca kierunku naukowego mechanika – naukoznawstwo; prof. dr hab. inż. Ryszard Żuchowski, prof. zw. PWr – mechanika ciał stałych odkształcalnych; prof. dr inż. Leszek Gołaski, prof. zw. Politechniki Świętokrzyskiej (inżynieria materiałowa).

Mechanika – naukoznawstwo jest kierunkiem naukowym zorganizowanym przez prof. W. Kasprzaka. Uprawiane są tu cztery nurty badań. Pierwszy dotyczy analizy naprężeń i obciążeń wewnętrznych w konstrukcjach inżynierskich. Obejmuje analizę empiryczną obciążeń konstrukcji i żądanie spełnienia statycznych warunków równowagi oraz metody analizy dynamicznej konstrukcji. Drugi nurt – określenie własności materiałów w skali makro na podstawie własności pojedynczych monokryształów – jest rozwinięciem zainteresowań prof. M. Zakrzewskiego i obejmuje metody określania stałych polikryształu na podstawie własności monokryształu i szacowanie własności sprężystych obszarów spójnego odbicia promieni X. Trzeci nurt – analiza wymiarowa i modele empiryczne w mechanice – dotyczy prac z analizy wymiarowej w projektowaniu eksperymentu, komputerowego systemu obsługi eksperymentu i geometrycznych metod analizy wymiarowej w zadaniach mechaniki. Dorobek tych badań podsumowano w monografii *Dimensional Analysis in the Indentification of Mathematical Models*, 1990. Czwarty nurt – prognozowanie rozwoju nauki i techniki – obejmuje prace z zakresu prognoz i strategii technologicznych.

Prof. W. Kasprzak współpracuje z: dr. hab. inż. M. Kulisiewiczem, prof. nadzw. PWr, dr. hab. inż. S. Piesiakiem, dr. hab. inż. J. Iwankiewiczem – prof. Univeristy Watersrand Johannesburg RPA (dynamika konstrukcji), dr. hab. inż. M. Rybaczukiem, prof. nadzw. PWr, dr. hab. inż. M. Szatą (analiza wymiarowa – modelowanie matematyczne), dr. hab. inż. J. Kaletą, prof. dr. inż. L. Gołaskim, prof. zw. na Politechnice Świętokrzyskiej, prof. dr. inż. M. Kumosą – Denver University USA (badania wytrzymałościowe materiałów i konstrukcji).

MAREK ZAKRZEWSKI
(1923–1996)
dr 1954, doc. 1959, prof. nadzw. 1962, prof. zw. 1969
twórca Szkoły Badań Własności Mechanicznych Materiałów i Konstrukcji

13 dr.

- Tadeusz Porębski (1931–2001) dr 1961, dr hab. 1964, doc. 1965, prof. nadzw. 1969 — 10 dr.
- Wacław Kasprzak dr 1962, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1992 *mechanika, naukoznawstwo* — 9 dr.
- Ryszard Żuchowski (1933–1998) dr 1964, doc. 1972, dr hab. 1987, prof. nadzw.1990, prof. zw. 1991 — 4 dr.
- Leszek Gołaski dr 1964, doc. 1970, prof. nadzw. 1994, prof. zw. 1996 (PŚw) — 9 dr.
- Maciej Kulisiewicz dr 1976, dr hab. 1987, prof. nadzw. 1998 — 3 dr.
- Jerzy Kaleta dr 1978, dr hab. 1998
- Mieczysław Szata dr 1977, dr hab. 2002
- Stanisław Piesiak dr 1977, dr hab. 2004
- Marek Rybaczuk dr 1979 (promotor Z. Czerwonko), dr hab. 1994, prof. nadzw. 2000 — 3 dr.
- Jarosław Iwankiewicz dr 1978 (promotor J. Langer), dr hab. 1993, prof. nadzw. 1995 (od 1995 na University Watersrand, RPA)

Marek Zakrzewski – ur. 1923 we Lwowie, zm. 1996 we Wrocławiu. W okresie okupacji ukończył szkołę średnią i rozpoczął studia na PLw. Dyplom mgr. inż. mechanika otrzymał w 1947 w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Pracę na PWr podjął w 1946. 1946 – młodszy asystent, 1947–1951 st. asystent, 1951–1953 adiunkt, 1953–1959 zastępca prof., 1959–1962 doc., 1962 prof. nadzw., 1969 prof. zw.; 1951–1953 kier. Laboratorium Wytrzymałości Materiałów, 1964–1968 kier. Katedry Metaloznawstwa. W l. 1963–1971 i 1981–1984 dyr. Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej. 1956–1958 był dziekanem Wydziału Mechanizacji Rolnictwa, w l. 1956–1958 dziekanem Wydziału Mechanicznego PWr. W l. 1958–1970 był rzecznikiem dyscyplinarnym uczelni. 1972–1975 kier. Zakładu Wytrzymałości. 1961–1983 czł. Zespołu Dydaktyczno-Naukowego MECHANIKA przy Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Pod jego kierownictwem i z jego inicjatywy opracowano na początku lat 60. projekt przebudowy Wydziału Mechanicznego (organizacja instytutowa). Specjalizował się w wytrzymałości materiałów. Zajmował się fizykalnymi aspektami wytrzymałości materiałów i problemami dekohezji – twórca hipotezy Zakrzewskiego (hipoteza złomu kruchego). Promotor 13 doktoratów. Wśród wychowanków: 6 doktorów hab. i 5 prof. Autor ponad 70 publikacji w czasopismach krajowych i zagranicznych, 5 opracowań książkowych, licznych patentów użytkowych. Przeszedł na emeryturę w 1984. Odznaczony najwyższymi odznaczeniami państwowymi, związkowymi i uczelnianymi, m.in. Srebrnym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotą Odznaką i Medalem PWr.

Tadeusz Porębski – ur. 1931 w Bielsku-Białej, zm. 2001. Maturę uzyskał w 1950. Od 1951 studiował na Wydziale Mechanicznym PWr. W 1956 uzyskał tytuł mgr. inż. mechanika w specjalności maszyny robocze ciężkie. Od 1955 pracował jako zastępca asystenta w Katedrze Elementów Maszyn. W 1956 rozpoczął studia doktoranckie. Dr. n. techn. został w 1961, a dr. hab. w 1964. Od 1965 był doc. w Instytucie Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej, od 1969 prof. nadzw. Zainspirowany przez prof. M. Zakrzewskiego zajął się zmęczeniem materiałów, głównie pod obciążeniami poliharmonicznymi. Wypromował 10 doktorów n. techn., opublikował w czasie pracy na PWr 26 prac, w tym trzy monografie. Został doktorem h.c. Politechniki Kijowskiej w 1980. Pełnił funkcje zastępcy rektora od 1968, następnie rektora od 1969 do 1980. Od 1994 do śmierci pracował w Instytucie Ochrony Pracy w Warszawie. Był wielokrotnie odznaczony nagrodami państwowymi, a także Francuską Legią Honorową w 1971.

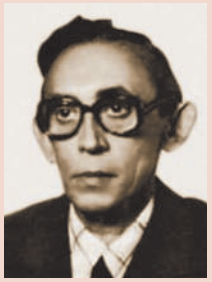
Wacław Kasprzak – ur. 1932 w Golinie n. Wartą. Maturę uzyskał w liceum im. Bolesława Chrobrego w Gnieźnie w 1951, w tym też roku rozpoczął studia na PWr na Wydziale Mechanicznym. Dyplom mgr. inż. mechanika w specjalizacji maszyny robocze ciężkie otrzymał w 1956. Od września 1954 pracuje jako zastępca asystenta w Katedrze Mechaniki Technicznej, przechodząc w tejże katedrze wszystkie stopnie kariery asystenckiej. Dr. n. techn. zostaje w 1962, dr. hab. w 1967, doc. w 1967, prof. nadzw. 1971, prof. zw. 1992. Pełni funkcje dyr. ds. współpracy z przemysłem, 1963–1969 prorektora ds. nauki i zastępcy rektora 1969–1981, rektora 1982–1984. Specjalizuje się w badaniach doświadczalnych rozkładów naprężeń w konstrukcjach, pomiarach rentgenograficznych, analizie wymiarowej, jest współtwórcą systemów oprogramowania do opracowywania wyników doświadczeń. Współautor 5 książek i monografii. Obok mechaniki technicznej i modelowania matematycznego interesuje się też naukoznawstwem i prognozowaniem. Z tego zakresu opublikował wspólnie z K. Pelcem dwie książki. Jest autorem i współautorem ponad 100 prac, promotorem 9 zakończonych przewodów, wśród wychowanków 4 doktorów hab. Obecnie pracuje na Wydziale Informatyki i Zarządzania PWr. Jest wiceprzewodniczącym komitetu wydawniczego czasopisma „Studia Geotechnica et Mechanica" od 1975 i czł. komitetu wydawniczego czasopisma „Materials Science" od 1975.

Szkoła Wytrzymałości i Reologii Polimerów i Kompozytów

Twórcą szkoły jest prof. zw. dr inż. **Jerzy Zawadzki**. Szkoła charakteryzuje się stworzeniem hipotez wytrzymałościowych, w których miarą wytężenia jest energia swobodna. Prof. J. Zawadzki był czł. Gesellschaft für Angewante Mathematic und Mechanic, czł. Komitetu Mechaniki i Fizyki Ośrodków Ciągłych PAN, czł. założycielem Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej. Jest współautorem wielu wydawnictwa książkowych: *Mechanika ogólna*, *Wytrzymałość materiałów*, *Problemy wytężenia i znużenia polimerów jako tworzyw konstrukcyjnych*, *Metody doświadczalne mechaniki ciała stałego*, *Własności reologiczne materiałów*.

Współpracownikiem prof. J. Zawadzkiego był prof. dr hab. Zdzisław Gabryszewski, prof. zw. PWr – twórca kie-

runku naukowego teoria plastyczności. Współpracownikami i kontynuatorami szkoły prof. J. Zawadzkiego byli: prof. dr hab. inż. Marian Nowak, prof. zw. PWr (wytrzymałość polimerów), oraz doc. dr inż. Jadwiga Barbara Gabryszewska (kryteria nośności tworzyw sztucznych). Współpracownikiem profesora był także doc. dr inż. Bronisław Okołów, wprowadzający nowy kierunek naukowy na PWr: metoda elementów skończonych.

JERZY ZAWADZKI
(1923–2000)
dr 1954, doc. 1957, prof. nadzw. 1962, prof. zw. 1970
twórca Szkoły Wytrzymałości i Reologii Polimerów i Kompozytów

20 dr.

- Bronisław Okołów — dr 1964, doc. 1970 — *metoda elementów skończonych* — 2 dr.
- Jadwiga Barbara Gabryszewska — dr 1964, doc. 1972
- Zdzisław Gabryszewski — dr 1962, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1982, prof. zw. 1994 — *teoria plastyczności* — 7 dr.
- Marian Nowak — dr 1966, dr hab. 1973, prof. nadzw. 1984, prof. zw. 1994 — 3 dr.

Jerzy Zawadzki – ur. 1923 we Lwowie, zm. 2000 we Wrocławiu. W okresie okupacji ukończył szkołę średnią i rozpoczął studia na PLw. Dyplom mgr. inż. mechanika otrzymał w 1947 w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, pracując jednocześnie (od 1946) jako pracownik naukowo-dydaktyczny PWr. 1946 młodszy asystent, 1947 st. asystent, 1950 adiunkt, 1954 dr n. techn., 1957 doc., 1962 prof. nadzw., 1970 prof. zw.; 1952–1955 prodziekan Wydziału Lotniczego, 1952–1968 jeden z organizatorów i kier. Katedry Mechaniki Technicznej, wieloletni zastępca dyr. instytutu. 1968–1975 czł. Komitetu Mechaniki i Fizyki Ośrodków Ciągłych PAN, 1970–1977 kier. Zakładu Reologii, czł. Komitetu Nauk o Materiałach PAN. Czł. założyciel Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej (1958). Specjalizował się w mechanice technicznej ciał stałych i reologii tworzyw konstrukcyjnych. Praca *Ciśnienie zredukowane jako jeden z parametrów wytężenia* podaje jedną z pierwszych wytężeniowych hipotez reologicznych. Promotor 20 doktoratów. Był autorem i współautorem ponad 100 prac naukowych z zakresu mechaniki – głównie reologii, 8 podręczników akademickich, skryptów i monografii. Przeszedł na emeryturę w 1983. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Komandorski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal za wybitne zasługi dla rozwoju PWr.

Zdzisław Gabryszewski – ur. 1930 w Szczarze; mgr inż. w 1955; dr n. techn. 1962; dr hab. 1968; prof. nadzw. 1982; prof. zw. 1994; kier. Zakładu Teorii Sprężystości i Plastyczności 1966–1976; zastępca dyr. Instytutu ds. Dydaktyki 1970–1972; dyr. Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej 1972–1981 i 1984–1987; dziekan Wydziału Mechanicznego 1987–1990; czł. Zespołu Dydaktyczno-Naukowego Mechanika 1983–1989; od 1999 do 2002 kier. Wydziałowego Zakładu Wytrzymałości Materiałów; czł. Komitetu Mechaniki PAN 1987–1993. Zajmował się zależnością chwilowych warunków plastyczności od drogi obciążania, warunkami plastyczności i równaniami konstytutywnymi ciał odkształcających się plastycznie – anizotropowych, opisem ciał o granicach zależnych od znaku. Wypromował 7 doktorów n. techn. Autor 50 publikacji, 6 skryptów, 1 podręcznika akademickiego. Publikacje m.in.: *Wybrane zagadnienia teorii plastyczności ciał anizotropowych* (1968); *Teoria sprężystości i plastyczności* (1987); *Mechanika procesów obróbki plastycznej* (1991; współautor). Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medal „Zasłużony dla PWr", Złota Odznaka PWr.

Szkoła Obróbki Ubytkowej, Obrabiarek i Narzędzi

Organizatorem tej szkoły naukowej był prof. **Władysław Chowaniec**, który po ukończeniu studiów na Politechnice Lwowskiej w 1929 r. odbył 5-letnią praktykę przemysłową w fabryce Citroëna w Paryżu, a później w l. 1935–1939 w Państwowych Zakładach Lotniczych w Warszawie. W 1945 r. został pracownikiem PWr. Zorganizował Katedrę Obróbki Skrawaniem i Narzędzi. Współpracownikom przekazywał swą głęboką wiedzę teoretyczną, wzbogaconą gruntowną wieloletnią praktyką przemysłową. Zainicjował następujące szkoły i kierunki naukowe:

– metrologia techniczna jest kierunkiem badań zorganizowanym przez doc. dr. inż. Bogusława Bałazińskiego. Głównym twórczym kierunkiem jego prac były konstrukcje oraz badania pneumatycznych przyrządów pomiarowych. Wyniki prac zostały wdrożone w kilku zakładach przemysłowych oraz były źródłem tematów kilku prac doktorskich,

– projektowanie i optymalizacja własności cieplnych obrabiarek oraz diagnostyka i nadzorowanie systemów obróbkowych. Twórcą tego kierunku naukowego jest prof. zw. dr inż. Jerzy Jędrzejewski. W zbudowanej komorze o precyzyjnie regulowanej temperaturze są prowadzone badania czynników wpływających na nagrzewanie się i odkształcanie cieplne obrabiarek, na ich dokładność geometryczną, głośność, dokładność ustalenia położenia zespołów roboczych, sztywność połączeń stałych i ruchomych. Opracowano zintegrowany model obliczenia strat mocy, temperatur i luzu roboczego w łożyskach wrzecion oraz przemieszczeń cieplnych. Trwają prace bazujące na modelowaniu, symulacji komputerowej i wirtualizacji zagadnień wymiany ciepła, zwłaszcza konwencji swobodnej i wymuszonej wirującymi elementami zespołów wrzecionowych, przekładni zębatych i pasowych. Obiektami badań są centra obróbkowe i szlifierki, celem zaś optymalne ich projektowanie pod względem cieplnym. Rozwinięto metody diagnozowania oparte na procedurach sztucznej inteligencji – systemy ekspertowe, logikę rozmytą, sieci neuronowe. Kontynuatorami szkół naukowych prof. J. Jędrzejewskiego są: dr hab. inż. Joachim Potrykus, prof. nadzw. PWr, oraz dr hab. inż. Jan Wojciechowski.

Kierunek naukowy automatyzacja obróbki skrawaniem tworzył doc. dr inż. Tadeusz Karlic w kierowanym przez siebie Zakładzie Technik Automatyzacji Wytwarzania. Głównym nurtem jego zainteresowań było doskonalenie metod programowania obrabiarek sterowanych numerycznie NC. Wyniki jego twórczych badań były wielokrotnie wprowadzane do przemysłu oraz publikowane w czasopismach krajowych i zagranicznych.

Szkoła Systemów Produkcyjnych i Automatyzacji

Jest szkołą stworzoną przez prof. zw. dr. hab. inż. **Jana Kocha**. Do znamiennych jej cech należy kompleksowość. Są to prace teoretyczne, obliczeniowe, doświadczalne, nadające się w większości przypadków do bezpośredniego wdrożenia, a więc mają w pełni charakter innowacyjny. W obrabiarkach, będących podstawą systemów produkcyjnych, dociekania naukowe dotyczyły statystycznych i dynamicznych własności podstawowych elementów tych maszyn, tzn. wrzecion, prowadnic oraz korpusów i ich połączeń. W wyniku tych badań powstały systemy obliczeniowe, przy których tworzeniu wykorzystano technikę komputerową. Prowadzone są również prace dotyczące badań nad metodami komunikacji elektronicznej w systemach produkcyjnych oraz nad rolą człowieka w projektowaniu, nadzorze oraz obsłudze złożonych zautomatyzowanych systemów. Istotnym uzupełnieniem, a zarazem ważnym elementem systemów produkcyjnych są problemy związane z zarządzaniem i pracą systemów. Szczególnie ważne są tu dociekania wskazujące na bezpośredni związek zarządzania z jakością uzyskiwanych produktów. Wiele wyników opisywanych prac prezentowano w ważniejszych ośrodkach naukowych Europy.

Współpracownicy prof. Jana Kocha, korzystając z osiągnięć jego szkoły, tworzą nowe kierunki badawcze i naukowe. Prof. nadzw. dr hab. inż. Edward Chlebus rozwija kierunek naukowy komputerowych metod projektowania i organizacji procesów produkcyjnych, w którym można wyróżnić trzy obszary działalności badawczej: 1) projektowanie, techniki CAD/CAQM i Cax, 2) modelowanie i rozwój produktu oraz 3) inżynieria procesów dyskretnych. Dr hab. inż. Tomasz Koch, prof. nadzw. PWr, tworzy kierunek naukowy: zarządzanie jakością, natomiast dr hab. inż. Józef Krzyżanowski, prof. nadzw. PWr, rozwija kierunek badawczy dynamika urządzeń wytwórczych.

Szkoła Obróbki Ściernej i Elektrochemicznej

Stworzona została przez prof. dr. inż. **Henryka Żebrowskiego** oraz doc. dr. inż. **Kazimierza Kubika**. Prowadzi badania wszystkich rodzajów narzędzi ściernych: osełek ściernych, ściernic i taśm ściernych, w których zastosowano materiały zarówno tradycyjne, jak węglik krzemu i elektrokorund, jak i w owym czasie nowe – z diamentową warstwą skrawającą. Wdrożono produkcję osełek i tarcz ściernych oraz strun drutowych z galwanicznie nakładaną warstwą diamentową. Opracowano nową technologię wytwarzania struny zbrojonej ziarnami diamentowymi na pełnym obwodzie. Skonstruowano, wykonano i przebadano kilka typów oryginalnych przecinarek do strun zbrojonych bezkońcowych. Ważnym elementem w pracach szkoły było ukierunkowanie badań na obróbkę elektrochemiczno-ścierną. Opracowano naukowe podstawy projektowania docierarek tarczowych. Stworzono ośrodek obróbki ściernej materiałów trudno obrabialnych. Z obróbki elektrochemiczno-ściernej pracę habilitacyjną obronił dr hab. inż. Stanisław Zaborski, prof. nadzw. PWr, który rozwija kierunek badawczy: obróbka erozyjna.

Szkoła Obróbki Skrawaniem

Prowadzona przez prof. dr. inż. **Henryka Żebrowskiego** szkoła koncentrowała się na 3 obszarach tematycznych. Pierwszy obejmował badania procesu skrawania ze względu na zwiększenie efektywności obróbki, uzyskiwanie wymaganej dokładności wymiarowo-kształtowej i żądanych właściwości warstwy wierzchniej przedmiotu. Zbudowano oryginalne, skomputeryzowane stanowisko do wyznaczania naprężeń własnych w warstwie wierzchniej przedmiotu obrobionego i drugie do pomiaru zużycia ostrzy skrawających, wykorzystując metodę przetwarzania obrazu. Prace w drugim obszarze tematycznym dotyczyły konstrukcji, technologii i eksploatacji narzędzi do obróbki skrawaniem w celu zwiększenia ich trwałości. Cechą charakterystyczną trzeciego kierunku było stosowanie podwyższonych prędkości skrawania, a także opracowanie systemu gospodarki narzędziowej w zintegrowanym wytwarzaniu. Badano mechanizmy i formy geometryczne zużycia w funkcji parametrów i warunków obróbki dla różnych materiałów narzędziowych: klasyczne węgliki spiekane, węgliki i cermetale pokrywane twardymi warstwami (TiN, TiC, Al_2O_3). Opierając się na bazach danych, programach komputerowych i ustalonych związkach matematycznych dobrano takie warunki obróbki, aby uzyskać z góry ustalone parametry geometryczne i fizykalne warstwy wierzchniej przedmiotu obrobionego. Zapoczątkowany został nowy kierunek badań, którym kieruje dr hab. inż. P. Cichosz, prof. PWr: narzędzia skrawające i inżynieria powierzchni. Dr hab. inż. Aleksander Streubel rozwija kierunek badawczy metody wykonywania długich otworów, dr hab. inż. Marek Miernik tworzy kierunek badawczy obróbka skrawaniem materiałów trudno obrabialnych.

WŁADYSŁAW CHOWANIEC
(1901–1987)
ad. 1945, prof. kontr. 1951, doc. 1955, dr 1959,
prof. nadzw. 1960, prof. zw. 1968
organizator Szkoły Obróbki Ubytkowej,
Obrabiarek i Narzędzi

30 dr.

Jerzy Jędrzejewski
dr 1965, doc. 1970,
prof. nadzw. 1986, prof. zw. 2000
projektowanie i optymalizacja własności cieplnych obrabiarek oraz diagnostyka i nadzorowanie systemów obróbkowych

16 dr.

- **Joachim Potrykus**
  dr 1970, dr hab. 1992, prof. nadzw. 1996
- **Jan Wojciechowski**
  dr 1972, dr hab. 1994

Tadeusz Karlic
(1916–2000)
dr 1969, doc. 1969
automatyzacja obróbki skrawaniem

6 dr.

- **Bronisław Choroszy**
  dr 1975, dr hab. 1992

Bogusław Bałaziński
dr 1964, doc. 1970
metrologia techniczna

8 dr.

Jan Koch
dr 1964, dr hab. 1972,
prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1990
twórca Szkoły Systemów Produkcyjnych i Automatyzacji

22 dr.

- **Edward Chlebus**
  dr 1978, dr hab. 1993, prof. PWr 1996,
  prof. nadzw. 2001
  komputerowe metody w projektowaniu i wytwarzaniu
  — 10 dr.
- **Tomasz Koch**
  dr (promotor M. Bossak) 1986,
  dr hab. 1996, prof. nadzw. 1998
  zarządzanie jakością
  — 8 dr.
- **Józef Krzyżanowski**
  dr 1972, dr hab. 1991, prof. nadzw. 1996
  dynamika urządzeń wytwórczych
  — 1 dr
- **Wacław Skoczyński**
  dr 1980, dr hab. 2002

Kazimierz Kubik
dr 1964, doc. 1969
współtwórca Szkoły Obróbki Ściernej i Elektrochemicznej

19 dr.

- **Stanisław Zaborski**
  dr 1982, dr hab. 2001, prof. nadzw. 2003
  obróbka erozyjna

Henryk Żebrowski
dr 1965, doc. 1969,
prof. nadzw. 1986, prof. zw. 1994
współtwórca szkół: Obróbki Ściernej i Elektrochemicznej oraz Obróbki Skrawaniem

13 dr.

- **Piotr Cichosz**
  dr 1980, dr hab. 1998, prof. nadzw. 2000
  narzędzia skrawające, inżynieria powierzchni
- **Marek Miernik**
  dr 1978, dr hab. 1989, doc. 1990,
  prof. nadzw. PWr 1993, doc. 1998
  obróbka skrawaniem materiałów trudno obrabialnych
- **Aleksander Streubel**
  dr 1971, dr hab. 1988, doc. 1989,
  prof. nadzw. PWr 1992, prof. 2004
  metody wykonywania długich otworów
  — 2 dr.
- **Borys Storch**
  dr 1979, dr hab. 1989
  (od 1992 na PKosz)

Władysław Chowaniec – ur. 1901 w Stanisławowie, zm. 1987. Pracował początkowo na stanowisku adiunkta, następnie wykładowcy, zastępcy prof. 1949, prof. kontraktowego 1951, doc. 1955, prof. nadzw. 1960, prof. zw. 1968; otrzymał tytuł doktora h.c. Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie (1969); w l. 1945–1963 organizator i kier. Katedry Obróbki Metali; dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn 1963–1971; dziekan Wydziału Mechanicznego 1950–1952; przedstawiciel Rady Wydziału w Senacie; zastępca przewodniczącego Sekcji Podstaw Budowy Maszyn II Kongresu Nauki Polskiej; czł. Komitetu Podstaw Konstrukcji i Technologii PAN, WTN, Rady Naukowo-Technicznej Instytutu Obróbki Skrawaniem w Krakowie, Rady Naukowo-Technicznej Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Podstaw Technologii i Konstrukcji Maszyn przy Ministrze Przemysłu Maszynowego; przewodniczący Rady Naukowo-Technicznej Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Obróbki Ściernej w Łodzi. Twórca Szkoły Obróbki Ubytkowej, Obrabiarek i Narzędzi. Wypromował 30 doktorów n. techn., wśród wychowanków 4 prof. Autor 26 publikacji, 2 skryptów. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

Kazimierz Kubik – ur. 1931 w Bielsku-Białej; asystent 1955; dr n. techn. 1964; doc. 1969–1991; kier. Oddziału Wydziału Mechanicznego Filii PWr w Wałbrzychu 1969–1972; zastępca dyr. Filii PWr w Wałbrzychu 1972–1975; dyr. i zastępca dyr. Filii PWr w Jeleniej Górze 1975–1980; kier. Zakładu Obróbki Ściernej 1968–1976; zastępca dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn ds. dydaktyki i wychowania 1987–1991; pełnomocnik rektora ds. spółki „Hydromech" 1990–1991. Współtwórca Szkoły Obróbki Ściernej i Elektrochemicznej. Do szczególnych osiągnięć naukowych należy opracowanie podstaw teoretycznych projektowania docierarek tarczowych oraz stworzenie ośrodka obróbki ściernej materiałów trudno obrabialnych. Wypromował 19 doktorów n. techn. Autor i współautor 130 publikacji, 30 patentów i 2 skryptów. Przeszedł na emeryturę w 1991. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Złota Odznaka PWr.

Henryk Żebrowski – ur. 1930 w Desznie; studia na PWr w l. 1950–1956; mgr inż. 1956; dr n. techn. 1965; doc. 1969; prof. nadzw. 1986; prof. zw. 1994; kier. Zakładu Obróbki Skrawaniem i Narzędzi 1963–1975, Obróbki Wiórowej, Ściernej i Erozyjnej 1975–1979 oraz 1987–2000; zastępca dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn w l. 1963–1981 i 1987–1993. Przewodniczący Komisji Inst. ds. Przewodów Doktorskich od 1973. Czł. Komitetu Budowy Maszyn PAN od 1987. Czł. (od 1982), przewodniczący (1993–2003) oraz honorowy przewodniczący Sekcji Podstaw Technologii Komitetu Budowy Maszyn PAN i czł. prezydium tego komitetu od 2003; czł. Komisji Budowy Maszyn PAN w Poznaniu oraz Komisji Mechaniki i Budownictwa PAN we Wrocławiu. Czł. zw. Akademii Inżynierskiej w Polsce od 1998. Przewodniczący rad programowych dwóch czasopism PAN: „Advances in Manufacturing Science and Technology" od 1993 oraz „Archiwum Technologii Maszyn i Automatyzacji" od 1993. Czł. rady naukowej Instytutu Obróbki Skrawaniem w Krakowie od 1999. Założyciel i Prezydent Naukowej Szkoły Obróbki Ściernej od 1978. Wypromował 13 doktorów n. techn., spośród nich: 1 prof. zw., 5 doktorów hab. Autor i współautor 185 publikacji, 5 skryptów; opracował rozdział XI *Szlifowanie i inne obróbki ścierne. Poradnik* tom I *Obróbka skrawaniem* (1991). Ważniejsze odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN; Srebrna i Złota Odznaka SIMP, Srebrna i Złota Odznaka NOT.

Jan Koch – ur. 1931 w Kobylnicy (woj. Lwów); mgr inż. 1956; dr n. techn. 1964; dr hab. 1972, prof. nadzw. 1976; prof. zw. 1990. Kier. Zakładu Obrabiarek, Automatyzacji i Organizacji 1965–2002, zatrudniającego w 2002 50 pracowników i doktorantów. Zastępca dyr. Instytutu 1971–1981. Czł. Senatu PWr 1981–2002; prorektor PWr 1985–1987; dyr. Instytutu Technologii Maszyn i Automatyzacji 1987–1993; dziekan Wydziału Mechanicznego 1993–1999. Twórca i kier. Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii od 1995. Współtwórca kierunku studiów automatyka i robotyka oraz zarządzanie i inżynieria produkcji w skali PWr oraz całego kraju. Czł. Komitetu Budowy Maszyn PAN od 1978; czł. rady programowej czasopisma PAN „Postępy Technologii" 1981–1986, czasopisma „Mechanik" od 1979; konsultant w Fabryce Automatów Tokarskich we Wrocławiu 1979–1997; czł. Rady Naukowej Centrum Badawczo-Konstrukcyjnego 1977–1990, Zespołu Ekspertów MEN od 1992, Rady Głównej MEN 1990–1993, KBN z wyboru w l. 1991–1994 i 1997–2004. Czł. Rady Fundacji na rzecz Nauki Polskiej 1997–2000. Współtwórca oraz przewodniczący Rady Nadzorczej Wrocławskiego Parku Technologicznego SA od 1997. Twórca Szkoły Systemów Produkcyjnych i Automatyzacji. Twórca Centrum Systemów Produkcyjnych w ITMiA uznanego przez Komisję UE jako „Centrum Doskonałości". Wypromował 22 dr. n. techn., wśród wychowanków 3 prof.; autor ok. 200 publikacji, 3 książek oraz 140 opracowań dla przemysłu. Wykładowca uniwersytetów w Dreźnie 1971–1991 oraz w Stuttgarcie od 1985. Odznaczenia: Medal KEN, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal Zasłużony dla PWr, Doktor h.c. Politechniki Szczecińskiej (2002).

Szkoła Technologii Metali i Metaloznawstwa

Organizatorem szkoły był prof. **Egon Dworzak**. Z wykształcenia hutnik, posiadał szeroką praktykę przemysłową odbytą w kraju i za granicą w specjalności metalurga, walcownika, chemika i związaną z tym pracą w laboratoriach: chemicznym, ceramicznym, metalograficznym oraz wytrzymałościowym. Organizując pracę dydaktyczną i naukową w prowadzonej przez siebie Katedrze Technologii Metali, już na podstawie prac dyplomowych nadawał swym współpracownikom – wówczas jednocześnie jeszcze studentom – kierunki ich specjalizacji naukowych jako zalążków przyszłych nowych szkół naukowych. Tak powstały następujące kierunki:

– zdolność do wypełniania form odlewniczych, rozwijany na PWr, a od 1974 r. w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Zielonej Górze (obecnie Uniwersytet Zielonogórski), którego twórcą jest prof. zw. dr hab. inż. Andrzej Bydałek. Główne zainteresowania naukowe profesora koncentrowały się na metalach i stopach odlewniczych w stanie ciekłym. Badania nad przepływami i krystalizacją w warunkach dynamicznych doprowadziły do opracowania pierwszej uzasadnionej naukowo metody ustalania warunków wypełniania form odlewniczych stopami z wykorzystaniem modelowania krzepnącej w trakcie przepływów cieczy w kanałach pomiarowych. Na bazie doświadczeń laboratoryjnych opracował i opatentował wiele sposobów badania zdolności do wypełniania form odlewniczych. Opisana działalność stanowiła bazę do licznych krajowych i zagranicznych publikacji i referatów na konferencjach zarówno odlewników, jak i fizyków, oraz była inspiracją do rozwoju naukowego kierowanego przez profesora zespołu badawczego;

– nowoczesne procesy spawalnicze – stworzony przez prof. nadzw. dr. hab. Władysława Kaczmara, który prowadził badania nad stosowaniem dodatkowych materiałów spawalniczych do spawania miedzi i aluminium metodami MIG i TIG pod topnikiem. Rezultaty osiągnięto przez wytwarzanie i stosowanie elektrod spawalniczych odlewanych oraz zawierających proszki metali. Kontynuatorem kierunku jest dr hab. inż. Andrzej Ambroziak, prof. nadzw. PWr, oraz dr hab. inż. Zbigniew Mirski;

– technologie modelu i formy, którego twórcą jest prof. zw. dr inż. Hilary Gumienny. Prace naukowe koncentrowały się na technologiach odlewania stopów metali nieżelaznych, w tym odlewania stopów cynku pod wysokim ciśnieniem. Opracowano sposób modyfikacji żeliwa sferoidalnego o dużej odporności na ścieranie przez zastosowanie miszmetali. Drugim nurtem badań były formy i rdzenie oparte na spoiwach fosforanowych, formy do odlewów precyzyjnych wiązane krzemianem etylu oraz formy gipsowe.

Spośród uczniów Egona Dworzaka wywodzą się również twórcy następujących szkół naukowych: Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego, Rozwoju Badań Stopów Miedzi, Doskonalenia Metod Badawczych Odlewniczych Materiałów Formierskich, Automatyzacji Procesów Produkcyjnych.

Szkoła Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego

Jej twórcą jest prof. zw. dr hab. inż. **Jerzy Zbigniew Gronostajski**. Wkład szkoły do nauki i praktyki obejmował wiele ważnych zagadnień, lecz wymienione zostaną tylko dwa osiągnięcia:

– opracowanie teorii utraty stateczności blach w szerokim zakresie odkształceń z uwzględnieniem złożonej drogi odkształcania i właściwości anizotropowych blach oraz oryginalne badania zachowania się blach powlekanych ogniowo i elektrolitycznie cynkiem i tworzywami organicznymi w procesach tłoczenia o różnych drogach odkształcania. Badania te są oryginalne, pozwoliły znacznie poszerzyć wiedzę dotyczącą zachowania się powłok w zakresie dużych odkształceń plastycznych. Mają także aspekt utylitarny: opracowano na ich podstawie technologię tłoczenia złożonych wyrobów powlekanych warstwami ochronnymi;

– opracowanie równań konstytutywnych opisujących naprężenie uplastyczniające stali węglowych w zależności od parametrów struktury, warunków odkształcania oraz stanu odkształcenia. Na podstawie rozważań teoretycznych nad wpływem stanu naprężenia na proces dekohezji sterowanej opracowano oryginalne technologie wykrawania wyrobów o zmniejszonej wysokości zadziorów, wykrawania dokładnego z zastosowaniem płaskich elementów dociskających, dokładnego bezodpadowego cięcia prętów przez przyspieszenie bądź opóźnienie dekohezji w wyniku oddziaływania temperatury bądź dodatkowego stanu naprężeń ściskających.

Prof. J. Gronostajski przedstawiał swoje osiągnięcia naukowe w renomowanych czasopismach naukowych, na konferencjach międzynarodowych i wykładach oraz seminariach prowadzonych przez niego w wielu ośrodkach naukowych w Europie i USA. Ma w dorobku ponad 300 publikacji, w tym 13 książek, monografie i skrypty, 42 publikacje w czasopismach znajdujących się na liście filadelfijskiej, 80 publikacji w czasopismach krajowych, ponad 50 w zagranicznych materiałach konferencyjnych, ponad 30 w krajowych materiałach konferencji PAN i ponad 30 w krajowych materiałach konferencyjnych. Jest autorem 20 patentów i 10 zgłoszeń patentowych. Na szczególne wyróżnienie zasługują dwie pozycje: podręcznik akademicki *Mechanika procesów obróbki plastycznej*, a także książka *Materials processing defects* wydana w 1995 r., w której prof. J. Gronostajski jest współautorem rozdziału „Formability, damage and corrosion resistance of coated steel sheets".

Szkołę prof. J. Gronostajskiego kontynuuje dr hab. inż. Andrzej Matuszak, prof. nadzw. PWr, a nowe kierunki naukowe tworzą: dr hab. inż. Stanisław Dzidowski oraz dr hab. inż. Jacek Kaczmar, prof. nadzw. PWr.

Szkoła Rozwoju Badań Stopów Miedzi

Twórcą szkoły był doc. dr inż. **Rudolf Haimann**, którego zainteresowania dotyczyły badań brązów aluminiowych wytwarzanych na bazie miedzi z dodatkami stopowymi pierwiastków, w istotny sposób poprawiających właściwości użytkowe tych stopów. Badania miały na celu uzyskanie materiałów o bardzo dobrych właściwościach mechanicznych, takich jak wytrzymałość na rozciąganie, granica plastyczności, wydłużenie, ciągliwość, twardość i udarność oraz dobra odporność na korozję, ścieralność i kawitację. Dzięki tym zaletom stopy znalazły zastosowanie w maszynach i urządzeniach przemysłu chemicznego, do budowy statków oraz wielu innych elementów konstrukcyjnych o wymaganych bardzo wysokich właściwościach użytkowych.

Współpraca z rozwijającym się w latach powojennych na terenie Dolnego Śląska przemysłem wydobywczym oraz przetwórczym miedzi owocowała uzyskiwaniem dodatkowych dotacji finansowych przeznaczanych na rozwój bazy sprzętowej i naukowej na Politechnice Wrocławskiej.

Zakres rozwijanych badań był skoncentrowany na jednofazowych i dwufazowych stopach brązów aluminiowych zawierających do 13% aluminium oraz pierwiastki stopowe, takie jak chrom, krzem, mangan, żelazo, tytan, cyrkon i inne w ilościach do 10%. Optymalizacja składów chemicznych tych stopów, parametrów przeróbki plastycznej oraz obróbki cieplnej (hartowania, odpuszczania, przesycania lub starzenia) umożliwiła uzyskiwanie zespołów właściwości gwarantujących bardzo korzystne cechy nowoczesnych materiałów konstrukcyjnych i stanowiła bazę do rozwijanej w przyszłości inżynierii materiałowej. Opracowane materiały znalazły praktyczne zastosowanie jako stopy przemysłowe, a niektóre z nich zostały objęte zastrzeżeniami patentowymi.

Realizowane prace badawcze przyczyniły się do rozwoju naukowego poprzez realizację prac doktorskich z dziedziny stopów miedzi, opracowaniem nowych kompozytów polimerowych i kompozytów z osnową metalową oraz przez zastosowanie i rozwój metod transmisyjnej skaningowej mikroskopii elektronowej w badaniach strukturalnych.

Prof. R. Heimann wypromował 12 doktorów n. techn., jest autorem 125 publikacji, 1 monografii oraz współautorem 3 skryptów i ponad 200 raportów i ekspertyz materiałowych i innowacyjno-wdrożeniowych dla przemysłu.

Obecnie nowy kierunek naukowy inżynieria materiałowa tworzy dr hab. inż. Włodzimierz Dudziński, prof. nadzw. PWr.

Szkoła Doskonalenia Metod Badawczych Odlewniczych Materiałów Formierskich

Twórcą szkoły jest prof. zw. dr hab. inż. **Zdzisław Samsonowicz**. Prace ukierunkowano na doskonalenie metod badawczych materiałów formierskich dotychczas stosowanych oraz nowo wprowadzanych. Dla mas dla form skorupowych opracowano nowe kształty i wymiary laboratoryjnych próbek i warunków ich wykonania, a przeznaczonych do badań wytrzymałości i przepuszczalności, co zostało przyjęte jako norma w wielu krajach. Stworzona oryginalna metoda badania przyczepności form skorupowych do płyt modelowych pozwoliła na bezbłędne rozmieszczenie wypychaczy w tych płytach. Opracowany oddzielacz ML-1 (patent) zastąpił dotychczas stosowany olej silikonowy. Powstały w Katedrze Fizyki gładkościomierz GŁ-1 został wykorzystany do pomiarów chropowatości powierzchni odlewów oraz (po raz pierwszy w świecie) gładkości powierzchni ceramicznych form odlewniczych. Ustalono wpływ chropowatości i sposobów oczyszczania odlewów na ich wytrzymałość (doktorat) oraz takich czynników jak np. wartości pH masy formierskiej na gładkość masy i odlewu (habilitacja w 1965). Wyniki badań, dotyczące zmian właściwości mas formierskich pod wpływem wysokich temperatur ciekłego metalu, zaowocowały powstaniem nowych metod badawczych (doktorat i habilitacja). Opracowana przystawka do oznaczania przepuszczalności napromieniowanych mas formierskich znalazła zastosowanie w wielu naukowych laboratoriach badawczych i jest wykorzystywana w pracach doktorskich i habilitacyjnych. Opracowanie metody liczbowego określenia skłonności masy formierskiej do tworzenia wady powierzchni odlewu zwanej „strupem" pozwoliło na wprowadzenie do laboratoriów badawczych nowego oryginalnego aparatu (patent). Nowa metoda liczbowego ujęcia wskaźnika zdolności odwzorowania masy formierskiej nazwana została „metodą Samsonowicza". Jej opracowanie było poważnym osiągnięciem, dzięki niej można było dokonać pomiaru siły i czasu wiązania CMS. Prace naukowe związane z tą metodą były prezentowane w 1969 r. na Kongresie Odlewniczym w Belgradzie oraz na wielu międzynarodowych konferencjach. Metodę tę zaadaptowano do badania niektórych materiałów budowlanych. Dla mas formierskich utwardzanych chemicznie opracowano automatyczny dozownik CO_2 o regulowanej temperaturze (patent). Wprowadzono technikę mikrofalowego utwardzania mas rdzeniowych, a po raz pierwszy w świecie zastosowano i rozwinięto technikę ultradźwiękowego pomiaru technologicznych właściwości mas formierskich. Jako wybitny specjalista prof. Samsonowicz w l. 1978–1983 był przedstawicielem Polski w Komisji 1.3.A w Comité International des Associations Techniques de Fonderie. Metody badawcze i aparaty otrzymały nagrodę „Złota Kadź" na wystawie FONDEX w Brnie, a ich twórca Zdzisław Samsonowicz zespołową Nagrodę Państwową II stopnia w 1984 r. Prace opisywanego kierunku naukowego są do dziś wykorzystywane w dysertacjach doktorskich we wrocławskich (6 doktoratów) i w innych ośrodkach naukowych. Z tej dziedziny opublikowano ponad 100 prac w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz wiele z nich przedstawiano na licznych konferencjach.

Kontynuatorem opisanego kierunku jest prof. dr hab. inż. Tadeusz Mikulczyński.

Szkoła Automatyzacji Procesów Produkcyjnych

Twórcą szkoły jest prof. zw. dr hab. inż. **Zdzisław Samsonowicz**, który w początkowym okresie działalności naukowej prowadził wraz z zespołem liczne prace badawcze w obszarze automatyzacji procesów odlewniczych. Do najważniejszych osiągnięć zalicza się opracowanie prototypu urządzenia do automatycznego odważania wsadów żeliwiakowych oraz automatu do racjonalnego rozdziału mas formierskich do zasobników nad maszynami formierskimi (1 patent i 1 doktorat). Konstrukcja specjalnego sygnalizatora poziomu masy w zasobnikach oraz opracowana kierownica strugi powietrza do eliminacji zawieszeń materiałów ziarnistych i pylastych (2 patenty) znalazły zastosowanie w wielu nowych obiektach przemysłowych w kraju i za granicą również dla wybuchowych materiałów pylastych. Po raz pierwszy w świecie zastosowano ultradźwiękowy pomiar i regulacje wilgotności w przeróbce mas formierskich (patent i 3 doktoraty). Wykorzystano ultradźwięki do jednoczesnego pomiaru właściwości technologicznych mas formierskich i ich sterowanej regulacji (patent i 2 doktoraty), a dalsze prace badawcze zaowocowały pracą habilitacyjną doktora n. techn. Tadeusza Mikulczyńskiego. Kilka prac związanych z automatyzacją transportu pneumatycznego znalazło zastosowanie w przemyśle i było tematem dysertacji doktorskiej.

Opracowano oryginalne zasady budowy algorytmu dyskretnego procesu produkcyjnego określanego siecią operacyjną. Wprowadzono nowe symbole graficzne sieci operacyjnej, w których skład wszedł węzeł alternatywy i węzeł koniunkcji oraz klatka warunkowa niezależna. Zasady budowy algorytmu dyskretnego procesu wytwórczego opisano w książce *Automatyzacja procesów odlewniczych* (1985), która jest pierwszym podręcznikiem z tej dziedziny. W 1997 r. została wydana książka T. Mikulczyńskiego, Z. Samsonowicza, *Automatyzacja dyskretnych procesów produkcyjnych*, w której opisano nową metodę transformacji sieci (MTS) i metodę GRAFPOL – syntezy sekwencyjnych układów sterowania. Metoda ta została rozwinięta w doktoracie, którego promotorem był prof. dr hab. inż. Tadeusz Mikulczyński, kontynuujący opisywaną szkołę.

Prace tej szkoły naukowej były publikowane w kilkudziesięciu artykułach i prezentowane na wielu konferencjach. Prof. Zdzisław Samsonowicz jako członek Zespołu „Mechanika" przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zainicjował wprowadzenie do programów nauczania na wszystkich wydziałach mechanicznych przedmiotu automatyzacja procesów technologicznych, a później był jednym z ekspertów ministerstwa, tworzących nowy kierunek automatyka i robotyka dla wszystkich wydziałów mechanicznych.

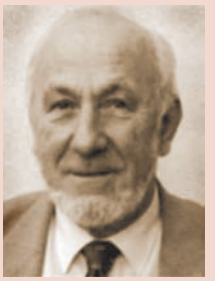
EGON DWORZAK
(1895–1964)
dr 1944, zast. prof. 1946, kontr. prof. nadzw. 1947,
zast. prof. 1954, doc. 1959
organizator Szkoły Technologii Metali i Metaloznawstwa

7 dr.

Andrzej Bydałek
dr 1961 (promotor M. Zakrzewski),
dr hab. 1965, doc. 1967
zdolność do wypełniania form odlewniczych
(od 1974 na UZ)
— 2 dr.

Jerzy Zbigniew Gronostajski
dr 1963, dr hab. 1967,
prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1987
twórca Szkoły Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego
— 23 dr.

- **Stanisław Dzidowski**
  dr 1976, dr hab. 1991,
  prof. nadzw. 1995
  mezomechanika pękania
  — 2 dr.
- **Andrzej Matuszak**
  dr 1973, dr hab. 1990,
  prof. nadzw. 1996
  — 1 dr
- **Jacek Kaczmar**
  dr 1978, dr hab. 1998,
  prof. nadzw. 2000
  kompozyty metali i tworzyw sztucznych
- **Zbigniew Gronostajski**
  dr 1994, dr hab. 2000
  — 2 dr.

Hilary Gumienny
dr 1961, prof. nadzw. 1964,
prof. zw. 1973
technologie modelu i formy
— 14 dr.

Rudolf Haimann
(1921–1996)
dr 1962, doc. 1968
twórca Szkoły Rozwoju Badań Stopów Miedzi
— 12 dr.

- **Włodzimierz Dudziński**
  dr 1977, dr hab. 1987,
  prof. nadzw. 1991
  inżynieria materiałowa
  — 1 dr

Władysław Kaczmar
(1921–1989)
dr 1962, dr hab. 1968,
prof. nadzw. 1973
nowoczesne procesy spawalnicze
— 16 dr.

- **Andrzej Ambroziak**
  dr 1977, dr hab. 1998,
  prof. nadzw. 2002
  — 1 dr
- **Zbigniew Mirski**
  dr 1979, dr hab. 2000

Zdzisław Samsonowicz
dr 1961 (promotor M. Zakrzewski),
dr hab. 1965, prof. nadzw. 1972,
prof. zw. 1986
twórca szkół: Doskonalenia Metod Badawczych Odlewniczych Materiałów Formierskich oraz Automatyzacji Procesów Produkcyjnych
— 11 dr.

- **Tadeusz Mikulczyński**
  dr 1983, dr hab. 1995,
  prof. nadzw. 1998, prof. zw. 2001
  — 3 dr.
- **Mieczysław Rzeczkowski**
  (zm. 1989)
  dr 1969, dr hab. 1977

Egon Dworzak – ur. 1895 w Ostrawie (Czechy), zm. 1964. Studiował chemię techniczną i technologię najpierw na politechnice w Brnie, a później w Wiedniu, gdzie w 1920 otrzymał dyplom inż. hutnictwa. Do Polski przyjechał w 1919. Od 1919 do 1925 pracował jako asystent ruchu w rafinerii nafty w Libuszy, gdzie zaprojektował i uruchomił nową rafinerię. W l. 1925–1937 pracował w Hucie Pokój w Nowym Bytomiu, gdzie zorganizował Oddział Materiałów Ogniotrwałych. Był zastępcą kier. stalowni, odlewni staliwa i żeliwa. W 1930 objął funkcję szefa Wydziału Badawczo-Doświadczalnego z laboratoriami: chemicznym, metalograficznym, wytrzymałościowym i ceramicznym. W tym czasie odbył staż na politechnice w Charlotenburgu. Od 1937 do września 1939 pracował w Zakładach Amunicyjnych „Pocisk" w Warszawie jako specjalista z zakresu stali pociskowej. W 1940 został skierowany do Witkowickich Zakładów Hutniczych w Ostrawie, gdzie jako urzędnik techniczny pracował w walcowni i spawalni rur. W 1944 uzyskał stopień dr. n. techn. na politechnice w Brnie. We wrześniu 1945 powrócił do Polski i objął kierownicze stanowisko w Południowym Zjednoczeniu Przemysłu we Wrocławiu. Od października 1945 jednocześnie pracował na PWr początkowo na Wydziale Hutniczym, a następnie na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym. Był współzałożycielem, a od 1946 kier. Katedry Technologii Maszyn. W czerwcu 1946 został zastępcą prof. kontraktowego, a w lutym 1947 kontraktowym prof. nadzw. We wrześniu 1954 został zastępcą prof., a w styczniu 1959 doc. Był organizatorem Szkoły Technologii Metali i Metaloznawstwa. Wypromował 7 doktorów. Był autorem 22 publikacji oraz 1 podręcznika akademickiego. Odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP, Krzyżem Grunwaldzkim i Gwiazdą Śląska.

Hilary Gumienny – ur. 1918 we Lwowie. Studia wyższe rozpoczął na Wydziale Mechanicznym PLw i kontynuował je w l. 1944–1945. Dyplom inż. mechanika uzyskał w grudniu 1945 na Wydziale Mechanicznym Politechniki Śląskiej przy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Do Wrocławia przyjechał w grudniu 1945. Od 1945 był zatrudniony na PWr w Katedrze Technologii Metali jako st. asystent, następnie adiunkt (1947), zastępca prof. (1953), st. wykładowca (1961), prof. nadzw. (1964), prof. zw. (1973). Stopień dr. n. techn. uzyskał w 1961. Uprawiał dyscyplinę naukową: budowa i eksploatacja maszyn, specjalność odlewnictwo. Pełnił funkcje: kier. Zakładu Odlewnictwa (1952), kier. Katedry Odlewnictwa (1954), kier. Zakładu Topienia i Odlewania Metali (1968–1988), prodziekana Wydziału Mechanicznego (1955–1956), dziekana Wydziału Mechanicznego (1956–1958 i 1964–1967), prorektora ds. rozwoju kadry PWr (1967–1968), zastępcy dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn (1963–1971), dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn (1971–1987). Od 1970 był czł. Rady Naukowej Instytutu Odlewnictwa w Krakowie, czł. Zespołu Rzeczoznawców Stowarzyszenia Technicznego Odlewników Polskich od 1978, od 1968 czł. Zespołu Mechaniki w Ośrodku Metodycznym Studiów dla Pracujących przy Politechnice Śląskiej w Gliwicach. Był czł. założycielem, a w l. 1955–1970 pełnił funkcję przewodniczącego Wojewódzkiego Oddziału STOP. Jest organizatorem kierunku fizyko-chemiczne podstawy procesów odlewnictwa metali. Wypromował 14 doktorów n. techn. Jest autorem lub współautorem 52 publikacji. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP, Medal KEN, Złota Honorowa Odznaka NOT, Złota Honorowa Odznaka STOP i in. Na emeryturę przeszedł w 1988.

Jerzy Gronostajski – ur. 1933, asystent 1955, mgr inż. 1956, dr n. techn. 1963, dr hab. 1967, prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1987. Kier. Zakładu Przeróbki Plastycznej/Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego od 1965. Prodziekan Wydziału Mechanicznego 1968–1971, 1975–1981, zastępca prorektora 1971–1975. Czł. Komitetu Hutnictwa/Metalurgii od 1967, Komitetu Budowy Maszyn 1982–1988, zastępca przewodniczącego Sekcji Teorii Procesów Przeróbki Plastycznej Komitetu Metalurgii 1973–1979, przewodniczący Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN Oddział Wrocław od 1990, czł.: Rady Programowej 1991–1999 i Board of Director Towarzystwa Naukowego ESAFORM od 1999, Society for Intercultural Philosophy od 1984. Red. nacz. kwartalnika „Archives of Civil and Mechanical Engineering" od 2000, czł. komitetów redakcyjnych czasopism „Archives of Metallurgy", „Metallurgy and Foundry Engineering" i „Inżynieria Maszyn". Koordynator programu TEMPUS pt. „Development of Technology Transfer Centre in Low Silesia in Metal Convertion Industry" 1994–1997, koordynator programu INCO-COPERNICUS pt. „System for sheet metal forming design" 1997–2001, koordynator V programu „The Intelligent System for Net Shape Forming of Sheet Metal Products" od 2002. Wypromował 23 doktorów n. techn., 4 jego współpracowników uzyskało stopień doktora hab. i 4 uzyskało nagrodę IV Wydziału Nauk Technicznych PAN. Jest autorem i współautorem ponad 300 publikacji. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Medal za Zasługi dla Obronności Kraju, Złota Honorowa Odznaka Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich, Złota Odznaka PWr. W 2001 otrzymał na Uniwersytecie w Bacau tytuł doktora h.c., pierwszy taki tytuł przyznany przez ten uniwersytet w czterdziestolecie jego istnienia. Twórca Szkoły Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego.

Rudolf Haimann – ur. 1921 w Michałkowicach (pow. Katowice), zm. 1996. Dyplom mgr. inż. na Wydziale Mechanicznym PWr w 1950. Od 1948 pracował w Katedrze Technologii Metali jako zastępca asystenta, asystent 1949, adiunkt 1954. Stopień dr. n. techn. uzyskał w 1962. W 1968 został mianowany doc. w Instytucie Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej, gdzie pełnił funkcję kier. Zakładu Metaloznawstwa. Sprawował liczne funkcje na wydziale i na uczelni. W l. 1956–1958 był prodziekanem Wydziału Mechanizacji Rolnictwa, 1982–1984 prorektorem do spraw współpracy z zagranicą PWr, w l. 1968–1974 zastępcą dyr. Instytutu ds. współpracy z przemysłem, w l. 1975–1981 i 1984–1987 zastępca dyr. instytutu ds. dydaktyki. W l. 1987–1990 dyr. Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej. Był twórcą Szkoły Rozwoju Badań Stopów Miedzi. Był czł. Polskiego Towarzystwa Metaloznawczego – Oddział Śląski. Wypromował 12 doktorów n. techn. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN i in. Przeszedł na emeryturę w 1991.

Władysław Kaczmar – ur. 1921 we Lwowie, zm. 1989. Studia na PLw rozpoczął w 1940. Ukończył je w 1946 na Politechnice Śląskiej w Gliwicach na Wydziale Mechanicznym, uzyskując dyplom mgr. inż. Od 1946 pracował w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego we Wrocławiu. W 1949 rozpoczął pracę na PWr w Katedrze Technologii Metali jako asystent. Stopień dr. n. techn. uzyskał w 1962, a dr. hab. w 1968. Tytuł prof. nadzw. otrzymał w 1973. Od 1974 był kier. Katedry Technologii Metali. W 1968 zorganizował Zakład Spawalnictwa w Instytucie Technologii Budowy Maszyn i był jego kier. do 1989. W l. 1975–1981 pełnił funkcję dziekana Wydziału Mechanicznego PWr, a w l. 1973–1975 pełnił funkcję dyr. Pionu ds. Filii PWr. Był czł. Rady Naukowej Instytutu Spawalnictwa w Gliwicach. Współpracował z zagranicznymi ośrodkami akademickimi, np. Rheinisch Westwälische Technische Hochschule w Aachen, Technische Universität Dresden, Politechnika w Brnie. Stworzył kierunek nowoczesne metody spawalnicze. Wypromował 16 doktorów n. techn. Jest autorem lub współautorem 85 publikacji, 7 patentów i wielu wdrożeń przemysłowych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN i in. Podoficer Armii Krajowej.

Zdzisław Samsonowicz – ur. 1923. W Straży Akademickiej Politechniki od VII 1945; zastępca asystenta 1946, mgr inż. 1950, dr n. techn. 1961, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1986. Kier. Zakładu Mechanizacji i Automatyzacji Odlewnictwa 1966–1988, kier. Zakładu Odlewnictwa 1988–1993, prodziekan Wydziału Mechanicznego 1966–1968, zastępca dyr. Instytutu Technologii Budowy Maszyn 1968–1978, czł. Zespołu Naukowo-Dydaktycznego MECHANIKA Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki 1979–1989, czł. Zespołu Ekspertów Kierunku Automatyka i Robotyka 1989–1990, przedstawiciel Polski w Komisji 1.3.A Comité International des Associations Techniques de Fonderie 1978–1983, czł. Komitetu Hutnictwa PAN, zastępca przewodniczącego i przewodniczący Zespołu Problemów Mechanizacji i Automatyzacji Systemów Wytwarzania Odlewów 1968–1986, czł. Komitetu Budowy Maszyn Sekcji Podstaw Technologii PAN 1975–1998, Komisji Budownictwa i Mechaniki PAN Oddział Wrocław od 1986, „Archives of Civil and Mechanical Engineering" – czł. Komitetu Naukowego od 2001. Współtwórca pionierskiego Zespołu Kardiochirurgicznego AM we Wrocławiu do wprowadzenia metody krążenia pozaustrojowego w operacjach serca u ludzi. Twórca szkół: Doskonalenia Metod Badawczych Odlewniczych Materiałów Formierskich oraz Automatyzacji Procesów Produkcyjnych. Wypromował 11 doktorów n. techn. Jest autorem 217 publikacji (do 2004). Weteran Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny. Odznaczenia: Krzyż Armii Krajowej, Medal Wojska Polskiego, Medal KEN, Medal „Zasłużony dla Politechniki Wrocławskiej", Krzyż Kawalerski, Krzyż Komandorski OOP i in.

Szkoła Systemów Sterowania i Informatyki

Twórcą szkoły był prof. dr hab. **Zdzisław Bubnicki**.

Szkoła ta to 45 doktorów n. techn. wypromowanych przez prof. Z. Bubnickiego, z których 17 uzyskało stopień doktora hab., a 16 zajmuje obecnie stanowiska profesorskie w różnych ośrodkach krajowych i zagranicznych. Podstawowy dorobek naukowy szkoły jest następujący:

1. Stworzenie i rozwinięcie teorii sterowania kompleksami operacji z zastosowaniami do sterowania procesami produkcyjnymi i projektowania systemów komputerowych.

2. Opracowanie teorii złożonych systemów identyfikacji i rozpoznawania oraz jej licznych zastosowań w systemach technicznych i biomedycznych.

3. Opracowanie metody logiczno-algebraicznej i nowych algorytmów uczenia, przydatnych do projektowania komputerowych systemów ekspertowych bazujących na wiedzy.

4. Stworzenie i rozwinięcie teorii zmiennych niepewnych oraz jej zastosowań do projektowania komputerowych systemów decyzyjnych i inteligentnych systemów sterowania.

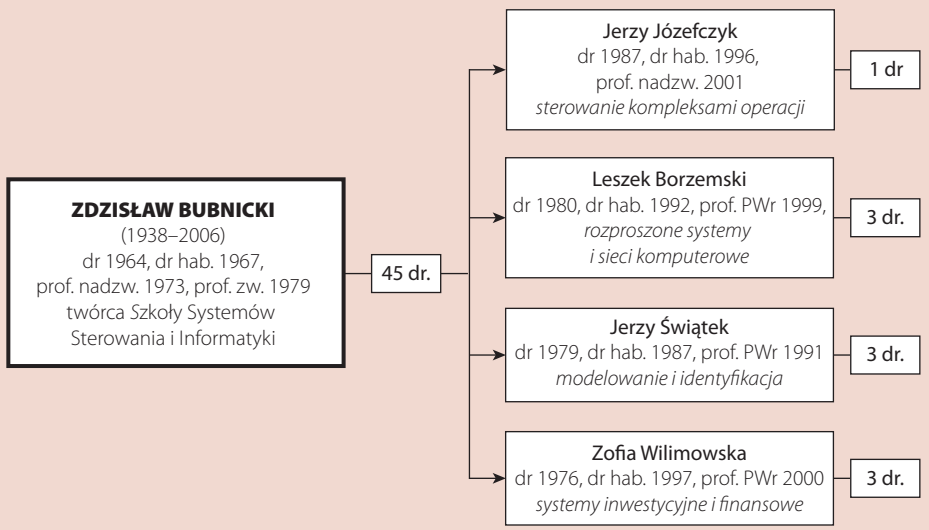
5. Stworzenie i rozwinięcie jednolitej teorii systemów niepewnych z reprezentacją wiedzy, przydatnej do projektowania komputerowych systemów sterowania, zarządzania i diagnostyki.

Najważniejsze rezultaty z tego zakresu weszły na trwałe do światowego dorobku w tej dziedzinie, badania zaś były

i są dalej rozwijane w różnych ośrodkach krajowych i zagranicznych. Zostały przedstawione m.in. w kilkuset pracach publikowanych w czasopismach międzynarodowych najwyższej rangi oraz w ponad dwudziestu książkach, z których część została wydana przez czołowe wydawnictwa zagraniczne, m.in. prace prof. Z. Bubnickiego: *Identification of Control Plants*, 1980; *Uncertain Logics, Variables and Systems*, 2002; *Analysis and Decision Making in Uncertain Systems*, 2004; *Control Theory and Algorithms*, 2004.

Wyniki prac były również przedstawiane na wielu wysokiej rangi międzynarodowych kongresach (często w formie referatów plenarnych), m.in. na organizowanych przez Międzynarodową Federację Informatyki IFIP światowych kongresach dotyczących komputerów, na międzynarodowych kongresach automatycznego sterowania, organizowanych przez Międzynarodową Federację Automatyki IFAC, oraz kongresach Światowej Organizacji Systemów i Cybernetyki WOSC. W niektórych przypadkach na międzynarodowych konferencjach organizowane były sesje specjalne poświęcone prezentacji osiągnięć szkoły systemów w zakresie niepewnych i inteligentnych systemów sterowania. Jest to jeden z przykładów wysokiej oceny tych osiągnięć na forum międzynarodowym. Wizytówką szkoły są m.in. międzynarodowe konferencje Systems Science organizowane od ponad trzydziestu lat w ośrodku wrocławskim oraz międzynarodowy kwartalnik pod tym samym tytułem, wydawany w języku angielskim.

Zdzisław Bubnicki – ur. 1938 we Lwowie, zm. 2006; mgr inż. 1960; dr n. techn. 1964; dr hab. 1967; prof. nadzw. 1973, prof. zw. 1979; zastępca dyr. Instytutu Cybernetyki Technicznej 1970–1980; organizator i dyr. Instytutu Sterowania i Techniki Systemów od 1981 (z przerwami); czł. rzeczywisty PAN od 1994; czł. Prezydium PAN 1991–1998; prezes Wrocławskiego Oddziału PAN 1991–1998; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Komputerowych Systemów Automatyki 1983–1986; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Podstaw Informatyki PAN 1987–1989; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Badań Systemowych PAN od 1990; przewodniczący Komitetu Automatyki i Robotyki PAN od 1988; czł. Rosyjskiej Akademii Nauk Przyrodniczych od 1995; czł. honorowy World Syst. Organisation (WOSC); senior member międzynarodowej organizacji IEEE; czł. zarządu Int. Ass. of Sci. (IASTED); czł. American Ass. Advancement of Sci. (AAAS); przedstawiciel Polski we władzach Międzynarodowej Federacji Informatyki (IFIP); czł. komitetów naukowych Międzynarodowej Federacji Automatyki (IFAC); czł. zespołów redakcyjnych czasopism zagranicznych, m.in. „Control and Intelligent Syst.", „Systems Analysis Modelling Simulation", „Artificial Life and Robotics" oraz serii Advances in Computing Sciences (Springer – Wiedeń); red. nacz. „Systems Science"; przewodniczący rady redakcyjnej „Archives of Control Science"; czł. zespołu redakcyjnego Foundations of Comp. and Dec. Sci. oraz Control and Cybernetics. Twórca Szkoły Systemów Sterowania i Informatyki. Wypromował 45 doktorów n. techn., wśród wychowanków: 17 doktorów hab., 16 profesorów. Autor ponad 250 publikacji, 8 książek. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal IFIP, wyróżnienie Międzynarodowego Instytutu Badań Systemowych i Cybernetyki (IIAS); doktor h.c.: Politechniki Szczecińskiej, WAT oraz Politechniki Poznańskiej.

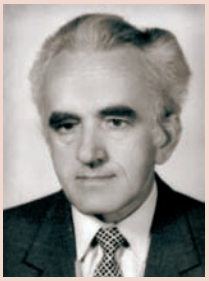
Szkoła Teorii i Praktyki Systemów Zarządzania i Systemów Ekonomicznych Przedsiębiorstw

Jej prekursorami byli w latach 70. i pierwszej połowie lat 80. prof. dr inż. **Wiesław Maria Grudzewski** oraz prof. dr Mieczysław Napierała w Instytucie Organizacji i Zarządzania. Kontynuatorami są wypromowani przez nich uczniowie, których zainteresowania naukowe skrystalizowały się w następujących obszarach badawczych: teoria zbiorów rozmytych w zarządzaniu (prof. dr hab. Stefan Chanas); zarządzanie wiedzą chronioną (prof. dr hab. inż. Wiesław Kotarba); teoria decyzji grupowych (prof. dr hab. inż. Jacek Mercik); zastosowanie informatyki w zarządzaniu (prof. dr hab. inż. Edward Radosiński); zarządzanie finansami (dr hab. inż. Zofia Wilimowska); teoria i praktyka restrukturyzacji (dr hab. Zbigniew Malara); ekonomiczne aspekty zarządzania jakością (dr hab. Zofia Zymonik).

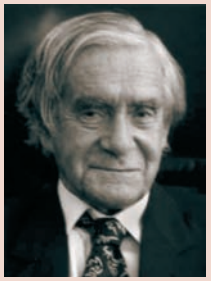
Ponadto temu obszarowi zainteresowań naukowych poświęcili swą uwagę profesorowie Bronisław Pilawski i Tadeusz Galanc.

Wiesław Maria Grudzewski

Mieczysław Napierała

Bronisław Pilawski

Tadeusz Galanc

Wiesław Maria Grudzewski – ur. 1933 w Przemyślu. W l. 1955–1960 był studentem PWr, na której w 1960 otrzymał dyplom inżyniera chemii, w 1964 uzyskał tytuł dr. n. ekon. na AE we Wrocławiu. W 1972 został powołany na dziekana Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego. Wydział ten został przekształcony przez niego nie tylko z nazwy, ale również ze względu na nowe formy i programy nauczania, na pierwszy w Polsce Wydział Informatyki i Zarządzania. Funkcję dziekana pełnił do 1978. W 1976 uzyskał tytuł prof. nadzw. n. techn., a w 1986 tytuł prof. zw. nauk organizacji i zarządzania i został powołany na stanowisko prof. zw. w Zakładzie Nauk Zarządzania PAN. Przewodniczący Komitetu Nauk Organizacji i Zarządzania PAN w l. 1996–2000, a następnie jego honorowy przewodniczący. W 1997 został powołany na stanowisko prof. zw. i kier. Katedry Systemów Zarządzania w Szkole Głównej Handlowej. Jest autorem 34 książek i ponad 400 publikacji krajowych i zagranicznych. Wypromował 33 doktorów, w tym dwóch z Meksyku. Zorganizował studia doktoranckie na jednym z największych uniwersytetów w Meksyku. W 2003 został wybrany po raz trzeci na czł. Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów. W 2002 został czł. korespondentem PAN. Odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN, Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim OOP, doktor h.c. Wschodnioukraińskiego Narodowego Uniwersytetu im. W. Dalia w Ługańsku (Ukraina).

Mieczysław Napierała – ur. 1931 w Kępnie, zm. 1985. Studia wyższe odbył na Wydziale Ekonomiki Przedsiębiorstwa WSE we Wrocławiu, uzyskując w 1956 tytuł mgr. ekonomii. Rada Naukowa Wydziału Ekonomiki Przedsiębiorstwa nadała mu w 1962 stopień dr. n. ekon. W 1968 decyzją Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powołany został na stanowisko doc. w Instytucie Organizacji i Zarządzania PWr, a w 1978 uzyskał tytuł prof. nadzw. Był współorganizatorem Instytutu Organizacji i Ekonomiki, w l. 1968–1971 pełnił funkcję zastępcy dyr. ds. dydaktyki, a w l. 1971–1985 dyr. nacz. tegoż instytutu, przemianowanego w 1972 na Instytut Organizacji i Zarządzania. Wypromował 15 doktorów, był autorem lub współautorem ponad 100 publikacji. W 1984 został powołany do Sekcji Ekonomiki i Organizacji Komitetu Górnictwa PAN. Był współorganizatorem i wieloletnim przewodniczącym Wojewódzkiego Klubu Techniki i Racjonalizacji. Przez wiele lat pełnił też funkcję red. nacz., a później przewodniczącego rady programowej, miesięcznika „Nowator". Uczestniczył również w pracach Oddziału Wrocławskiego PAN oraz Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierowania. Odznaczony m.in. Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim OOP.

Bronisław Pilawski – ur. 1919 w Sarajewie (Jugosławia). Studia wyższe rozpoczął na Wydziale Prawa UJK we Lwowie, a ukończył w 1950 na UWr, tam również w 1957 uzyskał tytuł dr. n. praw. W tym samym roku otrzymał tytuł inż. elektryka na PWr. Stopień dr. hab. uzyskał w 1963 w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. W tymże roku został mianowany doc. PWr. W 1970 otrzymał tytuł prof. nadzw., a w 1983 prof. zw. Organizator i kier. (1954–1968) Katedry Ekonomiki, Organizacji i Planowania PWr, współtwórca i dziekan dwóch kadencji (1968–1972, 1981–1987) Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego, przemianowanego w 1972 na Wydział Informatyki i Zarządzania. W l. 1965–1968 kier. Ośrodka Prób i Zastosowań Maszyn Cyfrowych we Wrocławskich Zakładach Elektronicznych „Elwro". Wypromował 32 doktorów, 1 doktora hab., był autorem 15 recenzji w przewodach habilitacyjnych. Pionier wykorzystania elektronicznej techniki obliczeniowej w zarządzaniu i w informacji patentowej. Autor 96 publikacji, w tym kilku książek, wielu skryptów i 45 prac na rzecz gospodarki narodowej. Rzecznik patentowy od 1959. W l. 70. i 80. red. nacz. miesięcznika „Nowator", Przewodniczący Wojewódzkiego Komitetu Techniki i Racjonalizacji, czł. Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim OOP.

Tadeusz Galanc – ur. 1939 w Stanisławczyku. Studia wyższe odbył na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UWr, uzyskując w 1963 stopień mgr. matematyki (w zakresie zastosowań matematyki). Asystent w l. 1963–1966, st. asystent w l. 1966–1973 w Instytucie Matematyki i Fizyki PWr. Rada Naukowa Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej PWr nadała mu stopień dr. n. mat. (w zakresie zastosowań matematyki). Adiunkt w Ośrodku Badań Prognostycznych PWr w l. 1974–1985. Stopień dr. hab. n. ekon. uzyskał na Wydziale Zarządzania i Informatyki AE we Wrocławiu w 1986. Doc. 1988–1990. Prof. nadzw. PWr w Instytucie Organizacji i Zarządzania w l. 1991–1997. Tytuł prof. n. ekon. otrzymał w 1996. Od 1998 jest prof. zw. PWr w Instytucie Organizacji i Zarządzania. Dyr. Ośrodka Badań Prognostycznych PWr w okresie 1996–1999. Prodziekan Wydziału Informatyki i Zarządzania PWr w l. 1996–1999. Dziekan Wydziału Informatyki i Zarządzania od 1999. Czł. PTM od 1974 oraz Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierowania od 1995. Sekretarz naukowy ogólnopolskiego czasopisma „Prace Naukoznawcze i Prognostyczne" w l. 1985–1987, a 1998–1990 jego red. nacz. Jest współtwórcą wydawanego wspólnie z AE we Wrocławiu ogólnopolskiego czasopisma „Badania Operacyjne i Decyzje". Od 1991 jest red. nacz. tego czasopisma. Wypromował 3 doktorów. Autor lub współautor 142 publikacji, w tym 4 książek. Posiada Złoty Krzyż Zasługi.

SZKOŁY ARTYSTYCZNE

Między wolnością sztuki a rygorami nauki

Specyfika uczelni artystycznych skłania do odmiennej nieco interpretacji konwencji szkoły naukowej, tutaj nazywanej szkołą artystyczną, a to z kilku powodów: po pierwsze, warsztat twórczy znajduje się poza murami uczelni; po drugie, osiągnięcia artystyczne (odpowiedniki twórczych opracowań naukowych) powstają w pracowniach artystów, są przedstawione w wydawnictwach, w galeriach i muzeach, w salach teatralnych i koncertowych, na planie filmowym i w studio telewizyjnym; po trzecie, uczelnie artystyczne przygotowują do praktyki artystycznej wspieranej teorią poszczególnych dyscyplin i kształcą w zakresie kultury humanistycznej niezbędnej dla rozumienia, przeżywania i twórczej interpretacji tradycji; po czwarte, kierunki badań artystycznych są ustalane w specyficznych, a nieraz i polemicznych związkach pomiędzy światem a światem sztuki i instytucjami ruchu artystycznego, a wreszcie z systemami, metodami i stylem dydaktyki na uczelniach; po piąte, aplikacje tych nowych kierunków w dydaktyce mają prawo do oczywistego i trudnego do ustalenia przesunięcia w czasie, co nie wyklucza również sytuacji odwrotnej, gdy to nowatorska idea dydaktyczna staje się ważnym źródłem zmian w twórczości artystycznej; po szóste, najważniejszy jest przekaz uczniowi idei i umiejętności wprost z ręki mistrza i przeważa nad możliwym, ale nie zawsze koniecznym, ujęciem systematyzującym (dzieła sztuki poprzedzają swymi formalnymi wynalazkami teoretyczne spekulacje); po siódme, nakładanie się rozlicznych związków w kręgach artystycznych oddziaływań przekracza założone struktury uczelnianych kierunków kształcenia i metod praktykowanych w czasie studiów, a ponadto obyczaj środowiskowy nakazuje ogłaszać nowe idee i nowe formuły dzieł poza murami akademii.

W akademiach szkoły artystyczne kształtują się na trzy sposoby: 1 – przez kontynuację tradycji warsztatu artystycznego mistrza założyciela i jest to szkoła artystyczna w najpowszechniejszym jej rozumieniu; 2 – przez narastanie w linii tradycji warsztatowej wielu prób jej opisu, kodyfikacji i interpretacji teoretycznych (ten typ szkoły zbliża ją do pojęcia szkoły naukowej); 3 – przez wprowadzenie do akademii formuły otwartej na doświadczenie aktualnych kierunków badań artystycznych i poddanie sprawdzeniu ich przydatności.

Z wymienionych tutaj powodów, a także ze względu na późne ukształtowanie się porównywalnych kryteriów i tytułów akademickich pomiędzy uczelniami artystycznymi a tradycją uniwersytecką (2002), niektóre reguły właściwe dla szkół naukowych nie będą spełniane w wypadku szkół artystycznych. Pracownia lub klasa mistrzowska, z której wywodzi się absolwent (stopnie magisterskie nadaje się od 1963 r.), są o wiele istotniejsze niż powiązania z opiekunem artystycznym (odpowiednik promotora) przy przewodach kwalifikacyjnych I st. (odpowiednik stopnia doktora). Ideowe i warsztatowe powiązania kształtują się także poza systemem akademickim w strukturach ruchu artystycznego w swobodnym, by nie rzec „kawiarnianym", krążeniu idei. Te mogą być silniejsze niż wszelkie inne związki. Odmienna stylistyka dzieł wykładowców nie musi oznaczać różnych szkół artystycznych, lecz może wynikać z metody dziedziczonej po mistrzu założycielu. Ponadto ASP, AMuz, Wydziały Zamiejscowe krakowskiej PWST różnią się między sobą ze względu na materię sztuk, jakie reprezentują. Różni je także czas i okoliczności ustanowienia. Uczelnia plastyczna pojawia się jako projekt dla przyszłości bez oparcia w środowisku artystycznym, które sama wykreuje w ciągu dziesięcioleci. Jej znaczenie potwierdzi dopiero po dziesięciu latach istnienia oryginalna twórczość absolwentów. Uczelnia muzyczna tworzy się w wyniku dążeń zaczątkowego ambitnego środowiska muzyków i entuzjastów muzyki. Wydziały Zamiejscowe krakowskiej uczelni teatralnej pojawiają się najpóźniej po kilku próbach tworzenia studiów aktorskich przy teatrach – Polskim i Lalek, w sytuacji już ugruntowanej sławy osiągnięć wrocławskich teatrów i Instytutu Badania Metody Aktorskiej.

Ale jest też powód, dla którego warto porównywać szkoły artystyczne i szkoły naukowe, a jest nim sama istota sztuki i nauki. Tak jak nauka, tak i sztuka stały się w obszarze cywilizacji łacińskiej uniwersalnymi dziedzinami twórczości. Pulsowanie nowych idei, zmiany i potwierdzenia paradygmatów, rozpowszechnianie się różnych „-izmów" ponad wszelkimi granicami – państw i instytucji, jest cechą wspólną nauki i sztuki, uniwersytetu i akademii.

Jedni z nas dążą do prawdy, do zgłębiania prawd wiecznych, do odkrycia prawdy o przyrodzie i o człowieku, do zastosowania wiedzy do tworzenia użytecznych narzędzi i urządzeń, i tych nazywamy uczonymi, a inni poświęcają się tworzeniu „nowych epifanii piękna" – tych nazywamy artystami.

Wyższe uczelnie artystyczne nie są izolowanymi wyspami. Praca formacyjna w tych uczelniach, jak i twórczy udział artystów w pomyślnym rozwoju społeczeństwa nie zawsze są doceniane. Zdarzają się też nieoczekiwane przykłady zrozumienia sensu pracy artystów – tych w akademiach i tych poza nimi.

W 1968 r. znalazłem się z grupą koleżanek i kolegów na tzw. plenerze rzeźbiarskim w Fabryce Urządzeń Mechanicznych w Chocianowie pod Lubinem. Kiedy, nie dokończywszy niektórych prac, zbieraliśmy się jednak do wyjazdu, robotnicy zaproponowali nam dalszy pobyt na ich zaproszenie. Wdzięczny za taki gest zapytałem, jak się im podoba to, co robimy. – To się nam ani podoba, ani nie podoba. – To dlaczego dla nas pracujecie? – pytałem dalej. – Zastanawialiśmy

się nad tym, co robicie, i widzieliśmy, że robicie zawsze coś nowego, że zmieniacie projekty. My musimy robić dokładnie to, co nam każą. I tak sobie pomyśleliśmy, że dobrze jest, że są jeszcze w Polsce takie wariaty, co robią, co chcą, a nie to, co im każą. To, co my robimy, te maszyny, to pójdzie na złom, bo się zużyje, bo zmienią się technologie. Ale może to, co wy tutaj zrobiliście przy naszej pomocy, to właśnie przetrwa, bo będzie miało taką wartość, to i przetrwa pamięć o nas.

Rzeźby, które zrobiłem, przetrwały na fotografiach, w katalogach. Tak się złożyło, że zniszczono je w instytucjach kultury. Zastanawiam się dzisiaj nad odtworzeniem tych rzeźb, aby poświęcić je pamięci polskich robotników, ponieważ oni, w tamtych ponurych czasach, gdy obok nas przewalały się sowieckie dywizje maszerujące na Pragę, powiedzieli mi, że najważniejsza jest wolność.

Składam najserdeczniejsze podziękowanie za współpracę koordynatorom uczelnianym paniom Marii Bąk z AMuz i Ewie Han z ASP, prof. Wiesławowi Hejno za cierpliwość i opracowanie historii idei i dziejów kształcenia w sztuce aktorskiej we Wrocławiu i w Zamiejscowych Wydziałach PWST, pani mgr Aleksandrze Pijarowskiej i Andrzejowi Ładomirskiemu za opracowanie dotyczące tradycji AMuz, za udział w opracowaniach ASP prof. Michałowi Jędrzejewskiemu, prof. Łucji Skomorowskiej-Wilimowskiej, panom Andrzejowi Sajowi i Andrzejowi Kostołowskiemu, których opracowania stanowiły punkt wyjścia do prezentacji środowiska akademickiego sztuk pięknych i stosowanych, panu mgr. Jackowi Kotowiczowi z ASP za wytrwałe towarzyszenie naszym pracom i przekładanie na język techniki komputerowej, pracownikom archiwów i administracji uczelnianych oraz wszystkim Magnificencjom Rektorom, Paniom i Panom Dziekanom uczelni artystycznych za współdziałanie, pomoc i protekcję, Profesorom artystom za wyrozumiałość i współpracę.

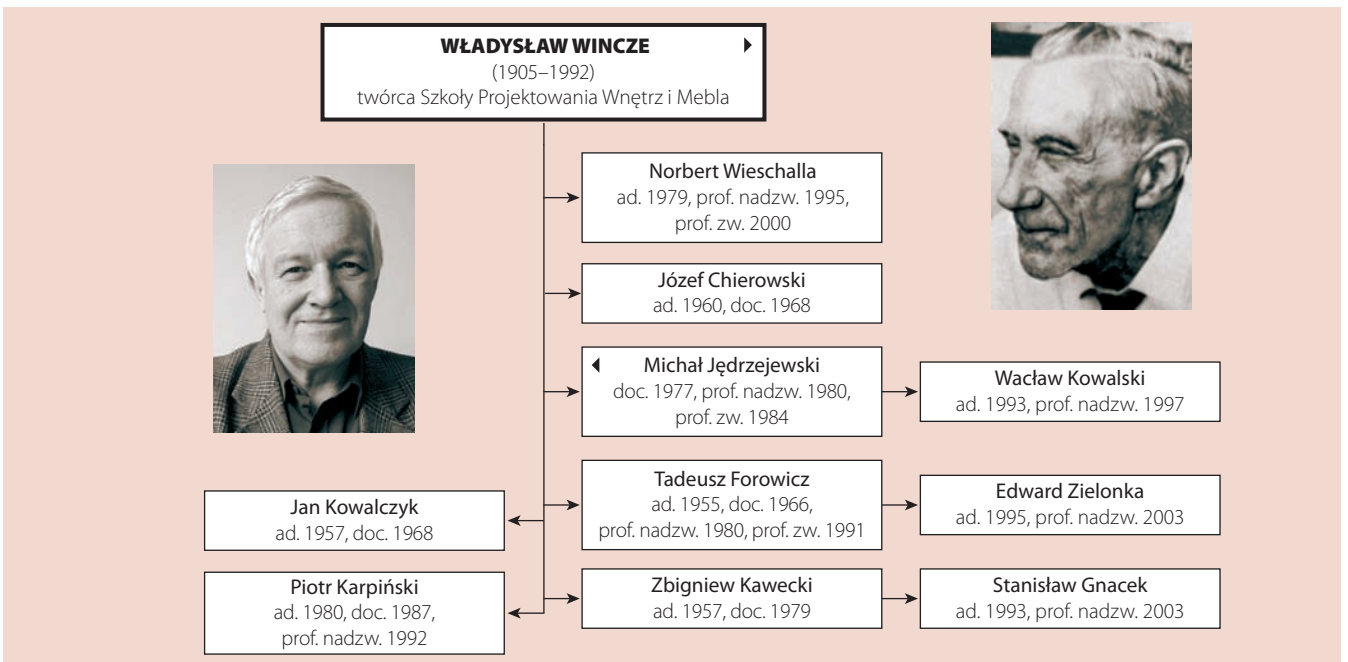
Zbigniew Makarewicz

SZKOŁY ARTYSTYCZNE AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH

Szkoła Projektowania Wnętrz i Mebla

Jej twórcą był **Władysław Wincze** wywodzący się z kręgu „Ładu", warszawskiej spółdzielni artystów plastyków, zwanego czasem „polskim art deco". W twórczości uczniów W. Winczego i w ich dydaktyce widać zarówno wpływy mistrza, jak i przykłady modernistycznego funkcjonalizmu zmierzającego ku prostocie formy i podporządkowaniu jej celom użytkowym, a także echa tradycji ludowej. Linię szkoły Winczego kontynuują profesorowie: Tadeusz Forowicz, Michał Jędrzejewski, Wacław Kowalski, Krzysztof Wołowski i Edward Zielonka. Do wnętrzarskich osiągnięć tej szkoły zaliczyć należy: liczne projekty wnętrz W. Winczego zrealizowane we Wrocławiu w l. 1950–1970, a także jego koncepcję wnętrza mieszkalnego prezentowaną na Ogólnopolskiej Wystawie Architektury Wnętrz w Warszawie w 1957 r.; Piotra Karpińskiego projekt wnętrza Hali Targowej we Wrocławiu (wspólnie z J. Mierzejewskim), lata 70.; Krzysztofa Wołowskiego system ekspozycyjny MEGA 3000 (m.in. wyposażenie banków w Moskwie, wnętrza Wydziału Mechanicznego PWr 2000–2004); Romana Hoszowskiego pierwsze po 1945 r. awangardowe wnętrze dla sklepu „Jedwabie" przy ul. Świdnickiej 28 (1957); oraz w wystawiennictwie ekspozycję „Wrocław 2000 – moje miasto" (W. Dolatowski, M. Jędrzejewski, S. Lose, M. Piróg).

W projektowaniu mebla szkoła ta łączy ideę czystości funkcjonalnej i estetycznej prawdy materiału. Szkoła wyróżnia się silniejszymi niż gdzie indziej dążeniami do wydobycia specyficznej gamy proporcji mebla i eksponowaniem chwytów konstruktorskich wyprowadzanych z tradycji mebla ludowego, dbałością o idealne eleganckie eksponowanie wizualnych i dotykowo-fakturowych walorów materiału. To zbliżało konwencję stylistyczną samego Winczego i jego spo-

Władysław Wincze – ur. 1905 w Odessie, zm. 1992 we Wrocławiu. Absolwent warszawskiej ASP. Studiował malarstwo pod kierunkiem T. Pruszkowskiego i K. Tichego (dyplom 1953) oraz architekturę wnętrz w pracowni W. Jastrzębowskiego (dyplom 1949). Jednocześnie (1925–1928) studiował architekturę na Politechnice Warszawskiej. W l. 1936–1938 był asystentem prof. J. Czajkowskiego w Pracowni Kompozycji Brył i Płaszczyzn, a także pracował u prof. W. Jastrzębowskiego nad realizacją projektu cmentarza legionistów i grobowca serca marszałka Piłsudskiego na Rossie w Wilnie. Od 1936 czł. Spółdzielni Artystów Plastyków „Ład". W l. 1940–1944 prowadził w Warszawie stolarnię, w której realizował projekty mebli. Od 1945 do 1948 dyr. „Ładu". W tym samym okresie doradca ministra przemysłu ds. plastycznych. W 1948 podjął pracę dydaktyczną w PWSSP we Wrocławiu, jako zastępca prof., a następnie prof. Na uczelni tej zorganizował Zakład Metalu i Drewna, którego był kier. W l. 1950–1972 dziekan Wydziału Architektury Wnętrz wrocławskiej PWSSP i kier. Pracowni Architektury Wnętrz. Autor i współautor wielu projektów architektury wnętrz i meblarstwa, m.in.: Domu Mody, Klubu TPPR (obecnego Teatru Lalek), Księgarni KDM, wnętrza Teatru Rozmaitości, polichromii kamieniczek Starego Rynku i pl. Solnego, zespołu kawiarnianego na Wzgórzu Partyzantów, sali Senatu i rektoratu PWSSP – Wrocław. Nagrody m.in.: I Nagroda w konkursie meblarskim Ministerstwa Przemysłu i Handlu – Warszawa 1939; II Nagroda w Ogólnopolskim Konkursie na wnętrze mieszkalne M-2 – Warszawa 1955; Nagroda II st. Komitetu ds. Urbanistyki i Architektury; Nagroda MKiS I st. za całokształt twórczości – 1971, 1976.

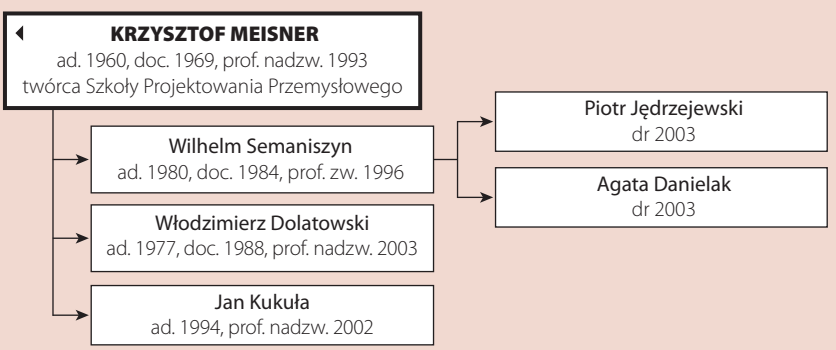
Michał Jędrzejewski – ur. 1934 w Łodzi. Studia w PWSSP we Wrocławiu w l. 1952–1960. Dyplom z malarstwa u prof. E. Gepperta i prof. S. Pękalskiego – 1958; dyplom z architektury wnętrz u prof. W. Winczego – 1960. Prof. zw. 1984. Od lat 50. związany z nurtem sensibilizmu (happeningowe akcje/spektakle: „Teatr Sensibilistyczny" – Wrocław 1957 oraz ze studenckim ruchem teatralnym. Od 1960 liczne projekty graficzne (plakaty) oraz projekty związane z architekturą (wnętrza, udziały w konkursach architektonicznych, meble). W l. 1964–1967 projektant wnętrz w pracowni projektowej Okręgowego Zarządu Kin we Wrocławiu. Od 1967 główny scenograf wrocławskiej telewizji i wykładowca w PWSSP we Wrocławiu (1977 doc., 1990 prof.). Od 1969 liczne projekty wystawiennicze (w tym kilkanaście wystaw teatralnych i wrocławskie wystawy promocyjne – Wiedeń 1980, Sevilla 1992) realizowane w zespołach autorskich. Projektant i komisarz generalny wystawy „Wrocław 2002 – moje miasto". Po 1975 seria scenografii telewizyjnych i teatralnych opracowanych wspólnie m.in. z W. Jankowiakiem (m.in. nagroda za scenografię do *Janulki córki Fizdejki*, Opole 1993). Od 1964 udział w wystawach rysunku (m.in. Międzynarodowe Triennale Rysunku) oraz malarstwa, wystawa „Sensiblizm i teatr niewyobrażony" (BWA Wrocław 1992 i CSW Warszawa 1993) – opracowana wspólnie z K. Głazem i W. Stefanikiem. Nagrody MKiS, Nagroda Miasta Wrocławia, Nagroda Prezydenta Wrocławia 2000.

sób wykładu do postrzegania mebla i tworzenia go także jako unikatowej formy przestrzennej – funkcjonalnej rzeźby modernistycznej lub modernistycznego elementu architektury raz bardziej kameralnej, innym razem monumentalnej. Szkoła ta jest z zasady wroga nakładaniu dekorujących mebel elementów zewnętrznych, nie łączących się organicznie z jego ładem konstrukcyjnym. Rys specyficznie etyczny w projektowaniu mebla uczniowie mistrza starali się przenieść do masowej produkcji (np. Józef Chierowski, Andrzej Bień). Do ważniejszych osiągnięć tej szkoły należy zaliczyć W. Winczego projekt mebli do sali senatu ASP we Wrocławiu; realizacje metaloplastyczne Jana Kowalczyka z l. 1955–1979, cykl krzeseł i taboretów T. Forowicza z l. 1960–1970; Edwarda Gańczy ok. 200 projektów mebli dla spółdzielni „Cis" we Wrocławiu wdrożonych do produkcji; J. Chierowskiego wdrożony w 1961 r. do masowej produkcji „Fotel 366" (fabryka mebli w Świebodzicach), najpopularniejszy fotel do lat 80. we wnętrzach publicznych i także we wnętrzach mieszkalnych.

Szkoła Projektowania Przemysłowego

Krzysztof Meisner, twórca szkoły, łączył wartości formalne z wiedzą w zakresie mechaniki, ergonomii, prakseologii i socjologii. Pod jego kierunkiem w l. 1967–1980 wykształciło się grono pierwszych projektantów przemysłowych, w znacznej części nawiązujących do nauk Meisnera. Pierwsi, dyplomowani przez K. Meisnera, absolwenci wzornictwa przemysłowego (Wilhelm Semaniszyn, Krzysztof Łukasiewicz i Włodzimierz Dolatowski podjęli pracę w PWSSP. Uczniowie kontynuują linię projektancką mistrza. W ASP są to pracownie prowadzone przez prof. W. Semaniszyna i prof. Włodzimierza Dolatowskiego. Ważniejsze osiągnięcia tej szkoły to: W. Semaniszyna i Jana Kukuły projekty dla JZS Jelcz (autobus miejski Jelcz M081 – 1989, autobusy T 120, M 120, 125 DANA, LO 90, M101M

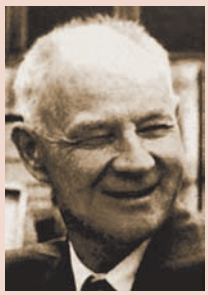

Krzysztof Meisner – ur. 1928 w Warszawie. Studia na Politechnice Warszawskiej i ASP w Warszawie. Od 1958 adiunkt przy Katedrze Wzornictwa Przemysłowego warszawskiej ASP. 1967 – prof. kontraktowy w zakresie projektowania form przemysłowych w PWSSP we Wrocławiu – organizator i kier. Pracowni Projektowania Form Przemysłowych; 1969 – kier. Katedry Form Przemysłowych. 1971 doc. (przewód kwalifikacyjny II st.). Od 1976 wykładowca uczelni w Bagdadzie, Dublinie, Montrealu, Warszawie i Olsztynie. Obecnie prof. na Politechnice Koszalińskiej. Realizacje: 1968/1969 projekt formy i kolorystyki autobusu miejskiego wykonany dla Jelcza (wspólnie z J. Grzonkowskim); 1969/1970 projekt rzutnika do diapozytywów dla Warszawskich Zakładów Optycznych. Współautor formy samochodu małolitrażowego „Beskid" (FSM). Autor książki o formie samochodu oraz licznych artykułów na temat wzornictwa („Projekt" i inne czasopisma); czł. ICSID (Międzynarodowej Organizacji Projektantów Form Przemysłowych). Nagrody: 1963 – Nagroda Ministra Kultury i Sztuki na Wystawie Sztuki Użytkowej w Warszawie; 1969 – Nagroda Zespołowa II st. MKiS (wspólnie z J. Grzonkowskim).

w l. 1994–2000) i firmy Steyr z 1998 r.; W. Dolatowskiego, Wacława Kowalskiego, Mieczysława Piroga i Pawła Szecówki projekt wyposażenia ulic miasta Koszalina 1978–1979, a w skład tego projektu wchodziły słynne „szczęki", czyli składany uniwersalny kiosk, rozpowszechniony później w całej Polsce i symbolizujący inaugurację gospodarki rynkowej; W. Dolatowskiego obudowa magnetofonu „Sharp" (podczas pracy w USA) 1986; W. Dolatowskiego i Piotra Jędrzejewskiego pralka automatyczna „Gracja", Polar 1990, automaty termoformujące TES, Gdańsk, od 1993 r.; Gold Prize dla Zbigniewa Dobosza w Międzynarodowym Konkursie Projektanckim w Nagoya w Japonii w 1987 r.; I Nagroda dla Dariusza Łubińskiego w Międzynarodowym Konkursie na Zastosowania Systemów Wystawienniczych, Szwajcaria 1987 r.

Szkoła Szkła

Twórcą tej szkoły był **Stanisław Dawski**, z wykształcenia malarz, a z dokonań znany jako grafik. Mimo że żywo interesował się teorią i technologią projektowania szkła, to jednak sam nie praktykował tej dyscypliny, stąd też początkowo nie miał wyraźnego wpływu na styl twórczości pierwszych dyplomantów. Jednak z czasem, z racji swego wykształcenia, Dawski coraz wyraźniej uwypuklał rolę grafiki w dydaktyce projektowania szkła, co przyczyniło się do ukształtowania pewnej odrębności szkła wrocławskiego i co pozwala na przypisanie mu rangi mistrza szkoły. Cechy charakterystyczne dla tej szkoły, tj. prostota formalna, uproszczona kolorystka i nacisk na linearność (graficzność) projektowanego szkła użytkowego i dekoracyjnego, wynikają z preferencji Dawskiego. Linię tę zatem kontynuowali z indywidualnymi modyfikacjami kolejni absolwenci, tak jak Zbigniew Horbowy w 1959 r., Ludwik Kiczura w 1960 r., Henryk Wilkowski w 1959 r., Michał Diament w 1967 r. czy Jerzy Chodurski w 1970 r. – wszyscy związani zawodowo z wrocławską uczelnią plastyczną. Paradoksem szkoły Dawskiego jest to, że mistrz preferował szkło artystyczne w jego unikatowej, modernistycznie dekoracyjnej formie, jego następca – Z. Horbowy – okazał się wybitnym projektantem form przemysłowych, z kolei jego uczniowie – Małgorzata Dajewska i Kazimierz Pawlak – realizują współczesny postmodernistyczny program szklanej rzeźby, przy rozwiniętej ich kolorystyce, złożonej formie i wielowątkowych znaczeniach.

STANISŁAW DAWSKI
(1905–1990)
ad. 1949, doc. 1952, prof. nadzw. 1956, prof. zw. 1970
twórca Szkoły Szkła

Ludwik Kiczura
ad. 1967, doc. 1975,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1993
projektowanie szkła artystycznego

Kazimierz Pawlak
ad. 1988, prof. nadzw. 1998,
prof. zw. 1999

Henryk Wilkowski
(1933–1996)
ad. 1966, doc. 1976,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1993
projektowanie szkła architektonicznego

Zbigniew Horbowy
ad. 1964, doc. 1970,
prof. nadzw. 1988, prof. zw. 1992
projektowanie szkła przemysłowego

Małgorzata Dajewska
ad. 1991, prof. nadzw. 1997,
prof. zw. 2002

Jerzy Chodurski
ad. 1975, doc. 1982,
prof. nadzw. 1989, prof. zw. 1995

Barbara Zworska-Raziuk
ad. 1994, prof. nadzw. 2000

Stanisław Dawski – ur. 1905 w Dorohusku na ziemi chełmskiej, zm. 1990 w Warszawie. Studiował w warszawskiej ASP w l. 1932–1939; uprawiał malarstwo, grafikę, rzeźbę, ceramikę, szkło, projektowanie form przemysłowych; kontraktowy zastępca prof. 1948, kontraktowy prof. 1950, prof. nadzw. 1956 ; współorganizator PWSSP we Wrocławiu 1946, kontraktowy nauczyciel grafiki użytkowej od 1946, nauczyciel etatowy od 1948, wicedyr. uczelni 1948; prorektor ds. nauczania 1951–1952, kier. Katedry Malarstwa, organizator i kier. Katedry Szkła od 1958, rektor PWSSP 1952–1965, kier. Pracowni Malarstwa Architektonicznego 1957–1965, kier. Katedry Grafiki 1968–1970, ASP Warszawa 1970–1975; czł. Zarządu ZPAP Okręgu Wrocławskiego – od 1947, czł. i wiceprezes Komisji Artystycznej 1947–1949, czł. Międzynarodowego Stowarzyszenia Sztuk Plastycznych (AIAP) w Paryżu 1952–1955, przewodniczący Sekcji Grafiki Okręgu Wrocławskiego 1967–1969, czł. Włoskiej Akademii Sztuki w Parmie, czł. Międzynarodowego Stowarzyszenia „Xylon"– Zurych, czł. Międzynarodowej Galerii Grafiki w Nowym Jorku 1970. Inicjator powołania 2 kierunków specjalistycznych: ceramiki i szkła, prowadził prace badawczo-naukowe nad ceramiką i szkłem artystycznym; autor książki *Szkło wrocławskie* (1970); wystawy indywidualne m.in. wystawa rysunków i akwarel – Kraków 1948, wystawa grafiki „Zachęta" – Warszawa 1955, wystawa prac w Galerie in der Biberstrasse – Wiedeń 1958, wystawa malarstwa Rothmans Art Galery – Statford 1969; wystawy zbiorowe m.in.: I Salon Wiosenny – Warszawa 1946, Wystawa Sztuki Polskiej – Londyn, Praga 1949, Wystawa Grafiki Polskiej – Dania, Kanada, USA 1955, IV Biennale São Paulo – 1957, Międzynarodowy Kongres Ekslibrisu – Helsinfors, Dania 1971. Nagrody m.in.:

Nagroda MKiS II st. i dwukrotnie I st., I Nagroda na Ogólnopolskiej Wystawie Rysunku – Wrocław 1948, Złoty Medal TPSP – Kraków 1962, Medal Honorowy VII Międzynarodowego Biennale Ekslibrisu – Malbork 1973; Nagroda Kolegium Rektorów Szkół Wyższych za integrowanie środowiska naukowego we Wrocławiu – 1981; odznaczenia m.in.: Medal Światowej Rady Pokoju, Order Sztandaru Pracy II kl.

Zbigniew Horbowy – ur. 1935 w Łanczynie na Kresach. Studiował w l. 1953–1959 w PWSSP (obecnie ASP) we Wrocławiu. Z jego inspiracji powstała Huta Szkła Artystycznego w Polanicy-Zdroju i Pracownia Szkła Artystycznego „Inco" we Wrocławiu. Przez wiele lat współpracował z polskim przemysłem szklarskim, był założycielem i długoletnim kier. Ośrodka Wzornictwa w Hucie Szkła Gospodarczego „Sudety" w Szczytnej Śląskiej, założycielem studia projektowego w Hucie Szkła Artystycznego w Polanicy-Zdroju oraz inicjatorem Ogólnopolskich Warsztatów Szklarskich w Hucie Szkła Artystycznego w Polanicy-Zdroju. Od 1965 pracownik dydaktyczny PWSSP we Wrocławiu. Swoje prace prezentował na kilkudziesięciu wystawach indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Laureat licznych nagród i wyróżnień w konkursach ogólnopolskich i międzynarodowych, m.in. otrzymał złoty medal na Triennale Szkła w Jabloncu (Czechy), nagrodę na wystawie sztuki europejskiej w Erfurcie oraz Srebrnego Asa Polish Promotion '70 za całokształt działalności artystycznej. Pracując na uczelni, pełnił funkcje kier. katedry, dziekana, prorektora. Od 1999 rektor ASP. Obecnie zajmuje się realizacją szkieł artystycznych na specjalne zamówienia. Od lat współpracuje m.in. z Zakładami „Polmos" we Wrocławiu i w Zielonej Górze, firmą Recykling Centrum oraz Zespołem Uzdrowisk Kłodzkich. Wykonuje szkła o charakterze okazjonalno-upominkowym dla uczelni wrocławskich, instytucji samorządowych oraz nagrody i trofea na turnieje i zawody sportowe. Bierze udział w prezentacjach szkła artystycznego w kraju i za granicą. W 2003 wykonał nagrodę dla księcia Yorku, goszczącego we Wrocławiu. Obecnie realizuje nagrody dla laureatów Kolegium Rektorów Miasta Wrocławia i Opola.

Ludwik Kiczura – ur. 1934 we Lwowie. Studia we wrocławskiej PWSSP – dyplom 1960. Od momentu ukończenia studiów związany z macierzystą uczelnią: adiunkt 1967, doc. 1975, prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1993. Współtwórca zjawiska określanego mianem wrocławskiej Szkoły Szkła. Zajmuje się szkłem unikatowym i użytkowym oraz grafiką artystyczną. Brał udział w wielu wystawach i sympozjach szkła w kraju i za granicą. Laureat licznych nagród artystycznych: Nagroda MKiS za szkło użytkowe – 1969, III Nagroda i Brązowy Medal za szkło artystyczne na Ogólnopolskiej Wystawie Szkła Unikatowego i Przemysłowego – Katowice 1979, Nagroda MKiS za osiągnięcia artystyczne i dydaktyczne – 1992, Brązowy Medal na wystawie „Kristallnach Competition" – Filadelfia, USA 1992, Nagroda Marszałka Województwa Dolnośląskiego na wystawie „Szkło 2003" – Wrocław 2003.

Henryk Wilkowski – ur. 1933, zm. 1996. Studia w PWSSP we Wrocławiu – 1959 dyplom na Wydziale Szkła u prof. S. Dawskiego. 1958 asystent Pracowni Fotografii. 1960–1966 st. asystent w Katedrze Szkła. Od 1966 adiunkt w Katedrze Szkła. 1970–1974 kier. Zakładu Fotografii. 1975–1978 kier. Pracowni Form Szklanych w Architekturze. 1975 przewód kwalifikacyjny II st. na stanowisko docenta. 1976 mianowany na stanowisko doc. w PWSSP. 1981 prodziekan Wydziału Ceramiki i Szkła. 1981–1982 prorektor PWSSP. 1982–1984 kier. Katedry Szkła na Wydziale Ceramiki i Szkła. 1984–1987 prorektor PWSSP. 1990 mianowany na stanowisko prof. nadzw. 1992 otrzymał tytuł naukowy prof. sztuk plastycznych. 1993 mianowany na stanowisko prof. zw. w PWSSP. Zajmował się szkłem, grafiką i fotografią. Uczestniczył w licznych wystawach krajowych i zagranicznych m.in.: XII Triennale – Mediolan 1960, Międzynarodowa Wystawa Form Przemysłowych – Paryż 1963, Ogólnopolska Wystawa Tkaniny, Ceramiki i Szkła – Warszawa 1964, Polska Sztuka Użytkowa – Waszyngton 1966, II Międzynarodowe Biennale Grafiki – Kraków 1968, Polskie Współczesne Szkło Artystyczne – Berlin 1972, indywidualna Wystawa Grafiki i Szkła – Wrocław 1975, Wystawa Szkła Europejskiego – Liége 1989, „Kontynuacje 92" – Wrocław 1992, Nowe Polskie Szkło – Wrocław 1998. Otrzymał liczne nagrody i wyróżnienia za realizację szkieł unikatowych, użytkowych i oświetleniowych oraz plakatu.

Szkoła Ceramiki Artystycznej Julii Kotarbińskiej

Niewątpliwie mistrzynią tego tworzywa, przekazującą uczniom specyficzne i wyjątkowe wyczucie formy oraz zasad twórczości łączących tradycje krakowskie (wpływ nauk Karola Tichego) z warszawskimi („ładowskie") była **Julia Kotarbińska**, twórczyni szkoły. Jej pierwsi dyplomanci – Halina Olech (1952), Rufin Kominek (1953), Krystyna Cybińska (1954), Irena Lipska-Zworska (1959) i Stanisław Szyba (1962) zatrudnieni na uczelni wnieśli, dzięki swemu talentowi i zróżnicowanej twórczości, nowe treści w ramy stworzone przez Kotarbińską, kreśląc tym samym linię roz-

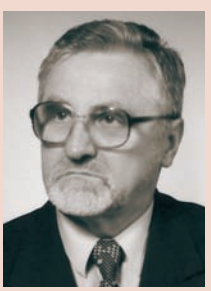

JULIA KOTARBIŃSKA
(1895–1979)
ad. 1951, prof. nadzw. 1956
twórca Szkoły Ceramiki Artystycznej

- Krystyna Cybińska — ad. 1962, doc. 1975, prof. nadzw. 1980, prof. zw. 1993 — *otwarte układy modułowe*
  - Przemysław Lasak — ad. 1998, prof. nadzw. 2002
  - Krzysztof Rozpondek — ad. 1998, prof. nadzw. 2004
- Irena Lipska-Zworska — ad. 1966, doc. 1970, prof. 1993 — *ceramika artystyczna unikatowa*
  - Grażyna Płocica — ad. 1989, prof. nadzw. 2000
- Stanisław Szyba — ad. 1991, prof. nadzw. 1996, prof. zw. 1997 — *renowacja i rekonstrukcja ceramiki*

Julia Kotarbińska – ur. 1895 w Mińsku Mazowieckim, zm. 1979 w Warszawie. Studia: Wydział Sztuki Uniwersytetu Wileńskiego (1921–1923), Szkoła Sztuk Pięknych w Warszawie (1923–1933). Dyplom z zakresu ceramiki u prof. K. Tichego 1933. W l. 1951–1956 wykładowca PWSSP we Wrocławiu, początkowo na stanowisku prof. kontraktowego, a od 1956 prof. nadzw. na Wydziale Ceramiki i Szkła. Udział w wystawach krajowych m.in.: Wystawa Spółdzielni „Ład" – Warszawa 1937; I i II Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła – Wrocław 1954, 1960; Wystawa Ceramiki Artystycznej – Sopot 1959; Ogólnopolska Wystawa Tkaniny, Ceramiki i Szkła – Warszawa 1964; Ceramika i Szkło. Polska Sztuka Użytkowa w 25-lecie PRL – Wrocław 1969. Udział w wystawach zagranicznych m.in.: Międzynarodowa Wystawa – Nowy Jork 1939; XI Triennale – Mediolan 1957; Międzynarodowa Wystawa Ceramiki AIC – Praga 1962; Wystawa „Emalie w ceramice współczesnej" – Genewa 1963. Nagrody i wyróżnienia: I Nagroda – II Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła Artystycznego Wrocław 1960; Nagroda MKiS 1962; Srebrny Medal – Międzynarodowa Wystawa Ceramiki Artystycznej – Waszyngton 1963.

Krystyna Cybińska – ur. 1931 w Dakowach Suchych. Studia w PWSSP we Wrocławiu pod kierunkiem prof. J. Kotarbińskiej i prof. S. Dawskiego – dyplom 1954. Kier. Katedry Ceramiki na Wydziale Ceramiki i Szkła. 1993 – nominacja na prof. zw. PWSSP. Uprawia ceramikę artystyczną. Ważniejsze wystawy indywidualne: Muzeum Narodowe – Wrocław 1973, Paryż 1974, Galeria „Koszykowa" – Warszawa 1977. Udział w wystawach m.in.: Polskie Dzieło Plastyczne w 25-lecie PRL – Warszawa 1963, Wystawa Sztuki Polskiej – Zaporoże 1987. Ważniejsze nagrody i wyróżnienia na międzynarodowych wystawach ceramiki: Srebrny Medal AIC – Praga 1962; Srebrny Medal – Stambuł 1967, Złoty Medal i Nagroda „Tworzywo Ceramiczne w Sztuce Współczesnej" – Sopot 1970, Złoty Medal i Nagroda AIC – Faenza 1977.

Irena Lipska-Zworska – ur. 1935 w Ostrowie Lubelskim. Studia na UWr (1950–1953) i w PWSSP we Wrocławiu (1953–1959). Dyplom z wyróżnieniem na Wydziale Ceramiki u prof. J. Kotarbińskiej. Adiunkt 1966, doc. 1970, prof. nadzw. 1987, prof. zw. 1999. Dziekan Wydziału Ceramiki i Szkła 1968–1971. Wystawy indywidualne: Ceramika – BWA Wrocław 1972; Wystawa Ceramiki I. Lipskiej-Zworskiej i Mebli B. i A. Nehringów – Sofia 1973; Ceramika – BWA Wrocław 1976; Ceramika – Galeria Grupy „Nie Tylko MY" – BWA, Wrocław 1985. Wystawy zbiorowe krajowe m.in.: III Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła Artystycznego – Wrocław 1962 (III Nagroda). Międzynarodowa Wystawa Ceramiki „Tworzywo Ceramiczne w Sztuce Współczesnej" – Sopot 1970 (medal); I, II, III Biennale Ceramiki Polskiej – Wałbrzych 1979 (Grand Prix), 1981 (II Nagroda), 1983 (I Nagroda); zagraniczne: Międzynarodowa Wystawa Ceramiki Artystycznej AIC – Praga 1962; Międzynarodowy Konkurs Ceramiki Artystycznej – Faenza, 1965–1970 (Złoty Medal) 1971, 1973, 1974, 1976, 1981, 1987; Międzynarodowa Wystawa Ceramiki AIC – Stambuł 1967; Międzynarodowe Biennale Ceramiki Artystycznej – Vallauris 1968, 1970; Quadriennale Sztuki Państw Socjalistycznych – Erfurt 1974, 1978, 1986 (wyróżnienie); Współczesna Sztuka z Polski – Duisburg, Monachium 1980; Ceramika – Wiedeń 1980; Sztuka z Polski – Vallauris 1982; „Interart" Poznań 1984–1986, 1988; Ceramicy Grupy „Nie Tylko MY" – Landau 1985; Nagrody MKiS 1974, 1976.

Stanisław Szyba – ur. 1935 w Podlesiu. Studia we wrocławskiej PWSSP – dyplom z zakresu ceramiki artystyczno-przemysłowej u prof. J. Kotarbińskiej 1962. Od 1972 asystent w Katedrze Ceramiki. 1977–1981 zatrudniony w Katedrze Malarstwa na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. 1979 – kier. Pracowni Technologii i Technik Ceramicznych w Malarstwie i Rzeźbie na Wydziale Malarstwa i Rzeźby. Od 1981 st. wykładowca w tej samej katedrze. Od 1991 adiunkt hab. W 1996 otrzymał tytuł prof. tytularnego, a w 1997 został nominowany na stanowisko prof. zw. Od 2000 kier. Pracowni Restauracji i Rekonstrukcji Ceramiki. Uprawia ceramikę unikatową i architektoniczną. Autor licznych realizacji ceramiki w architekturze i plenerze. Uczestnik wielu wystaw krajowych i zagranicznych m.in. w Turcji, Francji, Niemczech. Nagrody i wyróżnienia: dyplom I Międzynarodowego Biennale Ceramiki Artystycznej – Vallauris 1968, Medal Międzynarodowej Wystawy Ceramiki „Tworzywo Ceramiczne w Sztuce Współczesnej" – Sopot 1970, Medal Międzynarodowej Wystawy Ceramiki – Gdańsk 1973.

wojową polskiej powojennej ceramiki. Zauważona wówczas (przełom lat 50. i 60.) odrębność wrocławskiej „formacji Kotarbińskiej" względem szkoły sopockiej („formacja Żuławskiej") stanowiła znakomity punkt wyjścia do swoistej artystycznej rywalizacji.

Szkoła ewoluowała w stronę kreacji czysto artystycznej (rzeźbiarskiej) kosztem tendencji projektowych, służących produkcji przemysłowej. W zasadzie tylko Bronisław Wolanin (dyplom 1962), związany z przemysłem ceramiki bolesławieckiej, poświęcał się systematycznej pracy projektanckiej. W ramach uczelni powikłane losy kierunku ceramicznego (organizacyjna ewolucja Wydziału Ceramiki i Szkła) nie miały wpływu na stabilny artystyczny poziom szkoły. K. Cybińska i I. Lipska-Zworska efektywnie przedłużyły linię rozwojową szkoły, promując kolejnych absolwentów, dziś już samodzielnych pracowników. Przemysław Lasak (dyplom 1986), uczeń Cybińskiej, i Grażyna Płocica (dyplom 1977), uczennica Lipskiej-Zworskiej, wyznaczają poszerzone już pole dokonań artystycznych w ramach uczelni.

Wiodącymi moderatorkami aktywności wrocławskiego środowiska ceramicznego na przełomie lat 50. i 60. były: K. Cybińska, twórczyni wielkich i sugestywnych szamotowych form, oraz I. Lipska-Zworska, modernizująca kształty wyprowadzone z koła. Zgodnie ze wskazaniem J. Kotarbińskiej – ważna była zgodność z naturą. Kolejne pokolenie ceramików wskazało szkole nową perspektywę – odejście od natury ku kulturze rozumianej jako tworzenie nowości. Związani z PWSSP/ASP Maria Lachur, Grażyna Płocica oraz ich współpracownicy skupili się na poszukiwaniu formy abstrakcyjnej, geometrycznej albo skrajnie dekoracyjnej, a jeśli zorientowanej na kształty rzeczywiste, to w nadrealistycznym wydaniu, jako zaskakujący kontrapunkt. Z czasem też do grona – głównie pań – zajmujących się ceramiką dołączyli kolejni absolwenci ASP: Przemysław Lasak oraz jego młodsi koledzy Krzysztof Rozpondek i Gabriel Palowski. Osobliwość ich wizji skierowała dokonania szkoły w inną stronę, uzupełniając je o nowe elementy konstrukcyjne i siłę.

Szkoła Ceramiki Artystycznej Rudolfa Krzywca

Rudolf Krzywiec wprowadził do nowo powstającej uczelni oprócz swoich wysokich kwalifikacji w dziedzinie artystycznego rękodzieła ceramicznego poważne traktowanie teorii (sam był teoretykiem i pozostawił kilka opracowań dotyczących metod dydaktyki w nauczaniu przedmiotów plastycznych i kształcenia studentów). Jego koncepcja polegała na wykorzystaniu nabytych umiejętności rysunkowych i malarskich studenta do aplikacji figuratywnych kompozycji graficzno-malarskich do tworzywa ceramicznego. Mniejszą uwagę zwracał na wypracowywanie stylizacji naczyń, co go odróżniało np. od J. Kotarbińskiej, natomiast wyprowadzał chętnie rozwinięcia zastosowań ceramiki w kompozycjach ściennych, dekoracyjnych i nawiązaniu do wielu tradycyjnych technik dekoracji ceramicznego czerepu. Jego własne prace i prace jego absolwentów charakteryzowała dążność do syntezy kształtu i spokojnej, wyważonej dekoracyjności (H. Olech i jej uczniowie, np. L. Kupczyńska-Jankowiak – dyplom 1973).

RUDOLF KRZYWIEC
(1895–1982)
doc. 1956
twórca Szkoły Ceramiki Artystycznej

Halina Olech
ad. 1960, doc. 1970,
prof. nadzw. 1988, prof. zw. 1991
ceramika użytkowa
i naczynia unikatowego

Lidia Kupczyńska-Jankowiak
ad. 1986, prof. nadzw. 1994,
prof. zw. 1999

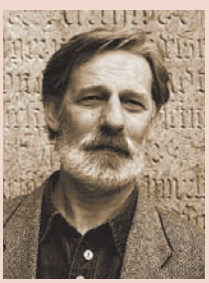
Rudolf Krzywiec – ur. 1895 we wsi Piaski Duchowne k. Sochaczewa, zm. 1982 we Wrocławiu. Studia: ASP w Warszawie, dyplom z zakresu malarstwa i ceramiki pod kierunkiem prof. K. Tichego – 1932. 1950–1965 wykłada w PWSSP we Wrocławiu, od 1956 na stanowisku doc. 1950–1954 dziekan Wydziału Ceramiki. Udział w licznych wystawach m.in.: Powszechna Wystawa Krajowa – Poznań 1926; Ogólnopolski Salon Sztuki – Poznań 1937; Wystawa Grupy Ceramików – Warszawa 1938; Wystawa Rzemiosła Artystycznego – Poznań 1946; Ogólnopolska Wystawa Architektury Wnętrz – Poznań 1953; Wystawa 30-lecia Spółdzielni „Ład" – Warszawa 1956; Ogólnopolska Wystawa Tkaniny, Ceramiki i Szkła – Warszawa 1964; Królewiec 1935; Międzynarodowa Wystawa – Nowy Jork 1939; Międzynarodowa Wystawa Ceramiki AIC – Praga 1962. Nagrody: Złoty Medal – Międzynarodowa Wystawa Ceramiki AIC – Praga 1962; Nagroda MKiS 1964; nagrody i wyróżnienia na Wystawie 30-lecia Spółdzielni „Ład" i Wystawie Architektury Wnętrz i Sztuki Dekoracyjnej.

Halina Olech – ur. 1922 w Grodnie, zm. 1994 we Wrocławiu. Studia we wrocławskiej PWSSP – dyplom z zakresu projektowania ceramiki artystycznej 1952. Autorka wielu wystaw indywidualnych m.in.: BWA – Wrocław 1967; Muzeum Narodowe – Wrocław 1977. Udział w wystawach krajowych m.in.: Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła Artystycznego – Wrocław 1954; Ogólnopolska Wystawa Tkaniny, Ceramiki i Szkła – Warszawa 1964; „Tworzywo Ceramiczne w Sztuce Współczesnej" – Sopot 1970, 1973, 1976; Wystawa Ceramiki Polskiej – Wałbrzych Książ 1979. Uczestniczyła w licznych wystawach międzynarodowych m.in.: Międzynarodowej Wystawie Ceramiki AIC – Praga 1962; Genewa 1965; Stambuł 1967; Międzynarodowym Biennale Ceramiki Artystycznej – Vallauris 1968; Międzynarodowym Konkursie Ceramiki Artystycznej – Faenza 1975, 1977. Nagrody i wyróżnienia: Złoty Medal – Międzynarodowa Wystawa Ceramiki AIC – Praga 1962; Nagroda MKiS 1965, 1970, 1979, 1986; Wyróżnienie: Wystawa Ceramiki Polskiej – Książ 1979.

Szkoła Grafiki Warsztatowej

Prof. **Stanisław Dawski** był twórcą dwóch szkół artystycznych w grafice. Otworzył możliwości stosowania różnych technik oraz preferował wyobrażenia, jakie owe techniki nasuwają. Zasłynął ze swoich odbitek drzeworytniczych, ukazujących słoje i warstwy drewna użytego do kompozycji. Jego uczennica Halina Pawlikowska skupiła swą pracę na technikach metalowych, wydobywając z trawionych płyt wielką możliwość aluzji i relacji (także kolorystycznych). Uczniowie Andrzej Basaj, Jacek Szewczyk i wychowani przez nich młodsi artyści kontynuują tę linię, zdając się przesuwać swe zainteresowania ku bogatym metaforom figuralnym. Wybitnym kontynuatorem tej szkoły działającym poza uczelnią był Józef Gielniak (grafik znany od 1972 r., uczeń Dawskiego). Jest nim także Kazimierz Głaz (obecnie w Toronto).

STANISŁAW DAWSKI
(1905–1990)
ad. 1949, prof. kontr. 1950, doc. 1952, prof. nadzw. 1956, prof. zw. 1970
twórca szkół: Grafiki Warsztatowej oraz Grafiki Stosowanej

Halina Pawlikowska
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1997
grafika warsztatowa

Jacek Szewczyk
ad. 1992, prof. nadzw. 1999,
prof. zw. 2003

Przemysław Tyszkiewicz
ad. 1997, prof. nadzw. 1999,
prof. zw. 2003

Andrzej Basaj
dr 1979, doc. 1989,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1997
grafika warsztatowa

Anna Janusz-Strzyż
ad. 1999, prof. nadzw. 2004

Paweł Frąckiewicz
ad. 1999, prof. nadzw. 2002

Jan Jaromir Aleksiun
ad. 1973, doc. 1979,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1991
grafika stosowana

Ludwik Żelaźniewicz
dr 1984, dr hab. 1996,
prof. nadzw. 1996, prof. zw. 2001

Stanisław Dawski biogram zob. s. 615.

Halina Pawlikowska – ur. 1931 w Klewaniu na Wołyniu. W l. 1951–1957 studiowała w PWSSP we Wrocławiu na Wydziale Szkła. Po dyplomie z zakresu szkła artystycznego w 1957 zatrudniona w Studium Grafiki Katedry Grafiki i Rysunku jako asystent – najbliższy współpracownik prof. S. Dawskiego i wykładowcy technik graficznych – S. Wojewódzkiego (osobowość artystyczna tych pedagogów i ich długoletnia konsekwentna działalność stworzyła podstawy programowe i organizacyjne dalszego rozwoju wrocławskiej szkoły graficznej). W l. 1970–1975 była kier. Katedry Grafiki na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. W 1990 po przewodzie II st. uzy-

skała stanowisko prof. nadzw., w 1995 tytuł prof., a w 1997 nominację na stanowisko prof. zw. i Nagrodę MKiS za osiągnięcia artystyczne i dydaktyczne z okazji 40-lecia pracy. Promotor 4 przewodów doktorskich.

Jan Jaromir Aleksiun – ur. 1940 w Nowej Wilejce k. Wilna. Studia w PWSSP we Wrocławiu w l. 1959–1966 na Wydziale Ceramiki i Szkła w Katedrze Grafiki. Dyplom w Pracowni Grafiki prof. S. Dawskiego. W l. 1966–1969 pracował w Zakładach Elektronicznych „Elwro" jako grafik. Od 1969 zatrudniony w PWSSP jako asystent na zlecenie – od 1970 etatowy asystent w Katedrze Grafiki Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. W 1973 przeprowadził przewód I st., w 1979 – przewód hab. (II st.). W 1981 objął stanowisko kier. Katedry Grafiki. W l. 1981–1982 – rektor PWSSP. W 1990 otrzymał tytuł prof.; od 1999 dziekan Wydziału Grafiki. Uprawia rysunek, malarstwo, plakat, grafikę. Promotor 3 przewodów doktorskich. Udział w licznych wystawach w kraju i za granicą. Laureat nagród z dziedziny plakatu, grafiki i rysunku. Nagroda MKiS – 1994.

Ludwik Żelaźniewicz – ur. 1948 we Wrocławiu. Studia w PWSSP we Wrocławiu ukończył w 1973; asystent 1975; adiunkt 1984; adiunkt II st. 1994; prof. nadzw. 1996; prof. zw. 2001; prodziekan na Wydziale Malarstwa Grafiki i Rzeźby 1996–1999; kier. Katedry Grafiki na Wydziale Grafiki 1996–1999; kier. Katedry Projektowania Graficznego na Wydziale Grafiki 1999–2002, 2002–2005. Wypromował wśród wychowanków 1 doktora sztuki.

Szkoła Grafiki Stosowanej

Studia szkła artystycznego i przemysłowego rozbudowane przez **Stanisława Dawskiego** służyły również do prowadzenia zajęć z przedmiotów formalnie tylko pomocniczych, a w istocie, co potwierdzała późniejsza praktyka, właściwych dla zawodowych zainteresowań absolwentów. Taką rolę Dawski nadał nieformalnemu studium plakatu na kierunku architektura wnętrz i właśnie szerzej grafice na kierunku szkła. Towarzyszyło temu stosowanie różnych technik, jak fotografia, sitodruk. Dawski zaangażował współpracowników, jak Bronisław Kupiec (fotografik), i swoich wychowanków zajmujących się fotografią (Henryk Wilkowski, Michał Diament, Andrzej Lachowicz). Metoda Dawskiego polegała na takim ułożeniu ćwiczeń – już na kompozycji brył i płaszczyzn, który to przedmiot prowadził ze studentami I i II roku – aby system z pozoru abstrakcyjnych założeń i tematów ćwiczeń prowadził do nabycia umiejętności stosowania specyficznego myślenia graficznego. To swoiste widzenie świata odróżniał Dawski od rzeźbiarskiej świadomości przestrzennej i od podstaw wrażliwości malarskiej. Postulaty szkoły grafiki stosowanej rozwijali w swojej praktyce zawodowej znakomici fotografowie, jak Michał Diament, Zdzisław Holuka, Natalia Lach-Lachowicz i Andrzej Lachowicz, zarówno jako medium artystyczne, jak i stosowane w całej gamie form użytkowych (opakowania, reklama itd.). Natomiast Jan Jaromir Aleksiun, Roman Rosyk i Jerzy Czerniawski zajęli się z wielkim powodzeniem plakatem, który stanowił swego czasu rodzaj polskiego wynalazku w różnych stylistycznych odmianach i jest przedmiotem kolekcjonerstwa szczególnie w krajach anglosaskich. Odrębną pozycję zajmuje tutaj Eugeniusz Get-Stankiewicz preferujący ścisłą graficzność samą w sobie również w formie plakatowej i, mimo że wypada zaliczyć go z wielu względów do odrębnej Szkoły Projektowania Grafiki, wiele ze swoich pierwszych inspiracji i zauroczenia grafiką zawdzięcza Dawskiemu.

Szkoła Grafiki Intermedialnej

Twórcą szkoły był **Leszek Kaćma** zajmujący się systematyzacją zagadnień wizualnych, poznawaniem prawidłowości w zakresie właściwości organizacyjnych układu wzrokowego, aktywności wizualnej i estetycznej oraz relacjami między nimi metodą „pola równomiernego". Systematyzował doświadczenia awangardowych nurtów w plastyce współczesnej, a przede wszystkim geometrycznej „abstrakcji analitycznej" mającej własne oryginalne polskie źródła (np. Stażewski, Strzemiński, Berlewi i in.). Gromadził obserwacje i doświadczenia z własnej praktyki w różnych dyscyplinach plastyki, jakie z powodzeniem uprawiał (malarstwo, grafika, działania wizualne, wzornictwo przemysłowe). Zorganizowana przez niego pracownia i następnie Katedra Wiedzy Wizualnej zgromadziła grupę współpracowników o podobnym interdyscyplinarnym doświadczeniu (Janusz L. Grzonkowski, Wiesław Gołuch). Szczególny charakter ich dorobku pod kierunkiem profesora polegał na wydobyciu z wielorakiego materiału doświadczenia artystycznego tych prawidłowości tworzenia spójności wizualnego przekazu, które odnoszą się do różnych nośników obrazu, także obrazu ruchomego i rozbudowanych wieloaspektowo i medialnie układów przestrzennych. Kolejne pokolenie następców (Stanisław Sasak, Ryszard Jędroś), wiele zawdzięczając tradycji badań mistrza i jego współpracowników, rozwinęło badania przy zastosowaniu technik cyfrowych i kojarzenia tych możliwości z walorami tradycyjnych dyscyplin plastyki (malarstwo, grafika). Ukształtowana z różnorodnych elementów dyscyplinarnych i rozwijana w teorii i praktyce przez silne indywidualności Szkoła Grafiki Intermedialnej stanowi szeroką podstawę badawczą, artystyczną i dydaktyczną specjalistycznej katedry na Wydziale Grafiki.

Szkoła Projektowania Grafiki

Maciej Jerzy Urbaniec, uczeń i dyplomant wybitnego plakacisty prof. Henryka Tomaszewskiego z ASP w Warszawie, jego asystent przed objęciem funkcji kierownika Pracowni Projektowania Graficznego w PWSSP we Wrocławiu (1970), aplikuje na gruncie wrocławskim założenia szkoły swego mistrza, Tomaszewskiego. We współpracy z J.J. Aleksiunem tworzą odmianę tej szkoły jako kierunek specyficznie rozwijany we Wrocławiu. Urbaniec przenosił do uwspółcześnionego przez siebie programu dydaktycznego doświadczenia i wspaniały warsztat profesjonalny. Podstawą tego programu były elementy grafiki stosowanej w warszawskiej Szkole Sztuki Plakatu. Jego twórczość o charakterze lirycznej metafory, celność skojarzeń i warsztat miały wielki wpływ na twórczość jego uczniów i współpracowników, do których za-

LESZEK KAĆMA
(1924–2001)
ad. 1968, doc. 1972
twórca Szkoły Grafiki Intermedialnej

Janusz Leszek Grzonkowski
dr 1975, dr hab. 1981, prof. 1995

Stanisław Sasak
dr 1996

Wiesław Gołuch
dr 1984, dr hab. 1994,
prof. nadzw. 1996, prof. zw. 2000

Ryszard Jędroś
dr 1993, dr hab. 2002,
prof. nadzw. 2003

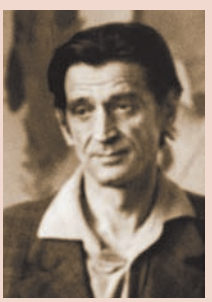

Leszek Kaćma – ur. 1924 we Lwowie, zm. 2001. Studia w PWSSP we Wrocławiu i ASP w Krakowie, gdzie otrzymał dyplom na Wydziale Malarstwa (1955). W latach następnych związany z wrocławską PWSSP – kolejno jako: asystent w Pracowni Kompozycji, Projektowania Wstępnego i Liternictwa, kier. tej pracowni, prodziekan Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. W 1971 utworzył Katedrę Wiedzy Wizualnej we wrocławskiej PWSSP i był jej wieloletnim kier. Udział w wystawach m.in.: Wystawa Grupy Malarskiej – Wrocław 1955; II Wystawa Prac Młodych Plastyków – Wrocław 1956; III Ogólnopolska Wystawa Młodego Malarstwa, Rzeźby i Grafiki – Sopot 1959; „Polskie dzieło plastyczne w 15-leciu" – Warszawa 1961; „Świat malarskiej metafory" – Wrocław 1965; Plastyka w przemyśle – Wrocław 1965; Ogólnopolska Wystawa Rysunku – Wrocław 1965. Ważniejsze nagrody: Nagroda Rady Wzornictwa i Estetyki przy Prezesie Rady Ministrów z zakresu wzornictwa przemysłu ciężkiego; Nagroda MKiS III st. w dziedzinie pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Wiesław Gołuch – ur. 1949 we Wrocławiu. Studia w PWSSP we Wrocławiu w l. 1968–1976 (dwa kierunki: projektowanie form przemysłowych i projektowanie graficzne). 1976–1984 asystent w Katedrze Wiedzy Wizualnej tej uczelni; 1984–1995 adiunkt w tej katedrze; w 1995 przewód kwalifikacyjny II st.; 1996–2000 prof. nadzw. ASP we Wrocławiu; w 2000 otrzymał tytuł prof.; od 2000 zatrudniony na stanowisku prof. zw. wrocławskiej akademii; 1991–1993 pełnił obowiązki kier. Międzywydziałowej Katedry Wiedzy Wizualnej; 1993–1999 kier. tej katedry; od 1999 prodziekan Wydziału Grafiki. Czł. ZPAP od 1981. Autor 9 wystaw indywidualnych; uczestnik kilkudziesięciu wystaw polskich i zagranicznych z zakresu plakatu, rysunku i grafiki; laureat kilkunastu nagród i wyróżnień z zakresu plakatu. Wypromował 5 doktorów i 2 prof. nadzw. (II st.). Prace publikowane w katalogach Międzynarodowego Biennale Plakatu w Warszawie, Biennale Plakatu Polskiego w Katowicach, Międzynarodowego Biennale Plakatu w Lahti (Finlandia), Międzynarodowego Triennale Plakatu w Toyama (Japonia), katalogach Kantory Museum w Osaka (Japonia), Ogaki Poster Museum w Ogaki (Japonia) oraz w wydawnictwie World Graphic Design Now (Japonia 1988). Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi; laureat indywidualnej Nagrody MKiS.

Henryk Tomaszewski
(ASP Warszawa)

MACIEJ JERZY URBANIEC
(1932–2004)
doc. 1970, prof. nadzw. 1975
twórca Szkoły Projektowania Grafiki
(ASP Warszawa, PWSSP Wrocław)

Eugeniusz Smoliński
ad. 1977, dr hab. 1989,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1995

Eugeniusz Get-Stankiewicz
ad. 1998, prof. nadzw. 2001,
prof. zw. 2002

Roman Kowalik
ad. 1996, dr hab. 2004

Maciej Jerzy Urbaniec – ur. 1925 w Zwierzyńcu Zamorskim, zm. 2004. Studia: w PWSSP Wrocław 1952–1954, następnie warszawska ASP, dyplom u prof. H. Tomaszewskiego 1958. W l. 1970–1975 prowadził Pracownię Projektowania Graficznego na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby w PWSSP we Wrocławiu. Później prof. ASP w Warszawie. Członek Międzynarodowego Związku Graficznego (AGI). Uprawiał grafikę użytkową – głównie plakat. Od lat 60. uczestnik wszystkich wystaw polskiego plakatu w kraju i za granicą. Wystawy indywidualne m.in.: Dom Artysty Plastyka – Warszawa 1968; Galeria WAG – Szczecin 1969; BWA – Poznań 1976; Galeria WP – Warszawa 1977. Ważniejsze nagrody: III Nagroda – Konkurs WAG na plakat artystyczny 1957; Nagroda im. Trepkowskiego – 1958; Nagroda MKiS – 1961; Złoty Medal I Biennale Plakatu Polskiego – Katowice 1965; II Nagroda w konkursie na plakat reklamowo-turystyczny – Belgrad 1968; Złota Syrenka na Międzynarodowej Wystawie Plakatu Turystycznego – Mediolan 1969; Srebrny Medal IV Biennale Grafiki Użytkowej – Brno 1970; „Złote Grono" wystawy plastyki oraz sympozjum „Złote Grono" – Zielona Góra 1973; Srebrny Medal VI Biennale Grafiki Użytkowej – Brno 1974; dwa Złote Medale VII Biennale Plakatu Polskiego – Katowice 1977.

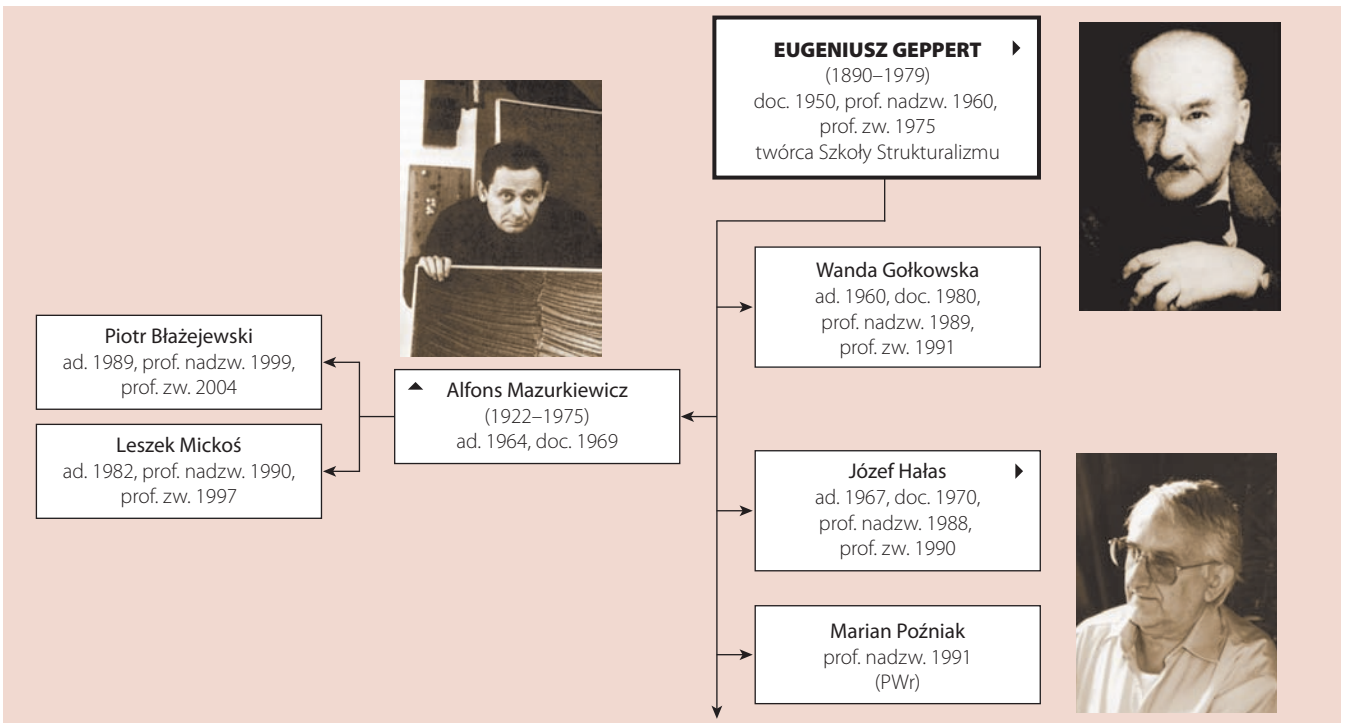
Eugeniusz Smoliński – ur. 1942 w Seredyńcach; stopień mgr. uzyskał w 1967; kwalifikacje II st. 1988; tytuł prof. nadzw. otrzymał w 1990; prof. zw. w 1995; kier. Katedry Grafiki 1989–1996; dziekan Wydziału Grafiki 1996–1999; kier. Studium Projektowania Graficznego od 1999; kier. Uzupełniających Studiów Magisterskich od 2002. Promotor w 1 przewodzie doktorskim; ocena 5 przewodów kwalifikacyjnych I st.; ocena 5 przewodów kwalifikacyjnych II st.; recenzje do 2 postępowań o nadanie tytułu naukowego prof.

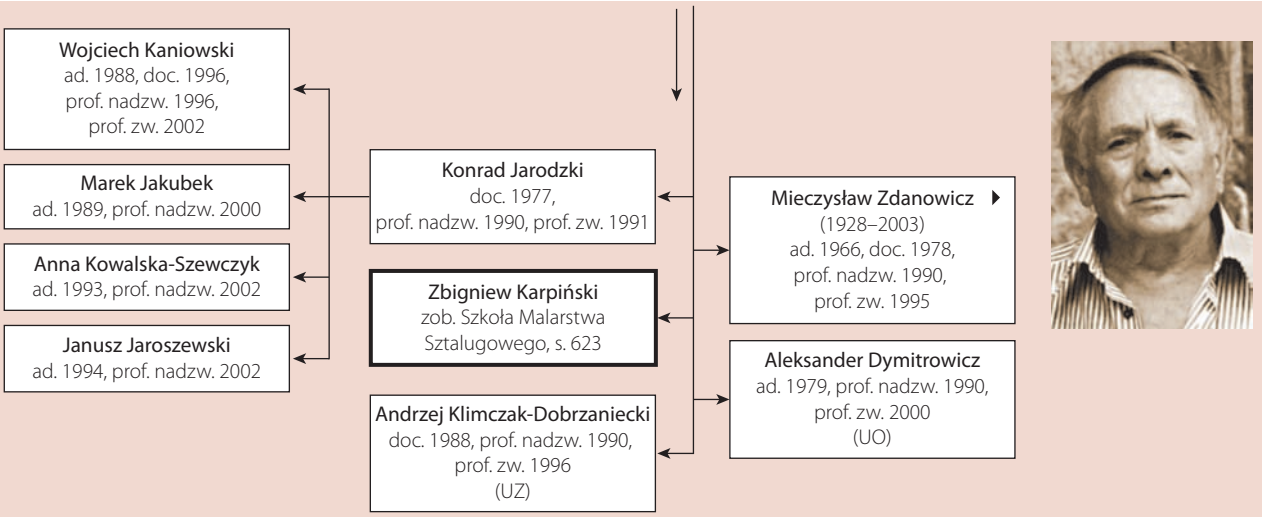
liczają się w pierwszej kolejności: J. Czerniawski, Roman Kowalik, E. Get-Stankiewicz. Przy poszanowaniu zasadniczych różnic indywidualności swoich współpracowników i studentów Urbaniec dążył do wzmocnienia tych naturalnych różnic w oparciu o perfekcję wykonawczą i logikę napięć pomiędzy obrazem i słowem – tematem dzieła kojarzącego elementy pojęciowe i ikoniczne. Kontynuatorzy tej szkoły Tomaszewskiego–Urbańca we wrocławskiej PWSSP wzbogacili tradycję ideową warsztatu artystycznego o doświadczenia wrocławskiej awangardy plastycznej, ktorej sami byli współtwórcami (Smoliński, Stankiewicz).

Szkoła Strukturalizmu

Eugeniusz Geppert już od lat 40. XX w. był *spiritus movens* kierunku kształcenia, który – powierzchownie rzecz ujmując – wiązano z koloryzmem. Ale było to tylko korzystanie z doświadczeń postimpresjonizmu i kapizmu, *de facto* działanie otwarte, rozłożone na etapy i w efekcie przy stosowaniu mocnych, płaskich plam *à la* Matisse, pozwalające studentom wyzwalać własne tkanki malarskie. Uczniowie Gepperta uformowali „strukturalizm wrocławski". Niektórzy z nich uczestniczyli w 1956 r. w działaniu grupy „X", a od 1957 r. w formacji „Poszukiwania Formy i Koloru". Członkowie tych zespołów i inni uczniowie Gepperta tworzą Szkołę Wrocławską, w 1967 r. przemianowaną na Grupę Wrocławską. Dla wszystkich tych formacji PWSSP była naturalną bazą i miejscem spotkań. Geppert mocno deklarował (za Jackiem Malczewskim) dążność do budzenia w studentach „indywidualności twórczej". Niestety nie doszło do zrealizowania dzieł szkoły strukturalnej w zmonumentalizowanej wersji przestrzenno-przemysłowej w samym mieście (i to mimo dobrego przygotowania twórców w zakresie malarstwa w architekturze), poszczególne wybitne jednostki dały spektrum możliwości kształcenia ukierunkowanego na struktury obrazów. Zaczęto przywiązywać dużą wagę do jakości tkanki malarskiej. Dawało to u poszczególnych indywidualnych artystów długotrwały efekt świetnych rozwiązań kolorystycznych. Zbiory zbliżonych elementów (przy uwypukleniu faktury) sprowadzały kompozycje do jednorodnego pola izomorficznego, ogarniającego całe malowidła. Apogeum tych dążeń znalazło swój wyraz w koncepcji „działania neutralnego" Jerzego Rosołowicza oraz idei „duoplastycyzmu" Alfonsa Mazurkiewicza. Pracownia Mazurkiewicza wyznaczała kierunek abstrakcji analitycznej, która znalazła kolejne rozwiązania u Piotra Błażejewskiego oraz w dyscyplinie figuracji Leszka Mickosia. Hanna Krzetuska przeobraziła swe dążenia w badania zestawień dużych form w wyrafinowanych tonacjach. Józef Hałas, wciąż odnoszący się do metafor przyrodniczych, rozwinął niezwykle oryginalny rygor punktów i kresek, natomiast swych studentów zupełnie nie przymuszał do obierania podobnej drogi, choć niezmiernie wymagał od nich dopracowywania budowy obrazu. Aleksander Dymitrowicz nie zarzucił kolorystycznych i figuratywnych aluzji, proponując takowe w swej pracowni. Wanda Gołkowska – ważna eksponentka jednorodnych siatek struktur, a także akcentów sztuki pojęciowej – w swojej pracowni propagowała abstrakcję analityczną, choć prowadziła też otwarty dialog ze studentami.

Na większą swobodę propozycji studentów pozwalał Konrad Jarodzki – autor obrazów z fakturowo zestawianymi pasami. Jego uczniami są: Janusz Jaroszewski, Wojciech Kaniowski, Anna Kowalska-Szewczyk, Marek Jakubek. Organizacji strukturalnej nie zaniedbywali: ukierunkowany ekologicznie Mieczysław Zdanowicz, twórca oryginalnej metaforyki Andrzej Klimczak-Dobrzaniecki i zdecydowany figuratywista Zbigniew Karpiński.

Eugeniusz Geppert biogram zob s. 105.

Józef Hałas – ur. 1927 w Nowym Sączu. Studia: PWSSP we Wrocławiu pod kierunkiem profesorów E. Gepperta i S. Dawskiego, dyplom z zakresu ceramicznego malarstwa architektonicznego – 1954. Prof. nadzw. PWSSP, kier. Katedry Malarstwa na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Uprawiane dyscypliny: malarstwo i rysunek. Najważniejsze wystawy indywidualne: „Zamek" – Wrocław 1955; Salon „Współczesności" – Warszawa 1961; BWA – Wrocław 1965, 1970, 1974, 1980; Muzeum Narodowe – Wrocław 1967, 1978; Muzeum Pomorza Zachodniego – Szczecin 1968; Galeria „Zapiecek" – Warszawa 1978; „Galeria 72" – Chełm 1981; Galeria „Na Solnym" – Wrocław 1986. Udział w licznych wystawach krajowych m.in.: Wystawa Młodej Plastyki „Arsenał" – Warszawa 1955; Młoda Plastyka – Sopot 1957, 1958; Festiwal Polskiego Malarstwa Współczesnego – Szczecin 1962, 1964, 1966, 1968; Ogólnopolska Wystawa Rysunku – Wrocław 1967; Festiwal Sztuk Pięknych – Warszawa 1976. Udział w licznych wystawach zagranicznych w b. Czechosłowacji, Niemczech, Egipcie, Bułgarii, Rumunii, San Marino, USA, we Francji, w Wielkiej Brytanii, Wenezueli, Danii, we Włoszech, w Belgii, Brazylii.

Alfons Mazurkiewicz – ur. 1922 w Düsseldorfie, zm. 1975 we Wrocławiu. Studia we wrocławskiej PWSSP pod kierunkiem profesorów E. Krchy, L. Dołżyckiego i S. Dawskiego. Dyplom w 1953. W l. 1960–1962 prowadził wykłady w Pracowni Rysunku prof. S. Dawskiego. W 1964 powołany na stanowisko adiunkta na Wydziale Ceramiki i Szkła wrocławskiej PWSSP zaczął rozwijać i wprowadzać w życie bardzo istotne dla jego pracy dydaktycznej zasady „programu otwartego". Od 1969 doc. w PWSSP. Czł. Grupy „X" i Grupy „Szkoła Wrocławska". Autor wielu wystaw indywidualnych m.in.: Wystawa retrospektywna Muzeum Śląskie – Wrocław 1962; Galeria „Krzysztofory" – Kraków 1967; Galeria „EM" – Wrocław 1975; Muzeum Narodowe –Wrocław 1975. Uczestniczył w wielu wystawach krajowych i zagranicznych m.in.: Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki „Arsenał" – Warszawa 1955; Festiwal Sztuk Plastycznych – Sopot 1957, 1958, 1965, 1967, 1971, 1973; Ogólnopolskie Triennale Rysunku – Wrocław 1971, 1974; Wystawa Sztuki Polskiej – Bombaj 1956; 17 Polish Painters – Nowy Jork 1967; Wystawa Sztuki Polskiej – Kopenhaga 1971; Tokuma Trading – Tokio 1972; Polish Paintig Today – Londyn 1974. Nagrody i wyróżnienia m.in.: Nagroda MKiS 1965, 1971; I Nagroda Ogólnopolskiego Triennale Rysunku 1974.

Mieczysław Zdanowicz – ur. 1928, zm. 2003. Studia w PWSSP we Wrocławiu pod kierunkiem profesorów E. Krchy i E. Gepperta – dyplom 1956. Prof. wrocławskiej uczelni, wcześniej – jako doc. – kierował Pracownią Projektowania Malarstwa w Architekturze i Urbanistyce na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Wybrane realizacje: dyplomowa realizacja pierwszego witrażu uczelni – 1955; organizacja I Biennale Małych Form Rzeźbiarskich – Wrocław 1968, realizacja (wspólnie z A. Wojciechowskim) Zdarzenia Przestrzennego „Wieża Radości" – Wrocław 1970; realizacja zdarzenia „Spróbujmy Konceptualizmu" – Wrocław 1974; organizacja Galerii Plenerów PWSSP we Wrocławiu Sztuka–Przestrzeń–Czas (udział w Międzynarodowym Festiwalu Teatru Otwartego) – Wrocław 1987. Udział w licznych wystawach m.in.: Ogólnopolska Wystawa Ceramiki i Szkła Artystycznego – Wrocław 1954, 1960; Ogólnopolska Wystawa Tkaniny, Ceramiki i Szkła – Warszawa 1964; Tendencje i Osobowości w Polskiej Rzeźbie Współczesnej – Warszawa 1978; XII Triennale Mediolan 1960; Wystawa Ceramiki AIC – Praga 1962; Międzynarodowa Wystawa Rzeźby Odlewniczej – Madryt 1970; II Biennale Internazionale Dantesca – Rawenna 1975; Quadriennale Sztuki Dekoracyjnej – Erfurt 1978; Wystawa Pedagogów i Studentów „Wrocław–Mons", Belgia 1987. Nagrody i wyróżnienia: Srebrny Medal XII Triennale Mediolan 1960; Złoty Medal Międzynarodowej Wystawy Ceramiki AIC – Praga 1962; I Nagroda w Konkursie na Medal – Wrocław 1968; Nagroda Artystyczna Miasta Wrocławia – 1970, Złoty Medal II Biennale Internazionale Dantesca – Rawenna 1975; I Nagroda w Konkursie Rzeźby przy ul. Grodzkiej – Wrocław 1975.

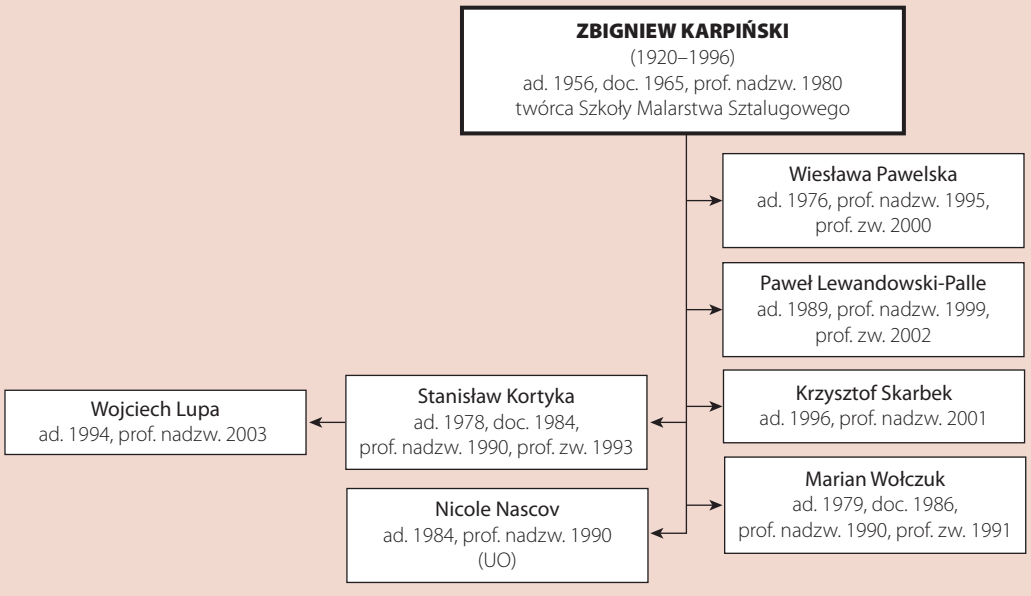
Wojciech Kaniowski – ur. 1953. Studia w PWSSP we Wrocławiu na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Dyplom w 1977 z zakresu malarstwa i malarstwa architektonicznego pod kierunkiem profesorów K. Jarodzkiego i M. Zdanowicza. Od 1977 asystent stażysta we wrocławskiej PWSSP w Pracowni Malarstwa i Rysunku prof. Z. Karpińskiego. Od 1979 do chwili obecnej realizuje program kształcenia w Pracowni Projektowania Malarstwa w Architekturze i Urbanistyce. W 1996 mianowany na stanowisko prof. nadzw. W l. 1996–1999 pełnił funkcję dziekana Wydziału Malarstwa i Rzeźby. Od 1999 do chwili obecnej prorektor ds. dydaktycznych wrocławskiej ASP. W 2002 uzyskał tytuł naukowy prof. Zajmuje się malarstwem i projektowaniem graficznym. W l. 1977–1996 uczestniczył w kilkudziesięciu wystawach i konkursach malarskich, otrzymując 10 nagród i wyróżnień. Swoje malarstwo prezentował na 30 pokazach indywidualnych w kraju i za granicą. Prace w zbiorach prywatnych i państwowych w kraju, Niemczech, Austrii, Kanadzie, we Francji i w USA.

Szkoła Malarstwa Sztalugowego

Pracownia **Zbigniewa Karpińskiego** stała się zaczątkiem wyodrębniającej się w latach 80. szkoły Karpińskiego. Mając czołowych przedstawicieli w osobach: Wiesławy Pawelskiej, Nicole Nascova, Pawła Lewandowskiego-Palle, Krzysztofa Skarbka, Mariana Wołczuka, Stanisława Kortyki (oraz ucznia tegoż, Wojciecha Lupy), linia tej szkoły jest silnie związana z morale malarstwa. Eksponuje ona proces solidnie opracowywanych obrazów, wykorzystujących warsztatowe tradycje gatunku. Akcentuje się w niej także bądź systemową figurację, bądź też nową wersję strukturalnie pogłębionej abstrakcji.

Karpiński przetworzył doświadczenie głównych elementów impresjonizmu, postimpresjonizmu i koloryzmu, jakie było podstawą wykładu malarstwa w szkole Gepperta. To przetworzenie polegało na zmianie stosunku do koloru, który w obrazie może pełnić rolę czynnika dynamizującego przez silnie zaznaczone kontrasty zarówno barwne, jak i walorowe.

Istotną rolę odgrywał rysunek prowadzony z zasadniczym podtrzymaniem perfekcyjnego studium z natury, a następnie przemyślanej eskalacji kontrastów walorowych i redukcji do wydobywanych w ten sposób formalnych elementów kompozycyjnych. Szkoła Karpińskiego uznaje różne możliwości interpretacyjne swoich założeń: kojarzenia kontrastów na wszystkich poziomach opracowania dzieła, jak i ich wygaszania, odniesienia do postrzeganej natury, jak również penetrowania wyobrażeń. Sam mistrz stosował przewrotnie różne metody gry malarskiej, np. posługiwał się przetwarzaniem zdjęcia (przeźrocze) kopiowanego na podłoże malarskie fakturowo skontrastowane z przywołanym w pamięci widza gładkim i lśniącym powierzchniowo obrazem fotograficznym w masowej praktyce odbitkowej i slajdowej. Kontynuatorzy znacznie wzbogacili repertuar środków i konwencji malarskich, a także metod dydaktycznych i stanowią liczącą się grupę w panoramie wrocławskiej twórczości artystycznej. Bardzo wyraźne różnice stylistyczne pomiędzy nimi świadczą jak najlepiej o dziedzictwie mistrza, które nie ograniczało nigdy własnych odrębnych linii rozwojowych adepta sztuki malarskiej.

Zbigniew Karpiński – ur. 1920, zm. 1996. Studia we wrocławskiej PWSSP, dyplom u prof. E. Gepperta w 1952. Kształcił się w pracowniach takich znakomitości, jak E. Geppert, L. Dołżycki i E. Krcha. Wybitny malarz, grafik i doskonały rysownik. W 1955 rozpoczął pracę w PWSSP. Od 1956 adiunkt w Pracowni Malarstwa i Rysunku. W 1965 otrzymał nominację na stanowisko doc. i został dziekanem Wydziału Ceramiki i Szkła. W 1966 objął kierownictwo Międzywydziałowej Katedry Malarstwa, Rysunku i Grafiki. Od 1968 kier. Katedry Malarstwa i Rysunku na Wydziale Malarstwa, Grafiki, Rysunku i Rzeźby. Współorganizator, a następnie dziekan (do 1970) nowego Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. W 1980 uzyskał tytuł prof. nadzw. Wystawy indywidualne m.in.: Muzeum Śląskie – Wrocław 1962; Muzeum Narodowe – Wrocław 1988; BWA – Łódź 1989. Udział w licznych wystawach krajowych i zagranicznych m.in.: Wystawa Okręgowa ZPAP – Wrocław 1952; Ogólnopolska Wystawa Młodych „Arsenał" – Warszawa 1955; II Biennale Grafiki – Kraków 1962; „Prezentacje 79" – Wrocław 1979; Polnische Kunstler – Drezno 1965; Wystawa Pedagogów i Studentów „Wrocław–Mons" – Belgia 1987. Nagrody i odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi; II Nagroda MKiS 1971, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP.

Paweł Lewandowski-Palle – ur. 1954. W 1974 ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Bydgoszczy. 1974–1979 studia w PWSSP we Wrocławiu, początkowo na Wydziale Ceramiki i Szkła, a od 1975 na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Dyplom z zakresu malarstwa sztalugowego i projektowania malarstwa w architekturze i urbanistyce w 1979 w pracowniach profesorów Z. Karpińskiego i M. Zdanowicza. Od 1978 pracownik naukowo-dydaktyczny wrocławskiej ASP w Katedrze Malarstwa, a od 2003 w Katedrze Malarstwa Architektonicznego i Multimediów. Prowadzi Pracownię Technologii Malarstwa i Technik Malarskich. Od 2002 prof. sztuk plastycznych. Jego abstrakcyjne malarstwo wpisuje się w nurt strukturalizmu wrocławskiego. Autor 48 indywidualnych wystaw malarstwa. Brał udział w ponad 230 wystawach malarstwa w Polsce i ok. 30 za granicą (Białoruś, Bułgaria, Dania, Francja, Niemcy, Rosja, Szwecja, Włochy). Za swoje obrazy uzyskał 35 nagród i wyróżnień m.in.: I Nagrodę na konkursie „Obraz Roku" – Włocławek 1984, 1987, 1989, 1990; II Nagrodę w konkursie „Malarstwo, grafika i rysunek regionu toruńskiego" – Toruń 1997, 1998. Laureat Nagrody MKiS w ramach Programu Promocji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży (1997).

Szkoła Rzeźby Architektonicznej

Twórca szkoły, architekt **Apolinary Czepelewski**, objął kierownictwo Pracowni Ceramicznej Rzeźby Architektonicznej w 1953 r. na Wydziale Ceramiki z tytułem dyplomowej specjalizacji. Szkoła ta hołdowała metodzie plastyki integralnej bliskiej ideom awangardowych formacji międzywojennych (np. Praesens). Regułą podstawową było określanie formalnych wyznaczników miejsca i skali zainstalowania rzeźbiarskiej formy przestrzennej w otoczeniu, aż po układ urbanistyczny: zastany i z ograniczoną możliwością przekształceń, oraz układ urbanistyczny projektowany z możliwością celowego ukształtowania miejsca dla obiektu rzeźbiarskiego lub jeszcze szerzej zamierzonej kompozycji przestrzennej wieloelementowej z użyciem wielu różnych materiałów i tworzyw (np. światło, woda i in.). Koncepcja zobiektyzowanych przesłanek i kryteriów kreacji przestrzennej zdecydowanie zbliżała Czepelewskiego do metodycznej Szkoły Dunikowskiego.

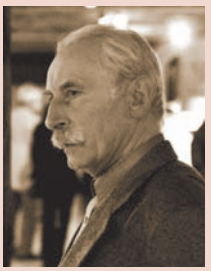
Po odejściu doc. A. Czepelewskiego w 1967 r. przejął pracownię jego dawny asystent prof. J. Boroń (Pracownia Projektowania Rzeźby w Urbanistyce i Architekturze), a po nim od 1993 r. kieruje nią prof. Alojzy Gryt – architekt i rzeźbiarz, uczeń Dunikowskiego, Michałowskiego i Czepelewskiego,

(asystent w l. 1962–1973). Konwencja „formy rozwijalnej" A. Gryta stanowi ważną modyfikację, jako nowy kierunek praktyki dydaktycznej i koncepcji rozwiązań przestrzennych. Polega ona na silniejszym zintegrowaniu kompozycji rzeźbiarskiej z otoczeniem. W 2002 r. pracownia A. Gryta przyjmuje nową nazwę i funkcjonuje jako Pracownia Rzeźby i Kształtowania Otoczenia, zachowuje podstawowe zasady racjonalnej metody A. Czepelewskiego i X. Dunikowskiego.

APOLINARY CZEPELEWSKI
(1909–1993)
zastępca prof. 1953, doc. 1960
twórca Szkoły Rzeźby Architektonicznej

Jerzy Boroń
(1924–1990)
ad. 1963, doc. 1969,
prof. nadzw. 1985

Alojzy Gryt
ad. 1979, doc. 1989,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1995

Apolinary Czepelewski – ur. 1909 w Grajewie, zm. 1993 w Warszawie. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych w Modlinie. Studiował na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Brał udział w kampanii wrześniowej. Po wojnie pracował w Biurze Odbudowy Stolicy w Warszawie, a następnie na Politechnice Warszawskiej jako asystent w Katedrze Projektowania Budynków Miejskich prof. S. Brukalskiego. Tam otrzymał tytuł adiunkta. Od 1953 pracował jako zastępca prof. we wrocławskiej PWSSP. W 1958 powołany na stanowisko doc. W 1971 objął stanowisko kier. Pracowni Form Ceramicznych w Architekturze w Katedrze Ceramiki Studium Projektowania Form Ceramiki i Szkła. We wrocławskiej PWSSP pracował do 1973, a następnie przeszedł na emeryturę. Ma w dorobku liczne realizacje w zakresie architektury i wystawiennictwa, m.in.: zespół stoisk wnętrzarskich na Międzynarodowych Targach Gdańskich; rozwiązania przestrzenne, pawilony i wnętrza na Wystawie Ziem Odzyskanych we Wrocławiu oraz Międzynarodowych Targach Poznańskich; wnętrza przyzakładowe zakładu naukowego w Warszawie.

Jerzy Boroń – ur. 1924 w Kołomyi, zm. 1990 we Wrocławiu. Studia w PWSSP we Wrocławiu ze specjalizacją w rzeźbie w pracowni B. Michałowskiego 1948–1953. W l. 1953–1957 asystent w Katedrze Rzeźby na Wydziale Ceramiki i Szkła, 1957–1963 st. asystent, 1963–1969 adiunkt, 1969–1985 doc., 1985–1990 prof. nadzw.; 1969–1970 prodziekan Wydziału Malarstwa Grafiki i Rzeźby, 1972–1975 dziekan Wydziału Malarstwa, Grafiki i Rzeźby, 1975 prorektor ds. artystyczno-badawczych. W 1975 organizuje Pracownię Projektowania Rzeźby w Architekturze i Urbanistyce. Ważniejsze wystawy: „Poszukiwania koloru i formy" – Wrocław 1957; „Funkcja koloru i formy" – Wrocław 1961; Wystawy Plastyki Ziem Nadodrzańskich – Wrocław, Warszawa, Opole 1959, 1961, 1963; „Plastyka w przemyśle" – Wrocław 1965; Ogólnopolska Wystawa Rzeźby – Warszawa 1967; Ogólnopolska Wystawa Plastyki z okazji 20-lecia PRL – Warszawa 1968; „Spotkania krakowskie" – Kraków 1969; III Festiwal Sztuk Pięknych – Warszawa 1970. Realizacje: rzeźba przy Obelisku Milicjantów przy pl. Powstańców Śląskich – Wrocław 1964; pomnik „Era kosmiczna" (we współpracy z A. Grytem) – Oleśnica 1969; „Łabędzie" – rzeźba ceramiczna przed Centrum Diagnostyki Medycznej we Wrocławiu. Nagrody: III Nagroda (w zespole) w ogólnopolskim konkursie na Pomnik Zwycięstwa we Wrocławiu 1957; I Nagroda za rzeźbę w konkursie plastycznym z okazji 20-lecia wyzwolenia Dolnego Śląska 1965, Nagroda Warszawskiego Okręgu ZPAP na wystawie „Warszawa w sztuce" 1965, Nagroda Miasta Wrocławia za całokształt twórczości 1965, II Wyróżnienie (w zespole) w ogólnopolskim konkursie na Pomnik Powrotu Ziem Zachodnich i Północnych do Macierzy 1967, Wyróżnienie MKiS na Ogólnopolskiej Wystawie Rzeźby w Warszawie 1967, I Nagroda w Konkursie Rzeźby przy ul. Grodzkiej we Wrocławiu (z M. Zdanowiczem) 1975. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP; Złoty Krzyż Zasługi; Medal za Odrę, Nysę i Bałtyk; Medal Zwycięstwa i Wolności; Odznaka Grunwaldzka; Budowniczy Wrocławia; Zasłużony dla Dolnego Śląska; Medal za Zasługi dla Obronności Kraju.

Alojzy Gryt – ur. 1937. Studia: 1956–1962 na Wydziale Architektury PWr (dyplom 1962) oraz 1961–1965 we wrocławskiej PWSSP (dyplom z zakresu architektury wnętrz 1965). Pracownik dydaktyczny w Katedrze Rzeźby – st. asystent 1973, adiunkt 1980, doc. 1989, prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1998. Zajmuje się: rzeźbą, rysunkiem, szkłem artystycznym, instalacjami oraz plastyką powiązaną z architekturą. Od 1976 autor wielu wystaw indywidualnych m.in. w: BWA i Muzeum Narodowym we Wrocławiu, galerii Raiffeisensale am Marktplatz w Innsbrucku, galerii Blaue Fabrik w Dreźnie, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Galerii Miejskiej we Wrocławiu, Muzeum Výtvarných Uměni w Pradze. Uczestnik licznych wystaw zbiorowych m.in.: „Droga i prawda" – Wrocław 1984; „Labirynt" – Warszawa 1989; Forum Konkrete Kunst – Erfurt 1992; „Flexible I" – Bayreuth, Tilburg, Manchester, Wrocław 1993–1994. Nagrody i wyróżnienia m.in.: I Nagroda w konkursie na „Pomnik zamordowanych w Katyniu", I Nagroda i realizacja w konkursie „Fontanna" we Wrocławiu, nagroda w konkursie na „Pomnik Chopina" we Wrocławiu, I Nagroda i realizacja w konkursie na rzeźbę na Osiedlu SM Archicom we Wrocławiu.

Szkoła Rzeźby Xawerego Dunikowskiego

Prof. Antoni Mehl przeszczepił Szkołę Dunikowskiego na grunt wrocławski (1947–1952) na wiele lat przed pojawieniem się mistrza w naszej uczelni (1959–1964). Istotą tej szkoły jest to, że uczy ona warsztatu rzeźbiarskiego, kładąc szczególny nacisk na opanowanie przez jej adeptów metody studiowania i budowy rzeźby na pionie i poziomie (Dunikowski mawiał, że „w historii nie ma dobrej rzeźby niebudowanej na pionie i poziomie"). Dając solidne podstawy rzemiosła rzeźbiarskiego, stwarza jednocześnie warunki do indywidualnego rozwoju. W metodzie wykładu w szkole tej zwraca się uwagę na etapy opanowywania umiejętności prawidłowej konstrukcji, charakterystyki ruchu, gamy proporcji i indywidualizacji opracowania. Porównanie twórczości X. Dunikowskiego, A. Mehla, Ł. Skomorowskiej-Wilimowskiej (asystentka mistrza w PWSSP we Wrocławiu), Jacka Dworskiego, A. Gryta, Z. Makarewicza i A. Poznańskiej pozwala dostrzec jak duże możliwości indywidualnego rozwoju daje ta szkoła.

Tradycja Szkoły Dunikowskiego przetrwała w PWSSP po śmierci mistrza kontynuowana w Pracowni Rzeźby Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego założonej i prowadzonej przez prof. Ł. Skomorowską-Wilimowską (1965) i jej następców (J. Dworski, Z. Makarewicz), którzy

XAWERY DUNIKOWSKI
(1875–1964)
prof. zw. 1929
twórca Szkoły Rzeźby

Antoni Mehl
prof. nadzw. 1947

Łucja Skomorowska-Wilimowska
ad. 1970, doc. 1980,
prof. nadzw. 1990

Jacek Dworski
ad. 1982, doc. 1989,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1994

Alojzy Gryt
ad. 1979, prof. nadzw. 1990,
prof. zw. 1995

Zbigniew Makarewicz
ad. 1995, prof. nadzw. 2000

Alfreda Poznańska
(1939–2001)
ad. 1980, doc. 1989,
prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1995

Xawery Dunikowski, biogram zob. s. 105.

Łucja Skomorowska-Wilimowska – ur. 1926 we Lwowie. Studiowała rzeźbę od 1947 w pracowni prof. A. Mehla w PWSSP we Wrocławiu, dyplom 1952. W czasie studiów pracowała jako asystentka prof. Mehla 1951–1952. W l. 1952–1956 zatrudniona w Pracowni Konserwacji Zabytków przy odbudowie Wrocławia. Od 1956 jako asystentka prof. A. Czepelewskiego w PWSSP we Wrocławiu; 1959–1964 st. asystentka prof. X. Dunikowskiego. W 1964 zorganizowała Pracownię Rzeźby na Wydziale Projektowania Plastycznego i prowadziła ją do emerytury (1992). Opracowała program dostosowany do charakteru studiów, oparty w głównych założeniach na metodzie X. Dunikowskiego. W l. 1972–1978 dziekan Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego, 1978–1981 prorektor ds. wychowania i dydaktyki, 1981–1986 kier. Katedry Kształcenia Ogólnoplastycznego. Aktywna w życiu artystycznym i zawodowym. Ważniejsze wystawy: 10-lecie PRL – Wrocław 1955; Młodych Plastyków w Arsenale – Warszawa 1955; Portrety Rzeźbiarskie – Wrocław 1957; Rzeźby Plenerowej – Wrocław 1958; Ziem Nadodrzańskich – Warszawa 1958; Sztuki Sakralnej (ogólnopolska) – Wrocław 1964; Rzeźby Wrocławskiej – Toruń 1966, Ceramiki (międzynarodowa) – Stambuł 1966; Polska Sztuka Użytkowa w 25-lecie PRL – Wrocław–Moskwa 1966; Plastyka Wrocławska – Warszawa 1971; Indywidualna – Muzeum Narodowe – Wrocław 1971. Projektuje i realizuje pomniki we Wrocławiu: Ściana – pomnik Żołnierzy Radzieckich, cmentarz Skowronia Góra; Pomnik Żołnierzy Armii Krajowej, cmentarz św. Rodziny; grób Antoniego Mehla, cmentarz przy ul. Grabiszyńskiej; pomnik Żołnierzy Wojska Polskiego, cmentarz Żołnierzy Polskich na Oporowie; Pomnik Żołnierzy Wojska Polskiego i Powstańców Śląskich w Lublińcu; arcybiskupa Mieczysława Kardynała Ledóchowskiego w Ostrowie Wielkopolskim; ks. Jerzego Popiełuszki, kościół w Suchowoli, a także we Wrocławiu i in.

Jacek Dworski – ur. 1937 we Lwowie. Studiował w PWSSP we Wrocławiu w l. 1956–1962. Dyplom w pracowniach prof. X. Dunikowskiego i doc. A. Czepelewskiego. Prof., kier. Pracowni Małej Formy Rzeźbiarskiej, organizator warsztatu odlewniczego w ASP we Wrocławiu – doc. 1989, prof. nadzw. 1990, prof. zw. 1994. Zajmuje się medalierstwem, rzeźbą architektoniczną, małą formą rzeźbiarską i rysunkiem. Uzyskał liczne nagrody i wyróżnienia w konkursach rzeźbiarskich (pomnikowych) i medalierskich. Liczne realizacje medali lanych, monet dla Narodowego Banku Polskiego oraz projekty medali bitych (Mennica Państwowa w Warszawie). Udział w sympozjach międzynarodowych małej formy i medalierstwa: Węgry 1981–1985, Słowacja 1996, Czechy 1997–1998. Prace w muzeach i kolekcjach prywatnych w kraju i za granicą. Ważniejsze realizacje – płaskorzeźby: Teatr im. Jana Kochanowskiego w Opolu 1974, Laboratorium Wody we Wrocławiu 1980, Sanatorium w Lądku-Zdroju 1980; statuetki: „Orfeusz" na Międzynarodowy Festiwal Muzyki „Warszawska Jesień" 1981–1999, „Szermierz" na Międzynarodowy Festiwal „Wratislavia Cantans" 1990–2000. Wystawy krajowe: PWSSP we Wrocławiu, Zachęta – Warszawa 1990; „Ujęcia" (grupowa) – BWA Galeria „Awangarda" Wrocław 1990; „Kontynuacje" – Wystawa Okręgowa ZPAP – Wrocław 1992; „Świat Sztuki Ewy i Jacka Dworskich" – Muzeum Sztuki Medalierskiej, Wrocław 1992. Wystawy zagraniczne: Międzynarodowa Wystawa Rzeźby w Ceramice – Peruggia 1966; „Polnische Gegenwartkunst" – Stuttgart, Hanower, Düsseldorf 1975–1976; Międzynarodowa Wystawa FIDEM – Budapeszt 1977, Lizbona 1979, Florencja 1983. Wystawy indywidualne: Galeria „Spojrzenia" – Wrocław 1981; Salon Sztuki Współczesnej – Wrocław 1991.

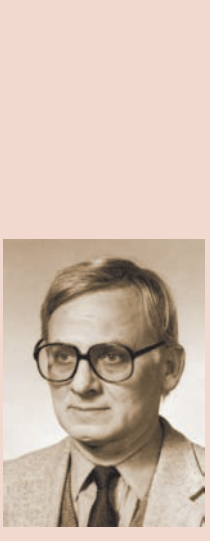
Zbigniew Makarewicz – ur. 1940 w Wilnie na Litwie. Rzeźbiarz, performer, krytyk sztuki, publicysta, działacz społeczny i polityczny. Studia na PWSSP 1958–1965, 1966–1967 asystent; 1967–1982 nauczyciel w Państwowym Ognisku Kultury Plastycznej, projektant w Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego „Miastoprojekt", referent Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej Miasta Wrocławia w Ośrodku Dokumentacji Sztuki, instruktor w Domu Kultury, publicysta w dwutygodniku „Nadodrze" w Zielonej Górze, kier. galerii „x" (iks) ZPAP. Od 1990 wykładowca PWSSP we Wrocławiu, od 2000 prof. nadzw. 1958–1966 działalność w ZSP i ZMW. 1967–1993 w ZPAP (m.in. prezes ZG). Represjonowany w stanie wojennym; 1996 – uniewinniony; 1996–2002 w Ruchu Odbudowy Polski (przewodniczący okręgu). Praca artystyczna od 1957: w teatrze Eksperymentalnym w Koszalinie, ST Kalambur i ST Turoń we Wrocławiu. Uczestnik wystaw, sympozjów i konferencji w kraju i za granicą, liczne publikacje.

Alfreda Poznańska – ur. 1939 w Małkowie na Lubelszczyźnie, zm. 2001. Rzeźbiarka. W l. 1958–1965 studiowała we Wrocławiu na Wydziale Ceramiki i Szkła. Dyplom z ceramiki i rzeźby w pracowniach: J. Kotarbińskiej – artysta ceramik i prof. X. Dunikowskiego. Po studiach zatrudniona w ówczesnym Muzeum Śląskim. Od 1965 czł. ZPAP. Brała czynny udział w życiu artystycznym regionu i kraju. Od 1973 zatrudniona w Katedrze Rzeźby na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby. Od 1980 – adiunkt, od 1989 – doc., w 1990 – prof. nadzw., od 1995 – prof. zw. Od 1989 prowadziła Pracownię Małej Formy Rzeźbiarskiej dla studentów II–IV roku, a od 1992 dodatkowo Dyplomującą Pracownię Rzeźby dla studentów II–V roku. W l. 1993–1996 jako kier. Katedry Rzeźby wzmocniła stan kadrowy katedry, zatrudniając prof. A. Gryta i prof. J. Dworskiego.W latach 80. zaangażowała się w działalność Solidarności. Po ogłoszeniu stanu wojennego podjęła podziemną działalność opozycyjną, współtworząc ruch wokół Duszpasterstwa Środowisk Twórczych we Wrocławiu i trwała w nim do końca życia. Odnosiła liczne sukcesy. Zdobywała nagrody, także na konkursach międzynarodowych. Uprawiała rzeźbę w dużym i małym rozmiarze. Jest autorką monumentalnych pomników i rzeźb ołtarzowych, jak również medali i plakiet.

przenieśli tradycje metody mistrza do własnych pracowni w Katedrze Rzeźby na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby (obecnie Wydział Malarstwa i Rzeźby). Prof. A. Poznańska prowadziła też pracownię rzeźby najpierw na Wydziale Ceramiki, a następnie w Katedrze Rzeźby. Teoretyczne i historyczne opracowania publikowali Ł. Skomorowska-Wilimowska i Z. Makarewicz. W 1981 r. wystawa „Wrocławski krąg Xawerego Dunikowskiego" sygnalizowała podstawy metodyczne i różne możliwości rozwojowe rzeźbiarzy wywodzących się ze szkoły tego mistrza.

Szkoła Rzeźby Borysa Michałowskiego

Przez wiele lat po krótkim pobycie w PWSP Stanisława Rzeckiego (1946–1947) pierwszą pracownię rzeźby prowadził prof. **Borys Michałowski** (wykładał rzeźbę również na Wydziale Architektury PWr). Od 1952 do 1959 r. i od 1964 do 1973 r. był jedynym wykładowcą rzeźby i kierownikiem Katedry Rzeźby. Michałowski – pionier nurtu nowej secesji w polskiej rzeźbie – poprzez swój specyficzny anarchizm metodologiczny w dydaktyce, wywierał znaczący wpływ na rozwój rzeźby wrocławskiej. Z pracowni Michałowskiego wywodzili się wykładowcy rzeźby w PWSSP zatrudnieni w Katedrze Rzeźby w l. 1965–1995: profesorowie J. Boroń, Feliks Kociankowski, Janusz Kucharski, Leon Podsiadły oraz prowadzący pracownię rzeźby na Wydziale Architektury PWr profesorowie Władysław Tumkiewicz i Roman Pawelski. Następcy Michałowskiego w PWSSP/ASP – Boroń, Podsiadły i Kociankowski, znacznie zmodyfikowali jego styl prowadzenia ćwiczeń. Dodali do czysto wrażeniowej i spontanicznie anarchicznej postawy z przeważającym naciskiem na kompozycję większe znaczenie zracjonalizowanego studium z natury. L. Podsiadły (i jego wychowankowie: Christos Mandzios, Grażyna Jaskierska-Albrzykowska, Maria Wrońska) podjął w większym stopniu linię medialnego synkretyzmu równoległą do tradycji otwartego warsztatu artystycznego w ASP w Warszawie prof. J. Jarnuszkiewicza i radykalnie przekroczył honorowane przez Michałowskiego ograniczenia tradycji dyscypliny. Otwarty przez Podsiadłego (1975) kierunek badań preferuje poszukiwania poza bryłą, rozszerzając w dydaktyce i we własnych pracach zakres penetrowanej problematyki na pogranicza różnych dyscyplin i synkretycznie kojarzonych mediów i metod. Postawa wobec problemów dydaktyki, jaką zajmują reprezentanci tego kierunku, uznaje za pewnik potrzebę wczesnej inicjacji artystycznej adeptów przez przyswojenie aktualnych trendów w szeroko rozumianej aktualności artystycznej.

BORYS MICHAŁOWSKI
(1905–1995)
doc. 1960, prof. nadzw. 1975
twórca Szkoły Rzeźby

- Jerzy Boroń
  ad. 1963, doc. 1969, prof. nadzw. 1985
- Feliks Kociankowski
  ad. 1970, doc. 1981, prof. nadzw. 1984
- Leon Podsiadły
  ad. 1981, doc. 1984, prof. nadzw. 1990
  medialny synkretyzm
  - Christos Mandzios
    ad. 1993, prof. nadzw. 2002
  - Grażyna Jaskierska-Albrzykowska
    ad. 1995, prof. nadzw. 2002
  - Maria Wrońska
    ad. 1996, prof. nadzw. 2003
- Janusz Kucharski
  ad. 1979, prof. nadzw. 2004
- Władysław Tumkiewicz
  ad. 1968
  (Wydział Architektury PWr)

Roman Pawelski
ad. 1978, doc. 1987, prof. nadzw. 1990
(Wydział Architektury PWr)

Jerzy Boroń i **Alojzy Gryt** biogramy zob. s. 624.

Borys Michałowski – ur. 1905 w Saratowie w Rosji, zm. 1995. Ukończył Miejską Szkołę Sztuk Zdobniczych (1932–1934), a następnie (1934–1939) studiował w ASP w Warszawie. Od 1940 przebywał i tworzył w Wilnie, później przeniósł się do Warszawy i Krakowa. Od 1946 związał się z Wrocławiem i podjął pracę dydaktyczną w PWSSP. Jako doc. do 1976 prowadził Pracownię Rzeźby i był kier. Katedry Rzeźby. Ważniejsze wystawy: Wystawa Plastyki Ziem Odzyskanych 1948; Ogólnopolska Wystawa Plastyki – Warszawa 1950, 1951, 1952 (wyróżnienia); „Dwadzieścia lat PRL" – Wrocław 1964; „Spotkania krakowskie" – Kraków 1969. Ważniejsze realizacje: Pomnik Pamięci Uczonych Polskich – Ofiar Hitleryzmu – Wrocław 1964; Pomnik Ludowego Wojska Polskiego – Złotoryja 1967. Wybrane nagrody: I Nagroda w konkursie rzeźbiarskim – Wilno 1940; II Nagroda w konkursie na cmentarz żołnierzy II Armii Wojska Polskiego – Zgorzelec 1947; wyróżnienie w konkursie na rzeźbę z okazji olimpiady w Londynie 1948; Nagroda II st. MKiS 1971; Nagroda I st. MKiS 1976.

Leon Podsiadły – ur. 1932 we Francji. Studia w PWSSP we Wrocławiu. Dyplom z rzeźby u doc. B. Michałowskiego w 1958. 1965–1970 praca dydaktyczna w Szkole Sztuk Pięknych w Konakry (Gwinea). W Katedrze Rzeźby PWSSP we Wrocławiu jako asystent – 1970, adiunkt – 1981, prof. nadzw. – 1990. 1990 – kier. Katedry Rzeźby. W 1979 opracował program nowego kierunku dydaktyki w rzeźbie. Wystawy, m.in. indywidualne: galeria „Na Ostro-

wie" – Wrocław 1985; zbiorowe: Plener „Opolno '71" i sympozjum „Nauka i sztuka w procesie ochrony naturalnego środowiska"; BWA –Wrocław 1971; Wystawy Okręgowe ZPAP – kościół Św. Krzyża, Wrocław 1983, 1984, 1985; PWSSP we Wrocławiu – Muzeum Sztuki Współczesnej Mons, Belgia 1986; „Rysunek rzeźbiarzy" – Muzeum Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1987; „Hommage a Henryk Stażewski", Kentro Dimou Atheineon – Ateny; 200 lat uczelni plastycznej we Wrocławiu – Zachęta, Warszawa 1990; Prace pedagogów PWSSP, Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych i Wizualnych w Genewie; „Kontynuacje", Wystawa Okręgu ZPAP – Wrocław 1992; „Tradycja i teraźniejszość", PWSSP – Brunszwik, Niemcy 1995; „Nasza obecność", Wystawa Okręgu ZPAP – Monachium, Niemcy 1995; „Doświadczenia" – artyści z pracowni L. Podsiadłego – BWA, Wrocław 2001; Mezinarodni Vystava Výtvarneho Uměni – Muzeum Miejskie Krnov, Czechy 2002. Realizacje: pomnik Mikołaja Kopernika, Wrocław; pomnik „Szlak II Armii Wojska Polskiego", Trzebnica; pomnik Pomordowanych Więźniów Obozu Koncentracyjnego Gross-Rosen Pietrzykowice, Wichrów. Współautor ołtarza papieskiego na Partynicach we Wrocławiu 1983. Nagroda MKiS z okazji 20-lecia sztuki polskiej – 1965; nagroda zespołowa w konkursie na „Pomnik Odrodzenia" w Elblągu – 1973. Prace w muzeach i w zbiorach prywatnych.

SZKOŁY ARTYSTYCZNE AKADEMII MUZYCZNEJ IM. KAROLA LIPIŃSKIEGO

Nowo powstała Wyższa Szkoła Muzyczna we Wrocławiu skupiła w swych progach wybitnych artystów i pedagogów, przybyłych z różnych stron kraju. Od pierwszych lat jej istnienia kontynuowali oni znakomite tradycje przedwojennych konserwatoriów i wyższych uczelni II Rzeczpospolitej, jak również inicjowali całkiem nowe kierunki twórcze. Mnogość miejsc, z których pochodzili, odmienność szkół, których byli wychowankami, miały swoje odzwierciedlenie w różnych nieraz poglądach na podobne zagadnienia problematyki muzycznej. Spowodowało to, iż pozornie tożsame dziedziny rozwijały się we wrocławskiej Almae Matris nie zawsze w tych samych kierunkach. Zauważyć warto, że w licznych przypadkach zaistniały również sytuacje odwrotne, kiedy to profesorowie nasiąknięci tradycją przeróżnych uczelni artystycznych, spotkawszy się we Wrocławiu, łączyli swe siły, tworząc indywidualny i niezależny, a jednak zbliżony do siebie programowo proces kształcenia młodych adeptów sztuki. Znamienny wydaje się fakt, iż inicjatorzy kierunków artystycznych akademii stali się twórcami wzniosłych myśli i idei, stanowiących postument, na którym grono kontynuatorów buduje dzisiejszy kształt uczelni. Bez zaangażowania i trudu, jaki włożyli ojcowie założyciele w urzeczywistnienie marzeń o powstaniu wyższej uczelni muzycznej we Wrocławiu, wizerunek dzisiejszej akademii jawiłby się z pewnością zupełnie inaczej.

We wstępie niniejszym potrzebne wydaje się odniesienie do samego nazewnictwa pionów kształcenia kreowanych przez ich założycieli. Wszak AMuz nie stosowała nigdy terminów szkół naukowych, tak jak ma to miejsce w innych wyższych uczelniach. Kierunki, które stworzyli pierwsi wykładający w naszych murach pedagodzy, wymykają się często ścisłe określonemu nazewnictwu i wymagają stworzenia własnej terminologii do wskazania specyfiki kształcenia na uczelni. Idąc za tym przykładem, w AMuz im. K. Lipińskiego we Wrocławiu studenci kształcą się na poszczególnych kierunkach studiów. W ich ramach zawierają się określone specjalności, które pozwalają na dokładne sprecyzowanie zainteresowań kształconej młodzieży i wybór najodpowiedniejszej dla siebie. Każdą ze specjalności reprezentuje grono wybitnych pedagogów, stanowiących jej trzon. Ciekawy wydaje się także i sam specyficzny sposób określania organizmu, jaki tworzą mistrz i jego studenci, funkcjonuje on bowiem pod nazwą klasy. Ma to być może swoje wytłumaczenie w liczbie osób skupionych w obrębie wspomnianej klasy, gdyż specyfika kształcenia muzyków wymaga prowadzenia zajęć indywidualnych, co powoduje, iż pedagog ma pod swoją opieką zazwyczaj tylko kilku adeptów sztuki. Uczelnia może poszczycić się wybitnymi przedstawicielami we wszystkich specjalnościach, a co istotne – wykazać także, jak ważna jest w tym przypadku tradycja, której kontynuatorzy pracują w akademii obecnie.

Poniżej przedstawione zostały przykładowe szkoły artystyczne – klasy wszystkich wydziałów AMuz im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu.

W wykresach graficznych kursywą wskazano lata pracy na uczelni.

Szkoła Kompozycji

Gdy myślimy o założycielach kompozycji wrocławskiej, jawią się nam czterej wybitni ojcowie tej specjalności. Są to prof. **Kazimierz Wiłkomirski**, prof. **Piotr Perkowski**, prof. **Stefan Bolesław Poradowski** oraz doc. **Ryszard Bukowski**. To właśnie oni przekazywali wskazówki następnym pokoleniom kompozytorów, których znaczna liczba pozostała w murach uczelni. Pewnego rodzaju – można by rzec – ewenementem jest postać prof. Tadeusza Natansona, wieloletniego dziekana i prorektora uczelni, który miał możliwość kształcić się na początku pod bacznym okiem trzech wspomnianych mistrzów. Dzięki temu, chłonąc jednocześnie z tylu źródeł, stanowił on potrójną skarbnicę wiedzy dotyczącej dobrej kompozycji. Wśród absolwentów T. Natansona kształciły bądź kształcą takie osoby jak: Zbigniew Karnecki – adiunkt, znakomity kompozytor muzyki teatralnej i filmowej, prof. zw. Grażyna Pstrokońska-Nawratil – jedna z najwybitniejszych kompozytorów współczesnych, była prorektor akademii, laureatka licznych konkursów, jej utwory wykonywane są na większości międzynarodowych festiwali muzyki współczesnej, Leszek Pietrzykowski, Ryszard Klisowski – doc. AMuz, Marek Marcinkowski oraz adiunkt Tomasz Kulikowski. Ciągłość założeń klasy kompozycji prof. T. Natansona utrzymuje m.in. prof. G. Pstrokońska-Nawratil. To właśnie czwórka jej absolwentów poprzez pracę na uczelni kontynuuje pewien pozostawiony przez profesora wzór. Jest to młoda kadra kompozytorów, a wśród nich: adiunkt Robert Kurdybacha, dr Marcin Bortnowski – rozwijający nurt kompozycji komputerowej, Klaudia Kukiełczyńska oraz Michał Moc.

Absolwentami S.B. Poradowskiego, których rozwój kariery kompozytorskiej skrzyżował się z drogami uczelni, byli: Jadwiga Szajna-Lewandowska, Stanisław Michałek, Radomir Reszke – prof. nadzw., po latach będący dziekanem uczelni, Leszek Wisłocki – kontynuator klasy swego profesora, będący

KAZIMIERZ WIŁKOMIRSKI
(1900–1995)
prof. nadzw. 1955
1949–1965

PIOTR PERKOWSKI
(1901–1990)
prof. 1951
1951–1954

STEFAN BOLESŁAW PORADOWSKI
(1902–1967)
kontr. zastępca prof. 1952,
doc. 1957, prof. nadzw.
1952–1967

RYSZARD BUKOWSKI
(1916–1987)
zastępca prof. 1952, doc. 1957
1949–1987

Tadeusz Natanson
mgr 1956, ad. 1958,
doc. 1964, prof. nadzw. 1976,
dr 1977, prof. zw. 1986
1957–1990

Jadwiga Szajna-Lewandowska
mgr 1956
1970–1981

Stanisław Michałek
mgr 1957
1963–1965

Radomir Reszke
mgr 1957, prof. nadzw. 1978
1956–1985

Leszek Wisłocki
mgr 1957, prof. nadzw. 2001
1959–

Jerzy Filc
mgr 1963
1988–1990

Zygmunt Herembeszta
mgr 1967, doc. 1977,
prof. nadzw. 1990
1966–2002

Jan Antoni Wichrowski
mgr 1972, ad. z kw. II st. 1999,
prof. mian. 2001
1968–

Andrzej Tuchowski
mgr 1983, dr hab. 1997
1989–

Zbigniew Karnecki
mgr 1971, ad.
1992–

Grażyna Pstrokońska-Nawratil
mgr 1971, doc. 1982,
prof. mian. 1993,
prof. nadzw. 1995, prof. zw. 1998
1971–

Robert Kurdybacha
mgr 1995, ad.
1995–

Marcin Bortowski
mgr 1997, dr
1998–

Klaudia Kukiełczyńska
mgr 1998
1996–

Michał Moc
mgr 2001
2002–

Leszek Pietrzykowski
mgr 1972
1973–1974

Ryszard Klisowski
mgr 1973, doc. 1989,
prof. mian. 1991
1978–

Marek Marcinkowski
mgr 1974, ad.
1971–1981

Tomasz Kulikowski
mgr 1981, ad.
1989–

Mirosław Gąsieniec
mgr 1988
1985–

Małgorzata Panek
mgr 1990
1990–1991

Cezary Duchnowski
mgr 1996, ad.
1996–

Krystian Kiełb
mgr 1996, ad.
1992–

Piotr Rojek
mgr 2003, ad.
1999–

Bartłomiej Krcha
mgr 1999
1999–2000

Agata Zubel-Moc
mgr 2002, dr
2002–

Kazimierz Wiłkomirski, biogram zob. s. 135.

Piotr Perkowski – ur. 1901, zm. 1990. Ukończył Państwowe Konserwatorium Muzyczne w Warszawie w klasie kompozycji R. Statkowskiego, odbył prywatne studia u K. Szymanowskiego. Prof. Zatrudniony na uczelni w l. 1951–1955, 1952–1953 dziekan Wydziału Teorii, Kompozycji i Dyrygentury, 1952–1954 dziekan Wydziału Instrumentalnego. Współorganizator oraz w l. 1946–1951 i od 1954 prof. PWSM w Warszawie; 1949–1951 dyr. Państwowej Filharmonii w Krakowie; 1956–1957 dyr. WOSPR w Katowicach, 1971–1975 przewodniczący Oddziału Warszawskiego ZKP. Laureat wielu nagród artystycznych, m.in. Nagrody Muzycznej Miasta Krakowa, MKiS, ZKP, MON I st., Miasta Stołecznego Warszawy, Nagrody I st. Prezesa Rady Ministrów. W dorobku twórczym posiada: utwory orkiestrowe, utwory kameralne, instrumentalne solowe, wokalno-instrumentalne, pieśni, operę radiową *Girlandy*, 4 balety, muzykę teatralną, filmową, radiową, pieśni. Odznaczenia: Krzyż Komandorski i Krzyż Oficerski OOP, Krzyż Walecznych, Złoty Krzyż Zasługi, Order Sztandaru Pracy, Złoty Wawrzyn Akademicki PAL; Nagroda MKiS I st.

Stefan Bolesław Poradowski – ur. 1902 we Włocławku, zm. 1967 w Poznaniu. Absolwent Państwowego Konserwatorium Muzycznego w Poznaniu w klasie kompozycji. Prof. nadzw. Zatrudniony na uczelni w l. 1952–1967 na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki. W l. 1956–1958 kier. Katedry Kompozycji. Kompozytor licznych utworów orkiestrowych, m.in. 8 symfonii, 2 suit na orkiestrę smyczkową, koncertów, instrumentalnych utworów solowych i kameralnych, kantat, utworów chóralnych, pieśni solowych, oratorium i opery. Otrzymał nagrody artystyczne, m.in. na konkursie TWMP w Warszawie, Nagrodę Centralnej Rady Związków Zawodowych, Nagrodę Artystyczną Miasta Poznania, Nagrodę Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Odznaczenia: Odznaka Honorowa Miasta Poznania, Odznaka Honorowa „Za Zasługi dla Gdańska", Złota Odznaka Śpiewactwa Polskiego; Nagroda MKiS I st. indyw.

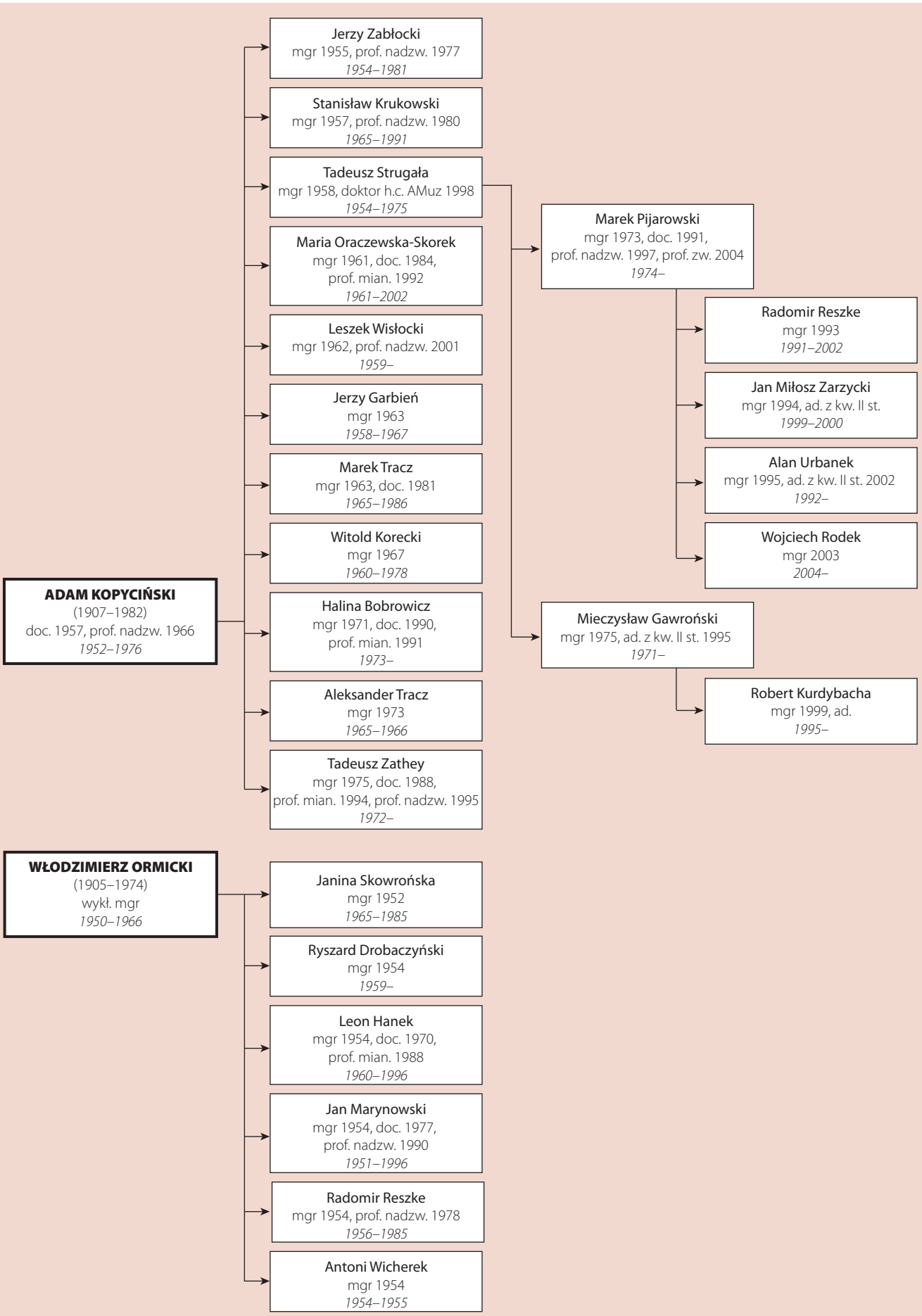
Ryszard Bukowski – ur. 1916 w Cieszkowach, zm. 1987 we Wrocławiu. Ukończył Konserwatorium Muzyczne w Warszawie w zakresie teorii i kompozycji. Doc. Zatrudniony na uczelni w l. 1949–1987. W l. 1965–1968 dziekan Wydziału Wychowania Muzycznego, 1973–1975 Wydziału Instrumentalnego, 1975–1978 Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki. W l. 1965–1972 kier. Katedry Wychowania Muzycznego, 1981–1987 kier. Katedry Kompozycji i Teorii Muzyki. Autor wielu artykułów i recenzji. Jego dorobek kompozytorski obejmuje: liczne utwory orkiestrowe, w tym 7 symfonii, koncerty solowe, utwory wokalno-instrumentalne, kameralne, fortepianowe i chóralne, kompozycje sceniczne, muzykę teatralną, filmową oraz radiową. Był wieloletnim prezesem Koła Terenowego ZKP we Wrocławiu. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, „Zasłużony Działacz Kultury", „Zasłużony dla Wrocławia i Województwa Wrocławskiego", Nagroda Miasta Wrocławia, Nagroda MKiS II st. indyw.

Tadeusz Natanson – ur. 1927 w Warszawie, zm. 1990 we Wrocławiu. Studiował w PWSM we Wrocławiu na Wydziale Pedagogicznym oraz kompozycję na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki. Prof. Zatrudniony na uczelni w l. 1957–1983. W l. 1969–1973 dziekan Wydziału Instrumentalnego, 1973–1975 dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, w l. 1975–1981 prorektor ds. dydaktyki. W l. 1970–1981 kier. Katedry Kompozycji i Teorii Muzyki, a 1972–1983 organizator i kier. Zakładu Muzykoterapii. Poza pracą kompozytorską i pedagogiczną działał jako krytyk i publicysta muzyczny. Dorobek kompozytorski to, m.in.: 7 symfonii, 3 koncerty fortepianowe, balet – pantomima *Quo vadis*, opera *Tamango*, utwory instrumentalne, kameralne i solowe, pieśni chóralne i solowe. Laureat wielu nagród, a także Nagrody Miasta Wrocławia. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju", Medal KEN, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", „Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego", „Budowniczy Wrocławia", „Zasłużony Działacz FJN", „Zasłużony Działacz Kultury", Złota Odznaka „Zasłużony Popularyzator Wiedzy" oraz Nagrody MKiS I st. indyw. i II st. indyw.

wśród pracowników uczelni od 1959 r., Jerzy Filc – związany przez lata z Filharmonią Wrocławską, Zygmunt Herembeszta – były rektor akademii, prof. nadzw., wybitny kompozytor. Spod skrzydeł wymienionego prof. Herembeszty wyszedł jeden z wielu utalentowanych twórców, obecnie prorektor akademii, adiunkt Krystian Kiełb. Mimo młodego wieku kontynuuje pośrednio idee szkoły kompozycji zapoczątkowanej przez Poradowskiego, gdyż w 2003 r. studia pod jego kierunkiem ukończył Piotr Rojek. Także prof. Leszek Wisłocki przekazuje elementy tradycji tejże szkoły swoim absolwentom. Jednym z nich jest zdobywający coraz większe uznanie w środowisku muzycznym adiunkt Cezary Duchnowski, który na uczelni zaangażowany jest w nurt kompozycji komputerowej. Wśród innych absolwentów wymienić należy Mirosława Gąsieńca oraz Małgorzatę Panek. Wśród absolwentów Ryszarda Bukowskiego pracę w akademii kontynuują Jan Antoni Wichrowski – obecnie dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii, prof. AMuz, od lat prowadzi on klasę kompozycji, mając wśród swych absolwentów utalentowaną kadrę młodych pracowników: Bartłomieja Krchę oraz Agatę Zubel-Moc, posiadającą już tytuł doktora. Prócz rozwijającej się prężnie kariery kompozytorskiej prowadzi ona także ożywioną działalność jako wokalistka. Wśród znakomitych następców pierwszych mistrzów akademia gości w swych progach dr. hab. Andrzeja Tuchowskiego, który kontynuuje tradycje wrocławskiej kompozycji poza miastem, pracując również w WSP w Zielonej Górze na Wydziale Artystycznym. Wśród wybitnego grona kompozytorów skupionych wokół akademii należą także prof. Stanisław Krupowicz, absolwent warszawskiej AMuz, który wraz ze wspomnianymi M. Bortnowskim i C. Duchnowskim rozwija cieszący się dużym zainteresowaniem nurt kompozycji komputerowej.

Szkoła Dyrygentury Symfoniczno-Operowej

Kierunek dyrygentury, a mówiąc dokładniej specjalności, jaką jest dyrygentura symfoniczno-operowa, ma dwóch znakomitych ojców założycieli, którzy nadali jej niepowtarzalny charakter oraz wykreowali pierwszych jej wrocławskich absolwentów. Swe klasy zaraz po otwarciu uczelni prowadzili tu bowiem doc. **Adam Kopyciński** oraz wykładowca **Włodzimierz Ormicki**. Lata, które poświęcili wrocławskiej uczelni, odcisnęły piętno na całym dalszym rozwoju dyrygentury, a także i teraz duch jej twórców jest silnie obecny dzięki znakomitym kontynuatorom. Wśród absolwentów klasy dyrygentury A. Kopycińskiego, a następnie pracowników uczelni znalazły się tak wybitne postaci świata muzycznego jak np. Jerzy Zabłocki – wieloletni rektor AMuz, ściśle związany ze środowiskiem muzycznym naszego miasta, Stefan Krukowski – prorektor i dziekan uczelni, Tadeusz Strugała w l. 1969–1980 dyrektor naczelny i artystyczny Filharmonii Wrocławskiej, dyrygent światowej sławy, występujący na wszystkich kontynentach, z najlepszymi orkiestrami, który w 1998 r. otrzymał tytuł doktora h.c. AMuz we Wrocławiu. Wśród absolwentów A. Kopycińskiego należy wymienić także Marię Oraczewską, prof. AMuz, Leszka Wisłockiego – profesora uczelni, który nieprzerwanie od 1959 r. zasila jej znakomitą kadrę, Jerzego Garbienia, Marka Tracza – wieloletniego dyrektora Filharmonii Opolskiej, rektora uczelni, Witolda Koreckiego, Halinę Bobrowicz – profesor, będącą obecnie dziekanem Wydziału Edukacji Muzycznej, Aleksandra Tracza oraz prof. Tadeusza Za-

ADAM KOPYCIŃSKI
(1907–1982)
doc. 1957, prof. nadzw. 1966
1952–1976
Jerzy Zabłocki
mgr 1955, prof. nadzw. 1977
1954–1981
Stanisław Krukowski
mgr 1957, prof. nadzw. 1980
1965–1991
Tadeusz Strugała
mgr 1958, doktor h.c. AMuz 1998
1954–1975
Maria Oraczewska-Skorek
mgr 1961, doc. 1984,
prof. mian. 1992
1961–2002
Leszek Wisłocki
mgr 1962, prof. nadzw. 2001
1959–
Jerzy Garbień
mgr 1963
1958–1967
Marek Tracz
mgr 1963, doc. 1981
1965–1986
Witold Korecki
mgr 1967
1960–1978
Halina Bobrowicz
mgr 1971, doc. 1990,
prof. mian. 1991
1973–
Aleksander Tracz
mgr 1973
1965–1966
Tadeusz Zathey
mgr 1975, doc. 1988,
prof. mian. 1994, prof. nadzw. 1995
1972–
Marek Pijarowski
mgr 1973, doc. 1991,
prof. nadzw. 1997, prof. zw. 2004
1974–
Radomir Reszke
mgr 1993
1991–2002
Jan Miłosz Zarzycki
mgr 1994, ad. z kw. II st.
1999–2000
Alan Urbanek
mgr 1995, ad. z kw. II st. 2002
1992–
Wojciech Rodek
mgr 2003
2004–
Mieczysław Gawroński
mgr 1975, ad. z kw. II st. 1995
1971–
Robert Kurdybacha
mgr 1999, ad.
1995–
WŁODZIMIERZ ORMICKI
(1905–1974)
wykł. mgr
1950–1966
Janina Skowrońska
mgr 1952
1965–1985
Ryszard Drobaczyński
mgr 1954
1959–
Leon Hanek
mgr 1954, doc. 1970,
prof. mian. 1988
1960–1996
Jan Marynowski
mgr 1954, doc. 1977,
prof. nadzw. 1990
1951–1996
Radomir Reszke
mgr 1954, prof. nadzw. 1978
1956–1985
Antoni Wicherek
mgr 1954
1954–1955

Adam Kopyciński – ur. 1907 w Osieku Podhalańskim, zm. 1982 we Wrocławiu. Absolwent Konserwatorium Krakowskiego Towarzystwa Muzycznego, studiował grę na fortepianie, śpiew solowy, kompozycję i dyrygenturę. Prof. nadzw. Zatrudniony na uczelni w l. 1952–1976 na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, 1956–1957 dziekan Wydziału Nauczycielsko-Instruktorskiego, 1957–1963 rektor, 1963–1973 dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, 1969–1973 kier. Katedry Prowadzenia Zespołów Wokalno-Instrumentalnych. W l. 1954–1957 I dyrygent, a w l. 1958–1961 dyr. Wrocławskiej Orkiestry Symfonicznej i Państwowej Filharmonii we Wrocławiu. W l. 1957–1961 czł. zarządu, następnie prezes Wrocławskiego Oddziału SPAM. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Medal 25-lecia Odzyskania Dolnego Śląska, Medal 30-lecia PRL, Medal Juliusza Słowackiego za ofiarną pracę i szczególnie wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury Miasta Wrocławia, Odznaka „Budowniczy Wrocławia", Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego za działalność społeczną, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", „Odznaka honorowa" I st. ZPZŚiI, Nagroda Artystyczna Miasta Wrocławia, Nagroda MKiS III st. indyw.

Włodzimierz Ormicki – ur. 1905 w Krakowie, zm. 1974 w Bydgoszczy. Studiował 1915–1922 w Konserwatorium Towarzystwa Muzycznego grę na fortepianie, teorię i dyrygenturę, a 1922–1926 w AMuz w Wiedniu oraz monachijskiej AMuz. St. wykładowca; zatrudniony na uczelni 1950–1966. W 1945 współzałożyciel Orkiestry Symfonicznej PR w Katowicach oraz wykładowca katowickiej PWSM. Dyrygent w Łódzkiej Filharmonii i jednocześnie wykładowca PWSM w Łodzi; 1950–1966 dyrygent i dyr. Filharmonii Wrocławskiej, dyrygent Opery Dolnośląskiej, Państwowej Opery Śląskiej w Bytomiu. 1966–1969 dyrygent WOSPR oraz pedagog PWSM w Katowicach, od 1969 dyr. i kier. artystyczny Opery i Operetki w Bydgoszczy. Dorobek kompozytorski obejmuje utwory orkiestrowe, wokalno-instrumentalne, kompozycje dla radia. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Złota Odznaka „Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego".

Jerzy Zabłocki – absolwent Wydziału Teorii, Kompozycji i Dyrygentury PWSM we Wrocławiu w klasie dyrygentury A. Kopycińskiego. Prof. nadzw.; zatrudniony na uczelni w l. 1954–1981. W l. 1969–1981 rektor, 1973–1981 kier. Katedry Prowadzenia Zespołów. W l. 1949–1954 dyrygent Chóru Oratoryjnego PWr i amatorskiej orkiestry smyczkowej, 1951–1958 red. muzyczny i dyrygent orkiestry Rozgłośni PR we Wrocławiu. W l. 1959–1963 dyrygent oraz kier. artystyczny Operetki Dolnośląskiej, 1972–1977 dyrygent Państwowej Opery we Wrocławiu. Występował w wielu filharmoniach w kraju oraz poza jego granicami. Publicysta, recenzent muzyczny, autor artykułów o charakterze metodycznym, prelegent licznych koncertów. Juror wielu przeglądów oraz konkursów chórów i zespołów instrumentalnych, współorganizator festiwali. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medale „Za Zasługi dla Obronności Kraju" (brązowy, srebrny i złoty), Medal 30-lecia, Odznaka „Budowniczy Wrocławia", „Zasłużony dla Dolnego Śląska", „Zasłużony Działacz Kultury", Nagrody Miasta Legnicy, Wojewody Wrocławskiego, MKiS I st.

Ryszard Drobaczyński – absolwent PWSM we Wrocławiu w zakresie nauczycielsko-instruktorskim oraz dyrygentury u K. Wiłkomirskiego i W. Ormickiego. St. wykładowca; zatrudniony na uczelni od 1959. Wieloletni kier. cyklu koncertów „Wtorki Muzyczne". Prelegent i organizator akcji koncertowych SPAM, wieloletni wiceprezes Wrocławskiego Oddziału SPAM, czł. ZG i Komisji Kwalifikacyjnej SPAM, kier. organizacyjny kursów muzycznych. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, „Zasłużony Działacz Kultury", Nagrody MKiS II i III st. za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury, liczne nagrody regionalne Miasta Wrocławia i Wałbrzycha, Złote Odznaki ZSP i SPAM, wiele nagród rektorskich, Wydziału Kultury i Sztuki, ZG ZZPKiS.

Stanisław Krukowski – absolwent Wydziału Chemii Technicznej PWr w 1951 oraz PWSM we Wrocławiu w zakresie dyrygentury symfonicznej u W. Ormickiego i A. Kopycińskiego w 1957. Prof. nadzw.; zatrudniony na uczelni w l. 1958–1991. W l. 1978–1981 prorektor ds. studenckich, 1984–1986 prorektor ds. naukowo-dydaktycznych, 1981–1987 kier. Katedry Dyrygentury, 1987–1990 dziekan Wydziału Teoretyczno-Pedagogicznego. W l. 1973–1983 kier. artystyczny i dyrygent Chóru PRiTV we Wrocławiu. Czł. jury licznych konkursów i festiwali muzycznych. Działacz społeczny: SPAM 1964–1968, wiceprezes 1968–1974 i 1984–1988 prezes Wrocławskiego Oddziału SPAM, wieloletni przewodniczący Rady Artystycznej Chórów Studenckich. Ważniejsze odznaczenia i nagrody: Krzyż Kawalerski OOP, Order Marii Magdaleny, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Medal 30-lecia i 40-lecia PRL, Medal KEN, Złota Odznaka im. Janka Krasickiego, nagrody indyw. MKiS II i III st., Wojewody Wrocławskiego, Miasta Wrocławia.

Maria Oraczewska-Skorek – absolwentka w zakresie gry na fortepianie PWSM we Wrocławiu oraz zakresie dyrygentury PWSM we Wrocławiu i Konserwatorium w Leningradzie. Prof.; zatrudniona na uczelni w l. 1961–2002. Wieloletni kier. Katedry Dyrygentury, czł. Senatu, Rady Wydziału Teoretyczno-Pedagogicznego, Senackiej Komisji Rozwoju Kadry Naukowej, dyrygent Państwowej Operetki we Wrocławiu. Odznaczenia, m.in.: Złoty Krzyż Zasługi, „Zasłużony Działacz Kultury", „Budowniczy Wrocławia".

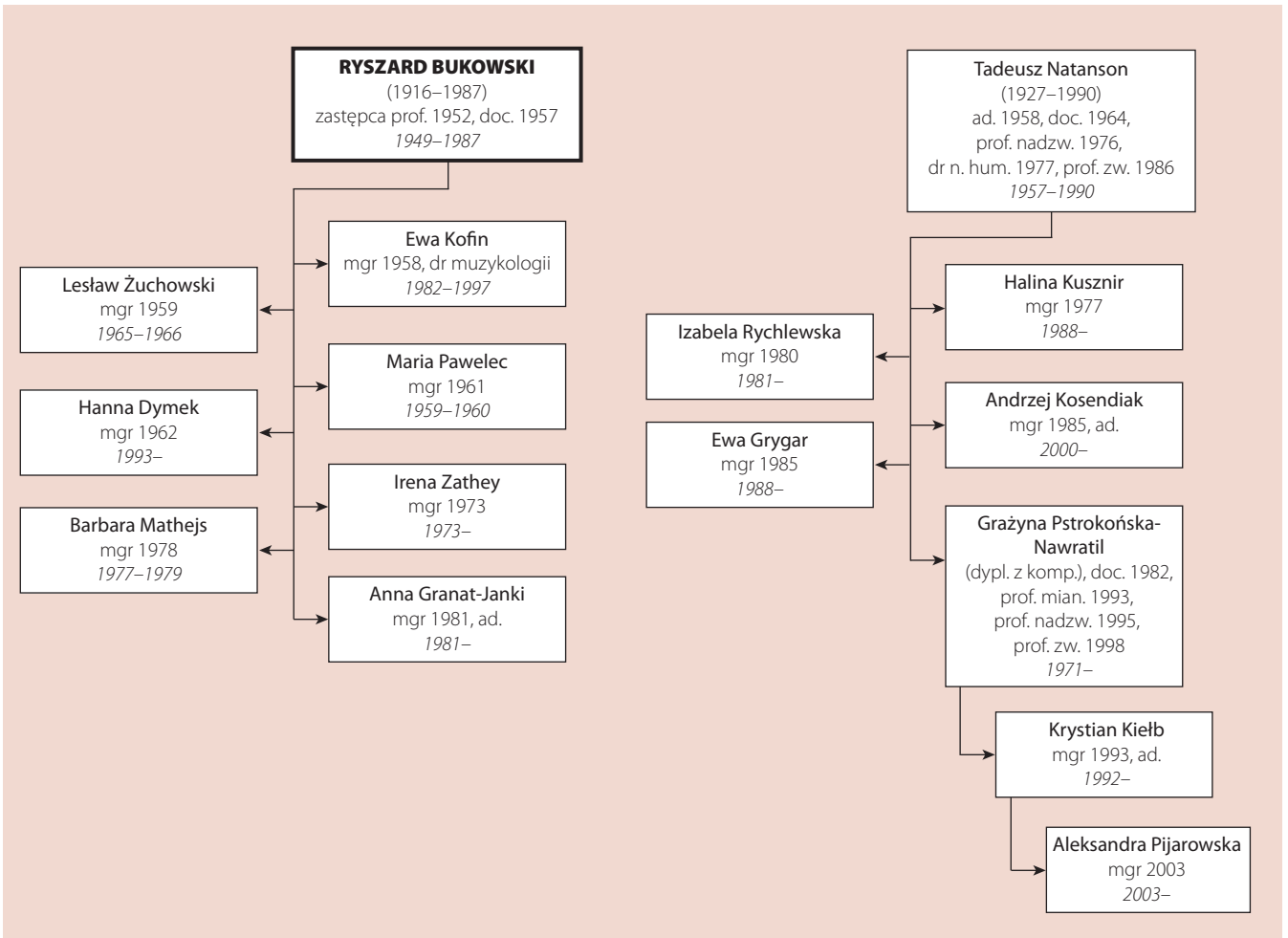
theya. Do grona absolwentów W. Ormickiego, kontynuujących założenia mistrza, należeli: Janina Skowrońska, Ryszard Drobaczyński, Leon Hanek – późniejszy prorektor i dziekan, Jan Marynowski, Radomir Reszke – pełniący następnie funkcję dziekana, Antoni Wicherek – dyrektor teatrów operowych w kraju i za granicą, współtwórca wielu wydarzeń artystycznych na polskich scenach operowych. Kontynuacja pewnych założeń warsztatu dyrygenckiego i interpretacji dzieła miała miejsce dzięki T. Strugale. Spod jego skrzydeł wyszło dwóch absolwentów, którzy pozostali na uczelni do dnia dzisiejszego: Marek Pijarowski – prof. zw. akademii, były prorektor, wybitny dyrygent, wieloletni dyrektor Filharmonii Wrocławskiej, obecnie szef Filharmonii Łódzkiej, koncertujący w kraju i za granicą, oraz Mieczysław Gawroński – adiunkt z kwalifikacjami II st., przez wiele lat związany także z Filharmonią Wrocławską, sprawujący opiekę nad Orkiestrą Symfoniczną AMuz. W swojej ponad 30-letniej pracy pedagogicznej wykształcili licznych młodych i zdolnych dyrygentów. W akademii pracują obecnie: Alan Urbanek – adiunkt z kwalifikacjami II st. oraz Wojciech Rodek – absolwenci M. Pijarowskiego, oraz adiunkt Robert Kurdybacha – wychowanek M. Gawrońskiego. Na uczelni kształci także jedyna wrocławska absolwentka Renarda Czajkowskiego – adiunkt z kwalifikacjami II st. Helena Tomaszek-Plewa, pełniąca obecnie funkcję prodziekana Wydziału Edukacji Muzycznej.

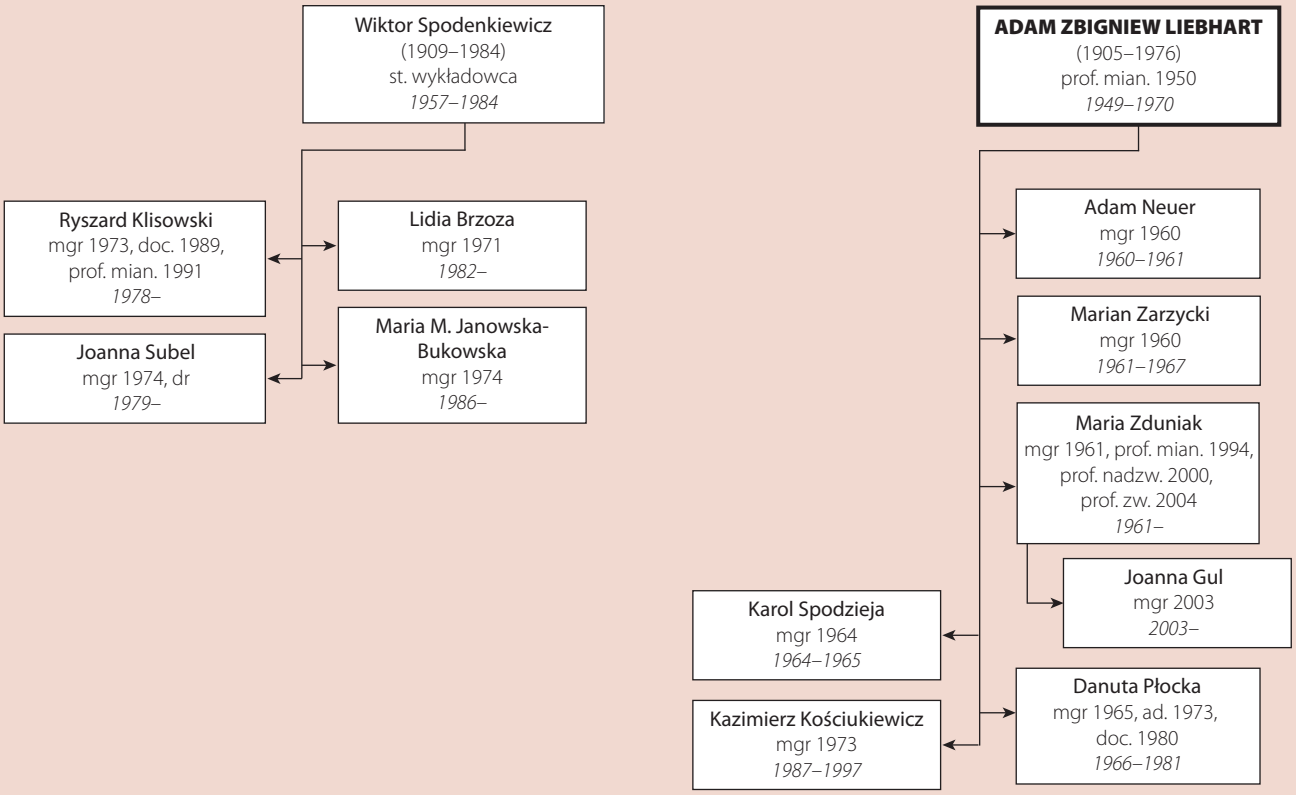
Przypomnieć należy także nazwiska osób, które nie związały się wprawdzie z uczelnią, ale poprzez kontynuowanie pracy dyrygenta rozprzestrzeniają pewien określony, wrocławski wzór dyrygentury. Są to: Jan Ślęk – organizator Festiwalu im. Johanna Straussa, Stefan Strahl – założyciel i długoletni dyrektor Filharmonii Dolnośląskiej w Jeleniej Górze, Jacek Rogala – dyrektor Filharmonii Świętokrzyskiej w Kielcach, Michał Nesterowicz – dyrektor Filharmonii Gdańskiej, Małgorzata Sapiecha – dyrygentka Akademickiego Chóru PWr, Stanisław Rybarczyk, Waldemar Sutryk oraz Krzysztof Górski.

Szkoła Teorii Muzyki

Założyciele wrocławskiej Szkoły Teorii Muzyki skupieni byli w murach uczelni już od samego początku jej istnienia. Wszak to właśnie oni stanowili grupę walczącą o powstanie Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu. Było to pięć osób, bez których kształt dzisiejszego środowiska teoretyków kreśliłby się z pewnością inaczej. Należeli do nich: ks. prof. dr **Hieronim Feicht** – pierwszy rektor, postać znamienna w powojennej historii całego naukowego środowiska

Wrocławia, doc. **Maria Jędrzejewska** – wybitna pedagog, związana z uczelnią przez okres trzydziestu lat, doc. **Maria Tomaszewska** – dziekan i prorektor PWSM, wybitna specjalistka w dziedzinie harmonii, prof. **Adam Zbigniew Liebhart** – kierownik Katedry Teorii, dziekan oraz rektor Akademii oraz doc. **Ryszard Bukowski** – wybitny kompozytor i teoretyk, autor podręcznika *Metodyka nauczania form muzycznych*, który stał się podstawą do kształcenia studentów w zakresie analizy dzieła muzycznego. W tym miejscu należy koniecznie zaznaczyć, iż specyfika omawianej Szkoły Teorii, którą nazywać należałoby może szkołą naukowo-artystyczną, nie pozwala na jednoznaczne wskazanie mistrza-założyciela i jego kontynuatorów. Klasyfikacji takiej dokonać można jedynie przez pryzmat prac magisterskich napisanych pod kierunkiem konkretnego pedagoga. Powodem tego jest fakt, iż studenci tej specjalności stykają się na kształtujących ich świadomość naukową zajęciach z różnymi pedagogami, gdyż teoretyk nie może być kreowany tylko w jednym z zagadnień tych studiów. Pozwala to na stwierdzenie, że każdy z profesorów w równym stopniu przyczynia się do rozwoju młodego adepta sztuki, a promotor magisterium dokonuje jedynie, choć być może aż, ostatecznego szlifu. Wśród absolwentów wspomnianego powyżej doc. R. Bukowskiego odnaleźć można m.in. dr Ewę Kofin – autorkę wielu prac naukowych, artykułów, krytyka muzycznego, Hannę Dymek – znakomitego metodyka oraz wybitną nauczycielkę w kręgu szkolnictwa muzycznego, Irenę Zathey-Tom – specjalistkę od zagadnień związanych z przedmiotem kształcenie słuchu, dr Annę Granat-Janki – kontynuatorkę idei profesora dotyczących analizy form muzycznych. Pomiędzy absolwentami prof. Liebharta znalazła się prof. dr Maria Zduniak – filar wrocławskiej Szkoły Teorii, wybitna prof. AMuz we Wrocławiu, kierownik Zakładu Historii Śląskiej Kultury Muzycznej. W 1957 r. Szkoła Teorii pozyskała dwóch nowych pedagogów, byli to st. wykładowca Wiktor Spodenkiewicz oraz prof. Tadeusz Natanson. Wśród magistrantów pierwszego z nich znaleźli się pracujący obecnie w Akademii m.in. st. wykładowca Lidia Brzoza – obecnie prodziekan Wydziału Instrumentalnego, doc. Ryszard Klisowski – kompozytor związany z uczelnią od wielu lat, st. wykładowca Maria Magdalena Janowska-Bukowska oraz dr Joanna Subel. Wśród absolwentów prof. Natansona na uczelni pozostali m.in.: st. wykładowca Halina Kusznir – specjalista w zakresie kształcenia słuchu, adiunkt Andrzej Kosendiak – kierownik Międzywydziałowej Pracowni Muzyki Dawnej, Ewa Grygar – pracownik Wydziału Edukacji Muzycznej. Teorię Muzyki w akademii kształtują również: dr Walentyna Węgrzyn, st. wykładowca Dorota Kanafa, dr hab. Andrzej Tuchowski, dr Andrzej Wolański, asystent Aleksandra Pijarowska, asystent Joanna Gul oraz absolwent prof. dr. hab. Macieja Gołąba, obecnie kierownika Zakładu Muzykologii UWr, asystent Bogusław Raba.

Ryszard Bukowski, biogram zob. s. 629.

Tadeusz Natanson, biogram zob. s. 629.

Wiktor Spodenkiewicz – ur. 1909 w Łodzi, zm. 1984 we Wrocławiu. Absolwent Konserwatorium Muzycznego w Łodzi w zakresie gry na skrzypcach oraz paryskiej École Normale de Musique. Zatrudniony na uczelni w l. 1952–1984, st. wykładowca. Kier. Katedry Wykonawstwa Zespołowego, prodziekan Wydziału Instrumentalnego oraz kier. Katedry Instrumentów Orkiestrowych. Wygłaszał referaty na krajowych i zagranicznych sesjach naukowych. Współorganizował i programował cykl koncertowy „Filharmonia dla Młodych". Autor wielu prac naukowych, artykułów, recenzji, felietonów. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Złota Odznaka SPAM, „Zasłużony Działacz Kultury", Nagroda MKiS II st. indyw.

Adam Zbigniew Liebhart – ur. 1905 w Kołomyi, zm. 1976 we Wrocławiu. Absolwent UJK we Lwowie w zakresie muzykologii, filozofii i historii sztuki. W l. 1923–1924 i 1939–1941 studiował dyrygenturę symfoniczną w Konserwatorium PTM we Lwowie. Doc.; zatrudniony na uczelni w l. 1949–1970, w l. 1950–1953 dziekan Wydziału Pedagogicznego, 1953–1963 dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki, 1958–1969 kier. Katedry Teorii, 1963–1969 rektor. W l. 1932–1934 publicysta muzyczny, m.in. korespondent warszawskiego „Kuriera Porannego". Prowadził działalność naukową, publicystyczną i recenzencką. Był inicjatorem i pierwszym prezesem terenowego koła SPAM przy PWSM; od 1948 czł. WTN, czł. Klubu Demokratycznej Profesury. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, „Budowniczy Wrocławia", Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego, „Zasłużony Działacz Kultury", Złota Odznaka AZS, Nagroda MKiS I st. (dwukrotnie).

Maria Zduniak – ukończyła PWSM we Wrocławiu w zakresie teorii muzyki i gry na fortepianie. Historyk sztuki, dr n. hum., prof. sztuk muzycznych; zatrudniona w AMuz od 1961, obecnie jako prof. zw. W l. 2002–2004 dziekan Wydziału Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii AMuz im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu. Od 1996 kier. Zakładu Historii Śląskiej Kultury Muzycznej. Prowadzi badania nad przeszłością muzyczną Śląska ze szczególnym uwzględnieniem Wrocławia. Organizuje i jest kier. naukowym konferencji i sesji naukowych. Jest autorką licznych publikacji książkowych i ponad 70 artykułów w zbiorowych wydawnictwach krajowych i zagranicznych, a także blisko 100 haseł encyklopedycznych. Dokonała opracowań i rekonstrukcji partytur Józefa Elsnera, Karola Lipińskiego. Odznaczenia: Medal KEN, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP. Nagrody: MKiS indyw. I st., II st., III st., Miasta Wrocławia, im. ks. Aleksandra Skowrońskiego, im. św. Brata Alberta (1986).

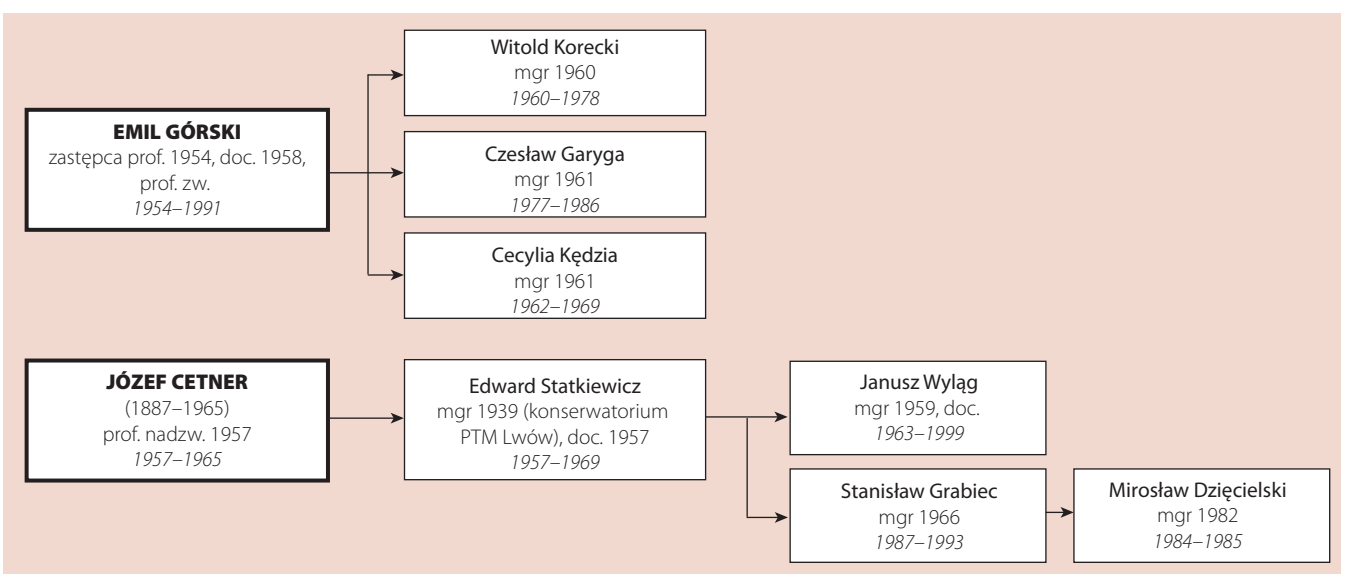
Szkoła Muzykoterapii

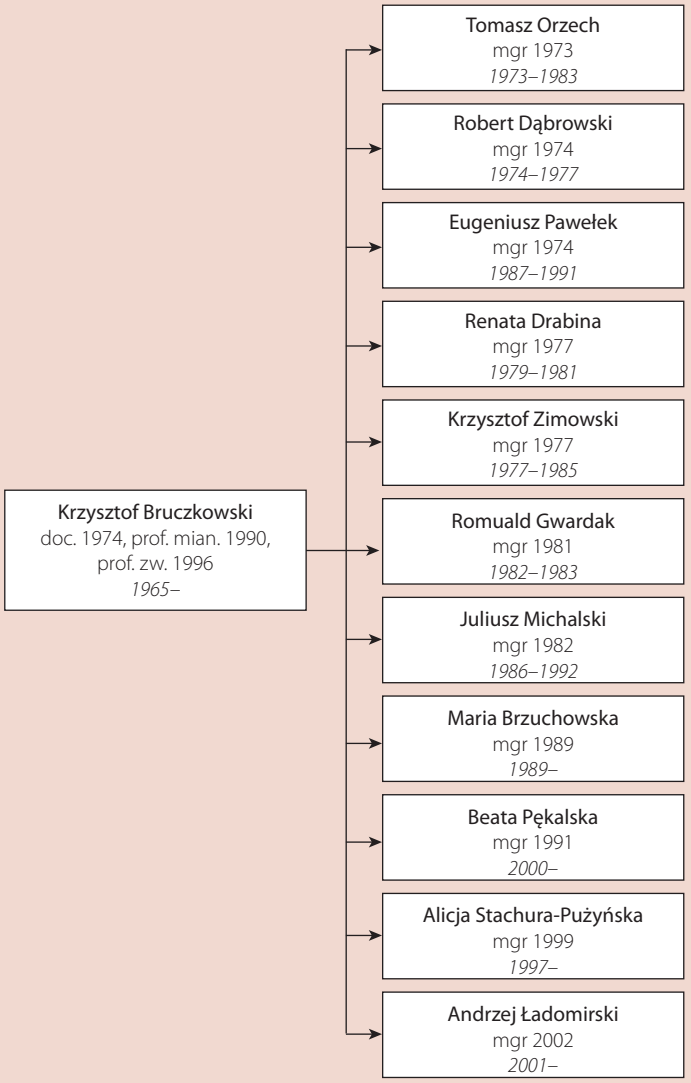
Odrębny rozdział w działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej akademii zajmuje specjalność muzykoterapia. Jest ona zbyt młodą dyscypliną, aby można było mówić o niej w kategoriach szkoły, aczkolwiek tak istotną, iż niewątpliwie należy wspomnieć w tym miejscu jej znaczenie. Dziedzina ta na świecie rozwija się szczególnie dynamicznie od ok. dwudziestu lat, we Wrocławiu zaś zaistniała już w 1972 r. Wtedy to w wyniku współdziałania doc. **Tadeusza Natansona** i dr. n. med. **Andrzeja Janickiego** powołano przy Katedrze Kompozycji i Teorii Muzyki Zakład Muzykoterapii Ogólnej i Stosowanej. Niemalże od razu Wrocław stał się ważnym ośrodkiem rozwoju badań w tej dyscyplinie. Działalność wspomnianych założycieli miała na celu przygotowanie specjalistycznej kadry muzykoterapeutów na potrzeby placówek leczniczych, rehabilitacyjnych, socjalnych i resocjalizacyjnych, a także potencjalnych przyszłych pracowników naukowo-badawczych. Wśród absolwentów tej jakże cennej specjalności wymienić należy m.in. st. wykładowcę Iwonę Polak, wykładowcę Małgorzatę Baczyńską, dr Helenę Cesarz – kierownika Podyplomowych Studiów Muzykoterapii, wykładowcę Danielę Colonna-Kasjan, dr. Pawła Cylulko oraz wykładowcę Klaudię Kukiełczyńską-Krawczyk. Wszyscy wymienieni wychowankowie pierwszych organizatorów wrocławskiej muzykoterapii kontynuują założenia ich idei – powołania wśród innych

specjalności takiej, która oprócz piękna będzie niosła także pomoc potrzebującym. Obecnie wśród wykładających pedagogów studia kreują również: dr hab. n. med. Sławomir Sidorowicz, dr Barbara Kobusińska, dr Małgorzata Sekułowicz, wykładowca Anna Jędryczka-Hamera, prof. dr hab. Jan Łazowski oraz dr n. med. Stefan Frejtak. Stanowią oni trzon dla dalszego rozwoju ciekawej dyscypliny, stojącej na pograniczu muzyki i medycyny.

Szkoła Skrzypiec

Od początku działalności Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu istniała w niej klasa skrzypiec. Pierwszym przybyłym pedagogiem była **Alicja Hakowska-Rozgórska**. Pracowała na uczelni do 1954 r., w którym to zatrudniono prof. **Emila Górskiego** – znakomitego metodyka i twórcę m.in. Szkoły Gry na Skrzypcach. Do grona jego absolwentów należeli: Witold Korecki – dyrektor Opery Wrocławskiej (1971), kierownik orkiestry symfonicznej w Wałbrzychu oraz Cecylia Kędzia – wieloletni pedagog Państwowego Liceum Muzycznego we Wrocławiu. W 1956 r. zatrudniony został kolejny wybitny pedagog – doc. Henryk Palulis, laureat Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. H. Wieniawskiego. Pełnił on funkcję dziekana Wydziału Instrumentalnego w l. 1968–1969. Niewątpliwie stwierdzić należy, iż grono jego wychowanków stanowi po dziś dzień trzon kadry wrocławskich orkiestr i szkół muzycznych. W 1957 r. uczelnia pozyskała dwóch wybitnych skrzypków lwowskiego konserwatorium – mistrza i jego ucznia. Z emigracji w Londynie powrócił prof. Józef Cetner, a wraz z nim przybył jego lwowski wychowanek, laureat Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. H. Wieniawskiego w Poznaniu – Edward Statkiewicz. Stworzyli oni swój niepowtarzalny model kształcenia, oparty na zdobyczach znakomitej uczelni ze Lwowa. Absolwentami E. Statkiewicza byli m.in.: Ryszard Klisowski – skrzypek, kompozytor pracujący w Akademii, Ryszarda Knappe – znakomity nauczyciel skrzypiec w Szkole Muzycznej I st. im. G. Bacewicz we Wrocławiu. Kontynuatorem idei szkoły prof. Cetnera i doc. Statkiewicza na gruncie akademickim stał się Janusz Wyląg – wieloletni pedagog, członek kwartetu „Wratislavia", twórca innowacyjnej metody nauczania przedmiotu studia orkiestrowe i autor opracowania *Studia orkiestrowe kompozytorów wrocławskich*. Podczas swej wieloletniej pracy J. Wyląg wychował liczne grono absolwentów, uczących dziś w szkołach muzycznych na terenie Dolnego Śląska i będących członkami orkiestr krajowych i zagranicznych. Bardzo istotne miejsce we wrocławskiej Szkole Skrzypiec zajmuje prof. Krzysztof Bruczkowski – absolwent Konserwatorium im. P. Czajkowskiego w Moskwie, laureat konkursu w Rio de Janeiro, członek kwartetu „Varsovia", wieloletni koncertmistrz orkiestry Filharmonii Wrocławskiej, który związał się z akademią w 1965 r. Oprócz działalności koncertowej i dydaktycznej pełnił też funkcje kierownika katedry, dziekana i prorektora akademii. Wykształcił ok. 60 absolwentów, co stanowi pokaźną liczbę w realiach uczelni artystycznej. Wielu z nich pozostało na uczelni, kształcąc kolejne pokolenia skrzypków. Wśród wybitnych absolwentów profesora wymienić trzeba m.in.: Eugeniusza Pawełka – koncertmistrza orkiestry Filharmonii Śląskiej, Krzysztofa Zimowskiego – koncertmistrza orkiestry symfonicznej w Nowym Meksyku, Marię Brzuchowską, Beatę Pękalską, Alicję Stachurę-Pużyńską i Andrzeja Ładomirskiego – młodą kadrę uczelni. W gronie znakomitych kreatorów wizerunku klasy skrzypiec AMuz we Wrocławiu odnaleźć można także: doc. Stefana Czermaka – absolwenta Konserwatorium Moskiewskiego, wybitnego wiolinistę i pedagoga (obecnie mieszkającego i działającego w Hamburgu), adiunkta Zbigniewa Szufłata – koncertmistrza orkiestry kameralnej „Leopoldinum", koncertującego w kraju i za granicą prof. Bartosza Bryłę – członka zespołu „Chopin Trio", profesora AMuz w Poznaniu, prof. Pawła Puczka – pedagoga, autora wielu prac poświęconych tematyce metodyki gry na skrzypcach, profesora AMuz w Katowicach. Obecnie klasy skrzypiec prowadzą również: adiunkt z kwalifikacjami II st. Wiktor Kuzniecow, adiunkt z kwalifikacjami II st. Jarosław Pietrzak, asystent Małgorzata Kogut.

Emil Górski – prof. zw. sztuki muzycznej; zatrudniony na uczelni w l. 1954–1991 jako pedagog klasy skrzypiec. W l. 1954–1956 dziekan Wydziału Instrumentalnego. Jest autorem licznych prac wydanych przez PWM, m.in. *Szkoły gry na skrzypcach*, *Metodyki gry skrzypcowej*. Dokonał opracowań koncertów i utworów skrzypcowych. Opublikował wiele artykułów na temat gry skrzypcowej. Najważniejsze odznaczenia i nagrody: tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL", Krzyż Kawalerski OOP, Medal 40-lecia PRL, Medal 10-lecia PRL, Medal KEN, Nagroda MKiS I st.

Józef Cetner – ur. 1887 w Tarnopolu, zm. 1965 w Krakowie. Absolwent Konserwatorium PTM we Lwowie, studia wiolinistyczne pogłębiał w Wiedniu. Zatrudniony na uczelni w l. 1957–1965 jako prof. nadzw. na Wydziale Instrumentalnym. W 1958–1959 kier. Katedry Instrumentów Orkiestrowych. Działalność artystyczną, jako solista wirtuoz, rozpoczął w okresie studiów i kontynuował do 1965. Autor wielu podręczników oraz programu nauczania dla przedmiotu skrzypce główne w wyższych szkołach muzycznych. Dokonał licznych opracowań kompozycji na skrzypce, wygłaszał odczyty.

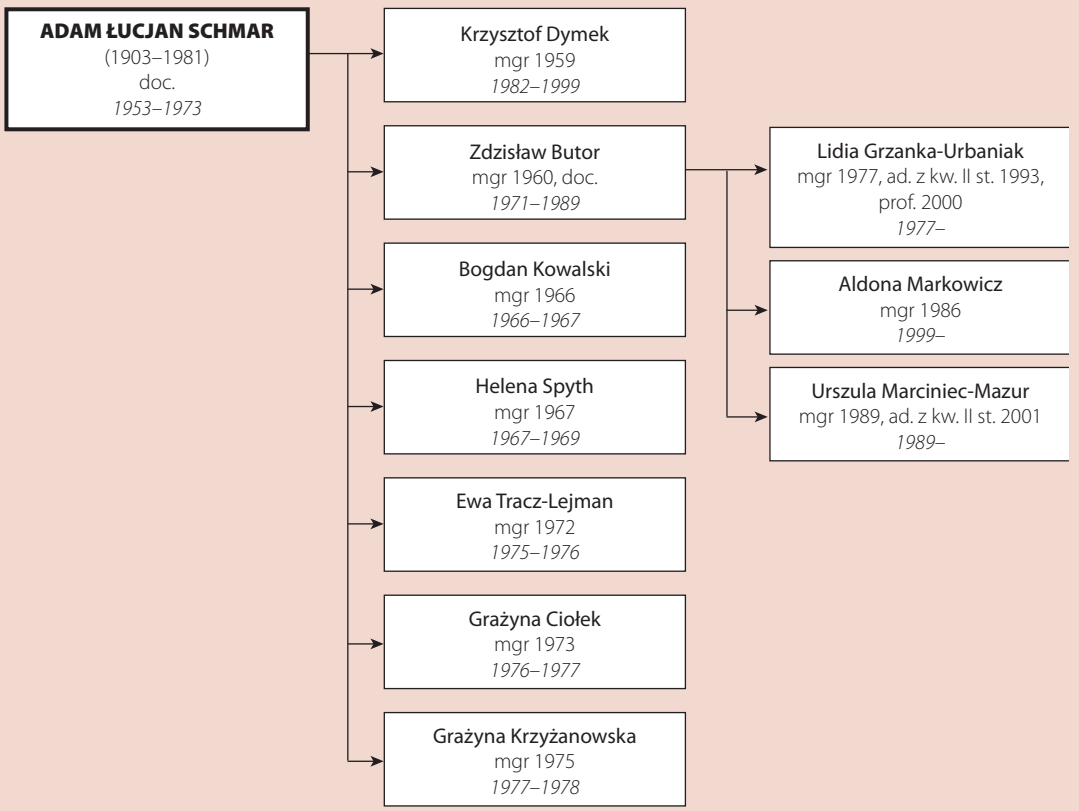
Krzysztof Bruczkowski – absolwent Konserwatorium im. P. Czajkowskiego w Moskwie. Prof. zw.; zatrudniony na uczelni od 1965. W l. 1975–1982 kier. Katedry Instrumentów Smyczkowych, 1981–1982 dziekan Wydziału Instrumentalnego. W l. 1969–1971 koncertmistrz Opery Wrocławskiej, 1971–2003 Filharmonii Wrocławskiej. Był czł. kwartetu „Varsovia". Dokonał nagrań płytowych oraz dla wielu radiofonii zagranicznych. Odznaczenia, m.in.: Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, „Zasłużony Działacz Kultury", Złota Odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", Nagrody MKiS II i III st.

Edward Statkiewicz – ur. 1921 w Kamieńcu Podlaskim, zm. 1970 we Wrocławiu. Absolwent Konserwatorium PTM im. K. Szymanowskiego we Lwowie w klasie skrzypiec J. Cetnera oraz Państwowego Konserwatorium Muzycznego we Lwowie. Zatrudniony na uczelni w l. 1957–1970, doc. na Wydziale Instrumentalnym. Koncertmistrz Filharmonii Wrocławskiej. Laureat międzynarodowych konkursów. Koncertował wielokrotnie m.in. we Francji, w Niemczech, Związku Radzieckim, Egipcie, Indiach i Chinach, dokonał wielu polskich prawykonań koncertów skrzypcowych.

Szkoła Wiolonczeli

W 1948 r. za namową Witolda Rudzińskiego – ówczesnego dyrektora departamentu muzyki w Ministerstwie Kultury i Sztuki – do Wrocławia przyjechał prof. Kazimierz Wiłkomirski, kompozytor, dyrygent i wiolonczelista. Objął on jednocześnie stanowisko szefa Opery Wrocławskiej oraz klasę dyrygentury i wiolonczeli w nowo otwartej PWSM. Przez blisko 20 lat pracy na uczelni wykształcił wielu absolwentów. Pośród nich znalazła się np. Monika Szczudłowska, znakomita wiolonczelistka, późniejszy wykładowca. W 1953 r. do grona pedagogów dołączył doc. **Adam Łucjan Schmar** – wybitny wiolonczelista ze Lwowa. Z jego klasy wywodzą się m.in.: Zdzisław Butor – wieloletni pedagog, późniejszy docent uczelni, Krzysztof Dymek, Grażyna Ciołek – koncertmistrzowie orkiestry Filharmonii Wrocławskiej,

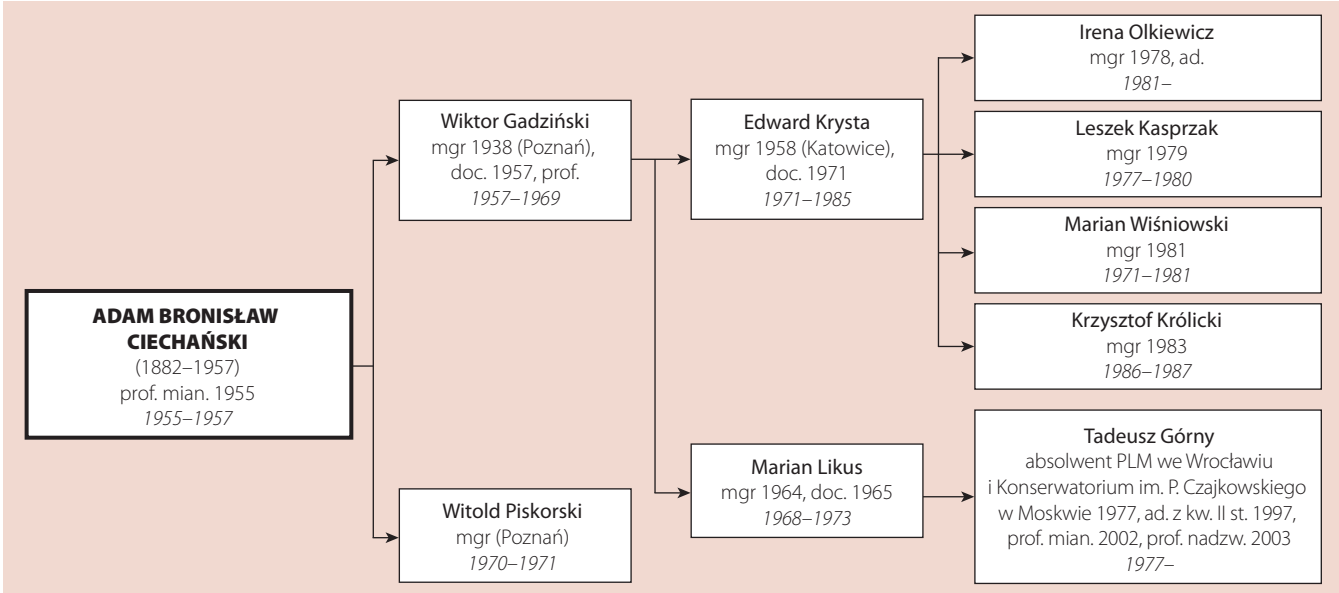
Ewa Tracz-Lejman, Grażyna Krzyżanowska. Kontynuowali oni myśl pedagogiczną swego profesora. Obecnie we wrocławskiej AMuz zatrudnione są trzy absolwentki doc. Zdzisława Butora: prof. Lidia Grzanka-Urbaniak – kierownik Katedry Instrumentów Smyczkowych, adiunkt z kwalifikacjami II st. Urszula Marciniec-Mazur – prodziekan Wydziału Instrumentalnego, i wykładowca Aldona Markowicz. Swoją klasę prowadzi również prof. Stanisław Firlej, absolwent Konserwatorium im. P. Czajkowskiego w Moskwie, profesor AMuz w Łodzi.

Adam Łucjan Schmar – ur. 1903 we Lwowie, zm. 1981 we Wrocławiu. Wiolonczelista. Dyplom Konserwatorium PTM im. K. Szymanowskiego we Lwowie. Studia muzyczne pogłębiał w Paryżu. Doc.; zatrudniony na uczelni w l. 1953–1976 na Wydziale Instrumentalnym. W l. 1965–1969 kier. Katedry Wiolonczeli. Wieloletni koncertmistrz orkiestry Opery Dolnośląskiej we Wrocławiu. Występował jako kameralista oraz solista koncertów symfonicznych i recitali na estradach wielu miast Polski i poza granicami kraju. Juror krajowych konkursów muzycznych. Pozostawił prace z dziedziny metodyki nauczania gry na wiolonczeli, opracowania utworów. W l. 1965–1968 przewodniczący Wrocławskiej Sekcji Pedagogów SPAM. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska", Nagroda MKiS III st. indyw.

Szkoła Kontrabasu

Wrocławska Wyższa Szkoła Muzyczna miała niebywałe szczęście gościć, od początku działalności, w swych progach wybitnego kontrabasistę, nestora Polskiej Szkoły Kontrabasowej – prof. **Adama Bronisława Ciechańskiego**, absolwenta Królewskiej AMuz w Berlinie, profesora poznańskiego Konserwatorium Muzycznego, wybitnego solistę, któremu wielu kompozytorów dedykowało swoje utwory, tak jak np.: S.B. Poradowski, W. Gniot, T.Z. Kassern, A. Cwojdziński. Jego krótką pracę na uczelni (1955–1957) przerwała nagła śmierć. Pozostawił po sobie wybitnych absolwentów, a przede wszystkim cenną metodę nauczania gry na kontrabasie, z której po dziś dzień korzystają pedagodzy i studenci naszej uczelni. Jego wychowankami, zatrudnionymi w akademii, byli mgr Witold Piskorski – wieloletni koncertmistrz grupy kontrabasów Filharmonii Wrocławskiej oraz prof. Wiktor Gadziński – absolwent A.B. Ciechańskiego w Konserwatorium w Poznaniu, pedagog i dwukrotny rektor PWSM w Katowicach, znakomity metodyk i autor wielu opracowań utworów kontrabasowych oraz pomocy dydaktycznych dla szkolnictwa. Do kontynuatorów myśli pedagogicznej znakomitego mistrza należeli absolwenci prof. W. Gadzińskiego: doc. Edward Krysta oraz doc. Marian Likus. Pierwszy z nich ukończył PWSM w Katowicach, był organizatorem I Ogólnopolskiego Sympozjum Kontrabasu we Wrocławiu, a wśród jego wychowanków znaleźć można m.in.: Mariana Wiśniowskiego, Leszka Kasprzaka, Krzysztofa Królickiego czy adiunkt Irenę Olkiewicz – prezesa Polskiego Stowarzyszenia Kontrabasistów, znakomitego pedagoga, prowadzącą zajęcia na uczelni obecnie. Drugim z pracujących w akademii kontynuatorów Polskiej Szkoły Kontrabasu jest prof. Tadeusz Górny – absolwent Liceum Muzycznego w klasie doc. M. Likusa oraz Konserwatorium im. P. Czajkowskiego w Moskwie – wybitny kontrabasista, przez wiele lat stale współpracujący z orkiestrą kameralną „Leopoldinum".

Adam Bronisław Ciechański – ur. 1882 w Sulmierzycach, zm. 1957 w Poznaniu. Kontrabasista. W l. 1905–1911 studiował grę na kontrabasie w Królewskiej AMuz w Berlinie. Zatrudniony na uczelni w l. 1955–1957. Od 1945 czł. orkiestry Państwowej Opery im. S. Moniuszki w Poznaniu. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Wojewódzka Nagroda Muzyczna.

Szkoła Gitary

Nauka gry na gitarze zajmowała zawsze poczesne miejsce w działalności wrocławskiej AMuz. Kształci się tutaj zarówno wirtuozów tego instrumentu, jak również znakomitych nauczycieli. Pierwszym pedagogiem gitary zatrudnionym w PWSM we Wrocławiu był w 1961 r. **Donat Serdapolski**. Sześć lat później zatrudniono st. wykładowcę Tadeusza Wybrańca – znakomitego gitarzystę, pierwszego po wojnie polskiego wykonawcę formy koncertu na gitarę i orkiestrę. Jego wychowankiem jest m.in. Zbigniew Szporka – gitarzysta koncertujący i prowadzący działalność pedagogiczną na terenie Dolnego Śląska. Od 1980 r. na uczelni zatrudniony jest również prof. Piotr Zaleski, który ukończywszy Wyższą Szkołę Muzyczną w Weimarze, koncertuje w kraju i za granicą. Wśród grona jego absolwentów nie sposób nie wspomnieć Krzysztofa Pełecha – wybitnego gitarzysty, koncertującego na wszystkich kontynentach, współzałożyciela zespołów „Duo Guitarinet", „Tango Polacco", współtwórcę Festiwalu Gitarowego „Gitara+", organizowanego rokrocznie we Wrocławiu. Absolwentami prof. Zaleskiego są również m.in.: Piotr Popławski, adiunkt Jarema Klich, Joanna Baran, Jadwiga Mroczka, Dominika Białostocka, Łukasz Kuropaczewski, Anna Pietrzak – gitarzyści koncertujący w kraju i za granicą. Od 2000 r. klasę gitary w akademii prowadzi także st. wykładowca Marek Zieliński.

Szkoła Fortepianu

Interesujący wydaje się fakt, iż dwoje spośród dziewięciorga założycieli uczelni to pianiści. Zapoczątkowali oni wrocławską szkołę pianistyczną, której wychowankowie do dziś odnoszą sukcesy na estradach całego świata. Pierwsze klasy fortepianu stworzyli: prof. **Ryszard Bakst** – wybitny pianista, pedagog, od 1969 r. profesor Royal Manchester College of Music w Anglii, oraz doc. **Teresa Rzepecka** – koncertująca solistka i kameralistka, dziekan Wydziału Instrumentalnego i kierownik Katedry Kameralistyki. Jej absolwentem i kontynuatorem wyznawanych przez nią zasad kształcenia studentów był Witold Witkowski, który spędził w murach akademii prawie 20 lat, poświęcając je szlifowaniu młodych talentów pianistyki. Pod jego bacznym okiem wyrosło grono absolwentów, którzy zaangażowali się w działalność koncertową oraz podjęli pracę dydaktyczną. Spośród wychowanków W. Witkowskiego na uczelni pozostały: adiunkt z kwalifikacjami II st. Barbara Orłukowicz i adiunkt Teresa Woronko. Do grona założycieli szkoły pianistycznej w latach 50. dołączyli: doc. Melania Sacewicz, której wybitnym absolwentem jest prof. Andrzej Janusz – wieloletni dziekan Wydziału Wokalnego, kierownik Międzywydziałowego Zakładu Fortepianu Ogólnego, doc. Ludwik Stefański oraz prof. Maria Ogilbianka. Wychowanką jej była Janina Butor – znakomity pedagog, która przez ponad 40 lat uczyła gry na fortepianie w Państwowej Podstawowej Szkole Muzycznej i Państwowym Liceum Muzycznym im. K. Szymanowskiego we Wrocławiu. Wśród uczniów mgr J. Butor znalazł się wybitny artysta, laureat XI Międzynarodowego Konkursu im. F. Chopina, prof. AMuz w Warszawie – Krzysztof Jabłoński. Do grona pedagogicznego dołączył w 1955 r. prof. **Włodzimierz Obidowicz**, jeden z najznakomitszych mistrzów – pedagogów fortepianu. Nie sposób wymienić w tym miejscu wszystkich jego wspaniałych absolwentów, ale wspomnieć należy m.in.: prof. Grzegorza Kurzyńskiego – obecnego rek-

TERESA RZEPECKA
doc.
1948–1979

Witold Witkowski
mgr 1968
1969–1998

Barbara Orłukowicz
mgr 1975, ad. z kw. II st. 1998
1980–

Teresa Woronko
mgr 1981, ad.
1981–

WŁODZIMIERZ OBIDOWICZ
doc. 1970, prof. nadzw. 1983, prof. zw. 1995
1955–

Adam Jezierzański
mgr 1994
2000–

Łukasz Jungowski
mgr 2003
2003–

Juliusz Adamowski
mgr 1963
1950–2000

Zbigniew Faryniarz
mgr 1972, ad. z kw. II st. 1999
1981–

Anna Kierska
mgr 1962
1960–2000

Joanna Łada-Gębska
mgr 1968
1970–

Grzegorz Kurzyński
mgr 1972, doc. 1983, prof. nadzw. 1992
1972–

Helena Furmanowicz-Kurzyńska
mgr 1983, ad. z kw. II st. 2001
1983–

Paweł Zawadzki
mgr 1998, dr 2004
1998–

Katarzyna Kluczewska
mgr 1998
1999–

Anna Rutkowska-Shock
mgr 2002
2002–

Elżbieta Zygadło-Zawadzka
mgr 2002
2002–

Beata Paszko
mgr 1989, ad.
1988–

Magdalena Blum
mgr 1994, ad.
1995–

Zdzisława Rychlewska
mgr 1974, ad.
1975–

Grażyna Pogorzały-Perkal
mgr 1973, ad.
1987–2004

Grażyna Wota
mgr 1979, ad. z kw. II st. 1996, prof. mian. 2002, prof. nadzw. 2003
1980–

Ewa Prawucka
mgr 1983, ad. z kw. II st. 1996, prof. nadzw. 2004
1982–

Marzena Szczepańska-Modrzejewska
mgr 1987, ad.
1987–

Marek Werpulewski
mgr 1989
1995–

Piotr Klajn
mgr 1998, ad.
1998–2003

Andrzej Głosz
mgr 1975, ad. z kw. II st. 1983, doc. 1984
1975–1988

Bogusława Porębska
mgr 1982, ad.
1982–

Jan Kubica
mgr 1985, ad.
1986–

Małgorzata Chronowska
mgr 1988
1988–1997

Michał Szczepański
mgr 1997, dr 2004
1998–

Mirosław Gąsieniec
mgr 1979, ad.
1985–

Anna Przyjemska
mgr 1983, ad. z kw. II st. 1996
1981–

Anna Gągola
mgr 1987, dr hab. 2004
1986–

Ryszard Bakst – pianista, prof. Ukończył studia pianistyczne w Konserwatorium im. P. Czajkowskiego w Moskwie. Zatrudniony we wrocławskiej PWSM w l. 1950–1953. Od 1969 był prof. w Royal Manchester College of Music w Anglii. Koncertował w wielu krajach europejskich oraz w USA, Kanadzie, Japonii, Chinach, Izraelu, Indonezji i Indiach. Laureat IV Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. F. Chopina w Warszawie. W l. 1966–1968 prezes warszawskiego oddziału SPAM. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP.

Teresa Rzepecka, biogram zob. s. 134.

Włodzimierz Obidowicz – ukończył studia pianistyczne w PWSM w Krakowie. Laureat Międzynarodowego Konkursu im. F. Chopina w Warszawie. Na uczelni zatrudniony od 1955, gdzie prowadzi klasę fortepianu. Prof. zw. Pełnił funkcję kier. Katedry Fortepianu. Juror eliminacji do międzynarodowych konkursów pianistycznych i konkursów ogólnopolskich. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Medal KEN, „Zasłużony Działacz Kultury", „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", Nagrody MKiS I i II st. (dwukrotnie).

Melania Sacewicz – ur. 1885 w Krakowie, zm. 1986 w Udaninie. Pianistka. Uzyskała dyplom Konserwatorium Muzycznego w Krakowie. Studia pianistyczne pogłębiała w Wiedniu. Doc.; zatrudniona na uczelni w l. 1950–1969 na Wydziale Instrumentalnym oraz Wydziale Wokalnym. Koncertowała w wielu miastach w kraju i za granicą. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Medal 10-lecia PRL, Odznaka 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska.

Ludwik Stefański – ur. 1917 w Krakowie, zm. 1982 tamże. Pianista, prof. sztuki muzycznej. Dyplom uzyskał w Konserwatorium Muzycznym w Bolonii. Zatrudniony na uczelni w l. 1955–1963 na Wydziale Instrumentalnym, 1961–1963 kier. Katedry Fortepianu. Był wieloletnim prezesem Krakowskiego Oddziału SPAM. Odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury", Złotą Odznaką SPAM.

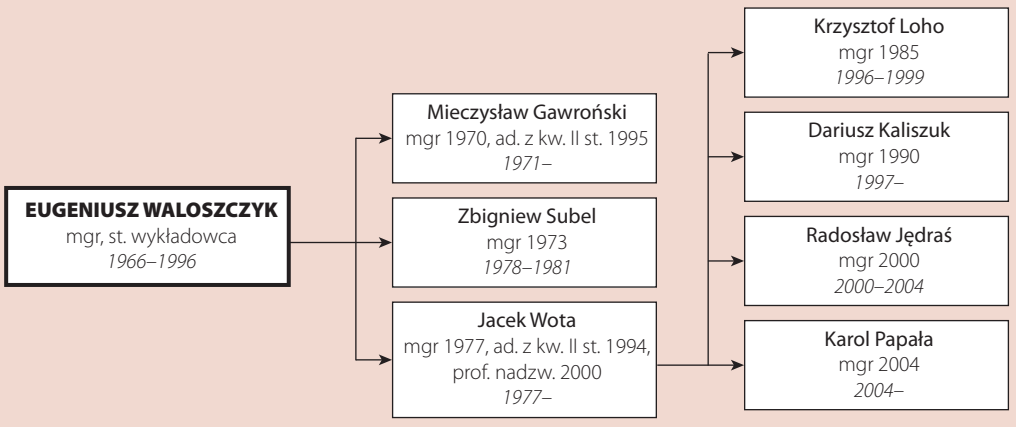
Maria Ogilbianka – studia pianistyczne w Państwowym Konserwatorium Muzycznym w Warszawie oraz w Paryżu. Zastępca prof.; zatrudniona na uczelni w l. 1952–1963. Wiceprezes ekspozytury TiFC w Katowicach, czł. Rady Zakładowej PWSM w Katowicach. Odznaczenia, m.in.: Medal 10-lecia PRL, Nagroda MKiS III st.

Barbara Hesse-Bukowska – ukończyła PWSM w Warszawie. Studia pogłębiała u Artura Rubinsteina w Paryżu. Zatrudniona na uczelni w l. 1963–1973 jako doc. na Wydziale Instrumentalnym; 1965–1969 kier. Katedry Fortepianu. Koncertowała w największych ośrodkach muzycznych Europy, Azji, Afryki, Australii, Ameryki. W 1949 zdobyła II Nagrodę na IV Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. F. Chopina w Warszawie. W l. 1986–1991 prezes Zarządu TiFC w Warszawie, czł. Towarzystwa Chopinowskiego w Wiedniu. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Order Sztandaru Pracy I i II kl., Złoty Krzyż Zasługi, Medal 40-lecia PRL, Nagroda MKiS III st. indyw.

tora akademii, najwyższej próby solistę i kameralistę, Juliusza Adamowskiego – prezesa Towarzystwa im. F. Liszta we Wrocławiu, adiunkta z kwalifikacjami II st. Zbigniewa Faryniarza, prof. Grażynę Wotę, prof. Ewę Prawucką, doc. Andrzeja Głosza, którzy wykształcili kolejne pokolenie absolwentów pracujących dziś na uczelni. W 1963 r. wrocławska akademia pozyskała wybitną pianistkę, koncertującą na wszystkich kontynentach doc. Barbarę Hesse-Bukowską. Nadmienić trzeba, iż do jej wychowanków należą: prof. Alicja Faryniarz, wybitna pianistka kameralistka, kierownik Katedry Kameralistyki AMuz, jak również Marek Dyżewski – prelegent, publicysta, animator ważnych wydarzeń muzycznych, rektor akademii w l. 1990–1994. Obecnie klasy fortepianu prowadzą także absolwenci prof. W. Obidowicza: adiunkt Jan Kubica, adiunkt Bogusława Porębska, asystent Michał Szczepański, kontynuator klasy prof. G. Kurzyńskiego – asystent dr Paweł Zawadzki oraz przybyła do Wrocławia ponad 10 lat temu adiunkt Olga Rusina.

Szkoła Perkusji

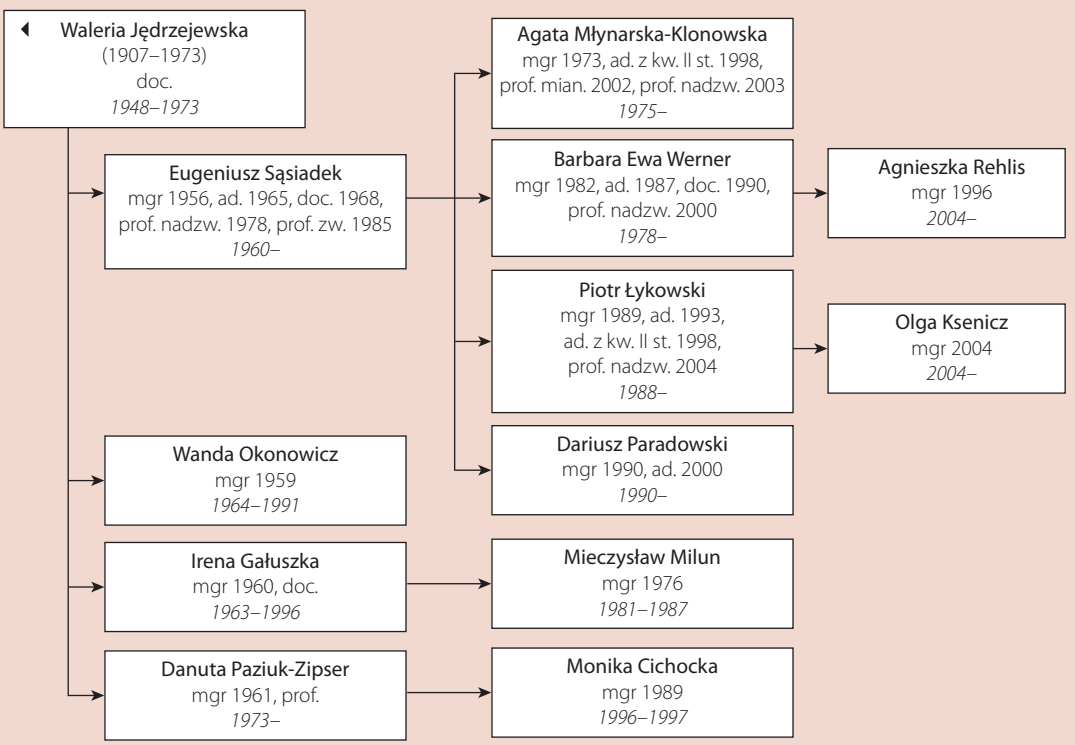
W dziesiątym roku działalności uczelni otwarto klasę perkusji. Pierwszym jej pedagogiem został **Maksymilian Ronczka**. W 1966 r. zatrudniono st. wykładowcę **Eugeniusza Waloszczyka** – absolwenta PWSM w Katowicach, muzyka-solistę Orkiestry Filharmonii Wrocławskiej. Pośród jego wychowanków znalazło się wielu muzyków orkiestrowych i pedagogów szkół i uczelni muzycznych, m.in. adiunkt z kwalifikacjami II st. Mieczysław Gawroński – perkusista, dyrygent, wieloletni pracownik Filharmonii Wrocławskiej i AMuz im. K. Lipińskiego, oraz prof. Jacek Wota – znakomity solista, były dziekan Wydziału Instrumentalnego, profesor perkusji ceniony w kraju i za granicą, który kontynuuje na uczelni myśl pedagogiczną E. Waloszczyka. Do grona jego równie znakomitych absolwentów należą m.in.: Krzysztof Loho, Dariusz Kaliszuk, Miłosz Rutkowski, Wojciech Kowalczyk, Radosław Jędraś, Karol Papała. Absolwentką prof. Woty jest Agnieszka Pstrokońska – wybitna perkusistka, specjalizująca się w grze na marimbie, biorąca udział w licznych koncertach, festiwalach perkusyjnych, której wielu współczesnych kompozytorów powierzyło prawykonania swoich dzieł.

Szkoła Wokalistyki

Nie sposób nie wspomnieć, iż wśród przybyłych do Wrocławia wybitnych muzyków i pedagogów znalazło się grono znakomitych śpiewaków, którzy stworzyli na uczelni wspaniałą Szkołę Wokalistyki. Jedną z założycielek, która wyznaczyła drogę rozwoju szkoły śpiewu, była solistka największych teatrów operowych w Polsce i na świecie – doc. **Waleria Jędrzejewska**. To właśnie jej pomysł na formę kształcenia młodych śpiewaków kontynuowali następnie wychowankowie Maestry. Razem z doc. Jędrzejewską kształt szkole wokalnej niewątpliwie nadali także prof. Franciszka Platówna-Rotter – wybitna śpiewaczka, wykonawczyni czołowych partii blisko czterdziestu oper, prof. Irena Tarłyłło-Bardy, st. wykładowca Janusz Nowak – pełniący funkcję rektora uczelni w l. 1951–1953. Wspomnianymi już w dwóch słowach absolwentami Walerii Jędrzejewskiej, pielęgnującymi idee i myśli swojej profesor o najdoskonalszym warsztacie wokalnym i znakomitej interpretacji dzieła muzycznego, byli m.in. prof. Eugeniusz Sąsiadek – wybitna postać w środowisku muzycznym kraju, jak i zagranicy, koncertujący na wszystkich kontynentach, wieloletni dziekan Wydziału Wokalnego i rektor akademii, Wanda Okonowicz, doc. Irena Gałuszka – znakomita solistka Operetki Wrocławskiej, oraz prof. Danuta Paziuk-Zipser – wspaniała śpiewaczka, występująca na niemalże wszystkich scenach operowych świata. Pośród wychowanków prof. E. Sąsiadka także odnaleźć można już kontynuatorów jego klasy śpiewu, gdyż czwórka absolwentów mistrza podjęła swego czasu pracę dydaktyczną na uczelni. Są to: prof. Agata Młynarska-Klonowska – laureatka wielu konkursów wokalnych, uczestniczka

Waleria Jędrzejewska, biogram zob. s. 134.

Franciszka Platówna-Rotter, biogram zob. s. 134.

Janusz Nowak – ur. 1896 w Bronisławie, zm. 1981 we Wrocławiu. Absolwent Państwowego Konserwatorium Muzycznego w Poznaniu w zakresach pedagogicznym oraz śpiewu wirtuozowskiego. St. wykładowca; zatrudniony na uczelni w l. 1951–1981 na Wydziale Wokalnym; w l. 1951–1953 rektor. Organizator zespołów wokalnych oraz instrumentalnych, współpracownik Poznańskiej Rozgłośni PR, inicjator i realizator cyklu audycji propagujących pieśni regionu Wielkopolski, solista, kameralista, dyrygent chóru i orkiestry nauczycielskiej. Jako śpiewak występował na estradach koncertowych i na scenie Opery Poznańskiej. Solista Teatru Wielkiego w Poznaniu. Konsultant Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego we Wrocławiu; juror licznych przesłuchań wokalistów i chórów. Kompozytor pieśni na głos z fortepianem, utworów chóralnych *a cappella* i wokalno-instrumentalnych. Autor artykułów o charakterze pedagogicznym oraz z zakresu historii wokalistyki. W l. 1965–1967 przewodniczący Koła SPAM przy PWSM, 1971–1977 przewodniczący Wrocławskiej Sekcji Pedagogów SPAM. Odznaczenia: Krzyż Komandorski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, „Zasłużony Nauczyciel PRL", Złota Odznaka SPAM, „Zasłużony Działacz Kultury", „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia", Nagrody MKiS I i III st. indyw.

Eugeniusz Sąsiadek – ukończył studia matematyczne na UWr, studia wokalne w PWSM we Wrocławiu w klasie W. Jędrzejewskiej oraz kurs mistrzowski w Conservatorio di Santa Cecilia w Rzymie. Prof. zw.; zatrudniony na uczelni od 1960. W l. 1969–1972 kier. Katedry Wykonawstwa Indywidualnego, przez wiele lat kier. Katedry Wokalistyki, 1968–1969 dziekan Wydziału Wokalnego, 1969–1981 i 1984–1987 dziekan Wydziału Wokalno-Aktorskiego, 1987–1990 rektor. Artysta ma w swym dorobku także znaczną liczbę publikacji naukowych, artykułów oraz referaty na sesjach i konferencjach naukowych. Od 1951 nieprzerwanie prowadzi działalność artystyczną. Koncertuje jako solista w kraju i poza jego granicami (Europa, Australia, Kanada). Inicjator i kier. zespołu „Complesso di Musica Antica", 1982–1984 dyr. i kier. artystyczny Państwowej Opery we Wrocławiu. Odznaczenia, m.in.: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, „Zasłużony Nauczyciel PRL", Medal KEN, Nagroda MKiS I st. i dwukrotnie II st.

Irena Tarłyłło-Bardy – absolwentka Konserwatorium w Rostowie nad Donem w zakresie gry na fortepianie. Studia wokalne odbyła w Konserwatorium Warszawskim. Zatrudniona na uczelni w l. 1951–1972 na Wydziale Wokalnym. Otrzymała IV Nagrodę na Ogólnopolskim Konkursie Młodych Śpiewaków w Warszawie, I Nagrodę w Konkursie Wokalistów w Mińsku. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi oraz Medalem 10-lecia PRL.

licznych festiwali, koncertów na terenie Polski i poza nią, prof. Barbara Ewa Werner – prorektor AMuz we Wrocławiu, koncertowała niemal we wszystkich ośrodkach w kraju, a także za granicą, dokonała wielu nagrań telewizyjnych, filmowych, radiowych i płytowych, opublikowała znaczą liczbę prac naukowych o tematyce wokalnej, prof. Piotr Łykowski – dziekan Wydziału Wokalnego, współpracuje z wieloma solistami i zespołami muzyki dawnej, filharmoniami i orkiestrami kameralnymi oraz z teatrami operowymi, koncertował w całej niemal Europie i Kanadzie, także na międzynarodowych festiwalach muzycznych, adiunkt Dariusz Paradowski – artysta specjalizujący się w pieśniach baroku i operze klasycznej. Zarówno prof. B.E. Werner, jak i prof. P. Łykowski mają na uczelni swych kontynuatorów w postaci dwóch asystentek: Agnieszki Rehlis – laureatki konkursów, odtwórczyni wielu znaczących ról, oraz Olgi Ksenicz. W historii szkoły wokalnej klasy śpiewu prowadzili także m.in.: prof. Danuta Płocka-Zabłocka oraz prof. Jerzy Artysz. Obecnie kreują ją również prof. Christian Elssner wraz z asystent Katarzyną Jagiełło, adiunkt z kwalifikacjami II st. Maria Czechowska-Królicka – laureatka konkursów wokalnych, uczestniczka wielu festiwali i koncertów w całej Europie, prof. Ewa Czermak – która pełni obowiązki kierownika Katedry Wokalistyki, dr hab. Tadeusz Pszonka, st. wykładowca Kazimierz Myrlak, adiunkt z kwalifikacjami II st. Bogdan Makal. Wśród znakomitych absolwentów Wydziału Wokalnego wspomnieć należy o osobach, które rozsławiają imię uczelni na całym świecie, są to m.in.: Jadwiga Rappe, Ewa Małas-Godlewska oraz Aleksandra Kurzak.

Szkoła Chóralistyki

Można by chyba zaryzykować stwierdzenie, że większość wyższych uczelni posiada chór, który uświetnia swoimi występami każde ważniejsze święto i uroczystość akademicką. Prowadzący je dyrygenci to wykształceni chórmistrzowie, absolwenci szkoły chóralistyki. We Wrocławiu taka właśnie szkoła formowała się przez lata w AMuz. Studentów uczono odpowiedniej techniki interpretacji dzieła, tak aby potrafili odnaleźć się w pracy prowadzącego zespół muzyków. Zaznaczyć należy, iż rola kontynuatorów, jaka przypada absolwentom tego kierunku, spełniana jest przez nich niezależnie od faktu, czy są pracownikami uczelni. Wszak każdy kontakt z zespołem powoduje przekazanie wartości wyniesionych z klasy swego mistrza. Pierwszym z ojców założycieli Szkoły Chóralistyki był prof. **Jerzy Zabłocki**, wieloletni rektor uczelni, który sam przez lata pełnił rolę dyrygenta Chóru Oratoryjnego PWr. To właśnie jego doświadczenie i cenne wskazówki pomogły absolwentom klasy profesora stworzyć wiele znakomitych zespołów chóralnych we Wrocławiu i na terenie całej Polski. Jednymi z pierwszych wychowanków założyciela byli: Grażyna Rogala-Szczerek, która od wielu już lat w sposób znakomity prowadzi Żeński Chór Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I i II st. im. K. Szymanowskiego we Wrocławiu „Puellae Cantantes", oraz Włodzimierz Szomański – prowadzi on działalność pedagogiczną i instruktorską, stając się założycielem, aranżerem i członkiem wielu zespołów estradowych. Komponuje muzykę do sztuk teatralnych wystawianych w całym kraju. Pracuje jako wokalista-pedagog i aranżer w przygotowaniu licznych spektakli w teatrach wrocławskich. W 1978 r. założył znany zespół wokalny „Spirituals Singers Band". Absolwentem profesora jest również Piotr Ferensowicz, który przez 27 lat kierował Akademickim Chórem PWr. W latach 60. do kreatora wrocławskiej chóralistyki dołączyli prof. Stanisław Krukowski oraz prof. Maria Oraczewska-Skorek. Spośród wychowanków prof. Oraczewskiej na uczelni pozostały, kontynuując tę klasę: adiunkt Bogusława Orzechowska oraz dr hab. sztuki Marta Kierska-Witczak. Wspomnieć należy również o Jadwidze Godwińskiej i Małgorzacie Podzielny, które prowadzą chóry w Szkole Muzycznej I st. im. G. Bacewicz we Wrocławiu. W 1973 r. swe klasy otworzyli: prof. Halina Bobrowicz – obecnie pełniąca funkcję dziekana Wydziału Edukacji Muzycznej, oraz prof. Lucjan Laprus – wybitny kompozytor, dyrygent, pedagog. Kontynuatorem szkoły prof. Bobrowicz na uczelni jest st. wykładowca Ewa Grygar oraz adiunkt z kwalifikacjami II st. Alan Urbanek, który ma już także swego absolwenta, młodego asystenta Artura Wróbla. Jednak także działająca poza akademią Agnieszka Franków-Żelazny kontynuuje wzorce klasy prof. Bobrowicz i realizuje jej założenia, prowadząc Chór Kameralny AM we Wrocławiu. Wśród kreatorów wrocławskiej Szkoły Chóralistyki znajdują się także: adiunkt z kwalifikacjami II st. Helena Tomaszek-Plewa – pełniąca obecnie funkcję prodziekana Wydziału Edukacji Muzycznej, oraz prof. Zofia Urbanyi-Krasnodębska – wybitna pedagog, której wychowankami są zatrudniona na uczelni adiunkt Jolanta Szybalska-Matczak, a także Małgorzata Sapiecha-Muzioł, obecnie dyrygentka Akademickiego Chóru PWr.

Jerzy Zabłocki, biogram zob. s. 631.
Stanisław Krukowski, biogram zob. s. 631.
Maria Oraczewska-Skorek, biogram zob. s. 631.

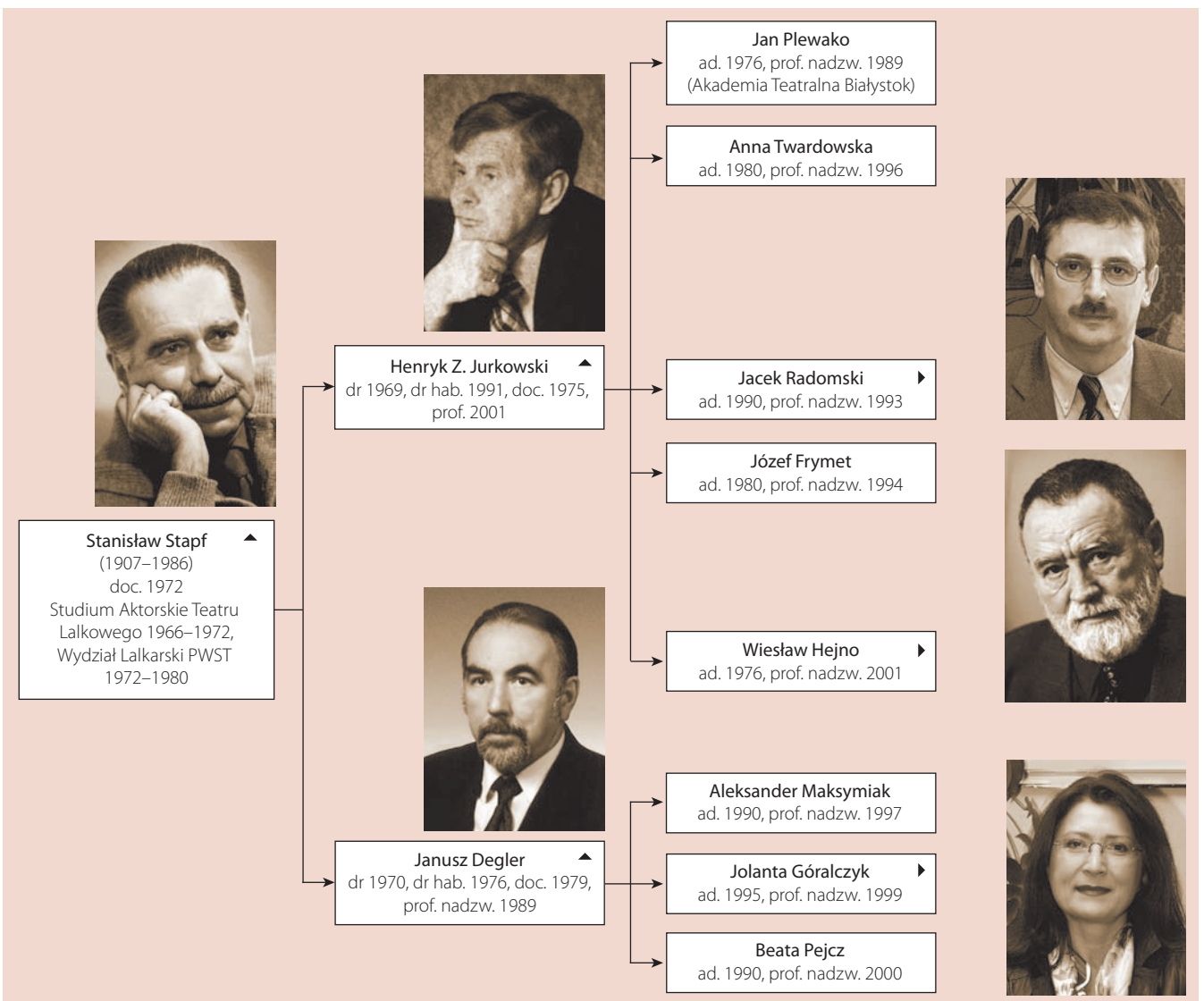
SZKOŁY ARTYSTYCZNE WYDZIAŁÓW ZAMIEJSCOWYCH PWST IM. L. SOLSKIEGO W KRAKOWIE

Szkoła Teatru Lalki i Aktora

Współpraca dyrektora **Stanisława Stapfa** z redaktorem Klemensem Krzyżagórskim zmieniła oblicze teatru. W 1967 r. rozpoczęło działalność przy Teatrze „Chochlik" Studium Aktorskie Teatrów Lalkowych (SATL, 1967–1970). Teatr lalkowy we Wrocławiu w nowej formule estetycznej i organizacyjnej pojawił się na przełomie lat 1966 i 1967. Dyrektor S. Stapf wprowadził do repertuaru sztuki skierowane do dorosłych widzów. Wystawił m.in. *Don Kichota* w reżyserii Jana Dormana, *Lodoiskę* Wojciecha Bogusławskiego, w reżyserii Andrzeja Rettingera, obsypaną nagrodami na prestiżowym festiwalu w Opolu. W repertuarze teatru pojawiły się ambitne tytuły, w programach – nowe nazwiska reżyserów, scenografów

i kompozytorów. Dla adeptów SATL teatr ten był swoistym laboratorium, w którym mogli nie tylko oglądać powstawanie przedstawienia, ale współdziałali w tworzeniu nowych idei artystycznych – nowych form teatru lalki i aktora. Autorem programu nauczania w studium był red. K. Krzyżagórski. Wśród przedmiotów podstawowych umieścił dyscyplinę: gra aktora z lalką na estradzie; miała ona edukować przyszłych lalkarzy solistów. W tym czasie propozycję pracy we Wrocławiu otrzymują lalkarze wałbrzyscy: Jan Plewako, Elżbieta i Wiesław Hejnowie. Plewako i Hejno nauczają w SATL gry lalkami teatralnymi. Krzyżagórski zaproponował podział strukturalny pracy Teatru „Chochlik": obok Sceny Dużej powstały Scena Mała, zaadresowana do widzów dorosłych, i Scena Wędrowna, odwiedzająca przedszkolaków. K. Krzyżagórski przejął opiekę artystyczną nad Sceną Małą (inauguracja premierą *Momento de verdad* Federika Garcii Lorki w reżyserii Andrzeja Rettingera ze scenografią Jerzego Szeskiego; następnie *Czarownice* Wiesława Hejny i Jana Kurowickiego ze scenografią Eugeniusza Stankiewicza; *Pogrzeb don Juana* wg Bolesława Leśmiana ze scenografią Andrzeja Więckowskiego w reż. W. Hejny). Scena Duża i Scena Wędrowna pozostały pod opieką dyr. S. Stapfa. Przedstawienia poetyckie dla dorosłych przygotowywali lalkarze Andrzej Dziedziul i Anna Proszkowska. K. Krzyżagórski zaproponował A. Dziedziulowi opracowanie monodramu w konwencji teatru lalkowego. Tak powstał *Wielki Książę* wg *Hamleta* W. Szekspira ze scenografią Andrzeja Wojciechowskiego. Przedstawienie zdobyło uznanie widzów i krytyki, a Dziedziul otrzymał kilka ważnych nagród. Niebawem w tej samej konwencji zrealizował on *Stan losów Fausta* wg J.W. Goethego i Ch. Marlowe'a ze scenografią Eugeniusza Stankiewicza. W l. 1967/1968 zmieniono nazwę teatru z „Chochlika" na Wrocławski Teatr Lalek. Myśl teatralną w dziedzinie teatru lalki i aktora kontynuował i rozwijał reżyser Wiesław Hejno (dyr. teatru 1981–2001) na Scenie Małej. Jego praca artystyczna w repertuarze dla widzów dorosłych, i dla dzieci, była dobrze oceniana przez krytykę. W 2000 r. dr H.I. Rogacki pisał: „Wiesław Hejno z uprawianego przez siebie teatru dla dzieci zdjął odium infantylizmu i płytkiej dydaktyczności, a teatrowi dla widzów dorosłych wyznaczył horyzonty dotychczas nie znane. Jest artystą kreującym w teatrze świat do rzeczywistości programowo niepodobny, lecz pozwalający na rozpoznawanie jej w niepokojących scenicznych ucieleśnieniach". Hejno przygotowywał inscenizacje z Jadwigą Mydlarską-Kowal (scenograf).

W 1972 r. powstał we Wrocławiu Wydział Lalkarski PWST im. L. Solskiego w Krakowie. Program edukacji na wydziale

został oparty na programie nauczania w SATL, a tylko nazwy poszczególnych przedmiotów nauczania dostosowano do terminologii obowiązującej w PWST. Dziekan doc. Stanisław Stapf zatrudnia jako nauczycieli praktyków lalkarstwa – aktorów lalkarzy (Jan Plewako), reżyserów (Wiesław Hejno, Włodzimierz Dobromilski) i teoretyków (dr Henryk Jurkowski i dr Janusz Degler). Są to dawni wykładowcy SATL. W latach następnych zajęcia prowadzili Anna Proszkowska i Andrzej Dziedziul – aktorzy, Anna Twardowska, dr Józef Kelera – teoretyk i Wojciech Wieczorkiewicz – reżyser. W PWST w Krakowie w 1976 r. I st. kwalifikacji uzyskują wykładowcy Wydziału Lalkarskiego: Anna Proszkowska, Andrzej Dziedziul, Jan Plewako i Wiesław Hejno; w 1980 r. Mirosława Lombardo, Krzesisława Dubiel, Anna Twardowska i Józef Frymet; w 1990 r. – Beata Pejcz, Jacek Radomski, Aleksander Maksymiak; w 1993 r. – Ewa Giedrojć; w 1995 r. – Jolanta Góralczyk, w 1998 r. prof. Mirosława Lombardo promuje Marka Tatkę. W 2000 r. prof. Anna Twardowska promuje Krzysztofa Grębskiego. Kwalifikacje II st. po przewodach kwalifikacyjnych uzyskują w kolejności: adiunkt Mirosława Lombardo (1984), adiunkt Anna Twardowska (1990), adiunkt Jacek Radomski (1993), adiunkt Józef Frymet (1994), adiunkt Aleksander Maksymiak (1997), adiunkt Jolanta Góralczyk (1999), adiunkt Beata Pejcz (2000), adiunkt Wiesław Hejno (2001). Taka jest linia tradycji ideowej warsztatu artystycznego w budowaniu spektaklu lalki i aktora, rozwinięta i wydoskonalona, ale wciąż rozpoznawana jako metoda kreacji teatralnej i pracy dydaktycznej Stanisława Stapfa.

Stanisław Stapf – ur. 1907 we Frysztaku Krośnieńskim; doc.; reżyser, plastyk; studia na Wydziale Filozoficznym UJ w Krakowie; polonistyka na UAM w Poznaniu. 1932 – egzamin naukowy z języka polskiego i historii literatury; 1936 – egzamin państwowy i kwalifikacje zawodowe uprawniające do nauczania w szkołach średnich i seminariach nauczycielskich; Szkoła Podchorążych Rezerwy na Wołyniu; porucznik artylerii podczas II wojny światowej; 1939–1945 w niewoli; aktor, reżyser, scenograf w teatrach obozowych; tam też trzyletnie studia plastyczne; po wojnie nauczyciel w szkołach średnich; wizytator; 1950–1960 dyr. i kier. artystyczny Państwowego Teatru Lalki i Aktora „Baj Pomorski" w Toruniu; 1963–1975 dyr. i kier. Państwowego Teatru Lalek „Chochlik" we Wrocławiu, od sezonu 1967/1968 zatwierdzona nazwa: Wrocławski Teatr Lalek. Otwiera przyteatralne Studium Aktorskie Teatrów Lalkowych (1967–1970); 1972 – organizuje i otwiera Wydział Lalkarski we Wrocławiu PWST im. L. Solskiego. Zostaje jego pierwszym dziekanem do 1975.

Klemens Krzyżagórski – ur. 1930 w Zdunach, Wielkopolska; 1958–1965 kier. literacki Państwowego Teatru Lalek w Wałbrzychu, tam organizator Estrady Poetyckiej – sceny dla dorosłych; autor scenariusza *Wieczoru sentymentalnego*, *Pieśni wolnego ducha*, *Strof skonfiskowanych*, *Trzynastego apostoła*; trzy ostatnie tytuły inscenizował i reżyserował; 1965–1966 kier. redakcji programów artystycznych wrocławskiego ośrodka TV; 1966–1971 konsultant programowy Wrocławskiego Teatru Lalek, tworzący repertuar sceny lalkowej dla dorosłych oraz program nauczania w przyteatralnym Studium Aktorskim Teatrów Lalkowych, tam też wykłada.W l. 1972–1981 konsultant programowy Państwowego Teatru Lalek w Białymstoku; tam także współtworzy przyteatralne aktorskie Studium Lalkarskie przekształcone w 1979 w Wydział Lalkarski warszawskiej PWST im. A. Zelwerowicza; 1951– debiut dziennikarski we wrocławskiej „Gazecie Robotniczej"; 1956 – współpracownik i red. periodyków społeczno-kulturalnych; publikuje reportaże, felietony, recenzje i eseje. Jest red. nacz.: wrocławskiej „Odry" (1967–1972), białostockich „Kontrastów" (1974–1979), warszawskich – „Prasy Polskiej", „Kultury", „Literatury". Wydał *Kłopoty z ciałem* (1969, 1975, 1979), a pod pseudonimem Maciej Kora *Zieloną medycynę* (1995, 1996) i *Aptekę w ogrodzie* (2002); był współautorem i współred. kilku tomów literatury faktu (m.in. *Pokolenie ojców*, *Pitawal wrocławski*, *Próba ognia i próba czasu*, *Odejdźcie od nas wszystkie strachy*). Odznaczenia, m.in.: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Srebrny Krzyż Zasługi, cztery I Nagrody Klubów Twórczych Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, I Nagroda im. J. Bruna (1956), II Nagroda im. B. Prusa (1981), Nagroda Międzynarodowej Organizacji Dziennikarzy (1987), Nagroda Publicystyczna Wrocławia, Nagroda Artystyczna Białegostoku.

Henryk Zdzisław Jurkowski – ur. 1927 w Warszawie; studia na UW, 1951 – mgr; 1969 – doktorat, 1991 – habilitacja, 2001 – prof. n. hum. w Instytucie Sztuki PAN; krytyk, historyk i teoretyk teatru, autor sztuk, tłumacz, prof. Akademii Teatralnej w Warszawie i Białymstoku. 1980 – prof. i twórca l'Ecole Superieure de la Marinette w Charleville-Mézierès, 1985 – prof. Central School of Speech and Drama w Londynie, 1985 – Akademie der darstellende Kunst w Stuttgarcie, gościnnie prof. m.in.: Akademie Muzickych Umeni Praha, Teatralnyi Institute Sofia, Art Institut of Chicago, Cuarnavaca Mexico, Santa Fe Argentina; 1973 – zatrudniony na Wydziale Lalkarskim, 1975–1978 dziekan; 1980–1983 założyciel i dziekan Wydziału Reżyserii Lalkarskiej w Białymstoku; 1990–1993 prorektor PWST w Warszawie ds. wydziału w Białymstoku. Reżyserował *Arlekin czyli sługa trzech panów*; ekspert w redakcji The World Encyclopedia of Contemporary Theatre (ITI, UNESCO); projektodawca i red. *The World Encyclopedia of Puppetry Art*; 1972–1980 sekretarz generalny, 1984–1992 prezydent, 1992 – honorowy prezydent Union Internationale de la Marionnette. Autor m.in.: *Dziejów teatru lalek* (1970, 1976, 1984), *Aspects of Puppet Theatre* (Londyn 1988, Tokio 1989, Bilbao 1990), *Dziejów literatury dramatycznej dla teatru lalek* (1991, Francja 1991), *History of en l'Europe Puppet Theatre* (USA, Wielka Brytania 1996) i *Antologii klasycznych tekstów teatrów lalek*, III t. (1999, 2001, 2003); oraz licznych tekstów w czasopismach polskich, europejskich i amerykańskich.

Janusz Degler – ur. 1938 w Sosnowcu; prof. zw.; 1961– studia na UWr, 1970 – doktorat, 1976 – habilitacja; 1972 – zatrudniony w PWST na Wydziale Lalkarskim; 1979–1987 prorektor wrocławskiej filii PWST im. L. Solskiego; od 1979 na Wydziale Aktorskim PWST; 1989 – prof. nadzw.; 1975 – kier. Zakładu Teorii Kultury i Sztuk Widowiskowych na UWr; czł. kolegiów redakcyjnych: serii Dramat w Teatrze. Teatr w Dramacie, *Encyklopedia Kultury Polskiej XX w.*, „Polish Art Studies" (1979–1983), czł. rady redakcyjnej miesięcznika „Teatr"; 1996 – współpracował z „Pamiętnikiem Teatralnym". Czł. Komitetu Nauk o Sztuce PAN, Rady Naukowej Instytutu Sztuki PAN (1990–1993), Komitetu o Literaturze Polskiej PAN, Polskiego Towarzystwa Historyków Teatru, Polskiego Ośrodka International Theatre Institute, zastępca kier. naukowego Problemu Węzłowego CPBP 08.05 „Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja", przewodniczący Rady Kuratorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich; przewodniczący komitetu redakcyjnego *Dzieł zebranych* Stanisława Ignacego Witkiewicza; opublikował m.in. *Wprowadzenie do nauki o teatrze* (t. 1–3, Wrocław 1976, 1978), *Kronika życia i twórczości S.I. Witkiewicza* („Pamiętnik Teatralny" 1–4, 1985), *Teatr w Jeleniej Górze. Materiały do historii sceny w Jeleniej Górze w latach 1945–1985* (Jelenia Góra 1985), *Problemy teorii dramatu i teatru* (Wrocław 1988); opracował i wydał pisma J. Grotowskiego, T. Terleckiego, K. Puzyny, Z. Raszewskiego, A. Micińskiej; prezes Wrocławskiego Towarzystwa Przyjaciół Teatru (1972–1983), 1985 – prezes honorowy. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, „Zasłużony Działacz Kultury", „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego".

Igor Przegrodzki – ur. 1926 w Landwarowie pod Wilnem; prof.; aktor; 1943–1945 Studio Dramatyczne przy wileńskim Teatrze Polskim; 1944 – debiut sceniczny; 1945 – aktor Teatru Ziemi Pomorskiej w Toruniu; 1945–1949 teatry w Olsztynie, Poznaniu i Łodzi; 1949 – wrocławski Teatr Polski; 1979–1987 dziekan Wydziału Aktorskiego we Wrocławiu; 1980–1984 dyr. Teatru Polskiego, Wrocław; 2000 – aktor Teatru Narodowego w Warszawie. Dorobek: kilkadziesiąt ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski OOP, Honorowa Odznaka Budowniczego Wrocławia, Medal 25-lecia Dolnego Śląska, Medal „Zasłużony dla Dolnośląskiego Okręgu Wojskowego", „Zasłużony Działacz Kultury", Nagroda Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Wrocławia, Medal Wojewody Wrocławskiego, Nagroda Ministra Kultury.

Wiesław Hejno – ur. 1936 w Bychawie; prof. nadzw.; aktor, reżyser, publicysta; w Teatrze Lalek od 1955; od 1973 – PWST; 1976 – uzyskał kwalifikację I st., 2001 – II st.; 1978–1987 dziekan Wydziału Lalkarskiego; 1987–1993 prorektor ds. wydziałów zamiejscowych we Wrocławiu PWST; 1981–2001 dyr. nacz. i artystyczny Wrocławskiego Teatru Lalek; pomysłodawca (wspólnie z Elżbietą Olinkiewicz) powołania w 1992 Podyplomowego Studium Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży przy Wydziale Lalkarskim i Specjalizacji Pantomimicznej przy Wydziale Aktorskim (koncepcja i program zaakceptowane przez H. Tomaszewskiego). Dorobek aktorski: ok. 60 ról; reżyseria: ok. 90 spektakli dla dzieci i dorosłych; reżyserował w teatrach

Klemens Krzyżagórski

Igor Przegrodzki

Krzysztof Kuliński

Teresa Sawicka

Mirosława Lombardo

Jerzy Schejbal

w Chorwacji, Rosji, b. NRD i Niemczech; przedstawienia dyplomowe i ok. 150 dyplomów indywidualnych studentów na Wydziale Lalkarskim; stworzył program artystyczny Małej Sceny dla dorosłych przy Wrocławskim Teatrze Lalek; m.in. reżyserował tryptyk *Fenom Władzy*: *Proces* F. Kafki 1985, *Gyubala Wahazara* S.I. Witkiewicza 1987, *Fausta* W.J. Goethego 1989; ponadto *Operę za trzy grosze* B. Brechta 1997, *Celestynę* F. de Rojasa 1982, *Śmiesznego staruszka* T. Różewicza 2001; utworzył Centrum Sztuki Dziecka przy Wrocławskim Teatrze Lalek; prowadził kursy lalkarskie w Sarajewie i Mostarze (Bośnia), Waasa (Finlandia), Bochum (Niemcy). W 2002 ukazało się chorwackie wydanie jego książki *Lalkarz* (Lutkar). Autor felietonów radiowych. Otrzymał nagrody MKiS: indyw. III st., 1980 – zesp. II st. za rozwój szkolnictwa teatralnego we Wrocławiu, indyw. I st. (dwukrotnie), Nagrodę Prezesa Rady Ministrów zesp. i indyw., Nagrodę Miasta Wrocławia, oraz m.in. nagrody: 1985 – za *Proces* jako Przedstawienie Roku na Dolnym Śląsku; 1993 – w Teatrze Narodów w Chile; I Nagroda w Zagrzebiu; 1987 – I Nagroda za *Gyubala Wahazara* w Zagrzebiu; 1998 – I Nagroda dla *Komedii dla Mamy i Taty* w Pradze; 2001 – I Nagroda za reżyserię *Śmiesznego staruszka*.

Anna Twardowska – ur. 1941 w Kaliszu; prof. zw.; aktorka; 1980 – otrzymała kwalifikacje I st., 1990 – II st., 1996 – tytuł prof.; 1987–1993 i 1999–2002 dziekan Wydziału Lalkarskiego, 1993–1999 prorektor Wydziałów Zamiejscowych; debiut w wałbrzyskim Państwowym Teatrze Lalek; ponad 80 ról, w tym we Wrocławskim Teatrze Lalek, m.in.: Belisa w *Momento de verdad*, Celestyna w *Tragikomedii o Kalikście i Melibei*, Księżniczka w *Księżniczce Turandot*, Lisica w *Porwaniu w Tiutiurlistanie*, Lucy w *Operze za trzy grosze*, Pani Grubach w *Procesie*, Scabrosa Macabrescu w *Gyubalu Wahazarze*. Ważniejsze role prezentowała na międzynarodowych festiwalach w kraju i za granicą; ważniejsze prace studentów: *Kwartet na czterech aktorów* B. Schaefera, *Łysa śpiewaczka* E. Ionesco, *Wszyscy na coś czekamy* i *Wypisy z Mrożka* (scenariusze własne na podstawie tekstów S. Mrożka), *Szury, Lepy, Peruga czyli szwagier Europy* M. Białoszewskiego; zajęcia na Summer University Vaasa (Finlandia); reżyseria w teatrze lalek Hupilainen w Kangasala (Finlandia) – *Malutka czarownica* P. Griparіego i *Bilbo Repuli* wg J.R.R. Tolkiena; 2003 – monodram *Rzeczy są inne* wg R.M. Rilkego prezentowany na WROSTJA i Festiwalu Kultury Chrześcijańskiej w Łodzi; promotor i recenzent przewodów kwalifikacyjnych I i II st.; autorka opinii wniosków o tytuł prof. oraz recenzji uczelnianych *Antologii klasycznych tekstów teatru lalek* H. Jurkowskiego i *Aby język giętki* M. Walczak; 1996–1999 ekspert RWSA; 2003 – czł. Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem KEN.

Jacek Radomski – ur. 1950 we Wrocławiu; prof.; 1969–1972 studia na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Słupsku; 1973–1974 Wydział Wokalno-Aktorski PWSM; 1977 – aktor Wrocławskiego Teatru Lalek; 1978 – ukończył studia na Wydziale Lalkarskim; 1978 – asystent, 1980 – st. asystent, 1987 – wykładowca, 1990 – adiunkt; 1990 – kwalifikacja I st., 1993 – II st.; 1993–1999 dziekan Wydziału Lalkarskiego, 1999 – prorektor wrocławskich Wydziałów Zamiejscowych PWST. Role w przedstawieniach, m.in: Achilles w *Iliadzie* Homera, Lotnik, Pijak w *Małym Księciu* A. de Saint-Exupery'ego, Smith, Matyjas w *Operze za trzy grosze* B. Brechta, Nadzorca, Blok, Siepacz w *Procesie* F. Kafki, Poeta, Henryk w *Fauście* W.J. Goethego, Boruta w *Panu Twardowskim* K. Jerzewskiej, Hrabia Strach w *Krawcu Niteczce* K. Makuszyńskiego, Aleksander w *Legendzie o Juliannie i Aleksandrze* P. Mioća, Pies w *Kocie, psie i jazzie* B. Szczepańskiej, Hastings, Burmistrz, Richmond w *Ryszardzie III* W. Szekspira, tytułowa rola w *Śmiesznym staruszku* T. Różewicza; udział w krajowych i międzynarodowych festiwalach z Wrocławskim Teatrem Lalek, m.in: Warszawa, Opole, Tarnów, Bielsko-Biała, Jugosławia, Japonia, Szwajcaria, Belgia, Niemcy, Chile, Kanada, Chorwacja, b. ZSRR. Nagrody: Rektora PWST, Dyrektora Wrocławskiego Teatru Lalek, aktorska za rolę Śmiesznego Staruszka na Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Lalkowych w Opolu i zespołowe w Tarnowie, Szczecinie, Toruniu, Pradze oraz w *Procesie* F. Kafki, *Krawcu Niteczce* K. Makuszyńskiego, *Ryszardzie III* Szekspira.

Krzesisława Dubiel Hrydzewicz – ur. 1934 w Chorzowie; prof. zw.; aktorka; 1957 – ukończyła studia w PWST w Krakowie; 1957–1959 aktorka w Państwowym Teatrze Śląskim w Katowicach; 1959–1965 w Państwowym Teatrze Ludowym w Nowej Hucie; 1965 – w Teatrze Polskim we Wrocławiu; 1975 – zatrudniona na Wydziale Lalkarskim; 1976–1980 wykładała w Studium Aktorskim przy Teatrze Polskim we Wrocławiu; 1980 – uzyskała kwalifikacje I st., 1984 – II st.; 1987–1993 dziekan Wydziału Aktorskiego; 1990 – prof. nadzw.; reżyserowała przedstawienia dyplomowe na Wydziale Lalkarskim i Wydziale Aktorskim (1981, 1983, 1985, 1986, 1998, 2002); wypromowała 1 osobę na I st. kwalifikacji. Ma w dorobku kilkadziesiąt ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Srebrny Krzyż Zasługi, Nagroda Wojewody Wrocławskiego, „Budowniczy Wrocławia", Nagroda MKiS, Nagroda Prezydenta Wrocławia, Medal KEN.

Krzysztof Kuliński – ur. 1956 w Leśnej; prof.; aktor; 1985 – ukończył studia w PWST w Krakowie i filologię polską na UWr; 1984–1985 i od 1987 – w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu; 1986 – we wrocławskim Teatrze Polskim; 1993 – otrzymał kwalifikacje I st., 1999 – II st.; 2000 – prof. nadzw.; 1996–2002 dziekan Wydziału Aktorskiego; wypromował 1 nauczyciela na I st. W dorobku kilkadziesiąt ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych, m.in.: Bałandaszek w *Jeden chybiony, drugi w serce* wg S.I. Witkiewicza, Chaim w *Sztukmistrzu z Lublina* I. Singera, Antoś w *Zbrodni z premedytacją* W. Gombrowicza, Józef syn Jakuba w *Xiędze Bałwochwalczej* B. Schulza, Ryszard w *Kochanku* H. Pintera, Paweł w *Śnie* F. Dostojewskiego, Henryk w *Ślubie* W. Gombrowicza, John Hale w *Czarownicach z Salem*, Dale Harding w *Locie nad kukułczym gniazdem* K. Keseya, Robert Sivertin w *Czyż nie dobija się koni* H. McCoya, Wielki Książę Konstanty w *Kordianie* J. Słowackiego; role telewizyjne i filmowe, m.in.: Greffier Hennebot w *Marion z Faonet* (reż. M. Favart), Mężczyzna z Kawęczyńskiej w *Wszystkie pieniądze świata* (reż. M. Warchoł), Piotr Połczyński w *Życie jak poker* (reż. W. Krzystek), Mąż w *Śladzie* (reż. J. Buchwald), Myśliciel w *Kartotece rozrzuconej* (reż. K. Kutz); reżyseria dyplomowa *Pierścienia i róży* W. Thackeraya. Odznaczenia: Brązowy Krzyż Zasługi, Medal KEN.

Teresa Sawicka – ur. 1949 w Krakowie; adiunkt; aktorka; studia w PWST w Krakowie; 2002 – dziekan Wydziału Aktorskiego; 2002 – kwalifikacje I st.; ponad 80 ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych w kraju i za granicą; 1972–1976 aktorka Teatru Narodowego w Warszawie – role, m.in.: Maryna w *Weselu* S. Wyspiańskiego, Bianka w *Białym Małżeństwie* T. Różewicza, Elwira w *Trzy po trzy* A. Fredry; 1976–1984 Teatr Współczesny we Wrocławiu – role, m.in.: Anna Livia w *Annie Livii* wg J. Joyce'a, Księżna Himalaj w *Operetce* W. Gombrowicza, Felice w *Pułapce* T. Różewicza, Kobieta w *Dżumie* A. Camusa, Kornelia w *Iridionie* Z. Krasińskiego; 1984–2001 Teatr Polski we Wrocławiu – role, m.in.: Pani Alving w *Upiorach* H. Ibsena, Solange w *Pokojówkach* J. Geneta, Dyndalska w *Damach i huzarach* A. Fredry, Żona w *Miazdze* J. Andrzejewskiego, Barbara w *Mayday* R. Cooneya; także w języku angielskim Helena Modrzejewska w *Imigrant Quinn* K. Branuna w Dublinie, Buffalo, Chicago; role filmowe, m.in.: Irena w *Kung-Fu* (reż. J. Kijowski), Wychowawczyni w *Nadzorze* (reż. W. Saniewski), Żona w *Dokąd człowieku* (reż. J. Kołodziejczyk), Żona w *Historiach miłosnych* (reż. J. Stuhr); role telewizyjne, m.in.: Brandachłystowa w *Śmierci Tarełkina* (reż. W. Wodecki), Katasia w *Kosmosie* (reż. E. Korin), Matka w *Kartotece rozrzuconej* (reż. K. Kutz); reżyserowała dyplomowe *Nasze miasto* T. Wildera, *Igraszki z diabłem* J. Drdy, *Trzy siostry* A. Czechowa, *Bal manekinów* B. Jasieńskiego; w teatrach reżyserowała: *Z Bakakaju* W. Gombrowicza, *Chłopiec o trzynastu ojcach* A. Roda-Roda, *Chce się żyć* W. Szukszyna; powołała fundację PROSCENIUM i Teatr K2; prowadziła warsztaty w Atenach (1998);

otrzymała nagrody aktorskie: 1978, 1984 – Kalisz, 1979, 1981, 1993 – Wrocław, 1980 – nagroda filmowa w Koszalinie. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Nagroda MKiS, Nagroda Prezydenta Wrocławia, Prezydenta Łodzi, Nagroda Rektora PWST.

Jolanta Góralczyk – ur. 1958 w Świebodzinie; prof. nadzw.; 1981– mgr Wydziału Lalkarskiego; 1983 – asystent na Wydziale Lalkarskim, 1995 – adiunkt; 1995 – uzyskała kwalifikacje I st., 1999 – II st.; 1983 – aktorka we Wrocławskim Teatrze Lalek, uczestniczyła w inscenizacjach Małej Sceny; 2002 – dziekan Wydziału Lalkarskiego. Role, m.in.: Panna Bürstner w *Procesie*, Morbidetto w *Gyubalu Wahazarze*, Mefisto w *Fauście*, Ryszard III w *Królu Ryszardzie III*, Kobieta w *Recyclingu* i w *Śmiesznym staruszku*; w sztukach dla dzieci, m.in.: Matka Stasia w *Komedii dla Mamy i Taty*, Królowa w *Krzesiwie*, *Dzikich łabędziach* i *Bajce o księciu Pipo*, Sowa w *Kubusiu Puchatku*, Matka, Mysz w *Tygrysie Pietrku*, Cyganka w *Krawcu Niteczce*, Czarna Pantera, Sroka, Kotka w *Kocie, psie i jazzie*, Czarownica w *Szewczyku Dratewce*, Czarownica, Mieszczka w *Smoku Strachocie*, Strażnik Sezamu w *Ali Babie i 40 rozbójnikach*, Cruella de Mon w *101 Dalmatyńczykach*, Afrodyta w *Prometeuszu*; realizacje telewizyjne, koncerty i spektakle muzyczne, m.in. *Ósmy krąg*, *Kraina Pozorna*; przedstawienia ze studentami: *Kram z piosenkami*, *Piosenki Kurta Tucholskiego*, *Opera za trzy grosze*, *Ania z Zielonego Wzgórza*; 1998 – wygłosiła referat *Zadania, jakie stawia przed aktorem współczesny teatr lalek* na IV Międzynarodowych Spotkaniach Szkół Lalkarskich. Wyróżnienia: na Wrocławskim Przeglądzie Piosenki Aktorskiej – 1979 i 1980, II Nagroda na Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie – 1979, Srebrna Iglica – 1998, Nagroda Rektora PWST – 1999.

Mirosława Lombardo – ur. 1937 w Ostrogu; prof. zw.; aktorka; studia na PWST w Łodzi; 1980 – uzyskała kwalifikacje I st., 1984 – II st., 1996 – tytuł prof. sztuki teatralnej; pracowała m.in. w teatrach w Poznaniu, Koszalinie, Szczecinie, we Wrocławiu (Teatr Polski 1967–1969); wiele ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych, m.in. Julia w *Romeo i Julii* W. Szekspira, Irina w *Trzech siostrach* A. Czechowa, Rachela w *Weselu* S. Wyspiańskiego, Alison w *Miłości i gniewie* J. Osborna, Elżbieta w *Czarownicach z Salem* A. Millera, Madge w *Garderobianym* R. Harwooda, Matka w *Kartotece rozrzuconej* T. Różewicza, Matka R. Wojaczka w filmie *Wojaczek*… (reż. J. Majewski); opieka pedagogiczna nad pracą dyplomową mgr M. Król i mgr E. Latochy (Zakład Logopedii Uniwersytetu Gdańskiego 1995 i 1996) oraz pracą kwalifikacyjną na I st. J. Deleżyńskiego (1993) i M. Tatki (1997); recenzja pracy twórczej i teoretycznej mgr E. Czaplińskiej do przewodu kwalifikacyjnego I st. (1999) i mgr A. Kramarczyk (2001); publikacje w „Notatniku Teatralnym"; opracowanie podręcznika *Przewodnik po starannej polszczyźnie* (1988), recenzja podręcznika B. Toczyskiej *Sarabanda w chaszczach*, wstęp do książki B. Toczyskiej *Głośno i wyraźnie*; 2000–2002 ekspert RWSA; przygotowanie pokazów studentów na „drzwi otwarte" oraz Festiwal Nauki Dolnośląskiej. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, nagrody: dla najlepszej aktorki Szczecina (1966 i 1967), na Festiwalach Sztuk Rosyjskich i Radzieckich (1962 i 1967), MKiS II st. indyw. oraz za wybitne osiągnięcia artystyczne i pedagogiczne, Nagrody Rektora PWST.

Jerzy Schejbal – ur. 1946 w Hebdowie; prof. nadzw.; 1968 – mgr; 1993 – uzyskał kwalifikacje I st., 2000 – II st.; 1993–1996 dziekan Wydziału Aktorskiego; wiele ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych, m.in.: Witold w *Transatlantyku* W. Gombrowicza, Pan Młody w *Weselu* S. Wyspiańskiego, Valmont w *Niebezpiecznych związkach*, Garderobiany w *Garderobianym* R. Harwooda, Maksudow w *Opowieści teatralnej* M. Bułhakowa, Tartuffe w *Świętoszku* Moliera; reżyseria dyplomowa: *Garbus* S. Mrożka, *Lekcja* E. Ionesco, *Tango* S. Mrożka; opieka artystyczna nad spektaklem dyplomowym pantomimiczno-ruchowym *Świętokradztwo* dla TV. Nagrody aktorskie: I w Kaliszu i Rzeszowie, Srebrna i Złota Iglica; pracował w Teatrze im. J. Osterwy w Lublinie 1970–1972; następnie w Teatrze Polskim w Poznaniu 1972–1976; w l. 1976–1980 w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu; od 1980 do dzisiaj w Teatrze Polskim we Wrocławiu. W dorobku artystycznym kilkadziesiąt ról teatralnych, telewizyjnych i filmowych. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Zasłużony dla Miasta Wrocławia.

KOŁA NAUKOWE WE WROCŁAWSKIM ŚRODOWISKU AKADEMICKIM

Wstęp

Spośród współczesnych form kształcenia w wyższych uczelniach najbliższe tej idei jest seminarium uniwersyteckie i koło naukowe w swojej pracy merytorycznej. Dlatego pisząc o wrocławskim środowisku akademickim, nie można było pominąć kół naukowych.

Liczba świadectw na temat działalności studenckich kół i towarzystw naukowych we wrocławskim środowisku akademickim jest niewielka. Redaktor *Księgi Jubileuszowej 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995* zauważał: „Istotnym niedostatkiem *Księgi* jest brak opisu warunków życia studiującej w Politechnice młodzieży i jej aktywności akademickiej, kulturalnej, sportowej i turystycznej. Zabrakło jednak autorów, którzy opisaliby organizacje naukowe studentów … działania samorządu studenckiego i organizacji studenckich … osiągnięcia różnych grup twórczych … sportowych … i turystycznych".

Autorów i opracowań dotyczących całego środowiska brakuje do dnia dzisiejszego. Prośba o pomoc w przygotowaniu niniejszego tekstu, skierowana do uczelni, które współtworzyły historię naszego środowiska, nie pozostała jednak bez echa. Nadesłane opracowania i publikacje znacząco naświetliły i zilustrowały faktami historię kół naukowych.

Okres pionierski

Pierwszą organizacją grupującą studentów, a ściślej mówiąc przyszłych studentów, która powstała we Wrocławiu w 1945 r., była Straż Akademicka, powołana do strzeżenia majątku wyższych uczelni. Szybko ujawniła się konieczność powołania również organizacji, które zajęłyby się bytem materialnym przyszłych studentów, jako że władze Uniwersytetu i Politechniki i tak były ponad miarę obciążone zadaniem przejmowania i uruchamiania uczelni. Taką organizacją, wyłonioną we wrześniu 1945 r., była Bratnia Pomoc Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Utworzenie Bratniej Pomocy było przeniesieniem doświadczeń z okresu przedwojennego, w którym ta samopomocowa organizacja studencka odegrała znaczącą rolę w polskich uczelniach wyższych.

Organizując swoje życie społeczne, młodzież zaczęła się skupiać w formy znane sprzed wojny. Taką formą były również koła naukowe. Ich początek w Polsce wywodzi się od Towarzystwa Fizyczno-Matematycznego, powołanego w maju 1805 r. na Uniwersytecie Wileńskim, jako studenckie towarzystwo naukowe wzorowane na podobnych zrzeszeniach ludzi nauki. Upowszechnienie kół naukowych na polskich uczelniach datuje się na lata 80. XIX w., kiedy zaczęły powstawać pierwsze tego typu organizacje studenckie na UJ i UJK we Lwowie. W okresie międzywojennym koła naukowe działały na wielu polskich uczelniach, w tym na Politechnice Lwowskiej.

O początkach kół naukowych w powojennym Wrocławiu pisze Roman Kaleta: „Kiedy jesienią 1945 r. ruszyły nasze wrocławskie uczelnie, studenci poszczególnych wydziałów zaczęli organizować koła naukowe, ustalając ich zakres pracy zgodnie z kierunkiem studiów. Nie skłamię, jeśli powiem, że jednym z pierwszych kół, a bodajże nawet inauguracyjnym kołem, było Koło Polonistów, założone w listopadzie 1945 r. Inne ukonstytuowały się dopiero na przestrzeni 1946 r., np. Koło Przyrodników w styczniu 1946 r., Matematyczno-Fizyczne – w lutym, Chemików – także w lutym, Historyków pod koniec roku akademickiego – bo w czerwcu 1946 r., Filozofów dopiero w marcu 1947 r."

Najbardziej aktywną działalnością poszczycić się może Koło Medyków, które powstało w kwietniu 1946 r., kiedy to wyłoniono zarząd i sprecyzowano ściśle cel pracy. Właściwie jednak początek koła stanowi Grupa Medyczna Akademickiej Straży Uniwersyteckiej. Grupa ta strzegła z bronią w ręku obiektów uniwersyteckich i klinik. Utworzona jesienią 1945 r. kolumna robocza przyczyniła się w dużej mierze do przyśpieszenia pracy naukowej swojego wydziału przez usunięcie gruzów, porządkowanie klinik, krycie dachów, przeprowadzenie inwentaryzacji majątku klinik. Z czasem działalność koła zatacza coraz szersze kręgi, wespół z War-

Legitymacja członkowska Koła Naukowego Hutników

Tab. 45. Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim w okresie pionierskim

Lp.	Nazwa koła naukowego	Data powstania	Uczelnia
1.	Polonistów (i Slawistów)	listopad 1945	UiPWr*
2.	Przyrodników	styczeń 1946	UiPWr
3.	Matematyczno-Fizyczne	luty 1946	UiPWr
4.	Chemików	luty 1946	UiPWr
5.	Medyków	kwiecień 1946	UiPWr
6.	Farmaceutów	1946	UiPWr
7.	Studentów Inżynierii	kwiecień 1946	UiPWr
8.	Mechaników	1946	UiPWr
9.	Hutników	1946	UiPWr
10.	Elektryków	1946	UiPWr
11.	Prawników	1946	UiPWr
12.	Historyków	czerwiec 1946	UiPWr
13.	Geografów	grudzień 1946	UiPWr
14.	Filozofów	marzec 1947	UiPWr
15.	Księgowych	1947	WSH**
16.	Ekonomistów i Geografów	1948 (1947?)	WSH

* Uniwersytet i Politechnika Wrocławska.
** Wyższa Szkoła Handlowa.

szawskim Kołem Medyków przyczyniło się ono bowiem do założenia Ogólnopolskiego Związku Akademickich Stowarzyszeń Medycznych.

W ramach koła rozwija pracę dwanaście sekcji, m.in. sekcja utrzymująca antykwariat, gospodarcza, imprezowa, odbudowy świetlicy, personalna, pracy, pośrednictwa pracy, wydawnicza i zagraniczna. Sekcja naukowa dysponuje biblioteką (300 tomów), urządza repetytoria (np. z anatomii opisowej) dla studentów I roku, organizuje odczyty.

Ważną rolę spełnia sekcja oświatowa. Ma ona na celu podniesienie higienicznego poziomu życia robotników i chłopów, walkę z alkoholizmem, chorobami wenerycznymi itp. Zadaniem jej jest zbliżyć medyków do świata pracy. W tym celu sekcja wysyła swoich ludzi w teren. W ciągu kilku miesięcy medycy wrocławscy wygłosili w świetlicach wrocławskich fabryk 25 referatów. Sekcja zagraniczna nawiązuje kontakty z medykami innych krajów. Koło utrzymuje nić współpracy z medykami budapeszteńskimi, z Kołem Studentów Polskich w amerykańskiej strefie okupacyjnej Niemiec we Frankfurcie, z medykami radzieckimi, szwajcarskimi i czeskimi, prowadzi korespondencję nawet z medykami australijskimi, którzy bardzo interesują się Polską i – jak zaznaczyli w jednym z listów – wszystkimi krajami egzotycznymi (sic!). W okresie późniejszym Koło Medyków nawiązało kontakty z medykami Francji i Jugosławii.

Sekcja wydawnicza wydaje 12 skryptów: z chemii organicznej, patologii ogólnej i doświadczalnej, epidemiologii, mikrobiologii, laryngologii i in. Księgarnia i antykwariat rozprowadzają własne wydawnictwa, pośredniczą w sprzedaży komisowej książek naukowych. W ciągu czterech miesięcy swojej działalności antykwariat sprzedał ponad 1500 książek, skryptów i innych pomocy naukowych.

Pewne *novum* na terenie kół naukowych stanowi zorganizowana przy Kole Medyków sekcja pracy. Zadaniem jej jest koordynowanie godzin pracy z Bratniakiem. W razie potrzeby członkowie koła są używani do zajęć na podstawie pisemnego wezwania. Jest to sekcja tymczasowa. Jej założeniem było przekonać medyków, że pracując dla koła pracują dla siebie.

Inny charakter miała sekcja pośrednictwa pracy, której zadaniem było wyszukiwanie dla potrzebujących kolegów pracy zarobkowej, związanej ze studiami medycznymi. Dostarczała ona prelegentów do różnych akcji, np. Dni Przeciwgruźliczych itp.

W owym czasie, tj. w 1946 r., przeciętnemu mieszkańcowi Wrocławia i studentowi innego wydziału najlepiej znana była praca sekcji imprezowej. Zabawy, zwłaszcza słynne „Śledzie u Medyków", były zawsze imprezami udanymi i cieszyły się liczną frekwencją publiczności.

Koła pomagały na różne sposoby w organizowaniu uczelni, np. członkowie Koła Mechaników brali czynny udział w poszukiwaniu na terenie kraju i pozyskiwaniu profesorów i wykładowców do przedmiotów specjalnościowych. Wielu profesorów przyznawało, że to właśnie studenci przekonali ich do celowości podjęcia pracy na Politechnice Wrocławskiej.

Ta rozmaitość celów działania ówczesnych kół była zapewne przyczyną, dla której pisząc o Kole Polonistów R. Kaleta zaznaczył, że „Koło Polonistów posiada charakter naukowy". Cechę naukowości można dostrzec także w opisach innych kół: Historyków, Filozofów, Przyrodników, Geografów, Koła Matematyczno-Fizycznego. Przejawiała się ona w przygotowywaniu referatów na zebrania i zjazdy kół naukowych oraz odczytów, także dla publiczności spoza koła, organizowaniu wycieczek o charakterze studialnym, związanych z obszarem zainteresowań koła (np. Koło Inżynierii – do kamieniołomów drogowych, Koło Przyrodników – na wrzosowiska i torfowiska, sekcja dziennikarska Koła Polonistów – do drukarni i redakcji pism, Koło Mechaników – do zakładów przemysłowych).

Warto zauważyć, że w żadnej z wymienionych wyżej nazw kół z okresu pionierskiego nie występuje przymiotnik „naukowe". W istocie były to chyba przede wszystkim stowarzyszenia studentów studiujących na określonym wydziale, a ich celem działania było wszechstronne uzupełnienie tego, co uczelnie mogły dać wówczas studentom. Odbywały się wykłady i inne zajęcia dydaktyczne, ale brakowało obsady profesorskiej na specjalnościach – wobec tego koło sprowadzało profesorów, brakowało podręczników – koło drukowało, rozpowszechniało, udostępniało skrypty, studenci poszukiwali środków do życia – koło pomagało w znalezieniu pracy. Było też prospołeczne nastawienie, gotowość do nieodpłatnej pracy dla swojego środowiska.

Koła naukowe tego okresu ze względu na spełniane funkcje zrzeszały znaczną część studentów wydziału, na którym działały. Koło Historyków zaraz po swoim powstaniu w 1946 r. liczyło 112 członków. Koło Geografów zorganizowane w grudniu 1946 r. już w krótkim czasie liczyło 76 członków. W ciągu roku liczba członków Koła Matematyczno-Fizycznego wzrosła do 170, rekrutujących się nie tylko ze słuchaczy Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, ale także z innych wydziałów. Po upływie półtora roku Koło Inżynierii liczyło już 320 członków. Na przykład pierwsze powstałe w WSH Naukowe Koło Księgowych, na początku 1948 r. liczyło ok. 1000 członków, tj. ponad $^1/_3$ wszystkich studentów.

Jego popularność była zarówno efektem rozbudzonych aspiracji intelektualnych młodzieży, która chciała pogłębić wiedzę teoretyczną w dziedzinie rachunkowości, jak i współpracy członków koła z praktyką gospodarczą, co umożliwiało zdobycie doświadczenia zawodowego.

Zaangażowanie studentów w działalność naukową nie zawsze przyjmowało formę zorganizowaną w postaci koła naukowego. Na przykład w zakładach i katedrach AM zawsze pracowali studenci. Zaangażowanie studentów, najczęściej jako wolontariuszy, było początkiem działalności studentów w ruchu naukowym.

Podsumowując pionierski okres działalności kół naukowych we wrocławskim środowisku akademickim, można stwierdzić, że koła prowadziły wielokierunkową działalność, uzupełniającą możliwości uczelni w zakresie dydaktyki i opieki nad studentami. Główne cele to samopomoc studencka oraz wzbogacanie wykształcenia, w tym poprzez działania o charakterze naukowym, a także zdobywanie uprawnień poza uczelnią. Występował wysoki stopień przynależności studentów do kół. Podstawą działania była daleko idąca autonomia: samorządność, samodzielność i samowystarczalność. Koła uczestniczyły we współpracy krajowej i międzynarodowej oraz były jej organizatorami.

Czasy stalinowskie

Żywo rozwijający się w latach 40. na wrocławskich uczelniach studencki ruch naukowy nie znajdował akceptacji władz politycznych. Oskarżano go o niedostateczne rozwijanie „humanistyki marksistowskiej" w konfrontacji z „cofającymi się reliktami metody idealistycznej". Studentów WSH w jednym z ministerialnych sprawozdań charakteryzowano jako politycznie nieuświadomionych, wśród których żadna „akcja wychowawcza w duchu pozytywnym nie jest prowadzona". W prasie zaś ukazywały się oszczercze artykuły zniesławiające dobre imię studentów i pracowników uczelni. W maju 1947 r. na łamach „Naprzodu Dolnośląskiego" ukazał się tekst pod znamiennym tytułem „W WSH we Wrocławiu pokutuje duch ONR", w którym określono studentów mianem „niewybrednych cymbałów".

Kres rozwijającemu się naukowemu ruchowi studenckiemu położyła stalinizacja życia społecznego. Władze polityczne wyznaczyły mu zadanie „walki z dogmatyzmem, szkolarstwem, talmudyzmem, walki o nowy, twórczy, socjalistyczny stosunek do nauki, o nowe oblicze przyszłego specjalisty". Członków kół naukowych miał cechować, jak ujął to Józef Altman, „bezkompromisowy stosunek do ideologii burżuazyjnej". Rozwojowi naukowego ruchu studenckiego nie sprzyjało także drakońskie zaostrzenie dyscypliny studiów i rozbudowa programów nauczania, zwłaszcza o przedmioty indoktrynacyjne. W Wyższej Szkole Ekonomicznej tygodniowy plan zajęć obejmował przeszło 40 godzin tygodniowo. Opuszczenie 4 godzin w semestrze bądź dwukrotne spóźnienie się na zajęcia w miesiącu skutkowało wezwaniem przed oblicze komisji dyscyplinarnej, która dysponowała rozległym katalogiem kar od upomnienia, przez szczególnie dotkliwe wstrzymanie pomocy materialnej, aż do skreślenia z listy studentów. Studiowanie bez popadnięcia w kolizję z tym restrykcyjnym regulaminem było bardzo trudne. Od października 1950 r. do lutego 1951 r. relegowano z uczelni 56 osób, a 323 ukarano dyscyplinarnie. By wcielić w życie „socjalistyczną dyscyplinę studiów" powołano „Brygadę Lekkiej Kawalerii" dla zwalczania „bumelanctwa", nazwiska opornych wywieszano na tablicach ogłoszeń i „opisywano w gazetkach ściennych".

Zaraz po upaństwowieniu uczelni w 1950 r. zlikwidowano także istniejące wcześniej koła naukowe, przejmując ich majątek. Tworzony na nowych zasadach studencki ruch naukowy był kopią rozwiązań przyjętych na uczelniach Związku Radzieckiego. Zalecono powoływanie tzw. studenckich towarzystw naukowych, które były zbiurokratyzowanymi strukturami skupiającymi koła naukowe tworzone przy katedrach i instytutach. Szczególną wagę przywiązywano do kół tworzonych przy katedrach podstaw marksizmu-leninizmu i ekonomii politycznej. Ich celem miało być zgłębianie spraw przejścia do socjalizmu, od socjalizmu do komunizmu, spraw teorii poznania, prawa wartości w ustroju socjalistycznym itp. Formą aktywności kół naukowych była typowa dla ówczesnych czasów akcyjność, maskująca powszechną wówczas bierność środowiska studenckiego. W maju 1953 r. zorganizowano pierwszą Studencką Konferencję Naukową. Jej hasłem przewodnim były tezy zawarte w pracy Stalina *Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR*. Warunki polityczne i społeczne nie sprzyjały rzetelnym badaniom. Warto zatem podkreślić, że mimo presji 100 osób w ogóle zrezygnowało ze złożenia pracy. Druga konferencja odbyła się w maju 1954 r. Tym razem poświęcona była problemom obniżki kosztów własnych w przemyśle spożywczym. I tym razem przebiegała ona przy małym zainteresowaniu samych studentów.

Podsumowanie tej konferencji, czytane z dzisiejszej perspektywy, wskazuje przyczyny oporu studentów przed udziałem w niej: trudnością tego okresu było wdrożenie studentów do pracy nad samodzielnym opracowaniem referatów i ich doskonaleniem. Stosowano przy tym dość często krytykę i samokrytykę, jak również perswazję, w tym celu, aby studenci doskonalili referaty i nie rezygnowali z udziału w konkursie. Gorzej było z opracowaniem referatów zespołowych. Większość uważała, że ich referaty indywidualne są dobre, że opracowanie zespołowego referatu jest niemożliwe. Trzeba było zwalczać te nastroje, zachęcać studentów do zespołowych form pracy, studencką konferencją mało interesowali się sami studenci, organizacje młodzieżowe, a cały ciężar pracy organizacyjnej przypadł pracownikom nauki. Inicjatorem tej konferencji była organizacja polityczna – ZMP, a jej realizatorami pracownicy uczelni. Wymuszana zespołowość pracy i stosowanie różnych form nacisku na autorów referatów budziło sprzeciw, który przybierał formę bierności lub wykręcania się od udziału w konferencji i ogólnie od działalności naukowej studentów według ówczesnych wzorców.

W sytuacji politycznej, w której władza narzucała zideologizowane oblicze studenckiej działalności naukowej i próbowała je wtłoczyć w totalitarystyczną, zbiurokratyzowaną strukturę organizacyjną, o której pisano, iż „STN jest w tej chwili obok nauczania programowego jedyną słuszną formą uzupełniającą proces wdrażania studentów do samodzielnego uczenia się i do samodzielnej pracy naukowej", ocena stanu

rzeczywistego znalazła się w wypowiedzi późniejszego rektora PWr, prof. Zygmunta Szparkowskiego, na naradzie w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego w listopadzie 1953 r.: „Politechnika Wrocławska z dotychczasowej pracy na terenie kół naukowych zdobyła pewne doświadczenia; mianowicie tam, gdzie kierownik katedry podchodzi z sercem do tej pracy, tam, gdzie katedra pracuje naukowo, praca kół naukowych stoi bardzo dobrze".

Na tej samej naradzie prof. Tadeusz Mikulski w obszernej wypowiedzi przedstawił uwagi i spostrzeżenia, odnoszące się do Koła Naukowego Polonistów UWr. Z całego tekstu wypowiedzi przebija się pozytywistyczny imperatyw poszukiwania pożytecznego społecznie rozwiązania niezależnie od aktualnych warunków. W owym okresie centralnego planowania i kierowania podkreślił znaczenie i wartość inicjatywy młodzieży w sprawdzonych formach kształcenia uniwersyteckiego: „Trzeba jednak z wielkim naciskiem i z prawdziwą satysfakcją powiedzieć, że zarówno energia, jak i inicjatywa umysłowa młodzieży pojawiała się, a niekiedy wybuchała w życiu seminarium uniwersyteckiego". Jako przyczynę kryzysu Koła Naukowego Polonistów wskazał reformę nauczania uniwersyteckiego z 1949 r. Analizując możliwość ożywienia pracy w kole naukowym, dostrzegał znaczenie wewnętrznej motywacji studentów, a także potrzebę określenia roli koła wobec roli seminarium. Ponadczasowy jest przedstawiony w tej wypowiedzi postulat: „koło naukowe musi oprzeć swoją działalność na bardzo organicznej, codziennej współpracy kadry naukowej, samodzielnej i pomocniczej, i młodzieży. Dotychczasowa obojętność, która nieraz występowała w stosunkach między profesorem i asystentem a kołem naukowym musi zniknąć na zawsze".

Z dala od polityki i konferencji na temat roli i znaczenia kół naukowych toczyło się życie kół w katedrach i zakładach. Zainteresowania studentów i przychylne nastawienie nauczycieli akademickich tworzyły odpowiedni klimat: koła te zajmowały się pogłębianiem wiedzy kierunku studiów. Organizowano spotkania dyskusyjne i seminaria, wygłaszano referaty. Koła sprzyjały też nabywaniu umiejętności praktycznych przez różne formy majsterkowania, jak radioamatorstwo, ale nie tylko to. Za pośrednictwem tych kół, a także katedr, nabywano różnego rodzaju elementy elektroniczne, zarówno nowe z bieżącej produkcji, jak i wycofywane z produkcji, a początkowo nawet stare materiały poniemieckie. Z tych materiałów konstruowano nie tylko urządzenia radiotechniczne do indywidualnego użytku, ale także sprzęt telekomunikacyjny, jak na przykład centralę telefoniczną w akademiku, czy tamże system radiofonii przewodowej.

Lata 60. i 70.

W pierwszej połowie lat 60. na wielu uczelniach wystąpiło ożywienie ruchu naukowego studentów, powstawały także nowe koła. W odróżnieniu od pierwszego, powojennego okresu, koła te nie zajmowały się sprawami socjalnymi, pomocami dydaktycznymi itp. Były one ukierunkowane na pogłębianie wiedzy, kultywowanie zainteresowań oraz pracę naukową. Koła naukowe, podobnie jak wszystkie organizacje studenckie, działały pod nadzorem politycznym PZPR, sprawowanym za pośrednictwem ZSP. Zrzeszenie Studentów Polskich od powołania na I Kongresie Studentów Polskich w 1950 r. sprawowało opiekę i ponosiło odpowiedzialność za ich pracę.

Na początku lat 60. działały w WSE dwa koła naukowe: ekonomistów z sekcjami ekonomiki przemysłu i ekonomii politycznej oraz technologów z sekcjami technologii i matematyki. Ważnym aspektem działania ówczesnych kół była współpraca z praktyką gospodarczą, m.in. sekcja matematyki wykonywała prace badawcze dla zakładów przemysłu terenowego, sekcja technologii wykonywała badania nad wykorzystaniem ścieków przemysłowych, a sekcja ekonomiki przemysłu prowadziła badania nad spółdzielczością pracy. Z biegiem lat liczba studenckich kół naukowych rosła. Ich powstawanie było efektem zainteresowań naukowych studentów, ale również presji politycznej. W 1962 r. powstało Studenckie Koło Naukowe Finansów, 1965 Rachunkowości, 1966 Ekonomiki Handlu i Usług, 1967 Ekonomiki Rolnictwa, 1969 Chemików i Ekonometrii. W latach 70. działało już kilkanaście studenckich kół naukowych: ekonomii politycznej, informatyki, planowania i polityki ekonomicznej, turystyki, gospodarki miejskiej, ale także nauk politycznych oraz filozofii i socjologii marksistowskiej. W sumie koła te zrzeszały około 10% studentów.

Również dla AWF przełomowym momentem w rozwoju tego ruchu były jednak lata 60. W roku 1965 zorganizowana została I Ogólnopolska Sesja Naukowa Studenckich Kół Naukowych. Organizatorem tej sesji była warszawska AWF. W październiku 1965 r. powstało Studenckie Koło Naukowe WSWF we Wrocławiu. Już w następnym roku Studenckie Koło Naukowe AWF było organizatorem II Ogólnopolskiej Konferencji Studenckich Kół Naukowych. Konferencja ta zakończyła się dużym sukcesem studentów tej uczelni (I miejsce w punktacji ogólnej). Na szczeblu uczelnianym studencki ruch naukowy był zorganizowany w formie Studenckiego Towarzystwa Naukowego, któremu podlegały koła naukowe. Władze uczelni wyznaczały kuratora STN. Poszczególne koła miały swoich opiekunów. Na niektórych uczelniach, jak np. na Politechnice, organizacja była bardziej zdecentralizowana. Koła miały autonomię, działały w ścisłym związku z radami wydziałowymi ZSP, podobnie kuratorzy działali z ramienia wydziałów.

W 1969 r. władze PWr zainicjowały formy opieki nad najzdolniejszymi studentami, które dzisiaj zostałyby nazwane kształceniem elitarnym. Powstał wówczas Program Talent, w którego ramach uzdolnieni studenci odbywali studia według indywidualnego programu, a ostatni rok studiów i praca dyplomowa były dla nich początkiem studiów doktoranckich. Utworzono także Stowarzyszenie Naukowe Studentów, które w połowie lat 70. uzyskało rangę drugiej po SZSP pod względem znaczenia organizacji studenckiej na uczelni. SNS zajmowało się różnymi formami studenckiej aktywności naukowej, a także uzyskiwaniem środków na organizację obozów naukowych. Działały również koła niezrzeszone w SNS.

Główną formą aktywności kół naukowych w ciągu roku akademickiego były seminaria, na których prezentowano referaty studentów albo zaproszonych pracowników naukowych, w czasie wakacji organizowano obozy uczelniane

i ogólnopolskie, grupujące uczestników z różnych środowisk akademickich na pewnej wspólnej zasadzie tematycznej.

Ważnym forum prezentacji prac badawczych studentów były konferencje uczelniane bądź międzyśrodowiskowe, ogólnokrajowe i międzynarodowe. Pierwsze uczelniane seminarium odbyło się w roku akademickim 1963/1964 i było poświęcone rozwojowi społecznemu i gospodarczemu Dolnego Śląska w XX-leciu PRL. Odtąd odbywały się one co roku. W 1970 r. z inicjatywy Koła Technologów wrocławska uczelnia była gospodarzem ogólnopolskiego seminarium naukowego, w 1974 r. podobne spotkanie zorganizowało Koło Informatyków, w 1976 r. Koło Rachunkowości i Ekonometrii, w 1979 r. Koło Ekonomii Politycznej. Duży rozgłos nadano zorganizowanej w 1975 r. przez Koło Filozofii i Socjologii Marksistowskiej Międzynarodowej Sesji Studenckich Kół Naukowych nt. Dialektyki rozwoju socjalizmu. W spotkaniu wzięli studenci m.in. z Kijowa, Leningradu i Bratysławy. Ważnym aspektem studenckiej aktywności naukowej była także działalność publikacyjna. W latach 1976–1980 ukazywały się m.in. specjalne zeszyty naukowe zawierające najciekawsze opracowania.

Bardzo duża grupa studentów pod przewodnictwem Kuratora STN uczestniczyła w Ogólnopolskich Studenckich Konferencjach Naukowych zorganizowanych: w Szczecinie w 1963 r., w Krakowie w dniach 19–21 lutego 1964, w Konferencji zorganizowanej dla uczczenia 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, w Łodzi – w listopadzie 1964 r. i dwukrotnie we Wrocławiu w listopadzie 1965 r. i 14 maja 1966 – Konferencji Ogólnopolskiej Kół STN Akademii Medycznych, dla uczczenia 1000-lecia Państwa Polskiego, oraz w Warszawie w listopadzie 1966 r.

Upowszechniły się również obozy naukowe. Uczestniczyła w nich duża grupa studentów niemal ze wszystkich Kół STN poszczególnych katedr i zakładów. Studenci starszych lat, podzieleni na grupy wg podstawowych specjalności lekarskich, udzielali porad ludności zamieszkałej w najbliższych okolicach, a wieczorem wygłaszali, cieszące się dużą frekwencją, prelekcje o tematyce popularnonaukowej.

Powstawały wówczas także nowe formy udziału studentów w pracy naukowej, wzbogacające tradycyjne działania koła naukowego. Spadkobiercą Koła Matematyczno-Fizycznego Studentów Uniwersytetu i Politechniki, powołanego na początku 1946 r., jest działające przy Instytucie Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego Koło Naukowe Fizyków. Trzech członków tego koła uczestniczyło zimą 1965 r. w Zimowej Szkole Fizyki Teoretycznej w Karpaczu, organizowanej co roku przez IFT UWr. Aby udział studentów nie był wyłącznie bierny, KNF postanowiło zorganizować własną imprezę towarzyszącą Szkole Zimowej, swoisty rodzaj obozu naukowego.

I tak w 1966 r. narodziły się Przedszkola Fizyki Doświadczalnej i Teoretycznej. Tu student, znający z wykładów spoistą strukturę zdawałoby się ukończonego już gmachu fizyki, spotyka się z nieznanymi, nie tylko sobie, problemami, z białymi plamami na mapie fizyki. Najczęściej tylko bezpośredni i szeroki kontakt z twórcami wielkiej fizyki i z ich pracami daje właściwy obraz żywej fizyki współczesnej. I nie zawsze może zastąpić to choćby najlepiej napisana książka popularnonaukowa. Wrocławscy fizycy znaleźli receptę – dzięki odbywającym się równocześnie w Karpaczu Szkole i Przedszkolu dali młodym adeptom fizyki z całego kraju oraz ich zagranicznym kolegom szansę takiego kontaktu.

Realizując Gierkowskie hasło jedności moralno-politycznej narodu, w 1973 r. zjednoczono organizacje studenckie i powstała jedna organizacja, Socjalistyczny Związek Studentów Polskich. Do zadań SZSP, jako „reprezentanta całej młodzieży akademickiej", należały również sprawy studenckiego ruchu naukowego. W 1974 r. we Wrocławiu odbył się środowiskowy Kongres Studenckiego Ruchu Naukowego. W omówieniu kongresu tak scharakteryzowano model istniejący na politechnice: „Istniejące na Politechnice Wrocławskiej Stowarzyszenie Naukowe Studentów wypracowało wspólnie z władzami uczelni model pracy z młodzieżą szczególnie utalentowaną. Model ten obejmuje wszystkich studentów, ale tworzono go głównie z myślą o utalentowanych".

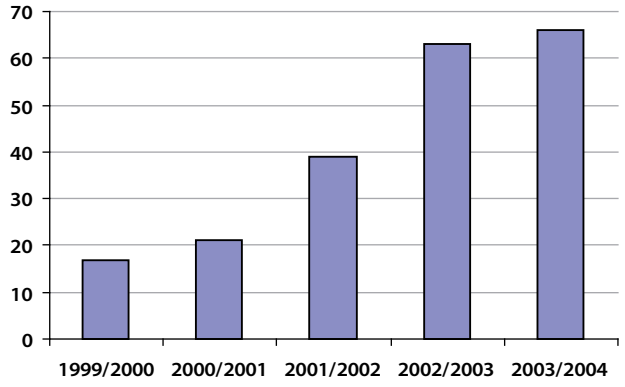
Na tle wypowiedzi kongresowych podsumowano również podstawowe problemy dotyczące tożsamości studenckiego ruchu naukowego: „Opublikowane materiały po raz kolejny świadczą o ciągłym braku ustosunkowania się studenckiego ruchu naukowego … do trapiących ten ruch … sprzeczności. Większość problemów podnoszona jest ze zmianą okoliczności, od wielu lat z jednakowym skutkiem: pozostają (lub nie) w pamięci, czasem w publikacjach". Oto jak postrzegano podstawowe sprzeczności towarzyszące ruchowi naukowemu studentów: „1. Cel działania: uzupełnienie lub zastępowanie procesu dydaktycznego – poszerzenie wiedzy, rozwój ogólny, samodzielny wybór przedmiotu zainteresowań; prace społecznie użyteczne «od zaraz» – prace perspektywiczne, służące głębokiemu rozwojowi ogólnemu studenta. 2. Zakres działania: organizacja o zasięgu powszechnym wśród studentów – organizacja dla najbardziej utalentowanych lub swego rodzaju hobbystów. 3. Forma organizacyjna: struktura sformalizowana o silnej organizacji członków – struktura nieformalna o luźnych powiązaniach członków. 4. Forma pracy: zespołowa praca nad tematem zadanym – zespołowa praca nad tematem samodzielnie, świadomie wybranym; nakazowy sposób pracy w zespole kierowanym – praca «indywidualności» w zespole niekierowanym; zadania narzucone (prawie tak jak w procesie dydaktycznym) – zadania samodzielne, świadomie wybierane i realizowane w nakreślonym przez siebie zakresie".

Z dzisiejszej perspektywy przedstawione powyżej przeciwstawienia świadczą o naturalnej różnorodności i bogactwie celów, zasięgów i form działania, występujących w studenckim ruchu naukowym.

Lata 80.

Ważną cezurę w rozwoju studenckiego ruchu naukowego stanowiło wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1981 r. Istniejące wówczas koła zostały zawieszone, a następnie rozwiązane. Wznowienie działalności studenckiego ruchu naukowego nastąpiło w roku akademickim 1982/1983.

Nastąpiło ono dość płynnie na uczelniach, które konsekwentnie realizowały zasadę, iż studencki ruch naukowy jest integralną częścią procesu kształcenia prowadzonego w szkołach wyższych. W skali całego kraju dotyczyło to w głównej

Liczba kół naukowych na Politechnice Wrocławskiej w latach 1999–2004

mierze uczelni medycznych i wychowania fizycznego. W tych uczelniach działalność naukową studentów prowadzono w strukturze Studenckiego Towarzystwa Naukowego, a władze uczelni dbały o tworzenie sprzyjających warunków dla tej działalności, przede wszystkim o zapewnienie opieki organizacyjnej i merytorycznej ze strony nauczycieli akademickich, zarówno w kołach istniejących w zakładach, katedrach i klinikach, jak i na szczeblu władz uczelni.

Wskutek tego studencki ruch naukowy we wrocławskiej AM oraz AWF osiągnął znaczące sukcesy w latach 80., mierzone zarówno liczbą kół, aktywnych w nich studentów, jak i referatów wygłaszanych, a często nagradzanych na konferencjach.

Na uczelniach, na których studencki ruch naukowy był zdecentralizowany, a równocześnie studenci masowo kontestowali system polityczny, przy czym część z nich czynnie angażowała się w działalność opozycyjną, działalność naukowa zeszła na dalszy plan. Władze uczelni bardziej koncentrowały się na stabilizowaniu sytuacji, w tym na wyciąganiu studentów z kłopotów, niż na stymulowaniu ich działalności organizacyjnej. Zanikło wówczas wiele kół naukowych, a także zaprzestały działalności organizacje uczelniane.

Po okresie stanu wojennego, na mocy Rozporządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 10 grudnia 1982 rozpoczęła się ponowna rejestracja organizacji studenckich, do których zaliczano koła naukowe, z obowiązkiem powiadamiania ministerstwa o rejestracjach. Dnia 8 lutego 1983 na PWr zarejestrowano (a w istocie reaktywowano) Stowarzyszenie Naukowe Studentów, które jednak zostało na podstawie Pisma Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nr DM-420/103/83 wykreślone z rejestru organizacji studenckich dnia 6 grudnia 1983.

Próba restytucji uczelnianej organizacji studenckiego ruchu naukowego nastąpiła dopiero na fali przemian u schyłku lat 80., gdy na wniosek z 15 maja 1989, ponowiony 10 stycznia 1990, z dniem 9 lutego 1990 nastąpiła rejestracja Towarzystwa Naukowego Studentów PWr.

Czasy współczesne

W okresie przemian ustrojowych i szokowej reformy gospodarczej uczelnie starały się dostosować do nowej rzeczywistości. Między innymi występowało dążenie do stabilizowania sytuacji ekonomicznej poprzez odrzucanie różnych obciążeń niezwiązanych z zasadniczymi zadaniami uczelni. Nie tworzyło to klimatu sprzyjającego rozwojowi organizacji studenckich, w tym kół naukowych.

W latach 90. znacznie zwiększyła się liczba studentów. Okazało się bowiem, że w szybko rozwijającej się gospodarce pierwszej połowy lat 90. absolwenci wyższych uczelni dość łatwo znajdują nieźle płatną pracę. Dyplom wyższej uczelni stał się dobrem powszechnie pożądanym. Nawet nieco później, gdy nastąpił wzrost bezrobocia, w mniejszym stopniu dotyczyło to pracowników z wyższym wykształceniem. W rezultacie obecnie na wszystkich wyższych uczelniach w Polsce studiuje więcej osób niż w Niemczech.

Studenci zaczęli sobie jednak zdawać sprawę, że sam dyplom wyższej uczelni nie jest gwarancją dalszych sukcesów życiowych, nawet jeżeli jest to uczelnia z czołówki krajowej. Aby skutecznie konkurować na rynku pracy, trzeba się pozytywnie wyróżniać. Równocześnie na uczelniach rosły obawy przed skutkami masowości kształcenia. Jako jeden ze środków łagodzących te efekty uznano stwarzanie warunków do rozwoju indywidualnego zdolnym i pracowitym studentom w kołach naukowych.

We współczesnych warunkach zarządzania uczelniami konstatacja taka nie pociąga za sobą decyzji administracyjnej o tworzeniu kół naukowych, natomiast tworzy się warunki sprzyjające ich powstawaniu i działaniu. W rezultacie mamy do czynienia z procesem społecznym, który ma niejednakowy przebieg i tempo w różnych uczelniach, ale w ostatnich kilku latach wszędzie charakteryzuje się znaczną dynamiką.

W AM w roku akademickim 2000/2001 działało 36 studenckich kół naukowych, w roku 2001/2002 – 45, w roku 2002/2003 – 63. Duża dynamika wzrostu wystąpiła również na politechnice, gdzie w wyniku zwiększenia pomocy ze strony uczelni – finansowej i organizacyjnej – w ciągu dwóch lat potroiła się liczba kół. Największa jest liczba kół studentów w najliczniejszym środowisku uniwersytetu, gdzie jest ich 90. Również na innych uczelniach obserwuje się znaczną aktywność w tworzeniu kół. Należy dodać, że dane dotyczące liczby kół naukowych nie są w pełni porównywalne ze względu na zróżnicowaną ich organizację – na niektórych uczelniach w ramach kół działają jeszcze sekcje.

Koła naukowe spotykamy również na uczelniach artystycznych oraz zawodowych. W ASP istnieją trzy koła artystyczno-naukowe, w tym dwa międzywydziałowe i jedno katedralne. Specyfiką tych kół są m.in. plenery.

Na innych uczelniach artystycznych nie ma formalnych kół naukowych, ale studenci uprawiają pozadydaktyczną działalność artystyczną w dziedzinie muzyki lub teatru. W AMuz istnieje Akademicka Orkiestra Symfoniczna, Akademicka Orkiestra Kameralna, chór „Feichtinum", Chór im. Stanisława Krukowskiego oraz Big-band.

W WSOWL działają koła wydziałowe z sekcjami problemowo-specjalistycznymi. Poza działalnością typową dla kół naukowych, jak udział w realizacji projektów badawczych oraz w konferencjach naukowych, występuje działalność praktyczna, ukierunkowana na doskonalenie umiejętności. Dorobek jest publikowany w zeszytach naukowych i materiałach konferencyjnych.

Tab. 46. Liczba kół naukowych w środowisku wrocławsko-opolskim na przełomie roku 2004 i 2005

Lp.	Nazwa uczelni	Liczba kół naukowych (artystyczno-naukowych)
1.	Akademia Ekonomiczna	26
2.	Akademia Medyczna	55
3.	Akademia Rolnicza	36
4.	Akademia Sztuk Pięknych	3
5.	Akademia Wychowania Fizycznego	13
6.	Politechnika Opolska	16
7.	Politechnika Wrocławska	66
8.	Uniwersytet Opolski	9
9.	Uniwersytet Wrocławski	90
10.	Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych	4

Przegląd stron internetowych, które tworzy (chociaż nie zawsze pamięta o aktualizacji) coraz więcej kół naukowych, daje obraz celów ich działania, a także osiągniętych rezultatów. Swoje cele, które w istocie są wspólne dla większości kół (poza określeniem dziedziny), sformułowało Studenckie Koło Naukowe – Blok Prawa Komputerowego:

„Nasze cele to: 1. pogłębianie wiedzy, rozwijanie zainteresowań i umiejętności studentów w zakresie szeroko rozumianej tematyki prawa komputerowego (prawa informatycznego, technologii informacyjnych), w szczególności zaś z dziedziny prawa ochrony informacji i dostępu do niej, w ramach szczegółowych gałęzi prawa; 2. rozwijanie i kształtowanie życia naukowego wśród studentów; 3. prowadzenie w ramach i pod kierownictwem Uczelni prac naukowo-badawczych w celu wyrobienia samodzielności badawczej; 4. promowanie Uczelni; 5. rozszerzanie, pogłębianie ogólnej wiedzy i umiejętności studentów; 6. rozwijanie międzynarodowych kontaktów i współpracy naukowej; 7. rozwijanie umiejętności organizacyjnych i interpersonalnych członków Koła; 8. integracja środowiska studenckiego i naukowego; 9. nawiązywanie współpracy z innymi organizacjami, kołami naukowymi i ośrodkami akademickimi zajmującymi się pokrewną tematyką".

Współczesne koła naukowe nie unikają zaangażowania społecznego, prowadzą działalność charytatywną, szerzą ideę tolerancji, pracują na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, chronią środowisko. Niektóre koła, nie mieszczące się w ramach nakreślonych dla uczelnianych organizacji studenckich przez ustawę o szkolnictwie wyższym, rejestrują się w sądzie na mocy prawa o stowarzyszeniach.

Są koła będące sekcjami naukowych lub zawodowych organizacji międzynarodowych, jak sekcja studencka SPIE (The International Society for Optical Engineering), AES (Audio Engineering Society) lub ELSA (Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa). Są też koła powołane do realizacji określonych projektów, jak Mars Society lub Misje Kosmiczne Europejskich Studentów, a także realizujące wspólne projekty badawcze z partnerami z uczelni zagranicznych. Niektóre koła naukowe włączają się w działalność samorządu studenckiego, przekazując przez swoją stronę WWW informacje dla studentów wydziału o sprawach dydaktycznych.

Działalność kół naukowych charakteryzuje się bogactwem form, do których należą klasyczne spotkania klubowe, konferencje i seminaria naukowe, wyprawy, obozy, szkoły oraz warsztaty letnie i zimowe, festiwale nauki i spotkania w szkołach, konkursy (na tłumaczenia, piosenki), mecze (np. matematyczne) i gry, prowadzenie rozgłośni radiowej (w internecie), telewizji na osiedlu studenckim, radiowej sieci komputerowej dla studentów, prowadzenie stron WWW (także w językach obcych), wydawanie czasopisma elektronicznego, akcje ekologiczne, charytatywne i happeningi, wsparcie koleżeńskie przy pisaniu prac dydaktycznych, ankiety, badania opinii i sondaże, studenckie bale i juwenalia, ogniska.

Obecna organizacja działalności naukowej studentów jest zróżnicowana. AWF, podobnie jak AM, kultywuje tradycję Studenckiego Towarzystwa Naukowego, instytucji wielce zasłużonej dla ciągłości i tożsamości studenckiego ruchu naukowego na tych uczelniach. STN ma opiekuna w randze pełnomocnika rektora i m.in. organizuje konferencje naukowe dla studentów. Podstawową jednostką STN jest studenckie koło naukowe, działające przy katedrze lub klinice, która wskazuje opiekuna koła.

Na uniwersytecie działa Rada Kół Naukowych, będąca ogniwem samorządu studenckiego, za którego pośrednictwem władze uczelni finansują studencki ruch naukowy. RKN chce być ośrodkiem koordynującym i wspierającym wspólne inicjatywy kół, w tym starania o finanse z UE, odbudowując przy tym – m.in. poprzez jawność działania – zaufanie do instytucji publicznych.

Na politechnice nie ma organizacji scalającej koła naukowe. Działają one na wydziałach lub jako międzywydziałowe. Większość kół jest usytuowana przy instytutach, katedrach lub zakładach. Te jednostki zapewniają opiekę i podstawowe finansowanie; dofinansowanie ze środków przeznaczonych w budżecie uczelni na działalność studencką odbywa się za pośrednictwem Działu Studenckiego, przy czym uwzględnia się wymierny dorobek kół, liczbę członków oraz – w przypadku projektów wykraczających skalą poza wydziały – jakość projektu. Pod egidą kół naukowych politechniki opublikowano w 2004 r. ok. 200 referatów i artykułów.

Zakończenie

Rozważając, czym były i czym są dzisiaj koła naukowe, nie można odmówić trafności opinii byłego prorektora ds. studenckich PWr i opiekuna studenckiego ruchu naukowego na tej uczelni: „Koła naukowe trudno zaliczyć do organizacji. Są one przelotnym owocem kontaktów między entuzjastycznym nauczycielem a grupą studentów, których on potrafił porwać. Koło istnieje tak długo, jak długo starczy energii jego twórcom. Zanika, gdy choć na chwilę zabraknie opiekuńczego oddechu rozniecającego iskierkę studenckiej inicjatywy. To naturalne – w działalności naukowej, nawet pozalaboratoryjnej, studenci są całkowicie zależni od zasobów i możliwości instytutu czy zakładu. Opiekun i inicjator pomaga zdobyć życzliwość i środki, lecz niestety często jego wysiłek nie jest zauważany i doceniany przez zwierzchników".

Opieka nad kołami chyba nigdy i nigdzie nie dawała spe-

cjalnych profitów opiekunom. Zwykle było to dodatkowe obciążenie, które dostarczało co najwyżej bezinteresownej satysfakcji z obserwowania rozwoju i sukcesów uczniów i podopiecznych. Ale opiekunowie akceptują ten stan rzeczy. Ten rodzaj nagrody, o czysto altruistycznym charakterze, jest jednym z fundamentów relacji pomiędzy mistrzem i uczniem. Opiekunów-mistrzów było wielu na naszych uczelniach. Niestety, tylko niektóre uczelnie i koła naukowe spisały swoją historię, a w tym nazwiska opiekunów i wybitnych członków.

Na PWr w okresie pionierskim koła naukowe tworzyli studenci. Prezesami kół byli: Stanisław Bartecki, Zdzisław Samsonowicz, Henryk Hawrylak, Jerzy Żołnierek, Stanisław Maciaszek, Kazimierz Banyś. Zasłużyli się także Zbigniew Piskozub, Stefan Józewicz, Edward Sucharda, Mieczysław Teisseyre, Roman Jaworski, Tadeusz Czupryn.

W AM w okresie poprzedzającym utworzenie kół naukowych studenci wdrażali się do pracy naukowej pod kierownictwem ówczesnych kierowników, doktorów, docentów i profesorów – Z. Alberta, T. Baranowskiego, A. Kleczeńskiego, T. Marciniaka, R. Arenda, A. Falkiewicza, J. i K. Czyżewskich, A. Klisieckiego, W. Jankowskiego i L. Hirszfelda. Podwaliny studenckiego ruchu naukowego z polecenia prof. Wiktora Brossa tworzył prof. Jan Słowikowski. W 1962 r. został Kuratorem Studenckich Kół Naukowych i funkcję tę sprawował do 1967 r., tj. do czasu utworzenia Rady Studenckich Kół Naukowych. Niewątpliwą zasługą doc. J. Słowikowskiego jako Kuratora STN było ożywienie działalności Kół Studenckich już działających i organizowanie od podstaw zupełnie nowych, które zaczęły powstawać w klinikach, katedrach i zakładach Wydziału Lekarskiego i Oddziału Stomatologii. Kolejnymi pełnomocnikami rektora i kuratorami byli: doc. W. Chachaj, prof. Zbigiew Rudkowski, prof. Sabina Kotlarek-Haus, prof. F. Iwańczak, prof. A. Milewicz, prof. K. Sawicz-Birkowska.

Wśród zasłużonych dla pobudzania studenckiej działalności naukowej na PWr należy wymienić prof. Wacława Kasprzaka, który jako student III roku organizował koła naukowe, a jako prorektor w 1969 r. zainicjował formy opieki nad najzdolniejszymi studentami, które dzisiaj zostałyby nazwane kształceniem elitarnym. W tym i nieco późniejszym okresie organizatorami studenckiej działalności naukowej w skali uczelni byli dzisiejsi profesorowie: Juliusz Sworakowski, Paweł Kafarski, Kazimiera Wilk, Henryk Kudela, Mieczysław Szata. Upamiętnili się na tym polu także ówcześni studenci i młodzi pracownicy: Leszek Koszałka, Jacek Hunek, Michał Bogacki, Janusz Sztajer.

W historii AWF wymienia się jako opiekuna pierwszego koła naukowego (1951) mgr. Bolesława Bułę. Obecni profesorowie Bogdan Czabański i Tadeusz Bober byli inicjatorami utworzenia w 1965 r. Studenckiego Koła Naukowego Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. W podsumowaniu 30-letniej działalności i osiągnięć studenckiego ruchu naukowego w AWF jako wyróżniających nauczycieli akademickich – opiekunów studenckiego ruchu naukowego – wymieniono także prof. Aleksandra Barańskiego, dr. Bolesława Dziedzica, prof. Zofię Ignasiak, prof. Tadeusza Koszczyca, dr. Edwarda Wlazłę, dr Bożenę Sekitę, dr. Stanisława Maksymowicza, dr. Tadeusza Fąka, dr Marię Monkiewicz, dr. Kazimierza Kurzawskiego, dr. Jana Supińskiego. Listę tę należy uzupełnić o aktualnego opiekuna STN dr Annę Romanowską-Tołłoczko.

Znane jest nazwisko kuratora pierwszego koła naukowego w poprzedniczce obecnej AE – był nim dr Władysław Bartyński. Obecnie w opiekę nad kołami naukowymi angażują się wybitni profesorowie tej uczelni, jak Bożena Klimczak, Krystyna Mazurek-Łopacińska, Bogusław Fiedor, Krzysztof Jajuga, Tadeusz Listwan i Bolesław Winiarski.

W WSOWL pełną szacunku pamięcią otaczane są nazwiska opiekunów studentów ze szkół oficerskich, których tradycję kontynuuje ta wrocławska uczelnia wojskowa: prof. Danuta Prelicz, pułkownicy dr hab. Janusz Szelka, mgr Władysław Koźmiński, prof. Ryszard Majewski, prof. Franciszek Kusiak.

Niektórzy opiekunowie prowadzą koła od dziesięcioleci, jak prof. Ryszard Natusiewicz swoich Rysowników Architektury. Studenci doceniają swoich opiekunów kół naukowych i potrafią im to okazać, jak na Konferencji Naukowej Studentów na PWr w 2003 r., gdy przyznali tytuły honorowe Złotego, Srebrnego i Brązowego Opiekuna. Wyróżnieni wówczas zostali dr hab. Sergiusz Patela, dr Andrzej Szczurek, dr Zbigniew Sroka oraz prof. Romuald Będziński. Wianuszek studentów otacza zawsze prof. Stanisława Januszewskiego, dr. Leszka Koszałkę, dr. Mariana Bogdana, dr. Ryszarda Klempousa, dr. hab. Marka Langnera, prof. Wacława A. Sokalskiego, dr. Wojciecha Skrzypińskiego, prof. Janusza Rębielaka, prof. Zofię Wilimowską.

Krzysztof Rudno-Rudziński

Bibliografia

1. J. Chumiński, *Ruch naukowy studentów Wyższej Szkoły Handlowej, Wyższej Szkoły Ekonomicznej i Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, oprac. niepublikowane, 2004.

2. *Działalność naukowych kół podchorążych w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych*, oprac. niepublikowane, WSOWF 2004.

3. B. Haus, *Doświadczenia z organizacji II Studenckiej Konferencji Naukowej w Wyższej Szkole Ekonomicznej we Wrocławiu*, „Życie Szkoły Wyższej", 1954, nr 7–8, s. 178–181.

4. E. Kolis, *Z doświadczeń Studenckiego Towarzystwa Naukowego Politechniki Wrocławskiej*, „Życie Szkoły Wyższej", 1954, nr 7–8, s. 182–185.

5. L. Komorowski, *Okiem Prorektora ds. Studenckich, Co się dzieje w światku studenckim?* Część II, „Pryzmat", nr 143, czerwiec 2001.

6. A. Kulik, *Studenckie Noble*, tamże nr 175, luty 2004.

7. A. Kulik, *Trochę broker, trochę adwokat*, tamże nr 175, luty 2004.

8. Z.T. Kuźnicki, *Kongres we Wrocławiu*, „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego" nr 5–6 (21–22), Warszawa 1975, s. 50–52.

9. T. Mikulski, *Z doświadczeń Koła Polonistów Uniwersytetu im. B. Bieruta*, w: *O pracy studenckich kół naukowych*, „Życie Szkoły Wyższej", 1954, nr 1, s. 41–48.

10. K. Sawicz-Birkowska, *Działalność Studenckiego Towarzystwa Naukowego (STN) w latach 2001–2003*, „Ga-

zeta Uczelniana – Miesięcznik Informacyjny AM we Wrocławiu", 2004.

11. K. Sawicz-Birkowska, *Studencki ruch naukowy*, w: *50 lat Akademii Medycznej we Wrocławiu*, Wyd. AM we Wrocławiu, Wrocław 2002.

12. Z. Szparkowski, *O pracy studenckich kół naukowych* (wypowiedź w dyskusji), „Życie Szkoły Wyższej", 1954, nr 1, s. 62.

13. P. Timofiejuk, *Instytucjonalizacja studenckiego ruchu naukowego*, „Studencki Kwartalnik Naukowy Rubikon", UW, 2000, nr 1–2 (8–9).

14. P.E. Tomaszewski, *„Przedszkola" kuźnią kadr polskiej fizyki. W 15-lecie działalności Przedszkoli Fizyki Doświadczalnej*, „Postępy Fizyki", 1981, t. 32, z. 1, s. 303–307.

15. B. Żyłkiewicz-Żdanko, *Studencki ruch naukowy od A do Z*, „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego", 1975, nr 5–6 (21–22), s. 90–92.

Por. także poz. nr 35, 153, 182, 201, 218, 220 Bibliografii środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005.

INNE UCZELNIE

PUBLICZNE UCZELNIE ZAWODOWE

Kolegium Karkonoskie – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jeleniej Górze

Kolegium powstało 1 lipca 1998 wśród pierwszych sześciu Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych, z nadanymi, decyzją Prezesa Rady Ministrów, trzema specjalnościami: język polski, pedagogika opiekuńcza (resocjalizacja, WF) oraz elektrotechnika i telekomunikacja. W 2000 r. podjęto dwie specjalności językowe – język angielski i język niemiecki oraz pierwsze w kraju (poza akademiami medycznymi) studia medyczne w specjalności pielęgniarstwo, fizjoterapia i techniki medyczne. Kolegium Karkonoskie ma także bogatą ofertę studiów podyplomowych, uzupełniających i aktualizujących wykształcenie, skierowaną głównie do nauczycieli. Uczelnia, znajdująca się w mieście, którego dzielnicą jest wartościowe uzdrowisko Cieplice, od początku działalności podjęła nadspecjalizację w kształceniu osób niepełnosprawnych. Już

Były rektorat w Cieplicach zajmowany przez ERNEDUCENT

w 1999 r. skutecznie aplikowano o pilotowy projekt pt. „Program edukacji i rehabilitacji studentów niepełnosprawnych" w ramach europejskiego programu „Leonardo da Vinci", zakończony opracowaniem 9 indywidualnych programów studiów, które prowadzone będą w integracji z pozostałą społecznością odpowiednich obszarów edukacji. Przygotowano specjalizacje techniczne: programista i administrator systemów komputerowych, medyczne: suchy masaż, odnowa biologiczna, asysta osobista i dietetyka oraz lingwistyczne: translatoryka angielska i niemiecka. Uczelnia oczekuje na studentów niepełnosprawnych, oferując im pomoc, tak w edukacji, jak rehabilitacji zdrowotnej w uzdrowisku Cieplice, przez cały okres studiów.

W ramach KK wyodrębniono jednostkę poświęconą kształceniu osób niepełnosprawnych z ich fizyczną rehabilitacją. Jednostka ta, o nazwie Euroregionalne Centrum Edukacji Niepełnosprawnych (ERNEDUCENT), jest w organizacji od 1 maja 2003.

W 2004 r. szkoła przeniosła się do Nowego Kampusu, zwolnionego przez wojskowe Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. W ten sposób wszystkie jednostki dydaktyczne i administracyjne KK znajdują się już w jednym miejscu na pięknym parkowym terenie, w bezpośredniej bliskości centrum miasta. W budynku, zwolnionym przez rektorat w uzdrowisku Cieplice, ulokowano ERNEDUCENT. Jego zadania to wyszukiwanie młodzieży niepełnosprawnej już na etapie szkoły średniej i pomoc jej w przygotowaniu do podjęcia studiów wyższych oraz stworzenie równych szans nauki w czasie studiów w KK, a także w miejscowych jednostkach wrocławskich uczelni – AE i PWr.

Upowszechnienie systemu przenoszenia ocen (ECTS) pozwoli w przyszłości na studiowanie przez część okresu studiów I stopnia niepełnosprawnej młodzieży z całej Polski na kierunkach uprawianych na uczelniach na terenie Jeleniej Góry, a w najgorszym razie odbycia semestralnego lub dłuższego okresu intensywnej terapii uzdrowiskowej. Realna jest znacząca internacjonalizacja tych studiów, które są praktycznie już dostępne bez ograniczeń w trzech kierunkach lingwistycznych, na które rekrutuje się przy rygorystycznych kryteriach wejściowych. Dla studentów z całej strefy słowiańskojęzycznej (Czesi, Słowacy, Ukraińcy, Rosjanie, Polonia z różnych krajów) wstępna bariera adaptacyjna jest również praktycznie nieistotna.

Rektorat

Jeden z budynków dydaktycznych

Oferta studiów, z równoczesną rehabilitacją sanatoryjną, będzie się dalej rozszerzała, gdyż KK albo już dostało nowe kierunki studiów, takie jak: edukacja techniczna i informatyczna, albo o nie aplikuje (edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych oraz rolnictwo w specjalności rolnictwo ekologiczne i agroturystyka), czy wznawia starania – zarządzanie i marketing w specjalności zarządzanie kryzysowe, a rozważa historię z archiwistyką lub z wiedzą o społeczeństwie.

Spełniając wymagania ustawy z 1997 r., KK zawarło porozumienia partnerskie, we wszystkich obszarach uprawianej dydaktyki, z akademickimi uczelniami Wrocławia: AM, AWF, PWr i UWr, a ponadto AE, ze względu na bliskie związki z jej jeleniogórskim Wydziałem Gospodarki Regionalnej i Turystyki. Ponadto ma nieobligatoryjne porozumienia z dwoma wrocławskimi uczelniami niepublicznymi – Dolnośląską Szkołą Wyższą Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej oraz Dolnośląską Wyższą Szkołą Służb Publicznych „Asesor", a także partnerskimi szkołami w Euroregionie Nysa – Uniwersytetem Technicznym w Libercu oraz Uniwersytetem Nauk Stosowanych w Zittau/Görlitz. W programie „Leonardo da Vinci" niemieckim partnerem KK był Europejski Instytut Kształcenia Podyplomowego (EIPOS) Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie. Uczelnia współdziała z Wyższą Szkołą Zawodową Saksońskiej Administracji (FHSV) w Miśni w kształceniu w ramach Studium Administracji Niemiec i Polski. Uczestniczy również w pracach polskiej strony przedsięwzięcia edukacyjnego PONTES (Mosty). Podpisano również porozumienie ze społeczno-prywatnym Uniwersytetem „Ukraina" w Kijowie.

Uczelnia stwarza system motywacyjny oraz najlepsze, jak na swoje niewielkie możliwości finansowe, warunki naukowego rozwoju kadry. Ma temu sprzyjać wzmocnienie oraz większe usamodzielnienie podstawowych jednostek szkoły, które z instytutów przekształca się w wydziały, z zakładami dydaktycznymi jako wewnętrznymi jednostkami organizacyjnymi, tożsamymi z przyznanymi kierunkami studiów. Tworzone wydziały to: humanistyki i sztuk pięknych; edukacji zdrowotnej i środowiskowej; techniki i zarządzania. Silne dydaktyczno-naukowe rady wydziałów powinny stanowić dobrą ramę kadrową oraz organizacyjną, zapewniającą wysoką jakość dydaktyki, życia naukowego i kształcenia kadry. Celem jest wykreowanie i ustabilizowanie kadry miejscowej, w tym również profesury.

W semestr letni roku akademickiego 2004/2005 KK weszło z kadrą nauczycielską liczącą 287 pracowników, w tym 169 w pełnym wymiarze czasu pracy. Wśród tych ostatnich jest 13 profesorów tytularnych, 19 doktorów hab. i 64 doktorów nauk. 97 nauczycieli zatrudnionych jest na warunkach zlecenia. Następny rok akademicki rozpoczęło 3364 studentów (stacjonarnych – 2933, zaocznych – 1408, podyplomowych – 23), ale oczekuje się wzrostu liczby tych ostatnich w semestrze letnim. Pierwsi absolwenci opuścili KK w 2001 r. i było ich dotąd 2953 (stacjonarnych – 1186, zaocznych – 674, podyplomowych – 1093).

Szkoła powstała niemal na jałowej glebie, bez jakichkolwiek rezerw wstępnych, zasilana wyłącznie skromną dotacją budżetową. Ulokowana w bardzo ubogim regionie, w którym nie zasiedliła się ani jedna szkoła niepubliczna, stara się utrzymywać czesne studiów zaocznych i podyplomowych na minimalnym poziomie. Stąd dochody z tego źródła są znikome. Malejąca rekrutacja na oba odpłatne rodzaje studiów jest pierwszym zwiastunem wysycania się zapotrzebowania na uzupełnianie wyższej edukacji i nadchodzącego nieuchronnie niżu demograficznego.

W tej sytuacji, uczelnia poszukując dramatycznie uzupełniających źródeł zasilania finansowego, widzi szansę ich zarobkowego pozyskania w zagospodarowaniu wolnych pomieszczeń na objętym powojskowym kampusie. Z tej perspektywy KK podpisało dwa ważne porozumienia gospodarcze z warszawskimi instytutami badawczymi produkcji specjalnej – RADWAR i PIT, licząc, oprócz podjęcia licencyjnych szkoleń obsługi, w ramach eksportu wyrobów tych zakładów, również na produkcję niektórych podzespołów. Prowadzone są też rozmowy z władzami miasta Jelenia Góra nad wspólną organizacją parku technologicznego.

Rektor,
prof. Tomasz Winnicki

Pierwszym rektorem, sprawującym teraz urząd przez drugą czteroletnią kadencję, jest prof. zw. dr hab. inż. Tomasz Winnicki, który został do misji założycielskiej KK upoważniony przez rektora macierzystej uczelni – PWr. Z wykształcenia chemik polimerów, po doktoracie przeniósł się, w ramach uczelni, na Wydział Inżynierii Sanitarnej (obecnie Środowiska) i z tą dyscypliną związana jest jego główna działalność naukowa.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy powstała 16 czerwca 1998. Prowadzi obecnie studia na poziomie licencjackim i inżynierskim na kierunkach administracja (administracja publiczna i administrowanie ochroną środowiska), politologia (służby publiczne, służby socjalne, integracja europejska), zarządzanie i marketing (zarządzanie przedsiębiorstwem oraz zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem), turystyka i rekreacja (organizacja turystyki i rekreacji), informatyka (inżynieria komputerowa, systemy i sieci komputerowe, systemy internetowe i multimedialne) oraz zarządzanie i inżynieria produkcji (zarządzanie inżynierskie, sterowanie systemami przemysłowymi).

Rektorem szkoły jest prof. dr hab. Stanisław Dąbrowski.

Od początku swego istnienia szkoła wypromowała 4370 absolwentów. Obecnie na uczelni studiuje 4570 studentów na studiach dziennych, 3871 studentów na studiach zaocznych oraz 327 słuchaczy studiów podyplomowych. Kadrę dydaktyczną tworzy 36 profesorów (w tym 25 z tytułem naukowym profesora lub stopniem naukowym doktora hab.), 85 wykładowców oraz 129 asystentów. W ramach szkoły działa pięć instytutów.

Na bazę dydaktyczną szkoły składa się 18 tys. m^2 sal dydaktycznych, w tym: 15 sal wykładowych wyposażonych w urządzenia multimedialne, 51 sal ćwiczeniowych, 9 pracowni komputerowych, 10 pracowni językowych oraz sale wielofunkcyjne na 1000 osób. Uczelnia posiada własny akademik, stołówkę, klub studencki, ośrodek zdrowia i specjalistyczne laboratoria badawcze.

Od początku swego istnienia Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy z powodzeniem aplikuje (za pośrednictwem Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu) do Komitetu Badań Naukowych o dotacje na badania własne oraz działalność wspomagającą badania.

Rektor,
prof. Stanisław Dąbrowski

Dotacje na badania własne, tzw. granty zewnętrzne, przeznaczone są na finansowanie lub dofinansowanie badań naukowych lub prac służących rozwojowi naukowemu młodej kadry, kształtowaniu specjalizacji naukowych jednostek organizacyjnych uczelni, doskonaleniu metod dydaktycznych oraz rozwojowi nowych kierunków kształcenia.

Dzięki dofinansowaniu z KBN pracownicy dydaktyczni uczelni mogą przeprowadzać badania nad wybranymi przez siebie dziedzinami nauki, aktywnie uczestniczą w konferencjach naukowych, wygłaszając referaty prezentujące wyniki dokonanych badań i analiz. Powyższe działania przyczyniają się do rozwoju naukowego i podnoszenia kwalifikacji zawodowych – w tym również uzyskiwania stopni naukowych – przez młodą kadrę naukowo-dydaktyczną.

Uczelnia zacieśnia współpracę z dotychczasowymi partnerami zagranicznymi poprzez podpisywanie umów bilateralnych w ramach programu „Socrates/Erasmus". Ponadto prowadzone są intensywne poszukiwania nowych partnerów zagranicznych, którymi w 2004 r. zostały uczelnie ze Schmal-

Tab. 47. Baza dydaktyczna PWSZ im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5A

Rodzaj pomieszczenia	Liczba pomieszczeń	m^2
sale wykładowe	8	858
sale językowe	6	250
sale ćwiczeniowe	25	1162,5
pracownie komputerowe	5	470
siłownia	1	87
fitness club	1	91
kawiarnia	1	bd.
szatnia	1	bd.
całkowita powierzchnia		2975

Tab. 48. Powierzchnia użytkowa budynku PWSZ im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5E

Sala wykładowa	Powierzchnia	Liczba miejsc
E1	215 m^2	242
E2	227 m^2	217
E3	246 m^2	249
E4	227 m^2	228
E1…E4	Łączna powierzchnia sal – 916 m^2	Łączna liczba miejsc 936
	Łączna powierzchnia użytkowa budynku – 1910, 3 m^2	

Tab. 49. Wyposażenie sal wielofunkcyjnych w obiektach PWSZ im. Witelona w Legnicy

Wyposażenie	E1	E2	E3	E4
mównica	x	x	x	x
nagłośnienie	x	x	x	x
ekran	x	x	x	x
katedra	x	x	x	x
projektor	x	x	x	x
mikrofon bezprzewodowy	x	x	x	x
klimatyzacja	x	x	x	x
światło dzienne	x	x	x	x
zaciemnienie sali	x	x	x	x
możliwość łączenia sali	–	x	x	x
łączność multimedialna z innymi salami	x	x	x	x
składane trybuny	–	x	x	x

Tab. 50. Baza dydaktyczna budynku PWSZ im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5C

Rodzaj pomieszczenia	Liczba pomieszczeń
sale wykładowe	4
sale językowe	4
sale ćwiczeniowe	54
pracownie komputerowe	2
szatnia	1
całkowita powierzchnia	8915 m^2

kalden oraz z Ludwigsburga na podstawie podpisania umowy o współpracy i umowy w ramach programu „Socrates/Erasmus". Przez projekty starano się pozyskiwać fundusze na działalność dydaktyczną uczelni.

Biblioteka PWSZ im. Witelona w Legnicy utworzona została już w drugim roku istnienia uczelni. Obecnie księgozbiór ściśle dostosowany jest do specjalności kształcenia, liczy 18 tys. woluminów w języku polskim i językach obcych oraz 87 tytułów czasopism polskich i zagranicznych. W ubiegłym roku zakupiono ponad 4 tys. książek. Wzrosła liczba zbiorów specjalnych: nagrań magnetofonowych, wideo, płyt CD. Biblioteka jest skomputeryzowana, wyposażona w nowoczesny program i sprzęt elektroniczny. Umożliwia to współpracę z bibliotekami uczelni krajowych i zagranicznych.

Pomimo swojej krótkiej historii Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy otrzymała wiele nagród i wyróżnień. W 1999 r. uczelnia po raz pierwszy uczestniczyła w V Dolnośląskich Prezentacjach Edukacyjnych „TARED '99", zdobywając od razu główną nagrodę i wyprzedzając wiele renomowanych uczelni wyższych.

Uroczystość wręczenia dyplomów

Czytelnia

Wyróżnieniem innego typu był tytuł w ogólnopolskim konkursie pod patronatem Prezydenta RP „Modernizacja Roku 2000" w kategorii „Obiekty nauki", za przebudowę i modernizację pokoszarowego budynku – siedziby PWSZ. Wyróżnienie to było potwierdzeniem olbrzymiego nakładu sił i środków, jakie zostały poniesione, aby stworzyć obiekt na miarę XXI w., jednocześnie zachowując historyczny wygląd elewacji budynku. Wysiłki te zostały dostrzeżone również w konkursie „Dolnośląska Budowa Roku 2001", w którym uczelnia zajęła II miejsca w kategorii „Renowacja obiektów zabytkowych". W następnym roku szkoła została ponownie wyróżniona tytułem „Modernizacja Roku 2002" w kategorii „Obiekty szkolnictwa podstawowego, średniego i wyższego" za adaptację garaży na sale wielofunkcyjne.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie

Głogów ma długą i bogatą tradycję związaną ze szkolnictwem. Pierwsze wzmianki o szkołach pochodzą z 1233 r. Od XVII w. działało w mieście znane na Śląsku Kolegium Jezuickie, wyróżniające się bardzo wysokim poziomem nauczania. Największy rozkwit głogowskie szkolnictwo przeżywało jednak na początku XX w., kiedy miasto przestało być twierdzą, co wiązało się z nowymi perspektywami rozwoju przestrzennego. Działały tu szkoły ludowe, katolickie i ewangelickie, szkoły średnie i wyższe szkoły średnie.

Panorama uczelni

Z Głogowa wywodzili się znani nauczyciele akademiccy i naukowcy: Jan z Głogowa – dziekan wydziału sztuk na Uniwersytecie Jagiellońskim, nauczyciel Mikołaja Kopernika, prekursor drukarstwa w języku polskim, kanonik wrocławski Kasper Elyan, lekarz i archidiakon głogowski Jan, autor pierwszej polskiej rozprawy epidemiologicznej. Rodowitymi głogowianami byli też: Andreas Schoneus, doktor filozofii i prawa, rektor krakowskiej akademii oraz historiograf króla Jana Kazimierza, Joachim Pastorius. Głogowskim rabinem przez wiele lat był ceniony w Europie wybitny historyk, filozof, judaista i orientalista, Leopold Lucas.

Rektor,
prof. Eugeniusz Józefowski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa jest jedną z najmłodszych uczelni zawodowych w Polsce. Została powołana przez ministra edukacji narodowej i sportu 22 czerwca 2004. Uczelnia dysponuje zabytkowym budynkiem o powierzchni ponad 8 tys. m^2 oraz dwoma obiektami wzniesionymi w latach 70. XX w. Po gruntownym remoncie gmachu głównego studenci mogą korzystać z sal dydaktycznych, laboratoriów komputerowych, biblioteki, pokojów gościnnych przeznaczonych także dla nauczycieli akademickich oraz sklepiku i baru.

Inauguracja roku akademickiego 2004/2005

Obecnie w szkole bezpłatnie studiuje w systemie dziennym 130 studentów na dwóch kierunkach oraz 11 na płatnych studiach zaocznych. Uczelnia oferuje studia licencjackie na kierunkach: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych oraz finanse i bankowość.

Po ukończeniu studiów licencjackich studenci mają możliwość kontynuowania studiów na dwuletnich uzupełniających studiach magisterskich: stosowne umowy zostały zawarte z Uniwersytetem Zielonogórskim, AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Akademią im. Jana Długosza w Częstochowie.

Senat PWSZ podjął uchwałę o przyjęciu nowych kierunków i specjalności: finanse i bankowość ze specjalnościami rachunkowość i finanse, finanse w ochronie środowiska, finanse przedsiębiorstwa; edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych ze specjalnościami edukacja i terapia przez sztukę, multimedia w edukacji i projektowaniu, projektowanie komunikatów wizualnych; kulturoznawstwo ze specjalnościami turystyka kulturowa, animacja kultury.

PWSZ proponuje też siedem kierunków studiów podyplomowych: kontroli wewnętrznej i audytu wewnętrznego; kontroli budżetowej; rachunkowości i kontroli budżetowej; zarządzania projektami Unii Europejskiej; doradztwa pedagogicznego w zakresie wspomagania dzieci i młodzieży z trudnościami; edukacji artystycznej w zakresie terapii przez sztukę; organizacji i zarządzania placówkami oświatowymi.

Zbiory biblioteki są w całości skatalogowane w systemach informatycznych. Księgozbiór rozwija się i powiększa z dnia na dzień. Składa się nie tylko z pozycji dostosowanych do kierunków studiów, jakie oferuje uczelnia, ale także obejmujących inne dziedziny. Studenci mają do dyspozycji komputerową czytelnię z dostępem do Internetu. W najbliższym czasie, dzięki bibliotecznemu programowi Libra 2000, będą mogli również zamawiać książki przez Internet. Biblioteka zapewnia też inną fachową literaturę. Uczelnia podpisała

Laboratorium multimedialne

porozumienie z AE we Wrocławiu, która dysponuje punktem bibliotecznym w Głogowie, o możliwości korzystania z tych zbiorów.

Od pierwszych dni funkcjonowania głogowskiej PWSZ aktywnie działa jej studencki samorząd. Reprezentuje interesy studentów, jego przedstawiciele biorą udział w pracach Senatu, Komisji Stypendialnej i Komisji Odwoławczej. Studenci uczestniczą w działalności Głogowskiego Klubu Filmowego „Negatyw", współpracują z Dyskusyjnym Klubem Filmowym „Oskar". W PWSZ działa też galeria „Przeciąg", gdzie studenci kierunku artystycznego prezentują swoje prace.

NIEPUBLICZNE UCZELNIE ZAWODOWE

Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej

Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej jest uczelnią niepaństwową powołaną na podstawie decyzji MEN z 16 czerwca 1997. Uczelnię wpisano do rejestru uczelni niepaństwowych pod pozycją 118 (decyzja MEN z 30 czerwca 1997). Założycielem uczelni jest Oddział Regionalny Towarzystwa Wiedzy Powszechnej we Wrocławiu.

Już w fazie powstawania DSWE TWP jej twórcy przyjęli założenie budowy uczelni o statusie akademickim. Od chwili powołania prowadziła dwa kierunki studiów: pedagogika i pedagogika specjalna. W kolejnych latach działalności uczelnia uzyskała uprawnienia do prowadzenia dwóch nowych kierunków studiów licencjackich: stosunków międzynarodowych (decyzja MEN z 30 września 1999) oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej (decyzja MEN z 6 listopada 2000).

Rektorem Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej we Wrocławiu jest prof. dr hab. Robert Kwaśnica. Kanclerzem uczelni jest mgr inż. Edward Błaszczyk, prorektorem ds. kształcenia dr Teresa Stasieńko, prorektorem ds. nauki i współpracy z zagranicą prof. dr hab. Dorota Gołębniak, prorektorem ds. studenckich dr Czesław Malczewski.

Uczelnia ma strukturę wydziałową. Wydział Nauk Pedagogicznych został powołany na mocy uchwały Senatu z 30 września 2003. Jego dziekanem jest prof. dr hab. Bożena Wojtasik. Wydział Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych został powołany na mocy uchwały Senatu z 30 września 2004. Jego dziekanem jest prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski.

Bydynek przy ul. Wagonowej 9

Wydział Nauk Pedagogicznych prowadzi działalność dydaktyczną, naukową i usługową w zakresie dyscyplin związanych z kierunkami: pedagogika specjalna i pedagogika. W jego skład wchodzą obecnie cztery instytuty: Pedagogiki, Pedagogiki Specjalnej, Kształcenia Ustawicznego Nauczycieli i Studiów Edukacyjnych oraz Międzynarodowy Instytut Studiów nad Kulturą i Edukacją.

Działalność Wydziału Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych skupia się wokół dyscyplin związanych z kierunkami dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz stosunki międzynarodowe. W jego skład wchodzą dwa instytuty: Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej oraz Stosunków Międzynarodowych.

Organami kolegialnymi uczelni są Senat i Konwent. Organem kolegialnym wydziału jest Rada Wydziału.

DSWE TWP systematycznie powiększała bazę lokalową. Uczelnia rozpoczynała działalność bez własnego budynku, ale już w pierwszym roku stała się właścicielem gmachu przy ul. Wagonowej 9. Od 2002 r. szkoła w formie dzierżawy użytkuje budynek przy ul. Strzegomskiej 47. Rok później własnością DSWE TWP stał się kolejny budynek przy ul. Wagonowej 6, a w 2004 zakupiono budynek przy ul. Strzegomskiej 55. Łączna powierzchnia budynków wynosi 12 590 m^2.

W ośmioletnim okresie funkcjonowania DSWE TWP dynamicznie rozwijała się współpraca z zagranicą rozpoczęta podpisaniem umów z Tennessee Technological University oraz Wyższą Szkołą Zawodową w Fuldzie. Potem przyszły kolejne kontakty i wspólne działania, m.in. z takimi ośrodkami jak: Bradford, Utrecht, Walencja, oraz członkostwo w międzynarodowych stowarzyszeniach. Ożywiona współpraca międzynarodowa zaowocowała organizacją konferencji międzynarodowych, letnimi szkołami dla młodych naukowców, a także wykładami i spotkaniami z wieloma osobistości świata nauki z Polski i zagranicy (Haiden White, Slavoj Zizek, Jan Gross i wielu innych). Wyrazem konsekwentnie rozwijanej współpracy z zagranicą jest także utworzenie w DSWE TWP Międzynarodowego Instytutu Studiów nad Kulturą i Edukacją. W roku akademickim 2003/2004 w DSWE TWP w ramach programu „Socrates/Erasmus" rozpoczęli studia pierwsi studenci z zagranicy. Działalność naukowa rozpoczęła się już w pierwszym roku funkcjonowania uczelni, kiedy to powstał kwartalnik myśli społeczno-pedagogicznej „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja". Potem przyszły konferencje naukowe, granty badawcze wewnętrzne oraz finansowane przez MEN i KBN, seminaria naukowe, a także konsekwentnie realizowane kształcenie młodej ka-

Siedziba TWP, ul. Wagonowa 1

dry naukowej (13 doktorantów). DSWE TWP była także organizatorem V Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego (23–26 września 2004). Po raz pierwszy Polskie Towarzystwo Pedagogiczne powierzyło organizację zjazdu uczelni niepaństwowej.

Obecnie w obrębie utworzonych czterech kierunków studiów (pedagogika, pedagogika specjalna, stosunki międzynarodowe oraz dziennikarstwo i komunikacja społeczna) proponujemy 22 specjalności na studiach licencjackich. Natomiast na kierunku pedagogika i pedagogika specjalna na studiach magisterskich proponujemy 7 specjalności na studiach jednolitych i 10 na studiach uzupełniających. Wzbogaciła się również oferta studiów podyplomowych.

Działalność dydaktyczna

Uczelnia kształci na poziomie licencjackim, magisterskim i podyplomowym. Organizuje także kursy specjalistyczne. Studia licencjackie trwają sześć semestrów. Studia magisterskie organizowane są w formie studiów jednolitych pięcioletnich (10 semestrów) oraz czterosemestralnych studiów uzupełniających dla absolwentów studiów zawodowych. Studia podyplomowe odbywające się tylko w systemie zaocznym przeznaczone są dla absolwentów studiów magisterskich, a także licencjackich. Trwają od 2 do 4 semestrów.

Ogółem w roku akademickim 2004/2005 na różnych poziomach kształcenia studiuje w DSWE TWP 6845 studentów:

Jedna z sal w budynku przy ul. Strzegomskiej 47

na studiach magisterskich jednolitych – 106 osób; na studiach magisterskich uzupełniających – 1696 osób; na poziomie licencjackim – 4432 osoby; słuchaczami studiów podyplomowych jest 616 osób. W DSWE TWP kształci się 1091 studentów dziennych oraz 5145 zaocznych. Dotychczas mury uczelni opuściło 3816 absolwentów.

Studenci

Poza ofertą zajęć dydaktycznych DSWE TWP ma dla studentów wiele innych atrakcyjnych propozycji rozwijania pasji i zainteresowań. Ważnym przejawem studenckiej aktywności są koła naukowe oraz koła zainteresowań. Pierwszym kołem naukowym powołanym w DSWE TWP było utworzone w styczniu 2000 r. Koło Naukowe Studentów DSWE TWP. Kontynuowaniem prac tego koła jest powołanie Koła Naukowego Studentów Pedagogiki Specjalnej „Resocjalizacja". Kolejnymi są: Koło Naukowe Studentów Stosunków Międzynarodowych, Koło Naukowe Studentów Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Koło Fotograficzne Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Koło Realizacji Filmowej i Telewizyjnej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej oraz Koło Artystyczne Instytutu Pedagogiki. Organizowane są również imprezy integracyjne oraz obozy naukowe i językowe. Studenci wydają własne biuletyny i czasopisma („Spięcie" i „Negatyw"), działa także radio internetowe (Radio Bit). Uczelnia posiada szkolną drużynę ko-

Pracownia komputerowa

szykówki, uczestniczącą w wielu amatorskich rozgrywkach na terenie Wrocławia. W szkole działa również Akademicki Związek Sportowy.

Wydawnictwo naukowe

Decyzją Rektora DSWE TWP na uczelni utworzono wydawnictwo naukowe. Publikuje ono prace naukowe oraz skrypty i pomoce naukowe dla studentów. Ponadto wydaje dwa czasopisma. Pierwszym z nich jest kwartalnik myśli społeczno-pedagogicznej „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja". Jest to pismo recenzowane, notowane w rankingu KBN. Drugim czasopismem naukowym jest półrocznik „2K – Kultura i Komunikacja". Jego radę redakcyjną tworzą znani teoretycy mediów i komunikacji z Polski i Niemiec. Redakcja pisma publikuje m.in. prace z teorii kultury i komunikacji oraz

Biblioteka

teorii dyskursu. Wydawnictwo DSWE TWP opublikowało do tej pory 31 książek naukowych.

Biblioteka

Biblioteka powstała wraz z założeniem uczelni. Pierwsze książki pochodziły głównie z darów i przekazane zostały w depozyt przez rektora szkoły. Od 1 lutego 1998 uruchomiony został system komputerowy SOWA i wprowadzono doń pierwsze tytuły książek.

Obecnie system jest już rozbudowany, unowocześniony, a w jego pamięci znajdują się opisy blisko 32 tys. egzemplarzy książek, czasopism i mediów elektronicznych z zakresu dyscyplin uprawianych na naszej uczelni oraz dyscyplin pomocniczych. Mieści się tu także ponad 58 tys. rekordów bibliograficznych tworzonej od pierwszych dni bazy danych z zakresu stosowanych nauk społecznych, głównie dyscyplin uprawianych na uczelni. Na bieżąco biblioteka gromadzi też 170 tytułów czasopism, w tym 11 zagranicznych.

Badania naukowe i współpraca z zagranicą

Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP aspiruje do statusu uczelni akademickiej. Realizując te aspiracje, kierownictwo szkoły stara się, aby jej pracownicy naukowo-dydaktyczni tworzyli aktywne i zauważalne w skali kraju środowisko intelektualne, inicjuje i wspiera kontakty profesorów i studentów z ośrodkami akademickimi za granicą, organizuje liczące się na mapie naukowej Polski przedsięwzięcia naukowo-badawcze. Jednocześnie uwzględnia oczekiwania i aspiracje rozwojowe mieszkańców Dolnego Śląska oraz wspomaga władze administracyjne w ich wysiłkach budowania nowoczesnego, cywilizacyjnie rozwiniętego regionu Europy. Działalność naukowa opiera się na kilku podstawowych elementach. Pierwszym z nich jest realizacja indywidualnych oraz zespołowych projektów badawczych i grantów, drugim organizacja konferencji i szkół letnich dla młodych naukowców, trzecim seminaria naukowe i wykłady otwarte. Uczelnia od początku przywiązywała dużą wagę do kształcenia młodej kadry naukowej, a konieczność intensyfikacji badań znalazła wyraz w utworzeniu Międzynarodowego Instytutu Studiów nad Kulturą i Edukacją.

Oprócz badań naukowych uczelnia podejmuje pracę na rzecz miasta i regionu. W marcu 2005 r. powstało Akademickie Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, które realizuje zadania badawcze, dydaktyczne i usługowe. Uczelnia prowadzi także Liceum Akademickie.

W Dolnośląskiej Szkole Wyższej Edukacji TWP przywiązuje się dużą wagę do współpracy z zagranicą. Umowy zawierane w ramach programu „Socrates/Erasmus" umożliwiają studentom i pracownikom realizację części zadań dydaktycznych w wybranych uczelniach europejskich. Doskonalenie procesu dydaktycznego dokonywane jest także poprzez udział pracowników i studentów w innych edukacyjnych programach europejskich („Comenius", „Grundtvig"). Rozwija się współpraca z uczelniami amerykańskimi, niemieckimi i rosyjskimi. Zawarto dwustronne umowy z Tennessee Technological University i New School for Social Research. Animacją wspólnych projektów we współpracy z uczonymi i młodzieżą akademicką z różnych ośrodków naukowych zajmuje się Międzynarodowy Instytut Studiów nad Kulturą i Edukacją.

Kadra

W pierwszym roku działalności na uczelni zatrudnionych było w wymiarze pełnych etatów 22 nauczycieli akademickich. Obecnie, w ósmym roku istnienia, notuje się siedmiokrotny wzrost zatrudnienia. W Dolnośląskiej Szkole Wyższej Edukacji zatrudnionych jest obecnie (stan na 1 lutego 2005) na umowę o pracę 159 pracowników naukowo-dydaktycznych. W tym na stanowisku profesora zatrudnionych jest 51 osób, adiunkta – 66, starszego wykładowcy – 8, asystenta – 29 oraz na stanowisku lektora – 5. Dla 90 z nich, co stanowi 56% ogółu zatrudnionych, Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji jest podstawowym miejscem pracy. Stan zatrudnienia znacznie przekracza tzw. limit kadrowy wyznaczony przez ustawę o szkolnictwie wyższym. Dzięki temu m.in. uczelnia uzyskała uprawnienia do prowadzenia studiów magisterskich i może ubiegać się o przyznanie uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora (w listopadzie 2005 r. uczelnia otrzymała prawo nadawania stopnia naukowego doktora n. pedagogicznych). Poza pracownikami zatrudnionymi na podstawie umowy o pracę w DSWE TWP realizuje zajęcia dydaktyczne około 200 nauczycieli zatrudnionych w innej formie. W większości aktywnie włączają się oni w prace badawcze i usługowe. Uczelnia zatrudnia także 54 osoby pracujące w administracji.

Zatrudnienie pracowników naukowo-dydaktycznych w poszczególnych jednostkach uczelnianych przedstawia się następująco: Wydział Nauk Pedagogicznych 109 osób, Wydział Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych 45 osób, Studium Języków Obcych 5 osób.

Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor"

Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor" jest uczelnią niepaństwową, działającą na mocy decyzji Ministra Edukacji Narodowej, wydanych na podstawie ustawy o wyższych szkołach zawodowych z 26 czerwca 1997. Decyzją Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 sierpnia 2000 uczelnia wpisana została do rejestru uczelni niepaństwowych pod numerem 44.

Rektor, prof. Ludmiła Dziewięcka-Bokun

Założycielem i rektorem uczelni jest prof. dr hab. Ludmiła Dziewięcka-Bokun, absolwentka Wydziału Prawa UWr, nauczyciel akademicki tej i wielu uczelni zagranicznych, w tym uniwersytetów w Leiden i w Brukseli, w USA – Central Michigan University. Autorka ponad 80 publikacji, w tym 5 książek i 23 artykułów drukowanych w opracowaniach i czasopismach obcojęzycznych.

Dziekanem Wydziału Służb Publicznych DWSSP „Asesor" jest dr Anna Oleszkowicz, absolwentka Wydziału Psychologii UWr oraz UAM w Poznaniu, kierownik Zakładu Psychologii Wychowawczej w Instytucie Psychologii UWr.

Siedziba DWSSP „Asesor" mieści się w centrum miasta, przy pl. Teatralnym 6/7, w budynku dawnej szkoły realnej, wzniesionej w latach 1823–1825 z inicjatywy obywateli Wrocławia. W historię tej obywatelskiej szkoły w sposób szczególny wpisało się dwóch jej uczniów: Gerhart Hauptmann, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1912 r., oraz Friedrich Bergius, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie chemii w 1931 r.

„Asesor" kształci pracowników różnorodnych służb publicznych, w tym pracowników administracji rządowej i samorządowej różnych szczebli, administracji zespolonej, administracji wymiaru sprawiedliwości, służb cywilnych, policji, straży pożarnej, kadr menedżerskich placówek oświatowych, ubezpieczeniowych, ochrony zdrowia, domów kultury, zespołów pomocy społecznej, centrów pomocy rodzinie, ośrodków opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych, organizacji pozarządowych, organizacji pożytku publicznego.

Szkoła prowadzi trzyletnie wyższe studia zawodowe na kierunku administracja, na specjalnościach: administracja publiczna, służby socjalne, służby współpracy z zagranicą oraz studia podyplomowe.

Wspólny dla wszystkich specjalności program pierwszego roku studiów zawiera m.in. prawoznawstwo, komunikację społeczną, etykę, wstęp do socjologii i psychologii, filozofię demokracji, statystykę, techniki pracy umysłowej, makro- i mikroekonomię oraz języki obce.

Na specjalności administracja publiczna oferta dydaktyczna DWSSP „Asesor" obejmuje takie przedmioty jak: funkcjonowanie administracji rządowej i samorządowej, prawo administracyjne, postępowanie sądowo-administracyjne, finanse publiczne i samorządowe, wybrane zagadnienia prawa bankowego, podatkowego i cywilnego, prawo o wykroczeniach, prawo europejskie, ochrona środowiska, zarządzanie kryzysowe, służba cywilna, prawa człowieka, kontrola w administracji rządowej, polityka kulturalna, polityka społeczna oraz patologie życia publicznego.

Na specjalności służby socjalne wykładane są takie przedmioty jak pedagogika społeczna, prawo rodzinne i opiekuńcze, prawo zabezpieczeń społecznych, wybrane zagadnienia prawa cywilnego i karnego, organizacja i finansowanie ubezpieczeń społecznych, prawo socjalne Unii Europejskiej, polityka społeczna, polityka ochrony zdrowia, demografia, problematyka funkcjonowania rynku pracy, terapia wobec przemocy i zaniedbania, rodzina jako środowisko wychowawcze, metodyka pracy socjalnej, funkcjonowanie rynku pracy i walka z bezrobociem, zarządzanie kryzysowe.

Na specjalności służby współpracy z zagranicą program obejmuje m.in.: historię dyplomacji, międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze, geografię polityczną, organizacje międzynarodowe we współczesnym świecie, prawa człowieka, globalizację, bezpieczeństwo międzynarodowe, politykę zagraniczną RP, międzynarodowe prawo publiczne, prawo konsularne i dyplomatyczne, prawo europejskie, politykę kulturalną, negocjacje międzynarodowe, zarządzanie konfliktem międzynarodowym, wybrane zagadnienia z zakresu wiedzy o literaturze, religii, filmie, teatrze, muzyce oraz retorykę i komunikację medialną.

IX Dolnośląskie Prezentacje Edukacyjne, TARED 2003, Wrocław

313 absolwentów DWSSP „Asesor" kontynuuje studia na policencjackich studiach magisterskich na UWr – na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii oraz na Wydziale Nauk Społecznych, na Uniwersytecie Opolskim, w wyższych szkołach niepaństwowych Wrocławia, Poznania i Katowic.

DWSSP „Asesor" zatrudnia 25 nauczycieli akademickich, w tym: 2 z tytułem naukowym profesora, 3 ze stopniem naukowym doktora hab., 19 ze stopniem naukowym doktora oraz 1 z tytułem zawodowym magistra. Ponadto na stałe z uczelnią współpracuje 125 nauczycieli akademickich oraz praktyków, w tym 46 z tytułami doktora, doktora hab. oraz profesora.

Zdobywaną w toku studiów wiedzę i umiejętności studenci szkoły doskonalą w czasie 15-tygodniowych praktyk zawodo-

Tab. 51. Liczba studentów w DWSSP „Asesor"

Studenci	administracja publiczna	służby socjalne	ogółem
studia dzienne	145	57	202
studia zaoczne	778	314	1092

Międzynarodowe praktyki szkoleniowe w Niemczech, Berlin 2003

wych, odbywanych w różnorodnych instytucjach administracji oraz służb socjalnych w kraju i za granicą. Korzystając z dobrodziejstwa umów partnerskich i programu UE „Leonardo da Vinci", 75 studentów odbyło 2-, 4-, 12-tygodniowe staże zawodowe w Anglii, Danii, Finlandii, we Francji i w Niemczech oraz blisko 300 studentów i słuchaczy studiów podyplomowych wzięło udział w wyjazdach szkoleniowych do Centrum Zarządzania Kryzysowego w Ostrawie, Ośrodka Pomocy Społecznej w Bredzie, Kolegium Europejskiego w Brugii, Komisji Europejskiej i NATO w Brukseli, na Międzynarodowe Szkoły Letnie w Strasburgu, w Görlitz i w Cottbus.

Zagranicznymi partnerami DWSSP „Asesor" są uczelnie zawodowe z: Niemiec – Fachhochschule der Sächsischen Verwaltung Meißen, Fachhochschule Lausitz/Cottbus, Hochschule Zittau/Görlitz, z Norwegii – Akershus University College, z Finlandii – University of Kuopio i Pohjois-Savo Polytechnic oraz organizacje pomocy społecznej w Anglii – Winged Fellowship Trust, Community Services Volunteers, People Train LTD, Finlandii – Regional Social and Health Resource Center/North Carelia.

Uczelnia prowadzi szeroko zakrojoną pomoc socjalną dla studentów stacjonarnych i zaocznych; z funduszu stypendialnego przyznawane są stypendia socjalne i zapomogi losowe. Za bardzo dobre wyniki w nauce studenci otrzymują stypendia naukowe.

Samorząd uczelni realizuje bogaty program pracy na rzecz społeczności uczelnianej oraz społeczności lokalne, m.in. współorganizuje otrzęsiny beanów, doroczne majowe Juwenalia studenckie, wydaje gazetkę studencką, współpracuje w regionalnych strukturach wolontariatu międzynarodowego, ze schroniskiem św. Brata Alberta oraz z Wrocławskim Teatrem Lalek przy obsłudze Międzynarodowych Spotkań Teatralnych „Lalka, Loutka, Bábka, Báb". W ramach programu „«Asesor» dzieciom" co roku organizuje dwutygodniowe półkolonie dla dzieci z ubogich rodzin dzielnicy Rakowiec i Stare Miasto. Przy Samorządzie Studenckim działa koło studenckie „Warsztaty teatralno-filmowe".

Otrzęsiny 2004

Studenci DWSSP „Asesor" dbają o zdrowie i kondycję fizyczną, uprawiając aerobik, pływanie, taniec towarzyski, kajakarstwo, koszykówkę i siatkówkę. Drużyna koszykówki DWSSP „Asesor" Show, osiągając liczne sukcesy, sławi imię uczelni.

Drużyna koszykówki DWSSP „Asesor" Show

Biuro karier DWSSP „Asesor" służy pomocą wszystkim studentom i absolwentom wyższych uczelni Wrocławia poprzez doradztwo zawodowe, promowanie studentów i absolwentów, organizowanie szkoleń na temat rynku pracy oraz aktywnych form poszukiwania pracy, jak również współpracuje z Wojewódzkim Urzędem Pracy przy tworzeniu programów przeciwdziałania bezrobociu.

Oferta dydaktyczna DWSSP „Asesor" poszerzona jest o studia podyplomowe, takie jak: administracja publiczna w Polsce i w UE, administracja rządowa w Polsce i w Niemczech, administracja i przedsiębiorczość w kulturze, równouprawnienie kobiet i mężczyzn w UE i prawodawstwie polskim, zarządzanie kryzysowe, studia europejskie – programy i fundusze UE, organizacja pomocy społecznej, specjalizacja I stopnia w zawodzie pracownika socjalnego.

Działalność dydaktyczna i społeczna DWSSP „Asesor" uhonorowana została Nagrodą Główną Ministra Stanu w Kancelarii Prezydenta RP na Targach Edukacyjnych TARED w 2001 r. oraz nominacją do Nagrody Zachodniej Izby Gospodarczej „Dolnośląskie Gryfy 2004" w kategorii „Za największy wkład w dziedzinie edukacji na rzecz gospodarki dolnośląskiej", a także licznymi podziękowaniami za pracę na rzecz obywateli miasta Wrocławia i woj. dolnośląskiego.

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu działa na podstawie ustawy z 26 czerwca 1997 o wyższych szkołach zawodowych. Decyzją Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 1998 została wpisana do rejestru niepublicznych uczelni zawodowych pod pozycją 8. Założycielem Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu jest Towarzystwo Edukacji Bankowej SA (TEB SA), jedna z największych niepaństwowych instytucji edukacyjnych.

Rektorem Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu jest prof. dr hab. Stefan Forlicz. Funkcję dziekana WSB pełni dr hab. Andrzej Kaleta, prof. WSB, natomiast prodziekana dr Andrzej Sucholiński. Kanclerzem WSB jest dr Marek Natalli, wicekanclerzem dr hab. Maciej Jasiński, prof. WSB. Uczelnia zatrudnia 187 pracowników dydaktycznych, m.in. 20 profesorów, w tym 7 pracowników z tytułem profesora i 13 ze stopniem doktora hab. oraz 35 doktorów.

Siedziba Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu

Studia w Wyższej Szkole Bankowej we Wrocławiu trwają 3 lata i kończą się uzyskaniem tytułu licencjata. Zdobyte kwalifikacje i dyplom ukończenia WSB zapewniają wyższe wykształcenie zawodowe. Dzięki umowie z AE we Wrocławiu absolwenci WSB mogą na tej uczelni kontynuować naukę na dwuletnich studiach uzupełniających magisterskich i zdobyć tytuł magistra ekonomii AE we Wrocławiu. WSB prowadzi studia licencjackie na kierunkach: finanse i bankowość oraz zarządzanie i marketing. W ramach pierwszego z nich studenci mogą wybrać następujące dziedziny kształcenia: finanse i handel międzynarodowy, fundusze i programy UE, rachunkowość i finanse przedsiębiorstw, podatki i finanse publiczne, rynki finansowe i bankowość. W ramach drugiego kierunku studenci mogą kształcić się w zakresie marketingu i public relations, organizacji i zarządzania w biznesie, zarządzania w turystyce. WSB stara się również o zgodę Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu na uruchomienie kierunku turystyka i rekreacja.

Uczelnia prowadzi także roczne studia podyplomowe na specjalnościach: audyt wewnętrzny i kontrola finansowa, bankowość, komunikacja społeczna i public relations, logistyka w biznesie, podatki, rachunkowość, studia menedżerskie, wycena nieruchomości oraz zarządzanie kadrami. We współpracy z Wrocławskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli uczelnia prowadzi trzysemestralne podyplomowe studia kwalifikacyjne w zakresie szkolnego doradcy zawodowego. WSB organizuje także jednosemestralne specjalizacyjne studia podyplomowe fundusze strukturalne UE oraz zarządzanie projektem.

Rektor,
prof. Stefan Forlicz

W maju 2004 r. uczelnia podpisała porozumienie o współpracy z Saksońską Akademią Zawodową w Budziszynie. Współpraca ta przewiduje wymianę studentów podczas teoretycznych i praktycznych etapów studiów, wymianę dydaktyków w celu prowadzenia wykładów, seminariów i praktyk oraz opieki nad pracami dyplomowymi i seminaryjnymi oraz współpracę przy organizacji międzynarodowych imprez naukowych.

Studenci WSB mogą także uczestniczyć w warsztatach organizowanych przez Stadtsparkasse Dresden i WSB. Ich celem jest rozwijanie szeroko rozumianej przedsiębiorczości, asertywności i kreatywności wśród studentów. W trakcie warsztatów studenci doskonalą znajomość języka fachowego i zasad bankowości, a także nawiązują bezpośrednie kontakty z młodzieżą niemiecką.

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu podpisała również umowę o wymianie studentów z prestiżową ukraińską uczelnią – Narodowym Uniwersytetem Górniczym (National Mining University) w Dniepropietrowsku. Współpraca ta obejmuje wspólne działania w zakresie pracy naukowo-badawczej, w tym organizację konferencji naukowych, wymianę wykładowców, współpracę i wymianę studentów.

Działalność naukowo-badawcza WSB we Wrocławiu koncentruje się na opracowaniu i realizacji programów badawczych i projektów wdrożeniowych finansowanych ze środków własnych uczelni i innych instytucji krajowych i zagranicznych, w organizacji i publikowaniu rezultatów badań finansowanych ze środków własnych, a także organizacji konferencji naukowych. W WSB wydawany jest periodyk „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu". Uczelnia organizuje cykliczne konferencje naukowe poświęcone procesom decentralizacji finansów publicznych w Polsce. Do tej pory odbyła się konferencja „Decentralizacja finansów publicznych w Polsce" (październik 2002 r.), której celem była m.in. prezentacja dorobku ośrodków naukowych podejmujących badania poświęcone funkcjonowaniu w Polsce i w krajach UE sektora samorządowego w systemie finansów publicznych. Problematykę decentralizacji funduszy systemu finansów publicznych kontynuowano w trakcie konferencji naukowej w październiku 2003 r. i w listopadzie 2004 r. Celem tych seminariów była próba oceny proponowanych zmian w zasilaniu finansowym jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. We współpracy z Polskim Towarzystwem Ekonomicznym (Oddział we Wrocławiu) WSB zorganizowała konferencję naukową „Informacja w biznesie". Wspólnie z Akademią Ekonomiczną we Wrocławiu WSB zorganizowała konferencję „Funkcjonowanie ochrony zdrowia po wprowadzeniu reformy — doświadczenia menedżerskie Dolnego Śląska i Śląska Opolskiego".

Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu

Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu jest uczelnią niepaństwową działającą na podstawie ustawy o wyższych szkołach zawodowych z 26 czerwca 1997. Decyzją Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 14 marca 2002 uczelnia wpisana została do rejestru uczelni niepaństwowych pod numerem 94. W roku akademickim 2004/2005 uczelnia kształciła niemal 800 studentów, z czego połowę stanowili studenci studiów dziennych.

Rektor WSF we Wrocławiu prof. dr hab. Zdzisław Wąsik

Uczelnia prowadzi trzyletnie studia językowe na kierunku filologia w specjalnościach filologia angielska i filologia germańska, realizowane w systemie dziennym, wieczorowym i zaocznym oraz trzysemestralne studia podyplomowe pedagogiczno-metodyczne w zakresie nauczania języka angielskiego lub niemieckiego. Studenci studiów licencjackich mają do wyboru trzy specjalizacje zawodowe: nauczycielską, języka biznesu i translatologiczną. Studia skierowane są do wszystkich zainteresowanych nabyciem wiedzy i praktycznych umiejętności z zakresu filologii angielskiej lub germańskiej oraz podniesieniem kwalifikacji zawodowych.

Najnowszą propozycją programową uczelni jest połączenie studiów na filologii angielskiej lub germańskiej z intensywną nauką drugiego języka obcego: hiszpańskiego, niemieckiego, angielskiego, niderlandzkiego, francuskiego, włoskiego lub rosyjskiego. Osoby wybierające studia dwujęzyczne studiują język angielski lub niemiecki na poziomie akademickim oraz rozpoczynają intensywną naukę drugiego języka obcego od podstaw. W ciągu trzech lat nauki doskonalą znajomość dodatkowego języka w zakresie komunikacji, fonetyki, gramatyki i pisania, a także zapoznają się z elementami literatury, historii oraz realiów kulturowych i społecznych krajów danego obszaru językowego.

Uroczysta immatrykulacja studentów pierwszego roku

Absolwent Wyższej Szkoły Filologicznej staje się licencjonowanym nauczycielem języka angielskiego lub niemieckiego i zyskuje uprawnienia do nauczania języka w szkołach państwowych i niepublicznych. Dyplom licencjata WSF uprawnia do kontynuowania nauki na dwuletnich uzupełniających studiach magisterskich na dowolnej uczelni uniwersyteckiej po spełnieniu obowiązujących w niej wymogów rekrutacyjnych.

Podstawową zasadą polityki szkoły jest przybliżenie studentom specjalistów wysokiej klasy, posiadających wieloletnie doświadczenie dydaktyczne i legitymujących się bardzo dobrą znajomością języków obcych. Gdy inaugurowaliśmy naszą działalność w 2002 r., zatrudniliśmy 31 osób. W 2003 r. WSF miała już 64 wykładowców, a w kolejnym roku stan osobowy zwiększył się o 71% w stosunku do roku poprzedniego. Obecnie na uczelni pracuje 110 osób, z tego 43% legitymujących się tytułem profesora i stopniami naukowymi. Warto podkreślić, że samodzielni pracownicy naukowi stanowią ponad 13% kadry dydaktycznej, co plasuje WSF w ścisłej czołówce krajowej, jeśli brać pod uwagę wskaźnik liczby studentów przypadających na jednego zatrudnionego samodzielnego pracownika nauki. W roku akademickim 2004/2005 zajęcia ze studentami prowadziło 8 profesorów tytularnych, 6 doktorów hab., 32 doktorów, 56 magistrów i 8 rodzimych użytkowników języka.

Gościnny wykład Helmuta Spieringa połączony z projekcją filmu *Fremdsein in Deutschland*

Dzięki międzynarodowym kontaktom wykładowców WSF okazjonalne wykłady gościnne prowadzili profesorowie z zagranicznych ośrodków, jak: Macquarie University z Australii, Asbury College (Wilmore, Kentucky) ze Stanów Zjednoczonych, Univerza v Ljubljanie ze Słowenii, Humboldt Universität Berlin, Philips Universität Marburg, Niedersäch-

sische Landeszentrale für Politische Bildung, Der literarische Salon Berlin, Jugendhof Steinkimmen oraz Haus Schlesien-Königswinter z Niemiec.

W lutym 2004 r. WSF podpisała umowę o współpracy z University of Luton, dokąd wkrótce na dwusemestralne studia wyjechała pierwsza grupa studentów. Z kolei w kwietniu 2004 r. uczelnia otrzymała Kartę Erasmusa, co stworzyło możliwość składania aplikacji i wniosków o unijne programy w zakresie współpracy z innymi uczelniami i wymiany studentów. W ramach programu „Socrates/Erasmus" WSF otrzymała też dotację na wprowadzenie systemu punktów kredytowych ECTS. Ze staży zagranicznych w Londynie, podczas programu „Leonardo da Vinci", korzysta od 2004 r. wielu studentów.

Bazę dydaktyczną WSF stanowią wygodne i nowocześnie wyposażone sale wykładowe i ćwiczeniowe, które zapewniają

Uroczysta gala laureatów organizowanych przez WSF konkursów językowych zDolny Ślązak Gimnazjalista z udziałem władz województwa dolnośląskiego oraz Dolnośląskiego Kuratora Oświaty

komfort nauki i doskonałe warunki pracy. Swobodny dostęp do multimedialnej pracowni komputerowej umożliwia zapoznanie się z zastosowaniami komputerów i Internetu w nauczaniu języków obcych.

Biblioteka WSF gromadzi, opracowuje i udostępnia dynamicznie rozwijający się księgozbiór w działach: literaturoznawstwa, językoznawstwa, realioznawstwa, metodyki, psychopedagogiki, słowników i encyklopedii, praktycznej nauki języka, multimediów oraz czasopism zagranicznych.

Wyższa Szkoła Filologiczna jako instytucja ma już ustabilizowaną renomę nie tylko w regionie Dolnego Śląska. Mimo niespełna pięcioletniej działalności stała się znana w całej Polsce. Pośród ponad 800 studiujących znaleźli się nie tylko mieszkańcy Dolnego Śląska, ale również Bełchatowa, Czechowic-Dziedzic, Częstochowy, Kalisza, Warszawy, a nawet Kołobrzegu, Gorzowa Wielkopolskiego, Kielc i Rzeszowa. W gronie studentów jest również kilkanaście osób mieszkających w Niemczech oraz student narodowości ukraińskiej. Znamienne jest, że ponad 50 osób przeniosło się do nas ze specjalności filologicznych z Poznania, Częstochowy, Zielonej Góry, Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry.

Koncert finałowy organizowanego przez WSF Festiwalu Piosenki Angielskiej

Studenci uczelni to nie tylko bierni odbiorcy wiedzy. Są tacy, którzy aktywnie pracują w samorządzie studenckim, udzielając się społecznie w ramach wolontariatu, poprzez konsultacje studenckie, a także udział w imprezach społeczno-kulturalnych i sportowych. Do sukcesów sekcji sportowej należy zajęcie przez reprezentację II miejsca w siatkówce i IV miejsce w koszykówce w I Mistrzostwach Wyższych Szkół Niepaństwowych Dolnego Śląska.

WSF stanowi nie tylko ważny składnik regionalnego rozwoju, ale uczestniczy też w budowaniu europejskiej przestrzeni edukacyjnej. Trwałe miejsce w regionie zapewniły szkole następujące przedsięwzięcia:

– konkursy „zDolny Ślązak Gimnazjalista" z zakresu języka angielskiego i języka niemieckiego, organizowane cyklicznie od dwóch lat przez WSF we współpracy z Urzędem Marszałkowskim, Dolnośląskim Kuratorem Oświaty oraz Dolnośląskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli, w których łącznie wzięło udział już ponad 18 tys. uczestników z całego Dolnego Śląska;

– Festiwal Piosenki Angielskiej, organizowany pod patronatem Urzędu Miasta Wrocławia we współpracy z Wyższą Szkołą Bankową z udziałem kilkudziesięciu zespołów i solistów z terenu całego Dolnego Śląska;

– zimowe konwersacje dla uczniów szkół średnich „Zasięgnij języka", w ramach których zatrudnieni cudzoziemcy oraz lektorzy WSF nieodpłatnie pomagali uczniom klas maturalnych w przygotowaniu się do matury z języka angielskiego i niemieckiego;

– akcja „Studenci z klasą", podczas której kilkudziesięciu studentów uczestniczyło w udzielaniu bezpłatnych korepetycji językowych uczniom szkół podstawowych i gimnazjów;

– kursy językowe dla bezrobotnych, organizowane wspólnie z Domem Spotkań Angelusa Silesiusa we Wrocławiu.

Misją Wyższej Szkoły Filologicznej we Wrocławiu jest kształcenie praktycznych umiejętności językowych na poziomie akademickim oraz wyposażenie absolwenta w szeroką interdyscyplinarną wiedzę i umiejętności praktyczne, które pozwolą mu na znalezienie atrakcyjnej pracy. Szkoła jest młodą uczelnią, jednak pierwsze 4 lata jej działalności potwierdzają konsekwentne realizowanie tej misji przez władze szkoły.

Wyższa Szkoła Humanistyczna we Wrocławiu

Uczelnia powstała w 2002 r. Jej pomysłodawcą i założycielem jest Wacław Łączyński, który od 1994 r. prowadził firmę szkoleniową Zachodnie Centrum Przedsiębiorczości „Wapol". 9 października 2002 uczelnia została wpisana do rejestru szkół wyższych niepaństwowych decyzją Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu. Kształci studentów w systemie stacjonarnym, wieczorowym i zaocznym na poziomie wyższych studiów zawodowych licencjackich, inżynierskich oraz studiów podyplomowych.

Studia licencjackie obejmują następujące specjalności: filologię germańską, politologię, stosunki międzynarodowe, fizjoterapię, wychowanie fizyczne oraz architekturę wnętrz. Uczelnia zabiega o otwarcie dziennikarstwa i komunikacji społecznej, a także pielęgniarstwa. Studia inżynierskie obejmują takie specjalności jak geodezja i kartografia, gospodarka przestrzenna oraz budownictwo.

Rozpoczęcie pierwszego roku akademickiego w WSH – 2003/2004

Uczelnia wychodzi także naprzeciw oczekiwaniom nowego rynku pracy, organizując studia podyplomowe. W ofercie znajdują się następujące kierunki: rzeczoznawca majątkowy, zarządzanie nieruchomościami, pośrednictwo w obrocie nieruchomościami oraz zarządzanie unijnymi funduszami strukturalnymi. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się kierunek nadzór, kontrola i audyt wewnętrzny w gospodarce i administracji, prowadzony we współpracy z Polskim Instytutem Kontroli Wewnętrznej.

Absolwenci Wyższej Szkoły Humanistycznej mogą kontynuować naukę na uzupełniających studiach magisterskich na uczelniach w kraju, jak również za granicą. Kadrę uczelni stanowią naukowcy, dydaktycy oraz specjaliści prowadzący działalność w wielu dziedzinach życia gospodarczego z Dolnego Śląska.

Zajęcia na kierunku fizjoterapia

Pierwszym rokiem akademickim był rok 2003/2004. Szkoła liczyła ok. 400 studentów, którzy rozpoczęli naukę na wybranym spośród 6 kierunków. W drugim roku działalności uczelnia kształciła ok. 900 studentów. W 2004 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu zezwoliło na otwarcie trzech nowych kierunków: architektury wnętrz, wychowania fizycznego i budownictwa.

Szkoła uczestniczyła w dwóch edycjach targów edukacyjnych we Wrocławiu TARED 2004 i 2005. Przy uczelni powstało Biuro Karier, które pośredniczy w pozyskiwaniu najlepszych pracowników i praktykantów spośród studentów uczelni poprzez prowadzenie banku danych – bazy ofert pracy i praktyk.

Siedziba WSH mieści się we Wrocławiu przy ul. Stabłowickiej.

Stoisko WSH – TARED 2005

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania Copernicus we Wrocławiu

Uczelnia została wpisana do rejestru uczelni niepaństwowych 22 listopada 2001 na podstawie Decyzji Ministra Edukacji Narodowej z 18 października 2001.

WSIiZ Copernicus prowadzi studia inżynierskie w systemie 3,5-letnim na kierunku informatyka, oraz studia licencjackie w systemie 3-letnim na kierunku administracja. Do 2003 r. uczelnia kształciła studentów na kierunku informatyka w dwóch specjalnościach: systemy i sieci komputerowe oraz systemy komputerowe w zarządzaniu. Ogólna liczba studentów pod koniec 2002 r. wynosiła 298 osób. Od 2003 r. WSIiZ Copernicus kształci studentów również na kierunku administracja w trzech specjalnościach: integracja europejska, administracja publiczna, ochrona środowiska. Ogólna liczba studentów w lutym 2004 r. przekroczyła 1000 osób.

Siedziba uczelni

WSIiZ Copernicus we Wrocławiu korzysta z nowoczesnych, zintegrowanych programów nauczania. Oferuje poszerzony program języków obcych, a także możliwość zdobycia międzynarodowego certyfikatu językowego TELC (The European Language Certificates). Pod patronatem WSIiZ Copernicus we Wrocławiu studenci mogą brać udział w małych grantach finansowanych ze środków UE. Uczelnia ma wdrożony międzynarodowy system transferu punktów ECTS.

W 2002 r. szkoła uzyskała autoryzację, stając się Centrum Egzaminacyjnym Sylvan Prometric i dzięki temu studenci mogą zdobywać międzynarodowe certyfikaty producentów oprogramowania np. Novell, SCO, Microsoft, Cisco. Od 2003 r. uczelnia jest Akademią Regionalną Cisco oraz partnerem programów organizowanych przez firmę Microsoft – MSDN Academic Alliance i IT Academy. W 2004 r. uzyskała status Novell Education Academic Partner.

W ramach programu „Leonardo da Vinci" WSIiZ Copernicus we Wrocławiu współpracuje również z T-Matic

Pracownia komputerowa

Grupa Computer Plus sp. z o.o. w Polsce, jak również z Entente UK w Wielkiej Brytanii, Dundee University w Wielkiej Brytanii, AVANTAGES, Portsmouth w Wielkiej Brytanii, MBZ Meuselwitz w Niemczech. Studenci uczestniczą również w programie ELMS – e-academy Inc. ze szkołami i przedsiębiorstwami. Uczelnia zatrudnia kadrę naukowo-dydaktyczną o wysokich kwalifikacjach (w tym profesorów i instruktorów posiadających międzynarodowe certyfikaty). W marcu 2005 r. w szkole pracowało 60 wykładowców. WSIiZ Copernicus we Wrocławiu prowadzi także badania własne i projekty oraz działalność wydawniczą. Uczelnia wyposażona jest w nowoczesne pomoce dydaktyczne, w tym specjalistyczne laboratoria komputerowe. Rozwiązania technologiczne zastosowane w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania Copernicus we Wrocławiu stanowią doskonałą podstawę dydaktyczną zapewniającą zastosowanie w procesie nauczania metod interaktywnych.

Biblioteka

Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu

Szkoła jest pierwszą we Wrocławiu uczelnią niepaństwową, działającą na podstawie ustawy o szkolnictwie wyższym z 12 września 1990. Została wpisana do rejestru uczelni niepaństwowych w 1995 r. pod numerem 59.

Gmach uczelni

WSZiF posiada uprawnienia do prowadzenia studiów zawodowych na kierunkach: zarządzanie i marketing (ZiM) – od 1995 r., finanse i bankowość (FiB) – od 1997 r., informatyka i ekonometria (IiE) – od 1999 r., politologia (P) – od 2001 r. Absolwenci studiów w WSZiF uzyskują tytuły: licencjata lub inżyniera na kierunku ZiM, licencjata lub magistra na kierunku FiB, inżyniera na kierunku IiE, licencjata na kierunku politologia. Na podstawie decyzji Ministra Edukacji Narodowej z 19 czerwca 2000 uczelnia uzyskała przedłużenie zezwolenia na działalność do 30 września 2010.

Od 2003 r. szkoła posiada uprawnienia do prowadzenia studiów magisterskich na kierunku finanse i bankowość. Przyjęto dwustopniowy model kształcenia. Studia magisterskie realizowane są wyłącznie dla absolwentów studiów zawodowych. W 2004 r. uczelnia uzyskała akredytacje Państwowej Komisji Akredytacyjnej dla kierunków politologia oraz zarządzanie i marketing, do roku akademickiego 2009/2010. Wizytówką uczelni są jej nowoczesne obiekty przy ul. Sieradzkiej/Ślężnej oraz przy ul. Łąkowej.

Atuty uczelni to: starannie dobrana kadra naukowo-dydaktyczna, wysoka jakość kształcenia potwierdzona akredytacjami Państwowej Komisji Akredytacyjnej przy Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu, doskonała lokalizacja obiektów uczelni – centrum miasta, komfortowe warunki studiowania, przejrzyste procedury regulujące różne domeny działalności uczelni, wysoki poziom konferencji i seminariów naukowych, rozwój młodej kadry naukowo-dydaktycznej. Wysoką jakość kształcenia naszych studentów gwarantuje starannie dobrana kadra naukowo-dydaktyczna, rekrutująca się spośród najwybitniejszych członków wrocławskiego środowiska akademickiego, a także z zagranicy.

Sala wykładowa

Obecnie uczelnia zatrudnia ok. 150 pracowników dydaktycznych, z czego ponad 30 osób to profesorowie. Oprócz znanych i cenionych teoretyków, studentów do przyszłej kariery zawodowej przygotowują praktycy życia gospodarczego. Spotkania z nimi stanowią dla studentów kompendium wiedzy zawodowej oraz umożliwiają wymianę poglądów i opinii. Uczelnia umożliwia studentom kontakt z czołowymi postaciami świata nauki, angażując tzw. *visiting professors*. Kontakty te są dla studentów także sprawdzianem znajomości języków obcych. Wszyscy studenci mają możliwość korzystania z portalu internetowego uczelni, w którym znajdują się: wirtualny dziekanat, strony wykładowców, informacje o wszystkich działach uczelni oraz ogłoszenia. Każdy ze studentów ma własne konto e-mailowe oraz szeroki i bezpłatny dostęp do zasobów Internetu.

Dynamikę zmian liczby studentów Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu przedstawia poniższa tabela.

Tab. 52. Dynamika zmian liczby studentów Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu

Rok akademicki	Liczba studentów
1995/1996	126
1996/1997	497
1997/1998	1325
1998/1999	2700
1999/2000	3934
2000/2001	4299
2001/2002	4564
2002/2003	3469
2003/2004	2919
2004/2005	3043

Uczelnia umożliwia studentom aktywny udział w życiu akademickim. Istniejący Samorząd Studencki zapewnia współuczestnictwo studentów we wszystkich ważniejszych organach szkoły, a także dba o kontakt ze światem kultury i rozrywki.

Zainteresowania studentów rozwijane są dzięki istniejącym na uczelni kołom naukowym, jak np. Koło Młodych Politologów, koło „Prawa człowieka – prawa kobiet", koło „Zastosowanie informatyki w zarządzaniu".

Studenci kierunku informatyka i ekonometria badają możliwości zastosowania nowych form nauczania przez Internet, czego efektem były publikacje *Na odległość, ale skutecznie* w prestiżowym miesięczniku „CXO – Magazyn Kadry Zarządzającej".

Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów wyposaża swych absolwentów w wiedzę i umiejętności radzenia sobie w stale zmieniającej się rzeczywistości społeczno-ekonomicznej,

Po uroczystości wręczenia dyplomów

uczy przekształcać napotkane problemy w zadania twórcze. Uczelnia dba także o to, by jej absolwenci byli ludźmi otwartymi na świat i innych ludzi oraz by cechowała ich wysoka kultura osobista.

Pierwsi absolwenci kierunku zarządzanie i marketing opuścili mury uczelni w 1998 r., natomiast pierwsi absolwenci kierunku finanse i bankowość pochodzą z 2000 r. Inżynierowie – absolwenci kierunku informatyka i ekonometria po raz pierwszy pojawili się w 2003 r. W kolejnym roku uczelnię ukończyli pierwsi inżynierowie kierunku zarządzanie i marketing. W 2005 r. WSZiF wyedukowała pierwszych absolwentów kierunku politologia oraz pierwszych magistrów z kierunku finanse i bankowość.

Absolwenci studiów licencjackich WSZiF mogą kontynuować naukę na 3- lub 4-semestralnych uzupełniających studiach magisterskich na rodzimej uczelni lub w innej szkole wyższej.

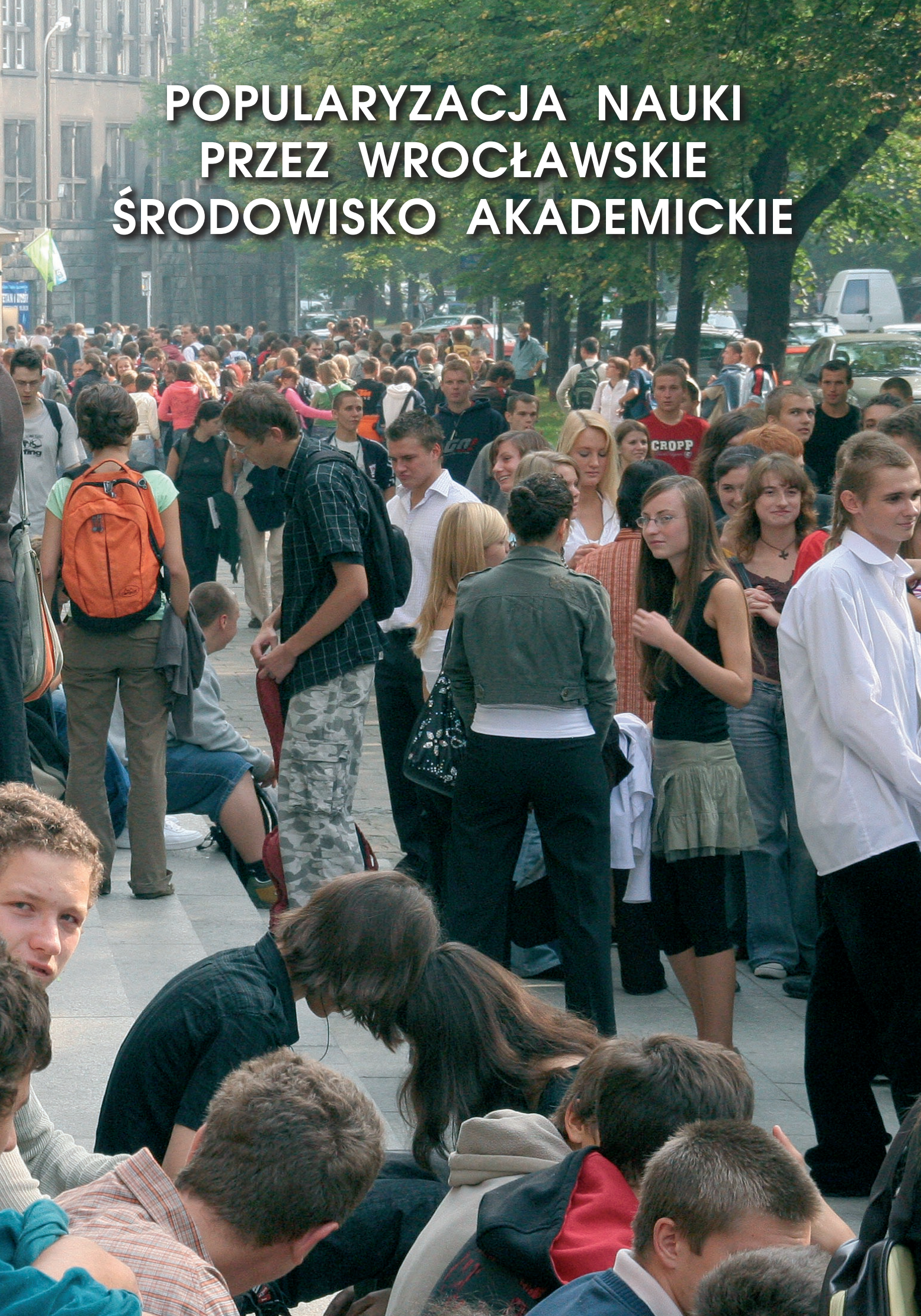
Księgozbiór Biblioteki WSZiF liczy ok. 15 tys. woluminów i zawiera wszystkie pozycje wydawnicze niezbędne studentom oraz wykładowcom. Biblioteka prenumeruje także ok. 100 tytułów czasopism krajowych i zagranicznych.

Uczelnia prowadzi działalność naukową; jej rezultaty publikowane są w „Zeszytach Naukowych WSZiF". Do tej pory wydano 20 numerów. Uczelnia wydaje także podręczniki, skrypty oraz materiały seminaryjne i konferencyjne. Do 2004 r. zorganizowano 19 konferencji, seminariów i sympozjów naukowych, w których uczestniczyło łącznie 470 osób. Efektem jest publikacja prawie 300 referatów.

Tab. 53. Liczba absolwentów Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu

Rok	Liczba absolwentów
1998	100
1999	224
2000	630
2001	800
2002	1235
2003	938
2004	619
Razem:	4546

POPULARYZACJA NAUKI PRZEZ WROCŁAWSKIE ŚRODOWISKO AKADEMICKIE

Dolnośląski Festiwal Nauki

Historia największego, najbardziej masowego przedsięwzięcia środowiska naukowego i artystycznego Wrocławia i Dolnego Śląska – Dolnośląskiego Festiwalu Nauki (DFN), którego celem jest upowszechnianie i propagowanie nauki i jej dorobku – zaczęła się w 1998 r., kiedy prof. Aleksandra Kubicz z UWr przeniosła idee festiwalu na grunt wrocławski. Był to drugi – po warszawskim – festiwal nauki, ak-

II DFN 1999 – prof. Aleksandra Kubicz (druga z prawej), prof. Kazimiera A. Wilk (pierwsza z prawej)

tywizujący praktycznie całe środowisko akademickie do manifestowania społecznej roli nauki. Specjalnie dla niego Wojciech Żdżarski z AMuz skomponował w 1999 r. hejnał (trio trąbek z AMuz jest nieodzownym atrybutem corocznych inauguracji wszystkich edycji festiwalowych). Dolnośląski Festiwal Nauki integruje całe środowiska Wrocławia i Dolnego Śląska wokół dobrej promocji nauki. Festiwal pozbawia naukę jej hermetyczności, a samym naukowcom narzuca rolę jej komunikatywnych rzeczników; umożliwia poznanie warsztatu pracy uczonych i osobiście ich samych; ukazuje, że uczeni bez względu na miejsce swoich badań i dociekań są jedną wielką rodziną; uświadamia społeczności Wrocławia i Dolnego Śląska, że wiedza stoi w centrum najważniejszych procesów cywilizacyjnych i że od poziomu wykształcenia społeczeństwa zależeć będzie nasze miejsce w Zjednoczonej Europie.

Z początkowej weekendowej atrakcji Festiwal Nauki przekształcił się w gigantyczne przedsięwzięcie, które jednak w swym rozmachu nie gubi tego, co najważniejsze: służenia Dolnoślązakom i wrocławianom. Liczba gości festiwalowych z około 12 tys. w pierwszej edycji wzrosła do 77 tys. w 2005 r. (informacje statystyczne zamieszczone są na wykresach). Obecnie Dolnośląski Festiwal Nauki, którego nazwa pojawiła się po raz pierwszy w 2001 r., to ośmiodniowy maraton edycji wrocławskiej, a następnie dwudniowe sesje regionalne w kolejnych tygodniach października w Jeleniej Górze, Legnicy, Wałbrzychu i Ząbkowicach Śląskich.

Współorganizatorami festiwalu są wyższe uczelnie Wrocławia – UWr, PWr, AE im. O. Langego, AM im. Piastów Śląskich, AR, AWF, ASP, PWST im. L. Solskiego w Krakowie – Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu, AMuz im. K. Lipińskiego, PWT, WSOWL, instytuty PAN – Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej, Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych. Od lat z festiwalem współpracują wydziały zamiejscowe PWr i AE w regionie, Ko-

V DFN 2002 – tłumy na wykładach

VI DFN 2003 – spotkanie księcia Yorku Andrzeja z młodzieżą podczas warsztatów „Molekularne nożyczki: podstawy analizy DNA"

legium Karkonoskie w Jeleniej Górze, Wyższa Szkoła Zawodowa w Legnicy, przedstawiciele Urzędu Miejskiego i Kuratorium Oświaty Wrocławia, Legnicy, Wałbrzycha, Jeleniej Góry i Ząbkowic Śląskich, Muzeum Narodowe, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Mensa Polska, Mars Society, British Council Poland, Ogród Zoologiczny, AZS wrocławskich uczelni, Wojewódzka Straż Pożarna czy Stowarzyszenie „Nasza Europa".

Dolnośląskim Festiwalem Nauki kieruje Środowiskowy Koordynator, który przewodniczy pracy Rady Programowej – organu wykonawczego DFN. Koordynatorowi podlega Biuro Festiwalu, usytuowane przy UWr. Prof. A. Kubicz kierowała Festiwalem w l. 1998–2002, a jej następcą jest prof. Kazimiera A. Wilk z PWr.

VII DFN 2004 – studenci Wydziału Lalkarskiego PWST na Poligonie Naukowym

Program Dolnośląskiego Festiwalu Nauki jest odpowiedzią na najważniejsze cywilizacyjne dylematy współczesnego świata. Oferuje gościom wiele propozycji praktycznie ze wszystkich dziedzin nauki (nauk humanistycznych, prawnych i polityczno-społecznych, nauk matematycznych, przyrodniczych, technicznych, ekonomicznych, medycznych, teologicznych, ochrony środowiska, kultury i sztuki, informatyki i mediów czy sportu i rekreacji), w tym dotyczących takich awangardowych działów nauki, jak biotechnologia, nanotechnologia i nanotechnika, a także traktujących o humanizmie nauki i techniki oraz – co uświadamia dobrze pojęty regionalizm i poczucie wspólnoty – o związkach nauki z Wrocławiem i Dolnym Śląskiem. Są to imprezy o różnym charakterze: interdyscyplinarne dyskusje panelowe, wykłady specjalistyczne, pokazy i laboratoria, kawiarnie festiwalowe i kluby dyskusyjne, warsztaty i seminaria, wystawy, wycieczki, spektakle teatralne i koncerty, happeningi naukowe i artystyczne, filmy i czaty. Program DFN tradycyjnie jest wydawany przez organizatorów w formie drukowanej, jego wer-

IX DFN 2006

sja elektroniczna zaś (wraz z wyszukiwarką imprez) jest dostępna na stronie internetowej www.festiwal.wroc.pl od kilku lat. Od 2003 r. do ponad 350 szkół Wrocławia i Dolnego Śląska jest rozsyłany elektronicznie Biuletyn Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.

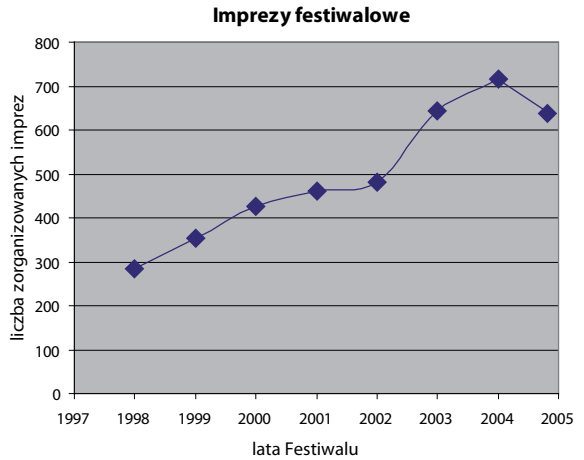
Ogromną popularność festiwal zawdzięcza zaangażowaniu środowiska akademickiego – naukowcom, studenckim kołom naukowym, doktorantom, ludziom kultury i sztuki, jak i nauczycielom Wrocławia i miast Dolnego Śląska, pracownikom domów kultury, pasjonatom popularyzacji wiedzy. Przy realizacji programu pracuje zwykle około 1000–1500 osób. Dla środowiska akademickiego DFN jest niewątpliwie swoistą „szkołą popularyzatorów nauki", która kreuje wielopokoleniowe grono „dydaktyków pasjonatów".

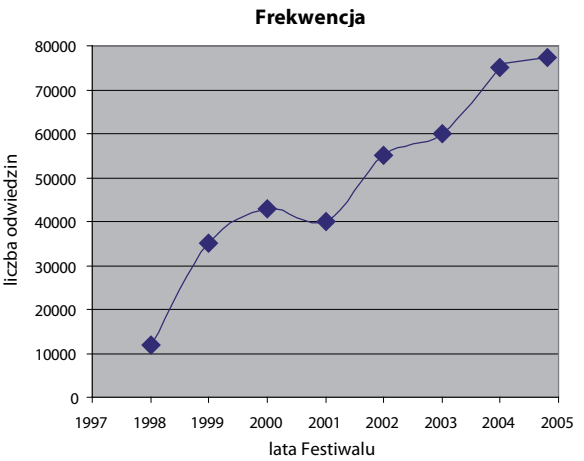
Ta coroczna impreza popularnonaukowa jest adresowana do wielu odbiorców – do młodzieży szkolnej, głównie licealnej i gimnazjalnej, która często wraz z nauczycielami przybywa ze szkół wrocławskich, jak i całego Dolnego Śląska. Dużą część odwiedzających stanowią dorośli, którzy upatrują w festiwalu szansę uzupełnienia swojej edukacji. W 2004 r. po raz pierwszy DFN wyszedł na zewnątrz uczelni i był adresowany do całych rodzin, a głównie do dzieci w wieku przedszkolnym i szkoły podstawowej.

IX DFN 2006

Dolnośląski Festiwal Nauki 1998–2005

Od pierwszej edycji Festiwal Nauki aktywnie uczestniczy w Programie Wspierania Uzdolnień, zapraszając utalentowaną młodzież szkół średnich do organizowania pokazów, organizując konkursy matematyczne, artystyczne czy humanistyczne i nagradzając laureatów. Od 2003 r. wspólną inicjatywą Festiwalu Nauki i Kapituły Dolnośląskiej Rady Wspierania Uzdolnień jest nagradzanie najlepszych młodych Dolnoślązaków statuetką „Hugonka Festiwalowego". W ramach VI DFN w 2003 r. odbył się po raz pierwszy konkurs „O Hugony Festiwalowe" za osiągnięcia w zakresie zastosowań nauki w gospodarce – wspólna inicjatywa DFN i Centrum Steinhausa.

Patronat nad Dolnośląskim Festiwalem Nauki od początku jego działalności obejmują: Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Wrocławia i Opola, Arcybiskup Metropolita Wrocławski, Minister Nauki i Przewodniczący Komitetu Badań Naukowych, Wojewoda Dolnośląski, Marszałek Województwa Dolnośląskiego i Prezydent Wrocławia. Od 1998 r. głównym sponsorem Festiwalu jest Ministerstwo Nauki i Informatyzacji (dawniej KBN), ponadto stałymi darczyńcami są Gmina Wrocław i Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Patronami medialnymi Festiwalu od początku jego istnienia są: TVP3 Wrocław, Radio Wrocław SA, „Gazeta Wyborcza" i „Dolnośląska Gazeta Szkolna".

W ciągu ośmiu lat środowisko naukowe Wrocławia zorganizowało na Dolnośląskich Festiwalach Nauki ok. 2900 imprez popularyzujących naukę, a liczba uczestników z początkowych 10 tys. w 1997 r. zwiększyła się aż do 77 tys. w 2005 r. Festiwal zakorzenił się już w świadomości mieszkańców Wrocławia i Dolnego Śląska. To imponujące osiągnięcie, które jest sukcesem przede wszystkim środowiska naukowego, ale też i w dużym stopniu Rady Programowej złożonej z koordynatorów – przedstawicieli wyższych uczelni Wrocławia i instytutów PAN, a także Biura Festiwalu wspierającego administracyjnie pracę merytoryczną.

Dolnośląski Festiwal Nauki znajduje się w kalendarium najważniejszych wydarzeń Wrocławia i Dolnego Śląska. Cieszy się sympatią i poparciem osób uznanych na świecie. Wśród osobistości, które zaszczyciły swą obecnością organizatorów i uczestników DFN, najbardziej utytułowaną był członek brytyjskiej rodziny królewskiej książę Yorku Andrzej. Otworzył on wystawę upamiętniającą 50-lecie odkrycia DNA oraz zainaugurował VI edycję DFN w 2003 r. Od grudnia 2000 r. Festiwal jest członkiem European Science Events Association i w ramach tego stowarzyszenia uczestniczy w wymianie doświadczeń i wykładowców – ogólnie prowadzi działalność integracyjną w zakresie popularyzowania nauki w krajach UE i służy doświadczeniem organizacyjnym dla jej nowych członków.

Studium Generale na Uniwersytecie Wrocławskim

Studium Generale rozpoczęło swoją interdyscyplinarną działalność seminaryjną w grudniu 1991 r. W l. 1991–1999 ukazało się 8 tomów materiałów seminaryjnych wydanych przez Leopoldinum (wydawnictwo Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego) i Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. Te lata można traktować jako pierwszy okres działalności Studium Generale. W l. 1991–1995 wygłoszono 112 wykładów w ramach 7 cykli poświęconych zastosowaniom teorii symetrii (teorii grup) oraz teorii systemów w naukach przyrodniczych i humanistycznych. Ponad połowa tych wykładów została wydana w tomach I–VI i w tomie VIII pod red. Janiny Gajdy-Krynickiej, Adama Jezierskiego, Jana Mozrzymasa, Adama Nobisa i Antoniego Ogorzałka.

W tomie VII (pod red. Zbigniewa Władysława Solskiego)

zostały zebrane materiały zorganizowanej w ramach Studium Generale sesji naukowej pod nazwą „Twórczość Karola Wojtyły". Tom ten zawiera między innymi wykłady ks. prof. Ignacego Deca, ks. prof. Józefa Tischnera, o. Wacława Oszajcy i o. Jana Góry.

W roku akademickim 2003/2004 rozpoczął się drugi okres działalności Studium Generale. Jednym z celów tego okresu jest ukazanie zastosowań teorii fraktali, samoorganizacji i chaosu deterministycznego w naukach przyrodniczych i humanistycznych. Następnym celem jest zreferowanie ważniejszych i bardziej uchwytnych relacji między symetrią, fraktalami i chaosem deterministycznym.

Tom IX (październik 2004) jest zbiorem materiałów seminaryjnych z roku akademickiego 2003/2004. Są one podzielone na trzy części: 1. Prawda, poznanie, piękno, sztuka (8 wykładów); 2. Chaos, fraktale, ewolucja, antropologia, genetyka, morfogeneza (8 wykładów); 3. Liczba i przestrzeń (2 wykłady).

Podział ten pokazuje, że została utrzymana swoista równowaga: 8 wykładów humanistycznych i 8 wykładów przyrodniczych. Matematyka (część 3) jest samoistną królową nauk, która nie należy do nauk przyrodniczych, mimo że jej rozwój i zastosowania są związane głównie z fizyką i chemią.

Różnorodna, w miarę możliwości interdyscyplinarna refleksja nad prawdą, poznaniem, pięknem i sztuką była obecna w Studium Generale zarówno w pierwszym, jak i drugim okresie jego działalności.

Najważniejsze informacje o działalności Studium Generale zebrane są w jego *Kronice*. Rozdział I *Kroniki* zawiera artykuł prof. Janiny Gajdy-Krynickiej, który ukazuje pierwszy okres działalności Studium z historyczno-filozoficznej perspektywy. W rozdziale II zestawiono programy seminaryjne od grudnia 1991 do grudnia 2004 r. W rozdziałach III i IV

Nasze publikacje

wymieniono dyskusje panelowe i odczyty popularnonaukowe, które odbyły się w l. 1993–1995. Rozdział V zawiera listę 9 tomów materiałów seminaryjnych i wykaz autorów wraz z tytułami wykładów. Zostali w nim również przedstawieni autorzy zamieszczonych w IX tomie głosów dyskusji.

Kronika Studium Generale dowodzi, że w jego działalności (wygłoszenie wykładu lub prowadzenie dyskusji panelowej) uczestniczyli pracownicy 9 wyższych uczelni Wrocławia (UWr, PWr, AMuz, ASP, AM, AR, PFT, AE i AWF) oraz Uniwersytetu Opolskiego, Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu, Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu i ASP w Poznaniu.

Pracami Studium Generale (od początku jego działalności) kierują Rada Programowa i Komitet Redakcyjny w składzie: Janina Gajda-Krynicka, Adam Jezierski, Jan Mozrzymas (przewodniczący), Adam Nobis (sekretarz) i Antoni Ogorzałek.

Jan Mozrzymas

Salon Profesora Dudka

Salon Profesora Dudka to integrująca różne środowiska instytucja, która na stałe wpisała się w krajobraz kulturalny Wrocławia i której sława wykracza poza obręb miasta i regionu, sięgając nawet za granice kraju. Salon istnieje formalnie od stycznia 1996 r., kiedy odbyło się jego pierwsze posiedzenie, jednak jego historia jest znacznie dłuższa. Założyciel Salonu, wrocławski matematyk prof. Józef Dudek, tworzył jego ideę jeszcze za czasów studenckich. Pierwotnie Salon miał kontynuować tradycję spotkań lwowskich matematyków, którzy ze Stefanem Banachem na czele pracowali nad słynną Księgą Szkocką, jednak ostatecznie przeważyła koncepcja dyskusji poświęconych ważnym tematom z różnych dziedzin. Proces powstawania Salonu był bardzo długi, w końcu już jako dojrzały naukowiec prof. Dudek doprowadził do realizacji swojej idei przy pomocy przyjaciół, znajomych, a nawet zupełnie nieznajomych ludzi, którzy są tak liczni, że nie sposób ich tutaj wszystkich wymienić. Początkowo spotkania miały charakter polityczny (przeważało środowisko związane z ROP), jednak po niedługim czasie zakres tematów znacznie się rozszerzył, grono gości zaś stawało się coraz liczniejsze i bardziej zróżnicowane co do poglądów i specjalności.

Spotkanie 92 z Konstantym Gebertem „Tożsamość żydowska, tożsamość polska" prowadził Józef Pinior

Na pytanie, czym jest Salon Profesora Dudka, odpowiedzieć można wielorako. Można powiedzieć, że Salon to przede wszystkim ludzie i unikalna jakość, jaka wobec ich zróżnicowania we wspólnym salonowym bytowaniu powstaje. Są to więc przede wszystkim sam profesor, matematyk,

Spotkanie 196 z Ryszardem Kapuścińskim „Świat po 11 września" prowadził Jan Miodek

który stworzył ideę Salonu oraz zrąb jego zasad, który dzięki swej wytrwałości i sile od lat z górą ośmiu z prawie nienaruszoną cotygodniową regularnością projektuje i przygotowuje spotkania oraz osobiście zaprasza gości, których później trzyma w ryzach, sprawując, jak to ktoś powiedział, „terror Gospodarza"; jego siły wcale nie umniejsza fakt, że jest sprawowany z ogromną dozą humoru. Są to ludzie, którzy pomagają profesorowi w prowadzeniu Salonu, wnosząc swój wkład w postaci nowych pomysłów, idei, usprawnień, propozycji tematów i prelegentów oraz zajmują się innymi – mniej lub bardziej prozaicznymi – sprawami, które do funkcjonowania Salonu są niezbędne. Nie można oczywiście pominąć tutaj plejady znakomitych gości specjalnych z Polski i zagranicy, którzy w Salonie wygłaszają swoje prelekcje: matematyków, fizyków, historyków, filologów, biologów, chemików, genetyków, rektorów, dyplomatów, senatorów, ministrów, prezydentów, malarzy, pianistów, dyrygentów, teologów, dostojników kościelnych, poetów, dziennikarzy czy filozofów. Lista ta nie jest oczywiście pełna, co nie może dziwić, jeśli uświadomimy sobie fakt, że spotkania w Salonie odbywają się co tydzień (z przerwą wakacyjną) od stycznia 1996 r. i od tamtej pory było ich ponad trzysta. O randze Salonu świadczyć może fakt, że jego gośćmi specjalnymi byli: Jan Nowak-Jeziorański, Lech Wałęsa, Leszek Kołakowski, Zdzisław Najder, Władysław Bartoszewski, Leon Kieres, Franciszek Starowieyski, Jan Miodek, Jerzy Stuhr, abp Józef Życiński, Karl Dedecius, Ryszard Kapuściński, Ewa Michnik, Jadwiga Staniszkis, Hilary Koprowski, Ludwik Flaszen, abp Alfons Nossol, hr. Wojciech Dzieduszycki, ks. Adam Boniecki, Janina Ochojska, Lech Kaczyński, kard. Zenon Grocholewski, bp Tadeusz Pieronek, Jan Maria Rokita, Jan Kułakowski, Andrzej Zoll, Bronisław Geremek i inni. Salon to także jego publiczność, która w liczbie ok. 70 osób gromadzi się w nim co piątek. Są wśród nich stali bywalcy, ale zawsze pojawia się ktoś nowy (przez Salon, jak do tej pory, przewinęło się ponad 2,5 tys. osób). Audytorium, podobnie jak goście specjalni, jest niezwykle zróżnicowane co do specjalności, czego rezultatem jest, że dany temat spotkania zawsze zyskuje wieloperspektywiczne ujęcie, co nieraz zdumiewa nawet samego prelegenta, który jest przecież zazwyczaj kimś, kto ma znać się na temacie jak nikt inny. Tematy spotkań to zresztą sprawa, która domaga się osobnej wzmianki – aby oddać ich różnorodność, należałoby właściwie wymienić je wszystkie, na co rzecz jasna nie ma tu miejsca. Oto mała próbka: „Czy świat wchodzi w nową epokę średniowieczną?"; „Natura boi się próżni"; „Świat w oczach wolnomularzy"; „Intelektualista – gatunek Europejczyka"; „Czarne dziury"; „Kobieta w sztuce"; „Piękno w matematyce"; „Każda religia jest darem"; „Sukces reprodukcyjny głupoty"; „Biologiczne korzenie moralności"; „Sztuka dobra, sztuka zła"; „Geometrie dantejskie"; „IV Rzeczpospolita – szansa czy utopia?"; „Z punktu widzenia hieny"; „Kuba na drodze do przemian"; „Czy mistyka ma szanse w XXI wieku?"; „Medycyna przyszłości – szanse, zagrożenia i ograniczenia"; „Powstawanie niepodległej Ukrainy"; „Kolekcjonowanie – przeczucie, że jedno życie nie wystarcza"; „Niebieskie lasery"; „O duszy"; „Młoda polska pianistyka"; „Fascynujący problem nicości"; „Co nam zostało z literatury PRL?"; „Bioinformatyka"; „Wyburzamy Wrocław"; „Świat po 11 września"; „Władza – poszukiwanie nowego paradygmatu"; „Teatr Dalekiego Wschodu"; „Przestępczość w Polsce – zapobieganie i karalność"; „Siła w stosunkach międzynarodowych"; „Ludzie pochodzą od małpy, a chrześcijanie od Żydów"; „Fizyka po Einsteinie"; „Czy demokracja jest możliwa?". Wspomniana wyżej wieloperspektywiczność salonowych dyskusji objawiła się np. w swej pełni podczas spotkania z matematykiem, prof. Andrzejem Birulą-Białynickim, który wygłosił prelekcję pt. „Dowód czy twierdzenie, metoda czy wynik". Prelekcja owa wywołała gorącą dyskusję, w której matematycy odsłaniali tajniki swego warsztatu, logik powiedział co nieco o podstawach matematyki, filozof dołożył swoje o ontologii liczb, teolog zapytywał, czy – jak chciał Steinhaus – między Duchem a materią pośredniczy matematyka, archeolog prawił o materialnych świadectwach prehistorii matematyki, muzyk o matematyce w muzyce, architekt zaś doradzał, jak uczyć matematyki oraz dzielił się anegdotami o swojej szkolnej edukacji matematycznej, wywołując salwy śmiechu. Rzecz jasna, opis ten nie wyczerpuje tego, co na spotkaniu się działo, nie sposób jednak w tym miejscu wspomnieć o wszystkim. Dodajmy jeszcze, że wielu gości specjalnych wyraża po skończonej dyskusji uznanie dla salonowego audytorium, niektórzy czynią to jednak jeszcze w jej trakcie, np. rabin Ivan Caine, który usłyszawszy niezwykle erudycyjny wywód jednego z gości, bynajmniej nie rabina, lecz psychiatry (sic!), odpowiedział tylko skromnie i bez cienia ironii: „Myślę, że to pan powinien siedzieć tutaj na moim miejscu".

Można też powiedzieć, że Salon to zespół idei oraz procedur, zasad i regulacji, które umożliwiają realizację owych idei. Salon jest więc pewną specyficzną instytucją, instytucją nieformalną, jak powiedział Józef Kelera podczas spotkania z Ludwikiem Flaszenem, zaraz potem popadając w wątpliwość, czy nie jest to przypadkiem *contradictio in adiecto*. Naczelną ideą Salonu jest integracja środowisk lokalnych, co udało się znakomicie, a nawet zostało docenione, o czym świadczyć może Nagroda Kolegium Rektorów Wrocławia i Opola, jaką otrzymał prof. Dudek. Było to możliwe ze względu na zakładany pluralizm Salonu, dzięki któremu każdy ma prawo wypowiedzieć w nim swoje zdanie i bronić go (ograniczając się, rzecz jasna, do argumentacji), zgodnie z Wolterowską maksymą „Choćby niemiłe mi były twoje poglądy, zrobię wszystko, żebyś mógł je swobodnie wypowiedzieć". Nic dziw-

nego zatem, że czasem niektóre środowiska wybierają Salon, by dyskutować o swoich problemach, jest to bowiem grunt neutralny, na którym z definicji nikt nie jest faworyzowany. Trzeba powiedzieć, że salonowy pluralizm ma swoje ograniczenia, są bowiem w Salonie rzeczy, które nie podlegają dyskusji, takie jak zasady jego funkcjonowania. Na przykład formuła spotkań jest ściśle przestrzeganym rytuałem, co zostało zapisane w Zasadach Salonu: „Spotkania odbywają się w piątki o godz. 19.00 i składają się z trzech części. W pierwszej otwartą dyskusję poprzedza półgodzinne wprowadzenie do tematu, przygotowane i wygłaszane przez specjalnie zaproszonego w tym celu gościa. Część druga to 45-minutowy antrakt, w którego trakcie jest czas zarówno na indywidualne salonowe rozmowy, jak i na poczęstunek. Trzecia część, mająca zwykle nieco swobodniejszy charakter, przeznaczona jest na dokończenie dyskusji, odpowiedzi na pytania, wyjaśnienie wątpliwości i podsumowanie".

Nad przestrzeganiem reguł czuwa prowadzący spotkanie, którego zadaniem jest także prezentacja osoby gościa specjalnego i moderowanie dyskusji. Funkcję prowadzącego pełni prawie za każdym razem inna osoba, z maestrią dobierana przez profesora tak, aby wraz z gościem specjalnym tworzyła unikalną i ciekawą parę.

Jeśli chodzi o Salon, prawdziwe będzie także stwierdzenie, że jest to byt jak najbardziej materialny, miejsce spotkań nie w sensie metaforycznym, lecz w pełni literalnym, czasoprzestrzennym: wrocławskie mieszkanie profesora przeznaczone wyłącznie na ten cel. Nie można zapomnieć także o jak najbardziej materialnych rekwizytach, które w mieszkaniu tym się znajdują, czyli wspaniałym fotelu – Nagrodzie Kolegium Rektorów Wrocławia i Opola (1999) – na którym zasiadają goście specjalni, drugim ważnym fotelu – fotelu profesora, z którego sprawuje kontrolę nad wszystkim, między innymi przy użyciu słynnego dzwonka, oraz skarbonce stojącej w holu, do której składa się datki, wspomagające funkcjonowanie Salonu. Obraz ten byłby niepełny, gdyby pominąć poczęstunek, jaki spożywają w trakcie przerwy zebrani, którzy aczkolwiek bytują często na najwyższych piętrach abstrakcji, cyzelując kwestie jak najbardziej wyrafinowane i subtelne, z chęcią posilają się znanym chlebem ze smalcem, niezmiennie dostarczanym z Wojnowickiego Zamku przez państwa Iwonę i Franciszka Oborskich.

Wojciech Małecki

Józef Dudek – ur. 1939 w Rybniku, pracownik Instytutu Matematyki UWr. Absolwent Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr, z którym związał całą swoją karierę naukową (w 2000 otrzymał tytuł naukowy prof. n. mat.). Na osobowość i karierę matematyczną prof. Dudka wywarło wpływ trzech wielkich matematyków: George Grätzer (Kanada), Edward Marczewski – pod którego kierunkiem napisał swoją rozprawę doktorską – oraz Kazimierz Urbanik. Jest autorem 66 prac naukowych, opublikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Jego zainteresowania obejmują algebrę ogólną, a w szczególności algebry binarne, kraty i ich uogólnienia, logikę równościową oraz przestrzenie afiniczne. Jego badania cieszą się znacznie większym zainteresowaniem za granicą niż w kraju, o czym świadczy m.in. obszerna lista cytowań jego prac. Ma za sobą pobyty naukowe oraz rozliczne konferencje m.in. na uniwersytetach Manitoba (Kanada), w Bremie (RFN), Nowym Sadzie (Jugosławia), Montrealu (Kanada), w Leningradzie (ZSSR), Clermont-Ferrand (Francja) oraz Hongkongu (Chiny). Współpracuje z matematykami z USA, Węgier, Czech, Austrii, Wielkiej Brytanii i Korei Południowej.

SVERIGE
NORGE
Norwegia
DANMARK
UNITED KINGDOM
IRELAND
NEDERLAND
BELGIE
BELGIQUE
LUXEMBOURG
DEUTSCHLAND
POLSKA
ČESKÁ REPUBLIKA
Česko
FRANCE
SCHWEIZ
SUISSE
Węgry
PORTUGAL
ESPAÑA
Maroko
5 7 8 9 10 11
FISKRA

ZJEDNOCZONA EUROPA JAKO FUNDAMENT NOWEGO PORZĄDKU GLOBALNEGO

Dnia 1 maja 2004 Unia Europejska przyjęła dziesięć krajów, w tym Rzeczpospolitą Polską, w poczet swoich nowych członków. Dla uczczenia tego wydarzenia, w dniach 30 kwietnia–2 maja 2004 Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola zorganizowało we Wrocławiu konferencję pod hasłem *Unified Europe as a Foundation of the New Global Order*. W konferencji udział wzięli doktorzy *honoris causa* wyższych uczelni Wrocławia i Opola. Na zakończenie konferencji blisko stu jej uczestników z wielu krajów przyjęło następujące przesłanie:

Przesłanie środowiska naukowego Wrocławia i Opola z okazji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej

Zgromadzeni we Wrocławiu uczeni polscy, wraz z Doktorami Honorowymi uczelni Wrocławia i Opola z Europy i świata, którzy są pełnoprawnymi członkami naszej wspólnoty akademickiej, z satysfakcją i nadzieją witamy moment poszerzenia Unii Europejskiej o dziesięć nowych krajów. Nasza satysfakcja płynie stąd, że rodzina europejska powiększa się i wzmacnia o kraje, które przez dziesięciolecia cierpiały wykluczenie z demokratycznej wspólnoty narodów wskutek powikłań historycznych zawinionych przez samą Europę. Naszą nadzieję budujemy na oczekiwaniu, że Zjednoczona Europa, oparta na porządku konstytucyjnym, szanująca prawa jednostek i wspólnot ludzkich oraz strzegąca zasad praworządności w stosunkach międzynarodowych, stanie się filarem nowego porządku globalnego. Jako członkowie republiki uczonych, która ze swej natury nie zna barier narodowych i politycznych, widzimy w tym doniosłym wydarzeniu historycznym szansę rozciągnięcia na cały świat obszarów pomyślności i pokoju.

W zróżnicowanej Europie, budującej swą jedność podług zasad negocjowanego kompromisu, nie zaś narzuconego dogmatu, dostrzegamy potencjał polityczny, ekonomiczny i duchowy, który odgrywać będzie coraz większą rolę w budowaniu podstaw zrównoważonego rozwoju, stabilizacji polityki międzynarodowej oraz pobudzaniu życia kulturowego i intelektualnego narodów.

W poczuciu współodpowiedzialności za świat, który podlega głębokim przemianom w rezultacie praktycznych wdrożeń odkryć naukowych, pragniemy, jako uczeni, włączyć się w historyczne zadanie, jakim jest poszerzanie wspólnej przestrzeni edukacyjnej i badawczej. Wierzymy, że przez aktywne zaangażowanie w proces boloński oraz w realizację Strategii Lizbońskiej przyczynimy się do budowy bardziej bezpiecznego, dostatniego i sprawiedliwego świata.

Wrocław, 2 maja 2004 roku

Message of the academic community of Wrocław and Opole on the occasion of the accession of Poland to the European Union

Assembled in Wrocław, we, the Polish scholars, together with Honorary Doctors of Wrocław and Opole academies from Europe and the world, and rightfully members of our academic community, welcome, with satisfaction and hope, the moment of accession of ten new countries to the European Union. Our satisfaction comes from the fact that the European family extends and strengthens itself by embracing countries which, due to historical vicissitudes ensuing from the faults of Europe itself, suffered for decades from their exclusion from the democratic community of nations. Our hope is to build upon the expectation that a Unified Europe, based on a constitutional order, respecting the rights of individuals and communities, and protecting the principles of legitimacy in international relations, will become a pillar of a new global order. As members of the republic of scholars, which in virtue of its nature is not bound by national and political barriers, we see in this momentous event an opportunity to expand peace and prosperity throughout the world.

In the diversified Europe, which builds its unity upon the principles of negotiated compromise rather than those of an imposed dogma, we see a political, economic and spiritual potential which will play an increasingly important role in laying the foundation for sustainable development, stabilizing international politics, and inspiring the cultural and intellectual life of nations.

Acknowledging our responsibility for a world undergoing great changes resulting from the implementation of scientific discoveries, we wish, as scholars, to be deeply involved in the momentous task of expanding common educational and research areas. We believe that through our involvement in the Bologna Process, and by implementing the Lisbon Strategy, we will be able to contribute to the construction of a more peaceful, prosperous and just world.

Wrocław, May 2nd, 2004

Księgę niniejszą, wydaną z inicjatywy Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola, przedstawiamy Czytelnikom jako wypełnienie obowiązku wobec naszych Poprzedników, którzy budowali polskie środowisko akademickie Wrocławia i Opola po II wojnie światowej, oraz wobec naszych Następców, którzy na doświadczeniu przeszłości będą to środowisko akademickie rozwijać.

Uczelniom i instytucjom naukowym naszego środowiska gratulujemy dotychczasowych osiągnięć i życzymy realizacji przedstawionych w tej księdze planów na przyszłość.

Młodym adeptom poszukiwania, poznawania i głoszenia prawdy życzymy śmiałych marzeń, które są źródłem siły i determinacji osiągania najbardziej ambitnych celów.

Wyrażamy serdeczne podziękowania Wszystkim, którzy swą inwencją i pracą przyczynili się do powstania tego wydawnictwa.

Quod faustum, felix fortunatumque sit.

Za Kolegium Rektorów

Wiceprzewodniczący Kolegium
prof. Zdzisław Latajka

Przewodniczący Kolegium
prof. Tadeusz Luty

BIBLIOGRAFIA ŚRODOWISKA NAUKOWEGO WROCŁAWIA I OPOLA W LATACH 1945–2005

Bibliografia niniejsza została opracowana jako rozdział dzieła *Wrocławskie Środowisko Akademickie. Twórcy i Ich Uczniowie*, które w formie krótkich, syntetycznych zapisów przedstawia historię środowiska, dorobek naukowy uczonych, a także organizację i działalność badawczą jednostek naukowych Wrocławia i Opola. Przy omawianiu poszczególnych tematów autorzy odwołują się do pozycji bibliografii, w których dane zagadnienie jest przedstawione bardziej szczegółowo.

Bibliografia obejmuje głównie wydawnictwa książkowe dotyczące wszystkich uczelni publicznych oraz autonomicznych jednostek naukowych Wrocławia i Opola, wydane przez uczelnie, ich wydziały, instytuty oraz inne jednostki organizacyjne, jak stowarzyszenia absolwentów, związki zawodowe, organizacje studenckie itp. Uwzględnienie w bibliografii innych opracowań, typu artykuły, referaty, druki okolicznościowe itp., nie było możliwe ze względów czasowych i z powodu ograniczonej objętości dzieła. Z tych samych względów zrezygnowano także z prezentacji zestawień monografii profesorskich oraz prac habilitacyjnych. W rezultacie w Bibliografii znalazły się dane o 357 wydawnictwach książkowych. Większość wymienionych pozycji dostępna jest w bibliotekach instytucji, których dotyczą.

Pierwszy dział Bibliografii obejmuje publikacje traktujące o całym środowisku naukowym, a kolejne działy – wydawnictwa dotyczące poszczególnych instytucji Wrocławia i Opola. Przy opisie publikacji kierowano się zasadami tworzenia bibliografii załącznikowej.

Materiał do Bibliografii zebrany został przez biblioteki jednostek uwzględnionych w opracowaniu. Przy poszukiwaniu pozycji tematycznie związanych ze środowiskiem naukowym Wrocławia i Opola wykorzystano także wersję drukowaną (od 1944) oraz wersję elektroniczną (od 1976) „Przewodnika Bibliograficznego" wydawanego przez Bibliotekę Narodową. Ostateczne opracowanie i redakcja zebranych materiałów wykonane zostały w Bibliotece Głównej i Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej.

Ogólne

1. *Architekci Wrocławia 1945–1995. 50 lat Stowarzyszenia Architektów Polskich we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku*. Oprac. Jacek Zasada, Andrzej Zwierzchowski. Wrocław: Typoscript, 1996.

2. Barg, Leszek. *Wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w latach 1957–1977*. Wrocław: Oddz. Wroc. Pol. Tow. Historii Medycyny, 1978.

3. Cieślak, Tadeusz. *Nauka na polskich ziemiach zachodnich i północnych*. Warszawa: ZAP-RSW-Prasa, 1962.

4. Czoch, Ryszard. *Szkoły wyższe we Wrocławiu (od roku 1945)*. Wrocław: PWr, 2005. Raport Wydz. Architektury PWroc. Ser. SPR 650/05.

5. *[Czterdzieści] 40 lat Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego: 1948–1988*. Wrocław: Pol. Tow. Farmaceutyczne, 1988.

6. Dąbrowski, Jerzy et al. *Wstępna koncepcja wytycznych do programowania rozwoju wyższych uczelni miasta Wrocławia w perspektywie roku 2000*. Wrocław: PWroc., 1973.

7. *[Dwadzieścia pięć] XXV lat nauki polskiej we Wrocławiu. Program uroczystości jubileuszowych*. Wrocław: Wydz. Kult. Prez. Rady Nar., 1970.

8. *Dwudziestolecie szkół wyższych we Wrocławiu 1945–1965*. Przedruk: Życie Szkoły Wyższej 1965 nr 7–8.

9. *Dzieła techniki–dobra kultury*. Red. Stanisław Januszewski. Wrocław: Fundacja Otwartego Muzeum Techniki, 2002.

10. *Encyklopedia Wrocławia*. Red. Jan Harasimowicz. Wrocław: Wydawn. Dolnośląskie, 2000.

11. *Fizyka wrocławska: 1945–1995: XXXIII Zjazd Fizyków Polskich*. Red. Zygmunt M. Galasiewicz. Wrocław: PWroc., 1995.

12. *Instytut Elektrotechniki: Oddział Wrocław 1948–1998*. Red. Wiesław Smyk, Tadeusz Sulima. Wrocław: PWroc., 1998.

13. Jakóbiec, Marian. *Stan i perspektywy rozwojowe nauk społecznych we Wrocławiu*. Wrocław: Prasa, 1961.

14. *Kto jest kim we Wrocławiu: informator biograficzny*. Oprac. Krzysztof Gluziński. Wrocław: Wydawn. Fox, 1999.

15. Kulczyński, Stanisław. *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*. Wrocław: PWN, 1955.

16. *Leksykon ludzi ZSP*. Warszawa: Elipsa, 2002.

17. *Ludzie nauki i ich związki z Wrocławiem: materiały z sesji odbytej 19–20 października 1985 roku we Wrocławiu*. Red. Julian Janczak. Wrocław: PTTK Oddział przy PWroc., 1986.

18. Marczewski, Edward. *Uwagi o środowisku naukowym. Z doświadczeń polskiej szkoły matematycznej, w szczególności ośrodka wrocławskiego*. Warszawa: Warsz. Tow. Nauk., 1951.

19. *Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945–1965 i jej znaczenie społeczne*. Red. Jan Trzynadlowski. Wrocław: Ossolineum, 1965.

20. *Oddział Wrocławski PTMTS w latach 1958–1983*. Red. Kazimierz Biernatowski. Wrocław: Pol. Tow. Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej, 1984.

21. Piechnik-Borusowska, Jolanta. *Życie rodzinne i małżeńskie studentów Opola*. Opole: Uniw. Opol., 1998.

22. *Pierwszy rok w odzyskanym Wrocławiu*. Wrocław: Zarz. Miejski, 1946.

23. *[Pięćdziesiąt] 50 lat nauki we Wrocławiu*. Red. Wojciech Wrzesiński. Wrocław: Leopoldinum, 1997.

24. *Problematyka dydaktyczno-wychowawcza uczelni wrocławskich*. Wrocław: Prasa, 1961.

25. Rohleder, Józef. *Moje życie z Różą*. Wrocław: Wydawn. Lectorium, 2004.

26. Rudka, Szczepan. *Niezależne Zrzeszenie Studentów Wrocław 1980–81*. Wrocław: Wydawn. Nielegalne, 2003.

27. Rutkiewicz, Ignacy. *Archipelag nauki*. Wrocław: Ossolineum, 1966.

28. Sembrat, Kazimierz. *Problematyka Wydziału Nauk Przyrodniczych w środowisku wrocławskim*. Wrocław: Prasa, 1961.

29. *Słownik biograficzny zasłużonych elektryków wrocławskich*. T. 2. Red. Tadeusz Kalinowski et al. Wrocław: SEP Oddz. Wrocław, 2001.

30. *Stan i potrzeby nauki polskiej na Dolnym Śląsku. Referaty wygłoszone na konferencji naukowej odbytej dnia 6 kwietnia 1946 r. we Wrocławiu*. Katowice: Wydz. Nauki Min. Oświaty, 1947.

31. *Studia wrocławskie: w pięćdziesięciolecie Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*. Red. Jacek Kolbuszewski. Wrocław: WTN, 1996.

32. *Szkice historyczne, czyli rzecz o Wrocławiu, studentach i sporcie*. Red. Jerzy Jankowski. Wrocław: AWF, 1997.

33. *Szkolnictwo wyższe na Dolnym Śląsku w latach 1945–1975*. Wrocław: Wojew. Urząd Statystyczny, 1976.

34. *Śląska republika uczonych. Schlesische Gelehrtenrepublik. Slezská vědecká obec*. T. 1. Red. Marek Hałub, Anna Mańko-Matysiak. Wrocław: Atut, 2004.

35. *Trudne dni. Wrocław 1945 roku we wspomnieniach pionierów*. T. 1–3. Red. Mieczysław Markowski. Wrocław: Ossolineum, 1960–1962.

36. Trzebiatowski, Włodzimierz. *Rola lwowskich przedstawicieli nauk chemicznych w środowisku wrocławskim*. Oprac. Aleksandra Lewanowicz. Wrocław: PWroc., 2004.

37. *Uczelnie Wrocławia w roku XXXV-lecia 1945–1980*. Wrocław: PWroc., 1980.

38. *Uczelnie Wrocławia w XL-leciu 1945–1985*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1985.

39. *Uczelnie Wrocławia w XXX-leciu*. Wrocław: PWroc., 1975.

40. *Uczeni wrocławscy*. T. 1–3. Wrocław: Ossolineum, 1980–1996.

41. *Who is who w Polsce: leksykon biograficzny*. Cz. 1–2. Who is Who, Verlag für Personenenzyklopedien, 2002.

42. Widomski, Jerzy. *XX lat Wrocławia*. Wyd. 2. Wrocław 1965.

43. *Wrocław jako europejska metropolia nauki i regionalne centrum innowacyjne: konferencja naukowa. Wrocław 12 i 13 października 2000 roku*. Red. Henryk Chrostowski. Wrocław: PWroc., 2000.

44. *Wrocławski Kalendarz Akademicki na rok 1947*. Wrocław: Spółdz. Wydawn., 1947.

45. *Wrocławski ośrodek naukowy: stan aktualny i uwagi na temat perspektyw rozwoju*. Oprac. zbiorcze (wersja II). Wrocław: Uniw. Wroc., 1988.

46. *Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946–1996: materiały sesji naukowej, 10 grudnia 1996*. Red. Mieczysław Inglot. Wrocław: WTN, 1996.

47. *Wspomnienia wrocławskich pionierów*. Oprac. Włodzimierz Suleja. Wyd. 2. Wrocław: Uniw. Wroc., Tow. Miłośników Wrocławia, 2001.

48. *Współcześni uczeni polscy: słownik biograficzny*. T. 1–4. Red. Janusz Kapuścik. Warszawa: OPI, 1998–2002.

49. *Złota księga nauk technicznych 2003*. Red. Krzysztof Pikoń. Gliwice: Helion, 2003.

50. *Złota księga nauki polskiej 1999*. Red. Krzysztof Pikoń, Agnieszka Sokołowska. Gliwice: Helion, 1999.

51. *Złota księga nauki polskiej 2000. Naukowcy przełomu wieków*. Red. Krzysztof Pikoń, Agnieszka Sokołowska. Gliwice: Helion, 2001.

52. *Złota księga polskiej medycyny 2002*. Red. Krzysztof Pikoń, Agnieszka Sokołowska-Pikoń, Krystyna Pikoń. Gliwice: Helion, 2002.

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

53. *Akademia Ekonomiczna im. O. Langego w artykułach i notatkach prasowych: bibliografia za lata 1970–1985*. Oprac. Barbara Sobala et al. Wrocław: AE, 1987.

54. *Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu w 40-leciu Polski Ludowej*. Oprac. Ignacy Rutkiewicz. Wrocław: AE, 1986.

55. *Akademia Ekonomiczna im. O. Langego. Organizacja funkcjonowania Uczelni i sugestie uprawnień wg stanu na czerwiec 1979 r*. Cz. 1–3. Wrocław: AE, 1979.

56. *Biblioteka Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu – 50 lat istnienia: informator*. Oprac. Maria Stankiewicz. Red. Barbara Sobala. Wrocław: AE, 1997.

57. Bytniewski, Andrzej et al. *Księga 50-lecia Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego*. Red. Waldemar Podgórski. Wrocław: AE, 2004.

58. *[Czterdziesto] 40-lecie Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu 1954–1994*. Wrocław: AE, 1994.

59. *Dwa spotkania: zjazd absolwentów roczników 1954–1964 w dniu 17 października 1992 roku, zjazd absolwentów roczników 1965–1974 w dniu 23 października 1993 roku*. Red. Stanisław Jagiełło, Tadeusz Listwan. Wrocław: Stow. Absolwentów WSH, WSE i AE we Wrocławiu, 1994.

60. *Dwadzieścia lat Zamiejscowego Wydziału Gospodarki Miejskiej i Usług w Jeleniej Górze Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*. Wrocław: AE, 1989.

61. Holecki, Alfons; Wersty, Bolesław; Jasiński, Jan. *Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu: dzieje uczelni. Stan prawny na 1986.12.31*. Wrocław: AE, 1987.

62. *Księga pamiątkowa Wydziału Zarządzania i Informatyki*. Red. Helena Dudycz. Wrocław: AE, 2001.

63. *Oni tworzą historię wydziału*. [Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny]. Oprac. Hanna Ciurla. Wrocław: AE, 2004.

64. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu*. Red. Czesław Szmigiel. Wrocław: AE, 1997.

65. *[Trzydzieści] XXX lat Instytutu Informatyki Ekonomicznej Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu*. Red. Elżbieta Niedzielska, Adam Nowicki. Wrocław: AE, 2004.

66. *Wrocławska Wyższa Szkoła Ekonomiczna na usługach praktyki gospodarczej Dolnego Śląska*. Wrocław: WSE, 1969.

67. *Wrocławska Wyższa Szkoła Ekonomiczna na usługach praktyki gospodarczej Dolnego Śląska*. Wrocław: WSE, 1972.

68. *Zarys rozwoju wrocławskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w latach 1946–1964*. Wrocław: WSE, 1965.

69. *Zjazd absolwentów z lat 1959–1974 Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu. Wrocław, 23–24 września 1994 roku*. Red. Wiesław Ładoński. Wrocław: AE, 1994.

Akademia Medyczna we Wrocławiu

70. *Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000*. Red. Leszek Paradowski. Wrocław: AM, 2000.

71. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945–1970*. T. 1, Cz. 2. Red. Stanisław Iwankiewicz. Wrocław: AM, 1970.

72. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950–1960*. T. 1. Red. Zdzisław Wiktor. Wrocław: PWN, 1960.

73. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950–1990*. Red. Leszek Barg. Wrocław: AM, 1990.

74. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1970–1975*. T. 1, Cz. 3. Red. Stanisław Iwankiewicz. Wrocław: AM, 1975.

75. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1975–1980*. T. 1, Cz. 4. Red. Eugeniusz Rogalski. Wrocław: AM, 1980.

76. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1980–1985*. Red. Stanisław Potoczek. Wrocław: AM, 1988.

77. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1985–1990*. Red. Stanisław Potoczek. Wrocław: AM, 1991.

78. *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1991–1995*. Red. Andrzej Steciwko. Wrocław: AM, 1995.

79. Brzecki, Andrzej. *Neurolodzy lwowscy i ich wpływ na kształtowanie neurologii wrocławskiej*. Wrocław: WTN, 2004. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Ser. B 212.

80. *Chirurgia na Dolnym Śląsku po II wojnie światowej*. Red. Bogdan Łazarkiewicz. Wrocław: Dolnośl. Oddz. Tow. Chir. Pol., 1996.

81. *Czterdzieści lat działalności Katedry i Kliniki Ortopedii Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu*. Red. Andrzej Wall. Wrocław: Continuo, 1998.

82. *Doktorzy honoris causa Akademii Medycznej we Wrocławiu: 1950–1990*. Oprac. Bogdan Łazarkiewicz. Wrocław: AM, 1990.

83. Domosławski, Zbigniew; Wall, Andrzej. *Lwowskie i wrocławskie tradycje ortopedyczne, ich recepcja i kontynuacja*. Wrocław: Pol. Tow. Ortop. Traumatol., 1994.

84. *Dzieje farmacji dolnośląskiej 1945–2000*. Red. Janusz Pluta. Wrocław: Dolnośl. Izba Aptekarska, 2001.

85. *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702–2002*. Red. Waldemar Kozuschek. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002.

86. *Instytut Chorób Wewnętrznych: 1970–1980*. Red. Sabina Kotlarek-Haus. Wrocław: AM, 1982.

87. Iwankiewicz, Stanisław. *Katedra i Klinika Otolaryngologii Akademii Medycznej we Wrocławiu: 1946–1996*. Wrocław: AM, 1996.

88. *Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 1994–1999*. Red. Andrzej Steciwko, Jacek Krajewski. Wrocław: Continuo, 1999.

89. Kiejna, Andrzej; Wójtowicz, Małgorzata. *Z dziejów Kliniki Psychiatrycznej i Chorób Nerwowych we Wrocławiu. Wybitni przedstawiciele i budowle*. Wrocław: Fund. Ochr. Zdrowia Psych., 1999.

90. *Klinika Otolaryngologiczna: 1947–1978*. Red. Stanisław Iwankiewicz. Wrocław: AM, 1978.

91. *Materiały Jubileuszowego Sympozjum 50-lecia I Katedry i Kliniki Położnictwa i I Katedry Kliniki Ginekologii 1946–1996 pod patronatem JM Rektora Akademii Medycznej we Wrocławiu prof. dra hab. Jerzego Czernika*. Red. Andrzej Wilczyński. Wrocław: AM, 1996.

92. Niżankowska, Maria H.; Kapuściński, Juliusz; Baran Lilianna. *Katedra i Klinika Okulistyczna Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1945–1995*. Wrocław: AM, 1995.

93. *[Pięćdziesięciopięciolecie] LV-lecie Katedry Ortodoncji/Ortopedii Szczękowej i Ortodoncji Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (1949–2004)*. Red. Teresa Matthews-Brzozowska, Joanna Antoszewska, Katarzyna Golusik. Wrocław: AM, 2004.

94. *Szósty rocznik: III Zjazd Absolwentów Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej we Wrocławiu studiujących w latach 1950–1955*. Red. Jerzy B. Kos. Wrocław: AM, 1995.

95. *Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym: wybrane kierunki*. Red. Urszula Mądrzak. Wrocław: AM, 2000.

96. *Uroczystości jubileuszu 50-lecia Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej we Wrocławiu*. Oprac. Janusz Pluta, Andrzej Syroka. Wrocław: Arboretum, 1996.

97. *Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej we Wrocławiu*. T. 1–2. Oprac. Janusz Pluta, Andrzej Syroka. Wrocław: AM, 1996.

98. *Wydział Pielęgniarski: wydawnictwo z okazji XX-lecia Wydziału 1978–1998*. Red. Zygmunt Grzebieniak. Wrocław: AM, 1998.

Akademia Muzyczna we Wrocławiu

99. *Akademia Muzyczna im. K. Lipińskiego we Wrocławiu: 1948–1988*. Red. Kazimierz Kościuszkiewicz. Wrocław: Kom. Obchodów 40-lecia, 1988.

100. *Akademia Muzyczna im. K. Lipińskiego we Wrocławiu 1948–1988. Suplement: noty biograficzne pedagogów, wykaz byłych pedagogów, wykaz absolwentów w latach 1974–1988*. Wrocław: AMuz., 1988.

101. *Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu: 50 lat 1948–1998*. Red. Dorota Kanafa. Wrocław: AMuz., 1998.

102. Danielewicz, Anna. *Wtorki Muzyczne 1949–1973*. Wrocław: PWSM, 1974.

103. *Edukacyjna i artystyczna rola Wydziału Wychowania Muzycznego w 50-letniej działalności Akademii Muzycznej we Wrocławiu: materiały z ogólnopolskiej sesji naukowej, 27–28 listopada 1998*. Red. Barbara Strzyżewska-Marciniak. Wrocław: AMuz., 2001. Zeszyt Naukowy 79.

104. Granat-Janki, Anna. *Twórczość wrocławskich kompozytorów w latach 1945–2000*. Wrocław: AMuz., 2004. Monografie 3.

105. *Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna we Wrocławiu w la-tach 1949–1973. Fakty i dokumenty*. Red. Ryszard Bukowski, Danuta Klonowska, Maria Zduniak. Wrocław: PWSM, 1976.

106. *Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna Wrocław: 1948–1978*. Wrocław: PWSM, 1978.

Akademia Rolnicza we Wrocławiu

107. Adamczyk, Eryk. *75 years of the Institute of Animal Products Hygiene*. Wrocław: Elma, 1997.

108. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Bilans półwiecza: 50-lecie Instytutu Melioracji i Kształtowania Środowiska: 1946–1996*. Wrocław: AR, 1996.

109. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Historia studenckiego ruchu naukowego w Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Wrocław: AR, 2000.

110. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Sesja Naukowa Jubileuszu 50-lecia Wydziału Rolniczego*. Wrocław: AR, 1995.

111. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Wydział Technologii Żywności: uroczystości jubileuszowe Wydziału i sesja naukowa „Nauka i Przemysł"*. Wrocław: AR, 1995.

112. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Wydział Technologii Żywności: tradycje i teraźniejszość*. Wrocław: AR, 1995.

113. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu: jubileusz 50-lecia nauki w powojennym Wrocławiu*. Red. Jerzy Sobota. Wrocław: AR, 1996.

114. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Program działania Akademii Rolniczej we Wrocławiu w latach 1975–1980 w zakresie realizacji rozwoju gospodarki żywnościowej*. Wrocław: AR, 1975.

115. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu. Wydział Melioracji Wodnych Akademii Rolniczej we Wrocławiu: 1950–1990*. Oprac. Małgorzata Rybarska et al. Red. Jerzy Sobota. Wrocław: AR, 1990.

116. Chichłowski, Zdzisław. *Działalność Studium Wychowania Fizycznego i Sportu oraz Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego Akademii Rolniczej we Wrocławiu w latach 1951–1984*. Wrocław: AR, 1986.

117. *[Czterdziesto] 40-lecie studiów geodezyjnych w Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Wrocław: Kat. Geod. i Fotogrametrii AR, 2000.

118. *[Dwadzieścia pięć] 25 lat Oddziału Geodezji i Urządzeń Rolnych Wydziału Melioracji Wodnych Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Wrocław: AR, 1986.

119. *Działalność naukowa Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej we Wrocławiu w latach 1988–1997*. Red. Andrzej Kotecki. Wrocław: AR, 1998.

120. *Dzieje Akademii Rolniczej we Wrocławiu*. Red. Jerzy Sobota. Wrocław: AR, 2001.

121. *Katedra Higieny Produktów Zwierzęcych: 1945–1995*. Red. Eryk Adamczyk. Wrocław: AR, 1995.

122. Krężel, Roman. *Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin: 1945–1995*. Wrocław: AR, 1995.

123. Moroz, Piotr; Żuławiński, Jan. *Akademia Rolnicza we Wrocławiu 1945–1991: zarys historyczny*. Wrocław: AR, 1991.

124. *Pamiętnik Zjazdu '96: zjazd absolwentów Wydziału Weterynaryjnego WSR rocznika 1971 z okazji 25-lecia Absolutorium. Wrocław, 7 września 1996*. Red. Jacek Króliński. Wrocław: Wydz. Med. Weter. AR, 1996.

125. *[Pięćdziesiąt] 50 lat nauki w powojennym Wrocławiu: Akademia Rolnicza 1945–1995*. Red. Jerzy Sobota, Janina Bartkiewicz. Wrocław: AR, 1995.

126. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej we Wrocławiu 1945–1995*. Red. Andrzej Kotecki. Wrocław: AR, 1995.

127. *Sesja naukowa Jubileuszu 50-lecia Wydziału Rolniczego*. Red. Andrzej Kotecki. Wrocław: AR, 1995.

128. *Wydział Melioracji i Inżynierii Środowiska Akademii Rolniczej we Wrocławiu 1990–1995*. Red. Jerzy Sobota, Roman Sura. Wrocław: AR, 1995.

129. *Wydział Melioracji Wodnych Akademii Rolniczej we Wrocławiu: 1950–1990*. Red. Jerzy Sobota. Wrocław: AR, 1990.

130. *Wydział Technologii Żywności: tradycje i teraźniejszość*. Red. Wacław Leszczyński. Wrocław: AR, 1995.

131. *Wydział Zootechniczny Akademii Rolniczej we Wrocławiu: 1951–1986*. Oprac. Dorota Jamroz, Jerzy Kotliński, Tadeusz Szulc. Wrocław: AR, 1987.

132. *Wydział Zootechniczny we Wrocławiu: 1986–1994*. Cz. 2. Oprac. Bożena Chudoba-Drozdowska et al. Wrocław: Elma, 1995.

133. *Wyższa Szkoła Rolnicza we Wrocławiu 1945–1970*. Red. Henryk Balwierz et al. Wrocław: WSR, 1970. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu 86. Zeszyt Specjalny.

134. *Wyższa Szkoła Rolnicza we Wrocławiu. Perspektywiczny plan rozwoju Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu w latach 1963–1980*. Wrocław: WSR, 1963.

Akademia Sztuk Pięknych we Wrocławiu

135. Geppert, Eugeniusz. *Moja droga*. Kraków: Wydawn. Literackie, 1968.

136. Geppert, Eugeniusz. *Przeszłość daleka i bliska*. Wrocław: Ossolineum, 1977.

137. Jarosz, Andrzej. *Alfons Mazurkiewicz: refleksje teoretyczne i praca pedagogiczna: dwa szkice*. Wrocław: ASP, 1999. Zeszyty Monograficzne ASP Wrocław. Zbliżenia.

138. Makarewicz, Zbigniew. *Borys Michałowski (1905–1995): rzeźba nadmiaru*. Wrocław: ASP, 1997. Zeszyty Monograficzne ASP 1.

139. *Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych we Wrocławiu: wystawa prac studentów i pedagogów*. Red. Wojciech Śmigielski, Irena Zaucha. Warszawa: CBWA, 1990.

140. *Szkice z pamięci: Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych we Wrocławiu we wspomnieniach jej założycieli, studentów i pedagogów, lata 1946–1996*. Red. Andrzej Saj. Cz. 1. Wrocław: ASP, 1996.

141. *Zbigniew Karpiński 1920–1996*. Red. Stanisław Kortyka. Wrocław: ASP, 2001.

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

142. *Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu: czterdziestolecie 1946–1986*. Wrocław: AWF, 1986.

143. *Biografie profesorów Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Red. Lesław Kulmatycki. Wrocław: AWF, 2005.

144. *[Czterdzieści] XL lat Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu: 1946–1986*. Red. Julian Jonkisz. Wrocław: AWF, 1987.

145. *[Dwadzieścia pięć] 25 lat Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Red. Kamila Czabańska, Bogdan Czabański. Wrocław: Ossolineum, 1972.

146. *[Dziesięć] 10 lat Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Wrocław: WSWF, 1956.

147. Jezierski, Ryszard; Rybicka, Anna. *Wczoraj i dziś Zakładu Gimnastyki AWF we Wrocławiu*. Wrocław: AWF, 1996.

148. Jonkisz, Julian; Naglak, Zbigniew. *Jubileusz 25-lecia Klubu Sportowego AZS AWF 1976–2001: na tle dziejów Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Wrocław: AWF, 2001.

149. Jonkisz, Julian. *Śladami obozów letnich studentów AWF we Wrocławiu 1947–1995: pedagogika życia obozowego we wspomnieniach, piosence i anegdocie*. Wrocław: Wydawn. Silesia, 1996.

150. *Księga pamiątkowa Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Red. Zbigniew Skrocki. Wrocław: WSWF, 1965.

151. *Księga 60-lecia Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Red. Tadeusz Koszczyc, Jakub Tyszkiewicz, Grzegorz Strauchold. Wrocław: AWF, 2006.

152. Nawara, Henryk. *Olejnica. Obozy letnie AWF we Wrocławiu 1964–2004*. Wrocław: AWF, 2004.

153. *Pięćdziesiąt lat Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu: wydarzenia, wspomnienia, opinie*. Red. Julian Jonkisz. Wrocław: AWF, 1996.

154. *[Pięćdziesiąt] 50 lat nauk o kulturze fizycznej we Wrocławiu*. Wrocław: AWF, 1996.

155. *Studenci wychowania fizycznego w ocenie psychopedagogicznej*. Red. Edward Wlazło. Wrocław: AWF, 2001.

156. *SWF–WSWF–AWF: 1946–1996*. Wrocław: Stow. Absolwentów AWF we Wrocławiu, 1996.

157. Tłustochowski, Tomasz; Migasiewicz, Juliusz. *Klub Sportowy AZS AWF Wrocław: sekcja lekkiej atletyki w latach 1976–2000: wykaz najważniejszych osiągnięć*. Wrocław: AWF, 2001.

158. *[Trzydzieści] XXX lat Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu w służbie socjalistycznej kultury fizycznej: 1946–1976*. Red. Bolesław Buła et al. Wrocław: PWN, 1976. Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu 12.

159. *Wspomnienia absolwentów Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*. Red. Ryszard Jezierski, Antoni Kaczyński. Wrocław: AWF, 2006.

Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu

160. *[Dwanaście] 12 lat działalności Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. L. Hirszfelda PAN we Wrocławiu 1954–1965*. Red. Stefan Łatposz. Warszawa: PZWL, 1965.

161. *Ludwik Hirszfeld Institute of Immunology and Experimental Therapy: Organization and Activity*. Wrocław: PAS, 1988.

162. Ślopek, Stefan. *Działalność naukowa Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej i zadania badawcze na tle rozwoju nauki w świecie: materiały na sesję plenarną Wydziału Nauk Medycznych Polskiej Akademii Nauk. Wrocław, 6 lutego 1979 r*. Wrocław: PAN, 1979.

Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu

163. *Institute of Low Temperature and Structure Research Polish Academy of Sciences*. Red. Paweł E. Tomaszewski, Marek Wołcyrz. Wrocław: Inst. Niskich Temp. i Badań Strukt., 1996.

164. *Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN im. Włodzimierza Trzebiatowskiego we Wrocławiu 1966–1996*. Wiadomości Chemiczne 1997 vol. 51 nr 7–8.

165. Klamut, Jan. *Polish Academy of Sciences, Institute for Low Temperature and Structure Research. History, Organization, Activities*. Wrocław: Ossolineum, 1975.

166. Tomaszewski, Paweł E. *Dzieje INTiBS PAN – kalendarium*. Biblioteczka Wrocławskiego Informatora Fizyki 1996 nr 2 (maszynopis powielony).

167. *Włodzimierz Trzebiatowski (1906–1982): pół wieku działalności naukowej*. Red. Władysław Romanowski. Wrocław: Ossolineum, 1986.

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

168. Krucina, Jan. *Dobry początek połowa pracy*. Wrocław: Tum, 1993.

169. Młotek, Antoni. *Piękna dama Teologia: 300 lat Wydziału Teologicznego we Wrocławiu 1702–2002*. Wrocław: Papieski Wydz. Teol., 2002.

170. *Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu 1968–2001: pracownicy naukowo-dydaktyczni, wykaz prac dyplomowych, sympozja, działalność wydawnicza*. Red. Ignacy Dec. Wrocław: Papieski Wydz. Teol., 2000.

171. *Pięćdziesiąt lat Duszpasterstwa Akademickiego we Wrocławiu*. Red. Grażyna Balkowska et al. Wrocław: Centr. Ośr. Duszpasterstwa Akademickiego, 1999.

172. *[Trzysta] 300 lat Wydziału Teologicznego we Wrocławiu: zarys historii i pracownicy naukowi PWT we Wrocławiu*. Red. Ignacy Dec. Wrocław: Papieski Wydz. Teol., 2002.

Politechnika Opolska

173. *Absolwenci Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu. X-lecie WSI 1966–1976*. Opole: WSI, 1976.

174. *Bibliografia artykułów i notatek prasowych o Wyższej Szkole Inżynierskiej w Opolu*. Opole: Bibl. WSI, 1993.

175. *Dwudziestolecie Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu*. Opole: WSI, 1986.

176. *Dwudziestopięciolecie Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu 1966–1991*. Opole: Agencja Wydawn. Olender Press, 1991.

177. *Informator o działalności Zakładu Maszyn Rolniczych i Urządzeń Przemysłu Spożywczego w latach 1982–1991*. Opole: WSI, 1992.

178. *Informator o działalności Zakładu Techniki Cieplnej i Aparatury Chemicznej w latach 1976–1986*. Opole: WSI, 1986.

179. *Politechnika Opolska. Publikacja wydana z okazji zjazdu absolwentów Wyższej Szkoły Inżynierskiej i Politechniki Opolskiej*. Opole: POpol., 1999.

Politechnika Wrocławska

180. *Album pamiątkowy słuchaczy Wydziału Mechanicznego z lat 1959–1964*. Wrocław: PWroc., 1989.

181. *Almanach Wydziału Podstawowych Problemów Techniki 1968–2003*. Oprac. Ryszard Grząślewicz. Wrocław: Dolnośl. Wyd. Eduk., 2003.

182. Banyś, Kazimierz. *Historia Wydziału Hutniczego Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 2004.

183. *Chemia i technologia nafty i węgla. Rozwój ośrodka badawczego Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 1972.

184. *[Czterdziesto] 40-lecie Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej 1949–1989*. Red. Marian Barski. Wrocław: Wyd. PWroc., 1989.

185. *[Czterdziesto] XL-lecie Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej 1954–1994*. Red. Ernest Dyczek. Wrocław: Wydz. Mech.-Energ. PWroc., 1994.

186. *Doktorzy honoris causa Politechniki Wrocławskiej*. Red. Aleksandra Lewanowicz, Ludwik Komorowski. Oprac. materiałów biograficznych Gabryela Januszewska, Barbara Brandt-Golecka. Wrocław: PWroc., 2004.

187. *[Dwadzieścia] 20 lat Katedry Budowy Mostów Politechniki Wrocławskiej*. Red. Adam Mitzel. Wrocław: PWN, 1968. Zeszyty Naukowe Politechniki Wrocławskiej 182, Budownictwo 37.

188. *Dwadzieścia pięć lat Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich im. Włodzimierza Trzebiatowskiego Politechniki Wrocławskiej*. Cz. 1. Wrocław: PWroc., 1990.

189. *Działalność naukowa Zespołu Mechaniki Budowli w dwudziestopięcioleciu 1968–1993*. Red. Stanisław Kroczak. Wrocław: PWroc., 1993. Prace Naukowe Instytutu Inżynierii Lądowej Politechniki Wrocławskiej 43. Studia i Materiały 12.

190. *[Dziesięć] 10 lat KM AZS: Politechnika, Wrocław*. Oprac. Wojciech Zawadzki, Leszek Kilian. Z. 1–5. Wrocław: PWroc., 1987.

191. *[Dziesięć] X lat 1976–1986. Politechnika Wrocławska Filia w Jeleniej Górze*. Wrocław: PWroc., 1986.

192. *Dyplomy wydane w latach 1946–1959. Politechnika Wrocławska*. Oprac. Agnieszka Walkowiak. Wrocław: PWroc. 1960.

193. *Instytut Geotechniki Politechniki Wrocławskiej: 1968–1988*. Red. Jacek Ossowski. Wrocław: PWroc., 1988.

194. *Jubileuszowe spotkanie koleżeńskie. Politechnika Wrocławska. Wydział Architektury, rocznik 1953–1959*. Red. Andrzej Zwierzchowski. Wrocław: Stow. Absolwentów PWroc., 1988.

195. Juniewicz, Stanisław. *Budownictwo wodne na Politechnice Lwowskiej i Wrocławskiej*. Wrocław: Ossolineum, 1987. *Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*. Seria B 210.

196. *Kronika 50-lecia Wydziału Inżynierii Środowiska*. Red. Edward W. Mielcarzewicz. Wrocław: Oficyna Wyd. PWroc., 2000.

197. *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*. T. 1–2. Red. Tadeusz Kolendowicz, Barbara Kałużyńska-Marynowska. Wrocław: Ossolineum, 1970.

198. *Księga jubileuszowa 25-lecia wykładów historii nauki i techniki prof. dr. hab. inż. Ryszarda Sroczyńskiego*. Red. Ryszard Sroczyński. Wrocław: WERK, 1997.

199. *Księga jubileuszowa 30-lecia Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu*. Red. Ryszard Starosta. Wałbrzych: PWroc., Filia Wałbrzych, 1998.

200. *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*. Red. Ryszard Czoch. Wrocław: PWroc., 1995.

201. *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995: aneks*. Oprac. Ryszard Czoch. Wrocław: PWroc., 1995.

202. *Księga jubileuszowa Koła Rysowników Architektury*. Wrocław: Urbanistyka, 1996. Ze Szkicownika Koła Naukowego Rysowników Architektury 20.

203. *Księga jubileuszowa Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej wydana z okazji 50-lecia Wydziału*. Red. Maria Mazur. Wrocław: Wydz. Mech.-Energ. PWroc., 2004.

204. *Księga Pamiątkowa Absolwentów Wydziału Mechanicznego i Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1951 r*. Wrocław: PWroc., 2004.

205. *Księga pamiątkowa XX-lecia Wydziału Górniczego. III Zjazd Absolwentów*. Wrocław: PWroc., 1988.

206. *Księga pamiątkowa pierwszych słuchaczy Politechniki Wrocławskiej roku inauguracyjnego 1945*. Wrocław: PWroc., 1985.

207. *Księga pamiątkowa 30-lecia Wydziału Górniczego Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 1998.

208. *Księga pamiątkowa 35-lecia Wydziału Górniczego Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 2003.

209. *Księga 50-lecia Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*. Red. Jacek Ossowski. Wrocław: PWroc., 1996.

210. *Księga 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej*. Oprac. Janusz Szafran et al. Wrocław: PWroc., 2005.

211. *Księga Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej*. Oprac. Ernest Dyczek. Wrocław: PWroc., 1995.

212. Lewanowicz, Aleksandra. *Archiwum chemii fizycznej. Bibliografia specjalna 1945–1995*. Wrocław: PWroc., 1995. Biuletyn Instytutu Chemii Fizycznej i Teoretycznej Politechniki Wrocławskiej nr 1.

213. *Losy absolwentów Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia na Wydziale Elektrycznym w roku 1949*. Oprac. Jan Pytel, Andrzej Kostkowski. Wrocław: PWroc., 2004.

214. *Maszyny i napędy elektryczne w Politechnice Wrocławskiej w latach 1945–1995*. Red. Henryk Mońka. Wrocław: PWroc., 1995.

215. *NSZZ Solidarność 1980–2000*. Wrocław: PWroc., 2000.

216. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–1996*. Red. Barbara Makarska-Deszcz. Wrocław: PWroc., 1996.

217. *[Pięćdziesiąt] 50 lat minęło… Księga jubileuszowa absolwentów Wydziału Mechanicznego, Mechaniczno-Energetycznego i Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1952 r*. Oprac. Barbara Załuska-Zapaśnik, Józef Wicha. Wrocław: PWroc., 2005.

218. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Wydziału Elektroniki Politechniki Wrocławskiej*. Kom. red. Leszek Koszałka et al. Oprac. red. Aleksandra Wawrzynkowska-Dwojak. Wrocław: PWroc., 2003.

219. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej*. Red. Zenon Okraszewski, Bohdan Synal. Wrocław: PWroc., 1995.

220. *[Pięćdziesiąt] 50 lat Wydziału Mechanicznego 1945–1995*. Wrocław: PWroc., 1995.

221. *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*. Red. Tadeusz Broniewski. Warszawa: PWN, 1957.

222. *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierw-*

szych absolwentów: spojrzenie na minione lata, Wrocław 1945–1995. Red. Jerzy Stańda. Wrocław: PWroc., 1998.

223. *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów: moja droga do Politechniki Wrocławskiej*. Red. Otton Dąbrowski. Wrocław: Stow. Absolwentów PWroc., 1991.

224. *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*. Wrocław: PWroc., 1990.

225. Prętczyński, Zenon. *Wspomnienia o profesorach Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej (z lat studiów 1947–1952)*. Wrocław: PWroc., 2005.

226. Sajkiewicz, Jan. *Wyniki dotychczasowej działalności Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej, zadania bieżące i program prac*. Wrocław: PWroc., 1976.

227. Samsonowicz, Zdzisław. *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu*. Wrocław: PWroc., 2002.

228. *The Scientific Cooperation Between the University of Rennes and the Technical University of Wroclaw: 1973–1988*. Wrocław: PWroc., 1988.

229. *Studia nad perspektywicznym planem badań naukowych Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 1969.

230. Sucharda-Sobczyk, Anna. *Profesor Edward Sucharda i jego szkoła*. Wiadomości Chemiczne 2005 vol. 59 nr 1–2, s. 167–181.

231. Suski, Marian. *Wspomnienia*. Red. Ryszard Czoch. Wrocław: PWroc., 2002.

232. Szwajkowska, Barbara. *Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 1980.

233. Szymankiewicz, Felicjan. *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej*. Wrocław: PWroc., 2004.

234. *[Trzydzieści] XXX lat Wydziału Podstawowych Problemów Techniki*. Oprac. Ewa Wacławek-Grząślewicz. Wrocław: Dolnośl. Wydawn. Eduk., 1997.

235. Wójcicka, Maria. *Środowiskowe i pedagogiczne uwarunkowania uczestnictwa studentów uczelni technicznej w kulturze (na przykładzie Politechniki Wrocławskiej)*. Wrocław: PWroc., 1979. Prace Naukowe Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Wrocławskiej 20. Monografie 11.

236. *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej: 1945–1985*. Wrocław: PWroc., 1985.

237. *Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej 1949–1974*. Red. Zbigniew Bać. Wrocław: PWroc., 1976.

238. *Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej 1967–1971*. Wrocław: PWroc., 1971.

239. *Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej: 50 lat*. Red. Edmund Małachowicz. Wrocław: PWroc., 1995.

240. *Wydział Elektryczny Politechniki Wrocławskiej. Instytuty kierunkowe, organizacja, działalność dydaktyczna i naukowa 1945–1985*. Oprac. Konstanty Wołkowiński. Wrocław: PWroc., 1988.

241. *Wydział Mechaniczny Politechniki Wrocławskiej. Początki, przemiany, dzień dzisiejszy, zamierzenia*. Oprac. Zdzisław Samsonowicz, Felicjan Szymankiewicz. Wrocław: PWroc., 2005.

242. *Z tamtych lat… Wspomnienia absolwentów Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej 1947–1952*. Wrocław: PWroc., 1989.

243. *Zakład Konstrukcji Budowlanych w latach 1946–1997*. Red. Janusz Rębielak. Wrocław: PWroc., 1997.

Uniwersytet Opolski

244. *Droga do Uniwersytetu Opolskiego: kalendarium 1986–1994*. Oprac. Maria Nowakowska. Opole: Uniw. Opol., 2004.

245. *Dwudziestolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu 1950–1970: księga pamiątkowa*. Red. Henryk Borek, Jan Jakubowski. Opole: PWN, 1970.

246. *[Dwudziestopięcio] XXV-lecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu*. Red. Józef Podgórecki, Janusz Fijak. Opole: WSP, 1975.

247. *Instytut Chemii po 35 latach kształcenia chemików w pierwszej uczelni opolskiej*. Opole: Uniw. Opol., 2000.

248. Matwiejczuk, Wanda. *Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego 1951–2001: daty i fakty*. Opole: Uniw. Opol., 2001.

249. Nicieja, Stanisław S. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu 1950–1990*. Opole: Inst. Śląski, 1990.

250. *Opolska Alma Mater 1950–1985: fakty i ludzie*. Oprac. Stanisław S. Nicieja. Opole: WSP, 1985.

251. *Otwarcie Uniwersytetu Opolskiego 1 X 1994*. Oprac. Piotr Blaik et al. Opole: Uniw. Opol., 1995.

252. *Program rozwoju Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu do 2000 roku*. Red. Henryk Borek, Bolesław Grabowski. Opole: WSP, 1987.

253. *[Trzydzieści] 30 lat opolskiej pedagogiki*. Opole: Uniw. Opol., 2004.

254. *[Trzydzieści] XXX lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu*. Oprac. Władysława Gromek, Anna Sil. Opole: WSP, 1980.

255. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu 1950–1985*. Oprac. Wanda Matwiejczuk, Alicja Tomalska. Opole: WSP, 1985.

256. *Złota Księga: ścieżkami współczesnego literaturoznawstwa i językoznawstwa. 50 lat polonistyki opolskiej*. Red. Stanisław Gajda. Opole: Inst. Filol. Pol. Uniw. Opol., 2001.

Uniwersytet Wrocławski

257. *Absolwenci Uniwersytetu Wrocławskiego*. Red. Teresa Suleja. T. 1–2. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002–2003.

258. *Anglistyka wrocławska wczoraj i dziś*. Red. Anna Michońska-Stadnik. Wrocław: Uniw. Wroc., 2003. Acta Universitatis Wratislaviensis 2533. Anglica Wratislaviensia 40.

259. Augustyn-Puziewicz, Janina. *Z Gorlic na „Dziki Zachód"*. Wrocław: Atut, 1999.

260. Barycz, Henryk. *Rola Polaków w Uniwersytecie Wrocławskim*. Wrocław: Senat Akademicki Uniw. i Polit., 1946.

261. Barycz, Henryk. *Uniwersytet Wrocławski w przeszłości i teraźniejszości*. Katowice: Inst. Śląski, 1946.

262. *Bibliografia piśmiennictwa o Uniwersytecie Wrocławskim za lata…* Wrocław: Bibl. Uniw., 1986–.

263. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu: powódź 1997 i w rok po powodzi*. Oprac. Ewa Głodowska, Andrzej Ładomirski. Wrocław: Bibl. Uniw., 1998.

264. Chamot, Bolesław. *Kształty przeszłości: 25 lat Koła Naukowego Polonistów Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław: PWN, 1970.

265. *Conferences and other Events at the University of*

Wroclaw in 1996. Comp. by Józef Rozynek. Wrocław: Uniw. Wroc., 1996.

266. Cygan, Jan. *Z dziejów wrocławskiej anglistyki*. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002. Acta Universitatis Wratislaviensis 1375. Anglica Wratislaviensia 28.

267. Drozd, Józef. *Dzieje Archiwum Uniwersyteckiego na tle historii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1974.

268. Dybalska, Wanda. *Taki zwyczajny: o profesorach Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław: Atut, 2005. Biblioteka Dolnego Śląska 2.

269. Gelles, Romuald. *Doktorzy honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego 1803–2002: od biskupa sufragana Schimonskiego do profesora Leszka Kołakowskiego*. Wrocław: Uniw. Wroc., 2003. Acta Universitatis Wratislaviensis 2503.

270. Głąb, Wiesława; Smołka, Leonard; Sztark, Mirosława. *Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1992.

271. Gorzkowska, Maria. *Działalność naukowa Instytutu Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego na forum międzynarodowym*. Wrocław: Dolnośl. Tow. Oświat., 1983.

272. *Historia nauk geologicznych na Uniwersytecie Wrocławskim 1811–2003*. Red. Andrzej Grodzicki. Wrocław: Uniw. Wroc., 2003. Acta Universitatis Wratislaviensis 2550.

273. *Inauguracja roku akademickiego. Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta*. Red. Włodzimierz Berutowicz. Wrocław: Ossolineum, 1971.

274. Jahn, Alfred. *Z Kleparowa w świat szeroki*. Wrocław: Ossolineum, 1991.

275. Januszewski, Bernard. *Geneza katedry języków i literatur słowiańskich we Wrocławiu*. Wrocław: Ossolineum, 1965.

276. Kargul, Józef. *Absolwenci Uniwersytetu Wrocławskiego w społecznościach lokalnych*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1991.

277. Klimek, Stanisław. *Uniwersytet Wrocławski*. Wrocław: Leopoldinum, 1993.

278. Kobylarek, Aleksander. *Sytuacja społeczno-zawodowa absolwentów uniwersytetu: na przykładzie Uniwersytetu Wrocławskiego*. Toruń: Wydawn. Adam Marszałek, 2004.

279. Kocot, Kazimierz. *XX-lecie Wydziału Prawa we Wrocławiu*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1965.

280. Kocowski, Bronisław. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1968.

281. *Kronika interdyscyplinarnego seminarium Studium Generale na Uniwersytecie Wrocławskim 1991–2004*. Red. Jan Mozrzymas. Wrocław: Uniw. Wroc., 2004.

282. Krucina, Jan. *Dwanaście gwiazd: jedność Europy*. Wrocław: Tum, 2003.

283. *Księga jubileuszowa – 50 lat Zakładu Kartografii*. Red. Waldemar Spallek. Wrocław: Uniw. Wroc., 2003.

284. *Księga wspomnień: o zmarłych pracownikach powojennej polonistyki wrocławskiej*. Red. Marian Ursel. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002. Acta Universitatis Wratislaviensis 2374.

285. Kulak, Teresa; Pater, Mieczysław; Wrzesiński, Wojciech. *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002.

286. Łopuszański, Jan T. *On the Scientific Activities of the Institute of Theoretical Physics of the University of Wroclaw*. Instytut Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego. Preprint 297. Wrocław 1973.

287. Mycielski, Andrzej. *Szkice z trzech epok*. Wrocław: Leopoldinum, 1993.

288. *Nauki ścisłe w Uniwersytecie Wrocławskim*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1974.

289. Nowacki, Konrad. *Zarys dziejów prawa na Uniwersytecie Wrocławskim*. Wrocław: Uniw. Wroc. 2003. Acta Universitatis Wratislaviensis 2465. Prawo 283.

290. *Ocalić od niepamięci: praca zbiorowa*. Red. Jolanta Szablicka-Żak. Kraków: Impuls, 2002.

291. Ożóg, Jan. *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1995.

292. *Pamiątka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Red. Marian Smereka. Wrocław: Bibl. Uniw., 1955.

293. Pater, Mieczysław. *Uniwersytet Wrocławski i jego polska przeszłość*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1986.

294. Pater, Mieczysław. *W murach uniwersytetu. Patriotyczne tradycje wrocławskich studentów*. Wrocław: Ossolineum, 1962.

295. *Physics and Mathematics at Wroclaw University – Past and Present: Proceedings of the 17th Max Born Symposium. Wrocław, Poland, 18–19 October 2002*. Red. Jerzy Lukierski, Helmut Rechenberg. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002.

296. *Pięćdziesiąt lat Katedry Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Red. Zbigniew Bagniewski. Wrocław: Uniw. Wroc., 1995.

297. *Plan perspektywicznego rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego 1961–1980: projekt*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1965.

298. *Program rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego do 2000 roku (wersja poprawiona i przyjęta przez Senat na posiedzeniu w dniu 21 grudnia 1988)*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1988.

299. *Program rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego na lata 1976–2000: projekt*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1975.

300. *Rola Uniwersytetu Wrocławskiego w nauce po II wojnie światowej i jego wkład do rozwoju Ziem Zachodnich i Północnych: materiały z konferencji naukowej, która odbyła się z okazji pięćdziesięciolecia Uniwersytetu Wrocławskiego w dniu 9 listopada 1995 roku*. Red. Teresa Kulak. Wrocław: Leopoldinum, 1996.

301. Rotterowa, Maria. *Materiały do bibliografii historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za lata 1945–1955*. Wrocław: Bibl. Uniw., 1955.

302. Rozynek, Józef. *Profesorowie Uniwersytetu Wrocławskiego doktorzy honoris causa 1958–2002*. Wrocław: Uniw. Wroc., 2003. Acta Universitatis Wratislaviensis 249.

303. Rozynek, Józef; Ziółkowski, Józef. *Doktorzy honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego 1948–1992*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1993.

304. Rozynek, Józef; Ziółkowski, Józef. *Doktorzy honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego 1948–2002*. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002. Acta Universitatis Wratislaviensis 2412.

305. *Rusycystyka wrocławska 1946–1975*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1976.

306. Ryszka, Franciszek. *Pamiętnik inteligenta: samo życie*. Warszawa: Dom Wydawn. ARS, 1996.

307. Semków, Jerzy. *Kultura studencka w życiu uczelni: rola uniwersyteckich zespołów chóralnych, instrumentalnych i tanecznych*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1990. Acta Universitatis Wratislaviensis 1199. Prace Pedagogiczne 81.

308. *Studia nad przeszłością i dniem dzisiejszym Uni-*

wersytetu Wrocławskiego. Red. Teresa Kulak, Wojciech Wrzesiński. Warszawa: PWN, 1989. Studia i Materiały do Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1.

309. Suleja, Teresa. *Uniwersytet Wrocławski w okresie centralizmu stalinowskiego: 1950–1955*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1995. Acta Universitatis Wratislaviensis 1743.

310. Teisseyre, Henryk. *W dwudziestolecie Studium Geologicznego na Uniwersytecie Wrocławskim*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1965.

311. *[Thirty] 30 years of Karpacz Winter Schools in Theoretical Physics: 1964–1993*. Ed. Wojciech Hann. Wrocław: Found. Karpacz Winter Schools Theor. Physics, 1992.

312. *[Trzydziesto] XXX-lecie Uniwersytetu Wrocławskiego im. B. Bieruta*. Ilustr. Gabriel Kamiński, Wojciech Górke. Wrocław: Uniw. Wroc., 1975.

313. *[Trzydzieści] 30 lat hydrogeologii w Uniwersytecie Wrocławskim*. Wrocław: Atla 2, 2001.

314. *University of Wrocław*. Wrocław: Ossolineum, 1965.

315. *Uniwersytet – między tradycją a wyzwaniami współczesności*. Red. Andrzej Ładyżyński, Jacek Raińczuk. Kraków: Impuls, 2003.

316. *Uniwersytet Wrocławski*. Wrocław: Ossolineum, 1963.

317. *Uniwersytet Wrocławski – 40 lat w służbie nauki, kultury, gospodarki: materiały sesji naukowej zorganizowanej z okazji 40-lecia Uczelni. Wrocław, 14–15 listopada 1985 r.* Red. Józef Rozynek. Wrocław: Uniw. Wroc., 1988. Acta Universitatis Wratislaviensis 991.

318. *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1955*. Red. Edward Marczewski. T. 1–2. Wrocław: Ossolineum, 1959.

319. *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1970. Księga jubileuszowa*. Red. Władysław Floryan. Wrocław: Ossolineum, 1970.

320. *Uniwersytet Wrocławski w latach 1956–1959*. Red. Mirosława Chamcówna. Wrocław: Ossolineum, 1964.

321. *Uniwersytet Wrocławski w służbie nauki, kultury i gospodarki narodowej 1945–1975*. Red. Juliusz Ziomecki. Wrocław: Uniw. Wroc., 1975.

322. Wiktor, Jadwiga. *Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego: historia i ludzie: 1814–1994*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1997. Acta Universitatis Wratislaviensis 1920.

323. *Wspomnienia o profesorze Janie Rzewuskim (1916–1994): wypowiedzi uczestników specjalnego posiedzenia Rady Wydziału Matematyki i Fizyki Uniwersytetu Wrocławskiego 18 czerwca 1996 roku*. Oprac. Andrzej Borowiec et al. Wrocław: Uniw. Wroc., 1996.

324. Wrzesiński,Wojciech. *Uniwersytet Wrocławski: 1945–1995*. Wrocław: Leopoldinum, 1995.

325. *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Oprac. Zdzisław Kegel et al. Wrocław: Uniw. Wroc., 2002. Acta Universitatis Wratislaviensis 2442.

326. *Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego: nauczyciele akademiccy*. Oprac. Zdzisław Kegel et al. Wrocław: Uniw. Wroc., 1999.

327. *Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego: 1945–1995*. Oprac. Karol Jonca. Wrocław: Uniw. Wroc., 1996.

328. *Z radością przez XX-lecie: ksiega jubileuszowa Chóru Uniwersytetu Wrocławskiego Gaudium*. Red. Milica Semków et al. Wrocław: Wydawn. i Drukarnia Silesia, 2003.

329. Złotorzycka, Jadwiga. *Dwugłos pokoleń*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1996.

Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu

330. *Absolwenci Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu: rocznik studiów 1946–1950. Złota Księga Roku wydana z okazji 50-lecia uzyskania absolutorium (1950–2000)*. Oprac. Jan Zwierzchowski. Wrocław: Dolnośl. Izba Lek.-Weter., 2000.

331. Rombowski, Aleksander. *Materiały bibliograficzne do pięciolecia Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1945–1950*. Wrocław: Uniw. Wroc., 1950.

332. *Wczoraj i dziś. Jednodniówka Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*. Wrocław: Bratnia Pomoc Stud. Uniw. i Polit., 1948.

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu

333. Brzeziński, Stanisław; Majewski, Ryszard; Witek, Henryk. *Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Zmechanizowanych im. Tadeusza Kościuszki 1943–1983.* Warszawa: MON, 1984.

334. Erbiński, Jan P. *Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Inżynieryjnych im. gen. Jakuba Jasińskiego 1944–1984*. Warszawa: MON, 1986.

335. Erbiński, Jan P. *Zarys historii Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Inżynieryjnych im. gen. Jakuba Jasińskiego 1944–1974*. Wrocław: WSOWInż., 1974.

336. *Historia, tradycje, współczesność: (zarys dziejów) 1923–1944–1994. Wyższa Szkoła Oficerska Inżynierii Wojskowej im. gen. Jakuba Jasińskiego we Wrocławiu*. Oprac. Józef Rzemień et al. Wrocław: WSOIW, 1994.

337. Kozerawski, Dariusz S. *Kształcenie kandydatów na zawodowych oficerów wojsk zmechanizowanych WP w latach 1967–1989.* Wrocław: WSOWL, 2002.

338. Lachowicz, Jan. *40 lat Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. Tadeusza Kościuszki: Sielce, Riazań, Kraków, Wrocław 1943–1983.* Wrocław: WSOWZ, 1983.

339. Majewski, Ryszard. *Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Zmechanizowanych im. Tadeusza Kościuszki: zarys historii 1943–1968*. Warszawa: MON, 1973.

340. *Oficerskie szkoły piechoty w Polsce: zarys dziejów.* Red. Teodor Wójcik. Wrocław: WSO im. Tadeusza Kościuszki, 2001.

341. Panas, Jerzy. *Komendanci Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych w latach 1943–1991*. Wrocław: WSOWZ, 1992.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu

342. Adamczak, Eugeniusz. *Portrety ossolińskie: antologia wspomnień.* Wrocław: Ossolineum, 1992.

343. Albin, Janusz. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich w latach 1946–1953*. Wrocław: Ossolineum, 1990.

344. Jankowerny, Wojciech; Okopień Jan. *Zawsze pod kopułą: 150 lat Ossolineum.* Warszawa: Państ. Zakłady Wydaw. Szkolnych, 1970.

345. Korzon, Krystyna. *Biblioteka Ossolineum we Wrocławiu.* Wrocław: Ossolineum, 1992.

346. Łempicki, Stanisław. *Wspomnienia ossolińskie*. Wrocław: Ossolineum, 1948.

347. Matwijów, Maciej. *Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945–1948*. Wrocław: Tow. Przyjaciół Ossolineum, 1996.

348. Matwijów, Maciej. *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946*. Wrocław: Tow. Przyjaciół Ossolineum, 2003.

349. *Ossolineum: księga pamiątkowa w 150-lecie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Red. nauk. Bolesław Olszewicz. Wrocław: Ossolineum, 1967.

350. *Ossolineum: z dziejów i pracy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Wrocław: Ossolineum, 1951.

351. Pajączkowski, Franciszek. *Ossolineum we Wrocławiu*. Wrocław: Tow. Przyjaciół Ossolineum, 1947.

352. Pajączkowski, Franciszek. *Sześć lat pracy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu 1946–1952*. Wrocław: Ossolineum, 1953.

353. Pajączkowski, Franciszek. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich w ostatnim dwudziestoleciu (1928–1948)*. Wrocław: Ossolineum, 1948.

354. Pajączkowski, Franciszek. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu w 1948 roku*. Wrocław: Ossolineum, 1949.

355. Trzynadlowski, Jan. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1817–1967: zarys dziejów*. Wrocław: Ossolineum, 1967.

356. *Z dziejów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich: studia i materiały*. Red. Janusz Albin. Wrocław: Ossolineum, 1978.

357. *Zakład imienia Ossolińskich: 1827–1956: w dziesięciolecie działalności we Wrocławiu*. Red. nauk. Władysław Floryan. Wrocław: Ossolineum, 1956.

Barbara Bonusiak-Głąbik, Dorota Krawczyk, Anna Pacholska, Barbara Urbańczyk

SCHOLARS AND THEIR DISCIPLES.

60 YEARS OF THE WROCŁAW ACADEMIC COMMUNITY. 1945–2005. SUMMARY

I

The idea to establish the Polish academic community in Wrocław has never been more unrealistic than in June 1939. It was then that the academic community of the Wrocław University, then German, committed an act of self-mutilation. On the eve of the decision made by the Third Reich to intensify war operations, Polish and Jewish students were expelled from the Wrocław University, this has been a move motivated by the Nazi ideology. Paradoxically, however, at the same time, at one of the darkest moments in the history of academic education in Europe, one of the Polish students expelled from the University said "We are deeply convinced that time will come when we will have an opportunity to complete our studies at this university, but it will be a Polish university". The words of this student proved true six years later, in November 1945.

The Polish academic community in Wrocław started its revival immediately after the defeat of the Third Reich. It was then that the Cultural-Scholarly Group came to Wrocław on 9 May, 1945. The group was headed by Professor Stanisław Kulczyński, the former rector of the Polish Jan Casimir University in Lvov. The group, initially composed of twenty eight persons, arrived in the capital of Lower Silesia three days after the end of the war operations in Wrocław, which, renamed to Festung Breslau, defended itself until 6 May, 1945. Immediately after their arrival, the group started to build first academic institutions. Built from scratch, on the smouldering ruins of the destroyed city, over the past sixty years they were transformed into one of the most active and most renowned academic centres in Poland.

This book aims to honour the memory and work of the outstanding figures of the academic community of Wrocław and Lower Silesia. The book is brought out on the occasion of the sixtieth anniversary of this exceptional community of scholars and students and it describes the work and effort of the people, who, actively involved in Wrocław, a city extensively destroyed during the Second World War, then called the capital of the Regained Territories, managed to create, over an incredibly short period, the true *Universitas*. The university was built on this war-ravaged land, at the time of the post-war "migration of people", in exceptionally complex conditions connected with the socio-political transformations of the country.

This publication is quite specific in character. Its source lies in the exceptional character of the phenomenon it describes, namely the Polish academic community of Wrocław, which in 2005 celebrated sixty years of its existence. The book describes the exceptional achievement of the Poles who came to the capital of Lower Silesia, an achievement, which has been considered remarkable by many historians of science. Quite often the achievement has been regarded remarkable by those who were behind this historical success. They have sufficient reasons to be legitimately proud of it. Wrocław, one of the most dynamically developing cities in present-day Poland, is different from many other towns in Europe and the world; its reconstruction would not have been possible without the creative and civic involvement of the scholars who came to the destroyed town to create an academic centre for themselves, being aware that its establishment will be possible only if the city itself is completely reconstructed.

This book is a presentation of research of the sixty year long history of scholarly and didactic work of the Polish academic community of Wrocław. This research has been conducted by the scholars from Wrocław. It describes the sixty years of organizational, scholarly and didactic work, which bore fruit in the establishment of one of the busiest and most active academic centres. Presently, the academic centre includes several institutions of higher learning and independent research units, whose importance goes beyond the regional borders and which, as institutions, exert profound influence upon the region of Lower Silesia and the entire southwestern Poland. Their work has profound impact on many branches and areas of science.

Problems related to the establishment, building and development of the institutions of higher learning and research centres in Lower Silesia have been discussed several times, usually on the occasion of various anniversaries. On such occasions the researchers focused on the institutional aspects of development, connected with a specific research centre – a university, a faculty or an institute. Strong interdisciplinary integration, going much beyond the administrative framework of individual institutions, has been the characteristic feature of the Wrocław academic community that was established in difficult conditions in which reborn Wrocław found itself after the war. At that time this was an exceptional phenomenon in the Polish academic life. This integration was a unique sociological phenomenon, closely connected with the living conditions in Wrocław, a city, which for many years has been rising from ruins. For this reason this book attempts to show the great effort, determination and internal dynamics of the entire community of Wrocław scholars in the building of their academic community. These features helped them make Wrocław one of the most important academic centres in Poland as early as in the early 1960s.

This publication is brought out shortly after the beginning of the third millennium and after Poland's accession

to the European Union. For this reason presentation of the present condition of this community should become a basis for self-reflection over the future directions of its evolution and the chances it stands in the new geopolitical and social conditions. We are becoming a part of the European educational and research space at a historic time, when a new geopolitical order is being created, the consequences of which can be comparable to the consequences of the geopolitical order established in post-war Europe. If, however, that old order isolated Polish science from external contacts and influences, the present order, offering chances of cooperation with academic centres all over the world, holds the promise of new opportunities and possibilities. Under such conditions preparation of a comprehensive diagnosis and analysis of the Polish science right after the war, built against all odds is an element of conscious, adequate and effective attempt to follow the modern global trends of scholarly research.

II

This book attempts to give a fairly complete answer to the question about the phenomenon of the Polish academic community of Wrocław, which faced an exceptionally difficult and practically unprecedented task. Polish scholars started to build scholarly and didactic institutions and research workspace in different disciplines under demanding conditions. That building took place in a strange town and the task of building was made more difficult because the city was completely destroyed by the war. For this reason the book contains also an account of the conditions under which Wrocław institutions of higher learning started their development. It also describes the dynamics of their development over the six past decades, as well as their present potential.

In Autumn 2003 a seminar „The Academic Community of Wrocław – Scholars and their Disciples" was organized at the initiative of the College of Rectors of the Academic Institutions of Wrocław and Opole to mark the occasion of the Wrocław Science Festival. The seminar was devoted to the origin of the Polish scholarly and scientific life in post-war Wrocław. It was accompanied by an exhibition of the most important documents related to that period. During preparations for the seminar extensive material was collected to document the process of establishing the most important schools of Wrocław. The work was also started on the methodology of research. It soon turned out that the work needs much more thorough examination and more profound studies.

In an attempt to continue the research, the College of Rectors of the Academic Institutions of Wrocław and Opole announced 2005 the jubilee year of the Sixtieth Anniversary of the Polish academic community in Wrocław. On that occasion a community research programme "The Academic Community of Wrocław – Scholars and their Disciples" was initiated; its results are presented in this publication.

The seminar „Creators and their Disciples" was also an occasion to become aware of the fact that it is becoming more and more difficult to collect the accounts of the direct participants in the events at those pioneer times of the Polish science in Wrocław. Only a few scholars and scientists have lived to this day; the number of their disciples is diminishing every year. Furthermore, the turbulent history of the post-war years was not always a good time to produce documents, which would comprehensively and credibly paint the picture of those days. Therefore, accounts based on personal experience are irreplaceable and the present time is the last moment when such research could be conducted.

III

In this publication special emphasis was put on the establishment of institutions of higher learning in the academic community of Wrocław. This problem has been discussed here from the point of view of spontaneous and informal research, which was conducted by scholars and scientists from different centres, and from the point of view of their institutional development. The publication emphasizes the idea of the "scholars and their disciples", which helps us to focus on the role of individual scholars and scientists of the academic community in Wrocław, who have made a significant contribution to the organization, teaching and science, establishment and development of university education in Wrocław, who have significantly contributed to the reconstruction of the city and the region, to its development and who have taken an active part in the processes of political and economic transformation of Wrocław, Lower Silesia and Poland.

The research presented here reveals many specific aspects of the organization of the beginnings of the different schools represented by the academic community of Wrocław. Among many peculiarities of this community is the fact that it was established owing to the effort of people who often did not have a formal professorial title, which adds to its exceptional dimension. In the early years of the creation of the academic community they were able to instil in their students, who often filled in for deputy assistants, and to their diploma students, usually associated in students associations, the desire to pursue science. In the first post-war years the curriculum was followed with the help of the employees of universities, institutes and industrial plants, who came to Wrocław from other towns. The schools of Wrocław would not have gained their prestige if it were not for the creative and organizational work of all those people.

The research also includes academic institutions of Opole for the simple reason that in the post-war period the province of Wrocław also comprised the Opole Region, and because until today the schools of Wrocław have supported the efforts of the inhabitants of Opole to create independent institutions of higher learning, including the university and the polytechnic, assisting them with their own experience and staff.

The idea contained in this book refers to the sociological concept of science development advanced by Thomas S. Kuhn in response to the neo-positivist and critical-rationalist conceptions of science dominant in the second half of the 20th century[1]. This book is an attempt to apply the Kuhn's understanding of the mechanisms of science development, in particular his understanding of science in the disciplinary and institutional aspects, to the post-war academic community of Wrocław. The Polish academic community

[1] Cf. e.g. Thomas S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, transl. by H. Ostromęcka, Warszawa 1968 and Thomas S. Kuhn, *The Essential Tension. Selected Studies in Scientific Tradition and Change*, transl. by S. Amsterdamski, Warszawa 1985.

of Wrocław, developed in post-war conditions, on the one hand built a number of institutions to organize research and teaching at the academic level, and, on the other, became the place where a number of innovative ideas and research concepts were developed.

The individual sections of this book, describing extensive historical, sociological and knowledge developing research, are devoted to the development of a number of groups of university academic disciplines practiced by the academic community of Wrocław. The research was conducted by representatives of particular disciplines.

Expert teams, consisting of experienced researchers, attempted to prepare synthetic pictures of the development of broadly understood scholarly disciplines, paying special attention to the integration processes taking place within the academic community of Wrocław. The main aim of the research was to illustrate the establishment and the strengthening of the scholarly and academic community of Wrocław, focusing on the integration processes between scholars from different communities and representing different experiences in organization and research. The groups representing different disciplines included scholars/scientists from different schools and other academic centres, where these disciplines are being practiced.

The work of each team centred around the collection of materials, archival documents, bibliographies and preparation of reports illustrated with drawings presenting the genealogies of the schools in individual disciplines. Biographical notes on the leading scholars, documents, photographs, etc. help to better describe the development of scholarly disciplines in the Wrocław community. The detailed topics of the research programme comprise problems discussed from the point of view of three research perspectives: historical, institutional and disciplinary.

In the historical aspect, the book aims to present the beginnings of Polish science in Wrocław and in Lower Silesia. It comprises the period immediately preceding the arrival of the Cultural-Scholarly Group and the pioneers from Lvov, Cracow, Vilnius and Warsaw.

In the institutional part the main objective is to present the dynamics of the academic community of Wrocław from the point of view of the institutional forms that the organization of its life has taken and the accomplishment of their academic and didactic tasks. It comprises the schools and academic centres in Wrocław or rather the entire Lower Silesia and the region of Opole. It also comprises new academic institutions of the region as in the last decade the academic community of Wrocław expanded and now includes also state colleges and private institutions of higher learning, which are established on the scholarly and didactic soil of the entire Wrocław community and exert their influence on the adjacent regions, particularly the region of Opole and the Lubusz Land. The research also aims to describe the organization, academic and didactic achievements of the new schools. Synthetic data on each independent academic institution (organizational structure, number of academic staff, number of students) are an important aspect of the institutional picture of academic science in Wrocław.

In the disciplinary part the publication aims to present materials, which help to gain as thorough insight into the community as possible and formulate answers to the questions about its dynamics. This aspect of the research was accomplished thanks to the concentration of research on a number of disciplinary areas, practiced by different scholarly schools at Wrocław academic institutions. The historical-sociological research discussed here comprised the following groups of disciplines: humanities and social studies, economic and legal sciences, mathematical sciences, chemical, physical sciences and astronomy, biological sciences and the earth science, technical sciences, medical sciences, agricultural sciences, artistic schools, traditions of military education, and theology.

In the main part of the publication, which includes descriptions of scholarly disciplines pursued by the academic community of Wrocław, the reader will find, among other things, illustrations of the Wrocław dynamics of these disciplines and the research groups, which practiced them. These illustrations have the form of "genealogical trees". They were included as an attempt to sketch a general picture of various relationships between generations, scholars and persons, formed in the academic community of Wrocław from its establishment until the present-day.

Bearing in mind that sixty years have passed since the establishment of the Polish academic community in Wrocław and that the period of six decades is equal to three generations of human life, the three-generation principle was adopted to organize the genealogical trees mentioned above. More precisely, in each of the disciplines and their groups for which formulation of such genealogical trees was possible, at their top of the tree there is the organizer of the scholarly school, usually in the rank of a professor, followed by his disciples, who have acquired the status of an independent scholar, and then the disciples of the researchers and teachers of the third generation of a given school, who have at least acquired the degree of doctor.

Such graphic "maps" will help, in our opinion, to realize the role of eminent scholars and organizers in the establishment and development of individual research units at Wrocław academic schools. They also help us to emphasize the specific character of the academic community of Wrocław; the genealogical trees illustrate the development of the scholarly schools within different disciplines irrespective of their institutional affiliation. In the institutional sense research units were very often established in the academic Wrocław on the basis of the former, often informal, research groups, which later acquired the formal status of an institute, faculty or even university. Later, as the staff developed and matured scholarly, other units at other faculties, universities and in other towns of Lower Silesia and Opole Silesia could be established. This is a typical example of the "radiation" of the academic community of Wrocław.

It must also be clearly emphasized that both the editors of this volume and the authors of individual chapters were aware that this ideal type of a three-generation school described above has not always been possible. This was due to many reasons.

Firstly, there is considerable difference between different disciplines, in particular in their subject matter and their different methodological and research approach. In the formal, exact and natural sciences the education process of young staff

usually goes at a pace that is different from that in humanistic sciences. Furthermore, there is also increased interest in the results of these sciences among the institutions that finance research because of the potential practical application of its results. The differences become most apparent when we take into account the considerable, often radical, and at the same time obvious differences between formal and natural disciplines on the one hand and humanistic, social and historical sciences or artistic, military and theological sciences on the other.

Secondly, this situation is also the result of the specific character of different types of academic institutions, which in itself is the derivative of the differences indicated above. Thirdly, it is mainly the result of the internal dynamics of scholarly disciplines, which never stop to generate new research directions, in time transforming into new disciplines.

There is yet another reason for which the readers should not expect that in the genealogical trees presented in this book they will find all the eminent and original thinkers, creators of the greatness of Wrocław science. This is due to the historical and political context in which science in post-war Wrocław developed. We must remember that most of the past six decades of the academic community of Wrocław is the time between 1945 and 1989, i.e. the time of the Polish People's Republic, when freedom of research, in some cases, was heavily restricted for ideological and political reasons, particularly in social and humanistic disciplines. The repressions, which came from the outside and the inside of the academic community, exerted profound impact on some eminent representatives of the Wrocław science who could not properly promote their disciples to the doctoral degree or supervise their postdoctoral dissertations, as would be expected from the ideal three-generation school. That work was often restricted and sometimes even blocked.

For the above reasons the genealogical trees, although helpful in presenting the development of individual disciplines, scholarly collaboration and personal relations between specific persons at Wrocław universities, cannot aspire to the role of an exhaustive illustration of the academic community of Wrocław. For the same reasons each chapter, devoted to individual groups of disciplines, includes also a historical outline of the genesis and development of different schools within a given discipline, which is illustrated by the genealogical trees mentioned above, their descriptions as well as biographical sketches of some scholars, who created them. The editors and authors of this volume hope that the different ways in which the disciplines and research work of their representatives have been described will help to better present the achievements of which the present generation of the Wrocław academic world wants to be proud and of which next generations of Wrocław scholars should remember.

The significance of the sixtieth anniversary of the academic community of Wrocław has also been an opportunity to prepare a bibliographic list of historical works, memoirs and mementoes of that time. However, during the work on the bibliography of publications related to the history of science in Wrocław it soon turned out that the ambition to make a complete list was too high, as a comprehensive and exhaustive list of all the writings on the problem would take up a volume of the size equal to this book. For this reason, the bibliography, although extensive, is restricted only to books and monographs.

IV

The work on this book started in 2003. This was a period of great mobilization of all the schools and research units that are members of the College of Rectors of the Academic Institutions of Wrocław and Opole. The editorial board would like to express their gratitude to the Rectors of all the academies in Wrocław and Opole. Our appreciation goes first of all to Professor Tadeusz Luty, Rector of Wrocław University of Technology and Chairman of the College of Rectors. Special words of thanks go to all the authors, who agreed to prepare the individual parts of this publication.

We also like to thank many persons, whose commitment helped complete this project.

We wish to extend our sincere thanks to the management and editors of the Ossolineum Publishers for all the editorial work involved in this difficult project.

On our own behalf and on behalf of the entire academic community of Wrocław and Opole, we wish to thank the sponsors without whose financial help this project would not have been possible.

Editorial Board
transl. Zbigniew Nadstoga

INDEKS OSÓB

Abbagnano Nicola 268
Abicht Rudolf 284
Abłamowicz Rafał 358
Abraham Władysław 322
Abramski Krzysztof 566, 569, 570
Abrikosow Aleksiej 346, 352
Achremowicz Elżbieta 279
Achremowicz Lucjan 390, 391, 398
Adam Lesław 114, 119, 295, 296, 308, 318, 319
Adamczyk Erwin 598
Adamczyk Eryk 165, 516
Adamiak Barbara 326, 327
Adamiec Rajmund 471
Adamiszyn Zbigniew 218, 220
Adamovich Ludwig 43
Adamowski Juliusz 127, 638, 639
Adamski Wojciech 72, 555
Adamus Marian 287
Adaszek Marek 183
Afeltowicz Tomasz 296
Agatarchides 286
Ajdukiewicz Kazimierz 267
Albert Wiktor 459
Albert Zygmunt 140, 144, 145, 440, 443, 446, 653
Albin Bernard Janusz 273
Aleksander, król Polski 171
Aleksandrowski Jan 517
Aleksandrowski Paweł 434
Aleksiejewski Nikołaj 249
Aleksiun Jan Jaromir 98, 99, 102, 103, 106, 618, 619
Altizer Thomas Jonathan Jackson 268
Altman Józef 648
Ambroziak Andrzej 605, 608
Amsterdamski Stefan 10
Anders Władysław 414
Andreasik Zbigniew 451, 452
Andriejew Aleksandr 259, 352
Andrzej, książę Yorku 675, 676
Andrzejak Ryszard 4, 144, 145, 451, 452
Andrzejewska Justyna 487
Andrzejewski Feliks 64, 66, 561, 579–581
Andrzejewski Jerzy 644
Angelus Silesius (Anioł Ślązak) 270
Anioł-Kwiatkowska Jadwiga 4, 414–416
Aniszczyk Bohdan 335, 341
Antal Ludwik 579, 580
Antoine Jean-Pierre 360
Antoniewicz Jolanta 452
Antoszewski Andrzej 272
Antoszkiewicz Jan 83
Anweiler Jan 332
Apeczko, bp lubuski 171
Apostoluk Wiesław 385
Arctowski Henryk 431
Arend Rudolf 441, 467, 468, 653
Aronszajn Nachman 334
Aroński Antoni 441, 444, 448, 456, 457, 469
Artysz Jerzy 641
Arystofanes 286
Arystoteles 269
Asnyk Adam 279
Attia Ibrahim Ahmed 406
Auer Adolf 562
August Czesław 434
Augustyn Danuta 377, 394
Augustynowicz Stanisław 81
Aujeszky Aladár 511
Ausloos Marcel 356
Awdankiewicz Marek 434
Azcaraga J.A. de 347, 360, 361

Babecki W. 70
Baborski Andrzej 117, 118, 561
Bac Stanisław 163, 164, 426, 502, 504, 516
Bac Stanisław junior 163, 502
Bach Carl Daniel (David) Friedrich 98
Bach Johann Sebastian 134
Baczyńska Małgorzata 633
Bać Zbigniew 56, 526, 527
Bader Otton 457, 460
Badian Ludwik 63, 353, 572–574
Badian Zofia Helena 421
Badura Lesław 414
Badura Ryszard 4, 159, 165, 167, 462, 513–516
Badźmirowski Krzysztof 567
Bagiński Eugeniusz 533
Bagłaj Maciej 463
Bajorek Jerzy 581, 582
Bajorski Zygmunt 353
Baksik Sylwester 178
Bakst Ryszard 637, 639
Bal Karol 267, 320
Bal Wojciech 387
Balbierz Henryk 159, 165
Balcer Oswald 276
Balcer-Boroń Anna 464

Balcerzak Waldemar 456
Balicka Natalia 167
Balińska Grażyna 528
Balowski Mieczysław 220, 221
Bałabuch Adam 183
Bałaziński Bogusław 602, 604
Bałuka Edward 269
Bałuka Marian 248
Banach Stefan 258, 267, 328, 333, 336, 340, 342, 356, 677
Banasiak Jan 516, 517
Banaszak Bogusław 43, 314, 317, 318
Banaszak Zbigniew 566
Banaś Teresa C. 391, 407
Baniak Andrzej 302–304
Bant Antoni Julian 161, 164, 165, 506, 507
Banyś Kazimierz 653
Baran (Barnecki) Władysław 161, 164
Baran Jan A. 248, 396, 397
Baran Joanna 637
Baran Lech 465, 466
Baraniecki Leszek 427
Baranowski Stanisław 426, 428, 431
Baranowski Tadeusz 15, 139, 144, 145, 161, 164, 239, 241, 244, 390, 405–408, 442, 443, 445, 479, 653
Baranowski Zdzisław 433
Barańczak Zbigniew 265, 285
Barański Aleksander 152, 153, 653
Barański Feliks 344
Barański Zbigniew 209, 222–224
Barbieri E. 288
Barcz Jan 217
Bardach Jan 322, 324
Bardeen John 364
Barnecki Władysław 165
Baron Paweł 561
Barska Krystyna 34
Barski Marian 34, 55, 56, 526, 527
Barszczewski Aleksander 285
Bartecki Adam 385
Bartecki Stanisław 653
Bartel Kazimierz 534
Bartelmus Walter 67
Bartkowiak Anna 339
Bartkowska Janina 161
Bartmańska Jolanta 422
Bartmiński Jerzy 284
Bartosiewicz Stanisława 115, 120, 296–300
Bartosiewicz Tadeusz 302, 303
Bartosiewicz Witold 34
Bartosik Zygmunt 116
Bartosz Bogna 291
Bartoszek Wojciech 341, 344
Bartoszewicz Henryk 67
Bartoszewicz Jarosław 333, 339
Bartoszewski Krzysztof 73, 555
Bartoszewski Władysław 40, 255, 678
Bartyński Władysław 111, 653
Barwicz Wiesław Maria Oleg 63, 86, 582–584
Barycka Irena 584
Barycki Józef 390
Barycz Henryk 292, 293
Basaj Andrzej 103, 618
Basedow Karl Adolph von 447
Baszkiewicz Jan 43, 314, 322, 323
Basztura Czesław 571
Batalin Michał 518
Bator Andrzej 98, 175, 315, 316
Bator Grażyna 396
Battek Jerzy 334, 335, 339
Batycki Tadeusz 63, 561, 562
Baumgart J. 289
Baworowski Tadeusz 260
Bazan Czesław 246
Bazylak Blandyna 293
Bąk Maria 133, 613
Bąk Stanisław 209, 218, 219, 221, 266, 278
Bechtold Zdzisław 81
Beck Henryk 444, 448
Bednarczyk Roman 164
Bednarek Stefan 284
Bednarska-Ruszajowa Krystyna 289
Bednarski Józef 72, 560
Bednarski Tadeusz 296, 333
Bednarz Stanisław 418, 419
Bednarz Wiktor 456
Béhar Henri 37
Beijerinck Martinus Willem 411
Bekierkunst Adam 239
Bell John Stewart 360
Belnap Nuel 270
Bełz Maria 292
Bem Daniel Józef 61, 257, 566, 568, 569
Benedykt XVI (Joseph Ratzinger), papież 174
Benjamin Walter 270
Bentall H. 458
Berak Józef 120, 296, 379
Berent Wacław 222
Bereska Henryk 43
Berezecki Bogdan 149, 150
Bergius Friedrich 664
Bergman Paweł 4, 253, 417, 418
Berlewi Henryk 619
Bernacki Henryk 599, 600
Bernacki Ludwik 254
Bernat Jan 517
Bernat Mieczysław 458, 460
Bernett J. 36
Beroual A. 572
Bertram Adolf, kard. 173
Berutowicz Włodzimierz 32, 34, 314, 324, 325
Besler Gerard Jan 73, 559, 560
Bethe Hans Albrecht 358
Bęben Janusz J. 349, 350, 365, 366
Będkowski Stanisław 54, 55, 536
Będziński Romuald Jerzy 462, 591, 595, 596, 653
Białczyk Włodzimierz 4, 516, 517, 524
Białek Edward 287
Białostocka Dominika 637

Białoszewski Miron 644
Bidwell Anna Sybilla 274
Bidziński Julian 127, 130, 133
Biedrzycki Kazimierz 368
Biegała Ludwik 248, 355
Biegański Zygmunt 400
Biegun Franciszek 8
Biegus Antoni 542, 545, 546
Bielański Adam 41
Bielawski Zygmunt 131
Bielecki Aleksander 79, 81, 586, 588
Bielecki Igor 462
Bielicki Franciszek 455, 456
Bielicki Tadeusz 252, 253, 257, 417, 418
Bielowski August 254
Biełow Nikołaj Wasilewicz 33
Bieniek Jerzy 516, 517
Bieniek Kazimierz 546
Bieniek Marian 320
Bieniewski Janusz 67
Bień Andrzej 614
Bień Jan 542, 546, 547
Bieńkowski Władysław 260
Bierdiajew Walerian 134
Bieringer Ludwig 42
Biernacki Mieczysław 341
Biernat Jan 377, 385
Biernat Janusz 564, 565
Biernatowski Kazimierz 57, 542, 548, 549
Bierut Bolesław 14, 16
Biesiekierski Tadeusz 527, 536, 537
Bieszczad Stanisław 519, 520
Bigo Tadeusz 111, 112, 295, 313, 314, 325–327
Biler Grzegorz 334
Biler Piotr 334, 357
Biliński Bronisław 285, 286
Biliński Piotr Jacek 462
Biliński Zygmunt 131
Biliszczuk Jan 543, 546, 547
Billroth Theodor 448
Biniek Mieczysław 576
Biniewicz Jerzy 220, 221
Biot Jean-Baptiste 541
Birecki Władysław 466, 467
Birula-Białynicki Andrzej 678
Biskup Józef 186
Biskup Marian 174, 179, 185, 186
Biskup z Dudów Maria 186
Biskupski Antoni 167, 498, 501, 502
Bizoń Franciszek 218
Blaga Lucian 268
Blalock Alfred 457
Blanchard Philipp 348, 359
Blaton Jan 345
Bloch Ernst 268
Blum Jan 111, 112
Blum Magdalena 638
Bluszcz Przemysław 201
Błach-Olszewska Zofia 242
Błachut Marek 86
Błahut Karol 83, 272
Błasiak Eugeniusz 233, 380
Błaszczuk Jerzy 460
Błaszczyk Aleksander Marian 336
Błaszczyk Anna 225
Błaszczyk Edward 661
Błaszczyszyn Ryszard 349, 350, 365, 366
Błaszkow Władysław 499
Błaś Adam 326, 327
Błażejewski Piotr 103, 621
Bober Tadeusz 4, 152, 153, 490, 491, 653
Bobilewicz Grażyna 285
Bobowski Kazimierz 273
Bobrański Bogusław 59, 144, 145, 375, 397, 398, 446, 447, 477–479
Bobrowicz Halina 126, 132, 629, 630, 641
Bobrownicki Włodzimierz 58, 59, 375, 378, 380, 381
Bobrzyński Michał 275
Bocheńska Tatiana 434
Bocheński Kazimierz 440, 444, 448
Bochnak Władysław 176, 177
Bochnia Marek 467
Bockenheim Wojciech 284
Boczar Michał 293
Boczwar D.A. 225
Boć Jan 217, 326, 327
Boćko Józef 163, 504
Bodarski Zdzisław 57, 542, 545
Bodaszewski Stanisław 74, 75, 591
Bode Johann Elert 360
Bode W. 481
Bodio Eugeniusz 368, 590
Bodnar Zygmunt 78, 84, 345, 346, 351, 352, 354, 370, 371
Boduszek Bogdan A. 377, 390, 391
Boehmer Harald von 239
Boerner Włodzimierz 112, 114, 309, 310
Bogacka-Kisiel Ewa 319
Bogacki Michał 653
Bogacz Aleksander 378, 402
Bogda Adam 521
Bogdan Krzysztof 333, 338, 343, 344
Bogdan Marian 83, 653
Bogdanowicz Jan 516, 517
Bogoczek Romuald 120
Bogolubow Nikołaj M. 361, 362
Bogunia Leszek 320, 321
Bogusławska-Jaworska Janina 464
Bogusławski Wojciech 641
Bohdanowicz Karol 435
Bohosiewicz Michał 165
Bojarski Marek 314, 320, 321
Bokajło Wiesław 272
Bokun Zbigniew 55, 56, 526, 536
Bolach Eugeniusz 489
Bolechowska Jadwiga 161
Bolesław Chrobry, król Polski 43
Bondar-Nowakowska Elżbieta 163
Boniecki Adam 678

Boole George 226
Borajkiewicz Andrzej 54
Boratyńska Maria 471
Boratyński Janusz 405
Boratyński Kazimierz 159, 167, 516–519
Borcz Augustyn 70, 71, 540, 542, 549
Borcz Zuzanna 163, 528
Borek Henryk 209, 218–221
Boreskow Grigorij K. 60
Borgieł Władysław 354
Borkowski Jan 521
Borkowski Ludwik S. 226, 269, 334
Boroch J. 334
Boroń Jerzy 103, 623, 624, 626
Borowiec Andrzej 358, 360
Borowiec Jan 309, 310
Borowiec Lech 4, 419
Borowiec Marta 422, 423
Borowiecki Mieczysław Andrzej 226
Borowik-Romanow Andriej S. 249
Borowy Wacław 280
Borsuk Karol 565
Borsukiewicz Józef 285
Bortnowski Marcin 627, 628
Borys Franciszek 83
Borys Grażyna 121, 319
Borys Tadeusz 121, 302, 303
Borysławski Krzysztof 417
Borzemski Leszek 610
Bossak Maciej 604
Botallo Leonardo 457
Boysen E.A. 239
Bożejko Marek 333, 334, 337
Bożyczko Zbigniew 32, 320, 321
Bójko Ignacy 368
Bór-Komorowski Tadeusz 583
Brachmański Stefan 571
Branun K. 644
Bratkowska-Seniów Barbara 452
Brattain Walter H. 364
Braun Kazimierz 205
Brecht Bertolt 132, 644
Brej Szymon 167
Brej Teresa 522
Brodzikowski Krzysztof 426, 428
Brojakowska M. 446
Brokman Henryk 453
Brol Ryszard 4, 121
Bromirski Jerzy 63, 83, 84, 335, 561, 562, 564, 565
Broniewska Janina 130, 132, 133
Broniewski Tadeusz Andrzej 52, 55, 97, 529
Bronsztejn Szyja 297, 298
Bross Tadeusz 441, 457, 458
Bross Wiktor 17, 143, 261, 441, 444, 447, 448, 456, 457, 458–463, 470, 653
Broszkiewicz Ryszard 309, 310
Broś Bolesław 502
Browicz Tadeusz 474
Bruczkowski Krzysztof 127, 130, 634, 635
Brudzewski Kazimierz 354
Brukalski Stanisław 624
Bruno Giordano 268
Bruziewicz-Mikłaszewska Barbara 476
Bryjak Jolanta 378
Bryjak Marek 379, 392, 393
Bryll Grzegorz Franciszek 226, 269
Bryła Bartosz 634
Bryła Stefan 547
Brym Szczepan 368
Brząkała Włodzimierz 542, 548, 549
Brzecka Krystyna 446
Brzecki Andrzej 468
Brzeska Alicja 127
Brzeziński Jerzy 472–474
Brzezowski Wojciech 529
Brzoza Lidia 632, 633
Brzoza Tadeusz 52, 55, 526, 527, 537
Brzozowska Sabina 222
Brzozowski Stanisław 222
Brzuchowska Maria 634, 635
Brzuchowski Eugeniusz 78, 597
Brzyk Remigiusz 201
Bubnicki Zdzisław 63, 82, 257, 561, 562, 585, 609, 610
Bucewicz Andrzej 590
Buchholz Detlev 358
Buchwald Jan 644
Buck Józef 572
Buczek Czesław 267
Buczek Józef 4, 411, 412
Buffi Giacomo 234
Bugajska Krystyna 354
Bugajski Sławomir 354
Bujak Franciszek 275, 277
Bujak Jan 370, 371
Bujko Jan 575
Bujnicka Maria 284
Bujnowska Bożena 393, 394
Bujwidowa Barbara 475
Bukała Mieczysław 59, 389, 398
Bukietyńska Agnieszka 4, 313
Bukietyńska-Słopecka Krystyna 377, 386
Bukietyński Władysław Zygmunt 116, 120, 296–298, 300
Bukowska Jolanta 4
Bukowski Jerzy 584
Bukowski Marcin 55, 529
Bukowski Ryszard 126–128, 130, 132, 627–629, 632, 633
Bukraba Kazimierz 184
Buluk Karol 164
Bulzak-Mrozowska Łucja 560
Buła Bolesław 152, 153, 487, 488, 653
Bułhakow Michaił 645
Buniak Władysław 518, 519
Burbianka Marta 288
Burczyk Bogdan 60, 379, 388–390
Burdukiewicz Anna Justyna 4, 484, 486, 487
Burghardt Andrzej 60
Buriánek Petr 42
Burton W.K. 364

Burzyńska Hanna 489
Busquin Philippe 66
Butor Janina 637
Butor Zdzisław 635, 636
Butra Jan 67
Byczkowska Halina 344
Byczkowski Tomasz 84, 333, 338, 343, 344
Bydałek Andrzej 78, 605, 608
Bylińska Ewa 4
Byliński Janusz 274

Cabrera Natasha 364
Cach Ryszard 350, 351, 365
Cacoń Stefan 67, 68, 163
Cage John 268
Całkosiński Aleksander 112
Campanella Tommaso 268
Camus Albert 644
Cantell Karl 242
Cantor Georg 566
Cao Xueqin 268
Capitini Aldo 268
Car R. 397
Carathéodory Costantin 328
Cassegrain Laurent 373
Castellani Alberto 234
Cauchy Augustin Louis 540
Cebrat Stanisław 356, 414
Cebula Józef 74
Cegielski Andrzej 340
Cegielski Marian 66, 574–576
Cegła Jerzy 427, 428
Cegła Wojciech 359
Čelakowský František Ladislav 278, 279, 284
Cembrowicz Paweł 183
Cena Bolesław 164
Cena Mieczysław 159, 162, 165, 492, 497, 498, 506
Cencora Józef 472
Cenkowski Stefan 517
Cesarz Helena 633
Cetner Józef 127, 128, 130, 131, 133, 634, 635
Cetwiński Marek 273
Ceypek Tadeusz 467
Chabudziński Zenon 59, 388, 389, 398
Chachaj Władysław 441, 453–455, 653
Chaczaturian Aram 134
Chaichian M. 361
Chamcówna Mirosława 34, 290, 292, 293
Chamot Bolesław 278
Chanas Stefan 610
Chantry Maria 286
Charatonik Janusz Jerzy 333, 336
Charatonik Witold 341
Charczuk Wanda 269
Charewicz Witold 402
Charytonowicz Jerzy 533
Chatys-Górska Leokadia 464
Chechliński Janusz 319
Chédiak Alexander Moisés 446
Chełmońska Bronisława 162, 492
Chełmoński Adam junior 35, 314, 326, 327
Chełmoński Adam senior 17, 113, 117–119, 295, 313, 324, 325
Chenu M.D. 181
Chierowski Józef 100, 101, 613, 614
Chirac Jacques 43
Chlebda Wojciech 220, 221
Chlebicki Jan 379, 388–390
Chlebowczyk Józef 273
Chlebus Edward 603, 604
Chlewicka Mirosława 4
Chłapowski Dezydery 15
Chłopowiec Emil 181
Chłopowiec Michał 179, 181
Chłopowiec ze Schmidtów Władysława 181
Chłybow Jewgienij P. 250
Chmal Henryk 427
Chmiel Mieczysław 533
Chmielewski Adam J. 4, 5, 40, 43, 265–267, 269–271, 273
Chmielewski Piotr J. 387
Chmielewski Tadeusz 234
Chmielnik Henryk 496
Chmura Kazimierz 164, 519, 520
Chodak Tadeusz 521
Chodaszewicz Władysław 224
Chodorowski Jerzy 296
Chodurski Jerzy 102, 106, 615
Chojcan Jan 349, 367, 434
Chojnacki Henryk 379, 382–384
Chomiak Stanisław 176
Chopin Fryderyk 134
Chorostkowski Ryszard 4, 145
Choroszy Bronisław 604
Choroszy Jan 175
Choroś Alicja 278
Chorowska Małgorzata 528, 530
Chorowski Bohdan 66, 79, 587
Chorowski Maciej 79, 590
Chowaniec Władysław 64, 74–76, 78, 585, 600, 602, 604, 605
Chronowska Małgorzata 638
Chronowski Stanisław 55
Chrzan Krystian 572
Chrzanowska Józefa 165, 167, 480, 482
Chrzanowska M. 455
Chrzanowski Ignacy 277, 282
Chrzanowski Wiesław 255
Chrząszcz Tadeusz 499
Chudoba Krystyn 4, 493, 498
Chudoba Stanisław 162, 492
Chudoba-Drozdowska Bożena 497
Chumiński Jędrzej 4, 296, 313, 653
Chwojnowski Alfons 161, 164
Chybicka Alicja 464
Chybiński Adolf 133
Chybiński Olgierd 320, 321
Chyla Antoni 379
Ciałowicz Jan 15

Ciałowicz Tadeusz 100, 101
Cichocka Monika 640
Cichoń Jacek 329, 333, 337
Cichosz Piotr 603, 604
Ciechanowicz Stanisław 355, 358
Ciechanowski Kazimierz 54–56, 526, 527
Ciechański Adam Bronisław 636, 637
Ciećkiewicz Jan 196
Cieszyńska Ewa 31, 532, 545
Cieszyński Antoni 140, 442, 472, 474, 475
Cieślak Maria 4, 115, 296–298, 300, 301, 313
Cieślak-Golonka Maria T. 385
Cieślar Bogusław 591
Cieślikowski Jerzy 17, 280, 281, 284
Cieśliński Zbigniew 519
Cież Józef 517
Ciężkowski Wojciech 67, 68, 434
Cincio Karol 324
Ciok Stanisław 426, 430, 431
Ciołek Grażyna 635, 636
Cisek Władysław 55
Cisło Jerzy 359
Cisowski Antoni 164
Ciszewski Antoni 348–350, 365, 366
Citroën André 602
Ciunik Leszek Zbigniew 386
Clemenz B. 171
Clifford William Kingdon 358
Colonna-Kasjan Daniela 633
Complak Krystian 317, 318
Comte Auguste 268
Conrads Norbert 41
Cooney Ray 644
Coquereaux Robert 347, 348, 359
Coulomb Charles Augustin 541
Crohn Burrill Bernard 465
Cross Hardy 558
Cugier Henryk 351, 373, 374
Čupaila-Tomaszewska Grażyna 4
Cwenarski Waldemar 97
Cwojdziński Andrzej 636
Cwojdziński Stefan 433
Cybińska Krystyna 102, 106, 616, 617
Cybulski Adam 57, 537, 544
Cybulski Napoleon Nikodem 466
Cybulski Wojciech 278, 279, 284
Cygan Hieronim 248, 345, 351
Cylulko Paweł 633
Cymerman Zbigniew 433
Cyrankiewicz Józef 149
Cytrycki Ryszard 161, 164
Czaban Stanisław 163, 505
Czabański Bogdan 484, 485, 653
Czahrowski Adam 278
Czaja Krystyna 215
Czaja Leon 183
Czajka Dobrosław 52, 55, 530, 531
Czajkiewicz Zbigniew 83
Czajkowski Józef 614
Czajkowski Michał 178–180
Czajkowski Piotr 132
Czajkowski Renard 631
Czajkowski Zbigniew 165, 497
Czamara Alicja 163
Czamara Włodzimierz 163, 505
Czapiewski Edward 276, 500
Czapiński Jacek 462
Czapla Zbigniew 348–351, 396, 397
Czaplińska-Mrozek Elżbieta 202, 203, 645
Czapliński Kazimierz 57, 545, 553
Czapliński Marek 4, 264, 275
Czapliński Władysław 265, 266, 273–277
Czarczyński Wojciech 86, 583
Czarna Zofia 162
Czarnecka Mirosława 287
Czarnecki Mirosław A. 396
Czarnecki Władysław 52, 56, 531, 532
Czarniecki Lesław 261
Czarnota Zbigniew 131
Czarnowski Kazimierz 551
Czarnowski Leonard 66
Czarny Janusz 175
Czarny Ryszard 597
Czarny Tadeusz 83
Czarny-Kaczmarska Marta 128, 131
Czaudema Herbert 8
Czaykowski Władysław 161, 167
Czechow Anton 644, 645
Czechowicz Stanisława 127, 133
Czechowicz Wincenty 66, 67
Czechowska-Królicka Maria 641
Czekanowski Jan 252, 416, 418, 475
Czelakowski Janusz 270
Czepelewski Apolinary 98, 101, 103, 623–626
Czereda Tadeusz 457
Czermak Ewa 128, 131, 641
Czermak Stefan 634
Czerner Olgierd 54, 56, 527–530
Czerner Rafał 528, 530
Czerniawski Jerzy 619, 621
Czernichowski Albin 402
Czernik Jerzy 144, 145, 463
Czerny Władysław 56, 531–533
Czerny Zygmunt 265
Czerski Janusz 179
Czerski Krzysztof 68
Czerwińska Katarzyna 413
Czerwiński Janusz 426–428
Czerwiński M. 559
Czerwiński Marcin 406
Czerwonko Jerzy 84, 348, 352, 353, 359, 362–364
Czeszejko-Sochacki Zdzisław 317
Czeżowska Zofia 441, 443, 444, 447, 452–454
Czoch Ryszard 4, 5, 566, 567
Czopnik Andrzej 400
Czortkower Emil 447
Czuba Roman 518
Czuba Władysław 59, 390, 391

Czubiński Leon 320
Czumaczenko Janusz 99
Czupryk Władysław 120, 597
Czupryn Tadeusz 653
Czyżewska Janina 653
Czyżewska Teresa 420
Czyżewski Jerzy 34, 349, 365, 366
Czyżewski Julian 265, 426
Czyżewski Kazimierz 143, 149–151, 441, 443, 444, 447, 455, 456, 484, 488, 489, 653

Ćwioro Feliks 472–474

Daczewska Małgorzata 421
Dajewska Małgorzata 102, 104, 615
Damek Ewa 333, 337
Damm Józef Zbigniew 248, 401
Danielak Agata 101, 614
Danielak-Kujda Dorota 104
Danielewicz Jan 72, 560
Danielewski Bogusław 131
Danielski Lech 579
Danielski Leon 542, 546, 547
Daniłowicz Czesław 82
Danowska J. 377
Darowicki Kazimierz 381
Das Gupta Dilip 574
Daszkiewicz Marcin 360
Daun Alfred 105
Dávid Ibolya 42
Dawiskiba Emil 455
Dawiskiba Janusz 456
Dawska Maria 98, 105
Dawski Stanisław 97–99, 102, 103, 615–619, 622
Dąbkowski Przemysław Roman 322
Dąbrowa Janina 324, 325
Dąbrowska Elżbieta 220, 222
Dąbrowska-Szata Maria 583
Dąbrowski Leszek 54–56, 531, 532
Dąbrowski Mariusz 357
Dąbrowski Otton 4, 57, 543, 544
Dąbrowski Robert 635
Dąbrowski Roman 161
Dąbrowski Stanisław (filologia polska) 222
Dąbrowski Stanisław (politologia) 43, 271, 658
Dąmbska Izydora 267
Dec Ignacy 4, 6, 173–175, 185, 271, 677
Dec Lechosław 471
Dec Wojciech 185
Dec z Siuzdaków Aniela 185
Dedecius Karl 678
Degenhardt Joachim 174
Degler Janusz 201–205, 255, 284, 642, 643
Dejmek Kazimierz 31
Dejneka Józef 508
Deleżyński Jacek 645
Dembiński Bogusław 4
Demczuk-Włodarczyk Ewa 489
Demeter Tadeusz 78, 597
Demichowicz-Pigoniowa Jadwiga 383
Denisenko Grigorij Iwanowicz 66
Derdziński Andrzej 336, 340
Dereń Przemysław J. 387
Derwich Marek 273
Descartes René (Kartezjusz) 270
Deszcz Ryszard 164, 332, 340
Dębicki Ewaryst 182
Dębowska Ewa 349, 350, 367
Dębowy Józef 165, 508
Dębowy Julian 83
Dębska Urszula 291
Dębski K. 559
Diament Michał 619
Diels Paul 284
Diesel Rudolf 599
Dirac Paul Adrien Maurice 540
Dirichlet Johann Peter Gustav Lejeune 328
Dittmann Paweł 298, 301
Długoborski Wacław 273, 275
Dmitriew Witalij M. 250
Dmitruk Krzysztof 284
Dmitruk Stanisław 67, 542, 548, 549
Dmochowska-Gładysz Jadwiga 167, 502
Dmowski Roman 276
Dmowski Zenobiusz 164
Dobesz Janusz 528, 530
Dobicki Aleksander 162, 494
Dobierzewska-Mozrzymas Ewa 352, 354, 370
Dobosz Zbigniew 101, 615
Dobromilski Włodzimierz 202, 643
Dobromirski Walerian 595
Dobrowolski Edward 334
Dobrucki Andrzej 571
Dobrucki Stefan 552
Dobryszycka Wanda 479, 480
Dobrzański Antoni 467
Dobrzański Bolesław 86
Dobrzański Zbigniew 162, 163, 497
Dobrzycki Stanisław 223
Dobrzyński Walenty 218, 221
Dola Juliusz 177
Dola Kazimierz 173, 176–178
Dola z Kowaczyków Helena 177
Dolatowski Włodzimierz 100, 101, 104, 613–615
Dolecki Henryk 324
Dolińska-Zygmunt Grażyna 291
Doliński Jan 455, 456
Dołęga Jerzy 163, 550
Dołżycki Leon 97, 98, 103, 105, 622, 623
Domagała J. 459
Domański Czesław 302, 303
Domański Józef 219
Domański Zbigniew 356
Domaradzki Jarosław 86
Dominik Tadeusz Aleksander 162, 167, 516, 524
Domosławski Zbigniew 441
Don Jerzy 433, 436, 437
Dorman Jan 641

Dorobisz Andrzej 458
Dorobisz Tadeusz 143, 456
Doroszkiewicz Włodzimierz 414
Dorski A. 474
Dostojewski Fiodor 224, 285, 644
Dowgird Zofia 149, 150
Downarowicz Stanisław 68
Downarowicz Tomasz 333, 341, 343, 344
Drabina Renata 635
Drabiński Andrzej 163, 164, 504
Dracz Krzysztof 201
Dragan Szymon 462
Dragon Roman 367
Dragończyk Elżbieta 272
Drapella-Hermansdorfer Alina 532, 533
Dratewka-Kos Ella 407
Drda Jan 644
Drewiński Marek 311, 312
Drexler Ignacy Tadeusz 532
Drobaczyński Ryszard 127, 132, 630, 631
Drobner Bolesław 14, 15, 345
Drobot Stefan 332, 334–336, 340, 342, 542
Drozd Jan 178, 183
Drozd Jerzy 159, 521
Drozd Michel 356
Drozd Mieczysław 516
Drozdowicz Anna 416
Drozdowska Stanisława 465
Drozdowski Jerzy 472
Drożdżewski Piotr M. 385
Drożdżyński Janusz 377, 386
Drulis Henryk 246, 400
Dryś Bolesław 572
Drzazga Józef 187
Drzazga Włodzimierz 4, 561
Drzewiecki Mirosław 183
Drzewiński Andrzej 356
Drzymała Jan 67
Dubicka Maria 431, 432
Dubicki Józef 162, 167
Dubiel Andrzej 165, 514
Dubiel-Hrydzewicz Krzesisława 204, 205, 643, 644
Dubielewicz Iwona 83
Dubik Andrzej 354
Dubiski Stanisław 239
Dubowska-Inglot Anna 242
Duchnowski Cezary 628, 629
Duchowicz Julian 56, 526, 534
Duczmal Agnieszka 39
Duda Roman 4, 36, 39–41, 329, 333, 335, 336, 342
Duda Zbigniew 167, 261
Dudek Dionizy 593, 594
Dudek Jan 292
Dudek Józef 5, 12, 118, 333, 338, 677–679
Dudek Mirosław 355
Dudek Stanisław 179
Dudek Wiesław 316
Dudycz Tadeusz 305, 306
Dudziak Jan 182
Dudzikowski Ignacy 579, 580
Dudzińska Marzenna Róża 392
Dudziński Piotr 593, 594
Dudziński Włodzimierz 606, 608
Dufrat Joanna 276
Duk Maria 406
Dulęba Ignacy 566
Dumanowski Bolesław 426, 428
Dumicz Marian 433, 436, 437
Dunikowski Xawery 105, 106, 623–625
Dunin Janusz 284
Durczewski Krzysztof 248, 356
Durek Grażyna 470
Dürer Albrecht 255
Durlak Irena 241, 243
Dušek Karel 60
Duś Danuta 239
Duś-Sitek Marta 368
Dutkiewicz Rafał 4, 5
Dworaczek-Łukaszewska Klaudia 291
Dworski Jacek 103, 104, 624, 625
Dworzak Egon 74, 75, 78, 585, 605, 608
Dyba Konrad 52, 55, 74, 534
Dycz Andrzej 4
Dyczkowski Adam 175
Dyjor Stanisław 433, 434
Dymała Leszek 457
Dymek Hanna 632
Dymek Krzysztof 635, 636
Dymel Józef 68
Dymitrowicz Aleksander 97, 621, 622
Dynak Władysław 284
Dynarowicz Ireneusz 508
Dyrcz Andrzej 422, 423
Dyrczowa A. 422
Dyszlewicz Janusz 334, 343
Dyżewski Marek 135, 639
Działocha Kazimierz 43, 272, 317
Dziama Antoni 74, 597, 598
Dzidowski Stanisław 606, 608
Dziechciarz Józef 120, 298, 299
Dzieduszycka Halina 131
Dzieduszycki Wojciech 678
Dziedzic Andrzej 583
Dziedzic Bolesław 653
Dziedzic Helena 433, 438
Dziedzic Kazimierz 433, 436, 437
Dziedziul Andrzej 202, 204, 642, 643
Dziembała Leon Jerzy 302, 303
Dziemianka Leszek 287
Dziendziel Alfred 549
Dzierżyc Józef 502
Dzierżykraj-Rogalski Tadeusz 417
Dziewanowski Tadeusz 581
Dziewięcka-Bokun Ludmiła 272, 324, 664
Dziewoński Kazimierz 426, 533
Dziewoński Zbigniew 159
Dziewulski Władysław 322
Dzieżyc Józef 159

Dzięcielski Mirosław 634
Dzięgielewski Jan O. 377, 386
Dzioba Andrzej 15
Dziuba Ewelina 167, 499, 500
Dziuban Jan A. 86, 583
Dziubański Jacek 337
Dziubdziela Wiesław 334, 339
Dżugaj Andrzej 406, 407

Eberman Ludwik 599
Ehrenkreuz Stefan 322, 323
Ehrlich Ludwik 315, 316
Eibisch Eugeniusz 105
Eichler Ernst 283
Einstein Albert 361
Eliasiewicz Roman 164
Elimer Ewaryst 409
Elliot Ralph M. 297
Elsner Józef 633
Elssner Christian 641
Elyan Kasper 659
Emch Gerard 360
Engel Ulrich 40
Enze C.P. 363
Epiktet 268, 270
Ernst Stefan 386
Estreicher Karol 98
Ettinger Alfred 449
Eulenfeld Melania 132, 133
Eurypides 286
Eustachiewicz Maria zob. Kochańska Maria
Exner Pavel 360

Fabierkiewicz Wacław 294
Fabiszewski Jerzy 159, 257, 258, 522
Fajks Zygmunt 209
Fajtlowicz Siemion 335
Falenciak Jerzy 322, 323
Falewicz Jan 113, 296–299, 301
Falkiewicz Antoni 17, 143–145, 440, 441, 443, 444, 447, 451, 452, 653
Falkiewiczowa Stanisława 441, 467, 468
Fallot Etienne-Louis Arthur 457
Fałtynowicz Wiesław 416
Faryniarz Alicja 128, 130, 131, 639
Faryniarz Zbigniew 638, 639
Fast Henryk 331
Favart Michel 644
Fąfara Roman 599, 600
Fąk Tadeusz 653
Feicht Hieronim 127, 129, 133, 135, 183, 631
Fekecz Jerzy 572, 573
Felba Jan 583
Feldman Józef 277
Feldman Wilhelm 276
Felici J. Noël 574
Feluś Antoni 320
Fercz Jolanta 293
Ferdek Bogdan 179–181
Ferenc Ludwik 102
Ferencowicz Jan 70, 559, 560
Ferens-Sieczkowska Mirosława 407
Ferensowicz Piotr 641
Ferranti Sebastian Ziani de 576
Feser Kurt 66
Feszczuk J. 459
Feuerbach Ludwig 268
Fichte Johann Gottlieb 268
Fidkowski Zbigniew 378
Fiebig Wiesław 593
Fiedor Bogusław 4, 296, 653
Fiedor Karol 272
Fiema Józef 117, 118, 295, 324, 325
Filc Jerzy 627, 628
Filcek Magdalena 101
Filipczak-Kocur Anna 274
Filistowicz Andrzej 163, 492, 493
Firlej Stanisław 636
Fischer F. 172
Fistek Józef 434
Fiszer Adam 68
Fitych Tadeusz 176
Flaszen Ludwik 678
Fleszyński Janusz 572, 573
Flieger Stefan 472
Florek Kazimierz 334
Florkiewicz Bronisław 340
Floryan Władysław 223, 266, 278, 281
Fojcik-Mastalska Eugenia 318, 319
Foks Robert 272
Forkiewicz Adam 83
Forlicz Stefan 302, 303, 666
Forowicz Tadeusz 99–101, 613, 614
Förster Henryk 173
Foth Hendrik 211
Fourier Jean Baptiste Joseph 540, 578
Fouzi Septi 310
Francik Andrzej 566, 567
Franciszek I, cesarz Austrii 254
Frankiewicz Ryszard 336
Frankiewicz Wiesław 68
Frankowski Aleksander 446
Franków-Żelazny Agnieszka 641
Franse Jacobus J.M. 248
Fras Zbigniew 275
Fraszyńska Jolanta 201
Frąckiewicz Edmund 55
Frąckiewicz Paweł 103, 104, 618
Frąckowiak Józef 296, 324, 325
Fredro Aleksander 132, 222, 331, 644
Frejtak Stefan 634
Friedel Kazimierz 86, 583
Fritz Zofia 496
Frontczak Jacek 516, 517
Frydecki Andrzej 52, 55, 105, 526, 530, 531, 535, 536
Fryderyk II, król Prus 172
Fryderyk Wilhelm III, król Prus 28, 172
Frydrychowicz Gabriela 280

Frydryszak Andrzej 360
Frymet Józef 202, 204, 642, 643
Fryszman Aleksander 63
Fuchs Bogusław 496, 497
Fuchs Günter 250
Fudali Zofia 127
Fulińska Kazimiera 78, 84, 351, 370
Fuliński Jacek 163
Fuliński Wojciech 66, 561, 579, 581, 582
Furdal Antoni 43, 282
Furmanek Olgierd 161
Furmanowicz-Kurzyńska Helena 638
Futyma Franciszek 291

Gableta Małgorzata 305, 306
Gabrielska Janina 371, 372
Gabryszewska Jadwiga Barbara 602
Gabryszewski Tadeusz 70, 73, 559
Gabryszewski Zdzisław 76, 592, 601, 602
Gacek Kazimierz 496
Gachowski Ryszard 100, 101
Gadamer Hans-Georg 40
Gadziński Tadeusz 127
Gadziński Wiktor 636, 637
Gaj Miron 84, 351–354, 370, 371
Gaj Mirosław 78
Gajda F. 236
Gajda Julian 519
Gajda Stanisław 218–221
Gajda Zdzisław 472
Gajda-Krynicka Janina 268, 270, 676, 677
Gajek Konrad 287
Gajewczyk Paweł 494
Gajewski Andrzej 365
Gajewski Juliusz 586
Gajewski T. 459
Galanc Tadeusz 83, 334, 338, 610, 611
Galar Roman 261, 561
Galasiewicz Zygmunt M. 346–348, 354, 361–363
Galerkin Boris 541
Galina Henryk 392
Galiński Andrzej 67
Gall Iwo 202
Galon-Kurkowa Krystyna 285
Galos Adam 36, 275, 277
Galster Bohdan 285
Gałczyński Stefan 57, 552, 553
Gałek Wojciech 4
Gałuszka Irena 127, 640
Gamian Andrzej 244, 406
Gamski Mieczysław 447, 452
Gancarz Bronisław 164, 165, 509, 510
Gancarz Roman 377, 390, 391
Gandor Karol 324
Gańcza Edward 101, 614
Garbaczewski Piotr 347, 357, 358
Garbień Jerzy 629, 630
Garbuliński Tadeusz 159, 165, 257, 507–509
Garcia Lorca Frederico 642
Garczyński Stanisław 255
Garczyński Włodzimierz 357–359
Garnik Władysław 102
Garyga Czesław 634
Gasiak Grzegorz 235
Gatner Kazimierz 401
Gawałkiewicz Jan 280
Gawdzik Andrzej 216
Gawecki Bolesław 265–267
Gaweł Alfred 15
Gaweł Irena 377, 399
Gaweł Wiesław 401
Gawędzki Kazimierz 161, 167
Gawlik Michał 175
Gawlik Wiesław 175, 176
Gawlik z Hermanów Stefania 175
Gawroński Mieczysław 630, 631, 639
Gawroński Olgierd 434
Gawrych-Żukowski Edward 538, 544
Gągola Anna 638
Gąsieniec Mirosław 628, 629, 638
Gąssowski Wiesław 582
Gburek Jakub 481
Gebert Konstanty 677
Gelles Romuald 40, 272, 275
Genet Jean 644
Geppert Eugeniusz 97–99, 102, 103, 105, 614, 621–623
Gerber Piotr 530
Geremek Bronisław 678
Gergowicz Zdzisław 66, 67, 69, 525, 537, 546, 552
Geringer de Oedenberg Henryk 162, 492, 493
Gerlicz Karol 120, 498–500
Gerstman Marcin 172
Gerus Zofia 133
Gesztesy Fritz 360
Get-Stankiewicz Eugeniusz 619–621, 642
Gębarowicz Mieczysław 254
Gębczak Józef 15, 55
Gębczak Mieczysław 15
Gibiński Kornel 447
Giedrojć Bronisław 521
Giedrojć Ewa 643
Giedroyc Jerzy 40
Gielerak Roman 359, 360
Gielniak Józef 618
Giełdanowski Jerzy Zbigniew 466
Gienc Jan 506, 507
Gierczak Józef 55, 526
Gierek Edward 650
Gierowski Józef 273, 274, 276, 277
Giezak Jacek 320, 321
Gil Zygmunt 501, 502
Gilewska-Dubis Janina 273
Ginzburg Witalij 346
Gippius Zinaida 224
Glabisz Wojciech 4, 5, 542, 544, 545
Glapa Wojciech 4, 69, 525
Glapś Jan 496
Glehn Alfred von 135

Gleichgewicht Bolesław 329, 335, 337
Glibowski Edmund 269
Gliński Jacek C. 387
Globisz Krzysztof 202
Gluz Ryszard 530
Gładuń P. 351
Gładysiewicz Lech 67–69, 554
Gładysz Stanisław 84, 329, 333, 334, 338, 342–344
Głaz Kazimierz 614, 618
Głazek Kazimierz 333, 338
Głombiowski Karol 288–290
Głombiowski Krzysztof 286
Głosz Andrzej 130, 638, 639
Głowacki Bartłomiej A. 250
Głowacki Marian 365
Głowacki Paweł 337
Głowiak Bohdan 59, 70–73, 556, 557
Głowiak Tadeusz 386
Głowiński Józef 378
Głowiński Michał 210, 211
Głowniak Tadeusz 43
Głód Franciszek 175
Głuchowski Stefan 573
Głuszek Józef 378, 381
Gnacek Stanisław 101, 613
Gniewek Edward 324, 325
Gniot Walerian Józef 636
Gnot Stanisław 332, 339
Gnutek Zbigniew 79, 590
Goc Franciszek 516, 524
Gościkowski Janusz 268, 269, 271
Godlewski Emil 411
Godwin William 268
Godwińska Jadwiga 641
Godziński Zbigniew 63, 561, 566, 567, 569, 570
Godziszewski Jerzy 127
Goethe Johann Wolfgang 642, 644
Goetz Abraham 331, 333, 335, 340, 342
Goffeau André 43
Gogol Nikołaj 202
Gogolewski Włodzimierz 67, 578, 579
Gojawiczyńska Pola 222
Golachowski Antoni 4, 165, 167, 498, 499, 502
Golachowski Stefan 271, 426, 429, 430
Golański Henryk 232
Golema Marian 490, 491
Goliński Józef 70, 73, 559, 560
Goliński Mateusz 528, 530
Goliński Zbigniew 280
Golnik Witold 165
Golonka Leszek 86, 583
Golonka Zygmunt 167, 516, 519, 520
Gołaczyński Jacek 324, 325
Gołaski Leszek 591, 600, 601
Gołąb Maciej 632
Gołąbek Aniela 595, 596
Gołębiewski Henryk 4
Gołębiewski Marian 187, 188
Gołębniak Dorota 661
Gołkowska Wanda 621
Gołowin Seweryn 415, 495
Gołuch Wiesław 103, 104, 619, 620
Gombrowicz Witold 644, 645
Gomółka Edward 555
Gomulicki Juliusz Wiktor 281
Gomułka Władysław 111, 275
Gomułkiewicz Jan 353, 371, 372
Goncarzewicz Jan 334
Gonczarek Ryszard 84, 352, 363, 364
Gonera Robert 201
Gorczyca Wojciech 244, 405
Gorczyński Henryk 472, 475
Gorzelak Grzegorz 302, 303
Gorzelany Wiktor 8, 15, 17
Gosowski Bronisław 542, 545, 546
Gospodarczyk Franciszek 519
Gospodarowicz Andrzej 120, 302, 303
Gostomczyk Mieczysław Adam 73, 392, 557, 558
Gostomska Zofia 8, 15
Gotszalk Ryszard 66, 579, 581, 582
Götze W. 362
Goździewski Stanisław 417
Góra Jan 677
Góra Stanisław 175
Góralczyk Jolanta 201, 202, 204, 642, 643, 645
Góralski Witold 317
Górecka Teresa 433
Górecka-Nowak Anna 433
Górecka z Rybów Zofia 184
Górecki Edward 182–184
Górecki Henryk 378, 381, 382
Górecki Jan 184
Górecki Januariusz 81, 586
Górecki Tadeusz 215, 368
Górna Krystyna 275
Górniak Janusz 84, 85, 343, 344
Górniak Oktawia 320
Górniak Stefan 117, 119, 296, 307–309
Górnicki Leonard 322, 323
Górny Marek 275
Górny Tadeusz 130, 636, 637
Górska Ewa 530
Górska Irena 167, 501
Górska-Michalska Zofia 512
Górski Aleksander 344
Górski Andrzej 238, 257
Górski Emil 130, 132, 634, 635
Górski Krzysztof 631
Górski Piotr 234
Grabarczyk Marzena 487
Grabda Eugeniusz 492
Grabiec Stanisław 634
Grabińska Teresa 360
Grabiński Wojciech 423
Grabowska Genowefa 316
Grabowska Hanna 248
Grabowska Jadwiga 55
Grabowski Bolesław 374

Grabowski Józef 561, 562
Grabowski Krzysztof 460
Grabowski Stanisław 284
Grabowski Witold 444, 449
Graciotti Sante 37
Graczyk Andrzej 119
Graczyk Piotr 338
Graczyk Stanisław 165
Graczyk Waldemar 530
Grajnert Jacek 595, 596
Granat Wincenty 181
Granat-Janki Anna 632
Grass Günter 288
Grätzer George 679
Graves Robert James 447
Greblicki Włodzimierz 561, 562
Grech Dariusz 360
Green Georg 360
Gregorczuk Marek 497
Gregorczyk Zofia 401
Grębski Krzysztof 202, 643
Griparie Pierre 644
Grobelny Jerzy 101
Grobelny Mieczysław 568
Grocholewski Zenon, kard. 678
Grocholski Andrzej 433
Grocholski Wojciech 433, 437
Grodecki Zdzisław 537, 538, 544
Grodzicki Andrzej 433, 434, 438
Grodziski Stanisław 43
Grodzki Czesław 472
Grohman Antoni 246
Gromska z Tennerów Daniela 267
Gromski Włodzimierz 314–316
Gronostajski Jerzy Zbigniew 78, 592, 606, 608, 609
Gronostajski Zbigniew 608
Gronowicz Antoni 598
Gross Jan 661
Grossman Arkadiusz 296, 305–307
Grotowski Jerzy 643
Grudzewski Wiesław Maria 81, 83, 610, 611
Grudziński Andrzej 526, 534, 535
Grudziński Eugeniusz 568, 569
Gruszka Stanisław 452
Gryckiewicz Eugeniusz 455
Grygar Ewa 133, 632, 641
Gryglewicz Grażyna 377, 393, 394
Gryglewska Agnieszka 530
Gryglewski Ryszard 242, 390
Grykień Stanisław 427, 430, 431
Gryt Alojzy 103, 104, 106, 623–625
Grzanka-Urbaniak Lidia 128, 130, 131, 133, 636
Grząślewicz Ryszard 84, 85, 333, 341, 343, 344
Grzebieniak Zygmunt 6, 458, 459
Grzech Adam 5, 91, 562
Grzechowiak Jerzy 377, 399
Grzechowiak Jolanta R. 377, 399
Grzegorek Edward 333, 338
Grzegorz z Sanoka 268
Grzegorzak Anatol 497
Grzelczyk Krzysztof 4
Grzeszczuk Maria 401
Grzondziel Henryk 179
Grzonkowski Janusz L. 100, 103, 614, 619, 620
Grzybowicz Dariusz 101, 104
Grzybowski Stanisław 576
Grzywiński Leszek 165
Gubański Stanisław 573
Guerquin Bohdan 55, 56, 527–529, 531
Gul Joanna 632, 633
Gulbinowicz Henryk, kard. 38, 174, 179, 187, 188
Gumienny Hilary 74, 76, 78, 605, 608, 609
Gumienny Zbigniew 527
Gumilow Nikołaj 224
Gumińska Zofia 411, 424, 425
Gumiński Kazimierz 59, 375, 382–384
Gumiński Samuel 529, 530
Gumiński Stefan 31, 411, 412
Gunia Piotr 433, 434, 438
Gunia Tadeusz 434, 435
Günter Marian 345
Günther Wacław 66
Guszpit Ireneusz 203
Gutekunst Włodzimierz 320, 321
Gutowicz Jan 355
Guyau Jean-Marie 268
Guzek Zbigniew 572
Guzik Antoni 231, 232
Gwardak Romuald 635
Gwiazdomorski Jan 295, 314, 324, 325
Gworys Bohdan 417

Haag Rudolf 347, 358
Haba Zbigniew 347, 361
Habeeb Mustafa M. 396
Habiniak Leopold 303
Habsburg Leopold I Wilhelm von 171
Habsburgowie, dynastia 18
Hachaj Jadwiga 344
Haeckel Ernst 268
Haich Zbigniew 55
Haiman Rudolf 74, 591, 606, 608, 609
Haisig Marian 275
Hajduk Bogusław 336
Hajduk Lucyna 4
Hajduk-Nijakowska Janina 225
Hakowska-Rozgórska Alicja 127, 130, 134, 634
Halawa Janusz 561
Halawa Tadeusz 575, 579
Haleczko Adam 484, 486
Hall D. 570
Hall John Lewis 352
Hallden Sören 225
Halpon Kazimierz 130, 132, 134
Hałas Andrzej 88, 583
Hałas Józef 100, 621, 622
Hałat Aleksander 99
Hałkowska Katarzyna 215, 226, 269

Hałub Marek 287
Hamilton William Rowan 297, 539
Han Ewa 106, 613
Handzel Leon 467
Hanek Leon 127, 132, 630, 631
Hannytkiewicz Adam 98
Hano Józef 17, 443, 446, 481
Hanuszkiewicz Adam 211
Hanuza Jerzy 248, 386
Hańczyc Piotr 465, 466
Hańczycowa Halina 455
Hańćkowiak Jerzy 358
Harań Grzegorz 352, 363, 364
Hardygóra Monika 67–69, 554
Harkot Wanda 519
Harper H.A. 480
Hartleb-Kropidło Barbara 286
Hartman Stanisław 16, 17, 32, 331–335, 337, 342
Harwood Ronald 645
Hasiewicz Zbigniew 360, 361, 561, 562
Hasińska Zofia 305, 306
Hasiński Władysław 427, 430, 431
Hauptmann Gerhart 664
Haus Ber 115, 116, 296, 297, 304–306, 653
Havel Václav 42
Hawranek Jerzy P. 52, 54–56, 376, 396, 397
Hawrot Jerzy 526, 529
Hawrylak Henryk 76, 78, 585, 592–594, 653
Hawrylak Paweł 353
Haydukiewicz Adam 433
Haydukiewicz Joanna 433
Hebisch Waldemar 333, 337
Heck Roman 273, 274
Heffner Krystian 532
Hegel Georg Wilhelm Friedrich 267, 268
Heilpern Stanisław 302–304
Heimrath Tadeusz 442, 449
Heisenberg Werner Karl 356
Hejducki Zdzisław 553
Hejłasz Zbigniew 510, 511
Hejno Elżbieta 642
Hejno Wiesław 4, 201–205, 613, 642, 643
Hejnowicz Zygmunt 423, 424
Heller J. 410
Hellwig Zdzisław 115, 116, 120, 296–298, 300–303
Hendrich Andrzej B. 371, 372
Hendrich Wacław 383
Hendrichówna Wanda 134
Hendzel Władysław 222, 223
Henkie Zygmunt 246, 248, 402
Henle Werner 242 229
Herbart Johann Friedrich 268
Herbut Ryszard 272
Herembeszta Zygmunt 126, 127, 130, 132, 133, 135, 628, 629
Hergesel Józef 179
Hergesel Tomasz 179, 180
Hergesel z Szywalskich Maria 179
Hermite Charles 541
Hermoneges 286
Hernas Czesław 36, 225, 278, 280, 281, 284
Herodot 286
Herzig Tadeusz 8, 15
Hesse-Bukowska Barbara 127, 130, 639
Heydel Adam 294
Hezjod 286
Hibner Andrzej 494
Hilbert David 340, 358, 360
Hiler Grzegorz 582
Hirnle Tomasz 457, 458
Hirschler Jan 421
Hirschsprung Harald 463
Hirszfeld Ludwik 17, 18, 139, 140, 238, 239, 241–244, 252, 260, 440, 442, 443, 445–447, 450, 465, 653
Hirszfeldowa Hanna 17, 442, 445, 450, 465
Hlawska Maria 104
Hlibowicki Roman 158, 159, 163, 164, 502, 516
Hlond August, kard. 186
Hoc Stanisław 320
Hoermander Lars 540
Hoffman T. 364
Hoffmann Hermann 172
Hoffmann Józef 381
Holak Tadeusz A. 481
Holbach Paul Henry Thiry, baron d' 268
Holecki Alfons 111
Holtei Karl 287
Holuka Zdzisław 619
Hoła Jerzy 551
Hołownia Jan 83, 568, 569
Hołubowicz Włodzimierz 273
Homer 644
Honsza Norbert 287, 288
Hooft Gerard 't 346
Horawski Marian 163, 499
Horbowy Zbigniew 4, 6, 97, 99, 102, 104, 615, 616
Horyń Roman 246, 248, 402
Hoszowski Roman 101, 613
Hotloś Marian 85, 340
Houszka Marek 512
Hruby Zbigniew 471
Hryncewicz Zygmunt 159, 167, 519
Hrynkiewicz-Sudnik Jerzy 415, 425
Hubert R. 481
Hubert Stanisław 31, 112, 113, 295, 313, 315, 316
Hudecova D. 390
Hulanicka Barbara 418
Hulanicki Andrzej 43, 257, 333, 337, 342
Hulanicki Sławomir 73, 557
Hunek Jacek 653
Huskowski Stanisław 4
Huskowski Tadeusz 84, 335, 340, 342
Husserl Edmund 268
Huszcza Alfred 465
Hutnik Edward 163
Huzar Zbigniew 82, 83, 564
Hvorslev M.J. 541

Ibsen Henrik 644

Idaszewski Kazimierz 15, 16, 18, 61, 63, 64, 66, 74, 75, 375, 561, 579–582
Idczak Elżbieta 370, 371
Idzikowski Andrzej 401
Ignasiak Zofia 153, 486, 653
Ihnatowicz Andrzej 59
Ihnatowicz Maria 394
Ilizarow Gawrił 462
Ilków-Gołąb Franciszek 179
Ingarden Roman Stanisław 246–248, 250, 267, 268, 331, 334, 345, 346, 352, 354, 356, 362, 367, 370, 371
Ingarden Roman Witold 356
Inglot A.D. 390
Inglot Mieczysław 261, 262
Inglot Stefan 113, 265, 266, 273–277
Inglot Tadeusz 333, 338, 343, 344
Inwał Alicja 459
Ionesco Eugène 644, 645
Ippold Juliusz 287
Irek Michał 183
Irek Waldemar 128, 182, 183
Irek z Podsiedlików Bronisława 183
Irgang Winfried 43
Irzykowski Karol 222
Isaacs Alick 242
Ising Ernst 356
Iwanik Anzelm 84, 333, 341, 343, 344
Iwankiewicz Jarosław 600, 601
Iwankiewicz Stanisław 144, 145, 466, 467
Iwankiewicz-Rak Barbara 311, 313
Iwanow Gieorgij 224
Iwanuś Bogusław 226, 269, 270
Iwańczak Barbara 464
Iwańczak Franciszek 464, 653
Izbicki Ryszard 57, 542, 548
Izbicki Tadeusz 56, 535, 536
Iżykowski Jan 577

Jabłecki Tomasz 287
Jabłońska Jolanta 493
Jabłońska-Deptuła Ewa 292
Jabłoński Adam 31
Jabłoński Andrzej 272
Jabłoński Bronisław 159, 167, 523
Jabłoński Henryk 33
Jabłoński Kazimierz 440, 444, 449
Jabłoński Krzysztof 39, 637
Jabłoński Witold 579
Jaburek Leopold 441, 467, 468
Jacak Lucjan 84, 85, 352, 353, 363, 364
Jacak Witold 566
Jacyszyn Jerzy 324, 325
Jaczewski Stefan 163, 492, 493
Jadczyk Arkadiusz Z. 346–348, 359
Jagielski Andrzej 426, 430
Jagielski Józef 442
Jagiełło Andrzej 175
Jagiełło Katarzyna 641
Jagiełło Stanisław 307–309
Jagiełło-Kołaczyk Marzanna 528
Jagoda Henryk 305, 306
Jagodin Giennadij A. 60
Jagoszewski Eugeniusz 78, 84, 352, 353, 370, 371
Jagre Cornelius de 33
Jahn Alfred 31, 32, 36, 257, 426, 427, 433
Jahn Hermann Arthur 246
Jajuga Krzysztof 298, 653
Jakimiec Jerzy 351, 372, 373
Jakimiec Maria 373
Jaklewicz Kazimierz 4, 196
Jakób Wiktor 384, 387
Jakóbczyk Lech 359, 360
Jakóbiec Marian 219, 222–224, 265, 266, 284, 285
Jakóbiec Tadeusz 477, 478
Jakóbiec-Semkowowa Milica 285
Jakubas Ryszard 396, 397
Jakubaszko Juliusz 470
Jakubczyc Jerzy 298, 299
Jakubek Marek 101, 104, 621, 622
Jakubicki Bartosz 101
Jakubiec Czesława 85
Jakubowiec Edyta 430, 431
Jakubowski Bolesław 382, 383
Jakus-Borkowa E. 219
Jakuszko-Klimczewska 527
Jałbrzykowski Romuald 187
Jałowiecki Bohdan 429
Jałowski Stanisław 167
James William 268
Jamka Rudolf 17, 265, 266
Jamroz Dorota 162, 163, 496, 497
Jamróz Władysława 286
Jan IV Roth 171
Jan Kazimierz, król Polski 659
Jan Paweł II (Karol Wojtyła), papież 102, 187, 188, 211
Jan z Głogowa 659
Janas Tadeusz 371, 372
Janas Teresa 371, 372
Janas Zofia 387
Janasz Teresa 322
Jancewicz Bernard 4, 283, 347, 348, 358, 359
Jandy-Jendrośka Krystyna 318, 319
Janeczek Janusz 438
Janeczek Witold 162
Janek Barbara 104
Janiak Adam 561, 562
Janiak Edward 179
Janiak Krzysztof 179
Janiak Tadeusz 509, 510
Janicki Aleksander 338
Janicki Andrzej 128, 633
Janikowski Krzysztof 287
Janiszewska Janina 412, 413
Jankiewicz Czesław 354
Jankowiak Wojciech 614
Jankowski (?) 8
Jankowski Andrzej 406
Jankowski Bolesław 131

Jankowski Fryderyk 70–73
Jankowski Jan 454
Jankowski Stanisław 414
Jankowski Wiktor 441, 450, 466, 467, 653
Janowska-Bukowska Maria Magdalena 130, 632, 633
Janowski Bronisław 492, 506, 515
Janowski Tomasz M. 497
Janssens Marcel 40
Janus Paweł 86
Janusz Andrzej 131, 152, 153, 637
Janusz Antoni 486
Janusz Maria 244, 405
Janusz Marian 57, 533, 537, 538, 542, 544
Janusz-Strzyż Anna 618
Januszewski Bernard Woodrow 279
Januszewski Józef 426, 429, 430
Januszewski Stanisław 529, 530, 653
Jańczak Julian 275
Jańska Hanna 407, 408, 480
Jara Zbigniew 165, 510
Jaremko-Mielnik Maria 167
Jargiełło Józef 519
Jarmołkiewicz L. 538
Jarnuszkiewicz Jerzy 626
Jarodzki Konrad 98, 99, 621, 622
Jarodzki Paweł 104
Jaroń Jan Nikodem 222
Jaroń Jerzy 61, 565, 566
Jarosińska Aniela 486
Jaroszek Zygmunt 179
Jaroszewicz Walery 398
Jaroszewski Janusz 103, 104, 621, 622
Jary Zdzisław 428
Jarzębowski Tadeusz 351
Jasek Bronisław 84, 338
Jasek Stanisław 162, 494
Jasieńko Jerzy 551
Jasieńko Stefan 59, 377, 393, 394
Jasieński Bruno 644
Jasińska Zofia 159, 261
Jasiński Andrzej 434
Jasiński Jan 119
Jasiński Maciej 666
Jasiński Sebastian 179
Jasiński Zdzisław 305, 306
Jasiukiewicz Czesław 362
Jaskierska-Albrzykowska Grażyna 104, 626
Jaskólska Zofia 572
Jaskólski Zbigniew 360, 361
Jaskulski Jerzy 581, 582
Jasman Stefan 549
Jasnowska Janina 522
Jasnowski Mieczysław 521, 522
Jastrzębowska Halina 98, 100, 102, 105
Jastrzębowski Wojciech 614
Jastrzębski Jan 461, 462
Jastrzębski Jerzy 284, 661
Jaszczuk Paweł 530
Jaśkiewicz Arkadiusz 348, 349, 365
Jaśkiewicz Ewa 406
Jaśkowski Lech 161, 164
Jaśkowski Stanisław 269
Jaworski Iwo 17, 113, 295, 313, 314, 322, 323
Jaworski Jerzy 504
Jaworski Marian 175
Jaworski Roman 8, 15, 74, 653
Jaworski Ryszard 320, 321
Jaworski Władysław Leopold 315, 317, 324, 325
Jaworski Zbigniew 78, 461
Jaxa-Rożen Hanna 225
Jeleński Witold 215
Jelito Józef 178, 179
Jellonek Andrzej 61, 63, 75, 583, 561, 566–568
Jellonkowa Stanisława 351
Jendrośka Jan 295, 326, 327
Jermakowicz-Bartkowiak Dorota 379, 393
Jerzewska Kazimiera 644
Jerzmańska Anna 420
Jerzy II Wspaniały, książę brzeski 209
Jerzykiewicz Krystyna 335
Jerzykiewicz Mikołaj 351, 373, 374
Jerzykiewicz Tomasz 433, 436
Jesionek Krzysztof Jan 587
Jesionowski Mieczysław 472
Jeśmianowicz Leon 330
Jethon Zbigniew 487, 488
Jezierska Józefa Ewa 179, 180
Jezierska Julia 387
Jezierski Adam J. 4, 377, 387, 676, 677
Jezierski Leon 179, 183
Jezierski Ryszard 490
Jezierzański Adam 638
Jezioro Zdzisław 143, 441, 447, 448, 456, 460, 461, 463
Jeżewski Jan 326, 327
Jeżewski Tadeusz Konstanty 70
Jeżowiecka-Kabsch Krystyna 81, 589
Jeżowiecki Janusz E. 4, 72, 73, 525, 559–561
Jeżowska-Bojczuk Małgorzata 387
Jeżowska-Trzebiatowska Bogusława 59, 60, 248, 257, 375–377, 384, 385, 387
Jeżowski Andrzej 368
Jeżowski Jacek M. 378, 404
Jeżowski Krzysztof 117, 119, 307
Jędrak Ryszard 532
Jędraś Radosław 639
Jędroś Ryszard 103, 619, 620
Jędryczka-Hamera Anna 634
Jędrysek Mariusz Orion 434, 438
Jędrzejewska Maria 127, 130, 131, 133, 134, 632
Jędrzejewska Waleria 126, 127, 131, 133, 134, 640
Jędrzejewski Janusz 359
Jędrzejewski Jerzy 602, 604
Jędrzejewski Michał 99–101, 106, 613, 614
Jędrzejewski Piotr 101, 614, 615
Jobert Ambroise 292
Jodłowski Jerzy 324
Jokiel Irena 222, 223
Jokiel Mieczysław 67, 538

Jonca Karol 42, 272, 295, 314, 322, 323
Jongsmans W.J. 435
Jonkisz Julian 152, 153, 485
Jonscher Andrzej K. 574
Jońca Adam 305, 306
Jończyk Jan 324, 325
Josiak Jerzy 401
Joyce James 644
Józefczyk Jerzy 610
Józefowski Eugeniusz 659
Józewicz Stefan 74, 653
Jóźkiewicz Stanisław 15, 17, 389
Jóźwiak Ireneusz 564
Jóźwiak Izydor 452
Juchniewicz Jarosław 66, 572, 573, 580
Juliusz II (Giuliano della Rovere), papież 28
Jungowski Łukasz 638
Juniewicz Stanisław 163, 550
Juny Marian 167, 498, 500, 501
Jurcewicz Stanisław 4
Jurczyszyn Leszek 349, 351, 362, 366
Jurek Józef 101
Jurek Piotr 322
Jurek Zbigniew J. 333, 338
Jurewicz Jerzy 402
Jurkiewicz Zdzisław 56, 530, 531
Jurkowski Henryk Zdzisław 202–204, 642–644
Jurzyk Zbigniew 161
Just M. 353
Justat Antoni 380
Juszczak Jerzy 159, 162, 494
Juzwenko Adolf 34, 255, 276

Kabacik Tadeusz 63
Kabacińska-Knapik Danuta 451, 452
Kabat Andrzej 101
Kabat Ryszard 67
Kabsch Piotr 72, 557
Kabza Zdzisław 81, 231–233, 586
Kachlicki Zdzisław 63
Kaczmar Jacek 606, 608
Kaczmar Władysław 76, 78, 605, 608, 609
Kaczmarek Danuta 86, 583
Kaczmarek Stefan 290, 293
Kaczmarek Tomasz 295, 320, 321
Kaczmarek Urszula 472, 474
Kaczmarski Bogusław 274
Kaczmarski Krzysztof 404
Kaczorowski Dariusz 402
Kaczorowski Ryszard 211
Kaczorowski Włodzimierz 274
Kaczyński Lech 678
Kaćma Leszek 100, 619, 620
Kafarski Paweł 60, 377–379, 390, 406, 653
Kafka Franz 644
Kaganow Moisey I. 84, 352
Kajdasz Edmund 127
Kaleciński Jerzy 385
Kalembkiewicz Jan 386
Kaleta Andrzej 666
Kaleta Jerzy 600, 601
Kaleta Józef 115–119, 296, 318, 319
Kaleta Roman 280, 646, 647
Kaleta Stefan 324
Kalichstein Joseph 126
Kalina-Prasznic Urszula 296, 324, 325
Kalinowski Eugeniusz 79, 81, 585, 590
Kaliszuk Dariusz 639
Kaluza Theodor Franz Eduard 348, 359
Kałążna-Drewińska Urszula 311, 312
Kałuszyńska Elżbieta 270
Kałuża Bolesław 179
Kałuża Józef 242
Kałwak Jan 67
Kamienobrodzki Wilhelm 167, 498–500
Kamiński Eugeniusz 516, 517
Kamiński Lech 543
Kamiński Leopold 547
Kamiński Mieczysław 549
Kamiński Stanisław 8, 14
Kamiński Władysław 98, 105
Kanafa Dorota 133, 632
Kanafojski Czesław 75, 516, 599, 600
Kania Andrzej 592
Kaniak Józef 452, 454, 455
Kaniowski Tadeusz 444
Kaniowski Wojciech 103, 104, 621, 622
Kant Immanuel 267, 268
Kański Jacek J. 466
Kańtoch Mirosław 239, 242
Kapica Piotr Leonidowicz 33
Kapuściński Aleksander 55
Kapuściński Ryszard 42, 678
Kapuściński Witold Juliusz 441, 450, 465, 466
Karabon Bohdan 59, 377, 393, 394
Karaś Mirosław 4, 313
Karbowiak Antoni 292
Karch Grzegorz 334, 357
Karczewski Julian 292
Karczewski Witold 242
Karczmarz Stefan 340
Kardasz Andrzej 308, 309
Kargol Marian 371, 372
Karkowska Hanka 84
Karkowski Czesław 271
Karkowski Zdzisław 61, 63, 85, 566, 567
Karlic Tadeusz 74, 602, 604
Kármán Theodor von 539
Karnecki Zbigniew 627, 628
Karol Habsburg, arcyksiążę 209
Karpiak Stanisław 165, 407
Karpińska Joanna 74
Karpiński Piotr 101, 613
Karpiński Zbigniew 99, 621–623
Karpowicz Tymoteusz 280
Karst Waldemar 131
Karst Zdzisław 121
Karwacki Władysław 579, 580

Karwowski Jacek 319
Karwowski Witold 359, 360
Kasper z Łagowa 171
Kasperczyk Jacek 355
Kasprowicz Jan 222
Kasprzak Andrzej 562
Kasprzak Henryk 84, 85, 352, 353, 370, 371
Kasprzak Leszek 636, 637
Kasprzak Wacław 50, 78, 84, 334, 591, 592, 600, 601
Kassern Tadeusz Zygfryd 636
Kasuya Tadeo 248
Kaszowska Barbara 575, 576
Kaszubkiewicz Czesław 165, 512
Kaszubkiewicz Jarosław 521
Katarzyński Stefan 74, 592
Katoła Zbigniew 55, 533
Kaufmann Georg 279
Kawa Marek 225
Kawala Zdzisław 378, 404
Kawalec Krzysztof 276
Kawecki Zbigniew 100, 613
Kazanowska Bernarda 464
Kazanowska z Niczów Józefa 180
Kazanowski Erazm 180
Kazanowski Zbigniew 178–180
Kazimierczak Jan 564, 565
Kaźmierczyk Stanisław 217, 315, 316
Kącki Zygmunt 416
Kąkołowicz Władysław 377, 386
Kątnik-Prastowska Iwona 479–481
Kegel Teresa 272
Kegel Zdzisław 40, 296, 314, 320, 321
Kelera Józef 202, 203, 643, 678
Keller Antoni L. 387
Kelsen Hans 315
Kelus Andrzej 239, 445
Kempa Edward 73, 555
Kempa Marek 517
Kempiński Jan 163
Kesey Ken 644
Kędzia Bogusław 50, 60, 385
Kędzia Cecylia 634
Kędzia Józef 573
Kędzior Henryk 592, 594
Kędzior Władysław 579–581
Kępiński Leszek 401
Kętrzyński Wojciech 254
Kiczura Ludwik 102, 615, 616
Kida Janusz 427, 428
Kidybiński Antoni 55
Kiedroń Stefan 287
Kiejna Adam 349, 350, 359, 366
Kielan Piotr 103, 104
Kielan Wojciech 458
Kielski Józef 295
Kiełb Krystian 126, 130, 133, 628, 629, 632
Kiełbasa Antoni 176–178
Kiełbasa Jerzy 177
Kiełbasa z Dziubów Małgorzata 177
Kiełbówna Leokadia 421
Kiełczewski Stanisław 305, 306
Kierc Bogusław 131
Kieres Leon 43, 314, 326, 327, 678
Kierska Anna 638
Kierska-Witczak Marta 641
Kiersnowski Jerzy 499, 500
Kiewra Dorota 412
Kijowski Janusz 644
Kilar Wojciech 211
Kinal Stefania 496
Kiniorski Wojciech 101
Kinsner Kazimierz 66, 575
Kirkiewicz Józef 353
Kisiel Igor 57, 537, 541, 542, 548
Kisielewicz Andrzej 329, 338
Kisielewicz Jerzy 562
Kisielow Paweł 239
Kisza Adolf 377, 401
Kita Jarosław 86
Kiwka Mirosław 175
Klajn Piotr 638
Klamut Jan 248–250, 356
Klamut Mirosława 4, 309, 310, 313
Klasztorny Marian 542, 544
Klawe Henryk 448
Kleczeński Aleksander 144, 145, 441, 447, 451, 452, 454, 653
Klein Alfred 324
Klein Edmund 322, 323
Klein Oskar 348, 359
Kleineidam E. 173
Kleiner Juliusz 224, 285
Klementowski Jan 427, 428
Klempous Ryszard 653
Kleszcz Krzysztof 218
Kleszczyńska Halina 371, 372
Kletowski Zbigniew 400
Klich Alfred 83
Klich Edward 222, 281
Klich Jarema 133, 637
Klimas Krystyna 434
Klimaszewski Mieczysław 426
Klimczak Bożena 294, 296, 653
Klimczak-Dobrzaniecki Andrzej 99, 103, 104, 621, 622
Klimek Małgorzata 361
Klimentowski Stanisław 510
Klimkiewicz Roman 248
Klimowicz Mieczysław 36, 37, 40, 257, 261, 280
Klimowicz Tadeusz 285
Klin Eugeniusz 287
Klinger Marian 471
Klinger Witold 286
Klinowska Wanda 464
Klisiecki Andrzej 17, 149–153, 161, 164, 440, 442, 443, 445, 457, 484, 487, 488, 507, 508, 653
Klisiecki Leopold 398
Klisowski Ryszard 627, 628, 632–634
Klonecki Witold 331, 333, 339, 343

Klonowic Sebastian Fabian 268
Klonowski Czesław 130
Kloza Marian 566, 567
Kluczewska Katarzyna 638
Kłapciński Jerzy 433–435
Kłeczek Ryszard 311
Kłobus Grażyna 411, 412
Kłodziński Antoni 254
Kłos Zbigniew 581
Kmieć Andrzej 378, 404
Kmita Jan 4, 5, 50, 52, 57, 175, 525, 543, 546–548
Knapik Zbigniew 144, 145, 441, 442, 449, 452, 454, 455, 473
Knappe Ryszard 634
Knast Witold 459, 460
Knaster Bronisław 16, 328–333, 336, 565
Knecht Zdzisław 311, 312
Knot Antoni 8, 14, 255, 288
Kobielak Sylwester 163, 543, 549
Kobus Kazimierz 461
Kobusińska Barbara 291, 634
Kocańda Stanisław 592
Koch Jan 76, 603–605
Koch Jerzy 287
Koch Roman Józef 59, 79, 378, 403, 404, 585, 590, 591
Koch Tomasz 603, 604
Kochańska Maria 280
Kochman Marian 60, 377, 406, 407
Kochman Stanisław 209, 220, 221, 282
Kociankowski Feliks 626
Kocik Jerzy 358
Kociński Mirosław 102, 104
Kocot Kazimierz 315, 316
Kocot Mariusz 165
Kocowski Bronisław 288
Kocór Marian 159, 498, 502, 503
Koczorowski Stefan 444, 448, 457
Koczy Karol 287
Koczyńska-Kielan Katarzyna 102, 104
Koćwin Lesław 272
Kodzis Bronisław 210, 224, 285
Kofin Ewa 632
Kofta Mieczysław 15
Kogut Eleonora 177
Kogut Jan 177
Kogut Małgorzata 634
Kogut Mieczysław 176–178
Kohl Helmut 174
Koikov C.N. 574
Kokoszka Feliks 182
Kokoszyńska-Lutmanowa Maria 266, 267, 269, 270
Kokurewicz Bogusław 4, 422
Kolarz Bożena N. 379, 392, 393
Kolasa Ewa Anna 416, 417
Kolasa Jan 295, 315, 316
Kolasa Józef 581, 582
Kolbuszewski Jacek 261, 284, 285
Kolbuszewski Stanisław 222, 223, 265, 266, 278, 281, 284
Kolendo Stanisław 55
Kolendowicz Tadeusz 56, 533, 542
Kolis E. 653
Koll Aleksander 396, 397
Kollek Wacław Antoni 79, 593–595
Kollek Władysław 76
Koła Władysław 414, 415
Kołacz Roman 6, 159, 160, 497
Kołaczkiewicz Jan 348–350, 366
Kołaczkowski Andrzej 378, 381, 555
Kołaczkowski Stanisław 73, 555
Kołakowski Leszek 43, 678
Kołek Teresa 502
Kołek Władysław 64, 66, 579, 580
Kołkiewicz Wademar 599
Kołłątaj Hugo 292
Kołodziej Hubert A. 396, 397
Kołodziej Jerzy 441, 459
Kołodziejczyk J. 644
Kołodziejczyk Krzysztof 340, 343, 344
Kołota Eugeniusz 159
Kołtowski Ryszard 441, 457
Kołtuniewicz Andrzej 378, 404, 591
Kołwzan Barbara 72
Kominek Bolesław, kard. 174, 179, 181, 184, 186, 187
Kominek Franciszek 187
Kominek Rufin 99, 102, 616
Kominek z Kozielskich Katarzyna 187
Komorowska Małgorzata 353
Komorowski Ludwik 382, 653
Komorowski Witold 83
Konarska R. 448
Konarzewska-Gubała Ewa 298, 300
Konaś Jan 434
Kondej Sylwia 360
Konderla Piotr 542, 544, 545
Kondratowicz Jan 99
Konieczna Maria 516, 517
Konieczny Alfred 295, 322, 323
Konieczny Jerzy 320
Konieczny Mieczysław 477
König Christoph 288
Kononowicz Wanda 528, 530, 532, 533
Konopczyński Władysław 277
Konopielko Bronisława 282
Konopińska Danuta Urszula 406
Konopiński Tadeusz 17, 157, 161, 162, 167, 492, 494, 500, 506, 516, 524
Konopka Czesław 344
Konopka Edward 234
Konopka Tomasz 474, 475
Konopnicki Adam 398
Konopnicki Jan 151–153, 484, 485
Kontrym-Sznajd Grażyna 248, 355
Konwent Henryk 352, 354, 355, 364
Konzal Stanisław 461
Kopacz Maria 401
Kopacz Stanisław M. 377, 386
Kopeć Bohdan 516, 524
Kopeć Edward 179
Kopeć Jerzy 219

Kopeć Tadeusz 356
Kopeć Wiesław 500, 501
Kopera Zygmunt 139
Kopernik Mikołaj 268, 659
Kopertyńska Maria Wanda 4, 120, 305, 306
Kopij Marta 287
Kopiński Adam 302, 303
Kopocińska Ilona 334, 339
Kopociński Bolesław 329, 334, 339
Kopp Jerzy 173
Koprowski Hilary 678
Koprowski Piotr 462
Kopyciński Adam 126–128, 130, 132, 135, 629–631
Kopystyński Stanisław 55, 97, 98
Korczak Jerzy 302, 303
Korczowski Henryk 84
Kordas Leszek 523
Kordas Ryszard 572
Kordecki Andrzej Karol 64, 66, 561, 579–581
Kordecki Witold 629, 630, 634
Kordecki Wojciech 85, 338, 344
Kordik Andrzej 320
Kordylewski Włodzimierz 79, 585, 588
Koredczuk Bożena 4, 289
Koredczuk Józef 4, 296, 315, 327
Korenik Dorota 319
Korenik Stanisław 309
Korin Eugeniusz 205, 644
Kornafel Danuta 417
Kornai János 116
Kornaszewski Wacław 471
Kornecki Stefan 490, 491
Korohoda Jerzy 162, 167
Korpak Waldemar 131
Korta Wacław 273, 275
Korteweg Diederik Johannes 360
Kortus Bronisław 426
Kortyka Stanisław 103, 622, 623
Korzeń Zbigniew 593, 594
Kos Jacek 101
Kos Wincenty 74
Koschembahr-Łyskowski Ignacy 322
Kosendiak Andrzej 128, 131, 632
Kosendiak Jadwiga 63, 584
Kosian Józef 270
Kosiba Aleksander 426, 431, 432
Kosik Jan 34, 314, 324
Kosiński Adam 83
Kosiński Piotr 361
Kosmala Urszula 452
Kosowska Barbara 493
Kossakowska-Jarosz Krystyna 222, 225
Kossakowski Andrzej 354, 356
Kossowski Stanisław 450, 466, 467
Kostetska Yaromyra 163
Kostołowski Andrzej 98, 106, 613
Kostowska Barbara 389
Kostrubiec Benjamin 430
Kostrzewa Stanisław 163, 164, 504
Kostuch Ryszard 519, 520
Kosturkiewicz Andrzej 163
Kostyniuk M. 410
Koszałka Leszek 653
Koszczyc Tadeusz 4, 6, 152, 153, 484, 485, 653
Kościelniak Wojciech 201, 203
Kościelny Czesław 564, 565
Kościelska K. 421
Kościelski Bogusław 421
Kościk Elżbieta 275
Kościówko Halina 434
Kościuk Jacek 530
Kościukiewicz Kazimierz 633
Kośmider Jan 392
Kot Stanisław 292
Kotarba Wiesław 610
Kotarbińska Julia 98, 102, 616, 617, 625
Kotecki Andrzej 159, 160, 167
Koterla Eugeniusz 203
Kotlarek-Haus Sabina 653
Kotliński Jerzy 494
Kotowicz Jacek 106, 613
Kotowski Andrzej 72, 559
Kotowski Jerzy 439
Kotowski Włodzimierz 231, 233
Kott Jan 280
Kotula Edward 381
Kotula Kazimierz 182
Kotylak Zbigniew 414
Kotz Jerzy 512
Kowaczew Wiesielin 250
Kowal Alina 4
Kowal Apolinary Leszek 72, 73, 554, 555
Kowal Zygmunt 542, 545
Kowalczyk Jan 100, 101, 613, 614
Kowalczyk Jerzy E. 248
Kowalczyk Józef, nuncjusz 188
Kowalczyk Małgorzata Ewa 274
Kowalczyk Ryszard 353
Kowalczyk Stanisław 175
Kowalczyk Wojciech 639
Kowalik Roman 103, 104, 620, 621
Kowalik Waldemar 353, 354
Kowalik-Jankowska Teresa 387
Kowaliński Stanisław 159, 167, 521
Kowalska Anna 278, 285, 286
Kowalska Jolanta 408
Kowalska-Szewczyk Anna 101, 621, 622
Kowalski Bogdan 636
Kowalski Jacek Maria 363
Kowalski Jan 175, 179
Kowalski Jerzy (chemia) 59
Kowalski Jerzy (geologia i hydrogeologia) 159, 164, 503
Kowalski Jerzy (filologia klasyczna) 17, 264–266, 285, 286
Kowalski Józef 461, 462
Kowalski Piotr 210, 225, 284
Kowalski Stanisław 74
Kowalski Stefan 434
Kowalski Tadeusz 72, 74, 555

Kowalski Wacław 101, 104, 613, 615
Kowalski Władysław 202
Kowalski Włodzimierz 461
Kowalski Zbigniew 333, 343, 357, 583
Kowarski Felicjan 106
Kowarzyk Hugon 17, 143, 164, 239, 241, 257, 261, 440, 443, 444, 446
Kowarzykowa Zofia 446
Kowieska Urszula 292
Kozaczewska-Golasz Hanna 529
Kozaczewski Tadeusz 54, 55, 529
Kozak Artur 315, 316
Kozak Stefan 285
Kozak Włodzimierz 8, 14
Kozdrój Jacek 414
Kozek Andrzej 331, 333, 339
Koziar Jan 434
Koziarski Czesław 597, 598
Koziełek Gerard 287
Kozik Zygmunt 575, 576
Koziński Józef 306, 307
Kozioł Antoni 404, 591
Kozioł Jacek 391
Kozioł Urszula 43
Kozłowska Ewa 326
Kozłowski Grzegorz 248, 355, 356
Kozłowski Henryk 387
Kozłowski Jerzy 131
Kozłowski Leszek 196
Kozłowski Stefan 433
Kozłowski Zbigniew 67–69
Kozubek Arkadiusz 480
Kozuschek Waldemar 143, 440–442,
Koźmiński Władysław 653
Kożuchowski Jan 64, 66, 351, 561, 574, 575, 587
Kożuchowski Józef 57
Kraiński Wincenty 284
Krajewski Marek 286
Krakowiak Wiesław 333, 338
Kram Bronisław 517
Kramarczyk Anna 202, 645
Kramer Józefa 311
Kramer Teodor 296, 310–312
Kramkowski Ryszard 516, 517
Krasicki Ignacy 280, 281
Krasinkiewicz Józef 336
Krasiński Zygmunt 644
Krasnodębski Ryszard 335
Krassowska Eugenia 31, 111, 112
Kraszewski Józef Ignacy 222, 276, 279
Kraszewski Władysław 219
Krawczyk Andrzej 462
Krawczyk Jerzy 215
Krawczyk Jolanta 248
Krawczyk Stanisław 298, 300
Krawiec Stanisław 597, 598
Krawiecowa Aniela 414, 415
Krcha Bartłomiej 628, 629
Krcha Emil 97, 98, 103, 106, 622, 623
Krechowiecki Adam 491
Kreisel Guido Antoni 417
Kremens Zdzisław 575, 576
Kretki Steen 234
Kreutz Mieczysław 290, 291
Kręcicki Tomasz 466, 467
Krężel Roman 523
Krochmalny Grzegorz zob. Steinhaus Hugo
Kromer Krystyna 424, 425
Krop-Wątorek Małgorzata 408
Kropidło Anna 133
Krotkiewski Hubert 244, 406
Krowarsch Daniel 480
Krókowski Jerzy 286
Król M. 645
Król Mieczysław 334, 338
Król-Bać Elżbieta 526, 527
Królica Artur 222
Królicki Krzysztof 636, 637
Królicki Zbigniew 590
Króliczek Aleksander 496
Królikowski Wojciech 358
Krucina Jan 174, 182, 183
Krucina Józef 183
Krucina z Czuprynów Maria 183
Kruczek Halina 588
Kruczkowski Leon 260
Krukowski Stanisław 127, 130, 132, 629–631, 641
Krupa Andrzej 179
Krupa Piotr 414
Krupacz Roman 458
Krupiński Tadeusz 4, 35, 416–418
Krupowicz Stanisław 130, 629
Krupski Paweł 336
Krupski Rafał 305, 306
Kruszewski Tomasz 322, 323
Kruzel Marian 408
Krużyński Marek 543, 552
Krysta Edward 636, 637
Kryza Józef 434
Kryza Ryszard 433, 434, 438
Krzemieniewscy, rodzina 411
Krzemieniewska z Choynowskich Helena 410, 411, 413
Krzemieniewski Seweryn 413
Krzemiński Sławomir 356
Krzetuska Hanna 98, 621
Krzystek Waldemar 644
Krzystek Wilhelm 127, 130, 134
Krzyszkowski Dariusz 426, 428
Krzysztoniowa Zofia 468
Krzysztoń Tomasz 355
Krzysztoporski Stanisław 444, 448, 449
Krzywicki Anatol 55
Krzywicki Andrzej 334, 357
Krzywiec Rudolf 98, 102, 617, 618
Krzywiecki Stanisław 159, 496
Krzywobłocki Aleksander 55
Krzywy Tadeusz 243
Krzyżagórski Klemens (pseud. Maciej Kora) 203, 641–644

Krzyżak Adam 561, 562
Krzyżanowska Grażyna 636
Krzyżanowski Józef 603, 604
Krzyżanowski Julian 33
Krzyżanowski Juliusz 278
Krzyżanowski Leszek 81, 83
Krzyżewski Edward 55, 530, 531
Ksenicz Olga 640, 641
Ksenofont z Efezu 286
Księżopolski Bolesław 324
Kubasiewicz Marian 165, 506, 507
Kubiak Ryszard 248
Kubica Adam 370, 371
Kubica Ernest 57, 91, 542, 545, 546
Kubica Jan 378, 404, 638
Kubica Krystian 371, 372
Kubicka Helena 401
Kubicki Józef 378, 381, 382
Kubicki Marek 386
Kubicz Aleksandra 12, 42, 407, 480, 674, 675
Kubicz Józef 444, 449, 450
Kubicz S. 448
Kubik Jan Andrzej 236
Kubik Kazimierz 603–605
Kubikowski Jan 374
Kubiński Tadeusz 269, 270
Kubis Aleksander A. 482, 483
Kubis M. 353
Kübler Andrzej 470
Kubot Zdzisław 324, 325
Kubrakiewicz Janusz 421
Kubrakiewicz Zbigniew 444, 449
Kubrakiewicz Zofia 287
Kuchar Leszek 164
Kucharczyk Damian 246
Kucharczyk Jerzy 335, 340
Kucharczyk Robert 349–351
Kucharewicz Alina 241
Kucharska Eugenia 224
Kucharska Leokadia 551
Kucharski Andrzej 568, 569
Kucharski Eugeniusz 285
Kucharski Janusz 104, 577, 626
Kucharski Mieczysław 392
Kucharski Stanisław 379, 388–390
Kuchta Bogdan 84, 379, 382, 383
Kuciel Eugeniusz 378, 404, 591
Kuczera Franciszek 15, 345
Kuczera Janina 371, 372
Kuczewski Krzysztof 163, 505
Kuczewski Władysław 15
Kuczyńska Alicja 291
Kuczyńska Irena 414, 415
Kuczyński Eugeniusz 74, 76, 584
Kuczyński Henryk 15, 17, 59, 64, 74, 75, 375, 377, 378, 388, 389, 397, 398
Kuczyński Jędrzej 55, 550, 551
Kuczyński Leonard Ignacy 59, 144, 145, 391, 398, 478, 479
Kuczyński Michał 491
Kuczyński Tadeusz 324, 325
Kudela Henryk 589, 653
Kudłaszyk Andrzej 322
Kufel Mieczysław 307, 308
Kuhn Thomas Samuel 10
Kujda Jacek 101
Kukiełczyńska-Krawczyk Klaudia 627, 628, 633
Kukla Stanisław 522
Kukliński Andrzej 74
Kukuła Jan 100, 101
Kukułczanka Krystyna 424
Kulak Teresa 265, 276, 442, 450
Kulczycki Marian 266 , 290, 291
Kulczyk Jan 595, 596
Kulczyński Stanisław 8, 14–16, 18, 19, 30, 49, 50, 60, 111, 140, 255, 257, 259–261, 265, 276, 313, 323, 328, 339, 345, 375, 410, 414, 423, 436, 442, 473, 521, 522
Kulej Michał 83
Kuliczkowski Kazimierz 490
Kulig Elżbieta 383
Kuligowski Kazimierz 14, 15
Kulik A. 653
Kulikowski Tomasz 627, 628
Kuliński Krzysztof 4, 202, 205, 644
Kulish P. 361
Kulisiewicz Maciej 600, 601
Kuliszewski Tadeusz 63
Kulpa Władysław 336
Kułakowski Jan 678
Kummer Ernst Eduard 328
Kumosa M. 600
Kundera Elżbieta 322
Kundera Janina Elżbieta 296, 314
Kundera Jarosław 296, 314
Kunicki Wojciech 4, 287, 288
Kunicki-Goldfinger Władysław 413, 414
Kunowski Stefan 183
Kupczak Janusz 272, 273
Kupczyńska-Jankowiak Lidia 102, 104, 617, 618
Kupiec Bronisław 619
Kupiec Zbigniew 52, 55, 56, 526, 527, 535
Kupradze Victor 540
Kuprowski Marian 165, 512
Kupryszewski Gotfryd Wiktor 481
Kural Stefan 434
Kuraszkiewicz Władysław 265, 281
Kuratowski Kazimierz 336, 342, 565, 566
Kurbiel Jerzy 555
Kurdybacha Robert 627, 628, 630
Kurdziel Roman 64, 561, 578
Kuropaczewski Łukasz 637
Kuropka Ireneusz 298, 301
Kuropka Józef 4, 74, 525
Kurowicki Jan 642
Kurowski Leszek 433
Kurylec Stefan 8
Kuryłowicz Jarosław 561, 572, 581, 582
Kuryłowicz Jerzy 219
Kuryszko Jan 165

Kurz V. 135
Kurzak Aleksandra 641
Kurzak Barbara 385
Kurzak Krzysztof 385
Kurzawa Jarosław 4
Kurzawa Stanisław Franciszek 66, 579
Kurzawski Kazimierz 653
Kurzynowski Piotr 352, 370
Kurzyński Grzegorz 4, 6, 125, 126, 128, 130, 131, 133, 135, 637–639
Kurzyński Marek 562
Kusiak Franciszek 195, 275, 653
Kustrzycka Helena 466, 467
Kustrzycki Anatol 441, 456–458
Kustrzycki Wojciech 457, 458
Kusz Józef 368
Kuszell Teresa 433
Kusznir Halina 632
Kuś Henryk 441, 461
Kuśmidrowicz Jerzy 599
Kuta Tadeusz 326, 327
Kutera Jan 163, 504
Kutryś Ewa 202
Kutyłowski Mirosław 85, 329, 335, 341, 343
Kutyłowski Ryszard 543
Kutz Kazimierz 211, 644
Kuzniecow Wiktor 41, 634
Kuźma Erazm 284
Kuźmiński Stanisław 352–354, 365, 366
Kuźniar Jakub 471
Kuźniar Janusz 378
Kuźniar Jerzy 548
Kuźnicki Z.T. 653
Kuźniewicz Janusz 162, 501
Kwak Tadeusz 99
Kwaśnica Rober 293, 661
Kwaśnicka Halina 561
Kwaśnicki Witold 296, 561
Kwaśniewska-Mżyk Krystyna 220
Kwaśniewski Aleksander 40–43
Kwaśniewski Andrzej 361
Kwaśnik Maria 226
Kwaśny Zbigniew 275
Kwiatkowska Danuta 406, 407, 424
Kwiatkowska-Korczak Janina 407
Kwiatkowski Eugeniusz 309
Kwiatkowski Marian 78
Kwiatkowski Tadeusz 509, 510
Kwiatkowski Zdzisław 196
Kwiecień Mirosława 4, 307–309, 313

Labuda Aleksander 34
Labuda Gerard 40
Lach Kornelia 225
Lach-Lachowicz Natalia 619
Lachowicz Andrzej 619
Lachowicz Stanisław 514, 521
Lachowicz Tadeusz Michał 32, 242, 413, 414
Lachur Czesław 220, 221
Lachur Maria 617
Lackner Ryszard 6, 196
Lagosz Józef 186
Lagosz Kazimierz 15, 186, 187
Lagosz ze Ślęzaków Rozalia 187
Lagrange Joseph Louis de 360, 539, 545
La Grasserie Raoul de 268
Lambor J. 559
Lanckorońska Karolina 37
Lander Gerard H. 248
Lang Adam 163
Lang Jacek 326
Lange Andrzej 452
Langer Jan 537, 539, 544, 601
Langkammer Hugolin 178
Langner Marek 353, 371, 372, 653
Laprus Lucjan 132, 641
Larski Zdzisław 165
Lasak Przemysław 102, 616, 617
Laskownicki Stanisław 469
Laskowski Stanisław junior 481
Laskowski Tadeusz 393
Lasocki Józef Karol 128, 132, 134, 135
Lasota Czesław 529
Laszczka Konstanty 105
Latajka Zdzisław 4, 6, 7, 28, 42, 43, 396, 397
Latała Adam 216
Latocha Agnieszka 428
Latocha E. 645
Latos-Grażyński Lechosław 257, 377, 387
Latusek Paweł 174, 183–185
Latusek Paweł ojciec 184
Latusek z Gojów Franciszka 184
Lawrowski Zbigniew 597, 598
Lazar Jan 521
Lebesgue Henri Léon 333
Lebiedź Wanda 56
Lec Franciszek 177
Lec Zdzisław 172, 176–178
Lec z Filipów Helena 177
Lech Mieczysław 79, 587
Lech Stanisław 127, 130, 132
Lech Zbigniew 584
Lecyk Mieczysław 422
Lednicki Wacław 285
Ledóchowscy, rodzina 255
Ledóchowski Mieczysław 255
Ledwina Teresa 333, 339
Ledwoń Krystian 216, 517
Legendre Adrien Marie 541
Legendziewicz Janina 386
Leger Fernand 99
Leggett Anthony J. 346, 352
Lehmann Karl, kard. 211
Lehr-Spławiński Tadeusz 221, 222, 260, 281
Leibniz Gottfried Wilhelm 268
Lejczak Barbara 74, 84, 377, 378, 390
Lejdy Brunon 579
Lelek Andrzej 333, 335, 336

Leluk Jacek 480, 482
Lem Stanisław 84, 211
Lemański Jan 222
Lemański Roman 356
Lemieszko Leszek 104
Lempa Henryk 179
Lempy S. 386
Lenartowicz Jan 444, 449
Lenartowicz Teofil 222, 279
Lenczewski Romuald 334, 343, 344
Leonhard-Migaczowa Helena 426, 427
Leopold I, cesarz Austrii 28, 172
Leszczyk Antoni 74
Leszczyński Jerzy 60, 386
Leszczyński Józef 273, 274, 441
Leszczyński Wacław 159, 167, 498, 499
Leśkow Jacek 335, 339, 344
Leśmian Bolesław 642
Leśniak Władysław 4, 120, 409
Leśniewski Stanisław 269, 565
Leśniewski Zbigniew 75
Leśniowski Antoni 465
Lewandowski Andrzej 460
Lewandowski Czesław 272
Lewandowski Jerzy 179
Lewandowski-Palle Paweł 103, 104, 622, 623
Lewanowicz Aleksandra 4, 5, 52
Lewanowicz Stanisław 335, 338
Lewicka Maria 291
Lewicka-Cempa Maria 529
Lewicki Andrzej 290
Lewicki Roman 287
Lewiner Jacques 574
Lewis Clarence Irving 226
Lewowski Tadeusz 349, 350, 368
Lewulis Henryk 52, 54, 55, 536, 537
Liao Simon 562
Lichtarski Jan 4, 305, 306, 313
Licznar Michał 521
Licznar Stanisława 521
Licznerski Benedykt W. 583
Lidtke Włodzimierz 519
Lie Marius Sophus 341, 342
Liebhart Zbigniew 127–130, 132, 135, 632, 633
Likus Marian 636, 637
Linde Samuel Bogumił 254
Lindeman Janusz 59, 379, 392, 393
Lindenbaum Adolf 226, 269
Lindenman Jean 242
Lipanowicz Jerzy 510
Lipczyńska Maria 320, 321
Lipecki Zbigniew 333, 341
Lipiński Edward 111, 294
Lipiński Józef 379, 383, 384
Lipiński Karol 125, 633
Lipiński Witold 54, 526, 536, 537
Lipman Józef 377, 399
Lipska-Zworska Irena 102, 106, 616, 617
Lis Jerzy 216
Lis Tadeusz 387
Lisiecki Jerzy 572
Lisińska Grażyna 499, 500
Liskiewicz Stanisław 492
Lisowska Elwira 239, 244, 406, 407
Lisowski Antoni 161
Lisowski Jerzy 387
Lisowski Józef 239, 241, 242, 244, 405, 407
Lisowski Michał 581, 582
Listwan Tadeusz 4, 239, 241, 242, 244, 306, 307, 313, 653
Liszka Antoni 180
Liszka Piotr 179–181
Liszka z Palków Maria 180
Liszkiewicz Hanna 479
Liśkiewicz Maciej 341
Lityński Adam 162, 167
Lityński Marian 162, 167
Liwacz Adolf 115, 119, 308, 309
Lochyński Stanisław 388, 389
Loho Krzysztof 639
Lombardo Mirosława 202, 204, 643–645
Lonc Elżbieta 4, 412, 413
Longchamps de Berier Franciszek 295, 325–327
Longchamps de Berier Roman 118, 324, 325
Lorenc Marek 434
Lorenc Stanisław 433, 434, 438
Lorenc-Kubis Irena 407
Lorentz Stanisław 529
Lorenz Jerzy 469
Lorenz Tadeusz 469
Loria Stanisław 14, 16, 260, 345, 346, 348, 356, 367, 442
Loryś Krzysztof 341
Lose Stanisław 613
Lubaś Władysław 220
Lubczak Jacek 392
Lubczyńska-Kowalska Wanda 454, 455
Lubczyński Zbigniew 576
Lubieniecka Maria 203
Lubiński Dariusz 101
Lubomirski Henryk 254
Lucas Leopold 659
Ludinghausen Friedrich Wolff von 172
Ludwiczak Beata 98
Ludwiczak Jan 167
Ludwig A. 134
Luegeon Maurice 436
Lukas Wojciech 386
Lukierska-Walasek Krystyna 357, 358
Lukierski Jerzy 345–348, 357, 360, 361
Lupa Wojciech 103, 104, 622, 623
Luty Tadeusz Michał 4, 6, 7, 12, 50, 51, 60, 91, 92, 379, 382, 383
Luty Zbigniew 307, 308
Lutyński Bogdan 572
Lyakhovski V. 361
Lysik Bertold 334, 340, 343, 344, 542, 591, 592

Łabuzak Sylwia 74
Łabuzek Mirosław 576

Łach Stanisław 180
Łachut Czesława 220
Łada-Gębska Joanna 638
Ładomirski Andrzej 133, 613, 634, 635
Ładosz Jarosław 264, 267, 271
Łagoda Tadeusz 235
Łanowski Jerzy 261, 266, 285, 286
Łapiński Adam 572
Łapiński Henryk 55
Łasiński Gabriel 487, 488
Łasiński Wiesław 491
Łaskawski Włodzimierz M. 59, 379, 393
Ławińska-Tyszkowska Janina 35, 286
Łazarkiewicz Bogdan 144, 145, 457–459
Łazowski Jan 634
Łągiewka Eugeniusz 248
Łempicki Stanisław 292
Łeńska-Bąk Katarzyna 225
Łęczycki Henryk 543
Łobaczew 558
Łobaczewski Nikołaj I. 534
Łobocki Jan 54, 55, 529
Łoboda Jan 4, 426–432
Łobodzińska Maria 242
Łobodzińska Romana 4, 283, 284
Łobos Tadeusz 577
Łodzieńska O. 312
Łomotowski Janusz 163
Łopatowski Stanisław 4
Łopuszańska Halina 64, 84
Łopuszański Jan T. 257, 346, 347, 352, 354, 358–360
Łoś Jan 282
Łoś Jerzy 226
Łoś Przemysław 401
Łoś-Nowak Teresa 271, 272
Łowczynow Wasko 250
Łowicka Danuta 286
Łubieński Dariusz 615
Łubniewski Ryszard 83, 305, 306
Łucewicz Jacenta 306, 307
Łuczak Wacław 496
Łuczka Jerzy 354
Ługiewicz Piotr 360
Ługowska Jolanta 284
Ługowski Czesław 244, 406
Łukasiewicz Jan 226, 269
Łukasiewicz Krzysztof 99–101, 565, 614
Łukaszewicz Józef 34, 35, 331, 332, 334, 335, 339, 445, 450
Łukaszewicz Kazimierz 59, 245, 246, 248, 257, 382
Łukieńczuk Tadeusz 456
Łuszczewska Seweryna 267
Łuszczkiewicz Józef 67, 68
Łużyniecka Ewa 528
Łydźba Dariusz 552, 553
Łyko Janusz 302–304
Łykowski Piotr 126, 131, 640, 641
Łyszczak Marek 119, 319
Łyszczyński Kazimierz 268
Macha Ewald 235, 236
Machelski Czesław 542, 546, 547
Machnacz Jerzy 175
Machnikowski Jacek 377, 393, 394
Machoń Zdzisław 143, 478, 479
Maciaszek Leszek A. 298
Maciaszek Stanisław 653
Maciejewski Marek 295, 322
Maciejewski Sewer 222
MacIntyre Alasdair 270
Macińska Monika 85
Mackenzie Sally 408
Mackiewicz Elżbieta 104
Mackiewicz Paweł 414
Macko Stefan 410, 424
MacLennan M. 309
Maczek Kazimierz 585, 589, 590
Maćkiewicz Jolanta 72
Maćkiewicz Józef 597, 598
Maćkowiak Tadeusz 336
Madej Janusz A. 165, 512, 516
Madej Piotr 581
Madeja Józef 127, 134
Madey Theodore E. 43
Madryas Cezary 4, 5, 550, 551
Maduch Marian 226, 269
Magiera Ryszard 333, 340, 343, 344
Magott Jan 564
Maison Adam 55, 561
Majchrzak Józef 130
Majdański Kazimierz Jan 187
Majer Stanisław 59
Majerowicz Alfred 433, 434, 437, 438
Majerski Zygmunt 526, 534–536
Majerz Irena 396
Majewska Anna 472, 474, 475
Majewska-Jurczyk Barbara 296
Majewski Janusz 645
Majewski Kazimierz 17, 266
Majewski Ryszard 184, 653
Majewski Wojciech 570, 571
Majka Józef 174, 182, 183, 185, 271
Majka Wojciech 185
Majka z Fidalskich Wiktoria 185
Majko Henryk 331
Majski A. 239
Makagon Andrzej 338, 344
Makal Bogdan 641
Makarewicz Zbigniew 4, 98, 100, 104, 106, 613, 624–626
Makiej Bolesław 246, 247, 345
Makower Henryk 239, 241, 242, 446
Makowiecki Andrzej 205
Makowska Hanna 291
Makowski Krzysztof 579, 580
Makowski Ryszard 571
Maksymiak Aleksander 204, 642, 643
Maksymowicz Stanisław 653
Makuchowska Marzena 220

Makuszyński Kornel 644
Malara Zbigniew 610
Malarski Stanisław 324
Malarski Zbigniew 377, 396, 397
Malc Wiktor 111, 115, 119, 307, 308
Malczewski Czesław 661
Malczewski Jacek 621
Malczewski Jan 59, 393
Malec Jacek 565, 566
Maleczka Adam 4
Maleczyńska Ewa 266, 273
Maleczyńska Kazimiera 275, 288
Maleczyński Karol 8, 17, 260, 266, 273, 276, 277
Malej Izabella 285
Malessa Stanisław 531
Malewski Jerzy 67, 68
Maley Frank 407
Malicka-Błaszkiewicz Maria 407, 408, 480
Malicka-Zamorska Anna 102
Malina Ryszard 164
Malinka Wiesław 478
Malinowska Ewa 220, 221
Malinowski Gościwit 286
Malinowski Mariusz 246
Maliszkiewicz Przemysław 546, 547
Malkiewicz Julian 576
Malko Jacek 575, 576
Maluga Ludwik 74
Małachowicz Edmund 4, 257, 259, 528–530
Małachowski Andrzej 179, 298, 300
Małachowski Michał J. 368
Małachowski Ryszard 292
Małas-Godlewska Ewa 641
Małecki Krzysztof 86
Małecki Wojciech 679
Małolepszy Józef 441, 453
Małunowicz Irena 502
Małysowa Elżbieta 518
Małysz Tomasz 287
Mamak Wiktor 57, 58
Mandrou Robert 274
Mandzios Christos 104, 626
Mandziuk Józef 171, 176–178
Mandziuk Michał 177
Mandziuk z Jaśkiewiczów Karolina 177
Maniak W. 559
Mannich Carl Ulrich Franz 397
Manteuffel Jerzy 285, 286
Mantke Józef 286
Manzhelli Vadim G. 248
Mańczak Henryk 163, 555
Mańczak Michał 74
Mańczyk-Krygiel Monika 287
Mańka Ryszard 354
Mańko Zbigniew 546, 547
Mańko-Matysiak Anna 287
Mański Władysław 445
Marak Janusz 311, 312
Marcilonek Stanisław 159, 163, 502, 504
Marcinek Władysław 359
Marciniak Tadeusz 143, 150–153, 261, 442, 445, 484, 490, 491, 653
Marciniak Zenon 101
Marciniec-Mazur Urszula 636
Marcinkowska Ewa 553
Marcinkowski Jerzy 341, 595, 596
Marcinkowski Karol 514
Marcinkowski Marek 627, 628
Marcinkowski Tadeusz 72
Marcinowski Józef 174, 184, 185
Marczewski Edward 16–18, 31, 33, 74, 261, 328–335, 337, 339, 679
Marczuk Wojciech A. 386
Maréchal Pierre 268
Marek Jan 495
Marek Józef 179, 182
Marek Stanisław 522
Maresz Zofia 292
Marinowski J. 542
Markiewicz Bolesław 74
Markiewicz Henryk 578, 579
Markiewicz Mikołaj 81
Markiewicz Teofila 127
Markocka-Mączka Krystyna 460
Markocki Władysław 59, 395
Markow Andriej 360
Markowicz Aldona 636
Markowska-Kaczmar Urszula 83
Markowski Jacek 164
Markowski Zygmunt 161, 164, 165, 506, 509, 510
Marks Karl 267
Marks Krystyna 377
Markuszewicz Mieczysław 66
Marlowe Christopher 642
Maroń Jerzy 274
Marszał Maciej 272
Marszałek Wojciech 533
Marszałkowska-Krześ Elwira 324, 325
Martan Lesław 83
Martinec Theodor 32
Martini Andrzej 427
Martini Zbisław 75, 516, 524, 600
Martynowicz Tadeusz 165
Marynowski Jan 131, 630, 631
Masalski Jan 381
Masiak Michał 457
Masior Jerzy 456
Masior Stanisław 162, 167, 499
Maskos Karol 480, 482
Masłowski Tadeusz 68
Masny Jan 579
Massonet M. 547
Mastalerz Przemysław 60, 241, 377, 390, 406
Mastalski Ryszard 318
Masternak-Kubiak Małgorzata 317, 318
Masur Kurt 126

Masztalerz Adam 472, 475, 476
Maślanka P. 361
Maślankiewicz Kazimierz 433, 437, 438
Matakiewicz Maksymilian 559
Matej Henryk 239
Mateja Oswald 231, 232
Materek Dariusz 517
Matheisel Zbigniew 572, 573
Mathejs Barbara 632
Matisse Henri 621
Matlak Józef 179
Matlak Michał 354
Matsuura Koďchiro 42
Matthews-Brzozowska Teresa 475, 476
Matul Kazimierz 163
Matuła Jan 167, 522
Matusiak Tadeusz 579, 581
Matusik Leokadia 273
Matuszak Andrzej 606, 608
Matuszewska Przemysława 280
Matwijowski Krystyn 36, 173, 261, 274
Matynia Andrzej 378, 381
Matysiak Andrzej 296
Maultz Stelina 495
Mayer Manfred Martin 244
Mayr Iga 202, 205
Mazij Stanisław 163
Mazoński Tadeusz 398
Mazur Aneta 222, 223
Mazur Józef 81, 246–248, 345, 348, 364, 367
Mazur Krzysztof 5
Mazur Michał 55, 57, 70, 525, 550, 558, 559
Mazur Stanisław 57, 329, 434, 543, 551, 552
Mazur Zygmunt 83
Mazur-Śniady Krystyna 543
Mazurek Bolesław 572, 573
Mazurek-Łopacińska Krystyna 4, 6, 311–313, 653
Mazurkiewicz Alfons 97, 103, 621, 622
Mazurkiewicz Józef 391
Mazurkiewicz Ludwik 532
Mazurkiewicz Michał 4, 6, 159, 165, 318, 319, 510, 516
Mazurkiewicz Stefan 336
Mączka Mirosław R. 248, 386
Mądrzak Henryk 324, 325
McCoy Horace 644
Meckel Johann Friedrick młodszy 474
Medeksza Stanisław 56, 528, 530
Mehl Antoni 98, 106, 624, 625
Mehlberg Henryk 265, 267, 269
Mehoffer Józef 105
Meinnel Jean 60
Meisner Joachim, kard. 174
Meisner Krzysztof 100, 101, 614
Meissner Alfred 442, 472
Mejbaum Wacław 271
Mejbaum-Katzenellenbogen Wanda 407, 479–482
Mejer Stanisław 167, 502
Melcer Henryk 133
Mellin Terence 448
Meloch Henryk 557
Menander 286
Mercik Jacek 610
Mergentaler Jan 346, 351, 372
Merleau-Ponty Maurice 268
Messing Zygmunt 467
Metal Artur 66, 567
Metzger Mieczysław 239, 241, 243, 244
Metzger Tadeusz 517
Męclewski Ryszard 349, 350, 364, 365
Mędraś Kazimierz 446
Mhizha Sungano 394
Miałkowska Janina 486, 487
Miarka Karol 222
Michajłow Jerzy 461
Michalak Krystyna 355
Michalec Julian 175, 183
Michalkiewicz Stanisław 273, 275
Michalska-Fak Danuta 385
Michalski Eugeniusz 311, 312
Michalski Juliusz 635
Michalski Zbigniew 512
Michałek Stanisław 627, 628
Michałowicz Mieczysław 134
Michałowska Danuta 204
Michałowska Maria 530, 531
Michałowski Borys 97, 98, 103, 530, 531, 623, 624, 626
Michejda Adam 441, 444, 448, 462, 463
Michniewicz Marek 433
Michnik Ewa 678
Micińska Anna 643
Mickiewicz Adam 31, 222, 265
Mickoś Leszek 103, 104, 621
Mieczyński Mieczysław 79, 590
Miedziński Bogdan 576, 577
Mielcarzewicz Edward 15, 72, 73, 558, 559
Mielecki Karol 398
Mielke Zofia G. 396, 397
Mielnicki Stanisław 52, 55, 56, 536
Miemiec Wiesława 318, 326
Mierczyński Janusz 343, 344, 357
Miernik Marek 603, 604
Mierzawa Stanisław 175, 179
Mierzecka Janina 449
Mierzecki Henryk 444, 449
Mierzejewski Jerzy 613
Mierzejewski Michał Piotr 433, 436, 437
Miękisz Stanisław 355, 371
Migacz Władysław 426, 429
Migała Krzysztof 427, 432
Migasiewicz Juliusz 153
Migoń Krzysztof 288–290
Migoń Piotr 4, 426, 428
Mika Alicja 392
Miklaszewski Stanisław 523
Mikołajczak Zygmunt 261, 519
Mikulaszek Edmund 161, 164, 241
Mikulczyński Tadeusz 607, 608
Mikulicz-Radecki Jan 448, 471

Mikulska Joanna 405
Mikulska Zofia 278
Mikulski Tadeusz 17, 266, 278–282, 284, 649, 653
Mikusiński Jan G. 332, 334
Mikuś Jan 344
Milejski Piotr 481
Milewicz A. 653
Milewski Bartosz 360
Milgrom Feliks 239, 446
Milicerowa Halina 252, 253, 416, 417
Milik Józef 186
Milik Karol 173, 186, 187
Milik z Borgiełów Maria 186
Miliszkiewicz Alfred 367
Miller Arthur 645
Miller Leszek 41
Miller Mirosław 378, 401
Miller Ryszard 586, 588
Miller Stefan 78, 598
Milnerowicz Halina 405
Milun Mieczysław 640
Miłkowska Dorota 98, 104
Miłkowska Maria 63
Minaert P. 361
Minc Hilary 111
Mindlin Raymond David 540
Miniewicz Andrzej 85, 379, 382, 383
Minkiewicz Witold 529
Minkowski Hermann 358
Minor Jakub 287
Mioć Pero 644
Miodek Jan 261, 283, 678
Mioduszewski Jerzy 333, 336
Mironow Oleg A. 250
Mironowicz Agnieszka 502
Mironowicz Władysław 542, 544
Mirski Zbigniew 605, 608
Misiak Władysław 275
Misiewicz Jan 4, 84–86, 352–354, 369
Misiewicz Janusz 183
Misiewicz Jolanta 333, 338, 344
Misińska Danuta 4, 308, 309, 313
Misiuk Andrzej 402
Misiuk-Hojło Marta 466
Misterka Stefan 461
Miszczak Witold 302, 303
Miszewska Barbara 426, 429–431
Miśkiewicz Benon 35
Miśkiewicz Tadeusz 409
Mitek Antoni 175
Mitek Eugeniusz 175, 176
Mitek z Dołhaniów Agnieszka 175
Mituś Antoni 352, 364
Mitzel Adam 57, 537, 541, 542, 549
Młochowski Jacek 377, 390, 394
Młotek Antoni 179, 181
Młotek Filip 181
Młotek z Grabów Zofia 181
Młotkowski Wojciech 337
Młynarska-Klonowska Agata 640
Młynarski Emil 135
Młynarski Ryszard 4
Młynarski Tadeusz 599
Moc Jerzy 396
Moc Michał 627, 628
Mochniak Jan 248, 367
Moczydłowski Andrzej 103
Modrakowski Andrzej 514
Modrzejewska Maria Krystyna 412
Modugno Mark 359
Modzelewski Karol 37
Mohr Christian Otto 541
Mokry Józef 324
Molasy Marian 83
Molenda Jerzy 165
Molendowski Franciszek 516, 517
Molicki Witold 101
Molière (właśc. Jean-Baptiste Poquelin) 645
Molnár P. 289
Mondry Anna 386
Monkiewicz Jerzy 493
Monkiewicz Maria 490, 653
Mońka Henryk 579–581
Moraczewski Jerzy 511
Morasiewicz Leszek 462
Moraw Michał 584
Morawiecka Bronisława 4, 405, 407, 408
Morawiecki Andrzej 241, 242, 244, 405, 407, 414
Morawiecki Kornel 335, 358
Morawska Zuzanna 464
Morawski Kazimierz 582
Morayne Michał 333, 341, 343
Morciniec Norbert 287
Mordak Ryszard 165
Mordarska Halina 243
Mordarski Marian 238, 239, 241–243, 390
Morelowski Marian 265
Morgan Thomas Hunt 493
Morta Krzysztof 286
Moskwoczenko Kamil 104
Mössbauer Rudolf Ludwig 350
Mostowski Andrzej 269
Mosz Jerzy 517
Moszner Monika A. 385
Mościcka-Grzesiak Hanna 572
Mościcki Ignacy 380
Motyl Edmund 573
Mozart Wolfgang Amadeus 132
Mozrzymas Jan 12 , 35, 36, 357, 358, 676, 677
Mozrzymas Jerzy 355
Możdżeń Stefan 292
Mraz Franciszek 472–474
Mraz Małgorzata 490
Mroczka Jadwiga 637
Mroczka Janusz 86, 567
Mroczkiewicz Kazimiera 420
Mroczkowski Jerzy (geologia) 433
Mroczkowski Jerzy (architektura) 534

Mromliński Roman Władysław 57, 537, 545
Mrozik Jerzy 127, 128, 130, 131, 135, 386
Mrozowicz Julian 553
Mrozowicz Wojciech 273
Mrożek Sławomir 644, 645
Mróz Stefan 348–350, 365, 366
Mucha Oskar 52, 533
Muciek Andrzej 567
Mulak Andrzej 50, 61, 86, 561, 583
Mulak Grażyna 353, 370, 371
Mulak Jacek Wojciech 248, 402
Mulak Władysława 402
Mulczyk Marian 241–242
Müller Stefan 528, 530, 535, 536
Munn R.W. 382
Muntianu Fiodor M. 250
Murawa Marian 402
Musiał Kazimierz 333, 341
Musiela Marek 333, 336, 339
Musielok Józef 4, 6, 212
Muszkowski Jan 288, 290
Muszyński Andrzej 434
Muszyński Henryk 188
Muth Andrzej 4, 6, 196
Mycielski Andrzej 295, 313–315, 317
Mycielski Jan 330, 333, 335–337
Myczkowski Kazimierz 162, 165, 506, 507
Mydlarczyk Wojciech 343, 344
Mydlarska-Kowal Jadwiga 642
Mydlarski Jan 252, 416–418, 486
Mylnikow A.S. 289
Myrczek Józef 385
Myrlak Kazimierz 131, 641
Myszkowska Maria 296, 319
Myszkowski Eugeniusz 132
Myszkowski Roman 582
Myślecki Kazimierz 542
Myśliwiec Herbert 286

Nadwyczański Władysław 492
Nadzieja Tadeusz 334, 357
Naglak Zbigniew 4, 484, 487, 488
Nagler-Kalecińska Elżbieta M. 386
Nagy Stanisław 179
Najder Zdzisław 678
Nakamoto Kazuo 60
Nalepa Andrzej 74
Napieralski Adam 275
Napierała Mieczysław 67, 82, 83, 610
Narkiewicz Władysław 329, 334, 337
Nascov Nicole 103, 622, 623
Natalli Marek 666
Natanson Tadeusz 127, 128, 130, 627–629, 632, 633
Natusiewicz Ryszard 529–531, 653
Nawojski Adam 478, 479
Nawrat Ryszard 4, 43
Nawrocka Wanda Paulina 478, 479
Nawrocka Władysława 346, 355, 362
Nawrocki Zdzisław 581, 582
Negrusz Adam 74, 81, 585–587
Nehring Władysław 278, 279, 284
Nelson Robert Armstrong 244
Nemec Wojciech 433
Nestorowicz Michał 631
Neuer Adam 633
Newelski Ludomir 333, 341
Newman John Henry, kard. 175
Newton Isaac 304
Neyman-Pilatowa Ewa 17, 59
Nicieja Stanisław 4
Nickel Gerhard 211
Nicpoń Józef 165, 510, 511, 516
Nieckula Franciszek 219, 283
Niedziela Maurycy 274
Niedzielska Elżbieta 297, 298
Niedźbała Franciszek 186
Niemczyk Ernest 528, 530
Niemczyk Wiktor 15
Niementowski Edward 397
Niemiec Jan 401
Niemierko Stanisław 55
Nieradko Łukasz 86
Nietupski Teodor 159, 167
Nietzsche Friedrich Wilhelm 268
Niewiadomski Witold 161, 162, 167
Niewodniczański Henryk 74, 345, 346
Niewodniczański Tomasz 255
Nikiel Jacek 336
Nikliborc Jan 74, 345, 346, 348, 351, 364–368
Nikolova Lora 358
Ninger-Kosibowa Stefania 351
Niśkiewicz Jerzy 434, 438
Nitecka z Kiendynków Cecylia 183
Nitecki Jerzy 183
Nitecki Piotr 182, 183
Nitka Witold 333, 338
Nitsch Karol 86, 583
Nitsch Kazimierz 222, 281, 282
Niwińska Aldona 291
Niżankowska Maria Hanna 465, 466
Niżankowski Czesław 98, 149, 150, 152, 153, 161, 164, 445, 490, 491, 506, 507
Niżankowski Wiktor 250
Nobis Adam 676, 677
Nocoń Jolanta 220
Noczyński Ludwik 456
Noga Marian 4, 117–119
Noica Constantin 268
Nosarzewska Maria 331
Noskiewicz Jan 410, 418, 419
Nossol Alfons 43, 179, 180, 209, 210, 678
Nowacki Florian 441, 444, 448, 469
Nowacki Konrad 326, 327
Nowacki Paweł (medycyna) 456, 457
Nowacki Paweł Jan (politechnika) 64, 66, 561, 579–581
Nowacki Witold 236
Nowacki Wojciech 165
Nowaczyk-Karczewska Jolanta 517

Nowak (?) 8
Nowak Andrzej 334, 341
Nowak Bogdan 400
Nowak Edward 298, 299
Nowak Ewa 417
Nowak Grzegorz 433
Nowak Henryk 551
Nowak Jan 292
Nowak Janusz 131, 135, 640
Nowak Jerzy (chemik) 352–354, 370, 371
Nowak Jerzy (matematyka i logika) 84, 269
Nowak Jerzy (optyk) 85
Nowak Józef 582
Nowak Karol 581
Nowak Kornel 406
Nowak Lech 164
Nowak Leszek 176
Nowak Marian 592, 602
Nowak Mieczysław 519
Nowak Piotr 379, 395
Nowak Tomasz 425
Nowak Władysław 518, 519
Nowak-Jeziorański Jan (właśc. Zdzisław Jeziorański) 40, 43, 255, 678
Nowakowski Edmund 73, 74
Nowakowski Piotr 501
Nowakowski Ryszard 331
Nowakowski Tadeusz 8, 15, 17, 149, 150, 447
Nowakowski Tomasz 595, 596
Nowakówna J. 421
Nowicka z Wieprzkowiczów Władysława 180
Nowicki Anatol 347, 360, 361
Nowicki Andrzej (inżynieria systemów) 302, 303
Nowicki Andrzej (teologia) 179–181
Nowicki Andrzej Rusław 267, 268, 270
Nowicki Bolesław 492, 493
Nowicki Chris 103
Nowicki Eugeniusz 561
Nowicki Henryk 180
Nowicki J. 459
Nowicki Romuald 63, 566, 569, 570
Nowik Krystyna 219
Noworyta Andrzej 378, 404
Nowosad Kazimierz 440, 444, 449
Nowosielski Stanisław 305, 306
Nowotny Franciszek 59, 375
Nowotny Paul 32
Nyc Krzysztof 163, 504
Nyrek Aleksander 275

Oberc Józef 433, 438, 439
Oberc-Dziedzic Teresa 433, 439
Obidowicz Włodzimierz 126, 637–639
Obmińska-Mrukowicz Bożena 165, 516
Oborska Iwona 679
Oborski Franciszek 679
Obrączka Piotr 222, 223
Obtułowicz Mieczysław 453
Ochęduszko Stanisław 75, 79, 80, 232, 590
Ochman Jacek 113, 308, 309
Ochmann-Staniszewska Stefania 274
Ochojska Janina 678
Ociepka Beata 272, 273
Oczko Grażyna M. 387
Oficjalska-Młyńczak Jolanta 466
Oganowski Waldemar 399
Ogielska Eugenia 465, 466
Ogielska Maria 421
Ogielski Andrzej 360, 361
Ogielski Lesław 161, 164, 165, 506, 515
Ogilbianka Maria 130, 637, 639
Ogiński Michał Kazimierz 98
Ogorzałek Antoni 4, 421, 676, 677
Ogorzałek Maria 421
Ogrodziński Wincenty 222
Oguchi T. 356
Ohnheiser Ingeborg 220
Okołów Bronisław 592, 602
Okonowicz Wanda 127, 640
Okrasiński Wojciech 334
Okulewicz Anna 412, 413
Olbrycht Tadeusz Maria 161, 162, 164, 492, 493, 506
Olczak Mariusz 407, 408
Olearnik Janusz 311, 313
Olech Halina 102, 616–618
Olejak Bronisław 457
Olejniczak Kazimiera 132
Oleksy Czesław 346, 357
Oleksyszyn Józef 377, 390, 391
Oleszkiewicz Anna 664
Oleszkiewicz Leopold 455, 456
Oleśniewicz Piotr 4, 484
Olinkiewicz Elżbieta 643
Olkiewicz Irena 133, 636, 637
Olkiewicz Robert 346, 359, 360
Olkusz Wiesław 222, 223
Olszak Zbigniew 84, 340, 343, 344
Olszewicz Bolesław 261, 262, 426
Olszewska Barbara 305
Olszewski Leon 296
Olszewski Zenon 482, 483
Olszowski Andrzej 379, 383, 384
Oniszczyk Rościsław 231, 232
Onysyk Jerzy 546
Opaliński Czesław 164, 502
Opalski Adam 467
Opęchowski Władysław 359
Opolski Antoni 32, 346, 351, 373, 374
Oporowska Krystyna 495
Oraczewska-Skorek Maria 127, 132, 630, 631, 641
Orlicz Władysław 333
Orlik Krzysztof 272
Orłowska-Kowalska Teresa 579–581
Orłowski Bolesław 182
Orłowski Krzysztof 344
Orłowski Marian 239, 444
Orłowski Tadeusz M. 441, 459
Orłukowicz Barbara 637, 638

Ormicki Włodzimierz 130, 629–631
Ornatowski Janusz 196
Orska Janina 422
Oryński Andrzej 116
Orzech Tomasz 635
Orzechowska Bogusława 641
Orzechowska-Juzwenko Krystyna 481
Orzechowski Kazimierz (chemia) 396
Orzechowski Kazimierz (historia) 31, 274, 295, 314, 322, 323
Orzechowski Kazimierz (neurologia) 467
Orzechowski Marian 32, 33, 271, 272, 276
Orzechowski Wiktor 462
Orzechowski Wojciech 104
Orzeł Małgorzata 4, 256
Orzeszkowski Zbigniew 66, 561, 579, 581, 582
Osada Jerzy 479–481
Osbert-Pociecha Grażyna 305, 306
Osborne John 645
Osiński Bogdan 514
Osiński Jan 354
Osiński Stanisław 579
Osipowicz Bronisława 167
Osmańczyk Edmund Jan 37
Osowski Marian 161
Ossoliński Józef Maksymilian 254
Ossowicz Tomasz 532
Ossowski Leszek 209, 218–222, 281, 282, 284
Ossowski Stanisław 429
Ostapczuk Bronisław 326
Ostapczuk Stefan 458
Ostasiewicz Stanisława 302, 303
Ostasiewicz Walenty 302, 303
Osterwa Juliusz (właśc. Julian Andrzej Maluszek) 202, 204
Ostromęcka Helena 10
Ostrowski Stefan 163
Ostrowski Tadeusz 441, 459
Osuchowski Wacław 313, 322, 323
Oszacki Aleksander 447
Oszajca Wacław 677
Oszmiański Jan 167, 499, 500
Oświęcimski Adam 163
Otlewski Jacek 257, 480–482
Ottawowa Helena 133
Otto III, cesarz rzym.-niem. 43
Otto Franciszek 344
Ottowicz Jerzy 242
Owczarek Janusz 201
Owiński Tadeusz 8, 15, 139, 140, 442, 472–474
Owsiak Zygmunt 516, 517
Ozdowski Jerzy 182
Oziewicz Zbigniew 347, 357, 358
Ożyhar Andrzej 377, 406

Pacha Jerzy 243
Pacholski Leszek 4, 333, 335, 341
Pachucki Czesław 433, 435
Pacyna Józef 73, 74, 556, 557
Pacyna Renata 101
Pacyński Adam 447, 452
Pająk Maksymilian 378, 404
Pajdowski Lech 377, 385
Pakieta Marek 420
Palczak Edward 593, 594
Palewska Krystyna 379
Palewski Tomasz 4, 250, 402
Palider Stanisław 488
Paliwoda Józef 326
Palowski Gabriel 617
Paluch Julian 504
Paluch Ryszard 417
Palulis Henryk 127, 130, 634
Paluszyński Gustaw 165
Pałczyński Adam 167, 521, 522
Pampuch Roman 59
Panaszek Bernard 453
Panczak Janina 74
Panek E. 416
Panek Halina 473, 475, 476
Pánek Jaroslav 211
Panek Krystyna 519, 520
Panek Małgorzata 628, 629
Panfil Ryszard 488
Pańko Walerian 324
Papała Karol 639
Paradowski Dariusz 640, 641
Paradowski Leszek 4, 144, 145, 441, 454, 455
Parandowski Jan 222
Parda Radosław 4
Parfieniew Robert W. 250
Parnas Jakub Karol 405, 443
Parrinello Michele 397
Partsch Karl F.M. 472
Partyka Marian 235
Paryl Władysław 218
Parylak Danuta 167, 523
Parzonka Włodzimierz 4, 164, 502, 505, 506
Parzóch Krzysztof 428
Paschma M. 421
Pasierb Bronisław 264, 267
Pasternak Aleksy 379
Pastorius Joachim 659
Pastuszka Józef 175
Pasynkow W. 583
Paszkiewicz Anna 285
Paszkiewicz Regina 86
Paszkiewicz Tadeusz 362, 363
Paszko Beata 638
Paszkowska Adolfina 131
Paszkowska Gabriela 69
Paszkowski Stefan 334, 335, 338
Patalas Kazimierz 495
Pataszyński A.Z. 352
Patela Sergiusz 653
Pater Józef 4, 175, 176, 178, 184–186
Pater Michał 186
Pater Mieczysław 171–173, 265, 275, 442, 450
Pater z Paterów Zofia 186
Patil Hanamartgouda 226

Patkowska-Sokoła Bożena 162, 501
Patorczyk-Pytlik Barbara 518
Patrzałek Aleksander 295, 314, 317
Patrzałek Eugeniusz 83
Patrzałek Leszek 309, 310
Pauckner Kurt 242
Pawela Tadeusz 472–474
Pawelec Maria 632
Pawelska Wiesława 99, 622, 623
Pawelski Roman 530, 531, 626
Paweł VI (Giovanni Battista Montini), papież 187
Paweł Apostoł św. 179
Pawełek Eugeniusz 634, 635
Pawełka Zbigniew 396
Pawełko Mieczysław 98, 99, 102, 106
Pawlaczek Stanisław 175
Pawlaczyk-Szpilowa Maria 72, 495, 556
Pawlak Kazimierz 104, 615
Pawlak Mirosław 561, 562
Pawlak Władysław 426, 429
Pawlik Józef 161
Pawlikowska Halina 99, 102, 103, 618
Pawlikowski Andrzej 346, 347, 354, 362
Pawlikowski Janusz 84, 333, 337, 352–354, 369
Pawlina Edward 162, 492, 493
Pawłowski Antoni 188
Pawłowski Bogusław 417
Pawłowski Lucjan 73, 392
Pazdro Z. 326
Paziuk-Zipser Danuta 640
Paździor Bolesław 316
Peano Giuseppe 342
Peczyńska W. 390
Pejcz Beata 204, 642, 643
Pelc Karol 601
Pełczyński Tadeusz 584
Pełech Andrzej 83
Pełech Krzysztof 637
Pełka Bogusław 83
Pender K. 415
Pepłowski Adam 74
Perec Agnieszka 412
Perechuda Kazimierz 306, 307
Pereyma Jerzy 427
Perkal Julian 331, 332, 334, 339, 447, 450
Perkowski Piotr 127, 129, 130, 627–629
Pernarowski Leszek 427, 428
Peroń Stanisław 516, 517
Peszko Wojciech 102
Petru Zygmunt 362, 363
Petrus Roman 404
Pędlich Wojciech 452
Pędrak Robert 86
Pękalska Beata 634, 635
Pękalski Andrzej 248, 346, 355, 356
Pękalski Stanisław 55, 97–101, 103, 106, 614
Pfefer W. 411
Pfeiffer Heinrich 37
Piałucha Marek 83
Piasecki Andrzej 379, 389, 390
Piasecki Hieronim 428
Piasecki Jacek 427
Piasecki Zdzisław 222, 223
Piaskowski Stanisław 260
Piątkowska-Stepaniak Wiesława 210
Piątkowski Józef 433
Piątkowski Krzysztof 378, 388, 389, 398
Picasso Pablo Ruiz 99
Pico della Mirandola Giovanni 268
Piechura Rafał 490
Pieczonka Kazimierz 592, 594, 595
Piekalski Jerzy 528, 530
Piekarska Janina 472, 475
Piekarski Marian 61, 261, 262, 567
Pielka Stanisław 461
Pieniążek Tadeusz 381
Pieńkowski Krzysztof 579, 580
Pieronek Tadeusz 678
Piesiak Stanisław 600, 601
Piesiewicz Elżbieta 486
Piestrak Stanisław 564, 565
Pietkiewicz Jerzy J. 409
Pietraszewska Jadwiga 487
Pietraszkiewicz Kazimierz 354
Pietraszko Adam 246, 248
Pietraszko Jan 291
Pietraszko Stanisław 266, 267, 280, 281, 284
Pietrzak Anna 637
Pietrzak Jarosław 634
Pietrzak Jerzy 274
Pietrzak Ryszard 367
Pietrzycki Ignacy 472, 474
Pietrzykowski Leszek 627, 628
Pigłowski Jacek 379, 393
Pigoń Jakub 286
Pigoń Krzysztof 51, 59, 382–384, 400
Pigulski Andrzej 374
Pijarowska Aleksandra 4, 133, 613, 632
Pijarowski Marek 126, 130, 630, 631
Pikulski Andrzej 358
Pilat Stanisław 403
Pilawski Bronisław 81, 83, 316, 610, 611
Pilch Krzysztof 359
Pilujski R. 543
Piłsudski Józef 276, 614
Pinior Józef 677
Pintal Przemysław 104
Pinter Harold 644
Piontek Ferdynand 186
Piotrowska-Seget Zofia 414
Piotrowski Jacek 276
Piotrowski Mieczysław 83
Piotrów Marek 341
Piprek Jan 8, 287
Piróg Mieczysław 100, 101, 104, 368, 613, 615
Piróg-Rzepecka Krystyna 225, 226, 269
Pisarek Henryk 267
Pisarek Laryssa 282

Piskorski Witold 636, 637
Piskozub Zbigniew 653
Pistun Eugeniusz 586
Pisz Zdzisław 298, 301
Pitagoras 270
Piwarski Kazimierz 277
Plamitzer Antoni 534
Planck Max 348
Platon 270
Platówna-Rotter Franciszka 126, 127, 131, 133, 134, 640
Platt Julian 280
Plebanek Grzegorz 341
Plenkiewicz Barbara 386
Plenkiewicz Piotr 386
Plewako Jan 202, 204, 642, 643
Pliński Edward 566, 569, 570
Pluciński Paweł 404
Pluta Feliks 218, 219, 221
Pluta Janusz 482, 483
Pluta Mirosława 311
Pluta Wiesław 117, 118, 298, 299
Plutecki Janusz 79, 81, 589
Płakida M. 362
Płażek Edwin 17, 59, 366, 375, 377, 390, 391, 397, 398, 446, 478
Płocica Grażyna 102, 106, 616, 617
Płocka-Zabłocka Danuta 633, 641
Płonka Bogumił 472, 475, 476
Płonka Ernest 337
Płonka Ewa 324, 325
Płonka Jerzy 333, 338
Pływaczyk Anna 504
Pływaczyk Leszek 159, 160, 163, 164, 504
Podarewski Ryszard 75
Podbielska Halina 84, 352, 353, 370, 371
Podemski Ryszard 441, 468
Podgórski Stefan 111
Podgórski Waldemar 409
Podlacha Władysław 265, 266
Podlejski Krzysztof 582
Podolak Marian 215, 371, 372
Podolak-Dawidziak Maria 261
Podsiadło Halina 380
Podsiadły Leon 103, 104, 626
Podwińska Jadwiga 243, 244
Podzielony Małgorzata 641
Pogodziński Zdzisław 164, 502
Pogorzały-Perkal Grażyna 638
Pogorzelski Andrzej 576
Pogorzelski Witold 269
Pohl Zbigniew 4, 66, 561, 572, 573
Poincaré Henri 347, 361
Poisson Siméon Denis 342, 542
Pokrowski W.Ł. 352
Pokryszko Beata 419
Pol Wincenty 279
Polak Iwona 633
Polanowski Antoni 480–482
Polański Kazimierz 210, 211
Poleszczuk Kazimierz 161, 164
Polkowski Andrzej 202, 204
Polony Anna 202
Poluszyński Gustaw 159, 161, 164, 506, 515, 516
Połomski Franciszek 295, 314, 322, 323
Pomorski Julian 477, 478
Pomorski Romuald J. 419
Popiel Jacek 203
Popiel Jan 131
Popielski Bolesław 17, 440, 443, 446
Popiołek Kazimierz 275
Popkiewicz Józef 114, 116–118, 120, 121, 307, 322, 323
Popławski Jan Ludwik 276
Popławski Piotr 637
Popławski Wojciech 74
Popowicz Ziemowit 357, 358
Popper Karl Raimund 270
Poprawa Ryszard 291
Poprawski Lech 434
Poprawski Ryszard 352, 354, 365
Porada Eugeniusz 34
Poradowski Stefan Bolesław 127, 130, 627–629, 636
Porena Boris 268
Porębowicz Edward 266
Porębska Bogusława 638, 639
Porębska Maria 291
Porębski Tadeusz 50, 78, 84, 591, 600, 601
Porębski Władysław 83
Porosiński Zdzisław 340, 343
Pospieszna Janina 572, 573
Pospieszny Norbert 165, 506, 507
Postawka Anna 377
Posthumus O. 435
Pośpiech Jerzy 222, 223, 225
Pośpiech Lucyna 466, 467
Pośpiechowa Leokadia 222
Potężny Grażyna 4
Potoczek Stanisław 472, 474, 475
Potrykus Joachim 602, 604
Potyrała Bolesław 266
Poznańska Alfreda 103, 624–626
Poznański Wiesław 163, 494
Pozowski Andrzej 595
Poźniak Gryzelda 4, 379, 393
Poźniak Jarosław 353
Poźniak Marian 530, 531, 621
Poźniak Ryszard 379
Poźniak Telesfor 4, 222, 224, 285
Półchłopek Halina 220
Prajer-Janczewska L. 377
Prałat Andrzej 568
Prawocheński Roman 496
Prawucka Ewa 638, 639
Preis Kinga 201
Prelicz Danuta 477, 653
Prelog Vladimir 502
Preminger Juliusz 66, 579
Preś Jerzy 159, 496, 497
Prędota Stanisław 287

Prigogine Ilya 84
Prokofiew Sergiusz 134
Prokopowicz-Wierzbowska Maria 464, 465
Prokulski Walenty 178
Proniewska Małgorzata 106
Prorok Dariusz 360
Proszkowska Anna 204, 642, 643
Pruchnik Florian P. 376, 377, 385
Prucnal Tadeusz 269
Prus Bolesław (właśc. Aleksander Głowacki) 280
Pruszkowski Tadeusz 614
Prymon Marek 311
Pryszczewska-Kozołub Adela 222, 223
Przedwojewski Wojciech 105
Przegrodzki Igor 131, 201–204, 643, 644
Przerwa-Tetmajer Andrzej 241
Przestalski Stanisław 367, 371, 372
Przestrzelski Karol 104
Przewirski Franciszek 543
Przewłocki Janusz 74
Przybyła Mieczysław 4, 306, 307
Przybyła Mirosław 313
Przybyła Zbigniew 310
Przybyszewski Stanisław 222
Przydróżny Stanisław 560
Przyjemska Anna 638
Przykucki Marian 188
Przyłęcki Mirosław 528, 529
Przystawa Jerzy 347, 357, 362
Przystupa Franciszek 597
Przywarska-Boniecka Helena 377, 385
Pstrokońska Agnieszka 639
Pstrokońska-Nawratil Grażyna 128, 130, 627, 628, 632
Pszczołowski T. 307
Pszczółkowska-Simiczajew Janina 292
Pszonka Andrzej 591, 592
Pszonka Tadeusz 133, 641
Ptak Marcin 4
Ptak Marian 314, 322, 323
Ptaszyński Stanisław 102
Ptaśnik Jan 276
Puchalski Lucjan 287
Puczek Paweł 634
Pudełko Janusz 54, 55, 528, 530–533
Pujak Józef 179
Pukocz Jan 104
Pulina Maria 426, 428
Pulina Marian 426, 428
Pulka Zbigniew 315, 316
Puławski Wojciech 34, 418, 419
Puszkin Aleksandr 132
Puziewicz Jacek 438
Puziewicz Leszek 434
Puzio Antoni 176
Puzio Jan 171, 175, 176
Puzio z Szypułów Katarzyna 176
Puzyna Konstanty 643
Pyka Jerzy L. 426, 431, 432
Pykacz Henryk 354
Pyszniak Józef 551
Pyszny Joanna 284
Pytasz Marian 165
Pytel Jan 577
Pytlik Tadeusz 333, 337

Raabe Henryk 14
Raba Bogusław 632
Rabczuk Rościsław 83, 85, 343
Rabek Jan F. 392
Rabek Tadeusz Ignacy 59, 375, 391–393
Rabiega Józef 546
Rabka Tadeusz 379
Rabsztyn Szymon 358
Raczkowski Zbigniew 246
Radczuk Laura 505
Radecka E. 421
Radecki Wojciech 320
Rademacher Hans 328
Radliński Antoni 381
Radny Marian 362
Radomska Maria 523
Radomski Jacek 4, 6, 201, 204, 205, 642–644
Radomyski Bohdan 377, 399
Radon Johann 328
Radoń Tadeusz 349, 364, 366
Radosiński Edward 82, 610
Radosz Andrzej 352, 355, 364
Radziewicz-Winnicki Jacek 528
Radzik Tadeusz 334, 340, 343, 344
Radzikowska Barbara 298, 301
Radzikowski Czesław 239, 242
Rafajłowicz Ewaryst 561, 562
Rafałowicz Jerzy 364, 368
Raffoux J.F. 552
Ragnarson Ulf 481
Rajkowski Stanisław 482
Rakk Aleksander 98
Ranachowski Jerzy 572
Ranby Bengt 60
Rapacki Adam 277
Rapak Andrzej 405
Rapp Sabina 132, 134
Rappe Jadwiga 641
Raszewski Zbigniew 643
Ratajczak Emil 401
Ratajczak Henryk 35, 36, 40, 248, 257, 376, 377, 395–397
Ratajczak Kornel 165, 514, 516
Ratajczak Mirosław 179
Ratajczyk Florian 78, 352–354, 370, 371
Ratzinger Joseph zob. Benedykt XVI, papież
Rau Johannes 27, 41–43
Rebielak Janusz 653
Rechowicz Marian 177
Rechtenberg H. 345
Reczek Stanisław 218, 219
Reczuch Helena 127
Reda Piotr 161
Redlich Krzysztof 348, 360, 361

Reeh Helmut 358
Regimowicz Stanisław 101
Rehlis Agnieszka 640, 641
Rehorowski Marian 54, 529, 530
Reichbach Juliusz 269, 335
Reichbach Marian 333, 335, 336
Reinhard Andrzej 163
Reissner Eric 540
Reitor Jerzy 78
Rej Mikołaj 222
Religa Zbigniew 211
Rembiesa Roman 242
Rencki Roman 454
Renowski Janusz 570, 571
Reroń Tadeusz junior 179, 181, 182
Reroń Tadeusz senior 182
Reroń z Armatysów Helena 182
Respond Stanisław 479
Respondek Józef 378, 404
Reszke Radomir 132, 627, 628, 630, 631
Reszke Radomir junior 630
Rettinger Andrzej 641, 642
Reymont Władysław 279
Reynolds Osborne 585
Rębielak Janusz 56, 533
Rieman Georg Friedrich Bernhard 341
Riess Edward 449
Rink Ryszard 592, 594
Ritz Walter 539, 545
Ritzer Georg 294
Roczek Paweł 126
Roda Roda Alexander (właśc. Sandór Friedrich Rosenfeld) 644
Rodek Wojciech 630, 631
Rodriguez Manuel 528, 530
Rodziewicz Anna 480, 482
Roga Błażej 59, 60, 375, 393, 394
Rogacki Henryk I. 642
Rogala Bronisław 570, 571
Rogala Jacek 631
Rogala Ryszard 550
Rogala-Szczerek Grażyna 641
Rogalski Eugeniusz 144, 145, 441, 459
Rogińska-Niemczykowa Małgorzata 530
Rogowska J. 349
Rogowska z Kuźniarów Franciszka 181
Rogowski Józef 81
Rogowski Roman E. 174, 179, 181
Rogowski Tomasz 181
Rogucka Elżbieta 417, 418
Rohatyński Ryszard 589
Rohleder Józef Władysław 51, 59, 382–384
Rojas Zorrilla Francisco de 644
Rojek Marian 159, 163
Rojek Piotr 628, 629
Rojek Stanisław 159, 502, 519, 520
Rok Bogdan 274
Rokita Jan Maria 678
Rokowska Barbara 341
Rolecki Aleksander 442, 472
Rolka Krzysztof 481
Rolski Tomasz 331, 334, 339
Romaniszyn Włodzimierz 495
Romankow Anna 422
Romanow Stanisław 74
Romanowicz Zbigniew 84, 85, 340, 343, 344
Romanowska ze Świderskich Wanda 119, 296, 319
Romanowska z Łopuszyńskich Elżbieta 239, 241, 244, 382, 406, 407
Romanowska-Tołłoczko Anna 653
Romanowski Władysław 248, 382, 401
Romanów Franciszek 595, 596
Romański Krzysztof 508
Romański Leszek 517
Romer Eugeniusz 429, 431
Romer Witold 59, 60, 351, 375, 394, 395
Rominkiewicz Jarosław 322, 323
Rompolt Bogdan 372, 373
Ronczka Maksymilian 127, 639
Ronikier Anna 416
Ronka-Chmielowiec Wanda 120, 302–304
Ropuszyński Stanisław 59
Roscoe Henry Enfield 541
Rosiek Franciszek 68
Rosik Maria 180
Rosik Mariusz 179, 180
Rosik Zefiryn 180
Rosik-Dulewska Czesława 216
Rosiński Bolesław 252
Rosiński Franciszek 417
Rosiński Jan 333, 336
Rosłanowski Andrzej 333
Rosławski Adam 488, 489
Rosołowicz Jerzy 97, 621
Rosołowski Eugeniusz 577
Rospenk Maria 396
Rospond Stanisław 209, 218–221, 266, 278, 281–284
Rossini Gioacchino 132
Rostański Krzysztof 415
Rostropowicz Joanna 210, 286
Rosyk Roman 619
Roszak Szczepan 379, 383, 384
Roszak Wojciech 434
Roszyk Eligiusz 159, 518, 519
Rot Henryk 315, 316, 326
Rotbaum Lia 131
Roter Witold 329, 340, 342–344
Rotkiewicz Wilhelm 63, 561, 567, 568
Rozenfeld Bronisław 348, 349, 366, 367
Rozpędowski Jerzy 54, 56, 527–530
Rozpondek Krzysztof 102, 104, 616, 617
Rozwadowski Jan 282
Różanowski Ryszard 270
Różański Roman 333, 340, 343
Różewicz Tadeusz 211, 644, 645
Różycka-Roszak Bożenna 371
Różycka-Rozpędowska Ewa 527, 529
Różycki Jan 57, 542, 543

Różycki Michał 433, 435
Różycki Stefan 17, 442
Rubaszek Anna 355
Rubinowicz W. 356, 366
Rudawy Paweł 373
Rudek Waleska 269
Rudkowska-Brzecka Anna 468
Rudkowski Zbigniew 653
Rudnicka Bożena 4, 313
Rudnicki Jerzy 458, 459
Rudno-Rudziński Krzysztof 91, 653
Rudolf Mikołaj F. 386
Rudziński Witold 635
Ruebenbauer Tadeusz 498, 501, 502
Ruegg H. 347, 360, 361
Rułuszkiewicz Stanisław 514
Rumak Jerzy 178
Rumiński Jacek 272
Runge Stanisław 164, 514
Rusin Emanuel 394
Rusina Olga 639
Rusinek Michał 202
Rusiński Eugeniusz 76, 595–597
Russell Bertrand 270
Ruszczyc Ferdynand 105
Ruszczyc Zygmunt 167, 492, 496, 497
Rutkiewicz Ignacy 15, 16, 18
Rutkiewicz Wanda 335
Rutkowska Danuta 561, 562
Rutkowska Magdalena 344
Rutkowska-Kucharska Alicja 490, 491
Rutkowska-Shock Anna 638
Rutkowski Aleksander 341
Rutkowski Alojzy 377, 399
Rutkowski Jan Dobrosław 72, 73, 556–558
Rutkowski Jerzy 572
Rutkowski Leszek 561, 562
Rutkowski Marian 377, 399
Rutkowski Miłosz 639
Rutowski Roman 461
Ruzicka Leopold 502
Ruziewicz Zdzisław 51, 382–384
Ryba-Romanowski Witold 248, 387
Rybaczuk Marek 334, 363, 600, 601
Rybaczuk Władysław 55
Rybak Tadeusz 179
Rybak Wiesław 585, 588
Rybarczyk Stanisław 631
Rybarska Władysława zob. Szczurówna W.
Rybarski Adam 329, 335, 340, 342
Rybczyk Józef 182
Rybicki Paweł 271
Rybka Eugeniusz 346, 351
Rychlewska Izabela 632
Rychlewska Ludwika 285, 286
Rychlewska Zdzisława 638
Rydygier Ludwik 448, 466
Rydzawicz K. 412
Rydzewski Władysław 423
Rykaluk Kazimierz 542, 545, 546
Ryll-Nardzewski Czesław 84, 257, 329, 332–334, 341–344
Rymarz Stanisław 175, 179, 182
Rymaszewski Roman 567
Ryszka Franciszek 295, 296, 322, 323
Ryziewicz Zbigniew 410, 420
Ryznar Michał 333, 338, 343, 344
Rzecki Stanisław 97, 103, 106
Rzeczkowski Mieczysław 608
Rzepecka Teresa 127, 130, 134, 637–639
Rzepecki Ryszard 480
Rzeszewski Marian 183
Rzeszotnik Jacek 287
Rzewuski Jan 37, 246–248, 345–347, 356–361
Rzeźniak Elżbieta 98, 104
Rzymkowski Andrzej 52, 56, 536, 537

Sabiński Jan 598
Sacewicz Melania 130, 637, 639
Sachanbiński Michał 433, 434, 436–439
Sachse Krzysztof 566, 567
Sadowska Anna 433
Sadowski Jerzy 389
Sadowski Zygmunt 378
Safona 286
Sagan Stanisław 316
Said Sany Boyomy 394
Saint-Exupéry Antoine de 644
Saj Andrzej 98, 106, 613
Sajkiewicz Jan 67, 69, 84
Salam Abdus 359
Salejda Włodzimierz 85, 86, 352, 353, 355, 364
Salpeter Edwin Ernest 358
Sałajczyk Janina 224
Samborski Zbigniew 513–516
Samecka-Cymerman Aleksandra 4
Samecki Wiesław 296
Samoć Marek 382, 383
Samsonowicz Zdzisław 4, 5, 74, 78, 457, 585, 607–609, 653
Sandler Samuel 280
Sanetra Walerian 324
Saniewski Wiesław 644
Sapian Czesław 540
Sapiecha-Muzioł Małgorzata 641
Sapieha Adam Stefan, kard. 186
Sarapuk Barbara 116
Sarapuk Janusz 371, 372
Sarbiewski Maciej Kazimierz 286
Sarna Zygmunt 112
Sarnowski Michał 282
Sartre Jean-Paul 268
Sasak Stanisław 619, 620
Sasik Józef 504
Sas-Zubrzycki Jan 529
Sawicka Krystyna 314, 318, 319
Sawicka Teresa 205, 644
Sawicki Henryk 131
Sawicki Józef 67, 68
Sawicki Leszek 433, 436

Sawicz-Birkowska Krystyna 463, 653, 654
Sayed Ad-El Kader Ibrahim 521
Sąsiadek Eugeniusz 126, 127, 131, 132, 135, 640
Sąsiadek Mieczysław 74–76, 78–81, 585–587
Schabenbeck M. 421
Schaeffer Bogusław 268, 644
Schaffgotschowie, rodzina 266
Schambeck Herbert 40, 175
Schauder J.P. 356
Schejbal Jerzy 205, 644, 645
Scheler Max 268
Schenk Wacław 183
Schiff Hugo 397
Schiller Leon 204
Schleicher Alina 496
Schleiermacher Friedrich 268
Schlesinger Danuta 239
Schmar Adam Łucjan 127, 635, 636
Schmuck Adam 159, 426, 502
Schoepp Konrad 579, 580
Schoneus Andreas 659
Schopenhauer Arthur 268
Schröder Gerhard 41, 43
Schrödinger Erwin 342, 347, 358
Schroeder Jerzy 50, 59, 60, 375, 378, 380, 381
Schulz Bruno 271, 644
Seaward Mark 43
Sekita Bożena 653
Sekułowicz Małgorzata 634
Selten Reinhard 116
Selwa Jan 324
Semaniszyn Wilhelm 100, 101, 614
Sembrat Kazimierz 33, 410, 421
Sembratowa Zofia 162, 165, 443, 445
Semczuk Antoni 223, 285
Sendecki Stanisław 349, 350, 368
Senze Alfred 157, 159, 161, 164, 513–515
Serdapolski Donat 637
Seredyka Jan 274
Serkies Juliusz 402
Serwin Antoni 576
Sewerny Andrej Borysowicz 33
Seweryniak Mieczysław 378
Sęk G. 353
Shakespeare William 642, 644, 645
Shannon Claude Elwood 354
Shusterman Richard 270
Siarczyński Franciszek 254
Siarkowski Marek 373
Siciński Bogdan 283
Siciński Zbigniew 572
Sidorowicz Antoni 395
Sidorowicz Sławomir 128, 130, 634
Sidorski Zbigniew 348–350, 364, 365
Sieczkowski Jeremi 542, 549
Siedlecka Urszula 302, 303
Siedlecki Juliusz 298, 300
Siedlecki Michał 412
Siegl Carl Ludwig 342
Sielicki Adam 63, 564, 565
Sielicki Franciszek 265, 285
Siemianowski Andrzej 530
Siemieniewska z Hofmanów Teresa 182, 377, 393, 394
Siemieniewski Andrzej H. 179, 181, 182
Siemieniewski Henryk 182
Siemion Ignacy Zenon 406
Siemion Piotr 360
Sienkiewicz Zofia 320, 321
Sieradzka Ewa 291
Sieradzki Włodzimierz 440
Sieradzon Jan 81
Sierański K. 353
Sierpiński Wacław Franciszek 336, 337, 339, 340, 565
Siewierski Stanisław 68
Siewiński Antoni 388, 398, 492, 498, 502
Siewiński Maciej 405
Sigmund Marian 100
Sikorski Aleksander 480
Sikorski Miron 532, 533
Sikorski Ryszard T. 59, 379, 392, 393
Sikorski Władysław 81
Silnicki Tadeusz 176, 182
Simiczijew Kole 285
Simmler Alfred 120
Simon A. 126
Simonides Dorota 224, 225
Singer Isaac 644
Sinko Tadeusz 286
Siomkajło Barbara 530
Sitarek P. 353
Sitek Wojciech 267, 271
Sitko Piotr 353, 363, 364
Sitnik Lech 599
Siuta Władysław 74, 592
Siwik Zygfryd 320, 321
Siwoń Bolesław 119, 296, 307–309
Siwoń Zbigniew 72–74, 559
Skalik Jan 305, 306
Skarbek Krzysztof 103, 622, 623
Skarżewski Jacek 377, 391
Skarżyński Karol 100
Skibiński Zdzisław 447
Skliński Ryszard 579
Skoczylas Adam 378, 404
Skoczyńska Anna 452
Skoczyński Wacław 604
Skolimowski Tadeusz 153, 489
Skolmowski Robert 201
Skomorowska-Wilimowska Łucja 100, 106, 613, 624–626
Skorupka Jerzy 320
Skotnicka Łucja 285
Skotnicka-Maj Anna 285
Skowrońska Anna 273
Skowrońska Janina 127, 132, 630, 631
Skowroński Jerzy Ignacy 64, 66, 75, 261, 351, 561, 572, 573
Skowroński Wojciech 236
Skóra Klemens 143, 455, 456
Skrabka Henryk 167, 411

Skraup Zdenko Hans 398
Skrocki Zbigniew 149, 150, 486
Skrowaczewska Zofia 59, 375, 377, 390, 391, 398
Skrzek Anna 490
Skrzeszewski Stefan 294
Skrzypiński Wojciech 653
Skrzywan Wacław 296, 321
Skubalska-Rafajłowicz Ewa 561, 562
Skubis Jerzy 4, 231
Skudlarski Krzysztof 378, 401
Skupnik Jadwiga 202, 204
Skurjat Krystyna 268
Skurska Zofia 239, 241, 242
Skurski Adam 161, 164, 241
Skwara Krzysztof 530
Sławińska Jadwiga 528, 530
Sławińska-Ochla Teresa Anna 417
Sławiński Krzysztof 4
Słociński Józef 164
Słodczyk Janusz 532
Słomkowski Antoni 179
Słomska Janina 241
Słoniewska Helena 291
Słoniowski Walerian 161, 164
Słotwiński Konstanty 254
Słowacki Juliusz 222, 266, 279, 644
Słowikowski Jan 463, 653
Słowińska-Lisowska Małgorzata 405
Słowiński Józef 161
Słówko Witold 583
Słupecki Jerzy 225, 226, 269, 270, 332, 334
Smak Stefan 222
Smaza-Gralak Urszula 101
Smith Adam 304
Smith Cyril Stanley 364
Smoleński Dionizy 8, 15, 19, 30, 34, 50, 51, 59, 60, 80, 261, 375, 588
Smolik Roman 451, 452
Smolińska Barbara 354
Smolińska Teresa 225, 500, 501
Smoliński Eugeniusz 103, 104, 106, 620, 621
Smoliński Stanisław 162, 165
Smolnicki Tadeusz 596
Smoluk Antoni 4, 296, 297, 300, 302–304, 313
Smołka Leonard 283
Smulikowski Kazimierz 433
Smutnicki Czesław 4, 61, 561, 562
Sobański J. 584
Sobański Tomasz 86
Sobczak Zygmunt 496
Sobczyk Jan 347, 360, 361
Sobczyk Lucjan 41, 42, 59, 257, 375–377, 382, 395–397
Sobiech Krzysztof Andrzej 152, 153, 405
Sobiech Tadeusz 161, 164, 165, 510, 511
Sobierajski Marian 575
Sobieski Wacław 277
Sobik Mieczysław 427
Sobis Henryk 308, 309
Sobkowicz Gustaw 167, 499, 500
Sobociński Bolesław 269
Sobociński Marian 156, 506, 507
Sobol Roman 35, 280
Sobolewski Stanisław 67
Sobolski Roman 75, 78, 553, 554, 585, 592–594
Sobota Jerzy 4, 161, 163, 167, 505, 506
Sobota Piotr 387
Sobota Stanisław 104
Socha Paweł 420
Sochacka Stanisława 219–221, 279
Sochoń Z. 559
Sodano Angelo, kard. 175
Sohnius Martin 347, 358
Soiński Marian 572
Sojda Edward 572
Sojecki Antoni 370
Sokalski W. Andrzej 379, 383, 384, 653
Sokolski Andrzej 533
Sokolski J. 536
Sokołowski Adam 378, 389, 390
Sokołowski Jan 282
Sokorski Włodzimierz 202
Sokólska Irena 401
Solana Javier 43
Solecki Andrzej 434, 439
Solecki Sławomir 333
Solski Adam 495
Solski Zbigniew Władysław 676
Sołoducho Jadwiga 377, 389
Sołowij Stanisław 55, 537
Sołtyński Andrzej 74
Sołtys Danuta 307, 308
Sołtys Mieczysław 133
Sołtysiak Zenon 165, 512
Somigliana Carlo 540
Sommer Jerzy 316
Sondel Jan 296
Sonnabend Eberhard 473, 475
Sonnenfeld-Tomporek Renata 316
Sorgenlos-Chrzanowska Magdalena 101
Soroka Mirosław 377, 406
Sorokiewicz Jerzy 572
Sorokin Dmitrij 361
Sorokowski Eugeniusz 55
Sosnowski Jacek 248
Sosnowski Oskar 529
Sośnicki Z. 366
Sozański Marek 74, 555
Sożyński Jerzy 159, 167, 499, 500
Spandowska Sabina 74
Spiak Zofia 518, 519
Spierling Helmut 667
Spirito Ugo 268
Spodenkiewicz Wiktor 130, 632, 633
Spodzieja Karol 633
Spyth Helena 636
Sroczyński Adam 59, 499
Sroczyński Ryszard Edwin 66, 529, 530, 572, 573
Sroka Zbigniew 653

Stachowiak Henryk 248, 355, 363
Stachura Mieczysław 126, 128, 130, 131
Stachura-Pużyńska Alicja 634, 635
Stadnicki Tadeusz 561
Stadtmüller Elżbieta 272
Stadtmüller Ryszard 119, 307, 308
Staff Leopold 222
Staff Ludwik Maria 222
Stalin Iosif (właśc. I. Dżugaszwili) 13
Staliński Bohdan 59, 246, 248, 249, 400
Stangenberg Marian 70, 159, 162, 165, 492, 495, 496, 516
Stanicki Tadeusz 63
Staniewicz Witold 524
Staniszewski Andrzej 459
Staniszkis Jadwiga 678
Stankiewicz Adolf 373
Stankiewicz Barbara 350, 351, 362
Stankiewicz Lucyna 286
Stankiewicz-Buchowska Barbara 4, 225
Stankowski Jan 250
Stanley Harry E. 43
Stańczyszyn Emilian 4
Stańda Jerzy 4, 78, 79, 81, 233, 585–587, 589
Stapf Stanisław 201–204, 641–643
Stark Marceli 331
Starościk Rudolf 401
Starowieyski Franciszek 678
Starzec Anna 220, 221
Stasiak Krzysztof 459
Stasieńko Teresa 293, 661
Staszek W. 226
Staszic Stanisław 268
Staszków Michał 322, 323
Staśko Stanisław 434
Statkiewicz Edward 127, 130, 634, 635
Statkowski Roman 135, 629
Stawarczyk T. 423
Stawski Piotr 576
Stażewski Henryk 619
Stebler Max 287
Stec Kazimierz 196
Steciwko Andrzej 471
Steczowicz Marian 98, 100, 106
Stefanicka E. 486
Stefanik Wojciech 614
Stefanowicz Jan 500, 501
Stefański Ludwik 128, 637, 639
Steffen Wiktor 286
Stefko Kamil 8, 111–113, 117, 260, 261, 295, 296, 313, 314, 323–325
Steglich Frank 248
Stein Kazimierz 74
Steinhaus Hugo 16, 74, 84, 257, 260, 261, 267, 328–335, 339, 340, 356, 450, 678
Steinitz Ernst 328
Steller Ryszard 379, 393
Stelmach Jerzy 357
Stelmachowski Andrzej 324, 325
Stempak Krzysztof 329, 333, 337, 343
Stempin Szymon 305, 306
Stempniewicz Regina 165
Stern Fritz 43
Stern Jonasz 105
Steusing Zdzisław 472
Stępień Jan 178
Stępień Roman 292
Stępień Zdzisław M. 365, 366
Stępniewska-Janowska Barbara 529
Stępniewski Wiesław 196
Stępniowski Ignacy 348, 368
Stęślicka Maria 349, 351, 362, 366
Stęślicka-Mydlarska Wanda 416, 417
Stichel Peter 359, 361
Stigler-Szydło Elżbieta 4, 58, 525, 542, 548, 549
Stirner Max 268
Stobiecki Tadeusz 380
Stobienia Jan 324
Stojanowska Wanda 416
Stojanowska-Gądecka T. 219
Stojanowski Karol 410, 416, 418, 486
Stoksik Henryk 104
Stolarczyk Jarowit 469
Stolecki Bonifacy 353
Stołychwo Kazimierz 252
Stopiński Grzegorz 4
Storch Borys 604
Strabon 286
Straburzyński Andrzej 316
Strahl Danuta 121, 298, 301
Strahl Stefan 631
Straszewicz Ludwik 426
Straś-Romanowska Maria 291
Strączyńska Stanisława 521
Streubel Aleksander 603, 604
Stręk Wiesław S. 248, 387
Strocchi Franco 360
Stroka Anna 287
Strońska-Zaręba Małgorzata 203
Strożecki Dobrosław 537, 542, 546, 547
Strugała Tadeusz 126, 130, 132, 629–631
Strumiński Andrzej 67, 68
Strutyńska-Karpińska Marta 460
Strużak Ryszard G. 568
Stryczek Jarosław 593, 594
Stryczek Stefan 76, 592–595
Strzałkowski Kazimierz 292
Strzelecka Bożena 426
Strzelecki Edmund 335
Strzelecki Tomasz 548, 549
Strzelecki Władysław 265, 286
Strzemiński Władysław 619
Strzodka Klaus 69
Studencki Władysław 222, 223
Stuhr Jerzy 202, 644, 678
Styczeń Krystyn 561, 562
Styczyński Zbigniew 578
Stypułkowski Bogdan 543
Styś Aniela 4, 296, 311, 312

Styś Stanisław 119, 309, 310
Styś Wincenty 31, 112–114, 117, 118, 261, 265, 294
Subda Hanna 501, 502
Subel Joanna 632, 633
Subel Zbigniew 639
Suchanecki Zdzisław 334, 338, 344
Sucharda Edward 15–17 , 50, 58, 59, 260, 375, 389, 390, 397, 398, 478, 653
Suchnicka Hanna 542, 548, 549
Suchodolski Jacek 536, 537
Sucholiński Andrzej 666
Suchy Józef Szczepan 231, 233, 234
Sudeck Paul Herman Martin 490
Sujak Bogdan 348, 349, 365, 367, 368, 590
Suleja Teresa 273–276
Suleja Włodzimierz 276
Sulima Roch 284
Sulima Tadeusz 572, 573
Sułkowski Czesław 248
Supernat Jerzy 326, 327
Supiński Jan 653
Surmiński Adam 398
Surowiecki Andrzej 543, 552
Surygała Jan 377, 399, 400
Suski Marian 63, 561, 566, 567, 570
Suski Wojciech 250, 402
Suszyńska Maria 246, 248, 401
Sutryk Waldemar 631
Suwalski Jan 549
Suwalski Ludomir 55, 57, 549
Swastek Józef 171, 174, 176, 178
Swastek Władysław 178
Swastek z Majdów Ludwika 178
Sworakowski Juliusz 4, 85, 379, 382, 383, 653
Syc Stefan 452
Sycińska-Trojniak Anna 353
Sylwester Barbara 373
Sylwester Janusz 373
Synal Bohdan 577
Syniewski Wiktor 498
Synowiec Jerzy 381
Syper Ludwik 390, 398, 477
Syposz Jan 72, 73, 560
Syrkin J.K. 395
Syrokomla Władysław (właśc. Ludwik Kondratowicz) 279
Syrowicz Bolesław 105
Sysło Maciej M. 226, 335
Szablicka-Żak Jolanta 4, 291–293
Szablowski Janusz 56, 527, 536, 537
Szafert Sławomir R. 387
Szafran Janusz 577
Szafran Zygmunt 536, 548
Szajna-Lewandowska Jadwiga 627, 628
Szajnowska-Wysocka Alicja 430
Szajowski Krzysztof 334, 340, 343, 344
Szalbierz Zdzisław 4, 83, 585
Szamkołowicz Lucjan 226
Szapajtis Zofia 115
Szapiel Stanisław 354
Szarejko Wacław 55, 57, 70, 73, 550, 551
Szargut Jan 232
Szaro Leszek M. 353, 365
Szarska Stanisława 84, 85
Szarski Jacek 334
Szarski Kazimierz Witalis 410, 422, 423
Szarycz Marian 517
Szarynger Jerzy 81
Szastyńska-Siemion Alicja 286
Szata Mieczysław 600, 601, 653
Szatkowski J. 353
Szawłowski Kazimierz 75, 79, 598, 599
Szaynok Andrzej 72, 556, 557
Szaynok Anna T. 351–354, 364, 365
Szczegot Krzysztof 215
Szczeklik Andrzej 452
Szczeklik Edward 143, 440, 443, 447, 456, 474
Szczeniowski Szczepan 345, 346
Szczepaniak Andrzej 383
Szczepaniak Włodzimierz 378, 402
Szczepaniec Józef 290
Szczepankiewicz Stanisław 426–428
Szczepanowski Remigiusz 86
Szczepańska Barbara 644
Szczepańska-Modrzejewska Marzena 638
Szczepański Michał 638, 639
Szczepański Zygmunt 127
Szczepkowicz Jerzy 335
Szczerbina J.W. 577
Szczotka Władysław 334, 339
Szczotkowa Zofia 253
Szczudłowska Matylda 514
Szczudłowski Kazimierz 161, 164, 506, 513–515
Szczurek Andrzej 653
Szczurówna Władysława 346, 354
Szczygieł Bogdan 381
Szechiński Jacek 452
Szechiński Mariusz 549
Szecówka Paweł 101, 615
Szekli Ryszard 339
Szeląg Adam 481
Szelągowski Adam Wiktor 277
Szelc Jagoda 104
Szelka Janusz 653
Szeloch Roman F. 86, 583
Szepietowski Tomasz 471
Szerszeń Leszek 521
Szeski Jerzy 642
Szetela Ryszard 72, 392
Szewalski Robert 75, 78, 79
Szewczuk Apolinary 239, 241, 242, 244, 405, 407
Szewczuk Stanisław 66, 579, 580
Szewczuk Zbigniew 406
Szewczyk Antoni 517
Szewczyk Jacek 4, 103, 104, 618
Szewczyk Zenon 471
Szklarczyk Mirosław 72, 557
Szklarz Władysław 163
Szkotnicki Witold 320

Szlachta Józef 159, 167, 516, 517
Szlapak Eugeniusz 255
Szmańko Tadeusz 167, 500, 501
Szmatuła Waldemar 104
Szmidt Bolesław 52, 54, 56, 535–537
Szmorliński Zbigniew 579, 580
Sznajd Józef 248, 250, 356, 362
Sznajder Nadia 359, 360
Szniolis Aleksander 70, 73, 525, 554, 555, 559
Szołtysek Katarzyna 409
Szomański Włodzimierz 641
Szopa Ludwik 162
Szopa-Skórkowski Jan 480, 482
Szostak Maciej 320, 321
Szostak Magdalena 379, 382, 383
Szostakowicz Dimitrij 134
Szostek Teresa 286
Szpakowicz Anatol 54, 536
Szparkowski Zygmunt 50, 61, 63, 64, 66, 84, 561, 562, 564, 649, 654
Szpilczyński Stanisław 15
Szpilrajn Edward zob. Marczewski Edward
Szpindor Adam 164, 502, 505, 506
Szponar Adolf 426–428
Szporka Zbigniew 637
Szprynger Andrzej 362, 363
Szreter Hanna 412
Szreter Mirosław 584
Sztajer Janusz 653
Sztejnberg Aleksander 385
Sztuk Henryk 68
Sztumska Urszula 219
Szuba Zdzisław 506, 507
Szufłat Zbigniew 634
Szukszta Wiktor 63
Szukszyn Wasilij 644
Szulc Halina 426
Szulc Tadeusz 6, 159, 163, 494
Szulga Teofil 243
Szulkowska-Wojaczek Elżbieta 162, 495
Szurgacz Herbert 324, 325
Szurkowski Ryszard 151
Szustakowski Mieczysław 381
Szuszkiewicz Marian 348–351, 367, 434
Szuszkiewicz Witold 83
Szuszkiewicz Władysława 380
Szwarc Ryszard 337
Szwarc Władysław 335
Szwast Wiesław 215, 341
Szwed Jerzy 287
Szwed-Lorenz Jarosława 67, 68, 434
Szwejkowska Helena 288
Szyba Stanisław 102, 104, 616, 617
Szybalska-Matczak Jolanta 641
Szydło Antoni 543
Szydłowski Zygmunt 456
Szymankiewicz Felicjan 4, 79, 585, 595, 597
Szymanowski Karol 134, 629
Szymanowski Teodor 320
Szymanowski Wacław 345, 346
Szymańska-Buzar Teresa 385
Szymański Andrzej (UŁ) 336
Szymański Andrzej (PW) 437, 438
Szymański Andrzej (PWr) 577
Szymański Antoni 149, 150
Szymański Henryk 583
Szymański Jan 163, 502, 504
Szymański Leonard 292
Szymański Lesław 167
Szymczak Henryk 250
Szymczak Wiesława 420
Szymiczek Franciszek 279
Szymocha Kazimierz 81
Szymoszek Edward 322, 323
Szymura Stefan Józef 248, 355
Szypowski Włodzimierz 555
Szyrocki Marian 266, 287, 288
Szyszkowski Lewter 494

Ściepuro Marian 285
Śladowska Helena 477, 478
Ślebodziński Władysław Zygmunt 16, 32, 57, 64, 66, 74, 75, 84, 328–331, 333, 340–342
Śledziewski Piotr 98
Ślęk Jan 631
Ślężyński Jan 486
Śliwa Alfred 120, 246
Śliwa Jan 178, 334
Śliwa Wanda 390, 391, 398
Śliwicka Mirosława 205
Śliwiński Lech 551
Śliwiński Wojciech 433
Ślopek Stefan 238, 239, 241, 243
Ślósarczyk Alojzy 182
Śmieja Andrzej 324, 325
Śniadecki Jan 292
Śniady Paweł 539, 542, 544, 545
Światłowska Irena 287
Światowy Grażyna 311, 312
Świątczak Mariusz 4
Świątek Jerzy 83, 91, 610
Świątkiewicz Andrzej 163
Świątkowski Wacław 349–351, 367
Świda Hanna 321
Świda Witold 17, 37, 261, 295, 313, 314, 318, 320, 321
Świda Zofia 320, 321
Świderska-Bróż Maria 72, 554, 555
Świdnicki Jacek 420
Świerczkowski Stanisław 335
Świerczyński R. 529
Świerk Alfred 171, 289
Święcicki Władysław 74
Święcicki Zbigniew 551
Święcki Zbigniew 59
Świętochowski Bolesław 17, 157, 159, 161, 167, 516, 522, 523
Świętosławski Wojciech 393
Świtała-Mastalerz Joanna 225
Świtała-Trybek Dorota 225

Tabisz Anna 220
Tacyt (Publius Cornelius Tacitus) 286
Talik Tadeusz 120, 390, 391
Talik Zofia 390, 391
Tarajło-Lipowska Zofia 285
Tarczyński Jan 535
Tarkowski Czesław 501
Tarnawska S. 447
Tarnawski Dariusz 419
Tarnawski S. 447
Tarski Alfred 226, 269, 270, 565
Taryłło-Bardy Irena 131, 134, 640
Tatarczyk Jan 131
Tatarowski Lesław 278, 284
Tatko Marek 202, 643, 645
Taubenschlag Rafał 286
Taussig Helen Brooke 457
Taylor Karol 241
Tazbir Janusz 211
Tchoń Krzysztof 61, 566
Teisseyre Andrzej 75, 78, 599
Teisseyre Henryk 33, 433, 436, 437
Teisseyre Jerzy Henryk 75, 76, 78, 585, 591, 595–597
Teisseyre Mieczysław 81, 585–587, 653
Teisseyre Wawrzyniec 436
Tekiel Przemysław 362
Telesio Bernardino 268
Teleżyński Henryk 410, 423, 424
Telgársky Rastislav 333, 334, 341
Teller Edward 246
Teresiak Zdzisław 66, 578, 579
Terlecki Tymon 643
Terlikowski Feliks Kazimierz 518
Terpiłowska B. 421
Terpiłowski Janusz 59, 401
Terpiłowski Lech 131
Tetmajer Włodzimierz 222
Tęsiorowski Jerzy 592, 594
Thackeray William Makepeace 644
Thellung A. 362
Thirring Walter 360
Thomas H. 362
Tichy Karol 106, 614, 616, 618
Tilgner Władysław 161, 167
Timofiejuk P. 654
Tischner Józef 175, 677
Tittel Frank K. 570
Titus Daniel 360
Tłaczała Marek 86, 583
Toczyska Bogumiła 645
Tokarski Zbigniew 59
Tokarz Marek 270
Tolkien John Ronald Reuel 644
Toll John Sampson 33
Tołpa Stanisław 157, 159, 167, 257, 516, 521, 522, 524
Tołstoj W.N. 347, 360, 361
Tołwiński Tadeusz 531
Tomankiewicz Tadeusz 63, 561, 566–568
Tomasik Piotr 390, 391, 398
Tomasik Zdzisław 59, 247, 248, 375, 377, 398, 399
Tomaszek-Plewa Helena 128, 132, 631, 641
Tomaszewicz Agnieszka 530
Tomaszewska Barbara 510
Tomaszewska Klara 522
Tomaszewska Maria 130, 132, 134, 632
Tomaszewska z Banasiewiczów Franciszka 180
Tomaszewski Edmund 427
Tomaszewski Eugeniusz 179–181
Tomaszewski Henryk 643
Tomaszewski Henryk Albin 102, 619–621
Tomaszewski Jan 427, 434, 516, 520, 521
Tomaszewski Paweł Edward 4, 248, 345, 654
Tomaszewski Tadeusz 290, 291
Tomaszewski Wojciech 180
Tomczak Lucyna 283
Tomczak Michał 351, 373
Tomczak Władysław 72, 73, 559–561
Tomczyk Andrzej 576
Tomczyk Zbigniew 83
Tomiałojć Ludwik 423
Tomiczek Eugeniusz 287
Tomków Kazimierz 377, 393, 394
Torbus Irena 127
Towarnicka Halina 305, 306
Tracz Aleksander 629, 630
Tracz Marek 127, 135, 629, 630
Traczewska Małgorzata 72
Tracz-Lejman Ewa 636
Traczyk Andrzej 428
Tran Vingh Huang 402
Travis Joseph 407
Trawczyński Janusz 377, 399, 400
Trawiński Alfred 161, 164, 515
Trąbka Jan 242
Trentowski Bronisław Ferdynand 268
Treter Jan 113, 119, 307, 308
Tretyn Andrzej 411
Trimble R. 407
Trochimczuk Andrzej 379, 392, 393
Trochimczuk Witold 379, 392, 393
Trocka-Leszczyńska Elżbieta 56, 526, 535, 537
Troć Robert 246, 402
Trojak Jan 64, 66, 576, 577
Troskolański Adam Tadeusz 70, 81, 559, 585, 589
Troszkiewicz Czesława 59, 398
Trybuła Stanisław 84, 333, 334, 340, 342, 344
Trybuś Elżbieta 302
Trybuś Ginter 302, 303
Trzaska Hubert 568, 569
Trzciński Janusz 314, 316, 317
Trzebiatowski Włodzimierz 17, 32, 34, 59, 60, 245–249, 257, 260, 345, 351, 366, 369, 375, 378, 382, 400, 402, 403
Trzeciak Anna M. 385
Trzepierczyńska Irena 72, 381, 557
Trziszka Tadeusz 159, 500, 501
Trzynadlowski Jan 260–262, 266
Tubbs Oswald 457
Tuchowski Andrzej 628, 629, 632

Tumkiewicz Władysław 530, 531, 626
Tunikowski Roman 56, 532
Turczan Lucjan 161, 167
Turczyński Tadeusz 17, 18
Turkiewicz Kazimierz 83
Turko Ludwik 4, 5, 33, 34, 40, 347, 348, 360, 361
Turkowski Stanisław 183
Turnhout Jan van 574
Turniak Krzysztof 434
Turno-Kręcicka Anna 466
Turoń Bronisław 273
Turowska-Tyrk Ilona 379
Turpiliusz (Sextus Turpilius) 286
Turzyński Marian 336
Tuszkiewicz Alfred 447, 452
Tuszkiewicz-Ostemowa Janina 8
Tutak Marian 584
Twardoń Jadwiga 4
Twardoń Jan 165, 514
Twardowska Anna 201, 202, 204, 642–644
Twardowski Kazimierz 267, 270, 290, 291
Twardy Stanisław 519, 520
Twaróg Władysław 598
Tworowski Karol 553
Tyc Michał H. 353
Tychowski Aleksander 159, 167, 498–500, 516
Tychowski Janusz 584
Tyka Roman 390, 391
Tymań Adam 572
Tymrakiewicz Włodzimierz 162, 167
Tync Stanisław 266, 292
Tyrawa Jan 179
Tyrowicz Janina 127
Tyszkiewicz Przemysław 103, 104, 618
Tyszkowski Wiesław 286

Ubysz Andrzej 549
Uchman Jacek 319
Ugorski Maciej 165, 239, 244, 405
Ujejski Kornel 279
Ulner Jan 356
Ułaszewski Stanisław 414
Ułaszyn Henryk 281
Umiński Józef 176
Urban V (Guillaume Grimoard), papież 171
Urban Antoni 187
Urban Marek 164, 502
Urban Stanisław 4, 116
Urban Wincenty 171, 173, 176, 178, 187
Urban z Ziembów Maria 187
Urbanek Alan 630, 631, 641
Urbanek Zdzisława 433
Urbaniec Maciej Jerzy 102, 103, 619–621
Urbanik Jadwiga 530
Urbanik Kazimierz 32–34, 84, 257, 332–334, 338, 342, 679
Urbanowicz Mieczysław 287
Urbanowski Krzysztof 357, 358
Urbanyi-Krasnodębska Zofia 128, 132, 133, 641
Urbańczyk Wacław 84, 85, 352, 353, 370, 371
Urbańska Jadwiga M. 385
Urbański Jacek 67
Urbański K. 435
Ursel Marian 278
Uruski Marceli 567
Usnarska-Talerzak Krzysztofa 420
Utzig Józef 514

Vaihinger Hans 268
Van Thu Nguyen 338
Vanden-Eynden Jean-Claude 126
Vanini Giulio Cesare 268
Vetulani J. 384
Vien-Tu B. 386
Vlasenko Viktor 216
Vlk Miloslav, kard. 211
Voltaire (właśc. François-Marie Arouet) 678
Vries Gustav de 360

Wach Piotr 4, 6, 231, 233
Wachniewski Antoni 356
Wachnik Zenon 159, 510, 511
Wadowski Jan 175
Wageman Jan 8
Wagner Edwin 477–479
Wajda Stanisław 377, 385
Wajdzik Czesław 55, 163
Wajsberg Mordochej 269
Wajsprych Bolesław 434
Wakar Aleksy 294
Waksmund Ryszard 284
Walasek Krzysztof 352, 354
Walasek Stefania 292
Walczak Mieczysława 644
Walczak Stanisław 267, 317, 320, 321
Walczak Wojciech 426, 428
Walendziewski Jerzy 377, 399, 400
Walesiak Marek 121
Walkowiak Władysław 385
Walkowicz Maria 127, 135
Walkowicz Mirosław 388, 389, 398
Walkowicz Stanisław 127
Wall Andrzej 461, 462, 595
Wallek-Walewski Bolesław 133
Waloszczyk Eugeniusz 639
Waluszewska-Bubień Aleksandra 506, 507
Wałęsa Lech 678
Wanat Marek 419
Wandokanty Franciszek 149, 150, 161, 164
Wanke Adam 151, 252, 416–418, 484, 486, 487
Wańka Danuta 289
Wańkowicz Jacek 572, 573
Wapiński Roman 41
Warchalewski Stanisław 310
Warchałowski Andrzej 418, 419
Warchoł Mirosław 644
Warczak Zbigniew 74
Warda Marianna 519
Wardzała Zbigniew 55, 526

Wardzyński Wiesław 248
Wareńczuk Jarosław 272
Warkusz Franciszek 354
Warmus Mieczysław 331, 334, 339, 342
Warszylewicz Leszek 452
Wartak Marek 363
Wartenberg Janina 241
Wartenberg Lech 165
Warwas Maria 479, 480
Warzocha Edward 324
Wasiak Wojciech 121
Wasilewski Wiesław 248, 355, 356
Wasilkowski Jan 324
Wasilkowski Leopold 105
Wasylewski Stanisław 222
Wasylina Lucyna 4, 313
Waszkiewicz Ewa 322
Waszkiewicz Jan 333, 335, 341
Waszkiewicz Ludmiła 298, 299
Waśniowska Kazimiera 406
Wawrzeńczyk Czesław 388, 389, 398, 502
Wawrzynek Jerzy 302, 303
Wawrzyniak Waldemar 56, 526, 532, 535
Wawrzyńczykowa Alina 322
Wazow Iwan 224
Wąsik Józef 320, 321
Wąsik Zdzisław 667
Wąsowicz Józef 112, 426, 429
Wąsowski Józef 66
Wątorek Wiesław 407, 408
Wdowiak Wacław 533
Weber Jerzy 521
Weigel Rudolf Stefan 337, 411, 421
Weil Alexander Ritter von Weilen 287
Weill Kurt 132
Weinberg Steven 359
Weiss Peter 205
Welon Zygmunt 417, 418
Wenckebach Karel Frederik 452
Wendt Lesław 482
Wenz Stanisław 184
Wenz Wiesław 182–184
Wenz z Golców Emilia 184
Wenzel Marcin 203
Werenskiold Hans 431
Wereszycki Henryk 265, 275–277
Werlhof Paul Gottlieb 450
Werner Barbara Ewa 126, 640, 641
Weron Aleksander 4, 84, 85, 333, 334, 338, 342–344
Weron Karin 84, 352, 363, 364
Werpulewski Marek 638
Wersty Bolesław 305, 306
Werszko Danuta 589
Werszko Mirosław 587
Wertz Zdzisław 584
Wesołowska Cecylia 351–353, 370, 371
Wesołowska Helena W. 419
Wesołowski Jan 345, 346, 348, 366–368, 372
Wesołowski Tomasz Jan 422, 423
Westwański Bogumił 354
Weyde Wacław 471
Węgier Janina 218
Węgliński Bogumił 579, 580
Węglorz Bogdan 329, 333, 335, 337
Węgrzyn Walentyna 632
Węgrzyniak Mieczysław 546
Węgrzyn-Klisowska Walentyna 130
White Haiden 661
Wiatrowski Leszek 275
Wicherek Antoni 630, 631
Wichrowski Jan Antoni 126, 130, 628, 629
Widera-Wysoczańska Agnieszka 291
Wieczorek Aleksandra 224, 285
Wieczorek Diana 282
Wieczorek Jan Sylwester 390, 391, 398
Wieczorek K. 353
Wieczorek Maciej 480
Wieczorek Piotr 215, 392
Wieczorek Zbigniew 239, 243, 244
Wieczorkiewicz Wojciech 202, 643
Wiela-Hojeńska Anna 481
Wieleba Wojciech 597, 598
Wieliczko Alina 510
Wierciński Adam 222
Wiercioch Marian 516, 517
Wierusz-Kowalski Jan 178
Wierzbicki Jan 162–164, 167, 502, 505, 506, 559
Wierzbicki Krzysztof 505
Wierzejski Leszek 116
Wieschalla Norbert 101, 613
Więckiewicz Włodzimierz 473, 475, 476
Więckowicz Zofia 163, 164
Więckowska Jadwiga 67, 394
Więckowski Andrzej 642
Więckowski Ryszard 102
Więckowski Tadeusz 81, 568, 569
Wigdorowicz-Makowerowa Noemi 442, 472, 475, 476
Wiktor Andrzej 4, 36, 408, 410, 419, 482
Wiktor Bronisław 55, 530, 531
Wiktor Zbigniew 272, 316
Wiktor Zdzisław 143, 441, 442, 445, 447, 449, 468, 470, 471
Wilamowska Marietta 331
Wilczyński Artur 575, 576
Wilczyński Wiesław 572
Wilder Thornton Niven 644
Wilgocki Michał 385
Wilimowska Zofia 610, 653
Wilimowski Marian 144, 145, 443, 446, 481
Wilk Ireneusz 352, 370, 371
Wilk Kazimiera Anna 309, 310, 379, 389, 390, 653, 674, 675
Wilk Kazimierz 518
Wilkoński Andrzej 331
Wilkosz Kazimierz 575, 576
Wilkowski Henryk 102, 615, 616, 619
Will Andrzej 98
Will Arno 287
Wilusz Tadeusz 480, 481

Wiłkomirski Kazimierz 126–128, 130, 134, 135, 627–629, 631, 635
Wincze Władysław 98–101, 105, 613, 614
Winiarczyk Marek 286
Winiarski Bolesław 115, 116, 296, 309, 310, 653
Winiszewski Wojciech 530
Winkler Heinrich A. 42
Winkler Jerzy 540, 572
Winnicki Tomasz 6, 72, 73, 392, 393, 556, 657
Winnicki Zdzisław Julian 322
Winowski Leszek 322, 323
Wirpsza Zygmunt 392
Wisłocki Leszek 127, 128, 131, 627–630
Wiszniewski Andrzej 50, 56, 561, 576, 577
Wiszniowska Teresa 4, 420
Wiśniewski Janusz 551
Wiśniewski Leszek 545
Wiśniowski Kazimierz 112
Wiśniowski Marian 636, 637
Wiśniowski Wiktor 75, 76, 79–81, 585, 589, 590
Witczak Jerzy 175
Witek Roman 458
Witek Stanisław 179, 379, 389
Witkiewicz Roman 403
Witkiewicz Stanisław 222
Witkiewicz Stanisław Ignacy (pseud. Witkacy) 284, 644
Witkiewiczowa Maria 433
Witkowska Danuta 167
Witkowski Józef 422, 423
Witkowski Mikołaj 178
Witkowski Witold 637, 638
Witoszyńska Urszula 127
Witteman W. 569
Witten Edward 359
Wittgenstein Ludwig 270
Witwicki Władysław 268
Wlazło Edward 653
Wloka Józef 335
Władysław II Jagiellończyk, król Czech i Węgier 28, 41, 44, 171
Własak Jacek 84, 352, 354
Włodarczyk Stanisław 167, 519
Włodek-Owińska B. 473
Włosowicz Ryszard 4, 56, 525
Wnuczak Eugeniusz 351, 354, 370, 371
Wnukiewicz Jan 473–474
Wodecki Wiesław 644
Wojakowska Alina 401
Wojakowski Andrzej 248
Wojciechowska Irena 436, 439
Wojciechowski Andrzej 528, 622, 642
Wojciechowski Franciszek 445
Wojciechowski Jan 602, 604
Wojciechowski Kazimierz 348–350, 359, 366
Wojciechowski Walter P. 377, 386
Wojda L. 364
Wojewoda Henryk 370
Wojewódzki Stanisław 102, 618
Wojtasik Bożena 661
Wojtaszek Andrzej 68
Wojtczak Albert 175
Wojtkiewicz-Rok Wanda 4, 441, 442
Wojtowicz Stanisław 178
Wojtukiewicz Józef 175, 183
Wojtuń Bronisław 522
Wojtylak Piotr 270
Wojtysiak Antoni 167
Wolanin Bronisław 102, 617
Wolański Andrzej 632
Wolański Filip 274
Wolański Marian 272, 275
Woldan Jerzy 456
Woleński Jan 268–271
Wolf Marek 358, 359, 363
Wolfke Karol 31, 315, 316
Wolibner Witold 332, 334
Wolicka z Kępskich Józefa 176
Wolicki Franciszek 176
Wolicki Marian 175, 176
Wolna Elżbieta 239, 406
Wolny Marian 239, 406, 407
Wolski Karol 519
Wolter Władysław 320
Wołczuk Marian 101, 622, 623
Wołkowiński Konstanty 64, 66, 561, 575, 578, 579
Wołoch Józef 81, 326
Wołoszyn Julian 163, 502, 505
Wołoszyn M. 224
Wołoszyński Roman 280
Wołowiec Stanisław 387
Wołowik Barbara 220
Wołowski Krzysztof 101, 104, 613
Wołyniec Włodzimierz 179, 181
Wołyniec Zbigniew 181
Wołyniec z Fudałów Stefania 181
Wondrausz-Ciechanowska Helena 55
Wopiński Henryk 218
Woronczak Jerzy 286
Woronko Teresa 637, 638
Wosiek Józef 517
Wota Grażyna 638, 639
Wota Jacek 130, 131, 133, 639
Woyczyński Wojbor A. 333, 335, 336, 338
Woźniak Józef 68
Woźniak M. 391
Woźniak Mieczysław 479, 480
Woźniakowski Bogusław 248
Woźnica Janusz 83
Woźniewski Marek 4, 153, 484, 489, 490
Wójcicki Ryszard 269
Wójcicki Zbigniew 542
Wójcik Grażyna 379, 382, 383
Wójcik Stefan 538
Wójs Arkadiusz 352, 353, 363, 364
Wójs Kazimierz 79, 81, 586, 589
Wójtowicz Henryk 286
Wójtowicz Krzysztof 295, 317, 318
Wręczycki Zygmunt 537

Wrężlewicz Władysław 461
Wright Georg Hendrik von 270
Wrona Ryszard 335
Wronecki Krzysztof 463
Wronka Andrzej 182–184
Wronka Józef 184
Wronka z Poterów Maria 184
Wrońska Maria 104, 377, 385, 626
Wroński Jerzy 467
Wróbel Artur 641
Wróbel M. 236
Wróbel Małgorzata 286
Wróbel Piotr 356
Wróbel Tadeusz 52, 55, 57, 58, 525, 531, 532
Wróblewska Teresa 85
Wróblewski Bronisław 295, 318
Wróblewski Paweł 4
Wróblewski Teodor 75, 78–80, 588
Wróblewski Zbigniew 578
Wrzecioniarz Piotr A. 595, 596
Wrzesiński Wojciech 4, 20, 36, 37, 39, 42, 43, 173, 211, 265, 266, 276, 442, 450
Wrzosek Antoni 117, 426
Wrzosek Stefan 305, 306
Wrzosek Zdzisława 489, 490
Wrzyszcz Józef 247, 248, 399
Wrzyszczyński Bogdan 164
Wszołek Maurycy 179
Wutschikowscy, rodzina 351
Wybicki Józef 279
Wybraniec Tadeusz 135, 637
Wybraniec-Skardowska Urszula Barbara 226, 269
Wyderka Bogusław 218, 220, 221
Wykręt-Bielski Ludwik 479
Wyląg Janusz 127, 634
Wyrost Piotr 506, 507, 516
Wyrwał Jerzy 236
Wyrzykowski Jerzy 426, 427
Wyrzykowski Roman 63
Wysłouch Seweryn 17, 112, 113, 118, 266, 295, 313, 314, 321–323
Wysocki Józef 366
Wysocki Piotr 193
Wysocki Zbigniew 426, 430
Wyspiański Stanisław 222, 644, 645
Wyszyński Michał 182, 322
Wyszyński Ryszard 79, 587
Wyszyński Stefan, kard. 187
Wyżykowski Jan 433
Wziątek Wasilisa 104

Yang Chen Ning 33, 346, 359
Young Thomas 542

Zabłocki Jerzy 127, 132, 135, 629–631, 641
Zabłocki Stefan 286
Zaborski Stanisław 603, 604
Zabrzeski Jerzy 378, 381, 382
Zabżda Andrzej 60, 378, 388, 389, 398
Zachara Mieczysław 57, 551
Zacharias W.H. 360
Zacharko Wacław 248
Zachwatowicz Jan 529
Zagożdżon Antoni 429, 430
Zagórska-Marek Beata 4, 423, 424
Zagrobelny Zdzisław 152, 153, 455, 489, 490
Zając Marek 85
Zajączkowski Ananiasz 17, 266
Zajączkowski Wiesław 100, 101
Zajchowska Stanisława 426
Zakrzewska-Czerwińska Jolanta 243
Zakrzewski Aleksander 161, 164, 165, 506, 512
Zakrzewski Bogdan 278, 279, 281
Zakrzewski Marek 74–76, 78, 585, 591, 592, 600, 601, 608
Zakrzewski Stanisław 276, 277
Zakrzewski Tadeusz 248, 351
Zalas Adam 4
Zaleska Ewa 401
Zaleski Adam 379, 395
Zaleski Jacek 396
Zaleski Janusz 560, 591
Zaleski Piotr 130, 131, 637
Zalesska-Kręcicka Maria 466, 467
Zalewska Jolanta 203
Zalewski Janusz 570, 571
Zalewski Teofil 17, 441, 450, 466, 467
Załucki Grzegorz 445, 507, 508
Zamkowski Władysław 295, 315–317
Zamojski Wojciech 564, 565
Zamorski Jan 334
Zamuliński H. 351
Zapędzki Józef 151
Zarach Andrzej 335
Zarek Wiesława 248
Zaremba Piotr 531
Zaremba-Lekki Beata 4, 225
Zarówny Józef 353
Zarzycki Jan (elektroakustyka) 261, 571
Zarzycki Jan (embriologia) 445
Zarzycki Jan Miłosz 630
Zarzycki Kazimierz 161, 167
Zarzycki Marian 633
Zasada Jacek 56, 101
Zathey Tadeusz 629–631
Zathey-Tom Irena 632
Zatoń Krystyna 153, 484, 485
Zatoń Marek 4, 484, 487, 488
Zatoński Witold 452
Zatwarnicki Tadeusz 419
Zawadowski Leon 209
Zawadzki Jerzy 74, 76, 490, 591, 592, 601, 602
Zawadzki Józef 295, 394
Zawadzki M. 248
Zawadzki Paweł 638
Zawadzki Ryszard 179
Zawadzki Wojciech 165, 508, 516
Zawartka Jan 463
Zawilak Jan 561, 579, 580

Zawisza Tadeusz 477–479
Ząbek Stanisław 163, 504
Zboiński Zbigniew 383
Zborowski Leopold 106
Zbyrowski Zygmunt 285
Zbyszewska Maria 202, 205
Zdanowicz Michał 579
Zdanowicz Mieczysław 102, 103, 621–624
Zdanowicz Witold 248
Zdanowski Jerzy 583
Zdrojowy Romuald 469
Zdrójkowski Zbigniew 278
Zdrzałka Mariusz 196
Zduniak Maria 127, 128, 130, 275 , 632, 633
Zdziechowski Marian 285
Zegadłowicz Emil 222
Zegarlinski Bogusław 360, 359
Zeichner Branley 335
Zeliaś Aleksander 116
Zelwerowicz Aleksander 204
Zembaty Zbigniew 234
Zembrzuski Mieczysław 80, 81, 585, 586, 588
Zgryzek Kazimierz 320
Zhao Z. 360
Zhuangzi 268
Ziejka Franciszek 175
Zieleźny Zbigniew 335
Zielichowski Mieczysław 577
Zieliński Henryk 266, 276
Zieliński Karol 286
Zieliński Marek 637
Zieliński Ryszard 568
Zieliński Stefan (PWr) 381
Zieliński Stefan, gen. brygady 196
Zielonka Edward 101, 104, 613
Ziembicki Witold 440, 441, 443, 446, 474
Ziemiałkowski Florian 275
Ziemiański Kazimierz 597, 598
Ziemiński Ryszard 162, 494
Ziemniak Ewa 362
Ziemnicki Stefan 559
Ziemski Zbigniew 466, 467
Zienkiewicz Aleksander 174, 182–185
Zienkiewicz Jadwiga 184
Zienkiewicz Kazimierz 184
Zientek Walerian 32
Zięba Andrzej 334, 340
Zięba Dionizy 508
Zięba Stanisław 175
Ziętak Krystyna 338, 343
Ziętecka Maria 518
Ziętek Marek 472, 474, 475
Ziętek Walerian J. 248, 354–356
Ziłyński Iwan 222, 281
Zimecki Michał 4, 243, 244
Zimmer Krzysztof 490
Zimny Lesław 523
Zimoląg Maksymilian 135
Zimowski Krzysztof 634, 635
Ziobro Edward 487
Ziobrowski Jerzy 120, 296, 408, 409
Ziołkowski Zdzisław 59, 71, 375, 378, 403, 404, 585, 590
Ziomecki Juliusz 35
Ziomek Jerzy 280
Ziółkowski Józef Julian 37, 40, 376, 377, 385
Zipper Elżbieta 354
Zipser Kazimierz 50, 57, 525, 551, 552
Zipser Tadeusz 50, 54, 56, 525, 531–533, 535
Zittartz Johannes 248
Žižek Slavoj 270, 661
Zlat Mieczysław 36
Złotorzycka-Kalisz Jadwiga 412, 413
Zmaczyński Kazimierz 409
Zmorski Roman 279
Zmyślony Roman 333, 339
Znamierowska Teresa 4, 120, 380
Znamierowski Czesław 271
Znaniecki Florian 429
Zoll Andrzej 678
Zontek Stefan 333, 339
Zorychta Monika 292
Zubariew D.N. 362
Zubel-Moc Agata 628, 629
Zuber Roman 335, 338
Zubik Edward 8
Zubik-Pielka Elżbieta 5, 8
Zubrzycki Stefan 332, 334, 339
Zwierz Józef 17
Zwierzchowski Andrzej 56
Zwierzchowski Jan 165, 510
Zwierzycki Józef 15, 66, 433–436
Zwolińska Danuta 464
Zwoliński Przemysław 219
Zworska-Raziuk Barbara 102, 615
Zworski Paweł 589
Zwoździak Jerzy 72, 73, 557, 558
Zybura Adam 236, 248
Zybura Marek 287
Zych Eugeniusz 386
Zygadło-Zawadzka Elżbieta 638
Zygmunt Adam 402
Zygmunt Antoni 329
Zygmunt Jan 267, 269, 270
Zymoniak Zofia 610
Zyndwalewicz Jerzy 103
Zysko Aleksander Marek 101

Żabiński Leszek 311, 312
Żabiński Ryszard 532, 533
Żabska Bogusława 283
Żabski Tadeusz 279, 281, 284
Żak Cezary 201
Żak Stanisław 68
Żakowicz Aleksander 391
Żamojdo Rudolf 79, 81, 587
Żbikowska-Migoń Anna 288–290
Żdanowicz Witold 351–353, 369, 401
Żdżarski Wojciech 674

Żebracki Antoni 514
Żebrowski Henryk 585, 603–605
Żebrowski J. 364
Żebrowski Leon 83, 491
Żebrowski Ludwik 564
Żelaźniewicz Andrzej 433, 434, 437
Żelaźniewicz Ludwik 103, 104, 618, 619
Żeleński Andrzej 66
Żerelik Rościsław 273
Żeromski Stefan 222
Żogał Olgierd Jerzy 246, 248, 400
Żołnierek Jerzy 653
Żołnierek Zygmunt 402
Żółciński Adam 444, 449
Żółkiewski Stefan 280
Żórawski Kazimierz 341
Żuchowska Danuta 379, 393
Żuchowski Adam 63, 66
Żuchowski Lesław 632
Żuchowski Ryszard 600, 601
Żuk Bolesław 162, 163, 492, 493
Żukowski Marek 322
Żukowski Wojciech 452
Żuławska Hanna 617
Żur Tadeusz 67, 78, 553, 554, 592, 594
Żurakowski Stanisław 59, 64, 79
Żurawski Henryk 518
Żurawski Lubomir 98
Żychiewicz Emil 114
Życiński Józef 678
Żygulski Zdzisław 33, 287
Żyłkiewicz-Żdanko B. 654
Żyłko Ewa 133
Żymalski Czesław 67
Żyrnicki Wiesław 402
Żyszkowska Wiesława 426, 429
Żyszkowski Zbigniew 61, 63, 561, 570, 571

WYKAZ SKRÓTÓW

abp – arcybiskup
ad. – adiunkt
AE – Akademia Ekonomiczna
AGH – Akademia Górniczo-Hutnicza
AIC – Międzynarodowa Akademia Ceramiki
AM – Akademia Medyczna
AMuz – Akademia Muzyczna
AP – Akademia Podlaska
AR – Akademia Rolnicza
ART – Akademia Rolniczo-Techniczna
ASP – Akademia Sztuk Pięknych
AŚ – Akademia Świętokrzyska
ATH – Akademia Techniczno-Humanistyczna
ATK – Akademia Teologii Katolickiej
ATR – Akademia Techniczno-Rolnicza
AWF – Akademia Wychowania Fizycznego
AZS – Akademicki Związek Sportowy
b. – były
bp – biskup
BWA – Biuro Wystaw Artystycznych
CBK PAN – Centrum Badań Kosmicznych Polskiej Akademii Nauk
czł. – członek
czł. zw. – członek zwyczajny
DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst
diec. – diecezja
doc. – docent
doktor h.c. – doktor honoris causa
DP – Dywizja Piechoty
DPanc. – Dywizja Pancerna
dr – doktor
ds. – do spraw
DTM – Dolnośląskie Towarzystwo Muzyczne
DWSSP – Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych
dyr. – dyrektor
EP – Episkopat Polski
GIG – Główny Instytut Górnictwa
hab. – habilitowany
IChN – Instytut Chemii Nieorganicznej
IKNiBO – Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych
IMER – Instytut Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa
IMGW – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
IMUZ – Instytut Melioracji Użytków Zielonych
indyw. – indywidualny
ING – Instytut Nauk Geograficznych
INTiBS – Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych
inż. – inżynier
IPIŚ – Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska
IUNG – Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
IWP – Instytut Wzornictwa Przemysłowego
k. – koło
kard. – kardynał
KBN – Komitet Badań Naukowych
KC – Komitet Centralny
KEN – Komisja Edukacji Narodowej
kier. – kierownik
kl. – klasa
ks. – ksiądz
KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski
KW – Komitet Wojewódzki
l. – lata
mgr – magister
m.in. – między innymi
MKiS – Minister Kultury i Sztuki
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
MZiOS – Minister Zdrowia i Opieki Społecznej
n. – nad
n. biol. – nauki biologiczne
n. chem. – nauki chemiczne
n. ekon. – nauki ekonomiczne
n. farm. – nauki farmaceutyczne
n. hum. – nauki humanistyczne
n. med. – nauki medyczne
n. o kf – nauki o kulturze fizycznej
n. praw. – nauki prawnicze
n. roln. – nauki rolnicze
n. techn. – nauki techniczne
n. wet. – nauki weterynaryjne
nacz. – naczelny
NMP – Najświętsza Maria Panna
NOT – Naczelna Organizacja Techniczna
NSZZ – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
o. – ojciec
ok. – około
OOP – Order Odrodzenia Polski
OZMP – Okręgowy Zespół Metodyczno-Programowy
PAL – Polska Akademia Literatury
PAN – Polska Akademia Nauk
PAT – Papieska Akademia Teologiczna
PAU – Polska Akademia Umiejętności
PCK – Polski Czerwony Krzyż
PCz – Politechnika Częstochowska
PFT – Papieski Fakultet Teologiczny
PGd – Politechnika Gdańska
PKosz – Politechnika Koszalińska
PKrak – Politechnika Krakowska
pl. – plac
PLub – Politechnika Lubelska
PLw – Politechnika Lwowska
PŁ – Politechnika Łódzka
p.o. – pełniący obowiązki
pow. – powiat
PPoz – Politechnika Poznańska

PR – Polskie Radio
PRad – Politechnika Radomska
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
prof. – profesor
prof. nadzw. – profesor nadzwyczajny
prof. zw. – profesor zwyczajny
PRz – Politechnika Rzeszowska
PSK – Państwowy Szpital Kliniczny
PSz – Politechnika Szczecińska
PSZ – Polskie Siły Zbrojne
PŚw – Politechnika Świętokrzyska
PTAiIT – Polskie Towarzystwo Anestezjologii i Intensywnej Terapii
PTCh – Polskie Towarzystwo Chemiczne
PTE – Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
PTF – Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne
PTG – Polskie Towarzystwo Ginekologiczne
PTL – Polskie Towarzystwo Lekarskie
PTM – Polskie Towarzystwo Matematyczne; Polskie Towarzystwo Muzykologiczne
PTNW – Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych
PTO – Polskie Towarzystwo Okulistyczne
PTOiTr – Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne
PTS – Polskie Towarzystwo Stomatologiczne
PTU – Polskie Towarzystwo Urologiczne
PTZ – Polskie Towarzystwo Zoologiczne
PW – Politechnika Warszawska
PWM – Państwowe Wydawnictwo Muzyczne
PWr – Politechnika Wrocławska
PWSM – Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna
PWSSP – Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych
PWST – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna
PWT – Papieski Wydział Teologiczny
PZ – Politechnika Zielonogórska
PZH – Państwowy Zakład Higieny
PZITS – Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
red. – redaktor
RWSA – Rada Wyższa Szkolnictwa Artystycznego
SARP – Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej
Sem. Duch. – Seminarium Duchowne
SEP – Stowarzyszenie Elektryków Polskich
SGGW – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
SITWM – Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Wodnych i Melioracyjnych
SL – Stronnictwo Ludowe
SPAM – Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków
SPSK – Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny
st. – starszy, stopień
ST – Studencki Teatr
ŚOW – Śląski Okręg Wojskowy
TChP – Towarzystwo Chirurgów Polskich
TiFC – Towarzystwo im. Fryderyka Chopina
TPSP – Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych
TV, TVP – telewizja, Telewizja Polska
TWMP – Towarzystwo Wydawnicze Muzyki Polskiej
tzn. – to znaczy
UAM – Uniwersytet Adama Mickiewicza
UB – Uniwersytet Białostocki
UE – Unia Europejska
UJ – Uniwersytet Jagielloński
UJK – Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
UŁ – Uniwersytet Łódzki
UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
UO – Uniwersytet Opolski
ur. – urodzony
URz – Uniwersytet Rzeszowski
USB – Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
USz – Uniwersytet Szczeciński
UŚl – Uniwersytet Śląski
UW – Uniwersytet Warszawski
UW-M – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
UWr – Uniwersytet Wrocławski
UZ – Uniwersytet Zielonogórski
WAT – Wojskowa Akademia Techniczna
wg – według
woj. – województwo
WOSPR – Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia
WP – Wojsko Polskie
WRN – Wojewódzka Rada Narodowa
WSB – Wyższa Szkoła Bankowa
WSD – Wyższe Seminarium Duchowne
WSE – Wyższa Szkoła Ekonomiczna
WSF – Wyższa Szkoła Filologiczna
WSH – Wyższa Szkoła Handlowa; Wyższa Szkoła Humanistyczna
WSI – Wyższa Szkoła Inżynieryjna
WSM – Wyższa Szkoła Morska
WSOWL – Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych
WSP – Wyższa Szkoła Pedagogiczna
WSR – Wyższa Szkoła Rolnicza
WSZiB – Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości
WSZiF – Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów
WSZiP – Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa
WTN – Wrocławskie Towarzystwo Naukowe
z d. – z domu
zesp. – zespołowy
ZG – Zarząd Główny
ZKP – Związek Kompozytorów Polskich
zm. – zmarł
ZNP – Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZPAP – Związek Polskich Artystów Plastyków
ZPZŚiI – Zjednoczenie Polskich Zespołów Śpiewaczych i Instrumentalnych
ZZPKiS – Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki

SPIS TABEL

1. Najważniejsze dane statystyczne dotyczące Uniwersytetu Wrocławskiego za lata 1945, 1975 i 2004 *44*

2. Stan osobowy Wydziału Architektury w latach 1945/1946, 1967/1968 oraz 2003/2004 *55*

3. Zestawienie ilościowe pracowników i studentów Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego w latach 1945/1946, 1967/1968 oraz 2003/2004 *58*

4. Liczba studentów i pracowników Wydziału Elektroniki w latach 1951–2002 *63*

5. Pierwszych piętnastu doktorów na Wydziale Elektroniki *63*

6. Pierwszych dziesięć habilitacji na Wydziale Elektroniki *63*

7. Zestawienie liczby studentów i pracowników Wydziału Elektrycznego w latach 1945–2003 *66*

8. Pierwszych piętnastu doktorów na Wydziale Elektrycznym *66*

9. Pierwszych 10 habilitacji na Wydziale Elektrycznym *66*

10. Pracownicy naukowo-dydaktyczni na Wydziale Górniczym (rok akademicki 1967/1968) i na Wydziale Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii (rok akademicki 2003/2004) *67*

11. Liczba studentów Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii w roku akademickim 2003/2004 *68*

12. Międzynarodowe i krajowe konferencje organizowane w ramach Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii *69*

13. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych na Wydziale Inżynierii Sanitarnej (rok akademicki 1951/1952, 1967/1968) i na Wydziale Inżynierii Środowiska (rok akademicki 2003/2004) *72*

14. Liczba studentów na poszczególnych kierunkach studiów na Wydziale Inżynierii Sanitarnej w latach 1951/1952 i 1967/1968 *73*

15. Liczba studentów na poszczególnych kierunkach studiów na Wydziale Inżynierii Środowiska w roku akademickim 2003/2004 *74*

16. Rodzaje studiów na Wydziale Mechanicznym *78*

17. Pierwsze doktoraty obronione na Wydziale Mechanicznym *78*

18. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów na Wydziale Mechanicznym w latach 1945/1946, 1967/1968, 2002/2003 *78*

19. Katedry Wydziału Mechanicznego w roku 1968 oraz ich kierownicy *78*

20. Lata uzyskiwania uprawnień do nadawania stopni naukowych na Wydziale Mechanicznym *79*

21. Stan osobowy Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w latach 1954–1956 i w 2003 r. *81*

22. Pierwsze doktoraty obronione na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym *81*

23. Dziekani i prodziekani Wydziału Informatyki i Zarządzania w latach 1968–2005 *83*

24. Pierwsi doktorzy i ich promotorzy na Wydziale Informatyki i Zarządzania *83*

25. Liczba studentów i pracowników Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki *86*

26. Wykaz pierwszych wypromowanych doktorów na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki *86*

27. Wykaz pierwszych obronionych habilitacji na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki *86*

28. Wydziały, pracownicy i studenci Politechniki Wrocławskiej *89*

29. Dorobek publikacyjny Politechniki Wrocławskiej w latach 2000–2004 *89*

30. Wyjazdy zagraniczne studentów i pracowników Akademii Sztuk Pięknych w latach 2000–2004 *100*

31. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów Akademii Wychowania Fizycznego w latach 1946–2005 *151*

32. Liczba studentów i pracowników Akademii Rolniczej *160*

33. Stan osobowy Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji *160*

34. Stan osobowy Wydziału Rolniczego *160*

35. Liczba wypromowanych doktorów i doktorów habilitowanych na wydziałach Akademii Rolniczej *160*

36. Pierwsze doktoraty na Akademii Rolniczej *161*

37. Pierwsi doktorzy habilitowani na Akademii Rolniczej *162*

38. Pierwsze doktoraty i habilitacje na Wydziale Melioracji Wodnych *163*

39. Pierwsze doktoraty i habilitacje na Wydziale Rolniczym *167*

40. Stan osobowy Wydziału Lalkarskiego we Wrocławiu w latach 1972–1973 i 2002–2003 *202*

41. Stan osobowy Wydziału Aktorskiego we Wrocławiu w latach 1979–1980 oraz 2002–2003 *202*

42. Dynamika stanu zatrudnienia w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN *240*

43. Pierwsze doktoraty w Instutycie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN *241*

44. Pierwsze habilitacje w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN *242*

45. Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim w okresie pionierskim *647*

46. Liczba kół naukowych w środowisku wrocławsko-opolskim na przełomie roku 2004 i 2005 *652*

47. Baza dydaktyczna Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5A *658*

48. Powierzchnia użytkowa budynku Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5E *658*

49. Wyposażenie sal wielofunkcyjnych w obiektach Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy *658*

50. Baza dydaktyczna budynku Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy przy ul. Sejmowej 5C *658*

51. Liczba studentów w Dolnośląskiej Wyższej Szkole Służb Publicznych „Asesor" *664*

52. Dynamika zmian liczby studentów Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu *671*

53. Liczba absolwentów Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu *672*

SPIS TREŚCI

Od Zespołu Redakcyjnego ... 5
Przedmowa ... 6
Wprowadzenie ... 8
Początki wrocławskiego środowiska akademickiego ... 13

UCZELNIE AKADEMICKIE 21

Uniwersytet Wrocławski 24

Uniwersytet Wrocławski Anno Domini 2005 ... 27
60 lat polskiego Uniwersytetu Wrocławskiego ... 28

Politechnika Wrocławska 46

Wprowadzenie ... 49
Struktura uczelni i opis wydziałów oraz jednostek międzywydziałowych i pozawydziałowych ... 51
Wydział Architektury ... 52
Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego ... 57
Wydział Chemiczny ... 58
Wydział Elektroniki ... 61
Wydział Elektryczny ... 63
Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii ... 66
Wydział Inżynierii Środowiska ... 70
Wydział Mechaniczny ... 74
Wydział Mechaniczno-Energetyczny ... 79
Wydział Informatyki i Zarządzania ... 81
Wydział Podstawowych Problemów Techniki ... 84
Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki ... 86
Inne jednostki dydaktyczne ... 88
Współpraca naukowa z ośrodkami zagranicznymi ... 89
Politechnika Wrocławska najbliższej przyszłości ... 91

Akademia Sztuk Pięknych 94

Wprowadzenie ... 97
Wydział Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego ... 100
Wydział Ceramiki i Szkła ... 101
Wydział Grafiki ... 102
Wydział Malarstwa i Rzeźby ... 103

Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego 108

Wprowadzenie ... 111
Wydział Gospodarki Narodowej ... 119
Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny ... 119
Wydział Zarządzania i Informatyki ... 120
Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki z siedzibą w Jeleniej Górze ... 121

Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego 122

Wprowadzenie ... 125
Wydział Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii 129
Wydział Instrumentalny ... 130
Wydział Wokalny ... 131
Wydział Edukacji Muzycznej ... 132

Akademia Medyczna 136

60 lat Akademii Medycznej ... 139

Akademia Wychowania Fizycznego 146

Akademia Rolnicza 154

Wprowadzenie ... 157
Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt ... 162
Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji ... 163
Wydział Medycyny Weterynaryjnej ... 164
Wydział Nauk o Żywności ... 165
Wydział Rolniczy ... 167

Papieski Wydział Teologiczny 168

Wprowadzenie ... 171
Wrocławska teologia w latach powojennych ... 175

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Generała Tadeusza Kościuszki 190

Wydziały Zamiejscowe we Wrocławiu Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie 198

Wprowadzenie ... 201
Wydział Lalkarski ... 203
Wydział Aktorski ... 204

Uniwersytet Opolski 206

Powstanie. Kondycja i wizja ... 209
Wydział Filologiczny ... 212
Wydział Historyczno-Pedagogiczny ... 213
Wydział Teologiczny ... 214
Wydział Ekonomiczny ... 215
Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii ... 215
Wydział Przyrodniczo-Techniczny ... 216
Międzywydziałowy Instytut Prawa i Administracji ... 217
Szkoły językowe Stanisława Rosponda ... 218
Śląska Szkoła Dialektologiczna ... 218
Wrocławsko-Opolska Szkoła Onomastyczna ... 219
Opolska Szkoła Stylistyczna ... 219
Wrocławsko-Opolska Szkoła Slawistyczna ... 220
Szkoły literaturoznawcze Stanisława Kolbuszewskiego ... 222
Szkoła Literaturoznawstwa Slawistycznego ... 222
Opolska Szkoła Folklorystyki ... 224
Opolska Szkoła Logiki ... 225

Politechnika Opolska 228

Zarys historii ... 231
Opolska Szkoła Dynamiki Budowli ... 234
Szkoła Trwałości i Niezawodności Materiałów i Konstrukcji ... 235
Szkoła Termomechaniki ... 236

INNE PLACÓWKI NAUKOWE 237

Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN im. Ludwika Hirszfelda 238

Wirusologia ... 241
Immunologia ... 243
Biochemia ... 244

Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN 245

Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur 249

Zakład Antropologii PAN 252

Zakład Narodowy im. Ossolińskich (1817–2005) 254

Polska Akademia Nauk – Oddział we Wrocławiu 257

Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 260

SZKOŁY NAUKOWE 263

Humanistyka i nauki społeczne 264

Filozofia, logika i socjologia ... 267
Politologia i studia międzynarodowe ... 271
Szkoły i zespoły badawcze historyków ... 273
Średniowieczne dzieje Śląska oraz dyplomatyka historyczna ... 273
Szkoła Badań nad Nowożytnymi Dziejami Śląska ... 273
Szkoła Badań nad Dziejami Parlamentaryzmu Polskiego ... 274
Szkoła Historii Społeczno-Gospodarczej ... 274
Szkoła Dziejów Politycznych i Społecznych Polski, Niemiec, Śląska i Galicji ... 275
Szkoła Badań nad Dziejami Polskiej Myśli Politycznej ... 276
Szkoły filologiczne ... 278
Szkoła Badań nad Literaturą Śląska ... 279
Szkoła Badań nad Oświeceniem ... 280
Szkoła Slawistyki Językoznawczej ... 281
Szkoła Onomastyki ... 282
Szkoła Badań Folklorystycznych oraz inne zespoły badawcze ... 284
Literaturoznawstwo słowiańskie ... 284
Filologia klasyczna ... 285
Germanistyka ... 287
Szkoła Bibliologiczna ... 288
Szkoła Psychologii Funkcjonalnej ... 290
Pedagogika ... 292

Nauki ekonomiczne i prawnicze 294

Szkoły ekonomiczne ... 297
Szkoła Metod Ilościowych ... 297
Szkoła Modelowania Ekonometrycznego ... 299
Szkoła Programowania Matematycznego ... 300
Szkoła Prognozowania ... 300
Szkoła Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki ... 301
Szkoła Metrologii Ekonomicznej ... 303
Empiryczna Szkoła Zarządzania ... 304
Prakseologiczno-Metodologiczna Szkoła Zarządzania ... 306
Szkoła Rachunkowości ... 307
Szkoła Polityki Ekonomicznej i Regionalnej ... 309
Szkoły Marketingu i Ekonomiki Obrotu Towarowego ... 310
Szkoła Marketingu Usług ... 312
Szkoły prawnicze ... 313
Szkoła Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa ... 315
Szkoła Prawa Państwowego ... 315
Szkoła Prawa Finansowego ... 318
Szkoła Prawa Karnego i Kryminologii oraz Socjologicznej Metody Badań Polskiego Prawa Karnego ... 318
Szkoła Badań Historii Ustroju i Prawa ... 321
Szkoła Prawa i Postępowania Cywilnego ... 323
Szkoła Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego ... 325

Wrocławska Szkoła Matematyczna 328

Fizyka i astronomia 345

Fizyka teoretyczna ... 354
Szkoła Fizyki Statystycznej i Termodynamiki ... 354
Szkoła Klasycznej i Kwantowej Teorii Pola ... 356
Szkoła Kwantowej Teorii Pola ... 358
Szkoła Podstaw Teorii Oddziaływań Fundamentalnych ... 360
Szkoła Teorii Cieczy Kwantowych ... 361
Szkoła Kwantowej Teorii Fazy Skondensowanej ... 363
Fizyka doświadczalna ... 364
Szkoła Fizyki Powierzchni ... 364
Szkoła Spektroskopii Anihilacyjnej ... 366
Szkoła Kriofizyki oraz Wzbudzonej Emisji Elektronów i Jonów ... 367
Szkoła Fizyki Półprzewodników ... 369
Szkoła Optyki Instrumentalnej ... 370
Biofizyka ... 371
Szkoła Biofizyki Błon Komórkowych ... 371
Astronomia ... 372
Szkoła Fizyki Słońca ... 372
Szkoła Astrofizyki Gwiazd Zmiennych ... 373

Nauki chemiczne 375

Szkoła Chemii Związków Fosforanowych ... 379
Szkoła Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych ... 380
Szkoła Chemii Fizycznej i Teoretycznej ... 382
Szkoła Chemii Koordynacyjnej ... 384
Szkoła Chemii i Stereochemii Terpenów ... 388
Szkoła Chemii Związków Heterocyklicznych ... 390
Szkoła Polimerów ... 391
Szkoła Chemii i Technologii Węgla ... 393
Szkoła Chemii i Technologii Materiałów Światłoczułych ... 394
Szkoła Oddziaływań Molekularnych i Fizykochemii Dielektryków 395
Szkoły Chemii Organicznej ... 397
Szkoła Katalitycznych i Adsorpcyjnych Procesów Przetwarzania Surowców Petro- i Karbochemicznych ... 398
Szkoła Fizykochemii Ciała Stałego ... 400
Szkoła Inżynierii Chemicznej ... 403

Nauki biochemiczne 405

Szkoła Biochemiczna ... 405
Szkoła Struktury i Funkcji Lektyn i Fosfataz Kwaśnych ... 407
Szkoła Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy ... 408

Nauki biologiczne 410

Szkoła Mineralnego Żywienia Roślin ... 411
Szkoła Parazytologii ... 412
Szkoła Mikrobiologiczno-Genetyczna ... 413
Szkoła Geobotaniczna ... 414
Szkoła Antropologiczna ... 416
Szkoła Systematyki i Taksonomii Bezkręgowców ... 418
Szkoła Paleozoologii ... 420
Szkoła Embriologii Porównawczej Zwierząt ... 421
Szkoła Morfologii i Morfogenezy Kręgowców ... 422
Szkoła Ornitologii ... 423
Szkoła Anatomii Rozwojowej Roślin ... 423
Ogród Botaniczny ... 424

Nauki geograficzne 426

Szkoła Geomorfologiczna ... 427
Szkoła Kartografii ... 429
Szkoła Geografii Społecznej i Osadnictwa ... 429
Szkoła Klimatologiczna i Badań Polarnych ... 431

Nauki geologiczne 433

Szkoła Geologii Gospodarczej ... 434
Szkoła Tektoniki i Geologii Strukturalnej ... 436
Polska Szkoła Gemmologii ... 437
Szkoła Geologii Regionalnej ... 438

Nauki medyczne 440

Wprowadzenie. Rozwój nauk medycznych w drugiej połowie XX w. 440
Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego (1945–1950) ... 442
Szkoła Chorób Zawodowych ... 451
Szkoła Alergologii Klinicznej ... 453
Szkoła Alergologiczna i Gastroenterologii ... 454
Szkoła Chirurgiczna ... 455
Szkoła Kardiochirurgii ... 456
Szkoła Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej ... 458
Szkoła Torakochirurgii ... 459
Szkoła Chirurgii Przełyku ... 460
Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej i Chirurgii Ręki ... 461
Szkoła Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu ... 461
Szkoła Chirurgii Pediatrycznej ... 462
II Katedra i Klinika Pediatrii ... 464
Szkoła Okulistyczna ... 465
Szkoła Otolaryngologii ... 466
Szkoła Neurologii ... 467
Szkoła Urologii i Onkologii Urologicznej ... 469
Szkoła Anestezjologii i Intensywnej Terapii ... 469
Szkoła Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej ... 470
Szkoły stomatologiczne ... 472
Szkoła Chirurgii Szczękowo-Twarzowej i Stomatologicznej ... 473
Szkoła Stomatologii Zachowawczej i Parodontologii ... 474
Szkoła Protetyki Stomatologicznej i Ortodoncji ... 475

Nauki farmaceutyczne 477

Szkoła Chemii Leków ... 477
Szkoła Syntezy i Technologii Chemicznych Środków Leczniczych ... 478
Szkoła Biochemii Farmaceutycznej ... 479
Szkoła Farmakologii Klinicznej ... 481
Szkoła Białkowych Inhibitorów Proteinaz Serynowych ... 481
Szkoła Technologii Postaci Leku ... 482

Nauki o kulturze fizycznej 484

Szkoła Dydaktyki Wychowania Fizycznego ... 484
Szkoła Antropologii Funkcjonalnej ... 486
Szkoły: Fizjologii Wysiłku i Teorii Sportu ... 487

Szkoła Rehabilitacji ... 488
Szkoła Biomechaniki Ruchu Człowieka – Techniki Sportowej ... 490

Nauki rolnicze 492

Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt ... 492
Szkoła Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt ... 492
Szkoła Chowu i Hodowli oraz Żywienia Zwierząt ... 494
Szkoła Limnologii i Rybactwa ... 495
Szkoła Żywienia Zwierząt i Doświadczalnictwa Zootechnicznego 496
Szkoła Zoohigieny ... 497
Wydział Nauk o Żywności ... 498
Szkoła Technologii i Chemii Skrobi ... 498
Szkoła Technologii Fermentacji ... 499
Szkoła Przetwórstwa Ziemniaka ... 500
Szkoła Przetwórstwa Owoców i Warzyw ... 500
Szkoła Technologii Drobiu i Jaj ... 500
Szkoła Hodowli Owiec i Zwierząt Futerkowych ... 500
Szkoła Technologii Zbóż ... 501
Szkoła Chemii Izoprenoidów i Biotransformacji ... 502
Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji ... 503
Polska Szkoła Erozji Gleb i Melioracji Leśnych ... 503
Szkoła Gospodarki Wodno-Ściekowej w Rolnictwie ... 505
Wydział Medycyny Weterynaryjnej ... 506
Szkoła Anatomii Rozwojowej i Archeozoologii ... 506
Szkoła Fizjologii ... 507
Szkoła Patologii Zwierząt ... 509
Szkoła Anatomii Patologicznej i Weterynarii Sądowej ... 512
Szkoła Chirurgiczno-Ortopedyczna i Położnictwa ... 513
Wydział Rolniczy ... 516
Szkoła Inżynierii Rolniczej ... 516
Szkoła Mikroelementów w Rolnictwie i Środowisku ... 517
Szkoła Łąkarska ... 519
Szkoła Gleboznawstwa ... 520
Szkoła Torfoznawcza ... 521
Szkoła Ogólnej Uprawy Roli i Roślin ... 522

Nauki techniczne 525

Wydział Architektury ... 526
Architektura mieszkaniowa ... 526
Historia architektury i urbanistyki. Szkoła Badań Interdyscyplinarnych Źródłowych i Terenowych w zakresie Historii Polskiej Architektury ze Szczególnym Podkreśleniem Obszaru Śląska i Obiektów Architektury Militarnej ... 527
Szkoła Historii Architektury Powszechnej ... 529
Rysunek odręczny i malarstwo ... 530
Urbanistyka i gospodarka przestrzenna. Szkoły: Projektowania Miast i Osiedli, Historii Urbanistyki, Modelowania Struktur Systemu Osadniczego ... 531
Szkoła Inżynierii Architektonicznej i Struktur Przestrzennych w Architekturze ... 533
Szkoła Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej ... 534
Architektura budynków społeczno-usługowych i użyteczności publicznej ... 534
Budownictwo ... 536
Architektura wiejska ... 536
Architektura przemysłowa ... 537
Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego ... 537
Szkoła Mechaniki na Wydziale Budownictwa Lądowego i Wodnego i na Wydziale Mechanicznym PWr w l. 1945–2003 ... 537
Szkoła Materiałoznawstwa Drogowego, Mechaniki Nawierzchni Dróg i Lotnisk ... 543
Szkoła Mechaniki Budowli ... 544
Szkoła Mechaniki Konstrukcji Metalowych ... 545
Szkoła Mechaniki Konstrukcji Mostowych ... 546
Szkoła Reologii Gruntów ... 548
Szkoła Właściwości Betonu, Teorii Żelbetu ... 549
Szkoła Hydrauliki, Modelowania Budowli Hydrotechnicznych ... 550
Szkoła Fizyki Budowli, Korozji i Ochrony Budowli ... 550
Szkoła Materiałoznawstwa Budowlanego ... 551
Szkoła Mechaniki, Materiałoznawstwa i Metod Diagnostycznych Dróg Szynowych ... 551
Szkoła Mechaniki Górotworu, Budownictwa Podziemnego ... 552
Szkoła Organizacji i Mechanizacji Budowy ... 553
Wydział Geoinżynierii Górnictwa i Geologii ... 553
Szkoła Transportu Kopalnianego ... 553
Wydział Inżynierii Środowiska ... 554
Szkoła Technologii Wody i Ścieków ... 554
Szkoła Technologii Separacyjnych w Inżynierii Środowiska ... 556
Szkoła Biologii i Ekologii ... 556
Szkoła Inżynierii Ochrony Atmosfery ... 556
Szkoła Wodociągów i Kanalizacji ... 558
Szkoła Wentylacji, Klimatyzacji i Ogrzewnictwa ... 559
Szkoły naukowe z zakresu elektryki na wydziałach Elektroniki, Elektrycznym oraz Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki PWr 561
Szkoła Automatyki ... 562
Szkoła Maszyn Cyfrowych ... 564
Szkoła Robotyki ... 565
Szkoła Metrologii Elektronicznej ... 566
Szkoła Kompatybilności Elektromagnetycznej ... 568
Szkoła Laserów ... 569
Szkoła Elektroakustyki, Analizy i Przetwarzania Sygnałów Akustycznych ... 570
Wrocławska Szkoła Materiałoznawstwa Elektrycznego i Elektrotechnologii ... 572
Szkoła Ładunku Przestrzennego w Dielektrykach ... 572
Wrocławska Szkoła Kompleksowych Badań Systemów Elektroenergetycznych ... 574
Szkoła Modeli Stanów Systemu Elektroenergetycznego ... 574
Szkoła Elektroenergetycznej Automatyki Zabezpieczeniowej ... 576
Szkoła Cyfrowej Automatyki Elektroenergetycznej ... 577
Szkoła Uziemień Elektroenergetycznych i Ochrony Przeciwporażeniowej ... 578
Szkoła Maszyn Elektrycznych ... 579
Szkoła Metrologii Elektrycznej ... 581
Szkoła Elektroniki Próżniowej ... 582
Wydziały: Mechaniczno-Energetyczny, Mechaniczny oraz Informatyki i Zarządzania ... 584
Szkoła Metrologii Przepływów ... 585
Szkoła Odpylania Gazów i Miernictwa w Technice Pyłowej ... 586
Szkoła Spalania i Detonacji ... 588
Szkoła Mechaniki Płynów ... 589
Szkoła Termodynamiki, Chłodnictwa, Kriogeniki ... 589
Szkoła Aparatury Procesowej ... 590
Mechanika na Wydziale Mechanicznym ... 591
Szkoła Dźwignic i Urządzeń Transportowych ... 592
Szkoła Maszyn Budowlanych i Przeróbczych ... 592
Szkoła Wibroakustyki w Elementach i Układach Hydraulicznych 593
Szkoła Budowy i Eksploatacji Maszyn Podstawowych Górnictwa Odkrywkowego ... 593
Szkoła Napędów i Sterowań Hydraulicznych ... 593
Szkoła Projektowania i Budowy Środków Transportu oraz Teorii i Zastosowania Struktur Wielowarstwowych ... 595
Szkoła Zastosowania Metody Elementów Skończonych w Wymiarowaniu Wytrzymałościowym Ustrojów Nośnych za pomocą CAD/FEM ... 596
Szkoła Podstaw Konstrukcji Maszyn ... 597
Szkoła Syntezy Mechanizmów ... 598
Szkoła Teorii, Konstrukcji i Eksploatacji Silników Spalinowych ... 598
Szkoła Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych ... 599
Szkoła Badań Własności Mechanicznych Materiałów i Konstrukcji 600
Szkoła Wytrzymałości i Reologii Polimerów i Kompozytów ... 601
Szkoła Obróbki Ubytkowej, Obrabiarek i Narzędzi ... 602
Szkoła Systemów Produkcyjnych i Automatyzacji ... 603
Szkoła Obróbki Ściernej i Elektrochemicznej ... 603
Szkoła Obróbki Skrawaniem ... 603
Szkoła Technologii Metali i Metaloznawstwa ... 605
Szkoła Inżynierii Procesów Kształtowania Plastycznego ... 606
Szkoła Rozwoju Badań Stopów Miedzi ... 606
Szkoła Doskonalenia Metod Badawczych Odlewniczych Materiałów Formierskich ... 607
Szkoła Automatyzacji Procesów Produkcyjnych ... 607
Szkoła Systemów Sterowania i Informatyki ... 609
Szkoła Teorii i Praktyki Systemów Zarządzania i Systemów Ekonomicznych Przedsiębiorstw ... 610

Szkoły artystyczne 612

Szkoły Artystyczne Akademii Sztuk Pięknych ... 613
Szkoła Projektowania Wnętrz i Mebla ... 613
Szkoła Projektowania Przemysłowego ... 614
Szkoła Szkła ... 615
Szkoła Ceramiki Artystycznej Julii Kotarbińskiej ... 616
Szkoła Ceramiki Artystycznej Rudolfa Krzywca ... 617
Szkoła Grafiki Warsztatowej ... 618
Szkoła Grafiki Stosowanej ... 619
Szkoła Grafiki Intermedialnej ... 619
Szkoła Projektowania Grafiki ... 619
Szkoła Strukturalizmu ... 621

Szkoła Malarstwa Sztalugowego 622
Szkoła Rzeźby Architektonicznej 623
Szkoła Rzeźby Xawerego Dunikowskiego 624
Szkoła Rzeźby Borysa Michałowskiego 626
Szkoły artystyczne Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego 627
Szkoła Kompozycji 627
Szkoła Dyrygentury Symfoniczno-Operowej 629
Szkoła Teorii Muzyki 631
Szkoła Muzykoterapii 633
Szkoła Skrzypiec 634
Szkoła Wiolonczeli 635
Szkoła Kontrabasu 636
Szkoła Gitary 637
Szkoła Fortepianu 637
Szkoła Perkusji 639
Szkoła Wokalistyki 640
Szkoła Chóralistyki 641
Szkoły artystyczne Wydziałów Zamiejscowych PWST im. L. Solskiego w Krakowie 641
Szkoła Teatru Lalki i Aktora 641

Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim 646

INNE UCZELNIE 655

Publiczne uczelnie zawodowe 656

Kolegium Karkonoskie – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jeleniej Górze 656
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy 658
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie 659

Niepubliczne uczelnie zawodowe 661

Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej 661
Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor" 664
Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu 666
Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu 667
Wyższa Szkoła Humanistyczna we Wrocławiu 669
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania Copernicus we Wrocławiu 670
Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu 671

POPUPULARYZACJA NAUKI PRZEZ WROCŁAWSKIE ŚRODOWISKO AKADEMICKIE 673

Dolnośląski Festiwal Nauki 674
Studium Generale na Uniwersytecie Wrocławskim 676
Salon Profesora Dudka 677

Zjednoczona Europa jako fundament nowego porządku globalnego 681

Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005 683

Scholars and their disciples. 60 years of the Wrocław academic community 1945–2005. Summary 693

Indeks osób 697

Wykaz skrótów 744

Spis tabel 746

Sponsorzy publikacji

PKO BANK POLSKI

SIEMENS

KGHM

POLSKA MIEDŹ S.A.

© Copyright by Instytut Inżynierii Lądowej Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2007

Na okładce
Zegar z Ratusza Wrocławskiego

Fotografie
Krzysztof Mazur
Zasoby archiwalne uczelni

Dokumenty i materiały
Archiwa uczelni wrocławskich i opolskich

Struktury uczelni
Ryszard Czoch

Projekt okładki
Luiza Pindral

Redaktorzy Wydawnictwa
Zespół

Indeks osób
Iwona Karwacka

Opracowanie typograficzne
Paweł Cimicki, Luiza Pindral, Marcin Żuk

Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo
pl. Solny 14a, 50-062 Wrocław
wydawnictwo@ossolineum.pl, www.ossolineum.pl

Wydanie pierwsze

Druk i oprawa
Łódzkie Zakłady Graficzne

Printed in Poland
ISBN 978-83-04-04823-2

WROCŁAWSKIE
ŚRODOWISKO AKADEMICKIE
TWÓRCY I ICH UCZNIOWIE
BIOGRAMY
Dokumentacja fotograficzna
Wystawy

329312 L/1

ISBN 978-83-04-04823-2